

174

37. 14 B. 20

P. VIRGILII MARONIS

O P E R A

EX RECENSIONE

PANC RATII MASVICII.

I

414 W ora

h

0-4-11

P. VIRGILII MARONIS
O P E R A,

cum integris commentariis

SERVII, PHILARGYRII, PIERII.
A C C E D U N T

SCALIGERI ET LINDENBROGII

Notae ad

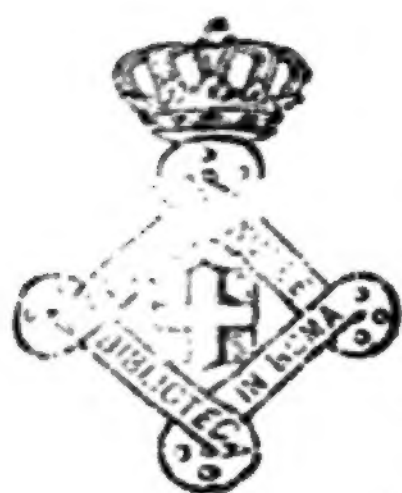
CULICEM, CIRIN, CATALECTA.

Ad Cod. MS. Regium Parisiensem recensuit

PANCRATIUS MASVICIUS.

Cum indicibus absolutissimis.

T O M. I.

V E N E T I I S,

Excudit Jo. BAPTISTA PASCHALIUS.

MDCCLXXVI.

SUPERIORUM PERMISSU, ac PRIVILEGIO.

Ant. Visentini f.

SERENISSIMO PRINCIPI
ALOYSIO PISANO
VENETIARUM DUCI

JO. BAPTISTA PASQUALI
FELICITATEM.

Um Latinorum Scripto-
rum bibliothecam edere
Venetiis constituiſſem , a Virgi-
lio

E P I S T O L A.

lio Poetarum Principe incipiendum putavi: nunc autem cum tanti Operis conatum primum auspicii causa dedicare velim, quem potius, quam SERENISSIMUM VENTURORUM PRINCIPEM appellem? Profecto si Virgilius ipse in vivis esset, non alios sibi penates eligeret, nec alium locum suis carminibus quæreret, quam in ædibus istis Palatinis. Erat enim illi ut vis ingenii summa, ita animus intra virtutis modum sublimis & elatus, exigua quæque despiciens, & ad magnorum virorum amicitias unice idoneus. Oportet esse Augustum, vel Augusto similem, qui
velit

E P I S T O L A.

velit cum Virgilio vivere , eique
se patronum profiteri . Quis autem
in hac Civitate Augusti mores ,
tantamque illam munifici ingenii
indolem magis exprimit , quam
TU, SERENISSIME ALOYSI, cui vix
Romanæ opes ipsaque illa tam in-
gens Augusti fortuna satis essent,
si tantum dare posses , quantum
velles ? Ita porro cultum & orna-
tum Virgilium afferro , ut decebat
venientem in ædes tuas , ubi om-
nia ad exquisiti judicii formam
composita sunt . Nec impensis ,
nec labori peperci , ut domestica
Pisanorum bibliotheca non indi-
gnus judicaretur ; in qua HERMO-
LAUS

E P I S T O L A.

LAUS frater tuus, nequid infigne ad elegantiam & utilitatem desit, pro suo in litteras animo impensissime curat. Hæc illis nunc provincia est, postquam floridam, & firmam ætatem, atque adeo etiam viridem senectutem in republica administranda occupavit; ut cum fatis pro mortali conditione cedendum erit, nunquam se sibi soli vixisse affirmare possit. Pro ejus salute & incolumitate, non secus ac pro tua, cum boni omnes, tum nos præsertim typographi, beneficiorum memores, quotidie vota facimus. Erit etiam usui, ut spero, labor hic noster ANDREÆ Nepoti tuo, lectissimo
fimo

E P I S T O L A.

fimo juveni, quem quotidie videmus in spem magnam succrescere, & ex litterarum studiis ad patriæ bonum præfidia petere. Multorum sapientum opinio est, majora quædam adjumenta ad virtutem Poetas suppeditare, quam Philosophos: quod cum dicunt, non promiscue omnes significant (sunt enim quidam & ex Poetis, & ex Philosophis prorsus vitandi) sed Homerum præsertim & Virgilium, quos litterarum vitæque magistros antiquitas omnis appellare consuevit. Sed ad TE redeo, quem puto, quos progressus res Libraria per hos annos fecerit, libentissime visurum.

TE

E P I S T O L A.

TE Triumviro studia moderante,
movere quodammodo lacertos cœ-
pit; teque in primis auctore & sua-
fore, veterum typorum gloriam
in hanc urbem revocavit. Nunc
eo pervenit, quo erat maxime op-
tandum; nec jam ab aliis nationi-
bus nisi forte in minuta diligentia
vincimur. Si TU industriam no-
stram, PRINCEPS SERENISSIME, pro-
bando fovebis, nihil erit hoc in ge-
nere tam magnum ac difficile, quod
in posterum suscipere non audea-
mus. Nam hoc ipsum, quod nunc
urgemus, si quis cogitando metiri
voluerit, quantum sit, inveniet
profecto esse hujusmodi, ut non
sine

E P I S T O L A.

sine caussa a tantæ dignitatis fastigio auspicia ducere voluerimus.
Hæc superi rata faciant.

NOBILISSIMO EXCELLENTISSIMO
V I R O
ANTONIO HEINSIO,
PRAEPOTENTIUM ORDINUM HOLLANDIAE ET
WESTFRISIAE CONSILIARIO ET SYNDICO,
MAGNI SIGILLI CUSTODI,
FEUDORUM PRAEFECTO,
SCRINIORUMQUE FEUDALIU MAGISTRO,
SOCIETATIS INDIAE ORIENTALIS DIRECTORI,
AD PACEM RISOVICANAM LEGATO
PLENIPOTENTIARIO.

S. P. D.

PANCRATIUS MASVICIUS.

Magni Caesaris naturam nihil habuisse majus, fortunam nihil felicius, quam quod illa velle, haec vero posse servare quamplurimos, illi tribuissent, olim pronuntiabat Tullius: cum enim nulla re ad immensam summi Numinis clementiam propius

D E D I C A T I O.

pius accedant mortales, quam beneficia hominibus tribuendo, caelestem hanc magni Principis virtutem inter reliquas animi illius dotes primas sibi vindicare merito statuebat oratorum Princeps. Egregium hoc tanti viri acroama, VIR EXCELLENTISSIME, si cuiquam, Tibi summo jure tribuendum esse, nemo praestantissimarum virtutum tuarum aequus aestimator negaverit, qui sublimem illam difficilemque in Patria nostra Personam, quam Tibi Procerum consensus imposuit, firmissimo animi ingenique robore, mira consilii prudentia, singulari fortitudine, incredibile constantia, intemerata fide, vigili sedulitate, tot annos jam sustines; & in ardua sublimique specula collocatus, Patriae dignitatem & salutem, populi que Batavi tranquillitatem & commoda, tueris usque & auges; sollertique industria, siquid forsan alicubi minetur ruinam, id in tempore fulcitatur ac firmetur, sedulo circumspicis: & praeter immensum hunc Herculeumque laborem, cui sustinendo dies noctesque invigilas, numquam interim a sacratissimae religionis custodia, sanctissimarum legum patrocinio, securissimae inter omnes tranquillitatis tutela, recedis; verum excelsa animi magnitudine, sepositis omnino cunctis vitae gaudiis, neglectis propriis, publicis solum invigilas commodis; civium otio, saluti, fortunisque procurandis, caelitus concessam illam ingenii magnitudinem

D E D I C A T I O .

nem defixam penitus habes & intentam: atque adeo divino animi robore, & admirabili constantia difficillimis quoque temporibus, quibus horrendis belli tempestatibus agitata Batavorum navis, sollicitus Palinurus, clavo semper affixus & haerens, caelique sidera diu noctuque sedulo observans, summo favente Numine, laceram quamvis quassamque ratem, & imperiosius aequor non sine funibus ultra durare valentem, in tutum tamen portum servasti. Immortalia haec in Rem communem beneficia, quibus salutem, aras, focos, Patriamque ipsam, debemus omnes, immortales omnium bonorum gratias suavissimo concentu, **VIR EXCELLENTISSIME**, Tibi conciliant. Verum quemadmodum immensa flumina per varias saepe ambages non uno modo & simplici alveo in omnium fluviorum parentem, Oceanum, sese exonerant, sed per multiplices fossas & diverticula in terras interjacentes, & longe etiam ab alveo suo remotas, nec non privatorum quoque agros, sese diffundunt, & copiosissimis suis tempestivisque irrigationibus opulenta frugum fertilitate singulorum horrea implent & recreant; similiter Tu quoque, **VIR AMPLISSIME**, praeter graves illas onerosasque curas, praeter consummatissimam illam prudentiam, vigilantiam, fortitudinem, & fidem, quibus publicae Rei comoda procuras & promotes, gratissima erga omnes animi facilitate, benevolentia, & clementia,

* 2 con-

D E D I C A T I O .

conciliandaeque omnium gratiae, & promerendi amoris, efficaci studio, quibus neminem unquam tristem a placidissimo Tuo tranquillissimoque vultu dimittis, sed consilio & re singulorum vota adjuvas, cujusvis ordinis animos & mentes in admirabilem prorsus Tui amorem provocas, & adamantino veluti vinculo in perpetuum Tibi obstringis; adeo ut insolito tantarum virtutum beneficiorumque miraculo exciti, ad sinum Tuum, veluti ad religiosissimam aram confugiant, Deumque sui n. tutelarem & sospitatorem clament celebrentque omnes. Testantur prae ceteris & praedicant insignem illam Tuam benignitatem, & benevolentiam, praestantissimarum doctrinarum studia & ingenia, quorum honos & gratia jacet passim, quaeque corruptissimo hoc seculo apud complures adeo dedecori sunt, ut contumeliosis quoque conviciis notentur eorum sectatores; sed inaudito prorsus favore, & inexhausta liberalitate Tua ita sublevantur & ornantur, ut per Te vivere sese, per Te in pristinam dignitatem locumque restitui, atque adeo Te Herculem Musagetem fastiditae adeo disciplinae testentur & praedicent. Verum neque mellitis verborum globulis, neque verbis papavere & sesamo sparsis, aut specioso laudum Tuarum praeconio, ad aucupandam benevolentiam Tuam, VIR ILLUSTRISIME, ut fieri amat ab illis, qui verbosas superbasque dedicationes libris, quos edunt,

D E D I C A T I O.

edunt, praefigunt, aures Tibi perimulcere constitutum est. Longe alia causa impellor, ut sollicitissimas Tuas occupationes paucis hisce interpellare sustineam: nimirum ut, quam longa nimis & continuata taciturnitatis serie contraxisse mihi videbar, ingrati animi suspensionem, quam cane pejus & angue bonus quisque averrunicare debet, beatissima beneficiorum memoria tandem aliquando a me depellam. Cum enim propensissimam Tuam benevolentiam, qua sponte Tua viros literatos provocare, & immortalibus beneficiis in perpetuum Tibi devincire soles, ante complures annos in me ipse expertus sim, hactenus autem animi mei publice testandi cessasset occasio; benigne condonabis, spero, VIR NOBILISSIME, si id, quod ante annos jam officii mei postulaverat ratio, nunc demum publice tester: & Maronem editurus, in perpetuam animi grati memoriam Tuo potissimum Nomini eundem inscribam, & hanc consecratissimi animi mei tabellam votivam Munificentiae Tuae tholo suspendere gestiam. Auctorem, quem Tibi offero, VIR EXCELLENTISSIME, Publ. Virgilium Maronem Latinorum poetarum facile Principem, optimus maximusque Caesarum, Augustus, patrocinio non solum suo dignatus est; verum in intimam quoque familiaritatem admisit, & rara prorsus benevolentia ad vitae finem usque prosecutus est: Tu eundem, spero,

* 3 ro,

DEDICATIO.

ro, VIR NOBILISSIME, non adversabere ; & Poetam nostrum, nova veste indutum, in instructissima tua bibliotheca loco aliquo dignabere: mutuam hanc mihi a poetarum Principe pollicitus gratiam, ut, si quandoque animum occupatissimum suavissima ejusdem lectione recreaveris, editoris etiam sui partes vicissim apud Te acturus, & perpetuae meae erga Te observantiae, gratique simul animi memoriam apud Te revocaturus sit ; ut ita & ipsum, & editorem, clientum Tuorum fidissimum, quae Tua est facilitas, patrocinii Tui perpetuitate benevole porro digneris : certoque Tibi persuadeas, ipsum quoque vota sua cum omnium bonorum conjungere supplicationibus, quas nuncupare sine intermissione non desinunt, ut Publicis privatisque commodis diu praesidis, sublimemque illam Personam, qua, cum semper sponte Tua velis, prodesse quoque quamplurimis possis, firmus vegetusque multos etiam annos bono publico sustineas. Hagae Com. a. d. x. Kal. Octobres anni MDCCXVI.

L E.

IN NOVAM EDITIONEM
VIRGILIANAM
V. D.
PANCRATII MASVICII.

AMica quondam Numinibus Iyra,
Quid tu moraris Virgilii gravem
Magnamque formidans Camoenam
Dissimili comitare cantu ?

Nec ipse spernat Virgilius Iyram
Flacci sequentem carminibus modos,
Utcunque tam plene sonantes,
Corporibus velut umbra par est.

Vel umbra Flacci Virgilio placens,
Flaccoque rursus Virgilii fuit,
Ut nuper e longe remotis
Rupibus edocuitque Bacchus.

Ergo renatum Virgilii melos,
Dapes inemptas rura & per viri
Gustantque pastores, reducti
In sua, quae popularat arva.

Non

Non unus hostis. Mella refert apes
Turbata dudum per strepitus feros.
Ulmusque laetatur recingi
Vitibus, atque edera recenti.

Quin quicquid usquam vatis ab invidis
Orci superstes faucibus, hac nova
Heroe conspecto relurgit
Veste, pares meditans Maronis

Duces & actus consimili pede,
Qualem Britannus promsit & Allobrox,
Referre, laudatos ab ortu
Solis ad Hesperium cubile.

Huc nava rursus dextera nos vocat,
Masvice, sordis non patiens Viro
Haerere quicquam. Quin renidet
Sponsus uti, comitesque fidi.

Talem columnam dumque ederae velut
Non turpis ambis, haud deërit tibi,
Doctoque qui reddat labori
Praemia postgenitis loquenda.

EDUARDUS VAN ZURCK.

INDEX

INDEX ERYTHRAEI VIRGILIANO OPERI

CUJUSLIBET EDITIONIS

A B

ANTONIO MARIA BASSO

Cremonensi accommodatus.

Erythraei notas, quas Bassus omiserat, suis locis iterum adjecimus. Monitum praeterea volumus aliam Orthographiae rationem in hoc indice observari, quam in ipso Virgilii contextu factum; ut inservire possit etiam aliis editionibus, & voces facilius in eo invenirentur ab illis, qui diverso Orthographiae genere utuntur. E. G. ubi in contextu legitur *adnue*, in indice *annue*, ubi in contextu *gnatos*, in indice *natos*, &c. Mutata tantum in indice lectio est eorum locorum, qui in contextu sunt emendati.

E. Eclogam: G. Georgicon: AE. Aeneidos librum designat.

N. tr. i. v. abundare significatur Nonius Marcellus tractatu primo, voce abundare.

A E. 2: 143. 3: 96. 7: 6. 8: 11. 40. 160. 10: 46. G. 1: 64. 171. 174. 249. 367. 457. 2: 243. 310. 3: 51. 74. 398. 4: 14. 168. 298. 347. 423. 5: 13. AE. 1: 19. 84. 186. 188. 371. 435. 525. 526. 790. 751. 2: 8. 203. 255. 290. 375. 404. 419. 455. 480. 603. 611. 3: 94. 110. 194. 168. 335. 345. 536. 4: 230. 375. 3: 45. 117. 121. 444. 476. 699. 777. 6: 335. 396. 500. 7: 132. 708. 8: 51. 207. 331. 697. 9: 322. 566. 10: 270. 551. 11: 449. 577. 749. 12: 225. Ab. E. 1: 8. 18. 54. 59. 3: 60. 4: 7. 8. 68. 9: 15. G. 1: 20. 334. 319. 434. 443. 2: 17. 53. 497. 3: 35. 48. 187. 196. 281. 473. 505. 4: 96. 286. 293. 4: 3. AE. 1: 1. 110. 160. 266. 339. 372. 380. 485. 568. 596. 642. 2: 241. 65. 87. 91. 274. 282. 3: 24. 98. 239. 447. 553. 570. 647. 687. 4: 79. 258. 356. 377. 574. 661. 1:	12. 43. 84. 175. 299. 428. 452. 489. 542. 717. 810. 838. 6: 55. 97. 123. 14. 385. 428. 7: 25. 63. 99. 106. 118. 141. 152. 181. 209. 219. 255. 270. 288. 310. 324. 454. 484. 647. 770. 8: 1. 115. 130. 142. 319. 423. 460. 517. 524. 543. 629. 9: 35. 111. 127. 215. 375. 417. 603. 744. 768. 769. 10: 28. 126. 148. 164. 179. 198. 175. 454. 779. 11: 174. 226. 281. 301. 357. 498. 721. 743. 802. 853. 12: 101. 298. 412. 446. 603. 621. 787. 844. 853. ab usque. AE. 7: 289. aballat. 8: 407. Abantem. 10: 417. Abantis. 3: 286. Abarimque. 9: 344. Abas. AE. 1: 121. 10: 170. abde. G. 3: 96. abdiderat. AE. 2: 574. abdedit. G. 3: 422. AE. 1: 60. 2: 553. 10: 536. 11: 810. abdit. AE. 7: 187. abditum. 9: 579.	abducte. E. 2: 43. AE. 10: 599. 11: 667. 79. abducte. AE. 3: 601. abducta. 7: 362. abductis. G. 1: 507. abdusserat. G. 3: 483. abdussera. AE. 5: 428. abest. E. 7: 56. Abellae. AE. 7: 740. abest. E. 1: 39. abest. AE. 6: 97. abest. 2: 610. abestem. 4: 681. abest. 8: 89. abest. G. 3: 48. AE. 1: 584. 10: 25. 85. abest. AE. 11: 14. abest. 3: 452. abestibus. 1: 196. abest. 8: 147. abest. 7: 498. abi. 11: 366. abibat. 2: 381. 10: 859. abibis. 6: 375. 7: 733. abibit. G. 4: 410. AE. 5: 305. Abidi. G. 1: 207. abistum. AE. 10: 736. abist. E. 7: 66. G. 2: 62. AE. 8: 91. abiste. AE. 2: 163. 5: 663. 8: 9: 497.	abestibus. 9: 674. abi. 10: 670. abisse. 2: 25. abire. 4: 281. abire. 10: 800. abis. 2: 675. 5: 162. 166. 11: 855. abir. G. 3: 225. AE. 1: 415. 5: 156. 318. 9: 386. 700. abito. 5: 214. abitum. 8: 214. 9: 380. abjungens. G. 1: 518. abjurataque. AE. 8: 263. ablata. 3: 258. abluam. 4: 684. abluto. AE. 1: 710. abluta. 9: 818. abnegat. G. 3: 456. AE. 2: 637. 7: 424. abnuat. AE. 4: 108. abnuam. 10: 8. abnuat. 3: 531. abolere. G. 3: 560. AE. 1: 720. 4: 497. abolent. AE. 11: 789. aboliscet. 7: 232. abreptas. 1: 108. abreptum. 4: 600. abrupte. 4: 631. 8: 579. 9: 497.
---	--	--	---

A

ab

INDEX ERYTHRAEI

<i>abrupti.</i> G. 3: 30. AE. 3: 55 4: 388	<i>abrupti.</i> AE. 9: 118.	<i>abruptis.</i> G. 3: 159. AE. 3: 119. 11: 492.	<i>abruptio.</i> AE. 12: 451.	<i>abruptum.</i> 3: 422. 4: 600. 12: 685	<i>abscissu.</i> 10: 445	<i>abscidit.</i> 3: 418	<i>abscidens.</i> G. 2: 123.	<i>abscidere.</i> AE. 5: 685	<i>abscissa.</i> 4: 590	<i>abscissa.</i> 12: 511	<i>abcondantur.</i> G. 1: 221.	<i>abcondere.</i> G. 3: 558. AE. 4: 337	<i>abcondimus.</i> AE. 3: 291	<i>abfons.</i> 4: 83, 384. 9: 361	<i>abfons.</i> AE. 4: 83. 8: 389. 10: 661	<i>abfons.</i> 9: 63	<i>abfons.</i> 7: 280. 9: 215.	<i>abfons.</i> G. 3: 385. 4: 13	<i>abfons.</i> AE. 9: 355	<i>abfons.</i> 6: 399. 8: 393. 404. 11: 408. 12: 676	<i>abfons.</i> 11: 307	<i>abfons.</i> 1: 192. 7: 610.	<i>abfons.</i> 6: 259	<i>abfons.</i> AE. 12: 103.	<i>abfons.</i> 10: 85	<i>abfons.</i> 2: 534. 7: 618.	<i>abfons.</i> 8: 263	<i>abfons.</i> 6: 7	<i>abfons.</i> G. 1: 135	<i>abfons.</i> AE. 4: 699.	<i>abfons.</i> E. 8: 41. AE. 3: 199. 4: 29. 6: 272. 429. 8: 567. 9: 441. 10: 394. 11: 285. 12: 382	<i>abfons.</i> AE. 3: 157. 4: 601	<i>abfons.</i> 3: 654. 9: 494.	<i>abfons.</i> G. 3: 268	<i>abfons.</i> AE. 1: 555	<i>abfons.</i> 7: 301.	<i>abfons.</i> G. 2: 151. 471. AE. 11: 907.	<i>abundat.</i> G. 4: 84	<i>abundant.</i> E. 2: 20. G. 1: 115	<i>abundant.</i> N. tr. 1. v. abundare.	<i>abundare.</i> G. 4: 150. N. ibid.	<i>abunde.</i> AE. 7: 552.	<i>ab.</i> E. 4: 9. G. 1: 29. 50. 1200. 2: 61. 130. 181. 362. 403. 471. 3: 291. 701. 166. 194. 252. 346. 429. 492. 494. 558. 4: 170. 215. 534. AE. 1: 545. 782. 148. 171. 174. 285. 301. 321. 409. 2: 169. 216. 445. 511. 532. 553. 626. 632. 3: 173. 206. 216. 358. 485. 561. 4: 90. 135. 144. 214. 222. 233. 260. 295. 402. 441. 477. 613. 674. 5: 16. 41. 79. 143. 164. 623. 682. 715. 761. 776.	260. 6: 187. 707. 7: 4. 7: 18. 77. 119. 160. 237. 330. 398. 8: 70. 117. 124. 321. 326. 686. 9: 17. 34. 59. 233. 343. 396. 413. 441. 475. 506. 510. 589. 621. 661. 790. 817. 10: 227. 272. 405. 482. 522. 707. 803. 11: 101. 672. 809. 854. 893. 12: 228. 284. 365. 406. 521. 683. 715. 856. 908	<i>acalantida.</i> G. 3: 338	<i>Acamas.</i> AE. 2: 262	<i>acanthi.</i> G. 2: 119. 4: 123. 137	<i>acanthi.</i> E. 3: 45. 4: 20. AE. 1: 649. 711	<i>Acarnan.</i> AE. 5: 298	<i>Acas.</i> 11: 823. 897	<i>Accam.</i> 11: 820	<i>accede.</i> 5: 732	<i>accedere.</i> G. 2: 483. AE. 1: 509. 10: 712	<i>accedet.</i> 5: 815	<i>accelera.</i> 12: 157	<i>accelerant.</i> 9: 505	<i>accelerat.</i> 5: 675	<i>acceleremus.</i> 6: 630. 9: 221	<i>accendamusque.</i> 7: 550	<i>accendere.</i> G. 3: 414. AE. 6: 165. 12: 804	<i>accendit.</i> G. 4: 401. AE. 5: 4	<i>accendit.</i> G. 1: 1251. AE. 4: 232. 7: 482. 8: 505. 10: 368. 12: 426. 560	<i>accensa.</i> AE. 1: 19. 4: 364. 697. 5: 183. 7: 75. 11: 709. 12: 177	<i>accensas.</i> 7: 392	<i>accensu.</i> 9: 788	<i>accenso.</i> 12: 9	<i>accensos.</i> 10: 397. 11: 188	<i>accensus.</i> 4: 203. 12: 946	<i>acceptere.</i> 11: 568. 12: 604	<i>acceptis.</i> 6: 770. 11: 471. 12: 612	<i>acceptis.</i> 6: 393	<i>acceptis.</i> G. 4: 362. AE. 2: 279. 3: 544. 5: 491. 601. 6: 14. 8: 124. 389. 9: 233. 17. 12: 64	<i>accepta.</i> G. 2: 101	<i>acceptis.</i> AE. 10: 11	<i>acceptis.</i> 3: 441	<i>acceptis.</i> G. 3: 190. AE. 1: 307	<i>acceptis.</i> AE. 1: 24. 8: 165	<i>acceptis.</i> 12: 787	<i>acceptis.</i> 7: 11	<i>acceptis.</i> 3: 570	<i>acceptis.</i> 8: 229	<i>acceptis.</i> 12: 201	<i>acceptis.</i> 12: 593	<i>acceptis.</i> 2: 614. 6: 570	<i>acceptis.</i> G. 3: 46	<i>acceptis.</i> AE. 11: 707	<i>acceptis.</i> 4: 493	<i>acceptis.</i> 6: 184. 7: 640. 9: 74	<i>acceptis.</i> 2: 671	<i>accingunt.</i> 1: 110. 2: 235	<i>accingunt.</i> 11: 489.	<i>accipe.</i> E. 6: 998. 12: AE. 2: 65. N. tr. 4. v. accipere. AE. 3: 486. N. ibid. 6: 136. 8: 150. 11: 559	<i>accipere.</i> AE. 2: 70. 7: 173. 8: 647. 11: 885. 12: 568	<i>accipiant.</i> G. 2: 477	<i>accipiat.</i> G. 1: 28	<i>accipit.</i> AE. 3: 353	<i>accipiens.</i> 2: 308	<i>accipiens.</i> 5: 309	<i>accipies.</i> 1: 290	<i>accipiet.</i> E. 4: 15. AE. 1: 685. 3: 96. 4: 541. 6: 810	<i>accipimus.</i> AE. 7: 48	<i>accipio.</i> 6: 693. 8: 155. N. tr. 4. v. accipere. 9: 277. 10: 675. 12: 268	<i>accipit.</i> G. 1: 170. AE. 1: 304. 3: 79. 708. 4: 511. 6: 315. 412. 7: 111. 8: 178. 10: 118. 907	<i>accipite.</i> AE. 3: 250. 4: 611. 652. 5: 304. 8: 53. 10: 104	<i>accipiter.</i> 11: 721	<i>accipiunt.</i> G. 1: 116. 2: 450. 4: 167. 172. AE. 1: 123. 343. 2: 267. 3: 210. 243. 5: 471. 8: 450. N. tr. 4. v. accipere.	<i>accire.</i> 12: 38.	<i>acchi.</i> 9: 192	<i>acchiam.</i> 2: 627	<i>acchis.</i> 7: 125	<i>acchis.</i> 11: 308	<i>acchis.</i> 11: 235	<i>acchis.</i> 1: 677	<i>acchive.</i> G. 2: 276	<i>acchivis.</i> AE. 10: 835	<i>accola.</i> 7: 729	<i>accolit.</i> 9: 449	<i>accolit.</i> G. 4: 288	<i>accommoda.</i> AE. 11: 512	<i>accommodat.</i> AE. 2: 393. N. tr. 3. v. eodem. & tr. 4. v. accom-	<i>accommodatum.</i>	<i>accubat.</i> AE. 6: 606	<i>accubet.</i> G. 3: 334	<i>accumulens.</i> AE. 10: 728	<i>accumbers.</i> 1: 79	<i>accumulet.</i> G. 3: 334	<i>accumulem.</i> AE. 6: 885.	<i>accutis.</i> 5: 451	<i>acer.</i> G. 2: 404. N. tr. 4. v.	<i>acre.</i> G. 3: 8. 146. 461. AE. 1: 362. 3: 682. 5: 254. 401. 507. 668. 7: 671. 8: 142. 9: 171. 779. 814. 10: 308. 411. 577. 897. 11: 518. 612. 869. 12: 549. 661. 783. 938	<i>acerta.</i> G. 3: 149. 419. AE. 9: 794. 10: 904. 12: 398. 500	<i>acerta.</i> AE. 11: 407	<i>acerta.</i> 12: 678	<i>acerta.</i> 5: 462. 11: 587	<i>acerta.</i> 5: 700. 6: 429. N. tr. 4.	<i>v. acerbum.</i> 11: 28	<i>acerbum.</i> 5: 49. 11: 823	<i>aceris.</i> AE. 2: 112. 9: 87	<i>aceris.</i> 8: 178	<i>aceris.</i> 5: 745	<i>acerimus.</i> 2: 414. 9: 176. 12: 216	<i>aceris.</i> G. 2: 225	<i>aceris.</i> 1: 263	<i>aceris.</i> AE. 11: 786	<i>aceris.</i> 8: 562. 10: 245. 509. 11: 384	<i>aceris.</i> 6: 504	<i>aceris.</i> G. 1: 158. 185. AE. 4: 402. 11: 207	<i>Acetia.</i> 5: 106. 301. 573. 771. 9: 218. 286	<i>Acetia.</i> 5: 718	<i>Acetia.</i> 1: 557. 570. 5: 303. 540	<i>Acetia.</i> 5: 331. 746	<i>Acetia.</i> 1: 195. 450. 5: 366. 619. 63. 73. 387. 418. 451. 498. 539. 630. 711. 749. 757	<i>Acetia.</i> AE. 3: 614. 691	<i>Acetia.</i> 2: 462. 5: 623	<i>Acetia.</i> 1: 120. 10: 344	<i>Acetia.</i> 1: 312. 459. 696	<i>Acetia.</i> 1: 644	<i>Acetia.</i> 10: 332	<i>Acetia.</i> 1: 174. 188. 511. 579. 581. 656. 3: 125. 6: 349. 158. 8: 466. 511. 586. 12: 384. 459	<i>Acetia.</i> G. 1: 9	<i>Acetia.</i> AE. 7: 91. 312	<i>Acetia.</i> 5: 99. 6: 107. 7: 569. 11: 23	<i>Acetia.</i> G. 2: 492. 6: 195	<i>Acetia.</i> AE. 3: 326	<i>Acetia.</i> 2: 271. 3: 87	<i>Acetia.</i> AE. 1: 458. 6: 742. 11: 438	<i>Acetia.</i> E. 4: 36. 1: 468. 484. 758. 2: 295. 197. 540. 6: 89. 168. 11: 404. 12: 545	<i>Acetia.</i> G. 3: 91. AE. 1: 309. 475. 6: 819. 10: 581	<i>Acetia.</i> AE. 2: 476. 12: 352.	<i>Acetia.</i> AE. 2: 45	<i>Acetia.</i> AE. 1: 242. 488. 2: 60. 6: 837. 10: 89	<i>Acetia.</i> 2: 102. 5: 497.	<i>Acetia.</i> 2: 318. 11: 266	<i>Acetia.</i> 1: 720	<i>Acetia.</i> G. 3: 380	<i>Acetia.</i> AE. 6: 200. 7: 574. 10: 178. 11: 449. 468. 12: 305	<i>Acetia.</i> AE. 4: 643. 6: 291. 7: 399. 531. 673. 8: 561. 9: 429. 469. 533. 595. 10: 309. 635. 11: 446. 862. 12: 662. 812	<i>Acetia.</i> G. 1: 395. 489. 2: 281. 365. 4: 82. AE. 1: 489. 2: 309. 113. 599. 5: 563. 6: 788. 829. 7: 41. 296. 426. 523. 643. 695. 703. 776. 8: 504. 540
--	-----------------------------	--	-------------------------------	--	--------------------------	-------------------------	------------------------------	------------------------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------------	---	-------------------------------	-----------------------------------	---	----------------------	--------------------------------	---------------------------------	---------------------------	--	------------------------	--------------------------------	-----------------------	-----------------------------	-----------------------	--------------------------------	-----------------------	---------------------	--------------------------	----------------------------	--	-----------------------------------	--------------------------------	--------------------------	---------------------------	------------------------	---	--------------------------	--------------------------------------	---	--------------------------------------	----------------------------	---	---	------------------------------	---------------------------	--	--	----------------------------	---------------------------	-----------------------	-----------------------	---	------------------------	--------------------------	---------------------------	--------------------------	------------------------------------	------------------------------	--	--------------------------------------	--	---	-------------------------	------------------------	-----------------------	-----------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	---	-------------------------	---	---------------------------	-----------------------------	-------------------------	--	------------------------------------	--------------------------	------------------------	-------------------------	-------------------------	--------------------------	--------------------------	---------------------------------	---------------------------	------------------------------	-------------------------	--	-------------------------	----------------------------------	----------------------------	--	--	-----------------------------	---------------------------	----------------------------	--------------------------	--------------------------	-------------------------	--	-----------------------------	---	--	--	---------------------------	--	------------------------	----------------------	------------------------	-----------------------	------------------------	------------------------	-----------------------	---------------------------	------------------------------	-----------------------	------------------------	---------------------------	-------------------------------	---	----------------------	----------------------------	---------------------------	--------------------------------	-------------------------	-----------------------------	-------------------------------	------------------------	--------------------------------------	--	--	----------------------------	------------------------	--------------------------------	--	---------------------------	--------------------------------	----------------------------------	-----------------------	-----------------------	--	--------------------------	-----------------------	----------------------------	--	-----------------------	--	---	-----------------------	---	----------------------------	--	--------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	---------------------------------	-----------------------	------------------------	---	------------------------	-------------------------------	--	----------------------------------	---------------------------	------------------------------	--	---	---	-------------------------------------	--------------------------	---	--------------------------------	--------------------------------	-----------------------	--------------------------	---	--	---

IN VIRGILIUM.

540 9: 27, 508, 550, 939. 10: 125, 360, 364, 408, 543, 643, 691. 11: 618, 632, 898. 12: 137, 224, 227, 369, 548, 553, 597, 731, 861, 875	acutus. G. 1: 123 acutif. AE. 7: 406 acut. 7: 330. 12: 104 acuta. 1: 231. 5: 208. 8: 133 acutis. E. 5: 39. AE. 3: 46. 10: 868 acuta. G. 1: 292. 2: 25, 450. 3: 94. AE. 1: 45, 144. 3: 633. 5: 205. 10: 479. 11: 574 acutus. G. 4: 435. AE. 9: 464. 12: 599, 850 Ad. E. 1: 57. 3: 12: 12, 807 48, 65. 4: 63. 5: 25, 43, 51, 62. 6: 61, 65. 8: 28. 9: 19, 22, 29. 10: 18. G. 1: 230, 240, 292, 362, 398, 408, 424, 435. 2: 81, 108, 134, 193, 244, 250, 291, 298, 309, 352, 355, 396, 427, 453, 3: 18, 50, 98, 134. 16: 31, 179, 200, 214, 234. 23: 9, 257, 277, 303, 329, 336, 413, 439, 455, 486, 495, 502, 532. 4: 28, 40, 58, 67, 75, 165, 244, 257, 266, 295, 319, 355, 385, 428, 434, 450, 486, 508, 541, 549. 5: 50. AE. 1: 24, 64, 86, 93, 103, 158, 259, 389, 404, 410, 469, 496, 528, 618, 633, 644, 656, 666, 677. 2: 58, 81, 95, 117, 139, 153, 193, 202, 205, 221, 225, 232, 259, 321, 338, 342, 405, 425, 437, 440, 457, 475, 525, 550, 596, 634, 663, 687, 758. 3: 52, 155, 177, 186, 302, 322, 332, 347, 371, 389, 462, 465, 509, 532, 556, 562, 565, 572, 592, 598, 625, 643, 652, 662, 669, 676. 4: 25, 62, 133, 196, 220, 253, 289, 368, 426, 445, 513, 665, 678. 5: 55, 76, 165, 177, 202, 243, 256, 346, 371, 427, 447, 454, 471, 546, 607, 724, 664, 687, 834, 761. 6: 116, 108, 128, 201, 241, 295, 305, 310, 318, 357, 388, 404, 481, 543, 554, 561, 573, 680, 714, 720, 740, 749, 761, 821, 836, 872, 896, 899, 900. 7: 26, 153, 166, 193, 207, 221, 242, 443, 449, 454, 466, 491, 518, 530, 605, 639, 646, 705, 767, 771. 8: 9, 70, 106, 145, 212, 236, 285, 306, 359, 411, 415, 472, 491, 495, 505, 509, 546, 555. 9: 5, 10, 16, 22, 60, 76, 123, 207, 239, 309, 351, 379, 395, 408, 454, 499, 525, 547, 568, 578, 603, 626, 637, 641, 648,	695. 10: 117, 223, 253, 282, 459, 471, 667, 688, 820, 811, 845, 901. 11: 17, 26, 29, 37, 44, 96, 127, 136, 141, 236, 261, 278, 281, 286, 327, 410, 477, 501, 506, 535, 619, 625, 629, 801, 817, 867, 871, 876, 878, 900, 906. 12: 41, 106, 116, 171, 184, 198, 234, 249, 273, 366, 372, 403, 429, 451, 455, 536, 555, 577, 592, 596, 631, 648, 653, 670, 690, 703, 739, 755, 803, 849, 855, 865, 884, 927 adefia. AE. 12: 120 adefi. 11: 261 adefium. 10: 850 adefus. 9: 431, N. tr. 4. v. adefum. adamante. AE. 6: 552 Adamas. 3: 614 addam. E. 2: 53. G. 3: 30. AE. 7: 548. 8: 496 addant. 9: 149 addas. G. 1: 32. add. 2: 55 addens. AE. 8: 511 addensent. 10: 631 addent. 6: 775 addere. G. 1: 286. 3: 290. AE. 2: 452, 650. 7: 315 addes. 6: 777 addiderant. 8: 430 addiderat. 6: 170. 8: 637 addidit. G. 1: 129. 4: 150. AE. 2: 593. 3: 336. 7: 431. 8: 214. 9: 649, 718. 11: 95. 12: 848 addit. E. 6: 20. AE. 3: 70. 5: 249, 817. 6: 854. 8: 666 9: 765. 11: 80, 107, 673. 12: 358 addita. G. 1: 161. AE. 6: 90. 10: 263 addit. 8: 301 addit. AE. 1: 268. 5: 760 additus. G. 1: 150. AE. 2: 355. 6: 528 additi. 3: 653 addit. 9: 587. N. tr. 4. v. ad- ducere. addit. 5: 141. 12: 622 addit. 5: 507. 9: 402. N. tr. 4. v. adducere, 11: 561 addit. 10: 380 addunt. G. 1: 513. 4: 297. AE. 1: 592. 2: 339. 9: 184 addunt. G. 3: 483 adens. AE. 3: 456 adent. 12: 761 adent. G. 4: 212 adegit. AE. 6: 594, 696. 7: 115. 9: 601 adenta. 9: 31. 12: 879 adentis. 8: 320 adentum. 3: 658	adec. E. 1: 12. 2: 25. 4: 11. 9: 59. G. 1: 24, 94, 287. 2: 272, 323. 4: 85, 197. AE. 8: 567. 2: 567. 3: 203. 4: 95, 353. 5: 268, 864. 6: 498. 7: 427, 629. 8: 583. 9: 556. 11: 275, 369, 436. 12: 548, 646 aderant. 8: 657. 11: 700. aderat. 1: 119. 5: 104. 8: 203, 228, 609. 9: 107. 12: 398 aderit. E. 4: 48. AE. 2: 662 adeto. AE. 4: 125, 386 aderunt. 2: 183 ades. E. 2: 45. 7: 9. 9: 30, 43. G. 2: 39, 44. AE. 11: 380 adefis. AE. 9: 537 adefse. 2: 271, 732. 8: 656 adefset. 10: 443. 11: 415 adef. 3: 688. 5: 49. 7: 578. 9: 38, 49. 10: 279. 12: 96. adent. 4: 56 adflarat. 1: 595 adglomerant. AE. 2: 341. N. tr. 1. v. adglomerare. 12: 458 adbaefit. G. 3: 443 adhibe. AE. 8: 56 adhibere. G. 1: 455 adhibere. AE. 5: 62. 11: 318 adhibe. E. 9: 35. AE. 1: 547. 2: 144. 4: 319. 5: 513. 6: 806. 7: 117. 10: 853. 11: 709, 419, 489. 12: 36 adi. AE. 8: 302 adibam. 4: 322 adiget. 4: 25 adiciam. 12: 837 adictas. 11: 354 adiciunt. 8: 304. 10: 182 adit. G. 4: 469. AE. 10: 517 adit. 4: 244 aditunt. G. 2: 56 adire. G. 4: 446. AE. 7: 14. 5: 379. 11: 636 aditum. 6: 115 adires. 6: 534 adiret. 12: 349 adisti. 10: 460 adit. G. 3: 402. AE. 1: 78. 7: 544. 10: 149. N. tr. 4. v. adi- tus. adytia. AE. 2: 115, 297, 351, 404, 764, 3: 92. 5: 84 adyto. 6: 98. 7: 269 aditum. 7: 424, 635. 9: 58. N. tr. 4. v. aditus. 9: 507 aditus. G. 4: 9, 35. AE. 2: 594. 4: 293, 423. 5: 441. 6: 43. 9: 67, 683. 11: 466, 515, 766, 886 adjuncta. 9: 69 adjungam. AE. 8: 555 adjungere. G. 1: 2. AE. 7: 238 8: 13. 9: 199 adjungit. 7: 57 adjungit. E. 6: 41. AE. 12: 244 adjura. 12: 816 A 3 adjurat
---	--	--	---

INDEX ERYTHRAEI

<i>adjuvat.</i> 5: 345. 12: 219	<i>advent.</i> 38. 10: 460. 516. 12: 261	<i>AE.</i> 1: 512. 8: 468. 12: 93	580. 538. 596. 617. 643.
<i>adjuvat.</i> 10: 458	<i>adventis.</i> AE. 1: 388	<i>aedificant.</i> 1: 16. No. tr. 6.	667. 699. 2: 2. 3: 288. 716.
<i>adlabi.</i> 8: 108	<i>adveniet.</i> 7: 265	<i>v. aedificandi.</i>	4: 117. 142. 150. 279.
<i>admiranda.</i> G. 4: 5	<i>adveniet.</i> 10: 11	<i>Argas.</i> 3: 74. 12: 366	329. 393. 466. 554. 578.
<i>admirans.</i> AE. 2: 797. 6: 408	<i>advenisse.</i> 7: 145. 168	<i>Argem.</i> 10: 565	5: 26. 44. 90. 129. 281.
<i>admirantur.</i> G. 4: 215	<i>advenit.</i> 7: 803. 11: 687	<i>Argetas.</i> 7: 763. 775	286. 348. 461. 485. 539.
<i>admisere.</i> 4: 267	<i>adventabant.</i> 5: 328	<i>ager.</i> E. 1: 23. AE. 1: 208. 7:	545. 675. 685. 700. 741.
<i>admisere.</i> AE. 7: 579	<i>adventante.</i> 6: 258	432. 10: 237	770. 6: 9. 103. 156. 176.
<i>admissi.</i> 6: 330	<i>adventantibus.</i> G. 4: 192	<i>Agida.</i> 8: 354. 431	183. 210. 232. 350. 291.
<i>admissis.</i> 11: 272	<i>adventura.</i> AE. 7: 60	<i>Aegyptia.</i> 9: 688	317. 405. 424. 467. 473.
<i>admittit.</i> 9: 231	<i>adventat.</i> 12: 514	<i>Aegyptum.</i> G. 4: 291. AE. 8:	548. 559. 635. 703. 711.
<i>admonet.</i> 6: 293	<i>adventu.</i> E. 7: 59. G. 3: 93	687	769. 860. 7: 5. 29. 107.
<i>admonet.</i> 4: 353. 6: 619. 10:	<i>adventus.</i> AE. 7: 344	<i>Aegyptus.</i> G. 4: 210. AE. 8:	211. 263. 8: 29. 84. 115.
353. 11: 233.	<i>adventum.</i> 5: 36. 6: 799. 8:	705.	126. 151. 182. 111. 465.
<i>admonuit.</i> E. 6: 14. G. 4: 187.	201	<i>Agile.</i> E. 6: 20. 22	511. 5: 7. 607. 9: 8. 41. 81.
AE. 6: 338. 9: 109. 10:	<i>adverso.</i> 1: 103. 166. 6: 552.	<i>Agon.</i> 3: 1. 5: 72.	97. 172. 255. 10: 25. 48.
587. N. tr. 4. v. admonere.	8: 816. 9: 35. 172. 283.	<i>Agonis.</i> E. 112	81. 147. 159. 217. 279.
<i>adverso.</i> G. 2: 379	374. 10: 571. 579. 11: 219.	<i>agra.</i> G. 3: 512. AE. 2: 566.	311. 332. 530. 569. 578.
<i>adversum.</i> AE. 4: 367	12: 651	3: 140. 5: 468	591. 599. 661. 769. 787.
<i>adversum.</i> 3: 410	<i>adverso.</i> 3: 33	<i>agum.</i> AE. 1: 351. 4: 353.	801. 809. 816. 826. 896.
<i>admot.</i> E. 3: 43. 47.	<i>adversum.</i> 10: 699	951. 10: 612	11: 2. 36. 106. 120. 170.
<i>admotique.</i> AE. 12: 171.	<i>adversumque.</i> 1: 430	<i>ag.</i> G. 3: 434.	183. 446. 511. 904. 908.
<i>adnam.</i> 6: 358	<i>adversata.</i> 4: 127	<i>agere.</i> 12: 46.	111. 108. 166. 175. 191.
<i>adnare.</i> 4: 613	<i>adversu.</i> AE. 1: 416. 5: 477.	<i>agri.</i> 12: 910	312. 390. 848. 491. 926.
<i>adnavimus.</i> 1: 339	504. 9: 412. 588. 11: 615.	<i>agris.</i> G. 1: 217. 4: 254. AE.	510. 618. 654. 107. 719.
<i>adnare.</i> 12: 92	667. 12: 307	1: 268. 10: 174. 12: 850	746. 783. 887. 919. 919.
<i>adnare.</i> 1: 208. 4: 583. 9: 129	<i>adversu.</i> G. 2: 526. AE. 3:	<i>agros.</i> G. 3: 496	<i>agris.</i> 7: 1. 10: 156. 496.
<i>adnare.</i> 1: 144. 5: 126. 9: 144	287. 5: 584. 6: 831. 11: 612	<i>agrum.</i> G. 4: 464. AE. 10:	<i>agris.</i> 9: 653.
<i>adole.</i> E. 8: 65. N. tr. 2. &	<i>adversu.</i> G. 1: 101. 218. AE.	856	<i>agris.</i> 12: 65.
v. adole.	2: 717. 4: 701. 5: 89. 6:	<i>Ami.</i> AE. 1: 488	<i>agris.</i> 10: 38
<i>adolemas.</i> AE. 3: 547	179. 418. 631. 636. 9:	<i>amula.</i> 5: 187. 415. N. tr.	<i>agris.</i> 1: 52. 8: 416
<i>adole.</i> 1: 704. N. ibid.	347. 481. 10: 714. 12: 11.	4. v. amulus. 10: 17. N.	<i>agris.</i> 6: 164
<i>adolefuit.</i> G. 2: 362	171. 170. 446. 950	ibidem	<i>agris.</i> 9: 774.
<i>adolefuit.</i> 4: 379. N. tr. 2.	<i>adversus.</i> E. 10: 45. AE.	<i>amulus.</i> 6: 373. N. tr. 4. &	<i>agris.</i> 6: 529
v. adolere.	6: 755. 9: 761. 10: 412.	in Different.	<i>agris.</i> 5: 794. 8: 454
<i>adole.</i> AE. 7: 71. N. ibidem.	11: 389. 12: 266. 456.	<i>Ames.</i> AE. 3: 41. 5: 17. 6:	<i>agris.</i> 1: 52. 56. 76. 148
<i>adolevit.</i> 12: 418	461. 464	51. 261. 519. 7: 310. 8:	<i>agris.</i> 2: 340
<i>Adonis.</i> E. 10: 18	<i>adversum.</i> 6: 684. 8: 58.	496. 10: 209. 649. 12:	<i>agris.</i> 12: 369
<i>adprensus.</i> AE. 3: 405	237. 9: 211. 11: 370. 691.	197. 418. 540	<i>agris.</i> G. 4: 132. AE. 11
<i>adara.</i> 3: 437	742	<i>Ames.</i> 1: 157. 7: 284.	508. N. tr. 4. v. aquis.
<i>adara.</i> 11: 48	<i>adversu.</i> AE. 4: 126. 8: 50	334. 8: 648. 9: 135. 468.	10: 755
<i>adara.</i> 7: 109. N. tr. 3. v. adora.	<i>adversu.</i> G. 4: 117. AE. 6:	735. 12: 12. 186. 779	<i>agris.</i> G. 1: 232
<i>adara.</i> G. 1: 343	286. 7: 35	<i>Ames.</i> 3: 18. 5: 108. 8:	<i>agris.</i> AE. 6: 781
<i>adara.</i> 10: 677	<i>adversu.</i> 12: 555	341	<i>agris.</i> 1: 479
<i>adara.</i> 7: 386	<i>adversu.</i> 6: 410. 10: 293	<i>Ames.</i> 7: 616	<i>agris.</i> 2: 561. 5: 452
<i>adara.</i> 6: 398	<i>adversu.</i> 2: 712. 4: 612. 5:	<i>Ames.</i> 1: 565. 9: 180.	<i>agris.</i> 10: 703. N. tr. 4.
<i>adara.</i> 6: 480	304. 8: 440	10: 120. 11: 503	v. aquales
<i>adara.</i> 11: 405	<i>adversu.</i> 7: 196	<i>Ames.</i> 1: 92. 12: 494. 675.	<i>agris.</i> AE. 5: 468. N. ibi-
<i>adara.</i> G. 4: 19. AE. 5: 70.	<i>adversu.</i> 8: 101	709. 715. 3: 97. 5: 181.	dem 10: 194
10: 774	<i>adversu.</i> 5: 34	418. 804. 817. 6: 169. 7:	<i>agris.</i> AE. 3: 491
<i>adara.</i> G. 1: 18. AE. 1: 730.	<i>adversu.</i> 1: 512	234. 120. 8: 830. 463. 552.	<i>agris.</i> 11: 820
4: 578. 8: 78. 10: 555. 461	<i>adversu.</i> 10: 91. 11: 268	9: 177. 118. 448. 737. 10:	<i>agris.</i> 4: 460. <i>agris.</i>
<i>adara.</i> 12: 790	<i>adversum.</i> 6: 612	511. 637. 636. 776. 798.	AE. 7: 203
<i>adara.</i> E. 2: 68. 4: 56. AE.	<i>adversu.</i> G. 4: 162. AE. 1:	8. 0. 863. 11: 289. 12:	<i>agris.</i> G. 1: 178.
3: 116. 5: 364	432	123. 554. 678. 772.	<i>agris.</i> 1: 113
<i>adara.</i> AE. 1: 595. 7: 454.	<i>adara.</i> AE. 11: 755	<i>Ames.</i> AE. 1: 260. 581.	<i>agris.</i> AE. 1: 148
9: 427	<i>adara.</i> 5: 44. 8: 250	631. 4: 74. 191. 114. 160.	<i>agris.</i> 2: 362. 3: 671
<i>adara.</i> 5: 57	<i>adara.</i> 10: 456. 612. 826.	304. 5: 703. 809. 850. 6:	<i>agris.</i> G. 2: 286. AE. 11:
<i>adara.</i> 3: 310. 3: 125. 7: 506.	11: 293	40. 685. 7: 258. 8: 11. 671.	321
8: 286. 12: 288	<i>adara.</i> G. 3: 378	71. 178. 308. 367. 9: 192.	<i>agris.</i> 9: 338. N. tr. 4.
<i>adara.</i> 5: 864	<i>adara.</i> 1: 93	204. 241. 10: 65. 81. 165.	v. aquis.
<i>adara.</i> 1: 158	<i>adara.</i> AE. 11: 261	113. 143. 647. 871. 11:	<i>agris.</i> AE. 6: 263. 474
<i>adara.</i> 8: 11	<i>Adara.</i> 1: 99. 3: 296. 6: 58	231. 282. 471. 910. 12:	<i>agris.</i> 4: 89. <i>agris.</i>
<i>adara.</i> 3: 198. 10: 655	<i>Adara.</i> 6: 839	61. 324. 384. 613. 794	844
<i>adara.</i> 8: 136	<i>Adara.</i> AE. 3: 386	<i>Adara.</i> AE. 1: 170. 180.	<i>agris.</i> 7: 698
<i>adara.</i> 5: 346	<i>Adara.</i> 2: 487. 11: 473. 607	220. 231. 305. 37. 421.	<i>agris.</i> 4: 587. 5: 230
<i>Adara.</i> E. 9: 12. AE. 4: 591. 7:	<i>Adara.</i> G. 2: 462. 4: 258.	418. 453. 509. 54. 576.	<i>agris.</i> 8: 100.

agris.

IN VIRGILIUM.

<i>aequus</i> G. 2: 115, 154, 155, 158. AE. 11: 112, 113, 140	<i>aere</i> E. 1: 36, 51, 90; G. 2: 112, 113, 119. AE. 11: 35, 144, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.	<i>artema</i> G. 1: 60. AE. 7: 107, 9: 447, 11: 85, 13: 177 <i>artem</i> G. 1: 100, 4: 154, 7: 776, 10: 111, 13: 115, 15: 169 <i>artem</i> AE. 3: 144 <i>artem</i> AE. 3: 149 <i>artem</i> AE. 3: 151 <i>artem</i> 4: 124. N. in Impro- prie v. Affili <i>artem</i> AE. 2: 775, 3: 153, 6: 159, 9: 484 <i>artem</i> G. 4: 530 AE. 4: 632 6: 40, 538, 666, 8: 611, 9: 89, 11: 118 <i>artem</i> 2: 644 <i>artem</i> 4: 284 <i>artem</i> AE. 1: 663, 2: 700, 7: 91, 544, 8: 116, 9: 198, 10: 640, 951, 10: 312, 466, 591, 12: 101, 71 <i>artem</i> G. 4: 120. AE. 6: 455 <i>artem</i> 12: 152 <i>artem</i> AE. 3: 676 <i>artem</i> G. 4: 162 <i>artem</i> AE. 7: 117 <i>artem</i> 3: 110, 8: 477 <i>artem</i> G. 2: 118 <i>artem</i> AE. 8: 196 <i>artem</i> G. 4: 121 <i>artem</i> AE. 9: 136 <i>artem</i> 5: 891, 10: 161 <i>artem</i> 1: 599 <i>artem</i> 6: 501 <i>artem</i> G. 1: 120, AE. 14: 649, 5: 719 <i>artem</i> AE. 11: 452 <i>artem</i> 2: 92 <i>artem</i> 2: 796 <i>artem</i> 7: 270, 9: 843, 10: 547 <i>artem</i> 1: 576, 2: 112, 6: 11 <i>artem</i> 10: 141 <i>artem</i> 3: 17 <i>artem</i> 2: 86 <i>artem</i> E. 1: 65, AE. 8: 724 <i>artem</i> AE. 2: 546, 10: 677 <i>artem</i> 6: 489 <i>artem</i> AE. 3: 54, 6: 838 <i>artem</i> AE. 4: 471 7: 23 <i>artem</i> E. 9: 66 <i>artem</i> 10: 11 <i>artem</i> G. 1: 461, AE. 4: 181, 9: 713, 12: 78, 486 <i>artem</i> 4: 146 <i>artem</i> E. 3: 53, G. 2: 61, 3: 41, 4: 149, 12: 9, AE. 1: 753, 2: 707, 3: 169, 165, 462, 47, 113, 569, 5: 148, 6: 143, 189, 531, 629, 756, 7: 179, 419, 8: 59, 10: 141, 118, 587, 12: 832 <i>artem</i> E. 8: 17, 9: 124, AE. 1: 70 <i>artem</i> 12: 441 A 1 <i>artem</i>
--	---	--

INDEX ERYTHRAEI

<i>agelat.</i> G. 1:411.2:338,538. AE. 5:265,272,833. 6: 337.8:203,465. 9:696	<i>agelat.</i> G. 2:527. AE. 6:727 <i>agitata.</i> G. 1:357. AE. 6:68 11:694 <i>agitare.</i> 2:640 <i>agitator.</i> G. 3:273. AE. 2:476 <i>agitatus.</i> AE. 3:331. 4:471. 10:872 <i>agitavimus.</i> AE. 2:421 <i>agite.</i> verbum. 5:58. inter- jec. G. 2:55. AE. 1:617. 3: 114. 5:615. 7:130. 8:273 <i>agitet.</i> 3:609 <i>agitur.</i> G. 3:87. AE. 7:384. 524. 11:101 <i>agmen.</i> G. 1:322. 2:280. 4: 59. AE. 1:186. 2:408,613 4:404. 5:549,602,334. 6: 69,707,804. 8:483. 9:47. 10:171,198,440,513. 11: 433. 781. 12:450,457,555 <i>agmina.</i> G. 3:423. AE. 1:490. 2:68,267, 370. 4:142, 154,406,469. 5:580,675, 80. 56:572,815. 7:144, 508,648,694, 794. 8:696. 9:113,478,800. 10:318, 427,431,561,721. 11:146, 663,729,734,909. 12:122, 239,379,329, 368, 482, 557, 597. 683, 689, 861 <i>agmine.</i> G. 3:381. 3:348,369 4:167. AE. 11:82, 393, 414. 2:112,450,727,782. 5:90,211, 378, 561. 6: 711,749. 7:703. 8:587, 591. 9:18,375,728. 788 11:60,412, 684,757, 762,880,907. 12:324, 442 <i>agminibus.</i> AE. 9:686 <i>agminis.</i> 7:707. 12:149 <i>Agmon.</i> 10:118 <i>agnae.</i> E. 2:21 <i>agnam.</i> 5:772. 6:249 <i>agni.</i> G. 1:341. 4:435. AE. 9:61 <i>Agnis.</i> E. 3:6 <i>agnos.</i> E. 3:103. 4:45. 7:15. AE. 1:635 <i>agnoscat.</i> 6:407 <i>agnoscere.</i> 3:173 <i>agnoscit.</i> 1:470. 3:82,347. 6:193 <i>agnosco.</i> 3:351. 4:23. 8:155. 12:260 <i>agnoscent.</i> 2:423. 5:576, 679. 9:457,734. 10:224 <i>agnovere.</i> 9:759 <i>agnosci.</i> 12:632 <i>agnovite.</i> 11:408,492. 3:108. 6:452,498. 8:531. 9:16. 10:843,874. 12:869 <i>agnum.</i> 9:565 <i>agnus.</i> E. 11:8 <i>ago.</i> E. 1:13. N. tr. 4. v. agere.	9:37. AE. 4:534. 12:637 <i>Agragat.</i> 3:763 <i>agrestem.</i> E. 6:8. G. 3:163 <i>agresti.</i> E. 11:10. 10:24. G. 2: 532. AE. 5:40. 7:523. 11: 67 <i>agrestia.</i> 7:679 <i>agrestibus.</i> G. 1:160. 7:111 <i>agrestis.</i> G. 1:341. AE. 7:681 11:682 <i>agrestis.</i> accusat. plur. G. 1:41 2:491. AE. 3:34. 7:482. 504. 8:349. 9:11. 10:310 <i>agrestum.</i> G. 1:10 <i>agri.</i> G. 1:183. AE. 1:343. 7: 262. 10:563. 17:209 <i>agricola.</i> G. 1:117,494. 2:513. AE. 10:805 <i>agricolae.</i> E. 5:80. 9:61. G. 11: 48. 101, 300, 355. 2:36, 445. 4:272. AE. 2:628. 7: 521 <i>agricolam.</i> G. 1:159 <i>agricolas.</i> 2:459 <i>agricollis.</i> G. 1:429. 2:401. AE. 12:453 <i>Agrippa.</i> 8:682 <i>agri.</i> E. 1:12. G. 1:422. 3: 249,834. 4:159. AE. 7: 206,812. 11:198,247, 421. 12:14. 185,516 <i>agro.</i> 12:898 <i>agros.</i> E. 1:73. 5:335,716. 6:49 G. 1:61. 12:3,471. 2:54, 215,274,346. 4:522. AE. 2:306. 3:141. 4:163. 7: 351. 8:8. 492. 11:144, 206,255,369,386. 12: 359,463 <i>agunt.</i> G. 3:377. AE. 2:1:620 <i>aguntur.</i> 12:336 <i>Al.</i> E. 1:15. 2:60,69. 6:47, 52,77. 10:49. G. 2:252. 4: 526 <i>albus.</i> AE. 1:213. 2:470. 5: 102. 6:218 <i>aleni.</i> G. 1:296. 7:436 <i>aleni.</i> AE. 1:295,449. 4: 513. 8:12. 11:487,770 <i>aleni.</i> 7:637. 9:165 <i>Ajactis.</i> 1:41 <i>Ajax.</i> 2:414 <i>al.</i> G. 4:359. 381. AE. 1: 142,197,418,464. 595 2:155,289,296,639. 3: 101,189,480,543. 4:591, 630,461,660,704. 5: 365,551. 6:46,52,318, 630. 7:121,259. 8:122, 183. 9:52,184,221,303, 355,749. 10:285,379. 444,473. 11:24,29,45, 464,520. 12:156,622 <i>ajunt.</i> 4:598 <i>ala.</i> 11:604,868 <i>alar.</i> v. 10:719. 11:337 <i>alarum.</i> AE. 9:231	<i>alacris.</i> 5:308. 6:685 <i>alacris.</i> accusat. plur. E. 5:88 <i>alae.</i> AE. 4:212. 11:835. 12: 551 <i>alarum.</i> 1:301. 6:19. 12:876 <i>alas.</i> G. 4:27,106,203. AE. 1:689. 3:226,520. 5:217. 7:191,561. 8:224. 11: 730. 12:848,869 <i>alatis.</i> 4:259 <i>alba.</i> E. 2:18. 7:38. G. 2:265. 4:130. AE. 3:392. 5:567. 8:45. 9:548. 11:69 <i>Alba.</i> 6:766 <i>albar.</i> 9:387 <i>Albar.</i> G. 2:91 <i>albarum.</i> AE. 1:110. 5:567 <i>Albam.</i> 1:271. 2:597. 6: 770. 8:48 <i>Albanus.</i> 7:602 <i>Albane.</i> 8:643 <i>Albani.</i> 1:7. 5:600. 9:388. 12:826 <i>Albanum.</i> 6:768 <i>Albanus.</i> 12:134 <i>albus.</i> 12:36 <i>albicere.</i> G. 1:367. 3:137. AE. 4:586. 7:518 <i>albi.</i> G. 2:146. AE. 3:392. 8:45 <i>abis.</i> G. 3:82. N. tr. 4. v. al- bum. AE. 5:565. 7:667. 9:49. 10:557. 11:681. 12:164 <i>albo.</i> E. 2:41. G. 2:71. 3:56. AE. 8:82. 12:87 <i>albei.</i> G. 3:386. AE. 5:865. 7:417. 9:651 <i>Albula.</i> 8:332 <i>album.</i> 11:580 <i>Albunea.</i> 7:83 <i>Alburnum.</i> G. 3:147 <i>albus.</i> AE. 7:517 <i>Alcandrum.</i> 9:767 <i>Alcanor.</i> 10:338 <i>Alcanore.</i> 9:672 <i>Alcastrum.</i> 10:747 <i>Alcidas.</i> E. 7:61. AE. 8:19. 10:321 <i>Alcide.</i> 10:461 <i>Alciden.</i> 5:414. 6:213. 392 <i>Alcidas.</i> 6:801. 8:203,242 256,363. 10:464 <i>Alcimadon.</i> E. 3:44 <i>Alcimadontis.</i> 3:37 <i>Alcimol.</i> G. 2:87 <i>Alceppem.</i> E. 7:14 <i>Alconis.</i> 5:11 <i>alebat.</i> G. 4:563. AE. 8:118 <i>Alesto.</i> 7:324,341,409,415 445,476. 10:41 <i>alendum.</i> 3:50 <i>ales.</i> 1:394. 5:506,861. 11: 711. 12:147,255 <i>Alis.</i> 10:352 <i>Alithes.</i> 1:121. 9:246,307 <i>Alxi.</i> E. 2:6,19,65 <i>Alexim.</i>
---	---	---	---

IN VIRGILIUM.

<i>Alisum</i> . 2: 1: 5: 86	<i>Alm</i> . E. 3: 30. G. 2: 251.	533547.4: 359459462.	325470. 530. 805. 10:
<i>Alis</i> . 2: 56. 73. 7: 55	327. AE. 4: 238. 5: 230.	467541. AE. 1: 26. 189.	125287. 469. 707. 11: 36.
<i>Alia</i> . E. 7: 42. AE. 7: 590	6: 726. 11: 71	4275680. 2: 56. 203. 448.	256462. 485. 12: 523
<i>Alia</i> . G. 3: 65. AE. 1: 474. 3:	<i>Aliter</i> . G. 1: 201. 2: 286. 4:	3: 239. 319. 678. 681. 4:	<i>Aliffima</i> . AE. 8: 136
474. 4: 153. 8: 433. 682.	276. AE. 1: 399. 2: 428. 4:	343. 963. 5: 12. 155. 508.	<i>Alino</i> . E. 6: 38. G. 2: 290. 3:
9: 521. 10: 362. 456. 11:	256. 669. 5: 592. 6: 147. 9:	588. 732. 841. 6: 41.	86. 442. 553. 4: 286. N. tr.
329. 12: 24	65. 497. 10: 360. 714. 11:	179. 237. 267. 323. 522.	4. v. altum. AE. 7: 520. 10:
<i>Alimo</i> . G. 2: 10. 26. 28. 442. 4:	757. 12: 711	757. 7: 6. 82. 362. 785. 8:	813
14. 96. 98. 153. 162. 163.	<i>Alitibus</i> . AE. 9: 486. 10: 559	115. 667. 691. 9: 81. 169.	<i>Alto</i> . E. 4: 7. 6: 76. G. 1: 96.
AE. 1: 705. 3: 112. 6: 740.	<i>Alitis</i> . G. 1: 22. AE. 8: 430.	557. 617. 678. 715. No	324. 443. 3: 238. 354. 505.
7: 395. 10: 249. 12: 24	12: 862	tra. 4. v. altum. 18: 63. 86.	4: 78. 96. AE. 1: 3. 110. 126.
<i>Alimo</i> . G. 2: 280. 3: 65. AE.	<i>Alitur</i> . G. 3: 454	101. 126. 197. 374. 454.	160. 297. 2: 2. 290. 307.
11: 324	<i>Alitum</i> . AE. 8: 27	516. 687. 721. 11: 335.	410. 4: 230. 574. 661. 691.
<i>Aliso</i> . E. 1: 25. 3: 78. G. 3: 101.	<i>Alitid</i> . E. 2: 26. AE. 2: 100. 4:	490. 638. 797. 837. 12:	5: 45. 220. 243. 261. 489.
3: 351. AE. 1: 512. 3: 321. 4:	174. 315. 9: 417. 10: 19.	474. 546. 601. 703. 752.	511. 542. 727. 6: 436. 500.
243. 5: 466. 6: 411. 11: 96.	883. 12: 24. 841	787. 883. 929	7: 25. 95. 168. 704. 8: 66.
243. 5: 466. 6: 411. 11: 96.	<i>Alium</i> . E. 2: 73. 10: 23. G.	<i>Alia</i> . G. 1: 14. 55. 3: 198. 4:	395. N. tr. 4. v. altum. 541.
537. 811	2: 112. 337. 3: 390	48. AE. 1: 7. 4: 97. 265. 7:	9: 125. 644. 10: 633. 857.
<i>Alis</i> . G. 1: 487	<i>Alino</i> . G. 1: 141. 2: 507. 4:	168	11: 95. 301. 456. 482. 633.
<i>Alis</i> . E. 1: 42. G. 1: 55	257. 372. AE. 5: 178. 6: 89	<i>Alim</i> . G. 1: 364. AE. 9: 403.	721. 817. 849. 853. 12:
<i>Alisna</i> . G. 2: 76. 4: 244. AE. 4:	<i>Alitibi</i> . 10: 269	10: 246	114. 244. 357. 365. 886.
311. 10: 78. 806	<i>Alitibimur</i> . 3: 131. 569	<i>Alititia</i> . E. 1: 44. 5: 66. 8: 64.	941
<i>Alitens</i> . G. 2: 149	<i>Alititur</i> . 6: 2. 9: 474. 10: 291	743. 105. G. 3: 490. AE. 2:	<i>Alitum</i> . G. 2: 520
<i>Alitens</i> . AE. 10: 781	<i>Alitipfa</i> . 9: 578. 12: 319	515. 550. 4: 145. 517. 5:	<i>Alit</i> . E. 8: 86. G. 3: 412. 535.
<i>Alitens</i> . E. 3: 5	<i>Alitia</i> . E. 2: 11	549. 7: 71. 8: 14. 285. 11:	AE. 1: 61. 692. 2: 935. 3:
<i>Alitenti</i> . AE. 12: 249	<i>Alitia</i> . 7: 712	50. 12: 174	661. 4: 151. 645. 685. 8:
<i>Alitenum</i> . 1: 693	<i>Alitigat</i> . G. 4: 480. AE. 1: 169	<i>Alitibimur</i> . AE. 7: 211	692. 10: 658. 11: 98. 740.
<i>Aliti</i> . E. 1: 65. G. 1: 265. 2: 12.	6: 439	<i>Alit</i> . G. 1: 405. AE. 3: 699	810. 12: 675
503. 4: 171. AE. 1: 213. 433	<i>Alitiquere</i> . 4: 226. 8: 113	<i>Alit</i> . G. 1: 485. 2: 78. 230.	<i>Alitricem</i> . AE. 3: 273
740. 2: 310. 374. 399.	<i>Alitiquitur</i> . 1: 229. 594. 4: 8.	521. 3: 241. 422. AE. 1:	<i>Alitum</i> . G. 1: 456. 2: 210. 3: 42.
449. 467. 3: 643. 4: 37. 593.	212. 5: 780. 6: 341. 8: 372	337. 506. 4: 443. 5: 443. 6:	N. tr. 4. 93. 358. 4: 528.
5: 102. 164. 814. 6: 248.	10: 228. 860. 11: 821. 12:	141. 7: 465. 9: 749. 10: 850.	560. AE. 1: 34. 209. 3: 119.
616. 847. 7: 181. 633. 8:	792	11: 751. 804. 12: 729	703. 192. 374. 454. 4: 310.
449. 530. 537. 9: 568. 10:	<i>Allogmor</i> . E. 8: 20. AE. 6: 466	<i>Alit</i> . E. 3: 34. 40. 4: 34. 5: 49.	5: 164. 375. 764. 7: 683. 9:
290. 11: 64. 91. 193. 473.	<i>Alitidens</i> . 7: 117	8: 39. G. 1: 397. 3: 224. 4:	699
12: 99. 287. 577. 584. 617	<i>Alitit</i> . G. 2: 158. AE. 8: 149	91. AE. 1: 544. 3: 156. 5:	<i>Alit</i> . G. 4: 368. AE. 9: 30.
<i>Alit</i> . E. 1: 47. G. 2: 17. 4: 148	<i>Alima</i> . G. 1: 7. AE. 1: 306.	298. 311. 568. 6: 143. 164.	10: 755. 875. 11: 726. 12:
AE. 3: 494. 4: 488. 6: 741	618. 2: 591. 664. 3: 311. 6:	7: 421. 649. 9: 179. 772.	140. 295
7: 112. 12: 436	743. 117. 197. 7: 644. 774.	10: 27. 11: 670	<i>Alititia</i> . G. 4: 34
<i>Alit</i> . G. 1: 376. 2: 512. 3: 245	8: 455. 10: 215. 220. 252.	<i>Alit</i> . E. 3: 71. 4: 24. G. 2:	<i>Alit</i> . AE. 6: 411. 7: 33. 361.
452. AE. 11: 169. 12: 351	332. 419. 11: 557	218. 3: 286. 4: 39. AE. 3:	9: 32
<i>Alit</i> . E. 8: 99	<i>Alitum</i> . AE. 11: 182	86. 6: 713. 893. 7: 690. 9:	<i>Alit</i> . G. 1: 203
<i>Alit</i> . G. 1: 276. 422. 2: 215.	<i>Alitis</i> . G. 2: 233	131. 12: 168. 582. 830	<i>Alitum</i> . AE. 6: 877. N. tr. 4.
316. 441. AE. 1: 347. 511.	<i>Alitum</i> . AE. 7: 532	<i>Alit</i> . G. 1: 158. 2: 32. AE.	v. alumnos. 11: 33. N. tr. co-
612. 4: 141. 5: 151. 433.	<i>Alitum</i> . 7: 575	2: 667. 3: 313. 33	dem. v. alumnus.
583. 6: 316. 656. 664. 7:	<i>Alitum</i> . E. 8: 17. AE. 5: 64	<i>Alit</i> . E. 3: 59. 5: 14. G. 3:	<i>Alitum</i> . 6: 695. N. ibid.
56. 8: 309. 590. 9: 717. 11:	<i>Alit</i> . G. 2: 330	192. AE. 5: 376. 6: 121. 11:	<i>Alit</i> . G. 2: 453. AE. 2: 401. 6:
324. 416. 12: 391	<i>Alit</i> . 2: 110	426	516. 9: 152. 12: 273
<i>Alitides</i> . AE. 7: 277	<i>Alit</i> . E. 6: 63. G. 1: 136	<i>Alitantes</i> . G. 3: 220	<i>Alitum</i> . G. 3: 427. 4: 94. AE.
<i>Alitidumque</i> . 12: 484	<i>Alit</i> . E. 8: 33. 10: 74. G.	<i>Alitanti</i> . AE. 4: 287	2: 51
<i>Alitum</i> . E. 3: 15	2: 451	<i>Alitanti</i> . 12: 233	<i>Alit</i> . G. 3: 80. AE. 10: 211
<i>Alitum</i> . 6: 61	<i>Alitid</i> . AE. 6: 581	<i>Alitanti</i> . E. 5: 59. 7: 18. G. 1:	<i>Alit</i> . 5: 163
<i>Alitum</i> . 3: 73. 6: 55. AE.	<i>Alit</i> . G. 1: 475. AE. 10: 113	71. 79	<i>Alit</i> . E. 2: 52
1: 463. 2: 678	<i>Alitid</i> . G. 3: 180	<i>Alit</i> . AE. 11: 614	<i>Alit</i> . 5: 76. 7: 63
<i>Alitidum</i> . AE. 8: 200. 603	<i>Alitid</i> . AE. 10: 179	<i>Alit</i> . E. 7: 19. AE. 3: 423.	<i>Alit</i> . AE. 4: 101
<i>Alitid</i> . 6: 719	<i>Alitidum</i> . G. 3: 19. AE. 3: 694	5: 584. 12: 386	<i>Alit</i> . E. 3: 59. 8: 108. G.
<i>Alitidum</i> . 7: 770. 8: 578	<i>Alitidum</i> . E. 8: 1	<i>Alitidum</i> . 2: 667	3: 396
<i>Alitid</i> . E. 2: 71. AE. 2: 81.	<i>Alitidum</i> . E. 5: 73. 8: 62	<i>Alit</i> . G. 4: 333. AE. 5: 799.	<i>Alitidum</i> . G. 4: 488. AE. 11:
9: 186. 10: 84. 547	<i>Alitid</i> . AE. 8: 661	10: 809. 12: 181	352. 4: 296. 370. 479
<i>Alitid</i> . 2: 48. 4: 62. 5: 6: 864	<i>Alitid</i> . E. 10: 47	<i>Alit</i> . 8: 162. 10: 615. N. tr. 4.	<i>Alitidum</i> . E. 8: 26. AE. 4: 520
<i>Alitid</i> . 2: 89	<i>Alitid</i> . AE. 4: 442	v. altum. 11: 697. 12: 902	<i>Alitidum</i> . AE. 4: 429. 6: 526
<i>Alitid</i> . E. 1: 70	<i>Alitid</i> . 6: 830	<i>Alit</i> . E. 1: 84. 7: 66. G. 1: 357.	<i>Alitidum</i> . accus. plur. G. 3:
<i>Alit</i> . E. 6: 82. G. 1: 382. 4: 82	<i>Alitid</i> . accus. plur. G. 3: 473	411. 3: 273. 4: 112. 533	218. 315. 4: 124. AE. 4:
AE. 1: 397. 4: 180. 240.	<i>Alitid</i> . 12: 304	AE. 1: 95. 2: 219. 464. 3:	211. 420
252. 5: 119. 515. 657. 7:	<i>Alit</i> . E. 1: 57. 16: 67. G. 1: 142.	322. 644. 675. 4: 187. 6:	<i>Alit</i> . E. 10: 5. G. 2: 86. N.
408. 476. 8: 369. 9: 14.	173. 310. 332. 2: 329. 431.	601. 668. 7: 59. 275. 413.	tr. 4. v. amarum. 238
578. 11: 756. 12: 319. 866	461. 489. 3: 329. 376. 393.	563. 624. 726. 8: 311. 9:	<i>Alitidum</i> . AE. 1: 693

Alitidum.

INDEX ERYTHRAEI

<i>amarat</i> . E. 6, 61	478. 10: 681. 12: 621, 742, 776	<i>amula</i> . G. 1: 115. 3: 512. 4: 293, 319, 371. AE. 2: 496. 6: 550. 7: 465. 701, 728. 8: 64: 240. 9: 124. 10: 199, 806. 11: 405	<i>amurea</i> . G. 1: 194. 3: 448
<i>amari</i> . 1: 79	<i>amentaque</i> . AE. 9: 663	<i>amule</i> . accus. plur. 5: 634. 6: 771. 11: 298	<i>am. E.</i> 3: 1121. 5: 531, 87. 8: 49-208. 9: 11. G. 2: 158, 227. 273. AE. 1: 319. 2: 390. 3: 39. 4: 332, 544. 5: 28. 6: 533. 7: 19, 864. 8: 114. 9: 114, 185, 400. 10: 90, 681. 11: 339. 12: 230, 636
<i>amara</i> . G. 1: 126. AE. 3: 1134	<i>Amerina</i> . G. 1: 265	<i>amurea</i> . AE. 5: 734. 6: 618	<i>Anagnia</i> . AE. 7: 684
N. de Impropris.	<i>ament</i> . E. 3. 90	<i>amureo</i> . 7: 10. 8: 11	<i>anceps</i> . AE. 4: 603. 10: 359
<i>amare</i> . nomen. 10: 990	<i>amica</i> . AE. 2: 255	<i>amorem</i> . 9: 680	N. tr. 4.
<i>amari</i> . verbum. E. 5, 89	<i>amice</i> . 6: 507	<i>amorem</i> . E. 3: 89. 4: 125	<i>Anchermolam</i> . 10: 389
<i>amarior</i> . 7: 41	<i>amici</i> . 1: 486. 2: 93. 5: 337, 330. 7: 19. 869. 6: 149. 8: 172	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>Anchifa</i> . 3: 437. 5: 244, 418, 6: 324, 333. 7: 152
<i>amaris</i> . G. 1: 120. 2: 314. AE. 10: 591. 11: 337. 12: 766	<i>Amycli</i> . 1: 221. 5: 173	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>Anchifae</i> . AE. 4: 351, 427. 5: 31, 99, 515, 652, 664, 723. 8: 156. 9: 647. 10: 514
<i>amare</i> . E. 6: 68. AE. 4: 803	<i>Amycli</i> . 2: 147, 372. 5: 43. 770. 8: 126. 10: 467	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>anchile</i> . 1: 617
N. tr. 4. v. amarum. 12: 588	<i>Amycli</i> . 1: 221. 5: 173	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>anchifen</i> . AE. 2: 597, 747. 3: 82, 179, 710. 5: 614. 6: 670. 7: 134
<i>amaror</i> . G. 2: 247	<i>Amicli</i> . 2: 147, 372. 5: 43. 770. 8: 126. 10: 467	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>anchiles</i> . AE. 2: 687. 3: 19, 126, 473, 525, 139, 558, 610. 6: 679. 7: 13, 713, 752, 854, 867, 888, 897. 7: 123, 245. 8: 163. 12: 814
<i>amaror</i> . AE. 3: 116	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>anchifade</i> . 6: 126, 348
<i>amarum</i> . G. 4: 431	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>anchifades</i> . 5: 487. 8: 527. 10: 250, 822
<i>Amaryllis</i> . E. 1: 37. 8: 77, 101	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>anchora</i> . AE. 1: 169. 3: 277. 6: 4, 901
<i>Amaryllida</i> . E. 1: 5. 9: 21	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>ancile</i> . AE. 7: 188. N. de
<i>Amaryllidis</i> . 2: 14. 3: 81	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	Genere amorum.
<i>Amaryllis</i> . 1: 31. 2: 52	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>ancilla</i> . 8: 664
<i>Amasene</i> . AE. 7: 685	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>ancipitemque</i> . 5: 589
<i>Amaseni</i> . 11: 547	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>ancipites</i> . 2: 654
<i>Amastium</i> . 11: 673	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>ancipiti</i> . 3: 47. 7: 525
<i>amat</i> . E. 3: 84, 88. 5: 61. 7: 63. G. 2: 113	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>ancus</i> . 6: 815
<i>Amatar</i> . AE. 7: 343, 401, 581. 9: 737. 12: 56	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>androgeti</i> . 2: 392
<i>Amalam</i> . 12: 71	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>androgeto</i> . 6: 120. <i>calus</i> <i>generandi</i>
<i>Amathus</i> . 10: 51	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>Gracius</i> , <i>fiat</i> <i>factus</i> <i>Chao-</i>
<i>amati</i> . 10: 51	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>nio</i> <i>pro</i> <i>Chaonii</i> . <i>Probus</i> <i>In-</i>
<i>amavis</i> . E. 5: 52. AE. 6: 629	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>stialis</i> <i>artium</i> .
<i>Amazon</i> . 11: 648	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>androgros</i> . 2: 371, 382
<i>Amazones</i> . 11: 660	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>andromachor</i> . 3: 487
<i>Amazoniam</i> . 5: 311	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>andromache</i> . 2: 456. 3: 303, 319, 481
<i>Amazonidum</i> . 1: 494	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>andromachen</i> . 3: 1292
<i>ambas</i> . G. 4: 341. AE. 5: 157. 12: 190	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>ambli</i> . E. 2: 48
<i>ambages</i> . G. 2: 46. AE. 1: 342. 6: 29, 96	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>auspiciu</i> . AE. 11: 512
<i>ambas</i> . G. 1: 238. AE. 4: 679. 6: 496, 540. 10: 844, 868, 12: 116	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>augit</i> . G. 1: 497. AE. 8: 260. 9: 89
<i>ambela</i> . 5: 752	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394. 4: 177, 205. AE. 1: 644. 6: 89. 2: 10. 4: 17, 307, 347, 413, 516. 5: 12, 624. 5: 394. 6: 24, 133, 442, 823. 7: 461, 636. 8: 184, 327. 9: 132. 10: 188, 872. 11: 323, 338, 719, 892, 112: 70, 181, 668	<i>augurum</i> . 2: 379. 7: 346
<i>ambelas</i> . 3: 257	<i>Amicli</i> . 1: 321	<i>amor</i> . E. 1: 68. 3: 101. 7: 21. 8: 47, 85, 89. 10: 21, 28, 44, 73. G. 2: 301. 3: 112, 244, 259, 269, 292, 394.	

IN VIRGILIUM.

1901

INDEX ERYTHRAEI

<i>Apollinis</i> . AE. 2: 430-3: 79.	<i>Aquicolus</i> . 9: 684	267, 278. 4: 560. AE. 1:	<i>Archippi</i> . 7: 752
11: 516	<i>aquila</i> . E. 9: 13	311. 2: 300 3: 139, 230. 6:	<i>archius</i> . G. 2: 172. AE. 10: 12
<i>Apollis</i> . E. 3: 104-4: 10: 57 5:	<i>aquila</i> . AE. 11: 752. Vide	178. 8: 98. 12: 454	<i>archis</i> . 2: 166, 319. 8: 313
35 6: 64 10: 21. G. 4: 79	<i>Jovis ales</i> , <i>Jovis armiger</i> .	<i>arbutis</i> . G. 2: 124. 3: 233-4:	615. 9: 151
313 AE. 2: 111-3: 119, 145	<i>aquila</i> . G. 2: 404	44. AE. 7: 108. 10: 335	<i>archis</i> . accusat. plur. G. 1: 290.
162, 251, 275, 395-414	<i>aquilone</i> . 1: 460. AE. 1: 102.	12: 105	AE. 2: 615. 12: 651, 698
479, 14: 144, 145, 176 6: 91	5: 2, 7. 361	<i>arbut</i> . E. 3: 56. G. 2: 57, 66,	<i>Archimedes</i> . 3: 7
101, 144-7: 241 8: 336,	<i>aquilonem</i> . G. 2: 113	81, 131, 150. 290. 4: 24.	<i>Archis</i> . 2: 146
704. 9: 638, 649, 654. 10:	<i>aquiloni</i> . G. 2: 161	AE. 3: 27 6: 306. 12: 210	<i>Archis</i> . G. 1: 138
875. 11: 785. 12: 193, 405	<i>aquilonibus</i> . 2: 334. AE. 1:	<i>arbuta</i> . E. 1: 40 2: 113. 4: 2:	<i>Archis</i> . G. 1: 245 AE. 6: 16
<i>apparatus</i> . 9: 147-10: 453. 11:	391. 3: 1285 4: 110	5: 64. G. 2: 416. 3: 318. AE.	<i>Archis</i> . G. 1: 204
117	<i>aquis</i> . AE. 5: 811. 8: 89	10: 363	<i>Archimedes</i> . G. 1: 68. AE. 1:
<i>apparent</i> . G. 3: 353. AE. 1:	<i>aquas</i> . E. 10: 66. AE. 8: 429	<i>arbutum</i> . E. 3: 10	744: 3: 516
118. 2: 412: 484, 612. 3:	<i>aquasum</i> . 8: 471	<i>arbuta</i> . G. 1: 148. 2: 520 3:	<i>archis</i> . 5: 507, 513 6: 803 11:
103. 11: 605. 12: 849	<i>aquasi</i> . G. 4: 234	301-4: 181	654
<i>apparere</i> . E. 9: 60. G. 1: 484.	<i>aquasus</i> . AE. 4: 52	<i>arbutus</i> . 1: 166	<i>archis</i> . E. 1: 12. AE. 1: 187,
AE. 8: 17	<i>ara</i> . G. 1: 299. AE. 2: 513. 8:	<i>arbutus</i> . AE. 11: 65	318. 3: 533 5: 511, 609,
<i>apparere</i> . G. 1: 404. AE. 2: 483.	764. 6: 685. 12: 298	<i>arbutus</i> . E. 3: 82. 7: 46. G.	658 8: 704 9: 15. 11: 575.
3: 270, 531, 701. 8: 557	<i>Araba</i> . AE. 8: 706	2: 69	12: 815
<i>apparuit</i> . 8: 242. 10: 579-12:	<i>Arabis</i> . 7: 605	<i>Arada</i> . AE. 12: 518	<i>archis</i> . G. 1: 381. 2: 26, 448.
576, 941	<i>Arabum</i> . G. 2: 115	<i>Aradas</i> . 8: 518. 10: 397-11:	AE. 5: 88, 500. 7: 164. 9:
<i>appellabunt</i> . 5: 718	<i>Arachnida</i> . E. 2: 24	395	631, 665 10: 169. 11: 528
<i>appellat</i> . 5: 540	<i>arac</i> . G. 4: 176, 179. AE. 1:	<i>Arades</i> . E. 7: 45, 16 10: 31.	774, 874
<i>appellat</i> . 11: 277	417. 2: 119, 155, 154. 3: 63.	AE. 8: 51, 351. 10: 364,	<i>archis</i> . G. 1: 364
<i>appellat</i> . 1: 616 12: 303	4: 509, 676 5: 639-8: 179,	491. 11: 93, 142, 835. 12:	<i>archis</i> . AE. 7: 411, 631. 9:
<i>apone</i> . G. 4: 280	718	231: 281	738. 11: 44
<i>apponere</i> . AE. 4: 602	<i>aracum</i> . E. 1: 7. G. 2: 395. 3:	<i>Aradia</i> . E. 4: 58	<i>archis</i> . G. 3: 512. AE. 1:
<i>appulit</i> . 1: 372 3: 118, 715.	486. AE. 2: 123, 425. 6: 177.	<i>Araditas</i> . E. 10: 26. G. 3: 292.	515, 581
7: 19	8: 186, 171, 337-11: 216	AE. 8: 159	<i>archis</i> . E. 2: 15, 5: 86. G. 4:
<i>apri</i> . E. 7: 19. AE. 1: 324	<i>arando</i> . G. 2: 104, 139.	<i>Aradibus</i> . 10: 452	416. N. tr. 4. v. <i>ardere</i> . AE.
<i>apritus</i> . E. 9: 49. G. 2: 522.	<i>arandum</i> . AE. 2: 780 3: 495	<i>Aradili</i> . G. 4: 283. AE. 7:	416. 8: 163 11: 783
AE. 5: 118. 6: 311	4: 212	573	<i>ardens</i> . 2: 105
<i>apros</i> . E. 2: 59. 3: 75 10: 56	<i>aranea</i> . G. 4: 247	<i>Aradilo</i> . 5: 199 10: 425. 12:	<i>ardens</i> . G. 1: 34. 4: 91. AE. 2:
G. 3: 411	<i>arant</i> . AE. 3: 14. 7: 798	271	41, 519 5: 277, 456. 6: 5.
<i>aprum</i> . AE. 4: 159	<i>Ararim</i> . E. 1: 63	<i>Aradilis</i> . 12: 551	130 9: 421. 10: 514. N. tr.
<i>aptans</i> . 2: 672	<i>aras</i> . 5: 65 G. 2: 193. 3: 5 4:	<i>aranea</i> . AE. 1: 262. N. tr. 1. 6:	4. v. <i>ardere</i> . 10: 689
<i>aptant</i> . G. 4: 74. AE. 5: 713	541, 549. AE. 1: 109, 314.	72. 7: 123	<i>ardens</i> . G. 3: 490. AE. 2: 116.
<i>aptantur</i> . G. 1: 172	149, 155 11: 201, 501 663.	<i>arcanus</i> . 4: 432. N. tr. 1. v. <i>ar-</i>	11: 602
<i>aptant</i> . AE. 9: 105	3: 15, 279, 332, 545. 4:	<i>canum</i> .	<i>ardens</i> . G. 1: 391. AE. 7: 244
<i>aptare</i> . G. 2: 339. AE. 1: 532.	200, 204, 219. 5: 48, 86.	<i>Aras</i> . 8: 101, 129. 10: 139	<i>ardentem</i> . G. 4: 384 AE. 6:
3: 472. N. tr. 4. v. <i>aptum</i> . 5:	101, 161. 6: 252 7: 245.	<i>arar</i> . AE. 1: 56. 2: 33, 41. 245,	467. 7: 142, 145 9: 198,
247. 10: 131	8: 640, 719 9: 617-12: 118,	122-3: 531. 4: 410, 6: 519.	535, 652, 703, 760. 10:
<i>aptat</i> . 8: 80. 9: 164. 10: 582.	201, 215, 496	830. 7: 70. 8: 1. 10: 805.	261. 12: 54. 731
N. ibid. 11: 8, 12: 88	<i>arat</i> . G. 2: 124 AE. 7: 417	11: 890	<i>ardentes</i> . G. 3: 505. 5: 61. 4: 99
<i>aptatus</i> . 8: 390	<i>arator</i> . E. 3: 43 4: 41. G. 1:	<i>arata</i> . AE. 11: 826	<i>ardentes</i> . E. 2: 113. AE. 10: 532
<i>aptant</i> . 4: 289. 10: 250	261 2: 207, 517. 4: 512.	<i>archant</i> . 2: 406	<i>ardentra</i> . AE. 2: 405
<i>aptus</i> . G. 2: 234	AE. 10: 804	<i>archatus</i> . 2: 31	<i>ardentibus</i> . AE. 4: 482 6:
<i>aptus</i> . 3: 168	<i>aratra</i> . E. 2: 66. G. 3: 50, 519	<i>archis</i> . G. 3: 155	254, 797
<i>aptum</i> . AE. 4: 482. 6: 797.	<i>aratri</i> . G. 1: 19, 162, 170	<i>arata</i> . AE. 1: 250. 3: 66, 424.	<i>ardentis</i> . G. 1: 212. AE. 12:
11: 202	AE. 7: 635	2: 226, 315, 760, 3: 134,	101
<i>apud</i> . E. 1: 61. AE. 2: 71. 4:	<i>aratus</i> . G. 1: 213 2: 189. 3:	336 6: 17. 8: 98, 657	<i>ardentis</i> . accusat. plur. G. 3:
539 5: 261. 6: 588 11: 280	62. AE. 7: 719	<i>aratus</i> . 9: 583	46. 4: 451. AE. 1: 472 2:
11: 531	<i>aratro</i> . G. 1: 45 2: 494, 507	<i>aratus</i> . G. 3: 313. 4: 198. AE.	210, 734. 5: 617, 648 7:
<i>agua</i> . G. 1: 369. 2: 244. AE.	2: 513. AE. 3: 753 9: 435	1: 435	781 9: 568 11: 200 12: 670
5: 696 6: 336, 356, 636,	<i>aratum</i> . E. 6: 51	<i>aratus</i> . 9: 581	<i>ardens</i> . AE. 7: 13 11: 607
7: 517, 549	<i>Araxes</i> . AE. 8: 718	<i>aratus</i> . 7: 879	<i>ardens</i> . 2: 491 2: 311 N. tr. 4.
<i>aguar</i> . E. 5: 47. 8: 87. G. 2:	<i>arbor</i> . G. 4: 142	<i>aratus</i> . 1: 300	v. <i>ardere</i> . 4: 201, 281 7: 623.
449. AE. 1: 105, 167. 7: 146.	<i>arbor</i> . E. 1: 38, 370. 7: 54.	<i>arata</i> . E. 2: 61. G. 2: 555. 4:	9166 10: 270. N. ibid. 12:
8: 12 10: 196, 603 11: 495	G. 1: 262 2: 76, 300, 470.	461. AE. 1: 20, 298, 420 3:	3, 71. N. ibidem. 12: 5
<i>aguarum</i> . E. 8: 64. 9: 9. G. 3: 14.	3: 256, 353. 4: 557. AE. 4:	191, 553. 4: 214. 260, 347.	<i>ardor</i> . AE. 4: 581. 7: 393.
AE. 4: 489	455. 5: 504. 6: 136, 141,	6: 9, 774. 7: 37, 61, 364,	11: 786
<i>aguarum</i> . G. 4: 193	187, 103. 10: 207	696. 8: 375. 11: 477	<i>ardore</i> . G. 3: 432
<i>Aquarius</i> . 3: 304	<i>arboris</i> . G. 1: 55	<i>arcessere</i> . G. 4: 224. AE. 6: 119	<i>ardorem</i> . AE. 9: 184
<i>aguarum</i> . 1: 322 4: 136, 229,	<i>arboris</i> . AE. 3: 190	<i>arcessit</i> . 5: 746	<i>ardus</i> . G. 2: 67. 3: 58. 79, 291,
365. AE. 8: 77	<i>arborum</i> . AE. 12: 888	<i>arces</i> . 5: 742	315. AE. 3: 271, 665. 4:
<i>aguar</i> . G. 3: 333. 4: 61. 166.	<i>arboribus</i> . E. 3: 81. 5: 32 10:	<i>arces</i> . 8: 73	246. 5: 428, 695. 8: 31. 6:
410. AE. 6: 299, 374	54. G. 1: 444. 2: 9, 89, 116,	<i>archetimus</i> . 11: 455	515. 7: 616, 512, 562 8:

IN VIRGILIUM.

113, 217. 11: 513. 12: 745, 894	arguerim. 11: 164	armati. 4: 299. 7: 429. 11: 463	vestra. 2: 206. 5: 138
ardam. G. 1: 240. 324. 2: 145.	arguerit. 9: 282	armat. 2: 395. 7: 648. 9: 11,	vestrae. G. 3: 105. AE. 4:
3: 432. AE. 1: 128, 475. 3:	arguet. 11: 393	10: 204, 398. 11: 682	280. 5: 641. 11: 452. 12:
619, 703. 5: 278, 479. 567.	arguit. 4: 83	armata. 6: 188	731, 868
7: 614. 8: 299, 685. 9: 53.	argumentum. 7: 793	armatam. 4: 472. 12: 857	vestras. AE. 12: 618
10: 3: 102, 197. 11: 638,	argui. 7: 791	armatas. G. 1: 255	vestri. 11: 579
714. 11: 789	arguta. E. 7: 1. N. 11. 4. v. ar-	armate. AE. 9: 115	vestris. 11: 152. 2: 301. 9:
ard. G. 1: 178, 193, 298.	gulum. 14. G. 1: 377	armati. 7: 478. 8: 490, 595,	465. 11: 496, 754
3: 133	argutae. 1: 143	640. 9: 46, 308, 678	vestro. 11: 639
ardent. G. 4: 417. AE. 3:	argute. 1: 194. AE. 7: 14	armato. 1: 20. 6: 880. 11: 516	vestres. 9: 317
141	argutus. E. 9: 36	armatas. 2: 328, 485	vestrum. 10: 892
ardua. G. 1: 114, 389. 3: 195.	argutumque. E. 3: 22. G. 3: 80	armatum. 3: 517. 6: 516	vestus. 5: 426
234, 493. 4: 291. AE. 1:	arida. 1: 79, 289. 3: 197,	Armentae. E. 5: 29	vestus. 10: 298
171. 4: 630. 5: 336, 374.	458: N. 11. 4. v. aridum	Armenta. E. 1: 23. 4: 22. 6: 46,	vestus. 11: 459
413, 871. 6: 316, 643, 7:	AE. 1: 175. 5: 200	60. G. 1: 355. 483. 2: 344,	vestus. 10: 726
31. 9: 189. 11: 106, 276,	aridus. G. 1: 357. N. ibid.	195, 201, 329. 3: 129, 150,	vestus. 3: 477. 9: 13
340, 382, 741	4: 98	155, 162, 352. 4: 123, 395.	vestus. 9: 564
ardur. G. 1: 105. 2: 106. 3:	arid. E. 3: 94. 4: 43. G. 1:	AE. 1: 183. 2: 499. 3: 220,	vestus. 10: 595. 11: 531
100. AE. 1: 112. 540. 3: 38,	387, 446	540. 7: 486, 539. 8: 274,	Armeni. 11: 719, 763, 784,
557. 5: 34. 9: 716	aristat. AE. 11: 890	360. 11: 494. 12: 688, 719	806, 814, 864
ardum. E. 3: 87. G. 8: 70. 3:	arist. 2: 491. 7: 175. 11:	Armentalis. AE. 11: 571	Armentem. 853
241. AE. 6: 297. 9: 629.	706	Armentarius. G. 3: 344	Ar. 11: 529
11: 626	Artem. E. 8: 56	Armentis. 3: 186	Ar. G. 1: 488. AE. 2: 1272
ardus. G. 1: 232. 3: 350	Arta. G. 2: 380. 3: 160. AE. 1:	Armenta. 3: 71	Ar. AE. 2: 581. 7: 644
ardis. 1: 193. AE. 1: 107	49. 1: 351, 574. 3: 118, 231,	Armentum. AE. 10: 265	Ar. 10: 567
ardisum. 4: 257	404. 4: 453. 5: 762. 9: 406.	Armentis. 2: 477. 4: 255. 9:	Ar. 5: 525. N. 11. 4. v. ardere.
ardis. 3: 350. 12: 523	12: 1171, 234, 292	564, 648. 11: 32	Ar. 11: 77
ardis. G. 3: 555	Arista. 9: 264	Armentumque. 9: 330	Ar. G. 4: 56, 294. AE. 1:
ardis. accusat. plur. 4:	Arista. E. 4: 28. G. 1: 8	Armentum. 6: 500. 9: 717.	639. 2: 5. 132, 195. 5: 270,
268	Arista. AE. 7: 720	11: 485	442, 705. 7: 577. 755. 11:
ardis. 1: 109	Arista. G. 3: 350	Armentum. 2: 425. 6: 831	760. 12: 427, 874, 892
ardis. 2: 377	Arista. 4: 437	Armentis. E. 10: 44. G. 2: 283,	Artem. G. 1: 321. 4: 315. AE.
ard. E. 7: 57. 10: 67. G. 3: 501	Arista. 4: 317, 355	549. 3: 116, 346. 4: 245.	5484. 521. 8: 143. 10: 135.
Ar. E. 10: 1. G. 4: 344	Arista. E. 1: 70. AE. 7: 809	AE. 1: 474, 506, 531, 536,	12: 612
155. AE. 3: 696	Arista. G. 1: 113, 220, 226,	752. 2: 113, 314. 3: 19, 383,	Ar. G. 1: 145, 549. AE. 6:
ardis. 1: 655	148. 2: 113	409, 518, 676, 749. 3: 51,	832. 7: 338
ardis. G. 2: 165. 3: 449.	Arista. AE. 7: 962	164, 160, 471, 595. 4: 11,	Ar. AE. 2: 125. 12: 407,
AE. 1: 359. 5: 112, 148.	Arista. E. 5: 71	48, 228, 615, 619. 5: 162,	12: 210
10: 527, 531	Arma. G. 1: 160, 511. 3: 27,	425, 440, 550, 585. 6: 184,	Ar. 11: 455
ardis. 5: 267, 307. 7: 634.	83, 182. 345. AE. 1: 11, 16,	217, 353, 403, 479, 769.	Ar. G. 2: 174. 4: 440. AE.
8: 672. 9: 163, 357	119, 121, 177, 183, 248,	826, 861. 7: 235, 553, 644,	2: 160. 7: 772. 8: 377
ardis. AE. 1: 593, 640.	295, 315, 489, 542, 550. 2:	745. 8: 80, 474. 482, 493,	Ar. accusat. plur. G. 1: 133.
3: 466	87, 99, 151, 243, 314, 337,	567, 588, 685, 723. 9: 40,	2: 52. 3: 101. AE. 1: 657. 4:
Ar. 1: 146	331, 391, 509, 618, 655,	148, 168, 176, 269, 399,	493. 6: 663. 11: 716. 12:
Ar. G. 2: 180	668. 3: 54, 156, 23, 288,	462, 547, 581, 585, 655,	393, 397
Ar. AE. 8: 345	469, 397. 4: 86, 495, 582,	676, 684, 815. 10: 46, 52,	Ar. G. 4: 297
Ar. 11: 246	629. 5: 15, 121, 410, 417. 6:	170, 181, 259, 319, 550,	Ar. E. 6: 78. G. 3: 84, 458,
Ar. 1: 24, 285. 2: 178. 7:	233, 485, 490, 523, 612,	768, 796. 11: 81, 93, 114,	483, 514. 4: 190. AE. 1: 175.
286. 10: 779	651, 814, 859. 7: 43, 183,	124, 154, 188, 218, 291,	2: 173, 215, 253. 3: 511,
Ar. G. 2: 99	140, 430, 441, 453, 460,	308, 395, 411, 464, 516,	627. 4: 336, 385, 695. 5:
Ar. AE. 1: 254. 7: 682,	468, 472, 551, 615, 685,	602, 630, 641, 677, 687,	199, 432, 857. 4: 716, 732.
794. 11: 243	694, 784. 8: 1, 114, 120,	710, 769, 788, 815, 854,	7144, 458. 8: 457. 9: 433,
Ar. 11: 650. 3: 547	220, 249, 320, 376, 383,	886, 910. 12: 107, 123,	490, 753, 814. 11: 424
Ar. 1: 393	433, 441, 518, 515, 565,	167, 226, 237. 175, 344,	Ar. E. 1: 3. G. 1: 21, 81, 95,
Ar. 1: 40. 5: 672	616. 9: 22, 29, 139, 180,	433, 642, 654, 700, 788,	104, 150, 125, 507. 2: 263,
Ar. E. 4: 34	273, 318, 752. 10: 150,	844, 890	331, 353, 438. 3: 201, 475.
Ar. AE. 5: 314	242, 741, 827, 836, 851.	Ar. AE. 3: 144	4: 518. AE. 1: 246, 569. 11:
Ar. 2: 31. 3: 183	11: 6, 161, 229, 348, 402,	Ar. G. 3: 86. AE. 10: 894	209, 498, 781. 3: 171, 418,
Ar. 3: 637. 8: 374	439, 451, 467, 512, 593.	Ar. AE. 2:	496, 500. 4: 236, 315. 5:
Ar. 1: 177	614, 644, 652, 696, 746,	301, 412. 6: 654. 9: 518.	82, 215. 6: 60, 477, 744,
Ar. 5: 52	778, 830, 886. 12: 6, 31,	11: 521	793. 7: 45, 662, 682. 696,
Ar. 10: 56	71, 78, 192, 242, 308,	Ar. AE. 6: 881. 10: 711.	739. 8: 551, 695. 9: 100,
Ar. 9: 201	316, 415, 472, 491, 686,	11: 497, 644	135. 10: 78, 404
Ar. 2: 95, 116. 6: 131.	707, 719	Ar. AE. 11: 428	Ar. 7: 627
10: 782	Ar. AE. 3: 540	Ar. 10: 28	Ar. E. 5: 33. G. 1: 99, 150,
Ar. 11: 184	Ar. 7: 135. 8: 397. 9:	Ar. 11: 150	316. 1: 180, 341, 422. 3: 75.
	773. 10: 14		AE. 3:

INDEX ERYTHRAEI

AE. 3:33, 134.4:39, 135. 3:701. 7:537, 736, 799 8: 38, 605 10:183, 300, 390, 473, 590. 11: 171. 12:49, 681, 828	aspera. E. 10:49 G. 1:152. 2: 413. 3:579, 845, 503. AE. 1: 270, 291. 2:296, 110. 3:226. 5:267, 730, 766. 6:351, 360, 882. 7:503, 9:263. N. tr. 4. v. asperum. 667. 11: 635, 664, 902. 12:114	assuet. 11: 710	349, 394, 522. 4: 61, 75, 103, 180, 208, 241, 312, 360, 416, 446, 460, 475, 513, 550. AE. 1:267, 303, 416, 543, 571, 637, 677, 691, 712. 2:351, 225, 286, 335, 540, 572, 687. 3:175, 259, 263, 424, 594, 657, 4: 15, 156, 273, 299, 393, 504, 529, 642, 535, 517, 59, 521, 501, 556, 264, 455, 541, 611, 654, 700, 777, 6: 92, 702, 1: 4, 4, 489, 542, 592, 679. 2: 3, 81, 297, 31, 446, 500, 511, 697, 77, 787, 3: 140, 205, 241, 370, 444, 489, 572, 608, 641, 714. 9: 126, 144, 190, 424, 503, 523, 556, 607, 747, 773. 10: 16, 110, 236, 267, 348, 362, 373, 426, 474, 505, 689, 762, 777, 821, 841. 11: 55, 148, 564, 577, 648, 655, 709, 712, 725, 736, 751, 816, 908, 12: 54, 134, 161, 287, 293, 311, 697, 731, 753, 869	
arundine. E. 6:8. 7:12. G. 3: 15. AE. 3:544. 10:205. 12: 378	asperat. AE. 3:185	assuet. G. 2:472. AE. 7:746, 806. 9: 607	Haec particula Poëtae de sententiam & carmen inchoat, id quod ac conjunctio suae penultimo facit, atque non ita frequenter. Quin de liber Aeneidos quartus sic incipit, <i>De Regibus</i> , sicut, & nonus, <i>Atque ea diversa</i> . Utum autem multiplicemque differentiam harum particulae, quia nemo fortasse adhuc Grammaticorum plene tradidit, & pauci admodum studiosi observarunt, ex collatione exemplorum, ad quae sine errore, nostri Elenchi indicis, veluti filo perductus, per te ipse facile discas. Insuper te illud, Lector optime, admonerimus, ac particulae praepositam adverbio similitudinis velati, perbelle admodum parabolis & comparationibus accommodari: ut <i>de veluti magis in populo</i> , & quae sequuntur. Quod frequentissimum saepe fit apud Poëtam.	
Arund. AE. 12: 94	asperge. G. 4: 62	assuet. AE. 7: 33	atavi. AE. 7: 424	
arundinea. 10: 710	aspergere. 3: 419	assuet. 3: 301. 9: 318	atavisque. 7: 56	
arundineis. G. 4: 265	asporigine. AE. 3: 534	assuetis. 9: 618	atavos. 12: 529.	
arundo. G. 3:414. 4: 462. AE. 4: 73. 5: 515. 7: 479. 8: 34	aspernante. G. 6: 228	assuetum. G. 2: 163. AE. 7: 487	Atthesim. 9: 680	
arvo. G. 2:24. 3: 136	aspernata. AE. 11: 106	assuetus. G. 3:418. AE. 7: 590. 9: 201. 11: 499	Atto. G. 1: 332. Atton habent Aldinae impressionis codices, & caeteri omnes, magno	
arvorum. G. 2:2, 177. 4: 519. AE. 8: 601	aspernata. G. 3: 393	assuetus. 9: 618		
arvorum. 8:498. 11: 719	asperson. 3: 625	assuetus. 11: 284		
arv. 8: 56	aspra. 12: 734	assurgens. G. 1: 150. AE. 10: 335. 10: 208		
Asphuten. 12: 162	aspice. E. 2: 66. 4: 50. 5: 68, 103. 9: 58. G. 2: 114. 4: 2. AE. 1:393, 516. 2:604, 690. 6:771, 788, 825, 855. 8: 190, 383. 10: 482. 11: 374	assurgens. 9: 348		
Ascanio. 1: 646, 659, 691 3: 484. 4:234. 5:548. 7: 522. 8: 550, 629. 9: 649	aspicere. AE. 12: 152	assurgens. 10: 797		
Ascanium. G. 3:270. AE. 2: 666, 747. 4:87, 274, 602. 9: 646, 662. 10:479, 605. 12: 433	aspiceret. 12: 642	assurgens. G. 3: 109		
Ascanius. AE. 11:67. 2:598, 652. 3:139. 4:156, 354 5: 75, 597, 667, 673. 7: 497. 8: 48. 9:158, 592, 636. 10: 236. 12: 168	aspiciam. 2: 786	assurgens. AE. 10: 95		
ascendebant. AE. 11: 419	aspiciat. 7: 218	assurgit. G. 2: 98. 3: 357		
ascendere. 9: 507	aspicias. 2:596. 3:443. 6:155, 375. 11: 56	assurgit. AE. 4:86. 12:1494		
ascendere. 12: 144	aspiciet. 2: 578	assurgit. E. 6: 66		
ascendimus. 3: 192	aspiciunt. 2: 285	ast. AE. 1:46, 116. 2:467. 3: 330, 410. 4:488. 5: 509, 676. 6: 314. 7: 308, 395. 9: 162, 727. 10: 173, 743. 11: 293		
ascendisset. 2: 192	aspicio. E. 7:3. AE. 2:569. 9: 481	astabat. 7: 181		
asensu. 2: 103	aspiciis. 4: 208	astabat. 5: 478. 12: 91.		
aservit. 11: 471. 12: 643	aspici. AE. 4: 371. 7:101. 9: 209. 10: 782. 12: 558	astans. 2: 118		
Astero. E. 6: 71	aspiciunt. G. 4: 555. AE. 4: 664. 5: 764	astant. AE. 1: 152. 9: 677. 12: 133		
Asteronque. G. 2: 176	aspirans. 1: 694	astantem. 10: 88		
astell. 11: 273	aspirant. 7: 8	astantes. 3: 677		
Asta. 1: 383. 4: 343. AE. 11: 385. 7: 701	aspirat. 2:385. 3:607. 8:373. 10: 352	astatus. G. 3: 545		
Astae. G. 2:171. 3:30. AE. 2: 557. 3: 1. 7: 124	aspirate. 9: 525	astate. AE. 3: 113, 150		
Astam. AE. 2:193. 10:91. 11: 266	asportare. 2: 778	astat. 7: 52		
Astas. 9: 571. 10: 175. 11: 610. 12: 127, 550	aspra. 2: 379	astat. G. 4:319. AE. 11: 301. 3: 194. 4: 702. 5: 10. 6:128		
Astia. G. 3: 147	Astacae. G. 3:35. AE. 1:284. 6:778. 9:259, 643. 10:124. 12: 127	ast. 2: 303		
astyla. AE. 2: 762	Astacaeque. 6: 650	Astyanassa. 2: 457		
astylus. 8: 342	astense. 2: 130	Astyanassis. 3: 489		
astellabant. 5: 615	astensu. G. 3:45. AE. 7:615. 10: 97	astra. E. 5:13, 14. G. 2:252. AE. 2:460. 3: 158, 567. 4: 352. 5:125, 853. 6:715. 7:99, 272. 9: 76, 642. 12: 893		
astellans. G. 3: 228. AE. 6: 186. 10: 251	astervant. 1: 793	astrol. G. 1:98		
astellat. AE. 11: 420. 10:14. 12: 215	astidua. E. 7: 50	astrol. G. 1: 440. 3:156. AE. 10:87. 5:117, 838. 8:39		
astellu. AE. 1:613. 3:597. 4: 279. 6:465. N. de Numeris & Calibus. 11: 699	astidua. E. 2:4. G. 2:374, 441. AE. 4: 248. 8: 55	astro. G. 1: 218		
astellus. AE. 4: 348. 4:657	astidua. G. 1:155. AE. 4:247	astrum. AE. 3:585. 8:590. 9: 405		
asterr. E. 3: 89. G. 3: 149, 434. N. tr. 4. asperum. 4: 245, 277. N. ibidem. 7: 647, 829. 8:318, 330, 365. 9: 62, 724	astidua. 5:866. 7:112. 9:345, 808	astrum. E. 9: 47		
	astiduum. G. 2: 149	astu. AE. 10:512. 11:704		
	astiduis. 6: 603	Astru. 10: 180		
	astidulet. 10: 639	At. E. 2:12. 3:66. 4:18, 26. 5: 88. 6:49. 7:35, 55, 67. 10:31. G. 2: 58, 67, 191, 219, 242, 297, 370, 401, 430, 458. 2:151, 184, 111, 246, 256, 265, 447, 467. 3: 87, 190, 249, 322, 311, 349, 394, 522. 4: 61, 75, 103, 180, 208, 241, 312, 360, 416, 446, 460, 475, 513, 550. AE. 1:267, 303, 416, 543, 571, 637, 677, 691, 712. 2:351, 225, 286, 335, 540, 572, 687. 3:175, 259, 263, 424, 594, 657, 4: 15, 156, 273, 299, 393, 504, 529, 642, 535, 517, 59, 521, 501, 556, 264, 455, 541, 611, 654, 700, 777, 6: 92, 702, 1: 4, 4, 489, 542, 592, 679. 2: 3, 81, 297, 31, 446, 500, 511, 697, 77, 787, 3: 140, 205, 241, 370, 444, 489, 572, 608, 641, 714. 9: 126, 144, 190, 424, 503, 523, 556, 607, 747, 773. 10: 16, 110, 236, 267, 348, 362, 373, 426, 474, 505, 689, 762, 777, 821, 841. 11: 55, 148, 564, 577, 648, 655, 709, 712, 725, 736, 751, 816, 908, 12: 54, 134, 161, 287, 293, 311, 697, 731, 753, 869		

IN VIRGILIUM.

magno quidem errore, & syllabaratione repugnan-
te. Ergo legendum *Atto*,
ut sit accusativus Graecus
Atticus, ut *Apollis* apud
Apostolum: &c., quod est
magnum apud Graecos,
natura productum, propter
sequentem vocalem corri-
pitur, ut *sub illo alto*: utro-
que enim non fit synaloe-
phe. Nos hanc lectionem
in Annotationibus nostris
in ipsum Poëtam pluribus
rationibus & testimoniis
confirmavimus.

Atta. AE. 12: 401
Atina. 7: 630
Atinas. 11: 863. 12: 661
Atii. 1: 169
Atyn. 1: 569. 520
Atlantides. 3: 335
Atlantides. G. 1: 128
Atlantis. AE. 4: 246. 247
Atles. AE. 1: 741. 4: 481. 6:
796. 8: 136. 140
Atque. E. 1: 152. 9: 312. 4:
365. 6: 512. 13: 90. 6: 39.
7: 763. 12: 81. 10: 133
45 G. 1: 403. 5: 85. 88.
99. 12: 148. 12: 186. 120.
N. Titulo de doctorum
indagine componit statim.
209. 12: 16. 26. 28. 31. 32.
33. 34. 35. 36. 37. 38. 39.
40. 41. 42. 43. 44. 45. 46.
47. 48. 49. 50. 51. 52. 53.
54. 55. 56. 57. 58. 59. 60.
61. 62. 63. 64. 65. 66. 67.
68. 69. 70. 71. 72. 73. 74.
75. 76. 77. 78. 79. 80. 81.
82. 83. 84. 85. 86. 87. 88.
89. 90. 91. 92. 93. 94. 95.
96. 97. 98. 99. 100. 101.
102. 103. 104. 105. 106. 107.
108. 109. 110. 111. 112. 113.
114. 115. 116. 117. 118. 119.
120. 121. 122. 123. 124. 125.
126. 127. 128. 129. 130. 131.
132. 133. 134. 135. 136. 137.
138. 139. 140. 141. 142. 143.
144. 145. 146. 147. 148. 149.
150. 151. 152. 153. 154. 155.
156. 157. 158. 159. 160. 161.
162. 163. 164. 165. 166. 167.
168. 169. 170. 171. 172. 173.
174. 175. 176. 177. 178. 179.
180. 181. 182. 183. 184. 185.
186. 187. 188. 189. 190. 191.
192. 193. 194. 195. 196. 197.
198. 199. 200. 201. 202. 203.
204. 205. 206. 207. 208. 209.
210. 211. 212. 213. 214. 215.
216. 217. 218. 219. 220. 221.
222. 223. 224. 225. 226. 227.
228. 229. 230. 231. 232. 233.
234. 235. 236. 237. 238. 239.
240. 241. 242. 243. 244. 245.
246. 247. 248. 249. 250. 251.
252. 253. 254. 255. 256. 257.
258. 259. 260. 261. 262. 263.
264. 265. 266. 267. 268. 269.
270. 271. 272. 273. 274. 275.
276. 277. 278. 279. 280. 281.
282. 283. 284. 285. 286. 287.
288. 289. 290. 291. 292. 293.
294. 295. 296. 297. 298. 299.
300. 301. 302. 303. 304. 305.
306. 307. 308. 309. 310. 311.
312. 313. 314. 315. 316. 317.
318. 319. 320. 321. 322. 323.
324. 325. 326. 327. 328. 329.
330. 331. 332. 333. 334. 335.
336. 337. 338. 339. 340. 341.
342. 343. 344. 345. 346. 347.
348. 349. 350. 351. 352. 353.
354. 355. 356. 357. 358. 359.
360. 361. 362. 363. 364. 365.
366. 367. 368. 369. 370. 371.
372. 373. 374. 375. 376. 377.
378. 379. 380. 381. 382. 383.
384. 385. 386. 387. 388. 389.
390. 391. 392. 393. 394. 395.
396. 397. 398. 399. 400. 401.
402. 403. 404. 405. 406. 407.
408. 409. 410. 411. 412. 413.
414. 415. 416. 417. 418. 419.
420. 421. 422. 423. 424. 425.
426. 427. 428. 429. 430. 431.
432. 433. 434. 435. 436. 437.
438. 439. 440. 441. 442. 443.
444. 445. 446. 447. 448. 449.
450. 451. 452. 453. 454. 455.
456. 457. 458. 459. 460. 461.
462. 463. 464. 465. 466. 467.
468. 469. 470. 471. 472. 473.
474. 475. 476. 477. 478. 479.
480. 481. 482. 483. 484. 485.
486. 487. 488. 489. 490. 491.
492. 493. 494. 495. 496. 497.
498. 499. 500. 501. 502. 503.
504. 505. 506. 507. 508. 509.
510. 511. 512. 513. 514. 515.
516. 517. 518. 519. 520. 521.
522. 523. 524. 525. 526. 527.
528. 529. 530. 531. 532. 533.
534. 535. 536. 537. 538. 539.
540. 541. 542. 543. 544. 545.
546. 547. 548. 549. 550. 551.
552. 553. 554. 555. 556. 557.
558. 559. 560. 561. 562. 563.
564. 565. 566. 567. 568. 569.
570. 571. 572. 573. 574. 575.
576. 577. 578. 579. 580. 581.
582. 583. 584. 585. 586. 587.
588. 589. 590. 591. 592. 593.
594. 595. 596. 597. 598. 599.
600. 601. 602. 603. 604. 605.
606. 607. 608. 609. 610. 611.
612. 613. 614. 615. 616. 617.
618. 619. 620. 621. 622. 623.
624. 625. 626. 627. 628. 629.
630. 631. 632. 633. 634. 635.
636. 637. 638. 639. 640. 641.
642. 643. 644. 645. 646. 647.
648. 649. 650. 651. 652. 653.
654. 655. 656. 657. 658. 659.
660. 661. 662. 663. 664. 665.
666. 667. 668. 669. 670. 671.
672. 673. 674. 675. 676. 677.
678. 679. 680. 681. 682. 683.
684. 685. 686. 687. 688. 689.
690. 691. 692. 693. 694. 695.
696. 697. 698. 699. 700. 701.
702. 703. 704. 705. 706. 707.
708. 709. 710. 711. 712. 713.
714. 715. 716. 717. 718. 719.
720. 721. 722. 723. 724. 725.
726. 727. 728. 729. 730. 731.
732. 733. 734. 735. 736. 737.
738. 739. 740. 741. 742. 743.
744. 745. 746. 747. 748. 749.
750. 751. 752. 753. 754. 755.
756. 757. 758. 759. 760. 761.
762. 763. 764. 765. 766. 767.
768. 769. 770. 771. 772. 773.
774. 775. 776. 777. 778. 779.
780. 781. 782. 783. 784. 785.
786. 787. 788. 789. 790. 791.
792. 793. 794. 795. 796. 797.
798. 799. 800. 801. 802. 803.
804. 805. 806. 807. 808. 809.
810. 811. 812. 813. 814. 815.
816. 817. 818. 819. 820. 821.
822. 823. 824. 825. 826. 827.
828. 829. 830. 831. 832. 833.
834. 835. 836. 837. 838. 839.
840. 841. 842. 843. 844. 845.
846. 847. 848. 849. 850. 851.
852. 853. 854. 855. 856. 857.
858. 859. 860. 861. 862. 863.
864. 865. 866. 867. 868. 869.
870. 871. 872. 873. 874. 875.
876. 877. 878. 879. 880. 881.
882. 883. 884. 885. 886. 887.
888. 889. 890. 891. 892. 893.
894. 895. 896. 897. 898. 899.
900. 901. 902. 903. 904. 905.
906. 907. 908. 909. 910. 911.
912. 913. 914. 915. 916. 917.
918. 919. 920. 921. 922. 923.
924. 925. 926. 927. 928. 929.
930. 931. 932. 933. 934. 935.
936. 937. 938. 939. 940. 941.
942. 943. 944. 945. 946. 947.
948. 949. 950. 951. 952. 953.
954. 955. 956. 957. 958. 959.
960. 961. 962. 963. 964. 965.
966. 967. 968. 969. 970. 971.
972. 973. 974. 975. 976. 977.
978. 979. 980. 981. 982. 983.
984. 985. 986. 987. 988. 989.
990. 991. 992. 993. 994. 995.
996. 997. 998. 999. 1000.

6: 133. 35. 105. 113. 127.
162. 185. 297. 306. 387.
394. 422. 472. 474. 509.
607. 622. 631. 668. 672.
716. 723. 747. 830. 854.
860. 887. 7: 137. 245. 293. 743.
943. 46. 159. 194. 205. 224.
304. 314. 317. 336. 465.
423. 502. 540. 613. 802. 8:
105. 813. 107. 120. 121. 124. 8:
162. 313. 387. 391. 400.
459. 486. 513. 527. 658.
655. 659. 9: 157. 68. 223.
20. 127. 246. 251. 253.
263. 294. 305. 364. 387.
440. 478. 550. 569. 593.
649. 694. 702. 734. 754.
777. 10: 2. 13. 23. 28. 11.
60. 78. 104. 178. 219. 237.
243. 259. 265. 278. 305.
387. 422. 472. 480. 507.
532. 555. 572. 602. 624.
629. 646. 691. 695. 798.
732. 741. 772. 780. 842.
873. 11: 12. 150. 163. 183.
239. 244. 342. 370. 395.
401. 456. 555. 565. 627.
668. 734. 752. 882. 865.
882. 12: 10. 21. 31. 104.
239. 295. 312. 326. 332.
343. 353. 383. 424. 429.
558. 574. 615. 640. 648.
710. 712. 745. 861. 944.
Etsi mihi silentium omni-
no dicant Commentarii no-
stri de lingua Latina copio-
sissime scripti, ad quos in
omnibus studiosum Lecto-
rem, quae ab eo possint (ab-
sit invidia verbo) fideliter
relegamus, non possum ta-
men hoc loco breviter non
repetere: Hanc particulam
pervenisse a summo Poëta
bis uno carmine reperi, ut:
Atque Dros, atque Astra: item-
que ter poni, ut: *Atque E-*
phyre, atque Opis, atque Afro-
Delopea. Sicut etiam aut, ut,
Aut Atto, aut Rhodopen, aut
alta Ceraunia tela Dejile.
Haec, & hujusmodi alia,
studiosi Lectores, nostra hac
rot numerorum superflua
(ut quidam ignavi appel-
lant) inculcata serie, ut
autem doctissimus olim Ja-
nus Parrhasius distabat,
utiliter admodum adinven-
ta, facile observabitis, ut
hinc sane molle illud atque
facetum, quod vir acris ju-
dicii numerosus Horatius
Virgilio Musas annuisse ce-
cinit, nunc tandem & ag-
noscere & imitari valeatis.

Attra. G. 1: 143. 2: 130. 4: 407.
AE. 1: 89. 2: 360. 5: 17. 5:
512. 691. 711. *attra*. ali-
quot exemplaria manu-
scripta. 6: 272. 429. 602.
866. 7: 214. 329. 525.
801. 8: 258. 262. 9: 36.
105. 10: 124. 11: 28. 876.
attra. G. 1: 275. AE. 4: 570.
10: 664. 12: 335.
attra. G. 2: 308. N. tr. 4. v.
atrum. 1: 430. AE. 3: 573.
5: 666. 10: 710.
atru. AE. 6: 127. 249. 9: 900.
10: 601. 12: 923.
atru. 1: 726. 2: 481. 5: 18. 4:
666. 7: 379. 12: 474.
Atridae. 1: 104. 4: 15. 9: 602.
Atridae. 1: 458. 2: 500. 9:
138.
Atridae. 15: 262.
Atridae. 8: 130.
atru. G. 1: 129. 2: 36. 3: 31.
AE. 1: 60. 4: 248. 384.
472. 6: 215. 240. 576. N.
tr. 4. v. *atrum*. 9: 74. 10:
264. 11: 186.
atru. 2: 22. 3: 28. 6: 22. 6: 6.
5: 19. 6: 132. 7: 456. 8: 219.
9: 31. 472.
atru. 4: 687. 5: 2. 8: 198.
atru. G. 1: 408. AE. 1: 662.
9: 420.
atru. 1: 165. 7: 565. 9: 420.
719. 11: 523. 12: 450.
atru. 7: 150.
atru. G. 4: 12.
atru. AE. 10: 659.
atru. 6: 129.
atru. 4: 568.
atru. E. 5: 26. AE. 1: 737.
7: 662.
atru. G. 3: 562. AE. 5:
797. 9: 558.
atru. AE. 5: 364.
atru. 1: 354. 4: 690. 7:
258. 847. 6: 607. 8: 731.
atru. 4: 381.
atru. 2: 185. 3: 134. 205.
4: 688. 7: 173. 8: 32. 9:
321. 11: 130.
atru. 4: 49.
atru. 5: 829.
atru. AE. 3: 552. N. tr. 4.
v. *atru*. 574. 4: 176.
5: 472. 7: 561. 10: 856.
12: 4.
atru. 5: 127.
atru. G. 4: 217. AE. 9:
682.
atru. 9: 714.
atru. G. 2: 407.
atru. E. 10: 7.
atru. AE. 5: 659. 6: 51.
7: 580.
atru. G. 3: 545.
atru. AE. 5: 539. 7: 854.

atru. G. 2: 505. AE. 2:
171. 4: 182. 12: 610.
atru. G. 3: 505.
atru. AE. 11: 250.
atru. 2: 719. *atru*.
antiquus Jani Parrhasii.
cod.
atru. E. 6: 17.
atru. G. 1: 46.
atru. 4: 204.
atru. AE. 6: 532.
atru. 12: 322.
atru. G. 3: 251. AE. 5:
201. 6: 516. 8: 200. N. tr.
4. v. *atru*. 9: 7. 122.
171. 617.
atru. G. 1: 47. 2: 494. AE.
1: 363.
atru. 3: 44.
atru. 5: 565.
atru. 9: 3. N. in Differ.
atru. 9: 519.
atru. 9: 126. 10: 276. 12:
736.
atru. G. 1: 40. AE. 7:
114. 474. 9: 615.
atru. 4: 615. 7: 409. 15:
812.
atru. G. 4: 565. AE. 5: 67.
N. tr. 4. v. *atru*. 8: 110.
atru. 8: 367. N. in Different.
atru. G. 12: 64. AE. 4: 184.
9: 399.
atru. G. 4: 108.
atru. AE. 12: 159.
atru. 9: 320.
atru. E. 3: 26. G. 2: 312.
AE. 9: 690. 11: 884. 895.
atru. 2: 349.
atru. 10: 284. N. in Dif-
ferent.
atru. 6: 95. 9: 291. N. in
Differ.
atru. 11: 503.
atru. 2: 347. 12: 814.
atru. 9: 42.
atru. 8: 650. 9: 7.
atru. 10: 811. 12: 512.
atru. G. 3: 78. AE. 1: 491. 3:
479. 4: 479. 5: 379. 383.
atru. AE. 1: 134.
atru. 4: 387.
atru. E. 3: 50. G. 3: 188.
AE. 12: 200.
atru. E. 9: 745.
atru. G. 2: 539.
atru. E. 9: 11.
atru. AE. 1: 20. 2: 346.
atru. E. 6: 84. G. 1: 475. AE.
4: 203. 672. 5: 139. 7: 225.
516. 9: 630. 10: 424. 464.
11: 794. 864. 12: 449.
atru. AE. 3: 156.
atru. G. 3: 184. AE. 1: 373.
409. 2: 11. 103. 4: 78. 6: 689.
7: 628.
atru. G. 2: 358.
E. 1: 358.

ambn.

INDEX ERYTHRAEI

<i>audis.</i> AE. 4: 562. 6: 791	<i>rum</i> , v. <i>auguro</i> .	2: 47, 291, 363, 412. 3: 109,	quae ratione diphthongi
<i>audisti.</i> 11: 295	<i>augurilis.</i> AE. 3: 5	191, 255, 274. 4: 171, 486,	pro una syllaba semper ac-
<i>audite.</i> E. 8: 23. G. 1: 504. N.	<i>augurio.</i> 5: 523. 9: 328	499. AE. 1: 59, 387. 2: 158,	cupiuntur, in nomine quo-
de Impro. 4: 7. AE. 4: 83. 7:	<i>augurium.</i> 11: 92. 2: 2, 703.	259, 699, 756, 791. 3: 422,	que incipiente ab <i>ae</i> , fecit
90. 8: 312. 9: 394	3: 39. 5: 7. 7: 260. 10: 255.	376. 4: 176, 226, 270, 357,	codem hoc metaplasmo,
<i>audita.</i> AE. 1: 316. 3: 107. 6:	12: 257, 394	378, 388, 417, 445, 494,	quem Probus synaloephen
266, 567. 7: 117. 9: 778	<i>augusta.</i> 7: 153	504. 5: 157, 377, 427. 503.	appellat, duas primas vo-
<i>auditar.</i> 6: 426	<i>augustum.</i> G. 4: 128	520, 740, 861. 6: 81, 194,	cales in <i>ae</i> diphthongum co-
<i>audite.</i> 9: 103. 4: 612. 7: 400	<i>augustum.</i> AE. 7: 170	363, 554. 7: 33. 761. 7: 287,	alescere, ut, <i>Fixum arrip-</i>
8. 574. 9: 234	<i>Augustus.</i> 6: 793. 8: 678	466, 543. 557, 593, 660,	<i>dem cervam</i> : ubi longa &
<i>auditi.</i> 7: 196. 8: 420	<i>avi</i> G. 4: 109. AE. 5: 564:	768. 8: 24, 449: 535. 9: 52,	brevis pro una longa pon-
<i>auditis.</i> 8: 140. 11: 251	12: 164	112, 409, 645. 10: 634, 819,	tur, quod audacius factum
<i>audite.</i> G. 4: 415. AE. 4: 902.	<i>avia.</i> G. 2: 328. AE. 2: 736.	892, 898. 11: 455, 558,	est propter equivocationē
5. 116. 7: 196. 8: 420	580. 9: 58	595, 617, 795, 799, 863.	verbi, quod ab <i>ae</i> deduci
<i>auditor.</i> G. 4: 72, 260. AE. 2:	<i>avaria.</i> G. 2: 450	12: 87, 253, 267, 592,	posse videretur. Idem in
706. 3: 40	<i>avibus.</i> 1: 271. 2: 60, 328. 3:	703	vocalibus, ut in <i>avro</i> , per-
<i>auditus.</i> G. 4: 493	546	<i>aurato.</i> AE. 1: 741. 627. 11:	petuo est observatum, & <i>al-</i>
<i>auduit.</i> AE. 11: 918	<i>avidusque.</i> 2: 75. N. in Dif-	858. 12: 537	<i>vro</i> . Praeterea in <i>la</i> vocali-
<i>avella.</i> 11: 205	ferentiis, v. <i>avarum</i> , &	<i>auratam.</i> 5: 450	bus, ut in sexto Aeneid.
<i>avellens.</i> 2: 43	<i>avidum.</i>	<i>aurataque.</i> 2: 248	<i>Quin proctus omnia</i> . ubi in
<i>averris.</i> 2: 179	<i>avidi.</i> AE. 11: 514	<i>aurati.</i> 12: 163	<i>omula</i> duae breves pro una
<i>avellere.</i> 2: 165	<i>avidis.</i> G. 3: 171	<i>auratis.</i> G. 1: 217. AE. 8: 655	longa posita videntur. Idē
<i>avelli.</i> 11: 201	<i>avidus.</i> AE. 12: 909	<i>aurato.</i> 10: 171	quoque fit in <i>debin</i> , <i>deinde</i> ,
<i>avem.</i> 5: 509, 542. 7: 191	<i>avidum.</i> G. 4: 553. AE. 9:	<i>auratum.</i> 9: 304	<i>delucet</i> , <i>proinde</i> , <i>proinde</i> , <i>de-</i>
<i>averna.</i> E. 1: 2. 10: 52	661	<i>auratus.</i> G. 4: 371	<i>est</i> , <i>deest</i> , <i>destant</i> , <i>destra-</i>
<i>averna.</i> E. 7: 37. G. 1: 77, 154	<i>avidus.</i> 3: 131. 6: 110. 12:	<i>auris.</i> AE. 9: 417. 11: 637	<i>verat</i> , & hujusmodi aliis.
<i>Asentini.</i> AE. 7: 659. 8: 231	290, 410	<i>auris.</i> E. 3: 71. 419. 8: 52. II.	Sunt & aliae apud Hephae-
<i>Asentinus.</i> 7: 657	<i>avis.</i> G. 2: 320. AE. 7: 56,	1: 431. AE. 1: 491, 698. 2:	stionem species synecpho-
<i>Averna.</i> 3: 442. 5: 732	412. 10: 201	488. 4: 139, 240. 6: 13, 604,	nesceos: quas quia Graecae
<i>Averni.</i> 4: 553. 5: 813. 6: 101.	<i>avitar.</i> 10: 752	792. 7: 190, 210, 278. 8: 168,	omnes sunt, nec memini
N. 11: 1. v. <i>Aver.</i>	<i>avilis.</i> G. 3: 228	314, 348, 659, 672. 9: 50,	legere apud Latinos, diffu-
<i>Avernus.</i> G. 2: 164. 4: 493.	<i>avita.</i> AE. 7: 169	359. 10: 16. 11: 774, 831	sus in nostro Elencho, per-
AE. 6: 111, 564. 7: 91	<i>avium.</i> G. 1: 423. 2: 209. 4:	<i>avula.</i> 1: 726. 5: 352. 8: 553	sequimur, quem pari ratio-
<i>Averno.</i> 6: 126	110, 473. AE. 11: 457	Bis <i>anguibus auris</i> dixit, &	ne in Homerum collegimus.
<i>avessa.</i> 1: 483. 2: 170. 4: 362:	<i>avus.</i> AE. 11: 810	semper in fine carminis <i>au-</i>	titud obiter admonuerim, ut
6: 469. 12: 647	<i>avla.</i> G. 4: 90. AE. 1: 140. 4:	<i>ris</i> posuit, duabus syllabis,	& <i>haec</i> pro una syllaba fie-
<i>avessi.</i> 6: 224. 11: 871	328	per figuram synecphonesin,	quenter accipi. Invenitur
<i>avessis.</i> 12: 285	<i>avlar.</i> G. 3: 25. N. de Ge-	quae & synizesis dicitur, ubi	enim quoque dissyllaba.
<i>avissum.</i> G. 4: 423	nere vestimentorum.	et brevis & longa pro una	Nostorum autem hac nu-
<i>avissus.</i> AE. 1: 568. 7: 628	<i>avlaris.</i> AE. 1: 697	longa syllaba accipiuntur.	merorum veluti quadam in-
<i>avista.</i> 4: 547	<i>avlat.</i> AE. 3: 354. Per diae-	Quem metaplasum ita	dagine in tam lara Virgilia-
<i>avittus.</i> 1: 402	resim pro <i>avlar</i> . Sic <i>aurat</i>	amavit Poëta noster, ut per	na Sylva non modo Aëripe-
<i>avittore.</i> E. 8: 66. G. 3: 210,	& <i>pllat</i> , vide in <i>pllat</i> .	hunc ipsum quoque dixerit,	dem cervam in sua latibula
459. AE. 1: 38. 4: 394. 10:	<i>avlas.</i> G. 2: 504. 4: 201	<i>Vitrals</i> , <i>Balut</i> , <i>Oilel</i> , <i>Ne-</i>	fugientem consequeris, sed
78. 11: 703	<i>Aulestes.</i> AE. 10: 207	<i>lel</i> , <i>Nereis</i> , <i>Promethel</i> , <i>Pro-</i>	etiam alias, nova forma,
<i>avittor.</i> AE. 4: 806	<i>Aulesten.</i> AE. 11: 290	<i>tel</i> , <i>Tere</i> : quibus semper	quasi seras, voces, quas
<i>avittes.</i> G. 3: 310	<i>Auletes.</i> 10: 207	ditionibus carmen claudit,	excitavimus, in tui judicii
<i>avittet.</i> AE. 18: 204	<i>Aulide.</i> 4: 426	in quibus <i>et</i> brevis & longa	casses facile induxeris.
<i>avittis.</i> G. 2: 171	<i>Aulid.</i> 11: 700	pro una longa ponuntur.	<i>aurum.</i> E. 6: 3. AE. 5: 547
<i>avittit.</i> AE. 1: 104, 472. 4:	<i>Auno.</i> 11: 717	Quamvis Servius in <i>Terri</i>	<i>auris.</i> 8: 172. 10: 116.
389. 8: 208. 9: 78	<i>avo.</i> 2: 457. 4: 258. 5: 550. 6:	potius synaeresim agnoscat,	<i>auris.</i> E. 3: 73. G. 1: 172. 3:
<i>avittite.</i> 3: 265, 610	777. 7: 220	ut <i>Teri</i> , non <i>Terri</i> scribere	55, 500. 4: 349. AE. 1: 375.
<i>avittitur.</i> G. 3: 499	<i>avolat.</i> 11: 712	videatur. Sed & Poëta, ne	2: 81, 319, 711. 3: 40, 919
<i>aves.</i> G. 1: 156. AE. 6: 193.	<i>avum.</i> 12: 148	id licentiae ex fine carminis	294. 4: 183, 428, 440. 5:
318. 11: 273. 12: 248, 262	<i>avurum.</i> G. 4: 209. AE. 7:	sibi sumpsisse videatur, <i>ar-</i>	435. 7: 166, 437. 8: 382.
<i>avert.</i> AE. 4: 339. 9: 332. 10:	157. 12: 649	<i>ret</i> quoque dixit, duabus	9: 359, 474. 12: 618
507. 11: 774	<i>avv.</i> 6: 840, 896	syllabis in medio versus.	<i>avvus.</i> E. 7: 36. G. 1: 232. 2:
<i>avertis.</i> 8: 439. N. in Diffe-	<i>avva.</i> G. 4: 417. N. 2: 4. AE.	quamquam etiam hac voce	538. 5: 51. AE. 6: 137, 144
rent. 12: 316	1: 546. 3: 339, 620. 4. N.	per eandem figuram car-	187. 9: 270. 10: 271, 884.
<i>avertitur.</i> 11: 713, 867	ibid. 9: 646. 12: 370, 617	men terminavit. Quin &	11: 400, 652, 774
<i>Avfidus.</i> 21: 403	<i>avv.</i> E. 9: 58. AE. 2: 712. 3:	<i>Ferruque Eumenidum thala-</i>	<i>avv.</i> AE. 1: 349, 359. 3: 499
<i>avgent.</i> 7: 112	356, 530. 5: 8, 844. 7: 8. 9:	<i>mi</i> , in prin. ipio carminis	57, 483. 5: 122, 359. 6:
<i>avgt.</i> 7: 228	112, 745, 11: 801. 12: 692	usurpavit. Verum ne ubi	204, 208. 8: 445. 9: 169
<i>avgt.</i> 4: 376. 9: 317. 12:	<i>avv.</i> , id est <i>avv.</i> 6: 747	id illi magis licuisse videat-	265. 10: 527. 11: 334
258, 460	<i>avvum.</i> AE. 4: 278. 7: 230. 9:	tur in his dictionibus, quae	<i>avvius.</i> G. 3: 84. AE. 1: 552.
<i>avguat.</i> 7: 273. N. de con-	658	<i>ri</i> veluti diphthongum ha-	2: 303. 3: 514. 4: 359. 6:
trariis, generibus verbo-	<i>avv.</i> E. 1: 57. G. 8: 376, 407.	beant, sicut in <i>let</i> , & <i>len</i> ,	467

IN VIRGILIUM.

Ego sane in hujus verbi origine tradenda Laetantii tibi constantiam, cum memoria desiderarim: qui in eo libello, quem & pie & eleganter de Opificio Dei scripsit, cap. 8. *Aures* ab hauriendis vocibus dictas autumat, ad quod etiam hoc loco Virgilius alluserit, *factumque bis auribus haurit*: & paulo post eorum facile oblitus quae dixerit, *aures*, quasi *audes*, una mutata litera, nominatas affirmat. Nisi corruptus sit locus, ut mihi sane videtur. *auricularis*. AE. 6: 141
aurigar. G. 514
auriga. AE. 5: 146. 12: 85, 624, 737, 784
aurigum. 9: 330. 12: 469, 918
auris. G. 2: 330. AE. 6: 816. 11: 560
auritus. G. 1: 308
auris. 2: 137, 166, 192, 346, 307. 3: 264. 9: 99, 142. AE. 1: 363, 484, 594, 640, 648, 655, 728, 739. 2: 504, 765. 3: 55, 155, 467, 517. 4: 134, 138, 148, 264. 5: 87, 132, 259, 312, 366, 318. 6: 312, 621. 7: 142, 245, 279, 639, 790. 8: 167, 436, 624, 661, 677. 9: 163, 707. 10: 142, 243, 314, 499, 818. 11: 72, 75, 488, 576, 771, 776, 779. 12: 87, 126, 430
aurora. G. 1: 249, 447. 4: 544, 552. AE. 3: 521, 589, 473. 12: 9. 568, 585. 5: 65. 6: 535. 7: 269. 460. 10: 241. 11: 112. 12: 77
aurora. AE. 1: 751. 8: 686
aurorum. 5: 105. 7: 626
aurum. 4: 138. 7: 279, 352. 10: 134. 11: 228. 12: 23
Auruncorum. 7: 795. 10: 353
Aurunci. 7: 727. 11: 318
Aurunci. 7: 206
ausa. 5: 793. 7: 300. 9: 117
aus. 3: 18. 6: 624. 12: 361
ausim. E. 3: 32. G. 2: 1289
ausi. AE. 5: 559. 12: 81. 12: 351
auspex. 6: 614
Ausonia. 4: 349. 6: 808. 7: 555, 613. 11: 58
Ausonia. 3: 496. 8: 338. 9: 136. 10: 356. 11: 41
Ausonia. 4: 236. 10: 54
Ausonia. 3: 171. 7: 103. 9: 639
Ausonia. 10: 564. 11: 297. 12: 321
Ausonia. G. 2: 385. AE. 3: 385. 11: 253. 12: 447, 834, 937
Ausonia. 7: 395, 337. 10: 268
Ausonia. 3: 378. 7: 747. 12: 183, 838

Ausonia. 6: 346. 7: 213. 9: 99, 10: 105
Ausonia. 5: 83. 7: 198
auspicius. 3: 10. 4: 45
auspicius. 3: 375, 499. 4: 103, 141. 5: 534. 6: 781. 7: 257. 11: 53
auspicium. 11: 347
auspex. G. 1: 462. 3: 278. 4: 261. AE. 2: 111. 3: 70. 5: 764. 6: 336
Huic voci majores adspirabant credo, originis ejus non oblit: id quod manu scripti codices plerique testantur. Nam ab *hauris* verbo venit *Hauris*.
auspex. E. 5: 82. G. 1: 333, 334. AE. 8: 430
auspex. 3: 371
auspex. G. 1: 418. 3: 429. AE. 1: 515, 536. 2: 304. 5: 696, 840. 10: 670
auspex. G. 2: 188. AE. 3: 357
auspex. G. 1: 412. 2: 333. AE. 3: 61. 481
auspex. E. 2: 58
auspex. AE. 10: 289, 458
auspex. G. 2: 175. 3: 113. AE. 1: 452. 2: 768. 3: 499. 9: 428. 11: 350
auspex. E. 1: 63, 3: 12, 25, 110. 5: 10. 6: 55, 59, 74, 78. 7: 21, 27, 52. 8: 44. 9: 63. 10: 9, 36, 56, 61. G. 1: 73, 93, 121, 126, 183, 247, 263, 274, 283, 295, 352, 356, 369, 374, 377, 411, 416, 445, 484, 496. 2: 50, 78, 100, 107, 122, 196, 207, 240, 258, 334, 348, 356, 377, 435, 497, 499. 3: 45, 57, 95, 156, 159, 180, 214, 278, 329, 333, 353, 403, 408, 416, 438, 448, 464, 489, 525, 560. 4: 11, 20, 49, 84, 108, 123, 167, 192, 199, 211, 245, 257, 268, 313, 324, 409, 474. AE. 1: 49, 70, 183, 324, 361, 369, 396, 400, 414, 432, 434, 498, 508, 527, 566, 578, 593, 681. 2: 7, 36, 43, 45, 48, 70, 127, 151, 187, 286, 305, 362, 520, 524, 566, 595, 656, 746, 779, 786. 3: 4, 140, 162, 187, 311, 318, 336, 451, 637, 680. 4: 27, 38, 62, 84, 87, 98, 103, 112, 159, 186, 235, 271, 317, 326, 338, 339, 368, 439, 471, 501, 530, 619, 670. 5: 68, 274, 742. 6: 92, 310, 365, 454, 471. 6: 10, 615, 693, 742. 801, 807, 841. 7: 164, 197, 298, 302, 307, 634, 713, 8: 17, 23, 206, 314, 471, 613, 692. 9: 31, 94, 136, 209, 214, 383, 408, 426, 487, 495, 561, 608. 686, 795. 10: 9, 38, 66, 69, 93, 135, 273, 449, 559, 582, 593, 642, 671, 675, 725, 766, 806, 864. 11: 118, 230, 368, 392, 473, 494, 580, 616, 665, 737, 791, 801. 844, 847, 873. 12: 14, 17, 68, 135, 158, 287, 329, 523, 637, 658, 686, 701, 764, 796, 825, 852, 863, 873, 912
Possem hoc loco multa referre, quae sunt a nobis super hac particula in nostro Dictionario disputata, ni propediem illud essem in lucem relaturus. Possem etiam huc transcribere, quae plurima a diligentissimo Grammatico Diomede de vario hujusce voculae usu atque significato in secundi libri calce traduntur: nisi aliena dictata, quae quo loco habeantur, indicasse satis sit, mihi sit religio recitare. Illud non praeteribo, has numerarias notas non omnino ita congestas frustra tibi videri posse, si modo divinae Virgilianae phrasae affectuendae gloriam non abhorrueris.
auspex. G. 2: 14, 238. 3: 129, 387, 515. 4: 31, 97. AE. 2: 101, 203, 318, 518, 526, 673. 3: 396, 687. 4: 540. 5: 336. 6: 255, 347, 695, 809, 827. 7: 286, 561. 8: 711. 9: 131, 219. 10: 661, 717, 739, 878. 12: 672, 752
Ausonia. AE. 10: 753
Ausonia. 2: 477
auspex. G. 1: 432. 2: 315. 3: 36. AE. 2: 150. 3: 503. 4: 365. 5: 17, 418. 6: 650. 7: 49. 8: 134, 269, 536. 9: 748. 10: 519. 11: 339. 12: 159, 405
Inconstanter scribunt Aldinae editionis exemplaria, & plerique nostrae aetatis eruditi. At alii post e addunt adspirationem. Ego vero una, cum Probo Valerio libentius per *h* legem, cujus in Catholicis verba haec sunt: *auspex*, si sit tractum e verbo *angere*, *auspex* facit. Si non venit a verbo, sed significat principem, quod nomen non venit a verbo, etiam foeminino genere *auspex* facit, sicut Virgil. ex perfo-

na Junonis, auspex ego au-
dendi: princeps, non quae
augeam: nam auspex dice-
ret. Haec verba nos in
magno nostro Dictionario
diligentius expendimus.
auspex. G. 1: 27. AE. 9: 421
auspex. G. 10: 67
auspex. 1: 311. 2: 321. 3: 479. AE. 6: 309
auspex. G. 2: 54, 134, 148
auspex. 2: 521
auspex. AE. 2: 608, 631. 3: 575. 9: 490
auspex. 8: 218. 10: 660
auspex. 6: 143
auspex. 2: 558. 12: 685
auspex. 4: 616
auspex. 3: 343. 12: 449
auspex. 10: 76
auspex. 9: 407
auspex. 5: 222. 8: 8.
auspex. 2: 163
auspex. 1: 571, 611. 2: 216, 451, 521. 4: 538. 5: 686. 7: 551. 8: 711, 536. 10: 33. 11: 420, 428. 12: 388
auspex. G. 2: 150. AE. 1: 358. 2: 344, 691. 3: 146. 4: 617. 7: 504. 8: 10, 201, 376, 471. 12: 378
auspex. AE. 2: 512. 5: 820. 8: 28
auspex. G. 3: 351. AE. 4: 482. 6: 536, 791, 798
auspex. G. 2: 271
auspex. 3: 107, 171. AE. 12: 379

na Junonis, auspex ego au-
dendi: princeps, non quae
augeam: nam auspex dice-
ret. Haec verba nos in
magno nostro Dictionario
diligentius expendimus.
auspex. G. 1: 27. AE. 9: 421
auspex. G. 10: 67
auspex. 1: 311. 2: 321. 3: 479. AE. 6: 309
auspex. G. 2: 54, 134, 148
auspex. 2: 521
auspex. AE. 2: 608, 631. 3: 575. 9: 490
auspex. 8: 218. 10: 660
auspex. 6: 143
auspex. 2: 558. 12: 685
auspex. 4: 616
auspex. 3: 343. 12: 449
auspex. 10: 76
auspex. 9: 407
auspex. 5: 222. 8: 8.
auspex. 2: 163
auspex. 1: 571, 611. 2: 216, 451, 521. 4: 538. 5: 686. 7: 551. 8: 711, 536. 10: 33. 11: 420, 428. 12: 388
auspex. G. 2: 150. AE. 1: 358. 2: 344, 691. 3: 146. 4: 617. 7: 504. 8: 10, 201, 376, 471. 12: 378
auspex. AE. 2: 512. 5: 820. 8: 28
auspex. G. 3: 351. AE. 4: 482. 6: 536, 791, 798
auspex. G. 2: 271
auspex. 3: 107, 171. AE. 12: 379

B

Bacca. E. 2: 86, 519
baccas. G. 1: 106. 2: 119. AE. 3: 649
baccas. E. 4: 19. 9: 27
baccatum. AE. 1: 655
baccata. G. 1: 487. N. tr. 3. v. bacchari, 10: 41
baccatum. AE. 3: 125
baccatur. 4: 301, 666. 6: 78
Baccha. G. 2: 2. AE. 7: 389
Baccha. G. 2: 454
Baccha. 2: 143. 3: 264, 526. 4: 102. 380, 521. AE. 1: 215. N. de Numeris, & Catibus. 3: 354. 7: 185, 405. 11: 737
Baccha. E. 5: 30, 69, 79. G. 1: 344. 2: 37, 193, 228, 240, 380, 393. 4: 129, 279. AE. 4: 392. 5: 77. 7: 580, 725
Baccha. 8: 181
Baccha. G. 2: 13, 275, 455. AE. 1: 731
Baccha. E. 10: 27. G. 1: 23, 430
Baccha. 2: 138. AE. 8: 688
Baccha. AE. 9: 710
Baccha. i. ovium. G. 1: 272.

INDEX ERYTHRAEI

272. 8: 457. AE. 7: 538
balatibus. AE. 9: 565
balatu. G. 3: 554. Onoma-
topoeia est.
balatum. AE. 9: 62
Balearis. G. 1: 309
ballamaque. 2: 119
ballat. AE. 10: 469. *biffylla*.
bice.
balteus. 5: 313. 12: 274, 5942.
N. tr. 4
balatibi. AE. 3: 422
balatbrum. 8: 245
balba. E. 1: 29. 8: 34. AE. 3:
593. 4: 251. 12: 300
balbam. 2: 277. 10: 838
balbara. 7: 539. 11: 777
balbarica. 8: 683
balbarica. 2: 504
balbarus. E. 1: 72
balbis. G. 3: 366
Barcati. AE. 4: 43
Barcon. 4: 632
Barlun. E. 3: 90
Barulamque. AE. 7: 739
beatus. 6: 639
beati. 1: 94
beatus. E. 6: 82
Bebricus. 5: 173
Belica. G. 3: 204
Beli. AE. 1: 621
Bellidae. 2: 82
Bella. E. 4: 35. 6: 7. G. 1: 465.
505. 3: 179. AE. 1: 48, 541.
2: 84. 4: 39. 1: 458. 4: 14. 43.
6: 76. 8: 21. 8: 33. 8: 91. 7:
41. 3: 25. 4: 44. 4: 55. 5: 49.
6: 15. 6: 64. 7: 82. 8: 547. 6: 29.
6: 75. 9: 182. 2: 79. 6: 41. 10:
66. 9: 170. 11: 254. 3: 79.
7: 16. 12: 33. 158. 180.
3: 33. 3: 90. 5: 17. 6: 13
Bellae. AE. 7: 740. rectius
fortasse *Abellae*, vel *Avell-*
lae: unde *Avellanar nubes*.
Nam & hodie urbs apud
Nolam
Avella dicitur.
bellando. 11: 256
bellantes. G. 3: 224. AE. 1:
466
bellantum. G. 3: 183. AE.
12: 430
bellantur. 12: 660. N. de con-
trariis generibus verborum
Bellae. AE. 8: 400
Bellator. G. 1: 145. AE. 9: 721.
11: 88. 5: 33. 7: 00. 12: 614
Bellatoris. AE. 10: 891
Bellatrix. 1: 493. 7: 805
Belli. 1: 14. 2: 3. 2: 94. 5: 66. 2:
251. 262. 6: 843. 7: 339.
461. 5: 33. 6: 07. 8: 1. 40.
3: 7. 6: 83. 9: 528. 10: 55.
70. 146. 169. 173. 427.
532. 581. 737. 809. 11:
96. 126. 156. 483. 505.
515. 541. 658. N. in Diffe-
rentiis v. bellum & prae-
lium. 12: 559. 567. 572
belliferratus. 7: 622
bellipotentis. 11: 8
Bellu. 1: 291. 9: 101. 10: 87.
411. 859
Bello. G. 1: 170. 2: 79. 4: 47. 3:
28. 4: 69. 2: 17. 5: 61. AE. 1:
552. 1: 139. 4: 44. 5: 45. 2: 13.
109. 2: 93. 3: 15. 7: 18. 3: 540.
603. 4: 87. 108. 129. 615.
5: 623. 7: 14. 6: 478. 4: 81.
879. 7: 235. 482. 545.
572. 637. 642. 693. 761.
8: 29. 118. 146. 150. 290.
374. 480. 606. 9: 363. 5: 11.
590. 600. 608. 656. 759.
10: 8. 185. 508. 609. 11:
295. 338. 661. 399. 842.
12: 43. 261. 347. 359.
779. 852
Bellona. 7: 319. 8: 701
Bellua. 6: 287
Bellum. G. 1: 509. AE. 1: 263.
3: 235. 248. 540. 6: 279.
829. 7: 80. 541. 583. 604.
647. 8: 55. 535. 637. 10:
627. 11: 18. 113. 116. 217.
250. 279. 395. 535. 12:
79. 109. 804
Belo. AE. 1: 730
Belus. 1: 621. 729
Benare. G. 2: 160. Vulgo *la-*
go de Garda.
Benaco. AE. 10: 205
Bene. E. 2: 148. 3: 194. 9: 6. AE.
4: 317. 5: 39. 9: 157. 206
benefacti. G. 3: 525
benignam. AE. 1: 304
Berynychla. 6: 785. 9: 82. 6: 19
Beroe. G. 4: 431. AE. 5: 620.
646
Beroen. 5: 650
Bianoris. E. 9: 60
Bibamus. 10: 65
Bibant. G. 4: 32
Bibat. 2: 506
Bibebat. AE. 1: 749
Biberunt. E. 3: 111. N. de Im-
propriis v. bibere.
Bibet. E. 1: 64
Bibissent. AE. 1: 473
Bibit. G. 1: 380. 2: 218. AE.
11: 804. N. in Improp. v.
Bibere.
Bibula. G. 1: 114
Bibulam. AE. 6: 227
Bibulum. G. 2: 348
Bibunt. AE. 7: 715
Biclae. 1: 738
Biclor. 5: 566. 8: 276
Bicornes. G. 1: 264
Bicornis. AE. 8: 727
Bidentem. 12: 170. Biden-
tes pecudes, quasi biennes,
quod bimae immolarentur,
- a Virgilio dictas intelligi,
docet N. tr. 2. eorum infici-
tiam arguens, qui ob eam
causam appellatas putant,
quod duos dentes haberent
Bidentis. G. 2: 355. AE. 4: 57.
5: 96. 6: 39. 7: 93. 8: 544
Bidentes. G. 2: 400
Biferique. 4: 119
Biferum. AE. 9: 618
Biformes. 6: 186
Biformis. 6: 25
Bifrontem. 12: 198
Bifrontis. 7: 180
Bigia. 2: 272. 5: 728. 8: 728.
7: 26. 12: 164
Bijuges. G. 3: 91
Bijugum. AE. 10: 153
Bijugis. 10: 399. 4: 35. 6: 73
Bijugo. 5: 144
Bijugos. 10: 587. 12: 355
Bilicem. 12: 375
Bilingues. 1: 662
Bima. G. 4: 299
Bimembres. AE. 8: 293
Bina. E. 2: 42. 8: 67. AE. 1:
313. 5: 61. 306. 5: 57. 7: 688.
8: 168. 9: 163. 12: 165
Binae. G. 1: 171. 4: 95
Binas. E. 3: 30
Bipatentibus. AE. 2: 330. 10: 6
Bipedum. G. 4: 389
Bipennem. 4: 311. 5: 307. 12:
651
Bipenni. AE. 2: 479. 11: 155
Bipennibus. 2: 627
Bicornes. 1: 182. 3: 79
Byssam. 1: 367. *Byssa* enim
Graecis corium. Unde nos
hodie *Byssam* dicimus *crumen-*
am nummariam: quia pri-
mum ex corio confectae coe-
pta: ex quo etiamnum po-
tissimum utimur. De hoc
plura in nostro Stoico,
quem de origine linguae
vernaculae scripsimus.
- Bis*. E. 1: 44. 3: 53. 30. 34. G. 1:
48. 491. 2: 159. 410. 3: 13.
4: 504. AE. 1: 71. 3: 81. 393.
2: 126. 2: 18. 4: 228. 6: 32.
134. 578. 8: 518. 9: 161.
271. 599. 635. 800. 11:
133. 326. 402. 629. 12:
34. 164. 582. 899
Bisaltar. G. 3: 461
Bissent. AE. 5: 561
Bistae. 1: 738
Bistam. 9: 703
Bistat. 9: 672. 11: 398
Bistumen. 3: 451
Bistamine. E. 8: 82
Bivias. AE. 11: 516
Bivio. 9: 238
Blanda. 5: 827
Blandis. G. 3: 185. 496. AE.
1: 670
- Blanda*. G. 3: 129
blandas. E. 4: 23
blattis. G. 4: 243
Bolam. AE. 6: 776. Oppidum
Latii, sine vestigiis & tan-
tum sine nomine terrae, ut
ait Poeta: deque illis oppi-
dis, quae proles Aeneas
posthuma condidit, prae-
dicente id apud inferos An-
chise patre. Oppida autem
alia fuere Alba Longa,
nunc sedes Episcopalis.
Nomentum, vulgo La-
mentano, ab urbe mil. pass.
& in Sabinis. Gabii, ali-
cui Gallicanum oppidum,
prope Praeneste, ab Urbe
mil. pass. 20. Fidena urbs,
hodie Castell. Jubileo. ab ur-
be mil. pass. 5. Collatinae
arces, in montibus, ab
Urbe mil. pass. 4. ad viam
Tiburtinam. Pomerii, in
Latio, nunc tantum urbis
cadaver. Catrum Inni,
nunc Cornetto, sedes &
ipsa Episcopalis. Cora in-
ter Velitras & Senam apud
Sermonetam. Roma, illa
inclyta, caput Orbis, com-
munis omnium patria, ut
ait Jurisconsultus: de qua
satiusest silere, quam pau-
ca dicere
Bona. G. 2: 447. N. libello
de Impropiis. v. bona.
456. AE. 1: 734
Bonas. 11: 658
Bone. 11: 344
Boni. E. 5: 2. AE. 12: 649
Bonds. 11: 435
Bonum. E. 5: 61. 65. AE. 11:
195. 5: 542. 770. 9: 572.
11: 106
Bootes. G. 1: 229
Boreo. 2: 316
Boreas. E. 7: 51. G. 1: 93. 3: 70.
AE. 4: 442. 10: 350. 12: 365
Boreum. G. 3: 298
Boreas. AE. 3: 987. 605. 5:
431. 7: 790
Borei. E. 9: 46. 5: 25. G. 11:
285. 3: 532. AE. 7: 663.
8: 204. 2: 15. 263
Boris. AE. 8: 183
Borum. G. 1: 325. 3: 212. 4: 19.
AE. 3: 120. 306. 5: 61. 405.
8: 117. 11: 197
brachia. G. 1: 34. 102. 2: 296.
368. 4: 174. AE. 2: 792. 3:
535. 5: 136. 6: 64. 177. 403.
427. 829. 6: 182. 700. 8:
451. 619. 9: 623. 10: 595.
12: 209
bractes. AE. 6: 209
brere. 10: 467

Borneo

IN VIRGILIO.

brevis. G. 4: 194
brevis. AE. 1: 111
brevis. 5: 221. 10: 289
brevis. G. 1: 312
brevis. E. 9: 24. G. 3: 80
brevis. AE. 3: 507
brevis. 1: 561. 2: 11. 4: 632.
 6: 321. 198. 538. 9: 353. 10:
 251. 621.
Britannia. 6: 287
Britannia. G. 3: 25. Britannia
 insula, quae & Albion, &
 Anglia: nunc Inghilterra.
Britannia. E. 1: 67
Britannia. AE. 8: 425
Britannia. G. 3: 321. 443. AE.
 2: 471
Britannia. G. 1: 211
Britannia. AE. 6: 205
Britannia. 6: 819
Britannia. 4: 462. N. tr. 4.
Britannia. E. 10: 19
Britannia. AE. 7: 519. 11: 475
Britannia. E. 8: 86. G. 1: 375.
 4: 11
Britannia. 1: 184
Britannia. AE. 9: 559. 12: 942
Britannia. G. 2: 102
Britannia. 1: 170. N. tr. 3. v. bura.
Britannia. G. 3: 5
Britannia. AE. 11: 101
Britannia. 11: 863
Britannia. 11: 850
Britannia. 5: 372. 9: 647. 11: 691
Britannia. 3: 193
Britannia. G. 2: 437. AE. 10: 156
Britannia. g. n. N. tr. 4. G. 2:
 449. AE. 7: 382
Britannia. 9: 619

C

Carli. AE. 5: 194. 105.
 118. 241. 303
Carli. 8: 212. 159
Carli. G. 2: 29
Carli. E. 1: 3. 6: 12. 9: 11.
 G. 2: 307. AE. 1: 274. 6:
 678
Carli. E. 6: 39
Carli. AE. 4: 620. 6: 283. 11:
 791
Carli. 8: 264
Carli. G. 3: 557
Carli. E. 1: 29
Carli. G. 1: 109. 229
Carli. AE. 2: 709. 12: 203
Carli. G. 3: 401
Carli. 2: 298. AE. 2: 575.
 4: 480
Carli. 6: 602
Carli. 2: 9. 4: 81
Carli.
Carli. 19: 674. 12: 510
Carli. G. 3: 138
Carli. AE. 2: 434
Carli. G. 1: 354

cadet. AE. 1: 334
cadet. 1: 195. N. de Genere
 vasorum. v. *cadet*. 10: 834
cadet. E. 9: 171. G. 3: 304.
 AE. 2: 426. 9: 711. 11:
 668. 12: 460
cadet. AE. 6: 228
cadet. G. 2: 368
cadet. AE. 6: 481
cadet. 10: 622
cadet. E. 1: 84. 2: 18. G. 4:
 80. AE. 2: 368. 3: 207. 6:
 310. 12: 409
cadet. G. 1: 14. re. *cadet*.
cadet. G. 1: 80. 2: 507. 3: 260.
 4: 237. AE. 1: 536. 3: 203. 5:
 164. 6: 30. N. de Impropr.
 v. *cadet*. 8: 253. 9: 152.
 10: 98. 11: 781. 889
cadet. AE. 2: 453
cadet. 2: 397
cadet. G. 3: 210. AE. 2: 744.
 4: 209. 12: 279
cadet. AE. 3: 200. 2: 32. 696.
 5: 589. 7: 629
cadet. 2: 19. 3: 35. 4: 2. 9: 518.
 12: 404. 591
cadet. G. 1: 964. AE. 2: 357.
 6: 157
cadet. AE. 7: 681. 10: 544
cadet. 1: 356. 7: 591. 10: 733
cadet. 1: 349
cadet. 1: 471. 2: 500. 5: 618.
 3: 247. 4: 11. 6: 503. 8: 196.
 695. 9: 242. 10: 544. 53. 456.
 693. 778. 818. 10: 119.
 426. 515. 901. 11: 634
cadet. 12: 498
cadet. 5: 773
cadet. 2: 411. 8: 483. 492.
 547. 705. 9: 342. 11: 649.
 729. 885
cadet. 9: 362. 10: 747
cadet. 3: 256. 7: 77. 9: 760.
 10: 245
cadet. 5: 96. 10: 404
cadet. G. 1: 173. 2: 381. 4: 15
cadet. 3: 364. 375. AE. 7:
 677
cadet. 2: 266
cadet. 10: 417
cadet. 9: 425
cadet. 1: 640. N. in Dif-
 ferent. 7: 392
cadet. 5: 307
cadet. 10: 327
cadet. E. 3: 37
cadet. AE. 8: 701
cadet. 10: 499
cadet. 1: 349
cadet. 9: 573
cadet. 6: 448. 9: 573
cadet. 10: 183
cadet. 8: 597
cadet. G. 4: 547. AE. 2: 116.
 8: 641. 10: 498
cadet. G. 2: 312

caesar. 1: 253. 503. 2: 170. 3:
 16. 48. AE. 1: 288. 6: 789.
 792. 8: 678. 714
caesar. G. 1: 466
caesar. 3: 337. AE. 1: 590.
 12: 392
caesar. 8: 659. 11: 643
caesar. E. 9: 47. G. 3: 47
caesar. AE. 7: 87
caesar. 6: 126. 8: 719
caesar. G. 2: 537. 4: 284. AE.
 2: 166. 3: 369. 5: 329. 6: 837.
 9: 351. 11: 167. 12: 338
caesar. 7: 175
caesar. G. 3: 23. AE. 7: 574
caesar. G. 3: 20. AE. 5: 69
caesar. AE. 5: 579. 403. 410.
 424. 479. 484
caesar. E. 5: 58. G. 3: 62. 162.
 AE. 1: 581. 2: 207. 4: 38. 3:
 179. 594. 5: 741. 14. 973. 7:
 614. 8: 548. 9: 224. 254.
 368. 658. 11: 91. 207. 380.
 467. 791. 12: 40. 563. 606
caesar. AE. 1: 183
caesar. G. 4: 170. AE. 9: 35
caesar. AE. 7: 2
caesar. 9: 900
caesar. G. 1: 388
caesar. 3: 425
caesar. E. 5: 48
caesar. 11: 10. 2: 34
caesar. 2: 32. 3: 14. 5: 2. 6:
 170. 8: 24. G. 1: 76. 2: 358.
 AE. 10: 140
caesar. E. 2: 46. 5: 71. G. 3:
 401. AE. 7: 805
caesar. 6: 882
caesar. 12: 340
caesar. 5: 324. N. tr. 1. v. cal-
 ces. G. tr. 5. v. calx. 11: 714.
 Ferrata calce genere foemi-
 nino hoc exemplo scribi,
 norat Marcellus in libello
 de indiscretis generibus,
 quamquam vulgata lectio
 habet ferrata, voce ma-
 scula.
calce. 5: 374. N. tr. 1. v. &
 tr. 2.
calce. G. 2: 244
calce. AE. 2: 122
calce. 2: 100
calce. 2: 176. 12: 185
calce. 10: 404. 730. 892.
 N. tr. 1. v. calces.
calce. G. 2: 18
calce. AE. 12: 66. 269
calce. 1: 417
calce. 12: 197
calce. 7: 728. Carinula nunc,
 ut aliqui, inter mare & Si-
 licinum. Nonnulli Calvi,
 ita vulgo. Hinc Horatius
 Calenum vinum dixit.
calce. AE. 9: 422. 11: 698.
 12: 100

calce. 6: 218
calce. 7: 306. 11: 270
calce. G. 3: 119. 9: 414.
 10: 486
calce. 4: 468
calce. AE. 2: 60
calce. G. 2: 309. AE. 3: 203.
 6: 267. 8: 253. 9: 36. 11:
 187. 876. 12: 466
calce. 4: 405. N. tr. 4
calce. 6: 443. 9: 383
calce. 9: 535
calce. E. 4: 57
calce. G. 1: 89. 3: 372. 4: 36.
 AE. 4: 705. 8: 390. 9: 475
calce. G. 1: 190
calce. 2: 344. N. tr. 4. v.
 calor.
calce. 1: 270
calce. 4: 23
calce. E. 2: 50. N. De gene-
 re, vel col. vest. quam-
 quam ibi sine nota afflati.
calce. AE. 3: 701
calce. 10: 562
calce. 12: 224
calce. 7: 803. 11: 432. 498.
 535. 536. 649. 657. 833
calce. 11: 604. 689. 811.
 856. 868
calce. 11: 543. 769. 796.
 839. 891. 898
calce. G. 2: 196
calce. AE. 6: 825
calce. AE. 5: 580. 6: 670.
 8: 418
calce. E. 3: 59
calce. AE. 10: 145
calce. G. 2: 274. 486. 3: 198.
 201. 343. AE. 3: 701. 5:
 695. 6: 441. 7: 486. 781. 9:
 230. 274. 11: 602. 12: 169.
 542. 710
calce. G. 1: 210. 3: 14. 3: 247.
 4: 186. AE. 1: 197. 3: 11. 210.
 4: 404. 6: 887. 9: 25. 32.
 368. 10: 335. 455. 804. 11:
 450. 465. 12: 383. 406
calce. G. 1: 401. 2: 145. 180.
 3: 353. 390. 466. 4: 11. AE.
 7: 721. 8: 504. 9: 42. 53. 56.
 10: 540. 761. 11: 493. 605.
 12: 80. 153. 383. 459.
 771. 897
calce. 11: 866
calce. G. 1: 38. 482. 492. 24
 11. 4: 77. AE. 2: 498. 3:
 11. 314. 400. 4: 154. 5:
 552. 6: 140. 677. 714. 7:
 223. 540. 643. 10: 214.
 408. 582. 602. 11: 102.
 513. 908
calce. G. 1: 72. 77. 126. 21
 198. 3: 103. 161. 522. AE.
 3: 338. 5: 144. 187. 653.
 8: 596. 11: 875. 903. 12:
 116. 136

C

C

INDEX ERYTHRAEI

<i>canopus</i> . 5: 128	<i>caninus</i> . E. 4: 3. 10: 8	<i>capit.</i> 2: 314	3: 194 4: 177, 249, 357, 493, 613, 699, 702. 5: 101
<i>canus</i> . G. 3: 55. N. tr. in v.	<i>canis</i> . G. 1: 43. propter ni-	<i>Capys</i> . 2: 35. 6: 768. 9: 576.	509, 375, 469, 774. 8: 139
<i>Canerum</i> , videtur hoc	ver. 218. alitum 2: 353.	10: 145	745. 6: 866. 8: 65, 145. 9:
exemplo legere <i>Caneris</i> ,	animal.	<i>capistris</i> . G. 3: 188, 399	300, 332, 437, 496, 587, 628, 633, 735, 771. 10:
media syllaba per e, se-	<i>canistris</i> . G. 4: 280 AE. 2:	<i>capit.</i> AE. 4: 241 5: 185 6:	113, 203, 394, 534, 717, 863, 869. 11: 39, 361, 579, 680, 836 12: 293, 382, 571, 600, 816, 885, 894
cundam vocalem literam,	701. 8: 180	734 7: 466. 9: 144. 10: 106.	<i>canis</i> . E. 4: 46. 8: 92. AE. 4:
ut prae se ferunt Noniani	<i>canis</i> E. 6: 62, 65, 85. G. 2:	12: 250, 450	91, 492, 634. 11: 115, 158, 586
codices. Quod ita esse ex	417. AE. 1: 742 2: 176. 3:	<i>capita</i> . G. 2: 653. AE. 1: 189.	<i>canas</i> . AE. 1: 689
eo etiam evidenter apparet:	155, 366, 373, 444. 5: 113.	3: 343, 678 5: 62, 418. 6:	<i>Canasque</i> . 8: 725
quia ait, pari ratione inde	6: 99 7: 398, 513. 10: 191.	360. 9: 678, 982. 11: 861.	<i>carbasus</i> . AE. 11: 776. N.
<i>Caneras</i> tecta incurva ap-	12: 864	12. 512	de Genere vellium, v.
pellari. Viderit lector,	<i>cano</i> . G. 3: 445. AE. 8: 672	<i>capite</i> . n. 2: 219. 12: 312	<i>carbasus</i> . 3: 357 4: 417. 8: 34.
quae lectio callior.	<i>cavo</i> . ver. E. 6: 9 G. 1: 12. 2:	<i>capite</i> . ver. 7: 403	N. ibid.
<i>canis</i> . E. 2: 51. G. 2: 376.	136. AE. 1: 5. 8: 49	<i>capitl.</i> E. 6: 116. AE. 6: 524 7:	<i>carcere</i> . G. 3: 104 AE. 1: 54
AE. 1: 292	<i>Canopi</i> . G. 4: 228	668, 689. 8: 484, 570 9:	<i>carceribus</i> . G. 1: 512
<i>canas</i> . AE. 5: 749 9: 259	<i>canor</i> . 4: 71	810. 10: 135, 270	<i>carthesia</i> Bacchi, id est vini
<i>canalibus</i> . G. 3: 330. 4: 265	<i>canoris</i> . 2: 328. AE. 6: 120	<i>capitis</i> E. 10: 24. AE. 3: 371	G. 4: 380. Pro mero Bac-
<i>canam</i> . E. 1: 78	<i>canora</i> . AE. 9: 503	4: 354, 640. 10: 639	cho, pro meri Bacchi. 5: 77.
<i>canatus</i> . 4: 1 9: 61	<i>canoros</i> . G. 4: 150. AE. 7: 700	<i>Capitolia</i> . 6: 836. 8: 375, 653	N. in libello de genere vas-
<i>canis</i> AE. 6: 76	<i>cantabilis</i> . E. 10: 31	<i>Capitolii</i> . 9: 448	citae utrumque locum. Po-
<i>canis</i> . 3: 457	<i>cantabunt</i> . 5: 72	<i>capitulum</i> . 3: 391 7: 185, 632,	culorum autem Graeca no-
<i>canis</i> . E. 10: 68	<i>cantando</i> . 3: 21, 25. 6: 72 8:	742. 8: 44. 100	mina etiam alia leges apud
<i>canoros</i> G. 4: 48	71. 9: 52	<i>capitulumque</i> . 8: 311	Virgilium, ut Cantharos,
<i>candente</i> . AE. 3: 573	<i>cantante</i> . 6: 31	<i>capitulum</i> . 5: 315. 6: 751	ut Cymbia, ut Scyphos.
<i>candentem</i> . 5: 236. 9: 628	<i>cantantes</i> . 9: 29, 64	<i>capitulum</i> . 4: 152	De quibus non pauca apud
12: 91	<i>cantantibus</i> . 10: 75	<i>capitulumque</i> . G. 2: 377	Macrobius Sat. lib. 5. c. 12.
<i>candenti</i> . 6: 896. 9: 563	<i>cantare</i> . E. 7: 5. 10: 32	<i>capitulum</i> . AE. 10: 725	<i>cardine</i> . AE. 1: 672 2: 480, 493. N. tr. 4. cardo. 3: 448.
<i>candentis</i> . 4: 61. 8: 720	<i>cantaret</i> . 10: 41	<i>Capreas</i> . 7: 735. Huius no-	6: 573 7: 621 9: 714
<i>candida</i> . E. 2: 46. 6: 76. 9: 41.	<i>cantari</i> . 5: 45	minis etiam nunc insula in	<i>cardo</i> . AE. 1: 449
G. 2: 310. 4: 337 AE. 2:	<i>cantharus</i> . 6: 17. N. de Ge-	conspetu Neapolis.	<i>carduus</i> . E. 9: 39 G. 1: 152
571. 6: 708. 7: 852, 118,	nere vas.	<i>capitoli</i> E. 2: 41	<i>cavo</i> . AE. 2: 707 5: 715. 8:
608. 9: 432	<i>canto</i> . 2: 23	<i>capitulum</i> AE. 3: 221	581
<i>candidior</i> . E. 1: 29. 7: 38	<i>cantu</i> . G. 1: 293. 3: 328 4:	<i>capitulum</i> . G. 3: 300	<i>cavari</i> . 4: 432
<i>candidus</i> . E. 2: 16. 5: 56. G. 1:	471. AE. 6: 165, 172. 7:	<i>capitulum</i> . E. 9: 25	<i>cavari</i> . G. 5: 435
217 3: 387	12: 34, 754. 8: 2	<i>capitulum</i> . 3: 17, 23	<i>cavaria</i> . E. 3: 20
<i>candore</i> . AE. 3: 538	<i>cantum</i> . 9: 618	<i>capitulum</i> . AE. 4: 84, 330. 12: 12	<i>cavantes</i> . AE. 6: 333
<i>cane</i> . 3: 438. 11: 199	<i>cantui</i> . G. 1: 403. AE. 1: 398.	<i>capitulum</i> . E. 1: 53	<i>cavatum</i> . G. 4: 255, 472
<i>canebam</i> . G. 4: 559	7: 641, 759. 9: 285, 456.	<i>capitulum</i> . G. 4: 548. AE. 2: 507,	<i>cavere</i> . AE. 2: 44
<i>canebant</i> . AE. 2: 124. 7: 79,	10: 163	643	<i>cavet</i> . 5: 651
608. 12: 28	<i>canum</i> . G. 3: 265, 404. AE.	<i>captam</i> . G. 3: 302. AE. 4:	<i>cavet</i> . 9: 540. 12: 109
<i>canebat</i> . E. 6: 32 9: 26. G. 4:	4: 132	326	<i>cavi</i> . 1: 646, 677. 2: 560. 4:
466. AE. 3: 113, 359 4: 14	<i>canunt</i> . AE. 2: 239. 7: 271.	<i>captant</i> . E. 2: 8	354. 5: 747. 6: 108. 10: 789
190 5: 416. 6: 345. 8: 616.	10: 310	<i>captare</i> . G. 1: 139	<i>cavus</i> . G. 3: 231
9: 777	<i>cape</i> . G. 3: 420. 4: 380 AE. 2:	<i>captas</i> . AE. 1: 396	<i>carina</i> . AE. 4: 389. 5: 158.
<i>canem</i> . G. 3: 346	294. 7: 17 3: 488. 5: 712. 6:	<i>captat</i> . 3: 514	186. 6: 391 10: 197, 296
<i>canemini</i> . E. 9: 67. G. 3: 1	377. 10: 242. 11: 590	<i>captatus</i> . G. 1: 376	<i>carinae</i> . G. 1: 303. AE. 2:
<i>canendo</i> . G. 2: 31. 5: 11	<i>capella</i> . E. 2: 64	<i>capitl.</i> G. 1: 183. 3: 285. AE.	198. 4: 658. 5: 115, 699.
<i>canens</i> . AE. 8: 499 10: 417	<i>capellae</i> . 1: 75. 7: 8. 4: 31. 8: 31.	2: 198 7: 295. 9: 599, 635	9: 95. 10: 301
<i>canent</i> . G. 3: 325	10: 7: 30, 77	<i>captiva</i> . AE. 2: 765. 3: 329.	<i>carinus</i> . G. 2: 445. 5: 46.
<i>canentem</i> . E. 8: 44 9: 62 1: 10:	<i>capellam</i> . 2: 63	12: 63	AE. 5: 682. 7: 481. 8: 93
192	<i>capellas</i> . 1: 12. 3: 96. 7: 13. 9:	<i>captivi</i> . 7: 184	<i>carinis</i> . G. 1: 360. AE. 2: 13
<i>canentes</i> . AE. 6: 657	23. G. 2: 196. 5: 287	<i>captivusque</i> . 10: 520. 11: 779	179. 3: 465 7: 186. 9: 148
<i>canenti</i> . 9: 525	<i>Capenos</i> . AE. 7: 697	<i>captivusque</i> . 9: 273	11: 328
<i>canentia</i> . G. 2: 13, 120. AE.	<i>caper</i> . E. 3: 13. 7: 7 G. 2: 380	<i>capitl.</i> 4: 199 AE. 2: 64, 75.	<i>Cavins</i> . AE. 8: 361
10: 418	<i>capere</i> . AE. 1: 396, 673. 8:	11: 783. semper in fine	<i>cavus</i> . 12: 639
<i>canerem</i> . E. 6: 3. G. 4: 119	139, 267	carminis.	<i>cavus</i> . 1: 24
<i>caneret</i> . E. 9: 19	<i>capessam</i> . 8: 507	<i>captas</i> . 2: 384. 4: 194	<i>cavissime</i> . 8: 377
<i>canes</i> . G. 1: 470. 3: 443 540.	<i>capessant</i> . 3: 234	<i>captum</i> . E. 6: 59 AE. 11: 830	<i>carmen</i> . E. 3: 27. 5: 42
AE. 6: 257. 7: 494. 8: 462	<i>capessere</i> . 1: 77. 4: 346	<i>captus</i> . E. 6: 10. AE. 11: 49.	45. 6: 5. 7: 21. 9: 38.
<i>canet</i> . E. 1: 57. 6: 11	<i>capesseret</i> . 5: 703	12: 392	G. 2:
<i>canibus</i> . E. 1: 23. 3: 67. 6: 78.	<i>capessunt</i> . 9: 367	<i>Capna</i> . G. 2: 224	
8: 28, 57 G. 1: 140. 3: 171,	<i>Capereus</i> . 11: 261	<i>capula</i> . AE. 2: 553. 10: 536	
410, 196. AE. 3: 432. 7:	<i>capitl.</i> 7: 295	<i>caput</i> . E. 1: 25. 7: 29, 8: 102.	
479. 9: 485	<i>caplos</i> . 11: 856	G. 1: 386, 467. 2: 341, 392.	
<i>canislem</i> . AE. 9: 612. 10: 549,	<i>capitendus</i> . G. 4: 396	3: 215, 52, 80, 412, 553. 4:	
844 12: 612	<i>caplere</i> . 1: 426	319, 353, 368, 523. AE. 1:	
<i>canicula</i> . 6: 300	<i>Capyn</i> . AE. 1: 183	516, 527, 444 2: 558, 751.	

IN VIRGILIUM.

G 2: 176. 4: 114
Carmenale. AE. 8: 318
Carmenalis. 8: 316, 319
carminas. E. 1: 78. 2: 6. 3: 61.
 16, 90. 5: 14, 55, 63. 6: 25.
 8: 10, 67, 72, 76, 79, 84.
 90, 91, 100, 104, 109. 9:
 11, 21, 34, 53, 67. 10: 3.
 51, 62. **G** 1: 150. 2: 188. 3:
 34, 565. AE. 3: 445, 451.
 6: 74, 644. 9: 446, 775
carmine. E. 5: 80. 6: 68. 8: 3:
G 2: 45, 95. 4: 348, 510.
 AE. 1: 287. 4: 462. 8: 87.
 11: 500
carminibus. E. 3: 22. 4: 55. 8:
 70. 9: 10. **G** 2: 394. AE. 4:
 437. 8: 713. 8: 303
carminis. E. 4: 4. 6: 18
caro. AE. 11: 33. 350.
carosque. 6: 682
carpam. E. 2: 54
carpamus. **G** 3: 325
Carpathia. 4: 387
Carpathium. AE. 5: 591
carpe. 6: 146, 629
carpebant. **G** 4: 135. AE. 4:
 512
carpebat. AE. 4: 555. 7: 414
carpebas. **G** 2: 366
carpiat. E. 1: 42. AE. 6: 245
carpiat. E. 9: 50. **G** 2: 101
carpiat. 3: 465
carpiat. 1: 390
carpiat. 3: 142, 191, 296, 435.
 4: 134. AE. 4: 31. 9: 353
carpiat. **G** 3: 176
carpiat. E. 1: 79.
carpiat. AE. 788. 11: 412
carpiat. **G** 2: 90. 3: 125, 347
carpiat. AE. 4: 2
carpiat. **G** 2: 501
carpiat. 4: 311.
Carthagine. AE. 4: 224
Carthaginis. 1: 298, 366. 4:
 97, 165, 347
Carthago. 1: 13. 4: 670. 10:
 12, 54
carum. 5: 175
cas. E. 2: 29
casus. 2: 35. N. tr. 4
casus. 2: 49. **G** 2: 466.
casus. 4: 30.
casusque. 4: 181
casus. 2: 213. 4: 304
casibus. AE. 1: 240, 599
Cassillat. 11: 543
Cassiliamque. 7: 714
Cassia. 6: 798
casus. 12: 780
Cassides. 2: 246, 404. 5:
 133, 187
Cassidat. 2: 343. 5: 636.
 10: 68
casus. **G** 4: 247
casibus. 3: 371
casus. AE. 11: 775.

castis. 11: 104
castum. 2: 85
casta. E. 4: 10. **G** 4: 514. N.
 in Differ. v. castitas. AE.
 5: 735. 6: 402
castas. 8: 665
Castellam. **G** 3: 193
castanar. E. 1: 81. 7: 53. de
 fructu, de arbore vero al-
 ta. **G** 2: 155, 71. Etiam ad-
 jectioe nuda castaneas nu-
 ces dicimus, cum Marone,
 quae & Heracleonicae. Re-
 quire de hoc apud Macrob.
 cap. 18. lib. Sat. 1. Probare
 autem hodie maxime sole-
 mus castaneas e Ciavenna
 Rhaeticis Alpibus proxima-
 Amygdalas Appulas, quas
 de saporis praestantia vul-
 go eleganter Ambrosianas
 dicimus. Tarentinas ju-
 glandes, & cum ab eis di-
 scedimus, Vicentinas.
 Avellanas item ex agro Vi-
 centino, quas in earum
 laudem Gentiles appella-
 mus, facie oblongiore.
 Nos quid quaeque ferat re-
 gio, quidve felicius, aut
 praestantius, diligenter in
 iis libris persequimur, quos
 proprios huic rei fecimus.
castaneas. E. 2: 155, 71. Ad
 Macrob. Sat. 3: cap. 18
castella. **G** 1: 475. AE. 5: 440
casti. AE. 3: 409. 6: 661. N.
 in Differ. v. castitas.
castipantque. AE. 4: 407
castigat. 5: 387. 6: 567
castis. 7: 71. N. Differ. v.
 castitas.
casto. 6: 593
Castore. 10: 124
castorea. **G** 1: 56
castra. E. 10: 23. AE. 1: 472.
 2: 27, 462. 3: 519. 4: 604. 5:
 669. 6: 88. 8: 476. 604. 9:
 13, 43, 57, 147, 315, 451.
 739. 10: 41. 68, 109, 1260.
 604, 635, 671. 11: 99, 243.
 350, 446. 12: 359, 589.
castis. **G** 3: 348. 4: 108. AE.
 2: 172. 7: 512. 8: 56, 507.
 9: 366, 171, 452, 801. 10:
 148, 240. 11: 20, 915. 12:
 169, 408, 444
castorum. **G** 3: 313. 7: 159.
 9: 69, 230.
Castum Inul. AE. 6: 775.
 Hodie Cornetto appella-
 mus.
castum. AE. 8: 412
casus. AE. 1: 614. 4: 560. 5:
 453, 700, 869. 6: 475
casum. **G** 1: 340. AE. 11: 21.
 1: 93, 507. 3: 265. 6: 533.

578. 10: 791
caluralque. 8: 375
calus. **G** 2: 68, 4: 251, 485.
 AE. 1: 9, 204, 62, 317, 54. 2:
 10, 563, 750. 3: 183, 299.
 317, 504, 669. 5: 201, 350.
 6: 32, 177, 531. 9: 211.
 277, 292, 299, 514, 723.
 10: 61, 316, 352. 11: 244.
 12: 21, 32, 61, 321
calulas. AE. 7: 741
calulas. 6: 558
calulas. 8: 225
calulas. 1: 497. 2: 40, 370. 4:
 136. 5: 76. 11: 478, 533.
 564
calulas. 11: 456
calulas. 7: 804. 8: 593. 10:
 194. 11: 433. 12: 264
calulas. **G** 3: 556
calulas. AE. 11: 682
Calitina. 8: 668
Calillus. 7: 672. 11: 640
Calo. 6: 841
Calonem. 8: 670
calulas. 2: 357
calulas. **G** 2: 245. N. de
 Impropr. v. Cal.
calulas. E. 1: 23. **G** 3: 405. 4:
 38. N. ibid.
calulas. E. 18. 9: 15. **G** 1: 326.
 2: 186. 4: 427, 464. AE. 1:
 516. 2: 360. 3: 191, 566. 5:
 448, 810. 6: 171, 293. N.
 de Impropr. v. calui. 9: 613.
 671, 808. 10: 475. 636,
 891. 12: 893
calulas. **G** 1: 117. 2: 391. 3:
 253. AE. 2: 513. 487. 9:
 666
calulas. AE. 7: 632
calulas. **G** 3: 450
calulas. AE. 2: 38. 9: 543
calulas. **G** 1: 261. 3: 87
calulas. AE. 3: 229
calulas. **G** 1: 136
calulas. 3: 387. 4: 33
Calulasque. E. 6: 43
Calulas. **G** 2: 440
Calulas. AE. 4: 367
calulas. **G** 3: 59. AE. 8: 210
calulas. **G** 3: 423
calulas. AE. 11: 812
calulas. 3: 428
calulas. **G** 2: 30
calulas. AE. 8: 674
calulas. 5: 340. 8: 636
calulas. **G** 4: 58
calulas. AE. 2: 53. 8: 242
calulas. 2: 19
calulas. 3: 674. 8: 420
calulas. 11: 293
calulas. E. 9: 25
calulas. AE. 8: 599
calulas. **G** 1: 184. 2: 453. 4: 44.
 AE. 8: 69. 9: 46. 12: 86
calulas. 9: 60.

caulem. 12: 415
Caulonisque. 3: 553
cauo. 2: 260. 3: 240, 286.
 450, 641. 5: 434. 8: 243
Cauri. **G** 3: 356. Codices
 manuscripti tum Cauri
 tum Cori.
Caurum. 3: 278
Causa. E. 1: 27. 3: 102. **G** 4:
 532. AE. 2: 285. 3: 584. 4:
 170, 290. 5: 5. 6: 93, 493. 7:
 197, 482. 9: 216, 376. 10:
 90. 11: 178, 250, 361, 480
 Non desunt hodie eruditi,
 qui in hac voce / quam li-
 benter geminent, Quinti-
 liano institutionum Orato-
 riarum lib. 1. capite 8. ita
 referente: Temporibus Ci-
 ceronis, paulumque infra,
 fere quoties / litera media
 vocalis longarum, vel sub-
 jecta longis esset, gemina-
 batur, ut *Causar*, *Cassus*,
Divisio, quomodo & ipsum
 & Virgilium quoque scrip-
 sisse manus eorum docent.
 Haec Fabius. Antiqua
 etiam marmora tum Ro-
 mae tum alibi hanc scriptio-
 nem constantissime osten-
 tant. Accedit ad haec ety-
 mi ratio, quam afferri in
 hac scriptura solere hujus-
 modi, tradit Scaurus: Quod *Causa* quasi *Cavissa*
 dicta sit, a *causibus*,
 vel a *cauendo*, deinde
καὶ οὐ καὶ καὶ causa re-
 tento / suae originis du-
 plicato, quamquam ipse
 in eorum haeresi esse malit,
 qui *causam* unico / scribunt.
 Quia (ut ipse ait) / litera
 non soleat geminari, nisi
 praecedente vocali corre-
 pta. Quae sane regula a
 superiori traditione omnino
 diffidet. Sed vixit consue-
 tudo & rationem, & au-
 thoritatem, ut per sim-
 plum / notetur. Caeterum
 haec dictio non modo inter
 veteres grammaticos tur-
 bas ciet: sed & hodie ex
 hac fortasse scribendi varie-
 tate Veneti tractus incolae
 in sua voce / quam om-
 nino a *causa*, Latino verbo
 frequenti / diphthongi in-
 e quantam vocalem muta-
 tione, deductam, nos in
 nostro Stoico abunde docui-
 mus, / aliter sonant, quam
 aut Romana natio, aut
 alii plerique Italiae popul-
 /
causas. AE. 1: 25. 7: 513
C 2

INDEX ERYTHRAEI

<i>causam</i> . G. 4: 391. AE. 12: 567, 600	<i>celene</i> . AE. 7: 719. urbs, quam nescimus, puto in Campania.	<i>centum</i> . G. 2: 143. 3: 18. 4: 385. AE. 1: 295, 416, 614, 705. 2: 501. 3: 106, 643. 4: 199. 6: 437. 8: 287, 329, 625, 786. 7: 93, 153, 170, 539, 609, 658. 8: 518. 10: 565. 11: 331	<i>cernitur</i> . 1: 440. 3: 542, 554
<i>causando</i> . E. 9: 56	<i>celer</i> . AE. 6: 415	<i>centum</i> . 2: 286, 734. 5: 277. 6: 87	<i>cernunt</i> . 2: 446. 12: 218
<i>causas</i> . G. 2: 490. 3: 440. AE. 1: 83, 414. 2: 105. 3: 32. 4: 51. 5: 738. 6: 788. 6: 488, 710, 849. 8: 395. 9: 219	<i>celerrans</i> . 1: 656. 5: 609	<i>cernunt</i> . 10: 894. N. 17. 1	<i>certa</i> . AE. 2: 350. 3: 393. 4: 113, 574. 5: 349. 6: 673. 7: 548, 611. 8: 59, 46. 9: 193, 249. 10: 240. 12: 112, 268
<i>castra</i> . AE. 3: 534. 699. 5: 163, 205. 6: 471. 11: 260	<i>celerant</i> . 7: 90. 10: 349	<i>certant</i> . 9: 533	<i>certar</i> . AE. 2: 62
<i>cautibus</i> . 4: 366	<i>celerant</i> . 1: 357. 3: 666. 9: 378	<i>certam</i> . G. 4: 294. AE. 1: 767	<i>certamen</i> . AE. 7: 16. 11: 104. 12: 116
<i>cautus</i> . 11: 153	<i>celerem</i> . 4: 180, 285. 8: 20. 9: 128, 590. 12: 853	<i>certamina</i> . G. 2: 530. 4: 16. AE. 5: 66, 114, 586, 603. 6: 172. 9: 662. 10: 146. 11: 211, 474. 12: 39, 71, 467, 790	<i>certamine</i> . G. 3: 103. AE. 3: 128. 4: 98. 5: 144, 197, 286, 390, 493, 645. 7: 521. 8: 639, 700. 9: 726. 11: 155, 178, 891. 12: 61, 531, 598
<i>cautum</i> . 1: 81. 10: 784	<i>celeres</i> . G. 1: 361. AE. 1: 187. 4: 216, 270, 397. 5: 117. 6: 202. 7: 319, 811. 11: 603, 765. 12: 394, 859	<i>certandum</i> . AE. 12: 89	<i>certant</i> . 2: 64. 4: 443. 6: 172. 9: 520. 10: 130. 12: 765
<i>caudare</i> . 3: 160. 6: 33. 10: 370. 11: 677	<i>celenti</i> . AE. 3: 143. 5: 123, 445. 485. 12: 855	<i>certantes</i> . E. 8: 3. AE. 1: 126, 647	<i>certantiss</i> . 3: 668. 12: 574
<i>caudarent</i> . E. 9: 58. G. 1: 487	<i>celerrima</i> . 11: 507	<i>certare</i> . 2: 10. 5: 108, 485. 10: 14	<i>certasse</i> . 10: 548
<i>caudisse</i> . AE. 1: 168, 349, 629, 898	<i>cellas</i> . G. 4: 164. AE. 1: 433	<i>certat</i> . E. 5: 8. AE. 9: 597	<i>certatim</i> . G. 1: 385. 4: 38. AE. 2: 628. 3: 290. 5: 708. N. tit. de Indif. adve. 7: 146, 472, 585. 8: 178, 436. 12: 209, 486. 12: 704
<i>caudis</i> . G. 3: 488. 4: 165. AE. 1: 154. 3: 2	<i>cellis</i> . G. 2: 96	<i>certatiss</i> . AE. 10: 7	<i>certatum</i> . 11: 313
<i>caudis</i> . G. 1: 378	<i>cella</i> . AE. 1: 56. 3: 76, 527. 4: 554. 7: 343. 8: 693, 650. 10: 51, 264	<i>certatur</i> . 10: 355	<i>certaverit</i> . G. 2: 99
<i>caudierant</i> . AE. 5: 524	<i>cellam</i> . 3: 293. 5: 439	<i>certa</i> . E. 3: 102. 8: 107. 9: 79, 193, 37. AE. 1: 214, 328. 12: 881	<i>certa</i> . E. 8: 55. G. 2: 132
<i>caudini</i> . G. 4: 566	<i>cellas</i> . 4: 397. 8: 107	<i>certas</i> . E. 2: 17. 3: 31	<i>certas</i> . 4: 58. 5: 8, 12
<i>caudis</i> . AE. 8: 340	<i>cellis</i> . 10: 653. 11: 320	<i>certat</i> . AE. 8: 49	<i>certat</i> . 10: 510
<i>caudisse</i> . E. 10: 70	<i>cellis</i> . 1: 183. 2: 375. 8: 65	<i>certis</i> . G. 1: 60, 231, 352, 394. 2: 329	<i>certissima</i> . 1: 439. AE. 6: 322
<i>caudoplas</i> . G. 4: 177	<i>cellis</i> . 3: 676. 6: 305. 8: 604. 12: 564	<i>certissim</i> . G. 1: 432	<i>certo</i> . 4: 100. AE. 1: 62. 2: 212. 5: 194. 12: 490
<i>caudopides</i> . AE. 6: 21	<i>centaurea</i> . G. 4: 270	<i>certos</i> . G. 4: 155. AE. 1: 576	<i>certum</i> . E. 10: 40. AE. 3: 179. 6: 86. 9: 153
<i>caudopiumque</i> . G. 4: 270	<i>centauri</i> . AE. 6: 286. 7: 675	<i>certus</i> . AE. 4: 554. 5: 12. 9: 96	<i>certus</i> . AE. 4: 554. 5: 12. 9: 96
<i>caudamus</i> . E. 10: 69. AE. 3: 188	<i>centauros</i> . G. 2: 456	<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>caudat</i> . 7: 332. 9: 805. 11: 359. 12: 37	<i>centauro magna</i> . AE. 5: 122	<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cede</i> . 5: 467. 6: 65. 7: 559	De hujus Centauri nomine Veneti Ducariam suam navi, aut Senatoriam, elegantissimam illam quidem, & pictura auroque praefulgentem, <i>Bucenturos</i> quasi <i>Bucentaurum</i> appellant, in inventiva particula adjecta, qua ad exemplum Graecorum magna epitheton Virgilianum expressit Venetus hujus nominis auctor, qui quis fuit ille, doctissimus. Quid quod & Pandora quoque navis nomine non minus erudito patrum nostrorum opus ingenti mole fuisse perhibetur? De quibus navibus plura in nostro Stoico, quam sit hoc loco verbum amplius addendum. Ut definant tandem garrere inepiores, qui nomina rebus imposita temere omnino contendunt, cum Aristotelis super hac re sententiam minus percipientes, tum Platonis Cratylis plane obliti, ut eodem in Sciodocomus, qui liber prope diem edetur.	<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedebat</i> . 10: 795	<i>centaurum</i> . AE. 10: 195	<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedens</i> . G. 1: 218	<i>centaurus</i> . 5: 155, 157	<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedentem</i> . AE. 12: 314	<i>centena</i> . 10: 267	<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedentia</i> . 5: 496. 11: 729	<i>centenari</i> . 10: 564	<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedere</i> . G. 4: 84. AE. 10: 647. 12: 148	<i>centenari</i> . 9: 162	<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedet</i> . E. 4: 138. AE. 7: 68. 12: 185		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedit</i> . E. 5: 16. AE. 3: 184. 5: 214. 9: 220. 10: 352		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedit</i> . AE. 9: 620		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedo</i> . 2: 705. 12: 818		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedo</i> . 7: 178		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedrum</i> . G. 2: 443. 3: 414. AE. 7: 13. 11: 137		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>cedunt</i> . 3: 427. 7: 677		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celano</i> . 3: 211. <i>una sc. Horpys</i> rum, 245, 365, 703. semper in fine carminis.		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celant</i> . 6: 443. N. in Differ. v. celare, & caelare.		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebrabat</i> . 4: 641		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebrabam</i> . 8: 76		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebrabit</i> . 12: 840		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebramus</i> . 3: 280		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebrant</i> . 8: 303		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebrare</i> . 5: 597		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebrata</i> . 5: 603		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebrate</i> . 1: 735. 8: 173		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebratus</i> . 8: 268		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebramus</i> . 5: 58		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebrent</i> . 7: 555		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celebras</i> . 6: 775		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69
<i>celini</i> . G. 1: 165		<i>certus</i> . 4: 69	<i>certus</i> . 4: 69

IN VIRGILIUM.

369, 539. AE. 4: 154
tervire. G. 3: 92, 536. 4: 408,
 523, 540, 551. AE. 1: 402.
 2: 224. 8: 613. 10: 536. 12:
 7: 364, 399
tervire. G. 3: 631
tervire. G. 3: 167. AE. 2: 707
tervire. AE. 2: 219. 11:
 496
tervire. G. 3: 186
tervire. E. 5: 60. G. 1: 307
tervire. G. 3: 52, 79, 124. AE.
 1: 477. 9: 436. 10: 137
tervire. E. 2: 29. AE. 2: 184. 5:
 235
tervire. G. 3: 413. AE. 7: 481.
 10: 257. 12: 750
tervire. 7: 483
tervire. E. 1: 69. G. 4: 273.
 AE. 11: 566
tervire. AE. 11: 401
tervire. E. 1: 59. AE. 1: 672
tervire. 11: 138
tervire. 3: 430
tervire. 7: 10. G. 1: 71
tervire. E. 6: 51
tervire. AE. 2: 468
tervire. 11: 288
tervire. G. 1: 485
tervire. AE. 3: 549. AE. 12:
 717
tervire. 12: 183
tervire. 10: 444
tervire. 2: 304. 6: 460
tervire. 3: 121. 297
tervire. 3: 333. 5: 394, 445. 6:
 102. 7: 616. 8: 395. 9: 126.
 10: 276
tervire. 5: 822. N. tr. 1. v. ce.
 tarii.
tervire. 12: 503
tervire. 7: 732. Scutum est bre-
 ve N. de Genere armorum.
tervire. G. 1: 303. 3: 542. 4: 96,
 499. AE. 2: 155. 4: 164, 383,
 316. 5: 88, 127. 540. 6: 492.
 7: 171, 674, 699. 8: 408. 9:
 319, 792. 10: 97, 157, 923.
 11: 297
 Haec particula similitudi-
 nis, signum quoque certifi-
 cationis erit apud Poëtam si-
 militudines ipsas & compa-
 rationes quaerenti. Hujus
 modi etiam sunt: *ut, veluti,*
ut, sicut, instar, hanc sententiam,
hanc alter, nec minus: Re-
 lativa etiam, *talis, qualis,*
& eadem substantive prola-
ta, tale, quale, similis, mi-
nor, major, ocyor, & simi-
lia. Ut obiter ipsa rerum
 inquisitio quemadmodum
 tractanda sit, hoc exem-
 plo Lectorem admonuerim.
 Nam de Indicis usu,
 quantum ad verborum at-

tinet inventionem, etiam
 a puero non dubitari cer-
 to scio.
Chalcidicam. AE. 6: 17.
chalcidico. 10: 50
chalybe. 7: 419
chalybes. G. 3: 58
chalybs. AE. 8: 446
chalybum. 8: 421. 10: 174
chas. G. 4: 147
chaone. AE. 3: 335
chaoniam. G. 2: 8. AE. 3:
 335
chaonias. E. 9: 83
chaonique. G. 2: 67
chaonis. AE. 3: 293
 Non ab re fuerit, Probi
 Valerii ex Institutis artium
 verba, quae ad hunc locum
 pertinent, recitare. Ejus
 verba haec sunt: O litera
 genitivus terminatus Grae-
 cus est, eamque produci
 necesse est, *In foribus lethum*
Androgeu, est enim proprie
 Graecus genitivus. Licet
 aliqui sic legunt, *In foribus*
lethum Androgei, Graecae
 declinationis. Ignari. Et
 portuque subimus Chaonio,
 pro Chaonii patris portus,
 quamvis legatur, *portuque*
subimus Chaonios. Est ergo
 genitivus Chaonio. Haec
 Probus. Sed enim, ut in
Androgeu nomine substan-
 vo, & genitivo quartae de-
 clinationis Atticae, Probi
 sententiae omnino subscri-
 bimus: ita in Chaonio,
 possessivo, alterius prorsus
 flexionis, nullo pacto cum
 Probo facimus, quod mi-
 nor a nemine hactenus fuisse
 animadversum. Legi-
 mus itaque, *portuque sub-*
imus Chaonio, ut *portu Cha-*
onio sit tertius casus, quem
 non respuit verbum *subeo*,
 ut, *Idemque subibant*. Por-
 tu autem pro *portu*, ulti-
 ma litera vocali detracta,
 tantum abest, ut nove
 apud Poëtam hac lectione
 dictum videatur, ut etiam
 in hujusmodi dativorum
 usurpatione frequentissimus
 sit, ut latius in *concupitu*
 ostendimus. Qui autem por-
 tus Chaonios legunt, vide-
 ant praeter caetera, quam
 difficilem scansionem in-
 currant, si non eliso.
 Quantum vero ad *Androgeu*
 pertinet, libet & hic Soti-
 patri Charisii dicta subre-
 xere, Is Instit. Grammat.

libro 1. ubi de nominibus
 syllaba terminatis agit,
 ita scribit: Quaeritur, in-
 quit, & de Graecis, quo-
 rum genitivi diversi sunt.
 Itaque si erit nominativus
Androgeus, genitivus erit,
Androgeu, ut apud Virgi-
 lium: *In foribus lethum An-*
drogeu. Sed apud eundem
 invenimus *Androgei galeam*,
 sed non ex eodem nomine.
 Nam si fuerit *Androgeus*,
Androgei facit genitivo, ut
 idem Virgil. in secundo,
Penelopi dentra Drivas armip-
otentis ad amem procedunt. Non
 ignoramus, magis pro-
 prium his tractandis fuisse
 locum in verbo *Androgeu*,
 sed cum hujus syllabae ini-
 tium scriptori chalcographo
 describendum tradiderimus,
 non erat in animo haec in-
 terferere.
Chaonios. AE. 3: 334
chaos. 4: 510. 6: 265
charybdis. 3: 684
charybdis. 3: 420, 558. 7: 302
charon. 6: 326. N. tr. 1. v.
 portitor.
chelasque. G. 1: 33
chelydria. 12: 214
chelydros. 3: 415
chimarra. AE. 6: 288
chimarram. 5: 113, 223. vide
 in v. Pristis. 7: 785
chiron. G. 3: 550
chlamyde. AE. 8: 588
chlamydem. AE. 3: 484. 4:
 137. 5: 250. 9: 582. 11: 775
chlorea. 12: 363
chlorens. 11: 767
choras. 6: 644
chorels. 9: 615. 10: 224
chori. 9: 112
choris. 5: 581
chori. 6: 657
choras. G. 4: 533. AE. 1: 499.
 4: 145. 7: 391. 11: 717
chorus. E. 6: 67. G. 1: 346. 4:
 460. AE. 5: 240, 823. 8:
 227, 718. 10: 219
chromis. E. 6: 13
chromisque. AE. 11: 675
cylbe. 10: 220
cylbeles. 3: 111. 11: 768
cibum. G. 2: 126
cicadas. E. 5: 76. G. 3: 328
cicadis. E. 2: 13
cicatrix. G. 2: 379
Cycladas. AE. 3: 127. 8:
 692
cyclopes. 3: 647. 11: 263
Cyclopes in primo exemplo
 contra naturam syllabae
 posuit prima brevi, quam

alioqui semper productam
 reperias apud Poëtam. Ea-
 dem licentia *illius & ipsius*,
 & media vocali correpta: &
Fidenam & Orion primis bre-
 vibus dixit. Sic *steterunt* de
 brevi, & *tulerunt* similiter
 secunda, & *egerimus* tertia
 brevibus syllabis. Rursus
 per contrarium metaplas-
 mum *Italiam fato profugus*
 & *Exeret Diem* *ebros* di-
 xit, ubi primas syllabas in
Italia & Diana produxit.
 In *tellegio* quoque & *tellegio*
 quae, & positione longam
 de brevi perpetuo facit, &
 litera consonante contra-
 rationem geminata. Sunt
 praeterea nomina, quae
 mutato sensu, mutant et-
 iam syllabam. Sunt & al-
 liae quae in eodem intel-
 lectu per casus syllabae na-
 turam variant. In verbis
 quoque similiter eadem syl-
 laba cum tempore immu-
 tatur. De quibus suis lo-
 cis dicemus.
Cyclopea. 1: 201.
cyclopes. G. 4: 170. AE. 3: 644.
 8: 440
cyclops. AE. 3: 617
cyclopus. G. 1: 471. AE. 3:
 379, 675. 6: 630. 8: 418.
cycni. E. 9: 29. AE. 7: 699.
 11: 458
cycnus. G. 2: 199. AE. 1: 393
cycnum. AE. 9: 563. 12: 250
cycnum. 10: 189
ciconum. G. 4: 520
cicuta. E. 5: 85
ciculis. 2: 17
cydippe. G. 4: 339
cydon. AE. 10: 323. 11: 858
cydonia. E. 10: 59
cyd. G. 4: 64. AE. 12: 158
ciclat. 3: 344. 5: 674. 6: 468
ciclo. 4: 122
ciclut. 6: 829
ciclus. 3: 68
cicnt. 1: 541. 5: 585
cicntes. 9: 766
cicra. 6: 165
cicret. 8: 354
ciet. G. 1: 110. 3: 517. AE. 2:
 419. 4: 490. 7: 125. 10: 198.
 12: 104
cylindro. G. 1: 178
Cyllarus. 3: 90
cyllones. AE. 8: 139
cyllonia. 4: 258
cyllentus. G. 1: 336. AE. 4:
 252. 276
cymba. G. 4: 306. AE. 6: 303.
cymbas. G. 4: 195.
 C 3

INDEX ERYTHRAEI

- symbola*. 4: 64
cymbia. AE. 5: 267. N libel-
 lo de Genere vasorum, &
 poculorum.
Cymini. AE. 7: 697. Cymy-
 nimons, nunc etiam Cy-
 minus. Lacus vero hodie
 Il. Lago di Vico, prope Vi-
 terbium.
Cymodoce, G. 4: 338. AE.
 5: 826.
Cymodocea fundo doctissima,
 scilicet nympharum. AE.
 10: 225. *Cymodoce* dixit, &
Cymodocea, sicut *Calliopa*,
 & *Calliopa*. Quod si ma-
 gis placet Graeca forma,
 scribe & *Calliopa*, & *Cy-
 modocia*.
Cymothoe. AE. 1: 144.
cyntha. AE. 12: 811
cyntham. 7: 658
cynthi. 8: 282. 11: 118.
cynthi. 7: 612
cynthum. 4: 248
cyntherum. G. 1: 81. N. tr 4. v.
cynis. AE. 4: 34. 5: 743. 8:
 410. 11: 111
cyneres. E. 8: 101. AE. 2: 431,
 587. 4: 427. 5: 553, 81, 787
 6: 226. 10: 59
cyneri. 3: 303. 4: 552, 623. 6:
 213, 828
cynge. E. 8: 64
cyngebant. AE. 5: 288.
cyngeus. G. 1: 28
cyngere. E. 4: 32. AE. 1: 673.
 9: 160. 10: 119
cyngetet. AE. 5: 197.
cyngetis. 3: 255.
cynge. 2: 520. 3: 52
cynget. 1: 112. 5: 539. 7: 159.
cyngete. E. 7: 28. AE. 5: 71. 8:
 274.
cyngetur. AE. 2: 512. 9: 469,
 790. 11: 486, 536
cynula. 1: 492. 9: 360. 12:
 942
cynul. 4: 41, 121. 8: 599.
 12: 163, 745
cynuntur. 6: 665.
Cynypii. G. 2: 312
Cynura. AE. 10: 186.
cynis. E. 8: 106. AE. 4: 633.
 Nonius tr. 8. v. sic scribit:
Cinis masculini: Virg. in
Bucolicis, *cinis ipse bonus fit*
 Ita enim habent vulgati co-
 dices, quotquot vidimus.
 In hujus autem testimonio
 productione a Nonio tripli-
 citer peccatum est Primum,
 quia non interjecto puncto
 inter *ipse* & *bonum* legit. De-
 inde superflua transcrip-
 tione verborum, *bonus fit*: nam
 genus per ea, *cinis ipse*, sa-
 tis probatum fuerat. Tum
 quia *bonum* genere neutro &
 substantive positum a Vir-
 gilio, in adjectivum *bonum*
 imperitissime mutavit, ut
 cum *cinis ipse*, concordet,
 luxato sane Poetae sensu.
Cynna. E. 9: 35
Cyntha. AE. 1: 498. 4: 147.
Cynthus. E. 6: 3. G. 3: 36.
cinzero. AE. 12: 398. 10: 122.
 11: 475
cinzerrunt. 5: 13
cynariffi. 3: 680
cynariffi. G. 2: 84
Cynnum. AE. 1: 622
cynra. G. 3: 146. 4: 75. AE. 1:
 673. 6: 865. 7: 535, 11: 197.
 12: 757
Cynaeas. 7: 10
Cynaeumque. 7: 799
Cynce. E. 8: 70. AE. 7: 20,
 191, 282.
Cynensis. 8: 636
Cynes. 3: 386
cynlas. G. 3: 166
cynco. AE. 5: 109, 552.
cynult. 11: 761
cynultu. 3: 413
cynultum. 11: 767
cynulus. 6: 559. 10: 136
cynum. E. 3: 45. 8: 12, 74. 9:
 40. 10: 116. G. 1: 235, 245,
 345, 381. 2: 382, 382,
 494, 523. 3: 517, 540. 4:
 304, 644, 113, 130, 188,
 193, 274, 289, 314, 400,
 430, 478. AE. 1: 32, 56,
 175, 311, 412, 464, 483,
 667. 2: 113, 218, 238, 278,
 466, 515, 564, 599, 605,
 624, 698, 767, 792. 3: 65,
 75, 92, 230, 392, 624. 4:
 145, 254, 416, 509. 5: 350,
 431, 440. 6: 166, 175, 329,
 443, 517, 700, 706. 7: 32,
 104, 379, 588, 763. 8: 45,
 285, 310, 631, 673. 9: 70,
 440, 584, 587, 670, 808.
 10: 118, 837. 11: 34, 388,
 579, 655, 661, 824. 12:
 163, 335, 476, 513, 606,
 661, 929.
circumdabim. AE. 6: 783.
circumdare. E. 10: 57. G. 5:
 140. AE. 1: 368. 6: 207. 9:
 152. 10: 74
circumdatus. E. 6: 63. AE. 2:
 510. 8: 458. 12: 88
circumdatus. G. 4: 407. AE. 4:
 137. 6: 549. 10: 483. 11:
 596. 12: 416
circumdatur. G. 3: 487. AE.
 1: 592
circumdatus. 9: 462
circumdedit. G. 2: 535
circumdo. E. 8: 74.
circumferet. AE. 10: 887
circumfelleret. 3: 430. 5: 132
circumfluit. 6: 632
circumfundimur. 2: 383
circumfusio. G. 3: 168. AE. 1:
 585, 2: 64
circumfuso. 11: 546
circumfusus. 6: 666
circumligat. 11: 55
circumplectitur. 5: 312
circumstant. 8: 490
circumsonat. 8: 484
circumspexit. 2: 474
circumspice. G. 3: 390
circumplecti. AE. 3: 517. 12:
 896
circumspiciunt. 9: 416
circumstant. G. 4: 316. AE. 6:
 486. 7: 585. 12: 85
circumstare. 10: 905
circumstet. 4: 561
circumstetit. G. 4: 381. AE. 2:
 559. 8: 300.
circumtextum. 1: 649
circumtulit. 6: 129. 12: 558
circumvolamur. G. 3: 376
circumvolitant. 1: 377
circumvolat. AE. 1: 160. 3:
 233. 6: 866.
circumvoluitur. 3: 284
cynus. 5: 182. N. in Diffe-
 rentiis.
Cyrene. G. 4: 321, 354, 376,
 330. Aristaci Pastoris ma-
 ter, cui a Poeta comites
 Nymphae adduntur infra
 scriptae: Drymo, Xan-
 tho, Ligea, Phylloclote,
 Nisae, Spio, Thalia,
 Cymodoce, Cydippe, Ly-
 corias, Clio, Beroë, Ep-
 hyre, Opis, Asia, Deio-
 pea, Arethusa, Clymene.
 Utitur autem mira varia-
 te in his recensendis nomi-
 nibus. Similiter & circa fi-
 nem quinti. Neptunum co-
 mitantur immania Cete,
 Glauci senior chorus, Tri-
 tones citi, Phorci exerci-
 tus, Thetis, Melite, Pa-
 nopea virgo, Nisae, Spio,
 Thalia, & Cymodoce.
Cynaras. E. 9: 30
Cissea. AE. 10: 117
Cissels. 7: 320. 10: 705.
Cissus. 5: 337.
citta. 5: 33
citae. 5: 66. 8: 642
citatorum. 12: 373
Cytharum. G. 3: 43. AE. 4:
 403.
cythara. 1: 740. 7: 120.
cytharac. 9: 776
cytharumque. 12: 394
Cythera. 1: 680. 10: 51, 86
Cythera. 1: 257, 657. 4: 128
 5: 800. 8: 521, 615
cythra. G. 2: 431
cythra. E. 9: 31. 10: 30
cythram. 1: 79. 2: 64. G. 3:
 394
citi. AE. 4: 574. 5: 814. 9:
 87. 12: 425
citius. 1: 142. 5: 242.
cito. 5: 610
Cytorum. G. 2: 417
citum. AE. 11: 715
citum. 1: 301. 11: 462
cives. E. 1: 72. AE. 2: 42. 5:
 196, 671. 8: 489. 9: 362.
 283. 11: 243, 305, 360.
 459. 12: 572, 583
civibus. AE. 5: 631. 8: 571.
 11: 119.
civili. 6: 772
clade. 12: 556
cladem. 2: 361. 12: 604.
clama. 1: 350.
clamanti. 10: 323
clamantis. 9: 442
clamarem. E. 3: 19
clamaissent. 6: 45
clamat. AE. 4: 674. 7: 400.
 12: 600
clamor. 1: 87. 2: 313, 338,
 488. 3: 128. 4: 665. 5: 1409.
 227, 451. 6: 493. 8: 593. 9:
 395, 504, 566, 964. 11:
 192, 454, 745, 832. 12:
 368, 409, 462, 621, 756
clamore. G. 1: 347. 3: 41, 375
 413. 4: 439. 460. AE. 1: 324.
 519. 2: 417, 769. 3: 313,
 524. 4: 101. 5: 150, 167,
 207, 491. 6: 175. 8: 116. 9:
 18, 54, 466, 597, 616, 791.
 10: 266, 716, 799, 895. 11:
 609, 838. 12: 52, 257
clamorem. G. 1: 362. AE. 3:
 566, 672. 10: 262. 11: 622,
 878. 12: 618
clamores. AE. 1: 122
clamoribus. G. 4: 76. AE. 2:
 128. 4: 454, 11: 522, 341.
 10: 713. 11: 147.
clanger. 2: 313. 8: 526. 12: 192
clangoribus. 3: 226
clausus. G. 2: 225
clava. AE. 1: 588. 2: 569. 5:
 43, 139, 564. 9: 19
clavam. G. 1: 138. AE. 2: 696.
clavas. AE. 1: 284.
clavum. 2: 301
clavi. 5: 106. 6: 472. 8: 482.
 673
Clavil. 3: 360
clavos. 2: 705.
clavis. 7: 474
clavissima. G. 1: 5
clavissimae. AE. 5: 495
clava. G. 1: 460. AE. 4: 268
clavum. 3: 519. 12: 225
clavis. 4: 93. AE. 1: 550. 9:
 582.

IN VIRGILIUM.

<p>382. 10: 126. 11: 772 <i>classe</i>. 1: 379. 5: 1155794. 8: 79. 9: 8 <i>classen</i>. 1: 39. 12. 8. 110. 1175 551. 582. 3: 5. 117. 651. 4: 289. 299. 309. 375. 396. 426. 533. 5: 607. 612. 332. 843. 6: 150. 7: 38. 106. 288. 9: 69. 81. 10: 83. 155 <i>classis</i>. G. 1: 135. AE. 3: 300. 403. 4: 517. 6: 697. 7: 436. 716. 8: 675. 10: 36 <i>classis</i>. 5: 689. 6: 1. 8: 11. <i>classis</i>. 2: 30. 3: 61. 157. 4: 382. 4: 426. 10: 269 <i>classis</i>. G. 2: 537. AE. 7: 637 <i>classis</i>. 5: 33. 66. 862. 6: 334. 9: 88. 10: 131 <i>clava</i>. 10: 318 <i>clauda</i>. 5: 278 <i>claudetur</i>. 1: 294 <i>claudere</i>. 11: 883 <i>clauderet</i>. E. 7: 15 <i>claudes</i>. G. 3: 323 <i>Claudia</i>. AE. 7: 728 <i>claudimur</i>. 8: 473 <i>claudis</i>. G. 2: 317. AE. 3: 642. 10: 377 <i>claudite</i>. E. 3: 111. 6: 56 <i>clauditur</i>. AE. 1: 233 <i>claudunt</i>. 6: 139. 7: 609 <i>clauduntur</i>. 10: 749. 12: 310 <i>clausa</i>. G. 1: 332. AE. 3: 113 <i>clausae</i>. AE. 6: 734 <i>clausam</i>. 1: 311. 11: 354 <i>clausi</i>. 1: 230 <i>clausi</i>. G. 4: 158. 263. 8: 385 <i>clausi</i>. 4: 303. AE. 1: 141. 374. 11: 198 <i>clausi</i>. G. 1: 114. 4: 164. 9: 67 <i>clausi</i>. G. 2: 161. AE. 1: 56. 212. 59. 491. 3: 421. 7: 185. 9: 753 <i>clausum</i>. 12: 893 <i>clausus</i>. 7: 707. 10: 345 <i>clavum</i>. 5: 177. 852. 10: 218 <i>clivis</i>. 6: 609 <i>Cliv</i>. 4: 342 <i>Clymene</i>. G. 4: 345 <i>clipeata</i>. AE. 7: 792 <i>clipei</i>. 2: 227. 392. 546. 3: 637. 7: 186. 8: 125. 10: 336. 477. 546. 333. 539. 12: 545. 925 <i>clipeis</i>. 10: 568. 12: 712. 724 <i>clipeo</i>. 2: 671. 7: 657. 9: 713. 806. 10: 330. 777. 795. 12: 332. 377 <i>clipeus</i>. 2: 389. 422. 443. 714. citans hoc carmen N. 11. 4. monet. hic genere masculino dici. quod AE. 9: 709. <i>Clypeum</i> ingens ge- nere neutro usurpavit AE. 2: 626. 11: 196 <i>clipeum</i>. AE. 3: 286. 5: 159. 7: 639. 8: 98. 447. 729. 9:</p>	<p>270. 709. N. tr. 4. V. cli- peus. 10: 242. 261. 481 11: 9. 284. 12: 89. 866 <i>clipeus</i>. 11: 422 <i>Clytia</i>. 10: 129. 11: 666 <i>Clytium</i>. 9: 774. 10: 513 <i>Clitumnus</i>. G. 2: 146 <i>clivo</i>. E. 9: 8. G. 3: 293 <i>clivus</i>. G. 1: 108. 2: 212 <i>Cloanthum</i>. AE. 1: 222. 585. 616. 4: 288. 5: 167. 245 <i>Cloanthus</i>. 5: 122. 152. 225. 213 <i>Clodia</i>. 8: 651 <i>Clodium</i>. 9: 574. 10: 749 <i>Clonius</i>. 10: 499 <i>Clorinus</i>. 11: 768. alias legi- tur <i>Clorenus</i>. <i>Clothes</i>. AE. 9: 102. pro <i>Clo-</i> <i>tho</i>, repono <i>Dote</i>, aut <i>Pro-</i> <i>re</i>, ex Homero, Hesiodo, & aliis. Quamquam <i>Dote</i> magis placet, atipolanti- bus etiam codicibus aliquot manuscriptis, nec non Va- lerio Flacco, ut in <i>Dote</i> docemus. Voluimus enim Ne- rinæ huic, in gratiam Ga- lateæ sororis, Virgilio meo dilectæ Nymphæ, pro prium locum in hoc indice assignare, ut adulterina <i>Clothes</i>, alioqui e Maronia na sylva ejicienda, ex hac loco quasi e quadam specu- la, sui ipsius sceleris index, <i>Dote</i> hereditariam sedem veluti digito omnibus com- monstret, quam, ementito sororis titulo, invaserat. <i>Clothes</i>. 5: 123 <i>Clothe</i>. 10: 167 <i>Clusina</i>. 10: 655 <i>Cnefia</i>. G. 1: 212. AE. 3: 115 <i>Cnefius</i>. 6: 366. 9: 305 <i>coacta</i>. E. 6: 32 <i>coactam</i>. AE. 7: 43 <i>coacti</i>. 2: 196 <i>coactis</i>. 7: 509. 12: 457 <i>Coryth</i>. G. 3: 38. 4: 476. AE. 6: 323. 7: 362 <i>Corythia</i>. 7: 479 <i>Corytho</i>. 6: 297 <i>Corytus</i>. 6: 132 <i>Coteles</i>. 8: 650 <i>coho</i>. 11: 553 <i>Codri</i>. E. 5: 11 <i>Codro</i>. 7: 22. 26 <i>coerant</i>. 7: 317. 546. 8: 387. 11: 292 <i>coerit</i>. G. 4: 85 <i>coeritia</i>. 4: 1. 11: 276 <i>coeritibus</i>. AE. 1: 11. 187. 6: 379. 11: 51. 12: 167 <i>coeritis</i>. 6: 730 <i>coeritum</i>. 7: 432 <i>coeli</i>. E. 3: 105. G. 1: 35. 51,</p>	<p>315. 337. 417. 503. 2: 13 269. 345. 477. 3: 261. 327. 478. 4: 58. 200. 152. 166. AE. 1: 129. 225. 250. 259. 2: 138. 232. 600. 4: 184. 431. 5: 802. 835. 851. 6: 113. 163. 579. 790. 849. 7: 210. 301. 343. 768. 8: 97. 141. 318. 9: 18. 630. 10: 176. 695. 11: 595. 878. 12: 145 <i>coelicolæ</i>. AE. 2: 641. 6: 554. 10: 6. 97. 117 <i>coelicalis</i>. 6: 787 <i>coelicolis</i>. 2: 592 <i>coelicolum</i>. 3: 21 <i>coelifer</i>. 6: 796 <i>coelo</i>. E. 17. 4: 7. 8: 14. 69. G. 1: 6. 23. 252. 260. 321. 366. 474. 487. 2: 396. 3: 345. 424. 4: 103. 192. 227. 235. 426. AE. 1: 155. 289. 332. 395. 2: 8. 186. 536. 638. 693. 3: 201. 315. 518. 586. 678. 4: 89. 578. 692. 5: 18. 451. 515. 527. 542. 606. 721. 727. 790. 870. 6: 15. 178. 191. 347. 7: 140. 269. 620. 8: 64. 99. 264. 423. 427. 523. 591. 664. 9: 2. 671. 681. 803. 10: 215. 548. 633. 11: 192. 210. 12: 76. 245. 283. 367. 795. 842 <i>coelum</i>. E. 3: 51. G. 1: 213. 280. 375. 397. 433. 2: 81. 309. 3: 279. 417. 4: 52. 222. 325. AE. 1: 58. 88. 233. 163. 255. 280. 2: 250. 405. 3: 193. 198. 564. 582. 4: 53. 122. 260. 247. 256. 269. 700. 5: 9. 502. 657. 6: 271. 533. 719. 724. 869. 7: 371. 9: 14. 20. 111. 429. 430. 504. 541. 10: 275. 781. 845. 895. 899. 11: 187. 202. 351. 611. 745. 12: 196. 407. 462. 673. 757 <i>corni</i>. G. 4: 49 <i>cornu</i>. AE. 6: 296 <i>coro</i>. 4: 180 <i>corperat</i>. 12: 941 <i>corpere</i>. E. 7: 19. G. 1: 225 <i>corperit</i>. E. 6: 37 <i>cooperant</i>. G. 4: 332 <i>corpis</i>. E. 2. 69. 6: 48. 8: 16. G. 1: 237. 504. 4: 316. AE. 1: 521. 6: 372. 7: 528 <i>corpta</i>. E. 8: 12. AE. 6: 256 <i>corptæ</i>. AE. 4: 86 <i>corpti</i>. 2: 162 <i>corptis</i>. G. 1: 40. AE. 4: 642. 8: 15. 9: 296. 625. 10: 461 <i>coeptorum</i>. 3: 20 <i>coeptosque</i>. 8: 439 <i>coercent</i>. 9: 17 <i>coercent</i>. G. 4: 480. AE. 6: 419</p>	<p><i>cornula</i>. 2: 581. 3: 208. 4: 583. 7: 198. 8: 622. 672. 10: 209 <i>cornula</i>. G. 1: 236. AE. 5: 123 <i>cornuleæ</i>. 5: 87 <i>cornuleam</i>. 6: 410 <i>cornuleis</i>. 3: 64. 432. 7: 246 <i>cornulea</i>. 5: 619. 12: 182 <i>cornuleus</i>. G. 6: 482 <i>cornuleum</i>. AE. 8: 713 <i>cornuleus</i>. G. 1: 453. 4: 388. AE. 3: 194. 5: 108. 64 <i>coron</i>. 1: 198. 5: 107 <i>coronum</i>. 1: 735. 5: 43 <i>coronæ</i>. G. 1: 279 <i>coronæ</i>. 4: 73. AE. 7: 583 <i>coronæ</i>. 4: 289 <i>coronæ</i>. E. 3: 10. G. 3: 169 <i>coronæ</i>. AE. 12: 217 <i>coronæ</i>. G. 2: 62 <i>coronæ</i>. AE. 12: 423 <i>coronibus</i>. G. 2: 10 <i>coronæ</i>. E. 6: 86. G. 4: 140. AE. 11: 304 <i>coronæ</i>. 7: 125 <i>coronæ</i>. 12: 581 <i>coronæ</i>. E. 2: 7. AE. 3: 56. 4: 412. 10: 63 <i>coronæ</i>. G. 4: 36. AE. 7: 639. 9: 463. 11: 235 <i>coronæ</i>. E. 3: 98. AE. 11: 460 <i>coronæ</i>. G. 1: 462 <i>coronæ</i>. 4: 420. AE. 4: 414. 5: 20 <i>coronatus</i>. 3: 502 <i>coronatusque</i>. 8: 132 <i>coronato</i>. 12: 29 <i>coronatus</i>. 1: 623 <i>coronatus</i>. 1: 267. 9: 493 <i>coronatus</i>. 1: 530. 3: 133. 163. 314. 150. 702. 6: 383. 7: 671. 8: 331. 11: 146. 12: 845 <i>coronatus</i>. 8: 48 <i>coronatus</i>. E. 1: 42. 4: 27. 60. G. 1: 177. 394. 2: 226. 490. AE. 2: 10. 3: 299 <i>coronatus</i>. 12: 903 <i>coronatus</i>. E. 5: 25. 6: 474 <i>coronatus</i>. 9: 245 <i>coronatus</i>. G. 4: 375. 6: 340 <i>coronatus</i>. 4: 231. AE. 1: 563. 4: 406. 5: 782. 6: 462. 8: 7 <i>coronatus</i>. AE. 3: 424. 9: 738 <i>coronatus</i>. 12: 314 <i>coronatus</i>. 7: 710. 11: 500 <i>coronatus</i>. G. 2: 279 <i>coronatus</i>. AE. 11: 86 <i>coronatus</i>. 12: 709 <i>coronatus</i>. AE. 3: 30. 9: 801. 10: 410. 452 <i>coronatus</i>. G. 2: 142 <i>coronatus</i>. 1: 30 <i>coronatus</i>. AE. 4: 458 <i>coronatus</i>. G. 1: 121. 4: 118 <i>coronatus</i>. 2: 36. 222 <i>coronatus</i>. AE. 4: 422 <i>coronatus</i>. 4: 343 <i>coronatus</i>. verb. 3: 77</p>
---	--	--	---

all-

INDEX ERYTHRAEI

<i>colimus</i> . 11: 786	<i>colonus</i> . 4: 616	546. 6: 777. 8: 107. 9: 177. 108, 381	<i>complete</i> . 11: 317
<i>colis</i> . E. 3: 61. G. 3: 430. AE. 1: 59. 7: 603. 11: 584	<i>color</i> . G. 2: 178. 256. 4: 154. AE. 6: 47. 11: 89	277. 649. 765. 775. 10: 779. 11: 542. 12: 362	<i>compleverint</i> . 6: 712. 7: 648
<i>colito</i> . G. 2: 413	<i>coloratis</i> . G. 4: 293	<i>conclutur</i> . G. 1: 346. AE. 11: 61	<i>complet</i> . 9: 113. 11: 140. 12: 734
<i>colitur</i> . AE. 3: 133. 73	<i>colore</i> . E. 8: 73. G. 4: 335	<i>conclutur</i> . AE. 2: 181. 204. 744. 4: 123. 140. 161. 664. 5: 191. 301. 8: 51. 11: 655. 805	<i>completur</i> . 5: 46
<i>colle</i> . G. 3: 542. 3: 167. 421. 4: 337. AE. 2: 381. 721. 5: 377. 6: 419. 7: 394. 701. 8: 660. 9: 331. 10: 838. 11: 497. 622. 392. 819. 10: 86. N. tr. 4: 712	<i>colorem</i> . E. 9: 49. AE. 1: 558. 6: 172. 9: 650	<i>conclutur</i> . 10: 164	<i>complexa</i> . E. 5: 21. AE. 7: 314. 671. 6: 786
<i>collapsa</i> . G. 3: 485. AE. 4: 391. 9: 434. 708	<i>colores</i> . E. 4: 42. G. 1: 452. AE. 4: 701. 4: 89. 12: 69	<i>conclutur</i> . 3: 719. 11: 710	<i>complexi</i> . AE. 5: 766
<i>collapsum</i> . AE. 4: 664	<i>coleri</i> . E. 1: 17	<i>conclutur</i> . 2: 796. 5: 512. 9: 865. 10: 120. 11: 94. 586	<i>complexibus</i> . 5: 741
<i>collapsi</i> . 2: 216	<i>coloribus</i> . G. 4: 306. AE. 5: 609. 7: 191	<i>conclutur</i> . E. 8: 48	<i>complexum</i> . 1: 715. 4: 616. 8: 483. 581
<i>collapsos</i> . 9: 753	<i>colera</i> . E. 8: 78	<i>conclutur</i> . G. 4: 148	<i>complexus</i> . 8: 260. 558. 11: 46
<i>collapsum</i> . 8: 584	<i>colubri</i> . G. 3: 418. AE. 2: 471. 4: 352. N. tr. 4: 419. 7: 319	<i>conclutur</i> . AE. 2: 293. 5: 771	<i>componens</i> . 8: 486
<i>collatinas</i> . 6: 774	<i>colubris</i> . G. 1: 310. AE. 6: 419. 7: 319	<i>conclutur</i> . 2: 748	<i>componunt</i> . 11: 812
<i>collatis</i> . 11: 517	<i>coluerit</i> . G. 2: 512. AE. 1: 532. 3: 165. 7: 602	<i>conclutur</i> . 10: 532	<i>componere</i> . E. 1: 24. 3: 108. G. 4: 176. 418. AE. 1: 135. 3: 387. 4: 341. 8: 117
<i>colle</i> . 8: 604	<i>colui</i> . 12: 778	<i>conclutur</i> . G. 1: 104. 3: 174. AE. 7: 553. 731. 9: 347. 770. 10: 454. 11: 706. 12: 890	<i>composit</i> . 11: 374
<i>collesta</i> . 5: 320. 9: 63. 12: 362	<i>coluisse</i> . 11: 16. 11: 843	<i>conclutur</i> . 7: 542	<i>composit</i> . 10: 15
<i>collestae</i> . G. 1: 314	<i>columba</i> . 5: 113	<i>conclutur</i> . G. 4: 454. AE. 1: 136. 3: 428. 6: 569. 10: 156	<i>compositae</i> . 12: 315
<i>collestam</i> . AE. 2: 798	<i>columbae</i> . 2: 516. 6: 190	<i>conclutur</i> . 5: 113	<i>compositam</i> . 2: 319
<i>collestas</i> . 11: 143	<i>columbam</i> . 5: 488. 516. 11: 721	<i>conclutur</i> . G. 1: 123	<i>compositi</i> . 11: 599
<i>collesti</i> . 2: 414. 7: 581. 9: 689	<i>columbas</i> . E. 9: 13	<i>conclutur</i> . G. 2: 189. 3: 78. AE. 1: 231. 5: 69. 10: 69. 12: 60	<i>compositis</i> . G. 3: 191. 4: 417
<i>collestis</i> . 1: 170. 2: 743	<i>colummas</i> . 6: 551. 12: 91	<i>conclutur</i> . AE. 11: 560. 589	<i>composito</i> . adverb. AE. 2: 129. participium. 7: 6
<i>collestos</i> . 9: 11	<i>colummas</i> . G. 3: 49. AE. 1: 428. 11: 262	<i>conclutur</i> . 3: 633. 4: 120. 161	<i>compositus</i> . AE. 1: 249
<i>collestum</i> . G. 1: 114. 3: 85. 235. 424	<i>colummis</i> . 7: 170	<i>conclutur</i> . 9: 76	<i>compositus</i> . G. 4: 189
<i>collegerat</i> . AE. 11: 736	<i>colunt</i> . 3: 112. 7: 884. 714	<i>conclutur</i> . 11: 835	<i>compositus</i> . AE. 1: 698. 8: 312
<i>collegerit</i> . G. 3: 317	<i>colurula</i> . G. 2: 395	<i>conclutur</i> . 8: 255	<i>comprehendere</i> . G. 2: 104. AE. 6: 626. 7: 73. comprehendere, una plus syllaba in prosa.
<i>collegit</i> . AE. 12: 491	<i>coma</i> . AE. 5: 555	<i>conclutur</i> . 12: 618	
<i>collem</i> . 11: 419. 8: 151	<i>comae</i> . 1: 403. 477. 2: 774. 3: 48. 4: 280. 6: 48. 11: 868	<i>conclutur</i> . G. 2: 317. 4: 500. AE. 6: 761. 10: 238	
<i>colles</i> . E. 9: 7. G. 2: 173. 179. 276. 3: 555. AE. 3: 512. 5: 150. 7: 798. 8: 216. 105. 598. 11: 119. 902	<i>comam</i> . G. 4: 117. AE. 1: 319. 2: 552. 619. 7: 60. 9: 478	<i>conclutur</i> . G. 4: 119	
<i>collibus</i> . E. 7: 58. 9: 49. G. 2: 273. AE. 5: 287. 7: 716	<i>comas</i> . G. 3: 368. AE. 2: 684. 3: 124. 405. 4: 590. 7: 73. 353. 394. 8: 274. 177. 10: 726. 12: 209	<i>conclutur</i> . AE. 4: 301	
<i>colligot</i> . E. 9: 63	<i>comantem</i> . G. 4: 122. AE. 2: 191. 12: 413	<i>conclutur</i> . 1: 126	
<i>colligro</i> . AE. 5: 15	<i>comantes</i> . G. 3: 312. AE. 3: 468. 12: 6	<i>conclutur</i> . 7: 495	
<i>colligit</i> . G. 1: 427. 2: 154. AE. 10: 412. 11: 671	<i>comantia</i> . AE. 12: 36	<i>conclutur</i> . 5: 217	
<i>collis</i> . 7: 659	<i>comes</i> . 2: 704. 711. 3: 613. 691. 6: 559. 166. 192. 448. 518. 538. 8: 406. 9: 179. 223. 10: 321. 11: 31. 479. 12: 385	<i>conclutur</i> . AE. 2: 709. 12: 116	
<i>colle</i> . E. 6: 51. G. 3: 104. AE. 11: 654. 715. 2: 118. 236. 792. 6: 700. 7: 351. 8: 438. 9: 436. 10: 135. 11: 11. 12: 356	<i>cometae</i> . G. 1: 488. AE. 10: 271	<i>conclutur</i> . 4: 102. 8: 275	
<i>collocat</i> . G. 4: 424	<i>comitabor</i> . 4: 543	<i>communes</i> . G. 4: 153	
<i>colloquio</i> . AE. 7: 91	<i>comitatur</i> . 11: 51	<i>communis</i> . AE. 9: 183	
<i>collocens</i> . 10: 539	<i>comitante</i> . 2: 40. 370. 5: 76. 11: 498	<i>communibus</i> . 11: 435. 12: 118	
<i>collocens</i> . 5: 4. 9: 166. 11: 209	<i>comitantibus</i> . 3: 346. 4: 48	<i>communis</i> . 2: 573. 789	
<i>collocere</i> . 4: 567	<i>comitantur</i> . 3: 660. 8: 462. 10: 116	<i>compa</i> . E. 2: 16	
<i>colludere</i> . G. 1: 369	<i>comitata</i> . 2: 580	<i>compa</i> . AE. 12: 674	
<i>collum</i> . AE. 3: 559	<i>comitate</i> . 10: 186	<i>compagibus</i> . 1: 122. 193. 2: 51	
<i>collustrans</i> . 5: 651	<i>comitatu</i> . 4: 215	<i>compellat</i> . 11: 534	
<i>colo</i> , <i>calathifor</i> <i>Minervae</i> . 7: 805. quod alias, <i>colo</i> , <i>tenique</i> <i>Minerva</i> , 8: 409	<i>comitatur</i> . 6: 863. 7: 681	<i>compellare</i> . AE. 2: 280. 3: 299. 8: 164	
<i>colo</i> . verb. 5: 735	<i>comitatus</i> . 1: 312. 6: 112. 9: 48. 10: 194. 12: 336	<i>compellat</i> . 10: 606	
<i>colocasia</i> . E. 4: 20	<i>comitatus</i> . 1: 391	<i>compellere</i> . E. 2: 30	
<i>coloni</i> . 9: 4. G. 1: 125. 2: 285. 3: 288. AE. 11: 12	<i>comitatus</i> . 1: 391	<i>compellere</i> . G. 2: 370. 3: 468	
<i>colons</i> . G. 1: 507. AE. 7: 63. 410. 423	<i>comitatus</i> . 1: 391	<i>compellere</i> . 2: 382. N. tr. 4: 5: 31. 9: 39. 11: 743. 12: 433	
<i>colono</i> . G. 2: 298	<i>comitatus</i> . 1: 391	<i>comple</i> . 2: 20. 495. 3: 71. 645. 676. 6: 185. 9: 367	
	<i>comitatus</i> . 1: 391	<i>complementum</i> . G. 2: 391	
	<i>comitatus</i> . 1: 391	<i>complementum</i> . AE. 1: 107. 9: 108. 381	

IN VIRGILIUM.

concessae. G. 1: 238
concesserat. AE. 10: 215
concessere. 8: 41
concessit. 2: 91. 7: 305. 10: 820
concha. 6: 171. 10: 209
conchas. G. 2: 348
concidere. 2: 160
concidit. 3: 516. AE. 2: 532.
 5: 333. 1448. 11: 245
concordia. G. 1: 25. AE. 7: 735
concordias. AE. 1: 79
concordiet. 10: 151
concordio. 5: 75
concordium. 3: 679. 6: 433. 10:
 2: 33. 234. 304. 464. 469
concupere. 11: 519. 12: 13
concupis. 11: 369
concupit. 4: 502
concupiscunt. G. 1: 87. 422
conculca. AE. 3: 127. 11: 889.
 12: 921
conculcat. 7: 476. 11: 742
conculcatus. 9: 674. 11: 744. 12:
 331. 379. 902
conclamant. 2: 133. 5: 660.
 10: 738
conclamat. 3: 523. 6: 259. 7:
 504. 9: 355. 375. 423. 12:
 426
concludere. 1: 425
conclus. 8: 12
concordia. E. 4: 47. AE. 6: 826
concordia. AE. 3: 542
concedere. 20: 286
concessere. G. 1: 381
concesserunt. 3: 160
concessit. 2: 376. AE. 6: 738
concessit. G. 1: 336
concessit. G. 2: 338. AE. 6:
 746
concessit. 2: 277
concessit. G. 3: 463
concessit. E. 6: 35
concessit. AE. 12: 905
concessit. G. 4: 128.

Abiectione novissimae li-
 terae, casu tertio dixit,
 quod in nominibus quarti
 declinatus semper facere
 consuevit, ut, *portugue su-*
blimus Chaonio. quamvis Pro-
 bus perperam legat *portus*,
 ut ibi plene docuimus. & *Te-*
que a pectus ne subtrahere nostro.
 & *Daphnis & Armenias curru*
subjugare Tigres instituit. Id
 quod etiam in prosa oratio-
 ne nobis interdum licet,
 hoc M. Tullii Ciceronis
 exemplo: *Quibus subito im-*
petu ac latrocinio resistat. Quin
 & Caesar, optimus linguae
 Latinae auctor, in hujus-
 modi omnibus finalem i li-
 teram censuit demendam:
 ut in ejusdem Commenta-
 riorum Indice probavimus.

conculcas. E. 6: 51. G. 3: 130
conculcant. AE. 11: 293
conculcare. G. 1: 318. 489. AE.
 1: 491. 2: 315. 3: 682. 10: 8,
 436. 715. 11: 117. 12: 149,
 315. 503. 571. 771
conculcatis. AE. 7: 224
conculcat. 12: 363
conculcant. 7: 520. 10: 361,
 431. 691. 11: 805. 12: 297,
 714
conculca. 1: 509. 12: 400
conculcam. 5: 612
conculcas. 6: 318. 9: 454
conculca. G. 1: 156. 4: 81.
 AE. 9: 752. 11: 451. 12:
 411. 468
conculcae. AE. 5: 205
conculcam. 4: 667
conculcare. 5: 147
conculca. 9: 498
conculcat. 8: 31. 237. 12: 594
conculca. 2: 629. 4: 444
conculcas. G. 3: 151. AE. 5:
 700. 869
conculca. AE. 7: 338
conculcat. 8: 354
conculcat. 6: 101
conculcat. 7: 145. 11: 323
conculca. 6: 152
conculcat. 1: 447.
conculcat. 9: 152
conculcae. 2: 517. 5: 497
conculcat. G. 4: 66
conculca. E. 6: 7. 8: 97. 9: 52.
 AE. 1: 33. 522. 2: 676. 10:
 35. 12: 893
conculcat. AE. 1: 5. 7: 61
conculcat. G. 1: 438. 458. AE. 1:
 276. 6: 792. 8: 148. 10: 558
conculcat. 5: 48
conculcat. E. 2: 61. AE. 2:
 621. 5: 243. 6: 271. 7: 619.
 8: 665. 357. 9: 329. 348,
 443. 12: 886
conculcat. AE. 3: 68
conculcat. G. 2: 507. 4: 496. AE.
 4: 177. 10: 767
conculcat. E. 3: 43. 47. 10: 50.
 AE. 3: 188. 7: 570
conculcat. AE. 12: 880
conculcat. 8: 313
conculcat. 7: 719. 802. 11:
 187
conculcat. G. 1: 442
conculcat. AE. 12: 520
conculcat. G. 2: 451. 4: 473.
 AE. 2: 243. 237. 5: 5126.
 9: 39. 12: 361
conculcat. AE. 2: 401. 7:
 303
conculcat. 3: 590
conculcat. G. 3: 541
conculcat. AE. 5: 362
conculcat. 4: 599. 6: 320
conculcat. 11: 85
conculcat. G. 3: 169. AE. 6:

488. 9: 445. 690. 10: 876.
 12: 345. 678
conculcat. AE. 2: 147
conculcat. 2: 591
conculcat. 9: 231
conculcat. 11: 824
conculcat. G. 4: 445
conculcat. AE. 1: 452. 5: 849
conculcat. 4: 117
 Pro *conculcat* castior est le-
 ctio, & a Virgilio relicta.
 Neque *Con*, ut scribit Ser-
 vius, in hoc verbo abundat:
 quin potius sicut plenior
 intellectu *conculcat*, quam *con-*
culcat dicimus, cum *conculcat* res
 proprie dicantur non nisi
 magnae atque arduae, quae
 perfectae sunt: quale est
 Bellum, quod cum perfe-
 ctum est, confectum magis
 ex linguae Latinae proprie-
 tate dicitur, quod antea ef-
 fectum diceretur: Ita *con-*
culcat hoc loco positum de re
 magni momenti, quippe
 Aeneae & Didonis congre-
 ssu, quem tantopere Venus
 cuperet, quemque curatu-
 ram omnino se Juno Vene-
 si recepisset; cuius spem ut
 certi eventus fide obfirma-
 ret, Juno id eam qua ratio-
 ne confieri possit docet, id
 est confici. Sic & Terentia-
 nus Sime Pamphili nuptias
 filii sperat conficere, id est
 confieri. Ut interpretatur
 Tiberius Donatus, gram-
 maticorum meo quidem ju-
 dicio facile princeps. Cujus
 verba placuit referre, ut
 obiter exemplaribus aliquot
 impressis verbum illud ele-
 gans *conculcat*, a quibusdam
 sciolis per summam imperi-
 tiam sublatum, suo loco
 redderemus. Is igitur super
 illis verbis, *Et spero conficere*,
 inquit: *Conculcat*, perficere,
 perficere, unde confectum ne-
 potium dicitur, vel confe-
 ctas res, quae ad plenum
 perficuntur. Virgil. *Nunc*
quaratione, quod instat, con-
culcat possit, p. a. d. Quam-
quam etiam quae duarum
rerum, aut plurium inter-
ventu fiunt, conficere non
minus eleganter loquimur.
 Sicut Macrobius, *Oportet*
dicere, inquit, qui ex quadran-
tibus confit, intercalate. & Co-
lum. libr. 2. Tria stercoris ge-
nera sunt praecipua, quod ex
ovibus, quod ex hominibus,
quod ex perdidibus confit. Qui

vero quo fieri supponunt,
 quo pro quomodo accipien-
 tes, gravius quidem pec-
 cant, non modo *conculcat*
 verbum sane Latinum, &
 Phrasi Virgiliana dignum,
 non agnoscen-tes, quippe
 quod & Oratorum usu ali-
 quando emollium sit, prae-
 fertim C. Caesaris, qui 7.
 de bello Gallico Commen-
 tario de Labieno sic loqui-
 tur: *Posteaquam id diffidius*
conculcat animadversit: Sed et-
 iam, quod supra *quaratio-*
ne abunde Maro dixerat,
 quadam nugatione Poeta-
 rum summum quo subditi-
 cia voce, id ipsum repete-
 re facientes, obscurato sa-
 ne hujus loci splendore,
 quem elegantiori hac verbi
 compositione Vates diligens
 illustraverat. Ut praetere-
 am imperitiores illos, qui
 quod legunt, nihil ad quod in-
 stat praecedens respicientes.
conculcat. AE. 5: 870
conculcat. 9: 765
conculcat. 2: 429. 6: 543. 11: 883
conculcat. 3: 45
conculcat. G. 1: 508
conculcat. AE. 2: 417
conculcat. G. 4: 558
conculcat. AE. 9: 445
conculcat. 8: 495
conculcat. 1: 666
conculcat. 5: 496. 12: 290
conculcat. 3: 696
conculcat. 11: 211
conculcat. 6: 504. 11: 207. 12:
 619
conculcat. 2: 736
conculcat. 12: 665
conculcat. 12: 714
conculcat. 11: 698
conculcat. 2: 631
conculcat. 6: 178
conculcat. 2: 766
conculcat. E. 3: 69
conculcat. G. 2: 156. 3: 377. 4:
 243. AE. 6: 214
conculcat. E. 1: 69
conculcat. AE. 12: 233
conculcat. 12: 13
conculcat. 11: 710
conculcat. 2: 397. 8: 467. 11: 63
conculcat. 12: 465
conculcat. 12: 314
conculcat. 5: 809
conculcat. AE. 1: 475. 5: 733.
 10: 540. 889. 12: 342. 510
conculcat. AE. 4: 69. 12: 362
conculcat. 12: 711
conculcat. 9: 698
conculcat. AE. 2: 545. 7: 456. 9:
 535. 12: 483
 D concul-

INDEX ERYTHRAEI

<i>conficere</i> . 3: 680	<i>confederat</i> . E. 7: 1. AE. 5: 388. 10: 780	<i>confitetur</i> . G. 4: 542	<i>continuit</i> . AE. 2: 593. 3: 598. 10: 626
<i>conficere</i> . G. 4: 28	<i>confedere</i> . 7: 431. 11: 457	<i>confitetur</i> . AE. 12: 94	<i>continuo</i> . G. 1: 60. 169. 356. 3: 75. 138. 271. 386. 468. 4: 53. 69. 254. 548. AE. 3: 190. 548. 4: 265. 5: 368. 6: 426. 570. 7: 68. 120. 9: 118. 648. 711. 757. 11: 612. 810. 912. 12: 560
<i>conficit</i> . AE. 5: 619. 7: 347. 9: 411. 10: 646. 657. 891. 11: 784	<i>confederis</i> . 4: 39	<i>confituit</i> . 1: 309. 5: 130. 6: 244	<i>contis</i> . AE. 9: 510. N. de Genere armorum.
<i>conficite</i> . 9: 494	<i>confedimus</i> . E. 1: 55. AE. 12: 237	<i>constituant</i> . 6: 217	<i>conte</i> . 6: 302
<i>conficunt</i> . 3: 662. 6: 222. 10: 330. 801. 11: 194	<i>confedisse</i> . AE. 11: 350	<i>constituere</i> . G. 4: 213	<i>contorquens</i> . G. 1: 481. 12: 490
<i>confuge</i> . G. 4: 456. 504. AE. 3: 317. 4: 324. 9: 138	<i>confedis</i> . 3: 245. 5: 842. 7: 169	<i>constituiam</i> . AE. 9: 712	<i>contorquens</i> . AE. 7: 165
<i>confugit</i> . G. 3: 175	<i>consequimur</i> . 3: 409	<i>constituit</i> . G. 2: 271	<i>con nist</i> . 2: 52. 3: 562. 5: 520. 6: 593. 11: 676. 12: 373
<i>confugit</i> . AE. 3: 196. 475. 4: 48	<i>consequimur</i> . 5: 151. 224. 494. 11: 722. 12: 375	<i>constuta</i> . 4: 419. AE. 10: 867	<i>contorta</i> . 9: 705
<i>confugis</i> . E. 8: 18. 66. G. 2: 126. 3: 93. AE. 1: 354. 2: 572. 3: 131. 488. 4: 213. 338. 453. 6: 119. 8: 372. 406. 413. 612. 10: 280. 722. 11: 267. 12: 30. 610	<i>consero</i> . 9: 741	<i>consul</i> . 7: 613	<i>contortum</i> . 11: 561
<i>conjugium</i> . 1: 579. 4: 172. 431. 7: 423. 433. 11: 270	<i>conserere</i> . G. 2: 38	<i>consule</i> . nom. E. 4: 3. 11	<i>contra</i> . E. 7: 8. G. 1: 410. 4: 440. AE. 1: 11. 76. 325. 2: 445. 651. 3: 552. 684. 692. 4: 107. 5: 121. 27. 114. 370. 4: 454. 77. 6: 95. 544. 7: 267. 174. 552. 583. 8: 447. 699. 711. 9: 93. 116. 230. 377. 509. 533. 552. 768. 795. 802. 10: 9. 16. 84. 285. 309. 343. 354. 434. 448. 530. 545. 550. 567. 585. 760. 769. 898. 11: 145. 160. 222. 282. 374. 402. 406. 438. 504. 603. 749. 871. 12: 271. 597. 760. 779. 790. 807. 887
<i>conjugit</i> . E. 8: 32. AE. 10: 653	<i>conserimus</i> . AE. 2: 398	<i>consule</i> . AE. 9: 322	<i>contrallo</i> . G. 4: 259
<i>conjugit</i> . 8: 130	<i>conferam</i> . AE. 467. 5: 259	<i>consulere</i> . 12: 21	<i>contrallus</i> . 4: 195
<i>conjugit</i> . 5: 712	<i>confero</i> . G. 3: 369	<i>consultis</i> . 6: 819. 11: 344	<i>contrabe</i> . AE. 12: 891
<i>conjugere</i> . E. 2: 32. AE. 1: 514. 8: 164	<i>conferum</i> . AE. 3: 594	<i>consulti</i> . 4: 64. 7: 84	<i>contrabimus</i> . 3: 8
<i>conjugit</i> . 10: 105	<i>confessum</i> . 8: 636	<i>consulte</i> . 11: 335	<i>contrabli</i> . G. 2: 34
<i>conjugit</i> . G. 1: 294. 4: 465. AE. 1: 473. 343. 1: 519. 597. 659. 673. 678. 7: 11. 725. 718. 777. 781. 4: 91. 113. 5: 620. 647. 693. 473. 513. 764. 7: 56. 189. 387. 308. 314. 8: 377. 384. 393. 638. 10: 44. 607. 611. 11: 158. 371. 12: 17. 80. 172. 793. 937	<i>confessum</i> . 5: 340. 577	<i>consulta</i> . 6: 351. 11: 410	<i>contraria</i> . 1: 286. AE. 12: 239. 2: 39. 4: 628. 7: 193. 12: 487
<i>conjugit</i> . AE. 8: 133	<i>conferimus</i> . E. 1: 73	<i>consultus</i> . G. 3: 492	<i>contremuit</i> . AE. 7: 515
<i>conjugit</i> . 8: 5	<i>confidant</i> . AE. 11: 321	<i>conferunt</i> . 3: 178	<i>contristat</i> . G. 3: 179. AE. 10: 275
<i>conjugit</i> . G. 2: 497	<i>confident</i> . G. 4: 65	<i>conferere</i> . AE. 7: 125	<i>contudit</i> . AE. 9: 443. ut habent codices Noniani libro de Impropiis V. os.
<i>conjugit</i> . 1: 280	<i>confidere</i> . AE. 1: 572. 2: 624. 3: 162. 6: 67. 7: 176. 9: 145	<i>confereret</i> . E. 10: 43	<i>contulerant</i> . AE. 10: 147
<i>conjugit</i> . 4: 237	<i>confidimus</i> . E. 5: 3	<i>consumimus</i> . AE. 7: 116	<i>contulimus</i> . 11: 283
<i>conjugit</i> . AE. 8: 437	<i>confidit</i> . E. 4: 436	<i>consumpta</i> . 2: 795. 5: 527	<i>contulit</i> . 7: 87. 10: 755
<i>conjugit</i> . E. 1: 15. AE. 5: 642	<i>confidite</i> . AE. 4: 573	<i>con sumptis</i> . 7: 112	<i>contundet</i> . 1: 264
<i>conjugit</i> . AE. 5: 264. 11: 613	<i>confidunt</i> . 5: 136. 10: 5. 12: 915	<i>con surgere</i> . 8: 637. 10: 90. 199	<i>contundit</i> . E. 2: 11
<i>conjugit</i> . 9: 769. 10: 127	<i>confilia</i> . AE. 1: 281. 658	<i>con surgit</i> . G. 1: 141. AE. 7: 530. 8: 157. 9: 749. 12: 719	<i>contulsi</i> . G. 4: 240
<i>conjugit</i> . 3: 319. 4: 316. 535. 7: 555. 9: 600. 12: 42	<i>confilias</i> . 2: 89. 5: 728. 749. 11: 339	<i>con surgit</i> . 8: 110	<i>convallie</i> . 2: 186. AE. 6: 679
<i>conjugit</i> . 3: 136. 4: 168. 7: 96. 331. 12: 811	<i>confilio</i> . 7: 216. 11: 704	<i>con tactus</i> . G. 1: 566	<i>convallibus</i> . G. 3: 176
<i>conjugit</i> . 1: 73. 4: 126. 7: 153	<i>confiliam</i> . 2: 656. 4: 477. 7: 407. 501. 9: 227	<i>con tactu</i> . AE. 3: 217	<i>convallit</i> . 7: 749
<i>Canon</i> . E. 3: 40	<i>confilite</i> . AE. 4: 573	<i>contagia</i> . E. 1: 51. N. tr. 4. G. 3: 469	<i>convallere</i> . G. 1: 457. AE. 3: 24. 3: 6. 148. 12: 774
<i>consanguineus</i> . AE. 12: 40	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contemnere</i> . 1: 360. AE. 3: 77. 8: 364	<i>convallimus</i> . AE. 2: 464
<i>consanguineus</i> . 5: 271. 7: 366	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contemunt</i> . G. 4: 104	<i>convallunt</i> . G. 2: 294. AE. 2: 446
<i>consanguineus</i> . 6: 278	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contemplator</i> . 1: 187. 4: 61	<i>convenerit</i> . AE. 1: 708. 2: 799. 4: 416. 5: 490. 12: 236
<i>consanguinitate</i> . 2: 87	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contemptor</i> . AE. 7: 648. 8: 7. 9: 105	<i>convenerit</i> . G. 1: 3. 255
<i>conscendebat</i> . 12: 736	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contende</i> . G. 2: 96. 4: 412	
<i>conscenderat</i> . 8: 97	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contenderat</i> . AE. 10: 511	
<i>conscendi</i> . 1: 381	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contendere</i> . E. 7: 18. 69. AE. 4: 108. 5: 291. 370. 834. 9: 518	
<i>conscendit</i> . 1: 180. 4: 646. 10: 155	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contenderet</i> . AE. 12: 815	
<i>conscia</i> . 1: 604. 2: 141. 267. 4: 519. 608. 5: 455. 8: 393. 9: 429. 10: 679. 872. 12: 668	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contendit</i> . 9: 623	
<i>conscius</i> . 1: 99. 4: 167. 11: 812	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contendant</i> . 1: 158. 6: 643	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contenta</i> . G. 3: 536. AE. 5: 513. 9: 187. 11: 581	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contentus</i> . 5: 314. 7: 737	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>conterrita</i> . 12: 54	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>conterritus</i> . 3: 597. 9: 123	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contextit</i> . 12: 885	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contextus</i> . 2: 112	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>conticure</i> . 1: 1. 253	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contemnit</i> . 3: 718. 6: 54	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contigerat</i> . 5: 336	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contigerit</i> . 9: 268	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contigit</i> . 1: 96. 2: 649	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contignum</i> . 10: 457	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>continet</i> . G. 1: 259	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>continet</i> . AE. 6: 109. 11: 371	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>continere</i> . E. 8: 40. AE. 1: 433. 2: 168. 239. 5: 18. 509. 6: 606	
	<i>confidit</i> . AE. 4: 573	<i>contingit</i> . G. 2: 322. AE. 7: 480	

IN VIRGILIUM.

conveniens. E. 5: 1
 convertit. AE. 12: 184
 conveniunt. 1: 361; 700. 5: 293. 9: 710; 779
 convertit. 6: 753
 conversus. G. 3: 303. AE. 1: 81. 2: 131. 5: 466. 9: 800. 12: 623
 conversus. AE. 12: 369. 548
 conversus. 2: 73. 11: 121. 12: 172
 conversus. 11: 713. 12: 716
 conversus. 9: 724. 11: 654
 conversus. 12: 377
 convertant. 2: 191
 convertens. 10: 83
 convertens. 5: 582. 11: 745. 800. 12: 705
 convertit. 9: 427
 convertunt. 12: 252
 convertit. 1: 608. 4: 451. 2: 641. 750. 7: 543. 10: 251
 convertit. E. 4: 50. AE. 1: 310. 11: 515
 convertit. E. 5: 69. G. 1: 301. AE. 1: 613. 4: 77
 convertit. 3: 468
 convertit. G. 3: 426
 convertit. AE. 2: 464
 convertit. 2: 507. 3: 414
 convertit. 1: 183
 convertit. 5: 143. 8: 690
 convertit. G. 3: 478. AE. 1: 148
 convertit. 9: 405
 convertit. E. 1: 82. 1: 308. 4: 31. AE. 1: 520. 2: 564. 5: 100. 9: 484. 720. 11: 248. 278. 834
 convertit. G. 1: 66
 convertit. 4: 428. AE. 7: 345
 convertit. G. 2: 522
 convertit. AE. 1: 520. 595. 2: 538. 3: 171. 6: 717. 8: 122
 convertit. 7: 672. 11: 465. 604. nomen proprium viri.
 convertit. G. 1: 123. 330. 3: 106. 4: 70. 470. AE. 1: 303. 722. 4: 528. 5: 138. 643. 729. 6: 493. 804. 9: 55. 12: 5. 10: 87. 12: 233. 455
 convertit. AE. 1: 50. 209. 562. 4: 332. 533. 6: 185. 183. 675. 8: 522. 10: 465. 171. 12: 18. 667
 convertit. 7: 326. 9: 615. 776. 10: 252. 11: 369
 convertit. 5: 126
 convertit. 3: 111
 convertit. E. 2: 1. 56. 61. 69. 5: 16. 7: 2. 16. 20. 70
 convertit. E. 7: 40
 convertit. G. 3: 559
 convertit. vel potius edu-
 rae. E. 5: 21. G. 2: 65
 convertit. E. 5: 1
 convertit. 1: 14. 7: 63
 convertit. G. 2: 299

corymbos. E. 3: 39
 Corinaeum. AE. 9: 571
 Corinaus. 6: 228. 12: 298
 Corinthe. 6: 836
 corymbi. 10: 169
 Aliqui, etiam ex Graecis, primae huius vocis litterae imperite adspiratio- nem addunt, ut *Corythi*, non pauci, quorum est Al- dus, per i Latinum contra verbi originem notant *Corythi*. Nam Graecum est *γυρτός*, quod nostrorum consuetudo per C scriptitat *Corytos*, ex cognatione pu- ro, quam & littera cum g habet, ut tradit Scaurus, a Sp. Carilio grammatico adinventum. Sed illud sane maioris momenti, quod praeter variam lectionem, quam in hac voce ostendunt Noniani codices, etiam il- li, qui emendatores ha- bentur, in libello de gene- re armorum, modo *Coriscis*, modo *Coriscis* legentes, ibi- dem in haec verba scriptum est: *Coriscis*, leve missile in modum sagittarum. Qui- bus nugamentis etiam talio attestati facit Nonius poe- tan, hoc carmine: *Coriscis* *leves humeris & letifer arcus*. Nam *Corythi*, ut emendavi- mus, thecae sunt sagitta- rum, quas & pharetras no- minamus, ut quivis etiam mediocriter eruditus ex ip- sius Poetae verbis facile colligere potest, etiam si alium auctorem non habe- ret. Nam epitheton *leves*, quod parum prudentem Marcellum decepit, ut in sua paraphrasi *leves missile* dixerit, non magis telis quam pharetris convenit, quae dum bene a peritis sa- gittariis gestantur, *leves* fiunt, etiam si sagittis con- ferretae essent: ut, *Pars le- ves humeris pharetras*. Prae- terea verbum *humeris*, pha- retrarum potius, quam missilium lectorem quamvis oscitantem summonere po- tuit, cum illae humeris, haec manu gestentur, qua etiam immittuntur. Idem Poeta, *Aut nostras humeris effisse pharetras*: & alibi, *illa pharetras Fere humeris*. De missili, *Dextra mihi Deus, & telum quod missile* libro: & *Bina manu lato cris-*

pans hastilla ferro. Nec tibi Marcelle parum convenire videri debuit, quia Poeta dixerat, *Quis tela sagittarum*, ut postea earum thecas, id est pharetras, quas nunc *Corytos* appellat, quibus gestantur, deinde arcus, quibus intorquentur, Ae- neae militum humeris ad- penderet. Quae arma, etiam si sagittis exhausta pharetra sit, a militibus ipsis retinentur, veluti sagittas resumuntur. Verum- tum, dum ad sagittas le- vius tuum missile, quam quod ullum sit, incautius addere studes, non intelli- gas, quam etiam Tuscis militibus non modo sagittas cum corytis denas, sed il- los etiam arcu exarmes. Non deest quoque idoneo- rum auctoritas, qua aper- te probatur *Coryton* sagit- tarum thecam vocari. In- geniosus vates, quem tibi etiam legere licuit Trist. lib. 5. Eleg. 8. de Sarmatica Geticaque gente ita cecinit: *In quibus est nemo qui non Co- ryton, & arcum, Telaque vipere lucida felle gerat*. Quae carmina ad exemplum hoc Virgilianum facta esse videntur, nisi quod Naso telorum tertio loco memi- nit, quod Maro primo fa- cit. Sed & Silius, Maro- nis, ut ajunt, simia, quantum tamen illi per in- genium licuit, id expressius testatur lib. 15. *Turba ruit, stridentque sagittiferi Coryti*. Et Papin. Stat. lib. 9. Theb. *Celestibus implet Coryton te- lis*. Et alibi: *Terga Cydonae Corytos arundinis pulsat*. Ubi Lactantius, ejus interpres, sive (ut alii appellant) Lucretius, *Corytos*, in- quit, dicitur theca arcus, aut pharetra sagittarum, aut *Corytos* pro pharetra posuit, ut Virgil. *Coryti- que leves humeris, & letifer arcus*. Ubi etiam illud ob- ter studiosus Lector est ad- monendus, quod hic in- terpres *Coryton* thecam ar- cus etiam dixit esse, non omnino probari posse quod legerim. Quamquam etiam Servius, & alii plerique in hac sententia maneant, Graecos (puto) gram-

maticos secuti: qui ajunt, *γυρτός θύκη τήνων*, quod tamen nullo exemplo pro- bant, ut crediderim *γυρ- τός θύκη τήνων* ab illis dici: non quod arcubus ille induceretur, tamquam theca, sed quia ad arcum ipsum spectaret, quippe qui sagittas contineret, quibus deficientibus, ar- cus nulli sunt. Vel potius *τήνων ἀρτί τῶν ὀϊστῶν*, hoc est sagittarum accipiendum esse. Nam *τήνων*, ut ex antiquis Graecorum Gram- maticis didicimus, singu- lari numero arcum signifi- cat, plurali vero sagittas. Cujus sententiae fidem fa- cere videtur Homer. Rhap- sodiae II. 15. his verbis, *Ὀὐδ' ἀρτί γυρτῶν ἀνδρῶν ἀμφὶ μέσῳ, καὶ τ' ἐξέρ- τας*, quod Latine ad ver- bum sonat: *Neque hi sagit- tarum impressiones utrinque expellabant, neque lacerabant*. *Corythi*. AE. 7: 209. 9: 10. 10: 719
Corythum. G. 4: 127
Corythum. AE. 3: 170
corua. G. 3: 34. AE. 3: 649
cornea. AE. 3: 22. 5: 557. 6: 894
corinthus. G. 1: 217. 433. 2: 526. 3: 55. 218. 370. AE. 1: 190. 7: 483. 789
Corniger Hesperidum fluvio *regnator aquarum*. de Ti- beri. 8: 77
cornipedes. 7: 779
cornipedum. 6: 191
cornia. E. 1: 13. 9: 15. G. 1: 388
corum. E. 3: 87. 9: 25. 10: 59. G. 1: 428. 2: 395. 3: 57. 88. 509. AE. 5: 382. 7: 497. 9: 806. 629. 11: 771. 859
corua. E. 6: 51. 7: 30. G. 3: 222. 232. 4: 299. 371. AE. 3: 549. 645. 4: 61. 5: 479. 832. 6: 245. 7: 488. 615. 8: 2. 10: 725. 12: 89. 721
coruus. G. 2: 448. AE. 9: 698. 12: 267
Corcebus. AE. 2: 342. 386. 407. 424
corona. 3: 525. 5: 556. 8: 684. 9: 508. 551. 10: 122. 112. 475. 12: 744
coronae. gen. sing. G. 1: 222. 2: 66
coronae. nom. pl. AE. 5: 110
coronam. AE. 1: 655. 5: 353. 7: 75. 8: 501
 D 2

INDEX ERYTHRAEI

Gr 14

IN VIRGILIUM.

<i>Cerf.</i> AE. 3: 285	<i>ceros.</i> AE. 9: 614	<i>cucumis.</i> G. 4: 123	67 10:43, 10:67. G. 1:413
<i>Cerf.</i> G. 3: 345	<i>cerosum.</i> G. 4: 182. N. 11:4	<i>cucurrit.</i> AE. 2: 120, 694-5:	148, 178. 187, 190, 2179
<i>Cerf.</i> AE. 4: 70. 8: 294	<i>cruda.</i> AE. 6: 304	251.6:54.8:390. 11:296.	288, 503, 310, 313, 316,
<i>Cerf.</i> G. 1:179 2:115. infu-	<i>crudele.</i> 1:361. 2:324. 11:533	12:66	317, 361, 370, 391, 427,
la. AE. 3: 106. 5: 553	535, 841. 12: 636	<i>cule.</i> E. 1:38. G. 1:12, 14, 344.	438, 450. 458. 467. 483,
<i>Cerf. capidum Oaxm.</i> E. 1:66	<i>crudelem.</i> G. 4: 336. AE. 8:	2: 99, 204, 371, 398. 3:6,	493, 512. 2:193, 209, 218,
Huc advoca, studiose	579. 9: 497	52, 147, 211, 258, 388,	279, 321, 340, 403, 422. 3:
Lector, quae doctus Poli-	<i>crudeles.</i> 1:355. 3:44:6:501,	394. 4:113, 127, 271. AE.	103. 113, 139, 196, 223,
tianus contra Servium pro	585	1:267, 314, 345, 448, 521.	237, 303, 312, 336, 347,
Oaxi Cretae insulas fluvi-	<i>crudeles.</i> E. 5:20. G. 3:1263.	2: 71, 121, 347, 677. 3:	358, 323, 437, 443, 458,
in Miscellaneis disputat.	AE. 1:461. 4: 108. 6:442.	658. 4:59, 181, 206, 212,	462. 4: 21, 97, 103, 110,
AE. 3: 122, 162	8: 146. 10: 386	275, 323. 5: 87, 143, 361,	135, 171, 401, 414, 419,
<i>Cretae.</i> 12: 412	<i>crudelia.</i> E. 5: 23. G. 4:495.	621, 847, 6:11, 358, 215,	488, 514, 521, AE. 1: 36,
<i>Cretaris.</i> AE. 3: 117	AE. 1:218. 3: 616	299, 350. 4:19, 502, 596,	475, 551, 582, 593, 223, 245,
<i>Cretam.</i> 3: 129	<i>crudelibus.</i> 1: 347	812. 7:325, 485, 654, 746,	284, 292, 431, 509, 515,
<i>Cretia.</i> 4: 774	<i>crudelis.</i> E. 2:6. 8:48. 10:19	785. 8:127, 407, 564, 680.	586, 635, 651, 687, 697. 2:
<i>Cretus.</i> AE. 4: 146	AE. 1:407. 2:1368. 4: 311,	9:97, 157, 347, 593, 775.	72, 112, 127, 121, 325, 304,
<i>Cretum.</i> 12: 538	661, 681. 6:24, 359, 446	10: 76, 100, 137, 176,	316, 323, 378, 496, 499,
<i>creti.</i> 9: 672	9: 483	210, 251, 310, 318, 365,	532, 567, 589, 627, 680,
<i>cretum.</i> 4: 191	<i>crudeliter.</i> AE. 6: 425	580, 611, 621, 628, 645.	688, 694, 731. 3: 12, 51,
<i>cretus.</i> 2:74. 3:608. 8:233	<i>crudelinus.</i> 2:746	11: 708, 118, 498, 642,	137, 177, 235, 345, 389,
<i>cretus.</i> G. 2: 533	<i>crudescere.</i> G. 3: 504	679, 786. 12: 65, 162,	416, 448, 522, 568, 577,
<i>Cretus.</i> 3:562, 597, 651, 738	<i>crudescit.</i> AE. 11: 833	215. 518	590, 599, 623, 646, 655,
<i>Cretus.</i> AE. 2:772, 784. 9:	<i>crudescunt.</i> 7:788	<i>culquam.</i> G. 4: 447. AE. 7:	679, 712. 4: 8, 208, 215,
297	<i>crude.</i> G. 3: 20. AE. 5:68.	692. 10: 712	241, 409, 425, 443, 453,
<i>Cretum.</i> AE. 2: 666, 769,	9: 743	<i>culque.</i> G. 2:177. 3:102. AE.	461, 473, 514, 524, 597.
771	<i>crudum.</i> 10: 682	5:100:7: 507:9: 175, 185.	606, 618, 687. 5: 42, 75,
<i>crimen.</i> AE. 10:138. 11:400.	<i>crudus.</i> 7:690	10: 107, 111, 467	84, 170, 289, 328, 362,
12: 16, 600	<i>cruenta.</i> G. 1:306. AE. 6:555.	<i>culum.</i> E. 3: 1. AE. 5: 87	597, 627, 657, 693, 804,
<i>crimina.</i> 6: 433. 7:326, 339	9: 753. 10:340. 462, 862	<i>culmo.</i> E. 10: 71. G. 4: 394,	810, 838, 858, 859, 863.
<i>crimine.</i> 1:65. 3:550. 6: 430.	<i>cruentam.</i> AE. 11: 668	437. AE. 6:324. 7:197. 8:	6:45, 91, 185, 190, 171,
7: 577, 10: 668, 851, 11:	<i>cruentas.</i> G. 3: 203	511. 11: 347, 666	515, 564, 645, 735, 874,
122	<i>cruentat.</i> AE. 10: 731	<i>culmen.</i> E. 1:69	880. 7:127. 39. 61, 105, 124,
<i>criminales.</i> 1: 98	<i>cruentis.</i> G. 4:19. AE. 2:167.	<i>culmi.</i> G. 2:517	130, 148, 166, 246, 418,
<i>crinales.</i> 7:403	3:618. 6: 181	<i>culmina.</i> E. 1:83. AE. 2:446,	427, 462, 528, 603, 667,
<i>crinals.</i> 11: 576	<i>cruento.</i> 1: 296. 2: 272. 3:	478, 695. 4:691. 12:569	674, 697, 700, 720, 735.
<i>crismum.</i> 2: 685. 3:65. 4:148,	632. 8: 397. 9: 341. 10:	<i>culmine.</i> G. 1:402. AE. 2:190,	812, 855, 72, 82, 98, 170,
216, 704 5:528. 6:181. 7:	416, 489. 12: 8	410, 603. 4:186. 7:512. 8:	213, 276, 313, 391, 596,
371, 815 18: 35	<i>cruentum.</i> 11: 474. 12:385	456	522, 525, 561, 621, 703.
<i>crinet.</i> E. 6:68. AE. 2:1277. 4:	<i>cruentus.</i> 11:471. 7: 501	<i>culminibus.</i> 4:462. 5:459.	9: 60, 88, 108, 154, 242,
138, 509, 559. N. 11:41. 6,	<i>crur.</i> G. 1:485. 4: 185. AE.	12: 863	249, 349, 361, 372, 395.
809. 7: 418. 8:34. 9: 651.	3:43. 8:106. 9:434. 10:728.	<i>culminis.</i> AE. 2:458	415, 513, 562, 628, 670,
10: 137 12:69, 605, 870	11:646, 724. 12:340	<i>culmo.</i> G. 1: 317. AE. 8: 674	771, 793, 816. 10:127, 98,
<i>crinibus.</i> G. 4:417, 431. AE. 1:	<i>crure.</i> 4:201, 664. 5:333. 9:	<i>culmo.</i> G. 1: 150. 192	124, 266, 317, 454, 483,
480. 2:404. 7:73, 346, 450	333. 10: 908	<i>culmum.</i> 1: 321	503, 509, 567, 665, 697,
<i>Crinis.</i> AE. 3: 38	<i>crurem.</i> G. 3: 516. 4: 542.	<i>culmus.</i> 1: 11	764. 11:42, 48, 104, 113,
<i>crinita.</i> 7: 725	AE. 3: 661. 5:469. 6:248.	<i>culpar.</i> AE. 4:19. 12:648	276, 279, 304, 394, 406,
<i>crinitus.</i> 1: 740. 9: 618	10: 149 11: 804	<i>culparum.</i> G. 2: 380, 455. 3:	421, 456, 465, 540, 604,
<i>crispans.</i> 1: 311 12: 165	<i>crurep.</i> AE. 4: 687	468. AE. 4: 172	659, 681, 751, 783, 822,
<i>crissa.</i> 9: 50. 10: 869	<i>crura.</i> G. 2: 8. 3: 76. 4: 131.	<i>culpatum.</i> 2: 602	831, 904. 12:76. 114, 154, 208,
<i>crissar.</i> 6:779 7:185. 9:732.	AE. 11: 639	<i>culpa.</i> E. 7:1 G. 1:153. 4:126,	249, 332, 365, 415, 438,
12: 89	<i>crurum.</i> G. 3: 533 192. AE.	372. AE. 8: 63. 10: 141	473, 587, 632, 685, 702,
<i>crissam.</i> 12: 370.	11: 727	<i>culter.</i> G. 1: 14	746, 735, 821, 828. 94, 952.
<i>crissas.</i> 3:468. 9:270. 10:701.	<i>crurp.</i> G. 3: 360	<i>culteris.</i> AE. 11:788	Cum praepositionem ab ad-
11: 8: 121 493	<i>crus.</i> AE. 7: 115	<i>cultisibus.</i> G. 2:114. AE. 8:8	verbis temporis non libuit
<i>crissatus.</i> 1: 468	<i>Crusameri.</i> 7:631. Mutavit,	<i>cultis.</i> G. 3: 492	separare, sed id negotii tot-
<i>crissis.</i> 8: 620. 9: 163, 365,	Inquit Servius. Nam Cru-	<i>cultis.</i> AE. 3: 111. 11:557	um studiose Lectori dedi-
678. 10: 270	stumerium dicitur.	<i>cultros.</i> 6: 148	mus. Qui quibus modis,
<i>Crissum.</i> 11: 775	<i>Crusamitis.</i> G. 2: 88	<i>culta.</i> E. 4: 18. G. 3: 102. 2:	quibusve temporibus apud
<i>Crissus.</i> G. 4:109. AE. 4:700.	<i>cubile.</i> G. 1: 447. AE. 3:324.	51. 4: 559. AE. 3:592. 5:	Poetam jungatur, diligen-
N. de Genere vel colore	4: 585, 648, 8:412. 9:460,	710	tius observet: & plura tor-
vestium.	715 12: 144	<i>cultura.</i> G. 2: 420	rasse ac cetera inveniet,
<i>Crissus.</i> E. 4:44. AE. 11:649.	<i>cubili.</i> E. 4: 63. G. 3:230	<i>cultas.</i> 1: 3, 52. 2:11, 35. AE.	quam quae cum alii Gram-
711. 612 07	<i>cubilia.</i> G. 1:183. 4:45, 243.	8: 316	matici, cum accuratus
<i>Crissus.</i> G. 1: 56	AE. 6: 174	<i>cum.</i> E. 8:28 3:10, 19, 77 4:	Diomedes libro primo tra-
<i>Crissum.</i> G. 1: 447. AE. 4:	<i>cubilibus.</i> G. 1: 411	19:5:11, 74, 88. 6:2, 39 7:	diderit. Quantum vera
585. 9: 450	<i>cubito.</i> AE. 4: 690	36, 32, 8:15, 28, 38, 9:22,	ad descriptionem pertinet,

D. J. fine

INDEX ERYTHRAEI

sunt tempus, cum veteres	227, 385. 7: 583. 8: 109,	415. 3: 138, 157, 229, 305,	12, 317. 10: 574, 592. 11:
<i>Quon</i> pro adverbio nota-	306 10: 96. 11: 334, 745	404, 530, 539. 4: 118, 354.	87. 12: 287, 485
bant; ut in pervetesi Vir-	<i>cunctis</i> . 1: 518, 594. 2: 228. 3:	AE. 1: 261, 646, 662, 678,	<i>cursibus</i> . G. 3: 20, 119, 193.
gil. codice, qui Romae in	97. 5: 249. 7: 230. 8: 162.	704. 2: 595, 599. 3: 476,	12: 84
Vatiana bibliotheca dili-	12: 219	505. 4: 153, 379. 5: 804. 6:	<i>cursu</i> . E. 6: 81 G. 3: 132, 409,
gentissime asservatur, le-	<i>cunctos</i> . 5: 380	654, 691. 7: 365, 402, 443,	529 AE. 11: 157. 2: 321,
gere licet, cum alibi saepe,	<i>cunctus</i> . 1: 154, 233	487. 8: 396. 9: 160, 757.	399, 736 3: 116, 200, 253.
cum ibi: <i>Infusa sub saepe</i>	<i>cuncti</i> . 12: 269	10: 217, 828. 12: 933	4154, 557, 672 5: 67, 253,
<i>otam quom carpit</i> . Quare	<i>cunctis</i> . G. 1: 144. 2: 79. AE. 6:	<i>cursu</i> . E. 3: 61. G. 1: 17. 2:	265, 291, 592. 6: 338, 530,
Victorinus in praeceptis	181 7: 509. 12: 457	439. 3: 112, 286, 319, 384.	591 7: 165, 383, 478, 676,
Orthographiae ita reliquit:	<i>cursus</i> . f. theatri. G. 2: 509.	4: 113, 178. AE. 3: 709	807, 809 8: 221 9: 91, 478,
Cum autem si fuerit adverb.	AE. 5: 644	4: 59, 523, 531. 6: 274,	559. 11: 702, 719, 875,
temporis, per 9 & n sive	<i>cursum</i> . 12: 575	382, 444 7: 345. 8: 401,	879. 12: 484, 489, 683,
unum sine duo scribatis,	<i>Cupava</i> . 10: 186	580. 11: 3: 12: 487 801	751, 763 775, 890. 902
ut <i>Quon primum</i> , <i>Quon</i>	<i>Cupentum</i> . 12: 539	<i>cursu</i> . G. 1: 26, 128. 2: 433.	<i>cursu</i> . G. 1: 40. AE. 1: 324.
<i>faciem</i> . Verum nobis in	<i>cupere</i> . 5: 810. 10: 443	4: 345. AE. 4: 332. 6: 85. 9:	3: 269, 337, 361. 4: 47,
Virgiliana nostra editione	<i>cupiens</i> . E. 6: 7	311. 11: 519. 12: 48	299, 653. 5: 162, 834 6:
placuit magis consuetudi-	<i>cupiat</i> . 8: 16	<i>cursus</i> . E. 7: 51. AE. 8: 511	194, 313 7: 8: 10: 870.
nem nostrorum temporum,	<i>cupido</i> . AE. 4: 194 7: 189.	<i>cursus</i> . G. 2: 397	12: 747
cum indifferenter scribenti-	9: 354. 10: 93	<i>cursus</i> . 1: 341. 2: 263. 4: 187	<i>cursus</i> . E. 8: 4. G. 4: 136. AE.
um, consecrati.	<i>cupido</i> . G. 1: 37. AE. 2: 349.	AE. 8: 607. 9: 518	2: 534. 3: 146, 430, 455,
<i>Cumara</i> . AE. 6: 98	5: 138 6: 133, 373, 721,	<i>cursu</i> . E. 8: 35 G. 2: 504.	460, 507, 717 4: 196. 5:
<i>Cumaram</i> . 3: 442	823. 7: 263. 9: 185	AE. 3: 4	131, 362, 549, 583, 596,
<i>Cumari</i> . E. 4: 4	<i>Cupida</i> . 1: 658, 695	<i>cursum</i> . 4: 608. 8: 19	667, 738. 6: 150. 7: 196.
<i>Cumaram</i> . AE. 6: 2	<i>cupidus</i> . 8: 165	<i>cursu</i> . E. 2: 6 G. 1: 177, 302.	10: 249. 12: 909
<i>cum primis</i> . G. 1: 173. pro in-	<i>cupiens</i> . 9: 796	2: 405 3: 124. 4: 531. AE. 1:	<i>cursu</i> . G. 2: 12. 4: 278. AE. 1:
primis. Utrumque par-	<i>cupiere</i> . 2: 108	227, 562. 2: 775. 3: 153. 4:	748. 3: 238, 641. 10: 284.
ratione dicimus. Illud ita	<i>cupit</i> . 6: 718	341, 394, 448, 488, 528,	11: 737
explicatur: <i>cum primis</i> ,	<i>cupit</i> . E. 1: 64. AE. 4: 394	551, 570, 720. 8: 135. 9:	<i>cursus</i> . f. <i>cur plurima</i> . G.
id est, <i>cum his quas pri-</i>	<i>cupressi</i> . E. 1: 26	225, 489. 11: 821	1: 188
<i>ma facis</i> . hoc ita, in	Romane dixit, quod	<i>cursu</i> . E. 1: 33, 56. 8: 103. 10:	<i>cursus</i> . G. 508. AE. 6: 4. 7:
<i>primis</i> , hoc est, in <i>his</i> ,	Graece confert <i>cupressi</i> po-	28. AE. 3: 451. 9: 218	184
<i>quae prima facis</i> , id est,	suit in Georgicis, & item	<i>cursus</i> . G. 1: 186	<i>Cursum compagibus alium for-</i>
<i>inter prima</i> .	in Aeneid. <i>Idaeis cupressis</i> .	<i>cursu</i> . G. 1: 39. AE. 2: 536	vi, id est equi. f. Trojani.
<i>cumque</i> , <i>quae me cumque</i> .	Nos in regione Veneta,	<i>Cursum</i> . G. 4: 151. AE. 3:	AE. 2: 51 7: 179
AE. 1: 610. per tmesin,	prima syllaba Graeci vo-	132	<i>cursus</i> . G. 4: 299
sicuti, <i>Quo te cumque</i> , (p.	cabuli retenta, <i>Cupressi</i> no-	<i>cursu</i> . AE. 7: 174. 11: 380	<i>cursus</i> lateras. 2: 216
8: 74. 11: 262. 12: 61, 203.	minamus. Quamvis non	<i>Cursus</i> . 6: 811. 8: 838	<i>cursu</i> . 4: 361. AE. 11: 860
& jungitur cum ut, sicuti	desunt, qui etiam assump-	<i>cursu</i> . G. 1: 123. AE. 1: 208	<i>cursus</i> . 7: 381
utcumque. 6: 822	ptione an syllabae, quod	4: 639, 652. 5: 779. 6: 474,	<i>cursu</i> . 3: 564
<i>cumulant</i> . AE. 8: 184. 12: 115	in aliis plerisque vocibus	520. 7: 442	<i>cursu</i> . 5: 533
<i>cumulat</i> . 5: 532. 11: 50	facere consueverunt, im-	<i>cursu</i> . AE. 1: 607	<i>cursu</i> . G. 1: 170
<i>cumulata</i> . 4: 436	peritius quidem <i>Ancipressi</i>	<i>cursu</i> . G. 3: 330. 12: 905	<i>cursu</i> . 1: 360. 2: 189. lateris.
<i>cumulo</i> . 1: 105 2: 498	appellitant. Nisi ex <i>atra</i>	<i>cursu</i> . 3: 360	f. fluminum. 3: 544. AE. 1:
<i>cumulos</i> . G. 1: 105	epitheta fere ipsius arboris	<i>cursu</i> . 1: 132	177. 3: 674. 5: 287
<i>cumbula</i> . E. 4: 21. G. 4: 66.	perpetuo, & <i>Cupressi</i> , &	<i>cursu</i> . 1: 386. AE. 5: 222	<i>cursu</i> Saturni dente, id est,
AE. 3: 105	<i>ante</i> praepositione, ver-	<i>cursu</i> . AE. 8: 408	<i>falce</i> . G. 2: 406. AE. 3: 163,
<i>cunila</i> . G. 1: 143 3: 42. 3: 79.	bum ipsum apud imperitum	<i>cursu</i> . 3: 191	223. 7: 497. 11: 184, 522.
AE. 2: 77, 570, 651. 3:	vulgus coaluerit, quod	<i>cursu</i> . 5: 862	<i>cursu</i> . E. 3: 42
398, 515, 561. 4: 498. 8:	haec arbor ante januas ha-	<i>cursu</i> . E. 4: 46	<i>culpidu</i> . AE. 1: 81. 2: 230. 5:
29, 439. 9: 345. 11: 241.	beri potissimum solita sit,	<i>cursu</i> . 5: 235	208. 7: 817. 10: 733. 11:
12: 180, 472	ut quidam verborum ver-	<i>cursu</i> . E. 5: 29. G. 4: 389. AE.	691. 12: 362, 382
<i>cunila</i> . AE. 5: 614. 12: 51	naculorum originem infeli-	1: 156, 468, 476. 3: 541. 5:	<i>culpidu</i> . 7: 756. 11: 41
<i>cunila</i> . G. 3: 473. AE. 10:	cus tractantes, aliquando	819. 6: 785. 7: 724, 782.	<i>culpis</i> . 10: 484
695	opinati sunt: quod omni-	10: 215, 403, 440, 590,	<i>custode</i> . 1: 564. 3: 122. 6: 424.
<i>cunilando</i> . AE. 6: 846	no non sit verisimile, ut	594. 11: 661. 12: 62, 329,	9: 380
<i>cunilantem</i> . 7: 183, 390. 6:	in nostra Stoica plenius	351, 370, 478, 511, 681	<i>custodem</i> . 5: 546. 6: 395
211. 7: 449. 8: 388. 12: 940	docemus.	<i>cursu</i> . G. 3: 359. AE. 3: 13.	<i>custodes</i> . 2: 492, 262. 5: 237.
<i>cunilantes</i> . G. 1: 136. 3: 488.	<i>cupressi</i> . AE. 3: 64	6: 837. 7: 180, 655, 778. 8:	8: 461
AE. 10: 831	<i>cupressi</i> . 6: 216	432. 10: 581. 12: 327, 322.	<i>custodi</i> . 9: 323
<i>cunilanti</i> . AE. 5: 856. 12: 919	<i>cupressum</i> . G. 1: 20	495, 624, 664	<i>custodia</i> . G. 4: 165, 317. AE.
<i>cunilantibus</i> . G. 4: 102	<i>cupressus</i> . AE. 2: 714	<i>cursu</i> . 6: 653	6: 574. 7: 486. 9: 166
<i>cunilantur</i> . 4: 258	<i>cur</i> . E. 5: 1 AE. 2: 412. 2:	<i>cursu</i> . 12: 325	<i>custodibus</i> . G. 3: 706. AE. 2:
<i>cunilatur</i> . AE. 9: 114. 10:	286. 4: 428. 10: 34. 11: 423,	<i>cursu</i> . G. 1: 174, 114. 3: 18,	166. 9: 151
217. 12: 916	855. 12: 39, 877	91, 104, 113, 181, 533. AE.	<i>custodia</i> . 8: 218
<i>cunila</i> . AE. 1: 559 2: 409 3:	<i>cursu</i> . E. 1: 33, 58. 7: 40 8: 89.	1: 17, 486. 5: 145. 6: 485,	<i>custo</i> . E. 3: 5, 44. 7: 14 10:
100, 189, 363. 11: 58, 20,	10122. G. 1: 33 12: 216 2:	651. 7: 163, 184, 686. 9:	36. G. 1: 17. 4: 110, 215

IN VIRGILIUM.

433. AE. 4: 186, 484. 6: 350. 7: 610, 791. 8: 270, 652. 9: 176, 405, 648. 11: 71, 85, 86

D.

D 4. E. 1: 19. N. tr. 5: G. 1: 40. 2: 48. AE. 2: 691. 3: 15. N. ibid. 5: 689. 6: 66. N. ibid. 370. 7: 331. 9: 81. 10: 62, 421. 11: 789. 12: 97
debat. AE. 3: 137
debat. G. 1: 471. AE. 1: 33. 2: 64. 3: 106. 10: 34. 12: 738
debat. 2: 376
debat. 4: 409, 597. 10: 600
debat. 2: 507. 4: 485. 5: 415. 706, 851. 6: 16. 9: 312, 431. 11: 345, 535. 12: 69, 394
debat. 2: 656, 803
debat. 3: 159
debat. 4: 386. 5: 355. 8: 538
debat. G. 1: 439, 463. 2: 241. 236. 4: 328. AE. 1: 199. 274, 617. 3: 460. 9: 273. 10: 529, 826. 12: 194, 437, 433
debat. AE. 5: 815. 7: 260, 313, 9: 116. 10: 583, 650
debat. 5: 306. 8: 519. 9: 263, 323. 12: 192, 654
debat. G. 4: 536. AE. 1: 293. 2: 391. 4: 627. 9: 254
Dact. AE. 8: 728
Dacus. G. 2: 497
Dardania. 4: 179. AE. 7: 281
Dardanus. 6: 14, 29
Datus. 8: 728
damas. E. 8: 28. G. 3: 539
damas. G. 1: 308. 3: 410
damas. E. 5: 80

Non liberabilis accipien- dum est, ut Nonius & Agreus interpretantur: sed contra, *damnabilis*, ob- ligabilis, intellige; & quasi quadam necessitatis damna- tione obnoxios reddes agri- colas, ad vota solvenda, dum tu illis tamquam ve- rum & praesens numen ad- fueris, ut damnati proprie indicantur, non qui vota tantum fecerint, sed qui etiam ab ipso Deo optata impetrarint: unde tunc vo- torum per solutionis se reos omnino sacros, quasi ex numinis parte voti concepti conditione adimpleta, ma- xime intelligerent. Nam ita mortalium vulgus Deos vovete solet, ut sub con- ditione cum ipso quasi con-

trahat, ut scilicet non alia ratione se voti damnatum, & reum velit, quam si vo- tis petita obtinuerit. Id autem a Poëta ex persona Mopsi ideo dictum est, ut Daphnim numen omnino praesentissimum agricolis rore ostenderet. Quare, cum dixit, *agricolae tibi vo- ta facient*: quia id ad pro- bandum numen non suffice- ret, quod votorum susce- ptio tota de ipsorum agrico- larum opinione penderet; addidit, *Damnabilis tu quae- que votis*, id est, vota eo- rum implebis, unde Deus appareas agricolarum, & ita tibi votis damnati sint, id est, eorum solutioni ob- noxii. Hanc autem red- dendi voti necessitatem Ma- ro rerum omnium pruden- tissimus verbo pontificio & votorum proprio expressit, sicut & alibi *Vovete* dixit. Nam vota reddere, ut et- iam vox illa divina Chri- stianorum auribus incla- mat, *Vovete, & reddite*, omnino necesse est: nec minus sane, quam senten- tia, aut iudicio damnatos, poenas solvere. Unde et- iam in Jure civili nostro, Titulo de legatis primo, species illas legatorum per damnationem factas legi- mus: ut apud Ulpianum per initia tituli; Quisquis mihi Gallicanarum rerum heres erit, damnas esto co- dare: id est, damnatus esto. Et apud Paulum, eo- dem titulo Testator ab he- redibus ita legat: L. Titius & G. Sejus P. Mevio decem dare damnas sunt: id est, damnati. Quod quidem quare legatorum genus per solennitatem verbi *Da- mnas* necessitatem quamdam heredibus omnino praestan- di legata imponebat, ita ut illi modis omnibus solvere legatariis tenerentur, et- iam si damnosam heredita- tem adissent, & res aliena legata esset. Quae postea verbi solennitas atque ne- cessitas (ut interim in re- perquam digna scitu, ju- risperitum agam, id est, muneris mei non obli- scar) cum reliquis tribus Legatorum generibus, quae

olim in usu erant, scilicet per Vindicationem, Sinen- ti modo, & per Praeceptio- nem, (quibus etiam singu- lis generibus, certa quae- dam verba assignata erant, per quae illa significaren- tur) constitutionibus Di- vorum Principum penitus sublata est, quippe cum per omnia aequata sunt legata fideicommissis, ut habetur Digestis, eodem titulo, Symbolo, ne lege dicam, quae non est, Ulpiani pri- mo: & Institutionibus, eo- dem titulo. Sed illud quo- que non dissimulandum, quod legimus antiquitatem non modo *damnatum* voto, sed etiam *voti condemnatum* dixisse. Titinnius Veliter- na, ut est in exemplis Mar- celli, ait: Fortasse notum fuisse, quo die liber foret, nunc ejus voti condemna- tus, immolavit hostiam. Et Turpilius Leucadia: Et amplius illum apparere condecet, quandoquidem voti condemnatus est. Vi- de item alia non pauca ad hanc rem pertinentia apud Macr. Sat. l. 2. c. 2. & hoc ipso Indice in verbo *Faciunt vota, & Reus voti*. *damnati*. AE. 6: 430
damnaverat. 4: 699. N. tr. eodem.
damnet. 12: 727. *Quem dam- net labor*, id est, qui *damnetur labore*, & *daro labori ad- dictus sit*, non autem *liberet* intelligendum, ut halluci- nantur Servius, Marcel- lus, & Sergius, ut scribi- mus in verbo *Perget*.
Damorta. E. 3: 1, 58
Damortas. 2: 37. 5: 72
Damon. 3: 13. 8: 16, 61
Damonis. 3: 17. 8: 15, 5
damus. AE. 2: 145. 3: 191
Danae. 7: 410
Danai. 2: 5, 108, 117, 327, 411, 495, 505, 757, 802
Danais. 2: 396, 617, 669. 3: 288, 601. 4: 425. 9: 154
Danaos. 2: 49, 71, 32, 38, 440. 6: 319
Danaum. 1: 30, 96, 598, 754. 2: 14, 36, 44, 65, 162, 170, 276, 309, 370, 389, 398. 4: 33, 462, 466, 572. 3: 87. 6: 489. 8: 129. 12: 349
dam. E. 6: 69. G. 2: 442, 520.

3: 107, 200, 265, 503. 4: 376. AE. 1: 701. 2: 366, 569, 613. 3: 70, 650. 4: 167. 5: 435, 798. 7: 183, 701. 9: 144, 667. 11: 458, 614. 646. 12: 173, 367, 461, 524, 575
dantem. AE. 6: 585. 8: 670
dantur. 8: 551
dapes. E. 6: 79. AE. 3: 127, 234, 301. 5: 92. 6: 125. 7: 109. 8: 175, 186. 11: 738
Daphni. E. 5: 25, 66. 9: 46. 50
daphnide. 8: 83
daphnidis. 3: 12
daphnin. 2: 26. 5: 20, 52. 7: 7. 8: 76. 84, 86, 90, 93, 94, 100, 102, 104
daphni. 5: 29, 41, 52, 57, 61. 7: 1. 8: 81, 109
dapibus. G. 4: 133. AE. 1: 210. 706. 3: 224, 355, 618. 8: 115
dardana. 2: 618. 5: 119. 6: 75. 7: 219
dardania. 3: 156. 10: 326
dardaniar. 1: 602. 2: 281, 325. 3: 52. 4: 658. 6: 65. 7: 756. 8: 120
dardaniarum. 6: 756. 7: 289. 9: 695
dardanidar. 1: 562. 2: 59, 72, 445. 3: 94. 5: 45, 186, 576. 6: 85, 482. 7: 195. 9: 293, 660. 10: 263. 12: 549
dardanides. 10: 543. 12: 775
dardanidis. 11: 353. 12: 385
dardanidum. 2: 242. 5: 622. 10: 4
dardoni. 4: 640
dardoni. 7: 422. 10: 638
dardanio. 1: 494, 617. 6: 169. 8: 14. 9: 88, 647. 10: 814. 11: 409
dardanius. 3: 596. 4: 626
dardanis. 2: 787
dardanium. 2: 582. 4: 224, 647. 5: 30. 9: 100. 12: 472. 12: 14, 613
dardanius. E. 2: 61. AE. 4: 163. 5: 711. 10: 92, 133. 603
dardanus. 3: 167, 503. 4: 365, 662. 6: 650. 7: 207, 240. 8: 134. 11: 287
Id est, Dardanius, scilicet Aeneas. Marcellus, cum quo mihi saepius quam ve- lim, pro re literaria certan- dum est, falso existimat, *Dardanus*, dici pro *Darda- nius*, ea forma qua *Argus* apud Plautum pro *Argivus*, ut in *Amphitryone* fabula, illo versu: *Amphitryo natus Argus ex Argo patre*. Quasi vero *Dardanus* in minus fre- quenti usu sit Andino vati, quam

INDEX ERYTHRAEI

quam Dardaniæ forma pro- ductiore: qui tamen Dar- dania quater posuit pro Dar- dania.	38, 69, 85, 460, 502, 805, 864, 875, 901, 7: 220, 282, 346, 357, 367, 382, 688, 706, 726, 742, 750, 863, 8: 34, 69, 77, 344, 344, 347, 604, 9: 2, 23, 207, 217, 284, 387, 414, 491, 630, 697, 10: 187, 203, 230, 350, 388, 478, 486, 707, 719, 743, 11: 15, 35, 45, 142, 331, 341, 445, 891, 12: 51, 208, 421, 513, 684, 765, 792	deceperit. 6: 141 decefferat. E. 8: 14 deces. 5: 384, 12: 153 decidit. 5: 517 decimam. G. 1: 284 decimum. AE. 9: 155, 11: 290 Decis. G. 3: 169, AE. 6: 824 decisa. 10: 395 decisio. 11: 5 declinat. 5: 246 declinat. 4: 185 decolor. 8: 326 decoquit. G. 1: 195 decora. AE. 1: 429, 2: 448, 4: 559 decorat. 3: 143 decoram. 1: 388, 9: 365 decorant. 6: 217 decorate. 11: 25 decurt. dat. E. 4: 32. Nom: plurali. AE. 5: 133, 12: 126 decoria. 5: 174, 647 decurro. 12: 210 decorat. 11: 194, 480 decorum. 2: 392, 4: 589 decurrit. 4: 475. N. tr. 5. v. decerno decurt. 4: 597, 10: 94, 11: 117, 12: 797 decurrens. AE. 11: 490 decurro. 4: 153, 11: 189 decurrit. 2: 41, 5: 21, 61 decurrit. E. 5: 84 decursu. AE. 12: 523 decus. E. 4: 11, 5: 14, G. 2: 40, AE. 1: 592, 2: 89, 4: 350, 5: 229, 6: 6, 546, 7: 475, 8: 301, 9: 18, 405, 10: 335, 407, 858, 11: 155, 508, 657, 12: 58, 83, 142 decussit. G. 1: 131, 2: 404 decussat. 4: 12 decussit. AE. 10: 718 dede. G. 4: 90 dedecus. AE. 10: 681, 11: 789, 12: 641 dedecum. 11: 49 dedecus. 12: 152 dedecus. G. 4: 487. AE. 1: 196, 3: 19, 145, 3: 349, 4: 651, 5: 538, 572, 7: 560, 8: 560, 10: 172 dedere. G. 1: 287, 3: 85, 117, 247, 378, 4: 204. AE. 1: 393, 2: 53, 243, 566, 3: 238, 337, 566, 9: 686, 10: 418, 11: 190, 12: 696 dedecus. AE. 4: 436 dedecus. 10: 49, 11: 118 dedecus. 9: 292 dede. 2: 279, 6: 89, 10: 93 dedignata. 4: 536 dedimus. 4: 213 dedissem. 4: 696, 10: 854 dedissem. 2: 136, 11: 112 dedisset. 8: 513, 570, 9: 704, 11: 118, 568	dedisti. 5: 195, 7: 12, 12: 637 dedit. E. 1: 45, 4: 37, 8: 96, G. 1: 276, 2: 20, 366, 455, 3: 267, 480, 4: 529, AE. 1: 66, 176, 248, 521, 738, 2: 171, 310, 482, 730, 3: 75, N. tr. 5: 455, 380, 5: 139, 379, 6: 76, 628, 7: 24, 321, 471, 520, 554, 8: 30, 167, 322, 405, 541, 9: 173, 816, 10: 200, 235, 242, 383, 393, 408, 633, 704, 870, 11: 385, 795, 799, 840, 12: 81, 211, 301, 341, 441, 540, 681, 879 dedita. AE. 8: 132 deducam. G. 3: 11 deducat. 3: 122 deducit. 2: 114. AE. 10: 618 deducere. E. 6: 71, 8: 69, N. tr. 5. G. 1: 255, 269, N. ibidem, 2: 354. AE. 1: 890, 6: 397 deductum. E. 6: 5 Rece notat Macrobinus, deductum pro tenui elegan- ter positum, ad imitatio- nem antiquorum, qui de- ductam vocem, tenuem, & demissam dicebant; & similiter vocem deducere, te- nuem & rinnulam reddere; ut plenius testibus ab eo ci- tat's probatur. Hinc deducere pro imminuere & detrachere unde & deductio pro imminutione, Pediano Alconio auctore. Et Paulus ju- risconsultus Digestorum li- bro 50. Titulo illo aureo, de verborum & rerum signi- ficatione, scribit: Bona intelliguntur cuiuscumque, quae deducto aere alieno superfunt. Quod autem Honoratus Grammaticus ait, deductum tenue, trans- latio a lana, quae deduci- tur in tenuitatem, tripli- citer quidem ab eo pecca- tum est. Primum, quod deductum carmen, de simili- tudine lanae dici existima- vit. Deinde, quia putavit lanam, quotiescunque de- ducitur, in fila tenuiora exire necesse esse: quasi docta neticis manus a rudē omnino non intersit: N. si respectu globi lanae hoc ip- sum dixerit, unde fila de- ducta prae ipsius crassitudi- ne tenuia esse videantur, quod omnino magis ine- ptum esset. Tum etiam, quia, etsi hanc Servio filio- rum tenuitatem condona- mus, falso credidit, de final-
--	---	---	---

IN VIRGILIUM.

similitudine illorum tenuitatis, tenuitatem quoque carminis Bucolici significari, quod sane contrarium est. Nam linguae Latinae usus & ratio ita postulat, ut *Ducere carmen*, & *Deducere*, simpliciter, etsi quidam aliter senserint, pro eo quod est *carmen scribere*, qualemque illud sit, etiam Heroicum, accipiamus; quod ejus scriptura per versuum quamdam deductionem, tamquam linearum, certis suis cuiusque quasi metis praescriptarum, ducatur & exaretur, quippe quod certis legitimisque pedibus clauduntur. Sicuti & nentes filum in solitam longitudinem intorquendo deducunt, quo postea fuso involuto, rursus ad lanae globum manum revocant, aliud identidem filum deducturae *Persum*, quantum unica deductione intorquent, femellae nostrates appellant, a vehendo, puto, quod a collo devehatur, vel acu ducatur, dum soletur: unde aliae *Angonae* quasi *Arumae*, de eadem re, ab acu appellatione deducta. Nisi verum a vinciendo, id est, suendo, denominatam malis, ut diffusius in nostro Stoice tradimus. Sed ad probanda ea, quae diximus, accedamus. Naso: *Inquit tu adversus carmen intras, ut nullum Duce me tristi sustinuisse manu.* Ubi advertendum, quod pro nobis, manu ducere apertissime dictum est. Horatius Sermone lib. 1. satyra ultima: *Inter opus aris, Ut nemo, Vapula ducit, & idem ipse Horat. ad Augustum, Quam lamentantur, non apparet lachrymas, Et tenui deducta permuta filo.* Ubi adjunctione tenui filo carmen perfectum ingenio, & elaboratum industria Venusinus Poeta accipit, quia *ducere carmen*, & *deducere*, ut dicamus, facit ipsa carminis scriptio & exaratio, ut diximus, quasi lineae cuiusdam brevioris terminatae. Uade fortasse *Prosa ducta*, & *ducta* nullo pacto Latine diceretur, quae quod porro versum protendatur,

ita est appellata. Nulla igitur in his locutionibus tenuitas intelligitur. Quin potius si his addas *tenui filo*, non etiam tenuitatem illam Servii significabis, quam intelligit, ut res ipsa est, carmen Bucolicum scriptum: sed sicut tenuitas filinetricem semper ipsam summopere commendat, ita carmen tenui filo deductum, magnopere auctoris ingenium accuratissimum laudat: ut Horatii nostri auctoritas docet. Neque iridem in illo loco, *Primaque ab origine mundi Ad mea perpetuum deducite tempora carmen*, ulla tenuitas significatur; sed continuatio quaedam perpetua serie ab orbe condito ad sua usque Vatis tempora derivata. Sicut & illud, *Carmen na praenuntians animo deducta sereno*, originem carminis, quod ab animo proficiscitur sereno, declarat. Caeterum si Honoratus Grammaticus diligentius animadvertisset differentiam, quae est inter *dicere carmen deductum*, & *ducere*, aut *deducere carmen*, dum in sua paraphrasi *deductum* tenue recte interpretatur, profecto non ad translationem aliquam lanae incantius recurrisset, sed ad exempla potius Macrobianae. Nam cum *dicere carmen*, & *carmen ducere*, & *deducere*, idem fere sint; nugationem incurrisset vates alioqui diligentissimus: nisi *deductum*, id est, *tenui*, ea ratione exponeretur, quam diligenter Macrobius observavit. Quem tamen etiam in sua paraphrasi lapsus obiter animadvertimus, quod ait: *Deductum pro tenui & subtili.* Nam etsi haec aliquando synonyma sunt, diverso tamen sensu carmen subtile & tenue dicimus: nam & ingenium subtile appellamus in ejus laudem; quod rursus, cum vituperamus, tenue vocamus: & tenuitas carminis numquam commendatur, nisi cum lex praecipua Bucolici carminis laus, ut tenue sit. Unde

Poeta, *Silvestrem tenui musam meditaris avena* & similia non pauca. Quod autem scribit Nonius, hic *deductum pro molli & suavi* accipiendum, merae nugae sunt. *deducunt.* AE. 3: 71. 4: 398 *derant.* 7: 262 *derant.* G. 2: 233 *derant.* E. 7: 7 *derant.* AE. 10: 378 *derant.* G. 4: 282 *derant.* AE. 12: 2 *derant.* 12: 255 *derant.* G. 2: 478 *derant.* AE. 10: 905 *derant.* 11: 886 *derant.* 2: 447. 9: 114. 5: 11, 333. 10: 130. 12: 586. 6: 17 *derant.* G. 1: 448 *derant.* AE. 2: 292 *derant.* 8: 493 *derant.* 10: 709 *derant.* E. 7: 47. N. 11: 5 12: 165 *derant.* 7: 6 *derant.* G. 3: 544. AE. 2: 292 *derant.* AE. 8: 658 *derant.* 2: 521 *derant.* 12: 437 *derant.* 2: 257 *derant.* 4: 126. 5: 730. N. 11: 5 *derant.* E. 8: 60 *derant.* 9: 604 *derant.* 10: 638 *derant.* G. 4: 438 *derant.* AE. 1: 157. 2: 128. 3: 565 *derant.* 7: 126 *derant.* 6: 196 *derant.* 6: 352 *derant.* G. 1: 149 *derant.* 6: 354 *derant.* 11: 424 *derant.* G. 1: 290. 3: 96. AE. 2: 505. 4: 689. 6: 143. 11: 231 *derant.* G. 2: 290 *derant.* AE. 12: 130 *derant.* E. 2: 22 *derant.* G. 3: 519. AE. 7: 1249 *derant.* AE. 6: 652 *derant.* 8: 520 *derant.* 11: 216 *derant.* 11: 495. 6: 156 *derant.* 6: 220 *derant.* 11: 59 *derant.* 10: 331 *derant.* 7: 495 *derant.* G. 3: 447. AE. 8: 549 *derant.* AE. 1: 404. 11: 501 *derant.* 12: 805 *derant.* G. 4: 255. AE. 10: 844 *derant.* G. 4: 478 *derant.* AE. 10: 526 *derant.* G. 3: 376

derant. 2: 507 *derant.* 2: 300 *derant.* AE. 11: 748 *derant.* G. 4: 269 *derant.* AE. 6: 89 *derant.* 9: 298 *derant.* 2: 744. 7: 678. 12: 643 *derant.* G. 4: 475. AE. 6: 306 *derant.* AE. 9: 98 *derant.* 6: 83 *derant.* G. 2: 59 *derant.* 1: 198 *derant.* AE. 2: 549 *derant.* 4: 13 *derant.* 4: 551 *derant.* 12: 376 *derant.* G. 3: 167. AE. 1: 131. 2: 56. 3: 464. 5: 712. 6: 678. 8: 317. 9: 480. 12: 87 *derant.* 4: 124. 10: 675. 12: 883 *derant.* 1: 110. 8: 243 *derant.* 6: 52 *derant.* 5: 142 *derant.* G. 1: 479. 3: 432 *derant.* AE. 1: 710. 2: 247. 3: 843. 9: 4: 556. 6: 551. 7: 304. 8: 201. 12: 336. 7: 391. 780 *derant.* 10: 546 *derant.* 3: 320. 5: 542. 8: 226. 10: 319. 11: 580 *derant.* 11: 480. 8: 33 *derant.* 4: 152 *derant.* 3: 317. 5: 490 *derant.* 6: 581 *derant.* 6: 862 *derant.* 8: 770 *derant.* 12: 655 *derant.* 10: 858 *derant.* G. 3: 422 *derant.* AE. 11: 665 *derant.* 1: 333. AE. 8: 428. N. 11: 5. 10: 753. 11: 642 *derant.* E. 3: 58. 5: 15. G. 1: 106. 2: 79. 3: 565. 4: 161. 225. AE. 1: 195. 6: 14. 2: 391. 6: 91. 3: 327. 3: 71. 4: 501. 6: 9. 4: 561. 5: 141. 152. 258. 296. 303. 321. 400. 741. 773. 6: 434. 7: 56. 8: 12. 890. 7: 135. 8: 66. 481. 9: 766. 781. 10: 261. 12: 195. 889 *derant.* G. 4: 143 *derant.* AE. 1: 72 *derant.* 6: 36. 500 *derant.* 2: 310 *derant.* 6: 510 *derant.* 6: 495 *derant.* 6: 544 *derant.* E. 6: 16. AE. 5: 712. 7: 620 *derant.* AE. 3: 238 *derant.* 2: 262 *derant.* 2: 377. 5: 818. 10: 596 *derant.* 7: 411 *derant.*

delat.

INDEX ERYTHRAEI

<i>delati</i> . 3: 219. 5: 57. 7: 22	<i>demittitis</i> . G. 1: 13	1575 1053 443. 725	<i>deseris</i> . 3: 711 4: 323. 10: 594
<i>delato</i> . 3: 154	<i>demittitur</i> . E. 4: 7	<i>desol</i> . E. 1: 17. 5: 23. 8: 103	<i>deserit</i> . E. 8: 30 G. 1: 364. AE.
<i>delatus</i> . 3: 441	<i>demittunt</i> . G. 2: 525. AE. 3:	G. 1: 338. 2: 493 3: 456. AE.	4: 144 5: 220. 7: 555. 9:
<i>delecta</i> . 2: 118. 4: 130. 8: 499.	535. 12: 609	1: 543. 2: 181. 3: 20. 6: 18.	694. 11: 470 12: 683. 698.
9: 216	<i>Demodocum</i> . 10: 413	700. 4: 50. 492. 510. 519.	711
<i>delectae</i> . 3: 115	<i>Demoleo</i> . 5: 260	681. 5: 686. 6: 68. 7: 586.	<i>deserta</i> . E. 6: 81. G. 3: 2919
<i>delecti</i> . 9: 162	<i>Demoleus</i> . 5: 265	593. 597. 9: 642. 11: 269.	142. 462. 476. AE. 1: 384.
<i>delectos</i> . E. 4: 35. AE. 3: 58.	<i>Dermophaonta</i> . 11: 675	12: 260. 582. 839	2: 562. 3: 122. 646. 4: 429
7: 152. 11: 431	<i>demoror</i> . 2: 648. 3: 481. 10:	<i>depascat</i> . G. 1: 122	330. 677 7: 404. 8: 191.
<i>delectus</i> . G. 3: 71	30. 11. 175	<i>depascent</i> . G. 3: 458. AE. 2:	11: 514
<i>delegere</i> . AE. 8: 53	<i>derum</i> . G. 1: 47 3: 205. 280.	215	<i>deserta</i> . AE. 2: 714 11: 848
<i>delegi</i> . 5: 191	AE. 1: 619. 2: 743. 795. 6:	<i>depascent</i> . G. 4: 539	<i>desertas</i> . 3: 4
<i>delegit</i> . 11: 658	154. 330. 573. 617. 9: 445.	<i>depassa</i> . E. 1: 55. AE. 5: 92	<i>deserti</i> . G. 4: 508. AE. 2: 572.
<i>delevo</i> . 6: 248	815. 10: 849. 12: 6	<i>depellant</i> . G. 2: 121	11: 412
<i>deletas</i> . 11: 898	<i>derus</i> . 11: 329	<i>depellere</i> . E. 1: 12. AE. 9:	<i>deserti</i> . AE. 12: 863
<i>Delia</i> . E. 3: 67. 7: 29	<i>denas</i> . 11: 326	109. 118	<i>deserto</i> . 2: 24. 12: 664
<i>delibans</i> . AE. 12: 434	<i>denique</i> . E. 2: 7. G. 1: 461. 2:	<i>dependent</i> . AE. 1: 726	<i>desertorum</i> . 12: 15
<i>delige</i> . G. 4: 540. AE. 5: 721	112. 248. 369. 450. AE. 2:	<i>dependet</i> . 6: 301. 10: 836. 11:	<i>desertos</i> . 2: 28 5: 612
<i>delicias</i> , vel per c. <i>delicias</i> .	70. 295 3: 439. 12: 793	693	<i>deservere</i> . 2: 565. 3: 618. 4:
E. 2: 2. 9: 22	<i>denis</i> . AE. 1: 381. 10: 111	<i>deponas</i> . 11: 49	582. 7: 394
<i>delitui</i> . AE. 2: 136	<i>denia</i> . G. 1: 419. 445. 2: 127.	<i>depono</i> . E. 9: 62	<i>deservisse</i> . 7: 291
<i>delituit</i> . G. 3: 417	275. 3: 86. AE. 6: 7. 592. 7:	<i>deponere</i> . 3: 12. N. tr. 5	<i>deservit</i> . 2: 791
<i>Delius</i> . AE. 3: 162. 6: 12	673. 9: 514. 551. 12: 409.	<i>depono</i> . 3: 11	<i>desidia</i> . G. 4: 94
<i>Delos</i> . G. 3: 6	466. 575. 744	<i>deponunt</i> . AE. 5: 751. 7: 108.	<i>desidiar</i> . AE. 9: 615
<i>delphinus</i> . E. 8: 56	<i>densae</i> . G. 1: 342. 4: 75. AE.	12: 564	<i>designant</i> . 5: 755. 7: 157
<i>delphinus</i> . AE. 8: 673	7: 64. 720. 12: 663	<i>deposita</i> . 2: 76. 3: 612	<i>desistit</i> . 12: 355
<i>delphinum</i> . 3: 428. 5: 594.	<i>densantur</i> . G. 1: 248. AE. 7:	<i>depositi</i> . 12: 395. N. tr. 5	<i>desistit</i> . 10: 413. 11: 500. 12:
9: 119	294	<i>deposuerit</i> . 12: 707	741
<i>delubra</i> . G. 3: 13. 4: 541. 549.	<i>densas</i> . E. 1: 14. 2: 3. 9: 60	<i>deposuit</i> . G. 2: 14	<i>desine</i> . E. 3: 19. 8: 61. 9: 66 G.
AE. 2: 225. 248. 4: 56. 66.	<i>densat</i> . G. 1: 419. AE. 11: 650	<i>deprecor</i> . AE. 12: 931	4: 448. AE. 4: 360. 10: 881.
8: 716	<i>densare</i> . 12: 264	<i>deprensa</i> . 10: 98	12: 200
<i>delubri</i> . AE. 2: 410	<i>densi</i> . AE. 9: 382. 514. 11:	<i>deprensis</i> . G. 4: 421	<i>desinit</i> . E. 4: 9. 8: 11
<i>deludant</i> . 10: 642	834. 12: 189. 457. 563	<i>deprensum</i> . AE. 8: 247	<i>desinit</i> . 3: 61. AE. 10: 112
<i>Delum</i> . 4: 144	<i>densior</i> . G. 3: 308. 4: 80	<i>deprensus</i> . 5: 521. 272	<i>desiste</i> . AE. 12: 60
<i>delusit</i> . 6: 344	<i>densis</i> . G. 1: 382. 2: 142. 411.	<i>depressas</i> . G. 1: 176	<i>desistere</i> . 1: 37. 10: 441
<i>demens</i> . E. 2: 60. AE. 2: 94. 4:	AE. 2: 383. 409. 3: 23 5:	<i>depresso</i> . 11: 45	<i>desolati</i> . 11: 870
78. 107. 374. 469. 562.	459. 696. 7: 565. 11: 523	<i>depromer</i> . AE. 12: 590	<i>desol. vinnis</i> . 11: 367
6: 172. 180. 590. 9: 560.	<i>densissima</i> . G. 2: 17. AE. 9:	<i>deprompsit</i> . 9: 859	<i>despellant</i> . 7: 740
577. 728. 10: 813. 11:	555	<i>depromunt</i> . 5: 501	<i>despellere</i> . 1: 396
276. 399. 12: 601	<i>densissimus</i> . G. 1: 333. AE. 10:	<i>depulit</i> . 5: 717. 9: 38	<i>despellat</i> . 10: 409
<i>dementia</i> . E. 2: 69 6: 48. G. 4:	373	<i>depulsis</i> . E. 3: 82	<i>despellens</i> . E. 2: 19. N. tr. 5.
488. 5: 465. 9: 601	<i>denso</i> . G. 2: 275. 1: 124. 4:	<i>depulsas</i> . 7: 15	AE. 4: 16
<i>demere</i> . AE. 2: 775. 3: 153.	216. AE. 2: 450. 9: 788.	<i>depulsus</i> . G. 3: 187	<i>despicere</i> . G. 2: 187
8: 35	12: 442	<i>Deserunt</i> . AE. 9: 850	<i>despicens</i> . AE. 1: 224
<i>demerfis</i> . 9: 119	<i>denso</i> . G. 4: 347. AE. 2: 511.	<i>desipe</i> . G. 2: 242	<i>despicis</i> . E. 8: 31
<i>demessum</i> . 11: 68	10: 178. 379. 719	<i>desi</i> . AE. 11: 356	<i>despiciat</i> . G. 1: 296
<i>demisero</i> . 2: 85. 9: 437	<i>densus</i> . G. 3: 196. AE. 10: 361	<i>desarvit</i> . 4: 52. 10: 569	<i>desinat</i> . AE. 2: 129
<i>demiserit</i> . 9: 527	<i>densalia</i> . G. 1: 172	<i>descendat</i> . 12: 649	<i>desistunt</i> . E. 1: 61
<i>demisit</i> . 1: 297 4: 694. 6: 455.	<i>dente curvo</i> , id est, <i>falce</i> . 2:	<i>descendens</i> . G. 2: 497. AE. 6:	<i>desistat</i> . AE. 4: 326
9: 804	406. <i>nunc</i> , id est, <i>vomere</i> .	832	<i>desistat</i> . 1: 722. 2: 509. 6: 814.
<i>demissa</i> . 1: 561. 3: 320. N. tr.	423. AE. 6: 3	<i>descendere</i> . 4: 159. 5: 782. 11:	7: 693
5. v. 4: 263. 7: 278. 8: 460.	<i>dentem</i> . G. 1: 262	450	<i>desunt</i> . E. 8: 67
10: 73. 11: 595	<i>dentibus</i> . 2: 141 3: 514. AE.	<i>descendet</i> . E. 9: 60	<i>desuper</i> . 1: 165. 420. 2: 47. 42
<i>demissam</i> . 12: 635	3: 627. 664. 7: 249. 667.	<i>descendimus</i> . AE. 3: 565	122. 7: 678. 8: 249. 9: 639.
<i>demissar</i> . G. 3: 35. N. ibid.	8: 230. 10: 718	<i>descendit</i> . G. 2: 326. 4: 213.	12: 295
<i>dares</i> . 3: 500	<i>dentis</i> . G. 3: 379	AE. 5: 681. 6: 404. 8: 423	<i>des</i> . G. 1: 350. AE. 3: 584.
<i>demisso</i> . AE. 12: 220	<i>dentur</i> . AE. 5: 737	<i>descendo</i> . 2: 632	4: 429. 10: 617 12: 346.
<i>demissum</i> . 1: 288. 2: 262.	<i>denuntiant</i> . G. 1: 453. AE. 3:	<i>descendans</i> . 7: 675	592
Quamquam idem Non.	366	<i>descensus</i> . 6: 126	<i>deserta</i> . G. 3: 258. AE. 1: 241
<i>demittat</i> . 12: 884	<i>des</i> . 1: 303. 589. 3: 632. 5:	<i>describent</i> . 6: 851	<i>desertus</i> . 10: 133
<i>demitte</i> . G. 4: 542. AE. 5: 692	467. 6: 304 7: 661. 8: 365.	<i>descripti</i> . E. 5: 14	<i>deterior</i> . □ 4: 89. N. tr. 6.
<i>demittere</i> . E. 9: 8. G. 4: 558	601. 9: 97. 337	<i>descriptis</i> . E. 3: 42. AE. 3: 445	AE. 8: 126
<i>demittit</i> . G. 2: 231	<i>derum</i> . G. 1: 24. 4: 122. AE.	<i>deserto</i> . AE. 8: 438	<i>deterimus</i> . G. 3: 82
<i>demittimus</i> . AE. 2: 398	112. 54. 2: 365. 745. 764. 3:	<i>deserat</i> . G. 1: 70	<i>deterere</i> . E. 2: 72
<i>demittit</i> . 1: 297. 4: 268. 10:	171. 406. 4: 12. 178. 282.	<i>deterere</i> . AE. 4: 543. 10: 600.	<i>detinet</i> . 10: 45. AE. 2: 786. 4:
662. 12: 853	576. 671. 6: 3. 1. 7: 90.	649	85. 348. 10: 809
	136. 8. 187. 9: 786. 11:	<i>deterimus</i> . 3: 390	<i>determent</i> . 5: 832

deter-

IN VIRGILIUM.

deurgant. AE. 4:196 5:165.
detest. 9: 346
detraheret. 5: 260
detrahit. G. 4: 513. N. tr. 3
detrellant. 3: 57
detruere. AE. 9: 496
detruere. 9: 594. 7: 469. 9: 510
detruunt. 1: 145
detruunt. 7: 773
detruunt. 11: 773
detulit. 4: 299. 358. N. tr. 3
 9: 19. 11: 417
detur. 3: 7
deturbabat. 5: 175. N. tr. 3-9:
 411. N. ibid. 10: 555
Deturion. G. 1: 61
detur. 1: 408
deturere. AE. 1: 165. 6: 633
deturunt. 4: 115
deturunt. 4: 166
deturunt. 11: 207
detur. 3: 241. 4: 193
detur. AE. 9: 264. 10: 370.
 11: 268
detur. 8: 394
detur. E. 8: 35 G. 4: 221. AE.
 4: 358. 6: 79 8: 275. 9: 659
detur. E. 4: 15. 49 G. 2: 148.
 473 3: 486. 4: 276. 448.
 511. AE. 1: 9. 229. 2: 54.
 156. 124. 257. 613. 788.
 3: 59. 115. 375. 476. 4: 2.
 268. 5: 707. 6: 122. 179.
 561. 565. 986. 7: 58. 239.
 306. 584. 610. 8: 17. 141.
 698. 9: 12. 10: 101. 218.
 251. 470. 875. 11: 4. 233.
 785. 12: 199. 851
detur. 4: 702
detur. G. 4: 349 AE. 2:
 449
detur. AE. 11: 442
detur. 11: 214
detur. 1: 712
detur. E. 1: 6. 19. 4: 63. 5: 64.
 8: 75. 10: 26. 61. G. 1: 292.
 1: 19. 3: 192. 4: 515. AE. 1:
 199. 719. 3: 338. 715. 4: 440.
 574. 651. 5: 391. 640. 842.
 854. 6: 46. 348. 749. 7:
 498. 8: 31. 352. 9: 77. 211.
 601. 711. 10: 71. 414. 773.
 11: 118. 12: 321. 419.
 500. 677
detur. 4: 299. 5: 162. N. tr. 3.
 8: 302. N. ibidem. 9: 769
detur. 4: 307. 6: 451. 879.
 7: 166. 474. 9: 289. 469.
 747. 10: 313. 341. 395.
 11: 171. 178. 319. 12:
 413. 416. 538
detur. E. 1: 36. AE. 4: 579
 8: 567. 10: 610. 773. 11:
 118. 385. 12: 97
detur. G. 1: 235. 329. AE. 11:

98. 314. 611. 2: 291. 425.
 591. 4: 60. 704. 5: 457.
 478. 642. 692. 6: 486. 656.
 8: 354. 563. 9: 320. 677.
 807. 10: 226. 246. 279.
 326. 359. 650. 830. 11:
 267. 408. 518. 556. 651.
 862. 12: 141. 50. 206. 403.
 644. 659
detur. 1: 408. 2: 723. 4: 104.
 7: 499. 8: 164. 10: 517.
 797. 847. 11: 291
detur. 1: 408. 3: 610. 670.
 4: 314. 5: 443. 6: 370. 697.
 7: 234. 8: 124. 164. 178.
 558. 9: 741. 10: 414. 823.
 11: 277. 672. 750. 12: 196.
 311. 579. 714. 930. 939
detur. 1: 514. 3: 83. 6: 613.
 8: 467. 9: 250. 558. 11:
 165. 414
detur. 2: 444. 8: 274. 11:
 606. 735
detur. G. 3: 86
detur. AE. 5: 831
detur. 3: 413. 420
Di. 6: 324
dia. 11: 657
Diana. prima longa. 1: 499.
 prima brevi. 11: 582
Dianoe. 3: 681. 4: 511. 7:
 306. 764. 769. 11: 537.
 651. 857
Dianam. 11: 843
die. E. 3: 1. N. tr. 5. 31. 104.
 8: 78. AE. 1: 753. 4: 615.
 6: 318. 343. 7: 546
diraba. 5: 73. 4: 126
dicam. G. 1: 111. 2: 95. 216.
 4: 5. 537. AE. 2: 712. 2:
 388. 4: 43. 6: 712. 7: 41.
 11: 348
dicamus. E. 10: 6. AE. 11: 322
dicat. E. 4: 59. 10: 14. G. 1:
 350
dicat. 5: 60. N. tr. 3
dicatur. E. 6: 71
dicamus. E. 5: 51. 8: 5. G. 2:
 393
dicenda. E. 10: 6
dicendum. G. 1: 160
dicent. AE. 3: 550. 10: 744.
 12: 950
dicent. 6: 850
dicente. 10: 108
dicentem. 4: 161
dicentur. 5: 613
dicere. E. 4: 54. 5: 2. 6: 5. 8: 8.
 9: 35. G. 1: 461. 1: 46. 4:
 302. AE. 2: 791. 4: 391. 7:
 370. 449. 8: 12. 9: 233. 10:
 555. 11: 345. 508. 12: 112
dicere. E. 9: 4. AE. 6: 162
dicet. AE. 1: 277. 12: 40
dicet. E. 3: 59
dicetur. 8: 272
dicit. G. 4: 356

dicite. E. 3: 55. 8: 63. AE.
 1: 137. 6: 669. 7: 195. 8:
 119. 9: 79
dicitur. AE. 4: 204. 5: 602. 6:
 107. 1215. 7: 409. 9: 591
dic. 1: 81. 2: 115. 678. N.
 in Differ. verb. inter spe-
 ratam, & dictam, & pa-
 ram, & sponsam. 790
 3: 169. 250. 702. 4: 226.
 380. 424. 5: 32. 315. 852.
 6: 73. 177. 628. 7: 212.
 292. 323. 471. 8: 175. 317.
 511. 583. 9: 421. 10: 194.
 244. 448. 491. 584. 600.
 612. 633. 11: 330. 12: 11.
 75. 81. 442. 644. 895
dic. 3: 210
dic. 3: 171
dic. E. 6: 56
dic. G. 2: 536
dic. G. 4: 151
dic. AE. 4: 73
dic. 7: 671
dic. 12: 412. Lege
 ex Theophrasto, quem
 potissimum hoc loco poeta
 sequitur: Non autem Di-
 am, ut hactenus passim
 codices, etiam Aldini. Nam
 Graece est *δίνταμιν*.
 Adi Hermolaum in Corolla-
 rio, & recentiores.
disti. 9: 387
distis. 1: 153. 197. 579. 585.
 663. 689. 2: 147. 316. 775.
 3: 551. 189. 358. 379. 4: 54.
 93. 197. 209. 388. 394.
 476. 5: 357. 187. 146. 179.
 770. 816. 6: 98. 382. 387.
 463. 759. 6: 898. 7: 249.
 284. 173. 445. 8: 35. 126.
 119. 373. 611. 643. 9: 620.
 652. 661. 10: 278. 368.
 448. 466. 591. 11: 222.
 142. 520. 827. 12: 45.
 212. 238. 565. 625
disto. 1: 142. 695. 7: 433
distu. G. 2: 30. 3: 275. 4: 554.
 AE. 1: 439. 2: 174. 680. 3:
 263. 365. 621. 4: 182. 454.
 7: 64. 8: 252. 665
distum. AE. 8: 344
distum. 3: 154
distu. G. 3: 6. 6: 138. N. tr.
 5: 7: 412
dicunt. E. 1: 20. 9: 13. 33. G.
 3: 280. 531. AE. 1: 530. 3:
 163. 6: 441. 644. 7: 607.
 10: 565
dicuntur. AE. 14: 845
Didymonis. 5: 359
didit. 8: 112
didit. 7: 144
Didi quae & Elisa, & Phoe-
 nissa, & Regina, mirum
 est, quam varia apud

Poetam epitheta sortiatur,
 pro opportuna locorum &
 sententiarum varietate,
 quae Lectorem collegisse
 juvabit. AE. 1: 299. 340.
 360. 446. 496. 503. 562.
 601. 613. 670. 785. 718.
 4: 60. 62. 101. 117. 124.
 165. 171. 192. 263. 291.
 308. 383. 408. 450. 596.
 642. 5: 571. 6: 450. 456.
 9: 266. 11: 74
diducitur. 5: 720
diducit. 3: 419
diducit. 5: 581
die. E. 2: 42. 3: 34. G. 4: 466.
 AE. 3: 205. 4: 77. 8: 102.
 11: 327. 914
die. G. 1: 208. Ita habet
 vulgata lectio pro *die*,
 quam & Servius agnoscit;
 nulla tamen apocopa, sed
 genitivo regulari antiquo:
 a quo etiam profae oratio-
 nis auctores non abhorre-
 runt. Sicut Salustius, qui
ula decima parte die dixit,
 & *Acte pars*. Horat. *Constan-*
tis Jovis fide. Et de Te-
 reo Ovid. *Uquo fide pignus*
dextris utriusque poposcit.
 Sed testimonium, quod in
 Rosa legimus, quae Maro-
 ni nostro vulgo adscribitur,
 locupletius quidem esset,
 nisi essent, qui hoc carmen
 magis ad Ausonium aucto-
 rem referrent, in ea ita le-
 gitur: *Ad primas radices in-*
teritura die. Hanc lectionem
 recepit & Probus statim per
 initia Catholicorum. Sunt
 & codices, in quibus legas
diei, per & diphthongum:
 veluti alii habent *dii* per
 syncopam pro *diei*, vel *dii*
 pro *die*: quia & i indiffe-
 renter in fine antiqui ute-
 rentur. Quam lectionem
 sequitur C. Julius Rom. in
 libello, quem Sosipater
 Charisius de Analogia reci-
 tat, ubi ita scriptum est:
dii pro die, seu *diet*. Vir-
 gilius: *Libra dii*, *semitique*
par. u. fce. horas. De cuius ge-
 nitivi forma Gellius lib. 2.
 cap. decimoquarto, non
 pauca, pro illo loco, ut
 ipse legit, *Munera*, *laeti-*
tiamque dii. Verum idem
 Gellius *dies* patrio casu hoc
 loco multis defendit, prae-
 ter idiographi Virgili codi-
 cis auctoritatem, quem
 citat, ubi *dies* scriptum le-
 geretur. Illud etiam non
 E 2 diff-

INDEX ERYTHRAEI

<i>dimulandum</i> , quod ani- madvertimus, ubi in exem- plo Cicer. ex oratione, quam pro Sexto Roscio di- xit, Gellius <i>pernicii</i> patrio casu agnoscit, Sospitum libr. 1. conitanter <i>pernicii</i> legere.	<i>dignum</i> . G. 3: 391. AE. 6: 173. 7: 389. 8: 364 <i>dignus</i> . E. 3: 109. 5: 54. 89. G. 1: 507. AE. 7: 653 <i>digrediens</i> . AE. 1: 492 <i>digressa</i> . 5: 650 <i>digressi</i> . 4: 80 <i>digressus</i> . 3: 482. 8: 583 <i>digressum</i> . 2: 718. 3: 410. 7: 15 <i>digressus</i> . G. 3: 300 <i>Di.</i> unica syllaba per syn- thesim. E. 2: 60. G. 1: 21. 498. 3: 513. AE. 1: 603. 2. 190. 3: 52. 5: 36. 701. 3: 265. 5: 28. 6: 20. 4: 610. 5: 50. 2: 35. 6: 64. 264. 5: 29. 7: 259. 8: 484. 9: 184. 254. 10: 758. 11: 188. 5: 39 <i>Di.</i> AE. 1: 636 Servius, altera lectione, <i>Dei</i> agnoscit, f. Bacchi, & vinum intellige: quam le- ctionem, tamquam filio- lam, exosculantur plerique aetatis nostrae viri non in- ruditi: Altera vero, <i>die</i> : ut hac lectione, sola scri- ptura a Gellio diffentiat. Etenim ipse noctium Atti- carum libro 9. <i>di</i> scriben- dum, forma alia genitivi antiqua, veterum exem- plis contendit, <i>Dei</i> omni- no, veluti imperitiorum le- ctionem, rejiciens. Cujus & nos sententiae facile ac- cedimus: id quamobrem faciamus, rationem alibi latius reddituri.	<i>dimovet</i> . 9: 645 <i>dimovis</i> . G. 2: 1513. AE. 5: 832 <i>dindyma</i> . AE. 9: 618. 10: 232 <i>dinumerans</i> . 6: 691 <i>diomedem</i> . 11: 243 <i>diomedis</i> . 1: 752. 8: 9 <i>dionaeae</i> . 3: 19 <i>dionaei</i> . E. 9: 47 <i>diorum</i> . AE. 12: 509 <i>diores</i> . 5: 297. 11: 43. 12: 343 <i>diorippum</i> . 9: 574 <i>dira</i> . G. 1: 36. 3: 469. N. tr. 1. v. dirum. AE. 2: 519. 3: 211. 2: 28. 2: 35. 2: 56. 5: 91. 6: 173. 4: 28. 7: 22. 5: 20. 8: 194. 1: 50. 9: 185. 11: 173. 7: 92. 12: 914 <i>dirae</i> . 1: 193. 2: 622. 3: 262. N. tr. 1. v. durum. 4: 473. 6: 10. 8: 701. 10: 50 <i>Dirae</i> . 12: 845. 8: 69 <i>dirutum</i> . 8: 231 <i>dirutum</i> . 7: 324. 4: 54 <i>diracrus</i> . E. 2: 24 <i>diracrae</i> . G. 2: 281 <i>direrit</i> . AE. 5: 468 <i>direrit</i> . 2: 563. 11: 193 <i>direrit</i> . G. 2: 8 <i>direrit</i> . AE. 11: 741 <i>direrit</i> . 10: 401 <i>direrit</i> . 7: 123 <i>direrit</i> . 7: 497 <i>direrit</i> . 6: 59 <i>dir.</i> nom. plur. G. 1: 488. AE. 12: 199 <i>dirige</i> . 1: 401. 5: 162. 11: 855 <i>dirigere</i> . 10: 140 <i>dirigit</i> . 11: 654. 11: 490 <i>dirigit</i> . 6: 195 <i>dirigunt</i> . 7: 447 <i>dirigit</i> . 3: 260 <i>dirimat</i> . 12: 79 <i>dirimis</i> . 7: 227 <i>diripere</i> . AE. 3: 267 <i>diripent</i> . 4: 593 <i>diripit</i> . 10: 414. 4: 5 <i>diripunt</i> . 11: 211. 3: 227 <i>diripere</i> . G. 4: 214. AE. 9: 75. 12: 128 <i>dirum</i> . 4: 563. 11: 56. 2: 7 <i>dirus</i> . 2: 261. 7: 62 <i>diruta</i> . 10: 363 <i>diruta</i> . E. 10: 61 <i>direr</i> . G. 3: 414. AE. 2: 66. 12: 146. 4: 35 <i>discedam</i> . AE. 6: 543 <i>discedat</i> . G. 3: 24 <i>discedam</i> . 8: 167. 9: 40. 10: 246. 11: 46 <i>discedit</i> . AE. 2: 644 <i>discedunt</i> . 5: 212. N. tr. 5 <i>discedo</i> . G. 1: 351. 2: 106. AE. 6: 488. 7: 55 <i>di cornere</i> . 3: 201 <i>discederet</i> . 12: 898 <i>discedunt</i> . G. 4: 522 <i>discedunt</i> . AE. 9: 313	<i>disces</i> . 5: 937 <i>discessit</i> . 10: 213 <i>discessit</i> . 12: 696 <i>discessit</i> . 6: 464. 8: 215 <i>discessit</i> . G. 3: 149 <i>discessit</i> . AE. 8: 724 <i>discedere</i> . 9: 20 <i>discedit</i> . 12: 602 <i>discessit</i> . G. 3: 514 <i>discessit</i> . G. 3: 232. AE. 6: 432 <i>discessit</i> . G. 2: 35. AE. 3: 103. 6: 20 <i>discedere</i> . E. 6: 35. Macr. Sat. l. b. 6. cap. 3 <i>disco</i> . AE. 1: 630 <i>discolor</i> . 6: 204 <i>discolor</i> . 10: 356 <i>discoloria</i> . E. 1: 72. G. 2: 496. 4: 68. AE. 2: 421. 6: 180. 7: 545. 10: 9. 106. 12: 313. 5: 33 <i>discoloria</i> . AE. 8: 702 <i>discoloribus</i> . G. 2: 459. AE. 9: 688 <i>discolor</i> . AE. 10: 434 <i>discolorat</i> . 4: 264 <i>discoloria</i> . 10: 4. N. tr. 5. 6: 646. 9: 143. 10: 382. 12: 399 5: 29 <i>discolorat</i> . 11: 144 <i>discoloria</i> . 11: 574. N. tr. 5. 6: 629. 6: 55. 5: 154. N. tr. 6: 319. 9: 210. 10: 108. 5: 11. 12: 498. 7: 70 <i>discoloria</i> . 11: 708 <i>discoloria</i> . 11: 700 <i>discolor</i> . G. 3: 558 <i>discoloria</i> . AE. 5: 580 <i>discoloria</i> . G. 4: 292 <i>discoloria</i> . AE. 11: 468 <i>discoloria</i> . 9: 164. 12: 5779 590 <i>discoloria</i> . 9: 810. 12: 669 <i>discoloria</i> . G. 3: 357 <i>discoloria</i> . 11: 281. AE. 11: 47 <i>discoloria</i> . AE. 12: 432. 4: 39 <i>discoloria</i> . 8: 191 <i>discoloria</i> . 11: 128 <i>discoloria</i> . 2: 608 <i>discoloria</i> . 11: 870 <i>discoloria</i> . 8: 355 <i>discoloria</i> . 2: 70. 7: 319 <i>discoloria</i> . 12: 308 <i>discoloria</i> . 11: 352 <i>discoloria</i> . E. 11: 36 <i>discoloria</i> . AE. 11: 451 <i>discoloria</i> . E. 11: 27 <i>discoloria</i> . AE. 10: 416. 12: 613 <i>discoloria</i> . AE. 3: 192 <i>discoloria</i> . 11: 795 <i>discoloria</i> . 8: 321 <i>discoloria</i> . G. 3: 56 <i>discoloria</i> . AE. 3: 232 <i>discoloria</i> . 2: 512 <i>discoloria</i> . 11: 532. 5: 832 <i>discoloria</i> . 11: 455 <i>discoloria</i> . 7: 220
--	--	---	--

IN VIRGILIUM.

diffinit. G. 3: 161
diffinitio. AE. 3: 416
diffinit. 11: 741
diffinitum. 9: 181
diffinitum. 1: 516
diffinitum. 4: 109
diffinitum. 4: 291
diffinitio. 4: 168
diffinitum. 1: 240. 12: 913
diffinit. 3: 116
diffinitum. G. 3: 124
diffinitum. AE. 1: 433
diffinit. E. 4: 21
diffinit. 7: 3
diffinitum. 9: 31
diffinit. G. 3: 281
diffinit. AE. 11: 381
diffinitum. 7: 767. N. tr. 5.
diffinit. 6: 617
diffinitum. 8: 643. N. tr. 5 v.
diffinit.
diffinit. G. 4: 144. N. ibidem.
diffinit. AE. 6: 569. 9: 155
diffinit. AE. 4: 701
diffinit. 1: 216, 622. 7: 717.
diffinit. 10: 13
diffinit. G. 4: 467, 519. AE. 5:
diffinit. 731. 6: 117, 269, 397, 541.
diffinit. 7: 568. 8: 668. 12: 199
diffinitum. G. 2: 136
diffinitum. AE. 1: 349. 7: 517.
diffinit. 9: 360. 10: 563
diffinit. G. 1: 197. AE. 1: 351. 2:
diffinit. 509. 6: 718. 10: 304, 359,
diffinit. 420, 561. 12: 718, 721
diffinit. AE. 1: 481. 3: 551. 4:
diffinit. 165. 6: 367. 7: 418. 8: 187,
diffinit. 396, 534. 10: 76, 355, 11:
diffinit. 560. 12: 199
diffinit. E. 10: 70. AE. 1: 447,
diffinit. 505. 2: 168, 332, 425, 787.
diffinit. 6: 637. 7: 645. 8: 437, 511.
diffinit. 9: 519
diffinit. AE. 2: 220. 4: 600
diffinit. 8: 560
diffinitum. 3: 434
diffinitum. 5: 501. 9: 411
diffinitum. 6: 294
diffinitum. E. 8: 71. G. 4: 192,
diffinitum. 367, 500. AE. 1: 376. 3:
diffinitum. 4: 325. 4: 163. 5: 676. 7:
diffinitum. 131. 8: 641. 9: 1, 611. 691
diffinitum. 11: 103. 12: 557. 621,
diffinitum. 716, 741
diffinitum. AE. 12: 487
diffinitum. 11: 70. 12: 501
diffinitum. G. 1: 446. 7: 170.
diffinitum. AE. 9: 416
diffinitum. G. 1: 258. AE. 12:
diffinitum. 921, 708
diffinitum. G. 3: 32. 4: 432. AE.
diffinitum. 2: 298. 7: 16. 3: 232
diffinitum. AE. 12: 495
diffinitum. 11: 261
diffinitum. 5: 166. 11: 855
diffinitum. G. 3: 293
diffinitum. E. 2: 20. G. 2: 224,

468. AE. 1: 14. 2: 22. 4:
diffinitum. 18, 263. 6: 195. 7: 684.
diffinitum. 9: 26. 10: 201
diffinitum. AE. 3: 363. 12: 18
diffinitum. 2: 234
diffinitum. G. 1: 209. AE. 1: 297
diffinitum. 3: 383. 4: 285. 8: 20. 9: 751
diffinitum. 10: 134. 12: 45
diffinitum. AE. 2: 15. 9: 659
diffinitum. G. 4: 220. AE. 5: 711
diffinitum. E. 5: 45. 10: 17
diffinitum. 3: 37. 11: 168. AE. 5:
diffinitum. 47, 647. 10: 639
diffinitum. AE. 8: 306
diffinitum. G. 1: 415
diffinitum. E. 6: 68. AE. 3: 373
diffinitum. AE. 3: 442
diffinitum. 1: 403. 8: 173
diffinitum. E. 4: 15. AE. 2: 402,
diffinitum. 647. 3: 19. 8: 103, 301. 12:
diffinitum. 296, 817
diffinitum. G. 2: 116
diffinitum. E. 67
diffinitum. AE. 6: 610
diffinitum. 7: 162. 12: 473
diffinitum. adj. G. 3: 435. AE.
diffinitum. 12: 769. substant.
diffinitum. 9: 379. N. tr. 3
diffinitum. 7: 211
diffinitum. E. 1: 42. 3: 19. AE. 3:
diffinitum. 222, 926. 5: 234. 6: 172,
diffinitum. 620. 11: 301. 12: 286
diffinitum. 3: 400
diffinitum. 12: 797
diffinitum. pro *diffinitum.* E. 3: 73.
diffinitum. G. 1: 38. 4: 347, 358. AE.
diffinitum. 1: 46, 65, 79, 632. 2: 112, 3,
diffinitum. 241, 269, 316, 517. 602,
diffinitum. 648, 777. 3: 5, 114, 148,
diffinitum. 359, 370. 7: 17. 4: 95, 201,
diffinitum. 104, 336, 378, 396. 5: 45,
diffinitum. 56. 6: 125, 368, 511, 589,
diffinitum. 791, 799. 7: 150, 193, 443,
diffinitum. 648. 8: 131, 104, 572. 9:
diffinitum. 6, 495. 10: 12, 18, 65, 155,
diffinitum. 175, 743. 880
diffinitum. AE. 1: 52, 62, 170, 5,
diffinitum. 3: 607. 4: 138, 331, 661. 5:
diffinitum. 48, 740. 6: 631, 752. 7:
diffinitum. 212. 8: 152, 276, 387. 9:
diffinitum. 104, 410, 743. 10: 246,
diffinitum. 481, 530, 547. 11: 120,
diffinitum. 131. 12: 574
diffinitum. G. 4: 211. AE. 3: 693
diffinitum. E. 6: 70
diffinitum. E. 4: 46. AE. 6: 241
diffinitum. AE. 8: 332
diffinitum. E. 1: 38. G. 4: 499. AE.
diffinitum. 11: 402. 7: 16. 3: 258, 312,
diffinitum. 335, 361. 4: 579, 650, 659,
diffinitum. 5: 164, 238, 467, 477. 6:
diffinitum. 155, 231, 677. 8: 66, 366,
diffinitum. 615. 9: 14. 10: 776, 867,
diffinitum. 881. 11: 561, 595, 709,
diffinitum. 858. 12: 166, 681, 780
diffinitum. 1: 533. 3: 166
diffinitum. 12: 833

diffinitum. 1: 332. 6: 109
diffinitum. 4: 484
diffinitum. G. 3: 440. AE. 4: 116.
diffinitum. 6: 759. 8: 50. 11: 315
diffinitum. AE. 11: 249
diffinitum. 12: 111
diffinitum. G. 2: 77
diffinitum. AE. 11: 610
diffinitum. E. 1: 5
diffinitum. AE. 6: 89. 8: 346
diffinitum. 6: 191
diffinitum. 10: 215
diffinitum. G. 3: 116. AE. 1: 392.
diffinitum. 5: 600
diffinitum. E. 5: 87. 8: 47. AE. 11:
diffinitum. 741. 5: 598, 705. N. tr. 5. 6:
diffinitum. 365
diffinitum. G. 1: 149
diffinitum. AE. 3: 466
diffinitum. E. 3: 14
diffinitum. AE. 11: 9
diffinitum. 6: 733
diffinitum. 4: 193
diffinitum. 4: 434
diffinitum. G. 4: 300. AE. 1: 130. 2:
diffinitum. 264. 8: 206
diffinitum. AE. 10: 696
diffinitum. 1: 673. 2: 44, 232,
diffinitum. 196. 4: 128. 8: 393. 11:
diffinitum. 523. 12: 26
diffinitum. 11: 732
diffinitum. 1: 684. 2: 14. 4: 95. 9:
diffinitum. 142. 11: 712
diffinitum. 7: 664
diffinitum. 12: 147
diffinitum. 2: 7. 29, 415, 785
diffinitum. G. 3: 102, 457. AE. 2:
diffinitum. 594. 4: 679. 5: 171. 6: 31,
diffinitum. 383. 8: 210, 501. 9: 66.
diffinitum. 10: 398, 507. 12: 412, 501
diffinitum. AE. 1: 386. 669. 4:
diffinitum. 474. 7: 291. 11: 151, 709.
diffinitum. 12: 412, 599
diffinitum. 1: 209. 2: 3. 4: 199,
diffinitum. 693. 5: 608. 6: 464. 9: 426.
diffinitum. 10: 64. 11: 159, 645. 12:
diffinitum. 146
diffinitum. 11: 5. 5: 12: 880
diffinitum. 9: 116. 11: 945
diffinitum. 10: 363
diffinitum. G. 4: 346. AE. 1: 681.
diffinitum. 2: 62, 232. 4: 296, 563. 6:
diffinitum. 29, 567. 11: 704
diffinitum. AE. 1: 669
diffinitum. G. 2: 499
diffinitum. E. 3: 61. 6: 23. AE.
diffinitum. 5: 590
diffinitum. 2: 390
diffinitum. G. 2: 62
diffinitum. 3: 164
diffinitum. 3: 206
diffinitum. AE. 6: 80
diffinitum. G. 3: 539. AE. 9: 608
diffinitum. G. 1: 169
diffinitum. E. 3: 33. 7: 15
diffinitum. G. 2: 441
diffinitum. AE. 11: 868 :

diffinitum. 11: 285. 3: 98.
diffinitum. 6: 766
diffinitum. 3: 113
diffinitum. AE. 3: 438. 6: 397.
diffinitum. 11: 805
diffinitum. E. 9: 37. G. 11
diffinitum. 154. AE. 2: 327
diffinitum. AE. 7: 70
diffinitum. 3: 363
diffinitum. E. 3: 16. AE. 12:
diffinitum. 473, 514
diffinitum. 12: 236
diffinitum. 9: 332
diffinitum. 6: 613
diffinitum. 1: 282. N. tr. 5: 10:
diffinitum. 866
diffinitum. 4: 214. N. tr. 6:
diffinitum. 611
diffinitum. 7: 161
diffinitum. G. 1: 285
diffinitum. 3: 30
diffinitum. 3: 206
diffinitum. AE. 9: 84
diffinitum. 5: 799. 7: 189, 651,
diffinitum. 691. 9: 523. 12: 128, 558
diffinitum. G. 3: 44
diffinitum. 6: 114
diffinitum. 4: 101
diffinitum. 3: 89
diffinitum. 3: 96. AE. 1: 600. 4: 182.
diffinitum. 8: 114. 10: 241, 183
diffinitum. G. 4: 159. AE. 2:
diffinitum. 445. 8: 98. 11: 881. 12: 132
diffinitum. G. 1: 182. 2: 115, 209,
diffinitum. 311. 4: 446. AE. 11: 40. 2:
diffinitum. 47, 365, 635. 3: 123, 3379
diffinitum. 550, 647. 4: 97, 311. 5:
diffinitum. 732, 756. 6: 269, 5349
diffinitum. 705. 7: 126, 336, 194. 11:
diffinitum. 140. 12: 643
diffinitum. 2: 198
diffinitum. G. 2: 456
diffinitum. E. 1: 36. 4: 21. 7: 44.
diffinitum. 8: 68, 72, &c. 10: 77. G. 2:
diffinitum. 206. 4: 10, 131, 463. AE. 1:
diffinitum. 661. 2: 579, 677, 702, 756.
diffinitum. 3: 85. 7: 52, 348, 407, 492.
diffinitum. 8: 253, 490. 11: 763, 395.
diffinitum. 10: 805
diffinitum. G. 1: 371. 2: 461, 514.
diffinitum. 4: 209, 481. AE. 1: 1689
diffinitum. 284, 356, 637. 2: 2419
diffinitum. 300, 311, 483, 486, 5639
diffinitum. 652. 3: 93, 618, 4: 3189
diffinitum. 645, 5: 121, 214, 638. 6:
diffinitum. 27, 53, 81, 672. 7: 1229
diffinitum. 371. 8: 39, 65, 192, 2359
diffinitum. 262, 270, 412. 9: 4489
diffinitum. 10: 2, 52, 101. 526, 12:
diffinitum. 59, 519, 547
diffinitum. E. 5: 80. 6: 80. N. tr. 13:
diffinitum. G. 2: 454. 3: 22. 4: 1, 520.
diffinitum. AE. 1: 679, 695, 709. 2: 369
diffinitum. 44, 49, 189. 3: 301, 4649
diffinitum. 469, 488. 4: 451. 5: 1019
diffinitum. 266, 362, 385, 392, 400.
diffinitum. 622, 5, 632, 821. 7: 86, 155.
diffinitum. E 3 1: 188,

INDEX ERYTHRAEI

8:121, 1284, 609, 721, 729,
9:283, 361, 407, 626. 10:
882. 11:218, 479. 12:768
donatus E. 5: 85
donant. AE. 9: 313
donaria. G. 3: 533
donat. AE. 5: 262, 282, 362.
10: 701
donata. E. 3: 14
donati. 5: 268
donatus. 5: 305
donec. E 6: 85. G. 3: 558. 4:
312, 413. AE. 1: 271. 2:
100, 630, 719. 5: 698. 6:
745. 8: 326. 9: 442. 10:
268, 301. 11: 203, 803,
860. 12: 254
donis. AE. 1: 447, 659, 714. 3:
419, 485. 4: 63. 5: 54, 543.
6: 885. 7: 284. 8: 61, 76,
617. 10: 620. 11: 50, 152
Donyfam. AE. 3: 125
Aut poëta ad integrum
nomen respiciens, quod
Dionysia esse videtur, ex
Graeco usitatiorē, sed
αἰνὰ διονυσίου (ut est
apud Stephanum) *Διονυσία*
enunciato, abiectione o ex
a diphthongo, *Dionysiam*
novavit; aut, Graeca di-
phthongo servata, *Donu-*
siam lege. Quod si malis
Dounysiam, ut apud eum-
dem Stephanum legitur,
id tribus syllabis admitte,
per figuram synizesin Poë-
tae frequentissimam, ut in
aureis latius ostendimus.
dove. E. 2: 37. AE. 1: 269.
8: 658
donum. AE. 1: 653. 2: 31. 5:
478. 6: 408. 11: 566
Dorka. 2: 27. 6: 88
Doryll. 5: 620, 649
Doris. E. 10: 5
dermat. G. 2: 506
dorso. 1: 172. 3: 116, 436 AE.
8: 234. 10: 226, 303
dorsum. 1: 110. N. 11 4: 11: 579
detabere. 7: 318
detales. 4: 104
detalis. 6: 737. 11: 369
detes. 7: 423
Deto. 9: 102

Jam nunc tandem *Dato* vocem genuinam, hoc loco, opera nostra candide lector, agnosce, quum haecenus *Clario* codices vulgari omnes reliquerint. Adulterina autem vox multis ante saeculis per imperitiam (ut credibile est) librarium ita recepta est: quod, dum ipsi in castiga-

his exemplaribus *Doto* legerent, verbi insolentia offensi, falso (ut est audaculum persaepe imperitum id genus hominum, haud parvo sane studiosorum incommodo) *Cleobus*, non aequae insolens, *Parcae* nomen pro *Nerina*, in hunc locum invexere; eos etiam in id erroris a prima *Doto* litera facile impellente, quae dum minusculo (ut appellant) caractere a scriptoribus ita et notabatur, ut pars ejus circumflexa non bene, ut aliquando celeriter scribendo fit, cum recta sua linea cohaereret, et literas paucula illa intercapedine repraesentabat, & *cleobus* pro *doto* notabat. Hujus autem mendii tam inveterati, quippe quod multis abhinc saeculis inoleverit, id nos tandem admonuit, quod dum nos more modoque nostro (absit invidia verbo) non tamquam mus super farinam, ut ita dixerim, auctores legendo percurrimus, sed eorum, praesertim optimorum, & res & verba penitus rimamur, & introspicimus, nihi parum convenire videbatur, Poëtam alioqui *Galatæae Nymphae* studiosum, qui naturam etiam ipsam, ut vere dicam, divino suo carmine exornaverit, ita fuisse suae *Galatæae* hoc loco oblitum, ut illi sororem *Parcarum* principis cognominem *Cleobus* tribuerit. Quare converso ad exemplar praecipuum Maronis studio, id est, *Homerum*, poëtarum omnium perennem fontem, invenio ipsum, ubi *Nerei* complures filias connumerat, *Thetis* ipsam comitantes cum *Galatæa*, praeter alias, *Doto* & *Procto* effluentem, nulla *Cleobus* prorsus facta mentione. Ejus carmina ex

Δωτέα, Πρωτέα, Φέ-
μαςτα, Δουκίοντα,
Διζκρίοντα ή Αμφο-
μη, © Κακίστατα,
Δοξία, © Πείοντα, ή
εγχαλατά Γαλέοντα.

Quae omnia item leges apud Hesiodum Theogoniae initio, excepto medio versu, pro quo hic Νυμφῶν, καὶ Ἀχαιῶν, ἔκλυτον ποσειδῶν posuit: a quo & εὐκλείης Γαλατῆα, mutato Homeri epitheto, appellatur. Apud quem etiam quum L. Nerei filiae enumerentur, nulla tamen in his Clotho legitur. Sed apud nos quoque unius Flacci Valerii loco, integra ad hunc diem Doto plerisque in codicibus virgo servata est. Is Argonauticæ primo eam, ut Poëta noster Galatææ sororem adjicit, nullis aliis interjectis, sicut apud Homerum, & Hesiodum, ipsæ, paucis ex multis interpolitis nymphis, proximæ sunt. Has igitur Poëta Thetimeducentes facit his verbis, *Hanc Panope, Dotoque soror, Jastatoque sub Bu Prosequitur medius pariter Galatæa lacertis. Antro petens.* Quamquam animadverto, hic interpretem pueriliter admodum hæsitantem, utrum Doto an Clotho apud utrumque Poëtam Latinum magis approbet. Ut taceam cujusdam impudentiam, qui castam, eandemque pervulgatam lectionem dissimulans, primus Doto apud Flaccum restituisse videri voluit.

draco. G. 4: 408
draconem. AE. 11: 951
dracones. 2: 215
draconi. 4: 484
Drance. 11: 378, 384
drances. 11: 122, 220, 336,
443
drancis. 12: 644
drepani. 3: 707
dryades. E. 5: 59
dryades G. 1: 12
dryadum. 3: 40. 4: 460
dryms. 4: 336
dryope. AE. 10: 551
dryopem. 10: 346
dryopes. 4: 146
drufos. 7: 284
duar. G. 11: 237
duai. E. 5: 66. G. 11: 245.
AE. 12: 725
dubiar. 4: 55. 11: 324
dubiam. 2: 359
dubii. 1: 218
dubis. G. 4: 253. AE. 2: 2
172. 6: 196. 7: 36. 11:

4355. 160
dubio. G. 1: 252
dubita. AE. 3: 316
dubitamus. 6: 806
dubitando. 3: 170
dubitanti. G. 3: 433
dubitas. AE. 9: 12
dubitum. 7: 311. 9: 191
dubitas. 8: 614
dubitet. G. 4: 242
dubius. 1: 213. 3: 189. AE. 9: 797
duc. G. 4: 353. AE. 6: 253. 11: 464
ducam. G. 4: 403. AE. 8: 57. 9: 313
ducantur. G. 3: 170
ducat. AE. 1: 643. 4: 3169. 636. 5: 550
duces. E. 4: 13. AE. 1: 696. 6: 59. 10: 91. 12: 260
ducebam. 6: 690
ducebant. 8: 669
ducebat. AE. 2: 802. 5: 668. 6: 518. 9: 383. 10: 206
ducem. G. 3: 125. AE. 3: 122. 4: 224. 6: 263. 9: 100. 10: 374. 574
ducenda. AE. 7: 359
ducens. 1: 288. 694. 9: 623
ducent. G. 4: 12. AE. 6: 848
ducente. AE. 2: 632
ducentem. 11: 168
ducentibus. G. 3: 156
duces. G. 3: 123. 140. AE. 1: 423. N. *ibid.* 5: 2: 641. 4: 340. 463. 560. N. *ibid.* 5: 385. 534. 9: 268. 10: 285
duces. E. 9: 49. N. *tr.* 3.
duces. G. 4: 4. AE. 2: 1261. 3: 470. 6: 194. 7: 107. 431. 8: 161. 503. 11: 84. 93. 171. 430. 511. 598. 833. 870. 12: 325
duci. 5: 736. 12: 417
duci. 1: 19. 2: 33. 187. 7: 296. 10: 156. 858. 11: 79. 751
duclina. 10: 267. 412
ducimus. 6: 539
ducis. E. 9: 56. AE. 1: 533. 3: 166. 401. 5: 801. 6: 834. 9: 675. 11: 7: 519. 758
ducit. E. 9: 1. G. 3: 369. 4: 551. AE. 1: 408. 490. 631. 3: 147. 372. 4: 74. 5: 561. 7: 652. 8: 347. 9: 166. 11: 524
duclit. E. 1: 68. 72. 76. 84. 96
duclis. G. 1: 6
duclitur. E. 8: 29. G. 4: 207. 10: 145. 11: 85. N. *tr.* 5.
duco. E. 1: 13. 8: 75. AE. 3: 315
duca. AE. 1: 642
duis. 6: 12
duo. 12: 378
duo. 8: 129. 470. 513. 10: 185.

IN VIRGILIUM.

<p>189. 11:266. 12:456 <i>dufforem</i> G. 3:34. 8:496 <i>duffores</i> G. 4:88. AE. 1:189, 236. 2:14. 4:37. 5:133, 361. 8:6. 9:226. 778. 11: 127. 362 <i>duffori</i> AE. 9:691. 10:814 <i>dufforibus</i> 5:149 <i>duffos</i> G. 2:533 <i>duffus</i> G. 2:395. AE. 2:201 <i>duffum</i> AE. 11:13. 349. 12: 501 <i>duffunt</i> G. 3:317. 379. 4: 256. AE. 3:114. 5:7. 471. 528. 6:43. 7:634. 8:55. N. 11. 5. 552. 10:117. 11:88 <i>duffum</i> AE. 2:726. 5:650. 10:599. 12:632 <i>duffo</i> E. 3:82. AE. 4:313, 493. 12:882 <i>duffodine</i> G. 1:412. 4:55. AE. 11:538 <i>duffum</i> G. 1:216. 4:27 <i>duffos</i> E. 3:110. G. 1:342, 414. 2:243. 513. 3:178, 495. 3:140. 4:33. 281, 142. 651. 5:214. 10:782 <i>duffo</i> G. 2:184. AE. 1:433, 659. 694. 4:185. 6:455. 8: 568. 12:802 <i>duffo</i> E. 1:3. G. 2:511. 4: 101. 347. AE. 11:687 <i>duffos</i> G. 1:348. 3:217, 445 <i>duffo</i> E. 5:47. G. 1:295. 3: 291. 4:17. 465. 563. AE. 2:777. 6:428. 512 <i>duffos</i> E. 6:76 <i>duffum</i> AE. 3:278 <i>duffo</i> E. 1:32. 2:12. 3:443, 47. 75. 5:58. 7:6. 62. 8:19, 31. 106. 9:23. 26. 10:7. 73. G. 1:214. 421. 2:282. 362, 372. 3:63. 165. 285. 296, 325. 1028. 4:457. 560. AE. 1:5265. 268. 453. 494, 607. 2:22. 136. 457. 717. 2:16. 616. 665. 4:53. 121, 315. 136. 434. 565. 651 5:415. 605. 628. 714. 6: 171. 338. 607. 661. 827. 7:71. 354. 475. 536. 540. 8:174. 454. 580. 9:13. 368, 418. 448. 539. 10:43. 58, 191. 283. 308. 321. 325, 381. 386. 424. 587. 800, 307. 11:350. 381. 671, 701. 719. 791. 12:174. 383. 570. 717. 783 <i>duffo</i> G. 1:35 <i>duffo</i> 3:338 <i>duffo</i> 4:130. AE. 4:516. 8:148. 9:381. 393. 11: 570. 843 <i>duffo</i> G. 3:315. AE. 8: 594. 657 <i>duffo</i> E. 1:77</p>	<p><i>duffo</i> G. 2:180 <i>duffo</i> E. 2:140. 3:40. 44. 5:66. G. 3:32. 4:92. 231. AE. 3: 613. 5:78. 300. 6:842. 7: 674. 8:155. 661. 9:165, 706. 10:124. 11:285. 690. 12:388. 716 <i>duffo</i> pro <i>duffo</i> AE. 11:285 Accius in Epinaulima- che: <i>Martes armis duffo con-</i> <i>gressos credere</i>. Ter. In Adelp. <i>Tu illos duffo pro re tollebas</i> <i>tua: ut legebat Helenius</i> Acron interpres. Sic quo- que <i>ambo & ambo</i> indiffe- renter veteres locuti. Ma- 10 Georgic. 4. <i>Verum ubi</i> <i>duffos acie revocaveris ambo</i> <i>& in Bucolic. Nam saepe se-</i> <i>rex spe carminis ambo Lufat:</i> <i>& in 12. Hunc congressus, &</i> <i>duffo, illum eminus: omnia</i> <i>ambo Imbrapides</i>. Ter. in An- dria: <i>Chavine ambo oportu-</i> <i>ne vos volo</i>. Salust. quoque hist. lib. 3. <i>Inter me atque Lu-</i> <i>cullum prope inopia sursum</i> <i>ambo recegit</i>. Afranius in Pantaleo: <i>Reveras nos ambo</i> <i>ad praetium</i>. Quod genus Graeca declinatione profer- tur. Illi enim <i>ἀμῶν & δῶ</i> dicunt. Merito igitur He- lenius Acron. in Terent. Adelp. Verrum dixit er- rare, qui putabat <i>hos ambo</i> tantum dici debere: cum <i>& ambo</i> frequenter lega- mus ex regula quae est, ut omnis accusativus numeri pluralis, exceptis neutra- libus & monoptotis, lite- ra finiatur. <i>duffus</i> G. 4:67. AE. 5:183 <i>duffener</i> G. 1:232 <i>duffum</i> AE. 2:213. 4:195. 12: 511. 716 <i>duffo</i> E. 5:68 <i>duffo</i> G. 3:87. AE. 11:198 <i>duffant</i> AE. 8:556 <i>duffat</i> E. 2:67. AE. 11: 645 <i>duffata</i> 12:927 <i>duffem</i> 1:655. 5:421 <i>duffes</i> 2:93. 4:470. 7:140. 9:16. 10:667 <i>duffel</i> G. 1:171. AE. 5:251. 9:707 <i>duffo</i> E. 10:47. G. 2:369. 1: 250. 502. AE. 1:564. 2: 479. 3:706. 5:730. 8:37. 6: 54. 471. 7:807. 8:522. 10: 45. 71. 391. 745. 11:48, 159. 12:309. 677 <i>duffo</i> E. 4:30. 8:52. G. 2: 65. 3:68. AE. 10:791. 11: 288</p>	<p><i>duffo</i> 3:297. 4:219. 399 <i>duffum</i> AE. 9:604 <i>duffo</i> G. 2:295 <i>duffo</i> E. 6:35. G. 2:100. AE. 8:577 <i>duffo</i> 4:418. 488 <i>duffo</i> G. 1:91. 3:257 <i>duffo</i> AE. 1:207. N. tr. 5. v. <i>duffum</i>. <i>duffere</i> G. 1:72 <i>duffet</i> E. 8:80 <i>duffo</i> E. 10:44. G. 2:378. AE. 2:7. 3:94. 4:247. 5:5. 6: 377. 9:468. 10:146. 421. 11:73 <i>duffo</i> E. 8:43. G. 1:146. 160. 2:341. 540. 3:208. 4:101. AE. 4:366. 7:524. 749. 9: 66. 510 <i>duffina</i> 6:566 <i>duffo</i> G. 3:515. 4:114. AE. 5:403. 1437. 6:148. 8:115, 371. 9:143. 11:893. 12: 410 <i>duffo</i> 1:170. N. tr. 5:355. AE. 5:478. 6:437. 7:504. 8:191. 11:318. 890 <i>duffum</i> G. 1:63. 261. 3:44. 101. 246. N. tr. 5. AE. 6, 688. 8:380. 9:603. 10:117. <i>duffo</i> G. 2:412. 3:259. N. tr. 5. 4:512. AE. 6:442 <i>duffo</i> E. 8:38. AE. 1:364. 4: 124. 165. 6:348. 562. 9:28 <i>duffo</i> G. 2:148. 3:125. AE. 5:568 <i>duffo</i> E. 6:65 <i>duffo</i> AE. 8:165 <i>duffo</i> 10:192 <i>duffo</i> 10:669. N. tr. 5 <i>duffo</i> 6:565. 882. 8:367. 11:860</p>	<p>8:246. 382. 9:302. 10: 487. 508. 607. 741. 11: 96. 132. 12:197 <i>duffo</i> G. 4:334 <i>duffo</i> E. 9:64 <i>duffem</i> AE. 4:125. 165 <i>duffem</i> G. 4:185. AE. 7:69 <i>duffo</i> G. 1:345 <i>duffum</i> G. 2:117 <i>duffo</i> AE. 1:592 <i>duffo</i> 11:333 <i>duffo</i> E. 10:17 <i>duffo</i> G. 1:57. 480. 2:193. AE. 10:137. 12:68 <i>duffo</i> 6:898. 9:305 <i>duffo</i> G. 3:7. AE. 6:647 <i>duffum</i> 11, 11 <i>Eduffo</i> 12:299 <i>duffo</i> E. 2:46. 3:50. 5:66. 9: 47. G. 1:108. 407. 3:515. AE. 2:57. 203. 270. 318, 403. 526. 673. 372. 19. 477, 687. 4:152. 576. 5:167, 324. 793. 854. 6:46. 255, 337. 656. 7:126. 706. 8: 81. 228. 9:417. 10:133, 322. 377. 570. 11:226, 448. 547. 12:119. 650. 672 <i>Eduffum</i> AE. 12:515 <i>duffo</i> 3:345 <i>duffo</i> 3:342 <i>duffo</i> E. 10:28. AE. 9:51 <i>duffo</i> AE. 12:801 <i>duffo</i> 2:758 <i>duffo</i> G. 3:566. AE. 10: 602 <i>duffo</i> AE. 7:113. 8:184. 9:63 <i>duffo</i> E. 7:25. 38 <i>duffo</i> G. 2:258 <i>duffo</i> E. 8:13 <i>duffo</i> E. 4:19. G. 4:124 <i>duffo</i> AE. 11:463 <i>duffo</i> 10:253 <i>duffo</i> G. 3:295. AE. 3:235 <i>duffo</i> 3:693 <i>duffo</i> 9:127. 785 <i>duffo</i> AE. 5:799. 7:194, 660. 8:117 <i>duffo</i> E. 6:84 <i>duffo</i> AE. 2:149 <i>duffo</i> G. 2:188 <i>duffo</i> AE. 8:13 <i>duffo</i> 6:748. 10:152 <i>Eduffo</i> 12:165 <i>duffo</i> 10:518 <i>duffo</i> AE. 2:186. 6:171. 8:413. 11:20 <i>duffo</i> 6:765. 779 <i>duffo</i> 6:630 <i>duffo</i> 2:461 <i>duffum</i> 7:763. 9:584 <i>duffo</i> G. 4:163. AE. 1: 432 <i>duffo</i> E. 8:45. G. 4:199 <i>duffum</i> G. 4:145 <i>duffo</i> AE. 9:673. 10:744 <i>duffo</i></p>
--	---	---	--

INDEX ERYTHRAEI

<i>effabilis</i> . 3: 621. Serv.	<i>effusae</i> . G. 4: 337. AE. 6: 686.	Spondeus, quia <i>flum</i> di-	<i>Elisam</i> . 3: 567
<i>effare</i> . 6: 560	12: 131	phthongus, Probus quoque	<i>eliserit</i> . 8: 289
<i>effari</i> . 4: 76	<i>effusi</i> . G. 3: 104. AE. 2: 651.	Valerius, ubi de Interje-	<i>Elisica</i> . G. 1: 38
<i>effata</i> . 4: 305, 456, 499-5: 653.	5: 145, 317	ctione agit, posterius exem-	<i>Elisium</i> . AE. 5: 715. 6: 5429
6: 262, 7: 456 12: 601, 885	<i>effusis</i> . AE. 5: 693	plum citans, <i>Etenim</i> hac scri-	744
<i>effatur</i> . 9: 295, 737. 10: 523	<i>effusa</i> . G. 4: 288. AE. 7: 788	ptione agnoscit.	<i>elisas</i> . 8: 261
<i>effatus</i> . G. 4: 450. AE. 3: 463.	<i>effusor</i> . G. 2: 352	<i>ela</i> . AE. 4: 569. 9: 38	<i>eloquar</i> . 3: 39
6: 197, 547-7: 274-8: 443.	<i>effusum</i> . AE. 10: 893	Hortantis Interjectio,	<i>eloquio</i> . 11: 381
9: 22, 641. 10: 256, 298,	<i>effusus</i> . G. 4: 312, 492. AE.	constat Trochaeo. Et quia	<i>Elori</i> . 3: 698
877. 11: 741. 12: 896	6: 339	Virgilius ultimam sciebat	<i>elucet</i> . G. 4: 98
<i>effata</i> . AE. 11: 14	<i>egelido</i> . 3: 610. ut legit Ser-	esse brevem, ubique ei vo-	<i>elulabitur</i> . 2: 244
<i>effere</i> . E. 8: 64	vius.	calem subiecit, ut, <i>Eja</i>	<i>eludat</i> . AE. 11: 695
<i>effera</i> . AE. 4: 642. 7: 787. 8:	<i>egens</i> . 6: 91. 8: 365. 10: 367	<i>ago rumpe moras</i> : & <i>Hostis</i>	<i>elutur</i> . 6: 742
6: 205, 484. 10: 898	<i>egens</i> . 1: 599	<i>adeft</i> , <i>eja</i> . Poreft tamen in	<i>elut</i> . G. 1: 226
<i>effere</i> . 2: 657	<i>egens</i> . 1: 384	necessitate pro longa poni.	<i>elusus</i> . AE. 12: 735
<i>effert</i> . 5: 359	<i>egent</i> . G. 2: 28	Haec Probus. Ubi adver-	<i>emat</i> . G. 1: 31
<i>effert</i> . G. 3: 553. AE. 2: 297.	<i>egentem</i> . AE. 4: 373. 8: 299.	tendum in vulgatis Gram-	<i>Ematblat</i> . G. 4: 390
3: 368	11: 343	matici exemplaribus <i>Ingenti</i>	<i>Ematblam</i> . 1: 491
<i>effervere</i> . G. 1: 471. 4: 556	<i>egente</i> . 5: 753. 7: 197	diotionem omnino necessa-	<i>Ematblona</i> . AE. 9: 571
<i>effictam</i> . E. 3: 51	<i>egere</i> , <i>id est</i> , <i>egrum</i> . E. 5:	riam, in secundo Virgilii	<i>emensae</i> . 5: 618
<i>efficit</i> . AE. 1: 160	14. AE. 6: 463. 7: 240. 8:	exemplo per librationum	<i>emensa</i> . 7: 160. 11: 244
<i>effigiem</i> . E. 8: 75. AE. 2: 167,	118. N. tr. 5. v. agere.	imperitiam desiderari: qui,	<i>emensa</i> . G. 1: 450
184. 3: 497. 4: 508	133, 135. 11: 629	quum statim <i>eja</i> exemplo,	<i>emensus</i> . AE. 10: 772
<i>effigies</i> . AE. 3: 148, 177, 443	<i>egeret</i> . AE. 9: 88	veluti cassibus continerent,	<i>emi</i> . 9: 206
<i>effingere</i> . 6: 32	<i>egerimus</i> . 6: 514	falso putarunt, ita Virgi-	<i>emicat</i> . 5: 319, 337. 6: 5. 93
<i>effugit</i> . 10: 640	<i>egerit</i> . G. 3: 120	lii testimonium plenum fo-	736. 11: 496. 12: 327, 718,
<i>effugit</i> . 12: 759	<i>egestas</i> . 1: 46. 3: 319. AE. 6:	re, quum tamen, ut exem-	921
<i>efflant</i> . 12: 115	276	plo ipso probetur, Postram	<i>emulit</i> . 2: 175
<i>efflantem</i> . 7: 786	<i>egit</i> . AE. 2: 512	hic quoque interjectioni <i>eja</i>	<i>emines</i> . 10: 127
<i>effodere</i> . 1: 441	<i>egisse</i> . 3: 695	vocalem subicere voluisse,	<i>eminus</i> . 10: 346, 645, 776,
<i>effodunt</i> . 1: 427	<i>egit</i> . G. 2: 392. N. tr. 5. v.	ita omnino legendum sit,	801 11: 674. 12: 342, 718,
<i>effota</i> . 7: 440, 552. 8: 508	<i>actum</i> . 4: 51. 9: 587, 761.	<i>Hostis adeft, eja, ingenti, &c.</i>	921
<i>effortat</i> . 5: 396	10: 73. 11: 579	<i>ejesta</i> . AE. 10: 894	<i>emisa</i> . G. 3: 551. 4: 112. AE.
<i>effortat</i> . G. 1: 81	<i>ego</i> . E. 1: 215, 76. 2: 26, 51. 3:	<i>elatum</i> . 4: 373. 8: 646	11: 676
<i>effortat</i> . 2: 417	17, 29, 75 5: 214, 3. 6: 6. 7:	<i>elatus</i> . 1: 578	<i>emissam</i> . 1: 125
<i>effusi</i> . AE. 3: 663	7: 14, 41. 8: 38, 92, 97, 102	<i>elabitur</i> . G. 1: 244. AE. 5: 151	<i>emissum</i> . G. 4: 58
<i>effusis</i> . G. 1: 497. 4: 42	9: 34, 51, 65. G. 1: 316. 2:	<i>elapsa</i> . 9: 632	<i>emittit</i> . AE. 6: 898. 9: 51. 101
<i>effusioque</i> . AE. 5: 480	42, 101. 3: 10, 17. 4: 401.	<i>elapsi</i> . 9: 545	474
<i>effrena</i> . G. 3: 382	AE. 1: 46, 115, 278, 680. 2:	<i>elusus</i> . G. 2: 305. AE. 1: 242.	<i>emota</i> . 2: 610
<i>effudere</i> . G. 1: 522. AE. 7:	193, 785. 3: 45, 252, 492.	2: 318, 526. 5: 326, 445. 8:	<i>emotae</i> . 6: 382
780	4: 120, 314, 333, 337, 419,	491	<i>emoti</i> . 2: 493
<i>effudit</i> . G. 3: 92. AE. 3: 312.	425, 536, 702. 5: 51, 136,	<i>elata</i> . AE. 6: 23	<i>emovet</i> . 6: 524
5: 446, 481. 7: 192. 8: 70.	414, 672, 808, 846. 6: 71,	<i>elatum</i> . 10: 415	<i>emptum</i> . 10: 503
10: 465. 12: 380	110, 692. 7: 308, 452, 559	<i>elate</i> . 11: 715	<i>emunit</i> . 8: 127
<i>effugi</i> . AE. 3: 398. 11: 825	8: 37, 62, 475, 496, 533,	<i>elati</i> . G. 3: 108	<i>en</i> . E. 1: 12, 68, 72. 5: 65. 6:
<i>effugia</i> . 2: 140	463. 9: 88, 257, 287, 323.	<i>elatis</i> . AE. 12: 115	70-8: 7. 9. G. 3: 42. 4: 326,
<i>effugies</i> . E. 3: 49. AE. 9: 748	481. 10: 93, 135, 442, 449,	<i>elatra</i> . 8: 53	495. AE. 11: 461. 3: 155. 4:
<i>effugimus</i> . AE. 3: 271	449, 610, 851. 11: 160,	<i>elestra</i> . 8: 135	534, 597. 5: 639, 672. 6:
<i>effugisse</i> . 3: 653	169, 364, 445, 583. 12:	<i>elestram</i> . 8: 139	346, 781. 7: 452, 545. 8:
<i>effugit</i> . 2: 793. 5: 151. 6: 701.	56, 159, 189, 316, 882	<i>elestro</i> , id est, succino.	612. 9: 75, 51, 600. 12:
7: 417	<i>egomet</i> . AE. 3: 623. 5: 650.	G. 5: 522. AE. 8: 401, 624	211, 359
<i>effugium</i> . 2: 226. 11: 881	6: 505	Propria metalli species,	<i>enarrabile</i> . AE. 8: 625
<i>effugiens</i> . 2: 616	<i>egredere</i> . 8: 122	quae ex auro & argento	<i>enavit</i> . 6: 16
<i>effugit</i> . 5: 133	<i>egregia</i> . 5: 297. 6: 523. 11:	miscetur, ut est apud Tri-	<i>Encladit</i> . 3: 578
<i>effugere</i> . 8: 677	432	bonianum, Institutionum	<i>Enclado</i> . 4: 179
<i>effugium</i> . 8: 368	<i>egregiam</i> . 1: 445. 4: 93. 7: 258	lib. 2. tit. de rerum divisio-	<i>entm</i> . E. 1: 32. 2: 68. G. 1: 77.
<i>effugit</i> . 7: 94	<i>egregias</i> . G. 2: 155. 11: 24	ne, paragrapho <i>Sed & f.</i>	2: 104, 349, 509. 3: 70. pro
<i>effundat</i> . 9: 68. 12: 204	<i>egregis</i> . AE. 9: 581	<i>Etet</i> . G. 3: 202	<i>itaque</i> . 2: 15. 4: 207, 407.
<i>effunde</i> . 11: 485	<i>egregio</i> . AE. 4: 150. 11: 355	<i>Elestrinas</i> . 1: 163	AE. 1: 198, 261, 643. 2:
<i>effundens</i> . 6: 141	<i>egregium</i> . 5: 361. 6: 262. 7:	<i>elephantos</i> . 3: 26. AE. 3: 464	100, 164, 376. 4: 20, 1701
<i>effundere</i> . 1: 98. 2: 171. 5:	213, 473, 556. 10: 778. 11:	7: 895	5: 396, 850. 6: 28, 52, 3173
723. 9: 509	705. 12: 275	<i>Elladum</i> . G. 1: 59	368. 7: 195, 503, 513, 5813
<i>effundit</i> . 5: 780, 818. 7: 522.	<i>egregius</i> . 6: 770. 11: 417	<i>elict</i> . 1: 109	645. 8: 84, 251. 9: 340. 3543
11: 499, 532	<i>egressi</i> . AE. 1: 172. 3: 79. 9:	<i>Elidis</i> . AE. 3: 694. 6: 538	529, 617, 696, 704, 748.
<i>effundant</i> . 10: 574	314	<i>eligit</i> . 7: 274	802. 17, 214, 865. 11: 5171
<i>effusa</i> . 4: 509. 6: 305. 7: 122,	<i>egressus</i> . 2: 713. 10: 283	<i>eligitur</i> . G. 4: 296	684. 12: 74, 744, 764, 798
812. 10: 803	<i>eben</i> . E. 2: 58. 3: 100	<i>Elisam</i> . AE. 4: 335, 610. 5: 3	<i>Enipens</i> . G. 4: 368

mhr.

IN VIRGILIUM.

exist. AE. 4: 150
exti. G. 2: 160
extitit. 2: 211
extit. AE. 3: 391. 7: 310. 8: 44
extit. AE. 3: 327
extit. G. 2: 78
extit. AE. 6: 251. 7: 640. 9: 324. 423. 548. 10: 414. 545. 11: 718. 12: 175. 306. 381. 389. 458. 508
extit. G. 1: 508. AE. 2: 393. 351. 4: 507. 5: 79. 6: 46. 664. 5: 167. 471. 6: 314. 8: 459. 621. 9: 301. 347. 441. 749. 10: 357. 475. 516. 577. 681. 716. 815. 904. 11: 11. 489. 12: 90. 719. 785. 798
extit. G. 2: 540. AE. 1: 151. 3: 237. 7: 636. 732. 10: 368. 11: 194
extit. AE. 2: 600. 4: 262. 7: 743. 9: 431. 10: 394. 12: 731
extit. 7: 526. 12: 288. 713
Extelle. 3: 389
Extelle. 3: 472
Extellum. 5: 387. 462
Extellus. 5: 437. 443. 446
exterrare. 4: 334. 6: 717
ext. 4: 479. 8: 705. 10: 101
Extor. G. 1: 221
Extor. G. 2: 115. AE. 1: 489
extor. E. 1: 8. G. 1: 481
extor. E. 1: 8. G. 1: 481. 2: 112. AE. 1: 374. 4: 556. 5: 437. 9: 689. 10: 596. 12: 847
Extor. AE. 3: 533. 588. 11: 4
Extor. 2: 417. 6: 83
Extor. G. 1: 252. AE. 1: 424
Extor. G. 1: 288
Extor. AE. 2: 264
Extor. G. 4: 343
Extor. 1: 464
Extor. 3: 44
Extor. AE. 3: 192
Extor. 3: 503
Extor. G. 1: 591
Extor. 3: 121
Extor. AE. 5: 547
Extor. 5: 570
Extor. G. 1: 527. AE. 6: 604
Extor. AE. 3: 224
Extor. 4: 602
Extor. 4: 484. 7: 146. 8: 283
Extor. G. 2: 537. AE. 4: 207. 5: 762
Extor. G. 4: 378. AE. 1: 79. 216. 723. 5: 63. 6: 599. 7: 110. 375
Extor. AE. 12: 459
Extor. 11: 571
Extor. G. 1: 59. 3: 266. AE. 11: 494
Extor. 6: 858. 10: 239
Extor. 5: 667
Extor. G. 3: 91. 182. AE. 11:

444. 752. 2: 32. 150. 11: 540. 4: 515. 5: 105. 6: 653. 881. 7: 779. 8: 350. 9: 152. 10: 750. 891. 11: 635. 12: 115. 364
Extor. E. 1: 11. 9: 7. G. 1: 191. 415. 4: 116. 147. AE. 1: 576. 4: 330. 391. 5: 26. 561. 399. 6: 690. 716. 722. 7: 105. 111. 169. 8: 129. 471. 9: 207. 10: 19. 793. 11: 111. 302. 348. 12: 818. 931
Extor. G. 3: 92
Extor. 3: 72. 463
Extor. E. 8: 27. G. 1: 250. 514. 2: 322. 3: 8. 358. AE. 1: 476. 2: 418. 5: 54. 574. 578. 739. 6: 587. 7: 163. 285. 615. 767. 9: 124. 331. 10: 21. 354. 11: 190. 501. 871. 12: 352. 478
Extor. AE. 8: 583
Extor. 50: 881
Extor. G. 1: 116. AE. 10: 891. 11: 517
Extor. AE. 4: 132. 8: 518. 555. 9: 167. 379. 11: 464. 504. 12: 408
Extor. 5: 560. 7: 804. 9: 48. 11: 433. 512. 598
Extor. 2: 48. 4: 157. 5: 571. 668. 7: 166. 9: 58. 269. 10: 181. 11: 499. 617. 671. 678. 706. 730. 743. 12: 291. 295. 345. 465. 509. 651
Extor. G. 1: 44. 11: 250. 4: 389. AE. 1: 704. 5: 549. 6: 591. 10: 592. 11: 607. 911. 12: 173. 484. 534. 616
Extor. G. 3: 50. 114. AE. 1: 56. 316. 472. 558. 3: 470. 537. 5: 817. 6: 655. 7: 274. 619. 656. 724. 781. 8: 31607. 9: 353. 394. 606. 674. 777. 10: 367. 571. 577. 581. 11: 80. 610. 619. 914. 12: 82. 288. 326. 333. 337. 351. 495. 614. 736
Extor. G. 1: 11. AE. 2: 401. 5: 310. 10: 358. 11: 710. 719. 741. 770
Extor. id est, *Extor.* G. 2: 254. AE. 7: 189. 651. 691. 9: 26. 523. 12: 128. 550
Extor. G. 2: 145. 3: 499. AE. 2: 113. 1260. 329. 5: 566. 6: 515. 9: 50. 11: 89. 493
Extor. E. 1: 38. AE. 2: 323. 567. 3: 90. 8: 561. 11: 154
Extor. G. 4: 128. AE. 3: 585. 10: 327. 12: 546
Extor. E. 1: 33. 5: 89. 7: 16. G. 1: 129. 2: 131. 338. 3: 481. 515. 559. AE. 1: 33. 223. 168. 343. 362. 503. 544

585. 2: 268. 274. 453. 664. 692. 3: 147. 171. 655. 4: 262. 5: 289. 6: 32. 45. 170. 298. 371. 396. 7: 56. 174. 346. 481. 601. 8: 26. 198. 316. 427. 520. 566. 676. 9: 176. 532. 530. 592. 10: 859. 11: 166. 12: 28. 135. 226. 259. 659
Extor. AE. 7: 37
Extor. G. 4: 471. AE. 4: 26. 6: 404. Festus v. *Extor.* 691. idem ibidem.
Extor. AE. 6: 247. 7: 140
Extor. 4: 510
Extor. 1: 647. 2: 738. 764. 7: 51. 186. 11: 679. 12: 141
Extor. 2: 413. 3: 230
Extor. 4: 476. 111
Extor. 10: 878
Extor. 5: 342. 12: 799
Extor. 1: 596
Extor. *Extor.* vulgo, Monte rotundo. 7: 711
Extor. conjunctio E. 2: 47. 60. 3: 28. 5: 58. G. 1: 63. 489. 2: 295. 303. 3: 100. 229. 318. 534. 4: 77. 130. 206. AE. 1: 663. 2: 26. 547. 707. 3: 62. 114. 132. 150. 278. 4: 101. 474. 503. 700. 5: 58. 186. 618. 6: 145. 171. 456. 7: 397. 467. 8: 90. 168. 247. 382. 494. 9: 44. 507. 130. 573. 661. 806. 11: 729. 799. 12: 752. *Extor.* carmen inchoat.
Extor. adverb. 6: 670. id est, causa. Vide *Extor.* in artem primam Donati.
Extor. 10: 749
Extor. G. 3: 111
Extor. AE. 5: 772
Extor. 5: 759. 10: 36
Extor. 1: 570. 5: 24. 416. 619
Extor. 6: 659
Extor. G. 1: 482. 4: 372
Extor. AE. 4: 495
Extor. E. 6: 64. AE. 3: 423. 576. 5: 478. 7: 330
Extor. 8: 154. 7: 9: 240
Extor. G. 1: 31
Extor. AE. 7: 231
Extor. 2: 317. 573. 7: 447. 570
Extor. G. 4: 107. AE. 2: 289. 619. 5: 690. 6: 260. 365. 10: 614. 12: 157
Extor. AE. 9: 400. 12: 388
Extor. 6: 445
Extor. 2: 606. 9: 101
Extor. 12: 748
Extor. 7: 388. 12: 917
Extor. 8: 254

Extor. 4: 579. 10: 788. 896
Extor. 3: 560
Extor. 1: 89. 12: 215
Extor. 2: 134. 5: 810. 6: 115. 12: 31
Extor. 2: 736. 5: 464. 9: 342. 7: 119. 9: 129. 12: 539
Extor. E. 3: 104. 5: 49. 6: 883. 10: 864
Extor. E. 7: 2: 53. 3: 52. 97. 4: 34. 54. 5: 70. 6: 26. 8: 7. 10: 28. 70. G. 1: 68. 431. 459. 2: 234. 3: 16. 306. 4: 91. 413. AE. 2: 710. 3: 393. 602. 4: 98. 115. 127. 5: 308. 710. 814. 7: 226. 8: 46. 1272. 9: 51. 297. 10: 503. 11: 390. 418. 518. 847. 12: 52. 793. 835. 883
Extor. AE. 3: 392. 402. 412. 483. 12: 801
Extor. 1: 32
Extor. 7: 492
Extor. E. 6: 59
Extor. AE. 1: 333. 3: 200
Extor. G. 4: 203
Extor. G. 4: 11. AE. 4: 111
Extor. 2: 11. G. 1: 139. AE. 2: 599. 3: 644. 6: 329
Extor. E. 6: 64. AE. 1: 321. 742. 756. 3: 76. 7: 493
Extor. E. 4: 19. AE. 1: 185. 6: 68
Extor. AE. 2: 570. 7: 498
Extor. 4: 691
Extor. E. 1: 9. G. 1: 451. AE. 5: 867. 7: 557
Extor. E. 6: 51
Extor. G. 1: 283. 3: 14. AE. 1: 578. 4: 684. 557. 7: 353. 9: 393
Extor. AE. 3: 69
Extor. G. 3: 249
Extor. 11: 135
Extor. 3: 246. AE. 2: 719
Extor. AE. 6: 40
Extor. G. 337
Extor. E. 8: 41. AE. 2: 48. 3: 591. 6: 27. 10: 392
Extor. AE. 2: 412. 3: 188. 7: 199. 10: 110
Extor. G. 3: 513. alii *Extor.*
Extor. AE. 1: 755
Extor. 6: 511
Extor. 12: 569
Extor. E. 6: 12. AE. 2: 548
Extor. AE. 3: 576. 631
Extor. 6: 297
Extor. 9: 103
Extor. G. 4: 119
Extor. AE. 2: 618. 4: 443
Extor. G. 1: 320
Extor. AE. 2: 5
Extor. 6: 838
Extor. G. 2: 10. AE. 2: 613
Extor. G. 1: 446
Extor. AE. 1: 530

INDEX ERYTHRAEI

<i>compit.</i> G. 4: 368	308, 379, 752, 796. 10:	par utriusque usus est &	capitur, eo loco, AE. 8:
<i>compunt.</i> AE. 10: 604. 11:	44, 51, 74, 84, 106, 140,	frequentia. Sed hoc diffi-	91. <i>Labitur nulla vadis abies,</i>
608	373, 450, 456, 468, 493.	runt: quod & semper prae-	<i>mirantur & undae, Miratur</i>
<i>crant.</i> E. 4: 35. 5: 74. 6: 6. G.	526, 641, 710, 714, 732,	ponitur, sicut apud Grae-	<i>nemus. Modo interrogati-</i>
3: 69. AE. 6: 776, 852	777, 792, 828, 903. 11:	cos &, quamvis a π Grae-	<i>va, seu expletiva est, ut</i>
<i>crvo.</i> E. 3: 100	16, 23, 147, 288, 313, 316	ca particula subconjunctiva	<i>E. 1: 17. Et quae tanta fuit</i>
<i>crupere.</i> G. 4: 313	369, 432, 443, 502, 509,	per metathesin ad nos ve-	<i>Romam tibi causa videnda?</i>
<i>cruta.</i> AE. 5: 449	522, 683. 12: 11, 20, 117,	nerit: <i>Quae vero enclitica</i>	<i>Modo indignativa, AE. 1:</i>
<i>Erymantha.</i> 9: 702	148, 238, 319, 322, 407.	ubique postponitur, veluti	<i>48. Et quicquam natum Joo-</i>
<i>Erymanthi.</i> 6: 802	432, 646, 669, 678, 735,	Graeca π. Nam, quod	<i>nous adoret? Alias confir-</i>
<i>Erymantho.</i> 5: 448	755, 803, 835, 879, 889,	Diomedes (pace ejus di-	<i>mativa, ut 6: 806. Et du-</i>
<i>et.</i> E. 2: 56. 7: 34. AE. 1: 387.	937. Ab hac voce Poëta	xerim) satis inepte tradit,	<i>bitamus adhuc virtutem exten-</i>
2: 148. 4: 547, 577. 6: 388,	saepe numero & carmen,	Et non modo subjungitur,	<i>dere falsis? Interdum cau-</i>
845. 8: 122. 10: 736. 12: 830	& sensum inchoat: sicut	sed etiam praepositur, mo-	<i>salis, G. 2: 125. Et gens</i>
<i>escam.</i> G. 4: 17	etiam non minus frequen-	do geminatur, ut <i>Qui for-</i>	<i>illa quidem sumptis non tarda</i>
<i>escas.</i> AE. 12: 475	ter hoc monosyllabo clau-	<i>dere certo. Et premere & laxas</i>	<i>pharetris, Aliquando adjun-</i>
<i>esse.</i> E. 10: 75. G. 11: 122. 4:	dit, ut praeterea va-	<i>seires dare iussus habenas. Et</i>	<i>ctiva & promissiva, ut E.</i>
220, 226. AE. 1: 37, 433. 4:	rias descriptiones, quas	accipiendum subjungi hoc	<i>3: 104. Dic quibus in terra,</i>
12, 112. 5: 96, 553, 572,	hinc elegantissime vates	modo, quia quod ait Poë	<i>& eris mihi magnus Apollo.</i>
757. 6: 870. 9: 102, 155. 9:	auspicatur.	ta AE. 8: 63. <i>Qui foderre</i>	<i>Nonnumquam adjectiva</i>
221, 235, 512, 613, 759	<i>est, id est, edit.</i> AE. 4: 66.	<i>certo & premere, si ordo</i>	<i>pro etiam, AE. 2: 435.</i>
11: 48, 313, 364	5: 683	verborum, lege metri ora-	<i>Quorum Iphion auro jam</i>
<i>effeda.</i> G. 3: 204	<i>esse.</i> 6: 194, 258. 12: 647	tione soluta, ad ordinem	<i>gravior, Pelias & valere tar-</i>
<i>effent.</i> AE. 6: 394	<i>essis.</i> 9: 376	intellectus exigatur, <i>Qui</i>	<i>das Ulis. Quandoque ordi-</i>
<i>effes.</i> E. 2: 16. 3: 15	<i>esse.</i> E. 7: 36. AE. 4: 237. 7:	<i>& foderre certo premere, di-</i>	<i>nativa, ut 6: 219. Corpas-</i>
<i>effit.</i> E. 10: 37. G. 11: 151,	323. 10: 1280. 12: 179, 565	dicendum esse videtur. Nam	<i>que lavant frigoris, & sur-</i>
194. AE. 2: 248. 7: 613,	Sane per has voces <i>est</i> sum-	<i>& foderre certo premere, &</i>	<i>gunt. Item superlativa, ut</i>
777. 11: 174	to, ejusmodique imperati-	<i>foderre certo dare habenas, in-</i>	<i>AE. 2: 49. Quidquid, id</i>
<i>EA.</i> E. 2: 36. 70: 3: 33, 45, 48.	vas alias, antiquitas de	telligendum est. Quam-	<i>est, timore Danaos, & dona</i>
54, 72, 76. 4: 63, 514, 33. 6:	co, quod fieri, quodve	quam & hoc loco non om-	<i>ferentes. Diminutiva quo-</i>
1, 11, 24, 50, 75. 7: 34, 43,	non vellet, publica aucto-	nino subjungi contra Dio-	<i>que per gradus, ut G. 2:</i>
70. 8: 2, 15, 33, 107. 9: 23,	ritate constituebat. Quare	medem defendi posset, qui	<i>490. Pelia qui potuit rerum</i>
38, 59. 10: 13, 52. G. 11: 5,	& testator olim, quod post	& verbo <i>premere</i> praepona-	<i>agnoscere causas, Fortunatus</i>
83. 2: 9, 61, 104, 117, 182,	mortem suam fieri cuperet,	tur. Cujusmodi structurae	<i>& ille, Deus qui novit agre-</i>
222, 254, 255, 257, 319,	tamquam legem quamdam,	rationem proae etiam ora-	<i>sses. Pro etiam sumitur fac-</i>
397, 534. 537. 3: 7, 98, 112,	similiter per haec verba he-	tionis auctores non semel	<i>pennumero, AE. 6: 90. Na-</i>
146, 182, 211, 264, 319,	redibus praeteribebat, ut	secutos, observatum est.	<i>tus & ipse Deus. Et 11: 742.</i>
391. 42, 54, 52, 478, 546. 4:	ex 3. M. Tull. C. de legi-	Sed illud fortasse, quod mi-	<i>Moriturus & ipse. Pro quia,</i>
212, 236, 254, 271, 323,	bis, & ex jure civili no-	nus in soluta oratione lice-	<i>E. 9: 11. Audieras & fama</i>
374, 387, 394, 402, 418,	stro abunde didicimus.	ret, AE. 11: 186. <i>A tergo &</i>	<i>fuit. Eleganter quoque in-</i>
437, 447. AE. 1: 64, 77,	<i>est.</i> adverb. concedentis.	<i>longum per vallis poscitur ag-</i>	<i>ter duo substantiva Hen-</i>
148, 159, 306, 341, 386,	AE. 4: 35. 10: 63. 12: 821	<i>men, magis pro Diomede</i>	<i>dradi figura Poëtae non in-</i>
406, 573, 601, 604, 614,	Et E. 1: 3	effert. Nam ordo verborum	<i>frequenti, ad venustatem</i>
2: 11, 46, 49, 103, 142,	Quoniam quidem hujus	est, Et <i>agmen longum a ter-</i>	<i>deservit, ut AE. 1: 62.</i>
536, 584, 646, 701, 713,	particulae usus frequentior	<i>go, &c. Unde Tib. Dona-</i>	<i>Molemque & montis, id est,</i>
740, 781. 3: 108, 154, 163,	est, quam ut ejus loca uni-	tus ait, errare, qui com-	<i>Molem montis. Et 1: 111.</i>
313, 320, 341, 433, 463,	versa longi erroris inqu-	ma statuunt, <i>Sequuntur a</i>	<i>In brevia, & Syrtis: pro</i>
478, 493, 543, 551, 578,	rentium metu, nostra hac	<i>tergo, quia uno eodemque</i>	<i>In brevia Syrtium. G. 2:</i>
604, 629, 653, 686, 694,	indicatura, veluti digito,	membro legi oporteat, <i>A</i>	<i>192. Patris libamus & au-</i>
495, 523, 527, 550, 579,	demonstranda sint, parti-	<i>tergo & longum per vallis po-</i>	<i>ro: quod est, patris aureis,</i>
481, 557, 613, 691, 5: 83,	cula haec de vi, ac pote-	<i>scitur agmen. Cujus generis</i>	<i>Duplicatur eadem in uno</i>
100, 124, 178, 571, 638,	stare ipsius, brevius quam	elocutionis exempla ab eo-	<i>carmine saepius quam id</i>
647, 679, 710, 714, 717,	fieri possit, disputasse suf-	dem haec adferuntur. E. 2:	<i>exemplis probare necesse</i>
711, 786, 800. 6: 14, 63,	ficiat: ex innumeris sane	10. <i>Thesyllis & rapido fessis</i>	<i>sit, sed in rebus diversis</i>
129, 133, 173, 189, 194,	Poëtae testimoniis, aliquot	<i>massoribus assu. Item G. 1:</i>	<i>venustius. Plerumque et-</i>
264, 271, 321, 346, 390,	tantum prolatis, quae	304. Et AE. 4: 428. <i>Poppi-</i>	<i>iam triplicatur, ut E. 3:</i>
398, 453, 459, 466, 476,	variā omnino & elegan-	<i>bus & larti nautae imposuerunt</i>	<i>109. Et vitula in dignis,</i>
487, 514, 518, 611, 719,	tem hujusce voculae signi-	<i>coronas. Et AE. 3: 137. Su-</i>	<i>& hic, & quisquis amores,</i>
730, 717, 721, 861. 7: 4,	ficationem ac sensum indi-	<i>bite cum talida membris, id</i>	<i>& G. 4: 5. Puer & Audin</i>
51, 95, 122, 205, 235, 263,	cabunt. Conjunctiones igi-	<i>est, cum subito. Et AE. 1:</i>	<i>& populos & perulia dicam.</i>
268, 311, 317, 439. 5: 52,	tur copulativae sunt, &	353. <i>Ipsa sed insonnis, pro</i>	<i>Sunt & aliae apud alios</i>
559, 563, 731, 784. 8: 72,	que, ac, atque. Quarum in	<i>sed ipsa, qui ordo Poëticus</i>	<i>um Poëtas, tum Oratores</i>
86, 138, 169, 251, 352,	oratione officium est, ve-	est, per anastrophe fa-	<i>hac particula utendi ra-</i>
400, 597, 600, 612. 9: 5,	luti nervorum in corpore,	ctus, ut Palaemon notat.	<i>tionem, quas suis locis re-</i>
17, 29, 131, 135, 140, 149,	ut res & verba ipsa conne-	Haec autem particula, ut	<i>citabimus. Singulis enim</i>
175, 167, 195, 205, 260,	ctant. Ex quibus & idem	idem Diomedes scribit, sim-	<i>Indicibus nostris suorum</i>
285, 321, 356, 375, 493,	valet quod <i>que</i> : unde &	pliciter elata, figurate ac-	<i>tantum scriptorum, &</i>

res,

IN VIRGILIUM.

res, & verba indicandi pro-
prium negotium datum est.
etiam. E. 1: 13-2: 8, 41. 3:
94. 4: 35, 58. 5: 27. 10: 11
G. 1: 84, 268, 323, 365,
450, 464. 2: 118, 67, 171,
397, 413, 536, 539. 3: 55,
131, 189, 409, 563. 4: 2,
42, 135, 144, 203, 271,
326, 467. AE. 1: 125, 461.
2: 30, 246, 292, 367, 420.
3: 247. 4: 38, 305, 356,
422, 680. 5: 793. 6: 485.
7: 116, 496, 548, 778. 8:
667, 697. 9: 742. 10: 39,
198, 390, 471, 478. 11: 271,
351, 373, 653, 857. 12: 593
etiam nunc, id est, adduc.
E. 2: 41
Euryia. AE. 2: 494. 12: 131
Euryia. 10: 180
Euryia. 9: 521
Euryia. 9: 150. 10: 429. 11:
598
Euryia. 8: 480. 10: 148
Euryia. 10: 238
Euryia. 5: 689. 6: 128. 9: 560.
10: 35, 316. 11: 702
Euryia. 6: 425. 11: 905
Euryia. 6: 447
Euryia. 2: 458
Euryia. 7: 757
Euryia. 10: 315
Euryia. 11: 55
Euryia. 1: 360. 9: 9. 10: 370,
420. 11: 26, 140, 394, 335.
12: 184, 551
Euryia. 10: 394
Euryia. 10: 148, 492, 780.
11: 31, 45
Euryia. 8: 52, 129, 455.
11: 140, 148
Euryia. 8: 100, 185, 313,
545, 558
Euryia. 6: 6. 518
Euryia. 9: 658
Euryia. G. 5: 435. AE. 4:
685. 9: 186
Euryia. AE. 9: 99
Euryia. 2: 711. 3: 282
Euryia. 12: 907
Euryia. 10: 703
Euryia. 6: 42. 11: 260
Euryia. 6: 2
Euryia. 9: 710
Euryia. 2: 778
Euryia. 8: 16
Euryia. G. 4: 397. AE. 6:
158. 10: 160
Euryia. AE. 12: 166
Euryia. 2: 573, 746
Euryia. 10: 45
Euryia. G. 1: 500
Euryia. AE. 12: 545
Euryia. G. 1: 156. AE. 3:
9: 511
Euryia. G. 1: 208. AE. 11: 41

2: 603
Euryia. AE. 11: 136
Euryia. 6: 130
Euryia. 2: 497
Euryia. 2: 630. 4: 474, 558
Euryia. E. 7: 32
Euryia. AE. 5: 269. 8: 286
Euryia. 5: 364
Euryia. 5: 494, 774
Euryia. 11: 713
Euryia. G. 4: 89, 430. AE. 4:
579. 5: 239. 7: 757. 8: 33,
577. 10: 874. 11: 11
Euryia. AE. 12: 346
Euryia. 5: 665
Euryia. G. 1: 278. 4: 483
Euryia. AE. 4: 469. 6:
250, 280, 375
Euryia. 11: 666
Euryia. 4: 321
Euryia. 4: 554
Euryia. 4: 175
Euryia. 7: 592
Euryia. 5: 241. 6: 392, 476,
164. 7: 811. 11: 46. 12:
73, 903
Euryia. AE. 2: 111. 3: 130. 5:
554, 777. 9: 243, 308
Euryia. 5: 607. 649
Euryia. 7: 676
Euryia. 8: 558. 10: 640
Euryia. 4: 142
Euryia. 7: 389
Bacchantium vox est,
quam placet sine adspira-
tione notari. Nam a Graeco
est *ba* unde *Evan* Li-
beri patris cognomen, &
Bacchus coetus Bacchicus,
ut aliquando in exemplo
Ennii, ex Athamante ci-
tato, legimus. Post quo-
que supra *Bacchantis* declina-
vit. Hinc etiam *Bacchus* Plau-
to exultantis interjectio est.
Flavius tamen Silius, in
medio aspiratione adje-
cta, *Eubo* scribere vide-
tur. Aliqui etiam princi-
pio dictionis altera spiritus
nota praescripta, *Heubo*
notant. Ut taceam, qui
imperite admodum, nota
adfacili inter ultimas duas
vocales interjecta, *Eubo*
triflabum faciunt: quom-
tamen dimensione spondei
haec vox tam apud Grae-
cos, quam apud Latinos
censenda sit.
Euryia. AE. 7: 387. 9: 477
Euryia. 5: 807
Euryia. G. 4: 509
Euryia. AE. 9: 528
Euryia. 8: 255
Euryia. G. 4: 561
Euryia. G. 1: 509. AE.

8: 726
Euryia. G. 3: 277. AE. 1: 140
Euryia. G. 1: 371. 2: 339, 442
Euryia. 4: 192
Euryia. G. 3: 382. AE. 1: 383.
8: 221. 12: 733
Euryia. AE. 1: 385
Euryia. 7: 224
Euryia. 10: 91
Euryia. G. 1: 454
Euryia. AE. 1: 498
Euryia. E. 6: 83
Euryia. AE. 1: 111
Euryia. G. 2: 107. 4: 29. AE.
1: 85, 110
Euryia. AE. 9: 185, 320,
390, 481
Euryia. 5: 334. 9: 342, 467,
475
Euryia. 5: 323, 343. 9:
373, 384, 396, 424
Euryia. 5: 294, 322, 337.
9: 179, 215, 281, 359
Euryia. G. 4: 486
Euryia. 4: 490, 519, 525
Euryia. AE. 2: 134
Euryia. 3: 4
Euryia. AE. 7: 292
Euryia. 5: 495, 514, 541.
10: 499
Euryia. 3: 70. 6: 19. 7: 70. 10:
35. G. 1: 324, 361, 393. 2:
69, 105, 218, 300, 389. 3:
26, 32, 65, 342. 4: 499,
507. AE. 1: 89, 171, 378,
456, 632. 2: 163, 169. 4: 10,
625, 648, 659, 716, 727.
3: 149, 104. 2: 32, 373, 494,
613. 4: 138, 263, 278, 389,
401, 410, 592, 625. 5: 44,
47, 115, 129, 266, 303,
378, 421, 632, 773. 6: 98,
111, 300, 407, 519. 7: 19,
29, 70, 95, 119, 177, 228,
243, 269, 288, 574, 652,
703. 8: 36, 47, 186, 268,
395, 455, 622, 701. 9: 64,
367, 658, 735. 10: 341,
362, 593, 1110, 602, 39,
261, 275, 533, 575, 632,
717, 764, 774, 780, 820,
850. 12: 31, 134, 215,
324, 435, 768, 802, 949
Euryia. AE. 1: 309
Euryia. G. 3: 119, 190. AE.
5: 46. 6: 637
Euryia. G. 2: 435
Euryia. 3: 255
Euryia. 1: 264. 4: 74
Euryia. G. 3: 240. AE. 3:
576. N. 11. 4. v. *actus*. 9:
798
Euryia. AE. 9: 67
Euryia. E. 7: 13. 9: 30. G. 1:
452. 4: 21, 103
Euryia. G. 4: 139. AE. 12:
215

Euryia. AE. 5: 805
Euryia. 9: 444
Euryia. 3: 669
Euryia. 11: 30
Euryia. 4: 672. 5: 481, 517.
11: 110
Euryia. 1: 484. 6: 149. 10:
496. 11: 51
Euryia. 8: 219
Euryia. 2: 575
Euryia. 5: 172. 7: 445. 11:
376
Euryia. 1: 219
Euryia. 4: 146. 6: 557. 7: 15
Euryia. G. 1: 476. AE. 11:
157
Euryia. G. 2: 474
Euryia. AE. 9: 286
Euryia. 1: 357. 3: 60. 5: 380
Euryia. 11: 340
Euryia. 12: 842
Euryia. 2: 737
Euryia. 6: 737. 9: 368
Euryia. 12: 250
Euryia. 5: 35
Euryia. 5: 745
Euryia. 4: 233
Euryia. 7: 233
Euryia. 4: 114, 197
Euryia. G. 3: 272
Euryia. AE. 7: 650
Euryia. 6: 173. 11: 684
Euryia. 10: 867
Euryia. 2: 351
Euryia. G. 3: 228
Euryia. AE. 1: 26
Euryia. 6: 339
Euryia. G. 4: 410
Euryia. AE. 2: 643. 10: 46
Euryia. G. 2: 505
Euryia. AE. 1: 12. 12: 655
Euryia. G. 2: 307. AE. 2: 658.
6: 6, 686. 9: 113. 12: 424
Euryia. AE. 5: 626. 8: 386
Euryia. 1: 429
Euryia. 3: 107
Euryia. 9: 790
Euryia. 11: 517
Euryia. E. 3: 18
Euryia. G. 2: 345
Euryia. AE. 9: 272
Euryia. G. 4: 207
Euryia. AE. 1: 276
Euryia. 4: 318. 5: 42. 9: 258,
761. 10: 387. 12: 507
Euryia. 5: 575. 9: 56
Euryia. E. 8: 98
Euryia. AE. 2: 481, 617
Euryia. 6: 42
Euryia. 12: 762
Euryia. 4: 302. 7: 376. 9: 22
Euryia. G. 4: 549. AE. 2: 594,
723. 3: 343. 8: 434, 542.
9: 222
Euryia. AE. 12: 440
Euryia. 7: 642
Euryia. 10: 38
F 2

INDEX ERYTHRAEI

excitum. 3: 676	exercitus. G. 1: 381. AE. 2: 415. 3: 814. 8: 139. 9: 25. 10: 27. 11: 171. 12: 123	exultare. 4: 615	expolere. 3: 161
exclamant. 11: 730	exercit. G. 3: 152	exultans. G. 1: 438	expertans. G. 3: 402
exclamat. 2: 535. 7: 112. 600	exercit. G. 1: 491. 2: 214. AE. 8: 418	exultat. AE. 2: 313. 3: 128. 5: 765. 12: 583. 756	expertant. 4: 256
exclusi. 11: 887	exercit. G. 4: 44	exultat. AE. 10: 111	expolite. AE. 4: 79
exclusos. 9: 726	exercit. G. 4: 44	exulta. AE. 3: 22	expolunt. 9: 193
exclusore. 6: 663	exercit. 4: 419	exulto. 4: 130	expolita. 10: 654
excoquere. G. 2: 160	exercit. 4: 419	exulta. 11: 436. 12: 818	expolita. 10: 694
excoquitur. 1: 88	exbalantem. AE. 2: 561	exultum. 12: 517	expomere. 2: 280
excretos. 3: 398	exbalat. G. 2: 117. AE. 7: 84	exultus. 5: 617	expugnare. 9: 632
exculat. AE. 9: 175	exbanat. G. 3: 432. AE. 4: 14	expellat. G. 2: 237	expugnauit. 10: 92
exculat. 7: 101	10: 57. 11: 256	expellam. G. 4: 150. 286.	expulserunt. 8: 408
exculat. 9: 159	exbanat. G. 4: 248	AE. 3: 379. 6: 759. 7: 40.	expulsum. G. 1: 320
exculat. 6: 848	exbanat. 2: 398	11: 115	expulsum. AE. 11: 620
exculat. G. 1: 135	exbanat. 3: 309	expellat. 8: 50	expulsum. G. 3: 331. AE. 7: 119
exculat. AE. 11: 168	exbanat. AE. 1: 599	expellat. G. 4: 397. AE. 12: 503	expulit. 8: 312
exculat. G. 4: 57	exbanat. 9: 156	expellat. 4: 591	expulit. 3: 96
exculat. 4: 194	exbanat. 7: 265	expellat. 3: 460	expulit. G. 2: 266. 3: 112.
exculat. AE. 5: 679. 6: 111.	exbanat. 7: 471. 11: 610	expellat. 2: 613	AE. 4: 57
10: 777	exbanat. 8: 510	expellat. 1: 178. 702. 5: 209. 6: 219. 12: 258	expulit. 2: 542
exculat. 9: 476	exbanat. 12: 159	expellat. 10: 354	expulit. 2: 112. 6: 407
exculat. 6: 78	exbanat. 8: 585. 11: 903	expellat. 10: 669. 12: 127	expulit. 9: 453
exculat. 2: 124. 12: 493	exbanat. G. 2: 368. 4: 67	expellat. 11: 258	expulit. 11: 818
exculat. 3: 267. 7: 299	exbanat. AE. 1: 75. 10: 51. 681	expellat. 2: 219	expulit. 7: 198
exculat. 10: 590. 11: 615. 640	exbanat. 7: 777	expellat. 6: 740	expulit. 4: 25. 6: 559. 7: 316. 9: 175
exculat. 12: 158	exbanat. 4: 476. 10: 815	expellat. E. 1: 19	expulit. 2: 177. 12: 649
exculat. 2: 616. 3: 681	exbanat. G. 2: 102. AE. 11: 63	expellat. 5: 118. 8: 67. AE. 4: 515	expulit. 11: 807
exculat. 9: 68	exbanat. 8: 473	expellat. 11: 387	expulit. 3: 415
exculat. 12: 7	exbanat. 4: 212. 6: 493. 7: 111. 10: 118	expellat. 7: 414	expulit. 11: 819
exculat. 3: 202	exbanat. G. 4: 87. AE. 1: 754	expellat. G. 1: 4. 4: 316	expulit. 4: 652
exculat. 12: 470. 13: 119	exbanat. G. 1: 591	expellat. G. 2: 222	expulit. 5: 514. 8: 552
exculat. 3: 173	exbanat. 2: 418	expellat. E. 3: 110	expulit. 6: 218
exculat. 11: 119	exbanat. 11: 90. 11: 4: 125	expellat. G. 4: 157	expulit. G. 2: 217
exculat. 10: 315	exbanat. 2: 82. AE. 2: 497	expellat. AE. 10: 752	expulit. G. 2: 27. 421. AE. 2: 358. 4: 114. 5: 117. 6: 614. 9: 46. 130
exculat. 5: 785	exbanat. AE. 2: 512. AE. 2: 298	expellat. G. 4: 340. AE. 7: 321	expulit. E. 7: 34. AE. 11: 731
exculat. 1: 157. 12: 169	11: 943	expellat. 4: 550	expulit. AE. 4: 225
exculat. 6: 746	exbanat. G. 3: 435	expellat. G. 1: 119. AE. 11: 102.	expulit. G. 1: 216. AE. 5: 104. 6: 687
exculat. G. 4: 219. AE. 12: 439.	exbanat. AE. 2: 638. 10: 850	expellat. 11: 196	expulit. AE. 2: 283. 8: 318
exculat. 11: 751	exbanat. 9: 447	expellat. 11: 285	expulit. 11: 54
exculat. 1: 210	exbanat. 7: 496	expellat. 10: 171	expulit. G. 3: 348
exculat. 4: 2	exbanat. G. 4: 518. 11: 110	expellat. 3: 676. 7: 215	expulit. AE. 12: 570
exculat. AE. 4: 412	exbanat. AE. 6: 890. 7: 148. 8: 306. 11: 92	expellat. 10: 731. 11: 810	expulit. 5: 70
exculat. 5: 54	exbanat. 6: 743	expellat. 11: 883	expulit. 4: 430
exculat. 7: 5	exbanat. E. 1: 41. 8: 98. AE. 11: 306. 9: 719	expellat. 1: 382	expulit. 5: 390
exculat. 4: 196. 6: 1236	exbanat. E. 1: 34	expellat. 6: 545	expulit. 11: 66
exculat. G. 2: 170	exbanat. AE. 8: 75	expellat. G. 4: 40. AE. 11: 176	expulit. 9: 326
exculat. AE. 8: 414	exbanat. G. 1: 117. 2: 53. AE. 5: 438. 491. 8: 65. 11: 750.	expellat. 1: 713. 8: 1265. 618	expulit. 3: 224
exculat. 7: 782	exbanat. 6: 111	expellat. 7: 766	expulit. 4: 267
exculat. 11: 218	exbanat. G. 1: 511. AE. 1: 615.	expellat. G. 3: 411	expulit. G. 1: 83
exculat. AE. 4: 100	9: 316	expulit. AE. 3: 630	expulit. E. 1: 62. AE. 1: 11. 5: 51. 8: 320
exculat. G. 4: 453. AE. 3: 12. 11: 6: 642. 7: 130. 748. 798. 9: 61. 10: 142	exbanat. E. 3: 101. G. 3: 103.	expulit. G. 1: 335	expulit. G. 3: 125. AE. 1: 263.
exculat. G. 4: 159. AE. 6: 712. 7: 161	4: 534. AE. 2: 113. 11: 190. 10: 11. 12: 761	expulit. AE. 2: 362	N. tr. 1. verb. exules.
exculat. G. 1: 268. 2: 1316. AE. 8: 138. 10: 808	exbanat. AE. 2: 554. 3: 523.	expulit. G. 2: 280.	expulit. AE. 7: 359
exculat. G. 1: 99. 407. 2: 415.	6: 894. 10: 630	expulit. AE. 7: 150. 9: 170	expulit. G. 4: 411. AE. 2: 386. 10: 550. 11: 700
3: 129. AE. 11: 431. 499. 4: 17. 6: 143. 7: 441. 8: 418.	expulit. 6: 330	expulit. G. 3: 537. AE. 3: 514	expulit. AE. 3: 557. N. tr. 2. v. exultare. 7: 464.
9: 175	expulit. 2: 138	expulit. 11: 512	11: 663
exculat. G. 1: 210. AE. 4: 623	expulit. 3: 370	expulit. G. 1: 175	expulit. 8: 663
exculat. G. 3: 519. AE. 1: 789	expulit. E. 6: 34. AE. 4: 284. N. tr. 1. v. exor-	expulit. AE. 6: 416. 10: 218.	expulit.
exculat. 3: 181. N. tr. 1. v.	diui. 2: 40	105	
exercitum. 1: 235			

IN VIRGILIUM.

exultantia. G. 3: 105. AE. 5: 137
exultat. AE. 2: 470. 3: 398. 10: 643, 813. 11: 491, 648. 12: 688
exuperabile factum, scilicet, *Silypbi*. G. 3: 39
exuperant. AE. 2: 207, 759
exuperant. 7: 593
exuperas. 12: 20
exuperas. 1: 658. 11: 905
exuperas. 3: 698
exurgit. 6: 607
exta. G. 2: 194, 196. AE. 4: 64. 5: 237, 775
extant. G. 3: 370
extantem. AE. 6: 668
exemplum. G. 1: 64. AE. 1: 92. 2: 176, 376. 4: 137, 5: 426, 746. 6: 210. 7: 176. 8: 43. 262. 11: 451, 618, 863. 12: 138
extende. G. 1: 230
extendent. 2: 187. AE. 6: 806
extendit. G. 2: 405. AE. 5: 374. 9: 589. 10: 468. 12: 176, 909
extenditur. AE. 6: 423, 407
extenta. 7: 226
extrema. 4: 350
extremi. 7: 255. 362
extremum. 7: 370
extremi. 6: 94. 7: 98
extremi. 2: 170
extremo. 10: 156
extremi. 8: 503
extremum. 1: 41. 7: 68
extremi. 7: 424
extremi. 10: 110
extrema. G. 1: 149. 427. 4: 331. AE. 3: 307. 673. 4: 450, 673. 5: 111. 505. 8: 170. 504. 12: 660
extremi. G. 3: 434. AE. 4: 171. 6: 539. 8: 240. 9: 424. 11: 806
extremal. A. 8: 129
extremum. 6: 457
extrema. G. 1: 466. AE. 2: 661. 12: 38
extremis. AE. 8: 267
extremum. E. 5: 10. AE. 12: 399
extremis. AE. 4: 322
extingui. 6: 527
extremum. 4: 606
extinguere. 2: 585
extinguisti. AE. 4: 682. Hanc lectionem accipit *Diomedes*, & *Fl. Sospiter* agnoscunt, ubi de metaplasma hoc agunt.
extis. G. 1: 484. AE. 6: 234. 8: 182
extollere. AE. 11: 401
extorquet. 12: 357

extorret. 4: 616. N. 17. 1
extra. 2: 672. 6: 795
extrema. E. 8: 20. G. 2: 473. AE. 1: 219, 577. 2: 349. 431, 477. 3: 315, 438. 6: 457. 7: 225. 8: 133. 9: 104. 10: 814. 11: 846, 865
extremas. G. 1: 235, 340. 3: 423
extremum. AE. 4: 179, 435. 621. 7: 572. 11: 628
extremas. 9: 10
extremi. E. 8: 44. G. 2: 213. 4: 319. 8: 527. 10: 432
extremis. G. 2: 114, 171. AE. 5: 183
extremo. G. 3: 304, 542. 4: 116. AE. 5: 196. 12: 925
extremum. E. 8: 60. 10: 1. G. 1: 11. AE. 4: 429. 6: 466. 9: 484
extremum. AE. 3: 714. 4: 684. 5: 498, 544. 570. 11: 701
extulerat. G. 4: 328
extulit. 4: 315
extuleram. AE. 2: 753. 3: 150
extulerat. AE. 1: 652. 2: 127. 11: 183
extulit. 4: 519. 6: 65
extulit. E. 1: 15. G. 1: 359. 2: 169. 141. 4: 131. AE. 1: 127. 2: 551. 638. 3: 215. 5: 424. 417. 444. 8: 1. 528. 9: 812. 10: 261. 11: 73. 464. 12: 441
extulderet. G. 1: 151
extulerat. 2: 191. 3: 465
extulit. G. 2: 516
extulit. AE. 4: 319. 5: 410
extulit. G. 2: 51
extulit. AE. 2: 690. 3: 423. 7: 416. 8: 567. 9: 303
extulit. 7: 431
extulit. 1: 19. 3: 141. 9: 115
extulit. 3: 635
extulit. 6: 742
extulit. 5: 794
extulit. 10: 136
extulit. G. 1: 103
extulit. AE. 4: 518
extulit. 2: 153
extulit. 11: 395
extulit. 4: 651. 11: 577
extulit. E. 8: 9. AE. 2: 275. 646. 4: 496. 507. 9: 307. 10: 423. 11: 7. 790. 12: 946
extulit. G. 3: 437. AE. 2: 473

F.

Fabrum. AE. 7: 715.
Fluvius per Sabinos
labens. Qui & *Farfarius*, ut scribit *Serv.* Unde & hodie *Farfare*.
Fabli. AE. 6: 846

fabli. G. 3: 215
faber. AE. 3: 261
fabricata. 2: 46. 9: 145
fabricator. 2: 264
Fabricium. 6: 845
fabiola. 8: 415
fac velle. 4: 540
Vulgo Pontano est l'ueglia, over velle: Pontano calo.
face. AE. 4: 616. 7: 319. 10: 771. 704
facem. 2: 694. 6: 224, 607. 7: 456
face. 2: 676
face. E. 1: 41. 7: 16
face. AE. 2: 218
face. G. 4: 504
face. E. 9: 29. G. 1: 292. AE. 1: 150. 4: 567. 604. 5: 637. 640, 661. 6: 593. 7: 337. 11: 143. 12: 573. 656
face. G. 4: 518
face. AE. 4: 295. 9: 45
face. E. 3: 77. quid hoc sit docuit *coenae Macrobia* *nach lib. 1. cap. 2. G. 3: 27. AE. 12: 817*
face. E. 3: 16
face. G. 1: 1. AE. 1: 58, 75. 9: 329. 10: 875
face. AE. 4: 71. 9: 74
face. 2: 412. 2: 19. 9: 336. 531
face. E. 2: 15
face. G. 2: 15. 11: 15. 159. 4: 162. AE. 1: 638. 641. 5: 357. 619. 7: 415. 9: 734. 10: 234. 637. 699. 12: 426. 623. 784, 865
face. AE. 3: 504
face. 8: 441
face. E. 5: 80. Vove- re, facere, suscipere vo- tum, & nuncupare, eo- dem sensu dicimus. Cu- jus cum rei facti sumus, voto damnati, & con- demnati voti dicimus, se- antequam solvamus, aut reddamus.
face. nom. G. 1: 906. 4: 95. AE. 2: 601, 622. 3: 426. AE. 5: 722, 768, 882. 6: 103, 560, 575. 7: 329. 8: 194, 293. 9: 121. 12: 891
face. E. 2: 44. G. 2: 54, 246
face. E. 10: 72
face. G. 4: 404. AE. 1: 721
face. G. 1: 40, 122. 2: 123. 460. AE. 1: 445. 3: 329. 4: 410
face. E. 3: 9. G. 3: 165. 4: 335. AE. 8: 310
face. E. 3: 38. AE. 6: 676
face. G. 1: 79, 266. 4: 12. 72. AE. 2: 646. 3: 621. 6: 126, 146, 894

facillima. AE. 11: 761
facimus. 8: 189
facio. 3: 129
facit. 1: 80
facit. E. 3: 86. 7: 23. AE. 12: 302. 2: 395. 9: 73, 266, 281. 7: 508
facit. E. 5: 41
facit. AE. 12: 418
facit. G. 3: 135. AE. 3: 236, 361
facit. E. 4: 26, 54. 8: 8. G. 2: 534. AE. 1: 641, 710. 2: 548. 4: 290. 5: 587. 7: 541. 8: 288, 483, 516. 9: 356. 10: 282, 369, 398, 791. 11: 241, 419, 792. 12: 254
face. AE. 9: 95
face. 1: 264, 307. 4: 539. 7: 231. 9: 194. 10: 527. 11: 812. 12: 322
face. 3: 462. 8: 806. 7: 474. 10: 468
face. G. 4: 167. AE. 1: 819. 434. 3: 718. 8: 595. 9: 79
face. AE. 2: 151. 4: 109. 9: 297
face. G. 2: 58
face. AE. 9: 268
face. G. 4: 437
face. AE. 9: 344
face. E. 1: 15. 5: 13. 9: 9. G. 4: 566
face. E. 3: 37
face. G. 3: 172
face. E. 2: 3. 11: 12. G. 2: 171
face. G. 1: 171
face. AE. 3: 732
face. E. 1: 11. G. 1: 157. 4: 110
face. E. 4: 40. G. 1: 248. 2: 416. 421. AE. 7: 179
face. G. 1: 508
face. AE. 4: 512
face. G. 2: 165
face. 2: 96
face. AE. 7: 695
face. 11: 717
face. G. 4: 443
face. G. 1: 195. AE. 3: 850
face. 9: 392
face. 11: 688
face. E. 4: 14. AE. 6: 345
face. AE. 2: 684
face. 9: 572. 10: 754
face. G. 1: 119. 2: 467. 4: 447. AE. 4: 83. 296. 6: 324. 613. 11: 701
face. AE. 5: 591
face. G. 1: 425
face. AE. 12: 634
face. E. 2: 27. AE. 4: 96. 7: 350. 9: 243. 11: 10: 608, 812
face. AE. 5: 49
face. G. 2: 152. AE. 12: 182
E 3 *face*

INDEX ERYTHRAEI

<i>falsa</i> . AE. 2: 83. 6: 513, 896. 7: 442, 453. 10: 631	<i>fata</i> . E. 5: 34. G. 4: 455, 496. AE. 1: 15, 205, 222, 239, 257, 382, 546. 2: 34, 54, 121, 194, 433, 506. 3: 7, 337, 375, 395, 444, 494, 717. 4: 20, 340, 440, 596, 614, 651, 678. 5: 709. 6: 45, 72, 147, 376, 438, 511, 633, 759, 869, 882. 7: 234, 239, 272, 294, 384. 8: 398, 499, 575, 731, 914, 137, 204. 10: 35, 113, 417, 418, 472, 740. 11: 97, 112, 160, 701. 12: 111, 395, 507, 676, 726	<i>fata</i> , id est, <i>ofata</i> . AE. 1: 386. 4: 685. 6: 53, 321, 398	<i>fatid</i> . 2: 165. 12: 919	<i>fatidum</i> . 11: 232	<i>fatalis</i> . 11: 130	<i>fatalia</i> . 5: 82. 9: 133	<i>fatalibus</i> . 4: 351	<i>fatalis</i> . 2: 337. 6: 409, 515. 7: 116. 12: 232	<i>fatidatur</i> . E. 1: 24	<i>fatidere</i> . 3: 35	<i>fatidur</i> . 1: 12. AE. 2: 77. 4: 10. 8: 471	<i>fatidur</i> . AE. 11: 144. 12: 368	<i>f. id est</i> . 2: 334. 3: 603. 12: 813	<i>f. id est</i> . 3: 609. 6: 567	<i>fatidus</i> . 12: 794	<i>f. id est</i> . 7: 433	<i>f. id est</i> . 1: 299. 4: 519. 10: 501	<i>fatidus</i> . 8: 140. 10: 199	<i>fatidus</i> . 7: 82	<i>fatidus</i> . 8: 621	<i>fatidus</i> . 9: 610	<i>fatidus</i> . G. 1: 132. AE. 7: 582. 8: 94. 9: 605. 11: 306	<i>fatidus</i> . AE. 11: 180, 316. 4: 372. 5: 253. 6: 79, 533. 9: 63. 10: 104. 11: 711	<i>fatidus</i> . G. 1: 199. 4: 324, 452. AE. 1: 32, 39, 139. 2: 13, 246, 257. 3: 9, 17, 182, 700. 4: 24, 110, 115, 450. 5: 656, 715, 784. 6: 67, 346. 7: 79, 110, 224, 255, 293, 314, 594. 8: 12, 133, 292, 477. 9: 113. 10: 6, 109, 134, 380, 614. 11: 287, 387, 759. 12: 149, 610, 795	<i>fatidus</i> . pulvere victa. <i>fatidus</i> . area. G. 1: 180	<i>fatidus</i> . 2: 249	<i>fatidus</i> . AE. 11: 133. 9: 809	<i>fatidus</i> . G. 1: 416. AE. 1: 2. 2: 653, 738. 4: 696. 6: 449, 466, 717. 7: 50. 9: 643	<i>fatidus</i> . E. 4: 47. AE. 1: 261. 2: 294, 534	<i>fatidus</i> . 12: 25	<i>fatidus</i> . G. 2: 421. AE. 1: 701	<i>fata</i> . 7: 123. 8: 334, 512	<i>fatidus</i> . AE. 1: 132, 256. 2: 76, 106, 147. 3: 309, 485, 612. 5: 16, 44, 79, 382, 464, 535, 547, 847. 6: 15, 16. 7: 330. 8: 115, 194, 559. 9: 280. 10: 459, 480, 556, 621. 11: 41, 501, 556, 683, 718, 822. 12: 128, 195, 434, 564, 883	<i>fatidus</i> . AE. 1: 586. 6: 102, 50, 323, 391, 544, 692, 721 3: 90, 118, 655. 4: 370. 5: 72, 351, 411, 519. 6: 190, 372. 8: 520. 10: 451, 495, 535, 594. 12: 650	<i>fatidus</i> . G. 1: 207. 3: 508. 4: 467. AE. 6: 201. 7: 570. 9: 64. 11: 516, 525	<i>fatidus</i> . G. 3: 497. 4: 428. AE. 2: 358, 774. 3: 48. 4: 280. 6: 241, 273. 7: 786. 8: 252, 267	<i>fatidus</i> . E. 4: 10	<i>fatidus</i> . G. 1: 18	<i>fatidus</i> . AE. 1: 735. 8: 173	<i>fatidus</i> . 5: 148	<i>fatidus</i> . G. 1: 128	<i>fatidus</i> . AE. 5: 71	<i>fatidus</i> . 3: 573	<i>fatidus</i> . 5: 666. 6: 117. 9: 76	<i>fatidus</i> . G. 4: 12, 141, 161	<i>fatidus</i> . AE. 12: 777	<i>fatidus</i> . G. 1: 10. AE. 7: 81, 112, 213. 2: 34, 368. 8: 314. 12: 766	<i>fatidus</i> . 7: 47. 10: 551	<i>fatidus</i> . E. 6: 27	<i>fatidus</i> . 3: 143	<i>fatidus</i> . G. 4: 214	<i>fatidus</i> . 11: 344. 4: 104, 179, 242	<i>fatidus</i> . AE. 9: 154. 12: 316	Attende alliterationem. F. autem, id est, f. nam, & est verbum fre quent xii. tabularum. Va riatur autem sic: F. in futuro indicativi: in sub iunctivo f. <i>id est</i> , f. <i>id est</i> , f. ait: plural. f. <i>id est</i> . Terent. Utrumque dicitur f. <i>id est</i> . Cetera desunt secundum aliquos. Sed nos in venusto carmi ne devorionis urbium & exercituum f. <i>id est</i> legimus & in Plendulo Plauti, f. id est <i>id est</i> mibi.	<i>fatidus</i> . G. 1: 458	<i>fatidus</i> . AE. 4: 264. 8: 628, 630, 710. 9: 304. 11: 75 12: 91	<i>fatidus</i> . E. 9: 32. 10: 12. G. 4: 272. AE. 3: 498. 5: 330. 6: 664. 12: 779	<i>fatidus</i> . E. 4: 17. G. 1: 208	<i>fatidus</i> . AE. 9: 417	<i>fatidus</i> . E. 7: 35	<i>fatidus</i> . AE. 2: 110	<i>fatidus</i> . 2: 539	<i>fatidus</i> . E. 1: 6. 3: 44. G. 1: 1379 182. 2: 474. AE. 7: 391	<i>fatidus</i> . G. 3: 392. AE. 2: 744. 4: 17. 6: 347, 691. 7: 215. 8: 118. 12: 246	<i>fatidus</i> . G. 1: 188	<i>fatidus</i> . 1: 177. 4: 329. AE. 3: 493. 6: 669	<i>fatidus</i> . 7: 599, 751	<i>fatidus</i> . 7: 725. 11: 196	<i>fatidus</i> . G. 1: 81. AE. 3: 110. 7: 745. 11: 31. 12: 821	<i>fatidus</i> . 9: 772	<i>fatidus</i> . G. 2: 127. AE. 6: 230	<i>fatidus</i> . G. 1: 54	<i>fatidus</i> . E. 1: 75, 5: 65. G. 1: 249 345. 2: 490. AE. 1: 330. 3: 321, 480. 4: 657. 6: 784. 9: 337. 11: 159, 419	<i>fatidus</i> . AE. 8: 220. 12: 837	<i>fatidus</i> . 10: 788	<i>fatidus</i> . 10: 344, 857. 12: 916	<i>fatidus</i> . 2: 481	<i>fatidus</i> . G. 4: 298. AE. 3: 152. 9: 534	<i>fatidus</i> . E. 8: 101. G. 4: 330. AE. 3: 462. 8: 160. 11: 370. 12: 13	<i>fatidus</i> . 6: 49, 80. 9: 551. 10: 12	<i>fatidus</i> . G. 2: 79. 4: 114	<i>fatidus</i> . G. 2: 330. 1: 342. AE. 1: 308. 4: 152, 551	<i>fatidus</i> . 6: 216	<i>fatidus</i> . 4: 462	<i>fatidus</i> . G. 3: 12. 4: 442. AE. 2: 161. 4: 371. 7: 549. 9: 626. 11: 594	<i>fatidus</i> . E. 6: 18. 8: 53. AE. 11: 59. N. tr. 5. 605. 3: 7. 6098. 7: 99. 171. 8: 531. 10: 463, 840. 11: 330	<i>fatidus</i> . E. 10: 52. G. 2: 471. 1: 242. 480. 4: 213, 406. AE. 3: 646. 6: 7, 179. 285. 7: 20, 404. 6: 51. 9: 771	<i>fatidus</i> . E. 6: 27. C. 1: 119. 7: 478. 9: 591. 11: 686	<i>fatidus</i> . verb. AE. 3: 459. 4: 579	<i>fatidus</i> . G. 1: 53. 1: 299. 395. AE. 2: 645. 2: 75. 3: 145. 4: 661. 6: 892. 9: 115. 10: 150. 11: 345. 708. 749	<i>fatidus</i> . G. 2: 267. AE. 10: 20	<i>fatidus</i> . G. 2: 203. AE. 3: 133. 5: 327. 835	<i>fatidus</i> . 2: 671. 3: 19. N. tr. 5 6098. AE. 1: 480. 2: 34. 5: 263. N. tr. 5. 6: 213. 8: 12. 129 2: 1584. 9: 86. 10: 451. 10: 841. 12: 119	<i>fatidus</i> . 2: 388	<i>fatidus</i> . G. 1: 118. AE. 1: 503, 615. 2: 13. 4: 349. 5: 371. 6: 113, 241. 7: 492. 8: 105, 889
--	---	---	--------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------------	---------------------------	--	-----------------------------	-------------------------	---	--	--	-----------------------------------	--------------------------	---------------------------	--	----------------------------------	------------------------	-------------------------	-------------------------	---	--	--	---	-------------------------	--------------------------------------	--	---	-------------------------	--	-----------------------------------	--	---	---	---	---------------------------	---------------------------	-------------------------------------	-------------------------	----------------------------	----------------------------	-------------------------	--	-------------------------------------	------------------------------	---	---------------------------------	---------------------------	-------------------------	----------------------------	---	--------------------------------------	---	----------------------------	--	---	--------------------------------------	-----------------------------	---------------------------	-----------------------------	-------------------------	--	---	----------------------------	--	------------------------------	----------------------------------	---	-------------------------	--	---------------------------	---	--------------------------------------	--------------------------	--	-------------------------	---	--	--	-----------------------------------	--	-------------------------	-------------------------	--	---	---	--	---	--	--	--	--	-------------------------	---

IN VIRGILIUM.

<p>109, 229. 9: 599. 10: 548. 11: 99, 141, 141 feredatur. 7: 62 feremus. E. 5: 52. G. 2: 394 ferendis. 2: 178 ferendo. AE. 3: 710 ferens. G. 1: 202. 3: 111. 4: 112. AE. 1: 679. 2: 175, 175. 4: 11. 5: 12. 6: 809. 8: 85, 609. 10: 274. 11: 497, 747 ferent. E. 9: 29 ferentem. G. 2: 56. AE. 2: 216. 9: 570, 618, 804 ferentes. G. 4: 145. AE. 1: 139. 2: 49. 3: 672. 4: 430. 11: 872. 12: 465 ferentib. 2: 570. 3: 473. 12: 299 ferentis. 2: 144. N. tr. 5: 10: 797 feret. G. 3: 320. AE. 1: 259 feret. E. 4: 39. G. 3: 204. AE. 2: 462. 10: 562 feretor. 7: 231. 12: 235 feri. E. 5: 28. id est, equi. AE. 2: 51. N. tr. 5. Quo- modo & infra, ferum cer- vum appellavit. Sed hic figuratus, quippe de li- gneo & durato equo Trojano. feriant. E. 9: 43 feriar. AE. 2: 725. 5: 628. 7: 194 ferias. 4: 218. 9: 236 feriar. 1: 215. N. de Nu- meris & Calib. feriam. AE. 11: 571 ferire. G. 3: 460 feris. AE. 5: 818. 10: 559. 12: 414 ferit. E. 9: 25. N. tr. 5. G. 3: 500. AE. 1: 103. 11: 2: 488. 4: 580. 5: 140. 6: 351. 8: 125. 10: 254. N. tr. 5. 3: 155. 3: 46, 349, 415. 11: 832. 12: 295, 304, 458, 511, 730 feriat. AE. 11: 568 feriant. 3: 290. 5: 776 feriunt. G. 3: 380 fero. 2: 476. AE. 4: 703 ferens. G. 3: 179. AE. 1: 263. 7: 314, 724 feri. 11: 19 feris. 1: 302 Ferula. 7: 800. 8: 564. pro- pe Terracinam. feror. G. 4: 497. AE. 2: 337. 655. 1: 11, 16, 78. 4: 110, 376. 10: 442, 631, 670 feror. G. 2: 36 feror. AE. 4: 135. N. tr. 5. 5: 277. 10: 610, 711. 12: 895 feror. 11: 714. vide calce. feror. 5: 208 feror. G. 3: 399 feror. 3: 361</p>	<p>ferre. E. 8: 9, 106. G. 2: 14, 109, 216. 3: 47. 4: 10. AE. 1: 648. 2: 158, 456. 3: 542. 4: 170. 5: 60, 248, 307, 403. N. tr. 5. 338. ibid. 6: 464. 7: 155, 206, 628. 8: 498. 9: 56, 291, 514. 10: 652. 11: 84. 12: 635 ferre. E. 4: 8. G. 2: 44, 345, 501. AE. 3: 45. 6: 556, 626. 12: 664 ferret. 6: 280. vid. in aurea. ferret. E. 9: 22 ferret. G. 1: 321. 4: 504. AE. 7: 811. N. tr. 5. 11: 779 ferret. 10: 745. 11: 601, 817. 12: 184, 309 ferret. G. 1: 143. 397. AE. 2: 333. 3: 465. 6: 142, 558. 7: 78. 461, 609. 8: 710. 9: 354. 10: 316, 482. 11: 32, 862, 900 ferre. G. 1: 50, 147, 292. 2: 301. 450. 3: 374, 451, 469, 489. AE. 1: 295. 3: 350. 355, 528. 2: 55, 581, 614, 627, 671. 3: 222, 241. 4: 231, 547. 780. 601, 663. 679. 5: 306. 405. 509. 557. 6: 148, 294, 457. 553. 7: 325, 692. 8: 216, 402. 570, 701. 9: 137, 146. 331, 494, 526, 609, 620, 633, 750. 10: 232, 372, 421, 479, 514, 546, 715. 11: 102, 135, 218, 255. 176, 407, 646. 12: 116, 100, 124, 165, 173. 186, 209, 282, 361, 489. 540, 595, 709 ferrugine. G. 1: 467. 9: 532. AE. 11: 772 ferruginea. 6: 303 ferruginea. G. 4: 183 ferrum. G. 1: 58. 2: 220. 369, 504. 4: 175. AE. 4: 71. 5: 489. 6: 260. 190. 7: 694. 8: 186, 424, 648. 9: 37, 410, 427, 701, 773. 10: 10, 396. 11: 637, 735, 748, 864, 894. 12: 50, 278, 404, 578, 737, 774, 777, 950 ferre. E. 9: 51. G. 1: 408. 2: 117, 126. AE. 1: 501. 3: 483. 4: 378, 438. 5: 216. 6: 295. N. tr. 5: 675, 719, 900. 8: 310, 501. 9: 75. 10: 127, 665. 11: 752, 897. 12: 369, 866 ferre. G. 1: 11. AE. 2: 668. 3: 529. 4: 594. 8: 119. 9: 37. 10: 295. 768. 12: 571 fertile. G. 2: 185, 191, 252. 4: 128. 142. 9: 36 fertis. AE. 8: 114 fertur. G. 1: 514. 3: 236. AE. 1: 15, 476. 2: 498, 511. 3: 40, 93. 5: 33, 255. 574, 6: 600</p>	<p>588, 863. 6: 893. 7: 208. N. tr. 5. 381, 715. 8: 549. 9: 82, 553. 11: 530, 678, 730, 12: 346, 687, 815 ferventesque. AE. 11: 194 fervere. G. 1: 456. AE. 4: 409. 567. 8: 677. 9: 693 ferret. G. 2: 327. 4: 169. AE. 1: 436. 4: 407 feruida. 7: 24, 197. 12: 894 feruidus. G. 3: 107. AE. 8: 230. 9: 72, 350, 736, 10: 788. 12: 291, 325, 748, 951 ferula. E. 10: 25 ferum. AE. 7: 489. id est, cervum, sicut supra feri pro equi. ferunt. E. 2: 46. G. 1: 185, 362, 511. 2: 441. 4: 17, 377. AE. 1: 702. 2: 230. N. tr. 5. 3: 174. N. ibid. 3: 416. 4: 399. 5: 101, 557, 812, 843. 6: 82, 284, 400. 7: 765, 818, 184, 288. 9: 133. 10: 189. 11: 91, 172, 227. N. ibid. 12: 51, 121, 85, 361, 455, 586 feruntur. AE. 5: 157, 587. 7: 156, 671. 9: 121. 11: 906. 12: 575 ferunt. 10: 578 feruntur. G. 3: 154 ferus. AE. 2: 326. N. tr. 5. v. ferus. Et. tr. 6: v. ferus, & ferox. 4: 466 Fescenninus. AE. 7: 695. Fe- scennini oppidum Falisco- rum: vulgo Civita Castellana. fessa. E. 8: 85. AE. 4: 512. 7: 298. 8: 26 fessae. G. 4: 180 fessas. G. 4: 266. AE. 1: 168. 5: 29, 715 fessi. AE. 1: 178. 2: 109. 3: 176. 5: 327, 717. 8: 489, 607 fessi. E. 2: 10. 5: 46. AE. 3: 85. 5: 615. 11: 335. 12: 593 fessas. G. 4: 190. AE. 2: 253. 3: 78, 511, 568. 5: 41, 845. 9: 814. 11: 913 fessum. 2: 596. 3: 581, 710. 5: 463. 6: 503, 845 fessus. G. 4: 403. AE. 8: 232 fessa. AE. 2: 249. 4: 459 fessima. 9: 488 fessimant. 6: 177. 7: 156 fessitate. 4: 575 fessitate. 2: 373 fessum. G. 4: 117 fessis. 1: 268 fessas. 2: 527. AE. 6: 70. N. tr. 6: v. fautum & festum. faut. E. 8: 58 fibrar. G. 1: 484. AE. 10: 176 fibris. G. 1: 120. 3: 490. AE. 6: 600</p>	<p>fibula. 4: 119. 5: 313. 7: 815. 12: 274 fibula. 4: 128 fide. G. 2: 45. N. tr. 5. AE. 2: 107 fider. 9: 601 fida. 2: 23, 377, 400. 3: 112. 5: 34. 11: 821. 12: 271 fidem. 5: 547 fide. nom. 7: 235 fideli. 9: 707 fidem. G. 4: 313. AE. 2: 161, 541. 5: 604. 8: 150. 10: 71, 792. 11: 511 Fidenum. AE. 7: 773. vide in Bola. fidus. 2: 61. 5: 298. 10: 181, 345. 11: 351, 370. 12: 789 fidem. G. 3: 31 fidus. AE. 3: 402. 5: 800. 7: 290. 9: 378 Fides. 1: 291. N. tr. 5 fide. nom. 2: 143, 309. 3: 69, 375, 434. 4: 112, 351, 551. 5: 97. 6: 346, 459, 528. 7: 365. 9: 79, 260, 280. 11: 55 fidi, nom. 5: 468. 7: 121 fidibus. 6: 120 fidi. verb. 11: 706 fidissima. 2: 281. 12: 659 fidi. 5: 69 fidi. 10: 372 fide. 7: 640 fiducia. 1: 192. 2: 55, 162. 8: 395. 9: 126, 142. 128. 10: 152, 276 fidum. 1: 113. 6: 524. 10: 332 fidus. 1: 188. 6: 158. 8: 123, 586. 9: 307, 648. 12: 324 fieri. 3: 473 feri. E. 5: 41. 8: 97. AE. 4: 116. 8: 402. 12: 824 feri. G. 4: 407 figat. 4: 115 figere. E. 2: 29. G. 8: 308. AE. 10: 343, 701. 12: 768 figet. 1: 687 figi nomina, se. transiti. 11: 84 figit. 6: 516. 6: 159, 636. 10: 382, 778, 883. 11: 691. 12: 70 figit. 3: 250. 9: 493. 10: 104 figo. 3: 287 figunt. 1: 212. 2: 490 figuram. 6: 449. 12: 862 figuras. 10: 641 fila. 10: 815 fila. 7: 11, 52. 8: 383. 12: 605 filum. G. 3: 297 filina. AE. 1: 325. 751. 6: 864. 7: 50, 649, 736, 781. 8: 104, 466. 9: 93, 581. 10: 194, 199. 11: 700 file. AE. 6: 10</p>
---	--	--	---

fina.

INDEX ERYTHRAEI

<i>fimo</i> . G. 1:180. 2:347. AE. 5: 612. 7: 457 330. 358	<i>fimo</i> . 9: 433. 701. 12: 537 <i>fimo</i> . 1: 482. 6: 469 <i>fimo</i> . 4: 115. 12: 7 <i>fimo</i> . 2: 650. 11: 507 <i>fimo</i> . G. 2: 293 <i>fimo</i> . 3: 199 <i>fimo</i> . 2: 299 <i>fimo</i> . AE. 5: 579. 6: 570. 7: 731. 8: 703 <i>fimo</i> . 2: 124 <i>fimo</i> . 12: 167 <i>fimo</i> . 11: 125 <i>fimo</i> . 2: 685. 7: 397 <i>fimo</i> . 1: 710. 12: 65 <i>fimo</i> . G. 1: 331. AE. 9: 72 <i>fimo</i> . 12: 171 <i>fimo</i> . 3: 832. 10: 97 <i>fimo</i> . 4: 241 <i>fimo</i> . G. 3: 270. 560. 4: 385. AE. 1: 673. 2: 304. 431. 684. 4: 66. 6: 126. 300. 7: 745. 462. 8: 694. 10: 132. 170 <i>fimo</i> . G. 4: 409. AE. 2: 173. 587. 600. 633. 759. 4: 13. 640. 690. 5: 680. 6: 6 <i>fimo</i> . AE. 1: 176. 2: 632 3: 180. 5: 689. 6: 518. 7: 336. 8: 389. 9: 536. 11: 199. 12: 214 <i>fimo</i> . G. 3: 433 <i>fimo</i> . 1: 367. 473. AE. 3: 574. 11: 144 <i>fimo</i> . 1: 44. 2: 13. 11: 256. 337. 478. 4: 594. 6: 110. 586. 8: 12. 11: 610. 680. 20: 409. 510. 11: 82 <i>fimo</i> . 1: 50 <i>fimo</i> . 7: 448 <i>fimo</i> . E. 8: 105. G. 11: 85. 1: 309. AE. 1: 179. 679. 704. 727. 2: 37. 239. 4: 567. 605. 5: 45. 526. 752. 6: 12. 18. 253. 288. 550. 7: 787. 8: 432. 9: 160. 10: 74. 119. 12: 300. 573. 671. 811 <i>fimo</i> . G. 339. AE. 4: 442 <i>fimo</i> . G. 3: 111 <i>fimo</i> . AE. 7: 128. 11: 346. 911 <i>fimo</i> . G. 1: 733. 69. 4: 339. AE. 5: 309 <i>fimo</i> . AE. 10: 314 <i>fimo</i> . G. 3: 350. AE. 4: 590 <i>fimo</i> . G. 4: 126 <i>fimo</i> . AE. 7: 721 <i>fimo</i> . E. 4: 28 <i>fimo</i> . 7: 696. quae sunt sub monte Soraclis. <i>fimo</i> . G. 1: 316 <i>fimo</i> . AE. 1: 592. 9: 816 <i>fimo</i> . 4: 559. 12: 605 <i>fimo</i> . 4: 698 <i>fimo</i> . 7: 31 <i>fimo</i> . E. 3: 21. AE. 5: 614.	6: 213 <i>fimo</i> . AE. 12: 55 <i>fimo</i> . 12: 658 <i>fimo</i> . 5: 28. 6: 788 <i>fimo</i> . 9: 372 <i>fimo</i> . G. 2: 357. AE. 7: 35. 312. 8: 384. 12: 640 <i>fimo</i> . 2: 689 <i>fimo</i> . G. 4: 399 <i>fimo</i> . AE. 6: 376 <i>fimo</i> . 1: 156. 6: 804. 10: 577. 12: 471 <i>fimo</i> . 12: 46 <i>fimo</i> . 7: 632 <i>fimo</i> . 6: 539 <i>fimo</i> . 2: 279 <i>fimo</i> . 11: 454 <i>fimo</i> . 5: 614. 6: 177. 1427. 9: 451. 10: 842 <i>fimo</i> . G. 4: 461 <i>fimo</i> . 4: 514 <i>fimo</i> . AE. 6: 481 <i>fimo</i> . 4: 439 <i>fimo</i> . G. 4: 505. AE. 3: 599. 4: 369 <i>fimo</i> . AE. 4: 463. 6: 699. 9: 498 <i>fimo</i> . G. 4: 375. AE. 2: 271. 3: 345. 4: 417. 5: 765 <i>fimo</i> . E. 10: 13. AE. 7: 760 <i>fimo</i> . E. 10: 15 <i>fimo</i> . G. 4: 309 <i>fimo</i> . AE. 8: 380 <i>fimo</i> . E. 3: 78 <i>fimo</i> . G. 1: 169 <i>fimo</i> . 4: 516. AE. 4: 35 <i>fimo</i> . G. 4: 123 <i>fimo</i> . 1: 84 <i>fimo</i> . AE. 5: 559 <i>fimo</i> . G. 2: 496. AE. 4: 369 <i>fimo</i> . AE. 5: 309 <i>fimo</i> . G. 1: 244. N. 11: 4 <i>fimo</i> . (c. Tyberis. AE. 8: 95 <i>fimo</i> . 9: 667 <i>fimo</i> . G. 2: 72. 4: 142. AE. 7: 162. 8: 160. 12: 413 <i>fimo</i> . AE. 1: 410 <i>fimo</i> . E. 8: 53. G. 4: 32 <i>fimo</i> . E. 1: 55. 2: 48. G. 1: 128. AE. 11: 68 <i>fimo</i> . E. 1: 79. 2: 64. G. 4: 564. AE. 8: 481 <i>fimo</i> . E. 7: 4. 10: 25. G. 3: 126. AE. 7: 804. 11: 433 <i>fimo</i> . AE. 4: 202 <i>fimo</i> . E. 9: 19 <i>fimo</i> . E. 3: 92. 107. 9: 41. G. 4: 54. AE. 5: 69. 6: 884 <i>fimo</i> . G. 2: 6 <i>fimo</i> . E. 1: 58. 6: 69. G. 4: 11. 39. 109. 250. AE. 2: 694. 6: 708 <i>fimo</i> . 7: 744 <i>fimo</i> . G. 4: 205 <i>fimo</i> . 2: 134. 4: 271. AE. 8: 500. 9: 435 <i>fimo</i> . E. 3: 89	<i>fimo</i> . G. 2: 468. 4: 429. AE. 1: 109. 129. 333. 756. 4: 628. 5: 126. 139. 7: 213. 10: 683 <i>fimo</i> . E. 3: 83. G. 4: 195. AE. 1: 106. 535. 584. 3: 270. 533. 554. 7: 810. 8: 672. 10: 687 <i>fimo</i> . G. 2: 281. AE. 4: 532. 8: 19. 10: 680. 12: 486. 527 <i>fimo</i> . AE. 1: 103. 10: 207 <i>fimo</i> . E. 9: 43. 10: 4. G. 2: 108. 3: 100. 236. 542. AE. 1: 66. 86. 107. 116. 135. 2: 206. 3: 422. 665. 5: 1. 182. 238. 776. 848. 6: 362. 7: 528. 718. 8: 677. 10: 2219 304. 12: 366. 832 <i>fimo</i> . AE. 5: 179. 11: 828 <i>fimo</i> . G. 4: 369. AE. 4: 443. 6: 327. 12: 35 <i>fimo</i> . G. 3: 28 <i>fimo</i> . G. 2: 190. 370. AE. 1: 120. 8: 487 <i>fimo</i> . E. 8: 101 <i>fimo</i> . AE. 3: 626. 9: 472 <i>fimo</i> . G. 2: 100. AE. 2: 169 <i>fimo</i> . 3: 663 <i>fimo</i> . G. 3: 484 <i>fimo</i> . G. 3: 524. AE. 2: 782. 5: 200. 8: 445 <i>fimo</i> . AE. 3: 867 <i>fimo</i> . 10: 106 <i>fimo</i> . 7: 714. di- xit ut urdem Patav. & ur- dem Buthrest. 9: 414. 814. Utrumque de sanguine profuente ex vulnere mo- rientis. <i>fimo</i> . E. 1: 52. 5: 21. 259 83. 6: 65. 7: 52. 56. 8: 4. 92 40. 10: 18. G. 1: 310. 3109 2: 11. 157. 486. 3: 18. 1449 180. 213. 153. 270. 3109 530. 543. 4: 54. 278. 3609 366. 383. 427. 457. AE. 4: 250. 5: 684. 6: 8. 1298. 3699 388. 711. 7: 137. 8: 713. 9: 104. 535. 603. 679. 10: 113. 11: 659. 12: 331. 518 <i>fimo</i> . E. 3: 96. G. 1: 201. 2: 147. 199. 8: 360. 4: 188. 527. AE. 1: 465. 2: 305. 719. 5: 38. 7: 430. 663. 8: 57. 62. 69. 72. 610. 9: 38. 11: 449. 495. 12: 749 <i>fimo</i> . G. 2: 110. AE. 11: 273. 12: 139 <i>fimo</i> . G. 1: 245. 4: 333. AE. 3: 389. 6: 714. 7: 201. 10. 833 <i>fimo</i> . 4: 635 <i>fimo</i> . 9: 70 <i>fimo</i> . G. 2: 414 <i>fimo</i> . 1: 136. AE. 1: 607. 3: 702 <i>fimo</i> .
---	---	---	--

IN VIRGILIUM.

fluere. E. 7: 566. G. 1: 443. EA. 4: 489
fluere. G. 1: 272. AE. 6: 384. 7: 30, 36, 494. 8: 31, 93. 11: 565. 12: 256, 886
Fluviorum rex Erymanus. G. 1: 482
Fluvio anapaestus, constans duobus brevibus & longa. Praeterea autem anapaestum dactylo contrarium, veluti ad exprimendum fluvii impetum magis accommodatum. Quem pedem, quasi profluentis aquae cursum imitantem, syllabae natura in ipsa *fluviorum* dictione opportune quodam modo ingenuisse visa est. Decus nympha, 12: 142
fluvius. E. 5: 76. G. 3: 77, 141, 301, 396. AE. 12: 181
fluvium. G. 1: 106. 4: 442. AE. 6: 415, 749. 7: 152. 8: 86, 125, 131, 651. 9: 790, 816
fluvius. AE. 8: 66, 77
fluvius. 11: 236
fluvius. 10: 83
fluvius. G. 1: 166. N. tr. 5
fluvius. 1: 175. 3: 378. AE. 3: 178. 5: 660. 7: 680. 11: 212
fluvius. G. 4: 48
fluvius. AE. 3: 134. 9: 75. 12: 188, 286
fluvius. E. 3: 70
fluvius. 7: 49
fluvius. G. 1: 183. 4: 43. N. tr. 5. v. *fovere* procul dubio *fovere* legit.
fluvius. AE. 6: 881
fluvius. G. 2: 408
fluvius. 1: 67. AE. 6: 598
fluvius. G. 2: 446
fluvius. 4: 291
fluvius. 2: 125
fluvius. AE. 7: 338
fluvius. 1: 244. 4: 195. 7: 619. N. tr. 5
fluvius. G. 1: 323
fluvius. AE. 4: 673. 11: 86. 11: 871
fluvius. 3: 127
fluvius. 2: 502
fluvius. 2: 55. 3: 242. 11: 99
fluvius. 2: 539
fluvius. 7: 375
fluvius. 2: 286
fluvius. 5: 794. 10: 498
fluvius. G. 1: 60. 4: 493. AE. 4: 112, 339, 624. 7: 546. 8: 56, 540, 641. 10: 91, 901. 11: 119, 164, 291, 330. 12: 251, 291, 200, 212, 316, 532, 633, 658, 822
fluvius. G. 4: 153. AE. 1: 62. 2: 520. 8: 169. 10: 105

foedoris. AE. 11. 311. 12: 496
foedissima. 3: 216
foedissime. 11: 392
foedus. 3: 496. 10: 15, 154.
 12: 13, 158, 242, 290, 314,
 573, 695
foetiva. G. 3: 216. AE. 1: 364.
 4: 195, 211, 570. 5: 6. 6: 448.
 8: 408. 11: 705, 734
foetivosa. 2: 584. 11: 663
 12: 53
foetivosa. 7: 345
foetivosa. 7: 806
foetivosa. 2: 488
foetivosa. 4: 667. 9: 477. 11:
 782
foetivum. 9: 142. 11: 878
foetitia. G. 3: 321
foetis. AE. 1: 51. N. tr. 5. 2:
 238. N. ibid.
foetis. G. 3: 176. N. tr. 5
foetum. AE. 8: 630. N. tr. 5.
 Foetum, inquit, onere
 levatum. Virgil. libr. 9.
Fecerat & viridi foetum Ma-
vortis in antro. Ita corrupte
 habent Noniani codices.
 Tu itaque emendate legas:
 Virgil. lib. 8. *Et viridi fo-*
etum Mavortis in antro Procu-
buisse lupam. Quod si et-
 iam, ubi Nonius Foetum,
onere levatum ait: Foetum,
 partu levatum dicas, id
 quidem, meo iudicio, re-
 ctius habebit.
foetas. E. 1: 50
foetibus. G. 1: 82
foetis. 4: 139
foetis. E. 3: 83
foetis. G. 2: 69, 390, 429,
 517. AE. 6: 207. 8: 82
foetum. 12: 170
foetura. E. 7: 36. N. tr. 4. v.
 foetus.
foeturae babilis. Sc. Is. G. 3:
 62. N. ibid.
foetus. E. 1: 22. 3: 30. G. 1:
 55, 75, 189, 195. scil. fo-
 etus. Vide grandior. 2: 56,
 196. N. tr. 4: 327, 443,
 521. 4: 163, 199. 23: 512.
 AE. 1: 432. 3: 391. 6: 141.
 8: 44
foetia. G. 2: 133
foetis. E. 5: 32, 40. G. 1: 131,
 296, 413. 2: 121, 314. 3: 12.
 4: 200, 274, 471. AE. 1:
 195. 3: 444. 5: 774. 6: 74,
 137, 284. 8: 277, 368. 12:
 413, 766
foetivum. G. 1: 191
foetivum. 4: 191. AE. 8: 449
foetivum. 1: 176
foetivum. E. 3: 97. 6: 44. AE. 7:
 84, 489. 8: 75

fontem. G. 4: 32. AE. 1: 244.
12: 116
fontes. E. 1: 40, 53. F: 45.
10: 42. G. 2: 175, 200. 3:
539. 4: 18, 376. AE. 7:
517. 12: 181
fontibus. E. 2: 59. 5: 40. G. 2:
243. 3: 131, 428. AE. 2:
686
fontis. 4: 512. 7: 150, 242.
12: 816
formas. E. 8: 101
formipe. G. 4: 175. AE. 8:
453. 12: 404
form. AE. 1: 135, 444. 4: 219.
6: 345, 526. 7: 79. 9: 232.
10: 457
formet. G. 1: 260. AE. 2: 439.
8: 209
formis. AE. 2: 450, 453. 6: 47.
8: 130
formis. 3: 417. 5: 398. 10: 328,
614. 11: 586
formisus. G. 2: 461. 3: 26. 4:
247, 280. AE. 1: 449, 505.
6: 20, 289, 634. 8: 196,
262. 11: 36
forma. G. 3: 52. AE. 1: 72,
496. 3: 591. 4: 596. 5: 295,
570. 6: 289, 615, 861. 7:
483. 8: 208. 9: 646. 10:
435. 11: 70. 12: 275
formatat. AE. 9: 80
formatis. G. 3: 163
formas. AE. 1: 27. 6: 277, 293.
7: 18, 473. 8: 383. 12: 188
formam. G. 1: 170. 2: 450.
AE. 9: 101. 12: 224
formas. E. 6: 37. G. 4: 411.
AE. 6: 626
formica. G. 1: 186, 380
formicas. AE. 4: 402
formidatus. 3: 275
formidine. E. 4: 14. G. 3: 372.
4: 357, 468. AE. 2: 76, 384.
400. 3: 30, 473, 593, 612. 6:
290. 7: 442, 453, 608. 9:
160, 756. 10: 631. 11: 407.
12: 750, 776, 867
formidulis. AE. 12: 335
formosa. G. 3: 219
formosar. E. 7: 62
formosam. 1: 5
formose. 2: 17, 45. 3: 79. 7:
67
formosi. 5: 44
formosior. 5: 44. 7: 38
formosissimus. 3: 57
formosum. 2: 1. 5: 86, 90
formosus. 4: 57. 7: 55. 10: 18
fornace. AE. 8: 446
fornatus. G. 1: 472. 4: 263.
AE. 7: 636. 8: 421
fornice. 6: 631. 10: 806
fornis. G. 4: 250. AE. 4: 605.
6: 412
fors. AE. 2: 94, 119. 5: 212.

6: 537. 7: 554. 8: 476. 101
458. 11: 50. 12: 41, 183,
714
forfan. 1: 203. 4: 19 12: 153
forfitan. E. 6: 59. G. 2: 1288. 4:
118. AE. 2: 506
fortaffe. AE. 10: 542
forte. E. 3: 29. 6: 52. 7: 11. G.
11202. 4: 28. AE. 1: 151,
322, 362, 375. 2: 81, 136,
342, 756. 3: 21, 301. 5:
291, 329, 486. 6: 171,
190, 349, 681. 7: 112,
494, 509. 8: 102. 9: 325,
638. 10: 653, 724. 11:
456, 552. 12: 206, 270,
428. 766
fortem. AE. 11212. N. tr. 5.
514, 616 4: 288. 9: 591. 10:
561. 12: 513, 561. subje-
cta ubique (*quo*) parti-
cula enclitica, quod di-
gnum notatu.
fortes. G. 1: 65. 2: 296. 3: 50,
121, 188. AE. 7: 151
forti. AE. 4: 11. 5: 808. 10:
238
fortia. G. 2: 48. AE. 1: 101,
641 2: 150, 509, 536. 10:
369
fortibus. G. 2: 83. AE. 9: 1281,
164. 10: 715
fortis. G. 2: 533. 3: 62. AE.
1: 120, 579. 12: 530
fortissime. 2: 348. 5: 729
fortissimo. 1: 96. 5: 389. 8: 154,
513. 10: 185, 865. 12: 538
fortissimus. 6: 169. 7: 752
fortune. G. 3: 452. 4: 209. AE.
1: 240, 454, 517, 628. 2:
79, 350, 385, 656. 3: 16,
51, 318, 493, 609, 635. 4:
109, 434, 603, 653. 5: 22,
356, 604, 625, 710. 6: 62,
96, 533, 615 7: 413, 559.
8: 15, 127, 334, 578. 9:
49, 214, 240, 260, 282,
723. 10: 43, 49, 107, 284,
435. 11: 43, 108, 128,
253, 345, 413, 427, 761.
12: 147, 405, 593, 637,
677, 694
fortunae. AE. 7: 1243. 11: 180
fortunam. 10: 112, 422. 12:
436, 910
fortunas. 6: 681
fortunata. G. 4: 287
fortunatae. AE. 11: 252
fortunatam. E. 6: 45
fortunat. 1: 47, 52. 3: 49
fortunati. AE. 1: 437. 9: 446
fortunatorum. 6: 639
fortunatus. G. 2: 458
fortunatos. 2: 493. AE. 12:
416
Fortulos. AE. 7: 714. Forulli
in Sabinis, locus asper.
G *forum.*

INDEX ERYTHRAEI

<i>forum</i> . G. 2: 502. AE. 5: 753	<i>fratrum</i> . G. 3: 518. AE. 4: 121	<i>frequentans</i> . AE. 6: 478	<i>frondosa</i> . E. 2: 70. G. 3: 196.
<i>fossa</i> . AE. 7: 157	5: 24	<i>frequenter</i> . G. 3: 394. 4: 116.	AE. 5: 352
<i>fosse</i> . G. 1: 326. AE. 10: 124.	<i>fraternus</i> . AE. 6: 736	AE. 1: 707. 6: 480. 10: 306	<i>frondosus</i> . 7: 387
11: 381	<i>fraterni</i> . 5: 630	<i>frequentis</i> . G. 2: 51	<i>frondoso</i> . 8: 351
<i>fossum</i> . AE. 9: 143	<i>fratre</i> . 1: 292. 4: 656. 10:	<i>frequentibus</i> . AE. 10: 692	<i>frondosum</i> . G. 1: 282
<i>fossum</i> . 9: 114, 470, 506, 567.	129. 11: 463, 604	<i>frata</i> . E. 1: 61. G. 1: 356. 2:	<i>frons</i> . G. 2: 372. N. tr. 2. AE.
11: 388	<i>fratrem</i> . 1: 130. 5: 614. 6:	503. 3: 260. AE. 1: 557.	6: 262. 10: 211
<i>fossa</i> . G. 1: 372. AE. 10: 136	121. 10: 338, 403, 600.	607. 2: 313. 3: 127. N. tr.	<i>frons</i> . E. 6: 51. G. 4: 299.
<i>fosse</i> . G. 2: 264	12: 157. 509	4. 5: 141, 626, 791. 10:	AE. 1: 166. 3: 636. 4: 477.
<i>fossum</i> . AE. 1: 692	<i>fratres</i> . G. 1: 280. 2: 496. AE.	147, 210	9: 617. 10: 349. 11: 238
<i>fosse</i> . G. 4: 230	3: 678. 6: 608. 7: 335, 670.	<i>frat. particip.</i> AE. 9: 676.	<i>frons</i> . E. 6: 12. 7: 27. AE.
<i>fossebat</i> . AE. 4: 686	9: 695. 12: 277, 516	11: 787	5: 567. 7: 417. N. tr. 4. 9:
<i>fossebit</i> . 1: 281	<i>fratri</i> . AE. 12: 881	<i>fratris</i> . G. 1: 427, 386. 2: 164	750. 12: 307
<i>fosseis</i> . G. 3: 55, 558	<i>fratris</i> . G. 1: 396. AE. 7: 671.	<i>fratris</i> . AE. 4: 245. 5: 430. 6:	<i>fronti</i> . 6: 244
<i>fosseus</i> . AE. 4: 218	9: 14. 10: 133, 342. 12: 636,	120. 8: 143	<i>frontibus</i> . G. 3: 24. AE. 5:
<i>fosseus</i> . G. 1: 46	844	<i>frat. G.</i> 3: 256	158. 12: 717
<i>fosseus</i> . 2: 135. 4: 56. N. tr. 5	<i>fratrum</i> . G. 2: 510. AE. 10:	<i>frat. AE.</i> 5: 196	<i>fratrum</i> . AE. 4: 619
<i>fosseus</i> . G. 4: 43. AE. 4: 193.	128. 12: 270	<i>fratris</i> . 6: 219. N. tr. 3:	<i>fratrum</i> . G. 2: 36, 500
9: 57. N. tr. 5	<i>fratris</i> . AE. 4: 675. 5: 851.	verb. frigit.	<i>fratris</i> . 1: 22, 67, 298, 345.
<i>fosse</i> . E. 3: 4. AE. 1: 18, 718.	9: 397	<i>fratris</i> . E. 5: 25. 8: 14. G. 1:	2: 143, 424. 3: 535. AE.
N. tr. 5. 8: 388. 10: 838	<i>fratrum</i> . G. 1: 465. AE. 10: 72	136. 2: 469. 3: 298, 314.	1: 173. 2: 133
<i>fosse</i> . AE. 10: 93	<i>fratrum</i> . AE. 11: 512	4: 104, 506, 525. AE. 2:	<i>fratris</i> . E. 1: 77. Pro fru-
<i>fosse</i> . G. 3: 420. N. tr. 5. AE.	<i>fratris</i> . E. 4: 31. AE. 7: 552	472. 4: 385. 7: 715. 11:	gibus Vitulae Deae im-
12: 420	<i>fratris</i> . AE. 4: 355	118. N. tr. 5	molabantur, quod sa-
<i>fratris</i> . E. 9: 9. AE. 10: 291	<i>fratris</i> . 6: 609. 9: 428. 11: 717	<i>fratris</i> . E. 8: 71. N. tr. 5. G.	crum Vitulationem appel-
<i>fratris</i> . AE. 2: 170. 3: 53	<i>fratris</i> . 6: 181	1: 259. 2: 484. 3: 97, 101,	labant. De hoc plura
<i>fratris</i> . G. 4: 240. AE. 3: 336	<i>fratris</i> . G. 2: 159	336, 441, 501. 4: 261.	Macr. Sat. lib. 3. c. 2. 91
<i>fratris</i> . AE. 2: 13	<i>fratris</i> . E. 7: 65. G. 2: 66.	AE. 3: 29. 6: 311. 9: 415.	48. 10: 76. G. 1: 69. 2:
<i>fratris</i> . G. 3: 161. AE. 5: 222	AE. 11: 136	N. tr. 5	239. 3: 133. AE. 6: 420
<i>fratris</i> . G. 4: 72. AE. 5: 209	<i>fratris</i> . G. 2: 71	<i>fratris</i> . E. 1: 8: 7: 51. 10: 47,	<i>fratrum</i> . G. 1: 27. 2: 173. 4:
<i>fratris</i> . E. 8: 40, 82. G. 1: 76	<i>fratris</i> . E. 3: 13	57. G. 1: 48, 352. 2: 113,	127
<i>fratris</i> . E. 5: 85. G. 1: 317	<i>fratris</i> . AE. 1: 559. 5: 385.	321, 376. 3: 356	<i>fratrum</i> . AE. 7: 90
<i>fratris</i> . G. 4: 304	6: 175. 8: 717. 10: 96. 11:	<i>fratris</i> . E. 2: 12. 7: 6. G. 3:	<i>fratrum</i> . G. 1: 289, 315. 3:
<i>fratris</i> . AE. 10: 306. 12:	132	279. 4: 35, 115, 259. AE.	176. AE. 4: 406
741. <i>fratris</i> , <i>fratrum</i> .	<i>fratris</i> . 7: 189, 787. 12: 398	1: 92. 6: 105, 309. 12:	<i>fratrum</i> . G. 1: 134
<i>Fratris</i> autem ea forma,	<i>fratrum</i> . G. 1: 12. AE. 4:	905, 951	<i>fratrum</i> . G. 2: 150. 3: 120, 59
qua infra <i>Fratrum</i> .	219. 9: 703. 10: 572. 12:	<i>fratris</i> . E. 10: 65. G. 1: 300	228
<i>fratris</i> . AE. 9: 569. 10: 698	371	<i>fratris</i> . E. 1: 53. 5: 70. G. 1:	<i>fratris</i> . AE. 2: 212. 3: 632
<i>fratris</i> . G. 1: 358. 4: 493. AE.	<i>fratris</i> . AE. 7: 638. 12:	93. 10: 256. N. tr. 5. 144.	<i>fratris</i> . E. 3: 99. 7: 69. G. 2:
1: 254. 8: 527. 11: 214. 12:	609. 12: 82	N. ibid.	158, 257, 459, 513. 3: 97,
754	<i>fratrum</i> . 12: 535	<i>fratrum</i> . E. 1: 57	373, 344. 4: 531. AE. 1: 392.
<i>fratris</i> . AE. 2: 692. 7: 517,	<i>fratrum</i> . 1: 296	<i>fratrum</i> . E. 1: 81. 10: 30. G. 2:	2: 348, 405, 791. 4: 415. 5:
647. 9: 541	<i>fratrum</i> . 5: 555. 7: 460. 9: 60,	13, 401. AE. 2: 249. 4: 148,	27, 221, 346, 389. 6: 294,
<i>fratris</i> . 7: 566	341. 11: 496. 599. 12: 8,	459, 506. 5: 134. 6: 306. 7:	701. 9: 389, 398, 518. 10:
<i>fratris</i> . E. 3: 92	702	751. 8: 274. 12: 207	133. 486. 11: 581, 715. 12:
<i>fratris</i> thymus melleo redo-	<i>fratrum</i> . G. 2: 160. 4: 216.	<i>fratrum</i> . G. 4: 61. AE. 1: 191	832
lent. G. 4: 169. AE. 1: 436.	AE. 5: 148. 338	<i>fratrum</i> . G. 2: 435. AE. 5:	<i>fratrum</i> . AE. 11: 95
Diomedes, ubi idiomatica	<i>fratrum</i> . 5: 152	661	<i>fratrum</i> . 6: 493
casuum persequitur, tra-	<i>fratrum</i> . 2: 338. 11: 607	<i>fratrum</i> . E. 3: 57	<i>fratrum</i> . G. 2: 21
dit, <i>fratris</i> thymus rege-	<i>fratrum</i> . 11: 247	<i>fratrum</i> . AE. 7: 67	<i>fratrum</i> . 1: 300. AE. 3: 352.
re, non autem ad redo-	<i>fratrum</i> . 1: 56. 4: 668. 5: 19	<i>fratrum</i> . 4: 399	8: 468
lent referri. Vide <i>redolens</i> .	7: 590. 8: 497. 9: 637. 10:	<i>fratrum</i> . 5: 129. 7: 135	<i>fratrum</i> . AE. 10: 103. id est,
<i>fratris</i> . AE. 11: 434	98. 11: 229. 12: 912	<i>fratrum</i> . G. 3: 300	fuerit, suum tempore
<i>fratrum</i> . G. 2: 400	<i>fratrum</i> . G. 3: 115, 252. AE. 3:	<i>fratrum</i> . 2: 362. 4: 24.	verbum defectivum.
<i>fratrum</i> . 4: 400	542. 4: 115. 5: 818. 6: 100.	AE. 3: 25	<i>fratrum</i> . G. 4: 111
<i>fratrum</i> . AE. 1: 179. 10: 197	8: 168. N. tr. 4. 10: 253.	<i>fratrum</i> . G. 2: 119. AE. 6:	<i>fratrum</i> . 2: 465
<i>fratrum</i> . 3: 652	11: 125	208	<i>fratrum</i> . AE. 7: 759. lacus
<i>fratrum</i> . 7: 594	<i>fratrum</i> . AE. 1: 523	<i>fratrum</i> . E. 9: 61. G. 1: 361. 2:	in Maris, nunc il lago di
<i>fratrum</i> . G. 1: 24. AE. 12: 8	<i>fratrum</i> . G. 4: 136	55, 82, 105, 135, 166,	Tagliarossa.
<i>fratrum</i> . G. 1: 267	<i>fratrum</i> . AE. 1: 53	403. 3: 131, 175, 353. AE.	<i>fratrum</i> . G. 4: 19
<i>fratrum</i> . AE. 1: 161. 9: 413.	<i>fratrum</i> . 5: 554	3: 449. 4: 444. 8: 32	<i>fratrum</i> . 4: 163. AE. 1: 413
12: 732	<i>fratrum</i> . G. 4: 452	<i>fratrum</i> . 6: 144	<i>fratrum</i> . G. 4: 244
<i>fratrum</i> . G. 2: 441	<i>fratrum</i> . AE. 11: 719, 889. 12:	<i>fratrum</i> . G. 2: 15	<i>fratrum</i> . AE. 2: 421. N. tr. 5
<i>fratrum</i> . AE. 1: 104	372	<i>fratrum</i> . 2: 323	<i>fratrum</i> . 9: 592
<i>fratrum</i> . G. 2: 533. AE. 1: 667.	<i>fratrum</i> . G. 3: 184. N. tr. 4	<i>fratrum</i> . AE. 2: 446. 3: 131,	<i>fratrum</i> . 5: 234
4: 325. 5: 405. 10: 338,	<i>fratrum</i> . AE. 12: 568	528. 6: 217. 7: 565. 11: 523	<i>fratrum</i> . G. 1: 13. AE. 1: 412. 2:
576, 600. 12: 883	<i>fratrum</i> . G. 1: 99. 2: 185	<i>fratrum</i> . 11: 66	532. 5: 841. 6: 558. 139

fratrum

IN VIRGILIUM.

<i>furat.</i> 4:603. 5:197. 6:166.	361, 618, 206, 831, 868.	Marcellus lib. de mutatis	<i>sumiferos</i> 8:512
7:512. 8:358. 10:613. 11:	12:256. 185. 421. 660.	conjugat. disputat super	<i>sumo.</i> 3:582. 12:588
115. 303. 12:519	733. 753. 952	verbo <i>feruit</i> .	<i>sumos.</i> G. 2:117. 4:230
<i>furor.</i> 8:314	<i>fugite.</i> E. 9:93. AE. 3:639. 7:	<i>fulgor.</i> AE. 5:88. N. tr. 6. v.	<i>sumofis.</i> 2:142
<i>furoris.</i> G. 4:34. 248. 393	202	<i>fulmen, fulgur, & ful-</i>	<i>sumum.</i> AE. 2:609. 3:206. 5:
AE. 2:77. 306. 3:453. 5:	<i>fugitis.</i> AE. 10:369	<i>guritum.</i> 8:524. 11:70	682. 8:252
475	<i>fugit.</i> G. 3:543. AE. 5:821.	<i>fulgure.</i> G. 4:98	<i>sumus.</i> G. 1:175. 4:499. AE.
<i>furit.</i> E. 7:31. G. 1:67. 3:	10:266. 11:623. 869	<i>fulgoris.</i> AE. 8:431	5:740. 8:1258. 9:1391. 12:
404. AE. 3:499. 6:62. 7:38	<i>ful.</i> AE. 2:6. 6:458	<i>fulgura.</i> G. 1:488. AE. 9:733	592
<i>furunt.</i> 11:275	<i>fuimus.</i> 2:325. adagium,	<i>fulcae.</i> G. 1:363	<i>sumalia.</i> AE. 1:717
<i>fuga.</i> G. 3:31. 120. 142. 201.	adi Politianum Miscell.	<i>fuligine.</i> E. 7:50	<i>sumda.</i> nom. G. 1:141
N. tr. 5. 422. 4:85. AE. 1:	cap. 88.	<i>fulmen.</i> AE. 6:590. 8:417	<i>sumdabat.</i> AE. 6:4
317. N. tr. 5. 2:176. 3:243.	<i>fuissim.</i> E. 10:35	<i>fulmina.</i> G. 1:119. N. tr. 6. v.	<i>sumdabit.</i> 6:811
N. ibid. 4:72. 555. 281. 543.	<i>fuissent.</i> 6:33. AE. 2:292.	<i>fulmen, fulgur, & fulgu-</i>	<i>sumda.</i> G. 1:309
5:218. 658. 8:251. 9:155.	433. 5:621. 6:371	<i>ritum.</i> 4:170. AE. 4:108.	<i>sumdam.</i> nomen AE. 9:586.
557. 660. 800. 10:592.	<i>fuisset.</i> E. 1:16. AE. 2:54. 3:	6:842. 10:567	11:579
614. 670. 757. 11:815.	652. 4:118. 317. 8:206.	<i>fulminat.</i> G. 1:370. 4:161.	<i>sumdam.</i> ver. E. 5:71. AE. 5:
11:463. 733. 742	396. 9:140. 759. 11:584	AE. 12:654	138
<i>fugacem.</i> 10:697. 714. 12:52	<i>fuist.</i> E. 1:172. 2:14. 3:23.	<i>fulmine.</i> G. 1:283. AE. 1:230.	<i>sumdamenta.</i> AE. 1:428. 2:
<i>fugaces.</i> G. 1:532. AE. 9:591	26. 40. 5:54. 9:11. G. 1:	3:578. 4:25. 5:691. 6:181.	611. 4:266
<i>fugax.</i> G. 1:286. AE. 3:160.	491. AE. 1:12. 17. 441.	7:773. 11:200. 923	<i>sumdmina.</i> G. 4:261
4:400. 5:186. 769. N. tr. 5.	534. 545. 2:325. 427. 513.	<i>fulminum.</i> AE. 4:580. 6:	<i>sumdantem.</i> AE. 4:260
9:131. 10:121. 178. 11:	541. 3:111. 16. 12. 4:170.	442	<i>sumdasset.</i> 7:410
351. 547	375. 457. 675. 6:237. 654	<i>fulminum.</i> 9:812	<i>sumdet.</i> 1:193. N. tr. 5
<i>fugam.</i> G. 4:443. AE. 1:137.	7:511. 871. 413. 482. 537.	<i>fulminis.</i> 2:649. 5:319. 9:	<i>sumdata.</i> 8:478
157. 360. 2:108. 610. 640.	650. 8:193. 9:180. 381.	706. 10:177. 11:616	<i>sumdator.</i> 7:678
3:183. 666. 4:128. 430.	648. 10:43. 60. 400. 564.	<i>fulsere.</i> 4:167	<i>sumdator.</i> 5:760
175. 7:24. 9:378. 539.	879. 11:32. 313. 849. 12:	<i>fulerunt.</i> 12:942	<i>sumdabat.</i> 3:151. 144. N. tr.
719. 781. 11:706. 12:	933	<i>fulos.</i> 8:127	5:5198. 8:584
252. 263. 367. 484	<i>fulcit.</i> AE. 4:247	<i>fulum.</i> 11:39	<i>sumdens.</i> 6:154. 7:792
<i>fugaret.</i> AE. 5:42. 10:257	<i>fulera.</i> 6:604	<i>fulus.</i> E. 6:54	<i>sumdent.</i> E. 4:23. N. tr. 5
<i>fugaretur.</i> 5:591	<i>fulgebat.</i> 7:26. 10:171. 11:	<i>fulva.</i> G. 4:408. AE. 4:261.	<i>sumdens.</i> AE. 2:681
<i>fugat.</i> 1:143. 6:312	490. 769	5:374. 6:6. 3. 8:512. 11:	<i>sumdet.</i> E. 4:120. AE. 11:207
<i>fugatis.</i> 3:321	<i>fulgens.</i> 10:369	64. 7:51. 12:276. 741. 792	<i>sumdens.</i> AE. 3:635.
<i>fugax.</i> 11:713	<i>fulgent.</i> 5:562. 7:526. 6:684	<i>fulvae.</i> G. 3:110	Sic & <i>Fufis</i> circum. A. 101
<i>fuge.</i> G. 1:277. 3:385. AE. 2:	<i>fulgentem.</i> 10:475. 11:854	<i>fulvi.</i> AE. 2:722	tamen coeuntibus dictio-
189. 733. 3:44. 413	12:358	<i>fulvis.</i> G. 3:383	nibus circumfundimus & effe-
<i>fugere.</i> G. 1:330. 175	<i>fulgentes.</i> 8:593	<i>fulvo.</i> AE. 1:275. 7:76. 11:	causafa, & similia.
<i>fugerunt.</i> AE. 1:467	<i>fulgenti.</i> 9:614. 10:414	776	<i>fundis.</i> G. 2:468
<i>fugere.</i> G. 4:457	<i>fulgentia.</i> 6:490. 8:92. 11:6:	<i>fulvus.</i> 7:888	<i>fundit.</i> E. 9:41. G. 2:460. N.
<i>fugit.</i> AE. 2:156	12:163	<i>fulvum.</i> 4:158. 7:279. 10:	tr. 5. AE. 1:339. 3:348. 4:
<i>fugiant.</i> E. 9:30	<i>fulgentibus.</i> AE. 2:749. 6:	362	61. 5:78. 77

INDEX ERYTHRAEI

<i>functus</i> . 7: 322	158. 3: 50 5: 677. 9: 546.	cum per initia Γάλαξ, τ.	<i>Galus niger</i> . G. 4: 123.
<i>fungar</i> . 6: 885	11: 765	Nere. filias omnes fere sine	Cur niger dicatur, non
<i>fungus</i> . G. 1: 392	<i>furtilis</i> . G. 1: 286	alicujus opportuni epitheti	video. Quod si piger lega-
<i>funus</i> . AE. 3: 62. 9: 491. 11:	<i>furibundus</i> . AE. 4: 171. 7: 660	adjectione enumerat, Ga-	tur, conveniet sane epi-
335 37	<i>furto</i> . 4: 337. 6: 245 568. 9:	lateam ipsam γαλακτεῖον	theton cum eo, quod de
<i>furare</i> . 5: 845	350. 10: 735	appellat: quae & Hesiodo	hoc fluvio accolae nar-
<i>furata</i> . 7: 283	<i>furtum</i> . E. 6: 42	αὐτῆς in Theogonia vo-	rant, videlicet eum leni-
<i>furcas</i> . G. 1: 264. 2: 359	<i>furtum</i> . G. 4: 110	catur. Sane apud nos Virgi-	ter admodum labi. Apud
<i>furtem</i> . 3: 407	<i>furta</i> . AE. 4: 555. 9: 317 11:	lius hanc praecipue coluit.	quem pagus incolitur Ga-
<i>furens</i> . AE. 1: 491. 2: 498,	102	Nam & per ejusdem no-	lusus nuncupatus, ubi tem-
613. 4: 68 5: 612. 6: 162.	<i>fusca</i> . 7: 408. 8: 369	minis amicas ἀμύσσοι	plum non incelebre Deipa-
8: 218. 10: 604. 11: 486,	<i>fusus</i> . E. 10: 38	Μαντῶν Mantum patiam intel-	rae Virginidicatum, vul-
709, 762, 901	<i>fusa</i> . AE. 1: 214. 2: 252. 5:	xit, & inde in Bucolico lu-	go Santa Maria de Galasu.
<i>furientem</i> . 1: 659. 2: 499. 4:	102. 8: 17. 6: 440. 9: 164.	diero Damoceras, Corydon,	<i>Galus</i> . AE. 7: 535
851. 283, 464, 548 7: 350.	11: 366	& Moeris, pastores suam	<i>galae</i> . G. 4: 267
8: 489	<i>fusa</i> . nom. E. 4: 46. G. 4:	quisque Galateam amant.	<i>Galie</i> . E. 10: 22
<i>furientes</i> . G. 2: 456. AE. 4:	348	Quam non parum etiam	<i>Galli</i> . E. 10: 6. AE. 8: 657
423. 670. 10: 373, 578. 11:	<i>fusa</i> . part. AE. 12: 433	commendat, dum in nono	<i>Galie</i> . E. 10: 2: 72
609. 12: 332	<i>fuso</i> . 6: 1255. 9: 722. 12: 690	Jovem promittentem facit,	<i>Gallus</i> . AE. 8: 656
<i>furienti</i> . 2: 771. 3: 311. 4: 298.	<i>fusus</i> . 7: 411 10: 137	Trojanorum naves in deas	<i>Gallum</i> . E. 6: 64. AE. 6: 853
6: 100. 9: 691	<i>fusum</i> . 12: 417	aequoris abituras, quales	<i>Gallus</i> . 10: 10
<i>furentibus</i> . 1: 51. 2: 304	<i>fusus</i> . G. 2: 527. AE. 5: 330.	Nereja Doro, ut castigavi-	<i>Gargasilum</i> . G. 3: 27
<i>furentis</i> . 2: 345	10: 818	mus, & Galatea fecant spu-	<i>Ganymedis</i> . AE. 1: 28. vide
<i>furientum</i> . 11: 838	<i>futilla</i> . 11: 339 12: 740	mantem pellere pontum. Ad	rapti.
<i>furere</i> . 12: 680	<i>futura</i> . 4: 643 6: 112. 8: 709	cujus exemplum Val Flac-	<i>Ganges</i> . G. 2: 137. AE. 9: 32
<i>fures</i> , id est, servi. E. 3: 16	<i>futuras</i> . 11712. 8: 612. 10: 501	cus lib. 1. de ea sic cecinit:	<i>Garamantas</i> . AE. 6: 796
N. tr. 5	<i>futuram</i> . 7: 257	Hanc Panope, Doroque serva,	<i>Garamantes</i> . E. 2: 44
<i>furiale</i> . AE. 7: 375	<i>futuras</i> . 12: 304	Doroque fustis Prolequitur fu-	<i>Garamantide</i> . AE. 4: 192
<i>furialla</i> . 7: 415	<i>futuri</i> . 4: 508 8: 580 9: 115	midis pariter Galatea laetis.	<i>Gargani</i> . 11: 247
<i>Furiarum</i> . 3: 252. 6: 609	<i>futuris</i> . G. 1: 214, 413, 508	Neque mirum, si praecela-	<i>Gargara</i> . G. 1: 102
<i>Furias</i> . G. 1: 38. AE. 1: 41	2: 246	ta ingenia magis huic exor-	<i>gargula</i> . 4: 307
<i>furiosa</i> . AE. 2: 407, 518	<i>futuro</i> . E. 7: 18. G. 4: 239	nadae Nymphae haereant,	<i>gandens</i> . AE. 1: 690. 4: 190.
<i>furibunda</i> . 4: 646. 4: 348	<i>futurus</i> . AE. 3: 194. 4: 297.	cui & praecipuum a cando-	6: 816. 7: 800. 8: 202 122
<i>Furilla</i> . G. 3: 111. AE. 3: 337.	8: 340	re spumarum aequoris no-	109
41376 7: 392 8: 1205, 119,	<i>futurum</i> . 2: 198. 4: 622. 5:	men contigerit Γαλακτεῖον,	<i>gandens</i> . G. 2: 181, 310. AE.
494. 10: 68, 694, 822. 12:	122. 6: 690	cujus & diphthongus in	2: 232. 5: 575. 6: 733
101, 668, 946		longum apud nos transit, ut	<i>gandere</i> . G. 3: 185
<i>furis</i> . verb. AE. 2: 595		Medeae, Medea, Αἰνείας	<i>ganderent</i> . E. 9: 48. G. 4:
<i>furit</i> . G. 3: 100, 150, 458.		Aeneas, & sexcenta id ge-	120
AE. 1: 107. 2: 759. 5: 662,	G abinus. AE. 9: 682	nus alia: quod ex Serv. &	<i>gandit</i> . E. 1: 87. 6: 29 8: 75.
694. 7: 372, 464, 625. 9:	<i>Gabino</i> . 7: 612	altis facile discitur. Addit	AE. 4: 152 5: 257 6: 183.
552 10: 386, 545, 802. 11:	<i>Gabius</i> . 6: 771	tamen Terentianus, hanc	7: 220 9: 710. 10: 500 726.
638. 12: 607	<i>gaela</i> . 1: 662.	prius quā ad nos venerint,	12: 6: 82, 702
<i>furor</i> . E. 10: 38. G. 3: 266. 4:		in q. verti apud Graecos,	<i>gaelia</i> . 8: 502. 9: 828. 6:
495. AE. 1: 110, 294, 348.		ex quo postea Latini & lon-	279, 323. 10: 325, 652.
2: 316, 335. 5: 670. 6: 102.		gum faciant. Ut imperite	11: 180
9: 760		per id Galathea notent, qui	<i>gala</i> . 2: 119. 2: 763. 5: 40
<i>furoris</i> . AE. 2: 244. 4: 692. 5:		zōi & Γαλῆ: nomen duas	<i>Gela</i> . 3: 702
659. 10: 63		extremas syllabas habere	<i>gelida</i> . G. 1: 187. 8: 343
<i>furorem</i> . 4: 101. 7: 386. 10:		arbitrantur.	<i>gelidae</i> . 2: 263
909. 12: 601, 680, 832		<i>galbanus</i> . G. 3: 435	<i>gelidam</i> . AE. 11: 210
<i>furoris</i> . 4: 501. 6: 406		<i>galbanus</i> . 4: 264	<i>gelidas</i> . 6: 16
<i>furori</i> . 4: 91, 431		<i>gala</i> . AE. 3: 114, 494, 498.	<i>gelidi</i> . E. 10: 155. 42. AE. 82
<i>furoris</i> . E. 10: 60. AE. 5: 288		7: 785. 9: 501, 373, 623,	28 12: 331
<i>furta</i> . G. 4: 346. N. tr. 5. &		808. 10: 330, 836	<i>gelidia</i> . G. 2: 488. 4: 509.
7: 9: 150. 11: 155. N. tr. co-		<i>galba</i> . 3: 468. 9: 667	AE. 12: 796
citat. Sal. lib. 3. a quo Poe-		<i>galcom</i> . 2: 392. 5: 364, 471,	<i>gelido</i> . 8: 139, 610
ta hanc locutionem de-		673. 7: 618, 751. 8: 620.	<i>gelidos</i> . 2: 159
sumpsisse videtur, ejus		9: 307, 365, 457. 10: 935.	<i>gelidum</i> . 7: 613. 8: 597
verba sunt; <i>Ulo profectus</i>		11: 93, 692. 12: 384, 434,	<i>gelidus</i> . G. 1: 41. 2: 202 AE.
<i>vires</i> , <i>castellaque incende-</i>		537	2: 120. 3: 303, 175, 259. 5:
<i>re</i> , & <i>fuga cultorum deser-</i>		<i>galas</i> . G. 2: 496. AE. 1: 105.	395. 6: 54. 7: 801. 12:
<i>on igni vastare</i> , neque cla-		8: 539. 11: 194	447, 905
<i>ro</i> , aut <i>securo esse animo</i> ,		<i>galata</i> . G. 2: 142	<i>Gelos</i> . AE. 3: 701
<i>metu gentis ad furta belli</i>		<i>galatas</i> . AE. 7: 618.	<i>Gelonos</i> . G. 2: 115. 8: 725
<i>peridoneae</i> .		<i>Galati</i> . 7: 323.	<i>Gelonis</i> . 3: 461
<i>furium</i> . G. 2: 304. AE. 2: 128,			<i>gelo</i> . 2: 317. 3: 355, 423.

IN VIRGILIUM.

AE. 8: 508. 9: 604	753. 8: 445. 512. 9: 302	AE. 514. 4: 320. 6: 60, 92,	remus : & Pilius abito pap-
gemellus. E. 1: 14	gerens. E. 8: 45 G. 4: 249	706 7: 85. 238 8: 13, 328,	per : item ; Genna la-
gemens. G. 3: 126. AE. 1: 465.	AE. 1: 132. 4: 365 7: 219	712 9: 132. 10: 71, 139. 11:	bant ; vases quatuor ante an-
4: 395. 5: 869. 7: 501. 11:	genero. 11: 355. 12: 31	252. 847 12: 192, 504	belius artus : & ; Tenuis
150. 12: 886	generus. 7: 170. 12: 658	genti. AE. 1: 248 3: 501. 6:	ubi argilla & damosi cal-
germentum. G. 3: 183. 11: 865	generosa. metallis, scil. Ilva	63. 73. 9: 759	culus arvis.
germinans. AE. 11: 136	insula. 10: 174	gentibus. E. 3: 41. AE. 1: 17	genetio. AE. 3: 606. 10: 597
germo. E. 1: 59	generose. 10: 142	gentis. G. 3: 35. 73. 158. 4: 4	genet. 10: 848
germent. 5: 806	generosi. G. 3: 75	AE. 1: 96. 431. 602. 642.	genisse. G. 4: 324
gemma. G. 4: 371. AE. 6:	germen. 11: 31. AE. 7: 57,	3: 105. 4: 41. 483. 942 5:	genit. AE. 11: 618. 4: 366.
303. 9: 750	256. 11: 472. 12: 55. 61. 63	299. 6: 767. 7: 171, 249,	5: 39
geminae. G. 4: 300. AE. 6:	genetrix. G. 3: 363. AE. 1:	268. 11: 246, 402	genus. G. 1: 63. 2: 120, 83, 167,
190, 893 9: 681. 12: 845	639	gem. AE. 1: 320	240, 262. 3: 242, 264, 480,
geminae. AE. 1: 274	genetrix. AE. 1: 590. 2: 788.	gemma. 3: 607. 3: 468. 10:	541. 4: 208, 223, 246, 322.
geminae. 11: 714	8: 383. 9: 821. 94, 107,	513. 11: 747	AE. 1: 6. 28, 319, 380, 519,
geminas. 6: 788. 8: 79, 680.	284, 297. 10: 234. 12:	genna labant. AE. 5: 432.	542, 565. 743. 2: 468. 3:
11: 72	412, 554	N tr. 4. & 12: 903.	86, 168, 675. 4: 12, 40,
geminata. sc. planus. G. 2:	genialis. AE. 6: 603	Genna la proceleusmatic-	230, 612. 5: 45, 117, 123,
509	genilis, scil. blms. G. 1:	cus, constans duobus pyr-	235, 568, 621, 717, 801.
gemini. AE. 1: 262. 2: 203,	302	rhichis, quatuor brevium.	612, 123, 500, 580, 648,
225, 455. 5: 285. 6: 800.	genius. AE. 3: 38, 607	Quem pedem, quantum	728, 766, 792, 814, 819,
7: 670. 8: 461. 10: 390	genis. 6: 616	colligere potuimus, locis	842. 7: 196, 231, 556 8:
gemina. 5: 416 8: 130	genisse. G. 2: 12, 434	decem & septem admittit :	27, 51, 71, 114, 323, 487,
gemino. 3: 535	genitali. 3: 136	octies, in prima sede, in	628, 724. 9: 141, 510, 603.
geminos. 1: 244. 2: 500 3: 180,	genitalia. 2: 324	secunda semel, octies	10: 149, 201. 11: 340. 12:
516. 3: 266, 401. 6: 582,	genite. AE. 9: 642	item in quinta : Idque qua-	25, 127, 198, 225, 513,
842, 7280, 450. 8: 289,	geniti. 6: 131, 394	ter in duabus dictionibus,	510, 838
631. N tr. 4: 697 9: 265	genitor. 1: 155, 237 611. 2:	ut bis, Genna labant : se-	geram. AE. 9: 279
geminum. 4: 470. 5: 365	635, 657. 699, 717, 732. 3:	mel, Tenuis ubi argilla,	gerant. 7: 444
geminus. 6: 287	102 4: 1208 5: 817. 6: 695,	& Rrice capellas. Alias	gerat. 7: 816
gemk. G. 3: 133. 4: 175. AE.	698 7: 112. 360, 360. 8: 72,	semper singularibus verbis	gerbah. 1: 188. 3: 490. 5: 412.
1: 221 3: 451. 12: 134	427, 583 9: 201, 264 272,	hisc, abito, abitis,	7: 188. 11: 552. 12: 206,
gemini. G. 3: 123, 506. 4:	533, 630. 10: 45. 320 417.	aridet, aridet, paritibus,	488, 944
553. AE. 2: 73, 313, 413,	466, 668. 800, 813, 848 11	tenuis. Loca vero ipsa	gerenda. AE. 6: 890. 7: 444
416, 679. 3: 577, 664. 4:	161, 727 12: 200, 843 934	Index facile monstrabit.	gerendum. 3: 235
667, 687. 10: 505 11: 95,	genitor. 3: 614, 804. 9: 257.	Quamquam si Probura au-	gerens. 1: 315 2: 278. 9: 311.
831 12: 721. 9: 1952	10: 129	diamus, etiam dactylus	12: 471
geminum. AE. 1: 485 2: 553. 3:	genitor. 3: 709 8: 364, 404	esse possit. Ejus verba ex	gerentem. 12: 289
555. 8: 420 9: 709. 10:	7: 721. 134	Institutis artium, ubi de	gerit. 2: 263
465, 694, 843 11: 37. 127.	genitor. AE. 2: 548. 3: 94,	decem modis positionis	gerimus. 11: 306
12: 713	537 10: 704	agit, hic juvat apponere,	Geryone. 7: 662
gemitus. G. 3: 57 AE. 2: 288.	genitor. G. 4: 355. AE. 1:	ut obiter etiam ea corrupta	Geryonis. 8: 202
3: 39. 4: 409 6: 220, 557,	677, 716. 2: 560 4: 84.	transcribendo castigamus :	geris. 12: 43
873 7: 15 9: 499. 11: 613	6: 108 7: 82. 10: 789	Decimus modus est, inquit,	gerit. G. 2: 112. AE. 7: 638.
germina. G. 2: 506. AB. 3:	genitor. AE. 12: 708	si post vocalem subiecta sit	12 97
313. 10: 234	genitum. 11: 297. 7: 47, 679	consonanti & vocalis, vel	gerilla. 11: 735
germin. E. 7: 48. G. 2: 74	genitum. 9: 642	n, & correptam vocalem	geritur, id est, fit. G. 4: 309
germin. tradit, sc. pampi-	genitum. 5: 95. 7: 136	habeat consequentem, ut	germana. AE. 4: 478, 492,
nat. G. 3: 313	ger. E. 4: 9. G. 2: 125, 385,	paritibus testum caris. In	549, 675. 10: 607. 11:
germis. AE. 2: 655, 718.	537 3: 382. 4: 289, 430.	hoc versu quoniam prima	679, 830
7: 76	AE. 1: 67 4: 207 5: 624,	part orationis correptam	germanae. G. 4: 397. AE. 11:
germit. 6: 449	730 6: 159 7: 708, 746.	habet, hoc genere positio-	352. 9: 804
gerit. 5: 173. 11: 221	8: 146, 315. 480 10: 153,	nis primam syllabam effi-	germanam. AE. 4: 501, 686.
gerit. 4: 644. 8: 160. 11: 63,	202, 218. 11: 840	ciemus. Secundam lon-	9: 594
606	gerit. AE. 1: 47. 273, 278.	gam namque syllabam re-	germani. 4: 44. 10: 125
gerit. 3: 344. 6: 832. 7: 173,	3: 235. 4: 235 5: 373. 785	secamus per medium, &	Germania. E. 1: 63. G. 1: 474,
367	6: 757 875. 7: 220, 282,	praecedentem consonantem	509
gerit. duo, sc. apum. G. 4: 92	367, 750. 803. 8: 36, 55.	primae syllabae congluti-	germans. AE. 11: 152
gerit. 4: 205	9: 284, 643. 10: 202, 350,	namus, vocalem autem	germanum. 1: 341. 9: 722. 12:
gerit. 3: 65	318. 11: 48, 113, 305,	ad tertiam revocamus, lo-	479
gerit. AE. 7: 734.	331. 432	co consonantis designamus.	germanus. 12: 346. 5: 412
gerit. 8: 142	gerit. G. 3: 122, 473. AE. 11:	Hic sane modus positionis	germen. G. 2: 76
gerit. 6: 322	33: 276. 282. 445, 513. 3:	apud Virgilium non in su-	gero. AE. 1: 48. 7: 455. N. tr.
gerit. 2: 35	1: 333, 366, 693 4: 425. 6:	periori exemplo tantum,	5: 11: 113
gerit. AE. 5: 63	788. 7: 203, 304, 675. 8:	sed in multis versibus in-	gerit. 6: 772. 7: 396, 664.
gerit. 4: 606	502. 9: 137. 11: 324	venitur : ut, Aridet in	9: 271
gerit. 1: 317, 318. 4: 71. 9: 28,	gerit. G. 11: 331. 3: 333, 349.	portat : & Transire. per. G.	gerit. 7: 340. 9: 1

INDEX ERYTHRAEI

<i>gestat.</i> AE. 1: 243, 653	<i>glarea.</i> G. 1: 212	<i>Grasas.</i> 3: 195	<i>laegrotare</i> existimant. Vir-
<i>gestere.</i> G. 1: 70	<i>glauca.</i> G. 1: 13. AE. 6: 416.	<i>Grati.</i> G. 1: 90, 148. AE. 1:	<i>gilius</i> nitro & amurca per-
<i>gest.</i> AE. 2: 156. 9: 203. N.	10: 205	467, 530. 2: 717 3: 163,	<i>fundi</i> jubet: fabam sic et-
tr. 5	<i>glauco.</i> G. 4: 182	242. 8: 135	<i>iam</i> grandescere promittit.
<i>gestif.</i> 11: 844	<i>glauco.</i> sc. equi. 3: 82	<i>Grati.</i> G. 2: 16 AE. 2: 786. 3:	<i>Hacc</i> ille, qui & <i>Fabam</i>
<i>gestamen.</i> 3: 186. 7: 246	<i>Glaci choras.</i> AE. 5: 823. <i>Pol-</i>	398, 499 6: 529. 10: 430	<i>grandescere</i> pulchre imita-
<i>gestamens.</i> 11: 567	<i>niades.</i> G. 3: 1267 <i>Delphibe.</i>	<i>Gras.</i> AE. 3: 210	<i>tione</i> Virgilii dixit. Q. 1e
<i>gestare.</i> 11: 336. 12: 211	AE. 6: 36. <i>subaudi</i> filia:	<i>Grasorum.</i> 2: 157	<i>cum</i> minuta esset, Vegrand-
<i>gestat.</i> 7: 687	<i>sicut</i> ibi, <i>Helloris Andro-</i>	<i>Gras.</i> 2: 143	<i>dem</i> antiquitas appellabat,
<i>gestis.</i> G. 1: 389. N. tr. 1: 5	<i>mahe,</i> supplendum <i>uxor</i>	<i>Grasugenum.</i> 3: 550. 8: 127	<i>ut</i> auctor est Festus.
<i>gestis.</i> AE. 9: 157	<i>Glauco.</i> G. 1: 439	<i>Grasum.</i> 4: 128. 6: 588. 10: 81.	<i>grande.</i> G. 1: 449. N. tr. 4:
<i>Getae.</i> 4: 463	<i>glauco.</i> 4: 451. AE. 8: 33.	344. 11: 289. 12: 538	4: 80
<i>Getarum.</i> 3: 462	12: 885	<i>Grasus.</i> 3: 594. 10: 710	<i>grata.</i> AE. 8: 283
<i>Geticis.</i> AE. 3: 35	<i>Glaucom.</i> 6: 483. 12: 343	<i>gramen.</i> G. 4: 63. AE. 9: 353	<i>gratave.</i> 4: 478
<i>Gelis.</i> 7: 604	<i>glia.</i> G. 1: 44. 2: 399	<i>gramina.</i> E. 10: 29. G. 2: 56.	<i>gratatur.</i> 3: 40
<i>Gelul.</i> 4: 40	<i>glia.</i> AE. 1: 331. 3: 164	2: 200, 312. 3: 174. 325,	<i>grates.</i> 1: 600, 12: 539. 11: 508
<i>Gell.</i> 5: 351	<i>glia.</i> G. 1: 65, 94. 2: 236,	320. 4: 19. AE. 2: 471. 6:	<i>grati.</i> 11: 127
<i>Gellia.</i> 5: 515, 192	261	684. 7: 655, 809. 11: 485	<i>gratin.</i> G. 1: 83. AE. 4: 539. 6:
<i>Gellus.</i> 4: 326	<i>glia.</i> 3: 161. AE. 7: 747	<i>gramine.</i> E. 3: 46. G. 2: 119.	653. 7: 122, 402, 9: 298
<i>Gyae.</i> 5: 169	<i>glia.</i> AE. 12: 9. N. tr. 1	525. 3: 144. AE. 3: 337.	<i>gratier.</i> E. 6: 11. G. 3: 211. 4:
<i>Gyam.</i> 10: 318	<i>glia.</i> G. 1: 473. AE. 3: 574	12: 664	402. AE. 5: 125, 344
<i>Gyam.</i> 11: 222, 612, 5: 184,	<i>glia.</i> AE. 6: 725. N. tr. 1	<i>gramineas.</i> AE. 12: 119	<i>gratissima.</i> E. 7: 61. AE. 1:
223	v. inter circum & globum,	<i>graminels.</i> 6: 642	169 3: 73 5: 118. 10: 607.
<i>Gyara.</i> 3: 76	& tr. 5. sc. militum. 9: 409	<i>gramineo.</i> 7: 106. 8: 176. 11:	12: 142
<i>Gyar.</i> 5: 118, 152	<i>glia.</i> AE. 9: 36, 515. 10: 373	566	<i>gratissimus.</i> E. 8: 15. AE. 8:
<i>Gygen.</i> 9: 762	<i>glomerant.</i> G. 1: 313. AE. 4:	<i>gramineum.</i> 5: 287	64. 9: 327
<i>Gylippo.</i> 12: 272	155. 9: 539	<i>graminis.</i> E. 3: 26	<i>gratus.</i> AE. 10: 392
<i>gibo.</i> sc. equi. G. 3: 83	<i>glomerantur.</i> G. 4: 79. AE. 1:	<i>grandae.</i> sc. apibus. G. 4:	<i>grauabit.</i> 2: 708
<i>gyo.</i> AE. 7: 379. 10: 884. 11:	500. 6: 311. 9: 689	178	<i>grauantur</i> pluvia, sc. <i>papa-</i>
695	<i>glomerare.</i> G. 3: 117. AE. 2:	<i>grandaeus.</i> 4: 392	<i>vera.</i> 9: 437
<i>gyro.</i> G. 3: 115. AE. 5: 85	315. 9: 792	<i>grandis.</i> 2: 245	<i>grauat.</i> 10: 628
<i>gyrum.</i> G. 3: 191	<i>glomerari.</i> AE. 9: 33	<i>grandia.</i> E. 5: 36. 10: 21. G.	<i>grauatum.</i> 6: 319. 10: 8: 210
<i>glactolis.</i> AE. 3: 185	<i>glomerat.</i> G. 2: 311. AE. 3:	1: 497. 4: 16. AE. 4: 405.	<i>grave.</i> G. 1: 162. N. tr. 5. 4:
<i>glacie.</i> G. 1: 236. 4: 136. AE.	577. 8: 154	11: 529.	170. AE. 6: 102. 8: 516
4: 252	<i>glomerat.</i> AE. 2: 717. 9: 440	Legerat Vates praecel-	<i>grauem.</i> 1: 151. N. tr. 5. 7: 18.
<i>glacem.</i> G. 1: 310. 3: 318, 365	<i>glia.</i> G. 1: 168. 3: 102. 4: 6,	lentifimus in vetustissimo	12: 458. N. ibid.
<i>glacies.</i> E. 10: 49. G. 3: 298.	205. AE. 2: 83, 316. 4: 49,	rum carminum libro, qui	<i>graves.</i> E. 1: 50. N. tr. 5. G.
4: 517. AE. 12: 740	232, 272. 5: 394. 6: 65,	ante omnia, quae a Lati-	3: 415. N. tr. 5. 5: 16. AE.
<i>glacia.</i> AE. 9: 763. 10: 313,	757, 767. 7: 459. 278. 10:	nus scripta sunt, composi-	10: 321
513. 12: 749	144. 11: 154. 136, 421,	tus ferebatur, rusticum	<i>grauis.</i> G. 2: 419
<i>gladius.</i> 12: 278	431, 444. 12: 135. 322	hoc vetus Canticum: Hy-	<i>graul.</i> 1: 114. AE. 4: 1. 10:
<i>glande.</i> E. 10: 20. G. 3: 320	<i>gluten.</i> G. 4: 40. 160	<i>berno pulvere,</i> v. <i>urno luto,</i>	63. 12: 5
<i>glandem.</i> 2: 8. 2: 72	<i>Guoffus.</i> AE. 6: 566	<i>grandia ferra</i> Camille metes.	<i>gratia.</i> 3: 464. 10: 836
<i>glantes.</i> 1: 148, 305. 2: 62.	<i>Gorgona.</i> 8: 438	Ex quo unico loco plura	<i>gravidus.</i> G. 1: 496. 2: 88. 3:
AE. 7: 686	<i>Gorgone.</i> 2: 616	ornamenta in sua num-	140. AE. 5: 824
<i>Glandis</i> etiam in quarto	<i>Gorgoneis.</i> 9: 341	quam satis laudata poemata	<i>gravidus.</i> II. 2: 145, 150. 3:
casu Nonii aliquot codices	<i>Gorgones.</i> 6: 129	ta eminentissimus Vates	139, 277
legunt lib. de Genere ar-	<i>Gortynia.</i> E. 6: 61. AE. 11: 793	deterit. Nam epitheton	<i>gravidam.</i> 1: 119. AE. 4: 129.
morum: quod fortasse au-	<i>Gracchi.</i> AE. 6: 842	<i>grandis</i> ad frumenta, hor-	10: 87
ribus gratius.	<i>gracili.</i> E. 10: 71	dea, lilia, aliaque face-	<i>gravidus.</i> G. 2: 424
<i>glaudis.</i> G. 4: 81	<i>gradibus.</i> G. 3: 191. N. tr. 5.	tissime transfudit. Reli-	<i>gravid.</i> AE. 7: 507
<i>Glandis</i> in nominativo	AE. 1: 448. N. ibid. 2: 143	quias autem aliquot Can-	<i>gravid.</i> G. 1: 111
poni apud Postram, notat	<i>gradibus.</i> G. 3: 19. AE. 1: 508	tici illius acerrimi iudicii	<i>gravid.</i> 3: 155. 117. N. tr. 5
Probus duobus locis, in	<i>gradientem.</i> 10: 572	vir aemula virtute ita col-	<i>gravidus.</i> 4: 231
Catholicis: altero, ubi de	<i>gradientes.</i> AE. 1: 418	legit potius, quam suffu-	<i>gravidus.</i> 2: 5
terciae delinationis geniti-	<i>graditur.</i> 1: 112. 3: 166. 4: 149.	atus est. <i>Hyberno lartissima</i>	<i>gravidus.</i> 4: 260. AE. 2: 436.
vo singulari: altero vero,	8: 546. 9: 223. 11: 535	<i>pulvere ferra.</i> Requirit	8: 582. N. tr. 5
cum de recto <i>dis</i> terminatis	<i>Grad.</i> 10: 542	apud Macr. lib. Sat. 3: c. 20	<i>gravidus.</i> 1: 201. 4: 502. 6: 84
loquuntur. Cui omnino, ut	<i>Graduum.</i> 3: 35	<i>grandibus.</i> G. 3: 427. AE.	<i>gravi.</i> E. 1: 36. 6: 17. 10: 95.
video, nostro hoc Indice	<i>gradum.</i> G. 3: 166. AE. 3:	11: 90	G. 2: 254. 377. 3: 95. 506.
opus fuit, ut hujus etiam	398. 4: 641. 6: 118	<i>grandine.</i> AE. 4: 120. 161.	4: 49, 84. AE. 1: 174. N. tr.
loci testimonio suo more di-	<i>gradus.</i> 4: 685	5: 458. 9: 669. 10: 803	4: 517, 524. 387. N. tr. 5.
ctata comprobaret, quod	<i>Gracia.</i> G. 1: 38. 3: 120. AE.	<i>grandior fortis.</i> G. 1: 195.	4: 17. 447, 581. 6: 516. 9:
in minoribus quoque	11: 287	<i>Fabae</i> intell. ge. cum Pli-	246. 10: 107. 630. 755
traditionibus diligentissi-	<i>Gras.</i> AE. 6: 97	nio. Sic enim ib. 18. c.	<i>Gravifera.</i> AE. 10: 184
mus grammaticus facere	<i>Gras.</i> 2: 598	pite decimo septimo scribit:	<i>gravidus.</i> G. 3: 88. 133. 137.
consuevit.	<i>Grasum.</i> 2: 452	Vino semina perfusa minus	4: 134, 135, 136. AE. 1: 126.

IN VIRGILIUM.

2288. 5:447. 7: 753. 10: 347. 789. 823. 12: 293
Præp. E. 3: 32. 6: 56
Præp. 2: 30. 7: 36. G. 1: 272. 3: 323. 473
Præp. E. 7: 2. G. 2: 146. 3: 287. 329. 386. AE. 7: 538
Præp. E. 5: 33. G. 2: 200. 3: 613. 538
Præp. E. 12: 15. 7: 7. 10: 36
Præp. 9: 261. 10: 79
Præp. AE. 1: 685. 692. 718. 3: 509. 4: 84. 5: 31. 7: 233. 8: 406
Præp. G. 2: 326. AE. 8: 713. 11: 744. *Gremio* Tusci auctores, unde & plebe- cula *Gremialis*, *Gremialis*, & *Paragremio*: alii *Trans- versa*, ab hominis parte, qua succingitur. Vid. *Stolicum*.
Præp. AE. 6: 633
Præp. 2: 690
Præp. 1: 401. 410. 2: 751. 6: 389. 677. 8: 462. 11: 29. 99. 315
Præp. G. 3: 117. 4: 360. AE. 5: 649. 10: 640. 11: 386
Gignat. E. 6: 72
Gignat. AE. 4: 345
Gignat. E. 8: 17
Gignat. AE. 11: 530
Gignat. G. 1: 120. 375. AE. 10: 265
Gignat. G. 1: 107
Gignat. AE. 5: 176. 859
Gignat. 6: 349
Gignat. AE. 3: 269. 5: 12. 6: 337
Gignat. 6: 296
Gignat. E. 6: 76. G. 3: 446. 4: 387. 395. 524. AE. 1: 118. 2: 497. 3: 198. 4: 115. 564. 5: 33. 160. 209. 384. 6: 310. 741. 7: 704. 9: 233. 816. 10: 559. 11: 296. 614. 913. 12: 114
Gignat. G. 4: 321
Gignat. AE. 1: 473
Gignat. G. 2: 245. AE. 3: 128
Gignat. G. 4: 99. AE. 11: 90
Gignat. AE. 8: 261
Gignat. 6: 421. N. 17. 4
Gignat. G. 1: 410. 425. AE. 7: 533. 10: 348

H.

HA particulam interje- ctionis, præposita adspiratione qui scribunt, id porro ex grammatico- rum regula faciunt, quæ vult, adspirationem voca- libus præponi debere, con- sonantibus vero subungi

Priscianus tamen, quem & usus omnium compro- bat, lib. 1. & 2. tradit, hanc particulam in adspi- rationem desinere, sicut *Vab*, quod per abscissionem extremæ vocalis illa ab *Aba*, hæc a *Vaba* perfectis remanserunt. Ut *Ab* vocu- læ omnino adspirandum sit, per quæmetiam suspi- ramus. Neque enim illo- rum sententiæ accedo, qui existimant, Probum sine adspiratione notari voluisse, dum, ubi de vocalibus agit, per Initia Artium sic scribit. Sunt autem hæc A, E, I, O, U. His quæ- cumque syllaba aut singula- ribus constat: ut, *Ab vir- go infelix*: nam cum *h* no- ta tantum adspirationis sit, non litera, ut inter omnes grammaticos convenit, ab quoque singulari vocali li- tera constabit: etiam si *h* adspirationis nota adsci- pta sit. Nec me movet consensus aliquis codicum antiquorum, & interjectionem sine aspiratione habentium: quod id autem ru- dium seculorum vitio, aut certe scriptorum imperitia facile committi potuit.
hab. AE. 10: 817
habent. G. 4: 35. AE. 5: 717. 7: 131. N. 17. 5: 91. 98
habent. AE. 4: 29. N. 17. 5: 91. 188. 12: 17
habent. E. 7: 14
habent. 9: 227
habent. 1: 2. AE. 1: 346. 3: 147. 4: 633. 8: 27. 100. 9: 388. 594
habent. AE. 5: 535
habent. E. 1: 71. G. 4: 282. AE. 6: 381. 9: 1449. 10: 123
habent. 5: 50. 10: 108
habent. 12: 233
habent. 7: 380
habent. G. 1: 514. AE. 1: 63. 5: 818. 6: 1. 7: 1600. 11: 670. 765. 817. 12: 127. 471. 499
habent. AE. 3: 129
habent. G. 4: 117. AE. 8: 317
habent. G. 1: 3. 2: 250. 3: 159. AE. 12: 88
habent. G. 2: 364. 3: 89. 194. AE. 5: 662. 6: 804. 10: 576. 11: 600. 623. 713. 12: 1622
habent. G. 4: 154. AE. 5: 734. 7: 696. 9: 616
habent. G. 2: 499
habent. AE. 5: 262. 6: 362. 10: 121. 501

habent. 6: 31
habent. E. 3: 43
habent. AE. 4: 100
habent. E. 1: 31. 2: 38. 7: 40. 8: 23. AE. 1: 516. 2: 290. N. 17. 5: 584. 4: 521. 581. 5: 549. 6: 362. 566. 577. 668. 7: 689. 8: 168. 9: 274. 492. 10: 260. 706. 11: 92. 137. 413. 12: 282. 296. N. 17. 5
habent. AE. 2: 101. 9: 782
habent. E. 3: 107. 8: 60. AE. 3: 310. 12: 192
habent. 12: 134
habent. 1: 318. 9: 105. 365. 11: 555
habent. 10: 192
habent. G. 3: 62. 4: 418. AE. 12: 432
habent. 3: 110
habent. G. 2: 16
habent. AE. 6: 673
habent. G. 3: 430
habent. AE. 3: 106. 644. 6: 275
habent. 11: 265
habent. 3: 398
habent. E. 2: 29. 6: 1. 7: 151
habent. 2: 60
habent. AE. 6: 599
habent. G. 3: 340
habent. AE. 11: 409
habent. 8: 723
habent. 1: 315
habent. G. 1: 24
habent. G. 1: 52. AE. 3: 596. 11: 339
habent. E. 10: 9. G. 2: 427. AE. 8: 602
habent. G. 2: 337. AE. 4: 97. 5: 590
habent. AE. 11: 308
habent. 6: 521
habent. E. 5: 85. G. 4: 296. 320. AE. 1: 629. 2: 192. 3: 409. 579. 4: 142. 5: 114. 6: 535. 7: 317. 8: 563. 10: 650. 11: 408. 591. 12: 43. 565
habent. adverb. AE. 1: 467. 6: 542. 8: 203. 9: 321. 11: 763. 12: 625
habent. & tenuis per tmesin. 5: 603. 6: 62. vide tenuis.
habent. G. 2: 1. AE. 10: 625. 11: 823
habent. G. 2: 92. 3: 105. AE. 3: 167. 6: 431. 8: 51. 7: 175. 12: 849
habent. E. 1: 6. 2: 514. 3: 71. 4: 35. 3: 54. 5: 113. 50. 74. 86. 6: 9. 67. 7: 133. 43. 69. 8: 61. 71. 80. 9: 9. 42. 6. 10: 11. 60. 70. G. 1: 118. 3: 51. 2: 149. 140. 169. 3: 187. 502. 4: 10. 86. 100. 147. 219. 400. 415. 450. 509. 528. 532.

559. AE. 1: 37. 76. 81. 127. 203. 261. 297. 463. 494. 645. 936. 717. 2: 46. 76. 101. 149. 286. 323. 347. 550. 554. 577. 593. 691. 721. 777. 790. 3: 78. 99. 161. 284. 210. 288. 373. 414. 461. 486. 540. 558. 612. 643. 714. 4: 189. 195. 108. 217. 270. 287. 319. 372. 387. 487. 499. 611. 611. 630. AE. 5: 32. 59. 84. 304. 315. 394. 412. 321. 474. 596. 641. 646. 653. 693. 706. 743. 756. 799. 6: 185. 325. 329. 346. 373. 417. 512. 566. 628. 632. 696. 766. 854. 871. 7: 150. 194. 274. 292. 323. 427. 451. 454. 471. 731. 8: 42. 172. 175. 185. 155. 362. 372. 400. 454. 469. 541. 671. 704. 9: 19. 128. 142. 168. 207. 235. 302. 323. 364. 635. 644. 717. 10: 16. 39. 104. 285. 1279. 423. 444. 491. 508. 556. 594. 629. 633. 680. 848. 856. 879. 897. 902. 11: 155. 45. 55. 59. 95. 107. 132. 152. 163. 176. 220. 251. 275. 309. 310. 443. 507. 551. 590. 683. 705. 718. 725. 735. 741. 792. 822. 12: 25. 62. 78. 81. 176. 186. 197. 200. 296. 319. 358. 427. 441. 571. 582. 593. 638. 645. 878
habent. G. 2: 488
habent. AE. 9: 685
habent. 10: 537
habent. 6: 350
habent. 2: 674. 3: 608
habent. 4: 274
habent. 5: 832
habent. E. 3: 102. AE. 2: 442. 4: 4. 6: 284
habent. AE. 10: 384
habent. 7: 421. 12: 796
habent. 1: 476. 495. 718. 2: 654. 4: 733. 445. 614. 7: 250. 8: 559. 10: 361. 726. 11: 150. 12: 754
habent. 10: 780
habent. 5: 529. 12: 417
habent. G. 2: 422
habent. AE. 2: 774. 3: 48. 597. 4: 280. 5: 204. 7: 533. 9: 419. 117. 11: 290. 752. 804. 864. 12: 868
habent. 3: 417
habent. G. 4: 109
habent. 3: 338. confet Pontanus, lib. 1. de Aspi- r. huic voci non aspi- randum.
habent. 3: 399

Hæly.

INDEX ERYTHRAEI

<i>Polif.</i> AE. 20: 422	236, 513, 548, 561, 610,	<i>Helent.</i> 3: 546, 684	782. 2: 163, 285, 7: 449
<i>Polifus.</i> 7: 724. 10: 352,	628. 4: 149, 256, 447, 508.	<i>Helena.</i> 3: 329, 334, 411	543. 8: 148
411, 424	5: 56, 140, 184, 332, 399,	<i>Helena.</i> 9: 544, 545	<i>Hesperidum.</i> E. 6: 62. AE. 6:
<i>Polyn.</i> 9: 765	462, 592, 618, 749. 6: 177,	<i>Helennum.</i> 3: 295, 380, 403, 88	484. 8: 77
<i>Polym.</i> 9: 767	239, 263, 343 7: 156, 203,	<i>Helennus.</i> 3: 346. 369, 539.	<i>Hesperis.</i> 7: 601
<i>Politus.</i> G. 2: 350. AE. 4: 684.	311, 518, 654, 781. 8: 49,	712	<i>Hesperium.</i> 3: 418. 6: 6
6: 240	370, 414, 603, 627, 642.	<i>Helicoma.</i> 7: 641. 10: 163	<i>Hesperus.</i> E. 8: 30. 10: 77
<i>Hamadryades.</i> E. 10: 62	9: 65, 154, 175, 552, 797,	<i>Helymus.</i> 5: 73, 300, 323,	<i>Hesperus.</i> 6: 15
<i>hamis.</i> AE. 3: 467. 5: 259	804. 10: 95, 106, 128, 153,	339. alii scribunt sine as-	<i>Hesperum.</i> AE. 8: 543
<i>hanc.</i> E. 11: 3. 8: 12, 83. G. 2:	247, 360, 417, 456, 494,	piratione.	<i>Hetruria.</i> G. 2: 333. Vide
532, 538. 4: 2, 315, 487.	578, 599, 663, 714, 732,	<i>Helleborus.</i> G. 3: 451	<i>Etruria, Etrusci, &c.</i>
AE. 1: 98. 2: 140, 183, 407,	735, 786, 858, 907. 11: 64,	<i>Hellespontiac.</i> 4: 111	<i>hen.</i> E. 9: 17. G. 1: 118, 448.
677, 716. 3: 196, 634. 4:	106, 154, 238, 396. 441,	<i>Helori.</i> AE. 3: 698	3: 249 4: 495, 498. AE. 2:
47, 317, 435, 621, 652. 5:	452, 584, 688, 701, 713,	<i>herba.</i> E. 3: 559, 3. 4: 24. 6:	69, 289, 402, 738. 3: 44.
488. 6: 85, 917, 788. 7:	728, 755, 814. 12: 9, 25,	60. 7: 45, 57. 8: 15, 87. G.	317, 709. 4: 13, 65, 267,
216, 332. 8: 186, 190, 236,	45, 50, 76, 114, 127, 481,	1: 112. 3: 326. 4: 272, 459	283, 376, 541, 657 5: 13,
271, 357, 481. 9: 287, 292,	506, 649, 713, 781, 882.	<i>herbae.</i> G. 1: 69, 180. 2: 411.	615, 671. 6: 150, 189, 458,
654. 10: 234, 296, 325,	<i>herbaquum.</i> G. 4: 455	3: 216, 353, 498. N. tr. 5:	828, 878, 882. 7: 293, 594.
598. 11: 25, 356, 440, 526,	<i>herbi.</i> AE. 12: 26. N. tr. 5	528. 4: 402, 427. AE. 3:	8: 537. 9: 485. 10: 849. 11:
557. 12: 48, 151, 202, 363	<i>herbui.</i> id est, vident cum	142, 650. 4: 514. 5: 388.	273, 841. 12: 452, 486
<i>Harpalium.</i> 1: 317	satieta. 4: 661	7: 758	<i>her.</i> AE. 1: 321 7: 116
<i>Harpalium.</i> 11: 695	<i>heruli.</i> G. 3: 105. N. tr. 5. &	<i>herbam.</i> E. 5: 26. G. 1: 134. 2:	<i>hi.</i> G. 4: 86 AE. 1: 106. 5:
<i>Harpyia.</i> 3: 365	AE. 5: 137. 10: 314. N.	527. 3: 295. 4: 121. AE. 1:	229. 6: 316, 397, 773. 7:
<i>Harpyiae.</i> 3: 211, 226	ibidem.	214. 3: 221, 236. 5: 101.	695. 8: 55. 10: 355. 11:
<i>Harpyias.</i> 3: 249	<i>hauserat.</i> G. 4: 427. N. tr. 5	6: 616. 9: 164, 316	541, 623
<i>harum.</i> 4: 608. 7: 94. 11: 76.	<i>hauserat.</i> 2: 340	<i>herbarum.</i> E. 8: 2	<i>hyacinthi.</i> AE. 11: 69
12: 853	<i>hauserit.</i> AE. 2: 600	<i>herbas.</i> 2: 11. 6: 55. 8: 95. G.	<i>hyacintho.</i> E. 6: 53
<i>h.</i> E. 1: 72. 8: 91, 95. G. 1:	<i>hausi vocem hic auribus.</i> 4:	1: 90. 2: 129, 251. 3: 126,	<i>hyacinthos.</i> G. 4: 183
60, 237. 2: 483. 4: 454. AE.	359. Innuat Poeta, au-	162, 281, 395, 416, 465.	Movent risum Maturan-
2: 450, 603, 632. 3: 396. 4:	rem ab hauriendo dici.	4: 11. AE. 4: 404 5: 330.	tius & Valla Siculus, tra-
314. 5: 842. 6: 298, 461,	Vide Auribus, & Pontan-	7: 109	centes, <i>Hyacinthos</i> in hoc
716, 748. 7: 595, 611. 8:	num de Aspiratione lib. 2.	<i>herbula.</i> E. 2: 49 7: 41 9: 19. G.	versu a longum habere,
186. 9: 88. 11: 377, 436,	<i>haufit.</i> 1: 738. N. tr. 5. 6: 559.	1: 107, 319 2: 185. 3: 494.	qui nescio quo pacto hic
534, 840. 12: 56, 318	9: 123. 10: 648, 899. 11: 946	4: 200. AE. 7: 19, 769. 12:	trisyllabam dictionem esse
<i>hafa.</i> AE. 1: 478. 2: 530. 6:	<i>haufus.</i> G. 4: 220, 229	402	purant, quum procul du-
167 9: 411. notant Gram-	<i>haufurum.</i> AE. 4: 383	<i>herbula.</i> fluv. sc. Minth. G. 2:	dio quadrisyllaba sit: nec
matici hic h vim literae	<i>Hedysum.</i> 9: 344	199	u ψιδον, quam Latini
obtinere. 576, 610, 746.	<i>heret.</i> 5: 396	<i>Heronia.</i> AE. 7: 656	<i>Hyas</i> dixerunt, & Veneti
10: 340, 322, 553, 579.	<i>heretant.</i> 6: 732	<i>Hercules.</i> 8: 277	sua ratione <i>Fu</i> appellant,
588, 736, 877, 11: 644,	<i>heretat.</i> sc. nubes. 2: 605	<i>Herculeae.</i> G. 2: 66	sicut <i>Fy</i> populi, qui Gal-
674, 799, 803. 12: 196, 290,	<i>Herbi flumina.</i> 12: 331. ut	<i>Herculeas.</i> AE. 8: 288	liam, quae cis Alpes est,
293, 493, 537, 789, 924	flumen Himellae.	<i>Herculei.</i> 3: 551. 8: 270	incolunt, ejus naturae
<i>haflas.</i> 6: 652. 10: 457, 772.	<i>Hibernum, flum.</i> E. 10: 65	<i>Herculeis.</i> 8: 542	fit, ut nunquam consonans
11: 555, 807	AE. 1: 317. vir. 10: 696	<i>Herculeo.</i> 7: 669	esse possit. Hujus tamen
<i>haflam.</i> 2: 50, 175. 8: 625. 9:	<i>Hibern.</i> G. 4: 463, 514	<i>Herculis.</i> 3: 410 10: 319, 779	erroris tam foedi nihilomi-
744. 10: 35. 11: 521, 891.	<i>Hecate.</i> AE. 4: 609. 6: 118,	<i>heri.</i> 3: 324	nus, etiam, si diis placer,
11: 91, 284, 565, 637, 767	564	<i>herilem.</i> 8: 462	suos habent fautores. Un-
12: 93, 398, 431	<i>Hecatem.</i> 4: 511. 6: 247	<i>herilli.</i> 7: 490	de etiam imperite hanc di-
<i>haflar.</i> E. 5: 91. AE. 7: 396.	<i>Heller.</i> 1: 99. 2: 270, 282,	<i>herlurum.</i> 8: 563	ctionem illis adnumerant,
9: 763. 10: 718. 11: 605.	522. 3: 312, 341. 5: 371. 9:	<i>Hermi.</i> 7: 621	quae primam syllabam du-
12: 130, 330	155. 12: 440	<i>Hermimium.</i> 11: 642	biam recipiunt. <i>Ferrugineos</i>
<i>haflle.</i> 9: 402. 10: 795. 11:	<i>Hellora.</i> 1: 483. 6: 166	<i>Hermionem.</i> 3: 328	autem dixit, id est, coe-
561	<i>Hellora.</i> 2: 750. 2: 275	<i>Hermus.</i> G. 2: 137	ruolos. Ad <i>Hermolai</i> no-
<i>haflilla.</i> G. 1: 358. AE. 1:	<i>Hellorae.</i> 1: 273	<i>Hernica.</i> sc. sana. AE. 7: 634	stri <i>Corol</i> lib. 4. ubi et-
313. 3: 37. 5: 557. 11: 650.	<i>Hellorae.</i> 3: 488	<i>heras.</i> E. 4: 16, 35	iam <i>Servium</i> Grammati-
12: 165, 489	<i>Hellorai.</i> 5: 190	<i>heras.</i> 6: 649	cum a calumnia accusan-
<i>haflilubus.</i> G. 2: 447. AE. 3:	<i>Hellorae.</i> 5: 634	<i>heras.</i> AE. 1: 196. 3: 345. 4:	tium defendit, quod hya-
23. 12: 691	<i>Hellorurum.</i> 2: 543. 3: 304	447. 5: 289, 453, 459. 6:	cinthum esse dixerit, quem
<i>haflis.</i> G. 2: 142. AE. 9: 229,	<i>Hellonia.</i> 3: 339. 8: 166. 12:	103, 169, 192, 451, 672. 8:	Virgilius alias <i>vaccinium</i>
465, 811. 10: 178. 11: 601,	289	18, 464, 530 10: 584, 886.	appellavit. Require etiam
613. 12: 711	<i>Hecuba.</i> 2: 515	11: 502, 723, 901	infra <i>Vaccinia</i> .
<i>haud.</i> G. 1: 222, 229, 415 2:	<i>Hecubam.</i> 2: 501	<i>herum.</i> E. 4: 26. G. 4: 476.	<i>hyacinthus.</i> E. 3: 63. semper
29, 52, 83, 114, 133, 249,	<i>hel.</i> 2: 274. 11: 57. 12: 620.	AE. 5: 389, 684. 6: 307	in fine.
265, 428 3: 41, 357. 4:	unica syllaba est, quia	<i>Hesperia.</i> AE. 8: 157	<i>Hyadas.</i> G. 2: 138. AE. 1:
548. AE. 1: 327, 337, 387,	diphthongus, ut <i>Hen</i> .	<i>Hesperia.</i> 3: 503 7: 4	744. 3: 516
399, 672. 2: 91, 359, 382,	<i>Helena.</i> 2: 650	<i>Hesperiae.</i> 3: 186. 4: 355	<i>hyali futuro colore.</i> G. 4: 335
396. 3: 43, 170, 207, 214,	<i>Helennum.</i> 7: 364	<i>Hesperiam.</i> 1: 530, 569. 2:	<i>Glaüs</i> fortasse hinc color

vulgo

IN VIRGILIUM.

valgodictus, qui aliis Ombi: ut disputatione in libris de origine linguae vernaculae, & libello de coloribus ostendimus.

biens. AE. 10: 716. 12: 754
biensum. G. 3: 508. N. tr. 5
biens. G. 1: 91. AE. 6: 493
biens. AE. 6: 576
biens. 6: 237

biens. 11: 680
biens. E. 10: 20. AE. 2: 270
biensum. AE. 4: 143
biens. G. 4: 235. AE. 6: 355

biens. G. 1: 291. 1: 432. AE. 1: 746. 5: 126
biens. G. 2: 339. 7: 719
biens. G. 1: 101. Macr. lib. 5. cap. 15. 3: 302. AE. 4: 309

biens. G. 4: 474
biens. E. 2: 30. 10: 71
biens, qui & *biens*, & *biens*, herba, quam Veneti *Malthoviscio*, sive *relius Malthoviscio*, vocant, contracto vocabulo ex *mala* & *biens*, quoniam harum semen & gustus caulium similis.

biens. E. 7: 37
biens oppidum Siciliae, vulgo *Asola*, ab apibus fortasse, quibus abundet ejus ager, quasi *Apia*: ut mala quoque *Apia*, odore potissimum probata, Veneti vocant, quae Romani *Apiana*, quod apes praecipue eorum avidae.

biens. E. 1: 55
biens. 10: 123
biens, pronomen. E. 2: 73. 3: 5109. 7: 6, 12. 8: 30. 9: 16. G. 1: 142. 2: 133, 180, 505, 508. 3: 102. 4: 92, 390. AE. 1: 16, 253, 290, 742. 2: 554. 3: 714. 4: 10, 122, 198, 347, 591, 614. 5: 451. 6: 166, 390, 540, 621, 791, 819, 857. 7: 144, 306, 618. 8: 237. 9: 350. 572, 647. 10: 116, 413. 11: 16, 179, 570, 739. 12: 12, 316, 789

biens, adverbium temporis, & ordinis. E. 1: 4, 43, 52, 80. 3: 12. 5: 3. 7: 6, 23, 49. 8: 67, 9: 40, 60. 10: 41. G. 1: 54, 70. 2: 4, 45, 149. 3: 18, 430, 478. 4: 130, 264, 423, 554. AE. 1: 12, 168, 187, 247, 261, 272, 322, 427, 446, 451, 461, 718. 2: 29, 112, 122, 399, 410, 513. 3: 33, 672, 699, 735, 743, 796. 3: 45, 97, 155, 294, 369, 399, 451, 537, 616, 708, 708, 718. 4: 127, 252, 5: 77, 129, 183, 191, 331, 353, 473, 484, 522, 604, 630, 637, 692, 827. 6: 27, 72, 106, 243, 290, 399, 442, 479, 494, 509, 582, 640, 648, 660, 672, 789. 7: 29, 92, 112, 122, 141, 151, 175, 413, 479, 531, 568, 8: 39, 46, 65, 193, 259, 259, 653, 663, 714. 9: 33, 110, 205, 242, 246, 602, 717, 742, 101, 531, 559, 345, 479, 518, 528, 791, 873. 11: 67, 215, 239, 454, 739, 852. 12: 23, 415, 479, 546, 554, 728, 767, 771.

biens, hic, hoc, pronomina particularia praepositiva, vel demonstrativa qualitatis finitae, ubique producuntur: ut, *Vendidit hic auro patriam*: & *Omnibus hic erit unus bonus*: & *Probi Jupiter ille*. *Hic* aut: &, *Hoc illud germana fuit*: *Hoc erat alma parens*: & similia. Inveniuntur duo tantum loci, ubi *hic* pro brevi positum sit, ut annotare videntur Probus, & post eum Charisius. Quamquam is, dum ait *Bis tantum fere*, innuat, locum forsitan & tertium inveniri posse. Loci autem, ni fallor, sunt hi: *Hic* ubi, *hic* est tibi quem promissi sceleris audis: &, *Solus hic inflexit sensus*. Neque vero haec voces ideo longae sunt, quod pars orationis finitur, ut plurimi falso putant, sed quia in his pronominibus (ut enim Charisii verbis, ut ea obiter depravata emendemus) & litera sonum efficit crassiorem, & naturam literae inter vocales positae, ac per hoc sonum geminantis imitatur. Adverbium item semper producitur, ut, *Hic illum vidi juvenem* *Me liberos*: *Hic ego namque tuas orbes*. Unde apud antiquos per *ei* diphthongum scribebant. Inspice Lector antiquas inscriptiones cum nostras, quas undecimo ab hinc anno in libellum cellarastibi legendas praebuimus, tum de eadem re aliorum libellos alios, &

ita rem habere intelliges. Nos autem definimus *ei* scribere, & pro ea productam i semper ponimus. Vide *Hoc*.
Hydaspem. AE. 10: 747
Hydaspes. G. 4: 211
Hydra. AE. 6: 576
Hydra, *Hydrum*, *Hydris*, *Hydris*, semper in fine carminis, & praecedentibus ablativis in *bus*, ut *blastibus*, *serpentibus*, *dentibus*, *affantibus*, *sprantibus*. Quae observatio sane non ingrata divini poetae studiosis fuerit: Etiam si aliquorum maledicentiam facile possint incurrere, qui nullo judicio viri, nullam omnino possunt Virgiliani carminis & mollitiem & facetiam agnoscere.

Hydrum. AE. 7: 658
Hydrum autem septicipitem esse tam verum est, quam Castorem, & Pollucem, ortos ovo, Platonem in inferno regnare, natos e serpentum dentibus armis instructos homines, & quae praeter alia primus finxit Hom. arma a Vulcano Achilli fabricata, vulneratam a Diomede Venerem, pestilatum utribus Ulysssem, & mille alia, quae idem Hom. Orpheus, alique apud Graecos, & apud Romanos Virgil. omnino feliciter commentum sunt, quam qui Rolandi virtutem apud nos rhythmis vernaculis decantant, ut in libello, quem de Poetica scripsimus, facile discitur. Haec autem admonuimus, propter nonnullos usque adeo rerum imperitos homines, qui proximis diebus Veneriis hydram septem capitibus terribilem ad poetarum exemplum summo artificio fictam spectantes horruerunt, etiam de tam terrifico monstro naturam ipsam vehementer accusantes.

Hydris. G. 1: 141. 3: 545
Hydris. AE. 7: 447, 753
Hydrum. G. 4: 458
Hydrum. 1: 391. 2: 322. 3: 470. 4: 51, 239. AE. 1: 125. 3: 195. 4: 193. 5: 11. 9: 672. 10: 634
Hydrum. G. 100. 2: 293, 333. 3: 197

Hydrum. G. 3: 403. AE. 3: 120
Hydris. E. 10: 66. G. 1: 340. 4: 156. AE. 4: 403
Hydrum. G. 1: 299, 302, 312. 2: 317, 519. 3: 356. 4: 36, 135. AE. 1: 122. 2: 111. 3: 285. 4: 51. 7: 214
Hydrum. AE. 9: 673
Hydris. E. 6: 44
Hydrum. G. 2: 457. AE. 8: 294
Hydrum. E. 6: 43
Hydrum. 5: 69
Hydris. G. 3: 6
Hydris. E. 8: 107
Hydrum. AE. 7: 714
Hydrum. G. 4: 516
Hydrum. AE. 7: 344, 358. 11: 355
Hydrum. G. 3: 60. AE. 1: 651. 3: 328. 4: 99, 316. 6: 623. 7: 398, 555. 10: 710. 11: 217
Hydrum. AE. 4: 127
Hydrum. 7: 763
Hydris. E. 1: 39, 57, 65. 4: 37. 5: 43. 6: 41. 9: 59. G. 1: 5. 2: 52, 422, 509. 2: 145. 3: 90, 444, 514. 3: 103, 257, 280, 288, 300, 308, 396, 494. 4: 55, 100, 215, 446, 449, 532. AE. 1: 121, 194, 234, 339, 469. 2: 97, 148, 778. 3: 111, 167, 551, 698, 707, 715. 4: 40, 253, 442, 460, 483, 563. 5: 600. 6: 295, 440, 557, 719, 733. 7: 15, 55, 173, 209, 240, 357, 408, 723. 8: 342, 347, 471, 478, 511, 546, 603, 615, 666, 678, 685. 9: 120, 550, 763. 10: 145, 204, 388, 760. 11: 96, 193. 12: 122, 166, 280, 431, 608, 745, 833, 947
Hydris, & *Hydris*. AE. 1: 162, 500. 4: 447. 8: 387. 9: 380, 440
Hydris. G. 3: 94
Hydris proprie equorum est: quod vernacula lingua nostra *hidris*: *omnichidris* Siculi. De quo plura nos in libello, quem de vocibus animalium scripsimus.
Hydris. G. 4: 370. AE. 2: 340, 428
Hydris. G. 4: 517
Hydris. 3: 196
Hydris. 3: 381
Hydris. AE. 5: 493
Hydris. G. 3: 7
Hydris. AE. 11: 661
Hydris. 7: 761
Hydris. 7: 763, 774
Hydris

Hydris, adverbium temporis, & ordinis. E. 1: 4, 43, 52, 80. 3: 12. 5: 3. 7: 6, 23, 49. 8: 67, 9: 40, 60. 10: 41. G. 1: 54, 70. 2: 4, 45, 149. 3: 18, 430, 478. 4: 130, 264, 423, 554. AE. 1: 12, 168, 187, 247, 261, 272, 322, 427, 446, 451, 461, 718. 2: 29, 112, 122, 399, 410, 513. 3: 33, 672, 699, 735, 743, 796. 3: 45, 97, 155, 294, 369, 399, 451, 537, 616, 708, 708, 718. 4: 127, 252, 5: 77, 129, 183, 191, 331, 353, 473, 484, 522, 604, 630, 637, 692, 827. 6: 27, 72, 106, 243, 290, 399, 442, 479, 494, 509, 582, 640, 648, 660, 672, 789. 7: 29, 92, 112, 122, 141, 151, 175, 413, 479, 531, 568, 8: 39, 46, 65, 193, 259, 259, 653, 663, 714. 9: 33, 110, 205, 242, 246, 602, 717, 742, 101, 531, 559, 345, 479, 518, 528, 791, 873. 11: 67, 215, 239, 454, 739, 852. 12: 23, 415, 479, 546, 554, 728, 767, 771.

Hydris, hic, hoc, pronomina particularia praepositiva, vel demonstrativa qualitatis finitae, ubique producuntur: ut, *Vendidit hic auro patriam*: & *Omnibus hic erit unus bonus*: & *Probi Jupiter ille*. *Hic* aut: &, *Hoc illud germana fuit*: *Hoc erat alma parens*: & similia. Inveniuntur duo tantum loci, ubi *hic* pro brevi positum sit, ut annotare videntur Probus, & post eum Charisius. Quamquam is, dum ait *Bis tantum fere*, innuat, locum forsitan & tertium inveniri posse. Loci autem, ni fallor, sunt hi: *Hic* ubi, *hic* est tibi quem promissi sceleris audis: &, *Solus hic inflexit sensus*. Neque vero haec voces ideo longae sunt, quod pars orationis finitur, ut plurimi falso putant, sed quia in his pronominibus (ut enim Charisii verbis, ut ea obiter depravata emendemus) & litera sonum efficit crassiorem, & naturam literae inter vocales positae, ac per hoc sonum geminantis imitatur. Adverbium item semper producitur, ut, *Hic illum vidi juvenem* *Me liberos*: *Hic ego namque tuas orbes*. Unde apud antiquos per *ei* diphthongum scribebant. Inspice Lector antiquas inscriptiones cum nostras, quas undecimo ab hinc anno in libellum cellarastibi legendas praebuimus, tum de eadem re aliorum libellos alios, &

ita rem habere intelliges. Nos autem definimus *ei* scribere, & pro ea productam i semper ponimus. Vide *Hoc*.
Hydaspem. AE. 10: 747
Hydaspes. G. 4: 211
Hydra. AE. 6: 576
Hydra, *Hydrum*, *Hydris*, *Hydris*, semper in fine carminis, & praecedentibus ablativis in *bus*, ut *blastibus*, *serpentibus*, *dentibus*, *affantibus*, *sprantibus*. Quae observatio sane non ingrata divini poetae studiosis fuerit: Etiam si aliquorum maledicentiam facile possint incurrere, qui nullo judicio viri, nullam omnino possunt Virgiliani carminis & mollitiem & facetiam agnoscere.

Hydrum. AE. 7: 658
Hydrum autem septicipitem esse tam verum est, quam Castorem, & Pollucem, ortos ovo, Platonem in inferno regnare, natos e serpentum dentibus armis instructos homines, & quae praeter alia primus finxit Hom. arma a Vulcano Achilli fabricata, vulneratam a Diomede Venerem, pestilatum utribus Ulysssem, & mille alia, quae idem Hom. Orpheus, alique apud Graecos, & apud Romanos Virgil. omnino feliciter commentum sunt, quam qui Rolandi virtutem apud nos rhythmis vernaculis decantant, ut in libello, quem de Poetica scripsimus, facile discitur. Haec autem admonuimus, propter nonnullos usque adeo rerum imperitos homines, qui proximis diebus Veneriis hydram septem capitibus terribilem ad poetarum exemplum summo artificio fictam spectantes horruerunt, etiam de tam terrifico monstro naturam ipsam vehementer accusantes.

Hydris. G. 1: 141. 3: 545
Hydris. AE. 7: 447, 753
Hydrum. G. 4: 458
Hydrum. 1: 391. 2: 322. 3: 470. 4: 51, 239. AE. 1: 125. 3: 195. 4: 193. 5: 11. 9: 672. 10: 634
Hydrum. G. 100. 2: 293, 333. 3: 197

Hydrum. G. 3: 403. AE. 3: 120
Hydris. E. 10: 66. G. 1: 340. 4: 156. AE. 4: 403
Hydrum. G. 1: 299, 302, 312. 2: 317, 519. 3: 356. 4: 36, 135. AE. 1: 122. 2: 111. 3: 285. 4: 51. 7: 214
Hydrum. AE. 9: 673
Hydris. E. 6: 44
Hydrum. G. 2: 457. AE. 8: 294
Hydrum. E. 6: 43
Hydrum. 5: 69
Hydris. G. 3: 6
Hydris. E. 8: 107
Hydrum. AE. 7: 714
Hydrum. G. 4: 516
Hydrum. AE. 7: 344, 358. 11: 355
Hydrum. G. 3: 60. AE. 1: 651. 3: 328. 4: 99, 316. 6: 623. 7: 398, 555. 10: 710. 11: 217
Hydrum. AE. 4: 127
Hydrum. 7: 763
Hydris. E. 1: 39, 57, 65. 4: 37. 5: 43. 6: 41. 9: 59. G. 1: 5. 2: 52, 422, 509. 2: 145. 3: 90, 444, 514. 3: 103, 257, 280, 288, 300, 308, 396, 494. 4: 55, 100, 215, 446, 449, 532. AE. 1: 121, 194, 234, 339, 469. 2: 97, 148, 778. 3: 111, 167, 551, 698, 707, 715. 4: 40, 253, 442, 460, 483, 563. 5: 600. 6: 295, 440, 557, 719, 733. 7: 15, 55, 173, 209, 240, 357, 408, 723. 8: 342, 347, 471, 478, 511, 546, 603, 615, 666, 678, 685. 9: 120, 550, 763. 10: 145, 204, 388, 760. 11: 96, 193. 12: 122, 166, 280, 431, 608, 745, 833, 947
Hydris, & *Hydris*. AE. 1: 162, 500. 4: 447. 8: 387. 9: 380, 440
Hydris. G. 3: 94
Hydris proprie equorum est: quod vernacula lingua nostra *hidris*: *omnichidris* Siculi. De quo plura nos in libello, quem de vocibus animalium scripsimus.
Hydris. G. 4: 370. AE. 2: 340, 428
Hydris. G. 4: 517
Hydris. 3: 196
Hydris. 3: 381
Hydris. AE. 5: 493
Hydris. G. 3: 7
Hydris. AE. 11: 661
Hydris. 7: 761
Hydris. 7: 763, 774
Hydris

Hydris, adverbium temporis, & ordinis. E. 1: 4, 43, 52, 80. 3: 12. 5: 3. 7: 6, 23, 49. 8: 67, 9: 40, 60. 10: 41. G. 1: 54, 70. 2: 4, 45, 149. 3: 18, 430, 478. 4: 130, 264, 423, 554. AE. 1: 12, 168, 187, 247, 261, 272, 322, 427, 446, 451, 461, 718. 2: 29, 112, 122, 399, 410, 513. 3: 33, 672, 699, 735, 743, 796. 3: 45, 97, 155, 294, 369, 399, 451, 537, 616, 708, 708, 718. 4: 127, 252, 5: 77, 129, 183, 191, 331, 353, 473, 484, 522, 604, 630, 637, 692, 827. 6: 27, 72, 106, 243, 290, 399, 442, 479, 494, 509, 582, 640, 648, 660, 672, 789. 7: 29, 92, 112, 122, 141, 151, 175, 413, 479, 531, 568, 8: 39, 46, 65, 193, 259, 259, 653, 663, 714. 9: 33, 110, 205, 242, 246, 602, 717, 742, 101, 531, 559, 345, 479, 518, 528, 791, 873. 11: 67, 215, 239, 454, 739, 852. 12: 23, 415, 479, 546, 554, 728, 767, 771.

Hydris, hic, hoc, pronomina particularia praepositiva, vel demonstrativa qualitatis finitae, ubique producuntur: ut, *Vendidit hic auro patriam*: & *Omnibus hic erit unus bonus*: & *Probi Jupiter ille*. *Hic* aut: &, *Hoc illud germana fuit*: *Hoc erat alma parens*: & similia. Inveniuntur duo tantum loci, ubi *hic* pro brevi positum sit, ut annotare videntur Probus, & post eum Charisius. Quamquam is, dum ait *Bis tantum fere*, innuat, locum forsitan & tertium inveniri posse. Loci autem, ni fallor, sunt hi: *Hic* ubi, *hic* est tibi quem promissi sceleris audis: &, *Solus hic inflexit sensus*. Neque vero haec voces ideo longae sunt, quod pars orationis finitur, ut plurimi falso putant, sed quia in his pronominibus (ut enim Charisii verbis, ut ea obiter depravata emendemus) & litera sonum efficit crassiorem, & naturam literae inter vocales positae, ac per hoc sonum geminantis imitatur. Adverbium item semper producitur, ut, *Hic illum vidi juvenem* *Me liberos*: *Hic ego namque tuas orbes*. Unde apud antiquos per *ei* diphthongum scribebant. Inspice Lector antiquas inscriptiones cum nostras, quas undecimo ab hinc anno in libellum cellarastibi legendas praebuimus, tum de eadem re aliorum libellos alios, &

ita rem habere intelliges. Nos autem definimus *ei* scribere, & pro ea productam i semper ponimus. Vide *Hoc*.
Hydaspem. AE. 10: 747
Hydaspes. G. 4: 211
Hydra. AE. 6: 576
Hydra, *Hydrum*, *Hydris*, *Hydris*, semper in fine carminis, & praecedentibus ablativis in *bus*, ut *blastibus*, *serpentibus*, *dentibus*, *affantibus*, *sprantibus*. Quae observatio sane non ingrata divini poetae studiosis fuerit: Etiam si aliquorum maledicentiam facile possint incurrere, qui nullo judicio viri, nullam omnino possunt Virgiliani carminis & mollitiem & facetiam agnoscere.

Hydrum. AE. 7: 658
Hydrum autem septicipitem esse tam verum est, quam Castorem, & Pollucem, ortos ovo, Platonem in inferno regnare, natos e serpentum dentibus armis instructos homines, & quae praeter alia primus finxit Hom. arma a Vulcano Achilli fabricata, vulneratam a Diomede Venerem, pestilatum utribus Ulysssem, & mille alia, quae idem Hom. Orpheus, alique apud Graecos, & apud Romanos Virgil. omnino feliciter commentum sunt, quam qui Rolandi virtutem apud nos rhythmis vernaculis decantant, ut in libello, quem de Poetica scripsimus, facile discitur. Haec autem admonuimus, propter nonnullos usque adeo rerum imperitos homines, qui proximis diebus Veneriis hydram septem capitibus terribilem ad poetarum exemplum summo artificio fictam spectantes horruerunt, etiam de tam terrifico monstro naturam ipsam vehementer accusantes.

Hydris. G. 1: 141. 3: 545
Hydris. AE. 7: 447, 753
Hydrum. G. 4: 458
Hydrum. 1: 391. 2: 322. 3: 470. 4: 51, 239. AE. 1: 125. 3: 195. 4: 193. 5: 11. 9: 672. 10: 634
Hydrum. G. 100. 2: 293, 333. 3: 197

INDEX ERYTHRAEI

- Hippomanes*. G. 3: 280, 283. Virgilio accedit Plinius, Hippomanes legi e fronte pulli equini statim cum alvo materna missus est. Contra Tibullus sentit, virus esse defluens ex ob scoenis equarum, dum libidinis ardore feruntur, unde ait: *Hippomanes cupider stillat ab inguine equae*. Verumque quidem volunt habere vim insaniam quare posuit Vares, *Hippomanes* vo ro quod nomine dicunt pastores. *Hippotaden*. AE. 11: 674. *Hircanor*. 4: 367. *Hircania* hodie vocabulo indigenarum *Hyrach*. *hirci*. G. 3: 312. *hirci*. E. 3: 8. *Hirci*, an *hirci* rectius, vide Pontanum nostrum, de Aspir. lib. 1. Nos quamo- brem hircum animal vulgo *Becro* vocemus, unde *Bec- cari*, *Becarie*, & vox illa infamis ab historia ejusdem animantis deducta, qua populus Venetus vicissim se usque ad fabulam im- petere solet, pluribus sa- ne in Stico docuimus, quae non parum etiam ad hunc locum facere viden- tur, & quemvis maxi- me ingeniosum oblectare possint. *hircos*. E. 3: 98. *hircos*. G. 3: 395. *Hircanis*. AE. 7: 605. *Hircus*. E. 7: 53. *h. habet* hic vim literae. *hircus*. G. 4: 444. *hircus*. 3: 231. *hircus*. E. 8: 34. *hircus*. 10: 869. *Hyracide*. AE. 5: 492, 503. *Hyracides*. 9: 177, 234, 319. *Hyracus*. 9: 406. *Hirtas*. G. 3: 55. *Hirtas*. 3: 55. *Hirundo arguta*. G. 1: 377. *har- vula*. 12: 474. Veneti *Cis- la*. De cyphelis hirundi- num specie, vide *Stoicum*. *h.* E. 3: 102. G. 3: 33, 43, 72, 368, 101. G. 1: 20, 259, 3: 123, 4: 196, 119, 541. AE. 1: 129, 64, 106, 199, 278, 360, 572, 579, 663, 2: 145, 289, 348, 446, 520, 775, 788, 3: 153, 358, 4: 54, 120, 304, 359, 388, 549, 568, 652, 680, 5: 357, 414, 708, 717, 816, 6: 18, 113, 236, 365, 382, 408, 445, 512, 637, 665, 885, 897. 7: 206, 330, 373, 420, 548. 8: 15, 35, 51, 143, 323, 335, 426, 496, 676. 9: 83, 128, 182, 198, 560, 640, 652, 10: 757, 11: 117, 342, 673, 827, 12: 101, 244, 842. Illud porro annotatione di- gnum quod apud comicos scriptum invenimus *bis-* pro eo quod est *hi*. Teren- tius; *Hicce arbitrantur nunc* hoc munere suum esse *Thoi- dem*. Plautus: *Hicce autem* inter se confusurum delum. *Histo*. AE. 10: 384. *hisco*. 3: 314. *hispidi*. 10: 210. *hiscen*. G. 2: 353. *hiscen*. E. 1: 16, 4: 11, 7: 29, 8: 60, 9: 65. G. 1: 315, 450, 2: 54, 104, 248, 312. *hiscen*, subaudi contigerit. G. 2: 353, 425. *hiscen* 3: 135, 152, 286, 511, 4: 248, 305. AE. 1: 17, 61, 78, 238, 450, 539, 2: 45, 60, 79, 104, 352, 394, 660, 664, 690, 703, 3: 600, 4: 172, 324, 420, 429, 456, 560, 675, 5: 118, 71, 94, 195, 236, 286, 361, 411, 535, 756, 792, 6: 37, 129, 142, 344, 466, 676, 7: 174, 245, 271, 348, 616, 8: 351, 423, pro *huc*. 504, 534, 9: 90, 300, 416, 429, 498, 496, 747, 791, 796, 10: 385, 400, 469, 534, 623, 744, 829, 859, 903, 11: 689, 739, 789, 846, 12: 156, 206, 259, 268, 296. *huc* habet, hoc est, lethali vulnere percussus est. 416, 468, 948. *huc erat*, alma parens, quod me per tela, per ignes *Er- pis*. AE. 2: 664. Priscianus lib. 12. Velium Longum secutus, ne ver- sus hic accephalus esset, id est, ne a brevi inciperet, *Hoc* legit, geminato *ce*, ex antiquae formae prono- mine *Hocce*. Quae enim hodie sunt *Hic*, *Hac*, *Hoc*, fuerunt apud priscos illos *Hicce*, *Hacce*, *Hocce*, etiam per omnes ca- sus. Quasi vero *huc* prono- men ubique non produca- tur. Quare magis audien- di sunt Terentianus, & Probus, in primisque Cha- risius, consentientes in pronomibus specialiter *hic*, *huc*, c. literam dupli- cem sonum reddere, un- de & vocalem praecedentem longam faciat. Quo fit, ut in *hic* interdum, non ita habita ipsius quo- dammodo crassioris, & quasi geminatae literae so- ni ratione, syllaba com- munis esse potuerit, ut duobus Virgilianis exem- plis docuimus. Quod ra- men nec conjunctioni eve- nire non potest, propter- ubi remissius sonans: unde semper brevis est. Vide *Hic- tadin*. E. 3: 49. *hictadi*. E. 7: 9. G. 2: 526, 4: 10. In codicibus aliquot antiquis per *ae* diphthon- gum legas. Sed usus *hictadi* per *ae* adprobat. *hictadi*. E. 3: 82. AE. 9: 668. *hictadin*. E. 1: 30. G. 1: 205. *hictadi*. E. 1: 13, 3: 34, 5: 12, 9: 6, 62. G. 3: 198. *hictadin*. AE. 1: 328, 10: 121. *hictadin*. G. 1: 63, 2: 433. AE. 1: 308, 7: 131, 10: 855, 12: 28, 839. *hictadin*. G. 5: 444. AE. 3: 426. *hictadin*. E. 10, 61. G. 1: 504, 2: 10, 439, 3: 242, 4: 316, AE. 1: 65, 2: 29, 254, 332, 339, 743, 2: 284, 745, 3: 80, 606, 4: 671, 6: 728, 8: 727, 10: 2, 18, 65, 175, 501, 743, 11: 725, 12: 119, 900. *homo*. 9: 783, 10: 710. *Homolen*. 7: 675. *homeli*. G. 3: 81. *homelium*. 2: 362, 4: 232. AE. 10: 133, 12: 155. *homeliam*. 5: 50. *honore*. E. 10: 24, G. 3: 486, AE. 1: 335, 3: 178, 406, 474, 4: 458, 5: 272, 6: 333, N. 11: 5, 780, 8: 76, 617, 11: 52, 208, 12: 630. *honorem*. G. 2: 393, 404. N. 11: 5, 3: 290, 4: 326, AE. 1: 49, 632, 736, 4: 207, 5: 18, 11: 229, 342, 365, 534, 601, 6: 589, 8: 61, 102, 339, 9: 206, 11: 61, 76, 12: 140. *honores*. E. 4: 48. AE. 1: 28, 591. N. 11: 5, 3: 118, 264, 547, 5: 94, 249, 347, 8: 189, 11: 219, 12: 778, 840. *honori*. AE. 3: 484, 5: 541. *honori*. E. 2: 51, 5: 78, G. 1: 509, AE. 1: 53, 609, 4: 4, 5: 108, 763, 7: 13, 312, 635, 8: 15, 8: 238, 10: 493, 11: 23, 12: 57. N. 11: 5, 135. *Honos & arbor*, pro *honor* & *arbor* invenio scribi soli- tum apud Virgil. sicut *la- bor* libentius, quam *labor*. Idque ex affinitate, quae est inter *r* & *s* literas. Nam, ut, aliquando *Pa- lipsi* & *Fufi*, in *Valerius* *Paisque* venerunt, ita *ar- bor*, *labor*, *vapor* etiam & *clamos*, ac *passe* suae aeta- tis fuerunt: ut auctor est Fabius in 1. ubi de lite- ris agit. *hona*. E. 3: 5, 8: 20. G. 1: 426, 3: 327. AE. 4: 679. *honas*. E. 10: 71. G. 1: 208, AE. 6: 539. *horis*. G. 3: 400. AE. 3: 512. *horrea*. G. 1: 49, 182, 2: 518, 4: 250. *horreat*. AE. 8: 654, 11: 488, 636. *horrelli*. G. 3: 408. *horrenus*. AE. 4: 209, 10: 880. *horrenda*. G. 2: 387. N. 11: 5, AE. 3: 559, 712, 7: 323, 9: 112, 11: 507. *horrendae*. AE. 6: 10. *horrendas*. 6: 99, 327. *horrendos*. 2: 222. *horrendum*. AE. 3: 26. N. 11: 5, 658, 679. N. 11: 6, v. hor- rendum & horridum. 47, 181, 454, 6: 288, 7: 78, 172, 568, 8: 565. N. 11: 5, 9: 632, 732, 11: 700. *horrendus*. 6: 298, 9: 521. *horrens*. 4: 366. *horrens*. G. 4: 96. AE. 6: 799. *horrentum*. G. 3: 161. *horrentes*. G. 5: 315. AE. 7: 713, 10: 237. *horrenti*. 11: 165. *horrentia*. 11: 634, 11: 570. *horrentibus*. 11: 311, 3: 230, 10: 178. *horrentis*. 9: 306. *horrens*. 6: 419. *horrent*. G. 1: 151. *horresce*. AE. 3: 194. *horrescit*. 6: 710, 7: 516. *horresco*. 2: 204. *horrescens*. G. 3: 199. AE. 11: 453. *horret*. G. 3: 79. AE. 2: 11, 11: 754, 12: 663. *horribilem*. G. 4: 441. *horribili*. 3: 152. *horribili*. AE. 11: 271. *horrida*. E. 10: 13. G. 1: 449, 2: 69, 182, 3: 366, 442, 4: 254. AE. 3: 23, 4: 251. N. 11: 6, v. horridum, & hor- rend. 378, 6: 86, 7: 41, 746, 8: 348, 382, 10: 408, 11: 96. *horrib*

IN VIRGILIUM.

horridior. E. 7: 42
horridus. G. 4: 93, 407. AE. 1: 295 5: 37 7: 669 9: 670
horrificam. 8: 435
horrificant. 4: 465
horrificis. 3: 571
horrifico. 3: 225
horrificum. 12: 851
horrifone. 6: 571. 9: 15
horror. 2: 101, 559, 755. 3: 29. 12: 406
horrore. 4: 280
horruit. G. 2: 142
horruitur. AE. 2: 74. 3: 609
horruitum. G. 4: 166
horruitur. AE. 3: 129
hortare. G. 3: 164
hortati. AE. 10: 69
hortator. AE. 6: 529
hortatur. 2: 133. 3: 144. 5: 177. 189. 6: 184. 11: 131. 521
horti. E. 7: 34. G. 4: 109
Hortinae. AE. 7: 716
hortis. E. 7: 68
horter. AE. 3: 134
hortus. G. 4: 118
horum. AE. 11: 319, 361. 12: 273, 490
hu. E. 6: 69. 7: 120. 9: 6. G. 3: 20. 3: 371. 4: 184. AE. 1: 185. 2: 124. 3: 492, 519. 4: 1579. 136, 647. 5: 1541, 231, 441. 6: 1151, 1430. 7: 655, 803. 8: 56. 209. 9: 372. 10: 101. 125, 179. 11: 225, 766. 809, 121, 662
hospes. AE. 1: 753. 4: 10, 123. 5: 63, 610. 8: 188, 164, 512
hospita. G. 3: 361. AE. 3: 177. 539. 6: 93
hospite. AE. 1: 672. 10: 495. 11: 114
hospitibus. AE. 1: 731. 11: 105
hospitili. G. 3: 343. 4: 24
hospita. AE. 1: 299, 540. 3: 81. 4: 51. 7: 264. 9: 362. 11: 165
hospiti. 3: 346, 463, 493
hospitum. 3: 155. 6: 7. 202. 10: 460
hospis. G. 3: 32. AE. 1: 378. 2: 390. 341. 3: 123. 5: 632. 6: 111. 10: 1375, 438. 11: 764
hospem. G. 4: 76. AE. 2: 508, 665. 4: 424. 5: 672. 6: 880. 7: 469. 8: 500. 9: 46, 51, 676, 672, 780. 10: 66, 771. 801, 882. 11: 803, 811, 491. 521, 559, 743. 12: 133. 253, 377, 595, 908, 917
hospes. E. 10: 45. G. 3: 120. AE. 2: 43, 358, 377. 5: 115, 527, 632. 3: 283. 9: 356, 386, 400, 440, 554, 799. 10: 172, 1379, 1398, 729. 11: 387, 899. 12: 266, 426, 456. 461, 477, 582, 650, 682

hosti. AE. 4: 549. 9: 443
hostia. G. 1: 345. 3: 486. AE. 1: 334. 2: 1156. 11: 740. Sunt, qui sine aspiratione scribant, ab ore deducentes.
hostibus. G. 3: 513. AE. 4: 669, 836, 10: 593, 903. 12: 339
hostilem. AE. 3: 322. 10: 489
hostili. 10: 847. 11: 398
hostilitas. 12: 83
hostilis. 3: 407
hostis. 1: 615. 2: 1290, 645. 7: 713. 9: 38. 10: 26, 900. 11: 304. 12: 302, 895
huc. E. 2: 45. 7: 9. 9: 39, 43. G. 2: 76. pro illuc. 187. 143, 297. 4: 62, 225. AE. 1: 170, 313, 514, 538, 558. 2: 118, 14, 87, 523, 763. 3: 16, 78, 219, 441, 694. 4: 46, 363, 634. 5: 162, 408, 701, 726, 735. 6: 303, 788. 7: 86, 241, 635. 8: 20, 114, 172. 129, 440, 477, 606. 9: 57. 10: 656, 680. 11: 185, 510, 601, 856. 12: 558, 743, 764, 772
huc. E. 11: 21. 12: 53. 4: 56. 6: 26. G. 1: 171. 4: 300, 357. AE. 1: 343, 477. 3: 28, 652. 4: 19, 556. 5: 159, 320, 378, 713. 6: 672. 7: 10, 346, 649. 8: 11, 104, 198, 358, 466, 518, 570, 631. 9: 93. 10: 170, 313, 338, 380, 769. 11: 115, 340, 554, 644, 699. 12: 362, 488. in hunc. 623.
Huc frequentius mono syllabum est. Disyllabum aliquando Pyrrhichio metimur: sed possunt ambae syllabae in synaloepham cadere, ut AE. 6: 672. *Atque huc responsum paucis ita reddidit heros.*
hujus. G. 4: 279, 311. AE. 1: 733. 6: 781, 798. 9: 287
humana. G. 1: 198
humandi. AE. 10: 493
humandis. 11: 2
humandum. 6: 161
humans. G. 4: 470. AE. 10: 12: 427
humani. AE. 5: 689
humatum. 1: 542
humellat. G. 4: 126. AE. 1: 465. 11: 90
humentem. 3: 589. 4: 7
humentibus. 4: 351
humis. 10: 476. 11: 643
humis. G. 1: 385. 4: 217. AE. 11: 318. 2: 510, 558, 708. 4: 263, 406, 599. 5: 264, 325, 421, 635. 6: 111, 301, 668. 8: 459. 9: 3649

725. 10: 169, 542, 701. 11: 131, 774, 874. 12: 88. 707. 744
humore. G. 3: 7. AE. 1: 501. 4: 582, 7558. 6: 797. 8: 137, 731. 9: 303, 755. 10: 341, 765. 11: 175, 652. 844. 12: 941
humores. G. 3: 157. AE. 1: 589. 2: 89. 2: 721. 4: 250. 5: 135, 176. 7: 669, 815. 9: 250, 434. 11: 679. 12: 293
humescunt. sc. equi. G. 3: 111
humis. E. 3: 91. AE. 1: 193. 2: 380. 5: 78, 481. 6: 423. 9: 754. 10: 558, 697. 11: 640, 665
humida. G. 1: 100, 142, 371. 2: 251. 3: 364. Vide *Servium*, & *Quint.* qui notat epitheton hoc additum ociose. Tu super hoc censuram nostram habes in verba *Vina*. *Regna*. G. 4: 363. AE. 2: 8, 605. 3: 198. 4: 486. 6: 594, 738. 8: 35. 11: 101. 12: 476
humidus. G. 1: 462
humilem. AE. 3: 522
humilis. E. 2: 29. 4: 2. G. 2: 213, 434. 3: 108
humilis. AE. 7: 175. 8: 455
humilis. E. 3: 17. G. 1: 331. AE. 4: 255. 12: 930
humis. G. 1: 213. 2: 460. 3: 93. 558. 4: 115. AE. 3: 35, 452. 9: 214. 10: 904
humor. E. 3: 82. G. 1: 43, 70. 88, 290, 417. 2: 143, 331. 4: 308
humore. 1: 117
humorem. 1: 114, 295. 2: 218, 424
humum. E. 5: 40. 9: 19. G. 1: 220. 2: 153, 232, 408. 3: 298, 420. 6: 196. 9: 669. 10: 731. 11: 418, 669
humus. E. 4: 40. 9: 41. G. 2: 184. AE. 8: 196
humr. E. 4: 63. 10: 11. G. 1: 500. 2: 343, 508. 3: 95. 154, 290. 4: 296, 326, 391. AE. 1: 189, 539, 670, 680. 732. 3: 49, 408. 4: 102, 419, 661, 702. 5: 51, 298, 596, 712, 834. 6: 138, 152, 340, 406, 464, 668, 706, 869. 7: 10, 47, 151, 255, 272, 331, 473, 493. 565, 681. 8: 351, 514. 9: 184, 409, 481, 576. 10: 50, 209, 381, 457, 721, 751, 905. 11: 159, 684, 773. 12: 140, 342, 353, 374, 510, 617, 680

I. AE. 4: 381, 424. 6: 546. 7: 425. 9: 634
Iacchi. G. 1: 166. Refert Herodotus Iacchum nomen esse Eleusinis deabus ita familiare, ut Dianae Virbius, Adonis Veneri, Atys Opi.
Iaccho. E. 6: 15. 7: 61
Iace. 8: 102. AE. 10: 557
Iaceant. G. 2: 37. AE. 11: 310
Iacebant. E. 6: 16. AE. 11: 102
Iacchet. AE. 7: 94. 9: 336. 12: 897
Iacchis. 5: 871
Iacchit. 3: 191. 8: 44
Iacens. 12: 360
Iacent. E. 7: 54. N. tr. 5. AE. 7: 298. 10: 526
Iacentem. E. 6: 14. N. tr. 5. G. 2: 512. 4: 404. AE. 3: 689. 10: 750
Iacentes. G. 1: 65. AE. 1: 124. 9: 329
Iacento. AE. 3: 150
Iacens. 3: 631. 9: 318
Iacetes. 7: 427. 10: 327
Iacitet. E. 10: 40
Iaces. AE. 6: 486
Iacet. G. 1: 310. 3: 230, 343, 354. N. tr. 5. utrumque testimonium profert. AE. 1: 99. 2: 557. 3: 104, 692. 6: 149, 300, 795. 7: 801, 101. 737. 11: 327, 527
Iaciat. AE. 10: 683
Iacuit. 10: 886
Iacit. G. 4: 294. N. tr. 5. AE. 5: 79, 643. N. eodem. 10: 336, 480, 781
Iacitur. 3: 277. 6: 901
Iacuit. AE. 9: 712. 10: 164. 11: 893
Ialla. 10: 733
Iallabam. 2: 588
Iallabant. 2: 459
Iallabat. E. 2: 5
Iallabit. AE. 6: 877
Iallatur. 3: 197
Iallant. E. 5: 62. AE. 2: 478, N. tr. 5. 5: 433. 7: 527. 8: 491. 9: 134, 511
Iallante. G. 4: 195
Iallantem. AE. 1: 127. N. tr. 5. 5: 469. 9: 621
Iallanti. 11: 102
Iallantior. 6: 815. N. ibid.
Iallare. G. 2: 81, 400. 2: 355. 2: 768
Iallaret. G. 2: 131
Iallas. AE. 10: 95
Iallat. G. 1: 103. AE. 5: 176. 11: 638. N. tr. 5
H 2 *Ialla*

INDEX ERYTHRAEI

<i>Jallata</i> . G. 2: 249. 3: 86. N. ibid.	673, 755, 881, 890. 11: 51, 71, 139, 184, 213, 275, 171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889	Iberia pars Ponti, & Iberi, qui hodie <i>Zorzi</i> ant.	177. 10: 158. 12: 141, 546
<i>Jallatam</i> . AE. 1: 629	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889	<i>Iberas</i> , id est, Hispanas. AE. 7: 663	<i>Idar</i> . G. 4: 41. AE. 2: 805. 3: 6
<i>Jallati</i> . 1: 442	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889	<i>Ibero</i> , id est, Hispano Oceano. AE. 11: 913	<i>Idara</i> . AE. 2: 696. 10: 252. 11: 285
<i>Jallato</i> . 1: 29. N. tr. 5	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889	<i>Iberos</i> . G. 3: 408	<i>Idaros</i> . 9: 610. 10: 230
<i>Jallatum</i> . 1: 181. 6: 693	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889	Hispania, quae nunc ab rege Hispano dicitur, Iberia ab anne Ibero antea vocabatur. Auctor Trogus.	<i>Idaros</i> . G. 3: 450. AE. 7: 207
<i>Jallatur</i> . 1: 1. 4: 14	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889	Haec de Hesperia ab Hesperio Atlantis fratre, de quo Dionysius, nuncupatur. <i>Ultima</i> autem epitheto adjecto ab Horatio dicitur, <i>Qui nunc Hesperia ultior ab aeterna</i> , propter Italiani, quam Graeci hac ipsa appellatione cognominant, ut duobus in locis Maro cecinit, quod occasui subiecta sit, ut idem Maro videtur innuere, & aperte Macrobius refert. Quamquam non desunt, qui illam ab Hespero stella cognominatam autumant, hanc autem ab Hespero Atlantis fratre, quam pulsus ab eo tenuit. Sane sciendum, Virgil. per Hesperiam Italianam semper accipere, quam etiam magnam bis nominat. <i>Iberus</i> autem, <i>Iberis</i> , & <i>Iberis</i> omnino aspiratione carent, etsi his quidam aspirant.	<i>Idas</i> . AE. 9: 672
<i>Jallavit</i> . G. 1: 62. AE. 12: 323	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 7: 122
<i>Jallatur</i> . 1: 332	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 3: 111. 6: 485. 7: 139
<i>Jallatur</i> . E. 6: 74. AE. 1: 140	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 3: 105. 9: 500
<i>Jallatur</i> . AE. 1: 665. N. tr. 5. 10: 43	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 1: 693. 3: 760. 10: 12
<i>Jallia</i> . G. 2: 37	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 9: 575
<i>Jallo</i> . 1: 104. 2: 117	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 10: 351
<i>Jallos</i> . E. 6: 41	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . G. 1: 211. 3: 445. AE. 5: 680
<i>Jallu</i> . G. 2: 114. 4: 87, 528	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . E. 3: 44. 9: 101. 1: 9. G. 1: 71. 2: 105. 3: 71, 244. 4: 139. AE. 3: 60, 80, 503. 4: 131, 679. 5: 371. 6: 116, 229. 7: 121, 393. 8: 290. 9: 127, 416. 10: 112, 712, 851. 11: 174, 336
<i>Jallum</i> . AE. 1: 608	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . G. 2: 96. 3: 212. Arrianus legit <i>adon</i> pro <i>Idon</i> . AE. 4: 228
<i>Jallura</i> . AE. 2: 646	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 12: 75
<i>Jacuisse</i> . G. 3: 436	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 3: 112
<i>Jacuit</i> . AE. 1: 631. 3: 336. 9: 771	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 11: 265
<i>Jaculata</i> . 1: 41	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 3: 401
<i>Jaculatus</i> . 2: 276	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . G. 3: 12
<i>Jaculi</i> . G. 2: 530	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . AE. 10: 177
<i>Jaculis</i> . AE. 3: 46. 5: 37. 10: 130, 713, 868	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		<i>Idas</i> . 6: 528
<i>Jaculo</i> . 5: 68, 253. 7: 173, 698. 704. 10: 248, 342. 754. 11: 563, 574, 760. 12: 354	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		
<i>Jaculum</i> . 9: 52. 10: 113, 535	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		
<i>Jacu</i> . E. 1: 83. 3: 67, 87, 111. 4: 410, 271, 37. 41, 48. 5: 63. 6: 56. 7: 43, 47. 8: 6, 27, 39, 61, 109. 9: 2, 54. 10: 58, 61. G. 1: 11. i. vivus adhuc.	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		
42, 141, 148, 209, 303. 11: 340, 360, 381, 450. 12: 71, 322, 367, 403, 416, 542. 13: 74, 95, 130, 164, 190, 187, 206, 252, 304, 337, 361, 398, 401, 511, 548. 41: 58, 116, 137, 189, 251, 264, 284, 299, 401, 413, 490, 506. AE. 1: 18, 120, 133, 219. 2: 23 pro praeterea. 272, 302, 396, 437, 457, 556, 599, 623, 697, 712, 755. 2: 8: 14, 70, 112, 124, 137, 148, 217, 254, 310, 436, 447, 600, 615, 634, 656, 705, 314, 315, 192, 260, 270, 341, 381, 404, 531, 645, 665, 411, 713, 15, 417, 431, 516, 554, 566, 584, 5: 118, 105, 179, 194, 324, 331, 555, 548, 616, 633, 767, 6: 13, 34, 51, 61, 89, 304, 338, 385, 389, 419, 716, 619, 647, 676, 780, 798, 814, 7: 46, 53, 104, 290, 466, 513, 736, 790, 8: 174, 190, 113, 131, 349, 407, 426, 557, 605, 716, 9: 32, 220, 228, 271, 276, 396, 459, 461, 515, 629, 689, 722, 10: 19, 22, 161, 238, 449, 510, 513, 611			
<i>Jacu</i> . E. 1: 83. 3: 67, 87, 111. 4: 410, 271, 37. 41, 48. 5: 63. 6: 56. 7: 43, 47. 8: 6, 27, 39, 61, 109. 9: 2, 54. 10: 58, 61. G. 1: 11. i. vivus adhuc.	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		
42, 141, 148, 209, 303. 11: 340, 360, 381, 450. 12: 71, 322, 367, 403, 416, 542. 13: 74, 95, 130, 164, 190, 187, 206, 252, 304, 337, 361, 398, 401, 511, 548. 41: 58, 116, 137, 189, 251, 264, 284, 299, 401, 413, 490, 506. AE. 1: 18, 120, 133, 219. 2: 23 pro praeterea. 272, 302, 396, 437, 457, 556, 599, 623, 697, 712, 755. 2: 8: 14, 70, 112, 124, 137, 148, 217, 254, 310, 436, 447, 600, 615, 634, 656, 705, 314, 315, 192, 260, 270, 341, 381, 404, 531, 645, 665, 411, 713, 15, 417, 431, 516, 554, 566, 584, 5: 118, 105, 179, 194, 324, 331, 555, 548, 616, 633, 767, 6: 13, 34, 51, 61, 89, 304, 338, 385, 389, 419, 716, 619, 647, 676, 780, 798, 814, 7: 46, 53, 104, 290, 466, 513, 736, 790, 8: 174, 190, 113, 131, 349, 407, 426, 557, 605, 716, 9: 32, 220, 228, 271, 276, 396, 459, 461, 515, 629, 689, 722, 10: 19, 22, 161, 238, 449, 510, 513, 611			
<i>Jacu</i> . E. 1: 83. 3: 67, 87, 111. 4: 410, 271, 37. 41, 48. 5: 63. 6: 56. 7: 43, 47. 8: 6, 27, 39, 61, 109. 9: 2, 54. 10: 58, 61. G. 1: 11. i. vivus adhuc.	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		
42, 141, 148, 209, 303. 11: 340, 360, 381, 450. 12: 71, 322, 367, 403, 416, 542. 13: 74, 95, 130, 164, 190, 187, 206, 252, 304, 337, 361, 398, 401, 511, 548. 41: 58, 116, 137, 189, 251, 264, 284, 299, 401, 413, 490, 506. AE. 1: 18, 120, 133, 219. 2: 23 pro praeterea. 272, 302, 396, 437, 457, 556, 599, 623, 697, 712, 755. 2: 8: 14, 70, 112, 124, 137, 148, 217, 254, 310, 436, 447, 600, 615, 634, 656, 705, 314, 315, 192, 260, 270, 341, 381, 404, 531, 645, 665, 411, 713, 15, 417, 431, 516, 554, 566, 584, 5: 118, 105, 179, 194, 324, 331, 555, 548, 616, 633, 767, 6: 13, 34, 51, 61, 89, 304, 338, 385, 389, 419, 716, 619, 647, 676, 780, 798, 814, 7: 46, 53, 104, 290, 466, 513, 736, 790, 8: 174, 190, 113, 131, 349, 407, 426, 557, 605, 716, 9: 32, 220, 228, 271, 276, 396, 459, 461, 515, 629, 689, 722, 10: 19, 22, 161, 238, 449, 510, 513, 611			
<i>Jacu</i> . E. 1: 83. 3: 67, 87, 111. 4: 410, 271, 37. 41, 48. 5: 63. 6: 56. 7: 43, 47. 8: 6, 27, 39, 61, 109. 9: 2, 54. 10: 58, 61. G. 1: 11. i. vivus adhuc.	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		
42, 141, 148, 209, 303. 11: 340, 360, 381, 450. 12: 71, 322, 367, 403, 416, 542. 13: 74, 95, 130, 164, 190, 187, 206, 252, 304, 337, 361, 398, 401, 511, 548. 41: 58, 116, 137, 189, 251, 264, 284, 299, 401, 413, 490, 506. AE. 1: 18, 120, 133, 219. 2: 23 pro praeterea. 272, 302, 396, 437, 457, 556, 599, 623, 697, 712, 755. 2: 8: 14, 70, 112, 124, 137, 148, 217, 254, 310, 436, 447, 600, 615, 634, 656, 705, 314, 315, 192, 260, 270, 341, 381, 404, 531, 645, 665, 411, 713, 15, 417, 431, 516, 554, 566, 584, 5: 118, 105, 179, 194, 324, 331, 555, 548, 616, 633, 767, 6: 13, 34, 51, 61, 89, 304, 338, 385, 389, 419, 716, 619, 647, 676, 780, 798, 814, 7: 46, 53, 104, 290, 466, 513, 736, 790, 8: 174, 190, 113, 131, 349, 407, 426, 557, 605, 716, 9: 32, 220, 228, 271, 276, 396, 459, 461, 515, 629, 689, 722, 10: 19, 22, 161, 238, 449, 510, 513, 611			
<i>Jacu</i> . E. 1: 83. 3: 67, 87, 111. 4: 410, 271, 37. 41, 48. 5: 63. 6: 56. 7: 43, 47. 8: 6, 27, 39, 61, 109. 9: 2, 54. 10: 58, 61. G. 1: 11. i. vivus adhuc.	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		
42, 141, 148, 209, 303. 11: 340, 360, 381, 450. 12: 71, 322, 367, 403, 416, 542. 13: 74, 95, 130, 164, 190, 187, 206, 252, 304, 337, 361, 398, 401, 511, 548. 41: 58, 116, 137, 189, 251, 264, 284, 299, 401, 413, 490, 506. AE. 1: 18, 120, 133, 219. 2: 23 pro praeterea. 272, 302, 396, 437, 457, 556, 599, 623, 697, 712, 755. 2: 8: 14, 70, 112, 124, 137, 148, 217, 254, 310, 436, 447, 600, 615, 634, 656, 705, 314, 315, 192, 260, 270, 341, 381, 404, 531, 645, 665, 411, 713, 15, 417, 431, 516, 554, 566, 584, 5: 118, 105, 179, 194, 324, 331, 555, 548, 616, 633, 767, 6: 13, 34, 51, 61, 89, 304, 338, 385, 389, 419, 716, 619, 647, 676, 780, 798, 814, 7: 46, 53, 104, 290, 466, 513, 736, 790, 8: 174, 190, 113, 131, 349, 407, 426, 557, 605, 716, 9: 32, 220, 228, 271, 276, 396, 459, 461, 515, 629, 689, 722, 10: 19, 22, 161, 238, 449, 510, 513, 611			
<i>Jacu</i> . E. 1: 83. 3: 67, 87, 111. 4: 410, 271, 37. 41, 48. 5: 63. 6: 56. 7: 43, 47. 8: 6, 27, 39, 61, 109. 9: 2, 54. 10: 58, 61. G. 1: 11. i. vivus adhuc.	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		
42, 141, 148, 209, 303. 11: 340, 360, 381, 450. 12: 71, 322, 367, 403, 416, 542. 13: 74, 95, 130, 164, 190, 187, 206, 252, 304, 337, 361, 398, 401, 511, 548. 41: 58, 116, 137, 189, 251, 264, 284, 299, 401, 413, 490, 506. AE. 1: 18, 120, 133, 219. 2: 23 pro praeterea. 272, 302, 396, 437, 457, 556, 599, 623, 697, 712, 755. 2: 8: 14, 70, 112, 124, 137, 148, 217, 254, 310, 436, 447, 600, 615, 634, 656, 705, 314, 315, 192, 260, 270, 341, 381, 404, 531, 645, 665, 411, 713, 15, 417, 431, 516, 554, 566, 584, 5: 118, 105, 179, 194, 324, 331, 555, 548, 616, 633, 767, 6: 13, 34, 51, 61, 89, 304, 338, 385, 389, 419, 716, 619, 647, 676, 780, 798, 814, 7: 46, 53, 104, 290, 466, 513, 736, 790, 8: 174, 190, 113, 131, 349, 407, 426, 557, 605, 716, 9: 32, 220, 228, 271, 276, 396, 459, 461, 515, 629, 689, 722, 10: 19, 22, 161, 238, 449, 510, 513, 611			
<i>Jacu</i> . E. 1: 83. 3: 67, 87, 111. 4: 410, 271, 37. 41, 48. 5: 63. 6: 56. 7: 43, 47. 8: 6, 27, 39, 61, 109. 9: 2, 54. 10: 58, 61. G. 1: 11. i. vivus adhuc.	171, 564, 578, 702, 708, 807, 846, 861, 900, 913. 12: 172, 239, 314, 407, 497, 615, 693, 704, 793, 800, 821, 873, 889		
42, 141, 148, 209, 303. 11: 340, 360, 381, 450. 12: 71, 322, 367, 403, 416, 542. 13: 74, 95, 130, 164, 190, 187, 206, 252, 304, 337, 361, 398, 401, 511			

IN VIRGILIUM.

<i>ignoscere</i> . AE. 4: 65	<i>ignosce</i> . 3: 96	625. 3: 33. 109. 5: 765. 6: 64	152. 2: 20. 149. 2: 87. 3: 40.
<i>ignoscere</i> . 9: 187	<i>ignoscenda</i> . 4: 489. N. 11: 5	<i>illa</i> . E. 3: 4. G. 1: 47. 109.	705. 779. 3: 53. 490. 6: 12.
<i>ignoscere</i> . 3: 382	<i>ignoscere</i> . 4: 489	406. 409. 456. 2: 122. 2: 52.	4: 135. 2: 29. 169. 2: 15. 2: 18.
<i>ignoscere</i> . 1: 198. 3: 32. 3: 569	<i>ignoscere</i> . AE. 2: 91. 5: 871. 7:	3: 127. 3: 62. 4: 128. 4: 57.	3: 142. 1: 438. 5: 39. 7: 5.
<i>ignoscere</i> . G. 1: 41. AE. 2: 384.	124. 1: 17. 167. 2: 485. 11:	494. 506. 513. 513. AE	90. 169. 186. 3: 31. 3: 94.
9: 345. 766. 11: 19	254. 527	1: 140. 500. 650. 2: 52.	430. 439. 444. 457. 482.
<i>ignoscere</i> . AE. 10: 228. 706.	<i>ignoscere</i> . 5: 795	240. 278. 571. 618. 3: 401.	6: 27. 79. 112. 187. 263.
N. 11: 3	<i>ignoscere</i> . 4: 312. 8: 113	447. 458. 479. 558. 4: 72.	326. 395. 408. 432. 482.
<i>ignoscere</i> . 8: 627. 730. 10: 125.	<i>ignoscere</i> . 3: 571	245. 553. 563. 641. 688.	573. 695. 760. 767. 756.
85. 66. 11: 154	<i>ignoscere</i> . G. 3: 225. AE. 10:	5: 242. 393. 398. 512. 609.	845. 863. 872. 899. 7:
<i>ignoscere</i> . G. 1: 299. 2: 208	48. 11: 678	788. 6: 469. 512. 517. 781.	110. 168. 349. 380. 490.
<i>ignoscere</i> . f. 491. 3: 259	<i>ignoscere</i> . G. 3: 78. AE. 11: 866	7: 128. 561. 787. 805. 808.	558. 586. 638. 8: 152.
<i>ignoscere</i> . AE. 11: 12	<i>ignoscere</i> . E. 6: 40	9: 315. 479. 711. 10: 247.	166. 251. 287. 388. 414.
<i>ignoscere</i> . 11: 733	<i>ignoscere</i> . G. 1: 50. AE. 11: 359.	336. 424. 476. 646. 672.	492. 617. 9: 62. 349. 362.
<i>ignoscere</i> . G. 3: 465	2: 59. 11: 734	777. 783. 862. 897. 11:	414. 481. 517. 704. 759.
<i>ignoscere</i> . G. 4: 168. N. 11: 1.	<i>ignoscere</i> . G. 4: 242. AE. 11:	261. 595. 653. 684. 709.	793. 796. 816. 10: 175.
AE. 1: 435	384	755. 764. 816. 12: 414.	195. 274. 348. 373. 385.
<i>ignoscere</i> . 8: 155	<i>idem</i> . pro <i>idem</i> . AE. 3: 158.	855	409. 486. 512. 547. 552.
<i>ignoscere</i> . G. 3: 482. AE. 4: 352.	541. 564. 8: 639	<i>illabere</i> . 3: 89	618. 693. 707. 717. 739.
11: 718	<i>ill</i> . AE. 1: 379. vide <i>le b. 11.</i>	<i>illabatur</i> . 2: 2. 0	770. 794. 812. 975. 11:
<i>ignoscere</i> . G. 1: 97. 135. 135. 2:	<i>ill</i> . 6: 181	<i>illacrymans</i> . 9: 303. 10:	47. 246. 251. 257. 416.
140. 3: 85. 244. 258. 4:	<i>illa</i> . E. 7: 26. G. 3: 507. 7:	618	440. 494. 549. 640. 668.
330. 442. AE. 11: 42. 175.	499. 10: 778	<i>illacrymat</i> . G. 1: 480	749. 809. 12: 5. 234. 263.
660. 688. 11: 297. 3: 231.	<i>illa</i> . AE. 1: 268. 274. 6: 773.	<i>illac</i> . E. 10. 54. G. 2: 210.	291. 306. 377. 395. 400.
4: 100. 661. 5: 4. 641. 660.	9: 285. 11: 245	420. 435. 3: 271. 546. 4:	430. 450. 513. 535. 557.
6: 747. 7: 281. 3: 58. 2: 56.	<i>illac</i> . 6: 875	37. 51. 275. AE. 5: 676.	752. 758. 894. 901. 930.
491. 9: 351. 10: 131. 556.	<i>illac</i> . 8: 134	6: 199. 310. 12: 589	945
11: 119. 189. 787. 12: 65.	<i>illacum</i> . 3: 336. 5: 607. 10:	<i>illacabile</i> . AE. 12: 619	<i>illacibus</i> . G. 3: 217
119	635	<i>illacabilis</i> . 3: 707	<i>ill</i> . E. 3: 61. 89. 6: 80. 9:
<i>ignoscere</i> . E. 5: 10. G. 1: 29. 1427.	<i>illacat</i> . 2: 117. 4: 46. 537.	<i>illam</i> . G. 1: 222. 293. AE. 1:	6. G. 2: 373. 3: 17. 79.
21431. AE. 11: 52. 6. 743. 2:	648. 12: 861	116. 2: 695. 3: 583. 4: 173.	106. 220. 4: 141. 174.
154. 276. 502. 575. 614.	<i>illac</i> . 2: 411	663. 5: 119. 261. 7: 54.	358. 416. AE. 1: 55. 138.
663. 686. 3: 399. 406. 585.	<i>illacis</i> . 1: 97. 647. 3: 182.	812. 8: 633. 709. 11: 581.	210. 397. 416. 2: 86. 139.
4: 167. 209. 676. 5: 741.	280. 5: 715. 10: 335	12: 772	212. 420. 548. 4: 261.
7: 296. 320. 736. 8: 199.	<i>illac</i> . 11: 393	<i>illac</i> . E. 7: 63. 10: 16. G. 3:	698. 5: 648. 6: 162. 471.
267. 403. 410. 590. 9: 78.	<i>illac</i> . 11: 483. 3: 603. 4: 78.	140. 269. AE. 5: 191	479. 879. 7: 538. 8: 118.
129. 145. 166. 139. 122.	10: 62. 11: 255	<i>illandati</i> . G. 3: 5	358. 443. 452. 9: 221.
570. 10: 56. 177. 1271. 12:	<i>illades</i> . 11: 480. 3: 65	Verbum hoc <i>illandati</i> quam	377. 754. 10: 130. 146.
201. 511. 596	<i>illadum</i> . 2: 580. 5: 644. 7:	vehement. sic, quamque ap	172. 201. 219. 355. 494.
<i>ignoscere</i> . AE. 9: 66	243	posite ad hominis extreme	572. 619. 858. 11: 73.
<i>ignoscere</i> . f. 501. G. 1: 453. 4:	<i>illac</i> . E. 1: 18. 6: 54. 7: 1. 9:	immanis facit. dete	445. 461. 12: 52. 140.
426. AE. 6: 730. 8: 97.	15. G. 4: 81. AE. 4: 505.	standam, huc ex intima	172. 300. 333. 617. 710.
11: 746	5: 129. 6: 209. 9: 381. 11:	eruditione ab eminentissi	720. 867. 951
<i>ignoscere</i> . E. 8: 81. G. 1: 196. 234.	851	mo. Vate sic accersitum,	<i>illac</i> . G. 2: 54. 69. 147. 151.
267. 454. 3: 378. 4: 268.	<i>illac</i> . 2: 424. 7: 58. 7: 583. 11:	multis quidem exemplis,	2: 471. 3: 352. AE. 11: 06.
AE. 1: 210. 3: 12. 581. 649.	468	& rationibus disputat. Gell.	2: 783. 8: 626
4: 1. 6: 742. 7: 577. 692.	<i>illac</i> . G. 3: 146. 334. AE.	lib. 1. c. 6. adversus Cor	<i>illac</i> . AE. 1: 112
9: 153. 11: 194	8: 43	nurum Virgilii interpre	<i>illac</i> . G. 1: 509. 3: 157. AE.
<i>ignoscere</i> . G. 4: 379. AE. 1: 90.	<i>illac</i> . G. 2: 453	tem, huiusque vocis &	4: 442
1: 566. 3: 149. 4: 384. 6:	<i>illac</i> . 3: 330	aliarum reprehensorem fa	Non nisi praecedente <i>illac</i>
246. 8: 304. 375. 542. 11:	<i>illac</i> . AE. 5: 261	tis fuisse. Hoc ipsum	ponitur, quomodo <i>illac</i>
186. 209	<i>illac</i> . 1: 653	mox apud Macrob. in Sa	semper habet praecedens
<i>ignoscere</i> . AE. 8: 414. 423.	<i>illac</i> . 1: 611	tura. verbis etiam Gellia	<i>illac</i> .
623. 710. 10: 143. 12: 90	<i>illac</i> . 1: 120. 7: 249. 9: 501	nis, Avienum Servius	<i>illac</i> . E. 8: 7
<i>ignoscere</i> . E. 3: 66. 6: 33. 7: 49.	Legere quae Servius Mau	perdocet.	<i>illac</i> . AE. 11: 48
G. 1: 137. 2: 303. 528. 3:	rus, vel (ut quibusdam	<i>illac</i> . E. 1: 745. 2: 16. 3: 19.	<i>illac</i> . E. 3: 43. 47. 4: 16. 5:
99. 566. 4: 263. AE. 2:	placet) Marius, de ge	23. 61. 4: 15. 5: 64. 6: 13.	24. 8: 19. 9: 34. G. 1: 87.
503. 705. 758. 8: 423.	nitivis Teret, Nere, <i>illac</i> ,	53. 70. 84. 7: 8. 23. 8: 8.	415. 493. 3: 170. 3: 19. 406.
430. 12: 102. 576	net, & similibus, suis lo	50. 91. 103. 9: 25. 10: 13.	527. 531. 4: 107. 236.
<i>ignoscere</i> . E. 9: 38. G. 4: 63.	cis dictata variavit, &	61. G. 1: 89. 129. 131.	AE. 2: 342. 3: 198. 214. 7:
AE. 1: 149	grammatici inconstantiam	422. 434. 441. 466. 2: 243.	174. 685. 10: 239. 713.
<i>ignoscere</i> . G. 4: 564. AE. 7: 776	facile deprehendas. Cui	397. 455. 493. 498. 3:	11: 412
<i>ignoscere</i> . G. 3: 226	nos occurimus in verbo	120. 425. 501. 4: 71. 93.	<i>illac</i> . G. 3: 261. AE. 5: 206.
<i>ignoscere</i> . AE. 12: 421	<i>illac</i> , & Nere.	144. 215. 412. 440. 446.	7: 590. 9: 713
<i>ignoscere</i> . 5: 849	<i>illac</i> . AE. 1: 521. 559.	AE. 1: 3. 149. 553. 247.	<i>illac</i> , f. <i>causa</i> . AE. 3:
<i>ignoscere</i> . 7: 102	7: 212. 9: 569	300. 348. 370. 405. 617.	480
<i>ignoscere</i> . G. 2: 268	<i>illac</i> . 1: 61. 2: 245. 3: 33.	715. 719. 738. 2: 76. 116.	<i>illac</i> . E. 1: 7. G. 1: 49. AE. 1:

INDEX ERYTHRAEI

16. 6: 670. 8: 198	<i>illuvies</i> . AE. 3: 593. N. tr. 5	<i>serentuna</i> ? Quid denique	581. 9: 708. 10: 496
<i>illius</i> prima longa. E. 1: 64.	<i>illuzisse</i> . 2: 137	terra pulla, nisi pulvilla,	<i>immanibus</i> . AE. 2: 616. 42
AE. 1: 683. 2: 361	<i>ilu</i> . 10: 400	id est, putrida, resolubi-	642
<i>illo</i> . E. 5: 49. 7: 70. G. 1: 134.	<i>ilua</i> , <i>insula</i> . 10: 173	lis, quaeque saepius ara-	<i>immaniter</i> . 1: 347
469. 2: 135. 5: 563. AE. 1:	In mari Tusco, <i>Lelba</i>	tro versa in pulverem abiit,	<i>immanis</i> . G. 2: 141. AE. 2:
613. 2: 169. 274. 4: 149. 6:	hodie, articulo & insulae	qualis est terra Campana,	150. 3: 702. 6: 77. 2179
234. 7: 128. 383. 8: 102.	nomine in unum coeunti-	ut inquit Columella: quae	418. 576. 597. 11: 173
3149. 414. 9: 195. 262. 11:	bus, quasi <i>la Elba</i> . Pe-	haud quaquam nigra est,	<i>immutata</i> . AE. 11: 166
275. 12: 32. 80	trarcha in Rhythmis ver-	ut quidam imperite arbi-	<i>immedicabile</i> . 12: 858
<i>illorum</i> . E. 7: 17. 7: 282	naculis <i>Tra la riva To'car</i>	trantur, sed putris, &	<i>immemor</i> . E. 8: 2. G. 3: 498.
<i>illuc</i> . E. 1: 43. 7: 20. G. 1: 123.	<i>na</i> , & <i>Lelba</i> , & <i>Giglio</i> ,	quae arando in pulverem	4: 440. 491. AE. 1: 39. 17
AE. 2: 110. 259. 3: 133. 4:	de qua ibi dicendum est.	resolvitur.	419. 9: 256
157. 5: 441. 6: 315. 441. 9:	<i>Ilua</i> . AE. 1: 268	<i>imam</i> . AE. 12: 381	<i>immemorem</i> . AE. 9: 374
162. 10: 32. 319. 438	<i>Ima</i> . G. 1: 401. 2: 383. 3: 59.	<i>Imagus</i> . 10: 424	<i>immemores</i> . 2: 244. 3: 617.
<i>illotus</i> . G. 3: 443	240. 457. 460. 506. 522.	<i>imas</i> . 2: 449. 6: 404. 7: 802.	4: 194. 6: 750
<i>illuc</i> . Amat hoc adverb. sem-	4: 122. AE. 2: 120. 3: 443.	10: 588	<i>immensa</i> . 2: 208. 5: 408. 6:
per cum praecedente <i>huc</i>	4: 124. 5: 498. 6: 459. 8: 67.	<i>imbelle</i> . 2: 544	355. 813
Virgiliano in carmine so-	9: 120. 10: 675. 585. 12: 447	<i>imbellens</i> . G. 2: 172	<i>immentum</i> . G. 1: 49
ciari: Idque aut proxime,	<i>imagine</i> . AE. 4: 84. 6: 293. 7:	<i>imbelles</i> . 3: 165	<i>immentum</i> . AE. 2: 185. 6:
ut G. 2: 197. <i>Et brachia ten-</i>	179. id est, vagina. N. tr. 5.	<i>imber</i> . G. 1: 259. 333. 373.	187. 7: 377
<i>dens</i> <i>Huc illuc media ipsa in-</i>	8: 23. 730. 10: 1785. 12: 665	429. 3: 441. 4: 112. 474.	<i>immentum</i> . G. 4: 557
<i>gentem sustinet</i> <i>ambra</i> : &	<i>imaginibus</i> . 1: 408	AE. 1: 743. 3: 194. 5: 10.	<i>immentum</i> . 1: 29. 3: 548
AE. 3: 163. <i>Huc illuc vol-</i>	<i>Imago</i> . E. 2: 27. G. 4: 50. AE.	696. 9: 669. 11: 548. 12:	<i>immentum</i> . AE. 2: 204
vens oculos: & 5: 408. <i>Et</i>	1: 353. 2: 369. 560. 773. N.	184	<i>immentum</i> . G. 2: 153
<i>ipsa</i> <i>huc illuc</i> <i>vinculorum im-</i>	tr. 5: 793. 3: 489. 4: 353.	<i>Imbratides</i> . 12: 143	<i>immentum</i> . 1: 322. 2: 541.
<i>menisa</i> <i>volumina</i> <i>verlat</i> : &	654. 5: 636. 6: 405. 480.	<i>Imbratides</i> . 10: 123	AE. 3: 632. 672
12: 763. <i>Quinque orbes ex-</i>	695. 701. 7: 180. 8: 557.	<i>Imbratus</i> . 12: 143	<i>immentum</i> . 11: 832
<i>plent</i> <i>cursu</i> , <i>totidemque</i> <i>re-</i>	671. 9: 294. 10: 456. 643.	<i>Imbrem</i> . G. 1: 23. 157. 211.	<i>immergitur</i> . 3: 605
<i>stant</i> <i>Huc</i> , <i>illuc</i> . Aut ex in-	656. 663. 824. 11: 560	AE. 1: 123	<i>immeritam</i> . 3: 2
tervallo, copulis &, at-	<i>Imago</i> autem, quali <i>imi-</i>	<i>imbres</i> . E. 3: 80. 6: 36. G. 1:	<i>immeritat</i> . 6: 174
que, conciliantibus. 8:	<i>ago</i> , facta <i>literarum</i> sub-	443. 2: 293. 352. 4: 115.	<i>immeritat</i> . G. 4: 29
229. <i>Huc ora</i> <i>ferat</i> , &	tractione dicitur. Sic <i>pe-</i>	N. de Impropr. AE. 9: 60	<i>immetet</i> . E. 9: 42. AE. 11:
<i>illuc</i> : 9: 755. <i>Huc caput</i> ,	<i>sum</i> , unde <i>perfundere</i> dici-	<i>imbri</i> . E. 7: 60. G. 1: 393.	165. 420. 6: 603. 9: 515.
<i>atque illuc</i> <i>humero</i> <i>utroque</i>	<i>mus</i> , contra <i>sum</i> est <i>a pe-</i>	AE. 4: 249	10: 26. 158
<i>pendit</i> . Aut nunc pro mo-	<i>desum</i> , <i>major</i> a <i>magnior</i> ;	<i>imbribus</i> . G. 1: 236. 323. 413.	<i>immetet</i> . AE. 5: 429
do, utramque dictionem	<i>maximus</i> , & inde <i>maximus</i>	2: 325. AE. 5: 673	<i>immetet</i> . G. 1: 454
praeveniente: ut 4: 285.	a <i>magnificus</i> ; <i>taberna</i> a <i>ta-</i>	<i>imbrice</i> . G. 4: 296	<i>immetet</i> . AE. 10: 133
8: 20. <i>Atque</i> <i>animum</i> <i>nunc</i>	<i>bulerna</i> ; <i>tablinum</i> a <i>tabuli-</i>	<i>imbriferum</i> . 1: 313	<i>immetet</i> . G. 4: 245. AE. 4:
<i>huc</i> <i>celestem</i> , <i>nunc</i> <i>dividit</i> <i>il-</i>	<i>num</i> ; <i>uterque</i> a <i>vehementer</i> ;	<i>imbris</i> . AE. 8: 429	570. 10: 664. 796. 11: 815
<i>luc</i> . 5: 701. <i>Nunc</i> <i>huc</i> <i>in-</i>	<i>latus</i> a <i>lavatus</i> ; <i>pabulum</i>	<i>imbruit</i> . E. 1: 8	<i>immetit</i> . E. 2: 59
<i>gentes</i> , <i>nunc</i> <i>illuc</i> <i>postero-</i>	a <i>pascibulum</i> ; <i>pans</i> a <i>pa-</i>	<i>imbruit</i> . AE. 7: 542. N. tr. 5.	<i>immetit</i> . AE. 6: 262. 9: 719
<i>curas</i> <i>Mutabat</i> . 10: 680.	<i>sciatis</i> ; <i>pasta</i> a <i>pauista</i> ; <i>vi-</i>	554. N. de doctor. indag.	<i>immetit</i> . AE. 3: 593. N. tr. 3.
<i>Antis</i> <i>nunc</i> <i>huc</i> , <i>nunc</i> <i>flu-</i>	<i>um</i> a <i>vittum</i> ; <i>flumen</i> a	<i>imis</i> . E. 3: 54. 8: 98. G. 1: 319.	& 5: 10: 40
<i>uat</i> <i>illuc</i> .	<i>flumen</i> ; <i>tegmen</i> a <i>tegimen</i> ;	374. 2: 53. 209. 4: 471. AE.	<i>immetit</i> . G. 2: 342
<i>illud</i> . G. 2: 332. AE. 3: 173.	<i>semen</i> a <i>serimen</i> ; <i>discrimen</i>	1: 84. 125. 3: 110. 5: 84.	<i>immetit</i> . AE. 2: 495. 12: 713
435. 4: 675. 12: 819. 899	a <i>discrimen</i> ; <i>prosa</i> a <i>pro-</i>	239. 7: 91. 8: 237	<i>immetit</i> . G. 3: 371. AE. 4:
<i>illudant</i> . G. 1: 181	<i>missa</i> ; <i>foenum</i> a <i>fovenum</i> ;	<i>imitare</i> . E. 2: 31	669. 5: 146. 661. 11: 189
<i>illude</i> . AE. 9: 634	<i>fortis</i> a <i>fortis</i> ; <i>postes</i> a	<i>imitabile</i> . AE. 6: 590	<i>immetit</i> . AE. 8: 246
<i>illudent</i> . G. 4: 406	<i>postes</i> ; <i>teila</i> a <i>teula</i> ; <i>clien</i>	<i>imitabitur</i> . E. 5: 73	<i>immetit</i> . G. 2: 364
<i>illudro</i> . AE. 3: 64	a <i>collens</i> ; <i>strages</i> a <i>strata-</i>	<i>imitatur</i> . G. 2: 204	<i>immetit</i> . 4: 17
<i>illudent</i> . G. 2: 375	<i>ges</i> ; <i>stragulum</i> a <i>stratagu-</i>	<i>imitantur</i> . G. 3: 380. AE. 11:	<i>immetit</i> . 4: 491. AE. 11: 30.
<i>illum</i> . E. 1: 43. 6: 58. 8: 43.	<i>lum</i> ; <i>stramen</i> a <i>stramen</i> ;	894	3: 87
10: 113. 64. G. 1: 95. 203.	<i>seculum</i> a <i>serriculum</i> ; <i>nor-</i>	<i>imitata</i> . G. 4: 71. AE. 11: 500	<i>immetit</i> . AE. 10: 129
342. 174. 2: 495. 3: 387.	<i>per</i> a <i>noviper</i> ; <i>seculum</i> a	<i>imitatur</i> . E. 6: 586	<i>immetit</i> . 4: 488. 8: 708.
513. 538. 4: 215. 277. 360.	<i>sequeculum</i> ; <i>causa</i> & <i>causa</i>	<i>immane</i> . G. 3: 239. AE. 11:	9: 421. 758
198. 500. 507. AE. 1: 44.	a <i>cavissa</i> ; <i>mentum</i> a <i>ment-</i>	115. 6: 11. 614. 7: 510.	<i>immetit</i> . 10: 13
227. 693. 2: 529. 3: 330.	<i>mentum</i> , & ejusmodi non	666. 8: 125. 245. 10: 726	<i>immetit</i> . 6: 1. 312. 10: 406.
4: 83. 227. 5: 181. 468. 6:	<i>pauca</i> . Nec vero dictiones	11: 552. 12: 904	11: 562. 12: 313
110. 168. 7: 209. 225. 8:	<i>literarum</i> tantum subdu-	<i>immanem</i> . G. 3: 39. N. tr. 5: 4:	<i>immetit</i> . 10: 678
363. 649. 9: 290. 337. 10:	<i>ctione</i> , sed & <i>mutatione</i>	458. AE. 7: 305. 9: 516.	<i>immetit</i> . G. 2: 164
661. 750. 11: 374. 567.	<i>contrahuntur</i> . Nam quae-	10: 10: 318. 887	<i>immetit</i> . 2: 80
865. 12: 70. 342. 352	<i>so</i> , quid nunc est <i>ultus</i> ,	<i>immanes</i> . AE. 1: 428	<i>immetit</i> . AE. 2: 396
<i>illusos</i> . G. 2: 464	(ut <i>pauca</i> attingam) nisi	<i>immanis</i> . 3: 427. 5: 372. 401.	<i>immo</i> . E. 5: 13. 7: 41. 9: 26.
<i>illustri</i> . AE. 4: 591	quod olim fuit <i>voluntus</i> ?	8: 330. 9: 542. 694. 751	AE. 11: 753. 9: 257. 11:
<i>illustrem</i> . 7: 79	Quid <i>corus</i> , nisi <i>coffas</i> ?	<i>immania</i> . G. 4: 394. AE. 1:	459. semper in principio
<i>illustres</i> . 6: 758	Quid <i>serculum</i> , nisi <i>serlen-</i>	139. 3: 583. 4: 199. 5:	<i>carmin</i> .
<i>illustre</i> . G. 3: 361	<i>ium</i> ? Quid <i>fortuna</i> , nisi	822. 6: 19. N. tr. 5: 422,	<i>immobile</i> . AE. 9: 448

immo.

IN VIRGILIUM.

<i>immobilis</i> . 7: 250, 611. 11: 400	<i>imponat</i> . 1: 49	36, 77. 7: 250, 49, 65. 68.
<i>immolatus</i> . 10: 541. 12: 949	<i>imponere</i> . 2: 619	815, 37, 43, 56, 71, 87,
<i>immolatus</i> . 10: 519	<i>imponens</i> . 6: 774	92, 107. 911, 17, 39, 49,
<i>immortalis</i> . G. 4: 108. AE. 6: 598. 8: 715. 9: 95	<i>imponere</i> . G. 1: 282. 2: 73	56, 62. 10: 44, 52, 67, 73.
<i>immortalis</i> . nomen. AE. 11: 812	AE. 1: 707. 4: 639. N. 11: 5. 6: 852	G. 1: 61, 90, 98, 112, 146,
<i>immota</i> . G. 1: 294. AE. 11: 557. 3: 447. 4: 331, 449. 5: 117. 7: 314. 10: 696	<i>imponit</i> . AE. 4: 453. N. 11: 5	159, 169, 188, 200, 201,
<i>immotum</i> . AE. 3: 77	<i>imponit</i> . 6: 231, 246, 253. 7: 173. 12: 726	241, 245, 315, 328, 338,
<i>immotus</i> . G. 3: 416	<i>importunus</i> . 12: 864	342, 347, 363, 369, 378,
<i>immotum</i> . AE. 4: 15	<i>importunus</i> . G. 1: 470	384, 389, 398, 404, 412,
<i>immotus</i> . 3: 370	<i>importunum</i> . AE. 11: 305	436, 442, 449, 471, 511. 2:
<i>immotus</i> . 3: 674. Vide <i>hyla</i> .	<i>impositum</i> . 3: 580	33, 47, 51, 62, 75, 85, 134,
<i>immotus</i> . 11: 38	<i>impositus</i> . G. 3: 116. 4: 477. AE. 6: 308	250, 269, 275, 283, 287,
<i>immotus</i> . 11: 572	<i>impositus</i> . G. 3: 190. 4: 173. AE. 3: 355. 8: 451	291, 305, 326, 379, 396,
<i>immundi</i> . G. 1: 400	<i>impositus</i> . G. 2: 540	401, 440, 448, 480, 485,
<i>immundo</i> . AE. 1: 228. 5: 333. 12: 611	<i>impositum</i> . AE. 8: 410. 10: 506	504, 506, 522, 525, 530,
<i>immundum</i> . G. 1: 81	<i>imposita</i> . 9: 716	538, 540, 56, 64, 73, 86,
<i>immundus</i> . 3: 564	<i>impositus</i> . G. 1: 304. AE. 4: 418	97, 109, 143, 178, 181, 212,
<i>immundus</i> . AE. 12: 559	<i>impositus</i> . G. 1: 61. AE. 1: 62. 6: 463. 6: 622. 8: 188	222, 232, 236, 244, 249,
<i>immundus</i> . G. 4: 244. N. 11: 1	<i>improbat</i> . AE. 4: 629	273, 278, 295, 313, 323,
<i>immundus</i> . 4: 261	<i>improba</i> . 4: 659	326, 342, 346, 355, 360,
<i>imo</i> . AE. 1: 371, 485. 2: 288. 4: 19, 625. 5: 39, 42, 577. 5: 92, 178, 810. 6: 55. 581. 7: 530. 10: 464. 11: 23, 377. 840. 12: 208, 422	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	365, 377, 398, 399, 425,
<i>immo</i> . G. 1: 174. AE. 1: 404. 3: 565. 4: 387. 11: 181. 12: 706, 814	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	431, 446, 462, 475, 484,
<i>immo</i> . G. 3: 408	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	474, 519, 542, 551, 557,
<i>immo</i> . AE. 1: 475. 12: 116	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	4: 6, 25, 38, 66, 78, 83,
<i>immo</i> . E. 8: 75	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	90, 122, 130, 142, 157,
<i>immo</i> . G. 3: 533. 4: 245. AE. 10: 459. 12: 149	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	175, 190, 203, 227, 235,
<i>immo</i> . AE. 10: 560	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	247, 258, 274, 277, 280,
<i>immo</i> . 9: 332. 10: 723	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	292, 303, 308, 331, 361,
<i>immo</i> . 11: 639	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	374, 387, 403, 410, 419,
<i>immo</i> . 10: 633	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	432, 441, 459, 465, 473,
<i>immo</i> . 10: 717. 12: 8	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	499, 528, 531. AE. 1: 34,
<i>immo</i> . 11: 21	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	51, 68. 82, 106, 111, 115,
<i>immo</i> . 10: 553	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	140, 148, 159, 163, 173,
<i>immo</i> . 5: 585, 593. N. 11: 5. 8: 449. 9: 385. 10: 307. 12: 747	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	183, 194, 205, 212, 218,
<i>immo</i> . G. 4: 305	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	310, 331, 371, 441, 450,
<i>immo</i> . 1: 254	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	460, 472, 491, 495, 536,
<i>immo</i> . AE. 4: 594. 11: 278	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	584, 587, 607, 631, 640,
<i>immo</i> . 5: 120	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	646, 692, 736. 3: 23, 24,
<i>immo</i> . G. 3: 74	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	46, 51, 67, 87. 92, 99, 123,
<i>immo</i> . 2: 61	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	131, 135, 187, 190, 304,
<i>immo</i> . 1: 365. 4: 191	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	314, 327, 337, 347, 353,
<i>immo</i> . 2: 433	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	356, 367, 379, 390, 401,
<i>immo</i> . 3: 124	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	408, 427, 432, 439, 447,
<i>immo</i> . AE. 11: 128	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	460, 469, 485, 498, 508,
<i>immo</i> . 12: 20	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	511, 525, 533, 541, 543,
<i>immo</i> . G. 1: 99. AE. 1: 465. 7: 36, 169. 11: 60	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	551, 568, 584, 590, 618,
<i>immo</i> . AE. 10: 410	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	624, 635, 654, 665, 673,
<i>immo</i> . 8: 428	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	703, 716, 7, 6, 791, 800,
<i>immo</i> . G. 2: 370	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	3: 11, 21, 70, 117, 158, 200,
<i>immo</i> . AE. 1: 230. 4: 119	<i>improba</i> . AE. 12: 303, 357	211, 223, 245, 258, 302,

INDEX ERYTHRAEI

537, 550, 554, 578, 588, 613, 666, 720, 730, 740, 759, 764, 776, 781, 789, 792, 803, 808, 841, 859, 868, 616, 20, 31, 41, 51, 58, 77, 84, 91, 151, 162, 172, 179, 188, 195, 212, 279, 282, 286, 299, 339, 361, 371, 393, 416, 427, 444, 449, 473, 505, 540, 547, 578, 581, 616, 642, 703, 707, 751, 758, 798, 812, 816, 833, 865, 876, 880, 887, 7:42, 8, 13, 12, 26, 42, 46, 59, 86, 99, 113, 158, 163, 167, 183, 193, 200, 227, 253, 257, 285, 301, 305, 309, 322, 328, 335, 374, 385, 413, 424, 430, 434, 445, 472, 476, 489, 546, 549, 573, 577, 598, 601, 627, 663, 694, 709, 744, 757, 758, 773, 776, 782, 802, 821, 885, 31, 88, 104, 210, 237, 247, 259, 273, 279, 282, 313, 386, 401, 424, 428, 437, 451, 488, 492, 500, 512, 547, 576, 584, 588, 592, 605, 609, 614, 619, 642, 648, 652, 656, 666, 673, 678, 696, 700, 713, 718, 9:14, 19, 22, 31, 63, 68, 86, 92, 132, 145, 149, 152, 200, 211, 238, 262, 292, 338, 343, 347, 373, 376, 395, 400, 412, 424, 438, 442, 451, 462, 468, 491, 514, 540, 554, 581, 647, 658, 662, 701, 710, 716, 732, 761, 764, 801, 816, 10:13, 18, 36, 48, 72, 83, 90, 183, 206, 212, 219, 242, 260, 280, 309, 313, 324, 359, 379, 387, 398, 410, 435, 436, 442, 446, 451, 480, 488, 515, 569, 576, 585, 614, 632, 637, 657, 661, 677, 684, 691, 704, 717, 719, 746, 758, 769, 807, 838, 856, 871, 882, 901, 908, 11: 47, 99, 149, 154, 159, 168, 171, 184, 190, 213, 221, 237, 284, 290, 308, 322, 360, 370, 389, 409, 426, 434, 455, 465, 468, 486, 494, 507, 510, 526, 532, 563, 616, 631, 644, 653, 669, 683, 710, 731, 736, 740, 745, 769, 776, 795, 810, 816, 843, 864, 881, 888, 896, 910, 12:70, 73, 81, 92, 99, 103, 107, 118, 125, 129, 145, 164, 169, 193, 204, 213, 224, 247, 256, 266, 288, 293, 310,	327, 346, 377, 390, 398, 401, 426, 456, 461, 466, 483, 487, 491, 504, 507, 521, 585, 598, 614, 623, 633, 653, 664, 667, 714, 729, 732, 773, 780, 784, 796, 812, 849, 863, 891, 910, 917, 938 Inque. G. 2:332 3:188, 551. 4:420. AE. 1:161. 2:517. 347. 9:434. 11: 886. 12: 293. Quantum ad hanc particulam pertinet, lo- ci, quos praecipue Servius animadvertit, exponit- que, sunt infra scripti. In autrum. AE. 6: 42 In arcum curvatus. 3: 531 In armis spem ponit. 11: 411 In fuisse rapit flammam. 1: 176 In manibus terrar. G. 2: 45 In medium. G. 1: 127. 4: 15. AE. 11: 335 In messum triticam. G. 1: 219 In naves. AE. 5: 62 In noctem. 7: 8 In numerum l. Fan. E. 6: 17 In occasum agr. AE. 11: 317 In pluviam. 11: 771 In pratis saltu. G. 2: 384 In primis. 11: 318. AE. 1: 303 In prava flans procul. AE. 5: 758 In seiptra reponit. 1: 253 In se armat. 10: 104 In solido alio puteum mitti. G. 2: 231 In solidum cunctis ole findi- tur. 2: 79 In summis. AE. 1: 353. 2: 170. 3: 151. 4: 353, 466, 557. 12: 908 In spiram se colligit. G. 2: 154 In se committere tantum. AE. 1: 231 In Teucros accipit quietum animum. 1: 304 In turmas compulsi. 11: 599 In versum defluit almos. G. 4: 144 Inquellatus, pro inligatus. AE. 10: 794 Inquiescentiam, pro insalu- tatem. 9: 288 Inque ulcem. G. 3: 188. 4: 166. AE. 12: 502 In vitulos cura traduntur om- ni. G. 3: 157 In ungorem. 2: 277 In utrumque paratus. AE. 1: 61 In, subauditum. 1: 610. 11: 686 Incessam. 8: 195 Incessos. 7: 11 Inebriat. G. 3: 153	Inebriat. AE. 11: 286 Inebriat. 7: 286 Inebriat. 7: 372, 792 Inamabilis. G. 4: 479. Sc. Sty- gia palus. AE. 6: 438. Per amoris <i>εἰς</i> <i>πάλιν</i> palu- dem inamabilem detestatus est: sicut illaudatum Busi- ridem <i>αὐτὸς</i> <i>εἰς</i> <i>πάλιν</i> laudis vituperavit. Adj. Gell. lib. 2. cap. 6. & Macrobi. Sat. 5. cap. 7. Inane. E. 6: 32. AE. 4: 433 Inanem. G. 2: 285. 4: 345. AE. 3: 304. 4: 218. 5: 673. N. 11: 5. 6: 505. 10: 648, 758 Inanis. G. 1: 496. 3: 134, 170. N. 11: 5. 4: 241, 375, 400. AE. 4: 449. 6: 651, 740. 7: 592. 9: 219. 10: 82, 465, 627 Inani. E. 2: 5. G. 4: 105. N. 11: 5. AE. 1: 464, 476. 6: 568, 885. 11: 755 Inania. G. 4: 196. AE. 4: 210. N. 11: 5. 6: 269. 10: 639 Inaratus. G. 1: 83 Inardescit. AE. 8: 613 Inausum. 6: 308. 8: 105 Inarime durum cubile Jovis imprelli lapsa Typhoe. AE. 9: 716 Primus Virgil. quum il- lud Homer. ex catal. <i>εἰς</i> <i>Αἰώνος</i> transferret, ex <i>εἰς</i> Ionum praepositione, & <i>Αἰώνος</i> , <i>Inarime</i> , mu- tatis declinatione & nume- ro innovavit. Quem postea gregatim secuti sunt Naso, Statius, Lucanus, Clau- dianus, Flaccus Valerius, Silius, & caeteri. Ut Pli- nius manifesto errore tra- dat, Homero Inarimen di- ctam. Quo fit, ut Hermo- laus noster, dum nimio- plos suo Plinio haeret, con- tra codicum omnium Ho- meri lectionem, quamque Eustathius ejus interpres, & Stephanus, qui Graece urbes exponit, alique ag- noscunt, <i>εἰς</i> <i>Αἰώνος</i> jun- ctim unica dictione legisse Plinium, & ita legi posse, innuat, quum quosdam non una dictione, sed dua- bus legere, notat. Et quo- niam neminem unum audio eruditorum, non suspensio animo Virgilii hujus com- ponendae vocis licentiam approbare, ut taceam non- nullos, qui per errorem et-	iam id a prudentissimo Vao- re factum accusant, cujus post auctoritatem caeteri deinceps temere secuti sint: quid quaeso? an senten- tiam non mutabunt, si Al- bii Tibulli poetae, judicio antiquitatis Cultu appella- ti, hujusmodi exemplum audiant? Is ad Messalam: <i>Testes Inalpinus, & pauper</i> <i>natus in armis</i> . Ubi <i>Inalpi-</i> <i>nus</i> ex <i>In</i> praepositione, & <i>Alpinus</i> , quas incolit, ap- pellatur. Si modo ex anti- quorum codicum fide, quod ante nos etiam Janus Par- thasius adnotavit, genui- na lectio <i>Inalpinus</i> contra eorum imperitiam praeval- eat, qui <i>Arupinus</i> , vel <i>Arupius</i> inventunt. Inari- men autem accipit poeta insulam in ora Campaniae prope Neapolim, & (ut ait Plinius) in Porciolano sinu, Aenariam a statione navium Aeneae nomina- tam. Vulgo <i>Ischia</i> voca- tur. Inarime vero ab Ari- mis sive populis, sive be- luis, ita prisca Etruscorum lingua simias dictante, quas Graeci <i>πῆξις</i> vocant, & unde nomen insulis Pithe- cusis, ut Straboni placet ex historia fabulosa, quam Harpocration, Xenagoras, & Suidas ita referunt: Fra- tres (ajunt) duo fuerunt, Candulus & Atlas, omnium scelerum, quibus humana vita damnata est, aucto- res, & inventores. Quibus morum perversitas Cerco- pum nomen dedit (im- postores enim ac planos, qua- les hi praecipui fuere, ita Graeci vocant ab animalibus, quae <i>πῆξις</i> , id est, caudae motu blandiuntur) his summum studium fuit, appulso & advenas dolis quibuscumque circumveni- re. Quod quum semel in ipsum Jovem tentassent: ab eo ex hominibus in si- mias mutati sunt, quas Graeci <i>πῆξις</i> vocant: unde insulis, quas tene- bant, Pithecusae vocabu- lum datum. Hinc Ovid. Xenagoram secutus 14. Metam. cecinit: <i>Inarimen, Prochytaeque lo-</i> <i>git, viridique locatus</i> Collo
--	--	---	---

IN VIRGILIUM.

Calli Pitheculas habitantium nomine dicitur.

Quippe Deum genitor fratrem & perjuris quondam Cereopum exosus, gentisque admissa dolosus,

In deserte viros animal nuntavit, ut lidem.

Difficilis homini possent amantibus videri.

Quamquam Plinius in 3: ait: Inatime dicta Graecis Pitheculae, non a simiarum multitudine, ut aliqui existimaverunt, sed a figlinis doliariorum. Cujus sententiae rationem, quamvis propeians, asserere debuit. Contra enim ipse statum Graecorum tum Latinorum in hac re auctorum jam receptam fidem. Nos de doliis ad hoc pertinentibus nusquam legimus. Illud certo scimus, a Plinii Pithis, id est doliis, Pitheculae vocabulum quatuor syllabis produci non posse, sed Pitheculae magis, si decere liceat. Quare & Hermolaus ex hoc loco mihi in hoc vocandus est, qui dum in partes Plinii invitum Ovidium primis duobus versibus supra citatis trahere studet, scholiolo, quod est: ut habitantium, hoc est doliariorum, subandias, non animadvertit, in sequentibus Nafonem ex professo cum Graecis facere. Qui etiam frustra, ne dicam imperite, dum pro doliis Plinii stat, admonuisse videtur in haec verba: Plinius a figlinis doliariorum. Proinde per i, non per y scribendum. Dolia enim Graeci τῆς, simias τῶν vocant: ac si i, tam in Pithis, quam in Pitheculis non scriberetur. De Arimis, praeter Strabonem, apud quem longa disceptatio est, etiam suo loco non pauca Eustathius Homeri interpret, & Stephanus, cujus verba subjeci, ut ita ea castigatus, quam in vulgatis codicibus habentur, recitarem;

Αἰμα, Οἰμα: Εἰς Αἰμας, ὅτι παρὰ Τυφῶν ἔμμεται εὐνῆς. Οἱ μὲν ἐν Κιλικίᾳ, οἱ δὲ ἐν Συρίᾳ, οἱ δὲ ἐν Πιθῶνι-σού, παρὰ Τυφῶνι παρὰ Ἰλίου τῷ μῦθῳ. Τὸ ὅ-τι καὶ, Αἰμαῖος. Εἰ-λῆτο καὶ Αἰμαῖος.

Sane sciendum, Typhoeo Pindarum, & Ovidium Aetnam imponere, quem Homerus, Virgil. Lucan. & Claud. supponunt Inatimae. Hujus rei licentiam, & inconstantiam naturalis excusae ratio, quam tradit Artemon. Quicumque enim mons, qui incendia eruat, injectus Typhoni jure dici potest. Nam procellae, & repentinis flatibus, qui conflagrationes ejusmodi succedunt, nomen est Typhon. Ut hac ratione Typhonis cubile, in Boeotia, in Cilicia, in Phrygia, & ut Herodoto placet, in Aegypto variatum sit, locis, quibus incendia naturae sponte erumpunt. Vide Prochyta.

Incaute thalamis nocturnae. AE. 10: 389

Sive a Graeco trahatur, ut Pompejo placet, quod illi facinus dicunt anace-ron: sive cum Lutatio & aliis, verbum a Cesto de-ductas, cinguli genere, quo Venus ad honestas nuptias uti fingitur, omnino diphthongo caret, etiam si quidam illam admittant, a Caedendo verbo Caesum deducentes, quod ille variis caesuris, hoc est incisionibus distinguere- tur, quibus cingula insi- gniri solebant: quum ta- men, καὶ τὰ κατὰ, quod est pungere, veniat cessus, quod variis punctis esset, ornatus gratia, in- terstinatus, a quo verbo & centrum, & alia non pauca Graeci dixerunt.

Incaute. AE. 6: 150. N. de Impropiis.

Incaute munda. G. 3: 321. AE. 6: 809

In particula in composi- tione significat modo quod- dam, ut *Incaute*. Elegan-

ter interdum ineundis No- minibus, sed Verbis fre- quentius augere solet, non imminuere suam significa- tionem, ut *Incaute munda*: ut *Incaute munda*. Et quo- niam haec praepositio mo- do in loco, modo ad lo- cum significat, idcirco & compagendis ipsis verbis, modo quo tenditur, si- gnat: ut *Incaute*, *Incaute*: modo ubi quid sit, ut *Incaute*, *Incaute*. Hujus rei exempla plura centum quinquaginta apud Poetas deprehendas, quae tibi hic Index facile suggeret. Vide *Incaute*.

Incaute. G. 3: 479

Incaute. 2: 71

Incaute. 1: 387. 3: 100. AE. 3: 345. 7: 421. 8: 378

Incaute. 4: 70

Incaute. G. 2: 303

Incaute. 3: 469. 4: 488. AE. 1: 350. 3: 332. 10: 386. 8: 2

Incaute. 5: 188

Incaute. 1: 690. 10: 764

Incaute. 1: 46

Incaute. 4: 143

Incaute. 1: 660

Incaute. E. 8: 82

Incaute. AE. 5: 88

Incaute. 9: 500

Incaute. G. 1: 843. 271. 4: 264. AE. 4: 360

Incaute. AE. 8: 562

Incaute. G. 2: 311. AE. 1: 566. 2: 329. 569. 706. 5: 680. 8: 359. 9: 713. 77. 10: 406

Incaute. AE. 3: 379

Incaute. 4: 197. 5: 455. 6: 889

Incaute. 10: 895. 11: 147

Incaute. 2: 327. 374. 3: 156. 325. 4: 1300. 376. 7: 295. 8: 285. 11: 781. 12: 238

Incaute. 2: 353

Incaute. 2: 555

Incaute. 5: 655

Incaute. 1: 717

Incaute. 2: 764

Incaute. G. 3: 459

Incaute. AE. 3: 298. 4: 54

Incaute. 2: 343. 5: 719. 9: 342

Incaute. 3: 8

Incaute. 4: 638. 7: 259. 11: 469

Incaute. 5: 678. 714

Incaute. G. 4: 414. AE. 1: 37. 2: 654. 6: 470

Incaute. AE. 4: 316. 5: 95

Incaute. G. 2: 39. AE. 4: 452. 6: 384. 8: 909. 694. 12: 566. 832

Incaute. AE. 6: 493

Incaute. G. 4: 103. AE. 4: 110. 8: 49. 580. 9: 96

Incaute. AE. 2: 224. 6: 270. 12: 160

Incaute. E. 5: 5

Incaute. AE. 1: 7

Incaute. G. 1: 115

Incaute. AE. 1: 201. 12: 743

Incaute. G. 1: 25. AE. 2: 30. 740. 8: 352. 11: 341. 12: 320

Incaute. G. 3: 500. AE. 5: 95

Incaute. G. 4: 68. AE. 1: 497

Incaute. AE. 1: 405. 12: 219

Incaute. G. 3: 42. AE. 6: 252

Julio Modesto, & aliis placuit *Incaute* ad aspiratum habere, quod componatur a *Cae*, quod dixerunt re- rum initium. Refert ta- men Diom. quamvis locus apud eum corruptissime le- gatur, lib. 1. ubi de prae- teritis meminit, Verrium Flacc. probavisse, cui & Tranquill. accesserit, ut postrema syllaba hujus ver- bi aspirationem reciperet: quod esset a nomine *Ca- dam*, quo apud veteres mundus significabatur, de- ducta appellatione a cohi- bendo, quod omnia cohi- beret intra sese. unde et- iam a aspirationem habe- bat: quae vox & funicu- lum significabat, qui co- hiberet, id est, colligaret temonem buris cum jugo. Hanc sententiam & Pro- bus in Catholicis duabus regulis fulcit. Altera, quod post i literam a La- tina verba non regunt, exceptis nominibus tribus, *Pulcher*, *Orchus*, *Larche*. Altera, quod neque a li- ttera, neque o, ante alte- rum o, in Latinorum ver- borum prima persona re- peritur, quamvis Plau- tus *rebus* Graece dixerit a *βῶν*. Quam opinionem, ut Verril Flacci tantum, viri eruditi, Pontanus no- ster agnoscit libr. de as- pir. 2. nulla mentione Pro- bi facta, quod miramur, quum tam acriter eam sen- tentiam, tamque probe is grammaticus defendat, ut etiam imperitissime eos pu- tasse dixerit, qui *Incaute* scriberent. Nos hanc sen- tentiam cum Pontano amplexati unicuique inte- grum relinquimus, utram-
1
velit

INDEX ERYTHRAEI

velit opinionem seclari.	incomptis. 2: 386	223, 385. 6: 202, 385, 411,	indomitae. AE. 2: 394. 7: 682
Sane probabiliorem nos se	incomptis. AE. 1: 651	477, 728. 7: 130. 8: 238,	indomitae. 7: 321. 8: 728
qui, probat etiam inscri-	incondita. E. 2: 4	407, 587, 642. 9: 771. 10:	indomitum. 2: 440
ptio antiqua, quam idem	inconsulti. AE. 3: 452. N. tr. 3	249, 315, 321, 388. 12: 743	Indos. G. 4: 425. AE. 6: 794.
Pontanus recitat, quae	incoquo. G. 4: 279	indelita. AE. 6: 66	7: 605
incoatus palam scriptum	increbescere. G. 1: 359. AE. 8:	indecorem. 11: 845. 12: 679	induat. AE. 10: 682. 11: 439
ostendit.	14	indecores. 7: 231. 11: 423. N.	indubitare. 8: 404
inside. E. 8: 29. media longa.	incredibilia. 3: 294	tr. 9 ubi indecoris. habetur	inducere. E. 5: 30. AE. 5: 179
insidere. 3: 119. 9: 14. 10: 53.	incrementum. E. 4: 49	12: 25	induceret. E. 9: 20. G. 1: 316
AE. 3: 667. 4: 575	increpat. G. 4: 71. 6: 387. 9:	indessa. 11: 651	induct. G. 1: 106. AE. 11:
insidit. G. 2: 107. AE. 2: 305,	127, 560. N. tr. 5. AE. 10:	indeprent. 5: 591	610
467. 9: 721. 10: 477. 11:	278, 830. 12: 332, 758	Indi. G. 2: 338. AE. 8: 705	inducte. E. 5: 40
699. 12: 926	increptans. G. 4: 138. N. tr. 3.	India. G. 1: 57. 2: 116, 122	inductum. AE. 8: 457
insistat. G. 4: 342. AE. 7:	AE. 1: 738	indicare. AE. 7: 616	inductus. 5: 399
396. utrobique in non im-	increptat. AE. 10: 900. N.	indicta. 8: 211	indue. 1: 684
minuit.	tr. 5	indictio. G. 2: 182. AE. 2: 84	induerat. E. 4: 143. AE. 7: 20
insce. E. 3: 58. 4: 60. 5: 110. 8:	increptat. 10: 810	indict. AE. 1: 632. 3: 264.	induct. G. 1: 188
212, 531, 363, 42, 46, 51,	increptent. 3: 454	5: 758. 7: 468	induit. AE. 2: 526. 7: 417. 9:
57. 9: 32. 10: 6. G. 1: 230	increptit. G. 1: 382. AE. 9:	indictum. G. 2: 246	180, 366. 11: 77
incipiam. G. 1: 5. AE. 2: 13	504. N. tr. 9. 12: 755	indictus. AE. 7: 733	induitur. 2: 393. 7: 640
incipiant. E. 6: 40. 6: 751	increptum. AE. 9: 688	indiga. G. 2: 428	indulge. G. 2: 277. AE. 4: 51.
incipias. 10: 876	increvit. 3: 46	indigenae. AE. 8: 314	N. tr. 5
incipias. G. 1: 45. 3: 191	incubat. G. 1: 507. AE. 1: 89.	indigenas. 12: 823	indulgent. G. 4: 198. AE. 9:
incipiens. 3: 295. AE. 11: 33	4: 83	indiget. E. 2: 71	165
incipiens. E. 4: 11. G. 1: 454	incubere. AE. 1: 84. 6: 610.	Indigetem. AE. 12: 794	indulgentia. nom. singul. G.
incipio. AE. 2: 348	8: 444. 12: 367	Indigetes. G. 1: 498	2: 345
incipit. E. 6: 269. 60. G. 3:	incubuit. G. 2: 311. 3: 297.	indigna. AE. 2: 285. 4: 617.	indulgere. AE. 2: 776. 6: 135.
61, 139. 4: 186. AE. 1: 721.	AE. 4: 650. 7: 88. 12: 774	6: 163	9: 615
2: 269. 4: 76, 161. 6: 103.	incudibus. G. 2: 540. 4: 173	digna atque indigna velata Vo-	indulget. 8: 512
8: 373. 10: 5. 11: 705. 12:	AE. 7: 629. 8: 439, 451	liferans. 9: 595	indulge. 10: 625
47, 692	inculta. G. 4: 430. AE. 2: 308.	Digna indigna pati. 12:	Indum. G. 2: 172. AE. 12: 67
incipiant. E. 9: 8. G. 1: 357	6: 300	811. Quomodo, et peritote	induvati. G. 3: 366
incita. part. AE. 12: 492,	inculti. G. 2: 415	Dos memores fandi, atque	induvata. G. 3: 209
514	incultis. E. 4: 29	versandi, 1: 243. Et, Fas	induvae. 3: 364
inclementia. G. 3: 68. AE. 2:	incumbat. AE. 8: 236	versum atque nefas. G. 1:	indute. AE. 12: 947
602	incumbens. E. 8: 16. G. 2: 377	505. Et pariter facta, at-	indutos. 12: 83
inclinata. AE. 12: 59	AE. 2: 514. 5: 315, 358. 10:	que infusa carbat. AE. 4:	indutum. 10: 775
inclita. 2: 82, 241. 6: 781	728. 11: 674	190. Hujus generis sunt &	indutus. 2: 275. 5: 64, 674.
inclite. 6: 562. 12: 179	incumbent. G. 4: 249	illa: alius intant cursus,	7: 668. 11: 487
inclitum. 6: 479	incumbere. G. 1: 233. AE. 2:	aliisque recursum. & 6: 122.	induxerat. G. 4: 532
includit. 9: 727	653. 3: 15. 9: 791	itaque reditque viam. & il	inuant. AE. 11: 912
includunt. G. 2: 77. AE. 2: 119	incumbit. 10: 894	la: 6: 127. Nolles atque	inlubabile. AE. 2: 324. 9:
inclusa. AE. 5: 149	incumbite. 10: 294	dies. 3: 363. Huc illuc vol-	334
inclusas. 6: 680. 12: 587	incumbunt. 2: 205. 4: 397.	vens scilicet, & hujusmodi	inemptis. G. 4: 133. Horat.
incluserat. 11: 488. 12: 410	9: 73	alia, quae frequenter re-	dapes inemptas appellat.
inclusere. 8: 199. 12: 744	incurimus. 2: 409	periat apud Poetam.	inermem. AE. 11: 672. 12:
inclusis. 9: 729	incurant. 11: 613, 759, 834.	indignab. AE. 2: 93	311, 714
inclusi. 2: 45. 6: 614	12: 717	indignantem. 5: 651	inermes. 1: 487. 10: 595. 11:
inclusit. 7: 534. 8: 225. 12:	incurat. G. 3: 407	indignantia. sc. vult. 1: 55	414
211	incurant. AE. 5: 500	indignantia. 8: 649	inermis. 2: 67
inclusos. 2: 258	incurvo. G. 1: 424. 2: 513.	indignantur. 12: 229	inermum. 10: 425. 12: 131
inclusum. 8: 248. 10: 136.	vide infra 84.	indignata. 11: 832. 12: 286,	inert. G. 4: 25
12: 749	incurat. AE. 1: 410. 11: 471.	951	inertem. E. 1: 28
inclusus. 11: 398	12: 580, 612	indignatum. G. 2: 162.	inertes. E. 8: 24. G. 3: 136,
incoha. G. 3: 307	incuravi. 2: 745	indignatus. AE. 1: 770. 8: 728	523. AE. 10: 322. 11: 732
incoha. AE. 1: 515. 12:	incurat. 12: 146	indigne. E. 8: 118. 10: 110. AE	inertia. 2: 364. 4: 158. 9: 559
414, 859	incurat. 11: 312	12: 412	150, 739
incolimus. 6: 675	incursum lapidum. G. 1: 275.	indignum. G. 1: 491. AE.	inest. 6: 26
incolitur. 8: 478	manualem molam, cu-	10: 74	inertus. G. 2: 131. 4: 314. AE.
incolumem. 6: 345. 8: 575.	dendo asperatam. Vide	indignus. AE. 12: 649	5: 114, 523
10: 47, 616. 11: 717	Procurat.	Indis. G. 4: 193	inertia. AE. 7: 613
incolumes. 6: 415	inerte. AE. 1: 69	indiscreta. AE. 10: 392	inertiss. 10: 174
incolumi. G. 4: 212. AE. 12: 39	indagare. 4: 121	indis. 11: 737	inertiss. G. 2: 491. quod
incolumis. AE. 2: 88, 577	inde. G. 1: 86. 2: 306, 367. 3:	indistile. 8: 321	infra dicit inlubabile.
incomitata. 2: 456. 4: 467	74, 327, 490. AE. 1: 275. 2:	indistile. E. 3: 26	inexpertum. AE. 4: 415. Ho-
incommoda. 8: 74	2: 355, 414, 756. 3: 69,	indole. AE. 10: 826	rat. Nil intematum nostri li-
incompositus. G. 1: 350	663, 666, 697, 703. 5: 139,	indomitas. G. 3: 174.	quere poterat.

inexplor-

IN VIRGILIUM.

<i>incompletum.</i> AE. 8: 359	<i>inferni.</i> 7: 325, 772	<i>infra.</i> G. 2: 138. AE. 8: 148	<i>fundus,</i> illis verbis: <i>Quam</i>
<i>incomparabile.</i> alii, nec exa-	<i>inferre.</i> G. 4: 1265. AE. 3: 248.	<i>infracta.</i> scilicet <i>Junio</i> 5: 784. <i>sa-</i>	<i>sententiam</i> quotidie <i>invollescere</i>
<i>incurabile.</i> 5: 781	7: 604. 8: 12: 10: 66, 300,	<i>ma.</i> 7: 332. <i>sula.</i> 10: 732.	<i>& invollescere</i> videmus.
<i>inextricabilis.</i> 6: 27	364	<i>avundine.</i> 12: 387	<i>infractas.</i> AE. 9: 499
<i>infabulata.</i> 4: 400	<i>inferret.</i> G. 4: 360. AE. 1: 6.	Pontanus, quo minus a	<i>infractos.</i> 12: 1
<i>infanda.</i> 2: 133. 8: 489. 10:	6: 652	Virgil. moremur <i>incana men-</i>	<i>infringens.</i> 10: 712
673	<i>infert.</i> AE. 9: 533, 522	<i>ta,</i> & <i>incertum</i> <i>atrum</i> di-	<i>infringant.</i> 12: 287
<i>infundee.</i> 12: 267	<i>infesta.</i> 5: 542. 7: 299. 10:	ci, <i>infractum</i> monet a Cic.	<i>infringens.</i> 3: 664. N. tr. 6. 8:
<i>infundas.</i> 8: 483	206, 877	positum, pro <i>valde fractum</i> .	230. 10: 718
<i>infundi.</i> 3: 645	<i>infesta.</i> 2: 529. 5: 691. 9: 512	Qui non magis mihi vide-	<i>infringi.</i> 4: 41
<i>infundo.</i> 2: 84	<i>infestus.</i> 2: 571. 11: 899	tur nostram a Virgil. admi-	<i>infringis.</i> 10: 750
<i>infundus.</i> 1: 526, 597	<i>inficit.</i> 12: 418	rationem revocasse, quam	<i>insula.</i> G. 3: 487. AE. 2: 439.
<i>infundum.</i> adverb. G. 1: 479	<i>infido.</i> G. 2: 496	totam in seipsum converte-	10: 538
AE. 1: 251	<i>infidum.</i> 3: 254	re: quippe qui, vir alio-	<i>infundam.</i> 4: 122
<i>infundum.</i> nomen. AE. 2: 3.	<i>infigitur.</i> AE. 3: 504. 9: 746	qui Maronis studiosissimus	<i>infundens.</i> AE. 6: 254
N. tr. 2. v. <i>infans.</i> 4: 85,	<i>infingit.</i> 12: 721	ad <i>infracti</i> verbi Cic. men-	<i>infundere.</i> G. 1: 385. 3: 509
613. 7: 583. 8: 578. 12: 804	<i>infingere.</i> E. 4: 33	tionem transferit, non ad-	<i>infusa.</i> AE. 4: 250. 5: 684.
<i>infans.</i> 11: 573	<i>infundunt.</i> 5: 142. de remi-	numeratis etiam superiori-	6: 726
<i>infantem.</i> 11: 541	gantibus.	bus <i>infracta</i> , <i>infractas</i> , &	<i>infuscatur.</i> G. 3: 493
<i>infantis.</i> 11: 550	<i>infir.</i> 5: 708. 10: 101, 860	<i>infractos</i> vocibus: quibus	<i>infuscat.</i> 3: 389
<i>infantum.</i> 6: 426	11: 342, 381. 12: 10	etiam Maro utitur affirma-	<i>infuso.</i> AE. 9: 461
<i>infantus.</i> 5: 635	<i>infira.</i> 9: 579, 699. 12: 375	tive. Verum quo minus	<i>infusum.</i> 5: 552
<i>infantus.</i> 11: 589	<i>infrai.</i> 4: 4	miremur, haec ita a poeta	<i>infusus.</i> 8: 406
<i>infantum.</i> 7: 717. 11: 347	<i>infrahit acuto scopulo.</i> 1: 45.	accipi, faciunt magis ver-	<i>ingemere.</i> G. 1: 46
<i>infecere.</i> G. 2: 128	Quamvis aliqui <i>infrahit</i> ,	ba <i>incanens</i> , <i>infringo</i> , & <i>in-</i>	<i>ingeminans.</i> AE. 2: 770. 5:
<i>infecit.</i> 3: 481	ex cod. Viterbiensi, & Ro-	<i>carvo</i> : semper etiam ab	457
<i>infesta.</i> non facta. AE. 4:	man. qui in Palatina biblio-	oratoribus affirmative usur-	<i>ingeminant.</i> G. 1: 333, 411.
190	theca asservatur. Quam le-	pata. Sed illud fortasse ma-	AE. 1: 747. 3: 199. 4: 531.
<i>infesta.</i> scilicet <i>arma.</i> 5: 413. 7:	ctionem tuetur, <i>infirma</i> va-	gis admiratione dignum,	5: 434. 9: 811
341	<i>disa dum pendet iniquo:</i>	quod Scaevola, Juris Ci-	<i>ingeminat.</i> AE. 5: 227. 7: 578
<i>infesta.</i> 10: 528	quod in decimo legitur.	vilis auctor, Titulo <i>De li-</i>	<i>ingeminata.</i> G. 3: 45
<i>infesta.</i> 12: 286	Ad quod exemplum non ad-	<i>beris & postum.</i> (ut a vul-	<i>ingeminasse.</i> E. 5: 27
<i>infestas.</i> 10: 720	vertunt, qui <i>infrahit</i> repu-	gata citandi ratione non	<i>ingemite.</i> sc. <i>Aeneas.</i> AE. 1: 93
<i>infestum.</i> 6: 742. 12: 243	nunt, ex sola priscorum	recedam) lege <i>Gallus A-</i>	<i>ingemuit.</i> 4: 369, 692. 6: 483.
<i>infestum.</i> 3: 649. 9: 430	codicum fide. Navis ergo	<i>quillus</i> : dixit initio para-	10: 789, 823. 11: 840
<i>infestus.</i> 3: 613, 691. 5: 3: 7:	illidi, infigi, & infigi di-	graphi, <i>ille casus indifficilis</i>	<i>ingentis.</i> G. 1: 177. N. tr. 5
401. 9: 786	citur apud poetam.	<i>est</i> , id est valde difficilis.	<i>ingentum.</i> 1: 416
<i>infesta.</i> E. 3: 3: 5: 37. 6: 48,	<i>infirum.</i> 4: 689	Et eod. tit. Pompon. Si	<i>ingens.</i> G. 1: 380, 477. 2: 655,
53, 82. G. 2: 198, 239, 314.	<i>inflammatus.</i> 3: 330	quis (quod est initium le-	80, 131. 3: 142, 60. 4: 20,
3: 379, 498. AE. 1: 475, 712,	<i>inflammati.</i> 4: 54	gis) <i>ingravi</i> valetudine af-	418. AE. 1: 99, 114, 163,
749. 2: 245, 455, 772. 3:	<i>inflare.</i> E. 512	<i>fectus</i> , <i>opem ferre</i> <i>domino</i> non	446, 640. 2: 325, 476, 513,
50, 246. 4: 68, 450, 529,	<i>inflari.</i> G. 2: 539	<i>potuerit</i> , <i>juvantiendum est ei.</i>	557. 3: 62, 99, 190, 466,
596. 5: 104, 329, 465,	<i>inflatum.</i> E. 6: 15	Ubi <i>ingrui</i> junctim legunt,	570, 619, 636, 658. 4: 181.
615. 6: 456, 511, 618, 822.	<i>inflatur.</i> AE. 3: 357	pro valde gravi. Et Ulp.	5: 85, 156, 172, 521, 765.
7: 309, 376. 9: 190, 477.	<i>inflavit.</i> G. 2: 193	tit. pro socio, lege <i>Cum duo-</i>	6: 42, 64, 283, 400, 417,
10: 115, 596, 730, 782,	<i>inflavit.</i> AE. 12: 800	<i>bus</i> , his verbis, <i>Damnus</i>	421, 426, 552, 616. 7:
819, 850. 11: 53, 85, 175,	<i>inflecta.</i> 11: 372	(est autem paragraphi ini-	352, 483, 569, 676, 710,
561. 12: 598, 608, 641,	<i>inflectam.</i> 3: 631	tium) <i>imprudens</i> <i>accid-</i>	791. 8: 43, 241, 258, 527,
870, 941	<i>inflecti</i> , id est, <i>incurvi.</i> G.	<i>dunt</i> , <i>huc est damnus fatalis</i> ,	597. 9: 110, 454, 515, 709,
<i>infusa.</i> AE. 11: 859. 12: 232	1: 162	<i>scilicet non coguntur praestare.</i>	715. 10: 127, 427, 446,
<i>infusam.</i> 10: 521	<i>inflexa.</i> AE. 4: 122	Illic enim <i>imprudens</i> pro	485, 551, 579, 870. 11:
<i>infusa.</i> 2: 72. 4: 321. 5: 587	<i>inflecta.</i> 10: 303	valde prudentibus vulgo	124, 680, 849. 12: 215,
<i>infusus.</i> 9: 793	<i>inflect.</i> G. 4: 173	sumunt: de quibus suis lo-	268, 300, 666, 724, 888,
<i>infusus.</i> 11: 899	<i>inflect.</i> 1: 348	cis a nobis copiosius dicen-	896, 927
<i>infusum.</i> 5: 641	<i>inflectas.</i> 2: 263	dum erit, quom in Pan-	<i>ingentem.</i> G. 1: 185. 2: 297,
<i>infusus.</i> 11: 123, 336	<i>inflectant.</i> 3: 515. AE. 11:	deft. juris civil. Indicem	306, 461. 3: 413. 4: 273. AE.
<i>infusus.</i> 4: 545	200	felicitissimum edemus. Cae-	1: 485. 2: 50, 101, 400,
<i>infusus.</i> 9: 401. 11: 467	<i>infundenda.</i> G. 2: 48	terum idem Ulpian. <i>inere-</i>	438, 481, 796. 3: 462, 555,
<i>infusus.</i> G. 4: 545, 553. AE.	<i>informant.</i> AE. 8: 447	<i>scere</i> , & <i>invollescere</i> magis ex	579. 4: 402. 5: 118, 216,
9: 215. 10: 519. 12: 82	<i>informatum.</i> 8: 426	usu posuit, ut, de aqua	611, 658. 6: 215, 413, 519,
<i>infusus.</i> 3: 60	<i>informe.</i> 3: 658. 6: 264	pluvia arcenda, lege 1. pa-	868. 7: 29. 8: 192, 252,
<i>infusus.</i> 12: 630	<i>informem.</i> 3: 432	paragrapho <i>In summa</i> : ibi:	342, 367, 447, 621. 9:
<i>infusus.</i> 6: 170	<i>informes.</i> G. 3: 247	<i>Indee autem crescere eam a-</i>	15. 10: 195, 762. 11: 53,
<i>infusus.</i> 6: 138	<i>informis.</i> AE. 6: 416	<i>quano</i> <i>disimons</i> , <i>quae</i> <i>colorem</i>	37, 207, 641, 897. 12:
<i>infusus.</i> 12: 199	<i>informis.</i> E. 2: 15. G. 3: 345.	<i>mutat</i> , vel <i>increfcit</i> . Et tit.	398, 640
<i>infusus.</i> 5: 732. 8: 244	<i>leibi</i> , id est, <i>suspendit</i> .	<i>de fundo</i> <i>ingrui.</i> lege <i>Quar-</i>	<i>ingentes.</i> G. 2: 381. 3: 207,
<i>infusus.</i> 3: 386. 6: 106	AE. 12: 603	<i>stam</i> , paragrapho <i>Sed si</i>	333. 4: 83. AE. 2: 20. 4:

INDEX ERYTHRAEI

19. 5: 901. 7: 167. 8: 204,
 475. 9: 470. 528. 10: 245,
 509. 11: 367. 12: 36, 708
ingenti. G. 1: 178. 12: 5, 334.
 2: 19, 279, 476, 489. 3: 43.
 4: 365, 497. AE. 1: 453. 4:
 505. 5: 118, 123, 487, 506.
 6: 222, 232, 491. 7: 65. 8:
 647. 9: 38, 242, 569, 597,
 752. 10: 541, 698, 842,
 884. 11: 231, 447, 556,
 614. 12: 161, 640, 715
ingentia. G. 2: 412. AE. 1:
 192, 365, 51404. 6: 81
ingentibus. 1: 208. 2: 217,
 489. 7: 241, 376. 9: 296.
 10: 461
ingentior. 11: 124
ingentis. G. 2: 351. AE. 1: 340.
 11: 63
ingredit. 9: 763. 12: 330
inglorius. G. 2: 436. 4: 94.
 AE. 9: 548. 10: 52. 11:
 793. 12: 397
ingluviem. G. 1: 431. *inglu-*
vies a verbo *inglabo* tra-
 hitur.
ingrata. AE. 2: 101
ingratar. E. 1: 15
ingratis. AE. 7: 429
ingrato. 6: 213
ingratum. G. 3: 93. AE. 12:
 144
ingratus. AE. 10: 666
ingratat. 11: 120
ingredere. G. 1: 42. AE. 8:
 511
ingrediens. 8: 309
ingreditur. G. 1: 179
ingreditur. G. 3: 76. AE. 4:
 177. 5: 543. 6: 113. 10: 763,
 767
ingressa. AE. 4: 109
ingressi. 7: 194
ingressus. G. 4: 316, 469. AE.
 3: 117. 6: 867. 10: 148. 11:
 704, 904
ingrue. AE. 11: 899
ingruet. 8: 515
ingruit. G. 2: 410. AE. 2: 301.
 12: 284, 628
ingruor. AE. 10: 589
ingruina. sc. *Seyllae*. E. 6: 75.
 Ab hac corporis parte,
 quam potissimum tentat,
Angonia appellant agri Pa-
 ravini incolae, quasi *Ingui-*
nae, apothema illud quod
 alii *Pistern* dicunt a Lati-
 no, tametsi illi libentius
Pistilentiam vocant. Quod
 quia in similitudinem glan-
 dis coit, *Glandula* etiam,
 quasi *Glandulum* dicimus.
Bergomates, quique Gal-
 liam Transpadanam inco-
 lunt, ex gentili vocabulo
 dicunt, & *Cadefella*, for-
 ma diminutiva, de figura
 coit, qua ferrum acuitur,
 quaeque fundae similis in
 agro Bergomensis copiosa,
 juxta oppidum cui *Nembo*
 nomen est, foditur. Ethru-
 sci *Gariacivels* nuncupant.
 Cujus appellationis ratio-
 nes tu interea cogitabis,
 dum Boccatii Decameron,
 ad fidem archetypi aucto-
 ris, cum nostro Indice
 publicabimus.
inguine. G. 3: 281. AE. 10:
 786
ingruus. AE. 8: 160
ingruet. 10: 845
ingruet. 8: 124
ingruis. G. 4: 483. AE. 4: 64.
 7: 814
ingruis, f. *agruis*. G. 2:
 463
ingruis. AE. 2: 691
ingruis. 6: 497
ingruis. G. 1: 314. AE. 3:
 195. 5: 11. 10: 711
ingruis. nominat. sing. AE.
 4: 41. accus. pl. 7: 617
ingruis. 6: 335. 11: 123, 372
ingruis. 1: 353
ingruis. 4: 610. 6: 374
ingruis. E. 4: 11
ingruis. 7: 846
ingruis. 10: 419
ingruis. AE. 2: 408. 8: 157
ingruis. 2: 726
ingruis. AE. 9: 807
ingruis. G. 4: 46. AE. 6: 366
ingruis. AE. 9: 553. 11: 728
ingruis. E. 6: 19
ingruis. AE. 1: 67. 2: 622. 4:
 235. 5: 456, 671. 6: 472. 8:
 117. 9: 315. 10: 739. 11:
 845, 809, 880. 12: 150, 716,
 812
ingruis. AE. 10: 295
ingruis. 8: 375
ingruis. 4: 656. 10: 556. 11:
 685, 710
ingruis. G. 4: 390. AE. 1:
 123. 10: 795. 12: 944
ingruis. G. 1: 407. AE. 2:
 600
ingruis. AE. 10: 889
ingruis. AE. 1: 668. 4: 628.
 8: 292
ingruis. 6: 332. 12: 245
ingruis. 7: 227
ingruis. G. 4: 347. AE. 2: 257.
 3: 17. 10: 738. 11: 531
ingruis. G. 2: 164. AE. 5: 203.
 6: 475. 10: 301
ingruis. E. 1: 36
ingruis. 7: 647
ingruis. AE. 1: 27, 341. 3:
 216, 604. 4: 314. 2: 188
ingruis. E. 6: 9. G. 1: 55
ingruis. AE. 6: 375
ingruis. E. 3: 33
ingruis. G. 3: 347
ingruis. AE. 10: 794.
 pro *illigatus*: & est Tme-
 sis, cum Hysterologia.
ingruis. AE. 10: 121
ingruis. G. 4: 478
ingruis. G. 3: 142. AE. 6: 134,
 369. 8: 93, 631. 11: 549
ingruis. AE. 9: 651. N. tr. 4.
 v. nare.
ingruis. G. 2: 451
ingruis. 4: 177
ingruis. AE. 4: 51
ingruis. 7: 333, 418
ingruis. 8: 661
ingruis. 5: 511. 6: 281, 609.
 8: 277
ingruis. 5: 425
ingruis. 7: 669
ingruis. 4: 690
ingruis. 10: 302
ingruis. 7: 230
ingruis. G. 129. 3: 283. AE.
 2: 683
ingruis. 5: 92
ingruis. 6: 306
ingruis. 11: 104
ingruis. G. 4: 476. AE. 2: 31,
 138. 6: 307. 12: 14
ingruis. AE. 10: 291
ingruis. G. 2: 73. AE. 5:
 738
ingruis. G. 2: 417. patronymi-
 cum a matre Ino.
ingruis. G. 2: 499. AE. 9: 290
ingruis. 8: 100. N. tr. v. inops.
ingruis. G. 1: 186. N. tr. 1
ingruis. AE. 1: 857. 6: 104.
 8: 476
ingruis. 4: 300
ingruis. 5: 823
ingruis. E. 5: 79. 6: 123. 7: 810.
 12: 283. G. 4: 446, 494.
 AE. 1: 121, 459, 754. 2:
 69, 78, 337, 520. 3: 348,
 474, 633, 670, 741. 7:
 68, 116, 395, 481. 11: 351,
 362, 439. 9: 413, 781. 10:
 491. 11: 42, 855. 12: 219.
 777, 931
ingruis, & *ingruis*, voces
 sunt quam maxime dialo-
 gis accommodae. Hinc M.
 Tull. in praefatione Lae-
 lii: *Quasi enim*, inquit,
ipsos introduxi loquentes, ne
ingruis & *ingruis* sapientia in-
 terponeretur.
ingruis. AE. 9: 288
ingruis: & est tmesis,
 ut, *ingruis*. 10: 294
ingruis. 9: 760
ingruis. 3: 445
ingruis. E. 9: 41. N. de Im-
 propriis. AE. 7: 550
ingruis. 2: 42. 4: 595. 7: 146.
 10: 871. 12: 37, 667
ingruis. E. 3: 36
ingruis. 10: 22
ingruis. G. 1: 481
ingruis. 2: 502
ingruis. E. 10: 44
ingruis. AE. 1: 718. 7: 381. 12:
 648
ingruis. G. 3: 189. AE. 2: 307,
 371. 6: 711. 8: 627. 10: 149-
 907
ingruis. AE. 1: 478
ingruis. E. 3: 106
ingruis. G. 1: 155
ingruis. AE. 10: 59
ingruis. 2: 616. 8: 480. 11:
 531
ingruis. G. 2: 105, 408.
 AE. 1: 87, 105, 241, 616.
 2: 530. 4: 161. 5: 321, 718.
 7: 793. 8: 147. 9: 276. 12:
 466, 748
ingruis. AE. 3: 12
ingruis. G. 2: 50
ingruis. E. 1: 74. 9: 50. G. 2:
 302
ingruis, id est, *inferendi*.
 G. 2: 73
ingruis. 2: 69
ingruis. AE. 11: 778
ingruis. 2: 672
ingruis. 3: 152
ingruis. G. 3: 509
ingruis. AE. 7: 19
ingruis. 2: 110. 6: 399. 7: 326.
 12: 336
ingruis. E. 5: 60. G. 1: 271. 3:
 537. AE. 1: 754. 2: 36, 65.
 vide *Ionian*
ingruis. AE. 9: 59
ingruis. E. 3: 18. G. 1: 416.
 AE. 2: 195, 421. 7: 478.
 9: 237. 11: 783. 12: 494,
 751
ingruis. 6: 708
ingruis. AE. 2: 392. 7: 657.
 8: 683. 10: 188. 12: 189,
 944
ingruis. 11: 10. N. tr. 5: 510,
 362, 703. 7: 76, 633, 747,
 762. 8: 166
ingruis. 11: 291
ingruis. 1: 625. 10: 470
ingruis. 2: 339. 8: 506. 11:
 334
ingruis. 7: 790
ingruis. G. 4: 81. AE. 10:
 170, 539. 11: 89
ingruis. G. 3: 7, 56, 266. 4:
 92. AE. 3: 468. 4: 134. 5:
 295. 6: 162, 403, 808,
 837, 855. 7: 633. 9: 336,
 583. 10: 28, 154, 754. 11:
 386, 769. 12: 322
ingruis. G. 4: 285
ingruis.

IN VIRGILIUM.

insanari. AE. 2: 229
insider. G. 3: 164
insistere. 3: 114. AE. 6: 363
insistit. AE. 4: 333
insita. G. 2: 33
insitit. 3: 543
insolito. 1: 473
insolentem. AE. 9: 199
insolentia terrent. AE. 4: 9.
 alii, *insolentia terrent*, quod
 magis placet. 6: 896
insolentia. 6: 556
insomat. 8: 239 12: 366
insolentem. 2: 84. 10: 630
insolentis. 3: 249. 6: 433
insolentis. 5: 842
insolentis. 2: 93. 5: 330
insolentis. 2: 53
insolentis. 3: 579. 7: 471. 11:
 996
insolentia. 1: 47
insolentia. 3: 278. 8: 247
insolentia. G. 3: 192
insolentia. AE. 7: 351
insolentia. G. 4: 237
insolentia. AE. 6: 12
insolentia. 1: 688
insolentia. 11: 594
insolentia. 8: 434
insolentia. G. 4: 103, 195
insolentia. 1: 220
insolentia. AE. 2: 244
insolentia. 1: 504
insolentia. G. 3: 106, 113. AE. 1:
 413. 2: 617. 8: 337, 693. 9:
 171. 10: 118, 692, 713
insolentia. AE. 5: 168. 11:
 703. 12: 371
insolentia. 11: 871
insolentia. 10: 624
insolentia. AE. 2: 15. 3: 637. 7:
 703. 12: 913
 De usu & eleganti signi-
 ficatione hujus vocis in-
 ser, habes non pauca
 apud Pontanum, per
 Aulii Dialogi initia, ubi
insolentia montis equum, Vir-
 gil exponit.
insolentia. AE. 6: 863
 Similiendo, & est no-
 men, quod *insolentia* *insolentis*
 variatur. Quod non reci-
 pit praepositionem, ut re-
 fert ex Probo Serv. quam-
 vis Serenus *ad insolentia* di-
 xit, quod apud idoneos
 non legas.
insolentia. G. 1: 464. AE. 12:
 529. 12: 916
insolentia. AE. 1: 468
insolentia. E. 9: 66. G. 3: 134. AE.
 2: 491. 4: 115. 8: 39, 250.
 9: 350, 441. 10: 196, 433,
 643, 657, 788. 12: 751,
 762, 783, 982
insolentia. AE. 1: 62

insolentia. AE. 7: 146. 8: 128.
 10: 543. *insolentia* est in-
 tegrare, & ut ait Var-
 ro, quasi *insolentia* novare.
insolentia. AE. 4: 63, 145.
 5: 94
insolentia. 2: 669
insolentia. 6: 530
insolentia. 2: 451
insolentia. 2: 712
insolentia. 5: 228
insolentia. 11: 730
insolentia. 11: 574
insolentia. 6: 70
insolentia. 7: 690
insolentia. E. 2: 33. 3: 30. G. 1:
 148. AE. 6: 148
insolentia. 7: 109
insolentia. G. 3: 130
insolentia. AE. 7: 277
insolentia. 12: 675
insolentia. G. 3: 173
insolentia. AE. 9: 368
insolentia. 12: 124
insolentia. 2: 254
insolentia. 8: 676
insolentia. 11: 449
insolentia. 2: 252. 6: 831
insolentia. 3: 231
insolentia. 3: 471. 8: 80
insolentia. 11: 638
insolentia. 5: 549
insolentia. E. 1: 50. AE. 8: 248
insolentia. 10: 364
insolentia. E. 5: 56. AE. 6: 16.
 8: 92
insolentia. 11: 157. 2: 122. 3: 104,
 386, 692. 8: 416. 10: 174
insolentia. 3: 211
 ac non cadit in synaloe-
 pham, quin *insolentia* syllabam
 brevem posuit, quoniam
 eadem syllaba producta a
 longa vocali excipitur; ut
 recte consequentis longitu-
 do naturam prioris oppres-
 serit. Quare contemplanda
 est poetae nostri diligentia,
 qui rursus hanc diphthongi-
 on recte longam serva-
 vit, quia consequens vo-
 callis brevis esset, eo ver-
 su. E. 10: 22. *Ulla moram fe-
 cere, neque Aoniae Aganippe*
 ut Probus legit. De natu-
 ra autem hujus diphthongi
 ac in scanthone, ut alibi
 commodius, ita diffusius
 dicendum est.
insolentia. AE. 2: 330. 6: 571.
 570. 11: 600. 12: 339
insolentia. 7: 581
insolentia. G. 3: 112. N. tr. 3
insolentia. 4: 11
insolentia. 11: 612. 12: 593. 3: 579.
 9: 274. 11: 107. 12: 111
insolentia. 4: 40

insolentia. 5: 443. 8: 124. 11:
 697, 755. 12: 902
insolentia. 9: 34
insolentia. 3: 207
insolentia. 3: 560. 5: 189
insolentia. 5: 405
insolentia. G. 4: 540, 551. AE.
 7: 808. 11: 419
insolentia. AE. 7: 808
insolentia. 1: 345
insolentia. 6: 38
insolentia. G. 3: 41
insolentia. 10: 504
insolentia. AE. 1: 638. N. tr. 4.
 9: 255
insolentia. G. 4: 302
insolentia. 4: 515. N. tr. 3
insolentia. E. 4: 5
insolentia. AE. 2: 143. 3:
 178. 11: 584.
insolentia. G. 1: 147. AE. 3:
 537. 12: 846
insolentia. AE. 10: 184
insolentia. 8: 704
insolentia. 3: 683. 5: 403. 9:
 776
insolentia. 5: 829
insolentia. 9: 590
insolentia. 4: 506. 7: 514
insolentia. 2: 137. N. tr. 5. 5:
 33. 9: 665
insolentia. 5: 136
insolentia. 6: 572
insolentia. 11: 91
insolentia. 10: 39. de mani-
 bus.
insolentia. 2: 1. 5: 137. N. tr. 5.
 ver. *insolentia*. 7: 380
insolentia. 3: 716
insolentia. 7: 251
insolentia. 10: 570
insolentia. E. 1: 14. 2: 552. 2: 3.
 108. 5: 338. 8: 113. 9: 922,
 24. 10: 404, 451. G. 2: 33
 153. 2: 37, 301, 413, 445,
 489, 2: 343, 349, 357,
 383, 526. 3: 128, 229, 479,
 488, 540. 4: 71, 174, 345,
 522. AE. 1: 107, 192, 218,
 348, 455. 6: 80, 2: 454,
 479, 632, 782. 3: 122. 8: 348,
 406, 566, 646, 656, 683,
 4: 61, 70, 158, 177, 193,
 204, 256, 443. 5: 91, 252,
 169, 433, 479, 618, 653,
 766. 6: 160, 27, 233, 249,
 450, 513, 592, 652, 828.
 7: 349, 397, 441, 453,
 673, 629, 699, 783. 8: 32,
 359, 452, 592, 586, 608,
 619, 619, 671, 702, 910, 92,
 318, 319, 457, 549, 556,
 730. 10: 132, 246, 290,
 237, 358, 437, 710, 761,
 767, 778, 890. 11: 121,
 311, 443, 541, 570, 684,
 821, 229, 262, 262, 882,

907. 12: 212, 318, 337.
 331, 469, 579, 672, 709,
 720
Inter Praepositio, cum
 praepositur, cum postpo-
 nitur, quomobrem & ac-
 centum mutat, ut *inter*.
 Sane Servium demior, qui
 super eo loco, *Namque ma-
 nus inter*, scribit, *Inter*
plerumque pro per ponitur,
sed raro apud Virgil. quum
 tamen, ipso etiam inter-
 prete, perplura exempla
 apud eum sic reperire.
 Quin & ipse ad eum ver-
 sum, *Arma inter nubes*,
 ait, *Per nubes*, more suo.
 ut affirmet, Poetam esse
 in hac elocutione frequen-
 tem, quam alibi etiam
 honestam, asserit. Locum
 autem hujus praepositionis
 apud Maronem, quos &
 Honoratus grammaticus
 interpretatur, inter cac-
 ceros sunt hi:
 E. 3: 28. 5: 3. 9: 24. *dam-*
agis. G. 1: 510. 2: 29. AE.
 2: 681. 4: 663. 7: 30. 8:
 107, 518. 12: 437
inter praemia, id est, *ad*
praemia. AE. 12: 437
intercipit. 10: 402
interclaudit. AE. 2: 111
interdum. G. 2: 158. 3: 579,
 506. AE. 11: 718. 12: 571.
 12: 747
interdum. E. 1: 58. 10: 55, G. 1:
 83, 293. 2: 419, 513. 3: 409,
 69, 174, 284, 311, 367, 47,
 308. AE. 1: 124, 180, 418,
 479, 633. 2: 57, 250, 468.
 3: 284, 472, 508, 568. 4:
 67, 129, 160, 291. 5: 19,
 755, 779. 6: 212, 513,
 703. 8: 172, 280, 9: 419,
 559. 10: 422, 479. 10:
 118, 164, 256, 287,
 439, 575, 606, 667, 689,
 833. 11: 2, 22, 512, 896.
 12: 102, 161, 384, 624,
 792
interdum. G. 2: 152. 3: 368
interdum. 4: 130. N. tr. 5. de
 lib. de Impropris.
interdum. 4: 480. AE. 4: 644.
 479
interdum. 10: 428
interdum. 1: 637. 2: 486. 4: 943,
 7: 120, 203. 11: 628
interdum. 4: 645
interdum. 4: 494
interdum. G. 3: 544
interdum. E. 5: 18
interdum. G. 3: 137
interdum. AE. 9: 108

INDEX ERYTHRAEI

<i>interitio</i> . 3: 419. 7: 717	<i>intellit</i> . 11: 36	hac elocutione Cicero et	laetitia gessentis affectum.
<i>intermiscet</i> . E. 10: 5	<i>intus</i> . G. 3: 214. 4: 258, 422.	iam frequentissimus est,	<i>Dicite Io Paron</i> , & <i>Io bis</i>
<i>intermittat</i> . AE. 7: 816	AE. 1: 167, 294, 703. 2:	& ejus felicissimi seculi	<i>dicite Paron</i> . Jubilantium
<i>interpreto</i> . 3: 359. N. tr. 5.	483, 3: 619. 6: 377, 726.	autores.	quoque rusticorum est, quos
474. 4: 156, 378. 608. N.	7: 192, 404. 9: 518, 579,	<i>invidia</i> . E. 7: 26. G. 3: 37. AE.	iniratus Aprisus ait: <i>Io</i>
<i>ibid</i> . 10: 175	677. 12: 589	2: 90. 4: 350. 11: 317	<i>Baccho quis me jabilat?</i> Pro
<i>interque legendas</i> . G. 2: 366.	<i>invade</i> . 6: 260	<i>invidiam</i> . AE. 10: 852. 11:	particula etiam dolendi
pro <i>interlegendas</i> .	<i>invadere</i> . AE. 3: 382. 9: 186.	339	usurpat Tibullus: <i>Uxor Io</i>
<i>interrita</i> . AE. 5: 863. 11:	N. tr. 5	<i>invidisse</i> . 11: 269	<i>removet sacra puella faces</i> .
711, 837	<i>invadit</i> . 4: 265. 9: 72, 147.	<i>invidis</i> . E. 2: 39. 7: 58. G. 2:	Hinc vulgo dolentes trans-
<i>interritus</i> . 5: 519	10: 690. 12: 497	499. AE. 5: 541. 11: 43	mutatis vocalibus ei offeri-
<i>interruptae</i> . 4: 88	<i>invadunt</i> . 2: 265, 443, 1240.	<i>invigilant</i> . G. 4: 158. AE.	mus, nisi malis ab <i>si mei</i>
<i>interrupti</i> . 9: 239	9: 567. 12: 712	9: 605	Graeco desistere, quod
<i>interrumpit</i> . 11: 62	<i>invalidas</i> . G. 4: 498. AE. 12:	<i>inviolabile</i> . AE. 11: 363	est <i>Hei mihi</i> . Nam & <i>Oi</i>
<i>interrumpere</i> . E. 9: 36	262	<i>invulsa</i> . G. 2: 320. 4: 246. AE.	me utitur lingua nostra
<i>intertextam</i> . AE. 8: 167	<i>invalidi</i> . G. 3: 128. AE. 11:	2: 574, 601. 8: 245. 12: 62	materna.
<i>intervallo</i> . 5: 320	132	<i>invulsum</i> . G. 2: 189. AE. 4: 631.	<i>Io</i> . AE. 7: 789
<i>intensus</i> . E. 2: 149. AE. 7: 1488	<i>invalidum</i> . AE. 5: 716	7: 293. 9: 734. 11: 177	<i>Io</i> , <i>Ius</i> , hanc <i>Io</i> , &
<i>intensio</i> . E. 1: 31	<i>invalidus</i> . G. 3: 189. AE. 6:	<i>invise</i> . verbum AE. 12: 188	<i>Ion</i> : & Graece <i>ἰών</i> , &
<i>intenset</i> . G. 2: 221	114	<i>invise</i> . G. 1: 25. AE. 8: 119	<i>ἰών</i> , <i>ἰών</i> <i>ἰών</i> , <i>ἰών</i> <i>ἰών</i>
<i>intenti</i> . 3: 25	<i>invaserat</i> . 9: 799	<i>invise</i> . nomen. AE. 6: 608	<i>ἰών</i> .
<i>intensum</i> . AE. 10: 785	<i>invasisset</i> . 6: 361	<i>invist</i> . 4: 144	<i>Iola</i> . E. 3: 76, 79
<i>intensus</i> . 5: 252	<i>invasit</i> . 6: 613. 10: 310	<i>invisto</i> . G. 3: 363	<i>Iolas</i> . 2: 57
<i>intyba</i> . G. 1: 120. 4: 120. N.	<i>invelia</i> . 7: 287. 12: 77	<i>invulsum</i> . 4: 324. AE. 11: 8. 7:	<i>Ionti</i> . G. 2: 108
tr. 4. vide Barbari corolla-	<i>invelias</i> . 7: 436	571. 9: 496. 11: 364	<i>Ionto</i> . AE. 3: 211. 5: 193
rium, capite quod Chon-	<i>invelis</i> . G. 3: 358. AE. 11: 55	<i>invulus</i> . AE. 2: 387. 2: 647	<i>Ionto</i> . 3: 671
dilla inscribitur.	5: 171. 6: 587. 8: 714	<i>invulsa</i> . 12: 809	Erupit temporibus Cice-
<i>intima</i> . G. 4: 66, 481. AE. 1:	<i>invibitur</i> . 5: 122. N. tr. 5: 6:	<i>invulsa</i> . G. 1: 224. AE. 10:	ronis, & Catulli Veronen-
243. 7: 347	785	231	sis, usus quidam nimius
<i>intonat</i> . AE. 6: 607. 8: 527.	<i>invenere</i> . 7: 297	<i>invulsum</i> . AE. 4: 493	aspirandi, ut <i>Chenturiam</i> ,
N. tr. 5. v. <i>Incipit</i> , le-	<i>inveni</i> . 4: 478	<i>invulsa</i> . G. 1: 302. N. tr. 5.	<i>Chenturionem</i> , <i>Cheronam</i> ,
git <i>incipit</i> . 9: 709. 12: 700	<i>inveniam</i> . 2: 645	AE. 5: 292, 486. N. ibid.	& <i>Pracchanem</i> efferre mal-
<i>intonsa</i> . 9: 181, 681	<i>invenient</i> . 3: 395. 10: 113	8: 178	lent, & (quod Catullus
<i>intonsam</i> . 12: 170	<i>invenies</i> . E. 2: 73	<i>invigilant</i> . G. 4: 109	nobili epigrammate dam-
<i>intonsi</i> . E. 5: 61. Sylvesti,	<i>inveniet</i> . G. 1: 495	<i>invitet</i> . 4: 21	nat) <i>Himfidias</i> , <i>Hionium</i> ,
unde contra, <i>Toufi</i> in	<i>invenio</i> . AE. 2: 797	<i>invulsa</i> . AE. 2: 402	ut est apud Quintilianum,
<i>vallibus</i> .	<i>inventa</i> . G. 4: 183. AE. 3:	<i>invulsa</i> . E. 6: 86. AE. 10: 31	& repetit Pontanus in 2.
<i>intonsure</i> . AE. 1: 90. 7: 515	390. 6: 18. 8: 43	<i>invulsa</i> . AE. 6: 460	de Aspiratione, adjectis
<i>intonsuit</i> . 2: 693. 7: 142. 9:	<i>inventam</i> . 7: 61	<i>invulsa</i> . 4: 659. 11: 847	etiam Poetae versibus. De
631	<i>inventas</i> . 6: 663	<i>invulsi</i> . 2: 670	hac re Ciceronis verba in
<i>intorsum</i> . 9: 52, 10: 323	<i>inventis</i> . G. 1: 9	<i>invulsa</i> . adverb. 10: 739	Oratore sunt haec: Quin
<i>intorsere</i> . 9: 534	<i>inventor</i> . AE. 2: 164	<i>invulsa</i> . G. 3: 227	ego ipse cum scirem ita
<i>intorsit</i> . 9: 744. 12: 921	<i>inventrix</i> . G. 1: 19	<i>inumbra</i> . AE. 11: 66	maiores locutos esse, ut
<i>intorsit</i> . 2: 231	<i>inventum</i> . G. 1: 140. AE. 7:	<i>inumbret</i> . G. 4: 20	numquam nisi in vocali as-
<i>intorsit</i> . sc. <i>Proterus</i> . G. 4: 451.	680. 9: 742	<i>inundant</i> . AE. 10: 24. 11:	piratione uterentur, lo-
AE. 10: 882. 11: 637	<i>inventus</i> . G. 1: 184	382. 11: 280	quebar sic, ut <i>Puleros</i> &
<i>intorta</i> . 10: 182	<i>invergit</i> . AE. 6: 244	<i>inverat</i> . 7: 140	<i>Ceregos</i> , <i>Tylumpas</i> & <i>Cast-</i>
<i>intora</i> . G. 4: 159. AE. 2: 33. 6:	<i>inveritant</i> . G. 1: 65	<i>involvere</i> . G. 2: 1251. N. tr. 1.	<i>ginem</i> dicerem aliquando,
525. 7: 168, 500. 10: 23, 11:	<i>investere</i> . 2: 141. 3: 161	AE. 6: 100, 136. 12: 689	idque sere convicio aurium,
235, 269, 608	<i>investisse</i> . 3: 526	<i>involvere</i> . G. 1: 282. N. tr. 5.	cum extorta mihi veritas
<i>intrastabile</i> . 1: 339	<i>investit</i> . AE. 11: 203	AE. 3: 198	esset, usum loquendi po-
<i>intrastabili</i> . G. 1: 211	<i>inui</i> . 5: 775. vide in <i>Bola</i> .	<i>involut</i> . 7: 77	pulo concessi, scientiam
<i>intrastatum</i> . AE. 8: 206	<i>inuis</i> . 8: 537. 3: 383. 4: 151.	<i>invulsi</i> . G. 2: 308. AE. 8:	mihi reservavi. <i>Orcinios</i> ta-
<i>intravit</i> . 5: 57	6: 154. 9: 130	253	men, & <i>Manes</i> , <i>Otmes</i> ,
<i>intravit</i> . 4: 359	<i>invisita</i> . 6: 278	<i>involutur</i> . AE. 12: 292	<i>Cepiones</i> , <i>Sepulera</i> , <i>Cor-</i>
<i>intrare</i> . 3: 254	<i>invisitas</i> . 12: 198	<i>invenit</i> . G. 3: 158	<i>nas</i> , <i>Lacrymas</i> dictimus,
<i>intrare</i> . 3: 501	<i>invisit</i> . 6: 165. 8: 293	<i>inutile</i> . AE. 2: 510	quia per aurium iudicium
<i>intratis</i> . 7: 201	<i>invisit</i> . 6: 394	<i>inutilis</i> . G. 1: 88. AE. 2: 1647.	semper licet.
<i>intravit</i> . 6: 59	<i>invisita</i> . 11: 306	10: 794	<i>Iopas</i> . AE. 1: 740
<i>intravit</i> . 3: 219	<i>invisum</i> . 10: 243	<i>in matres</i> , <i>audite ubi quaque</i>	<i>Iove</i> . E. 3: 60. AE. 2: 380. 4:
<i>intravit</i> . 8: 390	<i>invisum</i> . E. 1: 11	<i>Latinae</i> . AE. 7: 400	856, 477. 6: 123. 7: 219
<i>intravere</i> . 3: 581	<i>invidet</i> <i>nobis</i> <i>te regia caeli</i> . G	<i>Io</i> vox clamantis: & est	<i>Iovem</i> . G. 1: 125. AE. 1: 78.
<i>intravere</i> . 3: 673	1: 504. <i>Ne pater atres Ro-</i>	Tragicus sermo, qui & ge-	3: 323. 4: 205. AE. 6: 584.
<i>intravit</i> . 5: 505	<i>manas Afranta</i> . AE. 4: 134	minatur, unde apud So-	7: 119. 8: 353. 9: 83, 624.
<i>intravit</i> . 11: 520. 11: 248	<i>Imperium mihi senectutis</i>	phoclem Philoctetes idem-	12: 496
<i>intulerat</i> . 10: 363	<i>gelu</i> , & <i>sc</i> . 8: 509. <i>Apoll.</i>	idem clamat, <i>io</i> , <i>io</i> .	<i>Iovi</i> . G. 2: 15. AE. 3: 279. 4:
<i>intulerint</i> . 12: 250	<i>paribus armis</i> . 9: 655. In	Exprimit & apud Nafonem	199, 638. 7: 133

Jovia

IN VIRGILIUM.

Asp. E. 3560:4149. G. 3: 1511, 212. AE. 3: 421, 46
394. 3: 681. 4: 91, 331
614. 5: 255, 716, 749, 784
6: 586. 7: 220, 287, 308.
8: 305, 320, 380, 640. 9: 564, 671, 716. 10: 567.
758. 11: 901, 12: 144, 147.
149. 878
Iphim. 2: 435
Iphi. E. 1: 40. 2: 62. 4: 123. 5: 35, 64. 6: 54. 10: 2, 63. G. 1: 127, 276. 2: 131, 151, 297.
356, 365, 500. 3: 112, 129.
267. 4: 40, 75, 181, 401.
414, 490. 5: 51, 543. AE. 1: 42, 353. 4: 51. 589. 2: 174, 550, 755. 3: 545, 741.
60, 315, 445, 475, 517.
606, 637. 5: 118, 407, 650.
843. 6: 76, 191, 444, 518.
565. 7: 397, 428, 560, 621.
816. 8: 56, 7. 9: 82, 320.
454, 465. 10: 203, 226.
696. 11: 74. 657, 801. 12: 13, 471, 565, 660, 794
Iphi. E. 17. 4: 21. 5: 65. G. 2: 10. 3: 316. 4: 65, 200. 214.
481. AE. 5: 767. 11: 891
Iphi. 5: 223, 509. 7: 80. 8: 437. 12: 811
Iphi. G. 1: 16, 206
Iphi. E. 1: 12. 2: 51, 63. 3: 3.
24, 35, 69, 74, 77, 86, 95.
4: 16, 33, 41, 51, 54, 54.
6: 26, 34, 7. 7: 106, 916.
37, 67. G. 1: 16. 34, 121.
353. 2: 22, 25, 527. 3: 21.
92, 255, 317, 395. 5: 112.
147, 274, 354, 391, 433.
447, 464. AE. 1: 145, 312.
341, 513, 575, 615. 2: 5.
146, 264, 279, 311, 394.
499, 501, 521, 617, 645.
708, 749. 3: 201, 372, 408.
515, 571, 610, 619. 5: 141.
147, 231, 268, 273, 336.
353, 465. 5: 13, 176, 201.
219, 260, 406, 447, 499.
551, 599, 640, 774, 789.
846, 861, 868. 6: 29, 99.
185, 249, 302, 577, 780.
7: 62, 92, 143, 157, 187.
210, 163, 306, 327, 432.
492, 496, 556, 612, 666.
707, 772, 783. 8: 31, 57.
111, 144, 176, 256, 298.
505, 537, 720. 9: 12, 112, 8.
213, 174, 342, 462, 587.
616, 811. 10: 5, 131, 150.
218, 242, 249, 280, 443.
594, 817, 854. 893, 11: 39.
211, 266, 469, 486, 513.
544, 518, 568, 682, 741.
772. 12: 19, 87, 226, 285.
301, 343, 393, 460, 579.
618, 657, 674, 701, 707.

725, 845, 906
Iphi. E. 1: 40. 5: 62. 7: 11, 8.
108. 10: 26. G. 3: 376, 512.
4182. AE. 1: 584. 2: 71, 391.
491. 4: 456, 619. 5: 132.
665, 752, 767. 6: 553. 7: 595. 8: 16. 9: 237, 332.
662, 677, 10: 358. 11: 328.
12: 125, 240
Iphi. E. 6: 19. G. 3: 168, 534.
546, 556. AE. 5: 249. 9: 330. 10: 23, 515. 11: 499
Iphi. G. 1: 452. AE. 1: 114.
2: 772. 5: 535. 6: 396
Iphi. AE. 5: 55, 410. 8: 484.
11. 747
Iphi. E. 8. 91. 10: 43. G. 2: 75.
254. 3: 139. AE. 2: 242. 4: 356, 377. 5: 10, 225, 323.
392. 4: 11. 6: 865. 9: 687.
10: 355. 11: 881. 12: 54
Iphi. 11: 196
Iphi. G. 4: 295. AE. 1: 40.
193. 2: 1442. 5: 188. 10: 436.
11: 84
Iphi. E. 1: 9. G. 1: 67. 3: 51.
4: 326. AE. 1: 486. 645. 2: 60, 190, 216, 469, 518. 3: 222, 656. 4: 601, 5: 127. 6: 274, 840. 8: 161, 304, 352.
490. 9: 270, 561. 10: 775.
798, 831. 11: 118, 358. 484.
636. 12: 303, 369, 535
Iphi. G. 4: 236. AE. 1: 316.
413, 575. 4: 178. 5: 454.
706, 782. 6: 407. 7: 462.
508. 8: 130, 501. 9: 44, 61.
694, 736, 795, 798. 10: 742. 11: 333, 443. 12: 108.
527, 946
Iphi. E. 1: 81. G. 4: 453. AE. 1: 11, 130. 2: 534. 7: 15.
316, 345, 8: 40. 9: 66, 688.
10: 714, 813, 11: 432. 12: 336, 494
Iphi. AE. 1: 425. 10: 758
Iphi. 1: 25. 4: 532, 564.
12: 499, 831
Iphi. E. 2: 14. G. 3: 192. 4: 536. AE. 1: 57. 2: 381, 572.
594. 3: 366. 4: 197. 5: 461.
7: 305, 445, 755. 8: 60.
432. 9: 464. 10: 263. 11: 342, 718. 12: 314, 590
Iphi. G. 3: 232. 10: 712. 12: 104
Iphi. 1: 207
Iphi. E. 10: 59. G. 1: 457. 3: 77.
292. 4: 108, 121. AE. 1: 678. 2: 27, 704. 3: 88, 144.
374. 4: 118, 310, 413, 468.
660. 5: 769. 6: 108, 386.
461, 719, 860. 7: 154, 624.
8: 555. 10: 453, 458, 770.
11: 312, 504. 12: 839, 841
Hinc Petrarca, & alii,
addita & Giv. Quamquam

libentius detrita ultima
vocali Giv. Et se nel Gisse,
che Andasse, ut: Cb' uel-
se di sua terra, & gisse al
loro.
Iphi. G. 2: 344. AE. 6: 880.
12: 555
Iphi. AE. 9: 18
Iphi. 4: 694. 5: 606. 9: 2.
803. 10: 38
Iphi. 4: 700. 10: 73
Iphi. 5: 591. 6: 425
Iphi. G. 3: 264. AE. 10: 467
Iphi. AE. 1: 692. 3: 511.
10: 142
Iphi. G. 4: 115
Iphi. 4: 32
Iphi. AE. 4: 514
Iphi. 4: 541. 5: 272
Iphi. 7: 425
Iphi. E. 4: 14. G. 4: 519. AE. 2: 459. 9: 313. 10: 95, 244.
331. 11: 735
Iphi. 4: 178
Iphi. 10: 644. N. tr. 1. v.
irritate.
Iphi. 5: 442
Iphi. G. 1: 288. 3: 304
Iphi. AE. 6: 294
Iphi. 2: 757
Iphi. 1: 383. 3: 221
Iphi. 9: 555. 10: 589
Iphi. 9: 729
Iphi. 4: 645
Iphi. 6: 528. 9: 683
Iphi. 11: 899
Iphi. G. 1: 432. AE. 2: 115. 3: 393, 596. 4: 203.
5: 708. 6: 684. 7: 48. 8: 232.
9: 549, 595, 696, 748. 11: 701. Feie semper in prin-
cip. carm. Ab hoc nomi-
nativo si antiqui pone-
bant Im pro Enm.
Iphi. AE. 2: 654.
7: 79
Iphi. G. 2: 37. AE. 40:
351
Iphi. AE. 10: 139
Iphi. E. 6: 30
Iphi. E. 2: 38. 3: 7. 5: 54. 9: 55. AE. 6: 37. 9: 297. 10: 42. 504. 533. 11: 165. 12: 313, 808
Iphi. AE. 4: 318
Iphi. E. 1: 19. 10: 21. AE. 2: 708. 4: 115. 5: 397, 670. 9: 139, 428. 11: 510, 537
Iphi. G. 3: 350
Qui & Danubius, quod
nomen adhuc retinet, un-
de binominis ab ingenioso
Poeta memoratur.
Iphi. AE. 2: 662
Iphi. 6: 389
Iphi. 10: 557

181. 2: 521. 9: 94, 251. 10: 625, 852. 11: 352, 390
Iphi. 12: 648
Iphi. 4: 703. 11: 409. 12: 61
Iphi. G. 2: 497
Iphi. AE. 9: 205
Iphi. G. 3: 342, 507, 517. N. tr.
5. AE. 1: 246. 4: 130, 173.
404. 443, 665. 5: 455, 558.
6: 122, 159, 448. 7: 637. 8: 557, 595. 9: 499, 664. 10: 207, 448. 11: 90, 192. 12: 164, 283, 409, 451, 591, 609
Iphi. Tago per tempus
utrumque. AE. 9: 418
Si particula si praesentis
sit temporis, quod ex
Grammaticis nonnulli opi-
nantur, hoc loco inseq. ens
H vim literae habeat neces-
se est, ut brevis syllaba
ejus adminiculo produca-
tur. Neque enim metri
natura fert, brevem illic
syllabam posse locari: quod
sola caesurae ratio facit,
quae apud Poetas in Ter-
tiis, Quintis, Septimis,
Nonisque syllabis (quas
Trithemimerem, Pen-
themimerem, Hephthemime-
rem, Ennehemimerem
Grammatici vocant) bre-
ves interdum admittit, ut
alibi copiose dictabimus.
Plerique tamen conten-
dunt, si vocem esse con-
cisam de praeterito Iphi,
cujus prima naturaliter
producatur, unde si simili-
ter servat productionem
suam, nulla H consequen-
tis ope adjuncta. Nam quo-
ties in praeteritis sit con-
cisio in hunc modum,
quantitas syllabae non mu-
tatur. Hinc existimat Te-
rent. in prologo Eunu-
chi pro existimat, quod etiam
notat Donatus. Similiter
Famat apud Poetam pro
Famult: Immagite, pro
Immagit: & Petre, pro
Petivis: ubique ultima pro-
ducta; quam similiter in
suis integris longam esse
ipsa etiam pronuntiatio-
ne docemur. Quamquam &
illa ratio afferri potest,
quod, si (ut multis qui-
dem videtur) una sylla-
ba in ejusmodi contractis
ex duabus coaluerit, quae
etiam si breves sint, unam
tamen longam constituent.
Iure ita constituta longa po-
nitur,

IN VIRGILIUM.

312, 312. 2: 326, 629. 3:
176, 177. 4: 110, 206, 390.
5: 17, 687. 6: 130, 272. 7:
110. 799. 1: 360, 373. 9:
128, 209, 615, 670, 803.
10: 16, 112, 116, 606. 12:
141, 304, 363, 723, 806,
734, 895
Jura. G. 1: 269. 2: 301. 4:
362. AE. 1: 293, 426,
307, 311. 2: 357, 348. 3:
137. 4: 27. 5: 758. 7: 246
1: 670
Jurare nuncum. Scil. *Stygium pe-*
lulis. AE. 6: 314
Juravit. 4: 426
Jure. 9: 642. *Jure* aliquid fieri dicimus, quod inepti *de jure* ajunt.
Jurgis. E. 5: 11. AE. 10: 95.
11: 406
Juris. AE. 7: 402
Jura. 6: 351, 458: 7: 234. 9:
300: 12: 197
Quantum ad copiam per-
tinet, similia sunt *Adiuro*,
Testor, *Testis esse*, apud
Poetam. *Jus*. AE. 11: 359.
12: 315
De jure plura leges, quom-
voles, Digestorum & In-
stitutionum lib. 1.
Jussu. G. 3: 41 AE. 1: 77, 302
2: 607. 3: 141, 614. 4: 295,
373, 396, 103, 318. 5: 749.
6: 176. 9: 804. 10: 445. 12:
377
Jussu particip. AE. 3: 323. 4:
703. 6: 41. 10: 238
Jussur. 10: 222
Jussus. 4: 346
Jussu. 1: 708. 3: 236, 363,
697. 5: 334. 6: 217: 156
Jussi. E. 8: 11 AE. 7: 241
Jussi. E. 6: 36. G. 1: 130. 4:
446. AE. 2: 186. 3: 162
7: 418. 9: 233. N. 11. 5:
11: 354
Jussu. AE. 10: 444. 11: 467.
secundo loco pro *Jussore*.
Jussi. G. 4: 62. AE. 3: 547
Jussa. AE. 2: 247
Jussa. 1: 63. 5: 496
Jusa. G. 1: 33
Jussor. AE. 10: 714
Jussus. 1: 344
Jussis. 1. 508. 8: 494. 10: 95
Jussissim. G. 2: 460. AE. 10:
332
Jussissimus. AE. 2: 42. 6: 7: 336
Jussitia. G. 2: 474. AE. 1:
513
Jussit. AE. 1: 604. 11: 326
Jussitum. 6: 620
Jute. G. 2: 231
Jute *Hymenaeos*. 3: 60
Facere Poeta more suo,

quae sunt hominum, ad
bruta transfudit. Nuptiae
autem in homine appella-
ntur justae, quae secundum
leges contrahuntur, unde
& Legitimae dicuntur. Ju-
stinianus Institutionum lib.
1. Tit. de Nupellis, *Justas*
autem *Nuptias*, inquit, *tu-*
ter se cives Romani contrahunt,
qui secundum praecepta legum
coeunt. Celsus Digestor. lib.
1. Tit. de Statu hominum :
Quem legitimae nuptiae factas
sunt, patrem liberi sequuntur :
vulgo quaestus matrem sequi-
tur. Hinc *Justi filii* appel-
lantur, quos vulgo *legitimos*
dicimus, & imperiti, (ut
appellant) Doctores *legiti-*
mos & naturales vocant, ut
in Indice Juris Civilis locu-
pletissimo abunde dictabi-
mus. Paulus supra citato
Titulo, *Enim*, inquit, *qui*
vivente patre, & ignorante,
de conjugatione filius conceptus
est, licet post mortem avi na-
tus, sit iustum filium eius, ex
quo conceptus est, non videri
iustum. AE. 4: 321-30: 11
iustus dolor. AE. 8: 500
Juris Civilis auctores ju-
stum dolorem dicunt, quem
maritus ex adulterio uxoris
capit. Papinianus, *Dissem-*
minans animus est, iustum dolo-
rem temperare. Et Pompo-
nius : *Si iustum dolorem sus-*
quenti domino non resistunt.
Interna. AE. 12: 154; 222;
244; 448; 468; 477; 798.
870
Interna. 12: 854
Interna. 12: 813; 844
Juvabit. 1: 207. 2: 586. 3:
606. 11: 131; 168. in fine.
Juvabit. 1: 571. 8: 171
Juvant. E. 4: 3. 5: 83. G. 1:
525. AE. 4: 66
Juvare. AE. 12: 871
Juvat. G. 1. 95; 413. 2: 37;
437. 3: 23; 291. AE. 2: 27;
661; 776. 3: 280. 4: 538;
660-6: 133. 7: 628; 749 9:
613; 615. 10: 284; 411
Juvare. AE. 5: 475. 8: 163.
12: 221
Juvare. E. 8: 2. G. 3: 219
Juvare. G. 1: 375. 3: 153.
AE. 12: 718
Juvare. G. 4: 540; 551
Juvare. E. 2: 66. 6: 47. 7:
11: 44. G. 1: 15. AE. 5:
477. 8: 619
Juvare. G. 1: 206; 237;
537-4: 284. AE. 3: 247;

369. 5: 329
Juvenca. AE. 5: 199-11: 679, 811
Juvenca. G. 2: 357, 585. 3: 23, 50, 169. AE. 5: 97, 101, 247. 6: 38, 243
Juvenum. E. 8: 85. G. 3: 518. AE. 5: 366. 9: 627
Juvenum. AE. 9: 609
Juvenum. E. 1: 43. G. 11: 500. 3: 118. 4: 413, 522. AE. 2: 57. 3: 326. 5: 361. 6: 861. 9: 335, 399. 10: 464, 686. 11: 51, 67. 12: 149, 275, 517
Juvenis. G. 4: 477. AE. 1: 311, 627. 2: 348. 5: 300, 729. 6: 308, 771. 8: 271. 9: 28, 51, 163, 674. 10: 173, 518, 817
Juveni. AE. 3: 611. 5: 172. 7: 446. 9: 88. 10: 623. 11: 76, 123, 897
Juvenilibus. 1: 518
Juvenis. G. 3: 258. 4: 360. AE. 1: 341. 5: 331, 503. 6: 448, 760. 9: 16, 554, 806. 10: 445, 793. 11: 156, 530, 712, 765. 12: 19
Juventa. G. 3: 437. 4: 165. AE. 2: 473. 4: 12. 5: 195, 439. 9: 181
Juventus. AE. 1: 590. 4: 559
Juventus. 5: 398. 8: 160
Juventus. G. 2: 472. N. tr. 6. v. *juventus*, *juventa*, & *juvenilitas*. 3: 63. 4: 22. AE. 1: 467, 699. 2: 63, 394. 3: 136. 4: 86, 130, 161. 5: 134, 555. 7: 340, 812. 8: 545. 9: 216. 10: 605. 11: 419, 453. in fine.
Juvenum. G. 3: 105, 165. 4: 445. AE. 1: 497. 2: 355. 5: 499, 563. 6: 5. 9: 173, 249, 309, 785. 10: 167, 327. 11: 838. 12: 238, 399, 410
Juvene. 7: 757. 10: 320
Juveni. pract. act. 10: 33
Juven. 4: 578
Juvisse. 10: 84
Juvis. 10: 56
 In *Juvenit* *Ju* corripuit *Ca-*
ullus: *Non, haec me Diis,*
vera gemunt, Juvenius.
Iusta. sine casu regimine.
 AE. 2: 513, 666, 714. 3: 22, 571. 6: 605. 7: 659, 717. 8: 308. 9: 179. 12: 9-11: 499. 12: 168
Iusta. cum casu. 3: 506. 4: 255. N. tr. 5. 480, 517. 6: 430, 452, 815. 7: 72. 8: 416
Iabae. 6: 601

Latens. G. 4: 484
Latens. 3: 38

L.

Labent. AE. 5: 432. 10: 283. 12: 905
labentem. 4: 21
labentes. 2: 463
labentia. 12: 223
labere. 3: 478
labat. 2: 492
labatur. E. 1: 64
labefalla. G. 2: 264. AE. 8: 390
labefallus. AE. 4: 395
labellum. E. 2: 34
labem. 6: 746
labens. 6: 132
labente. AE. 3: 282. 4: 77. 11: 628, 914
labentem. G. 1: 6. AE. 2: 430. 695. 3: 181
labenti. AE. 11: 672
labentia. G. 2: 133, 157. 4: 366. AE. 3: 315
labentibus. AE. 1: 283. 2: 14
labentia. 4: 318
labentur. G. 2: 349
labere. AE. 4: 213. 11: 338
labes. 2: 97
labi. G. 1: 366
Labyri. AE. 7: 796
Labyrinthus. 5: 588
labitur. G. 1: 498. AE. 5: 329. 8: 91. 10: 687. 11: 818
labor. G. 1: 79. 145, 150. 2: 61, 397, 401, 412, 514. 3: 68, 118, 182, 288, 525. 4: 6, 106, 184, 402. AE. 1: 77, 431. 2: 708. 3: 714. 4: 115, 379. 6: 27, 119, 277. 7: 248. 11: 415, 476, 684. 12: 727. vide *honos*.
laborant. G. 3: 196
laborator. AE. 1: 639. 8: 181
labore. G. 1: 197. 4: 114
laborem. E. 10. 1. G. 1: 293. 2: 39, 153, 143. 3: 74, 97. 4: 156. AE. 1: 330. 459. 507. 2: 11. 3: 160, 459. 4: 233, 271. 5: 499. 6: 17, 769. 6: 892. 7: 111. 8: 180, 444, 577. 10: 111. 11: 515. 12: 435
labores. G. 1: 118, 325. 2: 478. 4: 340. AE. 1: 101, 597, 618, 742. 2: 284, 306. 3: 168. 4: 78. 5: 638. 6: 56, 437. 7: 411. 8: 291, 378, 439. 9: 202. 10: 321, 759. 12: 329, 377, 633
labori. G. 3: 127. AE. 2: 385, 619, 776. 5: 845. 6: 133. 9: 404
laboris. AE. 1: 460
laborum. G. 2: 371. 3: 452. 4:

INDEX ERYTHRAEI

116. AE. 1: 241, 373. 2: 143. 3: 145, 193. 4: 528. 6: 103. 7: 117, 481, 559. 8: 46. 9: 225. 11: 73, 126, 416.
- Libra*. E. 3: 43, 47.
- labris*. G. 2: 6. AE. 8: 12. N. de Impropr. 11. 572. 12: 417.
- labrusca sylvestris*. E. 5: 7. Idem N. ibid. & tr. 4. ubi observat, ab eodem Virgilio in Culice genere neutro dici: ut *Deuolque uigultia a. vide labrusca petuntur*. Labrusca etiam vulgo Siculi.
- labuntur*. AE. 11: 714. 818.
- lac*. E. 2: 12. 3: 6. N. tr. 5: 98. G. 3: 463.
- Lacernae*. 2: 601. 6: 511.
- Lacensis*. G. 2: 487.
- Lacedaemona*. AE. 7: 363. vulgo *Misistra*.
- Lacedaemonius*. 1: 328.
- lacerare*. AE. 12: 98.
- laceras*. 3: 41.
- lacerasse*. E. 6: 78.
- lacerati*. G. 4: 13.
- laceratis*. AE. 5: 141. 7: 165. 8: 387.
- lactato*. 9: 402. 10: 339. 11: 561, 693.
- lactator*. E. 1: 9. G. 4: 74. AE. 5: 442. 7: 503.
- lactatum*. 5: 275. 6: 493, 95. 491.
- lactatus*. E. 3: 51.
- lactescent*. AE. 12: 186.
- lactescent*. 10: 10. 11: 254, 585, 841.
- lactesit*. G. 3: 233. AE. 10: 644. 12: 105.
- lactesita*. AE. 7: 527.
- lactesunt*. 5: 429. 7: 165. 10: 716. 12: 85.
- lactymabile*. 7: 604.
- lactymabilis*. 3: 39.
- lactymas*. 1: 462. 4: 449. 5: 343. 6: 686. 10: 790.
- lactymant*. G. 4: 160.
- lactymant*. G. 4: 356. AE. 1: 459, 470. 3: 110, 144. 5: 771. 6: 11, 476. 7: 358. 8: 559. 11: 90, 150.
- lactymantem*. 2: 790.
- lactymantis*. 9: 501.
- lactymantum*. 11: 887.
- lactymas*. 2: 784. 3: 112. 348. 4: 370, 413. 6: 455, 468. 9: 289, 293. 10: 465. 11: 96. 12: 56, 154.
- lactymis*. E. 10: 19. AE. 1: 228. 2: 8, 145, 196, 362, 651. 3: 492. 4: 30, 348, 649. 5: 173. 6: 867. 8: 384. 9: 251. 10: 504. 11: 42, 62, 91. 12: 30, 64, 156, 400.
- lactymosis*. AE. 11: 174.
- Lacina*. 3: 552.
- lacte*. E. 4: 21. 5: 67. 7: 3, 15. G. 4: 344. 3: 197. AE. 3: 66. 4: 514. 5: 78. 11: 571.
- lactea*. G. 2: 525. AE. 8: 1960. 10: 137.
- lactenta*. G. 1: 315.
- lactis*. E. 1: 82. 2: 20. G. 3: 308, 394.
- lacu*. G. 4: 173. AE. 2: 153. 6: 238, 393. 8: 66, 451.
- lacum Cymini*. AE. 7: 697. Vide *Cymini* & *Lacus*.
- lacunae*. G. 1: 117. 3: 365.
- lacus*. G. 1: 377. 2: 159. 3: 481. 4: 364. AE. 3: 386, 442. 4: 526. 6: 134. 7: 760. 8: 74, 296. 12: 756.
- lacus vici*. G. 2: 469.
- Hic locus me admonet, ut Italiae lacuum insignium nomina percurramus, de quibus Virgil. hic, Benacum Lariumque nominasse contentus, intelligit. Quod eo quidem libentius lacinus, ut obiter in studioforum gratiam praefici aliquo nominibus recentiora etiam vocabula redderemus.
- Albanus igitur in Albano monte, haud longe ab Urbe.
- Anius Puteolis vicinus, hodie *Sudaculi lacus* nuncupatur.
- Ansanus in Lucanis.
- Aricinus haud longe a Roma, & Ariciae oppido propinquus: unde nomen.
- Aveinus Campaniae, quem Graeci Aornon, ce lebris carminibus poetarum. Vulgo *lo lacu de Tre Pergole*, qui est contiguus Baiis.
- Benacus Galliae Cisalpinae, ut fortasse antea a Benaco dictus est, qui nunc vicus exiguus apparet, ut accola e narrant: ita hodie *Lago de Garda*, de nomine oppidi, quod in agro Veronensi ejus ripis incubat, cujus bona pars unlis absumpta est.
- Brigantinus Rhaetiae in Alpibus abstrusus, qui hodie est *Hydunt*, in Tridentinorum finibus, unde Clusius amnis emittitur.
- Cyminus, quem imperitiores *Cuminus* scribunt: apud Etruscos in monte cui & Cymino nomen est, hodie *Ruffini lacus*. Fuit is vicus antiquus Rus Syl-
lanum.
- Eupylis, qui ab indoctis *Epills* & *Euripilis* scribitur & effertur. Vulgo *lo lacu de Monte Orphano*. Is *Lambrium* amnem emittit.
- Feronia Terracinae.
- Fucinus in Maris, nunc *Celenus*.
- Larius, de quo suo loco.
- Lucinus Campaniae Ba-
lis contiguus. Vulgo *Mare mortuo*, ut audio.
- Regillus agri Tusculani, in Latii Sabinorumque finibus, qui hodie *Lacus sanctae Praedis*.
- Sabatinus suburbanus, quem nunc *Baciani Lacum* appellant.
- Sebinus, quem alii *Sevi-
num* dicunt, Brizianorum lacus, Brigantino proximus. Is hodie *Hifini* dicitur, & Ollium amnem e mittit.
- Trafymenus Thufciae, prope Perutiam, unde vulgo *Lago de Perosa*.
- Verbanus Galliae Cisalpinae, hodie *Major* nominatus.
- Velinus olim, qui hodie *Pedulenus*, ex quo *Nar* effluit.
- Vulturnus, & Vulturnensis lacus, in Etruria, a Vulturni oppido nominatus. Sunt & alii plerique lacus ignobiliores, quos prudens praetereo.
- Ladem*. AE. 12: 143.
- Ladma*. 10: 413.
- lactant*. E. 10: 48.
- lactat*. E. 9: 64. G. 3: 298.
- lactes*. G. 2: 301.
- lactent*. E. 1: 51.
- lactit*. G. 2: 220.
- lactna*. AE. 4: 162. N. de ge-
ne e vestiment.
- Lactis*. AE. 3: 1272.
- lactus*. sc. *apra*. G. 4: 136.
- lactest*. AE. 2: 132.
- lacti*. 12: 496.
- lactisset*. 7: 209.
- lactis*. 1: 8. 2: 183.
- lacta*. G. 1: 325. 2: 48, 144, 184, 388. 3: 63, 310. N. tr. 5: 322, 385. AE. 1: 416, 503, 605. 7: 207. 2: 306, 395. 3: 210. 5: 182, 816. 6: 744, 786, 862. 8: 393, 682. 9: 89. 10: 643. 11: 42, 73, 238.
- lactere*. AE. 10: 740.
- lactar*. G. 3: 423. N. tr. 5: 2: 326. 4: 55. AE. 2: 787.
- lactam*. AE. 3: 133. 5: 515.
- lactantes*. 1: 393.
- lactas*. G. 1: 2. AE. 5: 304.
- lactata*. AE. 12: 841.
- lactatus*. 6: 393, 568. 10: 827.
- Naso *lactata corpore dixit* extinguita.
- lactentur*. E. 4: 52.
- lactere*. AE. 6: 718.
- lacti*. G. 11: 301, 304, 412. 2: 383, 520. N. tr. 5: 3375, 379. AE. 1: 35, 354. 2: 260. 3: 638, 685. 4: 295, 418. 5: 34, 577. 7: 130, 147. 8: 268, 279. 9: 157. 10: 15.
- lactior*. G. 2: 52. AE. 7: 653.
- lactis*. G. 3: 69, 339. 2: 121. 3: 494.
- lactissima*. G. 1: 101. 2: 112. AE. 1: 685.
- lactissimus*. AE. 1: 441.
- lactitia*. E. 5: 62. AE. 1: 514. 3: 100. 8: 737. 9: 617. 11: 807. 12: 700.
- lactitiae*. AE. 1: 734.
- lactitiam*. AE. 1: 636.
- lactio*. E. 7: 48. G. 2: 525. AE. 3: 524. 5: 107.
- lactos*. 11: 280.
- lactos*. 1: 591. N. tr. 5: 6: 638. 8: 171.
- lactum*. G. 1: 94. 2: 162. AE. 1: 732. 5: 58, 531. 6: 637. 7: 288. 10: 738.
- lactus*. G. 2: 102. N. tr. 5: 2: 363. 3: 320. AE. 1: 275, 696. 2: 417, 687. 3: 169, 178, 347. 4: 140, 5: 40, 210, 236, 283, 667. 6: 193. 7: 16, 259, 430. 8: 311, 544, 617. 10: 787, 874. 12: 393, 616.
- lacta*. E. 1: 16. G. 4: 7. non *lacta*, id est, prospera. N. tr. 5. AE. 2: 54. *lacta*, id est, adversa. N. tr. 5. citat priorem lib. 3: 412.
- lacta*. AE. 1: 611. 2: 552. 6: 486, 636. 9: 677. 10: 227. 11: 528, 862.
- lacta*, sc. *manu*. 5: 382. 7: 188. sc. *parte*. 8: 460. 10: 535. 12: 302, 488.
- lacta tenent*, id est, *lactam partem*. 5: 825. 6: 542.
- lactam*. 3: 562. 5: 163. 7: 732.
- lacta*. 9: 372, 579. 10: 275, 495, 587. 11: 693.
- lactam*. 10: 883.
- lactum*. 2: 693. 3: 420. 5: 170. 8: 236. 9: 163, 16: 528.
- Lacus*. G. 2: 93.
- Lagus*. AE. 10: 381.

lact-

IN VIRGILIUM.

<i>lambent.</i> 2:1211	<i>Lapideus.</i> G. 2:454. AE. 7:307	<i>latebris.</i> G. 4:411	<i>709.</i> 8:93, 18, 122. <i>Latii</i>
<i>lambent.</i> 10:560	<i>Lapideum.</i> AE. 7:195	<i>latebrosa.</i> AE. 8:713	<i>Etymologia.</i> 10:58. 11:
<i>lambere.</i> 2:984. 8:612. N. 11. 5.	<i>Lappae.</i> G. 1:153. 3:385	<i>latebrosa.</i> 5:1234. 12:587	<i>168.</i> 12:826
<i>lambit.</i> 3:574	<i>Lapsa.</i> AE. 2:394. 2:465	<i>latebrosa.</i> 2:568	<i>latu.</i> AE. 1:313. 2:482. 4:
<i>lamentabile.</i> 2:4	<i>Lapsa.</i> 693. 5:1216. 6:110. 8:664	<i>latebrosa.</i> 3:32	<i>131.</i> 5:311. 9:323. 12:169,
<i>lamentis.</i> 4:667	<i>Lapsae.</i> 3:243. 6:202	<i>latebrosa.</i> 3:32	<i>389</i>
<i>laminas.</i> G. 1:143	<i>Lapsantem.</i> 2:551	<i>latebrosa.</i> 1:108. 3:237	<i>Latonia.</i> 11:502
<i>Lampada.</i> AE. 6:587. 9:535	<i>Lapsi.</i> G. 4:249. AE. 2:262	<i>latebrosa.</i> G. 3:523. AE. 3:665.	<i>Latonia.</i> G. 3:6. AE. 9:405.
<i>Lampada.</i> 4:6. 7:148	<i>Lapsi.</i> G. 4:449	<i>latebrosa.</i> 4:246. 6:126	<i>11:534. 557</i>
<i>Lampadis.</i> 3:637	<i>Lapsa.</i> AE. 12:356	<i>latebrosa.</i> G. 4:419	<i>latu.</i> G. 1:492. 4:522. AE.
<i>Lanum.</i> 8:334	<i>Lapsorum.</i> 5:354	<i>latebrosa.</i> G. 3:54. AE. 2:197.	<i>2:721. 5:376. 8:8. 10:408.</i>
<i>Lana.</i> G. 2:120. 465	<i>Lapsu.</i> 2:225. 3:225. 4:124.	<i>latebrosa.</i> 341. 393. 553. 4:73. 5:	<i>11:644. 679</i>
<i>lance.</i> G. 1:397. 3:398	<i>10:750</i>	<i>latebrosa.</i> 434. 7:590. 8:459. 9:69.	<i>latrans.</i> 6:401
<i>lanca.</i> AE. 12:375	<i>Lapsum.</i> 7:374. 10:540. 12:	<i>latebrosa.</i> 516. 579. 10:161. 11:489.	<i>latrans.</i> E. 3:18
<i>lanes.</i> G. 2:394. AE. 12:725	<i>364. 470</i>	<i>latebrosa.</i> 12:432	<i>latransibus.</i> 6:85
<i>ancibus.</i> G. 2:194. AE. 8:	<i>Lapsura.</i> 6:602	<i>latrans.</i> AE. 1:122. 160. 10:	<i>latrat.</i> 8:107
<i>1284. 12:115</i>	<i>Lapsus.</i> G. 3:457. AE. 2:236.	<i>latrans.</i> 210. 12:274	<i>latransibus.</i> AE. 12:757
<i>lanca.</i> G. 3:487	<i>5:86. (c. anguis) 7:349. 12:</i>	<i>latrans.</i> E. 3:93. AE. 2:48. 3:	<i>latrans.</i> 7:698
<i>languebit.</i> 4:252	<i>247</i>	<i>latrans.</i> 533. 4:582. 5:5. 6:136.	<i>latrans.</i> G. 3:412. AE. 6:
<i>languebitus.</i> AE. 11:874	<i>laquearia.</i> AE. 8:25	<i>latrans.</i> 7:505. 10:526. 805	<i>417</i>
<i>languebitus.</i> 10:189. 11:69	<i>laquearibus.</i> 1:726	<i>latrans.</i> AE. 6:43	<i>latrans.</i> AE. 5:157
<i>languebit.</i> 8:436	<i>laqueis.</i> G. 1:139	<i>latrans.</i> 1:686	<i>latrans.</i> 12:7
<i>languida.</i> 12:908	<i>Lareus.</i> G. 3:144. 4:43. AE:	<i>latrans.</i> G. 3:509. AE. 4:454.	<i>latrans.</i> 1:130
<i>laniant.</i> G. 3:514	<i>5:744. 8:8543. 9:253</i>	<i>latrans.</i> 512. 6:118. 7:5. 7:464	<i>latrans.</i> 8:323
<i>laniosa.</i> nom. sing. AE. 12:	<i>latro.</i> 10:619. 11:378	<i>latrans.</i> G. 2:192	<i>latrans.</i> 10:513
<i>606</i>	<i>latro.</i> G. 3:308	<i>latrans.</i> AE. 11:736	<i>latrans.</i> 10:792
<i>lanistum.</i> 4:494	<i>latro.</i> nom. nomen. G. 4:640.	<i>latrans.</i> 8:55	<i>latrans.</i> 8:536
<i>lanistum.</i> G. 3:181. N. tr. 4	<i>verb. AE. 10:494</i>	<i>latrans.</i> 7:400. 10:360. 11:	<i>latrans.</i> E. 6:54. AE. 1:82. 105.
<i>lanistum.</i> AE. 2:660	<i>latro.</i> G. 2:390. AE. 1:465.	<i>latrans.</i> 518. 12:143. 604	<i>2:51. 3:418. 581. 6:42. 7:</i>
<i>lanistum.</i> 3:642. 7. 93	<i>6:669. 12:721</i>	<i>latrans.</i> populi: 5:568. 7:	<i>566. 8:416. 10:314. 778.</i>
<i>lanistum.</i> G. 3:287. AE. 8:	<i>latro.</i> G. 1:385. AE. 2:271	<i>latrans.</i> 716. 10:895. 11:108. 134.	<i>11:524. 649. 12:304. 507</i>
<i>664</i>	<i>latro.</i> G. 1:23	<i>latrans.</i> 302. 402. 603. 618. 621.	<i>latrans.</i> 7:489. N. tr. 4. V.
<i>lanistum.</i> E. 1:51. AE. 10:	<i>latro.</i> AE. 11:338	<i>latrans.</i> 12. 15. 240. 548. 656.	<i>mansuetum.</i>
<i>914</i>	<i>Lari.</i> G. 2:159. Vulgo <i>Lago</i>	<i>latrans.</i> 730	<i>latrans.</i> E. 3:97
<i>Laocoon.</i> AE. 2:45. 201	<i>de Como: quem ob longi</i>	<i>latrans.</i> regis. 6:891. 7:1284.	<i>latrans.</i> G. 1:387
<i>Laocoon.</i> 2:213. 230	<i>rudinem Maximum Poeta</i>	<i>latrans.</i> 407. 585. 11:213. 12:58.	<i>latrans.</i> AE. 6:219
<i>Angues autem, qui Lao-</i>	<i>dixit.</i>	<i>latrans.</i> 137. 567. 693	<i>latrans.</i> 2:586. 10:449
<i>coonta cum filiis miserabi-</i>	<i>Laride.</i> AE. 10:391. 195	<i>latrans.</i> 7:96. 311. 367. 470.	<i>latrans.</i> E. 7:27
<i>literenecarunt, quod exi-</i>	<i>Larua.</i> 11:655	<i>latrans.</i> 8:38. 117. 9:485. 717. 10:	<i>latrans.</i> AE. 11:460
<i>tium Poetis postea, picto-</i>	<i>Larissus.</i> 2:197. 11:404	<i>latrans.</i> 77. 300. 11:193. 129. 12:	<i>latrans.</i> G. 2:412. N. tr. 5
<i>ribus, ac statuaris felix</i>	<i>larva.</i> E. 2:64. 3:64	<i>latrans.</i> 111. 593	<i>latrans.</i> E. 5:55
<i>praeuit argumentum,</i>	<i>Lassa.</i> AF. 2:719	<i>latrans.</i> 7:261. 8:117. 10:66.	<i>latrans.</i> AE. 1:625. 2:232.
<i>Porces & Chariboea nomi-</i>	<i>Lassa.</i> AE. 9:436	<i>latrans.</i> 11:12. 3440. 12:23. 111	<i>273. 512. 306. 775. 12:49</i>
<i>nantur a Quinto Poeta,</i>	<i>lata.</i> G. 3:123. AE. 7:312. 6:	<i>latrans.</i> 7:160. 8:448	<i>latrans.</i> G. 3:288. AE. 2:
<i>qui Homero in Iliade con-</i>	<i>549. 12:374</i>	<i>latrans.</i> 5:588. 7:151. 202.	<i>584. 493. 9:655. 11:708.</i>
<i>summanda successit.</i>	<i>Latagum.</i> AE. 10:697. 698	<i>latrans.</i> 426. 8:601. 10:4. 117. 111.	<i>791. 12:321</i>
<i>Laudonia.</i> AE. 6:447	<i>latam.</i> G. 4:94	<i>latrans.</i> 11:17. 313. 588. 12:11.	<i>latrans.</i> E. 3:48. 4:26. 5:18.
<i>Laomedontae.</i> G. 1:502. AE.	<i>late.</i> G. 1:116. 319. 2:11.	<i>latrans.</i> 448. 556. 823. 837	<i>78. 6:6. AE. 1:609. 8:1287.</i>
<i>4:542</i>	<i>132. 1281. 296. 3:355. 477.</i>	<i>latrans.</i> 1:6. 7:333. 373.	<i>10:282</i>
<i>Laomedontia.</i> 7:105	<i>416. 30. 113. 359. 431.</i>	<i>latrans.</i> 467	<i>latrans.</i> AE. 1:461. 10:378
<i>Laomedontiadem.</i> 3:248. ad-	<i>515. AE. 1:21. 163. 181.</i>	<i>latrans.</i> 7:49. 92. 103. 192.	<i>latrans.</i> G. 2:138. 3:186.
<i>ditur, ut in plerisque a-</i>	<i>564. 2:466. 495. 698. 3:</i>	<i>latrans.</i> 149. 432. 556. 616. 9:	<i>AE. 9:252. 11:125</i>
<i>litis.</i>	<i>538. 4:42. 409. 526. 5:761.</i>	<i>latrans.</i> 388. 11:238. 469. 12:18.	<i>latrans.</i> G. 2:174. AE. 5:394.
<i>Laomedontiadem.</i> AE. 8:158.	<i>6:265. 378. 7:104. 486.</i>	<i>latrans.</i> 161. 195. 285. 609. 657.	<i>751. 7:496</i>
<i>162</i>	<i>82. 568. 1717. 8:14. 24.</i>	<i>latrans.</i> 707	<i>latrans.</i> G. 3:122. AE. 5:138.
<i>Laomedontius.</i> 8:18	<i>598. 671. 9:190. 381.</i>	<i>latrans.</i> 12:192. vocativus	<i>6:823. 8:273. 9:197</i>
<i>Lapidem.</i> G. 1:274. 1:348	<i>517. 10:361. 583. 11:144.</i>	<i>antiquus.</i>	<i>latrans.</i> AE. 6:127
<i>Lapides.</i> E. 6:42. G. 8:62. 2:	<i>601. 11:308. 543. 607.</i>	<i>latrans.</i> 1:6. 3:12. 65. 4:432. 5:	<i>latrans.</i> 9:487
<i>34</i>	<i>929</i>	<i>latrans.</i> 731. 6:67. 89. 793. 7:38.	<i>Latini pro Latini.</i> 1:258.
<i>Lapidosa.</i> G. 2:34. AE. 3:649	<i>latebat.</i> E. 3:20	<i>latrans.</i> 545. 271. 601. 8:10. 14. 10:	<i>270. 6:84</i>
<i>Lapillos.</i> G. 4:194	<i>latebat.</i> AE. 3:636. 6:406. 7:	<i>latrans.</i> 363. 11:141. 361. 431. 12:	<i>Latinaque venit litore.</i> 1:2
<i>Lapis.</i> E. 1:48. AE. 1:593.	<i>69</i>	<i>latrans.</i> 24. 148. 810	<i>Lavina dimensione Bac-</i>
<i>12:906</i>	<i>latebram.</i> 12:189	<i>latrans.</i> 6:887. 8:605. 9:725. 11:	<i>chii qui legunt, inter quos</i>
<i>Lapides.</i> G. 3:155	<i>latebras.</i> G. 2:216. AE. 2:38.	<i>latrans.</i> 465	<i>est Servius, rei veritatem</i>
<i>Lapides.</i> AE. 6:602	<i>55. 10:501. 657. 663</i>	<i>latrans.</i> 1:205. 554. 7:342.	<i>secutum Poetam volunt,</i>
			<i>Lavinum enim a Lavino</i>
			<i>Latini scire, ant. Aeneae</i>
			<i>adven-</i>

INDEX ERYTHRAEI

adventum dicebatur, quod postea *Laurentum* a Lauro ibi inventa a Latino, dum urbem ampliaret; demum *Lavinium* a Lavinia Aeneae uxore nominatum est, & utroque juncto *Lauro-lavinium*. Quanquam Strabo *Lavinium* a *Laurento* dividit, quod tamen aliquando idem facit, & procul a mari tribus miliaribus locat, quum Servius octo. Sunt & qui a Lavinio *Lauro-lavinium* distinguant. Porro Quintilianus hanc lectionem agnovisse videtur, dum libro undecimo, capite quo de prononciatione agit, principium Aeneidos quantum ad ὑπερβαλλόν, ὑπερβαλλόν, vel ὑπερβαλλόν pertinet, usque ad illa verba, *atque altae moenia Romae*; diligenter examinat. Tertio, inquit, *Italiam*, quia interjectio est, *Pato profugus*, & continuum sermonem, qui faciebat, *Italiam*, *Lauro-lavinium*, dividit. Ob eandemque causam quarto *Profugus*, deinde *Lauro-lavinium venit litora*. Ubi jam erit distinctio, quia inde alius incipit sensus. Haec ille, ubi *Lauro-lavinium* bis repetit, ad nativam, ut illi videbatur, lectionem alludens. Reliqua, quum volens, apud eum seges. Priscianus libro octavo, quantum ad praesentem locum attinet, scribit in haec verba: *Vigilius ex sua persona ait: Troia qui primus ab ois Italiam feto profugus Lauro-lavinium venit litora*. Hic enim posuit *venit* pro *venerat*. Intelligit enim Aeneam multo ante venisse ad Italiam. In Iacrobiano item codicibus lib. 5. cap. 2. *Lauro-lavinium* scriptum inveniri licet. Quam lectionem & Tib. Claudius Donatus agnoscit, cujus commentaria in Poetam proximis diebus Neapoli impressa, quum volumus, legere licet. Haec pro lectione *Lauro-lavinium*. Caeterum Hyginus apud Gellium libro decimo, capite decimosexto, ut Poetam de Palinuro, Theseo, Pyrrhoque reprehendit, ita hoc loco *παλαιά* *ἀρχαία*, id est per anticipa-

tionem historiae, quae Poetis familiaris est, ex sua persona dicere potuisse concedit, *Lauro-lavinium*, sicut libro sexto, *Chalcidicoque levis tandem super astitit arce*. Quia Virgilius (ut ipse ait) scribit de Lavinio oppido, & de Colonia Chalcidensi. In quam sententiam Diomedes etiam scribit in 2. his verbis: Et aliter, inquit, prolepsis disputatur, quum id, quod postea ascribitur, ut: *Lauro-lavinium venit litora*. Lavinium enim nondum erat, cum ad Italiam venit Aeneas, ut apud Sallustium, *Mons Sacer*, atque *Avuntinum* insedit; qui mons ob hoc, quod illum plebs insederat, postea Sacer est dictus. In hanc sententiam & nos venimus, nostram etiam hanc ad alias rationem afferentes, quia praeterquam quod *παλαιά*, de qua diximus, poetarum vehementer convenit, praegnans etiam *Lauro-lavinium* verbum significabit, non modo ad Italiam pervenisse Aeneam, atque Lavinium, sed etiam Laviniam uxorem accepisse, & ab ea denominatum oppidum Lavinium, Tenebris sedes statuisse. Quod etiam Juno Romano nomini insultans, conqueritur apud Silium per initia operis his verbis: *Intuleris Latia, sperata me Troia, inquit, Exul Dardaniam, & ista nomina capta Penates: Scriptaque fundavit villas Lavinae Tenebris*. Quam lectionem etiam ante nos amplexati sunt viri doctissimi Domitius, Laetus Pompeius, & alii, ex quibus Hermolaus noster Barbarus, libro Castigationum in Plinium; in vetustis Virgilianis codicibus hanc etiam invenisse attestatus est, quam nescio quomodo eo libentius admiserit, quod Dionysius Halicarnassaeus populus tres in Latio facit, Lavinenses, Laurentes, Lavinianas. Quo tamen argui non potest, Poetam *Lauro-lavinium* formate debuisse, non *Lavinia*. Itaque illud multiplex dubium habet,

quod Gelliani codices & *Lauro-lavinium*. E. 6: 84. 8: 11: 82. *Lauro-lavinium*. AE. 8: 81. *Lauro-lavinium*. G. 2: 118, 133. AE. 2: 113. 3: 91, 7: 59. *Lauro-lavinium*. 10: 775. *Lauro-lavinium*. 10: 863. *Lauro-lavinium*. 10: 439, 700, 810, 814, 839. *Lauro-lavinium*. 10: 810, 841. *Lauro-lavinium*. 7: 649. 10: 426, 434. 790, 902. *Lauro-lavinium*. 8: 361. *Lauro-lavinium*. 5: 837. 9: 125. *Lauro-lavinium*. G. 2: 331. *Lauro-lavinium*. AE. 3: 267. *Lauro-lavinium*. AE. 1: 63. N. tr. 5. Hunc contrarium premere, quod ante dixit. *Lauro-lavinium*. AE. 2: 252. 6: 412. *Lauro-lavinium*. 11: 151. *Lauro-lavinium*. 31: 857. *Lauro-lavinium*. G. 2: 364. N. tr. 5. AE. 1: 121. *Lauro-lavinium*. G. 3: 166. 4: 247. AE. 8: 708. 11: 874. *Lauro-lavinium*. E. 2: 63. G. 3: 245. 4: 408. *Lauro-lavinium*. AE. 3: 466. 5: 166. *Lauro-lavinium*. E. 3: 70. 8: 95. G. 1: 197. AE. 6: 228. 8: 1199. 606. 10: 194. 342. *Lauro-lavinium*. AE. 11: 655. *Lauro-lavinium*. 4: 57. 6: 19. 8: 544. *Lauro-lavinium*. 1: 518. 2: 762. 8: 179. 2: 146. 10: 113. 837. 12: 899. *Lauro-lavinium*. 2: 48. *Lauro-lavinium*. 9: 172. *Lauro-lavinium*. E. 3: 85. *Lauro-lavinium*. 3: 729. 6: 73. 8: 179. 11: 60. *Lauro-lavinium*. 4: 496. *Lauro-lavinium*. 1: 652. *Lauro-lavinium*. 3: 318. 7: 364. *Lauro-lavinium*. E. 2: 51. *Lauro-lavinium*. E. 10: 2. G. 3: 51. *Lauro-lavinium*. AE. 11: 227. 296. *Lauro-lavinium*. 8: 143. 11: 239. *Lauro-lavinium*. verb. G. 2: 44. N. tr. 5. 3: 186. *Lauro-lavinium*. nomen. AE. 11: 819. *Lauro-lavinium*. G. 4: 487. *Lauro-lavinium*. 2: 366. *Lauro-lavinium*. AE. 11: 475. *Lauro-lavinium*. E. 8: 38. *Lauro-lavinium*. G. 2: 152. *Lauro-lavinium*. E. 4: 27. N. tr. 5. AE. 6: 755. N. ibid. 10: 79. *Lauro-lavinium*. praeter. G. 3: 125. 282. *Lauro-lavinium*. E. 10: 42. G. 1: 199. *Lauro-lavinium*. G. 1: 60. AE. 1: 507. 4: 213, 235, 618. 6: 622. 8: 322. 11: 322. 11: 1129. 315, 812. *Lauro-lavinium*. E. 6: 10. *Lauro-lavinium*. G. 3: 510. 4: 174. AE. 2: 159.

IN VIRGILIUM.

1: 159. 6: 110. 7: 1203. 12: 190	letale. AE. 11: 749	letalis. 1: 173. 3: 155. 4: 51. AE. 2: 682. 5: 819. 6: 17. 7: 232. 9: 576. 10: 663. 11: 868. 12: 489	libavit. AE. 5: 479. N. tr. 2. v. delibratum, & tr. de Impropr. 10: 423. 773. 11: 554
legiferat. dativ. AE. 4: 58	letalem. 12: 877	letali. 9: 580	libro. G. 2: 77
legimus. 3: 117. 192. N. tr. 5	letalis. AE. 4: 73	letalia. AE. 4: 73	Liburnorum. AE. 1: 244
legio. G. 2: 180. AE. 7: 681. 8: 605. 9: 1743. 68. 10: 820. 11: 121. 563	Letheae. G. 4: 545	Letheae. AE. 6: 714	Lycast. E. 10: 15. G. 1: 16. 3: 1314. 4: 539. AE. 8: 344
legit. verb. E. 8: 7	Letheae. G. 1: 78. AE. 5: 854	Letheum. AE. 6: 705. 749	Ly Nafio produxit Metamor- phos. 2. Constatque arboribus
legit. G. 1: 373. N. tr. 5. AE. 2: 108. 8: 79. 548. 9: 193. 11: 632. 12: 481	Letheum. AE. 6: 705. 749	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycra reliquerat arva. Nisi
legit. E. 3: 92	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycra legas, ut placet nonnullis.
lego. AE. 3: 706	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycam. AE. 10: 115. 561
legumen. G. 1: 74	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 9: 304
legunt. G. 4: 101. 278. AE. 1: 416. 3: 532. 5: 112. 109. N. tr. 5. 10: 815	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. G. 1: 138
leguntur. E. 2: 18	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 10: 749
Legas. AE. 8: 725	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 8: 8. AE. 1: 551. 3: 461. 4: 103. 5: 150. 796. 8: 579. 10: 46
lembum. G. 1: 201. N. de ge- nere Navig.	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 1: 41
Lemnius Pater, id est, Pal- canus. AE. 8: 454	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 1: 121. 20: 114
Lenax. G. 2: 4: 519	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 7: 557
Lenax. 3: 510	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 12: 786
Lenaxum. AE. 4: 107	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 9: 64. G. 1: 214. 4: 70. 176. 531. AE. 6: 400. 401. 7: 315. 9: 139. 15: 148. 187. 440
leni. 2: 782. 6: 109	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 1: 726
leniant. 4: 518	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 1: 122
leniat. 6: 468	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 8: 74. G. 1: 285
leniat. G. 3: 129	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 10: 126. 12: 1449
lenit. AE. 1: 451. 8: 87	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 4: 146. 375. 6: 334. 7: 721
lenit. 4: 193	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 4: 143. 7: 816
lenis. nomen. 3: 70	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 8: 166
lenia. E. 1: 16. 3: 38. 8: 5	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 7: 67. 9: 12. 12: 37
16. N. tr. 5. 10: 40. G. 3: 108. 7: 564. 11: 650. 829. 12: 489. 773	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 9: 546
lenior. E. 9: 42. G. 1: 265. N. tr. 5. 2: 12	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 11: 773
lenior. AE. 3: 384	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 1: 113
lenior. E. 3: 31	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 3: 18
lenior. scil. tellus. G. 2: 1250	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 8: 468
lenior. AE. 12: 237	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 10: 106. 144
lenior. G. 1: 228. N. tr. 4: 4: 170. 558	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 10: 751
lenior. 4: 41	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 10: 42
lenior. 4: 34. AE. 6: 137. 712. 8: 634. 731. 12: 781	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. G. 4: 339
lenior. G. 3: 281. 4: 160. AE. 3: 31	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 10: 212
lenior. E. 1: 4. N. tr. 5. G. 1: 290. N. tr. 12: 1	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 5: 72. AE. 3: 140
lenior. AE. 9: 339. 10: 454. 713. 11: 6	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 4: 550. 5: 82. 6: 502. 10: 117
lenior. 4: 159. 8: 295. 3: 792	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. G. 4: 367
lenior. E. 4: 22. 5: 27. AE. 3: 113. 10: 157. 253	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 3: 14
lenior. AE. 1: 722. 5: 111. 7: 666. 8: 177. 552. 9: 306	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 9: 345. 556
lenior. G. 2: 271. AE. 7: 115	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. G. 4: 211. AE. 8: 479
lenior. media brevi G. 3: 410. AE. 9: 963	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 10: 155
lenior. G. 1: 308	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 2: 781
lenior. AE. 6: 187. 12: 518	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 9: 11
lenior. 8: 300	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 2: 117
lenior. 6: 804	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 10: 794
lenior. G. 2: 90	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. G. 4: 336
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 9: 571. 10: 576. 580
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 10: 584
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. G. 2: 11. 118. id est, equo ligno. AE. 2: 45. id est, hys. 9: 413. 544
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 8
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 12: 786
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 9: 64. G. 1: 214. 4: 70. 176. 531. AE. 6: 400. 401. 7: 315. 9: 139. 15: 148. 187. 440
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 1: 726
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 1: 122
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 8: 74. G. 1: 285
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 10: 126. 12: 1449
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 4: 146. 375. 6: 334. 7: 721
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 4: 143. 7: 816
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 8: 166
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 7: 67. 9: 12. 12: 37
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 9: 546
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 11: 773
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 1: 113
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 3: 18
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. AE. 8: 468
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 10: 106. 144
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. 10: 751
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lycan. E. 10: 42
	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 603	Lethe. G. 4: 483. AE. 4: 169. 6: 278. 9: 143. 10: 511. 622. 12: 60	

INDEX ERYTHRAEI

- Lignum.* G. 1: 144. 2: 442. AE. 12: 769
Ligures. G. 2: 168
Liquorem. AE. 10: 185. 11: 701
Ligna. 11: 715
Ligustra. E. 2: 18
Litra. E. 2: 45. 10: 25. G. 4: 131. AE. 6: 709. 883. 12: 68
Lilybeta. AE. 3: 706
 Lilybaeum promontorium Siciliae, hodie *Marzale*.
limbo. AE. 4: 137
limen. E. 5: 56. G. 3: 317. AE. 2: 441. 453. N. tr. 5: 5: 316. N. ibidem. 6: 453. 402. 563. 7: 343
limes. AE. 12: 898
limina. G. 2: 504. 511. 4: 188. 257. 358. AE. 1: 389. 448. 707. 2: 366. 480. 518. 567. 634. 752. 803. 3: 91. 155. 347. 351. 371. 616. 626. 4: 713. 102. 645. 6: 115. 525. 575. 696. 7: 121. 491. 611. 8: 145. 232. 362. 555. 9: 648. 10: 117. 620. 11: 29. 235. 167
limine. E. 8: 92. 107. AE. 2: 242. 469. 485. 500. 620. 671. 4: 473. 6: 151. 279. 427. 636. 7: 579. 598. 610. 8: 461. 656. 710. 9: 687. 10: 355. 11: 423. 482. 881. 12: 849
limite. E. 1: 54. G. 1: 126. AE. 2: 697. 9: 323
limitem. 10: 514
limo. G. 1: 116. 378. 4: 45. AE. 6: 416
limoso. E. 1: 49. AE. 2: 136
lympha. AE. 4: 639. 12: 420
lymphas. 1: 701. 9: 23
lymphata. sc. *Amata*. 7: 377
lymphis. 4: 683. 10: 834
linum. G. 2: 188. 4: 428
linus. E. 8: 80. G. 4: 478
lino. id est, retia ex lino contexta. G. 1: 142
Lyncea. AE. 9: 768
lynceus. E. 8: 3. G. 3: 264
lynxis. AE. 1: 323
lino. 5: 510. 10: 784
lingua. E. 7: 28. 3: 388. 508. 4: 525. AE. 8: 634. i. e. *sermone*. 11: 388. 390
linguae. G. 2: 43. AE. 4: 183. 8: 625. volucrum, id est, cantus & garrulus. 10: 177
linguam. G. 2: 94
linguas. AE. 3: 361
linguis. G. 3: 439. AE. 2: 211. 475. 8: 723
lini. G. 1: 77. 723
lino. AE. 12: 120
lino. E. 4: 57
linguam. G. *Interm.* 10: 856
linguant. AE. 1: 517
lingue. 3: 160
linguebat. 3: 140
linguebat. 11: 827
linguent. G. 1: 16. 3: 19. AE. 3: 300. 4: 390. 585. 6: 157. 7: 562. 9: 460. 10: 710
linguentem. 10: 193
linguentes. 7: 676
linguere. 3: 289. 5: 795. 9: 482. 10: 68. 559
lingui. 3: 61
linguimus. E. 1: 3. AE. 3: 124. N. tr. 5
linguis. 10: 509
linguit. 9: 726. 11: 902
linguo. 3: 705. 9: 288. N. tr. 5 12: 875
lingunt. G. 4: 303. AE. 3: 616. 6: 320. 678. 7: 670. 728. 11: 866
linter. AE. 3: 686
linteres cavat arbore. G. 1: 262. N. de genere Navig. Alludit ad Monoxylon, quod & Scapha, a *σκαρην*, quod est cavo & fodio, dicitur.
linunt. G. 4: 39
linus. E. 4: 56. 6: 67
Liparen. AE. 8: 417
liquefacta. G. 1: 473. 4: 36. 555. AE. 3: 576. Ovid. Metam. 7. que produxit: *Thura liquefactum, Indusaque cornibus aura*.
liquefacto. AE. 9: 582
liquefactum. G. 4: 442
liquefactus. AE. 6: 724
liquefactus. 5: 238. 776
liquefactus. 1: 432. N. tr. 5. 9: 679
 Posito etiam pignore contenderim, ita Poetam, non *Liquetia*, reliquisse. Amat enim *Liquetia* & *Liquida* uno sensu variare. Unde *Liquida* mella & *Liquetia* dixit. Sic ergo *Liquetia* flumina appellavit, quum praesertim etiam *Liquetiam* fluvium supra dixerit, *Liquidis* fontibus, & lacubus nominatis. Praeterea, si tertium addere Pado, *Athelique* fluvii voluisset, *Mincium* suum his vicinum adnumerasset potius, quam *Liquetiam* fluvium, etiam si nobilem in Foro Julii. Verum Poeta, quod plerumque fit, posito prius genere, mox transit ad speciem: idque figuratius, quam *Servius* aut alii intellexerint. Ut *Insulte* faciant, qui, dum *Virgilio* unum se putant hic fluvium veluti lucrifacere, de Poetica dignitate huic loco non parum demunt, quem totum exornare hac figura Poeta studuit. Ut omit- tam, *Liquetia flumina*, Min- sam quoque *Virgilianam* numquam dictavisse, sed *Liquetiae*, more suo. Quam- quam invenio etiam *Liquetia*, pro flumine, inserta a litera, non paucos scribere. Vulgo *Livenga*.
liquere. praet. verbi linquo. AE. 3: 213. 12: 168
liquetis. 2: 597
liquefact. E. 8: 80. AE. 8: 446
liquida. G. 4: 102. AE. 7: 699. 10: 272
 Lucretius *Li* ambigue posuit eo versu: *Craffaque conveniunt liquidis, & liquida craffis*.
liquidam. G. 4: 59
liquidat. G. 1: 410. AE. 5: 859
liquidat. E. 6: 34. G. 2: 200. 466. 3: 519. 4: 18. AE. 7: 760
liquidis. E. 1: 59. AE. 5: 525
liquido. G. 1: 404. *nectare*. id est, melle. 4: 164. 384. AE. 8: 402
liquidos. G. 4: 376. AE. 4: 526
liquidum. G. 4: 415. AE. 5: 219. 6: 201. 7: 65
liquit. 4: 71. 5: 93. 275
liquitur. G. 1: 44. N. tr. 5 AE. 9: 811
liquor. G. 3: 484
liquuntur. G. 2: 187. AE. 3: 28. N. tr. 5.
Lysim. AE. 11: 670
 More suo, de fluvii nomine hunc appellat. Nam *Lysis* sive *Liris* per *i*, ut nonnulli scribunt, fluvius est Campaniae, Minturnas praeterfluens, qui & *Glanicus*: hodie *il Garigliano*. Fluminis Minturnensis meminit etiam *Digestorum* lib. 19. *Tit. Locati* & *Conduci*, *L. Item* quaeritur. *Lysim.* AE. 12: 547
Lysimachus. 10: 128
lita corpora guttis pastibus. G. 4: 99. hoc est, maculis notata, & distincta.
litandum. AE. 2: 118
litatis. 4: 50. N. tr. 6. de diff. inter sacrificare & litare.
litum dixerunt. 12: 898
 Lis, qua maxime tribu- nalia obstreperunt, judicum- que aures percelluntur, in istam vocis exiguitatem de- venit. Fuit enim primum a sistendo *Sistilis*, quod si- stendum esset in iudicio ad Praetorem: inde *Sistis*, post *litis*, demum *lis*. Ea- dem deductione & via ad locum devenimus. Nam qui principio fuit a sistendo *Sist- lorus*, post *Sistorus*, ultimo factus est *lens*, perconcine quidem & commode repudiato paulatim verbi con- fragoso sonitu.
lites. E. 3: 108. 9: 14
littera. E. 5: 83. 9: 43. G. 1: 334. 359. 362. 2: 108. 112. 3: 100. 338. 4: 124. AE. 1: 3. 86. 157. 225. 523. 576. 633. 668. 2: 205. 256. 321. 379. 3: 10. 71. 121. 161. 186. 209. 239. 280. 292. 300. 532. 556. 592. 598. 651. 657. 676. 4: 254. 289. 409. 567. 582. 588. 628. 657. 5: 23. 107. 125. 1509. 177. 611. 676. 765. 6: 43. 129. 7: 124. 149. 705. 764. 9: 122. 10: 221. 268. 277. 290. 574. 613. 12: 262. 366. 455
littere. E. 1: 61. 2: 25. G. 12 198. 3: 33. 542. 4: 432. 465. AE. 1: 173. 184. 196. 213. 517. 2: 24. 557. 3: 16. 213. 135. 223. 266. 277. 404. 419. 510. 536. 639. 4: 373. 397. 416. 5: 43. 236. 411. 6: 163. 232. 362. 460. 505. 900. 7: 153. 427. 779. 8: 81. 497. 617. 9: 317. 710. 10: 36. 309. 11: 184. 199. 265
littoreas. AE. 12: 248
littoreis. 3: 390. 8: 49
littoribus. 4: 628. 7: 1
littoris. G. 2: 44. AE. 3: 396
littus. E. 6: 45. AE. 2: 28. 582. 3: 44. 413. 4: 212. 257. 52 163. 6: 6. 7: 198. 215. 226. 798. 11: 261. 622
lituo. 6: 167. hoc locum pro ruba, ut monuit *Avienus* *Servius* apud *Macrobius* *Saturn.* lib. 5. cap. 7. 7: 187
littus. G. 3: 183
littoris. AE. 7: 687
littus. 6: 320
lita. G. 3: 140. 235. 4: 535. AE. 1: 51. N. tr. 4: 2: 495. 698. 3: 414. N. tr. 5: 5: 112. 756. 6: 265. 434. 462. 514. 761. 7: 131. 8: 24. 9: 190. 10: 218
lucanto

IN VIRGILIUM.

lacus. 1: 113, 428. N. tr. 5.
5: 102
lacustris. AE. 5: 109
lacus. 7: 127
lacus. 2: 33
lacus. 12: 145
lacus. 4: 266
lacus. 4: 508. 8: 176
lacus. AE. 4: 174
lacus. 2: 247, 698. 2: 525.
8: 367. 10: 367. 11: 427
lacus. 2: 384. 3: 697. 4: 113. 5:
95. 7: 236. 8: 315, 350. 9:
397. 10: 366
lacus. G. 1: 61. 4: 367. AE. 3:
447. 4: 386. 6: 445. 7: 559
8: 311, 336, 608. 11: 10
lacus. G. 3: 84. AE. 1: 443. 2:
322. 3: 17. 7: 333. 9: 220
511, 723. 12: 506
lacus. G. 1: 52. AE. 1: 332.
2: 725. 3: 181
lacus. AE. 1: 306, 365. N.
tr. 4. 2: 28. 6: 618. *Alba-*
nos. 7: 387
Quid si lacus Albanus? quo-
rum meminit & Horatius.
Albanos prope in lacus Ponet
marmoream sub trabe Cypria.
& Juvenalis, *Utque lacus*
suberat, ubi quicquid di-
tata servat Igne Troianum,
et Vestem colit Alba mino-
rum. De lacu etiam Cice-
ro in 1. de Divinatione:
Quid, quod annalibus habu-
mus, Veientis bello, quoniam
lacus Albanus propter modum
crevisset, Veientem quendam
ad nos hominem profugisse.
Et rursus in sequentibus,
quae, quum voles, apud
eum leges. De hoc eodem
Valerius etiam in 1. ita
scribit, *Subito lacus Alba-*
nus folium Aegui modum ex-
cessit. Atqui Albam inter
magnum hunc & profun-
dum lacum, montemque
excessum, fuisse conditam
nemo est qui ambigat.
Lacus. AE. 3: 399
Lacus. 12: 265
Lacus. E. 3: 69. G. 2: 230.
266. AE. 1: 425. 2: 613.
3: 109, 313. 4: 506. 5: 155.
115, 258, 315, 442. 6: 507.
7: 158, 477, 677. 8: 533, 346.
9: 237, 456. 11: 112, 531
Lacus. G. 1: 33. 2: 177. 4: 296.
AE. 1: 59, 459, 530. 2: 30,
71. 3: 191. N. tr. 5. 4: 319,
481. 5: 491. 6: 381, 540.
670. 7: 411, 563. 8: 46. 11:
180. vide *litem*.
Lacus. E. 3: 72. AE. 1: 614.
3: 310. 6: 189. 7: 357. 9: 5

lacus. G. 1: 498
lacustris. AE. 4: 105
lacustris. 6: 661
lacustris. G. 4: 444. AE. 4: 277.
5: 14, 101, 400. 8: 404. 9:
319. 11: 461
lacustris. E. 5: 37. G. 3: 154
lacustris. E. 4: 61. G. 2: 46, 1279.
3: 342. AE. 1: 341, 1: 483,
780. 3: 383. 4: 193. 5: 158,
783. 6: 411, 645, 715, 745.
766. 7: 46, 700. 8: 186, 488.
10: 197. 11: 544, 667. 12:
386, 510
lacustris. AE. 12: 481
lacustris. 1: 341. 7: 351. 11:
576
lacustris. 5: 620. 6: 321, 628
lacustris. 5: 256, 535. 7: 166.
12: 44
lacustris. 3: 169. 6: 764. 9:
650
lacustris. 1: 715
lacustris. 2: 525
lacustris. 8: 498. 12: 420
lacustris. G. 3: 427. AE. 1: 271.
4: 467. 5: 597
lacustris. AE. 3: 714
lacustris. 4: 463
lacustris. E. 4: 13. G. 1: 358. 2:
163. 3: 125, 477. 4: 70. AE.
1: 13, 312, 52. 2: 711. 3:
556, 703. 5: 23, 133, 158,
318, 406. N. tr. 5: 428, 866.
6: 316, 373, 476. 7: 288,
516, 701. 8: 92, 623. 9:
322, 556, 572, 771. 10:
224, 317, 572, 716, 721,
754, 843. 11: 94, 214, 387,
606, 617, 769, 860, 909.
12: 44, 52. N. ibid. 452,
470, 480
lacustris. G. 3: 100
lacustris. G. 2: 197. AE. 3:
415
lacustris. G. 2: 101, 320. AE. 2:
528. 3: 383. 7: 73. 8: 662.
9: 229. N. tr. 5: 415. 11: 907
lacustris. 1: 641
lacustris. G. 3: 238. 4: 192.
AE. 1: 262
lacustris. E. 1: 10, 68. G. 3: 54
N. tr. 5: 506, 565. AE. 1:
159, 175, 395, 703. 2: 26,
109, 697. 3: 116, 229, 412.
5: 90, 320, 551. 6: 409, 482.
754. 8: 412, 722. 9: 94, 511
10: 769. 11: 79, 143
lacustris. E. 9: 51. G. 1: 367.
AE. 3: 344, 430. 5: 111,
276, 8: 95. 10: 549
lacustris. E. 3: 79. 9: 56. G. 1:
293. 2: 80. N. tr. 5: AE. 1:
186, 749. N. ibid. 3: 160,
487. N. tr. 5: 4: 693. 9: 395.
10: 740. 12: 354
lacustris. AE. 11: 317

lacustris. 11: 458
lacustris. G. 3: 431. AE. 12:
475
lacustris. E. 6: 75. AE. 4: 337
lacustris. AE. 5: 842
lacustris. 6: 76
lacustris. E. 8: 22
lacustris. AE. 7: 118. 8: 152.
10: 347
lacustris. 6: 125, 266, 562
lacustris. 10: 907
lacustris. 2: 91. 4: 595
lacustris. E. 5: 28. AE. 1:
711
lacustris. G. 3: 107. AE. 1: 156,
477. 2: 173. 5: 146. 9: 318.
12: 469, 624
lacustris. AE. 9: 707. 12: 432
lacustris. 10: 485. 11: 925
lacustris. 3: 167. 5: 260. 7:
640. 8: 211, 621. 10: 553.
11: 692. 12: 188, 98, 376
lacustris. G. 2: 84
lacustris. 3: 394
lacustris. AE. 10: 32
lacustris. 11: 444
lacustris. 12: 145
lacustris. 2: 474. 5: 335
lacustris. 5: 84. 7: 333. 11:
716
lacustris. 10: 592
lacustris. 10: 575, 577, 586
lacustris. G. 4: 52, 55, 298, 472,
490. AE. 1: 588. 2: 470,
590, 694. 4: 315, 186. 5: 105.
6: 270. 8: 247. 9: 153, 461
10: 257
lacustris. 6: 383
lacustris. G. 1: 445. 2: 140. 3:
402, 551. AE. 2: 471, 562,
698. 4: 452. 5: 86, 631, 692.
6: 435. 9: 338. 10: 704, 855.
11: 183. 12: 115, 660, 873
lacustris. 5: 554. 6: 603. 8: 660.
11: 693
lacustris. 6: 825
lacustris. E. 10: 37
lacustris. AE. 10: 137. 11: 143
lacustris. 9: 570
lacustris. G. 1: 109
lacustris. AE. 8: 306. 7: 626
lacustris. G. 3: 205, 459. AE.
3: 585
lacustris. E. 8: 17. AE. 2: 801.
8: 589
lacustris. 3: 324
lacustris. G. 4: 243
lacustris. E. 4: 10
lacustris. G. 4: 340
lacustris. 3: 60
lacustris. G. 4: 533. AE. 5: 678. 6:
118. 564, 678, 711. 7: 142,
778. 9: 205
lacustris. G. 3: 181. 4: 543. AE. 1:
450. 1: 302. 6: 159. 7: 14,
95, 800. 8: 104, 123. 271.
9: 3: 548, 673. 11: 456

lacustris. E. 8: 86. 10: 58. G. 1:
476. 2: 122, 438. 3: 129, 146.
4: 364. AE. 1: 693. 6: 13,
154, 195. 7: 11, 82, 697.
12: 740
lacustris. G. 2: 161
Martialis primam corri-
puit *Ostrea in sumis Aegae*
saturata Lurino.
luculentus. AE. 8: 89
luculentus. 12: 781
luculentus. 4: 695. 5: 220
luculentus. 1: 53
luculentus. G. 2: 526. AE. 6:
643. 7: 28
luculentus. AE. 12: 387
luculentus. 7: 324
luculentus. 2: 12, 26, 92, 298. 10:
189, 871. 11: 38, 350. 12:
277, 594. 620, 667, 805
luculentus. 6: 869
luculentus. G. 4: 350. AE. 2: 369.
3: 713. 6: 1273. 9: 452, 500.
10: 755. 11: 62, 139. 214
luculentus. G. 4: 468, 546, 553.
AE. 7: 29. 8: 342, 601
luculentus. E. 6: 73. AE. 1: 453. 3:
681. 7: 761. 6: 139. 8: 507.
9: 86
luculentus. 10: 632
luculentus. E. 1: 10. 6: 1, 28. AE.
6: 632
luculentus. AE. 4: 319
luculentus. G. 4: 22
luculentus. 2: 381
luculentus. AE. 6: 75. N. tr. 2.
Silius Italicus in 6. ait,
Ludibrium necis borefenscens vlt
aspera ponti. Ubi di corripuit.
ludicra. 12: 764
ludicra. 8: 412. 3: 280. 5: 605.
8: 717
ludicra. 7: 442, 453
ludicra. E. 7: 17. G. 3: 379. 4:
105. AE. 5: 593, 674. 6:
643. 7: 380. 9: 167
ludicra. AE. 5: 113
ludicra. 9: 338
ludicra. G. 1: 363. 2: 386. 4:
107. AE. 1: 397. 5: 595. 11:
497
ludicra. E. 9: 39. 10: 606
ludicra. AE. 12: 695
ludicra. 3: 139. 7: 354
ludicra. 11: 849
ludicra. 1: 136
ludicra. 2: 85
ludicra. 6: 441
ludicra. 11: 287
ludicra. 10: 273
ludicra. G. 1: 501
ludicra. 4: 454
ludicra. AE. 11: 841
ludicra. G. 3: 87
ludicra. AE. 1: 590. 2: 683. 3:
600, 615, 652. 4: 80. 6:
363, 680. 8: 22. 9: 75
ludicra.

INDEX ERYTHRAEI

- lunina*. E. 1:61251. 2:432. Hinc *lustramentum*, purgatio ipsa facta, aut per sacrificium, aut venficium, aut incantationem. Marcellus lib. Digestorum 48. Titul. ad legem Cornelianam, de sicariis & venficis, l. ejusdem, *Alie*, inquit, S. C. *officium est*, ut *Pigmentarii*, sicut tamen *Cicutam*, *Salamandram*, *Aconitum*, *Pityocampas*, aut *Euprestin*, *Mandragoram*, & id quod *lustramenti causa*, de *devint Cantharidas*, pernotantur *hujus legis*. Quae verba ideo libenter recitavimus, ut duas voces, *Pityocampas*, aut *B. hystum*, perperam in vulgatis codicibus scriptas, in *Pityocampas*, aut *Euprestin*, nativa vocabula videremus, Plinii maxime lectione edocui. Is lib. 23 cap. 4. ait: *Ex aqua contra Cantharidas*, *Euprestin*, *Salamandras*, *Pityocampas*. Et supra cap. 2. *Ufus contra Cantharidas*, *Euprestin*, *piceatum erucas*, quas *Pityocampas* vocant, *Salamandras*, & contra mordentia venenata. Idem lib. 29 cap. 3. *Eadem Pityocampis in picea nascentibus*, eadem *Euprestin*, similiterque praeparantur.
- lustras*. AE. 3:377
lustris. 9:96
lustris. 11:283
lustrum, verbum E. 2:12. N. tr. 5. AE. 2:564754
lutea. AE. 7:26. N. de gen. vest.
luteola caltha. E. 2:50
Sane qui putant *Caltham* veteribus fuisse florem, quæ modo *Caryophyllon* vocamus, hoc epitheto redarguuntur. *luta*. E. 4:44. N. ibid.
lux. E. 7:43. N. tr. 4. AE. 1:3062:281,668. 3:117,311. 8:170. 9:110,355,731. 10:244. 11:210. 12:669
luxm. G. 3:135. AE. 1:6374:293. 6:605
luxuria. G. 1:191. N. tr. 5
luxurians, sc. equus. AE. 11:497
luxuriat. G. 3:81. N. lib. de const. gen. ver.
luxuriem. G. 1:122. N. tr. 5
- M.
Macer. E. 3:100
Machon. AE. 2:263
- machina*. 2:46. 151, 237. 4:89
machr. G. 5:129. AE. 3:390
machis. G. 4:255
machabam. AE. 3:21
machabat. 2:202. 7:93
machabis. G. 4:546
machant. AE. 4:57. 5:101
machantur. 11:197
macharo. 6:38
machas. 8:294
machat. 8:25, 544. 10:413
machatos. 2:667
machaverat. G. 3:489
machavit. AE. 3:118
machæ novæ virtute puer. 9:641
Id est, magis aucte. Nam *Massare* est magis auctare, hoc est, augere. Et est verbum sacratum. *Massæ* vero frequentissime veteres cum virtute conjunxerunt. Cicero. Tusc. Quæst. lib. 1. *Massæ virtute*, ego enim ipso cum eodem ipso non invitum erraverim. & ad Atticum, lib. 12. *Massæ virtute*, mihi quidem gratum, &c. Idem de Republ. *Fecimus laudibus*, *massant hominibus*. Aelius Philoſteta, ut dixi, *Massæ his armis*, *Massæ virtute patrum*. Lucili. Satyr. lib. 5. *Massæ inquam virtute*, *semperque his versibus esse*. Turpilii Bethonibus, *Massæ virtute esse*. Pacuvius Doloresse, *Massæ esse virtute*, *operaque omnesque approbo*. Vide N. Marcell. lib. 1. v. Adolere.
- maculae*. G. 1:454
maculant. AE. 3:29
maculati. 10:851
maculis. G. 1:441. 3:563. 389. 4:92. AE. 4:643. 5:566. 9:49
maculosar. AE. 1:323. N. tr. 5
maculosus. G. 3:427. AE. 5:87
madefecerat. 5:330
madent. G. 3:429. AE. 9:334
madentem. 4:216. 5:354
madentes. 12:100
madetent. sc. *semina*. G. 1:961
madescunt. AE. 5:697
madet. 12:691
madida. 5:179. 6:359
Meandro. 5:251. N. tr. 3
Marcenat. G. 1:2. 2:41. 3:41. 4:2
Maenala. E. 10:55. G. 1:17
Maenalus Arcadiae mons est, & fluvius, a Maenalo Lycaonis filio, ut tradit Stephanus. Pro monte ve-
- ro, *Maenala* numero multitudinis, neutro genere dicimus. Similiter Taygetus, Pangaeus, & pleraque genus mutant in plurali.
- Maenallus*. E. 8:121, 253, 319. 36, 42, 146, 51, 57, 61
Maenalus. E. 8:12. 10:15
Maenonia. 4:216. 10:141
Maenoniar. 8:499
Maenonides. AE. 11:759
Maenonii. G. 4:380
Maenonis. AE. 9:546
Maenonis. 10:337
Maenonia. G. 3:349. AE. 6:799
Ovid. 1. Trist. Longior antiqua *Maenonia* byzanti. Diphthongon corripuit, quia excipitur a vocali.
- Maenul*. E. 3:90
magalia. AE. 1:421. 4:259
mage, id est, *magis*. 10:481
magicas. 4:493
magis. E. 8:66
magis. E. 1:11. 8:49. G. 2:91, 401, 451. 2:195, 229. 3:179, 183, 209, 272, 309. 396, 451. 4:148, 111, 421. AE. 1:15. 2:200, 299. 4:31, 451. 5:29, 94, 725. 6:79, 470, 718. 7:787. 9:688. 12:46, 71, 218, 239, 406, 940
magis, ac *magis*. 12:406.
Hoc loco non dissimulanda videtur frequens illa ratio loquendi jurisconsultorum, quum scribunt: *Es magis est*, ut *dicamus*, &c. Sed & illa alia, quam semel invenio, non fuit silentio praetereunda, ut ita aliquando ad Jurisconsultos meos, jure quodam postliminii revertar. Papi-nianus Digestorum lib. 57. cit. ad legem Julianam de Adulteris, L. Si adulter. Nam & *Divus Pius*, inquit, in haec verba rescriptit *Apollonio*: *Et qui uxorem suam in adulterio deprehensam occidisse non negat*, ultimum supplicium remitti potest. Difficillimum enim est justum dolorem temperare, & *magis*, quia plus fecerit, quam quia se vindicare non debuerit, puniendus sit. Sufficit igitur, si humilis sit, in opus perpetuum tradi: si quidem honestior, in Insulam relegari. Quod rescriptum libenter recitavimus, propter jam vulgo receptam falso opinionem, licet e-

IN VIRGILIUM.

licere omnino Christiano viro deprehensam in adulterio uxorem impune interficere: quum tamen ne Romano quidem marito, & Deorum cultori, id esset hoc Rescripto, aliisque legibus usquequaque impune permissum.

magister. AE. 1:115. 5:176, 391
magistra. 8:442. 12:427
magistratus. accus. plur. A. E. 1:426
magistri. G. 1:118, 185, 445; 549. 4:283. AE. 5:669. 12:717
magistris. G. 2:529. AE. 5:562
magistro. E. 3:101. AE. 5:224, 867. 6:333. 8:515. 9:370
magistro. E. 1:33. AE. 9:173
magistrum. E. 5:48
magna. E. 1:141, 48. G. 1:169, 190. 2:173. 3:54. 12:193, 332, 369. 4:174, 366, 454. AE. 1:496, 664. 2:6, 401. 16:1, 251, 295, 370, 613, 781. 3:63, 160, 196, 264, 614. 6:33, 697. 4:336, 654. 5:76, 241, 245, 345, 412. 449, 707. 6:53, 71, 451, 506, 544, 619, 864. 7:4, 302, 311, 432. 8:65, 199. 9:265, 561. 10:53, 121, 187, 11:55, 126, 181, 469, 478. 12:34, 437, 580, 806
magnae. G. 1:338. AE. 3:437, 5:751. *serui. sc. matris Eumenidum*. 6:250. 7:629. 12:116, 168
magnam. AE. 1:569, 4:345. 6:11, 30:872. 9:332. 10:835. 12:671
magnanimus. nominat. pl. 10:139
magnanimitas. 5:17
magnanimitas. 6:547. 12:144, 178
magnanimo. 10:163
magnanimitas. de apibus. G. 4:4
magnanimum. AE. 1:260. 9:104. 10:771
magnanimum genit. plur. G. 4:476. AE. 3:704. 6:307
magnanimitas. AE. 5:407
magnas. 3:106. 4:173, 187. 12:473
magne. AE. 1:241. 6:841. 9:495. 11:7. 410
magni. E. 4:12. 8:6. G. 3:91. AE. 3:104, 286. 4:231. 5:45, 99, 714. 6:166, 341. 7:1707. 8:9, 856.

9:101, 115, 787. 10:6, 144, 437, 810. 11:170
magnis. G. 1:162, 334. 4:76, 154, 176. AE. 2:128, 233. 3:12, 159, 216, 349. 4:668. 5:341, 341. 6:82. 8:638, 878. 9:711. 10:474. 11:448. 12:296, 390
magne. E. 6:56. G. 1:13, 190, 381, 407. 2:127, 458. 3:194, 306, 375. 4:439. AE. 1:55, 124, 148, 171, 288, 344, 509, 675. 2:58, 104. 12:2, 193, 610. 3:42, 211, 330. 4:160, 393, 448, 532. 5:207, 362, 537. 6:175, 727, 749, 857. 7:34, 146, 179, 461, 587, 677. 8:103, 711. 9:197, 791. 10:356, 377, 381, 478, 503. 11:295, 400, 662, 811. 12:399, 687, 692
magnus. AE. 1:634. 7:18. 11:269. 12:649
magnos. E. 4:12, 48. G. 1:140. 2:169. 260. AE. 1:269, 724. 5:421. 6:671. 8:341. 9:258
magnam. E. 4:49. 6:32. 7:6. G. 1:158. 2:38. 3:28, 205. 158. 4:79, 388. AE. 1:300. 601, 716. 2:199. 3:284, 515. 4:94. 5:148, 414, 618. 6:28, 78, 122, 526, 583, 790, 813. 7:80, 412, 706. 9:82, 186, 346, 705. 10:11, 459, 464, 507, 547. 11:47, 123, 234, 438, 694
magnus. E. 3:114. 4:15, 36. G. 2:327, 338. 3:69, 223. 4:106, 560. AE. 5:533. 9:208, 654. 10:159, 763. 11:455
Mago. AE. 10:521
Majagennum. 1:127. id est, Mercurium. 8:138
Pobis Mercurius potest esse, quem candida Maja Cylleus gelido conceptum vertice fudit.
At Majam (audis si quidquam credimus) Atlas, Idem Atlas generat; coeli qui sydera tollit.
Unde Martianus Capella in nuptiis Philologiae, & Mercurii, *Majagenam* vocabulum composuit.
Maja candida. AE. 8:138.
Petrus interpretatur Atratus, πέρων. Nam quam πέρων dicunt, candidam nostri vocant. Claud. per. initia. 2. de sa-

pu Proserp. *Candida* Parthasi post hanc regina Lycari.
Majae ante occas. G. 1:225.
de Maja plura leges apud Macr. Sat. lib. 1. cap. 21.
Majam. AE. 8:140
majestate. 12:820
majore. E. 5:4. G. 1:416. AE. 1:545. 2:773. 6:49. 7:44. 8:557. 12:429
majore. E. 4:1. G. 2:434. AE. 4:308. 14:811. 12:814
majore. 3:37. 10:438
majorem. 7:186
majores. E. 1:84. G. 2:151
majoribus. AE. 3:374
maioris. 12:560
maius. E. 3:35. 5:53. AE. 2:199. 7:45. 186. 12:144
mala. E. 1:51. 3:11. 7:28. G. 1:150. 3:416. AE. 2:471. 6:278
mala. E. 1:51, 3:71. nuptiale pomum intelligit, de quo vide Hermolaum in *Clarea*. Corol. lib. 1. 3:71. 6:6. 28:37, 53. G. 2:33
malae. AE. 3:121
malae. prima longa. AE. 3:436. 11:681
malae. prima longa. AE. 9:751. 10:314
male. adverb. G. 1:305, 360. 448. 3:149. AE. 2:123, 735. 4:8
Malaeque sequacibus audis. AE. 5:103
Lo Statius produxit in y. Theb. *Destinat*, & rancor circumsonat ira *Malae*. Alii Maronem sequutus corripuit: *Arripit ex templo Malae de Valle resurgens*. Vulgo nautae *Capo Malio*. *malefida*. AE. 2:11
malefana. 4:8
malefana. 6:178
malis felicitas. G. 1:127
Medicum intelligit, de quo lege apud eundem Barbarum, ibidem.
malis. AE. 1:630. 2:97. 3:663. 6:93. 10:510, 843. 12:480
malis arboris. AE. 5:504
Jabolenus Jurisconsultus titulo illo aureo, qui est de verborum & rerum significatione, Digestorum lib. 59. *malum*, inquit, *navis esse partem, artemum autem non esse*, *Labro* ait, & verius est. quia plerumque navis sine malo inutilis esset, ideoque pars navis habetur. *artemum* autem magis addita-

mentum, quam pars navis est. Dicitur autem malus, exclusis Galepinis ineptiis, quia integer arboris truncus, qui sit potissimum abies aut picea, ex sylvis ad hunc usum petatur, ut in libello etiam diximus, cui Navis titulum fecimus. Et quoniam *Malus* frequentissima arbor est, placuit Latinitati ab hac *Malum* potius appellare: sicut rursus verbum Latinum, *Pomum*, quo omnes omnium arborum foetus significatur, praesertim qui non sunt duri corii, vulgo pro fructu mali tantum usurpamus. Hanc sententiam confirmat ejusdem rei *Arboris* appellatio, quam mire poeta cum malo conjuncta hunc pro eo instrumento, quod navi deservit; illum pro materia ipsi mali accipiens: quare in arbore mali, dixit sagittam infixam, quod non aeque recte in malo arboris diceretur. Arboris autem appellatione in hoc sensu frequenter utuntur juris civilis auctores: Papinianus ad Legem Rhodiam, de jactu, *Com autem arbor, vel aliud navis instrumentum, remanendi communis periculi causa, dejectum est, Contributio debetur*. Hermogenes infra eodem titulo, *Arbor caesa, ut navis cum mercibus liberari possit, aequitas contributionis habeat locum*. Et Julianus l. sequenti. *Navis*, inquit, *adversa tempestate depressa, jactu fulminis densis armamentis & arbor & antenna, Hippocentem delata est*. Ubi, *Idem fulminis*, corrige & *Antenna* numero unitatis dici animadvertit, contra Grammaticorum praescripta. Vulgo quoque *Arborum* nuncupamus, secuti Juris prudentum usum frequentiorum, quibus bonam partem linguae nostrae vernaculae non minus fortasse debemus, quam sacrosanctis illis Biblicis libris, quorum portionem quotidie, Sacerdote recitante, audimus, ut in Stico docemus.
maliferar. AE. 7:740
maligna. 6:270
maligui. G. 1:179. AE. 1:152. 5

INDEX ERYTHRAEI

<i>maignis</i> . 5: 654	<i>manus</i> . AE. 10: 696	<i>Mantus fatidicus</i> : genit.	Lactantius prodit, Cir-
<i>maignis</i> . G. 3: 159	<i>manent</i> . E. 2: 15. AE. 12: 57.	singul. 10: 199. Probus	cen, quom primum ex hu-
<i>maignis</i> . E. 10: 61. AE. 3: 198.	3: 447. 5: 149. 6: 71. 10: 438.	Valer. per initia Catho-	manis excesserit, Maricam
4: 549. 6: 12. 6: 95. 3: 65.	12: 61	licorum.	Minturnensium numen ef-
5: 12	<i>manere</i> . AE. 2: 194	<i>manu</i> . G. 1: 179. 199. 2: 156.	fectam. Hinc Latinum Poe-
<i>maignis</i> . G. 3: 168. AE. 3: 1257.	<i>manerent</i> . 4: 143	3: 12. 176. 195. 420. 4:	ta Maricae filium canit, &
7: 114. 12: 755	<i>maneris</i> . 2: 56. 8: 643	230. 329. AE. 1: 187. 3: 13.	quem Circes apud Hesio-
<i>maignis</i> . verbum. G. 3: 69	<i>maneris</i> . 4: 312. 10: 619	2: 239. 320. 434. 459. 530.	dum legimus. Hoc autem
<i>maignis</i> . AE. 4: 108	<i>manes</i> . G. 1: 243. 4: 469. 505.	645. 717. 3: 372. 624. 4:	scholiolo tot Servii amba-
<i>maignis</i> . 10: 53	AE. 3: 303. 563. 4: 343. 387.	344. 544. 589. 5: 242. 460.	ges, quibus in re satis aper-
<i>maignis</i> , id est, poma. 3: 64	427. 490. 5: 99. <i>conjugis</i> ,	487. 496. 6: 146. 435. 835.	ta se, teque Lector invol-
id est, <i>arboris natis</i> . 5: 489	<i>sc. Enydris</i> . 6: 119. 506.	7: 143. 455. 604. 621.	vit, facile extricabis.
<i>maignis</i> . G. 2: 168. 10: 110	743. 896. 8: 246. 10: 34.	664. 688. 8: 116. 124.	<i>marinus</i> . G. 2: 161
<i>maignis</i> . AE. 4: 198. 6: 537.	39. 514. 820. 11: 181. 12:	220. 289. 294. 662. 694.	<i>marinis</i> . E. 6: 78
542. 739. 9: 538. 11: 180.	646. 884	9: 95. 145. 558. 592. 702.	<i>marinus</i> . G. 2: 160
261	<i>manet</i> . G. 1: 168. 2: 294. 4:	738. 773. 10: 80. 264. 620.	<i>marinus</i> . 2: 168
<i>maignis</i> . G. 2: 70. AE. 5: 829	208. AE. 11: 26. N. tr. 5: 4:	886. 11: 116. 289. 453.	<i>Maris</i> . 2: 169
<i>maignis</i> . AE. 8: 123. 12: 197	449. 7: 314. 319. 401. 9:	484. 505. 552. 578. 650.	<i>maris</i> . E. 4: 51. 6: 33. G. 12:
<i>maignis</i> . E. 11: 16. G. 1: 119.	299. 10: 630. 696. 770.	676. 816. 893. 12: 98.	29. 3: 341. 4: 222. AE. 1:
AE. 4: 174. 6: 736. 7: 175.	N. ibidem.	155. 165. 317. 442. 602.	598. 2: 780. 3: 495. 528.
12: 407	<i>manibus</i> . G. 2: 45. 149. 366.	605. 627. 692. 774. 903.	5: 616. 768. 799. 7: 302. 8:
<i>maignis</i> . 5: 487. 544	415. 377. 405. AE. 1: 424.	904. <i>Mannus</i> <i>lrvu</i> & <i>lon</i>	692. 10: 57. 221. 377. 695
<i>maignis</i> . E. 8: 41. 83. G. 2: 1243.	701. 2: 167. 192. 220. 296.	<i>ga accipere</i> , quid sit apud	<i>maris</i> . E. 8: 30
3: 425. <i>sc. Pygmalion</i> . AE. 1:	3: 606. 4: 105. 5: 17. 5: 179.	Jureconsultos, in eorum	<i>maris</i> . AE. 4: 35
352	429. 811. 818. 6: 360. 583.	Indice dicabimus.	<i>maris</i> . 3: 297. 4: 103
<i>maignis</i> . <i>C. natus</i> <i>Servit</i> . 5: 505	606. 883. 7: 237. 8: 426.	<i>manum</i> . G. 4: 114. AE. 2: 315.	<i>maris</i> . 4: 536
<i>maignis</i> . 1: 492	442. 486. 9: 332. 476. 10:	3: 659. 4: 403. 7: 43. 490.	<i>maris</i> . G. 3: 25. N. tr. 7
<i>maignis</i> . G. 3: 510. 11: 37	81. 280. 11: 16. 74. 419.	573. 9: 11. 44. 71. 577.	<i>maris</i> , id est, <i>mare</i> . 12:
<i>maignis</i> . AE. 3: 193	861. 12: 85. 173. 278.	690. 792. 10: 419. 876.	254
<i>maignis</i> . G. 3: 310	327. 348. 471	11: 245. 450. 12: 60. 345.	<i>maris</i> . E. 7: 31. G. 3: 13.
<i>maignis</i> . 11: 485	<i>manus</i> . AE. 3: 63. 10: 828.	423. 480. 678	AE. 4: 457. 6: 69. 843. 7:
<i>maignis</i> . AE. 3: 43	11: 689	<i>manus</i> . E. 8: 48. G. 3: 455.	18. 718. 10: 108
<i>maignis</i> . 6: 74	Lucretius prima correpta	AE. 1: 455. 487. 592. 2:	<i>maris</i> . G. 4: 523
<i>maignis</i> . 3: 50. N. tr. 5	dixit, <i>Et nigras manant pe-</i>	291. 57. 189. 681. 793. 3:	<i>maris</i> . AE. 4: 392. 6:
<i>maignis</i> . G. 2: 129	<i>cudes manibusque Deisque</i> .	42. 177. 217. 490. 498.	719
<i>maignis</i> . E. 5: 141. AE. 3: 1444	<i>manicas</i> . AE. 2: 146. N. tr. 5:	592. 4: 665. 5: 419. 436.	<i>maris</i> . E. 7: 33
4: 112. 8: 506	9: 616	623. 6: 35. 33. 37. 314.	<i>Maris</i> . AE. 6: 471
<i>maignis</i> . AE. 4: 1270. 357. 6:	Vincula manuum, vul-	496. 660. 683. 701. 7:	<i>Maris</i> . 7: 750
116. 7: 1267. 9: 382. N. tr. 5:	go <i>Manus</i> , sicut <i>Pedicae</i>	182. 711. 710. 795. 806.	<i>Mars</i> . G. 1: 511. 2: 1283. AE.
301. 840. 11: 176. 875	pedum, quas vernaculus	8: 328. 486. 9: 115. 309.	7: 304. 7: 717. 10: 280
<i>maignis</i> . E. 5: 36	sermo <i>Cippi</i> , transporta-	325. 396. 561. 579. 801.	<i>Mars</i> . 7: 758
<i>maignis</i> . AE. 11: 23	tis syllabis mediaque inter-	10: 164. 167. 294. 320.	<i>Mars</i> . 10: 544
<i>maignis</i> . 3: 627	cepta, vel quasi <i>Cippi</i> . vi-	333. 376. 433. 498. 566.	<i>Mars</i> . G. 2: 167
<i>maignis</i> . G. 2: 50. AE. 9: 214	de <i>Stokum</i> . Lucil. l. 30. Si	667. 672. 868. 11: 34.	<i>Mars</i> . AE. 1: 174. 2: 333.
<i>maignis</i> . AE. 4: 135. 9: 340	<i>laqueis</i> , <i>manicis</i> , <i>pedicis</i> ,	81. 259. 283. 311. 329.	7: 540. 8: 495. 9: 518. 10:
11: 669	<i>mens</i> <i>irretita est</i> .	379. 467. 519. 568. 597.	22. 137. 11: 899. 12: 19
<i>maignis</i> . E. 8: 93	<i>manicis</i> . G. 4: 439	12: 110. 232. 258	410. 497
<i>maignis</i> . AE. 7: 179	<i>manifesta</i> . AE. 2: 309. 3: 175	<i>manuum</i> . AE. 3: 486	<i>Mars</i> . 2: 440. 6: 165. 7:
<i>maignis</i> . adverb. G. 2: 440. 2:	<i>manifesti</i> . 3: 151	<i>mapalia</i> . G. 3: 140	582. 603. 9: 766. 12: 108.
462. 4: 185. adi Mac. Sat.	<i>manifestis</i> . 8: 16	<i>Marsellus</i> . AE. 6: 856. 883	187. 712
lib. 4. c. 3.	<i>manifesto</i> . 4: 358. 11: 231	<i>Mars</i> . E. 2: 16. 8: 58. G. 2:	<i>Mars</i> . 8: 433. 11: 153
<i>maignis</i> . AE. 3: 325	<i>manifestus</i> . G. 2: 246	158. 4: 162. 173. AE. 1:	<i>Mars</i> . E. 9: 12. AE. 7: 182.
<i>Magnis</i> verbum, contra pri-	<i>manipuli</i> . AE. 11: 870	224. 236. 246. 280. 3:	11: 661
nam habet correptam,	<i>manipuli</i> . G. 3: 297. AE. 11:	196. 290. 695. 4: 566. 5:	<i>Mars</i> . E. 10: 44. G. 3: 91. 4:
& extremam producit.	463	175. 618. 778. 808. 7: 25.	346. AE. 7: 550. 608. 8:
Naso: <i>Nymphæ</i> <i>proter</i> <i>Pe-</i>	<i>manipulus</i> . 2: 400	32. 519. 802. 810. 8: 149.	516. 557. 9: 584. 12: 790
<i>maignis</i> .	<i>Manilus</i> . AE. 8: 652	10: 358. 12: 198. 452	<i>Martius</i> . G. 4: 71. AE. 9:
<i>maignis</i> . AE. 1: 405. 6: 757	<i>manis</i> . 6: 48	<i>Martius</i> . G. 2: 91	566
<i>maignis</i> . 2: 160	<i>manis</i> . 3: 615	<i>Mari</i> . E. 4: 18. AE. 1: 84. 110.	<i>maignis</i> . E. 8: 65
<i>maignis</i> . E. 4: 53. AE. 3: 505	<i>manis</i> . G. 4: 470. N. tr.	3: 144. 5: 52. 193. 6: 128. 7:	<i>maignis</i> . G. 2: 275. <i>de</i> <i>fines</i> .
<i>maignis</i> . AE. 2: 22. 455	2. v. <i>manis</i> .	200. 9: 492. 10: 161	AE. 8: 453
<i>maignis</i> . 2: 650. 5: 734. 6:	<i>manis</i> . 2: 239	<i>Maria</i> . G. 2: 478. AE. 1: 32.	<i>Massa</i> , deducta est a <i>ma-</i>
608. 661. 7: 128. 8: 428.	<i>manis</i> . AE. 3: 86	58. 524. 3: 70. 5: 12. 594.	gno, eaque fuit initio <i>Ma-</i>
10: 39. 11: 166	<i>mantilla</i> . G. 4: 377. AE. 2:	790. 6: 59. 112. 351. 9:	gnis: unde <i>Massus</i> , &
<i>maignis</i> . 7: 596. N. tr. 5	702	115. 130. 714. 10: 197	<i>Massus</i> . Nisi potius <i>Mas-</i>
<i>maignis</i> . E. 1: 47. AE. 1:	<i>Mantua</i> . E. 9: 27. 28. G. 2:	<i>Maria</i> , <i>sc. Nympha</i> . AE. 7:	sa, quasi <i>Mars</i> Graeco mo-
609	198. 3: 12. AE. 10: 200	47	do dicatur. Vernacula lin-

gua,

IN VIRGILIUM.

qua, qua unimur, hac voce, quod nimium est, exprimit: ad aliam item transtulit, quae in Stoico abunde prosequimur.

Maffra. G. 3: 526. AE. 7: 716

Maffra. G. 2: 143. AE. 10: 166

Maffylar. AE. 4: 431

Maffylli. 4: 132

Maffylos Aphricae reddit Apollodorus, quos *Maffylos* mutatis syllabis Polybius nominat in 7. Historiarum. Lucanus *Maffyllam* Galliae sy brevi posuit *Maffyllam* *delev* vacat.

Maffylum. AE. 6: 60

maffia. G. 4: 170

maffr. E. 4: 56. 5: 23. 8: 48.

G. 1: 498. 4: 321. N. tr. 5: 333. 5: 57. 180. AE. 1: 314. 3: 111. 5: 38. 6: 778. 7: 84. 7: 441. 6: 72. 8: 370. 9: 486. 10: 76. 1: 72. 5: 57. 8: 18. 11: 71. 12: 53. 74

matris. AE. 11: 328

matrua. G. 1: 38. AE. 5: 72. 11: 340

matruam. AE. 4: 144

matruas. G. 4: 149. AE. 6: 393

matruul. AE. 7: 402

matruis. 12: 107

matruo. 4: 238

matru. E. 8: 38. G. 4: 328. AE. 1: 382. 7: 183. 8: 510. 9: 628. 697. 10: 315. 12: 109

matru. E. 4: 60. 8: 49. G. 1: 39. 2: 168. AE. 1: 405. 3: 96. N. tr. 6: 4: 472. 8: 632. 9: 108

matru. G. 4: 475. 520. AE. 2: 489. 766. 797. 5: 646. 6: 541. 7: 550. 767. 6: 306. 7: 191. 400. 518. 580. 8: 556. 592. 666. 11: 146. 214. 481. 581. 877. 891. 12: 131

matru. E. 4: 61. AE. 3: 19. 74. 4: 516. 6: 150. 9: 216. 302. 484. 565

matruis. E. 1: 23. G. 3: 398. AE. 1: 615. 2: 786. 5: 622. 9: 615. 217

matru. G. 1: 163. 2: 19. 5: 3: 157. 4: 64. 548. AE. 1: 585. 6: 521. 7: 361. 484. 8: 335. 9: 474. 10: 200. 12: 542. 12: 645. 515

matruam. AE. 11: 476

Matrua fluvius Galliae, media correpta. Aufon. *Matrua* nam *Gallus*, s. q. l. vulgo *Marne*.

matrua. G. 2: 13. 3: 51. 138. AE. 7: 357. 8: 13. 8: 718. 9: 272. 11: 478

matrua. G. 4: 143. AE. 7: 53. 10: 257. 12: 438

matrua. E. 10: 36

matrua. G. 1: 261. N. tr. 2: 2: 1137. N. tr. 5: 5: Macrobius legito lib. 6. cap. 8.

matruis. E. 3: 80. G. 1: 66. 348. 2: 419

matruis. AE. 5: 73. 9: 246

matruis. 8: 456

matruis. 8: 465

matruis. AE. 10: 43. 12: 935

Matruis. 8: 700. 10: 755. 11: 389. 12: 172. 332

Matruis. G. 4: 461. AE. 1: 276. 3: 13

Matruis. 6: 872. 8: 630

Matruis. 6: 777. 9: 685

Matruis. 4: 206

matrua. E. 10: 72. G. 1: 199. 2: 15. 40. 146. 3: 202. 4: 354. AE. 1: 654. 678. 3: 252. 546. 703. 4: 371. 5: 600. 644. 6: 605. 611. 7: 83. 217. 601. 686. 8: 84. 271. 716. 9: 279. 10: 685. 764. 11: 14. 214. 690

matrua. G. 2: 170. AE. 8: 470. 571. 11: 97

matrua. G. 1: 26. 244. 429. AE. 1: 521. 741. 2: 339. 3: 107. 4: 481. 5: 371. 530. 6: 192. 845. 7: 532. 8: 136. 101. 239. 10: 312. 11: 237. 12: 96

matrua Atlas. AE. 1: 741. 4: 481. 8: 136

Hoc illi Epitheton dedit & Claudianus, Virgil. secutus, in praefatione 2. de raptu Proserpinae. Nam (ut canit Ovid.) *Hic minimum cunctis ingenti corpore praestans Iapetionides Atlas*. Hoc tamen Hercules quatuor cubitis & pede longior, ut Heraclides Ponticus prodit, cuius staturam quatinus Pythagoras deprehenderit, Gellius ex Plutarcho docet.

matru, *re*, *se*, syllabam productam habent. E. 1: 32. 41. 78. 2: 7. 25. 43. 3: 4. 10. 62. 74. 78. 4: 55. 5: 45. 81. 88. 6: 24. 7: 8. 67. 8: 19. 83. 9: 14. 32. 10: 44. 48. 56. G. 1: 456. 2: 475. 488. 3: 8. 291. 4: 125. 148. 325. 494. 563. AE. 1: 37. 200. 260. 610. 618. 2: 69. 78. 86. 93. 119. 134. 287. 518. 543

559. 564. 641. 648. 657. 669. 672. 708. 718. 726. 757. 788. 3: 42. 209. 319. 371. 601. 605. 616. 652. 710. 715. 4: 9. 16. 25. 28. 96. 268. 323. 340. 351. 360. 434. 479. 540. 652. 675. 678. 682. 5: 59. 350. 384. 733. 739. 782. 848. 6: 348. 352. 356. 362. 370. 392. 461. 511. 520. 564. 691. 695. 7: 300. 417. 8: 127. 131. 133. 186. 505. 9: 199. 208. 281. 291. 406. 427. 493. 10: 63. 92. 462. 623. 668. 679. 719. 743. 846. 906. 11: 46. 110. 163. 278. 434. 505. 810. 12: 20. 25. 32. 48. 61. 72. 146. 203. 316. 428. 435. 638. 679. 694. 810. 833. 874. 894. 935

matru. E. 1: 70. 2: 652. 3: 22. 61. 7: 17. 8: 12. 125. 31. 36. 42. 46. 51. 57. 68. 76. 84. 90. 94. 100. 104. 914. AE. 1: 664. 678. 2: 543. 548. 599. 3: 250. 4: 216. 306. 325. 341. 428. 434. 655. 6: 511. 691. 7: 297. 310. 8: 581. 9: 136. 320. 275. 228. 446. 747. 10: 29. 104. 244. 471. 491. 672. 11: 55. 160. 406. 12: 71. 418. 436. *matru*, verbum, secundum producit.

matru. E. 1: 75. 2: 21. 3: 68. G. 4: 332. AE. 1: 664. 3: 501. 6: 73. 9: 482. 11: 158

matru. AE. 10: 391

matruam. 1: 321. 3: 486. 11: 586

matru. E. 1: 9. AE. 7: 417. 9: 114

matru. AE. 6: 849

matru. E. 1: 80. 2: 12. 28. 31. 3: 11. 4158. 8: 21. 21. 31. 36. 42. 46. 51. 57. 9: 37. 10: 40. G. 1: 41. 2: 8. 3: 10. AE. 2: 281. 379. 572. 675. 2: 93. 435. 3: 149. 4: 115. 5: 635. 6: 105. 112. 351. 718. 7: 403. 9: 51. 147. 286. 528. 10: 864. 11: 117. 467. 510. 707

matru. AE. 12: 396

matru. 12: 46

matru. E. 8: 89

Matru. G. 2: 134

matru. E. 9: 59. 10: 45. G. 1: 328. 2: 297. AE. 1: 314. 441. 505. 2: 351. 333. 3: 202. 4: 61. 74. 204. 620. 663. 5: 188. 288. 423. 479. 785. 6: 131. 245. 518. 9: 61. 149. 588. 718.

10: 147. 237. 711. 761. 11: 541. 12: 318. 337. 346. 469. 683

Media. G. 2: 126. N. tr. 5: 5: Medicamentum quod primam producere a Media, foedo errore tradit.

medias. AE. 2: 240. 359. 11: 551

mediam. G. 1: 237. AE. 1: 698. 5: 622. 835. 7: 414. 9: 750. 32: 309

medias. G. 1: 230. 4: 82. AE. 5: 618. 7: 296. 384. 397. 10: 41. 239. 11: 648. 12: 124

medica. G. 1: 215. imperitia vulgi, *Melega*.

medica. ablat. AE. 12: 402

medicant. 12: 418

medicantur. G. 2: 135

medicare. 1: 193

medicant. AE. 7: 756

medica. G. 3: 455

medicant. 4: 65. AE. 6: 420

medicina. E. 10: 60

medicinar. AE. 7: 772

medit. G. 1: 423. AE. 9: 142. 10: 764. 12: 626

medit. E. 10: 65. G. 1: 283. 3: 145. 331. AE. 1: 109. 242. 491. 638. 2: 328. 512. 665. 3: 149. 4: 146. 310. 382. 5: 303. 6: 339. 8: 467. 696. 10: 305. 407. 683. 11: 237. 683. 815. 12: 112. 5: 409. 910

medit. E. 3: 40. 46. G. 1: 297. 361. 442. 2: 74. 518. 3: 169. 237. 466. 486. 519. 4: 524. AE. 1: 386. 584. 2: 67. 3: 73. 104. 270. 354. 417. 624. 4: 184. 277. 524. 5: 110. 160. 6: 111. 262. 342. 7: 59. 226. 563. 577. 8: 407. 588. 675. 700. 9: 28. 230. 343. 595. 657. 728. 10: 210. 665. 12: 225. 547. 761. 818. 12: 118. 213. 732

medit. G. 4: 401. AE. 1: 440. 504. 2: 123. 377. 3: 183. 4: 674. 5: 497. 718. 6: 763. 7: 296. 9: 400. 418. 554. 10: 23. 332. 576. 870. 11: 149. 741. 12: 201. 477. 497. 650

meditator. E. 6: 8

meditando. G. 1: 133

meditante. E. 5: 83

meditantem. AE. 10: 455

meditantur. E. 5: 61

meditator. 1: 2

meditator. G. 1: 155

meditator. AE. 4: 175

meditor. 1: 674

mediam. E. 8: 58. G. 2: 127. L 2 209.

INDEX ERYTHRAEI

209. 3: 303. 351. 4: 253	951	Mense. 5: 166	Yo: 853, 904. 12: 882, 947
157, 426. AE. 2: 218, 408,	membr. G. 2: 130. 4: 418.	Mensetur. 5: 163, 173. 12:	moz. E. 10: 341, 33. AE. 4:
508. 3: 512, 565. 4: 383. 5:	AE. 4: 5: 343. 7: 353. 10:	517	28. 5: 733. 12: 965, 638
11290, 401. 6: 536, 634.	217	Mensetur. 5: 164, 179	Mephithm. AE. 7: 84
677. 7: 536, 310. 8: 97. 10:	membrum. 5: 412	Mensura. 10: 129	mercari. 1: 367
65. 177. 216, 383. 440.	mem subaudi, interficite.	mens. E. 1: 16: G. 3: 42. 4:	mercede. G. 2: 62. 4: 150
453. 484. 816. 11: 335:	9: 427. 12: 260	212. AE. 1: 604. 2: 54. 570.	mercedis. E. 6: 16
787. 12: 452, 925	memento. E. 3: 7. G. 2: 259.	4: 449. 5: 812. 6: 717. 8:	mercenur. AE. 2: 104
medus. G. 4: 436. AE. 1: 348,	AE. 2: 349. 6: 851. 7:	163. 205, 400. 9: 187, 798.	merces. E. 4: 39
682. 5: 76. 9: 169. 10: 399,	326	10: 182, 501, 843. 11:	Mercutio. AE. 4: 558
402. 6: 564	memet. AE. 4: 606. 7: 309	3 de Mente plura leges	Mercutium. 4: 222
Medonta. AE. 6: 483	meminere. G. 1: 400. 3: 20	apud Macro. lib. 1. cap.	Mercutius. 8: 138
Medorum. G. 2: 136	memini. E. 1: 17. 7: 69. 9: 45.	14.	mercurus. 2: 690
medulla. AE. 4: 66. 5: 389	N. lib. de Doctorum in-	mens. E. 4: 63	merendo. 6: 664
medullis. G. 3: 271	dag. 52. G. 4: 125. AE. 11:	mensar. AE. 1: 216, 723. 2:	merente. 7: 307
Medus. 4: 211	619. 7: 205. 8: 156. 11:	764. 7: 490. 8: 283. 11:	merendum. 2: 229
Megarum. AE. 12: 846	389	738	merentis. 2: 585.
Megarum. 3: 689	meminisse alternis. E. 7. N. de	mensam. 1: 716. in mensam li-	mercor. 9: 622
mel. 3: 489. 4: 336, 634. 7:	numer. & casib. afferit,	tant. 8: 279. vide Macro.	mergi celares revolunt. G. re
304. 8: 196, 612	hic accusativum pro abla-	lib. Sat. 3. cap. 2.	361
mel. E. 1: 34. G. 1: 42. AE. 4:	tivo. Idem lib. de doct. in-	mensarum. AE. 3: 124	Hos αἰθέραι Graeci vo-
304, 548. 5: 800, 811. 6:	dag. 9: 38. G. 1: 451. 3:	mensas. G. 4: 133. 378. AE.	cant sed Poetae αἰθέραι
67. 9: 278, 407. 11: 16. 12:	216. AE. 1: 203, 731. 2:	1: 686, 706. 3: 231, 257	ea ratione, qua nos Mer-
565, 936	12. 3: 202. 4: 335. 6:	6: 606. 7: 116, 115. 10:	gas. Idem & αἰθέραι &
Melampus. G. 3: 550. AE. 10:	314	460	αἰθέραι Imperitum vulgus
320	meminit. AE. 7: 645. 9:	menfe. 6: 451	smergi.
Meliora. AE. 5: 251	319	mensum. G. 1: 435. 9: 341	mergis nomen. AE. 4: 121
Meliora. E. 1: 6, 20, 41, 74.	meminit. E. 8: 88	mensur. E. 4: 12. 61. G. 1: 135.	merite. 2: 517
7: 9	Memini. AE. 5: 117	4: 507	merita. AE. 4: 347. 6: 696. 8:
Mellini. E. 3: 1. 5: 87. AE. 3:	Memoria. 1: 493	mensuris. 1: 32. 115. 2: 149.	501. 11: 849
401	memor. G. 1: 667. 2: 347. AE.	3: 132. AE. 1: 46	meritas. 5: 70
Mellicetor. G. 1: 437	1: 23. 719. 4: 336, 511. 5:	mensur. G. 1: 101. AE. 1. 640	meritas. 12: 852
melior. G. 1: 186. 4: 20. AE.	25. 6: 177. 8: 464. 9: 480	4: 602. 7: 134, 126. 8: 110,	meriti. 9: 256
2: 35. 5: 13. 153, 415, 430.	10: 281. 11: 802. 12:	174	meritis. 1: 74. 11: 179, 124.
9: 156. N. tr. 5. v. scium.	439	mensura. G. 1: 353	merito adverb. G. 1: 40
556. 10: 715. 11: 338. 12:	memoria. 1: 8	menta incana. G. 3: 111. AE.	merito. AE. 3: 667. 11: 502
179, 296	memorable. 2: 583. 4: 94	6: 302	meritos. G. 2: 515. AE. 3: 112,
meliora. G. 3: 456, 513. AE.	memoranda. G. 4: 148, 183	mente. AE. 1: 26. 2: 407. 588.	264. 5: 652. 8: 189
3: 188. 12: 1153	memoranda. G. 1: 1. AE. 10:	3: 388. 4: 100, 105, 501,	meritum. G. 4: 415. AE. 4:
meliorum. 5: 483	793	649. 5: 56. 9: 292. 10: 629,	611
melioribus. 3: 498. 6: 546,	memorandum. G. 2: 454	940. 11: 793	merio. AE. 1: 729. 3: 516, 633
649	memorans. AE. 2: 650. 5: 641,	mentem. G. 3: 267. 4: 757.	Meropem. 9: 703
meliphylla. G. 4: 63	743. 6: 699. 10: 680	AE. 1: 304, 1461, 643, 676,	Meropes. G. 4: 14
Romani Citraginem & A-	memorant. 6: 339	713. 2: 116, 716. 3: 47. 4:	mesare. 1: 272
piastrum. Auditor Diosco-	memorate. 6: 711. 71. 645. 9:	39, 319, 595. 5: 818. 6: 11.	mesas. AE. 6: 167
rides in Melyssophyllo,	329	10: 814, 899. 12: 179, 468,	mesatur. G. 3: 447
lib. 3.	memoras. 4: 109. 10: 531	554, 599, 841	mesero. AE. 6: 512
Melito Nympha. AE. 5: 825	memorat. 8: 631. 3: 131. 6:	mentes. G. 3: 3. AE. 4: 65.	mesfit. 6: 342, 348. 42. 619.
melius. E. 9: 67. G. 1: 287. 2:	890. 8: 795, 512. 9: 324. 10:	487. 5: 304, 643. 11: 357.	11: 28
63, 273. 3: 104. AE. 1: 128.	149	12: 246, 609	mesium. 10: 559
452. 6: 482, 10: 632. 11:	memoratus. 5: 392. 2: 564	mentis. AE. 2: 35. 4: 55. 11:	mens. 4: 317. N. tr. 5. 3: 559
303, 426	memoratum. G. 2: 158. AE. 1: 45	314. 12: 669	801. 11: 931
mella. E. 3: 89. 4: 30. G. 1:	317. 6: 123, 601. 8. 483	mentibus. 6: 184, 134	metuisse. 2: 434
131. 4: 351. 57, 101, 141,	memores. G. 3: 316. 4: 156.	mentiri. E. 4: 41	metuisset. E. 3: 12
163, 169, 213, 218. AE. 1:	AE. 1: 54. 3: 403, 519. 6:	mentis. AE. 2: 540	metuit. 10: 492. N. tr. 5
431, 436. 4: 486	664. 10: 491	mentis. genit. G. 4: 220. AE.	metuere. AE. 4: 513
Mellae. G. 4: 278	memoret. AE. 2: 75	6: 273. 11: 160	Messapi. 9: 351, 365, 458
melle. AE. 6: 420	memori. AE. 9: 447	mentita. 2: 422	Messapo. 9: 160
melli. G. 2: 436	memorium. 12: 534	mentis. G. 3: 53. AE. 4: 250.	Messapum. 11: 520
mellis. 4: 1205	Mensura. E. 3: 13. 58. 5: 45	6: 299	Messapus. 2: 691. 8: 6. 9: 179
membra. 3: 268, 565. 4: 438.	64, 90. 9: 18	mentum. AE. 4: 216. 10: 347.	124, 523. 10: 354, 749. 11:
AE. 1: 92, 691. 3: 10, 616.	Mensura. 2: 15. 9: 10	12: 307	429, 464, 518, 603. 12:
4: 391, 559. 5: 279, 358,	Mensuras. 9: 16, 55. 10: 20	meo. E. 7: 21. 10: 12. AE. 1:	128, 294, 488, 550, 661
836. 6: 200, 642, 732. 7:	mendacem. AE. 2: 80	133. 3: 18. 8: 76. 11: 792	messum. G. 1: 219
415. 8: 10, 406, 415. 9:	mendacis. 8: 644	Mentia. vide Marmia.	messus. E. 8: 99. G. 1: 42, 1032
337, 470, 708. 7: 8, 10,	Mentium. 6: 525	mentum. AE. 2: 43. 1: 187. 4:	161. 4: 330
318, 848. 12: 297, 847,	Mentis. 1: 264. 12: 62	342, 544. 6: 197. 8: 386.	

messus.

IN VIRGILIUM.

metus. E. 6: 70. G. 1: 253, 314
metus. E. 3: 41
metusum. G. 1: 316
metusibus. E. 2: 10
metus. AE. 3: 714. 8: 594
metabere. G. 2: 274. N. tr. 5
Metabus. AE. 11: 540, 564
metas. 12: 546
metalla acribus ostendit venis. G. 2: 165
Quod subdit Venis, *metalla* interpretatur. vulgo *Minerva*. Adi Stoicorum.
metalles. AE. 10: 174
metallis. 6: 144
metallum. 8: 445
metam. 5: 129, 159, 835
metas. G. 3: 202. AE. 1: 278, 5: 419. 10: 472
Metbymnaro. G. 2: 90
metire. AE. 12: 360
metis. 5: 171
Metisii. 12: 174, 623, 737, 784
Metiscum. 12: 469
metit. 10: 513
metiso. G. 2: 410
metitur. 4: 389. N. tr. 5
Metium. AE. 8: 642
metu. 1: 257, 280, 514. 2: 685. 3: 213. 4: 164, 176, 390. 5: 191, 676. 6: 421. 7: 60. N. tr. 5. 8: 556. 9: 345. 10: 573. 11: 21, 401, 807. 12: 468, 713, 916
metuam. E. 2: 17
metuendo. G. 4: 17
metuendo. AE. 10: 557
metuendus. G. 2: 419
meturus. G. 1: 186, 335. AE. 1: 235, 61. 5: 716. 9: 346. 11: 47
metuent. E. 4: 22
metuentem. AE. 12: 21
metuentes. G. 1: 246
metuenti. 4: 239
metuenti. E. 3: 110. AE. 3: 38
metui. AE. 4: 604. 6: 694
metuisse. 10: 94
metuit. G. 2: 333
metuum. G. 3: 552. AE. 1: 218, 562. 8: 431. 11: 900. 12: 110
metuit. G. 4: 54
metus. G. 2: 491. AE. 1: 362, 463, 548. 3: 652. 5: 420. 6: 276. N. tr. 5. 807. 7: 438. 9: 90. 10: 93, 11, 732. 12: 316
metuent. AE. 6: 733
metuum. AE. 2: 666. 4: 318. 6: 312. 8: 144
metus. E. 3: 1, 66, 76. AE. 1: 235, 2: 312. 6: 835. 8: 108. 10: 903
Merentii. 12: 7

Merentius. 7: 648, 654. 8: 7, 482, 501. 9: 522, 586. 10: 150, 204, 689, 714, 729, 742, 762, 768, 897. 11. 16. Merentius Divum contemptor quare a Virgilio dictus sit, disputat Macrobius. Satur. lib. 3. cap. 5.
mi, id est, *mibi*. AE. 6: 104
micant. 8: 392
micant. 7: 743. 9: 189. 10: 396. N. tr. 5
micantis. 2: 734. N. tr. 5. 9: 733
micat, scilicet equus. G. 3: 84, 439. AE. 1: 90. 2: 475
prioris testimonio, & *tertio utitur*. N. tr. 5. 7: 743. 10: 134. 12: 102
Micare, duobus in locis apud Ciceronem. *digitis foreni* significat, quod vernaculus sermo dicit, *Giacar alla mora*. cuius rationem in Stoico reddidimus. *Miga* quoque adverbium Veneti idiomatis, quo saepe immerito ab imperitiis ridemur, & *Mica* Etruscorum, nec non Cenomanorum vocabulum ab eodem hoc fonte derivatum esse, meridiana luce clarius eodem in Stoico aperuimus
Myconas. AE. 5: 52. Periphrasis est. *mediae*. 7: 372
Myconas. G. 3: 121. AE. 1: 284. 2: 23, 180, 577. 6: 838
Myconasus. AE. 11: 266
Myconis. 1: 650. 8: 331. 7: 212. 9: 139
Mycon. E. 7: 30
Myconis. E. 3: 10
Mycono celsa, *Gymnoque reuluxit errantem*, sc. *Ortygiam*. AE. 3: 76
Mycone, seu *Myconos*, vulgo *Mycole*, *Gyrus* vero *Iero*.
Mygdonides juvenis Coroneus. AE. 2: 342
Mygdonides a *Mygdone* patre *Coroneus* dicitur, quem, ut proceri corporis, ita ignavi fuisse, Zenobius auctor est, vecordemque adeo, ut maris undas enumeraret.
migrantes cernit. AE. 4: 401
honesto locutio, & *Poetae usitata*.
Migrate. E. 9: 4
Mamilii primam contraxit: *Nascentem acciperent proprias*, *signifque migrarent*.
mibi. E. 1: 75, 16, 49. 2: 225

36, 40, 58. 3: 1, 21, 33, 66, 76, 83, 100, 103. 4: 53. 5: 72. 7: 6, 21, 37, 43. 8: 61, 91, 95. 9: 33, 53. 10: 1, 13, 37, 43, 50, 58, 71. G. 1: 45. 2: 43, 252, 481. 3: 16, 56, 435. 5: 327. AE. 1: 8, 67, 71, 77, 136, 326, 374, 623. 2: 70, 97, 132, 137, 149, 157, 271, 389, 624, 710, 735, 773. 3: 29, 183, 194, 251, 362, 489, 713. 4: 15, 24, 125, 315, 327, 387, 421, 436, 479, 483, 634, 676. 5: 17, 28, 162, 395, 397, 473, 636, 714, 789, 804. 6: 266, 343, 365, 456, 502, 625. 7: 44, 120, 266, 302, 331, 438, 548, 598. 8: 61, 65, 160, 169, 382, 708, 538, 560, 575. 9: 18, 85, 137, 148, 187, 194, 260, 285, 297, 422, 491. 10: 51, 254, 333, 442, 528, 607, 613, 676, 773, 849, 902. 11: 43, 97, 275, 279, 316, 348, 416, 517, 586, 592, 791. 12: 176, 190, 315, 500, 639, 801, 808, 872, 882, 948
Mibi, *tibi*, *sibi*, *cui*, *ubi*, *ibi*, *quasi*, *nisi*, *finalis* communem habent. *Exempla* sufficiet tam praesens index, quam aliorum optimorum Poetarum alii, qui quasi *Herculeo* labore nostro in manus studiosorum deinceps exhibunt.
miles. E. 1: 71. AE. 2: 7
Milefia. G. 3: 306. 4: 334
millio. 1: 216
millie. AE. 2: 120, 495. 3: 400, 9: 161. 12: 516, 546
milliar. 11: 262, 385
milliam. 8: 516
millie. E. 2: 21. AE. 1: 499. 2: 198. 4: 201. 5: 89, 520, 609. 6: 110, 748. 7: 338, 653, 727. 8: 291. 9: 143. 10: 167, 178. 11: 1, 397. 12: 753. *Mille*, *centum*, & *secenta*, saepe pro infinito numero accipiuntur.
millia. G. 4: 473. AE. 2: 331. scilicet *vivorum*. 5: 806. 9: 132, 349. 10: 761
millibus. 1: 493. 5: 755, 289. 8: 496. 11: 167. 12: 125
Mimantia. 10: 701, 706
minaces. G. 1: 484. 3: 27
minaci. AE. 8: 668
minas. 4: 88
minas. 2: 240

minantem. G. 2: 457
minanti. AE. 8: 649
minantur. 11: 161. 3: 540
minatis. 8: 578. 10: 900
minas. G. 3: 421. AE. 3: 265. 4: 44. 6: 113. 8: 69. 10: 451, 695
minatur. AE. 2: 628. 10: 196, 810. 12: 654, 760
Minclius, *Ruv*. E. 7: 13. G. 3: 15. AE. 10: 206
Minerva. G. 1: 8. AE. 8: 109
Minervae. G. 4: 246. AE. 2: 31, 189, 404. 3: 531. 5: 284. 6: 840. 7: 805. 11: 259
Minervam. 8: 699
minetur. 11: 348
minime. adverb. AE. 6: 97
Minio. E. 10: 27
Minionis. AE. 10: 181
minis. 8: 40, 321
ministeria. 7: 619
ministerium. 6: 223
ministrant. G. 3: 126. AE. 1: 213. 8: 181
ministrantem. G. 4: 146
ministras. AE. 11: 658
ministrat. G. 2: 153, 431. AE. 1: 150. 5: 640. 9: 764. 10: 218. 11: 71
ministri. AE. 1: 705
ministra. 2: 580
ministro. 2: 100
ministros. G. 3: 488
minitans. AE. 12: 762
Minia. 6: 14
minis. G. 1: 99. 3: 140, 306. AE. 5: 803. 9: 342, 452. 10: 129
minorem. 9: 593
minores, scilicet *aetate*, *apud*. G. 4: 180. AE. 1: 532, 732. 3: 165. 6: 822. 8: 268
Minores, sermo est *Poeticus*, quo accipiendi sunt omnes, quos *Posteriores* Iuris prudentes appellant. Et enim si *minores* in liberorum recensione cum locum obtinuerint, quem maiores in parentum cognatione habent, *Posteriores* omnes ultra *Trinepotes* hac appellatione continebuntur, *Hi* & *Nepotes*, & *Posteriores* a *Poetis* appellantur. Quos *Maro* etiam significavit, quom ait: *Et nati natorum*, & *qui nascentur ab illis*. *Maiores* autem huius voce contraria *Poeta* numquam utitur. Vide *Parentes*.
Minos. AE. 6: 432
Minotaurus. 6: 26
minu. E. 9: 64. G. 1: 393. 4: 419.

INDEX ERYTHRAEI

429. 3: 311, 319: AE. 1:	Catone masculino & foemi-	nino sexu, Graecorum	imitatione. Sed & Murra	Varroni. Y in V versa.	Hinc Myrtatum & Murta-	rum, Myrtatulum & Murta-	tulum, genus farciminis,	ab hujus arboris baccis,	quae ante piperis usum, e-	jus vicem praestabant. In-	de nomen quoque farcimi-	nis Mortadello apud imperi-	tum vulgus manit, & ar-	bor ipsa Smertella, qua ap-	pellatione & genus muriae	intelligitur, qua maxime	myrtis frondibus condita,	Dalmatae avicularum car-	nes inveterant.	miscbant. AE. 8:432	miscens. 12:1205	miscens. G. 2: 182. 3: 220,	449. AE. 4:110. 9:714. 10:	23:12:710	miscens. AE. 10:721	miscens. G. 4:76, 111. AE.	3:557. 12:714	miscens. 1:134. 12:805	miscens. G. 1:139. AE. 1:24.	4:112, 160, 411. 7:704. 12:	217	miscens. AE. 1: 191, 440. 2:	329. 6:727. 12:60	miscens. E. 1:55	miscens. AE. 2:187. 12:445	miscens. G. 2:129. 3:183	miscens. G. 1:6. AE. 5:791	Miscens. AE. 6:189	Miscens. 6:162, 112	Miscens. 3:139. 6:234	miscens. 12:1292	miscens. 4:697. N. de doctor.	Indag. Quem si leges, om-	nino operae pretium facies,	quanquam fortasse magis	suus locus hic esse possit in	v. Ante diem.	miscens. G. 4:240	miscens. E. 5:11. G. 4:524,	532. AE. 1:121. 2:798. 11:	38. 11:338.	miscens. G. 4:494	miscens. E. 9:78. AE. 1:344,	769. 4:115, 420. 5: 623,	671. 9:1216, 475, 484. 11:	136. 12:58, 604, 473	miscens, scil. Eurydicem. G.	4:494, 526. AE. 6:285. 10:	829. 11:881	miscens. G. 3: 478. AE. 3:	138, 591. 11:159	miscens. AE. 11:593	miscens. 6:882. 10: 327,	825. 11:42	miscens. 5:509	Vulgo il Penetris; vel il	miscens.	miscens. G. 2: 499. AE. 5:	452. 10:823	miscens. AE. 8:74	miscens. 70:758. 12:243	miscens. 5:350	miscens. 9: 177, 547, 583	miscens. 1: 597. 4: 693. 10:	234, 686	miscens. 6:56	miscens. G. 1:41, 466. AE.	4: 370. 5: 727. 6:128, 332,	476	miscens. G. 4:534. AE. 2:566.	7:727. 1744. 11:430	miscens. 2:645	miscens. E. 2:7. AE. 2:143.	4. 318, 435. 6:117. 9:495.	10: 698. 11: 365. 12: 43,	693, 777, 934	miscens. AE. 2:145	miscens. 8:573. 10: 676	miscens. 5:354. 7: 360. 9:787	miscens. G. 1:162. AE. 1:524.	2:42. 11:1248, 458. 3:	639. 4:20. 11:204. 12:261,	636	miscens. G. 3:66, 313. AE. 1:	630. 2: 199. 6:721, 736. 7:	736. 8: 376. 337. 9: 472.	10:61. 11:118, id est, na-	vibus. 11: 119, 121. 12:452	miscens. AE. 9:785	miscens. E. 2:58. AE. 2: 60,	486, 738. 6:370. 8:488. 10:	849. 11:63. 12: 543, 813,	881	miscens. AE. 2:140. 3:622	miscens. E. 1:71. G. 2: 152,	505. 3:1483. AE. 2:215. 10:	89. 11:360. 12:133	miscens. 2:55, 411. 4: 117,	437. 11: 885	miscens. 2:519	miscens. 2:655. 6:638	miscens. E. 3:27. AE. 2: 79.	3:41. 5:655. 6:121. 12:642	miscens. E. 3:71. AE. 4:426. 8:	563. 11:397	miscens. G. 4: 362. AE. 2:87. 4:	254. 5: 605. 7:122, 715,	762. 8:506. 9: 23. 634. 12:	154.	miscens. G. 2: 385, 452. AE. 10:	339. 11:799	Hujus imitatione Clau-	dianus ait: miscens Pado	qui remigat aliam. Utrobi-	que autem Alnus pro navi-	gio accipitur: vel quia pri-	mum alnus fluvii sensere can-	tas; ut canit idem Virgil.	vel quia uterque Poeta allu-	sit ad alnos Padi ripis fami-	liares. Quippe Apollonius,	& Graeci, Heliades non in	populos, sed in alnos mu-	tatas scribunt.	miscens. AE. 10:457	miscens. 11:511	miscens. 10:421, 773. 12:278	miscens. 9: 520. 10: 716,	802	miscens. 5:286, 545	miscens. 12:516.	miscens. 7:752	miscens. 9:483	miscens. 8:514	miscens. G. 3:447. AE. 3:5959	638. 4: 356, 377, 574. 6:	812. 10:779	miscens. G. 1:166	Mytus. fluv. G. 4:370	mites. 1:448	mites. AE. 1:291	mites. E. 10:61	mites. G. 1:144	mites. E. 1:81. N. 11.5	mites. AE. 5:781	mites. G. 2:522. AE. 3:88	mites. ablat. 4:216	mites. 9: 616. N. tr. v. dia-	dema.	mites. E. 3:71. AE. 9:200	mites. AE. 12: 629	mites. 8: 148. 12:191	mites. 11:27	mites. E. 3:75. G. 3:64. N.	tr. 5. AE. 6:85	mites. AE. 6:380	mites. 3:440	mites. 4:231. 4:47, 81	mites. G. 3:123. N. 11.5. 4:	545	mites. 1:129	mites. E. 4: 36	mites. AE. 9:193. 11:352	mites. 6:744	mites. E. 9:6. AE. 2:113	mites. G. 1:57. 4:551. AE. 1:	633. 3:155. 4: 243. 6: 543.	9: 645. 10: 351. 12: 362,	514	mites. 11: 203. N. 11. 7. 4:	623	mites. AE. 8:9. N. tr. 5	mites. 11: 256. N. ibid.	mites. 6:896. 9: 663, 733	mites. E. 4:10. AE. 7:661. 9:	349. 10:742. 12: 68, 340	mites. sc. opes. G. 4:79	mites. E. 4:145. 5:293. 11:	134	mites. E. 10: 55	mites. AE. 2:609. 3:99. 10:	871. 11: 807, 880. 12:667	mites. G. 3: 316. AE. 6:25.	12:838	mites. AE. 8:510. 10:393	Mysis. E. 6:11	Mysis. AE. 4:288. 12: 561	Mysis. 5:184	Mysis. 5:116, 189, 210,	218, 493, 494. 9: 171, 306,	779, 812. 10:143. 12: 125,	3245

IN VIRGILIUM.

384, 342, 349, 349
Venerabilem ad Bedam,
ubi de communibus syllab-
is agit, qui mihi in Mne-
stheus non satisfacit. | moestas. AE. 3: 64. 11: 35. 11: 10
10
moestum. 4: 476. 9: 445
moestas. 2: 280. N. tr. 5: 548.
11: 482
moesti. 6: 434. 9: 472. 10: 840. 11: 523. 12: 634. 12: 210
moesti. G. 4: 511
moestissimus. AE. 2: 1270
moesta. 6: 156. 11: 38
moestum. 2: 682
moestas. 6: 311
moestum. G. 1: 480. AE. 1: 202. 6: 340. 10: 191. 11: 189. 12: 144. 12: 601
moestas. AE. 2: 769. 9: 498. 11: 76
moesta. 4: 517
moesta. E. 8: 82
moestibus. AE. 8: 250
moesta. G. 1: 370. AE. 3: 579. 6: 56. 5: 118. 12: 431. 6: 232. 7: 187. 8: 199. 9: 155. 142. 10: 771. 12: 161. 12: 575
moesta. 1: 61. 421. 2: 150. 185. 5: 790. 6: 727. 9: 16
moles. 1: 114. 12: 497. 608. 8: 191. 11: 130
moles. 5: 439. 9: 712
moles. 3: 6
moles. 3: 132
moles. G. 4: 331
moles. G. 1: 271. AE. 1: 1414. N. tr. 5: 424. 564. 2: 109. 7: 127. 120
moles. AE. 4: 271. 109
moles. 1: 13
moles. sc. huffa 10: 477
moles. G. 1: 321. AE. 4: 233. 6: 477. 7: 153. 12: 327. 132. 2. Moles li brevis. Aufon. Moles per utramque cavernam.
moles. G. 1: 494
moles. 2: 12. 3: 199. AE. 9: 341. 11: 64
moles. E. 1: 82. G. 1: 37. 2: 470. 1: 435. AE. 4: 421. 7: 390
moles. E. 2: 72. 3: 45. 5: 4. 28. 5: 38. 6: 54. 8: 64. 9: 8. N. tr. 5. G. 2: 120. N. cod. 3: 204. 1293. 464. AE. 2: 683. 4: 147. 8: 388. 10: 138. 191. 818
moles. E. 2: 30. 10: 142. G. 1: 389. 3: 45. 76. 4: 348. AE. 9: 804. 11: 623. 12: 25
moles. E. 5: 32. G. 2: 384. 3: 188. 295. 386. AE. 7: 488. 8: 145. N. tr. 5: 666. 9: 817. 11: 451. 728
moles. E. 7: 45. G. 1: 322. AE. 8: 726
moles. G. 4: 137. AE. 1: 693. | 4: 66. 12: 69
mollissima. G. 1: 341. AE. 4: 293. N. tr. 5
mollit. AE. 1: 57
mollit. G. 1: 36
mollit. E. 10: 33
mollit. G. 1: 494
Molarchi. G. 3: 19
mollitum. 3: 405
mollit. AE. 11: 418
mollit. 7: 42
mollit. G. 1: 457
mollit. AE. 7: 110
mollit. AE. 3: 436
mollit. 1: 684
mollit. 4: 557
mollit. G. 1: 351. AE. 3: 712. 11: 47
mollit. 3: 461
mollit. G. 1: 465. AE. 10: 439
mollit. 1: 654
mollit. 7: 278
mollit. 3: 102. 486. 4: 498. 6: 26. 512. 8: 312. 356. 12: 945
mollit. 5: 338. N. tr. 1: 572
mollit. 8: 336
mollit. 2: 183. 3: 188. 6: 620
mollit. 4: 331. 8: 504. 10: 110. 689
mollit. 4: 282. 465. 6: 533. 9: 501. 10: 397
mollit. 7: 102
Mollit. 6: 832
mollit. 2: 105. 3: 92. 105. 12: 617
mollit. G. 1: 185. AE. 3: 59. N. tr. 6. v. mollit, prodigia, & portenta. & tr. 5: 533. 6: 285. 729. 7: 270. 8: 289. 698. 9: 128
Monstrum velut monstrum a monendo, vel quod futurum monstrat, ut Helio Scilioni placet; quod & Afri-
nius Capito probat.
monstrat. 3: 690
monstrat. 1: 382
monstrat. 6: 446
monstrat. 6: 440. 7: 369
monstrat. 1: 444
monstrat. 1: 418. 2: 388. 4: 498. 6: 8. 8: 337. 143. 9: 44
monstrat. 4: 433. 636
monstrat. G. 4: 549
monstrat. AE. 1: 321
monstrat. G. 1: 19
monstrat. 2: 477
monstrat. E. 6: 76. AE. 2: 191. 3: 107. 5: 659. 7: 81. 376
monstrat. G. 1: 532. AE. 5: 849. 7: 348. 8: 198. 12: 146. 874
monstrat. G. 4: 554. AE. 2: 245. 680. 3: 26. 214. 658. N. tr. 5: 4. 181. 5: 323. 7: | 128. 8: 81. 9: 120. 10: 637
montana. AE. 5: 440
montana. 2: 305
monte. G. 3: 240. AE. 3: 655. 4: 159. 6: 234. 7: 697. 12: 849
montem. G. 1: 213. 373. AE. 2: 181. 2: 804. 7: 713. 8: 232
montes. E. 5: 28. 6: 41. 666. G. 2: 283. 2: 260. 3: 254. 270. 412. 535. 4: 461. AE. 2: 61. 2: 636. 3: 206. 508. 4: 151. 155. 8: 692. 11: 810. 12: 113
monti. AE. 12: 135
montis. E. 1: 84. 2: 5. 21. 5: 8: 6: 53. 72. 7: 56. 10: 32. G. 1: 43. 342. 358. 2: 111. 4: 112. 433. 474. AE. 1: 607. 2: 626. 3: 6. 235. 644. 675. 4: 164. 491. 6: 182. 774. 7: 387. 563. 758. 8: 51. 121. 692. 9: 92. 674. 10: 544. 707. 766. 11: 569. 836. 12: 523
montis. E. 5: 76. 8: 59. G. 2: 186. 4: 161. 419. AE. 1: 53. 245. 2: 15. 3: 274. 575. 5: 35. 6: 360. 7: 674. 8: 191. 221. 9: 569. 10: 128. 699. 11: 320. 513. 526. 12: 684
montis. AE. 7: 744
montis. E. 9: 15
montis. vide monumenta.
Montis. E. 5: 13. 10. 8: 29
Montis. 8: 26
montis. 3: 52. G. 2: 482. 3: 110. 4: 185. 548. AE. 1: 746. 2: 701. 3: 207. 473. 548. 5: 140. 368. 458. 639. 749. 6: 177. 7: 156. 10: 622. 11: 19. 713. 12: 11. 745. 545. 551. 565. 889
montis. 2: 282. 3: 453. 9: 143. 232. 10: 400
montis. E. 10: 12. AE. 1: 414. 10: 478
montis. AE. 4: 51
montis. 10: 798
montis. 4: 568. 5: 184
montis. G. 4: 28. 70. AE. 7: 620
montis. G. 3: 563
montis. AE. 5: 207. 766. 6: 40. 11: 297
montis. 6: 484. 12: 676
montis. G. 3: 43. AE. 4: 407. 569. 7: 315. 8: 443. 9: 13. 10: 485. 658. 888. 12: 433. 699
montis. AE. 4: 649
montis. 1: 670. 2: 87. 373. 4: 135. 7: 133. 9: 368. 419
montis. 3: 610. 5: 381. 12: 506. 751
montis. G. 3: 67. 481. 4: 397. 532. AE. 6: 275 |
|---|--|--|--|

montis.

INDEX ERYTHRAEI

<p> <i>morde.</i> G. 3: 478, 485, 561.
 4: 252, 318
 <i>morborum.</i> 3: 440
 <i>morbor.</i> 5: 52. AE. 10: 274.
 12: 851
 <i>morbus.</i> G. 3: 504
 <i>moriet.</i> AE. 12: 274
 <i>more.</i> G. 3: 177, 461. 4: 66.
 AE. 1: 318. 3: 65, 369. 4:
 57, 551. 5: 96, 244, 604.
 6: 39, 223. 7: 204, 247,
 357, 177, 617. 8: 186, 344,
 635. 10, 604. 832. 11: 35,
 142, 187
 <i>morem.</i> G. 1: 51, 245. 2: 227.
 250. AE. 1: 539. 3: 408. 5:
 556, 596. 6: 852. 7: 159. 8:
 88. 11: 182, 616. 12: 401.
 836
 <i>morem.</i> AE. 12: 874
 <i>morem.</i> 2: 550. 4: 547. 10:
 600. 741
 <i>morem.</i> 2: 439
 <i>morem.</i> G. 4: 5. AE. 1: 264. 6:
 683. 9: 254. 12: 834
 <i>morem.</i> AE. 7: 388
 <i>more.</i> E. 2: 7. AE. 2: 317. 3:
 323. 4: 475, 564. 12: 895.
 12: 646
 <i>morem.</i> AE. 2: 353. 4: 660
 <i>morem.</i> G. 3: 488. AE. 6:
 732. 10: 341
 <i>morem.</i> AE. 4: 321
 <i>morem.</i> 5: 374
 <i>morem.</i> 10: 590
 <i>morem.</i> 2: 670. 4: 659
 <i>morem.</i> E. 2: 38. 7: 57. 8: 20.
 10, 67. AE. 7: 2. 9: 350,
 362, 436, 443, 754. 10:
 489. 11: 418, 669, 816
 <i>morem.</i> 4: 674
 <i>morem.</i> 10: 463. 11: 665
 <i>morem.</i> G. 1: 107. 3: 510
 <i>morem.</i> E. 8: 60. AE. 4: 610.
 10: 821
 <i>morem.</i> 11: 633
 <i>morem.</i> 2: 5. 24. 11: 854
 <i>Morem.</i> 8: 727
 Nam finitimi Oceano.
 Vulgo Terra Vana.
 <i>more.</i> E. 6: 22
 <i>morem.</i> G. 3: 263. 4: 458.
 AE. 4: 108, 415, 519, 604.
 12: 55, 602
 <i>morem.</i> 10: 811
 <i>morem.</i> G. 3: 501
 <i>morem.</i> AE. 2: 408, 511.
 9: 400, 554. 10: 881. 11:
 741
 <i>morem.</i> G. 3: 494
 <i>more.</i> E. 8: 106. AE. 2: 101.
 325. 5: 400. 6: 528. 11: 177,
 365
 <i>more.</i> 4: 385. 11: 167
 <i>morem.</i> G. 4: 237
 <i>more.</i> AE. 1: 169. 2: 125. 10:
 707. 12: 755 </p> | <p> <i>morem.</i> 3: 394. 7: 112, 755.
 12: 782
 <i>morem.</i> 6: 50
 <i>morem.</i> 7: 771. 9: 101
 <i>morem.</i> G. 1: 347. AE. 2:
 605. 4: 127. 9: 657. 10: 376
 <i>morem.</i> 9: 95. 10: 375. 12:
 797
 <i>morem.</i> E. 8: 15. G. 1: 123,
 339. AE. 1: 462, 542. 3: 56.
 4: 412. 10: 30
 <i>morem.</i> G. 2: 237. 3: 66.
 AE. 2: 142, 268. 10: 274,
 759, 861. 11: 182. 12: 850
 <i>morem.</i> G. 3: 319. 4: 326.
 AE. 1: 328
 <i>more.</i> G. 3: 512, 518. AE. 2:
 140, 447, 533. 3: 333. 4: 17,
 244, 375, 436, 502, 644,
 696. 5: 476, 483. 6: 121,
 163, 444. 8: 488. 709. 9:
 348, 445. 10: 386, 641,
 673, 849. 11: 159, 444,
 796, 839, 846, 849. 12:
 679
 <i>morem.</i> G. 4: 128. AE. 1: 91.
 2: 359, 645. 4: 451. 6: 569
 9: 363, 401. 10: 829, 880,
 900. 11: 348, 644, 881
 12: 41, 760
 <i>morem.</i> 10: 854
 <i>more.</i> G. 4: 226. AE. 2: 62,
 127. 5: 691. 6: 522. 9: 552,
 599. 10: 662. 11: 115, 197.
 12: 157, 464
 <i>morem.</i> 6: 279
 <i>more.</i> G. 3: 68, 482. AE. 2:
 369. 4: 662. 9: 736. 10: 791,
 12: 741, 546, 879
 <i>more.</i> E. 3: 15
 <i>more.</i> AE. 1: 485
 <i>more.</i> G. 3: 224. AE. 1: 336. 7:
 605, 711. 8: 316
 <i>morem.</i> E. 5: 5
 <i>more.</i> E. 6: 28
 <i>more.</i> AE. 3: 581
 Mutat Claudianus legisse
 videtur, quom in primo
 de Raptu Proserpinæ ca-
 nit: Et quoties detestatur omni
 cervicis rebus In dextrum lar-
 vunque latet.
 <i>morem.</i> G. 1: 475
 <i>more.</i> AE. 1: 135
 <i>more.</i> G. 1: 329. 4: 68, 365.
 AE. 5: 430. 12: 127, 503
 <i>more.</i> G. 1: 350, 420. 4: 86.
 AE. 4: 297. 6: 417. 11: 41.
 225
 <i>morem.</i> AE. 2: 726. 9: 471
 <i>morem.</i> 5: 180. 11: 446
 <i>morem.</i> 6: 811
 <i>more.</i> 1: 262. 7: 312
 <i>morem.</i> 5: 519
 <i>morem.</i> 8: 565
 <i>morem.</i> G. 2: 418
 <i>morem.</i> G. 2: 264. AE. 3: 14. </p> | <p> 5: 608. 10: 890. 12: 331
 <i>morem.</i> 7: 603
 <i>morem.</i> 3: 656. 12: 904
 <i>morem.</i> 6: 820
 <i>more.</i> 7: 45
 <i>more.</i> 10: 42
 <i>more.</i> G. 2: 316. 3: 521
 <i>morem.</i> G. 1: 353. 4: 505.
 AE. 3: 187
 <i>morem.</i> G. 1: 130, 460. AE. 3:
 91, 700. 6: 1246, 199. 7: 429.
 10: 432, 616. 11: 408
 <i>more.</i> G. 1: 509. 3: 236. AE.
 4: 272. 5: 349. 6: 405. 7:
 251, 471. 10: 40. 12: 568.
 12: 6
 <i>more.</i> 7: 641. 10: 163
 <i>morem.</i> 1: 714. 4: 170, 438.
 6: 470
 <i>more.</i> 2: 96
 <i>more.</i> G. 1: 123. AE. 11: 538
 <i>more.</i> G. 1: 24. 150, 260. 2:
 267. 3: 46, 191, 249, 511.
 4: 310, 393. AE. 3: 274.
 598. 4: 176. 5: 117, 216.
 8: 613. 9: 242. 10: 438,
 741. 12: 418
 <i>more.</i> AE. 10: 570, 817. 11:
 817. 12: 740
 <i>more.</i> 2: 333. 7: 665. 10:
 601, 621. 12: 378, 512
 <i>morem.</i> 10: 652, 798. 12:
 357
 <i>morem.</i> 2: 449. 12: 663
 <i>more.</i> 8: 218
 <i>more.</i> 3: 92. 4: 490. 6: 256.
 8: 215, 361, 526
 <i>morem.</i> E. 6: 48
 <i>more.</i> G. 2: 470. AE. 2:
 123. 12: 102
 <i>morem.</i> AE. 11: 839
 <i>morem.</i>, scil. voluer. 7:
 714
 <i>morem.</i> 7: 755
 <i>morem.</i> 5: 464
 <i>morem.</i> G. 4: 510
 <i>morem.</i> AE. 1: 66. 8: 634
 <i>more.</i> 1: 153, 197
 <i>Morem.</i> 8: 724. Vide <i>Vol-</i>
 <i>canus.</i>
 <i>morem.</i> G. 3: 309
 <i>morem.</i> E. 3: 30
 <i>morem.</i> G. 3: 177. legi-
 tur & <i>morem</i>, & <i>mul-</i>
 <i>garia.</i>
 <i>morem.</i> E. 3: 91
 <i>more.</i> 3: 5
 <i>morem.</i> AE. 11: 687
 <i>more.</i> 7: 661
 <i>more.</i> G. 3: 400
 <i>more.</i> E. 1: 34. G. 1: 176,
 287. 449. 2: 62. 295, 347.
 3: 220, 226, 247, 297. 4:
 180, 301, 320, 450, 471,
 501. AE. 1: 5. 271, 334,
 352, 465, 471, 750. 2: 281,
 397, 604. 790. 3: 345, 610, </p> | <p> 711, 4: 3: 205, 390, 397,
 464. 5: 170, 433. 458, 608,
 705, 806, 869. 6: 170,
 185, 309, 340, 349, 737.
 7: 21, 89, 183, 200, 358,
 535, 591. 8: 452, 522,
 538. 9: 34, 110, 312, 348,
 357, 589, 669, 724. 10:
 531, 554, 662, 839, 890.
 11: 78, 197, 205, 222, 435,
 471, 697, 744, 760, 788.
 12: 23, 68, 294, 328. 402,
 496, 506, 601, 612, 720,
 826
 <i>more.</i> G. 1: 506. 2: 103. 3:
 471. AE. 6: 311. 7: 236.
 11: 581
 <i>morem.</i> AE. 6: 414. 9: 343
 <i>more.</i> 8: 13
 <i>more.</i> G. 1: 125. 3: 398. AE.
 2: 124. 5: 302. 7: 543, 36,
 718. 10: 188
 <i>morem.</i> f. <i>morem.</i> 5:
 264
 <i>morem.</i> 4: 189
 Lucretius 2. <i>Moremque</i>
 <i>loci spatium transcurrere so-</i>
 <i>dem, si produca.</i>
 <i>more.</i> AE. 3: 346, 377. 5:
 75, 279, 644, 815. 7: 564,
 588. 8: 571. 9: 217, 315,
 595. 10: 620
 <i>more,</i> adverb. E. 3: 35. G.
 1: 167. 2: 256. AE. 2: 199
 <i>more.</i> nomen. E. 5: 69. G. 11:
 199. 2: 190. 4: 139, 268.
 AE. 1: 412. 2: 532, 551,
 662. 3: 151, 474. 5: 736.
 6: 87. 7: 498, 746. 9: 316,
 458. 10: 499. 505, 844.
 11: 423
 <i>morem.</i> AE. 5: 865
 <i>more.</i> G. 1: 193. 2: 208, 294.
 4: 208. AE. 1: 31, 628. 2:
 363, 398, 715. 7: 69, 848.
 9: 35, 715. 10: 798. 11: 426.
 12: 329
 <i>morem.</i> E. 3: 18. G. 1: 94. N.
 11: 6, 163. plus a <i>more.</i> 2:
 271. AE. 1: 3: 348. 6: 481.
 9: 501. 10: 434, 839. 12: 49
 <i>more.</i> AE. 4: 3
 <i>more.</i> E. 6: 35. G. 1: 5. 231.
 2: 336. 9: 93
 <i>more.</i> E. 4: 9
 <i>morem.</i> 4: 50
 <i>morem.</i> 6: 31. G. 1: 240
 <i>morem.</i> E. 2: 44, 561. 3: 63,
 68. G. 1: 12. 3: 527. 4: 40,
 534. AE. 1: 636, 647. 3:
 177. 4: 217, 263, 624. 5:
 109, 247, 349, 354, 846.
 7: 261. 8: 613. 11: 195,
 249, 251, 333. 12: 393,
 520
 <i>more.</i> E. 5: 53. G. 1: 7, 238.
 3: 391. 4: 278, 520. 5: 282,
 337, </p> |
|---|---|--|--|

IN VIRGILIUM.

317, 382, 317, 652. 6: 637, 886. 8: 273
maneris. E: 57 G: 215
maneris. G: 2464
manet. AE: 1: 271
manimen. G: 1: 351
manire. 4: 179
manus. E: 8: 60. AE: 4: 419, 647. 5: 535. 6: 1425
 516, 619
manuscula. E: 4: 18
manali. 12: 921
manl. 9: 562
manus. 4: 144. AE: 4: 162. N. de genere vel colore vestium. 2: 105. pro vetustate saxorum asperitate. N. de impropris. 9: 624
manis. E: 4: 38. G: 5: 597. 803. 8: 592. 9: 564. 718. 766. 10: 29. 163. 11: 256. 198. 597. 871
manur. G: 1: 109. N. 2: 6. v. *muffare*, & *murmur*. EE: 11: 298. 12: 239
marmura. 4: 110. 10: 99
marmurat. 10: 211
marmure. 1: 53. 124. 245. 3: 52. 4: 160. 5: 69. 6: 709. 12: 591
marmuris. E: 6: 58
maris. G: 1: 535. AE: 3: 402. 5: 56. 549. 78. 161. 10: 736
marum. AE: 4: 19. 9: 463. 10: 45. 12: 30. 32
maris. G: 1: 557. AE: 7: 413. 481. 2: 12. 46. 234. 271. 290. 610. 732. 3: 731. 4: 359. 5: 631. 7: 409. 8: 98. 9: 175. 53. 65. 551. 162. 174. 196. 171. 478. 507. 511. 537. 599. 751. 800. 10: 70. 422. 100. 286. 671. 11: 17. 99. 104. 117. 468. 475. 506. 576. 12: 555. 575. 536. 596. 690. 698. 706
Marmurum. AE: 12: 529. 639
marum. 8: 274
mar. G: 1: 181
 vide apud Quintilian. libro 8 ubi de Ornato agit
Mala. AE: 1: 1. 6: 191
Mala. E: 1. 60. 4: 1. G: 2: 475. 4: 315
Malarum. AE: 6: 667
Malam. E: 1: 12. 3: 84. 6: 8. 8: 5
Malarum. AE: 9: 775
Mala. G: 3: 11
Mala. E: 6: 61. G: 4: 18
Mala. E: 7: 145
Mala. G: 3: 144
Mala. AE: 9: 774
Mala. G: 4: 181. AE: 11: 145. 12: 711

maffat. AE: 12: 657
maffl. G: 1: 195
 Quintil. Institut. orat. 8. lica notat: *illud quoque a quibusdam traditum, esse proprium genus ex appositione; quae Epitheta dicuntur, ut Dulce maffum, G, Cam dentibus afflis.*
maffo. G: 2: 7
maffant. AE: 5: 701
maffile. 4: 569
maffilis. 12: 425
maffit. E: 4: 39. 44
maffant. AE: 3: 161
maffant. G: 2: 511
maffare. E: 10: 64. AE: 3: 485. 12: 813
maffari. G: 3: 693. 548. AE: 10: 627
maffas. AE: 12: 597
maffat. 4: 525. 9: 641. 12: 17
maffata. E: 8: 4. G: 2: 50. 268. AE: 5: 604. 9: 210. 11: 543. 12: 734
maffat. 5: 679
maffatam. G: 2: 133
maffati. AE: 5: 19. 12: 240
maffatis. G: 1: 82
maffato. 1: 73. 4: 141
maffatos. E: 6: 79
maffatus. AE: 11: 658. 12: 274
maffavero. G: 1: 418
maffavit. AE: 2: 388
maffatur. G: 3: 307
maffas. AE: 2: 674. 3: 581
maffas. G: 1: 301. AE: 7: 66. 10: 755
maffum. 9: 341. 12: 718
Maflar. 7: 711
 In Sabinis, hodie sine vestigiis. Alias *Maflar*, vel *Maflara* ex Dionysio legitur Barbar Castig. Plin. lib. 8. cap. 3. ubi Servii indiligentiam reprehendit.
Myfla. G: 1: 102

N.

N pro sua Integra Ne, id est, An: ut Pyrrhus AE: 3: 128. 6: 77. 20: 668. 12: 593. vide hic Servium 797. 874
Nabat. G: 406
Nabla. AE: 7: 511
Nabla, sc. aper. G: 4: 27
Nabla. 9: 331. 12: 749
Nalades. E: 10: 110
Najadum. 6: 128
Nais. 2: 146
Nam. 1: 73. 3: 182. 6: 118. 9: 35. 10: 11. G: 1: 36. 144. 395. 451. 2: 121. 303. 3: 154. 559. 4: 9. 16. 35. 67. 91. 241. 398. AE: 11: 308.

444. 518. 731. 754. 2: 189. 406. 1: 316. 374. 379. 585. 610. 641. 4: 321. 5: 335. 533. 836. 6: 378. 667. 7: 598. 8: 557. 591. 9: 194. 125. 469. 803. 10: 394. 585. 41. 91. 848. 12: 206. Saope per Parenthin interponitur.
Nam. praecedente quo. AE: 3: 341. 11: 108. praecedente quo. AE: 4: 696. 5: 13. 10: 6. sequente quid. 4: 668. 12: 637. sequente relativo quo. 4: 57. 74. 4: 287. AE: 1: 373. 656. 3: 27. 9: 515. cum quo. E: 9: 39. G: 4: 445
Namque. E: 1: 714. 32. 3: 113. 68. 6: 32. 9: 36. G: 12: 432. 443. 2: 10. 204. 398. 3: 206. 4: 79. 96. 125. 158. 221. 171. 391. 487. 530. 536. AE: 1: 65. 318. 327. 390. 453. 466. 389. 2: 67. 583. 604. 981. 736. 5: 312. 4: 633. 3: 202. 525. 733. 6: 72. 717. 146. 143. 349. 366. 511. 560. 7: 79. 121. 765. 8: 497. 514. 9: 140. 197. 10: 19. 189. 401. 614. 815. 11: 12. 12: 147. 781
Nando. AE: 5: 594. 10: 681
Nantes. G: 1: 369. AE: 11: 118
Nanti. 10: 110
Napara. G: 4: 611
Nar. AE: 7: 517
Nariff. G: 4: 160
Nariffa. E: 5: 38. 8: 52
Nariffum. E: 2: 148. G: 4: 123
Nare, sc. aper. G: 4: 59. N. 11: 5.
Nares. G: 4: 300. AE: 6: 497. 7: 480
Naribus. G: 1: 976. 2: 140. 3: 15. 507. 7: 121. 12: 115
Nariffae. G: 2: 438
Nariffi. AE: 3: 399
Nariffat. 4: 345
Nariffa. AE: 9: 742
Nariffis. 4: 79
Nariffa. 1: 549
Nariffat. E: 6: 79
Nariffat. 1: 107
Nariffatam. G: 1: 441. 4: 224. AE: 10: 75
Nariffat. A: 4: AE: 8: 564
Nariffa. E: 3: 92
Nariffa. AE: 4: 515. 10: 119
Nariffatam. G: 3: 390
Nariffat. G: 1: 434. AE: 3: 98
Nariffa. E: 1: 17
Nariffat. 4: 25. AE: 11: 86
Nariffa. E: 4: 5. G: 2: 68. 2: 279. AE: 7: 44. 10: 175

Nariffat. E: 5: 17. G: 2: 65. 81. 111
Nariffa, id est, filia. AE: 7: 248. 358
Nariffa. particip. 2: 715
Nariffa. id est, filia in gratia excepto secundo loco. AE: 1: 256. 2: 515. 6: 62. 7: 123. 370. 398
Nariffa. E: 3: 76
Nariffa. id est, filiam. AE: 7: 565. 57. 11: 355. 154. 370. 12: 27. 41
Nariffa. G: 1: 572
Nariffatam. AE: 5: 181
Nariffat. 7: 198
Nariffa, id est, trepidantia. G: 4: 496. N. 11: 5. v. *Nariffa*. AE: 5: 856
Nariffatam. 3: 545
Nariffat. 3: 625
Nariffatam. 1: 658
Nariffa. G: 3: 260. AE: 4: 398
Nariffa, id est, filia. G: 4: 396. 412. 531. AE: 1: 664. 2: 394. 619. 704. 733. 3: 182. 4: 223. 5: 734. 733. 6: 689. 691. 722. 781. 868. 8: 569. 613. 9: 833. 492. 10: 846
Nariffa. 1: 582. 615. 12: 289. 3: 311. 5: 60. 5: 384. 474. 709. 8: 59
Nariffa. E: 5: 12. G: 1: 523. 3: 128. 4: 416. AE: 2: 538. 5: 789. 3: 98. 392. 480. 3: 285. 591. 611. 6: 118. 446. 8: 45. 15. 10: 470. 100. 90. 11: 33. 12: 411
Nariffa. particip. G: 1: 61. AE: 6: 649
Nariffa. 8: 379. 10: 532
Nariffa. 1: 590. 3: 12. 8: 387. 10: 525. 878. 11: 573. 178. 181
Nariffa. E: 8: 47. AE: 12: 142. 517. 398. 3: 645. 6: 121. 7: 512
Nariffa. G: 3: 178. 4: 113. AE: 2: 138. 579. 4: 11. 6: 120. 7: 518. 8: 413. 9: 603
Nariffa. 5: 644
Nariffa. 1: 407. 2: 863. 744. 4: 603. 6: 752. 888. 897. 8: 308. 510. 609. 10: 466. 11: 187
Nariffa. G: 1: 61. 1: 9. 209. 49. 178. AE: 10: 366
Nariffa. G: 2: 483
Nariffa. 4: 149
Nariffa. AE: 6: 90
Nariffa. 3: 129. AE: 7: 491. 8: 684
Nariffa. AE: 11: 328
Nariffa. 4: 593
Nariffa. 5: 128. 489
M

INDEX ERYTHRAEI

<i>navis</i> . 1:120. 5:169, 283. 6:336. 10:660	<i>inde</i> vulgo dici coeptum, <i>et m'ba lassa in affe</i> : quasi in	482, 491, 530, 538, 559, 565, 565. 4: 81, 101, 106, 121, 128, 191, 198, 226, 282, 502. AE. 1: 38, 130, 192, 178, 328, 529, 545, 556, 563, 601. 2: 78, 95, 100, 137, 159, 171, 177, 197, 287, 314, 366, 429, 432, 467, 491, 521, 534, 584, 704, 708, 740, 778, 803, 1116, 173, 192, 212, 214, 242, 314, 394, 451, 482, 585, 621, 628, 671, 712. 4: 12, 33, 39, 91, 96, 185, 233, 236, 271, 307, 335, 361, 371, 427, 432, 501, 551, 561, 612, 624, 696, 71, 21, 83, 146, 173, 186, 188, 378, 394, 400, 458, 530, 541, 639, 651, 662, 684, 749, 783, 807, 809. 6: 40, 88, 90, 117, 148, 192, 400, 431, 463, 470, 487, 593, 600, 611, 691, 712, 714, 801, 804, 875, 718, 115, 203, 231, 241, 261, 319, 360, 438, 468, 610, 686, 691, 705, 731, 807, 81, 298, 316, 377, 398, 414, 910, 129, 134, 152, 180, 203, 208, 218, 243, 342, 395, 420, 425, 428, 483, 515, 528, 602, 610, 706, 738, 748, 795, 802, 806, 810, 813, 101, 106, 111, 129, 191, 277, 308, 317, 432, 608, 652, 657, 712, 740, 757, 793, 880, 901, 111, 116, 112, 137, 164, 181, 218, 279, 307, 332, 343, 354, 382, 387, 413, 430, 443, 643, 716, 807, 843, 872, 881, 907, 12, 11, 25, 63, 135, 135, 189, 202, 207, 323, 352, 465, 519, 539, 545, 553, 630, 644, 679, 801, 810, 840, 877, 903, 907, 917, 922	85, 334. 12: 341, 513
<i>nebar</i> . E. 5: 71
<i>nebarre</i> . G. 4: 164, 384. AE. 1: 433
<i>nebe</i> . E. 8: 77
<i>nebeantur</i> . 5: 309
<i>nebis</i> . 9: 219
<i>nebt</i> . AE. 4: 239. 12: 603.
<i>nebtis</i> . E. 6: 23
<i>nefundor</i> . AE. 6: 26
<i>nefundam</i> . 3: 653
<i>nefundl</i> . AE. 1: 543. 2: 155. 4: 497. 12: 572
<i>nefundis</i> . 115, 781
<i>nefando</i> . G. 1: 278
<i>nefundum</i> . AE. 10: 84
<i>nefas</i> . G. 1: 506. AE. 2: 184, 585, 658, 719, 3: 365, 4: 306, 561, 5, 197, 6: 391, 624, 7: 386, 596, 8: 173, 13: 497, 908
<i>Nefas</i> . interjectio. AE. 7: 79. 8: 688. 10: 673. Probus in Institut. ubi de interjectione.
<i>negabat</i> . E. 3: 124. AE. 3: 142
<i>negab</i> . AE. 2: 78. 4: 334
<i>negabant</i> . G. 8: 234. 3: 207
<i>negant</i> . G. 2: 915. 3: 131
<i>negaret</i> . AE. 10: 435
<i>negaret</i> . 10: 614
<i>negaret</i> . G. 1: 149
<i>negat</i> . AE. 3: 171, 201. 4: 428. 7: 9. 12: 914
<i>negit</i> . E. 10: 3
<i>Nemear</i> . AE. 8: 295
Nemear genitivus a Nemea, quae & Nemece; apud quam dicitur Hercules leonem occidisse. Fit autem a Nemea Nemeceus possessivum quadrisyllabum, sicuti a Tegea Tegeceus. Virg. <i>Adhuc Tegeae</i> <i>saevus</i> . Proper. <i>Et calami Pan Tegeae tui</i> . Ovid. <i>Nempe sub his etiam passis Nemeaeo lacertis</i> . ubi <i>Tegeae</i> & <i>Nemear</i> primam syllabam corripiunt: etsi grammatici quidam arbitrati sunt, eas voces esse trium syllabarum; falso etiam, quod primam producant, tridentes, ut moveant stomachum Maturanius, & Christophor. Landinus, & si quid inter hos habet loci Pylades Brixienfis; qui doctores, ut videri volunt, classici, in his quae etiam primis Graecis literulis imbutis cognitissima sunt tam turpiter labuntur; qui quod suam causam etiam testibus agant, Dii boni quam imperite, vel eos corrumpunt,	
<i>navis</i> . 1:145, 168, 362, 573. 644, 656. 2: 329, 462. 3: 711, 425, 463. 4: 328. 5: 291, 62, 247, 471, 665. 6: 899. 8: 546. 9: 114. 11: 326	<i>Naxos</i> , pro eo quod est, me deseruit, & fidem fregit. Quae res an ita sit, vel potest ab affe deducta, in Stoi- co indicavimus.	582, 585, 614, 698, 832, 868, 7, 96, 102. vide eundem Servium. 136. 332, 438. 8: 39, 613. 9: 114, 152. 10: 372, 600, 649, 11: 273, 401. 12: 72, 823, 875, 938	582, 585, 614, 698, 832, 868, 7, 96, 102. vide eundem Servium. 136. 332, 438. 8: 39, 613. 9: 114, 152. 10: 372, 600, 649, 11: 273, 401. 12: 72, 823, 875, 938	582, 585, 614, 698, 832, 868, 7, 96, 102. vide eundem Servium. 136. 332, 438. 8: 39, 613. 9: 114, 152. 10: 372, 600, 649, 11: 273, 401. 12: 72, 823, 875, 938
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113
<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542	<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713. 10: 113	<i>navis</i> . G. 1: 542
<i>navis</i> . AE. 1: 170, 193, 251, 379, 518, 525. 2: 254, 375, 613. 3: 385. 5: 713.				

IN VIRGILIUM.

pueri, vel eorum testimo-
 nia minime intelligunt.
nerus. AE. 5:305, 349, 383.
 9: 6
nerura. E. 8:86, 10:9. G. 11:
 314, 2: 110, 208, 3: 391.
 AE. 1: 191, 4: 70, 6: 803.
 7: 580, 11: 901, 12:
 929
nerura. AE. 6:188
neruri. 7:775, 12:719
nerurili. E. 6:73. G. 3: 436.
 7: 566
nerurifera *Zephyrus*. AE. 3:
 270
 Z hic pro simplici conso-
 nante accipitur. Unde sa-
 praecedens syllaba in sua
 remanet breuitate. Quem
 locum imitatus Lucanus
 sic ait: *Talis fama senis tu-*
culdum super aequora Xerem.
 ubi in *a* quoniam finalis suam
 naturam non mutat, licet
 sequatur x, duplex litera;
 contra vero in 2. Georg.
 eo versu: *Eoque, Zephy-*
riq; tenet domus: quo enim
 natura brevis producitur,
 propter sequentem dupli-
 cem.
neruram. E. 6:57. G. 1: 18,
 359, 2: 115, 12: 319. 3: 45,
 216, 620. AE. 1: 310, 6:
 238, 639. 7: 833, 747. 9:
 403, 11: 545, 557
nerupe. G. 3:259
nerurus. E. 6: 11, 7: 59. 8:
 22, 10: 43. G. 11: 16. 2:
 308, 401, 429. 3: 334.
 AE. 5: 163, 3: 122. 4:
 118, 5: 149, 6: 386, 473.
 6: 58, 707. 7: 513, 759. 8:
 92, 108, 116, 315, 345.
 553, 590
Neptolemi. AE. 5: 33, 469.
 11: 264
Neptolemonum. 2: 500, 549
Neptolemus. 2: 263
nepe. 4: 163
neptum. 2: 310, 701, 101, 47
neptus. E. 9: 50. G. 2: 294.
 514. AE. 2: 194. 3: 158,
 409, 505, 41, 619. 6: 982.
 757, 786, 799.
neptus. AE. 9: 162
neptibus. G. 2: 58
neptis. 6: 885
neptum. AE. 2: 503, 6: 864.
 3: 731
Neptunus. G. 114. AE. 9: 14,
 195, 781
Neptuni. G. 3: 122. 4: 387.
 AE. 5: 360, 863, 9: 145
Neptunia. 2: 625. 3: 3. 7:
 691, 8: 695. 9: 523. 10:
 353, 12: 128

Neptunus. G. 4: 29, 194.
 AE. 2: 201, 3: 74, 119.
 5: 640.
Neptunum. 5: 779. 8: 699.
Neptunus. 1: 113, 2: 610.
 7: 23
nequa. 1: 681, 2: 606, 3: 406,
 453, 471. 8: 209, 9: 321.
 11: 19, 12: 565
neque. E. 1: 41, 3: 102, 5: 155,
 82, 7: 14, 9: 35, 38. 10:
 11, 62. G. 1: 95, 3: 47,
 396, 458, 515, 2: 203,
 136, 153, 287, 293, 420,
 498. 3: 252, 177, 352,
 490, 519, 419, 37, 398,
 447. AE. 1: 260, 440, 547.
 2: 71, 78, 97, 727, 3: 447,
 496, 4: 380, 5: 194, 217,
 453, 6: 72, 347, 869. 7:
 757, 8: 43, 316, 369, 9:
 724, 10: 31, 679, 757, 855,
 11: 44, 70, 156, 204, 228,
 793, 801, 846. 12: 428,
 464, 903.
neque enim. G. 4: 207. AE. 1:
 298, 643, 2: 376, 4: 170,
 368. 7: 195, 581. 8: 251.
 9: 617, 704, 748, 10: 217,
 865, 11: 534, 684, 12: 74,
 764.
nequeam. 9: 289
nequeant. G. 3: 117
nequere. AE. 7: 111, 498
nequenter. 8: 265
nequidquam. G. 1: 96. id est,
 non. 191, 404. 4: 318, 501.
 AE. 1: 101, 510, 515, 546,
 770, 3: 677, 711, 4: 209, 5:
 81, 256, 392, 413, 632.
 vide Servium. 891. vide
 eundem. 860. 6: 128. 7:
 373, 441, 589, 652. 8:
 132, 370, 9: 219, 364. adi-
 eundem. 10: 122, 574,
 605, 11: 536, 716, 12: 403,
 466, 517, 634, 909
nequid. AE. 4: 415. 6: 674.
 8: 205, 11: 417
nequis. E. 6: 73. AE. 1: 411
nequit. 1: 713, 8: 618
nequid. 7: 507
ne quo. 1: 674
Nereus. E. 6: 35
Nerei. AE. 8: 183. 10: 264.
Nereus. 9: 101
Nereidum. AE. 3: 74, 5: 240.
 Re longam posuit Ovid.
 Metam. 13. *Dixerunt, pla-*
cidisque natans Nereides au-
di. Martial. corripuit.
Lust Nereidum placidus cho-
rus aequore toto. Idem in 4.
Nympharum pariter Nerei-
dumque domus. Stat. item,
Fluctibus iussis jam Nereis
imperat Helle.

Nereus. G. 4: 592. AE. 2:
 419.
 Nereus hic pro Neptu-
 no accipitur, & indifferen-
 ter utrumque pro mari. A-
 lioqui Nereo, quem mirem
 vocat Hesiodus, & placi-
 dum Claudianus, spumeus
 epitheton ex sacvitia non
 conveniret. Nam & Tri-
 tonem, qui compolitis
 semper, & tranquillatis
 fluctibus apparet apud
 Poetas, Nereo patre ge-
 nitum, prodit Lycophron;
 quem plures, post Abe-
 sandum, Neptuno. Hinc
 & Claudian. in 1. de ra-
 ptu Prof. ait, Nereum
 (id est, Neptunum) Si-
 ciliam ab Italia diremis-
 se. Nam id a Neptuno ich-
 tridentis factum Dionys.
 Aphecanit. Addit etiam
 Eustathius causam, quo-
 turior ab insidiis, Aeoli fi-
 lius Acaclus esset.
Nerius. E. 7: 37. hoc est,
Nereia. ut AE. 9: 109
Nerius. 3: 271
Nerius. 7: 744
nerus. 9: 776, 10: 341
nerus. G. 4: 113. AE. 5: 501.
 9: 622, 10: 131, 11: 862, 12:
 856
Nesaea. Nympha. G. 4: 338.
 AE. 5: 816
Nesaea. G. 1: 467, 4: 470. AE.
 11: 99, 9: 552, 10: 501, 12:
 227
nesciat. 2: 565. 4: 292
nescimus. 7: 195
nescio. E. 1: 103, 8: 107. G. 1:
 413, 4: 55. AE. 2: 735. Vide
 ut amavit P. eta *Nesio*.
 cum relativo *Quis* ubique
 sociare?
nescio quid. AE. 2: 735
nescis. E. 3: 23. AE. 4: 541
 Nais in Heroid. *Nesais* an-
 excedant, etiam loca venimus
 illuc. Aratus: *Nesais* amare
 Deum concordia nostra cale-
 fact.
nescit. G. 5: 584.
nescire. 1: 391
nescius. AE. 4: 72
Nes. G. 1: 180, 2: 37, 253,
 30, 4: 47. AE. 1: 413, 2:
 188, 607, 6: 333, 7: 22, 97,
 113, 8: 40, 9: 41, 98, 216.
 12: 566, 124
new. G. 1: 80, 2: 298, 4: 47.
 AE. 7: 201, 265, 9: 115,
 255
newer. AE. 10: 818
newer. 1: 448

newerem. 5: 279
newis. G. 4: 276, 7: 66
newis. AE. 4: 695
newis. G. 3: 423
Ni. G. 1: 177, 198, 4: 116,
 455, AE. 1: 58, 392, 2: 178,
 599, 3: 686, 5: 49, 230,
 356, 6: 34, 292, 359, 7:
 433, 8: 510, 533, 9: 805,
 10: 328, 11: 913, 12: 568,
 773
nidi. AE. 5: 214
nidi. G. 4: 17. N. de impro-
 priis. AE. 8: 135, 12: 475
nido. 4: 514
nidore. 3: 415
nidorum. 12: 301
nidos. G. 1: 414, 4: 56
nidum. 4: 107
niger. sc. *Menalea*. E. 2: 16.
 G. 4: 126, 478
nigerimus. scilicet. *anther*. 3: 278
nigra. E. 2: 18, 10: 39. G. 2:
 203, 3: 388. AE. 6: 134, 12:
 478
nigra. E. 6: 54. G. 1: 194, 4:
 291, 468. AE. 5: 516, 8:
 599, 9: 381
nigrae. E. 10: 39. G. 2: 238.
 4: 275, 9: 714.
nigram. sc. *tellurem*. G. 2:
 235, 3: 124, 4: 546. AE. 3:
 120.
nigralem. 4: 129. 8: 353
nigrastra. 3: 97, 6: 143
nigrastra. 9: 87
nigram. 5: 736
nigra. 6: 153
nigrescere. 4: 454
nigrescent. 11: 820
nigri. AE. 7: 50. AE. 11: 493.
 4: 512
nigri. G. 2: 214
nigro. G. 1: 320. AE. 6: 238.
 9: 33, 11: 596
nigram. G. 1: 419, 2: 116, 3:
 333, 451. AE. 4: 404. de
 formicis, vel acie, ut
 est in vulgaris codicibus.
 Nonii, tr. 4. v. obscurum.
nihil. E. 2: 6. 3: 48. 8: 64,
 103. G. 1: 119. AE. 1: 187,
 491, 659, 4: 315, 6: 509,
 9: 162, 177, 428, 10: 549,
 11: 212, 501, 12: 112,
 405
Nili. E. 1: 7, 8: 19, 10: 103. G. 1:
 28, 3: 42. AE. 5: 751, 7:
 508, 9: 133, 10: 429,
 110, 11: 51, 12: 365
Nili. AE. 6: 800
Nilum. G. 19: 4, 238, 8: 718
Nilus. AE. 9: 115
nimbi. AE. 2: 113, 3: 198,
 5: 13, 459, 8: 11, 9: 669, 10:
 809
nimbis. G. 1: 456, 460
 M 2

INDEX ERYTHRAEI

<i>nimis</i> . AE. 8: 616. 7: 787.
3: 317. 666. 10: 614. 12: 416 | <i>nimius</i> . G. 1: 328. AE. 2: 91, 80. | <i>nimbosus</i> . AE. 6: 190. 8: 608 | <i>nimbosa</i> . 3: 274 | <i>nimbosus</i> . 1: 315 | <i>nimbosus</i> . 4: 120 | <i>nimbosus</i> . G. 3: 110. AE. 4: 161.
7: 791. 9: 111. 12: 451 | <i>nimia</i> . AE. 9: 354 | <i>nimis</i> . G. 3: 185 | <i>nimium</i> . AE. 3: 558 | <i>nimis</i> . 9: 472 | <i>nimum</i> . E. 2: 17. 3: 94. 9: 128.
G. 2: 152. 4: 58. AE. 4: 657.
5: 870. 6: 189. 8: 14. 8: 6.
870. 9: 430. 11: 841 | <i>nympha</i> . G. 4: 421. 198. 7: 47. 714. 10: 151. 11: 588.
12: 142 | <i>nymphae</i> . E. 2: 16. 3: 19. 5: 120.
6: 56. 7: 121. G. 4: 334. 391.
532. AE. 1: 71. 4: 166. 7: 775. 8: 713. 14: 316. 339.
12: 786 | <i>nympharum</i> . AE. 1: 68. 329 | <i>nymphas</i> . E. 9: 19. G. 2: 494.
4: 382. AE. 1: 34. 7: 137.
10: 85. 12: 1 | <i>nymphis</i> . E. 5: 12. 7: 10. 15: 1 | <i>nyngh</i> . G. 3: 367 | <i>Niphetus</i> . 3: 30 | <i>Niphetus</i> . nom. prop. vici.
AE. 10: 570 | <i>Nisa</i> . E. 8: 16 | <i>Nisae</i> . E. 8: 18. AE. 6: 805 | <i>Nise</i> . AE. 9: 200. 258. 271 | <i>Nis</i> . E. 6: 74. AE. 9: 467 | <i>nif</i> . E. 8: 67. 9: 14. G. 1: 155.
11: 111. | Sidon. extremam produxit. Sin tantum, penitusque nihil esse probetur. | <i>Nisa</i> . AE. 3: 354. 9: 223. 300 | <i>nifu</i> . 5: 347. 11: 852 | <i>Nisum</i> . 9: 233 | <i>Nisus</i> . G. 3: 405. 409. AE. 5: 294. 318. 328. 351. 9: 176.
184. 207. 230. 333. 386.
425. 438 | <i>nitus</i> . G. 3: 172. N. tr. 5. AE. 2: 80. 4: 212. 8: 137.
12: 303 | <i>niscus</i> . 6: 896 | <i>niscum</i> . 3: 20. 9: 457. 12: 386. | <i>niscus</i> . 1: 12. 3. 6: 65. 677 | <i>niscus</i> . G. 1: 153 | <i>niscus</i> . AE. 5: 155 | <i>niscus</i> . 4: 337 | <i>niscus</i> . scil. equi. 7: 275 | <i>niscus</i> . 1: 464 | <i>niscus</i> . 3. sc. angust. G. 3: 417. AE. 1: 473. | <i>niscus</i> . 6: 760. N. tr. 5. 12: 733 | Idem Non. libello, qui sextus est, ubi de Differentiis tractat, Imitatur legere videtur primo exemplo. Caeterum tu adverte, utrum hoc loco magis conveniat, Anchisen Aeneas juvenem offendere hastae innitentem, an qui hasta velut adversus hostem nitatur. | <i>niscus</i> . G. 1: 194 | <i>niscus</i> . G. 2: 438. AE. 2: 443. 12: 552 | <i>niscus</i> . G. 4: 517. AE. 2: 675 | <i>niscus</i> . G. 3: 318 | <i>niscus</i> . AE. 3: 338. 12: 702 | <i>niscus</i> . G. 3: 127. 487. AE. 6: 665 | <i>niscus</i> . 3: 128 | <i>niscus</i> . E. 2: 10. 6: 46. G. 2: 15. AE. 7: 699. 11: 39 | <i>niscus</i> . G. 3: 354. AE. 2: 469. 4: 459. 8: 147 | <i>niscus</i> . G. 3: 391. AE. 8: 720 | <i>niscus</i> . AE. 2: 199 | <i>niscus</i> . E. 10: 23. 47. 66. AE. 12: 84 | <i>niscus</i> . E. 6: 54 | <i>niscus</i> . AE. 11: 611 | <i>niscus</i> . G. 1: 310. AE. 4: 250 | <i>niscus</i> . G. 4: 199 | <i>niscus</i> . AE. 3: 37 | <i>niscus</i> . 10: 716. 12: 398 | <i>niscus</i> . 8: 141 | <i>niscus</i> . 7: 164. N. tr. 5. | <i>niscus</i> . 11: 341 | <i>niscus</i> . E. 1: 6. 16. 19. 8: 1. 6: 1. 3: 44. 7: 1. 1: 45. 5: 7: 70. 9: 17. 25. 10: 62. G. 1: 204. 2: 42. 249. 504. 3: 103. 4: 315. AE. 1: 544. 7: 1. 2: 174. 3: 189. 3: 167. 4: 127. 5: 391. 6: 187. 14: 1. 542. 846. 8: 12. 150. 183. 200. 272. 297. 472. 9: 321. 10: 379. 11: 17. 24. 388. 419. 429. 12: 187 | <i>niscus</i> . AE. 8: 174 | <i>niscus</i> . E. 5: 128 | <i>niscus</i> . AE. 5: 652. 7: 323. 511 | <i>niscus</i> . E. 10: 76. G. 2: 549 | <i>niscus</i> . G. 2: 1258 | <i>niscus</i> . AE. 6: 694 | <i>niscus</i> . G. 1: 121 | <i>niscus</i> . E. 1: 10. 9: 44. G. 1: 248. 2: 87. 289. 3: 8. 455. 2: 102. 3: 1160. 401. 4: 132. 180. 497. AE. 2: 420. 795. 4: 123. 134. 527. 6: 265. 268. 503. 827. 7: 16. 87. 93. 311. 444. 427. 491. 8: 86. 9: 61. 135. 10: 147. 272. 493. 703. 12: 860. 909 | <i>niscus</i> . G. 1: 469. 487. 3: 136. 379. 4: 100. 514. AE. 2: 305. 662. 683. 727. 748. 2: 135. 197. 590. 754. 3: 195. 201. 583. 4: 26. 530. 5: 11. 766. 6: 462. 513. 7: 8. 95. 255. 411. 9: 166. 10: 157. 746. 11: 914. 12: 310 | <i>niscus</i> . 3: 204. 6: 147. 555. 556. 9: 488 | <i>niscus</i> . E. 8: 83. G. 3: 467. AE. 4: 570. 9: 138. 138 | <i>niscus</i> . G. 2: 482. AE. 2: 750 | <i>niscus</i> . E. 8: 14. G. 3: 290. 166. 427. 479. AE. 2: 161. 611. 6: 300. 7: 138. 8: 407. 658. 9: 314. 371. 377. 411. 10: 162 | <i>niscus</i> . AE. 10: 126 | <i>niscus</i> . G. 2: 404 | <i>niscus</i> . G. 1: 392. AE. 7: 112. 11: 736 | <i>niscus</i> . AE. 6: 152 | <i>niscus</i> . G. 2: 432. 4: 527 | <i>niscus</i> . AE. 4: 609. 5: 868 | <i>niscus</i> . 4: 490 | <i>niscus</i> . G. 3: 407 | <i>niscus</i> . 3: 318. AE. 4: 307 | <i>niscus</i> . G. 2: 128. 3: 117 | <i>niscus</i> . E. 3: 11 | <i>niscus</i> . AE. 4: 158 | <i>niscus</i> . E. 9: 90. 8: 177. AE. 1: 101. 4: 249. 7: 507. 8: 120. 9: 741. 11: 551 | <i>niscus</i> . G. 2: 26. AE. 1: 320. 6: 301 | <i>niscus</i> . E. 8: 78. AE. 2: 220. 3: 310 | <i>niscus</i> . AE. 8: 260. 10: 428. 11: 776. 12: 603 | <i>niscus</i> . 9: 767 | <i>niscus</i> . 4: 320. 3: 727 | <i>niscus</i> , id est, appellatio. E. 6: 12. G. 3: 147. 4: 271. AE. 2: 48. 288. 376. 609. 624. 3: 18. 614. 673. 4: 324. 9: 106. 564. N. tr. 5. 611. 768. 6: 135. 381. 507. 763. 7: 1363. 411. 717. 8: 129. 352. 9: 297. 10: 149. 149. 109. 370. 618. 11: 223. 249. 12: 131. 194. 315. 823. 835 | <i>niscus</i> , id est, fama. E. 7: 78. 9: 27. G. 3: 47. AE. 2: 82. 583. 6: 758. 7: 99. 271. 582. 10: 852. 12: 688. 12: 226 | <i>niscus</i> . AE. 6: 775. 7: 712 | <i>niscus</i> . E. 3: 106. G. 1: 137. 2: 102. 204. 3: 36. 152. | <i>niscus</i> . AE. 3: 280. 6: 623. 726. 7: 337. N. tr. 5. 2558. N. 11: 5. 3: 118. 1266. 10: 4172. 381. 674. 5: 117. 718. 6: 70. 242. 441. 768. 726. 71. 607. 777. 8: 54. 121. 312. 412. 471. 529. 9: 143. 387. 11: 731. 846. 12: 848. 652. 828 | <i>niscus</i> . AE. 3: 723 | <i>niscus</i> . E. 1: 11. 16. 36. 16. 76. 2: 145. 21. 31. 3: 25. 15. 219. 26. 32. 32. 67. 74. 90. 94. 103. 4: 23. 40. 55. 61. 5: 1. 24. 89. 6: 9. 50. 7: 133. 41. 8: 14. 62. 9: 34. 10: 29. 28. 56. 64. G. 2: 67. 201. 290. 399. 457. 488. 507. 2: 42. 43. 45. 84. 99. 125. 129. 132. 138. 100. 205. 219. 275. 283. 293. 312. 316. 368. 380. 410. 439. 450. 461. 471. 425. 3: 67. 39. 140. 174. 109. 245. 253. 277. 283. 305. 346. 349. 367. 381. 432. 470. 520. 526. 531. 537. 546. 4: 6. 80. 84. 107. 176. 253. 172. 398. 440. 453. 459. 493. 516. 530. AE. 1: 98. 136. 268. 409. 460. 479. 517. 548. 567. 601. 630. 683. 2: 54. 154. 198. 247. 343. 407. 496. 511. 534. 540. 581. 589. 724. 743. 777. 785. 3: 42. 56. 164. 255. 313. 415. 516. 535. 863. 127. 174. 219. 292. 311. 330. 361. 412. 425. 431. 456. 500. 520. 529. 550. 565. 592. 600. 647. 666. 5: 17. 39. 144. 194. 305. 394. 394. 451. 466. 510. 623. 646. 671. 680. 731. 762. 785. 862. 6: 17. 47. 66. 86. 92. 103. 140. 149. 164. 170. 206. 352. 444. 553. 590. 620. 623. 731. 736. 879. 7: 103. 261. 269. 310. 313. 363. adi. Servium. 383. 432. 523. 650. 683. 736. 756. 805. 8: 29. 143. 185. 243. 288. 365. 391. 568. 625. 9: 56. 126. 141. 148. 180. 201. 208. 256. 287. 328. 441. 479. 509. 598. 602. 622. 704. 728. 737. 747. 771. 786. 10: 16. 22. 59. 185. 201. 244. 272. 291. 301. 343. 343. 358. 384. 410. 426. 528. 557. 581. 584. 614. 715. 739. 791. 11: 27. 32. 45. 55. 71. 248. 152. 161. 169. 180. 394 |
|---|---|--------------------------------------|-------------------------|--------------------------|--------------------------|---|---------------------------|--------------------------|----------------------------|-----------------------|--|--|---|-----------------------------------|--|---|--------------------------|-------------------------|---|------------------------|-------------------------------------|------------------------------------|-----------------------------------|--|---|---------------------------------------|-------------------------------|-----------------------|---|---|------------------------|---|--------------------------------------|---------------------------|----------------------------|------------------------|------------------------------------|------------------------|---|---|--|---------------------------|--|---------------------------------------|---------------------------|-------------------------------------|--|------------------------|---|---|---------------------------------------|----------------------------|---|--------------------------|-----------------------------|---------------------------------------|---------------------------|---------------------------|----------------------------------|------------------------|-----------------------------------|-------------------------|---|----------------------------|---------------------------|---|--------------------------------------|----------------------------|----------------------------|---------------------------|---|--|--|--|---------------------------------------|--|-----------------------------|---------------------------|--|----------------------------|-----------------------------------|------------------------------------|------------------------|---------------------------|------------------------------------|-----------------------------------|--------------------------|----------------------------|---|--|--|---|------------------------|--------------------------------|---|---|------------------------------------|--|---|----------------------------|---|

IN VIRGILIUM.

9044 3391 380428 4163
4715567 7901 298 828
846. 12: 39 78 151 156
389 204 218 229 245
3714141 427 544 612
639 776 780 815 856
890 912
nomen, scil. dies. G. 1: 186.
4: 544 551. AE. 1: 94
nomen. AE. 5: 104
nomen. G. 1: 121 165. AE.
3: 109 4: 698 4: 543 587.
6: 77
nomen. E. 1: 14. G. 3: 103 150
nomen. G. 1: 21
nomen, pro nomen. E. 3: 16
nomen. 1024. amat synco-
pari.
nomen. 8: 317
nomen. AE. 4: 424
Nomen. G. 3: 474
Nomen, Andria vulgo.
Lege indicent nostrum in
Caesaris Comment.
nomen. G. 2: 458
nomen. AE. 4: 31
nomen. E. 6: 641
nomen. E. 1: 13 21. 312 8. 5: 109
85 10: 69. G. 4: 250 2: 541
4: 358. AE. 1: 200 2: 33
375 512 598 2: 251 8 21
248 651 625 685 690
3: 56 515 494 519 613
666 4: 217 350 5: 21 6:
519 612 2: 123 221 336
646 8: 147 101 9: 243
10: 84 18 230 377 12:
51 96 109 117 129 322
12: 50 236 612
nomen. AE. 1: 708
nomen. 6: 809 12: 379
nomen. G. 2: 108
nomen. E. 7: 122. AE. 1: 141 4:
107 7: 322
nomen. AE. 6: 514
nomen. E. 1: 44 2: 445 50 6:
2 9: 11. AE. 1: 334 2: 136
3: 451 4: 96 213 319
651 5: 417 6: 388 7:
253 8: 24 9: 600 10:
618 11: 443 113 12: 42
121
nomen. E. 1: 22 6: 10 7: 39
G. 2: 140 341. AE. 1: 601 2:
707 3: 105 156 4: 662 7:
263 11: 166 243
nomen. E. 7: 84. AE. 1: 676
nomen. G. 4: 445. AE. 1: 216
9: 560 11: 844
nomen, id est, met. E. 2: 2
G. 4: 324. AE. 2: 595 4:
237 7: 263 439 8: 314
10: 21
nomen. E. 4: 23 8: 49 9: 210
16. AE. 1: 460 3: 192 604
8: 222 11: 549 134
nomen. E. 1: 8 3: 62 1: 8 6: | 58 8: 37. G. 2: 89. AE. 1:
627 2: 740 3: 89 138 4:
10 21 391 615 5: 741
6: 71 7: 129 3: 369 733
8: 123 9: 192 131 235 11:
415 536 789 12: 800
nomen. E. 1: 64 5: 118 8: 81
G. 2: 492 501. AE. 7: 669
2: 341 396 3: 184 613
4: 369 623 6: 153 465
698 9: 404 12: 325 12:
743 515 71 142
nomen. AE. 4: 373 2: 412
nomen. E. 9: 56 G. 4: 131
AE. 1: 735 2: 109 46 194
3: 505
nomen. E. 7: 108. AE. 1:
330 3: 168 6: 546 788
266 2: 98 231 10: 48
12: 187 641
nomen. E. 1: 52 G. 3: 150 4:
266. AE. 1: 667 2: 256
401 737 773 3: 657 6:
121 7: 491 500 9: 379
472 11: 195 12: 519
808
nomen. G. 3: 100
nomen, id est, cognomen. AE.
5: 34 12: 911
nomen 5: 87 N. tr. 5
nomen 12: 374
nomen. G. 1: 363 3: 251. AE.
6: 683 12: 769
nomen. G. 3: 158. N. tr. 5. AE.
3: 444
nomen. 3: 515
nomen. 5: 648
nomen. E. 3: 62 5: 14
nomen. AE. 2: 283
nomen. 9: 697
nomen. 3: 261
nomen. E. 3: 67
nomen, id est, matris. G. 6:
427
nomen. AE. 6: 499 12: 942
nomen. AE. 2: 21
Nomen, id est, Austro, vel
quolibet alio vento. AE. 1:
573 5: 242 7: 411
nomen, adject. 7: 480 11: 495
nomen. AE. 1: 684
Nomen, id est, ventus. 5:
512 10: 266 11: 898 12:
314
nomen. 4: 648 12: 359
nomen, id est, res nova. 5: 6
nomen. E. 5: 43. AE. 1: 329
2: 44 8: 389
Nomen, id est, Austro. G. 1:
445. AE. 1: 85 11: 2412
nomen. E. 3: 86 4: 7. G. 3:
370 4: 316 358. AE. 1:
430 450 620 652 3:
240 394 610 106 320
71 393 477 8: 65 9: 110
641 693 731 10: 35 315
515 11: 114 12: 34 | nomen. G. 4: 212. AE. 1: 197
366 12: 424
nomen. G. 1: 71. N. tr. 4
nomen. E. 1: 21. N. tr. 40
demon-
nomen. AE. 1: 512 5: 104
nomen. 8: 189
nomen. 4: 290
nomen. 4: 252 7: 630
nomen. 4: 260
nomen. E. 8: 19 9: 14. G. 7:
22 90 345 2: 82. AE.
1: 652
nomen. AE. 3: 604
nomen. E. 3: 11
nomen. AE. 1: 245 5: 262 6:
196 12: 270
nomen. E. 3: 33. Tusci Ma-
trigina 2 Siculi Matris 2
Matris.
nomen. G. 2: 128 5: 287
AE. 7: 765 10: 389
nomen. G. 4: 155
nomen. nomen. 4: 21
nomen. 4: 480. AE. 6: 439
nomen. E. 3: 8
nomen. G. 1: 361 4: 306. AE.
2: 98 3: 136 4: 500
nomen. 4: 650 6: 231 12:
826
nomen. G. 1: 493 4: 392
nomen. AE. 1: 563
nomen. E. 5: 67 10: 74. G. 1:
34 288 4: 142. AE. 4: 584
5: 78 9: 459 596
nomen. 2: 396
nomen. G. 2: 311. AE. 1: 307
nomen. E. 2: 12 5: 21 6: 38
G. 1: 32 3: 115. AE. 3: 465
8: 632
nomen. G. 3: 437. AE. 1: 212
473 4: 10 5: 670 7: 554
11: 537 12: 867
nomen. E. 6: 63. G. 1: 247. AE.
1: 89 2: 8 250 860 3:
142 198 312 387 4:
352 461 522 5: 721
738 6: 221 559 866 8:
67 369 9: 288 11: 201
12: 846
nomen. AE. 1: 41. N. lib. 6.
nomen. 6: 731 3: 326. N. lib.
nomen. G. 3: 547. AE. 1: 516 5:
516 810 9: 640 10: 636
11: 993 712 12: 51 54
nomen. G. 1: 364 443 2: 309
4: 60. AE. 1: 580 2: 606 3:
572 5: 20 7: 143 8: 518
595 9: 33 10: 809 12:
812 856
nomen. E. 5: 57 G. 1: 324 561
4: 552. AE. 1: 88 143 582
8: 612
nomen. AE. 10: 664
nomen. E. 6: 39. G. 4: 312
AE. 1: 42 3: 199 4: 209
148 5: 88 515 658 9: | 55 11 313 10: 38 719
264 12: 796
nomen. 7: 674
nomen. 8: 293
nomen. G. 1: 114 423 446
3: 198 4: 166 696. AE.
3: 516 4: 177 146 5: 512
6: 454 592 7: 327 699
8: 631 10: 358 767 12:
256 367
nomen. sc. Levinia. 7: 35
nomen. 8: 419
nomen. E. 2: 51 8: 30
nomen. G. 2: 69
nomen. E. 1: 151. AE. 1: 120
7: 619
nomen. AE. 1: 211 5: 516
nomen. G. 2: 531
nomen. 3: 7
nomen. AE. 4: 182
nomen. 12: 313
nomen. 5: 135. N. tr. 5
nomen. AE. 1: 356
nomen. G. 3: 58. AE. 1: 643
nomen. G. 3: 514
nomen. AE. 1: 512 11: 641
12: 306
nomen. E. 1: 67 8: 663
nomen. E. 1: 48 G. 1: 278
AE. 9: 87. Jacobi, id est,
inductus. N. tr. 5. 842 5:
10: 489
nomen. E. 1: 78 5: 23 G. 1: 839
269 7: 292 4: 145 516
AE. 1: 316 2: 708 3: 670
4: 312 272 5: 613 6: 405
553 7: 51 591 8: 212 9:
278 385 447 719 10:
44 375 591 864 11:
306 362 399 12: 11 202
405 597 859
nomen. 6: 399
nomen. 2: 284 3: 554 11:
431
nomen. E. 1: 125. AE. 1: 439
4: 35 456 5: 610 6:
563 8: 501 11: 157 148
12: 27
nomen. G. 2: 10. AE. 4: 438
11: 217
nomen. G. 4: 453
nomen. E. 4: 28. G. 1: 103 128
AE. 1: 574 3: 215 5: 390 7:
350 10: 108 11: 702 12:
423 408 770
nomen. AE. 2: 583 3: 495
10: 901 11: 104
nomen. G. 3: 54. AE. 4: 614
nomen. AE. 4: 369 2: 894 10:
68 20 483
Convenit orationi patho-
ticae: sicut omnes particu-
lae interrogativae.
Nomen. ablat. AE. 9: 454
Nomen. 10: 561
Nomen. 9: 592 652
Nomen. AE. 1: 848 11: 174 |
|--|--|---|--|

INDEX ERYTHRAEI

6: 324. 7: 571. 8: 383. 10: 121.
numerabat. G. 4: 347
numerant. E. 3: 34
numerantur. G. 4: 209
numerus. G. 2: 284. AE. 6: 646.
numero. E. 8: 75. G. 2: 104.
 AE. 1: 171. 3: 623. 5: 62.
 305. 560. 754. 7: 698. 8: 547. 547. 10: 329. 11: 208.
 599. 12: 210. 670
numerus, id est, *modus.* E. 9: 45. N. tr. 3. G. 1: 137.
 161. AE. 6: 776
numerus. 6: 27. 86. 7: 52.
 G. 4: 275. 127. 436. AE. 2: 797. 3: 446. N. tr. 5. 6: 545.
 982. 7: 111. 8: 453. 11: 328
numerus. G. 2: 104
Numicus. AE. 7: 153. 242.
 791
 Numicus fluvius per Ar-
 deatinum agrum decurrens
 a lacu Nemorensi. Men-
 tionem autem huius semper
 cum Tiberino miscuit Poe-
 ta. Horat. autem nil bre-
 vem posuit: *Brandisium*
Numici melior via ducat,
an Appi.
Numidae. AE. 4: 41
numina. G. 1: 10. 30. 4: 7.
 505. AE. 1: 603. 666. 2: 123.
 713. 141. 233. 623.
 2: 264. 159. 343. 634.
 697. 4: 204. 382. 5: 466.
 6: 68. 7: 1267. 110. 8: 512.
 574. 10: 375. 11: 901. 12: 201.
numine. E. 4: 47. AE. 2: 12.
 137. 451. 678. 2: 183. 336.
 396. N. tr. 3. 701. 777. 3: 361.
 372. 4: 269. 5: 56. 6: 50.
 266. 168. 7: 119. 385.
 584. 9: 247. 11: 232. 12: 180.
 188
numinis. G. 4: 453. AE. 8: 186
Numitor. AE. 6: 268. 10: 342
num. E. 1: 74. 2: 8. 3: 8. 4: 3.
 18. 56. 95. 5: 49. 6: 6. 53. 7: 33.
 53. 8: 43. 52. 9: 9. 5: 53.
 57. 66. 10: 44. G. 1: 42.
 412. 2: 2. 12: 1. 216. 3: 12.
 294. 362. 540. 4: 131. 149.
 399. 539. AE. 1: 240. 249.
 267. 280. 395. 532. 582.
 676. 2: 23. 56. 63. 69. 83.
 180. 175. 473. 522. 530.
 604. 728. 3: 165. 184. 493.
 4128. 115. 193. 206. 211.
 244. 265. 283. 345. 356.
 596. 627. 654. 5: 55. 239.
 263. 391. 398. 602. 638.
 670. 690. 718. 743. 812.
 831. 6: 38. 187. 234. 262.
 262. 343. 461. 259. 276.

788. 798. 816. 827. 713.
 37. 123. 135. 208. 267.
 412. 425. 602. 641. 708.
 9: 49. 168. 343. 381. 431.
 568. 579. 9: 12. 89. 156.
 197. 271. 320. 490. 10: 155.
 34. 39. 94. 163. 231. 254.
 280. 371. 393. 421. 500.
 537. 582. 612. 630. 674.
 743. 774. 825. 849. 855.
 897. 11: 12. 49. 86. 119.
 173. 271. 314. 403. 410.
 509. 560. 586. 611. 823.
 12: 44. 57. 95. 134. 149.
 176. 210. 237. 242. 436.
 476. 500. 502. 634. 743.
 810. 818. 872. 881. 889.
 900
Nunc, id est, *modo.* G. 1: 266.
 334. 386. AE. 1: 120.
 751. 4: 74. 285. 376. 442.
 5: 156. 441. 457. 586. 701.
 6: 315. 8: 20. 441. 10: 355.
 368. 680. 11: 650
nuncia. 4: 118. 8: 550. 9: 473.
nunciat. 11: 710
nuncio. 11: 391
nuncio. 2: 542. 4: 237. 5: 664.
 6: 456. 7: 167. 437. 8: 582.
 8: 681. 11: 447. 897. 12: 75
numquam. E. 2: 27. 3: 49. 6: 46.
 9: 3. G. 1: 373. 426. 2: 598.
 3: 466. 4: 518. AE. 2: 331.
 920. 3: 450. 700. 4: 658.
 8: 470. 10: 25. 11: 408.
 732. 12: 95. 207. 921
nuper. E. 2: 25. 3: 199. 5: 13.
 9: 21. AE. 3: 789. 6: 338.
 9: 594
Nutia. AE. 7: 716. hodie
Nutia.
nutum. 11: 582
nutus. 2: 501. 787. 11: 115
nutum. G. 4: 125. AE. 2: 438.
 620. 4: 373. 5: 613. 12: 597.
nutant. AE. 9: 682.
nutat. 2: 619
nutabant. 7: 485
nutant. 11: 571
nutantem. 4: 631
nutantia. 12: 275
nutant. 12: 344
nutantia. 1: 176
nutant. pro *nutat.* G. 2: 425
nutat. AE. 4: 634. 5: 645
nutat. 6: 592. 9: 106. 10: 115
nut. G. 1: 187
 Nucum genera, item
 malorum, pironum, ficu-
 rum, uvarum, ac olea-
 rum, ex Servio Macro-
 biano tibi cum Symmacho
 interea audisse satis sit.
 lectur optime, dum haec
 eadem, pluraque huius-

modi, quae & ipsi dili-
 gentius scribenda suscep-
 mus, ita maturaverat, ut
 edi possent.

O.

O. Adverbium est vocan-
 di, admirandi, ex-
 clamandi, dolentis, in-
 dignantis, blandientis,
 hortantis, exultantis, &
 aliorum affectuum, ut ex
 exemplis innotescet, quae
 o habentia junctum voca-
 tivo suo statim sequenti,
 sunt infra scripta. E. 1: 6.
 2: 6. 17. adi Servium. 63
 Hic o brevis est. vide Ser-
 vium, & quae nos infra
 docemus, 3: 3. 93. 4: 48.
 7: 9. 9: 139. G. 2: 7. AE.
 1: 199. *qui regis,* id est, o
 in qui regis. 229. 327. 416.
 657. 2: 777. 5: 495. 623.
 632. 4: 373. 719. 868. 7: 12.
 1360. 448. 8: 36. 122.
 9: 77. 94. 248. 10: 294.
 507. 607. 11: 152. 252.
 344. 508. 12: 19. 743. 29.
 161. 631
o formale. E. 2: 45. lege Ser-
 vium.
o. G. 1: 5. AE. 1: 735. 2: 638.
 4: 612. 7: 121. 9: 146.
 10: 430. 676. 12: 646
o. G. 1: 12. AE. 6: 65.
 196. 8: 72. 11: 158
o. G. 1: 18. AE. 7: 518.
 8: 78
o. AE. 1: 76. 524
o. 1: 298. 2: 387. 3: 560.
o. 11: 328. 622.
o. 1: 627. 8: 373.
o. 1: 121. 3: 639. 7: 596.
o. 1: 103. 9: 234.
o. 3: 321. 480
o. 6: 104. vide Servium.
 318. 11: 508.
o. 9: 783. 11: 243. 459.
 12: 571
 o cum vocativo, una ra-
 tionem, aut pluribus dictio-
 nibus interjectis. E. 8: 32.
 G. 4: 353. AE. 1: 96. 4: 31.
 5: 870. 6: 83. 258. 509.
 8: 499. 9: 917. 11: 124.
 361. 12: 95
 o *hi positum.* G. 2: 20. AE. 2: 241.
 281. 10: 118. 11: 732.
 Exempla digna notatu.
 AE. 2: 644. 3: 489. 539.
 10: 631. 676
 o sine casu. E. 2: 28. 3: 71. 4: 53.
 5: 65. 10: 31. G. 2: 458.
 486. 5: 197. 6: 195. 8: 560.
 vide Servium. Sic Pers. O

o sub rasis vocibus agnoscitur.
hi ferio deat.

o autem particula, alias
 acutum accentum habet,
 ut quum est vocandi; alias
 gravem, si ab optante pro-
 fertur, quae apud Graecos
 o scribitur, & tam apud
 illos, quam apud nos na-
 tura producit, nec abji-
 citur in scansione: Virgil.
O ubi camp. Ovid. *O ubi*
nam tunc, cum *Lacedaemo-*
na clausa patet. Idem in
 2. *Merau.* *O ego quantum*
regis, quam vasta potestas
tra est. Propert. lib. tertio,
Egerat o fabulis o Erythra-
is. Invenitur tamen bre-
 vis, more Graecorum, ut,
Te Corydono Alexi. Nam (ut
 notat Servius) *don o* an-
 tibacchius est, sed o brevis
 fit, quia vocalis vocalem
 sequitur. Sed cur, Hono-
 rate grammatico, in supra
 citato versu, *O ubi camp,*
 o similiter, sequente voca-
 li, non corripitur? Illud
 ipitur verius dicendum est:
 Vocales concurrentes inter-
 dum non elidi; quod quum
 fit, quia id contra regulam
 fit, aliquid etiam aliquan-
 do aliud expectes fieri ne-
 cesse est, propter quod il-
 lud fit. Ut ecce ex ipso vo-
 calium concursu, prima
 vocalis, quae per synaloep-
 phen abijcienda erat, tem-
 pus unum amittit, id est
 ex longa brevis fit: ut *Te*
Corydono Alexi. Et, *Littus*
Hyla Hyla emme sonaret. Et,
Insulae Ionia in magno. Et
 ut emendavimus, *Ant At-*
he, aut *Rhodopu.* Aliquan-
 do etiam non collisa voca-
 lis, seu tempora retinet,
 hoc est longa servatur,
 vocali vel longa vel brevi
 sequente, ut 1. *Georg.*
Glauco & Panopae & Ino.
Mellicetae. Et in Gallo *Ec-*
log. *Donice Aganippe,* ut
 nonnulli legunt: vel, ut
 Probus in Instituti de com-
 muniibus syllabis agit, a-
 gnovisse videtur *Donice Ag-*
nippe. Et in *Thyrside,*
Stant & Juniperi, & *casta-*
neae bislatae. Quibus exem-
 plis satis constat, Servii
 Probique dictata huc perti-
 nentia haudquaquam vera
 esse. Exempla autem Grae-
 ca praecipueque Homerica,

ex la-

IN VIRGILIUM.

ex Indice in ipsum Poetam
sume, qui Christo Deo
Opt. Max. annuente, hunc
nostra opera consequetur.
In quo diligentius quidem
annotabimus, quid quis-
que certatim tum nostro-
rum, tum Graecorum
Poetarum ex illo veluti
perenni, & jugi fonte Ho-
merico in sua poemata de-
rivaverit, praecipueque
M. Maro moster Latinorum
Poetarum sine controver-
sia princeps & Deus.
Omnis. E. 1:66
ob. G. 1:380. 4:455. AE. 1:
4:42, 233, 251. 2: 139,
371. 3:128. 6:612, 660
7:182. 10:681. 8:52, 11:
347. 5:39. 12:566
obambulat. G. 3:538
obducas. E. 1:46. N. tr. 5
obdusa. sc. *nubes*. G. 2:604
obdusa. G. 1:126
obdusum. AE. 10:64
obducunt. G. 2:411
obtus. AE. 10:481
obusa. G. 3:80. N. tr. 5
obusi. 3:497
obusio. AE. 6:167
obusit. G. 1:274
obuset. AE. 6:167
obus. G. 4:422. AE. 8:227.
10:377
obusius. G. 2:480. vide Gell.
lib. 4. c. 17. qui per duo
describi contendit.
obusit. AE. 8:145
obusit. 10:90. 12:772
obusa. G. 3:235
obusar. AE. 3:514
obusam. G. 4:503. AE. 6:
412
obusant. AE. 4:218
obusit. G. 12:386. AE. 2:
751
obusit. AE. 12:386
obusa. 12:377
obusum. 1:160
obusenda. E. 3:7
obusis. AE. 4:549
obusit. 6:421. 7:480
obusit. 2:200. 5:522
obusit. 1:444. 9:45,
379
obus. 1:53. id est, *lustrat*.
10:447
obusa. 10:641
obusumque. 12:501
obus. G. 2:57. N. tr. 5. AE
4:694
obus. 6:801
obuso. G. 4:438. AE. 1:
450
obusit. AE. 2:340
obusa. 12:109

obusit. G. 3:136
Claud. in 3. de raptu
Proserpina hunc locum aemu-
latus est, *Sed quod obsu-
sar honesti Latini, & huma-
nas obusit copiamentes*.
obliqua. G. 4:298. AE. 11:
337
obliquat. AE. 5:6
obliquum. G. 1:98. AE. 5:
274
obliquat. G. 1:239
obliqua. E. 9:52. participium
a deponenti passivum. G.
2:59. 3:245. AE. 4:528. 9:
225
obliqua. AE. 4:267
obliqua. 12:866
obliqua. 4:221
obliquum. G. 3:236
obliqua. AE. 3:619. 5:174,
114. 7:91
obliqua. 6:715
obliqua. 2:148
obliquum. 6:646
obliqua. 3:38
obliqua. 4:179. 6:255
obliqua. 5:21
obliqua, scilicet, *formicae*.
4:406
obliqua. G. 4:84. N. lib. 6. AE.
3:208. 5:206. 10:359. 12:
721
obliqua. G. 1:222
obliqua. 3:213. AE. 4:332.
9:725. 12:105
obliqua. G. 1:397. 2:419
obliqua. AE. 11:77
obusit. 3:492. 4:30. 6:61. 6:
867. 11:41
obus. 4:69. 5:691
obusit. AE. 11:161
obusit. 2:412. 4:24
obusit. G. 2:24. AE. 6:336
obusit. AE. 9:808
obusit. 10:808
obusit. G. 1:469. AE. 3:
261. 11:876
obusit. AE. 3:566. N. tr.
5:7417
obusit. 3:242. N. tr. 5
obusum. AE. 4:455
obusit. G. 1:229. 468. 4:
424. AE. 1:420. 752. 4:
801. 461. 5:392
obusum. G. 4:60. AE. 6:
453. 12:348
obusit. AE. 12:253
obusit. 6:618
obusit. 7:205
obusit. 6:139. 9:244. N.
tr. 5
obusit. G. 1:429. N. tr. 5.
ubi *arva* legitur, ut *obusit*
ad *arva* referatur. AE.
1:421. 5:586. 12:416
obusit. 3:522

obusum. G. 1:479
obusit. 2:22, 235. 8:87
obusit. 2:332. 450. 7:66.
12:183
obusit. 3:400. 7:343
obusit. G. 4:513. N. tr. 7.
AE. 6:198. 11:716
obusit. 4:212
obusit. 2:754. N. tr. 6. 9:
393
obusit. 2:802. 10:120,
605
obusit. G. 3:508
obusit. AE. 10:286. 12:
901
obusit. 2:441
obusit. 11:316
obusit. 7:334. 9:159
obusit. 3:421. 11:604
obusit. 3:512. 8:547. 9:598.
10:26. 409
obusit. G. 4:86
obusit. AE. 7:790
obusit. 8:307
obusit. 10:55
obusit. 4:440. 6:458. 7:
58
obusit. 4:91
obusit. G. 2:482. AE. 1:
746
obusit. G. 2:484
obusit. AE. 6:64
obusit. 11:435
obusit. 4:440
obusit. G. 4:351. AE. 2:
120. 5:404. 8:530. 9:123.
11:120
obusit. AE. 2:60. 774. 3:
48. 298
obusit. 7:513. 613. 2:
378. 5:90. 8:121. 9:197.
12:665
obusit. G. 4:301
obusit. AE. 2:300
obusit. 10:82
obusit. G. 1:248
obusit. AE. 11:66
obusit. 7:576
obusit. 11:358
obusit. 9:260. 10:46. 12:
820
obusit. 11:612
obusit. 5:559
obusit. G. 3:374
obusit. AE. 2:663. 3:21,
732. 11:747. 12:459
obusit. 2:61
obusit. 2:590. 4:557. 8:
611. 10:552
obusit. G. 1:396. AE. 1:
567
obusit. G. 1:262
obusit. 3:135
obusit. 11:434
obusit. AE. 11:495. 7:250.
12:666
obusit. 9:622. 11:601

obusit. G. 2:29
obusit. AE. 1:549
obusit. 6:3
obusit. E. 6:48. G. 4:24. AE.
1:314. 3:499. 9:56. 10:
328. 662. 694. 11:498,
504. 12:540
obusit. 6:880. 8:112. 10:380,
552. 734. 770. 877. 12:
298. 481
obusit. 11:578
obusit. 11:221
obusit. 6:597
obusit. 11:894
obusit. 7:506
obusit. 2:432. 9:668
obusit. G. 1:215. 401. 7:
136. AE. 1:238. 11:317
obusit. AE. 2:171. 8:768.
12:828
obusit. E. 4:24
obusit. EE. 11:413
obusit. 12:544
obusit. G. 1:218. AE. 10:
470. 12:641. 660. 818
obusit. AE. 11:193
obusit. 11:312. 12:811
obusit. 1:547. 5:371. 10:
906
obusit. 12:53
obusit. G. 2:147. N. tr. 3
obusit. AE. 1:312
obusit. 8:211
obusit. E. 2:9
obusit. G. 11:86
obusit. 3. adverbium. AE.
12:478
obusit. 9:383
obusit. G. 1:397. AE. 1:
688
obusit. AE. 1:197. 1:62.
7:294
obusit. 10:865
obusit. G. 4:190. 440. N.
tr. 5. AE. 3:294. 4:499. 6:
424. 635. 7:246. 9:770.
10:384. 699. 11:424. 12:
300
obusit. AE. 7:258
obusit. 10:282
obusit. 3:407
obusit. 6:698
obusit. 1:682. 11:703.
528. 808. 12:854
obusit. 3:82. 5:9. 39. 6:
474. N. tr. 5. 10:220.
351. 714. 11:499. 12:556,
675
obusit. E. 9:25
obusit. G. 3:359. 4:213.
AE. 4:486. 8:789
Obusitides. G. 4:141
Ea forma Patronymica
qua & Ovid. 4. Fast. cecinit,
Nympha Sagartide definit esse
Ut insolitissimi omnium
sint, qui *Obusitides* legunt.

INDEX ERYTHRAEI

<i>ecram.</i> E. 1: 112, 148, 4: 381.	<i>Orbale.</i> AE. 7: 754	G. 2: 94, 190, 403, 532, 3: 1	<i>ad illam horam, & ad ip-</i>
<i>AE.</i> 1: 117, 745, 2: 130, 7:	<i>Orbellian.</i> G. 4: 125	903, 4: 142, 1, 433. AE. 1: 20,	<i>sum, antiquorum rationem</i>
226	<i>Orchallum.</i> AE. 8: 291	209, 215, 289. temporis in <i>Olli</i> secuta, ingeniose	
<i>ecranum.</i> G. 4: 282. AE. 4:	<i>Oronotian.</i> 7: 32	futuri N. ibidem. 653. 3: 1	confavit: quod in <i>Stoico</i>
129, 7: 101, 11: 1	<i>Oronot.</i> 1: 532, 3: 265	502. 4: 617, 5: 125, 264, doctemus.	
<i>eri.</i> G. 4: 564	<i>Oronon.</i> G. 3: 148	516, 7: 537, 8: 148, 391, 9: 1	<i>olis.</i> AE. 6: 730, 8: 639
<i>eria.</i> E. 1: 6, 5: 62, G. 2: 468.	<i>Tan-uo</i> vulgo. Agit au-	99, 168, 20: 124, 21: 798.	<i>olorem.</i> 11: 580
3: 377. AE. 4: 271, 6: 813	tem hic Grammaticum Poe-	11: 210, 667	Latine dixit, alias Grae-
<i>eryw.</i> 5: 319, 8: 223, 10: 248.	ta doctissimus, qui hoc et-	<i>Olymp.</i> E. 5: 56. AE. 1: 779.	ce, <i>Cyeni</i> nivei, ranci,
12: 733	iam officio venustatem suo	5: 533, 6: 586, 7: 538, 10:	& <i>Cycnum</i> excellentem.
<i>eryus.</i> E. 7: 8. AE. 1: 294, 5:	carmini attruere non negle-	1. vide <i>Oronotian.</i> 437.	<i>Turci</i> <i>Cigno</i> . Nam apud
828, 8: 101, 1278, 444, 855.	xit: ut quum de <i>Aonio</i> ,	621, 12: 791	<i>Petrarcham</i> homoioteleuta
9: 786, 10: 124, 12: 559,	de <i>Lugentibus</i> campis, de	<i>Olympiacae.</i> G. 9: 49	sunt <i>Cigno</i> , & <i>Maligno</i> ,
581 positivus antiquus,	<i>Hippomane</i> , de <i>Italia</i> ,	<i>Olympo.</i> E. 6: 17, G. 1: 96,	<i>Cesare</i> <i>Veneri</i> .
id est, celeriter.	de <i>Hesperia</i> , de <i>Casmil-</i>	451, 4: 562. AE. 1: 374.	<i>olere.</i> E. 9: 36
<i>Ornus.</i> AE. 10: 198	<i>la</i> , deque aliis similiter	4: 263, 694, 6: 782, 8: 14	Inruit Poetam sui tem-
<i>orone.</i> 7: 634, 8: 624	tamquam Grammaticus lo-	7: 213, 8: 80, 319, 533, 9:	poris pessimum, <i>Anserem</i>
<i>orone.</i> G. 1: 171	quitur.	14: 11, 726, 12: 634	nonine.
<i>oroni.</i> G. 3: 3, 5. AE. 4: 182.	<i>O. ram.</i> E. 8: 30	<i>Olympum.</i> G. 11: 12. AE. 6:	<i>Olinus.</i> AE. 10: 187
6: 200, 7: 447	<i>ofm.</i> AE. 6: 410	572, 9: 106, 10: 115, 116.	<i>oliz.</i> G. 4: 110
<i>orulli.</i> E. 6: 58, G. 1: 283, 2:	<i>ofm.</i> G. 4: 50	12: 167	<i>oliz.</i> AE. 1: 190, 3: 36, 537.
230, 1255, 4: 449. AE. 1: 391.	<i>ofm.</i> AE. 7: 425	<i>Olympus.</i> G. 3: 223	5: 530, 7: 174, 10: 311, 321
591, 717, 2: 683, 589, 740.	<i>ofm.</i> E. 3: 66. AE. 1: 371, 3:	<i>oliz.</i> AE. 5: 209, 499, 7: 751	834
41278, 672, 289, 530, 661,	346, 61298. N. 12: 7420,	<i>oliz.</i> E. 5: 116, 8: 116, G. 1: 1,	<i>oliz.</i> G. 3: 456. AE. 1: 691.
691, 5: 1277, 438, 12: 654	536	85, 181, 312. AE. 5: 774.	3: 361, 407, 7: 583, 9: 21
6: 345, 141, 8: 82, 223, 254,	<i>ofm.</i> G. 2: 69	6: 130, 808, 7: 1418, 8: 118	<i>oliz.</i> G. 4: 186, N. 12: 5.
592, 9: 110, 109, 658, 703,	<i>ofm.</i> AE. 11: 548	<i>oliz.</i> G. 2: 415	7: 146, 10: 250, 11: 589.
731, 10: 510, 771, 11: 716,	<i>ofm.</i> G. 11: 122	<i>oliz.</i> E. 5: 63, G. 2: 466	12: 72
814, 12: 35, 102, 151, 910,	<i>ofm.</i> AE. 9: 110, 731	<i>oliz.</i> AE. 7: 711	<i>oliz.</i> AE. 1: 356
495	<i>Oilei.</i> AE. 1: 41	<i>oliz.</i> 6: 125	<i>oliz.</i> E. 3: 34, 6: 11, 45, 7:
<i>ocularum.</i> AE. 12: 670	<i>olea.</i> G. 1: 38	<i>oliz.</i> 11: 56, 3: 10, 197, 284,	59, 9157, G. 1: 87, 2: 209,
<i>oculos.</i> G. 2: 73, 1: 33, 4: 451.	<i>olegina</i> sc. <i>radia</i> . 2: 31	358, 580, 6: 321, 7: 458,	371, 398, 419, 3: 242, N.
AE. 1: 114, 218, 482, 2:	<i>olea.</i> 1: 18, 2: 63, 174, 221.	505, 8: 94, 9: 740, 10: 745,	16, 6445, 480, 5: 1, 323.
214, 533, 570, 687, 773.	N. lib. de numeris, & ca-	11: 120, 236, 12: 18, 309,	AE. 1: 356, 2: 624, 679.
3: 150, 490, 4: 229, 363,	sibus legit <i>olea</i> , affirmans	337, 788, 819.	757, 3: 53, 4: 123, 622, 5:
411, 688, 5: 508, 577, 648,	ablativum pro genitivo	M. Fabius lib. 8: ubi, quae	140, 737, 800, 6: 537,
845, 835, 6: 469, 7: 20,	usurpatum. 102. AE. 1:	ad ornatum orationis atti-	736, 7: 502, 514, 8: 215,
420, 8: 132, 161, 110, 618.	101	nent, summo iudicio rhe-	105, 628, 9: 141, 142, 530,
9: 287, 10: 473, 745, 11:	<i>oleum.</i> 1: 306	tor persequitur, ut in haec	541, 609, 666, 12: 718,
121, 311, 430, 507, 746,	<i>oleaster.</i> G. 2: 182, 314, 420.	verba: Quum sint autem	712, 757
800, 887, 12: 309, 483,	AE. 12: 766	verba propria, ficta, trans-	<i>oliz.</i> G. 2: 231, 4: 285,
638, 657, 705, 910, 919	<i>oleis.</i> G. 2: 420	lata: propriis dignitatem	396, AE. 1: 180, 190, 2:
<i>olus.</i> E. 5: 103	<i>olentes.</i> 1: 288	dat a tiquitas. Namque &	604, 730, 750, 3: 312,
<i>olus.</i> AE. 3: 432, 4: 321, 7:	<i>olemia.</i> 2: 134, 4: 270	sanctiorem & magis admi-	335, 362, 531, 5: 392,
327	<i>olei.</i> 1: 273. AE. 3: 281, 5:	rabilem faciunt orationem,	441, 551, 577, 769, 786,
<i>olus.</i> 10: 505	135	quibus non quilibet fuerat	6: 297, 440, 681, 7: 743,
<i>olus.</i> 3: 96, 10: 905	<i>olemia.</i> G. 4: 395, AE. 6: 54	ulmus: eoque ornamento	848, 169, 407, 8: 148,
<i>olus.</i> 1: 663, 4: 623, 5: 786.	<i>Oliaren.</i> AE. 3: 116.	acerimi iudici P. Virgilius	228, 9: 380, 10: 309, 11:
7: 293, 336, 10: 145, 692,	Non autem <i>Oliaren</i> , ut	unke est usus. <i>Oli</i> enim &	766
853, 11: 122, 12: 938	hactenus lectum est. Nam	<i>Quia</i> nam, & <i>Mi</i> , & <i>Pe-</i>	<i>oliz.</i> E. 3: 97, 4: 2, 7: 13, 8:
<i>olus.</i> E. 3: 33	<i>Q. A. i.</i> , & est apud <i>Stepha-</i>	<i>ne</i> , prelucent ad aspergen-	22, 63, 9: 57, 10: 21, G. 1:
<i>olus.</i> AE. 2: 155	num, & <i>Strab.</i> <i>Ovid.</i> 7.	dum <i>illam</i> , quae etiam in	21, 483, 2: 61, 109, 326,
<i>olus.</i> E. 3: 90, AE. 7: 327.	<i>Metamorph.</i> <i>Asium</i> <i>Oliaren</i> ,	piculis est gravissima, ve-	335, 491, 3: 123, 126, 273,
12: 451	<i>Didymus</i> & <i>Tenu</i> , & <i>An-</i>	tutatis inimitabilem arti-	428, 4: 221, 248, 258,
<i>olus.</i> AE. 1: 361	<i>dros</i> , & <i>Oyaren</i> , <i>mittidus</i>	auctoritatem. Sed uten-	350, 411, 485, AE. 1: 743,
<i>olus.</i> G. 3: 251, 4: 49	<i>ferax</i> <i>Pepare</i> & <i>olus</i> , & <i>Gr.</i>	dum modo, nec ex ultimis	122, 294, 347, 501, 729,
<i>olus.</i> nomen. AE. 4: 131	<i>Illud</i> autem non dissimu-	tench it repetenda. Haec	2: 1, 40, 66, 102, 130, 235,
<i>olus.</i> G. 3: 414, AE. 7: 313	landum est, quod observa-	ille. <i>Oli</i> autem & <i>Tenu</i> .	266, 331, 498, 513, 565,
<i>olus.</i> G. 2: 110, 4: 279	vimus, eundem Poetam	& <i>illi</i> secundum ipsam an-	598, 670, 728, 750, 3:
<i>olus.</i> AE. 6: 658	paulo supra, <i>Myconen</i>	tiquitatem, & <i>Ennium</i> ,	313, 672, 459, 141, 294,
<i>olus.</i> 7: 480	<i>Humilem</i> appellasse, quam	nobis significet: unde &	496, 581, 630, 5: 71, 139,
<i>olus.</i> G. 2: 132, 4: 415, AE.	<i>Celsam</i> contrario epitheto	<i>Olli</i> pro <i>illi</i> bis usurpavit	268, 406, 494, 540, 570,
2: 403, 3: 118	<i>Maro</i> nuncupavit: <i>Hinc</i>	Poeta. Hodie quoque lin-	690, 720, 782, 818, 228,
<i>olus.</i> E. 2: 55, G. 1: 56, 4:	<i>humilem</i> <i>Myconen</i> , <i>certosa</i>	qua, qua vulgo utimur,	833, 6: 64, 113, 175, 4: 2,
164	que <i>vera</i> <i>C. noli</i> .	<i>Adverbia</i> temporis <i>A. l'ho-</i>	613, 624, 667, 736, 748,
<i>olus.</i> AE. 12: 419	<i>oliz.</i> E. 2: 37, 8: 92, 10: 34.	<i>ra</i> , & <i>Adesso</i> , ab <i>illi</i> &	754, 737, 756, 7: 55, 154,
<i>olus.</i> G. 4: 514	temporis praeteriti N. 11: 5.	<i>Ipso</i> pronomibus, quasi	216, 393, 625, 8: 126, 1: 5,

IN VIRGILIUM.

128, 444, 566, 689, 911;
 13, 149, 191, 224, 277;
 192, 370, 438, 498, 513;
 531 10: 3: 302, 673, 717;
 854, 11: 34 112, 244, 258;
 362, 422, 476, 806, 12:
 21, 28, 131, 268, 282;
 324, 448, 499, 548, 574;
 696, 704, 758, 837, 891
 omni. G 3: 229, 318. AE
 1: 170, 236 4: 544 5:
 43, 115. 7: 274. 8: 442.
 11: 780.
 omni. E 48, 2: 62. 3: 60.
 4: 39, 51. 6: 131, 83 7:
 55, 8: 58, 63 9: 5, 10, 51
 10: 8: 69. N. R. 5: 267 G. 1:
 116, 128, 145, 167, 199;
 318, 371, 445 2: 41, 809;
 284, 475. 3: 4: 54, 142;
 484 4: 16, 226, 328;
 966, 392, 442. AE 1: 32;
 91, 514, 531, 667 2: 158;
 178, 326, 675 3: 90, 227;
 315, 631 4: 286, 298;
 558, 607. 5: 318, 306;
 524, 790. 6: 105, 112, 117;
 131, 188, 510, 523, 565;
 627, 887. 7: 100, 309. 8:
 21, 249, 303, 310, 447;
 515 9: 283, 296, 313;
 471, 642, 650. 10: 359;
 443, 516. 11: 311, 400;
 509, 550, 824, 900. 12:
 304, 531, 478
 omni. AE. 6: 33
 Duae breves s. pro una
 longa per Synizism Hanc
 lectionem agnoscit Macro-
 bius, nec non Priscianus,
 quom agit de Hyperme-
 tro versu, non autem Om-
 ni. Qua ratione etiam
 quidam legunt in '7' 6'
 verba precantia: & primum
 decimi carmen, *domus om-
 nipotentis Olympi*. Qui an
 recte senserint, suis locis
 disputemus.
 omni. G 1: 31 2: 61, 286;
 331, 380. 3: 244, 483. 4:
 184, 212. AE 1: 15, 599;
 756 2: 743. 3: 60, 543 5: 715;
 4: 386 1: 308, 556, 616. 6:
 284, 665. 7: 276, 683. 8:
 718. 9: 273, 825. 10: 112;
 118, 132, 202, 468, 691;
 860 11: 127
 omni. AE 8: 693
 omni. 4: 310. 9: 248
 omni. G 2: 325 AE.
 1: 60. 2: 689. 3: 252 4: 25;
 693. 5: 687. 6: 592. 7: 141;
 418, 770. 8: 398. 9: 625.
 10: 100, 613, 668, 11:
 790. 12: 178
 omni. AE. 6: 598.

10: 1. 12, 791
 Domus omnipotentis O-
 lympi, id est, Jovis: &
 mutatus est carmen a
 Naevio, solo Epitheto im-
 mutato. Ejus fuit Panditur
interea domus altitantis O-
lympi. Nam Caecilius Mi-
 nutianus Apulejus Olym-
 pum etiam dici Jovem hoc
 carmine attestatus est: &
 Cleanthes Olympum Deo-
 rum maximum indicavit.
 Addidit insuper Diodorus
 Siculus nominis rationem
 quarto Bibliothecae quom,
 inquit, Saturni & Rheae
 filium Olympum cognomi-
 natum a praefecto Olym-
 po, a quo eruditus, & ad
 virentem institutus est Jup-
 iter puer. Quamobrem
Omnipotentis Epitheton a
 cujusdam temeritate custo-
 dendum est, qui hoc, ve-
 luti Jovis peculiari, explo-
 ro, *Omnipotentis* reponit,
 & *Olympi*, id est, coeli,
 accipere videtur. Nam Poe-
 ta nobis sensu Naeviano,
 ut credibile est, Naevii car-
 nem reddens, *Olympi*, id
 est, Jovis, ut diximus,
 intellexit: hoc tamen mi-
 tiore *Omnipotentis* adjectivo
Altitantis Naevii Epithe-
 ton rapraesentans; ut Jo-
 vis non deceret omni-
 potentiam significari verbo,
 quo saepe iratus introduci-
 tur. Nam hic placidus ip-
 se laetusque cum Coelicolis
 de pace inter Trojanos &
 Rutulos ineunda delibe-
 rans, ad illos ait: *Et pla-*
cidum laeti componite foedus.
 Hujus autem omnipoten-
 tiam, qua maxime ad con-
 ciliandos intestinissimos ho-
 stes, diversasque nationes
 opus erat, commemorat
 etiam Venus, ad Jovem
 ita respondens, *O pater, o*
humilium, divumque aeterna
potestas. Quin & Poeta ad-
 huc in eadem reversans,
 inferius inquit: *Tum Pa-*
ter omnipotens. Nec his con-
 tentus, poetice exponens
 & ampliatus subdit, *verum*
cul summa potestas. Quod si
 etiam *Olympi*, id est, coe-
 li accipiamus, hoc idem
 ipsum adjectivum *Omnipo-*
tentis non minus quadrabit,
 vel altero ejusdem Poetae
 exemplo quod est in 12. hu-

jusmodi: *Juvencum interra-*
rex omnipotentis Olympi. Nam
 quom a priore interpreta-
 tione discedimus, non a-
 stronomica quadam ratio-
 ne, de exteriori coeli par-
 te intelligendum est, quae
 sese nobis cernua undique
 ostendit: unde huc *omni-*
potentis ociosam vocem in-
 vexerit; quam etiam nu-
 gatio quaedam excludit,
 quae ex *Panditur* & *omni-*
potentis ejusdem sensus vocibus
 gigneretur: sed sim-
 pliciter de interiore coelo
 Poeta loquitur, ubi pala-
 tia Jupiter non tanquam
 sydus, sed deorum maxi-
 mus habeat. Et *Omnipo-*
tentis Olympi accipiamus, id
 est, coeli, ubi Omnipotens
 Jupiter habiter, figura
 Poetarum frequentissima.
 Quam lectionem & sensum
 agnovit Priscianus, dum
 de singulis hujus carminis
 dictionibus disputat. Non
 desunt etiam, qui *Omnipo-*
tentis legant. Quam scrip-
 turam Pontanus, vir ali-
 qui doctissimus, & Maro-
 nianae diligentiae perferu-
 ator egregius, qua ratione
 admittat, non intelligo.
 Nam Epitheton *Omnipoten-*
tis, etsi ex physicorum sen-
 tentia, coelo maxime con-
 gruere videatur, ex quo
 omnia omnigenum rerum
 semina in terrae, ipsius
 quasi matris, uterum deci-
 dant: tamen quom nulla
 hic de generatione mentio
 fiat, non magis convenit
 huic loco, quam *Omnipoten-*
tis, ut supra ostendimus.
 Neque enim a Poetarum
 maximo ita negligenter &
 ociose, quod mali saepe
 Poetae faciunt, ad solum
 fulciendum quoddam quali-
 taticine carmen, Epitheta
 apponi solent: quod etiam
 ipse Pontanus Poeta opti-
 mus optime omnium no-
 vit. Adde etiam, quod
Omnipotentis Epitheton Jo-
 vianum ubi congruere pos-
 set, pro eo *Omnipotentis*
 maluit Poeta ponere: ut
Rex omnipotentis Olympi, &
Tetrae omnipotentis alumnus.
 Neque etiam ignoro, non
 nullos hypermetrum fa-
 cientes, *Olympia* legere,
 non *Olympi*, quamvis se-

quens versus a vocali non
 incipiat, exemplo quod
 paulo infra est, *quis pro-*
nos omnia Perlegerent oculi.
 Quod in eo tantum proba-
 mus, quod *Omnipotentis* na-
 tivam lectionem confirmet:
 & ad pandenda magis Jo-
 vis palatia, haec Spondaet
 in Daetylum resolutio non-
 nihil facere videretur, nisi
 ea quinque tantum daety-
 lis praecedentibus satis ada-
 peruisse Musam Maronia-
 nam crederemus. Sed &
Olympi adjectivum per se &
 substantive positum, nec
 commode nec Virgiliane
 suam vicem, & substanti-
 vi partes implere potest: ut
Omnipotentis, id est, Jo-
 vis potentis, accipiamus.
 Quod autem *domus Olympi*
 ait, imitatio est Homeri-
 ca, apud quem saepius le-
 gas, *Ὀλύμπιε δώματ'*
ἵκησσε. Quod hemist. Heli-
 prius fuit.
 omni. E. 3: 36 4: 39. 6: 67.
 G. 1: 346, 372 2: 244;
 277, 283, 390. 3: 157 4:
 181, 495. 5: 32. AE 1: 160;
 646. 2: 26, 73, 162, 394;
 415, 461, 477, 652, 718.
 3: 709. 4: 407, 525, 669;
 704 5: 239, 554, 698, 710.
 762, 824. 6: 138, 305;
 325. 7: 27, 85, 573;
 598, 635, 680, 711, 812.
 8: 40, 494, 604, 705. 9:
 25, 74, 174, 308, 396;
 428, 802. 10: 410, 804.
 11: 12, 94, 171, 320, 329;
 598, 834 12: 59, 122, 443.
 omni. AE. 1: 599
 omni. G. 3: 409
 omni. G. 4: 167. AE. 1: 434
 omni. AE. 11: 212
 omni. G. 4: 133
 omni. AE. 10: 558
 omni. G. 4: 378. AE. 1:
 163 2: 101 8: 280
 omni. 1: 195
 omni. 4: 549
 omni. G. 1: 294. AE. 3:
 485. 11: 342
 omni. particip. AE. 8:
 284 12: 215
 omni. 12: 344
 omni. 9: 24. 10: 620,
 868 11: 574
 omni. 1: 706
 omni. G. 2: 318.
 omni. AE. 2: 723, 729. 11:
 550
 omni. 9: 384

INDEX ERYTHRAEI

<i>amensum.</i> 5: 352	<i>appetit.</i> 11: 268	<i>Huopo</i> , pro <i>Bisagno</i> , assum-	<i>ois.</i> E 1: 67. G 1: 443, 512.
<i>Oxyten.</i> 12: 514	<i>appetisse.</i> 9: 654	pta aspiratione, quam ipsa	AE 2: 227. 6: 745
<i>amul.</i> 10: 553	<i>oppida.</i> E. 4: 33. G 2: 156,	natio in alii seriam turpiter	<i>obem.</i> E 3: 41. 4: 17. 8: 8. G.
<i>amulum.</i> 1: 289	176. 3: 402. 4: 178. AE.	sonat; ut hac ratione man	1: 62, 209, 231, 506 12:
<i>opaca.</i> 2: 725. 3: 619. 6: 283,	8: 355. 9: 608. 11: 581.	te & non consonans, sed	114, 401. 4: 79, 425 AE.
633. 7: 84	12: 12	vocalis efferatur, licet qui	1: 457, 602. 3: 512. 4: 129,
<i>opacam.</i> 4: 123. 6: 136, 208.	<i>opponere.</i> G. 3: 301. AE. 2:	dam imperite aspirationem	231. 5: 65. 7: 115, 258. 8:
112. 853, 905	127. 7: 100. 10: 239. 11:	demendam tradat.	97. 73. 10: 546, 783. 11:
<i>opacae.</i> 8: 658. 10: 162	115. 12: 874	<i>ora.</i> nomin. pluralis. G. 2: 43.	257, 694
<i>opacant.</i> G 2: 58	<i>opportuna.</i> G. 4: 129. AE. 8:	135, 225, 246, 387 3: 9.	<i>orbe.</i> G. 1: 337. 2: 253 3:
<i>opacat.</i> AE. 6: 195	235. 9: 531	188, 399. 4: 292, 406, 452.	173, 361, 424. de angui-
<i>opaci.</i> genitivus sing. G. 1:	<i>oppositas.</i> AE. 2: 497	477. AE. 1: 95, 245, 354,	bis. AE. 1: 269. 5: 584 8:
156. nominat. plural. AE.	<i>oppositi,</i> nominat. plur. 2:	654. 2: 1, 211, 247, 423.	137, 448 10: 885. 12:
3: 508	333	535, 663, 681. 3: 174,	743, 763, 925
<i>opacis.</i> 6: 673	<i>opp. fitis.</i> 12: 292	218, 425, 457, 490, 707.	<i>orbi.</i> nom. plural. 11: 216
<i>opaco.</i> 7: 36. 8: 212	<i>oppositum.</i> G. 3: 213, 373.	4: 62, 195, 499, 511, 673	<i>orbiens.</i> AE 1: 104 8: 448
<i>opacum.</i> E. 1: 53. AE. 8: 107	AE. 10: 418	5: 100, 340, 477, 576. 6:	<i>orbu.</i> E. 6: 14. G 1: 26, 460.
<i>opre.</i> 8: 685	<i>opposuer.</i> 9: 469	308, 496, 625. 10: 718,	11123, 339 4: 484. AE. 1:
<i>oprem.</i> 12: 780	<i>opposuit.</i> 5: 335	790, 812. 11: 39, 86, 121,	231, 311. 5: 46. 7: 224.
<i>opria.</i> AE. 4: 88. N. tr. 13.	<i>oppressos.</i> 1: 129	211, 300, 887. 12: 315,	12: 708
607. 6: 183. 8: 425. 11: 183.	<i>oppressum.</i> 9: 398	373 Non. lib. de Differ.	<i>orbtis.</i> G. 3: 293
12: 419, 679	<i>oppugnat.</i> 5: 439	& lib. de Impropr.	<i>Orchades.</i> 1: 86
<i>opritam.</i> 7: 332	<i>opta.</i> 12: 892	<i>oratur</i> corticibus sumunt hor-	<i>Orcl.</i> G. 4: 502. AE. 6: 173.
<i>opritata.</i> 3: 136	<i>optabam.</i> 2: 616	renda revatis. G. 2: 387	8: 296
<i>opritatur.</i> G. 1: 339. N. lib. de	<i>optabli.</i> 11: 57	Vulgo <i>Mascher</i> , quidam	Orcus ab urigendo dictus,
doc. indag.	<i>optanti.</i> 9: 6	fortasse rectius, <i>Panta</i> ,	quod is Deus maxime nos
<i>oprit.</i> G. 3: 517. AE. 4: 407.	<i>optantibus.</i> 8: 200	quod ad <i>Horrenda</i> alludit.	urget ad mortem. C enim
6: 31	<i>optare.</i> 1: 425. 5: 247	Veneri <i>Polto</i> . Nam illi	pro & frequenter ponebat
<i>oprit.</i> AE. 1: 504. 2: 215. 8:	<i>optas.</i> 5: 813. 7: 260	<i>Mascheram</i> , quam Latin	antiquitas. Eundem Ver-
411, 432. 10: 792	<i>optastis.</i> 10: 279	<i>Perfunem</i> . Stoicum legito.	rius ait ab antiquis <i>Or-</i>
<i>oprit.</i> 4: 352. 11: 680	<i>optat.</i> 4: 159	<i>orabat.</i> AE. 4: 437. 6: 124.	gum dici, quod etiam &
<i>oprit.</i> G. 1: 465. AE. 6: 140	<i>optata.</i> 1: 172. 4: 619. 10:	10: 96	literae sonum pro & effere-
<i>opritum.</i> G. 1: 277. 2: 155,	405	<i>orabunt.</i> 6: 149	bant. Haec fere Fest. Pomp.
472. 4: 184, 215. AE. 1:	<i>optatar.</i> 3: 132, 509, 530	<i>oracula.</i> G. 2: 18. 4: 449. AE	Sunt & qui Orcum dici vo-
455, 507 3: 20. 5: 284. 9:	<i>optate.</i> Verbum 8: 503	2: 114 3: 456 7: 81. 8: 131	lunt, quod dā jurabant
607 11: 228	<i>optatis.</i> 1: 570. 6: 103	<i>oraculum.</i> AE. 3: 143	per Stygem: est enim Or-
<i>oprit.</i> G. 2: 507. 4: 132. AE.	<i>optatum.</i> 7: 103. 10: 405	<i>orae.</i> AE. 3: 430	cos iurandum, ut aspi-
8: 364. 2: 41. 603. 3: 51. 4:	<i>optatos.</i> 8: 405	<i>oram.</i> E 8: 7 G 2: 44. AE. 3:	rationem nullo modo reci-
75 4: 317 364. 10: 1545	<i>optatum.</i> 5: 208. 11: 290	396	piat. Antiqui tamen ali-
609. 11: 419	<i>optaver.</i> 11: 582	<i>oramus.</i> 1: 515	quot codices, neque non
<i>Opribes.</i> 9: 101	<i>optaverit.</i> 10: 503	<i>oranda.</i> 2: 132	Probi Valerii non incelebris
<i>opribis.</i> AE. 1: 571. 2: 799. 5:	<i>optavit.</i> 3: 109. N. tr. 5 6:	<i>orandi.</i> G 4: 337	Grammatici auctoritas,
417 268. 8: 174	501	<i>oranda.</i> 4: 329	scripturam huiusmodi ar-
<i>Opri.</i> 11: 532	<i>optem.</i> 4: 24. 5: 29	<i>orans.</i> AE 6: 116 9: 24	gunt. Is duobus in locis
<i>opri.</i> 2: 782	<i>optes.</i> 1: 76	<i>orant.</i> 5: 617. 9: 231	in Catholicis tradit, tria
<i>opritum.</i> 1: 621	<i>optima.</i> G. 2: 205, 262, 319.	<i>orantem.</i> 4: 219. 12: 294	esse tantum Latina nomi-
<i>opritis.</i> 3: 124. 6: 855. 10:	3: 51, 66. AE. 4: 291. 10:	<i>orantes.</i> 1: 519. 6: 313. 11:	na, quae post & aspiratio-
449, 605	557, 791. 12: 777	885	nem admittant: veluti
<i>oprit.</i> G. 2: 428. AE. 1: 601. 2:	<i>optime.</i> nomen. AE. 1: 555	<i>oranti.</i> 7: 446. 10: 599. 11:	<i>Eurebo</i> , <i>Pulcher</i> & <i>Orebus</i> .
803. 8: 177	3: 710. 6: 669. 8: 127 10:	697, 797	Hinc <i>Orcinus</i> , libertus, li-
<i>Opri.</i> G. 4: 343. AE. 11: 836,	402. 11: 2945353. 12: 48	<i>orantis.</i> 10: 536, 554	cet quidam imperite <i>Orch-</i>
867	<i>optimus.</i> 5: 358. 9: 40	<i>orare.</i> 10: 80	inus, apud Juris civilis au-
Vide quae Macrobi. in 5.	<i>opre.</i> G 2: 42. AE. 2: 655. 3:	<i>orad.</i> G. 2: 47. sc. <i>advaria-</i>	tores, qui sit ipsius testa-
Saturn. cap. 22. ex Alexan-	498. 7: 175	rum. 4: 30. AE. 1: 158,	toris defuncti, id est, qui
dro Aetolo poeta Graeco	<i>opulenta.</i> 8: 475	307. N. tr. 6. <i>ora</i> , & <i>orae</i> .	Orci familiam auxerit, ut
affert, quaeque nos apud	<i>opulentia.</i> 7: 262	512. 2: 117. 3: 75, 108. 4:	Apuleii opportune interim
Callim. in hymno in De-	<i>opulentum.</i> 1: 447	106. 5: 1703. 6: 61. 7: 660. 9:	verbis utar. Quod eviden-
lum disputavimus super co-	<i>opum.</i> 1: 14. 2: 22. 9: 532.	528. ambit <i>oras.</i> sc. <i>elypt.</i>	ter docuit Trebonianus In-
versu, Οὐμῖς π, Δεξέ-	11: 338. 12: 553	10: 243, 477, 588. 12: 381	stitut. lib 3. Tit. de singulis
π, Ε δ' αὖτος Εὐκέρης. &	<i>opus.</i> E. 3: 17. G. 4: 169. opus	<i>orasse.</i> AE. 4: 205	rebus per fideicommissum
uter nostrum rectius huic	gratum agricolis, id est,	<i>orat.</i> E. 2: 43. AE. 2: 451	relictis. Huius Orcini li-
loco consuluerit, lector	Georgica. AE. 5: 119. 6:	<i>oratr.</i> G 1: 100	berti meminit & Ulpian.
candide facile judicabis.	129, 261. 7: 45. 8: 516.	<i>oratis.</i> AE. 11: 111	Tit. de fideicommiss. liber-
<i>oprit.</i> E. 6: 5	9: 149	<i>oratur.</i> 7: 153. 8: 505. 11:	tati, l. Ergo: & de legiti-
<i>opritus.</i> AE. 1: 414. 19: 771	<i>opus virtutis formam exten-</i>	100, 331	mis tutoribus l. tutela:
<i>opritus.</i> AE. 1: 96. N. tr. 5.	<i>dere iussit.</i> 10: 469	<i>oratur.</i> 10: 613	duobus in locis Imp. quo-
12: 5: 543, 640	Hinc Tuscanica lingua	<i>oraverit.</i> 6: 92	que Dioclet. & Max. C. tit.

de Jur

IN VIRGILIUM.

de Juris & facti ignorantia.
Rescripto, cujus initium
est, Cum testamento. Ubi
miror Accusatum, Inter-
preterem aliqui semper ma-
xime oscitantem, in his
quae ad Verborum interpre-
tationem pertinent, quae
tamen dimidia pars juris ci-
vilis est, asserere, quamvis
more suo inepte satis, duas
huius vocis rationes: prio-
ri Orcinum dicitur libertum
notat ab *οἰς*, quod est
velas: puto ea inductus ra-
tione, quod directam liber-
tatem testamento manumif-
sus accipere dicatur. Quod
si ita esset, *Orcinus* sane
scribendum esset, non *Or-
cinus*. Inquam sententiam
demiror venire Alciatum,
virum aliqui inter nostros
jureconsultos & acri judi-
cio, & eruditione insignem.
Nos vero & inveteratam le-
xionem amplexantes, &
rationem probabiliorē for-
tasse secuti, quam illi fue-
rint, ab Orco dictum Or-
cinum autumamus, argu-
mentis quidem certissimis,
quae supra allegatis titulis
habentur. Quam nostram
sententiam & Accursius
scholiographus ibidem alte-
ra ratione tuetur, & Scho-
lia Graeca omnia agno-
scent. Sed imprimis Theo-
philus Antecessor, qui In-
stitutiones Justinianicas ex
Latinis Graecas fecit. In
Titul. de singularibus rebus
per fideicommissum relatis,
ita ait: Κληθίσεται δὲ
οὗτος περὶ τοῦ οὐρανίου
ORCINUS LIBERTUS,
τὰτ' ἐστὶν Χερσινός κτελε-
ῖται. De pheretio quo-
que, in quo mortui effe-
runtur, Martial. dixit,
*Orcinuma qui servatur in
sponde*. Est & Orcus apud
Hom. Thessaliae fluvius, e
quo manat Titatesius, qui
Peneum, olei instar, su-
pernatat. Est item alius eo
nomine fluvius Bithyniae
apud Arrianum, teste Eu-
stathio: qui rationem no-
minis addit quod horreus
perjurii vindex esset.
Orc. AE. 2: 398. 4: 240,
699 9: 527
Orcus G. 1: 277
Orcus E. 7: 116 G. 12: 10, 117

ordine. E. 1:74. G. 1:276. 4:1
4:176, 517. AE. 1:102. 3:1
179, 447, 548. 5:11, 102,
120, 171, 349. 6:723. 7:
276. 11:241.
ordine longo. AE. 1:395, 703.
2:266. 6:482, 754. 8:212.
11:79, 244. in E. 7:10. AE.
8:629. G. 3:341, 4:507.
AE. 1:456. 5:773. 7:139.
177.
ordinibus. G. 1:277.
ordo. E. 4:5. G. 1:236. AE.
3:376. 5:707. 7:44. 11:94.
ord. G. 1:431. 3:203, 273,
294, 439, 516. 4:17, 92,
97, 201, 230, 277, 444.
AE. 1:296, 559, 614, 737.
2:475, 482. N. de impro-
priis. 524, 593, 653. 1:
234, 373, 463, 696. 4:12,
29, 150, 276, 329, 510,
685. 5:71, 385, 470, 842.
6:76, 155, 530, 607. 686.
7:103, 118, 436, 438. 9:
5, 319, 442. 10:323. N.
de impropr. 349, 489. 11:
123, 132, 190, 251, 418,
535, 754. 12:8. N. de im-
pr. 47, 691, 832, 837.
ordo simul incipit ord. AE.
12:692. Contemplari licet
supra scriptis exemplis,
quam venuste ac Poetice
Elenasium hac voce Ma-
ro frequentaverit, quam
figuram etiam per dictio-
nem *Voco* formare studuit.
Oreades. AE. 2:500.
Oreades. Nymphae appel-
lantur, quod in montibus
frequenter apparent; &
Oreus quoque Liber pater.
Auctor Sextus Pompejus
Festus.
oreus. AE. 11:358, 414.
Orestes. 3:331. 4:471.
Orig. G. 4:521. AE. 4:303.
6:517. 7:403.
oribus. 8:486. 10:566.
oribalea. 12:87.
Horatius itidem in Arte
Poetica, brevi antepenul-
tima dixit: *Tibio non, ut
nunc, Orisalea iantra, tu-
lasque armata*. Quom per
æ diphthongum scribatur.
Callimachus οἷς αὐτῶν ἔ
Πελιδῶν, Οὐδ' ἐς ὀρεί-
χληκας μεγάλα θέρει. *Or-
isaleum* igitur, quod apud
Graecos ορείχληκον est,
Ar. montium interpreta-
tur. Est enim ὄρος. *Montis*
& χληκός *Ar.* Ut infi-
guiter errant, qui ex auro

& aere compositum putantur, quia compositio ex Graeco & Latino non facile admittitur, nisi prima pars sit praepositio, vel adverbium, ut *Homologium*, *Auleaeones*; tum etiam, quod primam syllabam correptam habet ab *o*. Quae si ab *Auro* contrahita esset, *O* utique produceretur. Docuerunt praeterea nos interrogantes Metallarii, id omnino non auro misceri, sed ex lapide, quem illi *Zelamina* appellant, quae in agro Bergomenfi foditur, in vico Oneda nomine, Vallis Sittanae. Sed neque ejus color ita nobis blandiri debet, ut aureus esse videatur, quem Poeta album recte dixit. Et Suidas *Aes peluchidum* interpretatus est, sicut fusores ipsi id lapidi, unde aes fulvum albescat alio nomine. *Tuchlam album* vocant, quam fortasse Oron antiqui Graeco appellantur, quod rutilis materia, prout foditur aeri confundenda adjiciatur. Ut Ugutio, Isidorus, & hos secutus juris professor Albericus Rosaceus, *Auribaleum* defendentes, risum etiam Heraclito suis non rationibus, sed meris ineptiis movere possent. Emaculandae igitur juris civilis Pandectae, & *Orichaleum* ubique pro *Auribaleo* reponendum, ut Titul. de legat. 3. & de Actionibus empti & vend. & de Contrahend. empt. & vend. Lege Labeo. vulgo *Orichaleo*, vel *Latone*. Id quomobrem ita, Stoicus indicabit. *Oricha*. AE. 70: 136. *Orichaleo*. G 1: 250. AE. 5: 719. 7. 51. *Orichaleo*. AE. 5: 42. *Orichaleo*. 7: 138. *Orichaleo*. 1: 289. *Orichaleo*. G 2: 336. 3: 48, 122, 473. 4: 286. AE. 1: 286, 372. 642. 751. 10: 179. 618. 120. 6: 73. AE. 6: 730. 7: 371. 12: 166. *Orichaleo*. pr. brevi. AE. 1: 535. 4: 52. 10: 763. Horatius. *Domus praevi lupus*, & *varia infestus Orichaleo*. *Orichaleo*. pr. long. AE. 7: 719. Naso similiter prima lon-

pa in Fallis : Obpiste Ordo
L. longa attentibus apris.
Oriona. AE. 3: 517 *Orionis*
quunque secundam & ter-
tiam a fine indifferentem
habet. Ovid. Met. 13. Aut
Helicon iubeo, antedumque
Orionis castra. Claudianus,
De illis Orientis dextram mi-
nitatur incensum; Lucan. 9.
Tota talit carlo alibi decus
Orionis. Graece Ὠρίων
τῷ Ὠρίων. Hujus signi
coelestis meminit Homerus
Iliados Σ, versu 486.
Odyss. E. vers. 121. & 174.
& lib. A. versu 309.
oris. G. 2: 171 3: 196, 225, 41
300 AE. 1: 1, 232, 301,
331, 369, 377, 338, 616.
2: 91, 282 3: 97, 117, 131,
338, 469, 715 6: 12, 7: 19,
270, 564, 647 8: 51, 381,
454 9: 646. 10: 164, 198,
655 11: 269, 281, 680
Orithya. G. 4: 463. AE.
12: 83
Orkur. AE. 2: 411, 680. 11:
885
ornabet. 7: 488
ornaret. G. 4: 119
ornat. AE. 10: 638
ornatae. G. 4: 276
ornato. verbum. E. 7: 25
ornatum. AE. 7: 74
ornatus. E. 6: 68. G. 3: 21.
AE. 1: 650
ornaverat. 12: 344
orni. G. 1: 111
ornor. E. 6: 71. AE. 4: 491. 6:
182. 11: 138
ornum. AE. 2: 616. 10:
766
ornus. G. 2: 71
oro. AE. 2: 143. 4: 319, 431,
435, 5: 796 6: 76, 106. 8:
577. 9: 184 10: 61, 903.
11: 442. 12: 60, 680, 931.
Oroden. 10: 732
Orodes. 10: 737
Orientem. 1: 113. 6: 334
Orenti. 1: 220
Orphea. E. 3: 46. 6: 30
Accusativus Graecus:
Phocas, ubi de Graeco-
rum declinatione agit
Orphei. E. 4: 57. G. 4: 545,
553. Dativus Graecus:
quem idem Phocas per Ἰ
scribere videtur, citans
versum ex Buc. Facit &
Orpheo Latine.
Orphen. G. 4: 494
Orphens. E. 4: 53, 8: 56. G. 4:
454. AE. 6: 119
Orphion. AE. 11: 677
Orpha. 6: 125, 562. 7: 187

INDEX ERYTHRAEI

<i>osla</i> , id est ; <i>adusta</i> . 435. 10: 612. 12: 124	470. 7: 716	Priscianus, vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>Adriaticum duobus ostiis recedunt, Padum, Olanumque accedunt variant. Ut recte Plinius de eodem loquens, ita scripserit, Proximum inde est Alium Capras, deinde Sagis, deinde Volans, quod ante Olanum vocabatur. Volanae nomen adhuc restat; Padusae vero, in Premerinum mutatum.</i>
<i>Orsen</i> . 10: 748	<i>ostendit</i> . G. 4: 544	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>Parana</i> . AE. 6: 637. 10: 738
<i>Orsiloebum</i> . 11: 690	<i>ostendit</i> . 2: 166. 4: 232. AE. 2: 328. 5: 376. 443. 6: 368. 7: 143	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>Paronitis</i> . 7: 769
<i>Orsiloebus</i> . 11: 636	<i>ostenduntur</i> . 8: 264	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>Paronium</i> . 12: 402
<i>Orsus</i> . AE. 12: 325. 2: 239	<i>ostenduntur</i> . 5: 357	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>Pasagum</i> . 11: 670
656. 11: 806	<i>ostenduntur</i> . 6: 321. 567	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>pagina</i> . E. 6: 12
<i>Orta</i> . 7: 149. 12: 124	<i>ostenduntur</i> . 3: 703. 4: 73. 6: 678. 7: 656. 8: 477.	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>pagos</i> . G. 2: 382
<i>Ortas</i> . AE. 9: 92	<i>ostenduntur</i> . 12: 479	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	Hinc <i>pagani</i> , quemadmodum a vico vicinas: quod nomen interdum remotiorem habet significationem: nam apud Romanos gentem illam Martiam, quicumque sacramento militiae soluti essent, pagani, in eorum odium, quasi rustici, appellabantur: reliqui vero stipendia facientes, Milites honesto nomine censebantur. Hinc apud Jurisconsultos <i>Testamentum pagani</i> , quod a paganis secundum observationem juris communis fit: & <i>Militare</i> , quod jure & beneficio militari conditur, ut in Inst. Tit. de Militari testamento traditur, & simpliciter in Pandectis, codit. Pari ratione Majores nostri recte <i>Paganus</i> dicebant, quicumque militum Christianae additi non essent, exceptis Judaeis, qui suo nomine satis premuntur. <i>Pagos</i> quoque verbum vernaculum, pro eo quod est <i>Solvere</i> , quod ipsi pagani militibus stipendia solvere, si quis dictum puteremus quidem iudicio non erravit, nisi potius <i>Pagos</i> , quasi <i>Pactare</i> . Unde etiam <i>Quotationem facere</i> , vulgus loquitur. Quam acceptilationem Juris civilis auctoritates dixerunt. Consule Stoicum.
<i>Ortygiar</i> . 3: 124. 143	<i>ostenduntur</i> . G. 2: 253	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>Palaeon</i> . E. 3: 50. 53. AE. 5: 823
<i>Ortygiarum</i> . 3: 154. 694	<i>ostenduntur</i> . AE. 1: 144. 400. 3: 688. 3: 281. 6: 433. 81. 109. 800. 8: 667.	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . G. 2: 331
Haec insula Cycladum media aliis nominibus cognominatur Delos, Cynthia, Asteria, Logia, Chlamydia, Cynethus, Pyrpile. vulgo <i>Les Iles</i> .	<i>ostenduntur</i> . G. 1: 207	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Ortygium</i> . nom. prop. viri. AE. 9: 573	<i>ostenduntur</i> . 2: 506. 3: 17. AE. 1: 639. 700. 4: 134. 5: 111. 113. 7: 177. 814. 10: 722. 11: 72. 771. 12: 67. 126	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Orta</i> . G. 3: 156	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Orta</i> . 1: 433	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Ortum</i> . 1: 442. AE. 1: 626	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Ortus</i> . E. 9: 46. G. 1: 257. 3: 277. 4: 544. 552. AE. 3: 167. 4: 118. 6: 255. 7: 206	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Or</i> . G. 3: 454. 4: 232. AE. 1: 315. 589. N. tr. 6. v. ora & orae. & tr. 7. 4: 659. 6: 80. 8: 152. 991. 10: 699. 12: 300	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Orilla</i> . G. 2: 389	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Ororum</i> . AE. 7: 730	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
Osci in Campania: in Oscis Atellae, Neapolitani, Capuani, Cumani. Adi Fest. Pompejum.	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>oscula</i> . G. 2: 523. AE. 1: 256. 687. 2: 490. 12: 434. De Different. Osculi, & Snavii, vide Non lib. 6. quavis non citet Virg.	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Osnius</i> . 10: 655	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Osrim</i> . 12: 458	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>os</i> . E. 10: 33. G. 2: 497. 3: 457. 485. AE. 2: 121. 3: 57. 4: 101. 5: 31. 47. 55. 422. 480. 787. 6: 55. 228. 328. 379. 7: 458. 8: 297. 390. 9: 475. 10: 416. 11: 212. 696. 12: 448	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Osse</i> . G. 1: 282	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Osium</i> . 1: 281	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . E. 3: 102. locus est Theocriti in Notheo, <i>Τῶν μὲν δῖον τῶν τέρπειαν κῦτὰ λέλειπται τὰς εἰς, & quae sequuntur</i> . G. 3: 258. 272. 4: 308. AE. 1: 660. 4: 625. 5: 171. 865. 7: 355. 9: 66. 10: 384. 12: 36. Servium legito. Vulgi quoque sermo. <i>Le delle offe</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . G. 2: 253. AE. 5: 550. 6: 188	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . AE. 6: 869	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . G. 3: 261. AE. 4: 470. 7: 716	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . G. 4: 544	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . 2: 166. 4: 232. AE. 2: 328. 5: 376. 443. 6: 368. 7: 143	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . 8: 264	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . 5: 357	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . 6: 321. 567	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . 3: 703. 4: 73. 6: 678. 7: 656. 8: 477.	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . 12: 479	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostenduntur</i> . G. 2: 253	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostia</i> . AE. 1: 144. 400. 3: 688. 3: 281. 6: 433. 81. 109. 800. 8: 667.	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostisferi</i> . G. 1: 207	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ostro</i> . 2: 506. 3: 17. AE. 1: 639. 700. 4: 134. 5: 111. 113. 7: 177. 814. 10: 722. 11: 72. 771. 12: 67. 126	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Ostryader</i> . AE. 2: 336	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Ostryades</i> . 1: 319	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Ostryon</i> . 7: 675	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ova</i> . G. 1: 379. 3: 438	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovans</i> . AE. 5: 331. 6: 589. 11: 758	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovantem</i> . 5: 563. 9: 208. 12: 479	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovantus</i> . G. 1: 346. 424. AE. 3: 189. 544. 4: 543. 577. 9: 21. 10: 409. 690. 11: 111	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovas</i> . 10: 500	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovum</i> . G. 4: 546.	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>overs</i> . E. 2: 33. 3: 594. 6: 53. 86. 7: 3. 8: 52. 10: 16. 68. G. 2: 375. Ovium mentio incipit, <i>Hoc factis armentis, usque in finem libri</i> . 3: 297. 441. 4: 10. AE. 3: 660	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovile</i> . AE. 9: 59	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovilla</i> . G. 3: 537. AE. 9: 339	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovillibus</i> . E. 1: 8	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovis</i> . 2: 42. 3: 3. alii <i>overs</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>ovium</i> . 1: 22. 2. 33. G. 1: 17. 2: 196	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
P.			
<i>Padula</i> . E. 1: 50. G. 1: 86. 2: 436. 3: 321. 385. 482. 548. 4: 9: 244. 266. 280. AE. 2: 471. 12: 475	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>padula</i> . 6: 804	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>padulatum</i> . E. 4: 17	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>padu</i> . AE. 1: 249. 5: 587. 7: 46. 426. 467. 8: 325. 10: 31. 11: 333. 12: 504	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>padum</i> . G. 4: 535. N. de improp. AE. 3: 161. N. tr. 5. 370. N. tr. 5. & de improp. 4: 56. 96. 7: 155. 185. 339. 444. 8: 114. 9: 279. 10: 80. 11: 110. 130. 356. 362. 424. 460. 12: 202. 812	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachyni</i> . AE. 3: 429. 629	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i> . AE. 2: 336	<i>Arus</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>palaeogra</i> . AE. 3: 281
<i>Pachynus</i> , vel potius Rhemnii Fannius in Dionysium, media correpta enunciat, <i>Eminet ad Zephyrum Lilybe, Pachynusque sub ortum</i> . Item primam Ovid. 12. Metamorph. produxit: ut, <i>Et quibus imbriferos versus Pachynus ad austrum</i> . Quam rursus contraxit in 5. <i>Laeta Pachynus ille, Lilybaeo citata premuntur</i> .	<i>ostenduntur</i>		

IN VIRGILIUM.

<i>palentia</i> . 12: 738	vel Pallados; Arcas Ar-	reo. <i>Palus pall</i> habet pri-	Proserp. Et <i>saxe rotentem</i>
<i>palata</i> . G. 1: 499	cadis, vel Arcados. Alias	mam longam; Juven. <i>Qui</i>	<i>Pantagiam</i> .
Silius primo, <i>Pa</i> produ-	vero producuntur. Quam-	nescit vulnera <i>palli</i> .	<i>Pantheras</i> . AE. 8: 460
xit: <i>Dum nova contempsi</i>	quam Pallas Dea ultimam	<i>pallastrem</i> . G. 3: 175	<i>Pantibus</i> . 2: 322, 429
<i>fungant palatia fluminis</i> .	semper apud Poetam pro-	<i>panopineas</i> . E. 7: 58. AE. 7:	<i>Pantibus</i> . 2: 328
<i>Palatini</i> . AE. 9: 9	ductam habet aut posuic-	396	<i>papaver</i> . G. 1: 212. 4: 132.
<i>Pa</i> in dictione <i>Palatium</i>	ne, aut quia in fine car-	<i>pampinetis</i> . AE. 6: 804	AE. 4: 486. N. tr. 4.
communis invenitur. Mar-	minis collocatur, quae	<i>pampino</i> . G. 2: 9	<i>papaveris</i> . E. 2: 47. G. 1: 78-
tialis: <i>Prima Palatio les</i>	syllaba semper pro longa	<i>pampinus</i> . 1: 448. 2: 333	4: 545. AE. 9: 436. N. ta-
<i>est hanc ostentant</i> . Idem,	haberetur.	<i>Pan</i> . E. 4: 32. 4: 58. 10: 26.	men tr. 5. v. <i>lassam non</i>
<i>Ad Palatinas acipensera mit-</i>	<i>Pallenen</i> . G. 4: 391	G. 1: 27, 391	<i>lapse</i> , sed <i>lasso</i> , agno-
<i>tite mensus</i> .	<i>pallente</i> . E. 3: 39	<i>Pana</i> . E. 2: 31. 5: 59. 8: 249	scit, & exponit <i>Marcena</i>
<i>palato</i> . G. 3: 182	<i>pallentem</i> . AE. 8: 709	G. 2: 194	ti, & <i>Gravato</i> .
<i>palae</i> . 1: 192. 3: 134	<i>pallentes</i> . E. 2: 47. 6: 55. G. 3:	<i>Panoram</i> . AE. 12: 419. de	<i>Paphiae</i> . G. 2: 64
<i>palcam</i> . 1: 363	157. 4: 124. AE. 4: 26, 243.	hac lege Theophr.	<i>Paphos</i> . AE. 10: 51, 86
<i>palcaria</i> . 3: 53	6: 275	<i>Pancharis</i> . G. 4: 379	<i>Paphum</i> . 1: 415
<i>Pales</i> . E. 5: 35. G. 3: 1, 294	<i>pallenti</i> . E. 5: 16	<i>Pan baia</i> . 2: 139	<i>papillum</i> . 11: 803, 862
<i>Palici</i> . AE. 9: 585	<i>pallentia</i> . G. 1: 478. AE. 10:	<i>Pandare</i> . AE. 5: 496	<i>papulae</i> . G. 5: 564
<i>Paliure</i> . 3: 840, 843, 871.	822	<i>Pandarus</i> . 9: 677, 222, 735.	Veneti ad epitheton ab-
6: 345, 373	<i>pallentis</i> . 6: 480	11: 396	ludentes <i>Bere</i> , alii <i>Brom</i>
<i>Palinuri</i> . 6: 381	<i>pallida</i> . G. 1: 447. 3: 552. AE.	<i>pandas</i> . G. 2: 445. AE. 6:	re, & <i>Brusole</i> . Vide Cel-
<i>Palinurus</i> . 3: 202, 513, 562.	1: 354. 3: 217. 4: 644. 8:	109	sium lib. 5. qui eorum duo
5: 12, 835, 847. 6: 337	197. 10: 761	<i>pandens</i> . AE. 6: 421	genera facit.
<i>palinurus</i> . E. 5: 39	<i>pallidus</i> . G. 1: 277	<i>pandentem</i> . 8: 712	<i>par</i> . AE. 2: 794. 6: 702. 11:
<i>palla</i> , ablat. AE. 6: 555. 8:	<i>palma</i> , arbor. G. 2: 67.	<i>pandere</i> . G. 4: 28, 284. AE.	174, 422
702	4: 22.	6: 267. 12: 584	<i>para</i> . 3: 160. 7: 430
<i>Palla</i> . 10: 411. 11: 97, 152,	<i>palmis</i> , victoria. AE. 5: 339,	<i>pandetur</i> . AE. 6: 97	<i>parabant</i> . 4: 676. 12: 117
169. vocativus a Pallas,	519. 7: 655	<i>pandimus</i> . 2: 234. 3: 520	<i>parabat</i> . 1: 360. 4: 123. 8: 9: 81
<i>Pallantis</i> .	<i>palmis</i> , victoriae. G. 3: 149,	<i>pandis</i> . G. 2: 194	<i>parabitur</i> . G. 1: 429
<i>Palladia</i> . G. 2: 181	102. AE. 5: 20, 111, 146	<i>pandit</i> . AE. 3: 479. 6: 282,	<i>parans</i> . AE. 11: 549
<i>Palladii</i> . AE. 9: 151	<i>palmam</i> , id est, victoriam.	515, 723. 12: 626	<i>parans</i> . G. 1: 265. AE. 1: 179,
<i>Palladis</i> . AE. 2: 183	5: 349. 472	<i>pandite</i> . 7: 641. 10: 163	638. 2: 181, 447. 4: 88,
<i>Palladis</i> . 1: 479. 2: 155, 163. 3:	<i>palmis</i> , id est, manus. G.	<i>panditur</i> . G. 5: 83. AE. 8: 262.	118. 7: 605
144. 7: 154. 8: 435	1: 39. 3: 12. 4: 498. AE.	10: 5	<i>parantem</i> . AE. 4: 390
<i>Palladium</i> . 2: 166	1: 93. 2: 153, 405, 688.	<i>pando</i> . AE. 3: 329, 252	<i>parantis</i> . 10: 554
<i>pallae</i> . 11: 576	5: 233, 256, 425, 686. 6:	<i>pandens</i> . G. 1: 399. 2: 258	<i>pararet abitum</i> . 8: 124. sicut
<i>pallam</i> . 1: 648, 711. N. de	685. 9: 16. 10: 596, 845	<i>pandentur</i> . AE. 2: 27	Ter. <i>fugam parare</i> .
gen. velt.	11: 574. 12: 936	<i>Pangaea</i> . G. 4: 462	<i>parati pro parabantur</i> . AE.
<i>Pallanta</i> . 8: 515, 575. 10:	<i>pabula</i> . G. 2: 364	<i>Panopea</i> . AE. 5: 240	2: 132. & est figura non
174, 442, 480, 492, 504.	<i>palmis</i> , id est, manibus.	<i>Panopear</i> . G. 1: 437	modo poetarum, sed &
11: 145, 149, 163	E. 3: 99. AE. 1: 481. 3: 263.	Nomen Nymphae mari-	historicorum prosa ora-
<i>Pallante</i> . 8: 51. 10: 532. 12:	5: 364. 7: 503. 8: 69	nae conveniens, quod	atione scribentium. 422. 99.
177	<i>palmis</i> . E. 7: 48. G. 2: 90	aqua perspicua sit. Nam	7: 468
<i>Pallantea</i> . 9: 196, 245	<i>palmosa</i> . AE. 1: 708	id sonat Panope.	<i>parant</i> . E. 6: 80
<i>Pallanteum</i> . 8: 54, 145	<i>palmula</i> . 4: 163	<i>Panopes</i> . 5: 300	<i>parat</i> . E. 2: 72. AE. 3: 382.
A Varrone Virgilius diffi-	<i>Palmum</i> . 10: 697	<i>Panor</i> . 8: 344	5: 14. 6: 369. 8: 400
det. Ille enim a balatu o-	<i>paludem</i> . G. 4: 503. AE. 6:	Genitivus juxta declina-	<i>parat</i> . AE. 1: 673. 4: 503.
vium per Antistoechon Pa-	323, 369, 414	tionem Graecani, propter	7: 624. 10: 585, 770. 12:
lanteum dictum voluit.	<i>paludes</i> . G. 11: 363	differentiam <i>panis</i> , ut no-	844
<i>Pallantis</i> . AE. 8: 54. 11: 130,	<i>paludi</i> . 4: 48	tat Phocas, ubi de Grae-	<i>parata</i> . 2: 134
39. 12: 943	<i>paludibus</i> . 2: 120	corum declinatione agit.	<i>paratur</i> . 1: 362. 6: 604
<i>Pallas</i> . id est, Minerva. E.	<i>paludis</i> . 1: 113. AE. 8: 88	<i>Pantagiae</i> . AE. 3: 689	<i>paratum</i> . 4: 75
2: 61. AE. 1: 39. 2: 615. 5:	<i>palumbus</i> . E. 1: 58. 3: 69.	Hunc in Sicilia annem	<i>paratas</i> . 1: 557
704	N. tr. 4	nonnulli vocant <i>Hipparim</i> .	<i>parat</i> . 11: 18
<i>Pallat</i> . 8: 204. 11: 121,	<i>pallus</i> . E. 1: 49. G. 3: 432. 4:	Sil. quoque <i>Pantagiam</i> : <i>Ac</i>	<i>parati</i> . E. 7: 5. AE. 2: 799. 7:
168, 466, 519, 587. 10:	479. AE. 6: 107, 438. 7:	<i>facilem superari gurgite parco</i>	108. 9: 158
160, 365, 385. 393, 399,	702, 801. 10: 709. 12: 245	<i>Pantagiam</i> . Quem Serv. a	<i>paratis</i> . AE. 3: 248. 4: 551.
420, 433, 442, 455, 424,	Apud Horatium in Arte	sonitu dictum putat, pe-	5: 578. 7: 97. 9: 248
519. 11: 22. 12: 942	poetica ut brevis est, <i>Re-</i>	rinde ac si <i>Pantagiam</i> quasi	<i>parata</i> . 5: 513. 10: 654
<i>Pallas Pallantis</i> extremam	<i>gis opus sterilius</i> <i>diu palus</i> ,	<i>parat</i> <i>parat</i> <i>parat</i> . Nam	<i>paratum</i> . 5: 548
producit, quam contra	<i>aptaque remis</i> . Quod puto	<i>parat</i> <i>parat</i> <i>parat</i> . sonitus interpre-	<i>paratus</i> . 2: 61. 12: 38
<i>Pallas Minerva</i> contrahit,	fieri abiectione S, sicut	tatur. Claud. <i>et tē tūm</i>	<i>parat</i> . 4: 638
ex regula, quae est, quod	apud Hostilium Annal. 1.	<i>kyne</i> deducere videtur,	<i>Parcar</i> . E. 4: 47. AE. 3: 379.
omnes dictiones Graecae	<i>Saepe greges pecunum ex biber-</i>	quod obvia quaeque pro-	5: 598. 9: 107. 10: 419, 815
in <i>dis</i> , vel in <i>dos</i> geniti-	<i>nis pallibus pulsi</i> . Possem	sternat, ac secum rapiat	<i>Parcarum</i> . 12: 150
vum mittentes, et corri-	sexcenta exempla profer-	Ait enim in 2. de raptu	<i>Parcas</i> . 11: 21
piunt: ut <i>Pallas Palladis</i> ,	re, quae prudens praete-		<i>parco</i> . 1: 157, 526. 11: 45. 6:

INDEX ERYTHRAEI

<p>834-9:956 10:512 N. tr. 5
 <i>parebant</i>. G. 2: 339.
 <i>parendum</i>. 2: 361.
 <i>parere</i>. AE. 6: 63, 853 N. tr. 5
 5: 9115 8: 347
 <i>parietes</i>. AE. 11: 105
 <i>paries</i>. G. 4: 239
 <i>parivius</i>. AE. 10: 830
 <i>paris</i>. G. 1: 4
 <i>parite</i>. E. 3: 94. AE. 8: 109
 12: 693.
 <i>parius</i>. E. 3: 7
 <i>pario</i> nomen adj. 2. G. 3: 498
 <i>paris</i>. AE. 5: 728
 <i>parum</i>. G. 11238 AE. 11: 509
 <i>parivius</i>. AE. 3: 189-4: 577
 <i>parus</i>. G. 2: 173 3: 36. AE
 2: 591. 664 5: 80-6: 197
 609 9: 241 10: 1252 1443
 <i>parvus</i>, prima longa a <i>parco</i>.
 1: 695
 <i>parvus</i>, a <i>parco</i> 2: 112 4: 1290.
 10: 259
 <i>parvus</i>. 4: 295 7: 1485 10: 176
 N. tr. 5.
 <i>parentem</i>, id est, <i>matrem</i>.
 G. 4: 320
 <i>parentem</i>, id est, <i>patrem</i>.
 AE. 1: 75. 2: 138, 596. 3:
 58 4: 592 6: 265 7: 48. 8:
 122. 9: 905, 161. 11: 348
 <i>parentis</i>, id est, <i>pater</i>, & <i>ma-</i>
 <i>ter</i>. E. 4: 62 G. 3: 262. AE.
 1: 393, 606. 3: 180. 7: 140
 10: 597
 <i>parenti</i> 3: 196. 6: 687. 10:
 507. 11: 451, 152
 <i>parentibus</i>, id est, <i>patri</i> &
 <i>matr</i>. AE. 10: 392 12: 216
 <i>parentis</i>, id est, <i>patri</i>. E. 4:
 26. AE. 1: 646. 2: 299. 5:
 47, 95, 595, 722. 7: 47 7:
 368. 8: 55, 95, 722. 9: 1:
 10: 840. 12: 43, 195, 932
 <i>parentis</i>, id est, <i>matris</i>.
 AE. 2: 606 3: 341. 8: 531.
 9: 289
 <i>parentum</i>. G. 3: 101. 4: 477.
 AE. 2: 448. 351, 681. 3:
 94. 5: 39, 153, 577. 6:
 223, 308. 7: 1172-10: 827.
 11: 887
 <i>parentum</i>. AE. 6: 223
 <i>Servius</i> <i>parentum</i>, hoc
 est <i>majorum</i> accipere vide-
 tur <i>virilis</i> <i>sexus</i>, dum ex-
 ponit, <i>Propter</i> <i>quibus</i> <i>enim</i>
 <i>virilis</i> <i>sexus</i> <i>hic</i> <i>debetur</i> <i>offi-</i>
 <i>cium</i>. Caeterum <i>Lucan</i>
 <i>Pharsaliac</i> 2. de <i>pater</i> &
 <i>matre</i> intelligendum do-
 cet his versibus: <i>Con</i> <i>mo-</i>
 <i>to</i> <i>parentum</i> <i>Natorum</i> <i>orbi-</i>
 <i>thum</i> <i>longum</i> <i>procreare</i> <i>funus</i>.
 Et <i>apertius</i> <i>libro</i> <i>sexto</i>,
 <i>Furantes</i> <i>juvenum</i> <i>civem</i>,
 <i>ardentiaque</i> <i>effu</i>, & <i>medis</i></p> | <p><i>vapit</i> <i>ipso</i> <i>regis</i>, <i>ipsumque</i> <i>pa-</i>
 <i>rentes</i> <i>Quam</i> <i>tenere</i> <i>facem</i>.
 Libet hic etiam <i>Juris</i> <i>ci-</i>
 <i>vilis</i> <i>auctorum</i> <i>verba</i> <i>adscri-</i>
 <i>bere</i>, quod <i>Parentum</i> <i>ap-</i>
 <i>pellationem</i> <i>perbelle</i> <i>inter-</i>
 <i>pretantur</i>, quo <i>discamus</i>,
 <i>Verborum</i> & <i>Rerum</i> <i>signi-</i>
 <i>ficationes</i> <i>felicius</i> <i>a</i> <i>clarissi-</i>
 <i>morum</i> <i>Juriconsultorum</i>
 <i>oraculis</i>, quam <i>ab</i> <i>ipsis</i>
 <i>Grammaticis</i> <i>peti</i> <i>posse</i>, <i>Ul-</i>
 <i>cian</i>. igitur <i>Digestorum</i> <i>li-</i>
 <i>bro</i> <i>quarto</i>, <i>De</i> <i>in</i> <i>jus</i> <i>vo-</i>
 <i>cando</i>, sic <i>inquit</i>:
 <i>Parentes</i> <i>utriusque</i> <i>sexus</i>
 <i>accipere</i> <i>debemus</i>. <i>Sed</i> <i>an</i>
 <i>in</i> <i>infinitum</i>, <i>quaeritur</i>.
 <i>Quidam</i> <i>parentes</i> <i>usque</i> <i>ad</i>
 <i>trivum</i> <i>appellari</i> <i>ajunt</i>:
 <i>superiores</i>, <i>Majores</i> <i>dici</i>.
 <i>Hoc</i> <i>Veneres</i> <i>existimasse</i>,
 <i>Pomponius</i> <i>refert</i>. <i>Sed</i> <i>C.</i>
 <i>Caecilius</i> <i>omnes</i> <i>in</i> <i>infinitum</i>
 <i>parentes</i> <i>dicit</i>: <i>quod</i> & <i>ho-</i>
 <i>nestius</i> <i>est</i>, & <i>merito</i> <i>obri-</i>
 <i>nuit</i>. <i>Parentes</i> <i>etiam</i> <i>eos</i>
 <i>accipi</i> <i>Labeo</i> <i>existimat</i>, <i>qui</i>
 <i>in</i> <i>servitute</i> <i>filios</i> <i>suscepi-</i>
 <i>erunt</i>. <i>Caii</i> <i>verba</i> <i>in</i> <i>l. Ap-</i>
 <i>pellatione</i> <i>parentis</i>, <i>de</i>
 <i>Verborum</i> & <i>Rerum</i> <i>signi-</i>
 <i>ficatione</i>, <i>haec</i> <i>sunt</i>:
 <i>Parentis</i> <i>appellatione</i>,
 <i>non</i> <i>tantum</i> <i>pater</i>, <i>sed</i>
 <i>etiam</i> <i>avus</i>, <i>proavus</i>, &
 <i>deinceps</i> <i>omnes</i> <i>superiores</i>
 <i>continentur</i>; <i>sed</i> & <i>mater</i>
 <i>&</i> <i>avia</i>, & <i>proavia</i>. <i>Pat-</i>
 <i>rus</i> <i>vero</i> <i>in</i> <i>l. Juriconsul-</i>
 <i>tus</i>, <i>paragrapho</i> <i>parentes</i>,
 <i>de</i> <i>gradibus</i> <i>affinitatis</i>, <i>sic</i>
 <i>ait</i>:
 <i>Parentes</i> <i>usque</i> <i>ad</i> <i>triv-</i>
 <i>um</i> <i>apud</i> <i>Rom</i> <i>proprio</i>
 <i>vocabulo</i> <i>nominantur</i>; <i>in-</i>
 <i>teriores</i>, <i>qui</i> <i>non</i> <i>habent</i>
 <i>speciale</i> <i>nomen</i>, <i>Majores</i> <i>ap-</i>
 <i>pellantur</i>. <i>Item</i> <i>Liberius</i>,
 <i>que</i> <i>ad</i> <i>trinepotem</i>, <i>ultra</i>
 <i>hos</i>, <i>Posteriores</i> <i>vocantur</i>.
 <i>parere</i>. E. 5: 4. G. 3: 208
 AE. 4: 238. 7: 413. 10:
 179. 12: 189, 568 <i>Parere</i>
 a <i>pario</i> <i>pe</i> <i>brevi</i> <i>Martial</i>.
 <i>Gallia</i> <i>non</i> <i>parere</i>.
 <i>paris</i>. E. 7: 5. G. 1: 208. 3:
 169. AE. 1: 705 5: 114, 380
 <i>paris</i>. AE. 1: 689 N. tr. 5.
 <i>paritas</i>. G. 2: 266
 <i>paris</i>. AE. 10: 742. 11: 439
 <i>paribus</i>. E. 5: 90. G. 1: 490.
 2 284. 4. 99. AE. 4: 102,
 252. 5: 425, 562, 657. 6:
 159, 284, 826. 7: 256 9:
 14, 655. 10: 568. 11: 520.
 12: 190, 344, 847.</p> | <p><i>Par idem</i>. AE. 3: 370
 <i>Paridus</i>. 1127. 6: 57. 10: 902
 <i>parietibus</i>. G. 4: 298. AE. 2:
 442. 5: 589.
 <i>Parit</i>. G. 3: 34
 <i>Paris</i>. AE. 10: 705
 <i>Paris</i>. E. 2: 61. AE. 2: 602 4:
 215. 7: 321
 <i>pariter</i>. G. 1: 289, 456. 4: 37.
 AE. 1: 572, 714. 2: 205,
 729. 3: 560. 4: 190, 241
 5: 142, 506, 553, 587,
 810, 830. 6: 633, 769. 7:
 729. 8: 444, 545. 9: 132,
 505, 559, 628. 10: 221,
 347, 756. 865. 11: 192,
 673. 12: 574
 <i>Paris</i>. AE. 1: 593
 <i>parma</i>. 9: 543, 765. 10: 800.
 11: 693, 711
 <i>parmam</i>. 2: 175. 10: 817
 <i>parmas</i>. 11: 619.
 <i>Parma</i>. E. 10: 11. G. 3: 291
 <i>Parma</i>. E. 4: 19. G. 2: 118
 <i>Duplici</i> <i>scribitura</i> <i>Par-</i>
 <i>nasso</i>, <i>Martian</i> <i>camen</i> <i>Ca-</i>
 <i>pella</i> <i>lib. 1. no</i> <i>corripit</i>.
 <i>Con</i> <i>la</i> <i>Parma</i> <i>sui</i> <i>fulgent</i>
 <i>lydera</i> <i>coetu</i>. <i>Quod</i> <i>fecit</i> <i>al-</i>
 <i>terius</i> <i>literae</i> <i>demptio</i>,
 <i>sicut</i> <i>in</i> <i>Cybele</i> <i>quum</i> <i>media</i>
 <i>corripitur</i>, & <i>in</i> <i>aliquot</i>
 <i>aliis</i>. <i>Quamquam</i> <i>invenio</i>
 <i>in</i> <i>Graecis</i> <i>codicibus</i> <i>pro</i> <i>ae</i>
 <i>orationis</i>, <i>modo</i> <i>duplici</i>,
 <i>modo</i> <i>unico</i> <i>hanc</i> <i>vocem</i>
 <i>notari</i>.
 <i>paris</i>. AE. 8: 476. 11: 515
 <i>Parus</i>. 3: 126.
 <i>Haec</i> <i>insula</i>, <i>de</i> <i>qua</i> <i>plura</i>
 <i>Stephanus</i>, <i>nunc</i> <i>Paris</i>.
 <i>Paribapo</i>. AE. 8: 344 11: 131.
 <i>paris</i>. <i>cum</i> <i>plurali</i>. E. 1: 66.
 G. 2: 14. 4: 159, 378. AE.
 1: 111. 2: 400. 4: 405. 5:
 108, 558, 661. 6: 218-222.
 9: 507-11: 193, 466, 883.
 12: 278
 <i>paris</i>, <i>cum</i> <i>infinitivo</i> <i>plura-</i>
 <i>li</i>. AE. 1: 423. 6: 491
 <i>paris</i>. <i>cum</i> <i>singulari</i>. E. 4:
 53 G. 2: 40. 3: 286. AE. 2:
 6 6: 6. 7: 1166, 686. 8: 428,
 548. 9: 131, 156. 10: 427,
 727. 11: 214, 888
 <i>paris</i>. E. 3: 68. AE. 2: 784
 3: 495 7: 598
 <i>paris</i>. G. 1: 35, 370-2: 270.
 AE. 1: 474 4: 153, 374. 5:
 187, 277, 278. 8: 426, 433,
 682 9: 468, 521, 562. 630,
 691. 10: 362. 11: 203. 12:
 145, 346.
 <i>paris</i>. E. 3: 73. <i>hanc</i> <i>aphte</i>,
 <i>scil.</i> <i>quartam</i> <i>Georgico-</i>
 <i>um</i>. G. 4: 1. 230. AE.
 3: 233. 6: 31, 440, 612.</p> | <p>7: 709-8: 512 9. 540, 790
 10: 128 11: 624
 <i>paris</i>. G. 2: 83. AE. 4: 286,
 630. 6: 540 7: 69, 812. 11:
 748
 <i>Parthenos</i>. E. 10: 57
 <i>Parthenium</i>. AE. 10: 748
 <i>Parthenopans</i>. 6: 480
 <i>Hunc</i> <i>Serv.</i> <i>Menalippae</i>
 <i>&</i> <i>Melanionis</i> <i>finem</i> <i>laet</i>.
 <i>At</i> <i>Diod.</i> <i>cum</i> <i>matr</i> <i>reddidit</i>
 <i>Atalantae</i>, <i>nec</i> <i>Martis</i>, <i>nec</i>
 <i>Menalippes</i>. <i>facta</i> <i>mentio-</i>
 <i>ne</i>. <i>Quod</i> <i>si</i> <i>ita</i> <i>est</i>, <i>cum</i>
 <i>patre</i> <i>genitum</i> <i>Melanione</i>
 <i>credimus</i>, <i>qui</i> <i>Atalantam</i>
 <i>adamavit</i>. <i>Naso</i> <i>de</i> <i>Arc-</i>
 <i>am</i>. <i>Talia</i> <i>Melanion</i> <i>Atal-</i>
 <i>antae</i> <i>cura</i> <i>fugacis</i> <i>Optaret</i> <i>mo-</i>
 <i>nibus</i> <i>sustinuisse</i> <i>suas</i>.
 <i>Parthenos</i>. G. 4: 564
 <i>Parthi</i>. 4: 314
 <i>Partho</i>. E. 10: 59
 <i>Parthum</i>. G. 4: 218
 <i>Parthos</i>. AE. 7: 606
 <i>Parthum</i>. G. 3: 31
 <i>Parthos</i>. E. 1: 61. AE. 12:
 857
 <i>paribus</i>. G. 1: 131. AE. 11:
 508. 7: 70. 9: 754. 11: 521 9
 708
 <i>parim</i>. AE. 5: 187 10: 330.
 11: 204
 <i>parire</i>. 11: 510
 <i>pariri</i>. G. 1: 126. AE. 11:
 822
 <i>paris</i>. AE. 5: 502
 <i>paritur</i>. 11: 194
 <i>paris</i>. G. 1: 300. AE. 2: 578.
 3: 317
 <i>paris</i>. G. 1: 278. AE. 1: 274.
 6: 736. 7. 660. 11: 847
 <i>paris</i>. G. 3: 157. AE. 5: 129.
 9: 298
 <i>paris</i>. E. 3: 56. G. 2: 330
 <i>paris</i>. AE. 6: 89 7: 321 N.
 tr. 4:
 <i>paris</i>. E. 3: 54. G. 2: 18. 4:
 176. AE. 2: 213 3: 402.
 4: 276 7: 243. 9: 143. 299.
 11: 430. 12: 475
 <i>paris</i>. AE. 3: 276 11: 575.
 12: 861
 <i>paris</i>. E. 8: 37 G. 1: 415.
 AE. 3: 349. 8: 554
 <i>paris</i>. E. 4: 60
 <i>paris</i>. AE. 2: 563
 <i>paris</i>. E. 1: 24. 6: 811
 <i>paris</i>. AE. 6: 863
 <i>paris</i>. 6: 382
 <i>paris</i>. AE. 3: 685. 6: 843. 9:
 907. 20. 317. <i>Hand</i> <i>illi</i> <i>par-</i>
 <i>ant</i> <i>Amis</i> <i>hospitia</i>. 494.
 <i>paris</i> <i>pretiosius</i> <i>magno</i>,
 <i>hoc</i> <i>est</i>, <i>magno</i> <i>pretio</i>: <i>ut</i>
 <i>matrem</i> <i>vellera</i> <i>magno</i>: & 9
 <i>magno</i> <i>mercenem</i> <i>Amidar</i>.
 <i>paris</i>.</p> |
|--|--|---|---|

IN VIRGILIUM.

<i>parvus</i> . G. 2: 514. 4: 101. AE. 8: 433. 543	<i>passa</i> . partic. verbi passior. 1: 386	non abstinerit. Quod ca-	592. 7: 141. 770. 398. 101
<i>parvulus</i> . 4: 328	<i>passi</i> . 1: 199. N. tr. 5: 61660.	men Marinus Becichemus,	100. 11: 789. 12: 178.
<i>parvum</i> . 2: 320. 674	7: 182	ut decuit, aequo animo	<i>pater Aeneas</i> . AE. 1: 580.
<i>parvus</i> My. om. E. 7: 129.	<i>passibus</i> . 2: 714. 6: 163. 7: 157. 11: 907	non tulit. <i>Padua</i> autem a	699. 2: 2. 3: 341. 716. 31
<i>Iulus</i> . AE. 2: 677. 710. 723.	<i>passim</i> . E. 4: 19. 7: 54. G. 1: 132. 4: 181. AE. 2: 364.	Patavio concisum est ver-	130. 148. 461. 545. 700.
<i>Priamus</i> . 5: 563. <i>Atys</i> . 568.	384. 370. 3: 220. 510. 4: 162. 195. 5: 676. 6: 652.	bum a populo, T in D	812. 115. 606. 9: 172. 111
Ecce quam perpetuo hoc	886. 8: 360. 9: 316. 11: 385	mutata, & sublata A, &	183. 904. 12: 166. 440.
epitheron Iulo adjacet. Ut	<i>passus</i> . AE. 1: 232. 480. N. tr. 5: 2: 403. 3: 262	lum desinentia generis	697
ille explodendus sit, qui	<i>passu</i> . G. 2: 93. N. tr. 5	neutri, in A terminatio-	<i>pater Anchises</i> . 2: 683. 3: 93
contra prudens Virgil. con-	<i>passus</i> . 4: 269	nem foemineam versa,	263. 325. 319. 518. 610.
silium illic, mihi solus Iulus	<i>passus</i> . E. 8: 24. G. 1: 124. 3: 141. 4: 438. 503. AE. 1: 55.	quam in appellandis civi-	6: 679. 854. 7: 245
se comit, legendum con-	644. 3: 628. 3: 462. 10: 162.	tatibus popellus vehemen-	<i>pater</i> , id est, <i>Aeneas</i> . 5: 358.
tendit, licet id ex veterum	436	ter amat. Nam quod Pa-	424. 867. 7: 119. 746. 618.
exemplariorum auctoritate	<i>passus</i> . E. 9: 31	tavinum a Pado altera tra-	8: 394. 9: 649. 11: 469. 12:
facere videatur, & hanc	<i>passus</i> . 4: 24	ditione deducit Servius,	13
lectionem innuere Tibeni	<i>passus</i> . 7: 395. 44	ipse sane viderit, q i id	<i>paternam</i> . 1: 729. 739. 4: 60.
Donati interpretationem	<i>passus</i> . 2: 1: 6: 68. G. 3: 2. 402.	fiat, nisi Padoam quoque	5: 775
affirmer. Nam ut in verbo	420. 455. 4: 317. AE. 2: 308. 4: 71. 7: 363. 10: 406.	admitat: quod non vide-	<i>paternus</i> . 3: 67. 355. 5: 91. 7:
<i>parvus</i> , & filii nomen est,	12: 537	mus; nam de Patavii tan-	33. 8: 640
& aetatis, quod & ad Iuli	<i>passus</i> . 7: 513	tum origine loquitur. Mul-	<i>paternus</i> . 4: 340. 7: 21
nomen alludit, ratio quo-	<i>pastorale</i> . 7: 817	to igitur rectius majores	<i>paternus</i> . 10: 847
que ostenditur, quamobrem	<i>pastor</i> . 11: 811	nostri, in quorum libris	<i>paternus</i> . E. 1: 38
Aeneas manu puerum tra-	<i>pastorem</i> . E. 6: 4. AE. 3: 657	vernaculis a Patavio Pa-	<i>paternus</i> . G. 2: 192. AE. 3: 98.
hebet, viue alioqui fugae	12: 305	rasia huius urbis illorum	6: 249. 12: 174
que per se satis invalidum	<i>pastor</i> . E. 11: 27. 514. 553. 7: 25. 9: 34. G. 4: 181. 319. 4: 278. AE. 2: 58	temporum nomen legimus.	<i>paterna</i> . AE. 8: 226. 10: 705
propter aetatem. Quae res	<i>pastoribus</i> . G. 2: 303. 435	Quamquam <i>Padoam</i> pro o-	<i>paternae</i> . 5: 81. 10: 188. 12:
eadem fecit, ut etiam lon-	<i>pastoribus</i> . E. 10: 51	lio Padi Polybius memo-	125
gævum parentem pius fi-	<i>pastorum</i> . 8: 252. G. 3: 477.	rat, de quo nos in <i>Padusa</i>	<i>paternus</i> . 11: 44
lius iocollaret. Arque ita	41. 565. AE. 7: 574. 11: 569	<i>patent</i> . 1: 298	<i>paternus</i> . 3: 111. 10: 871
prudenter & Virgiliane, so-	<i>pastor</i> . E. 3: 24	<i>patet</i> . E. 3: 105	<i>paternum</i> . 7: 657
lus, verbum odiosum, non	<i>pastus</i> . G. 1: 381. 4: 136. 434.	<i>patet</i> . AE. 2: 159	<i>patet</i> . 3: 330
excludit ab Aeneae comita-	AE. 7: 700	<i>patens</i> . AE. 11: 40	<i>patet</i> . 2: 309. 483
tu Creusam uxorem, sed	<i>pastus</i> . G. 3: 231. AE. 2: 471.	<i>patentem</i> . 7: 130	<i>patet</i> . 2: 661. 6: 117. 578. 9:
consilium cari conjugis,	10: 710. 11: 494	<i>patentes</i> . G. 4: 77. AE. 4: 153. 5: 552. 9: 683. 693	138. 11: 644
qui facilius eam evasurum	<i>Patavi</i> . AE. 1: 147	11: 679	<i>pati</i> . E. 2: 15. 10: 53. G. 3:
illius noctis periculum judi-	Pudet me audaciae Barba-	<i>patenti</i> . G. 2: 41	60. 183. 208. AE. 1: 219.
cabat, si pone servans ve-	ri nostri, qui imperitiae ple-	<i>patentibus</i> . AE. 2: 266	2: 638. 7: 807. 10: 866. 12:
stigia sequeretur.	beculae, & helciariorum	<i>pater</i> . E. 3: 33. 4: 56. G. 1:	147. 171. 679
<i>patens</i> . G. 3: 143	vocem consecutus, urbem	721. 183. 328. 355. 2: 4:	<i>patet</i> . AE. 8: 577
<i>patet</i> . 2: 285	hanc Antenoream, studio-	7: 4: 323. 369. AE. 1: 65.	<i>patet</i> . 10: 924. 12: 33
<i>patet</i> . E. 9: 23	rum alumnam, Paduam	345. 555. 2: 87. 617. 648	<i>patens</i> . G. 2: 472. AE. 5: 390.
<i>patente</i> . 1: 78	nominauit Corollarii capite	653. 673. 710. 4: 234.	6: 77. 7: 490. N. tr. 1: v. man-
<i>patentem</i> . G. 2: 199. 3: 467	puimo. Qua ratione <i>Padoam</i>	371. 5: 145. 241. <i>sume pa-</i>	suetum. 9: 607. 10: 610
<i>patentes</i> . E. 3: 96. 4: 45. 5: 112.	quoque a naviculariis, &	<i>ter</i> , id est, <i>Aeffer</i> . 533.	<i>patientem</i> . G. 2: 223
AE. 6: 199	<i>Pa</i> mutari potuit, qua	690. 6: 719. 780. 863. 7:	<i>patire</i> . G. 1: 72. AE. 7: 421
<i>patet</i> . E. 1: 60. 5: 77	voce illi identidem incia-	48. 61. 72. 178. 317. Na-	<i>patiens</i> . AE. 11: 847
<i>patet</i> . E. 6: 5. G. 3: 335. AE.	mantes, vectores invicem.	turae modo nomen est pa-	<i>patet</i> . E. 4: 40
4: 655. 7: 391	Nusquam enim <i>Padoam</i> ,	ter non venerationis:	<i>patitur</i> . AE. 6: 743
<i>patet</i> . G. 3: 155	pro Patavio apud idoneos	convenit autem cum se-	<i>patitur</i> . G. 2: 318. 3: 216.
<i>patet</i> . AE. 1: 608	legere est, sed eam vo-	quenti verbo, <i>odere</i> for-	AE. 9: 795. 12: 480
<i>patet</i> . 2: 684	cem peperit Barbaries,	<i>res</i> . 485. 654. 685. 792.	<i>patitur</i> . 7: 200
<i>patet</i> . 10: 617	quam a Barbaro, hoc est	8: 138. 198. 357. 394.	<i>patre</i> . prima long. 10: 205.
<i>patet</i> . G. 2: 139. 3: 50. 4: 395.	viro doctissimo, approba-	454. <i>Lemnius</i> , id est,	12: 666
AE. 1: 464. 7: 684	tam nolum. Hinc enim	<i>Vulcanus</i> ab Insula Lemni,	<i>patre</i> . prima brevi. 11: 348
<i>patet</i> . E. 1: 46. 3: 85	factum existimo, ut qui-	ubi eum officinam habe-	<i>patrem</i> . G. 4: 382. AE. 2:
<i>patet</i> . G. 3: 219. 342. AE.	dam, tanti viri auctori-	re, fabulae ferunt, un-	666. 724. 747. 3: 35. 4:
1: 186. 11: 787	tatem secutus, hoc verbo	de ab Auctore obsceni	605
<i>patet</i> . E. 1: 49. G. 3: 211.		carminis <i>Insularis</i> <i>dullus</i>	<i>patet</i> . G. 2: 473. AE. 5: 721
313. 319		<i>fervus</i> appellatur. Insula	379. 4: 684. 7: 372. 727. 8:
<i>patet</i> . AE. 3: 650. 11: 319		hodie <i>Stalimine</i> . 540. 558.	132. 9: 192. 11: 454
<i>patentur</i> . G. 2: 375. 432. 3:		9: 300. 406. 449. 10: 25	<i>pati</i> . 2: 674. 4: 383. 603. 6:
162. 314. 518. 4: 181. AE.		18. 62. 351. 421. 450.	859. 7: 281. 9: 312. 10:
6: 653		743. 875. 11: 57. 356. 410.	525. 11: 178
<i>Patiphar</i> . 6: 25		558. 12: 50. 520. 703	<i>pati</i> . E. 10: 46. AE. 1: 357.
<i>Patiphar</i> . E. 6: 46. AE. 6:		<i>pater omnipotens</i> . G. 2: 325.	2: 491. 3: 313. 613. 4: 633.
447		AE. 1: 60. 3: 251. 4: 256.	6: 508. 7: 192. 299. 8: 333.

patris.

INDEX ERYTHRAE

Primo.

IN VIRGILIUM.

Pell. G. 1:181
Pellam. 3: 94
pellacis. AE. 2: 90
pellant. 8: 147
pell. nomen. AE. 1: 722.
 5: 37. 7: 38. 8: 177. 366
pell. verb. 2: 784. 3: 812
Pellat. G. 4: 287
pellens. G. 4: 302. AE. 9: 306
pellere. AE. 3: 149. 9: 312.
 10: 277. 11: 116
pell. verb. 7: 579
pellitas. E. 2: 42. G. 4: 343.
 AE. 7: 38. 396. 8: 281
pellis. G. 3: 501. AE. 8: 333.
 10: 483. 11: 679. 770
Pelopon. AE. 2: 193
Pelops. G. 3: 7
Pelori. AE. 3: 411. 587
peltes. 7: 743
pellis. 7: 490. 11: 663. N. de
 Gen. Arm. citat locum ex
 Aeneid.
Pelusiaca. G. 1: 228. *Pelusi-*
acum vulgo *Damiatum*, alii
Rufeto.
penates. G. 2: 505. 4: 133
 AE. 1: 68. 378. 527. 704.
 2: 293. 3: 14. 7: 17. 747. 3:
 15. 143. 603. 4: 11. 528. 5:
 62. 632. 8: 17. 19. 341. 9:
 218. 11: 264
penatibus. AE. 3: 12. 8: 121.
 676
pendebant. 8: 197
pendebat. E. 6: 17. AE. 3: 380.
 8: 227
pendebit. E. 4: 29. 724
pendens. AE. 10: 316
pendent. G. 1: 214. 12: 323. 3:
 53. 4: 257. AE. 11: 106. 4:
 88. 5: 147. 6: 617. 7: 184.
 278. 11: 577
pendentem. AE. 8: 669. 9: 362
pendentes. 8: 632
pendentia. G. 4: 374. AE. 5:
 393. 9: 332
pendentibus. AE. 1: 166
pendere. E. 1: 38. 77. AE. 6:
 20
pendes. AE. 6: 151
pendit. G. 2: 89. AE. 4: 99.
 10: 303. 12: 374
penditis. AE. 7: 595
Pend. G. 4: 355
Pencia. 4: 317
Pencil. AE. 2: 425
Pencil. 12: 59. Ulpian. in
 Tit. de Verb. sign. *pencil* te,
 inquit, amplius est, quam
opud te. Nam *opud* te est,
 quod qualitercumque a te
 teneatur: *pencil* te est,
 quod quodammodo a te pos-
 sidetur. Vide etiam apud
 Festum.
penetrabile. G. 1: 193. AE. 10:

482
penetrabil. AE. 4: 304
penetrabilia. 2: 484. 6: 71. 9:
 259
penetrabilibus. G. 1: 379. AE. 2:
 197. 506. 5: 660. 7: 59
penetrant. G. 2: 504
penetrare. AE. 1: 243
penetravit. 7: 1207
penetrat. 7: 363
penetravit. 9: 10
penitus. E. 3: 67. G. 2: 290. 4:
 43. AE. 1: 200. 5: 12. 536.
 2: 101. 487. 3: 32. 673. 6:
 59. 679. 737. 8: 148. 242.
 9: 11. 141. 713. 10: 326. 11:
 623. 12: 263. 390
penitus. G. 3: 372. AE. 3: 361.
 10: 187. 12: 750
 Galea cristis adornatur,
 quo terribilior hosti fiat, &
 formidolosus ejus aspectus
 magis horrore sit: Hinc,
Terribilem cristis galeam: &
Cristatus Achilles. Et mille
 alia. Porro miles longe pro-
 prior cristis apparet, un-
 de illud, *Et cristis capiti-*
alta ferentes. Has autem ex
 colorinis penitis colligere
 moris fuit apud antiquos,
 quum hodie ex struthoca-
 melo plurimum petantur.
 ut, *olorinas surgunt de ver-*
tice pennae. Quae alias ex
 equinis fetis componeban-
 tur. Ut, *Cristaque disu-*
tus equina. Quae cristae
 etiam *juba* appellabantur,
 ut, *diffusa quoque juba capiti.*
 Et, *Grajam error juba-*
rum. Et, *Clypeumque ju-*
bisque Divini affinis capiti.
 Rubrae autem haec
 de cono galeae, aut du-
 plices, aut triplices con-
 surgebant. Quare ipse ex-
 rum summitates cornu ap-
 pellat. Ut, *Viden' ut ge-*
minas sunt vertice cristae? &
Cui triplicem crinita juba ga-
lea alta Chimaeram sustinet.
 Et, *Purpurei cristis juvenes,*
 &c. Galeam hodie *rimam*
 & *chortum* quamobrem di-
 camus, tu interea cogita-
 bis, dum Stoicus noster
 edetur. Cornum vero ga-
 leae *chortum* appellant,
 vel quia pars ejus summa
 fit, unde & *Apex* voca-
 tur: vel a Chimaera, quam
 Virgil. in Turni galea sta-
 tuuit versu supra citato.
 Vulgo hujusmodi insignia
 galeae imposita, *Impressa*
 nominamus, de impressio-

ne, quam nos *Arenae* fa-
 cturos in hostem pollice-
 mur. Cristam vero ipsam
penacibus, & *penacibus*. Il-
 lud autem obiter adnota-
 tione dignum, quod, dum
 summus poeta eam Chi-
 maeram etiam flammis ar-
 mat, inquit, *Aeneas*,
effluentem sanctis ignis, &c.
 Homerum secutus est, apud
 quem Pallas pugnanti Dio-
 medi similem flammaram
 ardorem infecit: quas flam-
 mas etiam in conum ga-
 leae sui Aeneae Poeta tran-
 stulit. Nam inquit, *Ardet*
apex capitis, cristisque ac
vertice flamma funditur, &
vastus umbra vomit antro i-
gnis. Sed & de eodem Tur-
 no quoque dixit: *truncum*
sub vertice cristae sanguineae,
clypeoque micantia fulmina
mittunt.
pennas. G. 1: 399
pennata. AE. 9: 473
pennis. G. 1: 409. 4: 10. 4: 73.
 310. AE. 3: 258. 4: 223.
 700. 5: 213. 6: 15. 240.
 10: 722. 11: 271. 722. 847.
 12: 253. 474. 892
pensa. G. 1: 391. 4: 348. AE.
 9: 476
pensa. 8: 412
Penthesilea. 1: 491. 11: 662
Penthes. 4: 469
pennae. 2: 904
pennula. 7: 113
perpendit. 11: 715. 12: 548. 5:
 206. 7: 67. 8: 279. 9: 755.
 10: 341
perperis. 2: 534
perperis. 6: 435. 11: 25. N. de
 Impropr.
perperis. 11: 133. 12: 12
perperis. 8: 144
perperis. 10: 902
perperis. 1: 480
 Per brevem posuit Sidonius:
Post Chalybem pendente peplo,
regis extrema peplo. Capella
 tamen in 6. secundum Poe-
 tam ait, *Arctura affricca lu-*
mina multa peplo.
per. E. 5: 46. 6: 41. 7: 11.
 8: 9. 86. 10: 58. G. 1: 81.
 17. 109. 122. 206. 312.
 232. *per ambas*, id est, in-
 ter ambas. vide Serv. 331.
 366. 398. 408. 434. 477.
 483. 487. 506. 2: 46. 34.
 100. 154. 176. 208. 245.
 294. 307. 346. 361. 364.
 384. 388. 402. 414. 473.
 509. 527. 3: 9. 47. 87. 109.
 162. 171. 194. 239. 248.

276. 291. 412. 436. 469.
 521. 535. 4: 19. 58. 82.
 121. 196. 208. 221. 302.
 337. 457. 762. AE. 1: 28.
 59. 119. 186. 204. 214.
 245. 300. 305. 379. 430.
 440. 445. 457. 378. 498.
 504. 576. 615. 642. 698.
 707. 725. 2: 120. 141. 173.
 128. 249. 252. 255. 262.
 358. 367. 397. 498. 502.
 527. 550. 590. 664. 691.
 705. 732. 754. 768. 3: 126.
 172. 221. 283. 295. 315.
 325. 374. 4: 56. 74. 102.
 163. 184. 270. 300. 310.
 313. 357. 378. 381. 404.
 423. 609. 666. 700. 5: 7.
 86. 102. 188. 335. 392.
 502. 559. 594. 609. 628.
 636. 657. 663. 676. 732.
 765. 786. 793. 996. 819.
 837. 16: 16. 54. 82. 110. 124.
 202. 235. 258. 270. 335.
 363. 300. 378. 386. 411.
 452. 458. 462. 490. 537.
 538. 596. 619. 633. 653.
 656. 659. 663. 684. 692.
 726. 743. 748. 785. 793.
 888. 7: 60. 66. 104. 109.
 144. 198. 122. 228. 234.
 296. 299. 377. 384. 540.
 551. 655. 702. 801. 808. 8:
 26. 30. 22. 143. 256. 300.
 399. 406. 526. 529. 535.
 534. 594. 617. 645. 657.
 665. 749. 9: 31. 33. 58. 85.
 104. 112. 164. 174. 224.
 258. 300. 314. 316. 339.
 per ovilla turbant, i. e. per-
 turbant ovilla. 356. 383. 401.
 409. 428. 433. 438. 573.
 498. 617. 624. 664. 699.
 784. 800. 10: 21. 41. 45. 56.
 113. 135. 233. 247. 290.
 314. 352. 369. 383. 408.
 422. 446. 447. 411. 524.
 588. 597. 602. 634. 660.
 682. 764. 983. 790. 816.
 819. 848. 854. 11: 102. 134.
 257. 296. 422. 447. 458.
 397. 558. 577. 581. 595.
 644. 694. 781. 777. 799.
 847. 12: 36. 66. 235. 239.
 253. 305. 354. 434. 447.
 451. 463. 477. 482. 537.
 580. 608. 608. 632. 650.
perque. E. 10: 23. G. 1: 245.
 2: 307. AE. 1: 537. 2: 273.
 365. 4: 286. 671. 6: 269.
 566. 7: 499. 8: 22. 9: 534.
 633. 10: 313. 11: 696.
perasta. AE. 3: 493. 9:
 242
peragat. 4: 452
peragenda. 6: 136
peragant. 10: 723
 O
 peragant.

INDEX ERYTHRAEI

<i>peragant</i> . G. 4:53	<i>perferunt</i> . 9: 692	In hac sententia ut ma-	<i>perjuri</i> . 2:195
<i>peragrat</i> . AE. 4:72	<i>perficere</i> . 6:629	neam, facit quod <i>Bergam</i>	<i>perjuria</i> . G. 1:503 AE. 4:
<i>peragro</i> . 1:324	<i>perficere</i> . 4:639	erianum collem, qui <i>Ve-</i>	542
<i>peragunt</i> . 6:384	<i>perfidia</i> . 4:305, 366	cetinae suburbio, cui im-	<i>perlabitur undas</i> , id est, <i>labi-</i>
<i>percepit</i> . 7:356	<i>perfidus</i> . E. 8:91. AE. 4:411.	minet, nomen dedit, tunc	<i>tur per undas</i> . AE. 147 7:
<i>percepe</i> . 9: 190	7:362. 10:131. 12:711.	nuncupari didicimus, quum	646
<i>perculit</i> . 5:374	<i>perflant</i> . AE. 1:83	fere annos treis in ea hone-	<i>perlata</i> . 12:803
<i>perculsa</i> . 11:310	<i>per-foditum</i> . 11:473	stissima civitate jus dicere-	<i>perlegerent omnia</i> . 6:14. N. tr.
<i>perculsus</i> . 1:513	<i>perforat</i> . 10:485, 589	mus. Audias praeterea non-	5. licet codices habeant <i>per-</i>
<i>percutiens</i> . 7: 14	<i>perforatum</i> . 11:10	nullos, qui te in eandem	<i>numem</i> .
<i>percutere</i> . 6: 627	<i>perfracta</i> . 11:614	sententiam facile adducant,	<i>permoneri</i> . AE. 3:157
<i>percutit</i> . G. 1:294 AE. 8:	<i>perfringere</i> . 10:379	dum quotidiano sermone	<i>Permoneri</i> . E. 6:64
392	<i>persuadit</i> . G. 4. 114. AE. 7:	<i>Bergamini</i> appellant, quos	<i>permetuens</i> . AE. 2: 573
<i>perculsa</i> . E. 5:83. G. 1:13. 4:	459	<i>vaccarius</i> alii dicunt, & <i>Ber-</i>	<i>permissit</i> . 7:348
357. AE. 4: 189 7: 503. 9:	<i>persundat</i> . 10:520	<i>gaminas</i> ipsas vaccas, quae	<i>permissit ludere</i> , quae <i>vollem</i> .
292	<i>persuadere</i> . G. 1: 194	<i>gregatim</i> in montibus pa-	1:10
<i>perculsa</i> . AE. 11:877	<i>persundi</i> . AE. 11:495	scuntur. Ut qui ex He-	Non hoc simpliciter di-
<i>perculsit</i> . 12:155	<i>persunditur</i> . AE. 3: 397	braeo <i>Bergomi</i> vocabulum	ctum, ut aliquando osten-
<i>perculsum</i> . 7:190	<i>persundant</i> . G. 3: 446	deducunt, id potius osten-	demus.
<i>perculsus</i> . G. 2:476. AE. 6:	<i>persuris</i> . AE. 9:343	tandae ejus literaturae gra-	<i>permissa</i> . AE. 9:99
475. 8:121. 9: 197	<i>persusa</i> . G. 1:78. AE. 5:135.	ria faciant, quam quod ve-	<i>permittere</i> . 4: 104, 640
<i>perdere</i> . AE. 7:304. 10:879	12: 65	trahant. Nam ut a Gal-	<i>permissis</i> . 1: 540
<i>perdidit</i> . G. 4:494	<i>persulas</i> . AE. 5:112	lis condita ea civitas est,	<i>permissis</i> . 9: 240
<i>perdit</i> . AE. 11:58	<i>persulam</i> . 12: 611	ita a Germanis accolis no-	<i>permissa</i> . 10: 416
<i>perditio</i> . E. 8:88. AE. 4:542	<i>persusit</i> . G. 2:147. 5:10	men accepit.	<i>permissi</i> . 11:634
<i>perditus</i> . E. 2:59	<i>persulas</i> . AE. 11:88	<i>Pergameas</i> . AE. 3:110. 6, 63	<i>permissos</i> . E. 4:16
<i>perducant</i> . E. 6:60	<i>persusus</i> . 2:221. 8:589	<i>Pergameas</i> . 3:133	<i>permutatum</i> . A. 1:488
<i>perduxit</i> . G. 4:416	<i>pergam</i> . 1: 372	<i>Pergameis</i> . 3: 476	<i>permutatus</i> . 10:1238
<i>pererat</i> . AE. 10:617	<i>Pergama</i> . 1:466, 651. 2:177,	<i>Pergameum</i> . 5: 744	<i>permutat</i> . 5: 816
<i>peredit</i> . 9:442	191, 375, 556, 571. 3:187,	<i>pergant</i> . 6:198	<i>permutat</i> . 9:307
<i>pergit</i> . 4:633. 6:105	336, 350. 4: 344, 426. 6:	<i>perge</i> . 1:389, 401. 4:114. 12:	<i>pernicibus</i> . AE. 4: 180. 11:
<i>pergit</i> . 3:362	516. 7:322. 8: 37, 374, 10:	153	718
<i>pergrina</i> . 11:772	58. 11:280	<i>pergit</i> . 11: 521	<i>pernia</i> . G. 2:193. N. tr. 5
<i>Pergrinus</i> quia habet an-	<i>Pergamo</i> deflexa hinc vo-	<i>pergit</i> . E. 6:123. id est, <i>agite</i> .	<i>pernox</i> . 3:230. N. lib. 6. <i>per-</i>
tepenule. indifferentem,	ce, Etrusci appellant, quod	Sext. Pomp. Fest.	<i>uia</i> legit, ubi differen-
Ovid. in Heroid. ait: <i>Quis-</i>	Veneti <i>Pergolo</i> : de quibus in	<i>pergant</i> . AE. 12:586	ciam inter pernicitatem,
<i>quis ad hanc venit peregrinam</i>	Stolco. Pergamum vero,	<i>perhibent</i> . quippe fabulae.	& velocitatem, hoc etiam
<i>littora puppim</i> . At Manil in	sive Pergamus, civitas est	G. 1:247. 4: 509. AE. 4:	Virgiliano carmine pro-
1. secundum Virgil. maluit	Asiae insignis, apud quam	179. 8:115. 314	bat.
dicere, <i>Orbe peregrino carum</i>	chastae usus repetitus est,	<i>perhibes</i> . G. 4:323	<i>peru</i> <i>ergit altera</i> , sc. vestigia
<i>dopinzitur</i> .	quae inde sermone plebejo	<i>perhibetur</i> . 2:1238	dextri pedis. AE. 7:690
<i>perempta</i> . AE. 10:115	<i>carta Bergamini</i> , quali <i>Per-</i>	<i>peribat</i> . 4: 696	<i>perosi</i> . A. 6:435
<i>peremptas</i> . 5:787	<i>gamena</i> , dicitur. Eadem	<i>pericli</i> . 5: 716. 8: 151. 9:	<i>perosos</i> . 9:141
<i>peremptis</i> . 9: 453. 11:110	<i>agathi carit</i> , unde vulgo quo-	287, 479. 10:610	<i>perpessus</i> . 9: 60
<i>perempto</i> . G. 4:302 AE. 10:	que <i>carta bona</i> : quae alias	<i>pericli</i> . 2:753. 3:711. 6: 83,	<i>perpetiar</i> . 12: 644
533. 12:177	<i>carta de capretto</i> , quia huic	693. 7:425. 8:73, 188	<i>perpetua</i> . E. 4:14. AE. 4:32
<i>peremptum</i> . AE. 6:164	huic membranae major au-	<i>periclo</i> . 8:536	<i>perpetui</i> . AE. 8:183
<i>perennis</i> . 9: 79	ditoritas tribuatur. Super-	<i>periculum</i> . 2:709. 9:174	<i>perpetuis</i> . 7: 175
<i>perer</i> . 3: 606	riorum appellationum ra-	<i>pericula</i> . 1:615. 3:367. N. tr.	<i>perplexum</i> . 9: 391
<i>pererrat</i> . 4:363. 5:441. 7:	tionem plenius in eodem	5:4:561. 9: 96, 200, 483.	<i>perumpere</i> . 9:513
373. 11:766	Stoico persequimur. Sed	10:57:11:360, 505	<i>perumpit</i> . 2:480
<i>pereratis</i> . E. 1:62	quis interim ferat <i>Calepi-</i>	<i>Peridiae</i> . 12:515	<i>perusit</i> . G. 3: 443
<i>pererato</i> . AE. 3:295	num, qui vix suae patriae	<i>peril</i> . E. 8:41. AE. 4:497	<i>perusit</i> . AE. 4:90
<i>peresa</i> . G. 3:561	nomen tenens, Pergamum	<i>perisse</i> . 3:606. 9:140	<i>perussit</i> . 4: 448
<i>pererunt</i> . AE. 2:428	dici posse admittit uibem	<i>Periphas</i> . 2:1476	<i>persequitur</i> . G. 2:408. AE. 9:
<i>perfracta</i> . E. 9: 6. AE. 5:267.	Cenomannorum, Oroblorum-	<i>perit</i> . E. 10:10	218
6: 895. 7: 545. 8: 612. 9:	que clarissimam, quam <i>Ber-</i>	<i>periti</i> . 10:32	<i>Peridis</i> . G. 4:290
263, 357	gomum barbaro, & suae ori-	<i>perit</i> . 10:32	<i>peroluant</i> . AE. 2: 537
<i>perfracta</i> . AE. 3: 548. 8. 307	ginis vocabulo recte appel-	<i>perit</i> . 10:32	<i>peroluer</i> . 1:601
<i>perfracta</i> . 4:178. 6:637	lamus, quod in montibus	<i>perit</i> . 10:32	<i>perolues</i> . 8: 62. 9: 423
<i>perfur</i> . 1:389. 11: 825	sita sit. Germani enim <i>Ber-</i>	<i>perit</i> . 10:32	<i>peroluo</i> . 5: 484
<i>perferet</i> . 11:718	gam vocitant montem, cu-	<i>perit</i> . 10:32	<i>peromat</i> . 1:741. 6:170, 418
<i>perferimus</i> . 3:584	jus appellationis argumen-	<i>perit</i> . 10:32	<i>perpabat</i> . 2: 650
<i>perferre</i> . G. 2. 343. AE. 4:420.	tum illud evidentissimum	<i>perit</i> . 10:32	<i>perpat</i> . 5: 812
5:617. 6:437. 9:289, 426.	est, quod & Oroblis populi	<i>perit</i> . 10:32	<i>perpiratis</i> . 10:344
11: 181. 12: 177	illius regionis appellantur,	<i>perit</i> . 10:32	<i>persuadet</i> . G. 2:315
<i>perferet</i> . AE. 5: 665. 10:695	quod in montibus agant.	<i>perit</i> . 10:32	<i>perstant</i> . AE. 502. 5:828

perstant.

IN VIRGILIUM.

gubnat. 7: 353
perantet. G. 3: 250
perterrita. AE. 10: 426
perterfuum. 4: 18. 6: 714
petulerit. 8: 293
petalit. 3: 323. 10: 786. 12: 907
perculimus. E. 9: 12
perculis. AE. 2: 81. 9: 396. 10: 472
perculum. G. 4: 395. AE. 2: 364
perculis Menalea. E. 3: 115. Id est, pessime: ut infra, versu ab hinc 4. Manavit in vulgus haec dictio:
perculis. AE. 7: 584
perculit. G. 1: 292
perculis. AE. 2: 453
perculis adest. 12: 474
 Id est, volat peraeedes, sic-
 cut contra. *per* ovilia tar-
 tani, pro perturbans ovilia.
perculit. AE. 8: 24
per. G. 3: 35. AE. 10: 361
perculis. G. 2: 248
perculis. E. 3: 17. Id est, per-
 verse, ut supra, quae in
perculis Menalea.
per. AE. 4: 90. 5: 699. 9: 540
perculis. G. 3: 153. AE. 3: 620. 9: 328. 10: 55
perculis. G. 1: 111. 3: 471. AE. 6: 717. 12: 845
perculis. G. 4: 119
perculis. AE. 1: 711
perculis. 7: 520
perculis. G. 3: 419. AE. 3: 119. 5: 683. 9: 505. 11: 792. 12: 865
perculis. AE. 4: 535
perculis. AE. 1: 554. 5: 58. 3: 115. 12: 7132
perculis. 3: 112
perculis. E. 3: 67. N. tr. 9. AE. 8: 10. N. ibid. 9: 629. 10: 150. 684
perculis. G. 2: 300. AE. 4: 281. 5: 166. 7: 31. 7: 96
perculis. 2: 636
perculis. 3: 519. 7: 54
perculis. 4: 675
perculis. 8: 463. 12: 544. 12: 378
perculis. 10: 378
perculis. G. 4: 8. N. tr. 5
perculis. AE. 1: 230
 Adi Servium tum hoc lo-
 co, tum ibi quod voce grana-
 ris Addimus etiam praepo-
 sitionem, ut: *Inter agendum*,
 & *Ante demandum*, apud
 Poetam.
perculis. G. 1: 42. 4: 42. 9: 535.
 AE. 2: 256. 5: 508. 8: 40. 7: 31. 162. 8: 67. 9: 564

petentem. AE. 1: 620. 3: 657. 8: 158
petenti. E. 1: 45. AE. 4: 127. 9: 83
petentibus. AE. 8: 551
petere. 1: 158. N. tr. 3: 364. 7: 69. 9: 81. 790.
petere. 6: 115
petere. 4: 312
petere. 2: 651
petere. 4: 311
petere. 2: 646. 12: 163
petere. G. 2: 120. AE. 2: 180. 4: 164. 6: 492. 7: 238. 10: 32
petere. AE. 1: 1272
petere. 2: 125. 3: 603
petere. 10: 67. 343
petere. 3: 402
petere. 3: 93. N. tr. 5. 276. 8: 119. N. ibid.
petere. G. 4: 446. AE. 6: 151. 8: 395. N. tr. 5. 9: 194
petere. AE. 4: 100. 12: 359
petere. E. 3: 64. Gellii lib. 9. caput item 9. non minus
 utile, quam prolixum,
 adens impiger lector ve-
 lim, cuius est argumen-
 tum, ut verbis ejus prae-
 scriptis utar, quis modus
 sit verba vertendi in Grae-
 cas sententias. Deque eis
 Homeri versibus, quos Vir-
 gilius vertisse aut bene ap-
 teque, aut improspere exi-
 stimans est. G. 2: 505. 3: 158. 5: 11. AE. 1: 181. 194. 6: 11. 7: 17. 3: 180. 2: 12. 226. 6: 11. 7: 55. 343. 5: 12. 562. 8: 221. 9: 439. 479. 646. 10: 313. 338. 489. 12: 242
petere. AE. 9: 9
 Duo carmina elaborata
 nobis Vates reliquerat, quae
 mutua auctoritate se defen-
 debant. Ea tamen corrupte
 primum Politiani censura
 & legi & imprimi coepta
 sunt. Alterum est ex AE.
 8: 402. *Quod fieri ferre, li-*
quidone potestur electro. Quod
 si ab eo contaminatum suo
 loco non ostendero, perne-
 ges etiam liceat, meridie
 non lucere. Alterum est
 hujus loci, *Scripta Palatii*
regnumque petunt Evandri,
 quod ubi ab antiquitate
 duabus in dictionibus, *Pa-*
latii regnumque tentatum
 est, (nam illi Palatii a
 Pallante reponerant, uno
 expuncto L, ut metro syl-
 laba obsequeretur; & *Se-*
demque pro Regnumque agno-

scabant) incurrit tamen &
 Politiani violentiorem ma-
 num sequens dictio *petunt*,
 quam ille in *petis* transtulit,
 dum Evandri primae sylla-
 bae, vel longae diphthon-
 go, incautius timeret. Nam
 eam etiam corripere posse ex-
 emplo citati jam carminis,
liquidone potestur electro, ne-
 que absurdum, neque inso-
 lens videri debebat, dacty-
 li finalitatis ratione, ubi si-
 militer in *electro*, E, quae
 est ex a longa natura, con-
 trahitur, Quod si quis *petest*
 (ut ipse mutavit) legen-
 dum contendat, audiat &
 Poetam ad meas partes, imo
 ad suas vocatum, hoc car-
 mine in Ciri ita dicentem,
Corallo fragili, & lacrymoso
movit electro. Praeterea con-
 tra Politianum auctorem pe-
 tit insolens verbum insur-
 git, nullo exemplo (quod
 meminerim) a *petunt* con-
 tractum. Quum tamen Syn-
 cope, sicut Syncope, non
 possit absque exemplo fieri,
 ut Grammatici omnes con-
 sentiunt. Quin Poeta *petit*
 saepius in tertia persona
 praesentis tantum, & *pe-*
tiit, & *petiit* explicite in
 praeterito semper utitur.
 Quamvis & ipse dixerit, *ti-*
bada Tago, pro *tibi* & Juve-
 nalis, *Magnus etuis obit*, &
formidatus Oskoni. Et idem,
Quis nescit, aut quis non vidit
vulnera palli. Quod si in E-
 vandro primam corripere
 tibi religio sit, *petit* Evandri
 legendum potius, quam *pe-*
tiit Evandri: ut in 10. *Ita-*
liam petiit satis & hic *petiit*
 duabus syllabis per Synize-
 sim Poetae familiarem ac-
 cipias. Quamvis Tiberii
 Claudii commentaria im-
 pressa *petiit* tribus in lo-
 cis agnoscant. Vide in di-
 ctione *petestur*.
petiit. AE. 3: 253. 7: 197. 8: 169
petiit. G. 2: 197
petiit. AE. 1: 9
petiit. 7: 367
petiit. E. 6: 81
petiit. AE. 2: 804. 12: 159
petiit. 3: 563. 5: 668. 7: 88. 323. 8: 405. N. tr. 5. 615. 10: 635. 11: 813. 12: 860. 913
petiit. 4: 433. 5: 424. 798. 11: 791. 12: 190

petuli bardi. G. 4: 110
 Agni quoque petuli. Luc.
Cornigeras novus matres, agni-
que petuli. Petulantes, in-
 quit Festus, & Petuli et-
 iam appellantur, qui pro-
 tero impetu & ciebro pe-
 tunt, laedendi alterius
 gratia, Virgil. 4. Georgic.
Neque oves haedique petuli.
 Subdit & alia, quae apud
 eum, quum volens, leges.
 Petulus autem, qui petit,
 ea forma dicitur, qua hiul-
 cus, qui hiat, ut tradit
 Charisius.
petunt. G. 1: 402. 4: 62. 1179. 2: 18. N. tr. 5. AE. 2: 151. 2: 13. 400. 5: 32. 678. 6: 319. 7: 86. 8: 691. 9: 120. 128. N. tr. 5. 315. 11: 647. 871.
petuntur. AE. 12: 764
Phaeacum. 3: 291
 Apud Juven. quoque *Phae-*
acum media producta legi-
 mus, ut, *Quales perpetuum*
Phaeacum autumnus habebat.
 Propertius tamen in 3. scrip-
 sit, *Nec mea Phaeacis an-*
quant pomaria sylvas, ante-
 penultima brevi. Phaeacia
 insula hodie Corsica.
Phaetron. 6: 435
Phaetontides. E. 6: 62
 Heliadas, sorores Phaen-
 thontis. Est enim patrony-
 micum a fratre, syllabae
 additione, pro *Phaetont-*
ides. Sic Ovid. *Sed et At-*
lantides, pro *Atlantides*.
 Nam Virgil. dixit, *Ele-*
bra (ut *perhibent*) *Atlan-*
tide cretus, & *Ante tibi Eos*
Atlantides abscondantur. Per
 detractionem quaeque syl-
 lae posuit, *In latas Aeni-*
de, telis impune Numantem
Oppetisse tuis, pro *Aeneas-*
de: & *Scylladas duros*
belles, pro *Scipionidas*. Ad-
 dunt autem Poetae, vel
 adimunt syllabam Patro-
 nymicis, quo dictiones,
 alioqui contumaces, nu-
 meris obsequantur, prae-
 sertim quum unam brevem
 inter duas longas habent,
 quae in versu Heroico col-
 locari non potest, ut *At-*
lantides & *Phaetontides*,
 idque etiam exemplo Grae-
 corum. Homerus ita
 principium Iliados fecit:
Μῦθε ἀνδρῶν Πηλεΐδης
δῖος Ἀχιλλεύου, Πηλεΐδης
 O 2 P 2

INDEX ERYTHRAE

- Phaethon* equi. AE. 5: 105.
Phaethon. 10: 189
 Solis aurem equi, nonu-
 nantur apud Ovid. *Meta-*
morph. 2. Pyrois, Eous,
 Aethon, & Phlegon, qui
 Fulgentio Placiadi in *My-*
thologiis dicuntur, Ery-
 thræus, Aethon, Lam-
 pos, Phlongeus. quamvis
 apud eum pro Aethon, &
 Aethon vitiose legitur.
Phalanges. AE. 6: 489 12:
 544, 662
Phalanx. 2: 12 54: 11: 92: 12:
 277, 331
Phalaris. 9: 705. N. de ge-
 nere Armarum: quanquam
 ibi per P. Latinum.
Phalaris. AE. 9: 359. ibidem
 N. ibidem. 458
Phalaris. 9: 762
Phalaris. 5: 310
Phalaris. G. 2: 98
Phalaris. AE. 1: 133 4: 138.
 11: 390, 859
Phalaris. G. 3: 145 AE. 1:
 336, 500 5: 311. 7: 816. 8:
 166. 9: 660
Phalaris. AE. 5: 558 11: 844
Phalaris. 12: 649
Phalaris. G. 4: 290
Phalaris. 2: 125 AE. 5: 301
Phala. AE. 10: 322
Phala. G. 4: 289.
Phala. 4: 367
Phala. AE. 9: 765
Phala. 5: 163 12: 371
Phala. nom. prop. viri. 10:
 413
Phala. 6: 122. 11: 149
Phala. 11: 64
Phala. G. 1: 490
 Philippos urbem Macedo-
 niae de suo nomine Philip-
 pus vocavit, quod eam ab
 impetu Thracum defende-
 rit: quum antea *Phylloides*
 appellaretur. Refert Sto-
 phanus ex Artemidoro.
 minit hujus & Lucanus
Pharsaliae: quom ait, *Vi-*
di iam Phoebe Philippus.
 Celsus etiam Tit. de Cen-
 sibus: Colonia, inquit,
 Philippensis juris Itali-
 ci est. Meminit & Papin.
 de Pa. l. Imper. In Philip-
 picis autem campis Caesar
 primo & Pompejus, postea
 Augustus & Brutus cum
 Cassio dimicant. Sunt
 etiam Philippenses Pauli
 Epistola nobilitati.
Phyllis. E. 3: 76 107 7. 12
Phyllis. 5: 10 7: 59
Phyllis. G. 4: 236
Phyllides. 2: 550
 Apud Ovid. quoque *Phyl-*
lydes puerum cithara perfract
Achillem. a nomine Nyn-
 phae, tertia a fine brevi. I-
 dem tamen eandem in 2.
Metamorph. produxit, qui
 ait: *Floret, operumque tuorum*
frustra Phyllidis iteras, nisi
Phyllaceus illic, ut quidem
 imperite, substituas. Atqui
Philyra arbor, quam *Tithium*
 Latini vocant, & pro coro-
 nis, quae ex membranis te-
 nuissimis ejus arboris in ma-
 ximo honore fuerunt apud
 antiquos, primam & secun-
 dam corripit Horat. 1. carm.
Displacent neque Philyra coro-
nae. Ovid. in Fastis: *Ebrui*
variis philyra conlecta capiti-
bus. Sic & *Philyra* populi apud
 Aethiopes Dionis. versu 365.
Μεγάρων φιλύρας το, &
Μόστουρ φιλύρας. Quem
 versum Rhemnius Fannius
 ita Lat. facit: *Macrones post*
hos pariter, Philyresque sequun-
tur. Condoneatur & haec ap-
 pendix juvenibus, *Philyrae*
 & *Tithiae* arboris nomina ad-
 huc in vulgi consuetudine
 esse: corrupte tamen, more
 suo. Nam, quod *Philyrae*
 Veneris sermo dicitur, *Te-*
tiam Mediolanenses alique
 appellant.
Phyllis. E. 7: 63. 10: 37, 41
Phylloides. AE. 3: 402
 Sidonius, *Phylloides* tibi de-
 dit *phalaris*, *Phylloides* produxit,
 licet aliqui velint, lambum
 primum pedem hujus *Pha-*
laecii esse, *Phylloides*, ae,
 & *Phylloides*, is, Cicero
 declinavit.
Phylloides. E. 6: 79 G. 4: 511
 Quod ait Serv. in *Bucol-*
ici hoc *Progne* fecit, rectius
 quidem dixisset ex fabula,
 Atqui hoc pariter cum *Progne*
 fecit. Nam & apud Ovid. in
 6. *Metam.* Jugulum ferro *Phyl-*
loides resolut, *Itaque caput*
Phylloides cunctum *Mist* in
 ora patris Tu illinc integram
 fabulam pete. Hanc quidam
 in avem sui nominis muta-
 tam ferunt, quae a Latinis
Luscinia appellatur: *Pro-*
gnen vero in hirundinem.
 Quos aperte sequitur Mar-
 tialis eodistichio, ejus est
 lemma, *Luscinia*. Ait enim,
Flet Philomela nescis incesti
Troas, & quae Muta puella
fuit, garrula ferunt avis. Et
 alibi idem Martialis, *Mul-*
tiplena ferunt *saeva* *Atthis* *Lus-*
cinia. Nam *Atthis* ab eo *Lus-*
cinia intelligitur, quasi *At-*
tica avis, quod declarat epi-
 theton *Multijona*, & verbum
Luscinia. In *Luscinia* enim mul-
 tia trodis canit *Luscinia*,
 quum *Hirundo* recta fre-
 quenter. Et hoc a Graecis
 traxisse videtur, apud quos
 Tragedia extabat *Philomela*,
 quae *Atthis* inscribe-
 batur. In hac sententia fuisse
 videtur & illius carminis
 auctor, quod *Philomela* ti-
 tulo circumfertur. Quod et-
 si omnino negligendum non
 fit, Ovidium tamen non
 refert. Probus tamen, non
 reprobis Virgilii interpre-
 prodit *Philomela* in *Hir-*
undinem, Prognem in *Lus-*
ciniam conversam. Quod
 mihi verisimilius fit, pro-
 pter garrulitatem hirundi-
 nis, quam ex amputatione
 linguae *Philomela* reterat:
 quom ipsa *Luscinia* mille
 modis canum variet. A Pro-
 bo stat M. Varonis auctori-
 tas, ejus in 4. de *Origin-*
verb. ad Cicer. haec verba
 sunt: *Luscinia*, quod in *Quo-*
re existimetur, atque esse ea
Atthis *Progne* fella avis. Ubi
 fortasse *Luscinia* ut *Atthis* re-
 nunt legendum. Unde &
 nos vulgo *Rufus* deduxi-
 mus, forma similiter dimi-
 nuenda. Dedit haec augu-
 rium *Stesichori* *Poetae* car-
 minis suavitatem, in ejus in-
 fanti ore cecinit, de qua le-
 gens *Plinium* ita laetaberis,
 ut non *Plinium*, sed *Luscin-*
iam ipsam in *Lusciniae*
 descriptione te audire exi-
 stimes. Itys autem puer, ut
 totius domus *Metamorpho-*
sin breviter absolvamus, in
Phasianam avem notissi-
 nam versus est. At hujus
 Terentius ex *Progne* pater in
Upupam abiit, quae Grae-
 cis est *ΕΨΨ* militaremque
 cristam adhuc in capite ge-
 rit, rostro oblongiore ensen-
 refens, quo habitu uxorem
 & *Philomela* insequen-
 tur: & quasi adhuc filium
 quaeritant, clamat *πῶ πῶ*
 quod est, *ubi ubi*. A qua
 voce vulgo *Duba* aviculae
 nomen inditum: sicut ad
Upupam antiquum alluden-

tes, *Upupa* vocant, & *cedo-*
sta, qua insignis spectatur;
 tertio nomine *Gallo de Para-*
diso dicitur. Haec nos petiti
 aucupes docuerunt. Hujus
 alia aliarum gentium nomi-
 na tibi *Mitridates* noster ex-
 ponet. Id libri nomen est in-
 gentis, in quem omnium
 gentium & nationum voca-
 bula colligimus. Mutare
 hanc pennarum colorem, si-
 cut *Ficedulam* & *Erytha-*
cum, Arist. prodit in lib.
 quos de historia animalium
 reliquit, adducis super hac
 ipsa re versiculis ex Ae-
 schyli tragoedia, quae non
 extat.

- Phin*. AE. 8: 165
Phin. 3: 1212
Phin. 6: 65, 551
Phin. 6: 618
Phin. G. 3: 543-4: 438
Phin. 4: 327
Phin. G. 4: 412 AE. 3: 372
 6: 12, 356 10: 126, 316
Phin. adj. AE. 4: 6
Phin. 3: 637
Phin. E. 6: 67 7: 21, 64.
 AE. 1: 129-2: 124, 319-3: 1
 80, 357, 424-6: 125, 70, 77-
 537-8: 720-9: 661, 103.
 337 11: 402
Phin. 7: 323
Phin. E. 3: 62. 5: 66. 6: 117,
 19, 83-7: 63. AE. 3: 122,
 231-4: 58. 6: 69, 662. 7:
 62-12: 491
Phin. E. 3: 143
Phin. AE. 3: 99, 151 11:
 794, 913
 Phoebeus Apollo, semel di-
 xit Virgil. ad imitationem
 Homeri, qui identidem re-
 petit, *Φῶβος Ἀπόλλων*,
 sicut *Πάλλας Ἀθήνη*. Erub-
 vendus autem tibi est Ma-
 crobii liber, & te plura do-
 cebit *Avianus* *Satur.* 1. cap.
 7. videlicet omnes Deos ad
 unum Solem referri, quam-
 vis ipse variis cognomini-
 bus appelletur, eundem
 tamen esse, quem Solem
 dicimus.
Phoenice. AE. 1: 344
 Ovidius *Amorum* 3. *Sa-*
gave *Phoenicea* desitit *comi-*
no *cora*, ni contra *Am-*
 posuit.
Phoenice. AE. 1: 670, 714-
 4: 529-6: 450
Phoenice. 4: 348
Phoenice. 2: 762
Phoenice. 5: 285
Phoenice. G. 2: 456 AE. 8: 294
 C22

IN VIRGILIUM.

Centauri nomen.

Phorbanti. AE. 5: 842

Phorci chorus. 5: 140, 824. 10: 328

Phorci chorus Plin. appellavit, Virgiliana imitatio-
ne, quum ait lib. 36. *Item*
Trisomus Phorci chorus, &
pristes.

Phryges. AE. 1: 468. 9: 134. 599. 617. 635. 11: 170

Phrygia. 2: 68. 9: 80. 11: 403

Phrygiae. G. 4: 42. AE. 3: 6. 7: 207. 9: 617. N. tr. 1. verb. Phrygia vestis. 10: 38, 582

Phrygium. AE. 3: 484. 7: 139. 579

Phrygiar. 1: 122. 6: 513, 783

Phrygius. 2: 191, 344. 10: 255

Phrygi. 1: 618. 4: 140. 11: 484, 677

Phrygiar. 2: 580. 7: 338. 11: 769

Phrygis. 5: 545. 4: 103. 12: 75

Phrygiar. 2: 276. 7: 430. 10: 157

Phrygiar. 12: 99

Phrygium. 1: 381

Phrygiar. 7: 163

Phrygiar. 5: 785. 7: 294. 11: 145

Phrygiar. 1: 284

Phrygiar. 4: 382, 617

Phrygiar. 2: 140. 6: 379. N. tr. 5

Phrygiar. 4: 636. 6: 153. 569

Phrygiar. 2: 184

Phrygiar. 3: 42

Phrygiar. G. 4: 41. AE. 9: 185. 10: 114

Phrygiar. G. 2: 309. AE. 9: 87

Phrygiar. G. 2: 257. AE. 6: 180

Phrygiar. 3: 573

Phrygiar. G. 3: 450

Phrygiar. AE. 9: 755, 813

Phrygiar. 7: 121

Phrygiar. G. 1: 275. 2: 250, 478

Phrygiar. AE. 7: 252. 9: 624. N. tr. 1. verb. Phrygia vestis.

Phrygiar. G. 3: 243. AE. 4: 535

Phrygiar. G. 3: 243. AE. 4: 535

Phrygiar. G. 3: 243. AE. 4: 535

Phrygiar. G. 3: 243. AE. 4: 535

Phrygiar. G. 3: 243. AE. 4: 535

Phrygiar. G. 3: 243. AE. 4: 535

Phrygiar. G. 3: 243. AE. 4: 535

Phrygiar. G. 3: 243. AE. 4: 535

Phrygiar. G. 3: 243. AE. 4: 535

autem diphthongi dissolu-
tionem non modo in usu
carminis fuisse, sed etiam
solitae orationis, testimo-
nio sunt lapides antiqui,
qui adhuc Beneventi, Rea-
teque visuntur. Hic in
quodam, CAESARIS legi-
tur: ibi, COLONIA
BENIVENTANA. Quin
& Germani hodie KAISER,
id est, Caesar, norant.
Caeterum huiusmodi disso-
lutionem in genitivis singu-
laribus primae declinationis
frequentius permitti, cum
ex P. Nigidii regula (nisi
ea ambrosior sit) discimus,
referente Gellio lib. 13. c.
24. tum ex Poetarum obser-
vatione, ut apud Lucret.
Animas, Sylvas, Aquas,
pro illis genitivis Animae,
Sylvae, Aquae: & apud
ipsum Poetam nostrum, qui
Animas, Aquas, & Pallas
tantum dixit. Quamvis
Probus male quartum addat
exemplum *Aquas*. Sic e-
nim ait, ubi de Metapla-
simo hoc loquitur, Diaere-
sis est sive Diazeuxis, quum
in duas syllabas una didu-
citur, ut, *duos pillos ve-*
stis & auris. Quam declina-
tionem Virgil. quatuor lo-
cis tantum posuit in Aenei-
dis: *Animas in medio*; atque,
Auras simplicis ignem. Et,
Furit intus aquas. Et, *Di-*
os pillos vestis & auris. Nam
quod in tertio exemplo le-
git Probus, *Furit intus a-*
quas, *Furit intus aquas* vis
omnino legendum contem-
derim ex vetustorum codi-
fide; quam lectionem ap-
probat etiam ea ratio do-
cissimor. hominum, quod
tantum venerit ea Proba-
na Diazeuxis huic loco af-
ferre non possit, quantum
felix variandi copia Maro-
nis, cum effervescentis vi
& redundantia certare clau-
sulis contendens, cui lo-
co sane unus variandi mo-
dus demptus videatur, si
Aquas ita legimus, ut ad
annis referatur. *Aquas* vis
etiam reliquisse Poetam,
testis est Servius, afferens
Aquas a Tucca & Varo re-
positum. Sed & illud, quod
idem Probus usurpavit in
Arceidis, pro in *Arceide*,
contra rationem dictum est.

Quamvis hoc etiam Servii
auctoritate non careat, qui
in libello, quem in primam
artem Donati scripsit, bis
posuit, *In primo versu Ar-*
ceidis. Novimus enim
ita locum Nonium, &
ex Grammaticis nonnullos,
in quibus mirum est, quam
frequentem dicendi ratio-
nem desideres, quam ta-
men aliis tradendam susce-
perint.
pilae. AE. 5: 663. 7: 143. 8: 93
pilae. G. 4: 13. AE. 4: 146. 7: 776
pilae Agathyrsi. AE. 4: 146
Agathyrsi gens Scythiae,
de quibus Pomponii Melae
verba sunt haec: *Ora, or-*
taque pingunt: ut quique
maioribus praestat, ita magis,
vel minus: caeterum iidem
omnes mores, & sic, ut ab eis
nequeant. Quae cum Ser-
vium non fugerent, ut in-
dicant ejus verba, magis
miramur enim ita exponen-
tem, **pilae** autem, non **pilae**
habentes, sed palabri,
hoc est, cyano como placentes
pilae. G. 4: 189, 342. AE. 4: 206. 7: 177. 8: 588. 11: 660. 12: 181
pilae. AE. 4: 137
pilae. G. 2: 115
pilae. AE. 1: 711
pilae. 11: 464
pilae. 3: 488
pilae. 9: 572. 11: 777
Pilae. 7: 48, 189
Pilae. E. 3: 85. 6: 113. 8: 63. 9: 33. 10: 72. lege Festum
lib. 24. & Cic. de Nat. Deo-
rum.
pilae. AE. 2: 430, 536. 5: 688, 787. 6: 688. 8: 78. 9: 493. 10: 821
pilae. 1: 10, 251, 549. 2: 690. 3: 480. 6: 403, 769. 11: 192. 7: 12. 8: 39
pilae. 1: 253. 6: 405. 9: 294. 10: 824
pilae. 4: 315
pilae. G. 1: 77. AE. 5: 678
Pilae. 1: 347. 4: 325
Pilae. 1: 364
pilae. AE. 8: 91
pilae. 3: 31. AE. 3: 611
pilae. AE. 3: 538, 572. 11: 363
pilae. G. 4: 859
pilae. AE. 6: 662. N. tr. 5: 712
pilae. G. 3: 513. N. tr. 5: AE. 4: 517. 7: 403
pilae. G. 1: 495. AE. 7: 664

pila ferebat AE. 9: 717
In **pila**, pro sphaera lun-
soria, prima corripitur: &
Horat. *Namque pila lippla int-*
mitum & ludere cradit. Sed
cum columnam valet,
producitur. Idem Horat.
habet neque pila libellus.
pilae. AE. 11: 122
pilae. 8: 666
Pilentis & carpentis par-
urbem vehi matronis con-
cessum est, quod cum au-
rum non reperiretur, ex
voto, quod Camillus vo-
verat, Apollini Delphi-
co contulere. Auctor Fe-
stus.
Pilae. AE. 9: 94
Pilae. 11: 81
Pilae. 10: 26, 619
Pilae. domus. 8: 170. vi-
de Festum lib. 14. v. Po-
ritius.
Pilae. sc. Jaga. E. 103
11
pilae. AE. 2: 258. 9: 85. 12: 320
pilae. 11: 786
pilae. E. 2: 50. 6: 22
pilae. G. 1: 64. AE. 4: 202. 6: 254
pilae. G. 2: 425. 4: 183. AE. 3: 195, 215
pilae. AE. 6: 4. 7: 49. 8: 65. G. 1: 192, 341. 11: 85, 325. 3: 450. 4: 188. AE. 1: 633. 4: 62
pilae. G. 1: 493
pilae. *avo*, vel ut alii
avo. E. 3: 100. G. 1: 8: 80. 2: 304, 347. 3: 124, 406. AE. 7: 627. 9: 91
pilae. E. 5: 54. G. 1: 14, 87. 2: 396. 4: 268, 372. AE. 8: 63. 10: 141
pilae. E. 5: 31. G. 1: 92. 4: 14
pilae. E. 1: 35. 5: 68. G. 1: 105. 2: 139, 184, 248, 274. AE. 1: 215. 3: 764. 9: 585
pilae. E. 10: 14. AE. 10: 708
pilae. AE. 4: 249
pilae. 2: 159
pilae. E. 8: 22. G. 4: 112
pilae. E. 7: 24. G. 1: 139. AE. 9: 72. 10: 206
pilae. G. 1: 256. AE. 7: 397. 9: 522
pilae. E. 1: 35. 4: 38. 7: 65. G. 4: 141. AE. 3: 659. 4: 153, 449. 9: 116. 10: 230. O 3 122

INDEX ERYTHRAEI

11:136
pla. AE. 1: 526. 5: 296,
428, 745. 6: 530. 16: 617
plorum. 5: 734
— pias. 11: 603. 3: 266. 8:
670
pyra. 4: 504
Pyraemon. 8: 425
pyram. 4: 484. 6: 215
pyras. 11: 185. 204
Pyrgi. 10: 184
Pyrga. 5: 645
phr. G. 2: 72
phis. 2: 88
Pithoum. AE. 6: 393, 602
piver. E. 1: 74. 9: 50
Pyrbas. 6: 42
Pyrrhi. AE. 2: 526. 3: 290
Pyrrhin', pro Pyrrhin. 3:
319
Pyrrhus. 2: 469. 494. 529.
547. 662
pivum. G. 2: 14. 4: 145
pifera. E. 1: 61. AE. 10:
560
pifibus. G. 3: 430. 4: 188
pifis. E. 5: 76. G. 4: 234
pifofae. AE. 12: 518
pifofa. 11: 457
pifofos. 4: 255
Pifae. G. 3: 180. AE. 10:
179
piav. 1: 120. 3: 105. 378. 4:
393. 5: 26. 286. 685. 6:
9. 176. 211. 7: 5. 8: 84.
9: 255. 10: 59. 178. 826.
11: 270. 12: 175. 311
Usque adeo hoc Epithe-
to insignivit suum Aeneam
Virgilius, ut de eodem di-
xerit, <i>Insignem pietate vi-
ram</i> : & Ilioneus in primo
ita praedicet, <i>Rex erat
Aeneas nobis, quo iustior al-
ter</i> , <i>Nec pietate fuit, nec
dello major</i> , & <i>armis</i> . Et
Anchises de se ipso & filio
insolenter ad Jovem, &
(si Christiana virtute id
meriamur) satis impie,
<i>Juppiter omnipotens</i> , &c.
AE. 2: 689. & 3: 480. He-
lenus ad Anchisen: <i>Pater,
ale, o felix nati pietate</i> , &c.
Legitur & alibi, <i>Troius
Aeneas pietate insignis</i> & <i>ar-
mis</i> & <i>Sylvius Aeneas pi-
etatis vel armis Egregius</i> ,
& alia. Ut Pietatis ver-
bum in Aeneide ad solum
prope Aeneam, & ejus
consanguineos spectet. Pius
autem non facit superlati-
vum <i>piissimus</i> . Cic. in An-
ton. Act. 13. <i>Tu parvo ne
pius quidem, sed piissimus
queris</i> , & quod verbum | omnino nullum in lingua La-
tina est, id propter suam di-
vinam pietatem novum indu-
cis. Quod ideo admonui-
mus, quia Hieronymus,
Apulejus, & recentiores
ab hoc superlativo non ab-
stinent. Sed & matrona
antiqua hanc vocem idem-
tidem ostendunt.
placabilis. AE. 7: 764. 9:
585
placastis. 2: 116
placat. 1: 142
placata. 3: 69
placatum. G. 4: 547
placati. AE. 11: 300
placant. E. 2: 62. G. 2:
485
placemas. AE. 3: 115
placens. E. 10: 63
placet. AE. 2: 659. 11: 312.
435
placida. 11: 249. 5: 836. 7:
427. 8: 325. 9: 187. 441.
10: 103
placidar. 6: 522. 8: 88
placidam. 11: 692. 4: 5
placidat. 4: 440. 6: 705. 7:
46
placide. adverbium. 5: 86
placidi. 3: 266. 5: 701. 3:
848
placidiz. 6: 171
placidissima, sc. <i>Ortygia in-
sula</i> . AE. 3: 78
placido. 11: 521. 7: 194. 98.
11: 251
placidum. E. 2: 16. AE. 1:
127. 4: 522. 8: 405. 10:
15
placidus. 4: 578
placitum. G. 2: 415
placito. AE. 4: 18
placitum. E. 7: 27. AE. 1:
283
plactura. 11: 76
placuisse. G. 4: 197
placuit. AE. 12: 503
plaga. 7: 227. N. tr. 11:
120
plaga. 1: 394. 9: 638. Nib.
plague. 4: 131
plague dant animos. 7: 383
plagam. 10: 797. 12: 299.
N. tr. 5.
plagatum. 7: 126
plagas. G. 3: 255. N. tr. 5.
plagis. 4: 301. N. tr. 5.
plangentia. AE. 11: 145
plangor. 6: 561
plangoribus. 2: 487. 4: 668.
12: 607
plangunt. G. 1: 334
planicies. AE. 12: 527
plano. G. 2: 273
plangit. 2: 80 | plantaria. 2: 27
plantas. E. 10: 49. AE. 7:
812.
plantis. G. 2: 65. AE. 4:
259. 8: 458. 11: 728
plantis. G. 2: 70
plantatum. 4: 146
plaudentem. AE. 5: 516
plaudunt. 6: 644
plausa. 12: 86
plausus. G. 3: 186
plausus. 1: 259. 2: 206. 3:
536
plausus. G. 2: 444. 3: 140.
361. AE. 11: 138.
plausa. 11: 747. 5: 148. 338.
506. 575. 8: 717
plausum. 5: 215
plausus. G. 2: 508
plebem. AE. 9: 343
plebs. G. 2: 509. 4: 95
Pleidas. 1: 138
Hae a Latinis Virgiliae,
quibus agricola Venetus
nomen fecit: <i>la chieca</i> , &
confimili ratione alii, <i>la
palinara</i> .
Pleias. G. 4: 133
Plemyrium. AE. 3: 693
plemo. E. 3: 60. G. 1: 388.
2: 4. 3: 143. 495. 4: 378.
AE. 11: 460. 3: 152. 5:
745. 9: 739
plemo. G. 4: 181. AE. 11:
718
plenam. AE. 5: 311
plena. E. 11: 45. G. 1: 371.
2: 6. 4: 180. AE. 5: 281.
6: 883. 7: 53. 11: 236.
12: 121
pleno. G. 3: 390. AE. 1:
400. 739. 8: 62. 9: 59
plenas. AE. 9: 456
plenam. G. 2: 244
plerumque. 1: 300
Plerus, a, um, unde
pleraque, & plerumque di-
xisse antiquos, testis est
Pacuvius: cum ait, <i>plera
pars possundantur</i> .
pleantem. AE. 5: 279
pluv. G. 4: 81. dum pluit in
terris. AE. 10: 807
Archaismus est, pro in
terris: & imitatur Lucre-
tium, cujus est carmen in
6. <i>Cum pluit in terris</i> , &
venti nubila portant. Ex quo
facile est intelligere, infi-
gniter errare Servium, &
ante eum Donatum, qui
monent, post <i>Dum pluit</i>
distingendum & in terris
jungendum cum sequenti-
bus: ut sit, <i>In terris ut
possit, sole reddito</i> , <i>Essevere
diem</i> , quod omnino inep- | tissime sit, etiam si eam di-
stinctionem Donatus prae-
cipue oscitanti lectori per-
suaserit, nam & ita aequi-
busdam impressum est.
pluma. AE. 10: 252
plumae. 4: 182
plumam. 11: 771
plumas. G. 1: 369
plumbi. AE. 7: 687
plumbo. 5: 405. 9: 588
plumbis. 3: 142
plura. E. 3: 19. 9: 66. G.
1: 487. 2: 106. AE. 1: 135.
5: 325. 11: 6: 408. 7: 1179.
449. 599. 8: 441. 11: 98.
12: 896
plure. E. 2: 32. G. 2: 89.
AE. 11: 317
pluribus. 10: 599
plurima. E. 8: 96. G. 1:
184. 187. 2: 166. 3: 52.
4: 274. 4: 9. AE. 1: 305.
2: 278. 3: 41. 369. 429. 4:
333. 5: 250. 6: 299. 667.
7: 269. 8: 427. 9: 335.
398. 11: 312. 12: 690
plurimum. E. 7: 47. 60. G.
2: 183. 3: 147. AE. 11:
419. 6: 659. 8: 257. 12:
65
pluv. E. 6: 73. G. 1: 35. 4:
207
Pluton. AE. 7: 327
pluvia. G. 1: 325. 436. 4:
192. AE. 9: 417
pluviae. G. 1: 92
pluvialis. G. 1: 429. AE.
9: 668. id est, <i>pluvilis</i> .
pluviam. E. 9: 63. G. 1:
388. N. tr. 4: 454
pluviasque Hyadas. G. 1:
352. 748. 3: 516
Per epitheton <i>pluvias</i> ,
Hyadum originem a Tro-
vior, id est, <i>pluvior</i> , deri-
vari ostendit. Cui senten-
tiae praeter Serv. & alios,
accedit & Naso carmine,
<i>Navita quas Hyadas Grajae
abimire vocat</i> , non autem
a Trovior, hoc est, a <i>luc</i> ,
in cuius speciem figuren-
tur, ut etiam posteriore
sententia refert Serv. aut a
fratre Hyade, quem a
leona interfectum venan-
do luxerunt. Vereser Romi-
ob impenitiam Graecae lin-
guae, similitudine omnis
decepti, quod illi <i>hyas</i> sues
vocant, <i>luculas</i> appella-
runt, sicut vulgo conce-
ptum per errorem Spurius
nominant, quasi sine
patre, quem scilicet nuptiae
non |
|--|--|--|--|

IN VIRGILIUM.

non ostenderent, ut Plu-
tarch. in Problem. auctor
est, & nos in Institut. Ju-
ris Civilis disputabimus.
Quamquam Gell. ab Hya-
dibus Sicularum nomen
sua ratione detorquet. Ser-
vius quidem a fuco fuculas
appellare videtur, quia
fuculentae, puto, prop-
ter pluvias. Alias quoque
Maro verbum de verbo ex-
pressit, cum ait: *Barba-
tamque fugis Naxos*, ut o-
stendimus: & *Plumy-
rium nodosum*. Nam *πλυ-
μύριον* *lunado* dicimus.

pluvia. G. 3: 279
potula. E. 4: 36, 44-5: 67.
8: 18. G. 1: 9 2: 128,
383-3: 379, 529. 4: 379.
AE. 11: 706 3: 354, 519
8: 176, 274. 9: 264. 11:
738
podagra. G. 5: 299

Hanc ingeniosus Vates
nodosam appellavit, *Sol-
vere nodosam* *arses medicinae*
podagram. Hujus Martialis
mediam brevem facit: *Li-
tigit, & podagra Diodorus*
Flaccus, laborat.

Podalirius. AE. 11: 394
perna. 1: 136. 2: 584
pernam. 5: 716. 6: 614,
811, 12: 949
pernarum. 6: 617-23, 56
pernas. G. 1: 403. 4: 455.
AE. 2: 71, 103, 139, 306,
572, 576, 586. 4: 656.
6: 10, 503, 510, 543,
565, 585. 7: 595, 766
8: 538. 9: 422. 10: 617,
669, 853. 11: 258, 592,
710

Perni. AE. 1: 302, 442, 567
pernis. 6: 568, 598, 738
pernitat. E. 2: 34. 10: 17.
AE. 1: 549
Peronum. AE. 4: 314. 12: 4
Peron. E. 3: 27. AE. 6: 858
perse diuine. E. 5: 45. 10:
17

Plato quoque hoc eodem
ipso epitheto exornavit
poetam, quem & *San-
ctum* Ennius nominat.

poetae. G. 3: 90
poetam. E. 7: 25. 9: 31.
10: 70
poet. AE. 1: 90
poetibus. 5: 436
Polybura. 6: 484
Polydora. 3: 62
Polydorum. 3: 49, 55
Polydorus. 3: 45

Polyphemum. 3: 657
Hunc, potentia Cyclo-
pes omneis antecedentem,
Nympha Phorcyni marini
regis filia Neptuno peperit,
ut canit Hom. Od. libro
primo, cujus antrum in
9. copiosius idem persequi-
tur. Nestor quoque in I.
Iliados inter suos familia-
res commemorat Piri-
thoum, Dryantem, The-
seum, Caeneum, Exa-
dium, & Polyphemum:
quos cum Diis immortali-
bus comparandos praedi-
cat, qui cum fortissimis
Centauris, montium in-
colis, acerrime dimica-
runt.

Polyphemus. AE. 3: 641
polita. 8: 429
Polyte. 5: 564
Polytes. 2: 526

Hujus meminit & Hom.
Iliad. I.

pollice. 11: 68
pollicor. 9: 301
pollicitus. 1: 117
Pollis. E. 3: 84, 86, 88. 4:
12
Pollucis. G. 3: 89
polluit. AE. 3: 234
polluta. 7: 467
polluto. 5: 6
pollutum. 3: 61
Pollux. 6: 121

Pollux caestibus stre-
nuus, & Castor ejus frater
equorum dominor, apud
Homer. legitur Iliados I.
palo. AE. 3: 589. 4: 7-9:
21-22: 588
polium. 1: 198. 2: 251. 5:
711

Polium, nomen propr. viri.
12: 341

polus. 1: 608. 3: 586
A Lucretio sumpsit, qui
per Initia 1. ait: *Unde
arbitr. sidera pascit*. Et in
2. *Solus flammam coeli coern-
la pascit*. Quod dicunt ex
sententia quorundam prop-
ter aporrhoeas & exhalatio-
nes terrae, in sublime
meantes, quibus Sol &
reliquae stellae pascuntur,
ut pluribus docet idem Lu-
cretius.

pona. E. 1: 38, 81. 7: 54.
9: 50. G. 1: 59, 81, 87,
426. 4: 134
Pometias. AE. 6: 775. no-
men urbis in Latio.
ponis. G. 1: 274. 2: 150,
240, 316. 4: 141

pono. E. 1: 53
ponpas. G. 3: 22. AE. 7:
53
ponam. E. 3: 36. G. 3: 13.
N. 11. 5. AE. 5: 66. 6:
73. 12: 169. id est, *solo*
aequabo.

ponant. 7: 706
ponat. G. 3: 195
pondera. AE. 10: 496, 527
pondere. E. 4: 50. G. 1:
164. 2: 254, 351. 3: 171,
524. AE. 3: 49: 5: 153,
401, 447. 6: 413. 9: 512,
751. 10: 381. 12: 255:
727

ponderis. 11: 616
pondus. 1: 359. 5: 407
pono. verbum E. 1: 74. AE.
5: 845. 11: 366

pone. 2: 208, 725. 10: 226.
Pone, inquit Festus,
gravi sono antiqui uteban-
tur pro loci significatione.
Serv. super illo loco, *Pone*
subit conjux, ait, *Pone* ad-
verbium est, atque ideo
ultima syllaba habet accen-
tum. Item dum exponit
illud, *burno sumat Neptuni*,
Troja, contra Probum dis-
putans, *Pone*, inquit,
tantum verbum in ultima
habet accentum; ut signi-
ficet Retio.

ponere. G. 1: 284, 307. 2:
273. 3: 88. AE. 6: 508.
10: 623

pones. AE. 1: 264
poni. 1: 676. 11: 411
ponit. G. 1: 511, 530. AE.
5: 292, 486
Ponite spes. 11: 309

Notandum est, hoc lo-
co de syllaba brevem, di-
xionem & dactylum ter-
minantem, non impediri
quo minus in sua maneat
breuitate, etiam si ab ip-
so (semivocali & muta) se-
quentibus excipitur. Hu-
jus exempli est & illud Ovi-
dianum, *Spes bona dat vi-
rels, animum quoque Sues bo-
na firmat*. *Vivere spe vidi*,
qui mortuus erat. Idem est
observatum in *son*: ut apud
Tibullum, *O quantum es*
amici pereat, potiusque sum-
ragdi. Quare & Lucan. ait:
Terga sedet crebro maculis di-
stincta smaragdo. Idem fi-
in sc. Catullus, *Testis eris*
magnis virtutibus unda Sca-
mandel. Cujus etiam rei
exemplum reliquit Ho-
merus illo carmine:

ὁ δὲ Τειρεΐδης καλὴν ὄρεϊ;
ῥῶδον δὲ Σαλαμῖναιον.
Idem in 8, ut apud Horat.
in 1. Sermone, *Contra*
alius nullam, nisi clementi *ho-*
foris plantam. Quod fieri,
quia si liquecat, non vi-
deo qua ratione ab istis dici
possit: quum syllaba etiam
fiat communis tribus con-
sonantibus sequentibus,
quatum prima sit, s, se-
cunda muta, tertia vero
liquida, ut apud eundem
Horatium in eodem Sermo-
ne 1. *Linguimus infanti vi-*
descentes praemia scribar. ubi s
subtrahi debere, more ve-
terum, Priscianus auctor
est. vide Ullg.

pono. 1: 168. 9: 261
pono. 40: 654
ponem. 8: 650, 728
pones. 9: 170. 10: 658.
12: 675
poni. G. 1: 336, 470. 4:
430. AE. 1: 110
ponitibus. G. 4: 17. AE. 9:
530. 10: 188
pono. E. 6: 35. G. 1: 372.
2: 163. 3: 78. 137. AE. 1:
40, 70. 2: 295. 3: 104,
605. 5: 233. 6: 345. 7:
300. 9: 121, 233, 712,
10: 694. 12: 182.

Ponto. E. 8: 95, 96
pontum. G. 1: 130. AE. 1:
114. 2: 207. 5: 615. 6:
312. 9: 101.
Pontus. G. 1: 58: 207
Pontus. AE. 1: 556: 3: 193:
417. 672. 3: 9. 6: 729. 7:
9. 10: 103, 177, 11: 624
ponant. G. 4: 161, 238.
AE. 1: 173: N. tr. 5: 302.
11: 67
poplite. 9: 762. 10: 699.
11: 917

Lucretius in 4. po con-
traxit: ut *Brachia*, *pala-*
pebraeque cadunt, *poplitif-*
que cubant, s.
popolite. AE. 1: 728
populant. 4: 403
populare. 1: 517
popularibus. 5: 816
populat. G. 1: 185. N. tr. 1.
AE. 12: 263
populata. 5: 426
populatus, scil. omnes. 12:
525
populea. G. 4: 511: AE. 5:
134
populeas. AE. 8: 42. 10:
190

Atqui in Bucol. Apollo-
nii

INDEX ERYTHRAEI

ani sententiae accedens, & Graecorum, Phaethonis sorores in alnos mutatas canit: Tum Portunus adamas Cor tici, atque solo prostratus eripit alnos. Earum nomina fuerunt, Phoebe, Phae tusa, Lamperie. Duarum postremarum meminit hoc loco Servius: cui tamen Lamperusa, quae aliis Lamperie.

populeis. AE. 8: 286
populi. G. 2: 495, 502. 4: 211. AE. 3: 58. 4: 615. 6: 706. 7: 236, 716. 8: 385. 10: 102. 11: 345, 420, 430
populus. AE. 2: 556. 4: 624. 7: 24. 8: 686
populo. 1: 148. 7: 80. 8: 679
P. pulmia. 10: 172

Stephano scribitur Πλωμεν, vulgo Plombin.

populus. G. 4: 5362. AE. 1: 225, 263. 3: 458. 4: 212, 189. 6: 851, 891. 7: 316, 384, 693, 725, 738. 8: 325, 475. 10: 14

populium. 1: 21. 2: 188. 4: 682. 5: 552. 750. sic ali bi, cum patribus, populo que, & Omnes, popu lusque, patrisque.

populus, arbor, E. 7: 61, 67. 9: 41. G. 2: 13 AE. 8: 276. Hinc vulgo cor rupto vocabulo alii Plopa, nonnulli Oppia. A colore quoque candido (nam bi color est) Albata passim, & Talpon. Super hoc adibus Stoicum nostrum.

populus. AE. 9: 192
porta. 8: 641

Fab. Quintilianus libro octavo, ubi de ornatu lo quitur: Quaedam, inquit, non tam ratione, quam sensu judicantur: ut illud, caesa iungebant foderia por co, fecit elegans fictio no minis, quod si fuisset Por co, vile erat. Haec Fa bius. Porro, quia porco caeso foedus percussu solen ne esset, ut ex Livio, Varroneque discimus: le gimus tamen apud Pompe jum libro 14. in firmendis foederibus Porcam caedi consuevisse. Verba ejus sunt: Porci effigies inter militaria signa quintum lo cum obtinebat: quia con

fecto bello, inter quos pax fieret, caesa porca foedus firmare solebant. Sed tu, quae so, etiam quae in hunc locum scribit Servius (multa autem affert) le gere ne pigrescere.

portare. AE. 8: 274
portellae. G. 3: 351
portellum. AE. 9: 589
portellum. 5: 238

Portellum hic, & infra Portellae, legendum, non Portellae, discimus ex Ma crob. Sat. 2. Licet quidam portellae malit, ut sit imita tio Homeri. Cujus tamen loci assertor ille nullum testimonium profert Poe tae Graeci.

portellae. AE. 5: 776
portellae. 6: 597
porta. 3: 600. 6: 711. 9: 190

Adjecta pro, fit adver bium Lucretianum pro porro, pro Valde, vel Prac terea.

Portenna. AE. 8: 646

Claudianus item gemi nato un mediam produxit cum vit: Et portae mul ta genus Portenna reducat. Contra Martialis per sim plum = scribens corripuit. Ait enim, Hanc spectare manum Portenna non potuit. Silius quoque 8. Cernitur fugiens ardentem Portenna dextram.

porta coeli. G. 3: 261

Portas duas coeli memo rat Homer. Iliad. 9. quas Horae servant: altera nu bes rebus inducuntur, re ducuntur altera.

porta. AE. 1: 83. 6: 552
portabat. 1: 696
portae. 1: 294. 2: 27. 242, 752, 3: 351. 6: 574, 893
portae somni quatuor car minibus describit. Vide Somn. 7: 607. hae pluri bus describuntur. 9: 276, 238, 370, 687, 746
portam. 8: 338. 9: 183, 675, 714
portanda. AE. 9: 312
portans. G. 4: 514 AE. 1: 68, 5: 840. 11: 544
portant. 4: 241
portantes. 11: 333
portantur. AE. 1: 363
portare. 4: 598
portarum. 2: 335, 803. 7: 185
portas. G. 4: 156. AE. 1:

422, 608. 3: 539. 6: 631. 7: 617, 621, 9: 39, 45, 159, 169, 309, 693. 10: 23. 11: 142, 473, 879, 883, 890. 12: 577. 134
portet. 11: 755. 5: 566. 6: 211, 9: 50. 11: 758. 12: 512
portat. 11: 181
portendere. 3: 184. 7: 80
portenderet. 5: 706
portendi. 7: 256
portenta. 7: 38. 8: 533. 11: 271

M. Tull. de Natura Deo rum, Quod enim ostendunt, portendunt, monstrant, proe dunt, Ostenta, Portenta, Monstra, Prodicta dicuntur.

portentibus. AE. 2: 528, 761. 3: 353. 8: 656. 12: 476
portis. G. 4: 78, 185. AE. 2: 187, 266. alias Portis. 4: 210. 7: 429. 8: 386, 585. 9: 758. 10: 118. 11: 485, 499. 621. 12: 122, 661
portitor. G. 4: 502. Charon. AE. 6: 198. N. tr. 1: 326

Proper. de eodem: Vota mo vent superas, ubi portitor ara vocat, Obscat umbrosos luri de porta rogas. Quem Maro, & Propertius Portitorem vo cavit, Juvenalis Portitor Graece appellavit: tetrum que novissimae horae Portitor. Vel a τρῆμας, quod est mare angustius, inter duas terras immixtum, quod La tini Fretum dicunt, ut Hellespontus. Vel a τρῆμας, quod est Trai cio, & Transfretum. Unde Ovid. de ariete, qui Phry xum gestavit, & Hellen pavidam in mare dejecit, a quo casu Hellesponto no men est, ita cecinit: Μοι ἄβι νυβίγενος Φρύξι, νεῖ πορτίτην Ἑλλης. Nam ut Phryxi, quem transfreta vit, portitor fuit, ita Hel les, τρῆμας, id est, transfretator, non fuit: quia ejus tergo lapsa in mare decidit, ut Portitor a portando habeat significa tionem: formam vero a portu, & deco, qui navi freta, vel flumina cymba aut lintre traiecit, apud Poetas dicatur. Vulgo pari ratione Barchanum, ut in Stoico docemus, Fluminem quoque ripas, undetrafiec mus, nec non cymbam ip sam hodie Portum dicimus.

Quin & navium vecturam, & vecturae pretium, Por tum negotiatores nostras res appellant, quod Latini Portum sicut & Nam lum: unde vulgo etiam Nolo. Plautus, Ego hunc portorem privato portore, Verum Ciceroni Portitor, publicanus est: & Portu rium, vectigal quod ipse exigit. Ut ad Q. fratrem, Cives, qui in portore Italiae tollendis non tam de portore quem de nonnullis injussis portorum querebantur: & pro Font. Titinius Tolefor quaterius denarios in singulas vini amphoras portore nomine exigit. Vulgo Datto & Da ctario, a dando, id est, solvendo. Idem Cicero in Verrem: His pro rebus por torem non esse datum.

porta. AE. 10: 881
portu. AE. 3: 73, 78, 292, 300, 378. 5: 243. 7: 79 132, 101
portum. G. 1: 303. AE. 1: 159. hic describitur portus. 198. 6: 900
Portunus. 5: 241

M. Cicer. de Nat. Deo rum, Ut Portunus a portu, Neptunus a nando, paulum primis litteris immutatis. Porro Pompejus libro tertio, a porta Portunum dici sentit, his verbis: Claudere, & Clavis, in Graeco κλειν & κλειν descendit. Cuius rei tutelam penes Portunum esse putabant, qui clavem manu tenere fingebatur, & Deus portabat portum. Haec vero vox a nonnullis, alio qui in scribendo satis accu ratis, modo per mu nota tur, modo per duplex mu: a quibus rationem ipsi re quirimus.

portus. G. 2: 161. 4: 390. AE. 1: 427. 3: 101, 124, 219, 256, 289, 382, 530, 531. 570, 676. Drapani. 707. 4: 588, 612. 5: 51 24, 32, 57, 612, 813. 6: 366. 7: 12. 9: 98
 omnisque in illo portus. AE. 7: 598

Servius enarrans illud 1. Aeneid. Hinc portus alii es solum: Cothona, inquit,

IN VIRGILIUM.

facient. Pro quo facie,
 quod Diodorus in 4. Bi-
 bliothecae ira scribit: Por-
 tus, quem Cothonem di-
 cunt, videretur esse similis:
 & dicitur manu factus.
 Licet illic Cothonem perpe-
 ram legatur. Quid, quod et
 Strabo libro 17. quum de
 Carthagine loq i ur, in
 hanc sententiam scribit:
 Ari portus subiacet, et
 Cothon parva insula et in
 orbem ducta, curipoque
 comprehensa. Ea circum-
 quaque navale habet, quod
 Dido condidit cum gente
 ex Tyro profecta. Sed et
 Pompejus hanc vocem libr-
 3. planius interpretatus est
 his verbis: Cothundis appil-
 latur portus in una i interla-
 nis, ante G. marem facti.
 Quamvis et apud hunc et
 apud Servium haec dictio
 exili in dote passim scribi-
 tur.
 polamas. AE 3: 59
 polant 3: 540
 polas. 4: 436
 polat. 2: 121. 7. 340. 11:
 219
 polce. 4: 50
 polchat. 6: 589
 polcens. G 3: 436
 polcento. 1: 128
 polcentibus. AE 8: 479
 polcerr. 1: 484 5: 26 N. 11. 5.
 6: 48. 7: 272. 8: 614. N.
 ibid 9: 12 11: 350
 polcorer 5: 907
 polct. 8: 12 11: 121
 polcimus. 11: 362
 polctis. 5: 342. 6: 37. 9: 71. 84.
 124 10: 86 11: 82. N. 11.
 5. 316, 318, 467
 polco. 1: 666 3: 59. 6: 66. 9:
 194
 polcow. 8: 533
 polmas. G 2: 324. AE 2: 72.
 4: 614. 7: 584. 8: 512. 9:
 602. 11: 379. 4343 453.
 901
 polna. AE 4: 621. 5: 60
 polnar. E 1: 55 AE 4: 527
 polnis. G. 2: 278, 354. 3:
 348, 416 4: 344 AE 1:
 191. 2: 473. 3: 404. 7: 629.
 9: 526. 546. 10: 52. 11:
 19
 polni. G 1. 14. AE. 8. 639.
 10: 736
 polnum. G. 4: 103. AE. 2:
 171. 644. 11: 30
 poltura AE 7: 129. Postura
 nomen est Lucretio per-
 quam familiare.

possis. AE. 12:898
posse. E. 3:124. G. 2:134. AE. 1:138. 2:177, 657. 4:306. 5:131. 6:527. 9:90, 197, 273. 563. 11:703
possem. G. 6:627. 10:616. 12:880
possem. G. 2:343. AE. 1:368. 2:1292. 6:100. 9:513. 12:771
posset. AE. 10:879
possessor. E. 9:3
posset. AE. 1:413. 5:807. 11:553
possum. G. 2:1483. 3:8. AE. 3:368
possumus. G. 1:351
possumt. G. 4:17. AE. 7:334
posui. G. 2:226. AE. 1:676. 3:178. 387
Posui *fr.* finalis naturalis longitudinem ubique positione etiam cumulat. Exempla syllabae naturalis longae apud Horatium: *Posui & magnam morti deponere patrem.* Et apud Ovidium *Metamorphos.* 11. *Et si nudo possis agnoscere fratrem.* Quamvis eandem Juvenalis corripuit per syllabam figuram, sat. 4. *Sed seipsum famos cum possis decessum illic.* Ubi *posui* aliqui syllabae metuentes, legunt: quod non probro.
posui. E. 3:28. AE. 1:682. 2:187, 362. 4:83, 116, 296. 5:6. 6:78, 754. 8:413. 9:322, 421. 10:286, 307. 11:386
posui. G. 1:176. AE. 8:401. 12:151:874
posuimus. E. 7:23. 8:63. G. 1:253
posuunt. E. 8:69. 10:64. G. 2:109, 313. 3:261, 520, 562. AE. 2:69. 4:382. 5:231. 669. 9:446. 11:201, 307, 325. 12:627
posui cum ablativo. E. 1:362. 68. AE. 6:409
Constructio Ciceroni etiam usurpatissima, licet a Servio Archatini veluti infamia notetur.
posui *sento.* G. 3:476
posui cum accusativo. E. 1:90. 3:20. G. 1:284. 3:157. 2:13. 4:153. AE. 1:196. 2:37, 281. 4:20. 5:144, 646. 7:63. 9:346, 361. 11:81, 279
posui, adverbium. G. 3:70. 172. AE. 1:136. 613, 740. 2:116, 740. 5:339. 507, 512. 8:331, 639. 9:387. 11:

89, 793. 12: 185
post noli. G. 3: 235. 4: 189,
 544, 552 AE. 4: 80. 7: 362
post hinc. G. 3: 300. AE. 8: 546
post deinde. AE. 7: 327
Ira & Justinus: sicut *Mor*
deinde: &, *Tum deinde*.
Cicero. de claris Orator.
Petrusque deinceps.
post. AE. 7: 360
postera. 3: 538 416. 5: 42. 7:
 148. 12: 114
postes. E. 8: 30. G. 2: 463.
 AE. 2: 442, 743, 480, 490,
 493. 7: 622. 8: 227. 11: 890
postulata. 1: 16
postulat. E. 7: 17
postulat. 1: 72. 3: 51
postulatus proles. AE. 6: 763
Ulp de Injust. rup. & ir
rito facto testamento, L. 3
Postumos, inquit, *dictum*
ros durantes, qui *post mor*
tem parentis nascuntur. Item
Fest Pomp. Postumus co
gnominatus, *post mortem pa*
tris natus. Hinc tamen
postuma, id est, *postremo*
loco nata. Vide Gell. lib
 2. c. 26
postquam. E. 1: 29. 3: 34
 G. 3: 432. 4: 174. AE. 1:
 354, 216, 510, 723. 2:
 90. 3: 1: 37, 57, 192,
 112, 463, 518, 662. 4:
 3: 17, 152, 648. 5: 577. 6:
 163, 226. 7: 6: 406, 661,
 609. 8: 184. 10: 298, 710.
 11: 74, 146, 242, 631. 12:
 431, 604, 739, 861, 945.
Post & Postquam supellesti
lis Maroniana sunt, ce
terum Oratorum verba
non modo haec, sed & *po*
stera, & *postquam*.
postrema. G. 3: 404. AE. 3:
 427. 9: 27
postremum. AE. 11: 664
postremus. G. 2: 410
posturo. 2: 383, 445. AE.
 2: 682. 6: 274, 611. 7: 27. N.
 11. 5. 8: 335. 9: 687. 10: 103
posturum. AE. 1: 399
potuisse. 7: 63
potuissim. 4: 344
potuit. E. 3: 46. G. 1: 182,
 2: 403. AE. 3: 631. 4: 200,
 232. 6: 19. 8: 329, 616.
 11: 830. 12: 109
potant. AE. 6: 715
potantibus. G. 4: 146
potare. 3: 310
potat. 3: 463
potius. AE. 1: 531. 3: 164. 6:
 371. 7: 36, 543, 630. 11:
 340. 12: 827
potentem. G. 11: 27. 1: 373

AE. 1: 80. 2: 1296. 3: 1413. 6: 611, 843. 7: 1234
 potentes. 3: 518
 potentia. G. 1: 91, AE. 1: 664. 8: 99. 10: 71
 potentissus. AE. 7: 19. 11: 1402
 potentissimus. 12: 519
 poteram. E. 8: 40
 poterant. AE. 6: 139
 poterat. E. 1: 80
 poterat. AE. 8: 605. 11: 776
 poteris. E. 4: 17. G. 1: 397. 4: 253. AE. 6: 148
 potero. AE. 4: 410
 poterunt. G. 2: 127
 potes. E. 4: 10. AE. 4: 560. 6: 117. 366. 7: 1335. 10: 815. 631
 potest. G. 3: 491, 560. AE. 8: 402. 10: 35. 11: 871. 933
 potestas. 3: 670. 4: 565. 7: 591. 9: 97, 739, 813. 10: 18, 100
 potestates. 11: 396
 potestis. 7: 645. 9: 529
 potestur. 8: 401
 Vates ingeniorum omnium, atque doctrinarum princeps, & auctor Homerus, non sua modo ipse poemata ex omnibus Graeciae linguis, quas dialectus illi vocant, ita composuit, ut unaquaeque Graeciae gens sua apud illum idiomata agnosceret, sed ea etiam sacrosanctae propriae deorum linguae honore consecravit, ut illo loco, cum ait δὲ Περθεὺ καλέωσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σαίμπεδρον. Et in Odyssaeο αὐτὸν δέμω καλέωσι θεοί. Et item in 1. Iliad. δὲ Βελκίον καλέωσι θεοί, ἄνδρες δὲ πᾶντες Αἰγυῖον. Et in 2. τῶν ἄλλων ἄνδρες Εκατίον καλέωσι, Αἰγυῖον δὲ πᾶντες πρὸς ὑμᾶς Μυρτίον. Et rursum in 14. ubi Somnus sic ὄρεται Αἰγυῖον ἡ καλέωσι & mox sequitur, τῶν ἄλλων καλέωσι καλέωσι, σὶ θεοί, ἄνδρες δὲ Κύβελον. Et hoc genus alia, quae Elenchus noster in ipsum poemam nullo tibi negotio iungeret. Cum igitur divino vir ingenio Maro, emulationis studio in huiusmodi locorum splendorem inlueretur, non ablimili colore suam se quoque Ven-

INDEX ERYTHRAEI

sem fucaturum existima-
vit, si et ipse circa deorum
personarum dignitatem o-
prime versans, eorum ser-
moni prisca verba infere-
ret, quaeque sua aetate jam
desita, quasi in deorum
consuetudine permanse-
rint. Cujus consilii (ni fal-
lor) haec fuit ratio, quod
maxime convenire videbat,
sicuti aetatem, ita etiam
deorum sermonem immuta-
bilem, immortalemque fo-
re. Et profecto qua lingua
magis decuit immortales ip-
sos, quam illos loquentes
facimus, quam prisca uti,
atque ea ipsa, qua primum
a maioribus solemniter con-
ceptus preces exaudire con-
sueverunt? Hinc itaque
Virgilianus Jupiter in 10.
sic inquit, *Tras, Rutuluf-
ve fuit nulla discrimine bo-
lebo*. Et Juno ad Venerem:
*Nunc qua ratione, quod in-
stat, Conferi possit, paucis
(adverte) docebo*. Et hoc lo-
co ad eandem Venerem
Vulcanus: *Quod fieri fer-
ro, liquidum potestur electro*.
Quam lectionem adhuc non
modo referunt antiqua ali-
quot bona exemplaria, sed
etiam Nonii Marcelli au-
thoritas, cujus testimonio
veluti locupletissimo stat
Priscian. cum ait, *Potestur*
pro *potest*. Pacuv. *Si qua
potestur investigari* etc. Lucr-
in 3. *Quod tamen expleri nullo
ratione potestur*. Virg. *Quod
fieri ferro liquidum potestur ele-
ctro*. Sed & *Potestur*, lectio
ad Politiani usque tempora
integra, inviolataque, vul-
gatis etiam Virgil. exem-
plaribus perduravit: quom-
ecce tibi ille hujus Virgi-
liani consilii atque artificii
nesciens, dum primae ele-
ctri syllaba metuit, *potestur*
passivum antiquum, &
majestatis plenum, dignum,
que Vulcano Deo verbum,
hoc loco in *potest* usitatius
contraxit, ut spondaicum
ex dactylo versum faceret,
quod dactyli finalem in pri-
mam *electri* cadere non pos-
se arbitraretur, quae apud
Graecos esset, apud quos
natura producit, & ad
nos in longum transit.
Atque ita, dum se ille duas
masculas, quas multis ante

seculis Virgilianis codicibus
inolvuisse putabat, delere
existimat, Mantuanicygni-
candorem & hoc loco com-
maculavit, sicut illo, ut
ostendimus, cum scribit,
Sedemque petit Evandri.
Nam, ut omittam, voca-
lem non modo hanc *u*, sed
etiam *o*, natura longas,
tam apud Graecos quam a-
pud nostros poetas, eorum
imitatione non semel corri-
pi (quod in Hom. Indice
adnotavimus), *potestur ele-
ctro*, suo jure atque aucto-
ritate poeticae Rom. princi-
pem hoc loco reliquisse, pri-
ma in *electro* correpta, ratio-
ne dactyli finientis, non
conjecturis tantum, & ar-
gumentis te Politiane con-
vincimus, sed ipsiusmet ea-
dem in re locupletissimo te-
limonio, & (quod ajunt
Jureconsulti) omni excep-
tione majore, quod etiam
tuo nomine referre pudet. Is
in Ciri, juvenili carmine,
ad Messalam inquit: *Corallum
fragili, & lacrymoso movitale-
ctro*. Et pernegabis adhuc
summo Vati iusto in hoc
opere licuisse, quod in exi-
gno poemario juvenis etiam
ultrapare non dubitavit?
Quem etiam ipsum suspi-
cit, hoc suae voluntatis ve-
luti testimonium illic de in-
dustria collocasse, quo in-
cautum Grammaticorum
quempiam, quos molestissi-
mos aliquando expertus est,
qui praestantissimorum poe-
tarum oracula ad suarum
regularum censuram inepte
& arroganter exigere so-
lent, ex illo loco, veluti
ex insidiis prodians, impe-
rite hoc carmen attentan-
tem, quod praeviderat, de-
prebenderet. Sed non modo
in gregarium literatorem
quendam, quod magis spe-
tabat, verum in praestan-
tem Grammaticum, accen-
tutionem fortissimum, hoc
est te Politianum, hoc qua-
sicuneo validissimo invadit,
mediamque tuam centu-
riam dirumpit, ac dissipat,
captivumque *potestur* reci-
pit, & in sua sceptrum (hoc
est Vulcani ori) reponit.
Quare non dubitabis post
hac vos, qui nova hac scri-

bendi ratione libros hodie
imprimendos curatis, post-
habita Politiani sententia
Erythraei potius, immo
vero poetae ipsius *potestur* le-
ctionem nativam Virgili-
anis codicibus repraesenta-
re. Quid vero tandem poeta
Graecus illa divinorum vo-
cabulorum usurpatione sibi
voluerit, nos in eiusdem e-
lencho (nisi conjectura fal-
limur) exposuimus.
potestur G. 4: 100. AE. 4: 287
potestur AE. 9: 267
potestur G. 4: 120
potestur, pro *potest* est, id est,
potestur AE. 3: 671 nec po-
tis Ionios fluctus aequare
sequendo.
potestur AE. 9: 796. *Ille qui
dem hoc capiens potestur est per-
tola, utroque 11: 148. At non
Evandrum potestur est uti alla te-
nere*. Lucretius quoque in
hoc sensu, ita quintum De-
rerum natura, a laudibus
Sapientiae auspicatur, *Quis
potestur dignum palanti po-
tore carmen Condere pro re-
rum maiestate bilque reposita?*
Quisve valet verbis tantum?
*quis fingere laudes Pro meritis
possit* etc. Apud vestissimos
Rom. etiam neutri generis
vim habuit: quorum exem-
plo dixit idem Lucret. *Nec
potestur est cornu, quod cassum lu-
mine fertur*. Et alibi, *Con-
junctum est id, quod nunquam
sine principali Dissidit potestur est
sejungit, sequegregari*. Priscian
lib. 18. scribit, hic & haec
potestur dici, & hoc *potestur* unde
Persius: *Qui potestur vis dicam?*
id est, Quomodo possibile
est? Ennius tamen *potestur* et-
iam pro *potest* accipit, quom-
in 13. de pugna Caecilii tri-
buni ita loquitur, *Sed nec
potestur quisquam Undique atten-
do corpus dissolvere ferro*. Sed
& Oratoriam *Potestur* est in-
struit verborum supplecti-
lem, Ciceronis exemplo,
qui in Tuscul. quaest. ait,
*Necque sanguis illo potestur est pa-
llo profuens consistere*. Hinc
comparativum *potestur*, & su-
perlativum *potesturissimus*, ad-
verbiaque *potesturissimum* & *potestur-
issime*.
potestur AE. 3: 278. 6: 624. 9:
363, 450
Potestur auctor. 8: 269, 281
Require apud Festum
Pomp. lib. 14. in dictione

Potestur. Quamquam locus
ille sit fragmentatus.
potestur AE. 3: 296
potestur 3: 56. 4: 217
potestur 10: 500. 11: 439
potestur 1: 172. 12: 642
potestur, adverb. E. 2: 71. 3:
6. AE. 3: 654. 4: 99. 101:
631, 676. 11: 114, 443.
12: 39, 188
Potestur G. 3: 268
Potestur G. 11: 61. 12: 124. AE.
1: 132. 6: 131. 7: 295. 12:
544
potestur E. 3: 70. AE. 4: 19.
419. 600. 7: 309. 11: 823.
12: 177
potestur E. 6: 24. AE. 1:
98
potestur 9: 482. 12: 804
potestur G. 2: 490. 3: 453.
AE. 1: 40, 242. 6: 119.
8: 384. 9: 323, 426, 429.
12: 47
potestur, supinum. E. 7: 111
9: 24
prae 8: 117
prae se. AE. 9: 134. 11: 544
prae bere. G. 2: 216. 3: 301.
AE. 9: 603
prae bant. 10: 322
prae cedunt. 8: 462
prae celsa. 3: 245
prae ceperat. 9: 40. N. 11. 9:
prae ceperit. E. 3: 98
prae cepti. AE. 6: 105
prae cepti. E. 8: 59. G. 2: 203.
3: 236. 4: 293, 457. AE. 3:
598. 4: 253, 565. 6: 578. 9:
315. 12: 684
prae cepta. G. 1: 176. 4: 398,
448, 548. AE. 2: 345. 5:
447. 6: 236, 632. 9: 45
prae ceptis. AE. 2: 607. 3: 546
prae cefferat. 9: 47
prae ceptant. 11: 329. N. 11. 5.
quamvis illic passim *prae*-
cipiant habetur.
prae cipit. AE. 11: 491. N.
11. 5
prae cipitans. 6: 351
prae cipitans. 2: 317. pro *prae*-
cipitans. tribus locis se-
quentibus. 4: 251. 9: 670.
10: 804. 11: 3
prae cipitare. 37. 4: 565. *dom*
prae cipitare potestur, id est,
fugendi *prae* cipitantes.
prae cipitans. 2: 9. 11: 617
Sic *avertit*, pro *averti*-
tur: *Infusmat*, pro *infusua*-
tur: *Adglemerant*, pro *ad*-
glemerantur: *Turbant*, pro
turbantur: & pro *ad*ivi ver-
bi significatione passivum,
ut *Bellantur* pro *bellant*:
quae figura creberrima est
apud

IN VIRGILIUM.

apud poetam. Plura de hoc
leges apud Serv. super Tm
proa avertit. | <i>praefigere</i> . 11: 778
<i>praefigunt</i> . 3: 399. 9: 466
<i>praefixa</i> . 7: 817. 9: 471. 12:
489
<i>praefixo</i> . 5: 557
<i>praefixum</i> . 10: 479
<i>praefodum</i> . 11: 473
<i>praefulgens</i> . 8: 553
<i>praegnans</i> . 7: 321. 10: 704
<i>praecelabi</i> . G. 3: 180
<i>praecelato</i> . AE. 5: 541
<i>praecelia</i> . E. 6: 3. G. 1: 318. 2:
283. 3: 220. 265. 4: 5:
314. AE. 2: 334. 347. 397:
670. 3: 240. 3: 375. 402:
467. 593. 7: 335. 603:
744. 806. 8: 614. 678. 9:
463. 499. 10: 233. 357. 455:
661. 901. 11: 48. 307:
486. 520. 541. N. lib. 6:
2. Bellum, & Praelium.
Lucret. Belli certamine
saepius dixit. Sed & illud,
Et velut aeterno certamine
praecelia pugnaeque Edere tur
matum certantia. 6: 31. 727:
731. 912. 12: 103. 337:
346. 570. 581. 628. 716:
735. 812
<i>praecelorum</i> . G. 2: 242
<i>praemia</i> . G. 2: 382. AE. 1:
461. 615. 2: 537. 4: 33. 5:
292. 308. 346. 486. 9: 153:
271. 11: 78. 857. 12: 360:
437. 765
<i>praemia palmarum</i> . G. 3: 49. AE
5: 70. quod palmarum pre
mium dixit 111. quia idem
sunt: ut, Invitat pretiis
animos, & praemia ponit.
<i>praemissit</i> . 11: 513.
<i>praemissi</i> . 9: 367
<i>praemissus</i> . 6: 34
<i>praemissit</i> . 1: 644
<i>praemissat</i> . 6: 705
<i>Praeneste</i> . 7: 628. 8: 561
Praenestes inquit Servius,
locus est haud longe ab ur
be dictus a <i>pra</i> & <i>nestus</i> ,
id est, ab illicitibus, quae
illic abundant: ita enim
scriptura Graeca haecenus
depravata emendanda est.
Verum Pompejus Festus
de eodem sic scribit: Prae
neste dicta est, quia is lo
cus, quo condita est,
montibus praestet. Huic
sententiae blandiri videtur
Virgilianum epitheton al
tum. Sed ab utroque et
iam diffidet Stephanus his
verbis: Πραινεστὸν πόλις
Ἰταλίας ἀπὸ Πραινεστὸν τὸ
Λατίνον τὸ Οὐρανίον. Ἐ
κίχην οὖν. πολίτης Πραι | <i>nestus</i> . Ut non modo
Praeneste foemini & neu
tri generis sit, sed etiam
Praenestus virili genere &
forma a Stephano dica
tur.
<i>Praenestinas</i> . AE. 7: 678
<i>praenuntia</i> . 11: 139
<i>praepes</i> . 5: 254
Vide omnino Festum, in
dictione Praepetere. Ennius
in decimo quinto, de pu
gna Caecilii tribuni verba
faciens, ita canit: Nec
respirandi sis copia praepete
ferre: de ingruentibus in
eum, veluti imbre, te
lis.
<i>praepetibus</i> . AE. 6: 15
<i>praepetis</i> . 3: 361
<i>praepinguis</i> . 3: 698
<i>praepetia</i> . 9: 138
<i>praepetis</i> . 4: 316
<i>praepetere</i> . 10: 177
<i>praepetis</i> . G. 2: 156
<i>praepetis</i> . AE. 1: 105
<i>praepetis</i> . 10: 843
<i>praepetis</i> . 10: 177
<i>praepetis</i> . 6: 66. 12: 452
<i>praepetere</i> . G. 4: 70
<i>praepetis</i> . E. 6: 12
<i>praepetis</i> . G. 3: 452. AE. 5:
363. 9: 404. 12: 160
<i>praepetis</i> . 4: 297
<i>praepetis</i> . 1191
<i>praepetis</i> . E. 1: 42
<i>praepetis</i> . AE. 3: 611. 8: 493
<i>praepetis</i> . G. 1: 10. AE. 3:
174. 9: 73
<i>praepetis</i> . 5: 656
<i>praepetis</i> . G. 2: 127. AE. 12:
152. 245
<i>praepetis</i> . E. 7: 19. G. 3:
214. 495. AE. 11: 492. N.
11: 4
<i>praepetis</i> . G. 3: 395. 416.
4168. N. 11: 1. AE. 11: 415.
717. 275
<i>praepetis</i> . G. 1: 115. 2: 310
<i>praepetis</i> . AE. 11: 483
<i>praepetis</i> . 3: 35. 6: 10. 7: 200.
12: 140
<i>praepetis</i> . 11: 58
<i>praepetis animi juvenis</i> . 12:
19. Graeca figura, in qua
frequens est Lucret. et Si
lius. Nonius tr. exponit
Anticellens.
<i>praepetis</i> . 8: 548
<i>praepetis</i> . G. 4: 538. 550.
AE. 1: 71. 5: 161. 7: 383.
783. 8: 207
<i>praepetis</i> . AE. 11: 291
<i>praepetis</i> . 6: 164
<i>praepetis</i> . 1: 139. 3: 419. N.
11: 5
<i>praepetis</i> . 11: 438 | <i>praepetis</i> . 6: 39
<i>praepetis</i> . 11: 18. vide praer
cipit.
<i>praepetis</i> . G. 4: 230
<i>praepetis</i> . G. 1: 270. AE. 9:
599. 11: 312
<i>praepetis</i> . AE. 4: 319
<i>praepetis</i> . 8: 116
<i>praepetis</i> . 3: 692. 6: 60
<i>praepetis</i> . G. 1: 413. AE. 3: 478.
6: 874. 7: 24. fugientem
Rhodan, id est, praepetis fu
gentem. 10: 399
<i>praepetis</i> . In initio versus,
et sententiae. E. 1: 40. G.
1: 204. 2: 83. 3: 548. 4:
210. AE. 1: 49. 653. 3:
433. 4: 457. 5: 64. 7:
71. 9: 272. 11: 330. 12:
659
<i>praepetis</i> . in secunda sede
carminis. G. 2: 165. 4:
502. AE. 1: 647. 4: 424.
5: 302. 6: 285. 7: 183.
243. 8: 355. 114. 11:
78. 285
<i>praepetis</i> . G. 4: 148
<i>praepetis</i> . G. 1: 322. AE. 4:
157. 5: 156. 171
<i>praepetis</i> . 3: 560
<i>praepetis</i> . 6: 874. sic sub
terlabere, et interfluit.
<i>praepetis</i> . 3: 688
<i>praepetis</i> . 4: 500
<i>praepetis</i> . E. 7: 12. G. 3: 15.
AE. 4: 171
<i>praepetis</i> . E. 6: 5.
<i>praepetis</i> . de apibus. G. 4: 195
<i>praepetis</i> . AE. 12: 145
<i>praepetis</i> , scil. tellurem.
G. 2: 153
<i>praepetis</i> . 2: 190
<i>praepetis</i> . AE. 1: 721. 7:
307. 12: 345
<i>praepetis</i> . 1: 317. N. 11: 5
<i>praepetis</i> . 5: 145
<i>praepetis</i> . 7: 524
<i>praepetis</i> . E. 3: 111. 7: 11: 10: 42.
G. 1: 289. 384. 3: 142. 4:
306. AE. 6: 674
<i>praepetis</i> . E. 4: 43. 8: 71. G. 2:
384. 4: 271. AE. 6: 707
<i>praepetis</i> . 10: 836
<i>praepetis</i> , scil. fama 4:
118
<i>praepetis</i> . 3: 543
<i>praepetis</i> . 4: 113. 413. 6: 376.
8: 403
<i>praepetis</i> . 12: 930
<i>praepetis</i> . 11: 106
<i>praepetis</i> . 11: 697
<i>praepetis</i> . 10: 598
<i>praepetis</i> . 7: 237. Sunt qui
praepetis in bonis ac vetu
stis exemplaribus reperit i
attestentur, et itaque versus
hypermetrus.
P. 2 <i>praepetis</i> . |
|---|---|--|---|

INDEX ERYTHRAEI

<i>presentat.</i> AE. 2: 279. 12: 303. N. tr. 5	<i>pressat.</i> AE. 3: 642	654	<i>primam.</i> post eum. E. 47
242	<i>pressat.</i> AE. 3: 642	<i>primas.</i> 7: 61. 9: 127. 10: 641	40. 7: 49. G. 1: 113. 428.
<i>precat.</i> 3: 144. 8: 127	<i>pressat.</i> 7: 518	<i>primi.</i> G. 1: 144. 2: 44. AE	AE. 2: 127. 7: 32. 8: 1709
<i>precat.</i> 3: 613. 5: 529.	<i>press.</i> E. 1: 82. 9: 487. N.	2: 334. 422. 4: 133. 5:	408. 12: 76. 114
<i>precatur.</i> G. 4: 381. AE. 4:	11. 5	294. 308. 347. 566. 6:	<i>primam.</i> post ut. G. 2: 426.
521. 6: 186. 193. 9: 403.	<i>press.</i> G. 3: 310. 4: 140. N.	255. 313. 7: 107. 8: 105.	AE. 1: 306. 4: 259. 5: 6:
10: 251. 193. 874. 11: 714.	ibid. AE. 11: 600	601. 9: 126. 11: 613. 786.	102. 471. 11: 300. 12: 473
12: 175	<i>press.</i> 2: 180. 6: 197. 311.	879.	669
<i>precatur.</i> AE. 9: 624. 10: 420	11. 521. 7: 119. 10: 495. N.	<i>primis.</i> cum in E. 5: 69. 6:	<i>primam.</i> adje. AE. 5: 540.
<i>prece.</i> 3: 437. 10: 368	cod. 12: 908	34. G. 1: 64. 178. 338. 2:	746. 11: 664
<i>preces.</i> 4: 612. 5: 234. 782.	<i>presso.</i> G. 1: 411. 2: 203. 316.	253. 291. 3: 503. AE. 1:	<i>primus.</i> E. 1: 45. aliae <i>prim-</i>
6: 51. 55. 8: 60. 574. 10:	AE. 5: 331. 6: 153	303. 345. 1: 87. 6: 273. 7:	<i>mus.</i> 2: 12. 3: 14. G. 1:
193. 11: 158. 229	<i>presso.</i> G. 2: 25	468. 8: 59. 517. 9: 453	250. 2: 409. AE. 11: 146.
<i>precibus.</i> G. 4: 420. AE. 2:	<i>presso.</i> AE. 3: 47	11: 573	3: 513. 4: 17. 28. 169. 5
689. 3: 261. 456. 599. 4:	<i>pretio.</i> 5: 292	<i>rum primis.</i> per <i>impulmis.</i>	491. 497. 6: 761. 819. 8
4: 319. 7: 233. 9: 90. 10:	<i>pretio.</i> 4: 212. N. tr. 5: 51	G. 1: 178	114. 9: 51. 232. 10: 340.
626. 12: 800	399. 6: 622. 9: 213. 10:	Ex Lucretio desumptum,	427. 11: 238. 12: 35
<i>preciae.</i> scilicet <i>vites.</i> G. 2: 95	352	qui ait: <i>Quorum Aevag-</i>	<i>primus ante omnes.</i> AE. 2: 140.
<i>precor.</i> AE. 4: 621. 6: 117. 9:	<i>pretium.</i> 5: 111. N. cod. 9:	<i>linus cum primis Empedocles</i>	5: 498. vide <i>Servium</i> in G.
524. 10: 461. 525. 12: 485	232. 12: 354	<i>et.</i> & in 2. <i>Quum facere</i>	1. vers. 300
179. 777	<i>Pratensis.</i> 2: 403. 3: 321. 7:	<i>inflatus.</i> cum <i>primis</i> quare	<i>primus in initio versus.</i> G.
<i>preceps.</i> 11: 719	252	<i>rect.</i> & in 3. Denique na-	2: 408. 3: 10. 77. 113.
<i>prehensum.</i> 3: 591	<i>Primi.</i> 1: 654. 2: 12. 56.	<i>tura haec verum.</i> ratione im-	182. 4: 134. 140. AE. 1:
<i>premet.</i> 10: 541. 26. N. tr. 5	191. 417. 454. 484. 506.	<i>porta est Nuper.</i> & hanc <i>prim-</i>	40: 370. 5: 310. 5: 310.
<i>premebant.</i> 11: 545	527. 514. 760. 3: 1. 4: 343.	<i>mus.</i> cum <i>primis</i> ipse vener-	318. 667. 7: 647. 8:
<i>premebat.</i> 4: 332. 7: 737. 8:	5297. 9: 284. 12: 545.	<i>tas Nunc ego sum.</i> in <i>patris</i>	119. 9: 35. 10: 242. 11:
647. 10: 232	<i>Primi.</i> AE. 3: 295. 6:	<i>qui passim veteres vocat.</i>	364. 130. 12: 461
<i>premiendo.</i> 6: 80	494	<i>primis.</i> AE. 11: 16. 156	<i>primis.</i> G. 1: 122. AE.
<i>premiens.</i> G. 3: 85. 4: 131.	<i>Primi.</i> 1: 346. 6: 509	<i>primo.</i> G. 3: 324. AE. 1: 470.	2: 12. 268. 424. 3: 561. 4:
AE. 8: 189	<i>Primo.</i> 1: 50. 2: 291. 144.	613. 2: 385. 469. 483. 5:	179. 5: 151. 411. 8: 169.
<i>premiens.</i> 1: 324	541. 9: 742. 12: 219	42. 6: 141. 1309. 327. 453.	281. 12: 158. 426
<i>premiens.</i> 6: 828	<i>Primum.</i> 1: 456. 457. 2:	7: 130. 361. 518. 11: 155.	<i>primus.</i> in fine carminis.
<i>premiere.</i> 2: 63. N. tr. 5. 10:	518. 8: 15. 8: 99	421	G. 3: 64. AE. 5: 598.
78	<i>Primum.</i> 1: 461. 2: 147. 533.	<i>primo.</i> E. 4: 18. 6: 1. G. 1:	6: 183. 10: 516
<i>premiere.</i> Latini pro <i>preme-</i>	581. 3: 50. 5: 560	<i>tempore.</i> Servius. AE. 3:	<i>princeps.</i> AE. 5: 160. 8: 32. 9:
<i>bant.</i> 11: 402	<i>Primo.</i> E. 9: 31	582. 11: 4	515. 10: 166. 12: 4. 11: 620
<i>premeret.</i> 1: 467	<i>Primo.</i> G. 4: 111	<i>primo.</i> adverb. G. 3: 187. 4:	<i>princeps.</i> AE. 3: 168
<i>premeretur.</i> E. 1: 35	<i>Primo.</i> 1: 103. Poeta non	310. AE. 4: 176. 5: 654. 7:	<i>principibus.</i> 1: 481
<i>premeret.</i> G. 1: 57. N. tr. 5: 12:	secus. ac <i>premeret</i> sum.	596.	<i>principio.</i> adverb. G. 2: 9. 4: 8.
346. 3: 413. 4: 101	utitur. Vide ergo <i>Jam pri-</i>	<i>primorum.</i> AE. 9: 309. gen-	AE. 2: 752. 3: 381. 4: 56. 5:
<i>premet.</i> 1: 289	<i>dem.</i>	<i>ritus ab eo.</i> quod est. <i>bi</i>	109. 6: 124. 7: 141. 7: 342. 9:
<i>preminis.</i> AE. 9: 612. N. tr.	<i>prima.</i> E. 4: 18. 6: 1. G. 1:	<i>primores.</i>	672. 10: 1258
5: 121788	12: 147. 2: 134. 266. 321.	<i>primos.</i> G. 3: 330. 4: 340. AE.	<i>principium.</i> E. 3: 60. 8: 10.
<i>premit.</i> G. 3: 508. AE. 1: 54.	362. 3: 67. 399. 4: 21. 161.	1: 479. 494. 4: 118. 5: 357.	AE. 7: 219. 9: 51
N. tr. 5: 121. 246. 2: 539. 4:	334. AE. 1: 24. 7: 134. 737.	7: 173. 406. 783. 8: 536.	<i>prior.</i> E. 5: 110. AE. 1: 320.
148. 5: 137. 7: 103. 8:	2: 975. 387. 613. 3: 8. 17.	9: 783. 11: 119. 234. 12:	581. 4: 123. 5: 186. 326. 6:
249. 474. 9: 324. 330.	69. 95. 367. 426. 444. 4:	577	341. 387. 834. 7: 194. 8:
793. 10: 103. 465. 11:	1656. 297. 548. 584. 5:	<i>primum.</i> E. 4: 8. 8. 73. G. 1:	469. 9: 119. 10: 453.
257. 889	66. 114. 375. 502. 641. 6:	61. 136. 162. 2: 20. Ser-	513. <i>prior pietate.</i> id est.
<i>premitur.</i> G. 1: 241	96. 151. 246. 7: 18. 127.	vius. 179. 304. 425. 3:	<i>praestantior.</i> melior.
<i>premitur.</i> G. 3: 401. 4: 297.	354. 371. 481. 503. 514.	166. 384. 4: 295. 305.	Servius. 11: 292. 760.
AE. 7: 168. N. tr. 5: 110. 375.	603. 8: 143. 288. 140. 147.	368. AE. 1: 174. 189.	121. 196
12: 254	9: 409. 10: 97. 100. 157.	442. 450. Serv. 2: 79.	<i>primus.</i> AE. 1: 548. 5: 1135.
<i>primere.</i> 3: 450. 9: 558. 12:	283. 561. 11: 267. 503.	<i>hoc primus.</i> id est. <i>ma-</i>	170
775	368. 12: 103. 448. 505.	<i>mus.</i> Serv. 2: 33. 375.	<i>prioris.</i> E. 9: 54. G. 2: 19.
<i>primimus.</i> 2: 322. 6: 61	605. 616. 632.	410. 539. 636. 677. 3:	AE. 3: 123. 693. 4: 314
<i>primus.</i> 3: 624	<i>prima.</i> G. 2: 336. 3: 48. 4:	52. 108. 205. 209. 437.	<i>prioris.</i> 7: 243
<i>primus.</i> 2: 444	286. AE. 1: 372. 548. 6:	654. 4: 239. 254. 342.	<i>priorum.</i> G. 3: 291. AE. 4:
<i>primus.</i> G. 4: 501. AE. 6:	811. 7: 41. 148. 9: 181. 10:	677. 5: 220. 540. 604.	464. 8: 332
360	324. 12: 305	9: 18. 243. 8: 190. Pa-	<i>prisco.</i> AE. 6: 878. 9: 79
<i>primus.</i> AE. 12: 404	<i>primus.</i> G. 2: 340. AE. 7: 40.	latinus codex habet <i>Jam</i>	<i>prisco.</i> E. 4: 31
<i>primus.</i> scilicet <i>eqat.</i> G. 3: 207	542. 11: 895	<i>pridem.</i> sicut in versu se-	<i>prisco.</i> AE. 7: 710
<i>primus.</i> G. 1: 285	<i>primus.</i> AE. 7: 162. 10:	quenti <i>desolae.</i> 222. 342.	<i>prisco.</i> 7: 706
<i>pressa.</i> AE. 5: 566. 10: 347	345	9: 80. <i>hoc est.</i> in initio.	<i>prisco.</i> 5: 598
12: 322	<i>primus.</i> 9: 549	Servius. 110. 233. 390.	<i>prisco.</i> 8: 339
<i>pressatus.</i> E. 3: 99	<i>primus.</i> 5: 355. 7: 118. 136.	603. 696. 10: 380. 11:	<i>prisco.</i> 5: 116. N. de Gen.
<i>pressat.</i> id est. <i>omnes.</i> G. 12:	8: 561. 9: 244. 494. 591.	193. 832	Navig.

in Pri-

IN VIRGILIUM.

In *Prislin* definit *stems*. *scil.*
Tertius. 101:231
 Sic & Scyllam in *prislin* de-
 finire facit, qui sic ait:
pristina *immuni* *corpore* *pr-*
stis.
prislin. AE. 101: 143. 12:
 424
prislin. 6:473
Prislin. 9: 154, 156, 187.
Prislin. 3:427
Prislin bellinae sunt ma-
 rinae, quae pilis vestiun-
 tur: ea corporis magnitu-
 dine, ut ducentum cubito-
 rum in mai. Indico repe-
 riantur, ut scribit Plinius:
 ita appellatae, quia mi-
 rum in modum corporis te-
 nuitate *Prislin* fecerunt. Grae-
 ci autem *πρίστιν* Sectionem,
πρίστιν Sectionem nomi-
 nant. Dicitur & *Pistris*
Pistris, per *s*, & *r* post
r, M. Ciceronis auctorita-
 te, qui in *Arat* ait, *An-*
dromedam *tamen* *explorans* *se-*
ra *quarere* *pistris*: & alibi,
Spasim *subter* *caudam* *pistris*
adhaere. Quatuor item
 aliter eodem loco recitan-
 dis testimoniis superfedi-
 mus, quia haec duo satis
 esse visa sunt, in re pra-
 ferim (ut mihi videtur)
 non dubia. Hoc igitur Si-
 gnum coeleste *Cetum* Grae-
 ci & vulgus Astrologorum
 nominat. Hyginus item
 apud nos *pistris*. Quam
 & *pistris* Pontanus in
 Dialogo, cui *Alio* nomen
 est, memorare non dubita-
 vit. Hanc eandem esse
 cum *pristi*, ex eo etiam fa-
 cile est intelligere, quod
 Plinius nunquam *Pistris*,
 sed *Prislarum* quatuor in
 locis meminit, earum
 conjuncta mentione cum
Balaenis: quae quia (ut
 puto) inter se magnitudi-
 ne fere aequantur, inde
 quidam (quod Pompejus lib.
 2. refert) *Balaenam* be-
 luam marinam ipsam di-
 cunt esse *pistris*, ipsum
 etiam *Cetum*. Quanquam
 Plinius a *Balaenis* *pristis*
 semper diversas accipit.
 Quo magis miror, Nico-
 laum Perottum Cornucopiae
 auctorem, eodem in libro
 posteaquam eorum ineptias
 merito satis irriserit, qui
pistris, non *prislin* scri-
 bunt, (a quo errore ali-

quando alienus non fuit
 Aldus, quod ab eo editi
 Virgiliani codices indicant)
pistris dici possent ad-
 mittere. Ab hujus autem
 beluae similitudine, *Prislin*
 quoque appellavit navim
 Virgilius. Quare & natu-
 ra terae, & navi simul,
 unde appellata est, satis-
 faciens, *Prislin* *velocem* di-
 xit, & *immuni* *corpore* *appel-*
lavit. Sicut etiam alludens
 ad etymon, ait, *Sic ipse*
fecit *argura* *pristis*. Ueni-
 nus scite distinguit Hono-
 ratus, quum scribit, Ser-
 vius: *Sed navem intelligit*,
hanc Pistris, hujus Pistris fa-
cit: sed de belua, hanc Pistris, Pi-
stris. Sed bone Servi, Gram-
 maticorum coryphaee, Chi-
 maera, Scylla & Tigris,
 cum eadem nomina na-
 vium sint apud Poetam,
 nonne voluit ea cum suis
 monstris & beluis, a qui-
 bus sunt appellata, in om-
 nibus convenire? An non
 cum belua haec ex mari (ut
 apud Hyginum & Aratum
 est) pro signo in coelum
 relata est, nomen quoque
 quod supra ex Cicerone di-
 dicimus, marinae *Pistris*
 retinuit? Quid tot illa alia
 coelo collucencia signa, qui-
 bus ipsum & pingitur & il-
 lustratur, nonne exteriis
 in coelum, prout erant,
 earum rerum, quas figu-
 rant, nomina sustulerunt?
 Sed quid signa loquimur
 coelestia? Nonne vides ut
 perpetuo Poeta noster tot
 nomina virorum propria a
 montibus, ab oppidis, a
 fluminibus detorta, ea in-
 tegra, prout earum rerum
 fuerunt, repraesentavit?
Pistris autem sunt qui ve-
 lint eam esse beluam, quam
 vulgo *Capitolium*, de olei
 copia, quod caput ejus ex-
 primentibus uberime red-
 dit, nominant: de quo
 Capitolio caput contexit
 Paulus noster Jovius quo li-
 bello eruditissimo de *Pisci-*
bus Romanis agit; qui ta-
 men *pistris* nullam pro-
 priam facit mentionem.
Pistris. AE. 9: 767
 Homeri versus, tan-
 tum conjunctione mutata:
 Ἀλκίονος δ', Ἀλκίοντι,
 Νηλεΐδῃ τε, Πύρρῳ τε:

Ad cuius exemplum hic Poe-
 tae nostri corrigendus est,
 ut dicat, *Νηλεΐδῃ τε, Πύρρῳ*
τε, cum tamen ha-
 beret, *Νηλεΐδῃ τε, Πύρρῳ*
τε.
Prislin. AE. 11: 540
Prislinum. 9: 576
pristis, sequente quam. G.
 1: 50 10: 468. AE. 1: 192,
 471-2: 1741 4: 24 6: 328-11:
 809
pristis. G. 1: 741 194 2: 274.
 3: 362. 4: 129. 396, 517.
 AE. 2: 190, 596. 6: 136.
 9: 112. 10: 223, 882. 11:
 126
pro. E. 3: 77. 5: 38, 81. 7:
 35. G. 1: 406. 4: 159,
 456. AE. 1: 24, 74, 859.
 2: 17. 183, 535. 3: 247,
 435, 604. 4: 117. 5: 230,
 483, 508, 815. 6: 352, 821.
 8: 478, 648. 9: 252, 406,
 677. 10: 82, 825, 847. 11:
 437, 596. 12: 48, 112, 229,
 552, 695, 814, 820
pro, id est, ante. 8: 653. N.
 de *Donorum* indag. 9: 575.
 11: 895. 12: 661
pro *virginitate*, id est, in
praemium *virginitatis*. 12:
 141, 878
pro *interjectione*. AE. 4: 590.
 Qui huic interjectioni
pro, quae exclamandi vox
 est, aspirant, id contra
 usum majorum faciunt.
 Nam a praepositione *pro*
 non aspiratione, sed solo
 accentu differt. Lucr. in 3.
Tallus enim tallus pro diu
numina sancta, Corporis est
seus.
procul. AE. 2: 54.
procul. 12: 215
procul. 3: 119
probat. 5: 418
probat. 12: 814
probat. 4: 112
probatibus. 11: 536. N. de im-
 prop.
Probat. 6: 767
procedere. E. 3: 94. 4: 112. AE.
 4: 587. 5: 461
procedit. 3: 592. 10: 451. 12:
 121
procedit. 21: 960. *procedit* &
procedit *sedes*, antiqui codi-
 ces. 3: 349
procedunt. 12: 169
procella. 11: 102. 7: 594.
procellae. 12: 798
procellis. G. 3: 259. AE. 11:
 855. 7: 91
proceras *alios*. E. 6: 63.
 M. Tull. in libello *Legi-*

bus, *Populus* *procerissima*
 dixit, lege in *Disiunctione* *Pro-*
puleas.
proceras. AE. 1: 740. 3: 38,
 103. 6: 489. 8: 387. 9: 659.
 10: 213. 11: 403
procerum. 12: 213
processat. 10: 751. 11: 94
processit. E. 6: 86. 9: 47. AE.
 3: 356. 9: 23
processu. G. 3: 504
Prochyta *alta* *cremit* *sancta*. 9:
 715
 Hanc, & *Pithecusam* a
 Mifeno abruptam, Strabo
 in 1. auctor est: quam ta-
 men idem in 5. a *Pitheculis*
 ipsis quondam divulsam tra-
 dit. Posteriores sententiam
 Plinius sequitur, & Servius,
 unde & secundum hos a
 profusione nomen *Prochyta*
 traxit. At Dionysius lib.
 1. scribit a nutrice Aeneae
 ejusdem nominis dictam.
Pithecusam autem, & *Pi-*
thecusas numero multitu-
 dinis, dicimus alteram in-
 sulam, quae Inarime pri-
 mum Virgilio dicta est. Ra-
 tionem in Ovidii *Meta-*
morph. dicabimus. *Pro-*
chyta vero antiquum adhuc
 nomen servat. Vide *Ina-*
rime.
proclamat. R. *Diores*. AE.
 5: 145
procorum. 12: 27.
procor. 4: 534.
Procrin. 6: 445
procrubet. G. 3: 145
procrubere. AE. 2: 505. 9:
 190
procrubis. 6: 604. 8: 611.
 11: 395
procrubis. 8: 30, 83. 9: 545.
 11: 350, 418
procrudit *arator* *duram* *vomeris*
obtus *dentem*. G. 1: 261, N.
 11. 3
 Hanc quoque dicendi for-
 mam ex Lucretii veluti se-
 minario in suum rus colesti-
 mum Maro transtulit, de il-
 lo praecipue carmine: *at*
tenuia posse *Murronum* *duci*
fastigia *procrudendo*. Nam &
 in fine 3. legimus, *Nec nova*
vivendo *procrudit* *ulla* *volup-*
tas. Et per initia 4. *Nam*
cum *multis*, *extemplo* *pro-*
crudit, *agitur* *Aera*. Sicut in
 5. *Ut* *procrudendo* *passat* *pro-*
crudo *prolem*.
procul. E. 1: 83. G. 3: 83. 12: 12,
 464. 4: 153. 4: 24. AE. 2:
 42. 3: 11, 206, 383,
 P. 1
 4793

INDEX ERYTHRAEI

- 479, 522, 597. 701. 4:70.
 5: 613, 642. 6: 10, 651,
 808, 824. 7: 493. 8: 98,
 191. 9: 372, 503. 10:
 447, 455, 537, 713. 777.
 11: 677, 838. 12: 358,
 869.
- procul de Gc.* E. 1:77
procul, id est, *prope*, *jux-*
ta. E. 6:116 10:833
procul a, *Gc.* E. 10:46. G.
 2:459. Servius. AE. 5:33.
 10:401, 521
procul o, *Gc.* AE. 3:554. 8:
 322, 610
procul hinc. 1:469. 6:440.
 8:478, 603, 635. lon-
 ge a templis. Servius.
 666
procul inde. 2:666. 8:642
procul in terram. 4:278. 9:
 658
procul, id est, *haud nimis*
longe. Servius. 5:124
procul in proa, id est, *in*
parte extrema. Servius. 9:
 775
procul o procul este profani. 6:
 258
 Interpretatur illud Calli-
 machi, qui laudes Apolli-
 ni dicturus profanos hac
 voce excludit, *ἐκεί οὐκ*
ἐστὶν ἀλλοτρίος. unde Clau-
 dianus, de rapto Proserpi-
 nae lib. 1. *Gressus remouete*
profani.
proculcat. AE. 12:534
proculcat. G. 1:111
proculcatore. 3:466
proculcat. E. 8:89. G. 3:
 240. AE. 426. sicut, *ex-*
amissis quo tremens proculcat
humili bus. 605. 5:482
proculcat. AE. 2:493. 5:
 598. 6:128
proculcat corpora. 9:158
 Accius in Annalibus:
Exierunt opulis laeti, famu-
losque proculcat. Virgil. bis
 posuit, *Gc. corpora curant*,
 quod ante fuit hemisti-
 chium Lucretii.
proculcat. AE. 11:624. 12:
 267
proculcatibus. 5:1204
proculcatore. 9:690
proculcat. 12:785
proculcat. 12:180
proculcatu. 12:179, 712
proculcat. 5:765
proculcatu. G. 2:421
proculcat. AE. 10:99
proculcat. 1:127. N. tr. 5
proculcat. 4:231. N. eodem
 tr.
- proderit*. G. 4:267
prodiderim. AE. 12:42
prodidit. 9:374 10:593
prodigiti. 5:639. 6:379.
Prodigium etiam dixit
 antiquitas, ut scribit Fe-
 stus.
prodigium. 1:366. N. tr.
 [N. tr. v. *Prodigium* : &
 inferius, v. *Monstra*
 & *prodigia* & *portenta*.
prodigus. G. 4:89
prodigum. AE. 1:251. N.
 tr. 5.
prodire. 6:599
prodixit. G. 2:154
prodixit. AE. 1:407
prodixit. 2:83
prodixit. 2:637. N. tr. 5.
prodixit. 12:900
prodixit. 9:487
prodixit. E. 1:73
Proetides. 6:48
 Proetidium nomina, hi-
 storiam, & furorem, ex
 Graecis copiose repetit Po-
 litianus in Miscellaneis.
 De his quoque fabulam
 perstringit Probus, Maro-
 nis haud improbus enarra-
 tor.
profant. AE. 6:258
profanos. 12:779
profatur. 1:561. 4:364
profatur. E. 8:20
profatur. AE. 1:340
profatur. 1:732. 4:111
profellum. 5:209, 255. 5:
 nus a *Pallante profellum*. 8:
 51. Juvenal. *Profellum do-*
mo Sicula non mittit aula,
 porrecto Pro.
profellus. 3:615
profert. 6:795
profert. 12:195
profert. 9:326
profert humor, id est, *vi-*
vis. G. 4:25
profert. 12:452
profugit. AE. 2:300. 10:
 258
profugus. 8:118
profugus. 12:10:720
profuit. G. 1:34. 3:459,
 509. AE. 7:303. 11:844.
 10:541
profundum. nom. 4:26. 6:
 462
profundit. G. 1:243. 2:139
profundit. AE. 12:154
profundo. 12:263. Id est,
 mari, quod longe ha-
 bet fundum, ut notat
 Festus.
profundum costum. E. 4:51
 G. 4:222. AE. 1:58. pon-
 tum. 5:624
- Ecce quam amat *profundum*
 & similia in sede ultima
 collocare: correpta etiam
 prima. Legitur tamen,
Has postquam moesto profundi
pastore vacas.
progeniem. de apibus. G. 1:
 415. 4:56. AE. 1:19
progenies. E. 4:7. G. 2:
 341. AE. 1:250. 5:365.
 6:790. 7:97. 10:30,
 329, 471
progenit. 4:120
Prognis. G. 4:15. Petro-
 nius Arbitr, quem Quin-
 tilianus et Macrobius ci-
 tant, *pro* corripuit: *Atque*
urbana Prognis, *quae circum*
gramina fusa.
prognoscit. AE. 3:300
prognoscitur. 4:136
prognost. 8:125
prognostus. AE. 8:337. 11:
 608. 12:219
proh, vide *pro*.
prohibe. 1:525
prohibet. G. 4:105
prohibetur. AE. 1:540
prohibent. G. 3:398. 4:
 10. AE. 3:379. 9:662
prohibere. G. 4:106. AE.
 7:323
prohibet. AE. 5:631. 6:
 606, 808
prohibet. G. 1:501. AE. 3:
 265. 5:97
prohibet. AE. 6:436
prohibet. 5:402, 673, 859
 9:444. 12:256
prohibet. E. 7:42. AE. 3:
 699. N. tr. 5. et Macr:
 Saturn. lib. 6. cap. 4.
prohibet. AE. 9:577. 10:
 387. Macr. ibid.
prohibet. E. 1:76. N. tr.
 5. AE. 11:87
prohibet. 6:835. N. tr. 5.
prohibet. 11:161
prohibet. 11:383, 400. o
 amittit scansione: et apud
 Lucret. in 4. *pro proinde*
 (hoc est, *ita*) ponitur.
prolapsa. AE. 2:555
prole. 1:75. 6:784
prolem. G. 2:3. 3:65,
 101, 541. AE. 1:274.
 3:180. 4:134. 6:717,
 756. 10:696
proles. G. 3:35. 4:281.
 AE. 4:258. 6:25, 322,
 648, 763. 7:10, 692,
 761. 8:301. 9:523. 10:
 353, 397, 419. 12:128,
 147, 830
prole. G. 3:234. AE.
 12:106
prole. G. 1:482. 3:543.
- AE. 1:739. 12:686
proluvis. 3:217
promeritam. 4:335
Promethid. E. 6:42
promerit. AE. 10:549
promiss. 2:96. N. tr. 5
promiss. AE. 4:228
promissa, id est, *longa*. E.
 8:14. idem N. tr. 5. et
 dicitur *promissa pro* *missa*.
 auctor Festus. Lucretius
 in 4. *promissa carum vis*
Ducit, *Gc. humanum longe*
praesentit odorem. AE. 1:
 258. 4:552. 6:346. 8:
 612. 9:107
promissa. substant. AE. 8:
 386. 8:531. 11:453. 12:
 12:2
promissam. 12:31
promiss. 7:541
promiss. 2:160. 5:863
promissa. 5:122, 718
promiss. 5:191
promissore. 8:401. 9:6
promiss. 6:793
promiss. 4:487
promiss. 11:503
promissum. 9:194
Promissum. 9:574.
promissum. G. 2:255
promissum. AE. 2:260
promiss. 5:112. 8:236, 548.
 9:713
promiss. G. 107. AE. 3:668,
 5:147
promiss. G. 1:203
promiss. AE. 4:166. 7:
 319
promissum. 11:489
promiss. 11:113. 11:353. 10:
 386
propagine vites respondent. G.
 2:63. cum id agunt agri
 Tarvisini cultores, *Arso-*
lar, quasi *Resollar*, di-
 cunt.
propaginis vites. G. 2:26
propago. AE. 6:872. 12:
 817
 Futilis sane quidam an-
 thor tradit, *Propaginem*,
 cum de vite dicitur, pri-
 mam habere productam, ad
 differentiam, cum de ho-
 mine loquimur, cujus e-
 dem cortipiatnr. Sed mihi
 respondeat velim, cur nam
 contra ejus praeceptionem,
 Lucretius in 5. dixerit, *Ut*
propagando possint producere
secla: & paulo post, *Nec*
potuisse propagando producere
prolem. Rectius igitur Pro-
 bus in Institutiis Artium:
 Sunt alia, inquit, nomi-
 na, quae in uno intellectu, per

IN VIRGILIUM.

percasus, syllabae natu-
ram vertunt: ut <i>propago</i> in
nominativo prima syllaba
brevis est: ut, <i>Esse finem</i> ,
minimam nobis Romana <i>propa-</i>
<i>go</i> . At in ablativo longa
est: ut, <i>melius propagine</i>
<i>oltes Respondent</i> .	<i>propter</i> . AE. 4: 320. 12: 177
<i>propagacula</i> . 4: 87. 9:
170, 664
<i>prova</i> . 1: 104. 3: 277. 3:
206, 775. 6: 901
<i>provas</i> . 9: 122. 10: 223. Id.
est, <i>naves</i> , quorum <i>provas</i>
historiae advertuntur.	<i>prospiciant</i> . 9: 34
<i>prosubigit</i> . G. 3: 256
<i>prosumt</i> . AE. 5: 684
<i>protegit</i> . 2: 444. 8: 662
<i>protegitur</i> . 10: 800
<i>protegitur</i> . G. 2: 489
<i>Protes</i> . AE. 11: 261. vide
Serv. & quae nos in verbo
Teret.	<i>proximus hinc, longe sed pro-</i>
<i>ximus intervallo</i> . 5: 320.
Imitatur Cicer. qui dixit,
<i>Antonio Philippus proximus</i>
<i>accedebat</i> : sed longo interval-
lo tamen proximus.
<i>prope</i> . G. 4: 278. AE. 597
<i>properabat</i> . 7: 57
<i>properanda</i> . G. 1: 260 lege
Macr. lib. 6. cap. 8. & Fe-
stum lib. 14.
<i>properans</i> . AE. 11: 519
<i>properant</i> . G. 4: 172
<i>properati</i> . AE. 4: 426
<i>properas</i> . 4: 310
<i>properat</i> . 7: 264. 8: 454
<i>properata</i> . G. 1: 196
<i>properate</i> . AE. 11: 425
<i>properet</i> . 6: 236 9: 801. 12:
575
<i>properent</i> . G. 2: 481. AE. 1:
745	<i>proptam</i> . G. 4: 117. 5: 165,
202. 10: 659
<i>proptas</i> . AE. 3: 531. 6: 3. 7:
35. 8: 101. 10: 193
<i>proptis</i> . 5: 742
<i>proptit</i> . E. 3: 19
<i>proptit</i> . AE. 10: 796
<i>proptit</i> . G. 1: 98. AE. 3:
572. 7: 32. 10: 379
<i>proptitum</i> . AE. 1: 246
<i>proptit</i> . 7: 459
<i>proptit</i> . G. 2: 381
<i>proptit</i> terram validis juven-
tis. 2: 237
Sic & Lucr. in 5. <i>Prota</i>
<i>causa valida conjuncta bidentis</i>
<i>Ingemere</i> , & terram <i>proptis</i>
<i>proptit</i> aratris. Idem
eodem inferius, <i>Et ferro</i>
<i>coepere solum proptit</i> ter-
rae. Ex quo loco etiam il-
lud formavit Maro: <i>De</i>
<i>proptit incipit tam tum mihi</i>
<i>tantus aratro Ingemere</i> . Eo-
dem modo & <i>Scindere</i> dicitur
G. 2: 599. <i>terque quaterque</i>
<i>solum scindendum</i> .	<i>proptit</i> . id est, infrequent,
<i>deinceps</i> . G. 4. 1. AE. 3:
291. 11: 691. item <i>proptit</i>
4: 196. item, <i>jugiter</i> ,
& <i>continue</i> . 3: 416. 7: 601.
9. 337. 10: 340. Item,
<i>longo. porro</i> , 7: 514. 8:
159
<i>proptit</i> . 2: 437, 545. 5:
485. 6: 33. 7: 408. 9: 149.
10: 562, 633
<i>proptit</i> in medias. 2. 123
Lucret. in 5. quo loco de
his rebus, quas usus repe-
tit: <i>Sic unum quidvis paula</i>
<i>tim proptit actas</i> In me-
dium, ratio quae in luminis
eruit oras. Quae eadem in
calce ejusdem repetit more
suo Poeta.	<i>prudens</i> . G. 2: 315
<i>prudencia</i> . G. 1: 416. AE. 3:
433
<i>pruina</i> . G. 2: 376
Pruina citta, quod frum-
ges ac virgulta perurat. Un-
de recte pati ratione nostrae
tes <i>Bruta</i> dicunt: alii vul-
go <i>Brina</i> , a pruina voca-
bulo ementito.
<i>propinquam</i> . 10: 838
<i>propinquam</i> . 2: 730
<i>propinquam</i> . 5: 259 9: 371.
11: 621
<i>propinquam</i> . 3: 381
<i>propinquam</i> . 2: 733. 6: 384.
8: 101
<i>propinquat</i> . 5: 185. 6: 410.
9: 555. 11: 597. 12: 554
<i>propinquat</i> . AE. 10: 254
<i>propinquat</i> . 11: 256
<i>propinquat</i> . 3: 502
<i>propinquat</i> . 2: 86
<i>propter</i> . G. 2: 122. 3: 58. AE.
3: 531. 8: 1280
<i>proptora</i> . 5: 168
<i>proptora</i> . 6: 51
<i>proptoris</i> . 9: 275
<i>proptis</i> . G. 1: 355. 4: 47. AE.
1: 516. 2: 706. 8: 78, 556.
10: 712. 407
<i>proponit</i> . 5: 364
<i>propria</i> . G. 2: 428. AE. 6:
871. N. tr. 5.
<i>propria</i> . 3: 167
<i>propria</i> . 1: 73. 3: 85. N. tr.
5. 4: 126
<i>propria</i> . G. 2: 135
<i>proprium</i> . E. 7: 31. AE. 5:
229. 7: 331. N. tr. 5.
11: 359
<i>propter</i> . id est, <i>prope</i> . E. 8:
87. G. 3: 14. N. tr. 5. 9:
610.
Lucretius in 2. <i>Contra</i>
<i>men inter se prostrati in gram-</i>
<i>me melli</i> , <i>Propter aquae vi-</i>
<i>um</i> , <i>sed ramis arboris altae</i> ,
Ecce. Quae eadem seponit
in 5.	<i>proptit</i> . AE. 1: 246
<i>proptit</i> . 7: 459
<i>proptit</i> . G. 2: 381
<i>proptit</i> terram validis juven-
tis. 2: 237
Sic & Lucr. in 5. <i>Prota</i>
<i>causa valida conjuncta bidentis</i>
<i>Ingemere</i> , & terram <i>proptis</i>
<i>proptit</i> aratris. Idem
eodem inferius, <i>Et ferro</i>
<i>coepere solum proptit</i> ter-
rae. Ex quo loco etiam il-
lud formavit Maro: <i>De</i>
<i>proptit incipit tam tum mihi</i>
<i>tantus aratro Ingemere</i> . Eo-
dem modo & <i>Scindere</i> dicitur
G. 2: 599. <i>terque quaterque</i>
<i>solum scindendum</i> .	<i>proptit</i> . id est, infrequent,
<i>deinceps</i> . G. 4. 1. AE. 3:
291. 11: 691. item <i>proptit</i>
4: 196. item, <i>jugiter</i> ,
& <i>continue</i> . 3: 416. 7: 601.
9. 337. 10: 340. Item,
<i>longo. porro</i> , 7: 514. 8:
159
<i>proptit</i> . 2: 437, 545. 5:
485. 6: 33. 7: 408. 9: 149.
10: 562, 633
<i>proptit</i> in medias. 2. 123
Lucret. in 5. quo loco de
his rebus, quas usus repe-
tit: <i>Sic unum quidvis paula</i>
<i>tim proptit actas</i> In me-
dium, ratio quae in luminis
eruit oras. Quae eadem in
calce ejusdem repetit more
suo Poeta.	<i>prudens</i> . G. 2: 315
<i>prudencia</i> . G. 1: 416. AE. 3:
433
<i>pruina</i> . G. 2: 376
Pruina citta, quod frum-
ges ac virgulta perurat. Un-
de recte pati ratione nostrae
tes <i>Bruta</i> dicunt: alii vul-
go <i>Brina</i> , a pruina voca-
bulo ementito.
<i>propria</i> . G. 2: 428. AE. 6:
871. N. tr. 5.
<i>propria</i> . 3: 167
<i>propria</i> . 1: 73. 3: 85. N. tr.
5. 4: 126
<i>propria</i> . G. 2: 135
<i>proprium</i> . E. 7: 31. AE. 5:
229. 7: 331. N. tr. 5.
11: 359
<i>propter</i> . id est, <i>prope</i> . E. 8:
87. G. 3: 14. N. tr. 5. 9:
610.
Lucretius in 2. <i>Contra</i>
<i>men inter se prostrati in gram-</i>
<i>me melli</i> , <i>Propter aquae vi-</i>
<i>um</i> , <i>sed ramis arboris altae</i> ,
Ecce. Quae eadem seponit
in 5.	<i>proptit</i> . AE. 1: 246
<i>proptit</i> . 7: 459
<i>proptit</i> . G. 2: 381
<i>proptit</i> terram validis juven-
tis. 2: 237
Sic & Lucr. in 5. <i>Prota</i>
<i>causa valida conjuncta bidentis</i>
<i>Ingemere</i> , & terram <i>proptis</i>
<i>proptit</i> aratris. Idem
eodem inferius, <i>Et ferro</i>
<i>coepere solum proptit</i> ter-
rae. Ex quo loco etiam il-
lud formavit Maro: <i>De</i>
<i>proptit incipit tam tum mihi</i>
<i>tantus aratro Ingemere</i> . Eo-
dem modo & <i>Scindere</i> dicitur
G. 2: 599. <i>terque quaterque</i>
<i>solum scindendum</i> .	<i>proptit</i> . id est, infrequent,
<i>deinceps</i> . G. 4. 1. AE. 3:
291. 11: 691. item <i>proptit</i>
4: 196. item, <i>jugiter</i> ,
& <i>continue</i> . 3: 416. 7: 601.
9. 337. 10: 340. Item,
<i>longo. porro</i> , 7: 514. 8:
159
<i>proptit</i> . 2: 437, 545. 5:
485. 6: 33. 7: 408. 9: 149.
10: 562, 633
<i>proptit</i> in medias. 2. 123
Lucret. in 5. quo loco de
his rebus, quas usus repe-
tit: <i>Sic unum quidvis paula</i>
<i>tim proptit actas</i> In me-
dium, ratio quae in luminis
eruit oras. Quae eadem in
calce ejusdem repetit more
suo Poeta.	<i>prudens</i> . G. 2: 315
<i>prudencia</i> . G. 1: 416. AE. 3:
433
<i>pruina</i> . G. 2: 376
Pruina citta, quod frum-
ges ac virgulta perurat. Un-
de recte pati ratione nostrae
tes <i>Bruta</i> dicunt: alii vul-
go <i>Brina</i> , a pruina voca-
bulo ementito.
<i>propria</i> . G. 2: 428. AE. 6:
871. N. tr. 5.
<i>propria</i> . 3: 167
<i>propria</i> . 1: 73. 3: 85. N. tr.
5. 4: 126
<i>propria</i> . G. 2: 135
<i>proprium</i> . E. 7: 31. AE. 5:
229. 7: 331. N. tr. 5.
11: 359
<i>propter</i> . id est, <i>prope</i> . E. 8:
87. G. 3: 14. N. tr. 5. 9:
610.
Lucretius in 2. <i>Contra</i>
<i>men inter se prostrati in gram-</i>
<i>me melli</i> , <i>Propter aquae vi-</i>
<i>um</i> , <i>sed ramis arboris altae</i> ,
Ecce. Quae eadem seponit
in 5.	<i>proptit</i> . AE. 1: 246
<i>proptit</i> . 7: 459
<i>proptit</i> . G. 2: 381
<i>proptit</i> terram validis juven-
tis. 2: 237
Sic & Lucr. in 5. <i>Prota</i>
<i>causa valida conjuncta bidentis</i>
<i>Ingemere</i> , & terram <i>proptis</i>
<i>proptit</i> aratris. Idem
eodem inferius, <i>Et ferro</i>
<i>coepere solum proptit</i> ter-
rae. Ex quo loco etiam il-
lud formavit Maro: <i>De</i>
<i>proptit incipit tam tum mihi</i>
<i>tantus aratro Ingemere</i> . Eo-
dem modo & <i>Scindere</i> dicitur
G. 2: 599. <i>terque quaterque</i>
<i>solum scindendum</i> .	<i>proptit</i> . id est, infrequent,
<i>deinceps</i> . G. 4. 1. AE. 3:
291. 11: 691. item <i>proptit</i>
4: 196. item, <i>jugiter</i> ,
& <i>continue</i> . 3: 416. 7: 601.
9. 337. 10: 340. Item,
<i>longo. porro</i> , 7: 514. 8:
159
<i>proptit</i> . 2: 437, 545. 5:
485. 6: 33. 7: 408. 9: 149.
10: 562, 633
<i>proptit</i> in medias. 2. 123
Lucret. in 5. quo loco de
his rebus, quas usus repe-
tit: <i>Sic unum quidvis paula</i>
<i>tim proptit actas</i> In me-
dium, ratio quae in luminis
eruit oras. Quae eadem in
calce ejusdem repetit more
suo Poeta.	<i>prudens</i> . G. 2: 315
<i>prudencia</i> . G. 1: 416. AE. 3:
433
<i>pruina</i> . G. 2: 376
Pruina citta, quod frum-
ges ac virgulta perurat. Un-
de recte pati ratione nostrae
tes <i>Bruta</i> dicunt: alii vul-
go <i>Brina</i> , a pruina voca-
bulo ementito.
<i>propria</i> . G. 2: 428. AE. 6:
871. N. tr. 5.
<i>propria</i> . 3: 167
<i>propria</i> . 1: 73. 3: 85. N. tr.
5. 4: 126
<i>propria</i> . G. 2: 135
<i>proprium</i> . E. 7: 31. AE. 5:
229. 7: 331. N. tr. 5.
11: 359
<i>propter</i> . id est, <i>prope</i> . E. 8:
87. G. 3: 14. N. tr. 5. 9:
610.
Lucretius in 2. <i>Contra</i>
<i>men inter se prostrati in gram-</i>
<i>me melli</i> , <i>Propter aquae vi-</i>
<i>um</i> , <i>sed ramis arboris altae</i> ,
Ecce. Quae eadem seponit
in 5.	<i>proptit</i> . AE. 1: 246
<i>proptit</i> . 7: 459
<i>proptit</i> . G. 2: 381
<i>proptit</i> terram validis juven-
tis. 2: 237
Sic & Lucr. in 5. <i>Prota</i>
<i>causa valida conjuncta bidentis</i>
<i>Ingemere</i> , & terram <i>proptis</i>
<i>proptit</i> aratris. Idem
eodem inferius, <i>Et ferro</i>
<i>coepere solum proptit</i> ter-
rae. Ex quo loco etiam il-
lud formavit Maro: <i>De</i>
<i>proptit incipit tam tum mihi</i>
<i>tantus aratro Ingemere</i> . Eo-
dem modo & <i>Scindere</i> dicitur
G. 2: 599. <i>terque quaterque</i>
<i>solum scindendum</i> .	<i>proptit</i> . id est, infrequent,
<i>deinceps</i> . G. 4. 1. AE. 3:
291. 11: 691. item <i>proptit</i>
4: 196. item, <i>jugiter</i> ,
& <i>continue</i> . 3: 416. 7: 601.
9. 337. 10: 340. Item,
<i>longo. porro</i> , 7: 514. 8:
159
<i>proptit</i> . 2: 437, 545. 5:
485. 6: 33. 7: 408. 9: 149.
10: 562, 633
<i>proptit</i> in medias. 2. 123
Lucret. in 5. quo loco de
his rebus, quas usus repe-
tit: <i>Sic unum quidvis paula</i>
<i>tim proptit actas</i> In me-
dium, ratio quae in luminis
eruit oras. Quae eadem in
calce ejusdem repetit more
suo Poeta.	<i>prudens</i> . G. 2: 315
<i>prudencia</i> . G. 1: 416. AE. 3:
433
<i>pruina</i> . G. 2: 376
Pruina citta, quod frum-
ges ac virgulta perurat. Un-
de recte pati ratione nostrae
tes <i>Bruta</i> dicunt: alii vul-
go <i>Brina</i> , a pruina voca-
bulo ementito.

part.

INDEX ERYTHRAE

Quæ, adverb. E. 9:7. G.
 1:13, 90, 139, 409. 2:
 74, 163. Per quæ, Ser-
 vius. 3:749 4:126, 187,
 160. AE 1:83, 401, 418.
 1:455, 463. 701. 753. 3:
 114, 151, 269 7:100,
 301 8:257. 594 9:67,
 308, 515, 553 10:201,
 321, 383. 476, 655. qua-
 cumque ratione, Ser-
 vius. 11:293, 467, 692,
 749.

IN VIRGILIUM.

749, 962. *quantum*, in quantum, Servius. 12: 147, 275, 367, 507, 626. vide quis.

quis, postpositus. G. 1: 413. 455

quis, relat. 2: 270, 479. 3: 8. 5: 505. AE. 1: 121. 4: 115, 335, 271, 322. 5: 476, 674. 6: 894. 6: 514, 519, 8: 49. 9: 67, 190, 399, 101, 373, 879. 11: 145, 310. 12: 320, 796, 873, 917

quis, post. ne. AE. 1: 682

quis, vacat. Servius. 2: 606. 3: 406, 453, 473. 8: 209, 9: 311, 1119

quisque. G. 3: 351. 4: 290, 519. AE. 2: 388. 5: 397

quicumque. E. 9: 14. G. 1: 406

quisque, per. mesim, pro *quicumque* se. AE. 11: 762, 11: 368, 914

quidam. G. 2: 278

quidam. AE. 7: 509

quidam. G. 2: 125. legitur de *quidam*.

quidam. 1: 513, 3: 268. AE. 1: 638

quidam. 6: 535

quidam. 10: 571

quidam. 11: 362

quidam. G. 3: 118

quidam. AE. 7: 115

quidam. 8: 596

quidam. 11: 614

quidam. 11: 714

quidam. 3: 542

quidam. 11: 875

quidam. E. 5: 26. AE. 7: 300. Apud Ennium in 7: Epitheton est, similiter prima brevi, Denique vi magis *quidam* equis atque elephant. 10: 892

quis, in accusativo, id est, *quis*, *quis*, *quis*. E. 1: 10. 2: 23. 3: 133, 71. 8: 61, 9: 26, 44, AE. 4: 368, 371

quis, in singulari. E. 1: 27, 54. 2: 169. 6: 22, 48. 7: 13, 46. G. 1: 174, 240, 441. 2: 15, 53, 57, 178, 217, 238, 248, 254, 270, 291, 411, 535. 3: 58, 66. 4: 118, 321. AE. 1: 20, 71, 113, 280, 454, 460, 517, 519, 582, 298, 602, 616, 746. 2: 42, 69, 75, 142, 151, 184, 285, 350, 373, 387, 519, 536, 564, 604, 656. 3: 27, 59, 94, 313, 315, 443, 499, 544, 584, 609, 412, 1157, 543, 903, 1497

479, 483, 595, 695. 3: 4, 30, 106, 356, 465, 644. 6: 36, 195, 398, 513, 451, 560, 575, 611, 615, 653, 670, 721, 756, 888. 7: 83, 197, 208, 258, 309, 369, 481, 554, 588, 8: 99, 146, 271, 340, 9: 69, 121, 238, 376, 490, 517, 536, 540, 551, 601, 675, 790, 10: 9, 34, 72, 90, 107, 134, 153, 164, 225, 371, 613, 670, 675, 691, 11: 108, 141, 250, 253, 295, 312, 560, 733, 761, 821, 12: 37, 53, 139, 181, 313, 388, 594, 617, 617, 618, 791, 817, 864, 883, 889

quis, cum antecedenti in accusativo. E. 3: 41. 5: 13, 81. 6: 25, 80. 9: 21, 192. G. 1: 184. 3: 265. AE. 1: 109, 188, 195, 215, 230, 278, 295, 712. 3: 251, 367, 461, 546. 4: 14, 47, 184, 333, 495, 618. 5: 707, 728. 6: 478, 550, 568, 575, 729, 871, 890, 7: 217, 738. 8: 158, 173, pro *qualis*. 427. vide Servium. 9: 194, 216, 251, 264, 301, 525, 782. 10: 151, 162, 298, 499, 511, 146, 240, 282, 351, 12: 112

quis, cum antecedenti in recto plurali generis neutri. E. 4: 32. 5: 83. 10: 9, 50. G. 1: 269, 313, 319. 2: 47, 103, 177, 288. 3: 3, 265. 4: 274, 393. AE. 1: 157, 470, 605, 2: 69, 123, 506. 3: 100, 337, 461. 4: 9, 240, 293, 561. 5: 3, 737, 761, 136, 198, 461, 711, 737, 1131, 8: 385, 101, 334, 642. 11: 102, 294, 381, 12: 31

quis, in nominativo plurali generis locum. G. 1: 383. 4: 383. AE. 1: 362. 2: 282. 5: 475. 6: 411, 6: 642. 11: 114

quicumque. G. 2: 346. AE. 1: 330, 610. *quicumque*. 2: 77, 3: 445, 652, 9: 99, 260, 143, 694

quidam, id est, *quidam* res. G. 3: 268

quisque. E. 7: 54. G. 1: 54, 2: 229. AE. 4: 526

quisque. AE. 11: 129

quisque. 12: 80

quisque. 2: 494

quisque. G. 1: 127

quisque. AE. 3: 497, 11: 230

querendi. 2: 112. 11: 388

querendo. E. 8: 86

querens. AE. 4: 651

querentem. 2: 287. 7: 449

querenti. 1: 370. 2: 771. 8: 212

querentibus. G. 4: 272

querere. AE. 1: 309. 2: 99, 101. 3: 4. 4: 350, 468. 5: 83, 7: 393

quereret. G. 1: 134

querit. AE. 5: 814

queritur. 9: 278

quarimus. 10: 134

quarilis. E. 2: 19

quarilis. AE. 4: 77. 6: 6. 7: 801. 9: 58. 10: 161, 395, 663

quarite. 5: 637

quarilis. 1: 599

quaritur. G. 4: 300. AE. 4: 515. 5: 378. 7: 424

quaro. 1: 380. 11: 180

quarunt. G. 2: 512. AE. 3: 100. 9: 507. 19: 58

quaruntur. 4: 513

quarisset. E. 6: 51

quarista. G. 4: 137. AE. 10: 650

quaristat. G. 3: 549. AE. 7: 758

quaristat. G. 3: 541. AE. 7: 423

quaristor. AE. 6: 432

quaristum. G. 4: 449. AE. 4: 647. 9: 241, 565

quaristis. AE. 4: 692

quarso. 3: 358. 8: 573. 12: 72

quale, id est, *quale* res. E. 3: 46. AE. 7: 122

quale, habens comparationem. AE. 1: 591. 6: 105, 270. 10: 135

qualem. G. 2: 186, 191, 198. 4: 413. AE. 6: 453. 10: 492. 11: 68

quales. AE. 1: 552. 2: 223. 3: 699. 9: 699. 10: 264, 641. 11: 659

qualis. 7: 200. 12: 900

qualis. E. 8: 85. AE. 2: 274, 591. 3: 641. 6: 574. 8: 561. 9: 102

qualis, comparationibus deserviens. G. 3: 196. 3: 511. AE. 1: 316, 430, 498. 2: 223, 471. 4: 69, 143, 301. 5: 243. 273. 6: 784. 8: 489, 612. 9: 563, 710. 10: 134, 565. pro *qualiter*. 11: 492, 614. 12: 4, 331, 451

qualem. G. 2: 241

quam, relativum. E. 1: 20, 2: 37. G. 1: 233, 346. 2: 90. 3: 464. AE. 1: 15, 122, 327, 469, 719. 2: 312. 3: 75, 145, 381, 479, 498

4: 70, 90, 416. 5: 119, 250, 260, 312, 561, 783, 790. 6: 239, 283. 11: 3, 577, 451, 613, 7: 61, 330, 344, 361, 409, 452. 8: 84, 169, 194, 319, 476, 703. 9: 285, 382, 488, 531, 669, 706, 711. 10: 107, 401, 613, 818, 11: 179, 500, 523, 556, 12: 48, 177, 359, 674, 857

quam, post. ante. E. 1: 64. G. 1: 50, 223, 349. 2: 262, 537. 4: 306. AE. 3: 256, 387. 4: 27. 6: 141. 9: 116

quam, pro *quantum*. E. 2: 20. 3: 100. 10: 33. G. 2: 103, 106. 3: 190. 4: 473. AE. 4: 11, 193. 5: 450. 6: 309, 416, 694. 7: 718. 8: 86. 11: 170, 309

quam, post. aliter, & *secus*. G. 1: 201. AE. 4: 669. 12: 114

quam, post. tam. G. 1: 206. 3: 471. AE. 4: 188. 8: 923. 10: 763

quam, cum magis. G. 3: 110, 309, 453. *præstat*. AE. 3: 431. *graviora*. 4: 502. 5: 309, 6: 471. 7: 788. *manifestus*. 8: 16

quam, post. prius. G. 3: 468. AE. 1: 591, 471. 2: 742. 6: 328. 11: 809

quantum. 4: 651

quantus. E. 1: 34, 43. 2: 16, 3: 84. 4: 56. 6: 51. G. 1: 38, 126. 3: 120, 306, 387, 4: 206. AE. 3: 454. 5: 542, 714, 8: 179

quantum. E. 8: 19. G. 1: 470. AE. 2: 12, 299, 313. 4: 391, 5: 129, 6: 394. 10: 857. 11: 214, 13. 12: 746

quantumque. G. 2: 126. 4: 178

quando, adverb. G. 1: 254. *præcedente*. G. 1: 259. 2: 128. 4: 128, 314. AE. 3: 500. 9: 172. 10: 272, 301. 11: 653. 12: 749, 851

quando, conjunctio pro *quidem*. AE. 1: 261. pro *quantum*. N. de doctorum indag. 2: 446. 4: 292, 315. 6: 60, 106, 188. 8: 172. pro *quantum*. 9: 497. 10: 166. 11: 384, 509, 636

quandoquidem. E. 3: 55. AE. 7: 547. 10: 105. 11: 587

quanta. G. 1: 4. AE. 2: 592. 6: 692. 7: 122

quantus. AE. 8: 537

quantus. 6: 829

quantus. 4: 49. 6: 693

Q

quon

INDEX ERYTHRAEI

quanti. G. 4:121	quasi violentiusque est. Ver-	frequentius secundam Da-	358: 9: 650. remosque
quantitas. AE. 6:172. 22: 33	bum hoc mansit etiam in	dyli in quinta sede occu-	rudentesque. 3753. Troes-
quantum. E. 1: 26. 4: 54.	vulgi usu: etiam si <i>conquas-</i>	per: ut his exemplis: fran-	que, Latinique. 10: 898.
5: 16. 7: 51. 9: 12. 10:	<i>que</i> frequentius utamur.	guntque, feruntque. G.	
74. G. 1: 201, 291, 378. 4:	Quod verbum quoque Lu-	2: 441. Rhoetumque, Pho-	
101. AE. 1: 368. 2: 274. 4:	cetii fuit, ut in 3. Cum	lumque. 436. morboque,	
445. 6: 731, 828, 865. 8:	robore: nequit <i>conquassatum</i>	fameque. 4: 318, Ligaea	
403. 10: 772. 11: 57, 154	ex aliquo re.	que, Phyllodoceque. 336	
12: 19	<i>quassatum.</i> AE. 1: 551	tenditque, sovetque. AE.	
quantitas. 1: 719, 752. 3: 641	<i>quate.</i> G. 4: 64	1: 16. coelumque, diem-	
6: 379. 9: 668. 11: 283. 12:	<i>quater.</i> G. 1: 412. 2: 399. AE.	que. 88, hominumque,	
701	AE. 1: 94. 2: 242. 4: 589	Deumque. 229. terraeque,	
quere. G. 2: 35. AE. 1: 617.	11: 551.	marisque. 598. terramque,	
7: 130. 429. 5: 273	<i>quaterent.</i> 11: 511	polumque. 2: 251. Atha-	
quarta. G. 1: 190, 317	<i>quaterui.</i> 10: 102	masque, Thousque. 262	
quarta. 1: 333. AE. 6: 356	<i>quaterui.</i> 7: 143. 10: 761. 11:	Hypanisque, Dymasque.	
quartus. AE. 10: 619	656. 12: 442	340. 428. matresque, viros-	
quatum. G. 1: 133. 2: 360.	<i>quatis.</i> G. 1: 496. AE. 2:	que. 797. auditque, vi-	
476. 3: 69. AE. 1: 72. 6: 891.	611: 3: 30. 5: 200. 432. 6:	detque. 6: 83. Herebom-	
10: 125	571. 8: 596. 9: 608, 814. 11:	que, Chaosque. 510. ra-	
quas. E. 2: 51, 61. 6: 80.	767, 875. 12: 338, 370	piuntque, ruuntque. 581.	
G. 2: 441. 500. 4: 149.	<i>quatum.</i> 11: 332. AE. 3:	populumque, patresque.	
345. AE. 1: 307. 2: 156. 3:	226	682. 9: 192. lucisque,	
211. 4: 488. 5: 623. 6: 92.	<i>quatuor.</i> E. 5: 65. G. 1: 258.	suosque. 5: 678. coelique,	
450, 692, 826. 8: 538. 9:	1: 61, 113. 4: 298, 538,	marisque. 802. 7: 301. 10:	
326. 10: 210, 460, 516.	541, 550. AE. 3: 537. 5:	695. natique, patrisque. 6:	
11: 164, 508, 657. 12:	115, 639, 699. 6: 143,	116. letumque, laborque,	
846	587. 7: 227. 8: 207. 10:	277. naventque, virosque.	
<i>quassumque.</i> G. 2: 51. AE. 2:	518	336. vatemque, virumque.	
800. In subaudi, AE. 3: 601	<i>Que Complexiva conjun-</i>	415. noctesque, diesque.	
<i>quass.</i> non legitur in Virgi-	ctio, sive Copulativa amit-	556. moresque, inanisque.	
lio, tribus tamen locis	tit fastigium: quod tamen,	683. Bolamque, Coram-	
notat Servius subintelli-	cum verbi antecedentis lon-	que. 775. circumque, su-	
gendum, ut AE. 1: 384.	gius posito acumine coal-	pique. 7: 32. Iramque,	
<i>quatus,</i> quasi ignotus. Et	itum, in ejusdem finalem	minisque. 8: 60. sonitum-	
2: 67. turbatus, quasi tur-	juxta se retrahit, qualisli-	que, metumque. 431. lu-	
batus, Et 11: 648. <i>caut-</i>	bet praecedat syllaba, sive	cumque, diemque. 601.	
<i>tas Amazon,</i> quasi Ama-	longa sive brevis: quemad-	juvenumque, senumque.	
zon.	modum Disjunctiva <i>ve,</i> &	9: 309. Thamarumque,	
<i>quassabat</i> AE. 9: 521	Relativa <i>ne,</i> & syllabica	Lamumque. 335. 12: 341.	
<i>quassans.</i> E. 10: 25. AE. 6:	adjectio <i>re.</i> Habet autem	manditque, trahitque. 9:	
187. 7: 292. Et mutato nu-	eam vim, quam <i>re</i> apud	340. Rhetumque, Abarim-	
mero, <i>Ille caput quassans.</i>	Gracos. Nec hujus usus	que. 344. voluntque,	
12: 894. <i>Quod faciunt sui-</i>	infrequentior est, quam	ruuntque. 516. miserique,	
<i>consentes.</i> & <i>trati.</i> Accepit	<i>Es.</i> Innumeris itaque ver-	puudetque, 787. nomen-	
autem de Lucretii 2. ubi	sibus eam particulam semel	que, genusque. 10: 149.	
legitur, <i>Junque caput quaf-</i>	positam leges, sicut <i>Es:</i>	terraque, marique. 162.	
<i>sans grandis suspirat arator,</i>	quae exempla, ut infinita,	animaeque, manusque.	
<i>Cerebrus incassum magnum</i>	prudentes omittimus: et	376. Pheretique, Demo-	
<i>cecidisse latorem.</i>	tantum ponimus, quibus	documque. 413. nodumque,	
<i>quassans.</i> G. 1: 74	maiore quadam gratia,	moramque. 428. natoque,	
<i>quassantem.</i> AE. 5: 469	quam Servius agnoverit,	patrique. 525. 11: 178.	
Ita legitur in Maerobianis	carmen hoc monosyllabo	clypeumque, tubaque. 10:	
codicibus, quanquam vul-	clauditur, ut, G. 2: 340,	638. fugitque, volatque.	
gata Virgiliana exempla-	503. 3: 87, 316, 552. AE.	883. lacrymansque, ge-	
ria habent <i>quassantem.</i>	1: 46, 78, 306, 448. 2:	mensque. 11: 150. ripaeque	
<i>quassat.</i> AE. 5: 855.	206, 374, 642. 4: 87, 597.	lacusque. 12: 756. Poetae	
<i>quassatae.</i> 4: 33. 9: 91	6: 11, 51, 57, 193, 601.	quoque obsequitur hyper-	
Lucret. in 3. <i>Nunc igitur</i>	9: 422, 438. 495, 666. 11:	metrum facienti, ut frigus-	
<i>quoniam quassatis undique va-</i>	473, 675. 12: 363	que, caloremque. G. 2: 344.	
<i>sa Dissuere humorem.</i> Et	Perlaepe etiam in uno	cediosque, cupressosque.	
paulo infra: <i>Post ubi jam</i>	carmine iteratur a Poeta,	G. 2: 443. hominumque,	
<i>validis quassatum est viribus</i>	& cum quidem partiterenta	serarumque, 3: 142. ho-	
<i>arui Corpus, & obtusi co-</i>	gratia, quum ipse simili-	minumque, locorumque.	
<i>elidunt viribus artus.</i> Ma-	ter, versum in hanc particu-	AE. 1: 332. hominumque,	
crob. Sat. 6. c. 7. <i>Quassare</i>	lam cadere facit: ita ra-	Deorumque. 2: 745, vo-	
inquit, <i>quam Quatere gra-</i>	men, ut alterum <i>Qui</i>	cemque, coloremque, 4:	

Polyyndeton quoque facit,
quum uno etiam versu
tertio repetitur, ut,

Terrasque, trausque ma-
ris, coelumque profun-
dum. E. 4: 51. G. 4:
222

Panaque, pastoresque re-
ner, Dryadasque puel-
las. E. 5: 59

Semina terratumque, ani-
maeque, marisque suis-
sent. E. 6: 32

Lappaque, tribulique &
interque nitentia culta.
G. 11: 153

Coelumque, Iapetumque
creat, sacrumque Ty-
phora. G. 1: 279

Arboribusque, satisque
Notus, pecorique lupi-
ster. 444

Terque, quaterque solum
scindendum, glebaque
versis. 399

Panaque, Sylvannumque
senem, nymphasque soror-
es. 494

Armaque, Amyclaeumque
canem, Cressamque pha-
retam. 3: 345

Scyllamque, helieborosque
graves, nigrumque bitu-
men. 451

Spemque, gregemque si-
mul, cunctamque ab ori-
gine gentem. 473

Nesae, Spioque, Thalia-
que, Cymodoceque. 4:
338. AE. 5: 326

Ignemque, horribilemque
terram, fluviumque liquen-
tem. 4: 442

Una Eurulque, Notusque
ruunt, creberque procel-
lis, AE. 1: 85

Conjugiumque, domum-
que, patres, natosque
videbis, 2: 579

Liminaque, lautusque Dei,
totusque moveri. 3: 91

Cretesque, Dryopesque
fremunt, pictique Aga-
thyrsi. 4: 146

Implestemque soros flam-
mis, natumque patrem-
que. 605

Imponit, suasque arma vi-
ro, remumque, tubam-
que. 6: 133

Ingenit, Glaucumque,
Medontaque, Therfi lo-
chum-

IN VIRGILIUM.

chumque. 483
Castigatque, auditque do-
los, subigitque fateri.
567
Pomerios, Castrumque Inui,
Balamque, Coramque.
775
Spiculaque, clipeique,
creptaque rostra carinis.
7:186
Arvorum, pecorisque Deo,
lucumque, diemque. 8:601
Terra, torique madent,
nec non Lamyrumque,
Lamumque. 9:334
Armaque, crateraque si-
mul, pulchrosque tape-
tas. 358
Teraeque, Harpalycum-
que, & Demophoonta,
Chromimque, 11:675
Pertque, refertque sonans,
clypeumque everberat alis.
*Item polyphedon facit, quoniam
quod repavit, ut; Aca-
masque, Thoasque, Pe-
lidesque Neoptolemus, pri-
musque Machaon. 2:262
qua, figura idem Maro versus
septem, infra scriptos fecit gra-
tiones: ut, cum ait.*
Drinoque, Xanthoque,
Ligaeque, Phylidoceque.
G. 4:336
Fataque, fortunaque vi-
rum, morsque, manu-
que. AE. 6:683
Fadumque, Herbesumque
subit, Rhoetumque, Abo-
rimque. 9:344
Alexandrumque, Halium-
que, Noemonaque, Pry-
tanumque. 9:67
Jamque neci Schenelumque
dedit, Thamiimque, Pho-
lumque. 11:342
Cloreaue, Sybarimque,
Dasteraque, Therfilochum-
que. 363
*Hae ipsae particulae cum, na-
tura brevis sit; interdum pro
longa ponitur, ut;*
Liminaque, Iaurisque
Dei, totusque moveri Mons
circum. AE. 3:91. Ad ejus
exempli imitationem, simi-
liter Ovidius in 5. Meta-
morph. ait, Syderaque, ven-
tisque movent, avidaeque vo-
lantes. Et Statius in 10. The-
baidos, Tergaque, possora-
que, galeis inclusae volucri.
Quae hac ratione (ut inquit
Servius) defenditur; aut
quia omnia Monosyllaba
ad artem non pertinent,
& his licenter uti pos-

sumus. Aut certe, quia
omne *μέγεθός*, id est, par-
ticula, quae sui substan-
tiam non habet, membrum
puratur. Superioris oratio-
nis. Quod si est, *Limina-*
que, quasi una pars oratio-
nis est; & potest *Quae* fina-
litate ratione vel produci,
vel corripitur. Haec ille. Un-
de non facile dici potest, in
sequentibus exemplis magis
hanc porrigi positione dua-
rum consonantium, in
principio dictionis sequen-
tium, aut Z duplicis lite-
rae: ut in Bucolicis, & 4.
Georgicorum, *Terrasque,*
traisusque, *maris*, *coelum-*
que, *profundum*. Et in
primo, tertioque ejus-
dem operis, *Lappaque,*
tribulque. Et similiter in
primo, 1. *Tribulque,* *tea-*
braque. Et in 4. Aeneid.
Cretesque, *Dryopisque* fre-
munt. Et in 2. Georgico-
rum, *Eurique* *Zephorique*
sonat, *damus*. Quamquam
invenio etiam in aliis sylla-
bam brevem in fine dictionis
interdum produci, dictioni
sequente incipiente
a duabus consonantibus,
vel a duplici litera, quod
fieri omnino positione ipsa-
rum literarum. Diomedes
asserit, & Priscianus:
quemadmodum si una ea-
demque dictione, ubi pro-
prie positio ipsa locum ha-
bet, consonantes brevem
syllabam sequerentur. Id
quod fit apud Graecos fre-
quentissime. Homer. Odyss.
Rhapsodia prima, vs. 178.
*Τὰ δ' ἄρ' ἐπεὶ πρὸς ἴοντες θεῶν
γλαυκῶπις Ἀθήνη* Idem
lib. 3. vs. 418. *Κερκιδίμους
μαῖσι τέκεα Φίλιππιδος*
αἰδῶν. Apud nostros Stat.
3. Thebaidos: *Præceles*
agile sudium, & *tenacissima*
virtus. Juven. Sat. 3. Con-
temnis, miseræ cognosce pra-
mia viæ. Idem in 3. libro,
Gibbus &, *acris malum saepe*
Atlantis ocellis. Idem in eo-
dem, *Osculta spolia*, &
plures de pace triumphus.
Et in Satyra ultima, *Vin-*
dilla gravior quam Iovis,
aliquam esse ergo. Quod si-
militer apud Virgilium no-
strum in 9. fieri potest, se-
cundum hanc lectionem:

Fertis celi flammis, date te-
la, scandite muros. Nam
in *te*, sunt qui non po-
sitione, sed sensus perfecti-
ratione longam disputent,
alii interjecta & particula
omnem collunt figuram,
ut legatur, *Date tela, &*
scandite muros. Notat prae-
terea Servius in his locis,
que, vacare, sicut *qua*,
ut, *Si qua fata sinant, iam*
tum tenditque, fovetque.
AE. 11:18. *Spectaque iniuria*
formae, 11:27. & *dixitque,*
& praella voce diremit, 5:466
estroque, auroque rigentes.
11:72. ubi ait, *que* addi-
tum hiatus causa. Item
poni pro, *ut*, *ibi*, *mul-*
tosque palus Laurentia. 10:
709. interdum pro *vel*: ut,
Subjicitque, utroque flammis.
Vide etiam quae scribit
Servius in decimo Commen-
tario, super verbo *Tantum*.
AE. 10:668
quarum, 10:19
quem, non referens. E. 2:
60. AE. 11:181, 241. 2:
121, 745. 3:88, 474. 5:
742. 6:161, 466. 8:152
333. 9:527. 10:670. 12:
719, 727
quoniam, referens. E. 3:22.
10:26. G. 2:124. 3:125,
260. 4:323, 327. AE. 11:
64, 346, 384, 617, 741.
2:81, 472. 6:35, 716. 3:
304, 340. 4:355, 598,
653. 5:39, 152, 226, 254,
274, 287, 493, 536, 565,
671, 814. 6:764, 778,
791, 811. 7:56, 189, 389,
884, 601, 659, 692, 734,
762. 8:61, 138, 342, 512,
552, 590. 9:3, 39, 177,
275, 280, 304, 440, 546.
10:117, 143, 242, 384,
410, 490, 540, 551, 591,
708, 742, 848. 11:27,
336, 364, 770, 786. 12:
441, 221, 379, 544, 773,
944
quem, i. e. aliquem. AE. 1:
151
quemvis, 8:577
quemquam, E. 3:51. 8:35.
9:17. AE. 2:127, 402
quemque, E. 2:65. G. 4:124.
AE. 3:459. 5:362. 6:
892. 7:642. 9:162. 11:
731. 12:759
querat, AE. 4:677
querens, 9:684
querum, E. 7:13. G. 1:359
149. AE. 6:771. 8:626

querum, 4:441. 7:509. 11:5
querens, E. 11:17. 4:30. AE.
6:28. 8:53. 11:16. 3:
312. 4:510. AE. 3:680. 9:
681. 10:423
querelam, G. 1:378
querelis, AE. 4:360. 8:215.
10:94
querens, G. 4:320, 520
querentem, AE. 1:385
queri, 4:463
queritur, G. 1:505. 4:511
querna, 1:301
querno, AE. 11:65
queror, E. 8:19
querulas, G. 3:328
questibus, G. 4:511. AE. 9:
480
questu, 7:501
questus, AE. 4:553. N. 11:4.
v. *querela*, 5:780
qui, E. 19:3. 8:41, 50, 87.
8:24. G. 1:3. 94. 979
104, 111, 201. 4:35. 2:1055
171, 304, 490, 491. 3:
428. 4:89, 188, 517. AE.
2:1. 61, 287, 378, 388,
665. 2:59, 130, 275, 342,
345, 379, 422, 538, 663.
3:35, 327, 334, 3599
608, 695. 4:28, 224, 229,
247, 269, 329, 607, 626.
5:67, 158, 346, 355,
370, 439, 478, 496. 12:1
343, 648, 726. 6:57, 234,
118, 188, 406, 453, 590,
705, 760, 768, 791, 804,
810, 834, 846, 863. 7:
532, 537, 653, 754. 8:
101, 37, 137, 141. 9:51,
93, 206, 213, 238, 335,
427, 629, 723, 728. 10:
89, 200, 312, 440, 564,
779. 11:23, 31, 219, 385,
193, 417, 471, 687. 12:
134, 180, 200, 349, 461,
612, 697
qui, cum. G. 2:488. AE. 11:
229
Quis cum, litera dici
volunt Grammatici, cum
quaerimus, & est propo-
sitivum: ut, *Quis te nate*
Dea pro tanta pericula casus
insequitur? &, *Quis procul*
ille autem ramis insignis olivæ?
In referendo autem, *Qui* si-
ne, & postponitur: ut, *An-*
ima, utrumque cane, Trojae
qui primus ab oris. Et Ille (vi-
des) para juvenis qui mittitur
bassa. Quamquam in vulga-
tis Charisii Sospatri codici-
bus, *Juvenem*, non *Ju-*
vis, legas. Quod tamen
Poeta noster non observa-
vit, cum ait, *Qui casus agat*

INDEX ERYTHRAEI

res: & similiter ante eum
Aelius dicens, *Quinam*
Tantalidae inter necem mo-
dus sit. Vide *Quis*.

qui, in casu nominandi plu-
rali. E. 6: 6. 1019. G. 2:
331. 4: 539. AE. 1: 236,
369, 606, 706. 3: 28, 337.
5: 291, 486, 594, 711,
6: 434, 531, 583, 610,
661, 512, 757. 7: 771, 865,
7: 37, 98, 182. *quae legunt*
aliqui. 271. 439, 713, 713,
715, 723, 797. 8: 52, 335,
547, 602. 9: 161, 193,
387, 600. 10: 167, 183,
327, 597, 840. 11: 61,
109, 250, 230, 879. 12:
32, 241, 360, 617

Qui non risere parentes. E. 4:
61

Exploditur ab eruditis
Servii in hunc locum fa-
bulosa expositio. Nam
Quintiliano omnes subscri-
bunt, qui lib. 9. cap. 3.
ita scriptum reliquit. Est
figura (inquit) & in nume-
ro, vel cum singulari plura-
lis subjungitur: *Gladio pu-*
gnacissima gens Romani. Gens
enim ex multis. Vel e di-
verso: *Qui non risere paren-*
tes, Nec deus hunc mensa, dea
nec dignata cubili est. Ex illis
enim qui non risere, non
dignatus deus, nec dea di-
gnata. Haec enim ille. Quin-
tiliano adlupulantur Poli-
tiani, & alii plerique om-
nes non ineruditi, Poli-
tiani auctoritatem secuti.
Verum Petrus Bembus In-
geniorum hujus seculi flos,
& nostrae decus Venetiae,
in hac parte Veneto Poetae
opem tulit, eo libro quem
de ipsius Cubice (ut omnia)
elegantissime scripsit. Quip-
pe quia Quintiliani senten-
tia jure optimo dissidens,
Quis legit, casu dandi,
scriptura sane antiqua, &
ab ipso etiam Quintiliano
lib. 1. agnita, eademque
Terentiana, cujus Poetae
imitandi studiosus noster ex
eo videri potest, quod in
Aeneide quoque *Fuat* anti-
quum verbum, ut Teren-
tianum, non respuit; ut,
Tros, Rutulusve fuit. Nam
apud eum legerat in Hecy-
ra, *Fors fuit pul*. Quod si
tibi in Idyllio hoc, carmi-
nis tenuioris, idem non li-
cuisse poetae videbitur, aut

dativus hujus *Qui* antiqui-
tatem, hoc loco ea venia
tueatur, quam pro rerum
quoque & sententiarum ma-
gnitudine ipse a Musis huic
Eclogae impetravit, dum
eas ita animat, *Sicelides*
Musae paulo majora canamus,
& quae sequuntur. Aut
scribe *Cui*, & erit sensus:
Nam cui parentes non risere
[pergam autem in
Bembiana sententia refe-
renda, Bembis etiam ver-
bis uti elegantissimis] quo-
nam id accidere, nisi pro-
pter eximiam aliquam de-
formitatem non potest, hic
jam ex iis esse, qui diis
chari sunt, non videtur,
neque dignus, qui vitae
cum muneribus maxi-
mis, tum hilaritatibus
egregie perfruatur. Nam &
Poeta superiori versu, *In-*
cepe parve puer risu cognoscere
matrem, non id vult, quod
vulgus existimavit, ut puer
accideat matri, sed ut co-
gnoscat matrem ab ejus ri-
su. *Risu* enim ad matrem
refertur, non ad puerum.
Magis enim (ut pergit ipse
Bembus interpretari) mu-
lieres omnes suis arident
filiis, quam aliarum: quip-
pe quae magis etiam illis
tuendis gaudeant, necesse
est; vel quoniam extra la-
borem ferendi ventrem pa-
riendique dolores, & peri-
cula jam sunt: vel quod
pueros ex sese natos vide-
ant, quod est omnium re-
rum jucundissimum. E-
ritque sensus hic ut concin-
nior, ita a loquendi sim-
plicitate Virgiliana non a-
lienus. Nam & locutio *risu*
cognoscere, ex puritate Lati-
nae linguae hunc habere in-
tellectum videtur, ut sit ri-
sus ipsius cognitionis et
causa, et ratio, non au-
tem ipse nostrae cognitio-
nis, quam de aliqua re jam
habeamus, significatio et
argumentum. Quid autem
significet, *Deum dignari*
mensa; & *Deam cubili ali-*
quem, pete ex Politiani Mi-
scellaneis, c. 89.
an Qui amant, ipsi sibi somnia
figunt. E. 8: 108
Proverbium est. *an qui a*
dactylus. Neque enim sit
Synaloephe. Quia qui sylla-

ba natura longa corripitur,
exemplo T. Lucretii, qui
ait in 5. *Pellora terrarum qui*
in orbi saevitia tuctur. Sed &
Poeta vocales alias natura
liter longas simili modo
breves fecit, sequente di-
ctione in alia vocali; nec
vocales modo, sed etiam
diphthongos. Quod exem-
plo Graecorum fit, ut in
elenchis ipsorum Poetarum
docuimus. Exempla nostri
sunt: ut in 6, Aenei-
dos,
Nomen, & arma lacum ser-
vant; te amica nequius Con-
spicere. Et in 5,
Ristor apud rapidum Simoni-
ta sub illo alto. Item 1
Georg.
Conati ter sunt imponere Pello-
Offam. Et in eodem,
quantum ad diphthongos
pertinet breves, legi-
mus.
Inplebant montes, flevant
Rhodopiae arces. Et simi-
liter in 3. Aen.
Insulae Ionis in magno. Sed
contra apud eundem no-
strum frequentius vocales
in sua naturali longitu-
dine perseverant: ut in
Alexi,
Amphion Dircaus in Aethra
Aracyntho. Item lib. 3
Georg.
Arctis grando pecori, armen-
taque pascat. Et in initio
Aen
Posthabita coluisse Sams, hinc
illius arma. Item in 1.
calce,
Tunc ille Aeneas, quem Dar-
anio Anchisae. Et eodem ex-
emplo in 9.
Antiquum in Batem; hic Dar-
danio Anchisae Armiter ante
fuit. Et in eodem,
Hanc sine me spem ferre tui:
audentior ibo. Item in 10.
Moenia generose domo, ubi
pingula cuba. Et paulo
post,
Externa commissa duce Aeneia
puppis. Quod & de di-
phthongis fit, ut in 7.
Ardea, Constumprae, & tur-
cigerat Antemnas. Et in E-
cloga Meliboeo,
Stant & juniperi, & castaneae
bisfatae. Quod item secun-
dum aliquos, observatum
est hac ejus carminis le-
ctione,
Ulla moram facit, neque As-

ulas Aganippe.
Nam Servius scribit, in
hoc verso *Amic Aganippe*
nominativos esse singula-
res, qui tamen ad imita-
tionem Graecorum & pro-
duci, & corripit solent:
quod apud Theocritum plu-
ribus in locis observatur,
de quibus apud eum Poe-
tam diatri sumus.
quique. G. 1: 22, 113. 2:
185. AE. 5: 67. 6: 612,
661, 661. 7: 682, 728,
739. 11: 705
quive. AE. 7: 111. *qui ge-*
nus? unde domo? 8: 114.
id est, *quo genere, quo do-*
mo, Servius.
Qui cum AE 11: 822
Id est, cum qua. Venit
autem a nominativo *quis*,
non *qui*, quod antiqui com-
muni genere dixerunt, hic
& haec *quis*, ab hoc & ab
hac *qui*, auctor est Rhe-
mnus Palaemon, ubi de
Pronomine agit.
Qui se cumque. AE 12: 62.
Per tmei m. Sic, *Quo-*
me cumque, qua se cumque,
qua se cumque, semel dixit,
& bis. Quae res cumque,
monosyllabo tantum verbo
ubique interjecto. Caete-
rum T. Lucretius Carus in
hac figura usurpanda &
crebrior, & audacior fuit:
quippe qui, ut vocem hanc
compositam, *quicunque* per
casus nunquam monosyl-
labo dissiderit, ut obser-
vavimus; ita eam aut mo-
nosyllabis duabus, aut una-
disyllaba dictione, aut tri-
syllaba, aut plurimum et-
iam vocum inrerjectione
diducit, atque dispalat.
Cujus rei exempla sunt
haec.
Ex 1. lib.
Corpus ea non est, qua
porro cumque tenet se:
& in eodem,
Praeterea tellus, quae cor-
pora cumque alit, auget.
Ex 2,
At contra quae & amara,
atque aspera cumque vi-
dentur. & in eod.
Omnis enim sensus, qui
mulcet cumque, juvatque
Ex 3. sunt,
Atque alii sensus, qui vi-
tam cumque gubernant.
& infra,
Sic ea quae functus cum-
que

IN VIRGILIUM.

que es, periere profusa.
et item,
 Actas post mortem quae
 restat cumque manendo.
Ex 4. dicit,
 Aera, qui inter se cumque
 est, oculusque locatus.
et eodem,
 Partim quae variis ab re-
 bus cumque recedunt.
et inferius,
 Humor item descendit in
 omnia, quae loca cumque.
Id 5:
 Terraque inumbratur, qua
 nimbi cumque feruntur.
et eodem,
 Plerumque & quae sunt al-
 tis magis edita cumque.
Id 6,
 Quae collata foris & com-
 moda cumque venirent.
et,
 Nam fuit, ut quae sint il-
 lius semina cumque. *et,*
 Nunc age Averna tibi, quae
 sunt loca cumque, lacus-
 que.
 Aera, qui inter aveis cum-
 que est terramque loca-
 tus.
 Exprimat in fontem, quae
 semina cumque habet
 ignis.
 Inter qui lapidem, fer-
 rum est cumque locatus.
 Sed & duobus versibus
 quorundam derivavit, cum
 eodem 6. sic ait,
 Hinc accedit, uti non o-
 mnia, quae jaciuntur,
 Corpora cumque ab rebus
 eodem praedita sensu. Quod
 & in *undecumque* servavit,
 ut in eodem:
 Hoc fit item cunctas in
 parteis unde vaceat Cum
 que locus. Illud etiam ad-
 norandum, quod ait tertio.
 Nec repentis item cojus
 vis cumque animantis.
 Haec autem exempla ideo a
 nobis sunt diligentius con-
 quisita quod iis facile intelli-
 gamus, P. Virgilium, hu-
 iusmodi *Tmesim* quae per
 interpositionem plurium
 syllabarum a Lucretio iden-
 tident inculcatur, duriores
 quidem iudicasse, quam
 quae suo molliori carmini
 conveniret. Quod idcirco
 in hac dictione *quicunque*
 ab eo observatum fuisse
 existimamus, quia ani-
 madvertebat Poetarum
 prudentissimus, qui per se

positum quippiam aliud si-
 gnificare, quam si *cumque*
 assumpserit. Quare ipsius
 significationis dubium le-
 ctorem non durius tenen-
 dum putavit, quam mo-
 rula interiectae unius tan-
 tum syllabae. Quam ratio-
 nem in *Inque ligatus*, &
Inque salutata servavit. Nam
 mirus carminis artifex Ma-
 ro in his, quae omnino sen-
 sum eundem, quamvis se-
 parata, retinere, etiam si
 aptius per compositionem
 cohaerent, Interiectione
 quoque plurium syllabarum
 poeticam non vitavit figu-
 ram, ut,
 Septem subiecta Trioni &
 Circum Dea fudit amictu.
 &
 Seder circum castella. &
 Hac celebrata tenus. &
 Hac Trojana tenus. &
 Sub aequare meritis. &
 Praeter vada fervida vexit.
 &
 Sed circum late volitans &
 Per ovilia rurbans.
 Quibus in locis Servius
 quoque hanc figuram ad-
 notavit. Vide *Inque salu-*
tatam.
gula. G. 1:415. 2:236. 3:
 172 AE. 2:84 4:696. 5:
 131.8:650. 11:808
quoniam. AE. 5:13:10:6.
 Cnr: & est interrogantis
 adverbium. Quod noster de
 Ennio traxit, eoque tan-
 tum duobus his locis uti-
 tur, id etiam Servio adno-
 tante. Quamquam apud
 Aetium divinum illum Fon-
 tani de numeris poeticis
 Dialogum, disputator ipse
 quidem Aetius, tum acu-
 tus, tum diligens, su-
 per hoc loco ita differit:
 Inest & suum quoque nu-
 meris decorum, ut cum
 vel aspera, vel suavis,
 vel miserabilis, vel iucun-
 da res, vel gravis, vel
 contra levis versatur in
 manibus, vel suis aliis af-
 fectibus mista est, & tem-
 perata. Vide igitur quibus
 Virgilius usus est numeris
 in prognosticatione illa fu-
 turae tempestatis: *Hinc qui-*
nam tanti cinxerunt aethera
nimbi! Ad metum, ad do-
 lorem, ad ducis curam ex-
 primendam coegit tres si-
 mul monosyllabas dictio-

nes, summisit deinde disyl-
 labam, post alteram atque
 alteram trisyllabam, jun-
 xitque quatuor simul spon-
 deos. Quid hac autem ver-
 borum conquisitione dili-
 gentius, aut animi con-
 quessione gravius? Nec me
 quorundam auctoritas mo-
 verit, asseverantium a Vir-
 gilio scriptum *ben gula*, non
qui, cum nos iudicemus,
 neque *quia*, neque *quid*,
 sed *qui* fuisse a Virgilio scri-
 ptum. Nam & litera *d* ple-
 niusculum nescio quid so-
 nat, quod hic ipse nume-
 ris nunc tenuit: et *quia*,
 brevitate plusculum festi-
 nat sua, cum vox ipsa vi-
 deatur in dolore sistenda.
 Sed de hoc sit suum cuj-
 usque iudicium, nostra qui-
 dem haec est opinio. Haec
 ille. Pontani sententiae
 repugnant, veteres Gram-
 matici, Probus, Priscia-
 nus, Charisius, et reliqui,
quoniam agnoscetes, ubi
 hunc locum in testimonium
 adducunt. Imprimis autem
 Quintilianus, cuius fidei
 de incolumitate Virgilia-
 nae lectionis quis standum
 non putet? praesertim
 quum ipse etiam Virgilii
 manum citet. Is igitur in
 8. ait: propriis dignitatem
 dat antiquitas: eoque or-
 namento accerimi iudicii
 P. Virgilii unice est usus,
Olli, quoniam, Mi, et Po-
ne, ad asperendam aucto-
 ritatem. Quod si Pontani
 quispiam studiosior respon-
 derit, Quintilianum de hoc
 exemplo tantum intellige-
 re, *Cotileolae mox,* *quoniam*
nam sententia velis Versa ve-
tro? ille sane sciat, hoc
 etiam loco, *Quoniam*, ma-
 jore sensus congruitate de-
 fendi. Palinurus etiam o-
 ptimus gubernator, cum
 intelligeret tempestatem im-
 minere, quam tam maxi-
 mam et periculosissimam
 numquam antea expertus
 fuerat, quasi peritiae gu-
 bernandi diffidens, hoc ad-
 verbio pie, ut addecer Ae-
 neae comitem, quzerit se
 cum de causa, deque even-
 tu tam ingentis tempesta-
 tis, quasi diceret, Quid
 miseri Troes commemi-
 mus? Quid peccavimus?

quove tandem laeso numi-
 ne tanta nimborum procel-
 la immissa est; quam nun-
 quam spero me evasurum,
 nisi Deus ipse placatus vin-
 dex adfuerit? Ergo *Tanti*
cinxerunt aethera nimbi, ad
 magnitudinem exprimen-
 dam tempestatis pertinet:
ben quoniam, ad ejus peri-
 culum demonstrandum.
 Quare etiam subdit *quidve*
pater Neptune parat? Quod
 si *quoniam* legeris, minus si-
 gnificatur, et bona pars hu-
 jus intellectus Virgiliani
 deperit. Quid? quod, ut
 credamus *quoniam* Virgilium
 reliquisse, facit *quoniam*, ab
 eodem alibi usurpatum.
 Quid praeterea illa codicum
 fides vetustorum, qui, ut
 plurimum, in hanc lectio-
 nem consentiunt? Qui cum
 a vera scriptura discedunt,
 id sane *quoniam* faci-
 unt. Nam cum aut *quo*,
 aut *quid* legunt, *quia* inter-
 pretati videntur. Quin et
 numerus ita auribus gratior
 adsonat, quam si *qui* lege-
 ris. Ad haec si celeritatem
 duarum pronuntiandarum
 vocalium animadvertimus,
 nulla intercedente conso-
 nante, *quia* vice quoque mo-
 nosyllabicae dictionis, quae
 Pontano hic nostro appro-
 batur, accipi potest, sicut
 alibi Poeta *omnia, aurea, au-*
rels, et similia, ut supra o-
 stendimus pro duabus sylla-
 bis posuit. Rursus, si ejusdem
 Pontani moram in pronun-
 ciando requiras, qui neget
 in pronuntiandis duabus
 consonantibus brevibus
 tantum temporis infumi o-
 portere, quantum in una
 longa vocali? Unde illa
 frequens spondei in dacty-
 lum resolutio.
quoniam. AE. 4:538. *notata:* &
est una pars orationis.
quibus. In dativo. E 3:38. 5:
 38. G 1:212. 2:459. 4:165.
 AE 1:232. 2:501. 3:61. 7:03.
 2:248. 6:38. 3:303. 4:371.
 5:195. 2:35. 4:02. 7:67. 6:99.
 6:12. 6:41. 6:08. 7:13. 9:142.
 10:286. 7:14
quibus. In oblativo. E 1:
 104. 6:70. 8:0. G 1:206. 2:
 98. 4:533 AE. 1:160. 3:31.
 3:69. 7:78. 7:51. 2:282. 3:52.
 3:493. 4:117. 5:192. 3:03. 6:
 560. 7:113. 6:43
 Q3 gale,

INDEX ERYTHRAEI

<i>quicquam</i> . E. 3: 32. 5: 53. AE. 4: 317. 8: 140. 11: 437. 12: 45, 882	<i>quidam</i> . G. 4: 446. AE. 1: 9 2: 75, 102, 151. 5: 14. 6: 319	<i>quippe</i> . 1: 268, 505. 2: 49. 4: 394. AE. 1: 39, 59, 661. 4: 218. 12: 422	<i>lent</i> . Et Plautus, <i>Quis sunt ignoti, nescio quae ignobiles</i> . Quam vncem tametsi novitas abdicavit, declinatio ejus tamen manet. <i>Quibus</i> crebro dicimus. Haec Charis.
<i>quicquid</i> . G. 1: 36. AE. 3: 710. 8: 401. 10: 493. 11: 288. 12: 678, 891	<i>quidem</i> . G. 1: 291. 4: 219	<i>Quirinali</i> . AE. 7: 137, 612	<i>quis</i> id est, nullus. Negant enim hujusmodi interrogationes. E. 2: 68. 9: 19. 10: 3. G. 1: 462. 3: 4. 4: 142. AE. 11: 459. 563. 2: 6, 361, 390. 3: 186. 4: 98, 296, 540. 5: 631, 742. 6: 841
<i>quicumque</i> . E. 10: 18. AE. 3: 83. 9: 209, 299. 10: 739. 11: 255, 591, 848	<i>quidem</i> . E. 9: 37. G. 1: 126, 390. 2: 48, 135, 212. 3: 117, 501, 561. 4: 457, 489, 501. AE. 3: 628. 9: 796. 10: 385. 11: 49, 378. 12: 134, 808	<i>Quirino</i> . AE. 6: 160	<i>quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .
<i>quid</i> , id est, cur. E. 1: 37. 9: 46. 10: 22. G. 2: 481. 4: 322. AE. 1: 409, 745. 2: 101, 593. 3: 41, 486. 4: 323, 168. 8: 395. 9: 12, 191. 10: 63, 611, 878. 11: 360, 388, 735. 12: 423, 620, 882	<i>quidquid</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quirinus</i> . 1: 292	<i>quis</i> . de homine. E. 3: 40. G. 4: 445, 494. AE. 2: 1150. 4: 10. 6: 568, 863. 9: 363, 146, 228
<i>quid</i> , i. e. quam rem. E. 2: 2. 58. 3: 18. 8: 16. G. 1: 353, 462. 2: 454. 3: 258, 264. AE. 1: 76. 2: 749. 3: 368. 4: 595, 677. 5: 66. 3: 18. 7: 192, 395. 9: 94. 12: 10, 150, 825. 11: 145. 12: 637, 796	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quirites</i> . de apibus. G. 4: 202. AE. 7: 719	<i>quis</i> . de aliis. E. 9: 39. G. 1: 2178. 3: 1102. 4: 494. AE. 11: 615. 2: 594. 3: 117. 4: 98, 294, 408. 5: 648, 670. 6: 865. 7: 38. 10: 9. 11: 732. 12: 621, 719
<i>quid facerem</i> . E. 1: 41. 7: 14. <i>faciebat</i> . 2: 35. <i>faciet</i> . 3: 16. <i>faceret</i> . G. 4: 504. <i>faciat</i> . 9: 399	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> cum seu. G. 3: 49. AE. 7: 235. neu. AE. 11: 413. 12: 566
<i>quid prodest</i> . E. 3: 74. <i>juvant</i> . G. 3: 525. AE. 4: 66. <i>juvat</i> . 2: 776. <i>profuit</i> . 7: 302. <i>juvit</i> . 10: 55. <i>potest juvare</i> . 12: 872. id est, Nihil prodest, &c.	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. homo. 6: 501. homo, aut Deus. 9: 18
<i>quid sit</i> . E. 5: 9. AE. 4: 311. 5: 410. 10: 628	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. Deus. 12: 634
<i>quid loquar</i> ? E. 6: 75. <i>dicam</i> . G. 1: 104, 111. AE. 4: 43. <i>referam</i> . G. 2: 118. <i>proferam</i> . 3: 339. <i>inveniam</i> . AE. 6: 123, 601. 8: 483. <i>repetam</i> . 10: 36	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. homo. 6: 501. homo, aut Deus. 9: 18
<i>quid quae</i> . E. 9: 44. G. 1: 53. Lucr. in 1. <i>Quid quaeque</i> <i>quae</i> <i>res</i> . 3: 1265	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. Deus. 12: 634
<i>quid qui</i> . G. 1: 111	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. homo. 6: 501. homo, aut Deus. 9: 18
<i>quid tum</i> ? E. 10: 38. AE. 4: 543	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. Deus. 12: 634
<i>quid tantum</i> . G. 2: 481. AE. 1: 231, 745. 2: 776. <i>quid</i> , id est, ad <i>quid</i> . 1: 518. 3: 56. 4: 412. 6: 389. Serv.	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. homo. 6: 501. homo, aut Deus. 9: 18
<i>quid moror</i> . 2: 102. 4: 325. 6: 528. <i>demoror</i> . 11: 75	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. Deus. 12: 634
<i>quid agat</i> . 4: 283. 12: 486. <i>agam</i> . 10: 675	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. homo. 6: 501. homo, aut Deus. 9: 18
<i>quid enim</i> . 5: 850. <i>quidni</i> ? <i>cur non</i> ? Servius.	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. Deus. 12: 634
<i>quid</i> , id est, quae res. E. 8: 43. G. 1: 1. AE. 10: 19. 11: 705	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. homo. 6: 501. homo, aut Deus. 9: 18
<i>quid restat</i> . 2: 70. 12: 793. <i>superat</i> . 873	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. Deus. 12: 634
<i>quid stuit</i> . 4: 225. <i>stuit</i> . 271. <i>stuit</i> . 8: 15	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. homo. 6: 501. homo, aut Deus. 9: 18
	<i>quidam</i> . 1: 602. 2: 49	<i>Quis</i> , qui, quae, quod, quid, interrogative & in finite ponuntur: <i>quis</i> & <i>quid</i> utitur relative nunquam, ut <i>quis</i> & <i>quod</i> persaepe, & interdum non cum suo antecedenti, sed subsequenti. Substantivo concordant: idque elegantius, tam in genere, quam in numero, & tam in prosa, quam in versu. Virgilius Maro, <i>Nec partem posuere suis, quae maxima turba est</i> . Cicero, <i>Omnes tamen, atque humiles, quae maxima in populo multitudo est</i> . Interdum ad se trahit nomen subsequens substantivum: Virgilius, <i>Cui nomen Amello</i> . Et, <i>cui nomen cognomen Iulo</i> . Livius, <i>cui Africano fuit cognomen</i> . Huic diversum genus est, quum & antecedens cum relativo concordat, ut apud P. Virgilium, <i>Urtem quam statuas, vestra est</i> . Quod etiam facimus, subsequente substantivo, auctore Terentio: <i>Populo ut placeret, quas fecisset fabulas</i> , & Ovidio, <i>ecidere manus, quas legeras herbas</i> .	<i>quis</i> . sc. Deus. 12: 634

IN VIRGILIUM.

340. 412. 1163. 604. 608.
672. 4193. 174. 283. 497.
3: 117. 121. 171. 599. 6:
164. 319. 714. 5149. 477.
649. 703. 8: 239. 311.
470. 9: 80. 179. 269. 723.
772. 10: 60. 167. 300.
696. 11: 184. 12: 245. 110.
619. 917.
quoniam. G. 3: 319. magis. 4:
248. AE. 4: 451. 5: 129. 6:
718.
quo. pro ut. 1: 676. 3: 377.
4: 106. 6: 718. 7: 328.
quo. cum. 1: 163. 648. 3:
47. 347.
quocirca. 1: 673.
quocumque. E. 3: 29. quomo-
documque. 3: 50. G. 2: 391.
AE. 1: 634. 682. 41627. 8:
75.
quo mecumque. AE. 1: 610.
res. 2: 709. 12: 101. 10: 8:
74.
quo quomque modo. G. 2: 126.
quaque. 170. quaque. 4:
120. 184. quomque. AE. 3:
439. 6: 392. quae ipse. 3:
399.
quoniam. 2: 395.
quod. post id. E. 3: 15.
quod. id est. quoniam. 3:
70. 9: 3. 6: 66. G. 3: 400.
41233. AE. 1: 141. 3: 154.
41300. 115. 6: 97. 7: 160. 8:
49. 402. 9: 14. 173. 10: 19.
279. 618. 11: 736. 833.
quod. cum suo anteceden-
ti. E. 3: 88. G. 2: 158. 3:
280. AE. 1: 14. 441. 339.
633. 2: 179. 190. 545.
636. 664. 3: 636. 41. 109.
4315. 457. 5: 129. 6: 161.
2067. 307. 507. 8: 149.
216. 9: 300. 747. 10: 366.
421. 773. 11: 552. 12: 259.
833. 897.
quod. conjunctio. E. 3: 48.
G. 4: 198. AE. 2: 180. 5:
651. 6: 466. 7: 236. 779. 8:
129. 9: 135. 280. 11: 177.
12: 11.
quod nifi. E. 9: 14. G. 1: 155.
quod superest. 2: 346. 4: 51.
AE. 3: 691. 796. 9: 137. 12:
15.
refert. 10: 367.
quod si. 6: 133. 7: 310. 11:
166. 337. 414.
quod. id est. quoniam. 6:
363.
quod. id est. quicquid. 7:
311.
quodcumque. AE. 1: 78. 2:
77. 9: 187.
quondam. E. 1: 75. Servius.
6: 83. G. 3: 199. 252. 478. 4:

261. AE. 1: 421. 2: 272.
367. 416. 555. 578. Ser-
vius. 3: 14. 49. 414. 595.
704. 4: 35. 307. 5: 389.
397. 412. 448. 296. 588.
621. 714. 767. 865. 6:
448. 492. 794. 876. 7:
217. 372. 411. 699. 8:
479. Servius. 9: 710. 10:
613. 21: 74. 105. 819. 12:
349. 392. 863.
quoniam. E. 1: 44. 55. 3: 63.
511. 9: 5. G. 2: 128. 4: 251.
437. AE. 4: 124. 5: 12.
214. 8: 321. 9: 156. 720.
12: 647.
quoniam in quinta sede. E. 2:
53. 60. 88. 5: 52. 80. 6: 9. 8:
48. 9: 15. 53. G. 2: 49. 3: 8.
4: 151. AE. 1: 199. 290.
407. 6: 30. 8: 364. 10: 740.
quoniam in prima. G. 1: 82.
439. 477. 2: 420. 3: 195.
145. 305. 476. 4: 521. AE.
1: 488. 618. 3: 190. 3: 190.
5: 812. 6: 63. 71. 816. 1: 8:
397. 9: 183. 512. 10: 139.
204. 314. 11: 173. 12: 542.
quoniam. E. 4: 41. 9: 51. G. 1:
215. 470. 3: 440. AE. 1: 5:
5: 801.
quoniam. E. 2: 71. 8: 3. G. 3:
50. AE. 1: 163. 437. 2: 6:
35. 106. 435. 5: 135. 198.
7: 98. 580. 8: 547. 9: 247.
545. 11: 670. 12: 134.
quo. E. 2: 42. 6: 70. 8: 2. G.
2: 122. 122. 3: 73. 363. 127.
4: 512. AE. 3: 398. 515.
654. 2: 356. 420. 502.
598. 4: 57. 545. 5: 63. 74.
170. 196. 301. 554. 713.
813. 6: 129. 326. 385.
442. 482. 7: 282. 684.
715. 716. 740. 8: 110.
500. 9: 155. 10: 43. 128.
351. 519. 11: 81. 172. 306.
397. 12: 83. 261. 271.
279. 545. 501.
quoniam in initio versus. G. 1:
337. 2: 504. 4: 478. AE. 1:
135. lege Servium. 348.
2: 129. 156. 197. 347. 3:
149. 4: 409. 536. 5: 770. 6:
357. 418. 602. 666. 7: 19.
685. 717. 8: 118. 9: 172.
673. 782. 10: 105. 673. 11:
106. 1257. 12: 658. 779.
quoniam. G. 2: 108. 3: 48. 4: 142.
AE. 1: 117. 4: 181. 9: 122.
10: 123. 11: 663. 676.
quoniam. E. 1: 43. 5: 67. 79.
715. G. 1: 198. 2: 398. 3:
71. AE. 3: 59. 6: 11.
quoniam. E. 3: 72. G. 1: 491.
AE. 3: 511. 4: 371. 12: 483.

R

Rabida. AE. 6: 103.
rabidus. G. 2: 151.
rabido. AE. 7: 451.
rabidum. AE. 6: 10.
rabie. 6: 49.
rabium. 1: 200. 5: 802. 4: 479.
rabies. G. 3: 496. AE. 1: 353.
8: 337. 9: 64.
racenis. E. 5: 7. G. 2: 102.
racemus. G. 2: 160. 4: 169.
radiantia. AE. 8: 616.
radiantia. 8: 123.
radice. G. 1: 10. 2: 17. 192.
AE. 4: 446. 12: 773. 5787.
radicem. G. 2: 1318.
radices. scil. anelli. G. 4: 179.
radices. 1: 119. AE. 3: 27.
650. 5: 449. 8: 138.
radix. G. 2: 128.
radix. 1: 446. genus oliva-
rum. AE. 2: 86. 9: 476.
12: 163.
Radix instrumentum,
quo textores flammis sub-
tegmen inmittunt: nunc
quidam vulgo *Navicella*,
nonnulli *Dracula* vocant:
sicuti *Navicula* aut *Scutula*.
Lege stoicum nostrum.
radix. G. 1: 396. AE. 4: 119.
5: 65. 6: 616. 7: 125. 142. 8:
195. 613. 9: 374.
radix. AE. 3: 700.
radix. E. 3: AE. 6: 850.
radix. G. 2: 244. AE. 8: 429.
radix. G. 3: 351. radix. agno-
scit Servius, addita etiam
ratione. AE. 5: 190. 127.
radix. E. 2: 31.
radix. AE. 7: 10.
ramus. G. 4: 301.
rami. 2: 55. 1289. 500. AE.
3: 650. 8: 318.
ramis. G. 2: 182. 4: 558. AE.
3: 115. 5: 71. 6: 808. 7: 108.
154. 8: 1250. 286. 10: 635.
11: 5101.
ramo. G. 4: 514. AE. 6: 130.
7: 67. 135.
ramorum. G. 2: 489. AE. 9:
384.
ramos. E. 8: 40. G. 2: 88. 2:
31. 296. 167. 370. 3: 338.
AE. 4: 85. 6: 106. 282. 8:
128. 11: 332.
ramosa vinctis cornu cervi.
E. 7: 30.
De cervis alibi, *Cervi-*
bus arboris. Adjectivum
hoc ex Lucret. 5. de-
promptum: Et *ramosa* tamen
quoniam ventis pulsa vacillans
Aequat in ramis incumbens
arboris arbor.

ramum. AE. 5: 854. 6: 406.
626. 7: 718. 8: 116.
ramus. 6: 139. 187. 196.
ramus. G. 1: 378.
ramis. 3: 431.
rapere. 3: 141.
rape. AE. 2: 675.
Raper a Rapa, ra lon-
gam habet: Martialis,
bramali gaudetia frigore ra-
pa.
rapere. 10: 462.
rapit. G. 3: 137. AE. 7: 340.
9: 111.
rapit. AE. 12: 139.
rapido. 7: 491.
rapidi. G. 1: 92. AE. 1: 599.
11: 906.
rapidi. G. 3: 114. AE. 6: 75.
7: 31. 156. 8: 442.
rapido. E. 2: 10. AE. 4: 141.
5: 129. 7: 676. 11: 852. 12:
478. 513. 681. 711.
rapidos. AE. 11: 298.
rapidum Cretae Oaxen. E. 2:
66.
Expone Rapidum Oax-
en, hoc est, rapido cur-
su defluentem, sicut ali-
bi Simoenta, & amnem,
appellavit rapidum, &
similia. Neque enim pro-
cedit, quod scribit Ser-
vius, Rapidum cretae,
hoc est, lutulentum, quod
rapit cretam. Nunquam
enim legeris *rapidum bajus*
et, sed adjective tantum
sine casu. Fugit haec ta-
men ratio Politianum ip-
sum: qua una facile Ho-
norati Grammatici debuit
in hac parte refellere sen-
tentiam. Sequitur igitur,
ut Oaxen Cretae, scilicet
insulae fluvium acci-
piamus: de quo plura
nos alibi. *Solea*. G. 1:
424. *ignem*. AE. 1: 42.
Acetum. 647. *Simoenta*. 3:
261. *amnem*. 11: 562.
rapidos. G. 2: 321. 4: 263.
425. AE. 1: 117. 2: 305. 5:
513. 6: 350. 10: 870. 11:
627. 12: 82.
rapient. 10: 496.
rapinat. 8: 163.
rapit. G. 1: 203. 2: 153. 3: 680.
AE. 4: 286. 6: 8. 7: 638.
725. 8: 21. 120. 9: 364.
398. 10: 178. 308. 348.
486. 519. 660. 11: 651. 12:
250. 450.
rapitis. AE. 6: 245.
rapit. 2: 374. 4: 381. 5:
660.
Rapo. 10: 748. nom. propr.
viri.

INDEX ERYTHRAEI

<p>viril, & dicitur pro Rap-
pon, sicut Tarte pro Tar-
con.</p> <p>raptus. E. 9:13. G. 3:32. 4:
456, 504. AE. 4: 198, 7:
510</p> <p>raptabant. AE. 8:644</p> <p>raptam. G. 4:519</p> <p>raptas. AE. 1:328. 8: 635.
9:763. 11:198. 12:310</p> <p>raptat. G. 3:292</p> <p>raptatus. AE. 2:172</p> <p>raptaverat. 1:483</p> <p>rapti Ganymedis honores 1:28</p> <p>Hoc est, surrepti ab
aquila, ut fabulose ca-
nunt Poetae. Auctor Pri-
apei carminis, raptus ab
alio sacra, Misceat amatori
pocula grata suo. Nam Jo-
vi ad pocula stare sinxe-
runt. Marcus Cicero Tu-
sculanarum quaestionum
1. Non enim amirago Deos,
aut uellare, aut juvenitute
pocula ministrante lantari ar-
bitror; nec Homerus an-
dio, qui Ganymedem a Diti
raptum ait, propter for-
mam, ut Jovi pocula admi-
nistraret, non Juxta causa,
quod Laomedonti tanta fir-
mitas injuria. Pingebat haec
Homerus, & humana ad
Deos transferret; divina
matrem ad nos. Alii, in
quis est Nonius, Com-
mentario. 5, in vocabu-
lo Honor, Rapti Hono-
res jungunt, & rapta in-
tegritas & pudicitia inter-
pretantur. Sicut popula-
riter loquimur, Torrel bo-
norum, & Vergognare. De qui-
bus in Stoico.</p> <p>raptum. G. 1:409. 2:427</p> <p>raptis. AE. 6:496. 7:510. 10:
449. 774</p> <p>raptio. 4:117. 7:749. 8: 112.
9:613. 11:342</p> <p>raptures. 2:356</p> <p>raptus. 1:378. 6:428. 8:112</p> <p>raptum. 7:484. 9: 213. 11:
751. 12:265, 908</p> <p>raptus. 7:742</p> <p>raptus. 11:143</p> <p>raptus. 5: 112</p> <p>raptus. 10:4. 12:737</p> <p>raptus. 1:276. 5:255. 9:568</p> <p>raptus. E. 6:40. G. 1:420. 10:
100. 2:127. AE. 4:131. 8:
98. 9:189. 508. N. tr. 5</p> <p>raptus. ablativo. E. 7:46. 10:
112</p> <p>raptus. G. 4:46</p> <p>raptus. AE. 1:412</p> <p>raptus. 1: 112</p> | <p>raptus. E. 3:7. G. 3:140. AE. 3:
314</p> <p>raptus. f. terra. G. 2:
229</p> <p>raptus. G. 2:253. 4:130. N.
tr. 5.</p> <p>raptus. 2: 358</p> <p>raptus. 2: 449</p> <p>raptus. 1: 164</p> <p>raptus. 1: 94. 155. 496. 2:
439. 3: 334. AE. 7: 726.
9: 608</p> <p>raptus. G. 4:40. N. tr. 4. 2:
421</p> <p>raptus. AE. 10:619</p> <p>raptus. 5: 272. 868. 6: 302.
10:678</p> <p>raptus. E. 6:77. AE. 1:43. 3:
192. 4: 531. 593. 5:8. 36.
633. 6:491. 7:197. 191. 8:
107. 10:143. 1295. 100</p> <p>raptus. participium. 2: 25</p> <p>raptus. E. 4: 32. G. 2:444.
AE. 4:540. 9:78. 109</p> <p>raptus. 4:115. 8:49. 9:67</p> <p>raptus. 2:134. 8:199</p> <p>raptus. 10:633</p> <p>raptus. i. e. certum. 9:104</p> <p>raptus. 11:912</p> <p>raptus. 5:366. 6:327. 9:127
11:474</p> <p>raptus. E. 1:158</p> <p>raptus. AE. 2:705</p> <p>raptus. G. 4:271. AE. 11:428</p> <p>raptus. E. 2:11</p> <p>raptus. AE. 2:545. 7: 615.
Arripuerunt cornua cantu. 8:
2. Lucr. in 2. Rationemque
minuantur cornua cantu.</p> <p>raptus. E. 1:109</p> <p>raptus. AE. 4:137</p> <p>raptus. 9:153</p> <p>raptus. 6:690</p> <p>raptus. 10:608</p> <p>raptus. 6:818</p> <p>raptus. 11: 185</p> <p>raptus. G. 3: 123. N. tr. 2.
Lucretii fuit ante ver-
bum. Is per initia 2:
Nec clibaris reboant laqueata
aurataque templa, sive tem-
pe. Macr. 1. 6. c. 4.</p> <p>raptus. 1:146. 2:178. 3:190.
4:449. AE. 1:207. 452. 2:
350. 3:145. 4: 290. 194.
555. 6: 91. 196. 272. 7:
315. 8: 151. 306. 9: 159.
157. 199. 127. 278. 301.
461. 10:152. 367. 302. 11:
335. 400. 12:141. 643</p> <p>raptus. AE. 12:35</p> <p>raptus. 12:191</p> <p>raptus. 12:630</p> <p>raptus. G. 4: 291. AE. 2:
633. 3:72</p> <p>raptus. G. 3:156</p> <p>raptus. AE. 6:682</p> | <p>raptus. G. 4:436</p> <p>raptus. AE. 6:875</p> <p>raptus. G. 3:301. 4:56. AE.
7:748. 9:612. 11:233</p> <p>raptus. AE. 2:1718. 6:635. 8:
195. 9:455</p> <p>raptus. 6:674</p> <p>raptus. 12:17. 2:395</p> <p>raptus. 4:636. 6: 111</p> <p>raptus. 2: 524. N. tr. 5. 4:
214. 9: 348. hoc est, ex-
tinxit, prostravit. N. tr.
5. 10: 899</p> <p>raptus. AE. 1:178. 7:144.
9:458</p> <p>raptus. 10:311</p> <p>raptus. G. 1:336</p> <p>raptus. AE. 5:80</p> <p>raptus. 1:557. 3:666. 9:162</p> <p>raptus. 1:683. 6:818</p> <p>raptus. 9:720</p> <p>raptus. 11:517</p> <p>raptus. G. 2:1414. AE. 2:300.
395. 791. 3:53. 3:11. 4:705.
5:526. 11:70. 651. 12: 81.
129</p> <p>raptus. AE. 8:193</p> <p>raptus. G. 4:141</p> <p>raptus. AE. 4: 344. 7:142.
10:58</p> <p>raptus. 4: 518</p> <p>raptus. 2:1127</p> <p>raptus. G. 4:404. AE. 9:727.
11:29</p> <p>raptus. AE. 12:108</p> <p>Raptus tempus, brevius
accipit J. C. Callistratus,
Digellis, De termino mo-
to, Possunt, inquit, ad
tempus ut cuiusque patitur
aetas, veligeri: id est, si
junior, in longius; si se-
nior, in relictus.</p> <p>raptus. G. 3:262</p> <p>raptus. AE. 12:130</p> <p>raptus. 8:144</p> <p>raptus. G. 2: 175. AE. 7:
617</p> <p>raptus. AE. 1:358. 4: 646.
10:601</p> <p>raptus. G. 2:423</p> <p>raptus. AE. 9:675</p> <p>raptus. 3:192. 4:163</p> <p>raptus. G. 4:52</p> <p>raptus. AE. 7:423</p> <p>raptus. 8:624</p> <p>raptus. 1:728</p> <p>raptus. 6:681</p> <p>raptus. 1:682</p> <p>raptus. G. 3:137</p> <p>raptus. AE. 5:302. 7:774.
10:327. 8:16</p> <p>raptus. 2:745</p> <p>raptus. 7: 636</p> <p>raptus. audita. 3: 107. 10
com & uultum. 8, 156</p> <p>N. tr. 10. auctor est,</p> | <p>Accusativum poni pro
Genitivo.</p> <p>raptus. 1:604</p> <p>raptus. 8:109</p> <p>raptus. 6:900. 8:57</p> <p>raptus. 5:176. 8:572</p> <p>raptus. 5:161</p> <p>raptus. 9:173</p> <p>raptus. E. 1:1. AE. 3: 392.
6:418. 8:145. 297</p> <p>raptus. G. 3: 86. AE. 9:
434. 7:13. 12:59</p> <p>raptus. G. 1:402</p> <p>raptus. AE. 7:100</p> <p>raptus. 1:662. 4:1</p> <p>raptus. 12:802</p> <p>raptus. 5:583. 10:128</p> <p>raptus. 7: 513. pro enro-
no: & est Prothetis, se-
cundum Probum: quous
lege in Artium institutis,
ubi de Metaplasms
Poeticis scribit.</p> <p>raptus. AE. 2:607</p> <p>raptus. 12:747</p> <p>raptus. 7:16</p> <p>raptus. 2:126. 5:406. 749</p> <p>raptus. 11:437</p> <p>raptus. 12:112</p> <p>raptus. E. 3:29</p> <p>raptus. G. 1:53</p> <p>raptus. AE. 2:704. 10:1297</p> <p>raptus. 2:32</p> <p>raptus. 11:688</p> <p>raptus. E. 4:81</p> <p>raptus. AE. 2:535</p> <p>raptus. 6:545</p> <p>raptus. 4:479. 10:684</p> <p>raptus. 10:61. 12:936</p> <p>raptus. E. 5:75</p> <p>raptus. E. 3:24. G. 3:491.
AE. 1:409. 6:689</p> <p>raptus. E. 3:28. AE. 11:
103</p> <p>raptus. AE. 6:768. 8:170. 9:
254</p> <p>raptus. G. 4:225. AE. 5:342.
386. 11:799</p> <p>raptus. 2: 543. 5:705. 6:
672. 8:117. 11:125</p> <p>raptus. G. 2:194</p> <p>raptus. AE. 2:160. 3:13. 9:
700. 10:330. 12:785</p> <p>raptus. G. 4:436. AE. 2:740.
1:40. 3:33. 7: 95. 12: 699.
8:17</p> <p>raptus. AE. 2:669. 9:162</p> <p>raptus. 5: 278. 6:18. N. tr.
5. 11:1269</p> <p>raptus. G. 3:495. 4: 192.
AE. 8:450. 9: 121. id est,
facile uirginas.</p> <p>raptus. 5:147</p> <p>raptus. 6:121</p> <p>raptus. 9:113</p> <p>raptus. E. 9:23</p> <p>raptus. 4:6. G. 3:116</p> |
|--|---|---|--|

redemptio

IN VIRGILIUM.

videntibus. AE. 8:47
videntis. 4:556
vident. 7:538
videt. E. 1:36
videtur. G. 3:11
videtur. AE. 12:424
videtur. 5:196
videtur. 10:538
videtur. 9:616
videtur. G. 1:349
videtur. E. 4:6. G. 1:149-2:401. N. tr. 5:3:272, 351. 4:444. AE. 2:175, 367. 5:454. 6:111. 9:774. 11:764.
videtur. AE. 2:17
videtur. 10:507
videtur. plural. AE. 2:118. 10:436. 11:54. N. tr. 5.
videturque mella fragrantia
rhymus. G. 4:169. AE. 1:434
 Ita verba ordinat Diomedes: ne *videtur* rhymus dicatur, quod rhymus dicendum censet. Quare & Naevium vitiose scripsisse notat: *Perque sacra sacra, & olentia sulphure fertur.* Sed nae mihi ille nihil ex Poeticis olere videtur, cum haec tradit. Nam & Propertius ait, *Carnadae flammis non olente mure.*
videtur. AE. 2:178. vide religio.
videtur. AE. 2:194
videtur. 11:797
videtur. 1:190, 397 3:96, 1:40
videtur. 10:670
videtur. 9:301
videtur. G. 1:149-4:434. AE. 1:143
videtur. G. 3:196
videtur. AE. 3:478. 10:531. 11:507
videtur velle. 6:703. 8:609.
 Horat. *Aut in vedulla velle*
magnum.
vedulla. 8:689
vedulla. 9:157. 10:807
vedulla. G. 4:420. AE. 1:161. 5:183
vedulla. AE. 4:373
vedulla. 10:134
vedulla. G. 3:135
vedulla. 3:511. AE. 12:788
vedulla. AE. 12:16, 644
vedulla. 4:380
vedulla. G. 1:339. AE. 3:170. 6:151. 11:76
vedulla. G. 2:118. 3:12. AE. 11:164
vedulla. G. 3:118. AE. 11:240
vedulla. G. 3:118. AE. 8:560.

N. tr. 5:9:208
vedulla. E. 1:73
vedulla. G. 4:317
vedulla. E. 5:409-7:186
vedulla. AE. 11:117
vedulla. G. 2:129-4:485. AE. 2:1204. 5:564. 10:766, 794. N. tr. 5:11:183. 12:286, 148
vedulla. E. 4:11. AE. 12:136
vedulla. 6:125
vedulla. 2:547. N. tr. 5:10:881. 11:689
vedulla. E. 9:55. G. 1:459. AE. 1:181
vedulla. 2:1757 3:53
vedulla. 12:37
vedulla. E. 6:85. N. tr. 5. Recensere interpretatur: ego vero reducere domum intelligo totidem, quot passum egerat. G. 1:176. AE. 1:309. 11:309. 11:112
vedulla. AE. 4:329 11:163
vedulla. pro *vedulla.* G. 1:200. pio *vedulla.* AE. 2:169
vedulla. G. 4:225. AE. 12:495
vedulla. AE. 9:492
vedulla. id est, *canit.* E. 6:42. sc. *Sol.* 1:441. AE. 1:91, 208. 4:333. 5:518. 7:49, 436 8:134. 9:350, 798. 10:17, 542. 11:124, 661. *ferretque, re*
ferretque. AE. 4:438. 12:866
vedulla. G. 2:104 3:748
 In hoc sensu, primam habet productam. Nam *vedulla*, quasi *res ferre* dicitur. Dixit tamen Serenus, *Sto*
riam rutilus vedulla pellere
languis.
vedulla. AE. 7:167-10:491. 11:176
vedulla. 4:93
vedulla. G. 2:409. AE. 10:281
vedulla. E. 2:66. 6:184. G. 4:397. 4:180. AE. 4:311. 5:605. 7:700. 8:307. 420. 10:506. 11:874. 12:657
vedulla. AE. 11:623
vedulla. G. 3:70
vedulla. G. 3:337. AE. 11:731
 Lucret. in 1. *Refert aeterno*
deuiliis vulnere amoris. Unde notant nonnulli, *f* rum
 geminandum, quoniam pro
 ducitur.
vedulla. G. 4:202

vedulla. 5:327
vedulla. lege pretio atque vedulla. 6:612
 Figi leges dicebantur, cum populo cognoscendae in foro proponerentur, quod tabulae aereae in quibus incisae erant, religabantur. Ovid. *Metamorphos.* 1. *Nec verba minantia fisci*
areligabantur. Unde *Refigi*
dicebantur, cum avellerentur,
ut hic Virgilius. Quare Venulejus J. C. titu
 Ad legem Julianam peculatus: *Qui tabulam, inquit,*
aeream, legem formamve agro-
rum, aut quid aliud consti-
quentem refixerit, vel quid in-
de immutaverit, lege Jul.
peculatus tenetur. Similiter
 omnia, quaecumque figun-
 tur, cum revelluntur, *re-*
figidicimus. Idem Venule-
 jus lib. 41 *Quod vi, aut*
clam, lege postrema: Si ad
Januam, inquit, meam tabu-
las figeris, & eas prius, quam
toti denuntiare, refixeris.
 Paulus tit. de Verborum
 obligationibus, lege Inter,
 sic ait: *Sed est refixeris na-*
vis causa, omnes tabulae refi-
xae sunt. Horatius 1. Epist.
 quis templis Partibum signa
 refert. Hinc clavos *refert*
 eleganter appellabimus,
 quos veteres populariter di-
 cimus.
refert. AE. 5:1360
refert. 10:631
refert. 11:612
refert. 10:535
refert. 8:633
refert. 2:741
refert. 8:89
refertibus. G. 4:162
refert. AE. 8:240 9:12
refert. sc. *vires.* G. 2:369
refert. AE. 6:110
refert. G. 1:177
refert. AE. 2:11, 380. 3:258, 516. 6:1472. 7:500, 618. 12:449, 753
refert. AE. 8:623
refert. 1:401, 588. 2:590. 6:104 9:374
refert. 7:590
refert. 1:116
refert. G. 2:163. AE. 6:107. 7:225
 Jura *refert.* 12:41. Id
 est, quod nolim, quod
 absit, quod Diu omen
 avertant.
regalis. AE. 1:686. 7:73

regalis. 1:637
regam. 7:560
regamus. 4:102
regi. nomen. G. 4:212. AE. 1:553. 7:261. 8:292, 324. 11:15
rege. verbum. 9:409
regebam. 6:350
regebat. 7:46. 8:315. 11:614
reger. G. 1:36. 4:75, 152, 201, 210, 469. AE. 2:113, 38, 62, 558, 570. 2:561. 4:196. 6:176, 7:251, 467, 679, 698. 8:12. 126, 495, 563. 9:223. 728. 10:37, 149, 224. 11:17. 12:103, 265, 289, 585
regens. AE. 6:30
reger. 6:351
regeret. 4:130
reges. nomen. E. 6:3. G. 4:21. AE. 1:624. 6:817. 7:37, 41, 131, 474, 641. 8:330, 374, 639. 12:161, 826
regit. E. 4:17. AE. 4:336
regi. nomen. 1:137. 3:219, 51. 6:36, 252. 7:101, 267. 8:17. 9:327, 369, 348. 10:66, 267. 11:129, 176, 359. 12:111
regis. substant. G. 1:504. AE. 7:171, 210. 8:242, 363, 654. 9:737. 11:33
regia. 1:443, 631, 696. *pap-*
pis, id est, praetoria. 2:256, 733. 4:114, 121, 5:645. 7:56, 488, 668. 10:62. 11:136, 171. 447
regibus. G. 4:68, 106. AE. 7:174
regifico. AE. 6:605
regina. 1:9, 46, 76, 273. 2:378. 7:720. 8:696, 707. 10:705. 11:478, 499, 845. 12:54, 595, 657
regina. sc. *Dido.* AE. 1:303, 496, 511, 697, 712. 2:3. 4:1, 295, 334, 504, 587. 6:460
reginae. 1:389. 6:28. 11:213
reginam. scil. *Didonem.* 1:454, 594, 660, 745, 787. 4:133, 283
reginam. 7:405. 11:703. 801
regis. G. 1:53. 4:294. AE. 1:460. 4:42, 6:670. 10:44. 11:310
regione. 1:733. 6:886. 7:215. 8:518. 9:335, 390. 11:330
regionem. G. 1:169
regionibus. G. 3:512. AE. 1:549

INDEX ERYTHRAEI

regis. G. 2: 536. AE. 2: 451.
6: 106, 396. 7: 166, 585,
752. 7: 553. 579. 9: 186.
11: 850. 12: 239, 849
regis Romani, id est, Nar-
mae. AE. 6: 812
Lege Crinitum de hone-
sta Disciplina, lib. 4. cap.
ultim. In nonnullis codici-
bus legere est, regis Roma-
nis; ut Romani cum se-
quentibus jungatur, quod
non placet.
regis AE. 1: 1230
regit. G. 1: 232. AE. 1: 153,
340. 3: 659. 10: 218. 12:
403
regius. AE. 1: 677. 5: 152,
297. 7: 814
mea regna. E. 1: 70
Hujus tam elegantis di-
cti splendorem Servius (pa-
ce ejus dixerim) non mo-
do lectori non aperit, sed
triviali etiam quadam in-
terpretatione obscurat at-
que contaminat, cum ait:
Mea regna, id est, ubi domi-
natus sum. Nam *dominatus*,
verbum plenum invidia
est, & quod pertinet ad
insolescentem potius, quam
ad fugientis & pauperis
sufficit fortunas miseras &
afflictas. Meliboeus ergo
ex affectu, quo plerumque
agricolae sibi regum fortu-
nas superare videntur,
quum illis proprio agello
frui licet procul negotiis,
proculque discordibus ar-
mis, sua regna vocat pau-
peris tugurii culmen, agel-
lumque suum. Quae sibi
satis magna, quibusque se
fortunatum putabat, quum
ea retineret: sicut de Ti-
tyro sua rura possessuro ait,
Fortunate senex &c. Atque
ita commiserationem au-
get, quod illi relinquenda
sit patria, quod in ea ru-
sculum, quo se beatum sa-
tis putaret. Ad hunc sa-
ne locum alludit Quinti-
lianus, qui in Declama-
tione pauperis agentis con-
tra divitem, de apibus
veneno interfectis, sic in-
quit: *Hoc mihi parvulum*
terras, & humilis tugurii ru-
sticum culmen, acquitas ani-
mi regna fecerat, satisque di-
vitiarum erat, nihil amplius
velle. Huc pertinet poetae
illud, *O fortunatas vinctum,*
bona si sua norias, Agricolas.

Et iterum Horatii illud,
Beatus ille, qui procul nego-
ciis. Et quae sequuntur.
Quaeque Cicero in lib. de
Senect. in laudem rei ru-
sticae persequitur, apud
quem & illud in Oratore
metaphorice legitur, *Nisi*
hic in tuo regno essemus, non
tuissim. Quin & apud Ho-
rat. in epist. ad Maecen.
Ad summum, sapiens mi-
nor est Jove, dives, Liber,
honoratus, pulcher, res
denique regum: Praecipue
sanus, nisi quum pletura mo-
lestia est.
regna Saturnia. E. 4: 16. 6: 41.
AE. 1: 1233
regno. G. 1: 124. 2: 498. 3:
73. 202. 363. AE. 1: 206,
244, 338, 346, 620. 2: 22,
455, 453. 3: 106, 115,
185, 272. 4: 47, 234, 350.
5: 656. 6: 14, 67, 84, 154,
269, 417, 566, 664, 798.
7: 256, 578, 735. 8: 157,
244, 471. 11: 41, 264,
322, 461. 12: 22, 186,
567
regnabitur. AE. 1: 172
regnandum. 6: 770
regnandi. G. 1: 37
regnantem. AE. 1: 265
regnare. 2: 295
regnat. E. 4: 10. G. 2: 307
regnata. AE. 3: 14. 6: 793
regnator. 4: 169. 7: 558. 8: 77.
10: 437
regnatorem. 2: 557
regnavit. 10: 564
regnet. G. 4: 90. AE. 1: 141
regni. AE. 1: 78, 563. 4: 167,
374. 8: 505. 9: 127. 11: 313,
314
regnia. G. 3: 128. AE. 1: 226,
504, 172. 3: 121. 4: 199,
398. 5: 791, 800. 6: 71,
384. 7: 117, 313. 8: 320,
475
regno. nomen. AE. 1: 268. 2:
88. 3: 109, 249. 4: 355,
619. 1: 357. 7: 211. 9: 596.
11: 539
regnum. 3: 333. 4: 194. 12:
345
regnum. 1: 17. 2: 70. 2: 88. co-
dex Vaticanus habet,
regumque vigebat Consilii.
783. 4: 106, 275, 412. 7:
414. 9: 11, 119
regressum. 1: 141
regum. E. 3: 106. G. 2: 495,
504. 4: 95, 132. AE. 2: 484.
6: 765. 7: 316, 442, 453.
11: 353
Reice capellas a p. E. 3: 169

Reice ca, Proceleusmati-
cus abiectione alterius,
ut se corripatur, ut apud
Seatinum in Thebaide: *Te*
la, manus, reliquit caurs:
quae alioqui cum *facio* con-
posita producit, ut in
sequentibus exemplis vide-
re est: quia *J* consonans
inter duas vocales posita
producit superiorem. Qua-
re non audiendus Servius,
cum ait in 10. commenra-
tio *relicet* longam esse spe-
qua per declinationem lon-
ga futura est, quia, cum
facit *releci*, inter duas vo-
cales posita producit supe-
riorem. Nec magis, cum
illic potius poeticam *Eta-*
sim factam dicit, perinde
ac si in *releci* unicum scri-
batur, cum ex analogia
illam geminam necesse sit.
Unde & errate videtur Be-
da, qui de Synaloepha
vel Diaeresi loquens ait,
Maro E & I, conjunctis:
Tityre pascentes a summo reice
capellas. Item alibi sejan-
His, iuxta naturam, Reje-
ce, ne manula infuscent ve-
lera pullis. Nam in priori
reice, ut diximus, alre-
rum idemptum est, & di-
visis vocalibus legitur, ut
proceleusmatico locus sit,
in altero vero *relece* & *i*
disjunctim legi frustra mo-
nemur, tum quia *J* conso-
nans non potest cum *e* pro-
xima in diphthongum co-
lescere, sicut in exemplo
Paullini Poetae Christi-
ni, quod Beda citat ubi
ait: *Ap' albi pullis accedunt*
lumina cerreis. Tum etiam
quia ad syllabae ratio-
nem altero *i* omnino opus
est.
releci. AE. 5: 142
relece illum sc. agnum. G. 9:
389
Hinc *relece* ovis appella-
bat opilio, quas in grege
minus idoneas remove-
solebat, quia essent aut
aetate, aut morbo gra-
ves.
releci. AE. 10: 473
releciunt. 11: 619
releciuntem. 5: 470. *releciuntem*
scriptum invenio in codi-
cibus Macrobianis, ubi
hoc carmen citatur.
releci armis. 11: 1163
relebens. 10: 307

Notandum sane finitum
esse verbum hoc partici-
pio, sicut in tertio: *Pro-*
greder portu, classes & littora
linquens. Quod notat Ser-
vius rarum apud Latinos
esse, & apud Graecos vi-
tiosissimum.
relece classem. AE. 1: 390.
Vide *relece*.
relece. 9: 595
relece. G. 1: 459
relece. 11: 89, 419
relece in sola pascua. 3: 213
relece, & relegatio verba
sunt Juris civilis. Est au-
tem genus poenae, quam
hodie *Confusio* dicimus.
relece. AE. 7: 775
relece. 3: 690
relece. AE. 2: 108. 3: 440. 9:
8, 212
relece. 9: 290
relece. G. 2: 406
relece. AE. 3: 123
relece. G. 127. verbum Juris
civilis est *relece.* AE. 2:
357, 454
relece. G. 2: 110. AE. 2: 351.
3: 290. 4: 182. 5: 191. 8: 109.
11: 500. 12: 443
relece. 2: 647. 3: 321. 12:
736
relece. E. 6: 43. AE. 2: 28.
4: 507. 6: 509
relece. AE. 9: 352
relece. 7: 106
relece. G. 1: 270. AE. 2: 151.
3: 363. 8: 134. N. tr. 5. 12:
132
Carminum scriptores,
per Metaplasmum licentiam,
quae Parenthesis dicitur,
ut numeris dictio oble-
quatur, consonantes ge-
minare solent, praesertim
ut *re* praepositio alioqui
brevis, positi intendat-
tur, ut in *Religio*, *Re-*
liquae, *Repperi*, *Reppuli*,
Retenti. Cujus rei exempla
extant apud poetam. Sic in
Reddunt, *Relatus*, *Re-*
lece, *Reliquae*, *Lucret. Red-*
duct Venus. Et, *reddunt*
Dardania tellus. Idem, *Id*
varsum coeli rellatum templum
receptant. Idem, *Namquam*
relece repasit tempore possit.
At Persius, *Hoc reliqua acci-*
pito. Terentius in Phormione,
Quod ab illo allatum est, sibi
esse id rellatum putet. Ubi
Donatus ait, *& geminavit*
ut in Reliquas Danaum:
est enim Senarius Iambicus.
Exempli Lucretiani, ut

IN VIRGILIUM.

Reflect legimus prima longa positione, in mentem non veniebat, cum haec distaremus, & forte Index in Poetam a nobis aberat. Inveniuntur etiam, qui in *proppagine*, de quo etiam suo loco diximus, p p geminasse, veteres poetas tradant, quoadmodum in *Seculo* et, cum harum primas syllabas producerent. Ut qui hac ratione in ea voce diphthongum ascribunt, male omnino sentire Pontano videantur. Similiter (ut puto) *Terra*, *Littus*, *Littora*, *Quattuor*, *Juppiter*, in metro geminant consonantes, ut prima producat positione, quae naturaliter brevis est. Quamobrem in oratione quinque haec postrema simplici consonante scribenda sunt, sicut superiora illa quae diximus. Vide *Repperi*.
religione. AE. 2:188, 715. N. tr. 5. 3:409. 7:172, 608. 8: 598.
religiosa *Deorum* *limita*. 2: 265.
Religiosa quae loca, quae *Sacra* quaeve *Sancta* proprie appellantur, ex *Jureconsultis* pete. Sed illud *Martialis* juris interpretis hic adscribendum. Is *Digestorum* lib. 1. sub tit. De *rum* *divisione*, sic ait: *Consecratum* quaque magis placeat esse locum religiosum: sicut *templum* est in *ca. 10* *Virgiliana*. Haec *Genus* ille. Maronis autem locus est *Aeneidos* 2: 301. ubi ait, *Solennis* tam forte *daps*. Et reliqua, quae illic leges.
religiosa. G. 4:229.
relinquamus. AE. 4: 436. 12: 62.
relinquatur. 4:432, 545, 513, 6. 6:841.
relinquens. G. 12:18. AE. 11: 830.
relinquere. AE. 4:281.
relinquit. 7:361.
relinquit. 2: 659. 4:466. 8: 216.
relinquit. G. 1: 35. 3: 519. AE. 7: 7. 9: 332. 11: 628. 12: 470.
relinquit. G. 4: 148. 32. 8. AE. 3: 10. 10: 853. 12: 818.
relinquit. 2: 678.
relinquunt. G. 3:147. 4:204.

237. AE. 3: 247. 4:155. 5: 316, 472. 6:444. 8:126. 9: 357. 10:604.
relinquit. 4:315. 5:650. 9:390. 10:673. 12:809.
relinquit. E. 1: 15. 3: 535. 8: 61. AE. 3:446, 568. 4:129. 277. 495. 5: 517. 6: 512. 735. 7: 123. 600. 8:67. 9: 475. 657. 10:820. 11: 1. 113. 637. 819. 845. 12: 159. 382. 842.
relinquit. 1: 10. 598. 3:87. 4:343. 5:47. 6:227. 7:244. 8:356.
relinquit. AE. 2:312.
relinquit. G. 4:301.
relinquit. G. 4:385. AE. 12: 300.
rem. AE. 3:179. 287. 9:232. 11:341.
remabo. 11:793.
remassum. 2:95.
remisso. 1:181. 3: 145.
remittit. 5:25.
remi. 1: 104. 4:120, 205.
remige. 4:538. 5:116.
remigit. G. 1:201.
remigio. AE. 1:301. 5:280.
remigium *alarum*. 3:741. 6: 19.
Remigii *oblitas* *pennarum* *vela* *remittunt*. Haec *Translatio* tam poetica est, ut *Quintilianus* in agendo hac se non usurum fateatur, sicut nec *Pasiternum* *populorum*, quod *Homerus* dixit, *πρωμέλα* *ἀνδρῶν*. Quod autem ait, de apibus dictum, id non invenio apud *Virgil*.
remittitur. AE. 10:782.
remis. G. 1:234. 2:503. AE. 3: 207, 560, 563, 668. 5: 153, 141, 116, 143. 153. N. tr. 5: 189. 222. 271. 837. 6:320. 8:158, 108, 690. 10: 195. 294.
remittit. G. 1:202. AE. 2:343. 9:818.
remittit. AE. 5:99. 11:239.
remittant. 12:390.
remittat. 11:346. 359.
remittent. G. 4:556.
remittit. G. 2:118. 4:36. AE. 10:839. 12:429.
remittit. 5: 419. 10:492. id est, *comendo* 818. N. tr. 5. 12:833.
remittant. 9: 635. 11: 206. 12:919.
Remo *fratre*. 1:293.
Quamquam huic nomini pauci nunc aspirant, majores tamen nostri familia-

rimissime id faciebant.
rimos. 8: 89.
rimosus. 1:261. 7:401.
rimosum. 5:211. 10:306.
rimos. 1:532. 3:510. 4: 399. 594. 12:09. 663. 753. 10: 290.
rimosae. 1:216, 723.
rimosus. G. 1:131.
rimosus. G. 3: 45. AE. 6:99. 9:504. 12:722, 928.
rimosus. 11:812.
rimosus. 9: 643. 11:636.
rimosus. 9:360, 593.
rimosus. 6:123.
rimosus. 10:291.
rimosus. G. 2:533. AE. 3:184.
rimosus. 3:717.
rimosus. 6:600.
rimosus. G. 2:281.
rimosus. AE. 2:13. 750.
rimos. 4: 45. 5:245. 56. 7:1273. 370. 12:188.
rimosus. 2:161.
rimosus. 1:239.
rimosus. 12:313.
rimosus. G. 3: 472. AE. 1: 586, 594. 2:380, 465. 3: 3:90. 5:315. 7:127. 399. 8: 238. 247, 188. 125. 9: 19. 10:40.
rimosus. AE. 8:13.
rimosus. 5:807. 9:193.
Hinc *Reptorium* apud veteres juris interpretes, quod hodie passim *Inventarium* dicimus, etiam *jureconsultos* imitati, qui frequentius *inventarium* usurpant. *Julianus* de administratione tutorum, vel curatorum, L. Tutor: Tutor, inquit, qui *Reptorium* non fecit, quod vulgo *Inventarium* appellatur, dolo malo fecisse videtur, nisi forte aliqua necessaria & iustissima causa allegari possit, cur id factum sit. Si quis igitur *Inventarium* dolo non fecit, in ea conditione est, ut teneatur id, quod *pupilli* interest, quod ex *jurejurando* in litem assecuratur. Nihil itaque agere ante *Inventarium* factum cum oportet, nisi id, quod *dilationem* nec *modicam* *expellere* possit. *Ulpianus* De *suspectis* tut. & cur. L. Tutor: Tutor, inquit, qui *Reptorium* non fecerunt. *Impp. Arcadius & Honorius Eutychiano Praefect. Praet.* in haec verba rescripserunt: quae verba in *Justinianum* *codicem* *relata* sunt, sub titulo simili *De administratione* *tutorum* & cur. Tutor, vel curator, inquit, morum fuerint ordinati, sub praesentia publicarum personarum, *Inventarium* *verum* *animum* & *instrumentorum* *sollemniter* *facere* *curabunt*. *Julianus* quoque eodem suo Cod. Tit. de Curatore *in* *riosis* & *prodigi*, *Constitutione*, quam ad *Julianum* *Praef. Praet. scripsit*, quater meminit *Inventarii*: qui & *Index*, & *Syllabus*, & *Tabula*, & *Graece* *Ἰνδὴ*, *Ἰνδὴ* dici potest, ut in *Comment. de lingua Latina* ostendimus.
repperit. G. 4:443.
repperit. AE. 4:692. 6:718.
repperit, *scilicet*. G. 4:43.
repperit. E. 2:40. G. 2:350.
repperit. AE. 4:128. 6:610.
repperit. 9:152.
repperit. 12:819.
repperit. 7:772.
repperit. 6:145. 7:307.
repperit. 6:343.
repperit. 10:36.
repperit. 2:178.
repperit. 7:371.
repperit. G. 4:186. AE. 1:172. 3:436.
repperit. E. 7:39.
repperit. AE. 12:439.
repperit. 7:241.
repperit. G. 1:39.
repperit. AE. 1:749. 753. 3: 184. 7:123.
repperit. G. 2:329.
repperit. AE. 2:679. 4:189.
repperit. 11:379.
repperit. 5:106.
repperit. G. 2:235.
repperit. AE. 7:502.
repperit. 11:594.
repperit. E. 3:54.
repperit. G. 1:167. 2:121.
repperit. 2:202.
repperit. AE. 8:175.
repperit. 3:131.
repperit. AE. 1:251.
repperit. G. 3:76. AE. 5:619. 12:878.
repperit. AE. 7:134.
repperit. 5:484.
repperit. G. 2:416. 3:403.
repperit. N. tr. 5. v. ponere, 4:157. 378. AE. 4: 192. 403. 5: 712. 6:220. 9:502.
repperit. G. 3:175. AE. 7: 285. 574. 11:511.
repperit. G. 1:275. AE. 2: 115. 7:1267. 11:764.
repperit. 2:139.
repperit. 7:606.
repperit. R. 2.

repperit. 2:139.
repperit. 7:606.
repperit. R. 2.

INDEX ERYTHRAEI

<p>reposit. 12:12
 reposit. 10:174 11:240
 reposit. 12: 573
 reposit. 6:330
 reposit. 8:495
 reposit. G 3:327
 reposit. AE. 3:364.6:59
 reposit. 11:1:9
 reposit. 6:655
 repositum. 2:16
 repperit usus. G 2:12
 Autonius indifferenter posuit: <i>At qui condiderat, postquam non repperit aurum, Aptavit collo, quem repperit, laqueum.</i> Ovid. <i>re contraxit, dum in Heroidibus ait, Quique feror repuli dolis medicamentibus ignes</i>
 reppulit. G. 4:233. AE. 4: 214 74450. vide relligio.
 repressit. G. 2:1132. AE. 2:1378. 10:686.11:939
 repugnans. AE. 11:749
 repulsi. 2: 13
 repulsum. 2:545
 requiem. 4:433 12:241
 requiemus. E. 9:4
 requies. G. 2:516. subaudi, <i>et vel datus, vel sit. Nec mora, nec requies.</i> 3: 110. AE. 5:458. 12: 553. supple sit, vel datur. Est autem semiverfus Lucr. ex 4. <i>Nec mora, nec requies inter datur nulla, fluendi;</i>
 regulas. f. erit. AE. 1:1393.8: 46
 requies. G. 6:600 12:58
 requiesce. E. 7:110
 requiescere nullam bonae mentis potest. 1: 80
 Ariusianus Messus Elocutionum libello, hoc exemplo probat, <i>Requiesce illud tempus, eleganter dici.</i> Auctor Charrisus.
 requiescent. G. 1:32
 requieuit enim donec, &c. AE. 2:100
 Observandum quemadmodum <i>Requies & Requiesco</i> gaudent <i>Nec</i> particula praecedente.
 requiras. G. 2:1217. 11:90. AE. 2: 506
 requirat. 8:390
 requies. 3: 170. 6:366.
 requirit. 6:710.7:360.
 requirunt. 1:217.7:624
 re. 3:381 7:437
 re. 6:197
 reum. cum substant. E. 6: 36. G. 2:490. 4:3382.441. AE. 1:20412043282342. 462. 641. 672. 3: 294.4: 211. 272. 7: 379 44: 600.</p> | <p>9: 131. 173. 188. 10:40
 11. 11: 310. 12: 665.829
 cum diversis adject. AE. 1: 178. 4: 267. 3: 714. 8: 550. 730. 10: 666. 12: 227. 589. cum comparativo, aut superlat. G. 1: 417 2: 534. AE. 7: 602. 9: 279. <i>res.</i> In nominativo singular. E. 3: 54. AE. 1:268. 450. 515. 563 2: 196. 322. 9: 320. 10: 861 in nominativo plur. G. 2: 174. 343. 498. AE. 2:709. 783 7: 592. 12: 203. in accusat. G. 4: 240. AE. 1: 229. 526. 3: 1. 54. 5: 690. 6: 261. 8: 100. 471. 9: 723. 10: 145. 88. 12: 43
 rescindunt. AE. 12:190
 rescindere. G. 1: 280. 3: 453. AE. 6:583
 rescindit. 9: 524
 rescitur. G. 2: 78
 rescit. AE. 1: 506. 2: 739. 5: 180. 290. 7: 27. 8: 232. 503
 reserare. 12: 584
 reserat. 7: 613
 reserat. 8: 244. N. tr. 4
 reservant. 8: 573
 reservat. 5: 623
 reservent. 8: 484
 reservo. 4: 368
 residant. G. 2: 1480
 residents. AE. 9: 643
 resideres. 5: 702
 resides. 1: 722. 6: 813 7: 691
 residunt. 6: 407. 8: 467. 9: 539
 resignat. 5: 244
 resistant. G. 4: 453
 resistat. AE. 2: 599
 resistit. G. 3: 502. AE. 4: 67. 7: 586 11: 710
 resistunt. 2: 335
 resolvat. 3: 437
 resolvat. 2: 157
 resolveret. 4: 695
 resolvit. G. 1: 44. 302. 4: 452. AE. 3: 370. 6: 19. 422. 2: 592. 9: 517
 resolvo. AE. 4: 127
 resoluto. G. 4: 225
 resonant. E. 2: 33 7: 113. G. 2: 318. 3: 338. AE. 12: 607
 resonantia. G. 1: 358
 resonare. E. 1: 5
 resonat. AE. 4: 667. 9: 122 8: 7: 12
 resordens asinus. 12: 627
 Quia Lucr. in 6. dixerat: <i>Practerea magna ex parti mare montis ad ejus Radices frangit fluitans, aequumque resorbet.</i>
 respellant. AE. 1: 602. 12:</p> | <p>630
 resperit. 7: 547
 resperis. E. 8: 102
 resperi. AE. 2: 741
 resperit. E. 1: 28. G. 4: 491. AE. 9: 389 12: 671
 respicit. 2: 615. 4: 1275. 7: 454
 respicit. 5: 3
 respicit. G. 1: 426
 respicimus. AE. 3: 593
 respiro. 2: 564
 respicit. 4: 225. 236. 5: 168. 689. 6: 548. 8: 697. 19: 666
 respicunt. 4: 666. 6: 214 10: 269
 respirare. 9: 813.
 resplendent. 12: 741
 respondens. E. 10: 8 G. 2: 64. AE. 1: 589
 respondent. 12: 741
 respondere. E. 7: 5
 respondit. 8: 62
 respondet. G. 1: 47. AE. 8: 233. 474
 respondit. 12: 18
 responsa. G. 3: 391. AE. 5: 706. 6: 44. 82. 7: 86. 92. 102. 9: 134. 369. 635 10: 32. 11: 227. 240. 294 12: 111
 responsant. 12: 757
 responsis. 6: 799
 responsio. nomen. 6: 344
 responsum. E. 1: 45. AE. 8: 672.
 resant. 10: 29
 resantia. 1: 679
 resare. 7: 271
 resarem. 11: 161
 resat. 2: 556. 2: 70. N. tr. 5. 142. 4: 324. 10: 367. 12: 793
 resistens. 5: 698
 resistit. E. 5: 47. AE. 2: 686
 resistit. G. 4: 490. AE. 1: 511
 resistant. G. 2: 72
 resistis. AE. 6: 346
 resistant. 5: 150. 8: 305. 10: 330
 resulat vocis offensa imago. G. 4: 50
 Rulchre dictum, ut notat Maerob. lib. 6. cap. item 6.
 resupinus. AE. 1: 476. 3: 624
 resurgens. 4: 548
 resurgere. 1: 206.
 retardant. G. 2: 333
 retetit. AE. 9: 461
 retetum. 12: 734
 retento. 5: 278
 retetuit. 4: 119. 5: 65
 retet. 1: 336
 retetunt. 12: 763
 retia. E. 3: 75. 5: 60. G. 2:</p> | <p>307 3: 413. AE. 4: 132. 10: 710
 retinacula. G. 1: 265. 513. AE. 4: 580
 retinere. 5: 669
 retinet. 8: 498. 10: 308
 retinens. 8: 400
 retisit. 12: 485. 841.
 retis. 12: 400
 retisat. 10: 396.
 retisat. 12: 889
 retisat. 7: 694
 retisat. 12: 111
 retisat. 10: 307
 retisat. 5: 709
 retro. G. 1: 200. 4: 495. AE. 2: 169. 373. 753. 3: 496. 686. 4: 489. 9: 392. 539. 794. 10: 573. 11: 627. ut plurimum in fin. cum.
 retro. AE. 5: 428. 10: 7
 Utrobique <i>Rebrevis</i>, ad exemplum Lucretii. <i>Ipsamque retro partem petere sua priorem.</i> Sic
 Retro fugit Ausdr. <i>audas Adriacas.</i> AE. 11: 405
 retorsum. 3: 690
 retulit. 5: 598. 8: 343. 11: 190. 426. N. tr. 5
 Catullus <i>Re-catepuit</i>; <i>Sed reditum retulisset is, aut in tempore.</i>
 retusa. G. 2: 301
 revelis. AE. 8: 37
 revelit. 4: 427. 545
 revelit. 9: 562 12: 787
 revertens. G. 1: 274. 4: 132
 revertit. 1: 428
 reverti. 2: 312. AE. 2: 730. 3: 101. 5: 830. 6: 720. 751
 revertor. AE. 11: 410
 revolvam. 2: 57 4: 459
 revolvit. 3: 76. 12: 847
 revolvit. G. 2: 313
 revivam. AE. 2: 669
 revivas. E. 7: 67
 Revivisat plebecula, quia de-
 Vivisat. Sed corruptus <i>Ar-
vivisat</i>; sicut <i>Arvivisat</i>, pro-
 R. vivisat.
 revivens. AE. 11: 426
 revivis. G. 1: 415
 revivis. 4: 546
 revivis. 4: 390. 553. AE. 1: 415. 3: 318. 4: 396. 6: 899
 revivis. 2: 760. 795
 revivis. 6: 330
 revocabat. 5: 167
 Rat longa est: quia
 quod tradit Marcellianus Ca-
 pella, & finalis ad libitum
 ponitur, ut explodendi om-
 nino sint, qui imperite sylla-
 bae metuentes, et carmini-
 inse-</p> |
|---|---|--|---|

INDEX ERYTHRAE

- signi.* 2: 485. ut, irriguum
fontem.
rima. AE. 8: 392
rimanti. 7: 508. N. tr. 5.
rimantur. G. 1: 384. indubi-
tans interpretatur N. tr.
5: 3534
rimantur. AE. 6: 594. N. tr.
5: 11748. N. eodem.
rimisque fatiscunt. 1: 123
Hinc *grimmam*, addita *g*,
quod plerumque fit, vetu-
lam per Epitheton Veneti
appellant, cui frons rugis
arata sit. *Rimas* autem,
quas vulgo dicunt, hoc est
versus Homoeoteleutos,
quasi rhythmos appella-
mus.
rimosa. G. 4: 45 AE. 6: 414
ripa. G. 3: 144 4: 123
ripae. E. 3: 94. G. 3: 553. 4:
123527. AE. 6: 3145410.
7: 106. 8: 1240 11: 299. 12:
756.
ripam. AE. 6: 375
riparum. 6: 674
ripas. E. 7: 1252. G. 3: 15
4: 459. 6: 3052 319. 327.
712 7: 201. 8: 63. 9: 105.
10: 114
Riphas. 3: 382. vide *Rhi-
phaeo.*
ripis. 2: 414. 3: 430. AE. 1:
428 7: 33. 8: 37 9: 118
ripis absumpunt vincula, id
est, litore. 9: 118
Hinc popularis sermo ar-
rivar pro eo, quod Latini
dicunt *apellere*: et *river* pro
finire, quia cursus naviga-
tionis fit confectus, cum
reduces flant, litore puppes.
Quod autem dicimus *river*
pro perstringere, a rivis for-
tasse deductum est, qui,
quo perveniant, deducun-
tur.
risere. E. 3: 9. 4: 63. AE. 5:
181
risit. 4: 128 5: 358
risu. E. 4: 60
rite. G. 2: 393. AE. 3: 36,
246. 4: 155. 6: 38. 5: 25,
77. 6: 154 7: 51 93. 8: 60,
69. 9: 132. 10: 254 12: 113
ritu. AE. 7: 741. 11: 611. sic
more fitur. et similia.
ritus. 12: 836
ritu. E. 10: 29. G. 1: 132. 4:
120. AE. 6: 674 7: 681. 8:
445
sudor finit undique rivis. AE.
5: 200
Sic in 9. *Spartanitia san-
guine rivis*: et in 11. *sau-
guinis ille vomens rivos.* Si
militer, *Flumen*, et *ndam*
de copioso sanguine dixit,
ut in 9. *Voluitur ille vo-
mens calidum de pectore flu-
men.* Et in fine ejusdem li-
bri, *Tum toto corpore sudor*
Liquitur (& plenum (ut respi-
rare potestas) *Flumen agit.* Et
in eodem alibi, *redditis spe-
cus atri vulneris undam spu-
mantem.* Item de ingenti
multitudine, in 2. *Georg.*
Mare salutatant totis vomit
cedibus undam.
rivo. E. 5: 47. AE. 8: 101
rivos. E. 3: 111. G. 1: 106,
269. 9: 456. 11: 668
rivo aegens, aerisque metal-
la. G. 2: 1865
Vulgo *Mincro*, & fere pro
eodem *Filoni*. Utitur autem
hic ejusdem rei omnibus vo-
cabulis, ut conquisitus dici
non possit. Nam *rivos me-
taphoric* & dixit, *Metallo*
Graece, Latine & proprie
vrula.
riuum. E. 8: 87. AE. 3: 350
rius. G. 4: 19
robora. 1: 175. 2: 177. 3: 31.
377. 4: 10. AE. 3: 482. 4:
3295: 698. 7: 53. 7: 610. 8:
513 11: 137
robore. G. 2: 15. 64. 3: 332.
AE. 2: 160. 6: 39. 4: 441. 5:
561. 6: 254. 8: 315. 11:
126. 553. 593
robustus. 2: 186
roboris. 12: 783
robur. G. 1: 162. 3: 235. AE.
2: 230. 6: 182. 10: 479. 11:
174. 368
robusta. G. 1: 219
robustus orator. E. 4: 41. *ful-
sor.* G. 2: 1264
Lucet. in 5. *Nec robustus*
erat curvi moderator aratri
Quisquam. Et in 6. *Et ro-
bustus item curvi moderator*
aratri Languet.
rogamus. AE. 7: 129. N. tr. 5
rogant. E. 10: 11
rogantes. AE. 8: 120. 11: 101
roganti. 1: 149
rogaret. E. 5: 88
rogavi. AE. 8: 176
rogi. 10: 520
rogis. G. 4: 477. AE. 6: 308
rogitant. 1: 750
rogitat. 10: 839
rogo. 8: 383
rogos. 4: 646 11: 189
rogum. 4: 640
rogus. 4: 674. N. tr. 4
Roma. G. 2: 534. AE. 5:
601 6: 732. 603. 709
Triplex Romae urbi fuit
se nomen, proditum est:
unum hoc, quo utimur,
pervulgatum: alterum,
quod arcanum fuit, un-
de Amaryllida suam, quae
amorem proprie significat,
in Bucolicum carmen poeta
detorsit: tertium sacrificii
debitum, de quo vocabu-
lum Floralibus impositum,
quod Anthusam Graece Phi-
ladelphus interpretatur, a
quo haec discimus. Id tu
Latine vel Florentem, vel
apertius fortasse Floram, aut
Florentiam veteres. Vide
Urbem.
Romae. AE. 1: 7. 12: 186
Romam. E. 1: 10. 17. G. 1:
467. AE. 8: 635
Romana. G. 1: 500. 2: 176.
AE. 4: 275. 6: 370. 8: 992
714 12: 827
Romanae. G. 2: 498 AE. 12:
166
Romanus. AE. 1: 33. 6: 857
Romanus. G. 1: 491. AE. 4:
234
Romane. AE. 5: 123 6: 851
Romani. 6: 810
Romani. G. 2: 172. AE. 10:
11
Romano. AE. 8: 338. 361
Romanorum. 8: 625
Romanus. G. 2: 148. AE. 1:
234. 277. 282 6: 789
Romanum. G. 3: 148
Romani. 3: 346
Romula. AE. 5: 876
Romule. G. 1: 499
Romuleo. AE. 8: 654
Romulidis. 8: 738
Romulus. 1: 256. 6: 778. 8:
342
rorabant sanguine. 8: 645
Goccherlano, non levi-
ter, sed abunde. Nam *Ros*
pro levi aspergine interdum
sumitur per metaphoram,
interdum pro copia ingenti
humoris, ut exempla sta-
tim sequentia indicant. Vi-
de etiam *Irrorat*.
rorantes. 11: 9
rorantia. 3: 567
ros cicadas pascitur. E. 5: 77
Theocritus in Nomeo,
μῆτις ὅτι τῆς ὕλης ὅτι
ὁ τῆτις; i. e. Numquid
rorem depascitur, ut cica-
da; lege Plinium lib. 12.
c. 26
ros Erthos. AE. 5: 854. 6:
230
rorem. G. 2: 213. id est, ro-
rem marinum, vulgo etiam
Rosmarin. Adi Plin. & Dio
scoridem. 4: 12 431
roses. AE. 12: 339
ros. E. 8: 15. G. 2: 202. 3:
326
Inde *Rosa* Veneti, addita
vocali; ut *rosada* ab Epithe-
to, quasi rosida: Etrusci
raglada. Unde Boccatus,
raglados berbe, id est, matu-
tini roris humore perfusus:
sicut Poeta *rosida mala*. Pe-
trarcha venusta metaphorā
in rhythmis vernaculis di-
xit, *raglados occhi*. Quod
alibi *Lagrimosi*.
rosae. AE. 12: 69
rosam. G. 4: 134
rosaria Paschi biseri. 4: 11
Ipse in *Rosa*, *Vidi Pas-
cham gaudere rosaria cultu*.
Propertius, *Vidi ego od rati*
vistura rosaria Paschi. Ovi-
dus *Metamorph.* 15. *Leu-
casiūque petit, tepidique ro-
saria Paschi*, Martialis, *Par-
thia rubens armula labra ro-
si*. Et alibi, *Pratoque*,
ut *hisero cessata rosaria Pam-
pho*.
rosas. AE. 4: 268
rosida. E. 4: 30. 8: 37. G. 3:
337. AE. 4: 700. 7: 673
rosae ceruice resulsit, id est,
suo flori concolere. AE. 1: 402
Poetae tum Graeci, tum
Latini os, cervicem, pa-
pillas, digitos, roseos di-
cunt, niveum candorem
robore sanguinis penitus
cum venustate diffusum si-
gnificantes, qualis color
suaviter rubet in rosa, non
quae Milesia sit, quae ni-
mis purpurea ardere quo-
dammodo videtur, nec rur-
sus alba, sed quae utrim-
que decorem trahit. Hanc
lingua vernacula a colore
ipso corporis, quod formo-
sum sit, *incarnatam* aut *car-
nascentem* nominavit: quod
corpus hominis *carnem* vul-
go appellamus. Plura in
Stoico, nec non libello de
Coloribus.
rosae vira. AE. 7: 722
rosat. 12: 606
rosis. 6: 535. 7: 126
rosio. 2: 593 9: 5.
roselli. E. 5: 17
roseus Phobus. AE. 11: 913
Lucret 5. *Forfitan & ro-
sa sol alta lampade lucens,*
&c. Et in eodem inferius,
*Dum infra fac sol inferre lam-
pina mundo.*
rostra. AE. 7: 186. 10: 301.

IN VIRGILIUM.

<i>vestra</i> . 8:985	qui magis conspicuus.	689.11:141	<i>rumpere</i> . G.3:43. AE.4:569.
<i>vestris</i> . G.2:598.4:74. AE.	<i>rubet</i> . AE.12:77	<i>rur</i> . 12:454	9:13
5:143,232.8:690.9:119.	<i>rubens</i> . E.3:63.4.29. G.1:	<i>Rufus</i> . 7:739. Oppidum	<i>rumpere</i> . AE.4:553
19:295. vulgo <i>Spison</i> .	234,251	inisse creditur in Campa-	<i>rumpenda</i> . 10:372
Boccatus <i>Becco de la proda</i>	<i>rubens</i> . 2:430	nia, nunc sine vestigiis.	<i>rumpens</i> . G.3:428
<i>de la Nave</i> , Fabula 17	<i>rubentem</i> . E.10:27. G.4:	<i>rugis</i> . 7:417	<i>rumpere</i> . AE.8:110.9:758.
<i>refro</i> . AE.5:187.6:597.10:	181	<i>ruina</i> . 1:127.3:414.11:19,	<i>silentium</i> . 10:64. N.tr.5:
175,11:756	<i>rubentes</i> . G.4:47. AE.9:270.	888.12:610	Non & <i>Silentium</i> quamvis
<i>Becco</i> vulgus, vocabulo	Id est, rubras, purpureas,	<i>ruinam</i> . 2:310,465,631.8:	contraria sunt, <i>rumpere</i>
Tolosano antiquo: quam-	puniceas. Vide <i>purpurei</i>	192.9:712.11:613	tamen vocem, & <i>silentium</i>
quam id illis gallinacei ro-	<i>crillis</i> , & <i>pennis punctae</i> .	<i>ruinas</i> . G.4:249. AE.1:	idem diversa ratione signi-
strum significaret. Auctor	<i>rubens</i> . E.4:43. G.2:319	238	ficant. Nam <i>rumpere vocem</i>
Tranquillus in Vitellio.	<i>rubescat</i> . AE.3:521,7:25	<i>ruinis</i> . AE.1:647.3:476,	loqui dicimus, sicut <i>rumpere</i>
<i>rosa</i> . G.4:384. AE.5:174.	<i>rubescunt</i> . 8:695	571	<i>per questus</i> , queri; quia
12:379. <i>Rosa</i> imperativum	<i>ruet</i> . G.3:431	<i>ruis</i> . 2:510:5:741.10:811.	Vox & <i>Questus</i> pectore
in longam gerit.	<i>rubenda</i> . scil. <i>flava</i> . G.1:	N. tr.5	<i>rumpuntur</i> , id est, effun-
<i>rotas</i> . G.3:170	297	<i>ruit</i> . G.1:105. N.tr.3. & 5.	duntur. Alibi ipse, <i>rumpuntur</i>
<i>rotam</i> . G.3:39,184. AE.6:	<i>rubet</i> . 1:496.2:110	2:508. G.1:313,314. N.	<i>fontibus annes</i> , id
748	Sic Claudian. 3. de Raptu	tr.5. Lucr. in 5. <i>Ex insu-</i>	est, funduntur; <i>rumpere</i>
<i>rotantia</i> . AE.10:362	Proserp. Deficiunt rivi,	to quae possint forte coorta	autem <i>silentium</i> ex eo lo-
<i>rotarum</i> . 2:135.6:616	<i>squalent rubigine prata</i> .	<i>Contracte hanc rem volen-</i>	qui dicimus, quia cum id
<i>rotas</i> . 8:433.9:318.11:195.	<i>rubigine mala effert culmos</i> . G.1:	to turbine summam. 3:470.	facimus, veluti vocem <i>rumpimus</i> .
12:675	151	4:439. AE.2:641,90,363.	Sic <i>rumpere moras</i> ,
<i>rotat</i> . 9:444.10:577	Ru contraxit Ovid. Me-	3:508,676.4:429.674.5:	est, non morari amplius;
<i>rotis</i> . G.2:444.3:114,180.	ramorph. 8. <i>Scabrique rubi-</i>	695.7:571.9:438,474,	& fere eadem ratione <i>rumpere</i>
AE.1:147.10:594.12:77,	<i>gine dentes</i> . Quem sequutus	695.10:719.11:448,625.	<i>summam</i> dicimus. Hoc
675. Pars pro toto. sic	Mar. in 2: <i>Uteris ore alter,</i>	12:123,621,651,682,	est, quod voluit indicare
<i>Carina</i> , <i>Puppis</i> , <i>Prora</i> pro	<i>minaque rubigine captus</i> . Un-	685,690. <i>rua</i> . AE.2:	Servius commentario se-
navi. Figura nulli non	de quidam syllabae metuen-	250. N. tr.8.6:539. G. <i>fu-</i>	cundo in versu, <i>Composita</i>
cognita.	tes, <i>Aerugine</i> imperite re-	<i>scit tellurem amplectitur</i>	<i>rumpit vocem</i> . Sed ille meo
<i>ruinus</i> . AE.2:353	ponunt. Nam & Pruden-	alis. 8.399. Homerus,	judicio id tantum annexus
<i>rubio fissa</i> . G.1:266	tius in <i>Psychomachia</i> , <i>Con-</i>	<i>οὐρανὸν δ' ἠφ' ἑσπέρῃ</i> <i>ruē</i> id	est.
<i>Rubens</i> , 4, um, et si mul-	<i>dere vagina gladium, ne terra</i>	est, <i>Ruit coelo nox</i> : non	<i>rumpit</i> . G.4:136
ti non indocti inficiantur	<i>rubigo</i> .	de nocte naturali, sed	<i>rumpet</i> . AE.6:813.12:202
vocem esse Latinam, legi-	<i>rubor</i> . AE.12:66	cum lux diei oculis mortu-	<i>rumpi</i> . 4:1292.12:582
mus tamen apud auctores	<i>ruberem</i> . G.1:430	lium nubibus subrahitur.	<i>rumpit</i> . 2:129.3:246.7:
non malos, ex uris nigris	<i>rubores</i> . 3:107	<i>ruitis</i> . AE.12:313	458.9:580.671.10:337.
fieri vinum forte, & rubeis	<i>rubos</i> . 3:315	<i>ruminat pallentis barbas</i> . f.	11.377. legitur & <i>rumpit</i> .
suave, vulgo <i>Cerefol</i> , & a	<i>rubra</i> . AE.9:50	<i>bos</i> . E.6:54	12:375,683,699
colore cerasi. Ut verbum	<i>rubrae</i> . 12:89	Investitur etiam in voce	<i>rumpit</i> . 3:640. id est, <i>ab-</i>
sic omnino rusticum. Nam	<i>rubra</i> . G.3:359. AE.8:686	passiva & activae significatio-	<i>rumpite arpis</i> .
& bovem rubeum ab arato-	<i>rubus</i> . E.2:89	nis. Varro Bimargo, E.	<i>rumpitur</i> . E.8:71. N. tr.5
ribus probati discimus.	<i>rudem</i> . AE.9:743	<i>bitus et Marce</i> . O' <i>ὄρεος</i>	<i>rumpunt</i> . G.2:75. AE.2:
Qualis fortasse est, quem	<i>rudentem</i> . 3:561.8:248	<i>enim</i> Homeri <i>ruminari</i> incipit,	494.11:615
hodie Veneti agricolae <i>Lu-</i>	Naso in <i>Pallis</i> , <i>Intem-</i>	<i>rum</i> <i>Πορὶ τρεῖς</i> scriptu-	<i>rumpuntur fontibus annes</i> . G.
rum suo vocabulo appelli-	<i>pestus cum rudit ille sono</i> .	<i>rum se scio receperit</i> .	3.428. id est, <i>rumpunt</i> . Pom-
tant. <i>Rubens</i> igitur nec	Persius, <i>Ru protenta</i> , <i>Fus-</i>	<i>rumor</i> . AE.7:144	ponius De aqua pluvia ar-
proptus idem color est, qui	<i>der</i> , ut <i>Arcadiae permaria ru-</i>	Discrimen inter <i>rumo-</i>	cenda, <i>Si in iuro fundo a-</i>
<i>Ruber</i> a nobis, a Graecis	<i>dere credas</i> .	rem, & famam, poeta in-	qua <i>rumpat</i> , quae ex tuo
<i>εὐρύς</i> dicitur. Sic &	<i>rudentes</i> . G.3:374. AE.3:	geniosus his versibus pul-	fundo <i>urnas habeat</i> . AE.11:
<i>Ruffum</i> equum veteres ru-	267. N. tr.4:682. 5:753.	cherrime expressit: <i>Quis-</i>	527
stici nominabant, qui non	10:129	<i>quis</i> <i>est</i> , <i>memori rumori ru-</i>	<i>rump</i> . AE.1:57,77.10:14.
plane ruberet, ut <i>Ruffus</i> ,	<i>rudentem</i> . AE.1:87.7:16	<i>morem voce refert</i> , Et <i>se-</i>	G.4:508. AE.1:310.3:
sed proxime ad eum colo-	<i>rudimenta</i> . 11:157	<i>ri famae parique gradusque</i>	229,245,443,647.5:180.
rem accederet. <i>Sanguinatum</i>	<i>rudis</i> . G.2:211	<i>potest</i> .	6:548.8:343
hodie, quasi <i>Sanguinatum</i> ,	<i>rubant</i> , id est, <i>dividebant</i> .	<i>rumore</i> . AE.4:203.8:90. N.	<i>ruper</i> . 8:190
vulgo equifones appellant.	AE.1:35. N. tr.5.8:648.	tr.5. ubi notandum est in	<i>ruperat</i> . 11:549
<i>Ruber</i> autem, <i>Rubens</i> , <i>Ru-</i>	9:182.10:756.11:211	pervulgatis Nonii codici-	<i>ruperis</i> . G.4:213
<i>bidus</i> , <i>Ruffus</i> , <i>Ruffus</i> , <i>Fu-</i>	<i>rubat</i> . 7:782.10:156	bus <i>Peragant</i> legi, quod tri-	<i>ruperunt</i> . 1:49
<i>bus</i> , <i>Flavus</i> , <i>Rutulus</i> , <i>Lu-</i>	<i>ruens</i> . G.4:193	ta Virgiliana exemplaria	<i>ruper</i> . pl. E.5:63.10:58.
<i>rus</i> , <i>Spadix</i> , appellationes	<i>ruentem</i> . AE.10:338,385.	habent <i>accelerant</i> .	G.3:253. AE.11:161.11:
sunt <i>Ruff</i> coloris, quorum	11.805.12:305	<i>rumores</i> . AE.12:118	677
discrimina nos diligentius	<i>ruentes</i> . 2:440.9:727.10:	<i>rumoredus</i> . 7:549.9:464	<i>ruper</i> . sing. E.6:129. AE.7:
in libello De coloribus scri-	573.12:505	<i>rumperant</i> . 8:540	586.10:691
bimus.	<i>ruenti</i> . 11:535	<i>rumperantur</i> . E.7:26	<i>ruper</i> . AE.2:114.12:30
<i>rubant prata</i> . G.4:306. Sic	<i>ruentum</i> . 11:886	<i>rumper</i> . AE.6:882	<i>ruperis</i> . G.2:117.3:173. AE.
& <i>Pete rubenti</i> , & calore,	<i>ruvo</i> . G.11:200. AE.8:515,		1:429

rumperant

INDEX ERYTHRAEI

rupis. 10: 233. N. tr. 5
rupis. 6: 42
rupta. 5: 510, 543. 7: 612. 9:
 432. 10: 659
rupta. G. 4: 472. AE. 8: 398
ruptis. G. 1: 473, 510. 2: 480.
 4: 56 AE. 2: 496. 3: 27, 580
 8: 225, 651
rupto. 2: 416 7: 569
rupe. E. 1: 47. 2: 128: 5: 58.
 G. 1: 372. 2: 317, 412, 485.
 500. AE. 1: 430. 4: 527. 7:
 712
rupis. G. 1: 156, 168. 2: 212.
 4: 128
rupum. E. 10: 62. G. 2: 58.
 AE. 2: 129. 232.
rupus. G. 1: 98. 2: 1292, 480.
 id est, *retro*. 3: 138. N. tr.
 3: 333, 484. 4: 185. AE. 2:
 402. id est, *iterum*. 655,
 671. M. ibidem. 751. 3: 31,
 143, 142. 4: 531: 534, 546.
 557, 688. 5: 92, 581, 764.
 6: 751, 791. 7: 491, 767. 9:
 391, 662. 11: 427, 611. 12:
 280, 571, 784
rufi. G. 2: 413
rufio *horridior*. E. 7. 42
Ruscus quae *μυρτίνα* *μυρτίνα*
 id est, *Myrtus sylvestris* &
Oxymyr sine, *Acaeros Dio-*
scoridi, *Plinio Acoros*: fru-
 tex est foemellis etiam no-
 tissimus, quod ex eo Vene-
 tiis, & plerisque Italiae lo-
 cis scopis utuntur. Dicitur
 & *Ruscum* genere neutro.
 Nam, *Ruscum* est, in-
 quit Festus, ut ait Verrius,
 amplius paulo herba, ex-
 illius virgulto, fruticibus-
 que, non dissimile junco;
 cujus coloris rebus uti mu-
 lieres solitas commemorat
 Cato Originum libro septi-
 mo; Mulieres operatae au-
 ro, purpuraque, ars inhae-
 ret diadema, coronas au-
 reas russea facie, galbeas
 lineas, pelles, redimicu-
 la. Haec apud Festum ver-
 bis tamen corruptis, ac e-
 mendatorem implorantibus.
 Hodie quoque aliqui *Rusro*;
 vulgus nostrate *Ruso*, alii
Brusco: quo nomine non
 modo officinae medicinae,
 verum ipsi etiam Medici
 barbari utuntur: qui ob id
 quoque magis ridendi sunt,
 quod & *Berberis* *Ruscum*
 esse arbitrantur, & ejus fru-
 ctum *Cubebae*, quas Mauri-
 ce appellamus, & Galenus
Carpesium vocavit. De hoc
 fortassis frutice, quod fron-

dibus horreat, vel ejus-
 cris saporis fructu, *Brus-*
scum vulgo pustulae genus,
 & *Bruscum* vinum, sapo-
 rem, hominem lingua ver-
 nacula appellavit: ut in
 Stoico perquirimus. Dici-
 mus & hinc *Ruscio* trito &
 Veneto vocabulo, quidquid
 est taetu asperum.
rufica. sc. *Musa*. E. 3: 84
ruficus. E. 2: 56. G. 2: 406
rutilare. AE. 8: 529
rutili. 8: 430
rutilis. G. 4: 93
rutilo. 1: 454
Rutular. AE. 10: 345
Rutulas. 12: 597
Rutuli. genitivus. 409. 9: 442
Rutuli. plural. 7: 472, 795.
 9: 123, 161, 236, 363, 428,
 470, 494, 519, 683, 10: 120,
 218, 679. 11: 162, 318,
 869. 12: 40, 117, 229, 237,
 463, 693, 704, 928
Rutulo. 1: 268. 9: 635. 10:
 390. 12: 116, 321
Rutula. 7: 38. 9. 63. 10: 267
 11: 88
Rutulorum. 8: 381, 492. 9:
 113
Rutulos. 7: 475, 798. 9: 130,
 188, 517. 10: 84. 11: 144.
 11: 464, 629. 12: 78, 758,
 915
Rutulum. 9: 728. 10: 445.
 11: 487. 12: 79, 505
Rutulus. 8: 474. 10: 108, 132
rutus. G. 2: 503. 3: 104,
 144. 4: 185. AE. 1: 83. N.
 15. 5. 4: 132, 164, 581. 5:
 145. 6: 44. 9: 516, 708.
 11: 461, 673. 12: 279, 369,
 434, 526

2

Sabari, scil. militum. G. 1.
 57. AE 8: 706
Sabasti. G. 2: 117
Sabaro. AE. 1: 416
Sabella. 8: 510
Sabellum. G. 2: 167
Sabellius. 3: 155
Sabellus. AE. 7: 665
Sabinas. 8: 635
Sabini. G. 2: 532. Sabini in-
 ter Narem, Anienem,
 Tiberim, & Apenninum.
Sabulis. AE. 7: 709
Sabinorum. 7: 706
Saburam. G. 4: 195
 In hac voce geminari *ss*,
 auctor est Priscianus, quod
 hic tamen omisum sic, pro-
 pter metrum. Lege Barba-
 ri Glossemata in Plinium.

facilis . E. 3: 9. Gell. lib. 6
 cap. 12
facit . G. 1: 394. *ignis* . 1: 566
 Ignis sacer appellatur
 Graeci, ut scribit Servius
 Dicitur & *ἱερὸς πυρρ*, in u-
 num coalescentibus vocabu-
 bulis, qui Erysipelas Dio-
 scoridi. Ignis Sacri Plinius
 plura tradit genera & reme-
 dia: inter quae quod *Zoster*
 appellatum prodit. Cel-
 sus huius morbi duo tantum
 genera reddit I bro quinto,
 qui & diversum Ignem fac-
 rum ab Erysipelate facit:
 quae illic leges Priori sane
 malo, quod describit, pu-
 rant nonnulli respondere,
 quem vulgo *Fuego di Santo*
Antonio nuncupant. Alteri
 vero, quem *Rashpiliam* di-
 cimus corrupto Graeco vo-
 cabulo *ῥασιπιδας* is pro-
 prie morbus Galeno intelli-
 gitur, cum tumor ex tenui
 sanguine, interim cum bi-
 lis parte incenso ac ferven-
 te consistit. Est & Erysi-
 pelas in vulneribus, de quo
 idem auctor Celsus. Erysi-
 pelatodes quoque morbi qui-
 dam vocantur. Columella
 lib. 7. cap. 7. *Est istam*, in-
 quit, *Sacer ignis*, quam Pu-
 sulam vocant *pastoris*. Reli-
 quia apud eum legito. Hinc
Pusulosa praes, non autem
Pusulosa, ut quidam perpe-
 ram legunt, ipsi Junio ap-
 pellatur. Unde *Pusulosa*
corpora in Dioscoride pla-
 cuit Barbaro vertere, quae
 igne sacro laborarent. Di-
 citur autem sacer ignis a
 contrario, id est, execran-
 dus. Nam et de eo Calli-
 machus, quamvis Graece,
Mentimurque sacrum qui dictus
est. Sic *Eumenides*, quia
 benevolae m nus sint: et
Bellum, quia non bonum:
Parcae, quod nemini par-
 cant: et *Lucus*, secundum
 quosdam, quod in eo non
 luceat. Similiter Veneti
 vulgo *Blanco* Aethiopem vo-
 citant, et *Pandoram* mere-
 tricem et alia quam plu-
 rima, quae in Stoico colli-
 gimus. De hoc morbo sic
 Lucretius in 6. *Exarrit sacri*
ignis, & urit corpora serpens,
Quemcumque attingit partem
rapitque per auras. Et in fi-
 ne ejusdem libri, *pestilens*

tiam, quae Athenas depopu-
 lata est, diffusius profes-
 quens, Et simul ulcibus
 magnis omne vulnus Cor-
 nua, ut est, per membrana sa-
 cerum dicitur ignis, et quae
 non parum multa sequun-
 tur: unde in hoc locum et
 colores et lineamenta de-
 scribendae pestilentiae Ma-
 ro transiit, quae ab Illy-
 rico veniens totam Vene-
 tiam devastaverat. AE.
 3: 761. 6: 138. 7: 247. 8:
 272, 398. 11: 721. *Cybele*.
Clorens, alii satus *Cybele*
 legunt. 11: 768
sacerdos. G. 3: 489. AE. 1:
 201, 319. 3: 80, 373. 6:
 244, 645. 7: 89, 750. 8:
 272. 11: 768. 12: 169
sacerdos. foemin. 1: 273. 3:
 373. 4: 483, 509. 5: 660. 6:
 354. 11: 321, 544, 628. 7:
 419, 659. 10: 537
sacerdotes. AE. 6: 661. 8: 281
Sacer. 11: 651
sacro. adject. ablat. E. 7: 13.
 G. 3: 334. AE. 2: 525. 3:
 81. 10: 538. 11: 533
sacro. AE. 3: 57. N. et. 5: 73.
 Id est, sacrata, sicut alibi
Dillum pro *Dicatum*: Et
 gelida monstrat subrope Lu-
 percal *Parrhasio dillum Pa-*
nos de more Lycari. AE. 6:
 109. 7: 60. 12: 9: 308
sacra. substant. G. 1: 119. 2:
 473, 476. 3: 532. 4: 521.
 AE. 2: 132, 239, 293, 717.
 3: 119. 4: 618. 5: 59. 6: 49. 8:
 85. 11: 172, 301, 665. 9:
 86. 11: 739. 12: 13, 192, 317
sacrabat. AE. 8: 783
sacrabo. 6: 73
sacrae. G. 1: 148. AE. 3: 148,
 637. 7: 608
sacrum. AE. 2: 167
Sacrauae. 7: 96
sacraria. 12: 199. Sic *San-*
ctaria *Mithridatis* appellat
Pinins, quae Graece *Πλο-*
ταρχος καὶ ἱερὰ καλεῖται.
sacravit. AE. 10: 419
sacras. 9: 116
sacrasse. 7: 62. 8: 600
sacra. 11: 681. 12: 357, 345.
 9: 4
sacratum. 1: 743
sacratas. 12: 213
sacratu. 3: 373
sacratu. 7: 778
sacratio. 2: 15
Sacrator. nomen prop. viri.
 10: 747
sacrauerat. 12: 502. 4: 200
sacra.

IN VIRGILIUM.

[illegible]

331.4:1456. AE. 1: 149. 1:
 418.4:300,531. 3: 157 7:
 461.8:5, 700. 9: 63, 410.
 10:761. 12:187
fascio. AE. 3:270. N. tr. 3:9:
 604. 11:153. 12:888
fascos. 7: 664
fascum. G. 1:179. AE. 1:118.
 N. tr. 3:458. 6:824. 9:792.
 12:910
fascus. E. 8:147. G. 3: 248.
 AE. 1: 99. N. tr. 3. 2: 29.
 359-5:739 7:719. 11:220.
 12:107, 406
Sagittum. 9. 575
Sagitta. 5. 263
sagitta. ablat. 4:169. 5: 242,
 485 7:512. 9:572. 10:248,
 754. 12:631, 746
sagitta. nom. 3: 302. 9:578,
 632. 12:319, 423, 856
sagittar. G. 2: 124. 4: 311
 AE. 12:415
sagittam. 3:518. 9: 390. 11:
 390, 858
sagittas. 1: 187. 8: 166. 10:
 131 12:394
sagittis. G. 3:314. 4:344. AE.
 3:68, 311. 9:178
 Hinc *Sagitta* Petrarchae, &
 aliis, pro sagitta & fulmi-
 ne, apud quem & *Quadrilla*
 & *Sirali* id genus legas. Pa-
 tavini agricolae, nec non
 Tarvisini, *Sitta* & *Sittare*
 verbum. Alii *Vera*, a veru
 fortasse: unde *Vereton*. *Frez-*
 24, & inde *Infrezar* nonnul-
 li, vel a *fris* sono, quem
 stridens edie sagitta arcu
 emissa, vel a *Freto* Hercu-
 leo potius, quia id celeri
 ferveat rapiditate. Sicut &
 Tigrim fluvium & animal,
 a sagitta, quam Medi Ti-
 grim vocant, traditur ap-
 pellari. Vel quia in freta
 dum fluvii currunt, id ce-
 lerissime facere videntur.
 Unde *Fretta*, *Infretta*, *As-*
ficta, *Frettoloso*, & *Fretto-*
losamente. De quibus omni-
 bus diligentius in Stoico.
 Pro sagittis autem Poeta,
 nunc *Telo*, nunc *Spicula*,
 nunc *Arundo*, nunc *Ferrum*,
 & *Volatile ferrum*, variavit.
sagittiferos. AE. 8:723
sagulle. 8: 660
 N de Genere vestiment.
 v. *Sagum*, & tr. 6. *Sago*,
 inquit *Festus*, dicitur mu-
 llier perita *sacrum*, & vir
sapiens, producta prima syl-
 la, propter ambiguitatem vi-
 tandam, pro quo facit il-
 lud Tibulli, *Pollicite est mo-*

gies *faga* *ministerio* . Unde forsitan vulgo *Sagge* pro *Sapientia* .
Salamina . AE. 8:158
 In mari *Aegeao* : hodie *Constantia* , patria *Homeri* quorundam opinione , quod testatur *Cicero* in oratione pro *Archia* poeta .
fale . G. 3:403 . N. 11.5 . AE. 1:173 6:697
fale *loza* *sonabant* . 5: 866
Sigmatismos est . *Salem* & *Solum* , unde *Insula* , nos a *Graeco* diximus *ἅλς* , quod est *Mare* : dascian enim in *f* vertimus , sicut in *Serpe* *Serpyllum* , & similibus . *Synonyma* autem *Maris* , quod ad rerum attinet inventio- nem , *Pontus* , *Pelagus* , *Fer- rum* , *Altum* , *Profundum* , *Corrula* , *Aequor* , *Neptuni campi* , *Salis campi* , *Aqua* , *Fluctus* , *Unda* , *Spu- ma* , *Aëus* , *Ros* , *Regna humida* .
Salentinos campos . 3: 400 .
Terra d'Otranto .
salices . E. 1:79 3:65 10:40 . G. 2:110 3434 446 . 4: 26 , 183
salici . 2: 84
salicla . 2: 13
Salicetum *seminarium* *salicium* : unde per *syncopen* *Salillum* , quod pro *Salice* hic accipitur . Sic & *Jurif- consultus Arborum* *furtim* *caesarum* , L. *Vitem* : *Ar- borum* , inquit , *appellatione Vitem contineri* , plerique ex- optimaverunt . *Hederas* quo- que , *Arundines* , & *Salillum* . Pro loco vero *salicibus* con- sito *Columella* lib. 1 . *In pra- ta* , et *arva* , *salicisque* et *arun- dineta* . *Ulpian* . ad *legem Aquiliam* , L. *si servus ter- vum* : *Si salillum mactatum* , inquit , *ita* , *ne fides laederet* , *dubius* , *cessare Aquiliam* . Et De *fundo instructo* , L. *Quasitum* , *Arundineta* , in- quit , *et Salilla antequam ca- ta sunt* . Sed & *Fililla* eadem forma *Varroni* dicuntur a copia *filicum* lib. 3
salilli . E. 1:55 . G. 4:13
salicium . 3: 175
salicis . AE. 10:594
salicentem rivo dulcis aquae . E. 5: 47
Salire dicitur *aqua* ex pu- teis : vulgo *forzes* . Hinc *Salientes* *Vitruvius* libro octa- vo , *alibis* *aque* ad *portum*

Placentum diffusum salientes,
ex quibus bibis nemo. Fron-
 tinus De aquae ductibus,
Bras, inquit, *salientes di-*
versarum aquarum accipere.
 Ulpianus libro decimo no-
 no Digesti. *Panes,* inquit,
labra, salientes, *fistulae*
quoque, quae salientibus
inunguntur, quomodo longe
 excurrant extra, *edificium*
sunt. Quamquam profundes,
 limes praeferant vulgati co-
 dices; quod tamen Accur-
 sius divinant, funes inter-
 pretatur. *Salientes* autem
 accipimus hic, unde aqua
 salit, quos Graeci *κρημα*
 appellant, de quibus intel-
 ligit idem Ulpianus, l. pro-
 xima, cum ait: *Item com-*
bat fogilla, columnas quoque,
& personas, ex quorum ro-
 stris aquae salire solent, villa
 esse.
salientem. G. 3:460
salire. 2:384
saligna. G. 4:180
salignas. AE. 7:632
Salignus, a, um, quod est
 ex materia salicis. Orato-
 res *Salignus,* una plus syl-
 laba dicunt. Cato De re
 rustica: *Si lapis non erit,*
periculis salignis, &c. Ul-
 pianus, Arborum furtim
 caesarum, l. Vitem: *Sedes*
si quis saligenas virgas, insti-
 tuendi *salis causa defuerit.*
Salu. AE. 8:185
Salio. 5:555, 547, 1372
Salios. 8:663
salis. G. 3:397. AE. 1:353.
 385. 5:848. 10:174
salte. G. 1:450
Saltem. AE. 5: 356. 10:
 753
salinca. 5: 17
Salins. AE. 5: 298, 321,
 341. 10:753
salis. E. 3: 83. 5:16
Salmonia. AE. 6:585
sal. 1:537. 2:209
salis. G. 2:220, 233. AB 7:
 158
salis. AE. 2:133
salis, quamvis vulgati Cod.
salis. G. 3. 393. AE. 12:
 173
salis. 5:182, 237, 775
salisique sader. 2:173
 Sunt & lachrymae sal-
 sae, & reliquis item hu-
 mani omnis corporis li-
 quor, unde Lucr. 1. Et la-
 chrymae salis humectant ora,
 gressusque. Et si quidam sal-
 sae

INDEX ERYTHRAEI

<i>sal</i>, falso legant. Cur autem id ita sit, quaerit Aristoteles libro Quaestionum orbicularium 2. <i>salantes Satyros</i>. E. 5:73 Phaeacenses in 8. Odyssaeae saltant! Et Demodocus fabulam de Veneris & Martis complexu interclinat, ubi etiam pila luditur. <i>saltem</i>. E. 4:71. G. 1:501. AE. 1:561. 4:327. 6:371. 885 <i>salubris</i>. G. 3:143. N. 17:5:425 <i>salus</i>. G. 3:141. AE. 6:515. 9:553. 12:187. 326. Haec de superatione loci, vel rei editionis; sequentia, de praecipitatione. <i>salus</i>. AE. 2:565. 3:257. 9:815. N. 11:5. 10:1289. Alibi <i>salus</i> dixit, ut 4. Georg. Et se <i>salus</i> dedit acquirere in altum. <i>salutem</i>. AE. 12:681 <i>salutis</i>. E. 6:57. 10:91. 57. G. 1:165. 140. 2:197. 391. 471. 3140. 323. 337. 477. 9:53. AE. 4:71. 121. <i>Salutis</i>, nemora, & sylvas Poeta conjungit, ut observabis. <i>salubres</i>. G. 3:530 <i>salubri</i>. 1:272 <i>salubris</i>. AE. 12:418 <i>salve magna parens frugum Saturnia tellus, Magna vitarum, &c.</i> G. 2:173 <i>salve vera Jovis proles, &c.</i> AE. 8:301. Habent superiores salutationem etiam invocationem: ut sequentes atque ea ponuntur. <i>salve sancto parens iterum salve recepti Nequidquam ci-vines</i>. AE. 5:80 <i>salve satis mihi debita tellus, Vaque ait o fidei Trojae salve Penates</i>. 7:120 Facit affectus quo plenae sunt hujusmodi salutationes, ut verbum geminetur, ut, <i>Salve, salverte</i>: & item <i>Magna</i>, adjectivum. Ex hac observatione illud est, <i>Et longum formoso vale, vale, inquit, Iola</i>. Et item illud, <i>Salve aeternum mihi maximo Pala</i>, <i>Aeternumque vale</i>. 11:97. Vetustas mortuos ita suo more salutabat: <i>salve & vale</i>; non quod ii valere, aut salvi esse jam	<p>possent, sed quod ab eis semel recedebant, quos amplius visuri non erant. Vide Servium suis locis.</p> <p><i>salvere</i>. G. 2:384</p> <p><i>salvete</i>. AE. 5:85. 7:121</p> <p><i>salus</i>. G. 3:510. AE. 1:555. 2:354. 710. 9:257. 11:362. 399. 12:653</p> <p><i>salutem</i>. 3:524. 12:257</p> <p><i>salutantem</i>. G. 2:462.</p> <p><i>inque salutem</i>. AE. 9:288</p> <p>Pio infalutatum, permesim: sicut alibi, <i>Inu-sitas, inque ligatus</i>. Ad quam figuram nostrum animavit Lucietli audacia his exemplis:</p> <p><i>Perterriti, exanimatique indig-nos inque merentis</i>. &c.</p> <p><i>At quaecumque querunt con-turbati, inque pediri</i>. &c.</p> <p><i>Voluntur in flammis innoxii</i>. inquit <i>peditur</i>. &c.</p> <p><i>Ut velis ire, Inque gredi, ferit exempla, quae in cor-pore toto</i>. &c.</p> <p><i>Inscipimus aliae pondus ma-gis, inque gravecant</i>. &c.</p> <p><i>Nunc quia respirant alternis, inque gravecant</i>. &c.</p> <p><i>Glignentur eadem Conditione, & erunt, & crescent, in-que valebunt</i>. & alia.</p> <p>Separavit quoque idem Lucretius a suis compositis lu-ter, per, & praeter, quo-rum exempla Index in ip-sum Poetam monstrabit.</p> <p>Hinc Maro, <i>Interque legen-dae</i>. Et per <i>ovilla tartarus</i>. Et <i>ingentem Rheeta praeter</i>. Et, <i>Praeter vada fœtida ve-rit</i>. Idem <i>con, de, pro & se</i>. Quae n. luit Virgilius aemulari. Vide <i>Qui te curaque</i>.</p> <p><i>salutem</i>. G. 4:194. AE. 1:451. 463. 2:354. 8:476. 12:241. 637</p> <p><i>salutis</i>. AE. 2:337. 5:174. 8. 96. 10:666</p> <p><i>salvus</i>. E. 7:9</p> <p><i>sameque</i>. AE. 3:271</p> <p><i>samo</i>. 1:16</p> <p>In Priapeis, <i>Dadma est si-bi Juppiter sacra, Junoni Samos, & Mycena dives</i>. Juno cum Jove altercans apud Hom. Iliad. Rhapsodia 8, sic ait:</p> <p>Ἡ τοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πόλιν
φίλτατοι, ἰπὸν δὲ
Ἀργεῖον, Σπέρτα π,
Ἐλευσίην Μυκάλην.</p> | <p>Nec ullam facit Sami men-tionem. Verum quia hic ip-sius currus memoratur, le-gere quae de eo idem Hom. in 5. Iliados. vide qui a-mant.</p> <p><i>Samothracia</i>. AE. 7:208</p> <p><i>Samocasta</i> prius est appella-ta, ut in ejus Republica scribit Aristotel. hodie <i>Samothracia</i>.</p> <p><i>Samum</i>. AE. 7:208</p> <p><i>sana</i>, sc. <i>Dido</i>. 4:8</p> <p><i>sancit</i>. 12:200</p> <p><i>sancita</i>. 3:543. 7:365. 8:231. 12:648</p> <p><i>sancite, pro sanctissimo</i>. 4:576. 5:80</p> <p><i>sanciti</i>. G. 2:473. AE. 11:785</p> <p><i>sancitissimo</i>. 6:65. 12:158</p> <p><i>sancito</i>. 5:603. 8:72</p> <p><i>sancito</i>. G. 2:175. AE. 2:686. 3:406</p> <p><i>sancitum</i>. 1:426. 2:700. 8:382</p> <p><i>sancit</i>. E. 4:45</p> <p>Plinius lib. 36 cap. 6. Vir-gilium exstimaſſe herbam id esse, animadvertit: quod ipse tamen inter factitios colores reponit.</p> <p><i>sane</i>. AE. 10:48</p> <p>Ut semel a Virgilio usur-patur, ita familiarissima Servio enarratori.</p> <p><i>sanguine</i>. G. 1:492. 502. 2:510. 3:460. 492. AE. 2:72. 116. 210. 277. 366. 502. 535. 551. 581. 667. 3:128. 612. 4:611. 5:78. 328. 413. 470. 736. 6:87. 7:271. 318. 423. 534. 541. 595. 766. 788. 8:261. 645. 9:643. 333. 349. 422. 456. 10:245. 320. 617. 787. 832. 11:8:241. 82. 88. 382. 422. 592. 720. 12:29. 36. 79. 312. 691. 721. 765. 949</p> <p>de genere. 1:19. 2:35. 550. 2. 74. 662. 3:608. 4:191. 230. 5:45. 299. 6:125. 500. 762. 7:68. 271. 706. 8:142. 10:203. 12:838</p> <p><i>sanguineae</i>. AE. 2:297. 9:733</p> <p><i>sanguinem</i>. 4:653. 7:399. 8:622</p> <p><i>sanguinei</i>. 10:133</p> <p><i>sanguinolenti</i>. E. 6:22. 10:27. G. 2:430</p> <p><i>sanguineus</i>. AE. 7:703</p> <p><i>sanguineus</i>. 12:340</p> <p><i>sanguineus</i>. 12:332</p> <p><i>sanguineus</i>. E. 8:45</p> <p><i>sanguis</i>. AE. 2:636. N. 17:4:350. 5:397. 415. 7:514.</p> | <p>10:452. 1487. 819. 12:329. 422. 905</p> <p><i>sanguis meus</i>, 6:836</p> <p>Fœminae quoque nostrae pueris cum blandiuntur, ita eos compellant: <i>sanguine, vel sanguine mio</i>.</p> <p><i>sancit</i>. G. 3:493. AE. 2:221. 3:625</p> <p><i>sancit domus dapibique crenu-tis</i>. AE. 3:618</p> <p>De hujusmodi elocutio-ne, habes sententiam Ser-vii apud Macr. Sat. lib. 6. lib. 8. adde tu ad ea ex-empla, & illa:</p> <p><i>In quo pondere aſtri</i>. &c.</p> <p><i>Quattuor extimios praestant corpore tauris</i>. &c.</p> <p><i>Quattuor a stabulis praestant corpore tauris</i>. &c.</p> <p><i>Sunt mihi his septem praestanti corpore Nymphae</i>. &c.</p> <p><i>Ipse inter primos praestant corpore Taurus</i>. &c.</p> <p><i>Et Cormenalem Romano no-mine portam</i>. &c.</p> <p><i>Vivique sedilia saxo</i>. &c.</p> <p><i>Et vivo praeterebor oſia saxo</i>.</p> <p><i>Magno corpore Nilum</i>. &c.</p> <p><i>Magno pondere saxum</i>. &c.</p> <p><i>Postremo immensi corpore Pro-jis</i>. &c.</p> <p><i>Aperque immensi corpore Thy-bria</i>. &c.</p> <p><i>Ingenti mole Cblinacram</i>. &c.</p> <p><i>Ingenti mole sepulchrum</i>. &c.</p> <p><i>Ingenti mole Latinus</i>.</p> <p><i>sancit</i>. 1:632</p> <p><i>sancit</i>. E. 3:66</p> <p><i>sapor</i>. G. 2:446. 4:277</p> <p><i>saporem</i>. 2:126. 3:197. 4:102. 267</p> <p><i>sapores</i>. 4:61</p> <p><i>sarcis</i>. 4:249</p> <p><i>Sardis</i>. E. 7:41</p> <p><i>sarmentum</i>. G. 2:409</p> <p><i>Sarnus</i>. AE. 7:738</p> <p><i>Sarnus fluvius, et Sarnum oppidum</i>: nunc quoque <i>Sarno</i> civitas, flumen ve-ro <i>Sarfat</i>.</p> <p><i>Sarpedon</i>. AE. 1:100</p> <p>De hoc Sarpedone Jovis filio plura Homer. Iliados. 5. et 12, 16.</p> <p><i>Sarpedonis</i>. AE. 9:697. 10:125. Usurpatur et <i>Sarpe-donis</i>. Vide Serv. in 1. Ae-neid. in nomine <i>Sarpedon</i>.</p> <p><i>Sarrano</i>. G. 2:506</p> <p>Hinc Columellae <i>Sarranae violae</i>. h. e. purpureae, et <i>Sarrana purpurea</i>.</p> <p><i>Sarrano</i>. AE. 9:14</p> <p><i>Sarranum</i>. 9:335</p> |
|---|---|---|--|

Sarra-

IN VIRGILIUM.

Sarcophagi. AE. 7: 798
fat. E. 3: 111. 4: 54. 7: 14. 10: 70. G. 1: 68. AE. 2: 103. 291. 314. 3: 602. 9: 135. 11. 366
Sat decuratum a *Satis*, sicut *A* ab *Ab*, *Ab* vero ab *Abi*, *At* ab *Ati*, *E* ab *Es*, *Democ* a *Democum*, *Sed* a *Se* dum, *Sic* a *Sicce*, *Et* ab *Et* iam, *Nil* a *Nilum*, *Forset* a *Forsetem*, quo Horatius et Propertius utuntur.
fat. G. 5: 113. 7: 325. 2: 1350. 4: 331. AE. 2: 306
 Nomen est neutrale a participio deductum: cuiusmodi frequenter Maro usurpat. Nam et *Culta* ni tentia, et *Culta* flauentia, et *Culta* pinguis dixit. Sic *Amfopingu*, a nomine substantivo, hoc *Pinguis*, huius *Pinguis*. Item Propertius *Arata*, pro arvis aratis. Huc pertinent nomina illa pluralis et singularis numeri adverbialiter posita, ut *transversa luctibus hircis*, et *Intuit larym*, et similia, in quibus frequentissimus est Maro.
fat. G. 1: 116. *Aliso*, AE. 7: 331. 11: 860
fat. AE. 1: 274
fat. E. 8: 99
fat. AE. 6: 125. 8: 36
fat. 2: 387
Saturnus. 7: 789. In Campania, cuius hodie non extant vestigia.
fat. G. 1: 215. N. tr. 4. 2. 339
fat. E. 5: 73
fat. 1: 148. 6: 24. 9: 55. G. 1: 502. 2: 398. 423. AE. 2: 377. 3: 118. 653. 5: 786. 6: 487. 7: 311. 406. 470. 9: 140. 356. 653. 10: 675. 771. 11: 883. Sunt quia Graeco *Satis* descedant, *Dasea* in *f* abeunt: qui mea quidem sententia longe falluntur.
fat una superque vidimus ex cide. AE. 2: 164
 Somniat hic quidem Servius, ubi maxime vigilare videri vult. Qui postea quam recte scripsit, Ad augmentum superque addit, mox subiungit: Est autem *Truēs*. Quam tamen nemo possit agnosce scire. Quid enim absurdus, quam *super* vidimus jungere? Ergo *Satis* super.

que elocutio erit etiam M. T. familiaris, ut pro Quinto Roscio, *Satis* superque *baleo* quod mihi dederis. Et ad Atticum, *Sed* id *Satis* superque. Et de Officiis. *Mibi* *Satis* superque *distulsi* videor de *Astiatia* genere te *stumo*. Et de Natura Deorum, *Contra* Epicurum *Satis* superque *distulsi*. Parco Lucretii exemplis, et aliorum Poetarum: quia haec *Satis* superque esse putamus, ad ipsum Servium refellendum.
Satis, id est, *segetibus*. E. 3: 82. G. 1: 23. 106. 444. 2: 141. 423. 436. AE. 3: 139. 12: 434
fat. E. 2: 14. AE. 10: 59
fat. AE. 1: 254. 11: 725
fat. 2: 540. 10: 563
fat. G. 3: 114
fat. E. 10: 77
Saturae atra palus. AE. 7: 801
 Barbarus volumine 3. Castigationum in Plinium, *Saturae* legit, et Pontinam paludem interpretatur ex Plinio, qui ait, post Circejos Pontinam paludem fuisse loco 14. quondam urbium capaci, deinde flumen Ufens. Nam et *Satyr* locus alter proxime Tarentum fuit.
Saturantur. E. 10: 30
Saturare. G. 1: 80
Saturati. AE. 5: 608. 7: 213
Saturi. G. 2: 197
Saturae. AE. 7: 49
Saturni. G. 1: 336. 3: 406. AE. 7: 203. 11: 830
Saturnia plur. E. 4: 6. 6: 41. AE. 1: 569
Saturnia tellus. G. 2: 173. AE. 8: 329
 Eadem Italia, *Hesperia*, *Latium*, *Ausonia*, *Oenotria*: in qua urbes 274. Episcopales. Auctor Blondus.
Saturnia. f. *Jano*. AE. 1: 23. 3: 380. 4: 92. 5: 606. 7: 428. 560. 571. 622. 9: 2. 475. 802. 10: 659. 760. 11: 356. 172. 807
Saturnia. Urbs a Saturno condita. 8: 358
Saturnus. 4: 372. 5: 799
Saturno. 6: 794
Saturnus. G. 2: 538. 3: 91. AE. 7: 1280. 8: 119. 337
fat. G. 4: 335
fat *Ammonio* f. *Isidis*. AE. 4: 198. 5: 244. 342. 4. 6. 332.

7: 152
fat cura gravi. 4: 1
 Sic post *fat* cura, subdit, *Valens* alit *venis*, *Et* *caeco* *capitur* *ignis*. Ut *Lucretium* secutus videatur, qui in 4. dixit, *Unde* est *fat* amore: *Namque* omnes plerumque cadunt in *venis*, et quae sequuntur: ubi de Amore ac Venere non pauca
fat. AE. 2: 223. N. tr. 5. 529. 7: 500. 11: 753. 12: 5. 652. 762
fat. accusat. E. 8: 6. G. 1: 110. 474. 3: 230. 239. 276. 428. 521. 4: 26. 235. AE. 1: 201. 424. 537. 2: 609. 3: 425. 432. 555. 559. 566. *Pachyni*. 699. promontorium dicit, et linguam. *Nautae* hodie *Ponte*, et *Cape*. 5: 165. 202. 627. 6: 174. 552. 7: 684. 10: 363. 677. 11: 131. 628. G. 3: 237
fat, nomin. E. 10: 15. AE. 5: 866. 7: 590. 11: 197. 12: 592. id est, *speluncas*. G. 4: 50. AE. 1: 139. 5: 678. arma. AE. 1: 150. 2: 467. 9: 512. 11: 473. 519. 12: 922. id est, *pondus*. ut 11: 628. vel *moles*. 5: 439
fat vocant Itali *medis* quae in *flutibus* *aras*, *Dorsum* *immane* *maris* *summo* AE. 1: 439
 Hodie *nautae* *scagni* appellant, eleganti quidem metaphora. Nam *fat* ingens, cum occurrit, se dile promittit: vel quia sicut in scamno desideramus oriosi, ita navis forte supervecta dorso sedet, haeretque immobilis ac fixa, navigatione imperita. Hinc *Veneriarum* quoque *sexta* regio *Dorsum* *dorsum* ab initio lata, quod illi c, priusquam locus inhabitari coepisset, praedurnus quispiam scopulus, et in dorsi speciem productus cerneretur. Quamquam scio in ipso Praefectorum officio regionum (vulgo *Capita* *Sexteriorum* nuncupant) duo ossa, quas tibias bovis esse dicunt, huius rei et appellationis quasi symbolum ridicule admodum in tabella publice proposita spectari solere, cum scopulus

in ea *fat* repraesentandus esset. Sane vero *scamnum*, crudum et immotum solum agricolae appellant, ut est apud *Columellam*.
fat. G. 3: 145. AE. 8: 231. 9: 711
fat. G. 4: 422. AE. 2: 308. 4: 152. 10: 653. 806
fat. G. 2: 156. 522. AE. 2: 603. 3: 271. 706. 5: 204. 7. 567. 8: 197. 235. 417. 9: 533. 809. 10: 130
fat. G. 1: 267. 2: 151. AE. 1: 179. 3: 845. 688. 5: 275. sic supr. *Frangit* *ad fat*. 8: 478. 9: 569. 10: 415. 698. 11: 721. a *spelunca*. 3: 450. 8: 211. 248
fat. E. 5: 84
fat. G. 2: 111
fat. 4: 370
fat. f. *Silypis*. 3: 39. AE. 3: 625. 5: 124. 6. 616. *Hector* item apud *Homerum* *Iliados* 12. ingens manu *fat* jaculatur. 8: 226. 350. 9: 448. 10: 127. 381. 12: 684. 896. 904
fat *immane* *minatur* *ardens*. AE. 10: 196
 Notat incaute *Nonius* in libello de Num. et *Casibus*, *Nominativum* hic ponit pro *Ablativo*, cum tamen *Accusativus* sit *Saxum*. Nam *Arduus* *Centaurus* vel *depictus*, vel *sculptus*, ut sit, (unde et navi longae nomen *Centauro*) *saxo* *minari* videbatur. Non dissimulandum *Saxatiles* *columbos* *Varroni* dici *agrestes*, qui in turribus nidificant.
fat. G. 2: 214
fat. 2: 220
fat. 3: 299
fat. 3: 448
fat. 1: 495
fat. AE. 3: 351
fat. 2: 612
fat. 2: 442. 12: 576
fat. 9: 524
fat. 9: 507. 10: 654
fat. 2: 237
fat *dextram*, apud *Lucretium* in 3. legitur, de quo nos ibi.
fat. 9: 37
fat. 2: 401
fat. G. 1: 110
 A *fat* verbo, quod *Ponticus* imperite addendum.
 S 2 Melae

INDEX ERYTHRAEI

Melae obicit, tanquam barbarum. Nam Lucret in 6. *Quod genus endomari spirat fons dulcis aquae Quod scateat.* Et paulo infra, *Et scateat illa fons in stupam semina.* Quod verbum amat inflectere per tertium ordinem, *Scato scatis, ut seruo seruis.* Unde *scateo*, ut *seruere*, invenitur & *Scaturio*, unde *Scaturigines*.

Scelerate. AE. 3:42

Scelerata. 3:60-4:462

Sceleratum. 2:233-9:137

Sceleratas. 2: 576

Scelerato. 22:949

Sceleratum frigus. G. 2:1256

Sceleratum frigus, iracunde Poeta dixit, utpote corporis imbecillioris, ut ejus vim, quam aliquando graviolem experiebatur, hoc vocabulo infamaret, quia cuncta enecat penetrando: sicut & *Hastam sceleratam*, quae perforando interficit. Nam & ipse ubi *Penetrabile frigus*, quod Lucretius tum *Penetrans*, tum *Manu* lepat ratione vocat, vel certe sit haec potius Mantuanitas quaedam, ut Divus notat Hieronymus in Epistolas Pauli, quod consuetudine patris *Sceleratum frigus* dixerit. Adde tu hujusmodi etiam esse posse, quod ait: *Hastam sceleratam*. Afferit & Beccichemus Hieronymum deprehendere *sceleratas facies* a Virgilio Mantuanedici, quod nusquam legas apud sanctissimum virum, neque item apud Virgilium. Nec mirum quod de Mantuanitate observatum est. Habet enim unaquaeque civitas, quid civitas? imo civitatis regio, quid regio? imo civium ordo, suos quosdam quasi Artificiosos, & proprias loquendi rationes, rerumque privata vocabula. Nam & hodie (ut fando accepimus) Mantuana ipsa civitas *sceleratum* adjectivum ira suo more, modoque usurpat, ut, cum quid in suo genere praestare demonstrat, id vulgo *sceleratum* nuncupet: veluti fortasse Virgilianis temporibus *Sceleratum*. Hac ratione nos passim *Crudum*, *Crudele*, & *Terribile frigus* dicta-

tamus. Sed & *Patarinum* frigus, nec non hominem, Canem *Patarinum*, summa ejus injuria a nostratibus audio appellari. Quid illa vox *Brutus*, & *for Bruto*, quae comitiorum frequens & propria est, nonne mere Veneta est? apud nos nata, nobiscum educata, & superioribus annis a viridario quodam principis civitatis, quod *Brutium* vocabamus, in comitia ipsa ita translata, ut semper cum republica sit floritura? Sed & Asinius Pollio T. Livio mirae facundiae viro *Patarinorum* quandam nimis fastidio se vitio vertere conatus est, ut tradit Fabius, & Paedanius Asconius. Nec mirum, quando & Caesarem parum diligenter, parumque ex fide suos commentarios scripsisse culpaverit. Quin & Ciceronem (si Diis placeat) virum extra omnem ingenii aleam positum, & eloquentiae Romanae regem, ac pene deum, inimice pluribus in locis infectatus est. Ut etiam noster hic labor, quo uno omnium laborem studiosorum levare contendimus, a Zolis istis fortassis non satis tutus futurus sit. *Limen.* AE. 6: 563

sceler. AE. 1:347. 2: 535

sceleris. E. 4:13-AE. 3:604. 8:206

scelerum. G. 3: 507. AE. 2: 106, 164. 3: 331. 6: 529. 360, 626. 8: 666 12: 258

scelus. E. 9: 17-AE. 1: 356. 2: 125, 229. 5: 793. 6: 511. 742. 9: 307. 11: 407

scelus. G. 3: 24. AE. 1: 164

scelus. AE. 1: 229-4: 471

scelus. 2: 575, 78, 253. 4: 397.

712, 732, 52, 422. 9: 9

scelus. 3: 296. 7: 369. 9: 267. 10: 852. 11: 238

scelus. 9: 506

scelus. G. 2: 536. AE. 1: 653. 7: 147. 12: 206

scelus. G. 3: 474. AE. 5: 788

Scylacaeum naufragum. AE. 3: 553

Mirum est quam naufragum *Scylacaeum*, alieno periculo infame, suo quodam modo & ipsum naufragio jactetur, impellenti bus tot undique tam variatae lectionis veluti procello-

sis ventis. Quare ita ex naufragio colligendum est, ut tandem legatur *Naufragium Scylacaeum*. *Naufragus* enim is proprie locus est, in quo navem fregimus: *Navigium* vero ipsum *Naufragum*. Virgilius 3. Georg. *Cum naufragi corpora fluitant.* *Scylacaeum* vero hic per unicum *l* notari posse, ut prima corripitur, tum suadet ratio & diachronae vocalis, tum quia etiam varie pronuntiari nomen hoc *Scyllacaei* ex Strabone, Plinioque didicimus. Quemadmodum & *Scylla* bulbus, seu stirps, cum priorem producat apud poetam, *Columellae* modo eadem longa, modo correpta, altero scilicet *l* subradito, locatur, ut infra suo loco docuimus. Fuit autem *Scyllacaeum* oppidum in ora Calabriae, de quo hic Virgilium omnino sentire, quis ambigat? cum hujus Strabonis mentionem ex Geographiae sexto legitur ita cum *Canone* conjunctam, ut ad hunc versum Geographum respexisse dicat. Nam & *Scyllacaeum* per simplum *l* & nominat his verbis, ex Guarini Veronensis interpretatione, vel *Gazae*, aut *Georgii Tifer-* natis potius: *Post Sagram*, inquit, *Canonia* erat, prius *Antonia*, quasi *Vallo-* nia, a *stetio* convulle nominata, ab *Achivis* edificata, nunc autem *varus* est. *Qui enim ante habitant, & Scylla* a *Barbaris* ejus, illam edificare *Canoniam*. Post hanc *Scylletium* *Atheniensem* colonia, eorum qui *Messabi* comites fuerunt. Hoc tempore *Scylacaeum* vocatur. Tenentibus autem *Crotanatis*, *Dionysius* *Lacris* terminum statuit; ab urbeque *stetio* ipse *Scyllacaeus* nomen accepit, qui ad *Hip-* postatem finem, *Isthmum* quem *diatimus*, efficit, & quae sequuntur. Ut hinc manifestarium *Servii* errorem deprehendas, qui scribit, *Canon* nomen est *Cal-* bris: ut *Horatius*, *Et am-* *icus Canon* *fructus* *Bacchi*. Cum in Lyrico poeta *Anten* legendum sit: (quod etiam ante nos *Philippum* *Bero-*

dum non fugit) *Canonem* vero, de quo hic, oppidum sit, quod *Plinius* primae regioni Italiae contribuit, & *Canoniam* *Strabo* memorat, cui suffragatur et *Me-* *la*. Sed et de *Scyllacaeo* *Plinius* libro tertio, capite decimo, ex castigatione *Barbari*, et codicum sinceriorum: *Dein finis*, inquit, & *Scyllacaeum*, *Scyl-* *letium*, tum *conditum*, *dis-* *trum*; quoniam *locum* *occurrens* *Terminus* *stetio*. *Peninsulam* *efficit*: & in ea *portus*, qui *vocatur* *Castra* *Antibalis*, *na-* *visque* *angustior* *Italia* 20. *M.* *passuum* *latitudo* est. *Quin* *de* *Scyllacaeo* *sinu*, *sive* *Scyllacio*, ut alias appellatur, supra quoque idem *Plinius* eodem libro commemorat. *Qui* *vero* *Naufragum* *Scylla-* *cum* *legere* *audent*, ad *op-* *pidum* *respicunt*, cujus *meminit* *idem* *Plinius* *libro* *tertio* *capite* *quinto* *in* *haec* *verba*: *Tantum* *op-* *pidum*, *portus* *Orestis*, & *Medama*, *oppidum* *Scyl-* *letium*. *Cratibus* *fluvius*, *ma-* *ter*, (ut *diis*) *Scyllae*. *Dein* *Columna* *Rhegia*. *Quamquam* *illuc* *quidam* *pro* *Medama* *Medma*, *pro* *Mater* *Pater*, et *Columa* *Rhegia*, *pro* *Columa* *Rhe-* *gia*, *nescio* *quam* *bene* *le-* *gant*. *Nam* *et* *Rheginiae* *Columellae* *Strabo* *moni-* *nit* *in* *6.* *sic*: *A* *Caenob-* *usque* *in* *Possidonium* *versus* *sinus*, & *Rheginam* *Columel-* *lam* *ad* *Enripum*, & *En-* *ripum* *paulo* *supra*, *Lacra-* *rum* *civitas* *Medama* *est*. *Ex* *de* *Scyllacaeo* *in* *8.* *Scyl-* *letium*, inquit, *quod* *in* *Hermione* *est*, *nomen* *a* *Ni-* *si* *Alia* *cepisse* *inquunt*, et *quae* *illuc* *sunt* *reliqua*. *Est* *et* *alterum* *Scyllacaeum* *de* *quo* *Flaccus* *Valerius* *per* *in* *3:* *Spumetumque* *legunt* *fracta* *Scylacaeum* *ab* *Antia*. *Quam* *civitatem* *Stephanus* *Scylacaeum* *appel-* *lat*, et apud *Cyzicum* *collocat*: *Hecataeus* *vero* *in* *Asia*: *utrumque* *autem* *a* *scylacae*, quod *est* *Spilio* *et* *praeior*, pu- *to* *habere* *unicum* *suae* *originis* *l.* *ut* *jam* *descrip-* *tura* *amplius* *non* *torquea-* *mur*.

IN VIRGILIUM.

Scyllæ. G. 2: 282, 494. 2: 61, 245, 514. 3: 266. 4: 225. AE. 2: 577. 4: 379. 6: 326, 750. 11: 371, 387. 12: 570 semper in principio versus praeterquam AE. 11: 387. Perse semper a I Ioniam ponitur: Terent. *Id populus curat scyllæ*.

Scylla. avis. G. 1: 406. monstrum. AE. 3: 420. 7: 302.

Scylla. navis. 5: 122.

Scylla nomen navis, quae Cloanthus navali certamine invehitur, sicut Centaurus, quam Sergestus agit: *Prists*, qua victor evadit Mnestheus: *Chimaera*, qua certat Gyas. Sunt ad haec Navium vocabula in 10: *Tigis* Massici, *Apollo* Abantis, *Centaurus* altera Cupavonis, *Almeus* Oeni, *Triton* Anletis: omnes a depictis, seu sculptis (ut fit) in eis monstris, vel Diis tutelariis, nuncupatae. Id quod Poeta expressum etiam ostendit, cum de Abantis navi ita loquitur, *Et amato fulgebat Apollinis puppis*. Et de Cupavonis, *Ita, Ingentem venis Centaurum praeferit*, id est, navim Centaurum, de depicto vel sculpto in ea monstro dictam. De quo statim infert, *ille infans aquae, saxumque undae immane minatur Ardent*, *Et longa salutat maria alta carina*. Ut ille intelligatur scilicet Centaurus monstrum, unde navi nomen inditum. Idem de Oeni navi, *Quae parva Bonas velatus arundine glan* *ca Minias infesta ducebat in aequora pinus*. Nam Minias ducebat, de navi intelligitur, licet etiam non sine gratia alludere videantur verba ad Mintium fluvium; ex quo & navi ipsa Minias in aequora educatur. Item de Anlete: *Hanc ubi immanis Triton, corula coarctat. Exterrens freta: cui laterum tenuis bisphida nauti Frons dominum praefert*, *in Psigis definit alvum, Spumae lenis fere subprelo* *navis murmurat unda*. Quibus sane picturis hic ita graphice describendis Poeta divino iudicio indulget, ut hanc poematis partem exornaret simul, & lectu redderet jucundior, eam etiam aspergens delectabili Cyreni fabula, & Mantus historia antiquiore. Quod volumine 5. tot alioqui varis certaminibus satis delectabili, de industria facere omisit. Fuisse autem omnes has procul dubio naves longas, satis ex eo constat, quod remigio impellerentur. Quod & expresse Maro ostendit, qui ait, *Et longa salutat maria alta carina*. Has, cum triplici saltem remorum ordine aguntur, Itali *Galeras*, Hispani eadem ratione *Galeras* nominant, ut in Stico retulimus. Sane vero ut putidum fuerit, atque omnino ridiculum quaerere, quot vini cados ducendos & Sicilia Aeneae Acestes dederit, & utrum amphoras an cados revera dederit. Item quae quo priore pede, dextro an sinistro, e navi descendens Aeneas terram Italiam attigerit (quasia Pedanus Grammatista insulsius, auctore Pontano festivissimo, apud interos Virgilium percontatur) ita porro non fuerit alienum a viro diligenti, summeque erudito, illud accuratius percelligare, num Biremibus, an Triremibus, an utriusque portus Aeneasa Troja in Italiam navigaverit: praefertim cum vocabulum Triremis nullibi legas apud Maronem. Et sane diligentiori observatione collegimus, Biremes et Triemes in Aeneae classe fuisse. De Biremibus aperte in 1. *Anthe* *si quem Jactatum vento videt, Phrygiaeque Biremes*, et in 8. *Geminaeque legi de classe Biremes*. Cujusmodi etiam fuisse Anletis navem suspicamus, quod de ea ita legimus in 10. *Centenaeque arboris fluitus perberat*. Quae mihi quidem Veneris Biremibus respondere videtur, quas *Faustas* aut *Galotas* appellavit: quae et ipsae, cum ad summum ternum, aut etiam quaternum et viginti singula illarum latera capiant, et singulis quibusque transitis bini confidunt remiges, centeno quasi reme impelluntur. Ut Nona-genarius inceptus numerus (quod plerumque fit) pro Centenario completo sumatur. Triemes vero quis ambigat illas quatuor, quas diximus, extitisse, quibus hoc in libro certatur; cum de Chimaera expressum legatur: *Triplex pueri quoniam Dardana ventus impellunt ternis confurgunt ordine remi*. Nam reliquis triis aequa certantium lex atque condicio facile nobis intelligendum relinquit, itidem fuisse triemes. Oportet enim inter certantes ipsos instrumenta, quibus certandum est, aequari ac paria esse, quocumque paribus, sola viri virtus vincat, solaque emineat. Ad quod respiciens Poeta, ait: *paris inant centumina*. quod non tam aequatae rostris ac frontibus naves accipiendum est, quam pares ipsarum magnitudinis, tum pondere triemes. Par enim, ut scribit Boetius, ad quantitatem proprie refertur. Sicut *Similes* ad qualitatem. Quare de Chimaera ait, *Ingentemque Gyas ingenti mole Chimaeram, Urbis opus*. Quae ratione & Centaurum quoque nunc *Magnam*, nunc *Ingentem* appellat, ad parum magnitudinem exprimendam, quam et de Scylla, etsi paucis quidem, nobis tamen intelligendam ita reliquit: *Sed pondere pinus Tarda trahit*. Navis vero tanquam synonyma sunt apud Poetam *Navigia*, *Classis*, *Ratis*, et cum pars pro toto, *Carina*, *Puppis*, et interdum *Proa*. A mate ria, *Pinus*, *Abies*. *Navis* *Partis*, quaeque ad eam spectant, *Transra*, *Juga longa*, *Fori*, *Rostrum*, *Aes navale*, (pro rostris aeratis) *Frons*, *Latus*, *Remi*, *Remex*, *Remigium*, *Palmula*, *Tonfae*, *Arbore-centena*, *Verfu triplici*, *Terno ordine*, *Malus*, *Arbor Antennae*, *Cornua velatarum asten*

narum, *Vela*, *Carbasse*, *Lintea*, *Sinus*, *Velorum alae*, *Terno*, *Clavus*, *Rektor*, *Magister*, *Ductor*, *Nauta*, *Navita*, *Socii*, *Rudentes*, *Funes*, *Retinaeula*, & *Habena*, metaphora ab equis ducta, & si quae sunt alia. De minoribus vero *Navigia*, *Cymba*, *Lintres*, *Lembus*, *Alnus*, *Contus*, quo subigitur: & qui subigit, *Portitor*.

Scyllae biformes. plus AE. 6: 286.

Lucret. in 5. *Aut rabi* *dis canibus furculas* *summarum* *Corporibus Scyllas*.

Scyllarum tabernum. 11: 04.

Rabiem dixit propter canes, sicut alibi, *suavissimam* *lactantibus inguina munda*. Hodie *Scyllio*.

Scyllam *desi*. E. 6: 74. De eadem fabulam ipse in Ciri persequitur. AE. 3: 424, 432, 626. *Scyllae* & *Charibdis* descriptio Odyss. 12.

Scyllarum. G. 3: 491.

Scilla quae Dioscoridi, Varroni *Squilla*, Hippocrati *Scilla*, radix sit, arbutus, an cyma, sive fructus, dubitat Theophrastus. Sed & *Panorathion* *Scilla* pusilla nominatur. Tolle praefatos auctores, & ad hos Barbari Corollarium, cap. 406. 470. *Scillam* per Latium Graeci codices Aristotelis praeferrunt. Columella, in Hortis simplici 1 notat, prima coriacea: *Et Scilla*, *bisfuto* *saepes* *nunc* *borrida* *rufco*. Legitur tamen apud eundem superius, *Et quae Scilla legit Gartulis obruta glebis*. Ubi de Sila intelligit, ejus genera tria, de quibus ibi dicemus. *Scilla*, de qua hic, Varronis etiam vocabulo a Medicis hodie *Squilla* agnoscitur. Populariter, nec inepte, *Cepola* *canina*.

Scindebant. G. 1: 144.

Scindebat. AE. 7: 510.

Scindendam. G. 2: 399.

Scindens. AE. 10: 765.

Scindere. 9: 146-15: 137.

Scindimus *argues*. G. 11: 30.

Vide *Psocidore* *terram*, & *Psoc*

INDEX ERYTHRAEI

<i>Proficiffo nequere, & Vertere.</i>
<i>scindit.</i> 4: 420. AE. 1: 161,
587. 8: 142. 12: 870
<i>scinditur.</i> AE. 2: 39. 6: 182
<i>scintillae.</i> 12: 102
<i>scintillare.</i> 1: 174
<i>scintillare.</i> G. 4: 393
<i>scio.</i> E. 8: 43. AE. 3: 602. 10:
904
<i>scypus.</i> AE. 8: 278. N. De
genere vasorum,
<i>Scipiad.</i> G. 2: 170. AE. 6:
844. pro <i>Scipionidas</i> . Vide
verbo <i>Phaetontiad.</i> Sic in
Ciri, <i>Illi Scipiad neque dore</i> ,
Cf. Lucr. in fin.
<i>Scipiad bellifutmen</i> .
<i>scire.</i> G. 2: 105. AE. 1: 682.
3: 380. 11: 344. 12: 396,
794
<i>scirens si ignoscere Mores.</i> G. 4:
489
Ipse antea in Ciri, por-
tum si Tartara nosset Pesca-
tum ignovisse. Et superius,
<i>Nesciatque humanis precibus</i>
<i>mansuetos corda.</i> Sic <i>Nescia</i>
<i>fallere vita.</i>
<i>scire.</i> E. 2: 15. AE. 1: 67
<i>Scyria pulch.</i> 2: 477
Sic etiam Naso, <i>Ignora</i>
<i>teligi Scyria membra man.</i>
Sed <i>Scy</i> contraxit Sidonius;
Vel <i>Scyrias vacuasse colus</i> , vel
<i>Serica fila</i> . Quod ab eo im-
penitia Graecarum litera-
rum factum Hermolaus in
4. Plinii castigationum ne-
scio quam bene notat; quum
y apud Graecos anceps sit,
& idem Sidonius alias more
Maronis produxerit.
<i>scis.</i> G. 4: 447. AE. 12: 143,
794
<i>scissa.</i> 8: 702. 9: 478. 12:
609
<i>scit.</i> 11: 259
<i>scitari.</i> 2: 105
<i>scitatum.</i> 2: 114
<i>Scythiae.</i> G. 3: 197, 349
<i>Scythiam</i> E. 1: 66. G. 1: 240
<i>scipuli.</i> G. 3: 253. AE. 1:
163. 3: 536, 566. 7: 589.
8: 192
<i>scipulis.</i> G. 2: 377. 3: 261. AE.
1: 166. 4: 383, 445
<i>scipula.</i> G. 4: 436. AE. 1: 145.
5: 159, 185, 220, 270. 8:
669. 12: 531. Hinc <i>Scito</i>
Veneti, per Syncopam;
Etrusci <i>Scillo</i> .
<i>scipulus.</i> G. 3: 276. AE. 1:
272, 559, 675. 4: 255. 8:
169. 864. 11: 274, 625
<i>Scipius.</i> G. 1: 155
<i>Scipius.</i> Graeca hic ter-
minatione agnoscit Pro- | bus, ut in Sileno <i>Mnasylos</i> ,
in Pharmaceutria <i>Umaras</i> &
in 9. Aeneid. <i>Aegyptus</i> . Nam
Grammaticus per initia In-
stitutum Artium, dum
et recti Graeci terminatio-
nem in nonnullis nomini-
bus corripere probare vult,
productis, praeter alia ex
supra citatis locis testimo-
niis nititur. Quamquam
opinor nomina illum ambi-
tiosius haec ad terminatio-
nem Graecanicam revocasse,
quibus ipse Latinam
Latinus Poeta dederit. Nam
<i>Tros</i> , <i>Neritos</i> &
<i>Cbaus</i> , quae illis adnume-
rat, necessario et finalem
et Graeco servant. Neque
enim aliter recte enuntia-
veris.
<i>serobitus.</i> G. 2: 50, 235, 260.
288
<i>serpula.</i> AE. 6: 238
Advertendum in <i>serpula</i>
primam ambiguum esse.
Martialis, <i>Flammuribus</i> to-
gar <i>serpula</i> toto decem. Pri-
scianus, sive potius Rhem-
nius Fannius, libro de
Ponderibus ac Mensuris,
<i>Graecum vocant, Serpulum</i>
<i>nostri dixere priores</i> .
<i>seuta.</i> AE. 1: 101. 3: 137. 7:
722. 8: 93, 539. 9: 229,
666. 12: 130, 568
<i>Seutum</i> , & <i>Santus</i> dixit
vetustas, sicut <i>Clypeus</i> , &
<i>Clypeum</i> . Turpilus De-
murgus, <i>Quia non minus</i>
<i>rex hominum, quam seutus</i>
<i>egit</i> . Sane superioribus an-
tis Gallis primum, deinde
Venetis & aliis, <i>Seuto</i> num-
mi aurei vocabulum esse
coepit, de seuto in eo im-
presso, in quo illorum impe-
rii insignia repraesentan-
tur; vulgo <i>Arme Veneti</i>
appellabant, quia haec pro-
prie militaris juris sint, ut
alia item omnia dignitatum
nomina ac tituli, de quibus
a nobis iustum librum expe-
des velim. Quantum au-
tem ad elocutionem & sen-
tentiarum pertinet inven-
tionem, quaere per casus
in vocabulis <i>Clypeus</i> , <i>Par-</i>
<i>ma</i> , <i>Umba</i> , <i>Tergum</i> , <i>An-</i>
<i>le</i> ; nec non <i>Ordo</i> , <i>Orbis</i> ,
<i>Orbi</i> , <i>Oras</i> , <i>Gestamen</i> ,
<i>Tertium</i> , <i>Tergum</i> , <i>Crates</i> ,
& si qua sunt huiusmodi.
<i>seutatus.</i> AE. 9: 70
<i>seutis.</i> 8: 662
<i>seute.</i> 10: 506
<i>seutorum.</i> 8: 562
<i>se.</i> E. 3: 195. 65. 4: 59. 6:
20, 74. 8: 97. 10: 74. G.
1: 44, 102, 187, 409, 439.
2: 154, 218, 254, 363,
402. 3: 218. 4: 142, 368,
404, 411, 422, 504, 528.
AE. 1: 131, 140, 210,
439, 488, 504, 587, 626,
674, 697, 719, 745. 2:
26, 59, 370, 388, 395,
455, 589, 621, 696, 697,
723. 3: 151, 181, 205,
552, 656. 4: 46, 242, 192,
253, 389, 487, 556, 560,
618. 5: 279, 289, 369,
372, 383, 501, 622, 657,
808, 861. 6: 15, 187, 262,
540, 727, 877, 900. 7:
204, 410, 448, 466, 476,
476, 492, 579, 600. 8:
12, 32, 66, 142, 170,
199, 256, 465, 541. 611.
9: 14, 32, 311, 346, 421,
425, 549, 645, 699. 10:
66, 204, 412, 575, 588,
633, 664, 664, 634, 734,
768, 802, 857, 892. 11:
114, 406, 455, 471, 544,
548, 661, 669, 702, 742,
762, 779, 814, 829, 852.
12: 3, 108, 212, 234, 491,
581, 600, 612, 703, 860,
865, 886, 903, 927
<i>se.</i> plur. E. 9: 7. G. 1: 287,
301, 414, 511. 2: 47, 74,
287, 312. 480, 526. 3:
484. 4: 73, 180, 189, 412,
473, 504. AE. 1: 210,
455, 671, 745. 2: 24,
260, 339, 446, 454. 3:
645. 4: 193, 443, 455,
470, 627. 5: 433, 766. 6:
802, 828. 8: 306, 353,
359, 639, 9: 39, 19, 121,
134, 149, 457, 539. 10:
359, 437. 11: 123, 344,
445, 612, 861, 906. 12:
114, 122, 190, 212, 457,
552, 709
<i>Sebutis.</i> AE. 9: 734
A Sebuto amne, qui in-
ter Vesevum montem, &
Neapolim decurrens, vul-
go <i>Fiume de la Maddalena</i>
nuncupatur, & inde fons,
qui vicatim per Neapolim
labitur, omnes fere usus ci-
vibus praestans, populari-
ter <i>Formello</i> .
<i>sebutus.</i> AE. 8: 674. 10: 124,
222
<i>sebut.</i> 4: 259. 5: 2. 10: 147
<i>sebut.</i> 7: 77. 10: 687
<i>sebut.</i> G. 3: 126. AE. 1: 212.
5: 595. 8: 96. 9: 103. Ex- | <i>cidunt</i> male interpretetur
Nonius: nam rectius <i>Di-</i>
<i>vidunt</i> .
<i>secantem.</i> AE. 8: 63
<i>secat.</i> G. 1: 406, 410. AE.
4: 704. 5: 228. 6: 899. 9:
331. 10: 107. id est, <i>se-</i>
<i>quitur</i> , N. tr. 5: 166,
440. 12: 268, 368
<i>secant.</i> AE. 12: 389
<i>secat.</i> E. 10: 49
<i>secum.</i> AE. 1: 159. 3: 229
<i>secus.</i> G. 2: 277. 3: 367. AE.
7: 781. 9: 441
Semper praecedentem ha-
bet negationem veluti <i>secus</i> ,
unde hanc vocem plerisque
formati placuit, sed ratio
syllabae repugnat, ut aelli-
mandum sit.
<i>secla.</i> E. 4: 46
<i>secla.</i> AE. 8: 508
<i>secla.</i> E. 4: 52
<i>seclorum.</i> 4: 5
<i>secludite.</i> AE. 1: 562
<i>seclusa.</i> 3: 446
<i>seclusum.</i> 6: 704
<i>secreta.</i> G. 4: 403. AE. 2:
299, 568. 4: 494. 6: 10.
478. 8: 463
<i>secretat.</i> AE. 5: 613
<i>secreti.</i> 3: 389. 6: 443
<i>secretis.</i> 5: 774
<i>secretos.</i> 8: 670
<i>secretum.</i> 8: 630
<i>secla.</i> G. 1: 233. AE. 2: 16.
4: 505
<i>seclaria.</i> E. 3: 75
<i>seclis.</i> G. 2: 30
<i>secla.</i> 2: 378. AE. 3: 464. 6:
214
<i>seclant.</i> G. 3: 444
<i>seclit.</i> AE. 5: 658. 9: 15
<i>secla.</i> G. 1: 469. 2: 295.
AE. 1: 295, 445, 606.
6: 237, 793. 8: 325. 12:
826
<i>seclum.</i> G. 1: 389. 3: 343. 4:
465. AE. 1: 17, 50, 59,
221. 2: 179, 652. 4: 29,
74, 475, 533, 598, 636,
661. 5: 549, 599. 6:
158. 8: 687. 9: 727. 10:
159, 285. 12: 550, 12:
689, 843
<i>seclunda.</i> AE. 4: 45. 9: 282
<i>secludas.</i> 8: 282
<i>secludores.</i> 3: 36
<i>secludas.</i> 2: 617
<i>secludut.</i> 7: 259
<i>secludet.</i> G. 4: 297
<i>secludi.</i> AE. 3: 529. 5: 32
<i>secludis.</i> G. 2: 101. AE. 2:
207. 3: 683. 7: 22. 8: 1682. N.
tr. 5: 9: 301. 10: 502
<i>secludo.</i> G. 3: 447. N. tr. 6:
AE. 1: 156. 5: 338, 493. 7:
494. |
|---|--|--|

IN VIRGILIUM.

494.8:90.302.549.10:11. 355.266.687.11:899
secundus. 3:455.4:562
secundum. E. 2:33. G. 3: 143. AE. 5:253 loco 2.
 Id est, juxta. Adi N. De doct. & tr. 3. Ulpianus (quem imperit) Vulp. scribunt Titul. de Praescriptis verbis. l. Duo. Duo, inquit, secundum Tiberim tam ambularent. Papinian. lib. 43. tit. De via publ. l. Aediles. Eas, inquit, quae secundum civitatem sunt, vias.
secundus. AE. 11:441. 739
secuta. G. 2:467. 1:376 AE. 1:290
secutus. 6:819. 7:124. 627
secuti. 6:824. 7:1904. 510. 12: 306
secutibus. G. 3:364. AE. 6: 180
secutus. AE. 124. 11:656. 696. Boccatus Seneca.
secutus. AE. 6:715
secutus. 1:350. 10:326
secus. G. 5:346. AE. 2:382. 3:136. 4:447. 8:243. 391. 414. 10:172. 11:456. 814. 12:9. 1243. 856
 Signum est comparationis, quemadmodum non aliter, haud aliter, sic ita, tam, infra, ita, more, in morem, velut, veluti, ut tam, quam, similis, talis, tale, qualis, quale, tanti, & per obliquos.
secuta. E. 6:50. 75. 10:123. AE. 6:62. 9:492. 542. 12:413
secutae. G. 4:151. AE. 1:496. 7:642
secutam. 6:457
secuti. G. 4:239. 448. AE. 3:156. 5:561. 6:612. 8:52. 9:162. 10:33. 672. 738. 11:759. semper in fine.
secutos. 7:652
secutum. E. 6:60. AE. 11: 161
secutus. G. 2:306. AE. 11: 382. 406. 3:54. 327. 5: 296. 6:170. 7:212. 9: 17. 204. 559. 10:893. 12: 301. 354. 389. in ultimo *se*
sed. E. 1:19. 9:9. 55. G. 1:70. 305. AE. 3: 542
 Conduplicatur conjunctio, ut in *actam*, a qua perpetuo abstinet. *Sed* tamen Cicero etiam peculiare.

sed. E. 3:9. 24. 43. 47. 4: 43. 5:19. 48. 9:11. 34. 10:2. G. 1:225. 2:48. 63. 143. 250. 283. 286. 335. 365. 541. 3:137. 176. 224. 284. 291. 354. 373. 404. 482. 4:226. 174. 181. 351. 411. 448. 537. AE. 1:60. 135. 339. 339. 346. 353. 369. 515. 675. 2:10. 101. 288. 315. 541. 788. 3:37. 171. 186. 261. 337. 571. 586. 639. 4:98. 110. 345. 366. 438. 620. 660. 697. 5:5. 153. 164. 175. 320. 332. 417. 431. 463. 531. 734. 754. 6:48. 84. 95. 128. 171. 305. 315. 377. 461. 511. 531. 538. 564. 629. 675. 862. 866. 896. 7:58. 80. 104. 239. 413. 440. 515. 704. 713. 731. 806. 811. 162. 318. 475. 508. 530. 672. 9:57. 79. 140. 146. 210. 283. 313. 346. 378. 411. 519. 703. 760. 801. 10:292. 308. 411. 435. 468. 510. 576. 662. 698. 713. 735. 856. 814. 11:63. 149. 175. 181. 309. 318. 345. 509. 691. 816. 874. 881. 12:634. 765. 770. 811
sed neque. G. 2:203. 136. AE. 12:903
sed non. G. 3:209. AE. 3: 255. 5:680. 6:140. 736. 9:318. 10:201. 343. 584. 11:380
sed enim. AE. 11:19. 2:164. 5:395. 6:28
sedatis. 9:30
sedato. 9:740. 12:18. lege placide.
se. 1:680. 2:325. 568. 3: 687. 4:504. 7:191. 324. 454. 12:810
sedent. 12:15
sedent. 6:575
sedebant. 6:411
sedebat. 2:374. 7:187. 9:4. N. tr. 5.
sedebit. AE. 6:617
sedem. G. 4:228. AE. 2:716. 742. 11:190. 452. 6:283. 577. 7:3. 229. 562. 8:347. 463. 10:3. 11:112
sedens. G. 4:344. 514. AE. 1: 294. 6:555. 7:191. 8:720. 9:640. 10:218. 400. 12: 864
sedent. 4:473
sedentes. 11:460
sedentis. 11:692
sedere. 6:192. 10:302
sedes. 4:15
sedes. G. 4:2. 1:759

sedes. plur. AE. 1:205. 247. 415. 557. 2:12. 32. 437. 624. 760. 785. 3:88. 123. 161. 167. 6:431. 639. 7: 52. 158. 175. 8:244. 362. 667. 11:44
sedes. E. 10:71. G. 3:456. AE. 1:56. 2:660. 4:126. 5:148. N. tr. 5. 44. obsidet, cingit obsidione. 6:617. 7:368. 611. 10:159. 11: 237. 716. 837
sedes. AE. 7:201
sedibus. G. 4:63. 471. AE. 1:84. 2:465. 611. 654. 6: 152. 203. 328. 371. 7:773. 11:532
sedile. AE. 8:176
sedilia. 11:67
sedilibus. G. 4:350
sedis. AE. 2:654
sedis. 10:785. 11:551
sedila. 11:149
sedilone. 11:340
seduere. 4:385
seges, id est, terra. G. 1: 47. 4:139. N. tr. 5. AE. 3: 142. N. tr. eodem.
seges ulrum. G. 2:142. telorum. AE. 3:46. 7:526. 12:663
 Sic vernacula nostralin- gua non ineleganter cam- pum appellat militem mul- titudinem, & tre in cam- pum, & accampare: & in- de *sempare*.
segetem. G. 1:212. 319. 2: 411. AE. 2:304. N. tr. 5. Vulgo *biana*, quasi fla- va, quae tunc secari po- tuit.
segetes. E. 2:71. 5:33. 9:48. G. 1:154. 152. 1:198
segeti. 1:270
segetis. AE. 7:808
segetum. G. 1:112
segetum. G. 1:71. AE. 5:193. 10:700
segetis. G. 2:37. 3:42. N. tr. 5. verb. ignavum. Et tr. 5. 4:198. AE. 9: 787. 11:21. 64. 736
segetis. G. 2:275. 3:95. AE. 4:149. N. tr. 5. 7: 383. 8:414. 10:637. 12: 566. 615. ut plurimum praecedente negatione po- nitur: quod est notan- dum.
segetis. G. 1:151. AE. 8:549. 10:308. 592
segetis. 2:374
segetis. 11:525
Selinis. 3:705
 Civitas est Siciliae, de qua jurisconsultus tit. De censib. In Sicilia, inquit,

Selinis, & *Trajanopolis*. Est & altera Selinis Ciliciae. Unde Lucan. l. b. 8. Quo portu mittitque rates, recipit- que Selinis.
Sellam. AE. 11:334
semel. G. 2:422. AE. 3:431. 6:487. 9:140. 10:298. 11: 412. 418. 12:208
sementem. G. 1:230
semena. AE. 8:297
semenam. AE. 3:244. sicut *se- menam*.
seminantem. 4:686
 Composita a *semin*, amittunt in scansione se- quente vocali, etiam si eam praecedat nota adflatilis, ut *seminantem* Gail. Quare in *seminato*, placet scribi: quavis Aldus *semen- ta*, & *semenum* calit.
seminantes. AE. 10:396. 11:635
seminant. 12:356
seminantia. scil. Rhodens. 10:404
seminari. f. Cuch. 8:269
 Semihominis. Columel- la De cultu. horticum. Quavis semihominis vesano gramine foeta Mandragoras per- rit flores.
seminare. AE. 10:211
 Lucret. in 5. Semina- rum species exstare.
semina. E. 6:33. G. 1:193
 Rationes mendican- dum seminum persequitur Columella. l. 1. c. 9. & Palladius lib. 1. c. 35.
seminat. AE. 6:206
semine. G. 1:22. 204. 214. 317
seminum. AE. 5:125
seminos. 9:455. 12:329
seminori. 10:462
seminibus. G. 2:56. 354. N. de Impropr. AE. 6:731
seminantia i. e. *seminari* 8:194
seminata. E. 2:70
semita. AE. 1:418. 4:408. 9: 383. 11:514
semita. 10:99
semita. 4:115
semita. 5:697
seminum. 3:578. lege *se- minantem*.
semper. E. 1:7. 54. 1:39. 62. 5:74. 78. 6:15. 7:80. 8:23. G. 1:234. 242. 248. 432. 2:119. 219. 3: 69. 356. 4:61. AE. 1: 609. 2:97. 163. 3:317. 496. 41466. 569. 5149. 6:96. 7: 748. 8:76. 195. 171. 9: 240. 612. 775. 10:317. 111

INDEX ERYTHRAEI

11: 122, 378, 391, 732.	<i>senſu</i> . E. 8: 67. AE. 1: 222,	<i>ſepulchro</i> . AE. 2: 542. 3. 67.	<i>ſequor</i> . AE. 2: 703, 719, 754.
12: 778	408. 7: 335. 10: 642. 12:	4: 129. 6: 152. 9: 215. 10:	4: 362
<i>ſenatum</i> . 1: 426	924	558, 906	<i>ſequuntur</i> . 1: 185, 747. 8:
<i>ſenatus</i> . 8: 103	<i>ſento</i> . AE. 6: 462	<i>ſepulchrum</i> . E. 9: 59. AE. 6:	592. 9: 345, 162, 456,
<i>ſenellus</i> . G. 1: 286. 3: 96 AE.	<i>ſententia</i> . 1: 237, 260, 382.	232. 12: 547	636. 10: 487, 799. 11: 929
6: 114. N. 11. 9. 9: 482. 11:	2: 35. 3: 59. 4: 287. 5:	<i>ſepultam</i> . AE. 2: 165	291
165. 12: 57, 934	748. 7: 611. 9: 191, 220.	<i>ſepulsi</i> . 6: 326. 9: 189	<i>ſera</i> . E. 1: 28. G. 1: 251.
<i>ſenellum</i> . 10: 132. <i>ſenatus</i>	10: 6: 240, 603. 11: 21,	<i>ſepulto</i> . 3: 41. 6: 424	4: 122. i. e. <i>ſero</i> . 132.
<i>ſenatus</i> non ſemel dixit Lu-	222, 295, 314, 331. 12:	<i>ſepultus</i> . 4: 34	AE. 2: 361. 3: 324. 7: 79
cret. in 5.	318	<i>ſepultus</i> . 3: 630	16, 492. 8: 582. 9: 482.
<i>ſenellus</i> . G. 3: 67. AE. 5: 426.	<i>ſentes</i> . 9: 382	<i>ſequaces</i> . G. 2: 374. <i>ſumma</i> . 4:	10184
6: 275, 304. 7: 440, 452. 8:	<i>ſentiat</i> . 7: 434	230	Semper ſe producat Poe-
508. 9: 610	<i>ſentibus</i> . E. 4: 19. G. 2: 411.	Reſert Lucretii Epithe-	ta 3 Cicero tamen ante
<i>ſenem</i> . G. 2: 494. 4: 227, 438	AE. 2: 379	ton. Ille in 2. <i>Reverneque</i>	cum in Arato ait, <i>Decidit</i>
<i>ſenus</i> . AE. 5: 715. 7: 206.	<i>ſentis</i> . 3: 360. 4: 542. 5: 469.	<i>metus hominum, curaque</i>	<i>Andromache clarum caput,</i>
12: 132	10: 613	<i>ſequaces</i> . Et in 3: <i>Naturae</i>	<i>ſera Piſeta</i> . Similiter
<i>ſenex</i> . E. 2: 47, 52. 6: 28. AE.	<i>ſenit</i> . 10: 534	<i>hominum varias, morisque</i>	cum ſignificat instrumen-
7: 130	<i>ſenium</i> . 3: 287. 9: 309	<i>ſequaces, id eſt, qui ſe-</i>	tum, quo offia claudun-
<i>ſeni</i> . dativus. E. 6. 90. 8:	<i>ſenex</i> apud vetuſtiſſimos	quantum cuiusque naturam.	tur, indifferentem primam
638	Latinos communis gene-	<i>ſequaci</i> . AE. 10: 303	habet. Naſo, <i>Mille domos</i>
<i>ſenilis</i> . AE. 5: 561	ris fuit, propterea que Ti-	<i>ſequacibus</i> . 3: 193. 8: 411	<i>cluſere ſeras</i> . Silius in 13.
Id eſt, <i>duodeni</i> . Et eſt	bullus Albius, cum de	<i>ſequantur</i> . G. 3: 40. AE. 2:	<i>Obſit torquent obſes mun-</i>
<i>ſermo</i> Poetius. Sic ſi-	amicula loqueretur, di-	388. 3: 114, 188. 5. 22,	<i>imula ſeras</i> . ut in vulga-
<i>ſenos dies</i> & <i>Bis ſenos cyne</i> ,	xiz, <i>Merito tot mala ſerre</i>	709. 12: 625, 677	ris codicibus legitur. Li-
& <i>Bis ſex radi</i> , hoc eſt,	<i>ſenem</i> .	<i>ſequantur</i> . AE. 8: 547. 10:	cet nonnulli ſyllabae me-
<i>duodecim</i> . <i>Bis ſeptem Nym-</i>	<i>ſepem</i> . G. 1: 270. 2: 436.	258. 11: 809. 12: 32, 719	tuentes, malint <i>nummulus</i>
<i>phae</i> , <i>Bis ſeptem Rutuli</i> ,	per <i>ae</i> diphthongon qui	<i>ſequor</i> . G. 2: 1434. AE. 1: 342.	<i>ſera</i> .
id eſt, quatuordecim. <i>Bis</i>	ſcribant, inveniuntur.	4: 114, 174, 338. 9: 161,	<i>ſerat</i> . E. 8. 88. G. 3: 467.
<i>deni, novibus</i> , <i>Bis denas na-</i>	<i>ſepes</i> . E. 1: 54. G. 2: 371	490	AE. 1: 509
<i>ves</i> , id eſt, viginti. <i>Bis</i>	<i>ſeptis</i> . E. 8: 37	<i>ſequare</i> . AE. 4: 626	<i>ſeram</i> . G. 4: 138. AE. 6: 569.
<i>ventum equites</i> , id eſt, du-	<i>ſepsi</i> . AE. 1: 411. 7: 600	<i>ſequatur</i> . 4: 109. 6: 258. 8:	8: 30
<i>centos</i> , & <i>Tor dens navi-</i>	<i>ſepsi</i> . G. 4: 139. AE. 1: 506.	15. 10: 46, 679	<i>ſeras</i> . G. 2: 408. 4: 144
<i>bus</i> , id eſt, triginta.	9: 551	<i>ſequatur</i> . G. 3: 563. AE. 11:	<i>ſerat</i> . G. 4: 113
<i>ſenibus</i> . G. 3: 133	<i>ſeptam</i> . AE. 9: 70	781	<i>ſere</i> . 1: 299. 2: 275, 399
<i>ſenior</i> . G. 3: 97. AE. 2: 509,	<i>ſeptem</i> . E. 2: 136. G. 2: 335. 3:	<i>ſequendi</i> . 3: 590. 10: 180	<i>ſerebant</i> . AE. 6: 160
144, 692. 5: 579, 409, 704,	333. 4: 292, 507. AE. 2: 71,	<i>ſequendo</i> . 3: 671	<i>ſerebat</i> . 12: 520
719. 8: 13. 6: 304. 7: 46,	170, 192, 383. 5: 85. 404.	<i>ſequens</i> . G. 4: 187. AE. 3: 168	<i>ſerena</i> . G. 1: 394. AE. 5: 104.
335. 8: 32, 457. 10: 124,	6: 38, 646, 783, 801. 9:	5: 303. 10: 126. 12: 301	6: 707. 8: 528. 9: 630
418. 11: 31, 112. 12: 401	90, 161	<i>ſequentem</i> . AE. 5: 227. 8: 333	<i>ſerenas</i> . G. 1: 427
<i>ſenioris</i> . AE. 5: 302, 573,	<i>Septem ſubſiſta triſui</i> . G.	10: 193	<i>ſerenas</i> . 1: 100, 462
719	1: 381.	<i>ſequenti</i> . E. 3: 46. G. 1: 33,	Id eſt, <i>Siccus</i> , <i>Aridus</i> .
<i>ſenilis</i> . G. 4: 403. AE. 4: 251	Pro <i>Septentrioni</i> , per	106, 425	Ipſe alibi: <i>Atque arida dif-</i>
<i>ſenus</i> . E. 7: 44. AE. 1: 393.	<i>Timeſim</i> . Vide <i>Qui ſe con-</i>	<i>ſequenti</i> . E. 8: 27	<i>ſere nubila</i> . Sic <i>Sereſcunt</i> ,
11: 135	<i>que</i> .	<i>ſequenti</i> . AE. 6: 128	id eſt, <i>ſuccedunt</i> . Quod
<i>ſenſere</i> . G. 1: 1362. 4: 26. AE.	<i>ſumptuſiſſi</i> . AE. 12: 925	<i>ſequentem</i> . G. 3: 112. AE. 8:	Marcellus obſervat, ad-
9: 660	<i>ſeptena</i> . 5: 85. 6: 24. 10.	200. 9: 394	vocans hoc Lucretii reſſi-
<i>ſenſibus</i> . E. 3: 54. Lucretius	329	<i>ſequuntur</i> . G. 1: 189, 440	monium, <i>Denique ſuſſito-</i>
in 3. <i>Senſiferus</i> <i>montes</i> di-	Attende utrobique prae-	2: 52. AE. 4: 592. 12:	<i>ge ſuſpenſae in litore veſtes</i>
xiz, & <i>ſenſificare</i> .	cedere <i>ſeptem</i> , quale eſt,	133	<i>Quaeſcunt: eodem candenti</i>
<i>ſenſit</i> . G. 1: 43. 4: 134. AE. 1:	<i>Aequum qualis, centum mi-</i>	<i>ſequere</i> . E. 3: 58. AE. 4:	<i>ſole ſereſcunt</i> .
124. 2: 377. 3: 669, 4: 588.	<i>braſſia dicunt centenaſque ma-</i>	382	<i>ſereſcunt</i> . 3: 197
5: 868. 8: 393. 9: 354. 12:	<i>nus</i> .	<i>ſequere</i> . AE. 10: 325	<i>ſerenat</i> . AE. 1: 355. 4: 474
491	<i>ſeptem</i> . AE. 8: 448	<i>ſequere</i> . 11: 133	<i>ſerendi</i> . G. 1: 253
<i>ſenſu torquentur amor</i> . G. 2:	<i>ſeptimo poſt decimam</i> . G. 1:	<i>ſequitur</i> . 6: 146. 9: 299. 11:	<i>ſerul</i> . AE. 5: 851
247	284	430	<i>ſereno</i> . G. 1: 160, 340, 487.
Contemplator, qua In-	Id eſt, <i>Decimaſeptima</i> .	<i>ſequi</i> . G. 1: 39, 308. 2:	AE. 3: 518. 5: 870
duſtria Maro ex hiſce Lu-	Sic, <i>Alter ab undecimo ſum-</i>	362. 3: 466. AE. 2: 380.	<i>ſerenus</i> . 2: 285
cretii 3. carminibus verba	<i>me jam ſepeſce annus</i> , id	7: 300, 606. 10: 70, 66.	<i>ſerentem</i> . 6: 244
duo iſta fuerit expiſcatus,	eſt, <i>Duodecim</i> . Quomo-	12: 775, 899	<i>ſerentes</i> . ſ. <i>ſaturni</i> . G. 1: 173
<i>Senſu torquentur</i> . Huc accedit	do Poetae loquuntur pro-	<i>ſequitur</i> . AE. 3: 88. 4: 576.	<i>ſerere</i> . 2: 433
ut nullis <i>laliſſimo liquor</i>	pter metrum.	5: 629	<i>ſeres</i> . 1: 73, 127. 2: 121
<i>Jacundo ſenſu lingua tractan-</i>	<i>ſepsi</i> . E. 1: 34	<i>ſequitur</i> . E. 2: 63. 6: 56. AE.	<i>Sereſti</i> . AE. 5: 487
tur in ore: At contra to-	<i>ſeptum</i> . AE. 12: 750	2: 724. 3: 33. 4: 74, 323.	<i>Sereſtum</i> . 1: 611. 12: 561
tra abſenti natura ſerique	<i>ſeptus</i> . 1: 439. 9: 783. 11:	655, 815. 2: 628, 703.	<i>Sereſtus</i> . 9: 171, 779. 12: 349
<i>Centauri ſecundo perſequens ora</i>	398	9: 504. 10: 180, 651. 11:	<i>Sereſſus</i> . AE. 5: 834
<i>ſepere</i> .	<i>ſepulchri</i> . 2: 846. 6: 177	695. 12: 51, 195. id eſt,	<i>Sereſſum</i> . 1: 510. 4: 288. 5:
<i>ſenſum</i> . AE. 6: 747	<i>ſepulchris</i> . E. 8: 98. G. 1: 498	<i>ſatur</i> . 366, 624	224, 322. 12: 561

Sereſſus

IN VIRGILIUM.

<i>Serpens.</i> 5:121, 183, 203, 272	<i>servat.</i> G. 2:240, 524. AE. 5: 30.6:1298, 338, 556. 10: 140.12:428	<i>Epizeuxim</i> reiteratur cum impetu pronunciationis, ut in 9. <i>Me me, adsum qui feci: in me convertite ferrum, o Rutuli, mea fraus omnis.</i> Et in 12. <i>At me duce ferrum Corripite, o Rutuli.</i>	<i>Es sum.</i> E. 1:115. G. 2:118. AE. 2:343, 433, 583, 690. 4:125, 614. 9:441, 757, 114, 169
<i>Sergia.</i> 5:121	<i>servata.</i> G. 4:112. AE. 2:160, 715. 4:152. 5:121. 7: 60. 11: 159	<i>feta.</i> AE. 7: 667	<i>Si nunc se nobis ille arvens arbore ramos Ostendat, ut more in tanto.</i> AE. 6:188
<i>Servi.</i> verbum. G. 5: 161	<i>servatae.</i> AE. 5: 699	<i>fetas.</i> G. 3:111. AE. 6:145	Adverbium rogantis & optantis est, per se plenum, sicut o. Junguntur tamen haec, et pro uno ponuntur, ut in 8. <i>O mihi praestitissos referat se supplicet annos.</i>
<i>Serla.</i> E. 7:17	<i>servatam.</i> 5: 183	<i>fetigerat.</i> AE. 12: 170	Et in 6. <i>Esse duces, o si quavis esset.</i> Et in 11. <i>Quamquam o si solitas quidquam virtutis adisset.</i> Licet hic etiam, secundum Servium, dolentis sit exclamatio. Ut mirer eundem Honoratum
<i>Seris.</i> G. 2:58. AE. 7:397	<i>servate.</i> 1:107. 2: 702. N. tr. 5: 3:266	<i>fegit.</i> 7: 17	Commentario 6. et 8. tradere, a recentioribus haec jungi, et quantum ad antiquitatem, (ut ille ait) unum vacare, cum tamen tria haec habemus Maronis exempla: quorum quia ipsi in mentem non veniebat, haec falso dictavit, & in Virgilianorum exemplorum copia ad Persii testimonium confugit, <i>Q si Ebullit pueri praecelsum furus, & si</i>
<i>Seris.</i> 12:228	<i>servati.</i> G. 1: 417. AE. 8: 187. 12:768	<i>fegit.</i> 11:198	<i>Gr.</i> Quod quidem non commisit, si huiusmodi indice, veluti admonitore fidelissimo, non caruisset, propterea quae a nobis distantur, tanquam ab Apolline Pythio tibi edita pueres.
<i>Seris.</i> G. 1:210	<i>servatum.</i> AE. 3:209. N. tr. 5	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	<i>aut.</i> E. 7:121, 127. 9:63. AE. 3:111. 11:368
<i>Seris.</i> AE. 1:217, 743. 4: 189, 277. 6: 160, 470. 8: 309, 468. 9:657	<i>servare.</i> 8:169	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	<i>et.</i> E. 7:55, 67. G. 2: 67, 191, 194, 114, 59
<i>Sermonum.</i> 4: 388. 12: 113. 834	<i>servavit.</i> 5: 601	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	<i>forte.</i> G. 1:202. 4: 18, AE. 1:151, 375. 2:161, 136, 756. 10: 724. <i>forte pro forte.</i> 12: 183
<i>Sermonum.</i> 6:535. 8:464	<i>servavit.</i> 9:161	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	<i>vero.</i> G. 2:127, 425. 4:131. AE. 9:267
<i>Sero.</i> nomen. G. 7:406	<i>servas.</i> 2:160. 10:325	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	<i>pro siquidem.</i> istis quatuor locis interpretatur Servius. G. 1:7, 17. 5:798. 6:530
In <i>Sero</i> Adverbio uti mor indifferentes. Tibullus, <i>Hem sero revocatur amor.</i> Scaevola. Theb. <i>Sero memora thalami.</i> Juvenalis, <i>Galea tam sero ducilli Permisit.</i>	<i>servat.</i> G. 4: 111. AE. 2: 711. 4:29. 6:402. 575	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	<i>modo.</i> G. 4: 325. AE. 4: 105. 5: 25. <i>pro comparationibus serviens.</i> 4: 669. 6:471. 12: 124
<i>Seris.</i> 1:291. 404	<i>servatis.</i> 5:476	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	<i>Si, deest, et quasi per interrogationem intelligendum, ut scribit Servius, in versu, & Trista antiqua maneret</i> AE. 4: 312. sed heust tu Honore, Et copula quid aliud hic praestat, nisi si repraesentat?
<i>Serps.</i> 3:469	<i>servat.</i> G. 1:30	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serps.</i> E. 4:24. AE. 2:1214. 1:91, 273. 11:753	<i>servat.</i> AE. 4:103	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serpentibus.</i> G. 1:129. 2:1215. AE. 4:72. 7:658	<i>servat.</i> E. 1:41. G. 3:168. AE. 1:1285. 3:327	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serpens.</i> 7:375	<i>servitium.</i> 2:786	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serpentum.</i> 8:436. 12:848	<i>Serum.</i> 6:764. canit. 12:864	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
Lege <i>Anguis, Draco, Coluber, Chelydri, Hydra,</i> etiam per reliquos casus, & orationem tuam ditabis.	<i>Serum</i> dici Latine & eleganter dicimus. Sallustius in Bello Catil. <i>Et jam diei serum erat.</i> Livius libro 10 primae Decados, <i>Romani apud Fabium arcebat magis, quam inferabant pugnam: extrahereturque in quam maxime diei serum.</i> Tranquillus, candidus omnino scriptor, in vita Othonis Salvii, <i>Ac in serum usque patiente cubiculo.</i> Et iterum in Augusto, <i>In serum dimicatione protrahit, ut in navis videri pernoctaverit.</i>	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serpe.</i> E. 8:13	<i>Serum.</i> E. 2:42. 3:43, 47, 78	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serpilla.</i> G. 4:31	<i>Servor.</i> AE. 10:849	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serpi.</i> AE. 2:169. 12:339	<i>Servus.</i> G. 1:462. 3:260	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serpillum.</i> E. 2:11	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serrae.</i> G. 1:143	<i>Servus.</i> AE. 11:318	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serrae.</i> 6:844. sic <i>Sale</i> <i>sa</i> <i>sonant</i> : per Sigmarismum.	<i>Servus.</i> E. 2:42. 3:43, 47, 78	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Serta.</i> E. 6:16. 10:41	<i>Servus.</i> AE. 10:849	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Seris.</i> 6:19. AE. 11:417. 4: 302, 506. 7:488	<i>Servus.</i> G. 1:462. 3:260	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Seris.</i> verb. G. 1:335. AE. 2: 719. 3:16. 11:506	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Seris.</i> nom. 5:184, 546	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servabat.</i> 2:465. 7:52. N. tr. 5:11:31	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servat.</i> E. 5:111	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servat.</i> G. 1:205	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servus.</i> 1:403. AE. 1: 36. 7: 179. N. tr. 5	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servus.</i> G. 3: 214. 4: 41, 383. N. tr. 5. AE. 1: 546. 2: 450. 6: 507. 9: 222. 12: 200	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servatum.</i> G. 4:459. N. tr. 5. AE. 2:511	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servatissimus.</i> AE. 2:427	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servus.</i> G. 3:160. 6: 200. 8: 412. 10:188. pro <i>servabat.</i> 701, 616	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servant.</i> AE. 9:43	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servasse.</i> E. 9:10	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	
<i>Servasse.</i> AE. 2:643	<i>Sese.</i> E. 3:66. 6:58. G. 1:336, 446, 490. 2: 145. 3: 78, 232. 4:166. 174, 196, 420, 441. 444. AE. 1:161, 314. 2:408, 515. 574. 3:215, 345, 498. 4:111, 176, 291, 690, 5: 333, 546, 550, 618. 6: 160, 169, 240, 337, 472, 777. 7: 193, 286, 328. 4:16, 472, 529, 599, 700. 8: 225, 452, 547. 9:53. 400, 444, 551, 597, 815. 10: 146, 552, 656, 681, 796. 11:36, 462, 565, 810. 12: 53, 227, 321, 371, 389, 441, 658, 729. Quia <i>s</i> sibilus est, geminatur <i>sese</i> , sine aliqua figura, ut magis exaudiatur. Sed <i>Me me</i> per	<i>Lu: 5. Serigeris quoque paves</i>	

IN VIRGILIUM.

filic. E. 9: 57. G. 1: 247. AE. 2: 126. 4: 499. 5: 127. 10: 102.
filic. G. 4: 189.
filiz. AE. 6: 471, 602. 8: 233.
filic. in unda. E. 1: 15. N. tr. 3. Lucretius masculine protulit in 1. Unda queant duri filices, ferrumque creati.
filic. G. 2: 189.
filic. G. 1: 135. AE. 1: 174. 6: 7.
filique. G. 1: 74.
filiquis. 1: 195.
filis. nomin. 1: 151. 2: 179. 431. 1: 184. AE. 3: 681. 6: 444. 7: 677. 9: 85.
filis. G. 2: 1281. 3: 219. AE. 1: 314. 2: 696. 6: 451. 7: 659. 10: 709. 11: 205.
filis. 2: 62. 3: 57. 4: 3. 5: 23. 6: 40. 8: 59. 10: 8. 71. G. 1: 149. 2: 87, 136. 440, 510. 3: 2, 151, 200. 223. AE. 2: 418. 4: 523. 5: 218. 6: 131. 7: 515. 11: 315.
filis. G. 1: 76. 2: 107, 414. 3: 248. 4: 273. AE. 3: 24. 258. 6: 179, 186, 659. 8: 12, 350, 645. 10: 887. pro Jaculis. Macrobi. lib. &c. 6. 12: 522.
Silvano. G. 1: 120.
Silvano. AE. 3: 600.
Silvanus. E. 10: 24.
Silvanum. G. 2: 121, 26. AE. 6: 257.
filic. E. 1: 5. 2: 60. 3: 46. 4: 3. 5: 53. 6: 2. G. 1: 461, 482. 1: 486, 514. 4: 533, 329, 383. AE. 2: 307. 4: 73. 5: 677. 6: 8. 7: 385. 404. 8: 96. 9: 378. 605. 11: 134, 213. 12: 688.
filic. Musum. E. 1: 12.
Sunt qui agrestem malint, ex Quintiliani (ne falso putant) sententia, apud quem in 9. ita legimus, Agrestem tenet Musum meditari arundine. Nec enim animadvertunt, nullo iudicio vini, locum hunc Pabii haudquaquam satis fidem facere posse, ita eum auctorem carmen hoc legi censere, cum Rhetor eo loco de una tantum dictio ne, quippe agrestem, disputet, quam in exemplo esse, satis sit. Ciravit itaque omnino ex Sileno. illud, Agrestem tenet meditator arundine Musum. Quem versum libenter cum describeret,

ubi *Agræstem tenui Musam* notavit pro eo, quod subdendum fuit, *meditabor arundine Musam* subiecit ex Tityro, *Musam meditantis avena*: falsus similitudine vocum utriusque carminis: & tenui dictione utroque versu secunda, scriptorem facile inducente in ea ipsa verba, quae illi magis in promptu erant, quippe quae primae Eclogae primum quoque memoriae mandasse credere par est. Quae lectio ita semel depravata, idcirco hæc nus obtinuit, quod nulla res fuit, quae lectorem oscitantem ad versus emendationem excitaret, quando nihil interest, utro modo (quantum ad Quintilianum pertinet) legatur, dummodo *Agræstem* in exemplo habeamus. Quod si etiam a Quintiliano ita versus scriptus relictus sit, non minus ipse contenderim aut Fabium consimiliter hic memoria lapsum, aut etiam omnino errare, si eum ita consulo scripserit. Nam Poeta diligentissimus, *Sylvestrem* hic magis quam *Agræstem* probavit, quod per *Sylvestrem* epitheton, materia & stylus Bucolicus proprie indicatur, quod hoc loco vati prudentissimo faciendum fuit, ut ita in principio carminis Bucolici quasi argumentum proponeret per Meliboeum hæc ad Tityrum (hoc est, se Virgilium) dicentem: *Sylvestrem tenui Musam meditantis avena*. Quae quidem Musa non ab agris, sed a sylvis potius, in quibus observantur pastores, traxisse epitheton debuit. Quod innuit in præcedenti, Tityre tu *patula recubans sub tegmine fagi*, quia hæc arbor non nisi in montibus & sylvis nascitur. Sed apertissime probat, quod est paulo infra, *Formosam resonare domos Amorgitida sylvas*. Et item illud, *Alomibus & sylvis pædulo lassabat inani*. Et illud, *Cum canimus sylvas, sylvas sunt Consule dignas*. Et, *Prima Syracasio dignata est audere versu*, *Nostra nec evanuit sylvas habitasse Tballia*. Sed maxime omnium, *Ille*

regis, qui quandam gracili modulatus avena Carmen, (Synonymus sylvestris (id est, Bucolico ludicro (victoria coegi, Ut, quamvis avido parentum arua colono, id est, agros, unde Agricola appellatur, & Agrestes, quare ait, Gratum opus agricolis. Ut cum in Sileno dixerit, Agrestem tenui meditator arundine Musam, non magis id exprimiendi Bucolici characteris causa fecerit, quam ut de se ipse loquens, hoc Epitheto per modestiam suam Musam extenuaret. Ergo illic agrestem (hoc est rudem) suam fistulam dicit, & quae carminis Theocritii virtutem aequare non possit. Quam nostram observationem haud vanam esse, nec puerilem, ostendit ipse Poeta, cum in persona Tityri ita quoque de se modestè ait, Ludere quae vellem, callamo permixti agresti. Quid? quod & Mato hujusmodi Epitheton ex Lucretii Synepia hic apposuisse videri potest, in 3. ita canentis, *Fistula sylvestrem ne cesset sonare Musam*. Sed & idem Lucretius fistulam, quam modo Tibiam appellat, quae Bucolicum carmen modulantur pastores, non in agris repertam, sed in sylvis, unde *Musa* quoque *sylvestris* sit appellata, his cecinit: *Tibia quae fundit digitis pulsata canentium, Avia per memora, ac sylvas saltusque reperta, Per loca pastorum deserta, atque ocia dia*. Quod si etiam addamus, hoc loco *sylvestrem*. *Musam* a Poeta dictam, ut in Sileno *Agrestem*, ut utrumque Lucretii referret Epitheton: quis ita esse omnino neget, cum legat paulo infra, *Tum joca, tum sermo, tum dulces esse coebunt Concurrant: Agrestis enim tum Musa vigebat*. Vide *Stripula*.
sylvestrem animam, de arboribus G. 2: 51
sylvestris. 2: 302, 374
sylvestris. E. 3: 70
sylvestris. G. 2: 12
sylvestribus. 2: 183. 3: 412.
AE. 8: 348
sylvestris. E. 1: 7. AE. 9: 67
sylva. AE. 7: 483, 503

Glutcola. 20: 558
gluia. E. 2: 5 8: 97. G. 1: 56. 2: 310, 323 342, 404. 3: 149 4: 261. AE. 1: 164, 552, 578. 3: 442, 583. 5009 675 4: 329 5: 301. 6: 1053 704. 765. 7: 172, 4919 505. 10: 983, 406, 417 11: 531, 686
gluis. E. 2: 31. 5: 43. 79 68. 8: 56. 10: 52. G. 1: 159. 169. 4: 473. AE. 3: 646. 6: 273, 309 11: 896. 12: 208
Silulus. 6: 763, 769
firm. E. 2: 19. AE. 4: 536. 9: 216
firmar. E. 10: 7
firmilem. E. 1: 21. G. 2: 266. AE. 8: 649
firmiles. 1: 23. G. 2: 313 AE. 5: 317 594
firmidi. AE. 1: 136 6: 144
firmilis. G. 3: 592. AE. 1: 589, 628. 4: 254, 558. 5: 254, 842 7: 502. 8: 196 9: 650. 12: 477 754
firmilima. G. 2: 131. AE. 2: 794 6: 512. 702. 12: 391
Simoenta. AE. 5: 261, 6349 903 10: 60
Simoentis. AE. 1: 618. 3: 302
Simoris. 1: 100. 6: 88. 11: 257
simplex. G. 2: 73 3: 481
simplicis. 3: 528. AE. 6: 747
simul. E. 4: 26. 6: 26, 14. 9: 18. G. 1: 11. 3: 471. 4: 337, 381. AE. 1: 144, 559. 2: 524, 755. 3: 352, 471, 630. 4: 499, 581. 5: 298, 317, 357, 385 6: 333, 412, 699. 7: 340, 393. 8: 4180, 182. 9: 198, 221, 301, 324, 358, 392, 423, 441, 561, 644. 10: 307, 337, 856. 11: 222, 294, 363, 610, 656, 827, 834 12: 26. 62, 88, 326, 442, 692
simul, *reperitum*. G. 3: 201. AE. 1: 513, 631. 2: 120. 5: 675. 9: 313. 12: 268, 758
simul, *id est*, *postquam*. G. 4: 232. AE. 11: 908
simulac. 4: 90 12: 212
simulacra. G. 11: 478. 4: 472. AE. 2: 517. 5: 674. 7: 89
simulacrum. sc. *Tritonides*. 20: 171. *ducentum ad fides*. 2: 232, 772
Hoc est, equum, quem cum Minerva fabricavit Epens, ut Demodocus apud Homer. canit Odyss. 8 in Aicinoi convivio, quo
T 2 ille

INDEX ERYTHRAEI

ille Phaeacemina accipit op-
timates. Hunc Poeta noster
facundissimis modo, *Inflar*
monstrum equum appellat, mo-
do *Equi mo'em*, alias *Equi*
immanis mo'em, interdum
Ferum, nunc *Dolum*, quan-
doque *Machinam*, *Monstrum*
infelix, *Clastra plura*, &
denique *Lignum*. Nam tra-
ditus contextus accipit (ut
idem Poeta canit) *sestaque*
intextus abire costas, unde
Duratus, id est, Li-
gneus, Homero dictus :
ἵππυ καὶ τὸν ἐκείνῳ Δαρπείν,
& quae eodem citato libro
sequuntur. Quem imitatus
Lucretius, *Nec cum Dura-*
tus Trojantis Pergama partu
Inflammasse equis nostrum
Grojugenatum. Eum Ari-
stoph. eodem, contra dicit
tamen, vocabulo *Δύρα*
nuncupat. Unde apud Flac-
cum Argonauticū 2. *Manet*
immotis mox Duria lustris,
vel, ut alii habent codi-
ces, *Durica*, eodem sensu.
Quamquam simplicius qui-
dam legunt, *Durica* pro
Graeca : ut, *Et Durica*
castra. Equo autem ligneo
inclusis Danais expugna-
tum fuisse illum, fabulose
Poetae commenti sunt. Sed
rei veritas ita habet. Equum
ligneum, simulato pro
reditu Minervae voto,
Graeci ex magnitudine con-
struxerunt, ut intra moe-
nia Trojana recipi non pos-
set, nisi portae murique
urbis deponerentur. Eum
Sinon, transfugam simu-
lans, persuasit Trojanis si
in urbem inducerent, futu-
rum, ut nunquam Graeci
adversum eos amplius arma
movere possent. Quamo-
brem dejectis portis & mu-
rorum parte, equum intro-
ducunt. Cipientibus mox
ipsis cibum secure, ac nihil
tale verentibus Trojanis,
Danaum duces ex loco,
ubi infidiis subsederant,
(unde adhuc illi *Argivorum*
ἡρώδης nomen est) prodeun-
tes apertam urbem inva-
dunt, atque hoc pacto ca-
piunt. Haec ex Palaephato,
Graeco auctore libro-
rum 7 *ὑπερ Ἀπίων* acce-
pit : quorum fragmen-
tum exat parvum, ut

de haec periphrastice tran-
tulimus. Citat hunc aucto-
rem Probus Maronianus in-
terpres, super versu ex 3.
Georgic. *Frena Pelethronii*
Lapithae xyro quo dedere. Li-
cet passim legatur *Palaephato*
in lib. *Ariflan*, pro *Api-*
flon. Nam & Suid. ejus li-
bro ita inscriptos in Colle-
ctaneis agnoscit : quos li-
bros, *βιβλία Ἀπίωνος*,
idem auctor est circumferri
etiam titulo *ὑπερ Ἀπίων*
ἱερογῶν Hujus Palaephati te-
limonio & ipse Maro utitur
versu Ciris ad Messalam
isto, *Dolla Palaephatis te-*
statur hoc papyrus. Qui ver-
sus hactenus in vulgatis co-
dicibus perperam lectus est,
Dolla Palaephatis testatur voce
Pachinus. Alii sentiunt,
P etas Equi commentum
de monte quodam arripuisse,
cui Equo nomen esset,
qui Trojae mimeretur, per
quem etiam facile capta sit.
Ad quod & Virgilius his al-
ludit, *Inflar monstrum*
divina Palladis arte Adifi-
cant. Equi Trojani memi-
nit M. Tull. pro Mur. &
lib. de Divin. nec non in
Epistolis familiaribus.
simulans. AE. 1:352.6:517
simulans. 2:174:302
simulans. 6:591
simulans. 1:209
simulans. 1:710. 3:342-4:
105
simulans. 7:385
simulans. 4:512
sim, & *at si*. G. 1:412:454
sim. 3:295:483. 3:179:504
sim. 4:67:237
sim. 2:233. 276. AE. 1:
555. 2:192. 676. 8:578
10:33. 625. 11:324:419.
12:187
simant. 1:18
simas. 12:49, 828
sim. verbum. E. 8:12. 9:
43. G. 4:47. 90. AE. 5:
163. 7:17. 9:90. 191.
409. 10:598. 11:505. 12:
25, 680
sim. E. 10:48. F. 1:161. 3:
42. 9:274. 142. 4:398.
AE. 1:133. 276. 2:771.
777. 4:550. 588. 5:56.
272. 694. 6:292. 1368. 1411.
534. 776. 7:377. 8:635. 9:
278. 343. 10:311. 636. 640.
11:246. 12:298, 881

simulans. AE. 4:651. 11:701.
12:147
simant. 6:870
simant. 6:31. 11:103
simant. 5:391. 10:126
simant. 4:540. 6:96
simant. G. 3:471. AE. 1:453.
3:345. 6:723. 839. 8:
311. 618
simant. AE. 9:333
simantibus. 9:415
simantibus. G. 3:507
simantibus. 1:445
simantibus. E. 1:18. AE. 9:15
simantibus. scil. manu. AE. 5:
457. 6:348. 571. 9:468.
10:161
simantibus. 11:10
simantibus. 2:671. 10:545
simantibus. 7:689
simantibus. 2:443. 10:110
simantibus. 10:160
simantibus. 5:830. 11:347
simantibus. 2:779. 10:427:433
700
simantibus. 2:669. 9:620. 10:15.
12:116
simantibus. G. 3:206
simantibus. AE. 1:159
simantibus. 2:79
simantibus. 2:195
simantibus. optantis. E. 4:3. G. 1:
118. 160. 2:43. 101. 188. 4:
395. AE. 2:123. 3:100.
263. 487. 6:625. 7:11. 11:
274. 12:826
simantibus. Praecipientis. G. 1:444.
2:184
simantibus. 4:162. AE. 3:692. 4:
686. 6:132. 11:544. 626
simantibus. AE. 2:208
simantibus. G. 3:192
simantibus. E. 7:33. N de Genere
vasorum.
simantibus. G. 3:138. AE. 4:107.
147. 10:819
simantibus. G. 1:269. 4:7. AE. 7:
270
simantibus. AE. 11:713
simantibus. G. 1:244
simantibus. nominat. 1:76. 123.
3:414. AE. 2:23. 3:551.
accusat. G. 1:331. 4:420.
AE. 1:243. 320. 3:455.
682. 5:16. 831. 8:712. 10:
819. 11:275. Sive quoque
vulgo, & *Celso*, sive *Gol-*
so, quasi *χάλω*.
simantibus. nominat. E. 4:13. 3:
40. G. 3:83. AE. 1:603. 2:
94. 142. 359. 536. 3:433.
4:327. 6:184. 1367. 459. 7:
49. 401. 550. 9:419. 1145.
493. 745. 10:492. 828.
861. 903. 11:373. 502.
12:932
simantibus. AE. 9:114. 405

simantibus. 1:18. 181. 6:459.
881. 8:243. 9:134. 512.
10:458
simantibus. G. 3:489. AE. 1:622.
6:367. 11:308
simantibus, o colliditur. E.
2:13. G. 3:98. 9:172.
11:653
simantibus. G. 1:259. 2:128.
4:228. 314. AE. 3:500.
10:272. 803. 12:749.
851
Servii in 4. Aeneidos in
versum, *Quando optima*
Dido, verba sunt haec : *San-*
ne Quando, *de brevis est na-*
turaliter. Sic *Serenus*, *Quan-*
do flagella ligas, ita *liga*.
Virgilius usurpat, *Signanda*
Thybrim, *vicinamque Thybrim*
dis ossa. Quod tamen falso
tradit : namque Poeta *de*
semper producit, ut aper-
te ostenditur AE. 11:324.
ubi non colliditur. Nam
in reliquis omnibus exem-
plis *de* cadit in Synaloe-
pham, semper tamen lon-
ga ; nisi ubi in extremo car-
minis ponitur. In *Signanda*
quoque *de* semper producit.
Quod palam est pluribus re-
stimonis. Et similiter cum
sit Synaloephe, a sequente
longa excipitur. Ut magis
dicendum sit, usurpavisse
Serenum. At vero in *Quan-*
doquidem de semper brevis
sit.
simantibus. G. 4:6. 281. AE. 11:
151. 181. 7:221
simantibus. AE. 1:578
simantibus. 4:317. 8:140. 11:
415
simantibus. E. 3:32. 10:9:12. AE.
1:603. 4:317. 381. 5:
682. 7:273. 9:446. 12:
374. 12:151
simantibus. E. 6:9. 2:44. G. 2:48.
3:453. 474. 563. AE. 4:
319. 328. 684. 5:410. 9:
210. 12:56. 68, 152
simantibus. AE. 12:762
simantibus. 4:520
simantibus. E. 5:10. G. 2:164.
AE. 2:120
simantibus. E. 6:1
simantibus. AE. 5:864
simantibus. G. 2:88
simantibus. 4:421. AE. 1:141. 191.
273
simantibus. AE. 1:112. 146. 2:
302
simantibus. 5:11. 192. 6:60
simantibus. 4:41. 10:698
simantibus. E. 5:85. AE. 2:330. 122
433

ffam.

IN VIRGILIUM.

<i>factum</i> . AE 2:610.6:676	<i>factorum</i> . 3:638.8:174	399, 475. 440, 464. 2	<i>folliculanda</i> . G. 2:418
<i>factus</i> . G 2:489	<i>factus</i> . E. 8:70. AE. 1:194	298, 373. 3: 439 4:28.	<i>folliculans</i> . 2:503
<i>factus</i> . AE. 4:634. 6:365	217, 360, 390, 593. 2:267,	AE. 1: 143. 2: 475. 4:	<i>folliculus</i> . AE 10:612
<i>factus</i> . 3:7 4:489 11:873	339, 795. 3:471. 4:289,	470, 480. 6: 641. 12.	<i>folliculus</i> . G. 3:131. AE 4:
<i>factus</i> . AE. 3:117 6:858	375, 572, 601. 5: 43 283,	172	380. 11:254. 12:404
<i>factus</i> . 2:245	746, 775, 860. 6:183 229,	<i>follemus</i> . E 1:21. G. 2:186	<i>folliculo</i> . 2:339
<i>factus</i> . 8:85 10:309, 323. 11:	890. 8:56, 87, 491, 546. 9:	<i>follemus</i> . AE. 12: 193	<i>folliculus</i> . E 10:16
853 12:355	71, 150, 351, 758, 768,	<i>follemus</i> . 8: 102	<i>folliculus</i> . G. 4:262
<i>factus</i> . 8:696	780. 10: 241, 287, 293,	<i>follemus</i> . G 3:22. AE. 2:	<i>folliculus</i> . AE 7:81
<i>factus</i> . G 1:479	441, 831. 11:12, 22, 200,	202. 5: 301. 5: 5: 51	<i>folle</i> . E. 6: 64. G. 2: 479
<i>factus</i> . E. 1:19. 3: 68, 84. 4:17.	322. 12: 13. 110	<i>follemus</i> . E. 5:74. AE. 5:605	263. 3: 117. AE. 1: 482.
5: 53. 6:74. 8: 43, 55, 89,	<i>factum</i> . (il. agmen. AE. 2:	6:380 8:185. 9:626	2: 174. 3: 273. 392. 4:
106. 10:46, 60. G 1:4 52,	613. 4:142. 5: 712. 6:161.	<i>folens</i> . E. 1:26 G. 3:461	177. 5: 332. 6: 192, 469.
416 2:54. 3:178. 227, 248,	9: 199	<i>folens</i> . G. 4: 4: 327. verbum	7: 250. 8: 45. 75 10: 108,
253, 273. 3:136. 141, 193,	<i>factum</i> . 5: 174. 9: 558. 10:	hoc liquidam geminat, ut	180, 180, 767. 11: 325,
290, 387 4: 9, 537 AE. 1:	410. Sic & Flaccus Vale-	placet Capellae.	485, 707. 12: 380, 547,
454. 2:75. 350 5:4. 3:57,	rius Argon. 3 Charis fo-	<i>foles</i> . E 2: 52. G 1: 394.	569, 688
608. 4:197. 5: 28. 6: 226.	<i>factum</i> digressibus barient.	2: 331, 481. AE 1: 745	<i>folle</i> . G. 4:465. AE. 9:439
9: 213, 653, 713. 10: 19,	<i>factus</i> . 7: 264	3: 203	<i>follemus</i> . AE. 11:345
152, 481. 11: 295. 314,	<i>folialis</i> . 10: 386	<i>foles</i> . E. 10:75. AE. 2: 592.	<i>folis</i> . 9:133
409, 761. 12: 825	<i>fol</i> . E. 3:67 G. 1:231, 438,	6:1205	<i>folistia</i> . E. 1:100
<i>Substant.</i> E. 10:66	564. 2:321. 3: 557. 4:51,	<i>foli</i> . E. 10: 32. AE. 3: 366	<i>folistium</i> . E 7:47
<i>fol</i> . G. 2:353 3:434. AE. 4:	401, 426. AE. 1: 568. 3:	6: 610. 10: 442. 12: 315,	<i>foluat</i> . AE. 4:479 12:205
42	284, 508. 7: 100, 218. 8:	661	<i>folue</i> . G. 3: 64. N. tr. 5. AE. 1:
<i>foliens</i> . (il. arum. G. 3:117	97. 12:176	<i>foli</i> . G. 3: 302	463 5:420. 9:90
<i>folientis</i> . E. 1:65 G. 4:425	<i>folia</i> . AE. 8: 10. G. 1: 30:3:	<i>folibus</i> . 1: 66	<i>foluerat</i> . 11:4
<i>folium</i> . E. 5:47. G. 3: 327	212	<i>folida</i> . AE. 6:133 9: 809	<i>foluens</i> . E. 4: 14 G. 1:437
<i>folis</i> . 3: 483	<i>folia</i> . E. 10:14. AE. 4:322. 5:	<i>folida</i> . 2: 639	<i>folvere</i> . G. 2:542. AE. 4:487.
<i>folis</i> . E. 7: 57	613 6:1268 11:581	<i>folidanda</i> . G. 1:179	10:91
<i>folium</i> . G. 4: 402	<i>folia</i> . in recto sing. E. 10:	Inde Solida vernacula lin-	<i>folvere</i> . G. 4:214. AE. 5:581.
<i>folis</i> . G. 1:72. AE. 6:462. 7:	48. G. 3: 389. AE. 1:597.	gua quod et Massaro a	N. tr. 5, 831 N. 5
440, 453	3: 183, 365, 489, 661 4:	massa: et Saldo et Saldar:	<i>folves</i> . 3:404
<i>folis</i> . AE. 3:451	31, 82: 423, 462, 467,	sicut a Solida numo, Sol	<i>folvet</i> . E. 4:41
<i>folis</i> . E. 5: 5 3:710:37. G. 1:	543. 5:651. 7: 52. 8: 581.	dato: unde Saldar, dar Sol	<i>folvi</i> . AE. 5:773. 9:253
86. 3:111. AE. 11:219:570.	9: 217, 257. 10: 879 11:	do, andar al Solido, et si-	<i>folvisi</i> . 6:510. N. tr. 5
2:134 11:62. 4:140 7:199,	505. 821	milia.	Infra, de plus exquis de-
235, 604. 9: 630. 10 110:	<i>folabar</i> . AE. 1:239 9:489	<i>folidi</i> . AE. 2:765	neat site folutis. adi N. tr.
11:443, 529, 778. 12:838,	<i>folabere</i> . G. 1: 159. 10:829	<i>folida</i> . G. 2: 64, 231. 3: 26,	5
892	<i>folar</i> . (c. apris. G. 4: 153	88. AE. 6:69, 552. N. tr. 5	<i>foluit</i> . 2:26 4:55. N. tr. 5:5:
<i>folarem</i> . G. 3:71	<i>folam</i> . G. 3:467. AE. 4:421.	9:357 AE. 11:427	856 8:238. 10:418. 12:
<i>folares</i> . E. 4:49 G. 3:308 4:	9:482 12:180	Horat. pro jugi & con-	686, 867
100. AE. 4:328	<i>folamen</i> . AE. 3:661 10:493,	tinuo. Nec partem folido de-	<i>foluite</i> . E. 6:24. AE. 1:562.
<i>foler</i> . AE. 6:830. 7:317. 12:	895	mere de die. Item Varro	N. tr. 5. 4: 574. 7:403. N.
192	<i>folando</i> . 4:394	Sequinlyse. Navibus duo-	tr. eodem.
<i>folere</i> . 11:440	<i>folans</i> . G. 4: 464	derim dum profectus decem an-	<i>foluitur</i> . AE. 4:530 10:305
<i>foleris</i> . 2:457. 10:79	<i>folare</i> . AE. 9 290	nos folidos evasset.	<i>folum</i> . adverb. E. 5:48
<i>folia</i> . 2:371 3:352. 8: 120.	<i>folata</i> . G. 1:193	<i>folidum</i> . G. 2: 79. AE. 11:	<i>folum</i> . E. 6:35. G. 1: 64. 2:
11:261	<i>folatia</i> . E. 9: 18: AE. 5:367.	553	204, 276, 356, 399. AE.
<i>folium</i> . E. 6:20	8: 514. 11: 61. hinc Solaz-	<i>folis</i> . 1:506 6: 396. 7: 169,	3: 367. 3: 698. 4: 201. 5:
<i>foliare</i> . AE. 4:26 7: 96. 12:	re, Solazzense, Solazzere	210, 18: 198, 341. 10: 116.	199. id est, mere. 6:256.
27	vulgo.	11:301	7:112. 9:666. 10:60
<i>foliat</i> . 3: 601. 5:36	<i>folatus</i> . E. 6: 46. AE. 3:43,	<i>folis</i> . G. 1: 92, 403. 2: 478.	<i>folum</i> . adject. E. 9: 44. AE.
<i>foliatum</i> . 9: 594	770. 10:191. 12:110	3: 277, 336 AE. 1: 742.	3: 636. 4: 324. 7: 389.
<i>foli</i> . G. 1:346. 3: 528. AE.	<i>folatus</i> . 5:708	6: 255, 796. 7: 109, 130,	9: 200, 298, 431. 11:
1: 198. 2: 387. 8: 15, 71,	<i>folis</i> . E. 1:12 G. 11:34, 288	227. 8: 68, 195, 623. 12:	220, 363, 430, 442. 12:
129, 140, 282, 290, 408,	2: 512. 3: 132, 156. AE.	115, 164	466
455, 514, 532, 560, 617. 5:	1: 431. 3: 568. 4: 701.	<i>folia</i> . G. 11:20. 1:117. 3: 249.	<i>folvo</i> . AE. 4: 703. 10:111. N
100, 190, 778. 9: 54 10:	5: 89. 6: 534. 7: 527,	AE. 9:139. 11:569	tr. 5
299, 369, 444, 505, 738,	720. 8: 23. 9: 461, 10:	<i>folita</i> . AE. 9:214	<i>folvi</i> . E. 2:14. 3:83, 107. 3:8.
799, 841. 11: 272, 865.	807	<i>folitae</i> . 2:462. 11:413	G. 4: 517. AE. 1: 664. 4:
<i>denus</i> diſti sunt comites	<i>folitum</i> . E. 1: 24	<i>folitum</i> . 8:389	12: 5: 125, 370, 519, 542.
Aeneae. Festus. lege Co-	<i>folitum</i> . E. 1:30. AE. 12:	<i>folitum</i> . G. 1:413. AE. 9:129.	7:776. 10:442. 11:23, 179.
mites, Sodalis.	568	11:383	12:16
<i>folis</i> . AE. 1:309, 553, 633.	<i>folibus</i> . E. 3:226	<i>folitus</i> . E. 2:13. AE. 5: 370.	<i>folitae</i> . AE. 3:65. 9: 116. 11:
2: 116, 429, 748. 3: 12,	<i>folibat</i> . 6: 70. AE. 2:456	9:591	34
234, 259. 7: 359, 8, 818	7:754. 9: 300.	<i>folitum</i> . AE. 2:849	<i>folut</i> . 9:236
102, 58. 11:2, 533, 884	<i>folam</i> . E. 6: 37. G. 1:42,	<i>folitum</i> . 9:89	<i>folutis</i> . 7:5

INDEX ERYTHRAEI

<i>solute</i> . G. 2:386 N. tr. 5.	<i>sonare verbera sacra</i> . AE. 6: 557. Sic <i>Insanabile flagello</i> . Et <i>Verberaque insouit</i> .	<i>sonus</i> . G. 4: 160. AE. 2: 728. 5: 649. 9: 752. 12: 619.	<i>sonus</i> . AE. 4: 51. 456. 478. 6: 250.
<i>soluto</i> . G. 1: 400. AE. 12: 870.	<i>sonat</i> . E. 6: 44.	<i>Sophocles</i> . E. 8: 10.	<i>sonus</i> . 4: 435. 8: 157.
<i>solunt</i> . G. 4: 199.	<i>sonat</i> . G. 2: 163. 3: 88. 239.	Sidonius in <i>Sophocles</i> pto	<i>sonum</i> . E. 9: 65. AE. 1: 322.
<i>soluntur</i> 3: 424. 5: 34. 4: 302.	AE. 1: 128. 6: 180. 7: 84.	correptam posuit: <i>Cassius</i>	326. 6: 572. 7: 324. 454. 10: 190. 11: 215.
AE. 1: 92. 951.	701. 9: 631. 11: 835. 652.	<i>Sophocles</i> , & <i>Euripides</i> . Ubi	<i>son</i> . E. 9: 5. AE. 10: 40. 11: 165.
<i>sonni</i> . G. 1: 208. 342. 2: 470.	774. 12: 477.	<i>son</i> <i>Sopbe</i> , <i>Dactylus</i> est.	<i>son</i> . 1: 139. 508. 2: 201. 555.
<i>Sonni</i> . AE. 6: 390. 893.	<i>sonipes</i> . 4: 135. 11: 600. 638.	Est enim versus <i>Phalae</i> .	5: 132. 190. 6: 431. 761. 11: 110. 12: 54. 932.
Lege <i>Homeri Odysse</i> . 19.	<i>son</i> in compositione fit	<i>sonitus</i> . AE. 8: 542.	<i>sonitum</i> . 5: 490. 6: 114. 332. 79.
& <i>Macrobius</i> in <i>soni</i>	ancept. <i>Horat. Serm.</i> 2. Om	<i>sonitus</i> . 5: 743. 2. 410. 10: 648.	254. 9: 268. 12: 241.
<i>nium Scipionis libro</i> 1.	<i>nia magna loquens</i> , modo fit	<i>sonitus</i> . 5: 743. 2. 410. 10: 648.	<i>sonit</i> . 4: 346. 377. 6: 72. 7: 269.
cap. 3.	<i>mihi mensa tripes</i> , & <i>Auso</i>	<i>sonitum</i> . 1: 680.	<i>son</i> . G. 4: 165. AE. 9: 271.
<i>sonnia</i> . E. 8: 108. AE. 5: 840.	<i>nus</i> , <i>Qui bipes</i> , & <i>quadru</i>	Sane <i>sonit</i> se producit	10: 450.
6: 283. 10: 642.	<i>pes foret</i> , & <i>tripes</i> , omnia	<i>Ovid. Metam.</i> 7: <i>Herbs</i> su	<i>sonitus</i> . AE. 6: 22.
<i>sonniferi</i> plur. AE. 7: 758.	<i>solus</i> . Adi vocabula <i>Equus</i> ,	<i>perest sonit</i> <i>draconum</i> . Idem	<i>sonit</i> . G. 3: 71.
<i>in sonnis</i> , pro <i>in sonnis</i> . 1:	<i>Equitem</i> , <i>Pallus</i> , <i>Ferit</i> ,	se in compositione contra	<i>sonit</i> . AE. 10: 501. N. tr. 4.
353. 2: 270. 3: 151. 4: 353.	<i>Ferit</i> , <i>Bis</i> , <i>Bijugis</i> , <i>Bi</i>	xit: ut in <i>Heroidibus</i> ,	<i>sonit</i> . 9: 174.
466. 557.	<i>jugis</i> , <i>Quadrige</i> , <i>Quadr</i>	<i>Purpureo</i> <i>sonit</i> <i>semisopita</i> <i>tora</i> .	<i>sonit</i> . 2: 18. 3: 510. 634.
<i>sonno</i> . E. 6: 14. 7: 45. G. 1:	<i>gis</i> , <i>Quadruges</i> , <i>Quadr</i>	At <i>Claud. de raptu Pro</i>	8: 445.
78. 4: 414. AE. 1: 470.	<i>jugis</i> , <i>Quadruges</i> , <i>Quadr</i>	<i>serp.</i> 3. protraxit, <i>Semper</i>	<i>sonitus</i> . 3: 323. N. tr. 4. 11: 920.
680. <i>vinque sepultam</i> . 2:	<i>jugis</i> , <i>Quadruges</i> , <i>Quadr</i>	<i>innocidus</i> , <i>insopit</i> <i>sonit</i> <i>ma</i>	<i>sonit</i> . 8: 490. 11: 56.
265.	<i>jugis</i> , <i>Quadruges</i> , <i>Quadr</i>	<i>nere</i> .	<i>spadiceus</i> <i>sonit</i> . G. 3: 81.
<i>Alibi</i> , <i>passim</i> <i>vin</i> <i>sonno</i>	<i>dupedante ungula</i> , <i>Quadr</i>	<i>son</i> . E. 5: 146. G. 4: 190. AE.	<i>Spadiceus</i> color est pal-
<i>que</i> <i>per brachia Corpora</i> <i>fusa</i>	<i>pidantur</i> , <i>Quadrupedem</i> ,	2: 253. 3: 173. 512. <i>consum</i>	meus. <i>Palmarum</i> <i>etiam</i> <i>ter</i>
<i>vident</i> . <i>Lucret.</i> <i>per initia</i> 3.	<i>Quadrupedes</i> , <i>Quadrupedum</i>	<i>guineus</i> <i>lit.</i> 6: 278.	<i>mites</i> <i>cum fructu</i> <i>suo</i> <i>Spadi</i>
<i>Practerea</i> <i>mollis</i> <i>quam</i> <i>sonno</i>	<i>ungula</i> , <i>Quadrupes</i> <i>Alpe</i>	Id est, <i>frater</i> , ut <i>canit</i>	<i>ces</i> & <i>Bala</i> <i>Græcia</i> <i>nuncu</i>
<i>dedita</i> <i>membra</i> . <i>Qui</i> <i>facile</i>	<i>dum</i> , <i>Jugales</i> <i>geminis</i> <i>Cylla</i>	<i>Hesiod.</i> <i>Hinc</i> <i>Naso</i> , <i>Stalle</i> ,	<i>pat</i> . Unde & <i>nunc</i> <i>Bala</i>
<i>excitantur</i> <i>a</i> <i>sonno</i> , ut <i>ca</i>	<i>rus</i> , <i>Rhoris</i> , & <i>Carrus</i> ,	<i>quid est</i> <i>sonnus</i> , <i>gelidus</i> <i>nisi</i>	<i>equus</i> , qui <i>Badus</i> <i>Varro</i>
<i>nes</i> , <i>Levisomni</i> <i>appellantur</i>	<i>præsertim</i> <i>quom</i> <i>pro</i> <i>equo</i>	<i>mortis</i> <i>imago</i> ? & <i>Catull.</i> <i>moi</i>	<i>ni</i> , ut <i>est</i> <i>apud</i> <i>Pestum</i> , &
<i>abeodem</i> <i>Lucr.</i> <i>in</i> 5. <i>Es</i> <i>le</i>	<i>accipitur</i> , G. 1: 512. 3:	<i>tem</i> <i>intelligens</i> , <i>Nox</i> <i>est</i>	<i>Balius</i> <i>Cassio</i> <i>medico</i> <i>nomi</i>
<i>visomno</i> <i>canit</i> <i>fido</i> <i>cum</i> <i>pe</i>	91. AE. 12: 291. <i>atque</i> <i>ex</i>	<i>perpetua</i> <i>una</i> <i>dormiunda</i> . Sed	<i>nari</i> <i>videtur</i> . Nam <i>is</i> <i>im</i>
<i>se</i> <i>cerda</i> . <i>Vulgo</i> , <i>l'ba</i> <i>il</i>	<i>his</i> <i>per</i> <i>reliquos</i> <i>casus</i> <i>quæ</i>	& <i>sacra</i> <i>pagina</i> <i>dormire</i> <i>mor</i>	<i>Problematis</i> <i>generosus</i> <i>ait</i>
<i>sonno</i> <i>fortile</i> , & <i>legit</i> . 302,	<i>dam</i> : & <i>hinc</i> <i>rerum</i> <i>ac</i>	<i>tus</i> <i>dicit</i> , <i>carnis</i> <i>resurre</i>	<i>equos</i> <i>esse</i> <i>Balios</i> . Color <i>hic</i>
794. 4: 185. 527. 572. 6:	<i>verborum</i> . ad <i>equos</i> <i>spe</i>	<i>ctionem</i> <i>expectantes</i> . AE. 8:	<i>unlgo</i> <i>alias</i> <i>Lleuato</i> <i>dicitur</i> .
520. 702. 9: 224. 236. 316.	<i>ctantium</i> <i>mundissimam</i> <i>su</i>	27.	<i>Fuit</i> & <i>Balius</i> <i>Achillis</i> <i>equi</i>
<i>sonnos</i> . G. 3: 435. 530. AE. 2:	<i>pelle</i> <i>alilem</i> <i>comparabis</i> .	<i>sonor</i> . 6: 390.	<i>nomen</i> <i>generosissimi</i> , ut
9. 4: 81. 244. 555. 560. 7:	<i>sonit</i> . G. 1: 156. 317. AE.	<i>sonorata</i> . 6: 420.	<i>immortalis</i> . Adi <i>Gell.</i> <i>lit.</i>
83. 734.	2: 466. 7: 499. 8: 525.	<i>sonoratum</i> . 5: 855. <i>vulgo</i> <i>Ad</i>	2. cap. quo de <i>coloribus</i>
<i>sonnum</i> . E. 1: 56. AE. 7: 458.	596. 9: 715. 10: 266. 11:	<i>dormentato</i> .	<i>tractat</i> . Lege & <i>omnino</i>
<i>sonnum</i> , id est, <i>in</i> <i>sonnis</i> .	614.	<i>sonor</i> . 4: 512. 8: 406.	<i>Glossemata</i> <i>Barbari</i> <i>in</i> <i>Plin.</i>
3: 635. 5: 636.	<i>sonitum</i> . G. 1: 475. 2: 306.	<i>sonorifram</i> . 4: 486.	<i>in</i> <i>verbis</i> <i>Balius</i> , & <i>Spa</i>
<i>sonnus</i> . G. 4: 496. AE. 5:	315. 85. 4: 331. 409. AE.	<i>Sorablis</i> . 7: 597. 11: 785.	<i>dix</i> .
147. 838. 8: 67. 10: 146.	2: 243. 308. 3: 238. 584.	Nunc <i>monte</i> <i>san</i> <i>Trois</i> ,	<i>spargam</i> . AE. 6: 884. 7: 551.
12: 310.	648. 669. 5: 139. 7: 567.	<i>corrupto</i> <i>vocabulo</i> , pro	<i>spargat</i> . E. 3: 87. AE. 9:
<i>sonabant</i> 5: 866.	8: 531. 9: 503. 667. 11:	<i>Silvestro</i> , a <i>divo</i> <i>Silvestro</i>	629.
<i>sonandum</i> . G. 3: 294.	458. 797. 12: 267. 458.	<i>Pontifice</i> <i>accola</i> . Et <i>est</i> <i>in</i>	<i>sparge</i> . E. 8: 30. <i>adagium</i> . 82.
<i>sonans</i> . 3: 149. 4: 370. AE. 3:	524.	<i>Sabinis</i> .	G. 2: 347.
233. 6: 50. 7: 686. 9: 115.	<i>sonitus</i> . G. 4: 72. 79. 151.	<i>sonit</i> . 3: 412.	<i>spargat</i> . AE. 4: 584. 9: 459.
12: 886.	188. AE. 2: 110. 301. 723.	<i>sonit</i> . G. 3: 380. <i>Sorbole</i> <i>Ve</i>	12: 113. <i>implebat</i> <i>exponit</i>
<i>sonant</i> . E. 5: 64. G. 3: 555. 4:	4: 435. 6: 586. 7: 628.	<i>neti</i> , <i>forma</i> <i>diminutiva</i> ,	N. tr. 5. <i>locum</i> <i>ex</i> 4. <i>addu</i>
50. AE. 4: 149. 183. 7: 637.	11: 802.	<i>quam</i> <i>plurimum</i> <i>amant</i> .	<i>cingens</i> . <i>Lumine</i> <i>montes</i>
721. 12: 592.	<i>sono</i> . AE. 2: 423.	<i>ordent</i> . E. 2: 412.	<i>summos</i> <i>orta</i> <i>dies</i> .
<i>sonantem</i> . G. 1: 76. 3: 260. AE.	<i>sonor</i> . 1: 53.	<i>ordida</i> . 2: 28.	<i>spargens</i> . AE. 4: 486. N. tr. 5.
5: 521. 6: 753. 9: 660. 12:	<i>sonor</i> . 7: 462.	<i>ordidus</i> . AE. 6: 1301.	6: 230. 11: 650.
248. 529.	<i>sonorem</i> . G. 3: 199.	<i>oror</i> . G. 4: 341. 354. AE. 1:	<i>sparsere</i> . 2: 98. 4: 601. 635. 7:
<i>sonantes</i> . E. 10: 58. G. 3: 184.	<i>Jam</i> <i>dixerat</i> <i>Lucr.</i> <i>Et</i> <i>lept</i>	47. 329. 4: 9. 47. 420.	77. 1754.
4: 364. AE. 1: 200. 5: 169.	<i>do</i> <i>quæ</i> <i>sonit</i> <i>furata</i> <i>sonore</i> .	424. 438. 671. 682. 7:	<i>spargere</i> . E. 9: 20.
11: 863.	<i>sonoribus</i> . AE. 9: 651.	487. 503. 10: 419. 11:	<i>spargimus</i> . AE. 12: 51.
<i>sonant</i> . 1: 264.	Idem <i>Lucr.</i> <i>in</i> 6. <i>Plemaque</i>	823. 12: 222. 613. 611.	<i>spargit</i> . 6: 636. 12: 139.
<i>sonancia</i> 3: 442. 6: 553. 704.	<i>sonoribus</i> <i>auris</i> .	676. 871.	<i>spargit</i> . E. 5: 40. AE. 3: 605.
12: 522.	<i>sonoris</i> . AE. 12: 139.	<i>soner</i> , & <i>sonitus</i> . 1: 47.	<i>spargitur</i> <i>flamma</i> . 8: 695. <i>Ut</i>
<i>sonare</i> . G. 3: 192.	<i>sonore</i> . 12: 712.	<i>sonorem</i> . 4: 8. 179. 476.	<i>spargens</i> <i>basilla</i> . Et <i>ut</i>
<i>Scilicet</i> <i>pulvis</i> . Unde <i>So</i>	<i>sonem</i> . 10: 854.	4614. 677. 12: 138. 682.	<i>stam</i> .
<i>nlpes</i> <i>pro</i> <i>equo</i> . <i>Quare</i> <i>Poe</i>	<i>sones</i> . 6: 570.	815.	
<i>ta</i> <i>ait</i> , <i>Quadrup</i> <i>dante</i> <i>pu</i>	<i>sonere</i> . 9: 732. 11: 562.	<i>sonores</i> . G. 2: 494. 4: 351. 382.	
<i>troni</i> <i>sonitu</i> <i>quærit</i> <i>ungula</i> <i>cam</i>	<i>sonerunt</i> . 2: 113. 5: 506.	AE. 7: 327.	
<i>pum</i> .	<i>sonum</i> . G. 3: 83.		

IN VIRGILIUM.

<i>Spargimus ferrum.</i>	406. AE. 6: 208	376. 7: 126	<i>Spirans.</i> 7: 510
<i>Sparguntur.</i> AE. 11: 198	<i>Spectamen.</i> G. 2: 241. AE. 12: 164	<i>Speraret.</i> E. 2: 12	<i>Spirant.</i> 5: 844. 10: 291
<i>Sparsa.</i> G. 3: 1234. AE. 11: 602. 5: 416. 12: 106	<i>Spellabat.</i> G. 4: 367. AE. 12: 136	<i>Sperant.</i> AE. 2: 658. 4: 305. 9: 561	<i>Spirante.</i> G. 2: 316
<i>Sparsus.</i> AE. 3: 126. 4: 665	<i>Spellabla.</i> G. 1: 158. N. tr. 5.	<i>Sperate.</i> G. 3: 288. AE. 1: 543. 9: 158	<i>Spirantem.</i> sc. Cacus. AE. 8: 304
<i>Sparsus.</i> 4: 512	<i>Spellabit.</i> AE. 10: 245	<i>Speravi.</i> AE. 4: 338	<i>Spirante.</i> G. 2: 140. 3: 356. AE. 7: 281. 9: 645.
<i>Sparsere.</i> G. 4: 522	<i>Spellacula.</i> G. 4: 3. AE. 6: 37	<i>Sperantiss.</i> 10: 42	<i>Spirantia.</i> G. 3: 34. AE. 4: 64: 6: 847
<i>Sparsus.</i> 4: 29	Propertius nonnullis an tepenult. corripere vide tur in 3 <i>Spellaculum capto</i>	<i>Sperchius.</i> G. 2: 487	<i>Spirantibus.</i> G. 1: 127. AE. 7: 753
<i>Sparsus.</i> AE. 8: 645.	<i>Spellaculum</i> porius ad mittas trisyllabum.	Amnis hic Thessallae, postea Salambria a recen- tioribus vocatus.	<i>Spirantia.</i> G. 4: 31
Hoc est, maculis notati, & distincti.	<i>Spellans.</i> AE. 8: 68	<i>Sperem.</i> AE. 5: 118	<i>Spirare.</i> AE. 4: 562
<i>Sparsus pellibus albo.</i> E. 2: 41. Quod alibi dixit, Et maculae tegmine lyn- cis.	<i>Spellant.</i> 10: 760 11: 200	<i>Speremus.</i> E. 3: 126	<i>Spirate.</i> 3: 529
<i>Sparsus.</i> E. 5: 7. AE. 7: 191	<i>Spellare.</i> G. 2: 437. AE. 5: 655	<i>Speret.</i> AE. 4: 292	<i>Spiravere.</i> 1: 404
<i>Sparsus.</i> AE. 5: 413. 12: 308	<i>Spellat.</i> G. 1: 96. AE. 11: 837	<i>Speret.</i> E. 3: 74	<i>Spiravit.</i> G. 4: 427
<i>Sparsus.</i> 4: 121	<i>Spellata.</i> G. 1: 197. AE. 6: 687. 8: 151. N. tr. 5	<i>Speret.</i> AE. 7: 161	<i>Spiris.</i> AE. 2: 117. 11: 848
<i>Sparsus.</i> 11: 82	<i>Spellator.</i> AE. 10: 443	<i>Speret.</i> 4: 382	<i>Spiritus.</i> E. 4: 54. G. 3: 506. 4: 300. AE. 4: 336. 5: 648. 6: 726. Macrin Somnio Scip. lib. 1. c. 9. 12: 365
<i>Sparsus.</i> G. 4: 129	<i>Spellent.</i> 12: 15	<i>Speret.</i> 1: 137. 162, 170, 281, 503, 805. 3: 543. 5: 183. 8: 530. 9: 131. 10: 121, 263. 11: 57, 168	<i>Spissa.</i> AE. 5: 336. 9: 509
Hoc est, spargens: par- ticipium est pro partici- pio.	<i>Spellentur.</i> 9: 215	<i>Speret.</i> plus. G. 3. 105. AE. 3: 103. 4: 274. 5: 672. 8: 510. 524, 627. ponite	<i>Spissa.</i> 2: 621
<i>Spartar.</i> G. 3: 405	<i>Spellet.</i> E. 3: 48	<i>Speret.</i> 11: 309	<i>Spississime.</i> G. 2: 242
<i>Spartam.</i> AE. 1: 577. 10: 92	<i>Spellus.</i> G. 1: 376	Sp hoc loco finalem praecedentis brevem in sua natura manere per- mittunt, sicut & ps, apud	Sic: Immanis pondere cas- sus. Et Candenti corpore cecum. Lege Sante.
<i>Spartanus.</i> 3: 816	<i>Specula.</i> E. 8: 59. AE. 3: 239	Sedulium, Stare choro, & placidis coelestia psallere ver- bis. Et apud Fortunatum, Poetibus alternis divinis po- mata psallunt. Rursus sp longam efficiunt: ut, an- de spissa comas, quetnad- modum se apud eundem	<i>Spissus.</i> 2: 236. N. tr. 5.
<i>Spartus.</i> 11: 682	<i>Speculatus.</i> 10: 454. N. tr. 6	Sedulium, Adveniat regnum jam jamque scilicet illud. Adl Ponite spes. 12: 35	<i>Splendens.</i> AE. 12: 417
N. De genere armorum, & lib. 4. Cicer. pro Mil. Sparorum, pitorumque mul- tudo Salustius De con- jur. Cat. Sed ex omni copia circiter quarta pars erat mi- litaribus armis instructa; coe- tui, ut quomque casus ar- maverat, sparas, lanceas, alii praenotatas fides porta- bant.	<i>Speculamur.</i> G. 1: 257	<i>Spica.</i> G. 1: 134	<i>Splendescere.</i> G. 1: 46
<i>Spatis.</i> G. 1: 515	<i>Speculantur.</i> 4: 166. AE. 1: 516	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Splendet.</i> AE. 7: 9
Servius interpretatur, id est, Currendo plus co- rum cursus augetur. No- ta elocutionem Virgilia nam, cujus rationem, ut audio, viri, etiam appri- me scrutati, non agno- scunt. 3: 203. AE. 5: 316, 325. 12: 129	<i>Speculata.</i> 7: 477	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Splendida.</i> 2: 637
<i>Spatis.</i> G. 1: 387. AE. 4: 62	<i>Speculator.</i> 12: 349	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spolia.</i> 1: 486. 4: 93. 5: 393. 9: 457 10: 504. 862. 11: 133. 193. 741
<i>Spatis.</i> G. 1: 541. 4: 147. AE. 5: 584. 7: 381. 9: 275	<i>Speculator.</i> 11: 853	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 5: 668 11: 197
<i>Spatis.</i> 5: 203. 321, 327. 10: 219	<i>Speculatus.</i> 3: 515. 10: 290, 769	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 5: 214. 9: 351
<i>Spatis.</i> E. 3: 105. AE. 4: 413. 6: 634. 10: 400, 771. 12: 696, 907	<i>Speculus.</i> 4: 586. 7: 511. 11: 516, 877	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 11: 935
<i>Spatis.</i> E. 6: 18. AE. 1: 352. 4: 135. 271. 6: 876. 11: 118, 491. 437. 491. 12: 325, 796	<i>Speculus.</i> G. 4: 418. AE. 7: 568	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 11: 80
<i>Spatis.</i> AE. 4: 170	<i>Speculus.</i> 8: 141, 158, 418. N. tr. 1. 9: 700	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 6: 168
<i>Spatis.</i> 11: 407. N. tr. 5	De altissimo pectore An- tiphatas, Turni ense re- cluso. Sic infra, Latet animas, & pectoris crates.	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 1: 289. 2: 395, 704. 6: 855. 8: 202. 9: 241. 450. 10: 449, 775. 12: 947
<i>Spatis.</i> G. 1: 421. 2: 103. 4: 413. 2: 354. 4: 419. 6: 413	<i>Spelunca.</i> AE. 3: 424. 5: 213	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> nomen. 10: 500
	<i>Spelunca.</i> 6: 137. 8: 193	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 7: 599
	<i>Spelunca.</i> G. 2: 469. 3: 145. AE. 8: 234	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 11: 782
	<i>Spelunca.</i> 4: 124, 165. 8: 210, 224, 304	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> AE. 12: 417
	<i>Spelunca.</i> G. 4: 364. AE. 11: 60	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 94
	<i>Sperem.</i> E. 1: 15. G. 1: 224. 3: 73. 473. 4: 162. AE. 1: 209. 219. 11: 676. 4: 55. 477. 6: 364. 9: 291. 10: 107, 373, 648. 11: 308, 411	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> Poetica urbanitate Ju- venalis hunc semiverbum de hasta dictum figurate ad speculum transiit, cum Sat. 2. dixit, Ille tenet speculum patibuli gestamen
	<i>Sperant.</i> AE. 12: 242	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> Othonis Alaric Antimus spe- lum.
	<i>Sperantia.</i> 11: 275	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 2: 698
	<i>Sperant.</i> G. 4: 325. AE. 1: 413. 2: 354. 4: 419. 6: 413	<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 9: 296
		<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 5: 18
		<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 12: 637
		<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> 2: 345
		<i>Spicula.</i> G. 1: 134	<i>Spoliata.</i> E. 4: 47. 8: 106. G. 2: 11, 47, 501. AE. 4: 341, 361. 6: 82. 7: 204. 11: 828
		<i>Spicula.</i> G. 1: 134	

Sperantia

INDEX ERYTHRAEI

<i>spitac.</i> G. 4:520. AE. 11: 27	9: 581. 10: 654. 12: 398, 772	<i>stilis.</i> 12: 425	<i>Sibonilus.</i> 2: 165
<i>spitac.</i> G. 1: 131	<i>stabilis.</i> E. 4: 147. AE. 1: 721. 4: 126	<i>stacum.</i> E. 5: 68. AE. 9: 627	<i>Stygia.</i> G. 4: 506. AE. 5: 855. 6: 385. 391. 12: 191
<i>spitac.</i> AE. 4: 698. N. tr. 4.	<i>stabilis de marmore.</i> E. 7. 32	<i>stacum.</i> 6: 380	Stygiam paludem iurare gravissimum diis iurandum, Odyssae 5
<i>spitac.</i> G. 4: 97	unde <i>Statua.</i>	<i>stacum.</i> 2: 150, 184	<i>Stygiam.</i> AE. 6: 323, 369
<i>spumabant.</i> AE. 8: 672	<i>stabilis.</i> G. 2: 395 lege <i>stacum.</i> 4: 25	<i>stacum.</i> 4: 655	<i>Stygias.</i> 6: 374. 7: 773
<i>spumabat.</i> 11: 548	<i>stacula.</i> E. 6: 60. G. 1: 288, 302. AE. 6: 179. 9: 388. 10: 723	<i>stacum.</i> AE. 11: 302	<i>Stygii.</i> 8: 196. 9: 104. 10: 113. 12: 816
<i>spumant.</i> 6: 534. 5: 141. 10. 208	<i>staculum.</i> AE. 7: 186	<i>stacum.</i> AE. 1: 573	<i>Stygis.</i> G. 3: 551. AE. 3: 215. 7: 476
<i>spumant.</i> 2: 1209. 12: 651	<i>staculare.</i> G. 3: 224	<i>stacum.</i> 7: 38	<i>Stygis.</i> AE. 4: 638, 699. 6: 252
<i>spumantem.</i> G. 4: 529. AE. 1: 739. 4: 158, 665. 9: 103, 701. 11: 770	<i>staculi.</i> 4: 143. AE. 7: 512	<i>stacum.</i> 1: 724. 7: 147	<i>Stygis.</i> 6: 134, 154
<i>spumantes.</i> 10: 300	<i>staculis.</i> E. 3: 80. 6: 85. G. 1: 355. 484. 3: 295, 352, 407, 424, 537. 4: 141, 191, 330. AE. 2: 499. 8: 207, 211. 9: 506	<i>stella.</i> G. 1: 222, 336. AE. 2: 694	<i>Stimul.</i> E. 5: 55
<i>spumant.</i> 9: 456	<i>stacula.</i> G. 3: 1184	<i>stellantis.</i> AE. 7: 1210	<i>Stimula.</i> AE. 4: 576
<i>spumantia.</i> E. 5: 67. G. 4: 140. AE. 3: 66. 4: 135. 5: 817, 124. 12: 5372	<i>stacum.</i> 3: 34. leg. <i>stabilis.</i> 10: 494	<i>stellas.</i> G. 1: 365. AE. 1: 42. 9: 21	<i>Stimulis.</i> 7: 405. 11: 3379, 452, 718
<i>spumantibus.</i> AE. 3: 268	<i>stagna.</i> 3: 329, 430. 4. 18. AE. 1: 126. 6: 323, 330. 7: 150. 50: 765. 11: 458. 12: 477	<i>stellio.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stimulus.</i> G. 3: 210. AE. 6: 101. 9: 718
<i>spumantes.</i> 1: 324. 491. 6: 881. Lucr. 5. <i>Spumigeri</i> <i>fuls</i> ad. <i>ventu.</i>	<i>stagnantem.</i> G. 4: 288	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipant.</i> G. 4: 164, 216. AE. 12: 431
<i>spumare.</i> 8: 689	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipante.</i> 1: 498. 4: 136
<i>spumas.</i> G. 3: 303. 3: 449. AE. 1: 552. 08. 4: 583	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipat.</i> 3: 465
<i>spumas.</i> G. 2: 6	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipato.</i> 4: 544. 10: 328. 11: 112
<i>spumaverit.</i> 3: 309	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipite.</i> 1: 43. 4: 444
<i>spuma.</i> AE. 7: 589. 10: 222	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipitibus.</i> 7: 524. 11: 894
<i>spumens.</i> 2: 419, 496. 11: 626	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipitis.</i> 7: 507
<i>spumis.</i> G. 3: 111, 516. AE. 7: 465	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipula.</i> E. 3: 27. G. 1: 115. 3: 297
<i>spumosa.</i> 6: 174	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipulas.</i> G. 1: 289
<i>spumosi.</i> 12: 514	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipulam.</i> 1: 285
<i>squalent.</i> G. 1: 508	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipulas.</i> 1: 32
<i>squalentem</i> id est, <i>sordidam.</i> AE. 2: 777. N. tr. 5. 19: 314	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipulis.</i> 3: 99
Apud Nonium libello de Impropiis, ad hunc locum maxime facientia leges. Idem tract. 5. interpretatur <i>fulgentem.</i> Ad Macr. Sat. 6. cap. 8. auro, alboque orichalca lorica. AE. 12: 87	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipula.</i> 3: 366
<i>squalentes.</i> G. 2: 348	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipe.</i> 1: 171. 2: 312, 379. AE. 12: 108, 781. N. tr. 5. G. 4: 322. AE. 1: 626. 3: 94. 5: 1297. 6: 864. 7: 99. 8: 130. 10: 543. 12: 394
<i>squalentia.</i> 4: 13	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipem.</i> AE. 4: 622. 7: 298. N. tr. 4: 579. 12: 770
<i>squalentibus.</i> 4: 91	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipes.</i> G. 2: 24
<i>squalore.</i> AE. 6: 199	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipibus.</i> 2: 53, 109, 307
<i>squam.</i> 9: 707	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipis.</i> G. 4: 182. AE. 3: 326. 5: 718. 8: 629. 12: 166
<i>squamam.</i> 5: 88	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipis.</i> G. 4: 182. AE. 3: 326. 5: 718. 8: 629. 12: 166
<i>squamata.</i> G. 3: 426. AE. 2: 218	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipis.</i> G. 4: 182. AE. 3: 326. 5: 718. 8: 629. 12: 166
<i>squamosus.</i> AE. 1: 150	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipis.</i> G. 4: 182. AE. 3: 326. 5: 718. 8: 629. 12: 166
<i>squamis.</i> G. 3: 45. 4: 93. AE. 8: 436. 11: 488, 754, 771	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipis.</i> G. 4: 182. AE. 3: 326. 5: 718. 8: 629. 12: 166
<i>squamosus.</i> G. 4: 408	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipis.</i> G. 4: 182. AE. 3: 326. 5: 718. 8: 629. 12: 166
Idem in Culice, <i>Squamosus</i> late torquibat motibus orbes. Et inferius <i>Horrida</i> <i>squamosi</i> volentia membra draconis.	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipis.</i> G. 4: 182. AE. 3: 326. 5: 718. 8: 629. 12: 166
<i>stabant.</i> AE. 6: 313. 7: 275. 8: 641	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipis.</i> G. 4: 182. AE. 3: 326. 5: 718. 8: 629. 12: 166
<i>stabat.</i> 2: 88. 8: 133. 623	<i>stagnantia.</i> AE. 3: 698	<i>stellis.</i> G. 1: 137, 396. AE. 3: 521. 4: 482. 6: 798. 11: 202	<i>Stipis.</i> G. 4: 182. AE. 3: 326. 5: 718. 8: 629. 12: 166

stipul.

IN VIRGILIUM.

<i>Arati</i> . G. 2:183	<i>Aridula</i> . 12:267	467. 11: 70: 118	4: 129, 72: 203: 3569
<i>Aratis</i> . AE. 3:1176. 4:81. 392.	<i>Aridunt</i> . 2:418. 8:420	<i>suā</i> , ablat. E. 1: 38. 4:45.	470. <i>Sole</i> , i. <i>climate</i> . 512.
<i>mollibus</i> . 8:413	<i>Strymoniac</i> . G. 3:120. AE. 10:	8: 106. G. 2: 11, 27.	3: 55, 85, 115, 172,
<i>Lucretius</i> 4: <i>Quam levis</i>	265	47. 508. AE. 1: 377. 2:	347: 376, 416, 435, 515,
<i>mollia Arata</i> .	<i>Strymoniam</i> . AE. 11:580	127. 4: 233. 6: 82. 7:	547. 4: 41, 116, 125,
<i>Aratis</i> . AE. 3:247-7:88, 94.	<i>Strymonio</i> . 10:414	304. 12: 669	152, 182. 193, 333, 366.
8:366	<i>Strymonis</i> . G. 4: 508	<i>suā</i> , recto plur. E. 3: 61	391, 490, 508, 511, 529,
<i>Arato</i> . 1:700. 3:513	<i>Aringat</i> . AE. 5:163	7: 53. AE. 1: 161. 3:	566. AE. 11:95, 105, 163,
<i>Aratum</i> . E. 9:57	<i>Aringo</i> . G. 2:368. N. tr. 5	469. 5: 832. 10: 111,	271, 310, 331, 453. <i>pro in</i>
<i>Aratus</i> . AE. 10:326	<i>Aringentem ripas</i> . AE. 8:63.	428, 471. 11: 421	<i>Servius</i> . 2: 83, 188, 227,
<i>Araverat</i> . 12:944	N. tr. 5. lege in <i>Tybris</i> .	<i>suā</i> , accus. E. 6: 82. G. 1:	472, 512, 3: 5, 229, 322,
<i>Aravere</i> . 8:719	<i>Aringentia</i> . sc. <i>cola</i> . 10:331	57, 124. 2: 82, 234, 240,	390, 433, 443, 627, 636. 4:
<i>Araverunt</i> . 5:763	<i>Aringere</i> , id est, <i>decepere</i> .	402, 458. 4: 189. AE. 5:	67, 332, 491, 527, 560,
<i>Aravi</i> . 8: 562	G. 1: 305. N. tr. 5. AE. 1:	279. 6: 233, 641. 8: 147.	582, 689. 5: 139, 161,
<i>Aravit</i> . G. 1:331. AE. 9:517.	552	9: 273. 10: 260, 652. 12:	285, 323. <i>sub ipso</i> . i. <i>post</i>
10:311	<i>Aringeret</i> . G. 1: 317. AE. 10:	2, 129, 193	<i>ipsum</i> . 561, 585, 624, 658
<i>Aruperet</i> . 10: 568	568	<i>suade</i> . AE. 6: 176	681, 837. 6: 101, 234,
<i>Arupit</i> . 6:709. 9:808	<i>Aringunt</i> . AE. 9:61. N. tr. 5.	<i>u</i> autem amittit vim li-	256, 268, 284, 293, 413,
<i>Arupitans</i> . G. 1:414	id est, <i>rarefactant</i> , <i>exci-</i>	terae. Nam & <i>suadet</i> ver-	450, 599, 741. 7: 9, 16. i.
<i>Arupitum</i> . AE. 8:305	<i>dunt</i> . AE. 12:278	bum est secundum natu-	<i>per nostrum</i> , <i>Servius</i> , 82,
<i>Arupitum</i> . G. 12: 492. AE:	<i>Arinacrat</i> . 9:577. N. tr. 5	ram duarum syllabarum:	87. 100, 108, 179, 354,
422:6:559	<i>Arinait</i> . 9: 294. N. tr. 5.	et si multi trisyllabum pu-	279, 456, 533, 561, 616.
<i>Arupitus</i> . G. 3:79. AE. 1:725.	<i>de corpore Turni hasta</i> . 10.	tent, quod & <i>Serv.</i> in: 1.	2: 28. id est, <i>iuxta</i> , <i>Ser-</i>
6:865. 9: 395	478. Id est, <i>leviter</i> fe-	<i>Aeneid.</i> monet.	<i>vius</i> . 43, 217, 254, 292,
<i>Strepitus</i> , pedibus excita-	<i>ruit</i> . Hinc <i>Stringo</i> nomen	<i>suadebit</i> . E. 1: 56	515. 9: 15, 61, 195, 244,
tus sonus est. <i>Tibullus</i> ,	<i>Lucretio</i> in 3 <i>Et gelidai</i>	<i>suadebo</i> . G. 4: 264	330. <i>ipso equis</i> . i. <i>circa e-</i>
<i>Nem strepitum terrete pedum</i> .	<i>Stringor aqua</i> .	<i>suadens</i> . AE. 2. 9:4:81	<i>quos</i> . 512, 718. 10: 167, 202
<i>Strepuerant</i> . 8:1	<i>Strophades</i> . AE. 3:210	<i>suadet</i> . 1: 357. 9: 340. 10:	212, 235, 364, 438, 464,
<i>Strida</i> . 2:1334	Antea & <i>Plotae</i> , hodie	724. 11: 254	469, 497. 11: 13. <i>in</i> , <i>Ser-</i>
<i>Stridim</i> . 6:291	<i>Strivasi</i> .	<i>suat</i> . G. 4: 440. AE. 10:281	<i>vius</i> . 256, 485, 499, 637,
<i>Stridi</i> . 2: 442. 7: 526. 12:	<i>Strophadum</i> . AE. 3:209	<i>suam</i> . E. 10:50:5. G. 4:490.	849. 12: 116, 180, 410,
283, 663	<i>Struat</i> . 8: 15	AE. 4:633	546, 811, 831, 950
<i>Strida</i> . 4: 580. 10: 715. 12:	<i>Strulla</i> . 3:184. 3:811	<i>suavem</i> . 10: 219	<i>sub</i> , <i>serviens</i> accusativo.
179	<i>Struve</i> . 11:704. 9:42	<i>suas</i> . 1:103. 2: 472. AE. 1:	G. 1:67, 211, 446, 479. 2:
<i>Stridium</i> . 10: 577. N. tr. 5,	<i>Struere</i> . 5: 54	416. 9:464. 12:393	321, 402, 409. 3: 123, 351.
651	<i>Struere</i> . 2: 60	<i>suascent</i> . 3: 363	4:52, 362. AE. 11: 662. 12:
<i>Stristurae Chalybum</i> . 8: 421	<i>Strula</i> . 4: 271. 12: 778	<i>suasti</i> . 12: 814	158. 441, 460. 3: 243, 421,
N. libello 1 & de Do-	<i>Strule</i> . 4:235	<i>suasti</i> . 3:161. 10:10, 367	576. 4: 231, 243, 504, 618,
Qorum indagine, quem si	<i>Struere</i> . 6:115. 11:204	<i>suave rubens hyacinthus</i> . E. 3:	654, 660. 5: 327, 397, 853,
leges, omnino operae pre-	<i>Struat</i> . 4:680	62. <i>rubenti murice</i> . 4:43	6:191, 211, 255, 541, 578
litium facies. Hinc <i>Stricas</i>	<i>Strulla</i> . G. 4:5. AE. 2:39	Colorum quidam <i>Austeri</i> ,	790. 7: 43, 527, 660, 766.
quas Veneti appellant,	<i>Strudis</i> . AE. 1:14	alii <i>Floridi</i> , nonnulli <i>Tri-</i>	8: 249, 148, 165, 638. 9:
dici existimo, quasi <i>Stri-</i>	<i>Strudis</i> . AE. 2: G. 1:387. 3:	stes, & <i>Sordidi</i> : de quibus	483, 496, 699. 10: 347. 11:
<i>Das</i> .	318. AE. 2:63. 4: 400, 642.	diligentius nos in libro de	181, 397, 803, 831. 12: 14,
<i>Stridabat</i> . 1:449	6:681. 12:131	<i>Coloribus</i> . Sed & <i>Suavita-</i>	579, 952
<i>Stridens</i> . 1: 102. 4: 185. 6:	<i>Strudum</i> . G. 3: 498	tem coloribus inesse, osten-	<i>subditi</i> . G. 2:50. AE. 1:266
288. 9:419, 632, 705. 12:	<i>Strudum</i> . 1:21. 2:195. 3:163,	dit M. Cicero, qui <i>suav-</i>	<i>subditi</i> . AE. 12:494
319, 859, 926	179. AE. 11:739	vem hominis colorem ap-	<i>subdideratque rotas</i> . 12:675.
<i>Strident</i> . 12: 692	<i>Strulus</i> . E. 1:21. 2:39	pellavit. Et alibi, <i>Quor-</i>	alibi, <i>Podibusque rotarum</i>
<i>Stridente</i> . 5:102. 7:531	<i>Strupa</i> . 5:682	<i>dam suavis coloris</i> , dixit.	<i>subditi</i> lapsus.
<i>Stridentem</i> . 9:586. 10:645,	Hinc <i>Stroper</i> vernaculus	Nec ineleganter. Quid e-	<i>subdi</i> 7:147
776	sermo, quasi <i>Stroper</i> . Quo	nim protecto humanis ocu-	<i>subditi</i> flammis medullis. G.
<i>Stridentis</i> . E. 3:127	verbo nonnullae etiam I	lis venuli hominis colore	3: 271. imitatur <i>Lucret.</i>
<i>Stridentia</i> . G. 3:536. 4: 172,	taliae civitates utuntur.	<i>suavius</i> blandiri potest?	In 3. qui ait, <i>Nec nimis</i>
310. AE. 8:450	<i>Strupeant</i> . E. 6: 38	Sunt autem <i>Suaves colores</i>	<i>trai</i> <i>far</i> <i>unquam</i> <i>subditi</i>
<i>Stridentibus</i> . AE. 1: 397. 8:	<i>Strupellus</i> . G. 4:365. AE. 7:	<i>Flavus</i> , <i>Purpureus</i> , <i>Candi-</i>	<i>perit</i> . Et se ipsum in <i>Cu-</i>
691	119	<i>dus</i> , & <i>imprimis</i> <i>Roseus</i> .	<i>lice</i> , <i>Hare cura est subdi-</i>
<i>Stridere</i> . G. 4: 556	<i>Strupet</i> . G. 2:508. AE. 1:495.	<i>suavis</i> . E. 2:55	<i>ti</i> <i>invidi</i> .
<i>Stridet</i> . 4:262. AE. 4:689	2:133, 307. 5:406. 7: 381	<i>suavibus</i> . E. 2: 49. G. 4:	<i>subdicere</i> . E. 9:7. AE. 11:551.
<i>Stridor</i> . AE. 1: 87. 4: 443. 6:	10:1249, 1446	200	10:50, 80, 615
558	<i>Struper</i> . G. 3:523	<i>sum</i> , cum ablativo, pro	<i>subdicte</i> . 1:573
<i>Stridore</i> . G. 1:408. AE. 7:	<i>Strupra</i> . G. 1: 309. AE. 2:	<i>subter</i> , <i>in</i> , <i>post</i> , <i>iuxta</i> ,	<i>subdicitur</i> . E. 3:6
65	236. AE. 8:694	<i>per</i> , ut in exemplis ex in-	<i>subditi</i> . AE. 3:565
<i>Stridorem</i> . AE. 11: 863. 12:	<i>Strupere</i> . 4:481	terpretatione <i>Servii</i> . E.	<i>subditi</i> . 3:135
869	<i>sum</i> . nominativo <i>ing.</i> E.	11: 57. 5: 57. 6: 55. 7:	<i>subduerat</i> . 6: 524
<i>Stridoribus</i> . G. 2:162. AE. 12:	2: 65. 7:62. AE. 3: 494. 6:	11: 57. 5: 57. 6: 55. 7:	<i>subditi</i> . E. 10:66
590	206. 9: 117. 11: 101	11: 57. 5: 57. 6: 55. 7:	<i>subditi</i> . G. 1:180. N. tr. 5

INDEX ERYTHRAEI

<i>subat.</i> AE. 12:733	8:554, 637 9:541. 10:291,	<i>substituere.</i> <i>Relle enim colere</i>	<i>subulci.</i> E. 10:19
<i>subegit.</i> G. 4: 85. AE. 5:794.	407. 11:553 12:411	<i>debet, & quasi bonus pater</i>	<i>subvolvere.</i> AE. 1:414
7:214. 8:113. 10:65	<i>subito cum.</i> 1:509, 535. 2:731.	<i>familias vel debet. Sublimis</i>	<i>suburget.</i> 5:202
<i>subere.</i> AE. 7:742. 11:554	3:137, 590. 12:249	<i>poeta Lucret. submittere usur-</i>	<i>succedam.</i> 8:507
<i>suberent.</i> E. 4:31	<i>De subito.</i> dixit Lucret. in	<i>pat pro esset, producit,</i>	<i>succedat.</i> 11:826
<i>subest.</i> G. 3:388	3. <i>Sarpe ita de subito prom-</i>	<i>profert, fundit, ut in pri-</i>	<i>succedo.</i> 8:123
<i>suberunt.</i> G. 3:67. AE. 2:467.	<i>ptac cadenteis. Subito verbum,</i>	<i>mo, sibi Daedala tellus sub</i>	<i>succedere.</i> G. 3: 138, 418,
6:13. 8:125. 12:408	<i>media producta; Sappho</i>	<i>mittit flores. Et inferius,</i>	464. 4:227. AE. 3:541, 72
<i>suberuntem.</i> AE. 2: 216. 9:	<i>Ovidiana, Quidquid erit,</i>	<i>Laetificus nequeat factus sub</i>	214. 10: 847. 11: 1032
570	<i>melius quam nunc erit; au-</i>	<i>mittere tellus. Submittere in</i>	146, 794
<i>substant.</i> 7:161. 8:359. 9:	<i>ra subito.</i>	<i>spem gentis. G. 3: 73. N. tr</i>	<i>succedet.</i> AE. 12:135
371	<i>subito. adject.</i> AE. 2:692. 4:	4. <i>animos amari. AE. 4:</i>	<i>succedit.</i> 7:36. 10:690
<i>subit.</i> 3:512. 5:864. 9:668	697. 6:710. 8:109. 9:397.	414	<i>succedit.</i> 1: 627
<i>subitit.</i> G. 2: 349. AE. 6:	11:609 12:599	<i>submota.</i> 8:193	<i>succedoque.</i> 2: 713
811	<i>subitum.</i> G. 4: 554. AE. 2:	<i>submover.</i> 7:226	<i>succedunt.</i> 2:478. 8:607. 9:
<i>subito.</i> 1: 708	680. 5:522. 7:67. 8:81. 11:	<i>subnot.</i> G. 3: 167	212, 663. 11:481
<i>subiect.</i> G. 2:492. 11:813. N.	566	<i>subnotens.</i> AE. 1:492. 10:	<i>succens.</i> 7:496
tr. 5:12:66	<i>subiens.</i> AE. 5:170. 7:1446. 9:	138	<i>succensum.</i> E. 5:19
<i>subiecta.</i> 3: 381. 4: 385. N.	475. 12:576	<i>subnotit.</i> 4: 139. 5:313	<i>successit.</i> AE. 4: 10. 5:93. 7:
tr. 5. AE. 1: 717. N. co-	<i>subinstita.</i> 10:157	<i>subnixa.</i> 1:506. 3:1402	501. 8:127
dem	<i>subiungere.</i> E. 5:129. AE. 2:	<i>subnixus.</i> 4:217. N. tr. 5. emb-	<i>successa.</i> 2: 386. 5:210. 12:
<i>subiectam.</i> 6:223	502	<i>zms interpretatur.</i>	616
<i>subiectat.</i> G. 3:1241	<i>sublapsa.</i> G. 11:200. AE. 2:169.	<i>subremigat.</i> 10:127	<i>successum.</i> 12: 914
<i>subiectis.</i> AE. 2:137. 6:853. 11:	7: 354. 12:686	<i>subridens.</i> 1: 254. 9:740. 10:	<i>successus.</i> 5: 238
186	<i>sublata, id est, creta.</i> 5:642.	742. 12:829	<i>succidimus.</i> 12: 911
<i>subiere.</i> 3:113	N. tr. 5:175. 10:502	<i>subrigit.</i> 4:183. N. tr. 1	<i>succiditur.</i> II 1:397
<i>subigat.</i> 3:257	<i>sublatis.</i> 12: 16. id est, re-	<i>subrodit.</i> 5:498 15:268	<i>succintha.</i> AE. 6: 555. 10:
<i>subigebant.</i> G. 1:125	<i>motis. N. tr. 5</i>	<i>subsidens.</i> 12:492	634
<i>subigit.</i> 1: 202. 3: 218. N.	<i>sublato.</i> 2:474	<i>subident.</i> 12:816	<i>Succintha monstros, f. Scyl-</i>
tr. 5: AE. 6: 302, 567. N.	<i>sublatum.</i> 9:203. id est, su-	<i>subsidio.</i> 10:314. 12:74	<i>lam E. 6: 75. Ipse antea in</i>
eodem.	<i>ceptum. N. tr. 3, 749. 12:</i>	<i>subsidant.</i> 12: 820	<i>Ciri, Ilium Scylla rapax</i>
<i>subigunt.</i> 7:617. N. tr. 5	719	<i>subsisse.</i> 11:506	<i>canibus succintha Molestis.</i>
<i>subicio.</i> AE. 3:114	<i>sublatus.</i> 2:338	<i>substiter.</i> 9:806	AE. 1:313
<i>subiicit.</i> E. 10:74. N. tr. 5	<i>sublegi.</i> E. 9:21. N. tr. 5	<i>substitit.</i> 12:621	<i>succinthus.</i> 7:138. 12:401
Sic Lucret. <i>Submittis pro</i>	<i>subluat.</i> AE. 10: 831	<i>substiterat.</i> 11:609	<i>succiso.</i> 9:762. 10:700
<i>Fundic, Profert. lege sub-</i>	<i>subligas.</i> 8:459. 11: 11	<i>substitit.</i> AE. 2: 243, 719.	<i>succissus.</i> 9:415
<i>mittere</i> 2: 19	<i>sublime. adverb.</i> E. 9:19. G:	8: 87. 10:711. 11: 65. 12:	<i>succis.</i> G. 2:59 126. AE. 12:
<i>subiunct.</i> G. 4:304. N. tr. 5.	1:120. 3: 108. 7: 170. 10:	491	419
AE. 2: 236. vide <i>subdide-</i>	664	<i>subtemere.</i> 3:483	<i>succumbere.</i> AE. 4:19
<i>rat.</i> 5: 103. 7:110. 12:188.	<i>sublimem.</i> AE. 1: 259. 4:	<i>subter.</i> G. 3: 298. AE. 3:	<i>succurrit.</i> 9:290, 404
N. ibid.	240. 2: 255. 10: 144. 11:	695. 4: 182. 8: 366, 448.	<i>succurrit.</i> G. 1: 500. AE.
<i>subisse.</i> 4:599	67, 722	9:514	1: 610. 2: 451. 10: 419.
<i>subit.</i> 2: 560. 5: 346. 8:	<i>sublimes.</i> 7:125. 12:583	<i>subterlabentia flumina montes.</i>	N. tr. 5. in v. <i>succede-</i>
363. N. tr. 5. 10:798. N.	<i>sublimi.</i> 9:682	G. 2:157	<i>re legit succedere.</i> 511. 12:
tr. 5	<i>sublimibus.</i> 11:602. 12: 133	<i>Subjicienda est Hyphen,</i>	813
<i>subimus.</i> 1:83, 292	<i>sublimis.</i> G. 11:42, 405. AE	<i>quia diversae voces in unam</i>	<i>succurrit.</i> 2: 317
<i>subinertat.</i> E. 5:5	1: 415. 6:137	<i>coalescunt, ut alibi Ant-</i>	<i>succurrit.</i> 11:335
<i>subire.</i> AE. 6:140	<i>subluet.</i> G. 4:175	<i>malarum, Antetult, Ant-</i>	<i>succurrit.</i> 2: 352
<i>subirent.</i> 7:12 12:899	<i>subluvi.</i> AE. 9:371	<i>volans, Maleficus, Malefida,</i>	<i>succus.</i> E. 3:6 G. 1:90
<i>subisist.</i> 9:757	<i>submergere.</i> 1:40	<i>Malefada, & apud Lucret.</i>	<i>Succusum.</i> AE. 12:505
<i>subit.</i> G. 1:152. AE. 1:171,	<i>submersas.</i> 1:69	<i>caeli subterlabentia signa, apud</i>	<i>sudabit.</i> scil. equus. G. 32,
400. 1:240, 575, 725. 5:	<i>submersum.</i> 1:583. 5:125	<i>Terentium, semperlemas,</i>	201
176, 203, 281, 332. 9:	<i>submissa.</i> 10:611	<i>apud Propertium, semper-</i>	<i>sudabant.</i> E. 4:30
234. N. tr. 5. 10:338, 371,	<i>submissi.</i> 3:93. N. tr. 5	<i>micitia, apud Ovidium,</i>	<i>sudant.</i> G. 1: 117, 481
512, 588, 877. 11:672,	<i>submisso.</i> 12:807	<i>Antoni.</i>	<i>sudantia.</i> 2:118
261. 12:471	<i>submitte.</i> 12:832	<i>subterlabere.</i> E. 10:4	<i>sudarit sanguine litus. AE.</i>
<i>subita.</i> G. 4: 488 AE. 3:259.	<i>submittere tanros.</i> E. 11:46. N.	<i>subtexere.</i> AE. 3: 531	2: 582. Sic <i>sumantem pul-</i>
6:290. 7:95 11:518, 796.	tr. 5	<i>subtrahere.</i> 6:465. N. De nume-	<i>vere campum, & Spuman-</i>
12:325, 556	<i>Submittere pro substituere</i>	<i>ris & casibus.</i> 698	<i>tem sanguine Thybrim.</i>
<i>subit.</i> G. 3: 160. AE. 3:	Justin. Instit. lib. 2. de Rer.	<i>subtrahitur.</i> 5: 199	<i>sudent.</i> E. 8:54
225	<i>divis. Sed si grevis (inquit)</i>	<i>subuecta.</i> 5:711	<i>sudent.</i> G. 2:25, 359. AE. 12:
<i>subitum.</i> AE. 7:472. 9:11. 12:	<i>insumfractum quis habeat, in</i>	<i>subuectans.</i> 11:474	471
862	<i>locum demortuorum capitum</i>	<i>subuectare.</i> 11: 131	<i>sudibus.</i> 7:514. 11:894
<i>subitis.</i> 4: 571	<i>& fortis fructum in submittere</i>	<i>subuectat.</i> 6: 301	<i>suder.</i> G. 1:444, 501. AE. 2:
<i>subita. adverb.</i> G. 2: 268. 4:	<i>debet, ut & Iuliano visum est:</i>	<i>subuectus.</i> 8:58	174. 3: 175. 5: 200. Im-
407, 499. AE. 1:88. 5:113,	<i>& in vulnere demortuorum,</i>	<i>subuectur.</i> 11:478	<i>mundus.</i> G. 3:564
913, 720. 6:42, 548. 7:694.	<i>vel arborum locum alias debet</i>	<i>subuenit.</i> 12:406	<i>sudors.</i> AE. 9:458. id est, la-

tere-

IN VIRGILIUM.

<p>Sudor. 12:138
 <i>Sudor maris</i> Lucretio dicitur in 2. aqua marina, quia falsedo maris humanum sudorem imitatur, qui est falsus: Sed quod amara videtur eadem quoque fluida convulsant, (Sudor uti maris est) minime intrabile cuiquam.
 <i>sudum.</i> G. 4:77. AE. 8:529. N. tr. 1.
 <i>Flaccus Valerius</i> in 2. <i>Cum Dea se plecto per sudum turbida nimbo Praecipitat.</i>
 <i>sud.</i> G. 1: 401. 2: 72, 510. 3: 467. AE. 5: 97. 7: 17. 11:198
 <i>sud.</i> AE. 3:541
 <i>sudus.</i> 5:402, 413
 <i>Ut</i> parce simplici utitur, sic compositis frequentissime: ut <i>Ad, dissuere, assuescit, assuescat, assuesce, assuescite, assueti, assuetas, assueti, assuetis, assuetum, assuetum.</i> Ab <i>Con, Confuescere, Confuesci.</i> Ab <i>De, Desueta.</i> Ab <i>In, Insueta, Insuetus, Insuetum,</i> in quibus omnibus namittit vim literae, quemadmodum in <i>suave, suadeo,</i> & ab eis compositis & derivatis. Quod si forte fiat <i>Diacresis,</i> (ut in <i>Sylva</i> ab <i>Horatio</i> in <i>Od.</i>, <i>Nuncque deducant formam Nunc mare, nunc Sylva.</i> Et a <i>Catullo</i> in <i>Soluit, Quod Zonam soluit diu ligatam.</i> Et in <i>persoluenda</i> ab <i>Ovidio,</i> <i>Nunc quoque te solus, persoluenda mihi, neque non a Tibullo</i> in <i>Dissoluenda,</i> ut, <i>Stamina non alii dissolvenda Deo</i>) tunc consonans in vocalem transit, quamvis perrato: ut apud <i>Statium</i> primo <i>Thebalidos, quoniam inopina suavit.</i> Apud <i>Horatium</i> in 1. <i>Sermonum, suavitque feratque suavit.</i> Et item apud <i>Virg.</i> in <i>Horatulo, Holus suavit, multiplex herbarum genus, est enim versum Jambicus.</i>
 <i>sufecit.</i> AE. 12: 739. N. tr. 5
 <i>licet illic sufficit sit.</i>
 <i>sufficit sanguine & igni ardentes oculos.</i> 2: 110. <i>Flac.</i> 2. & <i>maculis sufficit agnas.</i>
 <i>suffere.</i> AE. 2:492. N. tr. 5
 <i>sufficit.</i> G. 3:65
 <i>sufficit.</i> 2:191
 <i>sufficitus.</i> AE. 5: 12. N. tr. 5
 <i>sufficit.</i> G. 2: 424. AE. 2: 618. N. tr. 5. 9: 810. N.</p> | <p>12. 5
 <i>sufficiant.</i> G. 2: 436. 4: 202. AE. 9:515. 12:912
 <i>sufficit.</i> G. 4:241
 <i>sufficit equa.</i> AE. 11: 671 alii
 <i>sufficit.</i> Utramque autem lectionem agnoscit <i>Servius.</i>
 <i>suffuderit.</i> G. 1:431
 <i>suffusa.</i> AE. 1:228
 <i>suffrag.</i> 10: 333
 <i>suffragit.</i> 7:463
 <i>sui.</i> E. 5: 22, 8: 92. AE. 3: 629. 5: 174, 538, 571. 6: 664. 11:502. 12:540
 <i>sui.</i> pronomen. E. 4: 46. AE. 5:541. 140. 6:552. 463. 611. 9: 543. 10: 392. 11: 74
 <i>suis se igitur.</i> 12:170. <i>Lucret.</i> in 6: <i>Nam se igitur suisbus acceperunt.</i>
 <i>sulcant maria alta carina.</i> 5: 158. Hinc quoque <i>vulgus</i> & <i>Petrarcha Solcan</i> in eodem sensu. Vide <i>sulcos, sulcum:</i> sed praecipue <i>verbeant.</i>
 <i>sulcat.</i> 10:197
 <i>sulcat.</i> G. 1:116
 <i>sulcat.</i> E. 5:36. G. 1:114, 123. 2:24
 <i>sulcat.</i> 1: 46, 68. 2: 189. AE. 1: 425. 6: 842
 <i>sulcat.</i> E. 4: 33. G. 1: 113. 2: 518. 3: 136. AE. 5: 742
 <i>sulcat.</i> G. 2: 61. AE. 10: 296
 <i>sulcat.</i> 2: 699
 <i>utique sulcata.</i> G. 3:449
 <i>Invertebant</i> quidam dictionum ordinem, sic legentes. Et <i>sulcata utra.</i> Quod notat <i>Marius Victorinus</i> in libello quem de carmine <i>Heroico</i> scripsit. Sed <i>utique sulcata,</i> numerus fuit <i>Virgilianus,</i> ut habent vetusta exemplaria omnia: quam lectionem <i>Servius, Macrobius, idem Victorinus, & caeteri</i> eruditi agnoscunt: sed & <i>Aldus</i> tandem ex recentioribus, per epistolam tamen a <i>Petro Crinito</i> monitus. Erit itaque versus <i>Dactylicus,</i> quoniam in ultima sede ipsum habeat <i>Dactylum.</i> Cujusmodi est ejusdem Poetae tantum alter, <i>Insultat vero ex fustis noctis arbutus horrida.</i> In quibus observatum est, ut versus sequens a vocali incipiat, ut finalis praecedentis ad subsequenterem revo-</p> | <p>cati possit. Nam, quod idem <i>Victorinus</i> a quorundam opinione versus, ut <i>Dactylicum,</i> vindicare contendit, <i>Bis patrias coelestis manus, quibus protinus omnia, & ipse quidem mihi falli videtur, quia potius Hypermetrus</i> versus dicens est, ut sit in scandendo omnia. Quam scansionem hoc loco amare Poeta videtur, quod insequentem versus a consonante incipere fecit, <i>Perlegerent oculi.</i> Cujusmodi exempli sunt versus illi non pauci, qui vocibus <i>Aureis, Anteo, Balthei, Avel, Nelei, Nerei, Oilei, Promethei, Orpheus, Typhoeus, & similibus</i> per synaeresim aut synecphonesim, apud Poetam clauduntur, de quibus alio loco plura dicturi sumus. Sed illud obiter adnotandum, <i>Esperu, mas mi, sent ar, genti, utique, sulphura,</i> primos quatuor pedes habere spondaicos. Ex quo ansam imprudens <i>Victorinus</i> arripuit falso tradendi, <i>Dactylum</i> in fine poni in his versibus, qui non habeant (ut ipse ait) in caeteris omnibus <i>dactylos.</i> Nam supra citato versu erroris arguitur, <i>Inferi, tur ve, ro, ex fustis, tu noctis, arbutus, horrida.</i>
 <i>sulcata.</i> AE. 2:698
 <i>sulcata.</i> 7: 517
 <i>Sulmon.</i> 10: 517
 <i>Sulmonis.</i> 9:412
 <i>sum.</i> E. 2: 19, 25. G. 3: 289. AE. 1: 378. 3: 613. 4: 595. 6: 392. 8: 62. 9: 492. 12: 38
 <i>sumat.</i> 4: 284
 <i>sumo.</i> E. 5: 88
 <i>sumere.</i> AE. 2: 576. 6: 501. 7: 390
 <i>sumit.</i> 11: 720. 12: 949
 <i>sumit.</i> AE. 1: 103
 <i>summa, nominativo plural.</i> E. 1: 83. AE. 1: 463. 10: 476, accusativo. E. 2: 47. G. 2: 300. 3: 114. 4: 55, 539. AE. 1: 342. 2: 225, 695, 758. 5: 180, 819. 6: 678. 7: 808. 12: 174, 434. ablativo. G. 1: 369. 3: 195. 4: 352, 557. AE. 1: 127. 2: 35. 4: 410. 6: 357, 519. 7: 70, 171. 9: 85, 417. 532. 11: 302, 747. 12: 552. nominativo</p> | <p><i>singul.</i> G. 3: 493. AE. 2: 322. 4: 237. 12: 572
 <i>summae.</i> G. 1: 199. AE. 2: 166, 801. 9: 151
 <i>summam, substantivum.</i> AE. 10: 70
 <i>summas.</i> G. 2: 232, 300, 361. 2: 365. AE. 1: 147. 2: 615. 6: 245. 11: 377. 12: 493. N. tr. 5, 634, 698
 <i>summo pater.</i> 5: 533. <i>Deum.</i> 11: 785. N. tr. 5. in primo exemplo legit <i>sumo,</i> per simplum <i>m,</i> id est accipe, tolle. Sic in 1. <i>Aeneid</i> <i>genus ab Jove summo.</i>
 <i>summi.</i> AE. 1: 665. 2: 102, 458. 4: 186. 7: 558. 8: 25, 12: 381
 <i>summi.</i> G. 3: 187. 3: 370. AE. 2: 460, 626. 5: 226. 9: 199. N. tr. 5: 227, 531, 575, 744. 10: 766. 11: 147, 837
 <i>summo.</i> G. 1: 403. 3: 171. AE. 1: 106. 10: 223, 380, 737, 2: 547, 681. 3: 22, 655. 4: 168. N. tr. 5: 197, 558, 6: 123. 7: 512. 8: 652. 9: 23. 11: 526, 726, 891. 12: 1345, 755, 853
 <i>summo.</i> AE. 12: 113
 <i>summo.</i> E. 6: 38
 <i>summo.</i> AE. 6: 316
 <i>summo.</i> G. 2: 128, 127. 3: 453. 4: 385. AE. 7: 64. 12: 376, 492. N. tr. 3
 <i>sumpsi.</i> AE. 12: 31
 <i>sumpsisse.</i> 2: 585
 <i>sumptis.</i> G. 2: 125. AE. 2: 518, 676
 <i>sumptis.</i> G. 2: 387
 <i>sumus.</i> E. 9: 3. AE. 1: 198. 10: 69, 230. 11: 412. 12: 231
 <i>sum.</i> E. 1: 81. 3: 63, 68. 9: 33. 10: 31. 39, 50. G. 1: 204, 281. 2: 12, 91, 97. 3: 529. 4: 92, 165. AE. 1: 71, 461, 549. 3: 461, 469. 4: 181. 5: 353. 6: 776, 893. 8: 310, 607, 730. 8: 150. 9: 136. 10: 86, 181, 516, 527. 11: 15, 311, 422. 12: 12, 12, 182, 231, 627
 <i>sumo.</i> AE. 4: 624. 6: 153
 <i>sum.</i> G. 2: 319. 4: 21, 66, 178. AE. 1: 277. 2: 639. 4: 553. 6: 185, 780. 7: 103. 8: 519, 522. 9: 362, 386. 11: 25, 241, 669
 <i>summa.</i> AE. 5: 377. 6: 681. 7: 317. 9: 725, 778. 11: 185, 234</p> |
|--|--|---|--|

INDEX ERYTHRÆI

<i>super.</i> E. 8: 4. G. 3: 316, 312. 4: 544, 552. AE. 2: 1293. 3: 347. 5: 600, 678. 10: 512. 12: 312	<i>superbum.</i> AE. 2: 1643. N. tr. 5: 111244	10: 40. 11: 332. 12: 649, 817	<i>supponit stellat, id est</i> 9
<i>supella.</i> G. 1: 165	<i>superba.</i> E. 2: 115. AE. 7: 544. 12: 877	<i>superis, id est, terrenis</i> 2: 91	<i>supponit.</i> 6: 1248
<i>super.</i> cum ablat. E. 1: 81. G. 4: 559. AE. 1: 29. N. tr. 5: 700, 750. id est, de, 2: 348. 4: 133, 173. 6: 203. 7: 344, 358, 462. 9: 61. id est, ultra mediam noctem. 10: 42. id est, de, 7: 17	<i>superbam.</i> AE. 6: 817	Quasi sicut dii nobis, ita nos defunctis superi habemur. Unde <i>caelum</i> vivorum regionem vocat hoc versu, <i>Sed falso ad caelum mittant infamata Manes.</i>	<i>supposita.</i> 7: 1283
<i>super, sine casu, & primo per tmesim, super libitant pro superant.</i> E. 6: 6. AE. 2: 567. fortuna laborum est. 7: 559. ulla periculi est. 8: 251	<i>superbi.</i> G. 3: 126. AE. 2: 504. N. tr. 5: 51268	<i>superbo.</i> AE. 6: 658	<i>supposit.</i> G. 3: 492
<i>super.</i> G. 2: 331. 3: 263. 4: 46. AE. 2: 371, 642, 722. id est, <i>desuper.</i> 3: 489. valde, vehementer. N. tr. 3: 4: 497, 606, 684. 5: 330, 482, 697, 858. 6: 127, 241, 254. 8: 245. 9: 568, 709. 10: 158, 384, 488, 556, 896. 12: 150, 687. 12: 301	<i>superbi.</i> G. 2: 461. AE. 1: 697. 4: 540. 7: 12. 8: 196. N. tr. 5: 721. 9: 634. 11: 715. 12: 236	<i>supero.</i> verbum. 2: 303. 3: 20	<i>supposita.</i> AE. 6: 24
<i>super.</i> cum accus. G. 2: 393. id est, ultra, praeter. 3: 260. AE. 1: 295, 377. 681. 2: 486, 695. 4: 507. 5: 855. 6: 139, 504, 525, 602, 794. 7: 557, 751, 803. 8: 197. 9: 444. 10: 716, 841. per anastrophe. 11: 317, 526, 562, 670, 880. pro ultra. 8: 303. 9: 283	<i>superbi.</i> G. 3: 117. N. tr. 5: 217. AE. 6: 775, 853. 8: 613. 9: 695	<i>superis.</i> 2: 141. 3: 600. 5: 526. 6: 459, 481, 568. 7: 312. 11: 784. 12: 134	Per syncopam, pro supposita, quomodo <i>Composita, Composita, Experta, Imperta, Reperta.</i>
<i>supera.</i> verbum AE. 3: 439. 8: 61. nomen. 8: 1241, 787. 7: 562. 10: 251	<i>superbum.</i> 1: 21. 2: 556. 3: 23. 326. N. tr. 5: 424. 7: 630. N. tr. 5: 8: 683. 9: 324. 10: 514. N. tr. 5	<i>superfuit.</i> 5: 325	<i>supra.</i> G. 1: 364. 2: 158, 227. 3: 236. AE. 3: 194, 702. 5: 10. 7: 32. id est, 9: 129, 553. 11: 510, 683
<i>superabat.</i> 5: 519	<i>superbis.</i> 5: 473. 8: 202. 11: 326	<i>superfuit modo vita.</i> G. 3: 10	<i>superat.</i> 381, 784. 8: 149. 9: 129, 553. 11: 510, 683
<i>superabit.</i> G. 2: 235	<i>supercillia clipei tramitis.</i> G. 1: 108	Hoc in loco Virgilius <i>ἀκρῶταρον</i> (Inquit Gell.) verbo usus videtur, quod superfuit dixit pro longinquius diutiusque adsit. Illud contra ejusdem Virgilii est aliquanto probabilius, <i>Florentesque fecant herbas fluminaeque ministrant, Favaeque, ne blando nequunt superesse labori.</i> Significat enim, supra laborem esse, neque opprimi a labore. Haec de Gellii lib. 1. cap. 22. transcripsimus: quo in loco plura etiam de significatione, & proprietate hujus verbi <i>superesse</i> legas.	<i>suprema.</i> 3: 390. 5: 190. 6: 502. 7: 120. 10: 350
<i>superaddita.</i> E. 3: 38	Flacc. Valer. Argonaut. 9. <i>Gutta supercillia crebro stillantibus oculis Electri in gemmas.</i>	<i>superstans.</i> AE. 10: 540	<i>suprema.</i> 6: 213. 7: 128. 12: 653
<i>superaddita.</i> 5: 42	<i>supercillium.</i> E. 8: 134	<i>superstus.</i> 11: 160	<i>supremam.</i> 6: 513
<i>superanda.</i> AE. 5: 1710	<i>supereminat.</i> AE. 1: 501. 6: 856. 10: 765	<i>superstitio.</i> 8: 187. 12: 817	<i>supremis numeribus decorato.</i> 11: 25
<i>superans.</i> 5: 473. 11: 814	<i>superant.</i> id est, vincant. AE. 5: 195	<i>superfuit.</i> 11: 380. 11: 420	Ostavius Ang. in carmine pro Virgiliana Aeneide. <i>Ergone supremis potuit non improba verbis Tam ditam mandare nefas: ubi su produxit.</i>
<i>superant.</i> G. 1: 189. N. tr. 5: 3: 270. N. tr. 5: 317. N. ibid AE. 2: 219. 5: 713. 8: 195. 9: 314. 12: 676	<i>superant.</i> 8: 58	<i>superfuit.</i> E. 6: 20. AE. 12: 356	<i>supremo.</i> AE. 3: 482. 6: 725. 8: 583
<i>superante.</i> AE. 1: 517. 2: 312. 8: 208	<i>superesse labori.</i> G. 3: 1127	<i>superflus.</i> 11: 160	<i>supremus.</i> G. 4: 460. N. tr. 5
<i>superare.</i> E. 5: 19. N. tr. 5: G. 3: 141. AE. 1: 244. 3: 368. 5: 255, 184	Hoc loco est labori non succumbere & cedere, sed supra laborem esse. Quod vero inquit Ennius in <i>Annalium</i> 3. <i>Indi sibi memorat annum superesse laborem,</i> id est, reliquum esse, & restare. Loge <i>Superfit.</i> AE. 5: 616. 8: 399. 6: 212. 10: 47. id est, <i>superiore.</i> N. tr. 5	<i>superfluit.</i> 10: 512	<i>supremum.</i> 2: 610. 3: 68. 11: 61. N. tr. 5: 76. 12: 803
<i>superat.</i> verbum. E. 8: 6. nomen. G. 4: 486. AE. 6: 128. 7: 768	<i>superest.</i> G. 2: 346. 4: 51. AE. 5: 225, 691, 798. 9: 157. 11: 15	<i>superfluitaverit.</i> E. 6: 82	<i>suras.</i> E. 7: 32. AE. 1: 337. 11: 488. 12: 430
<i>superastit.</i> AE. 6: 17	<i>superet modo Mantua.</i> E. 9: 27. Sic in <i>Georgicis</i> , <i>Mo do ultra superfit</i> AE. 2: 597	<i>supinas.</i> AE. 3: 176	<i>surculi.</i> G. 2: 87
<i>superat.</i> G. 2: 314, 331. 3: 63. N. tr. 5: 286. AE. 1: 350. id est, occidit. N. tr. 5: 313. 9. N. tr. 5: 512. 12: 639, 873	<i>superi, id est, excelsi.</i> AE. 2: 799	<i>supinatus.</i> G. 2: 261	<i>surdus.</i> E. 10: 8
<i>superate.</i> AE. 6: 676	<i>superi, id est, divi,</i> 8: 522. 10: 34. 11: 20	<i>supini.</i> 3: 555	<i>surgamini.</i> 10: 75
	Synonyma sunt apud Poetam, <i>Dii caelestes, Coelites, Numina.</i> Alias <i>Coelites</i> & <i>Immortales</i> dicuntur.	<i>supini.</i> AE. 4: 105	<i>surgat.</i> AE. 9: 191
	<i>superfacit.</i> 11: 625	<i>supinus.</i> G. 2: 1276	<i>surgere.</i> 3: 169. 8: 59. 10: 241
	<i>superimminet.</i> 11: 306	<i>supplet.</i> AE. 491	<i>surgerebant.</i> 1: 448
	<i>superintendit.</i> 9: 709	<i>suppleverit.</i> E. 7: 39	<i>surgerebat.</i> 2: 80. 3: 511
	<i>superis.</i> G. 1: 493. AE. 2: 659. 3: 2. 4: 179. 6: 584.	<i>supplex.</i> G. 4: 514. AE. 1: 49, 641. 666. 3: 592. 4: 205, 414, 424, 535. 5: 745. 6: 91, 115. 8: 145, 182. 9: 624. 10: 523. 11: 365, 559. 12: 130	<i>surgens.</i> G. 2: 1182. 3: 533. AE. 3: 130. 4: 129. 5: 135. 775. 9, 30. 11: 1. 8: 12
		<i>supplice.</i> AE. 4: 667	<i>surgente.</i> G. 3: 400
		<i>supplicia.</i> 4: 383. N. tr. 5: 6: 499, 740. 11: 258, 274	<i>surgentem.</i> G. 1: 374. 3: 134. AE. 1: 366. 4: 274. 10: 723. 11: 171
		<i>supplicibus.</i> 3: 439. 8: 61	<i>surgentes.</i> G. 2: 333, 3: 19. 4: 12. AE. 3: 481
		<i>supplicis.</i> 2: 542	<i>surgentia.</i> 4: 43. 6: 850
		<i>suppliciter.</i> 1: 481. 12: 210	<i>surgentibus.</i> G. 3: 356, 441. AE. 6: 354
		<i>supplicium.</i> 7: 597. 8: 495. 11: 842	<i>surgentis.</i> 6: 364. 10: 524
		<i>supponat.</i> G. 1: 348	<i>surgere.</i> E. 6: 40. G. 1: 161, 397. AE. 4: 47. 6: 453. 7: 771
			<i>surgit.</i> E. 4: 9
			<i>surgit.</i> E. 5: 39. G. 1: 447. AE. 1: 132. 3: 513. 6: 104. 8: 68. N. tr. 5: 415. 9: 667. 10: 28. 11: 342. 6: 35. 12: 313
			<i>surgunt.</i> G. 2: 14, 48. AE. 1: 437

IN VIRGILIUM.

437.31796 4452.10:187,
476, 814
fuerunt. AE. 8:494
fuerunt. 4:183. N. tr. 5
fui. G. 3:255. 4:407. AE. 3:
39. 8:42, 74
fuerunt. 1:172
fuerunt. 4:127
fuerunt. 6:629
fuerunt Anchises. 6:723
Ut agnoscat Prisc. in lib. de
Constitutione. Alibi Poe-
ta, Excepit Ascanius.
fuerunt. AE. 4:391. 6:149.
11:806
fuerunt. G. 1:97. 4:456. AE.
2:618. 5:434. 743. 8:410.
455. 9:463. 10:1363. 11:
723. 12:108, 449
fuerunt. 3:136. N. tr. 5. 3:
550
fuerunt. 4:97
fuerunt. G. 1:444
fuerunt. AE. 9:530
fuerunt. 6:579
fuerunt. G. 4:307
fuerunt. AE. 1:318
fuerunt. G. 1:68. AE. 12:
769
fuerunt. AE. 6:859
fuerunt. 9:408
fuerunt. G. 4:1247. AE. 5:1480
N. tr. 5. 11:11, 115, 115. 12:
312
fuerunt. G. 2:189. 4:162
fuerunt. E. 2:66. G. 1:175.
AE. 7:810
fuerunt. 6:741
fuerunt. 5:827. ruperunt
ai. 8:198
Ipse in Culice, Hanc sus-
pensa rapit carpente carmina
musa.
fuerunt. AE. 2:114. N. tr. 5
fuerunt. 2:729. 3:372. 6:
722
fuerunt. G. 4:59
fuerunt. 1:376. AE. 9:1403
10:899. 12:106
fuerunt. E. 9:46
fuerunt. AE. 1:438. N. tr. 5. 6:
668
fuerunt. 8:527
fuerunt. 1:371
fuerunt. 12:662
fuerunt. 1:1873
fuerunt, 10, 539, 609, 11:
224
fuerunt. 10:304
fuerunt. G. 2:297, 515. 3:
361. AE. 7:398, 786. 8:
117. 10:810, 884. 11:750.
12:726
fuerunt. 9:708 10:799
fuerunt. 12:771
fuerunt. 9:547
fuerunt. G. 1:76 | fuerunt. 2:156. AE. 2:153. 5:
637, 861. 8:70. 9:141
17. N. tr. 5, 564. 10:
10. 533. 11:542
fuerunt. sc. apes. G. 4:260
Ipse de Laudibus hortuli
Apes susurro marmurant grati
leui. Item in Culice, Ima
susurrantis repetebant ad vada
lymphas. & paulo infra,
Ipsa loci natura domum re-
sonante susurro, Quies da-
bat. & inferius, quos le-
uiter adflans Aura susurrantis
passit confundere venti.
fuerunt. E. 1:56
fuerunt. G. 4:33. AE. 10:313
fuerunt. AE. 6:414. 12:273
fuerunt. G. 2:193. AE. 6:142,
641. 7:160. 30:395. 11:
744. 12:1515
fuerunt. 1:635
fuerunt. G. 14:190. AE. 7:321
Symmetria. AE. 9:584.

T.
Tab. AE. 6:1442
Naso Virgilio in
quantitate consentiens ait,
Tab liquor fallas talens ad
sydera palmas. At Lucre-
tius ultimam produxit,
sunt bibula, aut tabe munda-
rum artusta vacillans. taben-
tes. 1:157
Id est, tabifica, Ipse de
Livore ludens, Livor tabi-
ficum malis venenatum.
tabe. G. 3:481, 557. AE. 3:
29, 626. 8:197, 437. 9:
472
tabulas. AE. 1:119
tabularia. G. 2:502
tabulas. AE. 5:537
tabulata. G. 2:361. AE. 2:
464. 12:672
Valerius Flaccus Tabula-
ta transtra appellavit hoc
carmine, Pars ardua sum-
mi Insternunt tabulata to-
ris.
Taburnus. AE. 12:715
Taburnum. G. 2:387
tacentia. AE. 6:265
tacet. 4:525
tacha. 8:87
tactae. 2:1255
tactum. G. 2:254. AE. 2:
568. 12:801
tacti. AE. 2:125. 3:667. 4:
239
tactis. 4:364. N. De impr.
AE. 7:505, 8:107. 10:228,
564
tactis. 3:515. 12:119, 666
tactum. 1:502. 4:67. 6:386 | leg. Macrobi. Sat. 6. cap. 6.
7:443. 9:31.
tactus. E. 9:11, 17. AE. 4:
306. 11:763
tactus. E. 1:17
tactu. G. 3:1416. AE. 1:683.
9:618
tactu. G. 3:501
tactu. AE. 2:94
tactu. G. 4:123
tactus. AE. 4:451. 5:617.
15:838
tactu. G. 4:331
Tactaria. 4:467
tactu. AE. 7:351
Tactaria exiguum flum
Columellae. Unde forsi-
tan nostra tempestate pi-
scatores Tactaria suam ap-
pellarent: nisi potius a te-
nendo. adi Stoicum.
tactu. 5:169
Togo. 9:418
Togata. G. 2:488
Vide Mainala.
Togata. G. 4:112
Togati. 3:44
tactaria nullo pedibus. AE. 4:
239
Unde Graecis τὰ τέκτα,
quae Plantaria vertit Flac-
cus Valerius in 1. Nunc
tacti plantaria vellet Persius,
sunt enim sacris fronsse dra-
cones.
tactu. E. 5:45. G. 2:241.
AE. 9:207. 11:417
tactu. G. 2:224. AE. 1:501,
606. 2:165, 610. 4:227.
7:404. 9:298. 10:597. 11:
408
tactu. AE. 9:265. 10:526.
532. 11:333
tactu. 5:112, 248
tactu. 1:19, 119, 179. 4:
437, 551. 5:409, 719,
780. 6:399. 7:555. 8:
70. 9:149. 10:669. 11:
285. 12:69
tactu. E. 5:53, 81. AE. 1:
335, 405. 2:521. 4:48,
90, 276. 5:280, 651. 7:
192. 9:17, 210. 10:
197. 11:303, 535. 12:174
tactu. E. 3:16. 4:46. 5:41
10:128. G. 4:113. AE. 1:50,
194, 202, 208, 563. 2:6,
323, 336, 588, 650, 679.
3:344, 358, 628, 690. 4:
107, 222, 362, 408, 663.
6:46, 53, 183, 529. 7:21,
122, 55. 8:18, 303, 729.
9:203, 621. 10:298,
495, 510, 602, 650. fa-
ctu. AE. 1:256. 3:485.
5:16, 79, 64, 531. 6:
34. 7:330. 8:569. 9:280. | 10:513. 11:501. 12:128.
ditta. 5:852. 9:431. 10:
583, 599
tactu. 1:74, 170, 410, 559.
2:195. 3:53. 3:172. 4:
437. 5:534. 6:40. 9:688.
10:96, 860. 12:351. di-
cta. 2:336, 4:92, 219. 5:
719. 6:98. 12:488, 7:
249, 284, 445. 8:359,
611. 10:448. 11:376. 12:
212, 238, 625
tactu. E. 8:85, 89. G. 1:899,
381. 4:413. AE. 1:503.
comparatio. 2:541. 5:
375. 6:108. comparat.
240. 7:772. 10:768. com-
parat. 12:337, 456, 860.
comparat. 913
Tactu. AE. 12:513
tactu oculis capri. G. 1:133
Quintil. lib. 9. cap. 3. sic
scriptum reliquit: Finis
ergo & cetera genus figurarum in no-
minibus. Nam & oculis capri
tactu, & Timidi damae di-
cuntur a Virgil. Sed subest ra-
tio, quia frons uterque altero
significatur. Tam enim mores
esse Tactus Damasque quam
forminas, certum est.
tactu. E. 1:42, 71. 4:53. 5:50.
G. 1:17, 204, 450, 517. 2:
115. 3:247. 470. AE. 1:
519, 568. 2:373, 519,
589. 4:188. 5:144, 190. 6:
173, 501. 7:21. 7:319, 787.
8:571. 9:19. 74, 249. 281,
509. 11:412, 705
sed tamen. E. 1:19. 9:55. G.
1:79, 305. AE. 3:541
tamen. E. 1:28, 58, 80. 2:
68. 3:7. 4:31, 5:50. 6:
9. 7:17. 8:10. 9:62. N.
tr. 5. G. 1:79, 118, 198.
2:49, 418. 3:46. 4:45,
130. AE. 1:247, 477. 2:
18, 244, 585. 3:341. 4:
396, 420. 5:53, 186, 281,
720, 731. 8:566. 9:45,
315, 422, 513. 10:276,
437, 509, 618, 752. 12:
377, 492, 815
attamen. E. 6:49. 10:31
nontamen. G. 3:452. AE. 2:
534. 4:500. 5:134. 6:736.
9:248. 11:845
& tamen. AE. 3:478
Lucr. in 5. Et tamen inter-
dum magno quaesita labore.
Tactu. G. 3:151
Tactu nuntium. 4:517
Fluvius, qui Sily alio
nomine ab indigenis appel-
latur. Miror autem Acro-
nem, scribentem hunc esse
Dannbium. Hodisque la Ta- |
|--|--|---|--|

INDEX ERYTHRAEI

na. Locus vero juxta navale publicum Venetorum, ubi funes nautici intorquentur, & asservantur, *Tana* cur ita appellatus sit, Stoicustibi noster, lector, aperiet.

Tanais. AE. 12: 513

Virum fluvio cognominem fecit, sicut alibi Lyrim.

tandem. G. 4: 186, 344, 444.

AE. 2: 76, 523, 3: 131, 205,

278, 300, 612, 638, 718, 4:

136, 304, 333, 349, 5: 91,

178, 727, 6: 2, 17, 61, 83,

415, 472, 687, 8: 259, 297,

434, 8: 73, 468, 430, 9: 778

10: 478, 604, 890, 11: 171,

493, 733, 12: 497, 800

tandem. AE. 1: 331, 369, 2:

128, 5: 34

tangere. G. 4: 369, AE. 4: 551,

612, 12: 933, N. tr. 1

tangeret. AE. 11: 861

tangit. 9: 138, N. tr. 1, 12:

57

tango aras. 12: 201

Super hoc ritu, lege Ma-

crobi. Sat. 3. cap. 2. Faciunt

huc & illa, *Arasque* tenen-

tem. &

Arasque tenebant.

tangunt. AE. 1: 462, 4: 596

tangunt. E. 10: 60. Lucr.

in 6.

Quod nos interdum tan-

quam recreare videtur.

tanta, nominat. singul. E.

1: 17, G. 2: 344, AE. 1: 132:

529, 2: 42, 503, 3: 604, 5:

465, 6: 133, 7: 163, 448,

9: 97, 10: 846, 11: 733, plu-

raliter. G. 4: 86, 332, AE.

1: 615, 5: 353, 390, 6: 369,

832, 9: 27, 100, 483, 10:

529, ablativ. 2: 659, 8: 693

10: 426, 826, 11: 437

tantar, dativ. G. 3: 112 plu-

ral, nominat. AE. 1: 11, 33,

2: 128, 6: 405

tantam, 5: 802, 8: 502, 12:

321

tantarum, 4: 232, 272, 8: 273

tantus. E. 3: 108, AE. 1: 134,

7: 52, 9: 784

tanti. 1: 566, 606, 3: 453,

5: 13, 788, 6: 93, 7: 232, 8:

186, 9: 216, 256, 10: 510,

11: 139, 480, 12: 559, 922

tantis. 3: 711, 4: 411, 5:

639, 6: 354, 7: 315

tanto, nomen. G. 2: 253,

4: 353, AE. 1: 614, 672,

2: 718, 3: 317, 619, 4: 98,

282, 5: 378, 6: 31, 188,

711, 10: 578, 792, 11: 108,

12: 71, 620

tantus. 10: 668, 18: 503.

Ament. Aquilonem et fir-

gora.

tanto, adverb. G. 3: 476, 4:

412, AE. 6: 79, 12: 120

tantorum. AE. 2: 107, 144, 5:

404, 11: 228

tantus. G. 2: 159, AE. 3: 299,

368, 4: 291, 501, 553, 7:

438, 9: 78, 10: 759, 12: 177,

635, 831, 880

tantum & quantum. E. 1: 25,

26, 5: 18, 7: 51, 9: 11, 10:

73, G. 2: 202, 292, 376, AE.

4: 446, 6: 199, 7: 252, id

est, *solummodo*. E. 2: 28, 4:

50, G. 1: 79, 2: 257, 4: 450,

AE. 2: 23, 690, 4: 329,

657, 5: 814, 6: 74, 262,

547, 869, 8: 782, 9: 636,

10: 256, 877, 12: 835, 885

tantum, *tam*, *comparativus*,

non sequente *Quantum*, *sed*

elegantius subaudito. E. 5: 82

sicut inferius tantum, *tan-*

tum. E. 6: 29, 30

Quam elegantiam non a-

gnoscentes quidam, ineptum

carmen pro Virgiliano

intulere; quod nos tanquam

adulterinum non eo tantum

argumento eiecimus, quia

in Sileno primam corripiat,

quod defendi posset: sed

quia potius divini poetae

phrasi non congrueret tam

frigida, ineptaque senten-

tia ineptioribus verbis et

numeris contexta.

tantum, id est, *in tantum*.

E. 6: 29, 30, G. 1: 102, 2:

100, 3: 251, 388, AE. 1:

745, 2: 776, 3: 415, 4: 150,

5: 21, 162, 6: 502, 578,

876, 7: 319, 9: 282, 806,

10: 9, 11: 435

tantum, nom. E. 9: 19, G. 3:

343, AE. 2: 658, 4: 305,

419, 5: 4, 616, 351, 464,

801, 7: 307, 10: 400, 681,

11: 368, 481

tantus. G. 2: 301, 3: 112,

4: 205, 405, AE. 2: 10,

594, 6: 133, 361, 11:

323, 257, 548, 644, 12:

621, 801

tapetas pulchros. AE. 9: 358

Statius cum hujus loci de-

clinationem, tum alterius

Epitheton secutus, sic in

1. Theb. posuit, *Alisque*

inferre tapetas. estque ac-

cusativus Graecus. Nam

illi, *ἐπὶ τῶν, τὰ τῶν*, Ut

Grammaticarum, cum de

varia declinatione hujus-

nominis loqueretur, haec

scripsit: *Sed & masculino*

genere dixit, pulchrosque tapetas.

Quoniam ibi, *pul-*

chros, non *pistos* legitur.

Et statim sequitur, *Cujus*

nominativum facimus quidam

hic Tapetas, qui faciat Tape-

tas. Quod ego, qui nusquam

scriptum puto, nunquam pro-

bo. Haec Carisius, qui sur-

piatamen recte et hoc Ta-

peta, hujus Tapetis, & hoc

Tapetum, hujus Tapeti, Vir-

gilium declinasse, exemplis

hic sequentibus probat. Adi-

et N. tr. 4

tapetibus. AE. 9: 325, N. de

Genere vest.

tapeta. 7: 277

Tapsum. AE. 3: 689

Taribo. 8: 603

Pro *Tarchon*, sicut *Rapo*

pro *Rapon*. Causa metri,

nam excepto hoc uno lo-

co, ubique Graece ponit

Tarchon.

Tarchon. 10: 153, 290, 299,

11: 184, 719, 746, 757

Tarchontem. 11: 227

tarda. G. 1: 163, 2: 52, 58,

4: 479, AE. 5: 154, 280,

431, 6: 720, 8: 508, 9: 610

tardans. 6: 731

tardans. 5: 395

tardat. 10: 857

tardata. 12: 746

tardatur. 11: 550

tardatus. 5: 453

tardo, adverb. G. 2: 3

tardet. AE. 11: 21

tardi venere bubulci. E. 10:

19

Id est, pigri. Quod epi-

theton Bootae proprium est.

Juven. *Frigida circumciant*

pigri sarracae Bootae, et

Claud. de Raptu Prof. 2.

Præcipuas pigram formido Boo-

tem. Quoniam hic etiam

mathematica adest ratio.

Potuit itaque hoc epihe-

ton, quod bubulci pro-

prium, submonere doctis-

simum Servium, et alios,

bubulci hoc loco legendum

esse non bubulci, quibus

tardis esse non licet per

porcorum celeritatem, quos

sequuntur, quorum pasto-

rum etiam neglecta men-

tio consulto a vate fuit,

Aelius Donat. scribit) pa-

storum genera, quae digni-

tatem in Bucolicis habe-

ant, Bucolici, Opiliones,

et omnium minimi *αἰπόλοι*,

id est Caprarii. Quin et

ille ipse Theocriti versus,

quem hic noster aemulatus

est, nullam bubulci men-

tionem habet, *ἄλδοι τοῖ*

βύτου, τοῖ ποιμένες, αἰ-

πόλοι ἄλδοι.

tardi asell. G. 1: 173, N.

tr. 5

tardis. G. 1: 32, 2: 206,

482, 3: 14, AE. 1: 746

tardos, 3: 424

tardum. G. 2: 126, AE. 5:

682, 9: 47

tardus. G. 2: 436

Tarenti laquei. G. 2: 197.

Herculei. AE. 1: 542

Dedit hoc Epitheton Ta-

rento Poeta, quod Aristote-

lem in Naturae miracu-

lis legerat, *Herculeum Ta-*

renti nomen fuisse, scilicet

ab Hercule, qui Ta-

rentinos bello domitos in

potestatem redegit. Er

quia noverat Maronis pru-

dentia, hoc, ut fabulo-

sum, inter ea, quae fi-

dem non capiunt, Aristote-

lem conjecisse, consul-

to interponit (*si vera est*

fama) ne iudicium suum

interponeret. Haec nostra

est sententia. Quod si et-

iam posthac cuiquam Ser-

vii commentaria magis pla-

cuerint, non laboro.

Taspeia. 11: 656

Taspeiae. sc. *arctis*. 8: 652

Tarpetam. 8: 347

Tarquinius. 6: 818

Tarquinius, 8: 64

IN VIRGILIUM.

Tartareus. 6:551
Tartarus. 6:577. N. r. 4
Tatioque. 8:638
tatrea. 9:706
tauri. E. 1:33. 7:39. G. 1:65. 2:140. 6:24. 10:583. 12:516
taurinis. G. 4:171
taurino. 4:371. AE. 1:368
tauris. E. 4:41. AE. 10:785. idest, *taurinis*.
tauto. G. 3:58. AE. 5:1473
taurorum. 6:252. 8:180
tauros. E. 1:46. G. 1:210. 3:212. 4:139. 550. AE. 1:634. 8:203. 107. 216
taurum. E. 3:86. AE. 2:202. 3:21. 119. 5:236. 382. 472. 10:455
taurus. E. 3:100. G. 1:45. 2:146. 3:515. AE. 2:224. 12:102
Taurus auratis aperis cum cunibus annum. G. 1:217
 Hunc locum tibi aperit Macrobius commentarius 1. in Somno. Scip. cap. 18
taxi amant Aquilonem & frigora. G. 2:113. *nocentes* 257. *hyarum sequuntur in arcu*. 448
 Hinc *taxus* quidam putant appellata, quae nunc *taxus* vocamus. Eam arborem & *Taxum* Romani dixerunt, ut testis est Dioscorides libro, quo venena enumerat, sexto. Graeci & *Smilacem*, & *Milion*, & *Thymichum* vocant, vel (ut Actius) *Thymilon*: Paulus *Thymion*, Galenus etiam *Callon* dici autumat. Vulgo *Naxus* nuncupatur, non prioris licerae immutatione, quod putat Barbarus, veluti *Taxus*, sed de nomine (quod Romanum fuit) *Naxus*, ut jam ex Dioscoride diximus. Quanquam *Taxus* etiam nobis de se Epitheton integrum non invidit, quippe qui hodie *Calpo taffo*, *Betta taffa*, & *Bastano de taffa*, & similiter vocitamus. Ex hac arbore etiamnum arcus & scorpiones parantur. De hac tu, praeter Dioscoridem & alios antiquos, lege & in Barbari nostri Corollar. cap. 695. quod *Smilax* in scribitur: & legisse non poenitebit.

taxos. E. 9:30
taxum. G. 4:147
te. E. 1:38. 39
 Caeteris exemplis indicandis supersedimus, quae passim occurrent. Sed illud non omittendum, & pathos ab huius vocis repetitione frequenter movere Poetam, quam figuram Graeci *εἰς τὰς ἑξῆς* vocant, cum sententiae ab hisdem dictionibus incipiunt, ut *Te dulcis conjux*, *Te solo in litore secum*, *Te veniente die*, *Te decedente carerebat*. G. 4:465. & illud, *Te nervus Angitia*, *vitrea te Fucinus unda*, *Te liquidis fluere lacus*: & alia similia etiam per obliquos.
te amice. AE. 6:507. Vide *Qui amant*.
tella. E. 6:81. G. 1:347. 2:409. 3:316. 540. 4:62. 104. 113. 153. 179. 187. 374. 434. AE. 1:632. 2:440. 672. 3:84. 4:164. 343. 668. 6:8. 213. 525. 7:127. 160. 168. 193. 290. 393. 500. 512. 585. 668. 8:99. 359. 584. 9:502. 518. 11:127. 447. 12:81. 132. 596. 617
tellam. AE. 9:513
telli. G. 4:296. 385. AE. 2:302. 695. 3:583. 4:186. 6:129. 7:58. 279. 8:25. 366. 10:281
tellis. G. 1:379. 450. 2:142. 3:436. 4:38. 47. 256. AE. 1:627. 638. 725. 730. 2:451. 461. 489. 771. 4:457. 5:393. 6:533. 7:12. 77. 214. 337. 413. 460. 600. 638. 812. 10:7. 758. 11:146. 213. 462. 567. 12:591. 595
tello. G. 3:418. AE. 1:425. 2:478. 4:403. 494. 5:216. 8:455
tellum. AE. 2:454. 508
tellus. 3:236
tellum. G. 3:344. AE. 2:679. 737. 7:170. describitur. 502. 11:851
tellus. G. 2:304. AE. 2:126. 10:802
tenum. E. 1:31. 9:18. 10:43. G. 2:1. AE. 2:74. 2:675. 3:492. 4:108. 5:83. 6:370. 9:203. 10:902. 11:409. 518
tedae. 9:76

tedae. E. 7:49. *thalami*, *tedaeque portaculum*. AE. 4:18. sic, *Quo thalamum eripiat Tenebris*, *tedaeque mo. retur*.
tedas. G. 2:431. AE. 4:339. 7:388. 457. 9:109. 568
tedis. AE. 4:505. 6:214. 593. 7:71
tegent. G. 3:145
teget. AE. 12:53
tege. 4:637
Tegeae. G. 1:18. AE. 5:299
 Arcas, a Tegea Arcadiae oppido, ut in 8 scribit Pausanias. Meminit & Homerus. Hinc muliebri genere *Tegetis*, masculino *Tegetes* & *Tegeus* quatuor syllabis, ut hic, & apud Propertium: *Et calami Pan Tegeae sat*. Sed & *Tegetiens* apud Papi-nium, de *Maenalla velutur Tegetiens umbra*. Tegeae vero, quod ab eodem discimus Pausania, Palladi Aleae sacellum condidit Aleus, Aphidantis filius, qui Aegypto successit. Unde Statius, *Templumque Aleae memorale Minervae*. Et si *Aleae* pro *Aleae* legant huius historiae imperiti: Lege *Maenala*.
Tegeaeum. AE. 8:459
tegebat. AE. 2:472. 8:34. 9:346. 11:12. 771
tegende. G. 3:454
tegens. AE. 9:488
tegentem. 6:498
tegentes. 11:630
tegentur. 4:123
tegeu. G. 11:13. 3:558. AE. 10:50
tegerem. 3:25
tegeret. G. 4:144
tegi. AE. 10:904
tegit. E. 7:46. G. 4:422. AE. 4:250. 477. 6:138. 444. 7:690. 731. 9:50. 10:541
teginia. 7:632. 742. 9:518. 10:476
teginio. E. 1:1. G. 4:566. AE. 1:275. 323. 9:577. 10:187. 11:576
 Lucret. in 1. *Nec res ulla graui sub coeli tegmine posse*. & in 3. *Quare etiam atque etiam resoluta corporis omni Tegmine*. Et inferius, *Tegmine dempto*. i. e. corpore.
teguen. AE. 3:594. 7:666
teguant. AE. 1:159. 10:122

teguantur. 2:227. 8:95
tela inter. E. 9:12. 10:45. AE. 7:673. 9:329. 10:237. accus. sine praepos. AE. 1:188. 665. 2:216. 422. 433. 549. 4:260. 5:438. 501. 514. 582. 6:575. 835. 7:630. 8:117. 9:37. 127. 171. 409. 493. 534. 555. 659. 773. 10:93. 264. 329. 433. 731. 801. 886. 11:9. 80. 196. 559. 578. 610. 734. 893. 12:50. 465. 693. 815. *per*. AE. 2:358. 527. 664. 6:110. 9:796. 12:305. 682. *ad*. AE. 2:443. nominativo. AE. 2:633. 717. 4:149. 6:400. 7:731. 10:168. 11:545. 809. contra. 8:448. 9:512. 11:282
tela. AE. 9:37
 Ferte citi ferrum, date tela, scandite Muros. Ita membra haec dissoluta, sicut dictiones quoque dissyllabas, exposcit festina loquentis Caici trepidatio: sicque scriptum reliquisse Maronem nostrum artificiosissimum ex eo etiam contenderim, quod simili pene versu trepidans quoque Dido in 4. ita loquitur, *Ferte citi flammis, date vela, impellite remos*. Verum literatores isti haud tale artificium agnoscen-tes, dum ad syllabarum tantum regulas respiciunt, quas pueri semel edidicerunt, *Tela* ne cadat in longam, contra naturam, & interferunt, leguntque, *Tela & scandite*: ac ita membrum, quod maxima animiensione Poeta diligentissimum dissolverat, isti ineptissime anneant. Quam scripturam sane etiam antiquos fuisse secutos, ex codicibus Macrobianis, & aliorum Grammaticorum, facile colligimus, quod ibi in hoc citato carmine, & semper intercalatum legimus, nisi fuerit id potius librario-rum temeritate commissum. Sed & Servii, interpretis aliqui diligentissimi, huius loci praeteritio, istius non modo rum receptae lectionis, sed neque omnino in quaestio-nem aliquam vocatae, fidem

INDEX ERYTHRAEI

dem facere videtur. Quin, quod magis miror, in quodam Dialogo ipsius Pontani, hujus Virgiliani artificii longe prudentissimi ita quoque scriptum comperimus. Alii quidem, dissolutum ut servant, pro *Scandite*, *Ascendite* assumunt, quod exemplum fortasse recitati jam ex 4. versu, ubi *vela* similiter cadit in Synaloephen: cum tamen Virgilius, qui muros scalis ascendendos ex persona Caici jubet, *Scandite* (unde & *Scalas* nominatae sunt) libentius utatur, quam *Ascendite*, cui verbo alias & *scalas* addit, ut, *Scallis ascendere muros*. Sed & alibi, *Scandit fatalis machina muros* ponere maluit, quam *Ascendit*. Sed non erat utique, cur illi in has ineptias incurrerent, si *Tela*, ratione finalitatis, extremam posse producere, exemplis etiam aliis Virgilianis non ignorassent. Nam & alibi Poeta (ut nihil sit fere ab eo usurpatum, quod non altero saltem exemplo voluerit ipse, veluti suae constantis voluntatis, atque iudicii testimonio comprobare) dixit, *Dona de hinc auro gravia, seseque elephanto*. Et in 9. *Rumpite moras vinces, turbataque arripe castra*. Ubi *Gravida* & *Turbata*, a naturaliter correptam producit; quam hunc etiam versum, bonam quidam expungentes lectionem, ita imprimendum curarunt, *Rumpite moras vinces, & turbata arripe castra*: non animadvertentes, quam vixiose (quod etiam Servius commentario 1. Aeneidos non tacuit) Caesuram cadere in Synaloephen. Sed eandem licentia cultus Tibullus cecinit, *Te caute agrosola*, magna cum veneris ut de: & ingeniosus vates in Epistolis, *Barrae pretiosa edita, constantia magna*. Quin & *Que porrecta noxer* dixit, *Liminaque, lausque Dei, totaque moneri*. Quem Ovidius & Papinius secuti sunt, ut in *Que diximus*. Quin ut *Tela* hanc

lem hoc loco producat, praeter finientis vocis rationem, quam diximus, tacit etiam quod & Servius & Diomedes notant, scilicet sensus & constitutionis. Sed inquit Servius, in *Gravida* satis asperum fieri. Nam in nullam definit consonantem: ut *Omnia vincis amor, & nos cedamus amori*. Item, *At tibi Thynebre caput Euandrius abstulit ossa*. Quibus duobus exemplis, ut uno pluribus satis habuit probare Grammaticus, minus asperum in his produci finalem in consonantem definitam. Nam ipse neque in *Tela*, nec *Turbata* (ut ostendimus) hanc licentiam agnovit. Verum nobis, qui tria exempla recipimus Virgiliana, & aliorum alibi similia adduximus, & nihilominus cum Servio sentimus, huiusmodi productionem, utpote minus asperam, cum dictio finit in consonantem, magis frequentari solere pluribus id exemplis probandum est. Alia igitur, quae nunc subeunt, sunt huiusmodi: in 12. Aeneid. *Et furis agitatae amor, & consilia virtus*. in 4. Georg. *Nam duo sunt genera, hinc melior insignis & ovis*. Et in 3. *Asperum uterque labor neque invenimusque magister*. in 2. Aeneid. *Luctus ubique, pavor, & plurima mortis imago*. Item in 10. *Constitutum ipse pater, & magna incepto Latium*. Item in 3. *Ostantis astem pariter, arcumque sonantem*. Item in eodem, *Olli seras datur operum haud ignota Mitor*. Item in 2. *Nostorum oblitum, ostentumque miserrima carceres*. Et in 3. Georg. *Altius ingreditur, & molliora seponit*. Et in eodem, *Inuallidat etiamque tremens, & jam infans ovis*. in 10. Aeneid. *Et celsus Echeemon Lycia comitatur ab alca*. in 11. Aeneid. *Emicat Euryalus, & manere latus amici*. in 12. *Multa manus, nec non animus, auxiliumque Latino*. Et in 2. Georg. *Munuscula, tibi pamphila grauius autumet*. Et in 3. Aeneid.

Perforibus iohannis splendoria consilii exta. Et in ejusdem 1. *Per terram, & versa pulvis inscribitur hasta, & in extremo 3. Nulquam amittebat, oculisque sub astra tenebat*. Inter quae exempla etiam infra scripta facile venire possent; etsi in illis quidam positione natura breves produci existiment, a quibus & nos aliquando non discessimus. Virgilius in Bucolicis, *Ille latus niverum molli fultus stracintus*. Et in 10. Aeneid. *Dum trepidant, & hasta Tace per tempus utramque*. Idem in 7. *Salsinet, & natat, Turnique caute Hymentas*. idem in 9. *Tergo fatigamus hasta*. idem in 3. *Si peros manibus hominum, perisse iuvabit*. Quod ut magis credam omnino adducor eo versu, qui est in 10. *Gravus hinc infestus linguens profugus Hymentas* nam absurdum satis videri potest in eodem in *Hymentas* & maiorem vim literae habere, quam in *Homo*, praesertim utrobique & litera praecedente. Quod vero plerique malunt, *Tela sandite, la positione se syllabam longari*, fortasse posthac illi nostram, ut meliorem, sententiam amplectentur: cum Maronis mos utique sit huiusmodi positionem non admittere ad productionem vocalis in fine alterius praecedentis, in eadem dictione tantum, ut, *Tenebras Tenebras, Volucres Volucres, & similia*. Quin legimus apud eundem, *penite spes, principe dactylo pede, & similiter apud alios Poetas, ut in verbis Ponit, & Spes diximus*. Nam quod in Bucolicis & in 4. Georg. dixerit, *Terrasque trahebantque maris, corumque profundum*. & in 2. Georgic. *Eurique Zephyrique sonat domus, & in 1. & 3. ejusdem Lappaque, tribulique*. & similiter in primo, *Tribulique, trahebantque*. & in tertio Aeneidos, *Cretasque Dryopsque fronsque*. & denique in 12. *Fonitque fluviusque voco, quaque ostendit alci*; haec illa ma-

gis ratione defenderim, qua idem in tertio sic posuit, *Liminaque, lausque Dei*. Papinius autem, ac Juvenalis num eandem hanc rationem magis in suis versibus secuti sint, an vero Diomedis potius & Prisciani, contendere non laboro: qui tradunt, syllabam brevem in fine dictionis produci posse, dictione sequente inchoante a duabus consonantibus, vel una consonante duplici, quemadmodum si in una eademque essent dictione. Statius in 1. Thebaid. *Præceles agile studium, & tenuissima virtus*. Juven. Sat. 3. *Contemnit, miseræ cognosce praemia vixæ*. Idem, *Gibbus, & acce molum saepe scillantem oculi*. Et Sat. ult. *Placidia graviter quam injusta. Dignum erit ergo*. Idem, *Occulta spolia, & plures de pace triumphos*. Vide *Spicula, Sagitta, Arundo, Ferrum, Missile, Jaculum, Lances, Hasta, Harpago, Pila, Actides, & per obliquos*. *tela. AE. 9:1489* *tela. G. 1:1289* *tela. G. 1:294. 3: 362. AE. 4:264. 7:124. 11: 75. de inventione Linificii, & Lanificii habes in quinto De rerum natura Turcretii.* *Telephum. AE. 7:715* *tell. 3: 694. 9: 420, 748. 11: 608, 802. 12: 389* *tella. G. 1:490. AE. 1:191. 2: 177, 318, 332, 410. 447, 470, 520. 42 71. 72 120. 8: 249. 9: 543, 653, 666, 793, 807. 10: 419, 618, 692, 808. 11: 117, 161, 808, 857. 12: 578* *tellur. G. 1: 114. AE. 12 358. 3: 178. 6: 459, 657. 10: 298, 750. 12: 130, 520* *tellurem. G. 1:99. 2: 316. 3: 88 AE. 7:117. 6: 369. 12: 204* *tellurh. E. 4:33* *telluris. AE. 1: 34, 171. 3: 109. 6: 140, 802* *tellus. E. 4: 19, 39. G. 1: 79 13, 67, 127, 470, 2: 171, 218, 248, 282, 418, 423, 460. 4: 263. AE. 2: 69, 3: 63, 73, 95, 412, 416, 477, 673. 4: 243, 166, 225.*

IN VIRGILIUM.

135. 5: 9: 10: 6: 13: 795;
 799: 877 7: 85: 120: 225:
 8: 319: 422. 9: 285: 491:
 707: 752 10: 102: 651. 11:
 71: 195: 243 12: 443: 713,
 900
 pho. G. 1: 332. AE. 1: 99: 31
 635. 8: 111. 9: 466, 339.
 10: 132: 142 5: 586: 11: 664:
 619 12: 294: 774
 Telon. AE. 7: 734 12: 513
 telorum. 2: 468. 3: 46 9: 480,
 509: 11: 583. 12: 284
 trinum. 2: 544. 5: 497: 520.
 6: 591: 9: 417. 10: 481: 486,
 712: 771, 882. 11: 484,
 552: 783: 816 12: 8: 266.
 187: 441: 461: 787: 858,
 187: 916
 temerata. 6: 831.
 temere. 9: 129: 375
 temere. 7: 216
 temerendo. 10: 737
 temeris. 6: 620
 Contemnere exponit N.
 tr. 1. Nam Aphactesis est,
 ut notat Probus, ubi a-
 git de poeticorum meta-
 plasmodum licentia. Memi-
 nit & Servius, et si alibi,
 super verbo Citatorum, &
 Minus in 1. Aened. qui &
 per eundem tropum haec
 dici memorat suis locis:
 ut, neque infelix nobis ca-
 pite ferreo. prodecipieris;
 & ante caputatum possitis
 fletu in agmine castris, pro
 oblat: & mortuumque si
 morem Mittite, pro omitti-
 te; & Infelix Priamus fur-
 tim mandarat alendum, pro
 commendat: & Nec Ru-
 tulus solus, pro: & Crate-
 rusque forasque ferunt, pro
 auferunt, & Ora citatorum
 deatere conspice equorum,
 pro concitatorum.
 temulo. 1: 665
 temulit. 11: 543
 temo. G. 1: 178 3: 173
 temone. AE. 12: 470
 Tempe. G. 2: 469. 4: 317
 temperat. 2: 110: 360 3: 337
 AE. 1: 57: 146
 temperat. 2: 8
 tempestas. G. 1: 418. 2: 310.
 AE. 5: 694. 9: 20. 7: 213.
 11: 423: 12: 284
 tempestas. 2: 516
 tempestas. G. 1: 323
 tempestas. 11: 52: 311. N.
 11: AE. 1: 53: 355
 tempestas. 3: 708. 5: 773
 7: 199
 tempestas. G. 1: 37: AE. 1:
 10: 312: 8: 30: 37
 tempestas. G. 1: 236
 tendere. 1: 554: 5: 213: 27,
 686: 6: 198: 240: 896. 7:
 605 9: 377: 606: 795. 12:
 936
 tendimus. 1: 105. N. tr. 5.
 tendis. 6: 188 9: 206
 tendit. G. 2: 192 AE. 1: 18,
 410. 2: 220. N. tr. 5: 321.
 3: 592: 4: 446. 6: 545: 598.
 7: 7 9: 555: 10: 412: 570:
 667: 845: 11: 494: 672: 12:
 196: 579
 tenditis. AE. 5: 670. 8: 113.
 9: 178
 tendo. 3: 176
 tendunt. G. 3: 326: 507. AE.
 2: 205 3: 268. N. tr. 5: 5:
 155 N. tr. 5: 56: 7: 164: 8:
 525 10: 354: 11: 881: 12:
 553
 tene. AE. 12: 778
 teneant. 1: 108 3: 686. 5:
 230: 8: 149
 teneat. E. 8: 89. G. 4: 24
 teneatur. AE. 1: 675
 tenebam. 6: 158
 tenebant. 2: 1: 209: 517,
 757: 802. 3: 355. 5:
 179. 6: 477: 8: 204: 520:
 601: 657: 7: 183: 11: 121:
 12: 701
 tenet. E. 1: 31. G. 4: 143.
 AE. 1: 482: 612. 3: 587.
 4: 332. 5: 1: 722: 853.
 6: 124: 469: 518. 7:
 287. 8: 194: 308. 653
 773
 tenebris. G. 4: 405. N. tr.
 5: AE. 10: 741
 tenebit. G. 3: 16
 tenebo. 2: 46. AE. 6: 712
 tenebrae. G. 1: 248. AE. 9:
 184
 tenebras. AE. 8: 591: 9: 341
 160: 11: 187
 tenebris. med. longa. G. 3:
 401. AE. 2: 91. 6: 734 7:
 315: 8: 259: 658: 11: 824
 tenebris. media brev. G. 3:
 551. AE. 3: 195. 5: 11. 6:
 238: 545: 8: 255: 9: 415
 tenebrosa. AE. 6: 107
 tenebrosam. 5: 839
 tenebant. 9: 98: 11: 834
 Tened. 2: 203: 255
 Tenedos. 2: 21. In hodie-
 rum quoque Tenedo.
 tenemus. 2: 359: 617: 44
 tenendum. G. 2: 371. N.
 tr. 5
 tenent. AE. 1: 57: 477. 4:
 60: 5: 514: 7: 784: 8: 299: 9:
 29: 11: 559
 tenent. G. 1: 233: 2: 12: 244
 3: 352. AE. 1: 269. 2: 490:
 505: 4: 507: 5: 825. 6: 813;
 434: 8: 75: 700: 9: 409: 470:
 10: 138: 301
 tenentem. 4: 219. 5: 168: 6:
 485: 7: 204
 tenentes. 6: 737. 8: 649. 9:
 119
 tenenti. 12: 754
 tenentur. 10: 109
 tenore. 4: 380
 tenor. 2: 157
 temer. E. 1: 8. 6: 34. G. 2:
 331
 tenera. E. 2: 51: 7: 12: 8: 15.
 10: 7. G. 1: 111. N. tr. 5.
 2: 172 3: 153: 326 AE. 11:
 578
 tenerat. G. 1: 343
 teneram. 1: 20
 teneras. E. 7: 6 10: 42 AE. 2:
 406 3: 449: 7: 809
 tenere. 6: 284: 11: 148
 tenerem. E. 9: 45
 tenerent. G. 1: 355 AE. 1:
 236
 teneret. AE. 4: 461 7: 735
 teneri. 4: 90: 5: 184 9: 598
 teneris. E. 10: 53. G. 2: 172:
 363 3: 74: 4: 308. AE. 11:
 571
 temero. G. 2: 123
 teneros. E. 1: 12: 3: 103
 temerum aera ferit. G. 1:
 109. ut legitur in codici-
 bus Macrobianis, & erit
 Hemistichion Lucr. ex
 2 Aera per temerum liqui-
 dis lora ventibus opplent. AE.
 9: 699
 temes. G. 4: 322. N. tr. 5
 temet. E. 5: 59. G. 1: 116.
 N. tr. 5. AE. 1: 119:
 400: 670 2: 530: 613:
 4: 308. 5: 121: 154: 171:
 318: 382: 775. 6: 235:
 7: 412: 589. 8: 75. 10:
 175: 226: 535: 802: 11:
 723. 12: 754
 temet ora defixa. AE. 7: 250
 Lucr. in calce 2. Et
 temet omnia paulatim sabiles-
 re, & tra, id est judicat.
 Tenere sermo est polysemus.
 Significat enim apprehen-
 dere, possidere, habitare,
 constringere, dirigere, mo-
 rari, impedimento esse,
 implere, perficere, serva-
 re, tueri, defendere, o-
 perire. Et apud Jurisperi-
 tos teneri est obligatum ef-
 se. Tenere item rem dici-
 mus, intelligere, unde
 locus is Plautinus, Tenetis
 rem? & tenetis, ducite ne
 campantur. Nec minus lo-
 cupletem hujus verbi signi-
 ficationem apud Maronem
 nostrum

INDEX ERYTHRAEI

nostrum diligens lector agnoscat.	11: 75	tennis. G. 1: 398. 2: 121-4: 18	tennis. G. 4: 483 N. tr. 5. AE. 1: 129. 5: 1258, 1321. 8: 1482. 9: 1285. 10: 846	tepefallus. G. 4: 1308
tenetis. AE. 1: 370. N. tr. 5. 9: 377	11: 75	tennis, id est, verberans. G. 2: 93. N. tr. 5: 349. 4: 6. AE. 3: 448. 7: 646. 11: 524	Tennis praepositio postpositur tam in prosa, quam in carmine, jungiturque ablativo singulari cum quo etiam interdum in unum coalescit, ut <i>Haestenus</i> , <i>Quatenus</i> , <i>Pubenus</i> . Quorum primo ac postremo <i>Maio</i> utitur. Sed & per <i>Tmesim</i> sequitur, cum dixit AE. 5: 603. <i>Hac celebrata tennis</i> . Et 6: 62. <i>Hac Troianatennis</i> . Cum ablativo similiter disjungimus: ut 1: 741 <i>Primaque libata summo tennis attigit ore</i> . Et 2: 533. Et 10: 536. <i>Capulo tennis abdidit enseni</i> . Plurali vero genitivo tantum sociavit Poeta, ut G. 3: 53. Et <i>cratum tennis amento palmaria pendunt</i> . Et AE. 10: 210. cui <i>laterum tennis bispidamanti</i> <i>Frans</i> <i>lominem praefert</i> . Dixit <i>ta men</i> <i>Ovid. Metam. 5. Pistoribusque tennis molles cretus in enses</i> . Et in eadem, <i>Pelloribusque tennis media sublimis in aede</i> .	tepefallus. AE. 10: 555
tenetio. 3: 388, 408	11: 75	tennis ubi argilla. G. 2: 180	Id est, infocunda, interpretate Marcello commentario 5. versus autem erit <i>ἀνέπαρτος</i> ex Macrobio sententia, si a <i>Proceleusmari</i> coincipiat; <i>Tennis</i> u: quales sunt Virgiliani hi omnes;	tepefallus. AE. 9: 701
tenetur. 2: 533. 10: 120, 236. 12: 819	11: 75	tennis nec lanar per coram vellera ferri. &	Abietibus juvenes patris, & montibus aequos. &	tepefallus. G. 2: 330
tenorem habuisse diu. G. 2: 337. servat cruenta hasta. AE. 10: 340	11: 75	Arctat in portas, & duros obijce postes. &	Gemma labant, vases quatit arger anbellitus artus. &	tepefallus. G. 1: 129. AE. 3: 66. 11: 1212
Lucrer. in 5. ubi de mari verba facit, <i>Verum labendi conservans usque tenorem</i> . Claudianus 3. De raptu Proserp. <i>Explorat abiens truncos, reliquit tenorem Scipitis, & certo praetentat bractea nixu</i> , hoc est, teretem trunci proceritatem.	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tepefallus. G. 1: 129. AE. 6: 248 9: 455
tentabant E. 1: 50	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tepefallus. AE. 8: 106
tentamenta. AE. 8: 444. N. tr. 5. ver. tentare.	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	ter, mystice. E. 8: 74. G. 1: 348 4: 493. AE. 2: 174 6: 219 7: 141. 10: 873
tentamus. 3: 320	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	terque, quaterque. G. 2: 399. AE. 1: 94. 4: 589. 12: 135. Id est, saepius: finitus numerus pro infinitis. Lege Macrobio commentarium 1. in Somn. Scip.
tentanda. G. 2: 165 3: 8. AE. 2: 176. N. tr. 5	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	ter, aut quater. G. 1: 411
tentant. G. 4: 194. AE. 2: 134. 3: 240	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	Quid si pro terque quaterque accipiendum sit?
tentant G. 4: 328	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	ter, id est, saepius AE. 11: 116 3: 425. 6: 506
tentantum. 2: 247	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	ter. G. 1: 281. 4: 384. AE. 1: 483. 2: 792 3: 566 4: 690. 6: 700. 8: 130. 101 685, 885. 11: 188
tentantur. 1: 207	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	terat. G. 4: 114
tentat. 3: 563	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tercentum. G. 1: 15. AE. 1: 272. 2: 510. <i>Adi Parrasium</i> (ne quis sua gloria fraudetur) commentario in <i>Raprum Proserpinae primo</i> . 7: 175. 8: 716. 9: 370. 10: 182
tentare. E. 4: 32. G. 3: 77. AE. 2: 38. 3: 42. 146. N. tr. 5: 364. 4: 113. 413. 5: 499. 8: 113. 11: 437, 505. 12: 361, 806	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	ter denis. AE. 8: 47 10: 213. vide <i>Semi</i> .
tentus. AE. 10: 87	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	Terra 11: 695
tentat. 11: 716	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	Quartus casus, Graece declinando, quo gaudet Poeta. Nam & <i>Corinea</i> , <i>Chlorea</i> , <i>Orphea</i> , <i>Mnesthea</i> , <i>Thesea</i> , <i>Nerea</i> , <i>Idmenea</i> , <i>Demophonthea</i> , <i>Nemonaque</i> dixit, & alia similia.
tentat. G. 3: 132. N. tr. 5: 441. AE. 1: 719 8: 231. 11: 350, 761. 12: 104	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	terebintho. AE. 10: 136
tentatura pedes tennis Logros. G. 2: 94	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	terebintho 3: 635
Ipsa de Venere & Vino ludens sic copia vini Et tentat gressus, debilitatque pedes.	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	terebintho. 2: 18
tentaturum. AE. 4: 293	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	Tereb. arbor mutata. E. 6: 78
tentavit. 12: 484	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	Vide <i>Servium</i> , & quae nos in dictione <i>Promethel</i> contra <i>Servium</i> disputamus.
tentent. 11: 912	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tenno. G. 1: 380
tentet. 9: 67	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	teret. 1: 192
tentoria. 1: 469	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	teretes. AE. 6: 207 7: 730
tenuant. G. 3: 129	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	teret. E. 8: 16. AE. 5: 313. 7: 665. 8: 633. 11: 579
tennem. 1: 217-4: 311. AE. 4: 278 7: 534 9: 658 10: 636	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	Poeta juvenis in <i>Viro</i> bono, <i>Servius</i> , mundi inopiunt. At <i>Catullus</i> , <i>Alta</i> <i>fluv habens</i> , <i>teret</i> , atque <i>ro-</i>
tennere. AE. 12: 212 82-3: 192. 5: 8 6: 124	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tepefallus. AE. 10: 136
tennes. G. 1: 75. 177 N. tr. 5. 2: 75 3: 315 4: 410 N. tr. 5. 500. AE. 3: 791. 5: 526, 690. N. tr. 5. 740, 861. 6: 292 7: 14	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tepefallus. AE. 10: 136
tennes pluviat. G. 1: 92. N. tr. 5: 4: 472	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tepefallus. AE. 10: 136
tennis. E. 1: 2. 6: 8. G. 1: 68. scipamus. 2: 289 3: 166. 4: 6. AE. 6: 264. 8: 409. 10: 511. 11: 446	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tepefallus. AE. 10: 136
tenniss. AE. 3: 283. 4: 46	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tepefallus. AE. 10: 136
tennissent. G. 3: 3	11: 75	Gemma labant, & lidus concrevit corpore sanguis. &	Pavimentibus premunt aethis & quatuor addunt. &	tepefallus. AE. 10: 136

IN VIRGILIUM.

236. de arboribus: 2:171.
de serpentibus. 3:427 AE
2:208, 229, 474. 5: 87.
de variis. G. 3:80. 4:13.
AE. 1: 635. 5: 97, 405.
6: 243, 422. 7: 20. 9: 706.
10: 481, 784. de homine.
2: 57 11: 81, 630
terga dare. G. 4: 85. AE. 9:
774. 10: 365. *fugae nudant.*
5: 386 *vestere.* 6: 491. *vesti-*
bant. 8: 706. *dedere* 9: 686.
dant. 12: 463. *dabo.* 645. *da-*
bant. 718
tergeminum. 4: 511
tergemini. 8: 202
tergent levius clypeos 7: 626
Præterget & perterget verba
sunt Lucreriana digna ani-
madversione, pro prae-
stringit & praelambit, sen-
simque pertransit. Is in 4.
Et quasi præterget pupillas,
atque ita transit. Et paulo
post, *Et vestros oculos perter-*
get longior ora.
tergo. G. 1: 174, 367 3:
408. AE. 1: 186. 2: 455.
1: 697. 9: 322. 12: 292.
a terribus dixit Lucr. in 2.
proa tergo.
terga G. 3: 161. De improp.
AE. 1: 368. 2: 231. 3:
241. 5: 161, 403. 7: 94.
8: 187. 10: 646, 718, 867.
415, 432
tergum. AE. 1: 211. N. tr. 5
tergum. 1: 296. 5: 351. 9: 764.
N. tr. 5: 11: 653. id est,
sentum. 9: 412. quis dubitet.
hinc: vulgo nos *Targa*,
Targhetta, *Targon* nomi-
nitate.
tergum. AE. 9: 764
terris. 4: 171
terre. G. 1: 298 AE. 5: 124
teritur. G. 2: 519. AE. 9: 609.
12: 173
terminat. 1: 187
terminus. G. 4: 206. AE. 4:
614
terra. E. 8: 77. AE. 1: 266. 8:
565. vide *Serv* quem ta-
men Valla reprehendit in
Elegantiss.
terre. AE. 5: 560, 580
terra. 5: 120. vide *triplici-*
at.
terra. E. 8: 77. AE. 5: 1247
terra. E. 8: 93. G. 1: 278,
330. 2: 136. 3: 355. AE.
2: 531. 3: 164, 205, 539.
4: 17, 178. 5: 644, 8243.
9: 334, 485. 10: 122, 378.
676. 11: 286. 12: 645, 691,
778, 814
terra. G. 2: 127, 111, 347. AE.

1: 541, 629. 3: 60, 187. 4:
306, 349, 466. 5: 48. 6: 84,
383, 508, 807. 10: 75, 277,
831. 12: 893. 4. E. 8: 40. G. 1:
458
terra. 2: 377. 4: 43. AE. 2:
472
marque. AE. 9: 491. 10: 162
terrae, nominat. pl. E. 6:
37. G. 1: 184, 480. 2: 37,
45, 109, 179, 324. 3: 429,
431. AE. 1: 298, 610. 3: 72,
193. 6: 776. genitivo G.
1: 63, 83, 86. 2: 301. AE.
1: 598. 3: 518. 4: 184. 5:
656, 795. 6: 84, 580,
595. 10: 57. dativo. G. 1:
29, 290, 318. AE. 6: 358,
652. 7: 35, 290. 10: 555.
11: 22. 87. 103. *infodunt.*
205. 12: 303. Lucr. in
Terram d. fodere dixit. ut in
5 Nec nova desolere in terram
irregula.
terram. G. 1: 1, 147, 155,
495. 2: 137, 259, 354, 513.
3: 1160, 171, 256, 499, 514.
4: 197. AE. 1: 107, 113, 478.
2: 251. 3: 29, 93, 271. 4:
241, 444, 491. 6: 165. 7:
369, 539, 748. 8: 179. 9:
608. 10: 296, 349, 482. 12:
196, 543
ad terram. G. 3: 524. AE. 2:
566. 3: 781. 5: 243, 447. 6:
310. 9: 542. 11: 501, 828.
12: 855, 917
terrarium. E. 6: 12. G. 1:
26. AE. 1: 233. 4: 907. 5:
695
terra. E. 3: 41. 4: 14, 51.
G. 1: 238. 2: 145. 3: 239,
525. 4: 51. AE. 1: 58,
224, 236, 220, 395. 3:
364. 4: 256, 269, 352,
461, 523, 654. 5: 627. 7:
323. 10: 3: 193. 11: 615.
12: 451, 860
terra. AE. 2: 800. 3: 444,
170, 364, 396. 4: 281. 6:
692. 7: 239. 8: 26, 428.
9: 19, 224
terra. 4: 6. 7: 148. 8: 26.
9: 459
terra. G. 2: 341
terra. AE. 6: 401
terra. 8: 349
terra. G. 1: 460
terra. 1: 156
terra. AE. 6: 732
terra. 11: 850
terra. 2: 718, 755. 4: 9. 9:
137, 11643. 12: 894
terra. 8: 109
terra. pro *terra* 2: 98. 8:
40. 9: 591
terra. 12: 10. 10: 879

terra. 4: 353
terra. 12: 875
terrilem. 8: 620. 9: 503
terriles. 6: 277. 8: 266
terrill. 4: 465. 6: 299. 7:
667
terrill. 12: 498, 947
terrificat. 1: 210
Sic *Horifica*, *Horifica*,
Horifica, *Horificum*, &
Horificum, dixit, ut *Tec-*
ribili monitu horificat, in
quo utitur auctore Catullo.
Is in Epithalamio, ait,
Horificans Zephyrus proclivas
inertat undas.
terrific. AE. 5: 524
terrificos fulgores. 3: 431. *mm*
gitus. 12: 104. *Lucret. Terri-*
ficas caput quatiens nu-
mine efflas.
terris. E. 1: 104, 106. G. 1:
182. 2: 92, 474, 479, 538.
3: 242. 4: 117. AE. 1: 3, 55,
460, 756. 2: 556. 3: 127,
147, 383, 610. 4: 568, 613.
5: 717, 803. 6: 18, 312,
782. 8: 170. 10: 583, 807.
lege *pluit.* 12: 803
territat. 4: 187. 11: 351. 12:
262, 751
territus. 5: 451. 9: 793. 11:
699. 12: 752
terror. 11: 357
terrare. 8: 705
terrabilis. 7: 58. 11: 448. 12:
617
terrarium. 7: 552
terrare. 2: 111. 8: 298
testa. 1: 265. 3: 117. 5: 339.
12: 210. pluraliter. 3: 37,
645. 5: 266. 6: 359. 13:
631
testina. 5: 314, 495. 10: 175
testera. 7: 637
testa G. 1: 392
testae ingentis. 2: 351
In Moreto: *Testisque te-*
rens, superaggetat ignes: pro
Testa. Vulgo quoque *Ve-*
neti et Testa.
testatur. AE. 4: 519. 6: 619. 8:
346. 11: 221. 12: 581
testatus. 7: 593. 12: 496
testatur. 3: 487
testes. E. 5: 21
testibus. 8: 119
testis. AE. 5: 789. 6: 188. 12:
176
testos. 2: 155. 3: 599. 4: 357.
5: 803. 9: 419. 12: 201
testor. absolute. 2: 431. 11:
559. Vide *Jurare*, *Juravi*,
Adiuro, *Obtestantur*, *Obte-*
stemur, *Obtestor.*
testudine. G. 2: 464. 4: 464.
AE. 1: 805. N. tr. 12: 441.

9: 505, 554
tetendit. 2: 638. 6: 665. 10:
813. 11: 859
tetr. 10: 727. N. tr. 5
tetigisse. G. 1: 301. AE. 9: 135.
N. tr. 8
tetigisse. 7: 266
tetigissent carinae litorea. 6:
658
Catullus in Epithalamio,
Supplex amplexans, utinam
ut tempore parvo Gens
Cerastiae tetigissent littora
puppis.
tetigit. AE. 3: 324, 662. 4:
259
Tetricae horrentis vapores. 7: 713.
N. tr. 3 quem locum omni-
no vide. *Locus asper in*
Sabinis.
tetram. 3: 218. N. tr. 5
Teneri. 1: 562. 48. 5: 474-
9: 114. 10: 410. 11: 164
Teneri. nominativo. 2: 252,
366, 459. 3: 352. 4: 327.
5: 181, 293, 450, 510. 6:
212. 9: 34, 39, 510, 516,
636, 779, 791. 10: 58.
11: 92, 134, 434. 12: 117,
273, 642, 733, 744, 770,
836
Teneri sanguine. 1: 235. 4:
230. 6: 500, 648
Teneris. 2: 26
Teneris, dativo. 5: 299. 2:
247. 5: 66. 6: 54, 90. 7:
155, 276, 359, 388. 470. 8:
551. 9: 110, 719. 10: 8, 449,
62, 105, 158, 512, 617. 12:
189, 619
Teneris. 2: 427. 11: 279. 12:
60
Tenerum. 1: 38, 89, 248,
511, 616. 2: 316. 5: 7. 8:
470. 9: 805. 11: 121, 285
Teneros. 1: 304, 625. 2: 571,
747. 3: 186. 4: 349. 6: 41,
67. 7: 193, 301, 476, 547,
578. 8: 10, 136, 161, 327.
9: 68, 149, 248. 10: 21,
28, 260, 309, 690, 866.
11: 116, 175, 178, 449,
585, 842, 872. 12: 28, 506,
813, 824
Tenerum, pro *Tenerum*. 12:
555. 2: 181. 3: 53. 4: 48,
517. 5: 521, 675, 620. 6:
562. 7: 344. 8: 154. 9: 55,
126. 10: 528, 634. 11:
690, 834. 12: 88, 562.
Adi *Virum.*
Tenerus maximus pater. 3: 108
Teneros habet *vetus*. le-
tio Tiberii Donati, ut sit
terminatio recti Graeca,
Teneros. Verum, quod
Chasius notat Virgilium
extu-

INDEX ERYTHRAEI

- extitisse *Tentens* & *Enam*
dus, si si hoc loco non sit,
nullo sane loco sit.
Tentens. AE. 10:403
Tentens. 7:741
tentens. 11:316
tentens. G. 1:166
tentens. 2:371
tentens. 4:250
tentens. AE. 11:631:12:339
tentens. 12:143
tentens. praef. E. 10:71. G. 1:
468. AE. 2:430.3:45. 6:
328. 10:124
tentens. G. 4:34
tentens *conerat* *donis* AE. 3:
485. *Lucret.* in 2: *Textili*
bus *si* *in* *pluribus* *utroque* *ru*
benti *Jafleris*.
textis. AE. 2: 186. *adi* *con*
textis
textum. 5: 589. *elipet*. 8:615
Catullus in *Epirhalamio*,
Pinea *conjugens* *inflexa* *tra*
ta *continet*. *Legimus* & *Con*
textum *nomen* *apud* *Lucret*
in 1
textum. E. 9:42. AE. 5:593.
11:65
thalamus. G. 4:374. AE. 2:503.
4:18, 550 9: 94, 280 10:
498
thalamus. G. 4:179. AE. 7:
97
thalamus. G. 4:333. AE. 4:
333, 392, 495 6:397, 528.
7:253 8:372-9:594
thalamus. AE. 10:389, 649
thalamus. 6: 623 7:388
thalamus. 6: 521
thalamus. E. 6:2. G. 4:338. AE.
5:826
Quid si haec nymphea sit
Falicorum mater ex Jovis
compressu? de qua re leges
Macrobi. Sat. lib. 5. cap. 19
Thamir *in* *que*. AE. 12:341
Thasias. G. 2:91
Thaumantius. AE. 9:5
Id est, Iris, quae &
Thaumantis. Claud. in 3. De
raptu Prof. *Juppiter* *inter*
vinflam *Thaumantis* *almbis*,
Ite *jubet*, *totaque* *deus* *accersit*
mondo. *Ille* *colorato* *tephy*
ros *transgressa* *volatus*, *Ec*.
Thano. AE. 10:703
theatri. 5: 128. N. in *Diffe*
rent. 664. *semper* *in* *sine*
carmin.
theatri. 1:427
Therana. 9:697
Therbas. 4:470
Themellat. 9: 576
Thermu. 10:126
Thermadontis. 11:659
Sic lege, Dimetro spon-
daico Est & aliquot manu-
scriptorum codicum lectio
quinque syllabarum, *Ther*
modontis, versu Adonio,
erit Stoa Epographus in
primis syllabis Daetylum
imperite admodum agno-
scat, Servio etiam hujus
sententiae tanquam aucto-
re usus: ex cujus tamen
verbis quis non facile sta-
tuat, utram lectionem ma-
gis ille probavit. Sed &
Pontanus, quod pudet re-
sette, falso putavit *Ther*
modontis hic pari numero
syllabarum, parique di-
mensione cum *Hippodontis* a
Virgilio dici. Quin & su-
per hic ipsa re in secundo
de Adspiratione sic tradit:
Latini ultimum, quod est
Graece ω, id est magnum,
sere semper solvunt, &
Thermodon dicunt. Aliter
enim ea vox bene locari
non posset in versu Heroi-
co. Putarunt igitur isti in
secunda syllaba corripere:
cum tamen ω mega sit, quae
omnino longa est: nisi in
omicron veritas, more Do-
rum.
Thermon. AE. 10:312
Thersandus 2:161
Ita legendum ex Home-
ro, Pausania, Athenaeo,
& aliis, pro eo, quod Al-
dus scripsit *Thersandus*, &
alii *Thersandus*, nescio qua
ratione adducti.
thesaurus. G. 4:129
thesaurus. AE. 1:359
thesus. 6:121, 183
thesus. G. 2:383. AE. 6:
21. qui et *Cecropides*.
thesus. AE. 6:618
thesandus. 2:161
thesilla. E. 2:10, 43
thesidi. G. 1: 400
thesila. E. 4:134
Thetys. 1:31. AE. 5:825
Thetys. *Tethyas*, *Tethyn*,
cum & exili in prima sylla-
ba, et & aspirato in secun-
da, sequente γ Graeco,
primam producit. Est enim
Τηθύς. Hesiod. in Theog.
Τηθύς δ' Ωκεανὸς τετραμ-
πίης διττῆρος. Hom. Iliad.
ξ. Ωκεανὸς τε Τηθύς γένετο
καὶ κατὰ Τηθύς. Mar-
tial. Et quem suprema *Tethyas*
unda fecit, Ovid. Fallor.
Libro quinto, *pars* *credidit*
esse *Tethyas* *has* *veptis*, *Ocea*
nique *seus*. Flaccus in 2.
Quem *palmas* *Tethys* *grandae*
va, *seu* *que* *Sustulit*. Fuit
haec Coeli & Vestae filia,
Oceanus et soror, et uxor,
et Nympharum mater.
Auctores Hesiod. et Or-
pheus, poetae apud Grae-
cos, apud nos Sallust. et
alii. Naso tamen eam Ti-
tanis filiam esse dixit, li-
bro supra citato, *Duxerat*
Oceanus *quondam* *Titanida*
Tethyn. Hanc idem *Canam*
appellat, & ad *Canam* *ad*
ferunt *in* *argentea* *Tethyn*,
Oceanumque *senem*: quia
(ut scribit Serv.) marini
dei senes sunt, albenque
eorum capita spumis aqua-
rum. Unde et *Nereum* *gran-*
daronum. Hesiod. vocat, et
Maro. Ponitur autem pro
mari, quod universam ter-
ram ambit, sicut ejus ma-
ritus Oceanus. Eadem *Am-*
phitrite vocatur, ut ex su-
pra citatis exemplis palam
sit; et dicitur *Νηὶ* *Τη*
θύ, quod est *Nutrix*,
quia humore cuncta alantur,
vel (ut Socrates Her-
mogenem docet apud Plat.
in Cratyllo) quia fontis no-
men est reconditum Τηθύς.
Διττῆρος enim et
διττῆρος, id est, scaturiens
et transiliens, fontis ima-
ginem prae se ferunt. Ex
utrisque vero hisce nomini-
bus, nomen *Tethys* est
compositum. Τηθύς vero,
Thetidis, et Thetidos,
Thetinet Thetida, cum &
priori aspirato, et exili al-
tero, i subsequente Latino,
mater fuit Achillis ex Pe-
leo, filia vero Nerei et Do-
ridis, ut canit idem Hesio-
dus; ut sentit Septimus,
Chironis, qui Nereus in Pe-
lei et filiae nuptiis diutus
sit. Ea primam corripit.
Hesiodus, Παλὴ δὲ Δη-
δάρεθ' ὅτι Θέτις ἀργυρό-
πις Catullus in ejus Nup-
tiis, de utraque sic, *Tene*
Thetis *tenuit* *pulcherrima* *Nep-*
tinum? *Tene* *suam* *Tethys*
concessit *ducere* *nepotem*? Hanc
et *Argonautae* Naso nuncu-
pat, *Juppiter* *argenteae* *Thet-*
idis *convivia* *visat*. Eadem
Nereis a patre vocatur apud
eundem poetam; *Nereis* *in-*
greditur *convivata* *cubilia* *flu-*
minis. Ponitur et haec pro
mari, sed interiori qui-
dem, ut a Poetis video ob-
servari: veluti ejus pater
et mater, et Doris et Ne-
reus. Claud. in 1. de Raptu
Proserp. *Hinc* *latrat* *Getula*
Thetis. Stat. *Quem* *Thetis*,
arantes *assortum* *frangere* *ripas*,
Horruit *ingenti* *juventem* *U-*
menem *arceo*.
Thyas. AE. 4:303
thyas. 7:581
thyas. E. 5:30
Thymbr. AE. 10:391
thymbrat. G. 4: 31. vulgo *la*
Saturia.
Thymbrat. AE. 3:85
Thymbrat. 12:458
Thymbr. 10:394
thymo. E. 5:77. *Hyblar*. 9:137
Hinc Claud. *Quod* *est*
minu *fundi* *Hyblarum* *vapores*
thymum. Eleas autem has
herbas involant spes; Thy-
mum, Rosam, Violas,
Lilium, Cyrtum, Cas-
siam, Melilotum, Cerin-
thum, Melissophilum, Apia-
strum, unde et postremis
duabus nomen G. 4: 169,
181, 241. AE. 1:436
Thymotru. AE. 12:1364
Thymotru. 2:132-10:123
thymum. G. 4:112, 270, 304
Ecce quemadmodum *Thy*
ponat ubique brevem. Ma-
cer tamen, qui de herbis
carmine scripsit, quem in-
ter poetas non annumero,
produxit. *Si* *desit* *Thy-*
mus, *pro* *Thymo* *ponere*
Thymum: & *hoc* *Thy-*
mus *dixit*.
Thyside. E. 7:16
Thysim. 7:69
Thysia. 7:2, 20
thysos. AE. 7:390
Thoantis. 10:415. *gentivus*
Latinus. Nam Graece est,
Θούα Θούατος.
Thos. AE. 2:162
tholo. 9:408
thoraca. 10:337-11:9, 487
thoracas. 7: 633
thoratis. 12:381
Thracia. 12:335
Thracia non est quidem
imminutum a Thracia, ut
vulgus putat, sed Grae-
cum integrum. Nam illi
Θράκη & Θράκη, quod
nos *Thracia* dicimus. Hu-
jus Graecanicae vocis Vir-
gilianam usurpationem ap-
probat Flaccus 2. Argon.
quin et majori ipse au-
dacia

IN VIRGILIUM.

Atalanta. AE. 5: 332

Timarii. 5: 620

Timari. E. 3: 14

Timari. AE. 9: 685

Timolus *adjuvit*. G. 2: 98

Timolus *adjuvit*. G. 2: 98

Timolus & *Timolos*, *Timo-*

lon. ὁ Τυμολῶν, τὸ Τυμῶ-

λον. Τυμολῶν (inquit *Sec-*

phianus) ὅτις ὁ Τυμολῶν,

κατὰ τὰς ἐπὶ τῶν σὺντακτικῶν

μῶν. Cui subscribere vi-

dentur *Strabo*, *Plinius*,

Solinus, & alii, qui *Ly-*

diae hunc montem faciunt,

non *Lyciae*, quod *Servius*

falso tradit. Sed inprimis

Ovidius, qui & integro &

contrafacto nomine utitur:

Deservere sui Nymphas vino

ta Tymolū. Et alibi: regit

ardum alto *Tmolus* in ascen-

su, elioque extrusus utroque,

Sardibus hinc illinc parvis fi-

nitur *Hyporipis*. Quamvis

Aldus per *i* scribat, &

similiter *Pontanus* in libro

de *Aspiratione*, quam scri-

pturam etiam *Barbarus*,

alique eruditissimi quara-

tione sequantur, non in-

telligo. Qui vero hoc ver-

su *Tymolus* scribunt tribus

syllabis, ut *Dactylum* fa-

ciant pedem pitium, *O-*

vidiano exemplo, & no-

minis *literatura* imperitiae

coarguantur. Quemadmo-

dum & nullius iudicii,

qui *Tmolus*, (et si ex ve-

tustis codicibus, ut asse-

runt) cupidius arripiunt,

ac reponunt. Quum *Pha-*

mus diversae formae sit:

quae in *indigentia* in *Poeta*

maximo ferenda non est.

Ergo per *Et* copulam,

Tmolus insequentem, ver-

sus sustentandus est, quae

& geminata carmini ve-

nustatem quandam parit.

Nam quod *Pereretus*, *Ne-*

esse est us *prodi*, *ratione*

principii *pedis*, merae nu-

gae sunt, quae impruden-

ti grammatico excidere:

nisi forte pro *Principii* *Fi-*

alenti legas, de quo etiam

ipse viderit. Sunt & qui

scribant *Tmolus* per *o*, ut

fit terminatio recti *Græ-*

ca, quod licet sit *omicron*,

Aeolico tamen more pro-

duci potest, sicuti ex quo-

rundam sententia *Fago-*

apud eundem *Poeta* 2.

Georgicōn, *Cassaneae* *fagos*.

Est & *Tmolus*, sive *Tymo-*

lus, fluvii nomen, de mon-

te cognomine in terra (ut

diximus) *Lydia*. *Tmolus*

item, *Telegonumque* fra-

tres *Nereus* ex *Turones*

puellae matrimonio susce-

pit: de quibus apud *Ly-*

cophronem in *Alexandra*

legimus. Fuit & tempus,

quo aurium iudicium vi-

guit, cum *Dmolus* per *D*.

notarent, quo pronuncia-

tionem ipsam redderent

molliorem. Qua ratione &

Petrarcha in vernaculis

Rhythmis *Ed* pro *Et* non

semel usurpavit. Quae ve-

ro ad hunc locum a *Philippo*

Beronio, in libello con-

tra *Servium*, neque non a

Crinio de *Honesta* disci-

plina libro 18, scripta sunt,

quoniam satis ea proba-

mus, nosterque labor in

aliorum scriptis recitandis

versari non solet, ad ip-

so auctores *Leuctorem* re-

mitimus.

Tmolus. G. 2: 56. 2: 98

togetum *gentem*. AE. 2: 82

Pro *Romanis* posuit,

Labienum imitatus, qui

in *Epheso* ait, *Licentiam*

ae libidinem ut tollam, *pe-*

ris, *togetus* *stipis*. Et in-

tra, *Idcirco* *ope* *nostra* *dila-*

tatum est *dominium* *toget-*

ae gentis. *Macrobius*. *Sat.* 6.

cap. 5.

tolerabile. 5: 768

tolerare. 8: 408, 515

tollant. G. 3: 25

tollat. scil. *virtutem*, & *glo-*

riam. AE. 2: 444

tolle 6: 370. 10: 451, 624

tollerens. E. 5: 31. AE. 3:

258

tollent. G. 2: 350. 3: 207

tollentem 3: 421. N. tr. 1. ver.

tollere *Stimile* est AE. 2:

281 12: 904

tollere. G. 3: 9. AE. 1: 66. N.

tr. 1. 134 2: 635. pro *tolle-*

bant. 6: 492

tollit. AE. 6: 876

tollit. 5: 390 11: 19 12: 795

tollimur. 3: 564

tollit. G. 4: 273. AE. 1: 103.

N. tr. 1. ver. *tollere*. Idem

est, 691. 2: 222. N. tr.

eodem. 3: 673. 5: 369,

375. 7: 519. 8: 141, 541.

9: 127. 10: 144, 250.

278, 391. N. eodem. 11:

455

tollit. 3: 601. 8: 439. N.

in different. inter *tollere*

& *auferre*. *forte*. 10: 295

Vide quomodo subjunxit

huic verbo, *Abducite*, *Au-*

ferite, *Ferte*, verba ejus-

dem sensus, s. ad pathos

exprimendum.

tollitur. G. 3: 111. AE. 7:

408. 9: 567. 11: 745. 12:

462

tollo. 12: 39

tollunt. G. 2: 47. 4: 174.

AE. 6: 202. 8: 452. 9:

637. 10: 262, 357. 11:

37, 206, 622, 877. 12: 114

Vide Composita *Attollat*,

Attollens, *Attollere*, *Attollit*,

Attolli, *Attollit*, *Attollitur*,

Attollunt: *Extollere*, *Extu-*

leram, *Extulerat*, *Extulerit*,

Extulit: *Sublatum*, *Sublatis*,

Sublatum, *Sublatus*, *Sustu-*

lerant, *Sustulerat*, *Sustule-*

rit, *Sustulit*. Declinatur

hoc modo:

Finitivo Instanti, *Tollo*

lis *lit*. *Sustuli*, *Sustuleram*,

Tollam. Imperativo, *Tolle*:

quasi Futuro, *Tollito* *tu*.

Operativo, *Tollerem*, *Sustu-*

liffem, *Tollam*. Subjuncti-

vo, *cum* *Tollam*, *Tollerem*,

Sustulerim, *Sustuliffem*, *Su-*

stuleris. Infinitivo, *Tollere*,

Sustulisse, *Sublatum* *esse*, *Sub-*

laturum *esse*. Participia In-

stantis, *hic* *Tollens*: Futu-

ri, *hic* *Sublaturus*, &c.

Item passiva, modo Fi-

nitivo instanti, *Tollar*,

Tollebar, *Sublatus* *sum*,

eram, *Tollar*. Imperativo,

Tollere: quasi Futuro, *Sub-*

latus *esto*. Operativo, *Tol-*

leris, *Sublatus* *essis*, *Tol-*

lar. Coniunctivo, *Tolle-*

rer, *Sublatus* *sem*, *essis*,

ero. Infinitiva, *Tolli*,

Sublatum *esse*, *Sublatum* *iri*.

Participia, *Sublatus*, *Tol-*

lendus.

Tollumini. AE. 1: 1429. 12:

258, 460

tona. 11: 383

tonant. 8: 419

tonanti. 5: 820

tonare. 8: 529

tonat. G. 1: 371. 3: 261. AE.

3: 571. 12: 757

tonatore *tercentum* *Deos*. AE.

4: 510

Sicut *Vox* *hominem* *sonat*.

Require *Intonat*, *Intonare*,

Intonuit

tonde. G. 2: 168

Id est, ramos. Ab hoc

composita *Attollens*, *Attom-*

det, *Intonsa*, *Intonsam*, *In-*

tonsi apud *Poeta* 2.

tondebat. G. 4: 137

tondent. 1: 15. 3: 112

tondentes. AE. 3: 338

tondenti. E. 1: 29

tondenti *prata*. G. 1: 290. 2:

431

Lucret. In 2. *Nam saepe*

in colli tondeutes pabula laetum

Lanigeras *septant* *pecudes*.

Ipse in *Culice*, *Tondentum*

temere *viridantia* *gramina* *man-*

su.

tondere. G. 3: 561

tonitru. AE. 4: 122. 5: 694. 8:

391

Tonitru an *Tonitrua* dici

debeat, diffidetur. Nam

& *Vera* rectius dici, &

Testa, quam *Græca*, &

Cornua auctor est *Charis-*

ius.

tonsa. G. 4: 302. AE. 5: 556

tonsar. G. 3: 21. AE. 5: 774.

7: 28

tonsas. G. 1: 72

tonsis. 3: 443. 4: 277. AE.

1: 702. id est, *remis*. 10:

279

Quære *Remi*, *Remige*,

Remigis, *Remigio*, *Remi-*

IN VIRGILIUM.

479 4: 517, 555. AE. 1: 291	AE. 2: 138	10: 265. Lucr. 1. Et capi-	transire. G. 4: 503
128, 717, 2113. 3: 175, 4:	transus maris. E. 4: 51. G. 4:	dos tranant amnes.	transit. AE. 9: 413. 11: 719.
253, 398, 416. 3: 456, 683,	222	transat mulla. AE. 4: 245	21: 926
695. 6: 259, 423, 294. 7:	Ipse, in Cul. Arrios nemo	Sic & Nare apes ad fidem	transmisit. AE. 3: 329
300, 356, 459, 784. 8: 427,	rum trahus, sylvasque vi-	coeli dicuntur a Poeta.	transmissae. 3: 403
497. 9: 29, 276, 326, 410,	rentes.	Clau. de raptu Proserp. de	transmittere. AE. 6: 313
812. 10: 127, 569. 11: 60,	transus flammaram longos. G.	Cereris draconibus ita cecit,	transmittunt cursu campos. 4:
87, 199, 313, 399, 683,	1: 367	Nunc spissis Zephyros	154
829, 906. 12: 101, 283,	Ex Lucretii synepia. Ait	transant.	Flaccus in 3. Jamque ipso
718, 920	enim, in 2. Nonne vides	transavimus amnes magnos Ete-	recenti Stat tumultu placida
totus. G. 4: 507. AE. 1:	longos flammaram ducere tra-	bi. AE. 6: 671	transmittens agmina laeto.
272	hant? Idem in primo, Arvi	Ipse in Cul. At mea ma-	Lege Macr. 1. 6. cap. 4.
mon. E. 3: 41. 8: 9. G. 2: 108.	transu dixit: Quod neque	nes Piscera Letharas agunt	transportare. AE. 6: 328
3: 341. 4: 416. AE. 1: 84	clara suo percurrere flumina	transnate per undas. Et in-	transra. AE. 3: 663, 752. 10:
457. 4: 211, 363, 410. 5:	cursu Perpetuo possunt aut la-	ferius Elysiam tranandus a-	306
142, 340. 7: 258. 8: 153,	tentia trahit.	ger delatus ad undam.	transis. 3: 289. 4: 573.
230, 553, 689. 9: 106, 245,	trade. AE. 5: 711	tranquilla. AE. 2: 203	5: 136. Veneti vulgo
347. 10: 115. 170, 269,	tradiderit. 4: 619	tranquillo. 5: 127	Banchi at in cymbis ge-
346, 626, 816. 11: 781. 12:	tradidit E. 312	transque caput jace. E. 8: 101.	statoris trahi.
907	tradit. AE. 11: 710	Hoc & Leucothea monuit	transulit. AE. 2: 327
mon. G. 1: 434. AE. 3: 91. 10:	traducere. E. 8: 99	Ulysem apud Hom. Hinc	transverberat. 10: 336, 484.
559. 12: 928	traducitur. G. 3: 157	Flacc. lib. 3. Lustramina	12: 667
dehili. AE. 12: 294	traham. 4: 117	ponto Ponejatis. G. 3: 213.	transversa tumentibus. E. 3: 8,
trah. 2: 481. 3: 191. 12: 603	trahantur. 4: 393	trans pontum fugat. AE. 6:	fientibus. AE. 5: 19
trahat. 7: 188, 612	trahat. 5: 173	312, 415. 7: 65	Locutionem vero ex Bu-
trahat. G. 1: 164	trahatque. G. 2: 164	trans aequora transmissas clas-	colicis imitatur Flaccus Va-
traham AE. 11: 334	Addit litteram: nam pro	ses. AE. 3: 403	letius lib. 2. quoniam miseros
trahit. 1: 449, 552. 2: 448, 6:	eo quod est pluraliter tra-	Trans in compositione us-	transversa tumentem, Letalef-
181	hae trahat dixit.	retinet, nisi praeponatur	que dapes, infestaque pocula
trahibus. 2: 112. adi Macrob	traham affluens vitam AE.	his verbis, Trado, Tradu-	cerno. Est autem odientis
lib. 6. cap. 9. 4: 566. 9: 87.	2: 92 Ceres apud Claudi-	co, Traffico, Travo. Etiam-	signum limis oculis aspice-
12: 674	num, Sola domi iustu se-	si secus est apud Plinium. A	re & taurine, ut inquit
trahibile. 4: 53	nium trahitura relinquit.	Transfere tamen eruditores	Plato. Unde torvae bovis
trahibilia. 4: 439	trahant. AE. 2: 58. 3: 140	& Translatum & Tralatum	Epitheton apud Poetam.
trahit. 6: 558	trahetur. G. 2: 485. AE. 1:	dicunt.	Lege Torva tumentem, et
trahant. G. 3: 502	508. N. 11. 5: 752. 10: 795	transabit. AE. 9: 432	Probum, ubi de Adverbiis
trahim. 4: 260	trahatur. 2: 403	transadigit. 12: 276, 508	agit.
Sine intermissione, Jugl-	trahens. G. 4: 194. AE. 1: 371.	In principio carminis,	transversas. G. 4: 116
ter, exponit Serv. Contra	4: 761	pro quo Transigit Flacc.	trapetis. 2: 519
Sisenna apud Plaut in Am-	trahentem. AE. 3: 425. 3:	Valerius in 3. securigerum-	Hoc Trapeta, tor; &
phitr. pro Lente accipit, ut	468	que Nealetem Transigit, &	hoc Trapetum, it, dictum.
(referente Charisio lib. 2.)	trahere. 7: 115	Canthipallentem vulnere Cyd-	traxere. AE. 8: 191
notat Commianus: Quid	traherem. 12: 812	num.	traxerit. 5: 624
apud illum trahim tangam,	traherem. 6: 537	transcribi. AE. 7: 412	traxi. 6: 351
ut dormiat? Nonius vero,	traheret. 8: 518	transcribunt. 5: 750	traxisse. 5: 786. 10: 888
Diutine, Longo traktu,	trahi. G. 4: 60, 557	transcurrere. 9: 111	trahit. 2: 551. N. tr. 1.
etiam hunc locum addu-	trahit. E. 2: 65. G. 1: 96, 142.	transcurrunt. 5: 328	1: 5: 611. 4: 301. 5: 85.
cens. Ego autem Poetam	3: 98, 238, 424. AE. 2: 307,	transerat. 5: 326	6: 396
Lucretiano sensu adver-	321, 466, 499. 5: 89. 6:	transfert. 1: 271	trecentos. 10: 173
bium hoc intelligere affir-	753. 9: 140. 7: 13. 11: 826	transfusa. 11: 645	tremebant. 8: 350
maverim. Ejus ex 3. de	trahitur. 12: 374	transivo. 1: 44	tremebunda. 10: 521
moribundo homine verba	traho. 3: 647	transmutat. G. 4: 141. AE. 7:	1: 228, 619. 10:
sunt, Denique saepe homi-	trahunt. G. 2: 188. 3: 536.	416	502. 12: 449
nem paulatim cernimus, ire,	AE. 5: 709. 12: 585	Metamorphosim Grae-	tremefactus. 2: 382
Et membratim vitalem deper-	trahuntur. G. 1: 235. AE. 1:	cum verbum exprimit, quo	tremefecerit. 6: 303
dit fonsum: In pedibus pri-	477. N. tr. 5	titulo Naso suum opus	tremefecit. 9: 106. 10: 215
imum digitus livescere, & un-	trajecerat. AE. 6: 536	Transformationem inscrip-	tremenda. 8: 335
guis; Inde pedes, & crura	trajecta. 1: 355	sit. Nonius tamen lib. de	tremendum. G. 4: 469. AE. 2:
mori; post inde per artus tre-	trajecto. 5: 488. 9: 419. 10:	Doctorum indagine com-	199. N. tr. 5
mita trahim gelidi vestigia leti.	339, 348	mutat legit in primo exem-	tremens. G. 3: 189. AE. 2: 52.
Quamquam quid prohibet	trajectus. 2: 173	plo.	5: 481
etiam apud Cornicum, Mer-	trajicit. 9: 634. 10: 400. 11:	transfoss. AE. 9: 544	trementem. 2: 175, 550.
curium hoc adverbio cae-	685	transfositum. G. 2: 101. AE. 10:	6: 196. 8: 669. 12:
dendo sine intermissione So-	transit. 5: 610. 6: 676. 11:	186	94
fia cogitare?	535	transfertur. 1: 266	trementes. 4: 943. 12: 761
trahit. AE. 8: 210	transit. G. 1: 108	transit. 10: 785, 817	trementi. 5: 431
trahit. G. 2: 154, 232. 3: 183.	transant flumina. 3: 170. AE.	transit. 10: 658. 12: 839	tremencia. 1: 211

INDEX ERYTHRAEI

- tremulidus*. 2:509
tremore. 3:90
tremor. 3:627
tremulicet. 11:916
tremulico. 3:648
tremulicunt. 5:594 11:403
tremis. G. 3:84
 Lucretius in 3. *Concidit*, & *spumas agit*, *ingreditur* & *tremis* *ortus*.
tremis. G. 1:330. AE. 5:198.
 7:722. 9:715. 11:646. 12:445
tremor. G. 479 3:250. AE. 1:122. 6:55. 7:446. 11:424
 N. tr. 5:12:448
tremore. AE. 8:296
tremoreum. G. 1:476
tremula. E. 8:105
tremulo. AE. 7:9
tremulum lumen. 8:12
 Lucretius in 1. *tremulum* *risum* dixit, qui concutit totum corpus: *Fies uti risu tremulo concussa caduntur*. Licet quidam *Tremulo* malint.
tremunt. AE. 8:733
trepida. 4:642. 6:800. 9:756. 11:300. 12:901
trepidare. G. 4:73. N. tr. 1. AE. 7:518. 11:805. 893. 12:539
trepidant. 4:121. 9:418. N. tr. 1. v. *trepidare*.
trepidantia. 10:788
trepidantia. G. 4:69
trepidare. AE. 2:685. 6:491. 9:538
trepidat. 12:1403. 737
trepidat. 9:114. N. tr. 1.
trepidat. 3:616. 666. 9:169. 10:183 12:730. 748
trepido. 2:735. 4:672 8:5
trepidas. 9:133. 12:583
trepidus. 2:180. 6:1290. 7:638
tres. E. 3:105. AE. 1:108. 184. 3:201. 5:308. 560. 772. 6:355. 484 8:429. 564. 9:329. 10:351. 12:514
tres quoque Thriclas Boreas 10:350
 Adi Gellum lib. 13. capite 19. & quae nos in dictione *arbes* disputamus.
trila. G. 4:483. AE. 4:551. 6:421
tribulaque, *trabemque*. G. 1:164
Tribulum, II, primam producit: & *hanc Tribula*, *tor*, foeminino genere dicitur. Erat vero *Tribula*, sive *Tribulum*, tabula faxo vel ferro asperata, qua frumenta terentur, in frequenti etiam nunc Italia usu. Varro, *Alpibus in ara*, *exculti grana*: quod fit apud alios *jumentis junculis* & *tribulo*. At *Tribulus*, II, pro spinæ genere, (qui ut lappae, ut infelix lolium, ut avenae steriles, triticeam messem fatigat) eandem contrahit. Est & herbae fructus *Tribulus*, ad cuius similitudinem *Tribull* olim *militares* dicti, fructus hodie *Tribull*, vel *Tribull*, quasi *Triboli*, vel potius *trigoni*, a triquetra specie dicitur, in lacubus, & paludibus *Ferrariensibus* frequentissimus. *Tribulare* vero & *tribulationes* voces ecclesiasticis scriptoribus usurpatissimae, quibus etiam passim utimur, a quibus *Tribullis* (inest enim his omnibus veluti quaedam laedendi occasio) figurari maluerint, ratio syllabae apud Poetas similiter ecclesiasticos commonstrabit, si modo verbi originem attenderint scriptores isti, ut plurimum indiligenter. Praeterea admonendi sumus, quod hic & haec *Tribullis*, & hoc *tribule*, antepenultimam corripit, & producit mediam.
lappaeque tribullique. AE. 1:351. 3:385. Nonius vero citat locum ex 1: Georg.
tribus. E. 8:177. G. 3:190. AE. 10:784
 & *tribus* & *grus*. 7:708
tricarpo-la. AE. 6:1289
tridentem. 1:138
trident. G. 1:123. AE. 1:145. 2:418. 610
 Flacc. Valerius lib. 1. *Poet* *immixtis caeva plauis balemis*, *insinditque salum*, & *spumas vomit aere tridentis*. I. e. *rostris tridentis*.
tridentibus rostris, *malestridentibus*. AE. 5:143. 8:690
trileterita. 4:301
trifauci. 6:417
triginta. 1:269 3:191. 8:44
 Juvencio & Manilio Poetis placuit extremam corripere. Is in 1. ait, *Tor* *triginta* *quodam partes porsydera reddens*. Ille vero, *Ac* *centi triginta* *rimas*.
trillerm. AE. 3:467. 7:639
Trinaeria. 3:384. 440. 554. 5:450. Eadem *Triquetra*, *Sicilia*, & *Sicania*.
Trinaeria. AE. 5:555
Trinaerium. 3:582
Trinaeri. 3:429. 5:300. 530
Trinaeris. 5:573
Trinaeris. 1:196
Triones. 1:744. 3:516
Trion. G. 3:381
triplex. AE. 10:102
 Tri Nafn correpte enunciat in *Trifibus*: *Causa namque triplex ostenditur opus*.
triplici. E. 8:73. AE. 5:119. 6:549. 8:714. 10:784
triplici crinita suba. 7:785
 Flaccus 3. & *triplici palans fastigia crista*. Junonis irem galea terribilis fit *tribus cristis* apud Homer. in 5. *Iliad*. ait enim *Κρατὶ δ' ἐπ' ἀμφίφαιδος κορυβῆος* *ἑρπετοπτεράων*.
tripodas, *Clarilauras*. AE. 3:360
 De Tripode qui sine lauri foliis in Boecotia erigi non poterat, lege *Palaeophatum*, ubi de *Ladone* narrat.
tripodes. AE. 5:110
triste, id est, *in tristis*. E. 3:80. N. tr. 5. AE. 2:184. 5:7. 6:223. 7:596. 6:262. 11:159
tristem. AE. 5:411
tristes. E. 2:14. G. 4:511. AE. 1:238. 3:366. 6:534. 7:617
tristi. G. 3:448. N. tr. 5. 4:252. AE. 6:185. 383. 438. 7:545. 8:129. 197. 522. 11:470. 534. 839. 12:160. Ergo ab hoc *tristi* dicimus, nec in *g* moveri potest.
tristia. E. 6:7. G. 2:247. 4:256. AE. 2:115. N. tr. 5. 548. N. codem. 3:301. 4:243. 5:840. 10:612
tristibus. G. 1:484. AE. 7:787
tristior. G. 4:235. AE. 1:128
tristis. E. 10:31. N. tr. 1:G. 3:67. 517. 4:135. 119. 355. AE. 2:137. 6:275. 315. 695. 11:589. 12:409
tristisque lupini. G. 1:75. Id est, *amari*. Adi N. tr. 3:1 & *Macrilib*. 6. c. 5
tristius. AE. 3:214
tristis linguis. G. 3:439. AE. 2:475
 Flaccus Argon. 2. de *Hydra*, *Lernae peste*, *et* *gorg*
ordine *causa* *trifalco* *Fulmi* *nemo* *quattora* *fragar*.
trita. G. 4:163
triticum. 2:219
Triton. AE. 1:144. 6:173.
immensis *verbe*. 10:209
Tiiremis nomen. Nam et nunc quoque suum cuique navigio nomen inditum. Sic *Syllam*, sic *Perseum* nomina navium fuisse putat *Palaeophatus* *τεγί* *Α'ίςων*, non *monstra*, ut Poetae fabulati sunt.
Tritionis. AE. 5:824
Tritionis. 2:171. 6:55. 5:704. 11:483
Tritionis *saevus*. AE. 2:126
Tritionis itaque, et *Tritionis* *Pallas* inter alia cognomenta dicitur, quae et *Tritionis*. *Fellus*, *Tritionis*, inquit, *Minerva*, a *ripa* *Tritionis* *fluminis*, ubi sit *visa*. Hoc *Pomponius Mela*, et *Laetantius*, sive *Lucretius*, *Papinii* *Interpres*, in *Lybia* statuit: at *Siculus Diodorus* in *Creta*: *Eusebius* sane *Chronicus* *laeum* vocat, ubi regnante *Argis Phoroneo*, *virgo* *apparuerit*. Verum *Hesiodi* *Interpres*, *Copet*, inquit, *ab* *Arcilibus* *dictum* *τεγί*, unde *τεγί* *πολύ* *Πολος*, quod ex *Jovis* *capite* *profluente*. At *Callistheni* placuit, quod haec *Dea* *τεγί* *πολύ* *ο*, id est, *tertia* *mensis* *die*, *nata* *est*, inde nomen cepisse. Sed forsitan inde magis dicta sit, quod eadem *Luna* creditur, quae tertio post coitum die apparere incipit. Haec et reliqua hujus *Deae* cognomina diligentius in *Homeri* *Indice* consuetamur.
trivara. G. 1:190
trivara. 2:444
Trivaria. AE. 7:774
Trivaria. 6:11. 15. 7:516. 778. 10:537. 11:566. 836
trivis. E. 3:26. AE. 4:609
trivis. E. 2:34
trivis. AE. 6:136
 Participium sine verbi origine: *trivis* enim non dicimus. Sed tale est, ut *Placita*, *nupta*, *inaccessa*, *indicta*, et *similia*.
trivis. G. 3:33

IN VIRGILIUM.

triumphi. AE. 11: 74. πρῶτος
Seiμρῶ.

triumphis. 4: 37. 6: 814

triumpho. 2: 778. 8: 714

triumphos. G. 2: 505. 2: 8, 8

Troades. AE. 5: 613

Perfius, *Nec mihi Polyde-
mas, & Troades Laborem:*
ut aliqui legunt, nonnullis
tamen magis placet *Troades*
diſtio quadrifyllaba, ne
vis ſyllabae inferatur.

Troas. AE. 1: 30, 129. 5: 1265.
10: 89. 11: 824

Troas. 1: 172, 238, 747. 7: 211.

9: 136, 533, 689. 7: 56, 811:

10: 31. 895. 11: 620. 12:

231, 281, 704

Troas. 1: 515. 2: 315

Troja. G. 2: 385. AE. 1: 375;

732. 2: 108, 637. 3: 149;

340; 5: 61. 6: 315, 244

H' Τρῳία καὶ Τρῳή.

Est autem Troja regio A-
ſiae, quae (referente Ste-
phano) prius *Idaea*, dein-
de *Troeris*, poſt *Troja* a
Troae diſta eſt. Ergo apud
Graecos prior longa diph-
thongo, qua apud nos diſ-
ſoluta, lex perpetuo voca-
li Graeca ſit conſonans,
quae inter duas vocales po-
ſita, vim habet duplicis
conſonantis, ut *Μαῖα*,
Μαία. Unde & *Μαῖα*, &
Pompeiius per duplex it, ul-
que ad Ciceronis tempora
ſcripſerant. At *Troas*,
α, *om*, quia Graece eſt
Τρῳῆς, Τρῳῆα, Τρῳῆος,
eandem producit. Habet
enim *α* μέγας

Troia. AE. 1: 119, 249. 2:
56, 161, 290, 461, 581,
625, 703, 763. 3: 342,
596. 4: 312. 5: 33, 599,
844. 7: 296, 521. 9: 644.
10: 60. 11: 350, 779

*Trojaque nunc parvi Trojae
nam ductus agmen.* 5: 602

De Troja luſu lege Ser-
vium. Sed & *Trojam* vulgo
nunc Rhavennates appel-
lant ſcropham, ea (pu-
to) ratione, qua quodam
tempore *Trojanum porcum*
nominabant, qui quaſi in-
cluſis animalibus praegnant
(ut ille Trojanus equus
gravidus armatis fuit) in-
menſam inferri ſolitus ſit.
Quam rem Caneius in ſua
ſione legis Fanniae obijcit
ſeculo ſuo. Quamquam
etiam ab illa ſae, cum al-

bo colore, tum triginta na-
torum foetu inſigni, quam
Trojano Aeneae & Helenus
in 3. et Tiberinus in 8. Ae-
neidos, ubiſ locum, et
laborum requiem ſignifica-
turam vaticinati ſunt:
quamque Aeneas idem Ju-
noni maſtavit.

Trojae. G. 1: 503. 3: 36. AE.

1: 1, 95, 106, 138, 176,

472. 565, 597, 679. 2:

11: 34, 573, 622, 660. 3:

15, 86, 322. 5: 190, 555,

616. 633, 756, 787, 811.

6: 56, 68, 660, 840, 7:

121, 262. 8: 471, 587. 9:

202. 10: 127, 453, 110, 214,

469. 11: 288

Trojam. E. 4: 37. AE. 1: 24.

3: 60, 342. 5: 55, 603,

751. 3: 349, 462, 497,

505, 505, 614. 5: 637. 7:

233. 8: 292, 398. 9: 347.

10: 74, 378

Trojanus. AE. 1: 467, 699. 2:

63. 4: 172. 6: 62, 714, 8:

882, 545. 9: 180. 11: 34,

131, 597

Trojanus. 1: 614. 6: 767. 10:

360

Trojanum. 4: 342, 425. 8: 36

Trojanus. 2: 14. 7: 364. 10: 609

Trojanus. 7: 260. 8: 188. 10:

598. 11: 125. 12: 359

Trojanus. 7: 723

Trojanus. 5: 793. 11: 411

Trojanus. 1: 19, 550. 3: 335. 4:

191. 7: 138. 11: 230

Trojanus. 5: 410, 688. 9: 128.

10: 77. 11: 826. 12: 806

Trojanum. 5: 602

Trojanus. 11: 86. 4: 124, 165.

5: 757

Aeneas cum a Poeta, tum
ab aliis, quos ipſe de eo,
aut ad eum loquentes, to-
to opere facit, variis, pro
rei ratione, modis appella-
tur: ut Poetae copiam pa-
riter et prudentiam admi-
reris. Appellationes autem
ſunt, *Virum*, *Inſignem pie-
tate virum*, *Plus Aeneas*,
Mens Aeneas, cum de filio
Venus loquitur: *Magnani-
mum Aeneam*, *Peneris filium*,
Natum, de ſe ipſe ad ma-
trem: *Dardanio Aeneae*,
Rex Aeneas, *Pater optime*
Tenentum, *Pater Aeneas*,
Nate Dea, *Troia Aeneas*,
Nate, a *Venere*, et ab
Anchiſe parentibus. Ab
eodem Anchiſa, *Nate Ilia-
dis exarcte ſcilicet*, *Sanguis*
meus: & *dulcis mihi*, &

Creuſa uxore. *Dux Troja-
nus*, *Dardanium ducem*,
Heros Aeneas, *Heros Darda-
nus*, *Satus Anchiſa*, *Satus*
Anchiſa pater, *Anchiſa gene-
rator*, *Magnanimus Anchiſa-
des*, *Maximus Heros*, *Divum*
genus, *Sate ſanguine Divum*,
Tros Anchiſade, *Dux Anchiſa-
de*, *Troia Aeneas pietate inſi-
gnis* & armis, *Dux inclite Tro-
rum*. Quare reliquas po-
ſtremis ſex libris.

Troilus. AE. 1: 474

Trojanus. 3: 359

Trojanus. 8: 117

Troia. 1: 596. 5: 417. 6: 403.

7: 121. 8: 530. 10: 584, 886.

12: 122, 502

tropa. G. 3: 32. AE. 11:

172

tropaei. 11: 224, 385

tropaeum. 1: 542, 775. (de-

ſcribit) 11: 790

Aemulatione Maronis,
Claudianus Trophaei for-
mam, quod Jupiter de Gi-
gantibus in Sicilia fixerit,
pluribus verſibus deſcribit,
libr. de Raptu Proſerp. 3.
Lucus erat prope flumen Aonii,
et quae ſequuntur. Vide
trophaea.

Trojaque parva. G. 3: 36

O' Τρῳῆς, τῇ Τρῳῆϊ, τῇ
Τρῳῇ, τῇ Τρῳῇ, οἱ Τρῳῆς,
τῇ Τρῳῇ.

Trojae. AE. 1: 574. 6: 52,

126. 10: 108, 250. 12: 713

Troam. 9: 133. 11: 261. 12:

137

troci. 10: 447.

trucidant. 2: 494. 12: 577

troci. G. 3: 370

trudentes. 3: 373

trodes. AE. 5: 208

trodis. G. 2: 335

troditur. 2: 38

troditur. 1: 310. 2: 74. AE.

4: 405

troica. G. 4: 310. AE. 3: 659

11: 9

troicae naves. AE. 6: 497

troici. G. 2: 78

troici. AE. 8: 315

troica. G. 1: 233. AE. 10: 835.

12: 105

troicos. G. 2: 302, 426. AE. 6:

207. 12: 83

troicum. 9: 332. 10: 555. 12:

382

troici. 2: 557. 11: 17

in. Attici ſu dicunt, Do-

res τῷ, unde nos *Troici* ſum-

ptimus. E. 1: 1, 4. 3:

16, 71. 3: 13, 20, 23, 12,

58, 73, 109. 4: 8. 5: 12. 15:

19, 80, 88. 6: 54. 7: 135. 8:

6, 48. 10: 46. G. 1: 24, 344.

2: 33, 241. 3: 71, 393. 4:

45, 62, 106, 548, 534, 566.

AE. 1: 78, 289, 407, 617,

883. 2: 269, 606, 717. 3:

159, 381, 388, 394, 414, 7:

94, 113, 265, 494, 568.

608. 5: 420, 691, 789. 6:

30, 91, 95, 260, 365, 374,

669, 824, 845, 851, 883.

7: 1, 41, 49, 136, 733. 8:

293, 311. 572, 643. 9:

290, 321, 404, 422, 481,

495. 10: 81, 314. 11: 58,

173, 364, 373, 384, 463,

506, 517, 857. 12: 57, 152,

158, 178, 438, 664, 810,

947

troica. G. 1: 12. AE. 6: 65,

106. 8: 72. 11: 58

troica, nominativo ſingul. E.

1: 58. 10: 12. G. 4: 354. AE.

1: 50. 2: 429, 678. 4: 125.

5: 364. 6: 96, 353, 687,

695, 763. 7: 365, 548. 8:

132. 9: 84, 212, 288, 486.

10: 30, 44, 233, 302, 423,

812. 11: 172, 278, 385. 12:

808, 872, 937

troica, nominativo plurali.

E. 1: 47. 8: 10. 9: 17. 30. G.

1: 17. 3: 41. AE. 12: 894

troica, accuſativo. E. 2: 12.

3: 90. 4: 54. 8: 8. 9: 50. G. 1:

29. AE. 1: 666. 3: 155,

371. 4: 127. 6: 115, 378, 689,

759. 7: 221, 422. 8: 78,

302, 516. 9: 271, 626. 10:

34, 612, 619. 632, 791,

827, 848. 11: 410, 558. 12:

148

troica, ablativo. AE. 1: 98. 4:

271. 5: 692. 10: 31, 849.

12: 912

troica. 1: 399. 4: 104. 8: 377. 9:

302

troica. 4: 514, 683. 11: 560

troica. 1: 316. 4: 267. 5:

714

troica. E. 6: 7. AE. 2: 81. 4:

72

troica. AE. 5: 113, 130. 9:

503

troica. 8: 326

troica. 6: 133. 11: 424

troica. G. 4: 72. AE. 2:

313. 7: 62. 8: 11. 192

Utrum a tuba lituus au-

guralis appelletur, an tuba

a lituo augurum *lituus* diſta

ſit, diſces in quidem ex

Gelii cap. 8. libr. 5. quem

locum pene ad verbum in

ſua tranſtulit Saturnalia

Macrobius, ut ejuſdem

Y 2 aucto

INDEX ERYTHRAEI

auctoris pleraque illa, aul-
 la etiam furti suspitione,
 quippe qui huius facti ve-
 niam in praefatione operis
 sit deprecatur. Hinc *tub-*
erum, ut mihi quidem vide-
 tur, qui tuba canit, si-
 ent *tibicen*, ut mihi qui-
 dem videatur, qui tibia,
 & similia. Licet Charisius
 nosset lib. 1. ea parte,
 qua de Nominativis ad re-
 gulam redactis loqui inci-
 pit, ita refert: *Et sunt*
masculina, inquit, *in En*,
hic tubicen, ex *tuba longa*,
tubicinis: *liticen*, ex *litice*
 (quod est genus tubae mino-
 ris) *dicinis*: *conicen*, ex
tibia, *tibicinis*: *fidicen*, ex
fidibus, *fidicinis*.
tuebitur. AE. 1:532
tuenur. 12:34
tuerdae. G. 1:305
tuerdo. AE. 1:713. 8:265
tuerendum. 9:175. N. 11:3
tuerens. 9:794. 12:82
tuerentum. 9:794. 12:82
tuerentem. 9:467. 12:792
tuerentes. 5:575. N. 11:5. 10:
 392
tuerenti. 2:604. 9:65
tuerentibus. E. 3:18
tueri. G. 1:11. AE. 2:564.
 2:188. 4:451. 6:682. 7:
 443
tuerur. 4:362
tuguri pauperis. E. 1:69
 ium syllabis terminata
 neutra, & masculina per-
 tus, in genitivo geminant
 t, ut huius peculii, scri-
 mii, dolii, allii, Aemilii,
 & similia: quod inique ge-
 nitivus numero syllabarum
 minor esse nominativo non
 debet. Sed regulam Poe-
 tarum non modo licentia
 repudiavit, verum & Ora-
 torum quandoque usus, ut
 in multis veterum inscri-
 ptionibus animadvertere li-
 cet. In quibus huiusmodi
 genitivos per unum i notatos
 frequenter inspicias. Sane
 huic nostro ex omnium
 Grammaticorum consensu,
 placuit synaeresin *Tuguri*,
Patavi & *Fata Eyi*, (ut
 notat quidam) pro Lycii
 dicere: quod minus offen-
 sionis in medio versu haec
 pronuntiatio prae se fe-
 rat. Nam de *Peculii*, *Ori*,
Eastet, quod in extremo
 versus collocata sunt, non
 peraeque pronuntiandum

censo, quod sine ulla of-
 fensione enunciationis, du-
 plicatam analogiae voca-
 lem retinere possint: quae
 tamen per Synizesin pro-
 una accipiantur, sicut in
auris, *auris*, *aloro*, & si-
 milibus, versus duabus
 syllabis, (ut saepe monui-
 mus) finientibus.
tui, genitivus *tui*. E. 7:
 40. AE. 7:360. 8:144. 9:
 291. 12:29. 659
tui. 5:804
tuis. E. 5:34. 65. 8:12.
 G. 2:4. AE. 4:218.
 360. 5:193. 792. 8:404.
 9:296. 406. 654. 10:24.
 512. 11:400
tulerat. AE. 7:105
tulere. G. 2:501. AE. 1:127.
 N. 11:1. v. tollere. 5:582.
 11:186. 800
tulerint. AE. 2:600
tulerit. G. 2:271
tulerant. E. 4:61 media cor-
 repta. Ad Servium & re-
 centiores. 5:34. G. 2:422.
 454. AE. 1:605
tulimus. AE. 3:317. N. 11:5
tuliffem. 4:604
tulisset. 2:941. 756. 4:679. 5:
 356. 6:879. 9:338. 12:185
tulit. E. 5:89. G. 1:443.
 4:252. AE. 11:314. N.
 11:1. 537. 11:407. 555.
 3:43. 951. 599. 5:290.
 7:87. 118. N. eodem.
 8:256. 9:407. 573.
 622. 10:578. 11:762.
 12:371. N. eodem. 493.
 987. 860
Tulla. AE. 12:650
 Nomen virginis bella-
 tricis, quales Latina, Tar-
 pela, Camilla, Juturna.
Tullus. 6:814. 8:644
tum. E. 2:49. 6:28. 35.
 62. 10:33. G. 1:137.
 149. 181. 278. 341. 342.
 411. 449. 2:325. 358.
 3:54. 83. 193. 234. 357.
 435. 474. 4:187. 255.
 260. 340. 406. AE. 1:194.
 151. 164. 190. 214. 291.
 335. 357. 505. 621. 738. 2:
 290. 413. 429. 697. 3:102.
 141. 175. 182. 197. id est,
praefero. 225. 266. 289.
 525. 543. 554. 4:222. 242.
 250. 520. 632. 693. 5:
 112. 148. 199. 244. 300.
 424. 455. 461. 500. 513.
 635. 637. 822. 6:320.
 69. 176. 220. 252. 310.
 558. 571. 776. 897. 900.
 7:56. 118. 172. 413. 448.

580. 614. 620. 670. 770.
 8:100. 154. 160. 179. 212.
 288. 322. 397. 459. 503.
 624. 660. 9:1. 112. 234.
 254. 332. 365. 444. 516.
 590. 646. 639. 702. 799.
 812. 10:103. 611. 215.
 142. 445. 554. 589. 601.
 736. 773. 11:31. 72. 92.
 242. 670. 696. 624. 747.
 759. 775. 810. 12:6. 10.
 131. 135. 175. 213. 218.
 444. 713. 906
tum. E. 3:10. 5:89. 9:67. G.
 1:45. 308. AE. 5:866
tura. E. 6:17. G. 3:505. AE.
 11:485. 2:105. 228. 309.
 624. 4:197. 450. 571. 572.
 227. 659. 720. 8:176. 519.
 9:71. 11:633. 832. 12:257.
 424. 756. 12:776
tumfam. E. 8:39. G. 1:360.
 2:405. 4:337. AE. 7:737.
 8:349. 10:333. 11:578
quid tum? E. 10:38. G. 4:
 541. AE. 11:64. 702. 775.
 4:114. 6:192. 9:733. 10:
 62. 116. 11:501
tum. AE. 11:561. 494. 3:102.
 182. 4:632. 5:348. 132.
 409. 685. 799. 6:562.
 573. 713. 867. 7:272. 552.
 8:35. 115. 126. 133. 194.
 312. 558. 9:105. 10:100.
 251. 466. 11:12. 122. 336.
 830
tument. G. 2:314. AE. 6:
 49
 Tumes licet primam cor-
 ripiat, *Tumer* tamen, quod
 ab eo fit, producit: quod
 in multis usvenire ani-
 madvertimus, praesertim
 ubi fit aliqua literarum im-
 mutatio.
tumentem. G. 3:421. AE. 2:
 381. 8:86. 11:854
tumentes. AE. 1:273
tumentis. 7:810
tumentis. G. 2:479
tumentis. 1:357. 465
tumida. AE. 1:142. 6:407
tumida. 8:671
tumidis. G. 2:102. AE. 5:
 125
tumida. AE. 3:357. 10:387
tumidum. 2:471. 3:157. 5:
 820. 11:393
tumidus. 9:596. 10:21
tumuli. 5:44. 7:7. 10:403. 11:
 233
tumulus. G. 2:276. 3:1475
tumulus. E. 6:42. AE. 3:40.
 63. 5:93. 905. 760. 6:380.
 8:112. 11:6. 103. 494. 853.
 12:136
tumulus. 2:212. 416. 3:99.

6:317. 857. 8:41. 371. 9:
 197. 11:214. 447. 662. 12:
 269. 757
tumultum. 11:897
tumultus. G. 1:465
tumulum. E. 5:42. AE. 2:
 742. 3:304. 312. 5:76. 86.
 171. 664. 6:380. 505.
 754. 874. 12:562
tumulus. AE. 1:713. 3:22
tune. G. 1:136. 215. 305.
 456. 2:368. AE. 1:177. 2:
 246. 5:134. 4:408. 5:759.
 808. 6:505. 8:423. 9:183.
 10:512. 863. 11:209. 369.
 475
tundens. AE. 6:598
tundit. 10:711
tunditus. G. 3:382. AE. 4:
 448. 5:125
tunica. AE. 8:457
tunicar. 9:616
tunicam. 10:314. 818
tunicas. G. 2:75. AE. 11:
 777
tunula. G. 4:302
tunus. AE. 1:481
tunus. G. 3:133. AE. 11:39
tunus. G. 4:267
tuo. G. 2:147. AE. 3:696. 6:
 460. 8:72. 569. 9:495. 12:
 180. 802
tuerum. AE. 1:257. 399. 754.
 2:283. 3:488. 6:868. 8:
 365. 12:419. 651. 820
tu. G. 3:177. AE. 1:755. 2:
 661. 12:789. 7:797. 3:378.
 12:522. 13:840
turba. AE. 2:580. 3:233. 6:
 105. 325. 712. 667. 7:813.
 8:300. 9:792. 10:432. 11:
 13. 341. 445. 1321. 820. 12:
 444. 607
 Turba ex Graeco *τράχυν*
τράχυν, unde *τράχυν*
βίβω, turbo. Labeo ait,
Turbam multitudini homi-
 num esse perturbationem &
 coetum: sed *viam*, duo-
 rum. De his plura Ulpian-
 in Lege Praetor ait, Tit-
 Vi bonorum raptorum.
turbat. AE. 1:395
turbata. G. 3:412
turbam. AE. 1:191. 5:132. 6:
 753. 12:248
turbam. 9:139
turbam *turbida* *qlla Nili*. 6:
 801
 Turbantur exponit Ser-
 vius. Quid si Poeta erudi-
 tissimus *turbant* absolute di-
 xerit? sicut, *Ufque adeo*.
turbatur *agris*: respiciens ad
 remotiorem turbandi ver-
 bi significationem pro eo
 quod

IN VIRGILIUM.

quod est convulsant, et sur-
gam parant. Nam turbare,
convellere est, id est deco-
quere, et animo fugiendi
colligere sarcinulas. Unde
conturbare et conturbatur Mar-
tialis: Conturbabit Atlas, Et
non erit uncta tota, Decidat
totum quæ poter ipse Deum.
Et alibi, Conturbatur aper-
tissimus sarsio. Similiter Ju-
risconsultus, Si pastor tur-
baverit, id est decurrit.
turbante. AE. 98. 857. 8:

197
turkash. 9:169
turkash. 11:620
turkash. 9:409-11:401
turkash. 11:556
turkash. 4:566
turkash. 11:633
turkash. 11:515 11:70
turkash. G 1:259. AE. 1:
668.6:75 9:113.11:3, 197
11:599
turkash. 8:435.11:618
turkash. 11:796 11:160
turkash. 8:4 9:538, 735.11:
451, 869, 11:301
turkash. 7:767.9:114
turkash. 8:113
turkash. 11:11

Tuetur hanc lectionem
Servius rejecto turbamur :
agnoscit item et Fab. lib.
1. cap. 8. Sed et ipsemet
Poeta ab hac stare videtur ,
ex Servii interpretatione ,
cum ait , Et septemgeminis
turbant tropida ora Nili ,
id est , turbantur .
turbatus . AE. 12 : 325
turbatus . 267. 3 : 314
turbavit . 3 : 449 12 : 246
turbantur . G. 2 : 106
turbet . AE 3 : 407
turbido . 4 : 245 ; 313 . 6 : 534 .
22 : 283

serbidus. G. 1: 137. 3: 350.
AE. 5: 696. 6: 296. 9: 17. 10:
648, 763. 11: 743. 8: 43,
876. 12: 110, 671, 685
serbine. G. 1: 320. AE. 1:
45, 83, 442. 2: 426. 3: 371.
6: 594. 9: 91. 11: 234, 516.
12: 320, 531
sercini. AE. 10: 603. 12:
923
serde. G. 3: 470. AE. 1: 311
30: 669
serde uellianus corte sub verbero.
AE. 2: 378

Similitudo est eadem Tibulli: Namque ager, ut per plana citius sola verberet turbo, Quem celiv affusa verget ab arte puer. Commi

nianus (Fl. Solipatro lib. de Annal referente sic in-
quit, *Turbo Turbins*, si
proprium sit hominis no-
men; *turbins*, si procellam
voluerimus exprimere. Aut
in eo (inquit Plinius) qui
est in lusu puerorum. Sed
Caesar de Ana. logia 3. *tur-*
binem, non *turbinem*, etiam
in tempestate dici debere
ait, *Caro Caronis*, non au-
tem ut *homo hominis*. Ha-
cenus Comminianus. Cu-
jus etiam haud multo post,
de eadem re, eodem Cha-
risio recitante, verba haec
sunt: *Turben*, inquit) Ti-
bullus, *Namque agit, ut*
per plana citius sola velere
turben. Quem Maro septi-
mo *turbinem* vocat, *Tor-*
to volitans sub vestere tur-
bo. Et ita putant dici de-
bere *hic Turben*, quia &
tempestas & buxum eodem
possint nominativo perhi-
beri. Haec ille. Sed enim
vulgati omnes Tibulli co-
dices *Turbo* legunt, non
Turben. Quin & Maronem,
si meam sententiam requi-
ras, *Turbinem* declinare
affirmaverim, non *Turbo-*
nem. Quod falso suspica-
tur Comminianus: quoniam
Poeta non secus ac *Turbo*
Turbins, *Turbine* semper
dixerit. Unde & *Turbina-*
re verbum traximus ex A-
nalogia, & vocali antepen-
ultima retenta. *Turbinis*
autem, quod proprium ho-
minis nomen tantum puta-
mus, etiam si Caesar in si-
gnificatu procellae ita quo-
que dici debere ait, memi-
nit Horatius, ut gladi-
atoris lib. 2. Serim. *Corporo*
maiores vides Turbonis in
armis. In qua sententia est
Fl. Solipater, cum lib. 1.
ubi de Extremitatibus no-
minum agit, ita scribit:
Turba, si sit proprium no-
men, *Turbonis* facit, si ap-
pellativum, *Turbins*. Nam
sive ventus, sive quo lu-
dunt pueri, *hic Turbo* dici-
tur; non ut quidam stul-
te *hic Turben* dixerunt pue-
rorum. Nam Virgilius di-
xit *Torres sub vestere turbo*
Trotula pueri Veneti quasi
crochulum.
turgent. E. 7:48. G 1:319
turmas. AE. 5: 360. 381

303, 318
varmas. G. 3: 179. AE. 3:
 310. 60: 239, 310. 11:
 399, 620
Turne. AE. 6: 422, 396:
 318. 9: 6. 10: 314. 11:
 178, 363, 302. 12. 32,
 36, 625, 651, 872, 888
Turni. 6: 144, 398, 630
 8: 493. 9: 73, 108, 349
 393. 10: 143, 151, 456,
 463, 478, 361. 11: 114
 217, 336, 376. 12: 45,
 97, 138, 143, 469 627,
 765, 681, 865
Turno. 7: 366, 373, 714.
 8: 27. 9: 115, 126, 117,
 369, 691. 10: 240 276,
 446, 303, 629 11: 123,
 213, 371, 825. 12: 9, 38,
 74, 183, 232, 368, 339,
 799, 913
Turnum. 7: 434. 8: 614.
 9: 31, 738. 10: 75, 308,
 440, 471, 615, 624, 655.
 11: 115, 178, 211, 896.
 12: 143, 817 466, 557,
 645, 632
Turnus. 7: 36, 413, 473,
 377, 783. 9: 4, 28, 47,
 169, 462, 516, 535, 552.
 373, 740, 789, 797, 805.
 10: 20: 453, 479, 500,
 532, 647, 657, 677. 11:
 91, 129, 441, 459, 486.
 507, 910. 12: 1, 164,
 220, 324, 337, 353, 380,
 446, 502, 509, 614, 631,
 666, 689, 729, 742, 776,
 927, 943
turnus. 11. 611
turnantem - 10: 832
turpe. G. 3. 51. N. tr. 5.
turpes. E. 6: 49. G. 2: 60. 4:
 96, 393. N. tr. 5. *pedagrae*.
 G. 3: 299
 Epitheton morbo congru-
 entissimum, summo cum
 dolore discimus, cum eo
 jam indigne laborare, mi-
 sereque in dies deturpari
 spectamus decora Franci-
 sci Contareni summi ami-
 ci nostri membra, viri Pa-
 tricii, cum ingenio singu-
 lari, cum eruditione prae-
 stantii *phorae*. G. 4: 395.
 N. tr. 5
turpi. 3: 95, 557. AE. 2: 400.
 4: 194
turpia. 3: 358
turpia. G. 3: 441. AE. 6: 276.
 N. tr. 5 & Quint lib. 8
turres. 2: 445. 4: 86. 7: 160.
 11: 466 12: 132
turribus. G. 4: 123. AE. 4:
 182. 9: 469, 470, 375, 672.

101: 111.
turrigerarum antennarum. 7: 631.
 101: 253
turrim . 2: 460. 12: 637
 Verba sunt Charisii So-
 sipatri ex 1. Institutione.
 Gramm. haec: Omnia no-
 mina tertiae declinationis
 Accusativum in *em* faci-
 unt, exceptis his; Puppis
 Puppim facit; Sitis Sitim
 facit; Securis Securim
 Turris Turrim, Pelvis Pel-
 vim. Et *Turrem* tamen ha-
 bes apud Virgilium libro
 secundo; *Turrem in praeci-*
piti flantem. Idem de A-
 nalogia, ex C. tamen Ju-
 lio Romano; Febrim (in-
 quit) ut Tussim, Sitim,
 ait Plinius: exceptis his
 tribus, caetera accusativo
 in *em* exeunt. Haec Fl.
 Sospater. Ergo *Turrim* hic
 legendum tam ex Charisii
 sententia, quam ex Plinii
 regula. At vero Gellius ut
 Charisio antiquior, ita Pli-
 nio posterior, *turrim* hic
 ex euphonia agnoscit, lib.
 13. cap. 19. 19. quem ar-
 bitror sequendum.
turris. AE. 6: 534. 8: 530.
 540
turrita. 6: 736. vide *turrit-*
gerae.
turriti. 3: 536
turritis. 8: 693
turtur. E. 1: 59
Tusci animis. AE. 1: 199. 11.
 619
 In *Tuscia* & *Tusco* vocibus
 quidam aspirant primae li-
 terae, quod a thure Thu-
 sciam putant; quod Julius
 Modestus *τῆς τῆ θυμῆς τῆς*
 Quon dicit. quamvis Fl.
 Sospater *Tura* a tundendo
 sine aspiratione dicat. Sed
 enim non aspirasse veteres,
 antiqui codices indicio sunt,
 nec minus monumentorum
 inscriptiones; quod ego
 sequendum arbitror, cum
 Grammatici veteres Tu-
 sciam a Tusco regemagis
 dictam velint, non au-
 tem a thure; licet ea
 gens religioni dedita fue-
 rit, quam quae maxi-
 me.
Tusci. AE. 10: 164
Tusca. 8: 493. 10: 203. 11:
 316
Tuscorum. 12: 551
Tuscanum Tiberium. G. 12
 499
 Y 3 *Tuscanum*

INDEX ERYTHRAEI

Toscani vero hodie Veneris dicuntur serici artifices; cuius appellationis causam in Stoico attulimus, ad haec cur eodem apud nos censeantur nomine praeposterae et numquam satis damnatae Veneris sectatores.

tuffi. AE. 3: 497
tute. E. 2: 40. AE. 1: 164, 583. 3: 387. 4: 88, 298, 373. 5: 171, 796. 6: 238, 350. 7: 632. 8: 603. 9: 366. 19: 805. 11: 871, 882

tuter. f. *apes*. G. 4: 193

tutamen. AE. 5: 262

tutari. 2: 677

tutari. 7: 469

tutatur. 5: 343

tute ipse. E. 3: 35

Tautologia: sicut *Egomet ipse*, ut apud Charisium adnotatum est. Terentius autem *Tute* frequentissime utitur: at Lucretius etiam accedente met *Tute* met.

tutela. G. 4: 111

tuti. AE. 9: 61. 11: 527

tutior. 3: 377

tutis. 20: 713

tutissima. G. 4: 421

tuto. adverb. G. 2: 332.

AE. 3: 78. *tibi magna vident*. 12: 381

Ubi Arunius Celsus (ut ex Communiario refert Charisius lib. 2) Non est, inquit, ut *Fals*, & *raro*. Haec enim Latina sunt.

tutor. AE. 1: 571. 9: 43

tutum. 1: 391. 2: 620. 3: 862

tutus. 1: 243. 5: 813. 8: 323

tutum. E. 5: 127. 14: 511. 9: 127.

AE. 11: 609. 624. 4: 492. 5: 739. 10: 851. 11: 848. 12: 146

tutus. E. 4: 101. 9: 16. AE. 1: 76, 667. 4: 194. 5: 412, 495. 7: 3

V.

Vacant. G. 3: 477.

vacare. AE. 3: 477

vacat. 10: 615. 11: 179

vacat. E. 6: 60. 9: 31. G. 2: 524. 3: 177. AE. 4: 61

vacam sterilem. AE. 6: 151.

Taura Varoni appellatur, quae sterili vacca est.

vaccina nigra. E. 2: 18, 50. 20: 139

Claudians in initio 2. de

Rapin Proserp. Saugulato

Et Tridium 1. Idque quod

splendere vases, vaccinia nigra Induit.

vacet. AE. 1: 373

vacua. G. 4: 90. AE. 2: 512.

4: 81. 7: 379

vacuas. G. 3: 13. AE. 6: 269.

12: 592

vacuis. G. 1: 225. 3: 143. AE.

2: 761. 12: 476

vacuo. 5: 515. 12: 710

vacuos. G. 2: 54. AE. 4: 588

vacuum in orbem. G. 1: 61. per

erra. 3: 109. per *inane*. AE.

12: 906

Lucret. 2. *Non per inane*

meat vacuum. Et paulo

infra, Cum per inane me-

ant vacuum.

in vacuum poterant se calcen-

dere rami. G. 2: 287

Id est, in luminis auras

vel oras se tollere, exire,

edere, efferre. Ut, *Spon-*

te sua quas se tollunt in lu-

minis auras. et alibi, *Fur-*

tivum partu sub luminis edi-

dis auras. Lucret. in 1.

Atque oras in luminis cult.

Ex paulo post, *Et vividis*

tellus Tuto res teneras effert in

luminis oras. Vacuum autem

appella aera, quoniam *spa-*

tium sine fine modoque est, ut

canit idem Lucret. per ini-

tia 2. libri.

vado. AE. 1: 516. N. tr.

3: 359, 706. 5: 558, 615.

6: 320. 7: 243, 298, 242.

9: 670. 10: 208, 291.

Græce βράχιν, unde *Br-*

via Virg.

vado. AE. 2: 462, 480. 4:

223. 5: 548

vadentem. 6: 263

vadimus. 2: 359, 396

vadis. 1: 112, 116. 5: 221. 8:

91. 9: 713. 10: 303, 678

vadis. 8: 702

vadit. 11: 176

vado. 11: 628

vadis. 7: 728

vae miseræ, G. E. 9: 128

vagentur. G. 3: 540. AE. 5:

560. 6: 886. 11: 273

vagentur. AE. 2: 117. 4: 68

vagina. 4: 579. 6: 260. 9:

305. 10: 475, 896

vagitus. 6: 426

vale. E. 3: 79. G. 4: 497. AE.

2: 789. 9: 173. 11: 98. 8: 27.

Ovidii quoque auctoritas

docet, *Vale* finalem modo

producere, modo corripere

posse, ut in 20. *Metamor-*

phos. *Supremumque vale*,

quod iam via auribus ille.

Et Tridium 1. Idque quod

ignoti faciunt, vale dicere fal-

tem.

valeam. E. 9: 38

valeant. AE. 6: 554

valeas. 5: 431.

valeat. E. 9: 12. AE. 8: 403

valeant. AE. 2: 70, 426

valeat. AE. 11: 798

Valeant. 10: 752

vales. 4: 144. 11: 892

vale. 3: 415. 5: 67. 9: 807.

11: 873. 12: 912

valida. 11: 552. 12: 98

validas. 10: 320

validam. G. 4: 331. AE. 1:

120. 4: 441. 10: 401. 11: 651.

696. 12: 93

validas. AE. 6: 833

validi. 8: 419

validis. G. 2: 237, 367,

447. AE. 2: 50. 5: 13, 500.

10: 294

valido. G. 3: 172

validum. AE. 10: 815

vallant. 11: 915

vall. E. 2: 40. AE. 2: 748.

5: 288. 6: 703. 8: 132, 609.

7: 4

vallum. G. 3: 331. AE. 8:

204

vallus. E. 5: 84. 6: 84. G. 2:

391. AE. 186. 7: 565, 802.

11: 521

Id est, *vallis*. Operae

pretium feceris, si Servium

super hunc locum legas

Adi item *Convallis*, *conval-*

les, *convallibus*.

valli. AE. 9: 142

vallibus. G. 374. 2: 485. 14:

277. AE. 3: 110. 4: 156. 9:

244

vallis. AE. 10: 120

valla. 9: 68, 168, 519, 598

vallus. G. 1: 264. 2: 409

vallum. AE. 9: 146, 506, 524

vallisse. 11: 229

vallit. 5: 510. 7: 305. 11:

782

vana. 11: 552. 4: 12. 6: 284.

8: 42, 259. 10: 631. 11:

854

vane. 10: 593

vane. 11: 715

vani. 1: 392. N. tr. 5.

vantis. G. 2: 126. N. eodem.

AE. 12: 53

vannus. G. 1: 166

vano. AE. 11: 52

vanos. G. 3: 79

vanum. AE. 2: 80. N. tr. 5

vapor. 5: 683, 698. 7: 466

vaporant templum abire.

11: 481. Lucret. 5. *In-*

vidio quoniam cum ful-

mine summa vapores Ple-

rumque & quae sunt alii

magis edita cumque.

Vare. AE. 6: 7. 9: 17

Vari. E. 6: 12

varia. G. 2: 9. AE. 11: 475.

12: 665

variet. G. 1: 145, 181. 3:

264. AE. 5: 812. 7: 12. 8:

713

variant. 9: 164

variare. 12: 223

variantum. G. 2: 468. AE.

6: 285

variet. G. 1: 133, 383. AE.

4: 428. 7: 90. 8: 21

varietur. G. 1: 441

vare. AE. 11: 435. 12: 915

varis. 4: 202. 5: 442, 605.

6: 708. 7: 58. 8: 95, 685. 9:

464. 11: 223, 730

vario. 1: 748. 3: 128. 4: 564.

6: 160. 8: 309. 10: 97. 11:

455. 12: 127, 486

varior. E. 4: 42. 9: 40.

G. 1: 453. 2: 463, 478,

521. AE. 1: 204. 2: 284.

4: 701. 5: 89. 10: 160,

12: 228

varium cœli marem. G. 2: 51

Citat hunc locum Plin.

lib. 18. cap. 24. EA. 4: 569

varius. AE. 11: 296

Vare. E. 9: 16, 35

vastum. AE. 3: 414, 656. 6:

296, 503. 8: 446

vasta. 7: 218, 302, 9: 323.

N. tr. 5: 12. 745

vastant. 8: 374

vastat. 1: 471, 622

vastat. 2: 162. 10: 57

vastant. G. 4: 116. AE. 8: 8

vastas. 11: 146

vastatum. 9: 772

vasti. G. 4: 422, 430. AE. 11:

208

vastis. AE. 1: 333. 11: 15. 5:

198, 368. 8: 250. 10: 768

vasto. G. 3: 222. 4: 362. AE.

11: 52, 118, 245. 3: 297,

431, 605, 447, 821. 6:

237. 741. 8: 191, 217,

424. N. tr. 5: 9: 330.

10: 716. 12: 553

vastus. 1: 86. 3: 431, 647. 5:

IN VIRGILIUM.

Gusto, quam Faso & Fa-
stus.

batem. E. 9:34 AE. 2:122. 3:
358, 443. 456. 6: 415. 7:
415, 435, 442

batem. G. 3:491. 4: 387, 450.
AE. 3:127, 246, 463, 712.

5: 324. 6: 65, 78, 125, 167,
189, 372, 398, 419, 562,
662, 659. 7: 68

batem. E. 7:12. AE. 3:433. 11:
774

batem. AE. 5:636. 6:82, 111.
8:340

batem. 4:65, 464. 8:617
uber aptius erit. G. 3: 234.
agel dicitur. 7:262

Adi Exuberat, exuberet
Utero pro exuberare verbum
verbum simplex Columel-
lae: & Uterum Valerius
Catullus protulit. Huber
sunt, quia a verbo Graeco
deducantur, quod est
Pluv, v in u productum
verso, ac b litera hiatus
causa inserta. Sed magis
placet Pontano, cui sen-
tentiae & nos accedimus, ut
ab humero ducatur huber,
sicut uber a summo, utrobi
que m litera in b versa: hu-
meata enim feracia sunt
omnia, sicut arida infoc-
cunda. Nam & Maro no-
ster, cum ait, Cogite oves
parvi, si hoc praeteritis as-
perat, ut nuper, frustra prof-
fabimus hubera palmis, vi-
detur nobis innuere voluisse,
hubera ab humendo di-
cta. Si, inquit, aestus
humorem praeciperit, id
est, ante arefecerit, frustra
hubera, exhausto omni
humore, lacte carentia
exprimemus. Utrunque
igitur huber recipit aspira-
tionem, quam tamen suo
jure etiam eruditorum con-
suetudo repudiavit.

hubera. E. 2:42. 3:99. 4:12. 9:
31. G. 2: 524. 3:178, 396
AE. 3:392, 642. 8:631. 11:
572

hubera. G. 3: 30. G. 2: 125,
275. 3: 187, 309, 317.
AE. 1: 531. 3: 93, 164. 5:
215. 6: 428. 7: 484

huberime. G. 4: 141. AE. 3:
106

hubi. adverbium temporis.
E. 3:97. 7:8. G. 1:73, 208,
250, 443, 446. 2:107, 312,
353. 3:93, 130, 167. 5:90,

271, 441, 481. 4:186, 314,
454, 474. AE. 1: 407, 715.

Servius. 2: 347. 3: 219,
410, 441. 4: 118, 474. 5:
126. 6: 271. *Servius.* 340,

684, 748, 897. 7: 373,
541, 611. 9: 98. 10: 457,
721. 11: 19, 59, 737

jam. E. 4:37. G. 1: 312.
3: 130. 4: 58, 189. AE.
2: 634

verum. G. 1: 419. 4: 89,
405, 441. AE. 3: 670. 8:
591

inde. G. 2: 367. 3: 327. AE.
3: 69. 5: 139. 6: 201. 8:
407. 10: 288

ergo. G. 4:77. AE. 3: 238. 4:
474

post. G. 4: 544, 552. AE. 4:
80. 5: 362

qualis. 2: 471. 4: 143. 8:
589. 9: 563. 11: 492, 624
12: 451. In initio, versus

comparationibus serviens,
& ubique casus in synaloe-

pham. Accipitur autem
pro, cum, quid posuit,

his in locis. G. 3: 296.
AE. 1: 430. 2: 223. 12:
331

ubi, similiter comparatio-
nibus accommodatum

AE. 1: 592. 4: 312. 6: 311,
707, 717. 8: 22. 12:
12, 523, 908

huc dicta. 1181. 2: 790. 3: 12,
313. 6: 628. 7: 323, 471. 8:
175, 541. 10: 633. 12: 81,
441

tum. 6: 897. 12: 495
ubi. AE. 7: 541. 11: 701.

adverbium loci. E. 9: 60.
G. 2: 123, 180, 266, 328.

3: 14, 144. AE. 1: 100,
203, 365, 416, 693. 2:
526, 608, 731. 3: 7, 11,
88. 4: 481. 5: 131. 6: 196,

473, 540, 632, 796. 7:
11, 131, 764, 776. 8: 479.
9: 351, 585, 618. 10: 141.

11: 30, 389. 12: 68, 690,
768

ubi. interrogative. 3: 312.
4: 595. 5: 395. 10: 7,
897

ubi. G. 2: 486. *video.*
aut ubi, aut ubi. 4: 49

ubi & ubi, naturaliter
Pyrrhichii sunt: sed ra-

tione finalitatis, plerum-
que jambi sunt. Prima

enim semper syllaba brevis
est: ultima, indifferens.

Tibullus, *Laurus ubi bona*
signa dedit. Correlationis

exemplorum plena sunt hu-
jus & aliorum poetarum

omnia monumenta. Ex quo
fit, ut Ovid. in *abdicumque*

si ponat ad placitum: cor-
ripit enim 2. Amorum, hoc

versu, *Te dea munificam*
gentes abdicumque loquantur.

At 7. Metam. produxit,
inquiens, *Servus abdicumque*

est; aut mea gaudia servo.
Locatur autem ubi fere in

primo pede, ita ut duas da-
ctyli breves constituat.

abdicumque. AE. 7: 400
abdicum. AE. 1: 601. 2: 368,
755. 11: 646

Ucaligon. 2: 312
ndae. 7: 533

Adjectivo Hudus, Huda,
Hudum, aspiratio quidem
praeponi deberet, quod
contrahitur a nomine hu-
midus, vel fit (ut quidam
arbitrati sunt) a Graeco
hū, d litera interjecta.

Vel quod sit hudus, quasi
sudus. Quamquam sunt,

qui & nomen *suder*, a Grae-
co magis deducant. Sed ut

tenetur a, eruditorum
usus obtinuit.

ndae. G. 3: 446
ndae. 2: 77. 3: 388, 429. AE.
5: 337, 681. 7: 354

or, cum copulat, brevis
est, cum minuat, longa

G. 1: 92. 2: 337. 3: 172. AE.
1: 441. 5: 33, 682. 1: 7, 602,
785. 3: 629, 681. 4: 87,
170, 426, 530. 5: 52, 784

6: 104, 175, 609. 7: 262,
332, 524, 605. 8: 187, 206,
328. 9: 113, 408, 416, 487.

10: 71, 73, 558. 6: 27, 712.
11: 265, 280, 457, 592,
790. 12: 186, 205, 715,
904

ndae. G. 1: 800. 2: 297,
301. 4: 47. AE. 7: 202. 9:
115

quidam. G. 4: 446. AE. 1: 9. 2:
75, 102, 151. 3: 368. 5: 15,
6: 319. 10: 150

quo. AE. 1: 370. 3: 88. 9:
377

quae. 1: 539. 12: 313
quae. 4: 409

quibus. 6: 560
quae. 6: 712. 7: 111. 9: 376

quae. 9: 223, 228. 12: 321,
621

quom. 10: 670
quae. 11: 509

uo. vacans ex Servii inter-
pretatione. AE. 4: 68

De hac inclinativa leges
apud eundem Servium com-

mentar. 10: super eo versu,
Tantum me crimine dignum

dixisti? Adi & particulam
Nen, cum qua coaleuit *Pe,*

amissa vocali E, sicut *Ne,*
ut cum *Tantum* dicimus, &

Piden, pro *Tantone,* &
Pidene, & similia.

velae. AE. 3: 325. 7: 65
velae. 6: 391. 11: 138

velae. 7: 609. N. tr. 4.
velae. 1: 524. 9: 228

velae. G. 1: 206
velae. nomen. E. 4: 38

velae. AE. 1: 376. 6: 335
velae. 6: 692. 7: 124

velae. 2: 121. 12: 651
velae. E. 4: 34. G. 1: 462

velae. AE. 10: 165
velae. 5: 105

velae. 1: 113
velae. 11: 44

velae. 6: 326. 8: 688. 10: 209
velae. G. 4: 289. AE. 12:
162

velae. AE. 1: 379
velae. pro *etiam.* E. 3: 50. 8:
69. N. tr. 13. G. 1: 289. 3:
202. N. end. AE. 6: 769. 11:
259, 438

velae. E. 8: 58. 9: 12. G. 1: 313.
2: 321, 482. 3: 24, 443. 4:
269. AE. 1: 316, 746. 2:
4: 24, 479. 5: 649, 693

796, 6: 319, 844. 8: 71. 7:
710, 808. 10: 135, 286,
603. 11: 406. 12: 345,
803

velae. G. 1: 373. AE. 1: 35.
2: 136. 3: 9, 191, 207,
268, 357, 453, 532, 683.

4: 346, 374. 5: 32, 283,
797. 7: 23. 8: 708. 11:
264

velae. G. 4: 1
Vela, favorem accipit,
sumptu re navali transla-
tione: sicut pelagus patens,
carminis facilitatem. Sic
alibi, Da facillim cursum:
& Ferte simul Faunisque pe-
dem, Dryadesque puellas. Ut
pedem intelligas pro eo,
quod vulgo dicimus la por-
ta. Quo sensu etiam Ca-
tullus dixit, Stoe utrumque
supplet, Stimul secundas incl-
det in pede. Nisi malis me-
tricam rationem accipe-
re, quae suis pedibus
constat. Eiusdem quo-
que figurae est poetae
aliud, Atque equidem ex-
trimo ul jam subfuso labo-
rum

De hac inclinativa leges
apud eundem Servium com-

mentar. 10: super eo versu,
Tantum me crimine dignum

dixisti? Adi & particulam
Nen, cum qua coaleuit *Pe,*

amissa vocali E, sicut *Ne,*
ut cum *Tantum* dicimus, &

Piden, pro *Tantone,* &
Pidene, & similia.

velae. AE. 3: 325. 7: 65
velae. 6: 391. 11: 138

velae. 7: 609. N. tr. 4.
velae. 1: 524. 9: 228

velae. G. 1: 206
velae. nomen. E. 4: 38

velae. AE. 1: 376. 6: 335
velae. 6: 692. 7: 124

velae. 2: 121. 12: 651
velae. E. 4: 34. G. 1: 462

velae. AE. 10: 165
velae. 5: 105

velae. 1: 113
velae. 11: 44

velae. 6: 326. 8: 688. 10: 209
velae. G. 4: 289. AE. 12:
162

velae. AE. 1: 379
velae. pro *etiam.* E. 3: 50. 8:
69. N. tr. 13. G. 1: 289. 3:
202. N. end. AE. 6: 769. 11:
259, 438

velae. E. 8: 58. 9: 12. G. 1: 313.
2: 321, 482. 3: 24, 443. 4:
269. AE. 1: 316, 746. 2:
4: 24, 479. 5: 649, 693

796, 6: 319, 844. 8: 71. 7:
710, 808. 10: 135, 286,
603. 11: 406. 12: 345,
803

velae. G. 1: 373. AE. 1: 35.
2: 136. 3: 9, 191, 207,
268, 357, 453, 532, 683.

4: 346, 374. 5: 32, 283,
797. 7: 23. 8: 708. 11:
264

velae. G. 4: 1
Vela, favorem accipit,
sumptu re navali transla-
tione: sicut pelagus patens,
carminis facilitatem. Sic
alibi, Da facillim cursum:
& Ferte simul Faunisque pe-
dem, Dryadesque puellas. Ut
pedem intelligas pro eo,
quod vulgo dicimus la por-
ta. Quo sensu etiam Ca-
tullus dixit, Stoe utrumque
supplet, Stimul secundas incl-
det in pede. Nisi malis me-
tricam rationem accipe-
re, quae suis pedibus
constat. Eiusdem quo-
que figurae est poetae
aliud, Atque equidem ex-
trimo ul jam subfuso labo-
rum

velae. G. 1: 373. AE. 1: 35.
2: 136. 3: 9, 191, 207,
268, 357, 453, 532, 683.

4: 346, 374. 5: 32, 283,
797. 7: 23. 8: 708. 11:
264

velae. G. 4: 1
Vela, favorem accipit,
sumptu re navali transla-
tione: sicut pelagus patens,
carminis facilitatem. Sic
alibi, Da facillim cursum:
& Ferte simul Faunisque pe-
dem, Dryadesque puellas. Ut
pedem intelligas pro eo,
quod vulgo dicimus la por-
ta. Quo sensu etiam Ca-
tullus dixit, Stoe utrumque
supplet, Stimul secundas incl-
det in pede. Nisi malis me-
tricam rationem accipe-
re, quae suis pedibus
constat. Eiusdem quo-
que figurae est poetae
aliud, Atque equidem ex-
trimo ul jam subfuso labo-
rum

velae. G. 1: 373. AE. 1: 35.
2: 136. 3: 9, 191, 207,
268, 357, 453, 532, 683.

4: 346, 374. 5: 32, 283,
797. 7: 23. 8: 708. 11:
264

velae. G. 4: 1
Vela, favorem accipit,
sumptu re navali transla-
tione: sicut pelagus patens,
carminis facilitatem. Sic
alibi, Da facillim cursum:
& Ferte simul Faunisque pe-
dem, Dryadesque puellas. Ut
pedem intelligas pro eo,
quod vulgo dicimus la por-
ta. Quo sensu etiam Ca-
tullus dixit, Stoe utrumque
supplet, Stimul secundas incl-
det in pede. Nisi malis me-
tricam rationem accipe-
re, quae suis pedibus
constat. Eiusdem quo-
que figurae est poetae
aliud, Atque equidem ex-
trimo ul jam subfuso labo-
rum

velae. G. 1: 373. AE. 1: 35.
2: 136. 3: 9, 191, 207,
268, 357, 453, 532, 683.

4: 346, 374. 5: 32, 283,
797. 7: 23. 8: 708. 11:
264

velae. G. 4: 1
Vela, favorem accipit,
sumptu re navali transla-
tione: sicut pelagus patens,
carminis facilitatem. Sic
alibi, Da facillim cursum:
& Ferte simul Faunisque pe-
dem, Dryadesque puellas. Ut
pedem intelligas pro eo,
quod vulgo dicimus la por-
ta. Quo sensu etiam Ca-
tullus dixit, Stoe utrumque
supplet, Stimul secundas incl-
det in pede. Nisi malis me-
tricam rationem accipe-
re, quae suis pedibus
constat. Eiusdem quo-
que figurae est poetae
aliud, Atque equidem ex-
trimo ul jam subfuso labo-
rum

velae. G. 1: 373. AE. 1: 35.
2: 136. 3: 9, 191, 207,
268, 357, 453, 532, 683.

4: 346, 374. 5: 32, 283,
797. 7: 23. 8: 708. 11:
264

velae. G. 4: 1
Vela, favorem accipit,
sumptu re navali transla-
tione: sicut pelagus patens,
carminis facilitatem. Sic
alibi, Da facillim cursum:
& Ferte simul Faunisque pe-
dem, Dryadesque puellas. Ut
pedem intelligas pro eo,
quod vulgo dicimus la por-
ta. Quo sensu etiam Ca-
tullus dixit, Stoe utrumque
supplet, Stimul secundas incl-
det in pede. Nisi malis me-
tricam rationem accipe-
re, quae suis pedibus
constat. Eiusdem quo-
que figurae est poetae
aliud, Atque equidem ex-
trimo ul jam subfuso labo-
rum

velae. G. 1: 373. AE. 1: 35.
2: 136. 3: 9, 191, 207,
268, 357, 453, 532, 683.

4: 346, 374. 5: 32, 283,
797. 7: 23. 8: 708. 11:
264

velae. G. 4: 1
Vela, favorem accipit,
sumptu re navali transla-
tione: sicut pelagus patens,
carminis facilitatem. Sic
alibi, Da facillim cursum:
& Ferte simul Faunisque pe-
dem, Dryadesque puellas. Ut
pedem intelligas pro eo,
quod vulgo dicimus la por-
ta. Quo sensu etiam Ca-
tullus dixit, Stoe utrumque
supplet, Stimul secundas incl-
det in pede. Nisi mal

INDEX ERYTHRAEI

ram <i>Vela traham</i> , & ter-
ris festinem advertere pro-
ram. Et quoniam recipro-
ca est translatio a navi-
bus ad equos, alias di-
xit, <i>Sed nos immensum spa-
tis confestim atque</i> , Et
<i>Jam tempus equum summa
solvere colla.</i>
<i>velabat.</i> AE. 8:33
<i>velamen.</i> 1:649, 711
<i>velamina.</i> G. 1:313. AE. 6:
221
<i>velamur.</i> 3:545
<i>velamus.</i> 2:249
<i>velare.</i> AE. 3:405
<i>velat.</i> 5:72
<i>velatorum.</i> 3:549
<i>velatus.</i> 3:174
<i>velati.</i> 11:101. 11:111
<i>velatos.</i> 7:154
<i>velatum.</i> 5:366
<i>velatur.</i> G. 3:383. AE. 5:
334
<i>velatus.</i> 10:205
<i>velavit.</i> 8:177
<i>velit.</i> 7:815
<i>velim.</i> 2:800. 9:112
<i>Velini fontes.</i> 7:157, 711
Velini lacus, hodie il-
lud di <i>Ple di Luce</i> . Un-
de Velini fontes. Pro hu-
jus loci defensione, &
aliorum Poetae, egregie
stat Pontanus in Antonio
contra Hygini temerita-
tem, quam refert Gell. lib.
10. cap. 16.
<i>Velinos.</i> AE. 6:366
<i>velit.</i> 5:191, 486
<i>velis.</i> verbum. G. 1:26.
AE. 1:733. 11:528
<i>velis.</i> nomen. 1:469. 3:
472, 477. 4:387. 5:128,
281, 319. 6:301. 7:7.
10:118, 229
<i>velit.</i> G. 2:105. AE. 2:
104. 111, 488. 7:340,
558. 12:571
<i>velivolam mare.</i> AE. 1:
224
Epitheton, quod navi-
bus dedit Ennius; Lu-
cret. ante Matonem no-
strum mari tribuit. Ait
enim in calce. <i>Tum ma-
re velivolam ferebat propter
edores.</i> Quod idem in prin-
cipio operis variavit, in-
quiens, <i>Quae mare navi-
gerum, quae terras frugife-
rentes.</i> Vide hic Servium,
nec non Macr. Sat. lib. 6.
cap. 5.
<i>velle,</i> pro <i>velant.</i> G. 4:
148. AE. 4:540. 6:751. | 9:539. 12:910
<i>vellem.</i> E. 10. AE. 4:16. 11:
111, 303, 384
<i>vellent.</i> 6:436
<i>vellera.</i> E. 3:95. 4:44. G. 1:
398. 2:121. 3:107, 389,
561. 4:334
<i>vellere.</i> 4:108. AE. 8:
650. 9:506. 10:889. 11:
19
<i>velleribus.</i> 4:459. 7:95
<i>velleris atragnum.</i> 6:249
Alibi, <i>Nigram hyemi pe-
cudem.</i> Et in carmine de
votionis urbium & exer-
citiuum, legimus, <i>Ovidius
atris viribus.</i>
<i>velles.</i> 11:153
<i>vellet.</i> 2:653
<i>vellet autem Cynthus.</i> E.
6:4. Proverbium est.
Ipse in Copa, juveni-
li opere, <i>Mors autem vel-
lent, Plote,</i> ait <i>Vento.</i>
AE. 2:480. 10:381. 11:
566
<i>vellitur.</i> 3:128
<i>velo.</i> nom. AE. 1:400
<i>velocem.</i> 5:116. 11:331,
760
<i>veloces.</i> G. 3:405. AE. 5:
233
<i>velocis.</i> G. 2:530
<i>velocius.</i> AE. 7:174
<i>velorum pondimus alas.</i> 3:
528
Alibi mutua transla-
tione, <i>Rennigis alarum di-
xit,</i> itemque ab equis
sumpta, <i>Classique dimittis
habenae.</i>
<i>velox.</i> G. 4:344. AE. 5:
444
<i>velum.</i> 1:103
<i>velut.</i> G. 4:433. AE. 1:
82. 5:439. 7:586. 10:
405, 693, 707, 803. 11:
809. 12:365, 473, 521,
715, 908
<i>veluti.</i> 1:148. 2:104, 379,
626. 4:412, 441, 469.
6:707. 7:461. 9:59,
435, 730. 12:67, 103,
684, 749
<i>venabere.</i> G. 3:410
<i>venator.</i> E. 10:56
<i>venacula.</i> AE. 4:131. 9:
553. N. de Genere armo-
rum.
<i>venam ferre.</i> G. 3:460
Latine etiam <i>venam</i> fr-
care, & incidere dicimus;
Cicero & <i>linguam</i> mittere
utitur, & <i>detrahre</i> , Graeci
<i>φαστομειν</i> : quod quidam
nullo exemplo Latinita- | tis <i>phastomaro</i> dicunt: ser-
mo vernaculus, <i>trax san-
guis, carax sanguis.</i> Sed &
unico verbo, & eo qui-
dem satis ingeniose exco-
gitato exprimit, quod est
<i>salassar</i> , quasi sanguinem
laxare dixeris. Et quo-
niam id etiam adhibita
irudine effecimus, non
minus ingeniose eam <i>san-</i>
<i>sugam</i> , veluti sanguis-
gam, vulgus de re appel-
litat.
<i>venantia.</i> AE. 7:493
<i>venantium.</i> 9:531. 11:15
<i>venas inflatus.</i> E. 6:151
Unde quidam <i>vinum</i> ,
quod per venas veniat;
<i>bianter.</i> G. 11:91. id est,
<i>rimas.</i>
<i>venatibus.</i> AE. 9:407
<i>venator.</i> 11:678. 12:751
<i>venatrix.</i> 1:319. 9:178. 12:
780
<i>venatu.</i> 7:747. 9:605
Pro <i>venatu</i> . Sic <i>Curre</i> ,
pro <i>curru</i> ; <i>Sinu</i> , pro
<i>sinu</i> ; <i>Portu</i> , pro <i>portui</i> ;
<i>Concubitu</i> , pro <i>concubitu</i> ;
<i>Metu</i> , pro <i>metui</i> ; <i>Ample-</i>
<i>xu</i> , pro <i>amplexui</i> ; <i>Aspe-</i>
<i>ctu</i> , pro <i>aspectui</i> ; Poeta
usurpavit, ex vetustissi-
morum Latinorum mo-
re, qui fuit (teste Gel-
lio lib. 4.) ut nomina
masculina & foeminina
quarti ordinis, emitte-
rent Genitivum in <i>us</i> ,
ut <i>senatus</i> , <i>domus</i> & ca-
sum dandi non magis per
ul syllabas; quod nunc
facimus, quam per <i>us</i> ter-
minare solent. Vide con-
<i>cubitu</i> .
<i>venatu.</i> AE. 9:245
<i>venatum.</i> 4:117
<i>venatus.</i> 8:318
<i>vendebat.</i> 1:484
<i>vendidit.</i> 6:621
<i>venena.</i> E. 8:95. G. 2:
130
<i>veneni.</i> E. 4:24. AE. 4:514.
11:857
<i>venenis.</i> AE. 7:190, 341
<i>veneno.</i> G. 2:465. id est,
<i>amore.</i> AE. 1:688. 2:
121. 7:354. 9:773. 10:
140
<i>venenum.</i> G. 2:378. 4:
236
<i>venenabar.</i> AE. 3:34
<i>venenabere.</i> G. 4:346. AE. 7:
597
<i>venenabile.</i> AE. 6:408. 12:
652 | 767
<i>venenatur.</i> G. 4:391. AE. 3:
79, 697
<i>venenda.</i> G. 3:294
<i>venenda puer.</i> AE. 9:176
Poeta in Ciri ad Octa-
vium, <i>Octavi venenda</i> ,
<i>mois allabere coepit</i> , <i>Sancto</i>
<i>puer.</i> Et paulo infra, <i>sa-</i>
<i>sancto puer venerabilis.</i>
<i>venenans.</i> AE. 12:220
<i>venenare.</i> G. 1:338. 4:
535
<i>venenat.</i> AE. 2:343. 6:457.
10:719
<i>venenata,</i> id est, <i>venenda.</i>
AE. 3:460. N. 11:3.
<i>venenatur.</i> 5:745
<i>venere.</i> E. 10:19. G. 1:145.
AE. 2:331. 6:163, 191,
201, 8:128
<i>Venerem.</i> G. 2:329. 3:
64, 97, 137, 210. 4:199.
AE. 4:92. 8:699. 11:
736
<i>Veneri.</i> E. 3:68. 7:62. AE. 5:
760. 7:121. 9:135
<i>Veneris.</i> E. 8:78. AE. 1:325.
2:787. 3:475. 4:33. 6:26.
7:556. 10:131.
<i>Venerit.</i> E. 9:67
<i>veni.</i> G. 2:7. AE. 4:339.
8:145, 365. 10:901. 11:
856
<i>venit.</i> AE. 11:112
Pro <i>venit</i> , ut ait
Comminianus de soloe-
cismo, posuit Indicati-
vum modum pro Subjun-
ctivo.
<i>venia.</i> AE. 11:107
<i>veniam verbum.</i> E. 3:49. no-
men G. 4:536. AE. 1:519.
3:144. 5:50, 435. 11:
101, 358
<i>veniant.</i> G. 2:1108. AE. 11:518.
7:551
<i>venias.</i> G. 11:29. AE. 6:
189
<i>veniat.</i> E. 3:88. G. 1:37, 90.
AE. 1:659. 4:637
<i>venibat.</i> E. 2:4. G. 4:
486
<i>veniamus.</i> E. 1:66. 9:62. AE.
2:716
<i>veniendi.</i> 1:414. 6:488
<i>veniens.</i> E. 8:17. AE. 4:
158. 5:344, 373. 7:218.
9:668, 346. 10:344. 11:
145
<i>venient.</i> E. 7:11. 8:28. AE.
6:85
<i>veniente.</i> E. 9:13. G. 4:466.
AE. 7:587. 10:241. 12:
540
<i>venientem.</i> G. 2:406. AE. 3:
652 |
|--|--|--|--|

IN VIRGILIUM.

<p>672. 121510, 595
 adulatus. AE. 10: 277. 11:
 446
 veniens. 18: 299
 venientibus. AE. 2: 596. 6:
 291
 venientis. E. 5: 82. AE. 6:
 819. 10: 456. 11: 802
 venturum. G. 4: 167. AE. 1:
 414. 6: 755
 ventus. 2: 781
 ventis. G. 1: 190. AE. 1:
 233
 Ventis. AE. 10: 76
 venimus. G. 4: 449. AE. 1:
 528. 2: 743. 6: 671
 venio. AE. 5: 726. 8: 382. 10:
 181
 venire. 1: 619. 7: 409. id est,
 invenire. N. tr. 5
 veniret. 11: 42
 venis. nomen. G. 1: 235. 3:
 482. 4: 1238. AE. 6: 7. aris
 metalla. G. 2: 166
 Veno quoque vulgo: vide
 Metalla, & Rivos. Aes au
 tem, & argentum, cacte
 raque metalla primus ni
 marl coepit Lynceus, ut
 audivit Palaephatus, et
 si secus apud Plin. Hinc
 ipse quoque existimat lo
 cum fabulae damnatum,
 ut ille etiam quae sub ter
 ra laterent, vulgo prospici
 cere crederetur: quod in
 huiusmodi metallorum in
 quisitione, quas ipse secum
 intra terrae viscera circum
 ferret lucernas, eas ibidem
 relinqueret illinc evadens,
 metallo tantum educto. a
 more. AE. 4: 2
 venis. verb. 2: 283. 6: 532
 venisse. 4: 191. 7: 768. 8:
 120
 venissem. 5: 400
 venisset. 1: 751. 11: 286
 venisti. 6: 687. N. tr. 5
 venistis. 1: 369. 2: 217. 8:
 172
 venis. praeteritum. E. 1: 30.
 4: 4. 10: 19. 2. 4. G. 2:
 320. 5: 19. EE. 1: 2, 52,
 348, 331. 2: 116, 324.
 3: 138, 417, 662. 5: 346.
 6: 515. 7: 499, 750. 8:
 319. 9: 705. 11: 421, 538,
 711
 venit. praesens. E. 3: 30,
 50, 7: 47. 8: 109. 10: 77.
 G. 1: 116, 322. 2: 58,
 110. 3: 496. 4: 97, 418,
 549. AE. 1: 697. 4: 39. 5:
 504. 8: 525. 9: 412, 633.
 11: 149
 venio. E. 1: 77. 7: 149 </p> | <p>venimus. G. 2: 11. AE. 7: 98.
 9: 544
 veni. E. 3: 73, 81. G. 2: 163.
 4: 9. AE. 1: 133. 3: 416
 3: 69, 196, 337. 5: 20,
 763. 6: 362. 7: 27. 9:
 91. 10: 356, 676. 12:
 167, 455
 ventis. E. 2: 26. G. 1:
 356, 436. 2: 133. 3:
 302. 4: 9, 198, AE. 1:
 43, 119, 514, 551. 2:
 649, 794. 3: 253, 563,
 683, 705. 4: 381. 546.
 5: 211, 319. 6: 75, 701.
 7: 23, 394. 8: 682. 709
 10: 69, 405
 ventis. G. 1: 314, 369, 432,
 456, 3: 175. 4: 60, 419.
 484. AE. 1: 66. N. tr.
 3: 182, 307, 331. 2:
 25, 180, 715. 3: 471.
 4: 46, 249. 6: 209, 536.
 12: 585
 venturum. G. 1: 318. AE.
 2: 141. 3: 570
 ventos. G. 1: 51, 352. 2:
 360. 3: 233, 318. AE.
 1: 33. 2: 116. 3: 77,
 115, 514. 4: 245, 257,
 430, 707. 5: 26, 59,
 527, 609. 7: 807. 9: 60
 10: 37, 82, 99, 248
 12: 105, 345
 ventis ferro gaudia. AE. 10:
 652
 Proverbium. Ipse quo
 que in 11. Inque notas vo
 cem ventis procellas. Catul
 lus in Epithalamio, Quae
 cuncta arvis discipant irita
 ventis. Idem eodem, Irri
 ta ventosae linguens promissa
 procellae. Penelope Ovidi
 na, Fallar, & hoc crimen
 tenuis vaneferat in auris. I
 dem ejusdem Dido, Atque
 idem ventis vela, fidemque
 ferent.
 ventosa aequora. G. 1: 206.
 AE. 6: 315. 11: 390,
 708
 Catullus in Epithalamio,
 Quae simulat ostro ventosum
 profridit argor.
 ventosae. AE. 12: 848
 ventosi. E. 9: 58
 ventosus. AE. 8: 449
 ventrem. G. 4: 122
 ventris. AE. 2: 356. 2: 316
 ventum. verbum. G. 3: 98.
 AE. 4: 151. 6: 45. 8:
 362. 10: 710. 12: 739,
 803
 ventum. nomen. AE. 5: 16,
 446
 ventura. G. 3: 93. AE. 2: </p> | <p>47, 125. 3: 458. 6: 790.
 8: 550. 6: 643
 venturam. G. 4: 156
 venturam. AE. 2: 194
 ventura. 6: 66. 8: 627
 ventura. E. 4: 52
 venturus. AE. 3: 158, 186.
 10: 99
 venturum. 2: 22. 6: 346
 venturus. 8: 576
 ventus. G. 1: 423, 432,
 463. 2: 311. AE. 3: 150,
 269, 411, 448, 568. 5:
 777
 Ad Ventorum vim, &
 eorum varios effectus per
 noscentes, itemque copio
 se & orate verbis & sen
 tentiis Virgilianis (hoc est
 summe poetis, pertractan
 dos, haec quoque ditiones,
 quas infra colligemus, suo
 loco inventae mirifice con
 ferent. Quae igitur le
 gor Anta, Aurat, Aurai,
 Auram, Aurat: Flamina,
 Flamine: Flatus, Flatu,
 Flatus: Nimbi, Nimbis,
 Nimbo, Nimborum, Nim
 bus, Nimbosa, Nimbosus,
 Nimbos: Procella, Procel
 lus, Procellus: Tempestas,
 Tempestate, Tempestatem,
 Tempestates, Tempestatibus,
 Tempestatum: Turbo, Tur
 bine: Vortex. Item Vento
 rum propria nomina, Afri
 cus, Aquilone, Aquilonem,
 Aquiloni, Aquilonibus: Au
 ster, Austri, Austrinus, Au
 stis, Austro, Austror: Bo
 rea, Boreae, Boream, Bo
 reas: Cori, Corium, Co
 ri: Eurus, Euri, Euro, Eu
 ros, Eurus, Eurus: Noti,
 Noti: Zephyri, Zephyris,
 Zephyro, Zephyros, Zephy
 rum, Zephyrus. Ad ad
 haec Ficus opacum, & O
 lan.
 Ventula. AE. 11: 742
 Ventulus. 8: 9
 Venus. G. 3: 267. 4: 516. pro
 tes Venus. AE. 1: 229,
 325, 335, 386, 411,
 613, 691. 4: 107. 5:
 779. 8: 370, 590. 10:
 16, 132, 608, 760. 12:
 411, 416, 786
 Eadem Poetae est Cyth
 ra, Arcadilla mater, & Di
 ona mater. Apud Grae
 cos & Latinos haec quo
 que cognomina invenit,
 Dione Cytherea, Cythere,
 Cyberis, Paphia, Chidra,
 Cypria, Cypria, Cypre- </p> | <p>nia, Idalla, Erycina, A
 phrodite, Aphrogetia, Phe
 lonoides, Cluactia, Myro
 tea, Verticordia, Libenti
 na, Libitina, Epithymia,
 Calva, Armata, Barbata,
 Syra, Mylitta, Alita, Mi
 tra, Pyrena, Colias, Apa
 turia, Araca, Isthonia, E
 iotrophos.
 vepres. G. 1: 271. 3: 444.
 8: 645. N. tr. 4. Contra
 Horatius Ve corripuit:
 Cornu vepres & pruna fe
 runt.
 ver. E. 9: 40. G. 1: 113. 2:
 149, 113, 118. 4: 77
 vera. G. 4: 42. AE. 1: 405.
 78, 149, 161. 3: 316, 351.
 6: 100. 8: 301
 veras. 1: 409
 verba. E. 9: 45. G. 129. 3:
 283. AE. 1: 710. 3: 348. 4:
 5, 460. 650. 6: 231. 7:
 237. 8: 155, 404. 11: 688.
 12: 518, 912
 verbenae. AE. 12: 120
 verbenas. E. 8: 65. G. 4:
 131
 verbera. G. 1: 309. 3: 208,
 252. AE. 5: 147. 6: 558.
 7: 336, 451. 10: 586, 12
 876
 verberat. AE. 3: 423. 5:
 377. 9: 669. 10: 208. id
 est ferit, ut 3. & in 5.
 Certatim facit feriant mare.
 893. 11: 756
 verberare. G. 3: 106. AE. 7:
 478
 verbis. G. 3: 289. AE. 2: 96,
 372. 7: 330. 10: 64. 11: 1079
 380
 verbo. AE. 6: 547. 10:
 547
 verum, verborumque fides H
 bi maxima. 9: 280. De
 nostro hoc Indice haec di
 ci possunt.
 vere. nomen E. 10: 74. G.
 1: 43, 115, 340. 2: 319,
 324. 3: 272, 419. 9: 28.
 134
 Ipse in Culice Ver dule
 ce appellat: Florida cum
 tellus gemmantis pilla per
 herbas Vere notat dulci di
 stincta coloribus arva, vul
 go Prima vera, quod La
 tini Ver novum; quod (ut
 canit in Cui Poeta) quo
 rumque novant vernantia
 tempora flores. Unde hodie
 dicimus a tempo novo,
 quod est, vere novo.
 vere. adverb. AE. 6: 118.
 9: 617 </p> |
|---|--|---|--|

INDEX ERYTHRAEI

<i>verberat.</i> 9:207	362. N. tr. 5. 8:453	Thebaldos, <i>Dumque inter</i>	tacula, tum intentionem
<i>verberat.</i> E. 9:63	<i>versant</i> AE. 11:553	<i>angustae squalentia Jugera</i>	significat, tum minutio-
<i>verberat.</i> AE. 11:673	<i>versare.</i> AE. 2: 62. 7: 336.	<i>Dices verberet.</i>	nem, ut <i>Vetus</i> , <i>vehemens</i> ,
<i>verberat.</i> E. 3:14	N. tr. 5. v. <i>vertere.</i> 10:	<i>verberat.</i> AE. 7:539	<i>vescum</i> , <i>vegrande</i> , <i>vestibum</i> ,
<i>verberat.</i> G. 2:298	704	<i>vertentem.</i> 8: 438. N. tr.	<i>lum</i> , <i>Pelous</i> , <i>verens</i> , &
<i>verberat.</i> AE. 12:717. compo-	<i>versas.</i> AE. 10: 268. 12:	5.	<i>vesanus</i> , qui constituta men-
<i>situm inuergit.</i>	664	<i>vertere.</i> G. 1: 23. 147. 2: 33.	te non est. Huc adde <i>vepo-</i>
<i>verbi.</i> AE. 2: 141. 4: 188. 7:	<i>versat.</i> E. 9: 5. G. 2: 258.	AE. 1: 128. 2: 165. 2: 146.	<i>nis</i> , ut legimus apud Mar-
452. 10:610	N. tr. 5. AE. 1: 657. 4:	4: 145. 4: 89. 5: 810. 6: 491.	rialem, de quo ibi. Super-
<i>veribus.</i> G. 2:396. AE. 1:211.	286, 563. 5: 408, 460. 8:	pro <i>vertelant</i> , sic defende-	riora Gellius partim libro
5:103. vide <i>Verm.</i>	23. 619. 9: 747. 10: 285. 11:	re & alia. 7: 112. 10: 88. 12:	quinto, capite 12. par-
<i>veris.</i> 3: 434. 6: 894	669, 753	825	tim lib. 16. cap. 5. & Ma-
<i>veritatem.</i> 4:96	<i>versamus oves.</i> E. 10:68	<i>vertere.</i> G. 3: 148, 165. AE.	crob. volum. sexto, cap.
<i>veriti.</i> E. 9:3. AE. 6:613	Pascamus. <i>Versantur</i>	10:593. 11:798	8.
<i>veritas.</i> AE. 12:694	enim modo in hanc par-	<i>verteret.</i> G. 1: 239. AE. 1:	<i>vesano Ligeti.</i> AE. 10:583
<i>vero</i> , & <i>num.</i> E. 6:17. AE.	tem, modo in illam, ubi	20	Ipse de Ludo, <i>Sperne lu-</i>
1: 435. 2: 105, 128, 309.	laetiora pabula sese osten-	<i>verit</i> G. 4:412	<i>crum</i> , <i>verat mentes vesana</i>
614. 4: 397, 450, 571. 5:	tant. Sic <i>errare</i> pro <i>pasci</i> ,	<i>verum nobile semper sublimis.</i>	<i>libido.</i>
172, 217, 659, 720. 7:	quia id errando fit.	1: 242. Adi Macrob. in	<i>vescas salicam frondes.</i> G. 3:
376, 519. 9: 71. 10: 647.	<i>versu.</i> AE. 9: 586, 756. 10:	Somn. Scip. comm. 1 cap.	175
11:633, 832. 12:12, 17, 494.	573. 11:618. 12:462	16	Adi hic Servium, & con-
756, 776	<i>versibus.</i> E. 7: 23. G. 2: 42,	<i>verit</i> , passivum. AE. 2:625.	tra Servium Beroaldum an-
<i>vero.</i> G. 2: 69, 475, 314.	386	7: 101, 309	notatione 57. item Mar-
322. 4: 554. AE. 2: 438.	<i>versicoloribus.</i> AE. 10:181. id	<i>verit</i> . G. 1: 481. 2: 291, 310.	cellum commentario 3. &
699. 4: 93, 279. 7: 78. 8:	est, <i>pistis</i> .	440. 3: 11. 4: 529. AE. 1:	Gellium lib. 16. cap. 5.
219. 532. 9: 275, 424. 10:	<i>versu.</i> G. 2: 399. 3: 24, 31.	124, 163. 225, 403. 2:	Pius Bononiensis super eo
762, 821. 11:36, 127, 214.	AE. 1:399. 8:210. 10:512.	308, 619, 682. 3: 679. 4:	ex Lucretii primo versu,
378. 12:116. 704	11:93, 1287	152, 168, 247, 445, 698.	<i>Nec mare quae impendent ve-</i>
Valerius Flaccus in 5. 10	<i>verso.</i> G. 1:98. AE. 3:448. 7:	6: 35, 444. 759. 6: 779.	<i>scio solefax peresa</i> , a Servio
breuem posuit: <i>Quod peti-</i>	777. 10:208. a <i>vertendo.</i>	805. 7: 567, 674, 774. 8:	stat contra Beroaldum, in
<i>mus</i> : <i>sin vero proce</i> & <i>di</i>	11: 411, 684	139, 1351, 681. 9: 29,	quo an is recte sentiat, nos
<i>superbus Respuit.</i>	<i>versu.</i> G. 3:120. AE. 11:264,	682, 712. 10: 187, 230,	in annotationibus nostris in
<i>ter.</i> G. 2: 109. 4:191. AE. 6:	629	270. 701. 11: 526, 577,	Poetam Philosophum diju-
392, 431, 801	<i>versu.</i> E. 6: 1. 10: 50. G. 3:	642, 683. 12: 493, 684.	dicabimus.
<i>vero.</i> nomen G. 3:280	339. triplici. AE. 5:119	<i>verticibus.</i> G. 3:241	<i>vescentes.</i> AE. 6: 657
<i>verrant.</i> AE. 1: 59. N. tr.	id est, <i>ordine tertio reme-</i>	<i>vertisse.</i> AE. 7:407	<i>vescitur aura.</i> 1: 546. N.
5. Verro, Graece <i>ερίπυ</i> ,	<i>rum</i> .	<i>verit</i> . 1: 237, 260. N. tr.	tr. 5. 2: 319. Lucret. 5.
<i>verrant.</i> 8:674	<i>versum.</i> G. 1:506. AE. 1:390	5. 6: 101, 7: 328. 9:	<i>Nam quaecumque vides ve-</i>
<i>verrens aequora.</i> G. 3: 201.	in <i>versum</i> <i>distulit</i> <i>almos</i> . G.	718, 800. 10: 646. 11:	<i>sel vitalibus auris.</i> 622. 8:
Lucret. in 5. <i>quantum ver-</i>	4:144	714	181
<i>rentes aequora venti</i> <i>Dimi-</i>	Ipse in 1. Aeneidos,	<i>vertit.</i> 6: 833. 11: 282	<i>vescumque.</i> G. 4:131
<i>nunt.</i>	<i>Quaecumque in solis deserti</i>	<i>vertitur.</i> 2: 250. 3: 176. 5:	<i>vesvoago.</i> 2:224
<i>verrimur.</i> AE. 3:668	<i>pst caemina</i> <i>virgo</i> , <i>Digerit</i> <i>in</i>	626. 7: 784. 9: 29, 646.	Mons est Campaniae
<i>verris.</i> sc. <i>bus.</i> G. 3:59	<i>numerus</i> . Pius Bononien-	10:529	ardens Vesuvius, qui &
<i>verrant corvula nautae.</i> AE. 3:	sis in quarto Lucret. Ita	<i>verrant.</i> 5:586. 7:725. 9:165.	<i>Vesuvius</i> , unde <i>Vesuvula</i> <i>va-</i>
208. N. tr. 5. 778. 6:	corrupte citat hunc ver-	11:619	<i>ra</i> Columellae: & <i>Vesuvius</i> .
320. Catullus, <i>Corvula</i>	sum, <i>Hic etiam flexas</i> <i>in</i>	<i>vertuntur.</i> G. 11:421. AE. 1:	Idem Flacco <i>Vesuvius</i> .
<i>verrentes abiegnis aequora</i>	<i>versus</i> <i>digerit</i> <i>almos</i> .	158. 11:913	Silio & Martiali <i>Vesuvius</i> ,
<i>palmis.</i>	<i>versu.</i> E. 5: 2. 8: 22, 25,	<i>verique Subello.</i> AE. 7: 665.	& Papinio <i>Vesuvius</i>
<i>versa.</i> G. 3:222. 4:83. 4:141.	36. 42. 46. 51. 57, 61	lege Fl. Sosipatrum duo-	<i>apex</i> . Ut falsum omnino
10:7	<i>vertamus.</i> AE. 5:23	bus in locis lib. 2.	fit, quod scribit Servius,
<i>versa.</i> AE. 1:478	<i>vertant.</i> 1: 671	<i>verum.</i> conjunctio. E. 1:25.	cum montem esse Ligu-
Id est, tracta. Sed infra	<i>vertat.</i> E. 9:16	3: 25, 35. G. 1: 418. 3:	riae, sub Alpibus posi-
9:609. <i>versa</i> accipe in usus	<i>verte.</i> AE. 12: 891. vide <i>Ver-</i>	163. 4: 88, 147, 200, 405,	tum, quum ille <i>Vesulus</i>
rei rusticae conversa, qua	<i>tere</i> .	443. AE. 2: 602. 3: 448,	appeletur. De quo Poe-
ante in bello utebamur, vel	<i>vertebant.</i> 8:706	670. 4: 603. 7: 591. 11:	ta eo versu, <i>Vesulus quum</i>
<i>versa</i> , ne ea parte, qua ho-	<i>vertebat.</i> <i>arctis</i> <i>centum terram</i>	587. 12: 832. nomen. 8:	<i>Pinifer offert</i> . Statius in
stem fecimus, juvencos in-	7:539	332. 12:435	syllaba hujus nominis pri-
creparet.	Sic Valerius Flaccus 1.	<i>verus.</i> AE. 6: 456. 11:	ma Virgilio consentit,
<i>versabat.</i> AE. 4:630	Argonauticum, <i>demoniam</i>	892	Sylv. 4. <i>Crescit & infans</i>
<i>versae.</i> G. 3:273	<i>primis Pelias frenabat</i> <i>ob an-</i>	<i>veritas</i> <i>Vellens.</i> G. 2:168	<i>solatur damus Vesani</i> . At
<i>versando terram.</i> 1:119	<i>nis</i> : <i>Jam gravis</i> , & <i>longus</i>	Sicut <i>Scutati</i> <i>tercentum</i> ,	Silius eam produxit libro
Hinc Patavini agricolae,	<i>populis</i> <i>metus</i> <i>illius</i> , <i>amnes</i>	& <i>Glypeata agmina</i> & <i>Pi-</i>	6. <i>Monstratur Vesova ju-</i>
tunc non Tarvisini <i>versato</i>	<i>lentum quicumque petunt</i> , <i>illo</i>	<i>lato</i> .	<i>ga</i> , atque in <i>vertice</i> <i>sum-</i>
<i>vomerem</i> nuncupant.	<i>Othron</i> , & <i>demoniam</i> , <i>Atque</i>	<i>tuadet enim vesano fames.</i> AE.	<i>mo</i> .
<i>versans.</i> AE. 5:702	<i>imam solis</i> <i>versabat vomere</i>	9:340. 10:714	<i>vesper.</i> E. 6: 86. G. 1:251,
<i>versant.</i> G. 4:83, 175. AE. 6:	<i>Olympum.</i> Et Papinius primo	Alias <i>Malsuada</i> . <i>Vesper-</i>	462. 11: 336. N. tr. 4. 42

IN VIRGILIUM.

186, 414, 474. AE. 1:374.
8:280
Hesperus bis Graece pronun-
ciavit, & semel Lucio-
fer. Idem Vesperugo Plauto.
Dicitur & Vesperus. Quod
erat in Solis pulvinari, jux-
ta eadem Quirini.
vespere. 5:19
Vesta. G. 1: 499. AE. 1:
291
Vestas. 2: 567. 5: 744. 9:
259
Vestem. G. 4: 384. AE. 2:
296
veste. 2: 722. 4: 518, 687.
5: 179. 6: 359, 406, 645.
7: 167. 8: 712. 10: 339. 11:
169, 685
vestem. 4: 139 5: 619, 685
vestis. E. 8: 38. AE. 5: 672
vestis. accus. G. 2: 464. AE.
3: 481. 4: 648. 6: 121. 7:
349. 11: 72. 12: 769,
825
vestis. nominat. G. 3: 363.
AE. 1: 639, 5: 112. 7:
248
vestibus mihi genus prima flo-
te juvenis. AE. 8: 160
Lucr. 3. Tum demum pueri
auro florente juvenis Occipit,
& molli vestis laevigata ma-
lar. Hinc Vestis pro Pube
idem Lucr. in eodem su-
perius, Et impudens molli
pubescere veste. Et pariter
mollem molli demittere bar-
bam. Unde Vesticeps, pu-
bes. Et incesticeps impu-
bes. Incestis quoque puer
imberbis Palladio. Lanugi-
nem autem ipsam, quam
Florem Virgilius appellat,
Lucretius mollem barbam,
barbulam primam Lucil. non-
cupavit. Legimus & in
vetusta sententia, Jamprid-
em opacat lanugo genus.
Vestibat autem dixit, pro
vestiebat, veluti Nutriebat,
nutribat, poliebat, leniebat,
pro nutriebat, nutriebat,
poliebat, leniebat. Et Pro-
pertius, Atque Minui pel-
lis totos operiebat amantes.
Catullus, Vellera virgati ca-
nodibam catatibis. Terentius
in Eunuchis, Neque scibat,
neque per artem otium po-
terat. Nam Poetae me-
tri gratia plerumque & vo-
calem abiciunt. Quos ver-
naculus sermo secutus Po-
etae, vestis, & similia enun-
ciavit. Ad Charisium,
ubi de tertia conjugatione | producta scribit.
vestibulo. AE. 6: 575. 7:
181
vestibulum. G. 4: 20. AE. 2:
469. 6: 73, 556
Vestibulum quid significet,
& quae huic vocabulo ratio
sit, exponit Gell. lib. 15.
cap. 5. & post eum Ser. apud
Macr. lib. 6. cap. 10. iis-
dem ferme vestigiis insi-
stens. Utrouque vero Poe-
tae versus citantur ex sex-
to.
vestit. E. 4: 45
vestigia. AE. 6: 145
vestigium. 12: 467, 482
ipse in suo Moreto, Vesti-
gatque focum.
vestigium. 12: 588
vestigium. 7: 131
vestigia. E. 2: 12. G. 2:
258, 402, 474. 3: 59. N.
tr. 5: 121, 125. AE. 2:
711, 753. 3: 244, 659,
669. 4: 23. 5: 331, 592
6: 30, 159, 197, 331,
557. 7: 689. 9: 392, 797.
10: 646. 11: 290, 573,
765, 788.
vestigia primi pedis. AE. 5:
566. id est, extremam par-
tem. N. tr. 5. & 7. nomi-
nativo. E. 4: 13, 31.
6: 58. AE. 8: 8: 209.
10: 283
vestire Tabernum sua. G. 2:
38
Hinc Claudianus in 3.
de Raptu Proserpin. Iter
in aeterno vestitus gramine
campos. Catullus in Epi-
thal. Vestibulum ut molli ve-
stium fronde vireat.
vestis. AE. 1: 404. 2: 765.
8: 659. N. tr. vide in ve-
stis. 713. 9: 26, 614
vestit. E. 3: 39. G. 2: 219.
AE. 6: 640
vestra. E. 10: 34. AE. 1: 573.
2: 189. 7: 231. 10: 106. 11:
687. 12: 162
vestras. AE. 3: 498
vestram. 2: 192
vestras. 11: 140. 175. 3: 107.
5: 672. 7: 139. 11: 311
vestri. E. 10: 36. AE. 1:
132. 9: 254
vestris. E. 10: 32. AE. 1:
538. 2: 192, 712. 3: 713.
7: 114. 9: 261, 783
vestro. E. 3: 15. G. 2: 7
AE. 1: 137. 2: 431, 703.
6: 266
vestras. AE. 12: 778
vestrum. E. 9: 10. 10: 90.
AE. 2: 154, 201. 10: | 188. id est, tunc. Vide
Serv.
Vestulus. AE. 10: 709. vide
Vestus.
vestebant. 8: 398
vestebat. 2: 84
vestibit. 9: 214
vestebant. E. 10: 56
vestant. AE. 1: 541
vestat. 3: 330. 8: 111
vestrem. G. 1: 378. AE. 3: 8
6: 449
vestres. E. 3: 12. 9: 4. G. 2:
381, 532. AE. 1: 358.
7: 795. 8: 600. 10:
184
vestris. E. 9: 9. AE. 1: 123, 125.
4: 23. 7: 204, 254
vestro gravi torpere. G. 1:
124
Martial. Vestro, vestra-
que, pignores; vel Remora-
que, ut aliqui legunt,
quamvis alii velint, pri-
mum pedem esse jambum,
ut in vestro ve corripia-
tur. Sed is Poeta jambo
raro utitur.
vestrima. AE. 2: 143
vestrum. G. 1: 176. AE. 2:
448, 484. 3: 103, 181, 39,
576. 6: 527, 739. 7: 177. 8:
487, 556. 9: 786. 11: 280
12: 127
vestris. AE. 9: 547
vestis. 6: 613
vestum. 10: 9
vesto. 12: 86
vestor. 11: 39
vestis. G. 1: 70
vestus. AE. 8: 332. 12: 823
vestula. 9: 284. 10: 388
vestulas. 3: 415. 10: 792. 12:
686
vestula fano. 3: 84. Macro-
b. Sat. 3. cap. 6. 8: 478. 12:
142
vestulum. 2: 713
vestulantes. E. 6: 96
Lucr. 2. ita incipit,
Suaque mori magno turbanti-
bus aequora ventis, E terra
magnum alterius spectare la-
borum: Non quia venari
quicquam est jucunda voluptas.
Idem in 1. Sed quia multa
modis multis mutata per o-
mnia, Ex infinito venantur
pericula plagis. Anneus Cor-
nutus Virgilium improbat,
qui de Scylla saevissimo ma-
ris monstro Venasur dixerit,
tanquam id verbum levis,
parvique esset incommodi.
Sed ingentis calamitatis
usum notare Gell. lib. 2.
cap. 6. & Macro- lib. 6. | cap. multis exemplis & ra-
tionibus probant. Quod &
utroque priores Asconius
Ped. & Probus animadver-
terant. Adde tu ad eas
rationes, quod poeta, cum
Scyllam vexasset rates, &
nautas lacerasse canibus di-
xerit, id imitatione M.
Catonis fecisse videtur,
cujus verba haec sunt,
Cumque Hannibal terram I-
taliæ laceraret atque vexaret.
Sed & hujusmodi verborum
forma grave magnum in-
commodum significari vo-
luit, cum Jallatam ventis
classem, & quassatam saepius
usurpat, & similia.
vestulus. AE. 4: 614
vestuit. 9: 100
vestit. 6: 356. 7: 24, 198.
364
Ufens. 7: 745. 8: 6: 101, 118.
12: 641. gelidus. 7: 802. La-
bitur per agrum Priverna-
tem.
Ufentemque. 12: 460
vi. G. 1: 169. 2: 479. 3: 107,
220. 4: 398, 450. AE. 1:
4: 271. 2: 491. N. tr. 5:
494. 3: 56, 414, 454. 5:
641, 855. 6: 349. 8: 143,
432. 9: 399, 531. 7: 24, 747.
11: 741. 12: 93, 263, 552,
729, 916
via. E. 9: 1, 13, 39, 64. G. 1:
238. 2: 79, 278. 3: 8. sic,
utrumque efficit olympo 482.
AE. 1: 401. 2: 494. 3: 383.
6: 96, 194, 296, 367. 9:
243, 356. 10: 373, 879.
id est, ratio, & causa, ut
exponit N. tr. 5: 11: 143,
151
qua via. AE. 9: 67
A naturaliter producta
corripitur, ut quidam sen-
tiunt. Servius tamen cen-
set Via esse casus nomina-
tivi. Legitur & qua via:
quam lectionem & Servius
agnoscit, approbatque.
via. G. 2: 122. AE. 2: 739. 10:
489
via. AE. 9: 67
vias. G. 1: 41. AE. 11: 358.
3: 202, 569. 5: 173. 7: 199,
215. 8: 717. 9: 376
viam. G. 1: 122. 10: 3: 779
241, 264, 347. AE. 1: 382,
418. 2: 731. 3: 395, 520,
529, 685. 3: 468, 478. 5:
28, 326, 609, 807. 6: 260,
629, 899. 7: 289. 9: 196.
10: 49, 113, 422, 479.
685, 765, 864. 11: 128,
814
Z 2 |
|--|--|--|---|

INDEX ERYTHRAEI

884. 368, 388, 407, 626, 913. *Iteque reditque viam*. 6. 122. *sicut Mille fugit, se fugitque vias*.
- viarum*. G. 2: 284. AE. 1: 422. N. tr. 5: 2: 331. 737. 3: 724. 6: 631. 8: 210, 394. 9: 385. 11: 530.
- viar*. G. 1: 89, 439. 2: 477. AE. 2: 697, 769. 3: 695. 5: 582. 6: 796. 8: 113. *Mille fugit, se fugitque vias*. 12: 753. *tale est, Iteque, reditque viam toties*.
- vicer*. G. 4: 97. AE. 5: 1275. 10: 805.
- vibrant* *spicula*. AE. 21: 606.
- Vibrato hodie Brandiv*. *Vide Cornucant, Cornucos, Crispans, Quassabat, Quassat*.
- vibrant*. AE. 9: 769. 10: 484.
- vibrantibus*. 2: 222.
- vibratores*. 12: 10.
- vibratus*. 8: 524.
- vibratus*. E. 1: 16.
- vicer*. AE. 6: 535.
- vicer*. G. 1: 188. 5: 1166.
- vicer*. AE. 2: 433. 3: 376, 634. 9: 164, 175, 222.
- vicer*. 11: 160.
- vicer*. G. 1: 75.
- vicerque* *fecit*. 2: 227. *vul-*
gus verzo.
- vicer*. E. 9: 28. G. 2: 224. 4: 23. AE. 1: 500, 506. 5: 579.
- vicer*. G. 1: 510. AE. 11: 299.
- vicer* *Palaeon*. E. 3: 53.
- Quintus Rhemnius Palaeon Vicentinus, qui Tiberii, mox Claudii temporibus principem locum inter Grammaticos tenuit, arrogantia fuit tanta, ut eum M. Varronem porcum appellarer, secum natus de morituras literas iactaret: nomen quoque suum in Bucolicis non temere positum, sed praefagiente vate Virgilio, fore quandoque omnium Poetarum ac Poematum Palaeonem iudicem, gloriaretur. Nam & hic *Vidua*, *Placem* interpretabatur. Porro Mantuae vicina est Vicentia.
- vicer*. E. 1: 47.
- vicer*. G. 4: 290.
- vicer*. E. 1: 54.
- vicer*. AE. 3: 382.
- vicer*. 11: 712.
- vicer*. E. 2: 28. 5: 50. *id est, alterna*. A *vicer*
- Etrusci. AE. 4: 80. 5: 827. 6: 531. 7: 435. 11: 123. 12: 472. *Contra, deinde*.
- vicer*. 12: 936.
- vicer*. 1: 122. 6: 688.
- vicer*. G. 1: 180. AE. 7: 440, 452.
- vicer*. AE. 8: 712. 11: 402.
- vicer*. 11: 37. 4: 434. 5: 156.
- vicer*. 8: 471.
- vicer*. E. 9: 5. AE. 10: 767. 11: 307. 12: 345, 568.
- vicer*. E. 1: 34. G. 2: 147. 12: 296.
- vicer*. AE. 1: 285, 519. 2: 354, 367, 452. 4: 344. 5: 353. 10: 903. 11: 104. 12: 799.
- vicer*. G. 1: 102. AE. 5: 367.
- vicer*. G. 2: 171, 307. 3: 114, 399. 4: 85, 761. AE. 1: 191, 612. 2: 95, 319. 3: 439. 5: 160, 262, 320, 331, 337, 473, 484, 493. 6: 168. 8: 50, 61, 203, 362, 562, 686. 9: 560. 10: 569, 602, 859. 11: 4, 44, 92, 247, 397, 565. 12: 383.
- vicer* *regnat*, *sc. ignis*. G. 2: 307. *sic alibi, evanescentes flammamas*.
- vicer*, *sc. ego* *Fligillus*. G. 3: 9.
- Id est, effector propositi, cui vota procefferunt, voti compos, id est, ex-tu-vas*. Sic & populo post, *Illis vicer ego*, scilicet Virgilius, id est, animi compos, ut interpretatur Nonius tr. 9. & alibi, *Id est, vicer flammamas despectat evanescentes*. f. pastor. AE. 10: 409.
- vicer*. AE. 3: 245, 372, 510. 9: 573, 440, 757. 10: 463. 11: 141.
- vicer*. 2: 368. 7: 656. 9: 450. 10: 757.
- vicer*. 5: 150, 366. 9: 268.
- vicer*. G. 3: 112. AE. 2: 584. 10: 528. 11: 289, 436. 12: 183, 626.
- vicer*. 3: 288. 5: 111.
- vicer*. G. 3: 127, 227. AE. 3: 324.
- vicer*. AE. 1: 68. 2: 320, 668. 8: 15, 712. 11: 17, 284.
- vicer*. E. 8: 13.
- vicer*. AE. 3: 154.
- vicer*. 7: 544. N. tr. 5: 11: 764.
- vicer* *insolent*. G. 4: 158.
- Pro vicer*. Quoniam derivus quartae declinationis, & genitivus & dativus quintae, in carmine hexametro aut elegiaco non facile collocari possunt, idcirco poetae ablativo vice dativi utuntur; nisi hunc mavis (quod aliqui tradidere) regularem esse dativum, quod obliqui casus numero unitatis non debent esse majores nominativo plurali. Nam & Servius in eo Virgilii, *Libra die, somnique*, nullam apocopam agnoscit pro *die*; sed regularem dicit esse genitivum *die*. Quod verum esse ex Sallustio probat, dicente in prosa: *Deditur acie pars*. Vide quae in *Constitutum* diximus & *Venerat*. AE. 1: 145, 445.
- vicer*. E. 4: 59. 7: 69. AE. 10: 842. 12: 740, 936. 943. nomen. G. 1: 149. 2: 460. 3: 320. AE. 3: 142, 649.
- vicer* *particip*. E. 3: 120. G. 3: 225. 4: 443. AE. 2: 699. 4: 370. 9: 337. 11: 291, 343. 833.
- vicer* *animi*. G. 4: 491.
- Memnisse debemus, Participia Instantis temporis etiam fieri nomina appellativa: quae tunc quidem Genitivum admittunt. Unde Poeta *Fidens animi* dixit, *Furens animi*, *Præcans animi*; *Mertens periculi*, *Culus egentes*, *Egenter videntes*, *virtutis*, *veris*; *Potens operum*, *Phobus*, *periculi*. Ex praeterito item Participia Nomina sunt appellativa. Quare hic *Videns animi* legitur, et alibi *Laetus laborum*, *Fortunatus laborum*, et *Expertus belli*: sicut per Nomen adjectivum, *Dulcis animi*, *Amentis animi*, *Iuvis animi*, *Mertens animi*, *Præcans animi*, *Egenter animi*, *Felices operum dies*, *Potens*, *Ingenitum saluti*, *Indignus avorum*, et alia non parum multa.
- vicer*. E. 7: 41.
- vicer*. 7: 56. G. 1: 387.
- Nec in hoc abimitando Homero abstinent, dum inter narrandum, velut ad
- aliquem dirigit sermonem. Sic et alibi, *totumque inventum Morte videres Fervore Lematen*. Et, *Pelago credas innare revulsas Cycladas*, et talia. Ad Macrobi. lib. 2. capite 8.
- vicer*. G. 3: 476. AE. 1: 182. 4: 617.
- vicer*. 2: 125. 8: 160.
- vicer*. 3: 279, 730. 3: 174.
- vicer*. 1: 466. 6: 860. 9: 352, 639.
- vicer*. 8: 707.
- vicer*. G. 1: 365, 456. AE. 4: 490, 556. 6: 873. 11: 57. 12: 679, 839.
- vicer*. E. 4: 15. AE. 2: 579. 11: 394. 12: 645.
- vicer*. E. 4: 16.
- vicer*. 1: 77. AE. 5: 634. 10: 678. 11: 63.
- vicer*. AE. 7: 101.
- vicer*. 11: 910.
- vicer*. G. 1: 452. 2: 32. AE. 3: 230. 5: 12, 58, 65, 31: 349.
- vicer*. ut. 6: 779.
- Pro vicer*. Et notandum est, ut sermo semper sequi solet. Ipse in Cullio, *Viden' ut flagrantia corda lumen collucens infestis omnia templis*. Tibullus, *Si verum, precor viden' ut felicitas extis*. Statius, *Ille de di. Viden' ut jugulo confans*. *irritum* et quae alia infinita passim occurrunt. Nam et Terentius dixit in Eunuchio, *Viden' oculum*. *Et ceteris quid faciat alienis? Den'* autem naturaliter longa est. Nam a *Vides* est, quod producit *e* ut, *Nomen vides*, ut tota *tristis* *perit* *equorum Corpora*. Sed adeo ejus est immutata natura, abjecta *f*, et ex eo particula retenta *u*, ut ea brevis ubique invenitur. Licet Servius dicat, quod eam brevem Poeta posuit, secutus Ennium. Pari modo *Am'*, pro *Aisne*? *Satin'*, pro *Satinne*? *Ton'*, pro *Tene*? *Egon'*, pro *Egone*? *Sin'* vero productus, ut monosyllaba *En*, *Quo* & *Non*.
- vicer*. AE. 2: 589.
- vicer*. E. 11: 27. AE. 22: 137.
- vicer*. G. 3: 125.
- vicer*. E. 1: 70. AE. 6: 419. 8: 19.

IN VIRGILIUM.

<i>vident.</i> 2: 485. 6: 163. 8: 99. 129. 9: 317, 780. 12: 408	<i>G.</i> 1: 56 3: 103, 150	<i>Doct.</i> Indag. Phaselum etiam Columella appellat, quem Plinius <i>Phascolum</i> , & Graeci <i>Phasolum</i> , & <i>Phasilon</i> . Vulgo quoque variatur <i>Fasol</i> , <i>Fasol</i> , <i>Fasul</i> .	<i>tu.</i> G. 2: 518. <i>Adi.</i> <i>en.</i> <i>perant.</i>
<i>videntem.</i> 2: 555. 9: 145	<i>Lucetius</i> in 5. <i>Nouns</i> <i>videt aliquam longi certaminis illis posse dare finem.</i>	<i>etiam</i> Plinius <i>Phascolum</i> , & Graeci <i>Phasolum</i> , & <i>Phasilon</i> . Vulgo quoque variatur <i>Fasol</i> , <i>Fasol</i> , <i>Fasul</i> .	<i>ullius</i> <i>violencia</i> <i>vincat.</i> AE. 11: 354
<i>videntes.</i> G. 1: 354	<i>videt.</i> E. 10: 48. AE. 1: 338, 381. 2: 609. 3: 316. 4: 416. 6: 323, 760. 8: 117, 356. 9: 210, 739. 11: 179. 12: 33	<i>villos.</i> AE. 11: 372	<i>Nonne</i> condimentum quasi quoddam suavissimum numeris affert in literae allusio, quae in principis continuatarum dictionum fit, sicut alibi per continuationem insequens versus: ut, <i>aliter nec virib. ullis Vincere</i> , & <i>Verba videntis Visa viri</i> . Quam, sive figuram, sive ornatum, placet cum Pontano meo nominare <i>Alliterationem</i> , quod e literarum far allusione. De qua plura nos alibi, & exactius dicturi sumus.
<i>videnti.</i> E. 6: 121	<i>videt.</i> E. 5: 57. 7: 8. G. 2: 243. AE. 1: 127, 308, 456, 510. 3: 518. 4: 83, 469. 5: 612. 6: 454, 549, 703. 7: 189, 290. 9: 306. 555. 10: 652. 12: 2, 861, 918	<i>villosus.</i> G. 1: 274	<i>vincere.</i> G. 2: 123. N. 11: 3: 289, 560. AE. 5: 194. 6: 148. 10: 43
<i>videntur.</i> G. 3: 108. AE. 1: 396, 494. 5: 131	<i>videtis.</i> AE. 2: 350. 3: 497. 11: 309	<i>villosus.</i> E. 7: 42	<i>vincet.</i> E. 7: 64. AE. 6: 824
<i>videt.</i> 3: 26. 9: 20. 10: 674. <i>concurrere.</i> 12: 140. pro concursurum esse. <i>Adi.</i> <i>Servium.</i>	<i>videtur.</i> E. 1: 396. AE. 4: 467	<i>villosus.</i> G. 1: 167	<i>vinci.</i> <i>pass.</i> AE. 13: 527
<i>videtur.</i> E. 9: 35. 10: 58. AE. 9: 195	<i>videt.</i> E. 1: 43. 2: 25. 3: 17. 8: 38. 99. G. 1: 193, 197, 318. AE. 2: 5, 347, 499, 561, 476. 3: 337, 623. 4: 358, 653. 6: 582, 585. 12: 638	<i>villosus.</i> E. 1: 83	<i>vincere.</i> 11: 337
<i>videtur.</i> E. 3: 10. 6: 14. 9: 54. G. 1: 190. 2: 433. 3: 23, 182. AE. 2: 28. 6: 134. 490, 318. 8: 107, 212. 9: 683. 10: 573. 11: 892, 12: 447, 917	<i>videtur.</i> E. 1: 26. AE. 2: 384	<i>villosus.</i> G. 3: 386, 446. 4: 377. AE. 1: 702	<i>Adi.</i> <i>Eunice</i> , <i>Incluserat</i> , <i>Circumdat</i> . Item <i>Dirigit</i> , <i>Pilum</i> .
<i>videtur.</i> AE. 11: 270	<i>videtur.</i> G. 4: 127. AE. 3: 431. 6: 454. 487. 8: 353	<i>villosus.</i> E. 1: 26. AE. 2: 384	<i>vincit</i> <i>omnia</i> <i>amor.</i> E. 10: 69. <i>labor</i> <i>improbus.</i> G. 1: 145
<i>videtur.</i> G. 1: 391	<i>videtur.</i> AE. 5: 411	<i>videtur.</i> E. 3: 14. AE. 9: 269	<i>Gnomae</i> , cuiusmodi & aliae, <i>Non omnia possunt omnes.</i> Usque ad hunc mors miserum est? Stat sua cuique dies. Dolus an virtus, qualem in hoste requirat? Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Et mille sententiarum talium, ne inepte faciam nota referendo: quibus veluti sideribus intermicat divini carminis variata majestas.
<i>videtur.</i> AE. 4: 330	<i>videtur.</i> E. 3: 14. AE. 9: 269	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>vincit.</i> AE. 5: 296
<i>videtur.</i> E. 6: 27. AE. 4: 410. id est, aliquis videre possit 8: 676. 11: 43. 12: 636, 810	<i>videtur.</i> G. 2: 502. 4: 459, 502. AE. 2: 507, 519. 3: 596. 4: 453, 587. 6: 495, 684. 9: 549. 10: 365, 441, 454, 721, 790, 811. 11: 40, 263, 854, 909. 12: 223, 324, 446	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>vincit.</i> G. 4: 412. AE. 2: 247. 7: 59. 6: 395. 7: 16. 12: 30
<i>videtur.</i> 3: 32. 11: 417. 797	<i>videtur.</i> AE. 5: 411	<i>videtur.</i> G. 2: 502. 4: 459, 502. AE. 2: 507, 519. 3: 596. 4: 453, 587. 6: 495, 684. 9: 549. 10: 365, 441, 454, 721, 790, 811. 11: 40, 263, 854, 909. 12: 223, 324, 446	<i>vincit.</i> G. 4: 396, 405. AE. 1: 342. 2: 53. 4: 518. 8: 651. 11: 492
<i>videtur.</i> E. 3: 65. 6: 14. AE. 2: 591. 8: 604. 10: 267	<i>videtur.</i> E. 3: 14. AE. 9: 269	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>vincit.</i> AE. 4: 16. 7: 203
<i>videtur.</i> pro videbatur. 2: 461. 6: 49. 12: 216	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>vincit.</i> G. 4: 16. 7: 203
<i>Fl.</i> Solipater, cum de Soloeccismo (ut ait Commianus) loqueretur, sic inquit: Per qualitates verborum fit etiam Soloeccismus. Ut, <i>At vero Rutulis impar ea pugna videri Jamdudum</i> , pro videbatur. Posuit infinitivum verbum pro finitivo. Haec ille. Sed magis est stilus historicus, et quidem elegans, cum infinitis tam passivis quam activis pro Indicativis utitur, quae figura illis cum Poetis communis est, ut alia pleraque. Hinc apud nostrum praeterea <i>Parari</i> , <i>Defendit</i> , et frequentius <i>Activi</i> , <i>Colere</i> , <i>Colere</i> , <i>Confugere</i> , <i>Detrahere</i> , <i>Esundare</i> , <i>Glomerare</i> , <i>Incidere</i> , <i>Incumbere</i> , <i>Prodire</i> , <i>Rare</i> , <i>Sumere</i> , <i>Spumare</i> , <i>Tendere</i> , <i>Terere</i> , <i>Trepidare</i> , <i>Velle</i> , <i>Verrere</i> , et alia non pauca, pro suis praeteritis imperfectis Indicativis.	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>vincit.</i> AE. 7: 310
<i>videtur.</i> G. 3: 465. 4: 434	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>vincit.</i> G. 4: 14. 16
<i>videtur.</i> AE. 1: 265. 9: 279. 10: 744	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>vincit.</i> AE. 11: 220
<i>videtur.</i> 9: 144. 10: 139. 11: 247. 12: 542	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>vincit.</i> G. 2: 94
<i>videtur.</i> praecedente <i>nouns.</i>	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>videtur.</i> AE. 1: 322	<i>vincit.</i> AE. 1: 293

INDEX ERYTHRAEI

418. 89: 119. 10: 111
vincula tenent naves. 1: 168.
 2: 406
 Vide *Retinacula*, *Funes*,
Funes, eodem sensu, quibus
 se. relingantur naves, vul-
 go nautae Cal. At *Rudentes*,
Rudentum, semper pro
 iis accipit, quae nunc *Sar-*
gas appellant. Quamquam
 semel *funes* pro rudentibus
 posuit hoc versu: *Vela do-*
re, & laxos jam jamque im-
mittere funes, id est, La-
 xare rudentes.
vincunt. 1: 717
vindemia. G. 1: 89, 122
vindicta. AE. 4: 118. N.
 11. 5
vinca. E. 4: 40. G. 2: 390,
 403
vineta. 2: 298, 337
vinetis. 2: 419. *Vignale* Ve-
 neti.
vinitor. E. 10: 36. G. 2: 1412.
vindemiator, qui Graece
 τρυγητήρ.
vinosa. AE. 2: 269. 3: 630.
 6: 127 9: 161, 182. 2: 36,
 316
vinuere. 11: 89
viola mollis. E. 5: 18
 Η *ἰωβίη* & τὸ *ἰωβίον*. Harum
 plura sunt genera, unde
 ipse in Cui, *Et violae omne*
genus. Quem locum eo adi-
 re, ne pigeat, multos e-
 nim illic flores, frutices
 herbulasque leges, quae
 alibi apud nostrum non ver-
 nant. Est autem τὸ *ἰωβίον*
λακώϊον, id est, viola al-
 ba: τὸ *μαλάνιον*, Nigra:
 τὸ *ἀλκώϊον*, Matronalis, τὸ
φλόγιον, Flamma, vel
 Flammula.
violabile. AE. 2: 154
violae nigrae. E. 10: 39
 Claudianus lib. 2. de Raptu
 Proserp. violas ferrugine
 tingit, cura ait, *Et dul-*
ci violas ferrugine pingit. G.
 4: 1275. AE. 11: 69
violare. AE. 7: 114
violare. 11: 797
violaria. G. 4: 32
violaria. AE. 11: 592
violae. E. 2: 42
violasse. AE. 1: 189
violaverit. 12: 67
violavi. 11: 277
violavimus. 11: 255
violavit. 11: 848
violenta. 10: 158
violenta. 11: 354, 375. 12:
 3: 45
violentus. G. 2: 107. 4:
 373
violentus. AE. 6: 356
viola. 4: 127
viperamala talia. G. 3: 1417,
 545
 Quaere *Serpentum*. Sed
 & in Culice Poeta juvenis
 serpentem describit.
viperam. AE. 7: 351
viperas. 7: 753
viperum. 6: 181
vis. E. 7: 7
 Id est, marinus, idem in
 Georg. *Quem legere ducem*
perqui, & dixere mastema.
 Vide N. libello de Impro-
 priis. Caeterum Macrobi.
 6. lib. cap. item 6. Servium
 inducit exponentem, *Vir-*
gatis, pro capro. Et id
 quidem inepte satis: nam
 & a Poeta subjungitur ipse
 caper.
 AE. 6: 621. 10: 361. 198,
 734. 11: 125, 632
virago. AE. 12: 468
Viribus. 7: 762, 777
viridit. E. 7: 59
viridum. G. 3: 146
casusque viridum. 4: 304 Sic
 & Lucretius carmen finit
 in 1. *Campisque viridum*.
viridit. AE. 6: 679
viridit masco flagra. G. 4:
 18
 Alibi Poeta, *Masco* fon-
 tea, & *Flumina*, *masco*
ubi, & viridissima gramini
ripa. Et in Culice, *Quae*
subter viridem respicebant cor-
vula masco. Lucr. in 5
Humida saxa super viridi sil-
lanta masco.
virere. AE. 6: 206
viras. G. 1: 86. 2: 186, 427.
 3: 209, 215, 229. AE. 11:
 212. 2: 612. 4: 175. 5:
 191, 415, 446, 455, 466,
 680. 6: 114, 771, 833. 8:
 687. 9: 611, 717, 764. 10:
 10786. 11: 73, 402, 539.
 nominat. G. 3: 135. AE.
 1: 664. 2: 170, 639. 5:
 396, 684. 7: 301. 8: 473,
 509. 9: 499. 10: 202. 11:
 414, 912
viridum. G. 1: 55
viris. 2: 11
virata amara. AE. 6: 618
Virata agnoscit Servius
 (ut conjicio) per tantum,
 a *virendo*. Exponit enim
virentia, subdens, & est
satis asperum. Quod ideo
 dixit, quia hujusmodi no-
 mina ab eo appellationibus
 arborum & plantarum for-
 mare tantum jussit, utpote
 ab *oliva*, *olvetum*, a *pi-*
nu, vel *pinetia pinetum*, a
rosa rosetum, & similiter
 alia: non autem ab herba,
herbetum, nec a flore *floretum*,
 nec item a virore *vir-*
etum. Sed *virata* habet in-
 terdum vetus lectio, per
 R. quam distinctionem Gram-
 matici tradunt a viridi actu
 compositam. Alii, ut a ca-
 rice *carilla*, ita a virice *vi-*
rella descedunt. Quam sa-
 ne vocem etiam Politianus
 usurpavit.
virga. G. 1: 266. 2: 117.
 AE. 6: 144 7: 190
virgae. G. 2: 358. AE. 6:
 409
virgam capite. sc. *Mitens*.
 AE. 4: 141
Virgatus. Caduceus. Ae-
 mula Maronis mens cum
 haec de Mercurii virga La-
 tinis hominibus caneret,
 intuebatur in hosce Homeri
 (tanquam exemplum quod-
 dam) versiculos, quibus
 ille ultimum Odysseae ita
 exorsus est, Εἰς δὲ ψυ-
 χὰς Κυκλώϊας ἐξέκλειτο
 Αἰδῶνι μάστιγι. Εἴς δὲ
 ῥαβδὸν κατὰ χειρὶν Κε-
 κλῆναι, χρυσέην, τῇ τ' Αἰδῶνι
 αὐμακτὸν δάχρυον, ὃν
 δάκρυός δ' αὖτις ἐὺ πο-
 λῶντας ἴγαιεν. Sed de hac
 ipsa virga meminit idem in
 ejusdem poematis 6. & I-
 liados postremo. Concluit
 idem Venusinus Lyricus in
 haec verba: *Tu plus las-*
tis animas repens Sedibus,
virgaque levem coarctas Aene-
turbam, superis Deorum Gra-
tus, & imis. Ejus formam
 Satur. lib. 1. cap. 19. i-
 temque apud Plinium 29.
virgotis sagulis. AE. 8:
 660
Virgatis, id est, segmen-
 tatis, cujuscumque coloris
 sint illae, quasi viae quae-
 dam in virgarum modum
 deductae seclaeque: qui-
 bus vestibus pueri, mulie-
 res, & milites, potissimum
 utuntur. Vulgo *Arctati* &
divisati: & inde *Virata* in
 militaribus vestimentis di-
 cta. Vel exponere *virgatis*,
 id est, virgis purpureis in-
 textis, vel alio modo se-

dis, aut divisis. Nam de
 Julius Pollux tradit in ru-
 nicis virgas purpureas in-
 texti solitas, quae *πέρυρες*
 vocarentur. Unde Servius
 allusum ait ad Gallicam
 linguam, quae *Virga* di-
 ceretur *Purpura*. Hodie
 quoque id ligni, quod ex
 India ad nos mittitur,
 rubri coloris gratia, *Ver-*
ri insectores appellant. Et
virgellatum carnem dicimus,
 quae rubet, veluti virgis
 percussa. *Virgatus* enim est
 etiam virgis caesus. Sic ap-
 ud Flaccum Valerium Eury-
 rynome queritur in 2. *Ne-*
bulaeque toros virgata trebit,
Et plausus direpta natus.
 Inde *Virgatores*, qui virga
 percutiunt: & *Virgindula*
 jocanti Plauto. Janus Par-
 thasius, vir apprimae do-
 ctus, inter caetera prae-
 clara sui ingenti monimen-
 ta, Commentarios etiam in
 Raptum Proserpinae Clau-
 diani nobis reliquit, sane
 admodum eruditus, inquit
 ille nihilominus memoria
 lapsus, falso tradit, Ma-
 rionem *virgatus* *tyres* appel-
 lare propter macularum va-
 rietatem, quae in eis appa-
 rant. Fuit etiam superio-
 re aetate quispiam, qui
 quod proculdubio Ovidianum
 esset in Transformati-
 onibus carmen, pro Vir-
 giliano citavit: *Dejerat in*
que Typhoea. Quin & Cha-
 risius, quod majoris mo-
 menti est, (ut hinc inter-
 rim castigem locum) in
 sic inquit: Item masculina
 semper pluralia, hi
Ames, hi *Carones*, a coar-
 cendo. Et *carere*: *Prone-*
que in carcere pendunt. Cum-
 tamen apud Virgilium scrip-
 tum sit, *proneque in ver-*
bera pendunt. Pro quo pro-
 ferendus sane fuit ex 2.
 versiculus, *ac vinelli, &*
carere frenat. Lapsis igitur
 memoria nobis, inter
 alia commoda, veluti
 manum porrigent hujus-
 modi Elenchi: si modo
 eos evolvere non pige-
 bit.
virga. G. 1: 165. 3: 320. AE.
 7: 463
Virgilium. G. 4: 163
 In hoc quidem ab Homero
 deservit, quod ille ne-
 que de

IN VIRGILIUM.

que de patria sua quidquam prodidit, nec proprium nomen suis poematis intexit. At Virgilius & huic divino carmini suum nomen inseruit, & se ejus auctorem asseruit, vindictis etiam sibi Bucolicis, contra temporum injuriam, & malevolorum. Ibi quoque nomen patriae, cum quadam jactatione poetica adjecit, *Primus Idamæas referam tibi Atlantæ palmas*, & quæ sequuntur. De quorum operum & Aeneidos quasi possessione per omnia secula retinenda sollicitus, hoc etiam veluti praeludio heroici carminis ita canit, *Ille ego, qui quondam, &c.* Et quis vatem accuset, quod ita suae gloriæ & nomini non inviderit? cum hac ratione, hoc est, perfectis summo ingenio carminibus, & quadam singulari industria, atque egregia arte elaboratis, se humo aliquando tollere (quod ipse de se canit) & per ora virorum volitare, & cogitaverit, & contenderit; quod expressit, cum ait, *Me vero primum dulcis ante omnia* *Musa, Quæ sacra fero* *ingeni perculsus amore, Arripiam*, & quæ ibi habentur. Quod cum effecerit, jactatione illa, summis ramen Poetis concessa, nominis etiam immortalitatem aliis, Niso s. & Euryalo, polliceri non dubitavit: exclamat enim ad illos, *Fortunati ambo, Si quid mea carmina possunt, Nulla dies unquam memori vos eximet ævo, Dum domus Aeneas Capitolii immobilis saxum Aeneas, Imperiumque pater Romanus habebit*. Nam & Horatius, *Elegi monumentum ævo perennius, &c.* Ovidius item, *Jam quoque opus exegi, quod nec solus ira, nec ignis, Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas*. Et similiter vates omnes, quibus hæc propriæ virtutis quasi quædam agnitio, & perfecti jam operis prædicatio

summa cum voluptate concessa est.

virgine. AE. 2: 116. 7: 362, 389. 15: 507, 565. 12: 70

virgineae. 9: 120

virginas. 2: 168

virginei. 3: 216

virgineo. 11: 68

virginum. G. 1: 450. AE. 11: 804

virginitas. G. 2: 487. AE. 1: 336. 11: 533

virginitas. AE. 1: 315. 2: 411. 4: 311. 7: 791. 11: 604. 704, 791, 808

virginitate. AE. 12: 141. 878

virginitatis. 11: 533

virgis. 11: 65

Virgo, i. e. *Justitia*. E. 4: 6. G. 3: 263. 4: 339

virgo. AE. 1: 327, 493. 2: 403. 3: 321, 445. 5: 240, 610, 825. 6: 45. 7: 72, 479, 806. 11: 479, 557, 655, 676, 718, 762. 12: 69

virgo. vocat. E. 6: 47, 32. AE. 1: 327. 6: 104, 319, 560. 7: 318, 331. 11: 483, 108, 336, 664, 841

virgulta. E. 20: 9. G. 1: 318, 346. AE. 3: 23. 5: 661. 6: 704. 7: 677. 12: 207. 512. 740. 741. 742.

vir. vocativ. G. 1: 210. AE. 2: 373, 667. 4: 573. 9: 358, 251, 376. 12: 14. in recto. G. 4: 475. AE. 1: 532. 5: 433, 501, 530. 6: 41, 306, 712. 7: 444, 682. 8: 693. 10: 142. 11: 677. 12: 117, 552. genit. AE. 3: 614. 3: 591. 4: 3, 423, 440, 461, 495. 6: 191. 8: 644. 10: 280, 398, 423. 11: 9. 12: 906

viribus. G. 2: 360. 5: 99. AE. 2: 50. 5: 67, 226, 368, 500, 809. 6: 147. 7: 258. 8: 404, 441. 9: 431, 531, 744. 10: 357, 431, 459, 474, 638, 748, 811. 12: 750. 12: 18, 528, 782

viridante. 5: 388. 7: 493

viridanti. 5: 539

viridem. G. 4: 391. AE. 3: 24, 125. 5: 119

virides. E. 2: 9. G. 3: 162. 4: 30, 131. AE. 5: 110, 330. 8: 96

viridi. E. 1: 76, 81. 2:

30. 5: 13. 6: 59. 8: 87. 9: 20. G. 1: 315. 2: 219. 3: 13. AE. 5: 304. 5: 246, 295, 494. 6: 192. 7: 800. 8: 83

viridis. E. 7: 12, 46. 10: 74. G. 4: 539. AE. 6: 304

viridissima. G. 3: 144

virilem. AE. 9: 311

viriles. 3: 342

virilis. 7: 50

virilis. dativ. E. 3: 7. G. 1: 313. AE. 1: 91, 264. 5: 17, 51. 201. 9: 620. 10: 610, 737. sexti casus. AE. 1: 440, 493. 7: 644. 9: 509. 11: 306

vir. E. 6: 66. AE. 2: 146. 5: 262, 386. 6: 233, 890. 7: 355. 8: 13, 401. 10: 82, 692. 11: 696. 12: 329, 425

vir. id est, *maritus*. E. 8: 32. AE. 4: 192. 7: 53, 268

vir vir. AE. 10: 361, 734

virum. 3: 102. 8: 356

virum. G. 2: 265. 4: 223. AE. 1: 240, 566, 642. 2: 158, 452, 797. 3: 8. 5: 177, 61, 74, 165, 231, 336, 615, 814, 856. 7: 168, 296, 653. 3: 176, 434. 9: 57, 193, 318, 4, 5, 461, 693, 796. 10: 119, 305. 11: 42, 68, 257. 12: 688, 825

vir. & *decernere*. 12: 709

Per synaloephen, excluso ss. Scande *ut de*. Quemadmodum & in fortis abjicitur ss, ut in Georgicis, *aut ovium fortis*, aut *aventes culta capellas*. Nam *t* aut *n*, spondeus.

virsa. G. 1: 58

virtus. E. 3: 27. AE. 2: 367, 390. 4: 3, 5, 344, 363, 455, 734. 6: 130. 8: 231, 500. 9: 741, 797. 10: 410, 712, 872. N. cr. 5: 11, 332, 386, 444. 12: 714

virtute. AE. 5: 258. 7: 257. 8: 548. 9: 642. 11: 441. 12: 20, 827

virtutem. 3: 342. 6: 806. 9: 634. 11: 363. 12: 435

virtutes. 1: 566

virtutibus. E. 4: 19

virtutis. AE. 10: 469, 752. 11: 27, 415. 12: 226

virum. E. 4: 37. AE. 11: 1, 10, 151, 546. 2: 280. 3: 299. 4: 656. 5: 379. 6: 174, 413, 590, 863. 7: 69. 8: 164. 9: 527. 10: 644. 11: 224, 632, 645, 747. 12: 482

virum pro virum. G. 12: 142, 174, 295, 340. 32: 9, 252, 382. AE. 1: 87, 219. 2: 18, 311, 782. 4: 125. 5: 148, 369. 6: 553, 651, 683, 784, 872. 7: 535. 8: 93, 197. 9: 357, 471, 479, 777. 10: 312, 672. 11: 192, 205, 607. 12: 328

Frequentissimus (ut videtur) genitivus poeticus concisus, pro suo integro *virum*, quo semel tantum poeta utitur. Solent enim carminum scriptores, inter alias distinctiones, genitivos quoque plurales, ad sua metra haud ita facile venientes, unius syllabae demptione, illos reddere quam maxime numeris obsequentes. Unde apud hunc nostrum decurtati (sic enim Cicero appellat) genitivi infra scripti: *Deum*, *Divum*, *Superum*, *Coelolum*, *Coelolum*, *Tenentum*, *Aeneadum*, *Dardaniidum*, *Trajugum*, *Gratigenum*, *Gratum*, *Argidum*, *Abivum*, *Dancum*, *Pelafum*, *Tyrridum*, *Coelatum*, *Misylum*, *Lapithum*, *Telestum*, *Omutgenum*, *Caprigenum*, *Magnanimum*, *Equum*, *Socium*, *Agrestum*, *Curram*. Item Genitivi participiorum, quibus semper detricta utitur, ut, *Cadentum*, *Faventum*, *Faventum*, *Loquentum*, *Moriantum*, *Natantum*, *Potentum*, *Procantum*, *Quadrupedantum*, *Recusantum*, *Rudentum*, *Ruentum*, *Sequentum*, *Silentum*, *Ventum*, & si qui alii. Rursus, addidit syllabam, cum *Alitum* dixit, pro *alium*, metri causa: ut, *Alitum*, pro *alium* genus spon. alius habebat. Idque Lucretium secutus, dicentem in 6. *Corporibus cæmen altum genus atque ferarum*. Sunt item alii apud alios Poetas contra-

Si

INDEX ERYTHRAEI

Et non pauci. Sunt & gratiorem facit alliteratio usitata Poetae. Item: *si qua tibi vis*. 11: 373. Ut longe errare videatur Serv. qui in 8. ait, hoc esse vitiosum, Monosyllabo finiri versum; nisi forte ipso monosyllabo minora explicentur animalia. Cum Poetae tamen versus extent trecentis plures (ne quis ab eo parissime factum existimet) monosyllabo terminati: centum, & eo amplius, quae particula inclinativa: totidem pene verbo substantivo est: reliqui vero monosyllabis variis, qui facile lectori occurrerent. Facebat igitur hinc tua minus observata observatio, perpaucorum tamen Grammaticorum grammatica. Sciendum Insupere est, *vis multas*, pro *vi res*, posuisse Lucr. in 2. Et quo quisque magis *vis multas possidet in se*, Atque potestates. Quin & Sallust. *Miles jam assuetus ad omnes vis controversiarum*. Nec ignorandum, *vis* & *potestas* jungi a pluribus antiquorum solere: Declinatur haec *vis*, *huius vis*, *haec vis*, *haec vis*, & *vis*, *ab hac vis*; & plurali *haec vis*, *haec vis*, & *vis*, pluraliter vero tantum, *haec vis*, *visum*, *visibus*, *vis*, & *vis*, & *visibus*. *vis*, singul. G. 3: 310. AE. 1: 316. 3: 773. 3: 206. 4: 287, 557. 5: 610, 722, 768. 6: 871. 7: 73, 406. 11: 147. plur. G. 1: 478. AE. 3: 90. 4: 461. 8: 525. *visar*. AE. 6: 257. *visera*. G. 3: 339. 4: 302, 553. AE. 1: 211. 3: 275. 5: 103. 6: 599. 8: 33. 7: 374. 8: 180. 644. *visceribus viscerum*. 3: 622. *super accumbens*. 10: 727. Lucilius *Viscus aprugum* dixit, & Lucr. *Visceribus viscus signis*, *sanguonque creant*. Quo versu fidem faciens Charisius, *Sanguon* genere neutro enunciari, subdit, *Ubi etiam nominis singularis Viscerum adnotatum est hoc viscus*. Ita corrupte habent nuper in vulgati codices. Tu pro *singularis*, pluralis scribe, vel *Nominativus* lege, non *Nominis*. *visus*. G. 2: 137. N. tr. 5. 4: 41. Rete exponit Serv. in Bucol. quem Nicolaus Perottus in Commentariis linguae Latinae merito erroris coarguit. *quale visum*. AE. 6: 205. Ab hoc sumitur comparatio. Plaut. in Bacch. hic *Viscus* dixit, *Viscus morus vestra est blanditia*. Gr. *ἴξιν*. *visunda*. G. 4: 309. *visendi*. gerund. AE. 2: 63. *visendum*. 8: 257. *vis*. 3: 150. *visi*. substant. 3: 172. *viso*. 10: 787. *visus*. supinum. 1: 111. 3: 621. 6: 277. 7: 78. 8: 234. 9: 465, 521. 10: 617. 11: 142. nom. 2: 112, 382. 5: 90. 6: 710. 8: 109. 10: 447. 11: 271. *visum*. supinum. G. 4: 394. AE. 2: 428, 624. 3: 2. 4: 456. 6: 409. 9: 375. *visura*. G. 2: 68. *visuri*. AE. 5: 108. *visurus*. 6: 576. *visus*, sc. *vis*. G. 4: 89. *visus*, supple. *vis*. AE. 2: 271, 692, 732. 3: 33. 9: 111. *visus*. nomen. 2: 605. 3: 36. 4: 277. *visa*. G. 2: 467. 3: 310. 4: 252. AE. 4: 705. 5: 724. 6: 608, 661, 735. 10: 929, 819. 11: 831. 12: 952. *visar*. E. 4: 53. G. 4: 326. AE. 6: 428, 728. 8: 28. 7: 771. 10: 462. 11: 180. *vitalis aurar*. AE. 1: 392. *Aetheriam auram*; ut, *Et aetheria viscerum aurar*. *vitam*. E. 4: 15. G. 2: 512. 3: 338. 3: 547. AE. 2: 92, 143, 532, 637, 641. 3: 315, 646. 3: 340, 550. 5: 230, 517. 6: 663. 7: 534. 8: 409. 577. 9: 497, 687, 704. 10: 69. 11: 118, 617. 12: 879. *vitae*. G. 4: 124. AE. 6: 292. 433. N. tr. 5. *vitavisse*. AE. 2: 433. alliteratio. *vito*. E. 10: 40. G. 4: 269. *vitea*. 3: 380. *vitem*. 2: 273, 289, 407. *vites*. accus. E. 1: 74. 3: 11. G. 1: 2, 284. 2: 1919. 299. 4: 331. *vites recto*. E. 9: 42. G. 2: 919. 97, 416. *viti*. 1: 265. *vitiibus*. E. 5: 32. G. 2: 1219. 233, 397, 410. *vitiis*. E. 7: 57. *vitiis*. G. 2: 453. *vitis*. E. 2: 70. 3: 38. 5: 32. 9: 61. G. 2: 262. *vitisator pater Latinus*. AE. 7: 179. Accius in Bacchis, ut refert Macrobi. Sat. 6. O Dionysio pater, optime vitisator, Semela genitus Euribia. Sed Lucretius duabus dictionibus in fine 2. Tristis item vetulus vitisator aequa fatigat. Cujus est in 5. felici compositione *Vitigoni*; *Namque Cere fertur fruges*, *Liberque liquoris Vitigoni lactis mortallibus insensibile*; & in 6. *Vitigens laetis in aqua fortibus audent Mioseri*. *vitium*. G. 1: 81. *vito*. AE. 3: 367. *vitreus*. 7: 759. *vitreis sedilibus*. G. 4: 359. *Aquaturn epurheron est Vitreus*, non modo Aurnum, Lacurn, sed & Oceani; ut apud Claud. in 1. de Rapt. Proserp. *Cooperat & vitreis summo cum marginis tenti Oceanum frumare vadis*. De amnibus illud, *Aquae frepenti vitreus ambit liquor*. Et *Co'mella*, *Vitreoque flet qui defluit amni*. Quare & in aquis habitantes Nymphas *Vitreas* appellamus. Papinius, *Vitreus iugo perfrida Chices*. Quibus & velleri ejusdem coloris tribuit poetice admodum Maro, cum in Georgicis canit, *Eam circum Molybia velleri Nymphas carpunt Hyall lacu foeta colore*. Quippe *ὑαλός* Vitrum, & *ὑαλός* Vitreus. *Vi* in primitivo produxit Ovidius

IN VIRGILIUM.

Vitae ea lege, quam in di-
 ctione Volucrum dabimus;
 ait enim Metamorphoseos
 declino tertio, *Splendidior*
vitro, tenero lascivior herba.
 At Horatius corripuit, Car-
 min. 3. *O fons Blandusque,*
Splendidior vitro. Est enim
 versus Asclepiadeus. Ubi
 et *vitro* Dactylus est, vel
 Creticus. Illud obiter ad-
 monendus est lector, quod
 jam figlinae vitreae appel-
 lant a testorio quodam an-
 tiquis ignoto; quo penicil-
 lo vas inducio quasi vi-
 tro, fictilia solidiora sunt,
 & ne imbibant, incrustari
 solent. Id *Loricare, & Lo-*
ricam eam incrustationem
 dicere non ineleganter pos-
 sumus.
vitra. E. 8:64. G. 3:487. AE.
 4:637. 6:665. 7:418. 8:
 128. 10:538
vitrea. AE. 2:2:133, 135. 7:
 352
vitrea. 2:168, 221, 296. 3:
 370. 7:237, 403
vitris. 3:64, 31. 5:366. 6:
 281
 Adi *Taenia, Taenias, In-*
fala. Etrusci *Benda*; mu-
 lieres Venetae *Binda.* Quan-
 quam etiam vulgo inde *Ver-*
tem nominant, qua caput
 tegunt.
vitula pro frugibus faciam. E.
 3:77
Factum vitula, agnoscit
 propemodum Servius per-
 casum auferendi, nec mi-
 nus Macrobi lib. 3. cap. 2.
 Quam locutionem usu ap-
 probat Columella, qui li-
 bri secundi capite ultimo
 scribit, *Nisi prius catulo se-*
ceris. Et paulo post, *Nisi*
si catulo feceris. Caeterum
 Macellus Comment. 5. *Vi-*
tula am casu quarto nonnullis
 legere videtur, quod ait,
Patere rem divinam, religio-
nibus exhibere. Plautus Au-
 lularia, *Mulsi conglutem pla-*
nam faciam tibi fideliter. Vir-
 gilius Bucolicis, *Cum fac-*
iam vitula pro frugibus, ipse
venio. *Vitulaeque* asserunt
 quondam exemplaria ha-
 buisse. Sed noverint isti
 observatores ad pauca re-
 spicientes, *Vitulam* facere
 non aequè eleganter dici,
 ac *Fideliam* facere, etiam si
Rem divinam facere, recte
 dicamus. E. 3: 179 G. 4:

746
vitulata. E. 3:29, 48, 83
vituli. G. 3:494
vitulus. G. 2: 195. 3:157.
 164. 4: 414. AE. 5:
 772
vitulus. G. 4:199
vitaeque sua plantaria terra. 2:
 27
Vitradices describit, ita
 enim appellat Columella
 cum radicibus furencos.
viva. G. 3: 449. 4:126. AE.
 6:391
vivacis. E. 7: 30. G. 2:
 132
vivendi. AE. 10:146
vivendo vici mea fata. 11:
 160
 Diu vivendo: ut, O
 Lycida vici perventurus. Non
 absurdum est illud, *Multos-*
que per annos Multa vitum
volvens durando secula vituli.
 Lucretii quoque est, *Mul-*
taque vitando vitallia vincere
secla.
vivens. AE. 10:149
viventes. 10:519
viverr. 1: 219. 7: 749. 9:
 613
vivi. E. 9:1. G. 2:469
vitula vitum. AE. 5: 754.
 11: 386. *destra.* 10:
 609
 Lucretius in 1. Ergo vi-
 vida vis animi pervenit, &c.
 Et paulo infra, *Et vitula*
Tellus Tuto res teneras effert
in luminis oras.
vitulus Umber. AE. 12:753.
 id est, canis.
vituli. 3: 311. 6: 154, 654.
 8: 485. 11: 111. 12: 214.
 id est, *vivuntibus.* De ho-
 minibus, at ultimo de pe-
 cudibus.
vituli. G. 3:454 AE. 4:67. 5:
 681
 Ipse de Livore, *Pluteo*
Rore sub dolente vitulus.
vitulæ sylvas. E. 8: 58
 Id est, Valet. Nam
 renunciantis est, non bene
 optantis, quale est Tibul-
 lianum illud, *O valeant*
sylvæ, deficientque canes.
 Item apud Valerium Catul-
 lum, *Cum suis vivat, va-*
leatque morbis. Et apud Te-
 rentium, *Valeant, qui in-*
ter vos dissidium quaerunt. Sic
 & solutem literis dixit, qui
 studia deferuit. AE. 3:
 493
vivo. verbum. AE. 8:576. 10:
 155

vivo. nom. AE. 1:167. N. de
 Impr. 721. N. tr. 3. 2:719.
 3:688
vivos. 6: 848. Adi *Spiran-*
tia.
vivum. G. 3: 442. AE. 6:
 531
vivus. AE. 12:135
vix. E. 1: 13. 3: 102. 3: 14.
 G. 1: 201. 2: 213. N. tr.
 5: 3: 195, 317, 370, 492.
 4: 327, 438. AE. 1: 383.
 1: 334. 3: 313. 4: 345.
 5: 263. N. tr. 5: 290, 293,
 847, 857. 6: 340, 356,
 498. 7: 646. 7: 544. 10:
 659. 11: 551, 903. 12: 343,
 123, 233, 899
vix, id est, mor. AE. 1:
 34. 2: 172. 3: 8. Servius
 ubique.
vix ea. 1: 986. 2: 323. N.
 tr. 5: 692. 3: 90, 635. 6:
 190. 8: 337, 520. 11: 296.
 12: 154, 650. *tandem.* 2:
 128. 5: 178. 11: 151. est
 & *Vix* rectus, *basus* vi-
 cis, ut notat Charis-
 ius.
vixit. AE. 10:118
 Poetae, quod & supe-
 rius admonuimus, ut sunt
 numeris adstrictiores, ita
 verborum licentia liberio-
 res metri causa sunt, ne-
 cesse est. Quamobrem ple-
 nas Oratorum voces sibi in
 usum poeticum concidunt.
 Ex qua suppellectile apud
 Maronem sunt *Vixit* pro
 Vixisset, *Explesse* pro Ex-
 plevisse, *Extinxit* pro Ex-
 tinxissem, *Extinxi* pro
 Extinxisi, *Dixit* pro Di-
 rexisti, *Accessit* pro Accessi-
 sis, *Iussit* pro Iussero,
Porgit pro porgite. Unde
 vulgo *Porgit.* Item *Compo-*
sa, Composas, Espasa,
Impasa, Suppasa, Repa-
sa, subacta. Quas vo-
 ces etiam vernaculus sermo
 consecutus est. Nam *Pe-*
sa dicimus, & similia. Item
Fumat pro Fumavit, *Petit*
 pro Petivit, *it* pro
 ivit, *Lenit* pro Lenivit, &
 quae notat Servius, *Di-*
cas pro Dicatas, *Parata* pro
 Parata, *Sacra* pro Sacrata.
 Ejusmodi sunt *Vitula*, (li-
 cet frequentius ponat *Vincula*)
Vincis, Vinclo, Vinc-
lorum, Gubernaclo, Gu-
bernaculum, Circas, Mani-
pli, Maniplos, Oraculum,
Perelli, Perillis, Periclo,

Periculum, Secla, Seclis,
Secla, Seclorum, ut ta-
 ceam *Nesse*, & alias hujus
 verbi voces, quibus con-
 tractis libenter Poeta uti-
 tur: *Mandras, Abisse,*
Servasse, Admorant. Item
Abduere, & id genus alia,
 quae sunt Poetarum, &
 Oratorum communia.
vizi. AE. 4:653
viximus. 10:862
ulceris. G. 3: 454. N.
 tr. 6. v. *ulcis* & *vul-*
nus.
ulciscit. AE. 2:596
ulciscimur. 3:638
uligin. G. 2:184
Ulysses. AE. 2: 44. 97, 164.
 261, 762. 3:162. 8:9:602. 11:
 263
 Hic & *Ithacus* ab *Ithaca*
 patria, quam insulam ho-
 die *Compars* vocant: &
Aeolides hostator *seclerum* di-
 citur a Poeta. De quo e-
 tiam intelligit, cum ait,
Artificis seclis: ab aliis item
Laertius, Daliobius, Ner-
cius cognominatus est.
 Graece autem est *Odyss-*
seas, et interdum *Ody-*
seas per unum & metri
 causa. Hom. *Odyssias*
 & *Tis* & *eu* *dyssias*
Odyssias *hac* *seclis* *mu*
 Fuitque apud priscos Lati-
 nos *Ulysses*; post autem
Ulysses factus est; et a
 quibusdam *Ulixes*. Nam
 et ab Homer. *dyss* scribi-
 tur per *z*, quod *Dores*
dyss, hoc est *Roma*, no-
 tant gemino or. Quan-
 tum autem ad Epithe-
 tom *Eurus* pertinet, non
 me latet, Macrobi. libr.
 5. cap. 7. *Dius Uly-*
sses legere; ut sit mi-
 mesis Homericæ. *Διὸς*
dyssias, sicut *Dia Ca-*
milla. Ait enim, *Pe-*
trus Graecus *linguae* *quam*
se libenter addidit, de
 crebris quae usurpat vo-
 cabulis astimato: *Dius U-*
lysses: *Splora* *seclorum,*
Dardala *secla,* &c. Cha-
 risius vero parl ratione
Dius agnoscit. Nam
 cum de Epitheto loque-
 retur, sic inquit *Epi-*
theton *ornat*: (ita enim
 faciendus est locus muti-
 latus) *seclis, Dius Uly-*
sses.

INDEX ERYTHRAEI

*fer. Desfrat, frat, Scrib-
rumque inuenter Ulysses. In-
dicat, sicut Larissens Achil-
les. Nos magis Dirus pro-
bamus. Nam quemadmo-
dum suo Ulyssi favens Ho-
merus, illum hoc Epithe-
to, aliisque perpetuo or-
nat, sic in gratiam sui
Aeneae ejus hostem Di-
rum appellaverit, quem
etiam aliis Epithetis infam-
mat. Et similiter in 2.
Aeneidos, Et duri miles
Ulyss, quod passim habe-
tur, Duri rectius legendum
est, scilicet ne hostem com-
mendet Aeneas a toleran-
dis laboribus militaribus,
qui duri sunt: & qui in
eis durare, ut duri lau-
dantur & fortes. Nisi for-
te Duri, id est inimicis &
crudelis exponas. Sed id
sine dubio magis exprimit
vocabulum Duri. Ad haec,
ut Dia Camilla apud Poe-
tam, Dia sententia apud
Horatium, Dia poemata
apud Persium, denique in
Hostili lib. 2. belli Istorici
Dia Minerva, & in Catul-
lo Dia legere potuisti;
non ita sane Dirus genere
masculino invenias, bo-
ne Macrobi. Quae causa
fortasse fuit, cur Dirus
Ulysses mallet Charisius le-
gere.
Ulyss. E. 1: 70. AE. 2: 6:
20*

Ubique in fine carmi-
nis, & casu generandi:
quomodo saepiuscule Achilli
pro Achillis, & semel,
Aulis Oranti, vice Orontis,
& fortis Achati, pro Acha-
tis, ut legit Charisius.
Casu dixi generandi, quo-
niam, vacuissimum Latini
nomina, quae in eis apud
Graecos proferuntur, &
genitivo casu pleonossylla-
ba sunt, ut, Αχιλλεύς,
Αχιλλεύς, Οδυσσεύς, Οδυσ-
σεύς, ea in eis syllabas
enunciabant, secundo ordi-
ni tribuentes, ut Achilleus
Achillei, Ulysses Ulyssis:
quemadmodum Orpheus
Orphei, Theseus, The-
sei. Unde apud Horatium
Carm. 1. Oda 6. Nec cur-
sus duobus per mare Ulyssis.
Et eodem lib. Oda 15. Ma-
crobiusque Phrygum classis A-

chillei. Quam hic scriptu-
ram etiam enarrator Acron
agnoscit, cum ait, *Vete-
res declinationes ista habent,
Achillei, Ulyssis. Versus
enim utrobique est Ascle-
piadeus ternarius acatale-
ctus, qui constat Spondeo,
& duobus Choriambis, &
ultimo Pyrrhichio, vel
Iambo, Ulyssis Achillei. Sed
& hoc ejusdem Poetae car-
mine ex Epist. 1. Remi-
gium utrumque Ithacensis Uly-
ssis, Priscianus lib. 6. pro-
bat, ab Achilleus, geniti-
vum mittere Achillei: si-
cut & Ovidiano illo, Ne-
ricius Morantius, comes infe-
licis Ulyssis. Ut per et syl-
labas genitivi Achillei &
Ulyssis, apud hunc nostrum
quoque antiquitatis obiter
vanissimum, quantum
carminis mollietates ferat,
scribi possint. Quae syl-
lae κτα στωζέει pro
una longa accipiantur:
sicut & alibi Ilium, Oili,
Neli, Neri, Proti, Pro-
methei, Pereti, Tereti, quam
figuram & in recto casu,
& in obliquis eo, eo, ama-
vit, cum Orpheus, Typhoeus,
Pentheus, Proteus, C pho-
reus, Arantius, Idomeneus,
Rhorius, Nerius, Camarus,
Chloereus, Mneseus, Cil-
seus, & si qua talia, di-
xit per eis diphthongum
Graecam: item duabu-
syllabis, Orpheus Orphei,
& similia: idque non mo-
do in Graecis factitavit
dictionibus, Graecos imi-
tatus: sed & Latinis ple-
nisque. Nam Aulis, A-
ulsi, Pereti, Balcheli du-
bus syllabis posuit; &
Tartarus, tribus; ut alia
omittam, quae in dictio-
nibus Aulis, & Typhoeus
adnotavimus. Ac hodie
eis diphthongo in eis lon-
gum prolata, Achilles di-
cimus & Ulysses. In quo
Dores sequimur, qui pro
Φηλας Φηλας, & pro Ο-
φας Οφας & Οφας di-
cunt, pro Τηδης Τηδης.
Sicut contra Poetae Grae-
ci fecerant, eis pro eis pro-
ferentes: ut Αχιλλεύς,
Τερμύδης pro Τερμύδης,
Δαρδύς pro Δαρδύς Quo-*

rum exempla assatim sug-
gerent Graeci Elenchi
nostri. Quamquam Servius
in Bucolicis Tereti, pro Te-
reti, Promethei pro Prome-
thei, et Proti pro Protei per
Synaeresim scribi affirmat,
quam fortasse scripturam
praecipue in Ulyss, et Achil-
li antiqui apud Maronem
repperunt. Verum aliter
docet commentator Aenei-
dos Asper, cujus verba le-
ges apud Servium in 8. ad-
versum, Arma rogo gentis
nostre te filia Nerei. Cum quo
facere videtur Domatus,
qui in Andria eo loci,
Etiam puerum inde abiens con-
venit Chremi: Chremi adno-
tavit dictum ut Ulyss, &
Achilli apud Virgilium.
Huic pro parte subscribens
Probus in Catholicis nomi-
num: Inveni, inquit,
Chremi, genitivum: & an-
tiquae est ratio declinationis,
datus uti pro genitivo, Infe-
licis Ulyss, pro Ulyssis Achil-
li, pro Achillis. Haec Pro-
bus. Cujus de eadem re in
eisdem Catholicis haec ver-
ba insunt: Sex terminata
Graeca sunt: Indifferenter
declinantur, & primae decli-
nationis, Sae genitivo: &
tertiae Sae, ut Cambyses
Cambyses, vel Cambyses;
Perseus Perseus, vel Perseus.
Nam quod Sallust. ait, Ad-
bellum Perseus Macedonicum,
non declinationem mutavit,
sed antiqua usus est consuetudi-
ne: Dativum posuit pro Ge-
nitivo. Et Cicerone, Plinium in
quo Perseus, pro Perseus Et
Virgilium, Invenit Achilli,
pro Achillis. Praeterea Pri-
scianus lib. 6. notat, in
Adelphis legi, Archonidi fi-
lium, pro Archonidis Fa-
bius item in 1. ait, Geniti-
vus Ulyss & Achilli fecit: sic
aliaplurima. Sed ut hac in
re quam variatae sententiae
veterum Grammaticorum
fuerint, cumulatissime per-
noscamus, verba ex Cha-
risii primo recitabo: Inve-
niuntur, inquit, apud ve-
teros, quae singulatione geniti-
vum faciunt per I; ut apud
Sallustium in prima Historia,
bellum Perseus Macedonicum
Item apud Virgilium, Inveni-
tis Achilli: & alio loco, Fal-
laci Ulyss. Namque si esset

Nominations Latinae Achil-
leus, merito faceret Achillei,
ut Eurythens, & Mneseus;
sed quia non est Achilleus, sed
Achilles, Achillis facti, ut
Hercules, Herculis, non Achil-
lei, ut Mnesei. Ubi adno-
tandum, quod Fallaci U-
lyss legit Charisius: Pellacis
magis placere nobis propter
illud, Et sancti filius Ulyssis.
Fallaci vero pro Dolosi
erit, quod dixit Horatius
Duplex per mare Ulyssis. Ve-
rum, quantum ad sensum,
utrumque unum est. Sed
& altero loco ejusdem libri
verba sunt haec: Hercules
pro Herculis, & Ulyss pro he-
jus Ulyssis, inquit, dicitur
corruptum est. Plinius eodem lib.
6. Quomodo regula, inquit,
illa, si genitivo singulari ut
licet nomina finiantur Grae-
ca, ut τὸ Εὐμένει, τὸ
Διογένηϊ, nostris quoque hujus
Eumenis, hujus Diogenis
apertius proferre; ut sit τὸ
Εὐμένει, τὸ Χρύσει,
tunc demum nostris subtrahere
debere. Itaque hujus Euripidi,
Chrysi debere censere;
ut Fortis Achati, & Archa-
Oranti, sed nostra, inquit,
aetas in totum istam declinatio-
nem abolevit, Achillis enim
potius, & Herculis, & his
paria per IS dicimus. Η' περ,
ἐμπροσθεν, κρείων, δέ-
ταρ, κέ, γένει, ut apud ipsos
quidem Graecos rationem decli-
nationis etiam tenere poterunt.
Quod autem agnos-
cit Charisius, Fortis Achati,
ego magis proba-
rim Achatae; ex eodem
Virgilio, qui ait in 10.
Magnique famae prostratus
Achatae. Nam &
hanc declinationem ita
aliquando praetulit Ma-
ro, ut non nisi Achatae
perpetuo usurpaverit.
De qua declinatione &
Charisius ipse non infre-
quentem habet mentio-
nem Vide Aulis, & Ty-
phoeus; nec non apud Ser-
vium in 1. Aeneid. super
Invenit Achilli, & Aulis
Oranti. Rem Tereti, Mineri,
Nerei, Proti. 1.
notare, id est, quod ab Ulyss
accepit. AE. 2: 436 3: 613,
691

IN VIRGILIUM.

Ullus, 3:271
ulla, singular. E. 3: 52. 61
 11:49 G. 2:99. 265. 420.
 3:209. 432. AE. 2: 137.
 803. 3: 214. 5: 8. 783. 6:
 103. 600. 8: 252. 9: 121.
 101: 121. 619. 861. 11: 148
 12: 240
ulla, plural. E. 3: 61. 10:
 12. 56. G. 4: 198. AE. 1:
 169. 4143. 729. 11: 791. 12:
 185
uller, G. 2: 124. 3: 352.
 AE. 3: 192. 6: 239. 9:
 298
ullum, 3:242
ullas, 2:1433. 4:439
ulli, E. 3: 24. G. 3: 428.
 dativo. 2: 439. 516. AE.
 3: 440. 3: 611. 10: 880. 11:
 441
ullis, G. 2: 233. 3: 274. 342.
 371. AE. 2: 259. 6: 147. 11:
 51. 12: 782
ullius, AE. 11: 354
ullo, G. 2: 205. AE. 6: 878.
 9: 91
ullus, AE. 3: 323
ullum, G. 2: 127. AE. 2:
 467. 4: 174. 6: 352. 8: 376.
 10: 333. 11: 279. 12: 245
ullus, G. 1: 306
 Ullus per omnes casus
 semper negative ponitur
 praecedentibus *Nem*, *Nec*,
Negue, *Haec*, *Nullus*, *Si-*
ne, *Nol*: exceptis paucis
 his locis, quibus aut affir-
 mative ponitur, ut G. 3:
 428. *Qui dum omnes ulli*
trumpantur fontibus. AE. 11:
 279. *Nec mihi cum Teucris*
ullum post cruenta bellum Perga-
ma. Vel interrogative, ut,
 512. *An sit mihi gratior ulla;*
Quoque magis fessas optem di-
mittere naues? *Quam quae*
Dardaniam tellus mihi servat
hostem. Vel subjunctive ut
 10: 626. *Sis altior istis sub*
gracibus ventis ulla latet. Et
 161. *Rurbe diu (res sequa*
diu moratibus ulla est) ul-
 timus.
ulmi, G. 2: 446. 1: 174.
 212
ulmis, E. 2: 70. 5: 3. 10: 67.
 G. 2: 125. 362. 267. 4:
 144
ulmis, 2: 18. 72. 83
ulmisque adjugetur *ulmi*. 1:
 2
 Idem in Laudibus Hor-
 tii; *Parvula vides conjugis*
ulmi gravat. Post *ulmum*
vicibus populus nigra gra-

visima. Unde Horatius,
Ergo aut adulta vitula propa-
gine Altas montat populus.
Maritantur & aliae vitibus
arbores, de quibus abunde
 Plinius lib. 17. cap. 23 lege
 apud Poetam. E. 2: 69. 5:
 3. 10: 67. G. 2: 221. 361. 4:
 144
ulmo, E. 1: 59. 2: 70. 10: 67
 G. 2: 530
ulmos, E. 3: 3. G. 2:
 123. 361. 367. 3: 178.
 4: 144
 Nam sexto anno mari-
 rantur, ut scribit Plinius.
ulmus, G. 1: 170. AE. 6:
 283
ulmas, E. 3: 105. G. 3:
 355
ulm, AE. 4: 656
ulterioris, 6: 214
ulterioris, 12: 806. 938
ultima, E. 4: 41. 53. G. 1: 30.
 AE. 2: 446. 668. 4: 537. 5:
 112. 117. 347. 6: 478. 5:
 687. 12: 334
ultimus, G. 3: 414. AE. 2:
 248. 4: 481. 7: 49. N. 17.
 5. 9: 759. N. eodem. 11:
 476
ultr, AE. 4: 625. 8: 201. 10:
 864. 11: 260
ulterior, 2: 96
ulterioris, 6: 819
ultra, E. 7: 27. AE. 6: 114.
 adverbialiter. 3: 480. 6:
 869. 9: 782. 10: 663. 11:
 411
 Sereni exemplum est
 poni ad placitum, *Caraque*
nil prodest, nec dicitur ultra
elevaris.
ultrius, AE. 11: 590
ulterioris, 4: 473. 610. 612. 74.
ulterioris, 2: 587
ultra, 6: 570
ultra, E. 3: 66. 8: 52. G. 4:
 265. 530. AE. 2: 59.
 145. 193. 279. 372. 3:
 155. 4: 104. 5: 55. 446.
 6: 337. 499. 7: 236. 8:
 611. 9: 71. 127. 676. 729.
 10: 278. 282. 312. 606.
 130. 11: 286. 471. 12: 3:
 613
ultra, AE. 6: 481
ultra, 2: 135. 6: 416
ultra, G. 3: 175
ultra certum *cygni*. E. 8: 33
 At Lucret. in ini 10.
hirondines cyenis opponit,
Quid enim contrahat hiran-
do Cygni? aut quidnam tre-
mulis facere artibus hirci
Constituere in cursu possit, ac
 ferat opus

ululans, AE. 2: 1488
ululante, 11: 662
ululantes, G. 1: 486
ululare, AE. 6: 57. 7: 118
ululante, 4: 168
ululata, 4: 609
ululatus, 7: 395
ululata, 4: 667. 9: 477
ululatus, 11: 190
Ulula, **Ululatus**, **Hu-**
lulatio, **Ulula** avis, quae
 acanui suo nomen accepit,
 ab aspiratione incipit,
 (si Pontano credimus)
 quae illis naturaliter haer-
 ret. *Ululatus* enim, qui
 proprie luporum est, sine
 aspiratione satis exprimi
 non potest. Sed eam con-
 suetudo, quam hic sequi-
 mur, abdicavit. Nam &
 Graecum *ὕλολος*, quod
 est *ululo*, tenuatur. Scien-
 dum est, placere nonnullis
ululo interdum primam pro-
 ducere, ut apud Boethium
 in 4. *Flete dum parat, ulu-*
lat: ut *ululat* da Sylus sit.
 Alii tamen eo loco ana-
 paestum magis admittunt.
Umbra, AE. 12: 753
umbra, 9: 110. 10: 272.
 814
umbra, 2: 546
umbra, 7: 633. Vide Sen-
 to.
umbra, ablativo. E. 1: 4. 5:
 70. 7: 10. 9: 20. G. 2: 19.
 489. 3: 134. 4: 511. AE. 1:
 165. 694. 2: 551. 360. 514.
 6: 171. 340. 866. 6: 276. 9:
 373. 11: 612
umbra, nominativo. E. 7:
 46. 8: 14. 10: 75. G. 1:
 121. 191. 2: 410. 3: 145.
 4: 402. AE. 2: 772. 4:
 386
umbra, E. 9: 48. Macr.
 lib. 6. cap. 4.
umbra, E. 1: 84. 10: 76. G. 1:
 242. 3: 418. 464. 510. 4:
 471. AE. 1: 441. 607. 5:
 21. 714. 6: 193. 1264. 89.
 10: 593. 12: 669
umbra, G. 1: 166. 2: 58.
 297. AE. 2: 420. 713. 768.
 3: 529. 4: 7. 134. 612. 57.
 268. 452. 9: 114. 10: 190.
 616. 11: 120
umbra, AE. 1: 508
umbra, 6: 390
umbra, E. 2: 2. 67. 5:
 40. 7: 58. G. 2: 257.
 2: 435. 4: 357. 4: 146.
 501. AE. 3: 618. 6:
 294. 401. 9: 411. 12:
 207. 359

umbra, praecedente *sub*. E.
 5: 5. AE. 4: 660. 6: 578. 11:
 831. 12: 954. praecedente
per. G. 1: 366. AE. 2: 693.
 6: 461. 490. 12: 864. 881.
 praecedente *ad*. 4: 25. 6:
 404
umbra, 6: 772
umbra, 6: 473
umbra, G. 1: 299. AE. 1:
 311. 547. 1: 621. 3: 130. 4:
 351. 571. 6: 510. 894. 7:
 619. 770. 10: 519. 11: 81.
 12: 53
Umbra, AE. 7: 752. 10:
 544
umbra, E. 2: 3. G. 2: 66.
 AE. 8: 34
umbra, AE. 8: 142
umbra, G. 3: 331
umbra, partitive. E. 6: 65. G.
 1: 233. AE. 1: 329. 5:
 563. 644. 8: 127. 10: 407.
 11: 586
umbra, G. 1: 535. 3: 510. 4:
 184. 212. AE. 2: 642.
 710. 743. 3: 311. 417. 4:
 95. 5: 616. 6: 783. 10:
 182. 519. 12: 57. 272.
 817
umbra, ablativo. AE. 2: 47.
 10: 497. 703
umbra, adverb. E. 2: 31. G.
 2: 19. 3: 214. 404. AE.
 1: 25. 2: 476. 3: 614. 4:
 117. 704. 5: 157. 830. 6:
 155. 318. 752. 860. 897.
 7: 710. 8: 104. 689. 9:
 230. 453. 631. 10: 170.
 470. 11: 864
umbra, AE. 1: 15. 113. 683.
 2: 716. 3: 504. 4: 110. 11:
 76. 533. 820. 12: 143. 229.
 853
umbra, 418
umbra, nominat plural. 12:
 264
 Flacc. Valerius in 3. *Una-*
nimam videt acer Hylas.
Unanimus & Unanimis dici-
 mus, sicut *Exanimus &*
Exanimis, *Inermus & Iner-*
mis, *Bijugi & Bijugis*, *Qua-*
drjugi et Quadrjuges. Exem-
 pla extant et apud Poe-
 tam.
unanimus, AE. 7: 333
unanimus, AE. 3: 217
 Quas infra pedes appellat:
 ut, *Turba sonans praedam*
pedibus circumvolat auctis, et
 alibi.
unanimus, G. 1: 19. 2: 121.
 vide *Curat*, *Inflexi*.
unanimus, G. 2: 865. AE. 3:
 222. 5: 255. 6: 160. 9:
 264

INDEX ERYTHRAEI

564. 11: 723. 12: 150. in
fine.	G. 3: 28. AE. 2: 609	rum est, ut inibi in-
terpretamur: & versu 100	vius Solipater in Licinij
und. G. 2: 433. AE. 11:
169	undantes habenas. AE. 11: 471	πλημύρδα πόντου. Le-
gitur & πλημύρ per sim-	Calvi poemate: <i>Vaga cam-</i>
<i>dido Nympha quod feret un-</i>
<i>gui.</i>
und. AE. 7: 191	Sic dixit, ut undantia loca.	plum μ, hoc est inun-	und. G. 3: 450
und. G. 3: 334	undanti. AE. 10: 908	datio, Jobi capite 40, &	und. G. 3: 118. AE. 8:
896. 11: 875. 12: 1199
unda. nominativo. G. 3:
360. 3: 240, 349, 361.	undantia. 5: 146. 6: 218	Lucas 6. quemadmodum &	333
410. AE. 1: 106, 161, 3:	undantis. 7: 363	πλημύρδα apud Stepha-	und. AE. 6: 119
195. 5: 11. 6: 326. 7: 466.	undat. E. 8: 59. G. 1: 386,	num. Vide <i>Pluviasque Hy-</i>
<i>das, & Naxos.</i>	und. 4: 19. 10: 691
101. 212, 291, 307, 360	438. 4: 235, 305. AE. 1:
247. 2: 107. 3: 413, 562.	und. AE. 9: 773	und. 2. semper subsequen-
sexto casu. G. 3: 254. 4:	4: 153, 628. 5: 165, 859.	und. G. 4: 146	te praepositione, ut,
352. AE. 1: 127. 3: 202,	6: 295. 7: 529, 773. 8:
538. 10: 765. 11: 405. 12:
204. 249	Ita in antiquis plerif-	und. ob nexam. 2. 41,
251. 2: 131
384, 423, 565. 5: 127. 6:	undat. praecedente. per. AE.	que codicibus n. post s	und. E. 8: 81. G. 4: 273.
174, 229, 357, 385, 438.	1: 119, 537. 4: 381. 5: 595,	scribitur, ex Attii insti-	AE. 1: 312, 493. 2: 65,
7: 759. 8: 87, 589. 1:	286. 6: 170. 7: 229. 10: 147,	tuto, quem tamen Ve-	102. 5: 171. 6: 314. &
91	650	lius Longus auctorem ap-	142. 10: 871. 11: 132. 12:
514, 667. 837
undat. AE. 12: 673	unde. G. 1: 63, 74, 462. 2:	pellat vitiosum. Vide <i>Ur-</i>
<i>get.</i>	und. E. 1: 36. 3: 15.
undat. G. 2: 141. AE. 3:
673. 5: 820. 6: 425. 8: 91.	207, 479. 3: 272. 4: 316.	in unguem arboribus positis se.	8: 7. G. 2: 149. 3: 359.
11: 562	AE. 1: 244, 558. 2: 458. 3:	Bovis limite quodret. G. 2:	AE. 2: 91, 147. 4: 138,
undam. E. 10: 5. G. 1: 108,	107, 145, 507. 5: 130. 6:	277	519. 6: 770. 9: 156, 447.
296. 2: 451. 3: 330. 4:	44, 204, 242, 658. 7: 54. 8:	Dicimus & ad unguem.	12: 649
519. AE. 7: 130. 4: 16. 11:	278. 9: 119. 10: 3, 670	Idem in Vitis bono, ju-	en unguem. E. 1: 68. &
615. de hominibus. G. 2:	unde genus. AE. 1: 6: 743.	venili lusu, <i>Judas ipse</i>	<i>καταϊνιδισεν, in erit</i>
462	5: 123, 568, 801. 6: 766.	<i>sui totum se explorat ad un-</i>	<i>anguem. En erit, ut, 8:</i>
Apulejus, qui mirum in	8: 71	<i>guem, Quid proceres, vomi-</i>	<i>79</i>
modum, quod primi ani-	qui genus, unde domo. 8:	<i>que ferat quid opinio vulgi:</i>	En particulam cum ad-
madvertimus, Maronianas	114	<i>Securus, mundi instar ha-</i>	verbio temporis Unquam
elocutiones et verba conse-	Propert. lib. 2. <i>Qualis es</i>	<i>bens, vites, atque rotundus,</i>	libenter conjugavit, id-
cratus est, ait, Unda fer-	unde genus, qui sunt mihi	<i>Externus nequid labis per le-</i>	que ad exemplum majo-
mit vulgi.	Tulle penates.	<i>via sedat. Quos versus ideo</i>	rum. Terent. in Phormi-
undam, praecedente ad G.	alter. ab undertimo, id est,	copiosius recitavimus quam	<i>Ceda dum, in unquam in-</i>
4: 355, 508. AE. 1: 617.	duodertimus. E. 8: 39	res ipsa postulare, (pri-	<i>curatum audisti mihi serbo-</i>
1: 102, 189, 509. 6: 714.	undique. H. 1: 11. AE. 2:	mus enim testimonio la-	<i>ptam dicam? & ejusdem</i>
9: 12. 10: 282, 833. 11:	63, 414, 598, 761, 799. 3:	ris erat ad eam rem com-	tabulae sequenti scena 2.
327	634. 4: 417. 5: 287. 7:	probandam, quam propo-	En unquam unquam contu-
undam de flumine palmarum	404, 520, 551, 584. 8: 7,	nebamus) ut i. <i>απαδου</i>	meliosus auditis saltem in-
sa. AE. 8: 69	233, 598. 9: 566, 720,	re monerem, hunc non	<i>curiam? Plant. in Cist. En</i>
Sic, <i>Somnoque haustu de</i>	807. 10: 808. 11: 512. 12:	modo sensum ordinemque	unquam cum quicquam vito
<i>gurgite lymphas.</i>	388, 434, 545, 610. 12:	sententiae, sed ipsa etiam	<i>conferunt? Sed & T. Li-</i>
undantem G. 2: 472. Cytorum	744	verba Horatium translu-	vius in 10. belli Punici
dux. 2: 417.	undat. E. 9: 39. G. 1: 31, 390.	lisse in Sermones suos,	2. <i>Quoties in consiliis & in-</i>
Non tam propter copiam	3: 360. 4: 262, 403. AE.	cum ait, <i>Fortis & in se</i>	quit) voces manus ad con-
luxi, qua omnino mons	1: 100, 104, 177, 381,	ipso totus tunc, atque ro-	lunt porrigendum auditis?
iste abundat, hoc verbo	442, 596. 3: 100, 209,	tundus: <i>Externi ne quid</i>	En unquam iste dies futurus
utitur, quam ut lenibus	225, 412, 507, 696. 4:	valeat per huc morari. Ut	esse, qua videntur hostibus
auris impulsae arboribus	600. 5: 151, 193, 629, 789,	inde intelligeres, poetae	<i>Italiam hanc pace starentem</i>
motum, undabundi maris	868. 6: 339, 354. 7: 583,	adhuc juvenis sententiae,	<i>visum esset? Item Sil. 16.</i>
aemulum, exprimeret. Et	719. 8: 710, 726. 9: 70, 99,	sententiarumque ordinem,	En unquam ducit in orbem
est simile illius ex 3. Geor-	604, 817. 10: 148, 196, 227,	& phrasim ipsam, quan-	<i>ille dies, &c.</i>
gicorum, <i>Tam fruges altae,</i>	235, 303. 11: 299. 12: 768,	ti acerrimi iudicii vir poe-	unam. E. 7: 2. AE. 8: 578.
<i>campique natantes Lentibus</i>	803	ta Venusinus fecerit,	9: 801. 10: 410. 12: 2
<i>durescunt flabris: & quod</i>	undatum Plenumyrium. AE.	quibus ut quam amicissi-	214. in unam, i. e. <i>st-</i>
in ejusdem operis secundo,	3: 693. 4: 113	mi, id est, pro suis uti-	<i>mut.</i>
<i>At late fluctuat omnis Ae-ve-</i>	Per epitheton nominis	maluerit.	genus. G. 2: 83. AE. 100
<i>ndenti tellus. Ex quibus</i>	rationem expresse. Hoc	und. G. 3: 535. AE. 4:	201
locis Chand. imitator ait in	enim undosum, quod <i>πλημ-</i>	673. 5: 352. 8: 353. 11:	ad unam. AE. 5: 687
2. de Raptu Proserp. <i>Ventur-</i>	<i>ύρδα.</i> Quin & hoc ipso	36, 751. 12: 879	unam. 2: 709. 3: 435, 602.
<i>si praeficio laurus Fluctuat:</i>	vocabulo unda cum frangi-	2. <i>anguibus ales praefecto flu-</i>	4: 518. 5: 815. 6: 106.
<i>hinc densa crispata cacumina</i>	tur, significatur, non ta-	vio. AE. 11: 255. casu	8: 447. 9: 284. 10: 167.
<i>duxat. Nam per initia 3.</i>	men procellosa: & <i>πλημ-</i>	sexto.	903. 11: 649, 780. 12: 602
<i>Undaret non sylva fauis, non</i>	<i>ύρδα, undō: & <i>πλημ-</i></i>	Unus facit. Ovid. in	490, 694
<i>olva tumerent, pro abunda-</i>	<i>ύρδα, inunda, Philo-</i>	Heroid. Et omnis primam	unam, id est, praecipuum.
ret accipit. Sicuti Place-	trato: <i>πλημύρδα</i> apud	teligere unum rosam. Item	5: 704
Valer. in 1. <i>J. mpyidm refo-</i>	Dionys. Afrum, versu	Unus, ut observat Fla-	unus. E. 10: 15. G. 4: 184.
<i>undat equis, flaretque vultu.</i>	102. redundancia aqua-		AE.

IN VIRGILIUM.

AE. 11: 584. 2: 416, 517, 567. 3: 715. 5: 308, 814. 6: 846. 7: 536. 9: 544. subaudi, <i>alter</i> , ut <i>fit</i> , <i>et alter Lycius</i> . 783. 11: 282.	<i>vocare</i> . E. 5: 23. <i>vocare</i> <i>cernit</i> <i>pluviam</i> . G. 1: 388. Sicut <i>supra</i> , <i>Votisque vocaveris Imbre</i> . 2: 529. 3: 43. AE. 11: 131. 2: 138, 614, 668. 3: 70, 264. 4: 172, 288, 303, 417. 5: 33, 547, 764. 6: 41, 172, 433, 525, 572. 7: 504, 538, 614, 694. 8: 696. 9: 320, 619. 10: 2. 11: 375, 442, 476. 12: 483, 563, 677.	324, 650. 10: 348. 11: 798. 12: 64, 472, 825, 929.	<i>operata</i> , ad cuius recte-
tus, jam sine negotio,
operosissimis tamen nostris
indicibus ipsi non perda-
camur? ut inde vobis om-
nia polliceri, atque prae-
stare ausim.
<i>vobis</i> . E. 6: 25. 10: 11, 15.
AE. 1: 349. 3: 252, 495.
5: 61, 236, 348, 638,
646. 6: 780. 7: 261. 8:
138. 9: 512, 614. 10: 639.
11: 450. 12: 265, 695.	<i>vocate</i> . AE. 7: 131. 8:
275.	<i>vocatus</i> . AE. 3: 103, 455. 11:
442, 740. 12: 125.	<i>vocis</i> . AE. 6: 669. 5: 649. 7:
534. 11: 343.
<i>voca</i> . AE. 4: 223.	<i>vocati</i> . 2: 437. 5: 471,
581.	<i>voci</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
Lege composita <i>Advo-
cat</i> : <i>Evocat</i> : <i>Invocat</i> : <i>Pro-
vocat</i> : <i>Revocat</i> , <i>Revoca-
to</i> , <i>Revocant</i> , <i>Revocare</i> ,
<i>Revocat</i> , <i>Revocate</i> , <i>Revoca-
to</i> , <i>Revocatum</i> , <i>Revocaverit</i> ,
<i>Revocent</i> , <i>Revocentur</i> .	<i>vocatis</i> . 3: 253. 5: 211. 8:
707. 5: 244, 758. 7: 246.
11: 105, 379.	<i>vocibus</i> . 1: 64, 671. 3: 334.
4: 304, 447. 5: 708. 6:
499. 7: 420. 9: 83. 11: 374,
710.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocabant</i> . E. 1: 40. AE. 3:
269.	<i>vocatus</i> . 1: 219.	<i>vociferant</i> . 2: 679. 7:
390. 9: 596. 10: 651.
12: 95.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocabat</i> . E. 1: 23. G. 2: 526.
AE. 3: 303. 5: 98. 6: 519. 12:
312.	<i>vocaturum</i> . 4: 384.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocabit</i> . 6: 821.	<i>vocatus Apollo</i> . G. 4: 7. AE.
3: 395.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocabitur</i> . 1: 290.	Unde <i>Invocantem</i> Gram-
matici dixerunt.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantur</i> nos alia ex alia in fa-
cto. 3: 494.	<i>vocatus</i> <i>meos</i> nunquam frustra.
AE. 12: 95. Sic <i>fortissim</i> ,
sic <i>ingressus</i> dixit.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
Cicero <i>Epistol. familiar.</i>
9. ad Papirium Pactum:
<i>Me quotidie aliud ex alio impe-
dit</i> .	<i>vocaveris</i> . G. 1: 157.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocamus</i> . AE. 3: 221.	<i>vocavi</i> . AE. 2: 770. 4: 680. 6:
506.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocant</i> . G. 3: 393. AE. 6: 247.
11: 731. 12: 759.	<i>vocavit</i> . 3: 516. 5: 514. 7: 193,
471. 10: 873. 11: 542. 12:
780.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocant</i> . G. 2: 388. Id est,
<i>provoquant</i> . 4: 76. 496.
AE. 11: 109, 610. 6:
247. 10: 471. 11: 97. 12:
487.	<i>vocare</i> . E. 3: 51. 5: 48. G. 4:
320, 505. AE. 1: 94,
208, 406. 2: 127, 378.
3: 68, 172, 177, 320,
461. 4: 76. 5: 161, 215.
6: 186, 619. 7: 112, 544.
8: 17, 403. 10: 193, 618,
644, 667. 11: 784. 12:
580.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>aurora vela</i> . 3: 357.	<i>vocaveris</i> . G. 1: 157.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
Flaccus initio 3. Argo-
naut <i>Tiphyn placida alta vo-
cabant</i> . Idem eodem, <i>Lit-
torum patria jam vela peten-
sibus ausis</i> .	<i>vocavi</i> . AE. 2: 770. 4: 680. 6:
506.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantem</i> . G. 3: 393. 4: 266.
AE. 5: 221, 860. 8: 711. 9:
768. 12: 638.	<i>vocavit</i> . 3: 516. 5: 514. 7: 193,
471. 10: 873. 11: 542. 12:
780.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantur</i> . G. 3: 148.	<i>vocare</i> . E. 3: 51. 5: 48. G. 4:
320, 505. AE. 1: 94,
208, 406. 2: 127, 378.
3: 68, 172, 177, 320,
461. 4: 76. 5: 161, 215.
6: 186, 619. 7: 112, 544.
8: 17, 403. 10: 193, 618,
644, 667. 11: 784. 12:
580.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantur</i> . AE. 5: 656.	<i>vocaveris</i> . G. 1: 157.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocant</i> . 12: 176.	<i>vocavi</i> . AE. 2: 770. 4: 680. 6:
506.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantibus</i> . G. 3: 322.	<i>vocavit</i> . 3: 516. 5: 514. 7: 193,
471. 10: 873. 11: 542. 12:
780.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantur</i> . AE. 4: 460.	<i>vocare</i> . E. 3: 51. 5: 48. G. 4:
320, 505. AE. 1: 94,
208, 406. 2: 127, 378.
3: 68, 172, 177, 320,
461. 4: 76. 5: 161, 215.
6: 186, 619. 7: 112, 544.
8: 17, 403. 10: 193, 618,
644, 667. 11: 784. 12:
580.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocare</i> . 3: 185. 5: 686.	<i>vocaveris</i> . G. 1: 157.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantur</i> . 9: 172.	<i>vocavi</i> . AE. 2: 770. 4: 680. 6:
506.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantur</i> . E. 1: 37.	<i>vocavit</i> . 3: 516. 5: 514. 7: 193,
471. 10: 873. 11: 542. 12:
780.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocant</i> . G. 1: 42. AE. 7:
168, 256, 264, 578. 8:
312. 10: 243. 11: 220. 12:
824.	<i>vocare</i> . E. 3: 51. 5: 48. G. 4:
320, 505. AE. 1: 94,
208, 406. 2: 127, 378.
3: 68, 172, 177, 320,
461. 4: 76. 5: 161, 215.
6: 186, 619. 7: 112, 544.
8: 17, 403. 10: 193, 618,
644, 667. 11: 784. 12:
580.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantur</i> , id est, <i>vocaveris</i> . E.
3: 49.	<i>vocaveris</i> . G. 1: 157.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocat</i> . AE. 9: 22, 94.	<i>vocavit</i> . 3: 516. 5: 514. 7: 193,
471. 10: 873. 11: 542. 12:
780.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantur</i> . 4: 678.	<i>vocare</i> . E. 3: 51. 5: 48. G. 4:
320, 505. AE. 1: 94,
208, 406. 2: 127, 378.
3: 68, 172, 177, 320,
461. 4: 76. 5: 161, 215.
6: 186, 619. 7: 112, 544.
8: 17, 403. 10: 193, 618,
644, 667. 11: 784. 12:
580.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.
<i>vocantur</i> . 11: 34.	<i>vocaveris</i> . G. 1: 157.	<i>vocis</i> . 2: 534. 11: 151.	<i>voco</i> . AE. 3: 133. 12: 181.

INDEX ERYTHRAEI

volatile ferrum. AE. 4: 71. 8: 694
Decenter pro Sagitta dixit, quae arcu impulsâ celeriter fugiat, celeritatem adagentibus quibusdam quasi alis additis, ut volare videatur. Unde Volatile ferrum appellaverit, Suevium etiam imitatus, cujus est in 5. (referente Macrob.) *Volatrumque volatile ferrum*: vel (ut nos existimamus) Lucretium suum: is enim in 1. *faciatque volatile telum*, & in 4. *Ante fuit multa, quam lucida tela volarent*. Quamquam omnia, quae magno impetu feruntur, aut immittuntur, *Volare* dicimus. Simili figura *Volabile buzzum*, pro Turbine.
volant. E. 7: 19. N. de Num. & cal.
volba. AE. 1: 616
volens gravibus, id est, pyris G. 2: 88
A Catone sumpsit. *Volantium* vocat Macrob. lib. Saturn. coenarum 3. quo capite genera Malorum, & Pyrorum dinumerat: qui & *Crosumina*, quae Virgilius *Crosumia* propter micrum. *Crosumina* appellat Barbarus. Eodem capite corrupte habent vulgati codices *Anitium*, pro Anitium; *Cucurbitium*, pro Cucurbitianum; *Critium*, pro Ceritium; *Cerofra* pro Cervisiam; *Declinatum*, pro Decumianum, vel potius Decumanum; *Lanvinum*, pro Lavinium; *Latrelianum*, pro Laterilianum, ut Colomella vocat; sive *Latrianum*: *Orbiculatum*, pro Orbiculatum fortasse: qua terminatione desinunt alia item cognomina: *Turrianum*, pro Turanianum; *Tingium*, vel (ut quaedam exemplaria) *Cinofum*, pro Mammasum, quod & *Pomponianum*; & denique *Mesophilum*, proculdubio pro *Mespilaceum*: quod genus & *Pakelium* indicavit Macrob. Cloatium securus, sicut *Somusium* ex Cacone, qui & *Alustum* memorat. Atque ita breviter res haec. Genus corrupta Pyrosium, cognomina restitimus, quae ambrosia istis satis magna seges fuisset ad Miscellanea & Racemationes instruendas. Sunt & alia hujus pomi nomina, quae alicubi ex Graecis & Latinis auctoribus, additis etiam Italiae vernaculis plerisque nominibus, diligenter reddimus. Illud tantum hoc loco apponam, parva illa ocyssima, atque odoratissima pyra, quae vulgus Venetum *Moscetelli* vocat, de quo nomine in Stoico; *Superba* a Romanis appellata.
volens. AE. 3: 1457 6: 146. 10: 677. 12: 833
volent. 6: 755, 86
volente. 1: 303
volentem. G. 4: 501. AE. 2: 790. 5: 712. 8: 133. 12: 203
volentes. G. 3: 129. 4: 561. AE. 8: 275
volentia. G. 2: 500
volentibus. AE. 7: 116
volitabant. 1: 1546
volitans. G. 3: 147. AE. 7: 104. 138. 8: 655. 9: 471. 12: 328
volitans. AE. 6: 329. 12: 126
volitans. 3: 450. 7: 139
volitare. G. 1: 368. 3: 9. AE. 5: 666 6: 293 10: 641
volitavit. E. 6: 81
Voltra. AE. 7: 803
Volvens. 9: 375, 420
Volvente. 9: 370, 419. 10: 563
Volventem. 9: 439, 451
Volventum. 11: 167, 432, 461, 498, 898
Priverium, Terracina, Velitrae, Cajeta, populi Volcorum.
Volsas. G. 2: 168
volventur. AE. 4: 671
volubile buzzum. 7: 382. quo modo volatile ferrum.
volucrum. AE. 1: 317. 3: 488. 11: 858
volucris. G. 1: 450. 2: 217. 3: 243. 4: 14. AE. 1: 241, 262. 4: 525. 5: 503. 7: 33. 8: 413. 12: 795. 12: 253, 415
volucris. AE. 2: 794 5: 241. 544 6: 702. 10: 440
volucrum. 3: 216, 161 7: 705. 8: 235, 446 10: 177
Dicitur & *Palucrum*, ut notat Charisius. *La* autem ambigua sit, sequente, multa cum liquida. *Liquen-*
tes enim literae, *l*, *m*, *n*, quae & *Ular* dicuntur, Mutis subiectae in carmine, indifferentem faciunt antecedentem syllabam: non brevem naturâ, producunt pro poetarum volutate. Quare in prosa oratione semper corripendam meminerimus, ut *Fa-*
nebri, *Langubis*, *Muliebris*, *Integro*, *Impigro*, *Podagra*, *Chiragra*, *Tenebrae*, *Latrebrae*, *Volucris*, *Phoretica*, *Phoretum*, & hujusmodi. Rursus notandum vocales naturâ longas nunquam corripisse, sequente muta & liquida; sed in sua quantitate permanent, tam in prosa, quam in carmine. Unde *Deubrum*, *Candilabrum*, *Volubrum*, *Sulubris*, *Laverrum*, *Simulacrum*, *Ambulacrum*, *Matres*, *Aratrum*, semper habent penultimam longam, quam *Aratrum*, quidam putant corripere penultimam, quod *Aratrum* per o micron scribitur: quum tamen eam vocem apud Poetam Virgilium, & alios nunquam nisi penultima longa invenias tanquam a supino deductam.
volubant. AE. 9: 512
Composita a *Volvo*, *Advolvere*; *Circumvolvitur*, *Convolvere*, *Convolut*; *Devolvunt*; *Involvunt*, *Involunt*, *Involuit*, *Provolvunt*, *Provolvunt*; *Revolvunt*, *Revolvunt*, *Revolvunt*; *Revoluta*, *Revoluta*; *Subvolvunt*. Leges *Volunt*, *Voluntans*, & hujusmodi.
volunda. 9: 7
volundis. 1: 269
volvens. G. 2: 295. AE. 1: 262, 305. 7: 102. 4: 363, 641. 11: 252. 12: 939. lege *voluit* *voluit*.
volventia. G. 1: 163
volventibus *omni*. AE. 1: 234
Lucrer. in 5. Multaque per caelum Solis volumenta laeva Poligona vitam trahebant more ferarum. Lege Servium ibi, *Subjellisquo* *utere* *flamma*. Vide *Palutur*.
volvere. G. 2: 473. AE. 1: 9, 22. 7: 206. 11: 529
volvere. AE. 6: 748. praet. verbalis *volvo*.
volvere. 7: 238. praet. verbalis *volvo*.
volvo.
volverit. G. 4: 525
volves. AE. 8: 539
voluit. E. 2: 58. AE. 8: 378. 10: 700
voluimur. AE. 5: 629
voluit. 12: 832
voluissent. 2: 641
voluisti. 10: 669
voluisti. 5: 50
voluit. G. 1: 122. AE. 1: 629. 5: 533. 5: 128. 12: 637, 774
voluit. G. 3: 85. AE. 1: 101. 3: 376. 7: 254. 8: 818. 10: 477. 12: 329
voluitur. G. 2: 402. 3: 438. AE. 1: 116. 2: 759. 6: 659. 7: 350. 9: 36, 414, 431. 10: 590. 11: 640, 876, 889. 12: 591
Inde *Volutus*; licet frequentius *Revolutus*, *Revoluto*. Vide *Sternatus*, & per alias voces. Item *Cadit*, & similia.
volumenta. G. 3: 192. AE. 5: 85, 408. 11: 753
volumentum. AE. 2: 208
Vide *Gyros*, *Gyrum*, *Spiris*, *Flexu*, *Sinum*, *Sionis*, *Orbes*, *Orbitas*.
voluntas. AE. 6: 675. 12: 647
voluptas. E. 2: 65 5: 58. G. 3: 130. AE. 3: 660 8: 581. 10: 846
Voluse. AE. 11: 463
volutibus. G. 3: 412
volutas. AE. 10: 790. Vide *Voluntus*.
volutans. 1: 50. *grubus* *herbas* 3: 607
Item in *passivis* (ait Fl. Sifipater lib. 3.) *participia praesentis temporis non sunt*. *Abutuntur* autem *verba* *abuso* pro *passivis*: ut apud Virgil. *Grubusque voluntans Haerbat*; *deest* *se*: ut *fit*, *volutans* *se*. *Præcipitans* *trahit omnia*, *deest* *se*: ut *fit*, *Præcipitans* *se*. Sed enim apud Virgil. est, *Præcipitans traxit mecum*, quam obrem *deest* *me*, non *se*; quod ait Sifipater: ut *fit*, *Præcipitans* *me*, nisi illud 2. *Aeneid*. *Præcipitansque trahit sylvas*, ita legerit, *Præcipitansque trahit sylvas*, quod non probaverim.
volutans. AE. 1: 725 5: 149. 10: 98
volutatus. 4: 533. 6: 185. 10: 159. 12: 843
voluto

IN VIRGILIUM.

voluto. E 9: 37. N tr. 5. id est, cogitatione perquisita.
volutus. G. 3: 18, 522. AE. 10: 403. 12: 672, 906. Et addita praepositione, *Revolutus*, *revoluta*.
volunt. AE. 1186. 2: 706. 3: 196. 6: 182, 616. 9: 516
voluntur. 4: 449, 524. 6: 581. 7: 718
voluntarium furum. 5: 682.
Macrobi. lib. 6. c. 6. 8: 199. 9: 414. 12: 668
Vomer de rebus copiosis, quod *Fructu* in quibusdam. *vomerem*. AE. 8: 259. 620
vomer sulco atteritus incipiat splendescere. G. 1: 46
Lucr. 1. Venerat aratrum *ferens occulto decessit vomer in aratrum*. Dicitur & *Vomer*, ut infra: & utriusque generi servit. Vulgo *Gomer*, mutata *mi* in *g*, sicut *Vomer*, *Gomer*.
vomer. G. 1: 201, 211, 356, 424. 3: 515. AE. 7: 798. 11: 318
vomeris. G. 1: 262. 2: 223. AE. 7: 631
vomeris. G. 1: 262. qui & *vomer*.
vomeris. G. 1: 461. 3: 516. AE. 9: 349. 10: 721. 349
vomeris. 8: 681
vomeris. 6: 196. 9: 105. 10: 114
vomeris. 7: 569
vomeris. 1: 117
vortex rapidus vorat. 1: 117.
flammis volutus. 12: 673
Fl. Sospiter Institut. Grammat. 1. Vortex (inquit) a *vertendo* dicitur: *Vortex*, a *vorando* & *vult* *Plinius*, *verticem* immanem *vires impetus habere*, ut, ingens a vertice pondus: *Verticem vero*, *circumvallationem* *audae esse*, ut, *Et rapidus vorat aequore vortex*.
vertice. G. 1: 481
verticibus. AE. 7: 31
vor. accusativo. E. 1. 76. 1: 51. 3: 108. 7: 146. 10: 9. G. 3: 2. AE. 1: 132. 2: 154. 3: 94. 256, 447, 601, 619. 10: 369, 374, 677. 11: 108, 164, 253. 12: 648
vor. E. 5: 121. 8: 61. 10: 72. AE. 1: 800, 368, 569, 715. 2: 155, 375, 638, 712. 3: 654. 4: 622. 5: 474. 6: 617. 12: 1, 267. 8: 572. 9: 116, 146. 10: 190, 410, 676. 12: 264, 646, 693

vor a *Calliope*, &c. 9: 535.
Syllepsis per numeros.
vulmet. AE. 1: 209
voto. E. 3: 74, 79. G. 1: 437. AE. 3: 401, 438. 4: 65. 5: 53. 8: 556. 9: 624. 11: 4, 50
in vota vacare. 5: 125, 514. 6: 51. 7: 471. 12: 780
Animadvertenda est alliteratio, vel potius syllabarum allusio, cui Poeta libenter studet, de quoniam namento iustum libellum scripsimus.
votat. AE. 12: 769
votat. 3: 237. 11: 794
votis. E. 5: 80. G. 1: 42, 157. 4: 536. AE. 1: 290. 3: 261, 279, 548. 4: 153. 7: 597. 9: 243, 710. 10: 179. 12: 259
votum pro reddito simulans. AE. 2: 17. oblatum. Nam participium est, inquit *Serv*.
votum. AE. 8: 715
voto. 10: 774. 11: 558
vor. E. 9: 53. G. 1: 477. 2: 44. 3: 45. 4: 71. 5: 25. AE. 1: 318. 2: 119. 774. 3: 40, 128. 4: 280. 5: 616. 6: 626, 686. 7: 92. 9: 122. 868, 912
apile. E. 10: 19
Opilio fuit dicendum, ex quo *Opilio* factum est, ut hexametro vocem redderet habilem, alioquin tribus brevibus repugnantem. Et notandum, quod in Romana voce corrigenda, ad schema Graecum confugerit. Illi enim ex *opila*, cum volunt, *opila* faciunt, & *opila* pro *opila*, quod & *Servius* attingit. Eodem fortasse & *Polymnia* tetrasyllabum pro *Polymnia* apud *Ovid.* & *Polydamas* apud *Perf.* pro *Polydamas*. Quamquam *Polydamas*, *Polymnia*, *Polydamas*, & huiusmodi, per *u* magnum scribunt *Dores*, ut testis est *Athenaeus*. Sed de his nos suis locis commodius.
urbe. E. 8: 63, 72, 76, 79, 84, 90, 94, 100, 104, 109. G. 1: 275. AE. 1: 340, 441, 600. 2: 327, 421, 439, 659, 713, 746. 3: 352. 4: 69, 401, 545, 592. 5: 51. 60. 6: 97. 7: 71. 9: 9, 367. 10: 705. 780. 11: 100, 213. 12: 239, 468, 540, 826.

12: 34, 621
urbem. E. 1: 20. G. 2: 505. AE. 1: 5, 247, 258, 338, 522, 566. *quam statim*. N. 11. 10. accusativus, inquit, pro nominativo. 2: 265, 612, 749. 3: 52, 79, 255, 293, 187, 441. 4: 17, 75, 111, 211, 266, 342, 655, 683. 5: 439, 617, 632, 718, 727. 6: 773, 810, 891. 7: 149, 195, 216, 409, 712. 8: 36, 47, 53, 157, 571, 647. 9: 244, 639. 10: 87, 169. 11: 147, 246. 350, 443, 793. 12: 137, 318, 184, 762, 915
ur. E. 9: 5, 61. AE. 1: 192. 7: 573. 11: 26, 127, 514. 12: 184, 671
ur. AE. 2: 249. 4: 300, 666. 5: 588. 7: 377. 8: 554, 665, 716. 9: 473, 784. 12: 608
ur. 3: 302. 7: 162. 8: 104. 11: 915. *urbem definiunt aratro*. 5: 755. sic & *humili designat macula fossa*. 7: 157
Id est, Urbat. Urbat enim est aratro definire: unde urbs ab urbo appellata est. Et *Varus* ait *Urbem* appellari curvaturam aratri, quod in urbe condenda adhiberi solet. *Auctor Pompon. J. C. Titul. de Verborum & rerum signific.*
urbes. E. 1: 25. G. 1: 486. 2: 155. 3: 30. AE. 3: 106, 221, 295, 418, 502. 4: 173, 187, 225, 609. 6: 92. 7: 28, 283. 7: 104, 107, 364. 8: 549. 8: 290, 414. 9: 10. 10: 48. 11: 286. 12: 852
urbes recto. G. 2: 511. AE. 1: 549. 3: 317. 4: 40. 7: 601, 629. 10: 153. 11: 420, 567
urbis. E. 1: 35. AE. 1: 419, 454. 2: 47, 240, 352, 643. 3: 159, 276. 5: 750. 8: 101. 9: 48, 729. 10: 145. 11: 206, 472. 12: 194, 555
urbis. AE. 1: 378. 8: 65
urbis in invile Carfar. G. 1: 125
Urbis quidem modulatus, quam *Urbis*, hinc loco legendum reliquisse *Poeta* *auris consulti* *mae*, docet *Gellius lib. 8. cap. 19. quo* *taga d'auris*, deque *iudicio aurium*, & id genus locutionibus disputat. Sed

& nos ex eadem observatione a *Marone* item non minus dicta esse infra scripta, ex antiquorum monumentis Grammaticorum collegimus: ut *Georgicor.* 3. *Aggredior sanctas ausus concludere fontis*. & *Aeneid.* 2. *Peritusque cavernas Iugentis*. & in 3. *Tris adeo incoerens coram caligine Ioles Erramus pelago*. & in 4. *Aut montis curvare sepultos*. in 7. *Hic laetis est, portis ubi se via findit in ambas*. In 11. *Mentisque moveret Aeneas esse viros*. & in eodem, *Cum fremitus ad caulas, ventus perpeffus, & imbris*. & in 7 *spargitque salubris Ambrosius lacrimas*. Nam *Salubris* *Priscianus* casus vult esse accusativi; licet & genitivus singularis esse possit. *Aen.* 1: 111. *In brevia & syris urget* & item 1: 146. *Et vastas aperit syrtis*. quorum autem nominum genitivus pluralis ante *am* syllabam, *l* litteram habuerit, Accusativum (inquit *Plinius*) per *l* loquimur, ut refert *Charisius*; quanquam nostra aetate passim ab eruditis receptum est, nec minus quorundam majorum, ut huiusmodi Accusativi per *g* diphthongon scriberentur: quum tamen *Vell* *Longi* sententia sit, ut per *i* solam notentur: nam & aliquando *Quintiliano* incommodum per *g* scribere visum est. Urimur & in prosa hac terminatione, ut in *Sallustiano* *Indice* copiosis distavimus.
urbis. G. 4: 154, 193. AE. 1: 438, 623. 2: 234, 284, 360, 507, 771. 3: 132, 149, 393. 4: 348. 5: 119. 7: 678. 8: 46, 114, 479. 11: 406. 12: 116, 610, 619, 690
urbis. AE. 1: 12. N. tr. 6. differrent. inter urbem & civitatem. 4: 363. 10: 180. *Sedes, Munda, Marti*.
ur. G. 4: 48, 331
urres cultas capellas. 2: 196
Apud Terentium Varro *nam* *Cassius* inquit, *Capellam dentes* *inimici* *sub* *nis*, *quae* *ostium* *Asiologi* *ita* *reperant* *in* *caelum*, *ut* *caelum* *limbum* 12. *signum* *caelum* *sub* *ferant*.

urres.

IN VIRGILIUM.

342. 4: 683. 3: 433. 6: 446.
 360. 7: 182. 757. 9: 401.
 487. N. tr. 6. verb ulcus
 & vulnus. 10: 140, 360.
*Siccabat lymphis corpusque la-
 vabat.* 834.
 Scribunt Physici, Fluxum
 sanguinis aquae frigore si-
 ri: unde & in duodecimo
 de vulnerato Aenea ait, *For-
 tit ea vulnus lymphis longae-
 vus Iapys.* Ex quorum ae-
 mulatione locorum, Silius
 quoque, in 5. Punicorum
 scribit, *Mulcebat lymphas
 purgatum sanguine vulnus.*
 Et ex eadem observatione
 Apulejus in octavo, *Hic
 erorem praeterfluentis aquae
 vultu diluere, ille spongi-
 madidatis tumores comprimere.*
 AE. 10: 848. 11: 647. 12:
 720
vulnera. recto. AE. 10: 29.
 11: 643
vulnere. G. 4: 238. AE. 2:
 436, 529, 561. 5: 278, 436.
 6: 450, 497. 9: 380, 651. 10:
 486, 781. 842. 857. 11:
 277, 591, 792. 817, 848.
 12: 51, 160, 323, 376, 422,
 640, 797, 943, 948
*vulneret graviter ne nauticus au-
 vis.* AE. 8: 583
vulneribus. G. 3: 221. AE. 2:
 630. 11: 38
vulneris. AE. 9: 700, 748. 11:
vulneris & *chalybis.* 8: 446
vulnus. 1: 36. 4: 2, 67, 689.
 7: 333. 9: 578, 745. 10:
 488, 733, 850. 11: 698,
 649, 823. 12: 389, 420
*jungat vulpes, & mulgeat bir-
 ros.* E. 3: 91
vulvae. AE. 11: 724
vulva. AE. 3: 650
vult. G. 2: 218. 6: 318
vultu. G. 1: 453. 4: 371. AE.
 1: 209. quo coelum serenat.
 255. unde Jupiter Surrentor

cognominatus. 4: 474. 555.
 6: 156, 862. 12: 807
vultum deformat mares. G.
 4: 234. humellat largo flu-
 mine. AE. 1: 465. & ora
lacrymis rigabat. 9: 231.
demissa. 1: 561. *dejecit* 3:
 320. *monetur.* 6: 470. *re-
 cordor.* 8: 156. *tauro.* 266.
 & ora vidit. 10: 821
vultum solis placidi. AE. 5:
 848. id est, faciem, ut,
Pisa maris facies.
vultus olivaceo rostro tumens.
 AE. 6: 597
vultus anni vadit. 7: 729
 Fluvius, qui praeterlabi-
 tur Capuam.
vultus. nominativo. E. 1: 64.
 AE. 1: 327. 3: 216. 4: 4. 5:
 649. 6: 47
vultus. accusativo. AE. 1:
 684, 710. 2: 286, 536. 3:
 173. 6: 755, 848. 7: 20,
 265, 416. 12: 70
vixit tibi ducitur. E. 8: 29
vixit. AE. 4: 266

X.

Xanthi cognomine rivum a-
 rentem. AE. 3: 350. &
 glem. 497. *fluente.* 4: 143
Xanthoque. G. 4: 336. Nym-
 pha. Eiusdem schematis
 sunt apud Poetam Dido,
*Aleto, Celano, Clio, Dry-
 mo, Spio, Erato, Pyrgo,*
Argo, Io, & Doto. Mantus
 quique genitivus est a recto
 Manto. Sed &, Dido, *lari*
*vacaturam, dixit casu quar-
 to, sicut Lulliferae Aleto.*
Xanthum Troiae bibissent. AE.
 1: 473. & *Simoeuta videtis*
usquam Hellesperi amnes. 5:
 634. *Simoeutaque testor.*
 803. & *Simoeuta reddo, oro,*
miseris. 10: 60
Xanthus nec reperire viam, at-

que evolvens posset in mare se.
 AE. 1: 880
non Simois tibi non Xanthus
fecerint. 6: 88
 Maluit Poeta maximus,
 suum iudicium secutus,
 Xanthi Deorum vocabulo
 semper uti, non unquam
 Scamandri hominum: Ho-
 mer. *O' Ξάνθος καλίσυσι*
θεοί, ἀνδρες δὲ Σκάμαν-
δος. Quod ex eo mihi sane
 secisse videtur, quod rectius
 quidem Deos (ut par est)
 quam homines, vocabula
 rebus imponere, optime ex-
 istimaret. Xanthi & Sca-
 mandri nominum rationem
 habes apud Platonem, in
 eolibro, quo de recta no-
 minum ratione diligenter
 disputavit ille quidem,
 quamvis gravissimus philo-
 sophandi auctor & magi-
 ster. Ut in eadem re non
 improbetur studium no-
 strum, quo Stricium scrip-
 simus, & Mithridatem 60,
 & amplius linguarum con-
 cinnamus.

Z.

Zacynthus numerosa. AE. 3:
 270
 Homeri epitheton Odyssae
 γ', *Δολιχίω π Σάμῃ π,* &
ὀλίσσῃ Ζακύνθῳ ἄδ' ὅσσοι
κρωαὶν' ἰδύνῳ κατωκοίρε
τίσσι.
 Haec & Hyrie; hodie Zen-
 te & aliquando Hierusalem.
Zephyri. G. 1: 171. 2: 339.
 AE. 5: 33. 10: 103
Zephyris. E. 5: 5. G. 3: 322.
 4: 305. AE. 3: 120
Zephyra. G. 1: 44. 2: 106
Zephyros. G. 4: 138. AE. 4:
 233, 562

Zephyrum. G. 3: 194, 293.
 AE. 1: 131. 12: 334
Zephyrus. 2: 417
 Comparatio. Ζέφυρος, 2
 Graecis dicitur, quod vi-
 tam rebus ferat: Latini a
 favendo Favonium. Plinius
 lia. 16. *Hinc est gentilis spi-
 ritus mundi, a favendo de-
 ritus.* Flat ab occasu aequino-
 ctiali, ver incubans. Lucra
 Nam simulacra species patefacta
 est verum diel, Et reserata vi-
 ret genitabilis aura Favoni.
 Catullus, Quis propter sin-
 uis nudas Aura parit flores
 tepid: succunda Favoni. Adi-
 ditionem Ventus. De ven-
 tis quoque leges non pauca
 apud Plinium, Vitruvium,
 Gellium, & Marcellum. Sed
 & nos de eadem re libellum
 diligentius conscripsimus,
 cui *Aeolus* titulum fecimus.
Zonas quinq; tenens coelum.
 1: 213
 Evolvendus pro hoc loco
 inter caetera Macrobbi
 Commentarius secundus in
 Somnium Scipionis. Huc
 quoque non parum pertine-
 re videntur de eadem re M.
 Varonis versiculi, quos in
 Menippeis Satyris, seu Cy-
 nicis, elegantissimos quidem,
 nec minus doctos, inseruit.
 Isigitur in Dolio Satyra,
 ut testis etiam est Probus
 Valerius in Virgilli Com-
 mentario, sic reliquit:
Mundus domus est maxima
omnium,
Quam quinq; aethonas fra-
gmine zonae cingunt,
Quam limbus, pilus bis sin-
guis.
Stellicomantibus, altus in ob-
liquo arbore Lunae.
Bigas acceptas Possumi, cas-
sepias fortet.

FINIS INDICIS ERYTHRAEI.

VARIAE LECTIONES NOTABILIORES.

ECLOGA I.

- V. 2. Patriam fugimus .
MS. G. *fugimus patriam* .
Pro linquimus , Mark. *li-*
quimus .
15. Spem gregis , ah. Mark.
ha .
18. Saepe sinistra &c. Deest
hic versus in Par. ut & B.
& G.
Praedixit . Mark. *dicbat* .
34. Exiret . *erraret* . Mark.
50. Tentabunt . Par. *tempta-*
bunt , ut passim .
57. Ad attras . MS. *attras* .
66. Et rapidum MS. G. *ad*
rapidum .
Oaxem . Par. ut & MS. G.
Oaxem .
73. Perduxit . Itē Par. & MS.
B. *pro produxit* .
75. Felix quondam . Par.
quondam felix .
77. Pendere procul de rupe .
Mark. *de rupe procul pen-*
dere .
80. Hunc noxem . Par. &
Mark. *huc noxem* .

ECL. II.

10. Quam dives pecoris ,
nive quam lactis abun-
dans . Paris. *abui* conjun-
git cum *pecoris* : habet e-
nim illic semicolon ; &
adscriptum erut , quia an-
tiqui *albani lanoni* dilige-
bant .
49. Tum casia . Mark.
Cum .
53. Addam cerea pruna :
honor &c. Ita Par. non &
bonas .
57. Iolas . Par. *Iollas* .
58. Eheu Mark. *Hem bon* .
69. Ah. Corydon . Mark.
ha , & sic alibi .

ECL. III.

6. Et succus pecori . Mark.
Et pecori succus .
15. Aliqua nocuisses . Mark.
aliquid .

15. Aut umquam . Par. *band*
umquam .
16. Juncta fuit . Par. *vincta*
fuit .
44. Alcimedon Mark. *Al-*
ebidamus .
48. Spectas . Par. *spelles* ,
10. Audiat haec tantum vel
qui venit , ecce . Par. *Au-*
dial haec tantum ; vel qui?
venit ecce Pal. Mark. *Audent*
haec aliquis , vel quis .
61. Et me Phoebus . MS. B.
Et me .
100. Eheu Mark. *heu bon* .
Exitium pecori est , pecoris-
que magistro . Par. *Exi-*
tium pecori , pecorisque ma-
gistro est .

ECL. IV.

4. Saeculorum . Mark. *Secu-*
lorum .
17. Nullo . Mark. *primo* .
36. Hinc . Mark. *hic* .
49. Suboles . Par. *suboles* .
56. Orphei Calliopea , Li-
no formosus Apollo . Mark.
Orpheo Calliopea Par. *Or-*
phi .

ECL. V.

3. Confidimus . Par. *confe-*
dimus .
15. Nulla neque . Par. *ulla*
neque .
30. Thiasos . Mark. *thyssos* .
Inducere Baccho . Par. *Bac-*
chi , ut & Mark.
47. Restinguere . Par. *re-*
stringere .
71. Ariusia . Par. *Arenfia* .
Mark. *Arofia* .
75. Vota . Mark. *dona* .
75. Cum iustrabimus . Mark.
colustrabimus .
81. Dona . Mark. *digna* .
85. Donabimus . Par. *dona-*
bimus .

ECL. VI.

1. Syracosio . Par. *Syracu-*
so .

2. Nostra nec erubuit . Par.
ut & Mark. *nostra neque eru-*
buit .
7. Pare Mark. *Pare* , & sic
postea .
13. Mnasylos . Par. *Mnasy-*
lus .
19. Injiciunt . Par. *iniciunt* .
26. Incipit ipse . Mark.
ille .
28. Motare . Mark. *mutare* .
29. Nec tantum Rhodo-
pe . Hic versus deest in
MS. B.
30. Mirantur . Par. *miratur* .
32. Marisve . Par. *marisque* .
33. Ut his exordia primis .
Mark. *in his exordia pri-*
mis .
37. Novum ut terrae stupe-
ant . Par. *absque ut* .
40. Errent . Mark. *currant* .
50. Timuisset . Mark. *temis-*
set .
52. Ah . Mark. *ha* , ut & a-
libi .
66. Utque viro . Mark. *at-*
que .
70. Quibus ille solebat .
Mark. *quibus ante solebat* .
80. Petiverit . Par. & Mark.
petierit .
81. Tecta supervolitaraverit .
Mark. *distincte , tecta super*
volitaravit .
82. Ediscere . MS. B. item
Mark. *ediffere* .
85. Reserre . Par. & Mark.
reserit .

ECL. VII.

33. Sinum lactis , & haec
te liba , Priape . Mark. *si-*
nostrum lactis , haec liba , Pri-
ape .
39. Repetent . Par. *repe-*
tant .
41. Sardois . Par. *Sardonis* .
42. Rusco . Mark. *visco* .
43. Anno est . Mark. *omit-*
tit est .

ECL. VIII.

4. Requierunt MS. B. *liqui-*
runt .

6. Seu magni superas jam .
Mark. *jamo magni superas*
sem .
12. Decefferat . Mark. *dissef-*
erat .
15. Herba est . Mark. *omit-*
tit est .
27. Gryphes . Mark. *tigres* .
39. Me jam ceperat annus .
Par. *me jam acceperat annus* .
44. Aut Tmaros , aut Rho-
dope . Par. *Tymaros , aut*
Rhodope .
45. Nec nostri generis pue-
rum . Mark. *nec generis nostri*
puerum .
66. Sanos avertere sacris
Experiar sensus . Mark. *sa-*
nos avertere sensus Experiar
sacris .
70. Ulixi . Par. *Ullis* .
108. Credimus &c. Hunc
versum Mark. *omittit* .

ECL. IX.

13. Chaonius dicunt aquila
veniente . MS. B. *Chaonias*
aquila dicunt veniente .
31. Dissident . Par. *dissen-*
dant .

ECL. X.

4. Subterlabere . Mark. *in-*
terlabere .
13. Illum etiam flevire .
Mark. *nec non flevire* .
19. Upilio . Par. Mark. *Up-*
ilio .
Bubulci . Par. & Mark. *sub-*
ulci .
16. Nostri nec poenitee .
Mark. *Nostri nec poenites* .
48. Te ne frigora laedant .
Mark. *Ne te frigora laedant* .
54. Crescent illae , cresce-
tis . Mark. *Crescent illae ,*
crescitis .
60. Haec sint medicina .
Par. *haec sit medicina* .
61. Rursum . Par. *rursus* , ut
& proximo versu .
73. Cujus amor . Mark. *quos-*
ius amor .
74. Subjicit . Par. & Mark.
subicit .

GEORG.

NOTABILIORES.

GEORG. I.

4. Sic pecori, apibus. Mark. *fit pecorique apibus.*
28. Tegeae. Ita reposui cum Par. & Servio.
50. At prius. Par. *de prius.*
65. Invortant. Par. *inver-*
tant.
69. Officiant. Par. *officiant,*
cui alia manu in medio su-
per scriptum est.
80. Ne saturare. Mark. *ne*
saturare.
88. Exsodat inutilis hu-
mor. Mark. *exsodat.*
91. Adstringit. Par. *adstri-*
git. Mark. *constringit.*
100. Humida. Par. *humida.*
Optate Mark. *orate.*
102. Myria. Par. *Myria.*
120. Intuba. Par. *intuba.*
136. Tunc alnos primum
fluvii sensere. Par. *Tunc*
alnos fluvii primum sensere.
138. Pleiadas Hyadas, cla-
ramque Lycaonis Arcton.
Mark. *Pleiadasque Hyadas,*
clarique Lycaonis Arcton.
144. Primi cuneis scinde-
bant. Mark. *Primum cuneis*
scindebant.
153. Interque nitentia cul-
ta. Mark. *interque nitentia*
culta.
155. Affidis terram infe-
stare rastro. Par. *affidis*
herbam infestare rastro.
175. Explorat. Par. *exploret.*
178. Area cum primis.
Mark. *Aurea tum primum.*
181. Tum variae includant
pestes. Par. *includunt.*
185. Populatque. Mark. *po-*
pulatque.
215. Vere fabis satio. tum
te. Mark. *Vere fabis satio est,*
cum te.
226. Vanis elusit aristis.
Par. *vanis elusit aris.*
231. Dimensum. Par. *de-*
mensum.
236. Caerulea glacie con-
cretae. Par. *Caeruleae gla-*
cie concretae, & supra alia
manu glossa addita, *subi-*
git.
279. Coeumque, Iapetum-
que. Par. *Coeum Iapetum-*
que.
287. Multa adeo gelida me-
lius. Par. & Mark. *Multa*
adeo melius gelida.
331. Aut Aetho, aut Rho-
dopen. Par. et Mark. *Aut*
Aethon, aut Rhodopen.

333. Dejicit. Par. *Dejicit.*
334. Plangit. Par. *plangit*
et glossa superaddita, *re-*
mare facit.
337. Quos ignis caeli Cyl-
lenius erret. Mark. *Quos fi-*
gulis caeli Cylleus erret in
orbis.
340. Extremae sub casum
hiemis. Par. *Extremae sub*
casu hiemis; glossa tamen
superaddita, *in finem hi-*
emis.
341. Tum pingues agni. Par.
Tum agni pingues.
344. Quoi Par. *Qui.*
353. Quid menstrua Luna
moneret. Mark. *moveret.*
359. Increbescere. Par. et
Mark. *increbescere.*
360. Jam sibi tum a cur-
vis. Par. et Mark. omissa
praepositione, *Jam sibi tum*
curvis.
366. Noctisque per um-
bram. Par. *noctisque per*
umbras.
388. Tum cornix plena plu-
viam vocat improba voce.
Mark. huic versui subjun-
git, *Aut caput obiectat que-*
ralum venientibus undis.
394. Poteris cognoscere.
Mark. *agnoscere.*
407. Socat aethera pennis.
Mark. *scat aethera pennis.*
413. Inter se foliis strepi-
tant. Mark. *inter se in fo-*
llis strepitant.
418. Jupiter uvidus. Par.
uvidus.
420. Et pectora motus etc.
Concipiunt. Mark. *pellore.*
424. Si vero. Par. *in vero.*
425. Ordine respicies. Mark.
prospicies.
441. Maculis variaverit or-
tum. Mark. *orbem.*
446. Diversi rumpent. Par.
rumpunt. Mark. *erumpunt.*
455. Omnia tunc pariter.
Par. et Mark. *Omnia tum*
pariter.
463. Solem quis dicere fal-
sum Audeat. Par. *Solem*
quis dicere falsum esse Audeat.
490. Obscenaeque canes.
Par. *obscaeque canes,* et
glossa addita, *impertuni,*
excrebriles.
481. Vortice. Par. *vortice.*
485. Et alte Per noctem re-
sonare, lupis ululantibus,
urbes. Par. *altas.*
491. Nec fuit indignum.
Mark. *non fuit.*
523. Addunt in spatio. Par.

Addunt in spatio, Mark.
Addunt se in spatio.

GEORG. II.

8. Dereptis cothurnis. Par.
dereptis.
16. Grajis. Paris. *Gratis.*
19. Subjicit. Par. *subicit.*
47. In luminis oras. Par.
auras.
50. Aut serobibus. Mark. &
serobibus.
56. Crescentique adimunt
foetus. Par. *Crescentisque a-*
dimunt foetus.
65. Plantis edrae coruli.
Par. *Plantis & duras coru-*
li.
81. Miraturque. Par. *mira-*
taque. & supra, *pro mira-*
ta est.
117. Ebenum. Par. et Mark.
ebenum.
121. Velleraque ut foliis.
Mark. *Velleraque & fo-*
llis.
125. Extremi sinus orbis?
ubi aera. Mark. *Extremi-*
que sinus orbis? ubique aera.
138. Bastra neque Indi.
Mark. *Bastra nec Indi.*
178. Quae sit rebus natura
terendis. Mark. *serendis.*
181. Palladia gaudent sil-
va. Par. *gaudent.*
186. Montis convalle. Mark.
montis cum valle.
210. Petiere Par. *petierunt.*
222. Illa serax oleo est: il-
lam experire colendo. Par.
Illam serax oleae est: illam ex-
perire colendo.
233. Si deerunt. Par. *derunt.*
Rarum pecorique etc.
Mark. *terrae.*
256. Et quis cui color. Par.
Et quisquis color.
271. Vires. Mark. *vires.*
278. Secto limite. V.C. Ful-
vello limite.
290. Altior defigitur arbor.
Par. nec non Mark. *al-*
tius.
294. Multosque nepotes.
Par. et Mark. *multosque per-*
annos.
293. Neque imbres. Mark.
nec imbres.
294. Convellunt. Mark.
convellunt.
300. Destringe ex arbore ra-
mor. Par. *destringe.*
300. Retuso. Par. *retuso.*
319. Satis est. in Mark o-
mittitur est.

323. Ver adeo frondi me-
morum. Mark. *Ver adeo*
frondi est membrum.
330. Tepentibus auris. Par.
trementibus.
341. Dnrum caput extulit
avis. Mark. *duris.*
351. Ingenti pondere testae.
Par. et Mark. *ingentis.*
359. Furcasque bicornes.
Par. *furcasque valentis.*
363. Ipsa acies nondum fal-
cis tentanda. Par. et Mark.
ipsa acie falcis nondum temp-
tanda; nisi quod Mark. *nondum*
falis.
382. Praemiaque ingentis
pagos. V.C. F. *Praemiu-*
que ingentis.
396. Verubus. Par. *veribus.*
409. Primus sub recta refer-
to. Mark. *primum.*
417. Extremos effoetus vi-
nitor antes. Par. *Effoetus*
extremos. Mark. *extremo ef-*
foetus.
425. Placitam olivam.
Mark. *placidam.*
453. Illicis alveo. Par. et
Mark. *alveo.*
464. Ephyreiaeque aera.
Par. et Mark. *Ephyreiaeque.*
465. Fucatur lana. Mark.
fascatur.
468. At latis otia. Mark. *at*
latis otia.
472. Exiguoque assueta ju-
ventus. Par. *parvoque as-*
sueta.
476. Percussus amore. Par.
perculsus.
480. Objicibus. Par. *obich-*
bis.
487. Spercheosque et virgi-
nibus. Par. *Spercheosque.*
Mark. *Sperchius,* & *vir-*
ginibus.
505. Miserosque Penatis.
Mark. *patriosque Penates.*
507. Sarrano indormiat o-
stro. Par. *Sarrano dormiat*
ostro. omissa praepositio-
ne.
509. Seminaturenim. Mark.
geminatus.
522. Interea pendent dul-
ces. Mark. *interea dulces*
pendent.
532. Hanc olim veteres vi-
ram. Mark. *Hanc olim vi-*
ram veteres.

GEORG. III.

4. Omnia jam vulgata.
Mark. *omnia sunt vulgata.*

VARIAE LECTIONES

8 Cui non dictus Hylas. Mark. In marg. quod.
 27. Victorisque arma Qui-
 rinl. Mark. *ulterioris & arma*
Quirinl.
 28. Magnumque fluentem
 Nilum. Mark. *fluentem.*
 36. Nec mihi displiceat.
 Mark. *nec tibi displiceat.*
 82. Color deterimus albis.
 Mark. *albo.*
 89. Amyclaei domitus Pol-
 lucis habenis Par. *Amy-*
claei domitus P. b.
 90. Achilli. Par. *Achilli.*
 135. Obtusior usus. Par.
obtusior.
 137. Sed rapiat sitiens Ve-
 nerem. Mark. *sed sitiens ra-*
piat Venerem.
 147. Plurimus Alburnum
 volitans, cui nomen asi-
 lo. Mark. *Pluribus Albur-*
num volitans, quod.
 163. Tu quos ad studium
 atque usum. Mark. *ad stu-*
dia.
 166. Laxos de vimine cir-
 clos. Mark. *circos.*
 189. Invalidus & jamque;
 & jam infcius aevi. Par.
etiamque tremens, etiam in-
fcius aevi.
 190. Ubi quarta accesserit
 aestas Par. *artas;* ut &
 Mark. *qui etiam pro access-*
erit, occipit.
 198. Tum segetes atrae
 campique natantes. Mark.
Dum.
 199. Lenibus horrescunt
 strabis. Mark. *levis.*
 202. Hic vel ad Elei metas.
 Par. *Hinc.* ut & Mark.
 206. Crescere jam domitis
 finito. Par. *domitis;* addita
 glossa, scil. *equi.*
 207. Ingentes tollent ani-
 mos. Mark. *tollant.*
 211. Lavit ater corpore fan-
 gulis Mark. *lavet.*
 235. Viresque refectae. Par.
receptae.
 237. Fluctus ut in medio.
 Par. *fluctus uti medio.*
 238. Utque volutus. Mark.
atque.
 248. Per silvas Par. *Al-*
vam.
 249. Solis erratur lu agis.
 Par. & Mark. *areis.*
 256. Fricat arbore costas,
 Atque hinc atque illinc
 humeros ad volnera durat,
 Par. *Fricat arbore costas At-*
que hinc atque illinc, hume-
rosque ad volnera durat.

259. Abruptis turbata pro-
 cellis. Par. *a bruta turbata*
procellis.
 265. Quid, quae inbelles
 dant praelia cervi. Mark.
Quinque inbelles dant.
Ge.
 280. Hic demum. Par. *hic*
demum.
 288. Hic labor: hinc lau-
 dem fortes sperate coloni.
 Par. *Hic labor: hinc laudem*
Ge.
 296. Frondosa reducit
 aestas. Mark. *induci-*
tur.
 305. Hae quoque non cura
 nobis leviora tuendae.
 Par. & Mark. *Hae quo-*
que non cura nobis leviora
tuenda.
 310. Pressis manabunt
 flumina mamini. Mark.
manabunt adera palmis.
 319. Quo minus est il-
 lis curae mortalis ege-
 stas. Par. & Mark.
Quo minor est illis Ge.
 331. Aestibus at me-
 diis. Mark. *aestibus aut me-*
diis.
 334. Illicibus crebris sacra
 nemus accubet umbra
 Mark. *sacrum nemus accubet*
umbra.
 347. Et hosti ante expecta-
 tum positus stat in agmine
 castris. Par. & *hostem An-*
te expectatum positus stat in
agmine castris.
 358. Nec cum investus e-
 quis. Mark. *Nec cum vestus*
equis.
 371. Hos non immittis cani-
 bus &c. Par. *Quos.*
 383. Et pecudum fulvus ve-
 latur corpora faetis. Par.
 & Mark. *volentur.*
 384. Si tibi lanicium curae.
 Mark. *Si tibi lanicium curae*
est.
 395. Ipse manu, falsaque
 ferat &c. Par. & Mark.
Ille.
 402. Sub lucem exportans.
 Par. & Mark. *sub lucem ex-*
portant.
 410. Et canibus leporem,
 canibus venabere damas.
 Mark. *lepores.*
 419. Galbancoque agitare
 gravis nidore chelydros.
 Par. *gravi nidore;* addita
 glossa, *nocto.*
 432. Postquam exulta palus.
 Mark. *postquam cubantia*
palus.

433. Exilit in siccum. Par.
 & Mark. *exilit.*
 435. Sub dio. Par. *sub di-*
vo.
 437. Cum positus novus exu-
 viis nitidusque juvena.
 Mark. *huic versui subjun-*
gebat, Lubrica convolvens
sublato peltore terga.
 449. Et spumas miscent ar-
 genti, vivaque futura
 Par. & Mark. *Ge. futura vi-*
va.
 456. Abnegat, aue meliora
 deos sedes omnia poscens.
 Par. & *meliora.*
 460. Salientem sanguine
 venam. Par. *saliente sangui-*
ne.
 491. Ac vix suppositi Par.
At vix.
 513. Discissos undis la-
 niabant dentibus artus.
 Mark. *undis laniabant artus*
artus.

GEORG. IV.

4. Totiusque ordine gen-
 tis. Mark. *totiusque ca ordi-*
ne.
 8. Sedes apibus statioque
 petendae. Par. et Mark.
petenda.
 36. Liquefacta. Mark. *calc-*
facta.
 39. Spiramenta linunt fu-
 coque. Mark. *Spiramenta fu-*
co linunt.
 52. Sub terras. Mark. *sub*
terrano.
 53. Saltus sylvasque. Mark.
Sylvas saltusque.
 88. Revocaveris ambo Par.
 et Mark. *ambos.*
 190. Sopor suus occupat.
 Par. *suus sopor.*
 240. Suffite thymo. Par.
thymum.
 262. Ut mare sollicitum
 etc. Hic versus a Mark.
 abest.
 281. Sed liquem. Par. *sed*
liquidum.
 301. Mula reluctanti obsui-
 tur. Par. *obstruitur.* Mark.
obstruitur.
 314. Tenuemque magis ma-
 gis. Par. *tenuem magis ac*
magis.
 313. Erupere: aut ut etc.
 Mark. *erupere: vel ut*
etc.
 320. Hac adfatus voce pa-
 rentem. Mark. *hac adfatus*
voce parentem est.

337. Frugum et pecudum.
 Mark. *pecudum & fru-*
gum.
 339. Cydippeque et Par.
Cydippe &.
 357. Percussa. Mark. *per-*
cussa.
 373. Effluit annis Par. et
 Mark. *influit annis.*
 378. Pars epuls onerant
 mentes. Mark. *pars onerant*
epulis mentes.
 389. Et juncto bipedum
 eozu. Mark. *injuncto.*
 399. Orando flectes. Par.
orando vinctis.
 432. Diversae in litore pho-
 cae. Mark. *diversae in l.*
 434. Ad tella reducit. Mark.
in tella r.
 438. Vix defossa senem pas-
 sus. Mark. *vix defossa est se-*
nem passus.
 449. Lapsis rebus. Par. *las-*
sis.
 461. Implerunt montes.
 Mark. *colles.*
 469. Ingressus manesque
 adiit, regemque tremen-
 dum. Mark. *Ingressus manes*
adiit r. r.
 482. Implexae crinibus an-
 gues Par. *implexae crinibus*
angues.
 488. Subita incautum de-
 mentia cepit amantem.
 Par. *subito incautum Ge.*
 493. Stagnis auditus Aver-
 nis Par. *Averni.*
 503. Amplius obiectam pa-
 sus. Mark. *amplius obiectam*
est passus.
 519. Et moellis late loca
 questibus implet. Mark. *lo-*
ca late q. l.
 522. Discriptum latos jove-
 nem sparsere per agros.
 Mark. *Discriptum juvenem*
latos sparsere per agros.
 526. Ac miseram Eurydicen,
 Mark. *Amisam Eury-*
dicen.
 530. Namque ultro adfata
 timentem. Mark. *namque*
ultro est adfata r.
 544. Ubi nona suos Aurora
 ostenderit ortus. Mark. *Ubi*
nona suos Aurora reduxerit
ortus.
 549. Placatam Eurydicen.
 sequentem versum Et ni-
 gram mollibus ovum etc.
 Par. et Mark. praemig-
 tunt.
 549. Monstratas excitat a-
 ras. Mark. *monstratasque ex-*
citatas aras.

NOTABILIORES.

552. Ubi nona suos Aurora induxerat ortus. Mark. *Aurora reduxerat.*
 556. Et ruptis effervere collis. Mark. *ac ruptis e.*
 565. Carmina qui lusi. Mark. *Carmina quo lusi.*
 566. Tityre, te patulae cecini s. t. f. Mark. *Tityre, te cecini patulae, s. t. f.*

AEN. I.

49. Aut supplex aris inponer honorem. Par. & Mark. *inponit honorem.*
 103. Fluctumque ad sidera tollit; Par. *fluctusque ad s. t.*
 121. Miserabile visu. Ita quoque scriptum in cod. Paris. sed scalpro secunda syllaba erat deleta, ut esset mirabile visu.
 110. Hi summo in fluctu pendent; his unda &c. Mark. *hi summo in fluctu pendent; his unda &c.*
 156. Fleat equos. Ita quoque. Par. sed et scalpro erant deletae, et repositum, ut esset flexis.
 174. Silici scintillam excudit. Par. *silicis scintillam exc.*
 246. Vasto cum murmure montis. Mark. *magno cum m. m.*
 262. Longius et volvens factorum arcana movebo. Paris. *Longius evolvens*, sed scalpro correctum, cum prius fuisset & volvens. Mark. *ac volvens.*
 270. Ab sede Latini. Par. *a sede.*
 272. Tercentum annos. Mark. *tercentis annos.*
 285. Servitio premet. Mark. *Imperio premet.*
 287. Fainam qui terminet astris. In Par. m scalpro erat deletum, ut esset fama.
 311. Arboribus clausam circum. Mark. *Arboribus circum clausam.*
 333. Vento huc et vastis fluctibus aui. Par. *vento huc vastis & fluctibus.*
 337. Purpureoque alte furas. Par. *Purpureo alte furas.*

342. Summa sequar fastigia. Mark. *vestigia.*
 355. Traiectaque pectora terro. Mark. *transfixaque pectora s.*
 369. Quibus aut venistis ab oris. Mark. *quibus advenistis ab oris.*
 389. Perge modo, atque hinc te reginae ad l. p. Mark. *Perge modo, atque hinc reginae ad l. p.*
 394. Aetherea quos lapsa plaga etc. Mark. *aetherea quos forte plaga &c.*
 401. Et qua te ducit via. Mark. *& qua te via ducit.*
 413. Neu quis contingere posset. Par. *posset.* Mark. *ne quis.*
 424. Molirique arcem, et manibus subvolvere saxa. Mark. *molirique arcem ac manibus s. t.*
 441. Luctissimus umbrae. Par. *luctissimus umbrae.* et sic fuisse revera patet ex glossa superaddita s. t.
 459. Quis jam locus. Mark. *qui jam locus.*
 460. Quae regio in terris. Par. *quae regio terris; cum glossa s. t.*
 462. Sunt lacrimae rerum. Mark. *En lacrimae rerum.*
 463. Solve metus. Mark. *solve metum.*
 505. Tum foribus Divae media testudine. Mark. *tum foribus Divae in media test.*
 508. Partibus aequabat iustis, aut forte trahebat. Mark. *in marg. pro aut; haud.*
 512. Penitusque alias avexerat oras. Mark. *in marg. avexerat.*
 513. Percussus Achates. Mark. *percutus.*
 561. Solvite corde metum. Mark. *Solvite corda metum.*
 568. Nec tam averfus. Mark. *nec tam adversus.*
 572. His mecum pariter considere, regnis. Mark. *considere.*
 583. Classem sociosque receptos. Mark. *reductos.*
 588. Restitit Aeneas. Mark. *constitit.*
 599. Omnibus exhaustos jamealibus. Mark. *copiis.*

617. O rectis juvenes succedite nostris. Mark. *o nostris juvenes succedite nostris.*
 636. Munera laetitiaque Del. Mark. *dien.*
 645. Ascanio ferat haer, ipsumque ad moenia ducat. Mark. *secumque ad moenia ducat.*
 662. Litora jactetur odliis Junonis. Par. *nec non Mark. jacteturque.*
 670. Hunc Phoenissa Dido tenet. Mark. *Nunc Ph. D. t.*
 682. Ne qua scire dolos, mediisque occurrere possit. Mark. *Ne quis scire dolos &c.*
 694. Complectitur umbra. Mark. *amplectitur.*
 704. Qui dapibus mensas onerent. Mark. *onerant.*
 714. Et puero pariter donisque movetur. Par. *Et pariter puero donisque m.*
 719. Insidat quantus miserae Deus. Par. & Mark. *Insidat.*
 724. Crateras magnos. Mark. *Crateras.*
 735. Et vos o coetum Tyrii celebrate. Mark. *Et vos, o Tyrii, coetum c.*
 743. Unde hominum genus, & pecudes, unde imber. Mark. *unde hominum genus & pecudem; unde imber.*
 744. Arcturum pluviasque Hyadas. Mark. *Arcturum Pleiadasque Hyadas.*

AEN. II.

9. Ulyxei. Par. & Mark. *Ulyss.*
 12. Lustrumque refugit. Mark. *lustrumque refugit.*
 56. Trojaque nunc flares. Par. *flaret;* sed a manu recentiore.
 64. Certantque illudere capto. Mark. *certantque ill. c.*
 72. Poenas cum sanguine poscunt. Mark. *poscunt cum sanguine poenas.*
 76. Ille haec deposita tandem formidine fatur. Omissus quidem in Par. ordine suo hic versus; in imo tamen pergamenis veteri quoque manu erat additus.
 77. Fuenit quodcumque. Mark. *fuerint quodcumque.*

88. Regumque vigeat consiliis. Additum supra, ut esset, regnum.
 90. Ulyxei. Par. & Mark. *Ulyss.*
 92. Adfixus vitam in renebris locustaque trahebam. In Par. m in voce vitam abradum ut esset, *Adfixus vita in renebris &c.*
 94. Fors si qua tulisset. Mark. *fors.*
 95. Patrios unquam remeassem victor ad Argos. Mark. *agros.*
 168. Virgineas ausi divae. Mark. *Virgineas sunt divae ausi.*
 179. Secum advexere. Mark. *avexere.*
 192. Sin manibus vestris vestram &c. Mark. *sin vestris manibus vestram &c.*
 207. Sanguineae exsuperant undas. Par. & Mark. *sanguineae superant undas.*
 253. Sopor sessos complectitur artus. Mark. *amplectitur.*
 275. Exuvias indutus Achillei. Par. *Achillis;* ut & in Mark. sed in marg. *Achilli.*
 297. Adytis effert penetrabilibus signem. Par. *adfest.*
 313. Panthus. Mark. *Panthus;* & mox *Panthem.*
 321. Amens ad litora tendit. Par. & Mark. *ad litora tendit.*
 328. Medlis in moenibus adsians. Mark. *medlisque in moenibus ad.*
 329. Fundite equos, victorque Sinon incendia miscer. Par. *Fundite equos, victor Sinon in m.*
 341. Et lateri adglomerant nostro. Par. *Et lateri glomerant nostro.*
 342. Illis ad Trojam forte diebus venerat. Mark. *illis qui Trojam forte &c.*
 343. Cassandrae incensus amore Mark. *accensus.*
 346. Audierit. Ita quoque Par. sed a supra additum Mark. *audierat.*
 347. Confertos audere in proelia. Mark. *confertos.*
 362. Aut possit lacrimis atquare labores. Mark. *aut lacrimis possit atq. l.*
 375. Nunc primum a navibus itis. Mark. *nunc primum navibus itis.*
 380. Pressit humi nitens. Mark.

V A R I A E L E C T I O N E S

Mark. *gradens*, sed additum; aliter, *utens*.
 408. Et sese medium iniecit periturus in agmen Mark. *Et sese medium iniecit mortuum in agmen*.
 430. Nec Apollinis insula. Par. *neque Apollinis insula*.
 436. Jam gravior Pelias, & vulnere tardus Ulyxi. Par. *Ulyxi*. Mark. *tardus*, *vulnere Ulyxi*.
 441. Acta testudine. Mark. in margine, *atra*.
 448. Decora alta parentum. Mark. in margine *decora illa par*.
 462. Achaica castra. Mark. *Achala castra*.
 463. Aggressi ferro circum. Mark. *aggressi circum ferro*.
 508. Limina rectorum, & medium in penetralibus hostem. Mark. *modis penetralibus hostem*.
 517. Divom amplexae simulacra sedebant. Par. *sedebant*.
 518. Juvenilibus. Par. *juvenilibus*.
 533. Quamquam in media jam morte tenetur. Mark. *quamquam media jam morte tenetur*; sed alia manu additum *in*.
 539. Funere. Mark. *vulnere*; sed alia manu, *funere*.
 540. Satum quo te mentis. Par. *satum a quo te mentis*.
 545. Conjecit. Mark. *proiecit*.
 556. Tot quondam populis terrisque. Mark. *tot populis quondam terrisque*.
 561. Crudeli vulnere. Mark. *funere*; sed alia manu, *vulnere*.
 569. Jamque adeo super natus eram &c. Hi sequentes xxix. versus, usque ad Cum mihi se, non ante &c. a codd. & Par. et Mark. aberant.
 649. Solidoque suo stant robore vires. Mark. *corpore*; sed alia manu *robore*.
 663. Natum. Par. *quatum*.
 664. Per ignes. Mark. *hostes*; sed alia manu, *ignes*.
 666. Ascanium, patremque meum &c. Mark. *Ascanium Anchisemque patrem*; sed lineola inducitur per vocem *Anchisem*; et tum,

patremque meum, ita ut esset, *Ascanium patremque meum*.
 667. Alterum in alterius matatos. In Mark. vox *matatos* inducitur, et alia manu in marg. additum, *matatum*.
 671. Hic ferro accingor rursus. Par. *Hinc*.
 683. Tactuque innoxia molli lambere flamma comas. Par. *molli*, cum glossa *infantiles*. Mark. eodem modo *molles*.
 698. Tum longo limite sulcus dat lucem. Mark. *longo cum limite sulcus d. l.* sed alia manu additum, *tum longo* &c.
 700. Qua ducitis. Mark. alia manu in marg. *quos*.
 709. Quo res cumque cadent. Mark. in margine alia manu, *cadent*.
 716. Hanc ex diverso. Mark. *ex diverso*.
 719. Donec me flumine vivo abluero. Par. *Donec me in flumine*.
 727. Adverso glomerati ex agmine. Par. *examine*.
 741. Animumque reflexi. Par. *animumque*; et sic quoque Mark. sed alia manu pro *ve*, *que*.
 762. Dirus Ulixes. Mark. *durus*.
 774. Obstupui. Par. *obstupui*.
 775. Tum sic adfari. Mark. *tunc*.
 778. Nec te hinc comitem asportare. Par. *nec te comitem hinc asportare*.
 786. Aut Graiis servitum matribus ibo. Mark. pro *aut*, alia manu *hanc*.
 793. Ter frustra compressa manus effugit imago. Mark. *ter frustra compressa manus effugit imago*.
 AEN. III.

AEN. III.

4. Desertas quaerere terras. Mark. *diversas quaerere terras*; sed alia manu additum, *desertas*.
 12. Natoque Par. et Mark. *quatoque*.
 13. Ater et alterius sequitur de cortice sanguis. Mark. *alter*.
 43. Aut cruor hic de stipite

manat. Par. *hanc*; sed manu recentiori mutatum ex *ant* & eadem mutatio in Mark.
 47. Tum vero. Par. *Tunc*.
 48. Obstupui. Par. *obstupui*; ut & Mark. sed alia manu.
 49. Cum pondere magno. Mark. *vasta*, sed in marg. *magno*.
 65. Fas omne abruptit. Par. *abrupte*.
 73. Mari colitur medio. Par. *mari medio colitur*, & sic Mark.
 76. Gyaro celsa Myconoque revinxit. Par. *Myconoque celsa Gyaroque revinxit*.
 82. Anchisen agnoscit amicum. Par. *agnovit*.
 88. Achillei. Par. *Achilli*.
 94. A stirpe parentum. Mark. *de stirpe*; sed alia manu *a stirpe*.
 108. Adversus ad oras. Mark. *in oras*.
 111. Mater culicis Cybelae. Par. *Cybell*.
 117. Crebris freta consista teris. Par. & Mark. *consista*.
 133. Pergameamque voco, & laetam &c. Par. absque conjunctione. *Pergameamque voco*. *Laetam* &c.
 162. Aut Cretae jussit considere Apollo. Mark. *hanc Cretas jussit considere Apollo*.
 170. Terrasque require Ausonias. Par. *Terrasque requirat Ausonias*.
 171. Ac voce Deorum. Mark. *Ac voce Deorum*.
 189. Disso paremus ovariantes. Par. *disso paremus ovariantes*.
 204. Erramus pelago. Mark. *vento* sed in margine *pelago*.
 224. In praedam partemque. Par. *In partem praedamque*.
 230. Sub rupe cavata Arboribus clausa circum. Par. *Arboribus clausa circum*.
 236. Per herbam. Mark. *per herbas*.
 241. Pelagi ferro foedare volucres. Mark. *ferro pelagi foedare volucres*.
 269. Ventusque gubernatorque vocabant. Mark. *vocabat*.
 293. Ascendimus urbem. Par. *ascendimus*.

300. Classesque & litora linquens. Mark. *classumque & litora*.
 314. Subjicio. Par. *subiicio*, & sic passim.
 319. Pyrrhin' connubia servas. Mark. *Pyrrhi connubia servas*.
 338. Aut quisnam ignarum nostris Deus appulit oris. Mark. *Aut quis te ignarum* &c.
 354. Aulal in medio libabant. Par. *Aulal medio* &c.
 363. Mihi prospera dixit Relligio, & cuncti Mark. omissa copula, *mihi prospera dixit Relligio*, *cuncti*.
 369. Hic Helenus, caesis primum de more juvenis. Mark. *primum caesis de more juvenis*.
 376. Is vertitur ordo. Mark. *hic vertitur ordo*.
 380. Prohibent nam cetera Parcae Scire Helenum, farique vetat Saturnia Juno. Mark. *Prohibent nam cetera Parcae scire*, *Helenum farique vetat*, distinctio-
 ne posita ante *Helenum*.
 39. Hinc & Naricii posuerunt moenia Locri. Par. *hinc*.
 414. Haec loca vi quondam & vasta convolsa &c. Mark. omissa copula. *Haec loca vi quondam vasta convolsa*.
 416. Protenus. Par. *protinus*.
 417. Venit medio vi pontus. Mark. *medio venit vi*.
 427. Pistris. Par. & Mark. *Pistris*.
 455. Quamvis increpitent socii, & vi cursus in altum Vela vocet. Par. *venit*.
 473. Fieret vento mora ne qua ferenti. Mark. *vento fieret mora*.
 483. Auri subtemine. Mark. *subtegmine*.
 495. Nullum maris aequor arandum. Mark. *arandum est*.
 496. Arva neque Ausoniae. Mark. *Arva ne Ausoniae*.
 516. Pluviasque Hyadas. Mark. *Pluviasque Hyadas*.

NOTABILIORES.

522. Obscuros colles. Mark. *montes*.
 524. Italiam laeto socii clamore saluant. Mark. *Italiam socii laeto clamore saluant*.
 533. Portus ab Eo flu-
 tu curvatur in arcum. Par. *Eurus flu-
 tu* & pro curvatur. Mark. *cur-
 vatur*.
 535. Geminio demittunt brachia muro. Par. *di-
 mittunt*.
 536. Refugitque a liro-
 re templum. Par. *ab li-
 tore*.
 553. Navisfragum Scyla-
 caeum. Par. & Mark. *Scyllaeum*, per gemi-
 num. II.
 560. Primusque rudentem contorsit. Par. *Primumque
 rudentem*.
 564. Tollimur in caelum curvato gurgite. Par. *tur-
 bato gurgite*.
 566. Ter scopuli clamo-
 rem inter cava saxa de-
 dero. Mark. *ad concava
 saxa*.
 571. Tonat Aetna. Par. *sonat*.
 581. Fessum quoties mutet
 latus. Par. *mutat*.
 587. Et Lunam in nimbo
 nox intempesta tenebat.
 Mark. *absque praeposito
 de Lunam nimbo*.
 594. Tegumen. Par. *tegi-
 men*.
 606. Si perao, manibus
 hominum &c. Pat. *Si perao,
 dominum manibus*.
 610. Haud multa mora-
 tus. Mark. *haud plura
 moratus*.
 623. Ulixi. Mark. *Uli-
 xei*.
 621. Nec dictu affabilis ul-
 li. Par. nec non Mark. *affabilis*.
 631. Sanie eructans ac
 frustra. Par. & Mark. *&
 frustra*.
 643. Tremisco. Par. *treme-
 sco*.
 652. Hanc primum ad lito-
 ra classem Conspexi.
 Mark. *Prospecti*.
 662. Solamenque mali.
 Par. manu recentiore he-
 mistichium hoc supplet;
de callo fistula pendet. Sup-
 plet quoque Mark. & in
 margine additum: *in ve-
 nissif. cod. hic hemistichium*

*additum diversa litterarum
 forma*.
 663. Fluidum. Par. *fluidum*.
 665. Fluctus latera ardua
 tinxit. Mark. *stinxit*. sed
 in marg. *tinxit*.
 674. Penitusque externita
 tellus Italiae. Mark. *Ter-
 naerit*, & in marg. al. *Ita-
 liae*.
 684. Scyllam atque Cha-
 rrybdim Inter utramque
 viam. Mark. *Scyllas atque
 Charybdis*.
 690. Talia monstrabat.
 Mark. *talia mandabat*. sed
 in marg. *monstrabat*.
 693. Plemmyrium. Par.
 & Mark. *unico m, Plem-
 yrium*.
 715. Vestris Deus adpulit
 oris. Mark. *applicat*.

AEN. IV.

8. Unanimam adloquitur
 male sana sororem. Par.
unanimem.
 11. Quem sese ore ferens.
 Mark. *Quam*.
 27. Ante pudor quam te
 violi, aut tua jura re-
 solvo. Mark. *violam &
 resolutum* sed adscriptum
 6.
 28. Primus qui me sibi jun-
 xit. Mark. *primum*.
 39. Nec venit in mentem.
 Mark. *Nec venit in men-
 tem*.
 46. Huc cursum Illacas
 vento tenuisse carinas.
 Par. *Hunc cursum*.
 53. Legiferae Cereri. Mark.
Frugiferae.
 94. Tuque puerque tuus,
 magnum & memorabile
 nomen. Par. *nomen*.
 98. Quo nunc certamine
 tanto. Mark. *discrimi-
 ne*. sed in marg. *certa-
 mine*.
 99. Pacem aeternam,
 pactosque Hymenaeos.
 Par. *absque enclitica*,
*Pacem aeternam pactos Hy-
 menaeos*.
 106. Regnum Italiae Li-
 bycus averteret oras.
 Par. *Libycus averteret
 oras*.
 138. Cui pharetra ex au-
 ro. Par. *Cui pharetra ex
 bannero*.
 144. Delum maternam.

Mark. *Delum maternam*.
 148. Fronde premit cinem.
 Mark. *crinem*.
 171. Invia lustra. Mark.
saxa. in marg. al. *lu-
 stra*.
 182. Tot vigiles oculi sub-
 ter. Mark. *sub sunt*.
 184. Terraeque per um-
 bram. Par. *umbrae*.
 198. Hammone. Par. *Am-
 mone*.
 214. Aenean in regna re-
 cepit. Mark. *Aeneam in
 sua regna recepit*.
 223. Respicit urbes. Par.
 & Mark. *perspicit urbes*.
 228. Vindicat. Mark. *ven-
 dicat*.
 229. Belloque frementem.
 Mark. *bellisque*.
 231. Proderet ac totum.
 Mark. *& totum*.
 241. Alias sub tristia
 Tartara mittit. Par. &
 Mark. *sub Tartara tri-
 stia*.
 249. Et vento pulsatur &
 imbri. Mark. *Et caelo
 pulsatur*. sed adscriptum,
vento.
 253. Hinc toto praeceps
 se corpore ad undas misit.
 Mark. *Me*.
 254. Quae circum lito-
 ra. Mark. *circum quae li-
 tora*.
 257. Litus arenosum Li-
 byae &c. Materno veniens
 ab avo. Par. *versum*,
Materno veniens ab avo,
 praemittit.
 260. Atres ac tela no-
 vantem conspiciat. Par. &
 Mark. *atres ac tela novan-
 tem*.
 279. Caelum & terras qui
 numine torquet. Mark.
fulmine torquet.
 283. Quo nunc reginam
 ambire furentem Au-
 deat affatu. Mark. *Quo-
 nam*.
 284. Audeat affatu? quae
 prima exordia sumat. Par.
 & Mark. *& quae nunc exor-
 dia sumat?*
 288. Fortemque Cloan-
 thum. Par. *fortemque Se-
 restum*.
 320. Nomadumque tyran-
 ni. Par. *Nomadumque*.
 Mark. *Nomadumque*.
 356. Jove missus ab ip-
 so. Mark. *Jove missus ab
 alto*.
 369. Num sietu ingemuit

nostro? num lachrymae se-
 xit? Num lacrymas vi-
 ctus dedit? Mack. sine
 interrogatione? *Non flo-
 tu ingemuit nostro: non la-
 cryma fleat: non lacrymas
 victus dedit*.
 382. Spero equidem me-
 diis. Mark. *Spero equidem
 in mediis*.
 395. Multa gemens &c.
 In Mark. hic versus de-
 sideratur.
 408. Quis tibi tunc Dido.
 Par. & Mark. *Quis tibi tunc
 Dido*.
 420. Prospiceret arce ex
 summa. Par. *Aspiceret*.
 424. Animos submittere
 amor. Mark. *animum*.
 429. Si potui tantum spe-
 rare dolorem. Mark. *Si
 tantum potui sperare dolo-
 rem*.
 436. Quam mihi si dede-
 ris, cumulata morte re-
 linquam. Mark. *Quam
 mihi si dederis*. & Par. *co-
 mulata morte*.
 439. Aut voces ullas. Mark.
Aut ullas voces.
 449. Persentit pectore cu-
 ras. Par. *persentit*.
 456. Non ipsi effata foro-
 ri. Mark. *non ipsi effata fo-
 rori est*.
 471. Scaenis agitatus Ore-
 stes. Par. & Mark. *scenis*,
absque diphthongo.
 473. Cum fugit. Mark. *cum
 videt*.
 476. Ac spem fronte fere-
 nat. Mark. *& spem fron-
 te serenat*.
 598. Monumenta. Par. &
 Mark. *monimenta*.
 501. Tantos mente furores
 concipit, aut graviora ti-
 met. Mark. *haud graviora
 timet*.
 520. Iustumque memorque
 precatur. Mark. *sanctum-
 que memorque*; in marg.
justumque.
 528. Lenibant curas. Par.
 hunc versum omittit.
 535. Nomadumque. Mark.
Nomadumque.
 539. Et bene apud memo-
 res. Par. *aut bene apud me-
 mores*.
 540. Ratibusve superbis.
 Par. *ratibusque superbis*.
 Mark. *ratibusve superbis*.
 549. Objicit. Par. *obicit*.
 561. Quae circum stent
 et. Par. *quae te circum
 stent*.

V A R I A E L E C T I O N E S

<i>front.</i>
364. Varioque iratum fluctuat aestu. Mark. varioque iratum concitat aestu.	59. ut sit amicos.
49. Jamque dies, ni fallor. Par. ut & Mark. nisi fallor.	<i>sus humi.</i>
333. Sacroque cruore. Mark. crassoque cruore.	<i>culus a.</i>
571. Sidonio est investus equo. Mark. Sidonioque investus equo.
386. Ut primum albescente lucem Vid. Par. cum primum.	60. Urbe velint posita. Mark. & Par. velit.	335. Nam sese opposuit Salio. Mark. sese obicit.	573. Caetera Trinacris pubes senioris Aestae fertur equis. Par. Cetera Trinacris pubes &c.
390. Abscissa Par. abscissa.	80. Salve, sancta parens Par. sancta parens. Mark. magne.	346. Qui subijt palmae. Mark. Qui pugnae subijt.	575. Gaudentque ruentes Dardanidae. Par. & Mark. ruentes.
394. Date vela. Par. tela.	91. Inter pateras & levia pocula serpens. Mark. repens.	356. Ni me, quae Salium Par. Ni me, quae & Salium.	586. Et Terga fuga nudant. Par. & Mark. Terga fugae nudant.
396. Nunc te fata impia tangunt. Par. jam te.	103. Subjiciunt veribus prunas. Mark. subjiciunt prunas veribus.	380. Excedere palma. Par. & Mark. excedere pugnae.	590. Mille viis habuisse dolum, qua signa sequendi falleret. Mark. Mille dolis habuisse viam, quae signa sequendi falleret.
611. Meritumque malis advertite numen. Par. advertite.	111. Argenti aurique talentum. Par. & Mark. talenta.	394. Non laudis amor. Mark. laudis bonor.	591. Haud alio Teucrona nati vestigia cursu Impediunt. Par. aliter.
617. Quocumque dabunt se tempore vires. Mark. quocumque.	116. Pristina. Par. & Mark. Pistris.	396. Effoetas in corpore vires. Mark. effoeto in corpore vires.	595. Carpathium Libycumque secant, luduntque per undas. In Par. postrema hujus versus pars, luduntque per undas, desideratur, ita ut sit hemistichium.
640. Sic ait: illa gradum &c. Mark. Dixerat, illa gradum. &c.	116. A quo nomine Memmi. Mark. sanguine.	399. Pulchroque juvenco. Par. pulchroque.	604. Hinc primum Fortuna fidem mutata novavit. Par. Hic.
Gradum studio celebrabat anili. Par. nec non Mark. anilem.	143. Rostrisque tridentibus. Par. & Mark. tridentibus.	413. Sparsoque infecta cerebro. Par. sparsaque in cerebro.	630. Hic Erycis fines fraterni. Mark. Hic fraterni Erycis fines.
645. Inrumpit limina. Mark. prorumpit limina.	153. Consequitur. Mark. insequitur.	470. Ore ejectantem. Mark. relucantem.	649. Vel gressus eunti. Par. & Mark. euntis.
646. Conscendit furibunda rogos. Mark. theros.	154. Pristis. Par. Pistris. sic quoque V 156. & 187. & etiam deinceps.	478. Qui denum adstabat pugnae. Mark. Qui denum pugnae adst.	Tum vero attonitae monstris, aethaeque furore. Mark. monstrisque.
647. Non hos quaesitum munus in usus. Mark. servatum.	162. Huc dirige gressum. Par. cursum, & sic Mark.	480. Illisit in ossa cerebro. Mark. illisit in ora cerebro.	679. Excussa pectore Juno est. Par. Excussa pectore Juno.
660. Juvat ire sub umbras. Mark. per umbras. sed in marg. sub.	191. Nunc illas promitte vires. Mark. n. vestras pr. v.	485. Protenus. Par. protinus.	681. Udo sub robore vivit. Mark. udo sub cortice.
680. His etiam struxi manibus. Mark. his etiam manibus struxi.	235. Quibus imperium est pelagi. Mark. quibus imperium pelagi est.	489. Quo tendant ferrum. Mark. Quo ferrum tendant.	689. Da flammam evadere classi. Par. classi. accusativo scil. casu.
684. Extremus siquis super halitus errat. Par. effect. sed in marg. vel etiam, errat.	257. Saevitque canum latratus in auras. Mark. ad auras.	493. Quem modo &c. Mark. Postmodo.	690. Nunc pater. Mark. Jam pater.
689. Stridit sub pectore volnus. Par. stridet.	261. Sub Illo alto. Mark. sub Illo altum.	496. Qui quondam Iustus. Mark. Qui Iustus quondam.	692. Si mereor, demitte. Par. & Mark. demitte.
690. Cubitoque adnixa. Par. cubitaque.	269. Evincti tempora tenniis. Par. & Mark. tenniis.	498. Galeaque ima sub sedit. Mark. galea atque ima.	696. Ruit aethere toto Turbidus imber aqua. Par. aquam.
693. Tum Juno. Par. & Mark. tunc Juno.	271. Amissis remis &c. Versus hic aberat in Markiano.	511. Malo pendebat ab alto. Mark. udo pendebat ab alto.	712. Hunc cape consilii socium. Par. & Mark. consilii.
698. Nondum illi &c. Necdum illi.	274. Aerea. Par. aenea.	518. In astris aetheriis. Par. avilis. Refere delapsa sagittam. Mark. tenet.	715. Ac fessas sequore matres. Mark. Et.
	279. Seminecem liquit saxo. Mark. seminecem saxo liquit.	522. Subitum objicitur &c. Par. subito objicitur.	716. Et quidquid rerum invalidum. Mark. Et quidquid tecum inva? ldi.
	281. Vela facit tamen. Mark. Vela tamen facit.	524. Terrifici. Mark. fatidici.	719. Talibus incensus distis.
	296. Amore pio pueri, quos deinde secutus. Par. & quos deinde s.	538. Ferre sui dederat monumentum. Mark. esse.	
	299. Tegeaene sanguine gentis, Par. Tegea de sanguine gentis.	539. Cingit viridanti tempora lauro. Mark. velat.	
	315. Incumbens humero. Par. humeris.	551. Longo decedere circo. Mark. deducere.	
	327. Statio extremo. Mark. spatio extremo.	558. It pectore summo Flexilis obtorti per collum circulus auri. Par. Et plecto. re summo per collum it est.	
	330. Fusus humum. Mark.		

A E N. V.

13. Neu! quianam tantum cinkerunt aequora nimbis. Mark. quianam tantum.

18. Hoc sperem Italiam contingere caelo. Mark. hoc possum Italiam contingere vento.

23. Quoque vocat. Mark. Quoque vocat.

41. Excipit, ac fessos. Mark. & fessos.

Fessos opibus solatur amicis. In Par. additum

281. Vela facit tamen. Mark. Vela tamen facit.

296. Amore pio pueri, quos deinde secutus. Par. & quos deinde s.

299. Tegeaene sanguine gentis, Par. Tegea de sanguine gentis.

315. Incumbens humero. Par. humeris.

327. Statio extremo. Mark. spatio extremo.

330. Fusus humum. Mark.

538. Ferre sui dederat monumentum. Mark. esse.

539. Cingit viridanti tempora lauro. Mark. velat.

551. Longo decedere circo. Mark. deducere.

558. It pectore summo Flexilis obtorti per collum circulus auri. Par. Et plecto. re summo per collum it est.

696. Ruit aethere toto Turbidus imber aqua. Par. aquam.

712. Hunc cape consilii socium. Par. & Mark. consilii.

715. Ac fessas sequore matres. Mark. Et.

716. Et quidquid rerum invalidum. Mark. Et quidquid tecum inva? ldi.

719. Talibus incensus distis.

NOTABILIORES.

AEN. VI.

818. Mark. *caris*.
 720. In curas animum di-
 ducitur omnis. Par. *animus*
deducitur.
 722. Vifa dehinc caelo fa-
 cies delapsa. Mark. *Vifa*
dehinc facies caelo del.
 730. Atque aspera cultu
 Debellanda. Mark. *horri-*
da cultu.
 733. Congressus pete. Par.
 & Mark. *Complexus pe-*
te.
 742. Aut quis te nostris
 complexibus arcer. Mark.
Aut quisquam mihi te comple-
xibus arcer.
 751. Nil magnae laudis
 egentis. Mark. *agentes*.
 760. Veneri Idaliae. Mark.
Veneri Ididae.
 762. Ac lucus late fa-
 cer. Mark. *late lucus fa-*
cer.
 768. Non tolerabile nu-
 men. Mark. *carum*.
 773. Caedere deinde ju-
 bet, solvique. Mark. *Car-*
di.
 775. Stans procul in pro-
 ra. Par. *Stans celsa in pup-*
pi.
 776. Porricit in fluctus,
 ac vina. Par. & Mark.
Proicit in fluctus, & vi-
na.
 785. Exedisse nefandis ur-
 bem odiis. Mark. *exi-*
diffe.
 786. Poenam traxe per o-
 mnem. Mark. *traxisse*.
 806. Impingeret agmina
 moris. Mark. *immitteret*.
 819. Effundit habenas.
 Mark. *persundit*.
 821. Sub axe tonanti.
 Mark. *sonanti*.
 826. Panopeaque virgo.
 Mark. *Panopeia*.
 827. Nefaece. Par. *Nifere*.
 Mark. *Nifoe*.
 837. Laxabant membra
 quiete. Par. & Mark. *la-*
xant.
 842. Fonditque has ore
 loquelas. Mark. *fudit-*
que.
 850. Fallacibus austris.
 Par. *auris*.
 860. Ac, socios. Mark.
 &.
 862. Non secius. Mark.
non secius.

7. Abstrusa in venis fili-
 cis. Mark. *scilicet*.
 11. Antrum immane petit.
 Mark. *subis*.
 17. Chalcidicamque levis
 superadstitit arcem. Par.
Chalcidicamque arce.
 20. Lethum Androgeo.
 Mark. *Androget*.
 21. Quotannis. Par. *quot*
annis, separatim.
 26. Monumenta. Par. *moni-*
menta, & sic alibi.
 32. Protenus omnia. Par. &
 Mark. *protenus omne*.
 55. Per dura cucurrit ossa
 tremor, funditque. Mark.
funditque.
 69. Solido de marmore
 templum instituiam. Par.
 & Mark. *temple*.
 71. Magna manent re-
 gnis penetralia nostris.
 Mark. *nostris penetralia re-*
gnis.
 73. Meae genti ponam.
 Mark. *imponam*.
 74. Follis tantum ne car-
 mina mandens. Mark.
tantum follis &c.
 84. Sed terrae graviora
 manent. Par. *terra*. Mark.
terris.
 85. Sed non et venisse
 volent. Mark. *absque*
 &.
 91. Usquam aberit: cum
 tu supplex. Mark. *Nus-*
quam aberit: cum tu sup-
 96. Qua tua te fortuna
 finet. Par. et Mark.
quam.
 102. Ut primum cessit fu-
 101. Mark. *ut tandem*.
 105. Omnia praecepi.
 Mark. *percepit*.
 119. Arcessere. Mark. *ac-*
cessere.
 126. Tres Anchisiada fa-
 cilis descensus Averno.
 Par. et Mark. *Anchisiada,*
et Averno.
 142. Decerpserit arbore
 foetus. Par. et Mark. *de-*
scerpserit.
 153. Ea prima placula
 funto. Mark. *hanc pri-*
ma.
 154. Lucos Seygios, re-
 gna invia. Mark. *Lucus*
Seygis, & regna.
 159. Paribus curis vestigia
 figit. Mark. *paribus figit*

vestigia curis.
 182. Avolvunt. Mark. *ac-*
volvunt.
 185. Tristi tum corde vo-
 lutat. Mark. *cum corde*.
 197. Diva parens. Mark.
alma.
 209. Sic lent crepitabant
 bractea vento Mark. *sub*
lent crepitabant.
 222. Conjiciunt. Par. *co-*
niciunt.
 223. Subjectam more pa-
 rentum Aversi tenuere fa-
 cem. Mark. *subjecti more*
parentum t. f.
 242. Unde locum Graji
 dixerunt nomine Aornon.
 Hic versus aberat a co-
 dice Parisiensi, sed alia
 manu in margine addi-
 tus. In Mark. erat *Aver-*
num.
 249. Suscipiunt. Par. *susci-*
piunt.
 255. Pingue super oleum
 infundens. Par. *Pingue su-*
perque oleum fundens.
 268. Per umbram. Par.
umbras.
 281. Brachia pandit. Mark.
tendit.
 283. Somnia vulgo. Mark.
passim.
 319. Vel quo discrimi-
 ne Mark. *quove discrimi-*
ne.
 320. Verrunt. Mark. *ver-*
tunt.
 323. Cocytus. Mark. *Coccy-*
ti.
 325. Inops inhumataque
 turba est. Par. *absque*
 verbo substantivo.
 352. Non ullum pro me
 tantum cepisse dolorem.
 Mark. *Non ullum tantum*
pro me sumisse dolorem.
 359. Summa sublimis ab
 onda. Mark. *sublimis in*
unda.
 364. Per spem surgentis
 Iuli. Par. & Mark. *per*
spem.
 366. Injice. Par. *Inice*. ut
 passim in similibus.
 384. Gaudet cognomine
 terra. Par. & Mark. *ter-*
rae.
 420. Objicit. Par. & Mark.
obicit.
 442. Crudeli tabe peredit.
 Mark. *morte*.
 446. Volnera. Mark. *fu-*
nera.
 469. Aversa. Par. *adversa*.
 476. Prosequitur lacrymans

longe, & miseratque
 euntem. Mark. *Prosequi-*
tur longe lacrymas & mis-
eratus antea est.
 482. Quos ille omnes lon-
 go ordine cernens. Mark.
cernens.
 495. Deiphobum videt, &
 lacerum. Par. *Deiphobum*
vidit lacerum.
 509. Atque hic Priamides.
 Par. & Mark. *Ad quas hanc*
Priamides.
 512. Monumenta. Par.
monimenta, & sic pas-
sim.
 522. Te qui vivum casus
 Adtulerint. Mark. *attul-*
erint.
 540. Partes ubi se via fin-
 dit in ambas. Mark. *fin-*
dit, & sequens versus in
eodem desideratur.
 561. Qui tantus plangor
 ad auras. Par. & Mark.
quis.
 580. Titania pubes. Mark.
proles.
 589. Et non imitabile ful-
 men. Mark. & *inevitabi-*
le.
 594. Immani turbine ad-
 egit. Mark. *corpore*.
 595. Per tota novem cui
 jugera corpus. Mark. *cui*
tota novem per jugera.
 597. Rostroque immanis
 voluit obunco. Mark. *ad-*
unco.
 606. Contingere mentas.
 Par. *mentem*.
 609. Et fraus innexa cli-
 enti. Mark. *aut fraus*.
 617. Destitit. Par. *desi-*
sti.
 638. Vireta. Par. *vir-*
ta.
 640. Largior hic campos
 aether, & lumine vestit
 purpureo. Mark. *Largior*
hic aether campos, Par. de
luminis.
 652. Stant terra defixae
 hastae. Par. *terrae*.
 662. Humeris exstantem
 suspicit altis. Mark. *ex-*
stans exstantem susp.
 674. Prata recentia. Mark.
viridita.
 679. Convalle virenti.
 Mark. *in valle*.
 680. Inclusas animas.
 Mark. *illustres, & pro su-*
peranque ad lumen, habet
lumen.
 687. Tuque spectata
 parenti pietas Par. &
 C c Mark.

VARIAE LECTIONES

Mark. <i>expellata</i> .	fulvo. Mark. <i>flavida</i> .	Mark. <i>Lapithis tantum</i> ,
aut <i>Calydon merente</i> .	ne agresti. Mark. <i>nor</i>
<i>jam</i> .
711. Complerint agmine
ripas. Par. <i>compleverint</i> .	78. Id vero, horrendum.
Par. et Mark. <i>Hoc vero</i> .	312. Non dabitur regnis,
esto. Par. <i>non dabitur, esto</i> ,
<i>regnis</i> .	526. Horrescit strictis se-
ges ensibus. Mark. <i>tristis</i>
<i>seges</i> .
723. Suscipit Anchises.
Mark. <i>suspicit</i> .	80. Sed populo magnum.
Mark. <i>sed magnum populo</i> .	324. Lucificam Aleſto Di-
rarum et Mark. <i>luthificam</i> ,
<i>Aleſto et Dirarum</i> .	527. Lucem sub nubila ja-
ſtant. Par. et Mark. <i>sub</i>
<i>lamine</i> .
734. Dispiciunt. Par. &
Mark. <i>despiciunt</i> .	99. Abſtiſſe. Par. <i>aſtiſſe</i> .	339. Disſice. Par. <i>diſſice</i> .	535. Dum paci mediam
ſe offert. Mark. <i>paci me-</i>
<i>diam</i> .
747. Aurai ſimplicis ignem.
Par. & Mark. <i>auras</i> .	100. Sol utrumque recur-
rens aſpiciſt Oceanum.
Mark. <i>Sol uterque</i> .	356. Toto percipit peſto-
re flammam. Par. <i>flam-</i>
<i>mas</i> .	555. Talia connubia. Par.
et Mark. <i>conjugia</i> .
754. Unde omnis longo
ordine poſſit adverſos le-
gere. Par. <i>poſſet</i> .	109. Adorea liba per her-
bam. Per. <i>herbas</i> .	358. Supernata lacrymans
Phrygiſque hymenaeis.
Par. <i>ſuper natas</i> .	561. Cocytique. Mark.
<i>Cocytique</i> .
772. Atque umbrata ge-
runt, &c. <i>Atqui</i> .	110. Jupiter ille monebat.
Par. <i>Jupiter ipſe</i> .	361. Quam primo aquilo-
ne relinquet. Par. <i>quam-</i>
<i>primum</i> .	566. Urguet utrimque la-
tus. Mark. <i>utrumque</i> .
775. Laude pudicitiae ce-
lebres, addentque ſuper-
bos. Hic verſus neque in
Par. neque Mark. ex-
ſtat.	123. Fatorum arcana re-
liquit. Mark. <i>fatorum ar-</i>
<i>cana canebat</i> .	379. Quam pueri magno
in gyro. Par. <i>in magno</i>
<i>gyro</i> .	569. Monſtratur. Par. <i>mon-</i>
<i>ſtratur</i> .
780. Viden' ut geminae
ſtant vertice criſtae. Mark.
<i>ſtant</i> .	138. Noſtiſque orientia
ſigna. Mark. <i>horrentia</i> .	383. Non curſu ſegniſſor.
Mark. <i>nor</i> .	581. Terras caelumque.
Mark. <i>caelum terrasque</i> .
809. Virtute extendere
vires. Par. <i>virtutem exten-</i>
<i>dere ſabſis</i> ; verum po-
ſtrema vox correcta in ſo-
ſis.	149. Diditur. Mark. <i>dedi-</i>
<i>tur</i> . in Par. alio atramen-
to imutatum erat in <i>e</i> .	386. Majus adorta nefas.
Mark. <i>adorſa</i> .	585. Crimine caedis et i-
gni. Par. <i>& ignis</i> .
830. Quantas acies ſtra-
gemque ciebunt. Mark.
<i>ſtragisque</i> .	157. Hic ſcepera accipere.
Par. <i>Hinc</i> .	387. Evolat, et natam
etc. Hic verſus Mark. ſe-
quenti poſtponitur.	589. Limine pelli. Mark.
<i>limite</i> .
836. Projice. Par. <i>proice</i> .	175. Haec ſacris ſedes epu-
lis. Mark. <i>ſacras ſedes e</i>
<i>pulis</i> .	400. Audite, ubiqueque,
Latinas. Mark. <i>aditum-</i>
<i>que</i> .	587. Ut pelagi rupes ma-
gno. Mark. <i>ut pelagi ma-</i>
<i>gno rupes</i> .
838. Viſtor aget currum.
Par. & Mark. <i>currus</i> .	207. Penetratit. Par. <i>pen-</i>
<i>travit</i> .	409. Quam dictur urbem
etc. Mark. <i>Qua dicitur</i>
<i>urbem etc.</i>	521. Caecum exſuperare
potestas conſilium. Mark.
<i>coceptum</i> .
845. Vel te ſulco, Serrane,
ſerentem. Mark. <i>vel</i>
<i>te ſulcos, Serrane, ſer</i> .	211. Numero Divorum al-
taribus addit. Par. <i>nume-</i>
<i>rum</i> .	414. Jam mediam nigra
capiebat nocte quietem.
Par. <i>Jam media</i> .	593. Aurasque pater teſta-
tus inanes. Mark. <i>teſta-</i>
<i>tur</i> .
846. Quo feſſum rapitis,
Fabii. Mark. in margi-
ne <i>groſum</i> .	214. Concurrerit orbis.
Mark. <i>concurrunt</i> .	426. Tyrchenas, i, ſter-
ne acies. Mark. <i>Tyrchenas</i>
<i>proſterne</i> .	600. Protenus. Par. <i>proſti-</i>
<i>nus</i> .
853. Pacique inponere mo-
rem. Par. & Mark. <i>pacif-</i>
<i>quo</i> .	231. Tantique aboleſcet
gratia ſacri. Par. et Mark.
<i>tantique</i> .	430. Et Phrygios. Par.
<i>abſque &</i> .	608. Sacri formidine Mar-
tis. Mark. <i>belli</i> .
865. Quantum iſtar in
ipſo. Par. et Mark. <i>quan-</i>
<i>tum iſtar in ipſo eſt</i> .	236. Multi nos populi,
multae etc. Mark. <i>& multi-</i>
<i>tae</i> .	436. Inveſtas Thybridis
alveo. Par. <i>undam pro al-</i>
<i>veo</i> .	609. Claudunt. Par. <i>clau-</i>
<i>dunt</i> .
887. Sic tota paſſim re-
gione vagantur. Mark.
<i>ſic paſſim tota</i> .	253. Hunc illum. Mark.
<i>hinc illum</i> .	444. Bella viſi pacemque
gerant. Par. <i>gerant</i> .	612. Ferratos rupit Satur-
nia poſtes. Mark. <i>ferratos</i>
<i>portas</i> .
898. His ubi cum natum.
Par. <i>his ibi tum</i> .	268. Munera nec ſperno;
non vobis etc. Mark. <i>ut</i>
<i>vobis</i> .	456. Atro lumine. Mark.
<i>alio</i> .	616. Spicula lucida ter-
gunt. Par. <i>tergent</i> . Mark.
<i>torquent</i> .
	264. Sociuſve vocari. Par.
<i>Sociuſque</i> , ſed <i>que</i> ſacrum
<i>ex ut</i> .	457. Fumantes. Mark.
<i>flumantes</i> .	666. Tegumen. Par. <i>tegi-</i>
<i>men</i> .
	270. Generos externis ad-
fore ab oris. Mark. <i>nam ſa-</i>
<i>re ab oris</i> .	459. Perfudit. Par. <i>perſun-</i>
<i>do</i> . Proſruptus corpore ſu-
dor. Mark. <i>praeſruptus</i> .	667. Impexum. Par. <i>im-</i>
<i>plexum</i> .
	279. Teſti auro. Mark.
<i>ſtati</i> .	475. Dum Turnus Rutu-
los animis. Par. <i>dum Tur-</i>
<i>nus animas Rutulis</i> .	670. Moenia linquunt.
Mark. <i>limina</i> .
	288. Claſſemque ex aethe-
re longo etc. Par. <i>lon-</i>
<i>ge</i> .	479. Cocytia. Mark. <i>Coc-</i>
<i>ytia</i> .	678. Nec Praeaeſtinae.
Mark. <i>nor</i> .
	294. Num Sigis occum-
bere campis. etc. Mark.
hoc loco, ut et duobus ſe-
quentibus, pro <i>nam</i> ha-
bet <i>non</i> .	493. Rabidae canes. Par.
et Mark. <i>rapidae</i> .	681. Legio late comita-
tur. Mark. <i>late legio</i> .
	299. Odiis aut exſatura-
ta quievi. Par. et Mark.
<i>band exſaturata</i> ; et pro
<i>quievi</i> , Mark. <i>quieverunt</i> .	500. Nota intra teſta.
Mark. <i>inter teſta</i> .	695. Aequosque Faliscos.
Mark. <i>carrasque</i> .
	307. Quod ſcelus aut La-
pithas tantum, aut Ca-
lydonas merentem. Par. et	502. Teſtum omne reple-
bat. Par. <i>replevit</i> .	713. Nec quiſquam etc.
putet. Par. <i>Ne</i> .
		505. Olli. Par. <i>illi</i> .	709. Poſtquam in partem
data Roma. Par. <i>poſtquam</i>
<i>partem</i> , omiſſa praepoſi-
tione.
		523. Non jam certami-	712. Roſea rura Velini.
Mark. <i>roſida</i> .
			722. Pulſuque pedum tre-

AEN. VII.

4. Signant. Par. *ſignet*.
7. Portumque relinquit.
Mark. *relinquit*.
8. Nec candida curſus Lu-
na negat. Par. *curſum*.
31. Vorticibus. Par. *vortic-*
ibus.
65. Hujus apes ſumum
denſae. Mark. *apes den-*
ſae ſumum.
- denſae. Mark. *apes den-*
ſae ſumum.
26. Tum fumida umine

NOTABILIORES.

mit excita tellus. Par. & Mark. *conterrita*.
 736. Patris sed non & filius arvis. Par. *patris*.
 737. Ditione premebat. Mark. *tenebat*.
 740. Despectant moenia Abellae. Par. & Mark. *moenia Bellae*.
 750. Marruvia de gente. Par. *Marrubia*.
 759. Angultiae. Par. *Angiliae*.
 781. Haud secius. Mark. *seculus*.
 799. Jupiter Anxurus. Par. & Mark. *Anxurus*.
 805. Calathivae Minervae. Mark. *calathivae*.

AEN. VIII.

84. Increbescere. Par. & Mark. *increbescere*.
 88. Cum pater. Mark. *tum*.
 93. Tum sic adfari. Mark. *tunc*.
 94. Ne vana putes haec fingere somnum. Mark. *hunc*.
 60. Iramque minasque. Par. *iraeque minasque*.
 61. Supplicibus supera votis. Mark. *donis*.
 95. Quicumque solo pulcherrimus exis. Mark. *laco*.
 85. Cum grege sistit ad aram. Mark. *aras*.
 93. Pictasque innare. Mark. *pictas innare*.
 100. Res inopes Euandrus habebat. Mark. *Euander*.
 120. Dardaniae venisse duces. Par. & Mark. *viros*.
 121. Percussus. Par. *percussus*.
 123. Adloquere, ac nostris & Mark. *& nostris*.
 141. Idem Atlas generat. Mark. *genus*.
 144. Tentamenta. Par. & Mark. *temptamenta*. Pro me me ipse. Mark. *memet ipse*.
 159. Protenus. Par. *protinus*.
 164. Et dextrae conjungere dextram. Mark. *dextram conjungere dextrae*.
 167. Chlamydemque auro dedit intertextam. Par.

chlamydemque auro dedit intertextam.
 171. Auxilio laetos dimittam. Mark. *tutor*.
 185. Rex Euandrus ait. Mark. *Euander*.
 187. Veterum ignara. Par. *veterumque*.
 221. Aeril cursu petit ardua montis. Par. & Mark. *arboris*.
 225. Ruptisque immanecatenis. Mark. *raptis*, abique copula.
 227. Objice. Par. & Mark. *obice*.
 231. Tentat. Par. et Mark. *temptat*.
 234. Speluncae dorso in surgens. Mark. *incumbens*.
 244. Infernas referet sedes, et regna. Mark. *a parit sedes, ac regna*.
 246. Trepidantque immisso lumine. Mark. *trepidant*.
 271. Et erit quae maxima semper. Mark. *& erit quae*.
 298. Nec te ullae facies. Mark. *Non te*.
 304. Adiciunt. Par. et Mark. *adiciunt*.
 306. Exin. Mark. *Ex hinc*.
 312. Monumenta. Par. *monimenta*, ut passim.
 313. Rex Euandrus. Par. *Euander*.
 324. Aurea quae perhibent. Par. et Mark. *Aureaque ut perhibent*.
 328. Tum manus Ansonia. Par. *Ansoniae*.
 361. Lautis mugire Carinis. Mark. *latis caventis*.
 373. Aspirat amorem. Mark. *inspirat*.
 383. Te filia Nerei. Par. *Neri*.
 390. Labefacta per ossa. Mark. *calafacta*.
 394. Devinctus amore. Par. *devinctus*.
 396. Quo tibi, Diva, mei, Mark. *Quid tibi, Diva, mei*.
 397. Fas nobis Teucros armare. Par. *Teucros ut armare*.
 401. Quidquid in arte mea possum promittere curae. Par. *possum*.
 402. Liquidove potest electro. Mark. *potestur*.
 416. Insula Sicanium juxta

latus. Mark. *Sicanium*.
 419. Validique incudibus in-Quis. Mark. *validisque incudibus*.
 420. Gemitum. Mark. *sonitum*.
 423. Hoc tunc Ignipotens caelo descendit ab alto. Mark. *hic*, sed alia manu.
 428. Deiecit. Par. *deiecit*.
 431. Fulgores nunc terrificos. Mark. *horribilos*.
 434. Marti currumque rotasque volucres instabant. Mark. *instabant*.
 440. Et huc advertite mentem. Par. *ad huc*. Mark. *atque huc*.
 456. Sub culmine. Par. & Mark. *culmine*.
 457. Confurgit senior. Mark. *confestim surgit*.
 459. Tum lateri. Mark. *tunc*. & pro *Tegentum*, *Tegentum*, quomodo Paris.
 462. Procedunt. Par. & Mark. *procedunt*.
 463. Rex prior haec. Mark. *addit ait*.
 474. Murum circumsonat armis. Mark. *bellum circumsonat*.
 512. Et generi fatum indulget. Par. *fata indulgens*.
 520. Defixique ora tenebant. Mark. *defixaque ora*.
 527. Frigor increpat ingens. Mark. *insensat*.
 528. Inter nubem. Mark. *nubes*.
 529. Pulsa tonare. Par. *sonare*.
 530. Oblupuerunt. Par. *obstupuerunt*.
 542. Herculeis sopitas ignibus aras. Mark. *Herculeas sopitis ignibus aras*.
 544. Luctus adit, maestant. Par. *maestant*.
 569. Umquam. Par. *usquam*.
 580. Dum curae ambiguae, dum spes incerta futuri. Mark. *Dum spes ambiguae, dum cura incerta futuri*.
 582. Complexu. Mark. *amplexu*.
 567. Caeritis annem. Mark. *Corretis*.
 603. Tarcho & Tyrrheni. Mark. *Tarchon*.
 610. Ut procul. Mark. *Et procul*.
 619. Interque manus &

brachia versat. Mark. *interque manus sua brachia*.
 652. Vinculis innaret Cloelia ruptis. Mark. *ruptis innaret Cloelia vinculis*.
 659. Ollis. Mark. *illis*.
 660. Virgatis lucent sagulis. Mark. *virgatis sagulis lucent*.
 661. Duo quisque Alpina coruscant Gesa manu. Mark. *duo cuique*.
 665. Extruderat. Mark. *extruderat*.
 687. Viresque Orientis. Mark. *vires Orientis*, abique copula.
 690. Rostisque tridentibus. Par. *rostris tridentibus*.
 694. Telique volatile ferrum. Par. & Mark. *telisque*.
 704. Arcum intendebant. *arcum*.
 724. Hinc Nomadum gentes. Par. *hinc*; ut etiam sequente versu.
 728. Indomitique Dahae. Mark. *Dacae*.
 731. Attollens humero. Mark. *humero*.

AEN. IX.

9. Sedemque petit Euandri. Par. & Mark. *petitis Euandri*.
 11. Lydorumque manum collectos armat agrestes. Par. *Lydorumque manum et collectos armat*. Mark. *Lydorumque manum collectos, quae armat*.
 13. Et turbata arripe castra. Mark. *turbataque arripe castra*.
 17. Sustulit & tali. Par. & Mark. *et tali*.
 20. Video medium discedere caelum. Mark. *medio vides; cum pro discedere, discedere, ut & Par.*
 29. Vertitur armatenens. Hic versus & in Par. & Mark. *desideratur*.
 33. Hic subitam nigro &c. Mark. *subito nigro*.
 38. Eja. Par. *heja*.
 42. Struere auderent utiem. Par. *actes*.
 51. Ecquis. Mark. *& quis*.
 52. Jaculum intorquens. Mark. *torquens*.

V A R I A E L E C T I O N E S

53. Campo sese arduus infert. Mark. *campis*.
54. Clamore excipiunt. Par. & Mark. *clamorem*.
55. Muros & castra tuenti. Mark. *potenti*.
56. Ignescunt irae, & duris. Mark. *omittit copulam*.
57. Tentet. Par. & Mark. *temptet*.
57. Tantos ratibus quis depulsi ignes. Par. *satis ratibus*.
58. Quid petis istis. Par. *qui petis*.
59. Doto. Par. & Mark. *Gloto*.
60. Quot prius aeratae &c. Par. hunc versum omittit. Mark. vero sequentem huic praemittit.
61. Non tela nec ignes. Par. & Mark. *neque ignes*.
62. Sat satis Venerique datum. Par. *datum est*.
63. Genus omne perosus. Par. & Mark. *perosum*.
64. O lecti. Par. *lecti*.
65. Decumum. Par. & Mark. *decimum*.
66. Parsaeta dei. Mark. *dei est*.
67. Rutulo muros qui milite servant. Par. *Rutuli*.
68. Purpurei cristis juvenes. Mark. *purpureis cristis*.
69. An sua cuique Deus sit dira cupido. Mark. *fit*.
70. Percipe porro. Mark. *percipies*.
71. Si tibi, quae posco, promittunt. In Par. supra ubi scriptum *Dit*.
72. Obstupuit. Par. *obstupuit & pro percussus*. Mark. *percussus*.
73. Argolicum terrorem. Mark. *terrorem Argolicum*.
74. Loco sententia fedic. Par. *cedis*. Mark. *cessit*.
75. Ipse comes. Mark. *ille*.
76. Et dolecta juvenus. Mark. *absque copula*.
77. Consilium summis regi de sebis habebant. Mark. *agebant*.
78. Somno vinoque soluti. Mark. *sepulsi*.
79. Conticuere. Par. *pro-cubare*.
80. Ad moenia. Par. & Mark. *moenia*.
81. Primam sub vallibus urbem. Par. *sub moeni-bus*.
82. Dii patris, quorum semper sub numine. Mark. *Dii patri indigetis, quorum*.
83. Pro laudibus istis. Mark. *pro talibus ausis*.
84. Campi quod rex habet. Mark. *campos quos rex habet*.
85. Haud adversa. Par. & Mark. *ant*.
86. Casus factum quicumque sequantur. Par. & Mark. *sequantur*.
87. Sic ait illacrymans &c. Mark. *sic ait & lacrymans*.
88. Patri portanda dabat mandata. Mark. *mandata dabat portanda*.
89. Noctisque per umbram. Mark. *umbras*.
90. Haec ego vasta dabo. Mark. *vastabo*.
91. Toto proflabat pe-tore somnum. Mark. *pro-flabat*.
92. Inter tela jacentes. Mark. *loro*.
93. Reliquit. Par. *relinquit*.
94. Protegens. Par. *pro-tenus*.
95. Fremit ore cuncto. Mark. & *fremit ore cuncto*.
96. Inconsus & ipse. Mark. *ille*.
97. Et multa morte recepit. Mark. *multaque in morte reduxit*.
98. Ubi ignem. Par. *ibi*.
99. Pugnamque potiti. Par. & Mark. *pugnaque*.
100. Propinquabant castris murosque subibant. Mark. *portis*.
101. Abicum custode coronant. Par. *aditum*.
102. Quae sequar. Mark. *quove*.
103. Et sic voce precatur. Mark. *forte*. & Par. *precatus*.
104. Diverberat umbras. Mark. *annas*. & *pro conjicit*. Par. & Mark. *conicit*.
105. Transibit costas. Par. *transadigit*.
106. Exanimem amicum. Mark. *exanimem*.
451. Volcentem exanimem. Par. *exanimem*.
471. Ora virum praefixa movebant. Par. & Mark. *videbant*.
476. Excussit. Mark. *dis-sussit*.
480. Caelum dehinc. Mark. *Dehinc caelum*.
481. Tunc illa senectae sera meae requies. Par. *ille*.
486. Nec te tua funera mater. Mark. *me ego tua*.
491. Hoc sum terraque marique sequuta. Mark. *haec*.
500. Illam incedentem. Par. *sequentem*.
511. Ferre libet. Par. & Mark. *ferre juvat*.
517. Quae stravit Rutulos late. Mark. *late Rutulos*.
524. Scalas in moenia poscit. Par. *ad moenia*.
529. Et meministis enim. Par. hunc versum omittit.
530. Vasto suspectum. Mark. *conspexit*.
536. Plammam adfixit lateri. Mark. *adfixit*.
551. Injicit. Par. *inicit*.
561. Revellit. Mark. *revulsit*.
579. Laevo infixi est lateri manus. Par. *adfixi est*.
584. Eductum. Mark. *pro-ductum*.
603. Ab stirpe. Par. & Mark. *stirpe*.
604. Saevoque gelu duramus. Par. *duraque gelu*.
631. Fatifer arcus. Par. & Mark. *letibifer*.
632. Effugit horrendum stridens adducta. Par. *Et fugit horrendum stridens stappa*.
634. Trajicit. I, verbis virtutem illude. Par. & Mark. *Trajesit. verbis*.
638. Cum. Mark. *tum*.
646. Formam tum vestitur oris. Par. *forma*.
649. Tum comitem. Par. *hunc*.
651. Crines albos. Mark. *flavos*.
662. In certamina. Par. *ad certamina*.
674. Abietibus juvenes pa-

- tritis et montibus aequos. Par. *abietibus patris juvenes*.
680. Sive Padi. Mark. *sive Padi*.
684. Aquicolus. Par. *Aquila colus*. Mark. *Equicolus*.
699. Stomachoque infixi sub altum pectus abiit. Mark. *sub alto*.
706. Nec duo aurea terga. Mark. *non*.
711. Vadis in lisa recumbit. Mark. *in littore recumbit*.
714. Nigrae attolluntur arenae. Mark. *tolluntur*.
717. Animum viresque Larinis addidit. Mark. *animos*.
727. Alios secum includit. Par. *includit*.
731. Lux oculis offulgit. Par. *offulgit*.
733. Nec munis cohibet. Mark. *non*.
746. Portaeque infigitur hasta. Mark. *terrasque*.
747. Mea quod videt extera versat. Par. *liberat*.
761. In tergus. Par. *intergum*.
764. Halym. Par. *Halim*.
765. Confixa Phegea parma. Mark. *confixum*.
768. Lyncea. Par. & Mark. *Ligea*.
769. Connixus ab aggero dexter. Par. *dextra*.
782. Quot alios muros, quae jam ultra moenia habetis. Par. *quarum ultra*.
790. Quae cingitur amni. Par. & Mark. *unda*.
793. Cum telis premie insensit. Mark. *insensit*.
800. Confusa fuga agmina. Mark. *conversa*.
806. Ergo nec clipea. Mark. *non*.

A E N. X.

6. Quianam. Par. & Mark. *quoniam*.
11. Arcessite. Mark. *occurrite*.
14. Moerorum. Par. *moerorum*.
33. Sin. Mark. *si*.
44. Quam det tua conjux. Mark. *det*.
46. Dimittere ab armis. Mark. *dimittit*.
48. Ignotis jactetur in undis. Par. *et*.

24. Nihil

NOTABILIORES.

94. Nihil uribus inde. Mark. *nihil uribus inde.*
67. Irallam fati petiit au-
doribus. Par. *petiit fati au-*
toribus.
73. Tyrhenamque fidem.
Par. *Tyrhenamque.*
79. Quid focios legere,
& gremis abducere pa-
das. Mark. *lego & gremis.*
82. Ventos obtendere. Mark.
ostendere.
87. Tentas Par. et Mark.
tentas.
93. Fovive. Mark. *fovive.*
98. Cum deprensa fremunt
sylvis. Mark. *depressa pre-*
munt.
108. Tros Rutulove fuit.
Par. *in.*
113. Afus. Par. et Mark.
Julius.
Hicetoniisque Par. &
Antinque. Mark. *Licetoni-*
que.
126. Et Clarus et Themon.
Par. & *Hemon.* Mark. *Et*
Clarus Thimon.
128. Acmon. Par. et Mark.
Acmon.
129. Nec fratre Menestheo.
Mark. *Menestheo.*
138. Fufocervix. Par. *ter-*
re fufocervix.
143. Quem polsi prillina
Turni. Mark. *pulsi quem*
prillina Turni.
144. Moerorum. Par. et
Mark. *moerorum.*
173. Trecentos. Par. *tre-*
centos.
174. Inexhaustis metallis
Mark. *inexhaustis.*
178. Horrentibus hastis Par.
armis.
179. Alphea ab origine Pi-
fac. Par. et Mark. *Al-*
phea.
182. Adficiunt Par. et Mark.
adficiunt.
190. Umbramque sororum
Mark. *umbralque.*
191. Musa. Mark. *centa.*
211. Pristim. Par. *Pristim.*
Mark. *Pistim.*
242. Quem dedit ipse. Par.
quem dedit ingens.
279. Opeastis. Par. *optatis.*
Perstringere. Mark. *per-*
stringere.
330. Viri. Par. et Mark.
viris.
391. Qua vada non spi-
rant. Par. *spont.*
397. Puppini. Par. *puppis.*
401. Retrahitque pedem
Par. *pedes.*
319. Quod licuit parvo. Par.
cul.
323. Clamanti sistit in ore.
Mark. *clamantis.*
330. Conjunct. Par. *con-*
clunt.
334. Steterunt quae in cor-
pore Grajum. Mark. *st-*
terant.
336. Clipei transverberat
aera. Mark. *oras.*
337. Rumpit. Mark. *rumpit.*
345. Clausus. Par. et Mark.
Lacus.
349. Pronte ferit terram.
Par. *pront.*
358. Non nubila, non ma-
re, cedunt. Par. et Mark.
cedit.
363. Impulerat torrens. Par.
intolerat.
374. Patria alta reposcit.
Mark. *reposit.*
377. Objice. Par. & Mark.
chire.
378. Pelagus Trojamne pe-
temus. Mark. *pelago.* &
Mark. & Par. *petamus.*
379. Protumpit. Mark. *pro-*
rupt.
380. Fatis adductus ini-
quis. Mark. *adversus.*
381. Magno vellit dum
pondere. Par. *vellit magno*
dum p.
382. Qua spina dedit. Mark.
dabat.
384. Hisbo. Par. & Mark.
Isbo.
388. Hinc Schenelum peti-
& Rhoeti. Mark. *Hinc Sch-*
enelum peti, hinc.
390. Cecidit in arvis. Par.
agris.
431. Addensent acies. Par.
et Mark. *addensent.*
443. Ipse patens. Mark.
per.
455. Meditantem in prae-
lia taurum. Par. *meditan-*
tem praelia.
456. Haud alia & Turni
venientis imago. Par. *Haud*
alia est.
490. Toc nati. Par. *guati.*
473. Rejicit. Par. & Mark.
reicit.
484. Cuspis medium trans-
verberat. Mark. *medium*
cultra tr.
486. De vulnere Mark. *de*
corpore.
511. Infensam hastam.
Mark. *infensam.*
525. Natoque. Par. *gustogues*
& sic passum
529. Aut anima una. Par.
band.
554. Multa parantis dico-
re. Mark. *plura parantis*
discre.
558. Patriove onerabit
membra sepulchro. Mark.
patrioque.
574. Currus. Mark. *curram,*
& *ad litora.*
578. Tanto fervore furen-
tes. Mark. *ruentes.*
581. Nec currum cernit A-
chilli. Par. *nec currum cernit*
Achilli.
595. Inermes palmas. Mark.
inermes.
602. Edebat funera duor.
Mark. *villor.*
604. Castra relinquunt.
Mark. *clausura.*
610. Multisque oneravit li-
mina donis. Mark. *absque*
copula.
628. Quid si, quod voce
gravaris. Mark. *qui voce*
gravaris.
639. Jubaque divini assi-
mulat capitis. Mark. *aff-*
mitas.
606. Conjicit. Par. *conclit.* ut
passim.
647. Ut cedere. Mark.
ubi.
662. Demittit corpora mor-
ti. Mark. *mo.* nisi quod
scribat *larto* perdiphthon-
gum, ut solet.
669. Manus ad sidera ten-
dit. Par. *collit.*
673. Quosne. Par. *Quosne.*
Mark. *quosque.* & pro in
morte reliqui, simpliciter
morte reliqui, absque prae-
positione.
680. Animo fluctuat. Par.
animum.
682. An sese mucrone ob-
tantum dedecus amens in-
duat. Mark. *An sese ob-*
tantum mucrone dedecus
&c.
680. Animi miserata. Mark.
animo.
691. Atque omnibus uni.
Mark. *unus.*
702. Euanthen. Par. *Euan-*
tem. Mark. *evanthen.*
705. Parim. Par. *Parim.*
723. Stabuli alta leopera-
rians. Par. *specula.*
725. Surgentem in cornua
cervum. Par. *curram.*
728. Super incumbens. Par.
occumbens.
737. Pars belli haud tem-
nenda, viri. Mark. *viris.*
741. Prospeant. Mark. *con-*
spiciunt.
744. Hoc dicens. Mark. *huc*
dicens.
749. Ericeten. Par. *Eriche-*
tem.
753. Dejicit. Par. et Mark.
deicit.
760. Hinc Venus, hinc
contra spectant Saturnia
Juno. Par. et Mark. *spe-*
ctant.
777. Hastam injicit: illa
volans. Par. *jecit;* at
illa volans. Mark. *conji-*
cit.
796. Prorupit juvenis.
Par. *proripuit.*
797. Assurgentis dextra
plagamque ferentis Ae-
neae subit mucronem.
Par. *destruat.*
801. Proturbantque eminus
hostem. Mark. *perturbant-*
que.
808. Nubem belli, dum
detonet. Par. et Mark. *de-*
sonet. minus recte.
819. Implevitque sinus san-
guis. Par. *sinum.*
824. Mentem patriae strin-
xit pietatis imago. Par. *sub-*
it.
834. Volnera siccatat lym-
phis, corpusque levabat.
Arboris adclinis truncos
Par. hoc modo distinguit
& legit: *Volnera siccatat;*
lymphs corpusque levabat;
Arboris adclinis truncos.
prius tamen fuerat *leva-*
bat; sed e mutatum erat
in *a. levabat* quoque legit
Mark. sed pro *adclinis,*
habet *adclinis,* procul
dubio ex glossa, ut
passim in illo codi-
ce.
841. At Lausum socii exa-
nimem. Mark. *at Lausum*
exanimem socii.
850. Exilium infelix. Par.
exilium.
855. Simul hoc dicens.
Mark. *hi dicit.*
857. Quamquam vis alto
volnere tardat. Par. *alto*
volnere tardet.
890. Jam tandem erumpit.
Mark. *erupit.*
898. Ut auras suspiciens
hausit caelum, mentem-
que recepit. Par. & *an-*
ras.
903. Unum hoc, per, si qua
est vis venia hostibus,
ero. Mark. *veniam.*

V A R I A E L E C T I O N E S

907. Haud in se ins. Par. *haud per se.*

A E N. XI.

1. Quamquam et fociis. Mark. omittit copulam.
47. Metuensque moneret. Mark. *moveret.*
51. Juvenem exanimum. Par. *exanimem.*
53. Nati funus. Mark. *vultus.*
57. Hei mihi. Par. *heu.*
71. Tunc geminas vestis. Mark. *tum.*
76. Supremum moestus honorem. Mark. *supremo moestus honore.*
82. Sparsuros sanguine flammam. Par. et Mark. *flammas.*
94. Omnis longe comitum processerat ordo. Mar. *omnis comitum longe.*
95. Gemituque haec addidit alto. Mark. *edidit.*
101. Veniamque rogantes. Mark. *precantes.*
104. Et aethere cassis Par. *aere.*
106. Haud aspernanda. Par. *haut.*
110. Pacem me exanimis oratis. Par. et Mark. *peremne.*
117. His mecum decuit concurrere. Par. *his decuit concurrere.*
120. Olli. Par. & Mark. *illi.*
126. Justitiaene prius mihi belline laborum? Par. *Justitiane prius mihi belline labore?*
133. Ferro sonat ista bipenni Fraxinus. Par. & Mark. *alta.*
140. Moenia complet. Par. & Mark. *replet.*
149. Peretro Pallanta reposito Par. *Pallante.*
159. Neque in hunc servata dolorem. Par. *vere.*
163. Non Pallanta referret. Par. *dedisset.* scriptoris errore ex ultima superioris. versus postrema voce *dedisset*, male repetitum.
173. Truncus in arvis. Par. & Mark. *in armis.*
182. Aurora interea. Mark. *interea aurora.*
193. Hinc elis. Par. & Mark. *hic.*
199. In flammam jugulant.

- Mark. *flammas.*
102. Stellis fulgentibus. Par. *ardentibus.*
105. Aveſtaque. Mark. *adveſtaque.*
108. Nec numero; nec honore. Par. *neque honore.*
109. Crebris confluent ignibus agri. Mark. *atris.*
111. Et confusa ruebant. Mark. omittit copulam.
114. Longi pars maxima luctus. Par. *longe pars maxima.*
125. Medio in flagrante tumultu. Mark. *magne flagrante.*
129. Nec magnas valuisse preces. Mark. *nil.*
130. Pacem Trojano ab rege petendum. Par. *pretendunt.* Mark. *a rege.*
143. Vidimus, o cives, Diomede Argivaque castra. Par. & Mark. *Diomedem.*
159. Priamo miseranda manus. Mark. *domus.*
161. Diversum ad litus adacti. Par. *abacti.* Mark. *abactis.*
172. Et fociis admissis perierunt aethera pennis. Par. & Mark. *Et fociis amissis.*
181. Quae patriis ad me portatis laboris. Par. *portatis.* Mark. *deseritis.*
186. Inachias venisset ad urbis. Mark. *ad umbras.*
190. Decumum. Par. *decimum.*
198. Largus opum; & lingua melior. Mark. omittit copulam.
245. Quid fortuna ferat. Par. *petat.*
247. Ob auspiciu infantum. Mark. *infantum auspiciu.*
250. Confedisse urbem luctu. Mark. *in luctu.*
256. Pacem hanc aeterno foedere jungas. Mark. *fronem.*
265. Pulsus abi. Mark. *fulsus.* Sat funera fusi. Mark. *funere.*
277. Rumpitque. Par. & Mark. *rumpitque.*
281. Distinet hostem. Mark. *detinet.*
282. Proinde tona eloquio; solitum tibi. Mark. *solito.*

292. Aut quisquam merito. Mark. *an merito quisquam.*
394. Euandri totam cum stirpe videbit. Mark. *totam stirpe videbit.*
405. Amnis & Hadriacas retro fugit Ausidus undas. Mark. *ad Adriacas.*
425. Varilque labor mutabilis aevi. Par. & Mark. *variusque labor.*
430. Nec tarda sequetur. Mark. *parva.*
431. Delectos Latio. Par. *delectos.*
445. Dubiis de rebus. Mark. *variis.*
451. Concussaue volgi pectora. Mark. *confusaue.*
461. Illi armis in regna ruant. Par. *ruunt.*
472. Vocat labor ultimus. Mark. *labor vocat ultimus.*
480. Causa malitanti. Par. *malis tantis.*
481. Alto fundunt de limine voces. Mark. *pellentes.*
483. Armipotens praefes belli. Mark. *belli praefes;* nisi quod pro praefes; habeat praefens.
485. Pronum sterne solo. Mark. *sterne solo pronum.*
519. Tiburnique manus. Par. & Mark. *Tiburtique.*
525. Urget utriusque latus. Mark. *utrumque latus.*
527. Planities ignota. Mark. *immo.*
542. Vocavit. Mark. *vocavit.*
547. Ecce fugae medio summis Amasenus abundans. Mark. *abundans.*
561. Contortum hostile lacerto. Par. *contentum.*
564. Magna proprius jam urgente caterva. Par. *propria magno.*
574. Jaculo palmas contravit acuto. Mark. *armavit.*
577. Per dorsum a vertice pendent. Mark. omittit praepositionem.
587. Fatis urgetur acerbis. Mark. *iniquis.*
595. Caeli demissa per aras. Par. & Mark. *delapsa.*
599. Composito numero in turmas. Mark. *turmas.*

609. Frementisque Exhortatur equos. Par. & Mark. *frementisque.*
613. Ruinam dant fontitu. Mark. *ruina dant fontem.*
624. Alterno procurrens gurgite. Mark. *procumbens.*
625. Ruit ad terras. Mark. *terram.*
- Scopulosque superjacet undam. Par. *undam.*
633. Sanguine in alto. Mark. *multo.*
635. Semanimes. Par. *Semianimes.*
650. Spargens hastilia denset. Par. *densat.* Mark. *densa.*
651. Dextra rapit indefessa bipennem. Mark. *quertu.*
657. Diva Camilla. Par. & Mark. *diva.*
658. Pacisque bonas belliqueninitras. Par. & Mark. *pacisque bonas.*
659. Threicia &c. Par. & Mark. *Threicias.*
671. Suffosso equo. Mark. *suffoso.*
688. Nomen tamen haud leve patrum manibus hoc referes. Mark. *nomen tamen haud leve patrum manibus hinc referes.*
690. Protenus. Par. *protenus.*
723. Comprensamque tenet. Par. & Mark. *compreſſamque.*
724. Labuntur ab aethere plumae. Mark. *pro-nor.*
731. Gerimus tela irrita dextris. Par. et Mark. *geritis.*
738. Expectare dapes. Par. *expectate.* Et plenae. Mark. *aut plenae.*
758. Ducis exemplum eventumque. Mark. *eventum exemplumque.*
765. Furtim celeres detorquebat habenas. Par. *celerem furtim.*
780. Caeca sequebatur; totumque incauta per agmen Femineo pradae &c. Mark. *Caeca sequebatur; totumque incauta per agmen Femineo pede.*
783. Tempore capto. Mark. *capto.*
792. Haec dira meo dum vulnere pestis. Mark. *ma.*

NOTABILIORES.

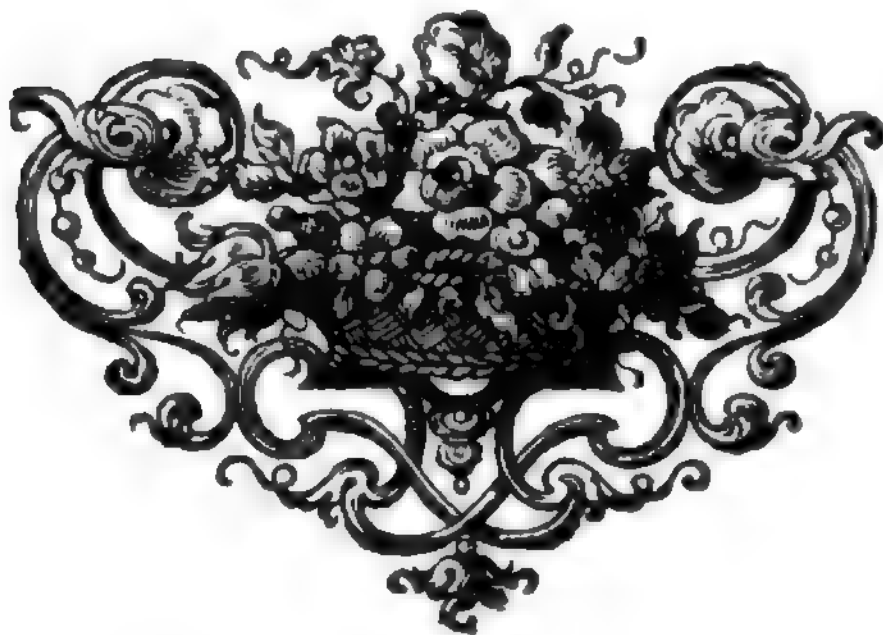
made.	Mark. neque.	verat.	560. Portemque Sereſtum.
800. Nec auras, nec ſo-	136. Campum aſpectabat.	133. Proſpexit. Par. &	Mark. Chremidum.
nitus memor. Par. &	Par. ſpectabat.	Mark. conſpexit.	568. Viſi parere fatentur.
Mark. auras.	134. Profundit. Par. pro-	138. Auxilium ducto mu-	Mark. diſſipare.
822. Quicum partiti cu-	ſudit.	crone ferebat. Mark. ad-	586. Arma ferunt alii,
ras. Par. & Mark. qua-	133. Tum pius Aeneas.	dulle murrone.	et pergunt. Mark. ſine
erunt.	Mark. pater.	380. Impulit, effuditque.	copula.
839. Mulcatam. Par. mul-	178. Saturnia Juno. Mark.	Par. effuditque.	596. Inceſſi muros Par. et
catam, Mark. mutetam.	conſux.	397. Mutas agitate inglo-	Mark. ſecundi.
844. Humero geſſiſſe pha-	183. Cedet Iulus agris.	rius artes. Par. et Mark	618. Arceſſaſque impulit
retas. Par. ſagittas.	Mark. cedat.	multas.	auras. Mark. arceſſas im-
849. Tua te regina reli-	213. Conſpectu in medio	407. Crebeſcit. Par. et	pult.
quit. Par. & Mark. relin-	procerum. Mark. conſpe-	Mark. crebeſcit.	637. Nam quid ago &c.
quit.	ctum medio.	411. De corpore fugit.	Par. verſum hunc non
861. Et manibus. Mark	214. In flamma jugu-	Mark. coſſit.	habet.
as.	lant. Mark. in flam-	422. Imo vulnere. Mark.	647. Quoniam ſuperius
874. Laxos arcus. Mark.	mas.	imo in vulnere.	averſa voluntas. Mark.
laxos.	211. Tabentesque genae.	433. Ante volant. Mark.	quando.
881. Inter tura domorum.	Mark. pubentesque.	antevolans.	667. Mixtoque infania lu-
Mark. intra tellus.	212. Crebeſcere. Par. cre-	Sonitumque ferunt ad li-	On. Par. mixtoque uſuſque
884. Audent. Mark. au-	breſcere.	tora venti. Mark. ad li-	ſuſum.
det.	214. In medias acies.	ra ſuſuſ.	674. Quam eduxerat ipſe.
893. Mori pro moenibus	Mark. per.	493. Nec pede congreſſos	Mark. duarum.
ardent. Par. & Mark. an-	Adſimulata. Mark. aſ-	aequo, nec tela ſerentes.	679. Nec me indecorem.
dent.	ſimulata.	Mark. nec pede congreſſos,	Par. & Mark. neque me.
903. Sylvaque evadit opa-	137. Lentis conſedimus	nec equo.	700. Horrendumque inton-
ca. Mark. ſylvaſque conſe-	armis. Par. lent conſedi-	470. Relinquit. Mark. re-	nat atois. Mark. horren-
dit opacas.	mus aris.	linquit.	diſque.
908. Ac ſimul Aeneas.	241. Qui ſibi jam requiem.	477. Circum ſtagna ſonat.	713. Ingenti Sila. Par. et
Mark. Tum pater de-	Mark. quiſque.	Mark. volat.	Mark. ſilva.
nat.	245. Non praefentius.	479. Oſtentat ovantem.	719. Quis nemori impe-
	Par. & Mark. praefen-	Par. & Mark. oſtendit.	titet. Par. et Mark. per-
	ſentius.	482. Per agmina longa.	cori.
	248. Litoreas agitabat aves.	Par. & Mark. magna.	721. Cornuaque obnixa la-
	Par. litoreasque.	494. Inſidiſque ſubactis.	ſigunt. Mark. cornuaque
	255. Penitusque in nubi-	Par. ſubactis.	inſigunt obnixa.
	la ſugit Par. penitus in nu-	496. Teſtatur foederis aras.	723. Haud aliter. Par. non
	bila. Mark. penitus in nu-	Mark. teſtatur.	aliter.
	261. Corripite & miſeri.	499. Effundit habenas.	727. Et quo vergat. Mark.
	Par. & Par. ſtall.	Mark. perſundit.	ant quo.
	262. Litora veſtra. Mark.	506. Haud multa moratus.	746. Tardata ſagitta.
	noſtra.	Par. moratus.	Mark. tardata.
	263. Vi populat. Mark. ut	511. Abſciſa. Par. abſciſ-	749. Naſtus. Par. mem-
	populat.	ſa.	bus.
	264. Unanimi demſace ca-	513. Tanaimque. Mark.	750. Pennae. Par. pin-
	tervas. Mark. unan-	Tanaimque.	nae.
	276. Tranſadigit. Mark.	517. Menoeten. Mark. me-	757. Caelum tonat. Mark.
	tranſadigit.	menoeten.	intonat.
	290. Avidus confundere	523. Decuſu. Mark. pro-	762. Exciſurum. Par. ex-
	foedus. Mark. auſum con-	cuſu.	ciſurum.
	fundere.	524. In aequora currunt.	763. Quinque orbes ex-
	291. Recens. Mark. recens-	Mark. verrunt.	plent. Mark. complent.
	bens.	525. Populatus iter. Mark.	767. Nautis venerabile li-
	292. A tergo involvitur	populatur.	gnum. Mark. ſignum.
	aris. Mark. involvitur aris.	527. Rumpuntur neſcia	773. Et lenta in radice
	317. Jam debent haec ni-	vinci peſtora. Mark. ra-	tenebat. Par. abſque &c.
	hi ſacra. Par. jam debent	rumuntur.	et Mark. lenta radice ten-
	jam mihi ſacra. Mark. de-	529. Per regesque actum.	bat. abſque praepoſitio-
	ſunt haec jam mihi.	Mark. per reges.	ne.
	319. Allapſa ſagitta eſt.	534. Domini memorum.	780. Non caſſa in vota
	Mark. omittit verbum ſub-	Mark. memorum domini.	vocari. Mark. vocari.
	ſtantivum.	541. Clipel mora proficit	787. Telumque alta ab ra-
	341. Thamirimque. Par.	aerei. Par. & Mark. ar-	dice revellit. Mark. alta
	& Mark. Thamirimque.	is.	radice.
	344. Paribusque ornavit	548. Totae adeo conver-	788. Sublimes armis ani-
	armis. Mark. ornavit	ſae acies. Par. tota adeo	mis armisque. Mark. ſublimes ani-
		converſa acies.	mis armisque.

AEN. XII.

9. Accenſo. Mark. adven-
ſo.
16. Ferro crimen commu-
ne reſellam. Mark. crimen
ferro commune.
28. Olli. Par. illi.
39. Incolumi. Par. incolumi-
ni.
48. Quam pro me curam
geris. Mark. curam.
60. Unum oro. Mark. oro
unum.
72. Ne me lacrymis,
neve omine tanto pro-
ſequere. Mark. ne me omi-
ne.
77. Aurora rubebit. Mark.
rubeſcet.
102. Scintillae abſiſtunt.
Mark. abſiſtunt.
106. Et ſparſa. Par.
ant.
117. Dimenſi. Par. demen-
ſi.
130. Deſigunt tellure ha-
ſtas. Mark. tellure.
132. Turres & teſta.
Mark. ar teſta.
134. At Juno e ſum-
mo. Par. & Mark. e ſum-
mo.
135. Nec honos. Par. &

VARIAE LECTIONES

790. Adstunt. Mark. <i>adstunt.</i>	patrium moresque tenebunt. Utque est nomen, erit. Par. <i>moresque tenebunt usque : est nomen etc.</i>	terratar urbes. Par. <i>mortalesque aut bello.</i>	886. Ex se fluvio dea comdidit. Par. & <i>fluvio se dea cond.</i>
798. Aut enssem reddi. Par. <i>hond.</i>	935. Commixti corpore tanto subsidunt Teuceri. Mark. <i>commixti corpore tantum.</i>	862. Alitisi in parvae subito collecta figuram. Mark. <i>alitisi in parvae subitam collecta fig.</i>	907. Nec percolit istum. Mark. <i>neque.</i>
808. Quia nota mihi tua, magne, voluntas. Mark. <i>nota mihi est.</i>	818. Ausonio mixtum quod sanguine. Mark. <i>mixtum cum sanguine.</i>	865. Turni se pestis ob ora Par. et Mark. <i>ad ora.</i>	913. Quacumque viam virtute petivit. Par. <i>quacumque viam.</i>
810. Aeria nunc sede. Mark. <i>aeria sub nubo.</i>	842. Excedit caelo, nubemque reliquit. Par. <i>relinquit.</i>	866. Clipeumque everberat. Mark. <i>verberat.</i>	923. Dissultant crepitus. Mark. <i>strepitus.</i>
811. Sub ipsam starem acciem. Par. et Mark. <i>sub ipsa starem acciem.</i>	849. Saevique in limine regis. Par. <i>saevique in limine regis.</i>	878. Haec pro virginitate reponit. Mark. <i>hoc.</i>	924. Exitium. Par. <i>exitium.</i>
817. Una superstitio. Mark. <i>una.</i>	858. Meritas aut bello	881. Misero fratri comes ire per umbras. Immortalis ego. Par. <i>comes ire per umbras jam mortalis.</i>	926. Per medium stridens transit. Par. et Mark. & <i>medium.</i>
822. Component. Mark. <i>component.</i>			941. Humero cum apparuit alto balteus. Mark. <i>altro.</i>
824. Neu Troas etc. Mark. <i>ne.</i>			947. Tunc hinc. Mark. <i>hic.</i>
834. Sermone Ausonii			948. Eripiare. Mark. <i>cripiare.</i>

P. VIR.

TIB. CLAUDII DONATI
A D
TIB. CLAUDIUM MAXIMUM
DONATIANUM FILIUM,
D E
P. VIRGILII MARONIS
V I T A.

PUB. VIRGILIUS MARO parentibus modicis fuit, & praecipue patre Marone, quem quidam opificem figulum, plures ¹ Magii cujusdam viatoris, initio mercenarium, mox ob industriam generum, tradiderunt: quem cum agricolationi, reique rusticae & gregibus praefecisset socer, ² silvis coemundis & apibus curandis reculam auxit. Natus est Cn. Pompejo Magno, M. Licinio Crasso primum Coss. Iduum Octobrium die, in pago qui Andes dicitur, qui est a Mantua non procul. Praegnans eo mater somniavit Maia, enixam se laureum ramum, quem contacta terra confestim ³ cerneret coaluisse, & excrevisse illico in speciem maturae arboris, refertae variis pomis & floribus: ac sequenti luce cum marito rus propinquum petens, ex itinere divertit, ⁴ atque in subjecta fossa partu levata est. Ferunt infan-tem, ut fuit editus, nec vagisse, & adeo miti vultu fuisse, ut haut dubiam ⁵ spem

JOH. FR. GRONOVII AD VITAM
P. VIRGILII MARONIS NOTAE.

¹. **M**AGI CUJUSDAM VIATORIS. Omnino *Magii*. Non dissimulandus hic error Jos. Scaligeri, qui Magium figulum patrem facit Virgilii, & id neminem scire ait, ad Catalecta. Sed &, si diis placeat, ipso hoc a filio *mendicum* appellatum vult, eo carmine:

Arretine calix mensis decorato paternis

Ante man^u medici quam bene sanus eras.

Ubi corrigit, *decor ante paternis Magi mendici*. At quid in eo salis? immo, *decorato*, est coronate: *& vina coronant*. Dein vel caecus videat legendum; *Ante manum medici*. Et accipiendum fuisse medicum, qui eum confregerit, aut manibus excidere passus sit ita ut frangeretur. Atque inde agumen, quum medici sit sanare, tunc sanum fuisse, quamdiu non venerit in medici manum.

². SILVIS COEMENDIS. Puto conducendis & redimendis mancipem, ut qui pecua pa-

sebant. Sic *emere decumas* Ciceroni, de quo Pecun. vet. lib. 4. cap. 5. Alioqui legere posses *conducendis*.

³. CERNERET COALUISSE. Facile crediderim Ger. Vossio ad Vellejum hujus vitae quasi solum & fundamentum Suonio situm, quod deinde varie interpolarunt, & ex nescio quo alio, aut cujus fidei auxerunt posteriores: multa reliquerunt tamen, ex quibus ingenium limatissimi scriptoris agnoscas. Id autem magis apparet ex eo, quod P. Daniel publicavit, exemplari. Deest in eo verbum *cerneret*, quod interjecit, qui non videbat *co* coaluisse suspendi a verbo *somniavit*. Sic apud Livium ex Mss. restituimus lib. 24. 3. *Fama est aram esse in vestibulo templi, cujus cinerem nullo unquam moveri vento*. Coaluisse, ut lid verbum notavimus accipi Obser. in Eccles. c. 13. extremo.

⁴. ATQUE IN SUBJECTA FOSSA. Suetonius Ner. 48. *Aquam ex subjecta lacuna poturus manu hausit*.

⁵. SPem PROSPERIORIS GENITURAE.

a

Fe-

P. VIRGILII VITA.

spem prosperioris geniturae jam tum indicaret. ⁶ Et accessit aliud praesagium. Siquidem virga populea, more regionis in puerperiis eodem statim loco depa-
cta, ita ⁷ brevi coaluit, ut multo ante satas ⁸ populos adaequarit. Quae ar-
bor Virgilii ex eo dicta, atque consecrata est; summa gravidarum & fetarum
religione, ⁹ suscipientium ibi & solventium vota. Initio aetatis, id est, us-
que ad septimum annum, Cremonae egit: & ¹⁰ xv. anno virilem togam ce-
pit; illis Consulibus iterum, quibus natus erat. Evenitque, ¹¹ ut eo ipso die
Lucretius poeta discederet. Sed Virgilius Cremona Mediolanum, & inde pau-
lo post Neapolim transiit. Ubi cum literis & Graecis & Latinis vehementissi-
mam operam dedisset, tandem omni cura omnique studio indulgit medicinae &
mathematicae. ¹² Quibus rebus cum ante alios eruditior peritiorque esset, se
in Urbem contulit, statimque, magistri stabuli equorum Augusti amicitiam
nactus, multos variosque morbos incidentes equis curavit. At ille in merce-
dem singulis diebus panes Virgilio, ut uni ex stabulariis, dari jussit. Interea
a Crotoniatis pullus equi, mirae pulchritudinis, Caesari dono fuit missus: qui
omnium judicio spem portendebat virtutis & celeritatis immensae. Hunc cum
adspexisset Maro, magistro stabuli dixit, natum esse ex morbosa equa, & nec
viribus valiturum, nec celeritate: idque verum fuisse inventum est. Quod
cum magister stabuli Augusto recitasset, duplicari ipsi in mercedem panes jus-
sit. Cum item ex Hispania Augusto canes dono mitterentur; & parentes eo-
rum dixit Virgilius, & animum, celeritatemque futuram. Quo cognito,
mandat iterum Virgilio panes duplicari. Dubitavit Augustus, Octavii-ne fi-
lius esset, an alterius: idque Maronem aperire posse arbitratus est, quia ca-
num & equi naturam parentesque cognorat. Amotis igitur omnibus arbitris,
illum in penitiorum partem domus vocat, & solum rogat, an sciat quisnam
esset, & quam ad felicitandos homines facultatem haberet. *Novi, inquit Ma-
ro, te, Caesar Auguste, & ferme aequam cum Dis immortalibus potestatem habe-
re, ut quemvis felicem facias. Eo animo sum, respondit Caesar, ut, si ve-
rum pro rogatu dixeris, beatum te felicemque reddam. Utinam, ait Maro, inter-
roganti tibi vera dicere queam!* Tunc Augustus: *Putant alii me natum Octa-
vio: quidam suspicantur, alio me genitum viro.* Maro subridens, *Facile, in-*

quit,
Felicis ortus, prosperi fati, benigni horo-
scopi, ut ea vox Suetonio Aug. 94. Calig.
57. Vitellio 3. Vespas. 25. Tito 9.

6. ET ACCESSIT ALIUD PRAESAGIUM. Aut de-
lerem ⁷⁰ Et: aut transponerem, hoc
modo: *Accessit & aliud praesagium.* Suetonius
Galba 12. *Accessit ad tanta discrimina mors Vin-*
dicis.

7. BREVI CONVALUIT. Sic legendum,
non, ut apud Ti. Claudium Donatum, *coa-*
luit. Aliter *convalescere*, aliter *coalescere* dici-
tur planta: & perinde ut hic, habes utrum-
que verbum apud Suetonium Octav. 92. Apud
Senecam quoque alterum ep. 2. alterum 86.

8. POPULOS ADAEQUAVISSET. Sic Da-
nielis Scheda. Utrum *adaequaret* vel *adaequa-*
verit, an hoc quoque Suetonii more, cujus
habetur in Octav. 100. *Nec defuit vir praeto-*

rius, qui se effigiem cremati autem in coelum
vidisse jurasset. Ubi miror Sriverii omnes
codd. *juraret*: quum nec Torrentius nec Ca-
saubonus ullam varietatis codicum mentio-
nem faciant. Salmasianus tamen *juraret.*

9. ET SUSCIPIENTIUM IBI ET SOLVEN-
TIUM VOTA. Suetonius Octav. 97. *Negavit*
suscepturum (se vota,) quas non esset soluturus.

10. VIRILEM TOGAM QUAM XVII. Scri-
be: xv. anno. Nam Magnus & Grassus prius
A. V. C. 683. iterum 698. consules fuerunt.

11. EO IPSE DIE LUCRETIVS. Hoc reji-
cit Gifanius in Lucretii vita.

12. QUIBUS REBUS. Haec, & totum
quod sequitur de equis, canibus, pistore Au-
gusti patre, facile concedimus post Sueto-
nium nata, neque aliud esse quam nugas nu-
gacissimas.

P. VIRGILII VITA.

quit, si impune licenterque quae sentio loqui jubes, id dicam. Affirmat Caesar jurejurando, nullum ejus dictum aegre laturum, immo non nisi donatum ab eo discessurum. Ad haec oculos oculis Augusti infigens Maro, Facilius, ait, in ceteris animalibus qualitates parentum a mathematicis & philosophis cognosci possunt; in homine nequaquam possibile est: sed de te conjecturam habeo similem veri, ut quid exercuerit pater tuus, scire possim. Attente exspectabat Augustus quidnam diceret. At ille: Quantum ego rem intelligere possum, pistoris filius es, inquit. Obstupuerat Caesar, & statim quo id pacto fieri potuerit, animo volvebat. Interrumpens Virgilius: Audi, inquit, quo pacto id conjicio: Cum quaedam enunciarim praedixerimque, quae intelligi sciriue non nisi ab eruditissimis summisque viris potuissent; tu, Princeps orbis, item & item panes in mercedem dari jussisti: quod quidem aut pistoris, aut nati pistore, officium erat. Placuit Caesari facetia. At deinceps, inquit Caesar, non a pistore, sed a rege magnanimo dona feres: illumque plurimi fecit, & Pollioni commendavit. Corpore & statura fuit grandi, ¹³ aquilo colore, facie rusticana, valetudine varia. Nam plerumque ab stomacho, & faucibus, ac dolore capitis, laborabat: ¹⁴ sanguinem etiam saepius rejecit: ¹⁵ cibi vinique minimi. Fama est, cum ¹⁶ libidinis pronioris in pueros fuisse. Sed boni ita eum pueros amasse putaverunt, ut Socrates Alcibiadem, & Plato suos pueros. Verum inter omnes maxime dilexit Cebetem, & Alexandrum, quem secunda Bucolicorum ecloga Alexin appellat: donatum sibi ab Asinio Pollione. Utrumque non ¹⁷ ineruditum dimisit: Alexandrum grammaticum; Cebetem vero & poetam. Vulgatum est, ¹⁸ consuevisse eum cum Plotia Hieria. Sed Asconius Pedianus affirmat, ¹⁹ ipsam postea majorem natu narrare solitam, invitatum quidem a Vario ad communionem sui, verum ²⁰ pertinacissime recusasse. ²¹ Cetera sane vita, & ore & animo tam probum fuisse constat, ut Neapoli Parthenias vulgo appellaretur: ac, si quando Romae, quo rarissime commeabat, viseretur in publico, sectantes demonstrantesque se ²² subterfugere solitum in pro-

^{13.} AQUILINO COLORE. Suetonius *aquilo* scripserat, ut in membrana Danielis est, Octav. 79. *colorem inter aquilum candidumque.*

^{14.} SANGUINEM SAEPE EJECIT. Immo *rejecit*, ut Dan. Plin. lib. 5. ep. 19. *Dum insensente instanterque pronuntiat, sanguinem rejecit.*

^{15.} CIBI VINIQUE MINIMI. Suetonius Octav. 76. *Cibi minimi erat, atque vulgaris ferre.* Galba 22. *Cibi plurimi traditur.*

^{16.} LIBIDINIS IN PUEROS PRONIOR. Sic Dan. & Sueton. Vide G. Vossium ad Vellejum 2. 103. *Iste qui nobis curva correxit, mutata & reliqua oratione fecit pronioris.*

^{17.} INERUDITUM DIMISIT. Quasi paedagogus illis fuerit Virgilius. At hi jam docti erant, antequam eorum compos poeta fieret. Tolle igitur *16* dimisit, quod ignorat Dan.

^{18.} CONSUEVISSE CUM PLOTIA HIERIA. Dan. *consuevisse* (ut saepe Cicero & optimi quique malunt) *cum Plotia Aleria.*

^{19.} IPSUM POSTEA MINORIBUS NATU.

Non est haec Partheniae apud minores pulchra oratio. Dan. *ipsam postea majorem natu narrare solitam, invitatum quidem a Vario ad communionem sui.* Ubi una tantum litera mutanda est; ut sit *invitatum*. Nempe Virgilium.

^{20.} PERTINACISSIME RECUSASSE. Suetonius Tiberio 45. *Es quicquam amplius pa. i constantissime recusantem.* Sic enim legendum, non nec quicquam.

^{21.} CAETERA SANĒ VITA. Suetonius Octav. 72. *In caeteris partibus vitae continentissimum fuisse constat.* Tam probum o. e. & animo haud dubie Suetonii est, quamquam acceptum ab Sallustio. De illustribus Grammat. cap. 15. *quod cum oris prohi, animo inverecundo scripsisset.*

^{22.} SUFFUGERE SOLITUM. Sic quidem & Dan. sed voluit *solitus*. Coharent enim, ut, *Neapoli Parthenias appellatus sit, ac suffugere solitus.* Quod turbavit iste cum suo appellaretur.

P. VIRGILII VITA.

proximum tectum. Bona autem cujusdam exfulantis offerente Augusto, ²³ non sustinuit accipere. Possedit prope centies sestertium, ex liberalitatibus amicorum, habuitque domum Romae in Esquiliis juxta hortos Maecenatis: quamquam secessu Campaniae Siciliaeque plurimum uteretur. Quaecumque ab Augusto peteret, repulsam numquam habuit. Parentibus quotannis aurum ad abundantem alitum mittebat, quos jam grandis amisit: ex quibus patrem oculis captum, & duos fratres germanos: Silonem impuberem, Flaccum jam adultum, cujus exitum sub nomine Daphnidis deflet. Inter cetera studia, ut supra diximus, medicinae quoque, ac maxime mathematicae, operam dedit. Egit & causam unam omnino, nec amplius quam semel. Sermone tardissimum, ac pene indocto similem fuisse, Melissus tradit. Poeticam puer adhuc auspicatus, in Balistam, ludi gladiatorii magistrum, ob infamiam latrociniorum cooptum lapidibus, distichon fecit:

Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus:

²⁴ *Nocte, die, tutum carpe viator iter.*

Deinde Catalecton, & Moretum, & Priapeia, & Epigrammata, & Diras, & Culicem, cum esset annorum quindecim. Cujus materia talis est: Pastor fatigatus aestu cum sub arbore obdormisset, & serpens ad illum proreperet, e palude culex provolavit, atque inter duo tempora aculeum fixit pastori. At ille continuo culicem contrivit, & visum serpentem interemit, ac sepulcrum culici statuit, & distichon fecit:

Parve culex, pecudum custos tibi tale merenti

Funeris officium vitae pro munere reddit.

Scriptit etiam, de qua ambigitur, Aetnam. Et mox, cum res Romanas inchoasset, ²⁵ offensus materia & nominum asperitate, ad Bucolica transiit: maxime ut Asinium Pollionem, Alphenum Varum, & Cornelium Gallum celebraret: quia in distributione agrorum, qui post Philippensem victoriam veteranis, Triumvirorum jussu, trans Padum dividebantur, indemnem se praestitissent. Deinde Georgica in honorem Maecenatis edidit, cum sibi vix dum noto opem tulisset ²⁶ adversus Claudii veterani militis, vel, ut alii putant, Arrii centurionis violentiam, a quo in altercatione litis agrariae ²⁷ parum absuit quin occideretur. Novissime autem Aeneidem aggressus est; argumentum varium, & multiplex, ²⁸ & quasi amborum Homeri carminum instar: praeterea nominibus ac rebus Graecis Latinisque commune, & in quo, quod maxime studebat, Romanae simul urbis, & Augusti origo contineretur. Cum Georgica scriberet, traditur quotidie meditados mane plurimos versus di-

^{23.} NON SUSTINUIT ACCIPERE. Et hoc Sueton. Tito 9. *Nec occidere nec seponere sustinuit.* Et alibi.

^{24.} NOCTE DIEQUE TUUM. Rectius Dan. *Nocte, die, tutum.*

^{25.} OFFENSUS MATERIA. Suetonius Octav. 78. *Matutina vigilia offensusbatur.*

^{26.} ADVERSUS CLAUDII VETERANI MILITES. Immo *militis*. Hoc nomen hic non videtur in Dan. Sed mango iste id ex Servio ad Ecl. 9. addidit, ubi est, *Ex quibus Clodius*

quidam dixit, se omnem litem amputaturum interfecto Virgilio. Centurio autem Arrius, non Atius.

^{27.} PAULUM ABFUIT, QUIN OCCIDERETUR. Suet. Octav. 14. *Minimum absuit, quin periret.*

^{28.} ET QUASI AMBORUM HOMERI CARMINUM INSTAR. Sic in Galba cap. 10. *Ac e primoribus prudentia atque arte praestantibus velut instar sonatur insituit.*

P. VIRGILII VITA.

dictare solitus, ac per totum diem retractando ad paucissimos redigere, non absurde carmen se urfae more parere diceas, & lambendo demum effingere. Aeneida prosa prius oratione formatam, digestamque in XII. libros, particulatim componere instituit, ut quidam tradunt. Alii ejus sententiae sunt, ut existiment, eum, si diutius vixisset, quatuor & viginti libros usque ad Augusti tempora scripturum, atque alia quaedam percursum; Augusti vero gesta diligentissime exsecuturum: quippe qui, dum scriberet, ne quid impetum moraretur, quaedam imperfecta reliquit; alia levissimis versibus veluti fulsit: quos per jocos pro tigillis vel tibicinibus interponi a se dicebat, ad sustinendum opus, donec solidae columnae advenirent. Bucolica triennio Asinii Pollionis suasu perfecit. Hic Transpadanam provinciam regebat; cujus favore, cum veteranis Augusti militibus Cremonensium & Mantuanorum agri distribuerentur, suos Virgilius non amisit. Facta enim distributione, suos, seu Claudio seu Arrio datos, recuperavit. Hunc Pollionem maxime amavit Maro, & dilectus ab eo magna munera tulit. Quippe qui invitatus ad coenam, captus pulcritudine & diligentia Alexandri, Pollionis pueri, eum dono accepit. Hujus Pollionis filium, C. Asinium, & Cornelium Gallum, oratorem clarum, & poetam non mediocre, miro amore dilexit Virgilius. Is transtulit Euphorionem in Latinum, & libris quatuor amores suos de Cytheride scripsit. Hic primo in amicitia Caesaris Augusti fuit: postea in suspicionem conjurationis contra illum adductus, occisus est. Verum usque adeo hunc Gallum Virgilius amarat, ut quartus Georgicorum, a medio usque ad finem, ejus laudem contineret. Quem postea jubente Augusto, in Aristaei fabulam commutavit. Georgica septennio Neapoli: Aeneida partim in Sicilia, partim in Campania duodecim confecit annis. Bucolica eo successu edidit, ut in scena quoque per cantores crebra pronunciatione recitarentur. At cum Cicero quosdam versus audisset, & statim acri judicio intellexisset non communi vena editos, jussit ab initio totam eclogam recitari: quam cum accurate pernotasset, in fine ait: *Magnae spes altera Romae*. Quasi ipse linguae Latinae spes prima fuisset, & Maro futurus esset secunda. Quae verba postea Aeneidi ipse inseruit. Georgica, reverso ab Aetiaca victoria Augusto, atque ²⁹ reficiendarum faucium causa Atellae commoranti, per continuum quadri-
duum legit, suscipiente Maecenate legendi vicem, quoties interPELLARETUR ipse vocis offensione. Pronunciabat autem maxima cum suavitate, & lenociniis miris. Seneca tradidit, Julium Montanum poetam solitum dicere, involaturum se quaedam Virgilio, si vocem posset, & os, & hypocrisim: eosdem enim versus eo pronunciante, bene sonare; sine illo, inarescere, quasi muros. Aeneidos vix dum coeptae tanta exstitit fama, ut Sext. Propertius ³⁰ non dubitarit sic praedicare:

Cedite Romani scriptores, cedite Graji.

Nescio quid majus nascitur Iliade.

³¹ Augustus vero, cum tum forte expeditione Cantabrica abesset, & supplicibus

²⁹. REFICIENDARUM VIRIUM. Immo faucium, ut Dan. Nerone cap. 10. *Ad reficiendam vocem*. Octav. 84. *Infirmatis faucibus*. Ner. 41. *Excusato languore faucium*.

³⁰. NON DUBITARIT SIC PRAEDICARE.

Julio cap. 56. *De iisdem commentariis Hirtius ita praedicat*.

³¹. AUGUSTUS VERO, CUM JAM FORTE. Lege, qui tum forte.

P. VIRGILII VITA.

bus atque minacibus per jocum literis efflagitaret, ut sibi de Aeneide, ut ipsius verba sunt, vel ³² prima carminis hypographa, vel quodlibet colon mitteret, negavit se facturum Virgilius; cui tamen multo post, perfecta demum materia, tres omnino libros recitavit: secundum videlicet, quartum, & sextum. Sed hunc praecipue ob Octaviam; quae, cum recitationi interesset, ad illos de filio suo versus, *Tu Marcellus eris*, defecisse fertur: ³³ atque aegre refocillata, dena sestertia pro singulo versu Virgilio dari jussit. Recitavit & pluribus; sed neque frequenter, & ferme illa, de quibus ambigebat, quo magis judicium hominum experiretur. Erotem, librarium & libertum ejus, ³⁴ exactae jam senectutis, tradunt referre solitum, quondam in recitando eum duos dimidiatos versus complexisse ³⁵ ex tempore: & huic, *Misenum Aeolidem*, adjecisse, *Quo non praestantior alter*: item huic, *Aere ciere viros*, simili calore actutum subjunxisse, *Martemque accendere cantu*: statimque sibi imperasse, ut utrumque volumini adscriberet. Bucolica Georgicaque emendavit. Anno vero quinquagesimo secundo, ut ultimam manum Aeneidi imponeret, statuit in Graeciam & Asiam secedere, triennioque continuo omnem operam limationi dare, ut reliqua vita tantum philosophiae vacaret. Sed, cum aggressus iter, Athenis occurrisset Augusto, ab oriente Romam revertenti, una cum Caesare redire statuit. Ac cum Megara, vicinum Athenis oppidum, visendi gratia peteret, ³⁶ languorem nactus est: quem non intermissa navigatio auxit, ita ut gravior indies, tandem Brundisium adventarit: ubi diebus paucis obiit, decimo Kal. Octob. C. Sentio, Q. Lucretio Coss. Qui cum gravari morbo sese sentiret, ³⁷ scrinia saepe & magna instantia petivit, crematurus Aeneida: quibus negatis, testamento comburi jussit, ut rem inemendatam imperfectamque. Verum Tucca & Varius monuerunt, id Augustum non permissurum. Tunc eidem Vario, ac simul Tuccae, scripta sub ea conditione legavit, ne quid adderent quod a se editum non esset, & versus etiam imperfectos, si qui erant, relinquerent. Voluit etiam sua ossa Neapolim transferri, ubi diu & suavissime vixerat: ac extrema valetudine hoc ipse sibi epitaphium fecit distichon:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc

Parthenope: cecini pascua, rura, duces.

Translata igitur jussu Augusti ejus ossa, prout statuerat, Neapolim fuere, sepultaque ³⁸ via Puteolana, intra lapidem secundum, suoque sepulcro id di-

32. PRIMA CARMINIS HIPOGRAPHIA. Tentabam, primam carminis hypographi.

33. ATQUE AEGRE REFOCILLATA EST. Plinius lib. 3. ep. 14. Ipse paucis diebus aegre refocillatus. Sed Dan. aegre focillata. Octav. 17. M. Antonii societatem semper dubiam & incertam, reconciliationibusque variis male focillatam.

34. EXACTAE JAM SENECTUTIS. Grammat. 17. Decessit aetatis exactae.

35. EX TEMPORE, ET HUNC, MISENUM AEOLIDEM. Hoc non est Suetonii, sed quod in Dan. complexisse ex tempore. Nam cum haecenus haberet, Misenum Aeolidem.

Quod quanto sit suavius, noscas licet ex Cicerone ad Atticum 6. ep. 2. *Pbilosior autem dici sciebam: & ita fac ut habeas: nec quidem sic habemus.*

36. LANGUOREM NACTUS EST. Tito cap. 10. Ad primam statim mansionem febrim nactus.

37. SCRINIA SAEPE. Neron. 47. Inventus est postea in scrinio ejus hac de re sermo formatus.

38. VIA PUTEOLANA INTRA LAPIDEM SECUNDUM. Suetonius Galba 20. Caeterum truncum in privatis ejus hortis Aureliae viae sepulturae dedit. Domitiano 17. In suburbano suo

P. VIRGILII VITA.

dístichon, quod fecerat, inscriptum est. 19 Heredes fecit ex dimidia parte 40 Valerium Proculum, fratrem ex alio patre, 41 ex quarta Augustum, ex duodecima Maecenatem, 42 ex reliqua L. Varium, & Plotium Tuccam: qui ejus Aeneidem post obitum, prout petiverat, jussu Caesaris emendaverunt: nam nullius omnino sententia crematu Aeneis digna visa fuit: qua de re Sulpicii Carthaginienſis exſtant hujusmodi verſus:

Juſſerat haec rapidis aboleri carmina flammis

Virgilius: Pbrygium quae cecinere ducem.

Tucca vetat, Variuſque ſimul: tu, maxime Caesar,

Non ſinis, & Latiae conſulis hſtoriae.

Infelix gemino cecidit prope Pergamos igni,

Et pene eſt alio Troja cremata rogo.

Exſtant & Auguſti de ipſa eadem re verſus plures & clariffimi, quorum initium eſt:

Ergone ſupremis potuit vox improba verbis

Tam dirum mandare neſas? Ergo ibit in ignes,

Magnaue doſtiloqui morietur Muſa Maronis?

Et paulo poſt:

Sed legum ſervanda fides; ſuprema voluntas

Quod mandat, fierique jubet, parere neceſſe eſt.

Frangatur potius legum veneranda poteſtas,

Quam

Latina via ſunravir. Vita Perſii: Deceſſit ad oſtium milliarium via Appia.

39. HEREDES FECIT EX DIMIDIA PARTE. Oſtav. 101. Tiberium ex parte dimidia.

40. VALERIUM PROCULUM, FRATREM EX ALTERA PARTE. Hoc vero inſanum & intolerabile: nam ſi neſcio quis ille frater ex altera, quid Auguſto, quid Maecenati, quid caeteris reliquum fuit? Neque enim ſub 79 alera intelligi poteſt, niſi dimidia: & ſic as omnis exhaustus. Hoc librariorum puto, non mangonis. Ocuiſ reſcribe ex Dan. Heredes fecit ex dimidia parte Valerium Proculum, fratrem ex alio patre.

41. EX QUARTA AUGUSTUM. Id eſt, quadrante. Semis & quadrans dodrantem efficiunt, ſive novem uncias. Accedit duodecima Maecenatis, ſive uncia una: & ita dextans exhaustus.

42. EX RELIQUA L. VARIUM ET PLOTIUM TUCCAM. His reſtat ſextans ſive unciae duae: itaque ſinguli acceperint tantundem quantum Maecenas. Quare igitur non dicit: Ex reliqua quarta Maecenatem, Valerium, Plotium: vel, ex duodecimis ſingulis Maecenatem, Varium, Plotium? Suſpicio ſuiſſe aut ex 111. Auguſtum, aut ex vi. Maecenatem: ut reliqua nonniſi una pars vel uncia Vario Plotioque cederet. Neque hoc parvum putes. Nam centies, hoc eſt, centies

centena millia nummum ſeſtertium, ſunt Philippeum noſtrorum 250000. Hujus dimidium quinquagies, 5000000. nummum ſeſtertium, ſunt Philippeum noſtrorum 125000. Ejuſdem aſſis, centies ſeſtertii, triens ſunt 333333 H-S, hoc eſt, tricies ter triginta tria millia trecenti tres nummi ſeſtertii & triens, ſeu tertia pars ejus nummi: quae noſtra pecunia, octoginta tria millia trecenti triginta tres Philippi, tres ſchillingi, duo ſtuſeri. Quadrans ſunt 2506000, vicies quinque centena millia nummum ſeſtertium, Philippi 62500. Sextans 1666666 S-H; ſedecies centena ſexaginta ſex millia ſexcenti ſexaginta ſex nummi ſeſtertii & unus bes ſive duae tertiae: Philippi quadraginta unum millia ſexcenti ſexaginta ſex, ſchillingi ſex, quatuor ſtuſeri. Uncia, 833333 H-S octingenta triginta tria millia trecenti triginta tres triens, Philippi viginti millia octingenti triginta tres, ſchillingi tres, tres ſtuſeri, quatuor chalci vel ſtuſerus dimidiatus. Semuncia 416666 S-H, quadringenta ſedecim millia ſexcenti ſexaginta ſex nummi ſeſtertii & bes unus, Philippi decem millia quadringenti ſedecim, ſchillingi ſex, quatuor ſtuſeri. Adeo haec ſemuncia equeſtrem cenſum transcendit. Cic. ad Atticum 3. ep. 48. Mortuus enim Babullius. Caesar, opinor, ex uncia.

P. VIRGILII VITA.

*Quam tot congestos noctesque diesque labores
Hauferis una dies.*

Et ea quae sequuntur. Nihil igitur auctore Augusto Varius addidit, quod & Maro praeceperat, sed summatim emendavit, ut qui versus etiam imperfectos, 41 si qui erant, reliquerit. Hos multi mox supplere conati, non perinde valuerunt ob difficultatem: quod omnia fere apud eum hemistichia, praeter illud: *Quem tibi jam Troja peperit*, sensum videntur habere perfectum. Nisus, grammaticus, audisse se a senioribus dicebat; Varium duorum librorum ordinem commutasse, &, qui tum secundus erat, in tertium locum transtulisse: etiam primi libri correxisse principium, his demtis versibus:

*Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, & egressus silvis, vicina coegi,
Ut quamvis avido parerent arva colono:
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis
Arma virumque cano.*

Obtrectatores Virgilio numquam defuerunt. 44 Nam ne Homero quidem. Prolatis Bucolicis innominatus quidam rescripsit Antibucolica, duas modo Eclogas, sed insulsiissime παραδύσας, quarum prioris initium est:

Tityre, si toga calda tibi est, 45 quo tegmine fagi?

Sequentis,

*Dic mihi, Damoeta: 46 Cujum pecus, anne Latinum?
Non; verum Aegonis nostri sic rure loquuntur.*

Alius, recitante ea ex Georgicis: *Nudus ara, fere nudus*; subjecit, *babebis frigora, febrem*.

Est & adversus Aeneida liber 47 Carvili Pictoris, titulo Aeneidomastix. M. Vipfanius a Maecenate eum suppositum appellabat novae παραζήτησις repertorem; non tumidae, neque exilis, sed ex 48 communibus verbis, atque ideo latentis. Herennius tantum vitia ejus contraxit: Perilius Faustinus furta. Sunt & Q. Octavii Aviti Ομοιοτελιύτων octo volumina, quibus annotantur, quos & unde versus transtulerit. Asconius Pedianus, libro quem contra obtrectatores Virgilii scripsit, pauca admodum ei objecta ponit: & potissimum, quod non recte historiam contexuit, & quod pleraque ab Homero sumfit. Sed

hoc

43. SI QUI ERANT. Atqui dubium nulum est fuisse. Scribe igitur, *sicut erant*.

44. NAM NEC HOMERO QUIDEM. Solenne mendum & centum etiam locis amplius in vet. libris corrigendum. Dicebant enim illi: *nam ne Homero quidem*.

45. SI TOGA CALDA TIBI EST, QUO TEGMINE FAGI. Etsi satis hoc ferri potest, suspicor tamen aemulum Publii nostri fecisse, *quo tegmina fagi*. Ut *Quo mihi fortunam?* & *Quo mihi divitias?*

46. CUJUM PECUS? ANNE LATINUM? Ita vulgo haec interpunguntur, ut appareat parum intellecta fuisse. Tu fac habeas:

Dic mihi, Damoeta; Cujum pecus, anne Latinum?

Non. Verum Aegonis nostri sic rure loquuntur.

Cujum pecus, videturne Latinum esse? Respondet quasi Damoetas: Non est Latinum, sed *Aegonis nostri rure*, hoc est, in Virgilia Bucolicis, sic loquuntur.

47. CARVILII PICTORIS. Scribe *Carvili*.

48. COMMUNIBUS VERBIS OPUS ILLUD CONFECISSE. Nihil stultius, nihil magis factum tribus posterioribus verbis. Non enim voluit hic dicere auctor, quemadmodum suum opus Virgilius confecerit, sed quo eum vitio laborasse criminatus fuerit hic obtrektor. Recte vero Dan. *sed communibus re bis*, atque ideo latentis. Nam cacozeorum verba non communia, sed nimium & male quaesita.

P. VIRGILII VITA.

hoc crimen sic defendere assuetum ait : *Cur non illi quoque eadem furta tentarent ? Verum intellecturos , facilius esse Herculi clavam , quam Homero versum surripere : & tamen destinasse secedere , 49 ut omnia ad satietatem malevolorum decideret.* Refert etiam Pedianus, benignum, cultoremque omnium bonorum atque eruditorum fuisse, & usque adeo invidiae expertem, ut, si quid erudite dictum inspiceret alterius, non minus gauderet, ac si suum fuisset : neminem vituperare, laudare bonos : ea humanitate esse, ut, nisi perversus maxime, quisque illum non diligeret modo, sed amaret. Nihil proprii habere videbatur. Ejus bibliotheca non minus aliis doctis patebat, ac sibi : illudque Euripidis antiquum saepe usurpabat, Ταῖς φίλων κοινά, hoc est, *Communia amicorum esse omnia.* Quare coevos omnes poetas ita adjunctos habuit, ut, cum inter se plurimum invidia arderent, illum una omnes colerent, Varius, Tucca, Horatius, Gallus, Propertius. Anser vero, quoniam Antonii partes secutus est, illum non observasse dicitur. Cornificius ob perversam naturam illum non tulit. Gloriam vero adeo contemtor fuit : cum quidam versus quosdam sibi adscriberent, eaque re docti haberentur, non modo aegre non ferebat, immo voluptuosum id illi erat. Cum enim distichon, quod laudem felicitatemque Augusti continebat, fecisset, valvisque non nominato auctore affixisset, (id erat ejusmodi,

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane :

Divisum imperium cum Jove Caesar habet.)

diu quaeritans Augustus, cujusnam hi versus essent, eorum auctorem non inveniebat. Bathyllus vero, poeta quidam mediocris, tacentibus aliis, sibi adscripsit. Quamobrem donatus honoratusque a Caesare fuit. Quod aequo animo non ferens Virgilius, iisdem valvis affixit quater hoc principium : *Sic vos non vobis.* Postulabat Augustus, ut hi versus complerentur : quod cum frustra aliqui conati essent, Virgilius, praeposito disticho, sic subjunxit :

Hos ego versiculos feci : tulit alter honores :

Sic vos non vobis nidificatis aves.

Sic vos non vobis vellera fertis oves.

Sic vos non vobis mellificatis apes.

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Quo cognito, aliquamdiu Bathyllus Romae fabula fuit, Maro vero exaltior. Cum is aliquando Ennium in manu haberet, rogareturque quidnam faceret ; respondit, se aurum colligere de stercore Ennii. Habet enim poeta ille egregias sententias sub verbis non multum ornatis. Interroganti Augusto quo pacto civitas feliciter gubernaretur : *Si prudentiores,* inquit, *temonen tenuerint, & boni malis praeponantur : itaque optimi suos habeant honores ; nulli tamen aliorum injusti quidquam fiat.* At Maecenas, *Quid,* inquit, *Virgili, satietatem homini non affert ?* Omnium rerum, respondit, *aut similitudo aut multitudo stomachum facit, praeter intelligere.* Idem interrogavit : *Quo pacto quis tantam felicemque fortunam servare potest ?* Cui Maro : *Si, quantum honore ac divitiis aliis praestantior sit, tantum liberalitate & justitia alios superare nitatur.* Solitus erat dicere : *Nullam virtutem commodiorem homini esse patientia, ac*

49. UT OMNIA AD SATIETATEM MALEVOLORUM DECIDERET. An non ^{cul-}reside-

P. VIRGILII VITÆ.

nullam asperam adeo esse fortunam, quam prudenter patiendo vir sortis non vincat. Quam sententiam in quinto Aeneidos inseruit:

Nate Dea, quo fata trabunt retrabuntque, sequamur :

Quidquid erit, superando omnis fortuna ferendo est.

Cum quidam ejus amicus Cornificii in eum maledicta & inimicitias sibi enarraret : *Quam putas, inquit, esse hujusce malevolentiae causam ? Nam neque umquam Cornificium offendi, & eum ama. An, inquit, Hesiodi sententiae non meministi, ubi ait, architectum architecto invidere, & poetam poetae ? De malis, inquit, Graecus ille intellexit : nam boni eruditiores amant. Sed magna cum laude & gloria vindictam in manu habeo. Majore enim cura virtuti intendam : atque quo elegantior ego fiam, eo vehementius invidia rumpetur. Erat Augusto familiaris Filistus quidam, orator, & poësin mediocriter doctus, cui multiplex variumque ingenium erat, quique omnium omnia dicta reprehendere conabatur ; non ut verum dignosceret, quod Socrates facere consuevit, sed ut eruditior videretur. Hic Virgilium, ubicumque convenire dabatur, maledictis salibusque vexabat. Quare ille saepe aut tacibundus discedebat, aut suffusus pudore tacebat. Verum, cum Augusto audiente elinguem illum diceret, & causam etiam suam, si linguam haberet, defendere nequire : Tace, inquit, rabula. Nam haec mea taciturnitas defensores causarum mearum Augustum fecit & Maecenatem : & ea tuba, cum volo, loquor, quae ubique & diutissime audietur. Tu loquacitate non modo aures hominum, sed muros rumpis. Augustus vero Filistum gravi vultu increpavit. Tunc Maro, Si tempus, Caesar, inquit, tacendi hic sciret, raro loqueretur. Tacendum enim semper est, nisi cum taciturnitas tibi noceat, aut oratio aliis prosit. Nam qui contendit, & an contentioni finis utilis sit, non novit, stultis illum annumerandum sapientes putant. Posteaquam Augustus summa rerum omnium positus est, venit in mentem, an conduceret Tyrannidem omittere, & omnem potestatem annuis consulibus, & Senatui remp. reddere : 1° in qua re diversae sententiae consultos habuit, Maecenatem & Agrippam. Agrippa enim utile sibi fore, etiamsi honestum non esset, relinquere Tyrannidem, longa oratione contendit : quod Maecenas dehortari magnopere conabatur. Quare Augusti animus & hinc ferebatur & illinc : Erant enim diversae sententiae, variis rationibus firmatae : Rogavit igitur Maronem, an conferat privato homini, se in sua repub. tyrannum facere. Tum ille, Omnibus ferme, inquit, remp. aucupantibus molesta ipsa Tyrannis fuit, & civibus : quia necesse erat propter odia subditorum, aut eorum injustitiam, magna suspicionem magnoque timore vivere. Sed si cives justum aliquem scirent, quem amarent plurimum, civitati id utile esset, si in eo uno omnis potestas foret. Quare si justitiam, quod modo facis, omnibus in futurum nulla hominum facta compositione distribues ; dominari te, & tibi conducet & orbi. Benevolentiam enim omnium habes, ut deum te & adorent, & creant. Ejus sententiam secutus Caesar principatum tenuit. Audivit a Scirone praecepta Epicuri : cujus doctrinae socium habuit Varum. Quamvis diversorum Philosophorum opiniones libris suis inseruisse de animo maxime videatur ; ipse tamen fuit Academicus : nam Platonis sententias omnibus aliis praetulit.*

Nunc

30. IN QUA RE DIVERSAE SENTENTIAE CONSULTOS HABUIT. Puto, consultores, Ut, malum consilium consultori pessimum.

P. VIRGILII VITA.

Nunc quoniam de auctore summarim diximus, de ipso jam carmine dicendum videtur; quod bifariam tractari solet, hoc est, & ante opus, & in ipso opere. Ante opus, titulus, causa, intentio. Titulus, in quo quaeritur, cujus sit. Causa, unde ortum sit, & quare hoc potissimum sibi ad scribendum poeta praesumserit. Intentio, in qua cognoscitur, quid efficere conetur poeta. In ipso opere sane tria spectantur; numerus, ordo, explanatio. Quamvis igitur multa *ψευδογραφῶς*, id est, falsa inscriptione, sub alieno nomine sint prolata, ut Thyestes, tragoedia hujus poetae, quam Varius edidit pro sua, & alia hujuscemodi; tamen Bucolica liquido Virgilii esse minime dubitandum est: praesertim cum ipse poeta, tanquam hoc metuens, principium hujus operis & in principio Aeneidos, & in alio carmine suum esse testatus sit, dicens,

Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena,

& reliqua. Et:

*Carmina qui lusi pastorum, audaxque juvenis,
Tityre, te patulae cecini sub tegmine fagi.*

Bucolica autem & dici, & recte appellari, vel hoc solum indicium suffecerit, quod hoc eodem nomine apud Theocritum censeantur. Verum ratio quoque demonstranda est. Tria sunt pastorum genera, quae dignitatem in Bucolicis habent: quorum qui minimi sunt, *αἰπόλοι* dicuntur a Graecis: iidem a nobis *caprarii*: paulo honoratiores, qui *ποιμένες*, id est, *opiliones* dicuntur: honestissimi, & maximi, *βυκόλοι*, quos *bubulcos* dicimus. Unde igitur magis debuit pastoralis carmini nomen imponi, quam ab eo gradu, qui apud pastores excellentissimus invenitur? Causa dupliciter inspicitur: ab origine carminis, & a voluntate scribentis. Originem autem Bucolici carminis alii ob aliam causam ferunt. Sunt enim, qui a Lacedaemoniis pastoribus Dianae primum carmen hoc redditum dicant, cum eidem Deae, propter bellum, quod toti Graeciae illo tempore Persae inferebant, exhiberi per virgines de more sacra non possent. Alii ab Oreste, circa Siciliam vago, id genus carminis Dianae redditum loquuntur, per ipsum atque pastores: quo tempore de Scythia cum Pylade fugerat, surrepto numinis simulacro, & celato in fasce lignorum. ⁵¹ Unde Fascelidem Dianam perhibent

51. UNDE FASCELIS. Dan. *Fascellinam*. *Facelinam* puto reliquisse auctorem, etsi *Facelitis* Servio dicatur in prooemio ad Bucolica & ad lib. 2. Aeneid. ut & Higino fab. 116. quorum utervis, quod ibi habet, ex altero descripsit, & juvari uterque ex altero potest. Nam ubi Higini exemplaria praefertunt, *sacerdosque fabula dandam ne Dianae*, ex Servio apparet restituendum, *Sacerdosque fabulae Dielynnae Dianae*, cum secundum consuetudinem: quod fere vidit & Barthius 11. Advers. 9. Et curandi furoris causa, pro curandi furoris. Item cum *his* occiso Thoante, id est,

Pylade & Iphigenia, ubi *τοῖς* *his* vulgo deest. Jam, notandum a *face*, cum qua pingitur, non sunt glossemata monachalia, ut loquitur Barthius, sed ita corrigenda: unde & *Fascelis* dicitur: non tantum a *face*, cum qua pingitur. Denique, quia *aris* superpositi, non *auri*. At ex Higino apud Servium scribendum *Βοιωτικαῖ* pro *Homonicar*: & *Κλισίον* *Capitolinum*, pro *Capitolini*. Lucilius lib. 3. Sat.

Rhegina videbis

Moenia, cum *Liparam*, & *Facelitis* *templa Dianae*. Dicitur enim a *φαίκελος*. Vide Cluverium Siciliae antiquae lib. 2. cap. 1.

P. VIRGILII VITA.

bent nuncupatam : apud cuius aras Orestes per sacerdotem ejusdem numinis Iphigeniam sororem suam a parricidio fuerat expiatus. Alii Apollini No-
mio, pastoralis scilicet Deo, qua tempestate Admeti boves paverat. Alii Li-
bero, Nympharum scilicet, & Satyrorum, & id genus numinum principi,
quibus placet rusticum carmen. Alii Mercurio, ⁵² Daphnidis patri, pasto-
rum omnium principi, & apud Theocritum, & apud hunc ipsum poetam.
Alii in honorem Panos scribi putant, peculiariter pastoralis Dei, item Si-
leni, Silvani, atque Faunorum. Quae cum omnia dicantur, illud erit pro-
batissimum, Bucolicum carmen originem ducere a priscis temporibus, qui-
bus vita pastoralis exercita erat, & ideo ⁵³ velut aurei seculi speciem in
ejusmodi personarum simplicitate cognosci : & merito Virgilium, processu-
rum ad alia carmina, non aliunde coepisse, nisi ab ea vita, quae prima in
terris fuit. Nam postea rura culta ; & ad postremum pro cultis & feraci-
bus terris bella suscepta. Quod videtur Virgilius in ipso ordine operum suo-
rum voluisse monstrare, cum pastores primo, deinde agricolas canit, & ad
ultimum bellatores. Restat, ut, quae causa voluntatem attulerit poetae Bu-
colica potissimum scribendi, consideremus. Aut enim dulcedine carminis
Theocriti, & admiratione ejus illectus est : aut ordinem temporum est se-
cutus erga vitam humanam, ut supra diximus ; aut tres modos elocutio-
num, quos *χαρὰν ἤματα* Graeci vocant ; *ἰσχυρὸν*, qui tenuis ; *ἀδρὸν* qui va-
lidus ; *μέτρον*, qui moderatus intelligitur. Credibile erat, Virgilium, qui in
omni genere praevaluerit, Bucolica primum, Georgica secundum, Aeneida
tertium voluisse conscribere. Aut ideo potius primo Bucolica scripsit, ut
in ejusmodi carmine, quod & paulo liberius, & magis validum, quam ce-
tera, est, facultatem haberet captandae Caesaris indulgentiae, recuperandi-
que agri, quem amiserat. Ob hanc causam, ⁵⁴ die Iduum Martiarum C.
Caesare interfecto, cum Augustum Caesarem pene puerum veterani milites,
non abnuente Senatu, sibi ducem constituerent, exorto bello civili, Cre-
monenses cum ceteris ejusdem studii, adversarios Augusti Caesaris adjuva-
runt. Unde factum est, ut cum victor Augustus in eorum agros veteranos
deduci jussisset, non sufficiente agro Cremonensium, Mantuani quoque, in
quibus erat Virgilius, maximam ⁵⁵ partem suorum finium perdiderint, eo
quod vicini Cremonensibus fuerant. Sed Virgilius, Augusti familiaritate,
suoque carmine fretus, centurioni Arrio obistere ausus est. Ille statim, ut
miles, ad gladium manum admovit. Cumque se in fugam proripuisset poe-
ta, non prius persequendi finis fuit, quam se in fluvium Virgilius conjecis-
set. Sed postea, Maecenate, & Pollione, & ipso Augusto, faventibus, agros
suos recepit. Intentio libri, quam *εὐπορίαν* Graeci vocant, imitatione
Theocriti poetae constituitur, qui Siculus, & Syracusanus fuit. Est intentio
etiam

⁵². DAPHNIDIS PATRI PASTORUM OM-
NIUM PRINCIPI. Lege *principis*. Daphnidis
enim hic titulus, non Mercurii.

⁵³. VELUT AUREI SEculi SPECIEM.
Malim *specimen*.

⁵⁴. OCCISO IN CURIA DIE TERTIO
IDUUM MARTIARUM. Otius debet *ter-*

tio. Sic supra : *Iduum Octobrium die*.

⁵⁵. PARTEM FINIUM SUORUM PERDI-
DERINT. *Perdidissent* Dan. quod posset con-
tendere aliquis sic accipiendum, ut supra :
multo ante satis populos adaequavisset : Et so-
lent interdum haec promiscua ponere.

P. VIRGILII VITA.

etiam in laudem Caesaris, & principum ceterorum, per quos in sedes suas rediit : unde, ut & delectationem & utilitatem finis contineret, secundum praecepta cuncta confecit. Quaeri solet, cur non plures quam decem Eclogas conscripserit : quod nequaquam mirandum videbitur ei, qui consideraverit aetatem scenarum pastoralium, quae ultra hunc numerum non potest proferri ; praesertim cum ipse poeta, circumspectior Theocrito, ut ipsa res indicat, videatur metuere, ne illa Ecloga, quae Pollio inscribitur, minus rustica videatur, cum ipsam sic praestruat ipse, dicens, *Sicelides Musae, paullo majora canamus* : & idem similiter in aliis duabus facit. Illud tenendum esse praedicimus in Bucolicis Virgilii, neque nusquam, neque ubique aliquid figurate dici, hoc est, per allegoriam. Vix enim propter laudem Caesaris & amissos agros haec Virgilio conceduntur, cum Theocritus, quem hic noster toto studio imitari conatur, simpliciter omnino conscripserit. Quod autem in ipso carmine tractari solet, est numerus, ordo, explanatio. Numerus Eclogarum manifestus est. Nam decem sunt : ex quibus proprie Bucolicae VII. esse creduntur : nam tres ultimae proprie Bucolicae dici non debent, Pollio scilicet, Silenus, & Gallus. Prima igitur continet ⁵⁶ conquestionem publicam, & privatam congratulationem de agro, & dicitur Tityrus. Secunda amorem pueri, & dicitur Alexis. Tertia certamen pastorum, & dicitur Palaemon. Quarta genethliacum, & dicitur Pollio. Quinta epitaphium, & dicitur Daphnis. Sexta metamorphosin, & dicitur Varus, & Silenus. Septima amores diversorum sexuum, & dicitur Corydon. Octava Pharmaceutria, & dicitur Damon. Nona continet poetae conquestionem de amisso agro, & dicitur Moeris. Decima ⁵⁷ desiderium Galli, & dicitur Gallus. Quod ad ordinem spectat, illud scire debemus, in prima tantum, & ultima Ecloga poetam voluisse ordinem servare : quoniam in altera principium constituit, ut in Georgicis ait : *Tityre, te patulae cecini sub tegmine fagi*. In altera ostendit finem : quippe qui dicat : *Extremum hunc Aethusa mihi concede laborem*. Verum, inter ipsas Eclogas, pastoralem, conscriptumque ordinem nullum esse, certissimum est. Sed sunt, qui dicant, initium Bucolici carminis non *Tityre*, esse, sed, *Prima Syracusio dignata est ludere versu*. Superest explanatio : ad quam antequam veniamus, illud dixerim, tenue esse Bucolicum carmen, & usque adeo ab Heroico charactere distare, ut versus quoque hujus carminis suas quasdam caesuras habeant, & suis legibus distinguantur. Nam cum tribus probeatur metrum, caesura, scansione, modificatione ; non erit Bucolicus versus, nisi in quo & pes primus partem orationis absolverit ; & tertius trochaeus fuerit & caesura ; & quartus pes dactylus magis quam spondeus partem orationis terminaverit ; quintus & sextus pes ex integris dictionibus fuerit : quod Virgilius, a Theocrito saepe servatum, victus operis difficultate, neglexit. In solo principio, incertum industria an casu, has caesuras servavit. Nam, *Tityre*, dactylus partem orationis absolvit, *tu patulae* recu-tertium dactylum, quamvis de composita di-

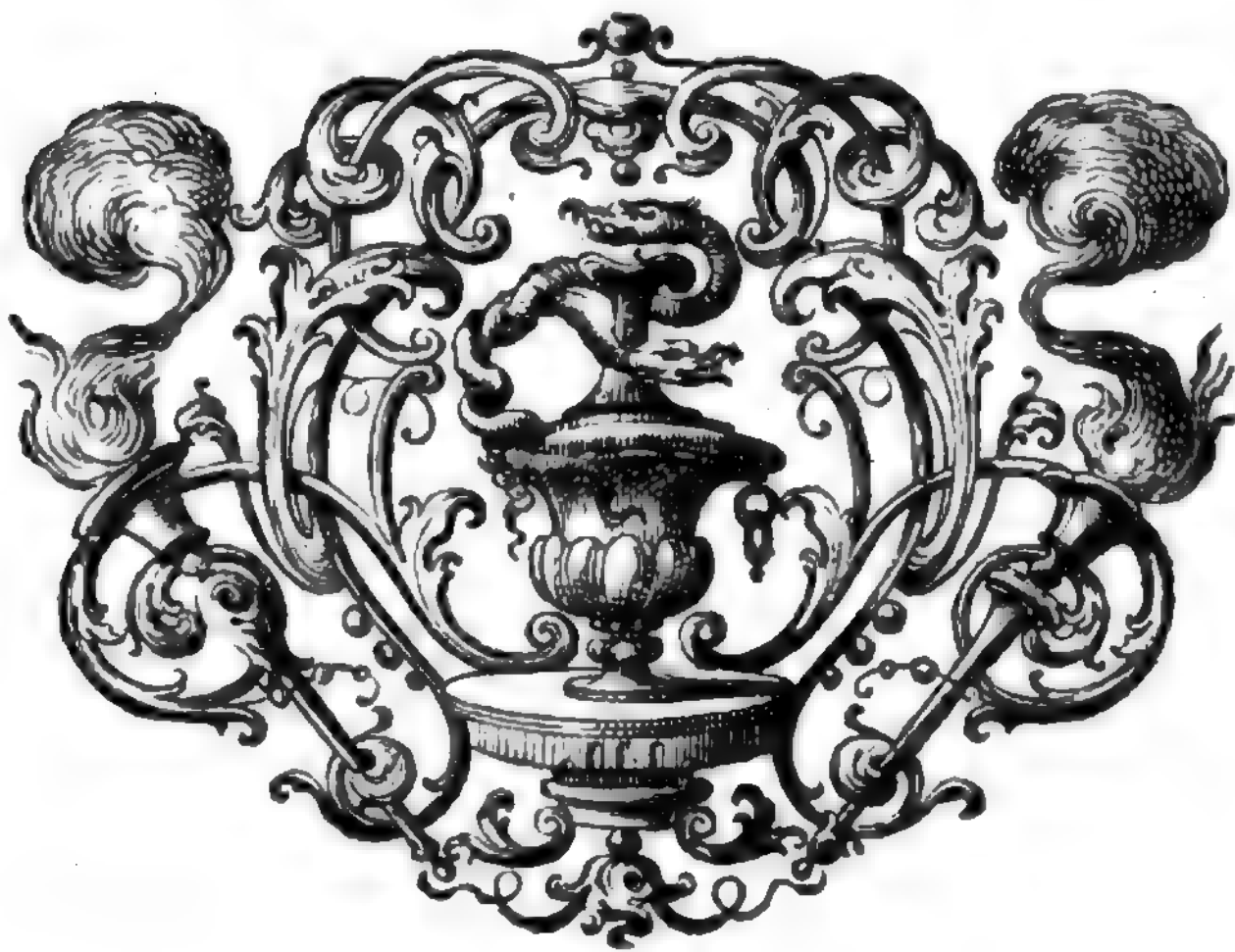
56. CONQUESTIONEM PUBLICAM. Tibullio 70. Composuit & carmen Lyricum, cuius est titulus, Conquestio de L. Caesaris.

57. DESIDERIUM GALLI. Don. addit Cir-

ca Polymniam Cytheridem. Voluit Volumniam, a Volumnio, illo Ciceronis amico, cui in deliciis fuit. Servius ad eclog. ultimam : Cytheridem meretricem, libertam Volumni.

P. VIRGILII VITA.

diſtione concludit : *bans ſub*, quartum ſpondeum pro daſtylo. Cum ſubjuna-
xit, *tegmine fagi*, terminatis partibus orationis integrum comma perfecit :
cujus rei diligentiam licet in Theocriti omnibus ſerme verſibus admirari.
Qui vero ſupra dicta acri judicio diligenterque conſiderarit, facile intelli-
get, quae in Georgicis intentio, quique ſinis fuerit, nec minus etiam in
Aeneide. Poematis ſtyli genera tria ſunt. Aut enim activum vel imitati-
vum, quod Graeci *ῥαψωδικόν* appellant : in qua perſonae loquentes intro-
ducuntur ſine poetae interlocutione : ut ſunt tragoediae, & comoediae : *ῥᾶπ*
enim Graece agere dicitur : quo genere ſcripta eſt prima, *Tityre* : &
Quo te, Moeri, pedes. Aut enarrativum, quod Graeci *ῥημωδικόν* appel-
lant : in quo poeta ipſe loquitur ſine interpoſitione perſonae, ut tres primi
Georgicon libri, item Lucretii carmina. Aut commune, vel miſtum, quod
Graeci *μικτόν* appellant ; ubi & poeta ipſe loquitur, & introductae perſo-
nae : ut eſt Virgilii Aeneis.

P. VIRGILII MARONIS HISTORIA DESCRIPTA PER CONSULES, A CAROLO RUAEO S. J.

Annus U. C. 684. Virgilii 1.
CN. POMPEIUS MAGNUS 1.
M. LICINIUS CRASSUS 1.

PUBLIUS Virgilius Maro nascitur in pago, cui nomen *Ander*, qui ter mille passibus Mantua distat, Idibus Octobris, qui dies est illius mensis decimusquintus. Ita vitae scriptor. Ita Phlegon apud Photium: *Οὐργίλιος Μάρκος ὁ πεμπτὸς ἐγχεσθὲν τῷ τῷ ἐτὲς ἰδίοις Ὀκτωβρίαις.* Virgilius Maro poeta natus est hoc ipso anno, Idibus Octobris. Ita Martialis Epigr. lib. xii. 68. *Octobris Maro consecravit Idus.* Patrem habuit, ex Pseudo-Donato, Maronem; ex Probo, Virgilium; matrem, Majam. Pater, ex Servio, civis Mantuanus fuit; ex Probo, rusticus; ex aliis, opifex figulus; ex Pseudo-Donato, mercenarius, a socero Majo gregibus curandis & rei rusticae praefectus.

Majum illum, avum Virgilii, exemplaria vitae omnia *Magum* vocant. At cum ejus filia, Virgilii mater, juxta omnes *Maja* dicta sit: omnino Majae pater fuit Majus, non Magus: indeque ortum existimo, ut Virgilius magicis artibus imbutus fuisse creditus sit ab Elinando monacho, aliisque sequioris saeculi scriptoribus: quod & Ecloga septima magica quaedam sacra descripsisset, & peritus esset multarum artium, & praecipue avum habuisse *Magum* diceretur.

Virgilius, an *Vergilius* appellandus sit, magna fuit superiore saeculo controversia. Scabat Angelus Politianus pro Vergilio: pro Virgilio Pierius. Certe, neque multitudo veterum lapidum ac monumentorum, quae Vergilium praefereunt, quidquam evincit; cum alia etiam complura Virgilium habeant: nec Graeca Suidae scriptio, *Οὐργίλιος*; cum Stephanus scribat in dictione *Mantua*, *Βιργίλιος*: nec etymon nominis a *Vere*, aut *Vergiliis* stellis; cum alii deducant a *virga* laurea, quam praegnans mater in somnis vidit; alii a *virga* populea, quae post ejus ortum more gentis humi defixa est; alii a *virginali* verecundia, propter quam Neapoli *Parthenias* appellatus est, a *παρθένος* *virgo*. Ego cum Pierio existimo, facilem aliquando & promiscuam fuisse commutationem elementorum & i. Sic, te-

ste Quintiliano, dicebatur apud veteres *Diana*, pro *Diana*; *Menerva* pro *Minerva*; *liber* & *magister*, pro *liber* & *magister*. Sic reperitur adhuc in quibusdam codicibus *Verginius*, pro *Virgilius*. Sic etiam scribi potuit *Vergilius*, pro *Virgilius*. Sed in iis omnibus litera *i* denique praevaluit.

Nec mihi videtur *Virgilii* nomen aliunde acceptum, quam a patre. Si enim fuit cognomen a *virga* aut *vere*: certe non secundo loco, sed tertio, quae cognominis sedes est, appellandus fuit, P. MARO VIRGILIUS. Neque movet me, quod in quibusdam veteribus libris, *Parthenias* cognomen secundo ferat loco, hoc nimirum ordine, P. PARTHENIATIS VIRGILII MARONIS LIBER; id enim ex scriptorum incertitia contra morem Romanum factum esse manifestum est.

Annus U. C. 691. Augusti 1. Virgilii 8.
M. TULLIUS CICERO.
C. ANTONIUS.

Nascitur Octavius, qui deinde Augustus appellatus est, 9. Kal. Octob. id est 23. Septemb. Patre C. Octavio; matre Atia, M. Atii Balbi & Juliae illius filia, quae Julii Caesaris soror fuit. Quare Octavius fuit Caesaris sororis nepos, non ex sorore nepos, ut male quidam scripserunt.

Annus U. C. 696. Augusti 6. Virgilii 13.
L. CALPURNIUS PISO.
A. GABINIUS.

Virgilius Cremonae studiis eruditur. Ita Hieronymus in Eusebii Chronico. Aliter tamen vitae scriptor: *Initia aetatis, id est, usque ad septimum annum, Cremonae egit.* Quae verba sic emendat Scaliger in Eusebium: *Usque ad sedecimum annum*: quo fere anno Mediolanum concessit. Studia autem illius fuere Graeci praecipue sermonis, tum medicinae & mathematicarum disciplinarum: philosophiae quoque, sub Syrone Epicureo, & juxta Jos. Scaligerum sub Catio etiam Insubri, ejusdem sectae philosopho, qui Mediolani auctus erat. Ex in eo quidem studio socium habuit Varum illum, cujus gratia sextam Eclogam deinde scripsit, Epicureae philosophiae placita de rerum origine continentem. De Syrone dicemus in illius Eclogae argumento: de Varo in eadem Ecloga, v. 7.

Poe-

P. VIRGILII HISTORIA.

Poesim imprimis dicitur auspicatus adhuc puer : & *Cirin*, *Aetnam*, *Culicem*, *Moretum*, *Copam*, *Diras*, *Catalecton*, *Epigrammata*, *Priapica* junior scripsisse . At Jos. Scaliger , & post eum docti fere omnes , *Aetnam* Cornelio Severo adjudicant : *Moretum* , Auli Septimii Severi esse idem suspicatur : *Diras* , quin a Valerio Catone scriptae sint , ne dubitari quidem patitur : *Copam* Virgilio tribuit Priscianus , sed reclamante Scaligero ; *Priapica* , obscenissimam epigrammatum farraginem , ex Ovidii , Catulli , Petroniique saecibus collecta esse manifestum est . In *Catalectis* & *Epigrammatibus* , ut multa sunt indigna Virgilio , propter maledicos & inverecundos sales ; ita paucula quaedam eodem adolescente digna possunt videri ! De *Ciri* & *Culice* major est controversia .

Ac Virgilii quidem esse hoc utrumque opusculum suaserunt multis versus utrique complures aspersi , qui in Georgicis & Aeneide , aut iidem omnino , aut paullo accuratius limari reperiuntur . Non esse autem , mihi persuadet stylus enervis ac vagus , obscura sententia , numeri dissoluti : prorsus ut qui tam sordide humilis fuit , non videatur potuisse unquam ad perspicuam illam Bucolicorum tenuitatem , multo minus ad splendidam Aeneidos majestatem assurgere . Bene quidem Scaliger falsum demonstrat , id quod in Vita Virgilii legitur , scripsisse Culicem , quicumque tandem Culex ille sit , annos quindecim natum . Quippe Statius in Genethliaco Lucani , Sylv. l. 11. v. 74. testatur Lucanum scripsisse Pharsaliam , *anno annos Culicis Maroniani* . At Lucanus post multa opera ultimam condidit Pharsaliam , eamque magna ex parte inmemoratam reliquit , anno , quo mortuus est , aetatis vigesimo septimo . Addo ego , Culicem hunc , quem habemus , Octavio dicatum esse . At Octavius tum , cum numerabat Virgilius annum decimum quintum , ipse tantum octavum attigerat : qua aetate , nec ipsi poemata dici , nec ea dici de ipso potuerunt ; *At tu , cui meritis oritur fiducia tantis* ; aut , ut habent codices alii , *At tu , cui meritis oritur fiducia castris , Octavi venerande* . Igitur scriptum fuisse Culicem probabile est , cum Octavius aliquo in nomine coepit esse ; circa id temporis , quo donatus a Julio Caesare militaribus donis , cum in Hispaniensia castra secutus est , anno U. C. circiter 709. Octavii 19. Virgilii 16. Quod quis credat ? Virgilium ab illa Culicis exilitate ita repente convaluisse ; ut anno post tercio quas tove Bucolica scribere tam aequabili & vivido & puro nitore inceperit . His adducor ut putem , insulsum illum Culicem , quem habemus prae manibus , ab inepto aliquo posteriorum aetatum scriptore fictum esse ; qui , cum apud veteres laudari passim videret juveni-

lem Maronis Culicem , amissum illum vicio temporum restituere per ludum aut per summam audaciam voluerit : quomodo deinceps a levissimis scriptoribus multa malitiose conficti sunt , ut Cornelii Galli Elegiae , & nuper Petronii fragmentum .

Idem esto de *Ciri* judicium , quam Ovidii tempore posteriorem esse indicat Scyllae , patris & patriae ruinam meditantis , cum nutrice colloquium . Locus omnino exaratus ad similitudinem illius colloquii , quod habet Myrrha , patris amore insaniens , cum nutrice item sua , Metam. l. 11. Nec abstinet Scyllae nutrix ab exemplo ipsius Myrrhae proferendo : ut plane existimem fictorem illum Virgilianae Ciris ad Myrrham Ovidianam inter scribendum oculos intendisse . Non est igitur audiendus Scaliger , cum Cirim illam ipsam ultimum esse statuit opus Virgilii , Aeneide posterius : quamquam enim fufum est feliciore vena , quam Culex ; tamen jacent in eo multa , multa horrent , nitent quam paucissima : nec a Virgilio senescente , & aequo rerum suarum aestimatore scribi tantillo in poematio potuit : *Accipe dona meo multum vigilata labore* , nec Virgilium juvenem , & Bucolica , Georgica , Aeneida meditantem , tantum rei poeticae jam tum ceperat taedium , ut in hoc tam levi opere desinere non dubitaret : *In quo jure meas utinam requiescere Musas , & leviter blandum liceat deponere morem* . Nec juvenis itaque , nec senex Virgilius Cirim scripsit .

Annus U. C. 699. Aug. 9. Virg. 16.

CN. POMPEJUS MAGNUS . 11.

M. LICINIUS CRASSUS . 11.

Virilem togam sumpsisse dicitur Virgilius apud Pseudo-Doratum , anno aetatis 17. iisdem illis Consulibus , quibus natus erat . Id ipsum agnoscit Scaliger , sed minus considerare . Neque enim ab Idibus Octobribus primi Pompejani Consulatus , ad Idus Octobres secundi , completos annos reperio plures quam quindecim . Si ergo Virgilius toga virili donatus est Pompejo & Crasso secundum Coss. id anno Virgilii aut decimoquinto completo , aut decimosexto ineunte contigit . Sin ad usque decimumseptimum ineuntem recedendum est , annus is fuit U. C. 700. Consules , L. Domitius AEnobarbus , & Ap. Claudius Pulcher . Si denique decimusseptimus completus requiritur , annus fuit U. C. 701. Consules , Cn. Domitius Calvinus , & M. Valerius Messala ; quem annua consignat his verbis Hieronymus in Eusebio : *Virgilius sumpta toga Mediolanum transgreditur* .

Et vero , etsi Romano jure pueritia anno 17. finiretur , tumque sumeretur toga pura , seu virilis ; tamen pro arbitrio tempus illud aliquando immutatum reperimus . Augustus ex Suetonio togam sumpsit anno 16. Caligula , ex eodem , anno

P. VIRGILII HISTORIA.

anno 20. M. Antoninus philosophus, ex Julio Capitolino, anno 15.

Annus U. C. 708. Aug. 18. Virg. 25.

C. JULIUS CAESAR. 111.

M. AEMILIUS LEPIDUS. 1.

Julius Caesar mense Octobri quater triumphat, de Gallia, de Asia, de Aegypto, de Africa. Octavius, sororis ejus nepos, militariis donis triumpho Caesaris Africano donatus est, quamquam experti belli propter aetatem. Suetonius in Augusto, 8.

Annus U. C. 709. Augusti 19. Virgilii 26.

C. JULIUS CAESAR IV. solus.

Caesar proficiscitur in Hispanias adversus Pompeii Magni liberos. Octavius vix dum firmus a gravi valetudine, per infestas hostibus vias, paucissimis comitibus, naufragio etiam facto, avunculum subsecutus magnopere demeruit. Suetonius ibid. Caesar redux sub initium Octobris triumphat quintum de Hispaniis.

Annus U. C. 710. Augusti 20. Virgilii 27.

C. JULIUS CAESAR V.

M. ANTONIUS.

Caesar expeditionem destinans in Parthos, Octavium praemittit Apolloniam. Ibi ille, dum studiis vacat, audit Caesarem in Senatu occisum esse Idibus Martiis, se ab eo in nomen & familiam adoptatum. Romam redit: sed adversante M. Antonio Consule, adjungit se optimatibus, quos ei insensos sciebat.

Annus U. C. 711. Augusti 21. Virgilii 28.

C. VIBIUS Pansa.

A. HIRTIUS.

Octavius mittitur cum Consulibus adversus M. Antonium, qui Decimum Brutum Mutinae obsessum tenebat. Solvitur obsidio: Consules tamen bello pereunt. Fit agrorum aliqua inter milites divisio per Decemviros, in quibus erat Cicero. Octavius armata manu Romam ingressus, Consulatum, mortuo Pansa tunc vacuum, ab invito Senatu extorquet 14. Kal. Septemb. seu 19. Augusti, ante annum aetatis vigesimum expletum. Inito Consulatu statim in nomen & bona Caesaris lege transiit, vocatusque est deinceps ab omnibus, Dione teste l. 46. C. JULIUS CAESAR OCTAVIANUS. Paulo post, nempe 27. Nov. ipse, ac M. Antonius, & M. Aemilius Lepidus, Triumviros se reipublicae constituendae in quinquennium renunciant; magistratus absque Senatus & populi consilio designant in idem tempus; proscriptionem inimicorum suorum indicunt, qua Cicero 7. Decembris occisus est.

Hinc erroris arguuntur, qui volunt Eclogam Virgilii sextam Romae auditam a Cicerone fuisse in theatro, cum a Cytheride mima cantaretur: eundemque Romanae eloquentiae principem, ad suam & novi poetae laudem exclamasse:

Magnae spes altera Romae: quae verba deinceps Virgilius in Aeneida retulerit. Tum enim, cum Cicero occisus est, Eclogas scribere nondum Virgilius coeperat: necdum venerat Romam: sed adhuc, aut Mediolani, aut in rure suo versabatur, ut mox deinde ostendemus.

Annus U. C. 712. Augusti 22. Virgilii 29.

L. MUNATIUS PLANCUS.

M. AEMILIUS LEPIDUS II.

Kalendis Januariis Triumviri, inter caeteros Julio Caesari habitos honores, sacellum ipsi dedicant in foro, ejus simulacrum ludis Circensibus cum Veneris simulacro circumferendum decernunt. Hinc Octavianus se *Divi filium* appellavit. Circa Novembrem pugnatur ad Philippos in Macedonia, pereuntque Cassius & Brutus, duobus praeliis, mensis fere unius intervallo diffitis, ex Plutarcho. M. Antonius abit in Asiam: Octavianus in Italiam redit, ut agros suis Antonianisque veteranis dividat.

Annus U. C. 713. Augusti 23. Virgilii 30.

L. ANTONIUS.

P. SERVILIUS ISAURICUS.

Fit agrorum divisio, ex optimis quibusque urbibus Italiae, ejectis per vim dominis, non iis tantum, qui contra Triumviros steterant, sed etiam aliis, ut habent Appianus & Dio. Fulvia, M. Antonii uxor, & Lucius Antonius Consul, Marci frater, cum divisionis illius administrationem & gratiam apud milites derivare ad se non potuissent, veterum possessorum querelis in speciem commoti, bellum in Octavianum suscitant. Antonius Pollio, M. Antonii singularis amicus, Galliam Cisalpinam interim copiis tenet, & Alpium transitum Octaviani legionibus intercludit, ut constat ex Appiani lib. 5. Idem Lucio Perusia obsessa suppetias ferre frustra conatus, sub anni sequentis initium dedita Perusia, cum septem legionibus Venetiam, in qua regione Mantua est, in potestate Antonii diu retinet, ut testatur Vellejus.

Atque haec illa est Agraria largitio, qua Virgilius Andino patrimonio suo mulctatus est. Neque enim est, cur Corradus calamitatem illam accidisse poetae suspicetur decemvirali illi divisione, quae Mutinense bellum secuta est, & cui intererat Cicero: tum enim levis erat ac fere nulla Romae Octaviani auctoritas, ut optimates & ipse Cicero de eo occidendo cogitarent. Quare Virgilius dicere tum de illo non potuit id, Ecl. 1. *Dens nobis haec otia fecit: neque istud: Hic illum vidi juvenem, Melibore, quotannis bis senos cui nostra dies altaria fumant.* Potuit vero hac Philippeni divisione; cum se jam Octavianus *Divi Julii* filium appellaret, summaque polleret Triumviratus auctoritate. Multo minus ferendi Probus & Pomponius Sabinus,

C

qui

P. VIRGILII HISTORIA.

qui id ad Aëtiacam divisionem rejiciunt, & annum U. C. 723. Cum enim e plerisque omnibus Virgilianae vitae scriptoribus certum sit, Bucolica triennio esse perfecta; certum item, ut mox demonstrabitur, Eclogam quartam anno U. C. 714. Pollione Consule, esse editam: certum id quoque habendum est, spatium illud triennii circa Consulatum Pollionis omnino esse numerandum. Adde, quod idem ipse Pomponius Virgilium dicat edidisse Bucolica anno aetatis 23. aut 24. Probus & Paedanius, anno 28. Servius, anno 29. Atqui divisionis Aëtiacae tempore annos numerabat plenos atque integros novem ac triginta: quod incuriam scriptorum ejusmodi manifestam facit.

Igitur sic statuo: Virgilium Asinio Pollioni, tum in Gallia Cisalpina & Venetia, cujus pars est ager Mantuanus, cum imperio versanti, sive per Varum, quocum philosophiae studuerat, sive per Cornelium Gallum, sive per seipsum innotuisse: per Pollionem commendatum esse Maecenati; per hunc ad Octaviani gratiam irrepsisse. Quanquam enim tunc diversarum erant partium Maecenas & Pollio: similitudo tamen studiorum & aequa probitatis fama sic utrumque sociabat, ut anno proxime sequente administris Brundisinae pacis una adhibiti sint. Certe Pollionis in Virgilium priora fuisse merita, Maecenatis potiora, vel ea res probat, quod prior a Virgilio gratia Pollioni, major Maecenati relata sit; Ecloga unica mox in illius honorem edita; Georgicis deinde libris quatuor hujus nominis nuncupatis.

Fretus ea commendatione Virgilius, agros ut reciperet suos, Romam sub anni hujus initia primum venit. Quidni enim Virgilio de se fides habeatur? At Ecloga prima sub Tityri persona testatur, sibi ante amissos agros Romam ignotam fuisse: *Urbem, quam dicunt Romam, Meliboe, putavi sultum. ego huic nostras finitem, &c.* se libertatis obtinendae gratia eo profectum: *Et quae tanta fuit Romam tibi causa videnti? Libertas, &c.*

Eamobrem inter fabulas puto quidquid habet vitae scriptor de ejus ad Octaviani gratiam aditu: quod magistro stabuli carus primum fuerit: quod panes eidem ut uni e stabulariis in singulos dies dati: quod Octavianus, de genere ac patre suo aliquando sollicitus, consuluerit ea de re stabularium Maronem; ejusque opera speraverit patrem se posse suum certo intelligere, quia is de canum equorumque genere ac parentibus scite interdum respondebat. Fuerit enimvero Maroni singularis illa, quam re ipsa fuisse libri Georgici declarant, rei veterinariae pericia; fuerint haec omnia, quae narrantur, temporum rationi accommodata, ut minime sunt; quis tantum Octaviani fuisse stu-

porem credat, ut veterinariae medicinae eam esse vim sibi persuaderet; aut tantam Romani moris inscitiam, ut se *regem magnanimum* appellaret? aut ipse Virgilio tantam futurorum eventuum notitiam, ut Octavianum *Augusti* nomine appellaret, ante annos minimum quatuordecim, quam esset honorifica illa appellatio ejus in gratiam instituta. Quid? jocus ipse quam insulsus? Pistoris filium sibi Octavianum videri, quod panes liberaliter erogaret. Cui fabulae locum puto praebuisse, quod apud Suetonium legitur: Antonium Octaviano inter caetera probra solitum objicere, quod proavum haberet pstorem.

Hoc itaque anno scripta est Ecloga prima, qua poeta suum in agro recuperando felicitatem sub Tityri nomine repraesentat. Proinde exorsus est Bucolica, cum annum decurreret novum ac vigesimum; necdum Idus Octobres attigisset, quo tempore trigessimus erat ingressurus. Statimque Roma profectus Mantuam, novosque possessores conatus ex agro ejicere, Arrium nempe Centurionem, aut principilarem Militem Toronem, aut veteranum Claudium: ab eo, quisquis fuerit, male habitus, aegre vitae suae consuluit, Mincio natatu trajecto. Romam regressus, ut vim novo Octaviani dicto reprimere, Eclogam, quae ordine nona legitur, obtulisse videtur Varo, apud Octavianum gratioso, quasi libellum supplicem indicemque calamitatis; eamque, ut res urgebat, subituro impetu e variis carminum, quae meditabatur, fragmentis concinnasse: quod legenti persuasum fore facile confido.

Annus U. C. 714. Augusti 24. Virgilii 31.

CN. DOMITIUS CALVINUS.

C. ASINIUS POLLIO.

Octavianus Lucium Antonium urbemque Perusiam deditione accipit. Marcus in Italiam veniens, maximo belli metu facto, Brundisii pacem cum Octaviano componit; administris, ex parte Octaviani Maecenate; ex parte Marci, Pollione. Octavia, soror Octaviani, mortuo Marcello, priore viro, Marco Antonio coniux datur. Redeunt Romam Triumviri: sed Sexto Pompejo Magni filio mare Siculum infestis navibus obtinente, famies in urbe saeviens urbem in Triumviros concitat. Octavianus & Antonius, a plebe tantum non laniati, de pace cum Sex. Pompejo conveniunt ad Puteolos, in litore Campaniae. Ita compositis rebus, laetitia communis & rerum omnium copia in Urbem redit. Decedunt e magistratu Consules, Calvinus & Pollio, in paucos, qui supererant, anni hujus dies, more illorum temporum. Antonius exercitus sui partem, ut per hyemem exerceret, mittit adversus

P. VIRGILII HISTORIA.

versus Parthinos, gentem Illyricam, & olim Bruti Cassique studiosam, expeditionemque Pollioni suo committit, ut colligitur ex ejus triumpho de Parthinis, anno proxime sequente.

Virgilius, cum filius Pollioni natus esset, ejus Genethliacon canit Ecloga quarta, antequam Pollio magistratum abdicasset, nam v. 21. *Teque adeo decus hoc aevi se consulo inibit Pollio*: post Brundusinam pacem Pollionis opera constitutam, nam v. 17. *Pacatumque roget parvis virtutibus orbem*: post pacem etiam Puteolanam, investa scilicet in Urbem abundantia, nam v. 21. *Ipsae lacte domum referent. distenta capellae ubera*, &c. igitur sub extremos anni dies. Parum enim sana fuisset illa aetatis aureae promissio, imminente, aut Brundisini belli, aut Pompejanae famis metu.

Annus U. C. 715. Augusti 25. Virgilii 32.

L. MARCIUS CENSORINUS.

C. CALVISIUS SABINUS.

Pollio bellum adversus Parthinos feliciter gerit: de quibus triumphum agit 8. Kal. Novembris.

Dum inde Pollio Romam redit ad triumphum, perlustratque Illyrici & Venetiae litora, Virgilius Eclogam octavam componit, ubi perstringit bellicas ejus laudes, v. 6. *Tu mihi, seu magni superas jam saxa Timavi, Sive oram Illyrici legis aequoris*, &c. Nec procul ab eo tempore, nempe circa medium Octobrem, videtur scripta etiam illa, quae ordine tertia legitur: cum scilicet victimae & sacra triumphalia pro Pollionis victoria pararentur. Ideo commendat Poeta, ut vituli taurique Pollioni pascantur v. 24. *Pollio amat nostram, quamvis sit rustica, Musam: Pierides, vitulum lecturi pascite vestro. Pollio & ipse facit nova carmina: pascite taurum*, &c. Quam si quis levem conjecturam putet, de illa non admodum pugnabo, mecum ut sentiat.

Annus U. C. 716. Augusti 26. Virgilii 33.

APPIUS CLAUDIUS PULCHER.

C. NORBANUS FLACCUS.

Bellum inter Octavianum, & Sex. Pompejum renovatur, adversa primum Octaviani fortuna. Virgilius Bucolicis finem imponit, postquam ea triennio ante incepisset. Tunc ergo scripta est Ecloga, quae decima numeratur, quam hac ipse consignat nota: *Extremum hunc Aeneas mihi concede laborem*. Caeterae, quas hic omisimus, quo tempore scriptae sint, nihil certo indicat.

Annus U. C. 717. Augusti 27. Virgilii 34.

M. VIPSANIUS AGRIPPA. 1.

L. CANINIUS GALLUS.

Dum adversus Sex. Pompejum Octavianus bellum instaurat, orditur Virgilius Maccenatis suavis Georgica, quae septem an-

nis consequentibus exequitur, maxima ex parte Neapoli.

Annus U. C. 718. Augusti 28. Virgilii 35.

L. GELLIUS POPLICOLA.

M. COCCEJUS NERVA.

Sex. Pompejus ab Octaviano navali pugna vincitur. Octavianus divinis honoribus colitur nunc primum incipit: ut habet Appianus lib. 5. *Civil.* M. Antonius, re adversus Parthos male gesta, concedit in Aegyptum ad Cleopatram: ubi se luxui & voluptatibus tradit.

Annus U. C. 719. Augusti 29. Virgilii 36.

L. CORNIFICIUS.

SEX. POMPEJUS SEX. P.

Sex. Pompejus fuga se recipit ad Antonium, Sejusque jussu in Phrygia occiditur a Titio. Octavianus victor inter Deos tutelares oppidatum consecratur, cum jam annos 28. exegisset, ut habet diserte Appianus lib. 5.

Quidquid ergo haec de divinitate Octaviani apud Virgilium reperitur: id ab eo dictum, aut per adulationem, aut quia jam inde ab anno 712. *Divi Julii* se filium appellabat.

Annus U. C. 720. Augusti 30. Virgilii 37.

M. ANTONIUS II.

L. SCRIBONIUS LIBO.

Annus U. C. 721. Augusti 31. Virgilii 38.

C. CAESAR OCTAVIANUS II.

L. VOLCATIUS TULLUS.

Annus U. C. 722. Augusti 32. Virgilii 39.

CN. DOMITIUS AENOBARBUS.

C. SOSIUS.

His annis tribus jacta sunt belli semina, Octavianum inter & Antonium.

Annus U. C. 723. Augusti 33. Virgilii 40.

C. CAESAR OCTAVIANUS III.

M. VALERIUS MESSALA.

Debellatur apud Actium, Epiri promontorium, 2. Septembris, M. Antonius ab Octaviano, cum immensis auxiliis, quae ex Armenia, Media, Aegypto, Arabia, India, totaque ferme Asia collegerat. Mox in Aegyptum cum Cleopatra bellum reparaturus fugit.

Annus U. C. 724. Augusti 34. Virgilii 41.

C. CAESAR OCTAVIANUS IV.

M. LICINIUS CRASSUS.

Reversus in Italiam Octavianus, ut quartum Consulatam acciperet, obvium habet Brundisii Senatum, a quo Consul renunciatur: ibique dies, juxta Suetonium septem & viginti, juxta Dionem triginta, cum substitisset; inde statim abit in Asiam, ubi reliquam hyemem traducit, instruendo belli Aegyptii apparatu.

Falsum igitur, quod in vita Virgilii legitur, hunc Caesarem ex Actiaco bello reduci, & ad reficiendas vires Atellae, quae urbs est Campaniae, commoranti, legisse Georgica: Maccen-

P. VIRGILII HISTORIA.

nate fuscipiente legendi vices, quoties in vocis offensione interpellaretur. Aut, id si verum est, non post Actiacum bellum, sed post Aegyptium, necesse est accidisse.

Alexandriam, Aegypti regiam, Octavianus cepit, mense Sextili, qui deinde Augustus appellatus est. Tum Cleopatrae & Antonii obitu solus universi orbis potitus imperio: primum Aegypti praefectum, sub procuratoris nomine, instituit Cornelium Gallum, eum, de quoddecima Ecloga scripta est. Inde Octavianus per Syriam in Asiam revertitur, ibidemque hyemat non longe ab Euphrate: tum Tirdatem & Ibraatem de regno Parthiae contentes victoriae suae terrore composuit: tum denique divinos honores affectavit palam, permisitque sibi templa extrui Nicomediae, Pergami, &c. Quae omnia contingere per hyemem anni hujus, ex Dione lib. 51.

Interim Virgilius Neapoli ultimam Georgicis manum & clausulam adhibebat his verbis: *Haec super arborum cultu pecorisque canebam, Et super arboribus: Caesar dum magnus ad altum Fulminat Euphratem bello, victorque volentes Per populos dat jura, viamque affectas Olympo. Illo Virgilium me tempore dulcis alebat Parthenope, &c.* Idem tunc prioribus libris quosdam attexit versus, hujus ipsius anni & Aegyptiacae victoriae indices: ut G. 11. 171. *Te, maxime Caesar, qui nunc extremis Asiae jam victor in oris Imbellem aversis Romanis arcibus Indum.* Item G. 111. 28. *Atque hic undantem bello, magnumque fluentem Nilum, Et navali surgentes aere columnas: Addam urbes Asiae demittas pulsumque Niphatem, &c.* Qua eadem hyeme statim animum ad Aeneida convertit, eamque per annos undecim executus est, ut communiter vitae scriptores habent.

Annus U. C. 725. Augusti 35. Virgilii 42.

C. CAESAR OCTAVIANUS V.

SEX. APPULEIUS.

Caesar Romam reversus triumphat Sextili mense: de Dalmatis, de Macedonia & Actio, de Cleopatra & Aegypto. Atque ita pace per universum orbem Romanum constituta, templum Japi claudit tertium a Romulo. Quod inseruit Virgilius Aeneidos libro primo, quem tunc habebat in manibus, v. 295. *Aspera tunc positis mitescent saecula bellis, Claudentur belli portae, &c.*

Eodem anno Censuram exercet Caesar, & collegam sibi assumit M. Agrippam: quo in munere, ad expurgandos ordines reipublicae, moresque, ambo multa fecerunt. Id quoque significat Virgilius eodem libro v. 296. *Cana fides, Et Vesta, Remo cum fratre Quirinus, Jura dabunt.*

Dicitur & hoc anno Caesar deliberasse de

imperio deponendo, eaque de re consultores adhibuisse Maecenatem & Agrippam. Et suadebat quidem Agrippa deponendum; negabat Maecenas, cujus consilio obsecutus est. Id vero perquam absurdum, quod si esset, non fuisset a solo Pseudo-Donato, sed a gravissimis etiam historicis memoratum; Maronem nempe ab Caesare vocatum etiam in consilium, Maecenati assensum esse, nutantemque principis animum assensu hoc suo confirmasse.

Annus U. C. 726. Augusti 36. Virgilii 43.

C. CAESAR OCTAVIANUS VI.

M. VIPSANIUS AGRIPPA II.

Caesar, perfecta hoc anno Censura, solemnibus sacrificiis Romano more lustrum condit: ludos Actiacos quinquennales, ad aeternam victoriae suae memoriam a se prius institutos, primum exhibet, nobilium puerorum equestri decursione & gymnica exercitatione praecipue insignes: ex Dione l. LI. & LIII. Quae omnia sub Aeneae persona repraesentat Virgilius l. III. v. 279. *Lustramurque Jovi, coisique incendimus aras, Actiaque Iliacis celebramus litora ludis: Exercent patrias oleo labente palastras nudati socii, &c.*

Annus U. C. 727. Augusti 37. Virgilii 44.

CAESAR OCTAVIANUS VII.

M. VIPSANIUS AGRIPPA III.

Augusti nomine donatur Octavianus a Senatu, Munatii Planci sententia, Januario mense.

Annus U. C. 728. Augusti 38. Virgilii 45.

C. CAESAR AUGUSTUS VIII.

T. STATILIUS TAURUS II.

Cornelius Gallus, amicus Virgili, primus Aegypti procurator ab Augusto constitutus, ob multa ibidem violenter acta eidem invidus, & a Senatu damnatus, seipsum interficit. Ajunt ejus laudes fuisse a Virgilio fuisse celebratas Georg. l. IV. indeque post ejus necem jussu Augusti sublatas, & Aristaei fabulam earum loco substitutam. Sed fidem si apud me non faciunt: tum quod Aristaei fabula sic cum apum cultura connexa est, ut nata e re ipsa, non huic attenta videatur: tum quod Virgilius tantam operis partem laudando Gallo minime debuit tribuisse, qui non nisi pauculos versus Maecenati dederat suo, cui totum ipsum opus dedicabat: tum quod Augustus ipse, qui, Suetonio teste, luxerat Galli necem, non ita videtur infestus ejus fuisse memoriae, ut inanes ei laudes invideret.

Annus U. C. 729. Augusti 39. Virgilii 46.

C. CAESAR AUGUSTUS IX.

M. JUNIUS SILANUS.

Augustus movet expeditionem in Cantabros: qua dum abesset, supplicibus, ut Pseudo-Donatus ait, minacibusque literis partem Aeneidos

P. VIRGILII VITA.

Aeneidos aliquam efflagitat a Virgilio: nec obtinet. Virgilianae ad Augustum epistolae fragmentum profert Macrobius Saturn. l. 1. c. ultimo: *Ego vero frequentes a te literas accipio. . . De Aenea quidem meo si miberculo jam dignum auribus haberem suis, libenter mitterem. Sed tantum inchoata res est, ut pene visio mentis tantum opus ingressus mihi videar: cum praefersim, ut scis, alia quoque studia ad id opus, multaeque potiora imperiar.*

Annus U. C. 730. Augusti 40. Virgilii 47.

C. CAESAR AUGUSTUS X.

C. NORBANUS FLACCUS.

Marcellus, Octaviae sororis Augusti filius, sit Aedilis, annos natus 18. Quintilius Cremonensis, Virgilii & Horatii familiaris, moritur, ex Hieronymo in Euseb. Horatius de hujus obitu Virgilium consolatur, Od. l. 1. 24. Hunc Grammatici, nullo veteri auctore, *Varum* appellant. Sed Quintilium Cremonensem, a Quintilio Varo debere distingui, ostendimus Ecl. VI. v. 7.

Annus U. C. 731. Augusti 41. Virgilii 48.

C. CAESAR AUGUSTUS XI.

CN. CALPURNIUS PISO.

Moritur Marcellus, anno circiter aetatis 20. maximo Augusti & Octaviae totiusque populi Romani luctu, apud Bajas. Corpus ejus ingenti pompa crematur in campo Martio. Virgilius non multo post sextum Aeneidos librum perficit, ornatque pulcherrimis de Marcelli obitu ac funere versibus: quos cum recenti adhuc dolore Augusto recitaret, dicitur Octavia defecisse, & pro singulis huius argumenti versibus Poetae dena sestertia iussisse numerari.

Tiridates, Armeniae rex, cui cum Phraate Parthorum rege male conveniebat, Romae ab Augusto excipitur. Quo tempore accidit, quod innuit Dio, ut captivos & signa, bellis superioribus Romanis erepta, Augustus a Partho repeteret. Haec Virgilius, cum in Parthicum bellum vergere tum suspicaretur, inseruit libro septimo, cui tunc dabat operam. v. 604. *Sive Getis inferre parat lacrymabile bellum, &c. Sive tendere ad Indos, Auroramque sequi, Parthosque revocare signa: Sunt geminae belli portae, &c.* Igitur annis minus quatuor, sex fere ultimos operis libros poeta pertecit: nec vero tanta in iis elucet, quanta in superioribus, cura.

Annus U. C. 732. Augusti 42. Virgilii 49.

M. CLAUDIUS MARCELLUS.

L. ARRUNTIUS.

Sub anni hujus finem, antequam sequentes consules magistratum inirent, ex Dione, iter in Graeciam Augustus suscipit.

Annus U. C. 733. Augusti 43. Virgilii 50.

Q. AEMILIUS LEPIDUS.

M. LOLLIVS.

Augustus perlustrat Graeciae & Siciliae civitates: hyememque transigit in insula Samo.

Annus U. C. 734. Augusti 44. Virgilii 51.

M. APPULEIUS.

P. SILIVS NERVA.

Trajicit Augustus in Asiam, mulctat Syriae civitates: ibique amissas a Crasso aquilas recipit a Parthis. Romam revertitur: iterumque in Samum hyematurus confedit.

Annus U. C. 735. Augusti 45. Virgilii 52.

C. SENTIVS SATURNINVS.

Q. LUCRETIVS VESPILLO.

Virgilius, Aeneide confecta, proficiscitur in Graeciam, ut divinum opus per otium expoliret. Cum tamen Augusto Romam revertenti occurrisset, de reditu cum eo cogitans, languore correptus est: auctaque per navigationem valetudine, Tarentum, aut, juxta plures, Brundisium appulit, ibidemque decessit, 22. Septembris, annos natus 50. menses 11. dies 7. Dicitur moriens Aeneida, cum nondum ad eam, quam instituerat animo, formam perduxisset, petiisse comburendam; negatamque sibi ab amicis, per testamentum legasse Plotio Tuccae, & Vario, qui eam aut comburerent, aut emendarent. Fabulam putat Corradus: sed cum id aperte Gellius, Macrobius, imprimisque Plinius, Historiae suae lib. VII. c. 30. testentur: non video contra testes ejusmodi quae vis possit esse tanta rationum. Plotii Variique mentio frequens apud Horatium: e quibus Varius Epici carminis ea aetate princeps fuit. Satyr. l. 1. 5. *Pisera lux oritur multo gratissima: namque Plotius & Varius Simulssae, Virgiliusque, Occurrunt: animae, quales neque candidiores Terra tulit, nec quis esset divinior alter.* Corpus Virgilii Neapolim, ut cupierat, translatum, via Puteolana sepultum est. Scripta, sublatis aliquot versibus, nullo addito, dicuntur expurgata. Morum & famae cognitio, = veterum testimoniis mox afferendis, potius quam ex Pseudo-Donato, repetenda est.

TESTIMONIA DE VIRGILIO

ET EJUSDEM OPERIBUS.

P. OVIDIUS NASO.

Tityrus, & segetes, Aentiaque arma legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit.

EJUSDEM.

Et profugum Aenean altae primordia Romae;
Quo pullum Latio clarius extat opus.

EJUSDEM AD AUGUSTUM.

Et tamen ille tuæ felix Aeneidos auctor
Contulit in Tyrios arma virumque toros.
Phyllidis hic idem, teneraeque Amaryllidis ignes
Bucolicis juvenis luserat ante modis.

SEXT. AURELIUS PROPERTIUS.

Alia Virgillum custodis littora Phoebi,
Caesaris & fortes dicere posse rates.
Qui nunc Aeneae Trojani suscitât arma,
Jactaque Lavinis moenia litoribus.
Cedite Romani scriptores, cedite Graji.
Nescio quid majus nascitur Iliade.
Tu canis umbrosi subter pineta Galeffi
Thyrfin, & attritis Daphnin arundinibus:
Utque decem possint corrumpere mala puellam,
Missus & impressis hoedus ab uberibus.
Felix, qui viles pomis mercaris amores,
Huic licet in gratiae Tityrus ipse canat.
Felix, intrañum Corydon qui tentat Alexin
Agricolae domini carpere delicias.
Quamvis ille sua lassus requiescit avena,
Laudatur faciles inter Hamadryadas.
Tu canis Ascraci veteris praecepta poetae,
Quo seges in campo, quo viret herba jugo.
Tale facis carmen docta testudine, quale
Cynthius impositis temperat articulis.

QUINTILIANUS LIB. X.

Idem nobis per Romanos quoque auctores ordo
ducendus est. Itaque ut apud illos Homerus, sic
apud nos Virgilius auspiciatissimum dederit exordium:
omnium ejus generis poetarum, Graecorum, no-
strorumque, illi haud dubie proximus. Utar enim
verbis iisdem, quae ab Afro Domitio juvenis acce-
pi, qui mihi interroganti, quem Homero crederet
maxime accedere: Secundus, inquit, est Virgilius;
propior tamen primo, quam tertio. Et hercle, ut
illi naturae coelesti atque immortalis cesserimus, ita
curae & diligentiae vel ideo in hoc plus est, quod
ei fuit magis laborandum: & quantum eminentiori-
bus vincimur, fortasse aequalitate pensamus. Cae-
teri omnes longe sequuntur.

LIB. ANTHOL. V.

Καὶ φίλοι Λύσειοισι λόγῳθροισι ἔπριπαι κύκλοι.
Πρὶν εὐπείῃσι Βιργίλλιος. ὅτε πρὸς Ρ' ὅμιλος
Θυμβρίας ἄλλοι Οἰμῶν ἀνέτρισσι πατέροις ἔχῳ.

STATIUS PAP. THEB. XII.

Nec tu divinam Aeneida tenta,
Sed longe sequere, & vestigia semper adora.

ORACULUM APOLLINIS.

Maeonio vari, quis par vel proximus esset,
Consultus Paeon, risit: & haec cecinit:
Si potuit nasci, quem tu sequereris, Homere,
Nascetur qui te possit, Homere, sequi.

D. AUGUSTINUS.

Virgillum pueri legant, ut poeta magnus omni-
umque praeclarissimus atque optimus, teneris imbi-
bitus annis, non facile oblivione possit aboleri.

*P. Virgilli Maronis Vita, a Phoca,
Grammatico urbis Romae,
versibus edita.*

P R A E F A T I O.

O Vetustatis memoranda custos,
Regios aëus simul & fugaces
Temporum cursus docilis referre,
Aurea Clio.

Tu nihil magnum finis interire:
Nil mori clarum pateris, reservans
Posteris prisca monumenta saeculi
Condita libris.

Sola fucatis variare diâis
Paginas nescis, sed aperta quidquid
Veritas prodit, recinis per aevum
Simplice lingua.

Tu senescentes titulos laborum
Flore durantis reparas juventae:
Militat Virtus tibi: te norante,
Crimina pallent.

Tu fori turbas, strepitusque litis
Effugis dulci moderata cantu,
Nec retardari pateris loquelas
Compede metri.

Hic fave diâis, retegenda vita est
Vatis Etrusci, modo qui perenne
Romulae vocis decus adrogavit
Carmine sacro.

Maeoni:

PRAECONIA IN VIRGILIUM.

Maenonii specimen vatis veneranda Maronem
 Mantua Romuleae generavit flumina linguae.
 Quis sacunda tuos toleraret Graecia fastus?
 Quis tantum eloquii potuisset ferre tumorem,
 Aemula Virgilium tellus nisi Tusca dedisset?
 Huic genitor figulus, Maro nomine, cultor agelli,
 Ut referunt alii, tenui mercede locatus.
 Sed plures figulum. Quis non miracula rerum
 Haec stupeat? dives partus de paupere vena
 Enituit: figuli soboles nova carmina finxit.
 Mater Polla fuit, Magii non infima proles.
 Quem socerum probitas fecit jam clara Maroni.
 Haec cum maturo premeretur pondere ventris,
 Ut solet, in somnis animus ventura retingens
 Anxius, & vigili praesumere gaudia cura,
 Phoebei memoris ramum sudisse putavit.
 O sopor indicium veri! Nil certius umquam
 Cornea porta tulit. Facta est interprete lauro
 Terra parens, onerisque sui cognoverat artem.
 Consule Pompejo vitalibus editus auris,
 Et C. C. asse, tetigit terras, quo tempore Chelas
 Jam mitis Phaethon post Virginis ora receptus.
 Infantem vagisse negant. Nam fronte serena
 Conspectit mundum, cui commoda tanta seiebat.
 Ipse puerperis adrisit laetior orbis:
 Terra ministravit flores, & munere verno
 Herbida suppositis puero sulmenta virelens.
 Praeterea, si vera fides, sed vera probatur,
 Lata cohors apium subito per rura jacentis
 Labra favit textit, dulces fusura loquelas.
 Hoc quondam in sacro tantum mirata Platone
 Indicium linguae memorat famosa vetustas.
 Sed Natura parens properans extollere Romam,
 Et Latio dedit hoc, ne quid concederet uni.
 Insuper his genitor, nati dum fata requirit,
 Populeam sterili virgam mandavit arenae:
 Tempore quae nutrita brevi, dum crescit in omne,
 Altior emicuit cunctis, quas auxerat aeras.
 Haec propter placuit puerum committere Musis,
 Et monstrare viam venturae in saecula famae.
 Tum Ballista rudem lingua titubante receptum
 Instituit primum, quem nox armabat, in umbris
 Grassari solitum. Crimen doctrina tegebat.
 Mox patefacta viri pressa est audacia saxis.
 Incidit titulum juvenis, quo pignora vatis
 Edidit. Auspiciis suffecit poena magistri.
 Monte sub hoc lapidum tegitur Ballista sepulchro.
 Nolle die tutum caepe viator iter.
 Nos tamen hoc brevius; si fas simulare Maronem:
 Ballistam sua poena tegit; via tuta per auras,
 His Ballista jacet, certo pede perge viator.
 Carere montoso clausus Ballista tenetur,
 Securi fraudis porcite nolle vires.
 Quid crepidas tandem gressu pavitante, viator?
 Nocturnum furem saxens imber habet.
 Ballistae ultum rapuit lapis. Ipse sepulchrum
 Intulit. Umbra nocens pendula saxa tremat.
 Crimina latronis dignissima poena coercet.
 Duritiam mentis damnat ubique lapis.
 Hinc Culicis tenui praelusit funera versu:
 Parve culicis, pecorum custos tibi tale merenti
 Funeris officium vitae pro munere reddis.
 Tum tibi Sironem, Maro, contulit ipsa magistrum
 Romae potens, procuresque suos tibi junxit amicos.
 Pollio, Maecenas, Varius, Cornelius, ardent;
 Et tibi quisque rapit, per te victurus in aevum.
 Musa refer: quae causa fuit componere libros?

Sumserat Augustus rerum moderamina princeps:
 Jam necis ultor erat patriae: jam caede piorum
 Perfusus acies legitur visura Philippos.
 Cassius hic, Magni vindex, & Brutus, in armis
 Intereunt. Victor nondum contentus opimis
 Emeritas belli spoliis ditasse cohortis,
 Proscripsit miserae florentia rura Cremonae:
 Totaque militibus precium concessa laborum
 Praeda fuit. Violenta manus bacchata per agros.
 Non flatus, non tela Jovis, non spumeus amnis,
 Non imbres rapidi, quantum manus impia vastat.
 Mantua tu conjuncta loco, sociata periculis,
 Non tamen ob meritum miseram vicinia fecit.
 Jam Maro pulsus erat. Sed viribus obvius ibat
 Fretus amicorum clipeo: cum paene nefando
 Ense perit. Quid dextra furis? quid viscera Romae
 Sacrilego muctone petis? tua bella tacebit
 Posteritas, ipsumque ducem, nisi Mantua dicat.
 Non tulit hanc rabiem doctissima turba potentum.
 Iter ad auctorem rerum. Quid Martius horror
 Egerit, ostendant: quid tunc miseranda tulisset.
 Caesaris hic placido nutu repetuntur agelli.
 His auctus meritis cum digna rependere vellet,
 Invenit carmen, quo munera vincere posset.
 Praedia dat Caesar, quorum brevis usus habendi.
 Obtulit hic laudes, quas saecula nulla silebant.
 Pastores cecinit primos: hoc carmine Consul
 Pollio laudatur terrae revocantibus annis
 Composito. Post haec ruris praecepta colendi
 Quattuor exposuit libris: & commoda terrae
 Laocuit geminis anno minus omnia lustris.
 Inde cothurnato Teucrorum praelia versu
 Et Rutulum tonuit. Biffena volumina sacrum
 Formavit donata duci, trieteride quarta.
 Sed loca, quae vulgi memoravit tradita fama
 Aequoris, & terrae, statuit percurrere vates,
 Certius ut libris oculo distante notaret.
 Pergitur: ut Calabros tetigit, livore nocenti
 Parcarum, vehemens luxavit corpora morbus.
 Hic, ubi languores, & fata micantia sensit.

Cetera decessant in exemplaribus.

De operibus Virgilianis incerti auctoris.

Maenonium quisquis Romanus nescit Homerum,
 Me legat, & lectum credat utrumque sibi.
 Illius imensos miratur Graecia campos:
 Ast minor est nobis, sed bene cultus ager.
 Hic tibi nec pastor, nec curvis deerit arator.
 Haec Graeji constant singula, trina mihi.

ALCINOI DE VIRGILIO.

De numero vatum si quis seponat Homerum,
 Proximus a primo cum Maro primus erit.
 Et, si post primum Maro seponatur Homerum,
 Longe erit a primo quisque secundus erit.

C. Sulpicii Apollinaris Grammatici in Aeneidem Virgilianam.

Jusserat haec rapidis aboleri carmina flammis
 Virgilius, Phrygium quae cecinere ducem.
 Tuca

PRAECONIA IN VIRGILIUM.

Tucca vetat, Variusque simul : tu maxime Caesar
Non sinis, & Latiae consulis historiae.
Infelix gemino cecidit prope Pergamon igni,
Et paene est alio Troja cremata rogo.

*Imitatio ejusdem Phocae Grammatici, ex
fragmento vitae Virgilii.*

Carmina Virgilium Phrygium prodentia Martem
Secum fatali jusserrat igne mori.
Tucca negat, Varius prohibet : superaddito Caesar
Nomen, in Aenea non sinis esse nefas.
O quam paene iterum geminasti funere funus,
Troja bis interitus caussa futura tui.

*De eadem re versus attributi Cornelio Gallo,
scholastici poetae, ut apparet; imitati
ex eodem Sulpicio Carthagenensi.*

Temporibus laetis tristamur, maxime Caesar,
Hoc uno amisso, quem fleo Virgilium.
Sed vetuit relegi, si tu patiere, libellos,
In quibus Aenean condidit ore sacro.
Roma rogat, precibus totus tibi supplicat orbis,
Ne pereant flammis tot monumenta ducum.
Atque iterum Trojam, sed major flamma cremabit.
Fac laudes Italum, fac tua facta legi.
Aeneaque suum fac major Mincius ornet.
Plus satis possunt Caesaris ora Dei.

*De eadem re veteris scholastici poetae versus,
sub nomine Augusti Caesaris.*

Ergone supremis potuit vox improba verbis
Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignes,
Magnaque doctiloqui morietur Musa Maronis?
Ah scelus indignum : solvetur litera dives?
Et poterunt spectare oculi? nec parcere honori
Flamma suo, dignumque operi servare decorem?
Noster Apollo veta : Musae prohibere Latinae:
Liber & alma Ceres succurrite. Vester in armis
Miles erat : vester docilis per rura colonus.
Nam docuit, quid Ver ageret : quid cogeret Aestas:
Quid daret Autumnus : quid Bruma novissima terret.
Arva reformavit : sociavit vitibus ulmos :
Curavit pecudes : apibus sua castra dicavit.
Haec dedit, ut pareant : ipsum si dicere fas est.
Sed legum est servanda fides. Suprema voluntas
Quod mandat, ferique jubet, parere necesse est.
Frangatur potius legum veneranda potestas,
Quam tot congestos noctesque diesque labores
Hauserit una dies, supremaque iussa parentis
Amittant vigilasse suum. Si forte furenti
Erravit in morte dolor : si lingua locuta est
Nescio quid titubante animo, non sponte, sed altis
Expugnata malis, odio languoris iniqui:
Si mens caeca fuit : iterum sentire ruinas
Troja suas, iterum cogetur reddere voces?
Ardebit miserae post vulnera vulnus Elissae?
Hoc opus aeternum ruet? & tot bella, tot enses
In cineres dabit hora nocens, & perfidus error?
Huc huc Pierides nemorum per lustra loquaces
Tenuite : & ardentes ignes fluvialibus undis
Mergite : ne pereat tam clari Musa poetae,

Flammaque vaneſcat. Vivat Maro clarus in orbe,
Ingratusque ſibi. Sed, quod male jufferat ipſe,
Sit veniſſe meum. Sacer eſt poſt tempora vitae.
Sicque erit aeternum tota reſonante Camena
Carmen, & Imperii Divi ſub nomine rivat.
Laudetur, placeat, vigeat, relegatur, ametur.

*Eorundem versum scholastica imitatio, per
Phocam Grammaticum ex vita Vir-
gilii. Fragmentum.*

Nescio quid, fugiente anima, non sponte, sed altis
Expugnata malis, odio languoris iniqui,
Infertur Tyriae post vulnera vulnus Elissae:
Sentiet apploitos turbata Sibylla vapores
Ejuncta mori? nec cingula reddet Amazon?
Di meliora date, ac sensum revocate nocentem.
Pace viri liceat tanti. Nec commoda linguae
Divitis intereant : per quam Romana juvenus
Aeternum floret. Verum, quod jusserrat ille,
Sit veniſſe meum. Nam poſt ſua tempora vitae
Non taceat. Imo aeternum reſonante Camena
Laudetur, placeat, vivat, relegatur, ametur.

*Alius cujusdam scholastici poetae argumenta
in Aeneidem, sub nomine Ovidii.*

P R A E F A T I O.

Virgilius magno quantum concessit Homero,
Tantum ego Virgilio Naso poeta meo.
Nec me praelatum cupio tibi ferre poeta.
Ingenio tantum si sequor, hoc satis est.
Argumenta quidem librorum prima notavi,
Errorem ignarus nequis habere queat.
Bis quinos legerent, facti, quos carmine, versus,
Aeneidos totum corpus ut esse putent.
Adfirmo gravitate mea, me carmine nullum
Livoris titulum praeposuisse tibi.

P R I M I L I B R I.

Vir magnus bello, nulli pietate secundus
Aeneas odiis Junonis pressus iniquae,
Italiae quaerens Siculis erravit in undis.
Jactatus tandem Libyae pervenit ad oras;
Ignarusque loci, fido comitatus Achate,
Indicio matris regnum cognovit Elissae.
Quinetiam nebula septus pervenit ad urbem,
Arreptosque nudis socios cum classe recepit.
Hospitioque usus Didonis cuncta benignae,
Excidium Trojae jussus narrare parabat.

S E C U N D I.

Concluere omnes. Tunc sic fortissimus heros
Fata recensibat Trojae, casusque suorum:
Fallaces Grajos : simulataque dona Minervae:
Lacontis poenam, laxantem claustra Sinonem:
Somnum, quo monitus acceperat Hectoris, atrum
Jam flammis caeli Troium, patriaeque ruinas,
Et regis Priami fatum miserabile semper:
Inpositumque patrem collo : dextraque prehensum
Ascanium, frustra a tergo comitante Creusa:
Ereptam hanc fato : socios in monte receptos.

TER.

ARGUMENTA IN AENEIDEM.

TERTII.

Post everſa Phrygum regna, ut fuga coepta moveri:
Utque ſit in Thracen primo deſectus: ibique
Moenia condiderit, Polydori caede piata.
Regis & hoſpitium, ut Phoebi reſponſa caneant.
Ceptum iter in Greta: rurfus nova fata reperta.
Naufragus ut fuerit Strophadas compulſus ad undas.
Inde fugam, atque iterum enarrat praecepta Celaeno.
Liquerit utque Helenum perceptis ordine fatiſ.
Supplicem Achaemenidem Polyphemum urgente recepti
Amiſſumque patrem Drepani, atque hinc inde quievit.

QUARTI.

At Regina gravi Veneris jam carpitur igni.
Conſulitur ſoror Anna: placet ſuccumbere amoris.
Fiunt ſacra Deis, onerantur numina donis.
Itur venatum. Veneris clam foedera jungunt.
Faſti fama volat. Monitus tunc numine divum
Aeneas claſſemque fugae ſocioſque parabat.
Senſit amans Dido, precibus conata morari.
Poſtquam fata jubent, nec jam datur ulla facultas,
Conſcenditque pyram, dixitque noviſſima verba,
Et vitam infelix muko cum ſanguine ſudit.

QUINTI.

Navigat Aeneas: Siculas deſertur ad oras.
Hic manet celebrat patrios: una hoſpes Aceſtes:
Ludos ad tumultum faciunt: certamina ponunt.
Prodigium eſt cunctis ardens deſapſa ſagitta.
Iris anum Beroen habitu mentita ſenili
Incendit naves, ſubitus quas vindicat Imber.
In ſomnis pater Anchifeſ, quae bella gerenda,
Quoque duce ad manes poſſit deſcendere, monſtrat.
Transcribit matres urbi, populumque volentem.
Et placitum Aeneas Palinurum quaerit in undis.

SEXTI.

Comas deinde venit. Fert hinc reſponſa Sibyllae:
Miſenum ſepelit. Mons ſervat nomen humati.
Ramumetiam, ante Deum placato numine, portat.
Et vares longaeva una deſcendit Avernum.
Agnoscit Palinurum, & ibi ſolatur Eliſſam.
Deiphobumque vider ſacerum crudeliter ora.
Umbrarum poenas diſcit narrante Sibylla.
Convenit Anchifeſ: penitusque in valle virenti
Agnoscitque ſuam prolem monſtrante parente.
Haec ubi percepit, graditur, ſocioſque reviuſit.

SEPTIMI.

Hic quoque Caſetam ſepelit. Tum deinde proſectus
Laurentum venit. Hanc verbis cognovit Iuli
Fatalem terram. Menſis en veſcimur, inquit.
Centum oratores veniam pacemque petentes
Ad regem mittit lectos tum ſorte Latino:
Qui cum pace etiam natae connubia pactus.
Hoc ſorte Aleſto Junonis diſſipat ira.
Concurrunt diſtis quamvis pia ſaſta repugnant.
Belli cauſa fuit violatus vulnere cervus.
Tum gentes ſocia arma parant: fremit arma juvenus.

OCTAVI.

Dat belli ſignum Laurentii Turnus ab arce.
Mittitur & magni Venulus Diomedis ad urbem,
Qui petat auxilium, & doceat quae cauſa petendi.
Aeneas Divum monitis adit Arcada regem
Euandrum, Arcadia profugum, nova regna petentem.
Accipit auxilium. Huic natum, & ſocia agmina jungit
Euander. Pallas fatiſ comes ibat iniquiſ.
Jamque habilis bello, & materniſ laetus in armis,
Fataque, fortunaſque docum, caſuſque ſuorum
Sortitus clipeo, divina intentus in arte eſt.

NONI.

Atque ea diverſa penitus dom parte geruntur,
Junoniſ monitu Turnus feſtinat in hoſtem.
Teucrorum naves, Rutuliſ jaculantibus ignem,
Nympharum in ſpeciem divino numine verſae.
Euryali & Niſi coeptiſ fuit exitus impar.
Pugnatur. Caſtra Aeneadae vallumque cunctur.
Audacem Rutulum dat leto pulcher Iulus.
Fit via vi. Turnus Bitian & Pandaron altum
Deſicit, & totis victor dat ſunera caſtris.
Jamque fatigatus recipit ſe in caſtra ſuorum.

DECIMI.

Conſilium Diviſ hominum de rebus habetur.
Interea Rutuli portis circum omnibus inſtant.
Advenit Aeneas multis cum millibus heros.
Mars vocat, & totis in pugnam viribus itur.
Interimit Pallanta potens in praellia Turnus.
Caedunturque duces: cadit & ſine nomine vulgus.
Subtrahitur pugnae Junoniſ numine Turnus.
Aeneas perſtat Mezentii caede piata:
Et Lauſum inviſta perimit per vulnera dextra.
Mox ultor nati Mezentius occidit ipſe.

UNDECIMI.

Conſtituit Marti ſpoliorum ex hoſte tropaeum.
Exanimumque patri natum Pallanta remittit.
Jura ſepulcrat tribuit, tempuſque Latinis.
Euander patrios affectus edit in urbe.
Corpora caeſa virum paſſim digeſta cremantur.
Legati referunt Diomedem arma negaſſe.
Drances, et Turnus, leges aequante Latino,
Concurrunt diſtis. Aeneas imminet urbi.
Pugnatur. Vincunt Troes. Gadit iſta Camilla.
Deinde duces caſtris, donec ceſſere, minantur.

DODECIMI.

Turnus jam fractiſ adverſo Marte Latinis
Semet in arma parat, pacem cupiente Latino.
Foedus percutitur paſſuriſ omnia viſtiſ.
Hoc Turni Iuturna ſoror confundit: et amboſ
In pugnam populoſ agit, ementita Gameraſtem.
Aeneas volucri tardatur membra ſagitta.
Anxia pro nato ſervavit cura parentiſ.
Urbs capitur. Vitam laqueo ſibi finit Amata.
Aeneas Turnum campo congreſſuſ, utrimque
Circumſuſa acie, vita ſpoliavit et armis.

ARGUMENTA IN AENEIDEM.

Eadem Argumenta Monostichis per eundem auctorem.

Aeneas primo Libyes appellitur oris.
Funera Dardaniae narrat fletusque secundo.
Tertius errores canit, amissumque parentem.
Oritur in quarto Dido, flammisque fatetur.
Quintus habet ludos, & classem corripit ignis.
Quaeruntur sexto Manes & Tartara Ditis.
Septimus Aenean reddit fatalibus arvis.
Praeparat octavo bellum, quos mittat in hostes.
Nonus habet pugnas, nec adest dux ipse tumultus.
Occidit Aeneae decimo Mezentius ira.
Undecimo victa est non aequo Marte Camilla.
Duodecimo Turnus divinis occidit armis.

*Argumentum omnium operum
Virgilianorum.*

Pastorum Musam vario certamine promit:
Ruris item docilis culturam carmine monstrat.
Arboribus vitem, prolem quoque jungit olivae,
Pastorumque Palen, & curam tradit equorum.
Tunc apium seriem, & quae mellis dona, recenset.
Aeneas profugus intrat Carthaginis oras.
Convivis series narratur Troica belli.
Tertius at complet narrantis ordine gesta.
Ardet amans Dido satum sortita supremum.
Quintus habet varia tumuli spectacula patris.
Infernos Ditis Manes & regna pererrat.
In Latium Aeneas, Italas simul intrat in oras.
Intonat hinc bellum testis de culmine Turnus.
Euryalum & Nisum deflexit cum matre juvenis.
Mezentis interitus canitur, post funera Lausi.
Ultaque dehinc fertur telo mactata Camilla.
Turni vita fugit infernas moesta sub umbras.

*Item Argumenta in Aeneidem per
Hexasticha.*

PRIMI LIBRI.

Arma virumque canit vates, Junonis ob iram,
Et totum Aeoliis turbatum fluctibus aequor.
Disiectas classes submersaque corpora ponto.
Hospitium Didus, casus quo gentis & annos
Aeneas Trojae, fatumque & bella refert:
Quorum pars terrae, pelago pars addita famae est.

SECUNDI.

Conticuere omnes, intentique ore loquentis
Ora tenent. Ac tum dolus introducit hostis,
Et fallacis equi damnosum munus in armis,
Perfidia notusque Sinon, amissaque conjunx.
Per medios ignes ablati saevaue tela
Anchises, oneri facilis pietate ferentis.

TERTII.

Postquam res Asiae disiectaque moenia Trojae:
Dant pelago classes, Polydori funera discunt,
Atque Heleni praecepta, fidem cui fecerat usus.

Reliqua desiderantur.

In Aeneidem Monosticha Basilii.

Primus habet, Libyam veniunt ut Troes in urbem,
Edocet excidium Trojae, clademque secundus.
Tertius a Troja vectos canit aequore Teucros.
Quartus item miserae duo vulnera narrat Elissae.
Manibus ad tumulum quinto celebrantur honores.
Aenean memorat visentem Tartara sextus.
In Phrygas Italiam bello jam septimus armat.
Dat simul Aeneae socios octavus, & arma.
Daunius expugnat nono nova moenia Trojae.
Exponit decimus Tuscorum in litore pugnas.
Undecimo Rutuli superantur morte Camillae.
Ultimus imponit bello Turni nece finem.

*In Bucolica Fragmentum ex quodam
Poeta.*

Tityrus agresti modo laetus carmine ruris,
Formosum per quod Corydon ardebat Alexia.
Silenumque senem fertisque meroque ligavit.
Pastorumque sonos faciles duxere cicutae.

Incerti Poetae Tetraasticha in Georgica.

P R A E F A T I O.

Qualis Bucolicis, quantus tellure domanda
Viribus, arboribusque, apibus, pecorique, latisque
Aeneadum fuerit vates, Tetraasticha dicent;
Contineat quae quisque liber. Lege carmina nostra.

P R I M I.

Quid faciat laetas segetes: quae sidera servet
Agricola, ut faciem terram proscindat aratris,
Semina quo jacienda modo, cultusque locorum,
Et messes docuit magno olim foenore reddi.

S E C U N D I.

Haecenus arborum cultus, & sidera caeli:
Pampineas canit inde comas, collesque virentes,
Descriptasque locis vites, & dona Lyaei.
Atque olcae ramos pomorum ex ordine lectos.

T E R T I I.

Teque Pales, & te pastor memorande per orbem,
Et pecorum cultus, & gramine pascua laeta:
Quis habitent armenta locis, stabulentur & agni,
Omnia divino monstravit carmine Vates.

Q U A R T I.

Protinus aëri mellis redolentia regna,
Hyblaeas & apes, alvorum cerea testa.
Quique apibus flores, examina quaeque legenda
Indicat, humentesque favos, caelestia dona.

Bm

ARGUMENTA IN AENEIDEM.

*Duodecim scholasticorum poetarum
argumenta in Aeneidem.*

LIBRI PRIMI.

VOMANUS I.

Aeolus inmittit ventos, Junone precante,
Trojanosque vagos Libycas expellit in oras.
Solatur Venerem dictis pater ipse dolentem.
Aenean recipit pulchra Carthagine Dido.
Cui Venus Ascanii sub imagine mittit amorem.

SECUNDI.

EUFORBUS II.

Cogitur Aeneas bellorum exponere casus,
Griarumque dolos, & equum, fraudemque Sinonis,
Excisamque urbem, Priami que miserrima fata,
Utque patrem inpositum forti cervice per ignes,
Extulerit, caramque amiserit ipse Creusam.

TERTII.

JULIANUS III.

Post casum Trojae fabricata classe superstes,
Vela dat Aeneas, urbemque in litore Thracum,
Mox aliam pulsus Cretaeis condidit oris.
Cedit & hinc, Helenumque videt, praeceptaque discit,
Aetnaeum Cyclopa fugit, sepeliturque parentem.

QUARTI.

HILARIUS IV.

Ardet amore gravi Dido, soror Anna suadet
Nubere. Junguntur, nimbo cogente, sub antro.
Inculcat precibus patrem contemptus larbas.
Navigat Aeneas jussu Jovis. Illa dolore
Impatiens, & amore, necem sibi protinus infert.

QUINTI.

PALLADIUS V.

In Siculas iterum terras Fortuna reducit
Aenean, tumuloque patris persolvit honorem:
Tum cogit naves incendere Troadas Iris.
Troes ibi linquunt socios. Venus anxia placat
Neptunum. Somnus Palinurum mergit in undis.

SEXTI.

ASCLEPIADIUS VI.

Sacratam Phoebæ Comarum fertur in urbem
Rex Phrygius, vatisque petit responsa Sibyllae.
Misenum sepelit. Post haec, dit intera regna.
Congressusque patri, discit genus omne suorum.
Quoque modo casus valeat superare futuros.

SEPTIMI.

EUSTHENIUS VII.

Tandem deveniunt Laurentia Troes in arva:
Et pace accepta laeti nova moenia conduunt.
Nocte satam Juno Furiam evocat. Illa Latinos.
Inter, & Aeneadas bellum ferit, & ciet arma.
Protinus auxiliis terra instruit Italia turmas.

OCTAVI.

POMPEIANUS VIII.

Vidit ut Aeneas summa vi bella parari:
Arcadas, Euandrumque senem sibi foedere jungit.
Dardanioque duci sociatur Etruria tota.
Arma petit Genetrix, dat Mulciber: in clipeoque
Res pingit Latias, & fortia facta nepotum.

NONI.

MAXIMIANUS IX.

Ad Turnum propere Junonia mittitur Iris,
Instigatque animos. Acies movet ille, Phrygasque
Obsidet. In Nymphas versa est Aeneia classis.
Euryalus Nisusque luunt nece praelia noctis.
Vi Turnus potitur castris. Impellitur inde.

DECIMI.

VITALIS X.

Placat & uxoris dictis & jurgia natae
Juppiter. Auxiliis instructus Troius heros
Advenit. Occurrunt Rutuli, atque in litore pugnant.
Occidit a Turno Pallas: victorque superbus
Aeneas eripitur. Mezentius interit acer.

UNDECIMI.

BASILIUS XI.

Occisus proprium pars utraque reddit honorem.
Supplicibus Calydone satus negat arma Latinis.
Cum Drance alterno jurgat certamine Turnus.
Aeneas equitem praemittit, & obvia virgo
Excipit. Extincta Tutuli dant terga Camilla.

DUODECIMI.

ASMENUS XII.

Trojanis Rutulisque placet conjungere foedus.
Id Rutuli rumpunt. Nato Venus alma medetur
Disamno, Rutulique luunt perjuria victi.
Cogitur Aeneas Dauni concurrere proles.
Pallantea necem misero dant cingula Turno.

ARGUMENTA IN AENEIDEM.

*Eorundem duodecim scholasticorum
Epithaphia P. Virgilii Maronis,
per tetraſtica.*

VITALIS I.

Prima mihi Muſa eſt ſub fagi Tityrus umbra.
Ad mea navus humum juſſa colonus arat.
Praeliaque expertos cecini Trojana Latinos.
Fertque meos cineres inclyta Parthenope.

BASILIIUS II.

Hoc jacet in tumulo vates imitator Homeri,
Qui canit Auſonio carmine primus oves.
Ad cultus hinc tranſit agros. Aeneidos autem
Non emendatum morte reliquit opus.

ASMENUS III.

Bucolica Auſonio primus qui carmine feci,
Mox praecepta dedi verſibus agricolae.
Idem cum Phrygibus Rutulorum bella peregi.
Hunc mihi deſuncto fata dedere locum.

VOMANUS IV.

Tityre, te Latio cecinit mea ſiſtula verſus:
Praeceptisque meis ruſticus arva colit.
Ac, ne Muſa carens vitiis Aeneidis eſſet,
Perſida me celeri fata tulere nece.

EUPHORBUS V.

Romuleum Sicula qui fingit carmen avena,
Ruricolaeque docet qua ratione ferant:
Quique Latinorum memorat fera bella Phrygaeque,
Hic cubat; hic meruit perpetuam requiem.

JULIANUS VI.

Qui paſtorali peragravit Maenala Muſa,
Ruraque, & Aeneae concinit arma Maro,
Ille, decem luſtris geminos poſtquam addidit annos,
Conceſſit ſatis: & ſitus hoc tumulo eſt.

HILARIUS VII.

Haec tibi Virgilius domus eſt aeterna ſepulto,
Qui mortis tenebras effugis ingenio.
Maenaliū carmen qui proſers ore Latino,
Et cultus ſegetum, bellaque ſaeua ducum.

PALLADIUS VIII.

Primus ego Auſonio paſtorum carmina verſu
Compoſuit, & quo ſint rura colenda modo.
Poſt, quibus Aeneas Rutulos ſuperaverit armis.
Vatis reliquias haec pia terra fovet.

ASCLEPIADIUS IX.

Sicanus vates ſilvis, Aſcraeus in arvis,
Maeonius bellis ipſe poeta fui.
Mantua ſe vita praeclari jaſtat alumni.
Parthenope famam morte Maronis habet.

EUSTHENIUS X.

Quiſquis es, exteſmi titulum lege carminis, hoſpes,
Hac ego Virgilius ſum tumulatus humo.
Qui pecudum pariter, qui cultum ſertilis agri,
Mox Anchifiadae bella duels cecini.

POMPEIANUS XI.

Virgilio mihi nomen erat, quem Mantua ſelix
Edidit. Hic cineres vatis & oſſa jacent.
Cujus in aeternum paſtoris ſiſtula vivet;
Ruſtica, mox eadem Marria, Calliope.

MAXIMIANUS XII.

Carmine Bucolico nival: cultoribus agri
Jura dedi. Cecini bella Latina ſumum.

Jamque ad luſtra decem Titan acceſſerat alter,
Cum tibi me rapuit, Mantua, Parthenope.

*Item per diſticha eorundem ex argumento
Virgiliani diſtichi.*

Mantua me genuit, Calabri rapuere: tenet nunc
Parthenope. Cecini paſcua, rura, duces.

ASCLEPIADIUS I.

Tityron, ac Segetes cecini Maro, & Arma virumque,
Mantua me genuit, Parthenope ſepelit.

EUSTHENIUS II.

Virgilius jacet hic, qui paſcua verſibus edic.
Et ruris cultus, & Phrygis arma viri.

POMPEIANUS III.

Qui pecudes, qui rura canit, qui praelia vates,
In Calabria moriens hac requieſcit humo.

MAXIMIANUS IV.

Carminibus pecudes, & rus, & bella canendo
Nomen inextinctum Virgilius meruit.

VITALIS V.

Mantua mi patria eſt: nomen Maro: carmina ſilvae,
Ruraque cum bellis: Parthenope tumulus.

BASILIIUS VI.

Qui ſilvas, & agros, & praelia verſibus ornat,
Mole ſub hac ſitus eſt ecce poeta Maro.

ASMENUS VII.

Paſtorum vates ego ſum: cui rura duceſque
Carmina ſunt. Hic me preſſit acerba quies.

VOMANUS VIII.

A ſilvis ad agros, ab agris ad praelia venit
Muſa Maroneo nobilis ingenio.

EUPHORBUS IX.

Bucolica expreſſi, & ruris praecepta colendi.
Mox cecini pugnas. Mortuus hic habito.

JULIANUS X.

Hic data Virgilio requies, qui carmine dulci
Et Pana, & ſegetes, & fera bella canit.

HILARIUS XI.

Paſtores cecini: docui qui cultus in agris:
Praelia deſcripſi. Contegor hoc tumulo.

PALLADIUS XII.

Conditus hic ego ſum, cujus modo ruſtica Muſa
Per ſilvas, per Rus venit ad Arma virum.

Subſcriptum imagini Virgilianae.

HILARIUS.

Subduxit morti vivax pictura Maronem:
Et quem Parca tulit, reddit imago virum.

IDEM.

Lucis damna nihil tanto nocuere Poetae,
Quem praefentat honos carminis, & plutei.

PENTADIUS.

Paſtor, arator, eques, pavi, colui, ſuperavi,
Capras, rus, hoſtes, fronde, ligone, manu.

De aſino, qui Aeneiden dentibus diſcerpſit.

Carminis Iliaci libros conſumſit aſellus.

Hoc ſatum Trojae eſt; aut equus, aut aſinus.

DEDI.

DEDICATIO AENEIDOS,

ipsius, ut volunt, Maronis.

SI MIHI SUSCEPTUM FUERIT DECURRERE MUNUS,
O PAPHON, O SEDES QUAE COLIS IDALIAS,
TROIUS AENEAS ROMANA PER OPPIDA DIGNO
JAM TANDEM UT TECUM CARMINE VECTUS EAT:
NON EGO THURE MODO AUT PACTA TEMPLA TABELLA
ORNABO, ET PURIS SERTA FERAM MANIBUS:
CORNIGER HOS ARIES HUMILES ET MAXIMA TAURUS
VICTIMA SACRATO TINGET ODORE FOCOS;
MARMOREUSQUE TIBI DIVERSICOLORIBUS ALIS
IN MOREM PICTA STABIT AMOR PHARETRA:
ADSIS O CYTHEREA: TUUS TE CAESAR OLYMPO
ET SURRENTINI LITORIS ORA VOCAT.

MAURI

MAURI SERVII HONORATI

P R O O E M I U M

I N P U B. V I R G I L I I

M A R O N I S B U C O L I C A .

BUCOLICA, ut ferunt, dicta a custodia bouum, id est, ἀπὸ τῆς βουκόλων. Praecipua enim sunt animalia apud rusticos boves. Hujus autem carminis origo varia est: nam alii dicunt eo tempore, quo Xerxes, Persarum rex, invasit Graeciam; cum omnes intra muros laterent, nec possent more solito Dianae sacra persolveri, pervenisse ad montes Laconas rusticos, & in ejus honorem hymnos dixisse: unde natum carmen *Bucolicum* aetas posterior eliminavit. Alii dicunt Orestem, cum Dianae Fascelidis simulachrum raptum ex Scythia adveheret, & ad Siciliam esset tempestate delatus, completo anno, Dianae festum celebrasse hymnis, collectis nautis suis, & aliquibus pastoribus convocatis: & exinde permanisse apud rusticos consuetudinem. Alii non Dianae, sed Apollini Nomio consecratum carmen hoc volunt, quo tempore Admeti regis pavit armenta. Alii rusticis Numinibus a pastoribus dicatum hoc asserunt carmen: ut Pani, Faunis, Nymphis, ac Satyris. Et hic est hujus carminis titulus. Qualitas autem haec est, scilicet humilis character. Tres enim sunt characteres; humilis, medius, grandiloquus; quos omnes in hoc invenimus poeta. Nam in *Aeneide* grandiloquum habet; in *Georgicis* medium; in *Bucolicis* humilem; pro qualitate negotiorum, & personarum. Nam personae hic rusticae sunt, simplicitate gaudentes, a quibus nihil altum debet requiri. Adhibetur autem ad carmen *Bucolicum*, quod debet quarto pede terminare partem orationis. Qui pes si sit dactylus, meliorem efficit versum: ut *Nos patriae fines, & dulcia*, Primus etiam pes secundum Donatum & dactylus esse debet, & terminare partem orationis: ut *Tityre*. Quam legem Theocritus vehementer observavit; Virgilius non adeo. Ille enim in paucis versibus ab ista ratione deviauit: hic eam in paucis sequutus est. Terentianus cum de hoc metro diceret, *Plurimus hoc pollet Siculae telluris alumnus. Noster rarus eo pastor Maro*. Intentio Poetae haec est, ut imitetur Theocritum Syracusanum, meliorem Moscho, & ceteris, qui *Bucolica* scripserunt: unde est, *Prima Syracusio dignata est ludere versu Nostra nec*, &c. Et aliquibus locis per allegoriam agit gratias Augusto, vel aliis nobilibus, quorum favore amissum agrum recepit: in qua re tantum dissentit a Theocrito. Ille enim ubique simplex est; hic necessitate compulsus aliquibus locis miscet figuras, quas perite plerumque etiam ex Theocriti versibus facit, quos ab illo dictos constat esse simpliciter. Hoc autem fit poetica urbanitate. Sic Juvenalis, *Actoris Aurunci spoliū*: nam Virgilii versum de hasta dictum figurate ad speculum transtulit. Et causa scribendorum *Bucolicorum* haec est: Cum post occisum III. Iduum Martiarum die in senatu Caesarem, Augustus
ejus

P R O O E M I U M.

Eius filius contra percussores patris, & Antonium, civilia bella movisset, victoria potitus, Cremonensium agros, qui contra eum senferant, militibus suis dedit; qui cum non sufficerent, etiam Mantuanorum iussit distribui, non propter culpam, sed propter vicinitatem: unde est: *Mantua, vae miserae, nimium vicina Cremonae*. Perdito ergo agro Virgilius Romam venit, & potentium favore meruit, ut agrum suum solus reciperet. Ad quem accipiendum profectus, ab Arrio centurione, qui eum tenebat, pene est interemptus, nisi se praecipitasset in flumen Mincium: unde est allegoricus; *Ipse aries etiam nunc vellera siccant*. Postea ab Augusto missis triumviris, & ipsi integer ager est redditus, & Mantuanis pro parte. Hinc est, quod cum in prima Ecloga legimus eum recepisse agrum, postea eum querelantem invenimus, ut: *Audieras, & fama fuit; sed carmina tantum Nostra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum Chaonias dicunt aquila veniente columbas*. Nec numerus hic dubius est, nec ordo librorum: quippe cum unus sit liber. De Eclogis multi dubitant: quae licet decem sint, incertum tamen est, quo ordine scriptae sint. Plerique duas certas volunt ipsius testimonio, ultimam, ut, *Extremum hunc*: & primam, ut in Georgicis, *Tityre, te patulae cecini sub tegmine fagi*. Alii primam illam volunt, *Prima Syracosio dignata est ludere versu*. Sed est sciendum, VII. eclogas esse meras rusticas, quas Theocritus X. habet. Hic in tribus a Bucolico carmine, sed cum excusatione discessit; ut in genethliaco Salonini, & in Sileni theologia: vel ut ex infertis altioribus rebus posset placere: vel quia tot varietates implere non poterat. Poetae vitam in Aeneide diximus. Operis explanatio in sequentibus comprobabitur. Sane sciendum Virgilium XXVIII. annorum scripsisse Bucolica. Unde etiam ipse in fine Georgicorum, *Audaxque juvenis, Tityre te patulae cecini sub tegmine fagi*. Et dicit Donatus (quod etiam in Poetae memoravimus vita) in scribendis carminibus naturalem ordinem secutum esse Virgilium. Primo enim pastoralis fuit in montibus vita; post agriculturae amor; inde bellorum cura successit. Notandum quoque Bucolica, vel Georgica, cum apud Graecos in fine habeant accentum, apud nos in tertia a fine habere: nam ut in ultima sit, Latinitas vetat: ut in penultima non sit, brevitatis efficit ratio. Etiam hoc sciendum, & personas hujus operis ex majori parte nomina de rebus rusticis habere conficta, ut *Meliboeus*, ὅτι μέλει αὐτῷ τῆ βοῶν, id est, quia curam gerit boum. Et *Tityrus*: nam Laconum lingua *tityrus* dicitur aries major, qui gregem anteire consuevit: sicut etiam in comoediis invenitur: nam *Pamphilus*, est totum amans; *Glycerium*, quasi dulcis mulier; *Phylumena*, amabilis. Personae, sicut supra dixi, rusticae sunt, & simplicitate gaudentes. Unde nihil in his urbanum, nihil declamatorium invenitur; sed ex re rustica sunt nomina, negotia, comparisones, & si qua sunt alia. Hinc est, quod annos a fructibus computat, ut: *Post aliquot mea regna vident mirabor aristas*. Hinc etiam illae comparationes sunt: *Nam neque me tantum venientis sibilus austri, Nec percussa juvant fluctu tam litorea, nec quae Saxosae inter decurrunt flumina valles*.

PIERIUS

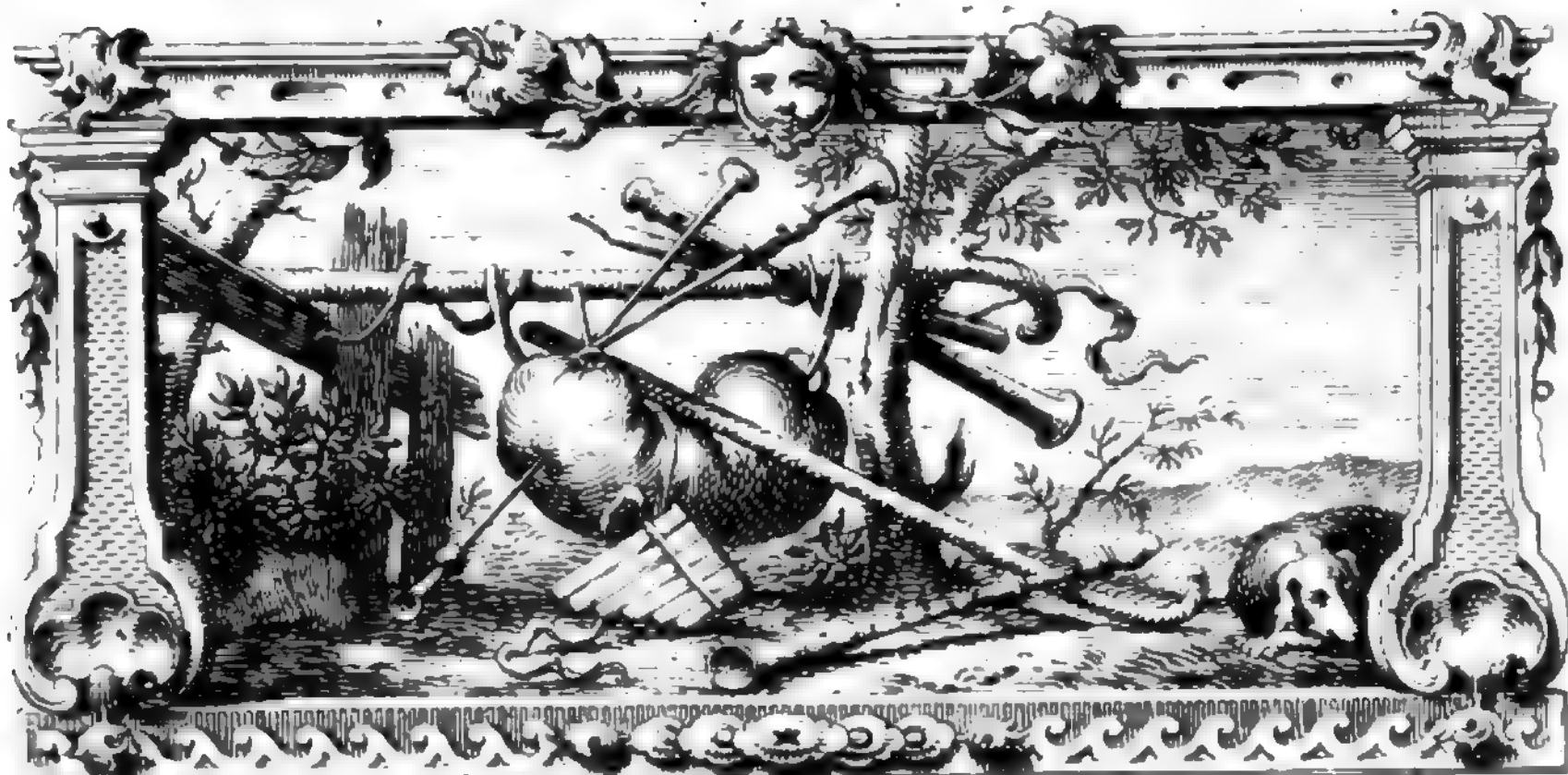
PIERIUS VALERIANUS JANO PARRHASIO

S. P. D.

CASTIGATIONES & varietates Maronianæ lectionis, quas per literas toties, ut ederentur, efflagitasti, publicavi demum Jane, vir eruditissime. Sero id quidem, si desiderium tuum inspicio; sin meum hac de re consilium, longe celerius quam facere destinaram. Quo vero successu, qualiacunque sint haec, prodierint, ipse videris, qui me nunquam ad editionem impellere destiteris, donec me operi tandem accinctum intellexisti. Tuum itaque erit, cujus consilione dicam, an convicio potius haec acta sunt, ubi forte defecero, opem ferre: ubi calumniis objectatus fuero, defendere. Quanquam, si quis (de iis loquor, quos mortalia tangunt) occupationes meas intellexerit; si litium, quibus implicatus sum, molestias viderit; si Aulæ incommoda & avocationes crebras, quibus tam saepe ex officio distrahor; si, quod omnium maxime studiis meis adversatur, indignam, ac fere assiduam male affecti pectoris valetudinem inspexerit; si duras denique norit rerum omnium difficultates, quae mihi in hoc opere conficiundo superandae fuerunt; misereatur potius me non omnia videre potuisse, quam damnare quicquam adgrediatur. Neque vero dubito esse quaedam, quae vel ipsi mihi paulo post forte sint displicitura: qui, si per otium liceat, sperem in dies meliora praeteritis invenire. Quod siqua erunt, de quibus aliquis dicat, Coenam sine istis duci potuisse: id eo a me consilio factum, ut festiviores agricolas imitarer, qui fructuum munuscula foliis ambitiose vestire solent, maluique superesse quod tolli posset, quam deesse, quod desiderandum videretur. Quaedam autem, quae admodum levia censeantur, ea compensari mercede poterunt, quod tam multa numero, quae corrupta, inversa, lacera, depravataque passim habebantur, hoc demum labore meo incolumitati sint pristinae restituta. Quae quidem licet multa omnino sint, tantum tamen abest, ut me omnia putem assecutum, ut non pauca curiosius indaganda, & tuae, & aliorum diligentiae reliquerim: quae tanquam spicilegia quaedam praetereunda fuere, dum te, dum amicos alios, in primisque studiosissimum ac probatissimum adolescentem Benedictum Acolthin (eo enim potissimum Auctore dederam me hujus lectionis indagini) obsequio demereri properabam. Quod si forte eveniat, quod maxime cuperem, ut his longe castigatiora quispiam nactus commentusve sit, ego id ingenue profiteor, ut melioribus adinventis sententiam ipse meam sim haud gravate commutaturus: dummodo Virgiliano carmini, atque amatoribus sit bene recteque consultum. Vale, meque, ut facis, ama.

Romæ. XIII. Cal. Julias. M. D. XII.

P. VIR-

Ant. Ventini sc.

P. VIRGILII MARONIS

BUCOLICA.

ECLOGA PRIMA.

TITYRUS.

M. **T** MELIBOEUS, TITYRUS.

ITYRE, tu patulae recubans sub tegmine fagi

Sil.

MAURI SERVII HONORATI	JO. PIERII VALERIANI
GRAMMATICI	CIVIS ROMANI
IN VIRGILII BUCOLICA	CASTIGATIONES
COMMENTARIUS.	IN VIRGILII BUCOLICA.

VS. 1. **T**ITYRE TU PATULA, &c. Introducitur pastor quidam, jacens sub arbore securus & otiosus, dare operam cantilenae: Alter vero, qui cum gregibus ex suis pellitur finibus: qui cum Tityrum respexisset jacen-

ANTEA quam rem ipsam aggrediamur, nomina, quibus insigniores quosdam codices citamus, praedocere visum est. Ea sunt, codex Romanus, ille quidem dubio procul antiquissimus, cum vero ideo Romanum appellamus,

Silvestrem tenui Musam meditaris avena:
 Nos patriae finis, & dulcia linquimus arva;
 Nos patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in umbra
 5 Formosam resonare doces Amaryllida silvas.

SERVII.

jacentem, ita exorsus est. Et hoc loco sub persona Tityri Virgilius intelligitur; non tamen ubique, sed tantum ubi exigit ratio: sub Meliboei plebs Mantuana, vel Cornelius Gallus. Quod autem sub fago dicitur jacere, Allegoria est honestissima: quasi sub arbore glandifera, quae victus causa fuit. Antea enim homines glandibus vesciebantur. Unde etiam fagus dicta est *ἡ τῷ ὄρεϊ*, id est, a manducando. Hoc videtur dicere, jaces sub umbra fagi in agris tuis, tuas retinens possessiones, quibus aleris, sicut etiam glandibus antea mortales alebantur. A lite, v. Virgili, sub protectione Augusti securus quiescis. PATULAE. Patulum dicitur quod patet naturaliter, ut nares, arbor, crux: Patens vero est, quod clauditur & aperitur, ut ostium, & crustum.

2. SILVESTREM MUSAM. Id est, rusticum carmen. TENUI AVENA. Culmo, stipula: unde rustici plerumque cantare consueverunt. A libi: *stident miserum stipula disperdere carmen*. Dicendo autem tenui avena, humilis styli genus latenter ostendit: quo in bucolicis utitur. MEDITARIS, cantas, quasi melitaris, d. pro l. *posita*: quod Graeci *μολατῶ* dicunt, per *ἁρτιστοχῶν* *meditor* dixerunt Latini. l. & d. enim interdum sibi invicem cedunt; unde & *sedda* pro *sedda* dicitur, a *sedendo*.

3. NOS PATRIAE FINES LINQUIMUS: non voluntate, sed vi Caesaris & militum ejus compulsi, victo Antonio. ET DULCIA ARVA. Unicuique propria terra dulcis sibi videtur, nec enim omnis res delectationem habens dulcis appellatur. Allegorice voce utitur Mantuanorum, qui suis possessionibus expellebantur.

4. NOS PATRIAM FUGIMUS. Plus est, quam si diceret relinquimus. Sic Horatius: *Tenues Salamina patremque cum fugeres*. LENTUS. Id est, otiosus, sive securus in umbra. Allegorice sub tutela Imp. Augusti, ut, *Qui nunc lentus confedimus arvis*.

5. RESONARE DOCES AMARYLLIDA SYLVAS. Id est, carmen cum de amica Amaryllide compositum doces silvas sonare, & melius est, ut simpliciter intelligamus: Male enim quidam allegoriam volunt, Tu carmen de urbe Roma componis celebrandum omnibus genti-

bus. Plus enim stupet Meliboeus, si ille ita securus est, ut tantum de suis amoribus canter.

PIERII.

mus, quod ejus characteres Romanis propiores sunt, iis quippe, quos in antiquis marmorum, aut ex aere tabularum inscriptionibus, & in nummis, saeculis illis elegantioribus notatos ubique legimus. Custoditur is in interioribus Vaticanæ bibliothecae penetralibus magna diligentia: digitalibus pene literis perscriptus. Alter, qui minoribus est litteris & ipse admodum vetus, a paginarum facie Oblongus nuncupabitur. Est & Longobardicus, quem non omnino piget evoluisse. Sunt & usui omnium expositi eadem in bibliotheca codices alii non contemnendi. Est & Medicus inter emendatos. Aliquot etiam aliunde perquisivimus: neque enim uni cuiquam exemplari tantumtribuendum fuit, ut siquid in aliis elucesceret boni, eos rejiceremus. Quamvis vero omnes, si diligentius inspicias, perversionibus, erroribusque ad unum scateant, ex plarium tamen collatione consensuque, aut vera, aut certe veris similia deprehendimus. Verum age jam, quid ipsi codices tradant, videamus.

2. SILVESTREM TENUI MUSAM MEDITARIS AVENA. Multi quidem, atque hi litteratissimi viri Quintiliani secuti auctoritatem, *Agrestem* loco hoc legendum censuere. Sed miror tanti Rhetoris vigente fama, nullum ex antiquis codicibus inquam, quos videre potuimus, inveniri, in quo aliter quam *Silvestrem* legas: idque per latinum. Videtur vero epitheton hujusmodi, *Musae* adcommodatam esse ex Lucretii Synepia dicentis in quarto, *Fistula Silvestrem ne cesset fundere Musam*. Neque tamen nescimus alibi dictum a Virg. *Agrestem tenui meditabor barundino Musam*. Qui forte verus a Quintiliano citatus fuerit: de cujus una tantum dictione, quippe nomine *Agrestem*, eo loco disputat: quamvis inde *Musam meditaris avena*, ex versu, qui magis in promptu erat, subjectam fuisse videatur. Ut vero lectio ea, quae loco hoc *Agrestem* est, minime rejicienda sit, Bapt. Egnatii judicio facile cesserim, quantum ille ingenio, quantum

τ. O Meliboe, Deus nobis haec otia fecit.
 Namque erit ille mihi semper Deus : illius aram
 Saepe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.
 Ille meas errare boves, ut cernis, & ipsum
 10 Ludere, quae vellem, calamo permisit agresti.
 M. Non equidem invideo : miros magis. undique totis

S E R V I I.

Uf-

6. O MELIBOEE. Scilicet quid miraris ? DEUS, id est, Caesar. HAEC OTIA, hanc securitatem vel foelicitatem.

7. NAMQUE ERIT ILLE MIHI SEMPER DEUS. Et iteratio ipsa excludit adulationis colorem. *Semper*. Id est, & post mortem, & dum vivit. Alii enim imperatores post mortem in numerum referuntur deorum : Augustus templa vivus emeruit. Horatius, *Praesenti tibi maturor largimur honores, Jurandasque tuum per nomen possimus aras*. Sic Lucanus de Nerone, *Sed mihi jam munus*. ILLIUS. Octavii Caesaris.

8. IMBUET AGNUS. *Imbuere*, est proprie inchoare, & initiare. Nemo autem unam eandemque rem saepe inchoat : sed constat saepe pascua mutare pastores : sicut etiam in Georgicis legimus, *Isque pecus longa in deserta sine ullis Hospitiis, tantum campi jacet*. Unde necesse est pastores totiens aras imbuere, quotiens mutaverint pascua. Invenimus etiam apud antiquiores, *Imbuere*, esse non inchoare, sed perfundere & madefacere. Secundum quod, absolutus est sensus : ut sit, saepe perfundet.

9. ERRARE. Id est, pasci. ut, *Mille meae Siculis errant in montibus agnae*.

10. LUDERE. Scribere, ut, *Carmina, qui lusi pastorum*. Horatius, *Pescimus, si quid vacui sub umbra Lufimus tecum*. CALAMO AGRESTI, Rustico stylo : sicut supra, *seni adena*.

11. NON EQUIDEM INVIDEO. Excusat se, ne frequens interrogatio foelicitatis alienae ex invidia venire videatur : dicit se admirari potius, quam invidere.

P I E R I I.

tum eruditione, quantum censura valeat, non ignarus. Accedit huc Tityri responsum ab huiusmodi lectione non alienum, qui ad idem, quod audierat, velut adludens dicat, *Ludere quae vellem calamo permisit agresti*.

6. OCIA FECIT. In Romano, in Mediceo, & aliquot aliis antiquis *otia* per *t*,

hoc praesertim loco scriptum est : quamvis non negarim in Romano alibi nomen id per *t* haberi, eo quippe loco, *Ignobilis oci*. Sed enim in veterum inscriptionibus per *t* scriptum invenias : ut in eo termino, quem superioribus annis ad D. Petri Basilicam vidimus advectum ex area, quam ab Neroniano incendio Domitianus dedicaverat. Ibi enim inter caetera & hoc legimus :

ET HAC LEGE DEDICATA EST NE CUI LI-
 CEAT INTRA HOS TERMINOS AEDIFICIUM
 EXSTRUERE MANERE NEGOTIARI.

Et quae sequuntur. Est & illud, ut multa interim dissimulem, apud Pallonios Romae,

L. LEPIDIUS LIB. HERMES

NEGOTIATOR AERARIUS.

Et alibi, *Negotianti, pullario & inquilini negotiantes*, & huiusmodi pleraque ex antiquorum posita monumentis. Quod si *negotari* per *t* scribitur, *otium* quoque proportionem eadem incolumi, scribendum esse crediderim. Sed & in aliis quoque codicibus antiquis diversorum auctorum, *otium* & *otiosus*, per *t* scriptum animadverti : ut in Terentiano codice antiquissimo & maxime castigato : Quem Phil. Beroaldus junior, bibliothecarius vir eruditissimus ex Vaticanae bibliothecae penetralibus depromptum mihi legendum dedit. Ibi enim scriptum est *Dissolvi me, otiosus operam ut darem tibi* : quod elegantia haudquaquam pari in vulgatis codicibus, *Dissolvi me ocus*, habetur. Haec quamvis aliquis leviter esse dicat, gravissimis tamen viris negotium plerumque facessere consue- runt.

7. NAMQUE ERIT ILLE MIHI SEMPER DEUS. Ut taceam quod in antiquis codicibus *namque* per *m* ante *q* scribitur : juniores *semperdeus* unico vocabulo scribere coeperunt : quae in antiquis codicibus distincta sunt : in nonnullis puncto etiam inter *semper* & *Deus*, interjecto. Neque tamen eorum improbo iudicium, quibus felix illa apud Graecos compositio, quae *aiδιος* est, tantopere adrideat.

A 2

Usque adeo turbatur agris. en, ipse capellas
 Protenus aeger ago: hanc etiam vix, Tityre, duco.
 Hic inter densas corulos modo namque gemellos,
 15 Spem gregis, ah! silice in nuda connixa reliquit.
 Saepe malum hoc nobis, si mens non laeva fuisset,
 De coelo tactas inemini praedicere quercus:

SERVII.

12. USQUE ADEO. In tantum. TURBATUR AGRIS. *Turbatur* sine ulla discretionem culpae, vel meriti. Et invidiose tempora Augulli carpit latenter. Sane vera lectio est *turbatur*, ut sit impersonale, quod ad omnes pertinet generaliter. nam Mantuanorum fuerat communis expulsio. Si enim *turbatur* legeris, videtur ad paucos referri.

13. PROTENUS. *Porro tenus*, id est, longe a finibus. Unde & paulo post: *At vos hinc alii fruentes ibimus Afros*. nam *protenus* per e, adverbium loci; per i, *protinus* adverbium temporis, id est statim. AGER. Et corpore & animo aeger dicitur, ut, *Esse, aegram nulli quondam flexere mariti*. Sed *aegrotus*, corpore tantum. Ago autem, proprie: nam *agi* dicuntur pecora.

15. SPem GREGIS. Id est, marem & foeminam: reparatio enim gregis in sexu utroque consistit. AH! SILICE IN NUDA. Ad hoc pertinet praemissa dolentis interjectio: nam solent herbas subternere parientibus, ut ipse in Georgicis dicit. *Et multa duram stipula filicunque manipulis Sternere*. CONNIXA. Pro eo, quod est *enixa*, id est, partu soluta; nam hiatus causa mutavit praepositionem: sicut *secludere curas*; pro *excludere*.

16. LAEVA. Stulta, contraria. Et sensus hic est, perdituros nos quandoque agros, manifesto praedicebant signa: sed nos mentis imprudentia intelligere nequivimus.

17. DE COELO TACTAS MEMINI PRAEDICERE QUERCUS. Mire compositum augurium. Nam quercus in tutela Jovis est: & huius arboris fructu olim homines pascebantur. Per quercus ergo, agri: per fulmen, ira Jovis: per iram Jovis, ira Caesaris: per damnum arborum, damnum agrorum figuratur. Haec quercus ergo tacta, id est atollata, leviter fulminata: ut Cicero, *Tactus est ille, qui hanc urbem condidit Romulus*. Significat motu imperatoris posse agros eorum perire, apud quod fulminatae sunt arbores: nam agri causa victus sunt, sicut olim quercus. Quod autem ait *tactas*: ostendit temporale fore damnum, quale patiuntur arbores le-

viter fulminatae. Et bene *praedicere*, quasi praeloqui & praedivinare: cum ita manifestum constet esse augurium.

PIERII.

12. USQUE ADEO TURBATUR AGRIS. In perveteri quidem codice quondam *turbatur* legere est. Sed in Romano antiquissimo, & in Oblongo Vaticanis, atque in Mediceo *turbatur* non invenisse legitur. Servius alterum illud mavult: ut impersonale pertineat ad omnes generaliter, inquit ille. Citat vero locum hunc Fab. Quintilianus, *Tectis usque adeo turbatur agris*. inter eas formas, quae propriae cuiusdam rationis sunt, ut, *Itur in antiquam filiam*: quaeque initium non habent, ut, *Fletur*, apud Terentium, & similia. Quare hinc Servio adquiescendum esse videtur.

13. PROTINUS AGER AGO. Plurima quidem exemplaria *protinus* per i, in pene ultima legunt: Sed in Oblongo codice Vaticano, & in Mediceo, *protenus* habetur per e, quod Servius exponit *porro tenus*: quamvis aliter No. Marcellus interpretatur. Sed inter *protenus* per e & *protinus* per i differentiam ponit Caper, qui *protenus* per e locale adverbium esse vult: *protinus* vero per i inservire tempori jubet.

14. HIC INTER DENSAS CORULOS. In Romano codice *corulos* per = passim scriptum est, perveteri ea consuetudine, qua Romani peregrinas litteras non admittebant. Sane vero *Corylum*, & *Nympham* accepisse nos a Graecis, quae per y scriberemus, ait Friscianus. Sed id etiam aliquantulum me movit, quod in codicibus nonnullis *colyros* litteris transmutatis, sed eodem modo passim in eodem codice animadverti. In aliquot, ut Oblongo, *colyros* aliena manu repositum, priore abrasa lectione, forte quod inde *columnas* fiat. Fuisse vero prius *ccyros* etiam in Oblongo, ostendit locus adhuc intactus: *Neve inter* &c.

(Saepe sinistra cava praedixit ab ilice cornix.)

Sed tamen, iste deus qui sit, da, Tityre, nobis.

20 T. Urbem, quam dicunt Romam, Meliboe, putavi,
Stultus ego, huic nostrae similem, quo saepe solemus
Pastores ovium teneros depellere foetus.

Sic canibus catulos similis, sic matribus haedos

S E R V I I.

No-

19. D A. Id est, dic. Sic contra, *Accipe nunc Danaum infidias*, id est, audi.

20. URBEM QUAM DICUNT ROMAM. Quaeritur, cur de Caesare interrogatus, Romam describat? & aut simplicitate utitur rustica, ut ordinem narrationis plenum non teneat; sed per longas ambages ad interrogata descendat: Aut certe, quia nullus, qui continetur, est sine ea re, quae continet; nec potest ulla persona esse sine loco: unde necesse habuit interrogatus de Caesare, locum describere, in quo eum viderat. Est autem longum Hyperbaton, *Urbem quam dicunt Romam. Hic illum vidi juvenem Meliboe*. Roma ante Romulum fuit, & ab ea Romulus nomen adquisivit: *Sed Dea flava & candida, Roma, Aesculapii filia, novum nomen Latia facit*. Hanc conditricis nomine omnes Romam vocant: Marinius Luperorum poeta dixit.

21. STULTUS EGO. Id est, rusticus, qui nescio judicare. NOSTRAE, Mantuae. Quo. Id est, ad quam: nam adverbium posuit pro nomine: ut, *Genus unde Latinum*, id est, a quo.

22. OVIVM TENEROS. Periphrasis agnorum. DEPELLERE. Id est, a lacte remove.

23. SIC CANIBUS CATULOS SIMILES. Vult urbem Romam non tantum magnitudine, sed etiam genere differre a caeteris civitatibus; & esse velut quemdam alterum mundum, aut quoddam caelum, in quo Deum Caesarem vidit. Qui enim comparat cani catulum, vel hoedum capellae; magnitudinis facit, non generis differentiam. Qui autem dicit, leo major est cane: & generis facit, & magnitudinis differentiam, sicut nunc de urbe Roma fecit. Putabam, inquit, ante ita Romam comparandam esse aliis civitatibus, ut solet hoedus caprae comparari: nam quamvis major esset, tamen eam civitatem esse ducebam: nunc vero probavi eam etiam genere distare: nam est sedes Deorum. Hoc autem eum dicere, ille comprobat versus: *Quantum lenta solent inter viturna cupressi*. Nam *viburnum*, virgultum brevissimum est, semper virens & forma

& genere a cupresso remota. Cupressus vero, arbor est maxima. Hoc autem genus argumentationis & apud Aristotelem lectum est, & apud Ciceronem. COMPONERE. Comparare.

P H I L A R G Y R I I.

20. URBEM QUAM DICUNT ROMAM. Roma ante Romulum fuit, & ab ea sibi Romulum nomen adquisivisse Marianus Lupercaliorum poeta sic ostendit: *Sed Dea flava & candida Roma, Aesculapii filia, novum nomen Latia facit: quod conditricis nomine ab ipso omnes Romam vocant*.

P I E R I I.

20. CORULUM FERRE. Quantum vero pertinet ad *Colummum*, barbarissimum esse Sospater Carisius litterarum transmutatione dicit, quum sit *Corulus* arbor, ita enim apud eum scribitur.

15. AH! SILICE IN NUDA. Romanus codex, & Mediceus particulam interjectionis absque adspiratione ponunt, ex Frobi sententia. Quod vero passim in vulgatis codicibus legere est *silice in nuda*, apud Nonium *in media* legi, sed puto inemendate.

18. SAEPE SINISTRA CAVA PRAEDIXIT AB ILICE CORNIX. Versus hic in veteribus, quos sequimur, codicibus non habetur. In aliquot altera manu suppositicius est, ut in Oblongo, & in Longobardico: in quo etiam dicebat pro praedixit habetur, quae lectio est etiam alterius Virgiliani codicis manu scripti, cujus mihi copiam fecit Nicolaus Delphius.

22. DEPELLERE FOETUS. In Oblongo quidem codice *foetus* cum *oe* diphtongo scribitur: In reliquis *foetus* absque diphtongo. Sed enim Numismata *foetus* per *oe* scribendum monent, dum quae inde vocabula deducuntur, *foecundus*, *foecunditas*, & similia per *oe* scripta nobis ostendunt. Ut in Faustinae Aug. *foecund*. *Augustae*. & ita in reliquis.

A 3

Ebra

Usque adeo turbatur agris. en, ipse capellas
 Protenus aeger ago: hanc etiam vix, Tityre, duco.
 Hic inter densas corulos modo namque gemellos,
 15 Spem gregis, ah! silice in nuda connixa reliquit.
 Saepe malum hoc nobis, si mens non laeva fuisset,
 De coelo tactas inemini praedicere quercus:

SERVII.

12. USQUE ADEO. In tantum. TURBATUR AGRIS. *Turbatur* sine ulla discretionem culpae, vel meriti. Et invidiose tempora Augusti carpit latenter. Sane vera lectio est *turbatur*, ut sit impersonale, quod ad omnes pertinet generaliter. nam Mantuanorum fuerat communis expulsio. Si enim *turbatur* legeris, videtur ad paucos referri.

13. PROTENUS. Porro *tenus*, id est, longe a finibus. Unde & paulo post: *At vos hinc alii fruentes ibimus Afros*. nam *protenus* per e, adverbium loci; per i, *protinus* adverbium temporis, id est statim. AGER. Et corpore & animo aeger dicitur, ut, *Esse, aegram nulli quondam flexere mariti*. Sed *aegrotus*, corpore tantum. Ago autem, proprie: nam *agi* dicuntur pecora.

15. SPREM GREGIS. Id est, marem & foeminam: reparatio enim gregis in sexu utroque consistit. AH! SILICE IN NUDA. Ad hoc pertinet praemissa dolentis interiectio: nam solent herbas subternere parientibus, ut ipse in Georgicis dicit. *Et multa duram stipula filicunque manipulis Sternere*. CONNIXA. Pro eo, quod est *enixa*, id est, partu soluta; nam hiatus causa mutavit praepositionem: sicut *excludite curas*; pro *excludite*.

16. LAEVA. Stulta, contraria. Et sensus hic est, perdituros nos quandoque agros, manifesto praedicebant signa: sed nos mentis imprudentia intelligere nequivimus.

17. DE COELO TACTAS MEMINI PRAEDICERE QUERCUS. Mire compositum augurium. Nam quercus in tutela Jovis est: & hujus arboris fructu olim homines pascebantur. Per quercus ergo, agri: per fulmen, ira Jovis: per iram Jovis, ira Caesaris: per damnum arborum, damnum agrorum figuratur. Haec quercus ergo tacta, id est afflata, leviter fulminata: ut Cicero, *Tactus est ille, qui hanc urbem condidit Romulus*. Significat motu imperatoris posse agros eorum perire, apud quod fulminatae sunt arbores: nam agri causa victus sunt, sicut olim quercus. Quod autem ait *tactas*: ostendit temporale fore damnum, quale patiuntur arbores le-

viter fulminatae. Et bene *praedicere*, quasi prae loqui & praedivinare: cum ita manifestum constet esse augurium.

PIERII.

12. USQUE ADEO TURBATUR AGRIS. In perveteri quidem codice quondam *turbatur* legere est. Sed in Romano antiquissimo, & in Oblongo Vaticanis, atque in Mediceo *turbatur* non invenisse legitur. Servius alterum illud mavult: ut impersonale pertineat ad omnes generaliter, inquit ille. Citat vero locum hunc Fab. Quintilianus, *Totis usque adeo turbatur agris*. inter eas formas, quae propriae cuiusdam rationis sunt, ut, *Itur in antiquam filiam*: cuacque initium non habent, ut, *Fletur*, apud Terentium, & similia. Quare hinc Servio ad quiescendum esse videtur.

13. PROTINUS AGER AGO. Plurima quidem exemplaria *protinus* per i, in pene ultima legunt: Sed in Oblongo codice Vaticano, & in Mediceo, *protenus* habetur per e, quod Servius exponit porro *tenus*: quamvis aliter No. Marcellus interpretatur. Sed inter *protenus* per e & *protinus* per i differentiam ponit Caper, qui *protenus* per e locale adverbium esse vult: *protinus* vero per i inservire tempori jubet.

14. HIC INTER DENSAS CORULOS. In Romano codice *corulos* per u passim scriptum est, perveteri ea consuetudine, qua Romani peregrinas litteras non admittebant. Sane vero *Corylum*, & *Nympham* accenisse nos a Graecis, quae per y scriberemus, ait Friscianus. Sed id etiam aliquantulum me movit, quod in codicibus nonnullis *colyros* litteris transmutatis, sed eodem modo passim in eodem codice animadverti. In aliquot, ut Oblongo, *colyros* aliena manu repositum, priore abrasa lectione, forte quod inde *columnus* fiat. Fuisse vero prius *cerulos* etiam in Oblongo, ostendit locus adhuc intactus: *Neve inter vi-*

(Saepe sinistra cava praedixit ab ilice cornix.)

Sed tamen, iste deus qui sit, da, Tityre, nobis.

20 T. Urbem, quam dicunt Romam, Meliboeae, putavi,
Stultus ego, huic nostrae similem, quo saepe solemus
Pastores ovium teneros depellere foetus.

Sic canibus catulos similis, sic matribus haedos

S E R V I I.

No-

19. D A. Id est, dic. Sic contra, *Accipe nunc Danaum infidias*, id est, audi.

20. URBEM QUAM DICUNT ROMAM. Quaeritur, cur de Caesare interrogatus, Romam describat? & aut simplicitate utitur rustica, ut ordinem narrationis plenum non teneat; sed per longas ambages ad interrogata descendat: Aut certe, quia nullus, qui continetur, est sine ea re, quae continet; nec potest ulla persona esse sine loco: unde necesse habuit interrogatus de Caesare, locum describere, in quo eum viderat. Est autem longum Hyperbaton, *Urbem quam dicunt Romam. Hic illum vidi juvenem Meliboeae*. Roma ante Romulum fuit, & ab ea Romulus nomen adquisivit: *Sed Dea flava & candida, Roma, Aesculapii filia, novum nomen Latia facit*. Hanc conditricis nomine omnes Romam vocant: Marinius Luperorum poeta dixit.

21. STULTUS EGO. Id est, rusticus, qui nescio judicare. NOSTRAE, Mantuae. Quo. Id est, ad quam: nam adverbium posuit pro nomine: ut, *Genus unde Latinum*, id est, a quo.

22. OVIVM TENEROS. Periphrasis agnorum. DEPELLERE. Id est, a lacte remove.

23. SIC CANIBUS CATULOS SIMILES. Vult urbem Romam non tantum magnitudine, sed etiam genere differre a ceteris civitatibus; & esse velut quemdam alterum mundum, aut quoddam caelum, in quo Deum Caesarem vidit. Qui enim comparat cani catulum, vel hoedum capellae; magnitudinis facit, non generis differentiam. Qui autem dicit, leo major est cane: & generis facit, & magnitudinis differentiam, sicut nunc de urbe Roma fecit. Putabam, inquit, ante ita Romam comparandam esse aliis civitatibus, ut solet hoedus caprae comparari: nam quamvis major esset, tamen eam civitatem esse ducebam: nunc vero probavi eam etiam genere distare: nam est sedes Deorum. Hoc autem cum dicere, ille comprobatur versus: *Quantum lenta solent inter viburna cupressi*. Nam *viburnum*, virgultum brevissimum est, semper virens & forma

& genere a cupresso remota. *Cupressus* vero, arbor est maxima. Hoc autem genus argumentationis & apud Aristotelem lectum est, & apud Ciceronem. *COMPONERE*. Comparare.

P H I L A R G Y R I I.

20. URBEM QUAM DICUNT ROMAM. Roma ante Romulum fuit, & ab ea sibi Romulum nomen adquisivisse Marinius Lupercaliorum poeta sic ostendit: *Sed Dea flava & candida Roma, Aesculapii filia, novum nomen Latia facit: quod conditricis nomine ab ipso omnes Romam vocant*.

P I E R I I.

20. *corulum fero*. Quantum vero pertinet ad *Columnum*, barbarissimum esse Sospater Carisius litterarum transmutatione dicit, quum sit *Corulus* arbor, ita enim apud eum scribitur.

15. AH! SILICE IN NUDA. Romanus codex, & Mediceus particulam interjectionis absque adspiratione ponunt, ex Frobi sententia. Quod vero passim in vulgatis codicibus legere est *silice in nuda*, apud Nonium in *media* legi, sed puto inemendate.

18. SAEPE SINISTRA CAVA PRAEDIXIT AB ILICE CORNIX. Versus hic in veteribus, quos sequimur, codicibus non habetur. In aliquot altera manu suppositicius est, ut in Oblongo, & in Longobardico: in quo etiam dicebat pro praedixit habetur, quae lectio est etiam alterius Virgiliani codicis manu scripti, cujus mihi copiam fecit Nicolaus Delphius.

22. DEPELLERE FOETUS. In Oblongo quidem codice *foetus* cum *oe* diphtongo scribitur: In reliquis *ferus* absque diphtongo. Sed enim Namismata *foetus* per *oe* scribendum monent, dum quae inde vocabula deducuntur, *foecundus*, *foecunditas*, & similia per *oe* scripta nobis ostendunt. Ut in Faustinae Aug. *foecund. Augustae*. & ita in reliquis.

A 3.

Ehraz

- Noram: sic parvis componere magna solebam.
 25 Verum haec tantum alias inter caput extulit urbis,
 Quantum lenta solent inter viburna cupressi.
 M. Et quae tanta fuit Romam tibi causa videndi?
 T. Libertas: quae fera tamen respexit inertem;
 Candidior postquam tondenti barba cadebat;
 30 Respexit tamen, & longo post tempore venit,
 Postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
 Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,

SERVII.

27. ET QUAE TANTA FUIT. Quae tanta: ad magnum enim aliquid nimia necessitas venire compellit. Unde quasi miratur hominem rusticum Romam videre potuisse.

28. LIBERTAS, Amor libertatis. & aliter dicit servus, libertatem cupio: aliter ingenuus. Ille enim carere vult servitute; hic habere liberam vitam, pro suo scilicet arbitrio agere: sicut nunc Virgilius, sub persona Tityri, dicit se amore libertatis Romam venire compulsus: & item latenter carpit ea tempora, quibus libertas non nili in urbe Roma erat. Aut certe simpliciter intelligamus hoc loco Tityrum sicut pastorem locutum: nam ubique eum Theocritus mercenarium inducit. Item Virgilius, *Tityre dum redeo (brevis est via) pasce capellas*. RESPEXIT INERTEM. Desidem, sese non requirentem. Nam culpat suam inertiam quod non ante Romam ierit, & sit usus puer libertate, qua uti coepit provectioris aetatis.

29. CANDIDIOR POSTQUAM TONDENTI BARBA CADEBAT. Aut mutatio personae est, ut quendam senem rusticum accipiamus loquentem, non Virgilium, per *αἰμαρυσίου*. Nam ut diximus, xxviii. annorum scripsit Bucolica: Aut certe est mutanda distinctio: ut non sit, barba candidior, sed libertas: nam xxviii. annorum barbam potest quivis metere: sed non canam. Et bene candidior libertas: ut intelligamus etiam ante in libertate, sed non tali fuisse Virgilium.

30. ET LONGO POST TEMPORE VENIT, POSTQUAM NOS AMARYLLIS HABET, GALATEA RELIQUIT. Iungendum est hoc totum: nam duplici ratione tempus ostendit, quo eum liberum aspexerit: id est, quando coepit secare barbam, & relicta Galatea Amaryllidis amore detine-

Nec

ri. *Α' αἰμαρυσίου* autem hoc dicit. Postquam relicta Mantua Romam me contuli: nam Galateam, Mantuam vult esse; Romam, Amaryllida. Et bene tempora, quasi rusticus, computat a barbae sectione. LONGO POST TEMPORE. Aut *αἰμαρυσίου* est: Antiqui enim, *post*, *ante*, *circum*, etiam ablativo iungebant: quod hodie facere minime possumus: Aut longo-post, una est pars orationis; ut sit sensus, Venit tempore longo-post: sicut multo-minus, multo-magis, post-modo. Horatius, *Postmodo, quod mi obstitit clare, multumque locuto*. Et longo-post, ut postposita videatur esse praepositio, & in unitatem coacta.

31. FATEBOR ENIM. Hoc per parenthesim dictum est.

PIERII.

Phrasis vero haec Varroniana est, apud quem legas in libro de Re Rustica. *Quum depulsi sunt agni a matribus, adhibenda diligentia est, ne desiderio senescant*.

23. SIC MATRIBUS HOEDOS. In antiquis plerisque codicibus *hoedes* per *ae* diphthongum habetur: Sed usus *oe* recepit. Quod vero paulo post ait Tityrus, *Sic parvis componere magna solebam*, praeceptum est M. Tullii Ciceronis De optimo genere dicendi, sic asserentis: *Parva enim magnis saepe rectissime conferuntur*. Quod dictum volui, ut intelligas quod ait Servius, Genus hoc argumentationis & apud Aristotelem, & apud M. Tullium Ciceronem inveniri.

31. GALATEA RELIQUIT. In codicibus plerisque veteribus *Galathea* per *ih* scriptum est: quod imperite *α' το ο' δ' δ' α' ις*, deduci nomen arbitrarentur. Graece vero *Γαλάτεια*, cuius *ae* pone ultimam diphthongum

- Nec spes libertatis erat, nec cura peculi:
 Quamvis multa meis exiret victima septs,
 35 Pinguis & ingratae premeretur caseus urbi,
 Non unquam gravis aere domum mihi dextra redibat.
 M. Mirabar, quid moesta deos, Amarylli, vocares:
 Cui pendere sua patereris in arbore poma.
 Tityrus hinc aberat. ipsae te, Tityre, pinus,
 40 Ipsi te fontes, ipsa haec arbuta, vocabant.
 T. Quid facerem? neque servitio me exire licebat,
 Nec tam praesentis alibi cognoscere divos.
 Hic illum vidi juvenem, Meliboeae, quot annis

S E R V I I.

Bis

33. NEC SPES LIBERTATIS ERAT, NECCURA PECULI. Nec sperare poteram libertatem in oppressa civitate, nec habere curam patrimonii. *Peculi* autem, aut antiquae dixit, quia omne patrimonium apud majores *peculium* dicebatur, a pecoribus; in quibus eorum constabat universa substantia: unde etiam *pecunia* dicta est a *peculio*. Aut certe & hoc ad morsum temporum pertinet: nam modo tantum servi *peculium* dicimus: ut invidiose patrimonium suum dixerit *peculium*, ac si servus esset: quia se diu apud Mantuam servisse memoravit. Sane *peculi*, pro *peculii*, per synaeresim dictum est.

34. EXIRET VICTIMA SEPTIS. *Septa* proprie sunt loca in campo Martio inclusa tabulatis: in quibus stans Populus Romanus suffragia ferre consueverat. Sed quoniam haec *septa* similia sunt ovilibus: duo haec invicem pro se ponuntur: ut hoc loco *septa* pro ovilibus posuit. Item Lucanus contra, *Et miscere maculavit ovilia Romae*. Javenalis, *Antiquo quae proxima surgis ovili*. Sane *pinguis*, melius ad victimam, quam ad caseum refertur.

35. INGRATAE URBI. Quia cum alimenta civitatibus praestentur ex rusticorum labore, in his rustici etiam deridentur a civibus, & multa perdunt, & advectarum rerum pretia iniqua suscipiunt.

37. AMARYLLI. Vocativus Graecus est, qui brevis est, quotiescunque nominativus in *is* terminatur: ut *Amaryllis*, *Pieris*. Horatius, *Dulcem quae strepitum Fieri temperat*.

38. CUI. Id est, in cuius honorem. *SUA POMA*. Id est, ipsius arboris poma propria.

QUID VOCARES. Hoc Virgilii personae convenit. MOESTA AMARYLLI. Quae nemine laetabare poeta. CUI PENDERE. Id est, tibi; quia laudari a te non meruerunt.

39. TITYRUS. Virgilius. PINUS, Roma vel Caesar.

40. FONTES. Poetae, vel Senatores. ARBUSTA. Fructeta, scholastici vocabant.

41. SERVITIO. Ab servitio. *Servitium* est conditionis indicium. LICEBAT, Id est, nec deesse servitutis officio poteram.

43. JUVENEM. Caesarem dicit Octavianum Augustum: decreverat enim Senatus, ne quis eum puerum diceret, ne majestas tanti imperii minueretur.

P I E R I I.

gum in longum transire apud Latinos, ex Terentiano & aliis satis constat, ut *Medea*, *Aeneas*.

38. IN ARBORE POMA. In Romano codice *mala*, non *poma*, legitur: altera vero manu *poma* adscriptum est, & in altero satis antiquo abrasa est tota dictio: & *poma* scriptum altera manu. Utrum malueris admittere tantundem est. *Poma* tamen numerosius videtur: atque ob vocalium varietatem, & ob litterae sonoritatem gratus.

43. QUOT ANNIS. Multi *quotannis* una dictione scribendum contendunt. In antiquis tamen omnibus exemplaribus, quotquot versare contigit, *quot annis* distincte scribitur: idque plurimum in marmoribus, & tabulis aeneis, ut alibi ostensum.

- Bis senos cui nostra dies altaria fumant.
 45 Hic mihi responsum primus dedit ille petenti:
 Pascite, ut ante, boves, pueri: submittite tauros.
 m. Fortunate senex! ergo tua rura manebunt?
 Et tibi magna satis: quamvis lapis omnia nudus,
 Limosoque palus obducat pascua junco:
 50 Non insueta gravis tentabunt pabula foetas:
 Nec mala vicini pecoris contagia laedent.
 Fortunate senex! hic inter flumina nota,
 Et fontis sacros, frigus captabis opacum.
 Hinc tibi, quae semper vicino ab limite sepes,
 55 Hyblaeis apibus florem depasta salicti,
 Saepe levi somnum suadebit inire susurro.

SERVII.

44. DIES. Id est, principia mensium: vel Idus omnium mensium. FUMANT, Id est, sacrificant.

45. RESPONSUM PRIMUS DEDIT. Id est, permisit libere vivere. PRIMUS. Id est, ante quem nullus sit.

46. PASCITE. Id est, ut ante eratis o pueri, sic & modo pascite in pace. SUBMITTITE TAUROS. Id est, exercete terram & sobolem.

47. FORTUNATE SENEX. Hoc non ad aetatem Virgilii refert, sed ad fortunam futuram praefago usus est verbo: Nam apud Philosophos, senes dicuntur, qui spem futuri temporis habent in victu.

48. ET TIBI MAGNA SATIS. Ordo est, *Magna satis pascua*, subauditur, erunt. QUAMVIS LAPIS, Id est, Quamvis mons sit & lacus: Nam a monte usque ad lacum, & inde usque ad arborem quandam, fuerat Arrio donata possessio.

49. PALUS. Id est, aequor. OBDUCAT. Id est, Tegat. JUNCO. Foeni profluo. LIMOSO. Flumine Mincii.

50. GRAVIS. Id est, *foetas*: accusativus Pluralis, quasi *graves*, id est gravidas: scilicet non enixas.

51. CONTAGIA LAEDENT. Morbi vel pestilentiae corrumpent. unde contingit ut, una aliquo morbo moriente, omnes idem morbus corruptas interimat. Dicit ergo quod nec insolita pascua tentaturae sunt pecudes: nec ex alicujus infirmitate corrumpendae.

52. HIC INTER FLUMINA. Inter Padum &

Hinc

Mincium, ubi nutritus es vel cognitus. NOTATA. Chara.

53. FONTES SACROS. Quia omnibus aquis Nymphae sunt praesidentes. FRIGUS OPACUM. *Frigus*, Pro aestivo tempore, quoniam sub umbra sit frigus. *Opacum*. Id est, auras proferas: vel, pro nemore: Opacum autem, utrum pro opacis locis, incertum, an pro valde frigidum: Nam unum frigus est hyeme: alterum, quo refrigeramur aestate.

54. AB LIMITE. *Limes*, est agri terminus. SEPEs. Subaudi, fiet.

55. HYBLAEIS. Hybla, vel Hyble, oppidum est Siciliae, quae postea Megara: vel locus in Attica, ubi optimum mel nascitur: & posuit speciem pro genere; DEPASTA FLOREM. Depastum florem habens. Hypallage. SALICTI. Virgulti genus, dictum eo quod salit & surgit cito.

56. LEVI SUSURRO. Dulci murmure. Hic vocat rusticum ad dulcia, quae sunt in rebus, quibus delectatur. SOMNUM INIRE. Id est, dormire, vel carpere.

PHILARGYRII.

50. NON INSUETA GRAVIS. *Gravis* accusativus pluralis, quasi *graves*.

PIERII.

45. HIC MIHI RESPONSUM PRIMUS DEDIT. In codice Longobardico *primum* habetur. Sed *primus dedit responsum*, magis Servio videtur facere satis.

- Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras.
 Nec tamen interea raucae, tua cura, palumbes,
 Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.
- 60 T. Ante leves ergo pascentur in aethere cervi,
 Et freta destituent nudos in litore piscis:
 Ante, pererratis amborum finibus, exsul
 Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim,
 Quam nostro illius labatur pectore vultus.
- 65 M. At nos hinc alii sitientis ibimus Afros:
 Pars Scythiam, & rapidum cretae veniemus Oaxen,

S E R V I I.

Et

57. FRONDATOR. Id est, rusticus; vel animal, quod frondibus vescitur: nam tria genera sunt *frondatorum*: *frondator*, qui arbores amputat, & de frondibus manipulos facit, hyemis tempore animalibus ad pastum offerendos: & qui manibus vitium folia avellit, quo ardor foliis uvam maturiorem reddat: aut avis, quae in frondibus habitat, & his vescitur: vel etiam palumbes, quae in frondibus nidificant. AD AURAS. Id est, in die.

58. RAUCAE. Βρυχαίνες. PALUMBES. Columbae, quas vulgus tetras vocat: & non dicuntur Latine: sed multorum auctoritas Latinum facit. Cicero in Elegeia, quae Talemastis inscribitur: *Jam mare Tyrrhenum longe, penitusque palumbos Reliquis*.

59. GEMERE. Canere. proprie tamen dicitur de turture. TURTUR, Et masculino & foemino genere invenitur, ut hic: *Aeria sursum cessabis*. Et Plaut. in Mostel. *Tu tibi ipse habes turtures*. AB ULMO. Ulmus, lignum est, sub quo vinea fit.

60. IN AETHERE CERVI. Id est, avium more ante cervi volabunt, & pisces sine aqua vivent: hoc est, ante rerum natura mutabitur, quam nos Caesarem poterimus oblivisci.

61. FRETA, Id est, Maria, a fervore dicta. DESTITUENT, Id est, relinquent.

62. PERERRATIS, Lustratis, vel errore confusis. AMBORUM. Id est, Germanorum & Parthorum. EXUL. Id est, Parthus & Germanus, quod, duce Caesare Germanis & Parthis victis, milites Ararim Germaniae flumen biberunt.

63. ARARIM, Arar fluvius Galliae, fluens in flumen Rhodanum, quem Germaniae tribuit, vel propter vicinitatem regionum, quae Rheno tantum determinatur; vel ad demonstrandam simplicitatem rusticam, cui hoc car-

men tribuitur, quae facile inscientia locorum & provinciarum fallitur. TIGRIS. Armeniae fluvius, influens in Persicum sinum: Itaque per *Tigrim* & *Ararim* vult diversa loca inter se significare. Dicit enim, prius *Parthum* ex *Arare* bibiturum, & *Germanum* ex *Tigride*, quam sibi oblivionem futuram non divisi agri, Caesaris beneficio.

64. ILLIUS, Id est, Augusti Caesaris. LABATUR, Respuatur, vel oblivioni tradatur.

65. SITIENTIS IBIMUS AFROS. Tropus Synecdoche: Ab Afris enim Lybiam, quae aqua indiget, intelligi vult. Est etiam calidissima regio & pene inhabitabilis.

66. SCYTHIAM. Regio septentrionalis frigidissima. ET RAPIDUM CRETAE VENIEMUS OAXEM. Hoc est lutulentum: quod rapiat cretam. Creta terra alba dicitur. Nam *Oaxis* fluvius est Mesopotamiae: qui velocitate sua rapiens albam terram, turbulentus efficitur. Vel *Oaxis*, fluvius Scythiae: in Creta insula non est: sed aqua cretai coloris est. *Oaxem* Philisthenes ait, Apollinis & Anchiales filium: hunc *Oaxem* in Creta oppidum condidisse, quod suo nomine nominavit, ut Varro ait, *Quos magno Anchiale partur adducta dolore, Et geminis capiens Telurem Oaxida palmis, Edidit in Dieta*.

P I E R I I.

54. VICINO AB LIMITE SEPES. Romanus codex Vaticanus, & alter Oblongus *saepes* per *ae* diphthondum scribunt. ita *saepsum*, uti superius, *Exiret vicissima saepis*. & *saepio*, ut *saepit se testis*. Quae ita recte scribi, ostendit adverbium *saepes* ejusdem originationis.

58. RAUCAE TUA CURA PALUMBES. Male *Rauci* virili genere codices nonnulli habent, quamvis Plautus *Palumbem* virili genere dixerit in Bacchidi-

B

chidi-

Et penitus toto divisos orbe Britannos.
En, unquam patrios longo post tempore finis,
Pauperis & tuguri congestum cespite culmen,

SERVII.

67. PENITUS, Id est, omnino. DIVERSOS. Quia olim juncta fuit orbi terrarum Britannia. Est enim insula sita in Oceano septentrionali: & a poetis alter orbis terrarum dicitur.

68. EN. ECCE. UNQUAM. Aliquando. En unquam, Virgilius alio loco dividit interposito verbo: ut infra in ipso libro, En, eris unquam ille dies? quod significat unquamne, id est, aliquando?

69. CESPITE. Id est, terra cum propria herba evulsa. CULMEN. Eo quod culmo, id est, stipula tegitur. Sic prisca rusticanorum aetas habitabat: ideo culmina dicta sunt tecta: quia veteres aedificia de culmo contegebant, id est, paleis e messibus. TUGURI, a tegendo dictum.

PIERII.

chidibus, *Duae unum expetitis Palumbem*. Et Pomponium citat Nonius, qui *unam Palumbem* itidem masc. gen. protulerit. placuisse tamen Virgilio foeminino uti, non it inficias.

69. PAUPERIS ET TUGURI. Sitne *tuguri* per unum *i*, an *tugurii* per synizesin scribendum, deque hujusmodi nominum scribendorum ratione, diu multumque apud omnes omnibus est aetatibus disputatum. Plurimum vero scriptores veteres dum compendiarium scribendi rationem quaerent, ubicunque *ii* geminatum invenissent, unicum scribere voluere, apice tamen eius supra reliquas litteras exporrecto, ut *dIs manibus*, & *memor beneficI*. Quod vero in hujusmodi scriptionis genere duae nonnunquam inesse litterae intelligantur, inde patet, quod invenias plerunque consonantes etiam ipsas, si supra aliarum litterarum ordinem producantur, *i* vocalem insertam ostendere, ut *AureLa* pro *Aurelia*. Cujusmodi adhuc inscriptio Polae visitur in hunc modum:

D. M.

AVRELAE
LEVCIPE
CONIVGI
L. ANNIVS. P. F.
VITALI. SVAE.

D. M.

AVRELIA
CRESCEN
TINA CONIV
GIVE
PRODITO

Ita etiam in *i* littera, sive *i* praecederet si-ve subsequeretur, animadverti vocalem ipsam inferi solitam hoc pacto: Id enim signum tam *ii* quam *is* significat. Cujus rei, etsi alibi etiam exempla inveniuntur, id unum ponam, quod ab Urbano Valeriano Patruo meo harum antiquitatum in-

dagatore diligentissimo exscriptum accepi: Id quod Polae etiamnum inspicitur:

CON. QVO. VI
XIT. ANNIS
XI. DE. SVO.
POSV. B. M.

In quo monumento non pigeat, tam & si *παιπυρ* est, tria adnotatu digna designare, *Crescen* pro *Crescentina*. Verso vero modo, *posu* pro *posuit*. Et *con* praepositionem per *o* & *u* ut nunc vulgo pronuntiant. Sed enim quantum ad *i* litteram spectat, eam scribendi rationem, ut una pro geminis ponatur, non admittit Caper. Et per detractionem corruptam esse Ter. Scaurus clamat: qui litteram *i* non tantum in Genitivo nominum hujusmodi geminari, ut *Antonii Tremellii*; verum etiam vocativos nullam pati detractionem, ut *o Antonii*, *o Tremellii* singulari numero dicendum, atque scribendum esse censet. Hujus sententiae subscribit Val. Probus in Arte, dum quaeri ait, qua de causa *o Mercurii* per duo *ii* scribatur: quam ita reddi tradit, Quoniam quaecunque nomina Ablativo casu numeri singularis *o* littera terminantur, & Nominativo casu num. sing. ut syllaba post *i* litteram desinuntur: haec Vocativo casu numeri singularis cum nominativo casu ejusdem numeri singularis pari numero syllabarum scribantur: & ideo *o Mercurii* per duas *ii* litteras scribi pronuntiat. Invenies tamen diversum quid in Institutis ejusdem, iis exemplaribus, quae vulgatae sunt: praesertim in nominibus propriis. Vel. Longus: Quantum pertinet ad Genitivum, *ii* geminum omnino quaerit, *o*, qua littera Dativus finit, in *i* mutata: *Julio Julii*, *Pallio Pallii*. Quae vero de Vocativo altercatio est, aetatis nostrae Litterati omnes in Carisii sententiam concessere, quam ita pronuntiatam constat: *Illud memineris quod omnia nomina masculina, quae ante ut syllabam *i* habent, in Genitivo singulari eandem *i* litteram geminam recipiunt & In Vocativo vero, ne similis sit Genitivo singulari, unam *i* recipiunt*. Ne cui vero leve videatur de hujusmodi scriptionum ratione disputare: sciendum clarissimos saepe viros super tam levibus argumentis non incuriose declamare solitos: Ut illud, quod huic simile considerationi Probus ait, amasse M. Tullium primam personam a verbo pereo, *perii* duplicato *ii* pronuntiare, quoniam verba modi indicativi specie perfecta ex prima persona numeri plur. *mus* syllabam amitt-

Post

- 70 Post aliquot mea regna videns mirabor aristas?
 Impius haec tam culta novalia miles habebit?
 Barbarus has segetes? en, quo discordia civis
 Perduxit miseros! en, quis consevimus agros!
 Infere nunc, Meliboeae, puros, pone ordine vitis.
 75 Ite meae, quondam felix pecus, ite capellae.
 Non ego vos posthac, viridi projectus in antro,

S E R V I I.

70. POST ALIQUOT ARISTAS, Post multa tempora: & quasi rusticus per aristas numerat annos. MEA regna, Id est, ubi dominatus sum. Vel senem se dicit agros suos recepturum. ARISTAS. Gradatim dictum, extropo metalepsi, ut per aristas, messes: per messes, aestates: per aestates annos numeres.

71. IMPIUS MILES. Proprium militis epitheton. Iratus Meliboeus impios milites dicit, seu quod agrum suum teneant: seu quod civile gesserint bellum, qui pro Antonio arma portarint, qui bella civilia gessit. Hic laesit Virgilius Octavianum Augustum; tamen secutus est veritatem. Dum miles portando arma, vicit alios, impius nocendo dictus est. NOVALIA. Id est, nova rura, quae per singulos annos novantur per semina. Vel etiam novalia dicuntur, unde sylva tollitur. HABEBIT. In spe ponitur.

72. QUO. Ad quam miseriam?

74. INSERE, Sibimet ipse imperat: & apostrophen facit ad seipsum, dolendo vel invidendo non habere se id quod Tityrus. PONE ORDINE VITES. Quia quadrato ordine vites ponuntur.

75. QUONDAM FELIX PECUS. Quando manebat mihi haereditas: vel quasi, jam diu ego foelix fui aliquando in finibus nostris. Hic videt se pastor exclusum esse: & invidet se non habere illud, quo Tityrus utitur.

P I E R I I.

amittant: & ita eandem personam numeri sing. ostendant, ut puta: *Periimus, peris*. At Terentium *peri* unico *i* pronuntiare maluisse, quod a secunda ejusdem temporis *si* detracta syllaba primam fieri putaverit. Sed enim, uti alibi latius diximus, totum hoc scriptio- nis genus in figuras Synzerefes aut Synizeses rejiciendum: ac *inguri*, & paulo inferius *peruli* scribendum. Aliorum autem Grammaticorum dicta super hac eadem re in primo Aeneidos eo loco, *Hic tamen ille urbem Palati,*

Du-

recitavimus: ne omnia huc congerentes fastidio essemus.

72. EN QUO DISCORDIA CIVES PERDUXIT MISEROS. In perveteri exposito codice Vaticano, & in Longobardico *perduxit* omnino legitur, ut vulgata habent exemplaria: Sed in Romano, in Mediceo, & quibusdam aliis *produxit* habetur, id quod alii viderint. *civis* vero per *i* more Velliano, ut etiam in nummis pluribus est, meliores habent codices.

73. EN QUIS CONSEVIMUS AGROS. Veteres quidem plerique omnes codices ita habent, ut vulgo legitur, Romano excepto, in quo scriptum est, *his nos consevimus agris*. Quasi dicere velit, quod nescio qua natale solum dulcedine mentes afficiat. Sed enim longe acerbior querela mihi videtur, magisque movere pathos, quum lamentatur Hostes, & eos quidem impios & barbaros, bona quae ipsi sibi comparaverint, habituros: labores suos perditos, messemque ipsam, tam cultam, tam laetam, de manibus sibi violenter abreptam. Quare Meliboeus, qui dixerat, *Impius haec tam culta novalia Miles habebit, Barbarus has segetes?* ad infelicitatem suam miserabilius deplorandam, remque ipsam atrocius exacerbendam, causam objectat Civium discordiam, quasi dicere velit, ipsosmet sibi pedicas complicasse. Malum enim, quod sibi quis accersit, adscribitur imprudentiae: quod vero aliunde accidit, vel fortunae, vel Fatorum inclementiae: ubi consolationis locus a necessitate, cui neque Deos repugnare posse Poetae veteres tradidere.

75. ITE MEAE QUONDAM FELIX PECUS. Romanus codex notae majoris, Oblongus, Longobardicus, & aliquot alii manu scripti, versus hoc dictionum ordine legunt, *Ite meae, felix quondam pecus*. Quod nescio quid suavius habet.

77. DUMOSA DE RUPE PROCUl PENDERE VIDEBO. Hic etiam numerus mutatus in codicibus aliquot manu scriptis, in quibus legitur, *dumosa pendere procul de rupe videbo*. Et ita legitur apud Arusianum in Elocutionum libello, In Mediceo

Dumosa pendere procul de rupe videbo:

Carmina nulla canam: non, me pascente, capella
Florentem cytisum, & salices carpetis amaras.

80 T. Hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte
Fronde super viridi: sunt nobis mitia poma,
Castaneae molles, & pressi copia lactis.
Et jam summa procul villarum culmina fumant,
Majoresque cadunt altis de montibus umbrae.

SERVII.

77. DUMOSA. Id est, rigida, spinosa. PENDERE. Quia cum pascuntur spinosa, quasi pendent.

78. CARMINA. Id est, quia non libet rustico canere carenti possessione.

79. CYTISUM. Genus fruticis, vel herbae, quae nascitur inter campos & sylvas in Cytisa civitate, amara hominibus, non capris. AMARAS. Ad nostrum saporem: nam capris dulces sunt.

81. MITIA. Matura: quae non remordent cum mordentur.

82. CASTANEA, Id est, mala apud antiquiores. MOLLES. Id est, maturae. ET PRESSI, Emulsi, & in caseum coacti.

83. FUMANT. Id est, ad vesperum coena praeparanda.

84. MAJORESQUE CADUNT, Duplicantur: Cum sol cadit, majores sunt umbrae: ut, *Et sol crescentes decedens duplicat umbras*: quemadmodum cum oritur, quia ex transverso nos ferit, longius jactat umbras. CADUNT UMBRAE. Nox imminet.

PIERII.

codice uno mutato vocabulo, *frondosa pendere*

procul de rupe scriptum est. Quod quidem ego sumptum crediderim ex Pomp. Festi paraphrasi, ita *dumosa* interpretantis: quum *spinosa* Servius velit.

80. HIC TAMEN HAC MECUM POTERIS REQUIESCERE NOCTE. In Romano codice, & in Mediceo *poteras* exacta specie scriptum est, quod valde placet. In Longobardico, in Mediceo, & plerisque aliis, *Hac mecum poteris requiescere nocte*. Ablativo casu habetur, ut pleraque etiam vulgata habent exemplaria. Sed *hanc noctem* agnoscit Arusianus Messius in eodem Elocutionum libello, qui falso sub alterius nomine circumfertur, cujus legitimam inscriptionem inveni in Jani Parrhasii Bibliotheca. Arusianus itaque probaturus elocutionis formam, quod requiesco *illud tempus* dicimus eleganter, carmen hoc ex Virgilio citat, ubi *hanc mecum poteris requiescere noctem* habeatur, accusativo casu: alia vero significatione ab eodem dictum esse alibi, *Et mutata suas requirunt flumina cursus*. Quod vero Tityrus habere se *castaneas molles* dicit, exponitque Servius, *Maturas*: magis placet, quod Nonius Marcellus ait, *Molles, Novas, vel recentiores*.

ECLOGA SECUNDA.

ALEXIS.

FORMOSUM pastor Corydon ardebat Alexin,
De-

SERVII.

VS. I. FORMOSUM PASTOR CORYDON. *Corydonis* in persona Virgilii intelligitur: Caesar *Alexis* in persona inducitur. CORYDON, Fictum nomen est ab ave, quae Corydalis dicitur. ARDEBAT ALEXIN, id est impatienter amabat,

&c

PIERII.

VS. I. FORMOSUM PASTOR CORYDON ARDEBAT ALEXIN. In Romano codice *fermosum* est, littera *n* inter *e* & *i* inserta. Eiusque porro Veterum morem eam litteram vocalibus natura longis adscribere, plerisque veterum inscriptionibus ap-

Delicias domini: nec, quid speraret, habebat.

S E R V I I.

& alebat, & laudabat. ALEXIN. Quem dicunt Alexandrum: fuit servus Asinii Pollionis, quem Virgilius, rogatus ad prandium, cum vidisset in ministerio omnium pulcherrimum, dilexit: eumque dono accepit. Caesarem quidam acceperunt, formosum in operibus & gloria: alii puerum Caesaris, quem si quis laudasset, gratam rem Caesari fecisset. Nam Virgilius dicitur in pueros habuisse alium amorem: nec enim turpiter eum diligebat. Alii Corydonem, Asinii Pollionis puerum, adamatum a Virgilio ferunt, eumque, a domino ipsi datum, Corydonem a Virgilio ficto nomine nuncupari, ex eo genere avis, quae Corydallus dicitur, dulce canens. Alexin vero, puerum quasi sine responsione, ac superbum; hunc autem dilectum fuisse Pollionis: & Virgilium gratum se futurum existimasse, si eum laudaret, cuius forma Pollio delectabatur: qui eo tempore Transpadanam Italiae partem tenebat, & agris praeerat dividendis.

2. DELICIAS DOMINI. Hoc est, qui suo domino Caesari, vel Pollioni, in deliciis erat. NEC QUID SPERARET. Id est, nec spem potiundi habebat.

P I E R I I.

apparet. Sed enim non mediocriter peccare ait eos Terentius Scaurus, qui *formoso*, *n* litteram assumunt: quae non magis huic nomini necessaria sit, quam *Glorioso*, quod a *gloria* venit. Indignatur etiam Caper huiusmodi nominibus eam litteram adjungi: quum tamen huiusmodi nomina non in codicibus tantum antiquis, verum etiam in plerisque Veterum monumentis cum *n* littera scripta deprehendantur. Ita *Atlans*, *Gigans*, *Pallans*. In codice Romano sane passim *formosum pastor Corydon*, & *o formose puer*, & *formosissimus annus* cum *n* habentur. In oppido vero Fabrica, pro foribus aediculae sancti Joannis, non inelegans legitur Epitaphium: quod mihi, dum talia investigarem, ostendit Ant. Valla Teanensis, vir & bene litteratus, & harum antiquitatum diligentissimus explorator. Id est huiusmodi:

HIC AQUILAE CINERES MISERABILIS URNA SEPULTOS

CONTEGIT ET FATIS EXPROPERATA NIMIS.
OCCIDIT INFELIX CEPTO MODO FLORE JUVENTAE

QUEM FINIIT ANNUS SEPTIMUS ET DECIMUS.
FORMOSUS FRUGI DOCTUS PIUS A PATRE MAESTO

ACCEPTIT TUMULOS QUOS DARE DEBUERAT.
Quod quidem ea ego de causa factum existimo, quia mos Veteribus fuerit istiusmodi vocalibus.

Tan-

natura longis τὴν μακρὰν -- signum superaddere: qua nota lectores quanta illae essent admonerentur: Eamque postmodum imperitioribus saeculis compendiariae scripturae apicem esse crediderunt. Coeptaque primo pro *n* proferri, mox & adscribi: atque ita ex *Formosus*, *Formosus*, ex *Thesaurus* *Thesaurus*, ita ex *Atlas* *Atlans*, & similia in usum prodire. Vel in iis, quae in *ofus* exeunt, circumflexus accentus adnotabatur, proque apice scriptionis eodem errore acceptus accentus: aliter qui potuerit ea barbaries inolescere non video. Nam, & *corrente* pro *correte*: *Crescent illae crescentis amores*, pro *crescetis*. *Obtusum*, pro *obtusum*: & sexcenta huiusmodi passim invenimus. Contra vero pleraque absque *n* scripta deprehendi in Veterum monumentis, quae nunc universa consuetudo per *n* scribit atque pronunciat. Quis enim est, qui non *infans clemens* quo dicat? Romae tamen in Divae Mariae cognomento Majoris Basilica, vetusto lapide scriptum est:

RAPTA SINU MATRIS JACET HIC MISERABILIS INFAS.

In eo inquam monumento *infans* absque littera *n* notatum est. Et Ameriae habetur antiquo lapide, in pariete domus cujusdam in colle sitae: C. CAESIUS CLEMES. In quibus nominibus scribendis Graecos potius quam Latinos mihi fecuti videntur, apud quos *Clemens* nomen proprium Κλημης scribitur. Ne vero stupori hoc aut imperitiae cuiusquam aetatis detur, scimus Veteres quoque illos, qui seculis eruditissimis florere, in huiusmodi plerisque fuisse diversos. Pl. enim Solipater Virgilium ait *mensam* cum *n* littera prima syllaba saepe protulisse, cui dictioni Varro sit *n* demere solitus: quod inde *mesam* dictam putaret quod media poneretur: quique aliis in vocabulis, quantum in se fuit, Graecis invidit, huius tamen originationem esse ab eis non inficiatur. Et nunc Latine scribunt, Virgilium sequuntur: qui vernaculo utuntur sermone, Varronis reputant idioma. Eiusdem generis fuit olim, *Pago pagis*, quod nunc per *n* *Pango*, & scribitur, & enuntiatur. Nam in XII. Tabulis verbum id absque *n* notatum tradit Quintilianus, ut *Canis Canis*: cuius figurationis adhuc, *Pepigi*, retineamus, *Bissenos pepigere dies*. Ac ita quidem aetates pene singulae gavisae sunt, modo hoc modo illud variare, quae singula persequi inexhausti laboris opus esset. Sed ut nos ad suscepti operis argumentum revertamur, his interim omisissis, illud minime dissimulabimus scriptum esse in Romano codice diverso a vulgatis. num.

- Tantum inter densas umbrosa cacumina fagos
 Assidue veniebat : ibi haec incondita solus
 5 Montibus & silvis studio jactabat inani:
 O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas?
 Nil nostri miserere? mori me denique cogis.
 Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant:
 Nunc viridis etiam occultant spineta lacertos:
 10 Thestylis & rapido fessis messoribus aestu
 Alia serpillumque herbas contundit olentis.

SERVII.

3. TANTUM, Tantummodo.
 4. ASSIDUE, Id est, saepius : INCONDITA. Incomposita, subito dicta, agrestia : vel infansientis dicta verba : vel *incondita*, id est, inconscripta : ut Sallustius in Jugurthino : *At illi, quibus vires aderant, rure cuncti ad portas, incondita tenere.*
 5. MONTIBUS, Qui amorem ei praestabant. JACTABAT, Id est, fundebat incassum. STUDIO INANI, Prae amore nihil sibi procurans; sed in absentem juvenem loquebatur.
 6. CRUDELIS, Id est, inexorabilis : qui non flecteris meo amore : nec te potiundum praebes. Vel allegoricis, crudelis Caesar, qui non flecteris meis scriptis, & non das erectos agros. ALEXI, Id est, Caesar. MORI, Prae contemptu : quia opprimit me tuus amor : vel, quia non delectaris meis carminibus.
 8. FRIGORA. Non aprica loca. AESTU, Aestiva.
 9. LACERTOS, Genus serpentis.
 10. THESTYLIS. Nomen rusticae mulieris, quae messoribus aestu fatigatis, diversa genera herbarum contundens, pulmentarium his parat : Vel concubina Corydonis : Vel *Thestylis*, Id est, fictilis : rusticum nomen est, ab eo, quod ponat cibum rusticis. FESSIS, vel labore, vel aestu. Vel fessis, id est, ferventibus, vehementi ardore fatigatis, vel laboris instantia.
 11. ALLIA, SERPILLUMQUE, Herbas calidas, quae aestum repellunt. Nam ut etiam Plinius dicit in Naturali historia : *Omnis medicina, aut a contrario, aut a simili quaeritur.* Unde etiam calor potest aut frigore, aut alio calore depelli. Hinc est quod in ultima Ecloga, cum amator remedium quaerit ardori, dicit se iturum aut ad Scythiam, aut ad Aethiopiam, ut : *Aethiopum versentur oves sub fide Cancris.* quarum regionum altera est tri-

At

gidissima, altera fervens calore. Sane *Serpyllum* herba est, quae in Graeco aspirationem habet, quam Graeci *ἰσπυλλον* dicunt. In multis enim nominibus, quae in Graeco aspirationem habent, nos pro aspiratione, S ponimus. Inde est, quod pro *serpyllo*, *serpyllum* : pro *ἴκ*, *sex* : pro *ἴππ*, *septem*. RAPIDO AESTU. Vehementi, ferventi. *Fessis* autem, vel aestu, vel labore.

PIERII.

mero, *Fernosum Corydon pastor ardebat Alexim.* Idque forte ea causa mutatum ab aliis, quod posteriora saecula communis loci facultatum caesuris videntur invidisse, veritque sunt, neque syllabam, quae alioqui satis per se valida & caura est, neque locum, quo sita erat, carmini sustinendo sufficere.

2. DELITIAS DOMINI. Usu inolevit, ut *delitias* per *i* secunda a fine syllaba scribatur fere passim. In his tamen codicibus antiquis, *delicias* per *e* scriptum plurimum observavi : & ita recte scribi ostendit, quod ex eadem est originatione, nomen, *delicatus*.

4. ASSIDUE VENIEBANT. In codicibus aliquot manu scriptis *assidue*. In aliquot etiam *assidue*, *i* loco *d* substituta. Sed *assidue* per *ss* geminatum scribi debere ostensum alibi est.

7. MORI ME DENIQUE COGIS. Est quidem *cogis* praesenti tempore, in Oblongo Vaticano, in Longobardico, & aliquot aliis codicibus antiquis. In Romano scriptum est *coges* terminatione Futuri : quod peculiari quodam scriptionis more *i* vocalem tertiam in *e* secundam plurimum eo libro convertentis, factum crederem : nisi sententia eadem futuro tempore haberetur apud Theocritum, a quo dictum Virgilius mutuatur : *ἀνὰ γὰρ ἔσθαι μὲν τρώωνται.*

S. U. M.

At mecum raucis, tua dum vestigia lustrō,
Sole sub ardenti resonant arbuta cicadis.
Nonne fuit fatius, tristis Amaryllidis iras,
15 Atque superba pati fastidia? nonne Menalcan?
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses.

S E R V I I.

O

12. AT MECUM RAUCIS, TUA DUM VESTIGIA LUSTRO, &c. *Ad*, Si per *d* fuerit, erit hyperbaton: ut sit, *Dum tua lustrō vestigia, ad me arbuta resonant, cum raucis cicadis*. Sed melius est, ut *AT*, conjunctio sit: & ita intelligamus, Thestylis herbas tritas messoribus parat; verum mecum resonant arbuta, cum raucis cicadis.

14. TRISTIS AMARYLLIDIS IRAS, Bene addit *tristes*: plerumque enim, ut ait Terentius, *amantium iras, amoris integratio est*: ut veram iram ostenderet, addidit *tristes*, non fictam illam, quae aliquid gratiae habere consuevit. Unde Horatius: *Uris grata protervitas*.

15. SUPERBA FASTIDIA. Ex fastidio enim venit omnis superbia. NONNE MENALCAN. Tres dicitur amasse Virgilius, Alexandrum, quem donavit ei Pollio: & Cebetem puerum, cum Leria puella, quos a Meconate dicitur accepisse. Unde volunt quidam per *Amaryllida*, Leriam: per *Menalcam*, Cebetem intelligi.

16. QUAMVIS ILLE NIGER, Q. T. C. E. Quia Caesar Romanos, Antonius Aegyptios habuit, Antonius niger dicitur propter Aegyptios, quos habuit.

P I E R I I.

8. UMBRAS ET FRIGORA CAPTANT. In Mediceo codice & aliquot plerisque aliis, *ac frigora* legitur.

11. ALIA SERPILLUM. Scribendum *alia* unico *l*, cum antiquis codicibus doctorum etiam hominum sententia decernit. Sunt, qui nomini huic adspirandum esse putent, propterea quod ab *Halo balas* deducatur. Ne vero *Haliū* tetro tantum odore molestum esse putemus, ejus quoque syllaba pene ultima negotium facessit antiquis Grammaticis, quum ea jam aetate vulgatum esset per *e* *aleum* scribere, quod adhuc in vetustis aliquot codicibus habetur: ita & *aleum*, & *pallum*. Quocirca Sospater eos reprehendit, qui pene ultimam hujusmodi in his nominibus per *e* notarent, quum apud Virgilium (ait ille) *alia* per *i* legatur. Neque illud praetereundum fuit quod in Romano codice pro *serpillum* scriptum est

serpullum per *u* media syllaba, ut vulgo nunc Romae loquuntur. Idque ea ratione factum, quod *y* ex Graeca voce in eam litteram abiit. Nam *ἵπρυμας* apud Graecos non minus per *y* scribitur quam *ἵπριμας* & *ἵπρις*: omnia ab *ἵπρυ* (id enim nos aspiratione in *s* mutata *Serpo* fecimus) derivata.

15. ATQUE SUPERBA PATI FASTIDIA. Illud quoque sine risu proferri non posse plerique judicabant, si *superba* per *v* digammon in Romano codice scriptum esse dixerō: cujus rationis tot Romae & alibi reperiuntur inscriptiones. In Caelio monte: SACERDOTI VENERENTI FECIT. Ita passim, *venisatis* pro *benisatis*, *amavili* pro *amabili*, *incomparabili* pro *incomparabili*. Cujusmodi sono & enuntiatione ejus litterae & Campania omnis & Brutiorum populi, totaque Italiae pars, quae Graeciam versus vergit, adhuc utuntur. Quia etiam clarissimi litteratura viri, tam scribendo, quam loquendo, in familiari domesticoque sermone *superbo* pro *superbo* dicunt, & hujusmodi reliqua. Ac ne unius tantum codicis, aut corruptae aetatis nostrae abusum hunc esse credamus, scimus praeclarum olim virum Adamantium, quo depravatam saeculi sui pronuntiationem emendaret, de *b* muta, & *v* digammon, & vocali, plurima disputasse: ex quibus aliquid locis suis recitare nunime gravati sumus. Ac quantum ad praesens negotium facit, tradit is, Nomina, quae in *our* exeunt bisyllaba, per *v* digammon scribi, ut *novus*, *saevus*, *curvus*, *balvus*, *sorvus*. Ex quibus *albus* tantum discretionis gratia per *b* mutam scribi praecipit: quippe, ut differat a nomine *alvus*, quod per *u* digammon scribitur. Hic vero agit de nominibus tantum adjectivis. Polysyllaba vero per *b* scribi jubet, ut *superbus*, *acerbus*. Ex quorum tamen numero, *protervus* excipitur, Nimirum viderat Adamantius, & *superba* & alia hujusmodi ex usu pronuntiationis, quae temporibus illis maxime vigeat, scriptitari: Graecitate jam ab Imperii translatione in universam Italiam illapsa: Nam inde pronuntiationem ejusmodi processisse negarit nemo, qui vel prima Graecarum litterarum elementa perceperit. Quanquam non satis affirmare au-

fin

O formose puer, nimium ne crede colori.
 Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
 Despectus tibi sum, nec qui sim quaeris, Alexi:
 20 Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans.
 Mille meae Siculis errant in montibus agnae.
 Lac mihi non aestate novum, non frigore defit.
 Canto, quae solitus, si quando armenta vocabat,

SERVII.

17. O FORMOSE PUER. Bene dicit Donatus suspendendum O, & sic dicendum, *Formose puer*: ut intelligamus per ironiam eum aliud voluisse dicere; sed in haec verba, ne Alexin offenderet, amoris necessitate compulsus. Ne CREDE. Ne confide. Sallustius: *Virtuti satis credebant*, id est, confidebant.

18. ALBA LIGUSTRA CADUNT. Et rustice, & amatorie, ex floribus facit comparisonem. *Ligustrum* autem, flos est candidus, sed vilissimus. *Vaccinia* vero, sunt violae, quas purpurei coloris esse manifestum est. Vel ligustra flores papaverum sunt, vel arborum.

20. QUAM DIVES NIVEI PECORIS. Tria sunt, quibus amatores possunt placere, Divitiis, Pulchritudine, Cantilena: quibus omnibus se valere commemorat. Et multi secundum Homerum, qui ait *ἤν' γὰρ λευκὰ κύνες*, legunt, *nivei quam lactis*. Sed melius est, *Quam dives pecoris nivei*. Nam candidae oves in ingenti sunt pretio. Unde in Georgicis legimus: *Continuo quo greges villis lege mollibus albas*. Item alibi: *Munere sic niveo lanar, si credere dignum est*.

21. MILLE MEAE SICULIS ERRANT IN MONTIBUS AGNAE. Theocritus: *Ἄλ' ἔτοι τοῖς τοῖς ἰὼν βότῃ χίλιε βόσκῃ*. ERRANT autem, cum securitate pascuntur. Et quod ait *agna*, & a sexu & ab aetate laudavit: nam ex foemineo sexu in pecoribus copiosior possessio provenit.

23. LAC MIHI NON AESTATE NOVUM, NON FRIGORE DEFIT. Multo melius quam Theocritus, qui non *lac*, sed caseum dixit: *τυρόν δ' ἔστιν ἁπλῶς, ἢ τ' ἐν ἡμέρῃ, ἢ τ' ἐν ὁπώρα, ἢ χειμῶνι ἀκρῶς*. Sed quia caseus servari potest, non mirum est, si quovis tempore quis habeat caseum. Hoc vero laudabile est, si quis habeat *lac novum*, id est, colostrum, quod neutri generis est: nam foeminini esse penitus non potest. Sane hunc versum male distinguens Virgiliomastix, vituperat: LAC MIHI NON AESTATE NOVUM, NON FRIGORE: DEFIT. Id est, semper mihi deest.

Am-

PIERII.

sim, nosne magis, an illi, Romanos veteres imitemur. Sed enim haec alii viderint.

16. NONNE MENALCAM. Antiqui omnes codices, quos viderim, Longobardico excepto *Menalcam* per *n* scriptum habent: quae suavior est pronuntiatio.

18. VACCINIA NIGRA LEGUNTUR. Et hoc aetate nostra receptum video, Ut *vaccinia* unico *c* scribatur: quum tamen in antiquis omnibus his exemplaribus duplici scriptum inveniat *vaccinia*, idque passim. Praeterea Adamantius, sive, ut alibi legitur, Martyrius Adamantii filius (Nam omnino ea, quae de *b* & *v* in compendium collegit, ab Adamantio Patre se accepisse fatetur) ubi quaerit utrum *Vaccinium* an *Baccinium*, *Vaccas*, *Bis*, an *Bacca* sit scribendum: quippe per *v* digammon, an per *b* mutam; primas harum dictionum litteras eo statuit ordine, quae post *vac* alteram habeant consonantem: Nam de *va* una subsequente consonante superius tractaverat. Quare tam huius auctoritate, quam veterum codicum testimonio *vaccinia* duplicato *c* scribendum contenderim: & ita inferius corrigendum, *Mollia luteola pingis vaccinia Caliba*.

19. DESPECTUS TIBI SUM: NEC QUIS SIM QUAERIS. In Mediceo, & antiquis aliquot aliis codicibus legere est *nec qui sim*. Quod si diligentius perpendas, forte non displicebit. Nam distinctionem inter *quis* & *qui* traditam a Grammaticis, minime servari ab auctoribus alibi ostendimus.

20. QUAM LACTIS ABUNDANS. Oblongus codex Vaticanus, Longobardicus, Mediceus, & aliquot alii, verbum *habundo* cum adspiratione scribunt; non quod ab *habeo* descendat, sed ut vox fiat incitator. Ea enim de causa plerisque dictionibus Veteres adspirabant, ut patet in *Helvone*. Quanquam litteratissimi Viri scriptis prodidere praeter rationem adspirationem praeponi huic verbo, quod ex *ab* praepositione, & *undo undas* fiat.

Amphion Dircaeus in Actaeo Aracyntho.

- 25 Nec sum adeo informis : nuper me in litore vidi,
Cum placidum ventis staret mare. non ego Daphnin
Judice te metuam, si nunquam fallat imago.
O tantum libeat mecum tibi sordida rura,
Atque humilis habitare casas, & figere cervos,
30 Haedorumque gregem viridi compellere hibisco!
Mecum una in silvis imitabere Pana canendo.

S E R V I I.

Pan

24. AMPHION DIRCAEUS IN ACTAEO ARACYNTHO. *Amphion & Zetus* fratres fuerunt ex Jove & Antiopa : sed *Zetus*, rusticus fuit : *Amphion* vero musicae artis peritus : Sane *Aracynthus*, mons est Thebanus. Unde *actaeo*, littorali debemus accipere (ut, *At procul in sola secretae Troades acta*) non Atheniensi : licet Athenae primo *Ἀκτῆς* dictae sint : quamquam plerique, *Actaeo Aracyntho*, Atheniensi accipiant : non quod *Aracynthus* apud Athenas est ; sed ut ostendatur rustici imperitia. Nam & Theocritus ad exprimendam rusticam simplicitatem, multa aliter quam res habeat, dicit. Hac ratione potest & *Oakis*, Cretae fluvius accipi : cum & mons sit, ut diximus, Scythiae.

25. NEC SUM ADEO INFORMIS. Verecunde suam commemorat pulchritudinem. Sic Cicero in Caeliana : *Ut cum poeniteas non deformem esse natum*. Nam pulcherrimum voluit dicere. IN LITTORE VIDI, CUM PLACIDUM VENTIS STARET MARE. Negatur hoc per rerum naturam fieri posse : sed Theocritum secutus est, qui hoc dicit de Cyclope : *Ἰ γὰρ ὁραὶ ἐς πόντον ἐσὶ βαλῆτον, ἐν ἡ γαλαῖα*. Sed illa est excusatio ; vel quia ingentem habet oculum Cyclops : vel quia filius Neptuni est. Unde quia ait, *in litore* : volunt quidam in aqua a fluctibus derelicta, id est, in lacuna littoris, eum se videre potuisse. Quam rem illud excludit, *Cum placidum ventis staret mare*. Sed ideo in mari imago non cernitur, quia non stat : quod si stet, non potest etiam nobis imaginem reddere : Ni intelligas, *In litore*, intra portum : ut ipse in III. Aeneid. de portu Cycloperum : *Portus ab accessu ventorum immitis*.

26. NON EGO DAPHNIN. Daphnis filius fuit Mercurii, formosissimus puer ; qui primus dicitur pastor fuisse.

27. SI NUNQUAM FALLAT IMAGO. Nulla enim res ita decipit quemadmodum imago : Nam & in speculo contraria ostendit univer-

sa : & in aqua, remum integrum quasi fractum videmus : quod etiam Cicero in Tusculanis plenius docet. JUDICE TE METUAM. Ac si diceret, Qui meam despicias pulchritudinem.

28. TIBI SORDIDA RURA. Utinam libeat tibi mecum habitare rura, tibi sordida, id est, quae tu putas sordida : nam tibi bis accipimus.

29. ATQUE HUMILES HABITARE CASAS. Sane melius, habito illam rem, quam, habito in illa re, dicimus. Nam etiam principalitas verbi hujus frequentativi accusativum regit, ut : *habeo illam rem*. Inde fit, *habito illam rem* : non in illa re, ut, *habitare casas*. CASAS. quae mapalia dicuntur. FIGERE CERVOs. Aut furcas, quae figuntur ad casae sustentationem : quae dictae sunt cervi, ad similitudinem cornuum cervinorum. Aut, quod melius est, *figere cervos*, id est, venari & jaculari, intelligamus : ut magis ad voluptatem eum, quam ad laborem, invitare videatur. VIRIDI HIBISCO. Ad hibiscum compellere, scilicet a lacte depulsos. *Hibiscus* autem, genus est herbae, & sic dixit *hibisco*, ad hibiscum, ut : *Is clamor caelo*, id est, ad caelum.

31. IMITABERE PANA CANENDO. Exemplo numinis, in agris mecum poteris canere. Nam *Pan*, deus est rusticus, in naturae similitudinem formatus. Unde & *Pan* dictus est, id est omne : habet enim cornua in radiorum Solis, & cornuum Lunae similitudinem : rubet ejus facies, ad aetheris imitationem : in pectore nebridem habet stellatam, ad stellarum imaginem : pars ejus inferior hispida est, propter arbores, virgulta, feras : caprinos pedes habet, ut ostendat terrae soliditatem : fistulam septem calamorum habet, propter harmoniam caeli : in qua septem soni sunt, ut diximus in Aeneide, *Septem discrimina vocum* : *καλαύροπα* habet, id est pedum, hoc est baculum recurvum, propter

C

an

- Pan primus calamos cera conjungere pluris
 Instituit: Pan curat ovis, oviumque magistros.
 Nec te poeniteat calamo trivisse labellum.
 35 Haec eadem ut sciret, quid non faciebat Amyntas?
 Est mihi disparibus septem compacta cicutis
 Fistula, Damoetas dono mihi quam dedit olim:
 Et dixit moriens: Te nunc habet ista secundum.
 Dixit Damoetas: invidit stultus Amyntas.

SERVII.

annum, qui in se recurrit: quia hic totius naturae deus est: Poetis fingitur cum Amore lustratus, & ab eo victus: quia, ut legimus, *Omnia vincit amor*. Ergo *Pan*, secundum fabulas, amasse Syringam nympham dicitur: quam cum sequeretur, illa implorato Terrae auxilio, in calanium conversa est: quem *Pan*, ad solatium amoris, incidit, & sibi fistulam fecit. Sane sciendum, *Pana*, *pa*, habere accentum: Graeca enim monosyllaba, quae ad nos transeunt, crescunt in obliquis casibus: & in genitivo & dativo tantum singularibus, ultimae syllabae accentum dant, ut, *Panor pani*, *Lyncos lynce*. Plurales vero etiam isti duo habent accentum; licet ad nos transire possint.

33. NEC TE POENITEAT CALAMO TRIVISSE LABELLUM. Non tibi parum videatur. Terentius: *At enim quantum hic operis fiat, poenitet*. Id est, parum videtur. Et notandum, *poeniteat trivisse*, praeteritum pro praesenti positum, usurpative: quod in defectivis licenter fit, ubi praesens non invenitur. Ut, *Quamquam animus meminisse horret*. LABELLUM. Parvum labrum. Hinc inanissimam quidam tentant facere discretionem; ut virorum *labra*, mulierum *labia* dicantur.

35. QUID NON FACIEBAT AMYNTAS? Quemadmodum mihi non cognoscebatur? Et ex affectu alterius hunc cogit.

36. DISPARIBUS SEPTEM COMPACTA CICUTIS. Inaequalibus cannis. Nam & harmonia inaequalis est. *Cicuta* autem est spatium, quod est inter cannarum nodos. COMPACTA. Coniuncta: ut, *Turrim compactis strabibus, quam eduxerat ipse*.

38. TE NUNC HABET ISTA SECUNDUM. Commendat munus: & ex eo, quod ei haereditarium datum est: & ex eo, quod invidiam meruit. Nam res optimae, & difficile donantur a vivis, & acceptae, facile merentur invidiam.

39. INVIDIT STULTUS AMYNTAS. Amyntam

Prae-

Cornificium vult intelligere; quia conatus est contra Virgilium scribere; vel, ideo *stultus*, quia invidit.

PHILARGYRII.

32. PAN PRIMUS CALAMOS. *Pan*, id est, Natura omnium rerum, inventor est fistulae. *Pan* pastoralis deus: per cornu Solem significat & Lunam: per fistulam, septem planetas stellas: per pellem maculosam, caeli sidera: per cannam, ventos: per ungulas caprinae, soliditatem terrae. Villosus est, quia vestitu gaudet terra. Hic autem natus est Mercurio in arietem converso, & Penelope uxore Ulyssis.

PIERII.

26. NON EGO DAPHNIM. In multis *Daphnin* per *n* finali littera scriptum invenias, quod ita esse debere ostendit versus ille, *Daphnin ad astra feremus*. Nam si per *m* esset, collisioni locus foret.

27. SI NUNQUAM FALLIT IMAGO. In Romano codice, in Mediceo, in Longobardico, in Oblongo Vaticano, & plerisque aliis *fallas* scriptum, Subiunctivi modi declinatu.

32. PAN PRIMUS CALAMOS CERA CONJUNGERE PLURES INSTITUIT: *Pan curat oves*. In Romano codice *primum* legitur adverbialiter. Sed *primus* omnino melius, ut in aliis habetur. Est & illud *pluris*, & *ovis* per *i*, Veliano more.

34. NEC TE POENITEAT CALAMO TRIVISSE LABELLUM. In Romano codice & aliquot aliis manuscriptis, *poeniteat* per *ae* diphthongum primam habetur. Sed *o*, ei formae insitum est ex etymo: quum *poenitentia* dicta sit, quod *pone teneas*. Sane vero praeteritum a *zero seris*, *trivisse* esse debuit, ait Vel. Longus: maluisse tamen Virgilium *trivisse* dicere.

- 40 Praeterea duo, nec tuta mihi valle reperti
 Capreoli, sparsis etiam nunc pellibus albo,
 Bina die siccant ovis ubera : quos tibi servo.
 Jam pridem a me illos abducere Thestylis orat :
 Et faciet : quoniam sordent tibi munera nostra.
- 45 Huc ades, o formose puer : tibi lilia plenis
 Ecce ferunt nymphae calathis : tibi candida Naïs
 Pallentis violas & summa papavera carpens,
 Narcissum & florem jungit bene olentis anethi.
 Tum, casia, atque aliis intexens suavibus herbis,
- 50 Mollia luteola pingit vaccinia caltha.
 Ipse ego cana legam tenera lanugine mala,

S E R V I I.

Ca-

40. NEC TUTA MIHI VALLE REPERTI CAPREOLI. Commendat a difficultate. Sic in primo: *Reliquias Troja ex ardente receptas.*

41. SPARSIS PELLIBUS ALBO. Qui habent adhuc maculas a prima aetate venientes. Accessu enim temporis mutant colorem : & eorum maculae esse gratiae minoris incipiunt. Ergo hoc dicit : Servo tibi capreolos, qui adhuc sunt pellibus albo sparsis.

42. QUOS ETIAM NUNC TIBI SERVO. Id est, quos adhuc tibi servo : licet roger a Thestylis amica, quae hos a me cupit abducere. SICCANT. Sugunt.

43. ORAT ABDUCERE. Orat, ut abducatur : figuratum est, ut : *donat habere*, id est, donat, ut habeat.

44. ET FACIET. Noluit dicere, & faciam : ne, quem amabat, offenderet, si se velle alteri dare munus dixisset, quod ipsi paraverat.

45. HUC ADES, O FORMOSE PUER ; TIBI LILIA PLENIS, &c. Tantum honoris habet puero, ut ei dicat etiam numina obsecutura. Sane *calathus* Graecum est : nam Latine *quassillum* dicitur. Cicero in Philipp. III. *At vero hujus domi inter quasilla appendebatur aurum.*

46. CANDIDA NAIS. Vel pulchra, vel dea. Nam dii umbris contrarii sunt, quas nigras esse constat. Hinc est : *Candidus infuetum miratur limen olympi.*

47. PALLENTES VIOLAS. Amantium tinctas colore. Horatius : *Es tinctus viola pallor amantium.* Unde non praeter affectionem amantis, eos flores nymphas dicit offerre, qui sunt amantibus similes. PAPAVERA CARPENS ; NAR-

CISSUM ET FLOREM BENE OLENTIS ANETHI. Sane Papaver, Narcissus, Anethus, pulcherrimi pueri fuerunt : quique in flores suorum nominum versi sunt : quos ei offerendo, quasi admonet, nequid etiam hic tale aliquid unquam ex amore patiatur.

49. TUM, CASIA. Herba suavissimi odoris : ut in sequentibus declaratur : quam Graeci *κασία* dicunt. Et sic dictum est : *Tum casia, atque aliis intexens suavibus herbis* : ut in Sallustio : *Leonem, atque alias feras.*

50. MOLLIA LUTEOLA PINGIT VACCINIA CALTHA, *Mollia vaccinia pingit*, id est, componit, *de caltha luteola*. Nam nisi *luteola* septimus sit casus, non stat versus. *Mollia* autem, tactus plumei scilicet. Et hoc dicens, ex colorum diversitate quaerit ornatum.

51. CANA LEGAM TENERA LANUGINE MALA. Mala dicit Cydonea, & Cydonibus primum allata ; Latine, Cotonea, quae lanuginis plena sunt : sed non praeter obliquitatem. Nam ut in Aeneide diximus, apud Creteneses, infamiae genus juvenibus fuerat, non amatos fuisse. Et verecunde rem inhonestam suppressit, quam Theocritus aperte commemorat.

P I E R I I.

44. SPARSIS ETIAM NUNC PELLIBUS ALBO. Antiquissimus ille codex maioris notae membrum unum ita distinguit, *sparsis etiam nunc pellibus*. Inde ultimam ex versu dictionem cum subsequenti jungit hoc pacto, *ambo bina die siccant ovis ubera* : quam forte

Castaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat..
Addam cerea pruna: honos erit huic quoque pomo.

SERVII.

Et

52. CASTANEASQUE NUCE. Bene speciem addidit, dicens *castaneas*. Nam *Nuces*, generaliter dicuntur omnia, testa corio duriore: ut avellanae, amygdalae, juglandes, castaneae; sicut contra poma dicuntur, omnia molliora. MEA QUAS AMARYLLIS AMABAT. Ne eas viles existimes, quas Amaryllis est amare dignata: nam apud illam in ingenti fuerunt honore.

53. CEREAE PRUNA. Aut cerei coloris: aut mollia. Horatius: *Cereae Telephi laudas brachia*. HONOS ERIT HUIC QUOQUE POMO. Si a te dilectum fuerit: sicut castanae in honore fuerunt amatae Amaryllidi. Talis mixtura scematum in bucolico decorum inducit.

PIERII.

forte lectionem elegantia ingenia non aspernabuntur.

42. QUOS TIBI SERVO. In Romano codice quod habetur: Ut non tantum capreolos, verum etiam & fistulam uno eodemque munere complectatur.

53. ADDAM CEREAE PRUNA, ET HONOS ERIT HUIC QUOQUE POMO. Licet hinc eorum obscuram diligentiam deprehendere, qui quum passim in veteribus exemplaribus legerent *addam cerea pruna, bonos eris*: absque particula coniunctiva, eam, ne versus infirmus esset, inseruerunt: Qui, si non animadvertebant, eam inesse vim adspirationi, ut praecedentem vocalem sustinere possit: Certe pleraque toto opere eodem modo, sine ulla collisione posita, & Homeri, & aliorum Poetarum tam Graecorum, quam Latinorum exemplo cognoscerent. Sane et particula in nullo ex his antiquis exemplaribus invenitur. Idque manifestum in Romano codice, & in Longobardico, & in Mediceo: in reliquis aliena manu & atramento intrusa. Atque ut hos eo timore absolvam. Sit exemplum, vocales non semper abjici per alterius collisionem: *Credimus, an qui amans*. Quod si non has figuras admittamus, adspirationis dubio procul exemplum eo versu est: *Ille latus niveum molli fultus hyacintho*. Sed objiciet forte aliquis Nigidii Figuli commentaria: In quibus ille *b* non esse litteram tradiderit, sed adspirationis notam, observatum a Victorino. Cui qui respondent, Graecos ajunt numeros suos per litterarum figuras adnotare, ac veluti per α unum, per β duo, per γ tria: & sic de reliquis: ita per ι quae apud eos figura est adspirationis, *ἰκτωρ*, hoc est, centum descri-

bunt, eam nimirum litterarum honore decorantes. Latini vero octavum illi locum in litterarum ordine non temere adscribere, & in inscriptionibus, in quibus, singulis tantum litteris uti solent, *b* utuntur saepissime, permixte ac etiam litteris aliis, quippe si *bic*, *baec*, *bec*, pronomina significanda sint, sive *baeredes*, sive *bora*, vel quid hujusmodi, ut: *b.m.* *b.n.s.* Hoc monumentum *baeredes* non sequitur: sive, quod alibi est, *sequitur*. Et *s.b.l.* quod secundum hanc legem interpretantur; & *b.b.* quod significat, *bac bora*. Quae, si littera non esset, neque in numeris centenarii vocem, ut in eo nomine prima: neque in his aliis quidquam significaret praeter spiritum: voces vero ipsae per vocales in unaquaque dictione primas notarentur. Habet praeterea *b* sonum proprium, quem licet Catullus videatur elusisse, nostris tamen temporibus (Nam quo pacto Prisci pronuntiaverint audisse non possumus) quotquot litterati sunt, *mibi*, & *nihil*, *b* tantum inter duo illa *i* interjicientes scribunt, Eas tamen dictiones propemodum pronuntiant, ac si praeter *b*, *c* etiam insertum esset; quod quidem ipsius *b* litterae vim & sonum proprium ostendit. Quare Vel. Longus ait, *b* & ante vocalem, & post vocalem nescio quid proprium sonare, haec tamen, ut pleraque alia corrupta sunt apud Velium. Quid vero illud, quod litterae tot in *b* abeunt, & ipsum *b* modo in hanc, modo in illam litteram computatur? Id enim praecipue litterarum esse constat, ut haec illi succedat, aliae dentur in aliarum locum: pro Idiomatum quinque, Nationum, Gentium, atque etiam aetatum conditione, consuetudineve; vel quia multae inter eas cognationes intercedant. Hinc alii per *q* *periquilum*: per *e* alii *periculum* scribere. Sic *aquipenser* & *pequunia* in *acipenserem* & *pecuniam* abiere. Eadem in *c* & *g* litteris affinitas. Unde *cortynia* & *gortynia* indifferenter scriptum invenias. Et quae per *c*, *sajota*, *cneus*, *cujus*, *curculio* notantur: per *g* tamen enuntiantur. Sic *m* transit in *b* cum ex *scamno* *scabellum* facinus. Sic *p* sic *d* etiam in *b* versae, cum ex *duello*, *bellum*, ex *Pyrrho*, *Burrus*, effectum est. Quid memorem *s* & *d* tam arctae cognationis litteras? Nam, ut reliqua dissimulem, quae per *s* prius *Alessanter* & *Cassandra* scribi solita, jam per *d* *Alexander* & *Cassandra*, quo mollius enuntiantur, notari videmus. Ipsum vero *d* quot in locutionibus in *l* verti patitur? quum *lingua* ex *dignua*, a *dico*: quum *felicia* ex

Et vos, o lauri, carpam, & te, proxima myrte.

S E R V I I.

Sic

54. O LAURI, Licet Horatius dixerit, *Depone sub lauro mea*: melius tamen est iuxta secundam formam inflectere: nam melius sonat. PROXIMA MYRTE. Vel vicina lauro: vel ad odorem proxima: potest enim utrumque intelligi.

P I E R I I.

ex *seida*, a *seideo* exprimentur. Quoties eadem in *e* litterae locum data? nonne *Lemures*, qui a *Remo Remures*, nonne *meridies* ex *medidie* factum? *e* autem ex *e* bona veterum nominum parte fecimus. Ut *Aurelius* ex *Aufelinus*, *ara*, *plurimus*, *maiores*, *feriae*, *lares*, quae prius per *e*, *asa*, *plufimus*, *majores*, *fosiae*, *Laser*, & tot huiusmodi tam primo & medio, quam ultimo vorum loco scriptitari solita. Sic & *b* multarum & ipsa litterarum vicaria reperitur, in hanc & illam ipsa quoque litteras transmutatur. Ut quum ex *veho*, *vexi*, ex *trabo*, *traxi* facimus: nunc in *u*, ut *bisper*, *vesper*. Nunc in *u* *banula* *fanula*, *formiae*, pro *borniae* quod circa eas crebrae tutaeque stationes essent, ut apud Verrium. Contra vero *f* in *b* mutatum, ut in nominibus, quae a Sabinis accepta Romani in civitatem adscivere. Cuiusmodi sunt *traho*, *veso*, *ficus*, *forteum*, *fosis*, *fosia*, & alia pleraque, quae Romani quum in Civitatem adsciscerent, alia quadam littera veluti toga sua, vel praetexta donata, insigniri volvere. Quid vero ludicrum illud veluti certamen quoddam, quo *f* in *b* transilit, ut quum *bruger* priora quaedam saecula pronuntiarunt, quas posterius per *f* *fruges* scribere maluerunt? In aliis aliquot *b*, & *b*, ut quae *Helena* prius fuit, apud Romanos *Bele-na* diceretur. An, nisi littera esset, tantum illi juris, ut modo in hanc, modo in illam litteram abiret, concederetur? An consonantes aliae vice versa dignatae essent in eam transcribi, nisi quid saperet litterarium? Longum vero esset enumerare quot huiusmodi sint mutationes: quae mihi ex litteris in litteras ita fieri videntur, uti quum quis ex Plebe ad Equestrem, ex Equestri ordine ad Senatorium provehitur: ac vice versa, vel Censoris alicujus notatione, vel suo nonnunquam ex commodo, ex Senatu ad Plebem transit. Vir enim idem quoquoque raptatur conditiones mutat, non naturam. Sic *b*, sic *v*, & *i*, & aliquot aliae nonnunquam litterae, nunc uno nunc alio ordine recensentur: quin tamen litterae sint, non aliter quicquam vicerit, quum qui eum, cui purpurae usu interdictum, aut adeptus in censu Equus fuerit, non hominem amplius esse contendat. Sunt e-

nim qui ea ratione *b*, non esse litteram conantur, quia neque in vocalium, neque in semivocalium, neque in mutarum ordine locum habeat: Quod quidem, ut in eadem perstemus similitudine, tantundem mihi est, ac si diceremus *Sofiam* aut *Davum* ideo non esse homines, quia Romae neque inter Senatores, neque inter Equitum centurias, neque ulla in Tribu recenseantur. Verum adeone absurdum erit unam inveniri litteram, quae inter vocales & consonantes medium quendam locum habeat, aut alterius cuiuspiam sit conditionis: veluti apud Graecos, quam licet per se sonare, suisque viribus polle- re, neque alterius cuiuspiam litterae auxilio, ut enuntiaretur, indigere non negabant, nequaquam tamen inter Vocales enumeravere. Cum vero Consonantes in Semivocales & Mutas dividerent, tripliciterque Mutas partirentur, Semivocales dupliciter; Sigma ab aliarum veluti consortio segregatam, *sigma* appellavit: cui neque signum, neque notam ullam iniri posse viderent, quod ea suae cuiusdam potestatis esset. Quae vero invidia sit apud Latinos unam esse litteram, quae suae & ipsa quodammodo potestatis medium inter Vocales & Consonantes locum obtineat, nonnunquam etiam, si adhibuerit, nec littera esse valit: quum aliae quoque litterae nulla vi, nullo sono evanesce- re, aliae aliter scribi, aliter sonare deprehendantur. His itaque confutatis, sunt qui a finitione, *b*, non esse litteram argumententur: quia scilicet *b* sit humani spiritus, flatusve collecti sonus intelligibilis. Sed enim vel quaecunque figura hac finitione describetur, periodo littera non erit, vel si qua nota, cui et competat finitio, littera erit: *b*, quoque litteram esse consentaneum erit. Nam si animatum quid sit, & rationis particeps, & morti obnoxium, id dubioprocul erit homo: Socrates igitur homo. Atqui litterae *c*, *f*, *r*, & *s*, iisdem circumscribuntur terminis, ut earum unaquaeque sit humani spiritus flatusve collecti sonus intelligibilis. Differunt tamen ex eo, quod accidit huic vel illi, ut Aethiopi, nigrum esse: Scythae, album: Socrati, simum: Platoni latos humeros habere. Ita Adspirationi (de nota enim loquor, non de re, quae nonnullis animum cavillandi dedit) id accidit ut densius, & crassius enuntietur: *c*, ut pressius & exilius emit- tatur: *f*, ut vastiore quodam sono proferatur: *r*, ut asperius & per vim quodammodo elidi videatur: *s*, ut incitatus & sono magis promptuario, nulloque pronuntietur impedi- mento. Fatebuntur vero aliqui vel hanc, vel

C. 3

illam.

55 Sic positae quoniam suavis miscetis odores.

SERVII.

55. SIC POSITAE QUONIAM SUAVES MISCETIS ODORES. Quoniam permixtionē vestra suavem odorem creatis.

PIERII.

illam ex huiusmodi notis, ut puta *s*, non esse litteram, sed sibilum tantum. Nam *s*, raro Capri testimonio apud Etruscos exprimitur: & ex Latinis locutionibus nonnumquam evanescit. *s* non omnium gentium esse litteram facile comprobabunt. Quibus quidem si vel *s* vel *f* non esse litteras ideo concesserimus, quod rarus fuerit earum apud hos vel illos usus: Age etiam *q* ex litterarum ordinibus submoveamus: non enim ea apud Graecos invenitur. *k* etiam exigamus: id enim, vel Fab. Quintiliano teste, a Romanis olim repudiatum est. Digammon vero Aeolicum ex veterum, quae tot extant, monumentis eradamus: eam enim litteram non omnes gentes admisere, ac perinde Latinis eam usurpare non licuit. Quin etiam *o* vocalem ejiciamus: Nam eam quidam Italiae Populi non habuere. Quod si digammon ipsum inter litteras recensetur: Si *k* per innumeras aetates pro littera habita, quod tot saeculorum continuatione in Majorum nostrorum inscriptionibus oculata fide conspiciamus: Ita *s*, apud gentes, nationesque omnes, litterae sonum, figuram, & vim, sive potestatem dicere maluerimus, obtinet. Ita & *b* jam recepta, quae tanta est *s* litterae cognatione copulata, ut plerisque in locutionibus & *s*, in *b*, & *b*, in *s*, invicem commutentur: videturque propemodum humanus sermo tantundem existimasse utrum quid per *s* an per *b* scriberetur. Unde Latini, *sal*, *satis*, *sex*, *septem*, *se* pronomen, & sexcenta huiusmodi per *s*, scribenda censuere, quae nationes aliae scripserint per adspirationis notam, *αλς*, *αλμ*, *εξ*, *επς*, *ς*. Id, puto, minime facturi, si *b*, non esse litteram, sed flatilis cuiusdam spiritus notam tantum esse censuissent. Idque potius credendum judicasse eos & *s*, & *b*, ejusdem propemodum esse praerogativae. Quodque *s* litterae accidit, ut nonnumquam elidatur in versu faciendo, nonnumquam syllabis adminiculo sit, ita & adspirationi, ut nonnumquam otiosa sit, nonnumquam vires, ut hoc loco, suas ostentet. Scio in iis quae postremo loco exempla retulimus, erunt qui majores nostros figura deceptos dicent. Quod quae nota vocalibus nunc superadditur adspirationis loco eadem sit figura, qua *σιν* nunc vulgo scriptitamus, quippe ad Latinae litterae *c* secundae consonantis effigiem. Sed enim prius fuere nomina

Ru-

haec per *s* notata apud Latinos, quam corrupta illius litterae forma, quae facta est posteriore saeculo, divulgaretur. Sed eorum non ego errores incesam, qui scriptis tradiderunt figuram *b*, prius fuisse, mox dissectam in *daseam* & *psilen*, quae in veterum libris & monumentis hoc modo figurentur *p. -i*. Quum potius Latini ex duabus illis notis in unam contractis, copulatisque suam conflarint litteram: quae eam figura jure Latii donatam insignem esse voluerint. Meritoque Valerius Probus, magnae auctoritatis Grammaticus, in Arte, *b* litteram inter novem mutas enumerat: quam praeter peculiarem figuram & nomen, quod his litteris expressit *ba*, sonum etiam retinere potestatis suae certum asserit: ut puta, *bonos*. Nunquidnam *Onos*, aut caetera talia? & ideo qui aliter sentiant, non recte existimasse, notandos ait. Neque tamen negat interdum *b* pro adspirationis nota poni posse, praesertim cum juncta cum aliis mutis, vocali concurreat, ut puta *Pulcher*, in cuiusmodi rationis nominibus, *b* non aliter evanescit, ac *v* vocalis in Locutionibus, *lingua*, *torqueo*, & similibus: aut *s* in eo loco, *Ponite spes sibi quisque suas*: & aliis ejusmodi. Nam qui magis liceat *i* & *u* modo esse vocalibus, modo in consonantes abire, modo loco cedere, deferere ordines, subducere se, atque autugere: si aliis quibusdam litteris auctoritatem suam longo auctorum usu concessam invideremus? Sed quoniam in re nihili, ut de littera hac vulgo dici solet, animi gratia, quasi marinas conchulas colligentes evagati sumus, unum illud dicam, eos, qui omni conatu id maxime sunt contendere vili, ut jus litterae, notae huic adimerent; tamen, quum manifesta negare non possent, eam sapere aliquid quod sit litterae, nihil quicquam inficiari. Ac, ut ad carminum, & loci, qui prae manifestus est, rationem deveniamus, consentiunt Grammatici, Virgilium litterae vim & potestatem, naturamque in *b* esse, tunc ostendere voluisse, quum scripsit, *Stans & Juniperi, & Castaneae hirsutae*. Quare quum neque praeter exempla, neque praeter rationem sit legere *pruna bonos*, tot venerandae antiquitatis codicibus adstipulantibus, *et* particulam, ab aliis intrusam, audacter ego sustulerim. Accedit huc rhythmica quaedam consideratio, quod sententia finitur in *pruna*: Trimetrumque absolvit non indecore: & antea quam membrum alterum resumamus, latum satis temporis intervallum interponitur: ut si etiam hemistichium illud a simplici vocali incipiat, commodum respirandi locum habere possit.

Rusticus es, Corydon : nec munera curat Alexis :
Nec si muneribus certes, concedat Iolas.

Eheu, quid volui misero mihi? floribus austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

60 Quem fugis, ah demens? habitarunt dī quoque silvas,
Dardaniusque Paris. Pallas, quas condidit, arces

S E R V I I.

Ipsa

56. RUSTICUS ES CORYDON. Arguit se stultitiae, quod eum se sperat placare muneribus, qui potest habere meliora : nam supra ait : *Delicias domini*.

57. IOLAS. Vel ditior amator : vel ejus dominus.

58. EHEU QUID VOLUI MISERO MIHI? Quomodo eum discedere dicit, quem supra cum eo diximus non fuisse? Nam quod ait, *selus montibus & sylvis*, ratione non caret. Epicuri enim dicunt (quod etiam Cicero tractat) geminam esse voluptatem : Unam, quae percipitur ; & alteram imaginariam ; scilicet eam, quae nascitur ex cogitatione. Unde ita debemus accipere, hunc usum per cogitationem illa imaginaria voluptate, qua & cernere & alloqui videbatur absentem. Sed postquam objurgatione sua in naturalem prudentiam est reversus, caruit utique illa imaginaria voluptate ; ubi nunc sibi se obfuisse dicit per hanc ratiocinationem. *Rusticus es Corydon : nec munera curat Alexis. Nec si muneribus certes, concedat Iolas. FLORIBUS AUSTRUM. Quo facilius arescunt.*

59. FONTIBUS APROS. Qui puros fontes coenosos efficiunt.

60. QUEM FUGIS AH DEMENS? Iterum per phantasiam quasi ad praesentem loquitur : & quasi ille dixisset *silvas*, hic infert : *HABITARUNT DII QUOQUE SYLVAS, DARDANIUSQUE PARIS.* Et Paris habitavit silvas, qui de Deorum pulchritudine judicavit.

61. PALLAS QUAS CONDIDIT ARCES, IPSA COLAT. Ideo Dea arcium Minerva dicitur, quia de capite Jovis nata est : sed & quia dea est artium, & ingenii, ideo ista finguntur. Nihil enim excellentius est ingenio : quippe quo reguntur universa.

P I E R I I.

56. RUSTICUS ES CORYDON. NEC MUNERA CURAT ALEXIS. Et quidem secunda persona passim legitur, praeterquam in Romano codice, ubi est habetur persona tertia. Ut duo dicat, quae maxime obliunt, nec quicquam proficiat, *Alexim* esse rusticum, nec munera cu-

rare. Et apud Ovidium, in hujusmodi significatum, Helena loquitur in Epistolis :

Nec dubito quin haec, quum sis iam iusta, vocetur

Rustica, judicio nostra querela tuo.

Rustica sim sane, dum non oblita pudoris.

Neque tamen displicet, ut Corydon jam respiciens, semetipsum rusticitatis arguat : quod pro stultitia, & rerum imperitia ponitur.

57. NEC SI MUNERIBUS CERTES CONCEDET IOLAS. In Romano codice *certes* legitur, quod non placet. Illud non improbarim, quod mihi videtur eleganter dictum *concedat*, in eodem codice.

58. EHEU QUID VOLUI. In singulis pene codicibus varie scriptum invenias interjectionem hanc *ehru*, de qua loco alio plura. Hic mihi non displicet, quod in Romano codice integra interjectio duplicata est, *heu heu*. Ut apud Theocritum non semel *ai ai*. Quamvis Valerius Probus *heu* & *ehru* utramque simplicem agnoscit.

59. PERDITUS ET LIQUIDIS. Quod Latina locutio *perditus*, in Romano codice *perditos* per *o* scriptum habeatur, ea de causa factum : quod, ut apud Velium Longum est, Antiqui *o* & *u* confusas litteras habuere. Idque ex eo apparet, quod *consol* per *o* ultima syllaba quondam scribi solitum : Quum tamen, ut ipse ait per *u* legeretur. Variumque scripturae modum plerisque in nominibus hujusmodi fuisse dicit : & *fontes*, & *fontes*, & *frondes*, & *frundes* modo per *o* modo per *u* apud hos & illos scriptum. Praeterea Victorinus, cujus fragmenta quaedam de Orthographia mihi dono data sunt a Jano Parrhasio, observasse ait se in antiquis libris, & Legibus XII. Tabularum : Quae, ut ejus verba ponam, tametsi frequenti transcriptione aliquid mutarunt, tamen retinent antiquitatem, *o* positum pro *u*. Ut *popolos* Romanus. Ubi enim nunc *populus* ibi *popolos*. Ubi *piaculum*, ibi *piacolon*. Ubi *funus*, ibi *fonus*. Et ita pleraque alia. Quare *perditos* numero singulari, Nominativo casu, ut non uti nunc ausus fuerim, ita in antiquissimo codice scriptum nequaquam improbaverim. Sed quoniam de

- Ipsa colat : nobis placeant ante omnia silvae.
 Torva leaena lupum sequitur : lupus ipse capellam :
 Florentem cytisum sequitur lasciva capella :
 65 Te Corydon, o Alexi. trahit sua quemque voluptas.
 Aspice, aratra jugo referunt suspensa juvenci,
 Et sol crescentis decedens duplicat umbras :
 Me tamen urit amor : quis enim modus adsit amor ?
 Ah Corydon, Corydon, quae te dementia cepit !

SERVII.

63. TORVA LEAENA LUPUM. Theocriti sunt isti versus : *ὁ αἰεὶ τὸ κυδίον, ὁ λυκος τὸ αἶγα δαίκα, ὁ γέρας τὸ ἄροτρον, ἡ γὰρ δ' ἐπὶ τῆς μεμνηται*. Et bene se revocat ad rusticas comparationes : pene enim fuerat lapsus, dicendo : PALLAS QUAS CONDIDIT ARCES. *Leaena* autem dictum est, sicut dracaena. Et quod ait : TORVA LEAENA LUPUM SEQUITUR : verum est : Nam necesse est, ut, veniente lupo, adventus agnoscatur leonis.

64. CYTISUS. Herba est. LASCIVA. Voluptuosa & desidiosa.

65. TE CORIDON O ALEXI. *Don o a*, antithacchius est : sed *o* brevis sit : quia vocalis vocalem sequitur. sic Homerus : *παύχδν ἐπὶ τῶν ἐσπερ*.

65. TRAHIT SUA QUEMQUE VOLUPTAS. Notatur a Criticis, quod hanc sententiam dederit rustico, supra bucolici carminis legem, aut possibilitatem. Excusari tamen potest, quia sententia vulgata est ; ut Terentius in Andria dat Servo : *Ne quid nimis*.

66. ARATRA JUGO REFERUNT SUSPensa JUVENCI. Horatius : *Videre fessos vomerem versum Boves, collo trahentes languido*. Et hoc vult dicere, Omnia, excepto amore, finiuntur.

67. ET SOL CRESCENTIS DECEDENS DUPLICAT UMBRAS. Variavit : nam ait supra : *Majoresque cadunt altis de montibus umbrae*. DUPLICAT autem, auget : Sallustius : *Et Marius victus duplicaverat bellum*.

68. ME TAMEN URIT AMOR. Cum jam calor sit Solis exhaustus.

69. QUAE TE DEMENTIA CEPIT ? Id est, cur amoribus vacas, cum multa sint, quae debeas in agro perficere ?

PHILARGYRII.

63. TORVA LEAENA &c. Hoc nomen, licet veteres Latinum negent, auctoritate tamen valet. Dicebant enim *leonem* masculum & *feminam*, ut Plautus in Vidularia : *Nam audiui*

feminam ego leonem semel parere. Cic. de Gloria lib. II. sic ait : *Statuerunt aeream leonem*. *Leam* vero Varro ad Ciceronem dicit, lib. III. *Sic nosces panthera & lea*.

PIERII.

de hac re saepe dicendum, quum frequentissima sit in antiquis codicibus id genus scriptura : pauca haec nunc attigisse sufficiat.

61. PALLAS QUAS CONDIDIT ARCES IPSA COLAT. In Romano codice, *quae condidit* legitur, nempe ad homoeoteleuton evitandum, *Pallas quas*. Habet praeterea nescio quid poeticae venustatis dicendi modus, *Pallas colat arces, quae condidit* : sive velis, *quas res* : sive, *ipsa, quae condidit* : intelligere. Non tamen abradenda est vulgata lectio. *Quas condidit arces*. Est praeterea in Romano codice *colant* una plus littera temere adjecticia.

67. ET SOL CRESCENTES DECEDENS DUPLICAT UMBRAS. In antiquis aliquot codicibus *discedens* legi : Sed *decedens*, lectio castior. Est & *crescentis* in Romano codice, quae scriptura ibi plurimum reperitur. Quid vero *duplicat* pp geminato in codicibus nonnullis manu scriptis ? nempe isti veriti sunt, *mutam* & *liquidam* non satis esse ad syllabam producendam, nisi ad ejusmodi parenthesin confugerent.

69. AH CORYDON CORYDON. Dictum jam ex Probi Grammatici sententia, & sine adspiratione, affectum significare : & eo modo scriptum in antiquis codicibus plurimum haberi. Sumpta vero figura est ex Theocrito *ὦ Κύκλω, Κύκλω, πᾶσι τοῖς θρίαι ἐκπεπότηται*. Hinc in Mediceo codice scriptum est per *o* adverbium. *O Corydon Corydon*, quod Theocritianae dictioni proximius est. Sed enim quum Fab. Quintilianus dicat, geminationem hoc loco esse miserandi causam factam, mihi minime dubium relinquitur, eum lectionem, quae vulgata est, *A Corydon*, agnovisse.

70 Semiputata tibi frondosa vitis in ulmo est.
 Quin tu aliquid saltem, potius quorum indiget usus,
 Viminibus mollique paras detexere junco?
 Invenies alium, si te hic fastidit, Alexin.

S E R V I I.

70. SEMIPUTATA TIBI FRONDOSA VITIS IN ULMO EST. Plus est, quam si imputata diceret: tolerabilius enim est non incipere aliquid, quam incepta deferere. Hinc est illud in primo: *Mene incepto desistere victam?* Item in Georgicis: *Atque opere in medio defixa reliquit aratra*. Sane geminam arguit negligentiam: & quod semiputata vitis sit: & quod frondosa ulmus: nam utrumque obest. Unde est in Georgicis: *Bis vitibus ingruit umbra*. Et, aut simpliciter intelligimus hunc locum, ut suam arguat negligentiam; aut certe illud est: Non mirum me esse dementem, qui habeo vites semiputatas: nam in sacris dicitur, quod corripiatur furore, qui sacrificaverit de vino, quod est de vitibus imputatis. Vel alio sensu; sicut *semiputata vitis* tarde fructus suos facit, ita ego tarde adquiram gratiam Caesaris bucolico carmine. Vult se intelligi Aeneidos scripturum Caesari. Debuisti perfectiora carmina componere, non sic vilia.

71. QUIN TU. Quin immo, hortantis est. QUORUM INDIGET USUS. Id est, quae usus rusticus requirit. Sane & *eges ilare*, dicimus: ut, *eges ille Senatu*: & *eges illius rei*: unde est *indiget*: nam & hoc utrique jungitur casui.

72. DETEXERE. Multum texere, finire, perficere: nam *de*, modo non minuendis est, sed augentis. Ea, quae viminibus & fortioribus sunt alliganda, tu molli junco vis ligare; id est, amicitiam vili carmine quaeris bucolico.

73. INVENIES ALIUM, SI TE HIC FASTIDIT ALEXIN. Alium Alexin, alium puerum formosissimum, qui te minime spernat. Et volunt qui-

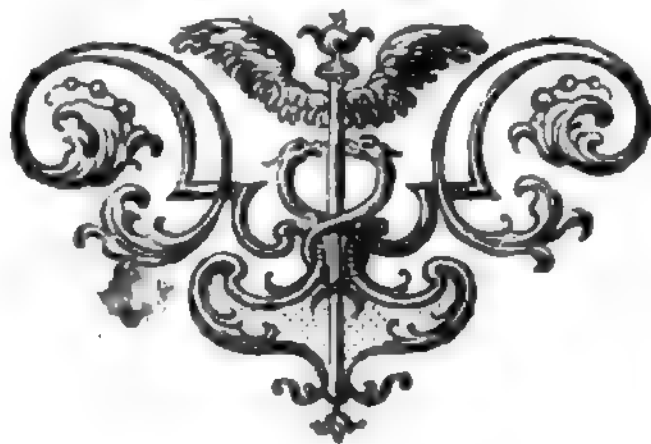
dam, hoc loco esse allegoriam antiquam, in Augustum, ut intelligamus: Invenies alium imperatorem, si te Augustus contemnit pro agris rogantem. Sed melius est, si simpliciter accipimus hunc locum. Nam nihil habet, quod possit ad Caesarem trahi: Illud vero paulo post, pene aperte dicitur in Augustum Caesarem, *Quoniam fors omnia versat*.

P H I L A R G Y R I I.

70. SEMIPUTATA T. F. V. *Frondosa vitis*, Id est, de qua si quis biberit, insanit. Sic Varus: *Et frondosam*, inquit. *semiputatam queritur vitem*. Asper: *Tarditatem queritur*, inquit, *quia statim post vindemiam putant vites*. Vel *frondosa vitis*, quia ajunt mente sanos non haberi, qui ex semiputata vite bibunt vinum.

P I E R I I.

71. INVENIES ALIUM SI TE HIC FASTIDIT ALEXIS. In hoc versu tria sunt, quae Romanus codex aliter legit: quam vulgata habent exemplaria. Primo quidem *invenies*, cum nota syllabam esse longam denotante: quod multi legunt *inveniens* participii voce. Alterum, quod nonnullis negotium facessit, est verbum *fastidat* per syncopam, pro *fastidiat*, quod jam antiquatum est. Elocutionem vero ejusmodi figurae No. Marcellus apud Ennium observavit. Tertium est *Alexin* quarto casu, quod ideo probandum videtur, quia recipitur a Servio. In Longobardico abrafa est littera, quae post *i* succedebat. In Oblongo *i* & *i* ultimae litterae alieno sunt atramento, & manu. In Romano vero *Alexim* per *m* Latino declinatu scriptum est.

P. VIRGILII
ECLOGA TERTIA.
PALAEMON.

MENALCAS. DAMOETAS. PALAEMON.

M. **D**IC mihi, Damoeta, cujum pecus? an Meliboei?
D. Non; verum Aegonis: nuper mihi tradidit Aegon.
M. Infelix o semper oves pecus! ipse Neaeram
Dum fovet, ac, ne me sibi praeferat illa, veretur,
5 Hic alienus ovis custos bis mulget in hora:

SERVII.

Et

VS. 1. **D**IC MIHI DAMOETA. Transiit in Eclogam plenam litigii, & pastoralium convitiatorum. Qui enim Bucolica scribit, curare debet ante omnia, ne similes sibi sint eclogae: quod etiam Virgilius fecit. Nam prima habet unius otium: & alterius, qui de suo agro pellitur, conquestionem. Secunda, amantem exprimit rusticum. Haec vero lites habet & altercationem. Unde etiam dramatico charactere scripta est: nam nusquam poeta loquitur; sed introductae tantum personae. Novimus autem tres characteres hos esse dicendi: Unum, exegeticum, in quo tantum poeta loquitur: ut est in tribus libris Georgicorum: alium, dramaticum, in quo nusquam poeta loquitur; sed introductae tantum personae; ut est in comediis & tragoediis: Tertium, mistum, ut est in Aeneide. nam & poeta illic, & introductae personae loquuntur. Hos autem omnes characteres in bucolico esse convenit carmine: sicut liber etiam iste demonstrat. Nam habet illum exegeticum, in quo tantum poeta loquitur, ut: *Sitellides Musae, paulo majora canamus*. Habet mistum, ut: *Extremum hunc, Aetolysa, mihi concede laborem*. Nam etiam Gallum illic inducit loquentem. Habet dramaticum, ut in prima Ecloga: item in hac, quam miro ordine, ex rebus communibus veniente, composuit. Habet enim in ipso quasi primo occurso lites & jurgia: Inde quaeritur iudex, quo praesente, habeant conflictum & disceptationem: Sequitur inde sententia, quae universa concludit. CUJUM PECUS. Ab amaritudine coepit: Nam dicendo, *cujum pecus*, ostendit eum esse mercenarium. Est autem Theocriti carmen: *Εἰπέ μοι, ὦ Κορυδαῖον, τί νιν αἰ βόει; ἢ ῥά Φιλαιδα; ἢ κ, αἴ μ' Αἰγόνος*. *Cujum* autem antiquae ait, vitans ὁμοιοτέλειαν, ne diceret *cujus pecus*: quod modo trium est generum. Antiqui dicebant, sicut *meus*, *mea*, *meum*, sic *cujus*, *cuja*, *cujum*. Terentius: *Quid, virgo cuja est?*

2. NON, VERUM AEGONIS. Amare etiam haec rivalis ejus pecora esse dicit: ut & divitias illius ostendat; & dicat duras esse hujus partes, si quidem rivalis, ei traditis ovibus, solus amicae communis amoribus vacet. MIHI TRADIDIT. Meae fidei commisit, & credidit.

3. INFELIX O SEMPER OVIS PECUS! Ordo est, *o infelix pecus semper ovis!* id est, semper futurum imbecille. NEAERAM. Amicam communem, suam & Menalcae.

4. DUM FOVET. Dum amplectitur. PRAEFERAT ILLA, VERETUR. Ac si diceret, ideo timet ab illa discedere: quia scit me praeferrī, si ipse discesserit.

5. ALIENUS. *Alienus* dicitur quamvis fuisset de ipsis, & non sit *alienus*; propter crudelitatem & avaritiam dicitur *alienus*. BIS MULGET IN HORA. Quod vix per totum diem potest in ovibus foecundis fieri. Nam pro laude in Georgicis posuit, bis ad diem mulgeri oves, dicens: *Quod surgente die mulsero, horisque diurnis, Nocte premunt: quod jam tenebris & sole cadente, Sub lucem exportans calatibus*. Quid autem sit, *Bis mulget in hora*, ipse dicit: *Et succus pecori, & lac subducitur agnis*.

PIERII.

VS. 3. **I**NFELIX O SEMPER OVIS PECUS. In Romano codice *oves* scriptum est: & ita prius erat in Longobardico: postea abrasum fuit, quod adhuc discernitur, & appositum i alio atramento. Habet porro nescio quid venustius oratio haec, *o oves*, per appositionem, *infelix pecus*. Quod si, *ovis*, pro *ovium*, cuiuspiam magis placuerit, suo unusquisque arbitrato faciat.

5. HIC ALIENUS OVIS CUSTOS BIS MULGET IN ORAS. Quod eadem dictione *oves* in Longobardico legitur, accusativum esse casum *ovis* vel *ovis* indicat: Non enim dicen-

Et succus pecori, & lac subducitur agnis.

D. Parcius ista viris tamen objicienda memento.
Novimus & qui te, transversa tuentibus hircis:
Et quo, sed faciles, Nymphae risere sacello.

S E R V I I.

7. PARCIUS. Melius hic distinguitur: licet possit dici etiam, *parcius ista*. Sensus autem est, Noli valde haec objicere; tamen scias viris fortibus objiciendas rapinas. Ipse enim ait in VII. *Convellere juvas praedas, & vivere rapto*.

8. NOVIMUS ET QUI TE. Subaudi, corruerint; quod suppressit veracunde: licet Theocritus aperte ipsam turpitudinem ponat & exprimat. *Ἡ δ' μίμνῃσ' ὅτ' ἐγὼ κατέλασα, καὶ τοῖσιν αἰσχροῖς πόκα κυκλίζω*. Figura haec est brevitas per detractionem; non tamen ἀποσιώπῃσι, ut in IX. ait Quintilianus: nam in ἀποσιώπῃσι quid taceatur est incertum, aut longiore sermone explicandum: hic unum verbum, & manifestum quidem desideratur. Porro *faciles Nymphae*, clementes, te pro tua turpitudine non punientes.

8. TRANSVERSA TUENTIBUS HIRCIS. *Hircos*, id est, capros: libidinosa constat esse animalia. Unde Horatius: *Libidinosus immolabitur caper*, & *agna, tempestatibus*. Quod etiam Plinius Secundus dicit: *Hirci, si casu aliquos cernentes vident, adeo indignantur, ut in eos pennis impetum faciant*. Hinc est: *Transversa tuentibus hircis*, id est, vestram turpitudinem indignantibus. Alii hoc improbant, & legunt *birquis*. *Hirqui* autem sunt oculorum anguli, secundum Suetonium Tranquillum, in Vitiis corporalibus; ut sit sensus: *Novimus, qui se corruerint, birquis transversa tuentibus*: ut sit Hypallage, pro, oculis in hirquos retortis; quam rem solet libido perficere. Unde Juvenalis, *Oculosque in fine tremantes*. Persius: *Patransi fractus oculo*. SED FACILES NYMPHAE RISERE. Ideo, inquit, indulgere Nymphae; quia mites sunt & exorabiles. Sic in Georgicis: *Et faciles venerare Nymphae*.

9. SACELLO. Id est, in loco sacro: nam diminutive dictum est.

P H I L A R G Y R I I.

8. TRANSVERSA TUENTIBUS HIRCIS. Legitur & *birquis*, id est, oculis, acuminibus languentibus ac udis, non ignorante populo. Juvenalis: *oculosque in fine tremantes*. Persius: *patransi fractus oculo*.

P I E R I I.

dicendum, *Ovis est ovis, sed bis mulges ovis*.

M. Tum

6. ET SUCCUS PECORI, ET LAC SUBDUCITUR AGNIS. Passim inolevit, ut *succus* duplici *cc* scribatur: In antiquis tamen his codicibus omnibus, & iis ipsis, qui litteras geminare etiam sine delectu gaudent, *succus* unico *c* scribitur: quod & ipsa analogia exposcere videtur, nisi quis non a *sugo*, sed a *suctu succum* deduci velit, & propterea geminari *cc* contendat. Notat vero versum hunc Val. Probus, in quo nulla fiat synaloephe, quum plerunque vocales inter se concurrant, neque tamen ulla elidatur.

7. OBJICIENDA MEMENTO. In antiquis omnibus codicibus, *objicienda* unico *i* in secunda syllaba legitur: & ita reliqua omnia quae a *jacio* componuntur: nempe quia putabant duas esse vocales, neque commode pronuntiari posse, si ambae ponerentur: neque adverterunt mentem, dum uni consulunt incommodo, majori se affici detrimento, syllaba prima corrumpente, nisi alterius *i*, quae consonantis loco sit, quasi pedamento suffulciatur. Sed de hac scribendi ratione, plura alibi dicta. Est etiam comma advertendum, quod in antiquis plerisque codicibus post *parcius* notatum est, ut uno inde membro legatur, *Ista viris tamen objicienda memento*.

8. TRANSVERSA TUENTIBUS HIRCIS. Oblongus codex omnino legit *birquis*, quod a nonnullis receptum ait Servius. Romanus vero & alter pervetus cum Mediceo *hircis*. Et ita erat in Longobardico, quamvis alio atramento sit nescio quid insertum. Sed enim hoc a Theocrito sumptum videtur, sententia tamen honestius translata, quum dicat ille, dum res turpis ageretur, capellas elanguescere quodammodo coepisse, hircumque eas iniisse. Qui vero de oculorum *birquis* hoc dictum volunt, iidem etiam Theocrito innituntur, qui dixerit *Caprarium*, viso hirco capellas inscendente, oculis intabescere: ait enim *τὰς δ' ὀφθαλμοῖς*. Sed enim prior sententia magis placet, quia scimus antiquos dixisse *birquos* per *q* & *u*, quos nos *hircos* dicimus. Eamque scripturae rationem remanere adhuc in derivatione nominis, quod hinc tractum est, ut *birquitallor* eos vocamus, qui jam coeperint adultioris aetatis esse, proptereaque axillasolere incipiant hircorum more: de quo Catullus,

D 1

Laudis

- 10 M. Tum, credo, cum me arbuſtum videre Myconis,
Atque mala vitis incidere falce novellas.
D. Aut hic ad veteres fagos, cum Daphnidis arcum
Fregiſti & calamos: quae tu, perverſe Menalca,
Et cum vididi puero donata, dolebas:
15 Et, ſi non aliqua nocuiſſes, mortuus eſſes.
M. Quid domini faciant, audent cum talia fures?
Non ego te vidi Damonis, peſſime, caprum
Excipere infidiis, multum latrante Lyciſca?
Et cum clamarem: Quo nunc ſe proripit ille?

SERVII.

10. TUM CREDO. Et ruſtice, & naturaliter reſpondet: non enim ante purgat obiecta; ſed alia obicit. Ita enim irati ſacere conſueverunt, cum, aut non potuerint, aut noluerint, obiecta diſſolvere.

11. MALA FALCE. Quia tu male uteris. Et dictum eſt ex affectu utentis: ſicut: *Inutile ſervum Cingitur*. In hoc autem maximum neſas eſt, quod ait, *vitis novellas*: quia vetulae & cum utilitate inciduntur. Fuerat autem capitale ſupplicium arbores alienas incidere. Et ARBUSTUM, quidam locum, in quo arbores ſunt, volunt accipere; ſicut ſaliſtum.

12. ARCUM, ET CALAMOS. Rurſus & iſte ruſticus diſcrimen obicit. Et eſt ſenſus, quaſi dicat: Aut forte quum te vidi, quum fregiſti arcum & calamos Daphnidis, id eſt, alterius paſtoris, ut videlicet ei malitiam ſimul & invidiam obiciat. Nam habent arma paſtores: ut in Georgicis docuit: *Armaque, Amycleumque canem, Creaſasque pharetras*:

13. PERVERSE MENALCA. Aut converſe ad turpitudinem: aut intelligamus quendam fuiſſe Menalcam nobilem: ut iſtum, *perversum Menalcam* dixerit, illius comparatione. Sic Salluſt. *Scarcus iſte Romulus*.

15. ALIQUA NOCUISSSES. Id eſt, aliquatenus, aliqua ratione.

16. QUID DOMINI FACIANT, AUDENT CUM TALIA FURES? Plerumque perſonae ſuis nominibus exprimuntur; plerumque per officia designantur: ut ſi dicas, philoſophus, nomen ipſum ponis. Si autem velis dicere, ſapientiae operam dans, perſonam exprimes per officium, ſicut hoc loco fecit: Nam pro ſervo, *ſurem* poſuit. Furta enim ſpecialiter fervorum ſunt. Sic Plautus de ſervo: *Homo es unum litterarum*. Id eſt, fur.

17. NON EGO TE VIDI. Maniſeſti enim turti arguit, dicendo, vidi.

18. EXCIPERE. Dolo capere, ut: *Excipis incantum infidiis*. LATRANTE LYCISCA? Lyciſcae ſunt, ut etiam Plinius dicit, canes nati ex lupis & canibus, cum inter ſe forte miſcentur.

19. PRORIPIT. Ingerit, immittit. ILLER. Fur.

PIERII.

*Laedit te quaedam mala fabula, qua tibi fertur
Valle ſub alarum trux habitare Caper.*

*Hunc metunt omnes, neque mirum, nam mala
valde*

Beſtia, nec quicum bella puella cubet.

Quare ſive *birceis* ſive *birquis* legas, pro uno eodemque ſenſu, pro ut apud Theocritum, copraeſertim Idyllio, quod ſibi Virgilius in hoc fingendo videtur propoſuiſſe, accipi poterit. Illud vero novimus, & qui te figura eſt brevitatis per detractiorem, non tamen ἀποσιωπησις, ut ait Quintilianus. Nam in apoſiopeſi quid traceatur incertum eſt, aut longiore ſermone explicandum: hic unum tantum verbum, & maniſeſtum quidem deſideratur.

12. CUM DAPHNIDIS ARCUM. Val. Probus legit *Daphnidos* Graeca declinatione.

16. QUID DOMINI FACIANT. Romanus, & alter per vetus codex *faciant* habent. In Oblongo, & in Mediceo a littera ſuperinducta. In Longobardico abraſa dictio eſt. Quod vero ſubſequitur, *Non ego te vidi*, eſt aliqua in reſpondendo figura, ut Quintilianus ait, quum aliud interroganti, ad aliud, quia ſic utilius videatur, occurritur, tum augendi criminis gratia, ut teſtis rogatus, a quo Reo vapulaſſet, reſpondit, innocens. Tum declinandi, ut quaero an occideris hominem, reſpondetur, latronem. Et in Buc. dicenti, *Non ego te vidi*: reſpondetur, *An mihi cauſando victus*.

- 20 Tityre, coge pecus, tu post carecta latebas.
 D. An mihi cantando victus non redderet ille,
 Quem mea carminibus meruisset fistula, caprum?
 Si nescis, meus ille caper fuit: & mihi Damon
 Ipse fatebatur; sed reddere posse negabat.
 25 M. Cantando tu illum? aut umquam tibi fistula cera
 Juncta fuit? non tu in triviis, indocte, solebas
 Srridenti miserum stipula disperdere carmen?
 D. Vis ergo, inter nos, quid possit uterque, vicissim
 Experiamur? ego hanc vitulam, ne forte recuses,
 30 Bis venit ad mulctram, binos alit ubere foetus,

S E R V I I.

De-

20. TITYRE. Alius pastor. COGE. Id est, collige, & in unum redige. POST CARECTA LATEBAS. Loca caricis plena. Carex autem, herba est acuta, & durissima, sparto similis. Alibi: *Et carice pastus acuta*. Sane hoc loco quidam superfluum volunt esse allegoriam, dicentes rem nusquam lectam de Virgilio. Ajunt enim hoc: Varus, tragoediarum scriptor, habuit uxorem literatissimam, cum qua Virgilius adulterium solebat admittere: cui etiam dedit scriptam tragoediam, quam illa marito dedit, tanquam a se scriptam. Hanc recitavit pro sua Varus: quam rem Virgilius dicit per allegoriam: nam tragoediae praemium caper fuerat: Horatius: *Carminis qui tragico vitem certavit ob hircum*. Sed melius simpliciter accipimus: refutandae enim sunt allegoriae in bucolico carmine: nisi, cum ut supra diximus, ex aliqua agrorum perditorum necessitate descendunt.

21. AN. Pro ergo, ut Comminianus dicit.

23. MEUS CAPER. Debitus merito victoriae.

24. REDDERE POSSE. Scilicet, ne suo iudicio videretur esse superatus.

25. CANTANDO TU ILLUM? Imperitus peritum. CERA JUNCTA FUIT. Supra: *Pan primus calamus. cera conjungere plures Instituit*.

26. IN TRIVIIS. Consuetudo enim fuerat, ut per trivium & quadriverbia ulularent, & flebile quiddam in honorem Dianae canerent rustici, ad reddendam Cereris imitationem, quae raptam Proserpinam in triviis clamore requirebat. Novimus autem eandem esse Proserpinam, quam Dianam: sic in Aeneide: *Nec flurnisq; Hecate triviis violata per arbes*.

27. MISERUM CARMEN. Triste, flebile;

quale canunt stipulae; & quod congruit ad imitationem matris orbatæ.

28. VIS ERGO INTER NOS. Aut nostri comparatione: aut, quod melius est, nullo iudice praesente: postea enim ex improvviso Palaemon adveniet. VICISSIM EXPERIAMUR. Id est, amoebaeo carmine. Amoebaeum autem est, quoties ii qui canunt, & aequali numero versuum utuntur; & ita se habet ipsa responsio, ut aut majus, aut contrarium aliquid dicant, sicut hic sequentia indicabunt.

29. EGO HANC VITULAM, Subdistingue, ut ita intelligamus, ne eam vilem existimes.

30. BIS VENIT AD MULCTRAM: BINOS ALIT UBERE FOETUS. Ut eam laudare ex foetu, & ex aetate videatur. Male enim quidam quaestionem movent, dicentes, vitulam parvam esse, nec congruere, ut eam jam enixam esse dicamus, sed debere nos juveneam subaudire, ut sit: *Ego hanc juveneam depono, vitulam ne forte recuset*. Nam & vitula a viridiori aetate dicta est, sicut virgo: & paulo post ipse dicturus est: *Si ad vitulam spectes, nihil est quod poeula laudes*. Item: *Et vitula tu dignus, & hic*. Unde juveneam subaudire non possumus; sed secundum superiorem sensum intelligamus. Vitula enim est nomen aetatis, non quod tantum ante partum juvencae possideant. MULCTRAM. Et foemineo genere dicimus haec mulctra, & neutro, hoc mulctrale. Unde est in Georgicis: *Implebunt mulctralia vaccae*. Alii faciunt discretionem; ut sit mulctra, tempus quo mulgentur animalia; mulctrale, vas in quod mulgentur.

P H I L A R G Y R I I.

30. BINOS ALIT UBERE, r. Si vitula est adhuc,
 D 3

Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.

M. De grege non ausim quidquam deponere tecum:

Est mihi namque domi pater; est injusta noverca:

Bisque die numerant ambo pecus, alter & haedos.

35 Verum id, quod multo tute ipse fatebere majus,

(Insanire libet quoniam tibi) pocula ponam

Fagina, caelatum divini opus Alcimedontis:

Lenta quibus torno facili superaddita vitis

Diffusos edera vestit pallente corymbos.

SERVII.

31. DEPONO. In sponsione colloco, sequestro. QUO PIGNORE. Qua sponsione; quia pignus sponsionis est.

32. DE GREGE NON AUSIM QUICQUAM DEPONERE TECUM. Supra enim cum aliena pascere dixit animalia, ut: *Dic mihi Damoeta, cuium pecus?*

33. INJUSTA NOVERCA. Epitheton generale novercarum.

34. BISQUE DIE NUMERANT AMBO PECUS. Et dum vadit ad pascua: & dum inde revertitur. ALTER ET HAEDOS. Male quidam privignum accipiunt: *alter* enim, de duobus dicimus, non de tribus: Unde *alter*, de noverca intelligamus. Nec nos moveat, quod *alter* dixit de foemina: nam & in subauditione ponuntur ea, quae non possumus dicere, & sciimus: quia, quoties haec duo genera junguntur, masculinum praeponderat foeminino.

36. INSANIRE LIBET QUONIAM TIBI. Vel sub sponsione contendere; vel, quod melius est, carmina componere: nam insani dicuntur poetae; pro mendaciis scilicet, variisque quibus vacant fictionibus.

37. DIVINI OPUS ALCIMEDONTIS. Laus ab artifice. Cicero: *Polyclesi esse dicebant*. POCULA autem FAGINA, quasi rem maximam.

38. QUIBUS TORNIO FACILIS. Donatus sic legit. Legitur tamen & *torno facili*, ad excludenda duo epitheta, quod est in Latinitate vitiosum, si sit, *lenta facilis vitis*.

39. CORYMBOS. Uvas hederarum.

PHILARGYRII.

adhuc, quare *binos alis ubere foetus?* sed, ut apud Terentium, *virgo* dicitur quae peperit, ut in Adelphis: *Puer natus: nihil habet virgo*. Sic *virgo* quae parit: ideo ad secundum partum *virgo* dicitur, postmodum *mulier*. Hic post partum *visda* dicitur pro *vacca*.

In

39. DIFFUSOS HEDERA, &c. Legitur & AEDERA, ab aereudo arboribus, & sine aspiratione dici debet.

PIERII.

35. AUT UNQUAM TIBI FISTULA CERA JUNCTA FUIT. In Romano codice & in aliquot aliis legere est *vincla fuit*. Placet tamen *juncta* multo magis: ut, *Pan primus calamus cera conjungere plures instituit*. In Mediceo autem codice sententia per *haud* adverbium negandi est: ut interrogatio sit per reticentiam, *Cantando tu illum?* Inde adversario adnuente subjungat, *Haud unquam tibi fistula cera juncta fuit*. Inde per alteram interrogationem; *Nam tu in triviis*, argumentetur, minime fieri potuisse, ut cantando vinceret.

36. INSANIRE LIBET QUONIAM TIBI. Hoc totum omnes fere per interpolationem legunt, & ad Damoetam referri volunt: qui sub sponsione certare velit cum praestantiore. In Longobardico tria tantum verba parenthesi includuntur (*insanire libet quoniam*) Inde est alterum membrum dimetrum anapaesticum hypercatalecticum, *tibi pocula ponam*. In Mediceo una coma clauduntur verba duo tantum, *Insanire libet*, eadem sententia. Quare Menalcas, si lectionem hanc admittamus, *insanire* de se dixit, qui depositurus sit contra vitulam id, quod adversarius ipse multo majus esse fateatur. Unde Damoetae locus est argumenti a comparatione, quod ejusdem artificis, & ejusdem pene operis & precii habeat pocula, nihil ea tamen ad vitulam. Reliquum est, Menalcam non nisi ex aestimatione sua precium poculis facere potuisse.

38. QUIBUS TORNIO FACILI. *Facili* quidem in veteribus omnibus exemplaribus, uno exce-

- 40 In medio duo signa, Conon : & quis fuit alter?
 Descripsit radio totum qui gentibus orbem:
 Tempora quae messor, quae curvus arator haberet:
 Necdum illis labra admovi, sed condita servo.
 D. Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit:
 45 Et molli circum est anfas amplexus acantho:
 Orpheaque in medio posuit, silvasque sequentis.
 Necdum illis labra admovi, sed condita servo.
 Si ad vitulam spectas, nihil est quod pocula laudes.
 M. Numquam hodie effugies: veniam, quocumq; vocaris.
 50 Audiat haec tantum vel qui venit: ecce, Palaemon.

S E R V I I.

Effi-

40. CONON. Dux fuit, cujus nomen dicit; quia in omnium ore versatur: nam Philosophi tacet, quod non facile potest ad rusticum pervenire: & bene ea dicit Philosophi, quae ad rusticum pertinent, ut: *Tempora quae messor, quae curvus arator haberet.*

41. RADIO. Id est, virga philosophorum, qua geometrae lineas indicant. Inventa autem haec est ars, tempore, quo Nilus, plus aequo crescens, confudit terminos possessionum: ad quos innovandos adhibiti sunt philosophi, qui lineis diviserunt agros: inde Geometrica dicitur: cum non tantum terrae, sed & maris, & coeli, & aeris spatia metiri consueverit. Significat autem aut Aratum, aut Ptolemaeum, aut Eudoxum.

43. NEC DUM ILLIS LABRA ADMOVI. Hypallage est: pocula enim labris adhibemus, ut: *Dare classibus aufros.* Et tantam in ois dicit venerationem, ut necdum illis usus fuerit.

44. IDEM ALCIMEDON. Irrisio est, facta iteratione verborum: & mire omnia in vituperationem trahit, quae ille laudavit. ET NOBIS FECIT. Ac si diceret: Putas te solum habere pocula? cui enim Alcimedon non fecit? Tu pro reverentia ea non tangis: sed ego ideo, quia vilia existimo.

45. MOLLI ACANTHO. Genus est floris: quia ille dixerat, *lenis vitis.*

46. SYLVASQUE SEQUENTES. Non secutas: sed quasi adhuc sequentes, ut peritiam artificis laudet.

49. NUNQUAM HODIE EFFUGIES. Ac si diceret, Ne contendas, excusationes requiris: non, quia vilia aestimas pocula. VENIAM. Descendam.

50. AUDIAT HAEC TANTUM. Subaudi, aliquis. TANTUM autem ideo, quia suspicatur

eum victum non posse cedere, qui ita etiam ante certamen est contumax. VEL QUI. Quasi requirentis est, cum subito Palaemon adveniat. Alii distinguunt: *vel qui venit.* Bene autem dubitat: ne eum ipse immisisse videatur, & sit credibile quod ad ejus judicet gratiam. Hoc etiam Damoetas sentiens, dicit: NEC QUENQUAM FUGIO. Id est, consentio etiam ad edititium judicem: Edititius autem judex est, quem una pars eligit. Cicero pro Plancio: *Neque enim quidquam aliud in hac lege nisi Edititiorum iudices sequitur.*

P I E R I I.

pto Romano, scriptum est. In eo enim *fragilis* habetur, corrupte satis: nam viti epitheton hujusmodi non convenit, quare *facili sermo* legas.

39. DIFFUSOS HEDERA VEL PAL. CO. Praeteriissem quod corruptissime legitur *haedera* per *ae* diphthong. prima syllaba, nisi me interpellasset adspiratio. Nam qui diphthongum poluere, eam nominis etymologiam secuti sunt, quam imaginatus est Apulejus Grammaticus *Haederam* ab *haereo* deduci: quum tamen alii ab *Edo*, *er*, dictum velint, quod ea consumet, quibus inhaeserit; accessisse tamen adspirationem nomini Pontanus putat: ut in quibusdam vocibus, nomen a verbo dinoscatur.

44. DUO POCULA FECIT. In Longobardico *fecit* cum nota diphthongi scriptum est, nequid a *facio* deteratur. Sed usus per *e* simplex scribit.

48. SI AD VITULAM SPECTES, NIHIL EST QUOD POCULA LAUDES. Et *spectes* & *laudes*, Coniunctivo modo in omnibus fere legitur exemplaribus, In Longobardico vero *spectas*, & *laudas*. Fatendi for-

ma

Efficiam posthac ne quemquam voce laceſſas.

D. Quin age, ſiquid habes; in me mora non erit ulla:
Nec quemquam fugio: tantum, vicine Palaemon,
Sensibus haec imis (res eſt non parva) reponas.

55 P. Dicite: quandoquidem in molli conſedimus herba.

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arboſ:
Nunc frondent ſilvae: nunc formoſiſſimus annus.

Incipe, Damoeta: tu deinde ſequere, Menalca.

Alternis dicetis: amant alterna Camoenae.

60 D. Ab Jove principium Muſae: Jovis omnia plena:

Ille colit terras: illi mea carmina curae.

M. Et me Phoebus amat: Phoebus ſua ſemper apud me
Munera ſunt, lauri, & ſuave rubens hyacinthus.

S E R V I I.

D. Ma-

53. VICINE PALAEMON. Benevolum reddit ex vicinitatis commemoratione, Terentius: *Vel virtus me tua, vel vicinitas, quod ego in propinqua parte amicitiae puto.*

56. ET NUNC OMNIS AGER, NUNC OMNIS PARTURIT ARBOS. Ipſe alibi: *Parturit almus ager.* Sane bene ſubdidit: NUNC FRONDENT SYLVAE, referens ad arbores ſteriles: nam parturimus de pomiferis dicimus. Vult autem tempus exprimere, quo & deliciae ſunt in agris, & ruſtici minus laborant: ut ſit duplex ad cantilenam invitatio.

59. ALTERNIS DICETIS. Quia quaſi iratus fuerat, quod Damoetae prior locus dabatur: idcirco ait, *alternis dicetis*: in Amoebaeo enim carmine difficilior pars reſpondentis eſt: qui non pro ſuo arbitrio aliquid dicit, ſed aut majorem aut contrariam format reſponſionem: ut diximus ſupra. CAMOENAE. Muſae, quibus a cantu nomen eſt inditum.

60. AB JOVE PRINCIPIUM MUSAE. Vel, Muſae meae ab Jove eſt principium: vel, O Muſae, ſumamus ab Jove principium. Eſt autem Arati, qui ait: *Εκ Διὸς ἀρχαίμιθα, θ' ἡδὲ τοῦτ' ἀνδρὲς ἐώμεν Ἀρρῖστον; μετὰ δ' Διὸς πάσαι μὲν ἀγυαί, Πάσαι δ' ἀθροῖτον ἀγοραί, μετὰ δ' θάλασσα, καὶ λιμῖνις πάντα δ' Διὸς ποταμίσι δα πάντες.* JOVIS OMNIA PLENA. Lucanus: *Juppiter eſt quodcunque vider, quocunque moveris.* Ipſe alibi: *Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus Mens agit at molem.* Ipſe enim eſt ſpiritus, ſine quo nihil movetur aut regitur.

61. COLIT TERRAS, Amat. Caeterum, ſu-

perior colitur, non colit inferiorem. Sic alibi: *Unam poſthabita coluiſſe Samo*, id eſt, amare. Nec mirum ſi ruſticus ſumpſit ab Jove principium, quem amare terras conſtat, & habere carminum curam.

62. ET ME PHOEBUS AMAT. Aut ſimile eſt quod dicit; quia unicuique Deus iſ, quem colit, ſummus videtur, ut: *Summe Deum, ſancti cuſtor Soraclis, Apollo*: ut Apollinem exaequaverit Jovi. Aut certe ordo ſit talis, *Me & Phoebus amat*: ut et plus dicat, non ſolum Jupiter, ſed & Phoebus, nec Jovi videatur Apollinem comparare.

63. SUA MUNERA. Ipſi grata, id eſt, laurus & hyacinthus. Nam ſcimus & Daphnem, Ladonis fluminis Arcadiae filiam, dilectam ab Apolline, & Terrae miſeratione in laurum converſam: & Hyacinthum amatum, tam a Borea, quam ab Apolline: qui, cum magis Apollinis amore lactaretur, dum exerceretur diſco, ab irato Borea eodem diſco eſt interemptus, & mutatus in florem nominis ſui.

P H I L A R G Y R I I.

62. ET ME PHOEBUS AMAT. Id eſt, Caesar: aut originem geniturae ex iſto verſu comprehendit: nam mater Virgilii fertur Maja, cum eundem paritura gravis eſſet, lauri fructum, variis floribus ornatum, genuiſſe.

P I E R I I.

ma quippe, *nihil eſt quod laudas pocula*, id eſt, quas conditiones, quaſve dotes in poculis enumeras. In Mediceo *ſpectas* tantum ea forma eſt.

55. DICITE QUANDOQUIDEM MOLLI CONSEDI-
MUS

- D. Malo me Galatea petit lasciva puella;
 65 Et fugit ad salices, & se cupit ante videri.
 M. At mihi sese offert ultro meus ignis Amyntas:
 Notior ut jam sit canibus non Delia nostris.
 D. Parta meae Veneri sunt munera: namque notavi
 Ipse locum, aëriae quo conguessere palumbes.
 70 M. Quod potui, puero silvestri ex arbore lecta
 Aurea mala decem misi: cras altera mittam.
 D. O quoties, & quae nobis Galatea locuta est!
 Partem aliquam venti divum referatis ad aures.
 M. Quid prodest, quod me ipse animo non spernis, Amynta,
 75 Si, dum tu sectaris apros, ego retia servo?

S E R V I I.

D. Phyl-

65. ANTE VIDERI. A me, antequam lateat: Horatius: *Nunc & latentis proditor intimo Gratus puellae risus ab angulo.*

66. OFFERT ULTRO. Iste plus dicit, lege Amœbaei carminis.

67. NOTIOR UT JAM SIT CANIBUS NON DELIA NOSTRIS. Deliam alii amicam priorem volunt: alii Dianam, quae est a Deo: & est canibus nota, per quos venamur, quasi dea venationis. Nam si ad amicam referas, hoc dicit: Sic frequenter ad me Amyntas venit, ut canibus meis notior sit, quam amica Delia.

68. PARTA. Praeparata. MEAE VENERI. Meae amicae.

69. AERIAE. Aerii coloris. CONGESSERE. Nidificavere.

71. AUREA MALA DECEM MISI. Plus dicit: nam cum ille dixisset se esse missurum: iste se jam misisse confirmat. Aurea autem, aurei coloris. Et volunt quidam hoc loco esse allegoriam ad Augustum de decem Eclogis: quod superfluum est: quae enim necessitas hoc loco allegoriae?

73. DIVUM REFERATIS AD AURES. Ita, inquit, mecum dulce locuta est Galatea, ut deorum auditu ejus digna sint verba.

74. ANIMO NON SPERNIS. Id est, libentissime habes. Et est Litotes figura, sicut: *Munera nec sperno.* Et multi hunc locum allegoricis accipiunt: ut videatur Augusto dicere: Quid prodest, quia me diligis: si ad capiendos hostes pergens, in otio me relinquis? Dicitur enim Virgilius sequi voluisse Augustum, contra Antonium ad Actiaca bella properantem.

75. RETIA SERVO. Quae res in venatione minus possidet voluptatis. AMYNTA. Vocativus Graecus est. Et sciendum, Graeca nomina in *as* exeuntia, sive crescant, sive non crescant in genitivo, vocativum in *a* mittere: ut *Aeneas*, *Aeneae*, o *Aenea*: *Pallas*, *Pallantis*, o *Palla*: ut est: *non haec*, o *Palla*, *dederas promissa parenti.*

P I E R I I.

MUS HERBA. Ita quidem absque *in* particula praepositiva in exemplaribus aliquot habetur: In nonnullis autem antiquissimis legere est, *quandoquidem in molli*: qui numerus videtur prurire lascivius.

71. AUREA MALA DECEM MISI. In Romano codice familiari quadam mutatione ex *e* in *i* atque ita vicissim ex *i* in *e* scriptum est *decim* per *i* ultima syllaba: Quod quidem nomen hoc eodem modo scriptum apud Asprum Grammaticum, cujus antiquissimum codicem in manibus habui, pluribus locis observavi, ut puta, *decim* verborum modi, & ita reliqua. Et ita in veteri Liviano Codice: *decim* scribitur: Aetas tamen nostra maluit *decem* enuntiare per *e* utramque syllabam.

72. O QUOTIES ET QUAE. Jam usu inolevit, ut *quoties* veluti *milies*, *decies*, absque *n* littera scribatur. In omnibus tamen codicibus antiquis, quos eolverim, *quotiens* per *n* scriptum observavi: Quibus adstipulatur Caper Grammaticus, ubi dicit, Sine *n* scribenda sunt *milies*, *centies*, *decies*: *totiens*, & *quotiens* quum scribuntur, per *n* scribenda sunt.

E

In

D. Phyllida mitte mihi : meus est natalis , Iola :
Cum faciam vitula pro frugibus , ipse venito .

M. Phyllida amo ante alias : nam me discedere flevit :
Et , longum formose vale , vale , inquit , Iola .

80 D. Triste lupus stabulis , maturis frugibus imbres ,
Arboribus venti , nobis Amaryllidis irae .

M. Dulce satis humor , depulsis arbutus haedis ,
Lenta salix foeto pecori , mihi solus Amyntas .

D. Pollio amat nostram , quamvis est rustica , Musam :
85 Pierides , vitulam lectori pascite vestro .

M. Pollio & ipse facit nova carmina : pascite taurum ,

SERVII.

Jam

76. PHYLLIDA MITTE MIHI . Amicam communem , causa natalis diei : in cuius tantum sacrificio licebat voluptatibus operam dare . Nam in aliis sacrificiis erat castitatis observatio : quod etiam sequentia indicant , ubi dicit : CUM FACIAM VITULA PRO FRUGIBUS : Id est , cum pro frugibus sacrificare coepero , tu tantummodo venito . Sane cum *Natalis* apud maiores plenum fuerit , posteritas *Natalis dies* dicere coepit : nam cum Horatius dixerit : *Natalis gratas numeras* : Juvenalis ait : *Natali , Corvine , die mihi dulcior haec lux* .

77. CUM FACIAM VITULA PRO FRUGIBUS , IPSE VENITO . Cum sacrificavero . Et figurate , *faciam vitula* ait : ut , *faciam ibure* : ut , *faciam agna* . Horatius : *Sen poscat agna , fove malis bove* . Dicitur autem hoc sacrificium Ambarvale : quod arva ambiat victima . Hinc & ipse in Georgicis : *Terque notas circum felix eat hostia fruges* . Sicut *amburbale* , vel *amburbium* , dicitur sacrificium , quod urbem circuit , & ambit victima .

79. VALE , VALE , INQUIT , IOLA . Hic pastor , aut habuit duo nomina (nam supra eum *Menaleam* dixit) aut certe *Iolam* eum , quasi pastorem optimum appellavit , a quodam pastore nobilissimo : sicut virum fortem plerumque Achillem : adulterum , Parin vocamus . Sane LONGUM VALE ita ait , ut *torum clamas* : pro adverbio nomen posuit . *Vale , vale inquit* , LE corripit sequens vocalis , ut : *Te Corydon o Alexi* .

80. TRISTE . Tristis res .

82. DULCE . Dulcis res . SATIS . Segetibus . DEPULSIS . A lacte prohibitis : ut , *Depulsor a lacte domi quas clauderes agnos* .

84. POLLIO AMAT NOSTRAM , QUAMVIS SIT RUSTICA MUSAM . Blanditur jam Pollioni pa-

trono , quem & tragoediarum & historiarum scriptorem Horatius fuisse testatur . Nam in secundo Carminum dicit de historiis : *Periculosae plenum opus aleae Tractas , & incedis per ignes Suppositos cineri doloso* . Item paulo post : *Paulum severae musa tragoediae Desit theatris* . Quem carmen suum , licet rusticum , tamen amare confirmat .

85. PIERIDES VITULAM LECTORI PASCITE VESTRO . Id est , vel pascite ejus armenta , quia legit hoc carmen : vel vitulam ei nutrite pro praemio .

86. POLLIO . Sane alii legunt *Pollis* , ut prima producat : alii *Polis* . NOVA CARMINA . Magna , miranda . PASCITE TAURUM . Hic auget : nam ille *vitulam* dixerat .

PIERII.

In cuius sententiam Victorinus etiam descendit , dum ait : *Adverbia vero cum n scribenda sunt , ut Totiens Quotiens* .

77. CUM FACIAM VITULA . In antiquis aliquot exemplaribus , *vitula* quidem est ablativo casu . In Romano tamen & in Mediceo *visulam* . In Longobardico altera manu & atramento apex a litterae superadditus . *Visula* vero legendum ablativo casu recte Servius admonet . *Ambarvalem vero bestiam* , ait Verrius , *quae rei divinae causa circum arva ducitur : ab iis , qui pro frugibus faciunt* . Hujus sacrificii meminit inferius Poeta , ubi dicit : *Et quum lustrabimus agros* . De Ambarvali vero sacrificio plura apud Macrobium legas .

84. QUAMVIS SIT RUSTICA . Sic quidem in veteribus aliquot exemplaribus , praesertimque in Lon-

Jam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.

D. Quite, Pollio, amat, veniat, quate quoque gaudet.
Mella fluant illi, ferat & rubus asper amomum.

90 M. Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Maevi:
Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.

D. Qui legitis flores, & humi nascentia fraga,
Frigidus, o pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

M. Parcite oves nimium procedere: non bene ripae

95 Creditur: ipse aries etiam nunc vellera siccet.

D. Tityre, pascentis a flumine reice capellas:

S E R V I I.

Ipse,

88. QUO TE QUOQUE GAUDET, Subaudi venisse; pervenerat autem ad consulatum post triumphum Dalmaticum. Nam vicerat Salonas, civitatem Dalmatiae. Horatius: *Cui laurum aeternos honores Dalmatico peperit triumpho.*

89. AMOMUM. Flos est Assyrius, ut Lucanus: *Vicinae messis amomum.*

90. QUI BAVIUM NON ODI. Pro poena ei id contingat, ut diligat *Maevium* pejorem poetam: nam *Maevius* & *Bavius* pessimi fuerunt poetae; inimici tam Horatio quam Virgilio. Unde Horatius: *Mala soluta navis exit alite, Ferens olentem Maevium.*

91. MULGEAT HIRCOS. Faciat ea, quae contra naturam sunt.

92. FRAGA. Mora, quae in herbis nascuntur. Ideo dixit: *humus nascentia.*

93. LATET ANGUIS IN HERBA: Allegoria est: nam videtur hoc ad Mantuanos dicere, qui inter milites versabantur armatos: quos, sicut angues, mortem inferre posse, non dubium est.

94. NON BENE RIPAE CREDITUR: IPSE ARIES ETIAM NUNC VELLERA SICCAT. Allegoria, ad illud quod supra diximus, pertinens: quia post acceptos agros, ab Arrio centurione pene est interemptus, nisi se praecipitasset in fluvium. PARCITE autem *procedere*, id est, prohibete, servate, ne procedant, ut: *Gnaris parce suis.*

96. TITYRE PASCENTES A FLUMINE REICE CAPELLAS. Id est, in Mantua, noli modo vellem aliquid agere de repetendis agris: nam ubi opportunum fuerit, EGO OMNES LAVABO, id est, purgabo omnes apud Caesarem, cum de Adriaco praelio reversus fuerit. Et bene, IN FONTE: ipse enim per amicos Caesaris agrum meruerat recipere, tanquam per rivulos quoddam; nunc autem Mantuanis beneficium dicit

se ab ipso Imperatore meritum.

96. REICE CAPELLAS. *Reice ca*, proceleusmaticus est pro dactylo: & sic est positus, ut: *Genua labant. Item: Arietas in portas.*

P H I L A R G Y R I I.

90. QUI BAVIUM NON ODI, AMET TUA CARMINA MAEVI. Duos sui temporis poetas dicit pessimos, quorum carmina ob humilitatem abjecta sunt. Vult ergo notare qui sunt inimici Virgilii, *qui Vavium*, id est, pessimum poetam, & *Maevium*, id est, pejorem poetam, ut duplum habeant malum. Ex quibus Vavius curator fuit: de quo Domitius in *Cicuta* refert:

*Omnia cum Vavio communia frater habebat,
Unanimi fratres sicut habere solent.*

*Rura, domum, nummos, & denique omnia:
ut ajunt,*

Corporibus geminis spiritus unus erat.

*Sed postquam alterius mulier communis utrique:
Novit, deposuit alter amicitiam.*

P I E R I I.

Longobardico legitur: Sed non displicet, *quavis est rustica*, quod habetur in Romano codice.

90. QUI BAVIUM NON ODI. Hoc quoque nomen pronuntiatione Graeca: per *v* quippe digammon habetur in Romano codice *Vavium*. Ita apud Livium, ubi in vulgatis codicibus Libro VIII. primae Decadis scriptum est, *Vitrubius, Bacchus*: in vetusto codice *Vaccus* per *v* digammon habetur: & inferius *Quae Vacca prae*. Frequentissime autem apud hunc & alios scriptum, veluti Veteres *Favium* pro *Fabio* dicebant, observatum ab Adamantio. Huic vero malo poetae Marco nomen fuit: de quo Eusebius: *Marcus Bavius Poeta, quem Virg. in Buc. notat, in Capadocia moritur.*

91. ET MULGEAT HIRCOS. In Rom. codice

E 2

&

Ipse, ubi tempus erit, omnis in fonte lavabo.

M. Cogite ovis, pueri: si lac praeceperit aestus,
Ut nuper, frustra pressabimus ubera palmis.

100 D. Eheu, quam pingui macer est mihi taurus in ervo!

Idem amor exitium pecori, pecorisque magistro est.

M. His certe neque amor causa est: vix ossibus haerent.
Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

SERVII.

95. COGITE OVES. In ovilia colligite, ut: *Tityre coge pecus*. PRAECEPERIT. Praeoccupaverit: nam naturale est, ut lac augeatur frigore, calore minuatur.

102 VIX OSSIBUS HAERENT. Vix ossa eorum cohaerent.

103. TENEROS OCVLVS MIHI FASCINAT AGNOS. Dicit causam maciei; & per transitum, pulchrum se pecus habere significat, quod utique meruit fascinari.

PIERII.

& in altero perveteri *mulceat* per *c* scriptum est. In Longobardico, ut omnino discernitur, ita quoque legebatur: Verum altera manu & atramento factum est, *mulgeat* per *g*. Neque mirum multis in dictionibus *c* pro *g* positam esse: Quam litteram non fuisse longa annorum serie apud Latinos, inventam vero a Spurio Carbilio nova forma, & Scaurus, & Victorinus affirmant.

96. REICE CAPELLAS. Servius dicit *reice* ca. proceleusmaticum esse. Antiquique omnes copices *reice* scribunt unico *i*. Quique hanc scribendi rationem amant, dicunt, ut apud Velium est, litteram *i* inter duas vocales per se plenam & satis sonoram esse: sed neque quidem esse necessarium, quum *reice* scribimus, *i*, ratione producendi syllabam, geminare: quod satis litterae potestas ipsa sibi sufficiat. In plerisque vero huiusmodi Cicero videtur auditu emanans scriptionem, qui & *Aijacem* & *Maijam* per duo *ii* scribenda exillimavit, ut pressius & plenius sonarent. Sed enim quod ad *reice* pertinet, nemo negarit in eo quod est *jace*, pro *a* esse *i* substitutum, & *jice* dici necessario, cui adjecta praepositione, *re*, rejice integrum fit. In quo, *re*, non magis longa, quam in *rejeci*, & in *rejecit* habeatur. Quod si duo *ii* in unum coire faciamus, media syllaba longa erit necessario, quum synaeresis fieri non possit, nisi in longam: Quare si codicum auctoritatem defendere voluerimus, aut dicendum erit primum *i* quod vim duplicis consonantis habebat, ex re-

Dic

gula illa generali expunctum esse, aut syncopam, & littera detricta, factam: atque ita *i* jam vocalem, brevis locum retinuisse.

97. OMNIS IN FONTE LAVABO. Fonte quidem vetera habent exemplaria, Romano excepto, in quo *fronte* legitur, quod alii viderint. Apud Theocritum sane, unde locus hic desumptus, dubio-procul *fontis* mentio fit: ait enim *πύργον ὅμιμι πείσαι ἐνὸ λυγρῷ Σὺβασι- τίδος ἰδὲ δὲ κρήνας*: quare *fonte* omnino legendum est.

98. COGITE OVES PUERI, S.I. LAC PRAECEPERIT AESTUS. In antiquis aliquot exemplaribus, cum antiquissimo majoris notae, *aestas* legitur: quod non placet. *Cogite* vero, quod Servius exponit, *in ovilia colligite*, No. Marcellus, *mulgese*, interpretatur. Subjungit enim Poeta causam cur festinandum sit, si lac praeceperit aestus: ut nuper, *Frustra pressabimus ubera palmis*. Eadem autem dictione variatum, in secundo Georgicon eo loco, *Aut gravis incumbens scopulis arventibus aestas*.

100. EHEU QUAM PINGUI MACER EST MIHI TAURUS IN ERVO. Romanus codex, una cum Longobardico, & aliquot aliis legunt *in arvo*. In aliquot, in quibus *ervo* scriptum fuerat, & littera superne addita. Sed enim *arvo*, & Columella, & Plinio legumine eo pecus pinguescere asserentibus, magis omnino receptum: & *arvo* nescio quid otiosum haberet.

101. EXITIUM EST PECORI, PECORISQUE MAGISTRO. Verbum *est* in hoc versu valde inconstans reperitur apud codices manu scriptos. Nam veluti Plebejus notatus modo in hanc, modo in illam transfertur Tribum. In Romano enim *exitium est*. In Mediceo, & quibusdam aliis *pecori est*. In Oblongo Vaticano, & in Longobardico *magistri est* habetur. Id, etsi minus vetabat, quin eadem esset sententia, notandum tamen fuit ob structurae varietatem, cuius apud eruditos viros diligentissima solet esse penitatio.

D. Dic, quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
105 Tris pateat coeli spatium non amplius ulnas.

M. Dic, quibus in terris inscripti nomina regum:
Nascantur flores : & Phyllida solus habeto.

S E R. V I I.

104. ERIS MIHI MAGNUS APOLLO. Relicto certamine, sibi proponunt aenigmata. Bene autem ait: *Eris mihi Apollo*: quia in rebus incertis sola opus est divinatione.

105. TRIS PATEAT CAELI SPATIUM NON AMPLIUS ULNAS. Ulna, proprie est spatium, in quantum utraque extenditur manus. Dicta ulna, ἀπό τῆς ὀφθαλμοῦ, id est, a brachiis: unde & ἀλκμήωνος ἥρην dicitur: licet Suetonius ulnam cubitum velit esse tantummodo. Sane haec quaestio varie solvitur: nam alii dicunt significare eum sepulchrum Caelii, luxuriosi cuiusdam, qui, venditis omnibus rebus & sumptis, tantummodo sibi spatium reservavit, quod sepulchro sufficeret, & voluisse eum errorem facere ex *coeli* & *Caelii* similitudine; ut sit: Dic mihi, ubi nam sepultus est Caelius, cuius tribus ulnis continetur sepulchrum? Alii vero volunt puteum significari, qui est in Syene, parte Aegypti: quem ad hoc nimiae altitudinis philosophi effoderunt, ut probarent locum illum esse solum, quem recto Sol intuitu irradiaret. Nam octavo Calend. Julias die, quando in centro suo est Sol, lumine suo tam imam quoque illius putei, quam summam terram irradiat. Alii dicunt clypeum Ajacis trium ulnarum, in qua expressa coeli forma fuit: alii specum in Sicilia, per quod rapta est a Dite Proserpina: Alii mundum in sacro Cereris. Sed neutrum horum convenit rustico. Unde simpliciter intelligendus est cuiuslibet loci puteus, in quem cum quis descenderit, tantum coeli conspicit spatium, quantum putei latitudo permiserit. Asconius Paedianus dicit, se Virgilium dicentem audisse, in hoc loco se Grammaticis crucem fixisse, volens experiri, quis eorum studiosior inveniretur; volens intelligi de Caelio Mantuano, ut supra dictum est.

106. DIC QUIBUS IN TERRIS INSCRIPTI NOMINA REGUM NASCANTUR FLORES. Quiaolvere non potuit, ipse aliam objicit quaestionem: & captiose, quibus in terris dixit. Hyacinthus enim ubique nascitur, flos, qui natus est primo de Hyacinthi sanguine, postea de Ajacis; sicut etiam Ovidius docet. Est autem quasi lilium rubrum, designans primam Hyacinthi litteram. *Regum* autem nomina, non quoniam ipsi reges fuerunt, sed quia regum filii, ut: *Magnam reginae sed enim miseratus amorem*,

cum de Ariadne diceret, Pasiphaes reginae filia. Sane multi volunt nomina regum, pro nomine Regis positum; ut sit, quemadmodum illud in Terentio: *Non perperam meretricum contumelias*, cum de una loqueretur. Nam flos iste Hyacinthi tantum, & non Ajacis nomen retinet. Tamen sciendum aenigmata haec, sicut fere omnia, carere aperta solutione.

107. PHILLIDA SOLUS HABETO. Amicam communem, quod plus est, quam esse Apollinem: nam esse Apollinem impossibile est, quod ille promiserat; hic vero possibilia pollicetur.

P H I L A R G Y R I I.

105. TRIS PATEAT CAELI SPATIUM NON AMPLIUS ULNAS. Apud antiquos fuit altissimus puteus, in quem descendebant ad sacra celebranda: cuius putei orbis, id est, summus circulus, quo cognoscerent anni proventus, non amplius quam trium ulnarum habebat: cumque descendissent, non ampliorem coeli partem, quam puteus habuit, poterant videre. Vel specus apud Aetnam in Sicilia angusto ore, profunda latitudine, per quem rapta Proserpina a Dite patre. Vel coelum, pro toto mundo. Alii *coeli spatium*, clypeum Achillis dicunt trium ulnarum, in quo expressa coeli forma fuerat. Aliter: in Sicilia janua speluncae, in qua Orcus Liberam rapuit. Aliter: Dicit Cornificius ab ipso Virgilio audisse, quod Coelum Matuanum quendam tetigit; qui, consumptis omnibus facultatibus, nihil sibi reliquit nisi locum trium ulnarum ad sepulturam. Item Oledius Nasso torificium, tantum coelum patere videtur, quantum torificium patet. Item Asconius Paedianus ait, se audisse Virgilium dicentem, in hoc loco se Grammaticis crucem fixisse, quaesituros eos, si quid studiosius occultaretur. Dicit autem Poeta Caelium Mantuanum.

P I E R I I.

105. NON AMPLIUS ULNAS. In Rom. codice *ullar* ea mutatione, qua nunc quoque vocabula multa *n* in *l* transmutant: & *vallus* & *vannus* apud veteres idem est, ut in Georgicis ostensum.

107. NASCANTUR FLORES. In Oblongo codice, in Mediceo, in Longobardico, nascuntur est, fatendi modo. In Romano nascantur conjunctivo.

P. Non; nostrum inter vos tantas componere litis.
 Et vitula tu dignus, & hic: & quisquis amores
 110 Aut metuet dulcis, aut experietur amarus.
 Claudite jam rivos, pueri: sat prata biberunt.

SERVII.

108. NON. Hic distinguendum est, ut sit sensus, Officium judicis est ferre sententiam, non eorum, qui inter se contendunt. Unde male quidam totum jungunt, *Non nostrum inter vos tantas componere lites*: nam non negat se facturum esse quod faciet: judicaturus enim est, eos esse pares, dicens, *Et vitula tu dignus, & hic*. COMPONERE. Finire: ut, *Ante diem clauso componet vesper olympo*. Id est finiet.

109. ET QUISQUIS AMORES *Aut metuet dulces, aut experietur amarus*. Et ut, & hic, digni estis vitula, & quicumque similis vestri est. Nam supra unus dixerat: *Triste lupus stabulis, maturis frugibus imbres, Arboribus venti, nobis Amaryllidis irae*. Item alter: *Dulce satis buxor, depulsis arbutus boedis, Lenta salix foeto pecori, mihi solus Amyntas*. Ad cujus amoris

similitudinem pertinet, *Aut metuet dulces*: namque hic Menalcas, & amabat, & amabatur; sed tanquam prudens metuebat, ne unquam posset amor ille dissolvi. Et contra Damoetas amaritudinem amoris expertus fuerat, ex amicae Amaryllidis iracundia. METUET DULCES. Timebit pro dulcibus, ne eos amittat.

111. SAT PRATA BIBERUNT. Aut intelligimus hunc exisse, ut juberet pueris suis ut arva irrigarent; quod illis cantantibus factum est: aut, & revera dicit, *rivos claudite*: aut certe allegoricus hoc dicit: jam cantare desinite: satiati enim audiendo sumus.

PIERII.

110. AUT METUET DULCIS. In Mediceo codice *metuat* scriptum est, specie non ineleganti. Sed *metuet* cum altero *experietur* convenit.

ECLOGA QUARTA.

POLLIO.

SICELIDES Musae, paullo majora canamus.
 Non omnes arbuta juvant, humilesque myricae.

SERVII.

Si

VS. 1. SICELIDES MUSAE PAULO MAJORA CANAMUS. Asinius Pollio ductor Germanici exercitus, cum post captas Salonas Dalmatiae civitatem, primo meruisset lauream: post etiam conulatum adeptus fuisset, eodem anno suscepit filium: quem a capta civitate Salonium vocavit, cui nunc Virgilius genethliacon dicit: quem constat natum risse statim, quod parentibus omen fuit infelicitatis: nam ipsum puerum inter ipsa primordia, id est, nono die periisse manifestum est. SICELIDES autem Graecum est: nam Latine *Siciliensis* facit, id est, Theocritiae: nam Theocritus Syracusanus fuit, quem in hoc opere Virgilius imitatur, ut diximus supra. PAULO MAJORA CANAMUS. Bene *Paulo* dicit: nam licet haec Ecloga discedat a bucolico carmine; tamen inserit aliqua apta ei operi: ergo non *majora*, sed *paulo majora*.

2. MYRICAE. Virgulta sunt humilia & sterilia, quod vulgo tamaritium dicitur.

PIERII.

VS. 1. SICELIDES MUSAE PAULO MAJORA CANAMUS. Primum illud non praeteribo, quod loco lemmatis scriptum est. In Romano codice, SAECULI NOVI INTERPRETATIO. Eadem sententia, alia verborum specie. In Longobardico, DE INTERPRETATIONE SAECULI NOVI. Mox illud animadvertendum, antiquos plerosque codices, *Sicelides* eadem vocali tribus primis syllabis scriptum ostendere: uti etiam in primitivo nomine *Sicilia* scriptitamus: quod quidem quam tenue atque exile sonet, neminem esse arbitror, qui non statim animadvertat. Quare longe illi melius mihi scripsisse videntur, qui *Sicelides* ea euphonia, quam apud Graecos esse animadverterant, scribendum curarunt.

Tunc:

Si canimus silvas, silvae sint Consule dignae.
 Ultima Cumaei venit jam carminis aetas:
 5 Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo.
 Jam redit & Virgo: redeunt Saturnia regna:
 Jam nova progenies coelo demittitur alto.
 Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
 Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
 10 Casta fave Lucina: tuus jam regnat Apollo.

S E R V I I.

Te-

3. SI CANIMUS SYLVAS, SILVAE SINT C. D. Id est, misceatur illis honos, ut dignae sint consule, id est, filio consulis Asinii Pollionis.

4. ULTIMA CUMAEI VENIT JAM CARMINIS AETAS. Sibyllini, quae Cumana fuit, & secula per metalla divisit: dixit etiam quis quo seculo imperaret: & Solis ultimum, id est decimum voluit. Novimus autem eundem esse Apollinem. Unde dicit, TUUS JAM REGNAT APOLLO. Dixit etiam, finitis omnibus seculis, rursus eadem renovari: quam rem etiam philosophi hac disputatione colligunt, dicentes, completo magno anno, omnia sydera in ortus suos redire, & referri rursus eodem motu. Quod si est idem syderum motus, necesse est, ut omnia, quae fuerunt, habeant iterationem. Universa enim ex astrorum motu pendere manifestum est. Hoc secutus Virgilius, dicit reverti aurea secula, & iterari omnia quae fuerunt.

5. AB INTEGRO. Vel denuo, vel ab initio. Cato de suo Consulatu: *Omnia ab integro paranda erant*. SECLORUM. Synaeresis, pro seculorum; & seculum quidam centum annorum definiunt; quidam centum decem. Horatius: *Certus undenos decies per annos*.

6. JAM REDIT ET VIRGO. Justitia, quae Erigone fuit, filia Themidis, dum inter homines versaretur, propter eorum scelera terras reliquit; quam ideo virginem dicunt, quod sit incorrupta justitia. Et permiscet laudes tam pueri Pollionis, quam Augusti. Nam foelicitas temporum ad Imperatoris laudem pertinet. SATURNIA REGNA. Aurea secula, quia Saturnus aureo seculo regnasse dicitur.

7. JAM NOVA PROGENIES CAELO DEMITTITUR ALTO. Ut videantur homines non ex mortalibus nati: sed ex numinibus, & quasi coelo lapsi. Ex hiuc conjicit fore aurea secula, quod Augustus imperat: vel quod talis est natus puer; vel quod consul est Pollio: unde est: *te consule inibis*.

8. Quo. Deest nascente: nam hoc dicit: fave ei Lucina, cujus ortus secula immutabit, aureis scilicet ferrea.

10. CASTA FAVE LUCINA. Modo *Lucinam* Dianam accipimus. Sic Horatius: *Sive te Lucinam probas vocari, seu te penitus Junonem*. Terentius *Junonem Lucinam* dicit, ut: *Juno Lucina, fer opem*, cum tamen ambae unum sint. Sane hic Dianam, *Lucinam* non immerito designat: prior enim genita, parturienti matri Apollinem tulisse auxilium dicitur. Nigidius de Diis lib. 1111. *Quidam Deas & eorum genera temporibus & aetatibus, inter quos & Orpheus: primum regnum Saturni, deinde Jovis, tum Neptuni, inde Plutonis: nonnulli etiam, ut magi, ajunt, Apollinis fore regnum. In qua videndum est, ne ardorem (sive illa acyrosi appellanda est) dicant*. Quidam hoc loco, *Casta fave Lucina, tuus jam regnat Apollo*, Octaviam sororem Augusti significari adfirmant; ipsumque Augustum Apollinem. TUUS JAM REGNAT APOLLO. Ultimum seculum ostendit, quod Sibylla Solis esse memoravit: & tangit Augustum, cui simulachrum factum est cum Apollinis cunctis insignibus.

P I E R I I.

runt: Σικελίς enim apud eos secunda syllaba perscribitur.

2. HUMILESQUE MYRICAЕ. In Mediceo codice, *humileque Genestas* positum est. Servius, *Myricae* agnoscit. Virgultum vero id non multum a *Genesta* distat.

3. SILVAE SINT CONSULE DIGNAE. Ut missum faciam *silvae* per *i*, quas in silentio dictas nostri volunt: verbum *Fatendi* modo positum est in codicibus plerisque antiquioribus, *Silvae sunt Consule dignae*.

4. ULTIMA CUMAEI. Veteres plerique codices scriptionem Graecam retinent in vocabulo *Cymaei*: Ita in VI. Aeneidos: *Cymaea sibylla*. Latini tamen libentius *y in com*

Teque adeo decus hoc aevi, te Consule, inibit
Pollio : & incipient magni procedere menses.

Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
Irrita perpetua solvent formidine terras.

15 Ille deum vitam accipiet, divisque videbit

Permixtos heroas, & ipse videbitur illis,

Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.

At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu

Errantis ederas passim cum baccare tellus,

SERVI.

Mix-

11. INIBIT. Inchoabit, exordium accipiet : aureum scilicet saeculum : & ideo *inibit*, non *iniit* ; quia consul designatus erat. Quidam Saloninum Pollionis filium accipiunt : alii Asinium Gallum, fratrem Salonini, qui prius natus est Pollione consule designato. Asconius Pedianus a Gallo audisse se refert, hanc Eclogam in honorem suum factam.

12. INCIPIENT MAGNI PROCEDERE MENSES. Illud tangit, quod Julius & Augustus, menses, in honorem Caesaris & Augusti, acceperunt nomina : nam antea Quintilis & Sextilis dicti sunt. Et hoc etiam trahit ad argumentum aurei saeculi. Possimus & *magni* pro pulchri accipere, id est, aurei saeculi.

13. TE DUCE. Vel Augusto, vel Pollione, vel Salonino, auctore. SCELERIS VESTIGIA NOSTRI. Bene nullum vult esse praesentium temporum vitium ; sed reliquias dicit esse superioris aetatis. Sic in Georgicis cum laudaret Augustum, & carperet tempora, dicens : *Vicinae ruptis inter se legibus urbes, Arma ferunt : saevit toto Mars improbus orbe* : Intulit : *Fortur equis aurigu, neque audit currus habenas* : ut ostenderet tantas esse reliquias praeteritorum malorum, ut ne ab optimo quidem rectore sedari posse viderentur. Vestigia autem scelerum dicit bella civilia, quae gessit Augustus contra Antonium apud Mutinam : contra L. Antonium, fratrem Antonii, apud Perusium : contra Sextum Pompejum, filium Pompeii, in freto Siciliensi : contra Brutum & Cassium in Thessalia : contra Antonium & Cleopatram, in Epiro apud Actium promontorium, juxta Leucaten.

14. IRRITA. Ad nihilum deducta vestigia ; & non dicit, *Jam irrita solvens terras formidine* : sed, sicut irrita, & solvent terras timore, PERPETUA autem est longa : imo, sol-

vent perpetua formidine, id est, solvent formidine in perpetuum.

15. ILLE DEUM VITAM ACCIPIET. Sicut supra, artificiose laudem confundit, ut possit esse communis : nam ad quemvis potest referri *ille* : vel ad Augustum, vel ad Saloninum.

16. ILLIS. Deest *ab* ; id est, ab illis.

17. PACATUMQUE REGET PATRIIS VIRTUTIBUS ORBEM. Vel Augustus, Caesaris ; vel Saloninus, Pollionis virtute pacatum orbem tenebit. Et mira laus utriusque est, & ejus, qui pacavit, & qui pacatum tuetur.

18. AT TIBI PRIMA PUER NULLO MUNUSCULA CULTU. Rhetorice digesta laudatio : non enim improvide in principio universa consumpsit ; sed paulatim fecit laudem cum aetate procedere. MUNUSCULA. Bene in rebus minoris aetatis usus est diminutione ; ut : *nullo cultu*, id est, inarata, sed sua sponte nata.

19. ERRANTES HEDERAS PASSIM CUM BACCARE TELLUS. Passim vagantes. Unde antiqui Lyrici dixerunt, *flexipedes hederas* : quod hac atque illac vagantur. Mire autem puerum laudat ex ipsis muneribus : nam hedera indicat futurum poetam : ut : *Pastores hedera nascentem ornate poetam*. Baccar vero, herba est quae fascinum depellit, ut : *Baccare frontem Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro*. Per quod pulchrum indicat puerum.

PIERII.

commutarunt, quod in hoc praesertim nomine usu corroboratum est : tam etsi pleraque alia Graece scribere delectamur.

17. PACATUMQUE REGET PATRIIS VIRTUTIBUS ORBEM. Quamvis vetustissimi codices aliquot *patriis* legunt, magis tamen acceptum *patriis* intelligo.

18. AT

- 20 Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
 Ipsae lacte domum referent distenta capellae
 Ubra : nec magnos metuent armenta leones.
 Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
 Occidet & serpens, & fallax herba veneni
 25 Occidet : Assyrium vulgo nascetur amomum.
 At simul heroum laudes & facta parentis
 Jam legere, & quae sit poteris cognoscere virtus;
 Molli paullatim flavescet campus arista,
 Incultisque rubens pendebit sentibus uva:
 30 Et durae quercus sudabunt roscida mella.
 Pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis,

S E R V I I.

Quae

20. RIDENTI ACANTHO. Laeto, suavi, jucundo, fulgenti, ut Horatius: *Ridet argento domus*: vel quod hians & patens nascitur: & est herba, quae in Aegypto nascitur. COLOCASIA. Hanc herbam videtur in honorem Augusti dixisse, quae Romae post devictam ab eo Aegyptum innotuit: & dicendo FUNDET abundantiam floris ostendit.

21. IPSAE LACTE DOMUM REFERENT. Quid enim est aptius infanti lacte? Et magna laus in hoc est, quod ait, *ipsae referent*, id est, sua sponte.

22. NEC MAGNOS METUENT ARMENTA LEONES. Bona usus est moderatione, dicens: Erunt quidem magni leones; sed minime armentis nocebunt.

23. BLANDOS. Jucundos, ut puero. CUNABULA. Lestuli, in quibus infantes jacere consueverunt: vel loca, in quibus nascuntur, quasi *cynabula*. Nam *κύων* est Graece praegnantem esse, & eniti, id est, parere.

24. ET FALLAX HERBA VENENI. Non cicutam dicit, quae omnibus nota est; sed illam Sardoam, quae, apiastrum similis, homines decipit: vel aconita, ut: *Nec miseros fallunt aconita legentes*.

25. ASSYRIUM VULGO NASCETUR AMOMUM. *Amomum* herba est suavissimi odoris, quae tantum in Assyria nascitur. VULGO. Passim, omnibus locis.

26. HEROUm LAUDES, ET FACTA PARENTIS. Epexegetis si sit, melior sensus est: Quae erunt heroum laudes, tui parentis virtutes: & bono ordine, primo poetas, deinde historicos, deinde philosophos legendos dicit.

27. JAM LEGERE. Id est, cum coeperis imbui

studiis liberalibus. QUAE SIT POTERIS COGNOSCERE VIRTUS. Accessu enim aetatis quanta sit virtus cognoscitur, & cujus gloriae.

28. MOLLI. Fertili. FLAVESCET. Albescet. ARISTA. Seges inculta, quae a nullo colitur.

29. INCULTISQUE R. P. S. V. Id est, ubique sit uva. RUBENS. Matura. SENTIBUS. Spinis, & asperis frutetis.

30. ET DURAE QUERCUS SUDABUNT R. M. Id est, quae hodie roscida, olim quercus sudabunt. SUDABUNT. Defluent. ROSCIDA MELLA. Id est, Fragrantia.

31. SUBERUNT VESTIGIA. Id est, erunt, sed latenter: & bene, *Priscae fraudis*, ad suorum temporum excusationem: sicut supra diximus. Aut fraudem pro solertia posuit.

P I E R I I.

18. AT TIBI PRIMA PUER. In Romano codice, *at tibi*; & ita inferius, ubi *at simul*, *ac simul* habetur: quum tamen in antiquis aliis codicibus *At* utrobique legatur.

25. ASSYRIUM VULGO NASCETUR AMOMUM. In Longobardico codice legere est, *Assyrium* & *vulgo*: ut, *Thestilis* & *rapido*. Sed etiam absque particula copulativa oratio ipsa & candida & venusta est. Amomum vero in Assyria tantum nasci tradit Servius: Verum id etiam in Media & in Ponto nasci Plinius tradit.

26. ET FACTA PARENTIS. In Romano codice, *parentum* est, numero multitudinis: quod si placuerit, Servii tolles ambiguitatem super Epexegeti.

F

- Quae tentare Thetim ratibus, quae cingere muris
Oppida, quae jubeant telluri infindere sulcos.
Alter erit tum Tiphys, & altera quae vehat Argo
35 Delectos heroas: erunt etiam altera bella:
Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles.
Hinc, ubi jam firmata virum te fecerit aetas,
Cedet & ipse mari vector; nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
40 Non rastros patietur humus, non vinea falcem.
Robustus quoque jam tauris juga solvet arator.
Nec varios discet mentiri lana colores.
Ipse sed in pratis aries jam suave rubenti

SERVII.

Mu-

32. QUAE TENTARE THETIN RATIBUS, QUAE CINGERE MURIS OPPIDA. A sequentibus ostendit praecedentia; quae vitavit, quasi laudi incongrua: nam per navigationem ostendit fore avaritiam, quae homines navigare compellit: per *muros*, bella significat: per agriculturam, famis ostendit timorem.

34. ALTER ERIT TUM TIPHYS. Vel revera *Tiphys*, vel qualis *Tiphys*, Argonautarum gubernator. Sane specialia pro generalibus posuit: nam per *Tiphyn*, quemcumque gubernatorem accipimus: per *Argo*, quamcumque navem: per Trojam, quamcumque civitatem: per Achillem, quemcumque virum fortem. Videtur tamen locus hic dictus per ἀρχηγὰς αἰών, id est, per omnium rerum revolubilitatem, ex siderum ratione venientem, ut diximus supra. Sane fabula de hoc gubernatore talis est: Pelias, cum accepisset responsum ab Apolline, fore, ut ab eo privaretur regno & vita, qui altero pede nudo ei sacrificanti occurrisset, forte vidit Jasonem nudopede venisse; qui dum Junonem, transmutatam in anas speciem, credens mortalem, petentem per vadum fluminis transferret, alteram ex caligis in limo amiserat. Igitur Pelias, metuens ex responsis fata, iussit eum Colchos proficisci ad petendam auream pellem arietis, qui Phrixum & Hellen Colchos pertrulerat: qui, fabricata navi, quam ab Argo fabricatore Argo appellavit, contractaque juventute Graeciae, Tiphyn habuit gubernatorem. Sane quidam Argo a celeritate dictam volunt, unde verso in Latinum verbo, *argutor* celeres dici. Socii vero Jasonis Minyae appellati sunt; vel ab agro hujus nominis Colchorum;

vel quod multi, ex quadam Minya nati, Jasoni se conjunxerint; vel quod Minya Jasoni materna avia fuerit: Qui autem cum Jasonem profecti sint, apud eos, qui de fabulis scripserunt, plenius invenitur.

35. HEROAS. Quidam a terra dictos volunt, quod terra *ip* dicta sit; unde initio nati creduntur homines, qui nomen a matre traxerunt.

37. TE FECERIT AETAS. *Aetas* hoc loco modum annorum significat, ut; *Aetas Lucinam iustosque pati hymenaeos*, nam subdidit: *Definis ante decem, post quatuor incipis annos*. Alias pro tempore posita, ut: *Venies lustris labentibus aetas*.

38. CEDET ET IPSE MARI VECTOR. Necessario; siquidem, OMNIS FERET OMNIA TELLUS: Navigatio enim ex mercimonii ratione descendit. Sane *vector*, tam is, qui vehitur, quam qui vehit, dicitur; id est, & nauta, & mercator. MUTABIT MERCES. Quia antiqui res rebus mutabant.

41. DISCET MENTIRI LANA COLORES. Cum enim tingitur, mentitur alienum colorem.

43. IPSE SED IN PRATIS A. I. S. R. M. I. C. M. V. L. Hoc in honorem vel laudem Augusti refert. Traditur enim in libris Etruscorum, si hoc animal miro & insolito colore fuerit infectum, omnium rerum felicitatem imperatori portendi. Ipse autem quod addidit, non vacat: nam sunt quaedam pronomina, quae addita nominibus faciunt dignitatem, ut: *Ipse modo Aeneas & Turnus ego*. Sane in Numae legibus cautum est, ut, si quis imprudens

- Murice, jam croceo mutabit vellera luto.
 45 Sponte sua sandyx pascentis vestiet agnos.
 Talia saecula, suis dixerunt, currite, fusis
 Concordes stabili fatorum numine Parcae.
 Aggredere o magnos (aderit jam tempus) honores,
 Cara deum suboles, magnum Jovis incrementum!
 50 Aspice convexo nutantem pondere mundum,

S E R V I I.

dens occidisset hominem, pro capite occisi & satis ejus, in cautione offerret arietem. Ergo hic bene videtur arieti dignitatem dare; dicendo *ipse*, qui oblatus, homicidam criminis homicidii possit exsolvere. JAM. Significat modo.

44. MURICE. Cochlea similis conchiliis, unde tingitur purpura. MUTABIT. Tinguet, inficiet per naturam. LUTO CROCEO. Rubicundo colore, & est Hypallage, pro croco luteo: nam *crocum*, lutei coloris est. Unde & *alua pellis*, alba per naturam.

45. SANDYX. Herba est, de qua *sandycinus* tingitur color:

46. TALIA SAECLA SUIS DIXERUNT CURRITE FUSIS. Ordo est, *Talia saecula currite, fusi suis Parcae dixerunt*. CURRITE. Volvite. Melius est, *currere*, imperativum esse modum: ut sit sensus, *Dixerunt Parcae concordet, fusi fusi*, id est, vaticinationibus, *currere talia saecula*: hoc ordine & eventu vestro estote.

47. STABILI. Hic immutabili, & semper manenti. FATORUM NUMINE. Fata dicta a fando: quia quae Parcae dixerunt, haec credebantur evenire mortalibus. Numine autem, est, potestate, divinatione, ac maiestate. PARCAE. Quae & Furiae infernales; dictae Parcae, κατὰ ἰστίον, quia nulli parcunt. CONCORDES STABILI FATORUM NUMINE PARCAE. Nam & quod una dixerit, duae sequuntur: & fixa sunt statuta fatorum. Horatius: *Quod semel dictum est, stabilisque rerum Terminus servat*.

49. JOVIS INCREMENTUM. Nutrimentum: & est vulgare, quod bucolico congruit carmini.

50. NUTANTEM MUNDUM. Nutat praesentibus malis: sicut post laetari illum dicit: laetus est, bonis futuris: & bene quasi renascentem describit. Sane Jovem merito puero-rum dicunt incrementa curare, quia cum pueri togam virilem sumpserint, ad Capitolium eunt. Nam & in VII. Aescanius in Numanum

Ter-

intendens sagittam, Jovem magis invocavit; *Jupiter omnipotens, audacibus annue corporis!* CONVEXO, Curvo, inclinato.

P I E R I I.

33. QUAE JUBEANT TELLURI INFINDERE SULCOS. In Romano codice legere est, *tellurem infindere sulco*: in Oblongo Vaticano, *sulcis*. Longobardicus, Mediceus, & aliquot alii, vulgatam sequuntur lectionem.

46. TALIA SAECLA SUIS DIXERUNT CURRITE FUSIS. In Mediceo codice legere est, *dixerunt currere*, ut sit, *dixerunt*, pro *edixerunt*, vel affirmaverunt: ea figura, quae dictum alibi, *Donas habere*. Servius tamen imperativum agnoscit *currere*. Neque illud praetereundum est, quod aetate maxime nostra, coeptum est scribi *saeculum* absque diphthongo: Cujus quidem scripturae rationem Grammatici nonnulli subjecere, a *sequendo* nomen deductum esse: Quum tamen antiquiora marmora *saeculum* per *ae* diphthongum notent: quo itidem pacto in Romano codice scriptum est. In nummis etiam Antiquorum plurimum per *ae* diphthongum nomen id observes, ut in P. Septimii Getae: *Saecularia*. In Faustinae: *Saeculi felicitas*, eodem modo in plerisque aliis: quamvis in argenteo Otthonis, *secul* per *e* solum habetur.

49. CARA DEUM SOBOLES. In Romano codice *suboles* per *w* prima syllaba: Cujusmodi scripturae rationem alibi copiosius recitavimus. Hic illud tantum attingam, quod apud Pomponium Festum, dispositis per litterarum ordinem vocalibus inter *subverbustam* & *subuculam*, vocabulum *suboles* scriptum est: quod nomen ab *adolescendo*, id est, crescendo dictum asserit, ut *adolescens* quoque, & *adultus*, & *indoles* dicitur. Lucilius v. *Sive virum suboles, sive est muliebris origo*. Virgilius: *Clara deum suboles, magnum Jovis incrementum*: ubi observes illud etiam, quod in vulgatis *cara* scriptum est, in codice eo Festi, *clara* haberi.

- Terrasque, tractusque maris, coelumque profundum :
 Aspice, venturo laetentur ut omnia saeclo.
 O mihi tam longae maneat pars ultima vitae,
 Spiritus &, quantum sat erit tua dicere facta!
 55 Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
 Nec Linus: huic mater quamvis, atque huic pater adsit:
 Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.
 Pan etiam, Arcadia mecum si iudice certet,
 Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.
 60 Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem:

SERVII.

Ma-

51. TRACTUS. A magnitudine dictum accipitur; & bene per haec omnia mundum divilit.

53. O MIHI TAM LONGAE MANEAT PARS ULTIMA VITAE. Utinam possim frui vita longissima & habere tantum spiritum, quantus possit sufficere ad tuae virtutis commemorationem.

55. NON ME CARMINIBUS VINCET, NEC THRACIUS ORPHEUS. Genere styli sese Orpheo, vel Lino meliorem fore commemorat: nam non sibi arrogat; sed hoc dicit: Tanta est materia tuae laudis, ut etiam humile ingenium in ea re supra omnes possit excellere.

56. LINUS. *Linus* vero, cum nomen hominis dicimus, brevis est *Li*: Stenius: *Medio Linus intertextus acantho*. Cum autem *linum* dicimus, filum significantes, *Li* longa est; cum producat apud Graecos. *Linus* Apollinis & Psamatis filius, qui Theologiam scribit. AD-
 SIT. Pro faveat.

57. CALLIOPEA. Graeca declinatio.

58. PAN DEUS. Redit ad rustica numina: nam satis excesserat, dicendo *Linum* poetam, & *Orphea* Theologum.

59. ARCADIA JUDICE. Quae ei favet, ubi colitur.

60. RISU COGNOSCERE MATREM. Alludit ad id, quod factum est: & rem naturalem ait. Sicut enim majores natu se sermone cognoscunt, ita infantes parentes risu se indicant agnoscere. Ergo hoc dicit: incipe parentibus arridere, & eis spe ominis boni detrahare sollicitudinem; ut & ipsi tibi arrideant.

PIERII.

51. TERRASQUE TRACTUSQUE MARIS. Sunt antiqui codices, in quibus *terram* unitatis numero legas. Sed multa magnificentius est plurali dicere.

52. ASPICE VENTURO LAETENTUR UT OMNIA SAECLO. In Romano codice, *laetantur* est, indicandi specie, quod magis implet aures, & longe magis movet, dum cuncta oculis subjicere videtur.

53. O MIHI TAM LONGAE MANEAT PARS ULTIMA VITAE. In Longobardico, & in Mediceo, *tam longe* scriptum est. Sed enim *tam longae vitae* casta omnino lectio est: quam Servius etiam agnoscit.

57. ORPHEI CALLIOPEA. In Romano codice, & in Mediceo, *Orphi* legitur per synaeresim. In aliis *Orphei*. In Longobardico, etiam *Orphei* prius scriptum erat. Inde abrasis litteris factum est *Orphi*. Sane Priscianus hic Graece dictum ait, *O'p'p' O'p'p'* quare vel unico scribendum, aut ita pronuntiandum, ac si unico scriptum esset: ut diphthongi sonus sit, Latinae tamen scripturae ratione servata: quanquam nihil prohibet *Orphei*, dimensione dactyli pronuntiare, quum Dativus sit casus, ut etiam *Lino*. Et apud Graecos ultima brevis est in huiusmodi dativis, ut *Δαίηδ'ι*, τῷ *Χαερίῳ*.

59. PAN ETIAM ARCADIA MECUM SI JUDICE CERTET, PAN ETIAM ARCADIA DICAT SE JUDICE VICTUM. Non inficior utrumque versum, in Romano cod. in Mediceo, & aliquot aliis, eodem modo legi, *Pan etiam Arcadia*: licet in Romano versus inferior una abundet littera. Sed enim mihi non displicet, quod in Oblongo codice legitur, *Pan deus, Arcadia mecum si iudice certet: Pan, etiam Arcadia dicat se iudice victum*. Magnam enim emphasim habere videtur, *Pan, deus*. Et adverte in huiusmodi lectione inferiore versu, *Pan* suspendendum esse: Sicuti vero magis placeat iteratio totius hemistichii, non laboro: Nam & ea quoque lepida & suavis est.

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.
 Incipe, parve puer: cui non risere parentes:
 Nec Deus hunc mensa, Dea nec dignata cubili est.

- S E R V I I.

61. TULERUNT. Alii, *absulerint* legunt; ut sit: *Si riseris, absulerint decem menses matri suae longa fastidia*: matri enim decem menses attulerunt longa fastidia: quia praegnae solent fastidia pati. DECIM MENSES: quia mares in decimo nascuntur mense, foeminae vero in nono.

62. CUI NON RISERE PARENTES, NEC DEUS HUNC MENSA, DEA NEC DIGNATA CUBILI EST. Sicut Vulcano contigit; qui cum deformis esset, & Juno ei minime arrisisset, ab Jove est praecipitatus in insulam Lemnum. Illic nutritus ab Sintiis; cum Jovi fulmina fabricasset, non est admissus ad epulas Deorum. Postea cum rogaret ut vel Minervae conjugium sortiretur, spretus ab ea est. Unde divinos honores non meruit: ad quos aut per convivium Numinum, aut per conjunctionem venit Dearum. Hinc est, quod Junoni in primo Acolus agit gratias; quod per ejus beneficium divinos honores meruit; ut: *Tu das epulis accumbere dium*. Alii dicunt, quod cum Vulcanus parentes suos diu quaereret, nec inveniret, sedile fecit tale, ut cum eo qui sedisset surgere non posset: in quo cum adsedisset Juno, nec posset exsurgere; Vulcanus negavit se soluturum omnino, nisi prius parentes suos sibi monstrasset; atque ita factum est, ut in Deorum numerum reciperetur. Sane NEC DEUS HUNC MENSA, alii ita intelligunt; quasi tam cito extinctus sit, ut nec Veneri, nec Libero, potuerit operari. Proinde nobilibus pueris editis, in atrio domus Junoni lectus, Herculi mensa, ponebatur. NON DEUS, id est, Jupiter. NEC DEA. Id est, Minerva.

P H I L A R G Y R I I.

63. DEA NEC DIGNATA CUBILI EST. Pueris nobilibus editis, in atrio Junoni Lucinae lectus ponebatur, Herculi mensa.

P I E R I I.

61. MATRI LONGA DECIM TULERUNT FASTIDIA MENSES. *Tulerunt* quidem in Romano codice legitur, in Longobardico, & in Oblongo, *tulerant*: In Mediceo, & aliquot aliis perveteribus *tulerint*. Neque desunt, qui teste Servio *absulerint* legant. Sed enim Donatus in Eunuchi prologo locum hunc citat, & *tulerunt*, pene ultima correpta legit, ad similitudinem illius Terentiani versus *Postquam aediles emerunt*, ubi necesse est ultimum, saltem pedem esse jambum. Agnoscit & Probus *tulerunt*, & Metaplasmum esse dicit media correpta syllaba, quae natura longa sit. Est & *decim* per *i* de quo superius.

62. CUI NON RISERE PARENTES. Non me fugit quo pacto Quintilianus lectiorem hanc acceperit, quam hic in numero figuram esse dixerit: Quantumque viri peritissimi sibi super hoc loco applaudere visi sint; quae vero in hoc disputent, alii viderint. Nos antiquissima haec omnia exemplaria contulimus, in quibus omnibus scriptum observavimus, *cui* dativo casu. In aliquot etiam *quos*, Catulliano more, ut alibi, *quos non dicitur Hylas*. Quo de genere scriptionis Quintilianus, Veteres ante se ait, *cui*, quod tribus jam litteris enotari coeptum erat, *quos* ad pinguem sonum usos: tantum ut ab illo qui distingueretur.

63. DEA NEC DIGNATA CUBILI EST. In Romano codice scriptum est *cubilest*, Plautino more. In altero perveteri, *cubili* absque verbo *est*. Sed ea Synaloepha, quae fit in *cubili est*, huic humili generi maxime convenire videtur, & nescio quid suavitatis in eorum auribus relinquere, qui musicis Poetarum numeris insuerint.

P. VIRGILII
ECLOGA QUINTA.
DAPHNIS.

MENALCAS.

MOPSUS.

CUR non, Mopse, boni quoniam convenimus ambo,
Tu calamos inflare levis, ego dicere versus,
Hic corulis mixtas inter confidimus ulmos?

MO. Tu major: tibi me est aequum parere, Menalca:
Sive sub incertas Zephyris motantibus umbras,
Sive antro potius succedimus: aspice, ut antrum
Silvestris raris sparsit labrusca racemis.

ME. Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.

SERVII.

MO. Quid

MENALCAS. Virgilius hic intelligitur, qui obitum fratris sui, Flacci, deflet: vel, ut alii volunt, interfectionem Caesaris. MOPSUS vero Aemilius Macer, Veronenſis Poeta, amicus Virgilii.

Vs. 1. CUR NON MOPSE, BONI. Inducuntur duo amici pastores canere ad delectationem: Unde & se laudant, & sibi invicem cedunt. BONI autem, docti: & figurate ait, BONI AMBO, TU CALAMOS INFLARE LEVIS: EGO DICERE VERSUS: Calamos, aut levis versus, id est, subtiles; sed melius est, tu calamos levis, ego dicere versus. BONI DICERE autem Graecum est; ita Graeci, ἀγαθοὶ ποιηταὶ. DICERE sane pro canere, ut Horatius: Dianam tenerae dicite virgines: ponitur & pro nominare, ut: Italiam dixisse ducis de nomine gentem.

3. HIC CORYLIS MIXTAS INTER CONSEDIMUS ULMOS? Ordo est: Cur non Mopse hic consedimus inter ulmos mixtas Corylis, scilicet, ut canamus. Sane inter praepositio, quia post posita est, mutavit accentum, sicut circum.

4. TU MAJOR. Id est, vel natu, vel merito.

5. SIVE SUB INCERTAS ZEPHYRIS MOTANTIBUS UMBRAS, Dicit quidem verecunde se illi obtemperare debere; ostendit tamen quid sibi placeat: nam ex ipsa laude antri, & ex arborum vituperatione, quarum incertas umbras esse dicit, ostendit suam sententiam esse meliorem. Incertae autem umbrae sunt, & ex Solis circuitu, & ex mobilitate ventorum; quod ipse etiam dicit: Zephyris motantibus umbras. Sane succedimus & dativo, & accusativo, cali-

bus, secutus tam veterem, quam nostram consuetudinem, suo more jungit; sive umbras succedimus, sive antro; cum alibi secutus tantum antiquos, dativo tantum succedere junxerit: Ac nostris succede penatibus. Et: Successitque gemens stabulis. Sallustius tamen succedere accusativo junxit, sed ubi prope significat: Cum murum hostium successisset, poenas dederat: hoc est, cum prope murum accessisset. Succedere autem idem significat, quod & jubire, id est, penitus intrare.

7. LABRUSCA. Vitis agrestis, quae, quia in terrae marginibus nascitur, labrusca dicta est, a labris & extremitatibus agrorum; vel, quod sapore acerbo labra laedat.

8. MONTIBUS IN NOSTRIS. Ac si diceret, in hoc nostro territorio: & TIBI CERTET, usurpatum est: nam hodie certo tecum dicimus. AMYNTAS. Cornificius per ironiam dicitur.

PIERII.

Vs. 1. **C**ONVENIMUS AMBO. In Oblongo codice consedimus legitur, omnino corrupte. Nam convenire huic sententiae congruit.

7. SPARSIT LABRUSCA. Usus hic Virgilius genere foeminino, qui genere neutro plurali numero dixit in Culice: Densaſque virgultis aſide labrusca petuntur.

8. SOLUS TIBI CERTET AMYNTAS. In Mediceo & omnibus fere codicibus antiquis, certat legitur: indicativo modo. Sed in Oblongo, certat ut in vulgatis est, & ita etiam est in citato versu apud Aruſianum Meſſum.

- MO. Quid, si idem certet Phoebum superare canendo?
- 10 ME. Incipe, Mopse, prior; siquos aut Phyllidis ignes,
Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri.
Incipe: pascentis servabit Tityrus haedos.
MO. Immo haec, in viridi nuper quae cortice fagi
Carmina descripsi, & modulans alterna notavi,
15 Experiar: tu deinde iubeto certet Amyntas.
ME. Lenta salix quantum pallenti cedit olivae,
Puniceis humilis quantum saliunca rosetis:

S E R V I I.

9. QUID, SI IDEM CERTET PHOEBUM SUPERARE CANENDO? Offensus comparatione inferioris, hoc dicit: licet non amare Menalcas dixerit, *Salus tibi ceres Amyntas*: quod tamen quia hic asperere accepit, ille paulo post curat, dicens: *Lenta salix quantum pallenti cedit olivae*.

10. PHYLLIDIS IGNES. Phyllis, Sitonis filia, regina Thracum fuit. Haec Demophoonem, Thesei filium, regem Atheniensium, redeuntem de Trojano praelio, dilexit, & in conjugium suum rogavit: ille ait ante se ordinaturum rem suam, & sic ad ejus nuptias reversurum: profectus itaque cum tardaret; Phyllis, & amoris impatientia, & doloris impulsu, quod se spretam esse credebat, laqueo vitam finivit, & conversa est in arborem sui nominis, id est, Amygdalum sine foliis. Postea reversus Demophoon, cognita re, ejus amplexus est truncum; quae, velut sponsi sentiret adventum, folia emisit. Unde etiam *Phyllide* dicta sunt, a *Phyllide*, quae antea *πύλλα* dicebantur. Sic Ovidius in Metamorphoseon libris.

11. AUT ALCONIS LAUDES. Hic Cretenfis sagittarius fuit, comes Herculis, ita peritus, ut ictus ejus non falleretur: namque positos supra capita hominum anulos trajiciebat: capillos spiculis sagittarum rumpebat: sagittas sine ferro positae ex adverso gladiorum lancearumve mucronibus findebat: cujus cum filium draco invalisset, tanta arte direxit sagittam, ut ea currens, in serpentis deficeret vulnere, nec transiret in filium. JURGIA CODRI. *Codrus*, dux Atheniensium fuit, qui, orto bello inter Laconas & Athenienses, cum respondisset oraculum, illos posse vincere, quorum dux ab hostibus fuisset occisus, & hostes scientes a Codro abstinere, habitu humili profectus est ad hostium vicina tentoria: & illic jurgio eos in suam caedem instiga-

vit, cum a nullo fuisset agnitus: & sic locum fecit oraculo: nam Athenienses eo praelio vicerunt.

13. CORTICE FAGI. Ubi enim debuit magis rusticus scribere?

14. MODULANS ALTERNA. Secundum rhythmum componens. *Alterna* autem, varia, propter musicam, cujus sonus varius invenitur, ex pedum dissimilitudine. Significat autem cantaturum se epicedion & epitaphion: Nam epicedion est, quod dicitur cadavere nondum sepulto, ut: *Exinctum Nymphae crudeli funere Daphnin*. Epitaphion autem, post completam sepulturam dicitur, ut: *Daphnis ego in sylvis hinc usque ad sidera notus*.

16. LENTA SALIX QUANTUM PALLENTI CEDIT OLIVAE. Rusticis utitur comparationibus. *Salix* autem vilissima est arbor, *Olivae* comparatione.

17. SALIUNCA. Herbae genus, quam *Orcitunicam* vulgo vocant. ROSETIS. Ubi rosae nascuntur.

P I E R I I.

9. QUID SI IDEM PHOEBUM CERTET SUPERARE. In Mediceo, & aliquot aliis antiquis codicibus, mutatis dictionibus legitur, *Quid si idem ceres Phoebum superare*. Quod parvi momenti est.

11. AUT JURGIA CODRI. Servius ait, *Orto bello inter Laconas & Athenienses*. At Plutarchus in Parallelis ex Historico Socrate bellum hoc adversus Thracenses ponit, *Codrum*que uno ex Hostibus falce interempto, concitasse alios in caedem suam. Tu quae multa Justinus de *Codri* morte exequitur, videris.

15. JUBETO CERTET AMYNTAS. In Romano codice, in Longobardico, & in Mediceo legitur, *Jubeto ut ceres*. Sed enim absque *ut*, elocutio venustior videtur bonae eruditorum parti.

Ju-

- Judicio nostro tantum tibi cedit Amyntas.
 mo. Sed tu desine plura, puer: successimus antro.
 20 Exstinctum Nymphae crudeli funere Daphnim
 Flebant: vos coruli testes, & flumina, Nymphis:
 Cum, complexa sui corpus miserabile gnati,
 Atque deos atque astra vocat crudelia mater.
 Non ulli pastos illis egere diebus

SERVII.

18. JUDICIO NOSTRO. Ac si diceret: Quid alii sentiant, videris: & bene satis fecit, in quo reprehensus est, quod Mopso Amyntam comparasset.

19. DESINE. Omitte, ut: *Desine Menalios*. Sallustius: *Bellum, quibus posset conditionibus, desineres*.

20. EXSTINCTUM NYMPHAE CRUDELI FUNERE DAPHNIM. Multi dicunt, simpliciter defleri hoc loco *Daphnim* quendam pastorem, quem mater sua compressa a Mercurio, & enixa, abjecit; hunc Pastores invenerunt inter lauros, & *Daphnim* vocaverunt, quem Pan musicam docuisse dicitur: qui, cum & venationis & musices peritissimus esset, admatu a Nympha est; qui etiam iurejurando adstrictus est, ne cum alia concumberet. Hic dum boves persequitur, ad regiam pervenit; & ob pulchritudinem appetitus, cum regis filia consuetudinem miscuit: hoc cum Nympha rescisset, luminibus eum orbavit. Ille in auxilium patrem Mercurium invocavit; qui eum in caelum eripuit, & in eo loco fontem elicuit, qui *Daphnis* vocatur, apud quem quotannis Siculi sacrificant. Alii dicunt significari per allegoriam Gajum Julium Caesarem, qui in senatu a Cassio & Bruto viginti tribus vulneribus interemptus est. Unde & CRUDELI FUNERE volunt dictum. Sed, si de Gajo Caesare dictum est, multi per matrem, Venerem accipiunt: per *leones & tigris*, populos quos subegit: per *ebrios*, sacra quae Pontifex instituit: per *formisum pecus*, populum Romanum. Alii volunt Quintilium Varum significari, cognatum Virgilii, de quo etiam Horatius: *Ergo Quintilium perpetuus sopor urget*. Tamen CRUDELI FUNERE, ad quemvis potest referri. Quidam dicunt Virgilium fratris sui Flacci mortem deflere.

21. VOS CORYLI TESTES, ET FLUMINA NYMPHIS. Bene testimoniis utitur in rebus incredibilibus: nam fletum facile Dearum persona non recipit. Et bonis usus est gradibus: *fleverunt Nymphae*, quibus insita est naturaliter pietas: homines, ad quos mortis pervenit dolor: pecudes, quae licet ratione careant, tamen non ca-

rent sensu: ferae, crudelitate gaudentes. Quam rem rursus, quia incredibilis est, testimonio comprobatur, dicens: *Hec & montes loquuntur & sylvae*. Quod autem ait, *coryli & flumina*, usurpatum est: nam *testes flumina* non dicimus: quae enim in eis exeunt, neutrum in e mittunt, ut *agilis agile*. Sed nec *hoc teste*, nec *hanc testis* possumus dicere; unde per definitionem debemus dicere, testes mihi sunt, quae res? *coryli & flumina*: Sic Horatius: *Testis Metaurum flumen*. Propertius: *Testes sunt sidera nobis*.

22. CUM COMPLEXA SUI CORPUS MISERABILE NATI. Lugentium est, ut & corpori inhaereant.

23. ATQUE DEOS ATQUE ASTRA VOCAT CRUDELIA. Per quae hominum fata moveri, atque impleri, vel mutari putabant: quae acceleraverunt Daphnidis mortem.

PHILARGYRII.

20. EXSTINCTUM NYMPHAE CRUDELI FUNERE DAPHNIM. Alii luctum Salonini; nonnulli Flacci fratris ejus putant. Daphnis Mercurii filius, pastor eximiae formae fuisse dicitur. Hic dilectus a Nympha Lyca, fidem dedit nullius se mulieris alterius concubitu usurum; sed fefellit: ob quod orbatus est luminibus; quod licet carminibus & fistula solaretur, non tamen diu vixit.

PIERII.

20. EXSTINCTUM NYMPHAE CRUDELI FUNERE DAPHNIM FLEBANT. In Romano codice, quia putabant adspirationem non nisi vocalibus applicari, nomen hoc passim adspiratione, vel sublata, vel translata post suscripserunt *Daphnim*. In aliquot absque ulla adspiratione scribitur *Daphin*, ut in Modiceo habetur. *Daphnidis* porro mortem ex amore provenientem Theocritus late scribit in Ode Thyrsidis. Quod vero hic Quintilius intelligatur sub *Daphnidis* persona, ostendere videtur Horatius, ubi de Quintilio ait: *Nulli flebilior quam tibi Virgili*. Solent enim Poetae libenter alludere ad amicorum opera, eaque suo ita Testimonio apud po-

- 25 Frigida, Daphni, boves ad flumina : nulla neque amnem
 Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.
 Daphni, tuum Poenos etiam ingemuisse leones
 Interitum montesque feri silvaeque loquuntur.
 Daphnis & Armenias curru subungere tigris
 30 Instituit, Daphnis thiasos inducere Bacchi,
 Et foliis lentas intexere mollibus hastas.
 Vitis ut arboribus decori est, ut vitibus uvae,
 Ut gregibus tauri, segetes ut pinguibus arvis;
 Tu decus omne tuis : postquam te fata tulerunt,

S E R V I I.

Ipsa

25. NULLA QUADRUPES. Hic & haec *quadrupes* dicimus, ut ipse alibi : *Saucius aut quadrupes nota intra secula refugit*.

28. MONTESQUE FERI SYLVAEQUE LOQUUNTUR. Hyperbolicus dicit. Et notandum, quod cum diceret eius apotheosin, e contra laetitiam rebus omnibus dat, quas nunc in moerore fuisse memoravit.

29. DAPHNIS ET ARMENIAS CURRU SUBJUNGERE TIGRES INSTITUIT. Hoc aperte ad Caesarem pertinet; quem constat primum sacra Liberi patris transfuisse Romam. CURRU. Pro curru.

30. THIASOS. Saltationes, choreas Liberi, id est, Liberalia. Sunt enim *thyasos* coetus virginum atque puerorum bacchantium, plangentibus Nymphis. Dicunt etiam *thyasos*, vel rectius *thyrsos*, esse hastas, variis sertis indutas, quibus Bacchae mulieres in sacris Liberi patris utebantur.

32. VITIS UT ARBORIBUS DECORI EST. Bene, ut pastores, similitudines de rebus agrestibus sumunt. Locus Theocriti est : *Τῇ δ' οὐ τὰ βαίλων κόσμοι, τῇ μάλιδι μάλα, Τῇ βοὶ δ' αὖ μύσχοι, τῇ βοκόλῃ αὖ βοὶς αὐτὰι*.

34. TU DECUS OMNE TUIS. Sic tu es Romanis, Caesar : sic pastoribus Daphnis.

P I E R I I.

posteris commendare. Fuit vero Quintilius hic Cremonensis, de quo Eusebius in libro de Temporibus : *Quintilius, Cremonensis, Virgilii & Horatii familiaris, moritur*.

25. FRIGIDA DAPHNI BOVES AD FLUMINA : NULLA NEQUE AMNEM. In Longobardico legitur *ad flumina nulla neque amnem*, absque collisione in quarto pede, quod nescio quid magis miserabile sapit, ea exilitate prolatum,

puncti praesertim interpositi suspensione.

26. LIBAVIT QUADRUPES. In Romano codice passim legitur, *Quadrupes* per *i* in pene ultima, ut *bipes*, *iripes* : in usu vero remanet *quadrupes* per *u*, ut ex *consuetudine consumax*, *auspiciu* ex *auspicio*, de quibus alibi.

27. POENOS ETIAM INGEMUISSE LEONES. In Romano codice, legere est *gemisse*. Sed *ingemisse*, maiorem habet vim, & numerus ipse magis delectat.

28. SYLVAEQUE LOQUUNTUR. In Romano codice, & in Longobardico *locuntur* per *c*, quia Veteres *q* litteram ignorabant.

29. ARMENIAS CURRU SUBJUNGERE TIGRES. Ita quidem legendum. Sed in Romano codice legitur *Armenia*, puto scriptoris negligentia : reliquae dictiones permixtae sunt, & punctis male distinctae. Est enim *currus* ubi *jungere tigris*. Quod nonnulli nunc eius codicis auctoritate moti, exponere volunt hoc ordine : *Daphnis instituit jungere tigris Armenias* : vel, ut in Romano, *Armenia*. In ea quippe provincia, *currus* ubi, scilicet etiam junxit. Sed vulgata lectio castior.

30. INDUCERE BACCHO. *Baccho* passim habetur in impressis codicibus. In antiquis omnibus *Bacchi* ut sit, *Thyrsos Bacchi*. In Longobardico ultima littera abrasa est, & *o* repositum, aliena manu, & atramento, videtur vero *Bacchi* fuisse prius. Si tamen malis *Baccho* acquisitive legere, non laboro.

31. MOLLIBUS HASTAS. In Longobardico, & aliquot veteribus codicibus, *astar* passim legas absque adspiratione. Nominini tamen huic accessit adspiratio ex antiquo usu.

- 35 Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.
 Grandia saepe quibus mandavimus hordea sulcis,
 Infelix lolium, & steriles nascuntur avenae.
 Pro molli viola, pro purpureo narcisso,
 Carduus & spinis surgit paliurus acutis.
- 40 Spargite humum foliis: inducite fontibus umbras,
 Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis.

SERVII.

35. PALES. Dea pabulorum, Dea pastoralis. APOLLO. Hic Apollinem dicit Νόμιον, id est, pastorem: nam Admeto regi pavit armenta: & hoc dicit, Nec pabula nascentur, nec pecora.

36. GRANDIA HORDEA. Usurpative, metri causa, dixit: nam *triticeum*, *vinum*, *bordeum*, *mel*, numeri tantum singularis sunt. Unde plurali in prosa uti non possumus; *vina* tamen possumus dicere Ciceronis exemplo, qui ait in Praetura: *Vina*, *cacteraque*, *quae in Asia facile comparantur*. MANDAVIMUS. Commendavimus, vel seminavimus: & recte dicitur reddituris.

37. INFELIX LOLIUM. Inutile, infœcundum: quia qui lolium manducant, caecitatem patiuntur. STERILES autem *avenas*, secundum situm Italiae dixit: nam in Thracia fructuosae sunt. Haec autem dicit contingere, ut ostendat terram quoque dolere Daphnidis morem.

38. PURPUREO NARCISSEO. Duo ὁμοιοτάτα: & *purpureo*, nunc specioso.

39. CARDUUS. Spinæ genus. PALIURUS. Herba asperrima & spinosa: vel, ut quidam volunt, spina alba.

40. SPARGITE HUMUM FOLIIS. Id est, implete, ut: *Spargitur & telus lacrymis*, *sparguntur & arma*. Et dicit ornandum esse locum sepulchri, ex voluntate defuncti. INDUCITE FONTIBUS UMBRAS. Facite nemora circa fontes, & hoc ideo, quia, ut diximus, heroum animae habitant vel in fontibus, vel in nemoribus, ut: *Lucis habitamus opacis*, *Riparumque toros*, & *prata recentia rivis incolimus*.

PIERII.

36. GRANDIA SAEPE QUIBUS MANDAVIMUS HORDEA SULCIS. In aliquot codicibus antiquis legere est, *Saepe quidem mandavimus*. Sed *quibus* receptum magis: *hordea* vero per aspirationem scribendum ex antiquis plerisque codicibus, & ex historia: nam *fordeum* prius dicebatur, inde *f* in *b* transeunte, *bordeum*.

Et

37. INFELIX LOLIUM ET STERILES DOMINANTUR AVENAE. *Dominantur*, in impressis tantum codicibus legi. In antiquis vero omnibus, quotquot habere contigit, *nascuntur* ejus loco positum observavi. *Dominantur* enim, quod numerosius est, omnino habetur in Georgicis, qui stilus supra Bucolicum non nihil extollitur. *Steriles* vero *avenas* dixit ea de causa, quia frumenti vitium est *avena*, & *bordeum* quoque in eam degenerat, quod quidem vitium soli maxime caelique humore evenire tradit Plinius, libro xviii. Naturalis historiae, sequentemque causam esse seminis imbecillitatem, quum diutius retentum est terra, priusquam erumpat. Eadem est ratio si cariosum fuerit, quum seretur. Neque enim inficias ierim, *avenam* esse genus segetis. Sed hoc loco de iis quae degenerant, Poeta loquitur. Haec ideo libuit inferere: quia non satis placebant, quae ponuntur ab interpretibus.

38. PRO MOLLI VIOLA, PRO PURPUREO NARCISSEO. In Romano codice additum est &, legiturque, *Pro molli viola & pro purpureo narcisso*. Sed absque ea particula copulativa lectio mihi videtur elegantior. Quod vero sequitur de *paliuro*, quam Servius herbam asperrimam, & spinosam esse dicit, Theophrastus fruticem, Plinius arborem agnoscit, in Cyrenaica maxime regione late proveniente. Nihil tamen prohibet, quin & herba sit, quamvis in Cyrenaica regione ad speciem & magnitudinem fruticis assurgat. Nam & Lotos, herba atque itidem arbor est.

40. INDUCITE FONTIBUS UMBRAS. Ita pleraque antiqua legunt exemplaria, quod etiam in vulgatis codicibus habetur. In Romano tamen *aras* non *umbras* legitur, & aliquot exemplaria non *fontibus*, sed *frondibus* habent. Quamvis & alicubi *frondibus* per *u* sit, ut non invenisse legas, *inducite frondibus aras*. Nam *inducere* vestire etiam significat, ut apud Suetonium in Augusto, *Calceum praeposere inductum* legas. Haec tamen ita dicta sint,

Et tumulum facite, & tumulo superaddite carmen:
DAPHNIS EGO IN SYLVIS, HINC USQUE AD SIDERA NOTUS,
FORMOSI PECORIS CUSTOS, FORMOSIOR IPSE.

- 45 ME. Tale tuum carmen nobis, divine poëta,
Quale sopor fessis in gramine: quale per aestum
Dulcis aquae saliente sitim restinguere rivo.
Nec calamis solum aequiparas, sed voce magistrum.
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
50 Nos tamen haec quocumque modo tibi nostra vicissim
Dicemus: Daphninque tuum tollemus ad astra:
Daphnin ad astra feremus: amavit nos quoque Daphnis.
MO. An quidquam nobis tali sit munere majus?
Et puer ipse fuit cantari dignus: & ista
55 Jam pridem Stimicon laudavit carmina nobis.

S E R V I I.

ME. Can-

42. SUPERADDITE CARMEN. Duos versus carmen vocavit: nec mirum, cum etiam de uno carmen dixerit, ut: *Et rem carmine signo; Aeneas haec de Danais vifloribus arma.*

43. DAPHNIS EGO IN SYLVIS HINC USQUE AD SYDERA NOTUS. In sylvis notus; & hinc usque ad sydera.

44. FORMOSI PECORIS CUSTOS, FORMOSIOR IPSE. Si ad Caesarem referas, hoc dicit: Boni populi optimus imperator.

45. TALE TUUM CARMEN. Laudant se invicem, ut diximus supra; & tale, deest videtur, vel aliud quid.

46. QUALE SOPOR. Qualis res, ut: *Dulce satis humor.* FESSIS. Fatigatis labore.

48. NEC CALAMIS SOLUM AEQUIPARAS, SED VOCE MAGISTRUM. Videtur allegoria, quasi ad Theocritum & Virgilium respicere: hinc est: *Tu nunc eris alter ab illo.* Fabula de Calamo talis est. Veteres Zephyro vento unam ex Horis conjugem adsignant; ex qua & Zephyro Carpon, filium pulcherrimi corporis, editum dicunt; quem cum Calamus, Meandri fluvii filius, amaret, a Carpo mutua vice etiam ipse adamatus est; sed Carpos cum in Meandrum fluvium cadens, esset extinctus, Calamus patrem propter hoc scelus averfatus, aufugit; rogavitque Jovem, ut finem suis luctibus daret, sibi quoque mortem praestaret; ut amato post obitum jungeretur; quem, miseratione Jupiter ductus, in harundinales ca-

lamos verti jussit, qui semper circa oras fluminum nasci solent; Carpon vero in fructus rerum omnium vertit, ut semper renasceretur.

49. ERIS ALTER AB ILLO. Id est, tu solus post illum bucolicum carmen scribis.

50. QUOCUMQUE MODO. Prout possumus. Et dicit, se Daphnidis dicturum ἀποδίδωμι, translationem scilicet, pertinentem ad divinitatem ipsius, ut: DAPHNINQUE TUUM TOILEMUS AD ASTRA. Tuum, id est, quem tu diligis. Tollemus ad astra, quia ἀποδίδωμι ejus dicturus est.

53. AN QUIDQUAM NOBIS TALI SIT MUNERE MAJUS. Si amicum laudaveris.

54. ET PUER IPSE FUIT C. D. Modo Daphnin intelligimus: nam Caesar non puer occisus est, sed majoris aetatis.

55. JAM PRIDEM STIMICHON LAUDAVIT CARMINA NOBIS. Ac si diceret, scio esse optima, quae dicturus es: frustra ea verbis extenuas: quia ille supra verecunde dixerat: *Quocumque modo tibi nostra vicissim.* Quidam per Stimichonem, Maecenatem: nonnulli Stimichonem, patrem Theocriti dicunt.

P I E R I I.

sint, ut minime displiceat vulgata lectio, *fontibus umbras.*

- ME. Candidus insuetum miratur limen Olympi,
 Sub pedibusque videt nubes & sidera Daphnis.
 Ergo alacris silvas, & cetera rura voluptas,
 Panaque, pastoresque tenet, Dryadasque puellas.
 60 Nec lupus insidias pecori, nec retia cervis
 Ulla dolum meditantur: amat bonus otia Daphnis.
 Ipsi laetitia voces ad sidera jactant
 Intonsi montes: ipsae jam carmina rupes,
 Ipsa sonant arbusa, Deus, Deus ille, Menalca.
 65 Sis bonus o felixque tuis! en quattuor aras:

SERVII.

Ecce.

56. CANDIDUS INSUETUM. Id est, deus. Unde etiam contra; *nigros*, mortuos dicimus. Significat benignos & bonos, sicut e contra *males*, *nigros* dicimus. Horatius: *Hic niger est; hunc tu Romane caveto*. Saepe tamen *candidum* pro pulchro ponit, ut: *candida Didone*, & *candida Maja*. INSUETUM MIRATUR. I. o. quasi novus Deus: & quibusdam videtur per allegoriam Caesarem dicere, qui primus divinos honores meruit, & Divus appellatus est.

57. SUB PEDIBUSQUE VIDET NUBES ET SYDERA DAPHNIS. Meritum ejus ostendit, qui summos circulos, & coeli secreta conscendit.

58. ERGO ALACRIS SYLVAS, ET CAETERA RURA VOLUPTAS. Quae superius occupaverat moeror, quod ad sydera abiit: nam supra ait: *Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo*. Antiqui ERGO pro merito dicebant, sicut hic accipitur. Plautus in Persa: *Satin' tu usque valuisti? baud probo: Ergo edepol palles*. Item in Milite: *Hic cine Achilles est*, inquit mibi: *immo ejus frater, inquam, est: Ergo mecastor pulcher*.

59. PANAEQUE PASTORESQUE TENET. Id est, habet, moratur, amplectitur.

60. NEC RETIA CERVIS ULLA DOLUM MEDITANTUR. Adeo placet simplicitas Daphnidi; ut etiam ille dolus, qui voluptati antea fuerat, conquiescat, scilicet venationis: & est Hyperbole.

63. INTONSI MONTES. Sylvesti, incaedui.

64. DEUS, DEUS ILLE, MENALCA. Hoc consonant, *Deus*, *deus est*, *Daphnis*, quasi vox Sylvarum sit. Et multi sic distinguunt: *Ipsa arbusa sonans Deus*; & subjungunt, *Deus ille Menalca*, ut sit sensus: si enim rupes & arbusa deum dicunt, deus est, o Menalca.

65. SIS BONUS, O FELIXQUE TUIS. Pastoribus, si Daphnin accipimus: si Caesarem, bene ait *tuis*; suis enim percussoribus nocentissimus fuit: nam Augustus, ejus filius, omnes est persecutus. FELIX autem, propitius, ut: *Sis felix, nostrumque levis, quaecunque, laborem*. Item e contra Juno: *Quae petui infelix*: Id est, irata: Deos enim vel felices, vel infelices, ex rebus, quas praestant, vocamus.

PIERII.

46. QUARE SOPOR FESSIS. In Romano codice, *lassis*, hoc alterum ex his, paraphrasis esse debuit.

59. DRYADASQUE PUELLAS. In Romano codice *Dryades* Latino declinatu.

60. NEC RETIA CERVIS ULLA DOLUM MEDITANTUR. In codicibus aliquot antiquis, *malum*, non *dolum* est. Quia vero *retia*, positum est, magis placet *dolum*. Crediderim vero *malum*, ab interpretibus *καὶ τὰς ἀρὰς* adscriptum, ideo, quia *dolus*, & bonus & *malus* est: & antitheton sequitur: *Amat bonus otia Daphnis*.

63. IPSAE JAM CARMINA RUPES. In Romano cod. & copulativa particula inserta est, *ipsae & jam carmina rupes*: Quod non placet.

64. DEUS DEUS ILLE MENALCA. In Longobardico, & in Mediceo, *ipse* legitur. Sed *ille*, majorem emphasin habere videtur.

65. EN QUATTUOR ARAS, ECCE DUAS TIBI DAPHNI, DUOQUE ALTARIA PHOEBO. Vide an erudite admodum legatur, in Longobardico, *Ecce duas tibi Daphni, duas altaria Phoebus*. Ut *altaria* per appositionem legamus: convenientque omnia cum eo quod dictum est, *En quattuor aras*, postea distinguat, *Ecce duas tibi Daphni, duas autem Phoebus*.

Ecce duas tibi, Daphni, duas altaria Phoebō;
 Pocula bina novo spumantia lacte quotannis,
 Craterasque duo statuam tibi pinguis olivi:
 Et multo in primis hilarans convivia Baccho,
 70. Ante focum, si frigus erit, si messis, in umbra,
 Vina novum fundam calathis Ariusia nectar.

S E R V I I.

Can-

66. EN QUATUOR ARAS, ECCE DUAS TIBI, DAPHNI, DUOQUE ALTARIA PHOEBO. Feci, inquit, aras quatuor: tibi, o Daphni, duas, & duas aras Apollini, quae sint altaria. Novimus enim, aras & diis esse superis, & inferis consecratas; altaria vero esse superiorum tantum deorum, quae ab altitudine constat esse nominata: quae nunc dat Apollini, quasi deo: Daphnidi vero, aras ponit: nam licet eum dixerit deum; tamen mortalem fuisse manifestum est. Sane quaeritur, cur duo altaria Apollini se positurum dicat; cum constet supernos deos impari gaudere numero; infernos vero pari, ut: *Numero Deus impari gaudet*. Quod etiam Pontificales indicant libri. Sed constat secundum Porphyrii librum, quem Solem appellavit, triplicem esse Apollinis potestatem: & eundem esse Solem apud superos; Liberum patrem in terris; Apollinem apud inferos. Unde etiam tria insignia, circa eius simulachrum videmus; *Lynam*, quae nobis caelestis harmoniae imaginem monstrat: *Gryphen*, quae cum etiam terrenum numen ostendit: *Sagittas*, quibus infernalis deus & noxius iudicatur: Unde & Apollo dictus est *ἀπό τ' ἀπολκῆς*. Hinc est quod Homerus eundem, tam pestilentiae dicit, quam salutis auctorem: Et Horatius ait: *Condito mitis placidusque telo, Supplices audi pueros, Apollo*. Unde & Virgilius, rationis huius peritus, per altaria, supernum numen ostendit; per parem numerum, infernam indicat potestatem. Varro Diis superis altaria; terrestribus aras; inferis focos dicari adfirmat. Alii, altaria eminentia ararum, & ipsa libamina, ut: *paterisque altaria libans*.

67. NOVO. Vel, recenti, vel, primo tempore lactis incipiente, expressum. BINA. DUO. QUOTANNIS. Singulis quibusque annis.

68. DUO. Vetuste dixit, ut *ambo*: Nam *saepe senex, spe carminis ambo luserat*. Nam hodie hoc significantius *duos* & *ambos* dicimus. PINGUIS OLIVI. Quod Graeci *λιπύλαιον* dicunt: & olivi, & olei: nam & olea, & oliva dicitur.

69. HILARANS. Participium est, ab eo, quod est *bilaro*. Sane sciendum nomen, unde venit *bilarus* vel *bilaris*, a Graeco descendere: nam *ἰλαρος* facit.

70. ANTE FOCUM SI FRIGUS ERIT S. M. I. V. Non frigori calorem opposuit, sed messem, quae est tempore caloris.

71. VINA NOVUM FUNDAM CALATHIS. Ordo est, *Vina fundam calathis*, id est, calicibus, quae vina sint *novum nectar*, id est, magna dulcedo. ARIUSIA AUTEM, Chia, a promontorio Chii insulae *Ariusio*: vel illud *vina Ariusia*, *novum nectar*, *calathis fundam*; alii novum mustum intelligunt, vel merum, quae numquam habuerit, ut: *Pollio & ipse facit nova carmina*.

P I E R I I.

60, quae tamen altaria sint. Illud addam, in antiquis aliquot codicibus, *duo altaria* absque particula copulativa. Huiusmodi vero pleraque invenies numeri variandi causa poni a Poetis.

68. CRATERASQUE DUOS STATUAM TIBI. *Duos* quidem in codicibus aliquot veteribus legitur: quamvis in Oblongo, & plerisque aliis, *duas* insolito genere legatur. In Romano tamen, *duo* ad sibilum evitandum, quod *statuam* sequitur. In altero perveteri, dictio abrasa est: *duo* tamen prius fuisse apparet. Et quomvis *duo*, etiam accusativo casu pluralis numeri ultimam corripiat, ut ex eo versu manifestum, *Si duo praeterea tales Idea tulisset*, hic tamen, tam ratione loci, quam etiam ob consonantes duas, quae subsequuntur, longa esset omnino.

69. HILARANS CONVIVIA BACCHO. In Mediceo codice, *Hilarans altaria Baccho*. Reliqui omnes *convivia*.

71. VINA NOVUM FUNDAM CALATHIS ARIUSIA NECTAR. In Oblongo quidem *infundam* legitur. Sed id mihi negotium facessit, quod *Ariusia* dictio, nusquam legitur eodem modo in codicibus antiquis. Siquidem in antiquissimo notae majoris, & in Oblongo, *Ariusia* legitur. In altero vero perveteri, atque itidem in Longobardico, mediae il-

- Cantabunt mihi Damoetas & Lyctius Aegon:
 Saltantis Satyros imitabitur Alphefiboeus.
 Haec tibi semper erunt, & cum sollennia vota
 75 Reddemus Nymphis, & cum lustrabimus agros.
 Dum juga montis aper, fluvios dum piscis amabit,
 Dumque thymo pascuntur apes, dum rore cicadae,
 Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt.
 Ut Baccho Cererique, tibi sic vota quotannis

SERVII.

72. LYCTIUS AEGON. Cretensis, ut: *Lyctius Idomeneus*, a *Lycto*, urbe Cretae.

73. SALTANTES SATYROS IMITABITUR ALPHESIBAEUS. Pastor quidam. Sane ut in religionibus saltaretur, haec ratio est; quod nullam majores nostri partem corporis esse voluerunt, quae non sentiret religionem: nam cantus ad animum, saltatio ad mobilitatem pertinet corporis.

74. SOLIENNA VOTA. Anniversaria sacra, quae certis diebus celebrantur.

75. ET CUM LUSTRABIMUS AGROS. Sic supra: *Cum faciam vitula pro frugibus*. Lustrare, hic circuire: dicitur enim ambarvale sacrificium.

76. DUM JUGA MONTIS APER. Sicut: *In freta dum fluvii currens*, semper, & futurum, & praeteritum significat.

79. UT BACCHO CERERIQUE. Haec enim duo sunt numina, quae & rustici maxime colunt, & quorum nomina communia sunt mortalibus cunctis. Sic in Georgicis: *Vestro munere tellus, Chaoniam pingui glandem mutavit arista*. Cererem propter aridos, Liberum propter humidos fructus. Itaque nunc Daphnim dicit colendum, propter pecudum proventus.

PHILARGYRII.

74. SOLEMNIA VOTA. Caenarum tria genera, unum solemne, aliud viaticum, seu adventitium, ut: *Ad caenam vocant*, adventum gratulantur, & Geniale, quod Genio nostro indulgentes, melius vivimus: ut idem Terent. *Quod vix de demenso suo, suum defraudans genium*.

PIERII.

lae litterae abrasae sunt: Ut quid haberet antiqua lectio, non discernas. In Mediceo, *Arusia* media tamen abraza syllaba legitur. Sunt alii codices, in quibus, *Aresusia* legas. Alii, qui corruptius quid ostendant. Quod vero In-

Agri-

terpretes, Auctores citant, de vino *Arviso* in insulae Chii promontorio, cujus etiam Strabo mentionem fecerit: Invenio ego apud Auctores Graecos aliquot *Ἀρυσία* cum locum nuncupari: Vinumque in ea optimum, *Ἀρυσιστὸν* eamque esse regionem illam apud Strabonem *τραχίαν καὶ ἀλίμενον εὐδίαν δὸς περιχοσίαν διον ἄριστον φέρουσαν ἢ Ἐλλικῶν*. Tametsi in impressis ab Aldo codicibus *Ἀρυσία χύρη* legatur. Quod nisi pro comperto habeam Latinos vocabulum mutasse, quod in plerisque aliis facere consueverunt, vel *Arusia* legendum contenderim, ut apud Stephanum est, codicibus Virgilianis praesertim antiquis, vel variantibus, vel manifeste adeo contaminatis. Vel cum Romano codice, & aliquot aliis veteribus, *Ariusia*, prout etiam in Strabonis codicibus vulgatis legitur. Vide tamen Flinianos codices vetustos. l. 14. c. 7. Nam in impressis est: *In summa gloria post Homerica illa, de quibus supra diximus, fuisse Tbasum Chiumque, et Chio, quod Arvisum vocant*.

73. SALTANTES SATYROS IMITABITUR ALPHESIBAEUS. In Romano codice more suo, *Saturos* per *u* scriptum habetur. Verrio enim Flacco, ut hic quoque Veterum opiniones referamus, eadem esse videtur apud nos *u*, quae apud Graecos *υ*. Namque his exemplis argumentatur, *Quod illi dicunt κύμινος nos cumminum: quam illi κυπάρισσος, nos Cupressum. Illi κυβερνήτην nos Gubernatorem, & enim cum & consensu alibi dictum*. Nec non ex ejusmodi *Θηοῦς Τησεύς*, *Πηλῆς Πελεύς*. Quare multi ypsilon litteram supervacuam Latino sermoni putavere. Sed quum quaedam, ait Scaurus, Graeca nomina in nostrum sermonem admissa sint, in quibus hujus litterae sensus evidenter exprimitur, ut *hyperbaton*, & *hymnus*, & *hyacinthus*; in eisdem hac littera fungimur necessario. *Saturos* igitur eadem ratione per *y* scribemus: Nam & Victorinus ea, quae Graeci per *υ* scribunt, si exigat ratio, per *y* potius quam

- 80 Agricolae facient : damnabis tu quoque votis.
 MO. Quae tibi, quae tali reddam pro carmine dona?
 Nam neque me tantum venientis sibilus austri,
 Nec percussa juvant fluctu tam litora, nec quae
 Saxosae inter decurrunt flumina valles.
- 85 NE. Hac te nos fragili donabimus ante cicuta.
 Haec nos, Formosum Corydon ardebat Alexin:
 Haec eadem docuit, Cujum pecus? an Meliboei?
 MO. At tu sume pedum, quod, me cum saepe rogaret,
 Non tulit Antigenes, (& erat tum dignus amari)
- 90 Formosum paribus nodis atque aere, Menalca.

S E R V I I.

80. DAMNABIS TU QUOQUE VOTIS. Id est, cum Deus praestare aliqua hominibus coeperis, obnoxios tibi eos facies ad vota solvenda; quae ante quam solvantur, obligatos & quasi damnatos homines tenent. Alii *Damnabis*, alligabis, vel absolves: utrumque enim sensum habet verbum damno; vel *Damnabis*, reos voti facies.

81. REDDAM PRO CARMINE DONA? Ille cum supra tantum laudaverat: hic & laudat, & de munere etiam cogitat.

82. NAM NEQUE TANTUM. Quaedam per comparisonem laudata majorem emphasin habent, si negatio activa a parte orationis incipiat, ut: *Non sic aggeribus ruptis cum spumeus amnis Exit*. Et: *Nec sic immixtis aurigae undantia lora*. SIBILUS AUSTRI. Hic sibilus dicitur res ipsa: nam *sibila ora*, participialiter dictum est, pro *sibilantia*.

85. HAC TE NOS FRAGILI DONABIMUS ANTE CICUTA. Bene anticipat & offert munus, quod ille se facturum esse promiserat. CICUTA. Fistula, ut: *septem compacta cicutis*: & fistulae qualitatem per principia Eclogarum o-

stendit, ut: *Haec nos, formosum Corydon ardebat Alexin*.

88. SUME PEDUM. Virga incurvata, unde retinentur pecudum pedes.

89. NON TULIT ANTIGENES ET ERAT TUM DIGNUS AMARI. Aut pastorem quendam pulcherrimum dicit; aut Choraulam significat, quem legimus admodum a Virgilio fuisse dilectum. *Non tulit* autem, non impetravit. AMARI. Pro, qui amaretur.

90. FORMOSUM PARIBUS NODIS. Et ab arte & a natura laudavit, vel ab aere. PARIBUS NODIS, est, pari & aequali tumore & intervallo nodorum: & honeste locutus est, *formosum nodis atque aere*: ut si dicas: *pulcher est equus sella: pulcher fraenis*. FORMOSUM AERE, est pulchrum aere artificium. MENALCA. Vocativus est.

P I E R I I.

quam per u scribenda praecipit, ut *Berythus*, non *Beruthus*. *Hylas* non *Hulas*. Haec ille posuit exempla. Verrii vero Flacci rationem apud Velium Longum videre poteris.

ECLOGA SEXTA.

SILENUS.

FAUNORUM, SATYRORUM, ET SILVANORUM DELECTATIO.

PRIMA Syracosio dignata est ludere versu,
 Nostra neque erubuit silvas habitare Thalia.
 Cum canerem reges & proelia, Cynthus aurem
 Vellit, & admonuit: Pastorem, Tityre, pinguis
 5 Pascere oportet ovis, deductum dicere carmen.

SERVI.

Nunc

VS. 1. **P**RIMA SYRACOSIO DIGNATA EST LUDERE VERSU. Character mixtus: nam & poeta praefatur, & cantare Silenus inducitur. SYRACOSIO. Quia Theocritum praecipue sequitur; quamvis multi alii Bucolica scripserint. LUDERE VERSU, ut ipse ait: *Carmina qui lusi pastorum*. NOSTRA. Romana, inquit, Musa non erubuit se sylvis ante committere, id est, imitari Theocritum Syracusanum, & Bucolica scribere. Syracosio autem Graece ait: nam Graece Συρακῶσα, Συρακῶσιος, ut Πάριος, Παριῶσιος: Latine Syracusanus & Romanus dicimus: & sic nostra, est Romana, ut: *Tu quoque litoribus nostris*. DIGNATA EST vero sic ait, quasi ex loco superiore. Ostendit ergo se primum post Theocritum Bucolica scripsisse.

2. SYLVAS HABITARE. Sicut: *Atque humiles habitare casas*. THALIA. Musa scilicet: & Graece αἴλινα: nam Latine *Thalea* debuit dicere; sicut Κυθήρια, *Cytherea*; sed propter euphoniā contempsit jus regulae; & ideo in Graecitate permansit.

3. CUM CANEREM REGES ET PRAELIA. Cum canere vellem. Et significat aut Aeneidem, aut gesta regum Albanorum: quae coepta omisit, nominum asperitate deterritus. Alii Scyllam eum scribere coepisse dicunt; in quo libro Nisi & Minois regis Cretenesium bellum describebat: alii de bellis civilibus dicunt: alii de tragoedia Thyestis. CYNTHIUS. Apollo, a *Cynibo* monte Deli, in quo natus est.

4. AUREM VELLIT. Id est, movit: Alibi: *Postesque a cardine vellit aeratos*. AUREM autem ideo, quia memoriae consecrata est; ut frons Genio; digiti Minervae, genua Misericordiae.

5. PINGUES. Figurate, *pingues pascere*, id est, pascere ut pinguescant.

5. DEDUCTUM DICERE CARMEN. Tenue. Translatio a lana, quae deducitur in tenuitatem, id est, bucolicum. Sane, cum canerem reges & praelia: Et, deductum dicere carmen; quidam volunt hoc significasse Virgilium, se quidem altiore de belis & regibus, ante bucolicum carmen elegisse materiam; sed considerata aetatis & ingenii qualitate mutasse consilium, & arripuisse opus mollius, quatenus vires suas, levioribus praeludendo, ad altiora narranda, praepararet.

PIERI.

INSCRIPTIO hujus Idyllii in antiquo Romano codice ad hunc modum habet, *Faunorum, Satyrorum, & Silenorum delectatio*.

1. PRIMA SYRACOSIO. In Romano codice Syracosio per o in antepenultima legitur: quod etiam Servius adnotavit. In Longobardico, & aliis, Syracosio; quod jam ab omnibus receptum est.

2. NOSTRA NEC ERUBUIT SYLVAS HABITARE THALIA. In Romano codice, *silvis* legitur, & *Thalea*: ea ratione, qua diximus alibi in diphthongum in o longam abire plurimum apud Latinos, vocali praesertim subsequente. Sed enim, ut *Thalia* Graeco sono per i scribatur, jam receptum a Latinis.

3. QUUM CANEREM REGES ET PRAELIA. In antiquissimo codice Romano, *proelia* per ce diphthongum legitur, ut in aliquot antiquis marmoribus habetur.

4. VELLIT ET ADMONUIT. In Longobardico *vellit* unico l scriptum, ut multa hujusmodi: antiquorum more. In eodem Longobardico, & in Mediceo, *ammonuit* duplici m, quod etiam habetur in Oblongo codice: adeo dura visa est illi saeculo pronuntiatio, qua litterae m. d. praeciceretur.

Nunc ego (namque super tibi erunt, qui dicere laudes,
Vare, tuas cupiant, & tristia condere bella)
Agrestem tenui meditabor arundine Musam.
Non iniussa cano. si quis tamen haec quoque, si quis
10 Captus amore leget; te nostrae, Vare, myricae,
Te nemus omne canet; nec Phoebus gratior ulla est,
Quam sibi quae Vari praescripsit pagina nomen.
Pergite, Pierides. Chromis & Mnasylos in antro
Silenum pueri somno videre jacentem,

S E R V I I.

In-

6. NUNC EGO. Ordo est: *Nunc ego agrestem tenui Meditabor arundine Musam*: Id est, carmen rusticum scribam. NAMQUE SUPER TIBI ERUNT. Superabundabunt tibi, inquit, O Vare, qui ambiant tua facta describere. Hic autem Varus Germanos vicerat, & exinde maximam fuerat & gloriam & pecuniam consecutus: per quem Virgilius meruerat plurima. Alii Varum eum dicunt, qui in Germania cum tribus legionibus interijt, amissis signis, quae postea Germanicus, filius Drusi, recepit: Alii, fuso fugatoque Asinio Pollione, ab Augusto Asienum Varum legatum substitutum, qui Transpadanae provinciae & agris dividendis praefectus, qui curavit ne ager, qui Virgilio restitutus fuerat, a veteranis auferretur.

7. TRISTIA CONDERE BELLA. Epitheton bellorum perpetuum. CONDERE. Componere, ut e contrario, incondita.

9. NON INIUSSA CANO. Vel ab Apolline, vel ab Augusto, vel a Maecenate. Sive, nihil altum mens inchoat; & hoc ideo, quia dixerat, *Aurem vellit*. HAEC QUOQUE. Vel licet vilia, sicut Theocriti. Et hoc dicit, Si quis, licet rustica, legere fuerit ista dignatus, tuas tamen in his laudes inveniet: nam per *myricas* & *nemora*, bucolica significat.

11. NEC PHOEBUS GRATIOR ULLA EST. Nec enim pagina ulla Apollini est gratior, quam quae Vari nomen gestat in titulo. Quod ideo dicit, quia hanc Eclogam constat in honorem Vari esse perscriptam. Dicitur autem ingenti favore a Virgilio esse recitata: adeo ut, cum eam postea Cytheris meretrix cantasset in theatro, quam in fine Lycoridem vocat, & spectaret Cicero, stupefactus, dum cujus esset requireret, & cum eum tandem aliquando agnovisset, dixisse dicatur, & ad suam, & ad illius laudem: *Magnae spes altera Romae*. Quod iste postea ad Ascanium transtulit, sicut commentatores loquuntur.

13. PERGITE PIERIDES. Hortatur Musas ad referenda ea, quae Silenus cantaverat pueris: nam vult exequi sectam Epicuream, quam didicerant, tam Virgilius quam Varus, docente Sirone: & quasi sub persona Sileni, Sironem inducit loquentem. Chromis autem & Mnasylos, se & Varum vult accipi. Quibus ideo conjungit puellam; ut ostendat plenam sectam Epicuream, quae nihil sine voluptate vult esse perfectum. Sane hoc de Sileno non dicitur fictum a Virgilio; sed a Theopompo translatum. Is enim apprehensum Silenum a Midiae regis pastoribus, dicit crapula madentem, & ex ea soporatum; illos dolo ad gressos dormientem vinxisse; postea vinculis sponte labentibus liberatum, de rebus naturalibus & antiquis Midiae interroganti, respondisse: quem alii Mercurii filium, alii Panos & Nymphae; alii ex guttis cruoris Caeli natum esse dixerunt. CHROMIS ET MNASYLOS. Isti pueri Satyri sunt.

14. PUERI. Nonnulli, *pueri*, non absurde putant dictum, quia Sileni priusquam senescant, satyri sunt: utrum ergo aetate pueros; an ut ministros & familiares solemus communiter *pueros* vocare?

P H I L A R G Y R I I.

14. SILENUM PUERI. Aptè personam Sileni inducit disputantem, quem choro Liberi patris magistrum adhibent, qui choro modum adhibere possit: unde & joculariter illi ferula attributa.

P I E R I I.

7. VARRE TUAS CUPANT. In Longobardico, *Vare* semper unico r scriptum est, quod jam recipi video: Tam etsi Victorinus, quo vitium hoc emendaret, duplici rr scribendum praeceperit: non

H

fecus

- 15 Inflatum hesterno venas, ut semper, Iaccho:
Serta procul tantum capiti delapsa jacebant:
Et gravis attrita pendebat cantharus ansa.
Aggressi (nam saepe senex spe carminis ambo
Luserat) injiciunt ipsis ex vincula sertis.
20 Addit se sociam, timidisque supervenit Aegle;
Aegle, Naiadum pulcherrima : jamque videnti
Sanguineis frontem moris & tempora pingit.

SERVI.

Ille

15. INFLATUM VENAS. Impletum venas: *Fi-
purate* locutus est, & SEMPER, bene addidit,
id est, consuetudine vini, non interdum tem-
ulentum esse. IACCHO, autem, aut vino, aut
Liberi patre, qui etiam *Iacchus* vocatur: nam
Bacchus a bacchatione, id est, insania dictus;
unde & comites ejus Bacchae. Alii a Bacche
Nympha, quae cum Brome sorore sua cum nu-
triverat, in monte Nysa, a Nysa nutrice.

16. SERTA PROCL. Modo prope, id est,
juxta. Nam ideo intulit, TANTUM CAPITI DE-
LAPSA, ut ostenderet non longius provolutam
coronam, ut est: *procul astra ramo dependet*.

17. ATTRITA ANSA. Frequenti scilicet po-
tu. PENDEBAT. Manibus non emissa signifi-
cat.

18. ADGRESSI. Ordo est, *Chromis & Mnasy-
lus* adgressi Silenum: nam luserant ambo spe
carminis: & SPE, pollicitatione. Item alius
ordo, *Adgressi spe carminis injiciunt ipsis ex
vincula sertis*. CARMINIS AMBO. Vetuste, ut
alibi: *Verum ubi duces acie revocaveris am-
bo: &: Erimus ambo Imbrastidas: ut: crate-
rasque duo statnam: cum hodie sub eadem si-
gnificatione, ambo & duos, dicamus*.

19. IPSIS EX. Ex ipsis, ut: *transira per &
remos*, id est, per transtra.

20. TIMIDIS: timentibus: nam *timidus* est,
qui semper timet; *timens* vero, qui ad tempus
formidat ex causa: At revera *timidis*: quia
pueris per aetatem naturaliter timor est insitus:
& timentibus ne, dum vincula injicerent,
expergeret. VIDENTI. Pro vigilantibus.

22. SANGUINEIS FRONTEM MORIS ET T. P. Multi ob hoc dictum putant, quod rubeus co-
lor deorum sit; unde & triumphantes facie
miniata, & in Capitolio Jupiter in quadriga
miniata. Et bene PINGIT, non inquinat:
nam jam vigilantem dixerat. Sane fabula de
more talis est: Piramus & Thisbe fuere, ut
forma pares, ita amore conjuncti, quos vici-
nos paries dividebat, quibus una praestabat
colloquium: cum amor crevisset ad cupidita-

tem, placuit ut utrique noctu extra domos pro-
cederent, locumque coeundi statuerent ad ar-
borem, quae ante erat albis fructuosa pomis:
& cum prior venisset Thisbe ad locum, vidit
leam; dum mortem fugit, vestem reliquit: in
qua veste fera exercuit iram suam, cruorisque
ferae alicujus paulo ante reliquit vestigia in pal-
lio puellae: qua veste visa Piramus cruentata,
tunc ratus est interfectam esse Thisben, & ob
amorum ardorem se interfecit; ex quorum cruo-
re dicitur arbor infecta: nam quae ante gere-
bat poma alba, nunc sanguinea.

PIERII.

secus ac *Arruntium, currum, & ferrum*. Eun-
dem vero esse volunt, quem Horatius *Varium*
appellat, *Scriberis Vario fortis, & impiger*.
Scribit vero Dion Historicus Quintilium Va-
rum in Germania victoriam adeptum, postea
proditum, post magnam cladem ipsum sibi
manum conscivisse. De eodem apud Suetonium
in Augusto plura.

13. CHROMIS ET MNASYLUS. In Ro-
mano codice scribitur *Mnasillus* duplicato II,
& per I. Praeterea Valerius Probus *Mnasil-*
per os legit.

18. SPE CARMINIBUS AMBOS LU-
SERAT. In codicibus antiquis *ambo* legitur,
quod magis placet eruditibus: & ita scriptum a
Virgilio asserit Carisius. Alibi quoque diximus,
etiam Oratores eo declinatu libenter usos:
quodque nunc succurrit, in Vetusto codice apud
Livium legi, in Calce tertii Dec. primae,
*Praedium fuit, quale inter fidentes subimet am-
bo exercitus, veteris perpetuaeque alterum glori-
ae; alterum nuper nova victoria elatum*.

19. INJICIUNT IPSIS EX VINCULA
SERTIS. In antiquis omnibus: *Iniciunt*, i
secunda syllaba minime geminato, ea quam su-
perius attulimus ratione.

21. JAMQUE VIDENTI. In aliquot an-
tiquis codicibus: *Namque videnti*.

- Ille dolum ridens, Quo vincula nectitis? inquit.
 Solvite me, pueri: satis est potuisse videri.
 25 Carmina, quae vultis, cognoscite: carmina vobis;
 Huic aliud mercedis erit. simul incipit ipse.
 Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres
 Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
 Nec tantum Phoebus gaudet Parnassia rupes:
 30 Nec tantum Rhodope mirantur & Ismarus Orphea.
 Namque canebat, uti magnum per inane coacta

S E R V I I.

Se-

13. RIDENS. Irridens. Quo. Ad quam rem.
 24. SOLVITE ME PUERI. Quia putaverant eum corona ligari posse. SATIS EST POTUISSE VIDERI. Sufficit enim, quia potui a vobis, qui estis homines, videri. Quod ideo dicit, quia semidei, cum volunt, tantum videntur; ut Fauni, Nymphae, Silenus. Potest & aliter intelligi, *satis est potuisse videri*: sufficit, quod talis vobis visus sum, ut etiam ligari possem.

26. HUIC ALIUD MERCEDIS ERIT. Nymphae minatur stuprum latenter: quod vere eundem dixit Virgilius. Haec autem omnia de Sileno a Theopompo in eo libro, qui Thaumasia appellatur, conscripta sunt. Ipse addidit ad commendationem.

27. IN NUMERUM LUDERE. Id est, saltare ad modum rhythmus & cantilenae: vel, ad certam modulationem. FAUNOS. Fauni ab effatione dicti, quod voces de sacris reddunt, quod in septimo Aeneidis plene habet.

28. LUDERE. Id est, illo cantante. MOTARE CACUMINA. Montium vel arborum; quasi hoc genus saltationis vult esse in arboribus, cacuminum motu.

29. PARNASSIA RUPES. Mons est Thesaliae, Apollini consecratus.

30. RHODOPE ET ISMARUS. Montes Thraciae, in quibus Orpheus consueverat canere. Et hoc dicit: Non tantum isti montes gaudent cantante Apolline vel Orpheo, quantum tantante Sileno lactatus est mundus. Namque etiam paulo post dicturus est: *Es invito processis vespere olympo*.

31. NAMQUE CANEBAT, UTI MAGNUM PER INANE COACTA SEMINA. Varias sunt Philosophorum opiniones de rerum origine: nam alii dicunt omnia ex igne procreari, ut Anaxagoras. Alii ex humore, ut Thales Milesius. Unde est: *Occurruntque partem rerum*. Alii ex quatuor elementis, ut Em-

pedocles: secundum quem ait Lucretius: *Ex tumbri, atque anima nascuntur, & igni*. Epicurei vero, quos nunc sequitur, nihil horum comprobant; sed dicunt duo esse rerum principia, corpus & inane. Omne enim quod est, aut continet, aut continetur: & corpus volunt esse atomos, id est, quasdam minutissimas partes, quae *regulae*, id est, sectionem non recipiunt. Unde & atomi dictae sunt, quas Lucretius minutiores dixit esse illis corpusculis, quae in infusis per fenestram radiis Solis videmus: dicit enim illas nec visu posse percipi. Inane vero dicunt spatium, in quo sunt atomi. De his itaque duobus principiis volunt quatuor ista procreari, ignem, aerem, aquam, terram: & ex his caetera; ut illa duo elementa, atomi, & inane, sint: haec vero quatuor syntheta, id est, composita ex illis duobus, praestent originem aliis omnibus. Hac autem ratione comprobant, ex atomis & inani originem rerum esse: quod nihil est in rerum natura, quod non & corpus habeat, & recipiat sectionem; & quia recipit sectionem, indicet etiam inanitatem. Ergo UTI MAGNUM PER INANE COACTA SEMINA. Canebat, inquit, mundi principium, id est, quemadmodum coactae & collectae atomi per magnum inane, fuissent origo ignis, aeris, terrarum, & maris: nam *semina* atomos dicit. Dicimus autem haec atomus, & haec atomi.

P I E R I I.

29. QUO VINCULA NECTITIS. In antiquis aliquot codicibus, *quid vincula*. Sed id ex paraphrasi, pro quo, ad quid.

28. MOTARE CACUMINA QUERCUS. *Motare* quidem in antiquis aliis codicibus. Sed in Longobardico, *mutare* habetur. Quod si admittas, *cacumina* montium intelligas. Transire quippe arbores de monte ad montem: Sequitur enim comparatio

H 2

ad

- Semina terrarumque, animaeque, marisque fuissent,
 Et liquidi simul ignis : ut his exordia primis
 Omnia, & ipse tener mundi concreverit orbis.
 35 Tum durare solum, & discludere Nerea ponto
 Coeperit, & rerum paulatim sumere formas.
 Jamque novum terrae stupeant lucescere solem,
 Altius atque cadant submotis nubibus imbres.
 Incipiant silvae cum primum surgere, cumque
 40 Rara per ignotos errent animalia montis.

SERVI.

Hinc

32. ANIMAEQUE, Id est, aeris : Unde etiam venti sunt.

33. LIQUIDI SIMUL IGNIS. Puri, id est, aetherei, quem Cicero *ignitum liquorem* dicit. Lucretius : *Devolet in terram liquidi color aureus ignis*. UT HIS EXORDIA. Ex seminibus, hoc est, atomis. PRIMIS. Pro principiis, quae enim Graeci *σχημα*, nos principia appellamus.

34. OMNIA ET IPSE TENER MUNDI CONCREVERIT ORBIS. Ante orbis, & sic omnia quae in orbe sunt : nam mutato ordine ait, primo omnia : & sic orbis. TENER, Id est, recens factus. CONCREVERIT. Collectus, & informatus sit.

35. TUM DURARE SOLUM, ET DISCLUDERE NEREA PONTO. Canebat etiam quemadmodum se durare coeperit solum, & mixtam sibi ante aquam sua contractione discludere. Sane, *solum* si nominativus est, *durare* absolute accipiemus, & omnia quae infra dicuntur ad solum & rerum terrestrium referentur : si accusativus, ad mundi orbem cuncta pertinebunt.

36. ET RERUM PAULATIM SUMERE FORMAS. Canebat etiam, quemadmodum terra rerum sumpserit formam.

37. JAMQUE NOVUM TERRAE STUPEANT LUCESCERE SOLEM. Canebat, quemadmodum post haec stupeant terrae Solis ortum : Alii *terrae* ad homines referunt, pro, qui in terra sunt.

38. ALTIUS ATQUE CADANT SUMMOTIS NUBIBUS IMBRES. Quemadmodum cadant imbres nubibus in altum levatis. Naturale enim est, ut nubes, cum coeperint Soli esse vicinae, ejus calore solvantur in pluvias. Unde & in Georgicis ait, de signis serenitatis : *At nebulae magis ima petunt*.

39. INCIPIANT SYLVAE. Bonum sane sequutus est ordinem, ut, post Solis & pluviarum commemorationem, diceret ortas sylvas, & animalia cuncta procreata.

40. ANIMALIA. Animantia, *καὶ ἰαλὺχα*.

PIERII.

ad Orphea, quem arbores secutae, umbram feruntur praebuisse vati : ut in appendicibus Virgilii legitur. Magis tamen placet *mutare*, quia de saltatione sermo est.

30. NEC TANTUM RHODOPE MIRATUR ET ISMARUS ORPHEA. In Romano codice, & in Oblongo, *mirantur*, verbo numeri multitudinis inter duo singularia posito, Alcmanica figura : quam etiam apud Homerum Porphyrius agnoscit.

38. ALTIUS ATQUE CADANT. In Romano codice *usque* legitur : Sed *atque* receptum. SUMMOTIS NUBIBUS IMBRES. In Romano codice *summotis ignibus* legitur. Quod significaret, aestate summoti, essetque sermo de temporum cardinibus, Vere, Aestate, Autumno, & Hyeme, quae *καρπὸς τοῦ ὕδατος*, hoc est, pluo, nuncupatur : exacta enim aestate imbres solere latius effundi, ita ut omnia plenis rura natent fossis, jam omnibus exploratum est.

40. RARA PER IGNOTOS ERRENT ANIMALIA MONTES. In Romano codice legitur *per ignaros* : dictionemque hanc Aulus Gellius inter eas recenset, quae passim etiam accipiuntur, pro ignorato quippe, vel ignoto. Quamquam versum illum, qui ab eo citatus est exempli gratia, *Ignarum Laurentis habet ora Mimansa*, posse aliter legi suo loco ostendimus : In Castigationibus Aeneidos.

Hinc lapides Pyrrhae jactos, Saturnia regna,
Caucasiasque refert volucres, furtumque Promethei.

S E R V I I.

HIS

41. HINC LAPIDES P. I. Quaestio est hoc loco : nam relictis prudentibus rebus de mundi origine , subito ad fabulas transitum fecit . Sed dicimus , aut exprimere eum voluisse sectam Epicuream , quae rebus feriis semper inserit voluptates : aut fabulis plenis admirationis puerorum corda mulceri : nam fabulae causa delectationis inventae sunt : ut ipse etiam in Georgicis docet , dicens : *Caelera quae vacuas tenuissent carmina mentes* . Sane fabula talis est : Jupiter cum perosum haberet , propter feritatem Gigantum , genus humanum , scilicet quod ex illorum sanguine editi erant mortales , diluvio inundavit terras , omnesque homines necavit , exceptis Pyrrha & Deucalione , qui in monte Atho liberati sunt . Sed hî ex responso Themidis , saxis post tergum jactis , genus hominum reparaverunt : & Pyrrha quidem reparavit foeminas , Deucalio mares . Alii dicunt Jovem Lycaoni , quod ei filium suum apposuisse epulandum , ipsum quidem fulmine peremisse ; fecisse vero diluvium , quo homines perirent , exceptis Pyrrha Epimethei filia , & Deucalione , Promethei filio : qui Parnassi montis altitudine defensi a diluvio sunt , & hominum genus , ut supra dictum est , reparaverunt . Sunt qui dicant non ex illis lapidibus homines factos ; sed quia jacuissent , sentibus atque fruticibus tecti , lapidibus excitatos . Quod autem dicit *Regna Saturnia* , fabularum ordinem vertit : nam quo tempore Saturnus regnavit , in terris non fuit diluvium ; sed sub Ogyge , Rege Thebanorum . Secundum autem diluvium fuit sub Deucalione & Pyrrha . Sane sciendum est , & per diluvium , & ecpyrosin , significari temporum mutationem . Alii *Saturnia regna* , pro Jovis accipiunt , cujus regno diluvium factum volunt , sub Deucalione & Pyrrha ; non aureo seculo , quo Saturnus regnavit .

42. CAUCASEASQUE REFERT VOLUCRES , FURTUMQUE PROMETHEI . Et hic fabulae ordinem vertit , quae talis est : Prometheus , Japeti & Clymenes filius , post factos a se homines , dicitur auxilio Minervae coelum ascendisse , & adhibita ferula ad rotam Solis , ignem furatus , quem hominibus indicavit . Ob quam causam irati dii , duo mala immiserunt terris , febres & morbos : sicut & Sappho & Hesiodus memorant : *Ἀλλὰ δὲ μὲν γὰρ γαῖα κακῶν , πλὴν δὲ θάλασσα* . Quod tangit & Horatius , dicens : *Post ignem aetherea domo subductum* ,

macies & nota febrium Terris incubuit coherens . Ipsum etiam Prometheum per Mercurium in monte Caucaſo religaverunt ad saxum : & adhibita est aquila , quae ejus jecur exederet . Haec autem omnia non sine ratione finguntur : nam *Prometheus* vir prudentissimus fuit ; unde etiam *Prometheus* dictus est ἀπὸ τοῦ προνοίας , id est , a *providentia* . Hic primus astrologiam Assyriis indicavit , quam residens in monte altissimo Caucaſo , nimia cura & sollicitudine deprehenderat . Hic autem mons positus est circa Assyrios , vicinus pene syderibus : unde etiam majora alstra demonstrat , & diligenter eorum ortus occasusque significat . Dicitur autem aquila jecur ejus exedere , quod ἄχος est sollicitudo , qua ille affectus , syderum omnes deprehenderat motus . Et hoc quia per prudentiam fecit , duce Mercurio , qui prudentiae & rationis deus est , ad saxum dicitur esse religatus . Deprehendit praeterea rationem fulminum eliciendorum , & hominibus indicavit : unde caelestem ignem dicitur esse furatus : nam quadam arte ab eodem monstrata , supernus ignis eliciebatur , qui mortalibus profuit , donec eo bene usi sunt : nam postea malo hominum usu in perniciem eorum versus est : sicut in Livio lectum est de Tullo Hostilio , qui eo igni exustus est cum omnibus suis : Numa vero Pompilius impune eo usus est , tantum in sacris deorum . Hinc est , quod , igne rapto , ab iratis numinibus morbi hominibus dicuntur immitti . Ergo secundum fabulam ὡς ἀστρολογία est : nam prius fuit , ut Prometheus crimen admitteret , post pateretur supplicia ; qui tamen postea , praeepto Jovis occisa per Herculem aquila , liberatus est . Alii hunc ferula ignem de caelo subripuisse ferunt , & ideo a Jove religatum ad Caucaſum , & volucris obiectum , quem postea ab ipso Jove retolutum ; quod eum monuisset a Tethide abstinere , quod de ejus semine nasceretur , qui eum regno pelleret , sicut ipse Saturnum patrem : cui post sacramentum , quod eum numquam se soluturum juraverat , anulum de ipsis vinculis clausum de monte Caucaſo lapide dedit , ad poenae praeteritae indicium .

P I E R I I.

42. CAUCASEASQUE REFERT VOLUCRES . In codicibus aliquot antiquissimis , in Romano , in Mediceo *Caucasias* per *i* in pene ultima habetur , & ita in secundo Georgicon *Caucaſio* . Multa tamen ejusmodi libentius per *e* Latini protulere .

H 3

- His adjungit, Hylan nautae quo fonte relictum
 Clamassent: ut litus, Hyla, Hyla, omne sonaret.
 45 Et fortunatam, si numquam armenta fuissent,
 Pasiphaen nivei solatur amore juvenci.
 Ah, virgo infelix, quae te dementia cepit?
 Proetides implerunt falsis mugitibus agros:
 At non tam turpis pecudum tamen ulla secuta est
 50 Concubitus, quamvis collo timuisset aratrum,

SERVII.

Et

43. HIS ADJUNGIT HYLAM. Hylas Thiodamantis filius, ob speciem Herculi fuit carissimus; quem secutus navigantem cum Argonautis, in sinibus Ponti juxta Moesiam, apud fontem Ciaci amnis cum aquatum isset, a Nymphis raptus est, nec unquam potuit reperiri. Postea, cum esset cognitum quod perisset in fonte, ei statuta sunt sacra, in quibus mos fuerat, ut ejus nomen clamaretur in montibus. Ad quam imitationem nunc dicit, UT LITTUS, HYLA, HYLA, OMNE SONARET. Per transitum rem veram tetigit; tertio enim ab ephebo puerum in monte constitantibus universis, nomen ejus clamabatur. Sane postrema syllaba *la* brevis est, idcirco, quia vocalis vocalem sequitur: nam omnis vocativus Graecus a masculino veniens, terminatus, longus est, ut *Aeneas*, *Hyla*, *Palla*. Ordo tamen est: his adjungit quomodo Hylam nautae clamassent in fonte relictum.

46. FORTUNATAM PASIPHAEN. Nota fabula est, Cretensium Reginam, Minois uxorem, quae tauri amore flagravat, & enixa Minotaurum crimen dementiae suae publicavit. AMORE. Quidam pro in amore accipiunt.

47. AH VIRGO INFELIX. Ad hoc pertinet, quod ait *solatur*, ut, quod amat taurum, fortunae videatur magis esse, quam morum. Virgo autem (ut dictum est supra,) a viridiore aetate: nam jam mater fuerat Phaedrae, Ariadnes, & Androgei. Calvus in lo: *Ab virgo infelix, verbis pascere amaris*. Quidam *virgo*, non quod virum illo tempore non haberet; sed quia talis ei poena, jam virgini, destinata sit, intelligunt; ob iram scilicet Veneris, quae irata Soli, quod se, ut quidam volunt, Anchisae, aut alii, Marti conjunctam, prodidisset; sobolem ejus inhonestis amoribus subiecit; ut Circen, Medeam, Pasiphaen. Et hoc dicitur: In illa commiserabili dementia feliciores fuisse, quae se animalia credebant, quam Pasiphaen, quae, cum sciret se hominem, taurum sectabatur. QUAE

TE DEMENTIA CEPIT. Hic objurgari magis quam consolari videtur; an quia consolantis & hoc officium est, ut merentem stricim & objurget.

48. PROETIDES IMPLERUNT FALSIS MUGITIBUS AGROS. Proetides, Proeti, & Stenoboeae, sive Antiopae, secundum Homerum, filiae fuerunt, Lysippe, Ipponoe, Cyrianassa. Hae se cum Junoni in pulchritudine praetulissent: vel, ut quidam volunt, cum essent antistites, ausae sunt vesti ejus aurum detractum in usum suum convertere; illa irata, hunc furorem earum immisit mentibus, ut putantes se vacas in saltus abirent, & plerumque mugirent, & timerent aratra. Has Melampus, Amythaonis filius, pacta mercede ut Cyrianassam uxorem cum parte regni acciperet, placata Junone, infecto fonte, ubi solitae erant bibere, purgavit, & in pristinum sensum reduxit.

50. COLLO TIMUISSET ARATRUM. Terentius: *Syre tibi simuit*.

PIERII.

43. HIS ADJUNGIT HYLAM, *Hylan* per omnia vetera scribunt exemplaria.

44. UT LITTUS HYLA. Ut taceam *Hyla* in antiquis codicibus, de quo alibi. Est etiam *quolitus* legere, in aliquot manuscriptis: Sed ut, omnino melius.

45. ET FORTUNATAM SI NUSQUAM ARMENTA FUISSENT PASIPHAEN. In veteribus aliquot exemplaribus omnino *Pasphaen* trisyllabum legas: quod quidem quosdam satis litteratos viros in errorem traxit: Quum dubio procul *Pasphaen* quadrisyllabum sit.

47. AH, VIRGO INFELIX. Diximus Probum Grammaticum subscribere Romano codici, ne, vel si etiam interjectio sit, cum adspiratione scribatur.

49. AT NON TAM TURPES. In Romano, & aliquot aliis plerisque Codicibus, *turpis* Velliano more, de qua scribendi ratione alibi disputatum.

Et saepe in levi quaesisset cornua fronte.

Ah, virgo infelix, tu nunc in montibus erras:

Ille, latus niveum molli fultus hyacintho,

Ilice sub nigra pallentis ruminat herbas:

55 Aut aliquam in magno sequitur grege. claudite Nymphae,

Dictaeae Nymphae, nemorum jam claudite saltus:

Si qua forte ferant oculis sese obvia nostris

Errabunda bovis vestigia. forsitan illum

Aut herba captum viridi, aut armenta secutum,

60 Perducant aliquae stabula ad Gortynia vaccae.

Tum canit Hesperidum miratam mala puellam:

Tum Phaetontiadas musco circumdat amarae

S E R V I I.

51. LEVI. Humana scilicet.

52. ILLE LATUS NIVEUM. Quis eam amare non intelligat? FULTUS HYACINTHO. Apud veteres unusquisque eo, super quod jacebat, fultus dicebatur. Lucilius in tertio; *Ex pulvino fultus*: Virgilius: *Atque harum effultus tergo stratisque jacebat Velleribus*.

54. ILICE SUB NIGRA. Vel umbrosa, vel re vera nigra: natalis est. PALLENTES RUMINAT HERBAS. Revomit, & denuo consumit. *Atque iterum passo pascitur ante cibo*: sic Ovidius. *Ruminatio* autem dicta est a *ruma*, eminente gutturis parte, per quam demissus cibus a certis revocatur animalibus. *Pallentes* autem, vel aridas: vel, quae ventris calore propria viriditate caruerunt.

55. AUT ALIQUAM IN MAGNO SEQUITUR GREGE. Aliquam, id est, vaccam. Ac si diceret, *Habes aliquid spei: si quidem novit amare, quem diligis*. Notandum autem GREGEM, eum de bobus dixisse; cum proprie *Armenta* dicamus: licet *grex* sit quorumlibet animalium congregatio. Sic Cicero in Philippicis: *Fudit apothecas, cecidit greges armentorum*. CLAUDITE NYMPHAE. Melius hoc a persona Paliphaes dictum accipimus: ut dicat Silenus, hoc illam aliquando dixisse.

56. CLAUDITE SALTUS. Scilicet, ne latus evagetur, eoque minus possit investigari.

57. SI QUA. Pro si, vel, si quo modo. DICTAEAE. *Dictus* mons in Creta, in quo Paliphae amasse taurum dicitur.

58. ERRABUNDA BOVIS VESTIGIA. Illud expressit, quod uno verbo Homerus ait: *Βαίοντες βῆσι*, hoc est, *βασις* pedibus incedentes: &

est participium, prope contra rationem figuratum: vel *errabunda*, *errantia*, ut, *ludibundus*, *ludens*. Cicero: *Omnia ludibundus conficiens*. NOSTRIS. Et hic nostris, ut Terentius in *inuitōr τυταρρυσίῳ*. *Quomodo minimo periculo id demus adolescentulo*, id est, *des*.

60. AD CORTYNIA. Bene ad *Cortynia*: nam apud Gnoson imperabat Minos, ejus maritus. Unde illuc taurum non vult venire; sed ad *Cortynon* oppidum Cretae, ubi aliquando fuerant Solis armenta.

61. TUM CANIT HESPERIDUM MIRATAM MALA PUELLAM. *Mala*, quibus acceptis a Venere, Hippomenes vicit Atalantam, puellam Sciriam, cursu potentem, quae multos sponso superatos occiderat: quod plenius in Aeneidos tertio libro memoravimus: ubi etiam de ipsis malis fabula relata est.

62. TUM PHAETONTIADAS. Clymenes & Solis filias: quae dum extinctum fratrem flierent, conversae sunt in arbores, ut hoc loco dicit, in alnos: ut in decimo, in populos: ubi etiam plenius hanc diximus fabulam. Mira autem est canentis laus, ut, quasi non factam rem cantare, sed ipse eam cantando facere videatur. Sane ingeniosi hominis mentionem cum re, quae animam non habet, miscuit: sorores Phaetontis succina flevisse, dicitur. Et quidam *alnos*, poetica consuetudine, pro populis accipiunt.

P I E R I I.

60. STABULA AD GORTYNIA. In Longobardico, & in Mediceo, *Cortynia* per s, ut multi jam scribere coeperunt. Sed *Γόρτυν* urbs Cretae per g scri-

Cor-

- Corticis, atque solo proceras erigit alnos.
 Tum canit, errantem Permessi ad flumina Gallum
 65 Aonas in montis ut duxerit una sororum:
 Utque viro Phoebi chorus adsurrexerit omnis:
 Ut Linus haec illi divino carmine pastor,
 Floribus atque apio crinis ornatus amaro,
 Dixerit: Hos tibi dant calamos (en accipe) Musae,
 70 Ascraeo quos ante seni: quibus ille solebat
 Cantando rigidas deducere montibus ornos.
 His tibi Grynei nemoris dicatur origo:

SERVII.

Ne-

63. AMARAE CORTICIS. Alibi ait: *Raptus de subere cortex*: quod magis sequi debemus, ut masculino utamur, & est epicheton naturale.

64. PERMESSI AD FLUMINA GALLUM. Helicon mons est Boeotiae, quae & Aonia dicitur: de hoc plurima cadunt flumina: inter quae etiam *Permessus*, juxta quem dicit ambulans Gallum ab una Musa ad caeteras esse deductum, & illic esse factum poetam: qui elegos scripsit, qui & a Triumviris praepositus fuit ad exigendas pecunias ab his municipiis, quorum agri in Transpadana regione non dividebantur. Sane Aones originem ab eo loco ducunt, ubi nunc maritima Venetia est.

65. DUXERIT. Produxerit. UNA SORORUM. Una Musarum.

66. VIRO. Gallo. PHOEBI CHORUS. Id est, Musae. ASSURREXERIT. Id est, honorem praebuerit, ut: *Tmolus assurgit, quibus & rex ipse Phaeus*. Id est, cedit.

67. UT LINUS. Apollinis filius, quem supra memoravit. Ordo autem est, *haec illi ut Linus dixerit*. DIVINO CARMINE. Id est, vaticinans, qui divina canebat. PASTOR. Queritur cur pastor dixerit; nisi forte, quod se poeta sub pastoris persona inducit.

68. ATQUE APIO. Apud antiquos in agone erat species coronae de apio; sed in Nemeaeo agone, qui in honorem Archemori institutus est: & voluit quidam hoc coronae genus ad indicium mortis electum; aut quod humilis herba immaturum de Archemoro luctum ostendat; aut quod supra hanc herbam reptans puer a serpente extinctus sit. Sane in eo agone speciatim apio coronantur poetae.

69. CALAMOS. Pro fistula, ut: *Nec calamis solum aequiparas*.

70. ASCRAEO QUOS ANTE SENI. Hesiodo,

qui *Ascræus* fuerat, de vico Boëtiae, quem dicuntur Musae pascentem pecus, raptum de monte Parnasso poetam fecisse munere calamorum. Cui etiam bis pueritiam de senectute praestitisse dicuntur. Ideo ait: *quos ante seni*.

72. GRYNEI NEMORIS DICATUR ORIGO. Miraculum Apollinis, qui serpentem ibi occidit. Gryneum nemus, est in finibus Ioniis, Apollini a *Gryno* filia consecratum: vel a *Grynio* Moesiae civitate; ubi est locus arboribus multis, junco, gramine, floribusque variis, omni tempore vestitus; abundans etiam fontibus: quae civitas nomen accepit a *Gryno*, Eurypili filio, qui regnavit in Moesia, qui adversus Troianos Graecis auxilium tulit. Eurypilus namque filius Telephi, Herculis & Auges filii, ex Astioche Laomedontis filia, fuit; qui *Grynium* procreavit. Is, cum patris occupasset imperium, & bello a finitimis temptaretur, Pergamum, Neoptolemi & Andromaches filium, ad auxilium de Epiro provocavit, a quo defensus, victor duas urbes condidit; unam Pergamum de nomine Pergami; alteram *Grynium* ex responso Apollinis. In hoc nemore Calchantem vites serenem quidam augur vicinus praeteriens dixit errare: non enim fas esse novum vinum inde gustare: At is, opere absoluto, vindemiae facta, cum ad caenam vicinos, eumque ipsum augurem, invitasset, protulit vinum; & cum Diis libare in focum vellet, dixit se non solum poturum, sed etiam Diis daturum & convivis; cui ille eadem, quae ante, respondit: ob hoc deridens eum Calchas, adeo ridere coepit, ut repente intercluso spiritu poculum abiceret. Varro ait, *vincla detrabi solita*, id est, comedes, catenasque, & alia, qui intrarunt in Apollinis *Grynei* lucum, & fixa arboribus. In quo

Nequis sit lucus, quo se plus jactet Apollo.
Quid loquar aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est,

S E R V I I.

Can-

quo luo aliquando Calchas & Mopsus dicuntur de peritia divinandi inter se habuisse certamen: & cum de pomorum arboris cujusdam contenderent numero, stetit gloria Mopso: prae cuius rei dolore Calchas interiit. Hoc autem Euphorionis continent carmina, quae Gallus transtulit in sermonem Latinum. Unde est illud in fine, ubi Gallus loquitur: *Ibo & Chalcidico, quae sunt mihi condita versu Carmina*. Nam Chalcis civitas est Euboeae, de qua fuerat Euphorion. DICATUR. Laudetur.

73. NEQUIS SIT LUCUS QUO SE PLUS JACTET APOLLO. Sensus hic est: Si tu Grynecum laudaveris nemus, in nullo se tantum Apollo jactabit. QUO SE PLUS JACTET. In quo plus gloriatur. Atalanta, Hippomenes, Gallus, Linus, Permeius, Phaethontides, Melampus, Pasiphae, Proxides.

74. QUID LOQUAR AUT SCYLLAM NISI, QUAM FAMA SECUTA EST. *Scyllae* duae fuerunt, una, Phorci & Cretheidos Nymphae filia, pulcherrima, quam cum amaret Glaucus, marinus deus, dum ipse amaretur a Circe, & eam contemneret, illa irata fontem, in quo se Scylla solebat abluere, infecit venenis: in quem cum descendisset puella, media sui parte in feram mutata est. Hanc postea Glaucus fecit deam marinam, quae classem Ulyssis, & socios evertisse narratur. Quidam Scyllam hanc a Neptuno amatam dicunt, & per Amphitritem, conjugem Neptuni, metuentem pellicis formam, venenis Circes in monstrum marinum esse mutatam. Altera vero Scylla fuit Nisi, Megarensium Regis, filia: contra quos, dum, devictis jam Atheniensibus, pugnaret Minos, propter filii Androgei interitum, quem Athenienses & Megareses dolo necaverant, adamat ab Scylla est, Nisi filia, quae, ut hosti posset placere, comam purpuream parentis abscissam ei obtulit: quam Nisus ita habuerat consecratam, ut tamdiu regno potiretur, quamdiu illam habuisset intactam. Postea & Scylla a Minoe contempta, vel dolore, quod contempta esset, vel, quod quasi parricida a Minoe ad puppim religata tracta sit, in avem Cirim conversa est: & Nisus extinctus, deorum miseratione, in aquilam Piscarien mutatus est; quae aves hodie, ut ipse in Georgicis docet, flagrant inter se magna discordia. Modo ergo Virgilius, aut poetarum more miscuit fabulas, & nomen posuit pro nomine; ut diceret *Scyllam Nisi*, pro *Phorci*: sicut alibi: *Domitus Pollucis habentis Cyllarus*: cum Castor, domi-

tor equorum fuerit. Item: *Et manibus Progne pectus signata cruentis*: cum Philomelae, non Procnæ, abscissa sit lingua. Aut certe sit Hysteron proteron: ut quasi utriusque fabulae videatur facere commemorationem, ut ita intelligamus: *Quid loquar aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est, Candida succinctam latrantibus inquinata monstris, Dulcibus vexasse rates*. Ut certe aut his accipiamus: *Quid loquar, aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est?* ut est illud in primo: *Non ignara mali, miseris succurrere disco*.

P I E R I I.

scribitur: & apud Stephanum, & in Homeri catalogo. Datur tamen auribus Latinis plerumque & pro g recipere. Cognatae enim sunt, ut Scaurus ait.

62. TUM PHAETONTIADAS MUSCO CIRCUMDAT AMARAE CORTICIS. Et in hoc quoque nomine multi decepti sunt. Quod in codicibus scriptum observassent, *Phaetontiadæ*, errore geminato: quamvis non negarim duas syllabas primas in unam coire posse, ubi aliqua necessitas cogat. Notat sane Quintilianus *συνλοιπῶ*, quam *complexionem* interpretatur, apud P. Varonem: *Quem te flagranti deiecit fulmine Phaeton*. Sed hoc loco non est hujus figurae usus. Observat & *Amaræ corticis*, apud eum, qui *medio cortice* dixerit: qui si *amari corticis* hic fecisset, compositione peccasset.

65. AONAS IN MONTES UT DUXERIT UNA SORORUM. In antiquo codice manu scripto legere est abique in praepositione, *Aonios montes ut duxerit una sororum*: ut, *Italiam venit*. Sed longe melius est, *Aonas in montes*, ut vulgata habent exemplaria.

66. UTQUE VIRO PHOEBI CHORUS ASSURREXERIT OMNIS. Apud Arulianum Messium legas, *Atque viro Phoebi chorus adsurrexerit*.

74. QUID LOQUAR? AUT SCYLLAM NISI. In Romano codice, ut *Scyllam* habetur, quod non placet: quamvis poetarum mos sit interdum fabulas confundere. Id si cui tamen adrideat, *Quid loquar, ut narraveris Scyllam Nisi, aut ut mutator*. In pastoralis enim persona, non dedecet ex duabus *Scyllis* alteram pro altera nominare. Vetulus etiam codex manu scriptus ita legit, *Quid loquar? An Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est*. Vide vero tale aliquid apud Servium. Adde quod *narraverat*, non *narraveris*, in Rom. codice scriptum est: sed hoc scriptoris adscripserim inscitiae. QUAM FAMA SECUTA EST. In codicibus aliquot antiquis, *se-*

- 75 Candida succinctam latrantibus inguina monstros
 Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
 (Ah!) timidos nautas canibus lacerasse marinis?
 Aut ut mutatos Terei narraverit artus:
 Quas illi Philomela dapes, quae dona pararit?
 80 Quo cursu deserta petiverit, & quibus ante
 Infelix sua tecta supervolitaverit alis?
 Omnia, quae, Phoebus quondam meditante, beatus
 Audiit Eurotas, jussitque ediscere lauros,
 Ille canit. pulsae referunt ad sidera valles.

SERVII.

76. DULICHIAS VEXASSE RATES. Ithacenses, a monte. *Dulichium* insula est, ubi mons est Ithacus: in qua fertur habitasse Ulysses: eoque & ipse *Dulichius*, & *Dulichias* habuisse rates dicitur. *Vexasse rates* autem, per Tapinosin dictum est: nam non *vexavis*, sed evertit: quod Probus vult hac ratione defendere: dicens *vexasse* venire ab eo, quod est *veho*, *veho*, *vexo*; ut *vexasse* sit portasse, & sine dubio pro arbitrio suo evertisse. *Vexasse* est enim vis quaedam alieni arbitrii, non enim sui potens est, qui vehitur. Bene ergo inclinatum verbum est: nam qui fertur, & raptatur, & huc atque illuc distrahitur, *vexari* proprie dicitur. Cato in oratione de Achaeis: *Cumque Annibal terram Italiam laceraret, atque vexaret*. Cicero in Verrinis: *Sed ut a barbaris praedonibus vexata esset*. Item alibi: *Fana vexata, diriptae urbes repertiuntur*.

77. AH TIMIDOS NAUTAS. *Timidos nautas*: nonnulli pro *similes*, accipiunt, & bene, ab *timidos*, ex dolentis persona.

78. TEREI. Pro Terei: nam per synaeresim dictum est: sicut supra, *Furtumque Promethi*, pro, *Promethei*. *Terei* autem Rex Thracum fuit, qui cum Atheniensibus tulisset auxilium, ac Pandionis, Athenarum regis filiam, Procne nomine, duxisset uxorem; & post aliquantum tempus ab ea rogaretur, ut sibi Philomelam sororem suam videndam arcesseret, profectus Athenas dum adducit puellam, eam vitiavit in itinere; & ei linguam, ne facinus indicaret, abscidit; inclusamque in stabulis reliquit, e mentitis conjugii eam perisse naufragio. Sed Philomela rem in veste, suo cruore descriptam, misit sorori: qua recognita, Procne Itym filium interemit, & patri epulandum adposuit. Alii Tereum sinxisse socero dicunt, Procne uxorem mortuam, & petisse Philomelam in matrimo-

nium; & hoc dolore compulsum Procne occidisse filium, & epulandum patri apposuisse: quae cum Tereus, agnito scelere, insequeretur; omnes in aves mutati sunt; Tereus in upupam; Itys in phasiam; Procne in hirundinem; Philomela in lusciniam. Quidam tamen eos navibus effugisse periculum, & ob celeritatem fugae aves appellatos volunt.

79. PHILOMELA DAPES. Atqui hoc Procne fecit, non *Philomela*; sed aut abutitur nomine, aut illi imputat, propter quam factum est: Et bene avis & hominis miscuit mentionem. *QUAE DONA PARARIT*. Quod, satiato Tereo, caput & pedes filii uxor intulerit.

80. QUO CURSU. Licet volatum accipere debeamus, tamen *deserta petieris*, potest ad hominem referri.

81. SUA TECTA SUPERVOLITAVERIT. Hoc ad avum pertinet.

82. MEDITANTE. Canente.

83. EUROTAS. Fluvius Laconum, qui audita ab Apolline suas edocet lauros, quibus ejus plenae sunt ripae: ibi namque templum Apollinis est: nam hunc fluvium Hyacinthi causa Apollo dicitur amasse. LAUROS vero multi pro varibus accipiunt.

84. ILLE. Silenus. REFERUNT, vel ferunt vel proferunt, quo verbo aliter in sequenti versu utitur.

PIERII.

cata 'ß legitur: ut plerumque etiam in veterum monumentis. Et ita Ecloga decima: *Perque barrida castra secuta* 'ß.

81. SUPERVOLITAVERIT ALIS. In Romano codice, *supra* legitur, quod scriptoris vitio factum est: *ales*, non *alis*: Legas tamen, *quibus alis*: quippe quae pennatae non

85 Cogere donec oves stabulis, numerumque referre
Jussit, & invito processit vesper Olympo.

S E R V I I.

85. COGERE DONEC OVES STABULIS. Ordo est: *cogere donec oves stabulis vesper jussit, & invito olympo processit*. REFERRE. Recensere.

86. ET INVITO PROCESSIT VESPER OLYMPO. Et ex eo, quod dies invitus abcessit; & ex eo, quod nimio audiendi desiderio vesper exortus est, cantilenae voluptas ostenditur. Est etiam Solis laudatio, cujus lucis claritas tan-

ta est, ut ea Olympus laetetur. OLYMPO. Id est, caelo.

P I E R I I.

non sunt, ut aliarum volucrum, unde joco locus in fabulis datus.

83. JUSSITQUE EDICERE LAUROS. Sunt veteres codices, in quibus *ramos*, non *lauror*, habetur: Sed longe melius *lauror*, cujusmodi lucus Phoebum addecat.

E C L O G A S E P T I M A.

M E L I B O E U S.

CORYDON..

THYRSIS.

M. **F**ORTE sub arguta confederat ilice Daphnis,
Compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in unum;
Thyrsis oves, Corydon distentas lacte capellas.
Ambo florentes aetatibus, Arcades ambo,
5 Et cantare pares, & respondere parati.

S E R V I I.

Hic

VS. 1. **F**ORTE SUB ARGUTA CONSEDERAT ILICE DAPHNIS. Ecloga haec pene tota Theocriti est: nam & ipsam transulit; & multa ad eam congestit de aliis. *Arguta* autem modo canora, stridula. Alibi *argutum*, breve significat, ut: *Argutumque caput*. DAPHNIS. Divinum hunc inducit, quippe filium Mercurii, ut diximus supra: nam hinc est, quod paulo post dicturus est: *Caper tibi salus & haedi*; quasi divinus.

3. COMPULERANTQUE. Compellere proprie est in unum locum, vel diversa, vel diversorum animalia cogere. Cicero in Pisonem: *Omni pecore compulso*.

3. FLORENTES AETATIBUS. Hoc est, aetate florente. ARCADES AMBO. Non revera *Arcades*, nam apud Mantuam res agitur; sed sic periti, ut eos *Arcades* putares: nam & paulo post dicturus est: *Soli cantare peristi Arcades*.

5. ET CANTARE PARES, ET RESPONDERE PARATI. Hoc est, qui possunt & continuum carmen dicere: nam hoc est cantare, ut: *Extinctum Nymphae crudeli funere Daphnin*, vel, *Candidus infuctum miratur lumen Olympi*. Et

Amoebaeum referre, ut: *Et me Phoebus amat, Phoebus sua semper apud me Munera sunt, lauri*. CANTARE autem PARATI, pro parati, ut cantarent & responderent; vel *pares, parati*, quasi pariter parati.

P I E R I I.

A SUPERIORI Ecloga usque ad eum versum, qui incipit, *Naidas indigno cum Gallus a*, p. desunt omnes paginae in codice illo antiquissimo majoris notae. Quantum vero ad Idyllii pertinet inscriptionem, animadvertendum, in vita Virgilii, quae Donato adscribitur; ubi singulorum Eclogarum argumenta, & tituli recensentur, haec corrupte legi: *Septima Pharmacentria. Octava amores diversorum sexuum, & dicitur Damon*. Est ita restitue: *Septima amores diversorum sexuum, & dicitur Corydon. Octava Pharmacentria, & dicitur Damon*. Sunt tamen qui pro *Corydone*, *Meliboeum* inscribant.

2. COMPULERANTQUE GREGES CORYDON ET THYRSIS IN UNUM. In antiquo cod. manu scripto, *gregem unitatis numero habetur*, ut sit, *Corydon, & Thyrsis compulerant in unum gregem*, *Thyrsis oves*: *Corydon capellas*. Sed melius *greges*: *ut*

- Hic mihi, dum teneras defendo a frigore myrtos,
 Vir gregis ipse caper deerraverat. atque ego Daphnin
 Adspicio : ille ubi me contra videt: Ocius, inquit,
 Huc ades, o Meliboe: caper tibi salvus, & haedi.
 10 Et, si quid cessare potes, requiesce sub umbra.
 Huc ipsi potum venient per prata juvenci:
 Hic viridis tenera praetexit arundine ripas
 Mincius, eque sacra resonant examina quercu. (bam,
 Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyllida, habe-
 15 Depulsos a lacte domi quae clauderet agnos:
 Et certamen erat, Corydon cum Thyrside, magnum.

SERVII.

Post-

6. HIC MIHI. Scilicet circa eam partem, in qua Daphnis sedebat. DUM TENERAS DEFENDO A FRIGORE MYRTOS. Et varie hic locus exponitur: nam alii simpliciter accipiunt: Dum myrtos tego, & tueor, ne eas frigus exurat. Alii, qui aestatis illud fuisse asserunt tempus, dicunt: *Defendo a frigore*, tego contra frigus futurum. Alii dicunt: *Dum defendo*, id est, dum mihi ad defensaculum praeparo *myrtos a frigore*, id est, quae sunt sine frigoribus. Solent enim pastores vendicare sibi loca aliqua propter frigus futurum.

7. VIR GREGIS. Abusive: nam tantum hominum est. Sic alibi: *Quem legere virum*. Item Horatius: *Et olensis uxores mariti*. Acyologia est; quod tamen ad Theocriti imitationem dictum est; qui ait: *ὁ γαίης, τὰν ἀνδρῶν αἰγῶν ἀνδρῶν*.

9. ADES. Alii pro imperativo accipiunt, cuius pronunciatio similis est indicativo. Terentius: *Adesdum; paucis te volo*. CAPER TIBI SALVUS ET HOEDI. Aut quia in capro est spes hoedorum: aut intelligimus istum etiam hoedos perdidisse, sed nescire: quod tamen ille quasi divinus indicat. Potest tamen etiam scire, sed levius damnum maioris contemplatione contemnere.

10. ET SI QUID CESSARE POTES. Si tibi potes vel breve otium persuadere: nam loquitur ad hominem amantem laboris. REQUIESCE SUB UMBRA. Mecum scilicet.

11. HUC IPSI POTUM VENIENT PER PRATA JUVENCI. Ipsi, id est, sponte sua: aut intelligimus istum praeter capellarum gregem juvencos habuisse peculiares: aut certe, ipsi, referamus ad hoedos & caprum, ut: *Per prata juvenci*.

12. PRAETEXIT. Praetegit; ut: *Non tamen Anna novis praetexere funera sacris*. Hic v. t. PRAETEXIT ARUNDINE MINCIUS. Fluvius. Intelligamus Venetiam, quae est haud longe a Mincio, cuius est delicias commemoraturus. Alii dicunt loca ipsa prata juvenci appellari.

13. EQUE SACRA. Et de sacra, ut: *Eque chao denso dixum enumerabas amores*. Id est, a chao. *Sacra* autem *quercus*, aut ipsam quam vult intelligi, aut universum genus, quod & Jovis, & olim fatidica.

14. NEQUE EGO ALCIPPEN NEC PHYLLIDA HABEBAM. Has duas intelligamus amicas esse cantantium: nam hoc dicit, *Nec Alcippen habebam*, ut ille; *nec Phyllida*, ut alter: aut ut plerique putant, nomen villicae.

15. CLAUDET AGNOS. Ergo varium pecus habuit.

16. ET CERTAMEN ERAT, CORYDON CUM THYRSIDE, MAGNUM. Figurata locutus est: Magnum certamen, ille cum illo, erat: ac si dicas: Magna contentio est, cum Cicerone Virgilius. Et videtur nominativum pro genitivo posuisse, nam *Corydonis* facit.

PIERII.

que suum. Est vero ubi *ovis* legas, Sed hoc loco *ovis* per *es* dulcius sonare videtur.

6. HIC MIHI DUM TENERAS. In Mediceo *huc* scriptum est, sed *hic* melius, hoc est, eo tempore, quo teneras defendo a frigore Myrtos.

13. EQUE SACRA RESONANT EXAMINA QUERCU. In Longob. prius erat: *Atque sacra*, prout etiam in citato hoc eodem versu ab Aruliano. Sed enim

Posthabui tamen illorum mea seria ludo.

Alternis igitur contendere versibus ambo

Coepere, alternos Musae meminisse volebant.

20 Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrsis.

c. Nymphae, noster amor, Libethrides, aut mihi carmen,

Quale meo Codro, concedite; proxima Phoebi

Versibus ille facit: aut, si non possumus omnes,

Hic arguta sacra pendeat fistula pinu.

25 T. Pastores, edera crescentem ornate poetam,

S E R V I I.

Ar-

17. POSTHABUI. Postposui. M E A S E R I A. Necessitatem capri inquirendi, vel hoedorum. LUDO. Cantilenae, ut: *Ludere quae vellem calamo permisisse agresti.*

18. ALTERNIS IGITUR CONTENDERE VERSIBUS AMBO. Hoc est, quod ait supra: *Et respondere parati.*

19. A L T E R N O S M U S A E M E M I N I S S E V O L E B A N T. Siquidem volebant; sensus est, Musae utriusque meminerant, ut: *Amans alterna Camoenae.* Sed multi *volebam* legunt, ut sit sensus; *Optabam, o Musae, meminisse alternos*, id est, omnia, quae dixerunt, tenere: nam & in fine dicturus est: *Haec meminisse.*

20. REFEREBAT ORDINE. Amoebaei carminis lege, ut diximus supra.

21. NYMPHAE, NOSTER AMOR, LIBETHRIDES. *Libethros* fons est Boeotiae, ubi coluntur Musae; a *Libethro* poeta, qui primus armoniam tradidit, & arcem Musis consecravit: Alii locum, in quo Heliodus natus est: Alii templum *Libethridum Musarum* dicunt, quod a Pierio Apollinis filio consecratum est. Et sic ait *Libethrides*, ac si diceret *Hippocrenides*, a fonte *Hippocrene*. Ut autem poetae invocent Nymphas (sicut hoc loco, item in fine: *Extremum hunc Aetibus mibi concede laborem*) haec ratio est, quod secundum Varonem ipsae sint Nymphae, quae & Musae; nam & in aqua consistere dicuntur, quae de fontibus manant, sicut existimaverunt, qui Camoenis fontem consecrarunt: nam eis non vino, sed aqua & lacte sacrificari solet, nec immerito: nam aquae motus musicen efficit: ut in hydraulia videmus. Sane sciendum, quod idem Varro tres tantum Musas esse commemorat: Unam, quae ex aquae nascitur motu; Alteram, quam aeris ictu efficit sonus; Tertiam, quae in mera tantum voce consistit. Et multi volunt in hac Ecloga esse allegoriam, ut Daphnis sit Caesar, Corydon Virgi-

lius; Thyrsis vero qui vincitur, Virgilii obrectator scilicet, aut Bavius, aut Anser, aut Maevius, pessimi poetae.

22. CODRO. Codrus, poeta ejusdem temporis fuit, ut Valgius in Elegis suis refert. PROXIMA PHOEBI. Subaudis carmina.

23. A U T S I N O N P O S S U M U S O M N E S. Secundum illud dixit: *Non omnia possumus omnes*: nam debuit dicere: *Aut si ego non possum.*

24. H I C A R G U T A. Juxta quam frequenter canitur; ac per hoc loquaci, garrula. SACRA PINU. Matri Deum consecrata. Sic supra: *Sacra quercu*, scilicet, Jovi dicata: & apostropham fecit, tanquam eam consecret, & intellectus pendeat, fistula malo catalysin facere, quam deterior esse.

25. P A S T O R E S C R E S C E N T E M P O E T A M. Verecunde locutus est, non jam poetam dicens, sed crescentem. Sane hoc loco carmen exprimitur Amoebaeam. Nam cum Corydon petisset ut esset Codri similis; hic se adeo Codrum superare dicit, ut in se ejus invidiam possit movere. *Hedera* autem coronantur poetae, quasi Libero consecrati; qui & ut Bacchae insaniunt. Sic Horatius: *Ut male sanis adscriptis Satyris Faunisque poetae*: vel quod semper & vivunt, & virent hederae, sicut carmina & aeternitatem merentur.

P I E R I I.

enim Servius mavult *equae sacra*. In commentariis vero aliquot, *equae cara resonant*, scriptum invenias.

25' C R E S C E N T E M O R N A T E P O E T A M. In Longobardico, & in Mediceo legere est, *nascens*: horum alterum Paraphrasis fuit. *Crescentem* vero omnino castior lectio existimatur.

- Arcades, invidia rumpantur ut ilia Codro:
 Aut, si ultra placitum laudarit, baccare frontem
 Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.
 c. Setosi caput hoc apri, tibi Delia, parvus
 30 Et ramosa Mycon vivacis cornua cervi.
 Si proprium hoc fuerit, levi de marmore tota
 Puniceo stabis furas evincta cothurno.
 T. Sinum lactis, & haec te liba, Priape, quot annis

SERVII.

Ex-

26. RUMPANTUR UT ILIA. Sicut etiam in Aeneide dictum est, *hoc ile*, & *haec ilia* facit. Unde etiam Juvenalis ait: *Vis frater ab ipsis Ilibus?* Nam Marullus mimographus contempsit artem, ad jocum movendum: & paraito dixit: *Tu ut Hector ab Ilio numquam recedis*. Est autem hoc dictum per amaritudinem rusticam.

27. ULTRA PLACITUM. Id est, mimice, irrisorie, ultra quam placeo & mereor: quicquid autem ultra meritum laudatur, dicitur fascinari. BACCARE. Herba est ad depellendum fascinum.

28. MALA LINGUA. Fascinatoria, nocendi scilicet studio.

29. SETOSI CAPUT HOC APRI. Multi per duo c scribi volunt propter metrum. Sane deest consecrat, ut: *Aeneas haec de Danais*: & si *apri*, tanquam venator; si *capri*, tanquam pastor. PARVUS. Vel humilis, vel pauper, vel minor aetate.

30. RAMOSA CORNUA. Ut, *cornibus arboris*. MYCON. Vel ejus filius, vel patronus. VIVACIS CORNUA CERVI. Ut enim Plinius dicit in Naturali historia: Cum se cervi gravatos aetate cognoverint esse, serpentes requirunt; & eos flatu ad se tractos, cum comederint, juvenescunt, & revertuntur rursus ad aetatem priorem: diu enim vivere dicuntur.

31. SI PROPRIUM HOC FUERIT. Quod supra petierat, scilicet, ut talia carmina faceret, qualia Codrus effecerat. *Proprium* sane perpetuum, stabile, firmum. Terentius: *Ego deorum vitam ea propter sempiternam esse arbitror, quod eorum voluptates propriae sunt*, id est, firmae & perpetuae. Et in Formione: *Curavi propria ut possetur*. Et ipse: *Propriamque dicabo*. Et: *Da propriam, Thymbrace, domum*. Si *proprium*, alii hunc Miconem alieni pecoris custodem volunt, & sic dicere; interim hoc tibi caput Delia dedico: si proprium hoc meum pecus fuerit, plus dabo, id est, simulachrum faciam. LEVI. Polito. DE MARMORE TOTA.

Quia solent plerumque caput tantum, vel thoraca facere. Sane in libris Sacrorum refertur, sacrum dici, quod rite sacratur, ut aedes, areae, simulachra, dona: Hic ergo cum dicit, *levi de marmore tota Puniceo stabis furas evincta cothurno*: eodem modo & de Priapo dictum debemus accipere: Hic etiam caput auri pro dono offertur. Dona autem oblata numinibus tamdiu sacra sunt, & dona possunt dici, quamdiu non fuerint profanata.

32. SURAS EVINCTA COTHURNO. Ideo singulari usus est numero, quia hoc genus calceamenti utrique aptum est pedi, ut in primo Aeneidos: *Purpureoque alio suras vincire cothurno*. EVINCTA. Vel simpliciter, vel valde, ut: *Eduramque pinum*.

33. SINUM LACTIS. *Sinus*, genus est vasis; quod cum significamus, *Si*, producitur; cum vero gremium significamus, *Si* corripimus. Varro De Vita populi Romani: *Aut galeolam, aut lepestam, aut sinum dicebant*. Tria enim; pro quibus nunc acratasoron dicitur. Atta in Megalensibus: *Nempe ad mensam, ubi sermo de sinu solet suboriri*. Sane norandum haberi considerationem divinarum personarum. Nam ille supra cum veneratione locutus est, apud numen severum consideratione; contra hic jocatur: quia loquitur ad numen, quod joci gaudere manifestum est. *Priapus* autem, deus Lampsacenus est, Helleponti, qui hortos tuetur. LIBA. Placentas.

PHILARGYRII.

29. TIBI DELIA PARVUS. Vel puer, vel pauper: ut Horatius, *Parvi properamus et amplii*, id est divites.

31. LEVI DE MARMORE TOTA. Solent enim plerumque caput, vel thoraca facere.

PIERII.

27. AUT SI ULTRA PLACITUM LAUDARIT. In Longobardico, legitur *placidum*, quod minime admittimus.

33. SINUM LACTIS ET HAEC TE LIBA PRIAPE. QUOT-

Expectare sat est: custos es pauperis horti.

35 Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,
Si foetura gregem suppleverit, aureus esto.

c. Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblae,
Candidior cycnis, edera formosior alba:

Cum primum pastu repetent praesepia tauri,

40 Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.

t. Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,
Horridior rusco, projecta vilior alga;

Si mihi non haec lux toto jam longior anno est.

S E R V I I.

35. PRO TEMPORE. Pro necessitate, pro captu rei nostrae, pro viribus, quae sunt hoc tempore.

36. SI FOETURA GREGEM SUPPLEVERIT. Si tot agnos habuero quot oves: hoc est enim gregem suppleri per foeturam; & Foetura est proveniens: ipse foetus vero, quod nascitur.

37. NERINE GALATEA. Amica Corydonis nobilis; & hoc dicit: O amica, quae talis es, qualis Galatea fuit nympa, quam cum Polyfemus Cyclops adamasset, primum concubitum ejus precibus expetivit, mox vim adhibere conatus est; quem illa in mare se praecipitando effugit. Cyclops autem cum eam de mari non posset evocare, Acyn, quam Nympa diligebat, ictu petrae interemit; cujus cruorem Galatea vertit in fluvium, qui ejus retinet nomen. Nerine autem patronymicum est Graecum: nam foeminina patronymica, aut in IAS exeunt, ut *Pelias*: aut in EIS, ut *Atreis*: aut in NE, ut *Nerine*, *Adraſtine*. Alii pro *Neris* accipiunt. THYMO MIHI DULCIOR HYBLAE. Vel odore thymi *Hyblaei*, vel mellis *Hyblaei*: ut a materia rem ipsam dixerit: nam apibus, non hominibus dulcis est thymus.

38. HEDERA FORMOSIOR ALBA. Quia sunt & nigrae hederæ, ut: *Ant hederæ pandunt vestigia nigrae*. Nigra autem, vel alba hederæ, non ex foliis, sed ex ligno cognoscitur.

39. PRAESEPIA. Id est, cum possessores novi coeperint assignatos possidere agros.

40. TUI CORYDONIS. Plenum affectus est, ut: *Si quis Amatae Tangit bonos animus*.

41. SARDOIS HERBIS. In Sardinia enim nascitur quaedam herba, quae *Sardoa* dicitur; ut Sallustius dicit, apiaſtri ſimilis: haec comesta ora hominum rictus dolore contrahit, & quasi ridentes interimit: unde vulgo *Σαρδάρια γίλας*.

Ite

41. HORRIDIOR. Spinosior. Rusco. Virgulta brevia, acutis foliis & pungentibus; unde & in sacris scopae fieri solent. ALGA. Herba, quae in mari nascitur.

43. LUX. Id est, dies.

P I E R I I.

QUOTANNIS EXPECTARE SAT EST. In pluribus quidem antiquis codicibus, legitur *te*. Sed in Oblongo, *tibi*, quippe, *satis est*, vel, *oblata tibi*. Sino vero pro vase, utitur & Plautus in Curculione: *Invergere in me liquores tuos Sino doctim*. Quod vero Virgilius *liba* genere neutro dixit, Nigidius *libor* genere masculino dicere maluit. *Quot annis*, uti saepe dictum, distinctis dictionibus scribitur in antiquis exemplaribus.

41. IMMO EGO SARDOIS VIDEAR TIBI AMARIOR HERBIS. Oblongus codex ille antiquus, atque alter pervetus expositus, *Sardiniis*, legunt: ut Latina dictio sit, neque quid in syllabis desideretur, quum receptum illud sit: & in medio Tybure Sardinia est. Quod ideo dictum volui, quia in codice Longobardico, & in Mediceo *Sardoniis* legitur, qua forma possessivum id nomen apud Graecos effertur. Quod si admittas, figura erit Synizesis duorum *ii*, quum dubio procul *Σαρδάρια* per *ωμεία* scribatur: nisi factum sit ea ratione, qua *Sidonium*, ejusdem naturae nomen, corripimus, quanquam *π' Σαρδάρια* Stephano observatum est, & multis adeo locis, Virgilius Graeca declinatione & figura utitur.

43. SI MIHI NON HAEC LUX TOTO JAM LONGIOR ANNO EST. Observat Nonius foeminino genere *lucem*, hoc loco dictum a Virgilio, pro die: a Plauto vero in Aulularia, *Luce claro*, virili genere: ita etiam a Varrone, & a M. Tullio

- Ite domum pasti, si quis pudor, ite juvenci.
 45 c. Muscosi fontes, & somno mollior herba,
 Et quae vos rara viridis tegit arbutus umbra,
 Solstitium pecori defendite. jam venit aestas
 Torrida: jam laeto turgent in palmite gemmae.
 T. Hic focus, & taedae pingues, hic plurimus ignis
 50 Semper, & adsidua postes fuligine nigri.
 Hic tantum Boreae curamus frigora, quantum
 Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
 c. Stant & juniperi, & castaneae hirsutae:
 Strata jacent passim sua quaeque sub arbore poma.
 55 Omnia nunc rident. at si formosus Alexis
 Montibus his abeat, videas & flumina sicca.

SERVII.

44. ITE DOMUM PASTI SI QUIS PUDOR, ITE JUVENCI. Quia ad pascendum avidissimi sunt. Ideo autem increpat tauros tarde redeuntes ad stabula: quia superius dixit ille, tunc amicam suam venire debere, cum tauri ad praesepia fuissent reversi.

45. MUSCOSI FONTES. Lanugine viridior cooperti. SOMNO MOLLIOR. Turpilii * lechus.

46. RARA ARBUTUS. Aut genus arboris frondibus raris: aut quomodo dicimus *rarum hominem*, pro egregio & bono.

47. DEFENDITE. Prohibete, excludite. Horatius: *Et igneam defendis aestatem capellis usque meis*. Duo ergo significat: nam aliter patriam dicimus defendere, aliter hostes, ut: *Hunc, oro, defendo furorem*. JAM VENIT AESTAS TORRIDA. Jam venit, jam appropinquat: non enim dicit aestatem esse, cum adhuc turgere gemmarum palmites dicat. Et bene tarde frondere vites commemorat in Venetia; quae est provincia frigidior.

48. TORRIDA. Calore sicca.

49. HIC FOCUS ET TAEDAE PINGUES. Contraria iste dicit. PINGUES autem *taedae* ait, defudantes picem. Nonnulli *hinc* legunt, ut sit intellectus: quia in domo sua semper ignis sit; ideo subjectum, *hinc tantum*, ut est: *Hinc omnis largo pubescit vinea foetu*: hoc est, ex hac causa. Sane *hinc* alii propterea: alii, loci significationem accipiunt.

50. SEMPER. Quantum ad hiemis spatium pertinet.

T. A.

51. CURAMUS. Quidam timemus accipiunt.

52. NUMERUM LUPUS. Quia solam considerat lupus praedam; & subauditur, vel ovium, vel similibus. TORRENTIA FLUMINA RIPAS. Quae aucta, riparum munimina spernunt: & totum proverbialiter dictum est.

53. STANT ET JUNIPERI. Modo, plenae sunt: alias, horrent, ut: *Stant lumina flamma*: alias vere stant, ut: *Stant maribus arae*. Verrius Flaccus, *Juniperum* juvenem pirum dicit; vere autem *Juniperus* est quasi aculeis praedita, baccas ad piperis speciem gerens. CASTANAEAE HIRSUTAE. Adhuc intra echinos suos locatae.

54. PASSIM. Abundanter.

55. RIDENT. Laeta sunt, ut: *Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho*. Horatius: *Ille terrarum mihi praeter omnes Angulus ridet*.

56. MONTIBUS. E montibus. FLUMINA SICCA. *Τριπποδixis* etiam juges aquas, & perpetuo fluentes, siccare conspicias.

PIERII.

lio denique, libro de Officiis secundo: *Et quum prior ire luci claro non queo*.

48. TURGENT IN PALMITAE GEMMAE. In Longobardico *turgunt*, u post g inserta: ita semper in Romano *urgues*, *tinguit* & similia, omnia Attiano more: quem reprobatur Caper. Sed de hac ratione scribendi latius in vi. Aeneidos dictum eo loco: *Quibusve urgentur por-*

- T. Aret ager : vitio moriens fitit aëris herba :
 Liber pampineas invidit collibus umbras.
 Phyllidis adventu nostrae nemus omne virebit:
 60 Juppiter & laeto descendet plurimus imbri.
 C. Populus Alcidae gratissima, vitis Iaccho,
 Formosae myrtus Veneri, sua laurea Phoebō.
 Phyllis amat corulos: illas dum Phyllis amabit,
 Nec myrtus vincet corulos, nec laurea Phoebi.
 65 T. Fraxinus in silvis pulcherrima, pinus in hortis,
 Populus in fluviis, abies in montibus altis:
 Saepius at si me, Lycida formose, revisas,
 Fraxinus in silvis cedat tibi, pinus in hortis.
 M. Haec memini, & victum frustra contendere Thyrsin.

S E R V I I.

E x

57. ARET AGER. Ordo est, *aret ager & fitit herba*, moriens vitio aeris, id est pestilentia corrupti aeris affligitur.

58. LIBER PAMPINEAS. Sane sciendum, Virgilium *pampinos* nunquam cum genere dicere: sed Varronem genere foeminino uti frequentius. INVIDIT COLLIBUS UMBRAS. Exsiccatae sunt vites nimio aestu, & folia amiserunt. INVIDIT COLLIBUS UMBRAS. Ut: *Tene, inquit, miserande puer, cum lacta venires, Invidis fortuna mihi?* Nam invideo sibi illam rem dicimus, ut: *Invidet imperium*.

60. JUPPITER ET LAETO DESCENDET PLURIMUS IMBRI. Sic alibi: *Conjugis in gremium laetae descendis*. Aer enim in pluvias solvitur.

61. POPULUS ALCIDAE GRATISSIMA. Quia ea velatus ab inferis rediit, quam Homerus *Ἀλκίπαιδα* dicit, ab Acheronte ad superos translata; qua corona usus duplici colore foliorum, geminos labores superiorum inferiorumque testatus est. De hac sane arbore fabulata est: Leuce Oceani filia inter Nymphas pulcherrima fuit; hanc Pluton adamavit & ad inferos rapuit; quae postquam apud eum completo vitae suae tempore mortua est, Pluton tam in amoris, quam in memoriae solatium, in Elysiis piorum campis, Leucen nasci arborem iussit, ex qua, sicut dictum est, Hercules se, revertens ab inferis, coronavit.

62. FORMOSAE MYRTUS VENERI. *Myrtum* ideo dicatam Veneri volunt, quia cum a mari exisset, latuit in myrto, ne nuda conspiceretur; vel quia fragilis est, ut amor incostans; vel quia

jocundi odoris, ut: *Sic positas quoniam suaves miscetis odores*.

64. NEC MYRTUS VINCET VENERIS, NEC LAUREA PHOEBI. Et ita adserit, *illas dum Phyllis amabit*. Non tam necessarium fuit dicere *corylos*: perinde enim est, ac si dixisset, *Phyllis amat corylos, corylos dum Phyllis amabit*.

65. FRAXINUS IN SILVIS PULCHERRIMA, &c. Bene singulis loca sua consignavit. *Fraxinus in sylvis cedet tibi, pinus in hortis*. Non sic erunt pulchrae arbores in suis locis, id est, sibi aptis, creatae, sicut tu, si ad me frequenter venire curaveris,

66. POPULUS IN FLUVIIS. Vari, & Hebri.

69. HAEC MEMINI. Et memini illam rem, dicimus, & memini illius rei, ut: *Nec veterum memini, laetorae malorum*. Item: *Numeros memini*.

P I E R I I.

63. FORMOSAE MYRTUS VENERI. Imperite nonnulli huic nomini *Myrtus* adspirant; ea vero arbor Veneri, ea de causa sacra dicitur, auctore Plinio, quia littora amat: & Venus orta mari fertur: vel quia predest multis mulierum necessitatibus.

68. FRAXINUS IN SILVIS CEDET TIBI. In Longobardico *cedat*.

69. HAEC MEMINI, ET VICTUM FRUSTRA CONTENDERE THYRSIM. In Oblongo codice, dictio-

K

num

70 Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

SERVII.

70. EX ILLO CORYDON, CORYDON EST TEM-
PORE NOBIS. Victor, nobilis supra omnes: quam
rem quasi rusticus implere non potuit.

PIERII.

num ordo hoc habet numero: *Hæc memini, Vi-
sum & frustra contendere Thyrsin*. Vulgata ta-
men lectio rejicienda non est.

ECLOGA OCTAVA.

PHARMACEUTRIA.

DAMON.

ALPHESIBOEUS.

PASTORUM Musam Damonis & Alphesiboei,
Immemor herbarum quos est mirata juvenca
Certantis, quorum stupefactae carmine lynces;
Et mutata suos requierunt flumina cursus;
5 Damonis Musam dicenus & Alphesiboei.
Tu mihi seu magni superas jam saxa Timavi,
Sive oram Illyrici legis aequoris; en erit umquam

SERVII.

Ille

VS. 1. **P**ASTORUM MUSAM DAMONIS. A-
pud Theocritum est una Ecloga,
quae appellatur *Φαρμακεία*: in qua indu-
citur mulier quaedam sacris quibusdam perver-
tens mentem amatoris, a quo spernebatur,
quam Virgilius transtulit ad hujus Eclogae ul-
timam partem. Prima enim ejus pars conque-
stionem solam habet amatoris decepti, quem,
nubendo alteri, antiqua sponsa tefellerat. Mu-
SAM ergo cantilenam amorum, quos inter se
cecinerunt.

2. IMMÉMOR HERBARUM QUOS EST MIRA-
TA JUVENCA. Qui cantilenae suavitae coege-
runt etiam ea animalia oblivisci pascuorum,
quae sunt pascendi avidissima: nam supra ait:
Ite domum pasci, si quis pudor, ite juvenca.

3. STUPEFACTAE CARMINE LYNCEs. Ani-
malia tanquam Pantherae, in tutela Liberi: &
paulatim ad augmenta procedit, dicens, *Ju-
vencae oblitae sunt pascuorum*: stupuerunt fe-
rae: flumina etiam sensu carentia cursus pro-
prios retardaverunt.

4. REQUIERUNT FLUMINA CURSUS. Cursus
proprios retardaverunt, & quietos esse fecerunt.
Sic Sallustius: *Paululum requiescit militibus*.
Quiesco enim duplicem habet significationem:
& aliter dico, *quiesco ego*: & aliter *quie-
sco feram*, id est, quiescere facio. Calvus

in 10: *Sed quoque perpetuos meminis requiescere
cursus*.

5. DAMONIS MUSAM. Bene renetit, ne
longum hyperbaton sensum confunderet; ut in
Georgicis renetit; *Hinc pater o Lenae*.

6. TU MIHI, SED MAGNI SUPERAS JAM SA-
XA TIMAVI. Ubi ubi es o Auguste, sive Ve-
netiae flumen transcendis: nam *Timavus* flu-
vius est Venetiae vel Histriae.

7. SIVE ORAM ILLYRICI LEGIS AEQUORIS,
EN, ERIT UNQUAM, ILLE DIES, hoc est, sive
per Illyricum navigas mare, id est, per Dal-
matiam: putas unquam erit tempus, quo mihi
liceat tua facta describere?

PIERII.

VS. 1. **P**ASTORUM MUSAM DAMONIS AL-
PHESIBOEI, Servius ait primam par-
tem, solam amatoris decepti habere conque-
stionem. Sed enim in ea narratur etiam princi-
pium, & origo amoris, qui locus ea Theocrito
circa finem tractatur.

4. SUOS REQUIERUNT FLUMINA CURSUS.
Verbum *requierunt*, ea loquendi figura, nonnul-
lis negotium faceffit. Et *liquerrunt*, codices ali-
quot manu scripti legunt. Verum exemplaria
probatoria, *requierunt* habent, & eam lectionem
agno-

Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta?
 En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem:
 10 Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno!
 A te principium: tibi desinet. accipe jussis.
 Carmina coepta tuis: atque hanc sine tempora circum:
 Inter victrices ederam tibi serpere lauros.
 Frigida vix coelo noctis decesserat umbra,
 15 Cum ros in tenera pecori gratissimus herba:

S E R V I I.

In-

9. EN ERIT. Ecce, jam aderit. Nam *en* unum optantis est, ut: *En eris ille dies*; aliud confirmantis, ut: *En eris ut liceat*.

10. SOLA SOPHOCLEO TUA CARMINA D. C. Ac si diceret: Quanquam impar sit ingenium meum laudibus tuis: nam tuae laudes merentur exprimi Sophocleo tantum cothurno. Sophocles autem Tragoediographus fuit altisonus. Alii ideo hoc de Pollione dictum volunt, quod & ipse utriusque linguae Tragoediarum scriptor fuit. COTHURNUS autem calciamentum tragicum, cuius usum quidam Sophoclem primum scenae intulisse volunt.

11. A TE PRINCIPIMUM: TIBI DESINET. Sic & Homerus: *Εν σοι μὲν ἀρχή, σίω δ' ἄρξομαι*. Horatius: *Prima dicta mihi, summa descendit Camena*. JUSSIS CARMINA COEPTA TUIS. Supra enim dixerat: *Non injussa cano*.

12. ATQUE HANC SINE TEMPORA CIRCUM INTER VICTRICES HEDERAM TIBI SERPERE LAUROS. Allegoricus dicit: Debet etiam carmen meum florere inter tuos plures triumphos. Nam victores Imperatores lauro; hederam coronantur Poetae. Verecunde autem ait *Serpere*, hoc est, humiliter procedere. Alii ideo *lauri & hederas* simul mentionem factam accipiunt, quoniam Apollo carminum deus; idem Liber pater putatur. Quidam, sicut dictum est, in Pollionem dictum trahunt, qui tunc Illyricum petebat expugnaturus Salonas, & inde ad orientem adversus Antonium profecturus. Lauro autem triumphantes coronantur; hederam poetarum: Pollio & Imperator est & poeta. Cur tamen triumphantes lauro coronantur, haec ratio est; quoniam apud veteres a laude habuit nomen, nam laudum dicebant: vel quod hanc in manu habuit Juppiter, quando Titanas vicit: vel quod ea arbore Praefecti militum, Fidenatibus victis, se coronassent sub Romulo: vel quod semper vireat. Hedera autem ideo coronantur poetae, quoniam poetas saepe vino plurimo manifestum est uti; sicut & de Ennio ait Horatius; & Lyrici omnes in suis carminibus loquuntur; & haec herba nimium

frigida est; & vini calorem temperat: nam ideo & capiti imponitur. Varro ait, Liberum patrem propter calorem vini, hedera coronatum. Idem Varro etiam Musas ait hedera coronari.

14. FRIGIDA VIX COELO NOCTIS DECESSERAT UMBRA. Statim, simul atque decesserat. Et bene ostendit amatorem tota nocte vigilasse. Siquidem ortum Luciferum primus aspexit: & ad eum, quippe ut ad Veneris stellam, locutus est. Περσικήν autem *nox* aut *umbra*, pro tenebris posita.

15. CUM ROS GRATISSIMUS. Masculini est generis, secundum quod etiam in Aeneide ait: *Spargis rapida ungula rores sanguineos*.

P H I L A R G Y R I I.

10. SOLA SOPHOCLEO, &c. Asinium Pollionem intelligit Tragoediarum scriptorem; aut Varium, cuius extat Thyestes tragoedia, omnibus Tragicis praefenda.

P I E R I I.

agnoscit Servius: quae multum venustatis praeferebat, inter elocutionum exempla redigitur ab Arufiano.

13. INTER VICTRICES HEDERAM TIBI SERPERE LAUROS. C. Julius, & aliquot alii veteres Grammatici, *laurus* loco hoc agnoscunt; quamvis alibi declinatione secunda, *Et vos o Lauri carpam*. Et: *Illum etiam Lauri, etiam frondere myricae*. Et: *Munera sunt Lauri*. Et: *Faciemque simillima Lauro*, dictum a Virgilio minime negent: Ablativum tamen singularem, dativo similem non habere: asserente Plinio, *huic Lauro*, & tamen ab hac *Lauru*, & *Laurum* facere.

14. DECESSERAT UMBRA: Ita antiqua plurimum legunt exemplaria. Sed in Oblongo codice *discesserat* habetur, magis tamen placet *decedo* ductum, ut illud: *Et sol decedens*: quam ibi quoque *varium*.

K 2 -

15. CUM

- Incumbens tereti Damon sic coepit olivae.
 D. Nascere, praeque diem veniens age, Lucifer, alnum;
 Conjugis indigno Nisae deceptus amore
 Dum queror, & divos (quamquam nil testibus illis
 20 Profeci) extrema moriens tamen adloquor hora.
 Incipe Maenaios mecum, mea tibia, versus.
 Maenalus argutumque nemus pinosque loquentis
 Semper habet; semper pastorum ille audit amores,
 Panaque, qui primus calamos non passus inertis.
 25 Incipe Maenaios mecum, mea tibia, versus.

SERVII.

16. INCUMBENS. Propter amorem non suspiciens. TERETI. Teres est rotundum & oblongum, ut columna, arbor. Alii tereti olivae, baculum de oliva accipiunt.

17. NASCERE PRAEQUE DIEM. Quia dixerat: *Frigida vix coelo noctis decesserat umbra*, id est, priusquam nox occidit. PRAEQUE DIEM VENIENS. Ordo est: nascere, Lucifer, praeveniensque diem alnum age; sic alibi: *Ducebatque diem*. Et hoc dicit: Nascere, dum queror conjugis Nisae indigno amore deceptus, & moriens alloquor divos: quamquam nihil mihi profuerit, quod sum eos saepe testatus. Quam rem secundum Epicureos ait, qui dicunt: *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira*.

18. CONJUGIS. Non quae erat, sed quae fore sperabatur. Sic in quarto Aeneidos: *Quos ego sum toties jam dedignata maritos*. Alii, indigno deceptus amore, antique dictum accipiunt: indigno, pro magno; ut indignas hyemes: vel impari, quia plus amabat, & minus amabatur. DECEPTUS. Pro captus. Amore, aut in amore, aut ob amorem.

19. ET DIVOS QUAMQUAM NIL TESTIBUS ILLIS PROFECI. Sic hoc dicit, tanquam iurjurandum inter eam & Nysam intercesserit.

20. EXTREMA MORIENS TAMEN ALLOQUOR HORA. Id est, paulo post moriturus. Sic in quarto: *Incubuitque thero, dixisque novissima verba*.

21. INCIPERE MAENALIOS. Arcadicos: nam Maenalus mons est Arcadiae. Dicitur autem hic versus intercalaris, qui frequenter post aliquantulos interponitur versus: sicut intercalares dies aut menses vocantur, qui interponuntur, ut ratio Lunae Solisque conveniat. Fecit autem hunc versum ad imitationem Theocriti, qui frequenter dicit in Pharmaceutria: *Ὀ λύνε τὸν τῶν ἰμῶν περὶ δαίμων ἄνδρα*. O lynx

Mo-

trabs tu illum meam ad domum virum. Sicut hic insequentibus: *Ducite ubi urbe decum mea carmina, ducite Daphnin*. MEA TIBIA. Mea musa.

22. MAENALUS. Ille mons. ARGUTUMQUE NEMUS. Garrulum, stridulum, ut: *Forte sub arguta confederat ilice Daphnis*. PINOSQUE LOQUENTES. Ideo hoc ausus est dicere, quia dicturus est, SEMPER PASTORUM ILLE AUDIT AMORES. Sic etiam in prima Ecloga: *Formosam resonare decus Amaryllida sylvas*. Sic & in Aeneide: *Dant sonitum rami per stagna loquacia cygni*.

24. PANAEQUE QUI PRIMUS CALAMOS N. P. I. Pan Arcadiae deus est, ut: *Pan deus Arcadiae venit*, qui fistula cinere primus invenit; quia calamos in usum cantilenae adducens inertes esse non passus est, id est, otiosos, sine arte: & NON PASSUS INERTES, Deest esse.

PIERII.

15. CUM ROS IN TENERA PECORI GRATISSIMA HERBA EST. In Longobardico, & aliis antiquis, non habetur *est*, quod quidem hoc loco praeteritum, nescio quid gratius habere videtur.

16. INCUMBENS TERETI DAMON SIC COEPIT OLIVAE. Coepit varie scribitur in exemplaribus antiquis, tam a capio, quam ab incipio. Sed enim Caper in libello de Elegantibus, coepit per *ae* diphthongum, ab incipio: coepit vero per *ae* a capio deduci monet. Quam vero differentiam idem inter oleam, olivam, & oleum ponit, jam hic minus receptam videmus, ubi *Olive* pro arbore dubioprocul posita est.

21. INCIPERE MAENALIOS MECUM MEA TIBIA VERSUS. Maenaios ideo dixit, quia quae canunt hic, in Arcadia se aliquando audivisse inferius ostendunt.

Mopso Nisa datur. quid non speremus amantes?

Jungentur jam gryphes equis: aevoque sequenti

Cum canibus timidi venient ad pocula damae.

Mopse, novas incide faces: tibi ducitur uxor:

30 Sparge, marite, nuces: tibi deferit Hesperus Oetam.

S E R V I I.

In-

26. MOPSO NISA DATUR. Honesta turpissimo, pulchra deformi. QUID NON SPEREMUS AMANTES. Speremus pro timeamus, ut: *Hunc ego si posui tantum sperare dolorem*: vel quid non speremus perversi accidere, cum hoc mihi acciderit. Difficile esse putamus, qui aliquid amamus, ut ea quae amamus assequi possimus.

27. JUNGENTUR JAM GRYPHES EQUIS. Utrum; idem jugum subibunt? ut dicuntur iungi iumenta: an coitu jungentur? Gryphes autem genus ferarum in Hyperboreis nascitur montibus, omni parte leones sunt, alis & facie aquilis similes, equis vehementer insensae, Apollini consecratae. AEVOQUE SEQUENTI. Id est, Accessu temporis non solum pulchrae deformibus nubent; sed etiam contrariae naturae animalia jungentur. Notandum sane *aetum* hic pro tempore, ut ipse alibi: *Tantum aevi longinqua valet mutare vetustas*. Sallustius: *In quis longissimo aetate plura de bonis falsa in deterius composuit*. Alias *aetum* pro annis; ut: *Vos o quibus integer aevi sanguis*.

28. CUM CANIBUS TIMIDI VENIENT AD POCULA DAMAE. Alludit ad personas: nam *Mopsum* quasi canem, *Nisam* quasi *damam* vult. Et *damas* masculino genere posuit, ut alibi: *Timidi damae, cervique fugaces*. Horatius foemineo ait, *Et superjecto pavidae natarunt aequore damae*. Et hic, ne *ομοιωτικον* faceret, dicendum *timidi damae*.

29. MOPSE NOVAS INCIDE FACES. Quae solent praecire nubentes puellas. Corneae sane faces, quae quasi diutissime luceant, quas rapiunt tanquam vitae praelidia: namque his qui sunt petiti diutius feruntur vixisse. Sane Varro in nuptiis dicit sponfas ideo faces praecire, quod antea non nisi nocte nubentes ducebantur ab sponfis. Quas etiam ideo limen ait non tangere, ne a sacrilegio inchoarent; si depositurae virginitatem, *calcens rem Vestae*, id est, numini castissimo consecratam. Tibi ducitur uxor. Id est, sub tuo nomine aliis ducitur: ut eam non ipsi, sed aliis servitutam esse, significet: scilicet ejus corruptoribus.

30. SPARGE MARITE NUCES. Idem Varro

spargendarum nucum hanc dicit esse rationem, ut Jovis omine matrimonium celebretur, ut nupta matrona sit, sicut Juno. Nam *nucis* in tutela sunt Jovis: unde & juglandes vocantur, quasi Jovis glandes. Nam illud vulgare est, ideo spargi nuces, ut rapientibus pueris fiat strepitus, ne puellae vox virginitatem deponentis possit audiri. Modo tamen ideo dicit: *Sparge marite nices*, ut eum culparet infamiae: nam meritorii pueri, id est, catamiti, quibus licenter utebantur antiqui, recedentes a turpi servitio, nuces spargebant, id est, ludum pueritiae; ut significarent se puerilia cuncta jam spernere. Dicitur etiam ideo a novo marito nuces spargi debere; quod projectae in terram tripudium solistimum faciant, quod auspiciis ad rem ordiendam optimum est: vel ideo a pueris aspergendas nuces cum strepitu & convicio flagitari, ne quid nova nupta audiat adversum, quo dies nuptiarum dirimatur. Quidam putant, quod haec esca ad incitandam Venerem faciat. Sane fabula de nucis origine talis est: Dion rex Laconiae fuit, qui habuit uxorem Iphiteam Prognai filiam; quae cum Apollinem summo cultu & reverentia hospitio recepisset, ille remunerari volens circa se hospitum cultum; tribus filiabus eorum, quae Orphe, Lyco, & Carya appellatae sunt, divinationem concessit, adjecto ne proditrices numinum esse vellent; neve quaererent quod esset nefas scire. Post Liber pater adveniens, a Dione vel ejus uxore recentis hospitio est, qui cum amata a se Carya coitum miscuit: sed cum inde aegre Liber profectus esset, cogente amoris impatientia denuo ad hospites redit, causam praetendens dedicandi fani, quod ei rex voverat; sed Lyco & Orphe, intellecto circa sororem Caryan Liberi amore, eam custodire coeperunt, ne cum Libero ei esset copia coeundi; quas cum Liber pater moneretur; terreretque, ut saltem praecepta Apollinis custodientes, pertinacem diligentiam compescerent, videretque ab his & sororem acius custodiri, & suum secretum studiosius inquiri, Orphen & Lyco, immisso furore, ad Taygetam montem raptas in saxa convertit. Cariam vero, quam amaverat, in eodem monte in arborem sui nominis vertit, quae Latine

Incipe Maenaios mecum, mea tibia, versus.
 O digno conjuncta viro! dum despicias omnis,
 Dumque tibi est odio mea fistula, dumque capellae,
 Hirsutumque supercilium, promissaque barba:
 35 Nec curare deum credis mortalia, quemquam.
 Incipe Maenaios mecum, mea tibia, versus.
 Sepibus in nostris parvam te roscida mala

SERVII.

ne Nux dicitur; quod postea Diana ita factum Laconas docuit. Unde templum Caryatidi Dianae a Laconibus consecratum. TIBI DESERIT HESPERUS OETAM. Oeta mons Thessaliae, in quo Hercules exustus est volens, postquam se exuere non potuit tunica, Nessi Centauri cruore tincta; & post in caelum receptus est. De hoc monte stellae videntur occidere, sicut de Ida nasci, ut: *Jamque jugis summae surgebat Lucifer Idae*. Et hoc dicit, *tibi Hesperus deseris*: id est, propter te nox advenit. In eodem monte *Hesperus* coli dicitur, qui Hymenaeum, speciosum puerum, amasse dicitur; qui Hymenaeus fertur in nuptiis Ariadnes & Liberi patris vocem perdidisse cantando, ex cujus nomine nuptiae dictae sunt.

32. O DIGNO CONJUNCTA VIRO. Jam insultat puellae. Ergo sic pronunciandum, ut habeat contemptum. VIRO. Mopso, rustico & deformi, qualem tu quaesisti, *dum despicias omnes*: & iracunde dicit eam omnes despiciere, cum se solum despiciat.

33. MEA FISTULA, Cantilena. DUMQUE CAPELLAE. Scilicet, tibi sunt odio.

34. HIRSUTUMQUE SUPERCILIUM. P. B. Utrum natura, an quod tibi ita videtur? Per incultum corpus ostendit fortitudinem suam. PROMISSAQUE BARBA. Id est, demissa.

35. NEC CURARE DEUM CREDIS MORTALIA, QUEMQUAM. Superbia tua damnata est turpi marito, dum credis nullum deorum curare mortalia. Quam rem secundum Stoicos dixit.

37. ROSIDA MALA. Matutini roris humore perfusa. Sane unde *Melus* Graece traxerit nomen, fabula talis est: *Melus* quidam, in Delo insula ortus, relicta patria fugit ad insulam Cyprum, in qua eo tempore Cinyras regnabat, habens filium Adonem: hic *Melum* sociatum Adoni filio jussit esse: cumque eum videret esse indolis bonae, propinquam suam dicatam & ipsam Veneri, quae Pelia dicebatur, *Melo* conjunxit: Ex quibus nascitur *Me-*

lus, quem, propterea quod Venus Adonis amore teneretur, tanquam amati filium inter aras praecepit nutriri. Sed postquam Adonis apri ictu extinctus est, senex *Melus* cum dolorem mortis Adonis ferre non posset, laqueo se ad arborem suspendens, vitam finit; ex cujus nomine *Melus* appellatus est. Felia autem conjux ejus in ea arbore se adpendens necata est. Venus, misericordia eorum mortis ducta, Adoni luctum continuum praestitit; *Melum* in pomum sui nominis vertit; Peliam conjugem ejus in columbam mutavit: *Melum* autem puerum, qui de Cinyrae genere solus supererat, cum adultum vidisset, collecta manu redire ad Delum praecepit. Qui cum ad insulam pervenisset, & rerum esset ibi potitus, *Melos* condidit civitatem: & cum primus oves tonderi, & vestem de lanis fieri instituisset, meruit ut ejus nomine oves *μῆλα* vocarentur: Graece enim oves *μῆλα* appellantur.

PHILARGYRII.

32. O DIGNO CONJUNCTA VIRO. In amatore tria requiruntur, ut sit formosus, ut dives, ut bene cantans.

PIERII.

28. CUM CANIBUS TIMIDI VENIENT AD POCULA DAMMAE. Sosipater Carisus, ubi agit de Soloecismo, eum etiam fieri per genera nominum ait, ut, *timidi veniens ad pocula Dammae*, pro, *timidae*: ex quo Horatium proprium protulisse genus constat, *Et superjecto pavidae natant aequore Dammae*.

30. SPARGE MARITE NUCES. Lege causam hujus instituti apud Plinium libro xv.

34. PROMISSAQUE BARBA. Quamvis *promissa* minime displiceat, quod eo significato frequenter apud Latinos auctores inveniatur; in antiquis tamen omnibus codicibus quotquot habui *prolixa* legitur. Eadem autem varietas dictionis ejusdem, in codicibus Livianis habetur, libro vii. de secundo bello Punico, *Ad hoc prolixa barba, & capilli, offeraverant speciem oris: nescitabatur tamen in tanta deformitate*.

(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.

Alter ab undecimo tum me jam ceperat annus:

40 Jam fragilis poteram a terra contingere ramos.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!

Incipe Maenaios mecum, mea tibia, versus.

Nunc scio, quid sit Amor. duris in cotibus illum

Aut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,

45 Nec generis nostri puerum nec sanguinis edunt.

S E R V I I.

In-

38. DUX EGO VESTER ERAM. Aut dux vos praebam; aut capellas alloquitur. CUM MATRE LEGENTEM. Dcest pronomen, & ideo vel huius, vel puellae matrem intelligere possumus.

39. ALTER AB UNDECIMO TUM ME JAM CEPERAT ANNUS. Id est, tertius decimus: alter enim de duobus dicimus: Ut unus ab undecimo sit duodecimus: alter, tertius decimus. Et vult ligni care jam se vicinum fuisse ru- bertati, quod de duodecimo anno procedere non potest.

40. JAM FRAGILES POTERAM A TERRA CONTINGERE RAMOS. Necdum magnos & altos. Et hoc dicit: Tantaе altitudinis eram, jam ut possem attingere minores, & fragiles adhuc, arboris ramos. Et bene cum annis conjungit habitum corporis. Nam & in jure pu- bertas ex utroque colligitur.

41. UT VIDI, UT PERII. Theocriti est: *ὡς ἴδον, ὡς ἐπερίην*. Unum est temporis, aliud qualitatis. Nam hoc dicit: *ὡς ἴδον*, quemadmodum perii: vel primum *ut* postquam, duo sequentia pro admirandi significatione po- sita sunt. MALUS ERROR. Definitio amoris: nam amor errare plerunque comellit.

43. NUNC SCIO QUID SIT AMOR. Vel quasi jam juvenis, vel quasi spretus. Gravior enim amor sit ex desperatione, vel ex desperatione. Terentius: *Perii! quanto minus spei est, tan- to magis amo.*

44. ISMARUS, AUT RHODOPE. Mon- tes sunt asperrimi, *Ismaros* in Epyro, *Rho- dope* in Thracia. Et perite vituperat ab ori- gine: item a gestis rebus, ut: *Sarcus amor docuit*. Nam de exitu circa Deum vitupera- tio non cadit. EXTREMI GARAMAN- TES. Populi sunt Africae. EXTREMI autem, faevi, quasi a consortio humanitatis remoti: *Extremique hominum Morini, Rhenusque bicer- nis*.

45. NEC NOSTRI GENERIS PUERUM, NEC SANGUINIS EDUNT. Id est, nihil habentem in se humanitatis: nam non dicit, non morta-

lem. EDUNT. Pariunt, ut in septimo: *sub luminis edidis erat*.

P I E R I I.

mitate. Vetus codex *promissa*, legit, & pro- *nesciatur, nescitur*. Sed loco hoc, frequen- tativa illa verbi species sententiam augeat.

39. TUM ME JAM CEPERAT ANNUS. In Lon- gobardico codice: *tum jam me ceperat*. In ali- quot aliis *acceperat*, & *adceperat*, habetur.

40. POTERAM A TERRA CONTINGERE RA- MOS. In Longobardico exemplari, *conjun- gere* habetur, quod a nemine receptum obser- vavi.

44. ISMARUS, AUT RHODOPE, AUT EXTREMI GARAMANTES. Sunt poli- tioris huius elegantiae viri studiosissimi, qui locum hunc in antiquo codice legi aliter ob- ser- arint. Quippe *aut Tmarus aut Rhodope*: ut duorum montium asperitate amoris faevi- tiam probet: & a loci demum longinquitate, dum infert, *Aut extremi Garamantes*: Nam *Ismaros* urbem esse manifestum, de qua sic Harpocraton: *ἰσι μιντοὶ καὶ πολλὰ ἐν Θάκῃ Μαρώνηα, ὅν φασιν ἦναι τὴν ὕδ' Ὀμήρου Ἰσμά- ρον καλεῖντο*. *Tmarus* autem qui & *Toma- rus* Straboni, mons Dodonis est asperrimus, atque faevissimus, non minus quam *Rhodope* Thraciae. Vulgatam tamen lectionem Vale- rius Probus, summae diligentiae Grammati- cus, in Institutis agnoscit: & inter ea quae apud Lat nos quoque *or* brevem finalem sylla- bam habent, ex eo quoque versu exemplum citat. *Ismaros aut Rhodope, aut extremi Ga- ramantes*. Neque enim quid prohibeat, *Isma- ros* tam pro monte, quam pro urbe poni: quod si volunt pro urbe tantum accipi, nihil quicquam sententiam immutabit. *Ismaros* sa- ne Cicones, gens immanis, & inhospitalis, Ho- mero damnata, coluerunt: ad quos Ulyxes, Illo digressus, primum appulsus est: a quibus male ac- ceptus, coactus est magna trepidatione socios in naves

- Incipe Maenaios mecum, mea tibia, versus.
 Saevus Amor docuit gnatorum sanguine matrem
 Commaculare manus. crudelis tu quoque, mater;
 Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
 50 Improbus ille puer: crudelis tu quoque, mater.
 Incipe Maenaios mecum, mea tibia, versus.
 Nunc & ovis ultro fugiat lupo: aurea durae
 Mala ferant quercus: narcisso flore alnus:
 Pingua corticibus sudent electra myricae.
 55 Certent & cymis ululae; sit Tityrus Orpheus:

SERVI.

47. SAEVUS AMOR DOCUIT GNATORUM SANGUINE MATREM, &c. Quasi novam artem insinuavit, & infudit: & bene fabulam omnibus notam per transitum tetigit. Quis enim ignorat Medeam, ab Iasone contemptam, suos filios interemisse?

48. COMMACULARE. Polluere. CRUDELS TU QUOQUE MATER. Utitur autem optima moderatione: nam nec totum amori imputat, ne detendat parricidam: nec totum matri, ne amorem eximat culpa; sed & illam quae parit, & illum qui coegit, incusat. Alii hoc loco cum Amore matrem Venerem culpari volunt: eam enim *crudelem*, quia permittit; illum autem *improbum*, qui supra modum noceat; ita ut ad parricidia quoque sui violentia plures impulerit.

50. IMPROBUS ILLE PUER CRUDELS TU QUOQUE MATER. Non est superflua haec verborum iteratio: nam syllogismus est plenus, qui constat ex propositione, assumptione, & conclusione. Multi sic distinguunt, quia & intentio loquentis ab initio sic fuit; ut a saevitia amoris inciperet; in secundo loco accusaret matrem, ita tamen, ut criminis ejus invidiam crudelitati amoris adscriberet, & ideo geminandum ille, *improbus ille puer, crudelis, & distinguendum ita est, crudelis tu quoque mater. Crudelis mater magis, an puer improbus; & distingue & subjunge, tu quoque mater.*

52. NUNC ET OVES ULTRO FUGIAT LUPUS. Optat omnia fieri contra naturam. AUREA. Vel speciosa, vel matura, & aurei coloris; ut scilicet, quia illa pulcherrima turpissimo marito nupsit, quod bene contra naturam videbatur, cum esset ipsa honesta; consequens sit, ut sint & alia contra naturam: ut fugiat lupo oves; ut ferant quercus aurea mala; & reliqua quae dicit.

Or-

54. PINGUIA ELECTRA. Id est, succinae gemmae. MYRICAE. Genus arbusculae vilissimae, humile, quam tamaricem vulgo dicunt.

55. CERTENT ET CYCNIS ULULAE. AVES, αἰὲς ὁ αὐλίζων, id est, a fletu, nominatae, quas vulgo *ulucos* vocant. SIT TITYRUS ORPHEUS. Vilissimus rusticus *Orpheus* putetur in sylvis; *Arion* vero inter delphinas. Hic *Arion*, Lesbios, citharoedus optimus fuit: qui cum a Periandro rege Corinthiorum petisset, ut sibi liceret peragraré alias civitates; permisso ejus per multa oppida, collectis beneficio cantilenarum opibus, Corinthum petere coepit; in cuius necem cum nautae & servuli conjurassent, Apollo eum in somnis monuit, citharoedi habitu accepto canens cithara, ut vitaret insidias, auxilium ei non defuturum promittens; in quem cum conjuratorum manus involasset, petit ab eis Arion, ut sibi cithara canere liceret; quod cum ab illis permillum esset, ad eum cantilenam convenere delphines. Is ubi somnio fidem factam vidit, in mare se praecipitavit, & exceptus ab uno delphine, ad Taenarum, Laconicae promontorium, proventus est; ibique ad memoriam casuum suorum in templo Apollinis, delphini signo insidentem se cum cithara posuit. Exinde Corinthum petiit, & universa narravit: In tempore autem hoc etiam navis, in qua navigaverat, cum insidiatoribus supervenit; quos cum Rex de Arione requisisset, illique cum mortuum mentirentur, produci Arionem iussit, ipsos autem cruci adfigi: sed Apollo, tam delphinum, quam citharam ob amorem Arionis, inter sydera collocavit.

PIERII.

naves cogere, & quam maxima potuit festinatione sese in altum subducere. Unde Virgilius, quum velit

Orpheus in silvis, inter Delphinas Arion.

Incipe Maenaios mecum, mea tibia, versus.

Omnia vel medium fiant mare: vivite silvae.

Praeceptis aërii specula de montis in undas

60 Deferar. extremum hoc munus morientis habeto.

Desine, Maenaios jam desine, tibia, versus.

Haec Damon: vos, quae responderit Alphaesiboeus,

Dicite, Pierides. non omnia possumus omnes.

A. Effer aquam, & molli cinge haec altaria vitta:

65 Verbenasque adole pinguis & mascula tura:

Conjugis ut magicis sanos avertere sacris

S E R V I I.

Ex-

56. DELPHINAS. *Nai*, ideo brevis est, quia Graeca declinatio est, sicut: *Arcadas accensos monitu*. Nam omnia Graeca nomina, quae nominativo plurali *Es* terminant, ut *Arcades*, *Delphines*, *Najades*, accusativum pluralem corripunt.

58. OMNIA VEL MEDIUM FIANT MARE. Aut, omnis terra operiatur fluctibus maximis, ut nihil sit nisi mare, aut medium *χάος*: operat enim confusionem omnium elementorum. VIVITE SYLVAE. Valet: non enim bene optantis est, sed renuntiantis.

59. PRAECEPTIS AERII SPECULA, &c. Ordo est: Praeceptis deferat in undas de specula aërii montis. Quidam hoc ideo dictum putant, quod apud Leucaten soliti erant se praecipitare, qui aut suos parentes invenire cupiebant, aut amari ab his desiderabant, quos amabant.

60. EXTREMUM HOC MUNUS MORIENTIS HABETO. Id est, moriar in invidiam tuam: nam amare ait MUNUS. Mezentius: *Et haec tibi porto Dona prius*: vel, extremum hoc munus meum habeto, quod morior.

62. HAEC DAMON. Deest, dixit, vel cecinit.

63. DICITE PIERIDES. Bene animos erigit auditorum, dicendo: Superiora utcumque dicta sunt; sequentia, non nisi a numinibus potuerunt explanari. Sane ita debemus accipere pastores hoc referre, quod aliquando in Arcadia audierunt. Unde & superius ait: *Incipe Maenaios mecum mea tibia versus*. Id est, Arcadicos. NON OMNIA POSSUMUS OMNES. Sic Cicero: *Unum sustinere vix pauci possunt: utrumque nemo*.

64. EFFER AQUAM. Hic inducit mulierem sacris quibusdam pervertentem mentem ama-

toris, a quo spernebatur. MOLLI VITTA. *Lanea* scilicet.

65. VERBENASQUE. *Verbenas* dicuntur virgulta, quae semper virent, jucundi odoris; alii verbenas *virgulta* religioni apta: alii proprie olivarum ramos: nam ideo & *pingues* ait; quamvis hoc & de palma & de lauro dici possit: Alii rorem marinum dicunt; omnia tamen haec a viriditate *verbenas* appellantur. ADOLE. Incende; sed *κατ' ἐνθυσιον* dicitur: nam *adole* est auge. PINGUES. Florentes, virentes. MASCULA THURA. Quae in modum testiculorum sunt.

66. CONJUGIS. Apud Theocritum non conjugis, sed alieni adulescentuli persona subest, sicut supra dictum est. SAMS SENSUS. Qui modo sani sunt, id est, non amantes. Unde contra amantes insanos vocamus. MAGICIS SACRIS. Quibus alienantur animi quadam violentia ab his, qui eorum usum habent. AVERTERE autem, a sanitate mutare: aut *avertere* ait, *pervertere*, ut sit mutata praepositio: aut certe in me convertere.

P I E R I I.

velit immanitatem feritatemque amoris ostendere, illum accolis *Ismaris* inhospitalibus comparat. Qui alibi etiam duas eas locutiones in uno versu ponit, *Nec tantum Rhodope mirantur & Ismarus Orpheus*.

45. NEC NOSTRI GENERIS PUERUM. In Longobardico, in Mediceo, & aliquot aliis codicibus manu scriptis, numerus in hunc dictionum ordinem mutatus est, *nec generis nostri puerum*, qui ordo etiam apud Servium est.

64. GINGE HAEC ALTARIA VITTA. In
L Oblon-

- Experiar sensus. nihil hic nisi carmina desunt.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Carmina vel coelo possunt deducere Lunam:
 70 Carminibus Circe socios mutavit Ulixi:
 Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Terna tibi haec primum triplici diversa colore
 Licia circumdo, terque haec altaria circum
 75 Effigiem duco. numero deus impare gaudet.

SERVIL.

Du-

67. EXPERIAR. Coner, probem, incipiam. SENSUS. Hoc est, animum, ex quo sensus nostri sunt cerebri. NIHIL HIC. Figuratum est hic. DESUNT. Quia absunt. NIHIL HIC NISI CARMINA DESUNT. Tanquam omnibus quae imperaverat paratis, carmina sola magica deesse dicit; nam hoc sequitur: *Ducite ab urbe domum mea carmina.*

68. DUCITE. Pro adducite. DAPHNIN. Hunc Daphnin pulcherrimum inter pastores, & ephēbum & ab omnibus amatum foeminis, sicut supra dictum est, multi scriptores adierunt; cuius mentionem Virgilius, peritus antiquitatis, non incallum locis plurimis facit. Hunc igitur cum Nympha Nomia amaret, & ille eam sperneret, & Chimeram potius sequeretur, ab irata Nympha amatrice luminibus orbatus est, deinde in lapidem versus: nam apud Cephalenitānum oppidum, saxum dicitur esse, quod formam hominis ostendat. Alii hunc Daphnin Pipleam amasse dicunt, quam cum a praedonibus raptam Daphnis per totum orbem quaesisset, invenissetque in Phrygia apud Lyciersem regem servientem, qui hac lege in advenas saeviebat, ut cum multas segetes haberet, peregrinos advenientes secum metere faceret, victorūque juberet occidi. Sed Hercules miseratus Daphnidis, venit ad regem, & audita conditione certaminis, falcem ad metendum accepit, eaque regi caput amputavit: ita Daphnin a periculo liberavit, & ei Pipleam, quam alii Italiam dicunt, reddidit; quibus dotis nomine aulam quoque regiam condonavit, ferali sortito metendi carmine.

69. CARMINA VEL COELO POSSUNT DEDUCERE LUNAM. Vel, id est, etiam, ut: *Vel Priamo miseranda manus.* Est autem argumentum a maiore ad minus: Si haec possunt facere carmina, cur non etiam facilia impleantur? quid enim facilius, quam ut Daphnis ex urbe rus redeat, & civitatem deserat rusticus?

Et bene potentiam carminum narrat, quae pro ea vel fieri possint, vel facta sint.

71. FRIGIDUS. Nocens, ut: *Frigida Saturni quo sese stella receperet.* CANTANDO. Dum ei incantatur: nam gerundivus modus ab omni verbo similiter procreatur. Unde modo CANTANDO a passivo ait, cum supra ab activo dixerit, ut: *Cantando tu illum?* Tale est illud in Sallustio: *Cum ipse ad imperandum Tifidum vocaretur.* Id est, ei imperaretur. Sane veteres *cantare* de magico carmine dicebant: unde & *excantare*, est magicis carminibus obligare: Plautus in Bacchidibus: *Nam tu quidem cuius excantare cor facile poter.*

73. TERNA. Tria: id est, tria alba, tria rosea, & tria nigra. LICIA CIRCUMDO. Bene utitur liciis, quae ita stamen implicant, ut haec adolescentis mentem implicare contendit.

75. EFFIGIEM DUCO. Amatoris dicit effigiem. Sic Dido: *Effigiemque thoro locat, baud ignara futuri.* Hoc faciunt malefici; hoc est, effigiem amatoris circumferunt; unam ex lino; aliam ex luto; tertiam ex cera. NUMERO DEUS IMPARE GAUDET. Aut quicumque superorum, juxta Pythagoreos, qui ternarium numerum perfectum summo Deo assignant, a quo initium, & medium, & finis est: aut revera Hecaten dicit, cujus triplex potestas esse perhibetur: unde est; *Tria virginis ora Dianae*: quamvis omnium prope deorum potestas triplici signo ostendatur; ut Jovis trifidum fulmen; Neptuni tridens; Plutonis canis triceps. Apollo, idem Sol, idem Liber: vel quod omnia ternario numero continentur, ut Parcae, Furiae; Hercules etiam trinostio conceptus: Musae ternae: Aut *impare*, quemadmodumcumque: nam septem chordae, septem planetae, septem dies nominibus deorum, septem stellae in Septentrione, & multa his similia: & impar numerus immortalis, quia dividi inte-

Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores:
 Necte, Amarylli, modo: & Veneris, dic, vincula necto.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 80 Limus ut hic durefcit, & haec ut cera liquefcit
 Uno eodemque igni; fic nostro Daphnis amore,
 Sparge molam, & fragilis incende bitumine lauros.

S E R V I I.

Integer non potest; par numerus mortalis, quia dividi potest; licet Varro dicat Pythagoreos putare imparem numerum habere finem, parem esse infinitum; ideo medendi causa multarumque rerum impares numeros servari: nam, ut supra dictum est, superi dii impari, inferi pari gaudent. IMPARE autem propter metrum ait: nam ab hoc impari dicimus.

77. NECTE. Coniunge, ut ita implicetur mens amatoris, sicut implicantur & conne-
 cuntur illi colores invicem. TRIBUS NODIS. Alligationibus. Ternos lanæ colores.

78. AMARYLLI. Vocativus Graecus. Haec Amaryllis ei est, quam *οὐμυλλῶν* dicunt. VENERIS, DIC, VINCULA NECTO. Anapaesticus est trimeter hypercatalectic: ideo, quia una superest syllaba. Hoc autem metrum est Cupidini consecratum.

80. LIMUS UT HIC DURESCIT. Se de limo facit, Daphnidem de cera. Fecerat illa duas imagines; alteram ex limo, qui ex igne fit durior: alteram ex cera, quae igne solvitur; ut videlicet mens amatoris ita durefceret ad illam, quam tunc amabat, omnesque alias, sicut limus ad ignem: & ad se ita molliretur & solveretur amore, ut cera ad ignem liquefcit.

81. SIC NOSTRO DAPHNIS AMORE. Subaudi, durefcit & liquefcit: ut scilicet, quam appetit deferens, me potius amet.

82. SPARGE MOLAM. Far & salem. Hoc nomen de sacris tractum est: far enim pium, id est, *mola casta*, *salsa* (utrumque enim idem significat) ita fit: virgines Vestales tres maxime ex nonis Majis ad pridie Idus Majas, alternis diebus spicas adoras in cordibus mesuariis ponunt; easque spicas ipsae virgines torrent, pinunt, molunt, atque ita molitum con-
 dunt. Ex eo farre virgines ter in anno molam faciunt; Lupercalibus, Vestalibus, Idibus Septembribus; adjecto sale cocto, & sale duro. Igitur quod in sacris *mola casta* dicitur, ideo Virgilius in quinto Aeneidis *farre pio* enuntia-
 vit: quid enim est pium nisi castum? quoniam piare est propitiare, quod accidere non potest

Daph-

nisi caste inservitum erit rebus sacris. Hic autem dicendo *asperge molam*, rem ipsam proprio nomine memoravit: unde in secundo Aeneidis: *U salsae fruges*: in quarto: *Ipsam molam*. ET FRAGILES INCENDE BITUMINE LAUROS. Id est, lauros divino igne consume: nam *bitumen* ex fulmine dicitur procreari: unde juxta Babyloniam, quia ibi frequentia cadunt fulmina, hac re lacus redundant: adeo ut inde fabricasse muros Semiramis dicatur. Et bene quod conglutinat & ardet, ad beneficium adsumitur, ut glutinetur & ardeat ad amorem maritus.

P H I L A R G Y R I I.

77. NECTE TRIBUS NODIS. Metrum anapaesticum in honorem Cupidinis dicitur consecratum.

P I E R I I.

Oblongo Vaticano codice *vista* per *es*: & ita in aliis quibusdam habetur. In aliquot *vista* & geminato; hoc quidem ex consuetudine, alterum illud ex analogia.

69. CARMINA VEL COELO POSSUNT DEDICERE LUNAM. In antiquis aliquot exemplaribus legere est, *Carmina & e coelo possunt deducere Lunam*.

74. TERQUE HAEC ALTARIA CIRCUM. In codice Longobardico legitur *hanc*, ut jungatur cum eo, *Effigiem duco*. Sed enim *haec* melius.

78. NECTE AMARYLLI MODO, ET VENERIS, DIC, VINCULA NECTO. Cuperem ego maxime vetus exemplar, unde plerique *odos* pro *modo* legendum persuaderent. Nam in his antiquissimis codicibus, quotquot prae manibus mihi fuerunt, *modo* passim scriptum animadverti: quamquam hujus generis figuratos versus alibi etiam apud Virgilium observavi: de quibus suo loco dictum. Quod vero Servium ajunt dicere, verum esse Anapaesticum, trimetrum, hypercatalecticum, metrum Cupidini consecratum, non intellexerunt eum de tome loqui, *veneris dic vincula necto*: quibus tantum verbis id metri genus constat, quod Servius adnotavit: quod si nodos illos huc adnectas, supra etiam Te-
 L 2 trame-

- Daphnis me malus urit: ego hanc in Daphnide laurum.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
- 85 Talis amor Daphnim, qualis, cum fessa juvencum
 Per nemora atque altos quaerendo bucula lucos
 Propter aquae rivum viridi procumbit in ulva
 Perdita, nec ferae meminit decedere nocti:
 Talis amor teneat, nec sit mihi cura mederi.
- 90 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit,
 Pignora cara sui: quae nunc ego limine in ipso,
 Terra, tibi mando. debent haec pignora Daphnim.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
- 95 Has herbas, atque haec Ponto mihi lecta venena,
 Ipse dedit Moeris. nascuntur plurima Ponto.
 His ego saepe lupum fieri, & se condere silvis
 Moerin, saepe animas imis excire sepulcris,
 Atque satas alio vidi traducere messis.

SERVII.

83. IN DAPHNIDE LAURUM. Aut Archaismus est, pro in *Daphnidem*: aut intelligamus supra Daphnidis effigiem, eam laurum incendere, propter nominis similitudinem.

86. BUCULA. Bovis est diminutio. Sane *Bos* anomalum nomen est: nam hic *bos*, & *o bos* producit: sicut *bis bubus*, & *ab bis bubus*. Nam reliqui omnes casus brevem habent syllabam primam.

87. PROPTER. Juxta. PERDITA. Amore consumpta.

88. SERAE MEMINIT DECEDERE NOCTI. Id est, tenebrae illam occupant.

89. NEC SIT MIHI CURA MEDERI. Aut nolum ei magicis artibus subvenire: aut nolum cum ipso concumbere: ab utroque enim medicina amantibus venit: & *mederi* pro *medendi*.

91. PERFIDUS. Nunc scilicet perfidus.

92. LIMINE IN IPSO. In loco sacro, sicut supra diximus, Vestae: nam Terra ipsa dicitur, quae & *Vesta*. Veneficium autem ita administratur, ut in limine ponantur ejus exuviae, cui veneficium sit.

95. PONTO. In *Ponto*, & modo provinciam dicit hoc nomine, non mare. MIHI LECTA. Ordo est, mihi dedit; non, *mibi lecta*.

97. HIS EGO SAEPE LUPUM FIERI. Est enim opinio, quosdam homines artibus quibusdam in lupos mutari. SYLVIS. Pro in sylvis.

99. ATQUE SATAS ALIO VIDI TRADUCERE MESSES. Magicis quibusdam artibus hoc fiebat: unde est in XII. Tabulis: *Neve aliam segetem pellexeris*: quod & Varro, & multi scriptores, fieri deprehensum animadvertunt.

PIERII.

trametrum, versus exporrigetur: neque Amæsticus erit.

82. ET FRAGILIS INCENDE BITUMINE LAUROS. In Oblongo codice perveteri, non *Lauros*, sed *Ramos* legitur. Longe magis tamen placet *lauros* ex Theocrito, *τὰ μοι τὰ Δάφναι*: & inferius, *Δάφναι ἐμὰ ἀνέκον ἐγὼ δ' ἐπὶ Δάφνιδι Δάφναι αἶθω*: quod ita Poeta noster transtulit, *Daphnis me malus uris, ego hanc in Daphnide Laurum*. Sed enim in Longobardico *danis* scriptum est, & *danide*: supra vero *a*, apex quidam tremulus, loco litterae *o* situs est: unde in codicibus aliis, error eorum, qui notam hujusmodi non intellexerunt.

87. PRO-

100 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 Fer cineres, Amarylli, foras: rivoque fluenti,
 Transque caput jace: ne respexeris. his ego Daphnim
 Adgrediar, nihil ille deos, nil carmina curat.
 Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
 105 Adspice: corripuit tremulis altaria flammis
 Sponte sua, dum ferre moror, cinis ipse. bonum sit!
 Nescio quid certe est: & Hylax in limine latrat.
 Credimus? an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?
 Parcite, ab urbe venit, jam parcite, carmina, Daphnis.

S E R V I I.

102. NE RESPEXERIS. Nolunt enim se videri
 dumi, nisi ex nimia necessitate. Unde pro
 miraculo dictum est: *Alma parens confessa deam;*
 quod non faceret, nisi in periculo filii.

103. NIHIL ILLE DEOS, NIL CARMINA CU-
 RAT. Satis est, quod putat artem magicam
 nihil valere. Quidam sic intelligunt, quamvis
 ille haec omnia contemnat.

105. ASPICE. Hoc ab alia dici debet. COR-
 RIPUIT TREMULIS ALTARIA. *Tremulis*, cris-
 pantibus: *altaria* autem dicuntur, & quae con-
 tinent & quae continentur ab eis; nunc vero,
 ipsa, quae ponuntur.

106. SPONTE SUA. Sine igne subito ex ipsis
 cineribus flamma emerit. Hoc uxori Cicero
 nis dicitur contigisse: cum peracto sacrificio li-
 bare vellet in cinerem, ex ipso cinere flamma
 surrexit; quae flamma eodem anno Consulem
 futurum ostendit ejus maritum: sicut Cicero
 in suo testatur Poemate. BONUM SIT. Ideo
 dubitat, & optat, ut hoc signum bonum sit:
 quia ignis medius est, & qui possit etiam no-
 cere.

107. NESICIO QUID CERTE EST. Hoc non

jungendum superiori; est enim aliud prodigium.
 IN LIMINE LATRAT. In loco, ubi amati vestes
 obruerat: canis enim latratus prae gaudio, do-
 mini demonstrat adventum.

108. IPSI SIBI SOMNIA FINGUNT. Omnia quae
 supra dixerat de arte magica, destruit dicendo:
 haec vera desiderantibus tantum videri: quod
 per proverbium est locutus.

P H I L A R G Y R I I.

109. PARCITE AB URBE. Non desine dixit,
 quia qui desinit, finem facit: qui parcit, sus-
 pendit id, quod agebat.

P I E R I I.

87. PROCUMBIT IN HERBA. In Longobardico
 legere est *in ulva*: sed *herba* usitatus.

102. NE RESPEXERIS. In Oblongo codice Va-
 ticano *ne* habetur.

109. PARCITE, AB URBE VENIT, JAM PAR-
 CITE CARMINA, DAPHNIS. In Oblongo Vatica-
 no transpositae dictiones *jam carmina parcite*:
 quod tantundem est. Sed structura illa suavior.
Parcite, ab urbe venit, jam parcite. In Medi-
 ceo per verbi reticentiam legere est, *Parcite,*
ab urbe domum, jam parcite carmina, Daphnis.

E C L O G A N O N A.

M O E R I S.

LYCIDAS.

MOERIS.

L. **Q**uote, Moeri, pedes? an, quo via ducit, in urbem?
 M. O

Vs. 1. **Q**UOTE MOERI PEDES? AN, QUO VIA
 DUCIT, IN URBEM? Haec Ecloga

dramatico charactere scripta est. Inducuntur enim
 duo pastores cocuntes in agro Mantuano: &
 haec

- M. O Lycida, vivi pervenimus; advena nostri,
 Quod numquam veriti sumus, ut possessor agelli
 Diceret: Haec mea sunt: veteres migrate coloni.
 5 Nunc victi, tristes, quoniam Fors omnia versat,
 Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus haedos.
 L. Certe equidem audieram, qua se subducere colles

SERVI.

In-

haec Ecloga continuum non habet carmen, sed de diversis locis Theocriti aliqua ad eam contulit. Sane hoc continet: Virgilius postquam pene occisus est ab Arrio centurione, Romam revertens, mandavit procuratoribus suis ut tuerentur agros suos, & ad praesens obsequerentur Arrio. Modo ergo *Moeris*, procurator ejus, secundum praeceptum patroni, portat haedos Mantuam: quos Arrio offerat. Sequitur alter pastor, & eum quo pergat interrogat: ille deflet suas miseras; & hinc jam variae praestatur occasio cantilenae. *QUO TE MOERI PEDES?* Subaudis, ducunt, & Zeugma a posterioribus. Quidam hunc ordinem tradunt: *Quo te Moeri pedes? an in urbem? quo ista via ducis?* Sane alii ordinem hujus Eclogae ita exponunt: cum immunitatem agrorum Virgilius impetrasset, lis est exorta de finibus inter eum & eos, qui in proximo agros acceperant: ex quibus Clodius quidam dixit, se omnem litem amputaturum, interfecto Virgilio, quem postea stricto gladio se insequentem fugit in tabernam carbonariam, & beneficio institoris ex alia parte emissus, servatus est. Inducitur ergo *Moeris* familiaris Virgilii, referens Lycidae periculum suum, & Menalcae, quem nunc pro Virgilio debemus accipere.

2. *VIVI PERVENIMUS.* Id est, diu vivendo ad ista pervenimus. Et ostendit plerumque obesse hominibus vitae longinquitatem, quae interdum causa est miseriae. Sensus autem talis est: usque eo nos vita longa produxit, ut audiremus dicentem: *migrate, haec mea sunt.* Interpositum sane est, *quod numquam veriti sumus.* *ADVENA NOSTRI.* Qui advenerit in nostros agros: & aut Clodium, aut Arrium significat.

3. *QUOD NUNQUAM VERITI SUMUS.* Quia inopinata graviora sunt mala: unde ait Dido: *Hunc ego si potui tantum sperare dolorem: Et perferre soror posero.*

5. *NUNC VICTI.* Id est, impotes voti: nam quo modo victores dicimus voti compotes, qui quicquid volunt faciunt: sic victos e contrario voti impotes, qui non possunt facere quod volunt. Caeterum quomodo victi sunt Mantua-

ni, qui nec bella gesserunt. Et *TRISTES* ideo, quia dixit: *Nunc victi.* *SORS OMNIA VERSAT.* Id est, instabilis est. Et nisi hoc ad personam rusticam redigas, asperere contra Augustum dictum est, foelicitatem, sicut omnia, dicit posse mutari.

6. *ILLI, Id est, Arrio centurioni. QUOD NEC BENE VERTAT.* Quae res in perniciem ejus vertatur; id est, malo si omine hoc munus accipiat. Tractum autem hoc est ab Hectore & Ajace: nam Hector dedit Ajaci gladium, quo se Ajax postea interemit: Hector vero balthrum accepit ab Ajace, quo circa muros patriae tractus est. Postea inde & illud comicum natum est: *Dii bene vertant, quod agat.* Plerumque enim bona in pejus, mala in melius mutantur.

7. *SUBDUCERE COLLES INCIPIUNT M. T. D. C.* Cicero: *Ex alto in campos dissolvi.* Alii sursum ducere intelligunt: Alii medium clivum accipiunt; ex quo superior pars subducitur in collem surgentem; inferior in subjectam planiciem molliter deprimitur: usque ad eum autem locum perticam limitarem Octavius Musa porrexerat, limitator ab Augusto datus, id est, per quindecim millia passuum agri Mantuani militibus assignatus ager, cum Cremonensis non sufficeret; offensus a Mantuanis, quod pecora ejus in agro publico aliquando clausissent. Alii *subducere* pro *desinere* accipiunt: nam permansit dicendo *demittere jurgum*, quasi hoc colles faciant, quod illis accidit per naturam: Alii agrum suum volunt descripsisse Virgilium, ut ostenderet ex utraque parte clivosum; ut cum ab una parte ad cacumen ascenderis, ab alia usque ad aquam descendas. Et quidam tales agros lapidosos dicunt, sicut ipse de suo ait: *Et tibi magna satis, quamvis lapis omnia nudus.*

PIERII.

Vs. 5. *QUONIAM SORS OMNIA VERSAT.* In antiquis aliquot codicibus *sors* legitur: quod omnino tantundem est.

6. *QUOD NEC BENE VERTAT.* In Oblongo codice

Incipiunt, mollique jugum demittere clivo,
 Usque ad aquam, & veteris jam fracta cacumina fagi,
 10 Omnia carminibus vestrum servasse Menalcan.
 M. Audieras; & fama fuit. sed carmina tantum
 Nostra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
 Chaonias dicunt, aquila veniente, columbas.
 Quod nisi me quacumque novas incidere litis
 15 Ante sinistra cava monuisset ab ilice cornix,
 Nec tuus hic Moeris, nec viveret ipse Menalcas.

S E R V I I.

N. Heu!

9. USQUE ADAQUAM. Mincii fluminis scilicet.

10. OMNIA. Quae supra dixit. Intelligimus autem, aut Virgilii tantum agrum, aut totius Mantuae situm esse descriptum. Quod alii dicunt Virgilium ostendere voluisse, quod Mantuanis per iniquitatem Alpheni Vari, qui agros divisit, praeter palustria nihil relictum sit; sicut ex oratione Cornelii in Alphenum ostenditur: Cum jussus tria millia passus a muro in diversa relinquere, ut octingentos passus aquae, quae circumdata est, admetiretis, reliquisti. *
 SERVASSE. Recuperasse. OMNIA CARMINIBUS VESTRUM SERVASSE MENALCAM. Id est, vestrum Virgilium, cujus causa agri Mantuanis redditi sunt.

11. AUDIERAS, ET FAMA FUIT. Benevolentiam quidem Augusti etiam fama vulgavit; sed eam belli Acliaci necessitas impedivit. SED CARMINA TANTUM NOSTRA VALENT LYCIDA TEIA INTER MARTIA. Hoc etiam Cicero ait in Miloniana, *Silent enim leges inter arma*. Sensus tamen est: sed videlicet hoc tempore, id est, in hoc bello, poemata nostra non valde admittuntur: Carmina autem nonnulli, quibus sibi Pollionem intercessorem apud Augustum conciliaverat, accipiunt; quo fugato, rursus de praediis suis fuerat Virgilius expulsus.

13. CHAONIAS DICUNT AQUILA VENIENTE COLUMBAS. Minora enim auguria majoribus cedunt, nec ullarum sunt virium, licet priora sint. Chaonias autem Epiroticas: nam in Epiro dicitur nemus fuisse, in quo responsa dabant columbae: quod ideo fingitur, quia lingua Thesfala Peliades & Columbae, & Vaticinatrices vocantur. Herodotus hanc columbam de Aegypto venisse ait.

14. QUACUMQUE. Subaudi ratione. Et bene augurii peritiam dat ei, de quo supra ait: *Hic ego saepe lupum fieri, & se condere sylvis Moerim, saepe animas imis excire sepulchris* &c.

NOVAS LITES. Magnas, id est, limitaria jurgia. INCIDERE, pro decidere.

15. ANTE SINISTRA CAVA MONUISSET AB ILICE CORNIX. *Ante sinistra*, indivise legendum: & dicendo *monuisset*, oscinem fuisse demonstrat. Sane hoc ad auguralem pertinet disciplinam: Augures enim designant spatia lituo: & eis dant nomina, ut prima pars dicatur antica, posterior postica: item dextra & sinistra. Modo ergo, cornicem de nulla harum parte venisse dicit, subaudi, ad illum, qui augurium captabat; sed ab antica ad sinistram partem volasse; & in cava ilice confedisse: quae res agrorum damnum significabat. *Ilex* enim glandifera arbor est, quae quando vitiosa est, vitium possessionis ostendit fore per milites, clamore gaudentes & litibus, sicut cornix. Nam haec avis & clamore laetatur, & alias frequenter invadit. Hoc ergo nunc dicit: augurio se esse admonitum, ut abstineret ab occursum litigiosi militis, qui retenturus fuerat possessionem.

16. TUUS MOERIS. Id est, tuus amicus. IPSE MENALCAS. Pro Virgilio, qui, dum agros suos defendit, pene occisus est.

P I E R I I.

dice numerus hic Jambicus hemistichius est, quod nec veritas bene.

8. MOLLIQUE JUGUM DEMITTERE CLIVO. In antiquis aliquot codicibus *dimittere*. Sed hoc ex vicissitudinaria illa mutatione, qua *i* in *e*, & *e* in *i* passim abire videmus: Nam hoc loco sententia poscit, ut *demittere* legatur per *e*.

9. USQUE ADAQUAM ET VETERIS JAM FRACTA CACUMINA FAGI. Citatur a Quintiliano versus, apud quem non uno in codice scriptum animadverti, *Veteris confracta cacumina Fagi*. Sed minime displicet *veteris jam*, aut, *jam fracta*. Utrique enim ea particula adcommo- dari potest.

10. O-

- N. Heu! cadit in quemquam tantum scelus? heu, tua nobis
 Paene simul tecum solatia rapta, Menalca!
 Quis caneret Nymphas? quis humum florentibus herbis
 20 Spargeret? aut viridi fontis induceret umbra?
 Vel quae sublegi tacitus tibi carmina nuper,
 Cum te ad delicias ferres Amaryllida nostras?
 Tityre, dum redeo (brevis est via) pasce capellas:
 Et potum pastas age, Tityre: & inter agendum
 25 Occursare capro, cornu ferit ille, caveto.
 M. Immo haec, quae Varo nec dum perfecta canebat.
 Vare, tuum nomen (superet modo Mantua nobis,

SERVII.

Man-

17. HEU CADIT IN QUEMQUAM TANTUM
 SCELUS? Postquam audivit occidi potuisse Virgi-
 lium, quasi obstupuit, & hoc generaliter dicit:
 Potest in quemquam tantum nefas venire, ut
 Virgilium decare contendat?

18. PENE SIMUL TECUM SOLATIA RAPTA
 MENALCA! Cum suis enim solatiis periit
 poeta, qui necdum editis carminibus mori-
 tur. Virgilius autem illo tempore nondum ali-
 quod opus scripserat. Et dicendo *Solatia*, la-
 tenter tempora carpit Augusti, quibus carmi-
 na non oblectamento fuerant, sed solatio, quod
 infelicitium esse consuevit: *velut solatia*, aut
 carmina, quibus consolamur.

19. QUIS HUMUM FLORENTIBUS HERBIS. Sic
 est dictum, ut: *Tunc Phaeontiadæ musco cir-
 cumdat amaras Certicis, atque solo proceras e-
 rigit alnos.*

20. SPARGERET. Id est, aspersam floribus ca-
 neret. FONTES INDUCERET UMBRA. Tege-
 ret, cooperiret. VEL QUAE SUBLEGI TACITUS
 TIBI CARMINA NUPER. Subaudiendum, ne-
 sciente te sublegi, intercepti: & bene rustica
 affectione reminisci se illorum carminum fin-
 git, quae aliquando Virgilio, licet invito,
 Romam eunti, abstulerat: nam *sublegi*, est,
 furatus sum. Unde & sacrilegus dicitur, qui
 sacra legit, id est furatur. Plautus in Mili-
 te: *Quae etiam nostrum hunc sermonem suble-
 gerat.*

22. DELICIAS NOSTRAS. Id est, communem
 amicam.

23. TITYRE DUM REDEO (BREVIS EST VIA)
 PASCE CAPELLAS. Theocriti sunt versus, ad
 verbum translati; sed tamen Virgilii negotium
 continentes: nam allegoricis imperat suis,
 ut rem tueantur; nec tamen audeant contra
 Aarii praeceptum venire. Sed hoc aut de ipso

Virgilii carmine Lycidas retulit: aut, ut alii
 putant, conversus ad gregalem suum Tityrum
 dicit. Et bene dum promittunt se cantaturos,
 nihilominus dicunt. Sane quaeritur, utrum in
 his tribus versibus perfectum carmen sit; an
 initium alterius carminis imperfecti *Τίτυρ' ἰ-
 μὴν τὸ καλὸν περιλαμύει βόκι τὰς ἀγὰς, καὶ
 ποτὶ τὰν κρήναν ἄγει, Τίτυρι, καὶ τ' ἐτόρχαν,
 τὸν λιβυχὸν κρήνην φυλάσσει μὴ σὺ κεύθῃ.*
 INTER AGENDUM. Dum agis. Et honesta locu-
 tio est; si dicamus inter coenandum hoc sum
 locutus: Afranius. *Inter loquendum*: Ennius:
Inter ponendum.

25. OCCURSARE CAPRO. Ordo, *occursare ca-
 pro caveto.*

26. IMMO. Pro, vel. NEC DUM PERFECTA.
 Nimiae familiaritatis est signum, quod ei re-
 citabat carmen, nondum ad limam deductum.
 Dicit autem carmen, quod quasi coeperat in
 honorem Vari componere: & per transitum
 ponit diversa figurationis scedia.

27. VARE TUUM NOMEN. Ordo est: *Vare
 tuum nomen sublime ferent ad sydera cantantis
 cygni.* SUPERET MODO MANTUA NO-
 BIS. Superfit, reddatur. Et hoc dicit: Si
 nobis Mantua fuerit reddita, faciam ut te
 celebrent omnes poetae. Et bene affectuo-
 se de patria, quasi dubium, an supersutura
 sit.

PIERII.

10. OMNIA CARMINIBUS VESTRUM
 SERVASSE MENALCAM. Ut dictum
 superius, *Menalcas* per *n* in veteribus co-
 dicibus habetur. Hic vero est allegoria si-
 ne translatione, ut Quintilianus ait libro
 VIII. Institutionum. Omnia enim propriis decisa
 sunt

Mantua vae miserae nimium vicina Cremonae!)
Cantantes sublime ferent ad sidera cycni.

- 30 L. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos:
Sic cytiso pastae distentent ubera vaccae.
Incipe, si quid habes. & me fecere poetam
Pierides: sunt & mihi carmina. me quoque dicunt
Vatem pastores: sed non ego credulus illis.
35 Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
Digna, sed argutos inter strepere anser olores.

S E R V I I.

M. Id

28. MANTUA VAE MISERAE NIMIUM VICINA CREMONAE. Bene ingemit Mantuanorum infelicitatem, quibus sola obsuit vicinitas Cremonensium. Nam Cassii, Bruti, & Antonii copias Cremonenses susceperant: quos etiam ipsos mire excusat, dicens, *miserae Cremonae*, quae etiam si vellet, minime tamen tantis copiis posset resistere. NIMIUM autem *Vicina*, id est, usque ad periculum: nam ortis bellis civilibus inter Antonium & Augustum, Augustus victor, Cremonensium agros, quia pro Antonio senserant, dedit militibus suis; qui cum non suffecissent, his addidit agros Mantuanos; non propter civium culpam, sed propter vicinitatem.

29. CANTANTES CYGNI. Id est, poetae. Sic Horatius de Pindaro: *Multa Dyrcaum leuat aura cygnum*. Sane blanditur Alfenio Varo, qui Pollione fugato, legatus Transpadanis praepositus est ab Augusto.

30. SIC TUA CYRNEAS FUGIANT EXAMINA TAXOS. *Taxus* venenata arbor est, quae abundat in Corsica: haec autem insula Graece *Cyrne* dicitur, a Cyrno Herculis filio. Unde fecit hanc derivationem *Cyrnaeus taxos*, id est, Corsicanas, quibus pastae apes, mel amarissimum faciunt.

31. DISTENTENT UBERA. Plurimum lactis reportent.

34. ME QUOQUE DICUNT VATEM PASTORES. Magna verecundia suum meritum extenuat. Nec enim ait, probant, sed *dicunt*: nec docti, sed *pastores*, quibus tamen ipse non credo.

35. VARO VIDEOR. Varius poeta fuit. De hoc Horatius: *Varius ducis molle atque facit sum*. Item: *Scriberis Varo forsas, & hostium Victor*. Nam Varus victor & dux fuit, cui supra blanditur: qui nonnulla carmina scripsit. Nonnulli sane Alfenium Varum volunt; qui licet Juris consultus & successor Servii Sulpi-

cii esset, etiam carmina aliqua composuisse dicitur; sed hoc teste Horatio falsum est, qui *Varium* poetam laudat. NEC DICERE CINNA DIGNA. Etiam Cinna optimus poeta fuit, qui scripsit Smyrnam: quem libellum decem annis eliminavit: quibus tamen Poetis negat suum ingenium comparandum.

36. SED ARGUTOS INTER STREPERE ANSER OLORES. Argutos, canoros, ut: *Forte sub arguta confederat illice cornix*. Et alludit ad Anserem quendam, Antonii Poetam, qui ejus laudes scribebat, quem ob hoc per transitum carpsit. De hoc etiam Cicero in Philippicis dicit: *Ex agro Falerno anseres depellantur*: ipsum enim agrum ei donarat Antonius. Et bene illos Poetas optimos cygnos dicit; se anserem rudem & levis ingenii; nec debere aut posse se illos imitari. INTER STREPERE. Sane potest & composite, & separatim proferri.

P H I L A R G Y R I I.

35. NEC DICERE CINNA DIGNA. Cinna Smyrnam scripsit, quam nonum post annum, ut Catullus ait, edidit. Id quod & Quintilianus ait. Unde etiam Horatium in Arte poetica dicunt ad eum alluisse, cum ait: *Nonumque prematur in annum*. Fuit autem liber obscurus adeo, ut & nonnulli ejus aetatis Grammatici in eum scripserint, magnamque ex ejus enarratione sint gloriam consecuti. Quod obscurus fuerit, etiam Martialis ostendit in illo versu: *Judice te melior Cinna Marone fuit*.

P I E R I I.

sunt verbis, praeter nomen. Non enim pastor Menalcas, sed Virgilius est.

26. NE DUM PERFECTA. Codices aliquot antiqui *nondum perfecta* legunt: Sed *nec dum* magis acceptum.

31. DISTENTENT UBERA VACCAE. Sunt cod. M anti-

- M. Id quidem ago; & tacitus, Lycida, mecum ipse voluto,
Si valeam meminisse: neque est ignobile carmen.
Huc ades, o Galatea. quis est nam ludus in undis?
40 Hic ver purpureum: varios hic flumina circum
Fundit humus flores: hic candida populus antro
Imminet, & lentae texunt umbracula vites.
Huc ades: insani feriant sine litora fluctus.
L. Quid, quae te pura solum sub nocte canentem
45 Audieram? numeros memini, si verba tenerem.
M. Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?
Ecce Dionaei processit Caesaris astrum:
Astrum, quo segetes gauderent frugibus: & quo

SERVII.

37. ID QUIDEM AGO. Id est, ut eorum mihi in memoriam possit redire.

38. SI VALEAM MEMINISSE. Ut etiam in Aeneide diximus, ideo ista junxit tempora, quia defectivum est verbum *memini*. VALEAM autem, si possim, ut in Aeneide: *Quae plurima fando Enumerare vales*.

39. HUC ADES O GALATEA. Theocriti versus sunt, Ἡ γαλαττα, καὶ ἡ κυκλωπία. Quibus inducit Cyclopem usum, cum in scopulo sedens, amicam suam Galateam de fluctibus invitaret ad terras. Cyclops enim dicitur Nympham amasse Galateam, quae cum Acin quendam pastorem amaret, & Polyphemum sperneret, ille iratus Acin necavit. Qui postea Galatae miseratione in fontem mutatus est, qui hodieque Latine Acilius dicitur, ab illius nominis derivatione. EST NAM LUDUS IN UNDIS? Ludus, voluptas. Et ad maiorem terrarum laudem dicit in mari nullam esse voluptatem: nam haec est plena laus, quae etiam contrariarum rerum continet vituperationem: & suas laudes ex sequentibus rebus dicit.

42. LENTAE. Flexibiles. UMBRACULA. Cicero: *Umbraculisque sylvestribus*.

43. INSANI FLUCTUS. Id est, magni, ut: *Quid tantum insano juvat indulgere labori*.

44. PURA SUB NOCTE. Serena.

45. NUMEROS MEMINI. Metra vel rhythmos, vel certe numeros versuum. SI VERBA TENEREM. Hoc est, carmen non teneo.

46. DAPHNI, QUID ANTIQUOS

Du-

SIGNORUM SUSPICIS ORTUS? Pro antiquorum.

47. ECCE DIONAEI PROCESSIT CAESARIS ASTRUM. Cum Augustus Caesar ludos funebres patri celebraret, die medio stella apparuit: ille eam esse confirmavit parentis sui. Unde sunt versus isti compositi. DIONAEI autem, longe repetitum est, a matre Veneris *Dione*. Sane *astrum* Graece dixit: nam stellam debuit dicere. Baebius Macer, circa horam octavam stellam amplissimam, quasi lemniscis coronatam, ortam dicit: quam quidam ad inlustrandam gloriam Caesaris juvenis, pertinere existimabant. Ipse animam patris sui esse voluit, eique in Capitolio statuum, super caput auream stellam habentem, posuit. Inscriptum in basi fuit: CAESARI EMITHEO. Sed Vulcatius aruspex in concione dixit cometen esse, qui significaret exitum noni seculi, & ingressum decimi; sed quod invitis Diis secreta rerum pronunciaret, statim se esse moriturum, &, nondum finita oratione, in ipsa concione concidit. Hoc etiam Augustus in libro secundo de Memoria vitae suae complexus est. Et haec Moeris non ut sua, sed Virgilii refert, in honorem Augusti composita.

48. QUO SEGETES GAUDERENT FRUGIBUS. Ad mentem alludit Julium, qui dictus est in honorem Caesaris: quo & uvae & frumenta maturescunt.

PIERII.

antiqui in quibus *distendans* legitur: Sed *distensens* plenior ostendit habertatem.

Duceret apricis in collibus uva colorem.

- 50 Inferre, Daphni, piros: carpent tua poma nepotes.
Omnia fert aetas, animum quoque. saepe ego longos
Cantando puerum memini me condere soles.
Nunc oblita mihi tot carmina. vox quoque Moerim
Jam fugit ipsa: lupi Moerim videre priores.
55 Sed tamen ista satis referet tibi saepe Menalcas.
L. Causando nostros in longum ducis amores.
Et nunc omne tibi stratum silet aequor: & omnes
(Aspice) ventosi ceciderunt murmuris aurae.
Hinc adeo media est nobis via: namque sepulcrum
60 Incipit apparere Bianoris. hic, ubi densas
Agricolae stringunt frondes, hic, Moeri, canamus:
Hic haedos depone. tamen veniemus in urbem.
Aut, si, nox pluviam ne colligat ante, veremur,

S E R V I I.

Can-

50. INSERE DAPHNI PYROS. Hoc in gratiam Augusti, per cuius beneficium securus de agris suis est. CARPENT TUA POMA NEPOTES. Ac si diceret: Nihil est quod possis timere: nam illud respicit, quod supra invidiose ait: *Inferre nunc Meliboee pyros, pone ordine vites: Ite meae, quondam felix pecus, iste capellae: Non ego vos posthac viridi prolelus in antro, Dumosa de rupe procul pendere videbo.*

51. OMNIA FERT AETAS. Id est, aufert: nam intelligimus eum subito obticuisse; nec quod coeperat implere potuisse. ANIMUM QUOQUE. Etiam memoriam.

52. LONGOS SOLES. Id est, aestivos dies finire, ut; *Tris adeo incertos caeca caligine Soles.* CONDERE. Finire, usque ad occasum ducere.

53. NUNC OBLITA. Aut omissa, vel figurate quorum ego oblitus sum. Et ostendit Moerim nullum suum, sed omnia Menalcae carmina retulisse. VOX QUOQUE MOERIN JAM FUGIT IPSA. His versibus ostendit vigorem cantandi, quem prius habuerat, perdidisse: & per allegoriam obsessum malis animum demonstrat.

54. LUPI MOERIN VIDERE PRIORES. Hoc etiam Physici confirmant: quod voce deferatur is, quem prior viderit lupus. Unde etiam proverbium hoc natum est: *Lupus est in fabula: quotiens supervenit ille, de*

quo loquimur, & nobis sui praesentia amputat facultatem loquendi.

55. SATIS REFERET TIBI SAEPE MENALCAS. Ordo est, satis saepe.

56 CAUSANDO NOSTROS IN LONGUM DUCIS AMORES. Causas neclendo, differs nostra desideria.

57. TIBI SILET AEQUOR. In tuam gratiam. Et hoc dicit: Ut possis canere, cuncta siluerunt. AEQUOR. Spatium campi.

58. ASPICE, VENTOSI CECIDERUNT MURMURIS AURAE. Frondes scilicet arborum; ostendens vel ipsas auras quievisse, quibus nihil omnino moveatur. Quod quidem ex Theocrito sumptum est: *τὰ δὲ τὴν καλὰ κύματα Φαίνα Ἀσυχὰ καχλαζόντα.*

60. BIANORIS. Hic est, qui & Oenus dictus est: de quo ait in decimo: *Fatidicas Mantus & Thufci filius Amnis: Conditor Mantuae: dictus autem Bianor est; quasi animo & corpore fortissimus, ἀπὸ τοῦ βίαιος ἢ ἀνδρείος.*

61. STRINGUNT FRONDES. Amputant, decutiunt. Ipse in Georgicis: *Sed tamen & quernat glandes tunc stringere tempus.*

62. TAMEN VENIEMUS IN URBEM. Etiam si paululum quiescentes dederimus operam cantilenae: & deest, hodie.

63. NOX PLUVIAM NE COLLIGAT ANTE VEREMUR. Aer enim aut cum ortu Solis,

M 2

aut

- Cantantes licet usque (minus via laedat) eamus.
 65 Cantantes ut eamus, ego hoc te fasce levabo.
 M. Desine plura, puer: &, quod nunc instat, agamus.
 Carmina tum melius, cum venerit ipse, canemus.

SERVII.

aut cum occasu, mutatur frequenter, quod in Aeneide etiam saepius indicatur.

64. USQUE EAMUS. Jugiter eamus; sed *Cantantes*: ita enim minorem itineris sentiemus laborem.

65. HOC TE FASCE LEVABO. Si cantantes ierimus, hoedorum te onere ipse relevabo. nam *fascem* ait onus. Sic in Georgicis: *Injusso sub fasce viam dum carpit*.

66. DESINE PLURA PUER. Ac si diceret: Nimii desiderii es. Et *plura*, deest, dicere: ut esset, desine plura dicere. QUOD NUNC INSTAT AGAMUS. Nos Centurionem placeamus: nam cantare otiosorum est.

67. CUM VENERIT IPSE. Vel Virgilius, cujus adventu sperabat securitatem: vel ipse Augustus, qui Actiacis bellis fuerat occupatus.

ECLOGA DECIMA.

GALLUS.

EXTREMUM hunc, Aretusa, mihi concede laborem.
 Pauca meo Gallo, sed quae legat ipsa Lycoris,
 Carmina sunt dicenda. neget quis carmina Gallo?

SERVII.

GALLUS. Hic est Caius Asinius Gallus orator, Asinii Pollionis filius, qui ante omnes primus Aegypti praefectus fuit, poeta eximius, nam & Euphorionem (ut supra diximus) transtulit in Latinum sermonem; & Amorum suorum de Cytheride scripsit libros quatuor. Hic primo in amicitia Augusti Caesaris fuit: postea cum venisset in suspicionem, quod contra eum conjuraret, occisus est. Fuit autem amicus Virgilii; adeo ut quartus Georgicorum a medio usque ad finem eius laudes teneret; quas postea iubente Augusto in Aristaei fabulam commutavit. Hic autem Gallus amavit Cytheridem, meretricem, libertam Volupnii, quae, eo spreto, Antonium euntem ad Gallias est secuta: propter quod dolorem Galli nunc videtur consolari Virgilius. Nec nos debet movere, quod cum mutaverit partem quarti Georgicorum, hanc Eclogam sic reliquit: nam licet consoletur in ea Gallum, tamen altius intuenti vituperatio est: nam & in Gallo impatientia turpis amoris ostenditur: & aperte hic Antonius carpitur inimicus Augusti, quem,

Sic

contra Romanum morem, Cytheris est in castra comitata.

1. EXTREMUM LABOREM. Non quod mihi laboriosum est (nam scribere, apud poetas ludus est, ut: *Et ipsum Ludere quae vellem calamo permisit agresti*:) sed rem tibi laboriosam, scilicet ut, virginitate gaudens, praestes de amoribus cantilenam. Unde & rogat, dicens, *Concede*. Et verecunde pauca postulat, & eam adjurat etiam: SIC TIBI CUM FLUCTUS SUBTEBLABERE SICANOS. Per *Aretusam* autem, Musam Siculam, id est, bucolicum Theocritium invocat carmen. Sano *Aretusa* secundum Latinitatem in penultima habet accentum; secundum rationem Graecam, in tertia a fine, *Αῖσιδνα*, sicut *Creusa*, & *Κρισα*.

2. PAUCA MEO GALLO. Non ad caeterarum Eclogarum comparisonem; sed pauca, quantum ad Galli pertinet scripta; quae (ut supra diximus) de suo amore composuit. Ipsa, quae amata sprevit amorem. LYCORIS. Pro Cytheris: licet enim poetis alia nomina pro aliis ponere.

Sic tibi, cum fluctus subterlabere Sicanos,
 5 Doris amara suam non intermisceat undam.
 Incipe. sollicitos Galli dicamus amores,
 Dum tenera attondent simae virgulta capellae.
 Non canimus surdis: respondent omnia silvae.
 Quae nemora, aut qui vos saltus habuere, puellae
 10 Naïdes, indigno cum Gallus amore periret?

S E R V I I.

Nam

4. SIC TIBI CUM FLUCTUS SUBTERLABERE SICANOS. Varia enim opinio est: nam alii dicunt ad *Aretbusam*, Nympham Siciliae, *Alpheum* fluvium de Elide venire per maria: secundum quos alibi dixit: *Alpheum fama est huc Elidis amnem Occultas egisse vias subter mare*. Alii dicunt ipsam *Aretbusam* jam in fontem mutatam *Alpheum* fugere, & de Elide ad Siciliam venire: quod nunc est secutus. Sane dicitur quodam tempore patera aurea in *Arethusa* inventa, quam *Olympionices* in *Alpheum* miserat: & cum *Olympiae* hostiae caeduntur, cruor eorum, in *Alpheum* infusus, in *Arethusa* exit. Sicanos. Sicilia ante *Sicania* dicta, a *Sicano* Terrae filio.

5. DORIS AMARA. Mater Nympharum est, quam pro mari posuit: vel *Doris*, Oceani filia, conjux *Nerei*.

6. SOLLICITOS. Sollicitatos, plenos sollicitudinis post *Cytheridis* abscissum, quam *Lycorin* vocat. Fuerunt autem uno tempore nobiles meretrices tres: *Cytheris*, *Origo*, *Arbuscula*. *Horatius*: *Explēsa Arbuscula dixit*. Idem: *Ut quendam Marcellus amator Originis, ille, Qui patrium mimae donat fundumque laremque*.

7. SIMAE. Graecum est nomen: id est, pressis naribus: Unde & *simias* dicimus: quod epitheton *Theocritus* dat praecipue apibus: *Ὅς τίνις αἰ σιμαὶ λιμῶνός τε φίρβον ἰοῖσαι Κί-δρος ἐς ἀδείαν μαλαίκοις ἀνδρασι μέλισσαι*. Et dicens: *simae virgulta capellae*: hic poetam quasi pastorem posuit.

8. NON CANIMUS SURDIS, RESPONDENT OMNIA SYLVAE. Per *Echo*, id est, vocis imitationem ut nos consolantur: & mira brevitate sensus hujus versus explicatus est. Quae nemora. Hinc carmen videtur. Est quaedam *Theocriti* Ecloga, in qua suos amores deflere *Daphnis* inducitur: vel ut alii, quidam pastor *Daphnin* amore mortuum deflet: hujus omnem ordinem ad hanc Eclogam transtulit. *Πᾶ πικ' ἄρ', ἡσδ' ὅκα Δάφνις ἰτάκιστο, τὰ πόκα Νύμφαι, Ἡ' καὶ Πνευμὶ καλὰ Τίμπτια, ἡ καὶ Πινδα*.

9. SALTUS HABUERE PUELLAE NAJADES. Nymphas simpliciter accipiamus: nam si proprie loqueretur, *Oreades* diceret: *Najades* enim fontium; *Oreades*, montium; *Dryades*, arborum Nymphae sunt. Sane, quia diximus easdem esse Nymphas, quas *Musas*, videtur hoc dicere: quia si cum ipso fuissent *Musae*; id est, si dedissent operam scribendis carminibus; non incidisset in tantas amoris angustias: vel cur eum amantem *Musae* deseruerint, cum propter ingenium, earum esset antistes.

10. INDIGNO. Vel meretricio, vel magno: nam & *Ennius* ait: *Indignas turres*, id est, magnas. Alii *indigno*, non quia *Cytheris* pulchra non fuerit, sed quia *Gallus* ab ea spretus sit.

P I E R I I.

Vs. 10. NAIADES. Ita quidem exemplaria quaedam habent: sed in perveteri exposito codice, & in Romano, & in Longobardico *Naiades*, & id recte. *Valerius* enim *Probus*, ubi de nominibus *is* pura terminatis agit, eodem modo poni dicit, *Lais Laidis*, *Thais Thaidis*, *Nais Naidis*, *Virgilium* tamen poetice *Najades* declinasse eo loco, *Aegle Naiadum pulcherrima*. INDIGNO CUM GALLUS AMORE PERIRET. In Romano codice *peribat* legitur: quod *Theocritianae* respondet figurae, *Πᾶ πικ' ἄρ' ἡσδ' ὅκα Δάφνις ἰτάκιστο, τὰ πόκα Νύμφαι*. In Longobardico tamen est *periret*. Recte vero poeta argumentum hoc accommodavit Gallo, quod de sponte moriente *Daphnide* *Theocritus* decantavit: *Cornelium* enim *Gallum* primum *Aegypti* praesidem, post eam in provinciam ab *Augusto* redactam, ipsum sibi mortem conscivisse superius ostendimus, ex *Eusebio*: quamvis *Servius* eum ab aliis occisum dicat. Accedit *Eusebio* *Ovidii* etiam testimonium, ita dicentis in epithaphio *Tibulli*:

Tu quoque, si falsum est temerati crimen amici, Sanguinis atque animae, prodige Galle, tuae. Quod vero *Cornelius Gallus* passim scribitur, observes apud *Strabonem* libro tertio *Asiam Gallum*, trunca dictione scriptum.

Nam neque Parnasi vobis juga, nam neque Pindi
 Ulla moram fecere, neque Aoniae Aganippae.
 Illum etiam lauri, etiam flevere myricae:
 Pinifer illum etiam sola sub rupe jacentem
 15 Maenalus, & gelidi fleverunt saxa Lycae.
 Stant & oves circum: nostri nec poenitet illas:
 Nec te poeniteat pecoris, divine poeta:
 Et formosus oves ad flumina pavit Adonis.

SERVII.

Ve-

11. NAM NEQUE PARNASSI VOBIS JUGA, NAM NEQUE PINDI. *Parnassus* mons Boeotiae, *Pindus* Thessaliae; ambo Apollini & Musis consecrati.

12. AONIA AGANIPPE. Nominativi sunt singulares. *Aganippe* autem fons est Boeotiae, quae & *Aonia* dicitur. *Aonia* autem brevis sit *Ni*, quia sequitur vocalis vocalem. Callimachus *Aganippem* fontem esse dicit Permessi fluminis.

14. SOLA SUB RUPE, Deserta. *Maenalus* autem & *Lycaeus* montes sunt Arcadiae.

16. STANT ET OVES CIRCUM. Scilicet circa Gallum, ejus amorem stupentes. Sensus autem est: Sicut oves, u Galle, circum te stare non poenitet: ita nec te illarum poeniteat: nam etiam Adonis quondam ovium exstitit pastor. Et quod ait *Nostri*, miscuit suam personam, ut frequenter facere consuevit: nam erat integrum: *Tui nec poenitet illas*. Alii *poenitet*, pudet accipiunt.

17. NEC TE POENITEAT PECORIS DIVINE POETA. Allegoricus hoc dicit: Nec tu erubescas bucolica scribere.

18. ADONIS. A habet accentum, quia Graecum est nomen; tamen etiam Latine sic dicimus: nam *Adon* nusquam lectum est. Et est de hoc fabula talis: In Cypro insula regnavit Cinyras, habens filiam Myrrham nomine; quae Solis ira in amores incidit patris, cum quo etiam, ministerio nutricis, concubuit. Namque nutrix Myrrhae dixit Cinyrae, esse quandam puellam quae ejus amore flagraret, & concubitum nocte in tenebris propter verecundiam expeteret virginalem: hoc Cinyras, incitatus libidine, pollicitus est: cupiens deinde videre vultus puellae, lumen jussit inferri, visamque filiam persequi cum gladio coepit, ut interficeret: quae gravida de patre confugit in sylvas, ibique mutata est in arborem nominis sui; sed infantem conceptum etiam in cortice retinuit, & postmodum dente apri exitum emisit in lucem; qui a Nymphis educatus, *Adonis*

cognominatus est; quem quia Venus adamavit, Mars in aprum transfiguratus occidit. Quem multi miseratione Veneris in rosam conversum dicunt. Est etiam alter ordo hujus fabulae: Ex Aegypto Epiviosasterius & Yon fratres, ad insulam Cyprum profecti sunt, atque ibi sortiti uxores: ex quorum genere Celes procreatus est, qui habuit Erinomam filiam: haec cum esset nimiae castitatis, & hoc a Minerva & Diana diligeretur, Veneri esse coepit invisa: quae cum puellae castitati insidiaretur, in amorem ejus impulit Jovem: quem dolum postquam Juno animadvertit, ut fraudem fraude superaret, petit a Venere, ut in amorem puellae *Adonem* inflammaret: quem posteaquam nulla fraude sollicitare in ejus amorem potuit, objectis quibusdam nebulis, ipsum *Adonem* in penetrale Virginis produxit: Ita pudicitia puella per vim & fraudem caruit; sed hanc Diana irata circa Cisseum fluvium in pavonem mutavit: *Adonis* vero, ubi cognovit se amatam Jovis vitiasse; metuens, profugit in montis Cassii sylvas, ibique immixtus agrestibus versabatur: quem dolo Mercurii monte deductum, cum aper, quem fabulae Martem loquuntur, vehementer urgeret, & ab *Adone* vinceretur, repente fulmen Juppiter jecit, & *Adonem* morti dedit: sed cum Venus illud sibi, & mortem amati *Adonis* saepe quereretur, Mercurius miseratus imaginem *Adonis*, ut vivere crederetur, ad suos reduci fecit: Juno autem a Jove petiit, ut *Adonis*, in lucis patriis, aevum degeret: tum Diana puellae Erinomae formam pristinam reddidit, quae tamen ex *Adone* Taleum filium procreavit, & cum viro permansit.

PIERII.

11. NAM NEQUE PARNASSI VOBIS JUGA. Quamvis *Πάρναξος* duplici & passim apud Graecos scribatur, antiqua tamen omnia exemplaria *Parnasi* legunt unico: quod nemo mirabitur, si legitur apud Vel. Longum: *Veteres*

neque

Venit & upilio: tardi venere subulci:

20 Uvidus hiberna venit de glande Menalcas.

Omnes, unde amor iste, rogant, tibi? venit Apollo:

Galle, quid insanis? inquit, tua cura Lycoris

Perque nives alium, perque horrida castra secuta est.

Venit & agresti capitis Silvanus honore,

25 Florentis ferulas & grandia lilia quassans.

S E R V I I.

Pan

10. VENIT ET UPILIO. Ovium custos, & propter metrum ait *upilio*: nam *opilio* dicimus: & Graeco usus est schemate, sicut illi dicunt *ὑπίλιος*, pro eo, quod est *ὀπίλιος*, & *ὑπόμιος*, pro eo, quod est *ὀπίμιος*. TARDI VENERE SUBULCI. Tardi, id est stulti. Terentius in *ἰαυτοῦ τιμωροῦ*; *Tardus es*, id est, stultus: nam porci cito ambulant. Alii pro sitigati accipiunt: quidam dicunt ideo tardi, quia porci nusquam pascuntur, nisi radicitus erodiant herbam. *Subulci* autem pastores porcorum.

20. UVIDUS HYBERNA VENIT DE GLANDE MENALCAS. *Uvidus*, pinguis. Et humidum est, quod extrinsecus habet aliquid humoris, *Uvidum* vero quod intrinsecus, unde & uvae dictae sunt; tamen plerumque confundunt poetae. *Hiberna* autem de glande, de collectione glandis, quia per hiemem colligitur.

21. UNDE AMOR ISTE. Id est, tam impatiens, tam turpis. Alii sic intelligunt *unde*, quod non dignus illo, a quo fastidiebatur.

22. GALLE QUID INSANIS. Vult spem amoris desperatione sanare. TUA CURA LYCORIS. Pene irrisorie dictum est TUA CURA. Id est, pro qua tu ita sollicitus es, te relinquit. Et bene cum alii interrogant, quasi deus Apollo divinat.

23. PERQUE HORRIDA CASTRA SECUTA. *Horrida* semper; nunc propter bella civilia. Et subtiliter hic tangit Antonium, ut diximus supra.

25. QUASSANS. Concutiens.

P H I L A R G Y R I I.

22. TUA CURA LYCORIS. Id est amor; ut *Jamdudum saucia cura*. Haec autem Lycoris, Cytheris appellata est.

P I E R I I.

neque quidem in bis, fuisse, ivisse, abesse, & similibus ss geminasse, adeo putabant eam litteram, vel unicam satis per se sonare.

12. NEQUE AONIA AGANIPPE. In Longobardico *Aoniae*, cum diphthongo in ultima. In altero perveteri codice abrasa est ultima syllaba. Sane *Aonia Aganippe* utrumque Servius nomi-

nativi casus esse dicit. Quibusdam vero, tam etsi non improbent *Aonia*, nihil absurdum videtur: ut qui dixerat *Juga Pindi & Parnassi*, dicat etiam eadem figura, *Aganippe Aoniae*: sitque hoc genitivi casus, ne versus adeo elanguescat. Sed enim *Aoniae Aganippes* legendum esse indicat Probus, qui loco hoc dicit geminas vocales ab una excipi, adeoque syllabam ultimam in *Aoniae* non elidi, sed communem fieri: produci vero subsequente vocali brevi, corripitur si longa excipiat: ut eo loco, *Insulas Ionio in magno*. Hujus sententiae Sospater etiam subscribit.

13. ILLUM ETIAM LAURI ETIAM FLEVERE MYRICAE. In Romano codice legitur, *Illum etiam lauri illum flevere*. In Longobardico, una plus dictione plenior versu, est, *Illum etiam lauri illum etiam flevere myricae*, idque ter repetitum cum *pinifer illum* etiam maiorem habere movendi vehementiam videtur: quamvis non displiceat, *illum etiam lauri, etiam flevere*. Quod exilitas propria sit, & Bucolici characteris, & personae mirabiliter aliquid deplorantis.

19. VENIT ET UPILIO. Quamvis Servius poetam Graeco schemate usum dicat, ut apud Homerum *ὑλύμων, ὀλύμων*, & similia: antiquissimus tamen codex Longobardicus, neque non Mediceus *opilio* legunt per o, syllaba prima. Idque Caprum grammaticum sollicitum habuit, qui dictionem hanc per o vocalem quartam, non per u scribendam esse praecipit. TARDI VENERE SUBULCI. In Rom. codice, in Mediceo, & aliquot aliis *subulci* legitur. Sed enim si figura respondet Theocritianae sententiae, quae est, *ἡλδον τοῖ βῆται τοῖ ποιμένι πρόλοι ἡλδον*. Dubioprocul *subulci* legendum est, quibus & epitheton *tardi* convenit, quum praecipue ingressus boum, tarditate notetur.

20. UVIDUS HYBERNA VENIT DE GLANDE MENALCAS. In Romano codice *umidus*, & absque adspiratione, uti mos ejus est in plerisque aliis: nam & *umor* in eodem codice

sine

- Pan deus Arcadiae venit : quem vidimus ipsi
 Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem.
 Ecquis erit modus? inquit. amor non talia curat.
 Nec lacrimis crudelis amor, nec gramina rivis,
 30 Nec cytiso saturantur apes, nec fronde capellae.
 Tristis at ille : Tamen cantabitis, Arcades, inquit,
 Montibus haec vestris : soli cantare periti
 Arcades. o mihi tum quam molliter ossa quiescant,
 Vestra meos olim si fistula dicat amores!
 35 Atque utinam ex vobis unus, vestrique fuisssem
 Aut custos gregis, aut maturae vinitor uvae!
 Certe sive mihi Phyllis, sive esset Amyntas,
 Seu quicumque furor, (quid tum, si fuscus Amyntas?
 Et nigrae violae sunt, & vaccinia nigra)
 40 Mecum inter salices lenta sub vite jaceret.

SERVII.

Ser-

26. QUEM VIDIMUS IPSI. Utrum, quia praesentia numina agrestium, & ipse, & Fauni; an, quia solent numina plerumque se rusticis offerre. Unde est: *Satis est potuisse videri*. Notandum sane quod ea numina plerumque, quae amaverunt, dicit ad amatorem venire. Nam Apollo amavit Daphnin; Pan Syringam; Sylvanus Cupressum.

27. SANGUINEIS EBULI BACCIS, MINIOQUE RUBENTEM. *Ebulum*, genus est herbae sambuco simile. *Minio* autem ideo, quia facie rubra pingitur Pan, propter aetheris similitudinem. Aether autem est Jupiter. Unde etiam triumphantes, qui habent omnia Jovis insignia, sceptrum, palmatam togam, qua utebantur illi, qui palmam merebantur: unde ait Juvenalis: *In tunica Jovis*: faciem quoque de rubrica illinunt instar coloris aetherei.

28. AMOR NON TALIA CURAT. Quasi expertus in Syringa loquitur.

31. TRISTIS AT ILLE TAMEN. Alii TAMEN superioribus jungunt; sed melius ut sic legamus: *Tamen cantabitis*; ut sit sensus: Licet ego duro amore consumar, tamen erit solatium, quia meus amor erit vestra cantilena quandoque. Videtur enim neque objurgationes, neque consolationes recipere obstinate moriturus; nihil enim ad dicta ab eis respondit.

33. ARCADES. Pastores. Et allegoricus ostendit Virgilius, quantum ei praestet,

amorem ejus canendo. OSSA QUIESCANT. Hinc confirmat se esse moriturum.

34. OLIM. Futuri temporis est modo.

36. AUT CUSTOS GREGIS, AUT MATURAE VINITOR UVAE. Ac si diceret: Quid mihi cum urbibus, ubi sunt meretrices tam pulchrae, quam perfidae? *Vinitor* autem, vel custos, vel cultor vinearum.

38. SEU QUICUNQUE FUROR. Omnis enim amor plenus est furoris. QUID TUM SI FUSCUS AMYNTAS? Quasi ei objectum sit, quod *Amyntas fuscus* esset, sic respondit: quid deinde, si fuscus est?

40. MECUM INTER SALICES. Videlicet, alteruter, vel quisquis ille, vel ille fuerit.

PIERII.

sine adspiratione scribitur, quod sive ab *bumae*, sive *από τῆς ὕψους* descendat, adspirationem omnino recipit. Loco vero hoc, *videtur* casta lectio.

33. O MIHI TUM QUAM MOLLITER OSSA QUIESCENT. In codicibus aliquot antiquis, omnino *quiescent*, indicativo modo habetur. Sed quod in Romano codice, & in Mediceo *quiescant*, optandi modo legitur, longe magis placet.

Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
 Hic gelidi fontes: hic mollia prata, Lycori.
 Hic nemus: hic ipso tecum consumerer aevo.
 Nunc insanus amor duri me Martis in armis,
 45 Tela inter media, atque adversos detinet hostis:
 Tu procul a patria (nec sit mihi credere) tantum
 Alpinas, ah dura, nives & frigora Rheni
 Me sine sola vides. Ah te ne frigora laedant!
 Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas!
 50 Ibo, & Chalcidico quae sunt mihi condita versu
 Carmina, pastoris Siculi modulabor avena.
 Certum est in silvis, inter spelaea ferarum
 Malle pati, tenerisque meos incidere amores
 Arboribus: crescent illae: crescetis amores.

S E R V I I.

42. HIC GELIDI FONTES HIC MOL-
 LIA PRATA LYCORI. AC si diceret:
 Quid te juvat inter frigora Gallicana demo-
 rari? Et cum optasset aliud, iterum ad ama-
 rum rediit.

43. HIC IPSO AEVO. Id est, flore aetatis.

44. NUNC INSANUS AMOR. Hinc usque ad
 finem, amatoris inconstantia exprimitur, cui
 electa displicent statim.

45. TELA INTER MEDIA ATQUE ADVERSOS
 DETINET HOSTES. Ex affectu amantis ibi se
 esse putat, ubi amica est; ut *Me*, sit meum
 animum.

46. NEC SIT MIHI CREDERE TANTUM.
Tantum, quidam, tam longe abest, ut nolim
 credere te tam longe abesse: vel certe ordo
 est: Tu procul tantum a civitate, quae sole-
 bas solis urbibus frui: & per parenthesis di-
 ctum est, *nec sit mihi credere*, id est, quod
 utinam non credam. Terentius in *īavtōv ti-
 μapayūv*: *Miserumque nimis credere est*. Hi
 autem omnes versus Galli sunt, de ipsius
 translatis carminibus.

47. AH DURA. Quae & amatorem spernis,
 & Gallicana potes frigora sustinere.

48. ME SINE SOLA VIDES. Hinc est: *Sola
 domo meret vacua*: nam meretrix sola esse
 non potest. AH TE NE FRIGORA LAEDANT.
 Inconstantem animum expressit, miserantem
 & optantem.

49. TENERAS PLANTAS. Ostendit illam pul-
 chram.

In-

50. IBO, ET CHALCIDICO QUAE SUNT MI-
 HI CONDITA VERSU CARMINA. P. S. M. A.
 Euboea insula est, in qua est *Chalcis* civitas;
 de qua fuit Euphorion, quem transtulit Gal-
 lus. Et hoc dicit: Ibo, & Theocritio stylo
 scribam carmina Euphorionis. Alii dicunt
 ideo magis per Chalcidem Theocritum signi-
 ficari, quod de Chalcide profecti sint, qui
 Naxum in Sicilia condiderunt. Alii volunt
 ipsum Theocritum de Sicilia ad Chalcidem
 postea migrasse. Circa hanc Chalcidem ille
 Euripus est, qui septies in uno die aestu ma-
 ris fluit ac refluit: Sinus ipse, in quo su-
 pradicta loca constituta sunt, Salganeus dici-
 tur.

52. SPELAEA FERARUM. Graece ait, pro
 speluncis.

54. CRESCENT ILLAE. Quasi ei iterum dis-
 plicet, ne cum arboribus ejus crescant amores.
 Sane breviter dictus iste totus sensus.

P I E R I I.

52. INTER SPELEA FERARUM. In Rom. co-
 dice absque diphthongo *spelea*, veluti etiam
 in veterum monumentis, non uno loco, ne-
 que una aetate scriptum observes, ut illud
 Romae, in B. Mariae Transpontinae:

SACERDOS DEI BROTONIS ET HECATE HOC
 SPELEUM CONSTITUIT.

Huic, reliquis praeteritis, illud addam, ex
 oppido Ficulli Dio. Urbevetanae:

N

SOLI

- 55 Interea mixtis lustrabo Maenala Nymphis:
 Aut acris venabor apros. non me ulla vetabunt
 Frigora Parthenios canibus circumdare saltus.
 Jam mihi per rupes videor lucosque sonantis
 Ire: libet Partho torquere Cydonia cornu
 60 Spicula; tanquam haec sint nostri medicina furoris,
 Aut deus ille malis hominum mitescere discat.
 Jam neque Hamadryades rursus, nec carmina nobis
 Ipsa placent: ipsae rursus concedite silvae.
 Non illum nostri possunt mutare labores:
 65 Nec si frigoribus mediis Hebrumque bibamus,
 Sithoniasque nives hiemis subeamus aquosae,

SERVII.

Nec

55. MIXTIS LUSTRABO MAENALA NYMPHIS. Τ'παλλακῇ, pro immixtus Nymphis: multis enim unus miscetur.

57. PARTHENIOS CANIBUS CIRCUMDARE SALTUS. Parthenius mons est Arcadiae, dictus a virginibus, id est, ἀπὸ τῶν παρθένων, quae illic venari consueverant: vel a Parthenio, Jovis filio, Arcadis fratre: vel quod ibi virginitas Calistonis delibata sit: vel quod Partheniae, Lacedaemonii, duce Phalanto, ibi aliquando consedisent, priusquam in Italiam navigarent, ac Tarentum concederent. VETABUNT FRIGORA. Quasi amore ardens loquitur.

60. TANQUAM HAEC SIT NOSTRI MEDICINA FURORIS. Jam quasi ad se recurrit, & illud quod supra audiit, respicit: *Amor non talia curat.*

62. JAM NEQUE HAMADRYADES. Amantis animum expressit, cui, quod ante placuit, statim displicet. Nymphae, quae cum arboribus & nascuntur, & pereunt, ἀπὸ τῆ ἀμα καὶ τῆ δρυός. Qualis fuit illa, quam Erysichthon occidit; qui cum arborem incideret, & vox inde erupit, & sanguis, sicut docet Ovidius. Dryades vero sunt, quae inter arbores habitant: Oreades quae in montibus. Sane ab ovibus Nymphae Perimelides; a fluminibus Najades; a pratis Limoniades; ab alimonia infantum Curotrophae nominantur. Hoc autem ad superiora pertinet, quia dixerat: *Mixtis lustrabo Maenala Nymphis.* NEC CARMINA NOBIS IPSA PLACENT. Quia dixerat: *Carmina pastoris Siculi modulabor avena.*

63. IPSAE RURSUS CONCEDITE SEL-

VAE. Propter illud: *Jam mihi per rupes videor, lucosque sonantes ire.* CONCEDITE vero hic abite; supra aliter: *Concede laborem.*

64. NON ILLUM NOSTRI P.M.L. Id est, *Nec si frigoribus mediis Hebrumque bibamus.*

65. NEC SI FRIGORIBUS MEDIIS HEBRUMQUE BIBAMUS. Manifeste hoc dicit, amore se carere non posse; nec si Hebrum, Thraciae fluvium, mediis frigoribus bibat; nec si aestibus nimis fuerit in ardenti provincia. Dicit autem hoc secundum Physicos, qui morbos aut a contrariis, aut a similibus asserunt posse depelli. Sic Theocritus: *Εἰς δ' ἔδον μὲν ἐν ὕρισι χιματί μῶσθ' Ἐβρον τὰρ ποταμὸν τετραμμένον ἐγγύδ' αἰρετοῦ. Ἐν δὲ δὴρ πυμάτοις περ' Αἰθιοπίαι τομίοις.*

66. SITHONIASQUE NIVES. Sydon, mons est, vel gens Thraciae.

PIERII.

SOLI INVICTO MYTHRAE TIBERIUS CLAUDIUS TIBERI FILIUS THERMODORUS SPELEUM CUM SIGNIS ET ARA CAETERISQUE VOTI COMPOS DEDIT.

59. TORQUERE CYDONIA. In Romano cydonia. Et ita in Oblongo perveteri.

62. NEQUE CARMINA. In Romano codice, & aliquot aliis nec habetur.

64. NON ILLUM VESTRI POSSUNT MUTARE LABORES. In cod. ant. nostri.

69. OMNIA VINCIT AMOR. In Rom. vicis. Sed praesenti tempore plus dicit.

- Nec si, cum moriens alta liber aret in ulmo,
 Aethiopum versemus ovis sub sidere Cancri.
 Omnia vincit Amor: & nos cedamus Amori.
 70 Haec sat erit, divae, vestrum cecinisse poëtam,
 Dum sedet, & gracili fiscellam texit hibisco,
 Pierides. vos haec facietis maxima Gallo:
 Gallo, cujus amor tantum mihi crescit in horas,
 Quantum vere novo viridis se subjicit alnus.
 75 Surgamus: solet esse gravis cantantibus umbra.
 Juniperi gravis umbra: nocent & frugibus umbrae.
 Ite domum saturae, venit Hesperus, ite capellae.

P. VIRGILII MARONIS CARMEN BUCOLICON
 EXPLICIT FELICITER.

S E R V I I.

67. **LIBER.** Corticis pars interior.
 68. **VERSEMUS.** Pascamus; quoniam qui pascit huc & illuc agit pecus; quod est versare, ut est in Aeneide: *Tu currum deserto in gramē versas*: aut exerceamus, & trahemus, ut in undecimo: *Consilio versare dolos ingressus*: & item: *Sed versare dolos, seu certas occumbere morti*.

69. **OMNIA VINCIT AMOR, ET NOS CEDAMUS AMORI.** Cuivis enim facilius quam amori repugnatur, quod eleganter Plautus explicuit: *Qui amans egens ingressus est princeps in Amoris viam, superavit aerumnis is suis aerumnas Hercules: nam cum Leone, cum Excetra, cum Cervo, cum Apro Aetolico, cum Avibus Symphaliciis, cum Antaeo med' eluctari malueram, quam cum Amore*.

70. **HAEC SAT ERIT.** Jam ad Musas loquitur.

71. **GRACILI FISCELLAM TEXIT HIBISCO.** Ac si diceret: Nisi hac re occupatus, minime canerem. Allegoricis autem significat se composuisse hunc libellum tenuissimo stylo.

74. **QUANTUM VERE NOVO VIRIDIS SE SUBJICIT ALNUS.** Vere novo, vel generaliter, vel sibi novo: viridis autem pro tenera. Et hoc dicit: Amo inquit Gallum, sed latenter, sicut arbores crescunt: nam

comparatio ista hoc significat: scilicet propter Caesarem. *Subjicit.* Vel, sursum jacet, vel subter jacet.

76. **NOCENT ET FRUGIBUS UMBRAE.** Quanto magis hominibus? Unde est in Georgicis: *Es ruris opaci Falce premet umbram*. Et item alibi: *At umbra nocet*.

77. **ITE DOMUM SATURAE, VENIT HESPERUS, ITE CAPELLAE.** Verecunde se capellarum dicit esse pastorem, id est, vilissimorum animalium: nam Bucolica scribens, debuit se dicere boum esse pastorem; sed vitans arrogantiam, ultimum se voluit esse, non principem in scribendis Bucolicis: quamvis alii dicant, ideo eum etiam capellarum se memorasse pastorem, quod apud nonnullos de capris propter abundantiam lactis vel foetuum, major fructus putetur, ut ipse ait: *Densior hinc soboles, hinc largi copia lactis*. Et item: *Quo minor est illis curae mortalis egestas*.

P I E R I I.

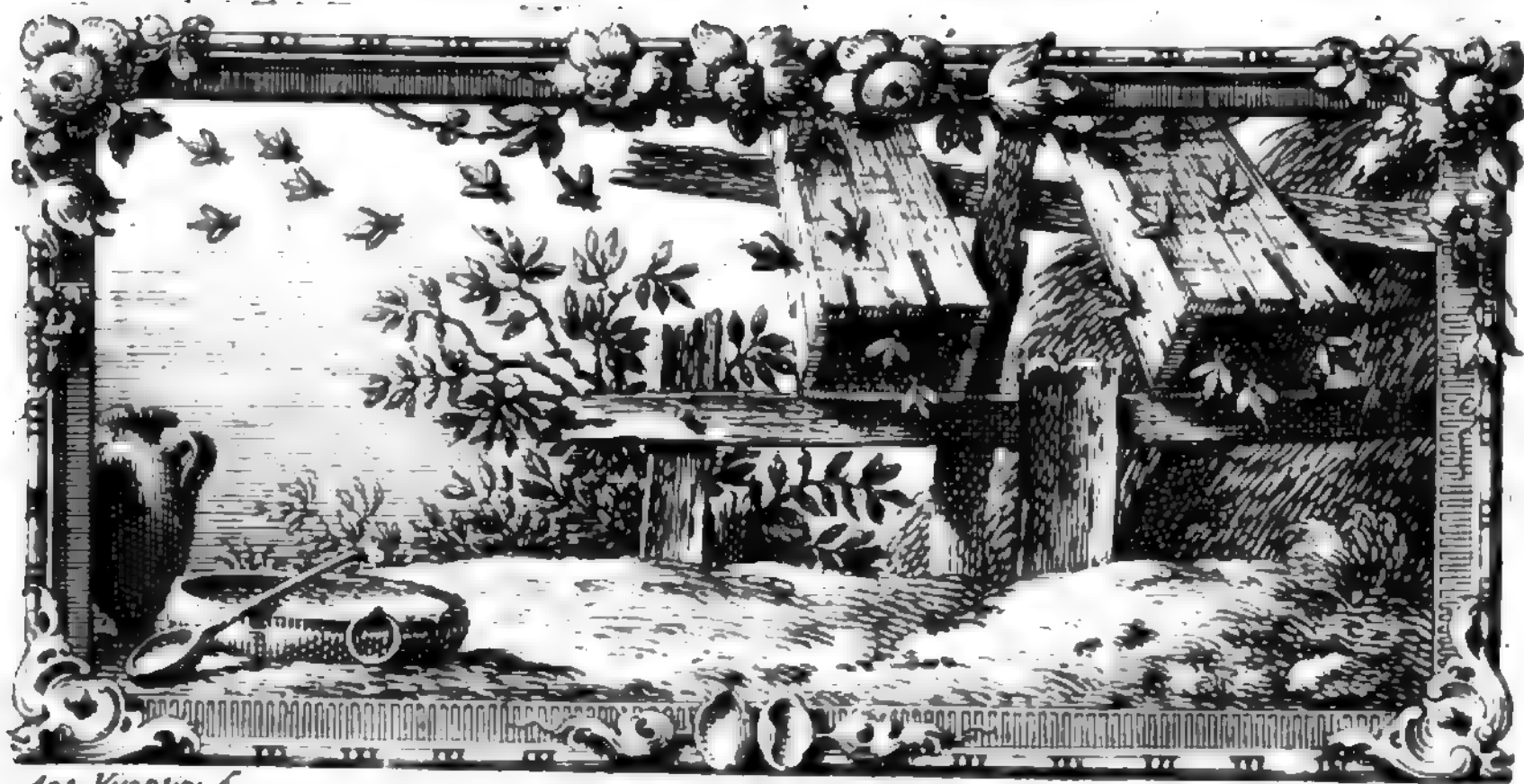
75. **SURGAMUS, SOLET ESSE GRAVIS CANTANTIBUS UMBRA. JUNIPERI GRAVIS UMBRA, NOCENT ET FRUGIBUS UMBRAE.** In cod. aliquot antiquis totus ille versus, *Juniperi gravis umbra, nocent & frugibus umbrae*, desideratur. Sed enim & numerus ipse, & figura, & repetitio, collectioque, pastoralis adeo videtur, ut non sine invidia demi possit.

P. VIRGILII MARONIS G E O R G I C O N

LIBER PRIMUS.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

VIRGILIUS in operibus suis diversos secutus est poetas: Homerum in Aeneide; quem, licet longo intervallo, secutus est tamen: Theocritum in Bucolicis; a quo non longe abest: Hesiodum in his libris, quem penitus reliquit. Hic autem Hesiodus fuit de Ascra civitate, qui scripsit ad fratrem suum Persen librum, quem appellavit Ἔργα καὶ ἡμέραι, id est, opera & dies. Hic autem liber continet, quemadmodum agri, & quibus temporibus, sint colendi: cuius titulum transferre noluit, sicut Bucolicorum transtulit: sicut Aeneiden appellavit ad imitationem Odysseae; & tamen eum per periphrasim primo exprimit versu, dicens: Indicabo, quo opere, & quibus temporibus, ager colendus sit. Ingenti autem egit arte, ut potentiam nobis sui indicaret ingenii, coarctando lata, & angustiora dilatando. Nam, cum Homeri & Theocriti in brevitate scripta collegerit, unum Hesiodi librum divisit in quatuor: quod ratione non caret: nam omnis terra (ut etiam Varro docet) quadrifariam dividitur: Aut enim arvus est ager, id est, sationalis: aut consativus, id est, aptus arboribus: aut pascuus, qui herbis tantum & animalibus vacat: aut florens, in quo sunt horti apibus congruentes & floribus. Male autem quidam Georgicorum duos tantum esse asserunt libros; dicentes Georgicam esse, γῆς ἔργον, id est, terrae operam; quam primi duo continent libri: nescientes tertium & quartum, licet Georgicam non habeant, tamen ad utilitatem rusticam pertinere: nam & pecora & apes habere, studii est rustici: licet possimus agriculturam etiam in his duobus sequentibus invenire: nam & farrago sine cultura non nascitur: & in hortis colendis non minorem, quam circa terras, constat impendi laborem. Et hi libri didascalici sunt. Unde necesse est, ut ad aliquem scribantur: nam praeceptum & doctoris & discipuli personam requirit. Unde ad Maecenatem scribit; sicut Hesiodus ad Persen: Lucretius ad Memmium. Sane agriculturae huius praecepta non ad omnes pertinent terras, sed ad solum situm Italiae, & praecipue Venetiae, teste ipso Virgilio, qui ait: *Tibi res antiquae laudis, O' artis Ingredior*, cum de Italia diceret.

Ant. Vuentini f.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICON LIBER PRIMUS.

AD C. CILNIUM MAECENATEM.

QUID faciat laetas segetes, quo fidere terram

Ver-

MAURI SERVII HONORATI
GRAMMATICI
IN PRIMUM GEORGICON
COMMENTARIUS.

JO. PIERII VALERIANI
CIVIS ROMANI
CASTIGATIONES
IN GEORGICA VIRGILII.

VS. 1. **Q**UID FACIAT LAETAS SEGETES.
Fertiles, foecundas, id est, quae
res terras pingues efficiat: *segetem*
enim modo pro terra posuit: sic alibi:
Horrescit fructibus seget ensibus. Pingues autem
efficit terras (ut paulo post dicturus est) cinis,
intermissio arandi, incensio stipularum, sterco-
ratio. Unde etiam *laetas* ait: nam *limus*, qui
per agros jacitur, vulgo *laetamen* vocatur. Sane
QUID

VS. 1. **Q**UO SIDERE TERRAM VERTERE ME-
COENAS. Hoc primum observa-
tione dignum in hac parte vi-
sum, quod *Maecenatis* nomen (id enim oculis
statim oblatum) varie scriptum apud auctores
fere omnes inveniebam: dum alii *ae* diphthon-
go, alii *oe* scribunt: neque prima an secunda
syllaba sit diphthongus ea notanda inter eos con-
venit. Sane vero in Rom. codice, passim prima
N 3 syl

Vertere, Maecenas, ulmisque adjungere vites
 Conveniat: quae cura boum, qui cultus habendo
 Sit pecori, apibus quanta experientia parcis,
 5 Hinc canere incipiam: Vos, o clarissima mundi

SERVII.

QUID FACIAT non interrogat, sed pollicetur. QUO SYDERE TERRAM. Quo tempore: ex syderibus enim tempora colliguntur. Et sciendum, quatuor primis versibus textum sequentium quatuor librorum per ordinem contineri. Sane *Sydeus* proprie est, quod in se plures continet stellas; sed a poetis confuse ponitur.

2. TERRAM VERTERE. *Περὶ σπορῶν* arare, ULMISQUE ADJungere VITES. Subauditur, quo *sydere*, & hoc secundum Italiae situm locutus est: in qua vites altius eleuantur: sic alibi: *Non eadem arboribus pendet vindemia nostris.* Hoc autem rustici maritare dicunt.

3. QUAE CURA BOUM, QUI CULTUS HABENDO SIT PECORI. Aut in sequenti epexegetis est; hoc ut sit: *Qui cultus habendo sit pecori*; quod est, quae cura boum. Aut certe *αἰτὶ βοῶν* aiti boves, & postea intulit caetera pecora; ut majus animal separaret a minoribus: sicut de hominibus facit, dicens: *Reliquias Danaum, usque immitis Arbilli.* HABENDO autem, dum habentur, ut habeantur, ut alibi: *Sed pectus in morem ad digitos lenescit habendo*: dativum ergo pro genitivo posuit: nam habendorum pecorum facit, sicut apium parcarum. Et *cultum*, hic habitadinem corporis significat, alias ornatum. Sallustius: *Cultu corporis ornata egregio.* Et Jugurth. *Cultu quam maxime miserabili Romam venit*: alias ad animum refertur, ut, *Quis neque mor, neque cultus erat.* Sallustius: *Indastri incultisque vitam, sicut peregrinantes, transire.*

4. QUANTA. Quam magna. HABENDO PECORI. Hoc est, ut habeatur pecus. EXPERIENTIA. Usu, doctrina, natura; Hoc est, *ἐμπειρία*, vel, noticia. PARCIS. Servatricibus frugi, quae mella custodiunt.

5. HINC CANERE INCIPIAM. Pro dehinc, vel deinceps; non ergo ab apibus, sed quid faciat lactas segetes. VOS O CLARISSIMA MUNDI LUMINA, LIBER ET ALMA CERES. Stoici dicunt non esse nisi unum Deum, & unam eandemque esse potestatem, quae pro ratione officiorum nostrorum, variis nominibus appellatur. Unde eundem Solem, eundem Liberum, eundem Apollinem vocant. Item Lunam, eandem Dianam, eandem Cererem, eandem Iunonem, eandem Proserpinam di-

Lu-

cunt: Secundum quos, pro Sole & Luna, Liberum & Cererem invocavit.

PIERII.

syllaba per *ae* diphthongon scripta. In aliquot aliis per *ae*. Usus tamen nonnullorum etiam bene litteratorum obtinuit, ut secunda per *oe* scriberetur; quod quidem qua sit ab eis ratione factum, viderint ipsi. Ego enim in veterum monumentis, quaeque in hortis Maecenatis eruta sunt, nomen id per *ae* diphth. prima syllaba, per *e* simplex secunda, scriptum observavi. Sic enim in eo frusto, quod nunc in hortis Colotianis visitur, habetur:

PERMISSU C. MAECENATIS.

Quod si demum eo ventum est, ut nostrorum quoque nominum rationes a Graecis repetere cogamur, apud eos *Μακεδν* scriptum invenimus per *ae* prima syllaba, & per *ite* media; quare cum Rom. codice *Maecenas* ego potius scripserim.

3. QUAE CURA BOUM QUIS CULTOS. In Romano codice, in Longobardico, in Mediceo, & aliquot antiquis, *qui cultus* legitur.

4. SIT PECORI ATQUE APIBUS QUANTA EXPERIENTIA. Antiquiores omnes codices, quos viderim, Romanus quippe, Oblongus Vaticanae bibliothecae, Mediceus, & plerique alii, versus hunc absque conjunctione atque ponunt: ut eo modo legatur absque synaloepha, quo etiam versus ille, *Orchades, & raris, & amara popula Bacca*: Et: *Ter sunt conati, imponere Pelio Ossam*. Et: *Stans & juniperi, & castaneae birsutae*: ita in iis codicibus scriptum est, *Sit pecori apibus quanta experientia parcis*. Tamen nonnulli sunt ex eruditis, qui loco hoc tolli atque minime velint, ne ipso statim operis initio versus incipiant (quod ajunt) elanguescere. Sed enim hos mihi futuros aequiores puto, quam animadverterint, Virgilium dictionem hanc ipsam *pecori*, absque synaloepha saepius posuisse: ut in Bucolicis: *Es succus pecori, & lac subducitur agni*. In hoc ipso opere: *Arcebis gravido pecori, armenta quo pascet*. Quibus fere omnibus locis in codice Longobardico addita est *quo*, tantum particula, ut hoc loco legitur, *sit pecorique*. Quod qui legerunt, quum encliticae non esse locum animadverterent, compositam conjunctione illam

Lumina, labentem coelo quae ducitis annum,
Liber, & alma Ceres; vestro si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit arista,
Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis:

S E R V I I.

Et

6. LUMINA. Numina fuit, sed emendavit ipse; quia postea ait: *Et vos agrestium praesentia numina Fauni*. LABENTEM, currentem, vel cito transeuntem. QUAE DUCITIS ANNUM. Quorum cursu tempora computantur: nam per Lunam, mensis: per Solem, annus ostenditur. Vel certe deducitis per duodecim sydera: aut ducitis, pro finitis, Noctem custodia ducis: & alibi: *Hic noctem ludo ducunt*.

7. ALMA CERES. Alma, ab alendo: Ceres a creando dicta. Quamvis Sabini Cererem, panem appellent, Liberum, Loebasium: dictum autem, quia Graece λαβν̄ dicitur res divina: vel simul Liberum, & Cererem posuit; quia eis templa simul posita sunt, & ludi simul eduntur. VESTRO SI MUNERE. Quoniam sine cibo & potione vivere non possumus: vel munere, beneficio, ut: *Munere victor amici*. Si autem hic pro liquidem: nam si modo confirmantis est, Terentius: *Non si redires pater ei veniam daret*.

8. CHAONIAM PINGUI GLANDEM MUTAVIT ARISTA. Epiroticam: Quae cur Chaonia dicta sit, in tertio Aeneidos plenius habes: & hic Epiroticam a loco, in quo abundant glandes, quibus antea homines volvebantur: vel quod ibi Quercus Jovi Dodoneo sacrata, quae hominibus responsa reddebat; ex hac, cum fuisset excisa, columbae, quae vaticinabantur, volasse dicuntur. Et modo speciem pro genere posuit: non enim aut in Epiro tantum glandes fuerunt: aut de solo Acheloo homines potare consueverant. Pingui autem arista, modo pro frumento posuit: & affectate ait pinguem aristam, cum proprie arista ab ariditate sit dicta: glandem vero mutavit arista, ita ait, ut, togam paludamento mutavit. Ut, POCULAQUE INVENTIS ACHELOIA MISCUIT UVIS. Achelous Terrae fuisse filius dicitur, ut solet de his dici, quorum per antiquitatem latent parentes. Hic, cum de Melpomene, vel, ut quidam dicunt, de Calliope, Syrenas habens filias, amisisset, & moerore conficeretur, auxilium matris oravit, ut sibi seni luctus remedium praestaret, quae miserans filium, patefactis antris intra se obruit; cui postea ut perennem famam nominis daret, in Aetolica regione fluvium ejusdem vocabuli nasci fecit; quem nonnulli de Pindo, monte Thessaliae,

oriri adserunt. Circa hunc Staphylus, Oenei pastor, cum animadverteret ex capris unam esse pinguiissimam, intellexit id pabuli ubertate fieri; secutus itaque eandem, cum vidisset uvis vesci; admiratus, & novitatem, & dulcedinem, deceptum fructum protulit Regi. qui, cum liquorem expressisset, a suo nomine vocavit Oenon; ab inventore, Staphylem. Sed Hercules, cum propter uxorem Dejaniram cum Acheloo contenderet, cornu ejus unum fregit, quod Graece κίρπς dicitur. Sane Acheloia non praeter rationem dixit: nam, sicut Orpheus docet, & Aristophanes comicus, & Ephorus historicus, tradunt; Acheloum generaliter, propter antiquitatem fluminis, omnem aquam veteres vocabant. Ergo quia specialiter Achelous Graeciae fluvius dicitur, aut species est pro genere: aut secundum antiquitatem locutus est. PINGUI ARISTA. Aristam modo pro frumento posuit, & affectate ait pinguem aristam, cum proprie arista ab ariditate sit dicta.

P I E R I I.

lam inculcarunt. Neque tamen hoc ita dixerim, ut prohibere velim, ne unusquisque suo fatis ingenio faciat.

5. VOS O CLARISSIMA MUNDI LUMINA LA. COE. QUAE DUC AN. LI. ET AL. CE. In Ob- longo antiquo cod. qui legitur, scilicet Liber & alma Ceres. Quamvis nos imperitos esse plerisque scio, qui Solem & Lunam, de quibus ait Virgilius, *Vos o clarissima mundi Lumina, labentem coelo quae ducitis annum*, se- jungunt a duobus Diis, qui subsequuntur, Liber & alma Ceres: in qua lectione praejectum esse punctum volunt: quod ideo crediderim ab eis assertum, quia forsitan apud Varronem observaverint, de Diis his factam separatim mentionem. Apud quem ex duodecim agricolarum Diis, Juppiter, & Tellus invocantur primo: Secundo, Sol & Luna: Tertio, Ceres & Liber. Sed enim qui apud Orpheum legerint, Ἡλίου ὃν Διόνυσον ἐπὶ κλησὶν καλῶντες. Et apud Euripidem, & Aristotelem, eundem Solem & Bacchum esse. Id quod & Eusebius, & Macrobius, & plerique alii, qui saxum hoc volvere conati sunt, tradidere: dum Dionysium, eundem & Bacchum, & Liberum nuncupant:

10 Et vos, agrestum praesentia numina, Fauni,
Ferte simul Faunique pedem, Dryadesque puellae:
Munera vestra cano. Tuque o, cui prima frementem
Fudit equum, magno tellus percussa tridenti,
Neptune: & cultor nemorum, cui pingua Caeae

SERVII.

Ter

10. ET VOS AGRESTUM PRAESENTIA NUMINA FAUNI. Id est, propitia; ut: *Nec tam praesentes alibi cognoscere divos*: quorum praesentia favor est. Et bene de diversis rebus dicturus, diversa invocatur numina. Hoc enim & in sacris fieri solebat, ut post specialia ad eam rem, de qua agebatur, invocata numina, omnes dii vel deae confuse invocarentur. PRAESENTIA NUMINA FAUNI. *Praesentia*, quoniam dicuntur usque ad ea tempora, quibus fuit *Faunus*, qui dictus est a fando, visa esse numina. Quidam *Faunos* putant dictos ab eo, quod frugibus faveant. Cincius & Cassius ajunt ab Evandro *Faunum* deum appellatum; ideoque aedes sacras, *Faunas* primo appellatas, postea *fana* dicta; & ex eo, qui futura praecinerent, *Fanaticos* dici.

11. FAUNIQUE PEDEM: Cum unus *Faunus* sit, cur pluraliter posuit? * sese. Sed Varro ad Ciceronem ita ait: *Dii Latinorum ita*, ut *Faunus* & *Fauna* sit per * ex versibus quos vocant Saturnios, in silvestribus locis solitos fari futura, atque inde *Faunos* dictos. FERTE SIMUL FAUNIQUE PEDEM. *Pedem ferte*, aut simul venite: aut date carmini meo facilitatem, quod utique pedibus continetur, ut sit, *Ferte pedem*, metricam praestare rationem. DRYADESQUE PUELLAE. *Dryades* a quercubus, quod jam supra dictum est.

12. TUQUE O, CUI PRIMA FREMENTEM FUDIT EQUUM MAGNO, &c. Antiquissimi libri, *fudit aquam*, plerique habuerunt. Quoniam Neptunus & fluminibus & fontibus, & omnibus aquis praest, ut ipse docet: *Aut praeceps Neptuno immerferit Euris*; sed melius *equum*, propter armenta. In Corn. *equum*, in authentico *aquam* ipsius manu *equum*. Fabula talis est: Cum Neptunus & Minerva de Athenarum nomine contenderent, placuit Diis, ut ejus nomine civitas appellaretur, qui munus melius mortalibus obtulisset. Tunc Neptunus, percusso littore, equum animal bellis aptum produxit: Minerva, jacta hasta, olivam creavit: quae res est melior comprobata, & pacis insignis. Ut autem modo Neptunum invocet, causa ejus muneris facit: quia de equis est dicturus intertio: alioquin incongruum est, si de agricultura locuturus, numen invocet maris. E-

quum a Neptuno progenitum alii Scythium, alii Schironem, alii Arionem dicunt fuisse nominatum. Et ideo dicitur equum invenisse: quia velox est ejus numen, & mobile, sicut mare. Unde etiam Castor & Pollux, quia eorum velocissimae stellae sunt, equos in tutela habere dicuntur. Sane hunc equum, cujuscunque nominis, alii apud Arcadiam, alii in Thessalia editum dicunt; in quo etiam, montem altissimum ostendunt, ubi primum equus visus sit; in tantum, ut ob hanc causam a Thessalis Neptuno equestre certamen memorent institutum: unde, ut apud Graecos *ἵππος Νηυσδαί*, a nobis Equester Neptunus. Alii hanc eandem de equo opinionem varie adferunt: nam primum equum, & mox pullum equinum matre editum tradunt: quidam marem magis pullum initio editum volunt. Nonnulli Saturno, cum suos devoraret, pro Neptuno, equum oblatum devorandum tradunt: unde Illyricos quotannis ritu sacrorum equum solere aquis immergere: hoc autem ideo, quod Saturnus humoris totius, & frigoris deus sit. PRIMA autem, multi pro olim accipiunt, ut: *Prima quod ad Trojam pro charis gesserat Argis*: Alii prima ideo quod post Scythium, Arionem genuit. Nonnulli vero ob hoc, CUI PRIMA FREMENTEM FUDIT AQUAM, legunt, quod veteres murmura aquae, fremitum dicebant: Ennius: *Ager oppletus imbrium fremitu*. Et denuo: *Ratibusque fremebat imber Neptuni*. Virgil. in xi. *Vicinaeque fremunt ripae crepitantibus undis*. Ergo prima aut proprium; quia & Pegaso fontem in Boeotia ista ejus ungula fudit: aut prima tellus, id est littus, ut: *Primaque vetant consistere terra*.

14. ET CULTOR NEMORUM, CUI PINGUA CAEAE. Aristaeum invocatur, id est, Apollinis & Cyrenes filium; quem Hesiodus dicit Apollinem pastorem. Hic, ut etiam Salustius docet, post laniatum a canibus Actaeonem filium, matris instinctu Thebas reliquit: & Caeam insulam tenuit primo, adhuc hominibus vacuam: post, ea relicta, cum Daedalo ad Sardiniam transitum fecit. Huic opinioni Pindarus refragatur, qui cum ait de Caeae in-

15 Ter centum nivei tondent dumeta juvenci:
Ipse, nemus linquens patrium saltusque Lycae,
Pan ovium custos, tua si tibi Maenala curae,
Adsis o Tegeae favens, oleaeque Minerva
Inventrix, uncique puer monstrator aratri,

S E R V I I.

Et

insula in Arcadiam migrasse, ibique vitam coluisse: nam apud Arcadas pro Jove colitur; quod primus ostenderit, qualiter apes debeant reparari: ut ait poeta de hoc ipso Arithmo: *Tempus & Arcadii memoranda inventa magistri Pandere*. CULTOR autem pro incola. Caea vero insula in Aegeo mari. DUMETA. Frutices.

16. IPSE NEMUS LINQUENS PATRIUM, PAN OVIIUM CUSTOS. Pindarus *Pana* ex Penelope filium dicit: unde multi *patrium* pro paternum accipiunt, eo, quod *Pan* non Arcas sit, sed Ithacesius, ut a patre, non a patria vox haec videatur detorta; quia in Arcadia genitus. SALTUSQUE LYCAEI. Montis Arcadiae. Λύκος Graece dicitur lupo: unde in Lycaeo, sacris quibusdam degustatis, vertebantur in lupos, & post decem annos revertebantur in pristinum statum, si hominum carnibus non vescerentur. PAN OVIIUM CUSTOS. Ideo *Lycacus Pan ovium custos*, quod lupos ab ovium gregibus depellat.

17. SI TIBI. Siquidem tibi. *Maenala* autem mons Arcadiae, dictus ἀπὸ τῆς μάλης, id est, ab ovibus, quibus plenus est.

18. TEGEAE. Vocativus est, a derivatione *Tegae*, oppidi Arcadiae, & *Tegeum* tribrachys est: *Tegeae* paeon tertius. FAVENS. Pro volens; & per hoc propitius: *Favere* enim veteres etiam velle dixerunt: Ennius: *Matronae moeros complent spectare faventes*: nonnunquam *favere* & pro tacere ponitur, ut idem Ennius: *Ore faventes*. Et Virgilius in quinto: *Ore favere omnes*. OLEAEQUE MINERVA INVENTRIX. Eo tempore, quo adversum Neptunum de nomine civitatis contendit, quod jam supra dictum est: cui fabulae hoc additur, quod, postquam Minerva inventa olea Neptunum vicerit; indigne ferens Halirrhothius Neptuni filius oleas coepit excidere; cui, dum hoc facit, ferrum de manubrio decidit, & ei caput amputavit: Neptunus vero dolens filii sui obitum, Martem homicidii coepit arguere: inde effectum est, ut Mars & Neptunus de hac re iudicium apud Athenas experirentur; unde locus, ubi Iudices sederunt, Areios pagos, Iudices Atheniensium, Areopagitae appellantur.

19. UNCIQUE PUER MONSTRATOR ARATRI. Alii Triptoleum, alii Osirim volunt: quod magis verum est, ut dicit Propertius, vel Tibullus. Nam Triptolemus frumenta divisit. Quod munus ei Ceres dedit propter humanitatem patris Icarum, qui eam, cum Proserpinam captam in conjugium a Plutone quaereret, in Africa suscepit hospitio. Bene autem tacuit de nomine: & generaliter ait puer: nam non unus aratrum toto orbe monstravit, sed diversi in diversis locis. Alii talem de hoc Triptolemo fabulam tradunt: Ceres, cum Proserpinam filiam quaereret, ad Eleusinum regem devenit, cujus uxor Cyntia puerum Triptoleum pepererat, seque nutricem pueri amore ducta simulavit reginae; sed nutrix recepta, cum vellet alumnum suum immortalem reddere, interdiu cum lacte divino alebat, noctu in ignem clam obruebat: itaque, praeterquam solebant mortales, crescebat: Id sic fieri cum pater admiraretur, nocturno tempore observavit, cum Ceres vellet puerum in cinere & in igne abscondere, Pater exclamavit, illa irata Eleusinum exanimavit: Triptolemo alumno suo aeternum beneficium dedit: nam ad fruges portandas currum draconibus junxit; deditque ei, quibus ille vectus orbem terrarum frugibus observavit; quem, postquam domum rediit, cum Cephelus rex interficere voluisset, per cognita iussa Cereris Triptolemo regnum tradidit; qui accepto regno oppidum constituit, & ex patris nomine Eleusinum nominavit, Cererique sacra primus instituit, quae Θισυοδόξῃ Graece dicuntur. Varro de Scenicis originibus, vel in Scauro: *Triptoleum dicit Nigidius Spbarae barbaricae sub Virginis signo aratorem, quem Orona Aegyptii vocant; quod Oron Osiridis filium ab hoc educatum dicunt*. Ergo Osiris significatur, ut, Philostephanus Πλάγι Εὐρυπύτων: vel Epimenides, qui postea Buzyges dictus est secundum Aristotelem.

P I E R I I.

pant: igneam Solis vim quae fructus matorat, interpretantes, facile persuasum habere poterunt, intellectum a Virgilio, ut, *Liber & alma Ceres ea sint clarissima mundi lumina, labentem coelo quae*

O

annum

20 Et teneram ab radice ferens, Silvane, cupressum:
 DIque deaeque omnes, studium quibus arva tueri,
 Quique novas alitis non ullo semine fruges:
 Quique satis largum coelo demittitis imbrem.
 Tuque adeo, quem mox quae sint habitura deorum

SERVII.

Con-

20. ET TENERAM AB RADICE FERENS SYLVANE C. *Sylvanus*, deus est sylvarum. Hic amavit puerum *Cyparissum* nomine, qui habebat mansuetissimam cervam. Hanc cum *Sylvanus* nescius occidisset, puer est extinctus dolore: quem amator deus in cupressum arborem nominis ejus vertit, quam pro solatio portare dicitur. Sane in Bucolicis alium illi habitum dedit: *Venis & agresti capitis Sylvanus honore*. Quidam *Sylvanum* primum instituisse plantationes dicunt, ideo *tenera ab radice* poetam dixisse. An *ab radice tenera*, quia casae cupressus dicitur non renasci; item invalida, an ab radice tenens?

21. DIQUE DEAEQUE OMNES. Post specialem invocationem, transit ad generalitatem, ne quod numen praetereat: more Pontificum, per quos ritu veteri in omnibus sacris post speciales deos, quos ad ipsum sacrum, quod fiebat, necesse erat invocari, generaliter omnia numina invocabantur. Quod autem dicit: *STUDIUM QUIBUS ARVA TUERI*, nomina haec numinum in Indigitamentis inveniuntur, id est, in libris Pontificalibus: qui & nomina Deorum & rationem ipsorum nominum continent; quae etiam Varro dicit: nam ut supra diximus, nomina numinibus ex officiis constat imposita. Verbi causa, ut ab occatione, deus Occator dicatur: a sarritione, deus Sarritor: a stercoratione, Sterculinius: a satione, Sator. Fabius Pictor hos deos enumerat, quos invocat Flamen, sacrum Cereale faciens Telluri & Cereri: Vernactorem, Reparatorem, Inporcitorum, Infitorem, Obaratorem, Occatorem, Sarritorem, Subruncinatorem, Messorem, Convectorum, Conditorem, Promitorem. TUERI. Pro tuendi, aut tuendorum.

22. QUIQUE NOVAS ALITIS. Id est, omnes qui hoc potestis. NONNULLO SEMINE. Id est, aliquo: & hoc dicit: Qui a nobis iuxta semina vestris seminibus alitis, *Semina* autem dicit deorum, caeli temperiem, pluvias, terrae rorem. Vel NONNULLO SEMINE, ab hominibus scilicet iusto, ut: *Quippe solo natura subest*: Seu rorem. SATIS. Segetibus; ut: *Sata laeta, boumque labores*. Largo autem coelo demittitis imbres; per haec aquam & terram significari vult.

24. TUQUE ADEO, QUEM MOX QUAE SINT HABITURA DEORUM CONCILIA, INCERTUM EST. *Adeo*, hic praecipue: quidam *adeo* abundare putant, antiqua figura, ut: *Omne adeo genus in terris*. Et jam adulatur Augusto, quem inter deos invocat. Nec totum tamen dandum est adulationi, sed & veritati: nam cum omnes Imperatores post mortem sint inter Deos relati, Augustus vivus divinos honores emeruit: quod etiam Horatius testatur, dicens: *Praesenti tibi maturos largimur honores: Jurandasque iurum per nomen ponimus aras*. Unde male quidam culpant Virgilium, dicentes eum aviditate laudandi citum interitum Augusto optasse: cum eum constet ad rem, quae tunc fiebat, respexisse. *Mox*, tamen possumus pro post accipere, ut: Horatius: *Mox data Progeniem vitiosiore*. Id est, postea. Potest & *Mox* ad vitae humanae brevitatem referri: nam ipse ait in decimo: *Rhorbe diu [res] qua diu mortalibus ulla est] Viximus*. Sane sciendum mire eum laudasse, quod ait: *Quem mox quae sint habitura deorum Concilia, incertum est*. Id est, nondum scimus, quis deus esse velis: nam deum fieri, maximum est: in potestate autem habere, quis deus velis fieri, plus esse quam maximum constat.

PIERII.

annum ducunt. Sed ut ad rem nostram revertamur, codices alii, *quae* legunt; scilicet lumina.

14. CUI PINGUIA CAEAE. Impressi omnes cod. quos viderim, *Caecae* scribunt ac diphthongo utraque syllaba notata. In Romano *Caecae* per *e* longam in pene ultima ex mutatione diphthongi *u*, quae fuerat in dictione Graeca *Καῖα*, *Καῖα*, *Καῖον*: ut in nomine *Αἰνίας* nos *Aeneas*: & in *κικώρηον*, *cicorea* pene ultima longa: Horatius: *Me cicorea levesque malvae*: qui versus est dactylicus Alemanius. Licet vero nomen hoc, quo de agitur; apud Graecos multipliciter & scribatur, & formetur, quippe resoluta diphthongo *Καῖα*, *Καῖα*, *Καῖος* per geminum *oo*, & *Καῖος* ultimo in *ω μέγα* mutato: & *Καῖος*, & *Καῖα* bisyllabum: quam inscriptionem ex itinerario Urbani patrum mei ita notatam excerpti, *ΚΩΙΩΝ ΠΟΛΕΟΣ*. Et alibi: *ΑΒΟΤΑΑ ΚΑΙ*

- 25 Concilia , incertum est; urbisne invisere, Caesar,
Terrarumque velis curam : & te maximus orbis
Auctorem frugum tempestatumque potentem
Accipiat, cingens materna tempora myrto ;
An deus immensi venias maris , ac tua nautae
30 Numina sola colant : tibi serviat ultima Thule :
Teque sibi generum Thetys emat omnibus undis :

S E R V I I.

25. URBISNE INVISERE CAESAR. Utrum velis terrarum , an maris , an caeli imperium possidere .

26. ET TE MAX MUS ORBIS. Utrumne , te pro Jove coli velis .

27. AUCTOREM FRUGUM . Qui frugibus & caeteris rebus originem praestes . TEMPESTATUMQUE POTENTEM . Aut bonarum tempestatum , ut : *Unde haec tam clara repente Tempestas ?* Aut tempestatum , ait temporum ; sicut ubique Sallustius .

28. MATERNA MYRTO . Quae in honorem est Veneris , a qua Augustus originem ducit per Cajum Caesarem .

29. AN DEUS I. V. M. Id est , an pro Neptuno coli te velis : & *immediat maris* , cuius mensura non potest comprehendi . VENIAS autem aliqui pro sis accipiunt , ac si Graece diceret *ἄνα* , sive *ὑπάρχουσα* ; *ire* veteres pro esse dicebant .

30. NUMINA SOLA COLANT . *Sola* , magna , praecipua ; id est , supra alios deos marinos , quasi melior sit futurus , & Neptuno , & caeteris diis marinis . THULE . Insula est Oceani inter septentrionalem & occidentalem plagam , ultra Britanniam , juxta Orcadas & Hiberniam : in hac Thule cum Sol in Cancro est , perpetui dies sine noctibus esse dicuntur . Praeterea miracula de hac insula feruntur ; sicut apud Graecos Ctesias & Diogenes , apud Latinos Sammonicus dicit .

31. TETHYS EMAT OMNIBUS UNDIS . *Tethys* est uxor Oceani , Nympharum mater . Quod autem ait EMAT , ad antiquum nuptiarum pertinet ritum , quo se maritus & uxor invicem coinebant , sicut habemus in Jure . Tribus enim modis apud veteres nuptiae fiebant : usu ; si verbi gratia , mulier anno uno cum viro , licet sine legibus , fuisset : Farre , cum per Pontificem Maximum & Dialem Flaminem per fruges & molam salsam conjungebantur : [unde Confarreatio appellabatur ; ex quibus nuptiis patrimi & matrimi nascebantur :] Coemptione vero , atque in manum conventionem , cum

An-

illa in filiae locum , maritus in patris veniebat ; ut , si quis prior fuisset defunctus , locum haereditatis justum alteri faceret : & bene , SERVIAT , quia quodocunque in manum convenerat , omnia protinus , quae doti dicebantur , marito serviebant . Hanc Tethyn , Cicero in Timaeo , *Salaciam dicit* : *Generum* vero pro marito positum multi accipiunt , juxta Saffo , quae in libro , qui inscribitur *Εἰς Ἰθάκην* , ait : *Χαίρει νύμφα , χαίρει τίμῳ γαμβρὶ πολλὰ ἀντὶ τοῦ νυμφίου* . Sic & Pindarus : *ἰν τοῖς Ἰσθμίοις* .

P I E R I I.

ΚΑΙ ΔΑΜΟΣ ΤΗΣ ΔΑΜΠΡΟΤΑΤΗΣ ΚΩΙΩΝ ΠΟΛΕΩΣ . Et in argenteo nummo , quem apud Lycinium Arnutium contubernalem meum vidi , Cancer est cum inscriptione : ΚΩΙΩΝ . Inferne : ΔΕΤΚΙΠΠΟΣ . Ubi tamen ΚΑΙΟΣ , aut ΚΑΙΑ , per ΑΙ scribatur , apud Graecos nondum inveni . Romanos vero solitos & diphthongum impropriam in *oe* vertere , multa indicant vocabula : Comoedia ex *κωμῳδία* , & similia . Quare vel *Coeas* per *oe* diphthongum , vel per *e* longum , ut in Romano habetur codice , *Ceeas* scribendum .

22. QUIQ. NOVAS ALITIS NON NULLO SEMINE FRUGES . In Ro. codice perperam est , *non ullo de semine* , quod alibi *nullo de semine* habetur : ut sui quoque Genii stuantur iis , quae sponte sua veniunt , quarumque semina nobis sunt incognita . Nam de iis quae feruntur , statim subdit : *Quique satis largum caelo demittitis imbrem* . Servius nonnullo agnoscit , & pro aliquo interpretatur . Utra cui lectio magis placuerit , non laboro .

24. QUEM MOX QUAE SINT HA. DEORUM CONCILIA . Veteres plerique codices , *consilia* per *s* , scribunt . Grammatici distinguunt : & hoc significato malunt *concilia* . Neque vero praetereundum videtur , quod loco hoc , *mox* pro cito positum ait Gnisio , Carisio teste . Quod alii paulo post volunt , ut Terentius : *Nam ut mox revertere* ,

Anne novum tardis sidus te mensibus addas;
Qua locus Erigonen inter Chelasque sequentis
Panditur. ipse tibi jam brachia contrahit ardens.

SERVII.

32. TARDIS SYDUS T. M. A. Id est, aestivus. Vel quia optat, ut diu vivat: vel quia Virgo & Libra *δυσωραροποι*, id est, tarde orientia dicuntur. Et *Tardis*, an quia aureo saeculo longiores dies dicuntur fuisse; an post multos tardosque menses, ut deus fiat; an id: *Aut incipient magni procedere menses*, per hunc magni.

33. QUA LOCUS ERIGONEN I. C. S. Aegyptii duodecim esse asserunt signa: Chaldaei vero undecim: nam Scorpionum & Libram unum signum accipiunt: Chelae enim Scorpium Libram faciunt. Idem Chaldaei nolunt aequales esse partes in omnibus signis; sed pro qualitate sui, aliud signum xx. aliud xl. habere; cum Aegyptii tricenae esse partes in omnibus velint. Modo ergo secundum Chaldaeos locutus est, dicens posse eum habere locum inter Scorpionum & Virginem: nam Erigone ipsa est Virgo. Sciendum deinde est voluisse majores in his signis xii. esse deorum domicilia: ut Solis, est Leo: Lunae vero, Cancer. Caeterorum vero quinque planetarum bina sunt signa: prout se ratio syderum sequitur. Nam primus circulus a terra, Lunae est; secundus Mercurii; tertius Veneris; quartus Solis; quintus Martis; sextus Jovis; Saturni ultimus. Sed remotis Sole & Luna, quorum sunt domicilia Leo & Cancer: hi quinque ordine, quo eorum sunt circuli, bina possident signa, unum a superioribus: ut Mercurii sint Virgo & Gemini: Veneris, Libra & Taurus: Martis, Scorpium & Aries: Jovis, Sagittarius & Pisces: Saturni, Capricornus & Aquarius. Unde per haec loca syderum, Augustum & fortem propter Scorpionum, id est, Martis domicilium: & iustum propter Libram: & prudentem propter vicinam Virginem, id est Mercurii domicilium, fore significat. Vel certe ideo inter Scorpionis brachia, quae sunt Libra; & Erigonem, quae est Virgo: quia Libra aequitas, Virgo Iustitia. Sane haec Erigone Icarum filia fuit, tantae pietatis in patrem, ut, cum eum vidisset mortuum, omni se luctu ac moerore conficeret, ob quam rem misericordia deorum inter signa locum Virginis, sub Iustitiae vocabulo, iusta est obtinere. *Chelas autem sequentes* ideo ait, quia, sicut dictum est, ipsae sunt Libra. Bene autem Augusto inter Virginem & Scorpionum, id est, inter iustitiam & virtutem, locum tri-

Scor-

buit: [nam *chelas*, Scorpium brachia sunt; quae sexaginta partes in coelo sunt:] ut solum fore significet.

34. PANDITUR IPSE TIBI. Ordo est: *Qua locus ipse tibi panditur*. Tibi autem, in tuum honorem & gratiam. IPSE autem, ultro, tua sponte. IPSE TIBI. Hic distinguitur, nisi dixeris, *Ipse tibi brachia contrahit ardens Scorpium*, bene optantis, ne verba maledictum comprehendisse videantur. JAM BRACHIA C. A. S. Ideo Augusto merito juxta Scorpionum locum assignat, quia sydus hoc supra Romam positum creditur. Varro tamen ait se legisse Empedocli cuidam Syracusano a quadam potestate divina mortalem aspectum detersum; eumque inter caetera tres portas vidisse, tresque vias: unam ad signum Scorpionis, qua Hercules ad deos isse diceretur: alteram per limitem, qui est inter Leonem & Cancrum: Tertiam esse inter Aquarium & Pisces: Argute itaque eam viam & sedem tribuit Augusto, forti Imperatori, quam habuit deus fortis.

PIERII.

30. TIBI SERVAT ULTIMA THULE. Sane nomen hoc per θ & α diphthongum scribitur: nonnunquam tamen priore vocali ex diphthongo dispuncta, *Tbyle* scriptum invenies: ut habetur in Ro. codice. De hac adverte Strabonis verba, male a quibusdam interpretata, ita legi debere: *Hanc siquidem super omnes fama vulgaris, magis atque magis ad Septentrionem expositam locant*.

32. ANNE NOVUM TARDIS SIDUS TE MEN. AD. Sunt aliquot antiqui codices, in quibus *atq. novum* legitur: ut in Oblongo Vaticanae bibliothecae. Sed longe melius *anne*. Quia posita quaestione, sitne terris imperaturus, an Deus immensi veniat maris; quaerit demum an tertiam mundi sedem, quippe coelum, sit habiturus. Duos vero signat in coelo locos Caesaris apotheosi destinatos, ut nostro illuceat orbi; si quippe sedem aut ad polum arcticum, aut ad aequinoctialem statuerit: minime vero vult eum antarcticum incolere; quem polum sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

34. JAM BRACHIA CONTRAHIT ARDENS SCORPIUS ET COE. JU. PLUS PAR. RELINQUIT. In Ro. codice *scorpius* scriptum est per σ, voce Graecanica. Nam & in vocabulis Graecis huiusmodi deinentiam veteres adamasse ostensum saepius. Sa-

- 35 Scorpis, & coeli iusta plus parte reliquit.
 Quidquid eris; (nam te nec sperent Tartara regem,
 Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido:
 Quamvis Elysios miretur Graecia campos,
 Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
 40 Da facilem cursum, atque audacibus adnue coeptis,
 Ignarosque viae mecum miseratus agrestis,
 Ingredere, & votis jam nunc assuesce vocari.
 Vere novo, gelidus canis cum montibus humor

S E R V I I.

Li-

35. ARDENS SCORPIUS. *Ardens* ad illud refertur, quia Martis est domicilium: nam Scorpis tempus frigidum est; quippe cuius November mensis est. Vel *ardens*, ad virus ejus, vel ad cupiditatem Augusti recipiendi. JUSTA PLUS PARTE. Secundum Caldaeos, qui Scorpium dicunt spatium duorum signorum tenere. Ergo & loci spatio te invitat.

36. QUIDQUID ERIS. Ordo est, *Quidquid eris, da facilem cursum*. Caetera enim per parenthesim dicta sunt. NEC SPE-RENT TARTARA REGEM. *Nec sperent* dixit, quasi beneficium de quocunque venerit.

37. NEC TIBI REGNANDI VENIAT, &c. Allegoricis dicit illum nec debere mori vel- le, nec posse. *Dira* autem, pro magna, vel vehemens.

38. QUAMVIS ELYSIOS M. G. C. Licet praeferantur inferi a Graecis Poetis.

39. NEC REPETITA SEQUI CURET P. M. Ceres, cum raptam a Plutone Proserpinam filiam diu quaesisset, tandem aliquando eam esse apud inferos comperit: pro qua re cum Jovis implorasset auxilium, ille respondit posse eam reverti, si nihil apud inferos gustavisset. Illa autem jam Punici mali in Ely- sio grana gustaverat: quam rem Ascalaphus, Stygis filius, prodidit. Unde Proserpina ad superos remeare non potuit. Hinc ait Lu- canus: *Quae se detineant Aetnava dapes*. Quam necessitatem modo Virgilius Proserpinae tri- buit voluntati. Sane Ceres a Jove postea me- ruisse dicitur, ut Proserpina sex esset cum matre mensibus, sex cum marito: quod ideo fingitur, quia Proserpina ipsa est, quae & Luna, quae toto anno sex mensibus crescit, sex deficit: scilicet per singulos menses quin- denis diebus: ut crescens apud superos, de- ficiens apud inferos esse videatur. Et *Nec sequi, curet Proserpina matrem*, ad admira-

tionem Elysiorum posuit, quod matri praelati sunt.

40. DA FACILEM CURSUM. Meo scilicet poemati. ATQUE AUDACIBUS A. C. Verecunde suas vires extenuat, & com- mendat operis difficultatem, dicendo *Auda- cibus*.

41. IGNAROSQUE VIAE MECUM MISERATUS AGRESTES INGREDERE. Aut mecum viae, id est, rationis, aut artis, ignaros misera- tus, rusticos juva; aut *mecum ignaros* intel- ligas; aut rusticis ignaris fave mecum, id est, quibus etiam ego his scriptis opem collaturus sum: aut mecum ignaros agricolas miserare: aut eis mecum fave.

42. ET VOTIS JAM NUNC ASSUESCE VO- CARI. Id est, adhuc vivus: Nam ut di- ximus, Augustus vivus divinos honores me- ruit.

43. VERE NOVO GELIDUS CANIS CUM MON- TIBUS HUMOR LIQUITUR. *Novum* multa si- gnificat: nam & recens aliquid *novum* dici- tur, ut ipse ait: *Lac mibi non aestate no- vum*, id est, recens. *Novum* dicitur & ma- gnum, ut: *Pollio & ipse facit nova carmina*. Modo autem *Novum Ver* ideo ait, quia anni initium mensis est Martius. Et sciendum est, decem tantum menses fuisse apud majores: Martium autem anni principium habere volue- runt, propter Martem suae gentis auctorem, quod multis firmatur auctoribus. Nigidius in Sphaera Graecanica, *Novum annum* aequino- ctium Vernale memorat. Varro Epistolicarum Quaestionum: *Inter mensem Februarium, qui tunc esset extremus, & inter calendas Martias, quae tunc erant primae*. Atta: *Annum no- vum voluerunt esse primum mensem Martium*. Et alibi: *Majores Martium primum habue- runt*. Aprilis autem dictus est, quasi terrae to- pore aperiens: Majus a Maja: Junius a Juno- ne: quamquam alii a majoribus & junioribus

Liquitur, & zephyro putris se gleba resolvit,
 45 Depresso incipiat jam tum mihi taurus aratro
 Ingemere, & sulco attritus splendescere vomer.

SERVII.

hos duos menses velint esse nominatos : nam antea populus Rom. in centurias juniorum & seniorum divisus fuerat : Reliqui iam a numero nominabantur, Quintilis, Sextilis, September, October, November, December. Et hi erant tantum decem menses : duo vero, propter rationem signorum anni, intercalabantur, qui postea a Jano & a Februo nominati sunt. Februus autem est Ditis pater, cui eo mense sacrificabatur. Quintilis & Sextilis mutati sunt postea in honorem Julii Caesaris & Augusti. Unde sunt Julius & Augustus. Sic Ovidius in Fastis. Ergo, VERE NOVO, & anni initio accipiamus, & prima parte Veris. Nam anni quatuor sunt tempora divisa in ternos menses : qui ipsorum temporum talem faciunt discretionem : ut primo mense Veris novum dicatur Ver : secundo adultum : tertio, praeceps. Sicut etiam Sallustius dicit ubique : *nova aestas, adulta, praeceps*. Sic Autumnus novus, adultus, praeceps. Item Hyems nova, adulta, praeceps vel extrema. Unde est : *Extremae sub casum hyemis*. Sane sciendum, Xenophontem scripsisse unum librum Oeconomicum, cujus pars ultima agriculturam continet : de qua parte multa ad suum hoc opus Virgilius transtulit ; sicut etiam de Georgicis Magonis Afri, Catonis, Varronis, Ciceronis quoque libro tertio Oeconomicorum, qui agriculturam continet. Nam primus praecepta habet, quemadmodum debeat materfamilias domi agere : Secundus, quemadmodum foris paterfamilias. Illud quoque sciendum est, in his libris non esse obscuritatem in quaestionibus, sicut in Aeneide ; nisi in paucis admodum locis. Sed in hoc tantum esse difficultatem, ut res positas intelligamus : id est, *τὸ κείμενον* ; sicut haec prima quoque eius praecepta significant. Nam hoc dicit, agrum fertilem, id est pinguem & herbosum, bis debere arari : semel verno tempore, ut & herbae adhuc tenerae & sine semine avellantur : & aestatis calore, ut superfluous humor siccetur, vel glebarum putrefiat durities : & semel Autumnali arandum cum feminibus. Agrum vero tenuem & sterilem Autumnali tantum tempore arandum : ne sit etiam Verno araveris, exiguus ejus humor siccetur aestate. CANIS MONTIBUS. Albis ex nive.

44. LIQUITUR. *Liquor* cum nomen est, *Li* brevis est : cum ad verbum venerit, produci-
 tur, ut, *liquor, liqueris, liquitur* : nam mu-

tavit naturam : sicut humus, hu, brevis est : humanus produci-
 tur. Item *itur*, i produci-
 tur, iturus corripitur. LIQUITUR autem, defluit, resolvitur. ET ZEPHYRO PUTRIS SE GLEBA RESOLVIT. Quo tempore Favonii flatu arva laxantur. quae fuerant praeclosa frigoribus. Ipse alibi : *Rura gelu tunc claudis hyems*. PUTRIS GLEBA. Solubilis, quam tepor efficit & aratrum.

45. DEPRESSO INCIPAT JAM TUM MIHI TAURUS ARATRO INGEMERE. Aliud pendet ex alio : nam altius impressum aratrum boves cogit in genitum : quod genus arationis pingui convenit terrae : nam e contrario paulo post de infocunda terra dicturus est : *Tenui sat erit suspendere sulco*. MIHI autem, aut vacat, ut Cicero : *Qui mihi acumbentes in convivis*. Aut MIHI, id est, rustico amanti terras. Et TAURUM bovem fortissimum accipimus : nam tauri difficile ad aratra junguntur.

46. ATTRITUS SPLENDESCERE VOMER. Quoniam a frequente aratione teritur & splendidior fit. Lucretius : *Occulto decrescit vomer in arvo* : quod evenire frequenti aratione novimus, ut & splendidior fiat & teratur. Cato in Oratione ad filium : *Vir bonus est, M. fili, colendi peritus, cujus ferramenta splendent*. Dicimus autem & *hic vomer*, & *hic vomis* : sed ab utroque, *hujus vomeris* facit.

PIERII.

ne vero Probus Valerius hic *Scorpius* agnoscit : dum in artium Institutis, hoc ipso loco teste, corripit in nonnullis nominibus *or* in recto probat. In eodem Romano codice *reliquis* est, tempore praeterito, quasi olim numen illuc praesenserit accessurum. Sed melius praesens, ut *contrahis*.

36. NAM TE NEC SPERENT TAR. RE. In Romano *sperant*. In Longobardico *jam te*. Quia scilicet jam decretum sit te apud superiores futurum. Sed vulgata lectio, *Nam te nec sperent*, in longe pluribus habetur exemplaribus.

38. QUAMVIS ELYSIOS MI. GRAE. CAM. In Mediceo codice, in Longobardico, & quibusdam aliis *Elyseos* per *e* in pene ultima scriptum est. Ut ex *aetheris*, *aetherens* : quae mutatio Ionum more placuit maioribus nostris. Nunc autem *aetherius* per *i* scribitur a plerisque, & ab omnibus *Elyfios* eadem vocali.

Illa seges demum votis respondet avári
Agricolae, bis quae solem, bis frigora sensit:
Illius immensae ruperunt horrea messes.

- 50 At prius ignotum ferro quam scindimus aequor,
Ventos, & varium coeli praediscere morem
Cura sit, ac patrios cultusque habitusque locorum:
Et quid quaeque ferat regio, & quid quaeque recuset.
Hic segetes, illic veniunt felicius uvae:
55 Arborei foetus alibi, atque injussa virescunt

S E R V I I.

Gra-

47. ILLA SEGES DEMUM. *Seges*, modo terra, ut: *Nec pecori opportuna seges*. DEMUM, novissime, vere, specialiter. VOTIS RESPONDET. Immane est, quod ait VOTIS: nam plerumque plus optamus, quam speramus posse contingere. RESPONDET autem, aut satis faciet, aut consentiet, ut: *Dictis respondens caetera matris*. AVARI. Id est, quamvis avari: & plus est, quam si dixisset parci. Nigridius: *Quia qui parcius est, suo contentus est, quod atarus non facit*.

48. BIS QUAE SOLEM, BIS FRIGORA SENSIT. Quae bis & dierum calorem, & noctium senserit frigora. Per quod duplicem ostendit arationem, Vernalem & Autumnalem: nec enim ad tempora aestatis vel hyemis referre possumus, quod ait, *Bis Solem, bis frigora*: quia non sunt in Italia in uno anno duae aestates, & duae hyemes: sicut geometrae dicunt esse in quadam parte Indiae, in insula Taprobane. Aut sicut quidam dicunt, ideo bis, ut semel cum fructibus, semel vacua, Solem & frigus perpeffa accipiamus.

49. IMMENSAE. Infinitae. RUPERUNT HORREA. Plus est quam si diceret, impleverunt; hoc est, ut non habeat ubi reponat.

50. AT PRIUS IGNOTUM FERRO QUAM SCINDIMUS AEQUOR. Id est, ante quam facimus vervactum. Si autem non *immensum*, sed *ignotum* legeris, nobis ignotum significat. *Aequor* autem, modo terram accipe, ab aequalitate dictam, ut: *Praecipitemque Daren ardens agit aequore toto*. Unde & maria, aequora dicunt.

51. VENTOS. Quia diversis locis diversi praevalent venti. Et hoc dicit: Debes scire, ager cui vento subjaceat. VARIUM CAELI PRAEDISCERE MOREM. Id est, aeris. Lucretius: *In hoc caelo qui dicitur aer*. Et hoc dicit: Debes etiam caeli qualitatem nosse; utrum pluviis gaudeat, an tepore, vel frigore.

52. PATRIOS CULTUSQUE, HABITUSQUE LOCORUM. Duas res dicit: Sciendum est, ager & quemadmodum a majoribus cultus sit, & quid melius ferre consueverit: namque *habitus* locorum, possibilitates vel naturas accipiamus, quas Graeci *ταῖς ἰσῦς* dicunt. Alii patrios, naturales exponunt.

54. VENIUNT. Crescunt, ut: *Et pulchro veniens in corpore virtus*; vel proveniunt.

55. ARBOREI FOETUS ALIBI. Id est, poma. Et *arboreum* aliqui duobus modis accipiunt. Aliter enim in Aeneide de telo: *Ingenitum arboreum*. Cornificius: *Ut folia, quae frugibus arboreis tegmina gignuntur*. ATQUE INJUSSA VIRESCUNT GRAMINA. Bene injussa: nam frumenta studio jussa nascuntur. Unde est: *Atque imperat arvis*. Et nunc hic unum *alibi* deest, ut fiat: *Atque alibi injussa virescunt gramina*.

P I E R I I.

52. AC PATRIOS CULTUSQ. HABITUSQUE LOC. In Oblongo Vaticanae bibliothecae codice *cultus habitusq.* legitur: particula *que* semel tantum posita in Longobardico, quae post *cultus* adscripta erat, abrasa est. Vetera exemplaria reliqua *cultusq. habitusq.* legunt: & particula illa, utrique vocabulo adjecta, versui decorum & gravitatem addere mihi videtur.

53. ET QUID QUAEQ. FERAT REGIO, QUID QUAEQUE RECuset. In nonnullis antiquis codicibus legere est, *quid ferre recuset*. Quod ego crediderim ex paraphrasi desumptum.

54. HIC SEGETES ILLIC VENIUNT FELICIUS UVAE. Antiquos admodum codices vidi, in quibus versus hoc numero legitur, *Hic segetes veniunt, uvae felicius illic*. Sed enim vulgata lectio magis aures implet, & longe suavior videtur.

55. ATQUE INJUSSA VIRESCUNT GRAMINA. In Longobardico exemplari abrasa est dictio *injussa*. Ejus-

Gramina. nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
 India mittit ebur, molles sua tura Sabaei?
 At Chalybes nudi ferrum, viroscumque Pontus
 Castorea, Eliadum palmas Epiros equarum?
 60 Continuo has leges, aeternaque foedera certis
 Imposuit Natura locis: quo tempore primum

SERVII.

Deu-

56. NONNE VIDES. Aut Maecenati dicit, aut rustico; & argumentatur, quasi hoc dicens: Si una provincia ferre non potest omnia, quanto magis unus ager? Ut TMOLUS. Mons est Ciliciae, in quo nascitur crocum praecipue: nam loca commemorat, ubi plus provenit & melius aliquid. Nam crocum & in Africa nascitur, sed non tale, nec tantum, quantum, vel quale in Cilicia. Sed Tmolus est mons etiam Lydiae, circa oppidum Sardis, qui diversis floribus abundat, unde multi de Tmolo croceos odores similes croco accipiunt; alii non dixisse eum crocum apud Tmolum nasci; sed vinum Tmolicum crocei odoris: nam & crocum in Cilicia apud Corycum nasci Sallustius meminit.

57. INDIA MITTIT EBUR. Et in Africa fuerunt elephanti, sed majores in India. Hinc est quod ait Terentius: *Elephantis quem Indicis praefecerat*. Id est, maximis. Et India mittit, quasi pendit. MOLLES SUA TURA SABAEI? Sabaei populi sunt juxta Syriam & Arabiam: dicti Sabaei *από τῆς σάβης*, quod apud eos tura nascitur, quod eos placamus. Molles autem ideo ait, vel quod sub aere clementiore sunt. (Nam ut ait Lucanus, *Quidquid ad Eos tractus mundique teporem Labitur, emollis gentes clementia coeli*) aut certe quia Alexander Macedo dicitur obscenos omnes de exercitu suo segregatos, illic condidisse. Sane tura modo sine aspiratione dicimus: nam antiqui *tur* dicebant, *από τῆς τῆς*, quod displicuit: vel *από τῆς*, quod est sacrificio: tura enim a tundendo dicta esse voluerunt, a glebis tunsis: cum quibus dicitur fluens de arboribus coalescere. Alii Sabaeos Arabas dicunt, colonos Aegyptiorum ex effoeminatis collectos, ac de Arabia illuc deductos: vel ideo molles, quod foemineos cultus vestesque gerunt.

58. AT CHALYBES NUDI FERRUM. Subauditur ubique, mittunt. Chalybes populi sunt, apud quos nascitur ferrum, Unde abusive dicitur chalybs, ipsa materies, ut: *Vulnificusque chalybs*. Nudi autem, aut apud quos arbores non sunt: aut vere nudi, propter ferri caedendi studium. Nam legimus: *Brontesque Strepesque, & nudus membra Pyracmon*. VIRO-

SAQUE PONTUS CASTOREA. Fibri, canes sunt Pontici: quorum testes arti sunt medicaminibus, propter quos ubi se senserunt requiri, eos secant. De his Cicero: *Redimunt se ea parte corporis, propter quam maxime expetuntur*. Juvenalis: *Qui se eunuchum ipso facis, cupiens evadere damno Testiculi*. Castores autem a castrando dicti sunt. VIROSA autem, aut fortia, aut certe venenata: nam licet sint multis remedio, tamen praegnantibus eorum odore abiciunt & egerunt partum. Et virosa dicta ab eo, quod est virus. Alii fortia accipiunt, a viribus.

59. ELIADUM PALMAS EPIROS EQUARUM. Hypallage est: nam haec dicit: Epirus creat equas optimas, quae apud Elidem palmas merentur in Jovis Olympici curuli certamine. Sane Epiros Graece profertur, unde etiam E habet accentum. Nam si Latinum esset, Epirus, Epiri, Pi haberet, quia longa est. Nec mireris equas currere: nam, ut dicit Plinius, *velociores sunt masculis ideo, quod in cursu urinam faciunt*.

60. CONTINUO HAS LEGES. Jugiter, in aeternum, ad perpetuum: sicut sequentia indicant: nam dicturus est, *Aeternaque foedera mundi*.

PHILARGYRII.

58. AT CHALYBES NUDI FERRUM. Gens in Ponto, quae ferrum reperisse dicitur: & nudi, necessitate operis, ut *nudus membra Pyracmon*.

PIERII.

Ejusque loco repositum *invisa*: sed *injussa*, omnino lectio castior est: quam & Servius agnoscit.

59. ELIADUM PALMAS EPIROS EQUARUM. In Longobardico, & plerisque aliis codicibus, Epirus per *us* legitur: Latina terminatione. In Romano, Epiros per *us*, ut Graece: & ita legendum Servius censet. Praeterea cur equarum potius foeminino genere, quam equorum masculino dixerit, quaerit Probus. Sed in reddenda ratione, quid sibi velit, difficulter intelligas, adeo omnia ejus scripta mutilata sunt: licet vero dicat corpora praecipue matrum legenda, ex quibus sobolem tollas: non satis ad sententiam facit. Quare legas apud Plinium de equis,

Deucalion vacuum lapides jactavit in orbem:
 Unde homines nati, durum genus. Ergo age, terrae
 Pingue solum primis extemplo a mensibus anni
 65 Fortes invortant tauri, glebasque jacentis
 Pulverulenta coquat maturis solibus aestas.
 At si non fuerit tellus foecunda; sub ipsum
 Arcturum tenui sat erit suspendere sulco:
 Illic, officiant laetis ne frugibus herbae:
 70 Hic, sterilem exiguus ne deferat humor arenam.

S E R V I I.

62. DEUCALION LAPIDES VACUUM JACTAVIT IN ORBEM. Jam transit ad sibulam: & poetice dicit: Ista cum primum statuta, quae ab initio mundi constat fuisse.

63. UNDE HOMINES NATI DURUM GENUS. Expressit το αἰών, id est, causativum: nam & Graece populi λαοί dicuntur a lapidibus: λαός enim lapides dicuntur. ERGO AGE TERRAE PINGUE SOLUM. Jam redit ad causam.

64. PRIMIS EX TEMPLO A MENSIBUS ANNI. Hoc est quod dixit, Vere novo: extemplo, induxit, & reposuit.

66. PULVERULENTA COQUAT MATURIS SOLIBUS AESTAS. Quae glebas solvit in pulverem. Et reddit causam cur hoc debeat fieri. Maturis autem solibus, id est, vehementibus, fervidis, magnis. Ipsius manu adjectum, maturis solibus.

67. SUB IPSUM ARCTURUM. Id est, autumnali tempore, quo Arcturus oritur. Et sciendum quod sub praepositio, quando tempus significat, accusativo gaudet: ut hoc loco, sub Arcturum, id est, circa Arcturum. Item: Aut ubi sub lucem densa inter cubila sese. Et: Sub noctem cura recurvat. Et item: Sub lucem exportans calathis. Hoc autem est, tum cum jam plueret compositum. Arcturus enim pluviarum & tempestatum sydus est. Arcturus autem idem Arctotylax, quia post ursae caudam locatus sit: ὀρεγος enim ursa, & ὀρεξ cauda: idem Bootes, quod boves cum plastro agat. Alii Arcadem fuisse filium Calistonis & Jovis dicunt: qui cum matrem in figuram ursae ira Junonis transfigurata vellet occidere, ambos a Jove in caelum esse translatos: ille Arcturus; illa Helice dicta. Alii Icarum hunc volunt esse: qui a pastoribus, quos vino tunc primum reperto, ebrios fecerat, veluti dato veneno, occisus est. Oritur autem idem Arcturus ante xv. Cal. Octobr. atque exinde pluviae incipiunt, quod ipse aperuit, dicen-

A I-

do: Hic sterilem exiguus ne deferat humor arenam. Arcturum autem pluviarum & tempestatum esse auctorem & Plautus ostendit in Rudente, cum eundem ipsum dicentem facit: Incipui hybernium, & fluxus moti maritimos. Vehemens sum exorians: cum occido, vehementior. Ipsius manu adjecti sunt deletis duobus, quorum alter totus legi potuit, Illic, officiant segetes ne frugibus illis; ex altero hoc tantum, ne deferat humor arenam.

68. TENUI SUSPENDERE. Pro tenuiter suspendere. SULCO. Id est, aratione.

69. ILLIC. In terra scilicet pingui. OFFICIANT. Noceant, obstant. HERBAE. Quae internatae segetem laedunt. HIC. In sterili, & tenui, & infœcunda. Quia si pressius aratur terra tenuior, humor ad inferiora desideret, & sapor . . . bunt: Et hoc est quod supra diximus: omnia praecepta, quae commemorat, ad illud pertinent, quod ait: Quid faciat laetas segetes.

70. STERILEM. Pro ociosum, ut interdum lentus, cessans, ut: Signisque secundo defluit amne. ARENAM. Aridam terram, quae est sicut arena.

P I E R I I.

quis, Scytharum per bella fecminis uti malle, quod urinam cursu non impedito reddunt: ad quos respexisse crediderim Virgilium, quum hic praesertim de cursu & velocitate loqui videatur.

66. PULVERULENTA COQUAT MATURIS SOLIBUS AESTAS. In Romano codice legere est, maturis frugibus. Servius solibus agnoscit, cum aliis plerisque codicibus antiquis.

67. AT SI NON FUERIT TEL. FOE. In Longobardico & sed at melius.

Alternis idem tonsas cessare novalis,
 Et segnem patiēre situ durescere campum.
 Aut ibi flava serēs mutato sidere farra,
 Unde prius laetum siliqua quassante legumen,
 75 Aut tenuis foetus viciae, tristisque lupini
 Sustuleris fragiles calamos, silvamque sonantem.
 Urit enim lini campum seges, urit avenae:
 Urunt Lethaeo perfusa papavera somno.

SERVII.

Sed

71. ALTERNIS. Id est, alternatim. IDEM. Scilicet agricola. TONSAS NOVALES. Agros messos. Dicimus autem & *has novalēs*, & *haec novalia*. Proprie *novalēs* sunt arva primum proscissa, & primum segetem ferentia.

72. PATIERE. Patieris. SITU DURESCERE CAMPUM. Segnem, cessantem. Et *situ*, pro otio; ut redeat in vires priores. Sane sciendum & Ciceronem in Dialogis, & caeteros philosophos tractare, non quid debeat fieri, sed quid potissimum fieri: quam rem Virgilius nunc sequitur: nam cum dicat multa remedia agrorum recreandorum, praeponit omnibus intermissionem. Unde eam rem frequenter iterat.

73. AUT IBI FLAVA SERES MUTATO SYDERE FARRA. Si te terrarum cogit angustia, & non habes, ubi intermisso agro rursus seras; ibi frumenta seras, unde legumina sustulisti. Aut si tibi opus est frumento, stercola terram, sparge & cinerem: vel incende stipulas. SYDERE. Modo anno.

74. LAETUM LEGUMEN. Fertile. Et *laetus*, prout res fuerit, accipe: ut *laetus homo*, id est, hilaris: *laetum pecus*, id est pingue: *laetum legumen*, ut diximus, fertile: & sic in reliquis. SILIQUA. Theca, folliculo, intra quem legumina nascuntur. QUASSANTE. Id est, quassa. Quae sonet, cum quassatur. Caecilius: *Si quassante capite tristes incedunt*. Plautus: *Capitibus quassantibus*. Far enim proprie genus est frumenti optimi. Dicitur frumentum a frumine, quod est gulae prominens pars. LEGUMEN. Legumen dicitur quod manu legatur, nec sectionem requirat. Frumenta sunt vero omnia quae ex se emittunt aristas. Nam quod ait supra *Farra*, frumenta accipimus: species est enim pro genere.

75. AUT TENUES FOETUS VICIAE. Mire ait *tenuis*; nam *vicia* vix ad triplicem pervenit fructum, cum alia legumina proventum habeant foelicissimum & fertilem. Foetus vero hic... vel fructus ut inseritur vero foetum...

TRISTISQUE LUPINI. Amari: cum in gustu sit amarum triste: nam incoctus amarus est. Ennius: *Neque illo tristo quaeritas sinapi*. Nonnulli proprie calamos lupinorum, alas dici putant, ut Aelius: *Alae ex lupino, surculi sine foliis*. Cato in Originibus: *Alae ex lupino lugiūm*... Tamen Varro de Lingua Latina, *alam culmum fabae* dicit....

77. URIT ENIM LINI CAMPUM SEGES. Bene excerptis haec tria, linum, avenas, papaver: & dicit post haec, frumenta ferenda non esse: nam licet manu legantur, & sint inter legumina; viribus tamen frumentis exaequantur: Coelius libro tertio feri avenam ostendit, sed videtur poeta velut interrogatus, cur linum, & quae sequuntur, dicat non feri debere; respondisse, urit enim: quia enim casualis conjunctio est.

78. LETHAEO PERFUSA PAPAVERA SOMNO. Plena oblivionis: nam Ceres, Jove admonente, dicitur cibo papaveris, orbitatis oblita, [& re vera papaver gignit soporem] cum jam Proserpinam raptam a Plutone ex inferno recipere non potuisset.

PIERII.

73. AUT IBI FLAVA SERES MUTATO SIDERE FARRA. In Romano codice *mutato semine* legitur: sed *sidere* agnoscit Servius, quum tamen nulla sit causa cur *semine* sit expungendum: quum statim Virgilius ea connumeret *semina*, quibus far inde succedere sit ex fertilitate, & quae contra, seminata prius, campum adurant. Sed enim reliqui codices omnino *sidere* legunt.

74. UNDE PRIUS LAETUM SILIQUA QUASSANTE LEGUMEN. Quamvis Servius *laetum* agnoscit: vide tamen an recte in Romano codice *laetum* legatur. Ut ibi ferenda farra dicat, unde prius legumen legeris. Verbum vero *sustuleris* Viciae tantum & Lupino serviat.

- Sed tamen alternis facilis labor : arida tantum
 80 Ne saturare fimo pingui pudeat sola ; neve
 Effoetos cinerem immundum jactare per agros.
 Sic quoque mutatis requiescunt foetibus arva.
 Nec nulla interea est inaratae gratia terrae.
 Saepe etiam sterilis incendere profuit agros,
 85 Atque levem stipulam crepitantibus urere flammis :
 Sive inde occultas vires , & pabula terrae
 Pinguia concipiunt : sive illis omne per ignem
 Excoquitur vitium , atque exsudat inutilis humor :

S E R V I I.

Seu

79. ALTERNIS FACILIS LABOR . Redit rursus ad praeceptum , quod scit esse praeceptum , id est , ad intermissionem . ALTERNIS . Intermissis , subaudi , agris . FACILIS . Utilis .

80. NE . PRO NON . SATURARE . Recreare , & reparare . PINGUI FIMO . Vel humido , vel fertili . SOLA . Terras .

81. EFFOETOS PER AGROS . Continua fertilitate lassatos : sicut etiam frequenti partu et octa dicitur mulier . CINEREM IMMUNDUM . Ad discretionem illius , quo utuntur puellae : de quibus cineribus in Bucolicis : *Fer cineres Amyllis feras* .

82. MUTATIS FOETIBUS . Ut omni anno proferant , sed diversa : nam eadem ferre semper non possunt , nisi intermittant . REQUIESCUNT FOETIBUS ARVA . Non enim roborantur : quod intermissio efficit arationis : quam rem rursus repetit dicendo .

83. NEC NULLA INTEREA EST INARATAE GRATIA TERRAE , id est , maxima : nam Liptores figura est , id est , maxima & praecipua ; ut , *Munera nec sperno* . INARATAE . Non sata ; unde est illud : *Alternis idem consas cessare novales* . Alii *inaratae* accipiunt , quae est pabulo pecoribus .

84. INCENDERE PROFUIT AGROS . Non agros , sed ea quae in agris sunt , id est , stipulas vel quisquilias : hoc est purgamenta terrarum , & alia inutilia concremare . Nam ut videmus , si in agris qui incendiendi sunt , desint stipulae ; aliunde illuc nutrimenta portantur incendii . Alii non saepe profuit , sed saepe incendere accipiunt .

85. ATQUE LEVEM STIPULAM CREPITANTIBUS URERE FLAMMIS . *Ελαβαν* poetica : vel superflua verbi repetitio est : nam stipula per se levitatem significat : unde *leves stipulas* vocamus . CREPITANTIBUS vero , sonantibus .

86. SIVE INDE OCCULTAS VIRES . *Inde* , id est , ex igni ; *occultas* autem , arcana quadam ratione celatas . In hoc autem sensu sequitur Heracliti opinionem , qui dicit omnia ex igne procreari : quem nunc terris alimenta praebere commemorat .

88. VITIUM . Quod fecunditatem impedit . EXUDAT INUTILIS HUMOR . Nove locutus est : nam non ipse humor , sed terra desudat ; unde *exudat* pro *exudatur* accipimus : Potest ergo *exudare* , & quod emittitur , & quod emittit , accipi .

P I E R I I.

82. REQUIESCUNT FOETIBUS . In Romano codice *requiescent feribus* , futuro tempore scriptum , in aliis praesenti .

88. EXUDAT INUTILIS HUMOR . Dum interim aliquid occurrat , quod majoris alicuius momenti sit , non pigeat de ratione scribendi aliquid disputare , ubi praesertim ea sese offerunt , in quibus aliqua manifesta mutatio facta sit : cuiusmodi ea est , quae in hoc verbo *exudat* apparet . Nam nostri fere omnes , ubicunque ex praepositiva particula , cum dictione aliqua , quae ab *s* littera incipiat , componatur : *s* ipsam excludere coeperunt , offensi scilicet sibilo , quem ex pronuntiato vocabulo resultare dicunt , duabus vix dictionibus *exsul* , & *exspecto* , in quibus *s* non elidatur , designatis . Sed enim antiqui scriptores non modo composita in sua incolumitate conservarunt , ut *exsudat* , & alia huiusmodi : verum etiam ipsi litterae *s* , quotienscunque occurreret , vel in simplicibus nominibus , de industria *s* addere gaudebant . Hinc *felixs* , hinc *Alexsander* , hinc *Cassadoxs* , & pleraque huiusmodi , quae passim in veterum monumentis observantur . Quae quidem consuetudo quum plurimum invaluisset , compulsus est Terentius Scau-

- Seu pluris calor ille vias & caeca relaxat
 90 Spiramenta, novas veniat qua succus in herbas:
 Seu durat magis, & venas adstringit hiantis:
 Ne tenues pluviae, rapidive potentia solis
 Acrior, aut Boreae penetrabile frigus adurat.
 Multum adeo, rastris glebas qui frangit inertis,
 95 Vimineasque trahit crates, juvat arva: neque illum
 Flava Ceres alto nequidquam spectat Olympo:
 Et qui, proscisso quae suscitât aequore terga,

SERVII.

Rur-

89. CAECA RELAXAT SPIRAMENTA. Breves cavernis, per quas sudor emanat, quae tenuitate sui non possunt videri: ergo occulta, & latentia. NOVAS. Quae ante non fuerant. RELAXAT. Aperit. QUA. Pro, per quae.

91. DURAT. Activum est hic. Dicimus enim & duro & duror: duro neutraliter, & dureo. HIAN- TES. Apertas, & patentes.

92. NE TENUES PLUVIAE. Aut lentae, & penetrabiles: aut epitheton est aquarum. Aquae enim naturaliter tenues sunt: sic alibi: *Aut in aquas tenues delapsus abibis*. Alii tenues, inutiles, jejuna, macrae, quibus contrarium pingues, ut est, *tenuis ubi argilla*. RAPIDI. Fervidi & ardentis.

93. ACRIOR. Validior; pro, acris, ut: *iam senior*. BOREAE. Venti Aquilonis. PENETRABILE FRIGUS. Quod omnia penetrat. ADURAT. *Adurat* & ad Solem & ad frigus pertinet: nam uno sermone duo diversa conclusit, quae tamen unum effectum habent: nam & frigoris finis, est caloris initium, & summus calor, frigoris est principium. Unde quasi unus effectus est & frigoris, & caloris: hoc est, quod Graeci dicunt *ἀκρότης ἰσότης*.

94. MULTUM ADEO. Ordo: multum adeo juvat arva. RASTRIS. Et *hor rastris* dicimus, & *haec rastra*: legimus enim: *At isos rastris interea deponere*, in Terentio. Item: *Rastraque & incurvi sacrum rubuere ligones*. Et *rastra* dicta, quod terram radent. GLEBAS INERTES. Pigras, nihil creantes. Et transit ad aliud praeceptum.

95. VIMINEASQUE TRAHIT CRATES. Instrumenta rustica; ad agrorum scilicet exaequationem, quam rustici Hyrpicem vocant. JUVAT. Vel adjuvat, vel quasi delectat. Et hic transit ad aliud praeceptum.

96. FLAVA CERES. *Flava* dicitur propter aristarum colorem in maturitatem. ALTO O-

LYMPO. Aut poetice dictum de caelo, illi favere Cererem: aut vere altam segetem esse, non paleis tantum inanem, sed gravem frumento: nam ideo *flava Ceres*: Et *Ceres* nomen est, quod in polysyllabis in nominativo singulari producit ultimam, cum in obliquo corripit. ALTO. De alto. NEQUIDQUAM. Id est, non sine causa: nam semper duae negativae unam confirmativam faciunt. Unde male quidam locum illum legunt in Terentio: *Pater adest, cave ne se respiciam sentiat*. Si enim hoc est, dicit, vide ut te tristem esse sentiat: quod procedere minime potest; sed ita legendum est: *Cave te tristem esse sentias*. Nam & *ne*, & *cave*, prohibentis est. SPECTAT. Respicit.

97. ET QUI, PROSCISSO QUAE S. AE. T. Propria voce usus est: cum enim primo agri arantur, quando duri sunt, prociendi dicuntur; cum iterantur, obstringi; cum tertiantur, lirari. QUAE SUSCITAT AEQUORE TERGA. Id est, vertit; & proprie suscitât, quia jacent inexerciti. *Terga* autem superficiem, ut Homerus, *τῆτα θαλάσσης*. QUAE SUSCITAT AEQUORE TERGA. Id est, terram, quam araverat.

PIERII.

rus adversum hos praecepta tradere: eosque peccare ait, qui *nux*, & *trux*, & *ferox* in novissimam litteram dirigunt: quum alioqui duplex sufficiat, quae intra se & *r* litteram, habeat. Sane vero qui genus hoc scriptio- nis innovarunt, credidere nimirum figuram nostrae litterae *x*, eam esse, quae apud Graecos pro *cb* figuratur *χ*, & ad sonum, quem audiebant necessariam esse litteram *r*, existimarunt. Si quis enim scribat *truchs*, & *nuchs*, eodem pene sono excipientur, ac si *trux*, & *nux* per *x* scripta, enuntientur. Sed fuerit sua cui-

Rursus in obliquom verso perumpit aratro,
 Exercetque frequens tellurem, atque imperat arvis.
 100 Humida solstitia atque hiemes orate serenas,
 Agricolae: hiberno laetissima pulvere farra,

S E R V I I.

Lae-

98. RURSUS IN OBLIQUUM VERSO PRORUMPIT ARATRO. Scilicet, autumnali tempore, quo jam cum seminibus aratur: nam hoc praecipit, ut cum denuo aramus, tunc per obliquum aratra ducamus: nemo enim uno tempore bis arat.

99. EXERCETQUE FREQUENS. Quidam exercet pro tractat accipiunt, ut: *Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro*. FREQUENS autem, pro frequenter. ATQUE IMPERAT ARVIS. Id est, ut tantum ferant, quantum ipse desiderat. Et hoc est, quod ait supra: *Illa seges demum vobis respondet avari Agricolae*. Alii, ne liberiorius ferant, quae volunt, sed quod fuerit satum, tradant.

100. HUMIDA SOLSTITIA, ATQUE HYEMES ORATE SERENAS AGRICOLAE. Bene ad votum se transtulit: neque enim rusticus aliud potest hic facere nisi optare: nam duo sunt solstitia: unum aestivum, octavo kalendarum Juliarum die: quo tempore remeare Sol ad inferiores incipit circulos: & aliud hyemale, octavo kalend. Januariarum die, quo tempore Sol altiores incipit circulos petere. Unde hyemalis solstitii dies minimus, sicut aestivi maximus invenitur. Videtur ergo contrarium esse quod dicit, Optate pluvias per solstitia, & per hyemem, serenitatem: cum (ut diximus) unum aestivum sit, & aliud hyemale solstitium. Sed sciendum modo annum in quatuor partes esse divisum: in quo duo solstitia, & duo aequinoctia: unum vernale, & aliud autumnale: quae Graeci *solsticia* vocant. Sunt autem haec octavo kalendarum Aprilium, & octavo kalendarum Octobrium die: quia annus olim in duas tantum partes dividebatur; hoc est in aestivum, & in hyemale solstitium, & in duo hemisphaeria: ut intelligamus eum omnia tempora voluisse complecti. Nam hoc dicit, Optandum rusticis, ut autumnali & hyemali tempore sit serenitas: quae duo tempora pro uno habebantur, secundum hemicycli rationem, ut diximus. Vernali vero, & aestivo tempore, ut sint pluviae: quae & ipsa duo tempora pro uno erant. Tamen si diligenter attendamus, poetica licentia est usus, ut pluralem numerum pro singulari poneret: nam *solstitia* pro solstitio, & *hyemes* pro hyeme posuit. Dicit autem, optanda haec, quae per naturam non sunt: quo possit utrius-

que temporis asperitas mitigari: & aestatis calor, pluvias: & frigus hyemis, serenitatis tempore. Sane quidam, *Humida solstitia atque hyemes orate serenas*, accipiunt: hoc est, ea solstitia pro hyemali tantum solstitio, quae humida hiberni temporis ratione esse necesse est: nam aestatis solstitia humida esse non possunt, ut sub una significatione dictum sit, *humida solstitia, atque hyemes*; quod ostendunt subsequencia, *hiberno laetissima pulvere farra*: neque enim aliquid de aestatis solstitio, vel tempore memoravit. Sed verior expositio hoc habet: *Humida solstitia, atque hyemes orate serenas, Agricolae*; non quod humida esse debeant; sed *humida solstitia*, epitheton hyemis est; & modo hoc dicit: solstitia illa, quae humida sunt naturaliter, id est hiberna, o Agricolae, & hyemes serenas orate: nisi enim serenum caelum fuerit, nec feri poterit, nec arari, ut ipse dixit in sequenti: *hiberno laetissima pulvere farra*. Nisi enim serenum fuerit, pulvis e terra levare non poterit. Ergo hoc dicit: *solstitia hiberna*, & non solum solstitia, id est, solstitiorum sola tempora, sed omnes hyemes serenas optandas.

101. HYBERNO PULVERE. Hyberna serenitate, eo, quod nimia serenitas pulverem creat. Et est carmen rusticorum antiquum: *Hyberno pulvere, verno luso, grandia farra, Camille, metes*. Camillus adulescens est.

P I E R I I.

cuique aetati consuetudo, nostris placuit, ea simplicia nomina, per x tantum adnotare. Composita vero non usquequaque ejusmodi regulae subjiciuntur; sed pleraque retinuerunt, ut appareret originatione. Quare si modo *exsudas* scripserim, ut veteres penes omnes codices habent: neque ullius pronuntiationis harmoniam me offendisse crediderim, neque alienum quid a scribendi usu protulisse.

98. RURSUS IN OBLIQUUM VERSO PRORUMPIT ARATRO. Veterum bona pars codicum *perumpit* legunt: quod sententiae videtur accommodatius. Sed in Mediceo, nota illa quae pro, significabat, abrasa est; & p littera alio atramento inferne recisa, jam *Perrumpit*, facit. Sunt etiam exemplaria, quae *obliquum* per e, scribunt: exemplo jam antiquato, licet ad hanc diem in Italia populi sint, qui q litteram nondum admisere.

Laetus ager. Nullo tantum se Mysia cultu
 Jactat, & ipsa suas mirantur Gargara messis.
 Quid dicam, jacto qui semine comminus arva
 105 Insequitur, cumulosque ruit male pinguis arenae?
 Deinde satis fluvium inducit, rivosque sequentis?

SERVII.

Et,

102. LAETUS AGER. Hyberno scilicet sereno: quia ubi hoc contigerit, ne haec quidem loca quae fertilia sunt, ut est Moesia, & Gargara, quae dicturus est in sequentibus, certent cum illo proventu. NULO TANTUM SE MOESIA CULTU JACTAT. Constat quidem *Moesiam* circa culturam esse diligentem; sed non ei cultus suus tantum prodest, quantum hyberna serenitas, & humidum solstitium. *Moesia* autem provincia est Thraciarum, vicina Scythiae. *Mysia* vero civitas Phrygiae, haud longe a Troja, quam magis debemus accipere propter *Gargara*; montes Phrygios. Unde apparet & in Asia esse regionem, quae Moesia dicatur. Sane *Gargara* multi auctores Graeci, sicut Serenus Sammonicus tradit, altitudinem Idaei montis, & per hoc abusive omnes summities montium *Gargara* appellant: esse etiam *Gargara* civitatem in radicibus Idaei montis, in provincia Moesia Asiae, quam constat naturaliter uliginosam, & ob hoc frugum feracem; in tantum, ut multi poetae Graeci *Gargara* abusive pro cuiusvis rei multitudin: vel copia posuerint. Ergo potest & hic sensus esse, ut sit: cum ea sit anni temperies, ut hyems serena sit, & solstitium humidum, fructus optime provenire: haec autem adeo agris esse necessaria, ut sine his, ne illi quidem fecundissimi Moesiae agri responsuri sint opinioni fertilitatis, quae de his habetur. CULTU, autem ideo addidit, tanquam diceret, omnis seges, quae tempestivos humores habuerit, aequabit fecunditati arborum Moesiorum; quae propterea, quod non quaerant solstitiales imbres, sed naturali & proprio humore laentur, maximum & praecipuum cultum habeant, & ita uberes ibi fructus proveniant, ut fecunditatem agrorum suorum etiam *Gargara* ipsa mirentur.

103. ET MIRANTUR GARGARA MESSES. Phantasia est poetica, rei inanimatae sensum dare: sic alibi: *Miranturque nolas frondes, & non sua poma*. Sane Rubellius Blandus, & Quadrigarius, historici, dicunt *Gargarum* flumen vocari in finibus Thurinis. Ad illud fuisse oppidum mediocre, quod *Garga* nunc vicus est, quem Troes obscuri centum quinquaginta, ignoto & incerto duce, infederunt; sci-

licet nomine a vertice Idaeo translato, a quo civitas etiam in finibus Troicis *Gargara* appellatur.

104. QUID DICAM. Oratorium schema, quaedam recusare, quasi non sufficiat materiae, deinde referre: & quid dicam, quemadmodum juvat arva, qui insequitur. COMMUNUS. Id est, statim, sine intermissione. Non est ergo ex propinquo, qui significatus frequentissimus est in Cisalpina Gallia: vulgo enim dicunt, vade ad eum, sed communis: unde Virgilius magis patriam consuetudinem videtur secutus. Veteres enim non in tempore, sed in loco *communis* ponebant, id est, iuxta, ut est: *Comminus obtruncant ferro*: cui contrarium est *eminus*, id est, longe.

105. INSEQUITUR. Prosequitur, & non finit quiescere. RUIT. Evertit, dissipat: nam modo agentis est, ut: *Una Furusque, Notusque ruunt*: nam aliter dictum est: *Ruit alto a culmine Troja*. MALE PINGUIS. Non pinguis, id est, sterilis: nam *male*, apud Virgilium saepe non significat, ut: *male fara forerem*.

106. DEINDE SATIS FLUVIUM INDUCIT, RIVOSQUE SEQUENTES. Post commemoratam generalem agriculturam, transit ad species & culturas venientes ex tempore: nam arare, cinerem jacere, incendere aeternum est: irrigare autem, non nisi nimiae siccitatis est; sicut & siccare etiam, aut ex magnis pluviis, aut ex fluminis eruptione, compellimur. SATIS. Segetibus, agris satis, id est seminatis: nam participium est. RIVOSQUE SEQUENTES. Id est, iuges, aut sequuturos, aut certe rivo- rum est epitheton: quia, qua duxeris, sequuntur. EXUSTUS AGER MORIENTIBUS. &c. Scilicet aestatis calore.

PHILARGYRII.

103. MIRANTUR GARGARA MESSES. Est & alter sensus. Cum ea sit anni temperies, ut hyems serena sit, & solstitium humidum, fructus optime proveniunt: & adeo haec esse agris necessaria, ut sine his nec Mysiae quidem, nec Gargarorum agriculturae feracitate laudabiles, responsurae sint opinioni, quae de eis habetur. Est autem Mysia regio Asiae circa Ciliciam, frugum ferax, quae,

Et, cum exustus ager morientibus aestuat herbis,
 Ecce supercilio clivosi tramitis undam
 Elicit: illa cadens raucum per levia murmur
 110 Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva.
 Quid, qui, ne gravidis procumbat culmus aristis,
 Luxuriem segetum tenera depascit in herba,
 Cum primum sulcos aequant sata? quique paludis
 Collectum humorem bibula deducit arena?
 115 Praefertim incertis si mensibus amnis abundans

S E R V I I.

Exit,

107. MORIENTIBUS HERBIS. Secundum Pythagoricos, qui dicunt omne quod crescit animam habere: Unde est: *Atque interfice messes*.

108. ECCE. Id est, ex improvviso. SUPERCILIO autem, altitudine, summitate terrarum. Alii *supercilia* loca in obliquum delineata, quae superne habeant alia fastigia. Ex accidenti dicit *tramitis*: *tramites* autem sunt covalles, quae de lateribus utrinque perviae limitant montes, quae solent etiam saltus nuncupari. Sed hic tramitem nunc pro valle ac saltu accipere debemus, & pro supercilio, simpliciter edito loco; ut Ἰλῖος ὀφρυόεσσα, nam ideo ait clivosi.

109. ELICIT. Ab eliciendo: & apud antiquos, hodieque in aliquibus provinciis *Elices* appellantur sulci ampliores, ad siccandos agros ducti; unde Poeta ipso verbo uti voluit: nam & scrutatores vel repertoires aquarum aquilices dicuntur. (barinulas dixerunt.) RAUCUM PER LEVIA MURMUR SAXA CIET. Non solum utilitati hanc rem dicit fore, sed etiam voluptati: *murmur* autem sonum aquae. LEVIA vero lubrica, nitida, detrita.

110. SCATEBRIS. Ebullitionibus, quae sunt cum aqua in aliquis rimas defluerit. Unde etiam vasa aestuantia calore scaturire dicuntur: unde vulgo vasa, ubi calida solet fieri, *scutrae* appellantur. TEMPERAT. Rusticus scilicet.

111. QUID. Subaudi: de illo dicendum est? aut, Quantum illi prodest? GRAVIDIS PROCUMBAT ARISTIS. *Gravidas aristas* periphrastice pro spicis posuit. Dicimus autem & *hic spicus*, & *hoc spicum*. Cicero in Arato: *Spicum illustre ferens insigni corpore virgo*. Sed scire debemus in usu esse a masculino utrumque numerum; a neutro vero raro, & tantum singularem inveniri: nam plurali nusquam lectum est. Et QUID. Id est, quid dicam quantum juvet arva. CULMUS. Junctio spicarum.

112. LUXURIEM SEGETUM. Bene *luxuriem*, ut ostendat rem superfluum, & nocituram, nisi amputetur, officere, & bene luxuriem pascit non segetem. Sane *luxuriem* juxta antiquos multi dictum putant, cum *luxuria* dicatur.

113. CUM PRIMUM SULCOS AEQUANT SATI. Seminata, hoc est, cum adhuc herbae sunt tenerae, id est, cum operiunt sulcos herbae, hoc est, antequam cogantur in culmos: & per ista tempus ostendit. Sane Virgilii hoc hemistichium unum de invictis est. QUIQUE PALUDIS. Et hic, juvat arva, subaudiendum.

114. DEDUCIT. Siccatur, detrahit. Sic paulo post: *Rivos deducere nulla Religio vetuit*: Id est, siccare. BIBULA ARENA. Quia omnis arena bibula est.

115. INCERTIS MENSIBUS. Inopportunis: *incerti* autem *mensis* sunt veris & autumnii: nam & hyemis certum est frigus, & aestatis certus est calor: veris vero & autumnii nunc frigus, nunc calor est: quidam *incertos menses* pro quibuscunque, qui adferant variam tempestatem, accipiunt.

P H I L A R G Y P I I.

nullo cultu tantum se iactat, id est, gloriatur, quantum si veniat, *serena hyems*, & *salsissimum humicium*.

P I E R I I.

102. Nullo tantum se Moesia cultu. In Romano codice, & in altero perveteri *Mysia* per y prima syllaba scriptum est, veluti apud Stephanum *Μύσια χῆρος καὶ πόλις*. Quod vero passim scribi coeptum *Moesia* per o diphthongum, a Servio defluxit; qui civitatem a regione ea scriptura distingui tradidit.

106. RIVOSQUE SEQUENTES. In Romano codice legere est, *Rivosque fluentes*: sumptum id nimirum ex paraphrasi.

108. ECCE SUPERCILIO CLIVOSI TRAMITIS UNDAM ELICIT. In Romano codice *eligit* scriptum,

ca

Exit, & obducto late tenet omnia limo:
 Unde cavae tepido sudant humore lacunae.
 Nec tamen (haec cum sint hominumque boumque labores
 Versando terram experti) nihil improbus anser,
 120 Strymoniaeque grues, & amaris intuba fibris,
 Officiunt, aut umbra nocet. Pater ipse colendi
 Haud facilem esse viam voluit, primusque per artem
 Movit agros, curis acuens mortalia corda:
 Nec torpere gravi passus sua regna veterno.

SERVII.

116. EXIT. *Exire* proprie dicuntur flumina, cum abundant extra ripas, ut: *Cum spumeus amnis Exit*. OBDUCTO LATE TENET OMNIA LIMO. Superlito, superfuso. LATE. Valde ac multum, id est, per plurimum spatium. TENET occupat, & operit.

117. UNDE. Ex quo, vel ob quam rem. TEPIDO HUMORE. Stanti, noxio, inutili: vel hoc est incertis mensibus; videtur enim de aestate dicere, tepido humore. LACUNAE autem sunt fossae, in quibus collecta aqua stare consuevit; id est, quasi lacus minores.

118. NEC TAMEN HAEC CUM SINT HOMINUMQUE BOUMQUE LABORES. Ordo est: *Nec tamen nihil improbus anser, Strymoniaeque grues & amaris intuba fibris efficiunt, aut umbra nocet*. Et hoc dicit: Licet haec omnia, quae dixi, arando sunt experti & hominum & boum labores: tamen sunt adhuc aliqua quae obsunt, nisi provideris: scilicet, ne aves obsint, aut umbrae arborum.

119. IMPROBUS ANSER. Infatiabilis, nulli probandus. Et dicit anseres agrestes.

120. STRYMONIAEQUE GRUES. Thraciae, a fluvio, vel lacu Strymone, qui fuit circa Amphipolim civitatem. ET AMARIS INTUBA FIBRIS. Ut etiam Donatus dicit, male quidam *intubam* avem quandam amari jecoris accipiunt: nam *intuba* dicit *cicorea*, quarum radices multae & tenues ambiunt segetes & necant. *Fibris* autem abusive ait, quod radices intyborum hac atque illac decurrant, ut fibrae per jecur, id est, venae quaedam ac nervi. Alii *fibras* proprie dicunt rei cuiusque extremitates, sicut Cicero in Gabinium: *Fibrae cincinnorum madentes*. Et in Tusculanis: *Non solum ramos amputare miseriarum, sed omnes radicum fibras evellere*. Unde & jecoris extremas partes fibrae a nonnullis appellantur. Bene ergo Virgilius intyborum,

vel radicum, vel foliorum extremitates fibras dixit. Alii herbas adserunt, ut Nigidius Commentario grammaticali: *Φαρβύ*, herba. Sed antea fibra dicta est, ut nunc etiam rustici dicunt. Potest ergo hic *fibris* pro herbis accipi, quando ipsa *intybus* herbae species est. AMARIS, nocentibus, ut: *Hofis amaro*.

122. AUT UMBRA NOCET. Ut: *Nocens & frugibus umbrae*. VIAM. Rationem & artem colendi *μὴ ὁδόν*.

123. MOVIT AGROS CURIS ACUENS MORTALIA CORDA. Dicitur est Jovem fecisse multa, quae possunt in vituperationem venire: & ea hoc colore defendit, quod dicat voluisse cum ingenium mortalibus ex necessitate praestare, ne torperent otio, quod ex rerum abundantia procreatur. Et *movit agros*, tanquam ipse colat agros, ut: *Ille colit terras: vel movit*, id est, iussit coli, ut est terram vertere. *Curis* vero, sollicitudinibus. ACUENS. Exercens.

124. VETERNO. Pigritia, otio; quia plerumque otiosos solet hic morbus inceslere: Plautus in *Addicto*: *Opus facere nimio quam dormire mavolo, Veternum metuo*. *Veternus* autem dicitur morbus intercus, id est, *ὀδρεῖς*, qui homines efficit pigros: & dicimus hic *Intercus*, hujus *Intercusis*.

PIERII.

ca scilicet cognatione quae intercedit inter *g* & *c*: quum *elicit*, omnino sit casta lectio.

120. ET AMARIS INTUBA FIBRIS. Scribendum *intuba* per *u*, ex antiquis plerisque codicibus tam Virgilianis, quam Plinianis: Latina enim dictio est, neque admittit *y*, nisi quantum Graeci sic *u* nostrum breve ea solent nota figurare: Sed de hoc plura in quarto Georgicon.

- 125 Ante Jovem nulli subigebant arva coloni:
 Nec signare quidem aut partiri limite campum
 Fas erat : in medium quaerebant : ipsaque tellus
 Omnia liberius nullo poscente ferebat.
 Ille malum virus serpentibus addidit atris,
 130 Praedarique lupos jussit, pontumque moveri:
 Mellaque decussit foliis, ignemque removit,
 Et passim rivis currentia vina repressit:
 Ut varias usus meditando extunderet artis
 Paullatim, & sulcis frumenti quaereret herbam:
 135 Ut silicis venis abstrusum excuderet ignem.

S E R V I I.

Tunc

125. ANTE JOVEM. Ante regnum Jovis. NULLI. Vetus pro non significat: Terentius in Hecyra: *Si non quaeris, nullus dixeris*: ut ipse alibi: *Nulla Venus non ulli animum flexere*. Tale est: *Et nil mea carmina curas*, pro non curas. SUBIGEBANT. Domabant, molliabant, ac per hoc, suo labore colebant.

126. LIMITE. Terminus, ut: *Limes agri fessur*. NEC SIGNARE QUIDEM. Signare, notare; propterea, quod cum agri colonis dividerentur, fossa ducebatur ab Oriente ad Occidentem, quae cardo nuncupabatur; & alia de Septentrione ad Meridiem, qui decimanus limes vocabatur: & alii minores erant in obliquum discreti, qui lineares appellabantur, & agros per centurias, sive per jugera, divises coercerant.

127. IPSA TELLUS. *Ipsa*, ultro, sponte sua, ut: *Ipsae laete demum*. AUT PARTIRI. Dividere, & designare. FAS. Id est, lex. INMEDIUM QUAEREBANT. In commune, id est, in publicum, ut ipse alibi: *Consulite in medium*.

128. OMNIA LIBERIUS. Quia supra ait: *Atque imperat arvis*. Alii *liberius*, pro liberalius accipiunt, bene: tunc enim libere cuncta sponte ferebant: nunc autem imperante alio per laborem culturae serviunt.

129. ILLE. Jupiter, scilicet, adeptus imperium. MALUM VIRUS. Bene ad discretionem epitheton addidit, *malum*: nam *virus* & bonum & malum est, sicut venenum: nam idem est. Venit autem a Graeco: nam & illi *ποικίλον* medium habent, id est, & bonum & malum. Sane VIRUS, hodie tres tantum habet casus: *hoc virus*, *hoc virus*, & *o virus*. Antiqui, *hujus viri* dicebant: Licet

tius, *Tetri primordia viri*. Nonnunquam pro foetore ponitur *virus*, ut apud Lucilium: *Anseris herbilis virus*. ADDIDIT aut abundat, aut addidit, quia habebant ante nonnihil veneni. ATRIS, modo noxiis, id est, ad tenebras & mortem mittentibus.

130. PRAEDARIQUE LUPOS JUSSIT. Utrum ut ipsi praedas faciant, an ut ipsi capiantur? PONTUMQUE MOVERI. Ventis scilicet. Cicero: *Mare movetur ventis, ne putescat*.

131. MELLAQUE DECUSSIT FOLIIS. Quia est opinio, fluxisse arboribus mella. IGNEQUE REMOVIT. Non penitus sustulit, non extinxit, sed occulit: Unde est: *Quaeris pars semina flammæ, Abstrusa in venis silicis*.

132. PASSIM. Abundanter, ubique. RIVIS. Fluminibus.

133. UT VARIAS USUS. Usus *ἡ τῆς*, ut cum opus rebus esset, excogitarentur artes, per quas invenirentur. MEDITANDO. Ab agente est, id est, dum meditatur. EXTUNDERET. Studiose reperiret & coleret.

134. PAULLATIM. Epitheton artium est. FRUMENTI HERBAM. Periphrasis segetis, ut: *Nec graminis attingit herbam*. QUAERERET. Id est, ipse usus: & *quaereret*, quasi adhuc, quod non esset, id est, quasi intus in sulcis quaereret.

135. UT SILICIS VENIS. Proprie dictum: *Quadrigarius quarto: Inter venas saxi abstrusum, latentem, & quasi divinitus absconditum*: Et hoc est, quod dixit, *ignemque removit*. Sane absconditum dicitur, non absconsum, quia conditum facit, non consum.

P I E R I I.

126. NEC SIGNARE QUIDEM. In Romano codice *ne signare quidem*, legitur; una minus littera.

Q

133. Ex-

Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas:
Navita tum stellis numeros & nomina fecit,
Pleïadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arcton.
Tum laqueis captare feras, & fallere visco,

SERVII.

In

136. ALNOS. Arboris species, & per hoc lyntres fluviales ostendit. FLUVII. Id est, qui in fluviiis navigant. SENSERE CAVATAS. Hoc est, quod ait paulatim.

137. NAVITA. Pro nauta: sicut Mavors, pro, Mars. NUMEROS ET NOMINA FECIT. Numeros, aut currendi modos, id est, ortus & occasus: quod si est, quasi rem philosophorum praetermisit: nam tantum de nominibus dicit, ut *Pleïadas*, *Hyadas*. Aut certe revera ait *numeros*: nam Hipparchus scripsit de Signis: & commemoravit etiam, unumquodque signum quot claras, quot secundae lucis, quot obscuras stellas habeat. Secundum quod bene commemoratis signis, quasi notum, stellarum numerum praetermisit. Aut *numeros*; quia Septentrionem dicimus: *Nomina fecit* vero, notamina, Plautus in Menechmis: *Juventus fecit nomen Paeniculo mihi*. Et in eo, quod dicit nautam stellis numeros & nomina fecisse, significat necessitate quaerendarum rerum, quae ante sponte sua cunctis proveniebant, homines navigandi peritiam & studium reperisse: & ex eo, quod sequitur, id quod praecedit ostendit. Navigandi quippe peritiam sequitur studium motus, & rationes syderum cognoscendi, propter tempestatem maris, & ventorum motus.

38. PLEIADAS. Signum est ante genua Tauri, quod Graeci *ὕβας* dicunt, id est, petimen. Quidam autem non omnium boum *ὕβας*, sed eorum tantum, qui sunt ita ut Cyprii gibberes, sicut Aristoteles quoque refert; sed & gibber ipsum *ὕβας* nominat. Sed *Pleïades* ortu suo primae navigationis tempus ostendunt. Unde Graece *Pleïades* dicuntur *ἀπὸ τοῦ πλῆγας*: Latinae Vergiliae, a verni temporis significatione, quo oriuntur: vel quod Pleïones & Atlantis filiae sint. Sunt autem septem: Taygete, Alcyone, Celaeno, Sterope, Merope, Maja, Electra, quae excisum Ilium dolens, lucere desiit. Quidam Meropen volunt non apparere, velut erubescantem, quod sola e sororibus cum Sisypho mortali concubuerit. HYADAS. *Hyades*, signum est & in fronte Tauri, quod ortu suo efficit pluvias: unde stellae ipsae, *Hyades* vocantur *ἀπὸ τοῦ ὕδατος*, quas Latini exinde *Suculas* appellaverunt. Alii *Hyadas* a porcis, quas Graeci *ὕς* dicunt, a nobis *saes* appellantur, non a

pluviis, quas *ὕδωρ* vocant, dictas accipiunt: nam ideo & *Suculas* dici a suis. Hae sunt in fronte Tauri, in formam Y litterae: Unde etiam *Tadas* dici volunt. Has alii septem, alii quinque dicunt his nominibus: Pytho, Synnecho, Baccho, Cardie, Niseis. CLARAMQUE LYCAONIS ARCTON. Elicem dicit, id est, majorem Septentrionem: nam minor Cynosura dicitur. LYCAONIS autem, subaudi filiam, ut: *Deiphobe Glauci*. Lycaon enim, rex Arcadiae, habuit filiam Calisto, quam cum viciasset Jupiter, Juno in ursam convertit: & postea Jupiter miseratus in signum Septentrionis coeleste transtulit. CLARAM ergo, notam, ut: *Tuus clarissimus frater Pandarus*: vel quia non, vel nunquam, occidit; ideo *claram*: vel quia illic alia obscurior est.

139. TUM LAQUEIS CAPTARE FERAS, ET FALLERE VISCO INVENTUM. Captare, occupare velle; & unus sensus est divisus interpolatione alterius: nam *Laqueis captare feras*, ad venationem pertinet, id est, itaqueare terras incurvatis arboribus: *Fallere visco*, ad aucupium. Item ad venationem, ET MAGNOS CANIBUS CIRCUMDARE SALTUS. Male autem de aucupio quidam hoc respuunt, totum referentes ad venationem: & dicunt, *Fallere visco*, pro visceratione positum: constat enim luparios carnibus tinctis veneno lupos necare: quod ideo non procedit, quia *hoc viscum*, *hujus visci* facit, sicut *templum*, *templi*: unde est, *Fallere visco*. *Viscus* vero, id est, caro, *viscaris* facit, ut, *pecus*, *pecoris*. Et si de carne loquebatur, *viscere* debuit dicere. Lucretius: *Permixtus viscere sanguis*. Item ipse: *Viscus gigni, sanguemque creari*. Primo de nautis, & navigio invento; postea de venatione dixit; nunc de piscatoribus loquitur: cuncta enim haec necessitas invenit.

PIERII.

133. EXTUNDERET ARTIS. Antiqua aliquot exemplaria *excuderet* legunt: eaque dictio, nescio qua prius abrasa, in Longobardico codice superinducta. Sed enim *extunderet* in probatoribus codicibus, Romano, Mediceo, & aliis habetur.

135. ET SILICIS VENIS. Antiqua omnia exemplaria, quae prae manibus fuere nobis, *Ut silicis* legunt: tam etsi non displicet *Es*, ut illi membro cohaereat, *Es sulcis frumenti quæreres herbam*,

140 Inventum : & magnos canibus circumdare saltus.

Atque alius latum funda jam verberat amnem,

Alta petens : pelagoque alius trahit humida lina.

Tum ferri rigor, atque argutae lamina ferrae:

(Nam primi cuneis scindebant fissile lignum.)

145 Tum variae venere artes. Labor omnia vicit

Improbis, & duris urgens in rebus egestas.

Prima Ceres ferro mortalis vertere terram

Instituit : cum jam glandes atque arbuta sacrae

S E R V I I.

De

141. ATQUE ALIUS LATUM FUNDA JAM VERBERAT. Ordo est: jam alius & funda. Genus est retis, dictum a fundendo, id est, retiaculum, quod dicitur βόλος.

142. ALTA PETENS. Nonnulli *alta petens* ad maris piscationem adplicant; ut prima pars, *funda jam verberat amnem*, fluminis piscatio videatur: *Alta petens*, *pelagoque alius trahit humida lina*, de mari dixerit. TRAHIT HUMIDA LINA. Everriculum significat. Et *trahit* recte, quia hoc genus retis tragum vocatur.

143. FERRI RIGOR. Durities ferri, unde *omnes rigens* fierent: unde & *rigidus homo* dicitur. ARGUTAE SERRAE. Stridulae, sonoriae, ut: *arguto pectine*. Et dicitur Perdix, sororis Daedali filius, invenisse circinum & ferram: cui magister invidens, quod melior in hoc fuisset inventus; ne plura inveniundo laudem ei infringeret, apud Athenas ex arce Minervae eum praecipitavit. Lamina autem ferrae, definitio.

144. SCINDEBANT FISSILE LIGNUM. Quod *findi* potest; aut scindendo fissile faciebant; aut ibi scindebant, ubi fissile erat.

145. TUM VARIAE VENERE ARTES. Ex necessitate scilicet diversarum rerum, quibus homines, repressa spontanea cunctarum rerum origine, & terrarum fructificatione, coeperunt egere. LABOR IMPROBUS. Vel magnus, vel nulli probabilis: nullus enim est *amator* laboris: vel indefessus, assiduus, sine moderamine.

146. ET DURIS URGENS IN REBUS EGESTAS. *Urgens*, insutens, cogens, & quasi importune. *Egestas*. Indigentia rerum. Prior est *egestas*, quam paupertas: paupertas enim honesta esse potest: *Egestas* autem turpis est, Persius: *Magister artis ingenique largitor Venter*, *negat artifex sequi vocat*.

147. PRIMA CERES FERRO MORTALES VER-

TERE TERRAM INSTITUIT. Prima Ceres omne agriculturae genus hominibus indicavit: superfluum enim quaestionem movent quidam commentarii, dicentes Osyrim vel Triptolum aratrum invenisse: nam aliud est unam rem invenire, & aliud omnem agriculturam docere: quod fecit Ceres. Nam *forum* dicendo, cuncta generaliter rusticorum arma complectitur. Sane solum hoc nomen est in polysyllabis, quod ultimam producat in nominativo, & eam in obliquis corripiat, ut *Ceres*, *Cereris*.

148. SACRAE DEFICERENT SYLVAE. Emphasis est, id est, etiam sacrae: quarum sterilitas caeterarum quoque significat infœcunditatem. ARBUTA autem sunt rubra poma sylvarum, quae Plinius unedones vocat: quod asperitate sua plura edi non possint. *Sylvae* autem si nominativus pluralis est, figurata declinatio est, si singularis genitivus est, possessiva.

P I E R I I.

144. NAM PRIMI CUNEIS SCINDEBANT FISSILE LIGNUM. In Mediceo codice & aliquot aliis antiquis, *nam primum* habetur. In Romano *scindebant*, quod sono asperum videatur, per *cb*, & hic & alibi scriptum, quod verbum id *σχίζω* Graece dicitur per *χ* litteram densam: alii *scindo* malunt *ἀπό τοῦ σκινδαίνω* dici: & idcirco aspirationem non adponunt: atque ita omnino mollius enuntiatur.

145. LABOR OMNIA VINCIT. In Romano codice *vicit* legitur, specie perfecta. Nam & *Venere artes*, dixerat. In Mediceo *vincit* est: sed litterae *v* subditum est punctum, quod eam indicet expungendam. Utcunque tamen legas, parvi est momenti.

Q¹

- Deficerent silvae, & victum Dodona negaret.
 150 Mox & frumentis labor additus: ut mala culmos
 Esset robigo, segnisque horreret in arvis
 Carduus. Intereunt segetes: subit aspera silva,
 Lappaeque tribulique: interque nitentia culta
 Infelix lolium & steriles dominantur avenae.
 155 Quod nisi & assiduis terram insectabere rastris,

SERVII.

149. VICTUM DODONA NEGARET. *Dodona* civitas Epiri est, juxta quam nemus est Jovi sacrum, & abundans glandibus semper: de cuius nemoris arboribus columbae oracula petentibus dare consueverant: unde & *κατ' ἔξοχον* *Dodonae* efficit mentionem; quia dixit: *Chaoniam pingui glandem mutavis arista*: sunt enim Chaones in Epiro, perinde ut Dodona. Et totum quod dicit hic, hoc est: Prius homines, ut legimus, pasti glandibus sunt, nec aliud ad victum quaerebant. Cum igitur jam deficerent glandes, & non solum quaelibet sylvae, sed etiam sacrae victum hominibus negarent; & cum aliis sylvis ipsa quoque Dodona civitas, quae juxta se nemus Jovi consecratum habebat, glandes usibus humanis subtraheret, Ceres prima omne genus agriculturae hominibus indicavit.

150. LABOR ADDITUS. Aut, datus; ut nihil mali ante habuerint: aut revera additus; quia ante erat quidem labor, sed tantum herbarum, intyborum; postea accessit rubiginis, carduorum. Labor autem, quem Graeci *κοπος* dicunt.

151. ESSET. Comesset, consumeret, ut: *Est mellis flamma medullas*. ROBIGO autem genus est vitii, quo culmi pereunt, quod a rusticis calamitas dicitur. Hoc autem genus vitii ex nebula nasci solet, cum nigrescunt & consumunt frumenta. Inde & *Robigus* Deus, & sacra ejus septimo kalend. Majas *Robigalia* appellantur. Sed haec res abusive *robigo* dicitur: nam proprie *robigo* est, ut Varro dicit, *vitiium ebescenae libidinis*, quod *ulcus* vocatur: id autem abundantia & superfluitate humoris solet nasci, quae Graece *κατὰρροια* dicitur. SEGNIS CARDUUS. Inutilis, infocundus. HORRERET. Abundaret, ut totum agrum imple-ret. SUBIT. Succedit loco intereuntium. ASPERA SYLVA. Notandum, etiam de herbis sylvam dictam.

153. LAPPAEQUE. Species herbae hirsutae. TRIBULIQUE. Genus spinarum, quod donec viret mollia folia habet; ubi inaruerit asperantur in

spinis: Hos tribulos sparsisse pugnaturus cum Romanis Hannibal dicitur, fugamque simulasse; quem cum Romani inlequerentur ignorantes, & fugere credentes, in hoc genus fraudis incurrerunt, & ab hostibus in praelium recurrentibus caesi sunt. INTERQUE NITENTIA CULTA. Quae ideo coluntur, ut niteant; aut quae per cultum nitere debeant.

154. INFELIX LOLIUM. Infocundum; contra: *Felicemque trabis limum*. STERILES AVENAE. Ad discretionem eorum, quae feruntur: nam in multis provinciis etiam inter fructuum genera numerantur. DOMINANTUR vero, eminent, quia & validiores & altiores sunt.

155. QUOD NISI ET ASSIDUIS TERRAM INSECTABERE RASTRIS. Jam concludit, & hoc dicit: Nisi saepe sarrieris: propter illud, *Et amaris intyba sibiris Officiunt*: Nisi aves fugaveris: propter illud, *Improbis anser, Strymoniaeque grues*: Nisi falce amputaveris ramos: propter illud, *Aut umbra nocet*: Nisi votis invocaveris pluvias: propter, *Humida solstitia, atque hyemes orate serenas*: sine causa ingentes frumenti alieni acervos aspicias. Per quod ostendit rusticum sua inertia famem, non anni vitio, sustinere. Sane ad illud retulit, quod supra ait, *in medium quaerebant*: at nunc sibi quisque, nec ad nos pertinet acervus alienus. INSECTABERE. Pro insectatus fueris. Futurum indicativi pro futuro subjunctivi. RASTRIS. Sarculis.

PIERII.

149. DEFICERENT SILVAE. In codicibus nonnullis admodum vetustis *defuerant* legitur: Sed *deficerent* magis placet.

150. UT MALA CULMOS ESSET RUBIGO. In Romano codice, & hic, & alibi *robigo* per o prima syllaba scriptum est. Unde *Robigalia* sacra, *Robigo* deo instituta, a Numa anno regni sui XI. ut auctor est Plinius.

151. HORRERET IN ARVIS CARDUUS. In antiquis aliquot codicibus *carduos*, ut sexcenta hujusmodi exempla in veterum monumentis.

156. ET

Et sonitu terrebis aves, & ruris opaci
 Falce premes umbras, votisque vocaveris imbrem:
 Heu, magnum alterius frustra spectabis acervum:
 Concussaue famem in silvis solabere quercu.
 160 Dicendum, & quae sint duris agrestibus arma:
 Queis sine nec potuere feri, nec surgere messes:
 Vomis, & inflexi primum grave robur aratri,
 Tardaue Eleusinae matris volventia plaustra,
 Tribulaue, traheaeque, & iniquo pondere rastri:

S E R V I I.

Vir-

156. TERREBIS. Pro, terrueris.
 157. PREMES UMBRAS. Coartatis, & imminues, compelles. VOTIS. Sacrificiis, precibus. UMBRAS. Id est, ramos arborum incumbentes segetibus amputans. VOTISQUE VOCaveris IMBREM. Ut invocares fore tibi pluviam. ALTERIUS ACERVUM. Qui haec accurate egessit. FRUSTRA SPECTABIS. In alia cernens, quod ipse non habeas.

159. FAMEM SOLABERE. Ac si diceret: Ne glandibus quidem satiaberis; sed tantum famem produces: quia dixerat, *Es victum Dædona negaret.*

160. DICENDUM ET QUAE SINT DURIS AGRESTIBUS ARMA. Quasi magnum opus aggredior, ut: *Nunc veneranda Pales.* DURIS AGRESTIBUS. Quia in labore durant. ARMA. Id est, instrumenta: ut alibi: *Cerealiaque arma.*

161. QUEIS SINE. Sine quibus. SERI. Seminari. SURGERE. Crescere. VOMIS. Et ab eo quod est *vomer*, & ab eo quod est *vomis*, *vomeris* facit; sed rationis est, *vomer*: nam *vomeris* usurpatum est: rariū enim est, ut in *is* exeuntia, *ris*, in obliquis recipiant, ut, *cinis*, *pulvis*. Talis est & in Graecis ratio: nam *allin* & *allis* dicunt, *delphin* & *delphis*; *Eleusin* & *Eleusis*: sed verius in *n* desinunt, quod in obliquis habent, & *allinos*, *Eleusinos*, *delphinos*.

162. INFLEXI PRIMUM GRAVE ROBUR ARATRI. Periphrastice aratrum: nam *inflexi* pro *flexi* posuit; quia *in* abundat: *Grave* autem *robur*, propter sulcos altius imprimendos, & *grave robur* est, cui *vomer* accommodatur.

163. TARDAUE ELEUSINAE MATRIS VOLVENTIA PLAUSTRA. *Eleusin* civitas est Atticae provinciae, haud longe ab Athenis: in qua cum regnaret Celeus, & Cererem, filiam quaerentem, liberalissime suscepisset hospitio, illa pro remuneratione ostendit ei omne ge-

nus agriculturae: filium etiam ejus Triptole-
 mum recens natum per noctem igne fovit;
 per diem divino lacte nutrit: & eum ala-
 tis serpentibus superpositum, per totum or-
 bem misit, ad usum frumentorum hominibus
 indicandum. *Volventia* autem *plaustra*, id est,
 volubilia: *Matris Eleusinae*, id est, qualia
 ostendit Ceres apud Eleusina: aut certe, qua-
 libus Mater Deum colitur: nam ipsa est et-
 iam Ceres. Romae quoque sacra hujus de
 plaustris vehi consueverant: *Volventia* autem,
 quae volvantur, quod venit a *volvo*, non *vol-*
vor.

164. TRIBULAUE. Genus vehiculi omni
 parte dentatum, quo teruntur in area fruges
 maturae, quo maxime in Africa utebantur.
 TRAHEAEQUE. Vel tabula est, ut quidam di-
 cunt, quae trahentibus bubus solet areae in-
 duci, ad pabulum colligendum; vel vehicula
 sine rotis, quas vulgo trahas dicunt: & causa
 metri in hoc nomine epenthesein fecit, ut *na-*
vita, & *Mavors*, pro *nauta*, & *Mars*. Tra-
 ha autem vehiculum est a trahendo dictum:
 nam non habet rotas. INIQUO PONDERE RAS-
 TRI. Pro iniqui ponderis, id est, magni;
 scilicet, ut sine labore rustici glebas possint
 infringere.

P H I L A R G Y R I I.

157. FALCE PREMES UMBRAS. Quia arbuta
 feri solent: & *Premes*, pro compelles.

P I E R I I.

154. ET STERILES DOMINANTUR AVENAE. Hic
 suum habet locum *dominantur*, quod in
 Bucolicis *Nascuntur*, ex antiquis codicibus le-
 gi diximus.

155. QUOD NISI ET ASSIDUIS. In Romano
 codice *assiduis*, idque perperam scriptum ex
 Carisii sententia. Quod vero sequitur, TER-
 RAM INSECTABERE RASTRIS. In Mediceo co-
 dice *herbam insectabere* scriptum est.

165 Virgea praeterea Celei vilisque supellex,
 Arbuteae crates, & mystica vannus Iacchi.
 Omnia quae multo ante memor provisa repones;
 Si te digna manet divini gloria ruris.
 Continuo in silvis magna vi flexa domatur
 170 In burim, & curvi formam accipit ulmus aratri.

SERVII.

165. VIRGEA PRAETEREA CELEI VILISQUE SUPELLEX. Id est, vasa de vimine facta, qualia Ceres Celeo aliquando monstravit: ut qualos, corbes, & caetera. *Vilis* autem *supellex*, quoniam de genistis, vel junco, vel alba vite solent fieri. Sane *haec corbis* dicendum est foeminino genere, secundum Tullium, qui ait, in Selliana: *Messoria se corbe contextis*. SUPELLEX autem usurpatum est: nam artis est, *haec supelletilis*. Genitivus enim aut par debet esse nominativo, aut una syllaba major, ut *musa musae*: *doctus doctoris*. Si duabus maiorem invenerimus, contra artem id esse manifestum est, ut *anceps*, *praeceps*, & pauca alia.

166. ARBUTEAE CRATES. Ex arbuto factae. ET MYSTICA VANNUS IACCHI. Id est cribrum arcale. Legimus tamen & *vallus*, secundum Varronem: *Hanc fistacula Pollio mysta vallus*: quod idem nihilominus significat. *Mystica* autem *Iacchi* ideo ait, quod Liberi patris sacra ad purgationem animae pertinebant: & sic homines ejus Mysteriis purgabantur, sicut vannis frumenta purgantur. Hinc est, quod dicitur Osiridis membra a Typhone dilaniata Isis cribro superposuisse: nam idem est Liber Pater, in cuius Mysteriis *vannus* est: quia ut diximus animas purgat. Unde & Liber ab eo, quod liberet, dictus, quem Orpheus a gigantibus dicit esse discerptum. Nonnulli Liberum Patrem apud Graecos *Λιχνίστω* dici adserunt; *vannus* autem apud eos *λικνόν* nuncupatur: ubi de more positus esse dicitur, postquam est utero matris editus. Alii *mysticam* sic accipiunt, ut *vannum* vas vimineum latum dicant, in quod ipsi propter capacitatem congerere rustici primitias frugum soleant, & Libero & Liberae sacrum facere. Inde *mystica*.

167. OMNIA QUAE MULTO ANTE MEMOR. Bene non vult rusticum tunc quaerere, quae dixit, dicturusve est, cum jam opus sint. ANTE MEMOR PROVISA REPONES. Antequam agriculturam exerceas, ante praeparabis haec omnia, quae in illius rei sunt usum necessaria. PROVISA. Id est praeparata. REPONES. Recondes, & salva custodies.

Huic

168. SI TE DIGNA MANET D. G. R. Id est, si te capit dignitas ruris, vel agri colendi gloria. MANET. Expectat. DIVINI GLORIA RURIS. Id est, si tu gloriam divini ruris vis adipisci: aut si id tibi concessum est caelitus, ut gloriam ruris habeas. DIVINI autem, a diis conditi, vel quia terra, Dea dicitur.

169. CONTINUO. Principio, statim, aut priusquam agriculturam coeperis. VI. Virtute. DOMATUR. Usui servire cogitur. FORMAM. Modum.

170. IN BURIM. In curvaturam: nam *buris* est curvamentum aratri, dictum quasi *βούρῃς οὐρά*, quod sit in similitudinem caudae bovis: Alii *burim* curvaturam temonis quae supra est; & quod est infra, *urum* dicunt: *buris* enim ut curvetur, ante igni domatur & amburitur, unde & quae naturaliter inveniuntur curvae, ita dicuntur. Varro ait: *Formam burim iudici ab urbe*.

PHILARGYRII.

165. CELEI. Celeus rex Eleusiniorum, apud quem Ceres hospitata dicitur filiam quaerens. Hic primus propter usum ferendi, quem a Cere Triptolemus filius ejus acceperat, excogitavit canistra, cistas, & his similia.

166. ET MYSTICA VANNUS IACCHI. *Vannus* est vas vimineum latum, in quod propter capacitatem rustici congerere frugum primitias solent, & Libero sacrum facere. Unde MYSTICA dixit: est autem usus ejus, ut fabam vannat.

170. IN BURIM. *Buris* pars aratri curva, quae ut curvari possit, ante praecurritur.

PIERII.

158. FRUSTRA SPECTABIS ACERVUM. Ut missum faciam *acervum* ex antiquis codicibus, in Mediceo non *spectabis*, sed *expectabis* habetur. Id enim spectandi auget significatum.

166. ET MYSTICA VANNUS IACCHI. In Romano codice *mystica vallus* legitur. *Mystica* quidem, ut alibi dictum, mutatione *ου* in *υ*: quia veteres, peregrinas litteras abhorrebant. Eodem modo in antiquo Liviano codice, *Corcum* pro *Cor-*

Huic a stirpe pedes temo protentus in octo,
 Binae aures, duplici aptantur dentalia dorso.
 Caeditur & tilia ante jugo levis, altaque fagus,
 Stivaque, quae currus a tergo torqueat imos,
 175 Et suspensa focis explorat robora fumus.
 Possum multa tibi veterum praecepta referre;
 Ni refugis, tenuisque piget cognoscere curas.
 Area cum primis ingenti aequanda cylindro,

S E R V I I.

Et

171. HUIC. Aratro scilicet. A STIRPE. Id est, arboris, hoc est: *Nec non & sterilis quae stirpibus exit ab imis*: alibi pro ipsa arbore: *Sed stirpem Tencri nullo discrimine sacrum*. Vel alibi dicitur ab initio, a radice, vel ima summitate. TEMO. Ad quem ligantur, vel junguntur boves. PEDES PROTENTUS IN OCTO. Subaudi aptatur.

172. BINAE. Duae, quibus latior sulcus efficiatur. DUPLICI APTANTUR DENTALIA DORSO. *Dentale* est lignum, in quod vomer inducitur. DUPLICI autem DORSO, aut lato, ut: *At duplex agitur per lumbos spina*: aut re vera, DUPLICI, cuius utrumque eminet latus: nam sepe huiusmodi sunt omnes vomeres in Italia.

173. JUGO. Id est, ad jugum. LEVIS. Ideo *levis*, ne boves laborent.

174. STIVA. Manica aratri, qua regitur, gubernaculum. Cicero in Scauriana: *Ab sita ipsa tecum homines conloquebantur*. CURRUS IMOS. Currus autem dixit, propter morem provinciae suae, in qua aratra habent rotas, quibus juvantur. A TERGO. Post tergum. TORQUEAT. Vertat.

175. SUSPensa FOCIS EXPLORET ROBORA FUMUS. Probatae enim soliditatis sunt ligna, si in fumo minime rimas effecerint: namque ad exudandum fumo adhibita, si rimas faciunt & scissuras, mala sunt & infirma. Totus autem hic locus de aratro Hesiodi est: *Τῷ μὲν ἄρ' ὕλοισιν μινυμέναις ἔχειν ἔργον, ὅλμον μὲν τριπόδω τέμνειν, ὕπερον δὲ τετραχύ, Ἀξονα δ' ἐπ' αὐτόδω*.

176. POSSUM MULTA TIBI VETERUM. Doctrinam suam commendat; *veterum* autem, ut Hesiodi, qui primus de agricultura scripsit; aut aliorum antiquorum: *Tibi* autem, id est, o Mecaenas, inquit, vel o agricola, hoc est enim *tibi*.

177. NI REFUGIS. Quia alibi ait: *sordida rura*: Ni grave tibi sit: vel quia post dicturus est

de minoribus animalibus. TENUESQUE PIGET COGNOSCERE CURAS. *Tenuis*, modica; & potest hoc ex affectu alterius dictum accipi. Nisi grave tibi sit. TENUES. Leves. PIGET. Pigrum est.

178. AREA CUM PRIMIS. In primis. INGENTI AEQUANDA CYLINDRO, ET VERTENDA, &c. Haec per Hysteron proteron posuit: prius enim est, ut manu terra vertatur: deinde solidetur glarea: postremo aequetur cylindro, id est, lapide tereti, in modum columnae, qui a volubilitate nomen accepit: *κυλινδρῆν* enim est *vertere*. Sane area locus est vacuus, aut natura, aut studio factus, ne quid inde edi nascive possit, quasi qui exaruerit. Cum *primis* autem, id est, interea, quod maxime necessarium est, vel inter prima opera & officia.

P I E R I I.

Corcyram legitur, & huiusmodi pleraque. *Vallus* vero ex Varrone est, apud quem *Vallus*, quae apud alios *Vannus*. Et in libro de Lingua Latina a volatu dictam asserit, quod, quom id jactant, volant inde *levia*.

167. PROVISA REPONES. In Mediceo codice, *reponas* per modum imperandi.

175. EXPLORET ROBORA FUMUS. In Romano codice, & in Oblongo vetustissimo, *exploras* legitur: ut cum *caeditur*, pro *caedatur*: altera tamen lectio non rejicitur.

176. TENUISQUE PIGET COGNOSCERE CURAS. In Oblongo cod. *causas* habetur.

178. AREA TUM PRI. INGENTI EST AEQUANDA CYLINDRO. In Mediceo cod. & plerisque aliis veteribus, versus is ita legitur, *Area cum primis ingenti aequanda Cylindro*, absque *est*. Vide vero apud Aulum Gellium libro XVII. cap. secundo, *Sicut cum primis, pro in primis dicebant*. Ad haec Carisus soloecismum esse transmutatione qualitatis in praepositionibus ait, ut in hoc versu, ubi *cum primis*, pro *quom in primis* positum sit.

Et vèrtenda manu, & creta solidanda tenaci:
 180 Ne subeant herbae, neu pulvere victa fatiscat;
 Tum variae inludant pestes. Saepe exiguus mus
 Sub terris posuitque domos atque horrea fecit:
 Aut oculis capti fodere cubilia talpae:
 Inventusque cavis bufo, & quae plurima terrae
 185 Monstra ferunt: populatque ingentem farris acervum
 Curculio, atque inopi metuens formica senectae.

SERVII.

180. SUBEANT. Succedant, enascantur. NEU PULVERE VICTA FATISCAT. Hypallage est, pro, ne victa fatiscat in pulverem, id est, dissolvatur. *Fatiscat* autem significat adfatim hifcat.

181. TUM. Id est, etiam. VARIAE ILLUDUNT PESTES. Per ludum nocent, quasi ludendo & sine labore saeviant. SAEPE EXIGUUS MUS. Nitela, mus agrestis robus: cuius Cicero meminit in Sestiana. Et quia hic Virgilius vilium animalium mentionem facit, ideo praemisit: *Ni refugis, tenuisque piget cognoscere curas*. Dicendo autem exiguus mus, multum ex ipsa deminutione nominis, & numeri singularis enunciatione, addidit dignitatis: risus enim est quidam poeta, qui ait: *Prætextam in cista mures refero Camilli*.

182. POSUITQUE DOMOS, ATQUE HORREA FECIT. Ultra meritum rei locutus est.

183. AUT OCULIS CAPTI FODERE CUBILIA TALPAE. Hoc est debiles oculis & muti: cum enim talpae caeci nascantur, quomodo capti oculis? illi enim capti dicuntur, qui aliquando videntur. Et mutavit genus: nam *haec talpa* dicitur: sicut etiam de damis fecit, ut: *Et timidi venient ad pecula damae*.

184. INVENTUSQUE CAVIS BUFO. *Inventus*, pro qui invenitur: & *cavis* hic pro principali positum: Aliter enim: *Insomnere catae gemitumque dedere cavernae*. CAVIS. Cavernis, & locis cavatis. BUFO. Rana terrestris, nimiae magnitudinis. MONSTRA. Id est, & alia purgamenta terrarum. POPULATQUE. Veteres *populo*, *munero*, *aucupo*, *la-ro* dicebant; nos addita r littera pronunciamus. FERUNT. Gignunt. FARRIS. Frumentum. Et hic speciale posuit pro generali: nam non solum *far*, sed etiam alias fruges & segetes haec monstra, vel vermes, populantur.

186. CURCULIO. Varro ait hoc nomen per Antistocleon dictum, quasi *gurgulio*: quoniam

paene nihil est nisi guttur. INOPI METUENS FORMICA SENECTAE. *Senectus* semper alienum requirit auxilium: nam *inopi*, non tantum ad formicam pertinet, sed generale est epitheton senectutis: vel ne inops in Senectute sit, & hoc juxta opinionem poeticam dixit.

PHILARGYRII.

179. ET VERTENDA MANU. Ante vertenda manu, & sic aequanda. *Cum primit* autem, inter prima.

180. FATISCAT. *Fatiscat*, solvatur: & *Pulvere*, pro siccitate.

PIERII.

181. TUM VARIAE ILLUDUNT PESTES. In Romano codice, & aliquot aliis antiquis, *illudans* habetur: quanquam non displicet *illudans*, ut vertatur alio sermo.

182. POSUITQUE DOMOS. In Longobardico codice, *domus* est, ut quartae sit declinationis, quod etiam apud oratores habetur: ut in veteri codice Liviano lib. tertio primae Decadis. Ubi de Quinctii triumpho: *Epulas instructas fuisse dicuntur ante omnium domus*. Sed enim verborum invitatus propinquitate, praeterire non possum, quod statim subsequitur, in eodem antiquo exemplari: *Epulantesque cum carmine triumphali, ex solennibus locis comessantium modo, currum secuti sunt*. Vulgata exemplaria nescio quos solennes jocos.

185. POPULATQUE INGENTEM FARRIS ACERVUM GURGULIO. In Mediceo codice non habebatur *quo* particula, quae suerne addita est aliena manu. Ante vero *populat*, punctus est, qui periodum claudit. Qui vero syllabae timuerunt, *que* illud, ut saepe alibi, addiderunt. Scribendum vero per *c*, *Curculio*, licet *g*, audiatur: ut in *Cajeta*, *Cajo*, & aliquot aliis.

Con-

Contemplator item, cum se nux plurima silvis
 Induet in florem, & ramos curabit olentis:
 Si superant foetus, pariter frumenta sequentur,
 190 Magnaque cum magno veniet tritura calore.
 At si luxuria foliorum exuberat umbra,
 Nequidquam pinguis palea teret area culmos.
 Semina vidi equidem multos medicare serentes,

S E R V I I.

Et

187. CONTEMPLATOR ITEM. Prognosticon est anni futuri fertilis, vel infœcundi. CONTEMPLATOR autem imperativi modi tempus est: futurum pro præsenti, CONTEMPLARE, ut, alibi, *Contemplator aquas dulces*. Terentius: *Loquitor paucula*, pro loquere, ita contemplare. NUX PLURIMA. Id est, longa, significat autem amygdalum: sed hoc Graecum est τὸ αμυγδαλον, καὶ τὰ αμυγδαλα. Et PLURIMA, sicut, *plurima cervix*; &, *qui plurimus urbi Imminet*. SYLVIS. Quidam pro arboribus accipiunt, ut: *Pomaque & Alcinoi sylvarum*; & alibi: *Sylvarumque alias pressos propaginis arcus*.

188. INDUET IN FLOREM. Id est, Cum flos induet nucem, id est, vestiet, in florem se effundet. Figurata hoc dixit. Et bene elegit arborem, quæ prima foliis vestitur. RAMOS CURABIT OLENTES. Multitudine & densitate foliorum. OLENTES autem odoriferos.

189. SI SUPERANT FOETUS. Id est, si flores in fructus vertuntur, & si ipsi crescant & abundant: nam proprie SUPERANT, abundant est. PARITER FRUMENTA SEQUENTUR. Et frumenta copiosa provenient. PARITER hic pro similiter antequam dixit, ut Plautus in Aulularia: *Pariter moratus, ut pater, avusque ejus fuit*, hoc est, *ἐμοίως*.

190. MAGNAQUE CUM MAGNO VENIET TRITURA CALORE. Aut aestus nimios fore significat, cum abundantia frugum: aut calorem dixit festinationem operis, ut alibi: *Fervet opus*.

191. UMBRA. Pro fronde, ut alibi: *Ingensum sustinet umbram*: ut ostendat eo anno, pro copia frugum, festinatam & studiosam trituram futuram. LUXURIA FOLIORUM EXUBERAT. Superabundat, & amplior est.

192. NEQUIDQUAM PINGUES PALEAE TERET AREA CULMOS. Non pingues, id est, sine frugibus, ut alibi: *Necquidquam seros exercet novæ cantus*, id est, non. PALEA. Ablativus est, quasi ex palea. Et hoc dicit: si in amygdali floribus folia semper abundaverint, & in

frugibus paleae granis erunt copiosiores, & in area amplius paleae quam grana teruntur. Et notandum, *paleam* dictam numero singulari, contra artem: nam ea, quae ex pluribus constant, numeri sunt tantum pluralis, secundum artem: ut *cancelli*, *bigae*, *scopae*: licet abundantur poetae. *Pinguis* sane, & quamvis pinguis potest accipi: *area* vero, pro, in area.

193. SEMINA VIDI EQUIDEM MULTOS MEDICARE SERENTES. Incipit dicere de medicandis leguminibus, quemadmodum & majora fiant, & modico igni solvantur. Bene autem ait: EQUIDEM, quod multi pro ego accipiunt, id est, ego quidem, ut a praedicio inchoaret: nam hoc dicit: Equidem haec vidi fieri; sed sic quoque legumina degenerant, nisi singulis quibusque annis hoc fiat. Inde enim est: *Sic omnia satis in pejus ruunt: ac retro sublapsa referri*. MEDICARE antequam dixit: nam majores *medico* & *medicor* dicebant, ut *populo* & *populor*: quae verba modo ab utraque significatione tantum passivae sunt declinationis. Sed ut *medicare* diceret pro *medicari*, metri necessitas fecit. Sane *medicor* accusativum regit, ut *medicor illam rem*; *medeor* vero illi rei dicimus: nam *medeor illam rem*, figuratum est. SERENTES, aut saturos, aut serere volentes, ut: & *servit Auster cunctis*: vel SERENTES, serere incipientes.

P H I L A R G Y R I I.

188. INDUET IN FLOREM. Cum flos induat nucem, id est, vestiat: figurata hoc dixit.

192. PINGUES PALEAE. Quidam legunt, *pingues paleas*: Sed verior lectio, *pingues palea*, id est, pingues culmos palea, non frumento.

P I E R I I.

191. AT SI LUXURIA FOLIORUM EXUBERAT UMBRA. In Mediceo codice, *exubores* conjunctivo modo legitur. In Romano codice, *luxuriae*, quod ego prius fuisse crediderim *luxurie*, a nominativo *luxuries*. Plinius Secundus Sermonis dubii libro sexto, ut apud Carisium legimus, in iis quae recitat ex Cuii Julii Romani Analogia: *Amiciis*, ut

R

pla

Et nitro prius, & nigra perfundere amurca,
 195 Grandior ut foetus siliquis fallacibus esset.
 Et, quamvis igni exiguo properata maderent,
 Vidi lecta diu, & multo spectata labore,
 Degenerare tamen: ni vis humana quotannis
 Maxima quaeque manu legeret: sic omnia fatis
 200 In pejus ruere, ac retro sublapsa referri.
 Non aliter, quam qui adverso vix flumine lembum
 Remigiis subigit, si brachia forte remisit,
 Atque illum in praeceps pronò rapit alveus amni.

SERVII.

194. ET NITRO PRIUS. Nitrum ex aqua in modum salis coalescit, & ad Solem liquefit: quod aptum est ad lavandum. ET NIGRA PERFUNDERE AMURCA. Olei sordibus, sed his, quae praecedunt: nam *sordes*, quae sequuntur oleum, *feces* vocantur. Et *amurca*, per *c* scribitur, & per *g* pronuntiatur. ut C. Gajus, *Cn.* Gneus. Et *perfundere vidi*, pro, vidi perfundentes.

195. GRANDIOR UT FOETUS. Id est, majora grana. SILIQUIS FALLACIBUS. Quae fallere plerumque consueverunt. Interdum enim leguminum folliculi, cum inanes sint, maiores videntur.

196. EXIGUO. Modico. PROPERATA MADERENT. Festinata coquerentur. MADERENT VERO antequam, pro cocta essent, & cito.

197. LECTA. Id est, cum labore electa. SPECTATA. Probata, ut: *Et rebus spectata iuvenitur*.

198. DEGENERARE TAMEN. Cum ex bonis fuerint seminibus, mala effici & prava; tamen in nascendo degenerare; ut sequatur, si lecta & probata degenerant; quid, si non legas? DEGENERARE TAMEN, *αὐτοκόλητον*: nam cum non profuerit quam lecta & spectata, vel quamquam, vel licet, intulit tamen. NI VIS HUMANA. Possibilitas. Sallustius: *sed nostra omnis vis in animo & corpore sita est*. Aut certe multitudo. Tamen verius est, & melius quod ait, Vis; quasi violentia sit in rebus, quae contra naturam vertuntur in melius. Sic enim & Donatus sensit, dicens: *Nisi violentia fiat natura, omnia in deterius cadunt: violentiam fieri naturae, omnia in deterius commutantis*. Et hoc est, quod ait: *Labor omnia vincit Improbis*.

199. MANU LEGERET. Hinc quidam volunt dictum legumen.

200. SIC OMNIA FATIS IN PEJUS RUERE.

Prae-

Ab argumento, adeo omnia in pejus quotidie recidunt. *Κυρρε* autem figurate, pro *ruunt*. AC RETRO SUBLAPSA REFERRI. *Τὸ αὐτὸ*; bis idem dixit, pro sublabi & referri.

201. NON ALITER QUAM QUI ADVERSO FLUMINE LEBUM. Ostendere vult usque ad perfectionem laborari debere, nec tantum laborem procedere, quantum levem remissionem in deterius cuncta deducere. ADVERSO FLUMINE. Contra vim & cursum fluminis. LEBUM. Naviculam admodum brevem.

202. SUBIGIT. Aut rursus agit; ut: *Et corpora saltu subijciunt in equos*; aut certe *subigit*, est urget, impellit.

203. ATQUE ILLUM IN PRAECEPTUM. *Atque*, id est, statim. Alii quidam superfluum conjunctionem volunt. Et hoc dicit: Ita omnia, quae terra profert, nisi continuum in eis studium agricola exerceat; licet medicentur, & grandia plerumque nascentur, in pejus ruunt: & sic feruntur, sicut qui contra cursum fluminis & vim navim agere vult; si aliquantum manus & brachia remisit, & fessus vel modice ab opere cessaverit, statim agente vi fluminis & naturali cursu relabitur, nec potest sursum ire, sed in praeceps vadit: nam proprie PRAECEPTUM id significat. PRAECEPTUM PRONO RAPIT ALVEUS AMNI. Sensus comparatione finitus.

PIERII.

planicies (inquit) *luxuriosae, molliciores, & similia*: veteri dignitate. Caeterum rationis via debet amicitia dici. In reliquis sane codicibus *luxuria* legitur.

192. NE QUICQUAM PINGUIS PALEAE TERET AREA CULMOS. In Romano codice, & in Mediceo *palea teris* legitur. Et *palea* ablativum non temere agnoscit Servius.

203. AT-

Praeterea tam sunt Arcturi sidera nobis,
 205 Haedorumque dies servandi, & lucidus Anguis,
 Quam quibus in patriam ventosa per aequora vectis
 Pontus & ostriferi fauces tentantur Abydi.
 Libra die somnique pares ubi fecerit horas,

S E R V I I.

Et

204. PRAETEREA TAM SUNT ARCTURI SYDERA NOBIS. Jam dicit, astrologiam rusticum, ita ut navigantem, nosse debere: ut, sicut navigandi tempus & ventorum atque tempestatum motus ille ex syderum compositione cognoscit, ita & iste terram colendi congrua tempora, & casus diversos, vel caloris scilicet, vel frigoris, aut pluviarum, ex stellis agnoscat. ARCTURUS autem stella est in signo Boote post Septentrionem: cujus ortus & occasus tempestates gravissimas faciunt. Unde ait: SIDERA, id est, tempestates, Ut alibi: *Scit triste Minervae Sidus.*

205. HOEDORUMQUE DIES. Bene autem *Hoedus Arcturo* junxit, qui ipsi pluvias faciunt; ut alibi, *pluvialibus hoedis*. SERVANDI. Observandi. Aurigae signum est haud longe a Septentrione, cujus pedem cum cornu Tauri una stella conjungit: quem Aurigam pater Mercurius inter sydera locavit. Hic in manu sinistra fert Hoedos, in humeris capram Amaltheam, quae aluisse dicitur Jovem, Hoedorum matrem, quos quidam Jovis conlataneos dicunt. Sane nonnulli hunc Aurigam, Myrtilum, quem Pelops occidit, accipiunt; vel certe Erichthonium, qui natus est ex semine Vulcani, quod, dum stuprum Minervae inferre conatur, fudit in terram. Hoc quoque signum tam ortu, quam occasu suo, efficit tempestates. Bene autem ait DIES, quia & magnitudine sui multis diebus oritur: & tempestas aut praecedit signum, aut sequitur, aut cum eo est. Sane sciendum omnes astrologos, pro ratione climatum dissentire in ortu syderum: sed ipsa dissensio ultra septem dies non procedit: septem enim etiam sunt ipsa climata. Hinc est quod Solem ad unumquodque signum, alii quintodecimo Kalend. die dicunt venire: alii quartodecimo: alii infra usque ad octavum: nec quisquam procedit ulterius. LUCIDUS ANGUIS. Tres sunt Angues in coelo: unus qui in septentrione est: alter Ophiuchi: tertius Australis, in quo sunt Crater & Corvus, de quo nunc proprie ait Anguis: nam *ὄψα* dicitur Graece. Et sciimus angues aquarum, terrarum esse serpentes. Haec autem signa generaliter posuit: non enim

haec tria tantum, sed omnia praecipit observanda.

206. QUIBUS IN PATRIAM PER AEQUORA VECTIS. Sic ab agricolis observanda signa esse dicit, sicut ab his, qui periculosissimis maris locis navigant. VENTOSA AEQUORA. In quibus venti dominantur. VECTIS. His, qui vehuntur, cujus significationis participium Latinitas non habet.

207. PONTUS ET OSTRIFERI FAUCES TENTANTUR ABYDI. Sestos & Abydos civitates sunt Hellesponti, quae angusto & periculoso mari segregantur. In his angustiis Leander ad Ero natare consueverat. Nam illa Sestias, hic de Abydo fuit; qui cum frequenter ad amatricem amator naret, tempestate obrutus interiit: cujus cum cadaver exanime ad litus, in quo Ero de turre expectare solebat, esset adpulsum, puella se praecipitavit in mare, & ita vitam finivit. Unde elegit locum periculosiorem: quem pro omni poneret pelago. Sane secundum artem *haec ostrae, ostraea, & haec ostrone* dicimus. Nullum enim habet Latinitas nomen animalis, quod neutri sit generis, sicut Graece *τὸ κῦτος, κῦτι τὰ κῦττι*. Licet Horatius dixerit: *Ostreae Circeis, Miseno oriuntur echini*. Et Juvenalis: *Grandia quae mediis jam noctibus ostrae mordet*. Quos tamen possumus Graece locutos accipere: ita enim dicunt *τὸ ὄστρεον ἔ τὰ ὄστρεα*. OSTRIFERI autem, quod ibi plurimum ostrorum sit. FAUCES vero, angustiae.

208. LIBRA DIE. Hic jam incipit disputare de cognitione temporum ex syderibus. DIE. Non est Apocope, pro *diei*; sed secundum antiquos regularis genitivus est. Nam, ut saepe diximus, obliqui casus numeri singularis nominativo plurali majores non esse debent: quod verum esse Sallustius probat, qui in prosa ait: *Dubitavis acie pars*. Hinc est & illud: *Currumque abscissa duorum Suspendis capita*. Plautus in Amphytrione: *Neque nox quoquam concedis die*, pro *diei*. Sed modo *dies diei* dicimus. Unde juxta praesentem usum, *die* posuit pro *diei*. SOMNIQUE. Id est, noctis, nam ab officio temporis, ipsum tempus ostendit. Dicit autem aequinoctium autumnale, quod fit Sole in Libra posito. Vernale enim aequinoctium Sol in a-

R 2

riete

Et medium luci atque umbris jam dividit orbem:
 210 Exercete, viri, tauros: serite hordea campis,
 Usque sub extremum brumae intractabilis imbrem.
 Nec non & lini segetem, & Cereale papaver,
 Tempus humo tegere, & jamdudum incumbere aratris:
 Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.

SERVII.

riete positus efficit. Hoc autem dicit: frumenta serenda esse autumnali tempore: legumina vero usque ad veris initium.

209. ET MEDIUM LUCI. Diei. ATQUE UMBRIS JAM D. O. Nocti. Quomodo Zodiacus circulus, qui aequinoctia duo facit, orbem dividit: & *luci* dixit partem coeli Septentrionalis, de quo ait, *Hic vertex nobis coeli sublimis*: UMBRIS vero, Australem circulum, qui dicitur esse infimus & demersus, de quo ait: *At illum sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi*. DIVIDIT ORBEM. Ut orbem videlicet coeli medium teneat Sol; medium Luna.

210. EXERCETE VIRI TAUROS. Id est, ad aratra jungite, cogite laborare. TAUROS autem, boves fortes accipe. SERITE HORDEA CAMPIS. *Hordeum* ostendit in campestribus locis serendum, & *hordea* usurpative ait: & sciendum tamen in his, tres tantum casus usurpari, *haec ordea*, *haec ordea*, o *ordea*: sicut *vina*, *vina*, *vina*: & *mella*, *mella*, *mella*. Sane reprehensus Virgilius dicitur a Bavio & Maevio hoc versu: *Hordea qui dixit, superest, ut tritica dicat*.

211. USQUE SUB EXTREMUM BRUMAE. Id est, non usque ad Brumae finem, sed circa: nam bruma finitur VIII. Kalend. Januariarum die; & iste non usque ad ipsum diem dicit serendum. INTRACTABILIS autem, propter frigus durae & asperae: & *bruma* dicta a brevioribus diebus.

212. NEC NON ET LINI SEGETEM. Atqui supra ait: *Uris enim lini campum seges*. Quid igitur? suo tempore, non eo anno, quo cessare debet. CEREALE PAPAVER. Vel, quod est esui, sicut frumentum: vel quo Ceres usa est ad oblivionem doloris: nam ob raptum Proserpinae vigiliis gustato eo acta est in soporem: vel quia Myconem Atheniensem dilexit Ceres, & transfiguratum in papaverem tutelae suae iusserit reservari: vel quia panis aspergatur.

213. TEMPUS. Tunc scilicet est. JAMDUDUM. Quamprimum. Et hoc dicit: serendum esse eo tempore, non quo pluit, sed quo im-

minent pluviae. INCUMBERE ARATRIS. Insistere arationi.

214. DUM SICCA TELLURE LICET. Dum adhuc nondum pluit, sed jam est vicinum. DUM NUBILA PENDENT. Dum pene jam videntur nubila pendere, & expectare ut effundant pluvias.

PIERII.

203. ATQUE ILLUM IN PRAECEPTO PRONO RAPIT ALVEUS AMNE. In Romano codice *trahit alveus* legitur: quod puto sumptum ex paraphrasi aliqua: quum Mediceus, & reliqui *rapit* habeant. Est & *amni* in antiquis codicibus frequentissimum, & grammaticis antiquis Crisio, & aliquot aliis agnitum. Legitur etiam, *Atque illum in prono praecipit rapit alveus amne*: quod nequaquam approbatur.

208. LIBRA DIE SO. Q. PA. U. F. HORAS. In Romano codice scriptum est, *libra diei*, per *ei* diphthongum. In reliquis *die*, veteri declinatione, quae genitivum per abjectionem litterae enuntiare solebat, ut quaedam apud Graecos. Cujus sententiae fuisse Valerium Probum comperio: Salustiumque declinationis hujusce modum non adspersum, qui scripserit: *Dubitavit acie pars*: &: *Vix decima parte die*. Veluti Horatius: *Constantis juvenem fide Cygem*: & Ovidius, ubi de Tereo: *Utque fide pignus dextrarum utriusque poposcis*. Ita etiam in Rosa, quae Maroni adscribitur (quae cujuscunque fuerit, & docte est & luculenter scripta) *Ad primos radios inseritura die*. Aliter tamen locus hic Virgilianus legitur a C. Julso Ro. in libello, quem Sosipater recitat de Analogia: ita enim habetur: *Dii*, pro *die*, seu *diei*. Virg. *Libra dii so. q. pa. ubi. se. horas*. Sunt enim ex veteribus grammaticis, qui *dii* semper legendum esse definiant. Bona tamen litteratorum, qui nunc vigent, pars, *die* malunt legere.

213. ET JAMDUDUM INCUMBERE ARATRIS. In Mediceo codice, & aliquot aliis antiquis exemplaribus, legere est, *Incumbere raris*. Est & ubi *aratris* legas, quod agnoscitur a Servio.

215 Vere fabis satio : tum te quoque, Medica, putres
Accipiunt sulci ; & milio venit annua cura :
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus , & averso cedens Canis occidit astro .
At si triticeam in messem robustaque farra

S E R V I I .

Exer-

215. VERE . Tempore veris . FABIS . Contra rationem dictum , quia fruges omnes numeri singularis sunt . SATIO . Sementis : & declinatur sicut navis . TUNC TE QUOQUE MEDICA PUTRES ACCIPIUNT SULCI . Ad ipsam herbam Apollropham facit . Haec autem a Medis translata est in Graeciam ; quo tempore eam Xerxes invaserat . Huius plena Venetia est : & , ut dicit Dionysius , trium foliorum est , semperque virens . Quod autem ait PUTRES SULCI , naturam ipsius herbae respicit : nam uno anno frequenter seritur : & sexies aut amplius secatur : postea aliquot annis sponte procreatur : quod etiam sequens indicat versus : nam dicendo , ET MILIO VENIT ANNUA CURA , ostendit Medicae curam non esse annuam . Haec autem herba vulgo dicitur Sylla . PUTRES . Subacti , vel initio anni , id est , vere , vel post annum : quidam enim *Medicam* post decennium feri dicunt . VENIT ANNUA CURA . Vere scilicet .

217. CANDIDUS AURATIS APERIT CUM CORNIBUS ANNUM TAURUS . Quo tempore annum aperit candidus Taurus , qui est auratis cornibus : nam *aperit cornibus* , non procedit : non enim a capite , aut a fronte , sed dorso oritur , id est , a medio sui : unde incipit apparere : nam ea parte , qua mutilatus est , oritur , non a fronte . APERIT autem ideo ait , aut quia Aprili mense Sol in Tauro est , quo cuncta aperiuntur : & hoc melius . Sed aliud est , *aperire annum* , aliud *inchoare* : nam nullus dubitat Martio mense , ut supra diximus , annum inchoari : & hoc melius : Aut certe *aperit annum* dixit ; quia potest unumquodque signum & inchoare annum , & finire : ut *aperis annum* dixerit , scilicet suum : nam & a Tauro usque ad Taurum , & a Geminis usque ad Geminos , annus est .

218. AVERSO ASTRO . Duplex lectio est : nam alii *adverso* legunt : cum Cane enim nascitur Sirius , qui est terris adversus , de quo legimus : *Ile sitim morbosque ferens mortalibus aegris* . Nascitur : ut *Adverso* sit pestifero , & contrario mortalibus . Si autem *Adverso* legerimus , Cum subaudiamus necesse est , ut : *Atque Ixionii vento rota constisset orbis* : id est , cum vento . Ut sit sensus , quo tempore etiam Ca-

nis cedens , occidit cum averso astro : id est , cum Argo : quae & ipsa media est , sicut Taurus : & a puppi oritur : cui Canem constat esse conjunctum . Et CEDENS , aut locum dans , ut & Argo occidat : nam Canis occasum & Navis occasus sequitur ; aut certe *Cedens Canis* , non recedens , sed incedens , accipimus , & se movens . Tempore enim , quo in Tauro Sol est , etiam Canis ad ortum festinat . Quod autem ait OCCIDIT , ad aspectum nostrum retulit : nam ortus & occasus duo sunt : unus *ἡλιακός* , id est , *solaris* : & alter *κοσμικός* , id est , *mundanus* : unde fit , ut ea signa , quae cum Sole oriuntur , a nobis non possint videri : & ea , quae videmus , quantum ad Solis rationem pertinet , videantur occidere ; secundum quod nunc ait , OCCIDIT CANIS : nam Canis paranatellon est Canceri , id est , cum eo oritur . Cancer autem , quo tempore Sol in Tauro est , post horam quartam diei oritur : nam Taurus & Gemini binas horas tenent . Nigidius commentario Sphaerae Graecanicae : Oritur enim Canicula cum Cancro , in columnen venit cum Geminis , occidit cum Tauro : sic ergo fit , ut Canis nobis occidat : quantum autem ad Solis pertinet cursum , in ortu esse videatur . Secundum hanc rationem etiam paulo post dicturus est : *Ante tibi Eoae Atlantides abscondantur* . Nam *Eoae* ait in ortu Heliaco positae : unde & *Tibi abscondantur* intulit . Hunc Canem alii Icarum putant , patris Erigonae , qui mortem patris filiae nuntiavit : Alii hunc esse quondam custodem Europae , quem nulla fera potuit effugere ; quique a vulpibus quondam liberaverit Thebas .

219. TRITICEAM IN MESSEM . Ad messem tritici , vel segetis . ROBUSTAQUE FARRA . Frumenta , quae plus habent virium , quam legumina , quo tempore nobis Atlantides occidunt , sunt ferenda . *Atlantides* autem , licet septem fuisse dicantur , sex tamen , sicut supra dictum est , videntur in coelo ; quae Novembri mense nobis incipiunt non videri . Cum enim Sol in Scorpione fuerit , oriente Scorpione , occidit Taurus , in quo Virgiliae sunt , id est , sexto Idus Novembris : Ergo *Eoae* mane abscondantur : non est enim Atlantidum epitheton .

R. 2.

Eoae 2.

- 220 Exercebis humum, solisque instabis aristis:
 Ante tibi Eoae Atlantides abscondantur,
 Gnossiaque ardentis decedat stella Coronae,
 Debita quam fulcis committas semina, quamque
 Invitae properes anni spem credere terrae.
 225 Multi ante occasum Majae coepere: sed illos
 Expectata seges vanis elusit aristis.
 Si vero viciamque seres, vilemque faselum,
 Nec Pelusiacae curam aspernabere lentis;

SERVII.

Haud

Eoae; sed *Eoae*, matutinae; modo enim vespere, modo media nocte, modo mane oriuntur; unde & *tibi abscondantur*, id est, spectando nec occidunt. Alii ita exponunt, *Eoas* appellatas, quasi quae semper mane orientur. Ergo ante occidere Vergiliae debent quam sero sit, quae Vergiliae alioquin sunt Eoae cum oriuntur, non cum occidunt. Hae autem, ut alii volunt, Jovis; ut alii, Liberi nutrices fuerunt: alii vero ipsas fuisse adserunt Hesperidas.

220. EXERCEBIS. Pro, exercueris. SOLISQUE INSTABIS ARISTIS. Non leguminibus, sed solis segetibus. INSTABIS. Pro, institeris. ARISTIS. Et hic, sicut supra, per *aristas* frumenta significat.

221. GNOSIAQUE ARDENTIS STELLA CORONAE. Et hoc ad superiora pertinet: cum enim Coronae pars oritur, occidit Taurus, in quo Vergiliae sunt. *Decedat* autem non pro occasu dixit, sed Soli cedat: quo in Scorpione posito, cum ortu ipsius oritur. Fabula vero de Corona talis est. Cum Liber pater Ariadnen, Minois Cretae regis filiam uxorem duceret: Vulcanus ei coronam obtulit, quam ille ad uxoris insigne inter sydera collocavit. Et *stellam* per poeticam licentiam dixit. Caeterum sex sunt, quibus in caelo declaratur Corona. Alii hanc fabulam ita adserunt: Theseum cum ad interimendum Minotaurum Cretam venisset, miseratam ejus Ariadnen, auxilium ei ad occidendum, filo ducto, Minotaurum praestitisse; Theseum vero Ariadnen, utpote salutis auctorem, secum avexisse; qui cum ad Naxum insulam delati essent, Ariadnen ibi, vel consulto, vel necessitate, vel monitu Mercurii, a Theseo derelictam; quam cum Liber pater adamasset, coronam ei dempti pudoris, sicut supra dictum est, dicitur obtulisse, quam etiam inter sydera postea collocavit. GNOSIA autem Cretica, ab Urbe Cretae, quae *Gnosia* dici-

tur. Et stella dicitur Cretica, quia ad laudem illius, quae Cretici regis filia fuit, in caelo est posita ipsa corona.

223. SULCIS. Arationilus. COMMITTAS SEMINA. Quasi custodibus fidis.

224. INVITAE TERRAE. Quae quasi coacta rusticorum labore, & non sponte, fructus profert: alii, si non suo tempore seratur. ANNI SPEM. Unde tu annum speres posse deducere.

225. ANTE OCCASUM MAJAE. Id est, antequam Atlantides occidant: & hoc est, quod ait, *quam Atlantides abscondantur*: nam *Maja* una est de ipsis Atlantidibus.

226. VANIS. Vacuis. ELUSIT. Decepit.

227. SI VERO VICIAMQUE SERES. In quodam adespoto Graeco sic positum est: *Φαγίσαι καὶ φάσκαλον ὀρεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ Ἀρκτῦρον δύοντα ἅμα μίχεται δὲ τρωπῶν*. VILEMQUE FASELUM. Plurimum, abundantem: nam omne quod abundat vile est; ut: *Vilibus aut onerae pomis*.

228. NEC PELUSIACAE CURAM ASPERNABERE LENTIS. *Pelusium*, unum est de septem ostiis Nili, ubi primum *lens* inventa dicitur: vel, ubi optima lens nascitur. Unde κατ' ἔκχλην locutus est. ASPERNABERE autem, id est, contemnes. LENTIS. Ac si dicat, Etiam inter alia, lentem seras.

PIERII.

218. ET ADVERSO CE. CA. OC. AS. In Romano quidem, & in Longobardico, *adverso* est. In aliis vero, *averso*. In Mediceo, *averso incedens*: sumptum puto ex Serviana paraphrasi.

226. VANIS ELUSIT AVENIS. In Romano codice legere est, *Elusit aristis*; In quibusdam aliis *Elusit aristis*. Magis vero placet *avenis*, ut habetur in Mediceo: quia frumenti vitium est avena. At-

que

Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes.

230 Incipe, & ad medias sementem extende pruinas.

Idcirco certis dimensum partibus orbem

Per duodena regit mundi Sol aureus astra.

Quinque tenent coelum zonae; quarum una corusco

Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni:

235 Quam circum extremae dextra laevaue trahuntur,

Caerulea glacie concretae atque imbribus atris.

S E R V I I.

Has

229. HAUD OBSCURA. Non obscura, hoc est clara. MITTIT TIBI SIGNA BOOTES. Si viciniam, & faselum, & lentem serere volueris, occidente Boote debes incipere. CADENS BOOTES. Occidens, Verno scilicet tempore: tunc enim Bootes occidit. Quod autem subdidit:

230. INCIPE, ET AD MEDIAS SEMENTEM EXTENDE PRUINAS: Omnia complexus est temporum: & Vernalis, quo legumen feritur: & Autumnale, quo frumentum. Et multi volunt ita hanc partem Astrologiae librasse Virgilium, ut in omnibus utrumque tempus significaret, vernale & autumnale: unde & supra bina signa memoravit: Taurum cum Cane: Atlantidas cum Corona. Tamen nos, quantum ad necessitatem huius loci pertinet, haec dixisse sufficiat: nam maioris prudentiae est ad subtilem harum rerum scientiam pervenire: adeo ut sequentem rationem zonarum Metrodorus philosophus vix quinque expresserit libris; insertis tam Astronomiae quam Geometriae partibus; sine cuius lineis haud facile zonarum deprehenditur ratio. Idem etiam Metrodorus asserit, frustra culpari a plerisque Virgilium, quasi ignarum Astrologiae: cum eum constet operis lege compulsam, ut quaedam exciperet, quae obscura videntur ideo, quia a naturali ordine sunt remota. Ut autem omnia non diceret, rusticorum personarum habuit considerationem, & ipsius est operis brevitatem constrictus. AD MEDIAS PRUINAS. Hoc est quod supra ait: *Usque sub extremum brumae*. Medias autem pruinas abusive ipsas hyemes posuit: *medium* enim pro legitimo dixit.

231. DIMENSUM PARTIBUS ORBEM. Annum, divisum in quatuor tempora. Et per duodecim signa, duodecim menses accipimus.

232. PER DUODENA. Multi pro duodecim accipiunt, ut: *Eina manu lato cristans basilica ferro*. Et: *Septemque tela*. Alii, quia quotannis per eadem ineat: *duodena* ergo, saepius duodecim signa.

233. QUINQUE TENENT CAELUM ZONAE. Id est, plagae vel circuli, quorum primus Septentrionalis; vel, ut quidam volunt, Aquilonius. Zonae, Circuli, qui coelum ac terram, veluti zonae cingunt, translativè: nam proprie Zonae in terris; sed pro parallelis, id est, circulis posuit: Septentrionalis, Aestivalis, Aequinoctialis, Brumalis, Australis.

234. CORUSCO SEMPER SOLE RUBENS. *Corusco*, ardenti, hoc est, aequinoctiali: & bene a media coepit, ut necessario extremas & habitabiles concessas mortalibus diceret. TORRIDA. Accensa, sicca, quod numquam Sol inde discedat.

235. QUAM CIRCUM EXTREMAE. Bene *extremas* addidit, id est, Borios & Notios; ne eas, quae circa igneam sunt, intelligeremus, quas constat esse temperatas vicinitate caloris & frigoris: quarum unam nos habitamus, alteram antipodes: ad quos hinc torrente Zona, hinc frigidis ire prohibemur. Antipodes autem dicuntur, quod contra nos positi sunt contrariis vestigiis: Terram enim dicunt undique coelo & aere cingi. Per has autem duas Zonas in obliquum tenditur signifer circulus, qui Solis continet cursum. Unde etiam fit, ut duae Zonae frigidissimae sint, ad quas numquam accedit: una fervens, a qua pene numquam recedit: duae temperatae, ad quas vicissim venit. TRAHUNTUR. Pro, extenduntur, aut, sine intermissione vertuntur.

236. CAERULEA. Frigore scilicet, quia ipse color convenit frigori.

P I E R I I.

que hic sermo est de iis, quae degenerant, quum tamen alioqui avena inter segetes suam speciem obtineat, uti alibi.

230. AD MEDIAS SEMENTEM EXTENDE PRUINAS. In Romano codice, *expende* legitur: quod significat suspensas tene, eodem pene significato cum *extende*, acceptior tamen est vulgata lectio.

236. CE-

Has inter mediamque duae mortalibus aegris
Munere concessae divum. Via secta per ambas,
Obliquus qua se signorum verteret ordo.

- 240 Mundus, ut ad Scythiam Rhiphaeasque arduus arcis
Confurgit, premitur Libyae devexus in austros.
Hic vertex nobis semper sublimis: at illum
Sub pedibus Styx atra videt, Manesque profundum:
Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis
245 Circum, perque duas in morem fluminis Arctos,
Arctos Oceani metuentis aequore tingui.

SERVII.

Illic,

237. DUAE MORTALIBUS AEGRIS. Sicut dictum est, temperatae ex calido medio, & frigidis extremis circulis.

238. PER AMBAS. Cum videtur utramque temperatam, ipsa praepositio *per*, pro *inter* accipienda est.

239. QUA. Per quam.

240. MUNDUS UT AD SCYTHIAM. Jam hic definitio est nostri climatis, id est, nostrae habitationis: quae a Septentrione incipiens, in Australi definit plaga. Rhiphaeas autem arces, Scythiam dicit: cujus sunt montes Rhiphaei. Quoniam Boreus circulus totus supra terram est, ideoque ab Arato, hic apparens; ille item, Australis, vocatur obscurus. Sane aliqui *mundum* pro coelo accipiunt hoc loco, qui *mundum*, nomen volunt esse universae naturae.

241. CONSURGIT, PREMITUR. Deest ita, ut sit, ut ad Scythiam consurgit, ita premitur in Austros; premitur contra devexus in Indos, ut fuerat supra Afros. LIBYAE DEVEXUS IN AUSTRUM. Quoniam Notius circulus totus infra terram est, & *premitur*, quasi deprimitur. ARDUUS. Excelsus, & summo vertice arctatus.

242. HIC VERTEX NOBIS SEMPER SUBLIMIS. Id est, haec pars mundi a nobis semper videtur, hoc est, Scythiae, quae Septentrioni subjacet.

243. AT ILLUM SUB PEDIBUS STYX ATRA VIDET. Id est, axem Notium, id est, Australem, qui a nobis nunquam videtur: sicut Boreus, id est, Septentrionalis, a nobis semper videtur. Et sicut variae philosophorum opiniones sunt: ita & hic varie loquitur: nam alii dicunt a nobis abscedentem Solem ire ad Antipodas: Alii negant, & volunt illic tenebras esse perpetuas. Mire autem ait *Styx*, quasi de inferis: STYX ATRA VIDET, MANESQUE PRO-

FUNDI, ut ostenderet illud, quod dicunt philosophi, recedentes hinc animas, & illic alia corpora sortiri. Unde & Lucanus ait: *Regis idem spiritus artus Orbe alio*. Quod verisimile est; quia dicuntur animae, aut igni, aut vento, aut aqua, purgari: quod ut fiat necesse est, dum aut per frigidas plagas, aut igneam transeunt. Et licet alii hoc a Virgilio dictum per poeticam licentiam velint; tamen sciendum est, eum poeticæ licentiæ inseruisse philosophiam.

244. MAXIMUS ANGUIS. Vel, quia ipse cæteris est major; vel, quia ad Scythiam; vel quia inter duas Arctos. Sane hunc draconem quidam occisum, & inter sidera conlocatum a Minerva dicunt: Alii hunc esse, quem Hercules custodientem mala aurea Hesperidum occidit. Hic. Pro illic.

245. CIRCUM PERQUE DUAS. Et *circum* enim est, & *per*: nam per utramque labitur, id est, inter duas; majorem cauda tangens, alvo complectens minorem. IN MOREM FLUMINIS ARCTOS. Hesiodus: *ποταμὸν περὶ τοὺς ἀρκτοὺς*.

246. OCEANI METUENTES AEQUORE TINGI. Hoc refertur ad fabulam: Nam hae duae pellices Junonis fuisse dicuntur; quas postquam Jupiter in syderum retulit numerum, Juno rogavit Tethin, suam nutricem, ne unquam eas pateretur occidere. Unde nunc *metuentes* dixit, scilicet, nutricem Junonis. Sunt autem hae, Helice, & Cynosura: de Helice, Lycaonis filia, amata a Jove, & a Junone in ursam mutata, supra dictum est. Cynosura, quod caudam caninam habeat; hanc Foenicem vocitatum quidam ferunt, Dianae comitem, iraque ejus, quod gravida esset inventa, in ursam esse mutatam, atque ejusdem rursus misericordia syderibus insertam. Quidam prodidere has Nymphas fuisse.

Illic, ut perhibent, aut intempesta filet nox
 Semper, & obtenta densantur nocte tenebrae:
 Aut redit a nobis Aurora, diemque reducit:
 250 Nosque ubi primus equis Oriens adflavit anhelis,
 Illic sera rubens accendit lumina Vesper.
 Hinc tempestates dubio praediscere caelo
 Possumus: hinc messisque diem, tempusque serendi;

S E R V I I.

Et

fuisse Cretenses, Jovis nutrices, & ob meritum consecratas; quae ideo non occidunt, quia secundum clima nostri coeli Arctous circulus, in quo cardo convertitur, infra horizontem non venit: nam reliqua signa dicuntur omni nocte in Oceano tingi.

247. ILLIC. In Australi, id est, obscuro axe. UT PERHIBENT. Scilicet poetae: nam in rebus dubiis suam denegat fidem. INTEMPESTA. Inactuosa, alta, densa, crassa, qualis est intempesta. Posse autem hoc fieri in aliqua parte mundi, ut pene sibi totum vindicet nox, probat Britannia: quae lucis dives, vix quoddam spatium noctibus cedit. Aut *intempesta filet*, quia Epicurei dicunt, non ire Solem per alterum hemisphaerium; sed semper his abortu colligi scintillas, & fieri orbem Solis.

248. OBTENTA. Obducta. Et *obtenta* sicut ostenta, ab eo enim, quod est *ostendor*, veteres participium *ostentus*, non *ostensus* dicebant; ipse alibi: *praetentaque Syris arva*. Terentius in Eunuchis: *An ego occasionem mihi ostentatam iam brevem*. Similiter & illud in Formione: *Neque me nunc deum recipere, ni mihi esset spes ostentata hujusmodi habendae*.

249. REDIT A NOBIS. Id est, ad illos, & hoc secundum Stoicos, qui dicunt Solem vicissim per utrumque hemisphaerium ire, & alternis noctem facere. DIEMQUE REDUCIT. Ut, quando discedit a nobis, & dies clauditur, tunc illic sit Aurora.

250. AFFLAVIT ANHELIS. Cursu anhelantibus. VESPER. Stella, quae & Venus & Lucifer dicitur: nam Vesper, eo, quod quibusdam mensibus vespere; Lucifer autem dicitur, quod quibusdam mane oriatur.

251. SERA. Pro sero, ut: *Seramque dedit per membra quietem*. Vel *sera*, nocti vicina. ACCENDIT LUMINA VESPER. Bene *accendis lumina vespere*, poetice, ut ipse vespere accendat, non homines: & saepe hac figura utitur: *Jam falcem arbusa reponunt*.

252. HINC TEMPESTATES. Id est, ex hac causa, ex hac ratione Astrologiae: ex hac

temporum scientia, vel syderum observatione. Et hoc contra Epicureos, qui dicunt acervum stellarum sine causa esse. Et jam conclusio est: nam hoc dicit: Non sine causa intuemur ortus siderum & occasus: hinc enim universa noscuntur. DUBIO COELO. Id est, etiam dubio coelo: Et bene *dubio*: nam idem alibi *coeli fraudem* dixit, quod nunc prospera, nunc adversa ingerit. PRAEDISCERE. Praevidere.

253. MESSISQUE DIEM. Pro tempore, id est, quando sit metendi tempus opportunum. TEMPUSQUE SERENDI. Id est, autumnale.

P I E R I I.

236. CERULEA GLACIE CONCRETAE. In plerisque veteribus exemplaribus legere est casu recto numero multitudinis, *ceruleae*, puncto mox interfecto: ut quod sequitur, *Glacie concretae*, atque *Imbribus atris*, expositio sit, cur zonae illae ceruleae sint. In cod. Mediceo, prius *cerulea* legebatur, sed inde aliena manu linea superinducta, ut ultima littera fieret *a*. Sunt etiam codices manu scripti, in quibus *Ceruleae* & *glacie* legatur: quae mihi lectio nequaquam probatur. Ostendit tamen epitheton non cum *glacie*, sed cum *zonis* adcommodatum, *Zonae ceruleae*.

248. DENSANTUR NOCTE. In Rom. cod. in Mediceo, & aliquot aliis, *densantur*, a densato ses.

252. PRAEDISCERE. In Romano codice, *praedicere*: quod non probatur.

253. MESSISQUE DIEM, TEMPUSQUE SERENDI. Quamvis Servius *diem messis* agnoscere videatur; & exemplaria pleraque vetera eodem exemplo, cum vulgatis legant, *Messisque diem*, non tamen praetereundum fuit, quod in Mediceo codice scriptum legi, *mensisque dies*, quippe bonos aut malos: cuius rei cognitio, inter agriculturae praecepta locum obtinet suum. Et Hesiodus partem eam tanti fecit, ut opus *Εργα ημεριμα* inscripserit: neque Virgilius eandem partem dissimulavit, tam etsi aliquan-

Et quando infidum remis impellere marmor
 255 Conveniat : quando armatas deducere classis,
 Aut tempestivam silvis evertere pinum.
 Nec frustra signorum obitus speculamur & ortus,
 Temporibusque parem diversis quatuor annum.
 Frigidus agricolam siquando continet imber,
 260 Multa, forent quae mox caelo properanda sereno,
 Maturare datur. Durum procudit arator

SERVII.

254. INFIDUM. Cui nullus potest, aut debet committere fidem : nam subito fallit hominem. MARMOR. Mare.

255. QUANDO ARMATAS DEDUCERE CLASSES. Id est, quando sit tempus ad agendum navale praelium. ARMATAS DEDUCERE CLASSES, aut quia in puppibus infigebant arma navigantes, ut : *Praefigere puppibus arma* : aut instruis armamentis suis.

256. TEMPESTIVAM PINUM. Opportunam ; nam tempore importuno hae caesae arbores cito termites faciunt : ita enim ligni vermes vocantur : nam hac re etiam rustici Lunae cursum observare dicuntur : melius enim arbores Luna decresciente caeduntur.

257. NEC FRUSTRA SIGNORUM OBITUS. S. E. O. Perseveravit contra Epicureos. OBITUS autem Occasus.

258. TEMPORIBUSQUE PAREM D. Q. A. De rebus contrariis fecit declamationem, dicendo, *parum ex diversis* ; vel semper sibi convenientem. Re vera enim nihil est tam contrarium inter se, quam aestas & hyems : & tamen de his annus efficitur.

259. FRIGIDUS AGRICOLAM. Non generaliter frigidus, sed quando frigidus fuerit, & quasi titulus est, Agricolam nunquam vacuum esse debere. CONTINET. Ut non possit propter frigus & imbrem agriculturam exercere. CONTINET autem, Detinet, & impedit.

260. MULTA FORENT QUAE MOX COELO PROPERANDA &c. Ordo est : Multa maturare datur, quae forent in serenitate properanda sereno coelo : nam male quidam *forens*, esse praesentis temporis volunt ; ut sit sensus : Multa sunt properanda, quae maturare datur, mox coelo sereno : id est, in usum coeli sereni. Quod non est idoneum ; licet re vera *fore*, tantum semper futuri sit temporis : nam *foret*, & praeteritum & praesens & futurum complectitur. Sallustius : *Ni virtus fidesque vestra spectata mihi foret* : id est, esset : Et

ordo est : Multa maturare datur, & diligenter facere, quae si velis coelo sereno properanter facere, non diligenter poteris facere, dum festinas, & tardius ad laborem redibis. Oportet ergo, ut, dum domi resides, ea quae tibi praeparare potes, & necessaria vides, parare studeas, ut, cum fuerit serenitas data, statim ad laborem prodeas. Sane *maturare*, duas res significat ; aut in ocio, & suo tempore facta maturata dicuntur ; aut accelerata, & ante tempus acta, quod hic significat. Cato : *Properare* dicit eos, qui *prima quacque ordine suo maturare transigunt* ; *festinare autem illos, qui multa incipiunt* : *eaque adnoscendo, nec terminando praepediant*. Aulus Gellius : *Mature*, veluti *celeriter* dicimus. Nigidius : *Mature fieri*, quod neque cito, neque tarde fiat ; quod hinc debes intelligi ; quia poma, quae neque acerba sunt, neque putrida, *maturata* dicuntur.

261. PROCUDIT. Cudendo extenuat. Id est, producit tundendo ; & bene, quia praeposuerat multa, enumerat singula.

PIERII.

to brevius rem attigerit. Sane vero in Daphnide, codex idem Medicus eo versu, *Amor socum, si frigus erit, si messis, in umbra* : *mensis* scriptum habuit, quod modo emendatum est, ubi dubio procul *messis* esse debet. Quare errorem huiusmodi ex antiquo scribendi modo crediderim emanasse, quod Sicilicon gominandae consonantis signum soliti essent veteres apponere, quae nota fuerit ab imperitis loco *n* litterae deinde accepta, ut ita multa alibi.

256. AUT TEMPESTIVAM IN SYLVIS EVERTERE PINUM. In Mediceo codice & aliquot aliis antiquis absque praepositione *in*, legere est, *tempestivam silvis*, quod Virgilianae phrasi propius est.

Vomeris obtusi dentem : cavat arbore lintres :
 Aut pecori signum, aut numeros inpressit acervis.
 Exacuunt alii vallos, furcasque bicornis,
 265 Atque Amerina parant lentae retinacula viti.
 Nunc facilis rubea texatur fiscina virga:
 Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo.

S E R V I I.

Quip-

262. VOMERIS OBTUSI. Hebetis ; & obtusum est quicquid sine acumine est , vel calore , ut : *Non obtusa adeo gestamus pectora Poemi* . Et Antiqui *n* litteram addebant , quod nos propter euphoniā in aliquibus detraximus , ut , *obtusus* : in aliquibus *n* remansit , ut , *insus* . *Obtusi* autem , reverberati , & acumine carentis . DENTEM . Acumen . ARBORE . De arbore . LINTRES . Fluviales naviculas . Sane non sine ratione *lintrium* meminit , quia pleraque pars Venetiarum fluminibus abundans , lintribus exercet omne commercium , ut Ravenna , Altinum . Ubi & venatio , & aucupia , & agrorum cultura , lintribus exercetur . Alii *lintres* , in quibus uva portatur , accipiunt .

263. AUT PECORI SIGNUM, AUT NUMEROS IMPRESSIT ACERVIS. Id est , facit aut characteres , quibus pecora signantur : aut tesseras , quibus frumentorum numerus designatur : nam *numeros* pro litteris posuit , quibus numeri continentur . Sed hoc non de aestate , qua signari vel fruges , vel animalia solent ; sed de hyeme , qua imber frigidus esse potest . Loquitur autem hoc , secundum ea , quae aliter dicuntur , aliter audiuntur , ut dictum est .

264. EXACUUNT . Repurgant , & reformant in altitudinem pristinam . VALLOS . Fossas , & muros de terra factos & glebis , qui sunt in circuitu cohortium & vinearum : aut quibus aquae dicuntur de locis aquosis . *Vallos* , quos aliqui palos , Graeci *χαρμαι* , Homerus *σκόλους* , Aelius Gallus de verbis ad ius civile pertinentibus , *vallos* , tegulas grandes , quae supra collicias infimae ponuntur , appellat . Alii *vallos* hic quadridentes dicunt ; nam *vallos* , qui scolopes dicuntur , ante muros poni , ut : *Rescindit vallum , & scalas in moenia poscit* . BICORNES . Duorum cornuum .

265. AMERINA RETINACULA . Virgas , de quibus vites religantur , quae virgae abundant circa *Amerinum* , opoidum Italiae , cuius crebram in Rosciana facit Cicero mentionem . Alii genus salicis dicunt , dispari colore a caetera salice : nam est rubra , & ad con-

quae nunc quoque *Amerina* a rusticis dicitur . LENTAE autem , flexuosae . Hic computat ea , quae quilibet domi potest facere , dum ab agricultura pluviis impeditur ; aut nimium frigus terram constringit : cuncta enim utilia sunt humino utui , quae hic dicit , & quovis tempore possunt fieri .

266. FACILIS . Levis ad faciendum , de qua facile aliquid fiat . Unde *faciles homines* , qui hac & illac cito ducuntur . Ergo *Facilis* , quae cito legitur , vel solvatur . RUBEA VIRGA . Quae abundat circa *Rubos* , Italiae oppidum . Horatius : *Inde Rubos fessi pervenimus* . Id est , ea virga , quae apud *Rubos* plurima nascitur . An a *rubo* , cuius meminit : *Ferat & rubus asper amicum* . FISCINA . Genus est vasis , id est , corbulae brevis , quas perfecerunt qui arbusculi vindemiant . Lucilius in quinto : *Fiscina fallaci cumulo* . Naevius in *Andromacha* : *Quod tu mi Gnate , quaeso ut inspectus tuum demittas , tamquam vindemiator in fiscinam* . Plautus in *Mercatore* : *Vobiscum habeto cum porcis , cum fiscina* ,

267. NUNC TORRETE IGNI FRUGES N. F. s. *Hysteron proteron* , tamquam dicat : torrete igni , coquite panes : & postea dicat , frangite saxo : cum prius sit frumentum molere , & deinde factos panes coquere ; sed recte & ordinate dixit : nam *torrete fruges* , non de coquendis panibus , sed de siccandis frugibus dixit : quod sit primum , & postea siccatae fruges moluntur : & praecipit parandum esse panem , quo utendum sit , sereno caelo , ne ea res tunc sit impedimento . Multi tamen de certo frugum genere dictum volunt : nam far , milium , panicum , molli , nisi ante fuerint tosta , non possunt . Nam quod ait *saxo frangite* , potest accipi & pinere , quod significat pilo tundere ; quia & vulgo cavatum saxum pilum dicimus ; quae omnia fieri oportet , propter facilitatem molendi . Multi *Hysteronologiam* putant , quia ante est molere , quam coquere . Nonnulli tradunt rusticos solitos , si quando ad excudendas fruges essent imbribus impediti , spicas integras condere , & prout indiguisset usus ,

Quippe etiam festis quaedam exercere diebus
 Fas & jura sinunt. Rivos deducere nulla
 270 Relligio vetuit, segeti praetendere sepem,
 Insidias avibus moliri, incendere vepres,
 Balantumque gregem fluvio mersare salubri.

SERVII.

Sae-

hyeme torrere; quo facilius a gluma sua separatum triticum molerent. Alii non accipiunt Husteron proteron, sed modo hoc, modo illud facito, ut diversa dixisse videatur.

268. QUIPPE ETIAM FESTIS QUAEDAM EXERCERE DIEBUS. Non mirum est, rusticum aliqua facere debere per pluvias, cum sint quaedam, quae facere possit etiam festis diebus. Sunt enim aliqua, quae si festis diebus fiant, serias polluant: quapropter & Pontifices sacrificaturi, praemittere calatores suos solent, ut, sicubi viderint opifices adsidentes opus suum, prohibeant; ne pro negotio suo, & ipsorum oculos, & ceremonias Deum attaminent: feriae enim operae Deorum creditae sunt. Sane feriis terram ferro tangi nefas est: quia feriae Deorum causa instituuntur; festi dies hominum quoque.

269. FAS ET JURA SINUNT. Id est, divina humanaque jura permittunt: nam ad religionem fas; jura pertinent ad homines. Et non sine causa hoc dictum a Virgilio, gnaro totius sacrorum ritus, ponitur: religiosi enim esse dicuntur, qui faciendarum praemittendarumque rerum divinarum secundum morem civitatis delectum habent, nec se superstitionibus implicent. Cum ergo hic dicit: *Festis quaedam exercere diebus Fas & jura sinunt*; Et *rivos deducere nulla Relligio vetuit*: ostendit multa, quae ad rem divinam pertinent, ex praecepto & posse fieri, & vitari, ab his scilicet, qui religiosi, ut supra dictum est, appellantur; quem morem Poeta agendo aliud subtiliter docuit.

RIVOS DEBUCERE NULLA RELIGIO VETUIT, SEGETI PRAETENDERE SEPEM, INSIDIAS AVIBUS MOLIRI, &c.

270. DEDUCERE. Id est, siccare: nam irrigare inducere est, ut: *Deinde satis fluvium inducit*. Sane sciendum secundum Varronem contra religionem esse, vel si irrigentur agri, vel laventer animalia festis diebus: Nymphae enim sine piaculo non possunt moveri. Sed scimus necessitati religionem cedere; Unde perite Virgilius ait:

272. BALANTUMQUE GREGEM FLUVIO MERSARE SALUBRI. Id est, salutifero: nam di-

cturus est in tertio, scabie tentari animalia, nisi laventur. De irrigatione vero nihil ad hunc pertinet locum, quia DEDUCERE, ut diximus, siccare significat. Sed qui disciplinas Pontificum interius agnoverunt, ea die festo sine piaculo dicunt posse fieri, quae supra terram sunt; vel quae omissa, nocent; vel quae ad honorem Deorum pertinent, & quidquid fieri sine institutione novi operis potest; ut rivorum inductionem sic accipiamus, per fossam vel pratum purgatum deducere, id est, emittere; quoniam cautum in libris Sacris est: *Feriis denicalibus aquam in pratum ducere, nisi legitimam non licet; ceteris feriis omnes aquas licet deducere*. Ergo hic, ut aliquibus videtur, *deducere*, purgare est, & sordes emittere, quae praecludant aquam: ideoque a Pontificibus, ut novum, fieri non permittitur. Alii hoc secundum Augurale Jus dictum tradunt, quod etiam in bello observatur, ne novum negotium incipiatur. Ergo *rivos deducere*, non est novum negotium: & potest hoc illuc referri: *Quique paludis Collectum humorem, bibula deducit arena*. Sane, quae feriae, a quo genere hominum; vel quibus diebus, observentur; vel quae festis diebus fieri permessa sint, si quis scire desiderat, libros Pontificales legat. VETUIT. Prohibuit. PRAETENDERE SEPEM. Circundare, & opponere: & subaudi, nulla religio vetuit. INSIDIAS AVIBUS MOLIRI. Id est, aucupia facere. INCENDERE VEPRES. Hoc etiam, sicut & priora, licet festis diebus agere. BALANTUMQUE GREGEM. Id est, ovium. MERSARE. Frequenter mergere, propter scabiem. FLUVIO SALUBRI. Non est epitheton amnis, sed ad factum refertur.

PIERII.

264. EXACUUNT ALII VALLOS. *Fossae*, & *muros de terra factos* exponit Servius. Atqui haec neque acuuntur, neque per imbres fieri possunt. Tu palos sive sudes, quorum plurimum in agris usus, praeparari intelligas.

267. NUNC FRANGITE SAXO. In Romano codice *saxis* est. Sed unitatis numero melius, quod in reliquis codicibus habetur.

Saepe oleo tardi costas agitator aselli,
 Vilibus aut onerat pomis: lapidemque revertens
 275 Incisum, aut atrae massam picis urbe reportat.
 Ipsa dies alios alio dedit ordine Luna
 Felices operum. Quintam fuge: pallidus Orcus,
 Eumenidesque fatae. Tum partu terra nefando
 Coeumque Japetumque creat, faevumque Typhoea,
 280 Et conjuratos caelum rescindere fratres.
 Ter sunt conati inponere Pelio Ossam

S E R V I I.

Sci-

273. SAEPE OLEO. Et hic aut conjunctio esse debuit, ut est: *Illa Notos atque atra volans in nubila fugit*, pro & in Notos, ut esset, Saepe aut oleo, aut vilibus onerat pomis: & bene rusticorum laudat industriam. COSTAS ASELLI. Aut re vera costas, aut clitellas, ut Horatius: *Hinc muli Capuae clitellas tempore ponunt*. AGITATOR. Verberator: ab agendo dictus; ac. per hoc asinarius dicitur.

274. VILIBUS POMIS. Abundantibus: quia vulgo nascuntur: ut: *Vilemque fufalum*. LAPIDEMQUE REVERTENS INCISUM. Molam manualet, eudendo asperatam: & bene verbum vulgare vitavit.

275. MASSAM PICIS URBE REPORTAT. Aut qui oleum vel poma portaverat ad urbem; aut certe ideo ait, REPORTAT, quia pix in agris nascitur, & in urbe distracta, in agrum a plerisque reportatur. Varro dicit antiquos nundinas feriatis diebus agere instituisse; quo facilius commercii causa ad urbem rustici commearent: & bene per haec omnia, quae superius dixit, ostendit ferias non pollui.

176. IPSA DIES ALIOS ALIO DEDIT ORDINE LUNA. Plenissime de Lunae diebus omnibus expressit Hesiodus: *Ἡματα δ' ἐκδίοθι τριφυλάχοις ἢ καὶ μοῖραι Περσέειν δμῶσι τελευτὰ δα μῶσις ἀρίστη Ἔργα τ' ἐποπτεύειν, ἢ δ' ἀρμυλῶ δατῖα δα*. Quam rem breviter iste praelibat. Sed est ita, ipsa quoque Luna omnes dies felices dedit, sed alios aliis rebus aptos. Inde ait *felices*; & hoc est ad opera sumenda, aptos felicibus operis. Alii *felices* pro secundis accipiunt, ut: *Felicemque stabis limum*. ALIO ORDINE. Hoc est, non omnes dies facit aequales; sed diversi ordinis & modi, cum ipsa sit una & eadem.

277. FELICES OPERUM. Quibus feliciter possunt opera exerceri, vel ad opera sumenda: vel certe FELICES, aptos felicibus operibus.

QUINTAM FUGE. Ut quinta luna nullius operis initium sumas. Dicitur enim hic numerus Minervae esse consecratus, quam sterilem esse constat. Unde etiam omnia sterilia quinta luna nata esse dicuntur: ut, Orcus, Furiae, Gigantes. PALLIDUS ORCUS. Quia pallidos facit: nam ipse niger est. Probus, *Orchus* legit. Cornutus vetat aspirationem addendam. Hesiodus *Orcum* quinta luna dicit natum. Celsus, ut Jurisjurandi deum pallidum dictum, quia jurantes trepidatione pallescunt: nam apud *Orcum* defunctae animae jurare dicuntur, ne quid suos, quos in vita reliquerunt, contra fata adjuvent. ORCUS. Pluton, Deus inferni.

278. EUMENIDES SATAE. Id est, natae: & ut saepe dictum est, κατ' ἀφαισισμόν, *Eumenides* vocantur, quod non habent bonam voluntatem, id est, mentem; sicut Parcae, quia nulli parcant. NEFANDO. Sacrilego.

279. COEUM. Nomina sunt Gigantum. Per *Coeum* autem & Typhoeum, & Japetum, omnes gigantes intelligimus; quos quinta luna dicit esse natos.

280. ET CONJURATOS CAELUM RESCINDERE FRATRES. Othum & Ephialtem dicit, qui fuerunt filii Neptuni, & novem digitis singulis crescebant mensibus: qua freti altitudine coelum voluerunt evertere; sed confixi sunt sagittis Apollinis & Dianae.

281. PELIO OSSAM. Monti Thessaliae. *Pelios* o longa est: sed fit brevis sequente vocali, ut: *Sub Illo also*. OSSAM. Alium montem, Thraciae.

P I E R I I.

277. PALLIDUS ORCUS. Scribendum *orchus* ex aliquot antiquis codicibus, & ex Valerii Probi praecepto, qui tria nomina Latina, post aspirationem recipere tradit: *Lurcho, pulcher, & orchus*: & ita antiquiores scripsisse testatur.

Scilicet, atque Ossae frondosum involvere Olympum:
 Ter Pater exstructos disjecit fulmine montis.
 Septuma post decumam felix: & ponere vitem,
 285 Et prenos domitare boves, & licia telae
 Addere. Nona fugae melior, contraria furtis.
 Multa adeo gelida melius se nocte dedere,
 Aut cum sole novo terras inrorat Eous.
 Nocte leves melius stipulae, nocte arida prata

SERVII.

Ton-

282. OLYMPUM. Tertium montem, Macedoniae: & tertium quasi maiorem involvere ait.

283. PATER. Juppiter. DISJECIT. Dejecit.

284. SEPTIMA POST DECIMAM FOELIX. Aut septimamdecimam dicit; aut hoc dicit: Foelix quidem est septima, sed foelicior decima: ut primum locum decimae tribuat, quae sit valde foelix; secundum septimae, quae post decimae foelicitatem sit secunda: ut ea nulla sit foelicior, excepta decima. Aut certe, sicut quidam volunt, alii quartamdecimam accipiunt, ut sit *foelix* septima duplicata: id est, cuius numerus post decimam invenitur: quo die re vera melius vites ponimus.

285. DOMITARE BOVES. Instruere, quomodo possint ferre laborem arandi, & sciant ad jugum pariter incedere.

286. NONA FUGAE MELIOR, CONTRARIA FURTIS. Non, ut quibusdam imperitis videtur, Virgilius aut fugam servis suadet, aut eis indicat dies, quibus se a rapinis abstineant: nam & fugam de professione & cursu legimus, ut: *Simul arva fuga, simul aequora verunt*; unde & velocem equum fugacem dicimus: & fuga potest etiam honesta esse; ut, si quis hostem, si quis imminuentem tyrannum, si quis laevum iudicem fugiat. CONTRARIA autem FURTIS illuc spectat, ut domino sit spes inveniendi quod amiserit, & rapere aliquid servus formidet aufugiens.

287. ADEO. Valde. Terentius: *Adulescentem adeo nobilem*. MELIUS SE NOCTE DEDERE. Id est, per noctem melius nostro obsequuntur labori. NOCTE autem non est adverbium, sed nomen, ablativique casus; adeo ut ei Horatius junxerit praepositionem, ut: *Ut jugulent homines surgunt de nocte latrones*: nam adverbium Noctu facit, sicut *Diu*, Sallustius: *Diu nocturno laborare, se finire*.

288. SOLE NOVO. Oriente die, & Sole adhuc recenti, necdum ferventi. IRRORAT.

Illustrat. Aut simpliciter *irrorat*: matutino enim tempore ros cadit. Et dicit hoc loco: & die, & noctu, insistendum labori. Eous. Id est, Lucifer, de quo etiam Cinna in Smyrna sic ait: *Te matutinus flentem conspexit Eous, Et flentem paulo vidit post Hesperus idem*.

289. ARIDA PRATA. Jam matura.

PIERII.

283. EXSTRUCTOS DISJECIT FUL. MONTES. In Romano codice legere est, *dejecit*. Exstructi enim erant montes: ita inferius, *Aut alta Ceraunia solo Deicit*. Majorem tamen vim, & validiorem impetum ostendit verbum *disjecit*, ut excussos eos alio alium dicat.

284. SEPTIMA POST DECIMAM FELIX. In antiquis codicibus legere est *septuma post decumam*, ut hujusmodi pleraque. Sed non ab re fuerit locum hic apertius explicare, ut finis jam statuitur eorum sollicitudini, qui jam anxie quaerunt, utrum Virgilius eam intellexerit Lunam, quae jam in decrementum abit, an quid aliud sibi voluerit. Sane vero septimam a decima intelligere monemur Hesiodi carmine: quem Virgilius imitatur. Ait enim ille, *Kai ἰσδοὺς ἰσὸς ἡμῶν*. Quartam decimam vero idem domandis bubus, & curandis canibus & mulis aptam dicit. FELIX ET PONERE VITES. In Longobardico, *felix est ponere vites* Graecanica figura, qua saepe Virgilius & Horatius utuntur. Sed prior lectio magis placet, quia omnino verbum est subintelligitur: & ea lectio in Longobardico, aliena manu contaminata est.

287. MULTA ADEO MELIUS GELIDA SE NOCTE DEDERE. In Mediceo codice, & aliquot aliis antiquis dictiones ita transpositae, *multa adeo gelida melius*. Utraque lectio & suavis, & elegans est.

288. AUT CUM SOLE NOVO. In veteribus aliquot codicibus *vel cum* scriptum est. Sed *aut*, in pluribus.

289. No-

- 290 Tondentur: noctis lentus non deficit humor.
 Et quidam seros hiberni ad luminis ignes
 Pervigilat, ferroque faces inspicat acuto.
 Interea, longum cantu solata laborem
 Arguto, conjunx percurrit pectine telas:
 295 Aut dulcis musti Volcano decoquit humorem,
 Et foliis undam trepidi despumat aheni.
 At rubicunda Ceres medio succiditur aestu:
 Et medio tostas aestu terit area fruges.
 Nudus ara, fere nudus. Hiems ignava colono.
 300 Frigoribus parto agricolae plerumque fruuntur,

S E R V I I.

Mu-

290. TONDENTUR. Secantur. NOCTIS. Accusativus pluralis. NON DEFICIT. Non deserit. Unde & qui deserunt exercitum, ad hostes transeuntes, defectores vocantur. SEROS IGNES. Nocturnos.

292. FACES INSPICAT. Incidit ad spicae & aristarum imaginem. ARGUTO. Sonoro, stridulo.

295. AUT DULCIS MUSTI VULCANO DECOQUIT HUMOREM. Hypermetrus versus est: unde & sequens a vocali inchoat. Bene autem ait, DECOQUIT HUMOREM, id est, rem superfluum: sicut supra posuit: *Luxuriam segetum tenera depascit in herba*.

296. AHENI. Vasis, in quo coquitur vinum. ET TREPIDUM dicitur, quia quod bullit, quasi tremere videtur. AHENI. Ex aere facti.

297. CERES. Frumentum. MEDIO AESTU. Id est, per diem, quando aestus est.

299. NUDUS ARA, SERE NUDUS. Sic Hesiodus, *Ἐννύον ἀνίπνυρ, ὕμνον δὲ βοντίον, ὕμνον δὲ ἀμείδων*. Id est, adeo sereno coelo, ut vestimentis non egeas. Sane quidam post hoc hemistichium dicitur subsecutus: *Habebis frigora febres*. Nam non dicit nudum esse debere, quasi aliter non oporteat aut possit; sed sub tanta serenitate dicit haec agenda, ut & amictus possit contemni. HYEMS IGNAVA COLONO. Quae ignavum reddit colonum.

300. PARTO. Parato. AGRICOLAE PLERUMQUE FRUUNTUR. Dicit agricolas per hyemem his frui, quae aestate paraverint. PLERUMQUE autem dicit, quia dicturus est esse aliqua, quae rusticus etiam hyemis tempore possit efficere.

P H I L A R G Y R I I.

292. FACES INSPICAT. *Inspicat*, findit in

modum spicarum, cui multae sunt aristae.

295. DECOQUIT HUMOREM. Hic versus longior est una syllaba, sed sine vitio, quoniam sequens a vocali incipit.

P I E R I I.

289. NOCTE LEVES STIPULAE MELIUS. Antiqui codices, quotquot legi, hoc ordine legunt, *nocte leves melius stipulae*, quod aliquanto ornatius est.

290. NOCTIS LENTUS NON DEFICIT HUMOR. In Romano codice, *noctes* legitur: & in Longobardico *nocte*, una minus littera. Sed enim *noctes*, aut *noctis* accusativi casus, lectio castior ex Arusiano Mello dignoscitur: qui in libello de Elocutionibus Virgilianis in exemplum quod eleganter *deficit illam rem* dicere possumus, Virgiliano hinc utitur testimonio: *Noctes lentus non deficit humor*: adde vero, quod Servius exponit *deficit*, deserit: quod proxime accedit ad Messum.

296. ET FOLIIS UNDAM TREPIDIS DESPUMAT AENI. In Romano codice, legere est *trepididis despumas aenis*: Et *trepidum* agnoscit Servius. In Mediceo, & aliquot aliis *trepidi* scriptum observavi: humore enim late ebulliente ahenum tremere necessarium est.

299. HYEMS IGNAVA COLONIS. In Romano codice, & plerisque aliis manu scriptis, *hyemps*, per sonum Graecae litterae \downarrow finalem scribitur: de qua scribendi ratione Terentius Scaurus adeo sollicitus fuit, ut in Praeceptis suis haec tradiderit: *Hyems quaeque carere p littera debet: quia in versibus nunquam p nec b propinqua ejus respondet: sine quarum altera nusquam in Latinis ea nomina declinantur, quae per \downarrow Graecam vocem efferuntur: ut princeps, celebs: quia principis, & celebis, scribitur, Hyems vero*

- Mutuaque inter se laeti convivia curant.
 Invitat genialis hiems, curasque resolvit:
 Ceu pressae cum jam portum tetigere carinae,
 Puppibus & laeti nautae imposuere coronas.
 305 Sed tamen & quernas glandes tum stringere tempus,
 Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta.
 Tum gruibus pedicas & retia ponere cervis,
 Auritosque sequi lepores: tum figere damas,
 Stuppea torquentem Balearis verbera fundae,
 310 Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudunt.
 Quid tempestates autumni & sidera dicam?

SERVII.

At-

301. CONVIVIA. Aut mittere sibi invicem; aut vicissim parare.

302. GENIALIS HYEMS. Convivialis: voluptuosa. Nam quotiens voluptati operam damus, indulgere dicimur Genio. Unde e contrario habemus in Terentio: *sum defraudant Genium*. Genium autem dicebant antiqui, naturalem deum uniuscujusque loci, vel rei, aut hominis. CURASQUE RESOLVIT. Quiescere facit a labore & curis.

303. PRESSAE CARINAE. Onerariae. CUM JAM PORTUM TETIGERE. Dat comparationem de navigantibus: quod sicut illi, expleta jam navigatione, & positis in sicco navibus, laetantur, & epulis vacant; sic etiam rustici, finitis completisque aestivis laboribus, hyeme convivia celebrant, & a curis solvuntur.

304. IMPOSUERE CORONAS. Aut re vera coronas: aut spiras funium accipimus.

305. SED TAMEN ET QUERNAS GLANDES. Sunt aliquae derivationes, ex usu magis quam ex ratione venientes; ut quernus, ficulus, ilignus, columnus; a corylo, ilice, ficu, quercu.

306. CRUENTA. Matura. *Cruenta* autem ideo, quia matura cruoris colorem imitatur.

307. PEDICAS. Laqueos, quibus pedes illaqueantur.

308. AURITOS LEPORES. Majores aures habentes. Horatius aliter ait: *Doctum & auritas fidibus canoris Ducere quercus*. Sensum audiendi habentes.

309. BALEARIS FUNDAE. Hispanicae: a Balearibus, insulis Hispaniae, ubi inventa est funda.

311. QUID TEMPESTATES AUTUMNI. Verno

& autumnali tempore fiunt tempestates, quando nec plena aestas est, nec plena hyems. Unde medium & confine utriusque temporis ex conjunctione contrariorum rerum tempestates efficit. Sane sciendum, ultimas eum partes tam autumnii quam veris significare, quibus fiunt procellae: quod de autumnio, hic indicat versus: *Atque ubi jam breviorque dies, & mollior aestas*: de vere hic: *Spicea jam campis cum messis inborruit*. Deinde ait: RUIT. Id est, praecipitatur, in fine est. Et in hoc talis est sensus: Quid dicam quantum oporteat sollicitum & studiosum esse agricolam tempore autumnii & veris?

PHILARGYRII.

309. BALEARIS FUNDAE. Fundis nemo figit, sed intra insidias cogit, ubi inclusam feram jaculis petiit. Ergo *ὑποπόρευτος* est. BALEARES FUNDAE, quia apud insulas Baleares fundarum usus repertus est: & *insulae Balearis* primo Gymnesiae dictae: post vero cum a Graecis occupatae sunt, quia cum lapidibus fundae rotantes submoverent adversarios, qui eas incolebant, *παρὰ τὸ βάλαν*, Balearis appellant.

PIERII.

vero hyemis facis. Est & *Colono*, unitatis numero in antiquis codicibus omnibus observatum. In Mediceo, una plus dictione, *colono* est legitur.

302. CURASQUE RESOLVIT. In veteribus aliquot c. dicibus, *curam* unitatis numero legitur: sed melius *curas*.

309. STUPEA TORQUENTEM BALEARIS VERBERA FUNDAE. In Rom. cod. & aliquot aliis antiquis *stuppea* duplici p. scriptum, ut apud Graecos.

Est

Atque ubi jam breviorque dies, & mollior aestas,
 Quae vigilanda viris? vel cum ruit imbriferum ver:
 Spicea jam campis cum messis inhorruit, & cum
 315 Frumenta in viridi stipula lactentia turgent?
 Saepe ego, cum flavis messorum induceret arvis
 Agricola, & fragili jam stringeret hordea culmo,
 Omnia ventorum concurrere proelia vidi:
 Quae gravidam late segetem ab radicibus imis
 320 Sublime expulsam eruerent: ita turbine nigro
 Ferret hiems culmumque levem stipulasque volantis.
 Saepe etiam immensum coelo venit agmen aquarum,
 Et foedam glomerant tempestatem imbribus atris
 Collectae ex alto nubes: ruit arduus aether,

S E R V I I.

313. VIGILANDA VIRIS. Vigilanter providenda.

314. SPICEA JAM CAMPIS. *Spicae* de maturis frugibus abusive dicimus: nam proprie *spicatus* est, cum per culmi folliculum, id est, extremum tumorem, aristae adhuc tenues in modum spiculi eminent. INHORRUIT. Intremiscit.

315. FRUMENTA LACTENTIA. Adhuc tenuia, & lactis plena. Sane Varro in libris Divinarum dicit, *Lactantem deum esse*, qui se infundit segetibus, & eas facit lactescere. Et sciendum inter *lactantem* & *lactentem* hoc interesse; quod *Lactans* est quae lac praebet; *Lactens* cui lac praebetur. VIRIDI STIPULA. *Stipulae* nomine pro culmo utitur.

316. FLAVIS. Maturis. ARVIS. Pro segetibus. ET FRAGILI CULMO. Id est, quae in fragili culmo erant. STRINGERET. Secaret, ut: *Hic ubi densae Agriculae stringunt frondes.*

318. OMNIA VENTORUM CONCURRERE. Inter se, ut: *Mutati transversa fremunt.*

320. SUBLIME EXPULSAM ERUERENT. Per sublime portarent erutam segetem. TURBINE NIGRO. Tempestate noxia. Horatius: *Hic niger est, hunc in Romae caveo.*

321. CULMUMQUE LEVEM. *Culmus* dicitur ipse calamus: stipulae vero sunt folia, quae ambiunt culmum.

322. AGMEN AQUARUM. Impetus, ut: *Levi fluit agmine Tybris.* Est autem hoc loco Echasis poetica ad describendam tempestatem.

324. COLLECTAE EX ALTO NUBES. Ab A-

quilone, qui utique de alto flat, id est, a septentrione: & tempestates gravissimas facit: nam Ausus humilis est, ut: *Mundus, ut ad Scythiam, Rhiphaeaeque arduas arces Confurgit; premitur Libyae devertex in Austros.* RUIT ARDUUS AETHER. Tonitribus percrepat, ut: *Coelique ruina.*

P H I L A R G Y R I I.

315. IN VIRIDI STIPULA. *Stipulae* nomine pro culmo abutitur.

316. *Induceret arvis*, pro segetibus.

P I E R I I.

Est etiam in Romano codice, *torquentes*, numero multitudinis, quod non ita placet. Quod vero *balearem fundam* appellavit, dictum a plurimo ejus usu, qui apud Baleares est, quae sola genti arma esse Trogius ait. Non autem, quod ibi inventa sit funda. Cujus inventores Plinius Syrophaenices memorat: Strabo vero Aetolos.

310. CUM NIX ALTA JACET. In Romano codice *fecit*, una tamen corrupta littera. Sed *jacet* omnino melius.

318. OMNIA VENTORUM CONCURRERE PRAELIA VIDI. In Romano codice, *confurgere* habetur: sed *concurrere* ex Plinio callior lectio cognoscitur: apud quem ita habetur: *Virgilius messe ipsa concurrere praelia ventorum, damnosa imperitis refert. Tradunt Democritum, metente fratre ejus Damaso, ardentissimo aestu, orasse, ut reliquas segeti parceret, raperetque defecta sub tectum, paucis mox horis saevo imbre Vaticinatio est approbata.*

T

- 325 Et pluvia ingenti lata laeta boumque labores
 Diluit: implentur fossae, & cava flumina crescunt
 Cum sonitu, fervetque fretis spirantibus aequor.
 Ipse Pater, media nimborum in nocte, corusca
 Fulmina molitur dextra: quo maxima motu
 330 Terra tremit: fugere ferae: & mortalia corda
 Per gentes humilis stravit pavor. Ille flagranti
 Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
 Dejicit: ingeminant austri, & densissimus imber:
 Nunc nemora ingenti vento, nunc litora plangit.
 335 Hoc metuens, caeli menses, & sidera serva,

SERVII.

326. CAVA FLUMINA. Profunda, & alta. *Lucanus: Rotubamque catum.*

327. FRETIS SPIRANTIBUS. In motu positis. *Alibi: Qua vada non spirant, nec fracta remurmurat unda.*

328. CORUSCA FULMINA. Coruscantia, ut: *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.* MOLITUR. Agitat, & jacet.

330. TERRA TREMIT. Terrae motus efficitur: *Vel tremit terra, tremere videtur: & pavent hi, qui terram colunt.*

331. HUMILIS PAVOR. Qui humiles facit, ut: *Pallidus Orcus.*

332. ILLE FLAGRANTI AUT ATHO, AUT RHODOPEN. Secundum Epicureos per transitum loquitur, qui dicunt fulmina non iudicio Deorum, sed ex nubibus fieri: nam montes quid necesse fuerat fulminari? *Athos* autem mons est Graeciae, *Rhodope* mons Thraciae. AUT ALTA CERAUNIA. Montes sunt Epiri, a crebris fulminibus dicti: *κρηαυρός* enim fulmen est: Unum enim fulmen quod colorat, aliud quod transigit, aliud quod afflat, ut est: *Ex quo me Divum pater, atque hominum rex, Fulminis afflavit ventis.*

333. INGEMINANT AUSTRI. Repetunt suos flatus venti. PLANGIT. Resonare facit. Alii legunt *Plangunt*, ut sit, *nemora & litora plangunt*, id est, resonant.

335. HOC METUENS CAELI MENSES, ET SYDERA SERVA. Id est, duodecim signa, quibus menses cognoscimus. Et *Sydera* sunt vel tempestates, vel planetarum motus. Sciendum autem (ut diximus) de planetis quinque, duos esse noxios, Martem & Saturnum: duos bonos, Jovem & Venerem: Mercurius vero talis est, qualis ille cui jungitur: unde et-

iam fingitur minister esse deorum; quod eorum obtemperat potestati. Hinc est quod dicit: QUOS IGNIS COELI CYLLENIVS ERRET IN ORBES. Id est, utrum in septentrionalem, an in australem partem inclinetur: aut cui planetarum cohaereat, ut qualitatem Mercurii ex illo possis agnoscere. *Cyllenius* autem ignis stella Mercurialis dicitur; quia in *Cylleno* monte Arcadiae dicitur natus esse Mercurius.

PIERII.

328. NIMBORUM IN NOCTE. Sunt quidem codices antiquissimi, in quibus *nimborum nocte* absque *in* legatur: sed *nimborum in nocte*, ut in Mediceo, & plerisque aliis habetur, longe numerosius & elegantius mihi videtur.

332. AUT ATHO AUT RHODOPEN. In Romano codice, in Mediceo, & aliquot aliis antiquis *Athos* scriptum est, refragante syllaba. Nam de declinationis usu, deque nominativo nominis, alibi dictum.

334. NUNC LITORA PLANGUNT. In Romano codice, & perveteribus aliquot aliis, *plangit* scriptum est, unitatis numero: cuius suppositum est *Densissimus imber*. Praeterea Servius hoc idem agnoscere videtur, quum exponit PLANGIT, *resonare facit*: licet & alterum non improbet. In Mediceo abrasus est apex supra *g* litteram, & *i* vocalis tantum supra *s* apposita. Quod quidem *plangunt* prius fuisse ostendit. Est & paraphrasis addita superne: *scindunt*, ut sit active: *Austri & imber plangunt litora*: non autem *litora plangunt*, id est, resonant absolute: nam ita prorsus legendum ostendit para-

Frigida Saturni sese quo stella receptet:
 Quos ignis caeli Cyllenius erret in orbes.
 In primis venerare deos, atque annua magnae
 Sacra refer Cereri laetis operatus in herbis,
 340 Extremae sub casum hiemis, jam vere sereno.
 Tunc agni pingues, & tum mollissima vina:
 Tum somni dulces, densaeque in montibus umbrae.
 Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret.
 Cui tu lacte favos, & miti dilue Baccho:

S E R V I I.

Ter-

336. FRIGIDA SATURNI SESE QUO STELLA RECEPTET. Id est, nocens, ut: *Frigidus, o pueri, fugite hinc, laetis anguis in herba.* Ideo autem hoc dicit, quia *Saturnus* deus pluviarum est: unde etiam senex fingitur: nam senes semper novimus esse gelidos. Hic autem in Capricorno facit gravissimas pluvias, & praecipue in Italia. Unde & Horatius ait: *Sen tyrannus Hesperiae Capricornus undas*: ut in Scorpio grandines: item in alio fulmina: in alio ventos. Unde praecipit nos scire debere, in quod se signum recipiat sy-
 dus Saturni. Sane perite ait *receptes*: ut ex frequentativo verbo nobis ostenderet Saturnum bis ad unumquodque signum reverti: quod alii planetae minime faciunt. Solus enim est qui & longius a Sole discedat, & bis ad unumquodque signum recurrat.

337. QUOS IGNIS COELI CYLLENIVS ERRET IN ORBES. Ordo est: in quos orbes coeli erret Cyllenius ignis. Et bene ERRET: nam planetae vocantur *ἄστροι καὶ πλανῆται*, id est, ab errore: nam interdum ad austrum, interdum ad septentrionem, plerumque contra mundum, nonnunquam cum mundo feruntur.

338. IN PRIMIS VENERARE DEOS. Post haec cognita, da praecipue operam sacrificiis, quibus tempestates, & pluviae possint repelli. Et mire hoc statim subjunxit: quia occurrebat, quid prodest tempestates futuras videre? Et bene ait, *in primis*, praecipue, & ante omnia: nam alia neglecta possunt habere emendationem: tempestas adveniens, nisi ante praevideris, universa subvertit.

339. ANNVA SACRA REFER CERERI. Anniversaria magna, sicut in Aeneide: *Annua quae differre nefas*. Et Ambarvale sacrificium dicit. LAETIS OPERATUS I. H. Aut dans operam convivii: aut postquam opera cuncta compleveris.

340. EXTREMAE SUB CASUM HYEMIS. Circa finem hyemis, antequam ver incipiat. JAM VERE SERENO. Ver, pluviale tempus est; sed circa finem incipit esse serenum. Dicit ergo *vere sereno*, ut sit jam tunc & ver, & serenum.

341. TUNC AGNI PINGUES. Subaudi, sunt; quia aut epulis, aut sacrificiis sint apti. MOLLISSIMA VINA. Carentia asperitate, & defocata.

342. DENSÆ IN MONTIBUS UMBRAE. Quia tunc incipiunt arbores frondescere.

343. TIBI. In honorem tuum, & in tuam gratiam.

344. CUI TU LACTE FAVOS ET MITI DILUE BACCHO. Id est, Cui tu liba de lacte, melle, & vino. Nam superfluum est, quod quidam dicunt, contra religionem dixisse Virgilium, licere Cereri de vino sacrificare. Pontificales namque hoc non vetant libri. Quod autem ait Plautus in Aulularia, *cujus ipi utuntur exemplo: Cererine nuptias facturi estis? Qui? Quia semeti nihil allatum intelligo*: non est huic loco contrarium: nam aliud est, sacrificium, aliud nuptias Cereri celebrare: in quibus re vera vinum adhiberi nefas erat, quae Orci nuptiae dicebantur; quas praesentia sui Pontifices ingenti solennitate celebrabant. Alii hunc locum aliter accipiunt, ut *Miti Baccho*, non sit septimus casus, sed dativus, & duo numina intelligamus, Liberi & Cereris: nam supra quoque ait: *In primis venerare deos*: ut sit sensus, cui Cereri, & miti Baccho, favos lacte dilue: id est, eis sacra melle & lacte permittis.

P I E R I I.

paraphrasis, quae supra dictionem *Austri*, atque *densissimus* sita est. Quippe *et* copulativa.

340. EXTREMAE SUB CASUM HYEMIS. Antiqui codices manu scripti, quotquot verlavimus, *sub casu*

- 345 Terque novas circum felix eat hostia fruges;
 Omnis quam chorus & focii comitentur ovantes;
 Et Cererem clamore vocent in tecta : neque ante
 Falcem maturis quisquam supponat aristis,
 Quam Cereri torta redimitus tempora quercu
 350 Det motus incompósitos, & carmina dicat.
 Atque haec ut certis possimus discere signis,
 Aestusque, pluviasque, & agentis frigora ventos;
 Ipse Pater statuit, quid menstrua Luna moneret:
 Quo signo caderent Austri : quid saepe videntes
 355 Agricolae, propius stabulis armenta tenerent.
 Continuo ventis surgentibus, aut freta ponti

SERVII.

345. FOELIX HOSTIA. Id est, foecunda. Et dicit Ambarvale sacrificium : quod saepe de porca foecunda & gravida fieri consueverat : vel *felicem* dicit, cuius sacrificio & immolatione foecunditas agrorum merebatur.

346. OMNIS QUAM CHORUS. *Chorus* proprie est coeavorum cantus atque saltatio.

347. CEREREM CLAMORE VOCENT. Invocent, dari copiam frumentorum.

348. TORTA REDIMITUS TEMPORA QUERCU : Id est, habens in memoria victum priorem, a quo Cereris revocatus est benignitate : nam olim homines glandibus vescebantur.

350. DET MOTUS INCOMPOSITOS. Id est, saltationem aptam religioni, nec ex ulla arte venientem. Sallustius, in Catil. *Saltare elegantius quam necesse est probat*. CARMINA DICAT. Hymnos.

353. MENSTRUUA LUNA. Unde & *μήνη* dicitur.

354. CADERENT AUSTRI. Desinerent venti. Et hoc etiam loco prognostica sunt translata de Arato, pauca de multis.

355. PROPIUS STABULIS ARMENTA TENERENT. Scilicet propter repentinos casus tempestatis, aut grandinis, vel terrae motus, aliorumve. Et dicit, quod videntes agricolae possint haec ventura praescire.

356. VENTIS SURGENTIBUS. Flare incipientibus. Unde e contrario, *Cum venti posuere*, id est, flare desierunt. AUT FRETA PONTI. Litora pelagi, quae feriuntur fluctibus. Duo autem dicit naturalia : Futura enim tempestate, & ante ventum, fluctus moventur : &

fragor auditur e sylvis, arcana quadam ratione naturae.

PIERII.

casu legunt, ablativo casu, praeter Medicum, in quo *casum* accusativus est : idque omnino melius.

341. TUNC AGNI PINGUES, ET TUNC MOLLISSIMA VINA. Antiqua omnia exemplaria, quotquot habui, uno exemplo legunt *pingues agni* & absque synaloepha : neque temere tot manus diversis locis atque temporibus convenire credendum. Bona vero pars non *tunc*, sed *tum* utroque loco legunt, *tum pingues agni* & *tum mel. vi. tum semni dulces*. In Mediceo quidem *pingues agni* & habetur; sed *tunc*, duobus locis superioribus; tertio vero *tum* scriptum. Adverte vero etiam apud Servium eundem esse verborum ordinem, quem in veteribus exemplaribus ostendimus inveniri. Si cui tamen ea lectio magis placuerit, quae in vulgatis codicibus habetur, nihil quicquam obstat : nam & elegans & venusta ea quoque structura est.

351. ATQUE HAEC UT CERTIS POSSIMUS DISCERE SIGNIS. In Romano codice, *possemus dicere* legitur : sed *possimus discere* magis receptum : nam quae sequuntur, pertinent ad disciplinam. Et pari errore legitur paulo inferius in impressis codicibus aliquot, *Quid menstrua Luna moneret*, quum dubio-procul *moneret* ex congruitate sententiae, atque ex antiquis omnibus codicibus, sit legendum. Poeta enim loquitur de praesignificatione futurae tempestatis per sidera, quam disciplinam Graeci *ἀποχρηστικὴν* vocant, ut tradit Plinius.

354. QUID

Incipiunt agitata tumescere, & aridus altis
Montibus audiri fragor: aut resonantia longe
Litora misceri, & nemorum increbescere murmur.

- 360 Jam sibi tum curvis male temperat unda carinis,
Cum medio celeres revolant ex aequore mergi,
Clamoremque ferunt ad litora: cumque marinae
In sicco ludunt fulicae: notasque paludes
Deferit, atque altam supra volat ardea nubem.
365 Saepe etiam stellas, vento impendente, videbis
Praecipites caelo labi, noctisque per umbram
Flammaram longos a tergo albescere tractus:

S E R V I I.

Sae-

357. ARIDUS FRAGOR. Sonitus, qualis solet fieri ex aridis, cum franguntur, arboribus. Ergo *Aridus*, nimius. Omne enim quod aridum est, cum frangi coeperit, nimium efficit sonum. *Fragor* etiam a fractarum rerum nominatus est sonitu.

358. AUT RESONANTIA LONGE LITTORA MISCERI. *Δις τὸ αὐτὸ*, id est, bis idem dixit.

359. MISCERI. Perturbari, ut: *Miscet agens relis*. INCREBESCERE MURMUR. Saepe & crebros fieri sonitus.

360. JAM SIBI TUM CURVIS MALE TEMPERAT UNDA CARINIS. Scias, inquit, jam in pelago esse gravissimam tempestatem, cum mergi ad littora confugiunt. *Mergi* autem sunt, quos nonnulli corvos aquaticos vocant. Poetice autem ait: *Jam sibi tum unda male temperat curvis carinis*, id est, sibi non parcat, sed crescit in perniciem suam: nam in carinam scindenda consurgit, & navigantium perniciem. *Temperat* autem absolute posuit: nam certe subauditur, male temperat se ipsam sibi.

362. CLAMOREMQUE FERUNT. Id est, si cum clamore revertuntur: nam plerunque plura dicit signa, e quibus unum non sufficit, sed omnia sunt animadvertenda, ut: *Tum cornix plena pluviam vocat improba voce, Et sola in sicca secum spatietur arena*.

363. MARINAE FULICAE. Ad discretionem fluvialium. *Fulicae* autem sunt aves aquaticae, anatibus paullo minores, sed corporis forma consimiles.

364. ALTAM SUPRA VOLAT ARDEA NUBEM. *Ardea* dicta est, quasi ardua, quae cum altius volaverit, significat tempestatem. *Lucanus*: *Aut siccum quod Mergas amat: quodque ausa volare Ardea sublimis pennae confisa natanti*.

366. PRAECIPITES COELO LABI. Sequitur vulgi opinionem: non enim omnia prudenter a poeta dicenda sunt. Quod autem videmus e coelo stellas quasi labi, *ἀπορροιαί* sunt ignis aetherii, quae fiunt ex igne aethereo, cum vehementior ventus altiora conscenderit; & trahere exinde aliquas particulas coeperit, quae simulant casum stellarum. Nam stellae cadere non possunt: quarum natura est, ut stent semper: unde & stellae vocantur. Sane sciendum est, ut ait *Aratus*, ab illa parte ventum flaturum, in quam ille ignis ceciderit.

P I E R I I.

354. QUID SAEPE VIDENTES. In antiquis aliquot exemplaribus quod habetur, lectio Servio agnita. In Romano tamen codice, & in Mediceo, *quid*, indefinitum.

357. ET ARIDUS ALTIS MONTIBUS AUDIRI FRAGOR. In Romano codice, *arduis* habetur; sed longe castior lectio est *aridus*, ut in Mediceo, & aliis scriptum: quod quidem Homericum est, *αἶψα ἀρου*. Cujus rei antitheton est Persianum illud, *Maligne respondet viridi non costis fidelis limo*. Eandem lectionem agnoscit Servius.

360. JAM SIBI TUM CURVIS. In Romano codice, *jam sibi tum a curvis* legitur, una plus praepositione; ut in *Aeneidos* secundo: *Temperet a lacrymis*. Idque Servius etiam videtur agnovisse.

366. NOCTISQUE PER UMBRAS. In Romano codice, & in Mediceo *per umbram* legitur unitatis numero; quod hoc loco melius.

- Saepe levem paleam & frondes volitare caducas,
 Aut summa nantis in aqua concludere plumas.
 370 At Boreae de parte trucidis cum fulminat, & cum
 Eurique Zephyrique tonat domus; omnia plenis
 Rura natant fossis, atque omnis navita ponto
 Humida vela legit. Numquam imprudentibus imber
 Obfuit. Aut illum surgentem vallibus imis
 375 Aëriae fugere grues: aut bucula coelum
 Suspiciens patulis captavit naribus auras:
 Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo:
 Et veterem in limo ranae cecinere querelam.

SERVII.

Sae-

368. SAEPE LEVEM. Dat aliud signum, quod fit, quando futuro ventorum motu sponte sua levis palea volitat. ET FRONDES. Arborum minores & leviores.

369. COLLUDERE PLUMAS. Moveri. Tententius: *Congruum istum maximum in aqua finito ludere*. Id est, moveri. Virgilius: *Ludere pendentes pueros*.

370. AT BOREAE DE PARTE TRUCIDIS CUM FULMINAT. Hoc vult dicere: Ubique gravissimas & ingentes efficit pluvias, ab istis ventis mota tempestas.

372. OMNIA PLENIS RURA NATANT FOSSIS. Operiuntur terrae aquis; & fossae, ubicumque fuerit, implentur. Et est hic *μεταφορά*: dicit enim *natant rura*, cum terra immobilis sit.

373. LEGIT. Id est, colligit. NUNQUAM IMPRUDENTIBUS IMBER OBFUIT. Alii *in vacare* volunt; alii augendi habere significationem, ut sit: Nunquam imber obfuit valde prudentibus: quae res valde non sunt idoneae. Unde melius est ita intelligere: Nunquam imber obfuit non ante provitus; tam clara sui dat signa: ut *imprudentibus*, ignaris accipiamus: nam hoc dicit: Nunquam nescienti nocet imber, quia se designat ante venturum. Et scimus leviora esse mala, quae ex opinione contingunt.

375. AERIAE FUGERE GRUES. Aut aerii coloris; aut altum volantes. Dicit autem *grues* de vallibus fugere, non pluviam de vallibus surgere. AUT BUCULA CAELUM SUSPICIENS PATULIS. Hic locus omnis de Varrone est: ille enim:

*Tum liceat pelagi velucres, tardaeque paludis
 Cernere inexploro studio certare lavandi:
 Et velut infelix pennis infundere rorem:*

*Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo,
 Et bos suspiciens caelum (mirabile visu)
 Naribus aerium patulis decerpit odorem.
 Nec tenuis formica cavis non evadit ora.*

Eodem modo Aratus: Πομάκι λιμναῖαι ἢ ἀνάλαι δρυίδες, Ἀπληρον κλύζονται ἐπιδέμεναι ὕδατος, Ἡ' λίμνῳ περὶ δρυὶ χελιδόνες αἰσούνται. Καὶ βοῖς ὕδω τοι πάρος ὕδατος ἐνδίοιο Οὐρανὸν ὁσπερὶ δόντες, ἀπ' αἰθέρος ὠσφρύναντο, Καὶ κοίτης μύρμηκες ὅχης ἐξ ὧν πάντα θάσσον ἀνενέγκαντο. Nam & Varro, & Virgilius, Aratum secuti sunt.

378. ET VETEREM IN LIMO RANAE CECINERE QUERELAM. Fabula duplex est: nam, ut Ovidius dicit, Ceres cum Proserpinam quaereret, ad relevandam sitim accessit ad quendam fontem: tunc eam Lycii rustici a potu prohibere coeperunt: & conturbantes pedibus fontem, cum contra eam emitterent turpem naribus sonum, illa irata eos convertit in ranas: quae nunc quoque ad illius soni imitationem coaxant. Sed hoc non est valde aptum: nam illud magis insultatio fuerat, quam querela: & poenam sacrilegii iuste pertulerant. Unde magis Aesopus est sequendus, qui dicit hoc: Cum Jupiter omnibus animalibus reges daret: & ranis dedisset colendum brevissimum lignum; illae quetae, & aspernatae sunt eum: Jupiter igitur iratus hydram eis dedit, qui vescitur ranis.

PIERII.

372. ATQUE OMNIS NAVITA. PO. HV. VR. LEGIT. In antiquis aliquot exemplaribus *legunt* est, plur. num.

378. ET VETEREM IN LIMO. In codicibus aliquot antiquis *aut veterem* legitur: In vulgaris est: utrumque procedit.

- Saepius & tectis penetralibus extulit ova
 380 Angustum formica terens iter : & bibit ingens
 Arcus : & e pastu decedens agmine magno
 Corvorum increpuit densis exercitus alis.
 Jam varias pelagi volucres, & quae Asia circum
 Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri,
 385 Certatim largos humeris infundere rores;
 Nunc caput objectare fretis, nunc currere in undas,
 Et studio incassum videas gestire lavandi.
 Tum cornix plena pluviam vocat improba voce,
 Et sola in sicca secum spatatur arena.
 390 Nec nocturna quidem carpentes pensa puellae

S E R V I I.

Ne-

380. BIBIT INGENS ARCUS. Sequitur iterum vulgi opinionem.

381. A PASTU DECEDENS AGMINE MAGNO. Dicit etiam corvos propter futuram inundationem a pastu fugere.

382. CORVORUM EXERCITUS. Multitudo. INCREPUIT. Insonuit.

383. JAM VARIAS PELAGI VOLUCRES, ET QUAE ASIA CIRCUM, &c. Haec vera lectio: & sensus talis est: Jam varias pelagi volucres, & eas, quae circum Asia prata rimantur in dulcibus stagnis Caystri, videas certatim largos humeris infundere rores. Nam, si jam varias legeris, sensus nulla ratione procedit: Caystrus autem Asiae fluvius est; Asia vero, palus: Unde fecit per derivationem possessivum; quod possessivum, quantum ad literam, simile est primitivo suo: nam de provincia *prata Asia-sica* diceret, non *Asia prata*. Et de palude *Asia A* longa est: nam de provincia corripitur *A*, ut: *Europa atque Asia pulsus*. Et est Homericus versus: *Α σίγ' ἐν λιμνῇ Κανέει' αἰμῶνι πῖσιδρα*.

384. RIMANTUR PRATA. Pascuntur in pratis, cibum per terrae rimas requirentes. Nam *rimari* hinc tractum est a porcis, qui glandes rimantur de rimis terrarum.

385. HUMERIS INFUNDERE RORES. Perfundere humeros largis aquis, & quasi se irrigare.

386. NUNC CAPUT OBJECTARE FRETIS. Mergere sub aquis caput. CURRERE IN UN-DAS. Se in aquam mittere, & natare.

387. ET STUDIO GESTIRE LAVANDI. *Gestire* est laetitiam suam corporis habitu significare: nam, ut homines verbis laetitiam

suam exprimunt, ita aves corporis gesticulatione. IN CASSUM autem ideo ait, quia plumarum compositio aquam minime ad corpus admittit.

388. RAUCA PLUVIAM VOCAT IMPROBA VOCE. *Rauca* contra naturam suam. Et *vocat* Poetice ait: non enim vocat, sed denuntiat pluviam. Et notandum cornicem, & rauca voce, & solam, pluviam praedicere: Corvos vero serenum, & plures, & voce tenui ac purissima, contra naturam suam, ut: *Tum liquidas corvi presso ser gustare voces*. Altius autem cornices aliis avibus sonant; sed cum pluviam denuntiant, tenues formant voces.

389. SPATIATUR. Discurrit.

390. NEC NOCTURNA QUIDEM. Dicit nec puellas quidem, carpentes lanam nocte, ignorare venturam tempestatem; si sciant hoc, quod nunc dicit. PENSE. Lana, quae ad pensum datur puellis intra constitutos dies paranda.

P I E R I I.

383. JAM VARIAS PELAGI VOLUCRES ET QUAE ASIA CIRCUM. In aliquot veteribus exemplaribus ita habet dictionum ordo, *Jam volucres pelagi varias*, quod tantundem est. In aliquot pro *Quae Asia*, legere est *atque Asia*; sed omnino inemendate. In Romano codice, *variae*; quod non placet: quia enuntiatum est hujus verbi *videas*: nisi quis *varie* adverbium maluerit, ut ad varios lavationis modos, quos enumerat, referatur: Rores quippe certatim humeris infundere, fretis caput objectare, in undas currere: & lavandi incassum.

Nescivere hiemem: testa cum ardente viderent
 Scintillare oleum, & putris concrefcere fungos.
 Nec minus ex imbri soles & aperta serena
 Prospicere, & certis poteris cognoscere signis:
 395 Nam neque tum stellis acies obtusa videtur;
 Nec fratris radiis obnoxia surgere Luna;
 Tenuia nec lanae per caelum vellera ferri.
 Non tepidum ad solem pennas in litore pandunt
 Dilectae Thetidi Alcyones: non ore solutos
 400 Immundi meminere fues jactare maniplos.
 At nebulae magis ima petunt, campoque recumbunt:
 Solis & occasum servans de culmine summo
 Nequidquam feros exercet noctua cantus.

SERVII.

391. TESTA CUM ARDENTE VIDERENT. Propter vilitatem noluit dicere lucernam, sed nec lychnum: sicut in heroico carmine, ut: *Dependent lychni*. Medius enim in his libris est stylus, sicut diximus supra.

392. PUTRES CONCRESCERE FUNGOS. Nam, ut dicit Plinius, cum aer humidus esse coeperit, favilla, quae cum fumo solet egredi, prohibita aeris crassitate, in lucernis residet, & quasdam velut fungorum imitatur imagines.

393. NEC MINUS EX IMBRI SOLES. Id est, serenitates. Et versa vice dat prognostica, quibus agnoscamus ex tempestuoso caelo serenitatem futuram. APERTA SERENA. Aer enim densatur nubo, & rarefcit sereno, ut: *Densat, erant quae rara modo: & quae densa, relaxat.*

396. NEC FRATRIS RADIIS OBNOXIA SURGERE LUNA. Subaudi a superioribus, obtusa luna: nam hoc dicit: Nec tamen luna videtur obtusa, quae est radiis Solis obnoxia: nam, ut dicunt Physici, ab eo accipit lumen.

397. TENUIA. Proceleusmaticus est pro dactylo, quam rem quotiescunque facit Virgilius, servat locum Synizesi, ut: *tenuia*. Item &, *Genua labant*: nubes tenues, pro velleribus, accipiendae.

399. DILECTAE THETIDI HALCYONES. Ceyx, filius Luciferi, habuit uxorem Halcyonem: a qua cum prohibitus esset ad consulendum Apollinem de statu regni sui, naufragio periit. Cujus corpus cum ad uxorem Halcyonem delatum fuisset, illa se praecipitavit in pelagus. Postea miseratione Thetidis & Luciferi con-

versi sunt ambo in aves marinas, quae *Halcyones* vocantur. Sane sciendum est, quod, cum de muliere dicimus, haec *Halcyone* facit: cum de avibus, *hic & haec halcyon, hi & hae halcyones*. Illae autem aves nidos faciunt in mari, media hyeme. Quibus diebus tanta est tranquillitas, ut penitus nihil in mari possit moveri. Inde etiam dies ipsi *Halcyonia* nominantur. NON ORE SOLUTOS. Scilicet manipulos. Alii *soluta ore* accipiunt, id est, nimium patenti.

400. IMMUNDI autem, luto gaudentes. Horatius: *Et amica luto sus*.

401. MAGIS IMA PETUNT. Deprimuntur ad valles.

403. NEQUIDQUAM SEROS EXERCET NOCTUA CANTUS. Id est, non. Persius: *Nequidquam fundo suspires nummus in imo*. Item Virgilius: *Ex summo clypei nequidquam umbone pependit*. NOCTUA autem avis est lucifuga, quae significat pluviam, si cecinerit post Solis occasum. De hac autem talis est fabula. Nyctimene, postquam cum patre concubuit, & agnovit facinus esse, in sylvis se abdidit, & lucem refugit; ubi deorum voluntate conversa est in avem, quae pro tanto facinore omnibus avibus est admirationi.

PIERII.

studio gestire. Sed enim castior omnino lectio est, *Variae pelagi volucres*, epitheto proprio.

386. NUNC CURRERE IN UNDA. Vetusti codices partim *undis*, partim *undas* habent. Utrumque plurali numero.

390. NEC

- Apparet liquido sublimis in aëre Nifus,
 405 Et pro purpureo poenas dat Scylla capillo.
 Quacumque illa levem fugiens secat aethera pennis,
 Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
 Insequitur Nifus: qua se fert Nifus ad auras,
 Illa levem fugiens raptim secat aethera pennis.
 410 Tum liquidas corvi presso terguttare voces,
 Aut quater, ingeminant: & saepe cubilibus altis
 Nescio qua praeter solitum dulcedine laeti,
 Inter se foliis strepitant: juvat imbribus actis
 Progeniem parvam dulcisque revifere nidos.
 415 Haud equidem credo, quia sit divinitus illis
 Ingenium, aut rerum fato prudentia major.

S E R V I I.

404. SUBLIMIS IN AERE NISUS. Nifus rex Megarensium, pater Scyllae, in avem mutatus, de quo plenius in Bucolicis diximus.

405. POENAS DAT. Adversante sibi patre. Scylla ejusdem Nifi filia, quae patri suo abscessam comam purpuream Minoi obtulit contra patrem pugnantem, & inde in avem conversa est: quas aves dicit nunc discordes nimis esse inter se.

406. FUGIENS. Patrem scilicet. AETHERA. Aerem.

407. ATROX. Crudelis & immitis. STRIDORE. Sonitu alarum.

410. TUM LIQUIDAS CORVI PRESSO TERGUTTARE VOCES, &c. Plinius in Naturali historia dicit corvos esse obliviosos, & plerumque minime ad nidos suos reverti; sed quadam ratione naturae haec congerunt ad suos nidos, quae vermes possint creare: ex quibus reliqui eorum pulli aluntur interdum. Horum oblivionem probat etiam ex rebus, quas cum absconderint, derelinquunt: quod etiam mustelae dicuntur efficere, & mures.

411. VOCES INGEMINANT. Repetunt voces praeter consuetudinem, laeti ex ventura propinquitate serenitatis.

413. JUVAT. Delectat.

415. HAUD EQUIDEM CREDO. Proponit sibi quaestionem acerrimam, & de intima philosophia, quam tamen totam facilitate dissolvit: nam quaerit cur homines, quos constat esse prudentiores animalibus, per se non sentiant qualitatem aeris futuram, sed eam magis ex aliis animalibus colligant. Et hoc di-

cit: homines prudentiam habere naturalem; & suo judicio posse vel laetos esse, vel tristes: quae res in haec animalia cadere minime possit, quae nihil suum habentia, naturam aeris sequuntur: & pro ejus qualitate aut laeta videntur aut tristia: nec praedicere aeris naturam videntur; sed eam vel prosperam, vel adversam advenientem sequuntur. Nos vero & laeti inter nubila esse possumus, & in serenitate solliciti.

416. AUT RERUM FATO PRUDENTIA MAJOR. Id est, non est illis divinitus concessum ingenium, nec prudentia, quae est major rerum fato: Alibi: *Metus omnes, & inexorabile fatum Subjocis pedibus.*

P I E R I I.

390. NEC NOCTURNA QUIDEM. In Ro. codice, *no nocturna*. Sed *nec*, melius.

393. NEC MINUS EX IMBRI SOLES. Antiqui aliquot codd. *eximbros soles* legunt: ea compositione qua *exlex*, & *exesper* dicitur. Sed ita deesset aliquid. Quare melior ea lectio, quae in Mediceo codice cum vulgatis sentit: dicente praesertim Servio dari etiam praecepta, quibus e tempestuoso caelo futuram serenitatem agnoscamus.

404. SUBLIMIS IN AERE NISUS. In Romano codice, *in aethere*: Sed omnino melius, *in aere*: quia paulo post sequitur, *Secat aethera pennis*. Missum facio, *sublimis*, *b* in *l* mutata: quod plerique codices antiqui scribunt.

413. INTER SE FOLIIS STREPITANT. In Mediceo,

V

teo,

- Verum, ubi tempestas & caeli mobilis humor
 Mutavere vias, & Jupiter uvidus austris
 Densat, erant quae rara modo, &, quae densa, relaxat;
 420 Vertuntur species animorum, & pectora motus
 Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
 Concipiunt. Hinc ille avium concentus in agris,
 Et laetae pecudes, & ovantes gutture corvi.
 Si vero solem ad rapidum lunasque sequentis
 425 Ordine respicies; numquam te crastina fallat
 Hora, neque insidiis noctis capiere serenae.
 Luna revertentes cum primum colligit ignis,
 Si nigrum obscuro comprehenderit aera cornu,

SERVII.

Maxi-

418. MUTAVERE VIAS. Dicit, quia animalia & aves animos cum coeli & aeris qualitate commutant, ut quae serenitate gaudeant, tempestate turbentur. JUPITER. Aer, ut Horatius. *Manet sub Jove frigido Venator*: id est, aere.

421. VERTUNTUR SPECIES ANIMORUM. Species animorum mutantur, aut laetitia in tristitia, aut tristitia in laetitia.

421. NUNC. Id est, in serenitate. DUM N. V. A. Dum essent imbres & pluviae.

422. AVIUM CONCENTUS. Commistus cantus, id est, symphonia.

423. LAETAE PECUDES. Aeris serenitate gaudentes.

424. SOLEM AD RAPIDUM. Velocem. Et notandum, haec signa magis fida & subtiliora esse, quae ex Sole & Luna colligimus.

425. LUNASQUE SEQUENTES ORDINE RESPICIAS. Non ordinem respicies, sed ordine, id est, rationabiliter Solem sequentes. Luna enim Solis circulum sequitur, licet ipsa sit inferior. Donatus dicit LUNAS, noctes accipiendas; sed male: non enim signa, quae dicturus est, ex nocte, sed ex luna colligimus. Ergo LUNAS poetice dixit pluraliter, pro varietate ejus luminis, & augmenti, & temporum.

426. NUNQUAM TE CRASTINA FALLET HORA. Hyperbole est: ne hora quidem te decipiet. NEC INSIDIIS NOCTIS CAPIERE, &c. Decipieris: & est Aphaerelis: etiamsi sit serena nox, & futura immineat tempestas, non tamen te poterit noctis serenitas decipere, quin possis praevidere futuros imbres ex Lunae qualitate revertentes.

427. REVERTENTES CUM PRIMUM COLLIGIT IGNES. Cum incipit renasci.

428. OBSCURO CORNU. Non clare lucenti.

PIERII.

ceo, & antiquis fere omnibus exemplaribus legitur *inter se in foliis*. Nam in omnino desiderabitur, quanquam etiam absque praepositione non aliena sit a Virgiliana phrasi. Ecce ita, quod paulo inferius est, *Sin ortu in quarto*, vetera omnia exemplaria, quae legi, *Sin ortu quarto* absque *in* legunt: quod elegantius existimatur.

420. ET PECTORA MOTUS CONCIPIUNT. In antiquis aliquot codicibus *pectore* legitur sing. ablativo, ut species sit suppositum. In Mediceo, *pectore* est, alia scriptio.

426. HORA NEC INSIDIIS. In Mediceo, & aliis antiquis codicibus *neque*.

428. SI NIGRUM OBSCURO COMPREHENDIT AERE CORNU. Mediceus codex, & antiqua omnia exemplaria, quae legi, *aera* habent quarto casu: manifestum enim est obscuritatem eam, quae lunaribus cornibus obvenit, aere ex obfuscato procedere. Sed enim Varro *Obstrum cornu* appellat, ut Virgilius *Nigrum*. Observat enim ille modo summum, modo infimum, modo utrumque cornu obstrum, modo median inter utrumque partem obfuscata: variis itidem temporibus pluvias portendere: quare magis placet ea lectio, quae nigrum ait cornu obscuro aere.

Maximus agricolis pelagoque parabitur imber.

430 At, si virgineum suffuderit ore ruborem,
Ventus erit : vento semper rubet aurea Phoebe.

Sin ortu quarto (namque is certissimus auctor)

Pura, neque obtusis per caelum cornibus ibit;

Totus & ille dies, & qui nascentur ab illo

435 Exactum ad mensem, pluvia ventisque carebunt:

Votaque servati solvent in littore nautae

Glaucos, & Panopeae, & Inoo Melicertae.

Sol quoque & exoriens, & cum se condet in undas,

S E R V I I.

Si-

429. MAXIMUS AGRICOLIS PELAGOQUE PARABITUR IMBER. Id est, si non habuerit pura cornua, & intra eam nigrum aerem videris, erit ubique pluvia: sicut supra: *Omnia plenis Rura natant fossis, atque omnis navita ponto humida vela legis.*

430. SI VIRGINEUM SUFFUDERIT ORE RUBOREM. Si forinsecus habuerit ruborem: nam de interiori parte, *insuderit* diceret.

431. AUREA. Id est, pulchra, ut: *At non Venus aurea contra.* PHOEBE. Id est, luna. Venit autem ab eo quod est Phoebus. Et sciendum, quaedam propria nomina foemininum ex se facere tantum; neutrum autem nulla: ut Phoebus, Phoebe: Julius, Julia: Tullius, Tullia: non ut appellativum, doctus, docta, doctum.

432. SIN ORTU QUARTO. Aratus tertiam dicit animadvertendam esse lunam: hic quartam, non illud improbens, sed hoc magis probans: nam ad hoc pertinet: *Namque is certissimus auctor.*

433. OBTUSIS CORNIBUS. Verba Arati sunt: *παχίον δὲ καὶ ἀμβλαῖσαι κεραίαι.*

435. EXACTUM AD MENSEM. Usque ad mensis ultimam partem. Unde & exacti menses dicuntur, qui circa partum sunt. Ipse in sequentibus: *Exactis gravidae cum mensibus errant.*

437. GLAUCO ET PANOPEAE ET INOO MELICERTAE. Glaucus piscator fuit de Anthedone civitate: qui cum captos pisces super herbam posuisset in littore, & illi recepto spiritu rursus mare petissent: sensit quandam herbarum potentiam, quibus esis conversus est in numen marinum. PANOPEA autem est Nympha marina. INOO autem patronymicum est a matre Ino. MELICERTA proprium numinis. Sane Ino & Melicerta filius, postquam sunt in nomina commutati, Graece Palaemon & Leuco-

thoe sunt appellati: Latine Portunus, & Mater Matuta. His ergo numinibus dicit mox sacrificaturos nautas in littore eis diebus, quibus praedicta serenitas affuerit: eo quod sint in mari servati.

438. SOL QUOQUE ET EXORIENS, ET CUM SE CONDET IN UNDAS. Dicitur enim occidens sol, se in mare tingere.

P I E R I I.

433. PURA NEC OBTUSIS. In veteribus codicibus, *neque obtusis* legitur, collisione illa nescio quid mollius sonante.

434. ET QUI NASCENTUR AB ILLO. In Romano codice, *nascentur* unitatis numero: quod non probatur: sicuti neque etiam *nascentur*, instanti tempore, ut habetur in Longobardico.

436. VOTAQUE SERVATI. SOL. IN LITORE NAUTAE. In Romano codice, *ad litora* legitur: quod scilicet fuerat appellendum, ut servarentur: quanquam non displiceat, in litore vota solvi.

437. GLAUCO ET PANOPEAE ET INOO MELICERTAE. Ut infirmioribus etiam manum porrigamus, scandendus est versus, quem grammatici nonnulli male dividunt. Sic igitur dicamus more Aspri. *Glaucos*, spon: & *Pano*, dact: *peae* &, dact: *Ino*, spon: & *Meli*, dact: *certae*, spon. Panopea vero, ex vi nominis, serenitatis Deam, & tranquillitatis auctorem significat: prospectumque undecunque clarum & apertum, nam quae procelloso coelo clausa fuerant, dispulsis nubibus cuncta aperiuntur, obtutuique nostro liquido se offerunt: idque ostendit *πᾶσι καὶ ὁρᾷ, ὁρατοί.*

439. SOLEM CERTISSIMA SIGNA SEQUENTUR. In Romano codice, & in Mediceo, & in Longobardico, praesenti tempore legitur *sequuntur*: quod majoris est dignitatis: complectiturque ita in se & praeteritum & futurum.

- Signa dabit : solem certissima signa sequuntur,
 440 Et quae mane refert, & quae surgentibus astris.
 Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum
 Conditus in nubem, medioque refugerit orbe;
 Suspecti tibi sint imbres : namque urguet ab alto
 Arboribusque fatisque notus pecorique sinister.
 445 Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese
 Diversi rumpent radii : aut ubi pallida surget
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile;
 Heu, male tum mitis defendet pampinus uvas:
 Tam multa in tectis crepitans salit horrida grando..
 450 Hoc etiam, emenso cum jam decedet Olympo,
 Profuerit meminisse magis : nam saepe videmus
 Ipsius in voltu varios errare colores.
 Caeruleus pluviam denunciat, igneus euros.

SERVII.

Sin

439. SIGNA DABIT. Pluviarum, vel serenitatis. CERTISSIMA SIGNA. De quibus nemini sit necesse dubitare.

440. ET QUAE MANE REFERT. Ortum dici. SURGENTIBUS ASTRIS. Superveniente nocte.

441. MACULIS VARIaverit ORTUM. Non clara & pura luce resplendens in ortu suo.

442. CONDITUS IN NUBEM. Id est, si orbis ejus quasi concavus fuerit: quod ipse exprimit dicens, MEDIOQUE REFUGERIT ORBE. Id est, non fuerit plenus in sui medio.

443. URGET. Imminet & insistit, SATIS. Segetibus. NOTUS. Ventus. SINISTER. Noxius.

445. SUB LUCEM. Oriente die. DENSE INTER NUBILA. Operto sole nubibus.

446. DIVERSI ERUMPENT RADII. Abscondito sole & operto, diversi radii per nubem erumpent.

447. TITHONI CROCEUM LINQUENS AURORA CUBILE. Tithonus, frater Laomedontis regis, adamatus est ab Aurora. Cumque optasset prolixiorē vitam, conversus est in cicadam.

448. MALE DEFENDET PAMPINUS UVAS. Id est, non defendet: nam decussis pampinis etiam uva vim grandinis patitur.

449. TAM MULTA IN T. Dicit, quod si oriente sole pallida aurora fuerit, sicut saepe videmus diluculo sub ejus ortu pallidam lu-

cem fieri, signum hoc sit tempestatis indubitanter.

450. EMENSO OLYMPO. Percursu & perlustrato coelo; cum jam descendet ad occasum.

451. PROFUERIT MEMINISSE MAGIS. Ideo *Magis* addidit, quia a Sole venientia vespertina signa, meliora sunt.

453. CAERULEUS PLUVIAM DENUNTIAT. Breviter collecta conclusio.

PIERII.

446. DIVERSI ERUMPENT RADII. In Romano codice, *rumpunt*, bisyllabum praesenti tempore. In Mediceo, & aliquot aliis per vetustis *diversi rumpunt*: est & *diversi*. Et Asper grammaticus eo loco, ubi disputat adversus eos, qui passim geminum *ii* per unum tantum scribere volebant, ut *radi*, pro *radii*, dum duo necessario oportere scribi contendit, versum hunc citat, & *rumpunt* omnino scribit. *Aut ubi pallida surgit*. In Mediceo, & aliquot aliis antiquis *surgit* futuro tempore. Sunt tamen & qui *surgit* praesenti legant.

448. HEU MALE TUM MITIS DEFENDIT PAMPINUS UVAS. In Mediceo, & aliis fere omnibus antiquis *defendet* habetur per *e*, futuro quippe tempore, uti superius *surgit*. Prognostica enim de futuris esse debent.

- Sin maculae incipient rutilo immiscerier igni,
 455 Omnia tunc pariter vento nimbisque videbis
 Fervere . Non illa quisquam me nocte per altum
 Ire, neque a terra moneat convellere funem.
 At si, cum referetque diem, condetque relatum,
 Lucidus orbis erit, frustra terreberet nimbis:
 460 Et claro silvas cernes aquilone moveri.
 Denique, quid vesper serus vehat, unde serenas
 Ventus agat nubes, quid cogitet humidus auster,
 Sol tibi signa dabit. Solem quis dicere falsum
 Audeat? Ille etiam coecos instare tumultus
 465 Saepe monet, frandemque & operta tumescere bella..
 Ille etiam extincto miseratus Caesare Romam,
 Cum caput obscura nitidum ferrugine textit,
 Impiaque aeternam timuerunt saecula noctem.
 Tempore quamquam illo tellus quoque, & aequora ponti,

S E R V I I.

Ob-

455. OMNIA TUM PARITER VENTO. Id est, ubique & pluviae & venti erunt. FERVERE. Aestuari & impleri. Cuncta haec erunt in occasu considerata. ME NOCTE. Gratiorem sensum fecit, interposita suae personae commemoratione: nam hoc dicit: nulli se suadere illa nocte navigare.

458. AT SI CUM REFERETQUE DIEM C. R. Hoc ad futurae serenitatis pertinet signum: nam si de ipso die dicas, de quo praemisit, stultissimum est.

460. CLARO AQUILONE. Serenifico: quia est & nubilus, sicut fere omnes venti. Horatius: *Albus ut obscuro deterget nubila coelo Saepe Notus, neque parturit imbres perpetuos.*

461. DENIQUE QUID VESPER SERUS VEHAT. Conclusio est, quae hoc continet: Signa, quae possumus ex stellis, vel ex ventis colligere, melius ex Sole colligimus. QUID COGITET HUMIDUS AUSTER. Id est, in quam partem se flectat; utrum ad serenitatem, an ad pluvias, ut diximus supra.

463. SOLEM QUIS DICERE FALSUM AUDEAT. Id est fallacem. Sallustius: *Ambitio multos mortales falsos fieri coegit.* CAECOS TUMULTUS. Coniurationes & latentes insidias.

466. ILLE ETIAM EXTINGUITO MISERATUS

CAESARE ROMAM. Bonum epilogi reperit locum: ut in Augusti gratiam deflectat Caesaris mortem. Constat autem, occiso Caesare in senatu, pridie Iduum Martiarum Solis fuisse defectum, ab hora sexta usque ad noctem: quod quia multis protractum est horis, dicit in sequentibus: *Aeternam timuerunt secula noctem.* FERRUGINE TEXTIT. Ferrugo, est purpura nigrior, Hispana. Alibi: *Et ferrugine clarus Hiberna.*

468. IMPIA SECULA. Quibus fuerat Caesar occisus. AETERNAM TIMUERUNT SECULA NOCTEM. Propter diuturnum, & prolixum Solis defectum: id est, timuerunt, ne semper ille defectus maneret.

469. TEMPORE QUANQUAM ILLO TELLUS. Ac si diceret, quamquam illo tempore non solum Sol defecerit; sed etiam diversae res, & elementa quasi fleverint Caesaris mortem, & inaudita portenta fuerint: ut ex reliquorum comparatione non minus mirum videatur Solem defecisse. AEQUORA PONTI. Non sine causa addidit *Ponti*, quia sunt & campi aequora, ut: *Ac prius ignotum ferro quam scindimus aequor.*

P I E R I I.

454. SIN MACULAE INCIPIENT. In antiquis aliquot

- 470 Obscenaque canes, importunaeque volucres
 Signa dabant. Quoties Cyclopum effervere in agros
 Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam,
 Flammarumque globos, liquefactaque volvere saxa!
 Armorum sonitum toto Germania caelo
 475 Audiit: insolitis tremuerunt motibus Alpes.
 Vox quoque per lucos volgo exaudita silentis
 Ingens: & simulacra modis pallentia miris
 Visa sub obscurum noctis: pecudesque locutae,
 Infandum! sistunt amnes, terraeque dehiscunt,
 480 Et moestum inlacrimat templis ebur, aeraque sudant.
 Proluit insano contorquens vortice silvas
 Fluviorum rex Eridanus, camposque per omnes
 Cum stabulis armenta tulit. Nec tempore eodem

SERVII.

Tri-

470. IMPORTUNAEQUE VOLUCRES. In alienum tempus ruentes: ut stryges, aut bubones, nocte gaudentes, per diem possent videri.

472. VIDIMUS UNDANTEM RUPTIS FORNACIBUS AETNAM. Malum enim omen est, quoties Aetna, mons Siciliae, non fumum, sed flammarum egerit globos: & ut dicit Livius: *Tanta flamma ante mortem Caesaris ex Aetna monte defluxit, ut non tantum vicinae urbes, sed etiam Regina civitas, quae multo spatium ab ea distat, afflaretur.* UNDANTEM autem, Undae modo flammam evomentem.

473. LIQUEFACTA SAXA. Igne soluta. SONITUM TOTO GERMANIA CAELO AUDIIT. Bene Germania, quam vicerat Caesar, ut, eo occiso, in rebellionem videretur exurgere.

475. INSOLITIS TREMUERUNT MOTIBUS ALPES. Aut novis, id est, nunquam antea in Alpibus factis; aut magnis & majoribus solito.

478. SUB OBSCURUM NOCTIS. Circa noctis obscurum. PECUDESQUE LOCUTAE, INFANDUM. Aut infanda verba protulerunt; aut hoc ipsum infandum fuit, quod sunt contra naturam locutae.

480. ILLACHRYMAT TEMPLIS EBUR. Scilicet simulachrorum. ARAEQUE SUDANT. Signa sunt laboris futuri.

481. INSANO. Magno, ut: *Quid tantum insano jivas indulgere labori?* Et sciendum flumina, cum supra modum crescunt, non tan-

tum ad praesens inferre damnum; sed & mala futura significare.

482. FLUVIORUM REX ERIDANUS. Padum dicit. *Fluviorum autem rex*, per Italiam: aut certe per totum orbem, secundum quod dicit Lucanus, qui ait, cum de isto flumine loqueretur: *Non minor hic Nilo, si non per plana jacentis Aegypti Libycas Nilus stagnaret harenas. Non minor hic Isthro, nisi quod, dum permeat orbem, Ister casuros in quaelibet aequora fontes Accipit, & Scythicas exis non solus in undas.* Dicit ergo, tantum tunc excrevisse Eridanum, ut etiam sylvas moveret, & erueret arbores.

483. CUM STABULIS ARMENTA TULIT. Et ipsa stabula subversa secum trahit, & armenta simul.

PIERII.

liquot incipiunt, & superius de cedit. Sed futurum in utroque receptum magis.

461. DENIQUE QUID VESPER SERUS VEHA. In Romano codice, *feras* legitur; quod paraphrastice positum fuisse crediderim.

462. QUID COGITET HUMIDUS HAUSTER. Sunt qui legendum disputent, *quid cogat* & *humidus Hauster*; sed passim in antiquioribus exemplaribus *cogitet* habetur.

480. ET MOESTUM ILLACHRYMAT TEMPLIS EBUR. In Oblongo illo antiquo *lacrimas*. Sed in Romano, & Mediceo, & aliquot aliis antiquis.

Tristibus aut extis fibrae apparere minaces:
 485 Aut puteis manare cruor cessavit: & alte
 Per noctem resonare, lupis ululantibus, urbes:
 Non alias caelo ceciderunt plura sereno
 Fulgura: nec diri toties arserunt cometae.
 Ergo inter sese paribus concurrere telis
 490 Romanas acies iterum videre Philippi:
 Nec fuit indignum Superis, bis sanguine nostro
 Emathiam, & latos Haemi pinguescere campos.
 Scilicet & tempus veniet, cum finibus illis
 Agricola, incurvo terram molitus aratro,
 495 Exesa inveniet scabra robigine pila:
 Aut gravibus rastris galeas pulsabit inanis:
 Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulcris.
 DI patrii Indigetes, & Romule, Vestaque mater,

S E R V I I.

Quae

484. TRISTIBUS EXTIS. Visceribus pecorum tristia portendentibus. FIBRAE MINACES. *Fibras* dicit venas aliquas, quae si forte apparent in visceribus, malum omen erat, quae nunc apparere.

485. AUT PUTEIS MANARE CRUOR. Nec cessaverunt eodem tempore, aut fibrae minaces apparere, aut puteis manare cruor. ALTAE URBS. Magnae.

487. NON ALIAS COELO CECIDERUNT PLURA SERENO F. Omen est in eo, & quia sereno coelo missa sunt fulgura, & quod plura missa sunt.

488. DIRI COMETAE. Criniti, & pessimi: quia sunt & boni: ut diximus in Aeneide, facti ex Jove, vel Venere: quam rem plenissime Avienus exequitur.

489. PARIBUS CONCURRERE TELIS. Quia in civili bello Romani contra Romanos, eisdem & similibus telis armisque pugnauerunt. Lucanus: *Pares aquilas, & pila minantia pilis.*

490. ITERUM VIDERE PHILIPPI. Civitas est Thessaliae: in qua primo Caesar & Pompejus; postea Augustus & Brutus cum Cassio dimicaverunt.

491. NEC FUIT INDIGNUM SUPERIS. Quasi exclamatio est ad deos.

492. EMATHIAM ET LATOS AEMI PINGUESCERE CAMPOS. *Emathia* Thessalia est, dicta

ab Emathio rege. *Aemus* autem mons est Thessaliae. *Pinguescere* vero aut foecundas fieri ex humano cruore; aut *Pinguescere* dixit poetice: quasi humana corpora terra devorans, pinguis effici potuerit; sicut ex carniū commixtione frequenter humana caro pinguescit.

494. INCURVO. Una pars orationis est. SCABRA RUBIGINE. Aspera: unde & scabies dicitur a corporis asperitate.

496. GALEAS INANIS. Concavas, ut: *Galeam ante pedes projecit inanem.* GRANDIA OSSA. Aut multa, aut ingentia: qualia antiquorum heroum.

498. DII PATRII INDIGETES, ET ROMULE, VESTAQUE MATER. Patrii dii sunt, qui praesunt singulis civitatibus: ut Minerva Athenis: Juno Carthagini. INDIGETES autem, proprie sunt dii ex hominibus facti; quasi in diis agentes. Abusive autem omnes dii generaliter possunt dici Indigetes, tanquam nullius rei egentes. Romulum autem ideo invocant, quia ipse jam inter deos colebatur, Et recte eum ad Augusti salutem invocant. quasi ex eo descendens, & qui illius sit urbis imperator, quam Romulus condiderat. VESTAQUE MATER, QUAE THUSCUM TIBERIM, ET ROMANA PALATIA SERVAS. Poetice: nam verum nomen ejus numinis, quod urbi Romae praeslet, sciri sacrorum lege

Quae Tuscum Tiberim, & Romana Palatia servas,
 500 Hunc saltem everso juvenem succurrere saeclo
 Ne prohibete! Satis jam pridem sanguine nostro
 Laomedontae luimus perjuria Trojae.
 Jam pridem nobis caeli te regia, Caesar,
 Invidet, atque hominum queritur curare triumphos.
 505 Quippe ubi fas versum atque nefas: tot bella per orbem:
 Tam multae scelerum facies: non ullus aratro
 Dignus honos: squalent abductis arva colonis,
 Et curvae rigidum falces conflantur in ensen.
 Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum:
 510 Vicinae ruptis inter se legibus urbes
 Arma ferunt: saevit toto Mars impius orbe.
 Ut, cum carceribus sese effudere quadrigae,

SERVII.

Ad-

lege prohibetur: quod ausus quidam tribunus
 plebis enuntiare in crucem levatus est.

500. HUNC SALTEM EVERSO &c. Orat, ut
 possit sedare tanta praelia & bella civilia: &
 malis finem imponere, & pene jam ruenti
 mundo subvenire. SALTEM. Ut Augustum Dii
 conservent: cujus temporibus pax universo or-
 be erat.

501. NE PROHIBETE. Id est, ne prohibea-
 tis. JAM PRIDEM. Olim. SANGUINE NOSTRO.
 Romanorum.

502. LAOMEDONTEAE LUIMUS PERJURIA
 TROJAE. Excusat Augusti tempora, & cum
 dicit suis viribus non compensare tanta dam-
 na reipublicae, quae ex majorum vitiis de-
 scendisse confirmat: Horatius: *Negligis im-
 meritis nocituram postmodo natis, Te fraudem
 committere.*

504. ATQUE HOMINUM QUERITUR. Cum
 caelestes postis mereri.

505. UBI FAS VERSUM, ATQUE NEFAS.
 Apud homines scilicet, qui spernunt licita,
 appetentes illicita.

507. SQUALENT ABDUCTIS ARVA COLONIS.
 Ad bella scilicet, ut: *Es laetos vastant cultu-
 ribus agros.*

508. RIGIDUM FALCES CONFLANTUR IN EN-
 SEM. Ita orbem bella turbant, ut hi, qui
 prius agriculturae insistebant, cogantur, defi-
 cientibus jam armis, instrumenta colendorum
 agrorum, & metendarum segetum, in arma
 convertere.

509. HINC MOVET EUPHRATES, ILLINC

GERMANIA BELLUM. Undique bellum move-
 tur: *Euphrates* namque Orientis est fluvius;
Germania autem Occidentis provincia.

510. VICINAE RUPTIS INTER SE LEGIBUS,
 &c. Et externa & civilia bella defaeviunt.

512. UT CUM CARCERIBUS. Hoc vult di-
 cere: Res quidem publica habet optimum im-
 peratorem; sed tanta sunt vitia temporum
 praeteritorum, quae in dies singulos aucta
 sunt; quemadmodum in processu equorum
 cursus augetur; ut ea, licet optimus re-
 ctor, refracnare non possit: sicut & auriga
 a ferventi cursu equos plerumque non potest
 revocare.

PIERII.

tiquis, *illacrimat*, specie magis Virgiliana.
 Gaudet enim poeta noster quas praepositivas
 particulas nominibus abstulerit, eas verbis ap-
 plicare.

495. SCABRA RUBIGINE PILA. In antiquis
 plerisque codicibus, *robigne* per o. de quo
 dictum. Attius *peila* militum per ei scriben-
 dum instituit.

512. UT CUM CARCERIBUS SESE EFFUDERE
 QUADRIGAE. Servius negat esse comparisonem,
 quae si ponatur in fine, vitiosum habeatur.
 Quintilianus tamen vult esse comparisonem,
 quia interdum praecedat rem, cui compara-
 tur: interdum sequitur. Quod quidem in Ho-
 mero Porphyrius observavit. Et, ut dictio,
 saepe signum est comparisonis.

Addunt in spatia , & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga , neque audit currus habenas.

S E R V I I.

513. ADDUNT SE IN SPATIA . Id est , cur-
rendo plus eorum cursus augetur .

514. NEQUE AUDIT CURRUS HABENAS . Cur-
rus , id est , equi . Sane sciendum translatio-
nem hanc esse , non comparationem : quae si
ponatur in fine , vitiosum est .

P H I L A R G Y R I I.

514. NEQUE AUDIT CURRUS HABENAS . No-

tandum , quod Poeta librum in comparatione
finierit , anthiteton tertia , ubi in utraque vo-
ce sit commutatio . Sic enim rectum sit , *Fer-
tur currus auriga , neque audiunt equi habenas* .

P I E R I I.

513. ADDUNT SE IN SPATIA . In codice Me-
diceo , & aliquot aliis antiquis legere est *ad-
dunt in spatia* , absque *se* pronomine : id quod
ab eruditis quibusdam agnitum .

P. VIRGILII MARONIS G E O R G I C O N

L I B E R S E C U N D U S .

HACTENUS arborum cultus , & sidera caeli:
Nunc te , Bacche , canam , nec non silvestria tecum
Virgulta , & prolem tarde crescentis olivae.
Huc , pater o Lenaeae , (tuis hic omnia plena

S E R V I I.

M u -

Vs. 1. **H**ACTENUS ARBORUM CULTUS , ET
SYDERA COELI : NUNC TE BAC-
CHE CANAM . Mire iteravit illum versum :
Quid faciat laetas segetes , quo sydere terram .
In hoc autem libro exequitur culturam agri con-
siti , qui omnium arborum continet genera . Et
sciendum est , Virgilium vites quoque arbores
dicere , ut : *Nec secus omnis in unguem Arbori-
bus positis fœcto via limite quadret* . *Hactenus* , ut
multi volunt , una pars orationis est , & est ad-
verbium significans hucusque . Alii duas partes
volunt , pronomen & adverbium ; ut sit *tenus hac* ,
sicut : *Et currum tenus a mento palaria pendens* ;
sed melius est , unam partem accipere orationis ,
Hactenus . SYDERA COELI . Pleonasmus : nec
enim alibi , quam in coelo , sunt sydera .

2. BACCHE . Inventorem pro vitibus po-
suit , de quibus κατ' ἐξοχήν in hoc libro lo-
quitur : nam vites praecipuae sunt , licet &
aliarum arborum faciat commemorationem .
NEC NON SYLVESTRIA TECUM VIRGULTA . Id
est , infœcundas arbores , quibus praecipue in
Italia vites cohaerent .

3. TARDE CRÉSCENTIS OLIVAE . Res enim
diu duratura tardius crescit .

4. HUC PATER O LENAEE . *Pater* , licet
generale sit omnium deorum , tamen proprie
Liberi semper cohaeret : nam Liber pater
vocatur . LENAEEUS autem ἀπὸ τοῦ λένω dicitur ,
id est , a lacu : nam quod Donatus dicit
ab eo , quod mentem leniat , non procedit :
nec enim potest Graecum nomen Latinum ety-
mologiam recipere . TUIS HIC OMNIA PLENA
MUNERIBUS . Tuis muneribus hic sunt omnia
plena : & ea ubique requiruntur .

P I E R I I.

MULTA nimirum in hoc libro deerunt :
quia paginae nonnullae in codice Ro-
manis litteris scripto , cui potissimum inniti-
mur , desiderantur . Quod vero licuit , aliis
codicibus aduti sumus : & omnino multa ob-
servatione digna deprehendimus : quae si non
omnia ad lectionis emendationem , certe ad
sententiarum illustrationem faciant : quicquid
id fuerit , Lectorem rogatum velim , ut boni
consulat .

- 5 Muneribus : tibi pampineo gravidus autumnno
 Floret ager ; spumat plenis vindemia labris)
 Huc, pater o Lenaeae, veni ; nudataque musto
 Tingue novo mecum dereptis crura cothurnis.
 Principio arboribus varia est natura creandis:
 10 Namque aliae, nullis hominum cogentibus, ipsae
 Sponte sua veniunt, camposque & flumina late
 Curva tenent : ut molle siler, lentaeque genestae,
 Populus, & glauca canentia fronde salicta.
 Pars autem posito surgunt de femine : ut altae
 15 Castaneae, nemorumque Jovi quae maxima frondet
 Aesculus, atque habitae Grajis oracula quercus.

SERVII.

Pul-

5. PAMPINEO AUTUMNO. Cujus tempore vites & foliis & fructibus plenae sunt : & sub quo maturae fiunt. Et *Pampineo*, pro pampinoso dixit ; ut nemus frondeum, pro frondosum. *TIBI FLORET AGER*. In honorem tuum exultat & lactus est : nam autumnali tempore revera florere non potest ager.

6. VINDEMIA. Cum *vindemiam* numero singulari dicimus, unius anni significamus : cum plurali, multorum : ut messem, messes : hyemem hyemes : haec enim semel tantum annis singulis contingunt. Multi tamen volunt *Vindemiam* esse totius orbis generaliter, *Vindemias* singularum partium : ut plus significet singularis, quam pluralis numerus : sicut plus est cum dicimus, per terram pluit, quam per terras : tunc enim omne elementum per singularem numerum, non terras aliquas, significamus.

7. MUSTO. *Mustum* numero tantum singulari dicimus, sicut & vinum : licet Ovidius abusive dixerit *Musta*. Sed hoc ille plus fecit, quod & *Mustis* dixit : cum (ut diximus) de his nominibus tres casus tantum usurpari consueverint.

8. TINGUE NOVO MECUM. Pulcre invocatur Liberum Patrem adesse sibi canenti de ratione vinearum, & venire in auxilium : & poetice dicit : hoc Liberum Patrem secum agere, quod ipse ab agricolis debere fieri, carmine demonstraturus est, cum dicit : *Tingue mecum dereptis crura cothurnis* : i. e. ablatiis, quod est genus calceamenti poetici : nam hoc vindemiae tempore fieri debere, ipse demonstraturus est.

9. PRINCIPIO ARBORIBUS. Creandarum arborum naturaliter sunt tria genera : Aut enim sua sponte nascuntur : aut ex seminibus fortuito jacentibus surgunt, aut ex radicibus pululant : nam caetera usus invenit, favente natura.

11. SPONTE SUA. *Sponte*, modo nomen est : quia junctum est ei genus, quo caret semper adverbium. *VENIUNT*. Crescunt, ut alibi : *Illic veniunt felicius uvae*. *CAMPOSQUE ET FLUMINA LATE CURVA TENENT*. Per transitum ostendit, in quibus locis arbores sponte sua nascantur, scilicet in humidis : Nam terra mater est rerum omnium, & seminum cunctorum creatrix.

12. UT MOLLE SILER. Arboris genus est, *Siler*. Et notandum genus neutrum de arbore ; quod est admodum rarum.

13. GLAUCA CANENTIA FRONDE SALICTA. Locum salicum, pro ipsis arboribus posuit ; bene autem ait & *Glauca*, & *Canentia* : nam salix ab una parte alba est, ab altera viridis. Sane Cacephaton est, *Glauca canentia*.

14. PARS AUTEM POSITO &c. Quaecunque ratione projecto, vel ab avibus, vel ab hominibus : ne incipiat esse industriae. Dicit quippe plerasque arbores ex semine nasci, non studio hominum jacto, sed quocunque modo & eventu. *PARS SURGUNT*. Pro surgit.

15. NEMORUMQUE JOVI, QUAE MAXIMA, &c. Ordo est : Nemorumque maxima aesculus, quae Jovi frondet, id est, quae crescit in Dodonaeo nemore, quod erat Jovi consecratum.

16. ATQUE HABITAE GRAJIS ORACULA

Pullulat ab radice aliis densissima silva:
 Ut cerasis, ulmisque: etiam Parnassia laurus
 Parva sub ingenti matris se subjicit umbra.

- 20 Hos Natura modos primum dedit: his genus omne
 Silvarum, fruticumque viret, nemorumque sacrorum.
 Sunt alii, quos ipse via sibi repperit, usus.
 Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum
 Deposuit fulcis: hic stirpes obruit arvo,
 25 Quadrifidasque fudes, & acuto robore vallos:
 Silvarumque aliae pressos propaginis arcus
 Expectant, & viva sua plantaria terra.
 Nil radicis egent aliae: summumque putator

S E R V I I.

Haud

ECULA QUERCUS. Nam in Dodonaeo nemore arbores, dantes responsa, fuisse dicuntur. *Habita* autem *Graji*, vel quasi non credens dixit, vel quasi Italus, qui loca illa nesciret: vel revera quondam *Habita*, quia illo tempore jam silebant.

17. **PULLULAT AB RADICE.** Mira in singulis proprietas: nam ait: *Sponte sua veniunt: surgunt de semine: pullulant ab radicibus.*

18. **UT CERASIS, ULMISQUE.** Haec *cerasus*, his *cerasis* facit. Sane *Cerasus* civitas est Ponti, quam cum deleisset Lucullus, genus hoc pomi inde advexit, & a civitate *Cerasum* appellavit. Nam arbor *cerasus*: pomum *cerasum* dicitur. Hoc autem etiam ante Lucullum erat in Italia, sed durum; & cornum appellabatur: quod postea mixto nomine, cornocerasum dictum est. **PARNASSIA LAURUS.** A Parnasso monte Apollini consecrato.

19. **PARVA SUB INGENTI.** Id est, radice majoris minor crescit & surgit, sicut videtur in lauris.

20. **HOS NATURA MODOS PRIMUM DEDIT.** Bene *primum*: nam ut etiam supra diximus, favor naturae fuit etiam ad alios inveniendos usus: contra naturam enim nihil hominum inventum valeret.

22. **VIA SIBI REPPERIT USUS.** Ratione, ut: *Inveni, germana, viam.* REPPERIT. Adinvenit: & dicit illa, quae prius dixerat ex ipsa natura omnem originem ducere; haec autem, quae sequuntur, usu & studio adinventata sunt, non obstante tamen in his etiam natura.

23. **HIC PLANTAS TENERO.** Inter plantas & plantaria, hoc interest; quod plantae rap-

tae sunt de arboribus; *Plantaria* vero, quae ex seminibus nata, cum radicibus & terra propria transferuntur, ut: *Et viva sua plantaria terra.*

24. **SULCIS.** Fossis, ut: *Aufim vel tenui vitem committere sulco.* HIC STIRPES OBRUIT ARVO. Altius deponit validiores cum radicibus plantas.

25. **QUADRIFIDASQUE SUDES.** Ita robustas, ut possint in quatuor partes dividi. ET ACUTO ROBORE. Pro acuti roboris accipimus. Et bis idem est dictum: nam & valli, & fudes, idem sunt.

26. **SYLVARUMQUE ALIAE PRESSOS PROPAGINIS.** Propago praecipue vitibus congruit: unde apparet SYLVAS, eum etiam de vitibus dicere. ARCUS autem bene ait: nam ita reflectuntur propagines vitium, cum in terra ponuntur, ut in medio sui in terra jaceant, & utrimque capita terra excedant.

27. **ET VIVA SUA PLANTARIA TERRA.** Et aliae sylvarum expectant plantaria cum sua terra viva, id est, naturali, ut: *Vivique sedilia saxo*, id est, naturali. Inde est: *Muta ta ignorent subito ne semina matrem.*

P I E R I I.

22. **SUNT ALII QUOS IPSE VIA SIBI REPPERIT USUS.** In Longobardico exemplari *viam* legitur, accusativo casu: quod forte non displiceat, si ordinem feceris. Sunt alii quippe modi, quos usus repperit sibi viam. Servius tamen agnoscit *via*, id est ratione, ut: *Inveni, germana, viam*: alii dicunt *via*, inter eundem quippe, in ipso progressu rerum & experientia. In Mediceo paraphrasis est, *VIA*, ingenio.

- Haud dubitat terrae referens mandare cacumen.
 30 Quin &, caudicibus sectis (mirabile dictu)
 Truditur e sicco radix oleagina ligno.
 Et saepe alterius ramos impune videmus
 Vertere in alterius; mutataeque insita mala
 Ferre pirum, & prunis lapidosa rubescere corna.
 35 Quare agite o, proprios generatim discite cultus,
 Agricolae, fructusque feros mollite colendo:
 Neu segnes jaceant terrae. Juvat Ismara Baccho
 Conferere, atque olea magnum vestire Taburnum.
 Tuque ades, inceptumque una decurre laborem,
 40 O decus, o famae merito pars maxima nostrae,
 Maecenas, pelagoque volans da vela patienti.
 Non ego cuncta meis amplecti versibus opto:

SERVII.

Non,

30. QUIN ET CAUDICIBUS SECTIS. *Caudici-* bus posuit pro *codicibus*: sicut *caulem*, pro *colem*: *sauricem*, pro *forice* dicimus. Fit autem, quod nunc dicit, de oliva & myrto: quarum sicci stipites secantur usque ad medullam; & terrae infossi ex se arbores creant: quod sine dubio mirandum est.

31. TRUDITUR. Urgente natura procreatur. E SICCO LIGNO. Ex arido. RADIX OLEAGINA. Derivatum ab olea.

32. IMPUNE VIDEMUS. Sine damno sui. Et loquitur de insitione. Sane insitas arbores dicimus: insertas vero causas, aut fabulas.

34. LAPIDOSA CORNA. Dura. Alibi: *Lapidosaque corna Dant rami*.

35. PROPRIOS GENERATIM. *Generatim*, per singula genera. *Generaliter* autem est simul omnia. *γινώσκεις καὶ κατὰ γένος*.

36. FRUCTUSQUE FEROS. Qui non sunt apti humanis usibus: sive *feros*, sylvestres & incultos. MOLLITE. Aptos facite colendo vel cultu.

37. SEGNES TERRAE. Pigrae, infaecundae. & docet posse industria etiam loca asperrima ad fertilitatem perducere. ISMARA. Mons est Thraciae.

38. OLEA MAGNUM VESTIRE TABURNUM. Per hos montes significat etiam montuosa & aspera loca tentanda esse. TABURNUS autem mons Campaniae. VESTIRE vero, implere significat.

39. TUQUE ADES MAECENAS. Adesto, &

inceptum favorem omnibus libris impendito: nam ubique eum invocat.

40. O DECUS, O FAMAE MERITO PARS MAXIMA NOSTRAE. Horatius: *O & praesidium, & dulce decus meum*.

41. PELAGOQUE VOLANS DA VELA PATENTI. Simplici generi carminis praesta favorem, ut *Vela*, favorem accipiamus: *Patens pelagus*, carminis facilitatem. Hoc autem carmen facile esse, ipse significat dicens, & IN MANIBUS TERRAE: hoc est, in facili & in promptu res posita est.

42. NON EGO CUNCTA MEIS AMPECTI VERSIBUS OPTO. Id est, Non sum universa dicturus: nec enim possum: quare & suam verecunde extenuat possibilitatem; & Maecenatis auribus ex sui carminis brevitate blanditur. Alii aliter accipiunt. Constat Maecenatem fuisse literarum peritum, & plura composuisse carmina: nam etiam Augusti Caesaris gesta descripsit, quod testatur Horatius, dicens: *Tuque praedestribus Dicis historiis praelia Caesaris, Maecenas, melius, duetaque per vias Regum colla minacium*: ut hoc nunc dicat: INCEPTUMQUE UNA DECURRE LABOREM. Id est, adesto, & simul scribamus: licet enim, quae tu scribis, constet esse ingentia; meum autem carmen & breve sit, & totum id explicare non possim; debes tamen favere minoribus, ut: PELAGOQUE VOLANS DA VELA PATENTI, sit, ingentia scribe: & PRIMI LEGE LIT-

TO-

- Non, mihi si linguae centum sint, oraque centum,
 Ferrea vox. Ades, & primi lege litoris oram.
 45 In manibus terrae. Non hic te carmine ficto,
 Atque per ambages, & longa exorsa tenebo.
 Sponte sua quae se tollunt in luminis auras,
 Infecunda quidem, sed laeta & fortia surgunt.
 Quippe solo natura subest: tamen haec quoque si quis
 50 Inferat, aut scrobibus mandet mutata subactis,
 Exuerint silvestrem animum: cultuque frequenti

S E R V I I.

In

TORIS ORAM, fave minora scribenti. Non
 EGO CUNCTA MEIS. Lucanum versus; sed ille
aspera vox ait, non *ferrea*.

44. PRIMI LEGE LITTORIS ORAM. *Lege*,
 nauticus sermo est, qui nunc & ad navigium,
 & ad lectionem potest referri: nam hoc di-
 cit: faveto principio, vel humilitati carminis
 mei.

45. IN MANIBUS TERRAE. Id est, in facili,
 & in promptu est, terrarum descriptio: quod
πρὸς ἁπλῶς Graeci dicunt. NON HIC TE CAR-
 MINE FICTO, ATQUE PER AMBAGES ET LONGA
 EXORSA TENEBEBO. Id est, simpliciter uni-
 versa describam: neque ut in Aeneide, aliqui-
 bus figmentis, aut ullis utar ambagibus.

46. LONGA autem EXORSA, dicit prooemia
 longe repetita, quae constat esse vitiosa.

47. SPONTE SUA, &c. Ad illud, quod omi-
 serat, redit, & exequitur qualitatem trium ge-
 nerum, quae supra memoravit: arborum sci-
 licet sponte natarum, procreatarum ex semi-
 ne, & earum, quae de radicibus pullulant.

48. INFOECUNDA QUIDEM. Fructuarentia:
 & per transitum rem physicam tangit: nam
 semen salicis esum, dicitur infoecunditatem
 mulieribus gignere. Et supra ait: *Glaucia*
canentia fronde salicis. LAETA ET FORTIA.
 Quasi hoc in ipsis arboribus genus sit foecun-
 ditatis.

49. QUIPPE SOLO NATURA SUBEST. Quia,
 ut supra diximus, naturaliter rerum omnium
 mater est terra, & universa intra se continet
 semina. Hinc est: *Quippe solo natura subest*.
 Nam natura dicta est ab eo, quod nasci aliquid
 faciat. Mire autem ait SUBEST, id est, in-
 est latenter: nam non apparet. Unde Epicu-
 rei dicunt nihil esse, quod non habeat origi-
 nem sui: nam hoc est, *Gigni de nihilo ni-*
hil: in nihilum nil posse reverti. HAEC QUO-
 QUE SI QUIS. Scilicet infoecunda, sed
 fortia.

50. INSERAT. Si quis eis fructiferarum ar-
 borum furculos inserat. SCROBIBUS MANDET
 MUTATA SUBACTIS. Nos *scrobes* genere dici-
 mus masculino; licet Lucanus dixerit contra
 artem: *Exigua posuit scrobe*. Duas autem hic
 res dicit, videlicet ut aut inserantur infoe-
 cundae arbores foecundis & fructiferis; aut
 certe mutantur de suis locis, & fossis im-
 mittantur: utrumque enim eis infoecunditatem
 aufert.

51. EXUERINT SYLVESTREM ANIMUM. Na-
 turalem asperitatem & infoecunditatem.

P I E R I I.

40. DECUS O FAMAE MERITO PARS MAXI-
 MA NOSTRAE MAECENAS. In codicibus ali-
 quot antiquis *nostri* legitur: quod si admitteretur,
 necessarium esset legere, ut nonnulli censent,
o decus o fama & merito pars max. nostri.
 Sed enim in Mediceo, & aliis castigatioribus
 exemplaribus *famae nostrae* legitur. Quod ve-
 ro *Maecenas*, non *Mecoenas* scribendum sit,
 ostensum alibi. Nimium vero est, quod in co-
 dicibus nonnullis habetur, *o Deus, o fama*
merito pars max. nostrae. Potius enim cum
 Horatio *decus* legendum, *o & praesidium, &*
dulce decus meum.

48. INFOECUNDA QUIDEM. Quod
 ait Servius, semen salicis esum, infoecun-
 ditatem mulieribus gignere, idem & Pli-
 nius affirmat: quanquam de foliis, non de
 semine loquatur. Ait enim, folia salicis
 contrita, & pota, intemperantiam libidi-
 nis coercere, atque ita in totum auferre
 usum saepius sumpta. Atque alibi, semen
 salicis mulieri sterilitatis medicamentum es-
 se. Salicis vero semen exiguum admodum,
 ut diligentiores scriptores tradunt, in foliis
 est: nam sunt qui nullum esse salici semen
 putent.

- In quascumque voces artis, haud tarda sequentur.
 Nec non & sterilibus quae stirpibus exit ab imis,
 Hoc faciet, vacuos si sit digesta per agros:
 55 Nunc altae frondes, & rami matris opacant,
 Crescentique adimunt foetus, uruntque ferentem.
 Jam, quae feminibus jactis se sustulit arbor,
 Tarda venit, seris factura nepotibus umbram:
 Pomaque degenerant succos oblita priores:
 60 Et turpis avibus praedam fert uva racemos.
 Scilicet omnibus est labor impendendus; & omnes
 Cogendae in sulcum, ac multa mercede domandae.
 Sed truncis oleae melius, propagine vites
 Respondent, solido Paphiae de robore myrtus.
 65 Plantis & durae coruli nascuntur, & ingens.

SERVII.

Fra-

52. ARTES. Foecunditates, ex arte venientes.

54. HOC FACIET. Id est, erit foecunda, si fuerit inde translata.

56. URUNTQUE FERENTEM. Quae ferre potest, si ei umbra non noceat.

57. JAM, QUAE SEMINIBUS. Id est, quae ex semine quocumque modo jacto orta est. *Jam* particula hic pro praeterea ponitur: & tempus quidem significat, ut: *Jam tempus agi res.*

58. NEPOTIBUS. Arbusculis, quae ex ea oriuntur. FACTURA UMBRAM. Sui magnitudine & opacitate.

59. POMAQUE DEGENERANT. Modo degenerant, in pejus vertuntur: alias in melius. *Poma* vero arborum ex semine procreatarum dicit: quas constat, nisi insitae aut translatae fuerint, non respondere qualitati seminis sui. FERT UVA RACEMOS. *Uvam* pro vite posuit, id est, fructum pro arbore. Sane *racemus* botryonis est pars; & botryo Graecum est: & sic hic *uvam* pro vite posuit: sicut Horatius, pro vino: nam ait: *Caecubum, & praelo domitam Caleno, Tibi bibes uvam.*

62. COGENDAE IN SULCUM. In ordinem componendae: aut certe arandae. MULTA MERCEDE. Multo labore: a sequente, quod praecedit intellige.

63. SED TRUNCIS OLEAE MELIUS. Quia supra ait: *Truditur & sicco radix oleagina ligno.* Et jam reddit ad eos modos, quos invenit industria. Dicendo autem *Melius*, ostendit etiam alias arbores ex truncis posse creari. Sane olea

est arbor ipsa; unde derivatum est oleum. Oliva vero fructus ipse, unde olivum dicitur. Legimus tamen & olivam de arbore, ut: *Incumbens tereti Damon sic corpis olivae.*

64. SOLIDO PAPHIAE DE ROBORE MYRTUS. Sicut & olea. *Paphiae* autem, Venereae, a Papho insula, in qua Venus colitur. Huic autem myrtus consecrata est; vel quod haec arbor gaudet litoribus, & Venus, de mari dicitur procreata: vel quod, ut Medicorum indicant libri, haec arbor apta est mulierum necessitatibus plurimis.

65. PLANTIS ET DURAE CORYLI NASCUNTUR. Duras dixit, non ad lignum, sed ad fructum ipsarum referens: alii EDURAE legunt, quasi non durae, ut paulo post: *Enodes trunci*: id est, sine nodis: ut & modo minuentis, non agentis habeat significationem. Sane *coryli* proprie dicuntur: nam avellanae ab Avellano, Campaniae oppido, ubi abundant, nominatae sunt.

PHILARGYRII.

57. JAM, QUAE. *Jam* particula hic pro praeterea ponitur, & tempus significat, ut: *Jam tempus agi res.*

PIERII.

52. IN QUASCUNQ. VOCES ARTES. In codicibus aliquot antiquis legere est: *in quascunq. voces artis.*

In.

Fraxinus, Herculeaeque arbos umbrosa coronae,
Chaoniiue patris glandes: etiam ardua palma
Nascitur, & casus abies visura marinos.

• Inferitur vero ex foetu nucis arbutus horrida:

70 Et steriles platani malos gessere valentis:

Castaneae fagos, ornusque incanuit albo

Flore piri, glandemque sues fregere sub ulmis.

Nec modus inferere, atque oculos imponere, simplex:

Nam qua se medio trudunt de cortice gemmae,

S E R V I I.

Et

66. HERCULEAEQUE ARBOS UMBROSA CORONAE. Ipse alibi: *Herculea bicolor cum populus umbra*: nam cum Hercules ab inferis rediret, hanc primam arborem dicitur contemplatus esse, & se inde coronasse, conveniente colore arboris illi eventui, quo a tenebris in lucem commeavit.

67. CHAONIIQUE PATRIS. Jovis Epirotici. ARDUA PALMA. Aut alta, aut ad quam difficile pervenitur.

68. CASUS ABIES VISURA MARINOS. Est enim abietis species apta navibus, quam Sapinum vulgo vocant.

69. FOETU NUCIS ARBUTUS HORRIDA. Versus dactylicus: nam male quidam *horrens* legunt. *Horrida* autem, hispida. Et jam transit ad insitionem, quae duplex est: nam aut insitio dicitur, cum, fisco trunco, surculus foecundae arboris sterili inseritur: aut oculorum insitutio; cum, inciso cortice, libro alienae arboris germen inserimus.

70. ET STERILES PLATANI MALOS GESSERE VALENTES, &c. Dicit quid in quam arborem debeamus inferere: in arbuto nucem; in platano malum; in fago castaneam; in orno pyrum: Sed *castaneae fagos*, eget expositione: non enim in castanea fertili infoecunda fagus inseritur: unde aut hypallage est, ut *Castaneae fagos*, sit pro fagi castaneas gessere: aut est mutanda distinctio, ut sit: *Et steriles platani malos gessere valentes Castaneae*. Hoc est, infoecundae arbores platani fortes ramos castaneae portaverunt. FAGOS, ORNUSQUE INCANUIT ALBO FLORE PIRI. Secundum quam distinctionem, *fagos*, licet brevis sit *Gor*, finalitatis tamen ratione producit: *Fagos* enim incipit esse nominativus casus Graecus singularis, non pluralis noster Accusativus. Alii neutrum probant, & ita accipiunt: *Castaneae flore fagos incanuit*: *Piri flore ornus incanuit*: ut similiter *fagos* nominativus sit Graecus.

72. GIANDEMQUE SUES FREGERE SUB ULMIS. Id est, ulmi insertis sibi surculis quercuum glandes tulerunt.

73. NEC MODUS, INSERERE ATQUE OCULOS IMPONERE, SIMPLEX. Aut, non est simplex aut fortuita ratio, sed ea, quae ingenti labore colligitur: aut hoc dicit: Non est idem inferere, quod & oculos imponere: quarum rerum discretionem hoc loco commemorat, sicut nos diximus supra.

74. TRUDUNT. Propellunt, ejiciunt. TUNICAS. Id est, arborum interiores libros.

P H I L A R G Y R I I.

67. ARDUA PALMA. Quia Hercules, cum ab inferis rediret, hanc primus arborem dicitur contemplatus esse, & se inde coronasse, conveniente colore arboris illi eventui, quo e tenebris in lucem commeavit.

P I E R I I.

In quibusdam, *velis*. Sed enim *voces*, magis omnino placet erudit.

65. PLANTIS ET DURAE CORYLI NASCUNTUR. In codicibus aliquot antiquis: *edurae coryli* legitur. Servius utramque lectionem agnoscit. Sed exemplaria vetera majori ex parte cum vulgata lectione & *durae* habent.

70. ET STERILES PLATANI MALOS GESSERE VALENTES CASTANEAE FAGOS ORNUSQUE INCANUIT ALBO FLORE PYRI. In aliquot Prisciani codicibus antiquioribus, iisque praesertim, quos ab Hieronymo Aleandro contubernali meo, viro litteratissimo accepi, uno exemplo lectionem hanc ita citatam inveni: *castaneae*, cum puncto, ut genitivi sit casus dictioni *malos* applicandi: Mox, *fagus ornusque Incanuit albo flore pyri*: quam lectionem etiam

Ser.

- 75 Et tenuis rumpunt tunicas, angustus in ipso
Fit nodo sinus: huc aliena ex arbore germen
Includunt, udoque docent inolescere libro.
Aut rursus enodes trunci resecantur, & alte
Finditur in solidum cuneis via: deinde feraces
80 Plantae inmittuntur: nec longum tempus, & ingens
Exiit ad caelum ramis felicibus arbos:
Miraturque novas frondis, & non sua poma.
Praeterea genus haud unum, nec fortibus ulmis,
Nec salici, lotoque, nec Idaeis cyparissis.
85 Nec pingues unam in faciem nascuntur olivae,
Orchades, & radii, & amara pausia bacca,

SERVII.

76. HUC INCLUDUNT. Quia ait ex aliena arbore: & est mutatio: ideo non ait *hic includunt*, sed *huc*. Sic Cicero: *Includuntur in carcerem condemnati: utique qui illuc fuerant aliunde deducti*. INOLESCERE. Concrelescere, *αυυφύειν*.

77. LIBRO. Liber dicitur pars corticis interior.

78. AUT RURSUM ENODES TRUNCI RESECANTUR. Rursus hic non habet significationem iterandi, sed abundat. ENODES TRUNCI. Sine nodis. RESECANTUR. Absciuntur. ALTE. Profunde.

79. FINDITUR IN SOLIDUM. Ut solida sit ipsa filio, & non habeat rimas, aut aliquas fissuras. FERACES. Fertiles & fructiferae plantae, scilicet inmittuntur furculi: nam abutitur plantis pro furculis arborum fertilium.

80. NEC LONGUM TEMPUS. Nec multa mora.

81. EXIIT AD COELUM ARBOS. Nam hoc genere insitae arbores citissime crescunt. RAMIS FELICIBUS. Fructiferis & fertilibus.

82. MIRATA ESTQUE NOVAS FRONDES ET NON SUA POMA. Insignis phantasia: & sane *Mirata estque*, legendum est, ut stet versus.

83. PRAETEREA GENUS HAUD UNUM. Docet nunc etiam in singulis arborum speciebus esse aliquam varietatem.

84. LOTOQUE. *Lotos* Nympha quaedam fuit, quam cum amatam Priapus persequeretur, illa deorum miseratione in arborem conversa est, quae vulgo faba Syriaca dicitur.

85. UNAM IN FACIEM. In eandem similitudinem.

86. ORCHITES. Genus olivae, a Graeca cty-

mologia, sed obscœna, id est a testiculis, qui *ὀρχις* dicuntur. RADII. Olivae, ita a longinquitate nominatae. AMARA PAUSIA BACCA. Oliva a paviendo dicta, id est, tundendo: aliter enim ex se oleum non facit. AMARA autem BACCA viridi, ut alibi: *Floribus atque aspicio crines ornatus amaro*: id est, viridi: nam de *pausia* viride oleum fit: unde contra dulce dicitur, non viride.

PHILARGYRII.

78. AUT RURSUM. Rursus non habet hic significationem iterandi, sed abundat.

80. PLANTAE. *Plantis* abutitur pro furculis.

PIERII.

Servius agnoscit, dum *fagos* nominativum esse Graecum dicit, dum *or* finalitatis ratione produci posse, licet alioqui brevis sit. In Mediceo codice, ita scriptum, ut in vulgatis codicibus habetur.

80. PLANTAE IMMITTUNTUR. Sunt antiqui codices, in quibus legere est, *immittantur*. Reliqua tamen omnia per indicativum modum dicta. Et longe melius est, *immittuntur*.

85. NASCUNTUR OLIVAE ORCHITES ET RADII. Quamvis Servius *orchites* agnoscit, in Mediceo tamen, & aliis antiquis codicibus manuscriptis, *orchades* habetur. Nam quum *ὀρχις* testiculus dicatur per *υ*, quae vocalis apud Graecos non gravate plerumque transit in *a* vocalem ancipitem, facile inde potuit *orchas* *Orchadis* fieri; sed puto Grammaticos voluisse Insulas a fructu ea descriptione distinguere. Itaque apud Catonem, Varronem, & Iunium Moderatum & *Orbis* & *Orchites* passim legi-

Pomaeque, & Alcinoi sylvae : nec furculus idem
 Crustumis, Syriisque pyris, gravibusque volemis.
 Non eadem arboribus pendet vindemia nostris,
 90 Quam Methymnaeo carpit de palmite Lesbos.
 Sunt Thasiae vites, sunt & Mareotides albae:
 Pinguibus hae terris habiles, levioribus illae.
 Et passo Psythia utilior, tenuisque Lageos,
 Tentatura pedes olim, vincturaque linguam,
 95 Purpureae, preciaeque. Et quo te carmine dicam
 Rhoetica? nec cellis ideo contende Falernis.

S E R V I I.

87. POMAEQUE. Subaudi a superioribus, non
 unam nascuntur in faciem. ALCINOI SYLVAE.
 Id est, pomiferae arbores : nam Alcino rex
 Phaeacum fuit, diligens cultor hortorum : un-
 de per ejus sylvas, arbores pomiferas intelli-
 gimus : de quo Homerus ait, quod haberet :
 ὄρχη ἐπ' ὄρχη γαρύσκη, μύλον δ' ἐπὶ
 μύλῳ. Αὐτὰρ ἐπὶ γαρυλῇ γαρυλῇ, σῦκον δ'
 ἐπὶ σῦκῳ.

88. CRUSTUMIS. *Crustumia* pyra sunt ex
 parte rubentia, ab oppido Crustumio nomina-
 ta. SYRIISQUE PYRIS. *Syriis*, id est, ni-
 gris. GRAVIBUSQUE VOLEMIS. Id est, ma-
 gnis : nam & *volema* ab eo, quod volam im-
 plectant, dicta sunt : Vola autem est medietas
 palmae, vel pedis : unde & involare dicimus.
 Volema autem, Gallica lingua, bona & gran-
 dia dicuntur ; sed magis dicta sunt ab eo, quod
 volam impleant.

89. NON EADEM ARBORIBUS PENDET VIN-
 DEMIA NOSTRIS. Id est : vites quoque diversae
 sunt. *Nostri* autem, Italici. Et bene *Pendet*
 dixit : nulla enim vitis in Italia est, quae non
 pendeat.

90. QUAM METHYMNAEO CARPIT DE PAL-
 MITE LESBOS. *Lesbos* insula est, in Aegaeo
 mari, cujus civitas *Methymna*, habens pretio-
 sissimum vinum.

91. THASIAE VITES. A *Thaso* insula nomi-
 natae. MAREOTIDES ALBAE. Aegyptiae : *Ma-
 reotis* enim pars est Aegypti : & dicendo *Al-
 bae*, ostendit etiam esse purpureas, vel alte-
 rius coloris.

92. PINGUIBUS HAE TERRIS HABILES, LE-
 VIORIBUS ILLAE. Pinguibus Thasiae, Levio-
 ribus Mareotides : nam ordinem positum sequi-
 mur, cum aperte aliquid non commemoratur.

93. PASSO PSYTHIA UTILIOR. Bene *Utilior*,
 ut ostendat etiam de alia uva posse passum fieri ;

Sunt

sed melius de *Psythia*. *Passum* autem dicitur
 a patiando. Nam decoquitur multum, & inde
 fit passum : hinc *Defrutum* dictum est, quod de-
 fraudetur, & quasi fraudem patiat. TENUIS-
 QUE LAGEOS. *Lageos* est, quae Latine leporaria
 dicitur : nam *λεγος* Graece lepus dicitur. *Tenuis*
 autem, penetrabilis : quae cito descendit ad venas.

94. TENTATURA PEDES. Terentius : *Neque
 pes, neque mens, suum satis officium facit*. OLIM
 autem adverbium est cujuslibet temporis.

95. PURPUREAE. Purpurei coloris. PRE-
 CIAEQUE. Hae cito maturescunt : unde & *pre-
 ciae* dictae sunt, quasi praecoquae ; quod an-
 te alias coquantur. QUO TE CARMINE DICAM
 RHETICA? Hanc uvam Cato praecipue laudat
 in libris, quos scripsit ad filium : contra Ca-
 tullus eam vituperat, & dicit nulli rei aptam
 esse, miraturque cur eam laudaverit Cato.
 Sciens ergo utrumque Virgilius, medium to-
 nuit, dicens : *Quo te carmine dicam Rhoetica?*

96. NEC CELLIS IDEO CONTENDE FALER-
 NIS : Licet sis a Catone laudata, tamen vino te
 Campano praeferre non debes. *Cellis* autem a-
 pothecis dicit : nam cellas vinarias dicimus.
 Et *Falernus* mons est Campaniae, in quo opti-
 ma vina nascuntur.

P I E R I I.

legitur : eamque nominis formam Jovianus Pon-
 tanus etiam agnoscit ; quamvis alibi variet.

96. ET QUO TE CARMINE DICAM RHOETI-
 CA NEC CELLIS IDEO CONTENDE FALER-
 NIS. In codicibus aliquot antiquis legere est, *ne
 cellis adeo* : ut etiam citatum est ab Arusiano :
 quod nescio quid elegantius habere videtur,
adeo, pro tamen : quamvis *ideo*, Servius agno-
 scit. Super hanc sententiam Plinius : *In Vero-
 nensi agro Rhoetica vina optima, Falernis tamen
 posthabita a Virgilio*. Strabo : *Rhoeti ad Ita-
 liam usque pertinent, quae supra Veronam ac Co-*

Sunt etiam Ammineae vites, firmissima vina:
Tmolius adsurgit quibus, & rex ipse Phanaeus,

SERVII.

97. SUNT ETIAM AMMINEAE VITES FIRMIS-
SIMA VINA. *Amineum* vinum dictum est, quasi
sine minio, idest rubore; nam album est. Sa-
ne *Amineum* dici versus probat, qui stare non
potest, si, *Aminnacum* dixerimus.

98. TMOLIUS ASSURGIT QUIBUS ET REX
IPSE PHANAEUS. Duplex est hoc loco exposi-
tio: nam alii volunt sine vitio in subauditione
esse posita, quae aperte dicere non possu-
mus; ut sit, *quibus vinis assurgit*, id est cedit
vinus *Tmolius* & *Phanaeus*: quod si aperte di-
catur, est utrumque vitiosum; tamen *Vinus* de
Graeco traxit: nam οἶνος dicunt. Pleraque
autem subaudiri, quae aperte non possumus di-
cere, & ipse alibi docet, dicens de Aleſto:
Nec dextrae erranti deus absuit: quod penitus
dicere non possumus, quum Aleſto faemini-
num sit. Et Sallustius, qui ait: *Quis a Ser-
torio triplices insidiae, per idoneos saltus posita
erant*. Prima, & subaudiendum reliquit, *in-
sidia*: quod penitus dicere non possumus. Alii
autem ad superiora referunt, ut *Quibus*, non
ad vina referamus, sed ad vites: ut sit, qui-
bus vitibus cedit Tmolus & Phanaeus, mon-
tes vitibus confiti. Et est figura; qualis illa in
Aeneide: *Me puer Ascanius, capitisque injuria
chari, Quem regno Hesperiae fraude*: scilicet
quem Ascanium, non, quem caput. Tmolus
autem mons est Ciliciae: Phanaeus mons est
in promontorio Chii, dictus a Phanaeo rege.
Ut autem *Assurgit*, cedit sit, tractum est a se-
dentibus, qui in honorem alicujus assurgere
consueverunt. REX IPSE PHANAEUS. De Lu-
cilio hoc tractum est, qui ait, *Χῖος τὸ δυνά-
μις*, id est, οἶνος.

PHILARGYRII.

97. AMINEAE. AMINEOS Aristoteles in Po-
liticis scribit Thessalios fuisse, qui suae regio-
nis vites in Italiam transfulerint, atque illis in-
de nomen impositum.

98. CRUSTUMIIS. Pro Crustuminis.

PIERII.

*vinum est. Vinum Rhoeticum inter Italica egre-
gie commendata.*

97. SUNT ET AMINEAE VITES FIRMISSIMA
VINA. Omnibus fere doctis negotium facesse-
re visum est carmen hoc, dum in nomine *A-
mineae*, scriptionem alii animadvertendam;
alii syllabarum quantitatem introspiciendam;
alii vini genus exquirendum sollicite cenfe-
rent: nam quod apud Servium legitur, *Amin-
naeae*, dici oportere propter versum, qui sta-
re non posset, si *Amineae* diceretur, putavit

Ar-

is, & scripto prodidit, *Aminiae a Minio*
dictas, quod vinum id album sit, & idcirco
sine Minio: quare secundam a principio syl-
labam produci debere, uno plus *n* interjecto,
judicavit: nisi *Amyrneae* legatur ex Step ha-
no. Sed enim ille *Amyrneos* inter Epiroti-
cos enumerat. Fuerunt alii, qui Virgilianum
carmen totum inverterent, eadem offensi du-
bitatione, quod ei nomini non esse locum ea
qua circumfertur sede sito arbitrantur. Puta-
runt alii Virgilium nomen auctoritate sua ver-
sui licenter adcommodasse. Sed enim quum
animadverterim apud Graecos *Αμύνειος* scri-
bi: praesertimque apud Aristotelem, qui *Am-
mineos*, Thessaliae populos suae regionis vites
in Italiam transmississe, tradit in Politicis: &
ab illis uvae nomen impositum: memorque
essem Ausonium Paeonium, eruditum sane au-
ctorem, & si non usque quaque cultum, ea-
dem qua apud Graecos scribitur ratione, no-
men versibus inseruisse, cum cecinit: *Solus
qui Chium miscet & Ammineum*: quo scili-
cet Tibullianum illud interpretaretur; *Nunc
mihi sumosi veteres proferte Falernos Consulis:
& Chio solvite vincla Cado*: facile adductus
sum, ut Mediceum codicem, atque alterum
quendam Vaticanae bibliothecae, in hujus ver-
sus lectione calligatiores dubio procul existi-
marem: in quibus scriptum est, *Sunt etiam
Ammineae vites*, qua lectione, omnis &
scriptionis & syllabarum ambiguitas tollitur.
Quod vero Servius asserit vinum *Ammineum*
album esse, ideoque dictum quasi sine minio,
commenticium est: quum agnoscat Plinius vi-
tem *Ammineam* nigram, cui nomen Syriace.
Et ex pluribus *Ammineis* genus tantum unum
designet Columella, quod albidas uvas habeat.
Praeterea si verum illud est, quod plerique
tradunt, *Ammineum* vinum idem & Falernum
esse: id nigrum potius habebitur, Martialis
elogio, dicentis: *Marmorea fundens nigra
Falerna manus*. Nam Macrobius ait, *Ammi-
neos* fuisse, ubi nunc Falernus ager. Genus-
que vitis *Ammineae* minoris, vulgo notissi-
mae, quae Campaniae celeberrimos Vesuvii
colles, Surrentinosque vestit, agnoscit Co-
lumella: solasque ab antiquis agnitas attesta-
tur: & suis quoque temporibus vetustissimas
quasque vineas *Ammineas* existimatas. Cae-
terum Virgilius diversum quid a Macrobio
tradere videtur, quum sedulo distinguat spe-
cies, quaternaque genera duabus comparatio-
nibus complectatur: *Rhoetica Falernis con-
feren-*

Argitisque minor : cui non certaverit ulla,
 100 Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
 Non ego te, DIIS & mensis accepta secundis,
 Transierim, Rhodia, & tumidis, Bumaste, racemis.
 Sed neque quam multae species, nec nomina quae sint,
 Est numerus; neque enim numero comprehendere refert:
 105 Quem qui scire velit, Libyci velit aequoris idem

S E R V I I.

99. ARGITISQUE MINOR. Quantum ad so-
 lam pertinet speciem. CUI NON CERTAVERIT
 ULLA. Id est nulla se ei in his, quas sequ-
 untur, comparare contendat.

100. AUT TANTUM FLUERE. Id est, tam
 abundans esse.

101. MENSIS ET DIIS ACCEPTA SECUNDIS.
 Grata & sacrificiis & mensis secundis: po-
 morum scilicet.

102. RHODIA. Rhodos insula est, cujus
 nunc vinum laudat. BUMASTE. Uva in mam-
 mae bovis similitudinem. TUMIDIS RACEMIS.
 Turgentibus.

103. SED NEQUE QUAM MULTAE SPECIES
 &c. Scit apud diversos lecta esse innumerabi-
 lia vitium genera; quibus offensus ait, Colli-
 gere tanta vitium genera, nec utile est, nec
 possibile. Qui enim conatur universa cogno-
 scere, debet etiam impossibilia scire, ut est a-
 renarum vel fluchuum numerus.

104. REFERT. Aut interest, aut prodest.

105. LIBYCI AEQUORIS. Id est, Africani.
 Ipse alibi: *Litus arenosum Libyae*.

P H I L A R G Y R I I.

101. MENSIS SECUNDIS. *Mensis*, quae post
 inferuntur: per quod significat & esui & po-
 tui bona.

102. DIIS ACCEPTA SECUNDIS. *Diis secundis*
 intelligit, hoc est, propitiis.

104. REFERT. Aut interest, aut prodest.

105. LIBYCI. Ipse, *Litus arenosum Libyae*,
 dixit.

P I E R I I.

ferendo, cum quibus tamen ea, utpote deterio-
 ra, minime contendere debeant. Moxque *Am-
 minum* subjungat, cui Tmolium ex Lydia, &
 Phanaeum ex Chio comparat, minoremque Ar-
 giten, quamvis haec vitis & liquoris copia,
 & vetustatis firmitudine sit caeteris omnibus
 anteferenda: assurgere tamen vinum ejus *Am-
 mino*, illique priorem locum cedere asseve-
 rat. Qui quidem si Falernum, & *Ammineum*,
 idem agnovisset vinum, non ita statim per
 comparationes in diversa genera distribuisset,

Disce-

illud Rhoeticis, hoc Chiis, & quibusdam aliis
 anteferendo. Sane vero Falernum id omnino
 esse, quod vulgo nunc Graecum appellant,
 plerique non ineruditi consentire videntur.
 Sed nos haec aliis, quos intellexi negotium
 hujusmodi sumpsisse, disputanda relinquemus:
 quum eo sollicita magis cura properemus, ut
 veterum codicum lectionem a tinearum inju-
 ria, quoad fieri potest, vindicemus.

98. TMOLUS ET ASSURGIT QUIBUS ET REX
 IPSE PHANEUS. In antiquis aliquot codicibus
 manu scriptis, legere est absque & particula,
Tmolus adsurgit quibus. Atque ita necesse es-
 set continuare ordinem elocutionis: firmissi-
 ma vina, quibus Tmolus adsurgit, & Rex
 Phaneus. Sed enim obstat syllaba: Trochaeus
 ea sede positus exemplo caret, neque cesura
 ulla succurrit, quae communem locum fa-
 ciat, quare commentum sunt Grammatici, &
 illud, tanquam cuneum, aut fasturam aliquam
 interponere, quae verum sustineret, vel fa-
 tiscentem obstiparet: quorum tamen omnium
 ambiguitatem sustuleris, si quod in Mediceo,
 & in Longobardico Vaticanae bibliothecae le-
 gitur, admiseris. Ibi enim *Tmolius adsurgit*,
 denominativum nomen a *Tmolo* habetur: ut
 enim ab Olympo, Olympius, a Caucaso, Cau-
 casius: ita a *Tmolo*, *Tmolius*. Eritque ordo,
 quibus vinis Rex Tmolius adsurgit, & Rex
 Phaneus.

101. NON EGO TE MENSIS ET DIIS ACCE-
 PTA SECUNDIS. Quamvis hic numerus, ut in
 vulgatis codicibus habetur, & gravis sit, &
 sonoritatis plenus, & ad heroici stili majestatem
 propius accedat; plura tamen ex antiquis exem-
 plaribus, quae legimus, Adonio praeposito nu-
 mero sic habent, *Non ego te dis*. Inde alcmani-
 co tetrametro, & *mensis accepta secundis*: cu-
 jusmodi numeri est Horatianum illud: *O fortis
 rejoraeque passus*; ne mediocri stilo versus ita in-
 surgeret: atque hunc numerum agnoscit Ser-
 vius. Significat vero eam esse & esui & potui
 bonam: Dis enim libationes sunt, mensis vero
 secundis & poma & fructus alii inferuntur.

Discere quam multae zephyro turbentur arenae:
 Aut, ubi navigiis violentior incidit eurus,
 Nosse, quot Ionii veniant ad litora fluctus.
 Nec vero terrae ferre omnes omnia possunt.
 110 Fluminibus salices, crassisque paludibus alni
 Nascuntur: steriles saxosis montibus orni:
 Litora myrtetis laetissima: denique apertos
 Bacchus amat collis, aquilonem & frigora taxi.
 Aspice & extremis domitum cultoribus orbem,
 115 Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.
 Divisae arboribus patriae. Sola India nigrum
 Fert ebum: solis est turea virga Sabaeis.

SERVII.

Quid

109. NEC VERO TERRAE FERRE OMNES OMNIA POSSUNT. Aut generale est, sicut ait in primo: *Et quid quaeque ferat regio*: aut ad superiora pertinet, ut sit sensus talis: Non prodest nosse cuncta vitium genera: nec enim omnia procreantur in omnibus terris.

110. CRASSIS PALUDIBUS. Lutosius naturaliter.

111. STERILES SAXOSIS MONTIBUS ORNI. Non solum in omnibus terris minime nascuntur, sed etiam ea, quae propria sunt singulis regionibus, non ubique in eis proveniunt; sed distinctis propriisque locis nascuntur: ut quaedam juxta flumina, quaedam in montibus, nonnulla in locis palustribus oriantur. Si ergo una regio arbores sibi naturaliter insitas non in quibuscumque locis, sed distinctis & certis profert, multo magis una provincia vel regio, non potest universas arbores diversi generis continere.

112. LITTORA MYRTETIS LAETISSIMA. Locum posuit pro ipsis arboribus; sicut salicium pro salicibus. Nam myrtetum est locus: arbor vero ipsa myrtus vocatur. DENIQUE APERTOS BACCHUS AMAT COLLES. Hinc est, quod vites amant montium laxiora, vel scopulos: nam dicit Bacchum colles amare, ut significet vineas in montibus plerumque fertiliores existere, licet etiam planities plurimae.

113. ET FRIGORA TAXI. *Taxus* est arbor venenata. Et *taxi* hic pluralis est numerus. Et hoc dicit: *Bacchus amat colles*, id est, vites ubiores sunt in montibus: *Taxi amant Aquilonem*, qui est ventus frigidus.

114. ASPICE ET EXTREMIS. Intuere etiam extremum orbem cum suis cul-

toribus domitum: nam subaudimus *CUM*. Et per transitum maiestatem Romani laudat imperii.

115. EOASQUE DOMOS ARABUM. Arabia, Panchaja, & Sabaeorum gens eadem est, apud quam tus nascitur, ut: *Solis est turea virga Sabaeis*. Item: *Totaque turiferis Panchaja pinguis arenis*. Plautus: *Arabico ture*. PICTOSQUE GELONOS. Stigmata habentes: populi Scythiae, ut: *Pictique Agathyrsi*.

116. DIVISAE ARBORIBUS PATRIAE. Regiones, ut: *Italiam quaero patriam*. SOLA INDIA NIGRUM FERT HEBENUM. Atqui & in Aegypto nascitur; sed Indiam, omnem plagam Aethiopiae accipimus. Sane & *haec hebenus*, & *hoc hebenum* dicitur: hic neutro usus est; Lucanus vero ait: *Hebenus Maesica vastos Non aperit postes*. *Hebenus* autem arbor est, quae caesa durefcit in lapidem.

117. SOLIS EST TUREA VIRGA SABAEIS. Apud Sabaeos tus nascitur, qui (ut supra dictum est) iidem sunt & Arabici, & Panchaici.

PIERII.

115. EOASQUE DOMOS. In Longobardico, *domus* quarta declinatione legitur: quod & apud T. Livium in antiquis codicibus observatum.

117. SOLIS EST THUREA VIRGA SABAEIS. In Longobardico, *solis & turea*, sed inemendate. *Turea* vero absque adspiratione in antiquis codicibus: quod multi fuere, qui *Tur* Latium esse vocabulum, & a tundendo dictum voluere.

- Quid tibi odorato referam sudantia ligno
 Balsamaque, & baccas semper frondentis acanthi?
 120 Quid nemora Aethiopum molli canentia lana?
 Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres?
 Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
 Extremi sinus orbis? ubi aera vincere summum
 Arboris haud ullae jactu potuere sagittae.
 125 Et gens illa quidem sumtis non tarda pharetris.
 Media fert tristis succos, tardumque saporem
 Felicis mali; quo non praesentius ullum,
 Pocula si quando saevae infecere novercae,
 Miscuerantque herbas & non innoxia verba,

S E R V I I.

AUXI-

118. ODORATO SUDANTIA LIGNO. Id est, quorum ligna odoriferum succum referunt.

119. BALSAMAQUE. *Que* vacat: ut alibi: *Dixitque, & praelia voce diremis*. Sane *Balsamum* est arbor ipsa; *Opobalsamum*, succus collectus ex arbore: nam *ὀπὸν* dicitur succus; *ξύλον* lignum: unde *Xylobalsamum*, lignum ipsius arboris. Probatio autem *opobalsami*, ut dicit Plinius, haec est, *Si contra sclem feratur, & corruptum non sit, manum ferentis exurit*. SEMPER FRONDENTIS ACANTHI? *Acanthus* arbor est in Aegypto, semper frondens, ut oliva, laurus: & *Acanthus* dicta, quia spinis est plena: *ἀκανθῆς* enim spina est: nam est spinosa arbor. Abundat hac etiam Circina insula.

121. VELLERAQUE UT FOLIIS DEPECTANT TENUIA SERES? Apud Aethiopiam, Indos, & Seras, sunt quidam in arboribus vermes, & bombyces appellantur; qui in araneorum morem tenuissima fila deducunt, unde est *sericum*: nam lanam arborum non possumus accirere, quia ubique procreatur. DEPECTANT. Decerpant; sed alii *depectat* legunt: quod si est, *Seres*, posuit pro *Ser*: sicut *trabes* pro *trabs*. Sic Lucanus: *Sub juga jam Seres, jam barbarus isset Arasser*.

122. OCEANO PRO IOR GERIT INDIA LUCOS. Haec enim habet arbores magnas, quae est juxta Oceanum: hinc est: *Extremi sinus orbis*.

125. NON TARDA. Id est, strenuissima: nam *Litotes* figura est.

126. MEDIA FERT TRISTES SUCCOS. *Di*, sine sibilu proferenda est: Graecum enim nomen est: & *Media* provincia est. TRISTES

autem succos, Amaros, ut: *Tristesque lupini*. TARDUMQUE SAPOREM FELICIS MALI. Apud Medos nascitur quaedam arbor, ferens mala, quae medica vocantur: quam per periphrasin ostendit, ejus suppressens nomen: hanc plerique citrum volunt; quod negat *Apulejus* in libris, quos de Arboribus scripsit: & docet longe aliud genus arboris esse. *Tardum* autem *saporem* dicit, vix intelligibilem, quod illi ad carnem mediam citri referunt: nam prima & interior facile suum ostendit saporem.

127. FELICIS MALI. Secundum eos, qui dicunt citrum foecundum: nam haec arbor, id est citri, omni pene tempore plena est pomis, quae in ea partim matura, partim acerba, partim adhuc in flore sunt posita. Aut certe *Felicis*, salubris: nulla enim efficacior res est ad venena pellenda.

128. SAEVAE NOVERCAE. Aut hae, quae saevae sunt: aut epitheton est omnium novercarum.

129. NON INNOXIA VERBA. *Litotes* figura est, id est, nocentissima. Et est augmentum, quasi parum putent venena miscere, nisi etiam magicos cantus addiderint.

P H I L A R G Y R I I.

121. GERIT. Pro habet, ut alibi: *Virginis os, habitumque gerens*.

123. AERA. *Aera arboris*, nunc pro cacumine: aut aerem eum dicit, qui circa cacumen est.

126. TRISTIS SUCCOS. Austeros, amaros. TARDUM. Gravem, aut diu palato immorantem.

P I E R I I.

127. QUO NON PRAESENTIOS ULLUM. In Lou-

130 Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
 Ipsa ingens arbor, faciemque simillima lauro;
 Et, si non alium late jactaret odorem,
 Laurus erat. Folia haud ullis labentia ventis:
 Flos ad prima tenax. Animas & olentia Medi

SERVII.

Ora

130. MEMBRIS AGIT ATRA VENENA. Radices, nuces, lupini, citrum, apium, profunt contra futurum, non contra jam acceptum venenum. Unde etiam antiquitus ante ulla alias epulas, haec solebant mensis apponi. Apparet ergo non eum de citro loqui in praesenti, cum dicit MEMBRIS AGIT ATRA VENENA. Jam data.

131. FACIEMQUE SIMILLIMA LAURO. Figura Ciceronis, qui ait in Caesarianis: *Sed simillimum deo iudico*. Sane etiam haec probat citrum non esse: nam citri arbor & multum non potest crescere, & multo habet folia majora quam laurus.

132. ALIUM LATE JACTARET ODOREM. Et infinitum emittit suum odorem, & longe alium quam laurus.

134. FLOS APPRIMA TENAX. *Apprima*, id est, maxime. Et est nomen pro adverbio, sicut: *Et pede terram crebra feris*, pro crebro. ANIMAS Δυσσπνοιας, id est, pulmonis vitiosum anhelitum; quod exprimit, subdens: *Sentibus medicantur anhelis*. OLENTIA ORA. Putentia, id est, *δυσσπνοια* oris. Notandum sane huic uni tantum arbori incubuisse Virgilium, & expressisse ubi sit, qualis sit, cujus potestatis sit; sicut in quarto de herba amello, quod, qui de arboribus aut herbis scripserunt, in omnibus exequuntur.

PHILARGYRII.

134. OLENTIA. *Olentia*, & ad animas est referendum, & subaudiendum male olentia. Sic Plautus in Milite glorio: *Tum in Apulis non sum natus, non sum animata*.

PIERII.

gobardico codice, *praestantius* legitur. Sed *praesentius* magis placet eruditis.

192. MISCUERUNTQUE HERBAS. In Oblongo perveteri codice, atque etiam in Longobardico, *miscuerant* legitur, quod minime placet. In altero antiquo *miscuerint* habetur. Sed ego nunquam lectionem primam rejicerem, quum in Bucolicis, *Tulerunt*: & apud Terentium, *Emerunt*: eadem figura legatur.

134. FLOS APPRIMA TENAX. Quamvis nonnulli codices habeant, *apprima*, magis tamen

placet, quod in vetustioribus legitur, *ad prima*. Eamque lectionem mihi videtur agnovisse Arulianus. Et in antiquo Terentii codice manu scripto legitur, *Meis me omnibus scio esse Adprima obsequentem*. Est vero Graeca figura non inelegans, ἑπὶ τὰ πρῶτα. Quoniam vero multi ad hanc aetatem quodnam hoc malum sit, quod a Virgilio describitur, non otiose quaerunt: quid ego sentiam, dicam, bona eorum venia, qui aliter judicant. Nam Medicum malum, pomum id esse Virgilio videtur, quod vulgo Naranzium apud Venetos, apud Romanos & Campanos ab angulorum densitate, quibus succus intrinsecus dispescitur, in folliculos suos collectus, Malangulum, appellatur. Ab aliis in citriorum species acceptum. Hanc sane arborem & hujusmodi fructum Virgilius pingit, dum tristis succos memorat, dum tardum saporem, dum fertilitatem, dum medicamenti vim contra venena habere (quod a Nicandro acceptum mutuo) dum simillimam esse Lauro, dum folia indecidua virore aeterno, dum floris tenacissimam, dum gravem animam emendare dicit. Ubi autem Nicander ait, Μηδοντι ἔμπειόντα σίνυτι. Sunt, qui μῆλον legant. Sed enim Interpres μηδον agnoscit: & addit, ἐπὶ δὲ τὸ Μηδικὸν μῆμον, ὃ ἐπὶ τὸ νάρανζιον. dictione ita subbarbarice scripta, quod sententia magis omnibus innotesceret. Eandem porro arborem & Macrobius & Plinius esse ostendunt: quam etiam apud Persas esse ea fructuum commendatione dicunt, ut poma alia praescarpantur, alia interim maturescant, alia subnascantur: sitque denique arbor ipsa omnibus horis pomifera. Addunt, mala venenis contraria, odore praecellentia, esculentis commendandi halitus gratia incoqui solita. Illud praeterea in ipsis citriis experimur (quando nomen hoc in id genus omnia jam receptum est) quod de foliorum odore Plinius tradit: Transire quippe in vestes una conditum, arcereque animalium noxia. Quod vero Servius ideo conjecturam facit non esse citrium: quia dicat Poeta, *Ac membris agit atra venena*, leve est: non enim intelligendum inferre venenum membris, sed procul a membris agere. Quam quidem opinionem meam, eo audentius sum propa-

late

- 135 Ora foveant illo, & senibus medicantur anhelis.
 Sed neque Medorum silvae ditissima terra,
 Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus,
 Laudibus Italiae certent: non Bactra, neque Indi,
 Totaque turiferis Panchaia pinguis arenis.
 140 Haec loca non tauri spirantes naribus ignem
 Invertere, satis inmanis dentibus hydri;
 Nec galeis, densisque virum seges horruit hastis:
 Sed gravidae fruges, & Bacchi Massicus humor
 Inplevere: tenent oleae armentaque laeta.
 145 Hinc bellator equus campo sese arduus infert:

S E R V I I.

Hinc

136. SED NEQUE MEDORUM SYLVAE. Jam incipit laus Italiae, quam exequitur secundum praecepta Rhetorica: nam dicit eam & habere bona omnia, & carere malis universis.

137. GANGES. Indiae fluvius, per quem provincia significatur. HERMUS. Lydiae fluvius, arenas aureas trahens.

138. LAUDIBUS ITALIAE CERTENT. Figurate: nam *certo serum* dicimus. BACTRA. Regio juxta Assyrios: unde & populi Bactriani dicuntur.

139. PANCHAEA. Arabia, ut diximus supra. Arabia autem est regio, ubi & templum Triphyllii Jovis habent: ut scribit Eumerus. Ipse alibi: *Panchaeis adolescunt ignibus arae*.

140. NON TAURI SPIRANTES NARIBUS IGNE: Quales fuerunt in Colchide, civitate Scythiae: nam hoc habet fabula: Jason Colchos profectus ad tollendum vellus aureum, quod dicaverat Marti Phryxus, fretus Medae auxilio, & pervigilem draconem occidit, & ejus dentes sevit, junctis tauris ignem efflantibus: unde nati armati quemprimum fecerunt impetum in Jasonem frustra, postea mutuis vulneribus se conciderunt. Has autem ei condiciones Aeeta rex proposuerat; cui Apollo responderat, tamdiu eum fuisse regnaturum, quamdiu illud vellus fuisset in templo.

141. SATIS. Seminatis. HYDRI. Serpentis. Hic est anguis, quem Cadmus in Boeotia occidisse fertur, cujus dentes ipse partim ibidem sevit, partim Aeetas in Colchide: ex quibus utrimque seges armatorum hominum enata est. Tauri autem hi sunt, quos ignem flantes Aeetae imperio Jason junxit, unguento usus, quod ei Medea dederat.

142. SEGES HORRUIT. Non placuit. *Seges* autem quia de semine.

143. GRAVIDAE FRUGES. Larga, abundantes. MASSICUS HUMOR. Vinum Campanum, a Massico, monte Campaniae.

145. ARDUUS. Cellius et eminens.

P H I L A R G Y R I I.

135. ANHEIS. *Anhelis* autem illis, qui anhelant, deficiunt.

139. PANCHAEA. Regio Arabiae, ubi & templum Triphyllii Jovis. Ipse alibi: *Panchaeis adolescunt ignibus arae*.

140. TAURI. *Tauri* autem hi sunt, quos ignem flantes Aeetae imperio Jason junxit, unguento usus, quod ei Medea dederat.

142. SEGES HORRUIT. Ut factum est in Colchide. Et hic est Hydrus, quem Cadmus in Boeotia occidisse fertur, cujus dentes ipse partim ibidem sevit, partim Aeetes in Colchide: ex quibus utrimque seges armatorum hominum nata est.

143. HUMOR. Vinum a montibus Falernis, qui *Massici* dicuntur.

P I E R I I.

lare adgressus, quod virum & litteratura praestantem, & felicitate ingenii stilique candore omnibus admirandum, Jacobum Sincerum Attium, idem sentire adinveni, quum ego Neapolim ad salutandum hominem Roma profectus essem.

144. TENENT OLEAEQ. ARMENTAQ. LAETA. In Mediceo, & antiquioribus aliquot codicibus, & iis praesertim, qui particulam *que* geminare gaudent, legere est: *tenent oleae armentaque laeta*, absque particula *que*, post dictionem *oleae*.

Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus
 Victima, saepe tuo perfusi flumine sacro,
 Romanos ad templa Deum duxere triumphos.
 Hic ver assiduum, atque alienis mensibus aestas:
 150 Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbor.
 At rabidæ tigres absunt, & saeva leonum
 Semina; nec miseros fallunt aconita legentis;
 Nec rapit inmensos orbis per humum, neque tanto
 Squameus in spiram tractu se colligit anguis.
 155 Adde tot egregias urbis, operumque laborem,

SERVII.

Tot

146. HINC ALBI CLITUMNE GREGES. Vocativus est *Clitumne*. Clitumnus autem fluvius est in Mevania, quæ pars est Umbriae, partis Tusciae: de quo fluvio, ut dicit Plinius in Historia naturali, animalia, quæ potaverint, albos foetus creant. MAXIMA TAURUS VICTIMA. Quia triumphantes de albis tauris sacrificabant.

147. PERFUSI FLUMINE SACRO. Fluente. *Perfusi* autem tauri, qui ante triumphantes usque ad templa ducebantur. Aut certe *perfusi greges* intelligamus: quod ad equos triumphales potest referri.

148. DUXERE TRIUMPHOS. Si equi, duxerunt: si boves, deduxerunt.

149. HIC VER ASSIDUUM. Verna tempestas: nam ver proprie assiduum esse non potest, seu longum. Horatius: *Ver ubi longum, tepidasque praebet Iuppiter umbras*. ALIENIS MENSIBUS AESTAS. Id est, quando alibi hyems, in Italia pene aestas videtur.

150. BIS GRAVIDAE PECUDES. Verum est: inde enim est in Bucolicis: *Lac mihi non aestate novum: non frigore destit*. BIS POMIS UTILIS ARBOS. Id est, Biferæ sunt arbores.

151. AT RABIDAE TIGRES ABSUNT. Malum Armeniae. ET SAEVA LEONUM SEMINA. Malum Libyæ.

152. SEMINA. Genera. Et est Lucretii sermo: nam quod ait *saeva*, aut cruenta accipimus; aut re vera *saeva semina*: Ut enim dicit Plinius: *Animalia, quæ sunt cum acutis unguibus, frequenter parere non possunt: vitiantur enim intrinsicè se moventibus pullis*. NEC MISEROS FALLUNT ACONITA LEGENTES. Mira arte usus est, ut excusaret rem, quam negare non potuit: nam *aconita* nascuntur in

Italia: sed ea non obesse dicit, quia sunt omnibus nota: unde dicit, *nec fallunt legentes*: vel quia ea scientes renunt & rejiciunt, quod omnes scire significat. Aconita autem nata dicuntur de spumis Cerberi, quo tempore cum Hercules ab inferis traxit. Quod, quia in saxis & cotibus nascitur, *aconitum* dicitur, *ἀκὼν* & *ἀκόνις*, id est, a cote: & dicimus *το ἀκόνιτον*, *ἔστι τὰ ἀκόνιτα*.

153. NEQUE TANTO SQUAMEUS. Sunt quidem serpentes in Italia; sed non tales, quales in Aegypto, aut in Africa. IN SPIRAM autem, in collectionem volubilitatis: quod est a funibus tractum.

155. ADDE TOT EGREGIAS URBS. Laudat Italiam a civitatibus, quas & plures habet & maximas, & opportunissime collocatas. OPERUMQUE LABOREM. Quæ sunt in muris & moeniis urbium, aliisque aedificiis & templis.

PHILARGYRII.

146. CLITUMNE. *Clitumnus* annis est, Umbriam a Tuscia dividens. Significat autem boves Mevanienses, qui sunt albi.

147. FLUMINE. Clitumnus & lacus, & lacus in finibus Spoletinorum, ex quo bibentia pecora alba fiunt.

PIERII.

150. BIS POMIS ARBOS. In Mediceo *arbor*: agnitam vero differentiam inter *Arbor* & *Arbor*, a veterum nonnullis, alio loco diximus. Quod attinet ad sententiam, desumpta ea est ex Varrone, ubi dicit, *Malus biferæ*, ut in agro Consentino.

151. AT RABIDAE TYGRES ABSUNT. Non displicet, quod in Mediceo & antiquis aliis legitur, *at rapidæ tygres*. Ea enim animalia & pernicitate cursus, & truculentia notantur.

Tot congesta manu praeruptis oppida saxis:

Fluminaque antiquos subterlabentia muros.

An mare, quod supra, memorem, quodque adluit infra,

An ne lacus tantos? te, Lari maxime, teque

160 Fluctibus & fremitu adsurgens, Benace, marino?

An memorem portus, Lucrinoque addita claustra:

Atque indignatum magnis stridoribus aequor,

Julia qua ponto longe sonat unda refuso,

Tyrrhenusque fretis inmittitur aestus Avernis?

S E R V I I.

Haec

156. CONGESTA MANU. Aedificata, & constructa. Et hic ipsas urbes non solum ex sua magnitudine, sed etiam ex opere nobili laudat. PRAERUPTIS SAXIS. Excelsis & magnis. Et subaudi, *adde*; scilicet ad laudem Italiae.

157. FLUMINAQUE ANTIQUOS SUBTER LABENTIA MUROS. Quod laudat etiam Cicero in libris de Repub.

158. AN MARE QUOD SUPRA. Id est, mare Adriaticum. QUODQUE ALLUIT INFRA. Id est, Tyrrhenum.

159. TE LARI MAXIME. *Larius*, est lacus vicinus Alpibus; qui, juxta Catonem in Originibus, per sexaginta extenditur millia. Et *Larius*, *Lari*, vocativum facit, sicut *Julius Juli*, *Mercurius Mercuri*.

160. FLUCTIBUS ET FREMITU ADSURGENS BENACE MARINO? *Benacus*, lacus est Italiae, qui magnitudine sui tempestates imitatur marinas. *Assurgens* autem vocativus est casus; ut sit, *Memorem & te*, o *Benace assurgens*, id est, tumescens fremitu marino. Aut certe Antiptosis est, id est, casus pro casu, *assurgens*, pro, *assurgentem*.

161. AN MEMOREM PORTUS, LUCRINOQUE ADDITA CLAUSTRA? In Bajano sinu Campaniae, contra Puteolanam civitatem, lacus sunt duo, Avernus, & Lucrinus: qui olim propter copiam piscium velut galia magna praestabant. Sed cum maris impetus plerumque irrumpens exinde pisces excluderet, & redemptores gravia damna paterentur, supplicaverunt senatui: & profectus C. Julius Caesar, ductis brachiis exclusit partem maris, quae antea infesta esse consueverat, reliquitque breve spatium per Avernum, qua & piscium posset copia intrare, & fluctus non essent molesti: quod opus, *Julium* dictum est. Sed hic ambitiose *undam*

Juliam appellavit frementem contra moles a Julio oppositas.

162. INDIGNATUM MAGNIS STRIDORIBUS AEQUOR. A solita exclusum licentia, & indignationem suam stridoribus prodens. Indignatum ideo dixit, quia quo tempore in Lucrinum lacum mare immissum est, inde terra effossa, contigit inter ipsum Lucrinum & Avernum, ut duo lacus miscerentur: & tanta tempestas orta est, ut prodigii loco habita sit; ac nuntiatum, simulacrum Averni sudasse; propter quod Pontifices ibi piacularia sacra fecerunt. *Julia* autem *unda* Puteolanum portum significat.

164. TYRRHENUSQUE FRETIS IMMITTITUR AESTUS AVERNIS. *Aestus* quidem dixit Averni, quoniam per Lucrinum lacum mare Tyrrhenum influit in Avernum.

P H I L A R G Y R I I.

159. TE LARI. *Larius* lacus in Gallia est Cisalpina, non amplius centum viginti stadiorum circuitu patens: Benacus in eadem regione, mille & ducentorum.

160. ASSURGENS. *Assurgens* hic, pro assurgentem: pendet enim ex verbo *memorem*.

162. INDIGNATUM. Agrippa in secundo Vitae suae dicit, excogitasse se, ut ex Lucrino lacu portum faceret. Verum hujus gloria Augusto cessit. *Indignatum* autem ideo dixit, quia quo tempore in Lucrinum lacum mare immissum est, deinde terra effossa, contigit inter ipsum Lucrinum & Avernum, ut duo lacus miscerentur. Et tanta tempestas orta est, ut prodigii loco habita sit, ac nuntiatum sit simulacrum Averni sudasse. Propter quod Pontifices ibi piacularia sacra fecerunt.

163. JULIA UNDA. *Julia unda*, significat portum Puteolanum, Et *Julia unda*. Per prolepsin positum

Z

cum

- 165 Haec eadem argenti rivos, aerisque metalla
 Ostendit venis, atque auro plurima fluxit.
 Haec genus acre virum Marfos, pubemque Sabellam,
 Adfuetumque malo Ligurem, Volscosque verutos
 Extulit: haec Decios, Marios, magnosque Camillos:
 170 Scipiadas duros bello: & te, maxime Caesar,
 Qui nunc extremis Asiae jam victor in oris
 Inbellem avertis Romanis arcibus Indum.
 Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus;
 Magna virum: tibi res antiquae laudis & artis

SERVII.

166. AURO PLURIMA FLUXIT. Id est, copiosior fuit in rem pretiosiore.

168. ASSUETUMQUE MALO LIGUREM. Id est, labori. Inculta Alpium postrema possident. *Assuetum* igitur, nunc contentum: sic alibi: *Parvoque assueta iuventus*. VOLSCOSQUE VERUTOS. Italiae populi sunt, jaculo utentes in modum veru; vel quia verutis pugnant.

169. EXTULIT HAEC DECIOS. Creavit. *Decii* autem duo fuerunt, quorum unus bello Latino, alter Gallico, se pro reipub. devovere. MARIOS. *Marii* multi fuerunt; quorum unus septies fuit consul. CAMILLOS. Abusive, pluralem numerum pro singulari: nam Camillus unus fuit, qui a Gallis sublata signa revocavit.

170. SCIPIADAS. *Scipiadas* pro *Scipionibus* dixit; sicut *Amazonidum*, pro, *Amazonum*, alibi posuit. Scipiones autem duo fuerunt, avus & nepos: quorum unus leges victae Carthagini imposuit; alter eandem diruit. Haec autem omnia plenius in sexto memoravimus.

172. IMBELLEM AVERTIS. Id est, avertendo reddis imbellem. ROMANIS AUTEM ARCIBUS, Romanis urbibus, a Romano imperio.

173. SALVE MAGNA PARENS. Posteaquam eam diutius laudavit, vertit se ad eam, & bene dicit, eam laudans, *Saturnia tellus*: nam in Italia Saturnus regnavit.

174. MAGNA VIRUM. Virorum fortium: & jam concludit, laudans eam a viris, a fertilitate rerum, a Saturni imperio. TIBI RES ANTIQUAE LAUDIS ET ARTIS INGREDIOR. *Tibi*, in tuam utilitatem scribo carmen Georgicon. *Antiquae* autem *laudis*, vel magnae, vel quod apud majores in ingenti honore fuerat agricultura.

In-

PHILARGYRII.

tum est, ut loca prius laudet, quam illum, qui ea fecit, ut laudes inveniant auctorem, id est, Augustum.

164. TYRRHENUSQUE FRETIS IMMITTITUR AESTUS AVERNIS. *Aestus Avernus* ideo dixit, quoniam per Lucrinum lacum mare Tyrrhenum influxit in Avernum.

167. GENTEMQUE SABELLAM. Hi sunt autem, qui olim Ausones dicebantur. De Sabellis Varro in *Agemodo* sic ait: *Terra culturae causa attributa olim particulatim hominibus, ut Etruria Tuscis, Samnium Sabellis.*

168. MALO. Pro labore. Sic etiam contrario laborem pro malo solet ponere, ut ibi: *Ille dies primus leibi, primusque laborum causa fuit*. VOLSCOSQUE VERUTOS. Quod verutis pugnent.

172. AVERTIS. *Avertis* & *imbellem* facis, aut *imbellem*, victum jam, nec belantem. Caeterum quid grande, si imbellem avertis?

PIERII.

172. IMBELLEM AVERTIS ROMANIS ARCIBUS INDUM. Ad id respexit, ajunt nonnulli, quod Indi cum Antonio & Cleopatra veniebant, ut in octavo Aeneidos habetur: *Omnis eo terrore Aegyptus, & Indi, Omnis Arabs, omnes venterunt terga Sabaei*: dicunt itaque, avertis & imbellem facis, aut imbellem, victum jam nec belantem. Caeterum quid grande, si avertis imbellem? Quare id potius tactum crediderim, quod Suetonius in vita Augusti memorat, Eum virtutis, moderationisque fama, Indos etiam ac Scythas auditu modo cognitos, pellexisse ad amicitiam suam, populiue Romani ultro per legatos petendam. *Imbellem* igitur absque ullo belli negotio. Quamvis non sum nescius Lucanum dicere, eos coeli clementia molliores fieri.

- 175 Ingredior, sanctos ausus recludere fontis,
 Ascraeumque cano Romana per oppida carmen.
 Nunc locus arborum ingeniis : quae robora cuique,
 Quis color, & quae sit rebus natura ferendis.
 Difficiles primum terrae, collesque maligni,
 180 Tenuis ubi argilla, & dumosis calculus arvis,
 Palladia gaudent silva vivacis olivae.
 Indicio est, tractu surgens oleaster eodem.
 Plurimus, & strati baccis silvestribus agri.
 At quae pinguis humus, dulcique uligine laeta,
 185 Quique frequens herbis & fertilis ubere campus,
 Qualem saepe cava montis convalle solemus
 Dispicere, huc summis liquuntur rupibus amnes,
 Felicemque trahunt limum : quique editus Austro,
 Et silicem curvis invisam pascit aratris:
 190 Hic tibi praevalidas olim multoque fluentes
 Sufficiet Baccho vitis : hic fertilis uvae,

S E R V I I.

Hic

176. ASCRAEUM CARMEN. Hesiodicum : nam Hesiodus Ascraeus, de civitate Ascra fuit.

177. NUNC LOCUS ARBORUM INGENIIS. Nunc tempus est, inquit, naturam agrorum describere. *Ingeniis*, naturis. Et multi hoc loco culpant Virgilium, quod in unum coegit quatuor librorum propositiones : nam & de arvo, & de consilio, & de pascuo, & de florido, isto in loco commemorat : quod ideo non est reprehendendum ; quia non ea late exequitur ; sed carptim & breviter transit, quae latius explanat in singulis. QUAE ROBORA CUIQUE. Quae sit possibilitas uniuscujusque.

178. QUIS COLOR. Quae species : quomodo dicimus, quo colore ille recitavit, id est, specie : licet breviter etiam sit dicturus de colore terrarum.

179. DIFFICILES PRIMUM. Pene steriles, parum creantes. MALIGNI. Infecundi ; quia malignum veteres infecundum dicebant, ut ipse alibi : *Quale per incertam lunam, sub luce maligna, Est iter in sylvis.*

180. TENUIS UBI ARGILLA. Sine humore ; quia est & pinguis. CALCULUS. Lapis brevis, terrae admixtus. Dictus *calculus*, quod sine molestia sui brevitate calcetur.

181. VIVACIS OLIVAE. Diu viventis. Hinc supra : *Tarde crescentis olivae.* Res enim diu duratura tarde crescat, necesse est.

182. TRACTU. Plaga, regione. OLEASTER. Olea sylvestris.

183. PLURIMUS. Abundans. STRATI AGRI. Operti. BACCIS SYLVESTRIBUS. Olivis ex oleastro natis.

184. DULCIQUE ULIGINE LAETA. *Uligo*, proprie est naturalis humor terrae, ex ea nunquam recedens. Bene autem *Dulci* addidit, ad discretionem amarae. Uliginosus ergo ager est, semper humidus : nam uvidus dicitur, qui aliquando siccatur.

187. HUC. Illuc.

188. FELICEM LIMUM. Terrarum scilicet, id est, fertilem : nam fluminum limus est noxius.

189. ET SILICEM CURVIS INVISAM. *Silicis* radices sibi invicem sunt nexae, etiam quum avulsae fuerint, renascuntur.

190. OLIM. Quovis tempore.

P H I L A R G Y R I I.

184. ULIGINE. *Uligo* dicitur naturalis terrae humor.

- Hic laticis, qualem pateris libamus & auro,
 Inflavit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
 Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.
 195 Sin armenta magis studium vitulosque tueri,
 Aut foetus ovium, aut urentis culta capellas:
 Saltus, & saturi petito longinqua Tarenti,
 Et qualem infelix amisit Mantua campum,
 Pascentem niveos herboso flumine cycnos.
 200 Non liquidi gregibus fontes, non gramina deerunt.
 Et quantum longis carpent armenta diebus,
 Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
 Nigra fere, & presso pinguis sub vomere terra,
 Et cui putre solum, (namque hoc imitatur arando)

SERVII.

Optu-

192. PATERIS ET AURO. Pateris aureis : *ut dicitur duo, ut: Molemque & montes.*

193. PINGUIS TYRRHENUS. Victimarum scilicet carnibus: ut Plautus in Aul. *Tibi dabitur pinguior fidicina*: quia propter assidua sacrificia pingues fiunt. INFLAVIT EBUR. Tibiarum dicit, quibus in aurem sacerdotis cani solebat.

194. LANCIBUS PANDIS. Aut patulis, aut extorum pondere incurvatis. FUMANTIA REDDIMUS EXTA. Sacerdotum usus verbo; *Reddi* enim dicebantur *exta*, cum probata & elixa, arae superponebantur.

196. AUT URENTES CULTA CAPELLAS. Omne enim, quod momorderint, urunt & exsiccant: unde est: *Et adorso signata in stirpe cicatrix.*

197. SATURI TARENTI. Aut foecundi, aut quod est juxta oppidum *Saturum*. Tarentum enim & Saturum vicinae sunt sibi Calabriae civitates. Horatius: *Me Saturejano volari rura caballo.*

198. ET QUALEM INFELIX A. M. C. Quando scilicet Augustus agros Mantuanos cum agris Cremonensium militibus suis dedit. Dicit autem campum aptum ad pascenda animalia.

199. NIVEOS CYCNOS. Candidos. HERBOSO FLUMINE. Pratis juxta flumen positis.

200. LIQUIDI FONTES. Puzi, sine pestilentia.

201. ET QUANTUM LONGIS. Ut in Aeneide diximus; hoc dicit Varro, tantam uberta-

tem fuisse in Rosulano agro, postquam Velinus siccatus est lacus, ut ibi longam perticam magnitudo superaret herbarum.

203. NIGRA FERE. Non per omnia nigra, sed pene. PINGUIS TERRA. Crassi & abundantis humoris.

204. PUTRE SOLUM. Solubile. HOC IMITAMUR ARANDO. Haec arando inspicimus, & videre solemus.

PHILARGYRII.

193. PINGUIS. Plautus in Aulularia: *Tibi dabitur pinguior tibicina*: quae propter assidua sacrificia pinguescit.

194. REDDIMUS. Quia debentur. PANDIS. Cavis: ut ipse alibi: *Et pandas ratibus posuere carinas.*

195. SIN ARMENTA. Quare de armentis dicit, cum tertius liber ad pecudes divisus sit? Solvitur sic: Varietatis causa, ne uniformis narratio esset. Nunc & *armenta*, non de his dicit, sed de terra, quae utilis sit armentis. Ante enim posuit, quae nutrant, & sic quae nutrit.

203. PINGUIS. Fertilis, quia regio ejus herbosa est. Alii dicunt agrum, in quo condita est Tarentus, *Saturum* vocari.

PIERII.

196. AUT FOETUS OVIVM, AUT URENTES CULTA CAPELLAS. In antiquis omnibus codicibus manu scriptis, quos versare contigerit, scriptum observavi, *Aut ovium fetus, aut urentis culta capellae*: ubi *tur*, prout in veteribus Poetis saepe accedit, elidetur. De caprarum vero habitu arboribus exitiali plerique

- 205 Optuma frumentis. Non ullo ex aequore cernes
 Plura domum tardis decedere plaustra juvencis:
 Aut unde iratus silvam devexit arator,
 Et nemora evertit multos ignava per annos,
 Antiquasque domos avium cum stirpibus imis:
 210 Eruit: illae altum nidis petiere relictis.
 At rudis enituit impulsu vomere campus.
 Nam jejuna quidem clivosi glarea ruris
 Vix humilis apibus casias roremque ministrat:
 Et tophus scaber, & nigris exesa chelydris
 215 Creta, negant alios aequae serpentibus agros
 Dulcem ferre cibum, & curvas praebere latebras.
 Quae tenuem exhalat nebulam, fumosque volucris;
 Et bibit humorem, &, cum vult, ex se ipsa remittit:

S E R V I I.

Quae.

205. OPTIMA FRUMENTIS. Subaudi, est hujusmodi terra. AEQUORE. Id est, agro, vel campo.

206. PLURA DOMUM TARDIS. *Plura*, comparativum est: nam dicit hujusmodi terram tantae fertilitatis esse, ut ex nullo agro amplius agricola aliquis frumentum colligat, quam ex ea, quae hujusmodi est. DOMUM DECEDERE. Id est, ad domum redire. TARDIS autem JUVENCIS, gravatis pondere ex copia frumenti.

207. AUT UNDE IRATUS. Infecunditati diurnae.

209. ANTIQUASQUE DOMOS. Aut re vera antiquas, aut charas. Sallustius: *Tantum antiquitatis curaeque majoribus pro Italica gente fuit.* Est autem ecclasis in illa descriptione.

210. ENITUIT. Fertilitate jucundus exstitit.

211. IMPULSO VOMERE. Immisso aratro, scilicet ab agricolis.

212. JEJUNA GLAREA. Sicca & sterilis terra.

213. CASIAS ROREMQUE. *Casia*, & *Rosmarinus*, apibus aptae sunt herbae.

214. TOPHUS SCABER. Lapis asperissimus: unde & scabies dicitur ab asperitate. NIGRIS. Nocentibus.

215. NEGANT. Scilicet Nicander & Solinus, qui de his rebus scripserunt.

216. DULCEM FERRE CIBUM. Ordo est, aequae dulcem, hoc est, tam dulcem.

217. QUAE TENUEM EXHALAT NEBULAM. Nunc dicit agrum omnium rerum feracem.

Quatuor enim genera agrorum imitatur, qui solus potest, quod illi quatuor: sicut sequentia indicant. FUMOSQUE VOLUCRES. Quasi fumos: scilicet ex humore.

P H I L A R G Y R I I.

213. ROREM. *Rorem*, quem *marinum* vocant, dicit: & est humile virgultum, quod in exilibus agris nascitur.

216. DULCEM. Ordo est, *aeque dulcem*, hoc est, tam dulcem.

P I E R I I.

rique multa dixere hac porro de causa: apud veteres, si quis locaret praedium, excipiebatur, ut Varro ait: *Ne Colonus teneret capras.*

204. ET CUI PUTRE SOLUM. Et cui dactylum esse, videtur Valerius Probus asseverare: dum cui ex duabus brevibus constare affirmat. Nonnunquam vero in iambum crescere: fieri etiam interdum synalopham.

207. AUT UNDE IRATUS SILVAM DEVEXIT ARATOR. In Mediceo codice, *dejecit* legitur.

213. ROREMQUE MINISTRAT. Plinius XIX. *Ros marinus locis putridis ac matris feritur.*

214. ET TOPHUS SCABER, ET NIGRIS EXESA CHELYDRIS. Ita in veteribus omnibus habetur: male vero posuere, qui *scaber*, *nigrisque*, publicandum curaverunt.

- Quaeque suo viridi semper se gramine vestit,
 220 Nec scabie & falsa laedit robigine ferrum,
 Illa tibi laetis intexit vitibus ulmos:
 Illa ferax oleo est: illam experiere colendo,
 Et facilem pecori, & patientem vomeris unci.
 Talem dives arat Capua, & vicina Vesevo
 225 Ora jugo, & vacuis Clanius non aequus Acerris.
 Nunc, quo quamque modo possis cognoscere, dicam.
 Rara sit, an supra morem densa, requiras:
 Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho:
 Densa magis Cereri, rarissima quaeque Lyaeo:
 230 Ante locum capies oculis, alteque jubebis

SERVII.

219. SUO GRAMINE. Naturali scilicet, non coacta: nam cum ager alia, quam ei natura dederit, aut amplius profert, per studium culturae cogi videtur. Hic autem de eo dicit, qui herbis naturaliter abundat. VIRIDI SEMPER SE GRAMINE VESTIT. Id est, herbis semper est plena, non per semen acceptis, sed naturaliter prolatis.

220. NEC SCABIE, ET SALSA LAEDIT RUBIGINE FERRUM. Proprie: nam *rubigo* quasi scabies ferri est.

224. DIVES CAPUA, Ideo dives, quia talem arat. VESEVO. *Vesuvius*, mons est Liguriae, sub Alpibus positus: nam Campaniae mons quidem Vesuvius dicitur: pro quo multi *Vesuvium* esse positum volunt.

225. ET VACUIS CLANIUS NON AEQUUS ACERRIS. *Acerrae* civitas est Campaniae, haud longe a Neapoli: quam *Clanius* praeterfluit fluvius: cujus frequens inundatio eam exhaurit: unde ait *vacuis*, id est, infrequentibus.

227. SUPRA MOREM. Abundanter, plus aequo. Illi autem versus incomparabiles sunt: tantam habent sine aliqua perissologia repetitionem.

229. Densa magis CERERI. Bene addidit *magis*: nam hoc vult ostendere, quid ubi melius nascitur: potest enim & frumentum in rara, & vinum in densa, sed non feliciter, nasci.

230. CAPIES. Eliges, ut: *Aut capere, aut capias jam despectare videntur.*

PHILARGYRII.

224. VESEVO. Campaniae mons *Vesuvius*.

225. ORA. Et hoc emendavit ipse, qui Na-

lam posuerat. Nam postea offensus a Nolanis, qui eidem aquam negaverant, ora pro *Nola* posuit.

227. SUPRA MOREM. Ordo est: Si requiras, rara sit, an supra morem densa. Et *Supra morem* hic pro valde est positum, hoc est supra modum, supra justum.

230. CAPIES OCULIS. Id est, eliges, ut: *Nunc terras ordine longo.*

PIERII.

219. QUAEQ. SUO VIRIDI SEMPER SE GRAMINE VESTIT. In antiquissimo codice Romano, Numerus ita habet: *Quaeq. suo semper viridi se gramine vestit.*

220. ET SALSA LAEDIT RUBIGINE FERRUM. In Romano codice, uti saepe dictum, *robigine* per o legitur prima syllaba.

222. ILLA FERAX OLEAE EST. In antiquissimo codice Romanae notae, & in Mediceo, *oleo* legitur: & ita in quodam alio vetustissimo habetur: ex qua dictione ultima syllaba abrasa fuit, & *Oleae* repositum.

224. ET VICINA VESEVO ORA JUGO. In Romano, *Vesavo* scriptum est, corrupte. Falsum vero est, quod apud Servium legitur *Vesuvium* montem esse Liguriae sub Alpibus positum. Nam ille *Vesulus* appellatur, de quo Virgilius alibi: *Vesulus quem pinifer offert.* VESEVUS vero, de quo hic Virgilius, Campaniae mons, qui & *Vesuvius* & *Vesuvius* dicitur.

226. NUNC QUO QUANQ. MODO. In codicibus fere omnibus antiquis, *quocumque modo* legitur, quae lectio minime recepta est.

230. AL-

- In solido puteum demitti, omnemque repones
 Rursus humum, & pedibus summas aequabis arenas.
 Si deerunt, rarum pecorique & vitibus almis
 Aptius uber erit; sin in sua posse negabunt
 235 Ire loca, & scrobibus superabit terra repletis,
 Spissus ager: glebas cunctantis crassaque terga
 Expectata, & validis terram proscinde juvencis.
 Salsa autem tellus, & quae perhibetur amara,
 Frugibus infelix (ea nec mansuescit arando,
 240 Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina servat)
 Tale dabit specimen. Tu spisso vimine qualos,
 Colaue praelorum fumosis deripe tectis.
 Huc ager ille malus, dulcesque a fontibus undae
 Ad plenum calcentur: aqua eluctabitur omnis
 245 Scilicet, & grandes ibunt per vimina guttae;
 At sapor indicium faciet manifestus, & ora
 Tristia tentantum sensu torquebit amaror.

S E R V I I.

Pin-

231. IN SOLIDO. Ne ager sit concavus.
 234. ALTIUS UBER ERIT. Aptior ubertas & fertilitas.
 236. GLEBAS CUNCTANTES. Validas, graves, magnas, ut: *Avidosque refringis Cunctantes*.
 237. EXPECTATA. Proba, ut: *Et rebus spectata juvencis*.
 239. NEC MANSUESCIT ARANDO. Dum aratur. Alibi de arboribus ita: *Exerint sylvestrem animum*.
 240. SUA NOMINA. Propriam generositatem, ut: *Et nos aliquod nomenque decusque Gessimus*.
 241. SPECIMEN. Dignam probationem. SPIS-
 SO VIMINE. Pro, spissi viminis.
 242. QUALOS COLAUE PRAELORUM. Qualos, per quos vinum defluit: qui & ipsi a colando dicti sunt. Praela autem trabes sunt, quibus uva jam calcata premitur.
 244. ELUCTABITUR. Cum mora egrediatur.
 247. AMAROR. Amaritudo: & est sermo Lucretii: & vera lectio ipsa est: nam multi *amaro* legunt: ut sit, *Sensu amaro*.

P H I L A R G Y R I I.

238. SALSA. Hyperbaton, id est, *salsa tellus*.

241. TALE DABIT SPECIMEN. Specimen pro argumento.

P I E R I I.

230. ALTEQ. JUBEBS IN SOLIDO PUTEUM DEMITTI. In Mediceo, *videbis* legitur: ut domini curam & diligentiam ad opus recte faciendum invitet: unde statim subjicit: *Et pedibus summas aequabis arenas*: quod perperam in codicibus aliquot legitur: *Pedibus summis*. Est & *Puteum dimitti* legere: sed *demissi* per e, hoc est deorsum mitti, longe melius.

233. SI DEERIT. In Med. & antiquis aliis *deerunt* & *derunt*, facta synaeresi ex duobus ee, in unum.

236. CRASSAQ. TERGA EXPECTA. In Romano codice legas *exerce*. Sed longe melius *expecta*, ut in caeteris codicibus habetur.

241. TU SPISSO VIMINE QUALOS. In Longobardico, *spissos vimine qualos* legitur: sed magis placet *spisso vimine*, ut in Mediceo, & aliis habetur.

244. AQUA ELUCTABITUR OMNIS. In antiquis plerisque codicibus, *luctabitur* legitur, quod non ita probatur, quam *eluctabitur* rem magis pingere videatur.

247. SEN-

Pinguis item quae sit tellus, hoc denique pacto
 Discimus: haud umquam manibus jactata fatiscit,
 250 Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo.
 Humida maiores herbas alit, ipsaque justo
 Laetior. Ah nimium ne sit mihi fertilis illa,
 Neu se praevalidam primis ostendat aristis!
 Quae gravis est, ipso tacitam se pondere prodit,
 255 Quaeque levis. Promptum est oculis praediscere nigram,
 Et quis cui color: at sceleratum exquirere frigus
 Difficile est: piceae tantum, taxique nocentes
 Interdum, aut ederae pandunt vestigia nigrae.

SERVII.

250. LENTESCIT. Cohæret. HABENDO. Dum habetur.

251. HUMIDA. Quae humore abundat & aqua. JUSTO LAETIOR. Ultra modum, plus quam oportet.

252. AH NIMIUM NE SIT MIHI FERTILIS ILLA. Id est, ne herbae, plus aequo crescentes, spem adimant frumentorum. Unde ait in primo: *Luxuriam segetum tenera depasit in herba.*

253. PRIMIS ARISTIS. Herbis surgentibus, quarum luxuries futuris frugibus nocet: quas culmi tenues ferre non possunt.

254. IPSO TACITAM SE PONDERE PRODIT. Id est, si manu teneatur ejus aliqua pars, statim sciri potest ex pondere gravem & validam esse terram.

256. ET QUISQUIS COLOR. Vera lectio hæc est: nam male quidam: *Et quis cuique* legunt, excludentes *At*, ut sit: *Et quis cuique color, sceleratum exquirere frigus, Difficile est.* Alii *col os* legunt, ut, excluso *s*, fiat Synaloepha: & scandamus ita: *Et quis cuique col^o at sceleratum*: ut sic sit, quemadmodum, *Inter se coisse viros & decernere ferro*: quod non procedit. Tunc enim *r* in *s* mutatur, cum longa opus est syllaba; ut *celer, coles; labor, labos: bonor & bonos*. Hic autem non solum longam non facit syllabam, sed etiam excluditur *s* cum superiore vocali: unde legendum est, *Et quisquis color*, quod nec obscuritatem affert, nec fidem derogat lectioni. SCELERATUM. Nocens, omnia exurens. EXQUIRERE FRIGUS DIFFICILE EST. Id est, terram, cui frigus dominatur, exquirere difficile est.

258. eHEDERAE PANDUNT VESTIGIA NIGRAE. Hedera indicant frigus: Nam *Vestigia* appellavit indicia: *Nigrae* autem, ad albarum discretionem, ut: *Hedera formosior alba.*

PHILARGYRII.

250. AD DIGITOS. Pro, inter digitos.

258. NIGRAE. Id est, frigidae terrae argumenta demonstrat.

PIERII.

247. SENSU TORQUEBIT AMAROR. Quamvis Servius, & aliquot alii, veram hanc esse lectionem asserant: & a Lucretio sumptam, *Cum tuemur misceri absinthia tangis amaror*, accedantque codicum nonnullorum perveterum testimonia, multaque in hanc lectionem Aulus Gellius congesserit: displicere tamen non potest, quod in antiquissimo codice Romano *amaro* legitur. Sapor enim utrique verbo suppositum esse potest. In Longobardico etiam *amaro* scriptum erat. Sed enim littera altera manu & atramento apposita est: idem factum in Mediceo.

253. NEU PRAE SE VALIDAM. In Romano codice, in Mediceo, & aliquot aliis *nec* habetur. In quibusdam aliis, *ne*.

254. IPSO TACITUM SE PONDERE PRODIT. *Tacitum*, vel adverbialiter, vel in supini figura cur longe repetere debeamus, non video: quum antiqua omnia exemplaria *tacitam* habeant.

256. ET QUISQUIS COLOR AT SCELERATUM EXQUIRERE FRIGUS DIFFICILE. In codicibus nonnullis admodum vetustis legere est, *Et quis cuique color sceleratum*. In Mediceo, & *Et quis cuique color at*: ut sit abjectio illa, quam tangit Servius, qui tamen lectionem illam magis approbat, quae vulgatis in exemplaribus habetur.

- His animadversis, terram multo ante memento
 260 Excoquere, & magnos scrobibus concidere montis,
 Ante supinatas aquiloni ostendere glebas,
 Quam laetum infodias vitis genus. Optima putri
 Arva solo: id venti curant, gelidaeque pruinae,
 Et labefacta movens robustus jugera fossor.
 265 At, si quos haud ulla viros vigilantia fugit,
 Ante locum similem exquirunt, ubi prima paretur
 Arboribus seges, & quo mox digesta feratur;
 Mutatam ignorent subito ne semina matrem.
 Quin etiam caeli regionem in cortice signant:

S E R V I I.

Ut,

259. HIS ANIMADVERSIS. Id est, agri qualitate deprehensa. TERRAM MULTO ANTE MEMENTO EXCOQUERE. Hoc dicit: non esse eo anno ponendas vites, quo fodiuntur scrobes; sed post annum: ut calore, frigore, & labore rustici, possit terra putrescere.

262. INFODIAS. Obruas. VITIS GENUS. Id est, ita fac scrobes, ut eodem anno, quo factae fuerint, hyeme contegantur: & anno sequenti vites ponas. OPTIMA PUTRI. Id est, optima, si solum putrescit: & quia rem difficilem videbatur praecepisse, addit: ID VENTI CURANT, GELIDAEQUE PRUINAE: per quod docuit nos, oportere, ut solibus & pruinis coquatur. Item alibi: *Ut cui putre solum.*

264. ET LABEFACTA MOVENS. Hypallage: movens & labefaciens.

266. ANTE LOCUM SIMILEM EXQUIRUNT. Dicit: in translatione arborum similem terram esse requirendam.

267. UBI PRIMA PARETUR ARBORIBUS SEGES. Id est, ubi arbores, antehac fructuosae, vel etiam agrestes, degeneres effectae, fructuosae & saporis congrui exillere possint. Et bene; quia de seminario loquitur, arborum *segetem* appellavit. DIGESTA. Id est, ordinata, ut: *Digeris in numerum, atque antro seclusa relinquit.*

268. MATREM. Terram, ut: *Antiquam exquirite matrem.*

269. IN CORTICE, Plantae scilicet.

P H I L A R G Y R I I.

263. ARVA SOLO. Sensus: optima arva sunt, si putrescit solum. Et quia rem difficilem videbatur praecepisse, adjecit: *Et id venti curant gelidaeque pruinae.* Propter quod docuit nos,

oportere, ut solibus & pruinis coquatur. Ipse alibi: *Ut cui putre solum: namque hoc imitatur arando.*

264. LABEFACTA. Nota figuram: movendo labefaciens, aut movens & labefaciens.

266. ANTE LOCUM SIMILEM EXQUIRE. Dicit in translatione arborum similem terram esse requirendam, &c.

267. DIGESTA FERATUR. Antistrophe, id est, translata digeratur.

P I E R I I.

260. ET MAGNOS SCROBIBUS CONCIDERE MONTES. In codice Romano, *circundare montes* legitur, quod suos habet amatores. In Mediceo, absque, & legitur, *Excoquere magnos scrobibus concidere montes*: Nam & membrum, quod sequitur, absque copula est.

268. MUTATA IGNORENT SUBITO NE SEMINA MATREM. Aliquot ab hinc annis omnes ad unum convenere, ut *mutata* scriberent, & ad semina referri vellent; quum tamen in veteribus omnibus exemplaribus manu scriptis, *mutatam*, quippe *matrem*, legatur: eaque de causa Virgilius similem locum exquirendum admoneat, ne accidat seminibus, quod & infantibus, ubi vel matris, vel nutricia ubera mutaveris. Fit enim, ut alias reformident, easque pertinaciter reposcant, quibus a teneris insuerint. Nam quod semina mutata, de loco ad locum translata interpretari volunt, ineptum est. In Mediceo codice, apex ille compendiarie notae, qui pro *m* finali illitus erat, nunc abrasus est. De diligentia vero, quae sit adhibenda; ne vites deteriore seramus solo, multa apud Columellam & Theophrastum.

Aa

- 270 Ut, quo quaeque modo steterit, qua parte colores
 Austrinos tulerit, quae terga obverterit axi,
 Restituant. Adeo in teneris consuescere multum est.
 Collibus, an plano melius sit ponere vitem,
 Quaere prius. Si pinguis agros metabere campi,
 275 Densa sere: in denso non segnior ubere Bacchus.
 Sin, tumulis adclive solum collisque supinos,
 Indulge ordinibus: nec secius omnis in unguem
 Arboribus positis secto via limite quadret.
 Ut saepe ingenti bello cum longa cohortis
 280 Explicuit legio, & campo stetit agmen aperto,
 Directaeque acies, ac late fluctuat omnis
 Aere renidenti tellus, nec dum horrida miscent

SERVII.

271. QUA TERGA OBVERTERIT AXI. Septentrioni: nam Graece ἀμαξά dicitur.

273. COLLIBUS AN PLANO MELIUS SIT PONERE VITEM, QUAERE. Atqui supra ait: *Denique opertos Bacchus amat colles*: sed etiam in vallibus poni posse vites superius indicavit, ut: *Hic tibi praevalidas olim multoque fluentes Sufficit Baccho vites*. Unde modo utrumque complectitur: & dicit quemadmodum in plano, quemadmodum in collibus, vites ponere debeamus.

274. METABERE. Eliges. Et longe alia significatio est, *Metor metaris* (unde Lucanus: *Hesperies audax veniam metator in agros*) & alia, *Metor materis*: illud enim *metatus sum*: hoc *messus sum* facit, ut: *Messum de pollice florem*.

275. DENSA, Pro dense, ut: *Es pede terram Crebra feris*, pro crebro.

277. INDULGE ORDINIBUS. Da operam, ut: *Indulgent vino*: & ordines effice largiores: nam de plano ait, *Densa sere*. IN UNGUEM. Ad perfectionem: Et est translatio a marmorariis, qui juncturas unguibus probant. Horatius: *Ad unguem Faëus homo*.

278. ARBORIBUS POSITIS. Vitibus ordinatis. SECTO LIMITE. Ducto. Unde & sectae philosophorum dicuntur, id est, ductus. QUADRET. Consentiat, congruat. Translatio a quadris lapidibus, qui sibi invicem bene conveniunt.

281. FLUCTUAT. Splendet. NUMERIS. Ordinationibus.

PHILARGYRII.

271. AXI. Id est, septentrionali.

277. INDULGE ORDINIBUS. Da spatia. NEC SECUS. Minus.

PIERII.

273. ADEO A TENERIS CONSUESCERE MULTUM EST. In Romano codice, *multum* si antiquorum more scriptum est, ut multa apud Plautum. Est etiam *in teneris*, lectio codicis Medicei.

273. COLLIBUS AN PLANO MELIUS SIT PONERE VITES. In codicibus aliquot antiquis cum Mediceo *vitem* unitatis numero legas, quod figuratius est.

281. DIRECTAEQUE ACIES. In Romano codice, & hic, & alibi, *directae* legitur: eademque lectio est in Mediceo.

282. AERE RENIDENTI TELLUS. In codicibus aliquot *renitenti*, syllaba refragante legitur. Sed enim *renidenti*, cum Romano codice, & quibusdam aliis legendum. *Renidere* enim proprium aeris est, quum politum & levigatum fuerit: Cuiusmodi esse arma decorum est, quod a Vegetio praecipitur. Nam & Servius, *Fluctuat*, Splendet exponit, ut ab hac sententia non recedat. Quamvis id per Metaphoram potius dictum videtur, eo quod instructae acies fluctuum marinorum instar moveri videntur. *Renidere* vero, quamvis apud Catullum & Statium ablanditionem quandam significare videatur; apud Horatium tamen eo significato dictum, quo hic Virgilius utitur: *Non etur, neque aureum mea renidet in domo lacunar*.

Proe-

Proelia, sed dubius mediis Mars errat in armis.

Omnia sint paribus numeris dimensa viarum:

285 Non animum modo uti pascat prospectus inanem:

Sed quia non aliter vires dabit omnibus aequas

Terra, neque in vacuum poterunt se extendere rami.

Forſitan & ſcrobibus quae ſint faſtigia quaeras.

Auſim vel tenui vitem committere ſulco.

290 Altior ac penitus terrae deſigitur arboſ,

Aeſculus in primis: quae quantum vertice ad auras

Aetherias, tantum radice in Tartara tendit.

Ergo non hiemes illam, non flabra, neque imbres

Convellunt: immota manet, multoſque nepotes,

295 Multa virum volvens durando ſaecula vincit.

Tum fortis late ramos & brachia tendens

S E R V I I.

285. PASCAT PROSPECTUS. Deleſtet, ut: *Atque animum pictura pascis inani.*

286. VIRES AEQUAS. Id eſt, fertilitatem aequalem omnibus viribus.

287. IN VACUUM. In apertum & patulum. EXTENDERE. Exteſcere.

288. FORSITAN ET SCROBIBUS QUAE SINT FASTIGIA, QUAEAS. Ut etiam ſupra diximus, ſcrobis ſunt masculini generis: nam & Cicero in Oeconomicis ſic dicit: & Plautus ait: *Sexagenos ſcrobis*. Minor autem eſt Lucani, & Gracchi auctoritas: nam Lucanus ait: *Exigua poſuit ſcrobe*. Gracchus: *Abunde foſſa ſcrobis eſt*. quod exemplum in Terentiano eſt. QUAE SINT FASTIGIA QUAEAS. *Fastigium* & ſummae & imae partis poſſumus dicere: ſicut altum & mare & caelum dicimus. Hinc eſt: *Caelumque profundum*: cum & puteus ſit profundus.

289. AUSIM. Auſus ſum, audebo. SULCO. Id eſt, foſſae.

291. AESCULUS IN PRIMIS. Arbor eſt glandifera, quae licet ab eſu dicta ſit, tamen per *ae* ſcribitur; ſicut & *caelatum*, licet a *celo* *celas* habeat derivationem; tamen alterius eſt ſenſus; nam *caelum* dicimus, quod videmus, & omnibus videntibus patet; *celatum* autem dicitur, quod a viſu abſconditur.

292. TANTUM RADICE IN TARTARA TENDIT. Id eſt, quantum altior ſummitate ſui conſurgit, tantum etiam radicibus ima terrae profundius penetrat.

293. NON FLABRA. Hoc nomen tantum plu-

ralem recipit numerum. Ab eo vero, quod eſt *flamina*, *flamen* poſſumus dicere: licet ſit vitandum propter aliam ſignificationem: nam dicitur *flamen Dialis*, *flamen Martialis*.

P H I L A R G Y R I I.

288. SCROBIBUS. Pro humillima ſcrobe poſuit, ut: *Hic plantas tenero abſcindens decore matrum*, *Depoſuit ſulcis*. Et rurus: *Omnibus eſt labor impendendus*, *Omnes Cogendae in ſulcum*, *ac multa mercede demandae*. FASTIGIA. Infimas altitudines dixit.

293. FLABRA. Producta prima ſyllaba legendum.

P I E R I I.

287. TERRA NEQUE IN VACUUM POTERUNT SE EXTENDERE RAMI. In Romano codice, abſque pronomine *ſe* legitur, *poterunt extendere*: ut alibi, *Ferro accingunt*, abſque *ſe*: & *laſeri adglomerant noſtro*, eodem modo. In Mediceo tamen, & aliis, id pronomen habetur.

290. ALTIUS AC TERRAE PENITUS DEFIGITUR ARBOS AESCULUS. Antiqua exemplaria ſunt, in quibus *altior* legatur: quae lectio in Mediceo codice ſubditicia eſt, quam prius *altius* ſcriptum eſſet.

292. MULTOSQ. PER ANNOS, MULTA VIRUM VOLVENS DURANDO SAECULA VINCIT. In Romano codice, legere eſt, *multoſque nepotes*, *multa virum*.

Huc illuc, media ipsa ingentem sustinet umbram.
 Neve tibi ad solem vergant vineta cadentem:
 Neve inter vites corulum sere: neve flagella
 300 Summa pete, aut summa defringe ex arbore plantas:
 (Tantus amor terrae) neu ferro laede retuso.
 Semina: neve oleae silvestris inferere truncos.
 Nam saepe incautis pastoribus excidit ignis,
 Qui, furtim pingui primum sub cortice tectus,
 305 Robora comprehendit, frondesque elapsus in altas.
 Ingentem caelo sonitum dedit: inde secutus
 Per ramos victor, perque alta cacumina regnat,

SERVII.

Et

299. NEVE INTER VITES CORYLUM SERE. Radices enim ejus nocent vitibus. NEVE FLAGELLA SUMMA PETE. Flagella dicuntur summae arborum partes; ab eo, quod ventorum crebros sustinent flatus.

300. AUT SUMMA DEFRINGE AB ARBORE PLANTAS. Dicit, non esse summitatem vitium amputandam, ut tantum plantae fiant.

301. TANTUS AMOR TERRAE. Sic diligenter a rusticis ager est colendus. FERRO LAEDE RETUSO. Retuso, obtuso, quo vites quasiuntur potius, quam putantur.

302. NEVE OLEAE SYLVESTRES INSERE TRUNCOS. Non quod non profit, sed ut etiam ipse dicit, propter casum incendii.

303. INCAUTIS PASTORIBUS. Negligentibus, circa alia occupatis.

PHILARGYRII.

299. CORYLUM. Antipharmacum esse ajunt, quod infra manifestum facit, dicendo: *In veribus torrebimus exsa columnis*, scilicet ut hostia nocens eo virgulto coquatur, quod vitibus nocet.

300. PLANTAS. Sagittas dicit, id est, samentum de summa parte praecisum.

301. RETUSO. Quare *retusa*? solvitur, quoniam hebes ferrum vulnerat magis, quam secat.

PIERII.

299. NEVE INTER VITES CORYLUM SERE. In antiquis exemplaribus *corulum* per *u* scribi, quaque ratione, diximus in Bucolicis. Sunt vero qui intelligant praeceptum hoc, quia Coryli sunt exiles, neque diurnae, minimeque idoneae, quibus vites applicentur. Sed enim

potior est causa: quia vitibus nocent: quare inferius in antipharmacum dixit: *Et in veribus torrebimus exsa columnis*: ut hostia nocens eo praecipue virgulto coquatur, quod itidem vitibus nocet. Ea enim de causa caper Baccho immolabatur.

300. AUT SUMMAS DEFRINGE EX ARBORE PLANTAS. In veteribus aliquot codicibus *summas* omnino legitur: in quibus & *defringe*, non *defringe* habetur. In Romano vero, & aliquot aliis antiquioribus, *summa*, unitatis numero, sexto casu legitur. Ex arbore enim Summa & Ima eleganter dicere solemus.

301. NEU FERRO LAEDE RETUSO. In exemplaribus antiquioribus *retuso* legitur: ut: *Vomeris obtusus*, de quo alibi.

305. FRONDESQUE ELAPSUS IN ALTAS. Nonnulla ex veteribus *elapsus* scribi per *b* characteristicum thematis: ita etiam in III. *Lapsus*: & alibi eodem modo. Harum vero litterum *b*, & *p* vicissitudinarium consensum superius ostendimus. Unum addam exemplum, quod e contrario carpo, & scribo, quum praeteritum faciunt characteristicum praesentis in sibi cognatam mutant, ut *Scribo scripsi* facit; contra vero *Carpo carpsi*: per *b* enim praeteritum verbi hujus enuntiarum Terentius Scaurus attestatur. Sed & *scripsi* per *b* in antiquis & approbatis exemplaribus invenio: ut in Terentiano codice Vaticano, quem plerique omnes docti homines magni faciunt, scriptum est: *Te his rebus finem praescripsi pater*. Quare mihi non sit mirum in tanta sententiarum varietate, ut *Labor* verbum, characteristicum suum in praeterito retinere possit.

- Et totum involvit flammis nemus, & ruit atram
 Ad caelum picea crassus caligine nubem:
 310 Praesertim si tempestas a vertice silvis
 Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.
 Hoc ubi; non a stirpe valent, caesaeque reverti
 Possunt, atque ima similes revirescere terra:
 Infelix superat foliis oleaster amaris..
 315 Nec tibi tam prudens quisquam persuadeat auctor,
 Tellurem Borea rigidam spirante moveri,
 Rura gelu tum claudit hiems: nec semine jacto
 Concretam patitur radicem adfigere terrae.
 Optima vinetis fatio, cum vere rubenti
 320 Candida venit avis, longis invisa colubris:
 Prima vel autumnii sub frigora, cum rapidus sol
 Nondum hiemem contingit equis: jam praeterit aestas..

S E R V I I.

Ver

308. ET RUIT ATRAM NUBEM. Egerit, mittit, & ruere facit: nam modo ruit agens est.

310. A VERTICE. Ab Aquilone, ut: *Hic vertex nobis semper sublimis.*

311. FERENS. Flans, ut: *Fieret vento mora ne qua ferenti.*

312. HOC UBI. Subaudi, contigerit.

314. INFELIX. Infecundus & sterilis. SUPERAT. Superest, ut: *Quid, puer Ascanius superasne?*

315. NEC TIBI TAM PRUDENS QUISQUAM. Dicit quo tempore ponendae sint vites: & probat tolerabilius autumnio, melius verno: nam dicturus est: *Ver adeo frondi nemorum, ver utile sylvis.*

317. NEC SEMINE JACTO. *Σύνθεσις* est, per assumptionem casus: nam ex ablativo, id est, *semine*, assumendus est nominativus, hoc est, *semen*: & erit sic: Nec semine jacto, patitur semen radicem terrae affigere.

318. CONCRETAM RADICEM. Ante enim quasi gutta quaedam est, ex terra & humore procreata, quae postea tenditur in radicem. VERE RUBENTI. Floribus splendido.

320. CANDIDA VENIT AVIS. Id est, ciconia. LONGIS INVISA COLUBRIS. Id est, odiola eis: nam interficit illos, & comedit. Juvenalis: *Serpente ciconia pullos Nutrit.*

P H I L A R G Y R I I.

312. HOC UBI. Quidam distinguunt, *hoc ubi non*: & erit sensus: ubi oleae in oleastrum insitae non fuerint, etiam si incendio conflagrarint, exustae a trunco reviviscunt, & caesae reverti possunt, atque ima similes revirescere terra. Insitae autem cum summe perierint, oleastri truncus remanet.

316. MOVERE. Non arari prohibet: neque enim hic de arvis loquitur, sed scrobes fieri vetat.

317. NEC SEMINE JACTO. Syllepsis per assumptionem casus: nam ex ablativo, id est, *semine*, assumendus nominativus, hoc est, *semen*: & erit sic: nec semine jacto, patitur semen radicem terrae affigere.

318. CONCRETAM. *Concreta* vero utrumque: *concreveris* autem, commixtam dixit: Et *jacto hic semine*, id est, deposito.

P I E R I I.

316. TELLUREM BOREA RIGIDAM SPIRANTE MOVERE. In Romano codice, *moveri* legitur: quod minime displicet: impersonale enim habet nescio quid magis generale ex Servii sententia: nam etiam in segetum cultu praeceptum huiusmodi dedit: *Et Borea flante neque arandum, neque ferendum manent. Agricolae magistri.*

A a. 3.

- Ver adeo frondi nemorum, ver utile filvis:
 Vere tument terrae, & genitalia semina poscunt.
 325 Tum Pater omnipotens fecundis imbribus Aether
 Conjugis in gremium laetae descendit, & omnes
 Magnus alit, magno commixtus corpore, foetus.
 Avia tum resonant avibus virgulta canoris,
 Et Venerem certis repetunt armenta diebus:
 330 Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris
 Laxant arva sinus: superat tener omnibus humor;
 Inque novos soles audent se gramina tuto

SERVII.

324. VERE TUMENT TERRAE. Asper simpliciter accipit, ut *terrae* nominativus sit pluralis. Donatus vero *terrae* genitivum vult esse singularem: ut sit sensus mutata distinctione: *Vere tument sylvae*, scilicet a superioribus; *terrae & genitalia semina poscunt*. Id est, tument sylvae, & genitalia semina terrarum requirunt. Sed melius Asperum sequimur: ut GENITALIA SEMINA, quae nos jaci-mus, intelligamus; non quae ex terra sylvae suscipiunt. *Genitalia* autem dicimus *semina*, quibus aliquid procreatur & gignitur. TUMENT. Suspenduntur.

325. PATER OMNIPOTENS FOECUNDIS. Interdum pro aere Juno, & pro aethere Juppiter accipitur. Aliquoties & pro aere, & pro aethere Jupiter. Juno vero pro terra & aqua: sicut hoc loco intelligimus: nam aether non habet pluvias; unde aethere pro Jove accipimus: cui tribuuntur aer & aether: quae duo mixta terrae & humori (pro quibus Juno ponitur) universa procreant. Dicit autem verno tempore esse pluvias, quibus cuncta nascuntur: unde & *fecundis imbribus* dixit, quibus terra foecundatur.

326. CONJUGIS IN GREMIUM LAETAE DESCENDIT. In terram, quae intelligitur per Junonem, in gremium suum.

327. ALIT. Nutrit, fovet. MAGNO COMMIXTUS CORPORE FOETUS. Pro corpori, ut: *Harres pede pes*. Item alibi: *Et magno se corpore miscet*. Licet possimus accipere, Commixtus terrae magno suo corpore, id est, aetherio.

328. AVIA VIRGULTA. In quibus non est via; vel, deserta. TUM. Vere scilicet. RESONANT AVIBUS CANORIS. Rem dicit naturalem: quod veris tempore amplius solent aves

cantus edere, tam ex serenitate temporis, quam ex herbarum frondiumque innovatione, & naturalis voluptatis.

329. CERTIS DIEBUS. Statutis, legitimis, a natura arcana quadam ratione dispositis: ut tractat Lucretius, qui dicit rationem hanc ex aetherio calore descendere.

330. ALMUS AGER. Ab eo, quod nos alat. ZEPHYRI. Favonii: alibi: *Et Zephyro putris se gleba resolvit*. Horatius: *Solvitur acris hyems, grata vice veris & Favoni*. NOVOS SOLES. Dies vernaes.

PHILARGYRII.

323. ADEO. Abundat. UTILE. Bis subaudiendum.

327. CORPORE. Corpore aut suo, aut terrae: sic *terrae* pro corpori.

329. CERTIS. *Certis*, pro his, neque aliis ullis.

331. LAXANT. Exprimere voluit naturam lactis animalium. Nam *laxant arva sinus* dicens, partum significat: deinde statim humorem superare, quo alat fetus, intulit.

332. GRAMINA. Celsus ait *germina* reliquisse Virgilium: loquitur enim de omnium arborum fetu. Unde male quidam *gramina* legunt. An ideo non metuit, quia non surgunt? quod magis placet.

PIERII.

330. ZEPHYRIQ. TEPENTIBUS AURIS LAXANT ARVA SINUS. In Romano codice, & in Mediceo, *tremensibus* legitur: quod si admittas, dictum erit ab effectu: magis vero placet *tepentibus*, ob rationem physicam, quod calidi sit aperire, ut frigidi condensare.

332. AUDENT SE GRAMINA TUTO CREDERE. Celsus ait Virgilium scriptum reliquisse *germina*: quare male *Gramina* repositum est: loquitur enim de arborum omnium fetu.

Cre-

Credere : nec metuit surgentis pampinus Austros,
 Aut actum caelo magnis Aquilonibus imbrem:
 335 Sed trudit gemmas, & frondis explicat omnis.
 Non alios prima crescentis origine mundi
 Inluxisse dies, aliumve habuisse tenorem
 Crediderim : ver illud erat : ver magnus agebat
 Orbis, & hibernis parcebant flatibus Euri:
 340 Cum primae lucem pecudes hausere, virumque
 Ferrea progenies duris caput extulit arvis,

S E R V I I.

Im-

333. NEC METUIT SURGENTES PAMPINUS AUSTROS. Varie : nam supra ait : *Audent se gramina tuto Credere*.

334. AUT ACTUM COELO MAGNIS AQUILONIBUS IMBREM. Id est, nullos calores, aut etiam pluvias, tunc vites timent : quippe temperie.

335. TRUDIT GEMMAS. Propellit, effundit in folia.

336. NON ALIOS PRIMA. Hoc secundum licentiam poeticam dixit : nam falsum est. Constat enim post factum mundum ex qualitate cursus Solis tempora esse divisa.

337. TENOREM. Ductum, hic continuationem.

338. VER ILLUD ERAT. Absoluta elocutio : quicquid illud fuit, ver fuit. VER MAGNUS AGEBAT ORBIS. Id est, magnus orbis tunc vernale tempus ducebat, in sui scilicet primordio. Potest & *magnum orbem* zodiacum circulum dicere, qui temporum divisionem facit. Quod si est, *agebat*, pro, *circumagebat*, accipiendum erit.

339. HYBERNIS FLATIBUS. Asperis, faevis.

341. VIRUMQUE FERREA PROGENIES. Procreata ex lapidibus ad laborem. Alibi : *Unde homines nati, durum genus*.

P H I L A R G Y R I I.

333. NEC METUIT. Quomodo non metuit, si surgunt? solvitur : Neque surgentes metuit, sed ne surgant. Hoc dixit : non metuit, ne tempestate opprimatur.

336. NON ALIOS PRIMA. Si crescit, deficit. In quo videtur secutus Epicurum, qui ait : *Omnia, quae orta, occidunt, & aucta senescunt*. Varro autem in Saturis, quae scribitur de Salute : *Sic mundum baud natum esse, neque mori*. Plato autem : non natum, at mori. Metrodorus autem : neque natum, neque mori. Zenon : ex hoc mundo quamvis

aliqua intendant, tamen ipsum perpetuo manere, quia inhaerant ei elementa, e quibus generantur materiae, ut dixit crescere quidem, sed ad interitum non pervenire, manentibus elementis, a quibus revalescant.

338. VER ILLUD ERAT. Quomodo dicunt : homines diem festum agere. MAGNUM ORBEM, potest & zodiacum circulum dicere, qui faciat divisionem temporum : quod si est, *agebat*, pro *circumagebat*, accipiendum erit, orbis.

339. PARCEBANT. Hic, *parcebant*, pro *abstinebant*.

341. FERREA. Quia creditum est primo homines e terra natos, a qua humo homines existimabant dictos.

P I E R I I.

340. CUM PRIMUM LUCEM PECUDES. Romanus, & Mediceus codex, *Cum primae lucem pecudes* legunt, quod non displicet.

341. VIRUMQUE FERREA PROGENIES DURIS CAPUT EXTULIT ARVIS. Lactantius libro primo, lectionem agnoscit *terrea*, ubi dicit : *Illud hoc loco praeterire non possum, quod errantes quidam philosophi ajunt : homines caeteraque animalia sine ullo artifice orta esse de terra : unde illud Virgilianum, TERREA PROGENIES DURIS CAPUT EXTULIT ARVIS*. Sed quantum pertinet ad *Terream*, tam instrumenti nostri monumentis consonum est, quam a Philosophorum antiquioribus scholis non alienum, Aegyptiis, Arabibus, & plerisque aliis nationibus, apud quas rerum naturalium disciplina claruerit, in eandem sententiam facile concedentibus. In quibusdam vero Lactantii codicibus, verba illa, PROCREATA EX LAPIDIBUS, ex Servii commentario importune videas inserta Virgiliano carmini. Illud autem *terrea* eruditae auribus non satis facit, qui putant Lactantii codicem depravatum, quum *ferrea*, sententiam nihil immutet.

Immissaeque ferae silvis, & sidera caelo.
 Nec res hunc tenerae possent perferre laborem,
 Si non tanta quies iret frigusque caloremque
 345 Inter, & exciperet caeli indulgentia terras.
 Quod superest, quaecumque premes virgulta per agros,
 Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra:
 Aut lapidem bibulum, aut squalentis infode conchas:
 Inter enim labentur aquae, tenuisque subibit
 350 Halitus, atque animos tollent sata. Jamque reperti,
 Qui saxo super, atque ingentis pondere testae
 Urguerent: hoc effusos munimen ad imbris:
 Hoc, ubi hiulca siti findit Canis aestifer arva.

SERVII.

342. IMMISSAEQUE FERAЕ SYLVIS. Hunc ordinem propter Arcadas tenuit, qui se Proselenos esse asserunt, id est, ante lunam natos: quod & Cicero in Fundaniana commemorat: & Statius, qui ait: *Arcades astris, lunaque priores*.

343. HUNC LABOREM. Vel frigoris, vel caloris.

344. QUIES. Tranquillitas. Et est veris definitio, FRIGUSQUE CALOREMQUE INTER. Dicit, oriente vere, idcirco temperamentum fuisse, ut res novae tunc orientes, & adhuc tenerae, nec hyemis frigora, nec aestatis calores ferre sufficerent.

345. EXCIPERET. Acciperet. CAELI INDULGENTIA. Id est, serenitas & temperatio. Et nove *indulgentiam* dixit: veteres enim *indulgentiam* dicebant: ut Caelius in septimo: *Consuetudine uxoris, indulgentia liberum*.

346. QUOD SUPEREST. Non quod deest, sed quod sequitur. PREMES. Demerges, infodies. QUAE CUMQUE VIRGULTA. Sive de plantariis, sive de arboribus.

348. LAPIDEM BIBULUM. Qui arenarius vocatur. AUT SQUALENTES INFODE CONCHAS. *Conchae* autem propter admittenda spiramina infodiuntur. *Lapis* vero arenarius, & propter spiramina, & propter hauriendum humorem, si forte nimius fuerit. SQUALENTES. Sordidas.

350. ANIMOS TOLLENT. Sument ab his rebus magnanimitatem. JAMQUE REPERTI. Scilicet diligentiores.

352. EFFUSOS MUNIMEN AD IMBRES, Contra nimias pluvias.

353. HIULCA SITI. Nimiis caloribus fissa.

PHILARGYRII.

342. IMMISSAEQUE. Pro innatae: neque enim ab alio immissae sunt.

344. IRET FRIGUSQUE CALOREMQUE INTER. Id est, interveniret: Fuit autem prior lectio, *frigusque calorque*: ut Plautus: *Neque frigus, neque calor, metuo neque ventum neque grandinem*. Aliter hypermetrus versus erit.

345. INDULGENTIA. Et nove *indulgentia* dixit: Veteres enim *indulgentiam* dicebant: ut Caelius in VII. *Consuetudine uxoris, indulgentia liberum*. TERRAS. Id est, fetus terrae.

348. AUT LAPIDEM BIBULUM. *Lapidem* autem *bibulum*, hic non lapidis epithetum est, sed ex lapide beneficium, id est, per quem terra humorem possit ad radices vitis admittere. INFODE. Verbum *infode*, venit ab eo, quod est *fodio*, *fodis*, *fodis*. Unde Plautus in Rudente: *Luto usus multo, multam terram confode*. Et: *Infode conchas*, circa radices scilicet.

350. SATA, autem dicit virgulta, quae presseris, & hoc bis repetitum: non enim duo sunt, sed unum iteratum, ac si diceret: Hoc monumentum contra imbres & aestus. JAMQUE REPERTI. Et, JAM, hic propterea ponitur, & utrum saxo & testa: an illud sensit testam cavam, superiorem lapidem? hoc enim fit,

Se-

Seminibus positis, superest deducere terram
 355 Saepius ad capita, & duros jactare bidentis:
 Aut presso exercere solum sub vomere, & ipsa
 Flectere luctantis inter vineta juvencos.
 Tum levis calamos, & rasae hastilia virgae,
 Fraxineasque aptare fudes, furcasque bicornis:
 360 Viribus eniti quarum, & contemnere ventos
 Adsuescant, summasque sequi tabulata per ulmos.
 Ac, dum prima novis adolescit frondibus aetas,
 Parcendum teneris: & dum se laetus ad auras
 Palmes agit, laxis per purum immissus habenis,
 365 Ipsa acies nondum falcis tentanda, sed uncis
 Carpendae manibus frondes, interque legendae.
 Inde ubi jam validis amplexae stirpibus ulmos

S E R V I I.

355. AD CAPITA. Positarum scilicet vitium. JACTARE AUTEM BIDENTES. Hoc ad comminuendas pertinet glebas. Dicit autem circumfodiendum esse: & ad ipsa capita plantarum terram adducendam, & saepius ideo, quia & vento & imbribus a capite terra descendit.

357. FLECTERE LUCTANTES. Cum quadam moderatione ducere; ne tenera adhuc virgulta concutiant.

358. LEVES CALAMOS. Nitidos. ET RASAE HASTILIA VIRGAE. Praecipit & cannas & virgas radendas; ne ex corticibus rubigo, adversa vitibus, possit creari.

361. SEQUI TABULATA. *Tabulata* sunt rami effusiores, & in plana tendentes, non in altiora crescentes. Et est translatio a domibus, in quibus extruções singulae *tabulata* dicuntur.

362. ADOLESCIT. Crescit. PER PURUM. Per aerem, quasi inanem.

365. IPSA ACIE FALCIS NONDUM TENTANDA. Si *Acies*, sensus hic est: Teneris adhuc vitibus, non est falcis *Acies* necessaria: si *Acie*, subaudimus virgulta: ut sit: Ipsa virgulta nondum falcis acie tentanda sunt.

367. STIRPIBUS. Solidioribus palmitibus, id est, truncis. Alii stirpem pro ipsa materie vitium positam volunt: ut idem alibi: *Et admorso signata in stirpe cicatrix*.

P H I L A R G Y R I I.

354. SEMINIBUS. Iterum *seminibus*, pro arboribus accipi oportet. Et: *superest*, sequens est.

361. TABULATA. Nunc *tabulata* dici dispositionem ramorum, per quos vitis usque ad summum ascendit. Et est relatio facta ad domos, in quibus extruções singulae *tabulata* dicuntur.

367. STIRPIBUS. Hic, radicibus. Alii *stirpem* pro ipsa materie vitium positum volunt, ut idem alibi: *Et admorso signata in stirpe cicatrix*.

P I E R I I.

354. SUPEREST DEDUCERE TERRAM. In aliquot aliis *educere*. Sed vulgata lectio castior.

359. FURCASQ. BICORNES. In Romano codice legere est, *Furcasque valentis*: quod mihi non satis facit, tam etsi in aliquot aliis codicibus ea lectio reperiatur.

364. PALMES AGIT. In Mediceo codice, *ager*, futuro tempore legitur.

365. IPSA ACIE FALCIS NONDUM TENTANDA. In Romano codice, Numerus ita habet, *ipsa acie nondum falcis*. In aliquot aliis, *ipsa acies* legitur. Sententiam vero hanc Quintilianus sibi desumpsit Institutionum lib. 11. *Quod etiam rusticis notum est, qui frondibus teneris non putant adhibendam esse falcem, quia reformidare ferrum videntur, & nondum cicatricem pati posse*.

Exierint, tunc stringe comas, tunc brachia tonde.
 Ante reformidant ferrum : tunc denique dura
 370 Exerce imperia, & ramos compesce fluentis.
 Texendae sepes etiam, & pecus omne tenendum:
 Praecipue dum frons tenera imprudensque laborum:
 Cui, super indignas hiemes solemque potentem,
 Silvestres uri assidue capreaeque sequaces
 375 Illudunt : pascuntur oves avidaeque juvencae.
 Frigora nec tantum cana concreta pruina,
 Aut gravis incumbens scopulis arentibus aestas,
 Quantum illi nocuere greges, durique venenum

SERVII.

Den-

170. DURA EXERCE IMPERIA. Aut laboriosa : aut quasi durum sit ipsis vitibus ferro amputari.

371. TEXENDAE SEPE ETIAM. Alii hic distinguunt : alii separant : *Texendae sepes etiam, & pecus omne tenendum*.

272. FRONS TENERA. *Frondis* vera lectio est. Lucretius : *Frondiseraeque domos ovium*. Arud antiquiores enim singularis nominativus erat *frondis* : hodie vero & a fronte & fronde unus est nominativus, *frons* ; ut *frons frontis*, & *frons frondis* : sicut etiam *lens* & a lente, & a lende, capitis brevior pediculus.

373. INDIGNAS HYEMES. Sievas. SOLEMQUE POTENTEM. Intolerabilem, gravem.

374. SYLVESTRES URI. Id est, boves agrestes, qui in Pirenaeo monte nascuntur, inter Gallias & Hispanias posito. Sunt autem, exceptis elephantis, majores animalibus caeteris : dicti URI, ἀπό τῶν ὄρων, id est, a montibus. CAPRAEQUE SEQUACES. Id est, persecutrices ; seu quod vites avidius persequantur ; ut : *Maleaeque sequacibus undis*.

377. INCUMBENS SCOPULIS. Etiam saxa caloribus penetrans.

PHILARGYRII.

371. SEPE. Insuper etiam pecus prohibendum.

372. PROSCENIA. *Proscenium* proculdubio pulpitum dicit. VETERES LUDI. Dionysia : antiquissimi enim, quos rustici, confecta vindemia, faciebant.

PIERII.

370. ET RAMOS COMPESCE FLUENTIS. In antiquissimo codice Romano legere est, *ramos compesce valentis* : praecepto, phrasique ex Var-

rone sumpta, qui primo de Agricultura ait : *Vites pampinari, sed a sciente*. Nam id, quam putare, majus : neque in arbusculo, sed in vinea fieri. *Pampinare* est sarmento coles, qui nascuntur de iis, qui plurimum valent, secundum, nonnunquam & tertium relinquere, reliquos decerpere, ne reliquis colibus sarmentum nequeat ministrare succum.

371. ET PECUS OMNE TENENDUM EST. In Romano codice, *tenendum* habes. In Mediceo, *tenendum*, absque est.

372. PRAECIPUE DUM FRONS TENERA. Adverte loco hoc Servii corrupta esse verba, quae ut per te incolumitati suae restituere possis, quid super hoc nomine veteres tradiderint apponam. Carisius ait : *frundes*, & *frondibus*, veteres per *u* dixisse ; Cuius exemplum ponit Eanii ex Annalium libro septimo : *Rurescant Frundes* : non *frondes*. Mutatum vero *u*, in *e* monet Plinius : Et nominativum absque *u* littera in utroque loqui, *frus*, *fror*. Nam *frons*, τὸ μέγιστον.

374. SYLVESTRES URI ASSIDUE, CAPRAEQUE SEQUACES ILLUDUNT. In Romano codice, *assidue* : quam scriptionem improbat Carisius, quoniam nomen sit ab *Assis*. Quod vero Servius *Uros* in Pyrenaeis nasci dicit, Plinius eos, quos inter equos etiam enumerat, ad septentriones statuit : quorum cornibus Barbari illi potent : Caesar in Hercinia silva Germaniae.

377. AUT GRAVIS INCUMBENS SCOPULIS ARENTIBUS AESTAS. In codice Mediceo *aestus* legitur, quod frigori respondet per Antitheti proprietatem, & eadem locutione variatum in Palaemone, *Si hoc praeceptum aestas*.

Dentis, & admorso signata in stirpe cicatrix.

380 Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Caeditur, & veteres ineunt proscenia ludi?
Praemiaque ingeniis pagos & compita circum

S E R V I I.

379. ADMORSO. Participium est, ac si diceret, abroso.

380. NON ALIAM OB CULPAM. Victimae numinibus, aut per similitudinem, aut per contrarietatem immolantur: per similitudinem, ut nigrum pecus, Plutoni: per contrarietatem, ut porca, quae obest frugibus, Cereri; & Caper, qui obest vitibus, Libero: item capra Aesculapio, qui est deus salutis: quum capra nunquam sine febre sit. OMNIBUS ARIS. Non sine causa dixit: nam cum numinibus caeteris varie pro qualitate regionum sacrificetur, ut Veneri Paphiae tantum de ture: unde est: *Haud equidem tali me dignor honore*: Gemitrici vero, id est, Romanae, etiam de victimis: Libero ubique caper immolatur; quia vires, quae in honore ipsius fuerant, ab eo comestae sunt: iratus Liber pater eum occidi fecit, & ei tolli utrem, in quo mitti vinum fecit pro ejus vindicta.

381. VETERES INEUNT PROSCENIA LUDI. Primi ludi theatrales ex Liberalibus nati sunt: Ideo ait, *veteres ludi*. PROSCENIA autem sunt pulpita ante scenam, in quibus ludicra exercentur. VETERES LUDI. Dionysia enim antiquissimi rustici, confecta vindemia, faciebant.

382. PAGOS ET COMPITA CIRCUM. Id est, per quadrvia, quae compita appellantur, ab eo, quod multae viae in unam confluant: & villas, quae pagi αἶμα τῶν χωρίων appellantur, id est, a fontibus, circa quos villae consueverant condi: unde & pagani dicti sunt, quasi ex uno fonte potantes. COMPITA autem sunt, unde ludi Compitalitii vocantur.

P H I L A R G Y R I I.

383. INGENTES. Quidam legunt *ingeniis*: ut sit: praemia posuerunt ingeniis. Dabatur autem hircus praemii nomine: unde hoc genus poematis Tragoediam volunt dictam. COMPITA. Ut relatio * placer, locus ex pluribus partibus in se, vel in easdem partes ex se via, atque itinere dirigens; sive is cum ara, sive sine ara, sive sub tecto, sive sub dio sit: ubi pagani agrestes, buccina convocati, solent certa inire consilia. Hinc & lares compitalicii, & seriae compitaliciae.

P I E R I I.

379. ET ADMORSO SIGNATA IN STIRPE CICATRIX. *Admorsus* quidem in veteribus aliquot

The-

codicibus habetur: in plerisque vero *d* littera abrasa est, imperite, ut mihi videtur: nisi sit, quod in antiquis aliis *a morsu* legitur. Sane Romanus codex, *admorsu* unica dictione, verbali nomine, legit. In Mediceo etiam prius scriptum erat *admorsu* per *u*. inde illita est circularis linea alio atramento, ut *admorsu* dicat. Sed enim Servius *admorsu* participium agnoscit, ac si diceret, abroso stirpe. Quamvis negat Donatus stirpem apud Virgilium reperiri, foeminino genere: quam sententiam & Carisius & alii plerique rejecerunt, ut alibi dictum.

380. NON ALIAM OB CULPAM BACCHO CAPER OMNIBUS ARIS CAEDITUR, ET VETERES INEUNT PROSCENIA LUDI. PRAEMIAQUE INGENTES PAGOS, ET COMPITA CIRCUM THESIDAE POSUERE. Sunt qui epitheton *ingentes* otiosum esse, vel importunum judicent, quod non ingentibus tantum pagis, sed in omnibus, ea sacra fieri pietas illa vetus exposcebat. Neque distinguendum, ut per compita minores pagos intelligamus, quum sit ejusdem sententiae dilatatio, ut etiam apud Horatium: *Quis circum pagos, & circum compita victor*: quin pagus paucissimis etiam casis constare potest. Compita, quum triviorum plateas requirant, pluribus itidem constare domibus aequum est. Quare lectionem illam summopere approbarim, quam in codicibus omnium quos versaverim antiquissimis observavi: *Praemiaque ingeniis pagos & Compita circum Thesidae posuere*: ut intelligas de Tragoediis, quarum scriptoribus hircus praemium fuerit propositum, Horatio dicente: *Carminis qui tragico vilem certavit ob hircum*. Et his ludis poemata cani solita, idem Horatius ostendit, dum *Thespin* ait *plausuris vexisse Poemata*, de Tragoediae inventore loquens. Dicamus igitur Athenienses posuisse praemia ingeniis pagos & compita circum. Quia vero sunt qui Virgilium negent usum *ingenii* vocabulo, pro ea vi mentis, quae sit docilitatis, meditationis, inventionis, & prudentiae capax, eo significato, quod apud Horatium est: *Gravis ingenium*. Et apud Sallustium: *Sed quia provenere illi praecleara ingenia*: omne punctum me tulisse fateantur, si dixerim apud Virgilium eodem significato accipi: *Haud equidem credo, quia sit divinitus illis Ingenium*. Ad eorum enim opinionem refellendam hoc ait, qui putabant

Thesidae posuere : atque inter pocula laeti
 Mollibus in pratis unctos saluere per utres.
 385 Nec non Ausonii, Troja gens missa, coloni
 Versibus incomptis ludunt, risuque soluto;
 Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis:
 Et te, Bacche, vocant per carmina laeta, tibi que
 Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.

S E R V I I.

Hinc

383. THESIDAE. Athenienses, qui primi ludos instituere Liberalia.

384. MOLLIBUS IN PRATIS UNCTOS SALUERE PER UTRES. Unctos vel oleo vel lixivio. IN PRATIS autem ideo, ne lacerentur cadentes. UTRES vero fiebant ad insultationem etiam mortuorum caprorum, ne quid ex his esset, quod non sentiret injuriam. SALUERE. Secundum autem locutus est: nam antiqui *salio*, *salui*, dicebant: nunc autem & *salvi*: unde & Cicero ait in Miloniana: *Cum hic de rbeda rejecta penula defluisset*: Sic etiam ab eo, quod est *Cano*, non *cecini*, sed *canui* dicebant; unde Sallustius: *Cornua occanuerunt*.

385. NEC NON AUSONII TROJA GENS MISSA. Hoc est, etiam Romani haec sacra celebrant & canunt: nam hoc est: VERSIBUS INCOMPTIS LUDUNT. Id est, carminibus Saturnio metro compositis: quod ad rhythmum solum vulgares componere consueverunt. Horatius: *Libertasque recurrens accepta per annos Lufis amabiliter*.

386. RISUQUE SOLUTO. Id est, cachinno.

387. ORAQVE CORTICIBUS SUMUNT. Quia necesse erat pro ratione sacrorum aliqua ludicra & turpia fieri, quibus posset populo risus moveri: qui ea exercebant, propter verecundiae remedium hoc adhibuerunt, ne agnoscerentur, ut personas factas de arborum corticibus sumerent.

388. ET TE BACCHE VOCANT. Hymnos in tuum canunt honorem.

389. TIBIQUE OSCILLA SUSPENDUNT MOLLIA. Mollia, pensilia, ut: *Pilensis matres in mollibus*. OSCILLORUM autem variae sunt opiniones: Nam alii hanc afferunt fabulam: Icarus Atheniensis, pater Erigones, quum acceptum a Libero patre vinum, mortalibus indicaret, occisus est a rusticis: qui cum plus aequo potassent, inebriati venenum se accepisse crediderant. Hujus canis est reversus ad Erygonem filiam, quae, cum ejus comitata vestigia pervenisset ad patris cadaver, laqueo vitam finivit. Haec Deorum voluntate inter alia re-

lata est, quam vocant Virginem. Canis quoque ille est inter sydera collocatus. Sed post aliquantum tempus Atheniensibus morbus immisus est talis; ut eorum virgines furore quodam compellerentur ad laqueum; responditque oraculum, sedari posse pestilentiam illam, si Erigones, & Icarum cadavera requirerentur: quaecumque diu quaesita nusquam invenirentur: ad ostendendam suam devotionem Athenienses, ut etiam in alieno ea quaerere viderentur elemento, suspenderunt de arboribus funem: ad quem se tenentes homines, hac atque illac, agitabantur; ut quasi etiam per aerem illorum cadavera quaerere viderentur. Sed quum inde plerique caderent, inventum est, ut formas, vel personas, ad oris sui similitudinem facerent, & eas pro se suspensiones moverent. Unde & *oscilla* dicta sunt ab eo, quod in his *cillarentur*, id est, moverentur: nam *cillare* est movere: unde & furcillae dictae sunt, quibus frumenta cillantur. Alii dicunt *oscilla* membra esse virilia de floribus facta, quae suspendebantur, per intercolumnia: ita ut in ea homines, acceptis clausis personis, impingerent, & ea ore cillarent, id est moverent, ad risum populo commovendum: & hoc in Orpheo lectum est. Prudentioribus tamen aliud placet, qui dicunt sacra Liberi patris ad purgationem animae pertinere: omnis autem purgatio aut per aquam fit, aut per ignem, aut per aerem: sicut & in sexto ait: *Alios panduntur inanes Suspensiones ad ventos; aliis sub gurgite vasto Infernum eluitur scelus: aut exuritur igni*. Ut nunc per *oscilla* genus purgationis, videlicet aeris, quod est maximum intelligamus: nam primum aquae, secundum ignis, tertium aeris est.

P H I L A R G Y R I I.

383. THESIDAE POSUERE. Ideo, quia primi Athenienses Liberalia statuerunt: *Thesidae* dicti a rege Theseo.

389. MOLLIA OSCILLA. *Mollia* hic pro mobilia. Et videtur Virgilius opinionem illorum sequi, qui in honorem Liberi patris putant *oscilla* suspendi, quod

- 390 Hinc omnis largo pubescit vinea foetu:
 Complentur vallesque cavae saltusque profundi,
 Et quocumque Deus circum caput egit honestum.
 Ergo rite suum Baccho dicemus honorem
 Carminibus patriis, lanceisque & liba feremus;
 395 Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram,
 Pinguique in veribus torrebimus exta columnis.
 Est etiam ille labor curandis vitibus alter,

S E R V I I.

390. HINC OMNIS LARGO PUBESCIT VINEA FOETU. Post haec iacta celebrata.

393. ERGO RITE SUUM BACCHO DICEMUS HONOREM. Julte igitur Liberi celebrabimus sacra. HONESTUM. Pulchrum.

394. CARMINIBUS PATRIIS. Id est, Romana lingua: pleraque enim sacra, pro gentium qualitate: pleraque secundum suum ritum coluntur: nam hymni Libero apud Graecos Graeca, apud Latinos Latina voce dicuntur. Hymni vero Matris Deum ubique propriam, id est, Graecam linguam, requirunt.

395. STABIT SACER HIRCUS. Placebit. Tunc enim est aptum sacrificium, cum dedicatum animal victimae patiens invenitur: unde & alibi sic ait: *Et statuam ante aras aurata fronte juvenum*. Id est, placere faciam. Contra Lucanus: *Discussa fugit ab ara Taurus*. Sacer autem, execrabilis, ut: *Auri sacra fames*.

396. IN VERUBUS TORREBIMUS EXTACOLUMNIS. Quia, sicut etiam caper est inimicus vitibus, ita eis nocet & corylus: unde & ait supra: *Nove inter vites corylum fere*.

397. EST ETIAM ILLE LABOR. Jam paulatim tendit ad vitium vituperationem, dicens & infinitum esse earum laborem, ut: *Cui nunquam exhausti satis est*: & incertum fructum, ut: *Et jam maturis metuendus Jupiter uvae*: & ipsum etiam fructum perniciosum, ut: *Bacchus & ad culpam causas dedis*.

P H I L A R G Y R I I.

quod ejus sit pendulus fructus. *Oscilla* autem dicta, sive quoniam capita & ora hostiarum in summis perticis figebantur, sive quia hunc lulum Oscii dicuntur frequenter exercuisse, & per Italiam sparsisse.

393. ERGO. Ergo, veteres pro merito dicebant. Hinc Plautus in Milite glorioso: *Hic cine Achilles est? inquit mihi, immo ejus fra-*

Cui

ter: ergo *meastor pulcer est*: & erit sensus: Merito, inquit, sacra faciemus ei, cujus beneficio vineta proveniunt.

395. ET DUCTUS CORNU STABIT SACER. Improbant enim Aruspices hostiam, quae admodum altaris reluctatur.

P I E R I I.

multis & prudentiae, & docilitatis signis in avium genere perspectis, ea pollere mente: cujus sententiae Democritum fuisse tradunt. Siquis vero Virgilii sententiam inspiciat, neminem tam stupidum esse crediderim, qui non fateatur eo loco *Ingenium* pro vi mentis accipi, quae sit docilitatis, & prudentiae capax. Quod si etiam nusquam alibi Virgilius eo vocabulo usus fuisset, Latinissimae illius aetatis consensus, qua M. Tullius, Sallustius, Horatius claruere, facit, ut hoc loco non incongrue in hanc sententiam poni potuerit: etiam si rei tactae pulchritudo, eruditioque ipsa, & veterum codicum testimonia non accederent.

384. UNCTOS SALIERE PER UTRES. Servianis temporibus, praeteritum a *Salio salvi* pronuntiabant. Idem tamen *salii* secundum aetatem dictum asserit a Virgilio: quod veteres *salvi* faciebant. Hinc nonnulli *salvere* scribunt. In codicibus tamen antiquis manu scriptis *saliero* legitur: ejusmodique praeteriti forma agnoscitur a Prisciano hoc eodem citato versu: cum vero saliendo morem videas apud Hyginum de Signis, ubi de Arctophylace loquitur.

393. ERGO RITE SUUM BACCHO DICEMUS HONOREM. In veteribus aliquot codicibus legere est *suos honores*: quod rem splendidiorum efficit.

396. IN VERUBUS TORREBIMUS EXTACOLUMNIS. In codice Mediceo *torquebimus* legitur: quod ipsius rei ministerium videtur exprimere. Sed enim *torrebimus* receptius.

Cui numquam exhausti satis est: namque omne quotannis
 Terque quaterque solum scindendum, glebaque versis
 400 Aeternum frangenda bidentibus: omne levandum
 Fronde nemus: redit agricolis labor actus in orbem,
 Atque in se sua per vestigia volvitur annus.
 Ac jam olim seras posuit cum vinea frondis,
 Frigidus & silvis Aquilo decussit honorem;
 405 Jam tum acer curas venientem extendit in annum
 Rusticus, & curvo Saturni dente relictam
 Persequitur vitem attondens, fingitque putando.
 Primus humum fodito, primus devecta cremato
 Sarmenta, & vallos primus sub tecta referto:

SERVII.

Po-

398. EXHAUSTI SATIS EST. Exhaustionis, finitionis: quod quia asperum visum est, se ad figuram transfudit, & ait: *Exhausti*, ut: *Servantissimus aequi*: pro aequitatis. OMNE SOLUM. Continens scilicet vites.

400. AETERNUM. Semper, perpetuo. Et absolute locutus est. LEVANDUM FRONDE NEMUS. Relevandum, spoliandum. Omne autem nemus dicit, & arborum & vitium: unde paulo post dicturus est: *Bis vitibus ingruit umbra*.

401. REDIT AGRICOLIS LABOR ACTUS IN ORBEM. Id est, in anni circuitum labor se invicem sequitur rusticorum.

403. OLIM. Quandoque. Significat autem finale tempus autumnii. SERAS FRONDES. Sero cadentes: tarde enim spoliantur vites frondibus.

404. FRIGIDUS ET SYLVIS AQUILO DECUS- SIT HONOREM. Varronis hic versus est.

405. ACER. Non quilibet; sed acer & diligens. CURAS VENIENTEM EXTENDIT I. A. Quasi in tempore alieno praemeditatur futurum laborem.

406. ET CURVO SATURNI DENTE. Id est falce, quae est in ejus tutela: nam Saturnus dicitur patri Coelo virilia falce amputasse, quae in mare cadentia Venerem creaverunt: quod ideo fingitur; quia, nisi humor de coelo in terras descenderit, nihil creatur. Alii Saturnum deum esse temporum dicunt, quae, sicut falx, in se recurrunt. Alii vero dicunt Saturnum in progressu nihil nocere: cum retrogradus est, esse periculosum: ideoque eum habere falcem in tutela: quod & ipsa protenta nihil valet; retro acta vero,

quicquid ei occurrit secat. RELICTAM. Scilicet, a se paulo ante desertam.

407. FINGITQUE PUTANDO. Componit, ut: *Fingitque premendo*.

408. PRIMUS HUMUM FODITO. Hoc est, ad laborem primum te esse convenit, ultimum ad fructus legendos. Vinum enim factum de uvis immaturis cito acescit: & hoc loco inest vitium vituperatio, quarum fructus, aut immaturi collecti depereunt; aut si earum fuerit expectata maturitas, nihilominus pereunt: nam dicturus est: *Et jam maturis metuendus Jupiter uvis*.

409. ET VALLOS PRIMUS SUB TECTA REFERTO. Vitium sustentacula, quae in nonnullis locis in tecta portantur; ne imbris depereant cito.

PHILARGYRII.

400. LEVANDUM. Hic putandum.

403. SERAS. Vetulas, aridas.

406. RELICTAM. Neglectam, non putatam.

408. PRIMUS. Per hoc intelligendum, primus puta: & inutiles palos sub tecta referto, pro quibus novos posueris.

PIERII.

403. ET JAM OLIM SERAS. In Romano codice legere est, *ac jam olim*. In aliis aliis *ac jam*: quarum lectionem nullam improbarim.

405. CURAS VENIENTEM EXTENDIT IN ANNUM RUSTICUS. In Romano codice, pro *rusticus*, *agricola* legitur: magis vero placet *rusticus*; tum quia sic habetur in reliquis exemplaribus, tum ex Tibulli Synopeia: *Ipe seram teneras maturo tempore visas Rusticus*.

- 410 Postremus metito . Bis vitibus ingruit umbra :
 Bis segetem densis obducunt sentibus herbae .
 Durus uterque labor . Laudato ingentia rura :
 Exiguum colito . Nec non etiam aspera rusci
 Vimina per silvam , & ripis fluvialis arundo
 415 Caeditur , incultique exercet cura salicti .
 Jam vinctae vites : jam falcem arbuta reponunt :
 Jam canit extremos effoetus vinitor antes .

S E R V I I .

Sol-

410. METITO . Vindemiato . Et per hoc dicit , maturam uvam debere colligi . Bis VITIBUS INGRUIT UMBRA . Vitis & arboris , quae amputanda est , ut dempta folia solem admittant , quo possint uvae maturare .

411. BIS SEGETEM DENSIS OBUDUNT SENTIBUS HERBAE . Semel autumnali : semel vero tempore .

412. DURUS UTERQUE LABOR . Et vellendarum herbarum , & frondium secundarum . LAUDATO INGENTIA RURA , EXIGUUM COLITO . Hoc etiam Cato ait in libris ad filium de Agricultura : quod ideo dictum est , vel quia majores , agros incultos *rura* dicebant , id est sylvas , & pascua : agrum vero , qui colebatur : ut intelligamus , Laudato ingentes sylvas , colito agrum minorem : vel , quod melius est , quia ait in primo : *Alternis idem ronas cessare novales , Et segnem patiére siccū durescere campum* : quod fieri non potest nisi fuerint spatia majora terrarum : nam & Cato , ut diximus , & Cicero in Oeconomicis , ob hoc laudant praedia latifundia ; vel quod , ut dicit Donatus , etiam non culta praestant aliquid domino .

413. RUSCI . *Ruscum* virgultum est , unde vites ligantur . Et commemorat labores , qui , licet circa alia , tamen pro vitibus exercentur .

415. INCULTIQUE EXERCET CURA SALICTI . Quasi cum indignatione ait : Causa vitium , cura nos etiam sponte nascentium rerum fatigat .

416. FALCEM ARBUSTA REPONUNT . Putatae sunt , nec falcem requirunt .

417. JAM CANIT EXTREMOS EFFOETUS , &c. Melius est *effoetus* legere , quam *effoetus* : ut quidam legunt . Et ANTES alii EXTREMOS vinearum ordines accipiunt : alii macerías , quibus vineta cluduntur : quia maceriae sunt de assis , id est , siccis lapidibus : unde *assis tibiae* dicuntur , quibus canitur sine chori voce . Dicuntur autem antes a

lapidibus eminentioribus , qui interponuntur ad maceriam sustentandam : licet Cato , de Re militari primo : *Pedites quatuor agminibus , equites duobus antibus ducant* : nam proprie antes sunt eminentes lapides , vel columnae ultimae , quibus fabrica sustinetur : & appellantur antes ἀνὰ τὴν ἀντιστήσαν : ad quam etymologiam etiam extremos ordines vinearum possumus trahere , qui ante sunt . Hoc autem dicit : Jam cantat rusticus labore finito : tamen deesse non potest , quod exercere circa culturam vitium debeat . Et , quod dicit : *Jam canit extremos antes* , ita sentiendum , quasi dicat : Jam , quod ultimum , & finitum esse videtur in vineis , cultor rusticus complevit : nam & ultimam partem vineae per columnas & macerías struxit : ultimum enim videtur esse : & inde , quasi jam securus sui laboris , canit & gaudet ; tamen adhuc debet esse sollicitus , nec unquam in omnibus esse securus .

P H I L A R G Y R I I .

412. ANTES . Cato de Re militari : *Pedites quatuor agminibus , equites duobus antibus ducant* . Sunt autem extremae quadrarum partes .

P I E R I I .

410. ET VALLOS SUB TECTA REFERTO . In hanc sententiam Varro libro primo de Agricultura : *Dominus simulac vidit occipitium vindemiatoris , furculas reducit bibernatum in tecta , ut sine sumptu harum opera altero anno uti possit* .

417. JAM CANIT EXTREMOS EFFOETUS VINITOR ANTES . Carminis hujus lectio in antiquis codicibus varia est : nam in codice Romano , *Jam canit effoetus extremus vinitor* . Verum id improbat a Servio , qui mavult *effoetus* legere . In Longobardico , atque etiam in Mediceo , *canit effoetus extremos* : aliqui timentes syllabae , dictionum ordinem transmutarunt . multaque ita , ut vidimus , toto opere ausi sunt aggredi .

- Sollicitanda tamen tellus, pulvisque movendus,
 Et jam maturis metuendus Juppiter uvis.
 420 Contra, non ulla est oleis cultura : neque illae
 Procurvam expectant falcem rastrosque tenaces,
 Cum semel haeserunt arvis, aurasque tulerunt.
 Ipsa satis tellus, cum dente recluditur unco,
 Sufficit humorem, & gravidas cum vomere fruges.
 425 Hoc pinguem & placitam Paci nutritor olivam.
 Poma quoque, ut primum truncos sensere valentis,
 Et vires habuere suas, ad sidera raptim
 Vi propria nituntur, opisque haud indiga nostrae.
 Nec minus interea foetu nemus omne gravescit,
 430 Sanguineisque inculta rubent aviaria baccis.

SERVII.

Ton.

418. PULVISQUE MOVENDUS. Genus ipsum culturae *pulveratio* vocatur, quo imminutae glebae vitibus applicantur.

419. MATURIS METUENDUS JUPPITER UVIS. Aer, more suo : cuius varietas plerunque laborem decipit rusticorum. Et tacite videtur admonere, quod in primo aperte dixit : *Inprimis venerare Deos* : sacrificiis tempestates esse pellendas.

420. NON ULLA. Id est, nulla : alii *Non nulla* legunt, id est, aliqua : non, ut in vitibus, nimia.

421. PROCURVAM EXPECTANT FALCEM. Ut putentur : quod tamen ad curam refertur anniversariam : nam necesse est, licet tarde, olivam putari. RASTROSQUE TENACES. Ad sodiendum scilicet : quia cum trahitur rastrium per agros, omnem spurcitiam secum colligere videtur. Negligentiam autem ferunt oleae, quum jam coeperint esse valentiores : nam adhuc parvae, nimiam curam requirunt.

422. AURASQUE TULERUNT. *Ferre auras*, proprie est, assuescere aeris varietati, quae obest rebus teneris nimium.

423. IPSA SATIS TELLUS. Hoc dicit, aratum olivetum, & oleis prodest, & exinde frumenta gignuntur.

424. SUFFICIT HUMOREM. Scilicet, subministrat arboribus. GRAVIDAS CUM VOMERE FRUGES. *Cum*, abundat : nam hoc dicit : Subministrat fruges vomere, id est, per vomerem. Ennius : *Effundis voces proprio cum pectore sancto*, id est, proprio pectore :

nam *cum*, vacat. Urbanus tamen sic accipit, *Gravidas cum vomere*, id est, statim post arationem.

425. HOC. Hac re. NUTRITOR autem, pro, *nutri* : nam pro activi imperativo praesenti passivum futurum posuit.

427. ET VIRES HABUERE SUAS. Quia tenera virgulta solent religari fustibus validioribus ; sicut supra ait de vitibus, *Viribus enis quarum & contemnere ventos*.

429. FOETU NEMUS OMNE GRAVESCIT. *Fortis*, id est, utilitate : nam omnis utilitas *fortis* est. Illuc autem tendit laus ista sylvarum, ut & probet non mirum esse, si & poma & olivae sine ulla cultura praebeantur ; & crescat vitium vituperatio, circa quas tantus impenditur labor.

430. AVIARIA. Secreta nemorum, quae aves frequentant. SANGUINEIS BACCIS. *Baccas sanguineas*, accipimus poma sylvestria.

PHILARGYRII.

421. EXPECTANT. Subaudiendum, talis cultura. Caeterum & oliveta coluntur. Et quod ait, *nec curvam expectant falcem*, extrinsecus subaudiendum, omni anno : quia & ipsa ex intervallo radi solent.

PIERII.

428. OPISQUE HAUD INDIGA NOSTRAE. In Romano codice, *opes haud*, absque particula *que* legitur. Scriptum vero est *opes*, pro *opis*, more suo, uti eo loco, *sublimis in aethere Nisus*, pro *sublimis*. Qui syllabae timuerunt post *opis*, *que*, ut facere soliti sunt, addidere : nam lectio venustior absque ea particula.

- Tondentur cytisi, taedas silva alta ministrat,
 Pascunturque ignes nocturni, & lumina fundunt.
 Et dubitant homines serere, atque impendere curam?
 Quid majora sequar? salices, humilesque genestae,
 435 Aut illae pecori frondem, aut pastoribus umbras,
 Sufficiunt: sepemque satis, & pabula melli.
 Et juvat undantem buxo spectare Cytorum,
 Naryciaeque picis lucos: juvat arva videre,
 Non rastris hominum, non ulli obnoxia curae.
 440 Ipsae Caucasio steriles in vertice silvae,
 Quas animosi Euri assidue franguntque feruntque,
 Dant alios aliae foetus: dant utile lignum,
 Navigiis pinos, domibus cedrumque cupressosque.
 Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustris

S E R V I I.

Agri-

431. TONDENTUR CYTISI. Virgulta, a Cyto insula, ubi abundant, nominata.

433. ET DUBITANT HOMINES SERERE, ATQUE IMPENDERE CURAM. Id est, non est necesse hominibus, his arboribus & sylvis curam impendere; quippe sua sponte proveniunt. Et hoc dicit, ut ex obliquo vitium vituperatio subaudiatur.

434. QUID MAJORA SEQUAR? Quid de majoribus multum dicam arboribus? cum minoribus quaeque virgulta humanis usibus multam commoditatem praestent, sine ullo cultu provenientia.

435. AUT ILLAE. Id est, salices, aut genestae. Multi tamen, *Et tiliac* legunt; ut tria dixerit, *Salices, tiliac, & genistas*.

437. UNDANTEM BUXO SPECTARE CYTORUM. Montem Macedoniae, in quo abundat buxus: quae vento mota, aestus imitatur undarum.

438. NARYCIAEQUE PICIS. A loco, in quo abundant piceae.

439. NON ULLI OBNOXIA CURAE. Non debitoria, nihil labori nostro debentia.

440. IPSAE CAUCASIO. Caucasus mons est Scythiae, positus hic pro quibuslibet asperrimis montibus. STERILIS autem ait SYLVAS, comparatione pomiferarum arborum.

444. HINC. De sylvis scilicet: nam de cupresso, aut de cedro, nullus unquam efficit rotas aut radios. TRIVERE. Tornare, composuere de torno. TYMPANA, Tecta vehiculorum.

P H I L A R G Y R I I.

434. QUID MAJORA. Quomodo majora, si salices plus sunt humiles, quam myricae? solvitur. Hic sensus est, & haec subdistinctio. Quid majora sequar? & transit etiam illa, quae putes esse contemnenda: multum possunt, & salices, & myricae, live genestae, prodesse.

437. UNDANTEM. Fluctuantem.

438. NARICIAE. *Nariciae*, ut hic: *Naricis posuerunt moenia Locri*.

439. OBNOXIA. Egentia.

444. ROTIS. Rotas ex solidis tabulis factas, tympana appellavit; & agricolae necessaria distinguunt.

P I E R I I.

431. TONDENTUR CYTISI. In Romano codice versus hic statuitur post eum: *Pascunturque ignes*. Sed non procedit: *cytisi* sine adspiratione.

432. ET LUMINA FUNDUNT. In antiquo: *ac lumina fundunt*.

434. HUMILESQUE GENISTAE. Antiquiora omnia exemplaria *genestae* per *e* in pene ultima legunt: uti etiam superius adnotatum est.

435. AUT PASTORIBUS UMBRAM. In veteribus omnibus codicibus scriptum observavi *umbras*, numero multitudinis.

- 445 Agricolae, & pandas ratibus posuere carinas.
Viminibus salices fecundae, frondibus ulmi:
At myrtus validis hastilibus, & bona bello
Cornus: Ityraeos taxi torquentur in arcus.
Nec tiliae leves aut torno rasile buxum
450 Non formam accipiunt, ferroque cavantur acuto.
Nec non & torrentem undam levis innatat alnus,
Missa Pado: nec non & apes examina condunt
Corticibusque cavis vitiosaeque ilicis alveo.
Quid memorandum aequè Baccheia dona tulerunt?
455 Bacchus & ad culpam causas dedit. Ille furentis

SERVII.

445. PANDAS. CURVES.

446. VIMINIBUS SALICES FOECUNDÆ . Le-
gitur & : FOECUNDÆ FRONDIBUS ULMI . AT
MYRTUS VALIDIS HASTILIBUS . Alibi : Et pa-
floralem præfixa cuspidē myrtum .

447. ET BONA BELLO CORNUS. Aptā est enim etiam cornus hastilibus.

448. ITYRAEOS TAXI CURVANTUR IN AR-
CUS . *Ityracos* , hoc est , in arcuum *Ityraeo-*
rum similitudinem . *Ityracos* autem , dicit *Par-*
thicos .

449. NEC TILIAE LEVES, AUT TORNO RA-
SILE BUXUM. Ordo est: Nec non tiliae leves,
aut rasile buxum, torno formam accipiunt.
NEC NON dicit, hoc est, etiam.

452. *MISSA PADO*. Pro, in Padum. Species est pro genere.

453. VITIOSAEQUE ILICIS ALVEO . Cariosae .
Vult autem probare etiam putres arbores ha-
bere aliquam utilitatem . Sane pro *alveo* , per
Synaeresim *alvo* dicimus .

454. QUID MEMORANDUM AEQUE. Quid similiter laudandum? TULERUNT. Dona Liberi: sicut sylvae multa sponte procreantes. Alii ET QUAE legunt; ut sit sensus: Quid dicendum est, quae *tulerunt*, id est, attulerunt, ipsa etiam dona Baccheia: ut hoc dicat: Parum est, quod vites tantum laborem requirunt; etiam munera earum causas praestant furoris.

455. ILLE FURENTES CENTAUROS. Atqui in Aeneide ait : *Mars perdere gentem Immanem Lapithum valuit*. Sed hoc solvit Horatius, dicens : *Nec Semelius Cum Marte confunder Thyoneus Prælia*. Nam re vera, licet irarum causas Mars habuerit, Lapithæ tamen & Centauri in furorem sunt ebrietate compulsi. Deinde

hoc loco Centauros ait in furorem actos a Li-
bero, non Lapithas.

PHILARGYRII.

449. BUXUM. Signum, non arborem dixit. Quamvis Ennii exemplo, & arborem potuerit dicere neutro genere. Ille enim sic in septimo: *Longique supersti stant rectis foliis & amaro corpore buxum.*

PIER II.

440. IPSAE CAUCASEO . In antiquis *Caucasie* ,
ut Olympius .

443. CEDROSQ. CUPRESSOSQ. In Romano, in Mediceo, & aliis antiquioribus codicibus, legitur *cedrosq. cupressosq.* quanquam in Longobardico *cupressos*, absque particula enclitica scriptum sit, scriptoris negligentia.

448. ITHYRAEOS TAXI CURVANTUR IN AR-
CUS. Invenies omnino in aliquot codicibus anti-
quis *curvantur*: Sed in Mediceo *torquentur* ha-
betur: in aliquot *Isuraos* per *u*, & absque adspi-
ratione, quam addere nonnulli Grammatici com-
menti sunt, nomen *ἰσούρι* τῷ ἰσούρι deduci asse-
rentes. Sed enim apud Dionysium & Strabonem
in codicibus manuscriptis per *τ* & *υ* nomen
scriptum inveni *Ἰθυραῖος*: quamvis in codici-
bus Aldinis per *δ* notatum sit, errore librarii,
καὶ μὲν ὅν ὀφθαλμοὶ ἔχουσιν πάντα Ἰθυραῖος τε καὶ
Ἀραβες. Est & ubi *Tyraros* legas, sed inemen-
date. Sunt enim in Arcadia *Tbyraei*, & in I-
sthmo Tarentini promontorii. De *Isuraeis* vero
sagittariis habetur in epistola Valeriani impera-
toris ad Aurelium. *Habes sagittarios Isuraeos*
trecentos: recitatum a Flavio Vopisco.

449. ET TORNO BASILE BUXUM. Signant
Gram.

Centauros letho domuit, Rhoetumque Pholumque,
 Et magno Hylaeum Lapithis cratere minantem.
 O fortunatos nimium, sua si bona norint,
 Agricolas! quibus ipsa, procul discordibus armis,
 460 Fundit humo facilem victum justissima tellus.
 Si non ingentem foribus domus alta superbis
 Mane salutantum totis vomit aedibus undam;
 Nec varios inhiant pulchra testudine postes,

S E R V I I.

In.

457. MAGNO HYLAEUM LAPITHIS CRATERE MINANTEM. Bonum schema: ita enim pinguntur, quasi poculis bella tractantes.

458. O FORTUNATOS NIMIUM, SUA SI BONA NORIT, AGRICOLAS. Non est abruptus transitus ad laudem vitae rusticae: nam ad superiora pertinet: post vituperationem quippe vini, ista quasi consolatio est: per quam ostenditur quantas voluptates rusticis natura praestiterit. Quod autem *Fortunatos nimium* ait, non ad fortunam, sed ad fortunae pertinet quantitatem: nam hoc dicit: Quantum in re est, maximas eis natura praestitit voluptates: quas si nossent, essent non fortunati, sicut nunc sunt, sed nimium fortunati.

459. PROCL DISCORDIBUS ARMIS. Longe a civitatibus, plenis jurgio & rapinis.

460. JUSTISSIMA TELLUS. Proprie: nam, si justus est, qui, quod acceperit, reddit, terra utique justissima est, quae majore foenore semina accepta restituit.

461. SI NON INGENTEM FORIBUS DOMUS ALTA SUPERBIS. Ut etiam in laudem fecit Italiae; non solum vitam laudat rusticam, sed etiam contrariam, id est, urbanam, vituperat. Nam ista, quae de urbibus dicit, opinabilia sunt bona, non vera, sicut rustica. Multum enim interest inter verum & opinatum malum, seu bonum: unde Juvenalis: *Pauci dignoscere possunt Vera bona.*

462. MANE SALUTANTUM. Hoc est, si non patiantur advenientem multitudinem, sicut faciunt hi, qui in urbibus consistentes, frequentiam multorum quotidie patiuntur.

463. INHIAANT. Habere desiderant. Et dicimus, *inhio illam rem*. PULCHRA TESTUDINE. Id est, Indica: unde postes ornabantur, vel lectuli. Lucanus: *Foribus testudinis Indi Terga sedent fulvo maculas distincta smaragdo.*

P H I L A R C Y R I I.

456. PHOLUMQUE. Hic quaestio est, cur Pholum inter Centauros interfectum dicat, quem Hercules etiam hospitem habuerit, nec dum infestaverit, sed peremptis Centauris, cum sagittas ejus Pholus miraretur, una earum supra pedem ipsius cecidit, & ei lethalis fuit. Inter Lapithas autem & Centauros bellum fuit propter Hippodamiam, sive Deianiram: & cum ad rapiendam virginem insolentes Centauri fuissent, a Lapithis sunt attriti.

460. JUSTISSIMA TELLUS. *Justissima tellus* quomodo, si alibi dicit: *Cocumque Japetumque creat saevumque Typhonem?* solvitur. Ideo *justissima*, quia cum decimis reddit fructus, quod est magnae justitiae.

463. INHIAANT. Mirantur: & subaudiendum salutantes.

P I E R I I.

Grammatici dictionem *Buxum* neutro genere dictam a Virgilio: quam foeminino Ennius, & plerique alii ex veteribus protulere. Sed enim aliis *Buxus* arbor est: *Buxum* materia: atque ita recte etiam alibi dictum: *Mirata volubile buxum.*

453. VITIOSAEQ. ILICIS ALVO. In Romano codice legitur *alvo*, quod mirifice placet.

455. ILLE FURENTES CENTAUROS LETO DOMUIT RHOETUMQUE PHOLUMQUE. In antiquis aliquot codicibus *Centaurus*, Graeco more casu terminato, ut in veterum monumentis saepissime legas: *VIXIT ANNUS*, pro *annos*, & pleraque alia similia. Scribendum vero videtur *Rhoetum* per *c*, ex Callimachi commentariis: quem locum in memoriam mihi redegit Petrejus Zancus, doctissimus adolescens, quamquam sunt, qui Virgilium volunt nominis ejus asperitatem emollire voluisse.

462. TOTIS VOMIT AEDIBUS UNDAM. In Mediceo codice *vomas* scriptum: quod nescio quid elegantius sonat.

Cc 2

Inlufasque auro vestis, Ephyreïaque aera;
 465 Alba neque Assyrio fucatur lana veneno,
 Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi:
 At secura quies, & nescia fallere vita,
 Dives opum variarum, at latis otia fundis,
 Speluncae, vivique lacus, at frigida Tempe,
 470 Mugitusque boum, mollesque sub arbore somni
 Non absunt. Illic saltus ac lustra ferarum,
 Et patiens operum, exiguoque assueta Juventus,
 Sacra Deum, sanctique patres: extrema per illos
 Justitia excedens terris vestigia fecit.

SERVII.

Me

464. ILLUSASQUE AURO VESTES. In quibus artifex ludens, auro aliqua depinxerat. Male autem quidam *inclusas* legunt. EPHYRAEAQUE AERA. Corinthia, quae laudat etiam Cicero. Nam *Ephyre* est Corinthus.

465. ALBA NEC ASSYRIO FUCATUR LANA VENENO. Assyrii, populi sunt adjacentes Syriae; apud quos primum usus inventus est purpurae. VENENO. Colore.

466. NEC CASIA LIQUIDI CORRUMPITUR USUS OLIVI. *Casia* est herba, de qua fit unguentum. Mire autem ait: *Usus olivi corrumpitur*: nam oleum generalem usum habet, quod cum in unguentum fuerit corruptum, uni rei tantum esse aptum incipit.

467. ET NESCIA FALLERE VITA. Aut quia innocentes sunt; aut quoniam immobilis est status vitae eorum: urbanorum enim fortuna, aut insidiis, aut proscriptione variatur.

468. LATIS OTIA FUNDIS. *Fundus* dicitur ab eo, quod sit rerum omnium fundamentum.

469. SPELUNCAE VIVIQUE LACUS. Id est, bona naturalia, non sicut in urbibus labore quaesita: unde Juvenalis: *Et speluncas dissimiles veris*. FRIGIDA TEMPE. *Tempe* proprio sunt loca amœna Thessaliae. Abusive cujusvis loci amoenitas.

470. MOLLESQUE SUB ARBORE SOMNI. Μαλακαὶ δ' ὑπὸ δένδρεσσιν ὕπνοι.

471. ILLIC SALTUS. Venationes, quae penitus in urbibus non sunt. LUSTRA FERARUM. Bene *ferarum* addidit, quoniam sunt in urbibus lustra meretricum. PARVOQUE ASSUETA. Id est, non ut urbana, quae est segnis & prodiga.

473. SACRA DEUM, SANGTIQUE PATRES.

Duo dicit: Sacra Deorum sancta apud illos sunt, sancti etiam parentes.

474. EXTREMA PER ILLOS JUSTITIA EXCEDENS TERRIS VESTIGIA FECIT. Hoc Aratus dicit: Justitiam primo & in urbibus, postea in agris tantum fuisse: ubi eam inducit loquentem, cur abscedat o terris: Οὐδ' ἴτ' ἡσώπορ' ἐλδίσσινδαι καλίσσιν, Οἷον χεῖρσιν πατέρων γενέω ἐλίποντο Χαροτέρων.

PHILARGYRII.

473. SACRA. *Sacrum* dici volunt, quod sit cum religione: *sanctum*, quod cum amore.

PIERII.

464. ILLUSASQUE AURO VESTES. In codicibus aliquot antiquis legere est: *inclusasq. auro*: quam tamen lectionem improbat Servius: & *illusas* in antiquioribus omnino est.

465. ALBA NEC ASSYRIO. In Mediceo, & aliquot aliis antiquis *neque Assyrio* legitur.

467. AT SECURA QUIES &c. AT FRIGIDA TEMPE. In Longobardico *ac* utrobique scriptum; sed magis placet *at*: id vero in Romano codice per *d*, ut saepe solet, scriptum invenies. ET NESCIA FALLERE VITA. In Romano codice *vitam* legitur: cuius suppositum erit, quies. In reliquis tamen omnibus habetur *visa*: & longe melius.

468. AT LATIS OCIA FUNDIS. Scribendum *otia* per *t* ex Mediceo codice, & marmorum consensu. Est etiam *ac*, pro *at*, quod non aequè probatur.

471. NON ABSUNT ILLIS SALTUS AC LUSTRA FERARUM. Vetera omnia exemplaria, quotquot habere contingit, non *illis*, sed *illic* legunt, quod mirifice placet: idque etiam Servius agnovisse videtur,

475 Me vero primum dulces ante omnia Musae,
 Quarum sacra fero ingenti percussus amore,
 Accipiant; caelique vias, & sidera monstrent:
 Defectus solis varios, lunaeque labores:
 Unde tremor terris: qua vi maria alta tumescant
 480 Objicibus ruptis, rursusque in se ipsa residant:

S E R V I I.

Quid

475. ME VERO. Diu quaesitum est, utrum philosophiae, an rusticitatis esset vita foelicior: unde nunc dicit primam esse philosophiam: post ipsam, rusticam vitam. Suam autem personam pro quocunque ponit. Sic paulo post: *Rura mihi placeant*: pro cuilibet. Sic in primo: *Non illa quisquam me no-*
Ele per altum Ire moneat. In tertio: *Ne mihi*
tunc molles sub divo carpere somnos. Et hoc est, quod dicit Horatius in Arte poetica: *Hoc amet,*
hoc spernas promissi carminis auctor.

476. QUARUM SACRA FERO. Poeta enim, quasi Musarum sacerdos est.

477. CAELIQUE VIAS. Aut artes: ut: *Inveni germana viam*. Aut certe circulos, quibus sydera continentur.

478. DEFECTUS SOLIS VARIOS. Atqui uno modo tantum Sol deficere nobis videtur, tunc scilicet, cum Luna plena e regione ejus obstitit radiis, & eos nobis fecerit non videri. Unde *varios* accipimus *defectus*; non quia varia ratione contingant (nam ratio una est, ut diximus) sed quia vel variis temporibus fiunt, vel varie: interdum enim duobus, interdum quatuor, interdum pluribus deficit digitis. LUNAEQUE LABORES. Vel errores, quia non recta incedit: vel *defectus*, qui contingunt Lunae, quotiens terrae altitudo interveniens radiis Solis, eam illuminari non patitur, a quibus dicitur lumen accipere.

479. UNDE TREMOR TERRIS. Varias sunt opiniones. Alii dicunt ventum esse in concavis terrae, qui motus etiam terram movet. Sallustius: *Venti per cava terrae citati*. Lucanus: *Quaerentem erumpere ventum Credidit*. Alii aquam dicunt genitalem sub terris moveri, & simul eas concutere, sicut vas aquae: ut dicit Lucretius: Alii *σφοδρόν* terram volunt, cujus plerumque latentes ruinae, supposita cuncta concutiunt.

480. QUA VI MARIA ALTA TUMEScant OBJICIBUS RUPTIS. Alii sic accipiunt, quod ruptis obicibus, id est, Calpe & Atlante, montibus Hispaniae & Mauritaniae, Oceanus eruperit, & ista fecerit maria: quod non procedit. Si enim hoc esset, non diceret *tumescant*, sed *eruperunt*; quum eruperunt Oceani maria: unde aestuaria Oceani accipimus; qui per Hispanias & Gallias in infinitum erumpit, contempta lege riparum, ad quas rursus recurrit. Cujus rei opiniones Lucanus in primo commemorat, dicens: *Ventus ab extremo pelagus sic axe volutet, Destituatque ferens an sydere mota secundo*
Tethyos unda vagae lunaribus aestuat horis: Flammiger an Titan, ut olentes hauriat undas, Eri-
gat Oceanum, fluctusque ad sydera tollat.

P H I L A R G Y R I I.

475. PRIMUM. Primum & ante omnia, ut: *Primus ibi ante omnes*.

477. SIDERA. Utrum ea, quae cum caelo feruntur infixa; an vaga, quae contraria caelo cursus conficiunt. An omnes caeli viae notae sunt. A sinistra austri, septentriones a dextra. Quod vulgo dicunt, laborat luna. Hinc Varro in Cynistore: *Eclypsis quando fit, cur luna labores: Et si hoc ridicule credunt, dicant, quid laborant*.

478. DEFECTUS. *Varios defectus*, secundum Epicurum, qui ait: non unam causam pronuntiandam, qua sol deficere videtur, sed varias. Potest enim fieri, ut extinguatur, ut longius recedat, ut aliquod eum corpus abscondat. LUNAE autem LABORES dicit; cum dimittit lumen.

479. MARIA ALTA &c. Cellius Oceanum significari ait, qui aestu suo diffudit terram inter Mauritaniam, & Hispaniam: ut hoc sit, *obicibus ruptis*.

P I E R I I.

detur, dum quae rure, quaeque in urbe sunt, memorat.

472. PARVOQUE ASSUETA JUVENTUS. In Romano codice, legitur *exiguoque adfusa*, Verum ideo magis placet *parvo*, ut in reliquis exemplaribus habetur: quia frequentissimo auctorum usu dicitur, *contentus parvo*.

476. QUARUM SACRA FERO INGENTI PERCULSUS AMORE. In cod. Longobardico tantum legitur *percussus*. Sed in Romano, in Mediceo, & aliis antiquioribus, *percussus*, prout etiam dicitur, *amore jancius*: sive quia passim locutiones illae *percussus* & *percussus* apud auctores confunduntur.

Quid tantum Oceano properent se tingere soles
 Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obstet.
 Sin, has ne possim naturae accedere partes,
 Frigidus obstiterit circum praecordia sanguis;
 485 Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes;
 Flumina amem silvasque inglorius. O, ubi campi,
 Spercheosque, & virginibus bacchata Lacaenis
 Taygeta: o, qui me gelidis in vallibus Haemi
 Sistat, & ingenti ramorum protegat umbra!
 490 Felix, qui potuit rerum cognoscere causas:
 Atque metus omnis & inexorabile fatum

SERVII.

481. QUID. Ob quam causam. TANTUM OCEANO PROPERENT SE TINGERE SOLES HYBERNI. Circulorum hoc efficit ratio, ut etiam in Aeneide diximus.

482. TARDIS MORA NOCTIBUS. Tarde venientibus, & activis dixisse videtur, ne bis unum tempus significaret.

483. SIN HAS NE POSSIM NATURAE ACCEDERE PARTES. Physicae philosophiae partes: unde sunt illa quae dixit.

484. FRIGIDUS OBSTITERIT CIRCUM PRAECORDIA SANGUIS. Secundum physicos, qui dicunt, stultos homines esse frigidioris sanguinis: prudentes, calidioris. Unde & senes, in quibus jam friget, & pueri, in quibus necdum calet, minus sapiunt.

485. MIHI PLACEANT. Pro, cuilibet.

486. INGLORIUS. Comparatione philosophiae. Sic in Aeneide: *Et mutas agitare inglorius artes*. Non quod nulla gloria medicinae est; sed quod minor, quam divinitatis & augurandi, quae ei Apollo obtulerat munera, ut: *Augurium cytharamque dedit, celeresque sagittas*.

487. SPERCHIUSQUE. Fluvius Thessaliae.

488. TAYGETA. Mons Laconum, Libero & Bacchis sacratus. HAEMI. Montis Thessaliae, in quo etiam sunt Tempe.

490. FELIX QUI POTUIT RERUM COGNOSCERE CAUSSAS. Repetitio est superioris coloris; nam hoc dicit: Et rustici felices sunt; & qui tribuunt operam philosophiae. RERUM CAUSSAS. Id est, physicam philosophiam.

491. INEXORABILE FATUM. Alibi: *Fortuna omnipotens*, & *ineluctabile fatum*.

Sub-

PHILARGYRII.

481. QUID TANTUM OCEANO PROPERENT &c. Causa brevium dierum est, quod signa hyemalia transversa oriantur, atque occidant: causa longorum dierum, quod aestiva recta oriantur, & occidant.

482. TARDIS. *Tardis noctibus*, id est, tarde venientibus, id est, activis.

487. VIRGINIBUS BACCHATA LACAENIS. Ubi bacchatae sunt. Et non haec optat, sed talia: Bacchi enim orgia in montibus celebrari solebant a furiosis Bacchis, quae a Spartanis, quorum mons erat Taygeta, *Διομαίται*, appellabantur.

488. QUI ME. *Qui*, pro, aliquis: & subaudiendum, Deus.

PIERII.

479. QUA VI MARIA ALTA TUMEScant. In Longobardico *tumescunt* legitur; sed elegantius est *tumescant*.

481. OCEANO PROPERENT SE TINGERE SOLES. *Tingere*, ut in veteribus habetur, scribendum esse ostendit *Distinguo* (ajunt veteres grammatici) de quo nemo dubitat: id vero diversis coloribus tingere significat: ac proinde secernere, & dissipare.

485. RURA MIHI ET RIGUI PLACEANT IN VALLIBUS AMNES. In Romano codice, *rigidi* legitur. Sed enim non videtur amnibus convenire, ubi agitur de amoenitate: rigor enim glaciei potius congruit: ut ibi: *Glacie riget horrida barba*: nisi *Rigidi*, pro *Gelidi* positum sit. Sed omnino fuit hic asperitas evitanda.

491. ATQUE METUS OMNES, ET INEXORABILE FATUM SUBJECIT PEDIBUS. In Romano codice legitur *ineluctabile fatum*: quod & alibi positum

Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari!
 Fortunatus & ille, Deos qui novit agrestis,
 Panaque, Silvanumque senem, Nymphasque sorores.
 495 Illum non populi fasces, non purpura regum
 Flexit, & infidos agitans discordia fratres;
 Aut conjurato descendens Dacus ab Istro:
 Non res Romanae, perituraque regna: neque ille,
 Aut doluit miserans inopem, aut invidit habenti.

S E R V I I.

QUOS

492. FATUM. Ex fato venientia. SUBJECIT PEDIBUS. Calcavit. ACHERONTIS AVARI. Omnem mundum in mortem trahentis.

493. DEOS QUI NOVIT AGRESTES. Qui abstinet civicis malis; & aut rura habitat, sicut rustici: aut etiam, sicut philosophi, suis numinibus rura describit.

494. NYMPHASQUE SORORES. Non Panis vel Sylvani; sed inter se sorores, ut: *Aetnae fratres*: inter se scilicet.

495. POPULI FASCES. Honores, qui a populo praestabantur. Proprie autem locutus est, ut *fasces populi*, *regum purpuram* diceret.

496. INFIDOS AGITANS DISCORDIA FRATRES. Discordiam posuit pro avaritia. Ab eo, quod praecedit, id quod sequitur. *Infidos autem fratres*, ideo ait, quod avaritiae causa dissentiant.

497. AUT CONJURATO DESCENDENS DACUS AB ISTRO. Id est, non eum sollicitat conjuratio Barbarorum. ISTER autem, fluvius est Scythiae.

498. NON RES ROMANAE, PERITURAQUE REGNA. *Regna*, scilicet Barbarorum: nam duo dicit: Rusticum, nec Romanum imperium movet, id est, ad ambitum cogit: nec barbarorum regna peritura. Non enim Romano male dixit imperio: licet hoc alii dictum velint ex generali venire sententia, quod omnis magnitudo imperii periculis subjacet: unde etiam Juvenalis ait: *Ad generum Cereris sine caede & sanguine pauci Descendunt reges, & sicca morte tyranni*.

499. AUT DOLUIT MISERANS INOPEM, AUT INVIDIT HABENTI. Cicero in Tusculanorum quinto libro hoc tractat, dicens: *In quem cadis una mentis perturbatio, posse in eum omnes cadere: sicut potest omni virtute pollere, cui virtus una contigerit*: unde nunc Virgilius noluit rustico assignare misericordiam; ne ei daret etiam caeteras animi passiones, quas novimus & a bonis, & a malis rebus venire. A bonis opinatis duas: unam praesentis tem-

poris, ut gaudium: & unam futuri, ut spem. A malis similiter duas: unam praesentis, ut dolorem: & unam futuri, ut metum: quas passiones esse animi non dubium est: unde & ipse ait in sexto: *Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque*. Sallustius etiam in Catilinae bello ait: *Omnes homines, qui de rebus dubiis consultant, ab odio, amicitia, ira, atque misericordia vacuos esse decet. Nam animus baud facile verum providet, ubi illa officium*. Ergo aut secundum Ciceronis tractatum hoc dixit: aut, quod absolutius est, intelligamus ideo rusticum paupertatem non dolere, quod eam malum esse non credit; sed munus deorum. Lucanus de paupertate: *Et munera nondum Intellecta Deum*. Est & aliud, quod possimus accipere; ideo rusticum nec bonis, nec malis alienis moveri; quia ejus non interest; quippe qui ab urbibus est remotus.

P H I L A R G Y R I I.

492. STREPITUMQUE ACHERONTIS. id est, opinionem formidolosam, quae vulgo est, de Acheronte.

497. DESCENDENS DACUS AB ISTRO. Avidius Modestus legisse se affirmabat, hunc morem esse Dacorum: ut cum ad bella proficiscerentur, non prius rem capefferent, quam de Istro certum modum haurientes ore, in modum sacri vini, jurarent; non se ad patriae sedem regressuros, nisi hostibus caesis: & idcirco Virgilium familiari sibi hypallage usum dixisse: *Istrum conjuratum*, apud quem Daci conjurare consueverunt.

499. AUT DOLUIT. Non crudelem rusticum inducit, qui inopis non misereatur: sed qui sciens paupertatem malum non esse, pauperis non doleat sortem: & ideo adiecit, *aut invidit habenti*, quia non invidet, sciens divitias bonas non esse.

P I E R I I.

positum a Virgilio; magis tamen eruditi probant, quod varium est ad fertilioris facundiae copiam.

- 500 Quos rami fructus, quas ipsa volentia rura
 Sponte tulere sua, carpsit: nec ferrea jura,
 Insanumque forum, aut populi tabularia vidit.
 Sollicitant alii remis freta caeca, ruuntque
 In ferrum, penetrant aulas, & limina regum:
 505 Hic petit excidiis urbem, miserisque Penatis,
 Ut gemma bibat, & Sarrano in dormiat ostro.
 Condit opes alius, defossoque incubat auro.
 Hic stupet attonitus Rostris: hunc plausus hiantem
 Per cuneos (geminatus enim) plebisque patrumque
 510 Corripuit: gaudent perfusi sanguine fratrum,
 Exilioque domos & dulcia limina mutant;
 Atque alio patriam quaerunt sub sole jacentem.
 Agricola incurvo terram dimovit aratro:
 Hinc anni labor: hinc patriam parvosque nepotes
 515 Sustinet: hinc armenta boum, meritosque juvencos.

SERVII.

Nec

501. FERREA JURA. Dura, inexorabilia, immutabilia.

502. INSANUMQUE FORUM. Litigiosum. POPULI TABULARIA. Ubi Actus publici continentur. Significat autem templum Saturni, in quo & aerarium fuerat, & ubi reponebantur Acta, quae susceptis liberis faciebant parentes. Juvenalis: *Tollis enim, et titulis Actorum aspergere gaudes Argumenta viri.*

503. CAECA FRETA. Subito in tempestatem surgentia.

504. PENETRANT AULAS ET LIMINA REGUM. Profitentur satellitium. *Limina* autem ait interiorem familiaritatem. Sic Turnus: *Stirpem admisceri Phrygiam, se limine pelli.* PETIT EXCIDIIS URBEM. Incertum, alienam, an suam.

506. GEMMA BIBAT. Gemmeo poculo, non gemmato. SARRANO DORMIAT OSTRO. Tyria purpura, quae enim nunc *Tyros* dicitur, olim *Sarra* vocabatur; a pisce quodam, qui illic abundat: quem lingua sua *Sar* appellant. Juvenalis: *Aus pictae Sarrana ferentem Ex humeris aulaea sogae.*

508. HIC STUPET ATTONITUS ROSTRIS. Scilicet, ut concionetur.

509. PER CUNEOS, GEMINATUS ENIM, PLEBISQUE PATRUMQUE CORRI-

PUIT. Ordo est: Corripuit enim hunc geminatus per cuneos plausus, & plebis & patrum.

511. EXILIOQUE DOMOS. Voluntario scilicet, propter avaritiam.

512. ALIO SUB SOLE. Sub alio climate.

514. HINC ANNI LABOR. Ex agricultura habet totius anni substantiam. HINC PATRIAM. Donatus villam intelligit, non revera patriam.

515. MERITOSQUE JUVENCOS. Sui consortes laboris.

PHILARGYRII.

501. FERREA JURA. Quia veniam dare non norit.

502. TABULARIA. Negotia publica, & rationes populi, quae in tabulis scribuntur, unde tabularia dicta. VIDIT: expertus est, ut: *Illic Aetneae vidit Cyclopes Ulyx.*

508. HUNC PLAUSUS HIANTEM. Sensus: hic audet concionari, & in rostris conventum populi, favoremque miratur.

PIERII.

508. HUNC PLAUSUS HIANTEM PER CUNEOS (GEMINATUR ENIM PLAEBISQUE PATRUMQUE) CORRIPUIT. Romanus codex, Mediceus, Longobardicus, & plerique alii, *geminatus* legunt: quod etiam approbatur a Servio.

- Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
 Aut foetu pecorum, aut Cerealis mergite culmi:
 Proventuque oneret sulcos, atque horrea vincat.
 Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis:
 520 Glande sues laeti redeunt: dant arbuta silvae:
 Et varios ponit foetus autumnus: & alte
 Mitis in apricis coquitur vindemia faxis.
 Interea dulces pendent circum oscula nati:
 Casta pudicitiam servat domus: ubera vaccae
 525 Lactea demittunt: pinguesque in gramine laeto
 Inter se adversis luctantur cornibus haedi.
 Ipse dies agitat festos: fufusque per herbam,
 Ignis ubi in medio, & focii cratera coronant,
 Te libans, Lenaeae, vocat: pecorisque magistris
 530 Velocis jaculi certamina ponit in ulmo:
 Corporaque agresti nudant praedura palaestra.

S E R V I I.

Hanc

516. NEC REQUIES. Id est, numquam potest rusticus omni parte destitui. CEREALIS MERGITE CULMI. Manipulos spicarum, *mergites* dicimus.

519. SICYONIA BACCA TRAPETIS. Oliva, a civitate Laconiae, *Sicyone*, ubi abundant oleae, *Trapetis* autem, molis mobilibus olivaribus. Et declinatur *trapetum*, sicut templum. Terentianus: *Quos super infidens trapetos signa gyris temperat*. Quod metrum aptum est olivam terentibus.

520. ARBUTA. Poma sylvestria.

523. DULCES CIRCUM OSCULA NATI. Id est, non solum aliis rebus, sed etiam filiorum adpectu & frequentia gaudent. Contra illud: *Exilioque domos & dulcia limina mutant*.

524. CASTA PUDICITIAM SERVAT DOMUS. Non, ut in urbibus, impudica.

527. IPSE DIES AGITAT. Hic est suspendendum: & sic inferendum *festos*: nam hoc dicit, omnes dies sic habet, ut festos putes. Alii dicunt, festos dies cum religione celebrant.

530. AGRESTI PALAESTRA. Rustica luctatione. *Palaestra* autem dicta est, vel *ἀπό τῆς πάλης*, id est, a luctatione: vel *ἀπό τῆς πάλαν*, hoc est, a motu urnae: nam ducti sorte luctantur.

P H I L A R G Y R I I.

516. REQUIES. Nec requiescit, nec intervallum est.

517. MERGITE. *Mergites*, fascies culmorum spicas habentium, quas metentes brachiis sinistris complectuntur: quidam cavos dicunt.

519. SICYONIA BACCA. Quoniam oleum Sicyonium magno in pretio est. *Sicyon*, urbs Peloponnesi. TRAPETIS autem, molis lapideis, ubi oliva molitur.

523. COQUITUR. Familiaris est figura, pro, coquitur, ut mitescat.

527. FESTOS. Non cum festi venerint, sed omnes dies, quasi festos agit, id est, laetos.

528. IGNIS UBI. In medio ubi ignis: & proprie CORONANTUR, usque ad coronam summam implentur.

P I E R I I.

523. INTEREA PENDENT DULCES CIRCUM OSCULA NATI. Omnes antiqui codices, hoc ordine legunt, *Interea dulces pendent*. In aliquot etiam codicibus ex antiquioribus *obscula*: quia grammatici *osculum*, quod ob or petatur, dictum volunt: sed enim ea dura nimis est enuntiatio.

531. CORPORAE AGRESTI NUDAT PRAEDURA PALAESTRA. In Romano codice, in Mediceo, & antiquissimis aliis *nudans*, numero multitudinis, legitur.

Dd

Hanc olim veteres vitam coluere Sabini:
 Hanc Remus, & frater: sic fortis Etruria crevit:
 Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma,
 535 Septemque una sibi muro circumdedit arces.
 Ante etiam sceptrum Dictaei regis, & ante
 Impia quam caesis gens est epulata juvencis,
 Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
 Necdum etiam audierant inflari classica, necdum
 540 Inpositos duris crepitare incudibus enses.
 Sed nos immensum spatiis confecimus aequor:
 Et jam tempus equum fumantia solve colla.

SERVII.

533. SIC FORTIS HETRURIA CREVIT. Secundum historiam: nam constat, Tuscos usque ad fretum Siculum omnia possedisse.

536. ANTE ETIAM SCEPTRUM DICTAEI REGIS. Antequam regnaret Juppiter, qui est in Dictae monte Cretae nutritus.

537. IMPIA QUAM CAESIS GENS EST EPULATA JUVENCIS. Arati est hoc, qui dicit, quod majores bovem comesse nefas putabant: *Ἰππῶτοι δὲ βοῶν ὁπῶνται ἀποτρίψαι*.

539. NEC DUM IMPOSITOS DURIS. Juvenalis: *Nescierant primi gladios excudere fabri*.

541. ET JAM TEMPUS EQUUM FUMANTIA SOLVERE COLLA. Allegoricus hoc dicit: Debemus fatigato ingenio parcere, & facere finem carmini. Sane non est comparatio, sed translatio: sicut & in primi fine diximus. Et plerunque volunt, ideo eum dixisse hoc loco carmini Georgico finem se esse facturum, quod duo sequentes libri pastorales sunt, non Georgici; ut etiam in prima hujus carminis parte memoravimus.

PHILARGYRII.

532. HANC VITAM. Id est, aureum seculum.

533. ETRURIA. Maximum enim imperium Etruscorum in Italia fuit, ut ait Livius, ab Alpibus usque ad fretum Siculum. Unde totum mare, quod a dextra Italici litoris est, Tyrrhenum dicitur. Hoc Varro doctius dividit in provincias marinas.

PIERII.

533. SIC FORTIS ETRURIA CREVIT. Sunt qui nomini adspirent *Hetruria*. Sunt qui *Esbruria* scribunt. Apud veteres ego nulla adspira-

tionem *Etruria* scriptum observavi. Imperium vero *Etruscorum*, ut ait Livius, fuit ab Alpibus usque ad fretum Siculum. Unde totum mare, quod a dextra Italici litoris est, Tyrrhenum appellatur: Atque hoc est, quod Virgilius ait: *Sic fortis Etruria crevit*.

534. SCILICET ET RERUM FACTA EST PULCHERRIMA ROMA. Sunt antiqui codices, in quibus *pulcherrima* absque adspiratione invenitur: de qua scribendi ratione M. Tullium in hoc nomine sollicitum fuisse, vel ipsius in Oratore testimonio manifestum est: cui quum unum ratio, alterum consuetudo diceret, coactum se ului cedere proficitur. Sed enim quid super hoc Terentius Scaurus tradiderit, recitare non pigeat, ut etiam locum in ejus codice mancum resartiamus, aut obscurum nimis, adjecta paraphrasi, dilucidemus, ait itaque is: *Et Pulchrum, quamvis in consuetudine adspiretur, nihilominus tamen ratio exiliter & enuntiandum & scribendum persuadet. Ne una omnino dictio adversus Latini sermonis naturam media adspiretur: quamvis alii a Graecis putent esse translatum, quasi pulchrum πῶλον ἄριστον, quippe multum nitoris, & elegantiae significaret. Sunt tamen non ebetis ingenii viri, qui nomina hujusmodi in crum exstantia, a verbis deduci velint: a fulcio fulcrum, a sepelio sepulchrum: ita a polio pulcrum, mox consuetudine pulcrum*.

542. ET JAM TEMPUS EQUUM FUMANTIA SOLVERE COLLA. Sunt veteres codices, in quibus *equum* scribitur. In Romano, & aliquot aliis *fumantia* legitur: quam esse cum translatione allegoriam, Quintilianus ait in octavo. Et *fumantia* habetur apud Carisium, ubi de Allegoria.

P. VIRGILII MARONIS

G E O R G I C O N

L I B E R T E R T I U S.

TE quoque, magna Pales, & te memorande canemus
 Pastor ab Amphryso: vos, silvae amnesque Lycaeï.
 Cetera, quae vacuas tenuissent carmine mentis,
 Omnia jam vulgata. Quis aut Eurysthea durum,
 5 Aut inlaudati nescit Busiridis aras?

S E R V I I.

Cui

VS. 1. **T**E QUOQUE MAGNA PALES. Invocat deam pabuli, dicturus de animalibus: sicut de frumentis dicturus & vitibus, Cererem invocavit & Liberum. Sane non est mirandum, esse usum eum prooemio; sicut est usus in primo: nam aliud quodammodo inchoaturus est carmen, pastorale scilicet, post completum Georgicum. Deinde etiam si unum sit, scimus concessum esse scribentibus, ut iteratione prooemii legentium interdum reficiant laborem: nam & Livius frequenter innovat principia, ut: *Incensa a Gallis urbe*. Et: *Completis consulibus*. Et Cicero in Verrinis, qui in frumentaria conciliavit auditorum animos, iteratione principii, ut: *Omnes qui alterum judicant*. PALES autem ut diximus, dea est pabuli: quam alii Vestam; alii Matrem Deum volunt: Hanc Virgilius genere foeminino appellat. Alii, inter quos Varro, masculino genere, ut: *hic Pales*. Huic sacra solvuntur xi. Kalendarum Majarum die, quae *Palilia* vocantur.

2. PASTOR AB AMPHRYSO. *Amphrysus*, fluvius est Thessaliae, circa quem Apollo spoliatus divinitate, ob occisos Cyclopas, Admeto regi pavisse armenta dicitur: unde eum nunc invocat, qui Nomius vocatur, vel *ἀπό τοῦ νομίου* id est, a pascuis: vel *ἀπό τοῦ νόμου*, id est, a lege chordarum. SYLVAE AMNESQUE LYCAEI. *Κατ' Ἰσχυρὸν* montem Arcadiae posuit: vel quia pecorosa est; vel quia Pan illic est rusticum numen.

3. CAETERA, QUAE VACUAS TENUISSENT CARMINA MENTES. Hoc est, fabulae, quae delectationi esse poterant, & occupare mentes curis solutas, jam descriptae a multis in omnium ore versantur.

4. QUIS AUT EURYSTHEA DURUM? *Eury-*

stheus rex fuit Graeciae, Persei genus; qui Junonis instinctu imperabat Herculi, ut varia monstra superaret, quibus posset perire: unde eum durum appellavit, qui potuit ad completum odium novercale sufficere.

5. AUT ILAUDATI NESCIT BUSIRIDIS ARAS? *Busiris*, rex fuit Aegypti: qui cum susceptos hospites immolaret, ab Hercule interemptus est, quum etiam eum voluisset occidere. Hujus laudes scripsit Isocrates: unde *illaudati*, participium est pro nomine: ut sit illaudabilis, non qui laudatus non sit: sed qui laudari non meruerit: ut est illud in septimo Aeneidos: *Dives inaccessor ubi Solis filia lucos*: pro inaccessibleibus: non ad quos nullus accessit, sed ad quos nullus accedere debeat. ARAS. In quibus ille hospites immolabat.

P H I L A R G Y R I I.

3. CARMINA. Legitur &, *carmine*, &, ut puto, rectius: non enim dicit cetera carmina jam vulgata, sed *cetera omnia*, absolute, id est, ceterae omnes res vulgatae.

5. BUSIRIDIS. *Busiris*, Aegypti rex, omnibus annis Jovi hospites immolabat: nam per octo annos Aegypto sterilitate laborante, Pygmalion Cyprius finem futurum non ait, nisi sanguine hospitis litatum fuisset. Primus autem Thyestes alienigena immolatus originem sacrificio dedit. Alii sic: *Busiris*, Neptuni filius, rex Aegypti, qui, cum Jovi hospites immolaret, pari exemplo mactatus est ab Hercule, ipsum quoque ausus aris admove.

P I E R I I.

VS. 1. **C**AETERA QUAE VACUAS TENUISSENT CARMINA MENTES: OMNIA JAM VULGATA. Quamvis *carmina* non improbarim, in

Dd 2

codi.

Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?
Hippodameque, humeroque Pelops insignis eburno,
Acer equis? tentanda via est, qua me quoque possim
Tollere humo, victorque virum volitare per ora.

SERVIL.

Pri-

6. CUI NON DICTUS HYLAS PUER. Id est, a quo. Horatius: *Scriberis Vario fortis & bo-
stium*, Pro a Vario. *Hylas* autem socius Her-
culis fuit, qui aequatum profectus, raptus est a
Nymphis in Mysia. LATONIA DELOS. Insula,
in qua Latona enixa est Apollinem & Dianam;
quam insulam ante vagam Apollo, (ut in tertio
legimus, *Mycone celsa Gyaroque revinxit*: ubi
fabulam plenius diximus) stabilem fecit.

7. HIPPODAMEQUE. Graeca quae in * ex-
eunt, plerunque ipsum * in IA solvunt: ut,
Hippodame, *Hippodamia*: *Penelope*, *Pentelopia*.
Fabula talis est: *Hippodame*, filia fuit Oenomai,
regis Elidis & Pisarum: hic equos habuit velo-
cissimos, utpote ventorum flatu creatos, qui
procos filiae multos necavit, sub hac condi-
tione provocatos ad curule certamen; ut aut
victus traderet filiam, aut victos necaret. Po-
stea cum Pelopem amasset Hippodamia, corru-
pit Myrtilum aurigam patris, primi coitus
passione: qui factis cereis axibus, quum, vi-
ctore Pelope, a puella promissum posceret prae-
mium, ab ejus marito praecipitatus in mare est,
cui nomen imposuit: nam ab eo Myrtoum di-
citur pelagus. HUMEROQUE PELOPS INSIGNIS
EBURNO. Tantalus, pater Pelopis, volens deo-
rum tentare divinitatem, invitatis eis, filium
suum epulandum apposuit, a quo omnes dii ab-
stinuerunt, excepta Cerere, quae brachium e-
jus consumpsit. Postea punito Tantalo, cum dii
voluissent ejus filium revocare ab inferis, Ce-
res ei eburneum brachium restituit. Quod id-
eo fingitur, quia Ceres ipsa est terra, quae
corpora universa consumit, ossa tantum reler-
vans.

8. ACER EQUIS. Victor etiam Oenomai.
VIA. Ratio ineunda. ME QUOQUE POSSIM.
Sicut se alii sustulerunt carminis merito.

9. VICTOR. Effector propositi & voti. Sic
paulo post: *Illi victor ego*. VOLITARE PER O-
RA. Ab omnibus laudari.

PIERII.

codicibus tamen aliquot manu scriptis legitur
carmine, septimo casu. Non enim dicit caete-
ra carmina jam vulgata sunt, sed caetera om-
nia, quae versibus pangi potuissent, quaeque
plurimum in postarum argumenta venire so-

lent. Mox ea quatenam sint, recenset.

4. EURYTEA DURUM. Ne quem transver-
sum agant, qui *dirum* malunt, ad hominis cru-
delitatem ostendendam. *Durum* castam esse le-
ctionem ostendit Val. Flacci parodia: *Sed duro
saevae sub rege Mycenae*.

5. AUT ILLAUDATI NESCIT BUSIRIDIS ARAS.
In Romano codice, in Mediceo, & in Lon-
gobardico *inlaudati*, per *in*, scriptum est mo-
re veterum: ac de *Illaudato* quidem legas a-
pud Gellium libro secundo cap. sexto. Lo-
cum vero hunc No. Marcellus expositurus,
ait: *Laudare significat etiam nominare*. Vir-
gilius: *Aut illaudati nescit Busiridis aras*,
id est, nec nominandi. Plautus in *Captivis*:
Id ut scias, Jovem supremum solum laudo,
Hegio. Sunt qui *illaudatum*, ferum & imma-
nem interpretentur. Non defuerunt olim,
qui Virgilio vitio verterent, quasi otiosum
epitheton immanissimo omnium Tyranno at-
tribuerit. Sed enim tot inter opiniones, pri-
mas obtinere videtur Isocratis oratio dicentis,
eum qui Busiridem laudare conatus fuerat, id
demum effecisse, ut & vituperabilis, & odio
magis dignus, ob eam commendationem vide-
retur. Ejus vero verba subtexere visum est non
importunum: *Δὲ δὲ ἐπὶ τοῖς ὑπὸ σὺ λυγ-
μίαις ὅτις ἀγακτῆσαι, ὥς μὴ μὴ μὴ
ἐπὶ τοῖς τιμωρίαις καὶ τοῖς πῶς ὡς ἀχ-
ρῶν μὴ μὴ ὡς σιμῶν μὴ μὴ ἀρῶν ὡς
τοῖς λοιδορῶν μὴ ὡς αὐτῶν μὴ μὴ ἀγα-
μῶν, ὡς παρὰ τοῖς ἐγκωμιαζομένοις*. quo-
rum sententia est hujusmodi: *Verum enimve-
ro quas a te dicta sunt, ea tam indi-
gne ferre debet, ac si nullum inde honorem
consecutus*. Cur vero quis non vituperatione se
affectum potius quam laudatum judicet, qui
propter ea, quae in se maledice contorta sunt,
majorem apud homines gratiam consequatur,
quam propter ea, quae fuerint praecipue lau-
data? Quare si Virgilium dixerimus, dum
Busiridem *illaudatum* appellat, locum hunc
Isocratis perstrinxisse, non inepte forsitan lo-
cum interpretati judicabimur. Alii, Ovidio
freti, dicunt *illaudatum* Busiridem ea de caus-
sa dici: quia Juppiter ejus sacrificia nunquam
approbaverit. Sed vereor, ne dum tam multa
super *Illaudato* perquirimus, nos quoque illau-
dandi judicemur.

- 10 Primus ego in patriam mecum, modo vita superfit,
Aonio rediens deducam vertice Musas:
Primus Idumaeas referam tibi, Mantua, palmas:
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
15 Mincius, & tenera praetexit arundine ripas.
In medio mihi Caesar erit, templumque tenebit.
Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro.
Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
Cuncta mihi, Alpheum linquens lucosque Molorchi,

S E R V I I.

Cur-

10. PRIMUS EGO IN PATRIA. Ideo *primus*, quod ante illum nullus Mantuanus poeta fuit: aut quia nullus exinde talis emerit. Modo. Tantummodo.

11. AONIO VERTICE. *Aonio*, Boeotio. *Eliconia*, ipsa est Boeotia, in qua est *Elicon* mons, Musis dicatus.

12. IDUMAEAS PALMAS. Abundantes, quales sunt & quantae apud *Idumam*, civitatem Phoenicis. Lucanus: *Et arbusco palmarum dives Idume*.

13. VIRIDI CAMPO. Hic est campus, de quo ait: *Et qualem infelix amisit Mantua campum*.

14. PROPTER AQUAM. Id est, juxta aquam.

16. IN MEDIO MIHI CAESAR ERIT, TEMPLUMQUE TENEBIT. Id est, ipsi templum dabo. Et verbo usus est pontificali: nam qui templum dicabat, postem tenens, dare se dicebat numini, quod ab illo necesse fuerat jam teneri, & ab humano jure discedere. Quod autem dicit, *in medio mihi*, ejus templum fore significat: nam semper ei sacratus numini locus est, cujus simulachrum in medio collocatur: alia enim ad ornatum tantum pertinent.

17. TYRIO CONSPECTUS I. O. In habitu pontificis: cujus se officium dicit in templi consecratione sumpturum.

18. CENTUM QUADRIJUGOS AGITABO AD FLUMINA C. Id est, unius diei exhibebo Circenses ludos: quia, ut Varro dicit in libris de Gente populi Romani, olim xxv. missus fiebant: sed vicesimus quintus dicebatur aeriarius, eo, quod de collatione populi exhibebatur: qui desiit esse, postquam conferendae pecuniae est consuetudo sublata: unde hodieque permansit, ut ultimus missus, appelletur aeriarius. Ergo *centum currus* secundum antiquitatem dixit: sicut etiam *ad flumina*. Olim enim in littore fluminis Circenses agitabantur: in altero latere positus gladiis, ut ab u-

traque parte esset ignaviae praesens periculum: unde & Circenses dicti sunt, quia exhibebantur in circuitu ensibus positus: licet alii a circumeundo dicant Circenses vocari.

19. CUNCTA MIHI. In honorem meum. Et hoc dicit: Ex aliis agonibus ad me certatura Graecorum multitudo conveniet. Per ALPHEUM autem, Jovis Olympici agonem significat: nam *Alpheus* fluvius est Elidis, quae civitas juxta Pisas est, in qua colitur Olympicus Juppiter. LUCOSQUE MOLORCHI. Id est, sylvam Nemeam, in qua celebratur agon in honorem Archemori, cujusdam pastoris. *Molorchus* autem pastor fuit, qui Herculem, venientem ad occidendum Nemeum leonem, suscepit hospitio. Eos autem ludos accipimus per *Alpheum*, qui Olympici dicuntur: per *lucos Molorchi*, eos, qui *Nemea* vocantur.

P H I L A R G Y R I I.

11. AONIO. Boeotio, quod ibi primi Aones fuerunt. MUSAS. Helicon mons est Musis dicatus.

12. IDUMAEAS. Gens est Syriae. Quidam *Idumaeas palmas*, ab Iduma, quae est urbs Lydiae, palmarum ferax, dictas volunt. Plerique Idumam Syriae Judaeae civitatem credunt.

13. ET VIRIDI IN CAMPO. Hic est campus, de quo ait: *Et qualem infelix amisit Mantua campum*.

16. TENEBIT. Pro possidebit. *Campos vos* autem, pro, laetus animi.

19. ALPHEUM. *Alpheus*, fluvius Elidis. Eos autem ludos accipimus per *Alpheum*, qui olim Pythici dicebantur, vel Olympici, qui quinto quoque anno celebrabantur. LINQUENS. Participium instantis pro praeterito. LUDOSQUE MOLORCHI. Per ludos *Molorchi* accipimus eos, qui Nemei, ubi Molorchus rex, qui Herculem ad Nemeum leonem tendentem recepit hospitio.

- 20 Cursibus & crudo decernet Graecia cestu.
 Ipse, caput tonsae foliis ornatus olivae,
 Dona feram. Jam nunc sollemnis ducere pompas
 Ad delubra juvat, caesosque videre juvencos:
 Vel scena ut versis discedat frontibus; utque
 25 Purpurea intexti tollant aulaea Britanni.
 In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto
 Gangaridum faciam, victorisque arma Quirini:

SERVII.

20. CRUDO CAESTU. Durb, ut: *Sen crudo fidis pugnam committere caestum*. TONSAE OLIVAE. Minutis foliis compositae, ut: *Tonsis-que ferunt mantilia villis*. Habiturum se autem coronam tonsilem dicit, ut Cicero: *Cum saltatrice tonsa*.

23. DELUBRA. Deorum templa. JUVAT. Delectat. CAESOS JUVENCOS. Immolatos in sacrificium.

24. VEL SCENA UT VERSIS. Apud majores theatri gradus tantum fuerunt: nam scena de lignis tantum ad tempus fiebat: unde hodieque permansit consuetudo, ut componantur pegmata, a ludorum theatralium editoribus. *Scena* autem quae fiebat, aut versilis erat, aut ductilis: Versilis tunc erat, cum subito tota machinis quibusdam convertebatur, & aliam picturae faciem ostendebat. Ductilis tunc, cum tractis tabulatis hac atque illac species picturae nudabatur interior. Unde perite utrunque tetigit; dicens, VERSIS DISCEDAT FRONTIBUS: singula singulis complectens sermonibus. Quod Varro & Suetonius commemorant.

25. PURPUREA INTEXTI TOLLANT AULAEA BRITANNI. Hoc secundum historiam est locutus: nam Augustus, postquam vicit Britanniam, plurimos de captivis, quos adduxerat, donavit ad officia theatralia. Dedit etiam *aulaea*, id est, velamina, in quibus devinxerat victorias suas: & quemadmodum Britanni, ab eo donati, eadem vela portarent, quae re vera portare consueverant: quam rem mira expressit ambiguitate, dicens, INTEXTI TOLLANT: nam in velis ipsi erant picti, qui eadem vela portabant. *Aulaea* autem dicta sunt, ab aula Attali regis, in qua primum inventa sunt vela ingentia, postquam is populum Romanum scripsit haeredem.

26. SOLIDO ELEPHANTO. Ex ebore integro, non sectili. GANGARIDUM. *Gangaridae* populi sunt inter Indos & Assy-

At-

rios, habitantes circa Gangem fluvium; unde etiam *Gangaridae* dicti sunt. Hos devicit Augustus: unde est: *Imbellem avertis Romanis arcibus Indum*. GANGARIDUM vero pro *Gangaridarum* posuit; quia hic *Gangarida* facit. Quod autem ait: VICTORISQUE ARMA QUIRINI, non est contrarium: nam, ut etiam in primo Aeneidos diximus, Suetonius Tranquillus hoc de Augusto commemorat: *Quodam tempore tres partes populi, consensiente senatu, obtulisse ei tria nomina: Quirini, Augusti, Caesaris. Ille ne unum eligendo, alias offenderet partes; primo Quirinus est dictus: inde Caesar: post in nomine permansit Augusti*. Unde cum Virgilius omnibus istis appellat nominibus. Nam *Quirinum*, Romulum accipere non possumus; quia *Gangaridas* penitus ignoravit.

PHILARGYRII.

21. TONSAE. Compositum, ut Cicero: *Cum saltatrice tonsa*.

27. GANGARIDUM. Id est, Indorum, a Gange fluvio.

PIERII.

17. ILLI VICTOR EGO, ET TYRIO CONSPECTUS IN OSTRO CENTUM QUADRIJUGOS AGITABO AD FLUMINA CURRUS. In Romano, in Mediceo, & aliquot antiquissimis codicibus *illic*, hoc est Mantuae, in patria mea, quo primus ego Musas ab Aonia deduxero. In Longobardico abrasum est, imperiti nescio cujus temeritate. Quamquam nihil prohibet, quin *illic*, pro *illic* accipi possit, ut in secundo Aeneidos: *Illic mea tristia facta*: quod pro *illis* positum Grammatici veteres observarunt.

20. ET CRUDO DECERNET GRAECIA CESTU. In Romano codice, *duro cestu* legitur. Sed enim in quinto Aeneidos: *Sen crudo fidis pugnam committere cestu*. Praeterea in Mediceo, in Longobardico, & aliis quibusdam *decertat* habetur, ut alibi *certare palaestra*: quod vero obijciunt alii, *decernere ferro*, id loco suo examinabitur.

Atque hic undantem bello , magnumque fluentem
Nilum , ac navali surgentis aere columnas.

- 30 Addam urbis Asiae domitas , pulsumque Niphaten,
Fidentemque fugam Parthum versisque sagittis,
—Et duo rapta manu diverso ex hoste tropaea,
Bisque triumphatas utroque ab littore gentis.
Stabunt & Parii lapidis spirantia signa,
35 Assaraci proles, demissaeque ab Jove gentis
Nomina, Trosque parens, & Trojae Cynthus auctor.
Invidia infelix Furias amnemque severum

S E R V I I.

Co-

28. UNDANTEM BELLO NILUM . Quasi non undas , sed bella portantem : propter Antonii & Cleopatrae gravissimum praelium . MAGNUMQUE FLUENTEM . Pro magne , nomen pro adverbio , ut : *Torvumque repente Clamat* .

29. AC NAVALI SURGENTES AERE COLUMNAS . Augustus , victor totius Aegypti , quam Caesar pro parte superaverat , multa de navali certamine sustulit rostra ; quibus constatis quatuor efficit columnas , quae postea a Domitiano in Capitolio sunt locatae : quas hodieque conspiciamus : unde ait : *Navali surgentes aere columnas* . Nam rostratas C. Duillius eos . posuit , victis Poenis navali certamine : e quibus unam in rostris ; alteram ante circum videmus a parte januarum .

30. NIPHATEM . *Niphates* , & fluvius est & mons , ut : *Es Cimini cum monte lacum* . Per *Niphatem* autem , populos juxta habitantes accipimus : nam nec fluvius , nec mons unquam potest pelli .

31. FIDENTEMQUE FUGA PARTHUM . Bene *fidentem* : tunc enim melius jaculantur sagittas .

32. RAPTA TROPAEA . Raptim & sine labore quaesita . DIVERSO autem EX HOSTE , Orientis & Occidentis accipimus : unde & ait : *Utroque ab littore* : Orientis , propter Gangaridarum : Occidentis , propter Britannorum triumphum .

34. STABUNT ET PARI LAPIDES SPIRANTIA SIGNA . In templo Caesaris majorum ejus statuas dicit se esse positurum , quas commendat & a pretioso marmore , & ab arte , dicens : *Spirantia signa* . sic alibi : *Vivor ducent de marmore vultus* . Item , *Pariisve lapis circumdatur auro* .

35. ASSARACI PROLES , DEMISSAEQUE AB JOVE GENTIS NOMINA . Ponam , inquit , eo-

rum statuas , qui a Jove usque ad Assaracum , & ab Assaraco , usque ad Augustum originem ducunt . *Assaracus* autem avus Anchisae , pater Capis fuit .

36. TROSQUE PARENS . Trojanorum rex , Ganymedis pater , a quo & Troja nominata est . TROJAE CYNTHIUS AUCTOR . Vel Apollinem dicit , propter muros Trojae ab eo conditos : vel Cynthium , regem Trojae , quem in Troicis suis Nero commemorat .

37. INVIDIA INFELIX . Quae invidentes efficit infelices . Dicit autem se talia scripturum vel facturum , ut magnitudine sui mereantur invidiam : ipsam tamen invidiam nihil esse nocituram , timore poenarum . AMNEMQUE SEVERUM . Tristem . Contra Terentius : *Tristis severitas inest in vultu , atque in verbis fides* .

P H I L A R G Y R I I.

29. COLUMNAS . *Columnas* dicit , quae in honorem Augusti & Agrippae rostratae constitutae sunt .

32. RAPTA . Dicendo *rapta* celeritatem victoriae ostendit .

33. UTROQUE AB LITORE . *Utroque* autem ab *litore* , id est Oceani orientalis , & occidentalis , ut sit de Aegypto & Cantabris : vel de India , & Britannia .

35. AB JOVE . Ex Jove & Electra , Atlantis filia , nascitur Dardanus : ex quo Erichthonius , cuius Tros , cuius Assaracus , cuius Laomedon , & Capis : & Laomedontis Priamus , ejus Hector , & ceteri . At Capis , Anchises : cuius Aeneas , cuius Iulus , a quo Julia gens stemmate descendit ad Caesarem . Alii sic : per Assaracum Trojanos dicit . Nam Assaracus avus Anchisae . Ennius : *Assaraco natus Capis optimus : isque pium ex se Anchisen generat* . Ergo Assaraci familia usque ad Augustum pervenit .

36. CYNTHIUS . Apollo , a Cyntho Deli monte :

- Cocytus metuet, tortosque Ixionis anguis,
 Inmanemque rotam, & non exsuperabile saxum.
 40 Interea Dryadum silvas saltusque sequamur
 Intactos, tua, Maecenas, haud mollia iussa.
 Te sine nil altum mens inchoat. En age, segnis
 Rumpe moras: vocat ingenti clamore Cithaeron,
 Taygetique canes, domitrixque Epidaurus equorum:
 45 Et vox adfensu nemorum ingeminata remugit.
 Mox tamen ardentis accingar dicere pugnas
 Caesaris, & nomen fama tot ferre per annos,
 Tithoni prima quot abest ab origine Caesar.

SERVII.

Seu

38. TORTOSQUE IXIONIS ANGUES. Quibus videlicet Ixion est religatus ad rotam, postquam illicitos Junonis petivit amplexus.

39. ET NON EXSUPERABILE SAXUM. Quod contra montem Sisyphus volvit. Et non exsuperabile dixit, non quod superari non potest, sed quod exsuperare non valet summum montis cacumen.

40. INTEREA DRYADUM SYLVAS. Id est, donec laudandi Caesaris tempus adveniat, interim Georgica scribo. INTACTOS autem ait saltus, quod ante ipsum nullus Latine carmen Georgicum scripsit.

41. HAUD MOLLIA JUSSA. Non levia; sed quae felicitatem habere possint, aut debeant: & subaudi, *Sequamur*, a praecedente versu; id est, prosequamur.

42. TE SINE NIL ALTUM MENS INCHOAT. Ac si diceret: Non meo ingenio, sed tuo fretus imperio, ad hoc carmen accessi.

43. VOCAT INGENTI CLAMORE CITHAERON. Hortantur nos ad scribendum illi montes, qui animalibus sunt referti. *Cithaeron* autem, pars est Parnassi.

44. TAYGETIQUE CANES. Id est, Lacones: nam *Taygeta*, civitas est Laconiae. Et hoc ideo, quia dicturus est: *Nec tibi cura canum fuerit pestrema*. DOMITRIXQUE EPIDAUROS EQUORUM. Epiri civitas est, equis nobilissima.

45. VOX INGEMINATA REMUGIT. Duplicata per echo. Alibi: *Non canimus surdis, respondent omnia sylvae*.

46. MOX TAMEN. Id est, postquam Georgica conscripsero. Et ARDENTIS PUGNAS legendum est: nam male quidam *ardentis*, Caesaris, accipiunt; ut *is* communis sit syllaba.

48. TITHONI PRIMA QUOT ABEST AB ORIGINE CAESAR. Id est, tua facta tot annis celebrabuntur, quot anni sunt a te usque ad mundi principium. Et modo *Tithonum* pro Sole posuit, id est, pro Titane. Nam *Tithonius*, frater Laomedontis fuit, quem praeliantem Aurora dilexit, & rapuit; a quo usque ad Caesarem non valde multum temporis est.

PHILARGYRII.

monte: & utrum, quia ex oraculo ejus condita est Troja; an, quia muros ipse aedificavit, dictus Trojae auctor?

43. CITHAERON. Mons Boeotiae.

44. TAYGETIQUE CANES. *Taygetus* mons Laconiae. EPIDAUROS. Civitas Peloponnesi, Aesclepio sacra.

47. CAESARIS. Hic distingue, ut Aeneadas significasse videatur; quia una Aetia pugna Octaviani Caesaris fuit.

48. TITHONI. Ab infinito infinitum, quia Tithoni origo non potest comprehendi. Et satis in Caesarem blande.

PIERII.

32. RAPTA MANU DIVERSO EX HOSTE TROPHAEA. In Romano cod. & aliquot aliis antiquioribus, *tropaea* absque ulla scriptum est adspiratione: & id quidem recte.

38. TORTOSQUE IXIONIS ANGUES. In Romano codice *orbes* legitur, quod si admittas, figura erit *is dicitur*, quia sequitur: *Inmanemque rotam*. In aliis: *tortor angues*, quod agnoscit Servius.

39. NON EXUPERABILE SAXUM. In antiquis exemplaribus: *exsuperabile*. Juniores maluerunt in hujusmodi compositis verbis *s* litteram, & praejectam, excludere.

Seu quis, Olympiacae miratus praemia palmae,
 50 Pascit equos ; seu quis fortis ad aratra juvencos,
 Corpora praecipue matrum legat. Optuma torvae
 Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
 Et crurum tenuis a mento palearia pendent.
 Tum longo nullus lateri modus : omnia magna:
 55 Pes etiam, & camuris hirtae sub cornibus aures.
 Nec mihi displiceat maculis insignis & albo,
 Aut juga detrectans ; interdumque aspera cornu,

S E R V I I.

Et

49. SEU QUIS OLYMPIACAE. Dicturus est de armentis & gregibus. Armenta autem sunt equorum & boum, quod haec animalia apta sunt armis : ut scutis, boum coria ; equi, praelio. Greges vero capellarum & ovium sunt. Ipse paulo post, *Haec satis armentis : superas pars altera curae, Lanigeros agitare greges hirtasque capellas.* Haec tamen, armenta scilicet & greges, sciendum, quod plerunque confundit auctoritas. OLYMPIACAE MIRATUS PRAEMIA PALMAE. Studiosus curulis certaminis, quod geritur apud Pisas in honorem Jovis Olympici.

51. CORPORA PRAECIPUE MATRUM LEGAT. Id est, magis matrum ; per quod ostenditur etiam patrum corpora esse requirenda. TORVAE FORMA BOVIS. Paulo post : *Et faciem tauro propior*, id est, tauro similis. TORVAE. Terribilis.

52. TURPE CAPUT. Magnum, ut : *Turpes pascis sub gurgite phocas.* PLURIMA CERVIX. Longa, ut : *Quum se nux plurima sylvis induet in florem.*

53. CRURUM TENUIS. Usque ad crura. Et modo *tenuis* adverbium est : nam si esset praepositio, ablativo cohaereret. PALEARIA autem sunt pelles dependentes e gutture.

54. NULLUS LATERI MODUS. Id est, habet latus grande & longum : & non dicit illum habere modum ; ut ostendat, quo major fuerit, eo bovem majorem. OMNIA MAGNA. Omnia ejus membra magna sunt.

55. PES ETIAM. Subaudi, magnus. ET CAMURIS HIRTAE SUB CORNIBUS AURES. Id est, curvis : unde & *camerae* appellantur. Praecipit autem, aures, & magnas, & hirsutas esse debere. *Camuri* enim boum sunt, qui conversa introrsum cornua habent : quibus contrarii *patuli*, qui cornua diversa habent, quorumque cornua terram spectant : his contrarii *licini*, qui cornua sursum habent.

56. NEC MIHI DISPLICEAT. Litotes figura est, id est, valde placeat, ut : *Munera nec sperno.*

P H I L A R G Y R I I.

52. TURPE CAPUT. *Turpe* autem caput, amplum, atque magnum, ac per hoc terribile.

53. CRURUM TENUIS. Hic autem *crurum tenuis*, genitivo suo appositum, alibi ablativo, ut : *pube tenuis*. Modestus, *tenuis* pro fine accipit. Sallustius. *Fine inguinum ingrediuntur mare.* PALEARIA. Unde & *paleae*, quae collum amplectuntur : & ea pars annuli, quae gemmam cohibet, propter similitudinem *palea* dicitur. Cicero de Officiis III. *Cum paleam ejus annuli ad palmam converteret, a nullo videbatur.*

55. CAMURIS. *Camuri* boves sunt, qui conversa introrsum cornua habent, quibus contrarii *patuli*, qui cornua diversa habent : *Laevis*, quorum cornua terram spectant : his contrarii *Licini*, qui cornua sursum versum reflexa habent.

56. ALBO. Divise, pro albis maculis. An potius absolute *albi* dixit, perinde ac si diceret albitatem : ut est illud : *Sparsis etiam nunc pellibus albo.*

P I E R I I.

53. ET CRURUM TENUIS A MENTO PALEARIA PENDENT. *Tenuis*, si praepositio sit, ablativo casu cohaerere dicit Servius, esseque hic adverbium. Sed enim, *Tenuis*, cum nomine, quod sit numero multitudinis, Genitivo saepius junctum animadverti. Quintilianus *Aurum tenuis* in usum lingua perceperit. Catullus *nutricum tenuis extantes*. Ita enim is appellat papillas, quod inepte simul & inverecunde quidam legunt : *jam Crurum tenuis extantes.*

57. AUT JUGA DETRECTANS. In Romano codice, in Mediceo, & in aliis antiquissimis, uno tantum excepto, scriptum inveni, *detraetans*, quod

Ee

etiam

- Et faciem tauro propior, quaeque ardua tota,
 Et gradiens ima verrit vestigia cauda.
 60 Aetas Lucinam, justosque pati hymenaeos
 Desinit ante decem, post quatuor incipit annos:
 Cetera nec foeturae habilis, nec fortis aratris.
 Interea, superat gregibus dum laeta juventas,
 Solve mares: mitte in Venerem pecuaria primus,
 65 Atque aliam ex alia generando suffice prolem.
 Optima quaeque dies miseris mortalibus aevi
 Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus;
 Et labor, & durae rapit inclementia mortis.
 Semper erunt, quarum mutari corpora malis.
 70 Semper enim refice: ac, ne post amissa requiras,

SERVII.

58. FACIE TAURO PROPIOR. Imaginem, similitudinem totam.

60. LUCINAM JUSTOSQUE PATI HYMENAEOS. Hysteron proteron est: ante enim est *Hymenaeus*, post *Lucina* consequitur. Item Hysteron proteron est: *Desinit ante decem, post quatuor incipit annos*: Ante enim incipit, post desinit.

62. CAETERA. Aetas scilicet, quae est vel ante quartum, vel post decimum annum. Et bene ostendit, per haec tempora posse quidem armentis, sed inutilem, provenire foeturam.

63. SUPERAT GREGIBUS DUM LAETA JUVENTUS. Dum suppetit. Et dicit juvenili aetate eas debere concumbere; quia cito deficiunt, & tempora meliora depereunt.

64. PECUARIA. Ab eo, quod est *pecuare*, venit: nam *pecua*, ut ait in Pompeiana Cicero, ab eo, quod est *pecu*, venit: ut *genu*, *genua*.

65. SUFFICE PROLEM. Subministra: unde etiam suffectos consules dicimus.

66. OPTIMA QUAECQUE DIES MISERIS MORTALIBUS AEVI PRIMA FUGIT. Ista sententia non solum ad animalia pertinet, sed generaliter ad omnia.

67. SUBEUNT MORBI, TRISTISQUE SENECTUS. Naturalem ordinem tenuit, dicens: advenire morbos, post senectutem, ad ultimum mortem.

68. INCLEMENTIA. Inexorabilitas, & durities.

70. SEMPER ENIM REFICE. Vacat enim. Sane dicit ante subveniendum esse; ut, antequam pereant, reparentur armenta.

An-

PHILARGYRII.

60. LUCINAM. *Lucina* dicta Juno, eo quod lucem nascentibus praestare dicatur. Sic Terentius: *Juno Lucina ser. opem, serva me obsecro*.

64. PECUARIA. Non loca, sed ipsa pecora dixit: ut alibi idem usurpavit *aestiva*, pro pecoribus, quae in aestivis agunt: *Nec singula morbi Corpora corripunt, sed tota aestiva repente*.

PIERII.

etiam Oratorum exemplaribus antiquis observari, praesertimque apud Livium; & *detractans*, & *detractare* saepissime.

58. ET FACIEM TAURO PROPIOR. In codice Longobardico, *proprior* legitur. Sed vulgata lectio *propior* a *Prope*, castior est.

61. DESINIT ANTE DECEM. In Longobardico, *desinet*, futuro tempore legitur. In Romano, *decim*, suo quodam scribendi more, ut: *Aurea mala decim*: quod, ut diximus, etiam apud Asprum est.

63. LAETA JUVENTUS. In Mediceo & antiquis plerisque codicibus *juventas*, de quo alibi satis dictum.

69. QUARUM MUTARI CORPORA MAVIS. In antiquis codicibus *malis* est, quod venustius videtur. Quam lectionem etiam apud Carisium observavi, ubi fieri Soloecismum ait, transmutatione qualitatis in conjunctionibus, ut eo loco: *Semper erunt, quarum mutari corpora malis*.

70. SEMPER ENIM REFICE. Pro, *Semper itaque*.

Anteveni, & subolem armento sortire quotannis.
Nec non & pecori est idem dilectus equino.
Tu modo, quos in spem statues submittere gentis,
Praecipuum jam inde a teneris inpende laborem.

- 75 Continuo pecoris generosi pullus in arvis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit.
Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponti:
Nec vanos horret strepitus. Illi ardua cervix,
80 Argutumque caput, brevis alvus, obesaque terga:
Luxuriatque toris animosum pectus: honesti
Spadices, glaucique; color deterrimus albis,

S E R V I I.

Et

71. SOBOLEM ARMENTO SORTIRE QUOTANNIS. Substitue, subministra. Et est verbum iudiciorum: nam subfortiti dicuntur iudices, qui occupatorum funguntur officio.

72. EST IDEM DELECTUS EQUINO. Ut habeant matres optimas. IN SPEM STATUES SUBMITTERE GENTIS. Id est, quosvis admissarios fieri. Notanda sane exquisita varietas, nam in bobus matres ante descripsit: in equis admissarios ante commemorat.

74. PRAECIPUUM. Maximum. IMPENDE LABOREM. Scilicet ut ab ipsa primum aetate eligas.

75. CONTINUO. In primordio, ut ambulare incipit. PECORIS GENEROSI PULLUS. Id est, qui exoptimo genere descendit.

76. ALTIUS INGREDITUR. Cum exultatione quadam incedit. MOLLIA CRURA REPONIT. Ennius de gruibz dicit: *Perque fabam reponit, & mollia crura reponunt.*

77. PRIMUS ET IRE VIAM. Matris praeire vestigia.

78. IGNOTO PONTI. Per quem nunquam transierat. COMMITTERE SESE. Credere se, & ingredi. Et bis idem dixit: nam *fluvios tentare minaces*, hoc est, *ignoto sese committere ponti*.

79. NEC VANOS HORRET STREPITUS. Id est, non facile pavescit. ARDUA CERVIX. Alta.

80. ARGUTUM. Breve.

81. LUXURIATQUE TORIS ANIMOSUM PECTUS. Torosum, & eminens pulpis.

82. SPADICES. Quos phoeniciatos vocant, pressos, myrteos. Ipsi sunt badii. GLAUCI autem sunt felineis oculis, id est, quodam splen-

dore perfusis. COLOR DETERRIMUS ALBIS, ET GILVO. Atqui alibi ait: *Qui candore nives anteirent*. Sed aliud est candidum esse, id est, quadam nitenti luce perfusum: aliud album, quod pallori constat esse vicinum. GILVUS autem, melius est color. Multi autem ita legunt: ALBIS ET GILVO: ut non album & gilvum, sed albogilvum vituperet, quod falsum est. Quod si singuli colores vituperandi sunt, quanto magis mixtus utroque? id est, albogilvus.

P H I L A R G Y R I I.

71. SORTIRE. Quasi subfortire, & subijce. An potius pro elige & junge, ut uxorem sortiri dicimus.

P I E R I I.

71. ANTEVENI, ET SOBOLEM ARMENTO SORTIRE QUOTANNIS. In Mediceo, & in Longobardico, absque &, *ante veni subolem*. In aliquot codicibus, *anteveni*, unica dictio. In Romano, Mediceo, & quibusdam aliis codicibus antiquis, *subolem* passim invenias: de quo satis alibi disputatum.

73. QUOS IN SPEM STATUIS SUBMITTERE GENTIS. In Romano codice, & in quibusdam aliis, *statues*, futuro tempore legitur. Ita correctum in Mediceo.

78. ET IGNOTO SESE COMMITTERE PONTO. In Rom. codice, in Longobardico, & quibusdam aliis, uno consensu *ponti* legitur. Quid enim equis cum mari? cum fluminibus vero & pontibus saepe negotium. Quamvis in Calabriae & Apuliae locis equorum generositatem eo experimento probent, si ad mare impulsos, contra advenien-

Et 2

res

Et gilvo. Tum, si qua sonum procul arma dederè,
 Stare loco nescit: micat auribus, & tremit artus;
 85 Collectumque premens volvit sub naribus ignem:
 Densa juba, & dextro jactata recumbit in armò.
 At duplex agitur per lumbos spina, cavatque
 Tellurem, & solido graviter sonat ungula cornu.
 Talis Amyclaei domitus Pollucis habenis
 90 Cyllarus, &, quorum Graji meminere poetae,

SERVII.

Mar-

84. TREMIT ARTUS. Figurata, pro, *artibus tremis*.

85. VOLVIT SUB NARIBUS IGNE. Flatu indicat magnanimitatem suam.

87. DUPLEX SPINA. Aut re vera duplex, aut lata, ut: *Duplicem gemmis auroque coronam*. Item: *Et duplici aptantur dentalia dorso*.

89. AMYCLAEI DOMITUS. POLLUCIS HABENIS CYLLARUS. Atqui Castor equorum domitor fuit; sed fratrem pro fratre posuit, poetica licentia, ut: *Quas illi Philomela dapes*, pro Progne. Item: *Retecato a sanguine Teucri*, pro Dardani. Aut certe ideo Pollucem pro Castore posuit, quia ambo licenter, & Polluces & Castores vocantur: nam & ludi, & templum, & stellae, Castorum vocantur.

PHILARGYRII.

82. GLAUCIQUE. *Glaucus* autem coeruleus est color, id est subviridis, albo mixtus, & quasi clarus. Nam ille sine dubio displicet, qui ex albo & gilvo constat, ut sit unum albo & gilvo. Alioqui repugnant illi: *Qui candore nives antecirent, cursibus auras*: Et: *Bisgis it Turnus in albis*.

83. ET GILVO. Et *gilvo spadis*, & foenicus est, quales sunt fructus palmarum, neque satis diluti coloris, neque nimium pressi.

89. AMYCLAEI. *Amycle*, civitas Laconiae. Xanthum autem dicit & Cyllarum equos, quos Neptunus Junoni dedit: illa Castori & Polluci, ut poetae Graeculi fabulantur.

PIERII.

tes fluctus impavidos aspexerint, ideoque pullos innatationibus aduefaciant. Est autem *pau-* scriptum in codice Mediceo.

79. NEC VANOS HORRET STREPITUS. Quintilianus libro octavo ordinem esse dicit: *Nec vanos horret strepitus*: Tum, *si qua sonum procul arma dederè*, *Stare loco nescit*. Caetera vero, quae totam ejusmodi equi faciem describunt: *illi ardua cervix*, usque ad eum lo-

cum: *Color deterrimus albis*, & *gilvo*, per interpositionem collocata, quare parenthesis utroque adlinenda loco est.

85. COLLECTUMQUE PREMENS VOLVIT SUB NARIBUS IGNE. In Mediceo codice, correctum est, *fremens*: Sed enim prius recte *premens* scriptum erat, ut in aliis emendationibus habetur.

88. ET SOLIDO GRAVITER SONAT UNGULA CORNU. In Romano *quasit ungula* habetur. Sed magis placet, *sonat*, quia dicit, *solido cornu*: omnia enim solida validius sonant: estque & Juvenalis synepes: *Quo sonante gravis juveni mihi barba sonabat*: non enim ibi (hoc enim *χρὴ πρὸς* addemus) *gravis barba mihi juveni*; sed, *gravis*, pro, *graviter* sonabat, legendum est: ut ostendat eum neque quidem artis suae peritia potuisse adeo ditari, ut patricios iam omnes opibus provocaret: & pondus habet, *juveni mihi*, cui vel lanugo, vel mollior barba, sine stridore abradi potuisset: si, quam prohibebatur artem, Tonfor caluisset.

90. GRAJI MEMINERE. In pluribus codicibus antiquis unico *i*, *Grai* scriptum invenias, ex eorum sententia, qui *i* inter duas vocales per se plenam & satis sonoram esse iudicabant, ideoque *Graji* unico *i* scriptum, *Grai* in casibus aliis per syneresim facere debere: Quam tamen alii, cujus sententiae Ciceronem fuisse tradit Velius Longus, similia per geminatum *ii* pronuntiarent, ut *Maija*, *Graji*, unde *Graji*. Sed & ipsa declinationis proportio expetit, ut *us* ultimae syllabae finalis litterae in genitivo secundae abeant in *r*. Eandemque vocem esse etiam nominativi pluralis consentiunt omnes, quare *Graji* duplicato *i* scribendum fuerit: quum nulla regula *i* priorem consonantis loco positam elidi praeceperit. Subsecuta vero aetas, quum non intelligeret ex duobus *ii* priorem loco consonantis positam, sed pro vocali acciperet, syneresim fecit, atque hinc *Grai* per unum *i*.

Martis equi bijuges, & magni currus Achilli.
Talis & ipse jubam cervice effundit equina
Conjugis adventu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens inplevit acuto.

95 Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam segnior annis
Deficit, abde domo; nec turpi ignosce senectae.
Frigidus in Venerem senior, frustra que laborem
Ingratum trahit: & si quando ad praelia ventum est,
Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
100 Incaustum furit. Ergo animos aevumque notabis

S E R V I I.

Prae-

91. MARTIS EQUI. *Δίωκος & Φόβος*. ET MAGNI CURRUS ACHILLIS. Pro equis: hi sunt Balias & Xanthus.

93. CONJUGIS ADVENTU PERNIX SATURNUS. Dum cum amata Philyra Saturnus coiret, Ops ejus uxor advenit: cuius praesentiam veritus, se in equum convertit, qualem potuit numen imitari. Atque ita uterque opprobrium effugerunt. Exinde natus est Chiron, dimidia parte homo, dimidia equus. Sane OPS cum de uxore Saturni dicimus, O corripiatur, ut OPS OPIS: cum vero de Nympha dicimus OPIS, longa est O, ut: OPIS ad aethereum pennis auferatur Olympus. Pernix autem ad equum refertur: nam Saturni stella tardissima est. Quidam Philyram in florem conversam dicunt, vel in arborem: unde liber Philyrinus dicitur, quo coronae alligantur.

94. PELION. Montem Thessaliae, in quo Chiron habitavit.

95. HUNC QUOQUE. Licet bonum, & tot signis probatum. MORBO GRAVIS, AUT JAM SEGNIOR. Duo sunt, quibus minuuntur corporis vires: senectus, & morbus: unde mire utrumque complexus est.

96. ABDE DOMO. In domo: nam si adverbialiter vellet loqui, domi diceret: Tale est illud in quarto: *Non Lybiae, non ante Tyro*. NEC TURPI IGNOSCE SENECTAE. Cicero in Catone majore & laudat & vituperat senectutem: unde dupliciter hunc locum intelligimus: aut: *Nec ignosce turpi senectae*: aut: *Non turpi senectae ignosce*. Id est, abde & ignosce senectae, quae turpis non est: quia per naturam venit.

97. FRIGIDUS. Jam per senectutem. Adhuc quidem vult concumbere; sed impeditur, defectu virium. FRUSTRAQUE LABOREM. Difficilem, & irritum.

98. AD PRAELIA VENTUM EST. Alibi: *Ne flurnaque bella*.

100. ANIMOS AEVUMQUE NOTABIS PRAECIPUE. Ante omnia aetatem & magnanimitatem requires. POST CAETERA. Id est, parentes & studium.

P H I L A R G Y R I I.

93. PERNIX. Pernix autem ad equum refertur: nam tardissimus est Saturnus. SATURNUS. Saturnus cum Philyram Oceani filiam in Thessalia adamasset, & cum ea coiret, adventante uxore, se in equum, illam in equam convertit: atque ita uterque opprobrium effugerunt. Hinc natus est Chiron centaurus. Quidam Philyram in florem conversam esse dicunt, vel in arborem: unde liber philyrinus, quo coronae illigantur.

98. SI QUANDO. Bene, si quando: quia senex raro. PRAELIA. Pro coitu dixit.

P I E R I I.

92. JUBAM CERVICE EFFUDIT EQUINA. In Romano, & quibusdam aliis, *effundis*, praesenti tempore legitur. In aliquot aliis *fudit*. Sed *effundis*, legendum de praeterito, ipse narrationis ordo exposcere videtur, subsequitur enim: *Et implevit*. Quod vero sequitur: *Conjugis adventu*, quod in antiquis aliquot codicibus per *s* notatum est *adventu*, Victorinus ait, desisse nos per *s* scribere.

95. HUNC QUOQUE, UBI, AUT MORBO GRAVIS, AUT JAM SEGNIOR ANNIS, DEFICIT. In Romano codice, *segnior aetas* legitur; sed nitidior est elocutio, ubi *deficit aut morbo gravis, aut annis segnior*.

99. UT QUONDAM IN STIPULIS MAGNUS SINE VIRIBUS IGNIS. In Romano codice legitur, in *stipula* unitatis numero, intellectionis figura. In aliis plurale est.

Ec. 3.

Praecipue: hinc alias artis, prolemque parentum,
 Et quis cuique dolor victo, quae gloria palmae.
 Nonne vides, cum praecipiti certamine campum
 Corripuere, ruuntque effusi carcere currus,
 105 Cum spes arrectae juvenum, exsultantiaque haurit
 Corda pavor pulsans: illi instant verberare torto,
 Et proni dant lora: volat vi fervidus axis.
 Jamque humiles, jamque elati sublimē videntur
 Aera per vacuum ferri, atque adsurgere in auras.
 110 Nec mora, nec requies. At fulvae nimbus arenae
 Tollitur: humescunt spumis, flatuque sequentum.
 Tantus amor laudum, tantae est victoria curae.
 Primus Erichthonius currus & quatuor ausus
 Jungere equos, rapidisque rotis insistere victor.

SERVII.

Fre.

102. ET QUIS CUIQUE DOLOR VICTO, QUAE GLORIA PALMAE. Vult probare, moveri equos vel amissione, vel acquisitione victoriae: nam eo tendit sequens iste decursus. Unde est paulo post: *Tantus amor laudum, tantae est victoria curae*. Lucanus: *Quantum clamore iuvatur Eleus sonipes*.

104. EFFUSI CARCERE CURRUS. Usurpative pro *carceribus*, qui ab arcendo dicti sunt: nam *carcer* est custodia noxiorum.

105. JUVENUM. Aurigarum, vel spectantium. HAURIT. Ferit, ut: *Latus hauris apertum*.

106. VERBERE TORTO. Frequenti scilicet iteratione.

107. FERVIDUS AXIS. Alibi: *Frenaque ferventesque rotas*: nam tam rotae, quam axis cursu calefcunt.

113. PRIMUS ERICHTHONIUS. Vulcanus, impetrato a Jove Minervae conjugio, illa reluctantē, effectum libidinis projecit in terram: inde natus est puer draconteis pedibus, qui appellatus est *Erichthonius*, quasi de terra & lite procreatus. Nam *ἔρως*, est lis, & *χθών* terra. Hic ad tegendam pedum foeditatem, junctis equis usus est curru, quod tegeret sui corporis turpitudinem. De hoc Varro in libro, qui *Mirabilium* inscribitur: *Erichthonium primum quatuor junxisse equos ludis, qui Panathenaica appellantur*.

114. RAPIDUS. Velox. VICTOR. Sui propositi effector.

PHILARGYRII.

102. HINC ALIAS ARTES. *Artes* hic virtutes. Et PROLEM PARENTUM DOVE POSUIT: est enim proprie liberarum, ut: *Geminam partu dabit Ilia prolem*.

113. ERICHTHONIUS. Varro in libro, qui *Admirabilium* inscribitur, *Erichthonium* ait primum equos quatuor junxisse ludis, qui *Panathenaea* appellantur. De hoc *Erichthonio* alibi satis dictum, qui anguinis pedibus fuisse memoratur.

PIERII.

103. CUM PRAECIPITI CERTAMINE CAMPUM CORRIPUERE, RUUNTQUE. In veteribus aliquot exemplaribus, *praecipiti conamine*, legitur, quae mihi paraphrasis videtur: & uti Veteres scribere consueverunt, in iisdem antiquis notatum est, *corripuere ruuntque*.

109. ATQUE ASSURGERE IN AURAS. In Romano codice, *exsurgere* legitur. In Longobardico, & in Oblongo, *insurgere*. In reliquis, *assurgere*, tum, *adsurgere*: & hoc magis receptum. Sed nullum ego velim improbare, codicum reverentia. Legas etiam in aliquot, & his antiquis, *in auras*; sed *auras*, omnino casta lectio.

114. RAPIDISQUE ROTIS INSISTERE VICTOR. In Romano codice legitur: *rapidus*, quod & Servius agnoscit.

- 115 Frena Pelethronii Lapithae, gyroſque dedere
 Inpoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
 Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.
 Aequus uterque labor: aequae juvenemque magiſtri
 Exquirunt, calidumque animis & curſibus acrem.
- 120 Quamvis ſaepe fuga verſos ille egerit hoſtis,
 Et patriam Epirum referat, fortiſque Mycenae;
 Neptunique ipſa deducat origine gentem.
 Hiſ animadverſis inſtant ſub tempus, & omnis
 Inpendunt curas denſo diſtendere pingui,

S E R V I I.

Quem

115. FRENA PELETHRONII. *Pelethronium* oppidum eſt Theſſaliae, ubi primum domandorum equorum repertus eſt uſus; nam cum quidam Theſſalus rex, bobus oestro exagitatis, ſatellites ſuos ad eos revocandos ire juſſiſſet, illique curſu non ſufficerent, aſcenderunt equos, & eorum velocitate boves ſecuti, eos ſtimulis ad teſta revocarunt. Sed hi viſi, aut cum irent velociter, aut cum eorum equi circa flumen Peneon potarent, capitibus inclinatis locum ſibulae dederunt, ut Centauri eſſe crederentur: qui dicti ſunt Centauri αἰότι κενταύροι τοὺς ταύρους. Alii dicunt Centaurorum fabulam eſſe conſictam, ad exprimendam humanae vitae velocitatem: quia equum conſtat eſſe velociſſimum. Bene autem *Pelethronii* addidit: quia ſunt & alii Lapithae.

116. EQUITEM. Id eſt, Equum: nam pro equo, rectorem poſuit.

117. GRESSUS GLOMERARE SUPERBOS. Ut cum diſciplina incedat.

118. UTERQUE LABOR. Et ſub jugum mittere, & ſubvertere frenum.

120. QUAMVIS SAEPE FUGA VERSOS. Ordo eſt; Quamvis ſit ſaepe victor; quamvis nobili genere procreatus, tamen a magiſtris eſt aetas magnanimitasque requirenda: quae ſi non fuerint, illa nihil proſunt.

121. ET PATRIAM EPIRUM REFERAT. Quia in Epiro ſunt equae optimae, quibus exercetur curule certamen Jovis Olympici.

122. NEPTUNIQUE IPSA DEDUCAT ORIGINE GENTEM. Id eſt, ſi ſit procreatus ab equo Neptuni, qui natus eſt tridentis percuffione.

123. HIS ANIMADVERſIS. Moribus & aetate deprehenſis. INSTANT SUB TEMPUS. Coeundi, ſcilicet: quo eis cura major adhibeatur.

124. DENſO DISTENDERE PINGUI. Non laxo: quod quibuſdam potionibus per fraudem agaçones facere conſueverunt: unde ait: *Denſo pingui*: id eſt, viribus pleno. Sane *pingue* eſt generis neutri: & ita in omnibus idoneis invenitur: nam nec *pinguedo*, nec *pinguitudo* Latinum eſt.

P H I L A R G Y R I I.

115. FRENA PELETHRONII. *Pelethronius Lapithas* ideo appellavit, quia ſunt Theſſali. *Pelethronium* antrum eſt, ubi Achillen Chiron erudit. Alii *Pelethronium* regem Lapitharum volunt. GYROſQUE DEDERE. Pro docuere: aliter enim fraena dedere, & aliter gyroſ. Et eſt ſyllepiſis, cum aliquid aſſumitur, quod dictum ſupra non eſt.

116. EQUITEM. Hic *Equitem* ſine dubio equum dicit, maxime cum inferat, *inſultare ſolo*. Ennius *Annalium* VII. *Denique vi magna quadrupes equus atque elephanti, Projiciunt ſeſe*. SUB ARMIS. Id eſt, inſident armato.

118. AEQUUS UTERQUE LABOR. Durus uterque labor, & ſub jugum mittere, & ſub femur.

122. NEPTUNIQUE. Neptunus etiam parens quorundam equorum fertur; ut Pegasi ex Meduſa, & Arionis ex Cerere, cujus ſeminiuſ Adraſtus habuit.

124. DENſO DISTENDERE PINGUI. Absolute poſuit, ut eſt illud Lucretianum: *Hic ſeſſae pecudes pingui*.

P I E R I I.

122. NEPTUNIQUE IPSA DEDUCAT ORIGINE GENTEM. In Romano codice non *gentem*, ſed *nomen* legitur. Quod vero equos ullos a Neptuno deducere dicat originem, non quod tridentis percuffione equus exilierit, in quo Servius falſus eſt, corrupto codice Ovidiano: neque quod ſe Ceres in equam mutaverit, ita a Neptuno compreſſa, unde

- 125 Quem legere ducem, & pecori dixere maritum:
 Pubentesque secant herbas, fluviosque ministrant,
 Farraque; ne blando nequeat superesse labori;
 Invalidique patrum referant jejunia gnati:
 Ipsa autem macie tenuant armenta volentes.
 130 Atque, ubi concubitus primos jam nota voluptas
 Sollicitat, frondisque negant, & fontibus arcent:
 Saepe etiam cursu quatiunt, & sole fatigant,
 Cum graviter tonsis gemit area frugibus, & cum

SERVII.

125. DIXERE. Pro designavere. Cicero de Republica: *Sic de accusatore lege quinta dicta*: id est, designata. Et Horatius: *Quem Venus arbitrum dicit bibendi*: pro, designat.

126. PUBENTESQUE SECANT HERBAS. Adultas, maturiores: quibus robur acquiritur. BLANDO LABORI. Periphrasis est coitus.

128. JEJUNIA. Infirmiorem, venientem ex inedia.

130. JAM NOTA VOLUPTAS SOLLICITAT. Dicendo *nota*, per transitum tetigit rem ab aliis diligenter expressam: nam equae puillae, cum primum coeunt, si macrae sunt, & debilitantur, & debiles creant: post primum autem partum tenues esse debent.

131. FRONDESQUE NEGANT, Contra illud: *Florentesque secant herbas, fluviosque ministrant*. ET FONTIBUS ARCENT. Id est, a potu etiam prohibent.

132. CURSU QUATIUNT. Currere faciunt. SOLE FATIGANT. Calore faciunt laborare.

133. CUM GRAVITER TONSIS &c. Hoc est die medio. Hoc autem ad exprimendum diei tempus est positum: non quod equae aestatis tempore coeant.

PHILARGYRII.

125. DIXERE MARITUM. Pro designavere. Cicero de Republ. sic: *Dictatore L. Quinctio dicto*. Sed & Horatius: *Quem Venus arbitrum dicit bibendi*, pro designat.

127. BLANDO. Mire blandum laborem coitum dixit, quod sit cum voluptate.

128. REFERAT. Non enim potest unus equus duas patrias habere. Et, *referat*, sicut ubi positum: *Et salis occultum referat in lacte saporem*. Et: *Qui te tantum ore referret*. JEJUNIA. *Jejunia*, pro macie.

129. IPSA AUTEM MACIE TENUAT ARMENTA. Ut: *Florentesque negant*: & *frondibus arcent*.

130. PRIMOS. *Primos concubitus*, anni re-

Sur-

deuntis accipiendum: alioquin contrarius videbitur, cum infert: *Jam nota voluptas*. Ergo *primos* poetice, pro *primum*. Quidam notam voluptatem, non coitum, sed desiderium accipi volunt.

133. TONSIS. Quae tunduntur: non enim cum tonsae sunt, sed cum tunduntur. Ne graviter tonsis, graviter gemit: & *tonsis* sine *n* littera legendum.

PIERII.

unde generosos equos genitos ait Probus, sed quia Neptunus quorundam equorum auctor fuit, ut Pegasi, & alterius, in Thracia percusso scopulo: veluti Medusa Arionis, Ceres Odorimi, quem Adrastus habuit.

126. FLORENTESQUE SECANT HERBAS. In codicibus aliquot antiquis, legere est, *pubentesque*, quale pabulum longe delicatius est: nam Moderatus equorum gregibus pascua, mollibus potius, quam proceris herbis, abundantia, praecipit eligenda.

127. NE BLANDO NEQUEAT SUPERESSE LABORI. In Romano, & antiquissimis aliquot codicibus *nequeat*, singulari numero, legitur. De eo enim loquitur, *Quem legere ducem, & pecori dixere maritum*.

131. FRONDESQUE NEGANT, ET FONTIBUS ARCENT. In codicibus aliquot antiquis, *perperam* omnino, *frondibus*, legitur, sententia frustra repetita.

133. CUM GRAVITER TONSIS GEMIT AREA FRUGIBUS. In Romano codice, ubi *n* plerumque videtur abundare, *tonsis* tamen hoc loco scriptum est. In quibusdam aliis, *tonsis*. Sed enim hic loquitur de Tritura, quae fit in agro Mantuano, & Euganea fere omni, circumductis per aream equis, qui spicas in pedibus pertundant. Eiusdem speciei est, quod sequitur, *Obtusus usus*: nam in Roma-

Surgentem ad zephyrum paleae jaçantur inanes.

- 135 Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior usus
 Sit genitali arvo, & fulcos oblimet inertis:
 Sed rapiat sitiens Venerem, interiusque recondat.
 Rursus cura patrum cadere, & succedere matrum
 Incipit. Exactis gravidæ cum mensibus errant,
 140 Non illas gravibus quisquam juga ducere plaustris,
 Non saltu superare viam sit passus, & acri
 Carpere prata fuga, fluviosque innare rapaces.
 Saltibus in vacuis pascant, & plena secundum
 Flumina: muscus ubi, & viridissima gramine ripa,
 145 Speluncaeque tegant, & faxea procubet umbra.
 Est lucos Silari circa ilicibusque virentem
 Plurimus Alburnum volitans, quoi nomen asilo

S E R V I I.

R o.

135. NIMIO NE LUXU. Nimio pingui. Et bene rem turpem aperte a Lucretio tractatam vitavit translationibus, quas omnes ab agricultura traxit. LUXU. Propter luxuriam segetum.

136. GENITALI ARVO. Pro muliebri folliculo, quam scilicet vulvam vocant; ut etiam Plinius docet: nam folliculus ante dicebatur. SULCOS OBLIMET INERTES. Claudat meatus. Et hoc similiter per translationem dixit: nam legimus supra: *Et obducto late tenet omnia limbo.*

137. INTERIUSQUE RECONDAT. Id est, intra naturalia, secreta, & loca, quibus foetus clauditur.

138. RURSUS. Non pro iterum, sed contra ponitur.

139. EXACTIS GRAVIDÆ CUM MENSIBUS ERRANT. Vicinis partui: tunc enim diligentius tractandæ sunt, ne abigant foetus.

141. NON SALTU SUPERARE VIAM. Quod solet fieri cum pascunt pedibus impeditis.

143. VACUIS. Magnis. PLENA FLUMINA. Ne inclinentur ad potum.

146. EST LUCOS SILARI CIRCA ILICIBUSQUE VIRENTEM &c. Ordo talis est: Circa lucos Silari, fluminis Lucaniae, & Alburnum eius montem, est plurimus volitans: ac si diceret, est multa musca. VOLITANS autem modo nomen est, non participium.

P H I L A R G Y R I I.

136. OBLIMET. Lucretius: *ne oblimet*, pro obturet, & obcludat. Alibi: *oblimet*, tempe-

ret. Horatius: *Rem patris oblimare malum est ubicumque.*

137. SITIENS VENEREM. Quare sitiens? solvit quaestionem. Alii dictum volunt sitiens libidinis plenae.

138. RURSUS. Hic contra significat.

140. NON ILLAS GRAVIBUS. Gravibus aut epitheton est plaustrorum; aut gravibus onustis dixit. Sed poetice, *plaustris juga ducere*, non *jugis plaustra*.

142. INNARE RAPACES. Hoc dicit, innant fluvios, sed non rapaces: nam infra ait: *Saltibus &c.*

143. SALTIBUS. His falsibus. Aliter supra: *Nec saltus superare viam sit passus*. VACUIS autem SALTIBUS, sine maritis dixit.

145. SAXEA PROCUBET UMBRA. Nove saxea umbra, quae saxi fiat: & procubet, protendatur.

146. SILARI. Ordo: plurimum volitans circa lucos Silari, Alburnumque virentem ilicibus. VOLITANS absolute. *Silarus & Alburnus* in Lucania sunt montes.

147. ASILO. Nigidius de Animalibus: *Astilus est musca varia, tabanus, bubus maxime nocens. Hic apud Graecos prius myops vocabatur: postea magnitudine incommodi oestrum appellarunt. Et hoc est, quod ait, Oestrum Graeci vertere vocantes. Non de Latino in Graecum, sed de Graeco in suam linguam, quae prior fuit.*

P I E R I I.

no codice, & quibusdam aliis, *obtusior* habetur, ut

Ff

ut

Romanum est, oestrum Graji vertere vocantes;
 Asper, acerba sonans: quo tota exterrita silvis
 150 Diffugiunt armenta; furit mugitibus aether
 Concussus, silvaeque & sicci ripa Tanagri.
 Hoc quondam monstro horribilis exercuit iras
 Inachiae Juno pestem meditata juvencae.
 Hunc quoque, nam mediis fervoribus acrior instat,

SERVII.

148. OESTRUM GRAJI VERTERE VOCANTES. *Vertere* ex soni similitudine, Onomatopoeiam fecere. Non enim possumus accipere, ex Latina lingua mutavere; cum constet Graecam primam fuisse. *Oestrum* autem Graecum est: Latine *asilus*, vulgo *tabanus* vocatur. Cui nomen ASILO. Ut: Cui *Rennilo* cognomen erat.

151. SICCI TANAGRI. Non multum valentis. *Tanager* autem fluvijs est Lucaniae. Et sicci ad tempus aestatis relatum est. Est enim torrens hyeme. Et hoc dicit: armentorum mugitu cuncta resonare.

152. HOC QUONDAM MONSTRO. Argumentatur ab exemplo, dicens, oestro contra pelli- cem se defendisse lunonem. Nota autem est fabula: Io, Inachi filiam, a Jove Junonis adventu conversam esse in vaccam, cui Juno immisit oestrum: quo toto orbe fatigata tandem aliquando venit ad Aegyptum, & illic in Isim conversa est. Transiit autem per mare angustum, quod Bosporon appellatum est, nunc Hellespontus nominatur.

153. PESTEM MEDITATA JUVENCAE. Vel quam pestem ante excogitaverat: vel *meditata*, inferens & exercens, accipiamus. Horatius: *Horrendamque cultus Diluvium meditatur agris*: id est, infert, exercet: nam & in ipsa meditatione exercitium est.

154. HUNC QUOQUE. Id est, etiam hoc malum remove. FERVORIBUS ACRIOR INSTAT. Tunc est acrior. Et dicendo tempus, ostendit quemadmodum possit evitari.

PHILARGYRII.

148. OESTRUM GRAJI VERTERE. Quomodo Graji vertere, cum omnia, quae Latina sunt, a Graeca ratione descendant? solvit quaestionem: Graeci cum *myopem* primo dixerint, displicuit nomen, quia proprium non erat. *Oestrum* dixerunt, hoc est, quia furiam *oestrum* vocant. Dividit enim furia armenta, cum ab ea stimulantur. Latine vero hoc animal *tabanus* dicitur.

150. FURIT. Poetice convertit. Nam cum furor boum sit, aetherem ait furere.

AR-

151. SICCI. Quare *sicci*, cum ripam dixerit? ostendit hunc non esse fluvium, sed rivum, ut alibi: Et *arentem Xanthe* cognomine rivum.

153. JUVENCAE. Ionem dicit Inachi filiam, quam in bovem conversam oestro percussisse dicitur. Illa se in mare praecipitavit, quod Ionium vocaverunt: & Isis dicitur, quasi sola Dea. Hoc enim Aegyptiis placet.

PIERII.

ut superius: *Obtusi*, pro, *Obtus*, posuit. Quod vero dixit: SIT GENITALI ARVO. Metaphora est ad ornatum, ut parum speciosa dictu honestius proferantur, ut Quintilianus observavit.

147. CUI NOMEN ASILO ROMANUM EST: OESTRUM GRAJI VERTERE VOCANTES. In antiquis aliquot codicibus, *quos*: nam haec quoque sunt observanda, quanvis penitus ex usu recesserint. In Romano codice, *Romanum est*, more veterum scriptum habetur, facta collisione ex vocali, quae in *est* repetitur. In Longobardico, VERTERE VOCANDO, id est, nomen imponendo, per formam gerundii, ut: *Fingisque premendo*. In nonnullis etiam *oestron*, per *o*, non indecenter scriptum invenias, ut ipsa etiam declinationis forma sententiae cor- respondeat.

152. HOC QUONDAM MONSTRO HORRIBILIS EXERCUIT IRAS. In antiquis codicibus *horribilis*, per unicum *i* finali syllaba, ex Velii Longi sententia. Quod vero in Ius fabula recensenda Servius dicit: *Transiit autem per mare angustum, quod Bosporon ab ea appellatum est, nunc Hellespontus nominatur*. Ultima illa verba: *nunc Hellespontus nominatur*, adulterina esse crediderim: non enim adduci possum, eum ignorasse alium esse *Bosporon*, alium *Hellespontum*, atque alterum ab altero longe distare: quum *Bosporus Thracius*, ubi eius Bovis transitus fuisse traditur, ad fines Euxini maris dubio procul sit, inde Propontis late diffusa interjaceat, cui mox subiungitur Hellespontus.

153. INACHIAE JUNO PESTEM MEDITATA JUVEN-

- 155 Arcebis gravido pecori, armentaque pascas
 Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.
 Post partum cura in vitulos traducitur omnis:
 Continuoque notas & nomina gentis inurunt:
 Et quos aut pecori malint submittere habendo,
 160 Aut aris servare sacros, aut scindere terram,
 Et campum horrentem fractis invertere glebis.
 Cetera pascuntur viridis armenta per herbas.
 Tu quos ad studium atque usum formabis agrestem,
 Jam vitulos hortare, viamque insiste domandi,
 165 Dum faciles animi juvenum, dum mobilis aetas.
 Ac primum laxos tenui de vimine circlos
 Cervici subnecte: dehinc, ubi libera colla
 Servitio adfuerint, ipsis e torquibus aptos

S E R V I I.

155. ARCEBIS GRAVIDO PECORI. A gravido pecore: nam *arceo a te* dicimus. SOLE RECENS ORTO. Statim, Sallustius: *Coria recens detra-cta veluti glutino adolefebant.*

157. IN VITULOS. Modo generaliter & de equis & de bobus accipimus.

158. NOTAS. Characteres.

159. PECORI HABENDO SUBMITTERE. Admissarios facere. HABENDO. Ut habeatur, ut Lucilius in trigesimo: *Nonnunquam dabis ipsa aetas, quod possit, habendo.*

160. ET CAMPUM HORRENTEM FRACTIS INVERTERE GLEBIS. Ecclasis poetica. Suffecerat enim, *Aut scindere terram.*

162. CAETERA PASCUNTUR. Per hoc intelligimus illa omnia, quae dixit animalia, domi esse servanda.

163. TU QUOS AD STUDIUM. Locus de bobus domandis.

164. VIAMQUE INSISTE DOMANDI. Institue artem domandi.

165. DUM MOBILIS AETAS. Id est, flexilis. Hic est sensus: antequam magnitudo virium, & perfecta aetas eis sit, eos incipe domare.

166. CIRCLOS. Circus est principale: unde fit *circus*: sicut *periculum* & *periculum*, *secundum* & *secundum*.

P H I L A R G Y R I I.

159. HABENDO. Id quod habetur. Lucilius in XXX. *Nonnunquam dabis ipsa aetas, quod possit habendo.*

162. CAETERA. *Caetera*, quae non in-uruntur.

165. DUM MOBILIS AETAS. *Mobilis*, flexilis: & est duplex lectio: potest enim & sic legi: *Juvenum dum mobilis aetas.*

168. IPSIS E TORQUIBUS APTOS. *Aptos*, unitos aut connexos: est enim apta jungi.

P I E R I I.

JUVENCAE. Apud Horatium eodem significato legitur: *Diluvium meditatur agris*: quanquam sunt, qui *minitatur* eo loco legendum autument.

157. POST PARTUM IN VITULOS CURA TRADUCITUR OMNIS. In Romano codice, in Mediceo, in Longobardico, & aliquot aliis, versus hoc numero legitur: *Post partum cura in vitulos trad. om.* Praeterea in Oblongo illo codice, quem Pomp. Laetus delicias suas agebat, *deducitur*, pro *traducitur*, habetur. Sed alterum melius.

160. AUT ARIS SERVARE SACRIS AUT SCINDERE TERRAM. In Romano, & in Mediceo codice, *sacros* legitur, quod minime displicet. Sane & in Longobardico, *sacros* prius legebatur: inde abrasa litterae parte *sacris* legi voluerunt.

163. TU QUOS AD STUDIUM ATQUE USUM FORMABIS AGRESTEM. In Romano codice legitur, *ad studia*. Sed hoc significato melius *studium*, singulare.

168. IPSIS E TORQUIBUS APTOS. In antiquis-

Junge pares, & coge gradum conferre juvencos:
 170 Atque illis jam saepe rotae ducantur inanes
 Per terram, & summo vestigia pulvere signent.
 Post valido nitens sub pondere faginus axis
 Instrepat, & junctos temo trahat aereus orbis.
 Interea pubi indomitae non gramina tantum,
 175 Nec vescas salicum frondes, ulvamque palustrem,
 Sed frumenta manu carpes fata: nec tibi foetae
 More patrum nivea implebunt mulctaria vaccae,
 Sed tota in dulcis consumunt ubera natos.
 Sin ad bella magis studium, turmasque feroces,

SERVII.

Aut

169. GRADUM CONFERRE. Pariter incedere.
 170. ROTAE INANES. Sine pondere.
 173. TEMO AEREUS. Fortis: sic in quinto:
Aerea quem obliquum rota transis. Item Ho-
ratius: Inclusam Danaen turris aenea.

174. PUBI INDOMITAE. Hoc ad juvencos
 tantum pertinet: nam de equis contra dictu-
 rus est, ut; *Namque ante domandum. Ingentes*
tellent animos.

175. VESCAS FRONDES. Siccas & teneras:
 nam *vescum* hoc est proprie: unde & telae
 araneorum *vescae* vocantur.

176. FRUMENTA MANU. Eis etiam farragi-
 nem dabis. NEC TIBI FOETAE MORE PATRUM.
Foetae nostro more: neque enim mulgeri,
 nisi enixae, possunt. Antiqui enim *foetum* pro
 gravido solebant ponere, ut Varro: *Cujus fo-*
ta feris Libyae. Et ipse Virgilius: *Scandit*
fatalis machina muros, Foeta armis. Et *more*
patrum, qui lac magis servabant foetibus: a-
 lioqui accusabatur avaritia eorum, qui sibi om-
 ne lac mulgebant.

177. MULCTRARIA. Legitur &, *Mulgaria*,
 ut Valgius ait: *Sed nos ante casam tepidi mul-*
garia lactis, Et sinum vini cessamus tunderi
Bacchi.

180. PRAELABI FLUMINA PISAB. Quia, ut
 supra diximus, circa ripas fluminum maxime
 agitabatur curule certamen.

PHILARGYRII.

174. INDOMITAE. Utrum, dum quosdam do-
 mas, interea indomitis haec praestabis; an,
 antequam domes, interea?

175. VESCAS. *Vescas*, teneras & exiles: nam
vescum apud antiquos significabat macrum, &
 quasi quod escam non reciperet. Atranius in

Sororibus: *Ab puer est vescus, imbecillus viri-*
bus. Sed vide ne *vescus*, appetibilis dixerit.
 Lucretius certe pro edace posuit, ut: *Vesco-*
sae saxa peresa.

176. FOETAE. *Foetae* nostro more: neque enim
 mulgeri nisi enixae possunt. Antiqui autem *fo-*
tum pro gravido solent ponere, ut Varro Ata-
 cinus: *Fota feris Libyae.* Et ipse Virgilius:
Scandit fatalis machina muros Foeta armis.

177. MORE PATRUM. *More patrum* sic in-
 tellige, ut dixerit mulgeri. Nec implebunt
 mulctralia more patrum, qui lac magis refer-
 vabant foetibus: alioquin accusabatur ob avari-
 tiam eorum, qui sibi omne lac mulgebant.
 MULCTRARIA. Legitur & *mulgaria*,
 ut Valgius ait: *Sed nos ante casam tepidi*
mulgaria lactis, Et sinum vini cessamus ponere
Bacchi.

PIERII.

mo codice Oblongo, de torquibus legitur. In
 Longobardico, *Ipsi & torquibus aptos.*

173. ET JUNCTOS TEMO TRAHAT
 AEREUS ORBES. In antiquis, *vinctor*,
 & orbis.

175. ULVAMQUE PALUSTREM. In Romano
 codice *silvam* legitur, sed *ulvam* magis acce-
 ptum.

177. MORE PATRUM NIVEA IMPLEBUNT MUL-
 CTRARIA VACCAE. In Romano codice, in
 Oblongo, & in aliquot aliis *mulctaria* legi-
 tur: quamvis in aliquibus deest littera *c* ante
s, quod in Mediceo videtur. Invenimus & in
 aliquot codicibus antiquissimis *mulgaria*, qua
 dictione usus est Valgius: *Sed nos ante casam*
tepidi mulgaria lactis. In Longobardico prius
 erat *multraria*, quae dictio abrasa leviter est,
 & *mulgaria* repositum.

180. Aut Alphea rotis praelabi flumina Pisae,
 Et Jovis in luco currus agitare volantis;
 Primus equi labor est, animos atque arma videre
 Bellantum, lituosque pati; tractuque gementem
 Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantis.
 185 Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
 Laudibus, & plausae sonitum cervicis amare.
 Atque haec jam primo depulsus ab ubere matris
 Audeat, inque vicem det mollibus ora capistris.
 Invalidus, & jamque tremens, & jam inscius aevi..
 190 At, tribus exactis, ubi quarta accesserit aetas,
 Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare
 Compositis, sinuetque alterna volumina crurum;
 Sitque laboranti similis: tum cursibus auras

S E R V I I.

Tum

183. LITUOSQUE PATI. Buccinas sonantes audire. *Lituus* est virga regalis, quasi lites determinans: nam & virga Mercurii appellatur *lituus*. Et potest hic intelligi virga, qua domantur equi: ut virgae sonitum, tanquam percutientis, frequenter audiat.

187. JAM PRIMO. Non, *primo ubere*; sed *jam primo*, quasi unum lege; ut sit: *Jam primo audiat depulsus ab ubere matris*.

188. INQUE VICEM. Frenorum scilicet; ne adhuc tenera ora laedantur.

189. ETIAM INSCIUS AEVI. Nondum habens ab annis fiduciam.

190. UBI QUARTA ACCESSERIT AETAS. Quartus annus: nam aetatem plerumque generaliter dicimus pro anno; pro triginta, pro centum, pro quovis tempore. SITQUE LABORANTI SIMILIS. Praeparetur ad futurum laborem.

P H I L A R G Y R I I.

187. PRIMO. Non *primo ubere*, sed *jam primo*, quasi unum lege, ut sit; *Jam primo audeas depulsus ab ubere matris*.

188. INQUE VICEM. Celsus, *inque vicem*, sic intelligit, ut sit nonnunquam sine capistris: vel, ut sit in utraque parte ductus facilis.

189. ETIAM. *Etiam*, pro adhuc.

193. SITQUE LABORANTI SIMILIS. Hoc est, non vere laboret, ne taedium capiat. Ac, *per aperta volans*, currens.

P I E R I I.

189. INVALIDUS ETIAMQUE TREMENS ETIAM INSCIUS AEVI. In codicibus nonnullis antiquioribus, *et jam* per distinctas dictiones, conjunctionem, & adverbium, utroque loco scriptum observavi: quam quidem lectionem etiam Comminianus, scriptor, ut Carilius ait, diligentissimus, agnoscit: nam ubi soloeisimum per partes orationis fieri ait, versum hunc citat, eo quo dicebamus modo scriptum. Exponitque *jam* pro *etiam nunc*, conjunctio posita pro adverbio. Eodem modo illud etiam crediderim accipiendum VIII. Aeneidos: *Aut pingui flumine Nilus, cum refluit, campis, & jam se condidit alveo*: de quo loco suo dictum.

190. UBI QUARTA ACCESSERIT AETAS. Haec utique lectio omnium fere codicum antiquorum est, uno illo vetustissimo excepto, quem Romanum appellamus, in quo legitur: *ubi quarta acceperis aetas*. Ceterum *aetas* agnoscit Servius, exponitque *quarta aetas*, quartus annus, qui velit aetatem accipi multipliciter. Neque ignorat Varonis praeceptum, post annum trinum melius esse pullum domare. Mihi vero neque *acceperis*, neque *aetas*, displicent, in tam vetusti codicis testimonio, qui fidem apud me catenus facit, quum integras variat dictiones. In litteris vero nonnunquam corruptissimus est. Sed ut de Ennio Virgilius profiteri solitus, ex eo stercore aurum plerumque colligitur.

Tum vocet, ac per aperta volans, ceu liber habenis
 195 Aequora, vix summa vestigia ponat arena:
 Qualis, Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
 Incubuit, Scythiaeque hiemis atque arida differt
 Nubila: tum segetes altae campique natantes
 Lenibus horrescunt flabris, summaeque sonorem
 200 Dant silvae, longique urgent ad litora fluctus.
 Ille volat, simul arva fuga, simul aequora verrens.
 Hic vel ad Elei metas & maxima campi
 Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas:
 Belgica vel molli melius feret esseda collo.
 205 Tum demum crassa magnum farragine corpus
 Crescere jam domitis finito: namque ante domandum
 Ingentis tollent animos, prensique negabunt
 Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.
 Sed non ulla magis viris industria firmat,

SERVII.

196. QUALIS HYPERBOREIS. Hyperborei montes sunt Scythiae: sic dicti, quod supra, id est, ultra eos flet Boreas. Dicit autem: sic currat equus, ut ventus.

197. ARIDA NUBILA. Sine pluviis. DIFFERT. Dissipat.

199. HORRESCUNT. Contremiscunt. Persius: *Scis comitem horridulum trita donare lacerna*: id est, trementem.

201. ILLE VOLAT. Scilicet ventus. AEQUORA. Campum planum *aequer* appellat. VERRENS. Trahens.

202. AD ELEI METAS. Id est, fines Circi. *Elis* autem, civitas Arcadiae, in qua agebatur curule certamen: Et est species pro genere.

203. SPUMAS AGET ORE CRUENTAS. Quod est signum equi fortissimi, si velut rubras egerit spumas.

204. BELGICA ESSEDA. Gallicana vehicula; nam Belgae civitas est Galliae; in qua huiusmodi vehiculi repertus est usus. MOLLI COLLO. Domito, ut; *Mollia colla resedunt*.

208. DURIS PARERE LUPATIS. Frenis asperrimis. Dicta autem *lupata* a lupinis dentibus; qui inaequales sunt: unde etiam eorum morsus vehementer obest.

Quam

PHILARGYRII.

202. ELEI CAMPI. Maximi ex omnibus, quod sunt pedum septingentorum, cum alii minus.

204. BELGICA. *Belgica*, Gallica. ESSEDA. *Esseda* autem vehiculi, vel currus genus, quo soliti sunt pugnare Galli. Caesar testis est libro ad Ciceronem 111. *Multa mollia equisum atque essedariorum habes*. Hinc & gladiatores *essedarii* dicuntur, qui curru certant.

204. MOLLI. *Molli* autem mobili dixit, ut: *Oscilla ex alta suspendunt mollia pinnis*.

PIERII.

200. LONGIQUE URGENT AD LITORA FLUCTUS. In codicibus aliquot antiquis cum Mediceo, *longe* legitur, ut sit adverbium pro valde. *Urgens* vero Attiano more adhuc quaedam scribunt exemplaria.

202. HIC VEL AD ELEI METAS, ET MAXIMA CAMPI SUDABIT SPATIA. In Longobardico codice, & in altero pervetusto, *hic vel ad*, prout vulgata legunt exemplaria, legitur. In Romano, *hinc & ad Elei*, hoc est, ex huiusmodi cura emissus ad certamina. In Oblongo, etiam est *&*; non *vel*.

209. SED NON ULLA MAGIS VIRE INDUSTRIA FIRMAT. In veteribus aliquot codicibus *servas* legitur; sed longe plures *firmat* habent.

- 210 Quam Venerem & caeci stimulos avertere amoris,
Sive boum, sive est cui gratior usus equorum.
Atque ideo tauros procul atque in sola relegant
Pascua, post montem oppositum, & trans flumina lata:
Aut intus clausos satura ad praesepia servant.
- 215 Carpit enim viris paullatim, uritque videndo
Femina: nec nemorum patitur meminisse, nec herbae.
Dulcibus illa quidem inlecebris & saepe superbos
Cornibus inter se subigit decernere amantis:
Pascitur in magna silva formosa juvenca:
- 220 Illi alternantes multa vi proelia miscent
Vulneribus crebris: lavit ater corpora sanguis,
Versaque in obnixos urgentur cornua vasto
Cum gemitu. Reboant silvaeque & magnus Olympus.
Nec mos bellantis una stabulare: sed alter
- 225 Victus abit, longeque ignotis exulat oris;
Multa gemens ignominiam plagasque superbi
Victoris; tum, quos amisit inultus, amores;
Et stabula aspectans regnis excessit avitis.
Ergo omni cura viris exercet, & inter

S E R V I I.

Du-

210. CAECI AMORIS. Latentis Cupidinis

212. RELEGANT. Removent.

213. FLUMINA LATA. Ne natatus sit facilis.

215. VIDENDO. Dum videtur. Gerundii modus a passivo.

219. IN MAGNA SYLVA. Alii *Sila* legunt, ut sit mons Lucaniae; quod modo nulla necessitas cogit, ut in Aeneide: *Ac velut ingenti Sila sub monte Taburno*: ubi utrumque speciale est.

223. REBOANT SYLVAE. Resultant, remugiant. Graecum verbum: nam apud Latinos nullum verbum est, quod ante o finalem, habeat o: excepto *Incubo*: quod tamen majores aliter scribebant; aspirationem interponentes duabus vocalibus, & dicebant *incobo*: tria enim habebant nomina in quibus e litteram sequeretur aspiratio: *sepulchrum*, *arcus*, *pulcher*: e quibus *pulcher* tantum hodie recipit aspirationem.

225. EXULAT. Extra solum suum habitat.

228. ASPECTANS. Cicero de Catilina: *Retorques oculos profecto saepe ad hanc urbem, quam e suis faucibus creptam esse luget*.

229. VIRES EXERCET. Ab incultu robur acquirit.

P H I L A R G Y R I I.

221. LAVIT ATER. Hoc ab illa declinatione descendit: *lavo*, *lavis*, *lavis*: *fervo*, *fervis*, *fervis*.

222. VERSAQUE. *Versa*, infesta. Plautus in *Castra*: *Necesse est versis gladiis depugnare*, id est, infestis.

226. PLAGASQUE SUPERBI. Sic positum, ut, *Et vulnere sardus Vlyxi*.

P I E R I I.

216. MEMINISSE NEC HERBAE. In *Oblongo* codice, *neque*, quod mollius videtur.

- 230 Dura jacet pernix instrato saxa cubili,
 Frondibus hirsutis & carice pastus acuta:
 Et tentat sese, atque irasci in cornua discit
 Arboris obnixus trunco: ventosque laceffit
 Ictibus, & sparsa ad pugnam proludit arena.
 235 Post, ubi collectum robur, viresque resectae,
 Signa movet, praecepsque oblitum fertur in hostem:
 Fluctus ut, in medio coepit cum albescere ponto,
 Longius, ex altoque sinum trahit; utque volutus
 Ad terras, immane sonat per saxa, neque ipso
 240 Monte minor procumbit: at ima exaestuât unda
 Verticibus, nigramque alte subiectat arenam.
 Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque,
 Et genus aequoreum, pecudes, pictaeque volucres,
 In furias ignemque ruunt. Amor omnibus idem.
 245 Tempore non alio catulorum oblita leaena

SERVII.

230. PERNIX. Modo perseverans. Horatius: *Pernicis uxor Apuli*. Pernix autem, perseverans, a pernitando tractum est.

231. CARICE ACUTA. Herba durissima. OBLITUM. Jam securum ex ante acta victoria.

239. IMMANE. Pro, immaniter: nomen pro adverbio. FLUCTUS UT IN MEDIO. Sic paulatim taurus movetur ad praelia.

244. AMOR OMNIBUS IDEM. Id est, in unoquoque genere unus est amor, id est, similis; ut puta in lupis unus est amor, id est, similis: item in equis, & aliis omnibus, pro qualitate sui generis: sicut & alibi ait: *Sopor suis occupat artus*: id est, ipsis aptus: nam in omnibus animalibus non est amor unus atque idem; sed in singulis generibus, pro qualitate naturae.

245. CATULORUM OBLITA. Vi scilicet nimii amoris. LEAENA autem Graecum est, sicut dracaena: nam nos *hic* & *hanc* leo dicimus (*lea* namque usurpatum est) quia in eo exeuntia, masculina, foemina ex se non faciunt, ut *fullo*, *latro*, *leo*.

PHILARGYRII.

230. PERNIX. Legunt & *pernox*: sed *pernix* melius, id est pertinax. INSTRATO SAXA CUBILI. Nota figura, non saxis.

236. OBLITUM. Oblivum, quasi exerci-

tationum & virium, quem securitas & amor corruerit; adeo ut nec crederet hostem esse rediturum.

PIERII.

230. JACET PERNOX. Cur *pernox* innovari debeat non video, quum vetera omnia exemplaria manuscripta, (de iis loquor, quorum mihi copia fuerit) uno consensu legant *pernix*. Idque tam manifeste agnoscat Servius, & a pernitando dictum velit.

234. ICTIBUS ET SPARSA. Non placet quod in Romano legitur, *aut sparsa*.

237. FLUCTUS UT IN MEDIO COEPIIT QUUM ALBESCERE PONTO. In Romano, in Mediceo, in Longobardico, & quibusdam aliis perveteribus codicibus, legere est, *Fluctus uti medio* absque *in*. Sed in Oblongo suaviori numero legitur, *Fluctus uti in medio*.

239. NEC IPSO MONTE MINOR. In Longobardico, in Mediceo, quod dulcius est, *neque ipso*.

241. VORTICIBUS, NIGRAMQUE ALTE SUBJECTAT HARENAM. In Romano, in Mediceo codice, *verticibus*, more suo, contra Capri sententiam: & quod forte non displiceat, *subiectat*, in Romano est,

Saevior erravit campis : nec funera volgo
 Tam multa informes ursi stragemque dedere
 Per silvas. Tum saevus aper, tum pessima tigris.
 Heu, male tum Libyae solis erratur in agris.

- 250 Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
 Corpora, si tantum notas odor attulit auras?
 Ac neque eos jam frena virum, neque verbera saeva,
 Non scopuli, rupesque cavae, atque objecta retardant
 Flumina, correptosque unda torquentia montis.
 255 Ipse ruit, dentisque Sabellicus exacuit sus,
 Et pede profubigit terram, fricat arbore costas,
 Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera durat.
 Quid juvenis, magnum cui versat in ossibus ignem

S E R V I I.

Du-

247. INFORMES URSI. Vel magni: vel quia tempore, quo nascuntur, forma carent: dicitur enim quaedam caro nasci, quam mater lambendo in membra componit.

249. SOLIS. Desertis. LIBYAE autem IN AGRIS, Serpentibus plenis.

250. TOTA TREMOR PERTENTET EQUORUM CORPORA. Signatis sermonibus utitur, ad vim amoris exaggerandam; dicens & tota corpora: & pertemptet, id est, penitus temptet: cum dicat levem odorem equarum.

251. NOTAS ODOR ATTULIT AURAS. Hypallage est, pro, si aurae odorem apportaverint notum.

252. FRENA VIRUM. Pro, virorum fortium.

253. RUPESQUE CAVAE, ATQUE OBJECTA RETARDANT. Ad illud superius respicit: *Post montem oppositum, & trans flumina lata.*

255. SABELLICUS EXACUIT SUS. Sabinus: & est species pro genere. Dicit autem suem domesticum, quem cicurem vocant: nam de apris supra ait: *Tunc saevus aper.* Hoc enim vult probare non tantum feras, sed & mansueta animalia amore in furorem moveri.

256. PROSUBIGIT. Fodit, & pedibus impellit alternis: quod pugnaturi suos facere consueverunt, ad acquirendum robur. Unde etiam latera & costas terentes, durant ea in futura certamina.

257. HINC ATQUE ILLINC. Et a pedum motu, & ab attritione costarum.

258. QUID JUVENIS. Ne forte occurreret,

illa animalia carere ratione; dicit etiam gravius homines in amore moveri. Fabula talis est: Leander Abydenus, & Hero Sestias, fuerunt invicem se amantes. Sed Leander ad Hero matatu ire consueverat per fretum Hellesponticum, quod Seston & Abydon civitates interfuit. Cum igitur juvenis oppressi tempestate cadaver ad puellam delatum fuisset, illa se praecipitavit e turri.

P H I L A R G Y R I I.

254. FLUMINA, CORREPTOS UNDA TORQUENTIA MONTES appellavit & est ordo: flumina torquentia unda correptos montes.

258. JUVENIS. Leandri nomen occultavit, quia cognita erat fabula.

P I E R I I.

249. HEU MALE TUNC LYBIAE SOLIS ERRATUR IN AGRIS. In antiquissimo codice, *versatur* legitur, quod non placet: nam errare pertinet ad solitudinem, versari ad frequentiam. In Mediceo, *erravis* habetur: sed neque id receptum.

254. FLUMINA CORREPTOS UNDA TORQUENTIA MONTES. In Mediceo, in Romano, in Longobardico, & in aliquot aliis veteribus codicibus, legere est, *correptosque unda*: nam quum dixerit, *objecta retardant flumina*, non incongrue alterum participium subjungit, quippe: *Torquentia montes correptos unda*: cui particula adiungitur copulativa.

257. HUMEROS AD VULNERA DURAT. In Romano, in Mediceo, & aliquot aliis antiquis legere est: *humerosque ad vulnera*, ut illud.

G g

lud.

- 230 Dura jacet pernix instrato saxa cubili,
 Frondibus hirsutis & carice pastus acuta:
 Et tentat sese, atque irasci in cornua discit
 Arboris obnixus trunco: ventosque laceffit
 Ictibus, & sparsa ad pugnam proludit arena.
 235 Post, ubi collectum robur, viresque resectae,
 Signa movet, praecepsque oblitum fertur in hostem:
 Fluctus ut, in medio coepit cum albescere ponto,
 Longius, ex altoque sinum trahit; utque volutus
 Ad terras, immane sonat per saxa, neque ipso
 240 Monte minor procumbit: at ima exaestuât unda
 Verticibus, nigramque alte subiectat arenam.
 Omne adeo genus in terris hominumque ferarumque,
 Et genus aequoreum, pecudes, pictaeque volucres,
 In furias ignemque ruunt. Amor omnibus idem.
 245 Tempore non alio catulorum oblita leaena

SERVII.

230. **PERNIX**. Modo perseverans. Horatius: *Pernix uxor Apuli*. *Pernix* autem, perseverans, a pernitendo tractum est.

231. **CARICE ACUTA**. Herba durissima. **OBLITUM**. Jam securum ex ante acta victoria.

239. **IMMANE**. Pro, immaniter: nomen pro adverbio. **FLUCTUS UT IN MEDIO**. Sic paulatim taurus movetur ad praelia.

244. **AMOR OMNIBUS IDEM**. Id est, in unoquoque genere unus est amor, id est, similis; ut puta in lupis unus est amor, id est, similis: item in equis, & aliis omnibus, pro qualitate sui generis: sicut & alibi ait: *Sopor finis occupat artus*: id est, ipsis aptus: nam in omnibus animalibus non est amor unus atque idem; sed in singulis generibus, pro qualitate naturae.

245. **CATULORUM OBLITA**. Vi scilicet nimii amoris. **LEAENA** autem Graecum est, sicut dracaena: nam nos *hic* & *haec* leo dicimus (*leo* namque usurpatum est) quia in eo exeuntia, masculina, foemina ex se non faciunt, ut *fullo*, *latro*, *leo*.

PHILARGYRII.

230. **PERNIX**. Legunt & *pernox*: sed *pernix* melius, id est pertinax. **INSTRATO SAXA CUBILI**. Nota figura, non saxis.

236. **OBLITUM**. *Oblitum*, quasi exerci-

tationum & virium, quem securitas & amor corruerit; adeo ut nec crederet hostem esse rediturum.

PIERII.

230. **JACET PERNOX**. Cur *pernox* innovari debeat non video, quum vetera omnia exemplaria manuscripta, (de iis loquor, quorum mihi copia fuerit) uno consensu legant *pernix*. Idque tam manifeste agnoscat Servius, & a pernitendo dictum velit.

234. **ICTIBUS ET SPARSA**. Non placet quod in Romano legitur, *aut sparsa*.

237. **FLUCTUS UT IN MEDIO COEPIIT QUUM ALBESCERE PONTO**. In Romano, in Mediceo, in Longobardico, & quibusdam aliis perveteribus codicibus, legere est, *Fluctus uti medio* absque *in*. Sed in Oblongo suaviori numero legitur, *Fluctus uti in medio*.

239. **NEC IPSO MONTE MINOR**. In Longobardico, in Mediceo, quod dulcius est, *neque ipso*.

241. **VORTICIBUS, NIGRAMQUE ALTE SUBJECTAT HARENAM**. In Romano, in Mediceo codice, *verticibus*, more suo, contra Capri sententiam: & quod forte non displiceat, *subiectat*, in Romano est,

Saevior erravit campis : nec funera volgo
 Tam multa informes ursi stragemque dedere
 Per silvas. Tum saevus aper, tum pessima tigris.
 Heu, male tum Libyae solis erratur in agris.

- 250 Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
 Corpora, si tantum notas odor attulit auras?
 Ac neque eos jam frena virum, neque verbera saeva,
 Non scopuli, rupesque cavae, atque objecta retardant
 Flumina, correptosque unda torquentia montis.
 255 Ipse ruit, dentisque Sabellicus exacuit sus,
 Et pede profubigit terram, fricat arbore costas,
 Atque hinc atque illinc humeros ad vulnera durat.
 Quid juvenis, magnum cui versat in ossibus ignem

S E R V I I.

Du-

247. INFORMES URSI. Vel magni: vel quia tempore, quo nascuntur, forma carent: dicitur enim quaedam caro nasci, quam mater lambendo in membra componit.

249. SOLIS. Desertis. LIBYAE autem IN AGRIS, Serpentibus plenis.

250. TOTA TREMOR PERTENTET EQUORUM CORPORA. Signatis sermonibus utitur, ad vim amoris exaggerandam; dicens & tota corpora: & pertemptet, id est, penitus temptet: cum dicat levem odorem equarum.

251. NOTAS ODOR ATTULIT AURAS. Hypallage est, pro, si aurae odorem apportaverint notum.

252. FRENA VIRUM. Pro, virorum fortium.

253. RUPESQUE CAVAE, ATQUE OBJECTA RETARDANT. Ad illud superius respicit: *Post montem oppositum, & trans flumina lata.*

255. SABELLICUS EXACUIT SUS. Sabinus: & est species pro genere. Dicit autem suem domesticum, quem cicurem vocant: nam de apris supra ait: *Tunc saevus aper.* Hoc enim vult probare non tantum feras, sed & mansueta animalia amore in furorem moveri.

256. PROSUBIGIT. Fodit, & pedibus impellit alternis: quod pugnaturi sues facere consueverunt, ad acquirendum robur. Unde etiam latera & costas terentes, durant ea in futura certamina.

257. HINC ATQUE ILLINC. Et a pedum motu, & ab attritione costarum.

258. QUID JUVENIS. Ne forte occurreret,

illa animalia carere ratione; dicit etiam gravius homines in amore moveri. Fabula talis est: Leander Abydenus, & Hero Sestias, fuerunt invicem se amantes. Sed Leander ad Hero natatu ire consueverat per fretum Hellesponticum, quod Seston & Abydon civitates interfuit. Cum igitur juvenis oppressi tempestate cadaver ad puellam delatum fuisset, illa se praecipitavit e turri.

P H I L A R G Y R I I.

254. FLUMINA, CORREPTOS UNDA TORQUENTIA MONTES appellavit & est ordo: flumina torquentia unda correptos montes.

258. JUVENIS. Leandri nomen occultavit, quia cognita erat fabula.

P I E R I I.

249. HEU MALE TUNC LYBIAE SOLIS ERRATUR IN AGRIS. In antiquissimo codice, *versatur* legitur, quod non placet: nam errare pertinet ad solitudinem, versari ad frequentiam. In Mediceo, *erratis* habetur: sed neque id receptum.

254. FLUMINA CORREPTOS UNDA TORQUENTIA MONTES. In Mediceo, in Romano, in Longobardico, & in aliquot aliis veteribus codicibus, legere est, *correptosque unda*: nam quum dixerit, *objecta retardant flumina*, non incongrue alterum participium subjungit, quippe: *Torquentia montes correptos unda*: cui particula adjungitur copulativa.

257. HUMEROS AD VULNERA DURAT. In Romano, in Mediceo, & aliquot aliis antiquis legere est: *humerosque ad vulnera*, ut illud.

G g

lud.

- Durus amor? nempe abruptis turbata procellis
 260 Nocte natat caeca ferus freta: quem super ingens
 Porta tonat caeli, & scopulis inlisa reclamant
 Aequora; nec miseri possunt revocare parentes,
 Nec moritura super crudeli funere virgo.
 Quid lynces Bacchi variae, & genus acre luporum,
 265 Atque canum? quid, quae inbelles dant praelia cervi?
 Scilicet ante omnis furor est insignis equarum:
 Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
 Potniades malis membra absumfere quadrigae.
 Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem
 270 Ascanium: superant montis, & flumina tranant.

SERVII.

261. PORTA TONAT CAELI. Aer nubibus plenus, per quem iter in caelum est.

262. NEC MISERI POSSUNT REVOCARE PARENTES. Hoc est, amor parentum.

265. IMBELLES. Licet imbelles, tamen moventur in pugnam.

266. FUROR INSIGNIS. Notabilis, praecipuus.

268. GLAUCI POTNIADES MALIS MEMBRA ABSUMPSERE QUADRIGAE. *Potniae*, civitas est, de qua fuit *Glaucus*, qui cum sacra Veneris sperneret, illa irata, equabus ejus immisit furorem, quibus utebatur ad currum, & eum moribus dilaceraverunt. Ordo autem talis est: Quo tempore Glauci membra malis absumpserunt Potniades quadrigae. Hoc autem ideo fingitur, quod eis furorem Venus immiserit, quia dilaniatus est *Glaucus*, estrenatis nimia cupiditate equabus, quum eas cohiberet a coitu, ut essent velociores.

269. TRANS GARGARA TRANSQUE SONANTEM ASCANIUM. *Gargara* pro quibuslibet montibus, sicut *Ascanium* pro quibuslibet fluminibus posuit, quod & sequentia indicant: *Superant montes, & flumina tranant.*

PHILARGYRII.

263. CRUDELI FUNERE VIRGO. Ita hic virgo, quemadmodum ibi de *Paliphae*: *Ab virgo infelix.*

267. GLAUCI. *Glaucus* Sisyphi filius, cum ad *Isthmicum* certamen quadrigam duceret, adplicuit ad vicum *Bocotiae*, & equas potum ad fontem sacrum per ignorantiam duxit: unde qui bibissent, in furorem agi solebant: Ita-

que illum equae, furore exagitante, in ipso certamine curru effudisse, ac moribus lanialse dicuntur.

269. GARGARA. De *Gargaris* supra dictum: Et ipsa suas mirantur *Gargara menses*.

270. ASCANIUM. *Ascanius* amnis est *Mythiae*, sed quae in Asia est.

PIERII.

lud uno membro concludatur, *Fricat arbore costas*. Atque hinc atque illinc.

260. COECA NOCTE NATAT FERUS FRETA. Ordo numerusque harum dictionum varius admodum in antiquis exemplaribus invenitur. In Romano enim codice, in Mediceo, & in Longobardico sic habet, *Nocte natat caeca ferus freta*. *Alcmanio* numero tetrametro hypercatalectico. In Oblongo, dictiones ultimae ita variant, *Nocte natat caeca freta ferus*. *Alcmanio* tetrametro catalectico numero. Eo vero numero, qui passim habetur in impressis, nusquam scriptum observavi in antiquis his, quos habere contigit, exemplaribus. Sed enim haec ad eos tantum pertinent, qui figurarum, quae ex structura sunt, varietate delectantur.

267. QUO TEMPORE GLAUCI POTNIADES MALIS MEMBRA ABSUMPSERE QUADRIGAE. De *Glaucio*, praeter ea, quae a Servio & a Probo referuntur, sunt qui scribant, *Glaucum Sisyphi*, quum ad *Isthmicum* certamen quadrigas duceret, ad vicum *Bocotiae* *Potnias* applicasse, fuisse vero ibi fontem sacrum, ex quo qui biberent, insanirent, aut furore corriperantur: Equas eo potum a *Glaucio* per ignorantiam ductas, a potumque furore correptas, in ipso certamine curru domum

- Continuoque avidis ubi subdita flamma medullis,
 Vere magis (quia vere calor redit ossibus) illae
 Ore omnes versae in zephyrum stant rupibus altis,
 Exceptantque levis auras : & saepe sine ullis
 275 Conjugiis vento gravidæ (mirabile dictu)
 Saxa per & scopulos & depressas convallis
 Diffugiunt; non, Eure, tuos, neque solis ad ortus;
 In Borean Caurumque, aut unde nigerrimus Auster
 Nascitur, & pluvio contristat frigore caelum.
 280 Hic demum, hippomanes vero quod nomine dicunt
 Pastores, lentum destillat ab inguine virus.

S E R V I I.

273. ORE OMNES VERSAE IN ZEPHYRUM. Hoc etiam Varro dicit : *In Hispania ulteriore verno tempore equas nimio ardore commotas, contra frigidiores ventos ora patefacere ad sedandum calorem; & eas exinde concipere & edere pullos, licet veloces, diu tamen minime duraturos: nam brevis admodum vitae sunt.*

274. EXCEPTANT. Frequenter excipiunt.

278. CAURUM. Pro, Corum, sicut saurex pro forex, caulis pro colis.

280. HINC DEMUM HIPPOMANES. Scit lectum esse apud Theocritum, herbam esse quandam, quae hippomanes vocatur, quasi ἵππου μανία: si enim eam comederint equi, furorem patiuntur. Unde nunc adjecit: *Vero quod nomine dicunt: nam vult illam herbam abusive hippomanes dictam; quod possint equi furere & alia quacunque ratione. Re vera autem hippomanes dicit esse virus, defluens ex equarum inguinibus, quo tempore feruntur amoris furore: ut sit hippomanes, virus natum ἀπὸ τοῦ μανίας τοῦ ἵππου.*

281. LENTUM VIRUS. Viscidum, glutine. Theocritus autem herbam dicit nasci in Arcadia, qua gustata equae in libidinem ardescunt: & Theophrastus, carunculam in fronte equi.

P H I L A R G Y R I I.

273. IN ZEPHYRUM. *In*, pro contra.

274. EXCEPTANTQUE. Frequentativum fecit ab excipiendo, hoc est, crebro excipiunt. Et SAEPE SINE ULLIS CONJUGIIS. Hoc etiam Varro.

280. HINC DEMUM. Ordo: Hinc virus lentum ab inguine distillat, quod vero nomine Hippomanes dicunt pastores. VERO NOMI-

Hip.

NE. Quoniam Theocritus herbam dicit nasci in Arcadia, qua gustata equae in libidinem ardescunt. Et Theophrastus, carunculam in fronte equini pulli: quae ad veneficia & amatoria facere existimant. HIPPOMANES. *Ἀπὸ τοῦ ἵππου μανίας*, id est, ab equae infania, defluens ex equarum inguinibus, quo tempore virus natum ἀπὸ τοῦ μανίας τοῦ ἵππου.

P I E R I I.

minum effudisse, ac moribus dilaniasse. Virgilius pro commodo suo rem furori adscribit Venereo.

272. VERE MAGIS QUIA VERE CALOR REDIT OSSIBUS. In Romano codice *quia vere redit calor*, quod parvi refert.

273. ILLAE ORE OMNES VERSAE IN ZEPHYRUM. In Romano codice, quod *versae ad Zephyrum* legatur, nequaquam displicet: quamvis non improbem, *in Zephyrum*.

278. IN BOREAM CAURUMQUE. In Romano codice, *Chaurum*, per *ch* aspiratum scribitur. In Longobardico, *Chorum*: ut ex *Aula*, *Ola*: atque ita saepe pro Vento apud alios etiam auctores, adspiratione tantum excepta.

279. ET PLUVIO CONTRISTAT FRIGORE CAELUM. In Romano codice, *pluvio fide* legitur. Sed hoc loco magis placet *frigore* Eruditis; ut cum eo faciat, *Et agentes frigora ventos*.

280. HINC DEMUM HIPPOMANES. In Romano, & in Mediceo codice *hic*, hoc est, hoc tempore destillat.

281. LENTUM DISTILLAT AB INGUINE VIRUS. In Romano, in Mediceo, in Longobardico, & aliquot aliis codicibus antiquis, *destillat per de* scribitur, a loco enim est motus.

- Hippomanes, quod saepe in malae legere novercae,
 Miscueruntque herbas & non innoxia verba.
 Sed fugit interea, fugit inreparabile tempus,
 285 Singula dum capti circumvectamur amore.
 Hoc satis armentis. Superat pars altera curae,
 Lanigeros agitare greges, hirtasque capellas.
 Hic labor: hinc laudem fortes sperate coloni.
 Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
 290 Quam sit, & angustis hunc addere rebus honorem.
 Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis
 Raptat amor. Juvat ire jugis, qua nulla priorum
 Castaliam molli devertitur orbita clivo.
 Nunc, veneranda Pales, magno nunc ore sonandum.
 295 Incipiens stabulis edico in mollibus herbam

SERVII.

Car-

283. MISCUERUNTQUE HERBAS, ET NON INNOXIA VERBA. Exprimit augmenta malitiae novercarum, quae virus herbis, & cantibus herbarum armant venena.

285. SINGULA DUM CAPTI CIRCUMVECTAMUR AMORE. Dum speciatim singula describimus.

286. SUPERAT. Pro superest.

287. LANIGEROS AGITARE GREGES. Lucretius contra: *Buceriaeque greges*. *Agitare*, aut curare, aut pascere. *HIRTASQUE CAPELLAS*. Id est, setosas: ut, *Hirsutumque supercilium*.

288. HIC LABOR, HINC LAUDEM. Ad tuenda imbecilliora animalia.

290. ET ANGUSTIS HUNC ADDERE REBUS HONOREM. Humilem materiam alto sermone decorare. Sic illud in quarto est: *In tenui labor; at tenuis non gloria*.

291. SED ME PARNASSI DESERTA PER ARDUA. Per Parnassi ardua, Heliconem & Citheronem, Musis dicatos montes, significat. Et hoc dicit: Scribendi amor rapit me ad opus arduum, & a nullo ante descriptum. Quod per periphrasin & allegoriam poeticam indicat.

292. JUGIS. Per juga. *QUA NULLA PRIORUM* &c. Dispono ire ad fontem Castaliam, per eam viam, per quam nullus ante egit orbitam suam. Ordo autem est: *Qua nulla priorum orbita Castaliam divertitur*.

293. MOLLI CLIVO. Id est, facili itinere & descensione. Hic autem locus totus de Lucretio translatus est: *Nec me animi fallit, quam sint obscura; sed acri Percussit iberis laudis spes magna meum cor. Et simul incussit suavem mi in pectus amorem Musarum: quo nunc instinctus mente vigenti Avia Pieridum peragro loca, nullius ante Trita solo*.

294. NUNC VENERANDA PALES. Id est, Dea pabuli invocanda nunc maxime.

295. STABULIS IN MOLLIBUS. Clementioribus, & aeris temperati: vel propter plagam australem: vel propter suppositas herbas animalibus.

PHILARGYRII.

295. IN MOLLIBUS. Nunc tepidis, ut dicimus, *mollis hyems*.

PIERII.

283. MISCUERUNTQUE HERBAS. In Romano codice: *miscuerintque*, scriptum est, sub-iunctivo modo: veluti etiam superiore libro, ubi loquitur de Malo Medico. Sed enim *miscuerunt*, Doctorum omnium consensu receptum est.

287. HINC LABOR HINC LAUDEM. In antiquis aliquot codicibus legere est, *Hic labor hinc laudem*: quasi dicat, fatemur quidem inesse laborem in ea cura, sed huius laboris praemium sit certa, quae subsequitur, laus. Plura tamen exemplaria cum Mediceo, *hinc*, de loco scribunt.

293. CA-

- Carpere ovis, dum mox frondosa reducitur aestas:
 Et multa duram stipula filicumque manipulis
 Sternere subter humum, glacies ne frigida laedat
 Molle pecus, scabiemque ferat, turpisque podagras.
 300 Post hinc digressus jubeo frondentia capris
 Arbuta sufficere, & fluvios praebere recentis;
 Et stabula a ventis hiberno opponere soli
 Ad medium conversa diem: cum frigidus olim
 Jam cadit, extremoque inrorat Aquarius anno.
 305 Hae quoque non cura nobis levior tuendae;
 Nec minor usus erit: quamvis Milesia magno

S E R V I I.

Vel.

296. FRONDOSA REDUCITUR AESTAS. Donec vernum tempus adveniat: nam, ut etiam in primo diximus, ver & aestas, sicut etiam hyems & autumnus, unum fuerunt secundum rationem hemisphaerii.

299. TURPESQUE PODAGRAS. Respexit ad turam, quae sine pannis & medicaminibus sordidis non sit.

300. POST HINC. Cum hoc feceris. Et post hinc, unum vacat, sicut: *Primum ibi ante omnes*.

301. FLUVIOS PRAEBERE RECENTES. Id est, aquam statim haustam: nam, si pigram potaverint, statim morbum contrahunt.

302. STABULA A VENTIS. Figurate, scilicet ventos non perferentia. HYBERNO SOLI. Contra plagam meridianam, per quam Sol currit per hyemem: quod explanat, dicens: *Ad medium conversa diem*.

304. JAM. Id est, mense Januario. CADIT AQUARIUS. Id est, occidit: occasu scilicet heliaco: qui cum oriatur cosmice cum sole, tamen occidit heliace: quoniam a nobis videri non possunt signa cum sole orientia, quod nunc Virgilius ait: *Jam frigidus Aquarius cadit*. *Aquarium* autem multi Ganymedem volunt esse. EXTREMO ANNO. Mense Januario, qui est penultimus: nam, ut etiam in primo diximus, *Ut primis exemplo a mensibus anni*: a Martio mense inchoabat annus apud majores. Ergo *Extremo anno*, *Extrema parte anni*.

305. HAEC QUOQUE NON CURA. Cum de capellis loquatur, figurate neutro usus est genere: nam integrum erat, *Haec quoque non cura nobis levior tuenda*: Sane perite: quoniam scit planam ovium utilitatem, eam praeferit, & exaggerat meritum capellarum;

ut dictis in lucem promat rem per se minus patentem.

306. MILEZIA VELLERA. Lanae pretiosissimae: nam Miletus civitas est Asiae, ubi tinguntur lanae optima. Ipse in quarto: *Milesia vellera nymphae Carpebant*. Cicero in Verrem: *Quid a Milesiis lanae sustuleris*. MAGNO autem MUTENTUR, Ingenti pretio comparentur: nam apud majores omne mercimonium in permutatione constabat: quod & Cyprius Homericus confirmat exemplo.

P H I L A R G Y R I I.

296. DUM MOX. Celsus *dum mox*, pro donec interpretatur; sed ut puto, *mox*, abundat.

297. SUBTER. Ad pecora respicit, ut sint stramenta, quibus incubent.

304. EXTREMO. Hic *extremum annum* sub Aquarii sidere collocat: ut, quia primus nascentis anni dies ab urbe condita Kal. Martiis fuit, inde Februarius ultimus anni habetur. *Aquarium* autem multi Ganymedem volunt.

305. HAEC QUOQUE. Id est, capellae. Legitur & haec. Veteribus enim mos fuit, ut neutra femininis jungerentur. Unde Terentius: *Tua nihil refert utrum feceris*. Et in Eunuchis: *Haec adornant ut latent*: nam integrum erat: *Haec quoque non cura nobis levior tuendae, sane, &c.*

P I E R I I.

293. CASTALIAM MOLLI DIVERTITUR ORBITA CLIVO. Vetera omnia exemplaria manuscripta, quotquot in manus nostras devenere, *devertitur* per *de* non per *di* scribunt: hoc est de loco eo vertitur, quod optime sententiae quadrat.

Vellera mutantur Tyrios incocta rubores.
 Densior hinc suboles : hinc largi copia lactis.
 Quam magis exhausto spumaverit ubere mulctra ;
 310 Laeta magis pressis manabunt flumina mammis.
 Nec minus interea barbas incanaque menta
 Cinyphii tondent hirci, faetasque comantis,
 Usus in castrorum, & miseris velamina nautis.
 Pascuntur vero silvas, & summa Lycae,

SERVII.

Hor-

307. TYRIOS INCOCTA RUBORES. Figurata : quae coquendo Tyrium traxit ruborem, id est, migravit in purpuram.

308. DENSIOR HINC SOBOLES. Binos enim pariunt capellae plerumque.

311. BARBAS. Sic de quadrupedibus : nam hominum barbam vocamus. INCANA autem dixit nimium cana.

312. CINYPHII HIRCI. Libyes, a fluvio Cinypho.

313. MISERIS NAUTIS. Qui frequenter patiuntur pericula. In usum autem castrorum ideo dixit, & quia de ciliciis poliuntur loricae, & teguntur tabulata turrium ; ne jaculis facibus ignis possit adhaerere. Et bene laudat capellas, dicens ciliciorum usum & in mari, & in terra prodelle mortalibus : hoc est in duobus elementis, concessis hominibus.

314. PASCUNTUR SYLVAS. Et *pasco*, & *pascor* illam rem dicimus. Et *pascuntur*, pro, *depascuntur*. SUMMA LYCAEI. Montis Arcadiae. Et est species pro genere.

PHILARGYRII.

307. VELLERA. A vellendo dicta.

310. LAETA MAGIS PRESSIS MANABANT FLUMINA MAMMIS. Nota *mammis* pecudum dici. Legitur & *ubera*.

312. CINYPHII. Gaetuli, a Cinypho flumine Gaetuliae, id est, Libyae. *Tondent* autem, pastores, ut sit genitivus singularis, *Cinyphii hirci*.

313. CASTRORUM. In usum castrorum ; quod inde *somenta* fiant, itemque cilicia, quae Celsus ait, retulisse Varonem, ideo sic appellari, quod usus eorum in Cilicia ortus sit.

314. PASCUNTUR. Pro, *depascuntur*.

PIERII.

305. HAEC QUOQUE NON CURA NOBIS LE-

VIORE TUENDA. In Romano codice, *haec & tuenda* legitur. Et ita prius erat in codice Mediceo : in Longobardico, *haec* foeminino genere, ut de capellis intelligat. Servius tamen mavult Poetam usum neutro genere, locutumque figurate, prout habetur in Romano codice. Veteribus enim ajunt fuisse morem, ut neutra foemininis jungerent.

307. TYRIOS INCOCTA RUBORES. In Romano codice, & aliquot aliis perveteribus, *color* legitur. In Mediceo quidem, *rubores* est, sed supra, *co* notatum, antiqua manu ; figuratius tamen est, *rubores* legere.

309. QUAM MAGIS EXHAUSTO SPUMAVERIT UBERE MULCTRA. In Romano codice, & in aliquot aliis pervetustis, legitur, *quo magis*, idque, ut mihi videtur, eleganter. Missas vero facio dictiones quasdam incertitia librarii perperam notatas.

310. LAETA MAGIS PRESSIS MANABUNT FLUMINA MAMMIS. In Romano codice, in Longobardico, & aliquot aliis sane quam veteribus, non *flumina* sed *ubera* legitur. Qui legerant *ubere* in superiore versu, veriti sunt repetitionem ejusdem vocabuli ariditatem orationis prae se ferre, ideoque *flumina* supposuerunt. Sed enim, si animum advertas, color ille dicendi non modo non aridus videtur ; sed & venustatis plurimum habere : quanquam metaphorica ea Hyperbole *flumina*, loco huic optime conveniat, & incomparabilem exprimat habertatem.

312. CINYPHII TONDENT HIRCI. In Romano codice, *hircis* legitur : Ab eis enim Lanicii genus id demitur. Sunt etiam codices antiqui, in quibus scriptum est, *hircis*, ut in Bucolicis etiam ostendimus, *Hircum*, & *Hirquum* eundem. Sed figuram agnoscit Priscianus. *Tondent* pro *Tondentur*, quare *hirci* melius. De *Cinyphiiis Hircis* apud Herodotum mentio. Adverte vero scriptionem, quod quavis in Graecis diversorum Auctorum codicibus impressis, *Κινύφιος* scriptum sit : primi per

- 315 Horrentisque rubos, & amantis ardua dumos.
 Atque ipsae memores redeunt in tecta, suosque
 Ducunt, & gravido superant vix ubere limen.
 Ergo omni studio glaciem ventosque nivalis,
 Quo minus est illis curae mortalis egestas,
 320 Avertes : victumque feres, & virgea laetus
 Pabula; nec tota claudes foenilia bruma.
 At vero, zephyris cum laeta vocantibus aestas,
 In saltus utrumque gregem atque in pascua mittes.
 Luciferi primo cum sidere frigida rura
 325 Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
 Et ros in tenera pecori gratissimus herba.
 Inde, ubi quarta sitim caeli collegerit hora,
 Et cantu querulae rumpent arbusta cicadae;
 Ad puteos, aut alta greges ad stagna jubeto

S E R V I I.

Cur-

317. SUOSQUE DUCUNT. Educant foetus proprios, & enutriunt: unde & educatos dicimus.

319. QUO MINOR EST ILLIS CURAE. Ordo est: Igitur omni studio avertes ab eis ventos, & glaciem, quo egestas mortalis, id est, necessitas mortalitatis minor est illis curae: hoc est, minus ad ipsarum pertinet curam: nam hoc dicit: Quanto illae sibi adesse non possunt, tanto eis a te impendenda est major diligentia.

322. AT VERO ZEPHYRIS CUM LAETA VOCANTIBUS AESTAS. Subaudi, advenerit. Dicit autem ver, quo flare Zephyrus incipit; ut in primo: *Et Zephyro putris se gleba resolvit.*

324. FRIGIDA RURA CARPAMUS. Id est, carpere cogamus animalia.

325. DUM MANE NOVUM. Mane pasci oves praecipit, secundum morem suae provinciae: nam in aliquibus locis morbum contrahunt, nisi jam siccato rore pascantur. DUM GRAMINA CANENT. Nocturnis & matutinis lucentes roribus herbae.

328. QUERULAE CICADAE. Canorae. Horatius: *Sub cantu querulae despicite tibiae.* Aut certe *Querulas* dicit propter illam fabulam, quod Tichonus, maritus Aurorae, post optatam longissimam vitam, diu vivendo in cicadam dicitur esse conversus. RUMPENT ARBUSTA. Nimmio clamore. Juvenalis: *Et assiduo ruptae lectore columnae.* Persius: *Findor, ut Arcadiae pecuaria rudere dicat.*

P H I L A R G Y R I I.

319. QUO MINOR EST. Pro, quo minus est, ut sit sensus: Quo minus est illis curae mortifera egestas, si diligens circa eas fueris, necessitas mortalitatis minor est. MORTALIS. Mortalis, mortifera intelligenda.

321. NEC TOTA CLAUDES. Id est, praebebis tota bruma fenum.

328. RUMPENT. *Rumpent*, complebunt, ut: *Illius immensae ruperunt horrea messes*: aut, in consuetudine est, *rumpunt*, sive vehementer clamant. Et *exallacmenos* dixit, & arbusta rumpent cantu suo.

P I E R I I.

per *Ιωτα*, secunda per *υ φιλόν*, tamen in iis, qui manu scripti sunt, *Κυρίως* prima per *υ*, altera per *ι* habetur.

329. AD PUTEOS AUT ALTA GREGES AD STAGNA. In Romano codice, *At puteos, atque alta greges at stagna*. In plerisque enim, praecipue ex his antiquis, semper *ad* praepositio per *ι* scribitur. Sed quod *adque* in eo codice legitur apud Non-Marcellum in libello de Indiscretis generibus, aut legitur, ut vulgata habent exemplaria. Quod vero Virgilius *puteos* genere masculino dixit, Varro maluit neutro dicere *putea*,

- 330 Currentem ilignis potare canalibus undam:
 Aestibus at mediis umbrosam exquirere vallem,
 Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
 Ingentis tendat ramos: aut sicubi nigrum
 Illicibus crebris sacra nemus accubet umbra.
 335 Tum tenuis dare rursus aquas, & pascere rursus
 Solis ad occasum. Cum frigidus aëra vesper
 Temperat, & saltus reficit jam roscida luna,
 Litoraue Alcyonen resonant, acalanthida dumi.
 Quid tibi pastores Libyae, quid pascua versu.

SERVII.

Pro-

330. ILIGNIS CANALIBUS. Factis ex Illice. Sane *canalis* melius genere foeminino, quam masculino proferimus.

332. SIC UBI MAGNA JOVIS ANTIQUO ROBORE QUERCUS. Quia omnis quercus Jovi est consecrata. Quod autem dicit *Jovis quercus*, & *Illicibus crebris sacra nemus accubat umbra*: non revera consecratos lucos dicit nos petere debere; sed ita densos, quales sunt illi, quos religio defendit: unde apparet *quercum Jovis*, & *sacram umbram*, generalia esse, non specialia epitheta: nam ut diximus, & omnis quercus Jovi est consecrata, & omnis lucus Dianae.

335. TENUES AQUAS. Epitheton est aquarum. Alibi: *Aut in aquas tenues dilapsus abibis*. Cui contrarium est illud: *At pingui flumine Nilus*.

336. AERA VESPER TEMPERAT. Refrigerat aestatis calorem. REFICIT. Recreat. LUNA. Nox.

338. LITTORAQUE HALCYONEM RESONANT, ET ACANTHIDA DUMI. Quo tempore resonat per littora Halcyon avis, cujus fabulam in primo memoravimus. Per *Dumos* vero *Acanthidis*, quam alii lusciniam esse volunt, alii vero carduelem, quae spinis & carduis pascitur, ut inde etiam apud Graecos ἀκανθίδι dicta sit, ἀπὸ τῆς ἀκανθῆς, id est, spinis, quibus pascitur.

339. QUID TIBI PASTORES LIBYAE. Dicit pro qualitate provinciarum diversa esse genera pastionum.

PHILARGYRII.

335. TENUES. Id est, parvas, cui contrarium illud: *Et pingui flumine Nilus*.

PIERII.

puta, ut maria: ut apud Graecos φειρ, neutri generis est, eodem significato.

330. CURRENTEM ILIGNIS POTARE CANALIBUS UNDAM. In Romano codice, *lignis*, non *ilignis* scriptum est. Verum *lignis* fuisse prius videtur in aliquot codicibus: in nonnullis, *ilignis* est per ei diphthongum, ut *Amiceis*, *sueis*, in veterum monumentis. Sed: enim ut etiam in Mediceo est, *ilignis* agnoscit Servius, & proprietatem Poeticam refert ea compositio.

331. AESTIBUS AT MEDIIS UMBROSAM EXQUIRERE VALLEM. In codice Longobardico, *aestibus aut mediis* legitur: in quibusdam aliis antiquis, *ac mediis*. In Longobardico, *adquirere*, quod non ita placet. Non tamen displicet *at*, ubi *aut* habetur. Ut quatuor sint praecepta unoquoque die servanda: quippe, ut mane pascantur; hora quarta potum ministremus; meridie sub umbra contineantur, vesperi vero iterum in pascua mittantur.

335. TUM TENUES DARE RURSUS AQUAS. In Romano codice, *tunc tenuis*; sed *tum* multo magis placet.

338. RESONANT ET ACHANTIDA DUMI; vel ut alii, *acanthida*. Scio fore, ut multi mihi negotium facessant, si dixerō in antiquis omnibus codicibus, quotquot ad manus meas pervenere, uno consensu legi, *acalanthida dumi*: ita enim in Romano, ita in Oblongo, codicibus antiquissimis, ita in Mediceo, ita denique habetur in plerisque aliis. Praeterea videtur Probus lectionem hanc agnovisse, si modo fidelem codicem nanciscare, dum dicit: *Acalanthis ea est, quae Graece ἀκανθίδι dicta est. Latine Carduelis, a Carduo*. Neque vero ignari sumus ex Plinio, atque etiam ex Aristotele, *Acanthin* in spinis vivere, odisse alinos ideo, quod flores spinarum libenter devorent.

- 340 Prosequar, & raris habitata mapalia tectis?
 Saepe diem noctemque, & totum ex ordine mensem
 Pascitur, itque pecus longa in deserta sine ullis
 Hospitiis: tantum campi jacet. Omnia secum
 Armentarius Afer agit, tectumque, Laremque,
 345 Armaque, Amyclaeumq; canem, Cressamq; pharetram.
 Non secus ac patriis acer Romanus in armis
 Injusto sub fasce viam cum carpit, & hosti
 Ante expectatum positus stat in agmine castris.

S E R V I I.

342. SINE ULLIS HOSPITIIS. Sine ullis Italulis.

344. ARMENTARIUS. Abusive *armentarium* posuit: nam nunc de gregibus loquitur. TECTUMQUE LAREMQUE. Tentoria, militum more: ac si casam diceret.

345. AMYCLAEUMQUE CANEM. Laconicum. Et est species pro genere. Amycla autem civitas est Laconiae: unde est: *Talis Amyclaei demitus Pollucis habenis Cyllarus*. CRESSAMQUE PHARETRAM. Creticam: dicit autem, pastorem gregum etiam arma habere debere, quibus & gregem defendat, & aliquid etiam venetur. Aliter hic reprehenditur Virgilius; quod Getulis praeter morem sagittas, non autem lanceas dederit.

346. PATRIIS ACER ROMANUS IN ARMIS. Generaliter sibi concessis: ac si diceret, Martiis.

347. INJUSTO SUB FASCE. Sub magno onere, ut. *Ego hoc te fasce levabo*. Magnum autem onus dicit, propter arma, alimenta, vestitum.

348. ANTE EXPECTATUM. Dicto citius, antequam ejus expectetur adventus. Et est una pars orationis: hoc est, adverbium. STAT. Obstat: nam Aphaerelis est.

P H I L A R G Y R I I.

340. MAPALIA TECTIS. *Mapalia*, casae Maurorum, qui in eremo habitare dicuntur: sicut illud Lucani: *Surgere congesto non culta mapalia culmo*.

344. OMNIA SECUM ARMENTARIUS AFER AGIT TECTUMQUE LAREMQUE. Quomodo tectum & larem bajulat pastor? solvitur: *te-ctum* dicit tentorium, unde tectum faciat: nunc *larem*, deos dicit penates, id est, ignem, unde focum faciat.

345. ARMAQUE. Reprehenditur hic, quod Gaetulis sagittas, non lanceas dederit. AMYCLAEUMQUE. *Amyclaeum*, non Laconicum, sed

At

pro bono cane accipiendum: item *Cressamque pharetram*, pro, bonam.

347. HOSTI. *Hosti stat*, figurate, pro contra hostem stat.

348. ANTE EXPECTATUM. Id est, ante expectationem, & prius quam expectaretur, & ante quam putetur venire potuisse.

P I E R I I.

344. OMNIA SECUM ARMENTARIUS AFER AGIT, TECTUMQUE, LAREMQUE, ARMAQUE, AMYCLAEUMQUE CANEM. In Romano codice legitur, *te-ctumque, laboreque, armaque*: ubi quid sibi velit, *laborem*, viderint alii: mihi enim *larem*, ex antiquae religionis cultu, summo opere placet.

347. INJUSTO SUB FASCE VIAM CUM CARPIT. In Romano codice, *quum* hoc loco scriptum est, pro ut moris fuit apud veteres. Sed enim Victorinus in Orthographiae praeceptis ita monet: *Cum autem, si fuerit adverbium temporis, per q & u, sive unum, sive duo scribatur: ut, QUUM primum & CUM facerem*.

348. ET HOSTI ANTE EXPECTATUM POSITUS STAT IN AGMINE CASTRIS. Vegetius primo de Re militari, ubi de pondere agit, cui se miles debeat assuefacere, locum hunc Virgilianum citans, & *hostem ante expectatum* legit utrumque accusativo casu, ut sit, *ante expectatum hostem*. Hujusmodique lectionem, & in veteri codice apud Janum Parrhasium, & in Vaticanam Bibliotheca, eo exemplari, quem Francisci Petrarcae fuisse ajunt. Quantum vero ad scribendi rationem pertinet, *expectatum* absque s littera ante p posita, vulgata fere omnia habent exemplaria. Sed enim in Romano codice, *expectatum* legitur s adservata: & ita scribendum monet Terentius Scaurus, ne per detractionem peccetur, si s littera summoveatur, quum ad-

Hh

jecta

At non, qua Scythiae gentes, Maeotiaque unda,
 350 Turbidus & torquens flaventis Hister arenas,
 Quaque redit medium Rhodope porrecta sub axem,
 Illic clausa tenent stabulis armenta; neque ullae
 Aut herbae campo apparent, aut arbore frondes:
 Sed jacet aggeribus niveis informis, & alto
 355 Terra gelu late, septemque adsurgit in ulnas
 Semper hiems, semper spirantes frigora cauri.
 Tum sol pallentis haud unquam discutit umbras:

SERVII.

349. AT NON QUA SCYTHIAE GENTES. Subaudi, talis est pastio. MAEOTICAQUE. Maeotis, palus est Scythiae, frigore congelascens.

350. ISTER. Fluvius Scythiae, qui & Danubius nominatur.

351. QUAQUE REDIT MEDIUM RHODOPE PORRECTA SUB AXEM. Qui Rhodope mons Thraciae protentus in orientalem plagam, Gammaides reflectitur in septentrionalem. Nam ideo ait, REDIT SUB AXEM. Nam axis est septentrio: qui Graece ἀξὶς nominatur.

354. INFORMIS. Nivis superfusione, carens varietate formarum, nullisque agnoscenda limitibus, inlinitata.

355. SEPTEMQUE ASSURGIT IN ULNAS. Crescit in septem ulnas. Ulna autem, ut diximus, secundum alios, utriusque manus extensio est: secundum alios, cubitus: quod magis verum est, quia Graece ὀλίβη dicitur cubitus: unde est ὀλίβη ἑπτὰ. Hic.

357. PALLENTES HAUD UNQUAM. Nunquam nubes resolvit: nam pallentes umbrae sunt, non ex nocte, sed ex nubibus factae.

PHILARGYRII.

351. REDIT. Num addita praepositione, ut solet, pro, it, redit, quod ibi flectatur in sinum, & quasi redire videatur. Hinc annotandum vetuste axem pro septentrione positum.

PIERII.

jecta praepositione, ait ille, saluum esse initium dictionis, quae subsequitur, debeat. Ait vero Velius Longus, quosdam differentiam posuisse, ut quando expecto, opperor significat, per x & p absque s scribatur: quando vero a specto, spectat est, servet s. Sed neque Veterum monumenta, neque totius pene antiquita-

Nec

tis codices huic se regulae submittere, sed in utroque significato passim per x & s, Expecto scriptum invenies. Sane Arusianus Messus locum hunc ita interpretatus, ut ante expectatum, antequam expectatus exponat. Ibi pro, stat in agmine, scriptum est, stat in ordine. In quo admirabiliorem Romani militis virtutem intuemur: nam cum agmen incondita saepe sit multitudo, etiam temere contracta, Ordo nunquam est sine Duce, Imperatore, Praefecto, Tribunove. Quare, videtur hic Virgilius, summam disciplinae militaris observantiam in Romanis admirari: cum dicit eos hosti obviam factos, prius quam illum aspiciant, expeditissimo opere simul & vallum fixisse, neque solum arma corripuisse; sed, veluti, si nihil aliud negotii intercurrisset, in ordine iam consistere: paratum non tam ad vallum defendendum; sed etiam ad ipsam hostium aciem invadendam. Sed quamvis ita legatur apud Arusianum, bona tamen veterum codicum pars, agmine legit: idque magis eruditorum auribus satisfacere videtur.

349. MAEOTICAQUE UNDA. In Romano, in Mediceo, & aliis plerisque codicibus antiquis, Maeotiaque legi. Sed enim Stephanus: λίγυται τὸ κρητικὸν Μαίωτικόν, Μαίωται populi. Μαίωται palus. In Longobardico, Meotica; sed absque diphthongo, quam saepe negligit.

351. QUAQUE RADIT MEDIUM RHODOPE PORRECTA SUB AXEM. Radit quidem in plerisque codicibus etiam diligenter impressis legitur. In antiquissimo tamen codice, quaque redit legitur: atque etiam in Mediceo: & id Servius, ratione etiam adiecta, quod is mons protentus in Orientalem plagam in Septentrionalem mox reflectatur.

356. SPIRANTES FRIGORA CAURI. In Romano codice, cbauri. In Longobardico, cbori. Uti superius.

Nec cum invehctus equis altum petit aethera: nec cum
Praecipitem Oceani rubro lavit aequore currum.

- 360 Concreſcunt ſubitae currenti in flumine cruſtae,
Undaque jam tergo ferratos ſuſtinet orbis,
Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plauſtris.
Aeraque diſſiliunt vulgo, veſtesque rigescunt
Indutae, caeduntque ſecuribus humida vina,
365 Et totae ſolidam in glaciem vertere lacunae,
Stiriaque impexis induruit horrida barbis.
Interea toto non ſecius aëre ninguit:
Intereunt pecudes, ſtant circumfuſa pruinis:

S E R V I I.

Cor-

359. LAVIT. Hic praesentis temporis est, pro, *lavat*: nam, si esset praeteritum, *la* non corripuisset. Dicit autem, illic solem nec ortu suo nubes resolvere, nec occasu; sed continue ibi nubium umbras esse.

360. CONCRESCUNT SUBITAE CURRENTI IN FLUMINE CRUSTAE. Aquae currentes repente congelascunt. Notandum sane, quia cum *baec crusta* dicimus foeminino genere, lapidis, aut ligni, aut gelu partem significamus; cum vero *crustum* dicimus, edulium aliquod significamus, partem panis vel placentae. Ipse in septimo: *Orbem fatalis crussi*. Horatius: *Dans crustula blandi Doctores*. Juvenalis: *Non colapsum incutimus lambenti crustula serbo*.

362. HOSPITA PLAUSTRIS. Facilis. Unde & hospitalis homo dicitur, hospiti apte serviens.

363. AERAQUE DISSILIUNT VULGO. Passim crepant: nam tam nimio frigore, quam calore aera rumpuntur. Persius: *Findit infantes statuas*. VESTESQUE RIGESCUNT. Durantur, ut frangi potius quam scindi posse videantur.

364. CAEDUNTQUE SECURIBUS HUMIDA VINA. Etiam vinum naturaliter calidum illic gelatur. Intelligimus autem peregrinum: nam illic non nascitur vinum, propter nimium frigus & continuum: sicut paulo post ipse docet, dicens: *Fermento atque acidis imitantur vitea sorbis*. Sane volunt physici vinum non gelari: unde hoc loco aut Hyperbole est: aut quia dixit HUMIDA, aquae mista intelligamus: ita enim gelari dicuntur.

365. TOTAE SOLIDAM IN GLACIEM VERTERE LACUNAE. Fossae ad siccandos agros paratae, cum alibi tantum incrustentur, illic usque ad imum congelantur.

366. STIRIAQUE IMPEXIS. *Stiria*, id est, gutta: inde fit diminutivum, ut dicamus *stilla*. Inde est distillat, & stillicidium. Sensus autem duplex est: nam aut hoc dicit: de impexis barbis pecudum pendens gutta duratur: aut certe de testis & arboribus gutta horrida induruit in modum barbarum.

367. NON SECIUS: Non segnius quam inchoaverat.

368. PRUINIS. Abusive nivibus: nam pruina est matutini temporis frigus.

P H I L A R G Y R I I.

366. STIRIAQUE. Stillicidium congelatum, *Stiriam* dicit.

367. AERE. *Toto aere*, id est, a terris ad coelum.

P I E R I I.

364. CEDUNTQUE SECURIBUS HUMIDA VINA. Saepè dictum, in antiquis codicibus, non adspirari huic vocabulo *humida*, contra omnium Grammaticorum praecepta: Quod vero Servius hic *humida* propter immixtam aquam dictum putat, quae in causa sit, ut gelascant vina; Quintilianus vult hoc loco *humida vina* additum esse otiosum epitheton, sicut, *dentibus albis*.

365. ET TOTAE SOLIDAM IN GLACIEM VERTERE LACUNAE. In Romano codice legitur, *Et totae in solidam*. Sed *solidam in glaciem*, omnino venustius est.

367. NON SECIUS AERE NINGIT. In antiquioribus omnibus: *ninguis*. Unde *ningidus* Lucretio, & aliis veteribus, Capro reclamante.

H h 2

- Corpora magna boum : confertoque agmine cervi
 370 Torpent mole nova, & summis vix cornibus exstant.
 Hos non inmissis canibus, non cassibus ullis,
 Puniceaeve agitant pavidos formidine pinnae:
 Sed frustra oppositum trudentes pectore montem
 Comminus obtruncant ferro, graviterque rudentes:
 375 Caedunt, & magno laeti clamore reportant.
 Ipsi in defossis specubus secura sub alta
 Otia agunt terra, congestaque robora, totasque
 Advolvere focis ulmos, ignique dedere.
 Hic noctem ludo ducunt, & pocula laeti.
 380 Fermento atque acidis imitantur vitea sorbis.
 Talis Hyperboreo Septem subjecta trioni
 Gens effrena virum Rhipaeo tunditur euro,

SERVII.

Et

369. CONFERTOQUE AGMINE CERVI. Con-
 juncto. Cervi enim congregatione gratulantur.

370. MOLE NOVA. Nivium magnitudine.

371. CASSIBUS. Id est, retibus. Hinc est
 quod & incassum dicimus, id est, sine causa;
 quasi sine cassibus: sine quibus venatio est inanis.

372. PENNAE. Sagittae, quibus pennae in-
 feruntur.

374. GRAVITERQUE RUDENTES. *Ru*, more
 suo corripuit, ut in septimo: *Et sera sub nocte*
rudentem. Persius produxit: *Finder ut Arca-*
diae pecuaria rudere dicas.

376. SPECUBUS. Artis fuerat *specubus* dice-
 re, quia quarta declinatio in dativo & ablati-
 vo pluralibus, *u* in *i* vertit: & ita facit da-
 tivum pluralem, ut *ab hoc fluviu*, *his fluvii-*
bus; sed quia pinguius sonat & melius, *spe-*
cubus dicimus. Unum tamen nomen est, quod
 aliter non dicimus, ut, *tribubus*: nam *tribi-*
bis nemo dicit.

379. HIC NOCTEM LUDO DUCUNT. Quasi
 perpetuitatem noctis, quippe sub terris locati,
 ludo concelebrant.

380. FERMENTO ATQUE ACIDIS IMITANTUR
 VITEA SORBIS. Potionis genus est, quod cer-
 visia nuncupatur. Et consequens est quod di-
 cit, ut vinum, per naturam calidum, in pro-
 vincia frigida non possit creari.

381. SEPTEM SUBJECTA TRIONI. Trimesis est,
 pro, *Septentrioni*.

382. GENS EFFRENA VIRUM. Vel saeva,
 vel rectorem recusans. RHIPHAEO EURO.
 Vento Schythico. *Rhiphaei* autem montes Scy-

thiae, ut diximus, a perpetuo ventorum flatu:
 nominati: nam *ρῆψ*, Graeco *ἄπὸ τοῦ πῆψαι*,
 & *εὐρύ* impetus dicitur.

PHILARGYRII.

381. SEPTEM SUBJECTA TRIONI. Id est, Se-
 ptentrioni subjecta & Hyperboreo, propterea,
 quia regio, quae Septentrioni subjacet, Hyper-
 borea vocatur, ab eo, quod flatus Boreae ex-
 cedat.

382. EURO. Euro pro vento accipere debe-
 mus. RHIPHAEO. *Rhiphaei* montes sunt in eo-
 dem tractu.

PIERI.

369. CONFERTOQUE AGMINE CERVI. In Ro-
 mano codice, *confecto* legitur: in Mediceo, &
 aliis omnibus antiquioribus, *conferto*: ut saepe
 legere est apud Historicos; *confertum agmen*:
confertissimos hostes: & *confertum opus*, quod
 ita denique est, ut conjunctum videatur.

372. FORMIDINE PENNAE. In Romano *pin-*
nae, more suo contra Capri sententiam.

373. SED FRUSTRA OPPOSITUM TRUDENTES
 PECTORE MONTEM. In Romano codice, &
frustra.

377. CONGESTAQUE ROBORA. AD-
 VOLVERE FOCIS ULMOS. *Totas* abs-
 que particula copulativa in multis veteribus
 codicibus legitur; sed in Romano, in Medi-
 ceo, & in Longobardico, *totasque* legitur:
 quae lectio & eruditior est, & elegantior. Item
 in

Et pecudum fulvis velatur corpora setis.
 Si tibi lanitium curae; primum aspera silva,
 385 Lappaeque tribulique absint: fuge pabula laeta:
 Continuoque greges villis lege mollibus albos.
 Illum autem, quamvis aries sit candidus ipse,
 Nigra subest udo tantum cui lingua palato,
 Rejice, ne maculis infuscet vellera pullis
 390 Nascentem: plenoque alium circumspice campo.
 Munere sic niveo lanae, si credere dignum est,
 Pan deus Arcadiae captam te, Luna, fefellit,
 In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.

S E R V I I.

At

383. PECUDUM FULVIS VELANTUR CORPORA SETIS. Rhenonibus: nam, ut Sallustius dicit in Historiis: *Vestes de pellibus Rhenones vocantur.*

384. SI TIBI LANICIUM CURAE. Et haec lana dicimus, & hoc lanitium: sicut fuga & effugium. Quod autem dicit oves lanae causa non debere pinguescere, physicum est: omne enim pingue animal caret pilis: quod hirsutum efficit macies.

385. LAPPAEQUE TRIBULIQUE. Quibus rebus lana decerpitur.

386. CONTINUO. Pro perpetuo: semper hoc enim fieri debet. VILLIS LEGE MOLLIBUS ALBOS. Lana enim alba pretiosior est, quippe susceptura alium quemlibet colorem. Quod autem colorem hic per transitum tangit, in aliis plenius legitur; maritum pecoris, & cornu, & ungulis, & palato album esse debere. Alioquin licet aries sit candidus lanis, constat ex eo pullos, id est, nigros creari.

387. ARIES SIT CANDIDUS IPSE. Bene addidit, *Ipse*, quasi qui aut dominus gregis est; aut qui antea pro domino capital dari consueverat. Nam apud majores, homicidii poenam, noxius arietis damno luebat: quod in Regum legibus legitur.

388. UDO PALATO. Semper humido. Alibi: *Es udae vocis iter.*

389. REJICE. *Re*, aut quasi monosyllabum produxit; licenter: aut ut supra diximus, quia cum faciat *rejice*, i. pro duplici habetur, & *Re* efficit longam. Ideo & in aliis modis praesumit sibi productionem. PULLIS. Nigris.

390. MUNERE SIC NIVEO LANAE. Mutat fabulam: nam non Pan, sed Endymion amasse

dicitur Lunam: qui spretus pavit pecora candidissima, & sic eam in suos illexit amplexus: cujus rei mystici volunt quandam secretam esse rationem. SI CREDERE DIGNUM EST. Tantum de luna sacrilegium.

P H I L A R G Y R I I.

385. LAPPAEQUE. Quia lera pascua solocem lanam faciunt, hoc est minutam, duram, atque hirsutam.

386. CONTINUOQUE. Continuo pro perpetuo, semper enim hoc fieri debet.

390. FEFELLIT. Cepit & fefellit. Et bene, SI CREDERE DIGNUM EST, quia dicturus erat impia in Deam. Fabula sic est: Pan, cum Lunae amore flagraret, ut illi formosus videretur, niveis velleribus se circumdedit, atque ita eam ad rem veneream illexit. Hujus opinionis auctor est Nicander: nec poterat esse nisi Graecus.

P I E R I I.

in antiquissimo, *atvolere*, per *s*, loco *d*: ut pleraque alia quae ultro praeterimus.

383. ET PECUDUM FULVIS VELANTUR CORPORA SETIS. In Romano codice, *velatur* numero unitatis habetur: ut cum eo quadret, quod superius est, *tunditur*. In altero etiam pervetusto, *volatur* legere erat, sed altera inde manu *n* superaddita.

384. SI TIBI LANICIUM CURAE, PRIMUM ASPERA SYLVA LAPPAEQUE, TRIBULIQUE ABSINT. In Romano codice, *lanitium* per *s*: *silva*, per *i* Latinum, & *tribuli*, per *o* in pene ultima. Neque praeterierim illud, quod Laberius, *lanitia*, *lanitiae*, genere foeminino usus est: *Nihil refert molle, o lanitia Attica, an pecore ex bircorum, vestitum geras.*

H h. 3.

- At cui lactis amor, cytisum, lotosque frequentis
 395 Ipse manu, salsasque ferat praesepibus herbas.
 Hinc & amant fluvios magis, & magis ubera tendunt,
 Et salis occultum referunt in lacte saporem.
 Multi jam excretos prohibent a matribus haedos,
 Primaque ferratis praefigunt ora capistris.
 400 Quod surgente die muliere horisque diurnis,
 Nocte premunt; quod jam tenebris & sole cadente,
 Sub lucem exportans calathis adit oppida pastor:
 Aut parco sale contingunt, hiemique reponunt.
 Nec tibi cura canum fuerit postrema: sed una
 405 Velocis Spartae catulos acremque Molossum
 Pasce sero pingui. Numquam custodibus illis
 Nocturnum stabulis furem, incursumque luporum,
 Aut inpacatos a tergo horrebis Hiberos.
 Saepe etiam cursu timidos agitabis onagros,

SERVII.

Et

395. SALSASQUE FERAT PRAESEPIBUS HERBAS. Ut, & multum potantes, reddant plurimum lactis: & ipsum lac non sit fatuum; sed habeat salis occultum, id est, vix intelligibilem & non statim apparentem saporem.

398. EXCRETOS. Validiores. FERRATIS CAPISTRIS. Id est, duris.

401. NOCTE PREMUNT. Cogunt in caseos.

402. CALATHIS. Vasis aereis: in quibus lac vel recens caseus in urbe distrahitur.

403. AUT PARCO SALE. Aut modico sale: aut re vera parco, id est, servatore: quia omne in quod mittitur servat: nam & homo frugi, parcus vocatur: aut certe parco, dixit pro parce, ut sit nomen pro adverbio.

404. NEC TIBI CURA CANUM FUERIT. Litotes, pro magna tibi cura sit canum. POSTREMA. Vilis. UNA. Hoc est, cum pecore.

405. VELOCES SPARTAE CATULOS. Spartae, pro, Spartanos. In Laconicis. velocitas; in Molossis fortitudo laudatur. Sparta autem Laconicae est civitas: Molossia civitas Epiri.

406. PASCE SERO PINGUI. Aqua lactis, quae pingues efficit canes.

407. NOCTURNUM FUREM. Captantem no-

ctis opportunitatem. Fur autem a furvo dictus est, id est, nigro: nam noctis utitur tempore. Horatius: *Quam peno (vidimus) furvae regna Proserpinae*. Aut certe a Graeco venit: nam fur *φύρ* vocatur. HIBEROS. Abactores: fere enim Hispani omnes acerrimi abactores sunt.

409. ONAGROS. Agrestes asinos. Et est laus canum.

PHILARGYRII.

394. CYTHISUM. *Cythisus*: arbor a Cythiso insula, ubi multa nascitur, dicta. LOTOSQUE. *Lotos* arbor pyro similis, utraque pecori bona.

398. EXCRETOS. Id est, separatos, aut qui excreverint, id est, valde creverint.

408. HIBEROS. *Hiberi*, gens in Ponto; sed magis de Hispanis intelligendum, quorum in latrociniis fama praeponderat.

PIERII.

394. LOTOSQUE FREQUENTES IPSE MANU SALSASQUE FERAT PRAESEPIBUS HERBAS. In Romano, & in Mediceo codice, *Ille manu salsasque ferat*, scilicet, cui lactis amor: quamvis ipse maioris esse ponderis, diligentiorisque curae videtur.

- 410 Et canibus leporem, canibus venabere damas.
 Saepe volutabris pulsos silvestribus apros
 Latratu turbabis agens, montisque per altos
 Ingentem clamore premes ad retia cervum.
 Disce & odoratam stabulis accendere cedrum,
 415 Galbaneoque agitare gravis nidore chelydros.
 Saepe sub immotis praeseptibus aut mala tactu
 Vipera delituit, caelumque exterrita fugit:
 Aut tecto adfuetus coluber succedere & umbrae,
 Pestis acerba boum, pecorique adspergere virus,
 420 Fovit humum. Cape saxa manu, cape robora, pastor,
 Tollentemque minas & sibila colla tumentem
 Dejice. Jamque fuga timidum caput abdedit alte,
 Cum medii nexus, extremaeque agmina caudae
 Solvuntur, tardosque trahit sinus ultimus orbis.
 425 Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,

S E R V I I.

Squa-

411. SAEPE VOLUTABRIS SYLVESTRIBUS. *Volutabra* loca sunt, in quibus se apros volvunt. *Sylvestribus* autem ideo, quia & circa casae esse, & in civitatibus possunt.

414. ODORATAM STABULIS. Pro odoriferam: & loquitur de serpentum remediis, qui ingressi tecta, animalibus nocent.

415. GALBANEQUE AGITARE. Persequi. GRAVI NIDORE. Serpentibus scilicet noxio. *Galbanum*, species est multis apta medicaminibus. CHELYDROS. *Chelydri* dicti quasi *chelydri*: quia & in aquis, & in terris morantur: nam *χελύδρι* dicimus terram, aquam vero *ὕδωρ*.

416. AUT MALA TACTU. Quae & tacta nocet, & est perniciosa dum tangit. Vipera autem species est serpentis, quae vi parit: nam corrosis ejus lateribus, exeunt pulli cum matris interitu. Lucanus: *Viperæ cornu abrupto corpore nodi*.

417. CAELUM EXTERRITA FUGIT. Gaudet tectis, ut sunt *αἰνέδοι δαιμόνιοι*, quos Latini Genios vocant.

421. FOVIT HUMUM. Amplexa terram est, in qua posset latere.

422. TIMIDUM CAPUT ABDIDIT ALTE. Cui timet: nam ut dicit Plinius: *Serpentis caput etiam si cum duobus evaseris digitis, nihilominus vivit*.

423. AGMINA CAUDAE. Motus. Et hoc dicit: Caede serpentem, donec caudae volubilitas conquiescat.

P H I L A R G Y R I I.

425. EST ETIAM ILLE MALUS CALABRIS, &c. Ordo: Ille etiam est malus anguis, & convolvere solitus. Haec autem signa sunt, quibus intelligatur qualis sit hic anguis.

P I E R I I.

411. SAEPE VOLUTABRIS PULSOS SYLVESTRIBUS APROS LATRATU TURBABIS AGENS. In Romano codice scriptum est, *latratu terrebris*. Sed enim *turbabis*, plenior sententiam reddit.

415. GALBANEQUE AGITARE GRAVI NIDORE CHELYDROS. Lege *gravis*, quippe *chelydros*, ex veterum codicum testimonio, & structurae ipsius concinnitate.

416. SAEPE SUB IMMOTIS PRAESEPIBUS. In Romano codice legitur, *ignatis*, quod nos scilicet ignoramus viperam sub illis delitescere. Sed *immotis*, melius.

420. FOVIT HUMUM. In codicibus aliquot manu scriptis, *fodis* legitur; sed *fovit*, Servius agnoscit, & vetera sic habent exemplaria.

- Squamea convolvens sublato pectore terga;
 Atque notis longam maculosus grandibus alvum:
 Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
 Vere madent udo terrae, ac pluvialibus austris,
 430 Stagna colit, ripisque habitans, hic piscibus atram
 Inprobus ingluviem ranisque loquacibus explet.
 Postquam exusta palus, terraeque ardore dehiscunt,
 Exsilit in siccum, & flammantia lumina torquens
 Saevit agris, asperque siti atque exterritus aestu.
 435 Ne mihi tum mollis sub dio carpere somnos,
 Neu dorso nemoris libeat jacuisse per herbas:
 Cum positis novus exuviis nitidusque juvena
 Volvitur, aut catulos tectis aut ova relinquens,
 Arduus ad solem & linguis micat ore trifulcis.
 440 Morborum quoque te causas & signa docebo.
 Turpis ovis tentat scabies, ubi frigidus imber

SERVII.

426. SQUAMEA CONVOLVENS SUBLATO PECTORE TERGA. Id est, erectus: quod ad expressionem generis serpentis posuit: aliae enim repunt toto corpore: aliae eriguntur corporis parte. Lucanus: *Et contentus iter cauda sulcare Parias.*

429. UDO VERE. Alibi: *Cum ruit imbriferum ver.*

431. IMPROBUS. Infatiabilis. INGLUVIEM. Ventris capacitatem. RANIS LOQUACIBUS. Clamoris. Et *loquacibus* ideo, quia ex hominibus factae sunt, ut dicit Ovidius.

434. ASPERQUE SITI. Sallustius: *Quod genus siti magis quam alia re accenditur.*

435. MIHI. Cuicumque, ut: *Non illa quisquam me nocte per altum Ire.*

437. NITIDUSQUE JUVENTA. Pelle enim deposita redit ad aetatem priorem.

438. CATULOS. Abusive dixit: nam *catuli* proprie sunt canum.

440. MORBORUM QUOQUE TE CAUSAS, ET SIGNA DOCEBO. Tria dicit, signa morborum, causas, & remedia; sed non servat legitimum ordinem: nam post remedia morborum signa commemorat.

441. TURPIS SCABIES. Quae asperum & turpe efficit corpus. ET ALTIUS AD VIVUM PERSEGIT. Medullas & ossa penetravit.

Al-

PHILARGYRII.

428. RUMPUNTUR. Ut supra, *implentur*: aut pro erumpunt.

431. IMPROBUS. Hic avidus. INGLUVIEM. Varro ad Ciceronem in lib. 23. *Ingluvies*, inquit, *sunt tori circa gulam, qui propter pinguedinem fiunt, atque interjectas habent rugas.* Sed nunc pro gula positum.

PIERII.

429. VERE MADENT UDO TERRAE, AC PLUVIALIBUS AUSTRIS. In Rom. cod. & *pluvialibus*.

431. RANISQUE LOQUACIBUS EXPLET. Plures ex antiquioribus codicibus *implet* legunt. Sed plus est, *explet*, dicere.

432. POSTQUAM EXHAUSTA PALUS, TERRAEQUE ARDORE DEHISCUNT. In Romano codice, in Oblongo, in Longobardico, & aliquot aliis non indecenter: *exusta*. Sed enim *exhausta*, proprie dictum videtur: & ita erat in Mediceo: nunc a littera inde abscissa est. Sunt quibus magis placeat, *exusta*, ardore quippe desiccata, quam sententiam continuat, dum subjungit: *Terraeque ardore dehiscunt*. Paludes porro exhauriri etiam possunt, absque calore aeris aut exultione terrae.

433. EXSILIT IN SICCUM. In codice Longobardico, atque etiam in Mediceo, *exiis* habetur, sed id nimis segniter. Concitatius vero mihi videtur, *exilis*.

441. TUR-

Altius ad vivum perfedit, & horrida cano
Bruma gelu : vel cum tonsis inlotus adhaesit
Sudor, & hirsuti secuerunt corpora vepres.

- 445 Dulcibus idcirco fluviis pecus omne magistri
Perfundunt, udisque aries in gurgite villis
Mersatur, missusque secundo defluit amni:
Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca,
Et spumas miscent argenti, vivaque sulfura,
450 Idaeasque pices, & pinguis unguine ceras,
Scillamque, elleborosque gravis, nigrumque bitumen.
Non tamen ulla magis praesens fortuna laborum est,

S E R V I I.

Quam

443. ILLOTUS ADHAESIT SUDOR. *Lotus* vel *lautus* dicimus : inde est & *lautum* eo. Nam illud ab Horatio satis licenter dictum est : *Ass ubi me fessum Sol acrior ire lavatum Admonuit.*

444. ET HIRSUTI SECUERUNT CORPORA VEPRES. Duas res dicit, unde scabies ovium nascitur : aut nimium frigus, & humorem aeris : aut etiam cum post tonsionem non lavantur. Ex validiore enim aestu sudor eis adhaeret : ac propterea lavari frequenter praecipit. *Vepres* hic masculino genere ; at Lucretius foeminino, ut : *Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.*

445. DULCIBUS FLUVIIS. Salva enim aqua magis pruriginem creat.

446. UDISQUE ARIES IN GURGITE VILLIS MERSATUR. Musimonem dicit ducem gregis, quem ita & Varro commemorat : huic autem partem aliquam lanae pastores solent relinquere : unde ait : *udis villis* : nam semper oves tonsae lavantur.

447. SECUNDO AMNI. Defluenti, cum aqua scilicet.

448. TRISTI AMURCA. Amarum olei fordibus. Hoc autem remedium est contra sor-des, scabiem, & contra laesum vepribus corpus.

449. VIVAQUE SULPHURA. Dactylicus versus.

450. IDAEASQUE PICES. Liquidas, quae in Ida Phrygiae monte nascuntur.

451. SCYLLAMQUE, HELLEBOROSQUE. Genera herbarum sunt.

452. PRAESENS FORTUNA. Efficax, utilis, profutura : Et dicit incidendum esse vulnus, si medicaminibus emolliri minime poterit.

P H I L A R G Y R I I.

444. VEPRES. *Vepres* in masculino genere. At Lucretius foeminino dixit, ut : *Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.*

450. UNGUINE. Omnis succus, quo ungi potest, *unguen* dicitur.

451. SCYLLAMQUE. Genus herbae, quod in limitibus agrorum ponitur in Africa. HELLEBOROSQUE. Herba, quae & radice dicitur, quae animalibus prodest.

P I E R I I.

447. TURPIS OVES TENTAT SCABIES, UBI FRIGIDUS IMBER ALTIUS AD VIVUM. In Romano codice : *Temptat scabies, cum frigidus imber altius ad vivum.* Ex his non rejecerim. cum : licet ubi, non displiceat : nam sequitur : *Vel cum tonsis illorum adhaesit sudor*, Addam illud, in Romano codice, *illutus* legi. In aliquot plerisque codicibus, *adlatus*, quod non probatur. In aliis dictio est magis corrupta.

449. ET PRUNAS MISCENT ARGENTI VIVAQUE SULFURA. In Romano codice scriptum est : *argenti & sulphura viva*. *Sulfura* quidem, quia Graecam esse dictionem arbitrati sunt, & in similibus non adfuerint adspirationem admittere : ut *triumpus*, *Pilippus*, & *Hypsipyle*. Quod vero pertinet ad numerum, in Mediceo, atque etiam in Longobardico codice legitur : *& sulphura viva*. Sed membrana abrasa ; ita tamen, ut duos illos dactylos, *vivaque sulfura*, prius fuisse conjectes. In Longobardico, Librarius quid faceret ambiguus fuisse videtur, & utramque miscuit ; videtur tamen adonium recepisse, & ac non & adscripsit : *argenti ac sulphura viva*. Sed enim acquieverim ego Servio,

- Quam si quis ferro potuit rescindere summum
 Ulceris os. Alitur vitium, vivitque tegendo:
 455 Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
 Abnegat, aut meliora deos sedet omina poscens.
 Quin etiam, ima dolor balantum lapsus ad ossa
 Cum furit, atque artus depascitur arida febris,
 Profuit incensos aestus avertere, & inter
 460 Ina ferire pedis salientem sanguine venam:
 Bisaltae quo more solent, acerque Gelonus,
 Cum fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum,
 Et lac concretum cum sanguine potat equino.
 Quam procul aut molli succedere saepius umbrae
 465 Videris, aut summas carpentem ignavius herbas,
 Extremamque sequi, aut medio procumbere campo
 Pascentem, & serae solam decedere nocti:
 Continuo culpam ferro conpescce, prius quam

SERVII.

Dira

454. SUMMUM ULCERIS OS. Ergo tunc secandum est, cum os habuerit. VIVITQUE TEGENDO. Dum tegitur.

456. ET MELIORA DEOS SEDET OMINA. Majores enim expugnantes religionem, totum in experientia collocabant. Sallustius: *Non votis neque suppliciis muliebribus Deorum auxilia comparantur: vigilando, laborando, prospere omnia cedunt: ubi socordiae tute atque ignaviae tradideris, nequicquam Deos implorares: irati infestique sunt.*

458. ARTUS DEPASCITUR. Et pascor & pascor illam rem dicimus. ARIDA FEBRIS: Quod arida efficit corpora. Tamen sciendum, febrem licet a fervore dicta sit, esse etiam frigidam: unde modo ad diastolen ait aridam.

459. INCENSOS AESTUS. Id est, febrem. INTER IMA FERIRE PEDIS SALIENTEM. Id est, mobilem. Dicit autem illam venam esse feriendam, quae supra ungulam est animalis, tam lata quam mobilis.

461. BISALTAE QUO MORE. Populi Scytharum, qui fugientes, equorum sanguine aluntur, lacte permixto.

462. CUM FUGIT. Vel re vera fugit: vel pergit celeriter.

465. CARPENTEM IGNAVIVS. Negligentius, sine aviditate.

468. CULPAM FERRO COMPESCE. Atqui ha-

bere morbum culpa non est; sed hoc dicit, occidendo eam, tuam culpam conpescce, id est, vita crimen, in quod potes incidere; si, dum uni parcis, fuerit totus grex ejus contagione corruptus.

PHILARGYRII.

455. AD VULNERA. Bene ad vulnera, pro, ad facienda vulnera.

461. BISALTAE. Gens Thraciae.

462. CUM FUGIT. Fugit non hostem, sed quia vivit sic, ut mutet locos.

PIERII.

& aliis quibusdam Grammaticis antiquis, Dactylicum esse versum asserentibus.

456. ET MELIORA DEOS SEDET OMNIA POSCENS. In Romano codice, aut, pro &. Pro, omnia, omina legitur, quod non aequale placet.

465. AUT SUMMAS CARPENTEM IGNAVIVS HERBAS. In Romano codice: segnius. Sed ignavius agnoscit Servius.

467. ET SERAE SOLAM DECEDERE NOCTI. In antiquis codicibus: sera nocte. Sed dativo melius.

468. CONTINUO FERRO CULPAM COMPESCE. In

Dira per incautum serpent contagia volgus.

- 470 Non tam creber agens hiemem ruit aequore turbo,
Quam multae pecudum pestes. Nec singula morbi
Corpora corripunt; sed tota aestiva repente,
Spemque gregemq; simul, cunctamq; ab origine gentem.
Tum sciat, aërias Alpis, & Norica si quis
475 Castella in tumulis, & lapidis arma Timavi,
Nunc quoque post tanto videat desertaque regna
Pastorum, & longe saltus lateque vacantis.
Hic quondam morbo caeli miseranda coorta est
Tempeestas, totoque autumnu incanduit aestu,

S E R V I I.

Et

469. INCAUTUM VULGUS. Quod se morbosi pecoris contagione abstinere non novit. Sallustius: *Repente agros incautos invasi*: id est, securos, & quibus praecautum non erat. Et ut: *Excipis incautum*.

472. TOTA AESTIVA. Loca posuit pro animalibus. *Aestiva* autem sunt loca umbrosa, quibus per aestatem pecora vitant solis calorem. Stautus: *Et umbrosi patere aestiva Lyciae*. SPERMQUE GREGEMQUE SIMUL. Agnos cum matribus pariter.

474. TUNC SCIAT, AERIAS ALPES ET NORICA SI QUIS. Sensus hic est: si quis est, qui sciat ista loca, qualia tunc fuerunt, cum pecoribus erant referta; nunc quoque ea vacantia videat; licet plurimum a pestilentia fluxerit tempus. AERIAS ALPES. Id est, Galliam. Et dicendo *aerias*, verbum expressit ex verbo. Nam Gallorum lingua alti montes *Alpes* vocantur. NORICA SI QUIS. *Noricum*, pars est Illyrici.

475. ET LAPIDIS ARMA TIMAVI. Id est, Venetiam: nam *Lapidia* pars est Venetiae, dicta ab Iapidio oppido. Sallustius: *Primam modo Iapidiam ingressus*. Hujus fluvius est *Timavus*. Unde male quidam *Iapigis* legunt, cum *Iapigia* sit Apulia.

478. HIC QUONDAM MORBO CAELI, MISERANDA COORTA EST TEMPESTAS. Describit pestilentiam Venetiae, Galliae, Illyrici: nam quodam tempore cum Nilus plus aequo excrevisset, & diu permanisset in campis; ex aqua fluminis & calore provinciae diversa, & plurima in limo animalia sunt creata; quae recedente in alveos suos Nilo, & integra, & quae semiplena fuerant, putrefacta sunt: exinde corrupto aere nata pestilentia est; quam Auster flans primo ex Aegypto ad Atticam

provinciam pepulit. Mox inde in tractum Venetiae & Illyrici, usque quaque universa vastavit. Hanc autem pestilentiam ordine quo diximus plenissime Lucretius est exsecutus. MISERANDA TEMPESTAS. Pessima, ferens rem dignam miseratione.

479. TOTOQUE AUTUMNI INCANDUIT AESTU. Exarsit prima autumnu parte, quae semper gravem efficit pestilentiam. Ut autem autumnus abundet morbis, facit confinium frigoris & caloris; quod licet etiam vernum tempus habeat, caret morbo: quia tunc corpora praecedenti durata sunt frigore; quae autumnus corrumpit, laxiora inveniens post aestatis calorem.

P H I L A R G Y R I I.

469. INCAUTUM. Quod sibi praecavere non possit, ut est apud Sallustium: *Repente incautos agros invasi*. Id est, quibus praecautum securum non est, ut est: *Incautum, patriasque obtruncat ad aras*.

474. AERIAS ALPES, ET NORICA. Id est, Gallica: & dicendo *aerias*, verbum e verbo expressit. Nam Gallorum lingua alti montes, Alpes vocantur.

478. MORBO COELI. Quia corruptus aer morbi causa est, ut ipse: *corrupto coeli tractu*.

P I E R I I.

In Romano, in Mediceo, & quibusdam aliis pervetustis codicibus dictionum ordo est: *consilio culpam ferro*.

475. ET LAPIDIS ARMA TIMAVI. Non negarim *Iapidis* legendum, & *Iapidiam* Venetiae proximam regionem appellatam: quo vocabulo etiam Sallustius sit usus. Non tamen rejiciendum est, quod in Rom. codice, atque etiam in Mediceo legitur:

- 480 Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum:
Corrupitque lacus: infecit pabula tabo.
Nec via mortis erat simplex; sed ubi ignea venis
Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
Rursus abundabat fluidus liquor: omniaque in se
485 Ossa minutatim morbo collapsa trahebat.
Saepe in honore deum medio stans hostia ad aram,
Lanea dum nivea circumdatur infula vitta,
Inter cunctantis cecidit moribunda ministros.
Aut si quam ferro mactaverat ante sacerdos,
490 Inde neque inpositis ardent altaria fibris;
Nec responsa potest consultus reddere vates:
Ac vix suppositi tinguuntur sanguine cultri,
Summaque jejuna sanie infusatur arena.

SERVII.

Hinc.

481. CORRUPITQUE LACUS, INFECIT PABULA TABO. Ordinem secutus est, quem & Lucretius tenuit & Sallustius: Primo aerem, inde aquam, post pabula esse corrupta.

482. NEC VIA MORTIS ERAT SIMPLEX. Nec moriebantur ex usu, id est, secundum naturalem ordinem; non tantum fuga animae, sed etiam corporis resolutione. Est autem Sallustii, qui ait, *Ne simplici quidem morte moriebantur*.

483. IGNEA VENIS OMNIBUS ACTA SITIS. Fervidus calor: ab eo quod praecedat, id quod sequitur.

484. FLUIDUS LIQUOR. Humor sordidus. OSSA. Etiam ossa. Et per Hyperbolen, totum hominem significat.

486. IN HONORE DEUM MEDIO. In sacrificiis, ut: *Haud equidem tali me dignor honore*.

487. LANEA. Id est, infula: nam non stat versus, si lanea vitta dixerit.

489. MACTAVERAT ANTE SACERDOS. Ejus scilicet mortem praeveniens.

490. INDE. Ab hac causa: quia morbus universa confuderit. ARDENT ALTARIA FIBRIS. Quia, ut dicit Plinius Secundus, *Morbosa caro non coquitur*.

491. NEC RESPONSA POTEST CONSULTUS REDDERE VATES. Colligi enim nisi ex sana vicia futura non possunt.

492. SUPPOSITI TINGUNTUR SANGUINE CULTRI. Sic & in sexto: *Supponunt alii cultros*, Id est, jugulant hostias. Dicendo autem SUP-

POSITI feriendi genus ostendit. Nam interdum ab inferiori parte; interdum desuper feriiebantur.

493. SUMMAQUE JEJUNA SANIE INFUSATUR ARENA. Signatis usus est verbis, nimisque libris.

PHILARGYRII.

481. TABO. Abutitur pro pestilentia.

482. ABDUXERAT. Pro contraxerat.

484. RURSUS. Hic Rursus positum pro contra, ut supra: *Rursus cura patrum cadere*, & *succedere matrum Incipit*.

488. CUNCTANTES. Dubitantes sacerdotes. CECIDIT. Animal quod ad sacrificium ducebatur.

493. JEJUNA SANIE. *Jejuna sanie*, sicca & exigua.

PIERII:

gitur: *Iapygis*: quamvis improbetur a Servio, qui *Iapygiam* ab *Iapidia* scriptione distinguit. Nam Hecataeus duas ponit *Iapygias*, quarum una sit in Apulia, altera in Illyrico, a quarum utraque *Iapis*, & *Iapygius* derivetur.

481. CORRUPITQUE LACUS. In Romano, in Mediceo, & antiquis aliis codicibus *corruptis*, habetur.

487. LINEA DUM NIVEA CIRCUNDATUR INFULA VITTA. In Mediceo, in Longobardico, & quibusdam aliis antiquis codicibus *lanea* legitur, quod agnoscit Servius.

488. IN-

Hinc laetis vituli volgo moriuntur in herbis,
 495 Et dulcis animas plena ad praesepia reddunt.
 Hinc canibus blandis rabies venit, & quatit aegros
 Tussis anhela sues, ac faucibus angit obesis.
 Labitur infelix, studiorum atque immemor herbae,
 Victor equus, fontisque avertitur, & pede terram:
 500 Crebra ferit: demissae aures: incertus ibidem
 Sudor, & ille quidem morituris frigidus: aret
 Pellis, & ad tactum tractanti dura resistit.
 Haec ante exitium primis dant signa diebus.
 Sin in processu coepit crudefcere morbus,
 505 Tum vero ardentes oculi, atque attractus ab alto.
 Spiritus, interdum gemitu gravis, imaque longo.
 Ilia singultu tendunt: it naribus ater

S E R V I I.

San-

494. VULGO. Ubique, passim & cater-
 vatim. IN LAETIS autem HERBIS ideo, ne
 eos fame perisse putaremus.

496. HINC CANIBUS BLANDIS: Et-
 iam blandis canibus rabies ex pestilentia na-
 scitur. QUATIT AEGROS TUSSIS AN-
 HELA SUES. Proprie: nam tussis commo-
 vet corpora.

497. ET FAUCIBUS ANGITO BESIS.
 Tumentibus. Angit autem, bene ait: nam
 angina dicitur porcorum morbus, qui occu-
 pat fauces. Plautus: *Vellem me in angu-*
nam verti, ut huic aniculae fauces praeocu-
parem.

498. IMMEMOR HERBAE. Pro, herbarum,
 ut ipse: *Immemor herbarum, quas est mirata*
juvenca: ut occupatione morbi oblivionem ci-
 bi factam esse dicat. Quidam vero volunt,
 quod *immemor* sit studiorum. & herbae: quo-
 niam antiqui in pratis certamina exhibere con-
 fuerant: unde congrue junxit utrumque, *stu-*
diorum & herbae.

500. CREBRA FERIT. Crebro: nomen
 pro adverbio. INCERTUS IBIDEM SUDOR. Ir-
 rationabilis, sine labore, cujus causa non ap-
 pareret.

501. MORITURIS FRIGIDUS. Frigidus su-
 dor, mortis futurae signum est, & moritu-
 rus frigore plenus est.

503. TRACTANTI DURA RESISTIT. Frigida
 est, nec cohaeret digitis.

504. COEPIT CRUDESCERE MORBUS,
 Validior fieri, ut: *Dejecta crudefcis pugna*

Camilla: & jam dat signa morbi validio-
 ris.

P H I L A R G Y R I I.

498. HERBAE. Pro, herbarum, ut ipse:
Immemor herbarum, quas est mirata juvenca.
 Et rursus: *Carpit enim vires paulatim, uris-*
que videndo Femina, nec nemorum patitur me-
minisse, nec herbae. Ergo hic vel amore,
 vel miraculo carminis oblivionem herbae fa-
 ctam dicit; ita illi occupatione morbi. Qui-
 dam volunt ideo dictum, *studiorum atque im-*
memor herbae, quod antiqui in pratis certa-
 mina exhibere consueverunt. Reliqua Gram-
 matici legunt.

507. TENDUNT. Pro tenduntur: aut ten-
 dunt se, aut equi tendunt.

P I E R I I.

488. INTER CUNCTANTIS CECIDIT MORI-
 BUNDA MINISTROS. In Romano codice, *ma-*
gistros legitur: De Sacerdote enim loquitur,
 qui ferire cunctaretur.

500. CREBRA FERIT. In Longobardi-
 co, *crebro ferit*. Neque timendum syllabae,
 quum Carisius *tertio*, adverbium, pro dactylo
 agnoscat, & *sero* trochaei dimensione sit apud
 Statium.

502. ET AD TACTUM. In Romano:
 at, ut solet. In Longobardico: & *ad tra-*
ctum.

- Sanguis, & obsessas fauces premit aspera lingua.
 Profuit inserto latices infundere cornu
 510 Lenaeos : ea visa salus morientibus una.
 Mox erat hoc ipsum exitio, furiisque reſecti
 Ardebant, ipsique ſuos, jam morte ſub aegra,
 (DI meliora piis, erroremque hoſtibus illum!)
 Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.
 515 Ecce autem duro fumans ſub vomere taurus
 Concidit, & mixtum ſpumis vomit ore cruorem,
 Extremosque ciet gemitus. It triftis arator,
 Maerentem abjungens fraterna morte juvencum:
 Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
 520 Non umbrae altorum nemorum, non mollia poſſunt
 Prata movere animum, non qui per ſaxa volutus
 Purior electro campum petit amnis : at ima
 Solvuntur latera, atque oculos ſtupor urguet inertis,
 Ad terramque fluit devexo pondere cervix.

SERVII.

Quid

508. OBSESSAS FAUCES. Id eſt, clauſas. ASPERA LINGUA. Scilicet ex nimia ſiccitate.

509. PROFUIT INSERTO LATICES INFUNDERE CORNU. Non ſemper, ſed aliquando. nam hoc ſolum eſt, quod morbo liberat, aut commovet in furorem.

511. MOX ERAT HOC IPSUM EXITIO. Quod ſaluti eſſe putabatur. Et hoc eſt, quod paulo poſt dictum eſt : *Quaeſitaeque nocent artes*. FURIISQUE RESECTI. Quia languentia corpora in vires quodammodo excitat furor, & facit ea in exitium convalere.

513. DII MELIORA PIIS. Per parentheſin, in execrationem hoſtium hanc torquet infaniam.

515. FUMANS SUB VOMERE TAURUS. Per hoc oſtendit, etiam fortes tauros repente morbo concidere : nemo enim peſtilentem ad aratra ducit juvencum.

517. EXTREMOSQUE CIET GEMITUS. Ultimum gemuit. Sane CIET, modo *Dat* ſignificat; ſicut in tertio de Andromache : *Lachrymasque ciebat*. Cum *ciere*, proprie ſit alteri aliquid commovere. IT TRISTIS. Morte juvenci tristem dicit agricolam.

518. FRATERNA MORTE JUVENCUM. Con-

fortis interitu. Et ex affectu dictum eſt ruſtici.

521. MOVERE ANIMUM. In ſui deſiderium illicere.

522. PURIOR ELECTRO CAMPUM PETIT AMNIS. Nam ſicut electrum deſaecatius eſt metallis omnibus, ita & currens aqua caeteris purior.

524. AD TERRAMQUE FLUIT. Lucanus : *Peſſumque caput ſe ferre recuſat*.

PHILARGYRII.

513. ERROREMQUE HOSTIBUS ILLUM. *Errorem* hic pro furore poſuit.

514. NUDIS. Ut ſoeditatem exprimeret, adjecit *nudis*.

517. TRISTIS ARATOR. Morte juvenci *tristem* dicit agricolam.

522. ELECTRO. Quod a nobis ſuccinum appellatur, *electrum* vocant Graeci.

523. URGET INERTES. Id eſt, urget, & inertes facit.

PIERII.

513. ERROREMQUE HOSTIBUS ILLUM. In Romano : *ardorem*. Nam de morbi genere dictum eſt, ardebant.

520. NON GRAMINA POSSUNT GRATA MOVERE

- 525 Quid labor, aut benefacta juvant? quid vomere terras
 Invertisse gravis? atqui non Massica Bacchi
 Munera, non illis epulae nocuere repostae:
 Frondibus & victu pascuntur simplicis herbae.
 Pocula sunt fontes liquidi, atque exercita cursu
 530 Flumina, nec somnos abrumpit cura salubres.
 Tempore non alio dicunt regionibus illis
 Quaesitas ad sacra boves Junonis, & uris
 Inparibus ductos alta ad donaria currus.
 Ergo aegre rastris terram rimantur, & ipsis
 535 Unguibus infodiunt fruges, montisque per altos

S E R V I I.

Con-

525. QUID LABOR, AUT BENEFACTA JUVANT? Si neutrum mortem repellit; nec corporis exercitium; nec mentis religio: nam si generalis est sententia, secundum Epicureos; contra religionem est: si autem tantum ad bovem refertur, hoc dicit: quid ei prodest labore suo aluisse mortales?

526. ATQUI NON MASSICA BACCHI MUNERA. Vina pretiosa a *Massico*, monte Campaniae. Et per transitum tangit illa, quae dicunt physici; morbos venire ex cibi & potus nimietate: vel mutatione, ex nimis vigiliis, & multa sollicitudine. Dicuntque etiam sine his nasci aegritudinem: nam in animalibus cum nihil horum sit, tamen aegritudines cernimus.

527. EPULAE REPOSTAE. Aut abundantes, aut variae.

528. SIMPLICIS HERBAE. Propter varietates epularum dixit, *simplicis herbae*.

530. NEC SOMNOS ABRUMPIT CURA SALUBRES. Ex cura enim nimia vigiliae procreantur.

532. ET URIS IMPARIBUS DUCTOS ALTA &c. Bobus agrestibus, & ipsis inaequalibus. Nam *uri*, agrestes boves sunt, ut diximus supra. Et hoc poetice dixit. Caeterum veritas haec est: cum mos esset, sacerdotem Argivam junctis bobus ire ad templa Junonis, & solemni die boves non invenirentur (pestilentia enim quae per Atticam, ut diximus, transierat, universa consumserat) duo sacerdotis filii, Cleobis & Biton, matrem, subeuntes jugum, ad templa duxere. Tunc Juno, probans eorum religionem, obtulit matri, ut quod vellet posceret filiis: illa pia responsione ait, ut quod sciret Dea utile mortalibus, ipsa praestaret. Altero ita-

que die sacerdotis filii juvenes reperti sunt mortui. Ex quo probatum est, nihil esse morte praestantius: quod Herodotus apud Graecos plenissime commemorat in prima historia.

533. DONARIA. *Donaria*, proprie loca sunt, in quibus dona reponuntur Deorum. Abulive templa: nam ita & pulvinaria pro templis ponimus; cum sint proprie lectuli, qui sterni in templis, supervenientibus plerisque, consueverunt.

534. AEGRE. Difficulter. RIMANTUR. In rimas agunt.

535. IPSIS UNGUIBUS. Hyperbolicus, pro, manibus. NOCTURNUS OBAMBULAT. Insidiatur. Quod autem ait nocturnus, figurate rem temporis ad personam transtulit.

P H I L A R G Y R I I.

532. QUAESITAS AD SACRA BOVES JUNONIS. Manifestum est a Cydippe, Argivae Junonis sacerdote, hoc tractum: quae, cum boves deessent, filios suos Cleobin & Bitonem plauastro subjunxit, & sic ad templum deducta est: quod fas non erat illam venire sine plauastro: nam apparet ad sacra Junonis boves in illis regionibus defuisse, in quibus pestilentiam fuisse demonstrat.

533. IMPARIBUS. *Imparibus* autem non simile jugum ferentibus, cum alter major esset, alter minor.

P I E R I I.

VERB ANIMUM. Legendum ex veteribus omnibus codicibus: *Non mollia possunt prae movere animum*: quae lectio maxime probatur ab eruditis omnibus.

528. ET VICTU PASCUNTUR SIMPLICIS HERBAE. In Longobardico, *vi-ctum*, non ineleganter.

- Contenta cervice trahunt stridentia plaustra.
 Non lupus insidias explorat ovilia circum,
 Nec gregibus nocturnus obambulat: acrior illum
 Cura domat: timidi damae cervique fugaces
 540 Nunc interque canes & circum tecta vagantur.
 Jam maris immensi prolem, & genus omne natantum
 Litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
 Proluit: insolitae fugiunt in flumina phocae.
 Interit & curvis frustra defensa latebris
 545 Vipera, & attoniti squamis adstantibus hydri.
 Iplis est aer avibus non aequus, & illae
 Praecipites alta vitam sub nube relinquunt.
 Praeterea jam nec mutari pabula refert,
 Quaesitaeque nocent artes: cessere magistri
 250 Phillyrides Chiron, Amythaoniusque Melampus.
 Saevit & in lucem Stygiis emissa tenebris
 Pallida Tisiphone, morbos agit ante metumque,
 Inque dies avidum surgens caput altius effert.
 Balatu pecorum & crebris mugitibus amnes,

SERVII.

539. CURA DOMAT. Id est, pestilentiae. TIMIDI DAMAE. Mutavit genus, ut vi-
 taret *δηιοτρίαιτων*. Et *superjecto pavidae na-*
tarunt nequore damae. Dicendo autem da-
 mas & cervos errare cum canibus; duo osten-
 dit, & hos timoris, & illos ferocitatis esse
 oblitos.

543. FUGIUNT IN FLUMINA PHOCAE. Quasi
 timentes marinam pestilentiam.

546. IPSIS AVIBUS. Suis quodammodo, quae
 alarum velocitate supergredi poterant aerem
 pestilentem.

547. REFERT. Prodest. PHILLYRIDES
 CHIRON. Medicinae inventor, Saturni &
 Phillyrae filius.

550. AMYTHAONIUSQUE MELAMPUS. Amy-
 thaonis filius *καθαρτής*, id est, purgator:
 nam Proetidas ipse purgavit lustrationibus,
 quas invenerat. Hoc autem dicit, convale-
 scente morbo, nec medicinam prodesse, nec
 religionem.

PHILARGYRII.

548. REFERT. Prodest.

550. CHIRON. Moraliter. Quoniam ma-

li homines aut ad medicos, aut ad divinos
 confugiunt; ut aut ope humana, aut divina
 adjuventur: ideo Chironem pro medico, Me-
 lampodem pro divino posuit. Alii hunc ex-
 piationes scientem dicunt, Chiron autem Sa-
 turni & Phillyrae filius fuit, adeo medicinae
 peritus, ut etiam Aesculapium docuisse di-
 catur.

552. PALLIDA TISIPHONE. *Tisipha-*
nem hic, non unam Furiarum debemus acci-
 pere, sed pestilentiam, cui eleganter poeta
 hoc nomen dedit. AGIT ANTE. Id est,
 ante se.

PIERII.

542. INSOLITAE FUGIUNT IN FLUMINA PHO-
 CAE. In Longobardico legitur: *ad flumina*.
 Sed si *in flumina*, intelligimus eas immergi,
 neque audere in siccum prodire. Si *ad flu-*
mina, subaudiendum, a quibus auxilium pete-
 re viderentur.

554. ARENTESQUE SONANT RIPAE. In Rom.
 codice: *horrentesque*, ob tetros, scilicet mugitus
 ani-

- 555 Arentesque sonant ripae, collesque supini.
 Jamque catervatim dat stragem, atque aggerat ipsis
 In stabulis turpi dilapsa cadavera tabo:
 Donec humo tegere, ac foveis abscondere discunt.
 Nam neque erat coriis usus: nec viscera quisquam
 560 Aut undis abolere potest, aut vincere flamma:
 Nec tondere quidem morbo illuvieque peresa
 Vellera, nec telas possunt attingere putris.
 Verum etiam invisos si quis tentarat amictus;
 Ardentem papulae, atque immundus olentia sudor
 565 Membra sequebatur. Nec longo deinde moranti
 Tempore contactos artus sacer ignis edebat.

S E R V I I.

555. ARENTESQUE SONANT RIPAE. Vult pestilentiam etiam elementa sentire. Sic in tertio: *Arrebant herbas, et victum segetis aegra negabat*. Nam *segetem* pro terra posuit.

559. NAM NEQUE ERAT CORIIS USUS. Quippe morbo putrefactis. NEC VISCERA QUISQUAM AUT UNDIS ABOLERE POTEST. Nec lavari, nec coqui poterant: caro enim, corrupta morbo, quendam habet mucorem, qui non potest abluui: quoniam omne possidet corpus. Item igni superposita aut putrescit, aut durefcit: nam non coquitur.

564. ARDENTES PAPULAE. Id est, carbunculi. IMMUNDUS SUDOR. Morbus pedicularis, qui est *φθυσία*.

566. SACER IGNIS. Quem Graeci *ἱερὸν* vocant.

P I E R I I.

animalium. Si, *Arentes*, erit, ut illud: *Aridus altis montibus audiri fragor*.

557. AC FOVEIS ABSCONDERE DISCUNT. In

antiquissimo quidem codice: *fossae* legere est; sed ad valla & muros pertinent fossae. Hoc tamen loco non toleranda tantum, verum etiam decoris, & dignitatis plurimum habere videtur improprietas huiusmodi, ad cadaverum multitudinem, quae magno numero congregabantur, indicandam: quibus condendis capaciore opus esset loco. Nemo vero ignorat fossas amplioribus spatiis produci solere, cum fovea quid angustius significet, ut puta scrobem, vel luporum decipulas, vel quid huiusmodi ad modicos usus.

562. VERUM ETIAM INVISOS. In Romano codice legitur, *Quin etiam invisos*.

566. CONTACTOS ARTUS SACER IGNIS EDEBAT. Vulgata quaedam exemplaria legunt: *contractos artus*. Sed in Romano legitur mutato etiam numero, *contactos sacer artus*. Ac quantum ad contactum pertinet, quod de contagiosa vi pestilentiae dicitur, apud Livium etiam in codicibus antiquis legas: *Vulgate quoque contactu in homines morbi*: quod in impressis, *assactu*, non ita proprie habetur.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICON

LIBER QUARTUS.

PROTINUS aërii mellis caelestia dona
Exsequar. Hanc etiam, Maecenas, aspice partem.
Admiranda tibi levium spectacula rerum,
Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
5 Mores, & studia, & populos, & praelia dicam.
In tenui labor: at tenuis non gloria; si quem
Numina laeva sinunt, auditque vocatus Apollo.

S E R V I I.

Prin-

Vs. 1. **P**ROTINUS AERII MELLIS CAELESTIA
DONA EXSEQUAR. Rhetorice di-
stus de minoribus rebus, magna promittit;
ut & levem materiam sublevet; & attentum
faciat auditorem. Sane perite, quoniam scit
breve esse opus hoc de apibus, & intra pau-
cos versus posse consumi, usus est translatio-
nibus ad dilatandam materiam; dicens, apes
habere reges, praetoria, urbes, & populos.
Sane sciendum, ut supra diximus, ultimam
partem huius libri esse mutatam: nam laudes
Galli habuit locus ille, qui nunc Orphei con-
tinet fabulam; quae inserta est, postquam ira-
to Augusto Gallus occisus est. **P**ROTINUS.
Deinceps, exinde, etiam florem agrum ex-
sequar, sicut tum caeteros exsecutus. **AERII**
MELLIS. Nam mel ex rore colligitur, qui utique
defluit ex aere: unde est, & *Caelestia dona*: Id
est, munus deorum. Ante enim mel invenie-
batur in foliis, ut: *Mellaque decussis foliis*.

2. **HANC ETIAM**. Sicut superiores.

3. **ADMIRANDA TIBI LEVIUM SPECTACULA**
RERUM. Audies ex rebus levibus digna stupore
esse in apibus, & procures, & tanta certamina.

5. **MORES**. Quia castae sunt, ut: *Illum adeo*
placuisse apibus mirabere morem. **ET STUDIA**,
ut: *Tantus amor florum & generandi gloria*
mellis. **ET POPULOS**. Ut: *binas regum facies,*
ita corpora plebis. **PRAELIA DICAM**. Ut: *E-*
rumpunt portas, concurrunt aethere in alto.

6. **IN TENUI LABOR: AT TENUIS NON GLO-**
RIA. Compensatio est laboris, quod magnam
dat gloriam, si fuerit materia exilis ornata.

7. **NUMINA LAEVA**. Prospera: ut alibi:

Intonuit laetum. Alibi autem hoc in malum
ponit, ut cum dicit: *Saepe malum hoc nobis,*
si mens non laeva fuisset, *De caelo taetas me-*
mini praedicere quercus. **AUDITQUE VOCATUS**
APOLLO. Aut quasi poetam Apollinem invo-
cat: aut quasi deum pastorem. Nam Apol-
lo Nomius dicitur, *νόμιος*, id est, a
pascuis.

P H I L A R G Y R I I.

Vs. 1. **P**ROTINUS AERII MELLIS CAELESTIA
DONA. Sive quod Jupiter melle
nutritus sit in insula Creta: sive quod in ae-
re concipiatur: nam, ut ait Cornelius Cel-
sus, apes ex floribus ceras faciunt: ex rore
matutino mel.

7. **LAEVA**. Laeva hic in bono posuit. Ut:
Intonuit laetum. Alibi autem in malo ponit,
cum dicit:

Saepe malum hoc nobis, si mens non laeva
fuisset,

De caelo taetas memini praedicere quercus.

VOCATUS. Pro, invocatus. Vel quia poetae in
tutela ejus sunt: vel quia pater est Aristaei,
qui primus invenit, unde apes fieri possent.

P I E R I I.

Vs. 4. **T**OTIUSQUE EX ORDINE GENTIS. In
Romano codice, atque etiam in
Mediceo, legitur absque ex praepositiva particu-
la, *totiusque ordine*. In aliis antiquis codicibus,
ex, habetur: in quo animadvertendum, esse Sy-
nizesin ex duabus ultimis syllabis, in *totius*, si
lectio ea, *totiusque ex ordine gentis*, admittatur.
Verum ego crediderim ex insertum ex Para-
phrasi, recteque legi, *Dicam ordine*.

5. **Mo-**

- Principio sedes apibus statioque petendae,
 Quo neque sit ventis aditus, (nam pabula venti
 10 Ferre domum prohibent) neque oves haedique petulci
 Floribus insultent, aut errans bucula campo
 Decutiat rorem, & surgentis atterat herbas.
 Absint & picti squalentia terga lacerti
 Pinguibus a stabulis, meropesque, aliaeque volucres;
 15 Et manibus Procne pectus signata cruentis.
 Omnia nam late vastant, ipsasque volantis
 Ore ferunt dulcem nidis inmitibus escam.
 At liquidi fontes & stagna virentia musco

S E R V I I.

Ad-

8. PRINCIPIO SEDES. Dicit, ubi alvearia ponenda sint: in qua re satis perite ea, quae abesse debeant, ne noceant apibus: & ea quae adesse, ut possint prodesse, commemorat. Sane quoniam supra ait, *Magnanimisque duces*: ideo intulit modo, *Sedes statioque*, quam translationem diligenter reservat.

10. HAEDIQUE PETULCI. Lascivi, exultantes. Et petulci dicti ab appetendo. Unde & meretrices petulcas vocamus.

13. PICTI TERGA. Picta terga habentes. PINGUIBUS A STABULIS. Plenis: sicut inanes res, tenues nominamus e contrario.

14. MEROPESQUE ALIAEQUE VOLUCRES. Dicendo, *aliaeque volucres*, ostendit etiam aves esse meropes. Sunt autem virides, & vocantur apiastrae: quia apes comedunt.

15. ET MANIBUS PROGNE PECTUS SIGNATA CRUENTIS. Nomen posuit pro nomine: nam Philomela in hirundinem versa est: pro qua Progne, vel quasi sororem posuit; vel quasi eam, quae fuerat illius sceleris causa: nam ipsa Tereum miserat ad adducendam sororem.

17. DULCEM NIDIS IMMITIBUS ESCAM. Id est, crudelibus pullis, qui apum morte nutriuntur.

P H I L A R G Y R I I.

8. SEDES. Κατὰ τὸ αὐτὸ statione petenda, intelligendum etiam, si aliud a sedendo, aliud a stando dicitur.

14. MEROPESQUE. Meropes rustici barbaros appellant. Et ALIAE. Id est, ceterae.

17. IMMITIBUS. Immitibus nidis temporale epitheton est: ideo enim immitibus, quia apibus vescantur.

P I E R I I.

5. MORES, ET STUDIA, ET POPULOS, ET

PRAELIA DICAM. In Romano, *proelia* per *oe*: & in antiquissimo alio codice uno minus & legitur, quam in vulgatis habeatur exemplaribus: in hunc modum, *Mores, & studia, populos & proelia dicam*. Voluerunt enim studia suspendere, & absque & conjunctivae particulae interjectione, sententiae reliquum subjungere. Sed enim particula illa ter iterata me nihil offendit: & praeter id, quod numerosorem versum facit, figuram etiam non inlegantem adstruit.

14. MEROPESQUE ALIAEQUE VOLUCRES. In Mediceo codice non est geminata particula *que*. Sed *meropes aliaeque* legitur; magis tamen placet geminari, ut in aliis codicibus habetur.

15. ET MANIBUS PROGNE PECTUS SIGNATA. In Romano codice, & aliquot aliis antiquissimis, *Progne* scriptum est, veluti Graeci faciunt *Πρόγνη*. Quos & Romani sequuti sunt, ut ex antiquis inscriptionibus, quas Romae observavimus, videre licet. In Quirinali enim haec ita habentur:

P. VALERIUS BASSUS PRAEFECTUS FABRUM
 ET CAECILIA PROGNE DIANA VALERIANAE.

D. * D.

Quod Epigramma ideo libuit adnotare, quia memineram Jovianum Pontanum, litteratissimum priori aetate Virum, sollicitum super hac dictione fuisse: quia *Progne* per *ch* in Apulia scriptum reperisset. Quod vero maluit nunc *Progne* per *g* septimam litteram scribi, non difficulter admiserim, quia *e* cognationem habere cum *g*, & saepe eas invicem succedere, alibi demonstratum est.

K k 2

- Adfint, & tenuis fugiens per gromina rivus,
 20 Palmaque vestibulum aut ingens oleaster inumbret.
 Ut, cum prima novi ducent examina reges
 Vere suo, ludetque favis emissa Juventus,
 Vicina invitet decedere ripa calori;
 Obviaque hospitiis teneat frondentibus arbos.
 25 In medium, seu stabit iners, seu profluet humor,
 Transversas salices, & grandia conjice saxa:
 Pontibus ut crebris possint consistere, & alas
 Pandere ad aestivum solem; si forte morantis
 Sparserit, aut praeceps Neptuno immerferit Eurus..
 30 Haec circum casiae virides, & olentia late
 Serpulla, & graviter spirantis copia thymbrae
 Floreat, inriguumque bibant violaria fontem.
 Ipsa autem, seu corticibus tibi suta cavatis,

SERVII.

19. ET TENUIS FUGIENS PER GRAMINA RIVUS. Suspendendum est *tenuis*, ne incipiant esse duo epitheta; quod apud Latinos constat esse vitiosum.

21. PRIMA. Pro-, primum, nomen pro adverbio.

22. VERE SUO. Sibi grato & aptissimo.

23. DECEDERE RIPA CALORI. Ut aestus possint aquarum vicinitate vitare.

25. IN MEDIUM. Ordo est: in medium transversas salices, & grandia conjice saxa. *In medium*, non ad humorem retulit, sed absolute dixit. *INERS*. Hic pro ociosa posuit, ut in Bucol. *Libertas quae sera tamen respexit inertem*: quae vox ponitur pro ignavo, ut: *Spumantemque dari pecora inter inertia votis optat aprum*: & pro eo, qui sine arte sit, ut apud Lucilium in primo: *Ut perhibetur iners: ars in quo non eris ulla*.

27. PONTIBUS UT CREBRIS. Veluti pontibus: nam non sunt pontes.

28. SI FORTE MORANTES. Tarde remeantes ex pascuis. NEPTUNO IMMERSIT. Deum pro aquis posuit.

31. GRAVITER SPIRANTIS COPIA THYMBRAE. Genus est herbae abundantis in Phrygia. GRAVITER autem modo bene, & multum significat: alias male, ut: *Aut ubi edet gravis*. Item: *Grave clementis Avernus*.

32. IRRIGUUM. Hic, qui irrigat; alias,

qui irrigatur. VIOLARIA. Loca, in quibus nascuntur violae.

PHILARGYRII.

19. ADSINT. Praesentes sint.

21. UTCUMPRIMA. Prima, hic pro primum: nomen, pro adverbio.

25. IN MEDIUM. *In medium*, non ad humorem retulit, sed absolute dixit: ET INERTEM, hic pro otioso posuit, ut in Bucolicis: *Libertas quae sera tamen respexit inertem*: quae vox ponitur & pro ignavo: *Spumantemque dari pecora inter inertia votis optat aprum*: Et pro eo, quod sine arte sit, ut apud Lucilium in XIII. *Ut perhibetur iners, ars in quo non eris ulla*.

32. IRRIGUUMQUE. Qui irrigat: alias qui irrigatur.

PIERII.

20. AUT INGENS OLEASTER OBUMBRET. In Romano codice, & in quibusdam aliis per vetustis codicibus, *inumbret* legitur; sed plures *obumbret* habent.

23. VICINA INVITET DECEDERE RIPA CALORI. In Romano codice, *discedere* est. Sed *decedere* magis probatur, & signatissime positum est.

31. SERPILLA. In Romano codice, *serpulla*, de qua scriptioe plura diximus in Alexi.

Seu-

- Seu lento fuerint alvearia vimine texta,
 35 Angustos habeant aditus. Nam frigore mella.
 Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.
 Utraque vis apibus pariter metuenda : neque illae.
 Nequicquam in tectis certatim tenuia cera
 Spiramenta linunt, fucoque & floribus oras.
 40 Explent, collectumque haec ipsa ad munera gluten,
 Et visco & Phrygiae servant pice lentius Idae.
 Saepe etiam effossis (si vera est fama) latebris.
 Sub terra fovere larem, penitusque repertae
 Pumicibusque cavis, exesaeque arboris antro.

S E R V I I.

Tu.

37. UTRAQUE VIS APIBUS PARITER. METUENDA. Tam caloris quam frigoris. Quod licet utrumque aequali modo metuendum sit; tamen dissimiliter nocet: nam calore liquefacta defluunt mella: quae, si fuerint frigore condurata, constrictas apes interimunt.

39. SPIRAMENTA. Exitus, alibi: *Saevis spiracula Disis*. FUCOQUE. Genus est herbae, unde tinguntur vestes. *Fucum* autem & *flores* pro cera posuit, quam ex his colligunt rebus.

40. HAEC IPSA AD MUNERA. Ad officia conangustandarum cavernarum.

41. ET VISCO ET PHRYGIAE SERVANT PICE LENTIVS IDAE. Ordo est: Servant gluten, quod est lentius, & visco, & Phrygiae Idae pice. SERVANT autem mire ait: nam pilas quasdam in alvearibus faciunt, de quibus postea cerea tecta componunt.

42. SI VERA EST FAMA. Si credendum est, apes posse terras effodere.

P H I L A R G Y R I I.

39. FUCOQUE. *Fucus* est genus cerae, quae pro glutine abutuntur. Graeci propolim vocant. Alii sic: *fucos* pro medicamento posuit. Plautus in *Penulo*: *Vitia corporis fucos occidunt*. Sed vide ne de galbano dicat, quod separatim solent praeparare, propter remedia, quibus adversus animalia utuntur sibi infesta. Unde ipse alibi adversus colubros hos dicit adhiberi. ORAS autem, alveariorum.

40. MUNERA. *Munera*, utrum officia, an quod illis munera conferas, & alveos earum communias. GLUTEN. Hic *gluten*. Sallustius autem: *Hic glutino adolecebant*.

41. LENTIVS. Tenacius.

P I E R I I.

34. SEU LENTO FUERINT ALVEARIA VIMINE TEXTA. Quamvis *alvearia* quinque syllabarum numero per Synizesin dictione integra scribendum esse nonnullorum codicum consensu, & Capri grammatici observatione monemur; pleraque tamen exemplaria vetera *alvaria* legunt, quam lectionem Flavius Sospater agnoscit, ubi dicit: *Alvaria neutraliter dicuntur*. Virgilius, *Seu lento fuerint Alvaria vimine texta*: quamvis Cicero dixerit: *Apes in alvearium concesserant*, in *Oeconomico*, singulariter. Advertendum vero, nunquid apud Sospatrum codex mendosus sit ea dictione, *neutraliter dicuntur*, pro pluraliter, ut respondeat ad illud, quod Cicero singulariter protulit. In antiquo sane codice Carisii *neutraliter* legi, & *Alvaria* quadrissyllabum.

40. COLLECTUMQUE HAEC IPSA AD MUNERA GLUTEN. Observat Carisius *gluten* a Virgilio dictum, quod alii *glusinum* dixerunt: ut apud Scaurum legere est, *Daedalus invenisse glusinum*; & apud Sallustium: *Quasi glusino adolecebant*.

43. SUB TERRA FODERE LAREM. Sunt codices, in quibus *sub terram* sit. In Mediceo, *sub terras*: atque etiam *fovere larem*, quod satis videbatur superiore versu, ac eodem membro dictum, *Effossis latebris*.

44. EXESAEQUE ARBORIS ANTRO. In codicibus nonnullis manu scriptis legere est, *arboris alveo*. Sed *antro*, per hyperbolem longe melius videtur, ac figuratius.

K k 3

- 45 Tū tamen e levi rimosa cubilia limo
 Unge fovens circum, & raras superinjice frondis.
 Neu propius tectis taxum sine, neve rubentis
 Ure foco cancos, altae neu crede paludi:
 Aut ubi odor coeni gravis, aut ubi concava pulsu
 50 Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago.
 Quod superest, ubi pulsam hiemem sol aureus egit
 Sub terras, caelumque aestiva luce reclusit,
 Illae continuo saltus silvasque peragrant,
 Purpureosque metunt flores, & flumina libant
 55 Summa leves. Hinc nescio qua dulcedine laetae
 Progeniem nidosque foveant: hinc arte recentis
 Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.
 Hinc ubi jam emissum caveis ad sidera caeli
 Nare per aestatem liquidam suspexeris agmen,

SERVII.

Ob-

45. E LEVI RIMOSA CUBILIA LIMO. Alii, ET LEVI legunt. Unus tamen sensus est: nam hoc dicit: quod illae nimio labore perficiunt, tu e levi unge rimosa cubilia circumfovens limo, etiam raras frondes superinjice. Quod ideo fit, ne vel limus crepet, vel cavernae aut sole penetrentur, aut frigore.

47. TAXUM SINE. Venenatam arborem. Ipse in Bucolicis: *Sic tua Cyneas fugiant examina taxos*. Mel enim pessimum exinde gignitur.

48. RUBENTES CANCROS. Odore enim ipso pereunt. *Rubentes* autem, cum uruntur, non quia per naturam sint huius coloris. ALTAE NEU CREDE PALUDI. Ne facile mergantur.

50. VOCISQUE OFFENSA. Resonat Echo percussa: quam apes vehementer horrere manifestum est.

51. PULSAM HYEMEM SOL AUREUS EGIT. Secundum Physicos: qui dicunt quo tempore hic hyems est, aestatem esse sub terris: & versa vice, cum hic aestas, illic hyemem. Quod etiam Lucretius exsequitur, & trahit in argumentum putealem aquam, quae aestate frigidissima est; hyeme vero calidissima.

54. METUNT FLORES. Secant. Unde & melflores dicti sunt. Sane *meto*, *metis*, facit praeteritum perfectum *messui*.

55. HINC. Ex floribus scilicet, ex quibus

primo mel, mox pullos efficiunt. NESCIO QUAE DULCEDINE LAETAE. Quadam arcana ratione naturae.

57. MELLA TENACIA FIGUNT. Quia, cum inversi sunt favi, mel tamen inde non funditur. Unde ait *tenacia*, quae in resupinatis favis cohaerent.

58. CAVEIS. Alvearibus.

59. AESTATEM LIQUIDAM SUSPEXERIS AGMEN. Per ver serenum.

PHILARGYRII.

47. PROPIUS. Ut: *Propius stabulis armenta tenerent*. Et alibi: *Vota metu duplicant matres, propiusque pericli*. Hic amor.

49. ODOR COENI GRAVIS. Ordo est: odor gravis, quia & levis dicitur, ut Sallustius: *Apud Corduenos amomum*, & alii *leves odores gignuntur*.

50. IMAGO. Quae Graece *Εἰκὼν*, Latine *imago* dicitur. Cic. Tusc. III. *Resonat tanquam imago*. Hic autem sonus facit eas fugere.

51. EGIT. Pro, persequitur.

54. LIBANT. Degustant: alibi, defundunt, ut: *Pateras libare Jovi*.

59. NARE. Pro, volare, ut Ennius in primo: *Transnavit cisa per teneras caliginis auras*. Proprietas tamen vocis aptior est natantibus, quam volantibus.

PIE

- 60 Obscuramque trahi vento mirabere nubem;
 Contemplator : aquas dulcis , & frondea semper
 Tecta petunt. Huc tu iussos adsperge saporés,
 Trita melisphylla , & cerinthae ignobile gramen:
 Tinnitusque cie , & Matris quate cymbala circum.
- 65 Ipsae confident medicatis sedibus : ipsae
 Intima more suo sese in cunabula condent.
 Sin autem ad pugnam exierint ; (nam saepe duobus
 Regibus incessit magno discordia motu)
 Continuoque animos volgi & trepidantia bello
- 70 Corda licet longe praesciscere : namque morantis
 Martius ille aeris rauci canor increpat , & vox
 Auditur fractos sonitus imitata tubarum.
 Tum trepidae inter se coeunt , pennisque coruscant ,
 Spiculaque exacuunt rostris , aptantque lacertos ,
- 75 Et circa regem atque ipsa ad praetoria densae

S E R V I I.

61. CONTEMPLATOR . Pro , intueri : nam tempus futurum pro praesenti posuit , ab imperativo modo . AQUAS DULCES , ET FRONDEA SEMPER . Propter hoc ait supra : *Es tenuis fugiens per gramina ritus , Palmaque vestibulum , i. e. obumbret .*

63. TRITA MELISPHYLLA . Varro hanc herbam apiastrum dicit , in primo libro Operis Rustici . CERINTHAE IGNOBILE GRAMEN . Vile , ubique nascens .

64. MATRIS CYMBALA . Quae in ejus tutela sunt , ideo , quod similia sunt hemicyclis caeli , quibus cingitur terra , quae est Mater Deorum .

66. MORE SUO . Naturali ratione , cujus causa non redditur . Quis enim novit cur aeris sono redeant in alvearia ? licet ipse paulo post dicat : *Crepitantiaque astra secutae , Dictae caeli regem pavore sub antro .* Sed & hoc poeticum est .

67. SIN AUTEM AD PUGNAM EXIERINT . Longior solito haec parenthesis est . Est enim ordo : Sin autem ad pugnam exierint . *Hi motus animorum , atque haec certamina tanta , Pulveris exigui jactu compressa quiescent .*

68. INCESSIT . Ingruit , invasit . Alibi : *Incessu muros , ignes ad tecta volare .* Et , *incessit regibus* , figuratum est : nam *incessu* reges dicimus .

69. TREPIDANTIA BELLO CORDA . Alacri-

tate pugnandi ; non timore . Alibi : *Exultantiaque hauris Corda pavor pulsant .*

70. MORANTES . Tarde incedentes . FRAC-
 CTOS . Collisos .

73. TREPIDAE COEUNT . Festinant inter se in alvearibus . PENNISQUE CORUSCANT . Quemadmodum scuta milites commovent .

P H I L A R G Y R I I.

63. MELISPHYLLA . *Melisphylla* herba est , quam , ut ait Varro , alii apiastrum , alii melinem appellant . CERINTHE . *Cerinthe* a Cerintho urbe Boeotiae , in qua plurima nascitur . IGNOBILE autem non omnibus notum : *ignobile gramen* , vile , ubique nascens .

67. SIN AUTEM AD PUGNAM EXIERINT . Longior solito ad parenthesis : est enim ordo : *Sin autem ad pugnam exierint , motus animorum , atque haec certamina tanta Pulveris exigui jactu compressa quiescent .*

73. CORUSCANT . Splendent .

P I E R I I.

47. NEU PROPIUS TECTIS TAXUM SINE . In Oblongo codice Vaticano legere est : *Neu propius taxum tectis sine* . Propter sibilum vero duorum *ss* crediderim ea transposita .

Mi-

Miscentur, magnisque vocant clamoribus hostem.
 Ergo, ubi ver nactae sudum camposque patentis,
 Erumpunt portis; concurritur; aethere in alto
 Fit sonitus, magnum mixtae glomerantur in orbem,
 80 Praecipitesque cadunt. Non densior aëre grando,
 Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
 Ipsi per medias acies, insignibus alis,
 Ingentis animos angusto in pectore versant.
 Usque adeo obnixi non cedere, dum gravis aut hos,
 85 Aut hos versa fuga victor dare terga subegit.
 Hi motus animorum atque haec certamina tanta
 Pulveris exigui jactu compressa quiescent.
 Verum ubi ductores acie revocaveris ambo;
 Deterior qui visus, enim, ne prodigus obsit,

SERVII.

76. VOCANT CLAMORIBUS HOSTEM. Pro-
 vocant.

77. VER NACTAE SUDUM. Serenum, post
 pluvias, ut: *Per sudum rutilare vident*. CAM-
 POSQUE PATENTES. Id est, per aerem pu-
 rum & liquidum, non nubibus clausum: &
 ita aer, campus est apum, ut mare navium,
 hominum solum. Ipse in quinto: *Subtrahitur-
 que solum*.

79. GLOMERANTUR IN ORBEM. More bel-
 lantium. NON DENSIOR AERE GRAN-
 DO: In aliis enim bellis victi tantum per-
 eunt: in certamine vero apum, etiam vi-
 ctrices: nam dicturus est: *Animasque in vul-
 nere ponunt*.

81. TANTUM PLUIT ILICE GLANDIS. Erit
 nominativus, *haec glans*.

83. INGENTES ANIMOS. Statius: *Major in
 exiguo regnabat corpore virtus*. Homerus: *μ-
 ηχρὸς μὲν ἔλω δέμας ἀλλὰ μαχρῆς*.

87. PULVERIS EXIGUI JACTU. Quia cum
 pulverem viderint, sperant tempestatem futu-
 ram, quae eis plurimum nocet.

89. DETERIOR QUI VISUS. Pejor a malo di-
 citur: deterior a meliore. PRODIGUS. Non
 mella consumens. Ideo autem regem solum
 praecipit occidendum, quia eo amisso, suus dis-
 sipatur exercitus: nam: *Us binas regum facies,
 isa corpora plebis*.

PHILARGYRII.

77. SUDUM. *Sudum* est serenum subhumi-

Dede

dum. Proprie autem *sudum* pars serena inter
 nubes, quasi semiudum.

88. AMBOS. Legitur & *ambo*: *Revocari* autem
aper vel *lacte*, vel aqua mulsæ, Plinius dicit.

89. DETERIOR. Modo quare deterior, si
 ille servatur, qui malus est? solvitur: dete-
 rior minus bonus, ut: *Tristior & lacrymis
 oculus suffusa nitentes*.

PIERII.

85. VICTOR DARE TERGA COEGIT. In om-
 nibus iis codicibus antiquis, quos habere potui-
 mus: *subegit* scriptum observavimus, pro *coegit*.

87. PULVERIS EXIGUI JACTU COMPRESSA
 QUIESCENT. In Mediceo, & antiquis ple-
 risque codicibus, *quiescent*, praesenti tem-
 pore legitur: ut praecepta haec magis asseve-
 rare videatur.

88. VERUM UBI DUCTORES ACIE REVOCAVE-
 RIS AMBOS. In antiquis plerisque codicibus,
ambo per *o* legitur: quam synceram, & ema-
 culatam lectionem Sospater Carisus agnoscit,
 addita etiam ratione: quod hoc Graecos sequu-
 ti dicimus: quia illi τοὺς δύο, τοὺς ἀμφο δι-
 cunt. Neque respuit Terentius eundem hunc
 modum, ut in *Andria*: *Hem, Charine, ambo
 opportune vos volo*: quod vero in *Adelphis* est:
Usque a pueris curavi ambo sedulo. Helenius A-
 cron in eadem fabula locum ex Sallustii libro 4.
Historiarum citat: *Inter me atque Lucillum prope
 inopia rursus ambo incessit*. Verriumque dicit er-
 rare, qui putat *hos ambo* dici debere. Indifferen-
 ter

- 90 Dede neci: melior vacua sine regnet in aula.
 Alter erit maculis auro squalentibus ardens:
 (Nam duo sunt genera) hic melior, insignis & ore,
 Et rutilus clarus squamis: ille horridus alter
 Desidia, latamque trahens inglorius alvum.
- 95 Ut binae regum facies, ita corpora plebis.
 Namque aliae turpes horrent: ceu pulvere ab alto
 Cum venit, & sicco terram spuit ore viator
 Aridus: elucent aliae, & fulgore coruscant
 Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.
- 100 Haec potior suboles. Hinc caeli tempore certo
 Dulcia mella premes: nec tantum dulcia, quantum
 Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.
 At cum incerta volant, caeloque examina ludunt,
 Contemnuntque favos, & frigida tecta relinquunt;
- 105 Instabilis animos ludo prohibebis inani.
 Nec magnus prohibere labor. Tu regibus alas
 Eripe. Non illis quisquam cunctantibus altum

S E R V I I.

91. SQUALENTIBUS. Splendentibus: quod a squamis venit, ut: *Squamis aureque irilicem*. Nam si a squalore est, sordidum significat, ut: *Squalentem barbam*.

97. TERRAM SICCO SPUIT ORE VIATOR. Aut in terram: aut re vera terram, propter pulverem.

99. PARIBUS LITA CORPORA GUTTIS. Similibus, id est, aureis, habentes distincta corpora: nam *lita*, est *illita*, distincta.

100. POTIOR SOBOLES. Ad mella scilicet procreanda. CAELI TEMPORE CERTO. Et cum oriuntur Pleiades, & cum occidunt: id est, verno tempore, & autumno.

101. DULCIA MELLA. Non est superfluum epitheton. Nam ideo ait dulcia, quia etiam sunt amara, ut Corsicana; sicut in Bucolicis diximus.

102. LIQUIDA. Defaecata, sine sordibus: non quae fluunt, nam mala sunt. DURUM BACCHI DOMITURA SAPOREM. Apta mulso. Bene autem ait durum saporem: quia majores vina asperrima mellis dulcedine temperabant.

104. FRIGIDA TECTA. Mellis vacua,

Ire

inoperosa: contra, FERRET OPUS. E contra Terentius: *Nimirum hic homines frigens*.

105. INSTABILES ANIMOS. Suadentes inanem vagandi licentiam.

107. QUISQUAM. Subaudi militum: aut certe quisquam de exercitu.

P H I L A R G Y R I I.

90. VACUA. Hic ad aemulum refertur, ut: *Sola domo moeret vacua*: in qua maritus non erat.

99. LITA. Ordo est: Ardentes auro corpora, & paribus guttis lita.

100. CAELI. Ut: *Caeli menses & sidera serva*: Et: *Inde ubi quarta fissim coeli collegeris hora*.

P I E R I I.

ter autem locutos veteres, ex multis Auctorum exemplis Carisius ostendit.

97. CUM VENIT ET TERRAM SICCO SPUIT ORE VIATOR. In antiquis aliquot codicibus: & sicco terram spuit.

Li

- Ire iter, aut castris audebit vellere signa.
 Invitent croceis halantes floribus horti,
 110 Et custos furum atque avium cum falce saligna
 Hellepontiaci servet tutela Priapi.
 Ipse thymum pinosque ferens de montibus altis
 Tecta ferat late circum, cui talia curae:
 Ipse labore manum duro terat: ipse feracis
 115 Figat humo plantas, & amicos inriget imbris.
 Atque equidem, extremo ni jam sub fine laborum
 Vela traham, & terris festinem advertere proram;
 Forsitan &, pinguis hortos quae cura colendi
 Ornaret, canerem, biferique rosaria Paesti:
 120 Quoque modo potis gauderent intuba rivis;

SERVII.

108. ALTUM IRE ITER. Aut ludendo in altum volare, aut in bella procedere, alias non audebit. Et trahit translationem a militibus, qui in bellum processuri ducum praeepto signa tollunt: nam apes haec signa non habent; sed *signa* dicit ipsum motum bellandi inter se.

109. CROCEIS FLORIBUS HORTI. Tam odoris optimi quam coloris: non enim dicit illic crocum solum esse debere.

110. FALCE SALIGNA. Facta de salice: quasi in simulachro ligneo.

111. HELLESPONTIACI SERVET TUTELA PRIAPI. Non dicit Priapum illic esse debere, sed praecipit tales esse hortos, ut mereantur deum habere custodem. Hic autem Priapus fuit de Lampfaco civitate Hellepontii: de qua pulsus propter virilis membri magnitudinem, post in numerum deorum receptus, meruit numen esse hortorum. De hoc Horatius: *Nam fures dextra coercet, Obscaenoque ruber porrectus ab inguine palus: Ast importunas volucres in vertice arundo Terret fixas*. Dicitur autem praeesse hortis propter eorum foecunditatem. Nam cum alia terra semel creet aliquid, horti nunquam sine fructu sunt.

112. IPSE THYMUM. Scilicet diligens rusticus, & cultor hortorum.

115. IRRIGET IMBRES. Id est, aquas. Juvenalis: *In tenuer plantas facili diffunditur haustu*.

117. VELA TRAHAM, ET TERRIS FESTINEM ADVERTERE PRORAM. Illam allegoriam respi-

cit, qua est usus in primo: *Ades, & primi lege littoris oram*. Item: *Pelagoque volans de vela patenti*. FESTINEM. Pro, festinare.

118. PINGUES HORTOS. Foecundos. BIFERIQUE ROSARIA PAESTI. *Paesium*, oppidum est Calabriae, in quo uno anno bis nascitur rosa.

PHILARGYRII.

109. CROCEIS. Ipse alibi: *Sertisque recentibus halant*. Id est, olent.

110. CUSTOS FURUM. Hic *custos*, pro, observator & prohibitor: & alibi: *Hortorum custos cum falce saligna*, &c.

111. HELLESPONTIAC. Quoniam in Lampfaco, civitate Hellepontii, nutritus est. Hunc Liberi & Veneris filium, hortis, & vineis custodem datum ajunt.

112. IPSE THYMUM PINOSQUE FERENS. Legitur &, *sinos*. Est autem laurus sylvestris caerulea bacca.

115. IRRIGET. Irrigare ergo duobus modis dicimus, ut: *Irriguo nihil est elatius horto: Et: Irriguumque bibant violaria fontem*. IMBRES. Quomodo imbres irriget, cum terra aqua irrigetur? solvitur: Bene dixit: *Irrigat enim qui mittit, & cui mittit*. Alibi: *At Venus Aescanio placidam per membra quietem Irrigat*.

119. PAESTUM. *Paesium*, civitas Lucaniae. Haec civitas Posidonia dicitur: & est in agro Salentino, colonia Tarentinorum.

PIERII.

120. QUOQUE MODO POTIS GAUDERENT INTUBA RIVIS

Et virides apio ripae, tortusque per herbam
Cresceret in ventrem cucumis: nec sera comantem
Narcissum, aut flexi tacuissem vimen acanthi,
Pallentisque ederas, & amantis litora myrtos.

125 Namque sub Oebaliae memini me turribus altis,
Qua niger humectat flaventia culta Galaesus,
Corycium vidisse senem: cui pauca relict

S E R V I I.

122. CRESCERET IN VENTREM CUCUMIS. In curvaturam. Ideo autem sic quia per herbam: nam rectus crescit, si pendeat. Sane *hic cucumis*, *hujus cucumis* declinatur; sicut *agilis*, secundum idoneos. Nam neoterici *hic cucumer*, *hujus cucumeris* dixerunt, sicut *pulver*, *pulveris*. NEC SERA COMANTEM NARCISSUM. Sero flores habentem.

124. PALLENTES HEDERAS. Dicit se, nisi ad finem Georgicorum festinaret, etiam hortorum rationem & herbarum cultum adhuc scripturum fuisse.

125. OEBALIAE TURRIBUS ALTIS. *Oebalia*, ipsa est Laconia: unde de Castore & Polluce ait Statius: *Oebalidae fratres*.

126. GALEUSUS vero fluvius est Calabriae, qui juxta civitatem labitur Tarentinam, in qua se hortos optimos vidisse commemorat. *Oebaliae* autem *turres* ait, quas condiderant hi, qui de *Oebalia* venerant: nam, ut etiam in tertio Aeneidos diximus, Lacones diu bello attriti ab Atheniensibus, & inopiam timentes virorum, praeceperunt ut virgines eorum cum quibuscunque concumberent: quo facto cum post victoriam juvenes de incertis parentibus nati erubescerent originem suam (nam & Partheniae, id est, de virginibus nati, appellabantur) duce Phalanto, octavo ab Hercule, navigiis profecti, venerunt ad oppidum Calabriae, quod Taras Neptuni filius condiderat, & id auctum habitaverunt.

127. CORYCIUM VIDISSE SENEM. Cilicem, & *Cilicia*: *Corycos* enim civitas est Ciliciae, in qua antrum illud famosum est pene ab omnibus celebratum. Et per transitum tangit historiam memoratam a Suetonio. Pompeius enim, victis piratis Cilicibus, partim ibidem, partim in Graecia, partim in Calabria agros dedit. Unde Lucanus: *An melius fient piratae, Magne, coloni*. Male autem quidam *Corycium* proprium asserunt esse nomen, cum sit appellativum ejus, qui more Corycio hortos excoluit. Quod etiam Plinii testimonio comprobatur. *Vidisse senem*. Ordo est: *Memini*

J u.

ni vidisse senem: dicimus autem & *memini videre*. Terentius: *Memini videre*, quo aequior *sim Pamphilo*, si se illam in somnis amplecti maluit. RELICTI. Deserti, atque contempti. Quis enim agrum non sperneret nulli rei aptum, non vitibus, aut frumentis vel pascuis?

P H I L A R G Y R I I.

123. AUT FLEXI. *Flexi*, pro, *flexibilis*. VIMEN. *Vimen*, pro caule positum.

125. OEBALIAE. *Oebalia* arcem Tarentinam dicit a Lacedaemonio Oebalo, longe petito epitheto: quia Lacedaemonii duce Phalanto Tarentum condiderunt.

127. CORYCIUM. *Corycium*, Cilicium, a monte & civitate Ciliciae *Coryco*. Alii *Corycium* non natione sed peritia, quod haec gens studiose hortos colat. Et sic dictum est, ut *Arcades ambo*.

P I E R I I.

INTYBARIVIS. In Longobardico, versus ita legitur: *Quoque modo positis gauderent intyba fibris*: quanquam *fibris* superadditum, eadem tamen manu, & atramento non dissimili. No. Marcellus in libro de Indiscretis generibus, hoc citato versu, *rivis* agnoscit. Hic enim loquitur de sativo. Non nescimus vero alibi dictum: *Et amaris intyba fibris*. Sed enim Priscianus, ubi *potus* per syncopam a *potatus* melius dici docet, Virgilii locum hunc citat: *Quoque modo potis gauderent intyba fibris*. Velut illud: *Huc ipsi potum venient per prata juvenci*. Quod vero Virgilius & Plinius *Intubum* genere neutro protulere, Lucillius, & Pomponius genere masculino ponere maluerunt. Sed & illud non praeteribo, codices plerisque ex antiquioribus, legere *intuba* per *u*, & apud Plinium in vetustis codicibus, *intubum* passim haberi: & ita dubio procul scribendum est apud Latinos; quum *Intubum*, & Dioscoridis, & Galeni, & aliorum quorundam Auctorum attestatione, sit Romana dictio. Litteram vero *y*, nequaquam esse Romanam manifestum est. Verum Graecos *u*

L l 2

breve

- Jugera ruris erant: nec fertilis illa juvencis,
 Nec pecori opportuna seges, nec commoda Baccho.
 130 Hic rarum tamen in dumis olus, albaque circum
 Lilia, verbenasque premens, vescumque papaver,
 Regum aequabat opes animis; seraque revertens
 Nocte domum dapibus mensas onerabat inemtis.
 Primus vere rosam atque autumnos carpere poma,
 135 Et cum tristis hiems etiamnum frigore saxa
 Rumperet, & glacie cursus frenaret aquarum,
 Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi,
 Aestatem increpitans seram zephyrosque morantis.
 Ergo apibus foetis idem atque examine multo.
 140 Primus abundare, & spumantia cogere pressis
 Mella favis: illi tiliae, atque uberrima pinus:

SERVII.

Quot-

130. RARUM OLUS. Id est, panctile. VESCUMQUE PAPAVER. *Vescum*, tria significat, minutum, edule, multum; & aliud, quo vescimur: nam est aliud lethaeum, quo non utimur: nam *vescat salicum frondes* aliter dictum est.

132. REGUM AEQUABAT OPES ANIMIS. Bene *animis*, non potestate: quia regum more cibis non comparatis utebatur.

135. FRIGORE SAXA RUMPERET. Unus enim est, ut diximus, effectus & caloris & frigoris. GLACIE CURSUS FRENARET AQUARUM. Mira varietas: nam supra ait: *Concresecunt subitae currenti in flumine crustae*.

138. AESTATEM INCREPITANS SERAM. Tardē venientem, quum ille jam ejus carperet fructus.

139. ERGO APIBUS FOETIS IDEM, ATQUE EXAMINE MULTO. Ne sine causa hortos descripsisse videretur.

141. ILLI TILIAE ATQUE UBERRIMA PINUS. Illi uberrima scilicet: nam per naturam & tiliae & pinus steriles esse dicuntur.

PHILARGYRII.

129. OPPORTUNA SEGES. *Seges* pro terra.

130. RARUM. Pro praecipuo & summo.

131. VESCUM. *Vescum* tria significat, minutum, edule, multum.

134. CARPERE POMA. Pro carpebat, infinitum pro indicativo.

139. FETUS. Non sic dixit quasi pariantur, sed quasi studiose examinare parantibus.

141. ILLI TILIAE, ATQUE UBERRIMA PINUS. Subaudiendum *abundare*. Ipsius autem manu duplex fuit scriptura, *pinus* & *sinus*. UBERRIMA. Hic pro plurima: fructum enim nullum fert tinus, sed multa semina facit.

PIERII.

breve praesertim ex dictionibus nostris ea littera scribere instituisse: quare, qui *Ἰντροβοῦν* apud Graecos legerant, ut puta apud Galenum: *Κινεῖται τὸ Ἰντροβοῦν μετὰ τὸν ἰντροβόν*, *ἀπὸ τῆς ἰντροβῆς*. Apud Dioscoridem vero *Ἰντροβοῦν ἀγρίον*. Et ita apud alios, nihil animadvertentes eam Latinam esse dictionem, Graece scribere maluerunt, quam eam Romanae scriptioni reddere.

122. NEC SERA COMANTEM NARCISSUM. Superius dictum est, *crebra* ultima brevi positum in Longobardico exemplari, ita etiam hoc loco: *Sera comantem*, tam in eo, quam etiam in Mediceo codice habetur: nam & apud Statium: *Sera memor thalami* legas. Et adverte etiam apud Servium legi debere: *Sera flores habentem*. Hoc enim ille tantum dixit, non taciturus quidem si *Sera* pro *Sera* figuratam elocutionem agnovisset.

130. HIC RARUM TAMEN IN DUMIS OLUS. In Longobardico codice legere est *hic*, hoc est, ex paucis illis jugeribus, quae nec pabulo, nec segeti, nec vitibus etiam oportuna. In reliquis *hic*.

135. ET CUM TRISTIS HYEMSERIAM NUNC. In co-

Quotque in flore novo pomis se fertilis arbos
 Induerat, totidem autumno matura tenebat.
 Ille etiam seras in versum distulit ulmos,
 145 Eduramque pirum, & spinos jam pruna ferentis,
 Jamque ministrantem platanum potantibus umbras.
 Verum haec ipse equidem spatiis exclusus iniquis
 Praetereo, atque aliis post me memoranda relinquo.
 Nunc age, naturas apibus quas Juppiter ipse
 150 Addidit, expediam: pro qua mercede, canoros
 Curetum sonitus crepitantiaque aera secutae,
 Dictae caeli Regem pavere sub antro.
 Solae communis gnatos, consortia tecta

S E R V I I.

Ur.

142. FLORE NOVO. Id est; verno tempore, cum primum florere incipit.

144. SERAS. Majoras: quod nimiae difficultatis est. IN VERSUM. In ordinem, ut: *Triplix pubes quam Dardana versu Impellunt*. DISTULIT. Transulit: nam mutavit praepositionem.

145. EDURAM. Nimium duram, validam. ET SPINOS JAM PRUNA FERENTES. Prunorum arbor vocatur spinus, genere masculino: nam sentes, has spinas dicimus.

147. SPATIIS INIQUIS. Anxiosis, ut: *Spazioque fuit Sergestus iniquo*. Et dicit, se carminis brevitate constrictum hortos plenius non posse describere.

148. ALIIS. Gargilium Martialem significat.

149. NATURAS APIBUS QUAS JUPPITER IPSE ADDIDIT. Naturas pro moribus posuit. *Addidit* autem, aut dedit: aut revera addidit: necesse enim est, eas etiam ante habuisse mores aliquos proprios.

150. PRO QUAE MERCEDE CANOROS. Ordo est: *Expediam naturam apum: quas canoros Curetum sonitus crepitantiaque aera secutae, Dictae caeli regem pavere sub antro*. PRO QUAE MERCEDE. Id est, gratia, vel labore. Nam, ut etiam Donatus dicit, tragicum est, & ultra carmen Georgicum, si accipiamus, pro qua mercede, exclamationem esse: ut sit, pro quanta hoc mercede fecerunt? scilicet, ut Jovem alerent: quem Ops Saturni uxor Curetibus, Coribantibus, & Idaeis Dactylis custodiendum dedit, in monte Cretae Dictaeo; ne eum Saturnus consumeret, ut filios omnes solebat. Quod ideo fingitur, quia Saturnus, ut dixi-

mus, temporum deus est, quae in se revolvuntur in aeternum. Tunc itaque apes aeris sonum secutae, Jovem melle aluisse dicuntur: pro qua re eis postea praestitit Juppiter, ut haberent liberos sine ullo concubitu.

153. SOLAE COMMUNES NATOS. Plato in libris, quos *πεί Παιτῆς* scripsit, dicit amoris reipublicae esse nihil praeposendum. Omnes praeterea, & uxores & liberos, ita nos tanquam communes habere debere, ut charitas sit, non libido confusa. Quod praeceptum, dicit nullum animal praeter apes servare potuisse.

P H I L A R G Y R I I:

144. DISTULIT. In diversum locum tulit, quasi disposuit. Et SERAS, hic, vetulas & magnas. Sallustius in XII. *Serum bellum in angustiis fore*: pro magnum.

145. EDURAM. E praepositio adimit significationem, & adjicit. Hic ergo *eduram*, nimium duram.

152. DICTAE. Sed & hoc poeticum est.

P I E R I I.

In codicibus nonnullis: *etiamnum*, quae dictio frequentissima apud Plinium: ex eo, quod Graeci *ἔτι καὶ νῦν* dicunt.

146. JAMQUE MINISTRANTEM PLATANUM POTANTIBUS UMBRAM. Veteres omnes codices *umbras* habent; numero multitudinis, forte ut spaciosius aliquid ostendat, quod memoria proditum plures olim turmas sub una platano condi solitas, De hac

- Urbis habent, magnisque agitant sub legibus aevum:
 155 Et patriam solae, & certos novere penatis:
 Venturaeque hiemis memores aestate laborem
 Experiuntur, & in medium quaesita reponunt.
 Namque aliae victu invigilant, & foedere pacto
 Exercentur agris: pars intra septa domorum
 160 Narcissi lacrimam, & lentum de cortice gluten,
 Prima favis ponunt fundamina. Deinde tenacis
 Suspendunt ceras: aliae spem gentis adultos
 Educunt foetus: aliae purissima mella
 Stipant: & liquido distendunt nectare cellas.
 165 Sunt, quibus ad portas cecidit custodia sorti:

SERVII.

154. MAGNIS LEGIBUS. Id est, aeternis, nunquam mutabilibus. Iisdem enim legibus semper utuntur: nec eas, ut homines, saepe commutant.

155. NOVERE PENATES. Carissima habent, ut: *Hic inter flumina nota*: id est, cara.

157. IN MEDIUM QUAESITA REPONUNT. Quaesita & parta in commune conservant. Ipse alibi: *In medium quaecebant*.

158. VICTU. Pro, victui. FOEDERE PACTO. Ut vicissim in alvearibus, vel in agris laborent.

160. NARCISSI LACHRYMAM. Narcissi humorem. Quod autem ait *Narcissi lachrymam*, alludit ad fabulam: quia, ut diximus, de puero est conversus in florem.

161. PRIMA FAVIS PONUNT FUNDAMINA. Graece *ἀπότολιν* locant, duriore cera, quae vix ferro potest frangi; quam colligunt de gummi arborum, & lapidibus rasis. Unde paulo post dicit: *Saepe etiam duris errando in cosibus alas Attrivere*. TENACES CERAS. Mella retinentes.

162. ADULTOS EDUCUNT FOETUS. Educendo adultos faciunt.

165. CECIDIT CUSTODIA SORTI. Ex sorte: nam adverbium est, quod traxit a militia. Legimus enim: *Partibus aequabat justis, aut sorte trabebat*.

PHILARGYRII.

158. NAMQUE ALIAE VICTU INVIGILANT: Id est, victui, ut: *Victu invigilant pueri*.

In-

PIERII.

autem Varro: *Jucunda ejus umbra haud alia laetius operiente toros*. Plinius: *Platanus arbor nulli rei, nisi umbrae utilis*.

147. SPATIIS DISCLUSUS INIQUIS. Veteres omnes codices *exclusus* habent, quod & Columellae parodia confirmatur: *discludere* enim aliud significat.

148. ATQUE ALIIS POST COMMEMORANDA RELINQUO. In codicibus aliquot legas: *post haec memoranda*. Sed *commemoranda*, Longobardicus, & aliquot alii codices habent. Sunt qui *post memoranda legant*, ut in Mediceo codice habetur, quam lectionem videtur agnovisse Columella.

155. ET PATRIAM SOLAE ET CERTOS NOVERE PENATES. In codicibus aliquot legere est: *A patriam solae, & certos novere penates*. Non enim *a* semper dolentis interjectio, sed admirationem interdum significat. Scribi vero *a* sine adspiratione ex Probo alibi notatum. In Longobardico, non est *&*, secundo loco. Legitur vero *Et patriam solae certos novere penates*. Sed enim qui dictionem *&* hinc auferunt, venustatem etiam omnem a versu auferunt.

160. NARCISSI LACHRYMAM, ET LENTUM DE CORTICE GLUTEN. In codicibus aliquot antiquis, & praesertim in Longobardico, *leclum* legitur non *lentum*. Plurimarum enim arborum cortices gluten exsudant, ut resinam, & succinum, quibus utuntur apes in opere suo construendo ad firmitatem. Sed, & *Lentum* placet, quod proprium est *glutinis* epitheton.

Inque vicem speculantur aquas, & nubila caeli:

Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto

Ignavum fucos pecus a praesepibus arcent.

Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.

170 Ac veluti, lentis Cyclopes fulmina massis

Cum properant, alii taurinis follibus auras

Accipiunt redduntque, alii stridentia tinguunt

Aera lacu: gemit inpositis incudibus Aetna.

Illi inter sese magna vi brachia tollunt

175 In numerum, versantque tenaci forcipe ferrum.

Non aliter, si parva licet componere magnis,

Cecropias innatus apes amor urget habendi,

S E R V I I.

166. INQUE VICEM. Divisit, & Tmesin fecit: nam ordo est: invicem, id est, vicibus succedentes. AQUAS. Hic pro, pluvias.

167. AGMINE FACTO. Impetu.

168. IGNAVUM FUCOS PECUS. Inutile, non aptum industriae: nam industrios gnavos dicimus. PECUS vetuste dixit, cum omnia animalia pecus dicantur. FUCOS. *Fucus* est, secundum Aemylum, major ape, crabrone minor, dictus eo, quod sit apibus nocens: quod, cum ipse nihil gignat, aliena consumit. A PRAESEPIBUS ARCENT. Ab alveariis pellunt.

170. AC VELUTI LENTIS CYCLOPES FULMINA. Comparatio ad festinationem pertinens solam.

171. PROPERANT. Cum properatione festinant: Ipsi enim dicuntur Jovis fulmina facere. *Properant*, vetuste, ut Plautus: *Properat prandium*. Et Ennius: *Festinant diem*. TAURINIS FOLLIBUS. Plautus: *Quam folles taurini habent, cum liquecunt petrae, ferrum ubi fit*.

175. IN NUMERUM. In ordinem. VERSANTQUE TENACI FORCIPE FERRUM. *Forcipe*, compositum ex *forvo* & *capiō*: *forvum* enim veteres calidum dicebant. *Forceps*, quasi *forviceps*.

176. SI PARVA LICET COMPONERE MAGNIS. Si congruum est res parvas magnis aequare.

177. CECROPIAS. Id est, Athenienses, a rege Cecrope Atticae, ubi optima mella nascuntur. INNATUS. In situs. URGET. Premit.

P H I L A R G Y R I I.

166. INQUE VICEM. Divisit: nam ordo est: *Invicemque*, Et AQUAS, hic pluvias.

M u -

168. FUCOS. *Fucus*, est similis apibus, eo quod sit apibus nocens, quod cum ipse nihil gignat, aliena consumit. Plin. in lib. Historiae naturalis, quasi imperfectas apes dicit, & habere aculeum negat. PECUS. *Pecus* autem vetuste, quia omnia animalia *pecora* dicebant.

169. FERVET OPUS. Juxta declinationem saepe dictam: *fervo*, *fervis*, *fervis*. Hinc est: *Fervore Leucatem*. FRAGRANTIA. Id est, redolentia, aut *thymo fragrantia*.

170. FULMINA. *Fulmina properant*, vetuste ait, ut: Plautus: *Properant prandium*. Et Ennius: *Festinant diem*.

171. TAURINIS FOLLIBUS. Plautus: *Quam folles taurini habent, cum liquecunt petrae, ferrum ubi fit*.

175. FORCIPE. Compositum nomen ex *forvo* & *capiendum*. *Formum* enim veteres calidum dixerunt.

177. INNATUS. Id est, in situs. Ideo autem ATHENIENSES, quod illic mel optimum gignitur. CECROPIAS. *Cecropias* hic Atticas; quia Cecrops in Attica regnavit.

178. QUAMQUE SUO. Recte, ut labore suo quaerant, non aliena diripiant.

P I E R I I.

169. REDOLENTQUE THYMO FRAGRANTIA MELLA. In Longobardico, *flagrantia* scriptum est, quod non probatur, ex Grammaticorum distinctione.

171. CUM PROPERANT ALII, TAURINIS FOLLIBUS AURAS ACCIPIUNT. In Longobardico, totum hoc desideratur: *alii taurinis follibus auras*: quae lectio nimis detruncata esset.

173. GE

- Munere quamque suo. Grandaevus oppida curae,
 Et munire favos, & daedala fingere tecta.
 180 At fessae multa referunt se nocte minores,
 Crura thymo plenae: pascuntur & arbuta passim,
 Et glaucas falices, casiamque, crocumque rubentem,
 Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos.
 Omnibus una quies operum, labor omnibus unus.
 185 Mane ruunt portis; nusquam mora. Rursus easdem
 Vesper ubi e pastu tandem decedere campis
 Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
 Fit sonitus, mussantque oras & limina circum.
 Post, ubi jam thalamis se composuere, filetur
 190 In noctem, fessosque sopor suus occupat artus.
 Nec vero a stabulis pluvia inpendente recedunt
 Longius, aut credunt caelo adventantibus euris:
 Sed circum tutae sub moenibus urbis aquantur,
 Excursusque brevis tentant, & saepe lapillos,

SERVII.

Ut

178. GRANDAEVIS OPPIDA CURAE. Sicut senes muros tuentur, nec in bella prorumpunt.

179. DAEDALIA TECTA. Ingeniosa, ut: *Daedala Circe*.

182. CROCUMQUE RUBENTEM. Sallustius in Historiis ait: *In qua crocum gignitur*: genere neutro secundum artem usus est: hic poetice masculino, referens ad puerum, qui in hunc florem dicitur esse conversus.

183. FERRUGINEOS HYACINTHOS. *Ferruginei*, id est, nigri coloris.

187. CORPORA CURANT. Se reficiunt, ut: *Fessique & equos & corpora curant*. Sane curare corpus, si de hominibus dicamus, & cibo & lavacro intelligimus, vel alterutro: si de apibus, tantum cibo accipimus.

188. MUSSANT. Hic murmurant: quae vox ponitur in tacendi significatione, ut apud Ennium in XVII. *Non possunt mussare boni*. Interdum pro dubitare, ut: *Mussat rex ipse Latinus*.

190. SOPOR SUUS. Ipsi aptus: nam ideo *suis*, quia altum desinunt pro natura mellis, ut ipse alibi: *Melle soporatum*, & medicatis frugibus *offam*. Sed melius,

suis, pro exiguitate corpusculi sui.

192. AUT CREDUNT CAELO. Scilicet suos volatus.

193. AQUANTUR. Aquam hauriunt ex vicino.

PHILARGYRII.

183. FERRUGINEOS. Caeruleos dicit: Ipse enim dixerat: *Sunt & vaccinia nigra*. Qui enim Graece *hyacinthus*, Latine *vaccinium* dicitur.

188. MUSSANT. Hic murmurant: quae vox ponitur & in tacendi significatione, ut apud Ennium in XVII. *Non possunt mussare boni*, qui facta labore Nixi militiae peperere. Interdum & pro dubitare: ut, *Mussat rex ipse Latinus*, Quos generos voces. *Mussant* autem, murmurant, Ennius in X. sic ait: *Aspectabat virtutem legionis*, Sic spectant si *mussares*, qua denique causa, pugnandi fieret, aut duri laboris.

PIERII.

173. GEMIT IMPOSITIS INCUBIBUS AETNA. In Longobardico, in Mediceo, & aliquot aliis codicibus antiquissimis, non *Aetna*, sed *antrum* habetur.

- 195 Ut cumbae instabiles fluctu jactante saburram,
Tollunt : his sese per inania nubila librant.
Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora segnes
In Venerem solvunt, aut foetus nixibus edunt:
200 Verum ipsae e foliis natos & suavibus herbis
Ore legunt : ipsae regem parvosque Quirites
Sufficiunt, aulæque, & cerea regna refingunt.
Saepe etiam duris errando in cotibus alas
Attrivere, utroque animam sub fasce dedere.
205 Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
Ergo ipsas quamvis angusti terminus aevi
Excipiat : (neque enim plus septima ducitur aestas)
At genus immortale manet, multosque per annos

S E R V I I.

Stat

195. INSTABILES : Fluctuantes, id est, jactante fluctu, stabiles ne sint.

198. CONCUBITU. Pro concubitu : Nam *indulgeo illi* dicimus. NEC CORPORA SEGNES IN VENEREM SOLVUNT. Id est, in libidinem non resolvuntur. Persius : *Ille in Venerem putris*.

199. NIXIUS. Partibus, a nitendo. Unde & *enixa* dicimus.

202. REFIGUNT. *Re* abundat, id est, figunt.

204. SUB FASCE. Sub onere, ut : *Injusto sub fasce viam dum carpit*.

205. TANTUS AMOR FLORUM. Supra de equis. *Tantus amor laudum, tantae est gloria curae*.

208. AT GENUS IMMORTALE MANET. Genus manet, scilicet per successionem.

P H I L A R G Y R I I.

198. CONCUBITU. Dativus casus est, ut supra : *Viclu invigilans*.

200. FOLIIS. Apes, ut Plinius ait, gallinarum more incubant, & vermiculos creant. Sed rectius videtur, ut ne hoc quidem sciant, sicut concubitus nesciunt.

201. QUIRITES. Audaciter *Quirites*, cum proprie Romani sint.

202. REFIGUNT. Id est, sufficiunt, ut *sufficitur* dicitur magistratus.

208. IMMORTALE. Ideo *immortale genus*, Et

alibi *at* potest abundare conjunctio : est enim ordo : Ergo ipsas, quamvis angustus terminus, qui excipiat, genus immortale manet.

P I E R I I.

198. QUOD NEC CONCUBITU INDULGENT. In Romano codice, & aliquot aliis, *neque*. Observandum vero est, *concubitu*, casu tertio per abjectionem litterae ultimae positum, ut alias saepe : *Teque aspectu ne subtrahere nostro* : quem casum neque M. Tullius aspernatus, ut eo loco : *Quibus subito impetu, ac latrocínio parricidarum resistat*. Praeterea Caesar in hujusmodi omnibus, i litteram censuit abjiciendam : *Dominatuque*, ac *ornatu*, & ita reliqua esse & scribenda, & proferenda.

200. VERUM IPSAE FOLIIS NATOS, ET SUAVIBUS HERBIS. In codicibus aliquot mutato numero legas : *ipsae natos foliis* : In Romano vero : *ipsae e foliis* : non inveniunt.

202. ET CEREALIA REGNA REFIGUNT. Quid sit *refigere*, nulli puto non innotuisse, qui legerit in Virgiliano carmine : *Fixit leges precio, atque refixit*. Quare placet, quod in Romano codice, in Mediceo, & quibusdam aliis antiquioribus exemplaribus, *refingunt* legitur. Est enim superius : *Et Daedala fingere tecla*. Quare fortasse, & Servii codex corrigendus. Advertendum etiam ex loco desumptum argumentum, quod in Longobardico

M m

exem-

- Stat Fortuna domus, & avi numerantur avorum.
 210 Praeterea regem non sic Aegyptos, & ingens
 Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes,
 Observant. Rege incolumi mens omnibus una est:
 Amisso rupere fidem; constructaque mella
 Diripuerunt ipsae, & crates solvere favorum.
 215 Ille operum custos: illum admirantur, & omnes
 Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes;
 Et saepe attollunt humeris, & corpora bello
 Obiectant, pulchramque petunt per vulnera mortem.
 His quidam signis atque haec exempla secuti,

SERVII.

Esse

209. DOMUS. Familia, ut: *Da propriam Tymbraez domum.*

211. MEDUS HYDASPES. Fluvius Mediae. De his autem gentibus dixit Sallustius: *Adeo illis ingenua est sanctitas regii nominis.* Quas gentes tamen apes dicit amore circa regem superare Virgilius.

212. OBSERVANT. Venerantur. Alias *observare*, est callide advertere. Terentius: *Observet filium, quid agat: quid cum illo consilii capiet.* MENS OMNIBUS UNA EST. Id est, concordanter operantur & vivunt.

214. DIRIPUERUNT IPSAE. Quae etiam ipsae animam, colligendo melle, impendere consueverunt, ut: *Utroque animam sub fasce dederunt.*

216. STIPANTQUE FREQUENTES. Quasi quodam satellitio ambiunt.

217. SAEPE ATTOLLUNT HUMERIS. Aetate scilicet fessum.

218. PULCHRAM MORTEM. Gloriosam: quippe quae pro rege suscipitur. Traxit autem hoc de Celtiberorum more, qui, ut in Sallustio legimus, se regibus devovent, & post eos vitam refutant.

219. HIS QUIDAM SIGNIS ATQUE HAEC EXEMPLA SECUTI. Locum hunc plenius est executus in sexto, quem hoc loco breviter colligit; ut probet etiam apes partem habere divinitatis. Namque omnia animalia ex quatuor elementis & divino spiritu constare manifestum est. Trahunt enim a terra carnem, ab aqua humorem, ab aere anhelitum, ab igne fervorem, a divino spiritu ingenium. Quod quia est in apibus sicut etiam in hominibus (nam metuant, cupiuntque, dolent, gaudentque: quae probantur ex his quae faciunt: dimicant enim, colligunt flores, provident plu-

vias) fateamur necesse est, etiam apes partem habere divinitatis. Ut autem hoc exemplis, id est, rebus similibus comprobaret, Lucretium secutus est, qui dicit ea, quae per se probare non possumus, a similibus comprobanda: ventumque docet esse corporalem, non quod eum tenere vel cernere possimus, sed quod ejus similis atque aquae effectus est, quam corporalem esse manifestum est.

PHILARGYRII.

211. PARTHORUM. His autem gentibus, ait Sallustius, adeo ingenua est sanctitas regii nominis: quas gentes tamen apes dicit amore circa regem superare Virgilius. HYDASPES. Apud omnes satis constat *Hydaspen* flumen Indiae esse, non Mediae; sed potest videri poeta *Hydaspen Medum* dixisse, jure belli, quod Medi, duce Alexandro, vicerint Porum Indorum regem, & in suam redegerint potestatem. Oritur autem Hydaspes ex Caucaso, & miscetur Indo.

219. SECUTI. Pythagorae sectam versat, quam & Stoici sequuntur. Et quidam accusant, quod, cum sit Epicureus, alienam sectam usurpare videtur; sed ego puto simpliciter referri sententias philosophorum: neque enim statim Epicureus debet videri, si libertate poetica ait:

*Illo Virgilium me tempore dulcis albas
 Parthenope studiis florentem.*

PIERII.

exemplari sic habet: *Alvorum & cerea regna: quod in vulgatis: cerea tellus: legitur.*

206. ERGO IPSAS QUAMVIS AUGUSTUS TERMINUS Aevi. In Romano codice, in Mediceo, & aliis

- 220 Esse apibus partem divinae mentis, & haustus
Aetherios dixere. Deum namque ire per omnis
Terrasque, tractusque maris, caelumque profundum.
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenuis nascentem arcessere vitas.
225 Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum, sed viva volare
Sideris in numerum, atque alto succedere caelo.
Si quando sedem augustam, servataque mella
Thesauris relines; prius haustu sparsus aquarum

S E R V I I.

Ora

220. HAUSTUS AETHEREOS. Divinos spiritus.

221. DEUM NAMQUE IRE PER OMNES. Ipse in sexto: *Coelum ac terras camposque liquentes Spiritus intus alit*. Lucanus: *Juppiter est quocumque vides, quocumque moveris*.

222. HINC PECUDES. Hinc, id est, ex Deo, ex divino spiritu, sumunt omnia, cum nasci coeperint, vitam; caeterum corpus ex quatuor elementis est, ut diximus.

225. SCILICET HUC REDDI. Sine dubio etiam cuncta dissolvi & redire rursus in originem suam necesse est: nec ESSE LOCUM MORTI, id est, perditioni: nihil enim est, quod perire funditus possit; cum sit τὸ πᾶν, id est, omne, in quod redeunt universa resoluta. Res autem haec, quae mors vocatur, non est mors: quippe quae nihil perire facit, sed resolutio. Unde mors a plerisque bene interitus dicta est, quasi interveniens, & mixtarum rerum connexionem resolvens. Lucretius: *Continuo hoc mors est illius, quod suis ante Connexum*.

228. SI QUANDO SEDEM AUGUSTAM. Id est, alvearia. Et proprie *Augustum* est tectum augurio consecratum. Abusive, nobile, quasi majestatis plenum.

229. THESAURIS. Id est, repositionibus: ac si diceret apothecis. SPARSUS. Spargens. Participium est pro participio.

P H I L A R G Y R I I.

223. PECUDES. More suo *pecudes & armenta* divisit, ut alibi: *Quae cura bovis, quis cultus habendo sit pecori*.

224. VITAS. Id est, animas.

225. HUC REDDI. Huc, id est, unde sumptae sunt animae.

226. OMNIA. Per omnes. NEC MOR-

TI. *Nec morti esse locum, pro, nec mori.*

227. SIDERIS. *Sideris*, pro, siderum. IN NUMERUM. Id est, in modum. ET ALTO SUCCEDERE CAELO, ut ipsa sidera.

228. SEDEM. *Aliter sedem relines*, aliter mella. Et utrum relines thesauros, an relines servata in thesauris, id est, alvearia?

P I E R I I.

aliis omnibus codicibus, quotquot habere potui, uno consensu: *angusti terminus aevi*, legitur. Res enim, quae terminatur, aut angusta, aut lata est.

221. ET INGENS LYDIA. In codice: *Ludia*: ut: *cumba, murta, corulus*, & similia.

224. QUEMQUE SIBI TENUES NASCENTEM ARCESSERE VITAS. In codicibus aliquot antiquis: *accesere* habetur. Terentius Scaurus utcumque scribatur, sive *acceso*, sive *arcesso*, ad eandem significationem pertinere putat, ut alibi dictum.

227. SYDERIS IN NUMERUM, ATQUE ALTO SUCCEDERE COELO. In Romano: *alto se condere coelo*, pro, *succedere*.

228. SI QUANDO SEDEM AUGUSTAM. In Longobardico, & in aliis aliquot codicibus legere est: *angustam*. Sed enim Servius *angustam* agnoscit, & *nobilem* interpretatur.

229. THESAURIS. In Romano codice, *thesauris*: de quo dictum in Alexi. PRIUS HAUSTUS SPARSUS AQUARUM ORE FOVE. In Romano codice: *haustu* legitur, & in Longobardico prius ita fuisse videtur, quia: littera alieno est atramento illita. In eodem legitur: *ora fove*: quod agnoscitur a Servio: quanquam *haustu* accusativo casu videatur approbare.

- 230 Ora fove, fumosque manu praetende sequacis.
 Bis gravidos cogunt foetus, duo tempora messis,
 Taygete simul os terris ostendit honestum.
 Plias, & Oceani spretos pede reppulit amnis:
 Aut eadem sidus fugiens ubi Piscis aquosi
 235 Tristior hibernas caelo descendit in undas.
 Illis ira modum supra est, laesaeque venenum
 Morsibus inspirant, & spicula caeca relinquunt
 Adfixae venis, animasque in vulnera ponunt.
 Sin duram metues hiemem, parcesque futuro,

SERVII.

230. ORE FOVE. Ipsos haustus scilicet. Et hoc dicit: Spargendo aquam imitare pluviam. Alii *Ore fave* legunt, ut sit, tace. Etiam ipse in quinto: *Ore favete omnes*. Horatius: *Favete linguis*. FUMOSQUE MANU PRAETENDE. Fumum etiam praeter: quibus rebus cum territae illae discesserint, impune poteris mella colligere. FUMOS SEQUACES. Quippe apum persecutores, ut: *Maleaeque sequacibus undis*.

231. BIS GRAVIDOS COGUNT FOETUS. Gemina est foecunditas mellis. DUO TEMPORA MESSIS. Id est, fructus. Juvenalis: *Veram deprendere messem si libes*.

232. TAYGETES SIMUL OS. Taygete, una est de Pleiadibus, septem. Ut autem etiam supra diximus, bis mel praecipit colligendum, orientibus Pleiadibus. id est, verno: item quum occidunt, autumnali scilicet tempore.

233. OCEANI AMNES. Homeri est: *ἡ ὠκεανὸς ποταμός*. Amnes autem bene ait, quia in morem fluminis ejus fluentia reditura prorumpunt.

234. AUT EADEM SYDUS. Australem Piscem significat, qui Aquarii undam ore suscipit. Unde & Aquosi addidit. Tunc enim Piscis hic oritur, quo tempore Pleiades occidunt: nam ideo ait FUGIENS.

235. TRISTIOR. Vel propter occasum, vel propinquantem jam hyemis asperitatem.

236. ILLIS IRA MODUM SUPRA EST. Excedunt modum: nam cum suo irascuntur interitu.

237. SPICULA CAECA. Brevia, quae possunt latere.

238. IN VULNERE PONUNT. Non suo, sed a se illato, & amphibolicis dictum est, ut alibi: cum Turni injuria matrem Admonuit, quam inferebat scilicet, non quam patiebatur. Item Sallustius: *Injuria validiorum*. Scilicet, quam inferebant validiores.

239. PARCES FUTURO. Scilicet tempore.

PHILARGYRII.

230. ORE FAVE. Cum religione ac silentio accede. In XVI. Ennius: *Hic insidians vigilans, partim requiescunt totum gladiis sub secus ore faventes*. Ponitur eadem vox & provelle, apud Ennium in XIII. *Matronae melon complent spectare faventes*: id est, volentes. FUMOSQUE MANU. Quia odores malos oderunt: ideo: *prius haustus sparsus aquarum*.

231. FETUS. Flores emendatum fuit. Et bene gravidos flores, quod ex his omnia generant.

239. DURAM. Id est, gravem. PARCES. Id est, parces alimento illius futuro.

PIERII.

236. ILLIS IRA MODUM SUPRA EST. In antiquis aliquot codicibus: *modum super est*, legitur; sed, *supra*, castior lectio.

238. AFFIXAE VENIS ANIMASQUE IN VULNERA PONUNT. In perveteri codice legi: *adfixa venis*: quippe spicula. Syllabae enim locus in Tritimemeri communis est, ut: *Pelloribus inbianis*: & similia. In Oblongo tamen codice: *adfixae*. Praeterea in Romano codice, & aliquot aliis legere est: *in vulnera*: quarto casu, numero multitudinis; quod nescio quid efficacius habet. Servius *vulnere*, ablativo casu omnino legit. In hanc sententiam Plinius: *Aculeo infixo, aliqui eas mori putant, aliqui non; nisi ita infixo, ut intestini parti adhaerent; Sed fucus postea esse, nec mellificare*.

239. SIN DURAM METUES HYEMEM. In codicibus aliquot: *messeni* legitur, participii forma, cui duo supponantur verba, *parcesq; futuro*. *Consequens, que animos, & res miserabere fractas*. Tum ea fuerit

Con-

- 240 Contusosque animos, & res miserabere fractas;
 At suffire thymo, cerasque recidere inanis
 Quis dubitet? nam saepe favos ignotus adedit
 Stellio, & lucifugis congesta cubilia blattis:
 Immunisque sedens aliena ad pabula fucus,
 245 Aut asper crabro imparibus se inmiscuit armis;
 Aut durum tineae genus, aut invisa Minervae
 Laxos in foribus suspendit aranea casses.

S E R V I I.

240. CONTUSOS ANIMOS. Confractos.
 RES MISERABERE FRACTAS. Id est, afflic-
 tas.

241. SUFFIRE THYMO. Id est, fumigare:
 ut exinde inimica illis animalia fugiant. CE-
 RASQUE RECIDERE INANES. Dum sine melle
 sunt cerae. Et sane hoc dicit: si nihil habue-
 rint in alvearibus, vel te tollente, vel exeden-
 tibus pravis animalibus, apibus minutatim in-
 cisam ceram ministra. Stelliones vero, & cae-
 tera, thymi fumo ab eis repelle.

242. IGNOTUS. Ignobilis, vel ex improvise
 veniens: ADEDIT. Consumpsit.

243. LUCIFUGIS BLATTIS. Per noctem va-
 gantibus.

244. IMMUNISQUE FUCUS. A labore scilicet:
 ventri tantum indulgens.

245. IMPARIBUS ARMIS. Inaequali
 consilio: nam apes laborant; iste consumit.
 Alibi: *Es quaerere consiliis arma*. Id est,
 consilium.

246. INVISA MINERVAE IN FORIBUS LAXOS
 SUSPENDIT ARANEA CASSES. Aranearum invi-
 sam ideo Minervae dicit, quod ab ea in hoc
 animal puella Lydia commutata est, cum Deam
 lanificio provocasset inferior. Sane Virgilius
 quidem confundit: tamen sciendum maiores,
 animal ipsum masculino genere appellasse, hic
araneus: retia vero quae faciunt, foeminino
 genere.

P H I L A R G Y R I I.

244. IMMUNISQUE SEDENS. *Immunis*, otio-
 sus, piger, qui munere non fungitur.

245. IMPARIBUS. Qui validiores sunt, quam
 sint apes.

246. INVISA MINERVAE. *Invisam Minervae*
 ex illa fabula dixit, quia videtur Aranea,
 quondam virgo, Minervam lanificii subtili-
 tate provocasse: a qua victa conversa est in
 hoc genus animalis, quod aranea texit.

P I E R I I.

runt peragenda, quae subiungit: *suffire thymo*,
cerasque recidere. Quo vero pacto haec acci-

Q U O

pianur a Prisciano, viderint alii. *Quandoqui-*
dem (ait ille) *Parcesque futuro*, pro *parce*, &
miserabile pro miserator, indicativis pro impe-
rativis positis, exponi debere. Mihi quidem
 non displicet: *metues*, *parces*, & *miserabe-*
re, una continuatione eodem modo & tempo-
 re legi. Sane vero in codice Longobardico:
mirabere prius legebatur. Mox se syllaba se-
 cunda superaddita est, quod reliqui habent
 codices.

241. AUT SUFFIRE THYMO. In codicibus
 aliquot antiquis: *at*, non *aut* legitur, &:
subferre, pro *suffire*, omnino id corrupte.
 Sed enim *at*, periti plerique viri non ex-
 pungunt, quae lectio etiam codicis est Me-
 dicci.

243. NAM SAEPE FAVOS IGNOTUS ADEDIT
 STELLIO. In Romano codice, *adhesit*, cor-
 rupte (ut mea fert opinio) legitur: nam
 de his loquitur, quae depascendo mel exhau-
 riunt. Advertendum vero codices omnes le-
 gero subsequentem versum per Creticum pe-
 dem primo loco: *Stellio, & lucifugis congesta*
cubilia blattis.

246. AUT DURUM TINEAE GENUS. Sunt
 codices admodum Veteres in quibus legatur:
aut durum tineae genus. Sed *durum* magis pla-
 cet, ut abrodendi vim, quae tinearum propria
 est, indicet: quamvis *durum*, non rejecerim,
 ominosum epitheton, & iis praecipue omni-
 bus aptum, quae damnum inferant. Sane
 quidem in Mediceo codice *durum*, prius scri-
 ptum fuit, mox parte primae vocalis abrasa,
dirum factum est.

247. IN FORIBUS LAXOS SUSPENDIT
 ARANEA CASSES. Antiqua omnia exempla-
 ria, quae versavimus, hoc numero legunt:
laxos in foribus suspendis aranea casses. Su-
 perior quidem numerus elegantior: sed hic
 alter pretiosior stilo, cuiusmodi in Didascali-
 co requiritur argumento, magis accommo-
 datus: & ita Nonius Marcellus legitur vide-
 tur in libro de Discretis generibus. Ubi *ara-*
neam

- Quo magis exhaustae fuerint, hoc acrius omnes
Incumbent generis lapsi sarcire ruinas,
250 Complebuntque foros, & floribus horrea texent.
Si vero (quoniam casus apibus quoque nostros
Vita tulit) tristi languebunt corpora morbo,
Quod jam non dubiis poteris cognoscere signis;
Continuo est aegris alius color: horrida voltum
255 Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & tristia funera ducunt:
Aut illae pedibus connexae ad limina pendent,
Aut intus clausis cunctantur in aedibus omnes,
Ignavaeque fame & contracto frigore pigrae.
260 Tum sonus auditur gravior, tractimque susurrant:

SERVII.

Fri-

252. VITA TULIT. Vitae longitudo, morborum creatrix. Sic in Bucolicis: *O Lycida vivi pervenimus.*

254. ALIUS COLOR. Id est, pallidus: quia dixit supra: *Ardentes auro, & paribus lisa corpora guttis.*

256. TRISTIA FUNERA DUCUNT. Cum exsequiali scilicet pompa. Et *ducere*, proprie funerum est. Persius: *Nec jam tertius ducitur uxor.*

257. PEDIBUS CONNEXAE. Hinc multi apes dictas volunt, quod se pedibus invicem teneant: licet crebrior sit illa opinio, quod sine pedibus primo esse dicuntur, ut: *Trunca pedum primo.*

260. TRACTIM. Sine intermissione, jugiter. PHILARGYRII.

250. HORREA. Spatia alveariorum.

252. VITA TULIT. Longa parenthesis usque ad illum versum: *Hic jam Galbanos suadebo incendere odores.*

258. INTUS CLAUSIS. Ut in lusu homines solent.

PIERII.

~~nam~~ foeminino genere positam a Virgilio ait, quam Plautus non semel virili genere appellavit.

251. SI VERO (QUONIAM CASUS APIBUS QUOQUE NOSTROS VITA TULIT) TRISTI LAN- GUEBUNT CORPORA MORBO. In Oblongo co- dice, *si* legitur: quod si admittas, superius *si duram* legendum erit: nam quum ex duo- bus causis melli calamitas inferatur, vel quia furto pereat, vel quia apes morbo langue- scant: prioris detrimenti remedium, *Suffire* ~~adym~~ dixit. Ita enim fugari noxia animalia.

Post haec ad reparandas exhaustas opes suffi- cere ipsarum Apum sollicitudinem, & habun- dantem mellificationem. Quod vero pertinet ad earum morbos, nostrum esse negotium, ut convalescant: unde sequitur: *Hic jam Gal- banos suadebo incendere odores.* Quare, ut haec omnia connectantur, legere *si* secundo loco non displiceat: nam Periodus illa quae inci- pit a *Siquando sedem*, ibi claudi videtur, *ani- masque in vulnera ponunt.* Praeterea parenthe- sis quaedam longior, & in decem versuum numerum producta, non temere videtur obser- vanda: quippe ab eo versu: *Continuo est aegris alius color*, usque ad: *Aestuat, ut clausis rapi- dus fornacibus ignis*, ea comprehenditur: est- que ordo: *Sin vero tristi languebunt corpora morbo; Quod non jam dubiis poteris cognoscere signis.* Ut jam praeteream parenthesis alte- ram: (*Quoniam casus apibus quoque nostros vi- ta tulit*) eo usque procurre: *Hic jam Gal- banos suadebo incendere odores.* Quantum vero pertinet ad sententiae varietatem, in hac pe- riodo adnotatur, *casus apibus quoque nostros.* In aliquot antiquis codicibus, *nostros*, quod ad ablandiendum dictum esset, ac nimirum hu- militer. Castior autem lectio, & erectioris sententiae est legere, ut vulgata habent exem- plaria, *casus nostros.* Quae enim humano ge- neri accidunt, mortaliumque mores, & effe- ctus statim enumerat.

257. AUT ILLAE PEDIBUS. In codicibus ali- quot antiquis, *asque illae.*

259. IGNAVAEQUE FAME. Legitur & *ignava*, quae scilicet aut ignavis accidat, aut ignavos reddit.

- Frigidus ut quondam silvis innummurat auster:
 Ut mare sollicitum stridit refluantibus undis;
 Aestuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.
 Hic jam galbaneos suadebo incendere odores,
 265 Mellaque arundineis inferre canalibus, ultro
 Hortantem, & fessas ad pabula nota vocantem.
 Proderit & tunsum gallae admiscere saporem,
 Arentisque rosas, aut igni pingua multo
 Defruta, vel psythia passos de vite racemos,
 270 Cecropiumque thymum, & grave olentia centaurea.
 Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
 Fecere agricolae, facilis quaerentibus herba:
 Namque uno ingentem tollit de cespite silvam,
 Aureus ipse: sed in foliis, quae plurima circum
 275 Funduntur, violae subluet purpura nigrae.

S E R V I I.

Sae-

261. FRIGIDUS UT QUONDAM SYLVIS IMMURMURAT AUSTER. Tres comparationes singulis impletæ versiculis de Homero translatae sunt; quas ille binis versibus posuit.

264. HIC JAM GALBANEOS. Id est, cum jam hic processerit morbus, galbanus incendienda est; non, ut supra dixit, thymus. Mel etiam in alvearia, medicatum tamen, inferendum, non ut supra cerae inanes.

267. TUNSUM GALLAE SAPOREM. Multi pilas cyparissi accipiunt.

269. DEFruta. Vina decocta, & defraudata proprio sapore.

270. GRAVEOLENTIA CENTAUREA. Herbae hoc genus est, a Chirone Centauro repertum, a qua & curatus dicitur, cum Herculis, excepti hospitio, pertractanti arma, telum excidisset in pedem: quare aliqui *Chironium* appellant. Folia sunt lata & oblonga, serrata, ambitu densa a radice, caule circumgeniculato, trium cubitorum.

271. EST ETIAM FLOS IN PRATIS &c. Plene hanc herbam, ut etiam supra, arborem foelicis mali, exsequitur: nam dicit ubi creetur, qualis sit, quid possit.

274. AUREUS IPSE. Flos scilicet.

275. VIOLAE SUBLUCET PURPURA NIGRAE. Mire ait *subluet*; ut ostendat purpurei coloris folia quodam nitore esse perfusa.

P H I L A R G Y R I I.

265. CANALIBUS. Varro Divinarum lib.vi. *Canales ear despicias*. Templa feminino genere *canales* dixit.

273. DE CESPITE. Non de terra, sed de radice.

P I E R I I.

261. FRIGIDUS UT QUONDAM SYLVIS IMMURMURAT AUSTER. In Longobardico, *sylvas*: quippe murmurat in silvas.

262. UT MARE SOLICITUM. In Mediceo codice: *aut mare* legitur. Sed quia sequitur tertium membrum per *ut*, Quippe aestuas ut clausis rapidus fornacibus ignis: magis probatur, *ut mare*, particula ea ter repetita.

264. HIC JAM GALBANEOS. In antiquis aliquot codicibus: *calbaneos*, per *c*: propter cognationem scilicet, ut *Gortynia*, & *Cortynia*.

273. NAMQUE UNO INGENTEM TOLLIT DE CESPITE SILVAM. Ut veteres praeteream codices, in quibus *de vertice* scriptum est, id minime dissimulandum, quod in plerisque manu scriptis exemplaribus, *imo ingentem tollis de cespite*, scriptum invenimus.

- Saepe Deum nexis ornatae torquibus arae.
 Asper in ore sapor. Tonsis in vallibus illum
 Pastores, & curva legunt prope flumina Mellae.
 Hujus odorato radices incoque Baccho,
 280 Pabulaque in foribus plenis adpone canistris.
 Sed si quem proles subito defecerit omnis,
 Nec, genus unde novae stirpis revocetur, habebit;
 Tempus & Arcadii memoranda inventa magistri
 Pandere, quoque modo caesis jam saepe juvencis
 285 Insincerus apes tulerit cruor. Altius omnem
 Expediam prima repetens ab origine famam.
 Nam qua Pellaei gens fortunata Canopi

SERVII.

Ac-

277. TONSIS IN VALLIBUS ILLUM. Non sylvis. Unde est contra: *Intensi montes*.

278. PROPE FLUMINA MELLAE. *Mella*, fluvius Galliae est, juxta quem herba haec plurima nascitur. Unde & *Amello* dicitur; sicut etiam populi habitantes juxta Lemannum fluvium, Alemanni dicuntur. Lucanus: *Deservere cavo tentoria fixa Lemano*.

281. SED SI QUEM PROLES SUBITO DEFECERIT OMNIS. Miro usus est ordine: nam primo ait, quemadmodum animalia apibus inimica pellenda sint: deinde quibus medicaminibus morbo possint carere: nunc dicit, penitus amissae qua possint ratione reparari.

283. TEMPUS. Subaudi, est nunc. ARCADII MAGISTRI. Aristaeum dicit, Apollinis & Cyrenes filium, qui primus invenit, quemadmodum apes possint reparari.

284. CAESIS JUVENCIS. Verberibus occisis. Bono autem sermone usus est: nam *caedi* interdum occidi; interdum verberari significat.

285. INSINCERUS CRUOR. Vitiatus, corruptus: nam ideo verberantur, ut ex putrefacto cruore vermes creentur, unde apes sunt.

286. ALTIUS OMNEM EXPEDIAM, PRIMA REPETENS AB ORIGINE FAMAM. Contra in Aeneide: *Sed summa sequar fastigia rerum*. Sane sciendum, Plinium dicere, de bobus apes; de equis crabrones; de mulis fucos; de alinis vespas, sicut in Aeneide diximus, procreari.

287. PELLAEI CANOPI. *Canopus*, civitas est juxta Alexandriam, quam Alexander a se dictam condidit, instar chlamydis suae: qui fuit de civitate Macedoniae, quae Pella nominatur. *Canopus* autem dicta est, quasi *Canobus*, a Canobo Menelai gubernatore illic sepulto.

PHILARGYRII.

278. MELLAE. *Mella*, amnis in Gallia Cisalpina, vicinus Brixiae, oritur ex monte Brenno. MAGISTRI. Aristaeum dicit, Apollinis & Cyrenes filium, qui primus invenit, quemadmodum apes possint reparari.

285. TULERIT. Pro genuerit, ut alibi: *Si duo praeterea tales Idaea tulisset Terra viros*.

287. PELLAEI. *Pellaei Canopi* ideo dixit, quoniam Macedones Alexandriam condidere. Est autem Macedoniae civitas Pella, patria Alexandri, a quo dicta Alexandria est. A qua urbe XII. millia passuum distans vicus est, *Canopus*, a Canopo, Menelai gubernatore ita appellatus. Longo autem epitheto *Pellaei Canopi* sic usus est, ut alibi, *Tyrior & Agencris urbem*. Et: *Assarici domum*, Romam.

PIERII.

278. ET CURVA LEGUNT PROPE FLUMINA MELLAE. In Romano codice, *per flumina* legitur. Est vero *Mella*, fluvius in Gallia Cisalpina, Brixiae opulentissimo municipio vicinus, emissus ex monte Breuno. Quod vero Servius de Lemano fluvio, unde Alemanni populi dicti sint, sibi comminiscitur, lacum non fluvium esse scimus, quem magna ex parte Helvetii, Sequanique circundant. Populique, ad Lemannum, vulgo mox Allemanni vocari coe-

- Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
 Et circum pictis vehitur sua rura faselis;
 290 Quaque pharetratae vicina Perfidis urget,
 Et viridem Aegyptum nigra fecundat arena,
 Et diversa ruens septem discurrit in ora
 Usque coloratis amnis devexus ab Indis:
 Omnis in hac certam regio jacet arte salutem.
 295 Exiguus primum, atque ipsos contractus ad usus
 Eligitur locus. Hunc angustique imbrice tecti,
 Parietibusque premunt artis, & quatuor addunt,
 Quatuor a ventis obliqua luce fenestras.

S E R V I I.

Tum

289. PHASELIS. Brevibus naviculis, quibus utuntur cum stagnaverit Nilus.

291. NIGRA FOECUNDAT ARENA. Novum enim semper limum trahit, qui efficit foecunditatem. Lucanus: *Sic, cum tenes omnia Nilus, Conseritur bibula Memphis cymba papyro*. Unde & Nilus dictus est quasi νέος ἰλὺς, id est, novum limum trahens: nam antea Nilus Latine Melo dicebatur.

294. JACIT SALUTEM. *Jacis*, pro habet: & ponit apum reparandarum salutem. Cicero: *Facta sunt fundamenta defensionis meae*.

295. IPSOS CONTRACTUS. Ad sustinendum tantum & coarctandum bovis cadaver.

296. ANGUSTIQUE IMBRICE TECTI. *Imbricem* quidam volunt *tectum*, quidam canalem, qua repellitur pluvia. *Imbrex* tamen dicitur, quod imbrem arceat: licet & *hic imbrex* lectum sit, melius tamen secundum Plautum, *haec imbrex* dicimus: namque ait: *Fregisti imbrices meas, dum te dignam secleris famulam*.

298. OBLIQUA LUCE FENESTRAS. Quia ex obliquo lumen infundunt, ut in horreis cernimus.

P H I L A R G Y R I I.

293. USQUE COLORATIS. Terentius: *Ex Aethiopia usque haec est*. Sallustius item: *Quem trans stagnum omnis usque ad flumen*. Hic ergo, *usque*, e loco est, non in loco, ut ipse: *Italiam longe prospexis ab usque Pachyno*.

298. QUATUOR. Quattuor, eos accipiendum, quos Homerus notavit, Eurum, Zephyrum, Boream, Notum. Omnes autem venti praeter enchorios, id est, regionales, sunt duodecim:

Subsolanus, Eurus, Foenix, Notus, Libonotus, Africus, Zephyrus, Argestes, Thracias, Aparctias, Boreas, Caecias.

P I E R I I.

coepti, a quibus id nominis in totam inde Germaniam propagatum est, ut apud eosdem Itali a viciniore regione Longobardi omnes nuncupantur.

280. PABULAQUE IN FORIBUS PLENIS APPONE CANISTRIS. In Romano codice, & aliquot aliis, *expone* legitur: quod ideo probaverim, quia dixit, *in scribis*. Nihilo secius & *adpone*, idem significabit.

281. SED SI QUEM PROLES SUBITO DEFECE-
 RIT OMNIS. In Mediceo, & aliquot antiquis codicibus legere est: *Sed siquidem proles subito defecerit omnis*.

291. ET VIRIDEM AEGYPTUM NIGRA FOECUNDAT HARENA. Versus hic in Romano codice locum habet post versum: *Usque coloratis*, hoc scilicet ordine:

*Quaque pharetratae vicina Perfidis urget,
 Et diversa ruens septem discurrit in ora:
 Usque coloratis Amnis devexus ab Indis
 Et viridem Aegyptum nigra foecundat ha-
 rena.*

297. PARIETIBUSQUE PREMUNT ARTIS. Quantum ad versum pertinet, quaerunt multi, quae sit hujus metrici numeri ratio, *parietibus*. Sed ut aliorum opiniones praeteream, satis nunc fuerit eam posuisse, quam FL. Solipater Carisius comminiscitur: *Fieri quippe syllabam positio-
 ne longam, etiam si post brevem vocalem sub-
 juncta sit consonanti vocalis: & correptam vo-
 calem habeat consequentem, ut: Parietibus tex-
 tum Coecis iter.*

N a

Tum vitulus, bima curvans jam cornua fronte,
 300 Quaeritur : huic geminae nares, & spiritus oris
 Multa reluctanti obsuitur, plagisque peremto
 Tuncta per integram solvuntur viscera pellem.
 Sic positum in clauso linquunt, & ramea costis
 Subjiciunt fragmenta, thymum, casiasque recentis.
 305 Hoc geritur, zephyris primum impellentibus undas,
 Ante novis rubeant quam prata coloribus, ante
 Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo.
 Interea teneris tepefactus in ossibus humor
 Aestuat, & visenda modis animalia miris,
 310 Trunca pedum primo. Mox & stridentia pennis
 Miscentur, tenuemque magis magis aëra carpunt:
 Donec, ut aestivis effusus nubibus imber,

SERVII.

Eru-

299. BINA CURVANS JAM CORNUA FRONTE. Aetatis biennii : bimus namque, biennis, triennisque dicitur.

301. MULTA RELUCTANTI. Pro, *multum*, nomen pro adverbio.

302. SOLVUNTUR VISCERA PELLEM. Liquefcunt & putrefiunt.

303. RAMEA FRAGMENTA. Fracta de ramis, id est, ramorum fragmina. Dicimus autem & *hic ramus*, & *hoc ramale*. Persius : *Ut ramale vitus*. CASIASQUE RECENTES. Statim carptas.

305. ZEPHYRIS PRIMUM IMPELLENTIBUS UNDAE. Incipiente unda : vult hoc sub occasum hyemis fieri.

308. TENERIS TEPEFACTUS IN OSSIBUS HUMOR. Utpote bimi vituli, in quo plurimum ferventis est sanguinis.

309. VISENDA MODIS ANIMALIA MIRIS. Et quod apes ex vermibus procreantur.

310. TRUNCA PEDUM. Id est, sine pedibus. Et bene addidit *primo* : nam postea, tam pennas, quam pedes accipiunt.

311. PENNIS MISCENTUR. Inter se pennarum levitate conveniunt.

PHILARGYRII.

304. FRAGMENTA. Id est, posteaquam subjecerunt ramea fragmenta.

PIERII.

304. THYNUM CASIASQUE VIRENTES. An-

tiqua omnia exemplaria quotquot legi : *recentis* habent, pro *virentes* : puto vero *recentis*, Paraphrasin fuisse.

306. ANTE NOVIS RUBEANT QUAM PRATA COLORIBUS, ANTE GARRULA QUAM. In antiquo codice legere est : *coloribus*, & *ante*, facta ex *u* & *i* collisione more veterum, quod apud Virgilium, & insequentem aetatem inventu rarissimum. Eloquentio haec praeterea absque ulla copula elegantior est, nec dignitatis expers.

310. MOX ET STRIDENTIA PENNIS MISCENTUR, TENUEMQUE MAGIS, MAGIS AERA CARPUNT. In antiquis aliquot codicibus *pinnis*, uti saepe dictum, reclamante Capro. Et *tenuemque magis*, ac *magis*. Peonico primo tertia sede posito *emque magis* : vel secundo, quarta : quod in hac eloquentionis figura copula semper interponi consuevit. Neque mirandum alios pedes praeter Daetylum, & Spondeum, ingredi versum Heroicum. Missum enim facio Proceleumaticum, qui ratione temporum cum Daetylo, & Spondeo consentit. Sed de his loquor, qui temporibus quinque constant, quos Terentianus adnotavit : sed enim haec locis quaeque suis recitabuntur. Illud, quod majoris est momenti, referam, scriptum esse in antiquo codice : *aera carpans*, pro *carpunt* : uti : *Frigus captabis opacum* : & : *Captavis naribus aurar*. Quanquam &, *Auras vitalis carpis*, alibi legatur.

Erupere; aut ut, nervo pulsante sagittae,
Prima leves ineunt si quando proelia Parthi.

- 315 Quis Deus hanc, Musae, quis nobis extudit artem?
Unde nova ingressus hominum experientia cepit?
Pastor Aristaeus fugiens Peneia Tempe,
Amisissis (ut fama) apibus morboque fameque,
Tristis ad extremi sacrum caput adstitit amnis,
320 Multa querens, atque hac adfatus voce parentem:
Mater Cyrene, mater, quae gurgitis hujus
Ima tenes, quid me praeclara stirpe deorum,
(Simodo, quem perhibes, pater est Thymbraeus Apollo)
Invisum fatis genuisti? aut quo tibi nostri
325 Pulsus amor? quid me caelum sperare jubebas?
En etiam hunc ipsum vitae mortalis honorem,

S E R V I I.

Quem

315. EXTUDIT. Studiose reperit. INGRES-
sus. Exordia: nam est accusativus pluralis.
NOVA EXPERIENTIA. Nullo docente, ars per
usum reperta.

317. PASTOR ARISTAEUS. *Aristaeus*, filius
fuit Apollinis & Cyrenes, filiae Penei, flu-
minis Thessaliae: qui cum Eurydicen Nym-
pham, uxorem Orphei, vitare voluisset, &
illa fugiens a serpente fuisset occisa, Nym-
pharum iracundia cunctis animalibus perditis
funditus, & cunctis apibus, matris auxilium
invocat.

319. EXTREMI AMNIS. Id est, summi, unde
nascitur. Et sic dicimus: *Pro supreme Jupiter*,
id est, summe.

321. MATER CYRENE, MATER.
Invidiosum est, nomine parentes vocare.
Unde est paulo post: *Et te crudelem nomi-
ne dicis*. Sic in duodecimo in desperatione
ait: *Ruitque implorans nomine Turnum*.
GURGITIS HUIUS. Id est, Penei flu-
minis.

324. INVISUM FATIS GENUISTI. Si natus ex
diis, invisus est fatis. Sic in primo Aeneidos:
Nos, tua progenies, coeli quibus annuis arcem.
Item: *Quis te, nate dea, per tanta pericula
casus Insequitur?*

326. VITAE MORTALIS HONOREM. Bene
honorem ait, quia bene arare, bene pascere,
apes etiam habere, honor erat. Nam in in-
genti honore fuit rusticitas. Alibi: *Non ullus
aratro Dignus bonus*.

P H I L A R G Y R I I.

314. LEVES INEUNT. *Leves* nunc ad arma-
turam.

315. EXTUDIT. Id est, unde sagacitas ho-
minum hos ingressus cepit.

317. PENEIA TEMPE. Quia per ea *Peneus*
fluvius.

319. EXTREMI. Extremum caput sic dixit,
ut: *Tu sanguinis ultimus auctor*, id est, primus.

P I E R I I.

312. ERUPERE: AUT UT NERVO. In codi-
cibus aliquot antiquis *eripuer* legitur, imperfe-
cto sensu. In aliquot aliis, *erupere voluit*. Hoc
suavius, illud vero primum numerosius.

315. QUIS DEUS HANC MUSAE, QUIS NOBIS
EXTUDIT ARTEM? In codice Longobardico, &
in Mediceo, *extudit* agnoscit Servius. Sunt e-
tiam veteres codices, in quibus *quis* non gemi-
natur, sed *qui nobis*, habetur.

319. TRISTIS AD EXTREMI SACRUM CAPUT
ASTITIT AMNIS. In codicibus aliquot antiquis
legere est: *ad extremum*: quippe caput: so-
lent enim flumina pluribus esse capitibus prae-
dita, quod vero extremum est, nomen plerun-
que solet indere, quamvis idem significat *ad
caput amnis extremi*, quod pluribus est in e-
xemplaribus.

323. PRAECLARA STIRPE DEORUM. In Ro-
mano codice *a stirpe* legitur, in quodam aliquo
a cum circumflexo accentu cernitur.

N n 2

- Quem mihi vix frugum & pecudum custodia sollers
 Omnia tentanti extuderat, te matre relinquo:
 Quin age, & ipsa manu felicitis erue silvas:
 330 Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messis:
 Ure fata, & validam in vitis molire bipennem;
 Tanta meae si te ceperunt taedia laudis.
 At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
 Sensit. Eam circum Milesia vellera Nymphae
 335 Carpebant, hyali saturo fucata colore:

SERVII.

327. CUSTODIA SOLERS. Diligens & perita industria.

328. TE MATRE RELINQUO. Ac si diceret: sub ea perdo usum laboris, sub qua augere debueram.

329. FOELICES. Fertiles. FER. Infer. INTERFICE MESSES. Secundum Pythagoram, qui habere animam dicit cuncta crescentia. Unde & alibi: *Ares ager vitio moriens.*

331. IN VITES. Contra vites. MOLIRE BIPENNEM. Ut eas succidas.

332. TAEDIA LAUDIS. *Tedium*, est angor mentis & animi; non corporis valetudo.

333. SONITUM THALAMO SUB FLUMINIS ALTI. Cur non etiam vocem audivit? Scilicet quia in ima fluminis parte erat, lanificiis occupata.

334. MILEZIA VELLERA NYMPHAE. Pretiosa. Cicero: *Jam quid a Milesis lanae publicae abstuleris?*

335. HYALI SATURO FUCATA COLORE. Vitreo, viridi, Nymphis apto. SATURO autem, largo, abundanti: aut certe Tarentino, ab oppido Saturejo: juxta Tarentum enim sunt baphia, in quibus tingitur lana.

PHILARGYRII.

328. RELINQUO. *Relinquo*, pro amitto.

335. HYALI. *Hyalis*, pro, hyalino. SATURO. Id est vitreo colore: & *Saturo*, ebrio, ac per hoc presso colore, ut in consuetudine dicimus, *moracius saturo*, quae purius & meracius lucent. Alibi *Saturo*, Tarentino, quia ibi ager *Saturus* sit, dicitur. Ipse alibi: *Es Saturei petito longinqua Tarenti*. Et non placet, ut aquatiles lanificae Tarentinam purpuram carpant.

PIERII.

327. QUEM MIHI VIX FRUGUM ET PECUDUM CUSTODIA SOLERS OMNIA TENTANTI EXTUDERAT. Quatuor dictiones in hoc membro ali-

Dry-

ter, quam vulgata habeant exemplaria, leguntur. In codicibus antiquis primum est *pecorum* pro *pecudum*: ut armenta etiam complectatur. Alterum *sollers* duplici //, ut plerisque aliis locis. Tertium *temptanti* inserto p, ex cujusdam aetatis consuetudine. Quartum *extuderat*, & post π arposita, quum verbum ab π non incipiat. Id quod Scaurus, & Velius reprehendunt. Sed ut alia, quae per abusum invaluerunt, missa faciamus, non est id praetereundum, quod *sollers* duplici // recte scribi ex eo conjicimus, quod *sollum* O'cum nomen: a quo & *arte*, deductum nomen fatentur omnes: duplicato // scribi Verrius Flaccus ostendit, ubi de immolatione, quae Solitaurilia dicebantur, disputat, cui nomen id tantum ex iis, quae a *sollo* veniunt, unico l scriptum inveniretur. Sed enim eius verba ex antiquo Pomp. Festi codice subjunxisse minimo videatur importunum: Quod si a *sollo* & *tauris*, earum bestiarum ductum est nomen, antiquae consuetudinis per unum l emendari non est mirum. Quia nulla tunc geminabatur littera in scribendo. Quam consuetudinem Ennius mutavisse fertur, utpote Graecus Graeco more usus: quod illi aequo scribentes, ac legentes duplicabant mutas, & semivocales.

333. AT MATER SONITUM THALAMO SUB FLUMINIS ALTI SENSIT. In codicibus aliquot antiquis, *sensit* est, praesenti tempore, quod non ita placet.

335. CARPEBANT HYALI SATURO FUCATA COLORE. *Satyro* est per y in media syllaba scriptio Graeca: nam quum non inficietur Servius *saturum* colorem ab oppido *Satureo* juxta Tarentum, nuncupari: Graeci oppidum id *Σατύρειον* dicunt: *Εἰ δὲ χύμα πλυσίων Τάρωνος*, apud Stephanum. Inde Virgilius *saturum*, y in u Latino more verso: quod Graeci *Σατύρειον*, ἢ *Σατύρων* denominavere.

Drymoque, Xanthoque, Ligeaque, Phyllidoceque,
 Caesariem effusae nitidam per candida colla:
 Nesae, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque,
 Cydippeque, & flava Lycorias; altera virgo,
 340 Altera tum primos Lucinae experta labores;
 Clioque & Beroë soror, Oceanitides ambae,
 Ambae auro, pictis incinctae pellibus ambae;
 Atque Ephyre, atque Opis, & Asia Deïopea;
 Et tandem positis velox Arethusa sagittis.
 345 Inter quas curam Clymene narrabat inanem
 Volcani, Martisque dolos, & dulcia furta;
 Aque Chao densos divum numerabat amores.

S E R V I I.

Car-

336. DRYMOQUE, XANTHOQUE. Haec sunt, ut multi volunt, de quibus ait Juno: *Sunt mihi his septem praestanti corpore Nymphae*. Sed magis poetice confecta nomina accipiamus. Sane mira varietate usus est: nam ne continuatio nominum posset creare fastidium; in aliis habitum; in aliis commemorat virginitatem; in aliis pulchritudinem.

342. PICTIS INCINCTAE PELLIBUS AMBAE. Nebridas habentes. Sed hic venatricum est habitus, quem ideo Nymphis dat, quia multas eas legimus ex venatricibus factas, ut: *Et tandem positis velox Arethusa sagittis*. Notanda autem est figura honestissima, facta ex repetitione sermonis, ut: OCEANITIDES AMBAE, AMBAE AURO, PICTIS INCINCTAE PELLIBUS AMBAE.

345. CURAM INANEM. Definitio est amoris.

346. VULCANI MARTISQUE DOLOS. Secundum Donatum hic est distinguendum: ut DOLOS ad Vulcanum: FURTA DULCIA, id est, adulterium, referamus ad Martem: sci- mus enim quod, Sole indice, Mars cum Venere deprehensus est, & per artem Vulcani est religatus catenis.

347. AQUE CHAO. Et a Chao narrabat crebros amores deorum.

P H I L A R G Y R I I.

344. ET TANDEM. Id est, tandem virginitate deposita.

P I E R I I.

336. LIGEAEQUE. In Longobardico, & in Mediceo, *Legae* legitur; *Λιγαι* tamen per

λιγαι prima syllaba scribitur apud Graecos.

338. NESAE, SPIOQUE, THALIAQUE, CYMODOCEQUE. In codicibus aliquot totus versus desideratur: qui tamen non sine carminis injuria demi potest.

339. CYDIPPE ET FLAVA LYCORIAS. In Longobardico: *Cydippeque, & flava Lycorias*: quae phrasis est Virgiliana, & figura Graecanica, ut illud apud Hesiodum: *Νηυσίν τε & Ἀχταίν*. & illud: *Πολύρομ τε καὶ Ἀντορόμ*.

343. ATQUE EPHYRE, ATQUE OPIS, ATQUE ASIA, ET DEIOPEA. Qui versum corrigere voluere, ita scripserunt: *atque Asia Desepia*, sublato &. At non adverterunt ex antiquis codicibus legi debere: *Atque Ephyre, atque Opis, & Asia Deïopea*. In *Ephyre* enim nulla Synaloepha, sed spondeus est *re as*. Inde Dactylus: *o' opis &*: inde alii duo Dactyli cum pede bisyllabo finali: *Asia Deïopea*.

345. INTER QUAS CURAM CLYMENE NARRABAT INANEM. In antiquo exemplari: *curas inanis*, numero multitudinis.

346. VULCANI MARTISQUE DOLOS. In antiquo codice: *Volcani*, pro ut ejus exigit etymologia.

347. AQUE CHAO DENSOS DIVUM NUMERABAT AMORES. In vetustis aliquot exemplaribus, *atque* legere est. Quod etiam habetur in exemplis Arustiani; sed enim mihi non satisfacit. Caeterum *eque chao* legendum esse colligitur ex Servio: ubi in Bucolicis versum hunc citat in ejusdem eloquutionis argumentum, quae est Ecloga septima: *Eque cata resonant examina quercu*. Ait enim: *Eque sacra & de sacra*, ut: *Eque Chao densos divum enumerabat amores*.

Carmine quo captae, dum fufis mollia penfa
 Devolvunt, iterum maternas impulit auris
 350 Luctus Aristaei, vitreisque sedilibus omnes
 Obstupuere: sed ante alias Arethusa sorores
 Prospiciens, summa flavum caput extulit unda.
 Et procul: O gemitu non frustra exterrita tanto,
 Cyrene soror; ipse tibi tua maxima cura
 Tristis Aristaeus Penei genitoris ad undam
 355 Stat lacrimans, & te crudelem nomine dicit.
 Huic percussa nova mentem formidine mater,
 Duc age, duc ad nos; fas illi limina divom
 Tangere, ait: simul alta jubet discedere late
 Flumina, qua juvenis gressus inferret. At illum
 360 Curvata in montis faciem circumstetit unda,
 Accepitque sinu vasto, misitque sub amnem.
 Jamque domum mirans genetricis, & humida regna,
 Speluncisque lacus clausos, lucosque sonantis,

SERVII.

Ibat,

352. SUMMA FLAVUM CAPUT EXTULIT UNDA. Mire per transitum veritatem tetigit: namque Arethusae fons dulcia fluentia inter medios servat fluctus.

354. CYRENE SOROR. Propter similitudinem potestatis, ait soror: nam Cyrene, Thessaliae; Arethusa vero de Elide. TUA MAXIMA CURA. Quem plurimum diligis.

355. PENEI GENITORIS AD UNDAM. Aut tui genitoris, aut honoris est, ut: Tibi pater.

357. NOVA FORMIDINE MATER. Magna, ut: Pollio & ipse facit nova carmina.

358. FAS ILLI LIMINA DIVOM TANGERE. Utroque enim deo parente nascebatur: ideo fas tangere ait.

364. SPELUNCISQUE LACUS CLAUSOS. Mirans, per omnia subaudimus. Lacus autem dicit fontium & fluviorum receptacula. Haec autem non sunt per poeticam licentiam dicta, sed ex Aegyptiis tracta sunt sacris: nam certis diebus in sacris Nili, pueri, de sacris parentibus nati, a sacerdotibus Nymphis dabantur: qui cum adolevissent, redditi narrabant lucos esse sub terris, & immensam aquam omnia continentem, ex qua

cuncta procreantur. Unde est illud secundum Thaletam: Oceanumque, patrem rerum.

PHILARGYRII.

350. VITREISQUE SEDILIBUS. Ergo vellera similia esse debent, ubi perlucidus & caeruleus est color.

PIERII.

amores. Id est, a Chao: ultimum hoc multi postea in contextum recepere. Illud etiam observatione dignum, quod enumerabat, non invenisse legitur a Servio, qui numerus in hoc genere carminis multum decoris, & venustatis habet. Placet tamen aequae Chao, ut pleraque habent exemplaria.

352. PROSPICIENS SUMMA PLACIDUM CAPUT EXTULIT UNDA. Mirifice placet, quod in plerisque codicibus antiquioribus statum caput legitur: Epitheton quidem cultui muliebri congruum: nam placidum, hic otiosum videretur: quod alibi Neptuno signate est attributum, procellosa dispulsa tempestate tranquillitatem inducturo.

357. HUIC PERCULSA NOVA MENTEM FORMIDINE MATER. In Mediceo, & nonnullis aliis codicibus pervetustis, percussa legitur: de quo alibi.

365 Ibat, & ingenti motu stupefactus aquarum,
 Omnia sub magna labentia flumina terra
 Spectabat diversa locis, Phasimque, Lycumque,
 Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus,
 Unde pater Tiberinus, & unde Aniena fluentia,
 370 Saxosumque sonans Hypanis, Mysusque Caicus,
 Et gemina auratus taurino cornua vultu
 Eridanus: quo non alius per pingua culta
 In mare purpureum violentior effluit amnis.
 Postquam est in thalami pendentia pumice tecta
 375 Perventum, & gnati fletus cognovit inanis

S E R V I I.

Cy-

367. PHASIMQUE. Fluvius Colchidis. LY-
 CUMQUE. Fluvius Asiae.

368. ENIPEUS. Thessaliae fluvius. PA-
 TER TYBERINUS. Tyberis & Anio Ita-
 liae sunt fluvii.

370. SAXOSUMQUE SONANS HYPANIS. Ponti fluvius. Et *saxosum* legendum
 est, non *saxosus*, ne sint duo epitheta: quod
 apud Latinos vitiosum est. MYsusQUE CAI-
 CUS. Qui per Mysiam labitur.

372. ERIDANUS. Fluvius Italiae, qui &
 Padus vocatur.

373. PURPUREUM autem, nigrum ex alti-
 tudine accipimus. Nam Padus non in Ru-
 brum mare, sed juxta Ravennam in Adriati-
 cum cadit. Et *purpureum* Graecum est epithe-
 ton: mare rubrum etiam dixit Homerus:
ἐὶς ἄλᾱ πέρπυρρον. Unde apparet Victo-
 rinum hoc loco errasse, qui *purpureum mare*,
 Rubrum esse dixit, quod est juxta Indiam.

375. FLETUS INANES. His enim mo-
 vebatur rebus, quarum erat facilis reparatio;
 ideo *inanes* dixit.

P H I L A R G Y R I I.

367. DIVERSA LOCIS. Pro, diversis locis.
 PHASIMQUE. *Phasis*, amnis in Colchide. LY-
 CUMQUE. *Lycus*, in Syria.

368. ENIPEUS. *Enipeus* in Thessalia.

370. SAXOSUMQUE SONANS. Alias: *Saxo-
 sisque sonans*, non ut duo intelligendum, *saxo-
 sus* & *sonans*, sed ob saxa sonans: id est,
 alperum & vehementem sonum edens. HY-
 PANIS. *Hypanis* Scythiae amnis. CAICUS.
Caicus Mysiae.

372. ERIDANUS. *Eridanus* Galliae Cisalpi-
 nae, qui & Padus dicitur.

373. PURPUREUM. Altum, & per hoc ni-
 grum tropice: legitur & *influit*.

375. INANES. *Inanes* pro levibus, & qui-
 bus succurri posset.

P I E R I I.

368. ET CAPUT, UNDE ALTUS PRIMUM SE
 ERUMPIT ENIPEUS. In Romano codice legere
 est: *primum se erumpit*. In oblongo illo, quem
 Pomponius Lactus delitias suas est appellare so-
 litus: *primum erumpit*, sine ulla prorsus col-
 lisione, & ita erat prius in codice Mediceo.
 In aliquot aliis: *Enipheus* est, per *φ*. Sunt
 enim, qui *Eniphea*, fluvii nomen ab Enipeo
 Troiano viro, cujus Homerus mentionem fe-
 cerit, huc scriptura distinguant.

370. SAXOSUMQUE SONANS HYPANIS MY-
 SUSQUE CAICUS. In Romano codice, *saxosus*
 legitur, quod improbat Servius, ne duo sint
 epitheta: quod apud Latinos vitiosum est.
 Erat tamen in illo Oblongo perveteri, atque
 etiam in Mediceo, *saxosus*: aliena inde ma-
 nu, *saxosum* est repositum. Sed quod Servius
 ait de duobus epithetis, videtur *sonans* loco
 verbi potius quam pro epitheto positum. Ne-
 que huius elocutionis exempla desunt. Quod
 vero *Mysus* per *μ* scribitur in codicibus
 nonnullis, Antiqui aliquot per *γ* scribunt:
Μυσία γὰρ χείρα αὐτὴ πόλις apud Stephanum
 reperitur. Quod autem ad denominativum per-
 tinet, & *Mysi*, & *Mysii*, populi dicuntur.
 Et Aeolum lingua *Mysadi*. Illud addam, in
 Longobardico pro *Hypanis*, *Hypanus*, per *u*
 legi ultima syllaba, ita etiam in Mediceo.

373. IN MARE PURPUREUM VIOLENTIOR IN-
 FLUIT AMNIS. In Romano, & in codi-
 cibus perveteribus *effluit* legitur, quod veriti
 sunt in geminatum vitiosum esse; quum ta-
 men huiusmodi exempla pleraque etiam apud
 Oratores inveniantur, quae longum esset enu-
 merare.

- Cyrene; manibus liquidos dant ordine fontis
 Germanae, tonsisque ferunt mantelia villis.
 Pars epulis onerant mensas, & plena reponunt
 Pocula. Panchaeis adulescunt ignibus arae.
 380 Et mater, Cape Maeonii carchesia Bacchi:
 Oceano libemus, ait. Simul ipsa precatur
 Oceanumque patrem rerum, Nymphasque sorores,
 Centum quae silvas, centum quae flumina servant.
 Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam:
 385 Ter flamma ad summum tecti subjecta reluxit.
 Omine quo firmans animum, sic incipit ipsa:
 Est in Carpathio Neptuni gurgite vates

SERVI.

376. DANT ORDINE FONTES. Rite, secundum morem epularum. MANTILIA. Quibus manus terguntur. Varro appellat *mantelia*, quasi *manutenias*. Caeterum Plautus huius singulare *mantellum* posuit in Captivis: *Nec his sycophantis, nec fucis ullum mantellum obviam*. Lucilius autem *mantella* dicit: *Mappas, mantella, merumque*: quae Graeci *μάνδου* vocant. PLENA REPONUNT POCULA. Iterant, saepe offerunt.

379. PANCHAEIS ADOLESCUNT IGNIBUS ARAE. Id est, ture, Arabicis odoribus. *Adolescunt* autem pro incenduntur, κατ' ἀφαισμοῦ ponitur.

380. MAEONII BACCHI. Lydii vini. CARCHESIA autem poculorum sunt genera. Caeterum Nymphis vino libari Pontifices negant: & sane mox ita evidenter apparuit, cum ait: *Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam*.

381. OCEANO LIBEMUS AIT. Quasi Nympha Oceano sacrificat.

382. OCEANUMQUE PATREM. Quod ex eo omnia gignantur, & originem ducant secundum Thaletam, ut diximus supra.

383. CENTUM QUAE SYLVAS, CENTUM QUAE FLUMINA SERVANT. Aut ducentas esse dicit: aut finitus est numerus pro infinito.

384. PERFUDIT NECTARE VESTAM. Id est, in ignem vinum purissimum sudit: post quod, quia magis flamma convaluit, bonum omen ostendit.

387. EST IN CARPATHIO NEPTUNI GURGITE VATES. *Carpathor*, insula est contra Aegyptum, a qua vicinum pelagus *Carpathium* appellatum est. Hic aliquando regnavit Pro-

teus, relicta Pallene civitate Thessaliae; ad quam tamen reversus est postea: quod ostendit hoc loco, dicens: *Patriamque revixit Pallenem*. Hoc ideo dicit: quia Proteus, antequam in Aegyptum commigraret, Thraciae fuit incolae, ubi habuit uxorem, ex qua filios Telegonum & Polygonum, qui, cum advenas secum luctari adigerent, & excruciant, ad postremum ab Hercule victi & interempti, patris animum perculerunt: quapropter taedio praesentium rerum solum vertere coactus, Aegyptum petiit.

PHILARGYRII.

377. MANTILIA VILLIS. Huius singulare, *Mantelum*. Plautus in Captivis: *Nec his sycophantis, nec fucis ullum mantelum obviam est*. Lucilius autem *mantela* dicit mappas: *Mantela, merumque*.

379. ADOLESCUNT. Hic vim habet frequentationis: & *Panchaeis adulescunt*, id est, Panchaëis odoribus incenduntur arae.

380. BACCHI. Quae Baccho, id est, vino, impleri solent: ceterum Nymphis libari vino Pontifices negant: & sane mox interdictum evidenter apparuit, cum ait: *Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam*. MAEONII. Quae nunc Lydia, olim *Maeonia* vocabatur. In hac regione mons est Tmolus, ferax boni vini.

381. LIBEMUS. Sacrificemus.

382. OCEANUMQUE. Secundum Phyliscos dixit, qui ajunt omnium rerum elementum aquam esse: in quibus Thales primus. SORORES. Sorores, aut inter se, aut suas.

383. SER-

Caeruleus Proteus, magnum qui piscibus aequor
Et juncto bipedum curru metitur equorum.

- 390 Hic nunc Emathiae portus patriamque revisit
Pallenen. Hunc & Nymphae veneramur, & ipse
Grandaevus Nereus. Novit namque omnia vates,
Quae sint, quae fuerint, quae mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno visum est: inmania cujus
395 Armenta, & turpis pascit sub gurgite phocas.
Hic tibi, nate, prius vinclis capiundus, ut omnem
Expediat morbi causam, eventusque secundet.
Nam sine vi non ulla dabit praecepta, neque illum
Orando flectes: vim duram & vincula capto
400 Tende. Doli circum haec demum frangentur inanes.

S E R V I I.

Ipsa

388. MAGNUM QUI PISCIBUS AEQUOR. E-
qui enim marini prima parte equi sunt, po-
strema resolvuntur in pisces.

392. QUAE SINT, QUAE FUERINT. Ut Ho-
merus: *Ὅς ἦν τὰς ἑσπέραις, τὰς ἑσπέραις, ἡ πόρ' ἔσπετα.*

394. ITA NEPTUNO. Ubi deest ratio, sic
loquitur. Nam ita & in tertio dixit: *Sic vi-
sum superis.* Quum praemisisset immeritam.

395. ARMENTA ET TURPES PHOCAS. Ma-
gnas, ut: *Cui turpe caput.* Phocae autem sunt
boves marini.

397. EXPEDIAT MORBI CAUSAM, EVENTUS-
QUE SECUNDET. Duo enim ista requiruntur in
oraculis, causa mali, & remedium.

398. SINE VI NON ULLA DABIT PRAECEPTA.
Ne cum sperare posset precibus flecti.

400. DOLI CIRCUM HAEC DEMUM. Circa
vincula novissime ejus desinent doli, id est,
formarum varietates: cujus figmenti physicam
volunt esse rationem: quia habet homo in se
libidinem, stultitiam, ferocitatem, dolum:
quae dum in eo vigeat, pars illa quae vicina
est divinitati, id est, prudentia non apparet:
quae tunc potest suas vires tenere, cum fue-
rint illa religata; id est, cum quis caruerit
omnibus vitiis. Unde sacerdotem hunc dicit
tunc posse vaticinari, & suscipere divinita-
tem; cum religata in eo fuerint ignea cupi-
ditas, silvestris asperitas, lapsusque animi,
aquarum mobilitati similis.

P H I L A R G Y R I I.

383. SERVANT. Pro, incolunt, & obti-

nent, ut ipse alibi: *Servantem ripas alta non
vidit in herba.*

384. VESTAM. Pro igni, & videtur supe-
rius de aqua sensisse, non de vino.

387. CARPATHIO. Aegyptio. *Carpathos*
enim insula est Aegypti: vel ut Pompejus di-
cit, insula Rhodiorum. Alii sic: *Carpathium*
mare inter Rhodum & Alexandriam, quod abes-
se dicitur a Carpatho insula, ut Lucilius: *Car-
pathium Mare transuectus, cenabis Rhodi.*

388. PISCIBUS. Eisdem & pisces & equos
dicit.

390. EMATHIAE. *Emathiae*, id est, Mace-
doniae, propterea meminit hoc loco, quia
contermina est Thraciae. Alii sic: *Pallene* in-
sula secundum Thermodontem, dicta a Palle-
ne, Sithonis filia, quae Chersonesus vocatur.
Hanc Proteus quondam, propter Busiridis cru-
delitatem relicta Aegypto, petiit.

391. PALLENEN. Hoc ideo dixit, quia Pro-
teus antequam in Aegyptum commigraret,
Thraciae fuit incola, ubi habuit uxorem Co-
ronem, filios Telegonum, & Polygonum: qui
cum advenas luctari secum adigerent, & ex-
cruciant; ad postremum victi & interempti
ab Hercule animum patris perculerunt. Qua-
propter, eum taedio praesentium rerum vel-
let solum vertere, Neptunus illic super mare
specum fecit, per quam in Aegyptum com-
measse dicitur. *Pallene* autem est Chersone-
sus in Thracia, cujus in faucibus Corone est
oppidum, ab uxore Protei cognominatum.

395. TURPES. Hic truces, ut: *Cui turpe
caput:* vel potius enormes.

O O

398. PRAE-

- Ipsa ego te, medios cum sol accenderit aestus,
 Cum sitiunt herbae, & pecori jam gratior umbra est,
 In secreta senis ducam, quo fessus ab undis
 Se recipit; facile ut somno adgrediare jacentem.
 405 Verum ubi correptum manibus vinclisque tenebis;
 Tum variae eludent species atque ora ferarum.
 Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
 Squamosusque draco, & fulva cervice leaena:
 Aut acrem flammae sonitum dabit, atque ita vinclis
 410 Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit:
 Sed quanto ille magis formas se vertet in omnis,
 Tanto, gnate, magis contende tenacia vincla:
 Donec talis erit mutato corpore, qualem
 Videris, incepto tegeter cum lumina somno.
 415 Haec ait, & liquidum ambrosiae diffundit odorem:

SERVII.

Quo

401. MEDIOS CUM SOL ACCENDERIT AESTUS. Fere enim numina tunc videntur. Lucanus: *Medio cum Phoebus in axe est, Aus coelum nox atra tenet, tunc ipso sacerdos Accessum deminuumque times deprendere luci.*

403. IN SECRETA S. D. Fere omnes dii marini senes sunt. Albent enim eorum capita spumis aquarum.

407. ATRA TIGRIS. Id est, saeva. TANTO NATE MAGIS. Alii legunt: *Tantum nate magis.*

415. LIQUIDUM AMBROSIAE DIFFUNDIT ODOREM. Unxit cum, quo posset esse videndi numinis capax.

PHILARGYRII.

398. PRAECEPTA. Responso.

400. FRANGENTUR INANES. Circum haec, secundum haec, id est, cum quis caruerit omnibus vitiis: & *inanes deli*, non quia inanes sunt, sed inanes eos facies, si adhibueris vim.

404. SE RECIPIT. Proteum dicit.

406. SPECIES. Id est, facies.

PIERII.

399. ORANDO FLECTES. In Mediceo codice, *orando vincere* legere est. Alterum ex his paraphrasibus omnino fuit.

400. DOLI DEMUM CIRCUM HAEC FRANGENTUR INANES. In Mediceo, dictionum ordo ita habet: *doli circum haec demum: meliori numero.*

406. TUM VARIAE ILLUDENT SPECIES. Hoc loco plurimum variatur: nam in Romano codice: *ludent*. In Oblongo perveteri: *eludent* praesenti tempore. In Longobardico, in Mediceo, & plerisque aliis: *eludent* futuro. Neque vero reticenda sunt hoc loco, quae de Proteo Augustinus contra Academicos disputat in hunc modum: *Proteus enim ille, ut vos adolescentes non penitus Pietas a Philosophia contemnendos videatis, in imaginem veritatis inducitur. Veritatis, inquam, Proteus in carminibus ostentat, sustinetque personam, quam obsinere nemo potest, si falsis imaginibus deceptus, comprehensionis nodos, vel laxaveris, vel dimiseris. Sunt enim istae imagines, quae consuetudine rerum corporalium, per istos, quibus ad necessaria huius vitae utimur, sensus, etiam quum veritas tenetur, & quasi habetur in manibus, decipere, atque illudere moluntur. Hic vides D. Augustinum Paraphrasi hac illudens agnovisse: quod si *ludent* legas, non nihil sententia remitteret.*

415. HAEC AIT, ET LIQUIDUM AMBROSIAE DIFFUNDIT ODOREM; QUO TOTUM NATI CORPUS PERDUXIT. Utrumque verbum in Romano codice diversum est, ubi legitur: *depromis odorem: &: corpus*

Quo totum nati corpus perduxit. At illi
 Dulcis compositis spiravit crinibus aura,
 Atque habilis membris venit vigor. Est specus ingens
 Exesi latere in montis, quo plurima vento
 420 Cogitur, inque sinus scindit sese unda reductos;
 Deprensis olim statio tutissima nautis:
 Intus se vasti Proteus tegit objice faxi.
 Hic juvenem in latebris aversum a lumine Nympha
 Conlocat: ipsa procul nebulis obscura resistit.
 425 Jam rapidus torrens sitientis Sirius Indos
 Ardebat; caelo & medium sol igneus orbem
 Hauserat. Arebant herbae, & cava flumina siccis

S E R V I I.

418. HABILIS. Vegetabilis. SPECUS INGENS. In singulari numero *hec specus*, in plurali *hi specus* dicimus.

421. DEPRENSIS NAUTIS. Periclitantibus. Verbum nauticum est, cum tempestate occupantur. Sic alibi: *Argolicove mari deprensus*.

422. TEGIT. Tegere consuevit: nam tunc illic non erat. OBICE. Objectione. Et melius *hic obex*, quam *haec obex*, dicimus.

423. AVERSUM A LUMINE. Paululum obliquum a lumine. Et sciendum, Proteum temporalem suscipere divinitatem; alioquin potuit etiam Aristaeum cognoscere latitantem.

425. JAM RAPIDUS. Hic distinguendum, propter duo epitheta. SIRIUS autem, stella est in ore Canis, per quam nimios aestus accipimus. SITIENTES INDOS. Populos subsolanos.

427. CAVA FLUMINA. Alta. Lucanus: *Deserere cavo tentoria fixa Lemanno*.

P H I L A R G Y R I I.

416. PERDUXIT. Prius unxit.

421. DEPRENSIS OLIM. *Olim* pro aliquando: & *deprehenfis*, verbum proprie nauticum, cum tempestate occupantur; sic alibi: *Argolicove mari deprensus*.

425. SIRIUS. Stella in ore Canis. Hac oriente maximi calores, & ex his graves morbi: ideoque Romae omnibus annis sacrum Canarium fit per publicos sacerdotes.

426. ARDEBAT. Id est, siccabat. ORBEM. *Medium orbem* ideo dixit, quoniam in medio mundo terra est, & in hac omnis aqua, quam

Fau-

sidera in alimentum trahunt, maxime meridiano tempore, quo ardentissimus Sol est.

427. HAUSERAT. Hic pro, tenuerat, ut ibi: *Simul hausit dextera*. Alii sic, ordo: Torrens Syrius Indos ardebat. *Syrius* enim a poetis pro Sole ponitur: ab aliquo eorum, Canicula intelligitur. HAUSERAT: Id est, invaserat.

P I E R I I.

corpus persudis. In aliquibus etiam *ambrosia* ablativo casu. Integrum autem Lectoribus sit, quam maluerint lectionem admittere, quam neque haec, neque illa, mihi reprehensione digna videatur.

417. SPIRAVIT CRINIBUS AURA. In Romano codice, *Auras* est, quod non placet.

423. AVERSUM LUMINE NYMPHA COLLOCAT. Romanus codex, & plerique perveteres: *aversum lumine*, absque a praepositione separativa legunt. In aliquot *aversum a lumine* habetur.

424. IPSA PROCUL NEBULIS OBSCURA RECESSIT. Vetera omnia exemplaria, quotquot habui, *recessit* legunt. Hoc est, retro, vel in recessu sistit.

425. JAM RAPIDUS TORRENS SITIENTIS SIRIUS INDOS. *Sirius* forsitan negotium successat, quia *Serius* in codicibus aliquot antiquioribus legitur; Sed enim id ea de causa factum; quod quum *Σειρος*, Graece per a diphthongum prima syllaba scribatur, ex Latinis alii, primam ex diphthongo, alii secundam vocalem acceperint: syllaba tamen nihil imminuta. Quia vero sunt, qui *Sirium* hoc loco importune insertum a Poeta suspicentur: his respon-

Faucibus ad limum radii tepesacta coquebant:
 Cum Proteus consueta petens e fluctibus antra
 430 Ibat. Eum vasti circum gens humida ponti
 Exsultans rorem late disperfit amarum.
 Sternunt se somno diversae in litore phocae.
 Ipse, velut stabuli custos in montibus olim,
 Vesper ubi e pastu vitulos ad tecta reducit,
 435 Auditisque lupos acuunt balatibus agni,
 Confidit scopulo medius, numerumque recenset:
 Cujus Aristaeo quoniam est oblata facultas;
 Vix defessa senem passus componere membra,
 Cum clamore ruit magno, manicisque jacentem
 440 Occupat. Ille suae contra non immemor artis,
 Omnia transformat sese in miracula rerum,
 Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquentem.
 Verum, ubi nulla fugam reperit pellacia, victus
 In sese redit, atque hominis tandem ore locutus:

SERVII.

Nam.

438. VIX DEFESSA SENEM PASSUS COMPO-
 NERE MEMBRA. Aviditatem exprimit tenere
 cupientis. Unde eum contra matris praecep-
 tum, cito in Proteum impetum fecisse di-
 cit; per quod incontinentes hominum animos
 docet poeta.

444. HOMINIS ORE. Humana scilicet
 voce.

PHILARGYRII.

434. VESPER. Non *Vesper*, sed pastores
 tempore ejus admoniti.

437. QUONIAM. *Quoniam*, pro postquam:
 Pacuvius: *Quoniam ille interit, imperium Cala-
 so transmissum est.*

443. FALLACIA. Legitur & *Pellacia*, id
 est, fraus, ut: *pellacis Ulyxi*. Lucretius: *Sub-
 dola cum ridet penitus pellacia ponti.*

PIERII:

sum facio, Virgilium ad antiquiorum erudi-
 tionem respexisse, siquidem Sol & *Σειρ*, &
Σειρος, & *Σειρος*, apud veteres appellaba-
 tur: quin etiam Ibycus, poeta Lyricus, astra
 omnia *Siria* vocat.

431. DISPERGIT AMARUM. In Mediceo, &
 aliquot aliis, *disperfit* praeterito legitur.

432. STERNUNT SE SOMNO DIVER-
 SO IN LITTORE PHOCAE. In Romano
 codice, & aliquot aliis de meliore nota, *di-
 versae*: quod & venustius, & doctorum ser-
 moni accommodatius videtur.

435. AUDITIQUE LUPOS ACUUNT BALATI-
 BUS AGNI. Hoc etiam placet, quod in Ro-
 mano, & in Mediceo codice, legitur *au-
 ditis*, quippe *balatibus*.

436. CONSEDIT SCOPULO MEDIUS. In Ro-
 mano codice legere est: *confidit*, mutatione
 solita ejus manus. Sed quid illud, quod in
 Longobardico *recensit*, pro *recensuit*, utcum-
 que scribere voluerint, versu dactylico repe-
 ritur: Aristaeo enim statim irruente, jam
 munus ipse senex suum peregerat: seque tra-
 diderat quieti. Sed enim *recenset* in proba-
 tioribus habetur exemplaribus.

443. VERUM UBI NULLA FUGAM REPERIT
 FALLACIA. In aliquot codicibus *pellacia* scri-
 ptum est. In Mediceo utrumque & *pellacia*,
 & *fallacia* notatum est.

444. ATQUE HOMINIS TANDEM ORE LOCU-
 TUS. Nimirum, *est*, quod in codicibus ali-
 quot antiquis post, *tandem*, habetur, importu-
 ne inculcatum est: quum hujus suppositi,
 quod est *locutus*, verbum *inquit*, tertio sic
 versu collocatum.

- 445 Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras
 Jussit adire domos? quidve hinc petis? inquit. At ille:
 Scis, Proteu, scis ipse: neque est te fallere cuiquam.
 Sed tu desine velle. Deum praecepta secuti
 Venimus hinc lapsis quaesitum oracula rebus.
 450 Tantum effatus: Ad haec vates vi denique multa
 Ardentis oculos intorsit lumine glauco,
 Et graviter frendens, sic fatis ora resolvit:
 Non te nullius exercent numinis irae.
 Magna luis commissa: tibi has miserabilis Orpheus
 455 Haud quaquam ob meritum poenas, ni fata resistent,

S E R V I I.

Suf-

445. NAM QUIS TE JUVENUM CONFIDENTIS-
 SIME NOSTRAS. Id est, quisnam. Hodie enim
nam particula posttrahitur, antea praeponeba-
 tur. Terentius in Phormione: *Nam quae est*
haec anus, a fratre egressa meo?

447. PROTEU. Vocativus Graecus est, ut,
 Orpheu. FALLERE CUIQUAM. Alii *quicquam*
 legunt. Hoc autem dicit: Cum omnia no-
 veris, desine adveptus mei causam vello co-
 gnoscere.

448. DEUM PRAECEPTA. Propter matrem
 hoc posuit nomen.

452. GRAVITER FRENDENS. Cum ingenti tu-
 multu.

453. NON TE NULLIUS. Id est, non humilis,
 sed magni.

454. MAGNA LUES COMMISSA TIBI. Id est,
 magnorum scelerum est ista persolutio. Et alii
 ita distinguunt, ut sit, *a te commissa*. Alii
 TIBI HAS MISERABILIS ORPHEUS. Non humi-
 le autem numen dicit Tisiphonem, id est,
 mortis ulticem: nam ideo Tisiphone dicta est,
 quasi cui cura est *τις πέρη*, id est, mortis
 ultio.

455. HAUDQUAQUAM OB MERITUM. Id est,
 non tales quales mereris: nam ejus uxori cau-
 sa mortis fuisti. Inferret autem digna suppli-
 cia, nisi fata prohiberent: quibus faventibus ira
 numinum minora infert, licet majora non pos-
 sit.

P H I L A R G Y R I I.

445. JUVENEM. Aristaeum: NOSTRAS. Or-
 do: Quis nam confidentissime, pro audacissime:
confidentiam enim veteres pro impudenti au-
 dacia dicebant, ut Terentius: *O ingentem con-*
fidentiam!

450. VI DENIQUE: Hoc loco suscipit numen.

452. GRAVITER FRENDENS. Grandem soni-
 tum dentibus reddens, & aliter: hoc est, ad
 fata proferenda.

453. NON TE NULLIUS. Bene dixit, *non te*
nullius. Haec enim numinis non humilis sunt,
 sed magni: & significat Tisiphonem: id est,
 mortis ulticem: nam ideo Tisiphone dicta
 est, quasi ulturae mortis ultio, quae dicitur
 Graece *Τισιφών*. Et aliter. Asper, *non nul-*
lius, inquit, id est, non levis numinis: signi-
 ficat autem Nympharum, non, ut quidam vo-
 lunt, Orphei manium.

455. MAGNA LUES. Id est, magnum scelus.

P I E R I I.

447. SCIS PROTEU, SCIS IPSE. Sunt anti-
 qui codices manu scripti, in quibus legitur
Proteus, vocativo casu, Atticorum idiomate,
ὦ Πρωτέε; sed *Proteu* *νομασ* receptum est
 Latinis.

448. DEUM PRAECEPTA SECUTI VENIMUS
 HUC LAP SIS QUAESITUM ORACULA REBUS. In
 Romano & aliquot aliis codicibus antiquiori-
 bus, non *huc*, sed *hinc* legitur: membraque
 ita disposita sunt, ut *Deum praecepta secuti ve-*
nimus, continenter legatur: mox hypodialto-
 le signata: *hinc lapsi quaesitum oracula rebus*,
 subjungatur: quamvis in Oblongo *lappi* lega-
 tur, & aliquot aliis *lappi*, per characterillis
 con praesentis: Erat etiam in Mediceo prius
hinc scriptum, aliena inde manu factum *huc*
 altera lectione abrasa.

450. TANTUM EFFATUR AD HAEC VATES. Quod
 in Longobardico legitur, *Tantus ad hoc fatus*
vates, in memoriam mihi adduxit Terentium
 Scaurum super hoc sollicitum fuisse, quo pacto est
fatus scribendum esset, ubi semivocales ait gemi-

Suscitat ; & rapta graviter pro conjuge saevit.
 Illa quidem, dum te fugeret per flumina praeceps,
 Inmanem ante pedes hydram moritura puella
 Servantem ripas alta non vidit in herba.

460 At chorus aequalis Dryadum clamore supremos
 Inplerunt montis. Flerunt Rhodopeiae arces,
 Altaque Pangaea, & Rhesi Mavortia tellus,
 Atque Getae, atque Hebrus, & Aëtias Orithyia,
 Ipse cava solans aegrum testudine amorem,

SERVII.

458. MORITURA PUELLA. Merito non vidit : quippe moritura.

459. SERVANTEM RIPAS. Tenentem, ut : *Tantas servabat filia sedes.*

460. AT CHORUS AEQUALIS DRYADUM. Ergo & Eurydice Dryas : & bono compendio ejus praetermisit interitum. SUPREMOS MONTES. Summos, ut : *Pro supreme Juppiter.*

461. RHODOPEIAE ARCES, ALTAQUE PANGAEA. *Rhodope*, mons est Thraciae, sicut *Pangaea*.

462. RHESI MAVORTIA TELLUS. Quam postea Rhesus tenuit : & est Prolepsis ex persona poetae. Quo enim tempore Orpheus fuit, Rhesus necdum regnabat in Thracia.

463. HEBRUS. Fluvius Traciae gelidissimus. ACTIAS ORITHYIA Atheniensis Nympha, quam Boreas in suum matrimonium rapit.

464. IPSE. Orpheus. CAVA TESTUDINE. Periphrasis citharae, cujus usus repertus est hoc modo : Cum regrediens Nilus in suos meatus, varia in terris reliquisset animalia, relicta etiam testudo est : quae cum putrefacta esset, & nervi ejus remanissent extenti intra corium, percussa a Mercurio sonitum dedit : ex cujus imitatione cithara est composita. AEGRUM AMOREM. Moestum, deceptum.

PHILARGYRII.

459. SERVANTEM. *Servantem*, hic, obtinentem.

462. PANGAEA. *Pangaea* Thraciae montes. RHESI. *Rhesus* dux Thracum : & est prolepsis : quia Rheso Orpheus antiquior est. Idcirco autem Thracia *Mavortia* tellus dicitur : quia in divisione terrae Marti cessit.

463. ACTIAS. *Aëtias* ideo dicta, quod Atheniensis fuit. Quidam volunt *Atticen* primo vocitatum Aëtiam, quia sit litoralis. ORI-

Te,

THYIA. *Orithya*, Erechthei & Praxitheaë filia, ab Aquilone in Thraciam rapta, Zethum & Calain filios edidit.

PIERII.

nare, ideoque *effatus*, non, *exfatus*, vel *esfatus*, dicendum. Sane crediderim aliquid hujusmodi fuisse prius in eo codice, unde Longobardicus exscribebatur, datamque inde ansam reliqua subvertendi.

460. AT CHORUS AEQUALIS DRYADUM CLAMORE SUPREMOS IMPLERUNT MONTES. In Romano codice, & aliquot aliis *supremo* legitur : ut clamoris magnitudo declaratur. Sed enim *supremos*, quippe *montes*, Servius agnoscit, ut illud, *Pro Supreme Juppiter.*

462. ALTAQUE PANGAEA, ET RHESI MAVORTIA TELLUS. In codicibus aliquot antiquis *Panchai* legitur, ut sit : *alta tellus Panchai*, & *Mavortia tellus Rhesi*. Sed enim Πάγγαιος, est montis nomen ; casta igitur lectio *Pangaea*. *Panchaia* enim pertinet ad Arabiam, de qua libro secundo Georgicon : *Totaque iburiferis Panchaia pinguis arenis.*

463. ATQUE GETAE, ATQUE HEBRUS, ATQUE ACTIAS ORITHYIA. Hic quoque versus in codicibus omnibus antiquis, quos versare potuimus, eodem modo habet, quo superior ille : *Atque Epbyre, atque Opis, & Aëa Deiopea*, ita enim legitur : *Atque Getae, atque Hebrus, & Aëtias Orithyia* : nulla in tritimmeri collisione facta : cujus pedes ita discludi debent : *atque Getae atq' Hebrus & Aëtias Ori thyia* : si cui tamen atque illud ter repetitum magis placeat, quod ita versus scriptus sit in Val. Probi codicibus, malitque in pentimmeri potius brevem pro longa positam, ut locus ille communis est, non laboro. *Orithyiam* vero quadrissyllabam esse dictionem, ea dimensione, qua poeonicum quartum a majori circumscribimus, duabus mediis syllabis per diphthongum notatis, indicant

Ho-

- 465 Te, dulcis conjux, te solo in litore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.
Taenarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, Manisque adiit, Regemque tremendum,
470 Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.
At cantu commotae Erebi de sedibus imis
Umbrae ibant tenues, simulacraque luce carentum:
Quam multa in foliis avium se millia condunt,
Vesper ubi, aut hibernus agit de montibus imber:
475 Matres, atque viri, defunctaque corpora vita
Magnanimum heroum, pueri, innuptaeque puellae,
Inpositique rogis juvenes ante ora parentum,
Quos circum limus niger, & deformis arundo
Cocytus, tardaque palus inamabilis unda

S E R V I I.

Ad-

465. SOLO IN LITTORE. Deserto, in quo sine uxore morabatur.

467. TAENARIAS ETIAM FAUCES. Taenarus Laconiae promontorium est, circa finem Maleae; ubi inferorum dicitur esse descensus.

469. MANESQUE ADIIT REGEMQUE TREMENDUM. Haec omnia ad laudem pertinent citharae, qua fretus ista superavit.

470. NESCIAQUE HUMANIS. Ad exitum futurae rei respexit, non ad principium: nam primo meruit Eurydicen.

471. EREBI DE SEDIBUS IMIS. De interioribus tenebris inferorum.

P H I L A R G Y R I I.

467. TAENARIAS. In Taenaro enim, promontorio Laconiae, demonstratur alta quaedam vorago, per quam emeruisse Hercules ab inferis dicitur, cum duceret Cerberum.

470. COCYTI. *Cocytus*, fluvius inferorum: & aliter: *Cocytus*, amnis apud inferos, ex Styge profluens, ἀπὸ τοῦ κοκύου, quod est gemere & flere.

P I E R I I.

Homeri versus: Μαῖρα καὶ Ὀρμιδύια: & alibi: Εὐπλόκαμος τ' Ἀμάθεια ἔ' Ὀρμιδύια.

465. TE VENIENTE DIE, TE DECEDENTE CANEBAT. In Mediceo, & aliquot aliis antiquis

discedente, habetur; sed enim *decedente*, receptum est.

467. TAENARIAS ETIAM FAUCES. In antiquis aliquot, modo *falces*, modo *valles* inveni: quae consulto praetereo, quum omnino, *fauces*, scribendum videatur.

471. AT CANTU COMMOTAE HEREBI DE SEDIBUS IMIS UMBRAE. In codicibus nonnullis antiquioribus, *cantum* legas, nempe quod *at* conjunctionem, vel eo modo per *;* scriptam, praepositionem esse crediderint. Sed enim *cantu*, lectio castior habetur. In Mediceo, & copulativa erat prius, inde *at* factum.

473. QUAM MULTA IN SYLVIS AVIUM SE MILLIA CONDUNT. In antiquis omnibus exemplaribus, quae versavimus, *in foliis*, non *in silvis*, legitur: & *milia*, unico / tam hic, quam in Veterum monumentis saepe legitur. Sunt qui substantivum *mille*, & adjectivum *scriptio*ne distinguant. Praeterea in Romano codice tres versus superhabundant, ex Aeneidos sexto huc importune translati, quodque magis indigneris, corruptissime scripti.

479. TARDAQUE PALUS INAMABILIS UNDA. Sunt codices, in quibus *innabilis* legatur, sed enim probatiores omnes *inamabilis* legunt. Et Aulus Gellius eandem hanc lectionem agnoscit: cum dicit Virgilium, Stygiam paludem inamabilem dixisse

- 480 Adligat, & novies Styx interfusa coërcet.
 Quin ipsae stupuere domus, atque intima Lethi
 Tartara, caeruleosque inplexae crinibus anguis
 Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora,
 Atque Ixionei vento rota constitit orbis.
 485 Jamque pedem referens casus evaserat omnis,
 Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras,
 Pone sequens; namque hanc dederat Proserpina legem:
 Cum subita incautum dementia cepit amantem,
 Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere Manes.
 490 Restitit, Eurydicenque suam jam luce sub ipsa
 Inmemor, heu, victusque animi respexit. Ibi omnis
 Effusus labor, atque inmitis rupta tyranni

SERVII.

Foe-

482. IMPLEXAE. Involutae, implicitae, *ἐμπλεκόμεναι*.

484. IXIONEI VENTO ROTA CONSTITIT. De-
 est cum: & hoc dicit: cum vento suo rota con-
 stitit: id est, cum causa volubilitatis quievit.

488. INCAUTUM AMANTEM. Epitheton a-
 mantis est.

489. IGNOSCENDA QUIDEM, SCIRENT SI
 IGNOSCERE MANES. Participium sine verbi ori-
 gine: non enim facit ignoscor, sicut nec trium-
 phor, regnor.

490. EURIDICEMQUE SUAM JAM. Alii le-
 gunt. Jam luce sub ipsa.

491. VICTUSQUE ANIMI. Sic hoc loco dixit,
 ut: O praestans animi juvenis. RESPEXIT. Id
 est, commisit in legem sibi datam.

492. IBI OMNIS EFFUSUS. Id est, functus &
 frustratus. TYRANNI. Id est, Platonis.

PHILARGYRII.

480. STYX. Palus apud inferos.

483. TENUITQUE. Id est, tenuit.

484. VENTO. Vento pro adventu significat,
 ut sit septimus casus: aut vento verbum gerun-
 di est: nam intelligi debet adventu: sit enim
 gerundilic: ventum, ventu. Ipse alibi: *Es-
 cem Romano ab rege petendum*. Quidam sic:
 vento, audiendum, consistentem, ut est illud:
Cum placidum ventis flaret mare.

PIERII.

xisse *καὶ σίφου* amoris. Sicut illaudatum, *καὶ*

τὸ σίφου σίφου; sed enim de hoc dictum
 loco suo.

480. ALLIGAT ET NOVIES. In codicibus ali-
 quot manu scriptis, *alligat*: in aliis, *adligat*
 observes: quam antiquam non esse *scriptionem*,
 ex eo possumus conjectare (Neque enim hic
 antiquitatem intelligo vel Ennii, vel Pacuvii
 temporibus; sed quae circa Octavii Augusti
 tempora vigeat) quod Terentius Scaurus An-
 tiquos, *pellego*, non *parlego*: *colligo*, non *con-
 ligo*: *alligo*, non *adligo*, dixisse asserit: hu-
 jusque pronuntiationis exempla sibi ex Virgilio
 desumit. Quare *alligat*, geminato // scribere
 deberemus.

482. CAERULEOSQUE IMPLEXAE CRINIBUS
 ANGRES. In codice Longobardico, & a-
 liquot aliis *amplexae* legitur. In Oblongo,
 & altero admodum carioso: *implexae*. In
 Romano: *innexae*: quem praetuleris, non
 laboro.

483. TENUITQUE INHANS TRIA CERBERUS
 ORA. In antiquioribus aliquot codicibus legi:
tenuit inhians, nulla interposita particula copu-
 lativa: nam & locus semiquinariae communis
 est: si quis syllabae timeat, & sententiae con-
 cinnitas ipsum quodammodo hiatum repraesentat;
 cui, si *que* illud inserueris, fauces pro-
 pmodum videberis obstruxisse. Non praeteri-
 bo etiam *tenuitque inhians*, alicubi legi, sed
 id inemendate.

484. ATQUE IXIONEI VENTO ROTA CONSTI-
 TIT ORBIS. In codicibus aliquot *cantu rota* le-
 gitur: sed agnoscit *vento* Servius.

485. CUM SUBITA INCAUTUM DEMENTIA CE-
 PIT

Foedera, terque fragor stagnis auditus Avernis.

Illa, Quis & me, inquit, miseram, & te perdidit, Orpheu?

495 Quis tantus furor? en iterum crudelia retro

Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.

Jamque vale. Feror ingenti circumdata nocte,

Invalidasque tibi tendens, heu non tua, palmas!

Dixit. Et ex oculis subito, ceu fumus in auras

500 Connixtus tenuis, fugit diversa: neque illum,

Prensantem nequicquam umbras, & multa volentem

Dicere, praeterea vidit: nec portitor Orci

Amplius objectam passus transire paludem.

Quid faceret? quo se rapta bis conjuge ferret?

505 Quo fletu Manis, qua Numina voce moveret?

Illa quidem Stygia nabat jam frigida cymba.

Septem illum totos perhibent ex ordine mensis

S E R V I I :

Ru-

493. TERQUE FRAGOR STAGNIS AUDITUS AVERNIS. Quasi exultarent umbrae redditam Eurydicen. Lucanus in Orpheo, dicit strepitum factum redeunte Eurydice, ob hoc, quia Gaudens a Luce relictam Eurydicem, iterum sperantes Orphea manes.

495. ITERUM CRUDELIA RETRO FATA VOCANT. Ovidius: Bis rapitur, vixitque semel.

496. NATANTIA LUMINA. In mortem reducta, invalida.

498. INVALIDAS PALMAS. In umbrae tenuitatem redactas. HEU NON TUA. Quia supra dixit, Eurydicemque suam jam.

500. FUGIT DIVERSA. Id est, per diversa.

502. PRAETEREA. Postea, ut: Et quisquam numen Junonis adores Praeterea?

503. AMPLIUS OBJECTAM PASSUS TRANSIRE PALUDEM. Mysticum est: dicitur enim bis eandem umbram evocari non licere.

507. EX ORDINE. Sine intermissione.

P H I L A R G Y R I I.

502. PRAETEREA. Praeterea, ultra.

P I E R I I.

FIT AMANTEM. In Romano codice, & in aliquot aliis, subito legitur, quod quidem adverbium eo loco non displicet.

493. TERQUE FRAGOR STAGNIS AUDITUS AVERNIS. In Romano codice legitur: Terque fragor stagni est auditus Avernus. Caeterum in eo litterae omnino aliquot superfluae. In Mediceo Avernus erat, nunc

ultima littera abrasa est, ut cum Servio sentiret lectio.

504. QUID FACERET, QUO SE RAPTA BIS CONJUGE FERRET. Nonnulli veteres codices legunt, quo se bis rapta conjuge: ut evitarent vocem in continuatione sermonis, quae communis est, cum raptabis, a rapto, raptar; sed monosyllabum bis plerisyllabicis illis dictionibus interjectum, modulatus videtur adsonare.

505. QUO FLETU MANES; QUAE NUMINA VOCE MOVERET. In Romano codice legere est: Quos fletu manis, quae numina voce moveret: nam illi amplius adeundi non erant, a quibus durissimae conditionis leges acceperat. Quanquam non displiceat: quo fletu: & qua voce.

507. SEPTEM ILLUM TOTOS PERHIBENT EX ORDINE MENSES, RUPE SUB AERIA DESERTI AD STRYMONIS UNDAM FLEVISSE. In Rom. cod. legere est: Flesse sibi: quippe solitarium deserti ad Strymonis undam: non amplius ad Manis, Deosve inferos exorandos: non ad contrahendas feras, & supervolantes aves: non ad agrestium hominum fera corda mitiganda: moresque componendos, expoliendosque; sed sibi; sed ad calamitatis suae lamentationem; sed ad inferorum duritiem incusandam. Flesse sibi, ut tanti doloris lenimentum aliquod inveniret Musarum beneficio, cum quibus oras ait Hesiodus: Ἀπομοσύνετε κακὸν, ἀνταυμάτοι μνηστῆρες.

P P

Rupe sub aëria deserti ad Strymonis undam
 Flevisse, & gelidis haec evolvisse sub astris,
 510 Mulcentem tigris, & agentem carmine quercus.
 Qualis populea maerens philomela sub umbra
 Amissos queritur foetus; quos durus arator
 Observans nido inplumis detraxit: at illa
 Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
 515 Integrat, & maestis late loca questibus inplet.
 Nulla Venus, non ulli animum flexere hymenaei.
 Solus Hyperboreas glacies, Tanaïmque nivalem,
 Arvaque Riphæis numquam viduata pruinis
 Lustrabat, raptam Eurydicen, atque irrita Ditis
 520 Dona, querens. Spretæ Ciconum quo munere matres,
 Inter sacra Deum, nocturnique orgia Bacchi,

SERVII.

Dis-

508. DESERTI. Asperi, inculti. STRYMON autem fluvius est Thraciæ, circa quem ad extinguendum amoris morabatur calorem. HAEC. Id est, talia, qualia ipse commemorat.

510. AGENTEM CARMINE QUERCUS. Id est, moventem.

513. PHILOMELA. Pro quavis ave: nam species est pro genere.

514. FLET NOCTEM. Jugi nocte, continuo fletu.

517. TANAÏMQUE NIVALEM. Fluvium Scythiæ. NUNQUAM VIDUATA PRUINIS. Semper nivibus plena.

518. QUO MUNERE MATRES. Nuptiali scilicet.

520. CICONUM. *Cicones* Thraces mulieres sunt, quæ, ab Orpheo spretæ, discerpserunt eum per Liberi sacra simulata.

PHILARGYRII.

508. AERIA. Quæ sit vicina astris. *Strymon* autem amnis est finiens Thraciam; sed hic pro Hebro positus.

511. PHILOMELA. Luscinia.

515. INTEGRAT. Renovat.

517. TANAÏMQUE. *Tanais* fluvius, qui dividit Asiam ab Europa: est autem Scythiæ.

520. CICONUM. *Cicones*, gens Thraciæ, a *Cicone*, Apollinis filio, dicta. Orpheus autem, quoniam post obitum Eurydices omnes feminas saltidit, translato in pueros amore, discerptus est. *Asper*, quo munere, ob quam rem, vult accipi: potest &, *spretæ* quo munere, id est, matrimonii.

521. NOCTURNAQUE ORGIA. Quia sacra ejus nocte celebrantur: ex quo *Nyctelius* est cognominatus.

PIERII.

509. ET GELIDIS HAEC EVOLVISSE SUB ANTRIS. In Romano codice, & aliquot aliis *sub astris* legitur. *Astra* nimirum *gelida* appellat Septentrionalia: sequitur enim: *Solus hyperboreas glacies Tanaïmque nivalem, Arvaque Riphæis numquam viduata pruinis Lustrabat*: Quæ omnia loca in Septentriones deflexa sunt.

511. QUALIS POPELEA MOERENS PHILOMELA SUB UMBRA. *Philomela* Servius pro ave qualibet positam ait: sed cur non proprie de Luscinia intelligamus, cui a lugubri cantu nomen inditum, eademque flet noctem? nisi ea de causâ dictum a Servio quisquam opinetur, quia nonnulli volunt ex duabus sororibus *Procnem* in Lusciniam, *Philomelam* in *Hirundinem* esse conversam, ut eo loco habetur: *Et manibus Procnæ pectus signata cruentis*: quod etiam tradit Varro.

516. NULLA VENUS, NULLIQUE ANIMUM FLEXERE HYMENAEI. In Romano codice, in Mediceo, & aliquot aliis antiquis legere est: *Nulla Venus, non ulli animum*.

520. SPRETÆ CICONUM QUO MUNERE MATRES. Aliquot antiqui codices *spreto* legunt, ut sit, spretis ab Orpheo nuptiis. Servius mavult, *spretæ matres*.

521. NOCTURNAQUE ORGIA BACCHI. In codicibus aliquot antiquis, *nocturnique* legitur, per hypallagen: quamvis nonnulli ex peritioribus

Discerptum latos juvenem sparsere per agros.
 Tum quoque marmorea caput a cervice revolsum,
 Gurgite cum medio portans Oeagrius Hebrus
 525 Volveret, Eurydicen vox ipsa & frigida lingua,
 Ah miseram Eurydicen anima fugiente vocabat:
 Eurydicen toto referebant flumine ripae.
 Haec Proteus: & se jactu dedit aequor in altum.
 Quaque dedit, spumantem undam sub vertice torsit.
 530 At non Cyrene: namque ultro adfata timentem:
 Nate, licet tristis animo deponere curas.
 Haec omnis morbi causa: hinc miserabile Nymphae,
 Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
 Exitium misere apibus. Tu munera supplex
 535 Tende petens pacem, & faciles venerare Napaeas.
 Namque dabunt veniam votis, irasque remittent.
 Sed, modus orandi qui sit, prius ordine dicam.
 Quatuor eximios praestanti corpore tauros,
 Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycae,
 540 Delige, & intacta totidem cervice juvencas.

S E R V I I.

Qua-

523. MARMOREA CAPUT A CERVICE REVOLSUM. Id est, pulchra. Constat enim caput Orphei in Hebrum projectum, & id fluctus in Lesbum insulam detulisse. Hebrus autem fluvius in Thracia est, qui ex fontibus Rhodopae montis prolabitur: dictus ab Hebro, Boreae fratre, quem Oeagrius ab Oeagro patre dicunt. Sane alludit ad id, quod dicit Ovidius: quia cum caput ejus ad ripam delatum serpens mordere voluisset, est conversus in lapidem.

524. OEAGRIUS HEBRUS. *Oeagrius*, fluvius est, pater Orphei, de quo Hebrus nascitur, unde cum appellavit *Oeagrius*.

528. HAEC PROTEUS. Subaudi: dixit.

530. AT NON CYRENE. Deest, territa est: quod ex sequentibus datur intelligi.

535. PETENS PACEM. Beneficium, benevolentiam. FACILES NAPAEAS. Exorabiles nymphae, & ad ignoscendum paratas. Sane sciendum, easdem esse *Napaeas*, quae & *Dryades* sunt: nam supra ait: *At chorus aequalis Dryadum*.

540. INTACTA CERVICE. Indomita. Et dicit ita animalium sacrificium esse faciendum,

ut non tantum occidantur hostiae, sed cedantur.

P H I L A R G Y R I I.

523. CAPUT A CERVICE REVOLSUM. Constat caput Orphei in Hebrum projectum, & fluctus in Lesbum insulam detulisse. Hebrus autem fluvius in Thracia est, qui ex fontibus Rhodopes manans perlabitur, dictus ab Hebro, Boreae fratre, quem nunc *Oeagrius* dicit, ab Oeagro, rege Thraciae, Orphei patre.

535. NAPAEAS. *Napaeas*, nemorum Nymphae: *naïas* enim Graeci dicunt nemora: & *faciles* hic pro placabiles.

P I E R I I.

nocturna receperint: qua lectione nulla fiet collisio in *nocturnaque orgia*. Sane vero in Mediceo, *nocturni* scriptum est.

538. QUATTUOR EXIMIOS PRAESTANTI CORPORE TAUROS. In Romano codice legitur, *eximio praestantis corpore*: quod tantundem est.

540. DELIGE ET INTACTA TOTIDEM CERVICE JUVENCAS. In Longobardico *dilige* legitur, quod

P p 2

etiam

Quatuor his aras alta ad delubra dearum
 Constitue, & sacrum jugulis demitte cruorem:
 Corporaque ipsa boum frondoso desere luco.
 Post, ubi nona suos Aurora ostenderit ortus,
 545 Inferias Orphei Lethaea papavera mittes,
 Placatam Eurydicen vitula venerabere caesa,
 Et nigram maetabis ovem, lucumque revises.
 Haud mora: continuo matris praecepta facessit:
 Ad delubra venit; monstratas excitat aras;
 550 Quatuor eximios praestanti corpore tauros
 Ducit, & intacta totidem cervice juvencas.
 Post, ubi nona suos Aurora induxerat ortus,
 Inferias Orphei mittit, lucumque revisit.
 Hic vero subitum ac dictu mirabile monstrum
 555 Aspiciunt, liquefacta boum per viscera toto
 Stridere apes utero, & ruptis effervere costis;
 Inmensasque trahi nubes: jamque arbore summa
 Confluere, & lentis uvam demittere ramis.

SERVII.

Haec

545. ORPHEI. Dativus Graecus est. LETHAEA PAPAVERA MITTES. Agrestia.

546. PLACATAM EURYDICEN VITULA VENERABERE CAESA. Hypallage, pro veneratam placabis.

548. PRAECEPTA FACESSIT. Facit: frequentativum est pro principali: aut certe ideo FACESSIT, quia plures hostias immolavit.

554. SUBITUM AC DICTU MIRABILE MONSTRUM. Res enim haec ex improvviso venit, ut apes ex bobus erumperent: quia praecepta Cyrenes, tantum ad placandum numina pertinebant. Notandum sane quia ex hoc eventu illa ars inventa est, quam supra memoravit: & melior facta per industriam.

556. STRIDERE APES UTERO, ET RUPTIS EFFERVERE COSTIS. Haec verba & secundae sunt conjugationis & tertiae: nunc tantum tertiae.

558. UVAM DEMITTERE RAMIS. In morem uvae, id est, botryonis, defluere: quod Graeci *βοτρυον* dicunt.

PHILARGYRII.

541. DELUBRA. Ad templa.

542. DEMITTE CRUOREM. Id est, sacrificia, modo.

545. INFERIAS ORPHEI. Ut irarum obliviscatur.

PIERII.

etiam superius habuimus eodem significato. Sed & *intactas*, quippe *juvencas*, per syllepsin legitur in Romano codice, sermone magis poetico. Quanquam & illud venuste dictum: *Intacta cervice*, quod agnoscit Servius.

545. INFERIAS ORPHEI LETHAEA PAPAVERA MITTES. In Romano tantum codice, *Orpheo* Latino declinatu scriptum est: quod per synizesin accipietur, ut, *alvearia*: Et: *Ferretique Eumenidum thalami*. In aliis tamen *Orphei*, per diphthongum est, ut Graece *Ὀρφευ*: cuiusmodi illud etiam apud Catullum: *Qualis adest Thetidi, qualis concordia Pelei*. Subsequitur inde versus: *Placatam Eurydicem vitula venerabere caesa*. Post hunc: *Et Nigram maetabis ovem, lucumque revises*. Hoc ordine habentur in codice Longobardico: & ita disponendos esse nemo non videt, quum praesertim haec rite perfecta, quo praeceptum fuerat ordine, cognosci possit ex eo versu, qui totam periodum complectitur: *Inferias Orphei mittis, lucumque revises. Quatuor eximios praestanti corpore tauros*.

Haec super arborum cultu pecorumque cane-
 560 Et super arboribus: Caesar dum magnus ad altum
 Fulminat Euphraten bello, victorque volentis
 Per populos dat jura, viamque adfectat Olympo.
 Illo Virgilium me tempore dulcis alebat

SERVII.

Par-

559. HAEC SUPER ARBORUM CULTU. Per arborum cultum primum librum significat: per pecora autem, tertium & quartum: quia & apes pecora sunt. Per arbores, secundum. Et hoc dicit: Haec ego, id est, Georgica scripsi, dum Caesar in Oriente pugnaret.

561. EUPHRATEN. Orientis fluvium. FULMINAT. Fortiter facit. VICTORQUE VOLENTES PER POPULOS. Unum virtutis est, alterum iustitiae: nam vincere virtutis est: non invitis vero, sed volentibus imperare, iustitiae.

562. VIAMQUE AFFECTAT OLYMPO. Praeparat sibi divinos honores. PARTHENOPE. Id est, Neapolis, quae primo ex corpore unius Syrenis illic sepultae Parthenope est appellata.

564. STUDIIS FLORENTEM IGNOBILIS OCI. Id est, artis poeticae, quam ocium ignobile appellavit, ne quid de se videretur arrogans dicere.

P-H-L-L-A-R-G-Y-R-I-I.

561. EUPHRATEN. Euphrates, flumen, quod dividit Mesopotamiam a Syria & Cappadocia.

562. AFFECTAT. Affectus pro intendit, ut apud Plautum: *Ut me deponas vino, eam affectas viam*: Et apud Terentium: *Nam disciplina est eisdem, munerarier ancillas, qui ad dominas affectant viam*.

PIERII.

tauros Delige & intacta totidem service juven-
 cas. Eodem modo quo superius: *eximio praestantis*, & *intactas*, & ita *inferias Orpheo*, in Romano codice.

563. ILLO VIRGILIUM ME TEMPORE DULCIS ALEBAT PARTHENOPE. Non alienum fuerit a sulcepti operis negotio, si, quo modo Virgilii nomen sit scribendum, ipse quoque cum tot aliis, qui argumentum huiusmodi amplexi sunt, quaesiero: *i* siquidem, an *e* potius sit huius nominis vocalis prima, litteratissimis illis, qui superiori aetate claruere, Viris, haud parum negotii accessit. Atque illud in primis non ierim inficias, in Romano codice passim *Vergilium*, & *Vergili* per *e* vocalem secundam scribi: sed enim id ea ego de causis factum crediderim, quod mutatio litterae *i* in *e*, atque itidem *e* in *i*, sit toto eo codice frequentissima, ut: *sublimis in aethere Nisus*, pro, *sublimis*. Quippe *novas alites*, pro *alitis*: aut, *Phyllides ignes*, pro, *Phyllidis*. Tum, *rigidas motare cacumina quercus*, pro, *rigidas*. Fuerunt

enim saecula, quae *i* litteram odio quodammodo prosequi visa sunt; contra, quae libentius *e* per *i* litteram proferre mallent. Hinc *Mircurius* ab antiquis dictus, Varrone teste, qui nunc *Mercurius*: & ex eadem originatione *commircia* illi per *i* secunda syllaba, quod nos *commercia* per *e* libentius enuntiare voluimus. Quid quod *eliganter*, secunda syllaba per *i* scribendum praecipit Caper, quod ab *eligo* descendat. Nemo unus tamen dictionem ita proferre nunc auderet. Pari modo idem auctor, *exinteravit*, quod ex interioribus verbum emanarit, & scribendum, & pronuntiandum monet; quum nos tamen *τα εντερα* dictionem Graecam agnoscamus, unde verbum id conformaverimus. Et, ne tedium afferat singulorum nomenclatura, sexcenta huiusmodi praeteribimus. Ut minus me moveat, quod in Pandectis quoque illis, quae nunc Florentiae publice asservantur, libro ipso Justiniani Principis, ut creditur, archetypo, non aliter quam per *e* nomen id notetur. Sint Commentaria Tiberii Donati grandioribus notata characteribus. Sint codices alii, atque alii huius, vel illius Auctoris, in quibus *Vergilius*, per *e* scriptum invenitur, aetatis quippe id consuetudine, non ratione factum contenderim: tot aliis nominibus, quod ad has litteras pertinet, pro temporum varietate variantibus. Quod si aliqua reperiantur monumenta, in quibus *Vergilii* nomen per *e* notatum sit: certe longe plura sunt, in quibus *Vergilius*, per *i* legatur. Et ne de Marone dictum dubitemus, visebatur in Foro Trajani proximis his annis monumentum id, quod HONN. IMPR. in Claudiani Poetae luculentissimi memoriam erexerant, in quo praeter Latinam inscriptionem, quae facti consilium, & Claudiani meritum indicaret, Graece insuper *κατ' επιτομήν* incisum distichon legebatur huiusmodi:

EIN ENI BIPΓIAIOIO NOON KAI
 MOTEAN OMHPOT KATAIANON
 PΩMH KAI BAZIAEIE EΘEΣAN.

Ex quo manifestum est *Vergilii Maronis* nomen in monumentis publicis per *i* notatum fuisse. An vero memorem Graecos codices, in quibus Virgilii nomen habeatur. Sane apud Stephanum in dictione *Μαίρυα* nomen hoc per *ιωτα* legitur non per *Εφελον*; *Ος αυτης εν Βιργιλιοις ε ποιητης*. Sed haec perquirere non est consilium: nam objicient in Suidae col-

Parthenope, studiis florentem ignobilis oti:
 565 Carmina qui lusi pastorum, audaxque juvena,
 Tityre, te patulae cecini sub tegmine fagi.

P. VIRGILII MARONIS GEORGICON LIBER IV. EXPLICITUS.

S E R V I I.

565. CARMINA QUI LUSI PASTORUM. Qui etiam Bucolica scripsi. AUDAXQUE JUVENTA. Aetate juvenili: nam, ut diximus supra, viginti octo annorum Bucolica scripsit. Et bene breviter a se scriptarum rerum exsecutus est titulum.

P H I L A R G Y R I I.

564. PARTHENOPE. Lutatius lib. IV. dicit, Cumanos incolas, a parentibus digressos, Parthenopen urbem condidisse, dictam a Parthenope Sirena, cujus corpus etiam, postquam ob locorum ubertatem, amoenitatemque magis coeptum sit frequentari, veritos ne Cymaeam deferrent, inisse consilium Parthenopem diruendi: post etiam pestilentia affectos, ex responso oraculi urbem restituisse, sacraque Parthenopes cum magna religione suscepisse; nomen autem Neapoli ob recentem restitutionem imposuisse.

565. AUDAXQUE. Quidam *audax* propterea dictum volunt, quod in duabus Eclogis, quae sunt in Bucolicis, occulte investus sit in Augustum propter agros. Et, *carmina lusi*, figurate.

P I E R I I.

lectaneis *Virgilii Maronis* nomen per *e* legi in dictione Α' *εμπος*, qui Virgilii Georgicon metaphrasin fecit. Sed id magis absurdum, quod in eodem loco *Vergilius*, *ll* geminato, legitur: *Bergilius*, uti etiam in antiquis aliquot monumentis non negarim inveniri: quamquam id ea ratione factum est (de vocali tantum loquor) quod *Virgilium* a *virga* plerique dictum agnoscebant, id scilicet a matris somnio desumptum. *Virgam* vero recentiora illa tempora per *e*, ut nunc quoque vulgo dicitur, *vergam*, primo dicere; inde *Vergilium*, eadem stribilagine scribere coeperunt. Sed enim, si ab etymo nominis hujus rationem petamus, *Virgilio* nomen a *Virginali facie*, vel modestia, inditum, Interpretes affirmant, cumque *Partheniata* vocatum, tam Veterum scripta quam inscriptiones librorum ejus ostendunt: in quibus tot codicibus vetustis notatum inspicitur:

P. PARTHENIATIS VIRGILII MARONIS.

Accedit huc epigramma Graecum, quo Dido queri videtur, alienum quid Virgilium a sui nominis significatione fecisse, quum pudicissimae foeminae tam foedis impudicitiae notas inussit, ad id enim adludit finis ille:

Παρθένε, τί μοι ἄγρον ἐρπυσσασθαι Μάρωνα;
 Τοῖα κατ' ἡμετέρης ἄλστος σφροσύνης.

Quare sive etymon a *virgo*, sive a *virginali specie*, unde illi tam celebre nomen, *Virgilius*, per *i* scribi debere videtur. Quod vero apud Romanos in Antiquorum monumentis nomen id per *e* nonnunquam notatum invenitur, ut apud Angelum Colotium in ejus hortis:

C. VERGILLIUS MARTANUS COLONUS.

Hos, aequo aliquo dato iudice, percunctari velim, si tantum illis monumentis tribuunt, ut quicquid in illis inspexerint, pro lege habeant, cur non & reliqua eodem modo scribenda censent, quo singula eodem marmore scripta sunt? quippe *Vergilius*, *ll* geminato, *bone*, & *care* absque diphthongo in acquisitivo casu. Cur, quia in alio marmore pervetusto Romae Q. BERGILIUS legitur, non itidem praecipiant *Bergilius*, per *b* mutam, non per *e* digammon scribendum esse? Nam quod alibi legatur:

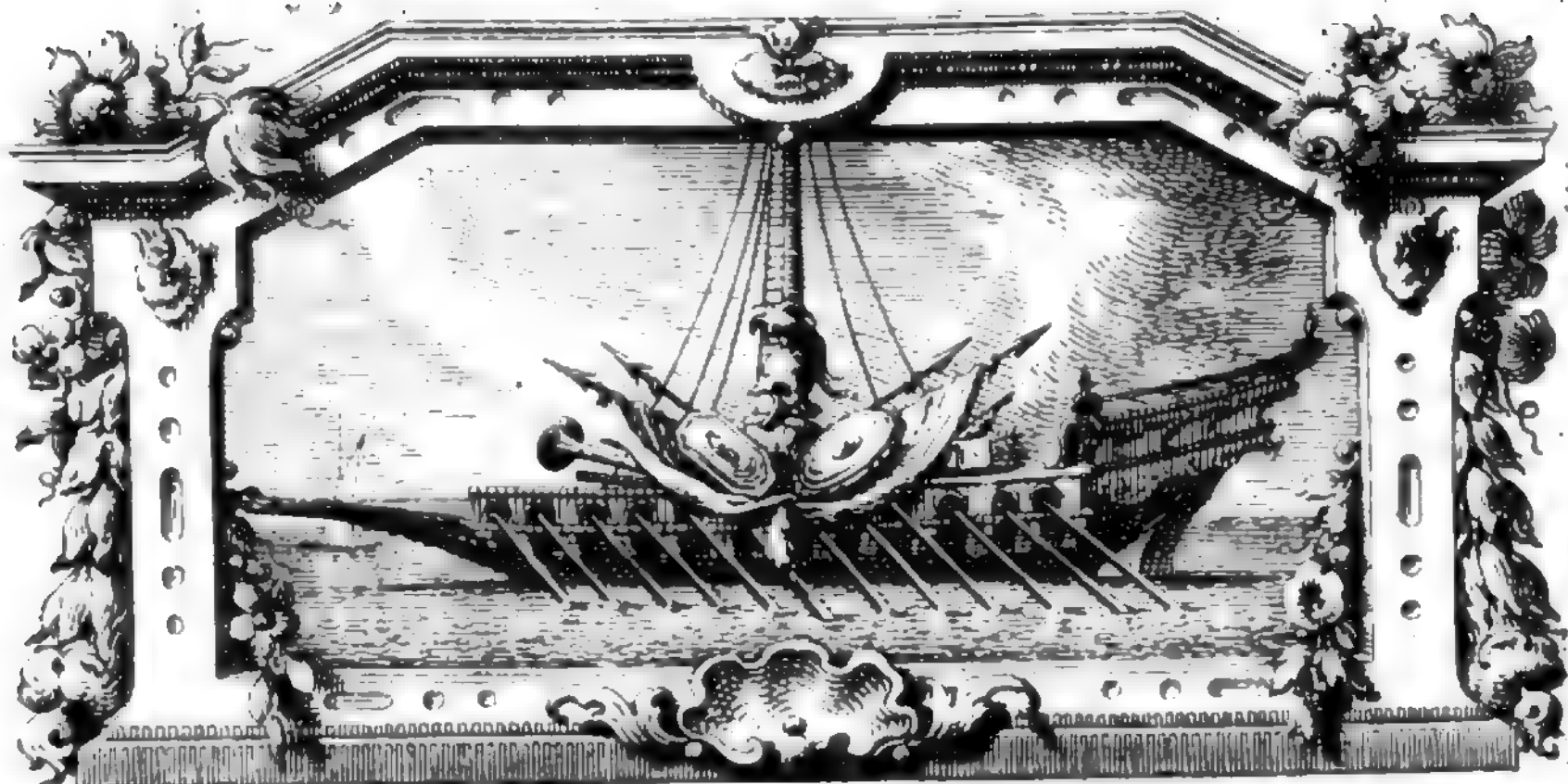
M. VERGILIUS NARCISSUS VIXIT ANN. XIII.

Non magis me moverit, quam VERGINIA, & VERGINIUS, praeter analogiae rationem per *e*, quodam in monumento scriptum. Pari sententia, hodie haud quaquam ego DEANA scripserim, quod ad D. Eustachii legerim DEANAE. D. D. Neque MENERVA, LEBER, & MAGESTER, quae per *e* protulisse Veteres, Fabius attestatur. Neque JOVE dativo casu: tam etsi Aquilae intra aedem sancti Secundi notatum sit:

JOVE OPTUMO MAXIMO T. PETTIUS T. F.

Neque itidem *die*, & *victore*, pro *dii*, & *villari*, quae idem apud Veteres Quintilianus agnoscit. Verum ego plurima, quae super hoc dici possent, de industria praetermitto, qui certo sciam clarissimos litteratura Viros, quorum lucubrationes propediem in lucem spero prodituras, satis superque iis, qui *e* litteram in eo nomine adamarunt, respondisse. Nos lucubrationibus nostris in Bucolica, atque Georgica modum imponemus, si duo tamen ex antiquis codicibus addiderimus, *oti* in aliquibus legi, in Romano, hoc tantum loco, *oti*. Sed super hoc Ecloga prima disputatum. Est & illud, *Tityre te patulae cecinis sub tegmine fagi*, mutato ordine, verbique persona in codicibus aliquot antiquis haberi, *Tityre te cecini patulae sub tegmine fagi*. De se enim totum hoc loqui Poetam, id ostendit, quod superius dixerat: *Illo Virgilium me tempore dulcis alebat Parthenope*.

P. VIR-

Ant. Visentini sc.

P. VIRGILII MARONIS AENEIDOS LIBER PRIMUS.

ILLE ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, & egressus silvis, vicina coëgi,
Ut quamvis avido, parerent arva colono,

MAURI SERVII HONORATI
GRAMMATICI
IN VIRGILII AENEIDOS LIB. I.
COMMENTARIUS.

GRA-
J. Q. PIERII VALERIANI
CIVIS ROMANI.
CASTIGATIONES
IN PRIMUM AENEIDOS VIRGILIANAE.

IN exponendis auctoribus haec consideranda
sunt : Poetae vita : Titulus operis : Qua-
litas carminis : Scribentis intentio : Nume-
rus librorum : Ordo librorum : Explanatio.
Virgilii haec vita est. Ortus fuit Patre Vir-
gilio, matre Maja. Fuit civis Mantuanus,
quae

ILLE EGO QUI. QUONDAM GRACILI MODULA-
TUS AVENA. In nobilissima, maximeque
celebri Poematis Virgiliani parte, non otio-
se plerique omnes quaerunt : Sit ne inde ex-
ordiendum, a quatuor illis versibus, quos
veterum quorundam censura constat, esse de-
tractos :

Gratum opus agricolis : At nunc horrentia Martis

SERVII.

quae civitas est Venetiae. Diversis in locis operam litteris dedit : nam & Cremonae, & Mediolani, & Neapoli studuit. Adeo autem vercundissimus fuit, ut ex moribus cognomen acciperet : nam dictus est Parthenias : omni vita probatus. Uno tantum morbo laborabat : nam impatiens libidinis fuit. Primum ab Virgilio hoc distichon factum est in Balistam, latronem :

*Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepulchris :
Nocte die intus carpe, viator, iter.*

Scriptit etiam septem sive octo libros hos : Cirium, Aetnam, Culicem, Priapeia, Cataleclon, Epigrammata, Copam, Diras. Postea, ortis bellicis civilibus, inter Antonium & Augustum, Augustus victor Cremonensium agros, quia pro Antonio fenserant, dedit militibus suis. Qui cum non sufficerent, his addidit agros Mantuanis sublatus ; non propter civium culpam ; sed propter vicinitatem Cremonensium. Unde ipse in Bucolicis : *Mantua, vas miserae, nimium vicina Cremonae*. Amisissis agris Romam venit : & usus patrocini Pollionis & Maecenatis, solus agrum, quem amiserat, recipere meruit. Tunc ei proposuit Pollio, ut carmen Bucolicum scriberet, quod eum constat triennio scripsisse, & emendasse. Item proposuit Maecenas Georgica, quae scripsit, emendavitque septem annis. Postea ab Augusto Aeneidem propositam scripsit, annis undecim ; sed nec emendavit, nec edidit. Unde eam moriens praecepit incendi. Augustus vero, ut tantum opus periret, Tuccam & Varum hac lege iussit emendare, ut superflua demerent ; nihil adderent tamen. Unde & semiplenos ejus invenimus versiculos, ut : *Hic curas fuit* : & aliquos detractos, ut in Principio : nam ab *Arms* non coepit ; sed sic : *Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena Carmen, & egressus sylvis vicina cecgi, Ut quondam avido parerent arva colono, Gratum opus agricolis : At nunc horrentia Martis*. Et in secundo hos versus constat esse detractos : *Ata ignibus aetra dedere. Jamque adeo super unus erant &c.* (usque ad) *Cum mihi se non ante* : quos invenimus, cum pervenerimus ad eum locum, de quo detracti sunt. Perit autem Taranti, in Apuliae civitate : nam dum Metapontum cupit videre, valetudinem ex solis ardore contraxit. Sepultus autem Neapoli, in cuius tumulo, ab ipso compositum est tale distichon : *Montem me genuit, Calabri rapuere, senex nunc Parthenope. Ossini poscunt, una, ducer. Titulus est Ausens, derivativum nomen ab Ausa, ut a *Arms* distichon : Sic juvenalis : Venerat so-*

ARMA,

sus pauci Teseide Cadri. Qualitas carminis patet : nam est metrum Heroicum, & actus mixtus ; ubi & Poeta loquitur, & alios inducit loquentes. Est autem Heroicum, quod constat ex divinis humanisque personis, continens vera cum fictis : nam Aeneam ad Italiam venisse manifestum est. Venerem vero locutam cum Jove, misumve Mercurium, constat esse compositum. Est autem Stylus grandiloquus, qui constat alto sermone, magnisque sententiis.

Sciunt enim tria esse genera dicendi, Humile, Medium, Grandiloquum. Intentio Virgilii haec est, Homerum imitari, & Augustum laudare a parentibus : namque est filius Atiae, quae nata est de Julia, sorore Caesaris : Julius autem Caesar ab Iulo, filio Aeneae, originem ducit, ut confirmat ipse Virgilius dicens : *A magno densissimum nomen Iulo*.

De numero librorum nulla hic quaestio est, licet in aliis inveniatur Auctoribus ; nam Plautum alii dicunt xx. & unam fabulam scripsisse : alii xl. alii c. Ordo quoque manifestus est ; licet quidam superflue dicant Secundum Primum esse, Tertium Secundum, & Primum Tertium : ideo, quia primo Ilium concidit ; post erravit Aeneas ; inde ad Didonis regna pervenit : nescientes hanc esse artem Poeticam, ut a mediis incipientes per narrationem prima reddamus, & nonnunquam futura praecoccupemus, ut per vaticinationem ; quod etiam Horatius sic praecipit in Arte poetica, dicens : *Ut jam nunc dicas jam nunc debentia dici, Pleraque differat, & praefens in tempus omittat*. Unde constat perite fecisse Virgilium. Sola superest Explanatio, quae in sequenti expositione probabitur. Haec, quantum ad Aeneidem pertinet, dixisse sufficiat ; nam Bucolicorum & Georgicorum alia ratio est. Sciendum praeterea est, sicut nunc dicturi thema proponimus ; ita veteres incipiebant carmen a titulo carminis sui, ut puta : *Arma virumque cano*. Lucanus : *Bella per Emathios*. Statius : *Eraternas acies alteraque regna profanis*.

PIERII.

detractos : an, illis praeteritis, ab eo loco incipiendum : *ARMA VIRUMQUE CANO*. Sane quantum ad antiqua pertinet exemplaria manu scripta, nullum adhuc inveni, ubi principium Aeneidos a quatuor illis versibus desumeretur : verum separatim in codicibus aliquot praescripti habentur. In plerisque vero, iisdemque antiquioribus, ne inveniuntur quidem, sed fuerint sane Tuccae Varique censura sublata ; eo tamen consi-

5 ARMA, virumque cano, Trojae qui primus ab oris SERVIL. Ita-

Vs. 5. **A** RMA VIRUMQUE, &c. Multi varie differunt, cur ab *armis* Virgilius coeperit; omnes tamen in hoc assentire manifestum est: Cum enim constet aliunde eum sumplisse principium, sicut in praemissa ejus vita monstratum est: qua causa illi, ab eo primi positi, quatuor versus detracti sunt: scilicet, ut causa operis obtineret principium. Per *arma* autem bellum significat, & est tropus Metonymia: nam *arma*, quibus in bello utimur, pro *bello* posuit: sicut *toga*, qua in pace utimur, pro *pace* ponitur: ut Cicero: *Cedant arma togae*: id est, bellum paci. Per sua enim arma ad regalem honorem pervenit. Ideo *arma* praeposuit *viro*; sed tribus modis; primo, quod fuerant victricia; secundo, quod divina; tertio, quod semper *armis* virum subjungit, ut: *Arma virumque ferens*. Et: *Arma acri facienda viro*. ARMA VIRUMQUE. Figura usitata est, ut non eo ordine respondeamus, quo proposuimus: nam prius de erroribus Aeneae dicit: post de bello. Hac autem figura etiam in prosa utimur. Sic Cicero in Verinis: *Nam sine ullo sumptu nostro copiis, tunicis, frumentoque suppeditato, maximos exercitus nostros vestivit, aluit, armavit*. [Nonnulli autem Hyperbaton putant, ut sit sensus talis: *Arma virumque cano*, genus unde Latinum, Albanique patres, atque altae moenia Romae: mox illa revoces: *Trojae qui primus ab oris*. Sic enim causa operis declaratur, cur agentibus fatis in Latium venerit. Alii ideo *arma* hoc loco proprie dicta accipiunt; primo, quod fuerint victricia, secundo, quod divina; tertio, quod semper *armis* virum subjungat, ut: *Arma virumque ferens*. Et: *Arma acri facienda viro*. Et est poeticum principium professivum: *Arma virumque cano*: invocativum: *Musa mihi causas memora*: narrativum: *Urbs antiqua fuit*. Et professivum quatuor modis sumit, a Duce: *Arma virumque cano*: ab itinere: *Trojae qui primus ab oris*: a bello: *Multa quoque & bello passus*: a generis successu: *Genus unde Latinum*.] VIRUM. Quem non dicit; sed circumstantiis ostendit Aeneam. Et bene addidit post *arma*, *virum*; quia *arma* possunt & aliarum artium instrumenta dici, ut: *Cerealiaque arma*. CANO Polysemus sermo est: aliquando laudo, ut: *Regemque canebant*, aliquando divino, ut: *Ipsa canas oro*: aliquando canto, ut in hoc loco: nam proprie canto significat, quia cantanda sunt carmina. TROJAE. *Troja* regio Asiae; *Ilium*, civitas est *Trojae*. Plerumque tamen usurpant poetae, & pro civitate, vel regio-

nem, vel provinciam ponunt. Juvenalis: *Et flammis Asiae ferroque cadentem*. Probus ait *Trojam, Grajam, & Ajax*, non debere per unam r. scribi. QUI PRIMUS. *Primus*, non ante quem nemo, sed post quem nullus: vel hic *primus*, princeps, vel optimus. Quaerunt multi cur Aeneam primum ad Italiam venisse dicat, cum paulo post dixerit Antenorem ante adventum Aeneae fundasse civitatem. Constat quidem, sed habita temporum ratione peritissime Virgilius dixit. Namque illo tempore, quo Aeneas ad Italiam venit, finis erat Italiae usque ad Rubiconem fluvium. Cujus rei meminit Lucanus: *Et Gallica certus Limes ab Ausoniis determinat arva colonis*. Unde apparet Antenorem non ad Italiam venisse, sed ad Galliam Cisalpinam, in qua Venetia est. Postea vero promotis usque ad Alpes Italiae finibus, novitas creavit errorem. Plerique tamen quaestionem hanc volunt ex sequentibus solvi; ut videatur ob hoc addidisse Virgilius ad *Lavina littora*, ne significaret Antenorem. Melior tamen est superior expositio: [*Primus* ergo non ante quem nemo, sed post quem nullus, ut: *Tu quoque, cui prima furentem Fundis equum, magno tellus percussa tridenti*. Et: *Hic mihi responsum primus dedit*: vel laudative *primus*: ut: *Primus qui legibus urbem fundabit, Curibus parvis*. AB ORIS. Speciem pro genere: nam *oras* terras generaliter debemus accipere: sane praepositionem mutavit, nam *ex oris* melius potuit.]

PIERI.

lio fuerunt a Virgilio praepositi, ut legerentur. Id quod in aliis etiam operibus non incuriose fastidisse deprehenditur, dum in Bucolicis Eclogarum, quas prius edidisset, mentionem facit: ut in Daphnide: *Haec nos: Formosum Corydon ardebat Alexin*. Haec eadem docuit: *Cujum pecus, an Meliboei?* Et quum Georgicon libris finem imponeret, Bucolica a se scripta citavit: *Carmina qui lusi pastorum, audaxque juvenis, Tityre, te cecini patulae sub regimine fagi*. Et ne cui de nomine quoque ambigendum esset, id in carmine curavit inferendum:

Illo Virgilium mo tempore dulcis alebas Parthenope. Nam nisi ea fuisset cura, satis erat dixisse: *Illo mo tempore dulcis alebas Parthenope*. Pari vero ratione visum est illi tertium hunc ingenii felicissimi conatum, duobus illis prioribus adnectere, ut unum quasi corpus insolubili vinculo colligatum, cum nominis sui aeternitate a furacitatis injuria, quae tunc nimium impudenter in aliorum labores graf-

Italiam, fato profugus Lavinaque venit

SERVII.

6. ITALIAM. Ars quidem hoc exigit, ut nominibus provinciarum praepositionem addamus, civitatum nunquam; tamen plerumque hoc perverso ordine lectum est; nam ecce hoc loco detraxit provinciae praepositionem, dicens *Italiam venit*, pro, ad Italiam. Tullius in Verrinis: *Ea die Verres ad Messanam venit*; pro, *Messanam venit*. Messana autem civitas est. (Sed hic schema utuntur.) Sane sciendum est usurpari ab auctoribus, ut vel addant, vel detrahant praepositiones: namque ait Virgilius: *Sylvas te Thyrrbene feras*: pro, in sylvis. Ut ergo illo loco detraxit praepositionem, sic hic provinciae: & est figura. *Italia* autem pars Europae est. Italus enim, rex Siculorum, profectus e Sicilia, venit ad loca, quae sunt juxta Tyberim, & ex nomine suo appellavit Italiam. Ibi autem habitasse Siculos, ubi est Laurolavinium, manifestum est: sicut ipse alio loco dicit: *Siculi veteresque Sicani*. Item: *Is gentes venere Sicanas Saepius*. Sane *Italiam* i contra naturam producta est, cum sit natura brevis; in hoc vero nomine i contra naturam producit. FATO PROFUGUS. Fato ad utrumque pertinet, & quod fugit, & quod ad Italiam venit. Et bene addidit *Fato*, ne videatur aut causa criminis patriam deseruisse, aut novi imperii cupiditate. PROFUGUS. Vagus, id est, porro fugatus ab Illo, qui & extorris dicitur. *Profugus* autem proprie dicitur, qui procul a sedibus suis vagatur: quasi porro fugatur. Multi tamen ita definiunt, ut *profugas* eos dicant, qui exclusi necessitate de suis sedibus adhuc vagantur, & simul atque invenerint sedes, non dicantur *profugi*, sed *exules*. Sed utrumque falsum est: nam & *Profugus* dictus est, qui jam sedes loca vit, ut in Lucano: *Profugique a gente vetusta Gallorum Ceitae miscentes nomen Iberis*. Et exul, qui adhuc vagatur, ut in Sallustio: *Qui nullo certo exilio vagantur*: adeo *exilium* est ipsa vagatio. [Quidam hic *Profugas* participium volunt. Sane non ociose fato profugum dicit Aeneam; verum ex disciplina Hetruscorum: est enim in libro, qui inscribitur Terrae ruris Hetruriae scriptum vocibus Tagae: *Eum, qui genus a perjuro duceret, fato extorrem & profugum esse debere*. Porro a Laomedonte perjuro genus ducit Aeneas; siquidem alibi ait: *Jampridem sanguine nostro Laomedontear luimur perjuria Troiae*.] LAVINAQUE VENIT LITTORA. Haec civitas tria habuit nomina: Nam primum *Lavinium* dicta est a Lavinio, Latini fratre: postea *Laurentum*, a lauro inventa a Latino; dum adepto imperio post

mortem fratris civitatem auget: post *Lavinium* a Lavinia, uxore Aeneae. Ergo *Lavina* legendum est, non *Lavinia*: quia post adventum Aeneae *Lavinium* nomen accepit. Et aut *Lavinum* debuit dicere, sicut dixit; aut *Laurentum*: quamvis quidam superfluo esse Prolesim velint. [Sane bene addidit *Lavina*, ut ostenderet ad quam partem Italiae venisset Aeneas: quia & multi alii eo tempore ad Italiam venerant; ut Capys, qui Capuam: Polites, qui Politorium, condiderunt.]

PIERII.

fabatur, incolumis servaretur. Visum tamen est posteritati, confirmata jam tanti Poetae fama, in Tuccae Varrique sententiam descendere: bonaque hominum pars nimirum, ARMA VIRUM, Aeneidos principium agnoscunt, eo potissimum argumento, quod citaturus Persius Poeta Virgilianum Aeneida dixerit: *Arma virum, nonne hoc spumeum*. Quodque Val. Martialis: *Protinus Italiam concepit, & Arma virumque*, Quod Sex. Propertius: *Qui nunc Aeneae Trojani suscitavit arma*. Multa illi praeter haec ex aliorum Poetarum tam Graecorum quam Latinorum parodia asserre solent, ut Virgilium in exordiendo, non tam Veteres imitatum ostendant, quam alios etiam imitatores habuisse. Sed enim fuerit ea Persii sententia: intellexerit illud Aeneidos esse principium Valerius Martialis: censuerint eos versus quattuor tollendos Augusti Octaviani temporibus eruditi viri; magis tamen ego unius Virgilii iudicium aestimarim, quam Criticorum omnium censuras quantumlibet acres: quum is praesertim ex eruditorum praeceptis, non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem cogitaverit. Adde, quod versus illi, a Persio & Martiale citati, non sunt idonei, qui tale esse principium indicent. Sex. vero Propertium quis non videt, dum is scriberet: *Qui nunc Aeneae Trojani suscitavit arma*, ad conjunctum illud Virgilianum carmen respexisse: quod iisdem pene verbis est: *At nunc horrenda Martis Arma, virumque cano*.

6. ITALIAM FATO PROFUGUS, LAVINAQUE VENIT LITTORA. Anxie quidem, ac diutissime quaesivi, ubi nam gentium antiquissimus ille codex delitesceret, in quo *Lavinia venit littora*, plerique non illiterati viri scriptum asseverarunt: citato ex Vaticana bibliotheca vetustissimo, qui nusquam invenitur, codice: Regula etiam adinventum, qua denominativum ea forma deducere necessarium putent. Sed enim, ut multa praeteream, quae contra oggeri possent, ad ejus regulae infirmitatem coar-

coar-

Litora. Multum ille & terris jactatus & alto
Vi superum, saevae memorem Junonis ob iram:

SERVII.

Mul-

7. LITTORA. Laurolavinium constat VIII. miliaribus a mari remotam. Nec nos debet fallere, quia dixit *Lavina litora*. *Littus* enim dicitur terra quoque mari vicina: sicut ipse Virgilius in quarto: *Cui littus arandum*: cum per naturam littus arari non possit. Ergo sciendum litus & terram dici posse. Fabius Maximus Annalium primo: *Tum Aeneas aegre patiebatur in eum devenisse agrum, macerimum, litorosissimumque*. MULTUM ILLE. Collisio est: & ille, hoc loco abundat: est enim interposita particula propter metri necessitatem, ut stet versus: nam si detrahas *Ille*, stat sensus, sed non versus. QUI PRIMUS enim ad omnia possumus trahere. Sic alio loco: *Nunc dextra ingeminans iellus, nunc ille sinistra*. Est autem Archaismus: [aut certe *ille*, quia haec particula more antiquo, aut nobilitati, aut magnitudini dabatur, ut: *At velus ille cavum*. Et: *Saucius ille*.] ET TERRIS JACTATUS. Fatigatus est enim apud Thraciam monstro illo, quo de tumulo Polydori sanguis emanavit: apud Cretam pestilentia; apud Strophadas insulas Harpyis: tempestate vero, & in primo, & in tertio. Et proprie locutus est: *jactamur* enim in mari fluctibus; *fatigamur* in terris: & bene duorum elementorum mala uno sermone conclusit. ET ALTO, modo mari: quia navigans, Scyllam & Polyphemum effugit: [perditus etiam est *Orontes*: amissus *Palinurus* & *Misenus*.] *Altum* tamen sciendum est, quod & superiorem, ut: *Maja genitum demissis ab alto*: & inferiorem altitudinem significat: namque mensurae nomen est altitudo.

8. VI SUPERUM. Violentia deorum, secundum Homerum, qui dicit a Junone rogatos esse deos in odium Trojanorum: quod & Virgilius tetigit dicens: *Vos quoque Pergamene jam fas est parcere genti, Diique, Deaque omnes*. Latenter autem defendit hac ratione Trojanos, quod non suo merito eos insequerentur numina, sed Junonis impulsu. [Multi *Vi superum*, posse accipi dicunt *Irim*, *Aeolum*, *Juturnam*, *Junonem*; sed melius judicant, *vi*, quam *superi* habent.] SAEVAE. Cum a juvenando dicta sit *Juno*, quaerunt multi, cur eam dixerit *saevam*: & putant temporale esse epitheton, quasi *saevam* contra Trojanos: nescientes, quod *saevam* dicebant veteres *magnam*, ut Ennius: *Induta fuit saeva sola*: id est, magna. Item Virgilius, cum ubique pium inducit Aeneam, ait: *Ma-*

ternis saevus in armis Aeneas: id est, magnus. MEMOREM JUNONIS OB IRAM. Constat multa in auctoribus inveniri per contrarium significantia, pro activis passiva, ut: *Piellus bellantur Amazones armis*: pro, bellant. Pro passivis activa, ut: *Populasque ingentem farris acervum*: pro, populatur. Et haec varietas, vel potius contrarietas, invenitur etiam in aliis partibus orationis; ut sit pronomen pro adverbio, ut est hoc: *Tunc Pater ignipotens caelo descendit ab alto*: pro, huc. Et in participio, ut: *Et qua velus Abas*: pro qua vehabatur. Et in nomine, ut: *Memorem Junonis ob iram*: non quae meminerat, sed quae in memoria erat: nam ira non meminit. De his autem haec tantum, quae lecta sunt, ponimus, nec ad eorum exemplum alia formamus. [Sane *memor* apud veteres non tantum dicebatur *ὁ μνησκίρος* sed & *ὁ μνημων*. Et hoc per confusionem verbi & nominis: nam *memorem*, est verbi significatio, cum nunc sit nomen.]

PIERII.

coarguendam, cur *Lavina* dimensione Bacchii legendum sit, non contemnendam mihi rationem Servius videtur attulisse. Nam quod apud Dionysium Alicarnasense legamus *Populistris, Lavinienses, Laurentes, & Laviniatas*, nequaquam ostendit Virgilium *Lavinia*, non *Lavina*, formare debuisse. Non enim Graecitatis usu nostrorum, quae esse cum decoro potest, licentia coarctatur. Quid vero, quod apud Sex. Propertium, *Lavinis*, dimensione Molossi positum videmus, eo versu: *Factaque Lavinis moenia litoribus*: nisi quis factam ibi synaeresin dicat, ex *Laviniis*: quod in *Lavina* alterius formae casu fieri non possit: si vetusti codices ambiguitatem ipsam firmare non possunt: nullum ego neque in intima bibliotheca Vaticana, neque in ea, quae omnium commodo patefcit, neque in aliis, quos alibi viderim, codicem inveni, qui lectionem ejusmodi contineret: in omnibus vero, quotquot enancisci potui, atque etiam in Ti. Claudii Donati commentariis antiquis, *Lavinaque venit*, eodem exemplo scriptum inspexi. Addam & illud, *litus*, unico, in antiquioribus plerisque codicibus haberi: ut etiam in veterum monumentis inspicitur: de quo libro VII. plura.

8. VI SUPERUM SAEVAE MEMOREM JUNONIS OB IRAM. Vulgati plerique codices et particulam inferunt: *vi superum & saevae*. Antiquiores absque *et* legunt: quod longe venustius, & gravius videtur.

Q9 2

Multa quoque & bello passus, dum conderet urbem,
 10 Inferretque deos Latio : Genus unde Latinum,
 Albanique patres, atque altae moenia Romae.
 Musa, mihi causas memora, quo numine laeso,

SERVII.

Quid-

9. MULTA QUOQUE ET BELLO PASSUS. Hoc ad posteriores VII. pertinet libros. QUOQUE ET. Duas conjunctiones separatas naturaliter nemo conjungit; sed hoc plerumque a poetis causa metri fit. Ergo hic una vacat: sicut alio loco: *Dixitque: & praelia voce diremis*. Sallustius: *Tyrannumque & Cinnam*. BELLO PASSUS. Contra Turnum quod gessit. DUM CONDERET URBEM. Tres hic sunt significationes: aut enim Trojam dicit, quam, ut primum venit in Italiam, fecit Aeneas: de qua ait: *Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit*. Et alio loco Mercurius: *Nec te Troja capit*. Trojam autem dicit, quam primum fecit Aeneas, ut & Livius in primo, & Cato in Originibus, testantur. Dum enim haec fieret, ab agrestibus, ob vulneratum regium cervum, mota sunt bella: aut Laurolavinium. Et significat *Dum*, donec: tamdiu enim dimicavit, quamdiu ad tempus faciendae civitatis veniret; id est, donec Turnus occumberet: aut Romam significat: & est sensus modo: *dum conderet urbem*: aut Trojam, aut Laurolavinium, aut Romam.

10. INFERRETQUE DEOS LATIO. *Latium* duplex est, unum a Tyberi usque ad Fundos: aliud inde usque ad Vulturum fluvium. Denique ipse dixit: *Veteresque Latini*: ideo, quia scit esse etiam novos, id est, a Fundis usque ad Vulturum. *Latium* autem dictum est, quod illic Saturnus latuerit. [Saufeius *Latium* dictum ait, quod ibi latuerunt incolae, qui quoniam in cavis montium vel occultis, caventes sibi a feris belluis, vel a valentioribus, vel a tempestatibus, habitaverunt, Casci vocati sunt, quos posterius Aborigines nominaverunt: quoniam aliis ortos esse recognoscebant, ex quibus, Latinos etiam dictos.] *Inferretque deos*. Penates, vel suam genituram. LATIO. Hoc est in Latium. Et est figura usitata apud Virgilium: quod enim per accusativum cum praepositione dicimus, ille per dativum ponit sine praepositione: sicut alibi: *Is clamor coelo*, pro ad coelum. [Deos vero utrum Penates, ut: *Talibus attonitus visis & voce Deorum*. An se & Ascanium, & posteros suos, de quibus dictum est: *Diis genite, & geniture Deos*.] GENUS UNDE LATINUM. Si jam fuerunt Latini, & jam Latium dicebatur, contrarium est,

quod dicit Latinos ab Aenea originem ducere. Prima est jucunda absolutio; ut *unde* non referas ad personam, sed ad locum: namque *unde* adverbium est de loco, non deductio a persona. Tamen Cato in Originibus dicit, cuius auctoritatem Sallustius sequitur in bello Catilinae: *Primo Italiam tenuisse quosdam, qui appellabantur Aborigines: hos postea adventu Aeneae Pbrygibus junctos, Latinos uno nomine nuncupatos*. Ergo descendunt Latini non tantum a Trojanis, sed etiam ab Aboriginibus. Est autem vera expositio haec; novimus enim quod victi-victorum nomen accipiunt: potuit ergo, victore Aenea, perire nomen Latinum; sed volens sibi favorem Latii conciliare, nomen Latinum non solum illis non sustulit, sed etiam Trojanis imposuit. Merito ergo illi tribuit, quod in ipso fuerat, ut posset perire: unde & ipse inducit in XII. libro rogantem Junonem, ne pereat nomen Latinum. Item in execratione Didonis legimus: *Nec cum se sub leges pacis iniquae Tradiderit*. Iniqua enim pax est, in qua nomen amittit ille, qui vicit, relevat victus.] Sed veteres *unde* etiam ad personam applicabant, ita ut ad omne genus & ad omnem numerum jungerent. ut hoc loco: *Genus unde Latinum*, masculino generi, & numero singulari junxit; alibi genus faemininum & numerum pluralem referret: *Nymphae, Laurentes Nymphae*, genus omnibus unde est: sicut *hinc* particulam sumit loco adverbii Terentius, cum vetuste ad personam transtulerit: *Sed occum Syrum incedere video: hinc jam scibo, quid fiet*.]

11. ALBANIQUE PATRES. *Albam* ab Ascanio conditam constat, sed a quo incertum est, utrum a Creusae, an Laviniae, filio: de qua re etiam Livius dubitat. Hanc autem cum evertisset Tullus Hostilius, omnes nobiles familias Romam transtulit. Et sciendum, bene hunc ordinem semper servare Virgilium, ut ante dicat Latium, inde Albam, post Romam: quod & hoc loco fecit: & in V. libro, ut: *Priscos docuit celebrare Latinos*. Et deinde: *Albani docuere suos, nunc maxima porro Accepit Roma, & patrium servavit honorem*. Item in VII. libro: *Mos erat Hesperio in Latio, quem protinus urbes Albanae coluere sacrum: nunc maxima rerum Roma colit: ALTAE MOENIA ROMAE*. Aut propter gloriam, aut propter aedificia ingentia: aut quia in montibus est posita.

12. MU-

Quidve dolens Regina deum, tot volvere casus.
Insignem pietate virum, tot adire labores.
15 Impulerit. Tantaene animis caelestibus irae!

SERVII.

Urbs

12. MUSA MIHI CAUSAS MEMORA. *Mibi*, longa hic; alibi brevis, ut: *Mibique haec edisere vera roganti*. Sane in tres partes dividunt Poetae carmen suum, proponunt, invocant, narrant. Plerumque tamen duas res faciunt, & ipsam propositionem miscunt invocationi, quod in utroque opere Homerus fecit; namque hoc melius est. Ut in *Odyssæa*: *Ἀνδρά μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολὺν ἔροπον*. Et in *Iliade*: *Μῆνιν ἄνδρα, θεῶν, Πηλεΐδῃσι Ἀχιλλεύς*. Lucanus tamen ipsum ordinem pervertit: primo enim proposuit; inde narravit; postea invocavit, ut est: *Nec si te pectore vates Accipio*. Sane observandum est, ut non in omnibus carminibus numen aliquod invocetur, nisi cum aliquid ultra humanam possibilitatem requirimus. Hinc in *Arte poetica* Horatius: *Nec Deus interfit, nisi dignus vindice nodus Inciderit*. Bene ergo invocatur Virgilius: non enim poterat per se iram numinis nosse. Item in nono libro, nisi addidisset: *Juno vires animumque ministras*: quis crederet Turnum evasisse de castris? [Et hic Musa non addidit: *Μῆνιν ἄνδρα θεῶν*; sed: *Musa mibi causas memora*, pro, adesto, & memores.] Sane Musae multi VIII. multi VII. multi VI. dixerunt. His Numa aediculam aeneam brevem fecerat; quam postea de coelo tactam & in aede Honore & virtutis conlocatam Fulvius Nobilior in aedem Herculis transtulit: unde Aedes Herculis Musarum appellatur. [Has alii Virgines perhibent: nam ideo eis & porcam sacrificari ajunt, quod multum pariat: alii eis etiam filios dant Orpheum, Linum, Sirenas. Alii has octo, ut Athenis videntur; alii quatuor dicunt: alias Boeotias, alias Atticas, alias Siculas. Has Musas Siculus Epicharmus non multas, sed *ὀμνηύσας* dicit.] QUO NUMINE LAESO. *Quo*, in quo, in qua causa. Et est septimus casus, & communis elocutio. Dicimus enim, *quo se laesi*. Est & alia expositio: namque Juno multa habet numina: est Curetis, quae utitur curru, & hasta, ut: *Hic illius arma, Hic currus fuit*. Est Lucina, quae partibus praest, ut Terentius: *Juno Lucina fer opem*. Est regina, ut: *Quae diuum incedo regina*. Sunt & alia ejus numina. Merito ergo dubitat, quod ejus laeserit numen Aeneas. Alii tamen dicunt separandum esse; ut de odio Junonis non dubitet; quaerat autem quod aliud numen, id est, quem Deum, laeserit. QUO NUMINE. Ideo trahitur in am-

biguitatem, & requirit in quo Junonis numen laesit Aeneas, quia in ipsum certa non erant odia, sed in gentem, propter causas paulo post dicendas. (Alii *numen*, voluntatem accipiunt. LAESIT autem dicendo, ipso verbo ostendit, etiam si fuisset, levissimam culpam fuisse: non enim dixit violato aut injuriam passio.)

13. [QUIDVE DOLENS. Bene Philosophice dubitavit. Dicunt enim quidam ad deos nihil pertinere.] TOT VOLVERE CASUS. Id est, casibus volvi. Et est figura Hypallage, quae fit quotiescumque per contrarium verba intelliguntur. Sic alibi: *Dare classibus austras*: cum ventis naves demus, non navibus ventos. Item: *Animumque labantem Impulit*: hoc est, impellendo fecit labantem.

14. INSIGNEM PIETATE VIRUM. Quia patrem & deos penates de incendio Trojae liberavit. Et hic ostendit merito se invocasse Musam: nam si justus est Aeneas, cur odio deorum laborat?

15. TANTAENE ANIMIS COELESTIBUS IRAE? Hic jam non de qualitate iracundiae, sed de quantitate querit: nimia etenim ira est, quae pietatis non habet considerationem. Et hoc quidem secundum Stoicos dicit; sed miratur cur tantum: nam Epicurei dicunt Deos humana penitus non curare. TANTAENE. Quasi exclamatio est mirantis. Cum ex ipsa narratione sententiam trahentes, nostram personam interponimus, ut: *Tantum placuit concurrere motu*: Nonnulli *tantaene* legunt, ut interrogatio sit potius, quam exclamatio. Responsio Musae vel Deae. ANIMIS COELESTIBUS. Diis superis; qui omnibus perturbationibus carere consueverunt: nam apud inferos constat esse iracundiam, ubi sunt Furiae & Irae, Erinnyes, Alecto, & Megaera. [Animis vero, *ταῖς θυμῶν*.]

PIERII.

14. TOT ADIRE LABORES IMPULERIT. In Romano codice, *impulerat*, indicandi modo, & exacta specie legitur. Quasi jam hinc ad conciliationem, quae Jovis precibus subsecuta est, Poeta respexerit. Sed enim codices reliqui tam veteres, quam recentiores, *impulerit* legunt. Hac tamen forma pleraque alia sic mutata reperiemus.

Urbs antiqua fuit (Tyrii tenuere coloni)
 Carthago, Italiam contra Tiberinaque longe
 Ostia, dives opum, studiisque asperrima belli:
 Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
 20 Posthabita coluisse Samo. Hic illius arma,
 Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus esse,

SERVI.

Si

16. URBS ANTIQUA FUIT. *Urbs* dicitur ab orbe, quod antiquae civitates in orbem fiebant: vel ab *urbo*, parte aratri, quo muri designabantur. Et ANTIQUA autem, & FUIT bene dixit: namque & ante LXX. annos urbis Romae condita erat: & eam deleverat Aemilianus Scipio: quae autem nunc est, postea a Romanis est condita: unde *antiquam* accipe & ad comparisonem istius, quae nunc est, & Roma antiquiorem. *Antiqua*. Id est, nobilis. *Fuit*, pro erat. TYRII TENUERE COLONI. Deest *Quam*, vel, ut alii volunt, *Hanc*. Amant namque antiqui per Epexegetin indicare, quod nos interpolito pronomine exprimimus. Ut alibi: *Est locus*, *Hesperiam Graji cognomine dicunt*, deest *quem*. *Coloni* autem dicuntur cultores advenae; & hos de Tyro constat venisse, qui Carthaginem condiderunt. [Sane veteres Colonias ita definiunt. Colonia est coetus eorum hominum, qui universi deducti sunt in locum certum aedificiis munitum, quem certo jure obtinerent. Alii: Colonia est, quae Graece *καποικία* vocatur: dicta autem est a colendo; est autem pars civium aut sociorum missa, ubi Rem. pub. habeant ex consensu suae civitatis, aut publico ejus populi, unde profecta est, consilio. Hae autem coloniae sunt, quae ex consensu publico, non ex secessione sunt conditae.]

17. ITALIAM CONTRA. Constat tria latera habere Italiam, Superi maris, Inferi, & Alpium: unde tollendi erroris causa adjecit: *contra Tyberina ostia*, quae in Infero mari sunt; sed enim non tam *contra* situ, quam animis. [Ostiam vero ideo veteres consecratam esse voluerunt, sicut Tyberim; ut, si quid bello navali ageretur, id auspiciato fieret ex maritima & effata urbe, ut ubique conjunctum Auspici: ut *Tiberis*, cum colonia esset. Aut certe ideo *Italiam contra*, quasi de aemula dictum accipiamus; ut non tantum situ, quantum & animis contra.] LONGE. Porro, valde, Sallustius: *Longe alia mihi mens est*, *Patres conscripti*: [aut certe maxime, vel praecipue; ut sit: Carthago praecipue posita contra Tyberina ostia. Cicero pro Rabirio: *Et cum*

universo Pop. Romano, tum vero Equestri ordini longe charissimus. TIBERINA autem pro *Tiberis* dixit. Quidam sane ita volunt jungi, non *longe ostia*: sed *longe dives*, valde.]

18. DIVES OPUM. Modo tantum *dives* dicimus; antiqui adiungebant cuius rei, ut: *Dives equum, dives pictae vestis & auri*: jungentes tantum genitivo casui. STUDIISQUE ASPERRIMA BELLI. Causam ostendit mirabilem, dicens hos esse & bellicosos & divites, cum otiosa semper sit opulentia. Jure ergo hanc diligit Juno, & vult orbis regna sortiri. [Quae res odia ejus in Troianos exagitat, & bene *studii*, non *studio*, quia *ter* bellavit contra populum Romanum.]

19. FERTUR. Dicitur. Et ingenti arte Virgilius utitur, ne in rebus fabulosis aperte utatur poetarum licentia: quasi opinionem sequitur: & per transitum poetico utitur more: [vel certe *fertur*, creditur. MAGIS. Pro, valde.]

20. POSTHABITA. Non contempta; sed in secundis habita: namque in superiore versu dixit *magis omnibus*; ut etiam originali loco servetur affectio. COLUISSE SAMO. [Deest etiam, ut esset, *posthabita etiam Samo*. Sic Juvenalis: *Et Samia genitrix, quae delectatur arena*. [Coluisse autem, quia veteres *colere* dicebant, etiam cum major minorem diligeret, ut: *Ille colit terras*. Plautus in Poenulo: *Jupiter, qui genus colit alisque hominum*.] HIC ILLIUS ARMA. Figura creberrima, adverbium pro adverbio posuit, praesentis loci pro absentis: debuit enim dicere, *illic*: sicut habemus in superioribus. ARMA. Instruam armis Junonem alio loco testatur ipse, ut: *Ferro accincta vocat*.

21. CURRUS. Aut vere currum, quo secundum Homerum in bello utimur: aut theniam significat, qua Deorum simulachra portantur. Thenia autem cum aspiratione scribitur, *θένη* id est, a re divina. [Aut certe *ilud*, *currus*, quod ait: *Ductor alta ad donaria currus*. Habere enim Junonem currus certum est. Sic autem esse etiam in sacris Tiburtibus constat, ubi sic precantur: *Juno curulis*,

Si qua fata sinant, jam tum tenditque fovetque.
Progeniem sed enim Trojano a sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quae verteret arces.

25 Hinc populum, late regem, belloque superbum,
Venturum excidio Libyae: sic volvere Parcas.

S E R V I I.

Id

lit, tua curru chypeoque tuere meos curvae ver-
mular sane.] HIC ILLIUS ARMA, HIC CURRUS
FUIT. Quotiescumque nomina singularis &
pluralis numeri connectuntur, respondemus vi-
ciniori: ut ecce hoc loco, *curru*, non *armis*
respondit. Eadem & in diversis generibus est
observatio; ut magis vicino, sive masculinum
sit, sive foemininum, respondeamus: ut puta:
vir & mulier magna ad me venit. Si autem
plurali numero velimus uti, ad masculinum
transeamus necesse est, ut: *vir & mulier ma-*
gni ad me venerunt. Sane fuit, pro fuerat.
GENIBUS. Pro, gentium, dativum pro ge-
nitivo.

22. SI QUA FATA SINANT. Qua vacat: &
est metri causa positum, ut: *ubique gentium,*
locorum, terrarum, & reliqua, ut: Dixitque,
& praelia voce diremis. JAM TUM. Ex quo
constituta est a Tyriis colonis. TENDITQUE
FOVETQUE. Tanquam imbecillam: figurate
dixit: Non jam regnum fovet, sed tendit,
& fovet, ut regnum esse possit. [Et bene
Tendit, tanquam contra verum; fovet autem
tanquam imbecillam, adversus Trojanorum co-
natus.]

23. [PROGENIEM. Vel Romanos, vel, ut
quidam volunt, Scipionem, qui Carthaginem
diruit.] DUCI. Ductum iri: infinitivi modi
verbum a passivo, tempus praesens pro futu-
ro posuit, & verbum pro verbo, ut supra
ostensum est.

24. AUDIERAT. A Jove, aut a Fatis: non
enim omnia numina habent divinandi faculta-
tem: denique ne ipse quidem Apollo sua spon-
te divinat, ut est: *Quae Phoebus Pater omni-*
potens, mihi Phoebus Apollo praedixit. Et pe-
rite audierat: in Ennio enim inducitur Jup-
piter, promittens Romanis excidium Carthagi-
nis. [Ergo bene audierat, quasi de incertis
rebus; ut & timeret, & speraret omnia pro
sua voluntate posse mutari.] TYRIAS ARCES.
Carthaginem dicit, quam Tyrii condiderunt.
Arces dictae ab eo, quod est *arceo*, quod inde
hostes arcentur, hoc est, prohibentur. [Et
arces genus teli, quod hujus ministerio sagit-
tae arceant hostem. Sane per confusionem ver-
bi & nominis dictum est: nam *arces* est ver-
bum, *arceo*, *arces*, cum non sit nomen.]

OLIM. Nunc quandoque. Tria enim tempora
significat: praeteritum, ut: *Olim arbor, nunc*
artificis manus aere decoro Inclusit: praesens,
ut: *Tumidis quod fluëlibus olim Tunditur*:
futurum, ut: *Nunc olim quocumque dabunt se*
tempore vires.

25. HINC POPULUM LATE REGEM. Scilicet a
Romanis. Aut Romanos laudat aut eorum im-
perium, dicendo *populum regem*. LATE RE-
GEM. Pro, late regnaturum: nomen pro par-
ticipio. [Quidam hic democratas intelligunt,
Et, *Hinc populum late regem belloque superbum*
&c. In Probi * adjuncta sunt: & adnotandum,
hi duo si eximantur, nihilominus sensus erit
integer; sed Virgilius amat aliud agens exire
in laudes Pop. Romani.] SUPERBUM. Id est,
nobilem, ut: *Ceciditque superbum Ilium*: [e-
minens, gloriosum.]

26. VENTURUM EXCIDIO, Ad excidium: no-
ta figura, [ut: *Idem venturos tollemus ad astra*
nepotes.] LIBYAE. Carthaginis. Et provin-
ciam pro civitate posuit. Dicta autem *Libya*,
vel quod inde: *Lybi* fiat, hoc est *Africus*: vel
ut Varro ait, quasi *Λιβυα τὴν ὕδαν*, egens plu-
viae. Sic Sallustius: *Coelo terraque penuria a-*
quarum. VOLVERE PARCAS. A filo traxit vol-
vere, [aut a libro:] una enim loquitur, altera
scribit, tertia fila deducit. Et dictae sunt Par-
cae *ἡ τὴν ἀντιπροσώπων*: quod nulli parcant: sicut
lucus a non lucendo; bellum a nulla re bella.
Parcarum nomina, Clotho, Lachesis, Atropos.]

P I E R I I.

24. TYRIAS OLIM QUAE VERTERET ARCES. An-
tiqui aliquot codices, *everteret* legunt; quod non-
nulli ajunt majorem prae se ferre conatum; sed
enim Ti. Donatus *vertere* eam habere intellectus
expressam rationem dicit: ut nihil post excidium
superfit: huicque illud simile subiungit: *Quae*
se, genitor, sententia vertit: hoc est, sic mu-
tavit, ut nihil pietatis remanserit in sensibus
Jovis. Additque etiam illud ex alio loco: *Tum*
vero om. mi. vi. con. in ig. Ilium, & ex inno
verti Neptunia Troja: quoniam (ait Donatus)
constabat nihil ejus remansisse post flammam:
ideoque haec principalis fuerit causa: quae e-
tiam si sola existeret, sola posset adversus Tro-
janos animum Junonis urgere.

Id metuens, veterisque memor Saturnia belli,
 Prima quod ad Trojam pro caris gesserat Argis.
 Nec dum etiam causae irarum saevique dolores
 30 Exciderant animo. Manet alta mente repositum

SERVII.

27. ID METUENS. Id timens, hoc est, excidium Carthagini: de futuro enim timor est; odium, de praesenti: metuebat ergo gravius Carthagini; Odium autem habebat propter causas sequentes. Et est de utroque exemplum: *Conveniunt, quibus aut odium crudeli tyranni, aut metu acer erat.* VETERIS BELLI. Quantum ad Virgilium pertinet, antiqui: si ad Junonem referas, diu, per decennium, gesti. Tunc autem ad personam referendum est, cum ipsa loquitur: quod si nulla persona sit, ad poetam refertur. Nunc ergo *Veteris*, ex persona poetae intelligendum est. Sic ipse alibi: *Mirantur dona Aeneae: mijulum, Flagrantesque dei vultus*: partem ad se retulit, partem ad Tyrios, qui Deum esse nesciebant. SATURNIA. Antonomasia est, non epitheton: quae sit, quotiens pro proprio nomine ponitur, quod potest esse cum proprio nomine & epitheton dici. [*Saturnia* autem nomen quasi ad crudelitatem aptum posuit. Virgilius enim ubicumque Jovi vel Junoni Saturni nomen adjungit, causas eis crudelitatis adnectit, ut: *Nec Saturnius haec oculis pater aspicit aequis.* Alibi: *Et germana Jovis Saturnique altera proles, tantos volvis sub pectore fluctus.*]

28. PRIMA. Atqui Hercules prior contra Trojanos pugnavit: unde modo *Prima*, princeps accipiendum est: nam plerumque poeta significationem nominis dat participiis, vel contra, ut: *Volventibus annis*: significat enim volubilibus. Hac licentia & in hoc nomine usus est, ut *Prima* pro principe poneret. [PRIMA. Inter primos; alii pro olim; alii *prima*, simpliciter: postea enim alii Dii interesse coeperunt. Alii *prima*, non ordine, sed voluntate, aliter *primusque Machaon*: ibi in primis intelligitur.] AD TROJAM. *Ad* & *apud*, accusativae sunt praepositiones. Sed *apud* semper in loco significat, *Ad*, & in loco, & ad locum, ut: *Ad quem tum Juno supplex bis vocibus usa est.* Et Cicero: *Decem fiscos ad senatorem quendam relictos*: Item: *Ad Marcum Leccam te habitare velle dixisti.* CHARIS ARGIS. Illic enim eam coli omnibus notum est. Argos autem in numero singulari generis neutri est, ut Horatius: *Aptum dicet equis Argos disesque Mycenae.* In plurali vero masculini, *hi Argi*. Caeterum derivatio nominis *Argivos* facit, non *Argos*.

29. [NEC DUM ETIAM. Adverbium tempo-

Ju-

ris: quasi antehac.] CAUSAE IRARUM. Nunc de praeteritis loquitur; [nonnulli tamen pro causa & dolore dictum accipiunt. SAEVI autem DOLORES, quod saevire faciant.] ALTA MENTE. Secreta, recondita. REPOSITUM autem, syncopa est: unam enim de medio syllabam tulit. Sed cum omnes sermones aut integri sint, aut pathos habeant, hi, qui pathos habent, ita ut lecti sunt, debent poni, quod etiam Maro fecit: nam & *repositus*, & *porgis*, de Ennio transtulit; integris autem & ipsis utimur, & eorum exemplo aliis.

PIERII.

29. NEC DUM ETIAM CAUSAE ITERUM SAEVIQUE DOLORES EXCIDERANT ANIMO. Superfluum videtur veterum monumenta in testimonium afferre, consuevit priscos *causam* duplicato *ss* passim scriptitare, quum tot Romae marmora spectemus, quae dictionem eam per *ss* geminatum notatam ostendent. Scriptionis vero hujusmodi rationem hanc asserri solitam ait Terentius Scaurus, quod *caussa* dicta sit a *cavillationibus*, vel a *cavendo*, *cavissa*: deinde *καὶ οὐκ ὀυκων* *caussa*, ita *s* litteram geminandam putaverunt, ut apparet originationem: aliter tamen ipse sentit, qui dicat, *s* litteram non solere geminari, nisi praecedente vocali correpta: quare *causam* unico *s* scribi mavult. Nos tamen libentius *s* in *caussa* geminamus: quia sic Virgilii & Ciceronis manu scriptum asserit Quintilianus. Ubi vero *saevique dolores* legitur in vulgatis codicibus, Vetera exemplaria quaedam cum Longobardico *labores* habent: quos scilicet contra Trojanos antea susceperat, toto eo decennali bello: nam quod sequitur, *manet alta mente repositum* *Judicium Paridis*: & quae sequuntur, ad exaggerationem posita sunt. Sed neque illud dissimulandum est, emendatiores codices *alta mente* absque *in* praepositione legere. Quam quidem particulam Virgilius libenter praeterire solet. Quod vero ad *dolores* pertinet, in veteribus plerisque codicibus altera illa sublata lectione *dolores* superinductum est, non omnino male, si quae sequuntur inspicias, quae dolendi causam darent.

Judicium Paridis, spretaeque injuria formae;
Et genus invisum, & rapti Ganymedis honores.
His accensa super, jactatos aequore toto
Troas, reliquias Danaum atque inmitis Achilli,

SERVII.

31. JUDICIUM PARIDIS. In quo pro Venere Paris Alexander contra Junonem Minervamque judicavit. Nota fabula est, de malo aureo, quod conjecit Discordia inter Junonem, & Minervam, & Venerem, in domo Pelei, quando consecraverant nuptias illius connubiumque Dii, illa, non admissa introire, jactavit malum, in quo scriptum erat: *Hoc est donum Deae pulcherrimae*. Illis litigantibus inter se, Jupiter misit eas ad Paridem. Judicaturus ille de forma earum, Venerem praecellere in forma judicavit his duabus, & reliquis: qua ex causa Juno iras commovit in Trojanos. Sed hoc dicunt, quod Paris in somno vidit. [Et bene *judicium Paridis*, non favor; ne revera videatur offensa. Sic enim egit Poeta, ut & Juno causas irascendi habeat, & tamen in Aenea nulla sit culpa.] SPRETAQUE INJURIA FORMAE. Epexegetis est. Hoc enim fuit judicium Paridis. Et quae particula vacat, ut alibi: *Dixitque, & praelia voce diremis*. Licet nonnulli sepiant, dicentes aliud esse; nunquam enim conjunctio ponitur, nisi inter duas res. Et *spretae formae* referunt ad Antigone, Laomedontis filiam, quam a Junone propter formae arrogantiam in ciconiam constat esse conversam.

32. ET GENUS INVISUM. Propter Dardanum, Jovis & Electrae pellicis, filiae Atlantis, filium. Electra, pellex fuit Jovis, ex qua Dardanus natus est, a quo Troiani ducunt originem. RAPTI. Stuprati, [corrupti,] ut est: *Rapta Garamantide Nympha*. Item: *Raptas sine more Sabinas*. [Vel: Rapta raptoris mortem vel nuptias optet: vel certe quod ad caelum raptus sit a Jove per aquilam, ut: *Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncis*.] GANYMEDIS HONORES. Trois, regis Trojanorum, filii. Honores autem dixit, vel propter ministerium poculorum, ad quod receptus est, remota Hebe, Junonis filia, quae Jovi bibere ministrabat: vel ob hoc, quod inter sydera collocatus, Aquarii nomen accepit. Et non ob hoc tantum irascitur Juno, quod raptus sit, ut pocula ministraret; sed quod violatus sit, ut divinos honores consequeretur: [aut honores, propter formam, ut: *Et laetus oculis afflaret bonores*. Sane hic Ganymedes Latine Gatamitus dicitur: Licet Theodatus, qui Iliacas res perscripsit, hunc fuisse Belim dicat, & Laomedonti praedixisse, tum perituram & civitatem & re-

Ar-

gnum Trojanorum, cum de monte Meotio sponte fuisset saxum delapsum; quod cum evenisset, postea Ilium est direptum.]

33. HIS ACCENSA SUPER &c. His super; aut de his; aut super metum, quem de Carthagine habuit, his quoque accensa.

34. [TROAS. Bona oeconomia ostendit totum genus Trojanorum invisum fuisse Junoni: quia illaturus est, Minervam, ob unius hominis delictum, etiam eos, quos amaverat, perdidisse: *Unius ob noxam*. RELIQUIAS. Ut stet versus geminavit //: Nam in prosa *reliquias* dicimus. [Reliquias autem Danaum, dupliciter: & a Trojanis, & a Graecis dici possunt, ut: *Et nostro sequitur de vulnere sanguis*.] ATQUE IMMITIS ACHILLI. Bene secundum Homerum segregat ducem a populo. Sic Aeneas in secundo, post omnium casum, Priami separavit interitum, ut: *Forssan & Priami fuerins quae fata requirar*. Immitem autem dixit, qui in Patrocli ultionem, & circa extinctum Hectorem crudelis fuit. [Aut ideo intulit Achillem praecipue, quod Aeneas cum Achille congressus sit, & ut in v. ait, Neptuni beneficio liberatus. Sane Achilli, propter *ὁμοιοπαθῶν* detraxit, litteram, quae plerumque pro sibilo habetur; non solum necessitatis, sed etiam euphoniae causa: [nam alibi ipse ait: *Nec equis aspirat Achillis*.] ut Sallustius: *A principio urbis, ad bellum Persi Macedonicum*: pro Persis: detrahatur autem s. tertiae declinationis genitivo. [Sane apud Sigeum Achillis statua fuisse dicitur, quae in ima, id est, extrema auris parte, elenchum more foemineo habuerit. Hic apud Cretam insulam Pemptus vocatus est, ut veteres auctores tradunt.]

PIERII.

32. RAPTI GANYMEDIS HONORES. Quod in codicibus aliquot antiquis duo illa verba *rapti Ganymedis* per lineolas alio atque alio loco ductas distingui videtur; nempe in aliquot ante, & post dictionem *Ganymedis* hoc pacto: *Rapti Ganymedis, honores*. In aliquot inter particulam copulativam & participium *rapti*, hoc modo; &, *rapti Ganymedis, honores*: in memoriam suggerit, varias itidem hujus hemistichii sententias apud Interpretes esse. Nonius enim Marcellus, *honores*, pro integri-

Rr

gri-

35 Arcebat longe Latio : multosque per annos
Errabant acti fatis maria omnia circum.
Tantae molis erat Romanam condere gentem.

SERVII.

35. ARCEBAT. Prohibebat : aliquando significat, & continet. Ennius : *Qui fulmine clavo Omnia per sonitus arces* : id est, continet.

36. ACTI FATIS. Si fatis, nulla Junonis invidia est : si odio Junonis fatigabantur, quomodo dicit *acti fatis*? Sed hoc ipsum Junonis odium fatale est. Laborat enim Virgilius nihil Troianorum meritis, sed omnia fatis adscribere. Est & alter sensus : nam *fatum* voluntatem legimus, ut : *Fatis Junonis iniquas* : id est, voluntate : ut hic intelligamus, agebantur fatis Junonis, id est, voluntate. Vel *fatis*, pro, malis, ut : *Naso Iliacis exercite fatis*. MARIA OMNIA CIRCUM. In fine accentum ponimus contra morem Latinum ; sed corruptio hoc facit : namque praepositio postposita, correpta est sine dubio.

37. MOLIS. Difficultatis. [In sequentibus proprie : *Miratur molem Aeneas, magalia quondam*. ROMANAM CONDERE GENTEM. Latenter ostendit hinc odium Junonis Aeneam pertulisse, quod Romanae gentis auctor existeret.

PIERII.

gritate & pudicitia vult hoc loco intelligi : quare, *rapti honores*, legere videtur, hoc est rapta pudicitia. *Honores*, alii pro dignatione, qua fuerit Ganymedes honestatus, exponunt : quippe quod Mythologi eum dicunt in zodiaco sedem sortitum esse, quod quidem dictu foedum ait Donatus. Servius, qui *honores Ganymedi* *babitos* interpretatur, *rapti*, hoc est, stuprati exponit, ut : *Rapta Garamantide Nympha*. Cui Ovidii etiam subscribit parodia vi. Fastrorum : *Causa duplex irae, rapto Ganymede : dolebam, Forma quoque Idaeo iudice viستا mea est*. Sed haec alii viderint.

34. TROAS RELIQUIAS DANAUM, ATQUE IMMITTIS ACHILLI. Sunt, qui ex Poetarum veterum exemplis *reliquias* unico recte scribi contendunt, ut in bona codicum antiquorum parte notatum invenitur. Ajunt enim *re* particulam pro communi habitam a veteribus. Hinc apud Ovidium : *Quod in ipsum recidat orbem*, quam tamen Valerius Probus semper brevem dicit ubicunque loquularis sit : ideoque quæstionem ita Commianus absolvit : ut in nomine *reliquias* barbarissimum esse dicat adjectione litterae, perinde ac *Italiam* *fato* temporis adjectione : nam *Italiam* Probus quoque pri-

VIX

mam correptam habere contendit : & vitium in eo nomine spatio factum, ait Quintilianus. Quare in altero consonantem geminare necesse est, alterum vi quodammodo sua crassescit, nulla parenthesi. Ut vero praeteream, quod minime placet, *atque*, ex hoc versu sublatum aliquot in codicibus, ut sine copula legatur : *reliquias Danaum immitis Achilli*, pro ut apud Catullum : *Juppiter ut Calibum omne genus percat* : & apud Tibullum : *Cimmerium etiam obscuras accessit ad oras* : quo nonnulli offensi, *Cimmerium obscuras etiam concessit ad oras*, legendum censuere : alterum vero locum Graece scribendum curavere. Hoc tamen loco, si quis eam conjunctionem, quae est *atque*, demat, venustatem carminis demere videatur. Est & illud varie tam in veteribus quam in recentioribus exemplaribus positum, *immitis Achillis*. Nam *Achille*, in Oblongo habetur codice, quo declinatu usus est Horatius : *Manisque Phrygum classis Achillei* : atque alibi : *Hæc pervicacis ad pedes Achillei*, sicut etiam *Ulyssæi*. Idem : *Laboriosa nec cohoris Ulyssæi* : quæ quidem forma Graecanica est, & nominativum habet in *eus*, *Achilleus*, *Odyssæus*, *Orpheus*. Ut in veterum monumentis M. VALERIUS ACHILLEUS LICTOR. Inde autem putent *Achilli* factum *Ἀχιλλεύου*. Servius de tractam litteram ad *ὁμοιοπλάτων* evitandum putat : pleraque demum exemplaria ita scriptum ostendunt. Quidam dativum pro genitivo positum ajunt, more veterum. Nomina quaedam agnoscit Probus in Arte, quæ in genitivo casu num. sing. in uno vocabulo suo duabus his formis finiuntur *i*, & *is*, ut puta, *hujus Achilli*, & *hujus Achillis*. Carisius inveniri ait apud veteres ex nominibus in *is* rectum essentibus, quæ sine ratione genitivum faciant per *i*, ut apud Sallustium in prima Historia : *Belum Persi Macedonicum*. Item apud Virgilium : *Immitis Achilli* : & alio loco : *Fallacis Ulyssæi*. Priscianus veteres ait frequentissime dativum pro genitivo protulisse, *Aristoteli*, *Demostheni*, *Thucydidi*, *Eurypidi*, pro *Aristotelis*, *Demosthenis*, *Thucydidis*, *Eurypidis* : desumitque sibi ex Virgilio exempla. Nunc *acris Oronti* : & : *Immitis Achilli* : & : *Miles Ulyssæi*. Item ex Terentiano *Arconidi filiam*, pro, *Arconidis*. Ex Cic. in 11. Verr. *In Timarchidi potestate* : qui eadem voce usus est etiam in dativo : *Neque in praesentia Timarchidi quid respon-*

Vix e conspectu Siculae telluris in altum
 Vela dabant laeti, & spumas salis aere ruebant;
 40 Cum Juno, aeternum servans sub pectore volnus,
 Haec secum: Mene incepto desistere victam,
 Nec posse Italia Teucrorum avertere regem?
 Quippe vetor fatis. Pallasne exurere classem.

SERVII.

Ar.

38. VIX. Hoc loco mox, vel significat statim. E CONSPECTU. Ut adhuc de Sicilia possent videri. [Et ut Homerus omisit initia belli Trojani, sic hic non ab initio coepit erroris.]

39. LAETI. Vel alacres, vel veloces, ut: *Es laetus Eois Euris equis*, vel festinantes, ut: *Es virgea laetus Pabula*. Et alibi: *Es armari pubem, portisque moveri Laetus in arma jube*: id est, festinus, cum omni intentione.] Vel re vera *laeti*: quamquam incongruum sit, post Anchisae mortem; sed & interitus senum minus doletur, & magis laetos intelligendum est, ut sit Junoni causa majoris iracundiae: sic enim & in septimo libro irascitur, ubi: *Laetum Aeneam Siculo prospexit ab usque Pachynno*: [vel *laeti*, ἀπόδυντοι, ut: *Omnisque juvenus Laeta f.*] SALIS. Maris: secundum Homerum: ἡς ἀλάδιον. *Salem* autem, quo utimur, singulari numero tantum dicimus: cum jocos significamus, pluralem numerum tantum ponimus, secundum Lucanum, qui ait: *Non soliti lufere sales*. Aliquando autem etiam urbanitatem per singularem numerum significamus: ut Terentius: *Qui habet Salem, quod in te est*; id est, quae res in te est: Masculini enim generis est, non neutri: & neutra triptota sunt, nec ab hoc accusativo nominativus esse potest *hoc sale*.

40. SUB PECTORE. Pro, in pectore. VULNUS. De praeterito dolorem dixit; de futuro metum. Ad utrumque *vulnus* retulit.

41. HAEC SECUM. Subaudimus, locuta est: deest enim. Et hoc fictum est, ut superius diximus: unde enim hoc sciret poeta? Bene autem impatientiam doloris ostendit detrahendo ei solatia. Quia vehementer affectus est sine conscio, ut: [*Es casum infantis mecum indignabar amici*. Et: *Crudelia secum fata Lyci*.] Et in quarto solam inducit Didonem: *En quid ago?* [e contrario: *Quicum parsi curas*.] MENE. Ne, non vacat: significat enim ergo, & est conjunctio rationalis. INCEPTO DESISTERE. Tolerabilibus enim est non inchoare, quam incepta deferere: [ut Terentius: *Verum si incipias, neque pertendas naviter*. Et *mene* sic habet Emphasim, ut: *Ast ego, quae divum incedo regina*. VICTAM. Ut in VII. *Vincor ab Aenea*,

Et victam se pronuntiat, velut victam; alii iratam tradunt.]

42. NEC POSSE ITALIA TEUCRORUM AVERTERE REGEM. Sic & in VII. *Vincor ab Aenea*. Et detraxit more suo praepositionem provinciae: non enim dixit, de Italia, sed, Italia. [TEUCRORUM. Quia Teucer & Scamandrus Creta profecti Trojam venerunt: & facta escensione a Dardano hospitio accepti de advenis cives facti: quia Batiam, Teucris filiam, Dardanus sibi junxit, & populares suos socero cognomines fecit. AVERTERE REGEM. Id est, perpetuum regem, hoc est, nihil amisit, rex est: & mire Aeneam noluit nominare. Honorantur enim minores a majoribus, si suo nomine nominati, ut: *Aeole*, namque sibi. Contra contumelia est, si majores a minoribus suo nomine nominentur, ut: *Junonis gravis ira*. Et: *Pacem se poscimus omnes*, Turno: non enim dixit Trojanos, sed unum hominem Trojanum.]

43. QUIPPE VETOR FATIS. Re vera, inquit, fata me prohibent. Ergo Juno ignorat vim fatorum. Sed hoc non possumus dicere; quia superius lectum est: *Si qua fata sinant*. Et: *Progeniem sed enim Trojana a sanguine duci Audierat*. Hoc ergo est: omnes res hominum aut ex nostra voluntate descendunt; ut sedere, surgere: aut ex facti necessitate; ut nasci, mori: aut ex Deorum voluntate; ut navigare, vel honoribus frui. Nunc de navigatione agitur: & bene invidiose, quasi etiam hujus rei potestatem ei possint fata detrahare. Est & alter latens sensus; ut speret se reginam contra exulum fata posse aliquid, si Minerva, numen inferius, valuit contra fata victorum. PALLASNE. Minerva, ἀπὸ τῆς πάλαν τοῦ δόρυ, id est, ab hastae concussione: vel quod Pallantem Giganta occiderit. [Sane opportune hic Ajacis naufragium ad exemplum adfert, cum de naufragio Aenae cogitet, & cum bellum meditatur, belli exemplum adfert: *Mars perdere gentem Immanem Lapisbum valuit*. Ne autem, conjunctio expletiva videtur,

Argivum, atque ipsos potuit submergere ponto,
 45 Unius ob noxam & furias Ajacis Oilei?
 Ipsa, Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem,

SERVII.

analiter & EXURERE. *Exuri* dicitur, de quo nihil superest, ut: *Quid memorem exustas Erycino in litore classes*. CLASSEM. Ad invidiam posuit, ut pro una navi classem dicat. Sic Venus: *Navibus infandum amissis*: quum Orontis solum periisset: aut re vera unam navem significat, ut Horatius: *Me vel extremos Numidarum in agros classe releget*. *Classis* enim dicta est ἀπὸ τοῦ καύων, id est, a lignis: unde & *calones* dicti, qui ligna militibus deportant, & καλοπρόξ.

44. ARGIVUM. Quasi & illud contra fata. Et *Argivum*, pro, *Argivorum*, videtur accusativi singularis species pro genitivo plurali. Et bene *Argivum*, quos ipsa Juno amat, ut supra: *Pro charis gesserat Argis*. POTUIT. Ad illud refertur, quod superius dixit: *Nec posse Italia Tueri*. Et invidiose potentiam Minervae exaggerat, quae uno tempore potuit & exurere & submergere.]

45. UNIUS OB NOXAM. In istis sermonibus, *unius*, *ilius*, *ipsius*, naturaliter media produciuntur syllaba; sed, cum opus est, corripitur hac excusatione: quotiens vocalem longam vocalis sequitur, superiori vires detrahit, ut est: *Infulae Iovis in magno*. Et: *Sub Ilio alto*. Et ob hoc mutant accentum: in Latino enim sermone cum penultima corripitur, antepenultima habet accentum, ut hoc loco: *Unius ob noxam*. Et contra: *Navibus infandum amissis unius ob iram Prodimur*. NOXAM. Pro, *noxiam*. Et hoc interest inter *noxam* & *noxiam*; quod *noxia* culpa est, id est, peccatum; *noxam* vero, poena. Quidam *noxam*, quae nocuit; *noxia*, id quod nocitum accipiunt. Sane latenter tangit Historiam. Dicitur Minerva, tantum ob vitiatam Cassandram in templo suo, solius Ajacis poena non fuisse contenta, ut postea per oraculum de ejus regno quotannis unam nobilem puellam jusserit Ilium sibi ad sacrificium mitti; & quod est amplius, de ea tribu, de qua Ajax fuerat; sicut Anneus Placidus refert. ET FURIAS. Amorem, ut in Bucolicis: *Seu quicumque furor*. [Alii sic accipiunt, quod illum in furore deliquisse dicat, Troianos scientes. OILEI. Id est, *Oilei filii*: & hoc non vacat: nam & duo Ajaces fuerunt: & ambo furuerunt, [sed ira armorum Telamonius; hic amore, quo Cassandram in templo Minervae, capto Ilio, stupravit.] Et est Graeca figura, ὁ πρωτόιος, si dicamus, *Aeneas Anchises*, & subaudiamus, *filius*. Hac

Dis-

autem figura utimur circa patres, & maritos tantum, ut Virgilius: *Deiphobe Glauci*, id est, filia. Et: *Hectoris Andromache*, id est, uxor. Sane hic Ajax, *Oilei filius*, [a multis historicis Graecis, tertiam manum dicitur post tergum habuisse; quod ideo est fictum, quia sic celeriter utebatur in praelio manibus, ut tertiam habere putaretur.]

46. IPSA. Bene ipsa; dulcis est enim propria manu quaesita vindicta. Unde plus dolet Juno alienis se viribus niti, ut Aeoli: vel inferorum, sicut ipsa: *Electero si nequeo superos, Acheronta movebo*. RAPIDUM. Velocem, ut est: *Cum rapidus sol Nondum hyemem contingit equis, jam praeterit aestas*. Item: *Rapidiva potentia Solis*. Sed cum Varro Divinarum V. quatuor Diis fulmina adsignet, inter quos & Minervae, quaeritur, cur Minerva Jovis fulmen miserit? Antiqui Jovis solius putaverunt esse fulmen, nec id unum esse, ut testantur Etrusci libri de Fulguratione, in quibus duodecim genera fulminum scripta sunt: ita ut, Jovis, Junonis, Minervae, sic quoque aliorum: nam de Junonis fulmine Accius: *Praesertido fulgere arder injectus Junonis dextra ingenti incidit*. Quare non posuit Minervam misisse fulmen suum? sed nonnulli dicunt habere quidem Minervam, ut Jovem & Junonem, fulmen, sed non tantum valere, ut vindictam suam possit implere, nisi usa esset Jovis fulmine; unde merito quaeritur Juno, Minervam, cum de numero minorum sit, qui fulmen habeant, usam tamen Jovis fulmine.] JACULATA. In libris Etruscorum lectum est: *jactus fulminum manubias dici*; & certa esse numina possidentia fulminum jactus; ut Jovem, Junonem, Minervam, sicut supra dictum est; unde cavendum ne hoc aliis numinibus demus: Et *jaculata*, pro, *jaculans*, participium passivum pro activo posuit. E NUBIBUS. Secundum Physicos, qui dicunt collisione nubium fulmen creari. Et indignatur Juno, quod cum nubes suae sint, praeter eis Minerva, ac Jovis fulmine usa sit, cum sibi neutrum possit.

PIERII.

responderet, habuit: ne aliam quis esse declinationem putet: & *Arbilli* absque i sciunt omnes praeter usum non esse.

45. UNIUS OB NOXAM ET FURIAS AJACIS OILEI. In Oblongo codice sane quam vetusto *furiis* le-

Disjecitque rates, evertitque aequora ventis:
Illum exspirantem transfixo pectore flammam
Turbine corripuit, scopuloque infixit acuto.

50. Ast ego, quae divum incedo regina, Jovisque
Et soror & conjux, una cum gente tot annos

SERVIL.

Bel-

47. DISJECITQUE. Quidam volunt fulminum genera quatuor esse: unum, quod dicitur disjiciens, idemque fragosum; alterum transfigens, tertium corripuens, quartum inficiens: [quas omnes species more suo in unius fulguris descriptione attigit, dicens] primum: *Disjecitque rates*. Secundum: *Illum exspirantem*. Tertium: *Turbine corripuit*. Quartum: *Scopuloque infixit acuto*. RATES. Abulive, na- ves: nam proprie rates sunt connexae invicem trabes: quae *ῥαῖδες* Graecis dicta sunt. Varro ad Ciceronem: *Ratis, dista navis longa propter remos: quod hi supra aquam sublati dextra & sinistra duas rates efficere videntur*. [Rates enim, unde hoc translatus, ubi plures mali vel trabes juncti aqua ducuntur. Hinc naviculae cum remis *ratianae* dicuntur.]

48. ILLUM. Auctorem scilicet criminis. EXSPIRANTEM FLAMMAS. Non animam dicit flammam; sed cum anima fulminis flammam evo- mentem. Et ut superius pleno nomini adjecit *opum*, id est, *dives opum*: sic hic verbo: cum enim plenum sit *Exspirat*, addidit *Flammam*: ut alio loco: *Animas*: ut: *Confixi exspirant animas*: [alii *exspirantem*, anhelantem acci- piunt. Probus & tempore legit, ut ipse: *Liquet facta tempora plumbo*. Sed qui legunt *pectore*, de Accio translatus affirmant, qui ait in Glytemnestra, de Ajace: *In pectore fulmen in- cubat, flammam ostentabat Jovis*. Qui tem- pore legunt, de typica historia tractum dicunt: nam Ardeae, in templo Castoris & Pollucis, laeva intransibus post fores Capaneos pictus est, fulmen per utraque tempora trajectus: & sin- gulare nomen pro plurali. Totius autem Ita- liae curiosissimum fuisse Virgilium, multifi- riam apparet.]

49. TURBINE. Volubilitate ventorum. SCO- PULO. Saxo eminenti. *Scopulus* autem aut a speculando dictus: nam *σκοπιλος*, *ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς*, aut a tegumento navium, *ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῶν ναυῶν*. Contigerunt autem ista circa Caphareum, montem Euboeae. INFIXIT. Cor- nutus ait: *infixit* verius, ut sit vehementius.

50. AST EGO. Nunc comparat singula. Et ne leve esset, quod dixerat, *Ego*, addidit: *DIVUM REGINA*. Sic Sallustius: *Vos autem*, hoc est, *populus Romanus*. *DIVUM* pro *Divorum*,

sicut *Argivum*. INCENDO. *Incedere*, proprie est nobilium personarum: [hoc est, cum aliqua dignitate ambulare, ut i. Aen. *Regina ad tem- plum forma pulcherrima Dido Incessit*. Et: *Aus jaculo incedis melior*; Sallustius: *Incedunt per ora vestra magnifici*.]

51. JOVISQUE ET SOROR ET CONIUX. Phy- sici Jovem aetherem, id est, ignem volunt in- telligi; Junonem vero aerem: & quoniam te- nuitate haec elementa paria sunt, dixerunt ea esse germana. Sed quia Juno, hoc est, aer, subjectus est igni, id est, Iovi, jure superpo- sito elemento mariti nomen traditum est. Jo- vem autem a *juvando* dixerunt: nulla enim res sic fovet omnia, quemadmodum calor: un- de & Ζῆς, *Jupiter*, *ἄνδρ' ὃς ζῆν*, id est, a fervore, dicitur. TOT ANNOS. Pro, tot an- nis. Licenter in istis locutionibus, & accusa- tivo utimur & ablativo. Dicimus enim &: *tota nocte legi*: &: *totam noctem legi*. Hone- stior tamen elocutio est per accusativum. [Sa- ne, *tot annos*, continuationem significat; *tot annis*, intervallum.]

PIERII.

legitur, casu septimo, quod non aequè placet: utrumque enim cadit sub praepositivam parti- culam *ob*.

49. SCOPULOQUE INFIXIT ACUTO. Sunt, qui legant *infixit*, ad majorem quandam ul- tionem ostendendam: quod ego nusquam in ve- teribus codicibus observavi. Sane vero Ti. Do- natus *infixit* agnoscit, dum ait: *Figi enim non potuit, nisi urgente turbine: cum pondere, at- que magno ictu, saxo fuisset illisus*. Et infe- rius: *Hic etiam illud intelligi potest, idcirco cum infixum scopulo, ne delatus fortassis ad li- tus, sepulturae saltem beneficium reperires*. Ve- rum haec & alia eius scripta in impressis co- dicibus passim mutilata, laceraque; & majori sui parte depravata sunt.

51. ET SOROR ET CONIUX. In ple- risque veteribus exemplaribus *conjux*, absque *n* littera in ultima syllaba legitur: sicuti Scaurus melius putat dici, & scribi. Et a Solinatio Carisio *conjux*, inter ea nomina recensetur, quae *ux* litteris finiuntur: ut *nux*, *Pollux*. Neque vero hic veterum inscri- ptiones

Rr 3.

ptiones

Bella gero. Et quisquam numen Junonis adorat
 Praeterea, aut supplex aris imponet honorem?
 Talia flammato secum dea corde volutans,
 55 Nimborum in patriam, loca foeta furentibus austris,
 Aeoliam venit. Hic vasto rex Aeolus antro

SERVII.

52. ET QUISQUAM. Non Trojanorum, sed omnium generaliter. JUNONIS. Pro, meum, nomen pro pronomine.

53. PRAETEREA. Postea, ut: *Praeterea vidit: nec portitor orci Amplius obiectam passus transire paludem*. SUPPLEX ARIS IMPONAT. Brevis utrumque dixit: aut enim suscipiuntur vota precibus: aut honore redduntur. Et ostendere vult, non solum non sibi supplicandum, sed nec simplici veneratione dignam futuram.

54. TALIA FLAMMATO. Quod superius intermiserat, nunc reddidit: nam dixerat superius: *Haec secum*: & modo ait: SECUM VOLUTANS, id est, cogitans. Multi sane talia volutans, talia revolutans, accipiunt.

55. NIMBORUM. *Nimbi* nunc ventos significant: plerumque nubes vel pluvias. Ergo pro ut locus fuerit, intelligamus. Proprie tamen *nimbi* vocantur repentinae & praecipites pluviae: nam pluvias dicimus lentas & juges. [Et figurate: PATRIAM, LOCA, unum enim varietas ipsa significat.] LOCA FOETA. Nunc plena; ut alio loco: *Foeta armis*. Sciendum est, etiam foetam dici & gravidam, & partu liberatam, ut: *Fecerat & viridi foetam Martoris in antro*. Enixam autem eam fuisse lac, quod pueris praebebatur, illo loco ostendit: Item foetam, gravidam: *Non insueta graveis tentabunt pabula foetas*. Ergo quia foeta, medius sermo est, bene hoc loco epitheto discrevit, dicens: *Graves foetas*: ut bonum facinus, & malum facinus dicimus: & bonum venenum, & malum venenum. AUSTRIS. Figura est celebrata apud Virgilium: & est species pro genere. Legerat apud Ennium: *Furentibus ventis*: sed quasi asperum fugit, & posuit *Austris*, pro ventis.

56. AEOLIAM VENIT. Pro, in Aeoliam: ut: *Italiam fato*. Novem autem insulae, quae sunt post fretum Siciliae, appellantur Aeoliae, ab Aeolo rege, Hippotae filio; licet & habeant propria nomina: unde & Virgilius ait, *Aeoliam Liparem*. Poetae qui dem fingunt hunc regem esse ventorum. [Hippotae, sive Iovis, sive Neptuni filium, qui cum immineret bellum, quo Tyrrhenus, Lyperi frater, Peloponellum vastare proposuisset, missus ab Aga-

Lu-

memnone ut freta tueretur, pervenit ad Lyparum, qui supra dictas insulas regebat imperio; fratrique amicitia, Cyanam filiam ejus in matrimonium sumpsit, & Strongulam insulam, in qua maneret, accepit.] Sed ut Varro dicit, rex fuit insularum maxime, ex quarum nebulis, & fumo Vulcaniae insulae, praedicens futura flabra ventorum, ab imperitis visus est ventos sua potestate retinere. Hic. Illic, ut superius: *Hic illius arma, hic currus fuit*. VASTO ANTRO. Physica ratione hoc fingit poeta: naturale enim est, ut loca concava plena sint ventis. Sane vasto pro desolato veteres ponebant; [Ennius Ifigenia: *Quas nunc abs te viduas & vastas virgines sunt*. Ponebant & pro magno, Clodius Commentariorum: *vasta inania, magna*.]

PIERII.

ptiones recensebo: quum in nulla pene dictione variata magis scribendi ratio, quam in hoc nomine reperiatur.

52. ET QUISQUAM NUMEN JUNONIS ADORAT. In codice Longobardico, & aliquot aliis antiquioribus, aut quisquam legitur: quam lectionem Servius agnoscit. Est autem Graecorum imitatio, qui *ὅς ἢ* disjunctivam, & interrogativam particulam usurpant. In aliquot aliis, *ecquisquam*. In aliis, aut quis jam: quae lectio sit ex his castior judicanda, aliorum judicio relinquimus. Idque potius dicemus *adorat*, praesenti tempore indicativi modi tam in Romano, quam in codicibus aliquot antiquis haberi. Et quod subsequitur: *aut supplex aris imponat honorem*. In eodem Romano codice, *imponet* futuri temporis esse. Alii quidam codices non contemnendi *imponis* legunt, eadem synchronia, qua lectum est, *adorat*. Utriusque verbi lectio eodem tempore Donato agnita, qui totum hoc de Trojanis dictum putat; eos scilicet Junonis numen non adorare, aut aris ejus non imponere sacrificia: quod se sperarent eam renitendo superaturos. Neque tamen contemnenda est vulgata lectio, *adores & imponat*, figura loquendi Graecanica & eleganti: magis enim indignationem exag-

Luctantis ventos rempestatesque sonoras
 Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.
 Illi indignantes magno cum murmure montis
 60 Circum claustra fremunt. Celsa sedet Aeolus arce
 Sceptra tenens, mollitque animos, & temperat iras.
 Ni faciat, maria ac terras caelumque profundum
 Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.

SERVII.

Sed

57. LUCTANTES. Elaborantes egredi; vel inter se saevientes. SONORAS. Gravissonas: & est tempestatis epitheton. Ordo autem talis est: Aeolus ventos & tempestates sonoras vallo antro premit. Quidam *sonoras*, semper strepentes tradunt, ut: *Fluminibusq; sonoris nam sonorum*, est quidquid sine intermissione sonum servat; *sonans* vero, quod ad tempus auditur. [Male autem quidam accipiunt *sonoras* pro *sonantibus*; cum sit proprium *sonoras*, ut: *Θαλασσαν ἡ χυσιονα*. Aliud enim est *ἡ χυσιονα*, *sonans*.]

58. AC VINCLIS ET CARCERE FRENAT. Translatio est, per poeticam licentiam facta. Carcer autem est, undecumque prohibemur exire, dictus quasi *arcer*, ab *arcendo*. Locum autem, in quo servantur noxii, *carcerem* dicimus, numero tantum singulari: unde vero emittuntur quadrigae, *carceres* dicimus, numero tantum plurali; licet singularem plerumque usurpet poeta, ut est, *Ruinique effusi carcere currus*. Alii vinclis carceris tradunt, [ut, *Quam ferro excisam crebrisque bipennibus instant*.]

59. ILLI INDIGNANTES. Hic aperte ostendit, quid sit *luctantes*. MAGNO CUM MURMURE MONTIS. Non circum montis claustra, sed cum magno montis murmure fremebant: & est maior sensus: sic fremebant, ut etiam antro possent sonare. [Sic dixit Pacuvius: *Murmur maris*: quia ventos murmur sequitur, ut ipse alibi: *Magno misceri murmure Pontum*.] CUM MURMURE. Fremebant; quod ventos murmur sequitur: nam & *murmur*, maris dicitur.]

60. CIRCUM FREMUNT. Quidam hoc loco fremunt, id est, imperia recusant intelligunt, ut apud Cassium in Annalium secundo: *Ne quis regnum occuparet, si plebs nostra fremere imperia coepisset*: id est, recusare. Ita & hic ostendit ventos imperia recusantes. Nonnunquam fremere, velle significat, ut: *Arma amens fremis*. CELSA ARCE. Secundum quod superius diximus, venti enim melius deprehenduntur ex alto. SEDET. Non otiaur,

sed curat: est enim curantis & solliciti *sedere*. Apud antiquos enim SEDET considerat significabat, ut alio loco ait: *Ipsa Turnus sacra valle sedebat*.

61. MOLLITQUE ANIMOS. Ventos ait: *ἀντὶ τῶν ἀνέμων*: ut ipse ait alibi: *Quantum ignis animaeque valens*. Et Horatius: *Impellunt animae lintra Thraciae*. [Mollis autem ideo dixit, ut per transitum ostenderet, & vitia naturae nulla ratione mutari, sed mitigari aliquatenus posse.]

62. MARIA AC TERRAS COELUMQUE PROFUNDUM. Atqui quatuor elementa sunt: terra, aqua, aer, & aether. Sed hoc loco rite praetermisit aetherem: quia venti non turbant superiora, ut ait Lucanus: *Pacem summa tenens*: sed aut terras, aut maria, aut aerem. Nam *coelum* hoc loco pro aere posuit, ut Lucretius: *In hoc coelo, qui dicitur aer*. [Profundum autem & sublime dicitur, ut *supremum*, *altum*. Pro *supreme* Jupiter. Postremum potest & ad maria & ad terras referri. Quidam *profundum*, in profundum accipiunt; alii pro, funditus: & sicut hic *profundum*, in altitudinem, sic alibi *fastigia*, de infima parte: *Forstam & scrobibus quas sint fastigia quaeras*.]

63. FERANT. Auferant. Et est aphaeresis. RAPIDI. Veloces, ut supra. VERRANTQUE. *Verrere*, est trahere: a rete, quod verriculum dicitur. Est autem principalitas verbi, *verro*, *verris*, praeteritum *verfi*: unde & fit participium, *versus*: hinc Virgilius: *Et versa pulvis inscribitur hasta*: id est, tracta. Sed archaismus: nam nostra omnis vis in animo & corpore sita est.

PIERII.

exaggerat, si ad nationes reliquas referatur: quippe, nisi supplicium de Trojanis sumat, nisi eos perdat, aut ulciscatur, futurum, ut numen suum apud omnes gentes & nationes despiciatissimum habeatur.

Sed pater omnipotens speluncis abdidit atris,
 65 Hoc metuens : molemque & montis insuper altos
 Inposuit, regemque dedit, qui foedere certo
 Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas.
 Ad quem tum Juno supplex his vocibus usa est:
 Aeole, (namque tibi divum pater atque hominum rex
 70 Et mulcere dedit fluctus & tollere vento)
 Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor,

SERVII.

Ilium

64. SPELUNCIS ATRIS. Vel tenebrosis, vel magnis.]

65. HOC METUENS. [Providens, cavens, aut] timens. Ergo Iuppiter timet, non sibi, sed elementis, ne turbentur eruptione ventorum: ut si bellorum tempore dicas virum fortem timere, non sibi, sed liberis suis. MOLEMQUE ET MONTES. Id est, molem montis. Et est figura endyadis, ut una res in duas dividatur, metri causa interposita conjunctione, ut alibi: *Pateris libamus & auro*: id est, pateris aureis.

66. FOEDERE. Modo lege: alias pace, quae sit inter dimicantes. *Foedus* autem dictum vel a foecialibus, id est, sacerdotibus, qui olim foedales dicebantur, per quos fiebant foedera: vel a porca foede lacerata, hoc est, lapidibus caesa, ut ipse alibi: *Et caesa iungebant foedera porca*.

67. ET PREMERE, ET LAXAS SCIRET DARE. Permanit in translatione, ut: *Vinclis & carcere fraenas*. Iussus autem ob hoc posuit, quia suo nihil facit imperio: nam tolle hoc, & major est omnibus diis; si ad ejus voluntatem possint elementa confundi, ut ipse Aeolus: *Mibi iussa capeffere fas est*. Simul ventorum ostenditur vis, quibus parum fuerat montem superponi, nisi & regem acciperent, qui ipse quoque alieno pareret imperio. Alii *iussus*, ita intelligunt, non cum juberetur, tunc hoc faceret, alioquin Iunoni obsequi non posset; sed ita administrare, ut etiam iussus erat, secundum desiderium temporum.

68. AD QUEM. Pro, apud quem: ut supra.

69. AEOLE. Rhetoricum est, in omni petitione hoc observare; ut possit praestare qui petitur; ut sit possibilitas: ut res sit iusta, quae petitur: ut habeat modum petitio: ut sequatur remuneratio. Et sciendum est, secundum hunc ordinem omnes petitiones formare Virgilium, ut in hoc loco possibilitas est: *Es mulcere dedit fluctus, & tollere vento*.

Iusta petitio est: *Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor*: omne enim quod contra inimicos petimus, iustum est. Modus petitionis: *Incute vim ventis: & di-jice corpora ponto*. Remuneratio: *Sunt mihi his septem praestanti corpore Nymphae*. AEOLE, NAMQUE TIBI &c. Ordo ipse est: Aeole, incute vim ventis: & est figura parenthesis. Inter parenthesis & eclipsim hoc interest; quod parenthesis est, quotiens remota de medio sententia integer sermo perdurat: sic a Graeco dicta, quod interponatur, id est, *παρρηθιται*: plenum namque est: *Aeole, incute vim ventis*. Item: *Aeneas rapidum ad naves praemittis Achaem*. Eclipsis autem est, quotiens, remotis interpositis, deest aliquid, *ἀπό τ' ἐκλήπται* ut est: *Quos ego?* deest enim, affligam. [AEOLE. Sane Antiqui, quotiens a minoribus beneficium petebant, a nomine incipiebant; & erat honoratius, si nomen ipsius ante praeserrent.] DIVUM PATER ATQUE HOMINUM REX. Iuppiter: & est Periphrasis, id est, circumlocutio: *πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε*. Pater autem Virgilio ad eminentiam ponitur, ut: *Pater Aeneas*: &, *Pater Apenninus*.

70. ET MULCERE DEDIT FLUCTUS, ET TOLLERE VENTO. Aliud pendet ex alio: nam qui potest mulcere, potest & tollere, id est, erigere in tempestatem: *mulcere* autem, *delinire*. Hinc *mulsum*, quod dulcedine animos nostros permulceat; alii *mulcere*, mitigare, molliare, vel fovere.

71. GENS. Sermo hic, & nationem significat, & familiam; sed nunc ad utrumque potest referri: nam aut ad familiam Aeneae; aut ad Trojanam gentem refertur. TYRRHENUM. *Tyrrhenum mare* dictum est, vel quod Tusciam alluit, id est, *Tyrrheniam*: vel a Tyrrheno quodam: [Tyrrhenus enim cum fratre Lydo regnum ea indulgentia tenuit, ut ingens frequentia populi his contingeret, quae causa summam rerum fecit inopiam, nullo patriam relinquire, aut volente peregrinari: quia
 tanta

Ilium in Italiam portans, victosque Penates:
Incute vim ventis, submersasque obrue puppes:
Aut age diversos: & disjice corpora ponto.

75 Sunt mihi bis septem praestanti corpore Nymphae:

SERVII.

Qua-

tanta bonitas erat in regibus; consilium igitur habuerunt, ut partiti curiam, quam alere non poterant, alternis diebus abstinerent a cibis, lusibusque vacarent: atque hac lascivia excogitaverunt talorum tessellarumque iactus, pilaeque lusum, & tibiae modulationem, & concentum symphoniae, tubarumque, quibus advocati cives, facilius tolerarent jejunium. Novissime tamen, quia vincebat necessitas, nec ulla consilia famem relevarent, sortiti sunt, uter ex fratribus cum parte populi abiret, in quas fors terras dedisset: cum *Tyrrhenus*, sorte iussus discederet, in mari, quod *Tyrrhenum* ab eo vocatur, periit. Cujus filius Tuscus cum populo evasit in regionem Tusciam, quae ab eo nomen accepit. Vel certe a *Tyrrhenis*, nautis, qui se in hoc mare praecipitaverunt. Namque hoc habet fabula: Dormientem in litore Liberum Patrem puerum nautas abstulisse Tyrrhenos: qui, quum evigilasset in navi, quo duceretur interrogavit: responderunt illi, quo volueris. Liber ait: ad *Naxum insulam tendite*, sibi sacratam. At illi coeperunt, alio vela deflectere: quamobrem iratum numen Tigres sibi sacratas iussit videri, quo terrore illi se in fluctus dantes praecipites, mari nomen dederunt. [Alii dicunt, quod stuprum Libero Patri inferre temptaverint, ac propterea hoc pertulerint.] **MIHI NAVIGAT.** Id est, in meum dolorem. **NAVIGAT AEQUOR.** *Τὸ δαίμονος πλιν*. Figura Graeca est: nos enim dicimus, *per aequor navigat*. Similiter etiam alio loco: *Terram, mare, sydera juro*: cum Latinitas exigit, ut addatur praepositio *per*. Et non vacat, quod *Tyrrhenum* addidit: videtur enim dicere iam eis Italiam esse vicinam.

72. **ILIUM IN ITALIAM PORTANS.** Id est, res Ilienses. Et invidiose dicit *Ilium*, quasi ipsam cernat civitatem, quum Trojanos aspexerit. Et bene *Ilium*, hoc est, quam fata stare noluerint. **VICTOSQUE PENATES.** A Graecis. Bene *victos* addit, ne timeat Aeolus Penates laedere. Tacite occurrit quaestioni: portat quidem & deos, sed *victos*, & contemnendos, ne facere contra invictos nolle.

73. **INCUTE VIM VENTIS.** Duplex sensus est: *incute* enim, si injice significat, & *venis*, dativus est casus: [hoc est, parva est co-

rum; etiam tu eis da magnam vim:] si autem, fac, septimus casus est: & erit sensus: fac vim Trojanis per ventos, [hoc est, per ventos vim in Trojanos incute. Ennius: *Dictis Romanis incutis iram*.] **SUBMERSASQUE OBRUE PUPPES.** Ordo est in sensu confusus: ante enim est, ut obruantur fluctibus, & sic submergantur; id est, obrue, ut submergas. Tota autem Junonis petitio in sequentibus explanatur.

74. **AUT AGE DIVERSOS.** Hoc est, disperge illos per diversa, ne ad Italiam veniant: [duobus enim generibus deletur exercitus, aut interecione, aut dispersione.] **ET DISJICE CORPORA.** Hic mutavit conjunctionem: nam dicendum erat: *Aut disjice corpora*. **CORPORA PONTO.** Tam virorum quam navium: ut ipse alio loco, quum de navibus loqueretur: *Es toto descendis corpore pestis*. Sciendum sane est, artem hanc esse petitionis, ne, minora impetrare cupientes, majora poscamus: quod nunc etiam Juno facit: scit namque se fatis obitare non posse; sed hoc agit, ut eos arceat ab Italia.

75. **SUNT MIHI BIS SEPTEM.** Non sine ratione Juno inducitur Nymphas sua potestate retinere: ipsa est enim aer, de quo nubes creantur, unde est: *Atque in nubem cogitur aer*. Ex nubibus aquae, quas Nymphas esse non dubium est. Ideo autem Nympham Aeolo pollicetur, quia ventorum rex est, qui aquae motu creantur. Bene ergo ei aqua jungitur, origo ventorum. Sane notant Virgilium Critici, quia marito promittit uxorem: quod excusat regia licentia, juxta Sallustium, qui ait: *Drusus alii, alii plures habent; sed reges eo amplius*. [Vel certe quod ex priore conjuge improbos filios Aeolus habuerit; vel quod haec, quam promittit, immortalis est. Alii volunt, Junonem per iram oblitam, Aeolum uxorem & filios habere; quod exinde asserunt, quia Aeolus ad haec nihil ei responderit: & bene Juno sic pollicetur, quasi Aeolo beneficium ante non concesserit. E contra Aeolus, non ad praesens, sed ad praeteritum respondit: *Tu mihi quodcumque hoc regni est*.] **PRAESTANTI CORPORE NYMPHAE.** Bene etiam laudat istas, ut maior sit in Deiopeja pulchritudinis gloria. Laudabilius est enim superare laudatos, ut ipse ad majorem victoris Aeneae gloriam laudat & Turnum victum.

Quarum, quae forma pulcherrima, Deïopeam
Connubio jungam stabili, propriamque dicabo:
Omnis ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

SERVII.

viſtum. Harum autem quatuordecim nomina, ut quidam volunt, in Georgicis invenimus. *Praeſtanti* autem corpore, pro, praestantis corporis, ablativum pro genitivo.

76. [QUARUM QUAE FORMA. Dicimus & per se, *quarum quae pulcherrima*: & plus ornavit inferendo *forma pulcherrima*.]

77. CONNUBIO JUNGAM s. Deest, eam. Et *connubium*, est jus legitimi matrimonii. Et bene *Connubio jungam* dixit, ut hanc ab aliis segregaret, quae a regibus sine lege habentur: solent enim reges inter plures uni praecipuum dare nomen uxoris. In *connubio*, *nu* brevem posuit, cum naturaliter longa sit: *nubo* enim, unde habet originem, longa est. Sed est tropus Syntole; qui sit, quotienscumque longa corripitur syllaba, propter metri necessitatem. Statius quoque corripuit: *Connubialia pandunt Antra sinu*. Ipse alio loco longam posuit, ut est: *Hectoris Andromache Pyrrhin connubia servas*? Item: *Cuique loci leges dedimus, connubia nostra Reppulis*. Et: *Per connubia nostra*. Et: *Nomadumque petam connubia supplex*. Sciendum tamen est, quod plerumque in compositione, vel derivatione principalitatis, natura corrumpitur. CONNUBIO JUNGAM STABILI, PROPRIAMQUE DICABO. Multa in unum contulit versum, quae Juno promittit: dicendo enim *Connubio*, ostendit legitimam: dicendo *Stabili*, longam promittit concordiam, id est, quae divortio careat: dicendo *Propriam*, adulterii removet suspicionem. Quod autem adiecit *Dicabo*, obsequentem eam fore demonstrat. In usu enim est, ut dicamus: *sacerdos dicatus est numini*, hoc est: ad obsequium datus est. Igitur totus cum dictione pronunciandus est. Alii *dicabo* dabo accipiunt. Terentius: *Jam hanc operam tibi dico*, id est, *do*, sicuti ab eo, quod est *dico*, participium a passivo *dictus* facit, ut est: *Junoni infernae dictus sacer*: quamvis alibi lectum sit: *Templis sibi ferre dicatis*. *Propriam dicabo* autem deest, tibi, eam. [Et *propriam* possumus, vel firmam, vel perpetuam accipere, ut: *Si proprium hoc fuerit*. Terentius: *Nihilne esse cupiam proprium*. Et alibi: *Quod voluptates eorum propriae sunt*. Et: *Da propriam, Tbymbrae, domum*.]

78. OMNES ANNOS. Bene, quia Dea est: non enim usque ad senectutem. MERITIS. Praestitis, ut alibi: *Nec te regina negabo Promeritam*:

Aeo-

id est, praestitisse. Et alterum pendet ex altero: meritum non nisi ex praestantis descendit beneficio.

79. [PULCHRA PROLE. Bene postremum addidit, propter quod matrimonium contrahitur, pulcherrimos filios.] Et mire hoc Juno Lucina promittit, quasi non ob libidinem offerat. Notanda tamen figura: frequenter enim hac utitur: nam quod nos per genitivum singularem dicimus, antiqui per septimum dicebant, ut hoc loco: *parentem pulchra prole*, id est, pulchrae prolis. Et simpliciter intelligendum est: errant namque, qui dicunt ideo *pulchra* dixisse, propter Canacem & Macareum, in se invicem turpissimos fratres: illi enim alterius Aeoli filii fuisse narrantur.

PIERII.

73. INCUTE VIM VENTIS, SUMMERSASQUE OBRUE PUPPES. Sunt qui *subversas* legendum autument, ne ordo in sensu sit confusus: obrui enim prius accidit quam immergi. Mihi tamen displicere non potest, quod in antiquis omnibus exemplaribus, quae versavimus, legitur, tum *summersas*, tum *submersas*: quod etiam si non accipiamus pro submergendas, ut Grammatici nonnulli interpretantur, certe Poetarum mos est, haec de industria saepe confundere.

74. AUT AGE DIVERSAS, ET DISJICE CORPORA PONTO. In antiquis omnibus exemplaribus de meliore nota, *diversos* legitur, virili genere, ut de Trojanis intelligatur: quam lectionem aperte Donatus etiam agnoscit, ubi super ordine hoc plurima disputat, quae in vulgaris codicibus non habentur. Ideo vero ait cupere Junonem, Trojanos diversos agi, quoniam sparsi nihil audere postterius poterunt, nec ad Italiam pervenire. Et inferius: *Aut age diversos*, impleri non posset, nisi venti, ut supra dictum est, impugnantes sese, discretos Trojanos per diversa distraherent.

70. QUARUM, QUAE FORMA PULCHERRIMA, DEIOPEIAM. In Romano codice, in Oblongo, in Mediceo, & aliquot aliis antiquis, *Deiopea* nominandi casu scriptum est, pulcherrima elocutionis figura. Nam alibi etiam Virgilius utitur antiptosi.

- 80 Aeolus haec contra : Tuus, o regina, quid optes
Explorare labor: mihi iussa capeſſere fas eſt.
Tu mihi, quodcumque hoc regni, tu ſceptra Joveinque
Concilias: tu das epulis accumbere divum,
Nimborumque facis tempeſtatumque potentem.
85 Haec ubi dicta, cavum converſa cuspide montem

SERVII.

In-

80. AEOLUS HAEC. Subaudis, dixit: quod ex poſterioribus intelligitur, ut ſupra notavimus. REGINA. Inferioris perſonae reverentia eſt, majorem meritis appellare, non nomine; contra, majoris eſt, minorem nomine tantum vocare: qui ordo non niſi per indignationem corrumpitur: ut in duodecimo, Saces in extremis rebus, Turnum, non regem vocat, ut: *Ruiſque implorans nomine Turnum*. Et alibi de Ariſtaeo: *Et te crudelem nomine dicis*. [OPTES. Optare non tantum eligere ſignificat, ut alibi: *Optavitque iocum regno*: ſed etiam velle, ut hoc loco: *quid optes*, quid velis. Lucilius in vi. *Quid ipſum facere optes?* id eſt, velis: Alii *quid optes*, quid petas. Sane ſervavit ordinem: nam qui promittit, ſtatim a primo polliceri debet; poſt, ſi qua vult, addat; ut auditor expectatione non pendeat.]

81. [EXPLORARE. Deliberare: ſuperius namque multa poſceſerat Juno. Hoc ergo dicit: Tuum eſt, deliberare quid velis, aut certe aperire vel penſare, quale ſit deſiderium. Alii *explorare*, Jovis animum; aut certe *explorare*, explanare; aut certe ſtatuerre, an aequum ſit, quod petis: tuus enim hic labor eſt.] MIHI JUSSA CAPEſſERE FAS EST. *Capeſſere*, eſt ſaepe capere: figura eſt litotes, quae ſit, quotieſcumque minus dicimus, & plus ſignificamus, per contrarium intelligentes, ut hoc loco, nam non ait: *licet mihi implere quae praecipis*; ſed, *neſas eſt non implere quae jufferis*. Item alibi: *Munera nec ſperno*, id eſt, libenter accipio. E contrario autem, neſas mihi facere non jussa. [Hoc ſecundum ea, quae aliter dicuntur, aliter audiuntur, dictum eſt. MIHI. Sane ultima ſyllaba produci debet: quia hoc caſu omnia vel nomina, vel pronomina, vel participia, in ultima ſyllaba produci debent.]

82. TU MIHI QUODCUMQUE HOC REGNI. [Hoc ad illud reſpondet: *Namque tibi dictum pater atque hominum rex*. Redit ad phyſicam rationem: nam motus aeris, id eſt, Junonis, ventos creat, quibus Aeolus praeeſt. Dicendo autem, *quodcumque*, aut verecunde ait, ne videatur arrogans: aut quia ipſe rex ſub alieno

imperio eſt: aut latenter pene jocatur poeta: quis enim poſſit ventos, id eſt, rem inanem, tenere? [Quodcumque ergo, quod clauſo regnorum carcere regno, nec in mea manu eſt, niſi jullo ventos emittere.] JOVEMQUE CONCILIAS. Hytleron proteron in ſenſu: non enim Juppiter conciliatur Aeolo; ſed Aeolus Jovi, quaſi ſuperiori. Conciliantur autem novi, reconciliantur antiqui.]

83. TU DAS EPULIS ACCUMBERE DIVUM. Hoc eſt, Tu me deum facis: duplici enim ratione divinos honores meremur, dearum conjugio, & convivio deorum. Unde & in Bucolicis legimus: *Nec deus hunc menſa, dea nec dignata cubili eſt*. [Sane epulis accumbere, ſecundum temporis conſuetudinem dixit: nam olim ſedentes veſcebantur, ſicut ipſe meminit: *Gramineoque viros locat ipſe ſedili*. Et: *Perpetuis ſoliſi patres conſidere menſis*: & apud Homerum ſedentes Dii epulantur.]

84. [NIMBORUMQUE. Nubium, ut: *Et Lunam in nimbo nox intempeſta tenebat*.]

85. HAEC UBI DICTA. Et a Junone, & ab Aeolo. Et, *dicta*, ſi nomen eſt, dedit; ſi participium, deſt ſunt: vel: *haec ubi dicta*, pro, poſtquam, adverbium locale pro temporali. CAVUM. Ordo eſt: Converſa cuspide cavum montem in latus impulit. Et alibi: *In latus, inque ſeri curvam compagibus alium, Contorſis*. [Alii *in latus*, pro, latus accipiunt. Ennius: *Nam me gravis impetus Orci Percuſis in latus*: & bene *in latus*] quaſi in rem, quae facile cedit icui.

PIERII.

80. TUUS O REGINA QUID OPTES. Eſt placet *quid*, indefinitum, in plerisque tamen codicibus vetuſtis *quod* habetur: idque alicubi per *s* finale non ut numerum ſignificet, ſed quia: & *d* indifferenter poni tam in tabulis aeneis, quam in marmorum monumentis, apud veteres obſervatum.

Inpulit in latus: ac venti, velut agmine facto,
 Qua data porta, ruunt, & terras turbine perflant.
 Incubuerunt mari, totumque a sedibus imis
 Una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis
 90 Africus, & vastos volvunt ad litora fluctus.
 Insequitur clamorque virum stridorque rudentum.
 Eripiunt subito nubes caelumque diemque
 Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.
 Intonuere poli, & crebris micat ignibus aether:
 95 Praesentemque viris intentant omnia mortem.
 Extemplo Aeneae solvuntur frigore membra.

SERVII.

In-

86. AGMINE. Vel impetu, vel multitudine: *Agmen* enim sermo polysemus est: nam impetum significat, ut: *Illi agmine certo Laocoonta petunt*: Multitudinem, ut: *Vocat agmina sacra sororum*: nam non multitudinem significat (cum tres sint filiae Plutonis: Aleto, Tiphone, Megaera, quae Parcae, & Eumenides dicuntur) sed impetum: Etiam exercitum incedentem *agmen* vocamus.

87. QUA DATA. Et in XI. *Cecant in foedera dextrae Qua datur*. Qua ergo, quoniam; vel qua data, ad votum ventorum videtur retulisse.] PORTA. Omnis exitus vel introitus, porta dicitur, quasi qua potest vel importari vel exportari aliquid: [aut ideo porta, quia agmine dixerat: nam porta proprie aut urbis, aut castrorum est.] TURBINE. Vi ventorum. Et sciendum est, quod turba, quando appellativum est, turbinis facit: sed si sit nomen proprium, turbonis facit: Horatius: *Turbonis in armis*.

88. [INCUBUERE MARI. Tria dicit elementa turbata, *Terras turbine perflant*: *Incubuerunt mari*: & rursus: *Intonuere poli*. Hic ergo enumeratis recte adiecit: *Intentant omnia mortem*.]

89. UNA EURUSQUE, NOTUSQUE ET AFRICUS. Cardinales quatuor venti sunt, de quibus nunc tres ponit; paullo post unum, quem omiserat, reddidit, ut: *Strident Aquilone procella*. Bene hos modo tres ventos inferiores tantum nominavit, qui a sedibus imis mare commovent; Zephyrum & Aquilonem tacuit: Zephyrum, qui ad Italiam ducit, Aquilonem, qui desuper flat. Ideo Homerus de eo: *Καὶ βορρῆς αἰθρῆς τῆται μέγ' αὖ κῆμα χυλιδάου*. RUUNT autem, modo eruant.] PROCELLIS. *Procella* est vis

ventorum cum pluvia, dicta *procella* ab eo, quod omnia percellat.

91. INSEQUITUR CLAMORQUE VIRUM. Sequitur, quia praecesserat ventorum sonus, quem & ipsum clamorem possumus dicere. STRIDORQUE RUDENTUM. Proprie; nam in funibus stridor est. [Pacuvius in Teucro: *Armamentum stridor, & rudentium sibilus*.]

92. [ERIPUNT SUBITO N. Accius in Clytemnestra: *Deum regnator nocte caeca caelum & conspectu abstulit*.]

93. TEUCRORUM EX OCULIS. Bene *Teucrorum*, quibus tempestas immissa erat; nunquam enim totum coelum nubibus tegitur, sed illa pars, contra quam flaverint venti. Quod autem dixit *diem eripi*, ad videntium oculos retulit, non ad naturam: nam dies adhuc erat. NOX INCUBAT. Nox dicta, quod oculis noceat. *Incubat* autem ideo dixit, quod alienum tempus invalit: nam *incubare* proprie dicitur per vim rem alienam velle tenere. [Aut certe *nox incubat*, ut nihil intervalli esset inter tenebras & mare, aut tempestates, ut in Georgicis: *Ipse pater media nimborum in nocte corusca Fulmina molitur dextra*.]

94. POLI. Axes, id est, extremae partes coeli, super quibus coelum vertitur, id est, *πολῆς*: unde *vertices Latine*, Graece *πόλεις* dicuntur: duo enim sunt, Notios & Boreos, a quibus totum coelum contornuisse significat. AETHER. *Aethera* hoc loco pro *aere* posuit: nubes enim, unde fulmina, *aeris* sunt, non *aetheris*: & frequenter Virgilius duo ista confundit.

95. INTENTANT. Minantur, ingerunt. Omnia autem ad superiora retulit.

96. Ex-

Ingemit, &, duplicis tendens ad sidera palmas,
 Talia voce refert: O terque quaterque beati,
 Quis ante ora patrum Trojae sub moenibus altis
 100 Contigit oppetere! o Danaum fortissime gentis

SERVII.

96. EXTEMPLO. Illico, statim. Et est augurum sermo. *Templum* enim dicitur locus manu auguris designatus in aere, post quem factum illico capantur auguria. AENEAE. Servavit τὸ φρίσσον, ut Aeneam ultimum territum dicat. FRIGORE. Timore. Et est reciproca translatio: nam & *timor* pro *frigore*, & *frigus* pro *timore* ponitur, ut in Terentio: *Uxorem tuam pavitare ajunt*: Non *timere*, sed *labare frigeribus*: utrumque enim in unum exitum cadit, sicut & de calore & de frigore, urere dicimus, ut est: *Aus Boreae penetrabile frigus adurat*. [Nam & Graeci φρακτά dicunt, quae sunt timenda, ut Homerus: Δῶρα μὲν ἔκ' ἐτ' ὀσοῖα. Livius in Odissia: *Igitur demum Ulyxi cor frixit praesentis*. Reprehenditur sane hoc loco Virgilius, quod improprie hos versus Homeri transtulerit: Καὶ τότε Ὀδυσῆος αὐτο γύναττα, καὶ φίλον ἄτορ Ὀχρίσαι δ' ἄρα ἔπει φρίσσει δὲ μεγαλήτορα θυμόν. Nam frigore soluta membra longe aliud est, quam αὐτο γύναττα: cum hoc molle, illud magis altum, & heroicæ personæ, φρίσσει δὲ μεγαλήτορα θυμόν. Praeterea quis interdiu manus ad sidera tollit: aut quis ad caelum manum tendens, non aliud precatur potius quam dicit. O TERQUE QUATERQUE BEATI. Et illa intra se, ne exaudiant focii, & timidiore despondeant animos; hic vero vociferatur.]

97. INGEMIT. Non propter mortem ingemit: sequitur enim: O terque quaterque beati. Sed propter mortis genus: grave enim est, secundum Homerum, perire naufragio: quia anima ignea est, & extingui videtur in mari, id est, elemento contrario, ut: *Ignem est olivae vigor*. DUPLICES. Duas, secundum morem antiquum: nam *duplices*, duas dicebant, ut hoc loco: & *binos*, duos: & *utrosque* pro *utrumque*, ut Cicero: *Binos habebam, jubeo promi utrosque*. Item Sallustius, cum de duobus loqueretur: *Hi utrique ad urbem imperatores erant*. [PALMAS. Manus explicitas.]

98. TALIA VOCE REFERT. Profert. Reabundat; alibi *refert*, respondet, ut initio IV. Aeneid. *Anna refert*. In consuetudine, sic dicimus: *ille mihi retulit*. O TERQUE QUATERQUE. Hoc est, saepius. Pinitus numerus pro infinito: [& sic erupit in vocem cum dolore: Τεῖς μὲν Δαναοὶ ἔ' τετρακίς, οἱ τότε ἔλονται Τροίην

Ty-

εὐδμήν, καὶ οὐκ Ἀτρεΐδῃσι φέρονται. Ex Homero est de Ulyssē: Et hoc principium quidam acephalon dicunt, cum intelligi debeat, multa eum intra se cogitasse, postremo in haec erupisse.]

99. QUIS. Et quis & quibus unum significant: secundum artem enim sic dicimus: Ab eo enim, quod est a quibus mittit, sed a tertia declinatione in usu est dativus & ablativus plurales, licet antiqui omnibus usi sint casibus. Cato in Originibus ait: *Si quæ sunt populi*. Et declinavit quæ, quorum: ut *puppæ*, *puppium*. MOENIBUS ALTIS. Propter Pergamam, quæ altissima fuerunt: ex quibus omnia alta aedificia, *Pergama* vocantur, sicut Aeschylus dicit.

100. OPPETERE. Ore terram petere, id est, mori, expirare, vel occumbere. Possumus autem sic uti hoc sermone, & ut per se plenus sit, & recipiat adjectionem. Ergo dicimus & *oppetis*, & *mortem oppetis*, sicut & *expiras*, & *animam aspiras*. FORTISSIME GENTIS. Atqui in artibus legimus superlativum gradum non nisi genitivo plurali jungi: constat quidem; sed *gens* nomen est enuntiatione singulare, intellectu plurale. Bene ergo junxit: in gente enim plures sunt, ut alibi. *Isse ditissimus agri Phoenicum*: non enim unus est ager Phoenicum. Item Sallustius: *Romani generis disertissimus*. [Aut superlativo pro comparativo usus videtur, quasi fortissimis comparandus; non, ut vulgo creditur, praefendus.] Sane quaeritur, cur Diomedem fortissimum dixerit, cum post Achillem atque Ajacem ipse sit tertius? unde etiam Sallustius ait: *Primum Graecorum Achillem*. Multi dicunt ideo *fortissimum*, quia, juxta Homerum, & Venerem vulneravit & Martem. Alii ad gentem referunt, quod Achilles Thesalus fuit, Ajax Graecus, Diomedes Danaus. Multi ad excusationem Aeneae volunt fortissimum dictum: a quo constat eum esse percussum, [ut Juvenalis: *Vel quod Tydides percussit pondere coxam Aeneae*.]

PIERII.

99. QUIS ANTE ORA PATRUM. Valerius Probus versum hunc citans *quis* jambum esse dicit, passimque dativo & ablativo casu pro jambo accipi debere. Quare non alienus sum ab eorum opinione, qui *quis* per *ei* scribendum

Tydide, mene Iliacis occumbere campis
 Non potuisse, tuaque animam hanc effundere dextra?
 Saevus ubi Aeacidae telo jacet Hector, ubi ingens
 Sarpedon, ubi tot Simois correpta sub undis
 105 Scuta virum galeasque & fortia corpora volvit.

SERVII.

Ta-

101. TYDIDE. Vocativus Graecus, si enim Latine diceret, *Tydida* debuit ponere. Omnia enim patronymica, quae in *Des* exeunt, apud Latinos primae sunt declinationis, ut: *Saevus ubi Aeacidae telo jacet Hector*. [Tydides, Diomedes, Tydei & Deiphyles Adraſti filiae filius, qui post captum Ilium ad Italiam venit, quod plenius in xi. libro habes. Eo tempore statua, cum in templo Apollinis Delphici staret, vi quadam divina ad Corcyram migravit, visa est muros Corcyraeorum defendere: nam eius comminatione hostibus fugatis, Corcyra bello exempta est.]

102. [NON POTUISSE. Quasi semper voluerit.] ANIMAM HANC. Quasi cum dolore *hanc animam* dixit: ac si diceret infelicem, quae ad labores nata est. EFFUNDERE. Secundum eos, qui dicunt sanguinem esse animam, ut ipse alibi: *Purpuream venit ille animam*. Nam alio loco aliorum opinionem sequitur, qui dicunt spiritum esse animam: unde est: *Atque in ventos visa recessit*.

103. SAEVUS. Magnus, ut superius diximus. [Vel fortis, vel bellicosus; ut est: *Et saevum Aeneam agnovit Turnus in armis*. Vel adversus hostes *saevus*, & est epitheton ad tempus: nam incongruum erat ab Aenea *saevum*. *Hectorem* dici: aut *saevus*, quod adversum Antenorem & Aeneam & Helenum sentiens, Helenam non permiserit reddi. Ideo *saevus Hector*, quia Aeneas pius. Quod autem ait AEACIDAE TELO, vult ostendere feliciorum Hectorem, cui contigerit ab Achille perire, quod ipse optaverit ei congressus, sicut in v. Neptunus Veneri loquitur.] Et bene elegit cum quibus periisse debuerit: ipse enim & fortis est & numinum proles: recte ergo his jungitur, in quibus talia fuerunt.

104. SARPEDON. Et in ultima possumus accentum ponere, & in penultima: nam Homerus & *Sarpedonis* declinavit, & *Sarpedon-itis*: unde & varius accentus est: *Sarpedonis* enim in antepenultima habet accentum; *Sarpedontis*, in penultima. Sed *Sarpedontis* usurpavit. Naturalis autem declinatio est, *Sarpedon*, *Sarpedonis*, ut *Memnon*, *Memnonis*, *Simoon*, *Simonis*; si autem genitivum in *ontis* miserit, a circumflexo venit: qui est in ultima

syllaba nominativi, ut *Demophoon*, *Demophoon-itis*: *Laocoön*, *Laocoontis*: sic ergo & *Sarpedon* *Sarpedontis*. Est autem *Sarpedon*, Jovis filius & Laodamiae, ut alio loco: *Quin occidis una Sarpedon mea progenies*, occisus a Patroclo Menaeii filio, armis Achillis induto. Hujus interitum Juppiter profecutus dicitur imbre sanguineo. *Simois*. Nomen hoc integrum ad nos transit, unde suo est accentu proferendum: nam si esset Latinum, in antepenultima haberet accentum: quia secunda a fine brevis est. Et hic flumen Trojae est. [Sane bene fecisse videtur *Simois* mentionem, ut ibi videatur pati se optavisse, ubi genitus est, ut alibi: *Tunc ille Aeneas, quem Dardanio Anchisae Alma venit Phrygiæ genuit Simois ad undam?*] SUB UNDIS. Et *sub undis* legimus, & *sub undas*. Sed si *sub undas*, *correpta* intellige: si *sub undis*, *volvit*. Varia ergo distinctio est. CORREPTA. Rapta.

105. FORTIA CORPORA. Hoc est, virorum fortium corpora: nulla enim est in mortuis fortitudo. Et ex Homero tractum est: *Καὶ Σιμόνι ὅτι πολλά βοῶντα, καὶ τρυφάλακα Κάπτεσσι ἐν κονίῃσι, καὶ ἡμιθῖον γίνοι ἀνδρῶν*.

PIERII.

centent, ut aliquot habent marmora: sed hoc loco cadit in unam syllabam, *κατὰ συνίχου*.

103. SAEVUS UBI AEACIDAE TELO JACET HECTOR, UBI INGENS SARPEDON, UBI TOT SIMOIS CORREPTA SUB UNDIS. Ut praeteream *saevos* per o, & *correpta* praepositione incolumi, veteribus in aliquot exemplaribus notata, quae Scaurus ferre non potest, id attingam, quod in antiquiori quodam codice legere est, *Hector & ingens*, pro, *ubi ingens*. Nempe quod satis illis visum sit repetere bis tantum adverbium *ubi*: ne, si ter prolatum sit, oratio loco tam moesto lascivire videatur. Mihi vero perplacet ea triplicata repetitio: quippe quae majorem quandam vim ad excitandum pathos habeat. Et bona antiquorum codicum pars *ubi* ter ponit: & in antiquis Prisciani codicibus ita citatos versus invent, dicente eo: *ubi* relativum gravari debere, ut hoc loco: *ubi Aeacidae, ubi ingens, ubi tot Simois*.

Talia jactanti stridens aquilone procella
 Velum adversa ferit, fluctusque ad sidera tollit.
 Franguntur remi: tum prora avertit, & undis
 Dat latus. Insequitur cumulo praeruptus aquae mons.
 110 Hi summo in fluctu pendent: his unda dehiscens
 Terram inter fluctus aperit. Furit aestus arenis.
 Tris notus abreptas in saxa latentia torquet:

SERVII.

Saxa

106. TALIA JACTANTI. Inaniter loquenti, ut alibi: *Atque irrita jurgia jactat*. Et: *Voces dum jactat inanes*: id est, inertes. AQUILONE. Ab Aquilone. [Ecce hic reddidit ventum, quem transferat: & a generali tempestate ad speciem transit.]

107. ADVERSA. Contraria: quia ad Italiam navigantibus ventus Aquilo contrarius est.

108. FRANGUNTUR REMI. Vel gubernacula: vel, quod melius est, revera remi. Antiqui enim velis remisque navigabant, ut: *Validisque incumbere remis*: *Obliquatque sinus in ventos*. Et de omnibus navibus hoc dicitur non Aeneae tantum. TUM PRORAM AVERTIT. Alii *Prora* legi tradunt, ut sit: *Avertit*, pro, avertitur. Est figura creberrima: potest namque pro activi verbi significatione passivum poni, ut est: *Et piliis bellantur Amazones armis*: pro, bellant. Nec nos debet movere, quod *bellor* non facit: natura enim hoc prohibuit: nam compone hoc verbum, & invenitur activum: facit enim *debellor*: & contra pro passivi verbi significatione activum ponitur, ut est hoc loco *avertit*, pro, avertitur: &: *Insinuas pavor*: pro, insinuat: &: *Nox humida coelo Praecipitat*, pro, praecipitatur. Sed haec verba tantummodo pro se invicem ponuntur, quae & activa esse possunt & passiva; ut est *averto* & *avertor*, *praecipito* & *praecipitor*. Ergo non possumus dicere, quod quidam artigraphus, declinationes activi verbi & passivi pro se invicem poni: nam & neutralis verbi declinatio activa est, & communis deponentisve passiva: & aliud est esse activum verbum, & aliud habere verbi activi declinationem.

109. DAT LATUS. Inclinator. CUMULO. Exuberante fluctu, altitudine, id est, cum cumulo. PRAERUPTUS. In altum levatus.

110. HI. Pro, illi, vel alii: & bene dicitur, *his* pro illis, vel aliis. DEHISCENS. Valde hiscens. De enim augentis est, ut in Terentio: *Deamo te Syre*.

111. APERIT. Ostendit, ut Sallustius: *Caput aperire solitus*, id est, nudare, ostendere: [sic alibi: *Visa aperire procubantes*: sane aliter hic

aperit, aliter *ostium aperit*.] ARENIS. Et ab arenis, & cum arenis: id est, vel ab imo movebatur mare; vel cum ipsis arenis, ut in tempestate solet.

112. TRIS. Latinum est: Genitivus enim pluralis, quotiens in *ium* exit, accusativum pluralem in *is* mittit, ut *puppium*, *puppis*: quotiens in *um* exit, in *es* mittit, ut *patrum*, *patres*. SAXA LATENTIA. Modo propter tempestatem; [vel, ut quidam tradunt, tranquillo mari: nam quemadmodum latent, quae nomen habent.] Haec autem saxa inter Africam, Siciliam & Sardiniam, & Italiam sunt, quae *saxa* ob hoc Itali *aras* vocant, quod ibi Afri & Romani foedus inierunt, & fines imperii sui illic esse voluerunt: unde etiam Dido: *Littora littoribus contraria, fluctibus undas Improcor*. Quae *aras*, a Sisenna, *propitiae* vocantur. [Alii dicunt Graecos haec saxa *ῥομαί* appellare. Quidam insulam fuisse hunc locum tradunt, quae subito pessum ierit, in cujus reliquias saxa haec extare, in quibus agunt: Foenorum Sacerdotes rem divinam facere solitos. Has *aras* alii *Neptunia* vocant, sicut Claudius Quadrigarius 1. Annalium: *Apud aras, quae vocabantur Neptuniae*. Varro de Ora maritima lib. 1. *U: faciunt ii, qui ab Sardinia Siciliam, aut contra petunt. Nam si utramque ex conspectu amiserunt, sciunt periculose se navigare, ac verentur in pelago latente insulam, quem locum vocant aras*. TORQUER. Jacit, immittit, ut: *Torquet aquesam byemem*. Inde & *torquet*, *jacis* dicimus. Alibi, *Torquet*, deflectit, ut: *Torquet medior nox humida currus*. Alibi regit & frenat, ut: *Cun^{ta} tuo qui bella pater sub numine torques*. Alibi sustinet, & tert: *Axem humero torques stellis fulgentibus aptum*.]

PIERII.

108. TUM PRORA AVERTIT. In Romano codice, *proram* legitur, accusativo casu: cujus suppositum erit procella. Quanquam Servius longa disputatione *avertit*, pro *avertitur*, legendum censet. Quare itidem *prora* casu recto ponendum: quae quidem magis poetica elocutio est.

Saxa vocant Itali, mediis quae in fluctibus, aras,
 Dorsum inmane mari summo. Tris Eurus ab alto
 115 In brevia & Syrtis urget, miserabile visu;
 Inluditque vadis, atque aggere cingit arenae.
 Unam, quae Lycios fidumque vehebat Oronten,
 Ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
 In puppim ferit. Excutitur, pronusque magister
 120 Volvitur in caput. Ast illam ter fluctus ibidem

SERVII.

113. SAXA VOCANT ITALI MEDIIS QUAE IN FLUCTIBUS ARAS. Ordo est, quae saxa, latentia in mediis fluctibus, Itali aras vocant: [pro quibus hunc ordinem esse ait: *Tris Notus abreptas mediis fluctibus in saxa latentia torquet*: Alii mediis fluctibus aras legunt, ut sit ordo: *Saxa vocant Itali aras, quae mediis fluctibus, ut desit, sunt*. Italos autem aliqui, non qui in Italia nati sunt, sed, qui Latine loquantur, accipiunt.]

114. DORSUM IMMANE. Eminens, altum, secundum Homerum, [vel certe eminens planities, aut superficies durior: aut sic ait hic Poeta *dorsum* de saxo, ut Homerus *Νῆα δαλῶν*: & alibi ipse: *Dorso dum pendet iniquo*. Quidam *immane* pro malo accipiunt positum, propter naufragia, quae ibi solent fieri: nam *manum*, *bonum* dicunt; ergo quod bono contrarium immane: non enim potest pro magno accipi. Alibi: *Posuitque immania templa*: quia non facile apparent haec saxa, nisi cum mare ventis movetur. *Dorsum* autem hoc loco non absurde ait: quia Graece *αἶψα* ipsae *ἰσθμοὶ* dicuntur, ut Sinnius Capito tradidit, secundum Homerum.] MARI SUMMO. Vel in summo, vel in placido.

115. IN BREVIA ET SYRTES. Id est, in brevia Syrtium: ut: *Molemque & montes*. Brevia autem vadosa dicit, per quae vadi pedibus potest. [VADIS. Vada, *τὰ βραχέα*. Varro de Ora maritima lib. 1. *Si ab aqua summa non alte est terra, dicitur vadus*: & multi sic legunt: *Inluditque vadis, atque aggere cingit arenae*.] ET SYRTES. Syrtium sinus duo sunt, pares natura, impares magnitudine, ut Sallustius dicit.

117. LYCIOS. Hi Trojae ad auxilium venerant, qui, mortuo rege Pandaro, Aeneam secuti sunt; unde & in secundo ait: *Cemistum urbem affluxisse novorum Invenio*. FIDUM. Fidelem: utrumque nomen idem significat; quamvis quidam velint *fidum* amicum, *fidelem*

seruum dici. Et sic pronuntiandum, ut dolorem afferat talis focii amissio.]

118. IPSIUS ANTE OCULOS. Ad maiorem dolorem: unde alibi: *Quaeque ipse miserrima vidi*. Item: *Qui nati coram me cornere letbum Fecisti*. INGENS PONTUS. Magna pars ponti. Et est tropus Synecdoche. Ut Sallustius in Jugurthino: *Ubi signa & scuta erant, praesidium hostium*: per *scuta* intelligendum caetera arma: & ideo apud Terentium: *Scutati omnes*, pro armati. A VERTICE. Aut a puppi, quae vertex navis est: aut ab Aquilone, qui fiat a mundi vertice, hoc est, a septentrione: ut ipse alibi: *Hic vertex nobis semper sublimis*. Quidam *verticem* hic procellam accipiunt.

119. [IN PUPPIM. Pro, puppim, addit praepositionem. PRONUS. *Πρηνής*: nonnulli sane *pronus*, adverbialiter legunt.] MAGISTER. Leucaspis, ut in sexto libro: *Leucaspim, & Lyciae ductorem classis Orontem*.

120. TER. Saepius, finitus numerus pro infinito, crebros enim fluctus facit Aquilo, ut Sallustius: *Crebritate fluctuum, ut Aquilone soles*: [vel certe quod Graeci *τρίπλοια* appellant, ut Sallustius, *triplici fluctu*.] IBIDEM. *Ibidem*, & *ubinam*, multi dubitant ubi debeat esse accentus: quia *ubi* & *ibi* naturaliter breves sunt; sed ratione finalitatis plerumque producuntur in versu: nescientes hanc esse rationem, quia pronuntiationis causa contra usum Latinum syllabis ultimis, quibus particulae adiunguntur, accentus tribuitur: ut *mosaque*, *illene*, *hujusco*: sic ergo & *ibidem*.

PIERII.

115. IN BREVIA ET SYRTES URGET. In antiquis plerisque codicibus, *urget* est, u post g addita, Attiano more. Et hoc loco *syrtis* in accusativo plurali tantum fieri docet Priscianus, sicut & *Alpis*, propterea quod Graece declinata u diphthongum habent: ejus vero sonum apud Latinos esse per i lon-

Torquet agens circum, & rapidus vorat aequore vortex.
 Apparent rari nantes in gurgite vasto;
 Arma virum, tabulaeque, & Troia gaza per undas.
 Jam validam Ilionei navem, jam fortis Achatae,
 125 Et qua vectus Abas, & qua grandaevus Aletes,

SERVI.

Vi-

121. [TORQUET AGENS CIRCUM. In gyrum circumagit. VORTEX. Vortex dicitur circumacta in se unda, & quae quasi sorbere videatur: quod de Charybdi legitur: *Atque imo baratri ter gurgite vastos sorbet in abrutum fluctus*. De quo ait Sallustius: *Charybdis mare verticillifans*.]

122. APPARENT. Aliud est parere, & aliud apparere: parere enim est obedire, ut: *Paret amor dictis*. Apparere autem, videri, ut: *Apparet liquido sublimis in aere Nisus*. Et haec observatio diligenter custodiri debet; licet eam auctores metri causa, vel clausulae plerumque corrumpant. RARI. Vel propter maris magnitudinem; vel quia una perierat navis: [vel rari de multis, ut ostendat statim alios plures perisse; & quomodo apparent, si Ponto nox incubat atra? aut quia, *Crebris micat ignibus aether*: aut quia ante ipsius oculos hoc evenit.] NANTES. Prima verbi positio est, *no, nas, nat*: unde est: *Nare per aestatem liquidam*: & prima syllaba naturaliter longa est: licet *Natare*, *na* brevis sit in eadem significatione. IN GURGITE VASTO. Tapinosis est, id est, rei magnae humilis expositio. Prudenter tamen Virgilius humilitatem sermonis epitheto sublevat, ut hoc loco: nam *vasto* addidit. Item cum de equo loqueretur, ait: *Cavernas ingentes*.

123. ARMA VIRUM. Bene addidit *virum*, id est, virorum: arma enim dicuntur cunctarum artium instrumenta, ut: *Cerealiaque arma*. Item: *Colligere arma iubet*. Et alio loco: *Discendum & quae sint duris agrestibus arma*. TROIA. Differentia in hoc sermone est, & in sensu, & in syllabis: nam cum provinciam dicimus [nam *Troja* provincia, *Ilium* ipsa civitas] & principale nomen est, brevis est *Tro*: quando autem non est principale, & derivatio est, longa est *Tro*, ut: *Troius Aeneas*. GAZA. Persicus sermo est, & significat divitias; unde *Gaza*, urbs in Palaestina dicitur, quod in ea Cambyses rex Persarum, cum Aegyptiis bellum inferret, divitias suas condidit: est autem generis foeminini, ut: *Es gaza laetus agresti*. [Quo exemplo apparet quoque superfluo quaeri a multis, quemadmodum potuerit aurum natare, nescientibus, *Gazar*, id est, opes, dici omne, quod possi-

demus: aut certe hyperbole tempestatis, ut etiam ponderosa ferri potuerint. PER UNDAS. *Per*, quidam nolunt: Et *Troia* possessivum, a. i. a. c. e. f. f. e. o. i. n.]

124. JAM VALIDAM, &c. VICIT HYEMS. Zeugma est ab inferioribus, quod sit a superioribus, & a medio; plerumque & ad utrumque resonat, ut: *Trojigena, interpret dictum, qui numina Phoebi, Qui tripodas, Claris lauros, qui sidera sentis*. Ecce hoc loco *Santis*, & ante dicta & sequentia concludit. *Ilionei*. Antiptosis est, pro genitivo enim dativum posuit: nam constat huiusmodi Graeca nomina dativum singularem in *u* diphthongum mittere, ut *Orpheu*: nam illa solutio est, cum *Orpheu* separatim dicimus: nam modo *Ilionei* possumus dicere adstrictum esse genitivum, ut ipse sit qui & dativus: quod si forte contingat, non regula mutatur; sed Antiptosis sit, qua plerumque utuntur Poetae, ut: *Urbem quam status vestra est*, pro, urbs. Et: *Haeret pede pes*: pro, pedi.

125. VECTUS. Qua vehabatur significat. Et pro praesenti participio, quod non habemus, praeteritum posuit. In Latino enim sermone a passivo verbo praesens participium non est, neque ab activo verbo praeteritum; sed quod uno sermone explicare non possumus, aut circumlocutione ostendimus: aut si hoc nolumus, participium pro participio ponimus; sed usurpative; ut hoc loco factum est. [ABAS. *Abantes* aliquot tradunt; hic unus, Aeneae comes; alter, quem in Troja Diomedes occidit; tertius est Argivus, cujus tertio libro clypeum Apollini consecrasse dicit Aeneas.]

PIERII.

i longum. Est & Velii Longi sententia, ut *syrtis* per *i* scribatur, citato versu: *Et rassis aperis syrtis*. Nostra autem aetate litterati pene omnes diphthongum Graecam recepere: atque ita dictionis huius casum *syrtis* per *ei*, ut pleraque alia scriptitant: quod in codicibus antiquis inventu rarissimum: quodque supervacuum esset, quod *i* tam longae, quam brevis naturam habet, tum incommodum aliquando iudicat Quintilianus. Sed de hoc genere plura alibi recitantur.

126. VORAT AEQU. VORTEX. Mirum est, quam saepe invenias *vortex*, & *vertex* indifferenter scribi

T:

scribi

- Vicit hiems. Laxis laterum conpagibus omnes
 Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.
 Interea magno misceri murmure pontum,
 Emissamque hiemem sensit Neptunus, & imis
 130 Stagna refusa vadis: graviter commotus, & alto
 Prospiciens, summa placidum caput extulit unda.
 Disiectam Aeneae toto videt aequore classem:
 Fluctibus oppressos Troas, caelique ruina.
 Nec latuere doli fratrem Junonis & irae.
 135 Eurum ad se Zephyrumque vocat. Dehinc talia fatur:

SERVII.

126. VICIT HYEMS. *Hyems*, duas res significat; aut tempus; aut vim venti, [per quam oritur tempestas.] Ergo & sic hoc loco intelligendum est. [Accius: *Unde estis nautae huc hyeme delati*. Sic & Varro. LAXIS. Pro, *laxatis*, nomen pro participio.]

127. ACCIPIUNT IMBREM. *Imber*, dicitur humor omnis: veteres enim omnem aquam *imbrem* dicebant: ut Lucretius: *Ex igni, terra, atque anima nascuntur & imbri*: id est, humore. [Ennius *imbrem*, pro aqua marina: *Ratibusque fremebat Imber Neptuni*.] FATISCUNT. Abundanter aperiuntur. *Fatim* enim abundanter dicimus, unde & *adfatim*. *Hiscere* autem, aperire, verbum frequentativum ab *hiare*.

129. [EMISSAM HYEMEM. Hic apertius tempestatem declarat ex Graeco: nam & illi *χειμῶνα* tempestatem dicunt: & bene veteres nostri *hyemem anni* dicebant, ne *tempestas* posset intelligi.] IMIS. Bene in imo voluit esse Neptunum, ut iam factam cognosceret tempestatem, non incipientem vetaret.

130. STAGNA. *Stagnum*, dicitur aqua stans, sed nunc profunda maris significat, ab eo, quod non nisi nimia tempestate turbantur. Ergo *stagna*, & *imis vadis refusa*, aliud pendet ex alio: quia immobilis aqua in imo maris tantummodo est, [quam tunc ab imo motu dicit esse turbatam.] [GRAVITER COMMOTUS. Oportune Neptunum ait commotum, cum maria turbantur: quia plerumque Poetae Neptunum pro mari ponunt.] ET ALTO PROSPICIENS. Aut e mari erigens caput, aut mari providens. [Quidam *alto*, *caelo* accipiunt; quia ait: *Jam caelum terramque*.]

131. PLACIDUM CAPUT. Quaerunt multi quemadmodum *placidum caput*, si graviter commotus? quasi non possit fieri, ut irascatur ventis, propitius sit Trojanis: epitheta enim alia naturalia sunt, alia ad tempus: & *placidum*,

ut naturale Neptuni est, ita *graviter* ad tempus, ob factam tempestatem. Uno autem epitheto more suo habitum futurae orationis ostendit, ut alibi uno sermone: *Tunc quassans caput*.

132. [DISJECTAM AENEAE TOTO VIDET AEQUORE CLASSEM. Hic ostendit Aeolum omnia Junonis praecepta complexisse. Nam: *submersasque obruit puppes*, in Orontis sociorumque ejus interitu: *Aut age diversas, & disjice corpora Ponto*. *Disiectam Aeneae toto videt aequore classem*.]

133. COELIQUE RUINA. Id est, tonitribus, quorum sonus similis est ruinis.

134. NEC LATUERE DOLI FRATREM JUNONIS, ET IRAE. Aut *doli Junonis*: aut *fratrem Junonis*: gemina ergo distinctio est, quod & ipsa Saturni est filia.

135. [EURUM AD SE ZEPHYRUMQUE VOCAT. Pars pro toto: per hos enim omnes intelligendi sunt; isti enim sunt cardinales. *Ad se* autem & hic ait: Cur tamen *Zephyrus*, qui ad Italiam ducit, quem Poeta supra tacuit, nunc vocatur? ira in hoc Neptuni exprimitur, si etiam eum objurat, qui non adfuerit.]

PIERII.

scribi in antiquis codicibus, quod idem esse vult Arusianus Messius. Capro tamen non temere *vorticem* per *v* vocalem quartam in prima syllaba, a *Vertice* per *v* vocalem secundam distinguente. Praeterea Solf. Carisius *vertex* a *vertendo*, *vortex* a *vorando* dicta putat. Vult autem Plinius *Verticem*, immanem vim impetus habere, ut: *Ingens a vertice Pontus*. *Vorticem* vero circumactionem undae esse, ut: *Rapidus vorat aequore vortex*.

133. FLUCTIBUS OPPRESSOS TROAS COELIQUE RUINA. In Romano quidem codice, *ruinam* legitur

Tantane vos generis tenuit fiducia vestri?

Jam caelum terramque meo sine numine, venti,
Miscere, & tantas audetis tollere moles?

Quos ego. Sed motos praestat componere fluctus.

140 Post mihi non simili poena commissa luetis.

Maturate fugam, regique haec dicite vestro:

Non illi imperium pelagi saevumque tridentem,

Sed mihi sorte datum. Tenet ille inmania saxa,

SERVII.

Ve-

136. GENERIS FIDUCIA VESTRI. *Astraeus* enim, unus de Titanibus, qui contra Deos arma sumpserunt, cum Aurora concubuit: unde nati sunt venti secundum Hesiodum: Ἀστραίῳ δ' Ἡώς ἀνέμους τέκε καρτερόδυνους, Ἀργίσιον, Ζεφύρον, Βορέιον τ' αἰφροκίλινον, Καὶ Νότον, ἐν φιλότῃσι θεῶν θεῶν ἀνθρώπων. Et hoc loco fiduciam pro confidentia posuit; quum fiducia in bonis rebus sit, confidentia in malis.

137. JAM COELUM TERRAMQUE. Aut ordo est: Ausi esis sine meo numine tantas moles tollere, & coelum terrasque turbare? aut certe illud est, quod tria haec numina, licet divisa imperia teneant, videntur tamen invicem regni totius habere potestatem: sicut & ipsa elementa, quae retinent, physica inter se quadam ratione junguntur. [Sic in Georg. Temporibus. que parem diversis quattuor annum.] Quod & ipsorum numinum sceptrum significant. Juppiter enim trifido utitur fulmine: Neptunus, tridente: Pluton, tricipiti Cerbero. Multi autem quaerunt, cur modo Neptunus hic de alienis conqueratur elementis. [Aut certe terram pro mari posuit, ab eo quod continet, id quod continetur, quia ipse dicitur Ἐρως γαίης & Ἐρως γαίης, id est, movens terram: Et caelum pro aere: constat enim terram cum aqua in aere libratam. MEIO SINE NUMINE. Hoc est: Et lazar scires dare jussus habenas. NUMINE VENTI. Distingue Numine, ut Venti, convitium sit.]

139. QUOS EGO. Deficit hoc loco sermo: & congrue, quasi irati, & turbatae mentis. Subauditur quos ego ulciscar: ergo ἀποσιώπων est; hoc est, ut ad alium sensum transeat, ideo abruptum & pendentem reliquit, ut alibi: Me, me, adsum. Similiter: Incipis effari, mediaque in voce resistis. Et necessario post tale schema, SED, conjunctionem sequi, ut: Quamquam o; sed: Terentius: Quem quidem ego, si sensero? sed quid opus est verbis? His enim affectibus tantum sermonis defectio congruit. SED MOTOS PRAESTAT COMPOSERE FLUCTUS. Prudenter ait:

plus est enim innocentibus succurrere, quam nocentium delicta punire. PRAESTAT. Melius est, ut: Praestat Trinacris metas lustrare Pachyni. Et notandus sermo: nam & per se plenus est, & tam accusativo jungitur, quam septimo. Dicimus enim & praestat illum, & praestat illo. [Commisssa autem hic pro peccatis.]

140. POST MIHI NON SIMILI POENA COMMISSA LUETIS. Aut non simili poena, id est, non ea, qua Trojanos affecistis: aut certe Mibi non simili, id est, non tam vehementer irato: aut pro non impune posthac: nunc enim nullam poenam sentiunt, nisi forte objurgationis. LUETIS. Persolvetis. Et hic sermo a pecunia descendit: antiquorum enim poenae omnes pecuniariae fuerunt.

141. MATURATE FUGAM. Cum maturitate, id est, cum tranquillitate discedite. Quo modo dicimus: Matura iracundiam tuam, id est, mitiga: perniciosum enim Trojanis est, si maturent fugam, hoc est, si accelerent. Ergo fugam hic tantum discessum accipiendum.

142. SAEVUM. Vel magnum & potentem, ut superius: vel vere saevum in ventos, quia minatur. [TRIDENTEM. Ideo Tridentem Neptuno assignatur, quia mare a quibusdam dicitur tertia pars mundi: vel quia tria genera aquarum sunt, maris, fluminum, fluviorum: quibus omnibus Neptunum praesse nonnulli dicunt.]

143. SED MIHI SORTE DATUM. Sorte ideo ait: quia Juppiter, & Neptunus, & Dis pater, Saturni & Opis filii, cum de mundi possessione certamen inissent, placuit ut imperium sorte dividerent; ita effectum est ut coelum Juppiter; maria Neptunus; Dis pater inferos sortirentur. SORTE. Ac si diceret, potuisse se etiam coelum tenere; [nec sine suo arbitrio posse quemquam in suo regno habere potestatem:] Aeolum vero beneficio etiam carceris regna meruisse. IMMANIA. Aspera: Manum enim antiqui

Tt 2

ba-

Vestras, Eure, domos. Illa se jactet in aula
 145 Aeolus, & clauso ventorum carcere regnet.
 Sic ait, & dicto citius tumida aequora placat:
 Collectasque fugat nubes, solemque reducit.
 Cymothoë, simul & Triton adnexus, acuto
 Detrudunt navis scopulo. Levat ipse tridenti:
 150 Et vastas aperit Syrtis, & temperat aequor:

SERVI.

At-

bonum dicebant; unde & *mane* dicitur. Quid enim melius? & inde per Antiphrasim *manes* inferi vocati, quia non sunt boni.

144. VESTRAS EURE DOMOS. Irascentium est uti proprio nomine, ut Terentius: *Ego te in pistrinum Dava dedam*. Aut quasi contra principem tempestatis irascitur, quem primum constat egressum: quia supra: *Una Eurusque Notusque ruunt*. Quod autem dixit SAXA IMMANIA, VESTRAS DOMOS: de Pseudolo Plauti tractum est, ubi ait: *Nisi forte carcerem tu aliquando effregisti, vestram domum*. [Et figurate saxa, domos: vario enim. significatu idem ostenditur.] JACTET, pro gloriatur: veluti: *Nullo tantum se Morpha cultu Jactet*: & hoc ex accidenti sumptum: nam *jactare* ad gloriosum pertinet: [quoniam qui sunt in aliqua re gloriosissima, motu quodam & incessu corpus suum jactant.] AULA. Irrisio est: sequitur enim CARCERE: & nihil tam contrarium, si simpliciter intelligamus.

145. CLAUSO. Quia ventos emittere non ipsius potestatis est, sed jubentis. [Et hoc est, *foedere certo*: &: *Dare iussus habenas*. VENTORUM. Non otiose, sed per exprobrationem, poterat enim dicere vestro, sed ut supra: *Meo sine numine venti*.] CARCERE REGNET. Licet carcer sit, tamen regnum est Aeoli: haec enim pro affectu possidentis intelligenda sunt; ut alibi, cum de rure loqueretur: *Post aliquos mea regna videns mirabor aristas*. Et alibi: *Regum aequabat apes animo*. [Et bene regnum Aeoli custodiam carceris dixit.]

146. DICTO CITIUS. Non antequam diceret; dixit enim: *Sic ait*; sed citius quam dici potest. PLACAT. Sub poetica licentia physicam quoque tangit rationem. Mare enim dicitur esse Neptunus, quem superius dixit graviter commotum; quia tempestas erat. Nunc autem ait *placat*, quia sedari coeperant maria.

147. COLLECTAS. Aut nunc collegit ac fugavit; aut ante a ventis collectas fugavit, id est, resolvit. [Colligere enim nubes dicitur caelum, ut: *Aut, si nox pluviam ne colligat ante, terebor*.

SOLEMQUE REDUCIT. Per *Solem* serenitas intelligenda, quod superius dixit: *Eripians subito nubes coelumque diemque*. Quis enim ignorat diem constare per Solem? & consequens erat, ut fugatis nubibus Sol rediret.]

148. CYMOTHOE &c. Nomina deorum marinorum plerumque de causis ficta ab elementis, quae numina dici voluere majores, ut: *Cymothoe*, id est, cursus fluctuum, *από τῆ θύης τοῦ κύματος*. TRITON. Deus marinus, Neptuni & Salaciae deae marinae filius, ab aqua salsa dictae. ADNIXUS. Antiquum est, ut *connixus*, quibus hodie non utimur. Dicimus enim *adnexus* & *connexus*: sed & multa alia usus contra antiquitatem vindicavit. Illi enim *parvi* dicebant, nos dicimus *perperci*. Item nos dicimus *suscepi*; illi autem *sucepi*, ut: *Sucepitque ignem foliis*. ADNIXUS. Zeugma est, *adnisi* enim debuit dicere, ut paulo post: *Haud aliter, puppesque tuae, pubesque suorum, Aut portum tenes*. Ergo *adnexus* ad Tritonem tantum pertinet, qui Cymothoen juvat: aliis non videtur zeugma esse, quod *adnexus* non *connexus*. Ordo tamen est: Cymothoe simul ac Triton acuto detrudunt naves scopulo, ab aris, in quas *iris Notus abreptas in saxa latentia torquet*.

149. LEVAT. Leves ac navigabiles facit, ut: *Nostriumque leves quaecumque laborem*. Alii *levat*, laxat, ut: *Atque arta levare Vincula jubet Priamus*. TRIDENTI, autem pro, *tridente*, dativum pro ablativo.

150. [APERIT. Ideo, quia, arenarum congerie impediens, praecclusae ad navigandum erant. Caeterum bis idem. Ergo immisso in eas mari aptas ad navigandum fecit. Sic Sallustius: *Sed ubi tempore anni, mare classibus patefactum est*. TEMPERAT. Tranquillum facit. ATQUE ROTIS. Bene non moratur in descriptione currus, ut citius liberetur Aeneas. [Et scire debemus, prudenter Poetam pro causis vel tendere, vel corripere orationem: ut hoc loco periclitantibus Trojanis, tota celeritate dicit esse subventum: contra in v. libro, ubi nullum periculum est, latius describit placantem maria Neptunum. Item in ii. quando imminet periculum,

Atque rotis summas levibus perlabitur undas.
 Ac, veluti magno in populo cum saepe coorta est
 Seditio, saevitque animis ignobile vulgus;
 Jamque faces & saxa volant; furor arma ministrat:
 155 Tum, pietate gravem ac meritis si forte virum quem
 Conspexere, silent; arrectisque auribus adstant:
 Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

SERVII.

lum, uno versu ait: *Quo res summa loco, Pan-
 xbu? quam prendimus arcem?* APERIT, osten-
 dit. TEMPERAT. tranquillat, serenat.

151. PERLABITUR UNDAE. Figura est: quod
 enim nos modo dicimus per praepositionem no-
 mini copulatam sequente verbo, antiqui verso
 ordine, praepositionem detractam nomini jun-
 gebant verbo, ita tamen, ut esset una pars
 orationis: & faciebant honestam elocutionem.
 Nos dicimus: *Per undas labitur*: illi dice-
 bant: *Perlabitur undas*. Item, *per forum cur-
 ro*, & *percurro forum*. Notandum plane quod
 plerumque accusativum regit casum, plerum-
 que ad ablativum transit.

152. AC VELUTI MAGNO IN POPULO. Vir-
 gilius tempestati populi motum comparat. Tul-
 lius populo tempestatem, pro Milone: *E-
 quidem caeteras tempestates & procellas in il-
 lius dumsaxat fluctibus concionum*. [Ita & Ho-
 merus seditioni tempestatem: *Καὶ δὲ δ' αἰὶο-
 πῶ, αἰὶ νύκτα μακρὰ δαίμων*.] Ideo autem
magno addidit, quia ubi frequens est populus,
 ibi & crebra seditio. [Et quidam *populum*
 totam civitatem, *vulgum* vero plebem signi-
 ficari putant. SAEPE autem, ut fieri so-
 let.]

153. [SEditio. Seditio est, sicut Cicero ait,
 in de R. Publica: *diffensio civium*. Quod seorū
 eunt alii ad alios, *seditio* dicitur.] ANIMIS I-
 GNOBILE VULGUS. *Ignobile*, id est, stultum: ut
 contra nobilem animum, prudentem dicimus.
 Ideo etiam paulo post ait: *Arrectis auribus*. Sum-
 pfit enim translationem ab animalibus, quae uti-
 que stultiora sunt, ut Terentius: *Arrige aures*
Pamphile. VULGUS. Et masculini generis &
 neutri lectum: generis neutri hoc loco; alibi
 masculini, ut: *In vulgum ambigua*. Et hoc est
 artis, ut masculino utamur: quia omnia nomina
 Latina in *us* exeuntia, si neutra fuerint, tertiae
 declinationis sunt, ut *pecus pecoris*; ita autem se-
 cundae fuerint declinationis, masculina sunt;
vulgi autem facit, non *vulgeris*, ut, *docti*, *cla-
 ri*, *boni*. Usurpatum tamen est neutrum ge-
 neris, propter unum Graecum nomen, id est,

pelagus: quamvis enim *pelagi* faciat, neutri ta-
 men est generis.

154. [JAMQUE FACES ET SAXA VOLANT. Multi non *volans*, sed *volunt*, invenisse se di-
 cunt. Sed Cornutus, *terendum*, ait, *ne praepos-
 teriorum sit faces velle*, & sic *saxa*; cum alibi
maturius, & ex ordine dictum sit: *Arma velis*
poscatque simul, rapiatque juvenis.] FUROR
 ARMA MINISTRAT. Sic alibi: *Rimanti relum*
ira facit. [Sane summa velocitate sensus ex-
 plicitus.]

155. GRAVEM. Venerabilem; unde & con-
 temptibiles, leves dicimus: [vel pietate gra-
 vem, cujus illis auctoritas ob pietatem est gra-
 vis:] & bene servat circa hunc rhetoricam dif-
 finitionem, cui dat & justitiam & peritiam di-
 cendi, ut: *Tum pietate gravem*; &: *Ille regit*
dictis animos. Orator enim ita diffinitur: *Vir*
bonus, dicendi peritus. QUEM. Id est, aliquem.

156. ARRECTIS AURIBUS. Translatio a mutis
 animalibus, quibus aures mobiles sunt. An au-
 res pro audiendi sensu posuit, secutus Terentium,
 qui ait: *Arrige aures Pamphile*. Quia imperito
 & stulto populo sermonem facit, recte *arrectis*
auribus dicit: & est proprium animalium.

PIERII.

tur per *m* finalem litteram, ut sit: *Vides Ne-
 ptunus oppressos Troas, coelique ruinam*. Servius
 tamen *ruina* ablativo casu una cum fluctibus ag-
 noscit: & ita veterum codicum bona pars le-
 git: nam & imbres, & tempestas ea, vento,
 tonitru, & crebris ignibus horrenda coelitus in-
 culuerant.

151. ATQUE ROTIS SUMMAS LEVIBUS PER-
 LABITUR UNDAE. Non temere *pellabitur*, in
 codicibus aliquot antiquis legitur: siquidem
 ex Velii Longi sententia *per* praepositio, om-
 nibus integra praepositur: nisi quum incidit
 in *l* litteram. Male enim elegantioris ser-
 monis viros in praepositione *per*, geminare *l*
 litteram (ait ille) quam *p* exprimere: ut
 quum *pellabor* malunt dicere, quam *perlabor*:
 ita enim in emendatis ejus auctoris codicibus
 habetur.

Sic cunctus pelagi cecidit fragor, aequora postquam
 Prospiciens genitor, caeloque inVectus aperto
 160 Flectit equos, curruque volans dat lora secundo.
 Defessi Aeneadae, quae proxima, litora cursu
 Contendunt petere, & Libyae vertuntur ad oras.
 Est in secessu longo locus. Insula portum
 Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto
 165 Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos.

SERVIL

Hinc

159. GENITOR. Venerabilis, ut: *Tybrī pater*. Ergo hoc nomen & ad verum patrem pertinet, & ad honorem refertur. [Sane veteres omnes Deos *patres* dicebant.] CAELOQUE INVECTUS APERTO. Non per coelum, vectus, sed coelo jam sereno, vectus per maria.

160. [FLECTIT. Quidam *flectis*, pro, regit accipiunt, ut interdum *torques* in eodem significato ponit: *Qui numine torques*.] CURRU. Non, ut quidam putant, pro, *curru* posuit; nec est Apocope; sed ratio artis antiquae: qui omnis nominativus pluralis regit genitivum singularem; & isosyllabus esse debet, ut *haec missae*, *hujus missae*: *hi docti*, *hujus docti*. Item a genitivo singulari datus regitur singularis, ut isosyllabus sit: ut *hujus docti*, *huic docto*. Inde ergo est: *Curruque abscissa duorum suspendit capita*. Et: *Libra die*: ne, si *diei* fecisset, major esset nominativo plurali. SECUNDO. Trojanis obsequenti: Et tractus est sermo a sequentibus servis, id est, pedissequis, secundis. Unde & *secundam fortunam* dicimus, quod secundum nos est, id est, prope nos, a sequendo. Vel a similitudine venti tractum est propitii, qui flat a tergo, ut: *Prosequitur surgens a puppi ventus euntes*.

161. DEFESSI AENEADAE. Nunc Trojani, aliquando Romani, ut: *Aeneadae inferrum pro libertate ruebant*. PROXIMA LITORA. Quia post periculum non eligitur litus, sed quodcumque occurrerit occupatur. CURSU. Aut secundum quod superius diximus: *Proxima cursu*, id est, *cursui*. Aut contendunt cursu petere. Et est septimus casus. [Ut hic *cursu* de navibus, ita alibi iter: *Unde iter Italiam*: & in v. *Certus iter*. Stationes etiam navium dicebant, quod est animalibus terrestribus proprium.]

162. VERTUNTUR. Scilicet a proposito itinere; hoc est, ab Italia.

163. EST IN SECESSU LONGO. Topothesia est, id est, fictus secundum poeticam licentiam locus. Ne autem videretur penitus a veritate discedere, Hispaniensis Carthagi-

nis portum descripsit. Caeterum hunc locum nusquam in Africa esse constat, nec incongrue propter nominis similitudinem posuit: nam Topographia est rei verae descriptio. Hoc tamen ad Homeri imitationem fecisse Virgilius videtur, qui portum Ithacae sic descripsit: *Φόρκυνός ἢ τις ἐστὶ λιμὴν ἁλίου γέροντος Ἐν δὲ μὲν Ἰθάκῃ, δύο ἢ προβλήται ἐν αὐτῇ Ἀκταὶ ἀπορρώγῃσι λιμῖνοι ποτὶ πεπτηνύαι, Αἱ δ' ἀνέμων σκεπόμεναι δυσνήων μέγα κύμα, Ἐκτοδὲν, ἐντοδὲν ἢ ἀνὰ δισμοῖα μένουσιν Νῆες ἰουσιανοί, ὅταν ὄρουσιν μέτρον ἰκανόν. Αὐτὰρ ἐπὶ κράτος λιμῖνος πανφύλοι ἐλαίῃ, Ἀγχιῦ δ' αὐτῆς ἀντρὸν ἐπηράτορ ὕπερον δ' εἰς, Γρον Νυλφῶν, αἱ Νηϊάδες καλίων. Ἐν δ' ἡμετέρῃσι τε, καὶ ἀμφοτέρῃσι ἴκοντο Λαῖνοι. Ἐνθα δ' ἵππητα τιδαμβώσονται μέλισσι.* SECESSU. Sinu secreto. LOCUS autem, subaudis, quem, ut superius: *Urbs antiqua fuit*. Et sciendum est, quotiens praemittimus nomen cujuslibet generis, & interposito pronomine sequitur nomen alterius generis, medium illud pronomen proprii nominis genus sequitur, ut Sallustius: *Est in carcere locus, quod Tullianum appellatur*. Ecce proprio junxit, non appellativo. Si autem utraque nomina appellativa fuerint, liceat cui volumus respondeamus. INSULA PORTUM EFFICIT. Hoc enim solummodo portus, quod illi insula anteposita est. Quem locum subaudimus, vel, in quo insula portum efficit.

165. INQUE SINUS SCINDIT SESE UNDA REDUCTOS. Dividit se unda in sinus reductos, id est, replicabiles. [Inque sinus autem antiqua est locutio. Sic ipse alibi: *Inque salutatam limquo*. Caius Memmius de Triumpho Luculli: *1111. Inque luxuriosissimis Asiae opidis consedisso*: & mox: *Inque Gallograeciam redierunt*.] GEMINI. Pares, similes: interdum & duos significat, ut, *gemiini fratres*. MINANTUR. Eminent, ut: *Minasque murorum Ingentes*. Item: *Illa usque minatur*. Et ita est, ut, quae eminent, minari videantur.

PIE-

Hinc atque hinc vastae rupes, geminique minantur
 In caelum scopuli: quorum sub vertice late
 Aequora tuta silent. Tum silvis scena coruscis
 Desuper horrentique atrum nemus imminet umbra:
 170 Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum:
 Intus aquae dulces, vivoque sedilia saxo;
 Nympharum domus. Hic fessas non vincula navis
 Ulla tenent: unco non alligat anchora morfu.
 Huc septem Aeneas collectis navibus omni
 175 Ex numero subit: ac magno telluris amore

SERVII.

E.

167. SUB VERTICE. Hoc est, circa radices montis, quae ad rectam lineam suspiciunt cacumen, id est, verticem.

168. AEQUORA TUTA SILENT. Tempestate defensa, ideo silent. TUM SYLVIS SCENA CORUSCIS. Sylvis coruscis; hoc est, sylvarum coruscarum: id est, crispantium, ut Iuvenalis: *Longa coruscat Sarraco veniente abies*. Et posuit septimum pro genitivo, ut superius: *Pulchra prole*: pro, prolis. CORUSCIS. Tremulis, vel umbratibus, accipiunt. SCENA. Id est, inumbratio. Et dicta scena ἀνὰ τὸ σκῆμα. Apud antiquos enim theatralis scena parietem non habebat; sed de frondibus umbracula quærebant. Postea tabulata componere coeperunt in modum parietis. Scena autem pars theatri adversa spectantibus, in qua sunt regia.

169. DESUPER. Pro, supra, praepositione contra rationem adiecta. HORRENTI. Horror plerumque ad odium pertinet; plerumque ad venerationem, ut hoc loco: sic Lucanus: *Arboribus jussu horror inest*. Et: *Horridus in jaculis*. ATRUM NEMUS. Tropus est: per atrum enim nigrum ostendit, per nigrum umbrosum, per umbrosum densum, id est, frondibus plenum.

171. VIVO. Naturali, ut: *Vivo praeterbor ostia saxo*.

172. NYMPHARUM DOMUS. Aut verum dicit, & est historia: aut ad laudem pertinet loci. Talis inquit locus est, ut domus credatur esse Nympharum. Hic. Pro, illic, more suo.

173. [ANCHORA MORFU. Anchora dens ferreus est, ex Graeca Etymologia, quod quasi hominis manus comprehendat scopulos, vel arenas. Nam manus Graece χεῖρ dicitur.] *Anchora morsu*. Dente. Hoc nomen cum in Graeco, unde originem ducit, aspirationem non habeat, in Latino aspiratur; quod est con-

trarium: nam magis Graecorum est aspiratio. Sed hoc in paucis nominibus invenitur. MORFU autem de anchoris bene dixit: cum alio loco inveniamus: *Tum dente tenaci Anchora fundabat naves*.

174. [HUC SEPTEM AENEAS COLLECTIS NAVIBUS OMNI. Quidam volunt hoc loco quaestionem nasci: Si fivet Neptunus Trojanis, cur cum omnibus navibus ad Africam non pervenit Aeneas? Sed Neptunus, postquam sensit tempestatem commotam, potuit de periculo liberare Troianos: ante facta vero mutare non potuit. Nam & Orontis navem cum omnibus fociis ejus constat periisse, & simul libri oeconomia perisset, si Aeneas cum omnibus navibus pervenisset. Volunt autem septem naves ita interim colligi, ut una Aeneas, ut tres de saxis a Cymothoe & Tritone, tres de Syrtibus, Neptuno Syrtes navigabiles faciente, liberatae sint: reliquae tantum dispersae sunt, quas paulo post legimus ad Africae litus adpulsas. Novam tamen rem Naevius Bello Punico dicit, unam navem habuisse Aeneam, quam Mercurius fecerit.]

175. TELLURIS AMORE. Cujuscumque terrae post pericula: unde & superius dixit: *Quae proxima litora cursu contendunt*. Et paulo post infert: *Optata potiuntur Troes arena*. [Nam revera haec optata non erat eis, qui ad Italiam festinant. Et arena aut pro terra posita est; aut & arena grata potuit esse post mare.] *Tellurem* autem pro terra posuit, quum *Tellurem* ipsam deam dicamus: *terram* elementum; ut plerumque Vulcanum pro igne ponimus; Cererem pro frumento; Liberum pro vino.

PIERII.

160. CURRUQUE VOLANS DAT LORA SECUNDO. In Rom. cod. & aliquot aliis legere est *flu-*
tuque

Egressi optata potiuntur Troës arena,
 Et sale tabentis artus in litore ponunt.
 Ac primum filici scintillam excudit Achates,
 Suscepitque ignem foliis, atque arida circum
 180 Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.
 Tum Cererem corruptam undis, Cerealiaque arma

SERVII.

176. ARENA. Quaeritur, habeat necne nomen hoc aspirationem: & Varro sic definit: *Si ab ariditate dicitur, non habet: si ab haerendo, ut in fabricis videmus, habet.* Melior tamen est superior etymologia.

177. SALE TABENTEIS. [Id est, aut multa madefactos aspergine, aut qui apud sentinam laboraverint: nam supra ait: *Omnes accipiunt inimicum imbrem.* Sane marina aqua dicitur exesse & extenuare ut caetera, sic corpus humanum.] IN LITORE. Pro, in litus, ut VIII. Aeneid. *Arma sub adversa posuit radiantia quercu*, pro sub adversam quercum.

178. AC PRIMUM SILICIS SCINTILLAM EXCUDIT ACHATES. Bene adjecit speciem, quia in lapidibus certis invenitur ignis. EXCUDIT autem est, feriendo elicit; quia *cadere* est ferire, unde & *incus* dicitur: quod illic aliquid cudamus, id est, feriamus, vel feriendo per-cudamus. ACHATES. Alludit ad nomen: nam *Achates* lapidis species est. Bene ergo ipsum dicit ignem excudisse. Unde & Achatem ejus comitem dixit. Lectum est in Naturali historia Plinii, quod si quis hunc lapidem in anulo habuerit, ad custodiam ejus proficiat, & gratior esse videatur: vel ideo Achates Aeneae comes dicitur; quia sollicitudo comes est regibus: ἀχὼς enim cura dicitur & sollicitudo.

179. SUCCEPIT. Pro, suscepit, ut diximus supra.

180. [NUTRIMENTA. Cicero de Oratore: *Et qui deducta hujus nutrimenta eloquentia ipsa se postea coloravit.*] RAPUITQUE IN FOMITE FLAMMAM. Pene soloecophanes est: nam cum mutationem verbum significet, ablativo usus est: sed hoc solvit, aut antiqua circa communes praepositiones licentia, ut est: *Conditus in nuvem*. Et contra: *Nota conduuntur in alvo*. Item: *Saeva sedens super arma*. Et: *Gemina super arbore fidunt*. Cicero: *Quod ille in capite ab hostium duce acceperat*. Item: *Et si ferser fueritis in eo, quem nemo sit ausus defendere*. Aut RAPUIT, raptim fecit flammam in fomite, id est, celeriter. Et mire rapuit: opus est enim velocitate ad tale ministerium. Sane

EX-

fomites sunt assulae, quae ab arboribus cadunt, quando inciduntur, quod foveant ignem. Clodius scribit, Commentariorum 1111. *Se ex arboribus fomenta excidisse**. Item alio loco, *Assulae ambustae, ligna excavata a fungis nomine accepto*.

181. CEREREM. Metonymia, pro frumento. CORRUPTAM UNDIS. Aqua emollitam. CEREALIAQUE ARMA. Fugiens vilia, ad generalitatem transit, [Arma enim generaliter omnium rerum instrumenta dicuntur; ubi reponuntur, *armaria* dicta sunt: Ergo hic propter carminis dignitatem refugiens vilia, rem vilem, quae ad omnia instrumenta pertinet, id est, *arma*,] auxit honestate sermonis, ut alibi, ne lucernam diceret, ait: *Testa cum ardente videres Scintillare oleum*. Et sciendum est, iudice Euphonia, dici *Cerealia*: vel *Cerialia*: *Typhoea*, vel *Typhoia*: *Caesareanus* vel *Caesarianus*. In his ergo licentia derivationis est.

PIERII.

Alaque volans: ut sit, *Auctu secundo*. Sed cur magis placet eruditorum auribus, ut figuratum magis.

166. GEMINIQUE MINANTUR IN COELUM SCOPULI. Servius exponit *geminis*, *paros*. Sed cur non *duo*, quum praesertim in hac descriptione Virgilius Homerum sequatur, apud quem legere est: *Δύο δὲ προβλήτες ἐν αἰθέρι ἀκται*.

178. AC PRIMUM SILICIS SCINTILLAM EXCUDIT ACHATES. Atulianus Messius in Virgilianum elocutionum exemplis, *Excudit huic*, dativo casu eleganter dici, carmine hoc ex Virg. citato, contendit approbare: & *filici* a Poeta scriptum agnoscit: & ita habetur in eo codice, ubi integra Ti. Donati commentaria leguntur. Sed & *excussis* praeterito tempore positum est, ut cum altero *suscepit* quadret in synchroniam. Ea vero dictio *suscepit*, in veteribus aliquot codicibus *succcepit* geminato c c scripta est, ut *succumbo*, *succedo*. Sed enim omnino ex *sub* & *cipio*, *succipio* prius fuit: inde alterum c in s abiit, consuetudine pronuntiationem huiusmodi magis adprobante.

Expediunt fessi rerum; frugesque receptas
Et torrere parant flammis, & frangere saxo.

Aeneas scopulum interea conscendit, & omnem
185 Prospectum late pelago petit; Anthea si quem

SERVII.

Ja-

182. EXPEDIUNT. Adhibent, vel parant. [Nigidius de hominum Naturalibus 1111. *Omnis enim ars materia inventa, circa quam versetur, ferramenta, vasa, instrumentum, armamenta quae s. q. primum comparat, per quae opera sua efficere possit.*] FESSI RERUM. Hoc est, penuria fatigati, [id est, esurientes, quod fere labores tames subsequitur.] Et FESSUS generale est: dicimus enim & fessus animo, incertus consilii, ut: *Ter fessus valle resedit: & fessus corpore*, quod magis est proprium. Et fessus rerum a fortuna venientium, ut hoc loco. Epitheta enim nunquam vacant; sed aut ad augmentum, aut ad diminutionem, aut ad discretionem ponuntur. FRUGES. Generaliter omnes fruges dicuntur: & errant qui discernunt frumenta a frugibus: nam Cicero ait: *Olei & frugum minutarum*: quum de leguminibus diceret, ut ostenderet etiam frumenta fruges vocari. Frugum autem nomen tractum est a frumino, id est, eminente sub mento gutturis parte. RECEPTAS. Liberatas de periculo, ut: *Medioque ex hoste recepis*, id est, liberavit.

183. ET TORRERE PARANT FLAMMIS ET FRANGERE SAXO. Multi Hystron proteron putant, non respicientes superiora: quia dixit undis Cererem esse corruptam, quam necesse fuerat ante sicari. Qui tamen etiam contra hoc illo se tuentur exemplo: *Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo*. Et volunt etiam hic Hystron proteron esse, quod falsum est: nam & hodie sicari ante fruges, & sic frangi videmus. Et quia apud maiores nostros molarum usus non erat, frumenta torrebant, & ea in pilas missa pinsebant: & hoc erat genus molendi; unde & pinsores dicti sunt, qui nunc pistorum vocantur. Pinsere autem dici Persius probat, ut: *A tergo quem nulla ciconia pinxit*. [Quidam ne ὄρεσιν ὀρέσιν sit, alios torrere, alios frangere, accipiunt. Accius Troadibus: *Nocturna saxo fruges franges torridas*. Sane his verbis: *Tum Cererem corruptam undis*. Et: *torrere parant flammis & frangere saxo*, ius Pontificum latenter attingit. Flamines autem farinam fermentatam contingere non licebat. Cum autem dicit, *Cererem corruptam undis*, & *torrere parant flammis*, & *frangere saxo*; quid aliud ostendit, quam mox eos sine fermento panem coxisse, qui omnes fruges corruptas protulerant;

non autem expectasse eos fermentum, docet illo versu: *Tum victu revocant vires*.]

184. AENEAS. Merita personarum vilibus officiis interesse non debent: quod bene observat ubique Virgilius, ut in hoc loco. Item in sexto, cum diversis officiis Trojanos diceret occupatos, ait: *At pius Aeneas arces quibus alius Apollo Praefides*. Nisi cum causa pietatis interveniret, ut ad sepeliendum socios miscendo se operi alios hortetur: *Nec non Aeneas opera inter talia primus Hortatur socios, paribusque accingitur armis*. SCOPULUM. Id est, speculam. Et quando speculationem significamus, generis est foeminini, ut: *Specula Misenus ab alta*. Speculum autem, in quo nos intuemur, generis est neutri, ut Juvenalis: *Speculum civilis sarcina belli*: quod Graece ἰσχυρὸν πορ.

185. LATE PETIT. In quantum potest. PELAGO. In pelagus, ut: *Inferretque deos Latia*. ANTEA SI QUEM. Aut ordo est: Ascendit scopulum requisiturus Antea, Capyn, Caicum, si quem videat. Et est usus hoc genere locutionis, quo & Terentius, qui dixit: *Quod plerique omnes faciunt*. Atqui nihil tam contrarium: *Omnes enim generale est: Plerique speciale*. Ordo ergo est: *Quod omnes faciunt adolescentuli, ut animum ad aliquod studium adjungant, plerique equos alere, plerique canes*. Aut certe quem vacat, ut superius diximus, istas particulas frequenter vacare, ut ipse Virgilius: *Rhebo diu, res si qua diu mortalibus ulla est*: nemo dicit, si qua ulla, sed, si ulla. Vacat ergo qua. Item in Lucillio: *Es quem Pamphilum quaeris: quem vacat*: nam de uno loquebatur. [Ergo si quem videat, pro si videas, posuit; cui contrarium ponebant veteres nullum: *Si quem vidisti; nullum vidi*, pro non vidi. Sane legitur & si qua, ut sit, si quatione.]

PIERII.

185. ANTHEA SIQUA JACTATUM VENTO VIDEAT. In Longobardico, in Mediceo, & aliquot aliis antiquis exemplaribus, siquem legimus. Quod elocutionis genus aliorum etiam Poetarum testimonio Servius agnoscit. Sed & siqua in veteribus codicibus aliquot scriptum animadverti: eamque lectionem a veteribus Grammaticis defendi. Aitque Sospater quosdam ita legere: *Anthea siqua jactatum vento videat*: quemadmodum legitur: *siqua fata fi-*

V v

nant,

Jaetatum vento videat Phrygiaeque biremis,
 Aut Capyn, aut celsis in puppibus arma Caici.
 Navem in conspectu nullam. Tris litore cervos
 Prospicit errantis: hos tota armenta sequuntur
 190 A tergo, & longum per vallis pascitur agmen.
 Constitit hic, arcumque manu celerisque sagittas

SERVII.

186. PHRYGIAS. Trojanas: Troja enim Phrygiae provincia est: dicta autem ab Aesopi filia, Phrygia nomine. Et verisimile est, Aeneam de omni illa provincia socios habere potuisse. In secundo enim ait: *Undique convenere, animis opibusque parati.* BIREMES. Naves habentes remorum ordinem geminum, ut alibi: *Triplici pubes quam Dardana versu Impulsi.* [Quidam tamen biremes ad suum tempus voluit dixisse Virgilium, negantes Trojis temporibus biremes fuisse. Varro enim ait, post aliquot annos inventas biremes.]

187. IN PUPPIBUS ARMA CAICI. Quia navigantium militum mos est, in puppibus arma religare: alibi: *Pacem orare manu, praefigere puppibus arma.* Fiebatque signi gratia: aut arma pro navalibus armamentis, ut: *Colligere arma jubet.*

188. CERVOS. Cervi dicti sunt ἀρὸς καὶ κεραία, id est, a cornibus. Sciendum autem est, etiam Latina nomina Graecam plerumque etymologiam recipere. [Sed cervi non sunt in ea parte Africae, id est, in provincia proconsulari, ad quam venit Aeneas:] aut fictum ergo est secundum poeticum morem: aut ob hoc dictum, quia heroicis temporibus ubique omnia nascebantur per se, ut: *Omni feret omnia telus.* [Aut possunt tunc fuisse; sed, ut multis aliis locis, variae mutationes factae: licet quidam cervos pro quacumque fera dictos accipiant: quia post ait: *Implentur veteris Bacchi pinguisque ferinae.* Nam male quidam eos de vicinis insulis transfretasse tradunt, & ideo errantes, quod in ignotis locis essent.] PROSPICIT ERRANTES. Pascentes, ut ipse: *Mille meas Siculis errant in montibus agnae:* re vera enim, dum pascuntur, vagantur. Et in septimo, de cerbo: *Errabat sylvis.* Et alibi, cum de columbis diceret: *Pascentes illae tantum praedire volando.*

189. TOTA. Inter totum & omne hoc interest; quod totum dicimus unius corporis plenitudinem: omne de universis dicimus; ut puta: *Totum auditorium habet scholasticos*, hoc est, plenum est auditorium scholasticis: *omne auditorium habet scholasticos*, id est, omnia auditoria. Usurpant tamen poetae, & illa confundunt,

ut hoc loco tota pro omnibus posuit, ut est: *Omnesque reversi per Trojam.* Statius: *Et totos in poenam ordire nepotes*, id est, omnes. Plerique derivationem ducunt ab eo, quod est tot, totus: ut ab eo, quod est quos, quorsus. Sed illud notandum, quod in derivatione mutat plerumque naturam: nam cum tot, naturaliter brevis sit, totus producitur, quorsus vero secundum originem suam brevis remanet. [ARMENTA. Videtur nove de cervis dixisse, cum armenta proprie boum sint, vel equorum, vel caeterorum, quibus in armis utimur.]

190. AGMEN. Agmen proprie dicitur ordinata multitudo, ut est ambulantis exercitus: neque enim in uno loco stans, agmen vocatur: aut si inventum fuerit, usurpatum est; unde bene adiecit LONGUM, ut incedentium ostenderet significationem.

191. CONSTITIT. Con secundum naturam brevis est semper, excepto quum f littera, vel s sequitur: tunc enim tantum producitur, sicut in syllaba, infula, infula. Hic. Pro, tunc, aut proibi.

PIERII.

nans, pro, si quo, aliquo modo. Aliud autem esse in illo: *siqua fata aspera rumpas, Tu Marcellus eris:* quanquam & ibi, si quo modo, sit audiendum.

189. HOS TOTA ARMENTA SEQUUNTUR. Vetera aliquot exemplaria, quos tota legunt: a nemine tamen, quod sciam, adhuc recepta lectio: perinde ac illud etiam, quod antiqui codices nonnulli, tot armenta scriptum habent: live ea olim fuerit apostrophe, qua Latinos etiam aliquando usos monumenta plurima declarant: live tot numerale nomen ratione communis loci producat. Sed tota, passim agnoscitur a Grammaticis.

190. A TERGO ET LONGUM PER VALLES PASCITUR AGMEN. Errare eos Ti. Donatus ait, qui comam statuunt, sequuntur a tergo: quum absque-ullo interjecto puncto legendum sit uno eodemque membro: *A tergo & totum per vallis pascitur agmen:* ut sit: Longum agmen a tergo pascitur per vallis: cujus elocutionis exempla ponit: *Thestis & rapido fessis*

Corripuit; fidus quae tela gerebat Achates:
 Ductoresque ipsos primum, capita alta ferentis
 Cornibus arboreis, sternit; tum volgus: & omnem
 195 Miscet agens telis nemora inter frondea turbam.
 Nec prius absistit, quam septem ingentia victor
 Corpora fundat humi, & numerum cum navibus aequet.
 Hinc portum petit, & socios partitur in omnis.
 Vina, bonus quae deinde cadis onerarat Acestes

SERVII.

Li-

192. CORRIPUIT. Aut de pharetra *corripuit*, ut est: *Corripit hic subita trepidus formidine ferrum*. Aut *corripuit* ab Achate: & quomodo ab Achate, quem apud ignem occupatum dixit? se eum secutum esse per silentium intelligamus, ut illo loco: *Ni jam praemissus Achates affe- ret*. Item: *Nunc repeto, Anchises sacrorum ar- cana reliquit*. GEREBAT. Aut tunc: aut quae gerere consueverat.

194. CORNIBUS ARBOREIS. Aut subaudi cum, ut illo loco: *Atque Ixionei vento rota confisit orbis*: id est, cum vento: aut certe se- cundum supradictam figuram, *Cornibus arboreis*, pro *cornum arboreorum*: Melius tamen est, ut cum subaudias. TUM VULGUS. Bene vulgus, ductoribus interemptis. [Ennius: *Avium vul- gus*, & *bastarum*, id est, multitudinem & ha- starum & avium.]

195. MISCET. Perturbat, circumagit, in- sequitur. FRONDEA pro frondosa posuit. Ple- rumque enim, dum varietati declinationis stu- dent poetae, mutant proprietatem: nam *fron- deum* est totum de frondibus, ut *torus*; *Frondo- sus* vero est lucus, qui frondes habet: licet enim abundet frondibus; non tamen est de frondibus totus, ut *saxeus* & *saxosus*. [TURBAM. Mul- titudinem, Cicero in Verrinis: *Vides in turba Verrem*. Plautus in Amphitruone: *Deinde u- trique Imperatores in medium exeunt extra tur- bam ordinem*.] QUAM SEPTEM. Bene definit numerum: necessitatis enim est haec venatio, non voluptatis, in qua plura requiruntur. [Nec enim conveniebat, sociis diversis modis labo- rantibus, voluptati operam dare.] VICTOR. Hoc loco propositi effector, ut est: *Atque resis infestare victor*.

197. FUNDAT HUMI. Per humum. Et est ad- verbialiter positum, ut: *Pressis humi nitens*: id est, per humum. CUM NAVIBUS. Cacepha- ton in sermone: quod sit, si particulam *Cum* a littera sequatur. [Notandum sane est, quod non omnia persequitur, neque enim indicat, quo delati sint cervi.]

198. HINC. Pro, inde, vel post. Abutitur e- nim adverbio, more suo. PARTITUR. Sallustius ait: *Provincias inter se partiverant*: nam & *partio* & *partior* dicimus: & est verbum de his, quae, cum utramque recipiant declinationem, pro nostra tamen voluntate, activae sunt signifi- cationis; ut, *punio*, *punior*; *fabrico*, *fabricor*; *labo*, *labor*: quamquam tentaverit Probus facere differentiam inter activam passivamque signifi- cationem, ut dicamus: *sondeo alterum*, *sondeor ab altero*; sed hoc in aliis verbis dicere non pos- sumus, ut *fabrico*, *fabricor*; *pasco*, *pascor*: nam legimus: *Elorem depasta saliculi*: &: *Pa- scuntur vero dumor*. Sunt autem alia verba, quae activae significationis declinationisque sunt, ut *caedo*: sunt, quae passive, ut *caedor*. Inveni- mus tamen activam declinationem habere passi- vam significationem, ut, *vapulo*; & contra, declinationem passivam activam habere signifi- cationem, ut *loquor*. Haec ergo caute ab aequa- libus segreganda sunt verbis.

199. VINA BONUS QUAE DEINDE CADIS O- NERABAT ACESTES. Ordo est: Deinde vina heros dividit, quae bonus Acestes Trinacrio li- tore cadis oneravit, & abeuntibus dederat. [BONUS autem hic largus vel liberalis. Sane etiam Aeneas bonum pro laude appellat, ut in v. *Quos bonus Aeneas dictis solatur amicis*. Bonum etiam pro forti dicit Sallustius: *Sane bo- nus ea tempestate contra pericula & ambitionem*. Item Catilin. *Sed libertatem, quam nemo bonus nisi cum anima simul amittit*.] BONUS. Bo- nus civis, & bonus largitor. DEINDE. Una syllaba tollitur, metri causa.

PIERII.

si messoribus aestu. Item: *Puppibus & laeti nau- tarum inposuero coronas*. Item: *Subito cum sabida membris*: hoc est, cum subito.

197. CORPORA FUNDAT HUMI. In Rom. cod. in Oblongo, & aliquot aliis minimis malis, *humo* legitur, dandi casu. Sed *hum*, adverbialiter positum magis placet nostri temporis eruditis:

V. v. 2.

viris:

200 Litore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros,
 Dividit, & dictis maerentia pectora mulcet:
 O socii, (neque enim ignari sumus ante malorum)
 O passi graviora; dabit deus his quoque finem.
 Vos & Scyllaeam rabiem penitusque sonantis
 205 Accestitis scopulos: vos & Cyclopia saxa

SERVII.

200. TRINACRIO. Graecum est, propter tria
 ἄκρα, id est, promontoria, Lilybaeum, Pachy-
 num, Pelorum. Latine autem Triquetra dici-
 tur. [Sane Philostephanus περὶ τῶν νήσων, sine
 e littera Trinacriam appellat: ὅτι Τριναχὶς αὐ-
 τὴς αἰῶτος ἐβασίλευσεν.] HEROS. Vir for-
 tis, semideus, plus ab homine habens, ut ait
 Hesiodus: Ζῆς Κρονίδης ποῖνος δικαιότερον καὶ
 ἀρσεν Αἰνείαν ἥρωαν διόν γένος, οἱ καλὶον
 Ἡμίθεοι

201. [DICTIS MOERENTIA. Bene ante epu-
 las & hortatur socios & solatur.]

202. O SOCII. Ordo est: O socii, revocate
 animos. Bene autem socios dixit, ut se eis ex-
 aequaret. [Quidam socios, pro, remiges acci-
 piunt; sed illi socii navales appellantur.] I-
 GNARI. Pro, immemores. Et est Acyrologia.
 Ignarus enim est, qui ignorat: immemor vero,
 qui oblitus est. ANTE MALORUM. Τῶν id
 est, antiquorum malorum, ut alibi: Caeli sub-
 terlabentia signa. Ante enim hic ad solam per-
 tinet conjunctionem, & plenitudinem versus.
 Et totus hic locus de Naevio belli Punici lib.
 translatus est.]

203. O PASSI GRA. Arte magna utitur: vult
 enim eos meminisse gravissimorum, ut praesen-
 tia facilius tolerant. Et bene graviora dicit esse
 transacta, ut de praesenti eos naufragio console-
 tur, & ut futura ostendat esse leviora. HIS QUO-
 QUE. Scilicet sicut & gravioribus.

204. VOS. Vos certe estis. SCYLLAEAM RA-
 BIEM. Exempla pro negotiorum qualitate su-
 mere debemus: ut hoc loco, in marinis pe-
 riculis ponit peractae tempestatis exempla.
 [RABIEM autem secundum antiquos dictam
 nonnulli adserunt: nam rabiem dici adfirmant.]
 PENITUSQUE SONANTES AC. SCO. Id est, val-
 de: & aut valde sonantes; aut valde accessi-
 ssi: juxta. Et bene ait accessissis: non enim
 passi sunt haec pericula; sed his fuere vicini.
 Accessis autem, pro accessissis dictum per syn-
 copen: quae fit, cum de media parte verbi syl-
 laba subducitur.

205. CYCLOPEA. Aut quae Cyclops in Ulys-
 sem jecit; aut certe Siciliam dixit, quae pluri-
 mis locis saxosa promontoria habet, in qua Cy-

clopes habitaverunt, ut ipse: Centum alii cur-
 va haec habitant ad littora vulgo Infandi Cyclo-
 per. Possumus tamen & Aetnam atcipere, quae
 propria Cyclopum fuit; nam & ipse in tertio
 ait: Nocte illa coeli sylvis immania monstra
 Perferimus. Quidam tamen haec saxa inter
 Catanam & Tauromenium, in modum meta-
 rum, situ naturali dicunt esse, quae Cyclopea
 appellantur, quorum medium, & eminentissi-
 mum Galate dicitur.

PIERII.

viris: veluti etiam in quinto: Fusus humi.
 Quanquam & ibi quoque variam esse lectionem
 apud veteres ostendimus.

199. VINA, BONUS QUAE DEINDE CADIS ONE-
 RARAT ACESTES LITORE TRINACRIO, DEDERAT-
 QUE ABEUNTIBUS HEROS, DIVIDIT. Sunt, qui
 magis approbent lectionem illam: Deinde bonus
 quae vina cadis onerarat: cujus quidem apposi-
 ti verbum est dividit, non parsitur, ut Servius
 putat. Sed enim illam adverbii transpositionem
 in primum locum nusquam in codicibus antiquis
 observavi. Agnitam vero Donato lectionem eam,
 quae vulgo habetur, inde patet, quod in ordi-
 nando sensu ita scribit: Deinde dividit vina,
 quae bonus Accessus oneraverat cadis litore Trina-
 crio, atque abeuntibus dederat. Est praeterea
 in codice Mediceo pro, heros, positum hospes:
 Dederatque abeuntibus hospes: ut muneri condi-
 tio accrescat, quod hospitale fuerit.

202. NEQUE ENIM IGNARI SUMUS ANTE MA-
 LORUM. In veteribus omnibus exemplaribus di-
 stinctas inveni dictiones, in nonnullis puncto e-
 tiam interjecto: ante-malorum, quae quidem
 Graeca est figura: τὸ πρὶν κακῶν ut illud, τὸ
 πρὶν ἀνδρῶν. Subintelligitur quidem in hoc,
 quae passi sumus ante: in illo ὅντων, qui nunc
 sunt: ejusmodi sexcenta in singulis Graecorum
 libris invenias. Quod si quis subunionem magis
 adamet, ut apud Catullum: Postphasellus: &
 in Pandectis: Postdamus: non laboro: non enim
 institutum est nostrum aliorum improbare sen-
 tentias, nisi error manifestus occurrat; sed va-
 rias codicum veterum lectiones recitare. Cujus-
 modi

Experti. Revocate animos, maestumque timorem
Mittite. Forſan & haec olim meminiffe juvabit.
Per varios caſus, per tot discrimina rerum,
Tendimus in Latium: ſedes ubi fata quietas
210 Oſtendunt. Illic fas regna reſurgere Trojae.

SERVII.

206. [REVOCATE ANIMOS. Quos remiſiſtis reſumite, hoc eſt, animo praefenti eſtote.] MOESTUMQUE TIMOREM. Quod moeſtos & ſollicitos faciat: ut, *mors pallida*, & *triflis ſeſectus*.

207. MITTITE. Pro, omittite. Et bene, qui praemiſerat *revocate*, addit *mittite*. Eſt autem tropus Aphaereſis, quomodo *temere* pro *contemnere*. FORSAN. *Forſan*, *forſis*, *fortaſſis*, *forſitan*, *forſe*, *forſ*, omnia haec unum ſignificant, ſed varie pro metri ratione ponuntur: ut, *Fors & vota facis*: &: *Forſitan & Priami fuerint quae fata requiras*. [Dicitur tamen & *fortaſſe*, ut Terentius: *Tu fortaiſſe quae hic facta ſunt neſcis*.] OLIM. Modo temporis futuri eſt. MEMINISSE. *Memini* & genitivum regit & accuſativum. Dicimus enim & *memini malorum*, & *memini mala*, & iuſta ratione: nam memoriae oblivio contraria eſt. Et obliviſcor ſimiliter & genitivum regit & accuſativum, ut Tullius Cicero: *Obliviſcere caedis, atque incendiorum*: &: *Obliviſcor injurias tuas*, o Clodi. JUVABIT. [Sicut: *Nam priorum meminiffe juvat*,] & multi *juvabis*, non delectabit, ſed uſus erit, tradunt; eſt autem futuri temporis. Sane huius verbi praeteritum perfectum anomalum eſt: nam cum primae conjugationis verba tempore perfecto, aut in *avi* exeant, ut *amavi*: aut in *ui* ſolutam, ut *tonui*: hoc verbum *juvat*, neque *juvavi*, neque *juvui*, ſed *juvi*, ut Lucanus: *Juvit ſumpta ducem, juvit diſmiſſa poteſtas*.

208. PER VARIOS CASUS. Argumentum a compensatione, [& bene dicendo caſus, & discrimina praeterita attenuat, neque enim ait pericula. RERUM autem poteſt ſalvo ſenſu omitti.] SEDES UBI FATA QUIETAS. Non vacat quod adjecit *quietas*: habuit enim ſedes & in Thracia, ſed portentosa; & in Creta, ſed peſtilentes; & ideo non *quietas*. *Fata* autem quidam hic Deorum reſponſa accipiunt.

210. ILLIC FAS REGNA RESURGERE TROJAE. Figura etiam ante dicta, qua per contrarium aliquid intelligimus. Dicendo enim *illic fas*, oſtendit alibi neſas, ut occurreret cogitationi ſociorum, ne fatigati tot malis quacumque requirerent ſedes; quod etiam in quinto factum eſt, navibus incenſis. [Bene autem re-

gna Trojae dixit, non *Troiam*, quam amiſerant.]

PIERII.

modi ea etiam eſt, quae, *neque enim immerito ſumus*, ſcriptum oſtendit in codice Mediceo: nimirum ex Paraphraſi Serviana deſumpta, ac aliena etiam manu inculcata lectio.

209. VOS ET CYCLOPEA SAXA. Antiqui plerique codices *Cyclopeia*, pentasyllabum legunt: ſed repugnante ſyllaba, quae non tantum *ο κύκλω* eſt, ſed etiam ex altera vocali coalita in *Craſin*, quae non niſi in longum fieri poteſt. Quod ſi quis etiam Syncopen malit, *Κυκλώπει*, *Κύκλωπει*, o itidem parvum, utpote minus validum, elidetur. Ω↓ vero *ωπί* Grammatici notam per *ω κύκλω*, pro facie, & oculo; *ὀπός* vero per *ο* parvum, ſi vocem ſignificet. Sunt tamen, qui nomen originationi reddi poſſe putent. Ω↓ enim *παρα τὸ ὄπιον*, cujus futurum *ὀπώ*, unde *ὀπ* *ἀποβολή* *π* *ω*. Alterum vero illud *ωπί*, γὰρ *ἀνέστη* factum. Vel *ω κύκλω* in *ο κύκλω* ſecundum Dores, quos Latini bona ſermonis parte ſunt imitati, mutari poſſe dicant: eademque proportionem, qua pene ultimam in *ἀνέστη*, & *ἀνέστη* *ὀπός* corripiamus, ex eodem fonte hauſtis, ita licere etiam in *Cyclopeia* fieri, diſtione maxime in denominativum excreſcente. In hoc autem ad exempla conſugiendum duxerim, quorum nullum haſtenus ex antiquis auctoribus reperi, qui *Cyclopa* pene ultima longa non poneret. Quidam tamen ex recentioribus, magni omnino viri, quorum auctoritas pro ratione ſufficiat, indifferentem protulere: rationes nimirum, quas ſupra memoravimus, ſecuti.

209. SEDES UBI FATA QUIETAS OSTENDUNT. In perveteri codice legere eſt, *quietis*, quippe nobis. Nam *ſedes*, per ſe plenum eſt ad otium indicandum, etiam ſine alio epitheto. Sed enim grammatici, plurium codicum veterum conſenſu, *ſedes quietas* agnoſcunt: & Poetarum eſt, ita res epithetis exornare. Sunt etiam codices, qui legant, *ſedes ibi fata quietas oſtendunt*. Veluti etiam ſequitur, *illic*, indicative. Sed enim magis receptum ab omnibus eſt, ut relative poſitum ſit *ibi*.

Durate, & vosmet rebus servate secundis.
 Talia voce refert: curisque ingentibus aeger
 Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.
 Illi se praedae accingunt, dapibusque futuris:
 215 Tergora deripiunt costis, & viscera nudant.
 Pars in frustra secant, veribusque trementia figunt:

SERVII.

211. DURATE. Duri estote ad sustinendos labores. Sic Horatius: *Vix durare possunt imperio-
 fus aequor*. VOSMET. *Mes*, τὰ πρῶτον est. Scien-
 dum autem est, has particulas *mes*, *piam*, *pro*,
te ut *egomet*, *quispiam*, *suapte*, *tuae*, & simi-
 lia, ornatus causa poni. Sunt enim adverbia:
 quicquid enim ab aliis septem recesserit partibus,
 adverbium sit necesse est. Item quemadmodum
 probamus adverbia esse, quia dicimus *docte sa-
 cio*, *docte feci*, *docte fecisti*; & mutato verbo
 remanet adverbium: ergo, si sic & in istis parti-
 culis invenimus, ut *egomet*, *nosmet*, ut muta-
 tis casibus, vel personis, eadem permaneant,
 adverbia sine dubio sunt. Nulla enim alia pars
 orationis hoc admittit. Notandum sane, quod
 hae particulae plerumque vim & naturam suam
 habent non syllabarum: Nam cum *Te* & *Mes*
 longae sint, *tusemet* dactylus invenitur: nec
 possumus harum partium naturam discutere: quia
 sub regulis non sunt.

212. VOCE REFERT. Pleonasmus est, qui fit,
 quotiens adduntur superflua, ut alibi: *Vocem-
 que bis auribus hausi*. Terentius: *His oculis
 egomet vidi*. CURIS. Cura ab eo dicta, quod
 eor. urat. Denique paulo post ait: *Premis al-
 tum corde dolorem*. AEGER. Aeger est & tri-
 stis, & male valens; aegrotus autem, sive ae-
 grotans, tantum modo male valens.

213. SPEM. Laetitiam, ut: *Spem fronte se-
 renas*: & est crebra apud Virgilium figura,
 quae fit, quoties significatur ab eo, quod prae-
 cedit, id quod sequitur; nam spem laetitia se-
 quitur: spes vero vultu non videtur, sed laeti-
 tia. Haec autem figura & versa vice fit: ut
 intelligamus ab eo, quod sequitur, id quod
 praecedit ut: *Meritaque expectent praemia pal-
 mae*. *Palmam* pro virtute posuit, quae prae-
 mium meretur, id est, palmam.

214. PRAEDAE. Ad praedam, ut: *Inferretque
 deos Latia*. ACCINGUNT. Studiose parant, ut
 alibi: *Accingunt operi*. *Accinctos* enim indu-
 strios dicimus, ut Horatius: *Altius ac nos prae-
 cincti sumus*. Sicut contra negligentes, *dis-
 scinctos* vocamus, ut: *Discinctos Mulciber A-
 fros*. Et Horatius: *Quod aut avarus, ut Chre-
 mus, terra premam*; *Discinctus aut perdam*,

ut nepos: ut Graece ὠζονοι, expediti dicun-
 tur. DAPIBUSQUE FUTURIS. Ambitiose dixit,
 quod sint cervi dapes futurae.

215. TERGORA. Tergus, tergoris; unde &
 tergora, corium significat; tergum vero tergi,
 ut templum templi, dorsum significat, ut Sal-
 lustius: *Scilicet quia tergis abstinetur*. Tergus
 vero tergora. Sed hoc a veteribus confundeba-
 tur, ut: *Taurino quantum possent circumdare
 tergo*. [Item in ix. *Ingeris hastas in tergum*.
 Quidam mox detracta coria pelles, diu subacta
 autem & jam medicata coria appellanda tra-
 dunt.] VISCERA NUDANT. Viscera non tan-
 tum intestina dicimus, sed quicquid sub corio
 est, ut: *In Albano Latinis visceratio dabatur*,
 id est, caro. Est autem nominativus *hoc vi-
 scus*, *hujus visceris*, ut Lucretius: *Viscus gi-
 gni sanguinemque creari*. Sanguinem autem ideo di-
 xit, quia sanguinis facit, ut *carmen carminis*.
 Si enim sanguis diceret, par esset nominati-
 vus genitivo, ut *anguis*, *pinguis*.

216. [PARS IN FRUSTA SECANT. Figura-
 te, ut: *Pars grandia tradunt*.] VERIBUS. A
 nominativo veru. Ecce, nomen de his, quae
 numero singulari indeclinabilia sunt, ut *veru*,
cornu, *genu*. TREMENTIA. Palpitantia adhuc.

PIERII.

213. SPEM VULTU SIMULAT, PREMIT AL-
 TUM CORDE DOLOREM. In Oblongo codice
 perveteri, & aliquot aliis manu scriptis, *pre-
 mit alto corde* legitur: quae quidem lectio non
 admodum aliena est ab Donatiana paraphrasi.
 Nam agebatur, inquit, dolore quam maximo:
 & hunc altis sensibus retinebat abstrusum.

216. VERIBUSQUE TREMENTIA FIGUNT. Est
 ubi veribus, neque uno quidem codice, per v
 in, pene ultima legatur: neque desunt littera-
 ti, qui lectionem ejusmodi probent: Quam ta-
 men per i vocalem tertiam scribi debere, tam
 vetustiorum Grammaticorum auctoritas, quam
 inscriptio quaedam in termino Aeneae illius,
 quam Domitianus post Neronianum incendium
 dedicavit, in D. Petri Basilica paucis ante
 annis, oculis nostris inspeximus: ita enim in-
 cipit.

Litorea aëna locant alii, flammisque ministrant.
 Tum victu revocant vires: fusque per herbam
 Implentur veteris Bacchi, pinguisque ferinae.
 220 Postquam exempta fames epulis, mensaeque remotae,
 Amisos longo socios sermone requirunt,
 Spemque metumque inter dubii: seu vivere credant,
 Sive extrema pati, nec jam exaudire vocatos.

SERVII.

217. LITORE. PRO, in litore. AHENA LOCANT. Quibus utebantur non ad elixandas carnes, sed ad se lavandos. Heroicis enim temporibus carne non vesebantur elixa. Huic autem nomini majores aspirationem dabant, nam *abena* dicebant. Sane *aena* absolute dixit, sicut Graece *ἄενα*, ut: *Cossicundantis aeni*: Et: *Aena undantia flammis*: quidam autem *aenum* speciem valis; non utique *aeni* tradunt, ut, Nevius: *aeneus, plumbeus*.

218. TUM VICTU. Tum, id est, vel postquam se laverunt; vel postquam illum paraverunt. VICTU. Cibo: unde & *convictores* dicimus, ut Horatius: *Non quia sum tibi Mecornas convictor*. Nam *convivae*, a *convivio* dicuntur. [REVOCANT VIRES. Bene cibo dixit vires reductas, quia supra dixerat: *Fessi rerum*, hoc est, fame & labore fatigati.] FUSI. Polysemus sermo est: significat enim & discumbentes [ut hoc loco & fugatos & occisos: Sane juxta temporis sui morem hoc loco discumbentes inducit: nam olim sedentes vesci consueverant, ut ipse meminit: *Gramineoque viros locat ipse sedili*: Et: *Perpetuis soliti patres considere mensis*.]

219. IMPLENTUR. Impleor duos casus regit: dicimus enim, *impleor illius rei*, ut Cicero: *Squaloris plenus ac pulveris*. Et Terentius: *Plenus vimarum sum*. Et *impleor illa re*, ut hoc loco: & alibi: *Plenamque sagittis Threiciis*. Et Juvenalis: *Letica Matronis Plena ipso*. FERINA. *Feras* dicimus, aut quod omni corpore feruntur; aut quod naturali utuntur libertate, & pro desiderio suo feruntur. Sane veteres prope omnes quadrupedes *feras* dicebant, ut: *Inque feri curvam compagibus altum Contorsit*. [Et: *Armentalis equae mammis & lacte ferino*.]

220. POSTQUAM EXEMPTA FAMES. Cautè in moestitia cibus famem exemptam dicit, id est, fugatam, non ad affluentiam quaesitam. [Homerus: *Αὐτὰρ ἔπειτα πόσιος καὶ ἰδμεύου ἐξ ἔργου ἐργον*.] MENSAEQUE REMOTAE. Quia apud majores ipsas apponebant mensas pro discis: unde est, *Et mensae grata secundae*. Duae enim habebant mensas; unam carnis, alteram pomorum. [Sane aliquan-

Prae-

do inducit luxuriosas epulas: *Postquam prima quies epulis, mensaeque remotae*.] AMISSOS. Non re vera, sed ut illo tempore putabant.

222. [SPERMQUE METUMQUE: *Spes bonorum, metus malorum*; & ideo subjunxit: *Seu vivere credant, Sive extrema pati*. Et hoc loco seu, pro utrumque. Et quidam commodius distingui putant: *Spemque metumque inter*, & sic subjungunt: *Dubii seu vivere credant*.]

223. EXAUDIRE VOCATOS. Aut subaudimus deos, & quasi conquestio est, quod non flectantur precibus. [Aut quod illi mortui sint: aut a pereuntibus vocatos, non exaudire.] Aut certe hoc dicit: non solum perisse eos, sed nec sepulturam habere ad quam vocentur. Novimus enim quod mortuorum umbrae ad sepulchra vocabantur, ut est: *Manesque vocabat Hectorum ad tumulum*. Et est figura, ab eo quod praecedat, id quod sequitur: quia post facta sepulchra manes vocantur, [ut in tertio: *Animamque sepulchro Condimus, & magna supremum voce ciemus*. Post nomen enim defuncti tertio vocatum, dicebatur vale, vale, vale: Aut certe in ea parte sitos, ut nec vocati exaudiant: quia fuit & alius mos, ut eos, qui in aliena terra perissent, vocarent, ut est: *Es magna manes ter voce vocavi*.]

PIERII.

HAEC AREA INTRA HANC DEFINITIO
 NEM CIPPORUM CLAUSA VERIBUS.

& quae sequuntur. Grammatici sane de hujus nominis pene ultima solliciti fuere, quum nolent *veribus*, ex quorundam abusu per *u* admittere. Nam quum veteres omnino *veru*, *ossu*, & *genu* dicerent, in numero multitudinis, *verua* & *ossua* proferebant, ut *genua*. Neque defunt veterum monumenta, in quibus adhuc *ossua* scriptum legatur: quod ab *ossu* agnoscit Asper: inde *veribus*, *genibus* faciebant. Sed enim Fl. Sosipater, *vera* dicendum, non *verua*, & *verum*, & *veribus* contendit: citata etiam Plinii sententia ex dubii sermonis libro sexto, dicentis manifestum esse, *veribus*, *genibus*, *ossibus* dici per *i* in pene ultima.

221. NUNC

Praecipue pius Aneas, nunc acris Oronti,
 225 Nunc Amyci casum gemit, & crudelia secum
 Fata Lyci, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
 Et jam finis erat: cum Juppiter aethere summo
 Despiciens mare velivolum terrasque jacentis,
 Litora, & latos populos, sic vertice caeli

SERVII.

224. PRAECIPUE PIUS. Praeter omnes, quasi aliis magis pius.] ACRI. Fortis, alias velocis. Quidam *acrem*, in unamquamque rem vegetum ac nimium tradunt.] ORONTI. Pro, *Orontis*, ut: *Immisit Achilli*. [Vitavit ὁμοιοτέλειαν.]

225. [NUNC AMYCI. In Quinto hujus meminuit: nam *Amycus* & *Lycus* cum *Oronte* videntur periisse.] SECUM. Propter socios, ut supra: *Spem vultu simulat*.

226. [FORTEMQUE GYAN, FORT. &c. ut merito requirantur ac desiderentur.]

227. [ET JAM FINIS ERAT. Vel epularum, vel famis, vel malorum. [Ex quo Jupiter in caelo ita constitit, ut Lybiam respiceret; vel certe finis fabularum] vel dici: sequitur namque paulo post: *Aeneas per noctem plurima volens*. Et sciendum est, Virgilium non semper dicere ortum vel occasum diei; sed aut intellectui relinquere, ut hoc loco: aut negotiis tempora significare: est autem poetica καλῶς εἰρησμία, non omnia exprimere: unde Horatius in Arte poetica: *Nec verbum verbo curabis reddere fidus Interpres*. Quamvis plerique de translatione Graecitatis hoc asserant dictum. Homerus sane ista contemnens, tempora universa describit. CUM JUPITER AETHERE SUMMO DESPICIENS. Oeconomiam istam secundum mathematicum videtur ordinasse Virgilius: nam Jove in altitudine sua posito cum Venere, significatur, quod per mulierem aliqua foelicitas possit evenire. Ergo quoniam Aeneas in partem regni admittetur a Didone per occasionem conjugii: idcirco haec poeta praemisit. Sane & illud animadvertendum, quod peritissime dixit, tristiores Venerem fuisse cum Jove; ex quo significat exitum uxoris infelicem futurum: nam utique se Dido interemit. Quod autem Mercurium facit a Jove desluentem ad occasum descendere, id est, ad ima terrarum: ostendit amicitias quidem fore, sed minime diuturno tempore permanere. Illud etiam Mathematici dicunt: Venere in Virgine posita misericordem foeminam nasci; atque ideo Virgilius fingit, in habitu virginis venatricis Venerem occurrisse filio: quod & misericordem

Con-

postea reginam probavit Aeneas, & in veneratione cum ea permixtus est. AETHERE SUMMO. Qui summus est: & proprium & perpetuum aetheri epitheton dedit: quia omnibus superior est.

228. DESPICIENS. Deorsum aspiciens, sicut suspiciens. Notandum sane, quia, si *despiciens* dixerimus, diligenter inquirens significamus, sicut *deduco* & *diduco*: nam *deduco* est prosequor: *diduco* vero, divido. VELIVOLUM. Duas res significat, & quod velis volatur, id est, transeat, ut hoc loco, & quod velis volat, ut Ennius: *Navis velivola*, quod & proprie dixit: & est ista reciproca metaphora navium & avium. Legimus enim: *Et velarum pandimus alas*: & contra de apibus: *Navis per aestatem liquidam*: quum natatus navium sit, alae vero avium. Et sciendum est, esse reciprocas translationes & partis unius. JACENTES. Aut in longum expositas, aut proprium epitheton est terrarum: nam cum caetera elementa mobilia sint, sola terra stabilis est; unde & bruta dicitur. [Alibi: *Tantum campo jacet*.] Aut *jacentes*, inferius positas: sunt enim omnium infimae elementorum.

229. LATOS POPULOS. Cum *populus* numero plurali dicimus, urbes significamus: cum vero *populum*, unius multitudinem civitatis intelligimus: ut: *Populum late regem belloque superbum*: de Romano enim intellexit. Sic. Id est, ut ista conspiceret.

PIERII.

224. NUNC ACRI ORONTI. Servius pro *Orontis* positum ait: nempe ad cacophoniam declinandam. *Orontis* tamen habetur in antiquis aliquot exemplaribus: Sed omnino suavior est lectio Serviana. Sospater Carisius declinat, *Orontes*, *Orontae*, ut *Achates*, *Achatas*. Apud Graecos enim Ὀρὼντες, ut Ἀχαιοί: cujus nominis iaculativum ait in *am* desinere, si rectus *Orontis* Latine reformetur: nisi vero reformetur, *Orontem* posse nos dicere, ut Virgilius: *Fidumque vebat Orontem*: ut etiam: *Praemissis Achatem*.

- 230 Constitit, & Libyae defixit lumina regnis.
Atque illum talis jactantem pectore curas
Tristior, & lacrimis oculos suffusa nitentis,
Adloquitur Venus: O qui res hominumque deumque
Aeternis regis imperiis, & fulmine terres,
235 Quid meus Aeneas in te committere tantum,
Quid Troës potuere? quibus, tot funera passis,
Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis?

S E R V I I.

Cer-

230. ET LIBYAE DEFIXIT LUMINA REGNIS. Pulchra prooeconomia est, id est, dispositio carminis. Vituperabile enim fuerat, si ex abrupto transitum faceret, quod in nono fecit: *Atque ea diversa penitus dum parte geruntur*: quae res tamen excusatur uno sermone: *Atque ea*, id est, eodem tempore, quod est interpositum. Nunc vero bene transit, quia inducit Jovem, & de rebus humanis cogitantem, & Africam respicientem, ad quam venere Trojani. Unde honestus color est, ut Venus adeat Jovem, timens ne Romana fata Carthagini concedat: felix enim eventus sequitur loca, quae respexerit Juppiter; unde in secundo ait: *Aspice nos: hoc tantum*. Et alibi: *Atque oculos Rutulorum rejicit arvis*: ubi erat futura victoria.

231. TALES. De rebus humanis. JACTANTEM PECTORE CURAS. Nunc secundum Stoicos loquitur, qui deos dicunt humana curare: interdum secundum Epicureos, poetica utens licentia; unde illud: *Nec curare deum credis mortalia quemquam*.

232. TRISTIOR. Comparativum pro positivo posuit. Quando enim *tristis est Venus*, ut nunc *tristior* diceretur? [Sic Sallustius: *Ipsam mare Ponticum dulcius quam caetera*. An modo tristior, cum & ante propter Aeneam soleret tristis esse, Tristior pro laetitia Venus dicitur.] OCULOS SUFFUSA NITENTES. Nitidos oculos lachrymis perfusos habens. Et est figura, quae fit, quotiens participio praeteriti temporis a passivo, jungimus casum accusativum, ut: *Dejectus animum, maestum vultum*. Dicendo autem *nitentes*, exprefit nimiam etiam in lachrymis pulchritudinem; sicut de Euryalo: *Lachrymaeque decorae*.

233. [O QUI RES HOMINUMQUE, &c. Graviter coepit: non enim ait, o genitor, & est tota orationis intentio, injulle vexari a Junone Trojanos.]

234. [AETERNIS REGIS IMPERIIS. Haec commemoratio potentiae Jovis, quasi ad invidiam posita est; hoc est, qui omne potes, contra te

flecteris, &] superflue volunt quidam REGIS ad deos referri, TERRES ad homines: nescientes majoris esse potestatis, idem posse circa deos, quod circa homines. ET FULMINE TERRES. Non sine causa adjecit TERRES. Est enim fulmen, quod terreat; est quod afflet; est quod puniat, ut: *Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras*: peremptorii autem fulminis late patet significatio: est, quod praefagiat, ut: *De caelo tactas memini praedicere quercus*. [Poetarum autem consuetudo est, proprie semper, cum Jovem nominarunt, & fulmen adjungere, ut: *Audiat haec genitor, qui foedera fulmine sancit*. Et ante: *Genitor cum fulmine torques*.]

235. MEUS. Subaudi filius, [quasi per me tibi conjunctus, & sic subaudis filium,] ut *Ajaccis Oilei*, ut supra dictum est: IN TE. Modo, contra te, alibi pro significat: *Quintum Accipis in Teucros animum, mentemque benignam*. Id est, pro Teucris.

236. QUID TROES POTUERE. [Hoc est, qui Graeis pares non fuerunt, in te aliquid possunt. Et est] Argumentum ab impossibili, ut alibi: *Non ea vis animo*. Et est validius quam a voluntate: plus enim est non posse, quam nolle. TROES autem nominativus erit *Tros*. Et haec breviter scienda regula est, quia omnia nomina monosyllaba Graeca, quae in Latinum sermonem transeunt, tertiae tantum sunt declinationis, & tam Latine, quam Graece declinari possunt, ut *Tros Trois*, & *Troos*, *Pan Panis*, & *Panos*, ut: *Arcadici dictum Panos de more Lycæi*.

237. OB ITALIAM. Ne ad Italiam perveniant, toto orbe pelluntur. Atqui in Africa sunt; sed si diligenter requiras, etiam inde pelluntur: ait namque: *Hospitio prohibemur aranae*. [Sane multi *Ob Italiam*, juxta Italiam antiquo more dictum accipiunt, ut sit; pars orbis clauditur, quae circa Italiam est: ob enim veteres pro *juxta* ponebant. Plautus in *Milite*: *Nunc scio mihi ob oculos caliginem obfississe*: potest etiam *ob*, ante intelligi; aut *ob*, pro-

XX

per,

Certe hinc Romanos olim, volventibus annis,
 Hinc fore ductores, revocato a sanguine Teucrici,
 240 Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
 Pollicitus. Quae te, genitor, sententia vertit?
 Hoc equidem occasum Trojae tristisque ruinas
 Solabar, fatis contraria fata rependens.
 Nunc eadem fortuna viros tot casibus actos
 245 Inlequitur. Quem das finem, rex magne, laborum?
 Antenor potuit, mediis elapsus Achivis,

SERVII.

Illy-

pter, Terentius: *Quodnam ob factum*: aut *ob*, *circum*, ut: *Turni se pestis ob ora*: quasi circa Italiam errent, & in eam pervenire non possint: significat *ob* & *contra*, ut: *Obstat & obloquitur*.]

238. CERTE HINC ROMANOS. Atqui nusquam hoc legimus, sed per silentium intelligimus, ut superius de Junone, *audierat*. [OLIM FORE. Aut olim fore, & futuri temporis est; aut olim pollicitus.] VOLVENTIBUS. Volubilibus. Et est participium pro nomine. *Volvens* enim est, qui volvit: *volubilis* autem qui volvitur. Anni autem volvuntur, non volvunt, ut est: *Atque in se sua per vestigia volvitur annus*. Alii, quod deficit lingua Latina participio praesenti passivo, praesens activum positum volunt, ut: *Volventia plaustra*: & *Siliqua quassante legumen*: quare quassetur.

239. FORE. Futuros esse. Et est de verbis defestivis. REVOCATO. Dicendo *Revocato*, ostendit Italiam, unde Dardanus fuerat. A SANGUINE TEUCRI. Teucrum pro Dardano posuit. Dardanus enim de Italia profectus est; Teucer de Creta: Et hic usurpavit: quia solent poetae nomina de vicinis provinciis, vel personis usurpare, ut: *Domitus Pollucis habenis Cyllarus*: cum Castor equorum domitor fuerit. Item: *Et manibus Progne pectus signata cruentis*; pro Philomela. Item *Didonem* dicit *Sidoniam*, cum sit Tyria, a loci vicinitate. Item: *Quid loquar ante Scyllam Nisi?* quum Phorci fuerit. Et sciendum, inter fabulam & argumentum, & historiam, hoc interesse: quod fabula est dicta res contra naturam, sive facta, sive non facta; ut de Pasiphae: Historia est quicquid secundum naturam dicitur, sive factum, sive non factum; ut de Phaedra. Argumentum, ut sic diffiniam, est res ficta, quae tamen fieri potest, ut sunt argumenta Comœdiarum.

240. OMNI DITIONE. Melius *Omni*, quam

omnis: ut significet, omni potestate, pace, legibus, bello.

241. POLLICITUS. Pollicemur sponte, promittimus rogati. QUAE TE GENITOR SENTENTIA VERTIT? *Quae*, pro, *cujus*, aut qualis. Et verecunde agit Venus: nec enim conveniebat, ut aperte contra uxorem ageret apud maritum; unde & similiter respondet Jupiter: *Necque me sententia vertit*.

242. Hoc. Hac re, propter hoc, quod sciret Aeneae socios imperaturos.

243. FATIS CONTRARIA FATA. Utrum fatis bonis in praesentibus. REPENDENS. Compensans. Et est translatio a pecunia, quae appendebatur.

244. EADEM. Similis qualis ab initio fuit; ut ostendat nec longitudinem temporis prodesse Trojanis.

245. FINEM. Ac si diceret, non regnum quae- rimus; sed finem laborum.

246. ANTENOR POTUIT. Capto Illo Menelaus, memor se & Ulyxen beneficio Antenor's servatos, cum repetentes Helenam ab eo essent suscepti, ac pene a Paride aliisque juvenibus interempti essent, parem gratiam reddens inviolatum dimisit; qui cum uxore Theano & filiis Helicaone & Polidamante, ceterisque sociis in Illyricum pervenit, & bello exceptus ab Euganeis & rege Velefo, victor urbem Patavium condidit: id enim responsi acceperat, eo loco condere urbem, quo sagittis avem petisset: ideo ex avis petita auspicio, Patavium nominatum. Hi autem duo Trojam prodidisse dicuntur secundum Livium: quod & Virgilius per transitum tangit, ubi ait: *Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis*. Non sine causa Antenor's posuit exemplum, quum multi Trojanorum evaserint periculum: ut Capys, qui Campaniam tenuit; ut Helenus, qui Macedoniam; ut alii, qui Sardiniam, secundum Sallustium; sed propter hoc, ne forte

Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus
 Regna Liburnorum, & fontem superare Timavi:
 Unde per ora novem vasto cum murmure montis
 250 It mare proruptum, & pelago premit arva sonanti.
 Hic tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit

SERVII.

Teu-

te illud occurreret, jure hunc vexari, tanquam proditorem patriae. Elegit ergo similem personam: Et excusat Horatius, dicens: *Ardentem sine fraude Trojam*: hoc est, sine prodicione: quae quidem excusatio non vacat: nemo enim excusat nisi rem plenam suspicionis. Sisenna tamen dicit solum Antenorem prodidisse: quem si velimus sequi, augemus exemplum. Si regnat proditor, cur pius vagatur? Ob hoc autem creditur Antenor Graecis patriam prodidisse, quia, sicut superius dictum est, & auctor reddendae Helenae, & legatos, qui propter Helenam venerant, suscepit hospitio, & Ulyxem mendici habitu agnitum, non prodidit. [POTUIT. Plus est, quod dixit potuit, non meruit. ELAPSUS. Invidiose noluit dicere dimissus, sed elapsus. ACHIVIS, ab Achaeo Jovis & Pithiae filio.]

247. ILLYRICOS PENETRARE SINUS. Antenor non Illyricum, neque Liburniam, sed Venetiam tenuit: ideo autem Virgilius dicit, *Illyricos sinus*, quod inde venit quidam Henerus rex, qui Venetiam tenuit; a cuius nomine Heneriam dictam, posterius Venetiam nominaverunt. TUTUS. Ideo tutus, quia Rheti Vindelici ipsi sunt Liburni, saevissimi admodum populi, contra quos missus est Drusus. Hi autem ab Amazonibus originem ducunt, ut etiam Horatius dicit: *Quibus mos unde ductus, per omne tempus Amazonia securi dextras obarmet, quaerere dissi.* Hoc ergo nunc ad augmentum pertinet, quod tutus etiam inter saevos populos fuerit.

248. FONTEM TIMAVI. Amant poetae rem unius sermonis circumlocutionibus dicere, ut pro *Troja*, dicant *urbem Trojanam*, pro *Busbroto*, *arcem Busbroti*; sic & modo pro *Timavo*, ait *fontem Timavi*. Et paulo post, *urbem Patavi*, id est, *Patavium*. SUPERARE. Nauticus sermo, Lucilius: *Promontorium remis superamus Minervae*.

249. UNDE PER ORA NOVEM. Multi septem esse dicunt: quod si incerta fides est, finitus est numerus pro infinito. VASTO CUM MURMURE MONTIS. Tanta vi exit in mare, ut etiam resonet vicinus mons. Et sic dictum est, ut superius: *Illi indignantes magna cum murmure montis. Circum claustra fremunt*. Et PER ORA

TIMAVI. Usque ad initium fontis, hoc est, usque ad montem: *Timavus* autem in Histria est, inter Aquilejam & Tergestum.

250. MARE. It quasi proruptum mare. Amat Poeta rem historiae carmini suo conjungere. Varro enim hunc fluvium ab incolis *mare* dicit nominari. PRORUPTUM. Id est, effusum fluens. Et melius *proruptum*, quam *praeruptum* legere. Bene autem definit, quid est largus fons, solum mare. PELAGO. Aquarum abundantia. PREMIT. Populatur, vastat: in illis enim locis accessus maris fit. [Sane multi, *It mare proruptum*, & *Pelago premis arva sonanti*, hoc intelligi volunt: quod tanta est in illis locis accessus, quae dicitur maris, ut per ora Timavi, id est, usque ad initium fontis, mare ascendat. Unde ait: *It mare proruptum*, & *pelago premis arva*: id est, aqua maris premit arva, hoc est, litora vicina cooperiat. Constat autem & in illo loco accessum maris usque ad montem pervenire; & per omne litus Venetiarum mare certis horis & accedere per infinitum, & recedere.]

251. HIC. Pro illic. TAMEN. Id est, etiam in loco difficili, URBEM PATAVI. Hoc est, *Patavium*. *Patavium* autem dictum, vel a *Padici* vicinitate, quasi *Padavium*: vel ἀπὸ τοῦ πῆ-
 τος, quasi *Petavium*; quod captato augurio dicitur condita, vel quod aventa petisse dicitur Antenor, & eo loco condidisse civitatem. [Alii a palude *Patina*, quae vicina civitati fuisse dicitur, *Patavium* dictam putant. Sane *Patavi* minorem nominativo genitivum fecit, cum genitivus nunquam pauciores syllabas nominativo suo habere debeat: *Patavium* enim *Patavii* facit.] SEDESQUE LOCAVIT. Ex votis suis facit invidiam, dicens id concessum Antenori, quod ipsa desideret.

PIERII.

239. REVOCATO A SANGUINE TEUCRI. In Mediceo codice, & aliquot aliis antiquis, absque praepositiva particula legitur, *revocato sanguine*.

251. HIC TAMEN ILLE URBEM PATAVI. Variarum quidem fuisse olim Grammaticorum sententiarum super ejus genitivi scriptione, qui declinationis

Teucrorum, & genti nomen dedit, armaque fixit
Troia. Nunc placida compositus pace quiescit.
Nos, tua progenies, caeli quibus adnuis arcem,

SERVII.

252. ET GENTI NOMEN DEDIT. Hoc est, quod ne victori quidem concederetur Aeneae: quod sci-
mus a Junone esse profectum. [Sicut in XII. ait: *Nunc Troas fieri jubeas Teucrosque vocari*: Et Ju-
piter ait: *Commixti corpore tantum*:] contra
quam oblique loquitur, propter considerationem
mariti, ut ait: *Ne vetus indigenas nomen muta-
re Latinos, Neu Troas fieri jubeas*. Hi autem
primis temporibus ab *Antenore* dicti sunt *Anteno-
ridae*; [ipsum vero quidam dicunt Heclores se
appellasse: aut certe nomen nobilitatem, vel di-
gnitatem, ut: *Et nos aliquod nomenque decusque
gessimus*.] ARMAQUE FIXIT. Quasi non neces-
saria consecravit. [*Figere* enim consecrare hic
debemus accipere, ut: *Pestibus adversis figo*:]
hoc est, securus est; quia solent missi militia si-
ve gladiatura, quibuslibet templis arma suspen-
dere, ut Horatius: *Vejanius armis Herculis ad
pestem fixis*: &: *Danaïs de peste reflexum*. COM-
POSITUS. Pro, compositus. Syncope est: detra-
xit enim de medio syllabam, ut: *Es pocula por-
gite dextris*.

254. NOS TUA PROGENIES. Sic loquitur,
quasi una sit de Trojanis: [nam aliter sensus
non procedit; [aut quasi patitur & ipsa, quod
& filius, & bene:] *tua progenies*, propter An-
tenorem. Est autem Epexegetis, ut: *Asi ego,
quae divum incedo regina*. ANNUIS. Licet ipsa
dea sit, tamen sub persona Aeneae se posuit:
bene autem *Annuis*: qui nutu semper promit-
tit aliquid Juppiter, ut: *Annuit, & totum nutu
stremefecit Olympum*.

PIERII.

secundae ratione, in ii geminatum enuntiari de-
bet. Neque ipsos tantum Grammaticos diversa
in hoc sentire; sed alias atque alias aetates mo-
do simplici, modo geminato scriptitasse compe-
rio. Sane Priscianus ait, veteres in hujusmodi
genitivis geminantibus ii frequenter solitos al-
terum ex iis subtrahere, Virgiliano hinc exem-
plo citato: *Hic tamen ille urbem Patavi*: perin-
de ac illa etiam: *Nec turba peculi*: neque non: *Pau-
peris & Tuguri*. Citat idem alibi per Synaeresin,
Bata Lyci, pro, *Lycii*: & *urbem Patavi*, pro,
Patavii. Sed enim quod Priscianus Poetarum
tantum innititur exemplis, multa veterum in-
scriptionum exempla commemorare possem, qui-
bus apparet Oratores etiam eandem scriptionis
rationem secutos esse: scriptores vero indifferen-
ter, nunc unum, nunc geminatum in iisdem no-

Na-

minibus posuisse, ut illud apud Lucretium: *Nec
ratio remedii communis certa dabatur*. Apud Ovi-
dium ad Cottam, antiquo codice, qui apud me
est: *Sacrificii genus est, sic instituere priores*: id-
que ea causa factum, quod quum tres sint figurae,
quae syllabam ex duabus unam conficiunt, Crasis,
Synaeresis, atque Synizesis: deque his duae,
Crasis, & Synaeresis unam scribant vel vocalem,
vel diphthongum, syllabamque unam enuntient;
Synizesis vero, duas quidem vocales ipsasque
distinctas scribat, sed unam tantum dimensionem
pedum imputet: cujusmodi exempla apud Lu-
cretium & Virgilium sexcenta inveniuntur, quo-
rum bona pars locis suis indicabitur: alii Syni-
zesim, ut recta declinationis forma appareret,
adamarunt: alii Crasin, aut Synaeresin, ut quae
minus offensionis in versuum enuntiatione prae-
se ferrent, sequi maluerunt. Inde factum ut in
veterum monumentis unico i pleraque scripta
inveniantur: cujusmodi unum hic tantum appo-
suisset sufficiat:

INTER DUOS
PARIETES
AMBITUS PRIVAT.
FLAVI SABINI

Quam quidem inscriptionem proximis hisce
diebus vir Opt. atque litteratissimus Jacobus Sa-
doletus Carpent. Episcopus in hortis suis, quos
habet in Quirinali, effodit, Templo etiam gen-
tis Flaviae adinvento, & signo Palladis, quam
Domitianus dedicaverat: omnia haec in alta
semita. Fuit vero hic ille Flavius Sabinus Ve-
spasiani frater major, facundia nobilis: qui
Praefecturam Urbis annos XII. obtinuit, penes
quem ante Vespasiani principatum decus Fla-
viae gentis erat. Sed ut inscriptionibus, quae
innumerae sunt in hunc modum, praeteritis,
ad Virgilii locum revertamur, Carisius qui ge-
nitivum numero syllabarum minorem esse no-
minativo non posse contendit, magis eos deno-
tatos ait, qui maluerunt per unum i *Imperi*,
Ingeni, dicere, quam secundum regulam, *Im-
perii*, *Ingenii*, geminata i litera. Neque tamen
inficiatur placuisse Virgilio, per unum i scribere:
ille urbem Patavi. Quare ita demum infe-
rius ait: *Plus in hac ratione geminandi in ma-
sculinis animadvertimus*, ut hic Aemilius, hujus
Aemilii. Atque: *Ut eorum interim opiniones dis-
simulemus*, qui non genitivos tantum, verum etiam
vocativos, o Antonii, o Julii geminato ii, e-
nuntiari debere scriptis prodidere: Quaeque de
prae-

- 255 Navibus (infandum) amissis, unius ob iram
 Prodimur, atque Italis longe disjungimur oris.
 Hic pietatis honos? sic nos in sceptris reponis?
 Olli subridens hominum fator atque deorum,
 Vultu, quo caelum tempestatesque serenat,
 260 Oscula libavit natae. Dehinc talia fatur.
 Parce metu, Cytherea. Manent inmota tuorum

SERVII.

Fa-

255. NAVIBUS AMISSIS. Cur, cum una navis perierit, ait *navibus*, [aut invidiose dixit & exaggerat; aut quia adhuc aliae desunt; aut quia eas periisse non ignorat Aeneas.] INFANDUM. Pro *infanda* posuit, ut in vi. *Miserum septena quotannis*. Item: *Torvumque repente Clamat*, pro *terve*. Et est figura, quae fit, quotiens nomen pro adverbio ponitur, magis autem poetica est: in prosa aut rara, aut nunquam. Tamen hoc loco *infandum*, potest esse etiam interiectio dolentis. [UNIUS. Cautius, quam si dixisset Junonis, & hic *unius* produxit penultimam.]

256. PRODIMUR. Multa quidem hic sermo significat; sed modo *porro damur*: scilicet ab Italia prohibemur. Et sciendum est, omnium auctorum esse consuetudinem, res dubie positas in sequentibus explanare & plenius dicere, ut hoc loco: nam quid sit *prodimur*, ostendit, dicens: ATQUE ITALIS LONGE DISJUNGIMUR ORIS. [LONGE. Maxime: non enim longe erant ab Italia, cum tempestate disiecti sunt.]

257. HIC. Id est, talis, ut: *Hunc ego Euryale aspicio*: id est, talem. [PIETATIS. Superius, *in te committere* ait, ut peccato Aeneam & Trojanos excuset. Hic plus addit, non solum eos non esse malos, sed etiam pios esse.] HONOS. Cum secundum artem dicamus *honor*, *arbor*, *lepor*, plerumque poetae in *r* mutant causam metri: *Or* enim longa est: *Or* brevis. Hoc quidem habet ratio; sed ecce, hic sine metri necessitate *honor* dixit. Item Sallustius pene ubique *labos* posuit, quem nulla necessitas coegit. Melius tamen est servare regulam. SIC NOS IN SCEPTRA REPONIS. *Reponis in sceptris*, aut ad imperia reservas: id est, restituis in regna, quae amisimus. Sic. Hoc est, per naufragia: aut certe antiqua est licentia communium praepositionum: *in sceptris*, pro, in sceptris.

258. OLLI. Modo *tunc*, propter sequentia: Pronomen enim non debet poni cum nomine; sed pro ipso nomine: nullus enim dicit, *illi natae*. Alias tamen, *Olli*, illi significat, ut:

Olli dura quies oculos, & ferreus urget somnus. SUBRIDENS. Laetum ostendit Jovem, & talem, qualis esse solet quum facit serenum: Risus enim ex laetitia oritur. Poetarum enim est elementorum habitum dare numinibus, ut supra de Neptuno dictum est. [Ennius: *Jupiter hic risit, tempestatesque serenae Riserunt omnes risu Jovis omnipotentis*. Aut caeteri sic intelligunt Junonis dolorem oblique accusari a Venere, ut est: *Quae te, genitor, sententia vertit*: Et: *Unius ob iram prodimur*: sicut alibi: *Atque dolis risu Cytherea reperiis*.]

259. VULTU QUO CAELUM. Ostendit, sicut dictum est, cur subriterit Jupiter. SERENAT. Hoc verbum de his est, quae carent prima positione: quod fit in his, quae in nostra non sunt potestate, ut *tono*, *fulmino*, *pluo*: haec enim non possumus dicere, nisi forte, persona induatur ejus, qui potest: ut si tale aliquid Jupiter dicat.

260. OSCULA LIBAVIT NATAE. Leviter tetigit. Et sciendum *osculum*, religionis esse; *suavium* voluptatis: [quamvis quidam *osculum* filiis dari, uxori *bafum*, scorto *suavium* dicant. Sane multi nolunt ita intelligi, ut summum osculum filiae dederit, id est, non pressum, sed summa labella contingens: sed ita ajunt: tum hilarus Jupiter vultus natae libavit, id est, contigit; scilicet ut nos solemus, cum blandimentis quibusdam sinistram maxillam contingere liberorum, ac deinde ad os nostrum dextram referre. Ergo *libavis* merito: quia partem vultus, non totos contigerat; ut *oscula* dixerit, quasi *minora* & *teneriora* filiae ora; ut ora diminutive *oscula*: nam ora vultus dici, ut: *Intentique ora tenebant*: &: *Sic, ora ferebat*: Ipse diminutive *oscula* dixit minores & teneros vultus: ut alibi: *Summaque per galileam delibans oscula fatur*. Et Terentius: *O Thais mea, meum suavius*.]

261. PARCE METU. Quotiens in causis arguimur, ante nos purgare debemus, & sic ad actionem descendere, quod & hoc loco Jupiter facit, ante enim objecta purgat, & sic venit ad promissionem. Et est *parce metu*

Fata tibi. Cernes urbem & promissa Lavini
 Moenia, sublimemque feres ad sidera caeli
 Magnanimum Aenean: neque me sententia vertit.
 265 Hic (tibi fabor enim, quando haec te cura remordet:
 Longius & volvens fatorum arcana movebo)
 Bellum ingens geret Italia, populosque feroces

SERVII.

Con-

elocutio usualis, id est, dimitte metum: quomodo dicimus, *parce verbis, parce injuriis*. [Alii metu, pro, *metui* accipiunt, ablativum pro dativo: aut certe ideo metum aufert, ut animo securiore possit audire, ut alibi: *Solvite corde metum Teucri*.] CYTHEREA. Omnia, quae apud Graecos in diphtongum habent, apud Latinos in e productum convertuntur, ut *Κυθήρια*, *Cytherea*: *Αἰνίος*, Aeneas: *Μήδεια*, Medea. Omnia autem, quae dicit Jupiter, ad solutionem pertinent antedictorum. Ideo autem nunc dicit, *Parce metu*: quia superius dixerat *Tristior*. MANENT IMMOTA. Quia dixerat: *Quae te genitor sententia vertit?* Et simul per transitum dogma Stoicorum ostendit: *Nulla ratione posse fata mutari*. [Sane servat & hic ordinem, sicut in templi oratione, ut statim promittat quod praestaturus est, ne auditor sit expectatione suspensus.] TUORUM. Trojanorum, vel Romanorum.

262. FATA TIBI. Non propter te: Fati enim immobilis ratio est. Sed aut vacat Tibi, ut: *Qui mihi accubantes in conviviis*. Aut certe tuta sunt tibi fata, non tamen propter te. CERNES URBEM. Aut Romam significat: quia cum proprietatem detrahimus, quod magnum est significamus, ut si dicas: *legi oratorem*, nec addas quem, intelligo Ciceronem: Et ne longa sit expectatio, adjecit, *Et promissa Lavini Moenia*, aut certe detrahe &, sicut multi, & Epexegetim facis: *Cernes urbem*, id est, *promissa Lavini moenia*. Videtur autem figurate dictum, *urbem & moenia*, quia diversis idem significavit.

263. SUBLIMEMQUE FERES AD SYDERA CAELI. Propter illud: *Coeli quibus annuis arcem*. Aeneas secundum quosdam in Numicium cecidit fluvium; secundum Ovidium in caelum raptus est; appellatus tamen est, *Jupiter indiges*. Aeneas enim post errores VII. annorum, cum ad Italiam pervenisset, [&, sicut historia habet, cognito quod Veneris filius, Troja profugus, fatis juvenibus ad Italiam venisset, & ab Latino susceptus esset, filiam ejus Laviniam duxit uxorem, quo dolore] Turnus rex Rutulorum, qui ante Laviniam sperabat uxorem, & Latino & Aeneae bellum indixit; sed primo praelio Latinus est interemptus; secundo vero Aeneas Turnum occi-

dit. Ipse vero, ut quidam dicunt, cum Mezentium, ut quidam vero, Messapum fugeret, in Numicium fluvium cecidit; ut vero Livius refert, in coelum raptus est, cujus corpus cum, [victis a se Rutulis & Mezentio] Ascanius requisitum non invenisset, in Deorum numerum credidit relatum. Itaque ei templum condidit & *Jovem indigetem* appellavit. [Bene autem addidit *feres*, ut gratius esset quod per ipsam fieret.]

264. MAGNANIMUM. *Magnus & parvus*, quoniam mensurae sunt, ad animum, non nisi *μεγέθυς* adhibentur. [Et bene hoc addidit, quasi dicat: quem tu miserum dicis, nos magnanimum, summum. NEQUE ME SENTENTIA VERTIT. Ad illud: *Quae te genitor sententia vertit?*]

265. HIC. Id est, Aeneas. Et est ordo: Hic bellum ingens geret Italia. Alii *Hic*, pro, post haec quae dixi, accipiunt; ut sit loci adverbium, pro temporis. TIBI FAVOR ENIM. Hoc loco excusat quaestionem futuram, quare Veneri dolenti quae vera sunt dicat; & aliter loquatur cunctis praesentibus Diis: dicet enim in decimo: *Abnueram bello Italiam concurrere Teucri*. [Et ideo Tibi, quod nulli alii, id est, Tibi soli.] QUANDO. Siquidem, quoniam. REMORDET. Sollicitat. Terentius: *Par pari referto, quod eam remordeat*.

266. ARCANA. Secreta. Unde & *arca*, & *arx* dictae, quasi res secretae, a quibus omnes arceantur.

267. ITALIA. In Italia, & detraxit praepositionem more suo, sic alibi: *Non Libyae, non ante Tyro despectus Hiarbas*: id est, in Tyro: nam si adverbialiter vellet, Tyri diceret. POPULOSQUE FEROCES. CONTUNDET. Incongruum fuerat in consolatione, dolenti bella praedicere: ob hoc ergo etiam victoriam pollicetur.

PIERII.

praeterito *perii*, aut *peri*, & plura id genus, in Tytiro recitavimus. Nos *Urbem Patavi*, ex recepta jam consuetudine, & plurimis veterum inscriptionum exemplis unico i scribamus.

Contundet; moresque viris & moenia ponet:
 Tertia dum Latio regnantem viderit aestas,
 270 Ternaque transferint Rutulis hiberna subactis.
 At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
 Additur (Ilus erat, dum res stetit Ilia regno)
 Triginta magnos volvendis mensibus orbis

SERVII.

Im-

268. MORESQUE VIRIS ET MOENIA PONET. Hysteron proteron in sensu: ante enim civitas, post jura conduntur. Leges autem, etiam mores dici non dubium est.

269. TERTIA DUM LATIO &c. Rhetorice, ne breve esset, si triennium diceret, tempora divisit in species. Ordo autem est longissimus: nam aliter non procedit: *Sublimemque ferens ad sidera caeli Magnanimum Aeneam. Tertia dum Latio regnantem viderit aestas.* Ergo videtur sic tacite mortem Aeneae significasse. Dum autem pro donec, ut: *Dum conderet urbem*: id est, donec. Quidam ideo bis annos ternos memorasse tradunt, ut tres annos solum Aeneam regnaturum significaret; quod cum Latino alios tres annos regnasse dicitur.

271. AT PUER ASCANIUS. Prudenter exitum Aeneae & ostendit, & tacuit, dicendo filium postea regnaturum. [Aut quia major cura Veneri de nepote, ut in x. *Liceat superare nepotem.* Et iterum ibi: *Hunc regere.*] CUI NUNC COGNOMEN IULO ADDITUR. Licet superius historia sit narrata, tamen etiam secundum Catonem historiae hoc habet fides: Aeneam cum patre ad Italiam venisse, & propter invasos agros, contra Latinum Turnumque pugnassee; in quo proelio periit Latinus. Turnum postea ad Mezentium confugisse, ejusque fretum auxilio bella renovasse, quibus Aeneas Turnusque pariter rapti sunt. Migrasse postea in Ascanium & Mezentium bella; sed eos singulari certamine dimicasse. Et occiso Mezentio, Ascanium, *Iulum* coeptum vocari, [vel quasi *Iuloni*: id est, sagittandi peritum, vel] a prima barbae lanugine, [quam *Iulus* Graeci dicunt,] quae ei tempore victoriae nascebatur. Sciendum est autem hunc primo *Ascanium* dictum, a Phrygiae flumine *Ascanio*, ut: *Transque sonantem Ascanium.* Deinde *Ilum* dictum a rege *Ilo*, unde & *Ilum*. Postea *Iulum*, occiso Mezentio: de quibus nominibus hoc loco dicit: AT PUER ASCANIUS, CUI NUNC COGNOMEN IULO ADDITUR, ILUS ERAT. Ab hac autem historia ita discedit Virgilius, ut aliquibus locis ostendat, non se per ignorantiam, sed per artem poeticam hoc fecisse,

ut illo loco: *Quo magis Italia mecum laetere reperta*: ecce *αἰγιόχοιο* dixit: ostendit tamen Anchisem ad Italiam pervenisse. Sic autem omnia contra hanc historiam ficta sunt, ut illud, ubi dicitur Aeneas vidisse Carthaginem; cum eam constet ante LXX. annos urbis Romae conditam. Inter excidium vero Trojae & ortum urbis Romae, anni inveniuntur CCCLX. COGNOMEN IULO. Si proprie loqueretur, agnomen diceret, non cognomen, sed magis ad familiam respexit: quia omnis gens Julia inde originem ducit. Dicimus autem, & *nomen mihi est Cicero*: ut Terentius: *Hecyra est huic nomen fabulae*: & *Ciceronis*, ut Sallustius: *Cui nomen oblivioni condiderant*: & *Ciceroni*, ut: *Cui Romulo cognomen erat*: & *Ciceronem*, ut: *Aeneadaeque meo nomen de nomine fingo.* Melius tamen est dativo uti.

272. ILUS ERAT. Deest qui: debuit autem dicere, *qui Ilus erat*. ILIA. Pro Iliensibus, ut Plautus: *Hector Ilii*, pro, Iliensis. [Et: *Amphitryo*, *natus Argis*, ex Argo patre, id est, Argivo.]

273. TRIGINTA. Quod xxx. tantum annos regnavit. Vel quod Cato ait: *xxx. annis explevis cum Albam condidisse*. MAGNOS ORBES. Triasunt genera annorum: aut enim Lunaris annus est, xxx. dierum: aut Solstitialis, xii. mensium: aut secundum Tullium Magnus, qui tenet xii. millia nongentos quinquaginta quatuor annos, ut in Hortensio: *Et horum annorum, quos in Fastis habemus, magnus xii. millia nongentos liv. annos complectitur.* Hoc ergo loco magnum dicit comparatione Lunaris anni, qui est xxx. dierum, ut alibi: *Interea magnum Sol circumvolvitur annum.* Annus autem dictus quasi *anus*, unde anulus, quod in se redeat, ut est: *Atque in se sua per vestigia volvitur annus.* Vel *ἀνὸς ἢ ἀναρῶντος*, id est, ab innovatione. VOLVENDIS. Volubilibus, vel quia volvuntur, ut supra.

PIERII.

269. TRIGINTA MAGNOS VOLVENDIS MENSIBUS ORBES. In cod. Longobard. non *orbis*, sed *annos* scriptum inveni, quam puto fuisse paraphrasin. Nisi quis magnum annum Solarem velit appell-

Imperio explebit, regnumque ab sede Lavini
 275 Transferet, & longam multa vi muniet Albam.
 Hic jam tercentum totos regnabitur annos
 Gente sub Hectorea; donec regina sacerdos

SERVII.

Mar-

274. A SEDE LAVINI TRANSFERET. Verum est: vitans enim novercalem invidiam, quod timore Ascanii Lavinia post Aeneae mortem ad Tyrum, paternum pastorem, gravida confugit ad sylvas: [nam ibi etiam Sylvium peperisse dicitur,] deseruit Lavinium, & Albam Longam condidit, dictam ab omine porcae albae repertae: vel situ civitatis. [Ad quam cum de Lavinio Dii penates translati, nocte proxima Lavinium redissent, atque eos denuo Albam Ascanius transfuisset, & illi iterum redissent Lavinium, eos manere passus est, datis qui sacris praessent, agroque eis assignato, quo se alerent. VI. Modo virtute, *ἡ δὲ δὴναι* alibi *ἡ δὲ βίαι*, ut est: *Auro vi potitur*: alias pro magna copia. Cicero in Deorum natura: *Infinitamque vim marmoris*. Sallustius: *Magna vis hominum convenerat agris pulsa, aut civitate ejecta*: & est sermo diversa significans, pro ut se locus obtulerit.]

276. HINC JAM. Praeterea. Si autem *hic jam*, in hoc scilicet loco. TERCENTUM. Quomodo CCC. annos dicit, cum eam quadringentis regnasse constet sub Albanis regibus? sed cum praescriptione ait: tercentum scilicet usque ad ortum urbis Romae: namque ait: *Donec regina sacerdos Marte gravis*. Et constat in regno Romuli & Numae, & Tulli Hostilii, qui evertit Albam, centum annos, quibus pariter Roma & Alba regnaverunt, esse consumptos. TOTOS. Id est, sine fine, sine intermissione. [REGNABITUR. Impersonalibus usus est, quia de multis dicit, ut: *Usque adeo surbatur agris*. GENTE SUB HECTOREA. Id est, Trojana. Sed quidam reprehendunt, quod *Hectorea* & non *Aeneia*; mos est poetis nomina ex vicinis usurpare, quia conjunctus genere Hectori Ascanius, ut est: *Et pater Aeneas, & avunculus excitat Hector*. Alii tradunt, cum Hectoris progenies nulla in Italia fuerit, ideo *Sub Hectorea* positum, ut significaret sub forti, ut in Quinto: *Hectoris socii*. Sed & aliis rebus alia dant nomina, ut pios Aeneadas appellari; ut timidos Phrygas, ut nobiles Dardanidas, ut perjuros Laomedontiadas. Caeterum ubi veram originem significat, *domus Assaraci* ponit: Ex quo Capys, ex Capy Anchises, ex Anchise Aeneas.]

277. DONEC REGINA SACERDOS. Historia hoc habet: Amulius & Numitor fratres fuerunt, filii Procae. Amulius autem fratrem imperio

pepulit, & filium ejus necavit: filiam vero ejus Iliam, Vestae sacerdotem fecit, ut spem sobolis auferret, a qua se puniri posse cognoverat. Haec, ut multi dicunt, cum peteret aquas ad sacra, repentino occurso lupi turbata, refugit in speluncam, in qua a Marte compressa est, unde nati sunt Remus & Romus. [Sed Amulius, timens ne de stirpe fratris Numitoris aliquid procreatum adolevisset quod avum forsitan vindicaret, *pueros* cum matre praecipitari jussit in Tyberim] Tum, ut quidam dicunt, Iliam sibi Anien fecit uxorem: ut alii, inter quos Horatius, Tyberis, unde ait: *Uxorius amnis*. Pueri vero expositi ad vicinam ripam sunt, ad quos vagientes lupa de vicinis montibus venit & ubera praestitit; sed cum eos Faustulus pastor ejus loci animadvertisset nutriri a fera: & picum parramque circumvolitare; suspicatus divinae originis sobolem, ad Accam Laurentiam uxorem, quae ante meretrix fuerat, pueros detulit, quae susceptos aluit. Hi postea avum suum Numitorem occiso Amulio in regna revocarunt: quibus, dum cum avo angustum Albae videretur imperium, recesserunt: & captatis auguriis urbem condiderunt. Sed Remus prior sex vultures vidit; Romus postea XII. quae res bellum creavit, in quo extinctus est Remus, & a Romi nomine Romani appellati. Ut autem pro Romo, Romulus diceretur, blandimenti genere factum est, quod gaudet diminutione. Quod autem a lupa aliti dicuntur, fabulosum figmentum est ad celandam auctorum Romani generis turpitudinem: nec incongrue fictum est: nam & meretrices lupos vocamus: unde & lupanaria. Et constat hoc animal in tutela esse Martis: ut alibi: *Martius a stabulis rapuit lupos*. [Sed de origine & conditore Urbis, diversa a diversis traduntur. Clinias refert Telemachi filiam Romen nomine, Aeneae nuptam fuisse, ex cujus vocabulo Romam appellatam. [Cato in Originibus] dicit Latinum ex Ulix & Circe editum de nomine sororis suae mortuae Romen civitatem appellasse. Attejus adserit Romam ante adventum Evandri diu Valentiam vocitatam: sed post Graeco nomine Romen vocitatam. Alii a filia Evandri ita dictam; alii a fatidica, quae praedixisset Evandro, his eum locis oportere confidere. Heraclides ait Romen, nobilem captivam Trojanam, huc appulisse, & taedio maris suasse sedem, ex cu-

Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.
 Inde lupae fulvo nutricis tegmine laetus
 280 Romulus excipiet gentem, & Mavortia condet
 Moenia, Romanosque suo de nomine dicet.
 His ego nec metas rerum, nec tempora pono:
 Imperium sine fine dedi. Quin aspera Juno,
 Quae mare nunc terrasque metu caelumque fatigat,

SERVII.

cujus nomine Urbem vocatam. Eratosthenes Aescanii, Aeneae filii, Romulum parentem urbis refert. Naevius & Ennius Aeneae ex filia nepotem Romulum conditorem urbis tradunt. Sibylla ita dicit, Πρωτοί, Πρωτοί ταις.] REGINA. Regis filia: abusive ait more poetico, ut alibi: *Magnum reginae sed enim miseratur amorem*: id est, regis filiae Ariadnes. [SACERDOS. Quia ab Amulio Vestae virgo esse iussa est, ne ei propter edendam sobolem facultas esset viro jungi.]

278. MARTE GRAVIS. Gravida, ut: *Non infusa graves tentabunt pabula foetas*.

279. INDE. Post, vel deinde, vel tunc, adverbium loci pro temporis. FULVO TEGMINE. Id est, pelle lupae; qua utebatur more pastorum. Sed hoc multi reprehendunt, cur nutricis tegmine usus sit, qui ratione gemina refutantur: vel falsitate fabulae, vel exemplo Jovis, qui caprae nutricis suae Amaltheae utitur pelle; [unde Graece Αἰγυλλός appellatur. Sane tegmine, multi antiquae dictum asserunt, quia tegumentum dici debere affirmant.] LAETUS. Virtute alacer: [vel quia avo regnum reddiderat; vel quia in se novam urbem & novum condebat imperium.]

280. ROMULUS. Bene Romulum solum ait, dissimulans de parricidio. EXCIPIET GENTEM. Remo scilicet interempto, post cuius mortem natum constat pestilentium; unde consulta oracula dixerunt, placidos esse manes fratris extincti; ob quam rem selli curulis cum sceptro & corona, & caeteris regni insignibus, semper juxta sancientem aliquid Romulum ponebatur, ut pariter imperare viderentur; unde est: *Remo cum fratre Quirinus Jura dabunt*.

281. ROMANOSQUE SUO DE NOMINE. Perite: non ait Romam, sed Romanos; Urbis enim illius verum nomen nemo vel in sacris enuntiat. Denique tribunus plebis quidam, [Valerius Soranus,] ut ait Varro, [& multi alii] quia hoc nomen ausus esset enuntiare, [ut quidam dicunt, raptus a Senatu, &] in crucem levatus est: [ut alii, metu supplicii fugit, & in Sicilia com-

Con-

prehensus a Praetore, praecepto Senatus occisus est.] Hoc autem Urbis nomen ne Hyginus quidem, cum de situ urbis loqueretur, expressit.

282. NEC METAS RERUM, NEC TEMPORA PONO. *Metas*, ad terras retulit; *Tempora*, ad annos: Lavinio enim & Albae finem; Romanis tribuit aeternitatem: quia subjunxit: *Imperium sine fine dedi*. Lavinio triennium, Albae trecentos.]

283. QUIN. Quinetiam: minus enim est etiam; nam plenum est: *Quinetiam hyberno moliris sydere classem*. [ASPERA JUNO. Vel quam tu asperam dicis: vel certe, ut & ego fateor. Et tolerabilibus hoc Juppiter dicit,] ut criminaretur uxorem: marito enim magis congruit, quam alii.

284. QUAE MARE NUNC TERRASQUE METU, COELUMQUE FATIGAT. *Metu* scilicet, quem de Carthagine habet, ut supra: *Id metuens*: vel metu, quo Troianos ferret & Venerem; nam dicit: *Parce metu Cythera*. MARE autem TERRAS COELUMQUE FATIGAT, alibi ostendit dicendo: *Absumptae in Teucros vires coelique marisque*. FATIGAT vero pro exercet, sollicitat, commovet.]

PIERII.

pellare, Lunarisi anni ratione habita: eaque de causa interjectum esse, *volvendis mensibus*, ut distinctio appareret. Orbes tamen docti omnes, ut calliorem lectionem admittunt.

274. REGNUMQUE A SEDE LAVINI TRANSFERET. Leve hoc, sed eruditisi auribus non ingratum. in Rom. codice scriptum esse *ab sede*. Ejusdem judicii est, quod statim subsequitur: *Et longam multa vi munias Albam*. Variat numerus in his codicibus antiquis, quatuor ultimis pedibus solutis in hunc modum: *Et longam vi multa muniet Albam*. Sed enim tetrametri tome venustior est.

284. QUAE MARE NUNC TERRASQUE METU. Vetera quaedam exemplaria legunt: *Quae mare, quae terrasque metu*. Multi vulgatam lectionem magis approbant.

- 285 Consilia in melius referet, mecumque fovebit
 Romanos rerum dominos, gentemque togatam.
 Sic placitum. Veniet lustris labentibus aetas,
 Cum domus Assaraci Phthiam clarasque Mycenae
 Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.
 290 Nascetur pulchra Trojanus origine Caesar,
 (Imperium Oceano, famam qui terminet astris;)
 Julius, a magno demissum nomen Iulo.

SERVII.

Hunc

285. CONSILIA IN MELIUS REFERET. Εἰς τὸ κρείττον. Et est Latinior elocutio. Sallustius: *Ad mutandum modo in melius servitium*: quia bello Punico secundo, ut ait Ennius, placata Juno coepit favere Romanis. [MECUMQUE FOVEBIT. Id est, eadem quae ego sentiens, eadem quae ego volens; vel, ut quidam volunt, mecum in Capitolio constituta.]

286. GENTEMQUE TOGATAM. Bene *gentem*: quia & sexus omnis & conditio *roga* utebatur; sed servi nec colobia, nec calceos habebant. *Togas* autem etiam foeminas habuisse, cycladum & recini usus ostendit. Recinus autem dicitur ab eo, quod post tergum rejicitur, quod vulgo Mavorte dicunt.

287. SIC PLACITUM. Vel fatis, vel mihi: nam impersonale est. LUSTRIS. Quinquenniis. Et bene Olympiadibus computat tempora; quod magis ad Jovem pertinet: quia nondum erant, vel Roma, vel Consules. *Lustrum* autem dictum, quod post quinquennium unaquaeque civitas lustrabatur. Unde Romae *ambilustrum*; quod non licebat, nisi ambos Censores post quinquennium lustrare civitatem. AETAS. Juxta veteres, *aetas* hic pro tempore posita est; alibi pro modo annorum, ut est: *Ubi jam firmata virum te fecerit aetas*: &: *Aetas Lucinam iustosque pati bymenaeos*.

288. DOMUS ASSARACI. Trojani, id est, familia Trojana: & est a parte totum: Nam Assaracus Capyn genuit, Capys Anchisen; unde Aeneas auctor Romani generis: ex quibus Mummus, qui Achajam vicit. PHTHIAM. Achillis patriam, [ut: *Ipse Mycenaeus magnorum duxer Achilum*.] MYCENAS. Agamemnonis patriam, ut: *Agamemnoniasque Mycenae*.

290. NASCETUR. Ad illud respondet: *Certe hinc Romanos olim*. Et omnis Poetae intentio, ut in qualitate carminis diximus, ad laudem tendit Augusti: sicut & in sexti catalogo, & in clypei descriptione. Haec autem Jovis allocutio, partim obiecta purgat, partim aliqua pollicetur. PULCHRA. Alludit propter Venerem.

TROJANUS. Ac si diceret: etiam Caesar Trojanus est. CAESAR. Hic est, qui dictus est Cajus Julius Caesar, & Cajus praenomen est, Julius ab Iulo: Caesar, vel quod avus ejus in Africa manu propria occidit elephantum, qui *Caesar* dicitur Poenorum lingua. [Hic sane Cajus Julius Caesar, quatuor & sexaginta victis Galliarum civitatibus, cum a Senatu petisset Consulatum & Triumphum, nec impetrasset, adversante Gn. Pompejo Magno, ejusque amicis, qui Caesaris processibus invidabant, bellum civile gessit in Farsalia: quo Pompejus victus Alexandriae occiditur. Caesar Romanam, compositis rebus, & Alexandria debellata, reversus, in Curia Pompejana a Cassio & Bruto, aliisque Pompejanis occisus est. Cujus haeres Augustus, cum intrasset urbem, coegit a Senatu interfectores Caesaris, parricidas & hostes judicari, eumque in Deorum numerum referri, & Divum appellari.]

291. IMPERIUM OCEANO, FAMAM QUI TERMINET ASTRIS. Aut ad laudem dictum est; aut certe est secundum historiam. Re vera enim & Britannos, qui in Oceano sunt, vicit: & post mortem ejus, cum ludi funebres ab Augusto, ejus adoptivo filio, darentur, stella medio die visa est, quae in ipsius honorem apparuisse diceretur; unde est: *Ecce Dionaei processit Caesaris astrum*. A MAGNO. Sicut Alexander, sicut Pompejus. Graeci enim omne magnificum *Magnum*, ut: *Mater magna*, & *Dii magni*.

292. [OLIM. Modo futuri temporis est.] CAELO. In coelum. SPOLIIS ORIENTIS. Victo Pharnace, Mithridatis filio, qui re vera in Oriente fuit. Caeterum Aegyptus, in qua Ptolemaeus vicit, in australi est plaga.

PIERII.

287. SIC PLACITUM. VENIET. Vetustissimi quidam codices, *placitum est*, habent: quae pars mihi videtur a Paraphraste adjecta: nam absque substantivo verbo hic oratio omnino gravior & augustior quodammodo videtur.

289. AC VICTIS DOMINABITUR ARGIS. In antiquis

Hunc tu olim caelo, spoliis Orientis onustum,
Accipies secura. Vocabitur hic quoque votis.

295 Aspera tum positis mitescent saecula bellis.
Cana Fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus

SERVII.

Jura

293. HONUSTUM. Inter *bonustum* & *oneratum* hoc interest, quod *oneratus* est qualicumque pressus pondere; *bonustus* vero, cui honor ipsum honoris est; ut, si quis spolia de hostibus ferat. Sed *oneratus* aspirationem non habet, quia ab onere venit: *bonustus* vero, quia etiam ab honore descendit, retinet aspirationem. [Alii *honestum* legunt. Veteres enim *honestum* pro specioso ponebant, ut: *Dardanius caput ecce puer detestus honestum*.]

294. [ACCIPIES SECURA. Quare *secura*? aut quia nunc sollicita; Aut] quia post mortem Caesar meruit Aram, Fastigium, Flaminem, ut Cicero in Philippicis. Hic quoque. Potest intelligi, sicut ego, sicut tu, sicut Romulus; sed melius, sicut Aeneas, de quo superius ait: *Sublimemque feret ad sidera coeli Magnanimum Aeneam*. Quoque autem, semper ad similitudinem ponitur, ut: *Tu quoque litoribus nostris*: nam ideo in Bucolicis dicitur: *Namque erit ille mihi semper deus*: & in Georg. *In medio mihi Caesar eris*. VOTIS. Vel ad vota, vel, votis vocabitur.

295. ASPERA. Id est, iniqua. Tum. Id est, Caesare consecrato, cum Augustus regnare coeperit, clauso Jani templo, pax erit per orbem. Constat autem templum hoc ter esse clausum. Primum regnante Numa: item, post bellum Punicum secundum: tertio post bella Aetia, quae contexit Augustus: quo tempore pax quidem fuit, quantum ad exteris pertinet gentes; sed bella flagravere civilia, quod & ipse per transitum tangit, dicens, FUROR IMPIUS INTUS. Hujus autem aperiendi vel claudendi templi ratio varia est: alii dicunt, Romulo contra Sabinos pugnante, quum in eo esset, ut vinceretur, calidam aquam ex eo loco erupisse, quae fugavit exercitum Sabinorum. Hinc ergo tractum morem, ut pugnaturi aperirent templum, quod in eo loco fuerat constitutum, ad spem pristini auxilii. Alii dicunt Tatium & Romulum, facto foedere, hoc templum aedificasse; unde & Janus ipse duas facies habet; quasi ut ostendat duorum regum coitionem: vel, quod ad bellum ituri debent de pace cogitare. Est alia melior ratio: quod ad praelium ituri optent reversionem.

296. CANA FIDES ET VESTA. Subaudis, erit. *Canam* autem *fidem* dixit, vel, quod in canis

hominibus invenitur: vel, quod ei albo panno involuta manu sacrificabatur; per quod ostenditur fidem debere esse secretam; unde & Horatius: *Et alborara fides colitur velata panno*. *Vestam* vero Religionem: quia nullum sacrificium sine igne est; unde & ipsa, & Janus, in omnibus sacrificiis invocantur. *Vesta* autem dicta vel *αἶψά τ' Ἐρίαι*: ut digammos sit adiecta, sicut *ἔρ*, ver: *Ἐρίαι*, Venetus: vel, quod variis vestita sit rebus. Ipsa enim esse dicitur Terra, quam ignem habere non dubium est: ut ex Aetna, Vulcanoque, & aliis locis ardentibus, datur intelligi. REMO CUM FRATRE QUIRINUS JURA DABUNT. Hic dissimulat de parricidio, quod & jungit eos, & quia non Romulum, sed Quirinum appellat, & cetera, ut superius dictum est [ut non potuerit parricidium facere, qui meruit Deus fieri. An, sicut] multi sic intelligere volunt, ut superius diximus, quia post pestilentiam, ad placandos fratris manes, geminis omnibus usus est Romulus; unde ait: *Jura dabunt*: Et: *Viden' ut geminae flens vertice cristae*? Sed hoc esse non potest, quia aut iteratio est antedictorum, aut ordo praeposterus, si post dictum Caesarem, Romulum repetit. Constat praeterea Jani templum patuisse sub Romulo, quia bellis nunquam vacavit. Alii volunt per hos Romanos intelligi. Vera tamen hoc habet ratio: Quirinum Augustum esse, Remum vero pro Agrippa positum, qui filiam Augusti duxit uxorem: & cum eo pariter bellum tractavit; unde est: *Parte alia diis & ventis Agrippa secundis*. Nam adulans populus Romanus Octaviano, tria ei obtulit nomina; utrum vellet Quirinus, an Caesar, an Augustus, vocari. Ille, ne unum eligendo partem laederet, quae aliud offerre cupiebat, diverso tempore omnibus usus est. Et primo Quirinus dictus est, inde Caesar, postea [quod & obtinuit] Augustus, sicut & Suetonius probat, & in Georgicis ostendit Virgilius. Nam cum de Gangaridum victoria diceret, qui juxta Gangem sunt, quique ab Augusto victi sunt, ait: *Victorisque arma Quirini*. Ut autem pro Agrippa Remum poneret, poetico usus est more: nam nomen ex vicino sumsit. Ergo dicit: Cum coeperit Julius Caesar coelum tenere, patratis omnibus bellis, jura dabunt Augustus & Agrippa. Romulus autem ideo Quirinus dictus est, vel quod *hasta* utebatur, quae Sabinorum lingua *curis* dicitur: *Hasta* enim, id est, *curis*, telum est cum longiore ferro; unde & *securis*,

Jura dabunt: dirae ferro & compagibus artis
 Claudentur belli portae. Furor impius intus
 Saeva sedens super arma, & centum vinctus aënis
 300 Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.
 Haec ait: & Maja genitum demittit ab alto;
 Ut terrae, utque novae pateant Carthaginis arces

SERVII.

ris, quasi *femicuris*: vel a *κοῖραρος*, qui Graece rex dicitur: Constat autem Graecos fuisse Romanos: vel certe propter generis nobilitatem: Mars enim cum saevit, Gradivus dicitur: cum tranquillus est, *Quirinus*. Denique in Urbe duo ejus templa sunt: unum *Quirini* intra urbem, quasi custodis sed tranquilli: aliud in Appia via extra urbem prope portam, quasi bellatoris, id est, Gradivi.

297. DIRAE. Cum apertae sunt, [hoc est, abominandae, alias *dirae*, magnae: *An sua cuique Deus sit dira cupido*. Et: *Jam sum religio pavidos terrebant agrestes Dira loci*: Et: *Dicuntur geminae fester, cognomine Dirae*.] COMPAGIBUS. *Ambages & compages* antiqui tantum dicebant: posteritas admisit ut etiam compago diceatur; sed non, quia varius esse potest nominativus, debet etiam declinatio mutari; quemadmodum nec in istis nominibus, *arbor*, *arbor*: *vomer*, *vomis*: nam & *vomeris*, & *arboris* tantum facit. Ergo *compages*, *compagis*: quoniam *compago* usurpatum est: *compaginis* enim nemo penitus dicit. Ovidius tamen in primo *Metamorphoseon* ait: *Atque ita disparibus calamis compagine cerae*: a genitivo *compaginis*.

298. BELLI PORTAE. Jani gemini, quae bello aperiebantur, pace claudiebantur. [Ideo autem Janus belli tempore patebat, ut ejusdem conspectus per bellum pateret, in cuius potestate esset exitus reditusque: id enim ipsa significat ejus effigies, praebentis se euntibus & redeuntibus ducem. Hunc autem olim Numa Pompilius fecit, cujus portas regni tempore clausit.] FUROR IMPIUS INTUS. Ut superius diximus, propter bella civilia, quae gesta sunt contra Brutum & Cassium ab Augusto in Philippis: contra Sextum Pompejum in Sicilia. Aut sicut quidam tradunt: *Furor impius intus*, non in aede Jani, sed in alia, in foro Augusti introeuntibus ad sinistram fuit Bellum pictum, & Furor sedens supra arma, catenis revinctus eo habitu, quo poeta dixit.

299. SAEVA SEDENS SUPER ARMA. Secundum antiquam licentiam. Sciendum tamen est hodie *in*, & *sub*, tantum communes esse praepositiones: caeterum *super* & *subter* jam accusativae sunt, sicut *alam* & *post*, quae antea communes fuerunt: nunc in his mutata natura est. [Ergo *super* pro supra, & nunc haec praepositio accusativo servit; ubi ve-

ro de significat, ablativo.] AHENIS NODIS. Non centum nodis, sed catenis, quas circumlocutione significavit: quia sunt catenae nodi plures. Quidam *aeneis* pro ferreis tradunt, ut VII. Aen. *Micat aeneis ensis*: & V. Aen. *Aenea quem obliquum rota transiit*.

301. ET MAJA GENITUM. Mercurium. Et est Periphrasis. Cicero in libro de Deorum natura, plures dicit esse Mercurios; sed in deorum ratione, fabulae sequendae sunt: nam veritas ignoratur. Simul alludit poeta: quia per caduceatores, id est, internuntios, pax solet fieri. [Vel quod Deo opus erat: ut hostes Poeni auctori Romani nominis placarentur Aeneae. Quidam sane quatuor Mercurios dicunt: unum Jovis & Majae filium; alterum Coeli & Diei; tertium Liberi & Proserpinae; quartum Cyllenis; a quo Argus occisus est, quem ipsum, ob hanc causam Graecia profugum, Aegyptiis literas demonstrasse perhibent.]

302. UT TERRAE. Propter illud, quod sequitur: *Hesperio prohibemur arenae*. PATEANT. Propter illud: *Cunctus ab Italiae terrarum claudisur orbis*.

PIERII.

quis aliquot exemplaribus *cunctis*, pro *vidis* est: quod mihi ridiculum videtur.

292. COMPAGIBUS ARCTIS. In veteribus pene omnibus codicibus, non Virgilianis tantum, sed aliorum etiam auctorum, plerumque invenias *artis* adjectivum nomen absque *e* scribi. Sane vero Valerius Probus, *artis* pro angusto, & *artus* pro membris, sola internoscit declinatione. Juniores tamen in altero, *e* additum voluere, ut appareret originatione ab arcendo.

301. ET MAJA GENITUM DEMITTIT AB ALTO. In Rom. codice, *Majae* legitur: quare nonnulli *gnatum*, non *genitum* legere volebant: eam ego lectionem nusquam in antiquis codicibus observavi. *Dimittis* vero per *di* fere passim: quod verbum est nuntios delegantium, ut ibi: *Equidem per litora certos Dimittam*. In quo forte diligentiam interpretum desideres, qui *di* vacare dicunt.

302. UT TERRAE, UTQUE NOVAE PATEANT. In antiquioribus aliquot exemplaribus legere est, *atque novae*: sed longe venustius est *usque*.

Hospitio Teucris : ne fati nescia Dido
 Finibus arceret. Volat ille per aëra magnum
 305 Remigio alarum : ac Libyae citus adstitit oris.
 Et jam iussa facit : ponuntque ferocia Poeni
 Corda, volente deo. In primis regina quietum
 Accipit in Teucros animum, mentemque benignam.
 At pius Aeneas, per noctem plurima volvens,
 310 Ut primum lux alma data est, exire, locosque

SERVII.

Ex-

303. HOSPITIO. Ad hospitium. [Nonnulli sane patant, pacatae sint accipiunt, ut Sallustius: *Simul immanis hominum vis multis e locis, invasere patentes tum, & pacis modo effusus*. Hic enim habitus pacis. Et in Catilina: *Cuncta maria terraeque patebant*. Sic enim contra, cum dicitur, *Clausa omnia*, bellum significatur, ut ipse: *Quae moenia clausi Ferrum acuunt portis*.] NE FATI NESCIA DIDO. Non sui: nam si sciret exitum suum, multo magis vitaret; sed fati dixit, voluntatis Jovis, ut est: *Fatis Junonis iniquae*. Aut certe fati Trojanorum, qui non sponte, sed necessitate ad Africam venerant: quod utique ignorabat Dido. Illo enim tempore invadendarum terrarum causa fuerat navigatio, ut Sallustius meminit, facili tum mutatione sedium: quod etiam excusant Trojani: *Non nos aut ferro Libycos populare penates Venimus*. Ergo hoc agitur, ut discat Dido eos ad Italiam tendere. Quomodo ergo se jungit Aeneae; sed furoris illud est, non consilii: nam nec sacerdotibus haec dicentibus credidit. Unde est: *Quid vota furentem, Quid delubra juvant?*

304. [VOLAT ILLE PER AERA. Similis hic festinatio Mercurii est, ut supra Neptuni: in Quarto: *Et talaria neclit, Et virgam capis: & plus moratur*.]

305. REMIGIO ALARUM. Translatio reciproca, ut supra diximus: nam alibi, *velorum pandimus alas*. CITUS. Pro cito, adverbium temporis in nomen deflexum. Et bene hoc de Mercurio: cum enim alia signa tarde ad ortus suos recurrant, Mercurius octavo decimo die in ortu suo invenitur. POENI. *Ἀντιστοιχοί* est, quasi Phoeni.

307. VOLENTE DEO. Vel Jove. Vel Mercurio. IN PRIMIS. Praecipue.

308. IN TEUCROS. Pro, Teucris, ut supra diximus: alibi, *in Teucros*, adversum Teucros, ut: *Absumptas in Teucros vires*. QUIETUM ANIMUM. Id est, benevolentiae plenum.

309. [AT PIUS AENEAS.... * filium Aeneas

sacrorum omnium docetur, ex cujus persona latenter quae ad ceremonias veteres pertinent saepe monstrantur. Hic ergo Deus, apicis, quod insignis Flaminum fuit, de quo loco suo in II. & X. libro dictum est. Vult ostendere igitur Flamini extra pomerium post Solis occasum apicem ponere non licere. Aeneas ergo hic ad Carthaginiis litus adpulsus, ostenditur sine apice fuisse, id est, nudo capite: nam cum ait: *At pius Aeneas per noctem plurima volvens, Ut primum*: &c. manifeste longius ab urbe intelligitur: unde animadvertendum est extra pomerium fuisse; nam in subsequentibus ostenditur, eum extra pomerium fuisse, cum ait Venus: *Et qua te ducis via dirige gressum*: nam & augurium ei in finibus pomerii ostensum est, quod & ipsum Aeneam respondentem signatius declarat sine apice fuisse, timentem enim ne piaculum incurreret, si cum Solis occasu nudo capite, id est, sine apice, inveniretur, ita loquentem fecit. *Et vacet annales nostrorum audire laborum, Ante diem clauso compones vesper Olympo*; Verebatur enim Solis occasum. Nudo autem capite ibi fuisse ostenditur, ubi ait: *Resistit Aeneas claque in luce refulsit, Os humerosque deo similis: namque ipsa decoram Caesariem, &c.* Neque enim Caesariem dicere debuisset, nisi quia nudo capite incedebat Aeneas. Sed haec Virgilio, & his similia sufficiunt ad indicandum omnium disciplinarum scientiam narrantem aliud ponere, neque propositum habet talia plenius exsequi. PER NOCTEM. Decet enim pro cunctis regem esse sollicitum: ut apud Homerum: *Ὅν χρι πανύχιον εὐδεν βοληφόρον ἄνδρα, ὃς ἰ λαοὶ τ' ἐπιτετραφασται, καὶ πόσιν μίμνηεν*. Et bene per noctem, ne a sociis, quos ipse consolatus erat, videretur per diem maerens.]

310. ALMA. Lux alma dicta, quod alat universa: unde alma Ceres, quod nos alat: nam Physici dicunt omnia per diem crescere. Quomodo igitur Virgilius ait: *Exigua tantum gelidus vos nocte reponet?* sed hoc pro miraculo positum est,

Explorare novos, quas vento accesserit oras:
 Qui teneant (nam inculta videt) hominesne, feraene,
 Quaerere constituit, sociisque exacta referre.
 Classsem in convexo nemorum, sub rupe cavata,
 315 Arboribus clausam circum atque horrentibus umbris
 Occulit. Ipse uno graditur comitatus Achate;
 Bina manu lato crispans hastilia ferro.
 Cui mater media sese tulit obvia silva,
 Virginis os habitumque gerens, & virginis arma

SERVI.

Spar-

est, ut etiam Plinius sentit. Locos. Et *locos*, & *loca*, dicimus, cum in numero singulari *locus* tantum dicamus. Simile est & *jocus*, nam & *joca*, & *jocos*, ut Sallustius in Jugurth. *Joca atque seria cum humillimis exercere*. Et Cicero: *Quam multa joca solent esse in epistolis*. Et: *Tum juvenis agitare jocos*.

311. QUAS VENTO ACCESSERIT ORAS. Sine praepositione, Sallustius: *Genua patrum advolvuntur*. Superius diximus figuram fieri, cum praepositio detracta nomini, verbo copulatur, & plerumque eam suam retinere naturam, plerumque convertere. Hoc igitur sciendum est, quod, cum casum suum retinet, Hystero-logia est, ut hoc loco: cum autem mutat, figura est, ut: *Cumarum adlabitur oris*. *Oris* enim pro *oras* posuit. Plerumque tamen etiam superfluas ponunt praepositiones.

312. QUI TENEANT. Jure dubitat, cum omnia cernat inculta. Ordo autem est: *Qui teneant, hominesne feraene*. Media per parenthesin dicta sunt. EXACTA. Exquisita. [Et ostendit providum regem per se curantem comoda sociorum.]

314. IN CONVEXO NEMORUM. Prooeconomia est ad causam pertinens: non enim tenebitur ab Afris, ut Ilionei, & qui cum ipso supervenerant. CONVEXO autem, curvo: unde etiam convexum coelum dicimus. Sane subaudimus *Loco*, ut alibi: *Castrorum & campi medio*: id est, spatio. NEMORUM autem, modo sylva: Interest autem inter *nemus* & *sylvam* & *lucum*; *lucus* enim est arborum multitudo cum religione; *nemus* vero, composita multitudo arborum; *sylva*, diffusa & inculta. SUB RUPE CAVATA. Periphrasis est speluncae.

315. ARBORIBUS, ATQUE HORRENTIBUS UMBRIS. Umbra arborum, quo modo: *Moliturque & montes*: aut certe arboribus & umbris speluncae. [Et bene ostendit omnia curvis adlata navibus non..... quae venerant cum

Aenea. Classsem autem occulit & clausit.] OCCULIT. Pro, occuluit, id est abscondit & clausit.

316. COMITATUS ACHATE. [Bene ostendit Aeneam esse fortissimum, nec quidquam timere, dicendo, uno graditur comitatus Achate:] Diximus quaeri, cur Achates Aeneae sit comes: varia quidem dicuntur, melius tamen hoc fingitur, ut tractum nomen sit a Graeca etymologia: *ἄχος* enim dicitur sollicitudo, quae regum semper est comes.

317. BINA. Si ad utrumque referas, bene dixit *bina*: si ad Aeneam tantum, antiquis mos est, ut supra diximus, *bina*, pro duobus poni: sicut interdum *duplices*. LATO FERRO. Id est, lati ferri, ut: *Pulchra prole*: id est, pulchrae prolis.

318. MEDIA SESE TULIT OBVIA SYLVA. Quam Graeci *ὕλη* vocant, poetae nominant *sylvam*, id est, elementorum congeriem, unde cuncta procreantur. Et multi volunt Aeneam in horoscopo Virginem, & ibi etiam Venerem, habuisse. Bene ergo in media sylva virginis habitu ei Venerem poeta facit occurrere: quia, ut supra diximus, Venerem in Virgine constituta, & misericordes procreantur foeminae, & viri per mulieres felices sunt futuri, ut probamus in Aenea: [quoniam misericordia Didonis servatur.]

319. VIRGINIS OS HABITUMQUE GERENS. Vultum & amictum. *Habitus* apud veteres dicebatur, tam corporis, quam eorum, quae praeter corpus sunt: & bene *gerens*, non *habens*, quod geri putantur aliena.

PIERI.

304. VOLAT ILLE PER AERA MAGNUM. In codice Mediceo, *per aethera* legitur: sed *aera* magis receptum.

313. SOCIISQUE EXACTA REFERRE. Non placet, quod in Longobardico, & aliquot alijs legitur, *sociis exacta*, absque copulativa particula, quae necessario hic expetitur. Membra enim haec ita colligata sunt, ut particula copulativa

- 320 Spartanae: vel qualis equos Thrēssa fatigat
Harpalyce, volucremque fuga praevertitur Hebrum.
Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
Venatrix, dederatque comam diffundere ventis;
Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentis.
325 Ac prior, Heus, inquit, juvenes, monstrate mearum
Vidistis si quam hic errantem forte sororum,

SERVII.

SUC-

320. SPARTANAE. Lacaenae. Sparta enim civitas est Laconiae, ubi sunt puellae venatrices. Redditur autem causa, cur virgo sit in sylvis, scilicet propter venatum. THREISSA. Thracia, & est solutio: nam *Thressa* facit, sicut: *Cressa* genus *Pholae*. Veniunt autem ab eo, quod est *Cres*, & *Tbres*. Ut autem *Cressa* non faciat, illud est, quia *Cressa* per *s* simpliciter scribitur, nec potest recipere solutionem. *Threissa* autem *u* diphthongum habet, unde & resolvitur. FATIGAT. Suo scilicet cursu. [Sane quidam *fatigat*, pro fatigavit accipiunt, praesens pro praeterito, sicut & praevertitur pro praeversa est.]

321. HARPALYCE. [Quidam a patre Harpalico, qui rex Amymnacorum, Thraciae gentis, fuit, ita nutritam dicunt, ut ipse Camillam a Metabo facit. Haec, patre propter ferociam a civibus pulso, ac postea occiso, fugit in sylvas, & venatibus latrociniisque vivendo ita efflerata est, & huius velocitatis & exercitii facta est, ut subito ad vicina stabula coacta inopia decurreret, & rapto pecorum factu insequentes etiam equites in celeritate vitaret; sed quodam tempore positus ad insidias cervorum plagis, capta & occisa est: cujus mortem nobilitavit eorum exitus, qui eam occiderunt: statim enim in vicinia orta contentio est, cujus fuisset haedus, quem Harpalyce rapuerat, ita ut gravi certamine non sine plurimis mortibus dimicaretur. Postea consuetudo servata est, ut ad tumulum virginis populi convenirent, & propter expiationem per imaginem pugnae concurrerent.] Haec est, quae patrem senem a Getis, ut alii volunt, a Myrmidonibus, captum, collecta multitudine asseritur liberasse celerius, quam de foemina credi potest. Unde & flumina dicitur celeritate transire. VOLUCREM HEBRUM. Multum quidem laudis flumini epitheto addidit; sed falsum est: nam est quietissimus, etiam cum per hyemem crescit. Est autem in Thracia ante muros Cypsalae civitatis, [de locis superis Thraciae veniens;] dictus autem ab *Hebro*, Hemi & Rhodophes filio. PRAEVERTITUR. Id est, transit. Dicimus autem & *praevertis*, & *praevertitur*, nova ratione: nam pas-

siva declinatione utimur in activa significatione, ut hoc loco: *Cum ipsi praesimus enim tunc praevertimur*. Cum autem activa declinatio est, passivam habet significationem, ut: *ille me praevertit*. [Alii *praevertitur*, sic positum volunt, ut: *Bellantur Amazones armis*: pro praevertit & bellant.]

322. NAMQUE. Ut ostendatur esse venatrix. [DE MORE. Venantum. HABILEM. Aptum sexui. Unusquisque enim arcum habet pro viribus suis. VENATRIX. Similis venatrici, id est, quasi venatrix, ut: *At medias inter caedes exultat Amazon*.] COMAS DIFFUNDERE. Ut diffunderentur. Graeca autem figura est. Sic alibi: *Argenti magnum dat ferro talentum*. Et: *Tu das epulis accumbere Divum*: unde, *Da bibere* usus obtinuit, quod facere non debemus, ne duo verba jungantur, nisi in poemate.

324. NUDA GENU. Nudum genu habens, ut si dicas: *bonus animus*: & est Graeca figura; sed non ea, quam diximus fieri per participium praeteriti temporis, & casum accusativum: haec enim per nomen fit; quamvis ad unam significationem recurrant. SINUS COLLECTA. Ut: *Oculos suffusa nitentes*.

325. AC PRIOR. Paulo post sequitur, INQUIT. HEUS. *Heus* nunc adverbium vocantis est; alias interjectio dolentis est, ut: *Heus, etiam mensas consumimus!* Inquit Iulus.

326. [VIDISTIS. Plerumque duo diversa in unum exitum cadunt, licet contraria significant, ut hoc loco: *Vidistis* enim, etiam ad vocem pertinet, quod etiam ex Aeneae responsione colligitur.] ERRANTEM. Investigantem: [quia venatores cum vestigant, quasi videntur errare.] SORORUM. Non tanquam nota sit illis soror, sed ut est in consuetudine.]

PIERII.

pulativa sit pro redditione causae: ideo enim exit, ut exploret; ideo quaerit, quas vento accesserit oras, & qui teneant, ut sociis exacta referat.

323. DEDERATQUE COMAS DIFFUNDERE VENTIS. In veteribus omnibus exemplaribus, quotquot habere potui, *comam*, unitatis numero, scriptum animi-

- Succinctam pharetra & maculosae tegmine lyncis,
 Aut spumantis apri cursum clamore prementem.
 Sic Venus; & Veneris contra sic filius orsus:
 330 Nulla tuarum audita mihi neque visa sororum,
 O (quam te memorem?) virgo. Namque haud tibi vultus
 Mortalis, nec vox hominem sonat. O, dea certe;
 An Phoebi soror, an Nympharum sanguinis una?

S E R V I I.

Sis

327. SUCCINCTAM. Instruatam: vel, ut alii dicunt, in cingulo habentem pharetram & pellem. MACULOSAE LYNCS. Epitheta tribus modis ponuntur, aut laudandi, aut demonstrandi, aut vituperandi: hic *maculosae* demonstrandi est. Lynceus, rex Scythiae fuit, qui missum a Cerere Triptolemum, ut hominibus frumenta monstraret, susceptum hospitio, ut in se inventi frumenti gloria tanta migraret, interimere cogitavit: ob quam irata Ceres eum convertit in *lynceum*, feram varii coloris, ut ipse variae mentis extiterat. Erit autem nominativus, *haec lynx*, ut *Pan*, *Tros*, quae in genitivo una syllaba crescunt.

328. SPUMANTIS. Id est, spumosi, participium loco nominis positum. CURSUM CLAMORE PREMENTEM. [Insequentem, ut ipse alibi: *Ingentem clamore premet ad retia certum*.]

329. ORSUS. Nunc coepit: alias finit, ut: *Sic Juppiter orsus*. Sed illic proprie posuit, & hic usurpatum est: praeteritum enim participium est.

330. AUDITA NEQUE VISA. Hinc probatur, quia superius haec interrogaverat Venus. [Sane quidam *Audita*, ad illud responsum: *Clamore prementem*: ad *vidistis si quam*; neque *visa*, responderit.]

331. O QUAM TE. Quae dea sit dubitat: nam deam esse confidit: O, dubitativa, alias *optativa*, ut: *Adfis, o Tegeae faciens*.

332. NEC VOX HOMINEM SONAT. Graeca figura est. O DEA CERTE. [Hic o distinguendum, ut post inferat, *dea certe*, confirmans opinionem suam, &] est conclusio syllogismi, qui constat ex propositione, adsumptione, conclusione: nam si nec vox, nec vultus mortales sunt, restat, ut dea sit.

333. AN PHOEBI SOROR. Diana: nam venatrix est. Bene autem suspicatur pro loco & qualitate habitus personaeque. [Perite autem poeta dicendo, *An Phoebi soror*, videtur de nomine Apollinis dubitare. Constat enim hunc Deum a diversis gentibus vel civitatibus, diversis nominibus appellari, secundum genera beneficiorum, quae vario divinitatis genere praestare consuevit: cui Deo sagittas datas volunt, quia ut

vis morbi, ita hoc telum sit occultum. Hunc tamen Deum & ad liberum custodiam, & ad divinitatem, & ad res urbanas, quae placidae sunt, & ad bella pertinere longinqua: cui laurum ideo consecratam, quia haec arbor suffimentis purificationibusque adhibeatur; ut ostendatur, nullum templum ejus nisi purum ingredi debere. Cautum enim est, ne Sacerdos ejus domum ingrediatur, in qua ante quintam diem funus fuerit. Quidam tamen *An*, pro *sive* antequam dictum volunt: nonnulli conjunctionem mutatam adserunt, pro, *Aus Phoebi soror, aut Nympharum sanguinis una*. Alii autem conjunctionem disjunctivam volunt, ut Salustius: *Perrexerunt in Hispaniam, an Sardiniam*.]

AN NYMPHARUM SANGUINIS. Id est, Generis.

P I E R I I.

animadverti: in plerisque etiam, *defundere*. Sed id vitio temporum. Porro, *suspendere arcum*, & *cemam ventis dare*, virginum esse speciem Donatus ait: Siquis quod sit virginis os, qui habitus, quaesierit.

327. SUCCINCTAM PHARETRA ET MACULOSAE TEGMINE LYNCS. Inveniebam quidem codices aliquot antiquos, in quibus *pharetram* loco hoc, accusandi casu scriptum esset; Sed vulgatorum pene omnium turba oppressus ut me temporibus accommodarem, ne verbum quidem ulterius facturus eram. Sed quum Prisciani, Grammatici multorum opinione non indiligentis neque imperiti, sententia memoriae succurrisset, ne cuiquam eum auctorem neglexisse viderer, quid ille super hoc sensisset, adnotare visum est. Ubi enim copulativum esse ait, *casus eisdem sciriare*; quaedam tamen apud auctores his constructionibus contraria: tradit, *inveniri*: cuius exempli Virgilianum hinc citat carmen: *succinctam pharetram & maculosae tegmine Lynceis*. Neque tamen inficiatur, melius in quibusdam codicibus absque *m*, *pharetra*, ablativo casu inveniri. Alibi enim ab eodem Virgilio dictum: *Palla succincta cruenta*. Quo vero accusativum alii tucantur exemplum esse: *Magicas invitam accingier artis*: eam vero esse varietatis in constructione causam ait, quod *succinger hanc*
rem,

Sis felix, nostrumque leves quaecumque laborem:
 335 Et quo sub caelo tandem, quibus orbis in oris
 Jaſtemur, doceas. Ignari hominumque locorumque
 Erramus, vento huc & vastis fluctibus acti.
 Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.
 Tum Venus: Haud equidem tali me dignor honore:
 340 Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram,
 Purpureoque alte furas vincere cothurno.
 Punica regna vides, Tyrios, & Agenoris urbem:

S E R V I I.

Sed

334. SIS FOELIX. Propitia: [hoc est, felicitatem praestes: vel foelix mihi.] Foelix enim dicitur & qui habet foelicitatem, & qui facit esse foelicem, ut in Bucolicis: *Sis bonus, o felixque tuis*. Unde & contra Juno in vii. dicit: *Quas potui infelix*, id est, adversa Trojanis. LEVES. Levem facias, ut: *Levas ipse tridenti*. QUAEcumQUE. Seu Diana, seu Nympha. QUO SUB COELO. Aut sub qua parte coeli, aut secundum Epicureos dixit, qui plures esse volunt coelos.

335. TANDEM. Hoc loco vacat *Tandem*. Et sciendum multas particulas ad ornatum pertinere tantummodo, ut puta, *enim, dum, gentium, locorum, terrarum*: ut Cicero in Hortensio: *Aut tandem doceas quod vix quicquam contigit*: Aut *tandem*, pro expletiva particula est.

336. HOMINUMQUE, LOCORUMQUE. Hypermetrus versus: unam enim plus habet syllabam: qui quotiens fit, debet sequens versus a vocali incipere, ut hoc loco; item: *Omnia Mercurio similis vocemque coloremque, Et crines flavos*. Nisi fortassis synaeresis fiat in fine, id est, vocalium collisio, ut est: *Nec cura peculi*. Hic enim non est necesse, ut sequens versus a vocali incipiat.

338. HOSTIA DEXTRA. *Hostiae*, dicuntur sacrificia, quae ab his fiunt, qui in hostem pergunt: *Victimae* vero, sacrificia, quae post victoriam fiunt. Sed haec licenter confundit auctoritas.

339. EQUIDEM. Nunc, ego quidem significat, alias expletiva particula est. TALI ME DIGNOR HONORE. Id est, sacrificio. Et aut vult se probare non numen, sed virginem Tyriam: [aut ideo non amplectitur sacrificium, ut diutius lateat:] aut certe quia Paphiae Veneri, quae Cypri colitur, tunc tantum sacrificatur & floribus, qui ait: *Ubi templum illi centumque Sabaeo Tibure calens aras, fersisque recensibus balans*. DIGNOR. Dignam me iudico, ut: *Com-*

jugio Anchisa Veneris dignasse superbo: id est, digne habite.

341. PURPUREO. Aut pulchro, aut rosei coloris. SURAS VINCIRE COTHURNO. *Cothurni* sunt calceamenta etiam venatoria, crura quoque vincientia: quorum quivis utrique aptus est pedi. Ideo & numero usus est singulari.

342. PUNICA REGNA VIDES. [Ad illud: *Et quo sub caelo tandem*. Et quidam *Vider*, pro, visurus es, accipiunt: nam quemadmodum in media sylva urbem videt & Tyrios?] Hic attentum facit Aeneam. TYRIOS. Nihil interest, utrum Tyrios an Sidonios dicat: nomina ut diximus, de vicino mutantur. ET AGENORIS URBEM. Quam fecerunt Agenoridae. *Agenor* autem Neptuni filius, rex Libyae & Phoenicis: de cujus genere Dido originem duxit. Et sic dictum est, ut: *Et tantum Euboicis Cumarum allabitur oris*: id est, ad Cumas, quas fecerunt hi, qui de Chalcide venerant, civitate Euboeae.

P I E R I I.

rem, & hac re succingor, dicimus: Saepeque hoc de industria fieri ab auctoribus, ubi anceps sit constructio dictionum. Addit etiam, quosdam *Lyncis cursum* a communi accipere, ut sit, *prementem Lyncis cursum*, aut *spumantis Apri*. Sed haec nos indicare nunc instituimus, non judicare.

329. SIC VENUS. AT VENERIS CONTRA SIC FILIUS. Antiqui sane omnes codices, quos inspeximus, *o Veneris*, non *at* habent.

333. AN PHOEBI SOROR, AN NYMPHARUM SANGUINIS UNA. Vetera quaedam exemplaria legunt: *Aut Phoebi soror, aut Nympharum*. Sed *an* Interpretes agnoscunt. Insuper Donatus ait, *o dea*, clausulam esse superioris membri: nam quum pronuntiatum fuerit, *o dea*, sic debet dici, ut ille tradit, *certe an Phoebi soror, an Nympharum sanguinis una, Sis felix*.

Z z

337. ER-

Sed fines Libyci, genus intractabile bello.
 Imperium Dido Tyria regit urbe profecta,
 345 Germanum fugiens. Longa est injuria, longae
 Ambages. Sed summa sequar fastigia rerum.
 Huic conjux Sichaeus erat, ditissimus agri
 Phoenicum, & magno miserae dilectus amore:
 Cui pater intactam dederat, primisque jugarat
 350 Ominibus. Sed regna Tyri germanus habebat
 Pygmalion, scelere ante alios inmanior omnis.
 Quos inter medius venit furor. Ille Sichaeum

SERVII.

343. SED FINES LIBYCI. Antedicta dubia esse potuerunt, nunc aperte regionem ostendit, dicendo LIBYCOS FINES. Tyrii enim & alibi esse potuerunt. INTRACTABILE. Insuperabile, asperum, saevum. [Ergo amovit suspicionem, ne putaret se in Tyrum venisse.]

344. DIDO. *Dido* vero nomine *Elisa* antedicta est, sed post interitum a Poenis *Dido* appellata, id est, *virago*, Punica lingua: quod, cum a suis civibus cogeretur cuidam de Afris regibus nubere, & prioris mariti amore teneretur, forti se animo, & interfecerit, & in pyram injecerit, quam se ad expiandos prioris mariti manes extruxisse fingebat.

345. GERMANUM FUGIENS. Hoc loco quasi stupuit Aeneas: [de germani enim appellatione fuerat facta major invidia,] unde auditoris aviditati praescribit Venus, dicens *longam esse injuriam*, id est, causam: ab eo, quod sequitur, id quod praecedat, ut supra: *Spem vultu simulat*. LONGA EST INJURIA. Longa narratio injuriae.

346. LONGAE AMBAGES. Id est, circuitus, hoc est, ambages narrationis. FASTIGIA. Summae partes aedificiorum dicuntur, sed modo primordia: quia scit longam esse historiam Carthagini, ut Sallustius: *Sed de Carthagine flere melius puto, quam parum dicere*.

347. HUIC CONJUX SICHAEUS ERAT. Quotiens Poeta aspera invenit nomina, vel in metro non stantia, aut mutat ea, aut de his aliquid mutilat: nam *Sichaeus*, *Sicharbas* dictus est: Belus, Didonis pater, Methres: *Carthago a Carthada*, ut lectum est & in historia Poenorum, & in Livio. Sane *Sichaeus*, si brevis est per naturam; sed hoc loco Ecclasin fecit, ea licentia, quae est in propriis nominibus: licet enim in quavis proprii nominis parte syllabae mutare naturam: quod & in appellativis evenit; si tamen de pro-

priis originem ducunt, ut: *Sicano praetenta fluvio*: quia venit a *Sicano*, rege Siciliae. DITISSIMUS AGRUS. Veteres addebant, cujus rei dives.

348. MISERAE. Dativus est, non adverbium.

349. CUI PATER INTACTAM DEDERAT. Argumentum amoris.

350. OMINIBUS. [Auguriis: vel prosperis & secundis, vel primariis, ut aliis verbis reetierit: *Cui pater intactam dederat*.] Ex secundum Romanos locutus est, qui nihil nisi captatis faciebant auguriis, & praecipue nuptias. Lucanus: *Contentique auspice Bruto*. Juvenalis: *Venies cum signa: oribus auspex*. TYRI, Adverbium est.

351. SCELERE ANTE ALIOS IMMANIOR OMNES, QUOS INTER MEDIUS VENIT FUROR. Junge totum: nam aliter non procedit, si segrege, *Quos inter medius venit furor*: [quia multi *Immanior* ad furorem, non ad Pygmalionem referunt;] cum ipse dicat, licet simulas, fuisse tamen amicitias: simul namque sacrificabant: ac si diceret, Sceleratior Atreo & Thyeste, vel Eteocle, & Polynice. Ordo est: inter quos medios.

352. ILLE SICHAEUM. Si, hoc loco secundum naturam posuit.

PIERII.

337. ERRAMUS VENTO HUC VASTIS ET FLUCTIBUS ACTI. Hic quoque numerus in Romano codice, atque etiam in aliquot aliis antiquis trimetro clauditur: *erramus vento huc &*. Altero inde trimetro soluto: *vastis fluctibus acti*: quod majorem prae se fert contationem in rei magnae relatione percommodat, dum singulis dictionibus, quae una pedem claudant, ea interjicitur mora.

343. GENUS INTRACTABILE BELLO. In codice aliquot antiquis *insuperabile*, legitur. Id apud Servium

Impius ante aras, atque auri caecus amore,
 Clam ferro incautum superat, securus amorum
 355 Germanae: factumque diu celavit, & aegram,
 Multa malus simulans, vana spe lusit amantem.
 Ipsa sed in somnis inhumati venit imago
 Conjugis, ora modis attollens pallida miris:
 Crudelis aras, trajectaque pectora ferro
 360 Nudavit; caecumque domus scelus omne retexit.
 Tum celerare fugam patriaque excedere suadet,

SERVII.

Au-

353. IMPIUS ANTE ARAS. Probavit impium, quia ante aras. [Singula pronuntiant. CLAM. Quidam ad sororem referri putant.]

345. SECURUS AMORUM GERMANAE. Aut contemnens, id est, negligens, non curans amorem sororis, ut: *Securi pelagi atque mei*: id est, contemptores. Aut certe securus erat de amore germanae circa maritum nimio; ob quem se post mortem Sichaei interimere posse credebatur: nec enim sequitur, ut occiso Sichaeo ipse statim potiretur auri, nisi etiam Dido periret; sed per contemptum dictum est, quasi ex Pygmalionis persona: non *amorem* vocans *bonestum*, sed *amores*, in convicium: *amores* enim plurali numero ad voluptatem pertinent, ut x. Aen. *Securus amorum*, *Qui juvenum tibi semper erant*. Singulari etiam ad religionem.

355. AEGRAM. Molestam, anxiam.

356. MULTA MALUS SIMULANS VANA SPE LUSIT AMANTEM. Quia dicebant absentem, quem constabat occisum. Atqui legimus: *Quis fallere possit amantem?* sed hic nimia Pygmalionis ostenditur malitia, quae etiam amantem fefellerit. VANA SPE. Quia dicebat, eum mox reverti. LUSIT. Decepit.

357. IN SOMNIS. Si ab eo, quod est somnium, Synaeresis est, ut *peculi pro peculii*. Si autem a somno venit, *in somnis*, id est, dum somnos caperet. [IMAGO. Τὸ εἰδωλόν.]

359. CRUDELES ARAS. Epitheton hoc de causa est: nam arae piaae sunt.

360. NUDAVIT, Indicavit: unde contra in sexto habemus: *Et vulnera dira regentem*: hoc est, celantem. Quid enim tegeret omni parte truncatus? RETEXIT. Ecce hic planius quid sit *nudavis* ostendit. [Et utrum ad praeteritum hoc refertur, an, ut quibusdam videtur, quod ipsam Didonem putabat occidere, sed incertum; nam & ideo fugam suadere visus est.]

361. TUM CELERARE FUGAM. Celeriter

abire, ut dicimus, *cursum celero*. SUADET. Secundum naturam duae sunt syllabae; sed multi trisyllabam putant: quod etiam si inveniat, solutio dicenda est: quomodo dicimus *aenea*, & *abena*. Hoc autem solum huiusmodi verbum in Latino invenitur.

PIERII.

vium Paraphrasis est: apud Donatum contextus. Sed quia subiungit: *Memineras enim Virgilius se ex persona sua dixisse: Studiisque asperrima belli*. Hic autem non est repetitio ejusdem rei: quoniam & dici necesse fuit, & ex alterius persona nunc dictum est. Quod si Donatus eandem rem utroque loco agnoscit, nempe *asperrimum* & *intractabile*, magis erunt similia, quam *insuperabile*.

355. ET AEGRAM MULTA MALUS SIMULANS VANA SPE LUSIT AMANTEM. In antiquissimo quodam exemplari, *una spe lusi*, scriptum est, quae lectio forsitan acutioribus ingeniis non displiceat, ubi consideratum fuerit Pygmalionem, quum tam diu factum occultasset, multaque simulasset, amantem sola tantum spe deludere potuisse. Nam quae cupimus, facile credimus. Poterat vero Dido fratris ingenium & perfidiam a teneris unguiculis explorasse: ac perinde figmentis, quae multa ille comminiscabatur, dum ea de conjuge, ubi nam esset, percontaretur, nullam adhibuisse fidem. Dum vero Pygmalion eum, & vivere, & venturum brevi polliceretur, idque unum praecipue Dido concupisceret, hac una spe decepta est. Si vero *tana*, cuius magis placeat, integrum unicuique sit, quam malit lectionem sequi.

357. IPSA SED IN SOMNIS. Frivola plerique dicunt, quae de geminandis aut simpliciter scribendis litteris disputentur; veteres tamen Grammatici non incuriosam in huiusmodi vel levibus observationibus operam insumpsere. Quodque ad hunc locum attinet, Solipater Carilius *armaria*,
 Z z 2 *arma-*

- Auxiliumque viae veteres tellure recludit
 Thesauros, ignotum argenti pondus & auri.
 His commota fugam Dido sociosque parabat.
 365 Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
 Aut metus acer erat: navis, quae forte paratae,
 Corripiunt, onerantque auro. Portantur avari
 Pygmalionis opes pelago. Dux femina facti.
 Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
 370 Moenia, surgentemque novae Carthaginis arcem:

SERVII.

Mer-

362. RECLUDIT. Seclusos aperit, ostendit. [Ad opinionem somni recludere videtur, ut: *Aeternumque adytis effert penetralibus ignem.*]

363. THESAUROS. Hoc nomen non habet, sicut *Atlas*, *Gigas*, *Thebes*, *Abas*, *Pallas*: licet in obliquis casibus inveniatur: sicut nec *formosus*, quia derivativum est a *forma*, ut a *specie*, *speciosus*; ab *odio*, *odiosus*; velut a *genere*, *generosus*; aut ab *scelere*, *scelerosus*. IGNOTUM ARGENTI PONDUS ET AURI. Aut ignorabat Dido, aut certe ad magnitudinem pertinet, id est, tantum, quantum nullus unquam novit.

364. HIS COMMOTA. Id est, supradictis omnibus.

365. CONVENIUNT QUIBUS AUT ODIUM CRUDELE TYRANNI, AUT METUS ACER ERAT. Oderant laesi, metuebant laedendi, hoc est, qui timebant ne laederentur; unde est illud in IIII. *Quos Sidonia vix urbe rebelli*: quia non voluntate, sed aut odio, aut timore convenerant. ODIUM CRUDELE TYRANNI. Id est, crudelis tyranni: & figura est Hypallage: nam in tyrannum odium iustum est.

366. PARATAE. Id est, erant.

367. PORTANTUR AVARI PYGMAL. &c. Quomodo *Pygmalionis*, si *Sichaei* erant? solvitur: sed eas jam suis fecerat scelere, qui *Sichaeum* occiderat: aut ad animum retulit avari, qui opes alienas jam fecerat suas: quas *Pygmalion* jam suas putabat, unde est in IV. *Ultra virum*. Quae enim avaro major poena, quam pecuniam, propter quam deliquerat, perdere. Remove hoc, & falsum est, *Ultra virum*. Sed sciendum quod clam tangit historiam: Moris enim erat, ut de pecunia publica *Phoenices*, misso a rege auro, de peregrinis frumenta coemerent. Dido autem a *Pygmalione* ad hunc usum paratas naves abstulerat: quam cum fugientem a fratre missi sequerentur, aurum illa praecipitavit in mare: qui re visa, sequentes reversi sunt. Licet alio ordine etiam historia illa narretur.

369. DEVENERE LOCOS. Minus est *Ad. Surgentem*. Erigentem se, ut: *Surgentem in cornua ceruum*.

370. NOVAE CARTHAGINIS. *Carthago* enim est lingua *Poenorum* nova civitas, ut *Livius* docet.

PIERII.

armariis duplici *ii* scribendum observat. Quae-ri vero ait de *insomniis*, quoniam apud *Virgilium* non geminatur, *insomnis*, ut ex hoc, nescio quid, quod *Servius* etiam ambigit, videris.

361. PATRIAQUE EXCEDERE SUADET. In antiquissimis aliquot exemplaribus *patriam*, incusandi casu legere est: verba enim motum significantia, ubi praepositionem de loco sibi vendicaverint, sui quasi cuiusdam juris facta, solent sibi adjungere accusativum: ut quum dicimus, *ex domo eo*, *mox*, *ex eo decursum*: quamquam & *domo*. Ita illud comicum: *Cave ex istoc excessis loco*, non ineleganter dixeris: *Cave hunc excedas locum*. Sic apud *Virgilium* est: *exire tela*.

362. AUXILIUMQUE VIAE. In *Mediceo* codice *auxilio* legitur, acquisitivo casu; ut sit sententia: *Recludis thesauros, qui futuri essent auxilio viae*.

363. VETERES TELLURE RECLUDIT THESAUROS. Plerique non *Virgiliani* tantum codices antiqui, verum etiam *Terentiani*, *thesauros* per *u* scriptum ostendunt; fuitque *Servius* super ea scriptione sollicitus, & ex veteribus quidam alii. Quo enim modo hic *thesauros* legitur, ita & in antiquo *Terentii* codice *Vaticanae* bibliothecae scriptum est: *Atque in thesauro scripsit causam dicere unde esset thesaurus sibi*. Clamat *Servius* nomen hoc *u* litteram non habere, sicut nec *Atlas*, *Gigas*, *Abas*, *Pallas*. Licet in obliquis casibus inveniatur, *Atlantis*, *Gigantis*, *Abantis*, *Pallantis*. Sicut nec *formosus*, quia derivativum est a *forma*, ut a *specie* *speciosus*. Sed enim quae plurima de huiusmodi scriptionis ratione di-

Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
Taurino quantum possent circumdare tergo.
Sed vos qui tandem, quibus aut venistis ab oris,
Quove tenetis iter? Quaerenti talibus ille
375 Suspirans, imoque trahens a pectore vocem:
O dea, si prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annalis nostrorum audire laborum;

SERVII.

371. MERCATIQUE SOLUM FACTI DE NOMINE BYRSAM. Dido, appulsa ad Libyam, cum ab Hiarba pelleretur, petiit callide ut emeret tantum terrae, quantum posset corium bovis tenere: quod cum ille permisisset, corium in tenuissimas corrigias sectum tetendit, occupavitque modum stadia viginti & duo: quam rem leviter tangit Virgilius, dicendo, *de nomine*: & non *tegere*, sed *circumdare*. FACTI DE NOMINE BYRSAM. Id est, de causae qualitate: quia *Byrsa* Graece Latine *corium* dicitur: dicendo ergo *circumdare*, ostendit corrigiam de corio factam.

372. TERGO. Pro, tergore posuit: quia qualis causa fuit, tale nomen accepit: Carthago enim antea speciem habuit duplicis oppidi, quasi aliud alterum complecteretur: cujus interior pars *Byrsa* dicebatur, exterior *Magalia*. Huius rei testis est Cornelius Nepos, in eo libro, qui Vita illustrium inscribitur.

373. SED VOS QUI TANDEM &c? Vacat hoc loco *tandem*: velut ante videtur expletiva conjunctio; ut est: *Et quo sub coelo tandem*. Alii *tandem* pro tamen accipiunt. Et est naturalis interrogatio: qui estis? unde; vel quo itur? Sicut ipse in VIII. licet mutato ordine: *Quo tenditis inquit? Qui genus? unde domo?*

375. IMOQUE TRAHENS A PECTORE VOCEM. Deest, dixit. Et quotiens longe respondet, Parenthesis est: quotiens nusquam, Eclipsis dicitur, ut hoc loco.

376. O DEA. Perseverat in opinione sua; ita tamen ut & illius orationi aliquando concedat: nam paulo post ait: *Si vestras forte per aures Trojae nomen iis*. Aut certe illud est, quod superius dixerat: *An nymphaeum sanguinis una*: quae non omnia sciunt: nam & moriuntur secundum Aristotelem, ut Fauni, Panesque. AB ORIGINE. A raptu Helenae. PERGAM. Perseverem, hoc est, universa dicam.

377. ANNALES. Inter *historiam* & *annales* hoc interest: *Historia* est eorum temporum, quae vel vidimus, vel videre potuimus, dicta *ἱστορία* & *ἱστορία*, id est, videre. *Annales* vero sunt eorum temporum, quae aetas nostra non

novit: unde Sallustius ex Historia; Livius ex Annalibus & Historia constat. Haec tamen confunduntur licenter, ut hoc loco pro *historia* dixit *annales*. [Ita autem *annales* conficiebantur; tabulam dealbatam quotannis Pontifex Maximus habuit, in quo praescriptis Consulium nominibus & aliorum magistratum, digna memoratu notare consueverat, domi militiaeque terra marique gesta per singulos dies. Cujus diligentiae annuos commentarios in octoginta libros veteres retulerunt, eosque a Pontificibus Maximis, a quibus fiebant, *Annales maximos* appellarunt; unde quidam ideo dictum ab Aenea *annales* ajunt, quod & ipse religiosus sit, & a Poeta tum Pontifex inducatur.]

PIERII.

dicere hic institueramus, explicata sunt in Alexi, versu primo. Hic tantum monere volumus, si *thesaurus* per scriptum invenias, id olim eruditus etiam viris negotium facessere solitum.

373. QUIBUS AUT VENISTIS AB ORIS. Vulgati omnes codices excussi formis, aut *venistis*, per disjunctivam particulam legunt: neque desunt codices aliquot manu scripti, in quibus eadem lectio habeatur; sed in Romano, in Oblongo, in Mediceo, & aliquot aliis, quibus *advenistis*, legitur: neutram ego lectionem improbarim; sed, cum particula disjunctiva, figuratiorem esse dixerim; *advenistis* vero candidiorem. Non enim in hac interrogatione quicquam disjungitur; sed ea tria simul quaeruntur: Qui sint, unde ad ea loca venerint, quo tendant.

377. ET VACET ANNALES NOSTRORUM AUDIRE LABORUM. In perveteri codice, manu scripto, *annales nostrorum audire parentum*, legitur; quod forte non displiceat, si, quantum interrogationi congruat, responsum perpenderimus. Tria enim percontata fuerat Venus: Quinam essent: Unde degressi in Lybiam advenissent: Et quo demum essent profecturi. Cujus interrogationis pars prima, *sed vos quinam estis*, duplicem requirebat responsum, a genere, vel a specie. Nam quo quis celebris habeatur, aut majorum nobilitas, aut virtus propria de-

Ante diem clauso conponet vesper Olympo.
 Nos Troja antiqua, si vestra forte per auris
 380 Trojae nomen iit, diversa per aequora vectos
 Forte sua Libycis tempestas adpulit oris.
 Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoste Penates

SERVII.

Clas-

378. CLAUSO. More poetico, qui dicunt coelum per noctem claudi, per diem aperiri: unde est: *Porta sonas coeli*. Et: *Confidunt tellis bipotentibus*. COMPONET. Finiet, ut: *Oblato gaudens componi foedere bellum*. Et: *Non nostrum, inter vos tantas componere lites*. Alibi pro disponere: *Nec componere opes norant*. Alibi pro conjungere, ut: *Componens manibusque manus*. Alibi pro comparare, ut: *Sic parvis componere magna solebam*. Alibi pro fundare: ut: *Nunc placida campestris pace quiescit*. VESPER. Proprie est stella: cum autem *vesperi* dicimus, adverbium temporis est. Modo sane utrumvis accipe. Et sciendum est, quod omnia nomina, quae de Graecis in *os* exeuntibus ad nos transeunt, apud nos aut in *us* tantum exeunt, ut *Δήλος*, *Delus*: aut in *er*, ut *ἄγρος* *ager*: aut in utrumque, ut, *Ἑνδρος*, *Evandrus*, *Evander*.

379. TROJA ANTIQUA. Nobili, venerabili: more suo, alibi: *Terra antiqua*, id est, nobilis: nec enim esse poterat nova: Item: *Templa Dei saxo venerabar structa vetusto*. [Aut certe cara, & hoc ideo, quia dixit, *Quibus aus venistis ab oris*. SI VESTRAS FORTE PER AURAS. Cum apud Deam sciat se loqui, cur ait: *Si vestras per aures*: & FORTE, hic, aliqua ratione.]

381. [FORTE SUA. Casu suo, id est, quo solet. Forte autem nomen est, a nominativo *Foris*, ut Terentius, *Foris suas res*: ipse alibi: *Quoniam fors omnia versat*. LIBYCIS. Jam sciuit: audivit enim: sed *finis Libyci*. ADPULIT ORIS. Figura supra dicta, ut dativus pro accusativo cum *ad* ponatur.

382. SUM PIUS AENEAS. Non est hoc loco arrogantia, sed indicium: nam scientibus aliquid de se dicere, arrogantia est; ignotis, indicium. Aut certe heroum secutus est morem, quibus quam mentiri turpe fuerat, tam vera reticere. Denique Ulysses in Homero ait suam famam usque ad coelum venisse: *Καὶ μὲν κλέος ἔραρον ἔχον*: unde & iste: *Fama super aethera posuit*. [Aut certe vetuste pietatem pro religione posuit. Sallustius in Catil. *Verum illi delubra Deum pietate, domus suas gloria decorabant*. Plautus in Pseudolo: *Non potest pietate obfisti, siue ut res sunt caeterae, Deos quidem, quos maxime est aequum metuere, eos minimi facit*. Sane pius potest esse

& purus, & innocens, & omni carens scelere. *Piare* enim antiqui purgare dicebant; inde etiam *piamina*, quibus expurgant homines; & qui purgati non sunt, impii.] RAPTOS QUI EX HOSTE PENATES. Hoc est, sum pius. Optima autem elocutio est: plusque significat de pluralitate ad singularitatem transire: ut, *venor multis canibus*, & *multo cane*, ut Horatius: *Aus tradis hinc acris & hinc multo cane apros in obstantis plagas*. Sane de diis penatibus licet varias opiniones secutus sit Virgilius; omnes tamen diversis locis complexus est: nam alii, ut Nigidius & Labeo, Deos penates Aeneae Neptunum & Apollinem tradunt, quorum mentio fit: *Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo*. Varro Deos Penates quaedam sigilla lignea, vel marmorea ab Aenea in Italiam dicit esse advecta, cuius rei Virgilius meminit: [Effigies sacrae dictum, Phrygiae Penates, Quos mecum a Troja mediisque ex ignibus Urbis Exulem]. Idem Varro hos deos Dardanum ex Samothracia in Phrygiam, de Phrygia Aeneam in Italiam memorat portavisse. Alii autem, ut Cassius Hemina, dicunt deos Penates ex Samothracia appellatos, *Διὸς μεγάλοι*, *Διὸς Διυατῆς*, *Διὸς Χρυαῖς*. Quorum diversis in locis ita meminit: *Natoque penatibus & magnis Diis*: hoc est, *Διὸς μεγάλοι*. Et iterum: *Junonis magnae primum proce numen adora*. Et, *Dominamque potentem supplicibus supera donis*, *τῆς Διυατῆς*. Et: *bona Juno*, *τῆς Χρυαῖς*. Ecce ergo diversis locis omnia tria complexus, quae omnia locis suis dicentur.]

PIERII.

bet efficere. Aeneas vero, qui se hujusmodi distinctioni obligatum intelligit, angustia temporis circunseptus videt longum & importunum esse majorum suorum gloriam recensere, festinandumque esse ad speciem, & ad individuum, ut, quod nunc instat, interrogantem sibi conciliet: itaque prudenter ea, quae ad Majores suos pertinent, nolle se recitare per occupationem dicit: fuisse vero nobiles eo comprobatur argumento, quod tot & tam magnae sint a maioribus suis gestae res (id enim significant *Annales*) ut vix dies narranti sit suffectura. Reliqua vero responsa, quam manifesta sint, praetereo, ut minime ad commemorandum necessaria. Donatus tamen cum aliis

Classe veho mecum, fama super aethera notus:
 Italiam quaero patriam: & genus ab Jove summo.
 385 Bis denis Phrygium conscendi navibus aequor;
 Matre dea monstrante viam, data fata secutus:
 Vix septem convulsae undis euroque supersunt.
 Ipse ignotus, egens, Libyae deserta peragro,

SERVII.

Eu-

384. ITALIAM QUAERO. Hoc loco distinguendum est: nam si ad hoc junxeris PATRIAM, non procedit. Patria enim civitas in provincia esse potest: non tamen ut ipsa provincia patria sit: licet in Sallustio lectum sit: *Hippiam sibi antiquam patriam esse*: sed illic ad laudem pertinet, non ad veritatem. [Tria ergo dicit. Provinciam quaero, hoc est, Italiam: patriam, hoc est, Corythum, Tusciae civitatem, unde Dardanus fuit. Alibi de ipsa Italia Aeneas: *Hic domus, haec patria est*. Vel sic distinguitur: *Italiam quaero patriam & genus ab Jove summo*: ut mihi sit Italia patria Jovis genus efficit propter Dardanum, id est,] *genus ab Jove*: ideo, quia ex Electra & Jove Dardanus Iasusque nati sunt. Dardanus autem auctor est Trojae. Et bene ad tria interrogata respondet; qui esset, unde venisset, quo tenderet.

385. PHRYGIUM AEQUOR. Id est, Hellespontum. CONSCENDI. Bene conscendi secundum physicos, qui dicunt terram inferiorem esse aqua, quia omne, quod continetur, supra illud est, quod continet: unde est: *Humilemque videmus Italiam*.

386. MATRE DEA MONSTRANTE VIAM. Hoc loco per transitum tangit historiam, quam per legem artis poeticae aperte non potest ponere: nam Varro in secundo Rerum divinarum dicit: *Ex quo de Troja est egressus Aeneas, Veneris cum per diem quotidie stellam vidisse, donec ad agrum Laurentium veniret, in quo eam non vidit ulterius: qua re terras cognovit esse fatales*. Unde Virgilius hoc loco: *Matre dea monstrante viam*. [Et: *Fripe nata fugam*. Item: *Nusquam abero, & tutum patrio te limine sistam*. Et: *Descendo ac ducente deo*.] Et: *Jamque jugis summae surgebas lucifer Idae*: [quam stellam Veneris esse ipse Virgilius latenter ostendit: *Qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda, Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes*.] Quod autem diximus eum poetica arte prohiberi, ne aperte ponat historiam, certum est. Lucanus namque ideo in numero poetarum esse non meruit: quia videtur historiam composuisse, non poema. DATA FATA SECUTUS. Scilicet a Jove.

387. CONVULSAE. Aut convulsae undis, Eu-

roque: aut: *supersunt undis Euroque convulsae*: aut *convulsae* ideo, quia habes supra: *Laxis laterum compagibus*.

388. IGNOTUS. Deest, quasi: nam contrarium est quod dixit: *Fama super aethera notus*. Facit autem hoc frequenter Virgilius, ut hanc particulam subtrahat, ut: *Medias inter caedes exultat Amazon*: quasi Amazon: nam Volca fuit; PERAGRO. Per habet accentum: nam a longa est, sed non solida positione: muta enim & liquida quotiens ponantur, metrum juvant, non accentum.

PIERII.

aliis codicibus, *laborum*, non *parentum*, videtur agnoscere, dum ita exponit: *Quia narrationem malorum unius anni, diei tempus explorari non patitur*: ita enim *Annales* videtur interpretari, & *malorum* paraphrastice pro *laborum* posuisse: ea tamen curta sunt in vulgatis exemplaribus.

378. ANTE DIEM CLAUSO COMPONET VESPER OLYMPO. In codicibus aliquot antiquis non inveniunt, *componas*, habetur.

380. DIVERSA PER AEQUORA VECTOS. In perveteri quodam codice, *jaetos*, legi: quod pro *jaetos* intelligi oporteret: ut illud: *Quo primum jaetati undis*. Sed major pars veterum codicum *veetos* habet: idque omnino melius.

384. ET GENUS AB JOVE SUMMO. In Romano codice, *ab Jove magno* legitur. Utrunque epitheton *Jovis* est, sive *Olympus*, sive *Aether* pro *Jove* intelligatur.

387. VIX SEPTEM CONVULSAE UNDIS. In Rom. cod. & aliquot aliis pervetustis: *convulsae*: per o syllaba media; ita *revulsus*: ita *avolsus*que *humeris caput*: & similia. Praeterea *Victorinus convulsus*, per m litteram scribi praecipit, qui v digammon eandem habere vim censcat, quam habeat b muta: parique ratione, si praecedat n ex aliqua compositione, in m mutari. Sed haec viderint alii. Illud ego potius referam, notari ab Donato, *vix septem*, quasi pro nihilo positum, & quum numerum navium diceret, ambitiosum fuisse dicere *bis denis*, longe magis quam si *viginti* dixisset: *Versus*

Europa atque Asia pulsus. Nec plura querentem
 390 Passa Venus medio sic interfata dolore est:
 Quisquis es, haud (credo) invisus caelestibus auras
 Vitalis carpis, Tyriam qui adveneris urbem.
 Perge modo, atque hinc te reginae ad limina perfer.
 Namque tibi reduces socios classemque relatam
 395 Nuntio, & in tutum versis aquilonibus actam:
 Ni frustra augurium vani docuere parentes.
 Aspice bis senos laetantis agmine cynos,

SERVII.

Aethe-

389. EUROPA ATQUE ASIA PULSUS. Aut orbem in tres partes divisit, & absolutum est: [quia in Africa positus, quae orbis pars tertia est:] aut si Europam tantum & Asiam intelligamus, ut Africa in Europa sit, invidiose locutus est; ut supra Venus: *Cunctus ob Italiam terrarum claudisur orbis*: quasi cum indignatione dicat: per Trojam Asia careo: per Italiam Europa. Denique non passa Venus, ejus interruptit querelas. [Sane *Europa*, Agenoris filia, a qua pars orbis nominata est.]

390. DOLORE EST. Aut narrantis Aeneae, aut certe suo dolore: aequum enim est malis filii etiam ipsam moveri.

391. QUISQUIS ES. Pleraque per concessionem sic tradit Poeta; ut augmentum faciat: sicut hoc loco, audierat Venus: *Sum pius Aeneas, fama super aethera notus*: dicit: *quisquis es*: hoc est, etiam si haec in te non sint; hinc tamen constat te esse foelicem, quod venisti Carthaginem. Item in secundo: *Quisquis es, amissos hinc jam obliviscere Grajos*: hoc est, qualibet ratione contra nos bella suscepis. HAUD CREDO INVISUS COELESTIBUS. Lipotes figura, per contrarium significans, id est, credo te esse carissimum superis, ut [alibi: *Munera nec sperno*:] supra: *Mibi iussa capessere fas est*. CAELESTIBUS autem, secundum Pythagoram & praecipue Platonem dixit, qui confirmant vivos esse superis charos, mortuos vero inferis: unde & Virgilius de Pallante: *Es nil jam caelestibus ullis Debentem*, Item contra: *Vos o mibi manes Esto boni, quoniam superis aversa voluntas*.

392. AURAS VITALES CARPIS, quibus vivimus: Nil est enim aliud vita, nisi reciprocus spiritus: unde & Jupiter, quo constant omnia, Ζωὴ vocatur, αὐτὸς Ζωὴς, id est, vita. CARPIS. Accipis modo, ut: *Et placidam carpebant membra quietem*. TYRIAM. Carthaginem, a Colonis. ADVENERIS URBEM. Hysterologia,

hoc est, ad urbem veneris, ut supra. PERGE MODO. Tantummodo, hoc est, haec tibi sola sit cura: nam liberatae sunt naves.

393. PERFER. Imperativus modus est, ut: *Per cineres Amarylli foras*.

394. REDUCES. Reduces proprie dicuntur, qui pericula evadunt, sic infra: *Ut reduces illi ludunt*: scilicet post periculum inlatum ab aquila.

395. VERSIS AQUILONIBUS. [Aut speciem pro genere posuit, hoc est, mutatis ventis: aut] quia, postquam ad Africam iter verterrunt, adversus ante Aquilo, coepit esse proferrimus.

396. NI FRUSTRA AUGURIUM VANI DOCUERENT PARENTES. Hoc ad confirmandum errorem Aeneae dixit, ne divinando dea esse crederetur, & est argumentum ad fallaciam, ne intelligat Deam. [Quod autem dicit *vani parentes*, aut Hypallage est, id est, vanum augurium, ut: *Dare classibus auster*: &: *Ibans obscuri sola sub nocte*: pro, ipsi soli per obscuram noctem. Aut certe *vani parentes*, qui res falsas & inanes docent. Et per hoc decipere plerumque ostendit auguria. Et multi volunt ad nimium hoc amorem parentum referri, qui teneritudine affectus, etiam superflua liberos docent. [Quidam *vani*, mendaces tradunt. Sallustius in Jugurtha: *Ego quidem vellem & haec quae scribo, & illa quae antea in Senatu questus sum, vana forent potius, quam miseria mea fidem verbis faceret*. Terentius in Phormione, ubi adolescens lenonem mendacii arguit: *Non te pudes vanitatis*.

397. BIS SENOS CYCNOS. Cynos navibus comparat, aquilam tempestati. In auguriis autem considerandae sunt non solum aves, sed etiam volatus, ut in praepetibus: & cantus, ut in oscinibus: quia nec omnes, nec omnibus dant auguria: ut columbae non nisi regibus dant: quia nunquam singulae volant, sicut rex nunquam solus incedit. Unde est in sexto: *Ma-*

Aetheria quos lapsa plaga Jovis ales aperto
 Turbabat caelo : nunc terras ordine longo
 400 Aut capere, aut captas jam despectare videntur.
 Ut reduces illi ludunt stridentibus alis,
 Et coetu cinxere polum, cantusque dedere;

SERVII.

Haud

Maternas agnovit aves : per transitum ostendit regis augurium . Item *cycni* nullis dant , nisi nautis : sicut lectum est in *O'pviθ:γoviq* : *Cycnus* in auguriis nautis gratissimus augur . Hunc op-
tans semper quia nunquam mergitur undis . Quum *Cycnus* neque in praepetibus, neque in oicini-
 bus nominetur, cur ab illo sumitur augurium? solvitur, quod augurium ad aquilam Poeta re-
 tulit; sed docet Virgilius bonum omen ad naves factum de *Cycni* volatu. [*Cycnos* tamen habere divinationem etiam Cicero in *Tusculan.* lib. 1. docet. *Ut Cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt, sed quod ab eo divinationem habere videantur.* LAETANTES. Post periculum. AG-
 MINE. Volatu, impetu. *Agmen* autem apud Virgilium est cujuscunque rei impetus, ut: *Illi agmine certo*. Et: *Vocat agmina sacra sororum*.

398. AETHEREA. *Aether* altior est aere, vicinus caelo: *αἰὲρ τὸ αἶθρ*, id est, ardere. JOVIS ALES. Aquila, quae in tutela Jovis est, quia dicitur dimicanti ei contra Gigantes fulmina ministrasse; quod ideo fingitur, quia per naturam nimii est caloris; adeo ut etiam ova, quibus superfidet, possit coquere, nisi admoveat *Aetitem* lapidem frigidissimum, ut testatur Lucanus: *Forta tepefacta sub alite saxa*. Aut quia nec aquila, nec laurus dicitur fulminari, ideo Jovis ales aquila; Jovis coronam lauream accepimus: & qui triumphant lauro coronantur. Sane aliter proprie dicuntur aves, quae volatu auspicia faciunt, Buteo, Sanqualis, Inmusculus, Aquila, Vulturius. Sane de aquila est & alia fabula: Apud Graecos legitur, puerum quendam terra editum admodum pulchrum membris omnibus fuisse, qui *Αἰτὼς* sit vocatus: hic, cum Jupiter propter patrem Saturnum, qui suos filios devorabat, in Creta insula, in Idaeo antro nutriretur, primo in obsequium Jovis se dedit; post vero, cum adolevisset Jupiter, & patrem regno pepulisset, Juno permota forma pueri, velut pellicatus dolore, eum in avem vertit, quae ab ipso *αἰτὼς* Graece dicitur, a nobis *Aquila*, propter aquilum colorem, qui ater est; quam avem Jupiter sibi inhaerere praecipit & fulmina gestare. Per hanc etiam Ganymedes, cum amaretur a Jove, dicitur raptus, quos Jupiter inter sydera collocavit. [Et quia aquilae haec est natura, ut Solem recto lumine spectet, signum quoque Aquila-

lae, quod in caelo est, orientem semper Solem videtur attendere. Alii dicunt ab hac avi Jovem raptum & ad latebras Cretenles perlatum, cum a Saturno ubique quaereretur. Ipsam etiam Jovi, cum adversus Titanas bellum gereret, obvolasse in augurium, ac statim victoriam consecutum, & ideo inter sydera collocatam.]

399. ORDINE. Nonnulli pro serie accipiunt: nam ET COETU CINXERE POLUM, ad ordinem retulisse, quamvis quidam quaerant, quomodo ordine, cum mox, *coetu*, dicat.

400. CAPERE. Eligere, ut; *Ante locum capies oculis*. DESPECTARE. Id est, electas jam intentius despicere.

401. STRIDENTIBUS ALIS. Signum augurii est.

402. COETU. Dicit Plinius Secundus in Naturali historia, omnes aves colli longioris, aut recto ordine volare, ut sequens pondus capitis praecedentis cauda sustentet: unde & prima plerumque deficiens, relicto loco, incipit esse postrema: aut in coetu, ut se omnes invicem portent. [Neque enim hujusmodi aves simul ad inferiora descendunt, sed paulatim per reflexos in gyrum volatus.] Hoc autem volatu imitantur literas quasdam; unde & Lucanus: *Et turbata perit dispersis littera pennis*. CANTUSQUE DEDERE. Alludit ad nautas; [Multi tamen asserunt cygnos inter augurales aves non inveniri, neque Auguralibus commentariis eorum nomen illatum. Sed in libris Reconditis lectum esse, posse quamlibet avem auspiciis attestari, maxime quia non possatur. Hoc enim interest inter augurium & auspiciis, quod augurium & petitur, & certis avibus ostenditur, auspiciis qualibet avi demonstratur & non petitur; quod ipsum tamen species augurii est. Sed Virgilius amat secretiora dicere: nam totum nomen augurum executus est proprietate verborum: Alites enim ostendit, cum ait: *stridentibus alis*: Oscines, cum dicit: *Et coetu cinxere polum cantusque dedere*. Hoc idem & de columbis fecit: nam & haec inter augurales aves dicuntur non inveniri; & tamen ex his augurium & postulari facit & ostendit, ut: *Esse duces o, si qua via est: cursumque per auras Dirigite in lucos.*]

PIERII.

sus enim nihilo secius stetisset, si *viginti Pbrygium* con, navibus aequor, posuisset.

A a n

398. Jo-

Haud aliter puppesque tuae pubesque tuorum
 Aut portum tenet, aut pleno subit ostia velo.
 405 Perge modo, & qua te ducit via, dirige gressum.
 Dixit, & avertens rosea cervice refulsit,
 Ambrosiaeque comae divinum vertice odorem
 Spiravere: pedes vestis defluxit ad imos,
 Et vera incessu patuit dea. Ille, ubi matrem
 410 Agnovit, tali fugientem est voce secutus:
 Quid natum toties crudelis tu quoque falsis
 Ludis imaginibus? cur dextrae jungere dextram
 Non datur, ac veras audire & reddere voces?

SERVII.

Ta-

403. PUPPESQUE TUAE PUBESQUE TUORUM. Tropus Synecdoche, a parte totum significat, ut Terentius: *O lepidum caput*: id est, lepidus homo. *Pubes* autem, flos juventutis.

404. OSTIA. Proprie *ostia* dicuntur exitus fluminum; sed modo abusus est; quia plerumque ostia ipsa pro portu sunt.

405. [PERGE MODO. Exhortatum ad facilitatem rei ducit. VIA. Pro, haec via; & videtur demonstrare.]

406. AVERTENS, *sc*, subaudi, hoc est, cum averteretur, ut: *Tum prora avertit*. ROSEA. Id est, pulchra.

407. AMBROSIAEQUE COMAE. Aut unguento deorum oblitae, hoc est, *ambrosia*, divinum odorem spiravere: & est Hypallage, ut sit: divinae comae ambrosiae odore spiravere: aut certe abusive dixit, divinae comae.

408. SPIRAVERE. Exhalavere. VESTIS DEFLEXIT. Quia dixit supra: *Simus collecta fluentes*.

409. INCESSU. Hoc verbum apud Virgilium saepe pro honore ponitur, ut: *Ast ego, quae dixum incedo regina*. Forma pulcherrima *Dido incesso*. VERA. Bene vera, de qua ante dubitabatur. MATREM AGNOVIT. Nunc matrem cognoscit: nam deam esse jam superius dixerat.

410. FUGIENTEM. Celeriter abscedentem, ut alibi: *Ad terram fugis*. VOCE. Pro oratione.

411. QUID TOTIENS. Saepe: & aut *τοῖς αἰσχροῖς* intelligimus saepe eum esse delusum: aut certe secundum ipsum Virgilium, qui ait in secundo: *Cum mihi se non ante oculis tam clara videndam Obrulit*. Multi tamen volunt in hoc ipso loco saepe eum esse deceptum; ut in habitu, [quia virginem, quia venatricem, quia

Tyriam;] in interrogatione, in responsione, in auguriis: vel *totiens crudelis*, quotiens fallis & dissimulas. Tu quoque. Sicut Juno, ceterique dei, qui Trojanis inimici sunt; [quos & in secundo libro ostendit, ubi ait: *Inimicae Trojae Numina magna deum*.]

412. CUR DEXTRAE JUNGERE DEXTRAM. Majorum enim haec fuerat salutatio: cuius rei *τοῦ αἰσχροῦ*, id est, causam Varro, Callimachum secutus, exposuit, asserens: *omnem eorum bonorum dexterarum consiluisse virtute*: ob quam rem, hac se venerabantur corporis parte.

413. VERAS AUDIRE ET REDDERE VOCES? Ideo, quia virginem se dixerat. Sunt multae reciprocae elocutiones, ut hoc loco: sunt multae unius partis utrique sufficientes, ut, *tenemur amicis*: ridiculum enim est si addas, *mutuis*: cum *amicis* utrumque significant, sicut Fronto testatur. Item sunt elocutiones, quarum una pars plena est, quae, si convertantur, habent aliquid superfluum, ut in Sallustio: *In tugurio mulieris ancillae*: bene addidit *ancillae*; at si dicas: *In tugurio ancillae mulieris*; erit superfluum *mulieris*; ancilla enim & conditionem ostendit, & sexum. Item: *Res erat praeteritis nota solis*; hoc suffecerat; male ergo addidit: *Ignorabatur a ceteris*. Quod si convertas, nil esse superfluum invenitur.

PIERII.

398. JOVIS ALES APERTO TURBABAT COELO. In antiquis aliquot codicibus, *turbarat*, exacta specie legitur; sed *turbabat*, imperfecto praeterito, magis placeat; ut res jam tum oculis subiecta videatur.

405. ET QUA TE DUCIT VIA. In cod. Longobardico legere est: *qua te ducet*, per verbum futuri tem-

Talibus incusat, gressumque ad moenia tendit.
 415 At Venus obscuro gradientis aëre sepsit;
 Et multo nebulae circum dea fudit amictu:
 Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset,
 Molirive moram, aut veniendi poscere causas.
 Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque revisit
 420 Laeta suas: ubi templum illi, centumque Sabaeo
 Ture calent arae, fertisque recentibus halant.

SERVII.

Cor-

414. TALIBUS INCUSAT. Redarguit. *Incu-
sare* proprie est, superiorem arguere, ut in Te-
rentio pater ad filium: *Quid me incusas Clitipho?*
Accusare vero, vel parem vel inferiorem, ut in
eodem ad maritum uxor: *Me miseram, quae nunc
quam ob causam accuser nescio*. Ex hoc proprie-
tatis est: licet usus male ista corrumpat. Scien-
dum tamen est, Terentium propter solam pro-
prietatem omnibus Comicis esse praepositum:
quibus est, quantum ad caetera spectat, infe-
rior.

415. AT VENUS. Ordo est: at Venus dea.
OBSCURO AERE. Id est, nebula, cujus definitio
est.

416. CIRCUM DEA FUDIT. Figura est Tme-
sis, quae sit, cum secto uno sermone aliquid in-
terponimus, ut alibi: *Septem subjecta trioni*.
Sed hoc tolerabile est in sermone composito:
caeterum in simplici, nimis est asperum; quod
tamen faciebat antiquitas, ut: *Saxa cere com-
minuit brum*.

417. CERNERE. Causa cur fecerit: ex hoc
enim pendent caetera quae sequuntur.

418. MOLIRI. Hic pro struere, & per hoc
facere, ut infra: *Molirique arcem*. AUT VE-
NIENDI POSCERE CAUSAS. Scilicet, ne saepe
narrando crebrum patiatur dolorem; unde me-
lius ad Aeneam refertur: *Medio sic interfata
dolore est*. [*Poscere* autem nunc inquirere, alias
petere; & praepositur magis accusativo casui:
dicimus enim: *posco magistrum lectionem*, non
a magistro posco.]

419. IPSA PAPHUM. Civitatem Cypri, [&
non sine ratione est, quod in decimo libro plura
sibi loca grata, vel sacrata commemoret; hic ad
Paphum solam abiisse dicatur: quia Varro & plu-
res referunt in hoc tantum templo Veneris qui-
busvis maximis in circuitu pluviis, nunquam
impluere.] Ibi enim adorabatur. SUBLIMIS.
Divino incessu: id est, sublimiter, nomen pro
adverbio.

420. LAETA. Ecce proprium Veneris epithe-
ton, [vel *laeta*, quia tectum nebula filium in

tuto habebat; vel quod insulam suam repetat; vel
ideo Paphum revisit laeta, quia terrenis laeta con-
gruunt: & necesse est, ut laeta sit Venus, ubi
semper serenum est; quippe ubi plueri nunquam
dicatur.] SABAEO. Arabico. Arabiae autem
tres sunt, Inferior, Petrodes, Eudemon, in
qua sunt populi *Sabaei*; sed hi montes, inter
quos sunt, Libanum & Antilibanum, dicuntur:
apud hos igitur Sabaeos nascitur thus. Dicti au-
tem *Sabaei* *αἱ τοῦ σαβῆδος*, id est, venerari;
quod deos per ipsorum thura veneramur.

421. TURE CALENT ARAE SERTISQUE RE-
CENTIBUS HALANT. Ecce, unde supra dixit:
Haud equidem tali me dignor honore: [quia
Aeneas hostias obtulerat, quantum hic mentio
non fuit.] SERTISQUE RECENTIBUS. *Sertum*, &
serta, cum nihil adjicitur, dicimus, ut hoc loco:
Item aliqui expressius, ut: *Serta procul tantum
capiti delapsa jacebant*. Si autem *sertor* dixe-
ro, addo flores. Si *sertas*, addo coronas, ut
Lucanus: *Accipiunt sertas nardo florente co-
ronas*. Et hoc in multis nominibus obser-
vandum est; ut genus ex adiectione formetur,
qua detracta, in neutrum cadat necesse est: ut
piscinalis locus, *piscinalis cella*, *piscinalo*: *Sag-
marius mulus*, *sagmarium*. Quod autem dixit
recentibus, laus est loci, qui semper flore ve-
stitur: ut omni tempore Veneris flores praesto
esse videantur. HALANT. Proolent.

PIERII.

temporis, & adverbium ad locum; vulgata ta-
men lectio castior habetur.

410. AGNOVIT, TALI FUGIENTEM EST VO-
CE SECUTUS. In Longobardico exemplari mu-
tato numero legitur: *fugientem tali est voce se-
cutus*. Sed prior numerus ex tetrametro longe
magis placet: quia non ita languidus.

413. AUDIRE ET REDDERE VOCES. In codic.
aliquot vetustioribus, *reddere* unico *d*, scribitur;
sed enim geminativum *d* in eo verbo Velius Lon-
gus asserit: non ita autem in *reducere*. Quod ideo
fuit adnotandum, quia sunt hodie, qui clamitent
ex publicis cathedris, *reddo*, simplici *d* scribendum.

Corripuere viam interea, qua semita monstrat.
 Jamque adscendebant collem, qui plurimus urbi
 Imminet, adversasque adspectat desuper arces.
 425 Miratur molem Aeneas, magalia quondam:
 Miratur portas, strepitumque, & strata viarum.
 Instant ardentes Tyrii: pars ducere muros,
 Molirique arcem, & manibus subvolvere saxa:
 Pars optare locum tecto, & concludere sulco.

SERVII.

422. CORRIPUERE VIAM. Deest, At illi corripuere viam. Officium eundi celeriter arripuerunt: neque enim corripitur via.

423. QUI PLURIMUS. Ex maxima parte urbi imminens: vel, qui plurimus, id est, longus, ut ipse alio loco: Cui plurima cervix. Item: Cum se nux plurima, id est, amygdala: longa namque est.

424. ASPECTAT. [Est ornatus, cum animantur res, id est, cum rei insensibili datur sensus:] unde est illud in quarto de Atlante. Item Sallustius: Lyciae Pisidiaeque agros despectantem. ARCES. Civitates: a parte totum.

425. MIRATUR MOLEM AENEAS. Hoc ad ipsum refertur: MAGALIA QUONDAM, hoc ad poetam: nec enim hoc novit Aeneas. Magalia vero antistropheon est: nam debuit *magaria* dicere: quia *magar*, non *magal*, Poenorum lingua villam significat. Cato Originum primo: Magalia aedificia quasi coortes rotundas dicunt. Alii magalia, casas Poenorum pastorales dicunt. [De his Sallustius: Quae magalia sunt circumjuncta civitati suburbana aedificia magalia. Et alibi Cassius Hemina docet ita: Sinuissae magalia addenda, murumque circum eam.]

426. [MIRATUR PORTAS & VIAS M. Q. Miratur, non simpliciter dictum volunt: quoniam prudentes Etruscae disciplinae ajunt, apud conditores Etruscarum urbium non putatas iustas urbes fuisse, in quibus non tres portae essent dedicatae & votivae, & tot templa, Jovis, Junonis, Minervae: Bene ergo miratur Aeneas, ubi fuerunt magalia, illic esse legitimam civitatem: nam portas & vias videbat, & mox templum Junoni ingens:] ET STRATA VIARUM. Primi enim Poeni vias lapidibus stravisse dicuntur.

427. INSTANT ARDENTES TYRII. Multum festinantes, [ut: *Juvenum manus omnes ardens*; &: *Ardes abire fuga*; &: *Laocoon ardens*. Sic enim dicit, quotiens properantem vult ostendere.] Alii ardentes ingeniosi intelligunt: nam per contrarium segnem, id est,

fine igni, ingenio carentem dicimus: unde & a Graeco venit *catrus*, id est, ingeniosus, *από τῆς κατῆρας*. DUCERE MUROS. Exaedificare, hoc est, construere, in longitudinem producere: proprie enim cum aedificantur muri, duci dicuntur, Sallustius Hist. 11. Murum ab angulo dextri lateris ad paludem baud procul remotam duxit.]

428. MOLIRIQUE ARCEM. Molibus factis extollere: quod est extruere; huic contrarium est demoliri. ET MANIBUS SUBVOLVERE SAXA. Cum manibus, an, quia adhuc machinae non erant, festinationem referre voluit?]

429. OPTARE. Eligere, ut: *Tuus, o regina, quid optes, Explorare labor*. Et 111. Aen. Optavisque locum regno. TECTO. Ad tectum: nota figura. SULCO. Fossa: Civitas enim, non domus, circumdatur sulco. Ergo sulco, fossa fundamentorum, ut alibi: *Aufim vel tenui vitam committere sulco*.

PIERII.

418. AUT VENIENDI EXPOSCERE CAUSSAS. In aliquibus antiquis codicibus, *exquirere*, legitur; quod majori diligentia quaerere significat. In Longobardico, & aliquot aliis: *discere*. In Romano, in Mediceo, & antiquioribus plerisque, *poscere*, habetur, quod magis placet. Porro quod *exquirere* fecerunt, id ex Donatiana paraphrasi desumpsere: ubi est: *Vel certe veniendi causas exquirent properantibus moras afferret*.

419. IPSA PAPHUM SUBLIMIS ABIT. Vetera quaedam exemplaria, & *Pappon*: & *adis*; scribunt. Ut *Pappon* non rejecerim, ita *adis* nunquam scripserim.

421. THURE CALENT ARAE, SERTISQUE RECENTIBUS HALANT. *Thurs* multi nunc cum aspiratione scribunt; sed Fl. Sosipater *tus* a *sumendo* dictum vult, ideoque adspirationem non admittere: quamvis Julius Modestus, *από τῆς θυρίας*, quod est, *rem sacram facere*, nomen deduci velit. Habent praeterea plerique codices manu scripti, *alant*, absque aspiratione; sed hoc imperite, quum natura ei verbo insit adspiratio.

Ju-

430 Jura, magistratusque legunt, sanctumque senatum.

Hic portus alii effodiunt: hic alta theatri

Fundamenta locant alii; inmanisque columnas

Rupibus excidunt, scenis decora alta futuris.

Qualis apes aestate nova per florea rura

435 Exercet sub sole labor; cum gentis adultos

SERVII.

Edu-

430. JURA LEGUNT. Eligunt: [vel loca, ubi jura dicantur, aut magistratus creentur. Et bene post conditam civitatem addidit *jura*, & *magistratus sanctumque senatum*. Legitur apud quosdam: Brutum eos, qui se in ejiciendis regibus juvissent, lectos in consilium, cum ordinem *senatum* appellatum, quod una sensissent: quod patritii essent, Patres conscriptos. Alii patres a plebe in consilium senatus separatos tradunt; ac conscriptos, qui post a Servio Tullio e plebe electi sunt. Alii *senatum* a senectute hominum, qui allekti erant, dictum volunt, quia apud Graecos *συνεσις* appellatur. *Sanctum* autem ideo, quia Senatus, *sanctissimus ordo* dicitur.

431. PORTUS EFFODIUNT. Id est, *Carthago* faciunt. Et vere ait: nam Carthaginenses *Carthago* fossa utuntur, non naturali portu. *Carthago*, sunt portus in mari non naturales, sed arte & manu facti. Est autem & masculini & neutri generis: nam *carbon*, *hujus carbonis*; & *carbonum*, *hujus carboni*. ALTA THEATRI FUNDAMENTA. Hinc futura magnitudo cognoscitur, [quod *alta fundamenta* ait; bene autem post res publicas, privataeque necessarias, mentionem fecit theatri; aut quia Graecis urbs conditur, qui saepe spectaculis gaudent; aut, ut apud quosdam fuit, in genere musicae scientiae.]

433. COLUMNAS, DECORA ALTA. Figuratae columnas, decora alta: diversis enim significationibus idem dixit: & ab eo, quod est *decorus*, corripitur *decoris*.

434. QUALIS APES. Ordo est: Qualis labor aestate nova, id est, incipiente jam vere novo. Tertiae declinationis genitivus pluralis & in *um* & in *um* exit; sed tum pro nostro arbitrio cum nominativus singularis fuerit *n* & *s* terminatus, ut *amans* & *amantum*, & *amantium* dicimus. Cum autem nominativus singularis *er* & *ur* fuerit terminatus, tantum in *um* exit, ut *pater*, *patrum*, *murmur*, *murmurum*. Reliqua vero nomina auctoritate firmamus, ut *apis*, *apum*, vel *apium*. [Sane fabula de apibus talis est: Apud Isthmum anus quaedam nomine Melissa fuit: Hanc Ceres sacrorum suorum cum secreta docuisset, interminata est, ne cui ea, quae didicisset, aperiret; sed cum ad eam mu-

lieres accessissent, ut ab ea primo blandimentis, post precibus & praemiis elicerent, ut sibi a Cere commissa patefaceret, atque in silentio perduraret, ab eisdem iratis mulieribus discerpta est: quam rem Ceres, immissa tam supra dictis faeminis, quam populo ejus regionis, pestilentia, ulta est: de corpore vero Melissae apes nasci fecit. Latine autem melissa apis dicitur.]

AESTATE NOVA. Incipiente ut: *Vere novo*. Et bene *nova*, quia est aestas & adulta, & praeceptum, secundum Sallustium. FLOREA. Pro florida, ut: *Nemora inter frondea*: [aut florentia, nec non de flore erant facta, ut floream coronam dicimus.] RURA. Graece *ἀγρὰ* dicuntur. Aphaerensis ergo sermonem fecit Latinum.

435. EXERCET. Fatigat, ut: *Nate Iliacis exercite fati*. Et subjecit quibus rebus exercitae fatigentur. Hoc autem participium ab *exercitu*, id est, militum multitudine, declinatione discernimus: nam illud nomen quartae declinationis est, participium secundae; ut *visus*, *hujus visi vel visus*; *passus*, *passi vel passus*; *auditus*, *auditi vel auditus*; *aditus*, *aditi vel aditus*. SUB SOLE. In Sole, ut: *Namque sub ingenti lustrat dum singula templo*: vel quamdiu Sol est. CUM GENTIS FOETUS. Ad laudem apum hoc pertinet. Et bene *gentis foetus*, quia non singulae de singulis nascuntur, sed omnes ex omnibus: quod in quarto Georgicorum melius intelligitur.

PIERI.

429. PARS APTARE LOCUM TECTO. In veteribus fere omnibus exemplaribus legi: *aptare locum*, *τὴν ἴσιν τὴν ἀπὸ τῆς*: tametsi Servius agnoscit, *aptare*.

431. HIC PORTUS ALII EFFODIUNT. In Longobardico, & aliquot aliis codicibus antiquis legere est: *Hic portas alii effodiunt*; Sed enim *portus* magis placet: quod ad salutem salutisque subsidium pertinere Donatus ait: seu quia Virgilius alludat ad portum, quem effodere Carthaginenses intra muros obsessi ab Romanis, divisoque repente muro subitanea eruptione Romanos fugavere. HIC ALTA THEATRI FUNDAMENTA LOCANT ALII. Non displicet, quod in Romano codice, & in quibusdam aliis pervetustis

- Educunt foetus, aut cum liquentia mella
 Stipant, & dulci distendunt nectare cellas:
 Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
 Ignavum fucos pecus a praesepibus arcent.
 440 Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
 O fortunati, quorum jam moenia surgunt!
 Aeneas ait, & fastigia suspicit urbis.
 Infert se septus nebula (mirabile dictu)
 Per medios, miscetque viris; neque cernitur ulli.
 445 Lucus in urbe fuit media, laetissimus umbrae,

SERVII.

Quo

436. ADULTOS EDUCUNT. Producent, quod adhuc adolefcent, & adulti fiant, non adoleverint [ut *adultos* dicimus *minores*: & hoc sic dixit, ut: *Imbellem avertis Romanis arcibus Indum*.] LIQUENTIA, Defaecata, sine sordibus, ut: *Nec tantum dulcia, quantum & liquida*, id est, pura: nam dura mella constat esse meliora.

437. STIPANT. Densant: translatio est a navibus, in quibus *stipula* interponitur vasis, quam *stipam* dicunt. DISTENDUNT. Implent, ut: *Et denso distendere pingui*. NECTARE. Melle; abusus est propter suavitatis similitudinem: quum *virtus*, poculum divinum, sit dulce, immortale interpretatur: *vi*, id est non, *virtus*, occido. CELLAS. Et hic abusus est, ut favorum cavernas *cellas* vocaret, vel alvearia, ut, alibi *thesauros*. Traxit autem a reponendi similitudine: vel a *celando*, unde *cellam* appellaverunt. AGMINE. Nunc impetu.

439. IGNAVUM. Inutile, non aptum industriae: nam industrios *gnaros* dicimus. FUCOS. Secundum Plinium apum multa sunt genera. Proprie tamen *apes* vocantur ortae de bobus: fuci, de equis: crabrones, de mulis: vespaes, de asinis. *Fucus* autem est secundum Aemilium Macrum, major ape, crabrone minor. PECUS. *Pecus* dicimus omne, quod humana lingua & effigie caret, id est, a pascendo: unde Horatius: *Omne cum Proteus pecus egit altor visere montes*. Plautus: *Clurimum pecuissimam* dixit. PRAESEPIBUS. Alveariis. Et est translatio, quae sit quotiens vel deest verborum proprietates, vel vitatur iteratio.

440. FERVET, Concelebratur, ut contra, *friget*, cessat dicimus. Terentius: *Nimirum hic homines frigens*. REDOLENT. Quidam *olere* res, vel malas vel bonas; *redolere* tantum bonas tradunt. FRAGRANTIA. Quotiens incen-

dium significatur, quod flatu alitur, vel a flamma, per *l* dicimus; quotiens odor, qui specie fracta major est, per *r* dicimus, *fragrat*. Sciendum sane nil in hac vacare comparatione: nam Poenorum operi, apum labor: custodiae litorum adversus alienigenas, fucorum comparatur expulsio.

441. [O FORTUNATI. Expressit Aeneae desiderium: qui jam faciunt, quod & ipse desiderat. QUORUM JAM MOENIA SURGUNT. Laus vel ab ipsa re sumitur, quae laudatur.]

442. FASTIGIA. Nunc operis summitates; alibi ima significat, ut: *Forstam & scrobibus, quae sint fastigia quaeras*. SUSPICIT. Miratur; ut e contrario, *despicis*, contemnit significat: vel *suspicit*; alta aspicit, ut, alibi: *Hanc primum suspicio rupem*.

443. MIRABILE DICTU. Ob hoc, quod sequitur; quia mixtus cunctis latebat; [potest tamen & hoc superiori & inferiori sensu addi.]

444. PER MEDIOS. Figura est; nam plenum fuerat, *mediis se infert*. MISCETQUE. Deest, se. NEQUE CERNITUR ULLI. Id est, neque ab ullo cernitur. Et est Graecum, *ὅδ' ἐν ὅποιον*, ut est illud Horatii; *Scriberis Vario*: id est, scribet te Varius.

445. LUCUS. Ubi cumque Virgilius *lucum* ponit, sequitur etiam consecratio, ut: *Luce tum forte parentis Pylumni, Turnus sacra vally sedebat*: unde in sexto: *Nulli certa domus: lucis habitamus opacis*. Dicuntur enim heroum animae lucos tenere. [Et mox sequitur. *Hic templum Junoni ingens*.] *Lucus* autem dicitur, quod non luceat; non quod sint ibi lumina causa religionis: ut quidam volunt. IN URBE FUIT MEDIA. Nunc jam in media. LAETISSIMUS UMBRA. Aut septimus casus est: aut secundum Probum genitivus, ut sit, *laetissimus umbrae*; sicut Salustius: *Frugum pabulique lactus ager*.

PIERII.

Quo primum jactati undis & turbine Poeni
 Effodere loco signum, quod regia Juno
 Monstrarat, caput acris equi. Sic nam fore bello
 Egregiam & facilem victu per saecula gentem.
 450 Hic templum Junoni ingens Sidonia Dido

SERVII.

Con-

446. QUO PRIMUM. Hoc est, simul ac venerunt: nec enim secundo ad Africam ventum est: [vel ordo est, quo primum loco.]

447. EFFODERE LOCO SIGNUM. Historia hoc habet, quam more suo Virgilius per transitum hic tangit: Dido, fratrem fugiens, cum transiret per quandam insulam Junonis, illic accepit oraculum, & sacerdotem ejus secum abstulit: cum ei parum crederet promittenti Carthaginis sedes: quo cum venissent, sacerdos elegit locum faciendae urbi; quo effosso, inventum est caput bovis: quod cum displicuisset, quia bos semper subjugatus est, alio loco effosso, caput equi inventum placuit: quia hoc animal, licet subjugetur, bellicosum tamen est, & vincit, & plerumque jugum subiens concordat; ut ipse ostendit plenissima in illo loco: *Bello armantur equi; bellum haec armenta minantur; Sed tamen iidem olim curru succedere sussi Quadrupedes, & frena iugo concordia ferre: Spes est pacis, ait.* Illic ergo Junoni templa fecerunt: unde & bellicosa est Carthago per equi omen; & fertilis per bovis. [Sane, fodere, est tantum sollicitare terram; effodere, hoc ipsum faciendo aliquid eruere & invenire; cui contrarium est infodere:] Ordo autem est: Lucus in urbe media laetissimus umbra, quo loco Poeni, jactati undis & turbine, effodere caput acris equi, quia regia Juno signum monstraverat. REGIA. Regina.

448. MONSTRARAT. Monstro dederat: & ut diximus, tangit historiam. ACRIE EQUI. Epithetum magis aptum equis; ut canibus blandis, qui natura blandi sunt.

449. ET FACILEM VICTU. Propter bovem: quod licet nunc non dicat, tamen ex historia sumitur, sicut dictum est. [Facilem autem, copiosam, divitem, Terentius: *Quam vos facillime agitis.*]

450. HIC TEMPLUM JUNONI. [Superius dictum est, quod Virgilius ubique lucos consecratos velit accipi, unde tanquam in luco sacro inducit Didonem Junoni templum construere; morem autem Romanum veterem tangit, id est, antiqui enim aedes sacras, id est, templa, ita faciebant, ut prius per Augures lucus liberaretur, essareturque: tum demum a Pontificibus consecraretur, ac post ibidem sacra edicerentur. Erant autem templa, in quibus an-

spicato & publice res administraretur, & Senatus haberi posset, tantum sacra. Hic ergo & sacrum templum, quod in luco, id est, in loco sacro, conditur, docet. Et in templo administrari Rempubl. subsequentibus versibus indicat: *Jura dabat legesque viris, operumque laborem Partibus aequas justis, aut sorte trabebat.* Alibi tantum sacra esse templa, alibi omnia ubi agi possent, locis suis monstrabitur. SIDONIA. Licet Sidon civitas sit Phoeniciae, tamen hic pro Tyria posuit. [Sane quidam opportune hic Sidoniam volunt politam, ut ostenderet locupletem: Sidonii enim locupletes habiti sunt, ut: *Sidoniasque ostensas oper.*]

PIERII.

legitur: *hic alta ibentris*: eo modo quo inferius posuit: *scarnis decora alta futuris*. Sed & pro, locant, codices nonnulli, petunt, habent: quod non aequè placet.

440. REDOLENTQUE THYMO FRAGRANTIA MELLA. In Romano codice, & aliquot aliis antiquis, *flagrantia*, legitur: & in Georgicis eodem modo. Grammatici tamen utriusque verbi significata distinguunt.

444. PER MEDIOS, MISCETQUE VIRIS. Sunt, qui legant unico membro: *per medios miscetque viros*; quae tamen lectio, neque a veteribus, neque a junioribus, quod sciam, recepta.

448. CAPUT ACRIE EQUI. Ne levis adeo cuiuspiam observatio videatur, in vetustis pene omnibus exemplaribus, *caput* per *d* scriptum esse, sciendum eam esse inter *d* & *t* cognationem, ut plerumque sibi invicem succedant. Et Carisus, ubi *ad* nonnunquam pro *at* positum citat, in hujusmodi nominibus, aut dictionibus vocali sequente suavius per *d* proferri putat. Est & *quos* relativum per *t* saepissime tam in libris quam in marmoribus notatum: *quos regia Juno*; & in venustula quadam inscriptione Romae in aedícula Divi Basilii, quae ad Horologium Augusti sita est, *quos*, ita scriptum inspexi:

APUSULENA GERIA VIXI ANN. XXII.

QUOT QUIQUE VESTRUM OPTAVERIT MIHI
 ILLI SEMPER EVENIAT VIVO ET MORTUO.

SIC NAM FORE BELLO EGREGIAM. Quod nonnulli legunt: *signum fore*; dictionem ego illam in abradis tantum codicibus suppositam animadverti.

Condebat, donis opulentum & numine divae:
Aerea cui gradibus surgebant limina, nexaeque
Aere trabes: foribus cardo stridebat aënis.

Hoc primum in luco nova res oblata timorem
455 Leniit. Hic primum Aeneas sperare salutem
Ausus, & afflictis melius confidere rebus.

SERVII.

Nam-

451. DONIS OPULENTUM, ET NUMINE DIVAE. Aut simulacrum quoque aureum fuit, & *numen* pro simulacro posuit, ut: *Media inter numina divum*. Hinc Cicero: *Sepe jam ne deos quidem, ad quos confugerent, habere*. Aut ostendere vult plenum esse praesentia numinis templum: aut certe venerabile numine.

452. AEREA. Aerea ideo, vel quod aes magis in usu veteres habebant: vel quod religioni magis apta est haec materies: denique flamen Dialis aereis cultris tondebatur: [aut quia vocalius caeteris metallis; aut quia Medici quaedam vulnera curant; aut dicit quia veteres magis aere usi sunt:] aut certe aerea secula significantur: nam ut Hesiodus dicit, Tempore quo haec gesta sunt, aereum seculum fuit.

453. [NEXAEQUE AERE TRABES. Multi *nixae* legunt, non *nexae*, juxta Varronem, qui ait: *Trisulcae fores, pessulis libratae debiscunt, graves atque innixae in cardinum tardor turbine*. Quidam *trabes aeneas* putant ipsum templum *χαλκοειν* significari. Versus sane ipse hypermetros est. FORIBUS. *Fores* proprie dicuntur, quae foras aperiuntur, sicut apud veteres fuit. *Valvae* autem sunt, ut dicit Varro, quae revolvuntur, & se velant. *Janua* autem est primus domus ingressus, dicta, quia *Janus* consecratum est omne principium. Caeterum intra *januam ostia* vocantur generaliter; sive *valvae* sint, sive *fores*: quamvis usus ista corruperit. CARDO. *Cardo* dicitur quasi cor januae, quo movetur, *ἀπό τῆς καρδίας*. STRIDEBAT AENIS. Ad sua retulit tempora Virgilius: cautum enim fuerat, post proditum hostibus a Tarpeja virgine Capitolium, ut aerei cardines fierent, quorum stridor possit aperta ostia omnibus indicare.

454. HOC PRIMUM IN LUCO. Secuta sunt enim & alia, quae detraxere formidinem. TIMOREM. Multi quaerunt, cur post visam matrem quicquam timuerit; quod tamen alii sic solvunt; ut dicant, ne tunc quidem Aeneam, Venerem, quam viderat, esse credidisse, cuius ut ipse putabat agnitae nulla verba perceperat. Sed vera solutio haec est: Venus nihil de Afrorum moribus, unde nunc formidat Ae-

neas; sed de classe liberata dixerat filio: [vel quia non in totum Aeneas matris fiducia confirmandus est, ne quid supersit magnanimitati & laudibus viri fortis.] Sciendum tamen est, in Virgilio interdum validiora esse objecta purgatis: vel contra, ut hoc loco.

455. LENIIT. Quartae conjugationis tempus praeteritum perfectum vel in *vi* junctum exit; vel sublata digammo, in *ii* pro nostro arbitrio, ut *lenivi*, *lenii*: *audivi*, *audii*. Sane cum in *vi* exit, penultima longa est, & ipsa accentum retinet; cum vero in *ii*, penultima brevis est, & perdit accentum: quia, ut supra diximus, *Unius ob noxam*, quotiens vocalis vocalem sequitur, detrahit longitudinem praecedenti; sed hoc in metro, ubi necessitas cogit: nam in prosa & naturam suam & accentum retentat. Nunc ergo *Leniit*, tertia a fine habet accentum: quia penultima brevis est. Sane plerumque accentum suum retinet etiam sermo corruptus: ut *Mercuri*, *Domiti*, *Ovidi*: tertia a fine habere debuit accentum, quia penultima brevis est; sed constat haec omnia apocopen pertulisse; nam apud majores erat idem nominativus qui & vocativus; ut hic *Mercurius*, & *Mercurius*, unde *cu*, licet brevis sit, etiam post apocopen, suum servat accentum.

456. AUSUS. Bene *ausus*: quia inter incerta latis audacter salus speratur. AFFLICTIS. De afflictis: nec enim esse septimus casus potest. CONFIDERE. *Fido* & *confido* dativum regit, ut: *Es fidere nocti*. Sane optima figura est, quae nunquam a principalitate discedit, ut: *Atque humiles habitare casas*: accusativo junxit, quia *habeo domum* dicimus, unde est *habito* frequentativum.

PIERII.

verti. In integris autem: *sic nam*: quam lectionem ut calliorem Pontanus etiam agnoscit, ubi ait in poeticis numeris dictiones monosyllabas binas simul, maxime post dactylicam aliquam prooperationem numerosas esse in medio collocatas, ut Virgilius: *Monstraras caput acris equi*. *Sic nam fore bello*.

455. HIC PRIMUM AENEAS SPERARE SALUTEM AUSUS. In Longobardico legitur: *hoc*: ut sit repetitio

Namque, sub ingenti lustrat dum singula templo
 Reginam opperiens, dum quae fortuna sit urbi,
 Artificumque manus inter se operumque laborem
 460 Miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas,
 Bellaque jam fama totum vulgata per orbem;
 Atridas, Priamumque, & saevum ambobus Achillem.
 Constat; & lacrimans, Quis jam locus, inquit, Achate,
 Quae regio in terris nostri non plena laboris?
 456 En Priamus. Sunt hic etiam sua praemia laudi:
 Sunt lacrimae rerum: & mentem mortalia tangunt.
 Solve metus. Feret haec aliquam tibi fama salutem.
 Sic ait, atque animum pictura pascit inani

SERVI.

Mul-

457. SUB TEMPLO. Hoc est, in templo, ut supra: *Exercet sub Sole labor*: id est, in Sole.

458. REGINAM OPPERIENS. Expectans: aut quam intelligebat esse venturam ex artificum festinatione: aut certe videndae reginae occasionem requirens. QUAE FORTUNA SIT URBI. Quae foelicitas. [Quae, hic admirandi significatus est.]

459. ARTIFICUMQUE MANUS INTER SE. Hoc est, habebat artificum comparisonem. [INTER SE autem certantium, aut aliquid tale.]

460. EX ORDINE. Prout fuerunt. Hoc loco ostendit omnem pugnam esse depictam; sed haec tantum dicit, quae aut Diomedes gessit, aut Achilles: per quod excusatur Aeneas, si est a fortibus victus. [Sane pugna est temporale certamen: idem & praelium significat; bellum autem universi temporis dicitur, ut Punicum, Mithridaticum, Sallustius: Ita sperat pugnam illam pro omni bello futuram. Livius: Pyrrhus unicus pugnantis artifex, magisque in praelio quam bello bonus.]

461. FAMA TOTUM VULGATA PER ORBEM. Quia Europa intulit, Asia passa est, Africa jam depingit.

462. ATRIDAS. Atrei filios, Agamemnonem, & Menelaum; sed usurpatum est: nam Plisthenis filii fuerunt. SAEVUM AMBOBUS ACHILLEM. Atqui tres dixit; sed Atridas pro uno accipe, quos unius partis constat fuisse. An ambobus, Agamemnoni tantum & Priamo; an ambobus exercitibus Graecis, propter suam de Briseide injuriam; Trojanis, propter Helenam, & ambobus pro utriusque arte tunc*]

464. PLENA LABORIS. Plenus genitivo melius jungitur, ut Terentius: *Plenus rimarum sum*. [Plautus: *Dedecoris plenierem*.]

465. EN PRIAMUS. Laus picturae est, per quam non imago, sed ipse prope ostenditur Priamus. SUNT HIC ETIAM SUA PRAEMIA LAUDI. Ut supra diximus: Omnis Aeneae sollicitudo de moribus Afrosum erat, quam nunc picturae contemplatione deponit; qui enim depingunt bella, & virtutem diligunt, & miseratione tanguntur. SUA. Id est, congrua, ut: *Strueremque suis altaria donis*. LAUDI. Virtuti, ut: *Primam merui qui laude coronam*.

466. MORTALIA. Adversa, quibus constat subjacere mortales. [Alii mortales casus accipiunt, ut absolute *παραπίπτειν*.]

467. SOLVE METUS. Collectio est: nam ubi virtus praemia, adversa miserationem merentur, rite formido deponitur. FERET. Pro, adferet. [Et hic reddidit: *Hoc primum in luco, nova res oblata, timorem Leniit*.]

468. PICTURA PASCIT INANI. Epitheton est picturae: aut quia caret corporum, quae imitatur, plenitudine: aut quia nullius est utilitatis; [sed tantum delectat; nam apud vetere *σπαραγγισία*, seu *ἰαδορισία* dicta est.] Sed Cicero in Paradoxis quam vilipendat picturam patet: *Sed, obsecro te, ita nunc ista venusta habentur, non ut virorum vincula, sed ut oblectamenta puerorum*. [PASCIT autem delectat, ut: *Non animum modo uti pascat prospectus inanem*: vel, ut quidam volunt, ad stupentis animum retulit, qui vel inanibus commovebatur.]

PIERII.

titio illius pronomini demonstrativi, hoc primum in luco: *Hoc primum Aeneas*. Magis tamen placet hic adverbium.

Bb b

462. Er

Multa gemens, largoque humectat flumine vultum.
 470 Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
 Hac fugerent Graji, premeret Trojana juvenus:
 Hac Phryges; instaret curru cristatus Achilles.
 Nec procul hinc Rhesi niveis tentoria velis
 Agnoscit lacrimans; primo quae prodita somno
 475 Tydides multa vastabat caede cruentus:
 Ardentisque avertit equos in castra, prius quam
 Pabula gustassent Trojae Xanthumque bibissent.
 Parte alia fugiens amissis Troilus armis,
 Infelix puer, atque impar congressus Achilli,

SERVII.

Fer-

469. [MULTA GEMENS. Πολλὰ στενάζων.]
 LARGOQUE HUMECTAT FLUMINE VULTUM.
 Tapinosus est, quod dixit *humectat*: *largo* nam
flumine, est fluore, id est, fluxu ipso.

470. PERGAMA CIRCUM. Abusive: non enim
 circa Pergama, hoc est, arcem; sed circa Tro-
 jam bellagerebantur.

471. TROJANA JUVENTUS. Definitio est He-
 ctoris, ut: *Catillusque, acerque Coras, Argiva*
juventus. Et re vera sic pene ubique Homerus
 ponit, ut Hectori tantum, vel Achilli, totus
 cedat exercitus.

472. HAC PHRYGES. Bene ubique Virgilius
 pro negotii qualitate dat Trojanis etiam nomina:
 nam timidos Phrygas vocat: ut hoc loco. Item:
O vere Phrygiae: neque enim Phryges. Dardan-
 idas generosos, ut: *Dardanidae magni genus al-
 to a sanguine divum*. Laomedontiadas perfidos,
 ut: *Nondum Laomedontae sentis perjuriam gentis*.
Troas fortes, ut: *Troes agunt, princeps turmas*
inducit Asylas. Hectorios quoque fortes, ut:
Nunc nunc insurgite remis Hectoris socii. CRI-
 STATUS ACHILLES. Secundum Homerum, qui
 dicit in Achillis cristis terribile quiddam fuisse.
 Περὶ τρυφάλλου αἵρας Κρατὶ δὶ οὐ βέλτερον,
 ἢ δ' αἴρ' ὡς ἀπὸ λυγρῆς ἰπποφύλλου τρυφάλλου.
Cristatus autem participium est, derivatur a
Crista, genere foeminino.]

473. NEC PROCUL HINC RHESI. Rhesus
 rex Thraciae, Martis, [ut alii Hebri, vel Stry-
 monis] & Euterpes Musae filius fuit: qui, cum
 ad Trojae venisset auxilia, clausisque jam por-
 tis, tentoria locavisset in littore, Dolone Tro-
 jano prodente, qui missus fuerat speculatum, a
 Diomede & Ulyxe est interfectus, qui & ipsi
 speculatum venerant: abductique sunt equi, a
 quibus pendebant fata Trojana; ut, si pabulo
 Trojano usi essent, vel e Xantho Trojae flu-

vio bibissent, Troja perire non posset.

474. PRIMO SOMNO. Prima parte noctis,
 ut: *Libra die somnique pares ubi feceris horas*:
 [aut primo somno, ut graviolem ostenderet som-
 num: a prima nocte, quia ante in Troja Rhesus
 non fuerat.]

475. TYDIDES. Id est, Diomedes. Et bene
 Ulyssem celat propter Aeneam, ut supra dixi-
 mus: aut, quia secundum Homerum occiden-
 te Diomede, cadavera Ulysses trahebat: Οὐτι-
 να Τυδίδης ἀοζα πλῆξαι παραδεί. Τόνδ' Οὐδ-
 σῶς μετέπειθε λαβὼν ποδὰς ἐξερύσασκε.

476. ARDENTES. Et candidos significat, &
 veloces, ut: *Pernicibus ignea plantis*: si ignea
 velox est, sine dubio & ardens.

477. XANTHUM. Fluvium Trojae.

478. PARTE ALIA FUGIENS AMISSIS TROILUS
 ARMIS. *Parte alia*, scilicet templi, & veritas
 quidem hoc habet: Troili amore Achillem du-
 ctum, palumbes ei, quibus ille delectabatur,
 obiecit: quas cum vellet tenere, captus ab
 Achille, in ejus amplexibus perit. Sed hoc,
 quasi indignum heroico carmine, mutavit poe-
 ta. FUGIENS. Fugere volens, accepto jam vul-
 nere. [AMISSIS ARMIS. Aut aetatis imbecil-
 litate, vel vulneris dolore.]

479. INFELIX. Multi hoc loco distinguunt:
 [& subjungunt *puer*, atque *impar congressus A-
 chilli*, ut ex eo imparem ostendat, quod *puer*, sed]
 tamen etiam si jungas *puer*, unus est sensus. AT-
 QUE IMPAR. Ac si diceret, etiam si puer non
 esset. CONGRESSUS ACHILLI. *Congredior tibi*,
 antiqui dicebant: sicut *fugno tibi, dimico tibi*.
 Hodie dicimus *congregior tecum, dimico tecum*.

PIERII.

462. ET SAEVUM AMBOS ACHILLEM. Scriben-
 dum

- 480 Fertur equis, curruque haeret resupinus inani,
Lora tenens tamen. Huic cervixque comaeque trahuntur
Per terram, & versa pulvis inscribitur hasta.
Interea ad templum non aequae Palladis ibant
Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant
485 Suppliciter tristes, & tunsae pectora palmis.
Diva solo fixos oculos averſa tenebat.

SERVII.

Ter

480. FERTUR. Trahitur: CURRU. Curribus falcatis usos esse majores, & Livius & Sallustius docent: & apud Xenophontem in Paedia Cyri legitur: potuerunt ergo & simplicibus. RESUPINUS. Quia hastam trahebat; sed intelligitur Achillis hasta transisse per pectus, & a parte qua ferrum est a tergo trahi. INANI. Sine rectore, nam corpus haerebat.

481. LORA TENENS TAMEN. Quamquam mortuus.

482. VERSA. Tracta, ut Plautus: *Ostendam parata, Versa, perterſa, strata, lautaque uncta-que omnia uti ſint*. Venit autem ab eo, quod est *verror*. INSCRIBITUR. Dilaceratur, ut Plautus: *Corpus tuum virgis ulmeis inscribam*. HASTA. Hostili scilicet, quam transfixus trahebat.

483. INTEREA AD TEMPLUM NON AEQUAE PALLADIS &c. Cum Diomedes auxilio Minervae plurimos Trojanorum fudiſſet, Helenus, Priami filius vates, monuit, ut Minervae numen exoraretur, & cum precibus deae ponerent vestem, quam regina speciosissimam habebat, id est, peplum, (unde post Minervae palla peplum appellata est:) Dea tamen, memor judicii Paridis, Trojanis infesta permansit. Interea autem, dum haec geruntur. [Et satis opportune a matribus festinatur ad templum, ut alibi: *Nec non ad templum summasque ad Palladis arces*. Et mire in pictura temporali adverbio usus est, quamvis non possit. NON AEQUAE. Iniquae, infestae, Litotes figura est, ut alibi: *Et vacuis Clanius non aequus Aceris*.]

484. PASSIS. Participium est ab eo, quod est *pandor*: ideo autem non facit *panſus*: quia plerumque *n*, quod in prima verbi positione invenitur, in praeteriti participio non est: de qua re judicat euphonia: ut ab eo, quod est *tundor*, & *tunſus* facit, ut: *Tunſae pectora palmis*. Et *tuſus*, ut: *Non obtuſa adeo gestamus pectora Poemi*: &c: *Nam neque tum ſtellis acies obtuſa videntur*. Sciendum tamen est, licet alia euphoniae causa varientur, vel in generibus, vel in numeris: *nacl*us tamen & *paſſus*, *n* penitus nunquam accipere. PEPLUMQUE FEREBANT. Peplum pro-

prie est palla picta foeminea, Minervae consecrata, ut Plautus: *Nunquam ad civitatem venio, niſi cum inferitur peplum*. Hodie tamen multi abutuntur hoc nomine. Vel historia de *peplo* ex Homero tracta magis huic loco congruit: nam fugantibus Achivis Trojanos campo usque ad moenia, Helenus vates, filius Priami, mittit Hectorem ad Hecubam: ut, propitiandae Palladis gratia, ducat coetum matronarum Trojanarum ad Palladis templum, & afferrat pulcherrimum & eximium ſuis e vestibis peplum: quod factum est, supplicantibus matronis, & offerente peplum uxore Antenoris, Theano nomine, venerabili inter Trojanos foemina: *Ἡ δ' ἄρα πῖπλον ἱλῦσα θιὰν καὶ πατρίην Θῆκεν Ἀθηναίης ἐπὶ γυναικὸς ἡνίοχου Εὐχομένη δ' ἤρ' αὖτο Διὸς κέρη μεγάλοιο*.

485. SUPPLICITER TRISTES. Ut decet rogantes, hoc est, rogantes cum tristitia. Et bene addidit *suppliciter*: quia & per iracundiam, & per gravitatem, & per religionem, & per dolorem tristes sumus. TUNSAE PECTORA. Ut: *Oculos suffusa*.

486. AVERSA. Irata ſignificat: Homerus: *ἄρ' αὖ δὲ Πάρις Ἀθλῶν*. Nec enim poterat ſe convertere ſimulachrum: ſic alibi: *Talia dicentem jam dudum averſa tuetur*. Si tuetur, quomodo averſa; niſi iratam intelligas? Ergo averſa ad animum refertur.]

PIERII.

dum est *Achillen* per *n* finale, ut Probus in Arate monet. Dissimulabo nunc *saevum* per *o*. *Amibobus*, hic pro utriusque positum ait Aruſianus. Donatus vero ſpeciem eſſe comparationis putat: ut ſit, ſaevior fuit Achilles Agamemnone, & Menelao.

481. LORA TENENS TAMEN. In codicibus aliquot *tenes*, est. Sed *tenens*, participium, caſtior eſt lectio: quam etiam agnoſcit Fab. Quintilianus.

484. CRINIBUS ILIADES PASSIS. Vetuſti aliquot codices, *ſparſis*, habent; ſed ea forte paraphraſis fuit: quum *paſſis*, in emendationibus habeatur. Quamquam etiam in Liviano codice veteri lib. vii. pri. Deca. *crinibus ſparſis*, pro, *paſſis*: ut in vulgatis habetur.

Bb b 2

Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,
 Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
 Tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo;
 490 Ut spolia, ut currus, utque ipsum corpus amici,
 Tendentemque manus Priamum conspexit inermis.
 Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis,

SERVII.

Eo-

487. TER CIRCUM ILIACOS. Hoc ad Aeneam referendum est, qui sciebat. Sed apud auctores multa ad sensum, non ad aspectum, possunt referri. Tertio enim *tractum* intelligere possumus, non in pictura conspiciere, unde est & illud: *Mulcere alternos & corpora fingere lingua*. Tale erat in pictura corpus, ut in eo appareret frequentis raptationis injuria. Sane huius rei talis est ordo: Patroclus, cum iratum Achillen, propter Breseiden sublatam, ut adversum Trojanos pugnaret exorare non posset, petit ab eo arma, quae Peleo Vulcanus fecerat, quibus indutus, dum Achilles crederetur, fugatis Trojanis, plurimos interemit; ipse vero ab Hectore occisus est: quo dolore Achilles compulsus, impetratis per matrem a Vulcano armis, Hectorem praelio superatum peremit, ejusque corpus ad currum religatum, circa muros Ilii traxit, quod post placatus auro repensum Priamo reddidit. RAPTAVERAT. Forma frequentativa bene usus est, per quam ostendit quod per numerum dixerat.

488. EXANIMUM. *Exanimus* & *exanimis* dicimus, sicut *unanims* & *unanims*, *inermis* & *inermis*. Ergo pro nostro arbitrio, aut secundae declinationis erunt, aut tertiae; sed tertiae, ablativum singularem in *i* mittunt: quia communis sunt generis. *Exanimis* autem est mortuus, ut hic indicat locus; *exanimatus* vero, timens, ut: *Exanimata sequens impingeret agmina muris*. VENDEBAT. Ingenti arte utitur verbis: nam hoc loco, quia pingi potuit, praesens tempus posuit: superius, quia pingi non potuit, sed referri, perfecto executus est tempore; dicendo *raptaverat*, non *raptabat*.

489. TUM VERO INGENTEM GEMITUM. Jam enim superius eum lachrymasse dixerat: hoc loco ergo addidit visum Hectoris corpus, ut etiam graviter gerneret, [non ergo tum primum, sed tum maxime.]

490. UT CURRUS. Quo tractus est ab Achille in Patrocli ultionem, ab illo prius interfecti. AMICI. Plus est, quam si Hectoris diceret, ut alibi: *Partumque patri tendebat Iulum*: cum potuerit dicere mihi.

491. MANUS INERMES. Aut sine sceptro, insignibus regiis, aut supplices, ut: *Dexteras tend-*

mus inermes. Quod tractum est de historia: qui enim victi se dedunt, inermes supplicant. Aut re vera *inermes* tunc: contra Pyrrhum enim processit armatus. Sane per transitum hyloriam tetigit: quia constat Priamum, cum ad supplicandum tentorium Achillis fuisset ingressus, dormientem Achillem excitavisse; ut pro filii corpore rogaret eum, quem potuisset occidere: licet hoc Homerus propter Achillis turpitudinem supprimat.

492. SE QUOQUE PRINCIPIBUS PERMISTUM AGNOVIT ACHIVIS. Aut latenter prodicionem tangit, ut supra diximus: [licet excusetur ab ipso in 11. *Iliaci cineres & flamma extrema meorum*, &c.] Aut virtutem ejus vult ostendere: nimiae enim fortitudinis est, inter hostium tela versari, ut Sallustius: *Caesina longe a suis inter hostilia cadavera repertus est*. Cornutus tamen dicit versu isto: *Vadimus immixti Danais*: hoc esse solvendum, principibus. Quomodo se potuit in pictura cognoscere? solvitur sic: sive quod nomina transcripta, sive ex factis, facile possit agnoscere; sed melius ad virtutem bellatoris referendum est.

PIERII.

492. SE QUOQUE PRINCIPIBUS PERMIXTUM AGNOVIT ACHIVIS. Invaluit jampridem usus, ut *mixtus*, per *si* scribatur: quum tamen in codicibus omnibus antiquis uno consensu per *et* scriptum inveniatur, *permixtum*. Praeterea in Romano codice, *agnoscis*, est, praesenti tempore: quod non displicet: quia spectaculum est in actu. Quod vero Servius prodicionem ex hoc latenter tangi putat, omnes naris emundioris viri eam rejiciunt opinionem: quippe quod honestius & magnificentius est intelligere, Aeneam se quoque agnoscere permixtum, in acie vel in pugna, in conflictu, procul a suis in medio Graecorum globo. Quam sententiam Ti. Donatus sequi videtur, dum ait: *versum hunc ad illam propositionem pertinere, qua dixit: Sunt hic etiam sua praemia laudi*. Nam qui ita se pictum advertit, ut principibus Graecis mixtum esse constaret, utique gloriosum fuit catervas hostium, & confertos primorum cuneos non timuisse. Verum haec in vulgatis codicibus improbe detruncata sunt.

Eoasque acies, & nigri Memnonis arma.
 Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
 495 Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet,
 Aurea subnectens exsertae cingula mammae
 Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.
 Haec dum Dardanio Aeneae miranda videntur,
 Dum stupet, obtutuque haeret defixus in uno;
 500 Regina ad templum forma pulcherrima Dido
 Incessit, magna juvenum stipante caterva.

SERVII.

493. EOAS. E naturaliter longa est; sit tamen brevis interdum: cum eam vocalis sequitur, ut: *Primo surgebat Eo*. NIGRI MEMNONIS ARMA. Quia Tithonus, frater Laomedontis, raptus ab Aurora, filium suum Memnonem ex ipsa progenitum, [inlectus dono vitis aureae,] Priamo ad Trojae misit auxilium: qui congressus cum Achille, ab eo est interemptus, cuius mortem mater Aurora hodieque matutino rore flere dicitur. *Nigri* autem dixit, Aethiopis: unde, Prima confurgit Aurora. ARMA. Vulcania, ut ille indicat versus: *Te posuit lacrymis Tithonia fletere conjux*.

494. DUCIT AMAZONIDUM. Hoc est, quod supra dixerat: *Videt Iliacas ex ordine pugnas*. Homerus enim haec omnia tacuit, quae facta sunt post Hectoris mortem. *Amazonidum* autem derivatio est pro principalitate, sicut: *Scipiadas duces bello*: pro Scipionibus. Sane *Amazoni* dictae sunt, quod simul vivant sine viris: quasi *ἀνὰ ζώνη*, vel quod unam mammam exultam habent, quasi *ἄνυ μαστή*. Has autem jam non esse constat, utpote extinctas, partim ab Hercule, partim ab Achille. LUNATIS PELTIS. Scutis brevissimis, in modum Lunae jam mediae. *Lunatis* autem, primitivum a foeminino genere derivatur.

495. PENTHESILEA FURENS. Martis & Ottreres filia fuit, quam Achilles, cum adversum se pugnantem peremisset, post mortem ejus adamavit, eamque honorifice sepelivit. DUCIT autem & ARDET, ad laudem picturae pertinet. *Furentem* ideo dixit, quia sororem suam in venatione confixit, simulans se cervam ferire; sed hoc per transitum tangit: nam hic, furor bellicus intelligitur: aut *furens*, quia majora viribus audebat.

496. AUREA. Amphibolon est hoc loco, utrum ipsa aurea, an aurea cingula. Sciendum tamen, plerumque amphiboliam metri ratione

Qua-

dissolvi, ut: *Aurea composuit sponda*, Dido aurea: si enim ad spondam referas, non stat versus. SUBNECTENS. Subnexa habens. EXERTAE. Nudatae: nudant enim quam adusserint mammam.

497. VIRGO. Et sexum ostendit & aetatem: plus enim dixit, quam si faeminam diceret; figuram tamen Graecam facit.

499. DUM STUPET. Absolute: aut, dum hoc stupet. OBTUTU. Aspectu. IN UNO. In unoquoque: hoc est, singula mirabatur.

500. FORMA PULCHERRIMA. Ut: *Pulchra prole*.

501. INCESSIT, Ut: *Incedunt pueri*: sed hic supervenit. STIPANTE CATERVA. Ad hoc tantum sequens pertinet comparatio. Quam multi vituperant comparationem hanc, nescientes exempla, vel parabolas, vel comparationes adsumptas, non semper usquequaque congruere; sed interdum omni parte, interdum aliqua convenire.

PIERII.

496. AUREA SUBNECTENS EXERTAE CINGULA MAMMAE. Vidi ego codices antiquos, in quibus non *exertae*, sed *exsertae*, scriptum sit: aliena vero manu, *exertae*, factum. Sed enim vulgatam lectionem agnoscit Servius, & exponit: *nudatae*. Eandem sententiam Ti. Donatus latius interpretatur: quae, quoniam in impressis codicibus curta sunt, recitare non pigeat: ait enim: *Tanta autem fiducia venire videbatur, tantumque ardere in bellum, ut quod secretum esse virginibus soles, illa offerret videntibus: scilicet, quam exorta papilla pugnaret. Pertinet hoc etiam ad praeliantis nudaciam, ut pugnaret foemina, nec munimine tegeretur armorum*.

501. MAGNA JUVENUM STIPANTE CATERVA. In Romano codice legitur, *comitante*: non ita in aliis. Plus tamen est, *stipante*: quia majorem indicat comitum frequentiam.

B b b 3

Qualis in Eurotae ripis aut per juga Cynthi
 Exercet Diana choros; quam mille secutae
 Hinc atque hinc glomerantur Oreades, illa pharetram
 505 Fert humero, gradienſque deas ſupereminet omnis:
 Latonae tacitum pertentant gaudia pectus.
 Talis erat Dido: talem ſe laeta ferebat
 Per medios, inſtans operi regniſque futuris.
 Tum foribus divae, media teſtudine templi,
 510 Septa armis, folioque alte ſubnixa reſedit.

SERVII.

Jura

502. EUROTAE RIPIS. Fluvii Laconiae. CYNTHI. *Cynthus* mons Deli, in qua natam conſtat eſſe Dianam. [Sane Dianam veteres ideo melius producebant, quia ſub divo Dea ſit, venandi gratia.]

503. EXERCET DIANA CHOROS. Hoc non ad comparationem pertinet; ſed eſt poeticae descriptionis evagatio; quod *chori* nec perſonis hic, nec locis congruunt: ſaltantium enim & cantantium dicuntur. MILLE. Finitus numerus pro infinito: nam de Nympharum numero varia eſt opinio.

504. OREADES. Nymphae montium *Oreades* dicuntur: ſylvarum, *Dryades*: quae vero cum ſylvis naſcuntur, *Hamadryades*: fontium, *Napeae*, vel *Naides*; maris vero *Nereides*.

506. TACITUM. Pro, tacite: maior enim eſt taciturnitatis affectus, ut ſupra: *Haec ſecum*. Sic Terentius: *Ut mecum tacita gaudiam*. [Ergo *tacitum*, pro *tacite*, ut: *Tacitumque obſedis limen amatae*:] aut *tacita* gaudet. PERTENTANT. Modo vehementer tentant. ALIBI, leviter, ut: *Blanda viſſim Gaudia pertentant mentem*. Sunt enim multa, quae pro locis intelliguntur, ut *impotens*, & ſatis, & minus, & nihil potens, ſignificat. INSTANT OPERI. Zeugma eſt ad ſequentia pertinens.

508. REGNISQUE FUTURIS. Regnaturae Carthagini: urbi ergo: nam ipſa jam regnabat.

509. TUM FORIBUS DIVAE. Inſtans praecipue foribus: & hoc loco diſtinguendum eſt: magno enim ſtudio & labore templorum fores fiebant, quas quibuſdam inſignibant historiis, ut: *In foribus leibum Androgei*. Item: *In foribus poſnam ex auro ſolidaque elephanto*. TUM FORIBUS DIVAE MEDIA TESTUDINE TEMPLI: ut unum intelligas teſtum templi, & fores: quod ſi eſt, ſub medio teſto ſunt fores; ſed prima melior expoſitio eſt. TESTUDINE. Camera incurva vel fornicata, quae ſecundum eos, qui ſcripſerunt de ratione templorum,

ideo ſic ſit, ut ſimulacro coeli imaginem reddat, quod conſtat eſſe convexum. Quidam tradunt, apud veteres omnia templa in modum teſtudinis facta. [At vero ſequenti aetate, divinis ſimulachris poſitis, nihilominus in templis factas eſſe teſtudines, quod Varro ait, ut ſeparatum eſſet, ubi religio adminiſtraretur. Bene ergo, cum de templo loqueretur, addidit ei *teſtudinem*. Item Varro de Lingua Latina ad Ciceronem: *In aedibus locus paſculus relinquebatur ſub divo, qui erat reliſtus, & conſectus erat, appellabatur teſtudo*. Cicero, in Bruto: *Commentatum in quadam teſtudine fuiſſe*. Alii locum in parte atrii volunt adverſum venientibus.] Alii hunc ordinem volunt: Tum foribus divae templi reſedit media ſcutorum teſtudine, quod ſepta armis erat. [Hoc genus fabricae ab animalis ſimilitudine, quae teſtudo vocitur, captum eſt: de qua fabula talis eſt. Virgo quaedam nomine Chelone, linguae impotens fuit; verum cum Jupiter Junonem ſibi nuptiis jungeret, praecepit Mercurio, ut omnes Deos vel homines, atque omnia animalia ad nuptias convocaret: ſed omnibus, quos Mercurius monuerat, convenientibus, ſola Chelone, inridens & derogans nuptiis, neſciens moras, adeſſe contempſit. Quam cum Mercurius non veniſſe notaviſſet, denuo deſcendit ad terras, & aedes Chelonis ſupra fluvium poſitas praecipitavit in fluvium, ipſamque Chelonem in animal ſui nominis vertit, quam nos Latine *teſtudinem* dicimus. Fecitque ut pro poena dorſo teſtum, velut domum ſuam, prona portaret; unde incurvatis aedificiis hoc nomen impoſitum eſt.]

510. SEPTA ARMIS. Satellitum ſcilicet; [vel ut quidam volunt pro armatis, ut: *Festa armis*.] SOLIO. *Solium* proprie eſt armarium uno ligno factum, in quo reges ſedebant propter tutelam corporis ſui: dictum quaſi *ſolidum*. Modo jam abuſive *ſellam regalem* dicimus. AL-

TE.

Jura dabat legesque viris: operumque laborem
 Partibus aequabat justis, aut sorte trahebat:
 Cum subito Aeneas concursu accedere magno
 Anthea Sergestumque videt fortemque Cloanthum,
 515 Teucrorumque alios: ater quos aequore turbo
 Dispulerat, penitusque alias avexerat oras.
 Obstupuit simul ipse, simul perculsus Achates
 Laetitiaque metuque, avidi conjungere dextras
 Ardebant: sed res animos incognita turbat.
 520 Dissimulant; & nube cava speculantur amicti,
 Quae fortuna viris; classem quo litore linqunt;

SERVII.

Quid

TE. [Alto fulta suggestu;] Acli diceret, in tribunali. SUBNIXA. Pro, *subnixa*, ut supra diximus: alii pro *innixam* accipiunt.

511. JURA DABAT, LEGESQUE. *Jus* generale est, sed *Lex*, juris est species. *Jus*, ad non scripta etiam pertinet; *leges* ad jus scriptum. Non est ergo iteratio: [& bene *dabat*: primi enim Locri scriptis usi sunt legibus: nam superior aetas contenta fuit moribus. VIRIS autem ad Didonis pertinet laudem; & separatim enuntiandum est, ut sit major admiratio.

512. SORTE TRAHEBAT. Proprie locutus est: trahuntur enim sortes, hoc est, educuntur. [Et bene tam regnantis, quam aedificantis urbem, implere ostendit officium.]

513. CONCURSU ACCEDERE MAGNO. Cum magna Afrorum multitudine; & hoc est, quod formidat Aeneas, incertus, qua eos mente comitentur.

516. DISPULERAT. Segregaverat. Et magna est inter *de* & *di* differentia, ut supra dictum est. PENITUS. Longe a regina remotos: quae res etiam insolentes custodes litorum facit.

517. OBSTUPUIT. Et ad admirationem, & ad timorem hic pertinet sermo, quo dicenda praecupat. [PERCULSUS. Ad utrumque pertinet.]

518. LAETITIAQUE METUQUE. *Laetitia*, propter socios liberatos; *metu*, propter concursum; [vel quod incerti erant de voluntate Didonis.] AVIDI CONJungere. Ut conjungerent, vel ad conjungendum avidi.]

519. ARDEBANT. Cupiebant, ut: *Formosum pastor Corydon ardebat Alexin*. *Ardeo* autem & accusativum regit & ablativum. RES INCOGNITA. Hoc est, qua affectione Poenorum populus conveniret.

520. DISSIMULANT. *Dissimulamur nota*; *Simulamur ignota*, ut Sallustius: *Cujuslibet rei simulator ac dissimulator*.

521. QUAE FORTUNA. Utrum prospera, an adversa? [& sic ostenditur unde sit metus.]

PIERII.

505. GRADIENSQUE DEAS SUPEREMINET OMNES. In Rom. cod. & nonnullis aliis antiquis, legere est: *dea supereminet omnis*: ut *dea* sit κατ' ἐξοχὴν: nam ipse locus syllabam omnino communem reddit: caeterum hoc in medio sit.

510. SOLIOQUE ALTE SUBNIXA RESEDIT. Vetera quaedam exemplaria, *alto*, legunt: ut in undecimo: *Solio rex insit ab alto*. In codicibus tamen probatoribus, Mediceo, & aliquot aliis, *alte*, adverbium est: quam lectionem interpretes agnoscunt: praecipueque Donatus, qui ait: *Ubi ad mediam testudinem templi, hoc est, ad mediam arcam, pervenit, ascendit solium, quod ipsius causa fuerat collocatum, & primum alto confurgens, sedit*.

515. PENITUSQUE ALIAS ADVEXERAT ORAS. Ut missum faciam, *adduxerat*, quod in uno tantum codice repertum minime placet, Mediceus, & reliqua fere omnia exemplaria, quae tractavi, *advexerat* aut *avexerat*, uno consensu legunt: erant enim XI. Trojani, qui tuerant in diversum abacti.

517. OBSTUPUIT SIMUL IPSE, SIMUL PERCULSUS ACHATES. In Oblongo codice & quibusdam aliis, *obstipuit* habetur: ita superius, *dum sipes*, & passim eodem modo: quod verbum a *sipite* nonnulli deductum volunt, mutato tamen tempore; usu vero cessisse: in u, ut ex *contimaci contumax* factum; & hujusmodi pleraque: sed & *percussus* in Romano, in Mediceo, & plerisque aliis codicibus antiquis, & hic, & alibi sem-

Quid veniant. Cunctis nam lecti navibus ibant,
Orantes veniam, & templum clamore petebant.
Postquam introgressi, & coram data copia fandi;
525 Maximus Ilioneus placido sic pectore coepit:
O regina, novam cui condere Juppiter urbem,

SERVII.

522. CUNCTIS NAM LECTI NAVIBUS IBANT. Bene addidit *lecti*, ne penitus omnes intelligeremus. [Sane *cuncti*, non idem significat quod *omnes*: Cicero saepe ait: *Cuncti atque omnes*: quia *omnes* non statim sunt *cuncti*; nisi iidem simul sint juncti.] Nonnulli tamen *lectis navibus*, legunt. Quod si sit, hypallage est: & illuc sensus recurrit. Et sciendum plerumque, ut hoc loco, addi aliquid generalitati, & fieri specialitatem, ut est, si dicas: *Omnes scholastici laborant*, generalitas est: si addas *isti*, sit specialitas, ut Sallustius: *Transgressos omnes recepit mons Balleia*: prudenter addidit *transgressos*.

523. ORANTES VENIAM. Venia pro culpa petitur; sed nunc aut pacem aut officium, propter incendium navium: aliqui tamen *veniam* pro impunitate accipiunt: nam mox addit: *Prohibe infandos a navibus ignes*. Et proprie verbum pontificale est; unde est: *Tu modo pefce deos veniam*. Et paulo post: *Pacemque per aras Exquirunt*. Dicta autem *venia*, ad eliciendam misericordiam: meretur enim benevolentiam numinum, qui, licet innocens sit, *veniam* tamen, tanquam peccaverit, petit: unde est confessio illa in Terentio: *Quid meritis os? crucem*.

525. MAXIMUS ILIONEUS. Rebus omnibus maximus: neque enim aliquid addidit; ergo & aetate, & genere, & facundia, & omni virtute, maximus: & non sine causa ipsum ubique inducit loquentem: ut enim Homerus dicit, Phorbas, pater Ilionei, semper Mercurio, deo eloquentiae, favente, pugnavit: ut Horatius, *Mercuri, facunde nepos Atlantis*. Merito ergo huic datur eloquentia. PLACIDO SIC PECTORE COEPIT. More suo uno sermone habitum futurae orationis expressit. [Bene ergo *placidus*, ne timore consternatus videretur, quem ideo aetate maximum & patientem ostendit, ut ei auctoritas, & de aetate, & de moribus crescat. Ergo *placido*, ad placandum apto: & definitio est oratoris, qui talem se debet componere, qualem curat iudicem reddere.]

526. O REGINA. Secundum artem rhetoricam id ei dat, quod vult impetrare: nam eam per laudem, benevolam reddidit: [quae benevolentia in principiis controversiarum secundum praecepta rhetorica quatuor modis conciliatur; a

a re ipsa: quod hic invenitur, a Judicum persona, O Regina novam cui condere Juppiter urbem: a sua persona, *Trois te miseri*: etiam ab adversariorum, *Quod genus hoc hominum*: a re ipsa, *Hospitio prohibemur arcae*. Post praeparatam igitur benevolentiam, & ex sua persona miseratione commota, adhibet preces: *Prohibe infandos a navibus ignes*: *Parce pio generi, & propius res aspice nostras*. An possint: *Non ea vis animo, nec tanta superbia victis*. Quo ergo ibatis? *Est locus, Hesperiam Graji cognomine dicunt*. Et cur huc venistis? *Cum subito assurgens fluctu nimbofus Orion*. Ne autem possint timeri, ait: *Pauci vestris adnavimus oris*. An gratiam referant: *Officio nec te certasse priorem Pceniscat*. Quod autem Aeneam laudat, occulte etiam timorem injicit dicendo: *Nec bello major & armis*. Dicit etiam esse qui vindicent, si fiat injuria: *Sunt & Siculis regionibus urbes, Armaque, Trojanique a sanguine clarus Aestes*. An recessuri sint: *Quasatam ventis liceat subducere classem*. Et subjunxit: etiam si regem amisimus & Italiam non petierimus, tamen ad Siciliam necessario descendemus: *Si datur Italiam sociis & rege recepto Tendere, ut Italiam laeti Latiumque petamus. Sin absumpta salus, & te, pater optime Taurum, Pontus habet Libyae, nec spes jam restat Iuli: At freta Sicaniae saltem*. NOVAM URBEM. Juxta Poenorum opinionem dixit, qui novam civitatem Carthaginem dicunt.

PIERII.

semper habetur: quamvis Grammatici differentiam inter *perculsum*, & *percutsum* statuunt.

522. CUNCTIS NAM LECTI NAVIBUS IBANT. In Romano codice, in Mediceo, *cuncti*, nominativo casu legitur: eamque lectionem interpretes agnoscunt Servius & Donatus.

525. MAXIMUS ILIONEUS PLACIDO SIC PECTORE COEPIT. Dicerem scribendum *maximus* ex antiquis codicibus, & Augusti Octaviani consuetudine: nisi nunc mos adeo invaluisset, ut jam omnes malint hujusmodi nominum pene ultimam enuntiare per *i* vocalem tertiam. Hic vero animadvertendum est, quod Servius ait, Mercurium, eloquentiae deum, Phorbanti, Ilionei patri, plurimum fuisse: non intelligas tamen hunc eundem esse *Ilionea*, qui Phorbantis

Justitiaque dedit gentis frenare superbas,
 Troës te miseri, ventis maria omnia vecti,
 Oramus : prohibe infandos a navibus ignis;
 530 Parce pio generi, & propius res aspice nostras.
 Non nos aut ferro Libycos populare Penates
 Venimus, aut raptas ad litora vertere praedas:
 Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.
 Est locus, Hesperiam Graji cognomine dicunt,
 535 Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebae:

SERVII.

Ne-

527. JUSTITIA. Bene consideravit sexum: nec enim virtute dicere poterat. FRENARE. [Non Carthagenensium, sed circumjacentium barbarorum: & bene] Frenare, continere, ut contra: *Et Numidae infreni cingunt.*

528. TROES TE MISERI. Tacitis occurrit quaestionibus: ne ad populationem venisse videantur, more latronum, qui tunc vigeat. [Et videtur aliud ad dignitatem, aliud ad miserationem protulisse.] VENTIS MARIA OMNIA VECTI. Per maria: & est contra illud, sicut dictum est, cur ad Africam venerint: & ostendit non sponte venisse.

530. PARCE PIO GENERI. Quotiens invidiosae sunt praesentes personae, rhetoricum est, ad alias confugere: ut hoc loco confugit ad genus: & infra confugit ad personam: *Dauni miserere senectae.* ET PROPIUS. Vicinius, scilicet, ut tanquam victi accipiantur: non tales omnes credantur, qualis Paris fuit in Sparta expugnatione, raptuque Helenae: nam historiae hoc habet veritas: non voluntate Helenam secutam, sed raptam, expugnata urbe; unde & recipi meruit a marito. Tangit autem hoc latenter Virgilius illo loco: *Me duce Dardanius Spartam expugnavit adulter.* Ergo bene non nos, sed nostras dixit.

531. POPULARE. Quia apud Veteres haec erat maxime causa navigandi. Sane antiqui & populo & populus dicebant; unde est nunc popolare: & : *Populasque ingentem farris aeternum Curculio.* Nunc tamen passiva tantum utimur declinatione. [Quidam popolare, pro ad populandum vel populatum accipiunt. VERTERE. Pro, avertere.]

533. NON EA VIS ANIMO. Argumentum ab impossibili; sicut dictum est, ut: *Quid Troes potuerunt? Vis autem est possibilitas, [hoc est, nec volumus, nec possumus.]*

534. EST LOCUS. Comparatione orbis totius, Italia locus est: nam provincia, locus non po-

test dici: minus autem est quam, vel quem locum, ut: *Urbs antiqua fuit.* [Aut ideo locus, ut ostendat parvo posse esse contentos.] HESPERIAM. *Hesperiae* sunt duae: una, quae *Hispania* dicitur, altera, quae est *Italia*: quae hac ratione discernuntur: aut enim *Hesperiam* solam dicis, & significas *Italiam*: aut addis *ultram*, & significas *Hispaniam*, quae in occidentis est sine: ut Horatius: *Qui nunc Hesperia fesset ab ultima.* Et haec est vera *Hesperia*, ab *Hespero* dicta, id est, stella occidentali. Ceterum *Italia*, *Hesperia* dicitur a fratre *Atlantis*, qui pulsus a germano, *Italiam* tenuit: eique nomen pristinae regionis imposuit, ut *Hyginus* docet: Est autem carmen *Ennianum*: is enim ita ait: *Est locus, Hesperiam quam mortales perhibebant.* GRAJI COGNOMINE DICUNT. Bene *Graii*, ut & ipsa cognoscat, sicut in *Octavo*: *Electra (ut Graii perhibens) Atlantide cretus.*

535. ANTIQUA. Nobilis: nec enim nova esse potest: licet primam terram suam esse dicant *Athenienses*. [POTENS ARMIS. Dicendo *potens armis*, *Trojanos* laudavit, ut ostenderet, non se bellicosorum timere provinciam.] UBERE GLEBAE. *Uber* proprie est foecunditas. Et bene *Italiae* virtutem foecunditatemque colaudat: ne *Africam* petiisse videantur.

PIERII.

bantis filius ab Homero celebratur, sed ab ea eloquentiae commendatione fictam hic esse personam a Virgilio: quum satis constet *Ilionea*, *Phorbantis*, a *Peneleo* peremptum in bello *Trojano*, ut apud *Homerum* legere est, I. λ. ξ.

532. AUT RAPTAS AD LITORA VERTERE PRAEDAS. In antiquis aliquot codicibus, a litoribus legitur: hoc est, ab ora litorali in naves. Sed minime displicet *ad litora*: quia per continentem fieri solent excursions; indeque praedam ad litus vertunt.

C c c

Oenotri coluere viri: nunc fama, minores
Italiam dixisse ducis de nomine gentem.

Huc cursus fuit.

Cum subito adsurgens fluctu nimbosus Orion

540 In vada caeca tulit, penitusque procacibus austris,

S E R V I I.

Per-

536. OENOTRI COLUERE VIRI. Deest *quam*. *Oenotria* autem dicta est, vel a vino optimo, id est, *οἶνον*, quod in Italia nascitur: vel, ut Varro dicit, ab *Oenotro*, rege Sabinorum. Alii Itali fratrem, *Oenotrum*, tradunt ex Arcadia in Italiam venisse [cum Pelasgis, & eam sibi cognominem fecisse.] FAMA. Subaudimus, est. MINORES. *Majores & minores*, quotiens de genere dicimus, numeri sunt tantum pluralis.

537. ITALIAM. *Italus*, rex Siciliae, ad eam partem venit, in qua regnavit Turnus, quam a suo nomine appellavit Italiam; Unde est: *Fines super usque Sicanos*. Non usque ad Siciliam; (nec enim poterat fieri) sed usque ad ea loca, quae tenuerunt Sicani, id est, Siculi, a Sicano, Itali fratre. [Alii *Italiam*, a bubus, quibus est Italia fertilis: quia Graeci boves *Ἰταλῆς*, nos *visulor* dicimus: Alii a rege Ligurum, *Italo*: alii ab advena Molossio: alii a quodam Augure, qui cum Siculis in haec loca venerit, quamque his regionem inauguraverit * plures alare tenar in pote defatura. Minois regis Cretensium filiam Italiam dictam.]

538. [HUC CURSUS FUIT. Vel iste cursus; vel pro, illuc; Et *cursus*, verbum nauticum est, ut alibi: *Nunc cursum Iliacas vento tenuisse carinas*.]

539. CUM SUBITO. Si *subito* fluctu, nomen est; si per se *subito*, adverbium. ADSURGENS FLUCTU NIMBOSUS ORION. *Oenopion* rex, cum liberos non haberet, a Jove, Neptuno & Mercurio, [vel, ut quidam tradunt, non a Neptuno, sed Marte,] quos hospitio susceperat, hortantibus, ut ab his aliquid postularet, petiit, ut sibi concederent liberos: illi, intra corium immolati sibi bovis urina facti, praeceperunt, ut, obrutum terra, completis matris mensibus, solveretur: Quo facto, inventus est puer: cui nomen ab *urina* impositum, ut *Οὐρίων* diceretur: quod Dorica lingua commutatum est, ut *ou* diphthongus in *u* vertetur. Quod autem plerumque prima syllaba brevis invenitur, ut hoc loco; cum sit naturaliter longa, Graecae rationis est; nam detractio fit *u* literae, & *o* remanet brevis: quo modo: *Οὐρανὸς τε σκιάεντα*, pro *ὄρα*: & *πόνησον*, pro *πᾶν*. Et hoc, quia aut *u* est naturaliter longa: aut *u* diphthongus. Caeterum, si sit in proprio

nomine dichronos, ut omnes Latinae sunt, propriorum nominum abutemur licentia, ut in Artibus lectum est. *Orion* ergo postea venator factus, velut trium parentum viribus filius, cum Dianae vim vellet inferre, ut Horatius dicit, eius sagittis occisus est: ut Lucanus, immisso scorpione periit; sed deorum miseratione relatus inter sidera, signum famosum tempestatibus fecit. Verisimilius autem est a scorpione interemptum: quo oriente occidit. Hoc signum ibi est, ubi Hyades circa frontem Tauri. Sane ipse Orion magnitudine sua multis oritur diebus, & ideo ejus etiam apud peritos est incerta tempestas: unde dictum est: *cum subito assurgens*, ad ex-culationem non praevidae tempestatis. Et multi superfluo quaerunt, cur ortus commemoretur Orionis; cum sit a Junone immissa tempestas? Sed Ilioneus ista non novit, quae a Poeta supra dicta sunt, per Mulam, ut diximus, cognita. Et constat numina, nisi inventa occasione, nocere non posse; quod in omni suo opere Virgilius diligenter observat. [Bene autem *nimbosus*: quia & ortu suo, & occasu, tempestates commovet; sicut ait Horatius: *Quia tristis Orion cadit*: & quia hoc signum ibi est, ubi Hyades circa frontem Tauri.]

540. IN VADA CAECA. Incognita, latentia. PROCACIBUS AUSTRIS. Perseverantibus. Et *procax* proprie *petax* est: nam *procare* est *petere*: Unde & *proci*, *petitores* dicuntur. Alii *procacibus*, impudentibus tradunt.

P I E R I I.

536. OENOTRII COLUERE VIRI. In antiquis codicibus fere omnibus, *Oenotri* per synaeresim scribitur: quia syllaba media est *u* *μῆ-γα*, *Οἰνωτερις* hujusmodi vero Synaereses soluta etiam oratione fieri saepius in antiquis inscriptionibus observavi: ut illud Romae juxta aedem D. Basilii, VINICIA PRIMIGENIA MATER FILIIS SUIS.

538. HUC CURSUS FUIT. Nequaquam placet, quod in codicibus aliquot legitur: *hic cursus fuit*: hoc est, haec navigatio: nam finis desideraretur, ad quem locum.

Perque undas, superante salo, perque invia faxa
Dispulit. Huc pauci vestris adnavimus oris. (rem

Quod genus hoc hominum, quaeve hunc tam barbara mo-
Permittit patria? hospitio prohibemur arenae.

545 Bella cient, primaque vetant consistere terra.
Si genus humanum & mortalia temnitis arma;
At sperate deos memores fandi atque nefandi.
Rex erat Aeneas nobis, quo justior alter

SERVII.

Nec

541. PERQUE UNDAE SUPERANTE SALO. E-
levato mari, & in undas diviso; ut solet in
tempestate. *Salo* autem, venit ab eo, quod est *sa-*
lum, *salis*: nam *salo* *tabentes*, ab eo, quod est,
hic sal, *salis*; cum *salum* a *σαλύν*. PERQUE
INVIA SAXA. *Invia*, id est, aspera, immania;
unde & paulo post Dido: *Quae vis immanibus*
applicat oris? Non enim suos vituperat; sed na-
turam litoris culpatur.

542. DISPULIT. Dispersit. [HUC PAUCI.
Vult intelligi, ut quidam tradunt, superesse &
alios, qui sunt futuri vindices; si isti fuerint lae-
si: nam hoc est quod ait:] *dispulit*. ADNAVIMUS
ORIS. Pro *adnavimus*, per syncopen. Elegit
verbum aptum naufragio, ad eliciendam
misericordiam: quamvis & de navibus *natas*
lectum sit, ut: *Natas uncta carina*. Et bene
adnavimus, quasi vix, & opportune.

543. QUOD GENUS HOC HOMINUM? Rhetorice
vituperaturus mores, non ad Didonem lo-
quitur; sed ad tertiam se confert personam.
[QUAEVE HUNC TAM BARBARA MOREM PER-
MITTIT PATRIA. Bene mores accusat terrae, ut
inhumanitas patriae potius esse videatur.]

544. HOSPITIO PROHIBEMUR ARENAE. Ut
alibi: *Littusque rogamus innocentem*. *Littus* enim
jure gentium commune omnibus fuit, & occu-
pantis solebat ejus esse possessio. [Cicero in
Rosiana: *Nam quid est tam commune, quam spi-*
ritus vivis, terra mortuis, mare fluctuantibus,
littus ejectis? unde ostenduntur crudeles, qui
etiam a communibus prohibeant.

545. CIENT. Id est, movent. [Et bene *cient*
& *vetant*, permanet in certa persona; ne eos in
hoc barbaros & immites appellare videatur. Sane
in principio modestius, hic jam commotius.]
PRIMA TERRA. Id est, in litore, ut alibi: *Tu-*
que o, cui prima frementem Fudis equum magno
tellus percussa videnti.

546. MORTALIA ARMA. Mortalem possibili-
tatem. Sane per *arma* etiam consilia significan-
tur, ut: *Quaerere conscius arma*: Alii *morta-*
lia arma pro humanitate accipiunt. Sed terret

hoc loco latenter, propter Siciliam: nam &
paulo post ait: *Sunt & Siculis regionibus urbes*:
cui unam habeant, in qua Acestes regnat; sed
ad terrorem, *urbes* posuit. TEMNITIS autem,
pro *contemnitis*, per aphaeresin dictum, quae est,
cum prima verbi syllaba detrahitur.

547. AT SPERATE DEOS. Abusive, timete,
ut alibi: *Hunc ego si potui tantum sperare dolorem*.
Cum *speremus bona*, *timeamus adversa*; [vete-
res tamen *sperare* dicebant Deorum auxilia ro-
gare. Plautus in Milite: *Deos sperabo, teque*
postremo tamen. In Casina: *Diis sum fretus,*
Deos speravimus. Sane oportune post blanda prin-
cipia ista ponuntur: prodest enim nonnunquam
subtiliter objurgare, quem roges.] MEMORES
FANDI ATQUE NEFANDI. Id est, justi & inju-
sti. Et bene *memores*: quia, etiamsi non statim
puniant crimina, sunt tamen memores, ut Ho-
ratus: *Raro antecedentem scelestum Deseruit pe-*
de poena claudo: [& dicendo *fandi atque ne-*
fandi, significat, pro ut meriti fueritis.]

548. [REX ERAT AENEAS NOBIS. Bene me-
dio verbo usus est *erat*; nam si *fuit* dixisset, fi-
duciam habuisse videretur.] QUO JUSTIOR AL-
TER NEC PIETATE FUIT. Multum interest in-
ter *justitiam* & *pietatem*: nam *pietas* pars justi-
tiae est; sicut *severitas*. Nunc ergo hoc dicit,
qua parte sit justus, id est, pietate. Et bene duo
laudat in Aenea, pietatem, quam a Didone
impetrare contendit: & virtutem, qua vult eum
timeri: [& certe, quoniam & beneficium re-
ferre potest, & vindicare.] *Pietas* enim in
Deos, *justitia* in homines est: quibus duabus vir-
tutibus regem ornatum esse convenit.

PIERI.

542. VESTRIS ADNAVIMUS ORIS. Frigidum
& exile est, quod in plerisque codicibus antiquis
advenimus legitur; sed in verbo *adnavimus* dif-
ficultas, calamitas, & clades apparent, quae
misericordiam commoveant.

546. SI GENUS HUMANUM, ET MORTALIA TE-
MNITIS ARMA. Vetera quaedam exemplar. legunt

Nec pietate fuit, nec bello major & armis.
 550 Quem si fata virum servant, si vescitur aura
 Aetheria, neque adhuc crudelibus occubat umbris;
 Non metus, officio nec te certasse priorem
 Poeniteat. Sunt & Siculis regionibus urbes,
 Armaque, Trojanoque a sanguine clarus Acestes.
 555 Quassatam ventis liceat subducere classem,

SERVII.

Et

549. BELLO MAJOR ET ARMIS. Hoc est, scientia rei militaris. Non est iteratio: nam bellum & consilium habet; *Arma* autem tantum in ipso actu sunt, id est, viribus dimicandi; ut aliud animi, aliud corporis sit: ut intelligat, eum & sapientem imperatorem, & fortem esse militem: ut de Agamemnone inquit Homerus, Ἀμρότερον Βροτῶν τ' αἰγρόν, κρατερὸν τ' ἀχύνον.

550. [QUEM SI FATA VIRUM SERVANT. Unum sensum in tres partes divisit; & potuit reprehendi idem dixisse, nisi ostenderet, eum libenter voto suo immorari: tale est illud: *Si numina vestra Incolumem Pallanta mihi si fata reservans.*] SI VESCITUR AURA. *Vescor* verbum inchoativum est, [sine praeterito tempore, & quod a se nascitur:] *Vescor* illare dicimus, ut alibi: *Vescitur Aeneas simul & Trojana juvenis Perpetui sergo bovis & iustralibus extis.* Nec nos decipiat, quod dicit Plinius, ut elocutiones ex similibus formemus: nam ecce, *comedo illam rem* dicimus; nec tamen *vescor illam rem*. Et ipse enim dicit: non usquequaque hoc esse servandum. [Sane hic *vescitur*, pro fruitur posuit.]

551. AETHEREA AURA. Quia animam aere, corpus cibo, potione, & caeteris, diligenter nutrimus.

552. NON METUS. Hoc loco distinguendum est. Cujus autem rei, ex sequentibus probat: nam vult eam non timere; ne haec inaniter praestet. Alii, *non metus officio*, legunt, & hunc sensum dicunt: non metuo pro officio nostro, id est, non timeo, ne non sit unde satisfaciam officio, ac parem gratiam reddam. OFFICIO NEC TE CERTASSE PRIOREM POENITEAT. Nec tibi parum videatur primam beneficia praestitisse, cum possis majora recipere: nam *poeniteat*, parum videatur, est, ut Terentius in Heautontimorumenos: *At enim quantum hic operis fiat poenitet*: hoc est, parum videtur. [Sane, *Certasse*, provocasse accipiunt, ut Terentius: *Beneficiis si certasset.* Beneficium autem est, quod Graeci τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν appellant. Cicero de Mar-

cello: *Noli igitur in conservandis bonis viris defatigari, non cupiditate praesertim aliqua, aut pravitate lapsus; sed opinione officii, falsa fortasse, certe non improba.* SUNT ET SICULIS REGIONIBUS URBS. Id est, gratiam reddere possumus: arma latenter minatur.]

554. TROJANOQUE A SANGUINE CLARUS ACESTES. [Bene Trojano, ut necesse habeat, si passi fuerint injuriam, vindicare, quod in principio bene tacuit.] De Aceste autem fabula talis est: cum Laomedon promissam murorum mercedem Neptuno & Apollini denegasset, Neptunus iratus, Trojae immisit cetos, per quos vicina littoris vastabantur. Unde Apollo consultus, cum & ipse irasceretur, magis adversa respondit, dicens: Objiciendas puellas nobiles belluae. Quod cum saepe fieret, & Laomedontis Hesiona jam esset ad scopulum, orta seditione, monstro exposita, nonnulli parentes peregre mittere filias, quam domi perdere maluerunt: nam alii avehendas mercatoribus tradiderunt; timens Hippotes, quidam nobilis, [vel Ipsoltratus] filiae Segestae, impositam eam navi misit quo fors tulisset. Et haec ad Siciliam delata, a Crimiso fluvio, quem Crinifum Virgilius poetica licentia vocat, converso in ursum, ut alii, in canem, compressa edidit Egestum, quem Virgilius Acestem vocat, qui ex matris nomine civitatem Troianis condidit: quae ante Egesta, pro Segesta dicta est.

555. QUASSATAM VENTIS. [Quamvis sit justa petitio, tamen prope invidiose ostendit, quam sit res, quam petit, exigua.] SUBDUCERE. In terram trahere, hoc est, subductam curare. *Deducere* autem, in mare mittere, ut: *Deducunt scii naves.*

PIERII.

absque copulativa particula: *Si genus humanum, mortalia*, per appositionem, venustate tamen haud quaquam pari cum priori lectione.

551. AETHEREA NEC ADHUC. In bona codicum antiquorum parte, neque adhuc legitur: quod nescio quid mollius & suavius sonat.

552. NON METUS OFFICIO, NEC TE CERTASSE. Mediceus codex, & aliquot alii, *nec metus* legunt; sed omnino non acceptius.

Et silvis aptare trabes, & stringere remos.
 Si datur Italiam, sociis & rege recepto,
 Tendere, ut Italiam laeti Latiumque petamus.
 Sin absunta salus, & te, pater optime Teucrum,
 560 Pontus habet Libyae, nec spes jam restat Iuli;
 At freta Sicaniae saltem, sedesque paratas,
 Unde huc advecti, regemque petamus Acesten.
 Talibus Ilioneus. Cuncti simul ore fremebant
 Dardanidae.
 565 Tum breviter Dido, vultum demissa, profatur:
 Solvite corde metum, Teucri: secludite curas.
 Res dura, & regni novitas me talia cogunt

SERVII.

Mo-

556. APPARET. Aptas legere: [legitur & optare; sed utrumque eligere significat: vel aptare, adungere, vel asligere: ut: *Stellis ardentibus aptum*.] STRINGERE REMOS. Aut defron-dare: ut agricolae *stringunt frondes*: aut *Frangere stringere remos*, id est, religare, [quia supra dixerat: *Franguntur remi*.]

557. SOCIIS, & REGE RECEPTO. Syllepsis est per numeros, ut: *Hic illius arma, Hic currus fuit*.

558. SIN ABSUMPTA SALUS. Hoc est, si perit Aeneas, qui Trojanorum salus est. [PATER OPTIME. Mira laus, cum & patrem & optimum dicit.]

560. NEC SPES JAM RESTAT IULI. Bene de Ascanio spem dicit, propter aetatem, [ut: *Ascanium surgentem*, &: *Spes surgentis Iuli*. Sane & hic tribus immoratur, quae metuit, ut supra in voto.]

561. [AT FRETA SICANIAE. Bene recessuros se dicunt. *Freta* autem, quia freto a Sicilia dividitur Italia. Sane quidam a *fervere* dici putant: & *Sicanos* quidam *αὐτόχθονας* tradunt: quia ex Hiberia profugos de nomine fluminis Sicoris, quem reliquerant *Sicani*, nominasse.] SEDESQUE PARATAS. Propter Acestis cognationem.

562. REGEM. Aut, qui nunc rex est: aut, qui etiam noster futurus est.

563. TALIBUS ILIONEUS. Aut subaudis, loquebatur: aut ex posterioribus *fremebat* intelligis. ORE FREMEBANT. Hoc est, consentiebant, [aut probantes Ilionei dicta, aut rogantes Didonem.] Et bene ORE, quia & armis possumus fremere.

565. TUM BREVITER DIDO. Atqui non breviter loquitur: sed breve & longum, parvum & magnum, perfectum nihil habent; sed per comparisonem intelliguntur; ut supra de provincia: *Est locus, orbis* (ut diximus) comparatione. Item

hoc loco *breviter*, id est, minus quam Ilioneus. Et notandum, regum esse brevilloquium, ut multis in Virgilio locis probatur; & faeminarum, verecundiam: unde utrumque dedit Didoni: & Sophocles: *Γύναι, γυναικὶ χρισμὸν ἢ σὺν φίλῃ*. VULTUM DEMISSA. Nota figura est, ut: *Oculos suffusa nitentes*. [Dicendo autem *Vultum demissa*, aliud genus officii adjecit.]

566. SOLVITE CORDE METUM TEUCRI. Sicut supra Jovis oratio, partim objecta purgat; partim petit: [nam in Aeoli oratione statim promittit.] Sciendum sane, quia cum petuntur vel promittuntur aliqua, a validissimis inchoandum est; ut hoc loco. [Praecipue qui pollicetur statim debet promittere, deinde si qua vult subungere, ne expectatione suspensus detineatur auditor. [Et est genus argumenti a necessario.] SECLUDITE CURAS. Iteratio est ad augmentum benevolentiae, [hoc est, ad confirmandum supplicium animum.] *Secludite* vero, pro, excludite: quod sit, aut propter hiatum, aut propter suavitatem, ut: *Ab filice in munda connixa reliquit*: pro, enixa.

567. RES DURA. Ac si diceret, quiddam metu: & duo formidat: vicinos barbaros, & fratris adventum: quae propter novitatem personarum, generaliter dicens, reliquit, [oportebat ex aliqua parte enuntiari domus calamitatem: vel ideo *res dura*, quod foemina est,] ET REGNI NOVITAS. Quae semper habet timorem.

PIERII.

566. SOLVITE CORDE METUM, TEUCRI, SECLUDITE CURAS. In antiquis plerisque codicibus *metus* legitur, numero multitudinis: & in longe pluribus, *seducite curas*: tamen *secludite* agnoscit Servius.

Ccc 3

Moliri, late finis custode tueri.

Quis genus Aeneadum; quis Trojae nesciat urbem,
 570 Virtutesque virosque, aut tanti incendia belli?
 Non obtusa adeo gestamus pectora Poeni:
 Nec tam aversus equos Tyria Sol jungit ab urbe.
 Seu vos Hesperiam magnam, Saturniaque arva,
 Sive Erycis fines, regemque optatis Acesten;

SERVII.

568. MOLIRI. Bene, non facere, sed *moliri*, ut terroris sit, non crudelitatis.

569. QUIS GENUS AENEADUM. Satis prope-
 re dixit *Aeneadum*: quanquam ab Ilioneo audie-
 rit: *Rex erat Aeneas nobis*. Nec haec in opere
 inemendato miranda sunt. [Quamvis alii prole-
 psim velint esse.] QUIS TROJAE NESCIAT UR-
 BEM? Aut Ilium dicit, quod in Troja provincia
 est: aut *Trojae urbem*, ut, *urbem Patavi; ur-*
bem Eutroci.

570. INCENDIA BELLI. Id est, vim: semper
 enim diluvio & incendio comparat bellum,
 ut: *In segetem veluti cum flamma furentibus*
austis Incidis: aut rapidus montano flumine
Torrens. [Et alibi: *Saevis effusa Mycenis*
Tempestas ictis. Aut potest subtilius dictum
 accipi, quod Ilium conflagravit incendio.]

571. NON OBTUSA ADEO. Aut non multum,
 vel valde, ut in Terentio: *Adolescens adeo no-*
bilem. [Et: *Si adeo digna res est, ubi tu nervos*
intendas tuos. Aut non adeo, id est, non in tan-
 tum, ut tu dicis, ut Trojanorum famam ignore-
 mus. *Obtusa* vero, stulta, id est, crudelia, ut
 merito Sol equos suos ab ista urbe divertat.]

572. NEC TAM AVERSUS EQUOS TYRIA SOL
 JUNGIT AB URBE. Hoc est, non in alio orbe ha-
 bitamus. Fabula quidam hoc habet: Atreum &
 Thyestem, germanos, cum in dissensione sibi no-
 cere non possent, in simulatam gratiam rediisse:
 qua occasione Thyestes cum fratris uxore concu-
 buit; ob quam causam Atreus ei filios epulandos
 adposuit: quae Sol abominatus, ne videndo pol-
 lueretur, radios suos ab ea civitate detorsit. Sed
 veritatis hoc est. Atreum apud Mycenae primum
 Solis eclypsin invenisse, cui invidens frater, ex
 urbe discessit, tempore quo ejus probata sunt dicta.

573. SEU VOS HESPERIAM MAGNAM. Mi-
 744 *nam* enim *Eux* appellata est Italia: quia a
 Tarento usque ad Cumas omnes civitates Grae-
 ci condiderunt.

574. SIVE ERYCIS FINES. *Erix*, *Veneris* &
Butae filius, ut quidam Neptuni, fuit: qui, prae-
 potens viribus, advenas cestibus provocabat, vi-
 ctosque perimebat: hic ab Hercule occisus, &

Auxi-

monti ex sepultura sua nomen imposuit, in
 quo matri fecerat templum: quod Aeneae ad-
 scribit Poeta dicens: *Tum vicina astris Eryci-*
no in vertice sedes Fundatur Veneri. In hoc
 autem monte dicitur etiam Anchises sepultus:
 licet secundum Catonem ad Italiam venerit.
 Ergo *Erycis fines*, id est, Siciliam.

PIERII.

570. VIROSQUE ET TANTI INCENDIA BELLI.
 Antiqui plerique codices, *aut tanti* legunt.

571. NON OBTUSA ADEO GESTAMUS PECTO-
 RA POENI, NEC TAM AVERSUS EQUOS TYRIA
 SOL JUNGIT AB URBE. Ut id praeteream, quod
 in Romano codice, *obtusa* scriptum est, more
 suo littera superflua: quodque in Longobardi-
 co, & aliquot aliis, *adversus*, non *aversus* le-
 gitur, contra peritiorum omnium sententiam:
 id me magis movet, quod ad explicationem sen-
 tentiae, haec mihi videntur considerata. Quae
 gerantur in aliqua orbis parte, triplici potissi-
 mum de causa solemus ignorare: aut quia res
 ipsae, vel earum auctores, ob humilitatem, non
 satis digni sint, de quibus aliquis sollicitus esse
 debeat: aut quia tam stupido & obtuso ingenio si-
 mus, ut nos mortalia non tangerent: & res gestas
 magna quantumlibet admiratione dignas negli-
 gamus: aut propter locorum longinquitatem:
 unde fiat, ut ad nos fama nondum pervenire po-
 tuerit. His omnibus occurrit Dido, quum dicat,
 neminem jam esse, qui genus Aeneadum, qui
 Trojae nesciat urbem: quantaque virtute viri illi
 praediti fuerint, & quam late belli ejus incen-
 dium se diffuderit. Mox subjungit, se corde; rae-
 stare, & eo valere ingenio, ut res mortalium per-
 pendere potuerit: idque illud est: *Non obtusa*
adeo gestamus pectora Poeni. Quod vero tertio lo-
 co expetitur, de locorum intercapedine, addit
 Tyrum, ubi se postea de Trojanis audisse dicet,
 Teucro narrante, non esse ita in extremis terrae
 partibus sitam, nec tam circulo, quem sol ambit,
 vel a Trojano parallelo sepositam, ut propter im-
 mensa locorum intervalla fama tantarum rerum
 eo pervenire nequiverit: eoque spectat versus il-
 le: *Nec tam aversus equos Tyria sol jungit ab urbe*.

Haec

- 575 Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo.
 Vultis & his mecum pariter confidere regnis?
 Urbem quam statuo, vestra est: Subducite naves.
 Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.
 Atque utinam rex ipse noto compulsus eodem
 580 Adforet Aeneas! equidem per litora certos
 Dimittam, & Libyae lustrare extrema jubebo;
 Si quibus ejectus silvis, aut urbibus errat.

SERVII.

575. [AUXILIO TUTOS DIMITTAM. Non sine ordine Poeta inducit Didonem, & credentem ignotis, & tam facile tanta promittentem; si enim bene advertatur de illo loco pendet: In primis regina quietum Accipis in Teu-
 croi animum mentemque benignam.]

576. VULTIS ET HIS MECUM PARITER CONSIDERE REGNIS? Deest, vel si.]

577. URBEM QUAM STATUO VESTRA EST. Multi Antiptosin volunt, accusativum pronominativo, ut sit, *urbis quam statuo*; sed si sic intelligamus, *quam* nihilominus sequitur: & antiptosis sit, per casus mutationem: debuit enim dicere: *urbis, quae statuitur, vestra est*. Melius ergo est, *vultis* bis intelligere, ut sit ζῶνυζ. a superiore versu connectens sequentem, hoc modo: *vultis regnis his confidere? vultis urbem, quam statuo? vestra est*: ut est: *Ernet ille Argos Agamemnoniasque Mycenae, Ipsumque Aeacidem*: subaudis ille: alter enim Pyrrhum vicit: alter Mycenae. Item: *Non ignara mali miseris succurrere disco*. [Quamvis hoc Schema de antiquioribus sumptum possumus accipere; ait enim Cato in legem Voconiam: *Agrum quem vir habet tollitur*. Et Terentius: *Enumchum quem dedisti nobis, quas turbas dedis*.]

578. AGETUR. Regetur.

579. [ATQUE UTINAM. Dicendo *utinam*, & humanitatem suam ostendit, & Aeneae se cupidam.] NOTO COMPULSUS EODEM. Aut quovis vento: aut revera *Noto*, qui de Syrtibus Carthaginem ducit. Supra enim Ilioneus: *In vada caeca tulit, penitusque procacibus au-
 stris*. EODEM. O naturaliter longa est: sed si corripiatur, metri est, ut: *Uno eodemque tu-
 lis partu*. Sic: *Steteruntque comae*.

580. AFFORET. Adesset, veniat, temporis est futuri. EQUIDEM. In omni Virgilio *equidem* ubique significat; sed in aliis & pro *quidem* tantum ponitur, ut Tullius: *Ego qui-
 dem caeteras tempestates*. Item Persius: *Non equidem hoc dubites amborum foedere certo Con-*

His

sentire deos. Et: *Per me equidem sint omnia
 protinus alba*. CERTOS. Aut veloces; qui cito inveniant, aut fideles: utrumque enim hoc loco significat. Contrario, *incertos*, pro tardis. Sallustius: *Et onere turrium incertis navibus*. Aliquan-
 do & firmos, ut idem: *Apud latera certos locave-
 rat*: ut Virgilius: *Nam certa tulistis Pectora*. Et aliquando deliberati iudicii, ut: *Certus iter*.

581. LIBYAE LUSTRARE, Καταχρηστικῶς: nam Dido Libyae regna non tenet; sed ut ostendat voluntatem, ait, libenter se misisse, qui Aeneam quaererent.

582. EJECTUS. Naufragus, ut: *Ejectum lit-
 tore egentem*.

PIERII.

Haec memini M. Antonium Sabellicum, praeceptorem meum, ex Veneta cathedra docuisse: Ne tamen, etsi ea placeant, Servii sententiam rejiciamus, Ovidii monet Parodia, qui in eandem sententiam dixerit in *Amoribus*: *Aversumque diem mensis furialibus Atrai*. Quem enim diem posuit Ovidius, Maro so-
 lum apertius nominavit.

576. VULTIS ET HIS MECUM PARITER CONSIDERE REGNIS? Missum facio, consistere in codicibus aliquot antiquis scriptum, quod parum est in tantis pollicitationibus: nam *confi-
 dere* omnino quid longe majus pollicetur. Id potius adnotandum, quod in Romano codice, non *regnis*, sed *terris* legitur: nempe quod nonnulli pertinacius defendunt, ad asperitatem evitandum, quae est in concursu *re*, syllabae geminatae. Sed hoc etiam parum esset, quia potius viderentur in servitutem additi: neque ille concursus uniformium syllabarum in *re* prae-
 sertim litteris duobus ultimis pedibus declina-
 tur a poetis, ut: *Aversere Regem*. *Toto cer-
 satum est corpore regni*: *Loricamve manu valida
 lacerare revolsam*. Neque enim numero comprehendere refert: & sexcenta huiusmodi. Dicendo vero *re-
 gnis*, societatem pollicetur, ut proclivius eos al-
 liciat promissorum magnitudine: nam & Larbas inferius lamentabitur sua connubia repudiata, ac domi-

His animum arrecti dictis, & fortis Achates,
 Et pater Aeneas, jamdudum erumpere nubem
 585 Ardebant. Prior Aenean compellat Achates:
 Nate dea, quae nunc animo sententia surgit?
 Omnia tuta vides: classem, sociosque receptos.
 Unus abest, medio in fluctu quem vidimus ipsi
 Submersum: dictis respondent cetera matris.
 590 Vix ea fatus erat, cum circumfusa repente
 Scindit se nubes, & in aethera purgat apertum.
 Restitit Aeneas, claraque in luce refulsit,
 Os humerosque deo similis: namque ipse decoram
 Caesariem nato genetrix, lumenque juventae

SERVII.

583. ANIMUM ARRECTI. Nota figura est.
 584. JAMDUDUM. Et cito, vel quamprimum
 significat, ut: *Jamdudum sumite poenas*: &
 olim, ut hoc loco.

586. SURGIT. Oritur. Et est translatio cor-
 poris ad animum, ut alibi: *Stat conferre ma-*
num Aeneae.

587. OMNIA CLASSEM SOCIOSQUE RECEPTOS.
 Syllepsis per numeros. [RECEPTOS. De ma-
 ris periculo liberatos, ut: *Frugesque receptas*:
 vel a Didone: nam & ab ea timuerant, ut
 supra ait: *Laetitiaque metuque*.]

588. UNUS ABEST. Orontem significat.
 QUEM VIDIMUS IPSI SUBMERSUM. Quod ante
 dolori fuerat, ut: *Ipfus ante oculos*: nunc con-
 solationi est, cum cernit omnes incolumes.

589. DICTIS RESPONDENT CAETERA MATRIS.
 Modo consentiunt: quia dixerat supra: *Nam-*
que sibi reducas socios. Alibi respondet, respi-
 cit, ut: *Respondet Gnosia tellus*.

591. SCINDIT SE NUBES. Nubes tantum di-
 cimus, non *nubs*: licet dicamus *trabs traber*;
stirps, *stirpes*, *prex*, *preces*; *plebs*, *plebes*. Sed
 haec de his tantum, quae legimus, sunt po-
 nenda: non enim artis sunt, sed usurpationis:
 qua metri causa utuntur poetae, ut vel mi-
 nuant, vel augeant nominativum. Inde est &
supellex, *supellestilis*. [ET IN AETHERA PUR-
 GAT APERTUM. Quia aer collectus nubes se-
 cit, ut: *Atque in nubem cogitur aer*: quae pu-
 riore vento dissolvitur in aerem.]

592. RESTITIT AENEAS. Abscedente scili-
 cet nube. CLARAQUE IN LUCE REFULSIT.
 Laus est nimiae pulchritudinis, cui nec lucis
 claritas derogavit.

593. OS, HUMEROSQUE DEO SIMILIS. Simi-

Pur-

les humeros habens deo. Et est Graeca figu-
 ra, ut supra diximus. IPSA. Aut quod sequi-
 tur: *Nato genetrix*: aut certe ipsa, id est,
 pulchritudinis dea.

594. DECORAM CAESARIEM. A caedendo di-
 cta caesaries. Ergo tantum virorum est. Quod
 autem dicit decoram, vult etiam in Aenea na-
 turalem fuisse pulchritudinem: ne, si totum
 tribuat Veneri, nihil Aeneae sit reliquum:
 vel contra, nihil relinquatur matris favori:
 quod sequens melius indicat comparatio, ut
 Horatius: *Fortes creantur fortibus*. Magna ar-
 te nec eruditioni aliquid, nec natalibus dero-
 gat. JUVENTAE. *Juventur*, est multitudo ju-
 venum, ut: *Rebus spectata juvenus*. *Juven-*
tas, dea ipsa; sicut Libertas. Tullius: *Ju-*
ventate pocula ministrante. *Juventa* vero, ae-
 tas: unde: *Et membra decora juventae*. Sed
 haec a poetis confunduntur plerumque.

PIERII.

dominum Aeneam in regna receptum. Et ipsa
 etiam objiciet Dido: *exilium, litore egentem*
suscepi, & regni dement in parte locavi. Qua-
 re omnino considerare regnis, legendum.

584. JAMDUDUM ERUMPERE NUBEM. In co-
 dicibus aliquot antiquis, *abrumpere* legitur.
 Sed quia consilium est ex obscuro clausoque lo-
 co in apertum, & clarum prodire, magis pla-
 cet *erumpere*, ut in Mediceo, & plerisque
 aliis. Signant vero Grammatici elocutionis ge-
 nus, quum accusativus jungitur verbo, cui sit
 coalita praepositio, quae ablativum secunda si-
 bi deposcebat.

594. CAESARIEM NATO GENETRIX. In Rom.
 cod. *genetrix*, media syllaba per e passim scriptum
 invo-

595 Purpureum, & laetos oculis adflarat honores.
 Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo
 Argentum Pariusve lapis circumdatur auro.
 Tum sic reginam adloquitur, cunctisque repente
 Improvisus ait: Coram, quem quaeritis, adsum
 600 Troïus Aeneas, Libycis ereptus ab undis.
 O sola infandos Trojae miserata labores,
 Quae nos, reliquias Danaum, terraeque marisque
 Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos,

SERVII.

Urbe,

595. PURPUREUM. Pulchrum, ut Horatius: *Purpureis ales coloribus*. LAETOS HONORES. Non terribiles, ut esse in viris fortibus solent. Notandum autem, semper reges formosos describi: ut dignitas & auctoritas magis ad sui contemplationem observantiamque alliciat.

596. MANUS. Vel artificis: vel res ipsa. ADDUNT. [Bene addunt, quia & ipsa materies habet naturalem pulchritudinem.] EBORI DECUS. Ebur, a barro, id est, elephanto dictum, ut Horatius: *Quid tibi vis mulier nigris dignissima barbis?* Sane naturam hujus nominis, nec derivatio, nec obliqui casus reservant. Et eboris enim facit, non eburis: sicut *murmuris*: & *aburnus*: non *eburnus*.

597. PARIUSVE LAPIS. Lapis candidissimus est, Lychnis nomine, qui apud Parum nascitur, ut in seq. x. *Qualis gemma micat, fulvum quae dividit aurum*.

598. TUM SIC. Quid est sic? Et sui gratia praepotens, & matris auxilio.

599. [IMPROVISUS. Bene, quia majora nobis & pulchriora solent videri, non paulatim aliqua, sed subito stupenda conspiciere.] CORAM, QUEM QUAEERITIS, ADSUM. Hoc loco distinguendum: nam si unum esset, *adeo* diceret, non *adsum*. *Coram* nonnulli ad personam, ut *coram viro*; *palam* ad omnes referri volunt, ut, *palam omnibus*. Varro: *Coram de praesentibus nobis, palam de absentibus dicis*. Sane *coram*, quidam adverbium putant; quia non subsequitur casus: quidam praepositionem loquentis, non casibus servientem.

600. [EREPTUS. Liberatus, & utitur Poeta familiariter hoc verbo: *Eripe me his invelto malis*. Et, *Eripui fateor lesbo me*.]

601. O SOLA. Propter Polymnestoris factum, qui fide violata, defecit ad Graecos, ut habemus in tertio. MISERATA. Et *miseror*, & *miseror* unum significant; sed *miseror* accusativum regit, ut hoc loco. Item: *Nec miseratus*

amantem est. *Miseror* genitivum; unde est: *Miserere animi non digna ferentis*: [& facit participium *miserisus*.]

602. QUAE NOS RELIQUIAS DANAUM. Pro Danaorum. Si Trojanos significat, simpliciter intelligis; si ad se refert, quod Achillem evasit favore Neptuni. TERRAEQUE MARISQUE. *Terrae*, propter Cretensem pestilentiam: *Maris*, propter Orontis interitum.

603. OMNIBUS EXHAUSTOS. Sic Veteres dicebant, *clade hausti*, id est, pertuli. OMNIUM EGENOS. *Eges*, honestius genitivo jungitur, quam ablativo, cui jungit Cicero, ut: *Eges ille senatu*. Item contra Virgilius: *Quorum indiget usus*. [Quidam autem *egenos* pro *egentes* dictum tradunt, nomen pro participio.]

PIERII.

invenias. Eandem scribendi rationem in titulis antiquorum, marmoreisque monumentis non semel observavi, quin etiam in nummis, qui fuerint eruditis adhuc saeculis cussi, utpote Juliae Piae. Ubi Venus est leva hastae innixa, dextera exporrecta cum inscriptione VENUS GENETRIX. Romani enim genus a Venere propter Aeneam ejus filium ducere asseverabant: & Julia gens, condente dicanteque Julio Caesare, templum erexit VENERI GENETRICI: quod Plinius & Tranquillus tradidere. Vidimus autem Romae scriptum GENETRIX PER E, non uno loco; in eo vero monumento maxime placuit, quod in hortis Caroli Stallaie habetur undecunque mutilatum: cujus quidem eam partem tantum, quae ad rem, qua de loquimur, facit, hic inseruisse sufficiat:

PATER MEI ET GENETRIX GERMANA ORO ATQ. O
 DESINITE LUCTU QUESTU LACRUMAS FUNDERE
 SEI IN VITA JUCUNDA VOBIS VOLUPTATEI FUI
 VIRO ATQUE AMICEIS NOTEISQUE OMNIBUS.

D d d

Ne

Urbe, domo, focias. Grates persolvere dignas
 605 Non opis est nostrae, Dido : nec quidquid ubique est
 Gentis Dardaniae, magnum quae sparsa per orbem.
 Di tibi, si qua pios respectant numina, si quid
 Usquam iustitiae est, & mens sibi conscia recti,
 Praemia digna ferant. Quae te tam laeta tulerunt
 610 Saecula? qui tanti talem genuere parentes?
 In freta dum fluvii current, dum montibus umbrae

SERVII.

Lu-

604. URBE, DOMO SOCIAS. Hoc est, & publico & privato dignaris hospitio.

605. NON OPIS EST NOSTRAE DIDO. Opus, id est, possibilitatis. Et secundum Attejum Philologum, Opes, numero tantum plurali, divissas significant, ut: Trojanas ut opes. Numero vero tantum singulari, auxilium, Terentius: Juno Lucina fer opem: serba me obsecro. Ab utroque possibilitatem. NEC QUIDQUID UBIQUE EST. Meminit historiae: multi enim post excidium Trojae, orbis diversa tenuerunt: ut Helenus Epirum: Antenor Venetiam: alii Sardiniam, secundum Sallustium: alii vicina Syrtibus loca, secundum Lucanum: Portusque quietos Ostendit Libyae Phrygio placuisse magistro.

607. SI QUA PIOS RESPECTANT NUMINA. Siquidem, ut Horatius: Si tamen impiae non tangenda rates transliunt vada. Nec enim congruit optare dubitantem; aut certe ad se retulit, qui, cum pius esset, tot laborabat incommodis: [aut certe qua, aut quid addidit; erat enim integrum: si pios numina respiciunt, & iustitia usquam est.]

608. SI QUID USQUAM JUSTITIAE EST. Si valet apud homines iustitia. ET MENS SIBI CONSCIA RECTI. Secundum Stoicos, qui dicunt, ipsam virtutem esse pro praemio; etiam si nulla sint praemia. Unde & Cicero: Conscientia bene actae vitae, multorumque benefactorum recordatio, jucundissima.

609. FERANT. Adferant, vel tribuant. QUAE TE TAM LAETA TULERUNT SEacula? Alibi: Nati melioribus annis. Foelicitas enim temporum, ex nascentium meritis comprobatur; [ut e contrario Terentius: Hecine seculum! o scelera, o genera sacrilega! Et digna laus regibus, ut bono tempore nati esse dicantur.]

610. QUI TANTI TALEM GENUERE PARENTES? Secundum artem rhetoricam, parentes, quos ignorat, laudat ex liberis. Simul sciendum, omnia hoc loco laudis praecepta servata: nam & a parentibus laudat, ut: Qui tanti talem genuere parentes, Et ab ipsa, ut: Urbe

domo focias. Et a futuro, ut: Nomenque tuum, laudesque manebunt. [Talem autem, tam justam, tam piam.]

611. IN FRETA. Abusive modo maria: nam proprie fretum, & terris vicinum, aut inclusum, ut Fretum Siculum; mare naturaliter mobile, est ab undarum fervore nominatum. DUM MONTIBUS UMBRAE LUSTRABUNT CONVEXA. Alii hoc loco distinguunt, & dicunt, quamdiu inclinata in montibus latera umbrae pro Solis flexu circumibunt, ut: Lustrat Aventini montem. Aut lustrabunt, inumbrabunt. Unde lustra, & ferarum cubilia, & lupanaria per contrarium, dicimus; quia parum illustrantur. Aut lustrum facient montibus, id est, rotatu solis vertentur, circa montium sinus. Alii tamen convexa sydera volunt, id est, pendentia, ut: Et coeli convexa per auras: id est, suspensa: Planetasque intelligunt: quia non sunt fixi; sed in aere feruntur. [Alii sydera convexa, nobis imminetia; vel quae per convexum disposita exhalatione terrae ali credantur.] PASCET. Translative dicitur. Pasci autem aquis marinis sydera, id est, ignes coelestes, Physici docent; secundum quos Lucanus ait: Atque undae plus quam quod digerat aer. [Quidam radios Solis pasci asserunt humore terreno. POLUS autem, coelum dixit.]

PIERII.

Ne vero quis huiusmodi scriptiones ut jam obsoletas exigit, animadvertendum est, Probum Grammaticum non temere observasse, genitor per i, & genetrix per e scribi: non ita autem in monitor & monitrix, quorum utrumque per i scribi constat.

612. DUM MONTIBUS UMBRAE LUSTRABUNT CONVEXA, POLUS DUM SIDERA PASCET. Saepe etiam accidit, ut & comae, & puncta alia, sententiam non parum immutent huc vel illuc translata; quare si quando circa haec quoque, ubi usu veniat, immoremur, nihil ab instituto alienum fecisse videamur. In Oblongo ita codice, & in ali-

Lustrabunt convexa, polus dum sidera pascet;
 Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt:
 Quae me cumque vocant terrae. Sic fatus, amicum
 615 Ilionea petit dextra, laevaue Sereſtum:
 Poſt alios, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
 Obſtupuit primo aſpectu Sidonia Dido;
 Caſu deinde viri tanto. Et ſic ore locuta eſt:
 Quis te, nate dea, per tanta pericula caſus
 620 Inſequitur? quae vis inmanibus applicat oris?

SERVII.

Tune

613. [HONOS. *Honor* an *honor* quaeritur, quia nominativus pluralis, *res*, terminatus, ſingularē in *or* mittit, ut *amores amor*, *honores honor*, exceptis monosyllabis, ut *ſor*, *mor*, *vor*.]

614. QUAE ME CUMQUE VOCANT TERRAE. Id eſt, ubicumque terrarum habitavero. Eſt autem Tmeſis, *Quaecumque*.

615. ILIONEA. Penultimam natura brevem, licentia, qua ipſi nominibus propriis omnes ſyllabae poſtremae communes, produxit.

617. OBSTUPUIT. Animo percuſa eſt: quod jam futuri amoris eſt ſignum. PRIMO ASPECTU. Id eſt, pulchritudine. SIDONIA. Pro Tyria, a vicinitate.

618. CASU DEINDE. Id eſt, miſeratione. ET SIC ORE LOCUTA EST. Pleonaſmos, ut: *Ventemque bis auribus haui*.

619. QUIS TE NATE DEA. *Quis*, qualis: admirantis enim eſt, non interrogantis, ut: *Quis globus o cives?* Non enim interrogat ille, qui nuntiat: Hoc autem Dido, ut poſt indicat, ex Teucri narratione cognovit.

620. QUAE VIS. Qualis. IMMANIBUS ORIS. Ut Salluſtius: *Mare factum* id eſt, importuoſum. [Non ergo de ſuo regno ait; ſed illas oris ſignificat, quas Ilioneus ait: *Per invia ſaxa diſpulit*.]

APPLICAT. Secundum praesentem uſum, per *a* prima ſyllaba ſcribitur: ſecundum antiquam autem orthographiam, quae praepoſitionum ultimam literam conſonam, in vicinam mutabat, per *p*; ſecundum vero Euphoniā, per *a* tantum: Praepoſitio enim cum ad compoſitionem tranſierit, aut vim ſuam retinet, ut *Induco*: aut mutat ultimam literam, ut *Sufficio*: aut perdit, ut *Corno*.

PIERIF.

aliquot aliis antiquis, poſt dictionem *convecta*, punctus eſt, ut legas: Dum umbrae luſtrabunt ea, quae ſunt convexa montibus; montium quippe ambitus: tuberoſitas enim illa convexa in montibus umbram efficit. Quare ita ſeparatim mem-

brum alterum accipiendum, *Polus dum ſidera paſcet*: quae lectio quadrat cum Ti. Donati ſententia dicentis: *Quam diu fluvii currendo miſcebuntur fluctibus maris; quam diu ſtabit cum ſideribus coelum; quam diu Solis umbra vel Lunae convexa luſtraveris montium*. Jam & *convexa* per *m* ante *v* digammon ſcribendum eſſet, ex Viſtorini praeceptione, niſi obſtaret conſuetudo.

615. ILIONEA PETIT DEXTRA, LAEVAUE SERESTUM. In Longobardico codice, pro *Sereſtum*, *Sergeſtum* ſcriptum eſt: nam ſuperius, Antei, *Sergeſtum*, fortemque Cloanthum viderat. Quod ſi admittas, vel erit verſus Scazontis hemiſtichius, more veterum, qui varios interdum numeros, alienique generis verſus Heroicis immiſcebant: vel Creticus ſede quinta ſtatueretur. Neque quidem exempla deſunt praefertim ex Lucretio, qui pedem huiusmodi quinto loco poſuerit, ut lib. 111. *Præter enim quam quod morbis. quom corpus egrotat*.

Peritiores enim nonnulli egrotare, eadem analogia, eodemque modo cum nomine *agger*, primam producere ſyllabam ajunt: quam alii quidam communem ſtatuunt in verbo *egrote*, eodem hoc ipſo citato carmine. Poteram & ex vi. ejuſdem exemplum proferre: *An coelum nobis intra natura corruptum*: quod in antiquis habetur exemplaribus. Sed obſtabunt aliqui, vel detritam unam ex geminatis conſonantibus, & corruptum factum, vel adhuc non conſtare, dicent: quia vulgatis in exemplaribus verſus ſex ſpondeorum diſmeſione legatur: *An coelum nobis natura ultro corruptum*. Non ſecus ac Ennianum illud, quod circumfertur: *Cives Romani, tunc facti ſunt Campani*. Quae fuit rudis adhuc ſaeculi licentia. Sed ut ad Virgilium revertamur, poſſet quidem legi ſpondaico verſu: *Ilionea petit dextra, laeva Sergeſtum*, quum in eo codice Longobardico, quo particula ſaepe ſuperflua reperiatur. Quam lectionem ne quis ſuperſtitioſam nimis arbitretur, in Ti. Donati commentariis, *Sergeſtum*, non *Sereſtum* ſcriptum animadverti. Sed enim aliorum codicum

Tunc ille Aeneas, quem Dardanio Anchisæ
 Alma Venus Phrygii genuit Simoëntis ad undam?
 Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
 Finibus expulsum patriis, nova regna petentem,
 625 Auxilio Beli. Genitor tum Belus opimam
 Vastabat Cyprum, & victor ditione tenebat.
 Tempore jam ex illo casus mihi cognitus urbis
 Trojanae, nomenque tuum, regesque Pelasgi.
 Ipse hostis Teucros insigni laude ferebat,

SERVII.

Se-

624. [TUNE ILLE AENEAS. Et hoc admirativum, non interrogativum. *Ille* autem, honoris est, ut: *Sic Jupiter ille monebat*: vel *tunc ille*, videtur beneficium Veneris admirari in eo, quem adamatura est.] DARDANIO ANCHISÆ. Et hoc admirativum, non interrogativum. Bene *Anchisen* addidit: cum multis enim Venus concubuit. Sed sciendum *Anchisen*, [ut fabula loquitur,] pastorem fuisse, & cum eo amato Venerem concubuisse. Unde Aeneas circa Simoin fluvium natus est: Deae enim vel Nymphae euntur circa fluvios, vel ne nora: quod cum jactaret Anchises, afflatus fulmine, oculoque privatus est.

623. TEUCRUM SIDONA VENIRE. Quidam *memini venire*, pro *memini venisse* accipiunt. Historia tamen hoc habet: Herculem, cum Colchos iret, perduto Hyla, qui aequatum profectus, ut fabula loquitur, a Nymphis adamatus, raptus est; ut veritas habet, lapsus in fontem altissimum, necatus est, post peragratam Mysiam, navibus Trojam venisse: a cujus portu, cum eum Laomedon arceret, occisus est: & ejus filia Hesione belli jure sublata, comiti Telamoni tradita est, qui primus ascenderat murum; unde Teucer natus est: nam Ajacem, ex alia constat esse procreatum. Tunc Hercules Priamum quoque, redemptum a vicinis hostibus, in paterno regno locavit: unde & Priamus dictus est, *πρὸ τοῦ τευχεύου*, id est, *comiti*. Caeterum quae de liberata dicuntur Hesione, constat esse fabulosa. Sed Teucer, cum Troja everfa sine fratre esset reversus, qui se furore, propter perdita Achillis arma, interemerat; vel, ut alii, quia non defenderat Ajacis fratris interitum, vel quia ossa fratris non retulisset; ut nonnulli, quod Tecmessam concubinam, vel ejus fratris filium Eurysacen, ad avum Telamonem de Troja secum non reduxerit; quia ille alia navi velis, felicius navigaverat, Salamine pulsus a patre, Sidona venit: ex quo Dido cuncta cognovit. Ajax autem Achillis patruelis frater fuerat; quoniam

Telamon & Peleus fratres fuerunt, Aeaci filii.

625. [GENITOR TUM BELUS. Quidam alium patrem *Elissæ* dicunt.] OPTIMAM. Pro opulentam nonnulli accipiunt. VASTABAT CYPRUM. Quam subactam, concessit Teucro: [qui ex responso Apollinis illuc perrexerat, ut in ea collocaret imperium, qui eam civitatem Salaminem ex nomine patriae ibi condidit; licet alii dicant ab ipso Teucro Cypri superatos incolas, & sic conditam civitatem: unde *Auxilio Beli* accipi potest,] etiam Teucro auxilium a Belo ad occupationem Insulae praestitum.

626. DITIONE. Potestate: omnis enim potestas dictis constat, id est, imperio, [& quaerendus nominativus hujus nominis; sed de hac re historia longe aliud continet.]

627. CASUS. Hoc loco, ruinae, ut: *Ceciditque superbum Ilium*; non fortunæ intelligendus est casus.

628. PELASGI. APelasgo, Jovis & Larissæ filio.

629. IPSE HOSTIS TEUCROS. Trojanorum laudis exaggeratio, quod etiam ab hoste laudantur: [& quidam *hostis* singularem, quidam pluralem legunt.] LAUDE. Pro virtute accipiunt, ut: *Primam merui qui laude coronam*.] FEREBAT. Laudabat, praeferebat.

PIERII.

auctoritas facit, ut vulgata sequamur exemplaria, in quibus *levaque Sereflum*, habetur: qui & ipse primores inter enumeratur: ut lib. ix. *Conveniunt Teucro Mnestheus acerque Sereflus*. Et eodem libro superius: *Instant Mnestheus acerque Sereflus*, Quos pater Aeneas, quando adversa vocarent, Rectores juvenum, & rerum dedit esse magistros. Ad reginam enim cuncti delecti navibus adcurrerant.

621. QUEM DARDANIO ANCHISÆ ALMA VENUS PHRYGII GENUIT SIMOENTIS AD UNDAM. Sunt qui *Anchise*, casu septimo, legant: verum antiqua exemplaria, *Anchisæ* scriptum habent, acquisitivo casu,

- 630 Seque ortum antiqua Teucrorum ab stirpe volebat.
 Quare agite, o tectis, juvenes, succedite nostris.
 Me quoque per multos similis fortuna labores
 Jactatam hac demum voluit consistere terra.
 Non ignara mali miseris succurrere disco.
 635 Sic memorat. Simul Aenean in regia ducit
 Tecta: simul divum templis indicit honorem.
 Nec minus interea sociis ad litora mittit
 Viginti tauros, magnorum horrentia centum
 Terga suum, pinguis centum cum matribus agnos
 640 Munera, laetitiamque dei.

SERVI.

At

630. TEUCRORUM A STIRPE VOLEBAT. Propter genus maternum, ut supra diximus. Et plus est, quod dixit *volebat*, quasi materno gaudens, refutaret genus paternum. [Sane *stirps*, cum de origine dicimus, generis feminini est, ut: *Heu stirpem invisam*: cum de ligno, masculini: *Sed stirpem Teucris nullo discrimine sacrum*.]

631. TECTIS SUCCEDITE NOSTRIS. Ad convivium vocat: nam jam supra dixit: *Urbe, domo socias*. [dicitur autem & *tecta succedere*, ut: *Succedisque gemens stabulis*: &: *Tecto adsuetus coluber succedere*.]

632. [ME QUOQUE. Quemadmodum vos.] SIMILIS FORTUNA. Scilicet adversa, errandi, & aliena inquirendi.

633. DEMUM. Postea.

634. NON IGNARA MALI, MISERIS SUCCURRERE DISCO. Quare non disco? quia non sum ignara. Bis enim intelligimus *non*, ut supra diximus: sic Sallustius: *Senior, neque minus gravis & multiplex cura*.

635. [SIMUL AENEAN IN REGIA DUCIT TECTA. Et hoc, quod sequitur, videtur auspiciis nuptiarum.

636. SIMUL DIVUM TEMPLIS INDICIT HONOREM. Apud majores nostros mos fuit, ut magistratus post res serias, quae consulto peragebantur, in fine actus adderent: *Diis honorem dico*: vel alio modo: *Hinc ad Deos*: quod Poeta, amator antiquitatis, subtiliter docet; infert enim Didonem, post habitum cum Aenea colloquium & junctam hospitalitatem. *Quare agite, o tectis juvenes succedite nostris*: ut supra: *Urbem quam haec tu, vestra est*. Et: *Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agitur*: post actum publicum Diis sacra jussisse: nam subjungit: *Simul Aenean in regia ducit Tecta: simul Divum templis indicit honorem*:] Id est, jussit fieri supplicationes. Et

bene *Indicit*, quia Trojani inopinato venerant. Et Feriae aut *legitimae* sunt, aut *indictae*: *Indicti* autem dicuntur; quia paupertas majorum ex collatione sacrificabat. [Et iterum *Indictiva sacrificia* dicebantur, quae subito ad praesens tempus indicebantur:] aut certe de bonis damnatorum: unde & *supplicia* dicuntur *supplicationes*, quae sunt de bonis *supplicia* passorum. Sallustius: *In suppliciis deorum magnifici*. Hinc etiam sacrum & venerabile & exorandum intelligimus: quia sacrae res de bonis exorandorum fiebant, [dicebantur sacra & honoraria, quod utrumque hoc loco complexus videtur.]

639. TERGA SUUM. Non declinatio *u* litteram hoc loco geminat; sed ratio nominis, in quo est *u*; sicut & in *rum* mittit genitivum pluralem, non per declinationem; sed quia est in nomine *r*, ut, *patrum*; *alium* vero ubi legimus, epenthesis est: sicut *Mavortis*, vel *induperatoris*: nam *alium* facit, vel *Martis*, aut *imperatoris*.

640. MUNERA, LAETITIAMQUE DEI. Id est, Liberi Patris: ac per hoc vinum: aut certe, ut multi legunt: *Laetitiamque die*: id est, diei: ut supra dicta munera sint multorum dierum usui sufficientia. Intelligamus autem missa aliqua etiam ad usum diei. Nonnulli *dii* legunt, sicut veteres *famis*, *fami*. Plautus in Mercatore: *Quia aut nocti, aut dii, aut Soli, aut Lunae*. Sane quidam hunc versum intelligi non putant posse, ut est ille: *Quem tibi jam Troja*.]

PIERI.

640. MUNERA LAETITIAMQUE DEI. Minime mirum, si tot auctores diversi abeunt in hemistichii hujus interpretatione; quum veteres quoque codices diversissimi reperiantur: quorum quippe alii *die*, alii *dei*, alii *dii* legunt;

D d d 3

Quod

At domus interior regali splendida luxu
 Instruitur, mediisque parant convivium tectis.
 Arte laboratae vestes, ostroque superbo:
 Ingens argentum mensis, caelataque in auro
 645 Fortia facta patrum, series longissima rerum,
 Per tot ducta viros antiquae ab origine gentis.
 Aeneas (neque enim patrius consistere mentem

SERVII.

Pas-

642. SPLENDIDA INSTRUITUR. Pro instruitur, ut splendida sit. LUXU. Modo abundantia: alibi: luxuria. Et notandum, quia affluentiam ubique exteris gentibus dat; Romanis frugalitatem, qui & duobus tantum cibis utebantur, & in atriis edebant sedentes: unde Juvenalis: *Quis fercula septem secreto coenavit aris?* & Virgilius: *Perpetuis solisi patres, considere mensis.* MEDIIS TECTIS. Juxta cottidianam consuetudinem, ait, mediis: & si dicamus, in media domo sua sedens turbatus est.

643. LABORATAE VESTES. Labore perfectae, ut: *Laboratasque premunt ad pectora ceras.* Et est sermo in compendium coactus, sicut: *Rapuitque in somite flammam:* id est, raptim fecit. [Et sane vestes non illas dicit, quibus induimur, sed stragulas, supra quas discumbitur: sic enim dicebantur vestes stragulae.] OSTROQUE SUPERBO. Claro, pretioso: id est, per se superbo; aut quia superbos faciat.

644. INGENS ARGENTUM MENSIS. Aut subaudi exponunt: aut mensas argenteas accipe. CAELATAQUE IN AURO. Insculpta: in principali aliam habet naturam: in derivatione mutatur: nam celum dicitur ferrum ipsum, unde operantur argentarii, quod producitur naturaliter; sed in derivatione mutatur: diphthongus namque est: *Caelataque in auro.*

645. [FORTIA FACTA. Veteres enim in conviviis solebant fortia parentum facta narrare, quae hic etiam insculpta dicit. Et hic resolvit Poeta illud, quod reprehenditur, cur in templo Junonis non Poenorum & Graecorum facta depinxerit; scilicet quod suorum res pretiosiore materia signatas habuerit:] quae ibi etiam sculpta erant: mos enim erat veterum. SERIES. Ordo connexus.

646. PER TOT DUCTA VIROS. [A Belo, primo rege Assyriorum, ut: *Ab antiquo duranti cinnama Belo.*] A Belo usque ad Belum, patrem Didonis, qui & ipse Assyrius fuit, quamvis alio nomine pater Didonis fuisse dicatur. Sed hic ait: *Quam Belus, & omnes a Belo solisi:* cum inter patrem & filium medius nullus existat. Haec est generis series: Jupiter, Epaphus, Belus priscus,

Agenor, Phoenix, Belus minor, qui & Methres, Dido, & Pygmalion. Et hoc regis nomen ratione non caret: nam omnes in illis partibus Solem colunt, qui ipsorum lingua *El* dicitur: unde & *Elaios*. Ergo addita digammos, & in fine facta derivatione, a Sole regi nomen imposuit.

647. AENEAS. Sequitur, *Rapidum ad naves praemittis Achatem.* Caetera per parenthesis dicta sunt.

PIERII.

Quod quidem, quum neque ab Au. Gellio, neque a Servio, neque ab alio quopiam, adhuc determinatum esset, litem ego quoque sub iudice relicturus eram; nisi exemplaria fere omnia vetustiora reclamassent, dei legendum esse attestantia, VITEMQUE in sacris mystico sensu laetitiam significare sacerdotes Aegyptii submonuissent: ut non insulsa sit interpretatio: *Munera Dei* quippe *laetitiam*: cuius paulo post *Bacchus dator* appellabitur, quae quidem absque vino frigidiuscula fuisset: Verum de hoc latius in Sacris Aegyptiorum litteris. Huic porro sententiae subscribit Ti. Donatus, apud quem in integris eius commentariis ita scriptum inveni: MUNERA LAETITIAEQUE DEI, in vino tantum esse missum debemus intelligere, quantum congrueret ceteris: quae species numerata sunt. Ordinatio sensus melius intellectum patefaciet: quae talis est: Nec minus interea sociis ad litora mittit Munera: & dicit quae sint ipsa munera: Viginti inquit tauros, magnorum horrentia centum Terga suum: pingues centum cum matribus agnos, Munera laetitiamque Dei. Scribe vero, *laetitiam* per s, syllaba pene ultima, non per c: quod & aetatis eruditioris marmora, & ipsa nomismata declarant, in Faustinae enim Augustae nummo LAETITIA per t, scriptum observavimus. In Imp. Caes. LV. Pertinacis Aug. LAETITIA TEMPORUM, & eodem modo in plerisque aliis.

648. ANTIQUAE AB ORIGINE GENTIS. In Longobardico exemplari, & in Mediceo, *antiqua* legitur: quod & in aliis aliquot animadverti: idque forsitan non inepte. Malunt tamen multi, *antiquae* gentis legere: neque id indecenter.

Passus amor) rapidum ad navis praemittit Achaten,
Ascanio ferat haec; ipsumque ad moenia ducat.

650 Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.

Munera praeterea, Iliacis erepta ruinis,
Ferre jubet; pallam signis auroque rigentem,
Et circumtextum croceo velamen acantho,

Ornatus Argivae Helenae: quos illa Mycenis,

655 Pergama cum peteret, inconcessosque Hymenaeos,

S E R V I I.

Ex.

648. RAPIDUM AD NAVES PRAEMITTIT ACHATEN. Non praemittit nec enim sequitur ipse; sed *mittit praerapidum*: quod ex affectu patris, id est, eius, qui mittit, intelligendum est, non ex Achatae velocitate. Et sic praerapidum dixit, quomodo Terentius: *Per pol quam paucos*: hoc est, perquam paucos volo. *Pol* enim per se plenum est, jurantis adverbium: cui praepositio separatim nunquam cohaeret.

649. FERAT. Afferat, nuntiet, ut: *Feres haec aliquam tibi fama salutem*.

650. STAT. Modo est, ut: *Grajo flant nomine dictas*: alias horret, ut: *Stant lumina flamma*. Et: *Stabat acuta flex*. Item plenum est, ut: *Jam pulvere coelum stare vident*. Et: *Stant & juniperi, & castaneae bisjuntae*. Item positum est, ut: *Stant manibus arae*. Item placet, ut: *Stat, conferre manum Aeneae*. Et: *Stat casus renovare omnes*. Pro loco ergo hic intelligendus est sermo.

651. ILIACIS EREPTA RUINIS. Commendat ex loci difficultate, ut: *Nec tanta mihi valle reperi*. Item ex persona: *Ornatus Argivae Helenae*: &: *Iliacis quod gesserat olim*. Ut: *Hoc Priami gestamen erat*: quemadmodum plerumque ex intervalli longitudine, ut: Terentius: *Ex Aethiopia est usque ancilla haec*. EREPTA. Ostandit valde pretiosa, quae meruerunt ex ruinis civitatis eripi. Laborat autem Poeta hoc sermone probare, ab Aenea non esse proditam patriam, si ornatus Helenae, quam cum Antenore Trojam prodidisse manifestum est, ex incendio eripuit, bellorum casu, non pro praemio prodicionis accepit.

652. PALLAM RIGENTEM. Duram propter aurum, sicut & novas vestes videmus. Significat autem tunicopallium: quod secundum Varronem *palla* dicta est, ab irrugatione, & mobilitate: quae est in fine hujusmodi vestium, *πῶ δὲ πάλαν*. SIGNIS AUROQUE. Signis aureis, ut: *Milemque & montes*.

653. ET CIRCUMTEXTUM VELAMEN. Cycladem significat. ACANTHO. Genus virgulti

flexuosum, quod vulgo *berbacanthum*, id est, flexibile virgultum, dicunt: in cuius imitationem arte vestis ornatur. Varro ita refert: *Citias ait in India esse arbores, quae lanam ferant. Item Epicadus in Sicilia, quarum floribus cum dempti sunt aculei, ex his implicitis mulieres multiplicem conficere vestem. Hinc vestimenta acanthina appellata*.

654. ORNATUS ARGIVAE HELENAE; QUOS ILLA MYCENIS. [Hic quoque commendatio muneris a persona, quae & in fuga magni fecerit.] ARGIVAE. A vicinitate dixit Argivae. Et paulo post Mycenis; cum Spartana fuerit, quae civitas est in Laconica; nam legimus: *Mo duce Dardanius Spartam expugnavit adulter*. Et vide jam omen infelicitatis futurae; cum adulterae suscipit munera.

655. PERGAMA CUM PETERET. Eo tempore quo a Paride sollicitata est Helena, Venere faciente, [quae ei in praemium pro victoria, quam de malo aureo acceperat, alienum matrimonium concilians, sicut nota fabula omnibus traditum est: quamvis vera historia hoc habere dicatur, non sollicitatam a Paride Helenam, sed cum non ei consentiret, ut, absente eo tempore Menelao, sponte eum sequeretur ad Trojam, expugnata civitate, vi a Paride sublatam; unde factum est, ut Paris, timore nequi eum sequeretur, non recto itinere properaret ad patriam, sed diverteret ad Aegyptum, & ad regem Proteum veniret; qui cum esset sacrificus, & agnovisset alienam uxorem a Paride raptam, duci eam dicitur subtraxisse, & nescio quibus disciplinis phantasma in similitudinem Helenae formatum Paridi dedisse, quod in II. plenius invenies.] INCONCESSOSQUE HYMENAEOS. Et fato & legibus. *Hymenaeus* autem, ut alii dicunt, deus nuptiarum: ut alii, quidam juvenis fuit, qui die nuptiarum oppressus ruina est: unde expiationis causa nominatur in nuptiis. Sed falsum est: nam vitari magis debuit nomen extincti. Sed hoc habet veritas: *Hymenaeus* quidam apud Athenas, inter bella saevissima virgines liberavit: quam ob causam nubentes

Extulerat, matris Ledaë mirabile donum.
 Praeterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim,
 Maxima natarum Priami, colloque monile
 Baccatum, & duplicem geminis auroque coronam.

660 Haec celerans, iter ad navis tendebat Achates.

At Cytherea novas artis, nova pectore versat
 Consilia: ut faciem mutatus & ora Cupido
 Pro dulci Ascanio veniat, donisque furentem

SERVII.

In-

bentes ejus invocant numen, quasi liberatoris virginis. Hinc etiam apud Romanos Thalassio invocatur: cum enim in raptu Sabinarum, plebejus quidam raptam pulcherrimam duceret: ne ei auferretur ab aliis, Thalassionis eam ducis nobilis esse simulavit: cujus nomine fuit tuta puellae virginitas. Alio etiam modo: *Hymenaeus*, Atheniensis, adeo pulcher fuit, ut adolescens puella putaretur: is cum unam virginem nobilem, ipse mediocriter ortus, adamasset, ejusque nuptias desperaret; quod unum poterat, sequendo puellam amori satisfacerebat. Sed cum Atheniensium nobilissimae virgines Eleusinae Cereri sacra facerent, subito adventu piratarum raptae sunt; inter quas etiam *Hymenaeus*, qui illo amatam sequutus fuerat puellam, tanquam puella, raptus est. Sed cum piratae praedam per longinqua maria portassent, in desertam regionem delati, ac fatigati, somno se dederunt. Hos cum *Hymenaeus* universos occidisset, relictis ibi virginibus, Athenas reversus est: petiitque a civibus, ut, si virgines, quae raptae fuerant, reduxisset, delectae nuptias impetraret. Quas cum reduxisset, optatam in matrimonium virginem meruit. Quod conjugium quia felix fuerat, placuit Atheniensibus omnibus nuptiis *Hymenaei* nomen interesse: Est autem & alia ratio vocabuli: nam *Hymen*, quaedam membrana quasi virginalis esse dicitur puellae, qua rupta, *Hymenaei* nuptiae dictae.

656. [EXTULERAT. Secum exportaverat.] MATRIS LEDAE MIRABILE DONUM. Vel quod ipsa filiae: vel quod ei Jupiter dederat.

657. PRAETEREA SCEPTRUM, ILIONE. Bene offert munera, apta personis: sicut etiam Latino, in septimo. [ILIONE QUOD GESSERAT OL. Quia etiam feminae scepro utebantur. Gesserat autem, pro gestaverat, ut: *Hoc priami gestamen erat*. Et quaeritur utrum hoc sceptrum de Thracia, an de Troja sublatum: quidam Aeneae ab Iliona datum dicunt; sed quamvis apta nupturae reginae sint munera, tamen futurorum malorum continere omen videntur.

658. MAXIMA NATARUM PRIAMI. Quia ante etiam foeminae regnabant; praesertim primogenitae: unde ait, *Maxima*. Haec autem uxor Polymnestoris fuit, quae, post captum Ilium ejecta a viro, manu sua interiit. COLLOQUE MONILE. Ornamentum gutturis: quod & segmentum dicunt, ut Juvenalis: *Segmenta & longos habitus*. Licet *segmentatae vestes* dicamus, ut ipse: *Et segmentatis dormisses parvula canis*.

659. BACCATUM. Ornatum margaritis. Dicimus autem & *haec margarita*, & *hoc margaritum*, & *haec margaritis*, quod Graecum est, quo modo *Nais*. Sane multi separant *gemma* & *margaritam*, ut Cicero: *Nullam gemmam aut margaritam*: & *gemmas* volunt dici diversi coloris; *margaritas* vero albas: vel *gemmas* integras, *margaritas* pertusas. DUPLICEM GEMMIS AUROQUE CORONAM. *Duplicem*, aut latam, ut: *Duplici aptantur dentalia dorso*. Item: *Aut duplex agitur per lumbos spina*, aut re vera *duplicem gemmis & auro*. [Sane immiscet Romanam consuetudinem: coronis enim foeminae utebantur.]

660. HAEC CELERANS. Celeriter facere cupiens.

661. AT CYTHEREA. Ab insula, quae numero tantum plurali dicitur, ut: *Sunt altae Cytherae*. NOVAS ARTES. *Artes* *μῆτις* est: unde sine epitheto male ponitur. [Veteres autem artes pro dolis ponebant. Et Terentius in *Heautont*. *Quendam offendi ibi militem, Ejus nocturno orantem: haec arte trahebatur virum*. Item in *Phormione*: *Artificem probum*: nam & Graeci dolos, technas dicunt, ut in 11. *Perjurique arte Sinois*:] ut bonas artes, malasque artes dicamus.

662. FACIEM MUTATUS. Nota figura est. Quod autem addidit & ora, perissologia est.

663. DONISQUE FURENTEM INCENDAT REGINAM. Incendat, & turere faciat, ut: *Animumque labantem Impulsi*. [IMPLICIT PROPRIE ait: *Impliciti* enim morbo dicuntur: nam & amor morbus.]

PIERII.

655. INCONCESSOQUE HYMENEOS. Historia de *Hymeneo*, adolescente Athen. qui raptas a piratis vir-

Incendat reginam, atque ossibus implicet ignem.
 665 Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilinguis.
 Urit atrox Juno, & sub noctem cura recurſat.
 Ergo his aligerum dictis adſatur Amorem:
 Nate, meae vires, mea magna potentia, ſolus,
 Nate, patris ſummi qui tela Typhoea temnis;

SERVII.

Ad

665. QUIPPE DOMUM TIMET AMBIGUAM. Modo incertam: in qua habitat mutabilis foemina, ut: *Varium & mutabile ſemper Foemina*. Item Juno in quarto: *Suſpectas habuiſſe deos Carthaginis altae*. Alias, *ambiguam*, pro gemina duplicique accipitur, ut: *Agnoviſſe prolem ambiguam*. TYRIOSQUE BILINGUES. Fallaces: nec enim ad linguam retulit, ſed ad mentem. Item apud Livium de Annibale: *Inhumana crudelitas, perfidia plus quam Punica; veri nihil, nihil ſancti, nullius dei metus, nullum juſjurandum, nulla religio*.

666. ATROX. Primo quantum ad Venerem pertinet, ſaeva; non quia ita de ea Poeta iudicet. SUB NOCTEM CURA RECURSAT. Circa noctem. Et ſciendum quia cum tempus ſignificatur, *sub*, praepoſitio accuſativo cohaeret, ut: *Aus ubi ſub lucem, denſa inter nubila ſeſe Diverſi rumpunt radii*. [Et bene *sub noctem cura recurſat*: quia vehementiores curae vel circa noctem, vel per noctem ſunt.] RECURSAT autem, recurrit & revertitur; quaſi ſemper in mentem venit.

667. ERGO HIS ALIGERUM DICTIS AFFATUR AMOREM. [*Aligerum*, compoſitum a Poeta nomen:] Sane Latini deum ipſum Cupidinem vocant, eo, quod facit amorem; ſed hic imitatus eſt Graecos, qui uno nomine *Ἔρως* utrumque ſignificant: nam *Amorem* dixit deum; ſed diſcrevit epitheto. Sane nomen hoc, ratione non caret: nam, quia turpitudinis eſt ſtulta cupiditas, puer pingitur, ut: *Inter quas curam Clymene narrabat inanem*: id eſt, amorem. Item, quia imperfectus eſt in amantibus ſermo, ſicut in puero, ut: *Incipit effari, mediaque in voce reſiſtis*. Alatus autem ideo, quia amantibus nec levius aliquid, nec mutabilius invenitur; ut in ipſa probatur Didone: nam de ejus interitu cogitat, cujus paulo ante amore deperibat, ut: *Non potui abruptum divellere corpus*. Idem ex Terentio patet: *In amore haec ſunt vitia: injuria, ſuſpicionem, inimicitias, inducias, bellum, pax ruſum*. Sagittas vero ideo geſtare dicitur; vel quia amorem & libidinem ſequitur punctura poenitentiae, & dolor: vel quia, ut ipſe, incertae velocique ſunt. Et haec ratio

pene in omnibus aliis numinibus, pro poeſtatum qualitate, formatur.

668. NATE MEAE VIRES. Aut quia veneria voluptas exerceri ſine amore non poteſt: aut ſecundum Simonidem, qui dicit Cupidinem ex Venere tantum eſſe progenitum: quanquam alii dicant, ex ipſa & Marte: alii ex ipſa & Vulcano: alii vero Chai & primae rerum Naturae eum eſſe filium velint. [Sane & hic perſuaſoriam agit, ſicut ſuperius, ubi Juno ad Aeolum loquitur: *Aeole namque tibi*: ſed ibi, quia dea cum homine loquebatur, principio opus non fuit: hic vero principio uſus eſt: quia Dea cum Deo loquitur, ad benevolentiam comparandam. NATE. Ab indulgentiſſimo nomine, cauſa amoris: MEA MAGNA POTENT. Quid poſſit facere. QUI TELA TYPH. TEMN. Pro quo. FRATER UT AEN. PELAGO TUUS. Contra quem. ODIIS JUN. INIQ. Nam quod dicit *Frater meus*, non filius meus, oſtendit ei etiam proſuturum qui rogatur: nam ex eo genere eſt illud: *Et noſtro deluſiſti ſaepe dolore*. Quaeritur cauſa, HUNC PHOENISSA TENET D. Timor ipſius, ET VERROR QUO SE JUN. V. Rem ipſam, QUOCIRCA CAP. A. D. Modus. QUA FACERE ID P. Quamdiu, NOCTEM NON AMPL. U. An difficile ſit, ET NOTOS PUERI P. I. E. Quomodo, UT CUM TE GREMIO A. L. D. Subito amabit, OECULTUM INSPIRFS IG. F. Q. V. Nihil promiſit: quid enim promitteret Deo?] SOLUS, NATE, Id eſt, qui ſolus contemnis Jovis fulmina, quae diis caeteris ſolent eſſe terrori.

669. PATRIS SUMMI. Nunc quidem de Jove proprie dixit. Sciendum tamen pro qualitate rerum vel perſonarum, ſummum deum dici, vel patrem: nam unusquiſque putat eum eſſe ſummum Deum, quem colit, ut: *Summe deum ſancti cuſtos ſervatis Apollo*. TYPHOEA. Multi *Typhoea* legunt: ut *Cerealia*, & *Cerealea*. *Typhoea* autem dixit, non quibus *Typhoea* uſus eſt, ſed quibus Jupiter in *Typhoeum*: a ſpoliis, id eſt, virtute & victoria, epitheton poſuit; ut Scipio Africanus, & Metellus Creticus. TEMNIS. Aphæreſis eſt, pro contemnis. Haec nati laude hoc dicit: facile eum poſſe contemnere Junonem, qui contemnit & Jovem.

E e e

PIE

- 670 Ad te confugio, & supplex tua numina posco.
 Frater ut Aeneas pelago tuus omnia circum
 Litora jactetur, odiis Junonis iniquae,
 Nota tibi: & nostro doluisti saepe dolore.
 Hunc Phoenissa tenet Dido, blandisque moratur
 675 Vocibus: & vereor, quo se Junonia vertant
 Hospitia. Haud tanto cessabit cardine rerum.
 Quocirca capere ante dolis, & cingere flamma

SERVII.

670. AD TE CONFUGIO. Personarum ratio facit laudis augmentum. TUA NUMINA. Possibilitatem. Et notandum est unum deum plura habere numina, ut supra diximus de Junone.

671. FRATER UT AENEAS. Conciliatio a qualitate personae: Ut autem, est quemadmodum: quod in pronuntiatione extenditur, quando temporis non est.

672. JACTETURQUE. Vacat *que*. ODIIS JUNONIS INIQUAE. Iusta causa petitionis ostenditur. *Odi*um autem, o in nomine breve est; in verbo vero longum, ut *Odi*: quemadmodum *liquetur*, *li* brevis est; *liquitur* longa.

673. NOTA TIBI. Graeca figura est: quia plurale a singulari regitur, ut Terentius: *Mira vero militi quae placeant*. ET NOSTRO DOLUISTI SAEPE DOLORE. *Nostre*, aut eo, quo & ego: aut *doluisti*, ideo, quia me dolentem vidi: ut *doleo illa re*.

674. PHOENISSA. De Phoenice. TENET. Moratur. [BLANDIS VOCIBUS. Ideo dixit *blandis*, ut ostenderet Didonem facile amore incendi posse, quae ante jam blanda est quam amet.]

675. QUO SE JUNONIA VERTANT HOSPITIA. *Quo*, id est, in quam partem. *Junonia* autem *hospitia*, Carthaginem dicit: ubi habitabat Juno, ut: *Hic illius arma*. Aut certe hoc ipsum vereor, quod Aeneae Carthago in hospitium patuit, ut est: *Timeo Danaos & dona ferentes*.

676. HAUD TANTO CESSABIT CARDINE RERUM. Aut *ἄντηκός* dixit, ne in tantum quidem: hoc est, brevi occasione cessabit: aut simpliciter intelligendum est: non poterit in tanta rerum opportunitate cessare: ut sit de proverbio tractum, quod dicitur: *Res in cardine est*: hoc est, in articulo. [Quidam sic intelligunt: cum in incerto statu res sunt, *in cardine* esse dicuntur: & translationem verbi a *jana* tractam volunt, quae motu cardinis hac il-
lac impelli potest.]

677. QUOCIRCA. Quapropter. MEDITOR. Mente pertracto.

PIERII.

virgines in libertatem vindicaverit, in antiquis plerisque Servii codicibus manu scriptis non reperitur: quare vereor, ne illa sint adulterina.

671. FRATER UT AENEAS PELAGO TUUS OMNIA CIRCUM LITORA JACTETUR ODIIS JUNONIS INIQUAE. Omnia prorsus exemplaria manu scripta, quae hactenus legerim, scriptum ostendunt, *jacteturque odiis*, particula *que* tantum ad sustinendum versum interjecta, ut plerumque alias. Nam quod ajunt quidam ita ordinem explicandum, ut dicamus: nota tibi, ut tuus frater Aeneas jactetur pelago, *jacteturque* circum omnia litora, nimium tortuosa mihi videtur oratio: Quare *omnia circum litora*, ampliationem potius esse dixerim, quod parum erat, *pelago* dixisse. *Jactetur* vero absque particula *que* libenter legerim. Nam penitumereos locus omnino communis est, cui tamen isti passim ita consultum voluere, ut nullam pene reliquerint, cui non particulam eam obtruderent: Nisi dicamus figuram esse brevitatis per detractionem, quam alio loco Quintilianus adnotavit ab Apolliope si diversam, quum scilicet unum tantum filetur verbum, idque manifestum, ita hic detractum sit: *erret*, quippe *pelago*, *circum omnia litora*, *jacteturque odiis Junonis*: quod codicum antiquorum reverentiae concedamus. Demum quod in aliis legitur, *Junonis iniquae*, in Longobardico legere est, *Junonis acerbae*: quasi dicat implacabilis, quae nulla possit ratione mitescere. Sed enim id admittendum, quod in pluribus & minus corruptis exemplaribus habetur, *iniquae*: cui lectioni Ovidii etiam congruit parodia: *Dire lues populis ira Junonis iniquae*.

674. HUNC PHOENISSA TENET DIDO. In codicibus plerisque antiquioribus, *nunc* legitur, quod minime displicet: praesertim quum Ti. Donatus exponat, *jam tenet*.

Re-

Reginam meditor; ne quo se numine mutet:

Sed magno Aeneae mecum teneatur amore.

680 Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem:

Regius accitu cari genitoris ad urbem

Sidoniam puer ire parat; mea maxima cura;

Dona ferens pelago, & flammis restantia Trojae.

Hunc ego sopitum somno, super alta Cythera,

685 Aut super Idalium sacrata sede recondam:

Ne qua scire dolos, mediisque occurrere possit.

Tu faciem illius noctem non amplius unam

Falle dolo, & notos pueri puer indue vultus:

Ut, cum te gremio accipiet laetissima Dido,

690 Regalis inter mensas laticemque Lyaeum,

SERVII.

Cum

678. NE QUO SE NUMINE MUTET. *Quo*, vel vacat, vel pronomen est. Et bene supprimit nomen Junonis, ne ejus frequenti commemoratione, Cupidinem terreat: magis enim vult eum intelligere, quam audire Junonem: aut certe adverbium est, ut sit: Timeo ne se numine Dido aliquam commutet in partem.

679. MECUM. Id est, cum officio venerio: vel *meum*, per meos amores, me adnitente. Nec potest intelligi, quemadmodum ego: aliter enim amatur matre, aliter a Didone Aeneas.

680. QUA. Id est, quomodo. ACCIPE. Audi, ut: *Accipe nunc Danaum infidias*, ut contra, *Da*, dic, ut: *Da Tytiro nobis*, &: *Da*, non indebita posco. MENTEM. Dispositionem, consilium.

681. ACCITU. Evocatione: & est quartae declinationis.

682. URBEM SIDONIAM. Quam tenent Sidonii. MEA MAXIMA CURA. Et Aeneas cura est; sed Ascanius maxima; Cui regnum Italiae, Romanaque tellus debentur: & ubique Ascanius maxima cura Veneris introducit, ut: *Veneris justissima cura*. Item: *Hunc regere, & dirae valeam subducere pugnas*.

683. DONA RESTANTIA. Quae restiterunt, superfuereque, [ante pelagus posuit, cum post Trojae everisionem navigaverit Aeneas.]

684. SOPITUM SOMNO. Unum quidem est *sopor* & *somnus*: sed modo *sopitum*, irrigatum intelligimus. CYTHERA. Sicut dictum est, genere neutro pluraliter, [ut alibi: *Sunt alta Cythera*.]

685. IDALIUM. Cypri nemus, in quo oppidum breve, ut paulo post: *Idaliae lucos*. Item:

Idaliunq; nemus. SACRATA SEDE. Vel templi, vel oppidi.

686. NE QUA SCIRE DOLOS. *Qua* vacat, ut frequenter diximus. MEDIUS. Importunus, incongruus.

687. TU FACIEM ILLIUS. *Faciem* pro vultu posuit: nullus enim potest faciem alterius accipere; sed vultum, qui pro mentis qualitate formatur: unde infra ait: *Et notos pueri, puer, indue vultus*: aut certe quia difficile numini non est, ut in faciem mutetur alterius. [Sane *illius* in Georgicis corripuit, ut: *Illius immensas*.] NOCTEM NON AMPLIUS UNAM. Ut supra diximus, artis poeticæ est, non omnia dicere: unde nunc praemisit, *Noctem unam*: nec enim dicturus est, aut abscissum Cupidinis, aut adventum Ascanii.

688. PUERI PUER. Argumentum a facili. [LAETISSIMA DIDO. Non est epitheton perpetuum: id est, cum laeta esse coeperit.]

690. REGALES INTER MENSAS. Epulas intemperantes, in quibus castitas rara est; & facilis amoris occasio; unde est illud Terentii: *Sine Cerere & Libero friget Venus*. LATICEMQUE LYAEUM: *Latex* proprie aqua est; ab eo, quod intra terrae venas lateat; sed & vinum latet intra uvam; unde nunc dixit *laticem*. *Lyaeum* autem pro *Lyaeum* dixit figurate; ponens principalitatem pro derivatione.

PIERII.

680. QUO FACERE ID POSSIS. Servius legit *qua*, id est, quomodo. In veteribus tamen exemplaribus plerisque *quo* habetur. In Mediceo, *qua*: ut agnitum a Servio. Quod vero *posset*, in Romano codice est, vitium id familiare.

E e e 2.

Cum dabit amplexus atque oscula dulcia figet,
Occultum inspiret ignem, fallasque veneno.
Paret Amor dictis carae genetricis, & alas
Exuit, & gressu gaudens incedit Iuli.

695 At Venus Ascanio placidam per membra quietem
Inrigat, & fotum gremio dea tollit in altos.
Idaliae lucos: ubi mollis amaracus illum
Floribus & dulci adspirans complectitur umbra.
Jamque ibat dicto parens, & dona Cupido
700 Regia portabat Tyriis, duce laetus Achate.
Cum venit, aulaeis jam se regina superbis
Aurea conposuit sponda, mediamque locavit.

SERVII.

Jam

691. OCCULTUM INSPIRES IGNEM. Definitio amoris est, *ignis occultus*. VENENO. *Venum* dictum, quod per *venas* eat; ideo post ait: *Longumque bibebat amorem*.

693. PARET AMOR DICTIS. Ut supra, pro Cupidine *Amorem* posuit. [Sane notandum, quod interdum, ubi inducit minorem festinantem parere, majori respondentem cum non facit; ut hoc loco Cupidinem; ut in *IV. Ille Patris magni parere parabat Imperia*. Et in *VII. Exin Gorgoneis Aleto infecta venenis*.]

694. ET ALAS EXUIT. Hoc est, deposuit. Laus ingens Ascanii per transitum. Siquidem, alis tantum depositis, Ascanius fuit.

695. PLACIDAM PER MEMBRA QUIETEM. Aut epitheton est quietis: aut ideo placidam dixit, quia est quies, quae potest etiam somniorum terrore turbari.

696. IRRIGAT. Infundit, proprie, quia somnus sic pingitur, quasi cornu infundat. FOTUM. Sublatum, complexum a *fovendo*.

697. AMARACUS. Hic puer, regius unguentarius fuit, qui casu lapsus, dum ferret unguenta, majorem ex confusione odorem creavit: unde optima unguenta, *Amaracina* dicuntur. Hic postea in herbam *sampsuchum* versus est, quam nunc etiam *amaracum* dicunt.

699. JAMQUE IBAT. Cum vix Venus ista dixisset. Sane nequa festinantibus personis, neque minoribus est respondendi facultas; ut hoc loco Cupidini: ut Mercurio supra; item in quarto; & in septimo, Furiae,

701. CUM VENIT. Aut pro *cum* veniret; aut *Cum* sit adverbium temporis, pro *dum*: nec enim potest conjunctivi modi particula jungi indicativo. Sane sciendum, malo errore, *cum*, & *dum* a Romanis esse confusa. ATTALAEIS. Velis pictis, quae ideo *aulaeae* dictae sunt; quod primum in aula Attali regis Asiae, qui populum Romanum scripsit haeredem, inventae sunt. Ideo autem etiam in domibus tenebantur *aulaeae*, ut imitatio tentoriorum fieret: sub quibus bellantes semper habitavere majores: unde & in thalamis hoc fieri hodieque conspicimus. Varro tamen dicit, vela solere suspendi ad excipiendum pulverem: quia usus camerae ignorabatur. Unde Horatius: *Interea suspensa gravis aulaea ruinas Inpatinam fecere, trabentia pulveris atui*. Quantum non *Aquila Campanis excitat agris*. Sciendum sane, omnia Graeca nomina in *u* literam exeuntia, cum derivationem faciunt, *u* in *ae* diphthongum convertero, *αὔλη*, *aulaea*, *Ἰδὴ Ἰδαία*, *Αἴτνη*, *Aetnata*. SUPERBIS. Nobilibus, ut: *Ceciditque superbum Ilium*.

702. AUREA. Si *Dido aurea*, pulchram significat, & est nominativus. Si *sponda*, septimus quidem est: sed synizesis fit, & spondeus est. SPONDA. Scibadia antiqui non habebant; sed stratis tribus lectis epulabantur: unde & *triclinium sterni* dicitur: sic Cicero: *Sterni triclinia & in foro & in rostris jubebat*. Unde apparet errare eos, qui *triclinium* dicunt ipsam basilicam, vel coenationem. MEDIAMQUE LOCAVIT. Collocavit. Ipse enim apud majores domini fuerat locus, ut aperte Sallust. docet: *Igitur discubuerunt: Sertorius inferior in medio; super eum L. Fabius Hispaniensis senator exproscriptis; in summo Antonius; & infra*

Jam pater Aeneas, & jam Trojana juvenus
Conveniunt, stratoque super discumbitur ostro.

705 Dant famuli manibus lymphas, Cereremque canistris
Expediunt, tonsisque ferunt mantelia villis.

Quinquaginta intus famulae: quibus ordine longo
Cura penum struere, & flammis adolere penates.

S E R V I I.

infra scriba Sertorii Versus: & alter scriba Maecenas in. imo, medius inter Tarquinium & dominum Perpernam.

703. JAM PATER AENEAS. Religiosus: quia pater proprie omnium deorum epitheton est, ut ostendit ubique Virgilius.

704. OSTRO. Pro purpura posuit, unde tingitur purpura.

705. DANT MANIBUS FAMULI LYPHAS. Humilis character, qui *τοῦτος* dicitur: vilia enim describuntur. CEREREMQUE. Hic panem, alibi triticum, ut: *Tum Cererem corruptam undis*. EXPEDIUNT. Proferunt. TONSISQUE FERUNT MANTILIA VILLIS. *Tonsio villis*, vel minutis: vel compositis, ut: *Tonsa coma*, pressa corona est. Constat enim, majores mappas habuisse villosas, [quibus etiam in sacris utebantur, sicut in Georgicis: *Manibus liquidos dant ordine fontes Germanae, tonsisque ferunt mantilia villis*: de supplicaturis enim hoc dixit.] *Mantilia* vero a manibus dicta; & est nominativus *mantile*, quo modo *terale*. Quod autem legimus in Horatio: *Ne turpe terale*, apocope est.

707. QUINQUAGINTA INTUS FAMULAE. Hoc est, multae. ORDINE LONGO. Id est, dispositione, secundum Tullium, qui in Oeconomicis dixit, quid ubi ponendum sit: nec enim debent universa confundi. CURA PENUM STRUERE. Inter *penum* & *cellarium* hoc interest, quod *cellarium* est paucorum dierum: unde & in cellam dicitur imperatum frumentum; *Penus* vero, temporis longi. Sane dicimus, & *hic* & *hanc* & *hoc penus*; sed a masculino & foeminino genere quarta est declinatio, a neutro tertia; quo modo est *penus penoris*: unde Horatius: *Portet frumenta penusque*. Masculino vero genere Plautus: *Nisi mihi annuus penus datur*. Foeminino Lucillius posuit: *Uxori legata penus*. Quartae autem declinationis esse Persius docet, ut: *In locuplete penu desepsi pinguibus umbris*.

708. STRUERE. Ordinare, componere: unde & *Struflones*, dicuntur ferculorum compositores. ET FLAMMIS ADOLERE PENATES. Id est, Colere. Sed *adolere*, proprie est augere. In faelis autem *xxi* *in quibusq[ue]v* *adolere* per bonum omen dicitur: nam in aris non adolentur aliqua,

sed cremantur & consumuntur: quia veteres in focis sacrificabant, ut ipse alibi: *Horror amare focos*.

P I E R I I.

695. PLACIDAM PER MEMBRA QUIETEM. Est ubi *placitam* legatur: quod non aequè placet. *Placida* enim proprium est quietis epitheton.

704. STRATOQUE SUPER DISCUMBITUR OSTRO. Apud C. Julium Ro. ubi de praepositionibus agitur, quae a Suetonio Tranquillo in ordinem digestae fuerint, versus citatur ex Marone, ita scriptus: *Stratoque super discumbitur ostro*. Nam *Extruiimusque toros*, alibi dictum: Et: *Instruiimus mensas*. Quanquam *strato* minime displiceat, quod de tapetis intelligendum est.

705. DANT FAMULI MANIBUS LYPHAS. In Romano, in Longobardico, & aliquot aliis codicibus antiquis, transportatis dictionibus legere est: *dant manibus famuli lymphas*: Sed isti Lambdacismus evitare voluerunt, quum tamen auctores plerumque hujusmodi syllabarum concursum venustati ducant.

706. TONSISQUE FERUNT MANTILIA VILLIS. Romanus codex, & hic, & in Georgicis, *mantelia* per *e* tertia a fine syllaba legit: ac ne quis putet ex familiari quodam scribendi more, quo plurima toto opere in eo codice, *i* in *e* mutant: ita hoc etiam loco factum esse, sciendum in aliis quoque veteribus plerisque codicibus, *mantelia* scriptum esse: nam in Oblongo apparet id manifeste: in Longobardico vero abrasa dictio est; sed enim *mantelia* omnino prius scriptum fuisse discernitur. Sane *mantellum* apud Plautum, & apud Lucillium *mantella* legitur: *Mappar mantella*, *merumque*: atque ita *mantelia*.

707. QUIBUS ORDINE LONGO CURA PENUM STRUERE. Est & ubi *longam penum* legas. Dictum enim *longam penum* a Virgilio FL. Solipa-
ter auctor est: *Penum* porro foeminino genere Lucillium quoque dixisse constat, eo carmine: *Magna penus parvo spatio consumpta peribis*. Eodem genere usos Pomponium & Naevium, ait Nonius, qui non probari ait auctoritatem eorum, qui neutro genere dixerint, quamvis Fe-
stus *penora* ponat. Quantum vero pertinet ad vulgatorem lectionem, quae est *longo ordine*,
E. e. 3

Centum aliae, totidemque pares aetate ministri,
 710 Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant.
 Nec non & Tyrii per limina laeta frequentes
 Convenere, toris iussi discumbere pictis.
 Mirantur dona Aeneae; mirantur Iulum,
 Flagrantesque dei vultus, simulataque verba,
 715 Pallamque, & pictum croceo velamen acantho.
 Praecipue infelix pesti devota futurae
 Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo
 Phoenissa, & puero pariter donisque movetur.
 Ille, ubi complexu Aeneae colloque pependit,

SERVII.

Et

709. TOTIDEMQUE PARES AETATE MINISTRI. Non numerus habet admirationem, sed aetatis aequalitas.

710. QUI DAPIBUS. *Dapes* regum sunt; *opulae* privatorum. ONERENT autem, potest & abundantiam retulisse. Et de veterum more dixit, quibus, cum accubuissent, omnis coena simul adponebatur. [Et quidam volunt hoc secundum veterem ceremoniarum ritum adverti debere, quod Flamini Diali mensa inanis non adponebatur: nam cum dicit: *Qui dapibus mensas onerent & pocula ponant*: Et alibi: *Es vina repente mensis*: quid aliud ostendit, quam mensam vacuum non antepositam Aeneae, quem ubique omnia sacerdotia inducit habuisse.] ET POCULA PONANT. Secundum antiquum locutus est morem: quia veteribus non in manus dabantur pocula, sed mensis apponebantur, ut hodie apud plures pocula in canistris argenteis apponuntur, quae *canistra ficcaria* dicuntur.

711. TORIS PICTIS. Pro, in toris pictis; & *torus* dictus est, quia veteres super herbam tortam, vel sedebant, vel discumbebant, ut v. Aeneidos: *Viridante soro confederat herbas*. JUSSI DISCUMBERE. De regiis satellitibus dixit, qui utique subiecti erant imperio; nec tantum quod hospites fuerant. [Discumbere autem juxta consuetudinem suorum temporum dixit: quia olim sedentes vescebantur, ut ipse alibi: *Gramineque viros locat ipse sedili*. Et: *Perpetuis soliti patres considere mensis*.]

713. MIRANTUR DONA AENEAE. Hoc ad Tyrios retulit. MIRANTUR IULUM. Quem putabant Iulum.

714. FLAGRANTESQUE DEI VULTUS. Ardentes divinitate. Hoc ad poetam refertur. SIMULATAQUE VERBA. Composita in Ascanii similitudinem. Et hoc ex persona poetae accipiendum.

716. PRAECIPUE INFOELIX. Propter casum futurum; ut probant sequentia: PESTI DEVOTA FUTURAE. Ideo ergo infoelix. PESTI autem, vel amor, vel malum. DEVOTA vero, de oratione Augusti translata est locutio, quam habuit in laudatione funeris Marcelli; cum diceret: *illum immaturae morti devotum fuisse*.

717. EXPLERI MENTEM NEQUIT. Graeca figura est. TUENDO. Dum tuetur, id est, intuetur. Et omnis gerundi modus, tam ab agentis, quam a patientis significatione similiter profertur, ut: *Cantando tu illum*: id est, dum cantas. Et: *Frigidus in praeis cantando rumpitur angus*: id est: dum ei cantatur.

719. ILLE UBI. Postquam, ut Horatius: *Nos ubi decidimus*: Hoc est, postquam: nam si loci esset, quo diceret. Ergo ubi interdum adverbium loci est, interdum temporis.

PIERII.

ea in pluribus ex vetustis exemplaribus habetur, & agnoscitur a Donato.

710. QUI DAPIBUS MENSAS ONERENT ET POCULA PONANT. In Romano codice, & plerisque aliis pervetustis, legere est utrumque verbum indicandi modo, numero etiam variato: scilicet hoc pacto: *qui dapibus onerans mensas & pocula ponunt*: quod nescio quid picturatus habet, quum res ipsa ita geri videatur: quod in priori illo indefinito modo significaret tantum paratos eos esse ad onerandas mensas, & ponenda pocula. Unicuique tamen integrum sit, quam maluerit lectionem sequi.

718. ET PUERO PARITER DONISQUE MOVETUR. In antiquis plerisque omnibus exemplaribus legere est, hoc dictionum ordine: *& pariter puero donisque movetur*. Movebatur vero puero, quae jam animo agitare coepisset, posse se talem

720 Et magnum falsi inplevit genitoris amorem;
 Reginam petit. Haec oculis, haec pectore toto
 Haeret: & interdum gremio fovet, inscia Dido
 Infidat quantus miserae deus. At memor ille
 Matris Acidaliae, paullatim abolere Sichaeum

SERVIUS

In-

720. ET MAGNUM. Arduum: difficile est enim imitari verum filii affectum. FALSI GENITORIS. Non veri; pro eo, qui fallebatur, ut sit: implevit amorem ejus, quem decipiebat, simulando eum esse patrem suum: & est magis absolutum participium: nam illic nomen est: *Falsi Simoentis ad undam*.

721. REGINAM PETIT. Non simpliciter dixit, *petit*: nam *petere*, non solum adire, sed etiam est proprie insidiari.

722. GREMIO FOVET. Sustinet, ut: *Et Fatum gremio*.

723. INSIDEAT. In sinu sedeat; legitur tamen & *insidat*, id est, ut quidam volunt, insidias faciat. AT MEMOR ILLE MATRIS. Hoc est, praeceptorum matris.

724. ACIDALIAE. *Acidalia Venus* dicitur; vel quia inicit curas, quas Graeci *ἀκιδας* dicunt; vel certe a fonte *Acidalis*, qui est in Orchomeno Boeotiae civitate: in quo se Gratiae lavant, quas Veneri constat esse sacratas. Ipsi enim & Liberi filiae sunt, nec immerito. Gratiae enim per horum fere numinum munera conciliantur. Ideo autem nude sunt, quod gratiae sine fuce esse debent; ideo connexae, quia insolubiles esse gratias decet. Horatius: *Segnesque nodum solvere Gratiae*. Quod vero una averfa pingitur, duae ad nos respicientes, haec ratio est: quia profecta a nobis gratia duplex solet reverti; unde est supra: *Nec te certasse priorem Poeniteat*. Sane Veneri multa nomina, pro locis vel causis, dicuntur imposita: nam *Venerem* vocari quidam propter promptam veniam dicunt: alii *Suadam* appellant, quod ipsa conciliatio *Suada* sit: dicitur etiam *Obsequens Venus*, quam Fabius Gurges, post peractum bellum Samniticum, ideo hoc nomine consecravit, quod sibi fuerit obsecuta; hanc Itali *Postvotam* dicunt: dicta est etiam *Equestris Venus*: dicta & *Cloacina*: quia veteres cloare pugnare dixerunt: dicitur & *Myrica* & *Myrtea*, & *Purpurissa* & *Erycina*, quam Aeneas secum advenit: dicitur & *Salacia*, quae proprie meretricum Dea appellata est a veteribus, & *Lubentina*, quae lubentiam mentibus novam praestet; quamvis alii hanc *Lubiam* dicant, quod eo numine consilia in medullas labantur: alii *Mimneriam*, vel *Memniam* dicunt, quod meminerit omnium. Est & *Verticordia*, & *Militaris Venus*. Est & *Lime-*

nesia, quae portubus praest; ipsa & *Victrix*, & *Genetrix* ex Caesaris somnio sacrata. Est & *Venus Calva*, ob hanc causam; quod cum Galli Capitolium obsiderent, & deessent funes Romanis ad tormenta faciendae, prima Domitia crinem suum, post caeterae matronae imitatae eam, excuerunt: unde facta tormenta: & post bellum statua Veneri hoc nomine conlocata est; licet alii *Calvam Venerem*, quasi putam tradant; alii *Calvam*, quod corda amantum calviat, id est, fallat, atque eludat. Quidam dicunt porrigine olim capillos cecidisse foeminis, & Ancum Regem suae uxori statum calvam posuisse, quod constitit piaculo: nam mox omnibus foeminis capilli renati sunt; unde institutum, ut *Calva Venus* coleretur. Apud Cyprios *Venus* in modum umbilici, vel, ut quidam volunt, metae, colitur. Apud Ephesios *Venerem Automaton* dixerunt, vel *Epidactiam*, Ratio autem eorum nominum talis est: Meliboees & Alexis amore se mutuo dilexerunt, & iuramento se adstrinxerunt, ut, cum ad tempus nuptiarum venissent, sibi nec jungerentur; sed cum virginem parentes sui alii despondissent, & hoc Alexis vidisset, spontaneum subiit exilium. Virgo autem, ipso nuptiarum die, semet de tecto praecipitavit; quae cum illaesa decidisset, in fugam conversa pervenit ad littus, ibique scapham ascendit, ex qua sponte funes soluti esse dicuntur: voluntate itaque Deorum pervecta est, ubi amator morabatur, quam cum ille, parans cum sodalibus convivium, suscepisset, pro ipso rei eventu, templum constituit. Quod ergo sponte fuissent soluti, *Automatae Veneri* nomen sacravit; quodque, cum epulas pararet, virgo ei aquis fuisset advencta, *Epidacti* sacrum dicavit. ABOLERE SICHAEUM INCIPIT. Ordo naturalis: prius enim est evellere inhaerentia, & post nova inferre: sic Terentius: *Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio*.

PIERIUS

talem concipere ex Aenea. *Donis*, quia muliebri genus proclivius est in avaritiam: est enim magis infirmum, ac perinde magis opum appetens, & auxilii.

723. INSIDEAT QUANTUS MISERAE DEUS. Sunt qui, *insidat* trisyllabum legant: & ita apud Ti. Donatum scriptum est. Id ego nusquam alibi, neque in veteribus codicibus inveni.

- 725 Incipit, & vivo tentat praevertere amore
 Jam pridem refides animos desuetaque corda.
 Postquam prima quies epulis, mensaeque remotae,
 Crateras magnos statuunt, & vina coronant.
 Fit strepitus tectis, vocemque per ampla volutant
 730 Atria: dependent lychni laquearibus aureis
 Incensi, & noctem flammis funalia vincunt.

SERVIL.

Hic

725. VIVO AMORE. Aut vivi hominis, aut certe vehementi. PRAEVERTERE. Praeoccupare: propter Junonem sine dubio.

726. RESIDES. Pigros, & ad amandum inertes: juraverat enim nulli se esse nupturam. Refides sane milites otiosi & pigri dicuntur: ut vi. Aeneid. Refidesque movebis Tullus in arma viros. Unde contra instantes dicimus industrios.

727. QUIES EPULIS. Propter regalem affluentiam; contra supra ait: Postquam exempta fames epulis: propter naturae necessitatem, non autem luxuriam. MENSAEQUE REMOTAE. Licet sub extranea persona, Romanorum tamen exsequitur morem; apud quos duae mensae erant: una epularum, altera poculorum: nam ideo sequitur CRATERAS. Et Graecum est, ab eo, quod est, hic crater: nam Latine, haec cratera dicitur: unde Persius: Si tibi crateras argenti, inclusaque multo Aura dona feram.

728. ET VINA CORONANT. Vina pro poculis posuit, & est tropus synecdoche, ut Cererem diximus, pro frumento. Sic Plautus: Vimum pretentur: namque hic deus praesens adest. Coronant autem, est aut implent usque ad marginem: aut quia antiqui coronabant pocula, & sic libabant: unde est: Magnum cratera corona induit, implevitque mero. Hoc tractum est ex Homero, qui ait in Iliade: Κύποι δὲ κρητῆρας ἀνίσχυσαντο ποτοῖο.

729. IT STREPITUS TECTIS. Id est, ad tecta, ut: Is clamor coelo. Legitur autem &: Fit strepitus.

730. ATRIA. Ut supra diximus, tangit morem Romanorum: nam ut ait Cato, & in atrio, & duobus ferculis, epulabantur antiqui: unde ait Juvenalis: Quis fercula septem Secreto coenavit avus? Ibi etiam pecunias habebant: unde etiam qui honoratiores servi erant, liminum custodes adhibebantur, ut: Qui Dardanio Anchisae Armiger ante fuit, fidusque ad limina custos. Ibi & culina erat: unde & atrium dictum est; atrum enim erat ex fumo. Alii dicunt, Atria Etruriae civitatem fuisse, quae domos amplis vestibulis habebat; quae cum Romani imitarentur, atria appellaverunt: Alii atria magnas sedes & capacis-

simas dictas tradunt: unde Atria Licinia, & Atrium Libertatis. LYCHNI. Graeco sermone usus est, ne vile aliquid introferret. A-lychno autem lucerna dicta est: unde & brevis est lo, ut Juvenalis: Dispositae pinguem nebulam vomere lucernae. Horatius: Ungor olive, Non quo furatis immundus Nata lucernis. Si enim a lucere diceretur, non statet versus. LAQUEARIBUS. Principaliter lacus dicitur, ut Lucilius: Resultant aedesq; lacusq; Diminutio lacunar facit, Horatius: Nec mea renidet in domo lacunar. Inde fit alia diminutio lacunarium, & per Antistiochon laquearium. Legitur & lacuaribus. Cicero Tusculanar. Tectis caelatis, lacuatis.

731. NOCTEM VINCUNT. Luminis est exaggeratio. FUNALIA. Funalia sunt, quae intra ceram sunt, dicta a funibus, quos ante usum papyri, cera circumdatos habuere majores: unde & funera dicuntur, quod funes incensos mortuis praeferebant. Alii funalia appellarunt, quod in ciccendula lucet, quos Graeci πυρρός vocant: Varro de vita P. R. Facibus, aut candela simplici, aut ex funiculo facta, cera testita, quibus ea figebant, appellarunt funalia. Nonnulli apud veteres candelabra dicta tradunt, quae in capitibus uncinos haberent, quibus affigi solebant, vel candela, vel funes pice delibuti; quae interdum erant minora, ut gestari manu, & praeterri Magistratibus a coena remeantibus possent.

PIERII.

725. ET VIVO TENTAT PRAEVERTERE AMORE. In Romano codice, amorem legitur, quod minime placet. Solet vero ea littera in fine ibi saepius habundare: tamen in veterum monumentis tale aliquid saepe legas: ut in acde Lateranensi antiquo monumento: PRO SALUTEM IMPERATORIS: Quod in memoriam redigit Diomedis dictum, gavisos nonnunquam veteres quaedam per barbarismum proferre. Hoc autem loco omnino amore legas.

729. VOCEMQUE PER AMPLA VOLUTANT ATRIA. Nonnulli codices antiqui, per ampla unica dictione legunt. Sed in Longobardico, & aliquot aliis, per alta legitur: ut in quarto Aeneidos: Is clamor ad alta atria. Vulgata tamen lectio receptior.

Hic regina gravem gemmis auroque poposcit,
Inplevitque mero, pateram : quam Belus, & omnes
A Belo soliti. Tum facta silentia tectis:

735 Juppiter, (hospitibus nam te dare jura loquuntur)
Hunc laetum Tyriisque diem Trojaque profectis.
Esse velis, nostrosque hujus meminisse minores.
Adsit laetitiae Bacchus dator, & bona Juno.
Et vos o coetum Tyrii celebrate faventes.

740 Dixit, & in mensam laticum libavit honorem,
Primaque libato summo tenuis attigit ore.

SERVII.

732. HIC. Tunc: est ergo adverbium temporis.
733. QUAM BELUS. Primus rex Assyriorum, ut supra diximus: quos constat Saturnum, quem eundem & Solem dicunt, Junonemque coluisse: quae numina etiam apud Afros postea culta sunt: unde & lingua Punica *Bel* dicitur *deus*. Apud Assyrios autem *Bel* dicitur, quadam sacrorum ratione & Saturnus & Sol. Alii hunc *Belum* Saturni temporibus regnasse, ejusdemque Dei hospitem fuisse tradunt.

734. TUM FACTA SILENTIA TECTIS. Mos erat apud veteres, ut lumini incenso silentium praebetur, ut optatam sibi laudem loquendo nullus averteret. Apud Romanos etiam, coena edita, sublatisque mensis primis, silentium fieri solebat, quoad ea, quae de coena libata fuerant, ad focum ferrentur & igni darentur, ac puer Deos propitios nunciasset, ut, Diis honor haberetur, tacendo: quae res cum intercessit inter coenandum, Graeci quoque *δευρ τρυφίας* dicunt.

735. HOSPITIBUS NAM TE DARE JURA LOQUUNTUR. Scilicet exemplo Lycaonis, qui, cum hospites susceptos hospitio necaret, a suscepto Jove, postquam ei epulas humanas apposuit, versus in lupum, ostendit hospitii jura non esse violanda. Graeci *ἑνὶος Δία* appellant.

736. TYRIISQUE DIEM. Unde dicitur Jupiter *ἑνὶος*, id est, *Hospitalis*. Atqui nox erat; sed per diem, accipimus & noctem: & quidam volunt masculini generis diem, bonum significare, foeminini, malum. TROJAQUE PROPECTIS. Bene noluit profugis dicere.

737. ESSE VELIS. Secundum Hetruscam disciplinam locutus est: sic enim dicunt: *Velens, propitiisque sis*.

738. ADSIT LAETITIAE BACCHUS DATOR. Alii *adsis* legunt. Secundum quos *Bacchus*, aut antiptosis est; aut antiquus vocativus, ut: *Socer arma Latinus habeto*. Bene autem addidit *dator*

laetitiae: quia est & *dator furdri*. ET BONA JUNO. Aut propitia, id est, non irata Trojanis, ut: *Sis bonus, o, foelixque tuis*. Aut magis bona: coelestis est enim, & inferna, ut: *Junoni infernae dictus sacer*. [Aut, sicut supra dictum est, *χρησν*, quod est *bona*, quam inter Penates Trojani habuisse dicuntur.]

739. COETUM. Modo convivium: & bono verbo ad dignitatem duorum in uno populorum usus est.]

740. LATICUM LIBAVIT HONOREM. More sacrorum: [Diis enim hospitalibus, & Jovi, in mensam libabatur:] & tangit ritum Romanorum, qui paniceas, sacratasque mensas habebant, in quas libabant, ut est: *Hec etiam mensas consumimus, inquit Julius*.

741. LIBATO. Delibato. SUMMO TENUS ATTIGIT ORE. Usque ad labra. Et verecundiam reginae ostendit, & morem Romanorum: nam apud majores nostros feminae non utebantur vino, nisi sacrorum causa certis diebus. Denique femina, quae sub Romulo vinum bibit, occisa est a marito: Mecennius absolutus: id enim nomen marito. Sic Granius Licinianus Coenae suae v. *In histeriis lectum est Romanorum, vini usum Romanis feminis ignotum fuisse, ne scilicet in aliquod dedecus prolaberentur*.

PIERII.

734. TUM FACTA SILENTIA. In Longobardico, *dum*; sed *tum* melius.

738. ADSIS LAETITIAE BACCHUS DATOR. Antiqua omnia exemplaria quae versamus, *adsis*, vel *affis*, persona tertia legunt.

740. DIXIT, ET IN MENSA LATICUM LIBAVIT HONOREM. In Oblongo codice, quem Pomponii Laeti delicias fuisse dicunt, *immensum* legitur: idem in Longobardico, & aliquot aliis pervetustis. In Romano, in Mediceo, & nonnullis emendatioribus, in

Fff

men.

Tum Bitiae dedit increpitans. Ille inpiger hausit
 Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.
 Post alii proceres. Cithara crinitus Iopas
 745 Personat aurata, docuit quae maximus Atlas.
 Hic canit errantem lunam, solisque labores;

SERVII.

Unde

742. TUM BITIAE. Per transitum, Poenorum ducum nomina introducit: nam *Bitias* classis Punicae fuit praefectus: ut docet Livius. IOPAS vero, rex Aethiopiae, unus de procis Didonis, ut Punica testatur historia. Servavit autem το πειτοί: quare non Aeneae dedit, ne aut contumeliosum videretur, aut petulans. INCREPITANS. Inclamans, ut: *Aestatem increpitans sermone*. Aut certe arguens familiariter segnitiam tarde pateram accipientis, cum esset avidus in bibendo: nam sequitur: *Ille inpiger*; melius tamen accipimus clara voce hortatum, ut Plautus: *Neque ego ad mensam publicas res clamo, neque leges crepo*: & Horatius: *Quis post vina gravem militiam, aut pauperiem crepet?* HAUSIT. Modo accepit; nec possumus intelligere bibit; cum hoc sequatur.

743. ET PLENO SE PROLUIT AURO. *Proluit*. Bibendo profudit. Alibi vidit, ut: *Hausit coelum mentemque recepit*. Alibi audivit, ut: *Vocemque his auribus hausit*. Alibi vulnerat, ut: *Latus hauris apertum*. Et multa alia pro loco significat.

744. POST ALII PROCERES. Ergo & Bitias unus est de proceribus: nam Exoche sine similitudine nunquam fit. Sane *proceres* de his est, quae nominativum in usu non habent, ut supra: *Et victor ditio tenebat*: nam nec hoc in usu habet nominativum: licet in compositione dicamus *conditio*. PROCERES autem ideo secundum Varonem, principes civitatis dicuntur: quia eminent in ea, sicut in aedificiis mutuli quidam, hoc est, *Capita strabium*, quae proceres nominantur. CRINITUS IOPAS. Aut puerum intellige: aut imitabatur Apollinis formam, cuius fuerat etiam artis imitator: quocirca apud Ovidium de se loquens ait: *Utque meum intonsis capus est juvenile capillis*.

745. DOCUIT QUAE MAXIMUS ATLAS. Quae legendum, non quem, id est, quae ipse scit, quae ipse modulatus est: nec enim istum docere potuit, qui Didonis erat temporibus. [Hic *Atlas*, Japeti filius, in Africa natus dicitur: hic quod annum in tempora diviserit, & primus stellarum cursus, vel circulorum, vel siderum transitum, naturasque descripserit, caelum dictus est sustinere: quia nepotem suum Mercurium &] Herculem docuisse dicitur: unde & Hercules

caelum ab Atlante susceptum sustinuisse narratur, propter caeli scientiam traditam. Constat enim Herculem fuisse philosophum: & est ratio, cur omnia illa monstra vicisse dicatur. Sane *Atlas* Graecum est, sicut & *Nilus*. Nam Ennius dicit *Nilum Melonem* vocari: *Atlantem* vero *Telamonem*.

746. HIC CANIT. Bene philosophica introducitur cantilena, in convivio reginae adhuc castae; contra, inter Nymphas, ubi solae feminae erant, ait: *Vulcani Martisque dolor & dulcia furta*. ERRANTEM LUNAM. Quia ελκωνδης, id est, obliquo incedit cursu, non recto, ut Sol: scilicet ne incidat in centrum terrae, & frequenter patiatur eclipsim: vicinus enim est ejus circulus terrae. SOLISQUE LABORES. *Canit* per omnia intelligimus. Sane septem sunt Planetae, Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Sed quinque contra mundum feruntur, & cum mundo quandoque retrogradiuntur; Sol vero & Luna semper contra mundum. Ideo ergo dixit, *Solis labores*. Laborat enim, nitens contra venientis sphaerae volubilitatem. Nec nos debet Homerus movere, qui ait, ἡλιον ἀκμυμεντα. Non enim eum dixit non laborare, sed laborem non sentire. [Amit sane ubique Solem & Lunam jungere.]

PIERII.

mensam habetur accusativo casu: ut in octavo eadem elocutione dictum: *In mensam laeti libamus*: eandemque lectionem videtur Ti. Donatus agnovisse, dum in conviviis, cum hujusmodi honorificentia numinibus exhibetur, pro ara mensam succedere dicit. Sed enim vulgata exemplaria Donati, loco hoc valde corrupta habentur. De libatione vero hujusmodi lege apud Macrobium. 111. Saturnalium.

743. ET PLENO SE PROLUIT AURO. In codicibus aliquot antiquis, *pleno se proluit ore*, legitur, non *auro*. Ti. Donatus super hoc ait Bitiam ideo se etiam perfudisse, quod avide biberet: & tantum infunderet, quantum fauces ejus transmittere non possent.

745. DOCUIT QUAE MAXIMUS ATLAS. In Rom. cod. & quibusdam aliis legere est, *docuit quem maximus Atlans*: sed cur *Atlans*, dictum superius, ubi de *Tethysauro* disputatum. Quod vero legitur, *docuit quem*, mos est Poetis praestantis aliqua doctrina viros a Diis, vel ab Heroibus doc-

Aos

Unde hominum genus, & pecudes; unde imber, & ignes;
 Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones:
 Quid tantum Oceano properent se tingere soles
 750 Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obstet.
 Ingeminant plausu Tyrii, Troësque sequuntur.

SERVII.

Nec

747. UNDE HOMINUM GENUS. Si fabulam respicis, a Prometheo intellige: vel a Deucalione & Pyrrha. Si autem veritatem requiris, varia est opinio philosophorum: Alii enim de humore dicunt: alii de igne: alii de atomis: alii de quatuor elementis. PECUDES. Pro omnibus posuit. UNDE IMBER. Scilicet de nubibus, quae secundum Lucretium nascuntur de terrae alitu, qui nebulas creat: quae cum altius fuerint, aut Solis calore resolutae, aut vi ventorum compressae, mittunt leves pluvias, vel exprimunt concitiores. ET IGNES. Scilicet ex nubium collisione: nam omnium rerum collisione ignem creat; ut in lapidibus cernimus: vel attritu rotarum, ut in plaustris: vel in sylvis arborum.

748. ARCTURUM. Stella est post caudam majoris Ursae, posita in signo Bootae: unde *Arcturus* dicta est quasi ἀρκτὺς ὕπαι. [Hanc quidam agere *Arcton* dicunt: quia *arctera* veteres *vehiculum* vocabant.] Haec autem, ut fabulae loquuntur, Callisto fuit, comes Dianae, quam Jupiter, mutatus in Dianam, stupravit; ex qua natus est filius, nomine Arcas. [Caetera in 1. lib. Georg. plenius narrata sunt.] PLUVIASQUE HYADAS. *Hyades*, stellae sunt in fronte Tauri, quae, quotiens nascuntur, pluvias creant: unde Graece *Hyades* ἀπὸ τοῦ ὕδατος dictae sunt: Latine *fulvae* a succo. Sic ergo ait: *Pluviasque Hyadas*, ut, *Plemmyrium undosum*. Alii dicunt *Hyadas* dictas ab *γ* littera vel ἀπὸ τοῦ γένος id est, *sue*: in cuius formatae sunt faciem: [nam ideo eas quidam *fulvae*, *sues* scilicet, dici tradunt. Has quidam *Vergiliar* dicunt, quod vere florido oriuntur.] Hae autem fuerunt, ut alii dicunt, Atlantis filiae: ut alii, Liberi nutrices, [quae se in pelagus furore praecipitaverunt. Alii Erechthei filias pro patria se morti obtulisse ajunt, quas *Pliadar* vocant, quod *Plionis* filiae esse dicantur: quidam *Hyadas*, ab *Hyante* fratre, quem inventum extinctum usque ad mortem doluerunt, dictas putant.] GEMINOSQUE TRIONES. Id est, Septemtriones: Helicem, & Cinofuram: non enim semper de duobus dicunt geminos, sed de pluribus. Et proprie *triones* sunt boves aratorii, qui terram terunt. Non ergo incongrue dixit *Triones*: quia *septemtriones* a nonnullis plaustra dicuntur.

749. QUID TANTUM OCEANO PROPERENT SE TINGERE SOLES HYBERNI. Quid, quam ob cau-

sam properent. Hemisphaerii hoc facit ratio: quia hyeme Sol breviori utitur circulo. TINGERE SOLES. Demergere. *Soles* vero pro *diebus* posuit, ut: *Tris adeo incertos coeca caligine, Soles Erramus*.

750. VEL QUAE TARDIS MORA NOCTIBUS OBSTET. *Tardis*, non longis, sed aestivis, id est, tarde venientibus. VEL enim disjunctiva est conjunctio: nec patitur bis eandem rem dici: ergo hoc dicit, quae causa est longorum dierum; sed & hic ratio hemisphaerii est.

751. INGEMINANT PLAUSUM TYRII, TROESQUE SEQUUNTUR. Imitantur: & bono est usus ordine, ut prius plauderent cives: nec enim poterant aliter audere *pergrini*, [qui expectabant, ut noscerent morem:] unde & supra: *Et vos o coetum Tyrii celebrata faventes*.

PIERII.

Stos asseverare. In quinto talis elocutio: *Tritonia Pallas quem docuit*. Ti. Donatus quae legit: ait enim: *videamus qualia canebat*: Docuit, inquit, quae maximus Atlans: hoc est, non turpia, aut obscena, sed venientia ex philosophiae fonte, quae docuerat Atlans maximus, plenusque virtutum.

746. HIC CANIT ERRANTEM. Scripsere nonnulli: *is canit*. Verum illi decepti sunt ex paraphrasi: si quidem hoc loco Solipater Carisius in Soloecismo praepositivam particulam pro conjunctiva pronuntiatam ait: *Hic quidem, pro is*.

747. UNDE HOMINUM GENUS, ET PECUDES, UNDE IMBER, ET IGNES. In Mediceo codice, legere est: *Unde ho. ge. & pecudes genus unde ferarum*, sed cum vulgatis exemplaribus veteres plerique codices conveniunt.

749. SE TINGERE SOLES. In antiquis dubio procul fere omnibus, *tingere* legitur: *inter* g & o litteras medias sita, ex instituto Attii: neque Grammatici plerique ab hoc verbo *inter* litteram rejiciunt: quum in *urgeo*, & *ungo* eam nequaquam admittant: ut apud Velium Longum est. Adversus tamen cuius sententiam stat omnis pene veteris scriptionis consuetudo.

751. INGEMINANT PLAUSUM TYRII. In Romano codice, in Mediceo, & aliquot aliis antiquissimis, *plausu*, casu septimo, quod nequaquam displicet.

F f f 2

Nec non & vario noctem sermone trahebat
 Infelix Dido, longumque bibebat amorem;
 Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa:
 755 Nunc, quibus Aurorae venisset filius armis:
 Nunc, quales Diomedisequi; nunc, quantus Achilles.
 Immo age, & a prima, dic, hospes, origine nobis
 Insidias, inquit, Danaum, casusque tuorum,
 Erroresque tuos. Nam te jam septima portat
 760 Omnibus errantem terris & fluctibus aestas.

SERVII.

752. NEC NON ET VARIO. Arte poetica utitur, ut praemittat aliquid, quo sequens liber videatur esse conjunctus: quod in omnibus servat.

753. [LONGUM. Hic permaturum: aut qui non erat nisi ipsius morte finiendus.] BIBE-
 BAT AMOREM. Alludit ad convivium. [Sic
 Anacreon: *Ἐρωτα πίνειν*.]

754. SUPER PRIAMO. De Priamo: nam ejus praepositionis officio fungitur, pro qua ponitur, ut supra: *Et sub noctem cura recurvat*: id est, circa noctem. Et sciendum, quod cum tempus significatur, *sub* praepositio accusativo haeret semper. ROGITANS. Scilicet, quo modo sit venditus rex; [vel qui eum post decennale bellum exitus tulerit.]

755. [QUIBUS AURORAE FILIUS ARM. Memnon. Ideo autem dixit, *quibus armis*: quia etiam ei fecerat arma Vulcanus: qui cum auxilium Trojanis ferret, apud Trojam occisus est. Hic in tanto honore apud suos socios fuit, ut post ejus mortem, cum eum nimium deslerent, miseratione Deorum in aves conversi dicantur, & quotannis venire ad tumulum ejus, & ibi lamentatione & fletibus se dilacerare, donec aliquantae ibidem moriantur.]

756. QUALES DIOMEDIS EQUI. Non videtur eos equos intelligere, quos Aeneae sustulit: nec enim congruit; sed de his interrogat, quos sustulit Rheseo, *Quales* autem dixit, ac si diceret, an sic feroces, ut illi, a quibus ducebant originem: Diomedes enim, rex Thracum, habuit

equos, qui humanis carnibus vescabantur. Hoc Hercules, occiso crudeli tyranno, abduxisse perhibetur, de quibus dicuntur supra memorati equi originem ducere; [aut ideo *quales*, qui potuerint esse ita divini, ut inter fatalia Trojana numerarentur: nam ideo & supra *ardentes* ait.]

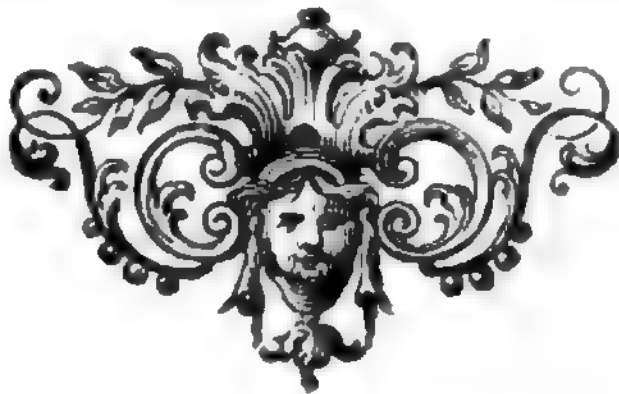
757. IMMO AGE. Vidit specialia cito posse finire: & ideo contulit se ad generalitatem. ET A PRIMA DIC HOSPES ORIGINE NOBIS. Id est, a raptu Helenae: quod quidem Dido cupit; sed excusat Aeneas: Et dicit ruinam se Troiae breviter esse dicturum, habita ratione temporis, ut: *Suadentque cadentia sidera semnos*.

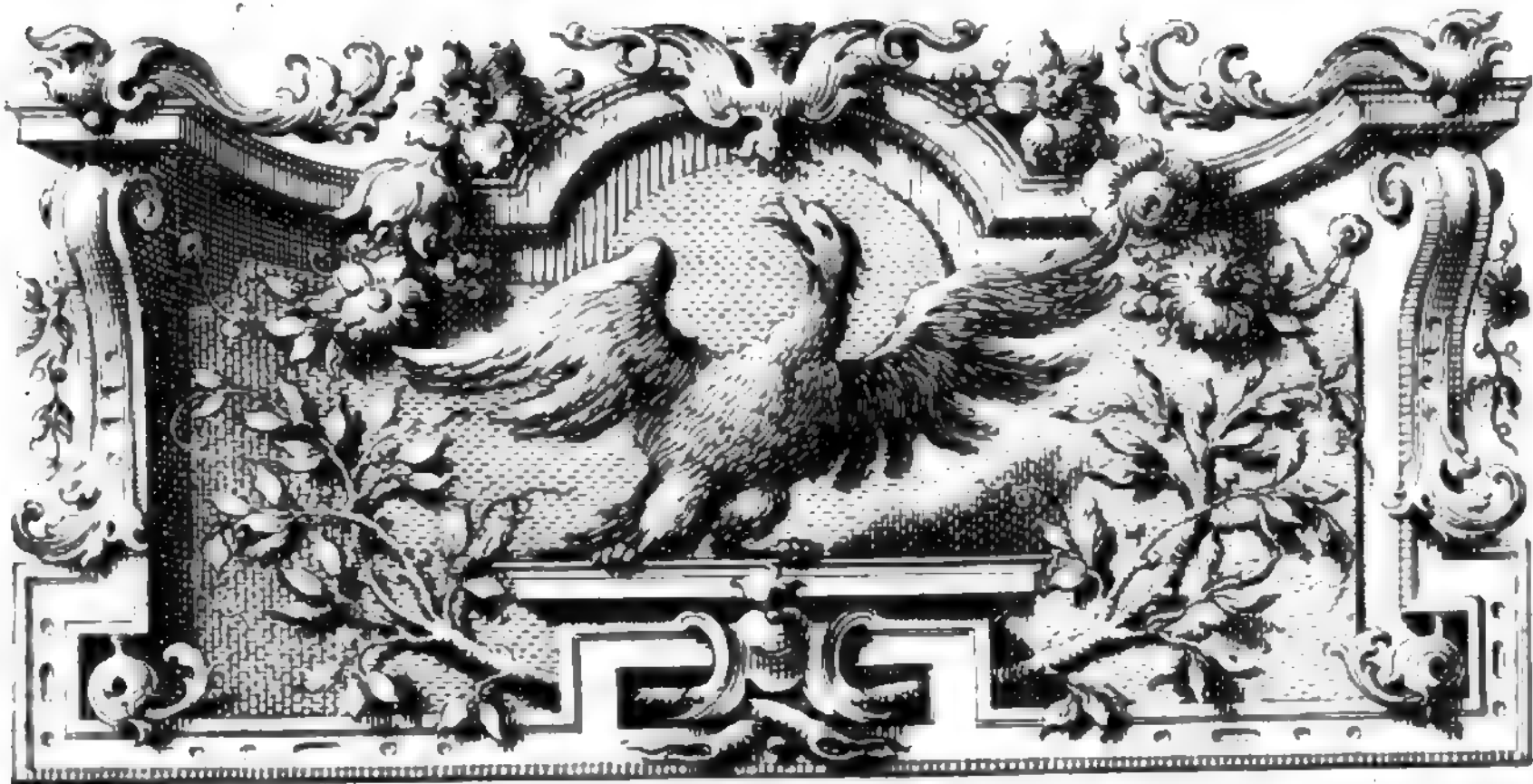
758. INSIDIAS DANAUM. Dicit hoc ad Trojanorum favorem; ne videantur virtute esse superati: & laudandum quod *insidias* tantum dixerit, non & captum Ilium; nam & ipse Aeneas: *Accipe nunc Danaum insidias*.] CASUSQUE TUORUM. Ut eventu Troja corruerit, non fati necessitate.

760. ERRORESQUE TUOS. Et responsio hunc ordinem sequitur: nam primo dicit Trojae ruinam: post errores suos. SEPTIMA AESTAS. Per *aestates*, annos intellige: nam sic ante Olympiadas computabant. Septem autem annos esse Dido cognovit ex Teucro.

PIERII.

760. OMNIBUS ERRANTEM TERRIS, ET FLUCTIBUS. In antiquis aliquot exemplaribus legere est: *omnibus errantem, & terris, & fluctibus*, quod sententiam reddit huberiores.

Ant. Venturi f.

P. VIRGILII MARONIS AENEIDOS LIBER SECUNDUS.

CONTICUERE omnes, intentique ora tenebant:
Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto:

SERVII.

In-

Vs. 1. **C**ONTICUERE OMNES. Quia supra dixit: *Fis strepitus tellis*. *Conticuere* autem, pro *conticuerunt*, quod metri causa fit, vel ratione clausularum: nec est, ut quidam dicunt, dualis numerus, qui apud Latinos nusquam penitus invenitur. Et bene *omnes* addidit: poterant enim simul quidam, sed non omnes, tacere. **INTENTIQUE ORA TENEBANT**. Aut, ora intuebantur loquentis; aut immobiles vultus habebant, ut: *Tenuitque inbians tria Cerberus ora*: id est, immobilia habuit: aut *intenti tenebant*, habebant, ut sit figura: & intelligamus, *ora intenta habebant*, ut Terentius: *Nam An-*

drias illi id erat nomen, teneo. Ideo autem hoc addidit: quia potest quis tacere, nec advertere.

2. **INDE**. Aphæresis est, pro, *deinde*: vel, ut quidam volunt, *Tunc*. **TORO AB ALTO**. Summus enim semper est pontificalis locus: non licebat enim supra regem sacrificulum quemquam accumbere. Cum enim dicit de Didone: *Aurea composuit sponda mediaque locavis*: ostendit illam regali, non sacerdotali loco discubuisse. Aeneas autem ubique quasi sacra- tus inducitur. *Torus* autem ab herbis tortis dictus est, ut: *Proximus ut viridante toto confederas*. Et videtur hic ostendisse: *Ostroque superbo*. Et:

Fff 3

An-

Infandum, regina, jubes renovare dolorem;
Trojanas ut opes, & lamentabile regnum
5 Eruerint Danaï: quaeque ipse miserrima vidi,
Et quorum pars magna fui. Quis talia fando
Myrmidonum, Dolopumve, aut duri miles Ulixei
Temperet a lacrimis! & jam nox humida caelo
Praecipitat, suadentque cadentia sidera somnos.

SERVII.

Sed,

Aulae jam se regina superbis: ut *aulam* significaret. *Ab alto* vero, pro *ex alto*: mutavit praepositionem. *PATER AENEAS*. Hoc honoris nomen est. *Orsus*. Hic, coepit, alibi, finivit, ut: *Sic Jupiter orsus*.

3. *INFANDUM*. Quia viro forti victum se dicere, & dolori est, & pudori. *JUBES*. Vis, ut: *Jubeo Chremetem*: nam aliter hoc verbum Aeneae persona non recipit. *RENOVARE*. Retexere, iterare.

4. *TROJANAS UT OPES*. Ut autem, quemadmodum, sic Horatius: *Aut pinguis Phrygiae, aut Mygdonias opes*. Et *lamentabile regnum*. Id est, magnum; quasi dignum multa lamentatione, ut: *Hi multum fletu ad superos*. *DANAÏ*. Argivi, dicti a rege Danao: nam Graeci proprie sunt Thessali, a Graeco rege.

5. [*MISERRIMA VIDI*. Est enim poena & in atrocitate spectaculi, ut: *Aethaei vidit Cyclopes Ulysses*. Et: *Vidi ego duo de numero*.]

6. *PARS MAGNA FUI*. Propter amissam conjugem. Et hoc se commendat, bonum maritum futurum, ut paulo post: *Aut quid in eversa vidi crudelius urbe?* *FANDO*. Dum ipse Aeneas dicit: alibi, dum dicitur, ut: *Fando aliquid si forte tuas pervenis ad aures*. Quia gerundi modus est: quidam pro infinitivo modo dictum accipiunt.

7. *MYRMIDONUM DOLOPUMVE*. *Myrmidones*, sunt Achillis socii, ut *Dolopes*, Pyrrhi, qui cum de Scyro secuti sunt ad Trojam: a rege Myrmidono dicti, Jovis & Eurymedusae filio. Dicti autem *Myrmidones* propter hanc causam: Aeneas, Jovis & Aeginae filius, cum vellet matris suae perpetuam memoriam permanere, insulam, in qua regnabat, a nomine ejus Aeginam appellavit: hoc indignata Juno, pestilentia cives ejus omnes absumpsit; quod cum vidisset, petit a Jove, ut formicae, id est, *μύρμικες*, quas casu animadvertenter plures in arbore fici, in homines & suos socios verterentur. Qui, statim mutati in homines, *Myrmidones* appellati sunt; sed hoc fabula est: nam Eratosthenes dicit, *Myrmidones* a rege Myrmidono dictos, Jovis & Eurymedusae filio. Sane amat hoc exercitus jungere: nam &

post ait: *Hic Dolopum manus; hic saevus tendebat Achilles*.] *AUT DURI MILES ULYSSI*. *Duri*, non laboriosi: quia non laudaret eum, cum esset hostis: unde ille: *Nam neque Deiphobum, nec Polydamanta, neque ipsum Hectora laudamus: quis enim laudaveris hostem?* sed *duri*, id est, crudelis, ut: *Quem dat tua conjux dura*: nam Virgilius pro negotiorum qualitate dat epitheta: cum Homerus eadem etiam in contrariis servet. Sensus autem est: Sine lacrymis haec nec a quovis hostium dicerentur. Illud autem, quod Asinius Pollio dixit, caret ratione, de Achaemenide dictum esse *Miles Ulyssi*. *Myrmidones* vero, & *Dolopes*, praesentes esse acceptos ab Heleno; sed ut tanquam de ipsis Aeneam intelligamus dixisse; ne eos quidem posse calamitates Trojae sine lacrymis explicare. Sed si sic intelligimus, dicti frangitur dignitas. (Sane quaedam, si singulariter proferuntur, interdum gratiora sunt, ut: *Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agitur*. *Ulyxi* autem verus genitivus est, ut: *Atque immitis Achilli*.]

8. *TEMPERET*. Abstineat.

9. *PRAECIPITAT*. Pro, praecipitatur. Verbum pro verbo, ut diximus: [*& duas causas praetendit, quibus dicit non posse universa narrari, dolorem, & tempus*.] *CADENTIA SYDERA*. Aut epitheton est syderum, quae semper & oriuntur & occidunt: aut certe majorem noctis partem dicit esse transactam: per *sydera* autem noctem significat, quae somnos suadet. 10. [*CASUS COGNOSCERE*. Cognoscendorum casuum; & Graeca figura est. *Casus* autem, fortunam, pericula: nam si mortem dixisset, nostrorum debuit dicere.] *ET BREVITER*. Praescribit: quia Dido dixerat: *A prima die, b. spes, origine nobis*. [Ergo non ad Didonis voluntatem, sed narrantis officium. Et quibusdam Hysterologia videtur: prius enim est, ut Trojae laborem, post Aeneae casus agnoscat.] *SUPREMUM*. Postremum, ultimum dicit: [Eversionem enim Trojae tantum, omnis superioribus, narrat.]

PIERII.

VS. 2. *SIC ORSUS AB ALTO*. In Mediceo codice una plus dictione scriptum est,

- 10 Sed, si tantus amor casus cognoscere nostros,
Et breviter Trojae supremum audire laborem;
Quamquam animus meminisse horret, luctuque refugit;
Incipiam. Fracti bello, fatisque repulsi
Ductores Danaum, tot jam labentibus annis,
15 Instar montis equum divina Palladis arte
Aedificant, sectaque intexunt abiete costas.

SERVII.

Vo-

12. QUAMQUAM ANIMUS MEMINISSE HORRET. *Quamquam*, melius praesenti jungitur tempori, ut: *Quamquam scio, quamquam ligo*. Quod autem dixit, *meminisse horret*, defectivi verbi ratio est: nec enim potuit dicere, *meminere*. Et in his, quae corrupta sunt naturaliter, ut *odi, novi, coepi, memini*, & omnia tempora, quae inveniuntur, & suo & aliorum funguntur officio, ut: *Memini videre, quo aequior sum Pamphilo*: ubi *memini* praeteritum praesens significat. Item: *Memini me turribus altis Corycium vidisse senem*. Quod si sit & in verbis integris, ut: *Juvas evasisse tot urbes*: quanto magis, in corruptis? REFUGIT. Propter metrum pro praesenti praeteritum posuit.

13. INCIPIAM. Deest, tamen: [quia, cum praepositur quamquam, necesse est subjungi tamen. FRACTI BELLO. [Bene defendit causam suorum, quod in bello non impares fuerint.] Duplex ergo est in hoc libro intentio, ne vel Trojae, quod victa est; vel Aeneae turpe videatur esse, quod fugit. [Sane amat in adversis hoc verbo uti, ut: *Fractae vires: &: Frangimur bene fati*, inquit.] FATISQUE REPULSI. Oraculis, [ut est: *Cum virgo poscere fata*.] Secundum Plautum tribus, vita scilicet Troili; Palladii conservatione; integro sepulchro Laomedontis, quod in Scaea porta fuit: ut in Bacchidibus lectum est. Secundum alios vero, pluribus: ut de Aeaci gente aliquis interesset, unde Pyrrhus, admodum puer evocatus ad bellum est, dictus *Neoptolemus*, *νῆος εἰς πτόλεμον*: ut Rheti equi tollerentur a Graecis: ut Herculis interessent sagittae, quas misit Philoctetes, quibus Paris peremptus est, cum ipse non potuisset adferre morte praeventus.

14. DUCTORES. Sonantius est quam duces, ut: *Regnatorem Asiae*: quod heroum exigit carmen. LABENTIBUS. Velocibus cursu, ut: *Labere nympba pelo*. Et: *Labere pennis*. Cursu enim lapsus est celerior.

15. INSTAR. Nomen est indeclinabile; licet Probus *instaris* declinaverit, ut *nectaris*: & caret praepositione, sicut *peregre*: quamvis Serenus Lyricus *ad instar* dixerit. *Instar* autem est ad simi-

litudinem: unde non *restaurata*, sed *instaurata* dicuntur aedificia ad antiquam similitudinem facta. EQUUM. De hoc equo varia in historiis lecta sunt; ut enim Hyginus & Tuberus dicunt, machinamentum bellicum fuit, quod *equus* appellatur, ut *aries* & *testudo*, quibus muri vel discuti, vel subruunt solent: unde est: *Aut haec in nostris fabricata est machina muros*. Ut alii, porta, quam eis Antenor aperuit, *equum pictum* habuisse memoratur: vel certe Antenoris domus, quo posset agnosci. [Nonnulli *signum equi* datum, ut internoscerent Graeci suos, vel hostes. A quibusdam dicitur, facta prodicione, praedictum, ne quis eas domos violaret, quarum ante januam *equus* esset depictus: unde & Antenoris & ceterorum agnitae sunt.] Aut quia equestri praelio victa est Troja. Aut a monte *Hippio*, post quem Graeci se absconderant: unde & alludit: *Instar montis equum*: ut: *Pelago credas innare revulsas Cycladas*.] Aut revera hoc fuit, quod Virgilius sequitur; [sed melius machinamenti genus accipimus.] PALLADIS ARTE. Aut ingeniose, ac si diceret consilio iratae deae, quae fuit inimica Trojanis.

16. AEDIFICANT. Translatio a navibus: [Aedificari enim habitacula hominum dicimus: nam ideo hic de equo *aedificant*, qui erat homines recepturus; vel propter magnitudinem,] ut Cicero: *Navem tibi aedificatam esse Messanae*. Item INTExUNT. Quia naves dicuntur *texi*: nam ubi naves fiunt *textrinum* vocatur: ut ipse: *Bis denas Italo texamus robore naves*. ABIETE COSTAS. Non sine causa Virgilius hoc loco *abietem* commemorat: item *acerem* & *pinum* paulo post: nam fulminata *abies*, interitum dominae significat: & Troja per foeminam periit. *Acer* vero in tutela Stuporis est: & viso equo stupere Trojani, ut: *Pars super innuptas donum exitiale Minervae*. *Pinus* in tutela quidem est Matris deum; sed & fraudum & insidiarum: quia ejus poma cadentia per fraudem interimunt: unde Martialis: *Poma sumus Cybeler, procul hinc absiste viator, Ne cadas in miserum nostra ruina capus*: & hic equus plenus insidia.

Votum pro reditu simulant. Ea fama vagatur.
 Huc delecta virum sortiti corpora furtim
 Includunt caeco lateri, penitusque cavernas
 20 Ingentis uterumque armato milite conplent.
 Est in conspectu Tenedos, notissima fama
 Insula, dives opum, Priami dum regna manebant;

SERVII.

Nunc

diarum est. ABIETE. Resolutio est, nunc in proceleusmaticum; alias in dactylum, ut: *Arma virum tabulaeque, & Troja gaza per undas*: alias in anapaestum, ut: *Fluviorum rex Eridanmus*. Sciendum sane, Virgilium ubique in solutione ista servasse sibi excusationem synalophae: quod alii contemnunt.

17. VOTUM. Oblatum: nam participium est, [id est, vovisse pro reditu.] EA FAMA VAGATUR. Hoc est, pro reditu; [fama tamen fuit, non & simulationis: nam incipiunt & insidiae patefactae esse.] Bene ergo excusat, ne reus sit conscientiae. [Accius in Deiphobo inscriptum dicit: MINERVAE DONUM ARMIPOTENTI DAMAI ABEUNTES DICANT.]

18. HUC. Pro illuc, in equum, vel in hanc rem. DELECTA CORPORA. Delectorum, virorum. VIRUM. Pro virorum, qua figura & in prosa utimur. Dicit sane Plinius De Re Grammatica, hoc in neutro non esse faciendum, scilicet propter casuum similitudinem; nisi forte nimia metri necessitas cogat. SORTITI. Contraria sunt *delectus* & *sortitus*. Sed intelligimus plures quidem electos, sorte tamen ex ipsis ductos, qui includerentur. FURTIM. Num a plebe; hoc est, nullo sciente, id est, latenter: nam & *furtim* ideo dicitur, quod magis per tenebras admittatur: unde *fures* quoniam quasi per *furtum* tempus, hoc est nigrum, aliquid subripiunt.

19. COECO LATERI. Pro coecis lateribus. Et nota aliter dici, *coecum hominem*, id est, non videntem; aliter *coecum latus*, id est, obcoecaturum, absconditurum. CAVERNAS INGENTES. [Nonnulli omnia loca concava *cavernas* dictas a veteribus adserunt, ut: *Et umbriferae penitus patuere cavernae*: Alii fustes curvos navium, quibus extrinsecus tabulae adfiguntur, *cavernas* appellarunt: unde, quia *naves texi* dicuntur, & *cavernae* navium sint,] permansit in metaphora navium, ut *intexunt* diceret, & *cavernas*. [Alii quodcumque in arcum formatum est, quod flexum & in altitudine curvatum ad sedem deducitur, *cavernam* dici tradunt.] Sane dicendo *ingentes*, ut diximus, epitheto levavit tapinosin. UTERUMQUE. Uterus est mulierum: nam praegnantium proprie est, quem modo eo dixit, quia dicturus est, *foeta armis*. *Alvus* est, quo defluunt sordes, ut Sallustius: *Simulans sibi*

alvum purgari. Venter, qui videtur; ut Juvenalis: *Montani quoque venter abest abdomine tardus*. [Sane & in Tragoedia de hoc equo * *ἐν πόμῳ* legitur; hanc ergo hic *uterum* dixit. ARMATO MILITE. Ut supra, *ex bosse* scilicet: [& singularem numerum pro plurali posuit, ut: *Ulcro Inachias venisset ad urbes Dardanum*: pro Dardani; & alibi pluralem pro singulari, ut: *Desisse manum committere Teucris*: cum solus esset Aeneas.]

21. TENEDOS. Insula est contra Ilium, quae ante Leucophrys dicta est: nam Tennes Cycni, infamatus quod cum noverca concubuisse, hanc insulam vacuum cultoribus tenuit, unde *Tenedos* nominatur. Alii dicunt, quod se propter supra dictam causam, ex ipsa insula in mare praecipitaverit: hujus soror Hemithea fuisse dicitur. Ideo ergo ait, *notissima fama*. Sic Cicero in Verrinis: *Tennem ipsum, cujus ex nomine Tenedos nominatur*.

22. INSULA DIVES OPUM. Hic genitivo jungit. Staius, quod rarum est, & ablativo, ut: *Satis ostro dives & auro*. [PRIAMI DUM REGNAM. Qui & ipse a Graecis est.]

PIERII.

ab alto est. Sed magis Virgilianum est, ut verbum id subintelligatur potius, quam adscribatur.

10. SI TANTUS AMOR CASUS COGNOSCERE NOSTROS. In exemplaribus aliquot antiquis, *agnoscere* legitur; sed *cognoscere* Servius agnoscit: neque non Donatus, & reliqua litteratorum collegia.

12. LUCTUQUE REFUGIT. In codicibus nonnullis sane quam vetustis, *luctum* habetur: quod ego factum credebam ob notam, productae syllabae signum, quae fuisset antiquitus supra syllabam ultimam dejecta: sed animadverti Ti. Donatum quoque *luctum* legere quarto casu: & apud Carisium, ubi versus is citatur, *luctus* scriptum esse.

21. EST IN CONSPECTU TENEDOS. Quamvis nomina Graeca, praesertim locorum propria, multum in carmine venustatis habere, suo idiomate posita, non ignoremus: eaque de causa vulgatos pene omnes codices, *Tenedos* scriptitare coepisse: in antiquis tamen aliquot, praesertimque in Romano scriptum est, *Tenedus*, Latina voce. Et in antiquissimis [M. Tullii] codicibus manu scriptis, *Tenedus* legi eodem modo: ut in Verrinis, quod ad hunc locum facit, libro

- Nunc tantum sinus, & statio male fida carinis:
 Huc se provecti deserto in litore condunt.
 25 Nos abiisse rati, & vento petiisse Mycenae.
 Ergo omnis longo solvit se Teucra luctu:
 Panduntur portae. Juvat ire, & Dorica castra,
 Desertosque videre locos, litusque relictum.
 Hic Dolopum manus, hic saevus tendebat Achilles:
 30 Classibus hic locus: hic acie certare solebant.
 Pars stupet innuptae donum exitiale Minervae,
 Et molem mirantur equi: primusque Thymoetes

SERVI.

23. SINUS. Reductus littoris secessus. STATIO. Statio est, ubi ad tempus stant naves; *Portus* vero, ubi hyemant. MALE FIDA. Periculosa scopulis; vel a Graecis: Aut minus fida, propter periculum navium: quia statio est, quam pelagiam dicunt; aut certe fida Graecis. MALE. Hoc est, in nostram perniciem, ut Lucanus de Syrtibus: *Si male deseruit*. Et haec significationem raro invenimus. Sane *male fidus*, non infidus, sed minus fidus intelligitur: *Male* enim minutionem habet, non negationem.

24. [DESERTO. Vel ab his, qui Troianae partis erant: aut certe ideo *deserto*, ut facilius latere possint. CONDUNT. Pro, abscondunt.]

25. ABIISSE. Petivisse. *Abiisse* dicimus & *petivisse*; sed propter metrum syncope facta est. MYCENAS. A parte totum, id est, Graecia.

26. OMNIS TEUCRIA. Subaudi gens: Et absoluta est elocutio. SOLVIT. Quasi ante aerumnis victi essent.

27. PANDUNTUR PORTAE. Signum pacis est, ut Sallustius: *Apertae portae: repleta arva cultoribus*: [ut clausis portis signum belli est: *Quae moenia clausis Ferrum acuunt portas*. JUVAT IRE autem, exire, aut ire longius.] DORICA CASTRA. Mala est compositio ab ea syllaba incipere, qui superior finitus est sermo. Nam plerumque & cacephaton facit, ut hoc loco. Sane *Lorus*, Neptuni filius fuit: unde *Dori* originem ducunt.

28. [LITTUSQUE RELICTUM. Quod nostrum fuerat.]

29. [HIC. Pro illic: & totum hoc ita accipiendum.] TENDEBAT. Tentoria habebat, ut: *Et latis tendebat in arvis*. SAEVUS ACHILLES. Propter Hectorum tractum. Et talis ubique induendus est, ut Horatius: *Jura neget sibi nata*.

30. CLASSIBUS HIC LOCUS. Magis ad equites referre debemus, ut: *Et Ortinae classis*: unde & *classica* dicuntur. HIC ACIES. Hic exercitus.

Du-

[*Huc geminis nunc flecto acies*.] Legitur & *acie*: nam dici potest utrumque.

31. PARS. Figurata, ut: *Pars in frustra secant*. INNUPTAE. Quae nunquam nubit: nam virgo potest & nubere. DONUM. *Ἀμφοβολία*, non quod ipsa dedit, sed quod ei oblatum est. EXITIALE. Periculosum, quantum ad Trojanos.

32. PRIMUSQUE THYMOETES. Ut Euphorion dicit: *Priamus ex Arisba filium vatem suscepit*. Qui cum dixisset quadam die nasci puerum, per quem Troja posset everti: pepererunt simul & Thymoetae uxor & Hecuba, quae Priami legitima erat. Sed Priamus Thymoetae filium uxoremque iussit occidi. Inde ergo nunc dicit, *pro dolo*: quia iustam causam prodicionis habere videbatur: alii volunt *dolo*, scilicet Graecorum, quo omnes decepti sunt.

PIERII.

bro tertio: *Tenem ipsum*, qui apud Tenedos sanctissimus Deus habetur; qui urbem dicitur cecidisse: cujus ex nomine Tenedos nominatur. Caeterum in reliquis exemplaribus, *Tenedos* plurimum habetur.

24. HUC SE PROVECTI DESERTO IN LITTORE CONDUNT. In antiquo exemplari Longobardico, *proiecti* legitur: qui mos est sese occultantium, & in insidiis latitantium. Sed melius de navibus intelligere, quum in aliis plerisque omnibus codicibus, *provecti* legatur.

30. HIC ACIES CERTARE SOLEBANT. Non displicet, quod in Romano codice, *acie certare solebant* legitur: quae quidem elocutio apud Caesarem frequentissima est, sicuti apud Livium, *acie confingere*, ut obiter locum apud eum ex veteri codice recognoscamus lib. 111, de secundo bello Punico: *Cum sex consularibus exercitibus acie conflixisset*.

- Duci intra muros hortatur, & arce locari;
Sive dolo, seu jam Trojae sic fata ferebant.
- 35 At Capys, & quorum melior sententia menti,
Aut pelago Danaum insidias suspectaque dona
Praecipitare jubent, subjectisque urere flammis:
Aut terebrare cavas uteri & tentare latebras.
Scinditur incertum studia in contraria volgas.
- 40 Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva,
Laocoon ardens summa decurrit ab arce:
Et procul, O miseri, quae tanta infania, cives?
Creditis auctos hostis? aut ulla putatis

SERVII.

Do-

33. [ARCE LOCARI. Velut tutamen: & non incassum arcis Trojanae prope multis locis mentio fit. In hac enim arce huiusmodi saxum fuisse dicitur, quod abs alio contritum, sanguinem emitteret, atque Helenam ad incitandos in se amatores saepe ex hoc saxo lapillis uti fuisse solitam.]

34. SIC FATA FEREBANT. Ut etiam cives contra patriam sentirent.

35. AT CAPYS. Quidam: non pater Anchisae. Et bene nec se, nec patrem huic consilio dicit interfuisse, per quod interitus patriae imminabat. Quanquam Aeneas, quasi obrectator Priami, non adsit, ut Homerus dicit: Anchises vero propter coecitatem, ut docet Theocritus. [Alii hunc Capys affinem Aeneae tradunt, & ideo ei ab Aenea dari recti consilii principium. Hic est qui Capuam condidit; sed hoc post multa secula claruit: nam his temporibus, quibus Caesar occidi habuit, Capuae iuvencae Aeneae dicitur inscriptum fuisse: *isidem temporibus, unum de genere conditoris periturum*.]

36. PELAGO. Pro in pelagus. [DANAUM INSIDIAS. Bene, qui suadet ut praecipitur, non dicit *domum Minervae*; sed *Danaum insidias* & *suspecta dona*.]

37. SUBJECTISQUE URERE FLAMMIS. Quae copulativa conjunctio est, aut disjunctiva, quae hic esse debuit: quomodo ergo has junxit? [cum non utrumque; sed alterutrum fieri poterat quod suadebatur.] Poetarum est, partem pro parte ponere: ut *seruum*, pro *torve*, & *volventibus* pro *volubilibus*. Conjunctionem ergo pro conjunctione posuit, ut: *Saxum ingens volunt alii, radiisque rotarum*, id est, *que*, pro *ve*: nam sonantius visum est. [Antiqua tamen exemplaria *ve* habere inveniuntur; *ve* enim

proprium significatum habet, & interdum pro *vel* accipitur.]

38. TEREBRARE. Quidam aperire ac scindere accipiunt: alii *terebrare* simpliciter: [quia adicit *tentare*; & hic ostenditur adversa sententia: non enim ab omnibus creduntur insidiae.]

39. INCERTUM. Instabile: unde est: STUDIA IN CONTRARIA. [Incertum ergo aut temporale est; aut perpetuum epitheton *vulgi*.] Sane VULGUS magis masculini generis est, quam neutri: quia in *us* exeuntia neutra, in *is* mittunt genitivum, ut *funus funeris*: excepto *pelagus*: quod in hoc nomine creavit errorem.

40. ANTE OMNES. Aut Perissologia est; quia dixit, PRIMUS. Aut *ante omnes*, id est, videntibus omnibus.

41. LAOCOON. Omnia, in *on* exeuntia, tertiae sunt declinationis: ut *Laocoontis*, *Demophoontis*, *Hippocoontis*. ARDENS. Omnis affectus tribus rebus ostenditur, vultu, voce, gestu; [sicut hic futura dicturo, primum iram & commotionem animi, quae vultu ostenditur, dedit; dein celeritatem corporis: inde vocis magnitudinem.]

42. PROCL. Quidam hoc loco *procul*, unde primum exaudiri potuit tradunt: alii juxta volunt, ut *Serta procul*. [O MISERI. Bene hoc coepit: quia non erant suadenti utilia credituri.] QUAE TANTA INSANIA? Quia insanorum est, contra se sentire; [aut *insania*, dementia.]

43. CREDITIS AUCTOS HOSTES. Vehementius est, quam si dixisset non navigaverunt. DONA CARERE DOLIS DANAUM? Ordo est, *Dona Danaum*; non *dolis Danaum*: non enim quaecumque sunt dona, Danaum sunt. Vel distinguendum est; *Danaum*, id est, ex Danais. SIC NOTUS ULYSSES? Quia ut ait Homerus, voluntate verberatus: & iub ha-

Dona carere dolis Danaum? sic notus Ulixes?

- 45 Aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi,
 Aut haec in nostros fabricata est machina muros;
 Inspectura domos, venturaque desuper urbi;
 Aut aliquis latet error. Equo ne credite, Teucri.
 Quidquid id est, timeo Danaos & dona ferentis.
 50 Sic fatus, validis ingentem viribus hastam
 In latus, inque feri curvam compagibus alvum

SERVII.

habitu mendici Trojam ingressus, exploravit universa. [Hic sane *Ulyxes* filius *Laertae*, *Penelope* maritus fuit; qui filios habuit *Telemachum* ex *Penelope*; ex *Circe* vero *Telegonum*; a quo etiam inscio, cum ipse patrem quaereret, occisus est. Huic *Ulyxi* primus *Nicomachus* pictor pileo caput texisse fertur. Huius post *Iliense* bellum errores *Homerus* notos omnibus fecit. De hoc quoque aliae fabulae narrantur: nam cum *Ithacam* post errores fuisset reversus, invenisse *Pana* fertur in penetibus suis, qui dicitur ex *Penelope* & *procis* omnibus natus, sicut ipsum nomen *Pan* videtur declarare: quamquam alii hunc de *Mercurio*, qui in *hircum* mutatus cum *Penelope* concubuerat, natum ferunt. Sed *Ulyxes*, posteaquam deformem puerum vidit, fugisse dicitur in errores; necatur autem vel senectute, vel *Telegoni* filii manu; aculeo marinae belluae extinctus. Dicitur enim cum continuo fugeret, a *Minerva* in equum mutatus. LIGNO. Bene *ligno*, quasi *disuasor*, [affectavit *Tapinosim* dicens *ligno*,] non simulacro: infirmare enim vult fidem eorum religionem,] ut paulo post: *Ducendum ad sedes simulacrum*: nam in suasionem vel dissuasionem, tam sensus, quam verba considerantur.

47. [INSPECTURA DOMOS. Bene *inspectura*: muris enim portisque disiectis, qui apud Trojam hoc machinamento perrupti sunt, necesse erat domos inspicere.] VENTURAQUE DESUPER URBI. Oppressura civitatem.

48. [AUT ALIQUIS LATET ERROR. Non confirmat plus in eo fraudis esse, quam re vera fuit.] Error autem, id est, dolus, ut: *Inestricabilis error*. Et est figura, ab eo quod praecedit, id quod sequitur. Distinguendum sane error: & sic dicendum: EQUO NE CREDITE, TEUCRI: hoc enim melius est. [Sed alii, *Equo latet*, id est, sub praetextu, sub specie equi; alii contra, *equo*, in equo accipiunt. CREDITE. Confidite, id est, nolite eorum fiduciam habere, qui timendi sunt, etiam cum ultro offerunt dona.]

49. QUICQUID ID EST. Sive bonum, sive

malum: & jungendum praecedentibus: vel distinguendum est: QUICQUID ID EST, TIMEO, DANAOS ET DONA FERENTES. [timeo, inquit, quicquid omnino in equo est; caeterum Danaos, etiam dona ferentes.]

51. HASTAM IN ALVUM CONTORSIT. Quidam deesse putant aliquid, ut sit sensus: Inclilians se in latus, ad idem vehementiorem, contorsit hastam: nam si latus equi accipias, contrarium erit, quod subiunxit, *Alvum fieri*. LATUS. Quidam inter ventrem & latus percussum intelligunt. PERI. Quadrupedis: ab eo quod toto corpore feratur, ut: *Pellebatque forum*: unde *semifer*, id est, centaurus, quasi medius equus. CURVAM ALVUM. Plautus masculino genere ait, quo non utimur. Percussum sane intelligimus inter ventrem & latus.

PIERII.

40. PRIMUS IBI ANTE OMNIS. In vetustis aliquot codicibus, ante alios legitur; sed omnis agnoscit *Servius*.

48. AUT ALIQUIS LATET ERROR EQUO NE CREDITE TEUCRI. Vulgata omnia exemplaria *Servio* adstipulata ita legunt, ut sententia sit, Equo non credendum, ideoque ante dictionem *equo* puncta adlinunt. *Ti. Donatus* distinguendum monet ne credite ab dictione *equo*, legendumque autumat: *Aliquis latet error equo*. Neque hoc tantum distinguit, verum etiam suspendit particulam *aut*, utpote qui asserat *Laocoonta* evidenter dixisse, quid primo & secundo loco sentiret: quippe aut Graecos eo ligno inclusos occultari; aut eam machinam in Trojanos muros fabricatam esse. Tertio vero dixisse, *aut*: & quum non suppeteret sequens dictum, confugisse ad generalem suspensionem, dixisseque, *aliquis latet error equo*: quod quum ita sit, separandum est *aut*, & sic dicendum: *aliquis latet error equo*, ut de eo quod fuit incertius iudicasse videatur: quo genere firmavit quicquid illud fuisset, esse debere suspectum: quia originem ducebat ab hostibus. Ex quibus *Donati* verbis illud

Contorsit. Stetit illa tremens, uteroque recusso
 Insonuere cavae gemitumque dedere cavernae:
 Et, si fata deum, si mens non laeva fuisset,
 55 Inpulerat ferro Argolicas foedare latebras:
 Trojaque nunc stares, Priamique arx alta maneres.
 Ecce, manus juvenem interea post terga revinctum
 Pastores magno ad regem clamore trahebant
 Dardanidae: qui se ignotum venientibus ultro,
 60 Hoc ipsum ut strueret, Trojamque aperiret Achivis,

SERVII.

Ob-

52. UTERO RECUSO. Pro, concusso: praepositio, pro praepositione.

53. CAVAE CAVERNAE. Graeca figura, ut vitam vivere, mortem mori. [Quae autem a veteribus cavernae appellatae sunt, superius dictum est.]

54. FATA DEUM. Fata modo participium est; hoc est, quae Dii loquuntur, ut Statius: Et vixem fata sequuntur. LAEVA. [Trojanorum scilicet, Bene ergo divisit. Sane laeva,] modo contraria. Et sciendum laevum, cum de humanis rebus est, esse contrarium; cum autem de coelestibus, prosperum, ut: Insonuis laevum: quia sinistra numinum, intuentibus dextra sunt.

55. FOEDARE. Dilacerare: foedum enim, tam apud Virgilium, quam apud Sallustium, non turpe significat, sed crudele, ut: Sanguine foedantem quos ipse sacraverat ignes. Sallustius: Foedi oculi. [Alii foedare secundum Graecos accipiunt. Quid enim foedius quam duces Graecorum latentes deprehendi. LATEBRAS autem amare dixit.]

56. STARES. Si staret legeris, maneret sequitur: propter ὁμοιοτέλετον. Et est apostropha.

57. ECCE MANUS. Haec particula prope rem gestam ante oculos lectoris inducit. Sane saepe dictum est, Virgilium inventa occasione mentionem juris pontificalis facere in quacunque persona. Antiquis itaque ceremoniis cautum erat, ne vinctus flaminiam introiret; si introisset, solveretur, vinclaque per impluvium effunderentur, inque viam publicam ejicerentur. Flaminia autem, domus Flaminis dicitur, sicut regia, regis domus: quod hic de Sinone rem Flaminis a rege factam debemus accipere: Ipse viro primus manicas atque arcta levare Vincla jubet Priamus: quod factum sub divo, illo versu ostendit: Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas. Et: Vos aeterni ignes, id est, sidera, quod utique incongrue dictum videtur, nisi sub dio Sinonem stantem haec dixisse accipiamus. Ideo autem Juvenem

dicendo nomen suspendit, quo gravior narratio fieret; sed ordine suo referentur quae gesta sunt.]

MANUS REVINCTUM. Ut: Oculus suffusa.

58. TRAHEBANT. Cum festinatione adducebant, ut: Convulsus trahit in medios. Et modo trahebant, ad desiderium ducentium & Sinonis pertinet simulationem; non quod renititur Sinon: namque contrarium esset: Qui se ignotum venientibus ultro.

59. QUIS SE. Quibus se: Alii qui se, legunt.

60. HOC IPSUM. Vel ut caperetur: vel quia Graeci simulabant. Ipsum autem per m, non per d quia usurpatum est ipse: & est naturale ipse, ut: Ipsus mihi Davus. Dicimus ergo; ipse ipsa ipsum, ut dicitur docta doctum. UT STRUERET. [Vel astrueret; vel inchoatum a Graecis perficeret, hoc est confirmaret perjuriam & dolorum semina, quod ipse exposuit: Trojamque aperiret Achivis: respexit ad superiora, ut, Aedificaret.]

PIERII.

illud etiam colligitur, nae credite affirmative legendum: nae enim hic non prohibentis, sed intensificationis particulam esse. Illud quoque minime dissimulandum, licet paucissimos habeat fautores: quod apud Probum in Arte, ubi agitur de ne particula, pro, Ne credite Teucri Quicquid id est, scriptum habetur: neque quidem id semel: Ne credite veri Quicquid id est. Idne errore factum sit, an quia ita legeret Probus, mihi non constat. Id magis apertum, quod Ne, acuto accentu scribendum monet.

56. TROJAQUE NUNC STARES PRIAMIQUE ARX ALTA MANERET. In antiquis omnibus codicibus, quotquot habui, maneres persona secunda legi; quanquam Servius timet το ὁμοιοτέλετον: quare nonnulli, staret potius legunt; & maneres in fine malunt; sed enim praeter antiqua, uti diximus, exemplaria, quae utrumque persona secunda legendum exhibent, apo-

Obtulerat, fidens animi, atque in utrumque paratus,
Seu versare dolos, seu certae occumbere morti.

Undique visendi studio Trojana juvenus
Circumfusa ruit, certantque illudere capto.

65 Accipe nunc Danaum insidias, & crimine ab uno
Disce omnis.

Namque, ut conspectu in medio turbatus inermis

SERVII.

Con-

61. FIDENS ANIMI. Ut: O praestans animi juvenis. Et est nomen: desit enim esse participium; quia genitivo casui cohaeret, & potest recipere comparisonem. Participium enim & accusativo cohaeret, & non recipit comparisonem. Sane veteres fiduciam interdum pro crimine & audacia ponebant, ut Sallustius: Ita fiducia quam argumentis purgatioris dimittuntur. Et Virgilius: Nam quis te, juvenum confidensissime. IN UTRUMQUE. In, modo ad significat: alibi pro contra, ut etiam supra diximus. [Sane sequenti versu exposuit, quid est, In utrumque paratus.]

62. VERSARE DOLO. Dolo evertere: & subaudis Trojanos: aut Dolor versare, hoc est, exercere; hinc versutus, quod facile se ad ea, quae usus poscit, vertit. [Plautus: Versatior, quam rota singularis. OCCUMBERE MORTI. Novae locutionis figura, & penitus remota. Ennius: Ut vos vestri liberi defendant, pro vestra vita morti occumbant fortiter.]

63. [VISENDI. Frequentativum est viso, ut verso, facesso; licet rarum sit: nam in To exeunt frequentativa.]

64. CIRCUMFUSA RUIT. Figura ὑπερβατική. Ruit primo, & sic circumfusa est. [CERTANTQUE. Cum supra, Juvenus ruit dixerit, subjunxit, certant, quod figuratum est: quia juvenus enuntiatione singulare est, intellectu plurale.] ILLUDERE CAPTO. Et illudo tibi, dicimus, ut hoc loco: & illudo te, ut: I verbis virtutem illude superbis: & illudo in te, ut apud Terentium. Simile est, insulto tibi, & te. [Quidam inludere, per ludum ac jocum saevire in injuriam alicujus intelligunt, ut: Silvestres uri assidue capraeque sequaces.] Capto autem, quod ita Trojani putabant.]

65. ACCIPE. Id est, audi, ut da, dic, Virgilius: Qui sit, da Tytore nobis. [INSIDIAS. Servavit ordinem respondendo ad illud, quod regina dixerat, Insidias, inquit, Danaum.] CRIMINE AB UNO. Hoc est causa, ut: Crimen amor vestrum. Ab eo, quod praecedit, id quod sequitur: si enim simpliciter intellexeris Crimine, de negotio ad personam vitiosum transitum fa-

cis. Alii sic legunt: Danaum insidias & crimen.

67. TURBATUS. Quasi turbatus, ut: Exultat Amazon: id est, quasi zlmazon. [Et hoc ad fidem faciendam: non enim turbatus; supra enim ait: Seu versare dolos, seu certae occumbere morti. INERMIS. Quidam supplex accipiunt, ut: Tendentque manus Priamum conspexit inermes.]

PIERII.

apostropham hic, & cum ingenti dolore animi factam Donatus ait.

61. FIDENS ANIMI. In Rom. quidem cod. animo legitur. Sed animi agnoscit Servius: & elocutionis figura hujusmodi apud auctores frequens.

62. SEU VERSARE DOLOS, SEU CERTAE OCCUMBERE MORTI. In Longobardico codice legere est, dolo, casu septimo: quod Servius non improbat: subaudiendumque ait Trojanos. In eodem codice, ubi rarae admodum diphthongi sunt, hoc loco certae cum diphthongo scriptum est, ut morti adcommoetur, ergo firmas, & destinatae; alii tamen certe adverbium malunt.

64. CIRCUMFUSA RUIT, CERTANTQUE ILLUDERE CAPTO. In Rom. cod. certat est, unitatis numero, veluti ruit: Alii tamen figuram malunt.

65. ACCIPE NUNC DANAUM INSIDIAS, ET CRIMINE AB UNO DISCE OMNES. Facile quidem adduci possim, ut ex Ti. Donati sententia crimen legendum credam, quam lectionem omnino Servius respuere non videtur, licet priorem magis approbet: dum exponit crimine ab uno, hoc est, causa. Ut: crimen amor vestrum. Praeter vero Servianam hujusmodi interpretationem, pleraque omnia venerandae vetustatis exemplaria, quae in manus nostras devenere, uno exemplo legunt: crimine ab uno disce omnis. Sed enim, quia litteratissimi plerique viri ultro in Donati sententiam eunt, libuit ex iis, quae ille super hoc commentatus est, quod in vulgatis codicibus desideratur, adponere; ACCIPE NUNC DANAUM INSIDIAS ET CRIMEN. Duplici genere criminationis Graecor aspergis ex persona captivi: atque ut satiares, addidis: AB UNO DISCE OMNIS: unum quippe notabile vult esse in viro forti, ut non congressu, sed insidiis certet. Ostem-

Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit:
 Heu, quae nunc tellus, inquit, quae me aequora possunt
 70 Accipere? aut quid jam misero mihi denique restat?
 Cui neque apud Danaos usquam locus: & super ipsi
 Dardanidae infensi poenas cum sanguine poscunt.
 Quo gemitu conversi animi, compressus & omnis
 Impetus. Hortamur fari, quo sanguine cretus,
 75 Quidve ferat, memoret, quae sit fiducia capto.

SERVII.

(Ille

69. HEU. Modo una est syllaba: sed interdum propter metrum duae fiunt: *Eheu quam pingui mater est mihi taurus in ervo*. Sicut *prendis*, & *prebendis*: & secundum Plinium multa sunt talia. TELLUS ET AEQUORA. Bene conciliat miserationem, de communibus duobus exclusus elementis: quia Graeci tenebant maria; Trojani terras: [Sane quod deflet ideo ei prima brevis datur oratio: & est controversiae schema: nam principium satis docte sumptum est: hac enim exclamazione & miseriae auditu benevolum sibi iudicem fecit; querelae autem novitate attentum: quis enim non cuperet audire, quo pacto idem homo & Graecis & Trojanis esset invisus? denique subiecit: *Quo gemitu conversi animi, compressus & omnis Impetus: hortamur fari*, &c. Habet ergo benevolentiam & attentionem: ingressus deinde causam; quia timebat, ne persona Graeci suspecta esset, quasi hostis, hoc fatetur primum & ex sequentibus sanat: *Neque me Argolica de gente negabo*, *Hoc primum*. Subiungit fabulam, ex qua sibi fidem paret dicturus de equo: de Palamede autem & Iphigenia ad Trojanos nil pertinet, de quibus vera incipit & in falsa desinit: facile enim quae sequuntur credibilia sunt, cum prima recognoscuntur: quae per singula loca vel versus facilius poterimus advertere.] Sane in *tellus*, *us* longa est: & paucae sunt quae *us* producant; ut *seneſtus*, *juventus*, *salus*, *virtus*, *palus*, *servitus*, *incus*, *tus*, *rus*, *mus*, *pus*: tunc scilicet, cum genitivus in *tis* vel in *ris* exit, & habet penultimam longam. Ideo autem *Tis* & *Ris* diximus, quia in *palus*, licet *paludis* longa sit *lu*, brevis tamen nonnunquam invenitur: quia in *dis* exit genitivus: ut Horatius: *Sterilisque diu palus aptaque remis*. AEQUORA. Modo maria. Alibi campos, ut: *Ac prius ignotum ferro quam scindimus aequor*. Dictum enim est ab aequalitate.

70. DENIQUE. Aut vacat, sicut *genitiam*: aut novissime significat. ET SUPER. Et insuper. IPSI [quos pro merito meo minime deceat saevos esse,

hoc est,] quibus sum praestaturus salutem.

72. INFENSI. *Insensus*, proprie est plus quam inimicus, inimico major. POENAS CUM SANGUINE POSCUNT. Id est, tormenta & mortem: potest enim aliud esse sine alio.

73. [CONVERSI ANIMI. Bene, quia dixerat: *Et super ipsi Dardanidae infensi*: ut ostenderet eos, cum advenienti inludere certarent, audito ejus gemitu, ad miserationem esse conversos.]

74. [IMPETUS. Qui in Sinonis ferebatur interitum. HORTAMUR. Bene: non jubemus, utpote miserantes.] QUO SANGUINE CRETUS. Quibus sit parentibus natus: nam Graecum esse constabat.

75. FERAT. Adferat, id est, nunciet. MEMORET, QUAE SIT FIDUCIA CAPTO. Aut dicat, quae tanta sit in captivo fiducia; ut audeat dicere, *Et super ipsi*: aut certe MEMORET, est meminerit: ut significet: meminerit in captivo per veriloquium vitae esse fiduciam: unde & responsio talis est: FATEBOR VERA. Alii MEMOREM legunt; ut sit sensus; Hortabamur ad loquendum memorem: hoc est, qui diligenter factionis suae meminerat: [veluti, memor sit, quid in captivo victori liceat, vel, *Quidve ferat memoret*, id est, quid adferat, dicat, ut simpliciter accipiatur, quod sequitur; quid illud sit, quod illi fiduciam apud hostes capto pariat; ut putet a Trojanis sibi esse parcendum.]

PIERII.

furus autem Sinonem mendacem, perjurum, sacrilegum, ait CRIMEN, ut non solus, sed qualis esset, tales esse omnes Graecos assereres. In hanc sententiam nonnulli trahunt Catullianum illud ex antiqui codicis lectione: *Vatiniana meus crimina calvus explicasset*: hoc est, Poema in Vatinii crimina.

71. INSUPER IPSI DARDANIDAE INFENSI. In Romano codice, & plerisque aliis antiquis, legere est, & *super ipsi*. Quae lectio est codicis etiam Donatiani, neque non Medicei. In nonnullis utraque lectio habetur, una plus syllaba versu corrupto.

(Ille haec, deposita tandem formidine, fatur.)

Cuncta equidem tibi, Rex, (fuerit quodcumq;) fatebor

Vera, inquit: neque me Argolica de gente negabo,

Hoc primum. Nec, si miserum Fortuna Sinonem

80 Finxit, vanum etiam mendacemque inproba finget.

Fando aliquod si forte tuas pervenit ad auris

SERVII.

Be-

77. FUEKIT QUODCUMQUE. Id est, quicumque me sequatur eventus: [sive miseratus vitam concedere volueris, sive non. Est autem parenthesis, & respicit ad illud: *Memoret, quae sit fiducia capto*. Suspendendum ergo REX. Sane QUODCUMQUE vetusta voce mortem significari Lucilius docet in XII. *Hunc, si quid pueris nobis, me & fratre, fuisset*: hoc est, si mors me vel fratrem oppressisset. Ergo, ut quidam volunt, urbane animum mortem contemnens ostendit. Vera inquit; ut & falsa, quae postea dicturus est, vera credantur: ideo primo a veris coepit. Ordo autem est, *Fatebor cuncta vera, Neque me Argolica de gente negabo*: quod sciebant Trojani, confessus est; ut ei de caeteris crederetur.]

79. HOC PRIMUM. Hoc maximum est, vel principale apud me, verum dicere: vel *hoc primum*, & subaudis *fatebor*. NEC SI ME MISERUM FORTUNA SINONEM FINXIT. [Quidam ita intelligunt: si me fortuna ad hanc miseriam perducere potuit, non valebit etiam stultum facere, ut putem me mentiendo proficere.] Autolycus quidam fur fuit, qui se varias formabat in species: hic habuit liberos, Aesimum, unde natus est Sinon: & Antichiam, unde Ulyxes; consobrini ergo sunt. Nec immerito Virgilius Sinoni dat & fallaciam, & prodicionis officium: ne multum discedat a fabula: quia secundum Euphorionem Ulyxes haec fecit. *Sinonem* autem melius ait, quam si *me* dixisset: solet enim & in nomine quaedam esse Emphasis, ut est: *Es quisquam numen Junonis adores*.

80. FINXIT. Composuit, formavit, ut: *Et corpora fingere lingua*. Et notandum, quod omnis Sinonis oratio, diasyrctica est: nam & negotium exprimit: & Trojanorum insultat stultitiae. Ita Terentius: *Est, quod se audio nescio quid concertasse cum hero*. FINXIT VANUM. Fallacem. Et *vanus* est, qui etiam sine utilitate mentitur. MENDAX, qui tantum ad deipiendum. Sane *Vanus*, stultus apud idoneos invenitur, ut Juvenalis: *Sic libitum est vano, qui nos distinxit, Osboni*.

81. FANDO ALIQUOD SI FORTE TUAS PERVENIT AD AURES. *Fando*, id est, dum dicitur. Et utitur bona arte mendacii, ut praemittat ve-

ra, & sic falsa subjungat: nam quod de Palamede dicit, verum est; quod de se subjungit, falsum. Et sciendum ex hac historia, partem dici, partem supprimi, partem intelligentibus relinqui: nam Palamedes, ut Apollonius dicit, septimo gradu a Belo originem ducens, cum delictum militum per Graeciam ageret, simulantem insaniam Ulyxem duxit invitum, cum enim ille, junctis dissimilis naturae animalibus, salem sere-ret, filium ei Palamedes opposuit. Quo viso Ulyxes aratra suspendit, ne filium offenderet; quod non insaniae, sed prudentiae fuerat indicium: & ad bellum ductus, habuit justam causam doloris. Postea cum Ulyxes frumentatum missus ad Thraciam, nihil advexisset, a Palamede est vehementer increpatus. Et cum diceret adeo non esse negligentiam suam, ut ne ipse quidem si pergeret, quicquam posset advehere; profectus Palamedes, infinita frumenta devexit: qua invidia Ulyxes audis inimicitias, fictam epistolam Priami nomine, ad Palamedem (per quam agebat gratias prodicionis, & commemorabat certum auri pondus esse transmissum) dedit captivo: & cum in itinere fecit occidi. Haec inventa, more militiae, regi allata est, & lecta, principibus convocatis. Tunc Ulyxes, cum se Palamedi adesse simularet, ait: si verum esse creditis, in tentorio ejus aurum quaeratur. Quo facto, invento auro, quod ipse per noctem corruptis servis absconderat; Palamedes lapidibus interemptus est. Hunc autem constat fuisse prudentem: nam & tabulam ipse invenit ad comprimendas otiosi exercitus seditiones, ut Varro testatur. Secundum quosdam ipse reperit literas: Quae res si forte sit dubia, tamen certum est *θ. ρ. χ.* ab hoc inventas cum aspiratione.

PIERII.

77. CUNCTA EQUIDEM TIBI REX FUERINT QUaecumque FATEBOR VERA. Nonnullis in codicibus pervetustis legere est, *fuerit quodcumque*, singulari numero: quanquam non sum nescius plurimos esse, qui priori faveant lectioni: quia scilicet CUNCTA praepositum est nomen multitudinis. Sed enim Servius, *Fuerit quodcumque*, videtur agnovisse, dum exponit: quicumque me sequatur eventus. Cum Servio

vio

Belidae nomen Palamedis, & inclyta fama
 Gloria : quem falsa sub prodicione Pelasgi
 Infonem, infando indicio, quia bella vetabat,
 85 Demisere neci : nunc cassum lumine lugent.
 Illi me comitem, & consanguinitate propinquum,
 Pauper in arma pater primis huc misit ab annis.
 Dum stabat regno incolumis, regumque vigeat
 Conciliis; & nos aliquod nomenque decusque
 90 Gessimus. Invidia postquam pellacis Ulixei

SERVII.

(Haud

81. INCLYTA GLORIA . Propter delectum & frumenta .

83. FALSA SUB PRODIGIONE . Sub falso crimine prodigionis . Et rem notam per transitum dicit : unde & paulo post : *Haud ignota loquor* : quanquam jam ad vos potuit pervenire . Scien- dum sane , factum hoc vere , & Trojanos scivisse ; sed Sinon callide quasi ignorantibus , quae vera sunt , dicit ; ut fidem sequentibus faciat . PELASGI . A *Pelasgo* , Terrae filio , qui in Arcadia genitus , ut Hesiodus tradit .

84. INFANDO INDICIO . Id est , delatione : propter aurum clam suppositum . QUIA BELLA VETABAT . Jam hoc falsum est ; sed dicitur ad Sinonis commendationem : nam aliam ob causam Palamedes periit . [Et bene ad captandam circa amicos ejus miseriam , adjungitur , qui pacis auctor fuit .]

85. CASSUM . Privatum , vacuum : & *cassum* est , quasi *quassum* & nihil continens : nam & *vis quassum* , quod humorem in se non continet , & est vacuum : unde & retia *casser* , qui multum in se vacui habeant . [Sane vult Sinon suadere , vere fugisse Graecos , si Palamedem lugere potuerunt .]

86. [ILLI ME COMITEM . Oratorie se commendat . ILLI . Id est , qui bella vetabat : & bene comitem non militem , quem ejus inimici velut subparem insequerentur . ET CONSANGUINITATE PROPINQUUM . Excusatio a necessitudine ; sed hoc totum falsum est .]

87. PAUPER . Excusatio a fortuna : haec enim fuerat causa militandi , ut Terentius : *Cum hinc egens profugiet aliquo militatum* . PRIMIS ANNIS . Aut adolescentiae , aut belli : & est excusatio , quia patri parendum necessario fuit : ideo autem MISIT .

88. DUM STABAT REGNO INCOLUMIS . Quia & de regibus ipse unus fuit . [Et bene addidit dignitatem ejus , quem fingeat propinquum , ut ei iusta causa fuerit indignationis adversus Ulyxem .]

89. ET NOS . Pluralis numerus pro singulari , ad evitandam jactantiam , ut Sallustius : *Nos instantia debissimorum copia* : An nos , se & patrem dixit Palamedes . NOMEN . Gloriam , ut : *Nomen Echionium* , matrisque genus *Perideae* : vel ut alii , nobilitatem , ut : *Cui genus* , & quondam nomen natiq; fuissent . INVIDIA . Propter advectum frumentum .

90. PELLACIS . Per blanditias decipientis : *Pellacere* enim , est blandiendo elicere , vel decipere .

PIERI.

vio est Donatus , qui aperte *Furris quodcumque* , interpretatur , hoc modo : *Cuncta* , inquit , & quicquid *furris fatebor* , ut *FATEBOR* bis accipiamur , ne fiat per numerum visum , ut sit , fatebor cuncta : item fatebor quodcumque fuerit . In Mediceo codice , *cuncta* quidem legitur ; sed *equidem* ex eorum sententia est , qui primam personam ei inesse adverbio volunt : ut sit , *equidem* , ego quidem , quum tamen Cato apud Sallustium dicat : *Quare vanum equidem hoc consilium est* : nisi & Sallustiani quoque codices corrupti sunt .

88. REGNUMQUE VIGEBAT CONSILIIS . Sunt qui *regum conciliis* legendum autument . Sed id licet ego nusquam in his veteribus legerim exemplaribus , inveni tamen apud Ti. Donatum *regum* interpretatum : hoc modo : *Deferabatur enim patri meo* , quia in numero *regum* foris , & plurimum vivit . Haec nobilitas generis idcirco composita est , ut Trojanorum misericordiam de praeterita , & praesenti fortuna provocaret ad lenitatem .

90. INVIDIA POSTQUAM PELLACIS ULYSSI . In Longobardico , & in aliquot aliis antiquis codicibus , *falla-ri* legitur : quam ego parafrasae fuisse puto : quamvis ita etiam scriptum sit in codice Carisiano , quem Longobardicis characteribus scriptum Janus Parrhalius mihi legendum commodavit , versu eo loco citato , ubi de nominibus in e , quae sine ratione genitivum in i faciunt , differit . Nam codicum referre varietates super hujusmodi terminatione iam super

(Haud ignota loquor) superis concessit ab oris;
 Afflictus vitam in tenebris luctuque trahebam,
 Et casum infontis mecum indignabar amici.
 Nec tacui demens: & me, fors si qua tulisset,
 95 Si patrios umquam remeassem victor ad Argos,
 Promisi ultorem: & verbis odia aspera movi.
 Hinc mihi prima mali labes: hinc semper Ulixes
 Criminibus terrere novis: hinc spargere voces
 In vulgum ambiguas, & quaerere conscius arma.

SERVII.

Nec

91. CONCESSIT. Pro decessit.

92. [AFFLICTUS. Suspendendum, ne videatur affectum se dicere, quia in tenebris vitam trahebat; sed quia amicum perdiderit. VITAM IN TEN. Ideo lugentibus inionica lux est; quia caruerunt ea hi, quos dolent: ideo tenebras petunt, & atra veste amiciuntur, & capita velantur, ut videantur cum defunctis agere, imitantes tenebris inferorum faciem.]

93. [INSONTIS AMICI. Duo posuit, & infontis, & amici: & plus est quod amicum dixit, quam propinquum.] MECUM INDIGNABAR. Quomodo ergo, Nec tacui demens? Intelligimus istum quasi tacuisse primo: post impatientia doloris erupisse [in vocem; aut quod interim non vindicarem amici infontis interitum.]

94. FORS SI QUA. Bene si qua: quia est & bona & mala. [TULISSET. Nonnulli pro retulisset intelligunt.]

95. [SI PATRIOS UNQUAM REMEASSEM VICTOR AD ARGOS. Bene dubitat, ut ostendat propter Palamedem omnes sibi Graecos inimicos fuisse.] VICTOR autem, ut quidam volunt, voti compos, ut est: Quam septem ingensia videtur; aliter dictum potuit non bene a Trojanis accipi. ARGOS. Argi ab Argo dicti, quem custodem vaccae, in quam Io fuerat commutata, Mercurius occidit.

96. PROMISI. Pro, minatus sum, per contrarium ait: quia minamur mala; promittimus bona. Sic autem Horatius contra; Atqui vultus erat multa & praeclara minantis: Id est, promittentis: & promissum ultorem, deest, futurum.

97. HINC MIHI PRIMA MALI LABES. Pro haec causa, vel propter hoc: & est adverbium locale pro conjunctione causali: quia secuta sunt postea, oraculum, & adscita Calchantis factio: adscita sane dicitur adsumpta. Labes vero, ruinam significat, a lapsu.

98. CRIMINIBUS. Causis, ut supra: Et criminis ab uno. NOVIS. Aut magnis; aut, quae nul-

lus sperasset; aut aliis atque aliis. SPARGERE VOCES. Miscere, ut Cicero: Spargere venena didicerunt.

99. AMBIGUAS. Dubias, aut suspicionum, aut criminum plenas; ne, si aperte ageret, accusatio esse videretur. CONSCIUS. Aut peracti sceleris, & de nece Palamedis; aut dolorum suorum; ut in tertio: Oblitusve sui est Isbaci discrimine tanto; aut certe sciens hunc meum animum. ARMA. Modo fraudes, vel dolos: nam arma sunt instrumenta cuiuslibet rei: unde & insidiantis fraudes arma nominavit. [Alii arma pro opibus vel auxiliis accipiunt: alii arma consilium, alii occasionem, nonnulli insidias intelligunt: quidam conscius arma, hypallagen putant, pro conscientia arma, ut: Et quondam patriis ad Trojam missus in armis; Et: Arma deosque parant comites: Et: Alia arma Latimus.]

PIERII.

supervacuum est. Sed quantum pertinet ad epitheton, utrum quippe Pellacis an fallacis legendum sit, Velius Longus exemplum citat ex Virgilio, pellacis Ulyxis. Ubi ex praepositione per, & litteram in / abire dicit, quoties / altera subsequitur: neque aliter unquam legi apud Lucillum affirmat, quam pellicere, quod est inducere.

91. SUPERIS CONCESSIT AB ORIS. In codice Longobardico, excessit; sed concessit Donato agnoscitur, apud quem habes: Non dixit, mortuus est, sed concessit, ut memoria ejus digna esset, quae post hominis finem vivere mereretur.

99. IN VULGUM AMBIGUAS. Sane vulgum, ea quippe scribendi ratione, qua usos veteres nemo inficiatur, non in Virgilianis tantum codicibus per o prima syllaba notatum inveni: verum etiam in Livianis manu scriptis, hisque pervertistis, ut lib. 111. de 11. bel. Pu. Huic non apud vulgum modo fides fuit. Quod vero super nominis genere disputatur, Virgilium, Sisenam, Attium, & Varronem, vulgum masculino genere posuisse, neutro Lucillum, atque

H h h

co

- 100 Nec requievit enim, donec Calchante ministro.
Sed quid ego haec autem nequidquam ingrata revolve?
Quidve moror? si omnis uno ordine habetis Achivos,
Idque audire sat est; jamdudum sumite poenas.
Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridae.
105 Tum vero ardemus scitari & quaerere causas,
Ignari scelerum tantorum artisque Pelasgae.
Prosequitur pavitans, & ficto pectore fatur;
Saepe fugam Danaï Troja cupiere relicta

SERVII.

Mo-

100. NEC REQUIEVIT ENIM. Aut vacat Enim: aut pendet sensus, ut & posterior: *Donec Calchante ministro*: Arte enim agit, ut semiplena dicendo & interrogare cogat, & avidius audire Trojanos. CALCHANTE MINISTRO. *Me destinat arae*, intelligitur: & est ἀποσιώνησις: [Et mire ministro, quasi * non exuerit a te responsuro.]

101. SED QUID EGO. Αποσιώνησις est. Et bene reticuit, ne tæderet illos tam longae orationis, [nihil ad se pertinentis; nisi studium audiendi intermissione renovasset.] AUTEM. Hoc abundat. INGRATA. Id est, nec vobis placitura, nec mihi gratiam conciliantia, [quorum jam non libenter memini.]

102. QUIDVE MOROR? Vestram scilicet festinationem, vel mortem. OMNES. Et eos, qui vobis prodesse disponunt. UNO ORDINE. Uno reatu. Et est de antiqua tractum scientia: quia in ordinem dicebantur causae, propter multitudinem, vel tumultum festinantium, cum erat annus litium. Juvenalis: *Expectandus eris, qui lites inchoet annus*.

103. [IDQUE AUDIRE SAT EST. Me Grajum esse.] JAMDUDUM. Modo, quamprimum, [scilicet ut satisfaciatis Graecis, qui me oderunt: & dicendo mortem suam gratam esse Graecis, & Trojanorum benevolentiam conciliat, & ut sibi reliqua credantur extorquet.]

104. HOC ITHACUS. Pro, Ithacensis, principale pro derivativo. VELIT, ET MAGNO MERCENTUR ATRIDAE. Callide hoc dicto impetrat vitam, asserens mortem suam illorum hostibus esse placituram. Ideo autem dicit *mercentur*, quia sacrorum est, ut fugiens victima, ubicunque inventa fuerit, occidatur, ne piaculum committatur. Ergo Sinon, qui victima fuerat, [quippe qui propter reditum sacrificio fuerat destinatus, nec possent Graeci nisi vel emptam morte Sinonis ad patriam redire,] & jure, & votis, & praemio Graecorum interimitur. MAGNO MERCENTUR. Id est, pretio, ut: *Turno tempus erit, magno quam optaveris emptum Intactum Pallanta*.

105. ARDEMUS SCITARI. Festinamus inquirere. [Et ecce, quo proficit Apolliopefin ante fecisse?] QUAEERE CAUSAS. Cur a Graecis ejus optaretur interitus.

106. [IGNARI. Aut nescientes, aut imprudentes.] ARTISVE PELASGAE. *Artis* & *μίσω* est: ideo adjecit *Pelasgae*, hoc est, malae: fraudulentum enim sunt habiti, ut Plautus: *Graeca mercamur fide*. [PROSEQUITOR. Mire ut ab initio coeperat.] PAVITANS. Quasi *pavitans*, [hoc est, simulans se pavere. Et non tam propter mortem: nam erit illi contrarium: *Jamdudum sumite poenas*: sed ut videretur cum timore civium suorum consilia vel secreta patefacere.]

107. FICTO PECTORE. *Pectus* pro verbis posuit. Nam nunquam fingitur pectus.

108. SAEPE FUGAM DANAÏ. Hoc secundum Homerum verum est, [apud quem staret Agamemnon Graecis, relicto bello fugere: & ut ostendat propter bellum fugere, ait *cupiere*, non *voluere*.]

PIERII.

eo loco Virgilium, *Ignobile vulgus*. Sospater ex veterum grammaticorum opinione ait, *Vulgus* masculini generis potius quam neutralis: quia nullum neutrale bisyllabum *us* litteris terminatum genitivo in *i* ultima exit syllaba. Sic ille.

102. NEQUIDQUAM INGRATA. In codicibus aliquot antiquis, & hic & alibi, *nequiquam* scribitur absque ulla alia consonante inter *i* & *q*. Sed enim Victorini praeceptum est in haec verba: *Quidquam & quidquid & quodque prima syllaba quoties habuerint d, id vos producite, & supponite c. ne duas partes integras esse videantur*. Ex hoc praecepto volunt *nequidquam* interjecto *c* notari. Sed qui scriptioribus antiquis favent, *nequiquam* adverbium a casu ablativo desumunt, veluti etiam *nequaquam*, atque ita utrunque eodem modo sine *c* scribunt. Frigida haec omnino vel Fab. Quintilianus esse dicat, sed hoc temporibus cru-

Moliri, & longo fessi discedere bello.

110 Fecissentque utinam! saepe illos aspera ponti.

Interclusit hiems, & terruit auster euntis.

Praecipue, cum jam hic trabibus contextus acernis.

Staret equus, toto sonuerunt aethere nimbi.

Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phoebi

115 Mittimus, isque adytis haec tristia dicta reportat.

Sanguine placastis ventos, & virgine caesa,

SERVII.

Cum

109. MOLIRI. Parare. Et hoc verbo difficultatem rei ostendit. LONGO. Decennali. FESSI BELLO. Troianos laudando sibi favorem conciliat: si enim fatigati sunt Graeci, horum virtus probatur.

110. FECISSENTQUE UTINAM. Nec enim hic arae destinaretur. Et est significatio optandi a praeterito tempore. PONTI HYEMS. Bene addidit *Ponti*: quia est & temporis, & aeris.

111. EUNTES. Ire cupientes, ut: *Quum canerem reges & praelia*: id est, cum canere vellem: & a Graecis figura est, ubi statuisset aliquid pro inchoatione habetur.

112. PRAECIPUE. Contra illud, ne diceretur numina non esse placata. [Et bene aliud agens, equi mentionem introduxit.] TRABIBUS ACERNIS. Speciem pro genere posuit, id est, pro quocumque ligno: [nam variat ligni genera in hoc equo, ut: *Abiete costas*: &: *Pinea claustra*: ita hic *acernis*.]

113. AETHERE. *Aetherem* pro aere posuit, poetica licentia.

114. SUSPENSII. Aut solliciti, ut: *Nostroque in limine pendens*: quia tempestas haec post dona mutabatur: aut ad *nimbos* refertur, distinctione mutata, ut distinguamus, *nimbi suspensi*. SCITANTEM. Participium pro participio est, id est, scitaturum. Alii *Scitatum* legunt, id est, inquisitum. ORACULA. Ad templa, de quibus dantur oracula: alibi *oracula*, responsa sunt, ut: *Lapsis quaesitum oracula rebus*; &: *Quin adeas datem precibusque oracula poscas*.

115. ADYTIS. *Adytus*, est locus templi secretior, ad quem nulli est aditus nisi sacerdoti: ab *α*, sine, & *δυω* ingredior, id est, sine alicuius ingressu. TRISTIA DICTA REPORTAT. Renunciat. More suo breviter habitum futurae orationis ostendit.

116. SANGUINE PLACASTIS VENTOS ET VIRGINE CAESA, CUM PRIMUM. Hic distinguendum est: quia & semel ad Trojam ventum est; & ante quam ad eam veniretur, de Iphigenia est sacrificatum, cujus fabula talis est: Cum Graeci ad Aulidem venissent, Agamemnona Dianae cervam,

cum venatur, occidit ignarus: unde irata dea, flatus ventorum, qui ad Trojam ducebant, removit: quam ob rem, cum nec navigare possent, & pestilentiam sustinerent, consulta per Calchantem oracula dixerunt: Agamemnonio sanguine, hoc est, immolata Iphigenia Dianam esse placandam. Cum ergo ab Ulyssae (per nuptiarum simulationem, qui Iphigeniam Achilli jungendamungebat, adducta Iphigenia, in eo esset, ut) immolaretur, numinis miseratione sublata est, cerviceque supposita: & translata ad Tauricam regionem, regi Thoanti tradita est; Sacerdosque facta Dictynnae Dianae, vel ut quidam volunt, Orthiae Dianae: quae, cum secundum statutam consuetudinem humano sanguine numen placaret, agnovit fratrem Orestem, qui, accepto oraculo, curandi furoris causa, cum amico Pylade, (a cuius patre, Strophio nomine, fuerat nutritus,) Colchos petierat: & cum his occiso Thoante, simulacrum sustulit, absconditum fasce lignorum, unde & *Fascelis* dicitur: non tantum a face, cum qua pingitur, propter quod & Lucifera dicitur: & Aritiam detulit. Sed cum postea Romanis sacrorum crudelitas displiceret (quanquam servi immolarentur) ad Laconas est Diana translata: ubi sacrificandi consuetudo adolescentum verberibus servabatur: qui vocabantur Bomonicae: quia aris superpositi contendebant, qui plura posset verbera sustinere. Orestis vero ossa Aritia Romam translata sunt: & condita ante templum Saturni, quod est ante clivum Capitolinum, juxta Concordiae templum. VIRGINE CAESA. Non vere; sed ut videbatur. Et sciendum, in sacris simulacra pro veris accipi: unde, cum de animalibus, quae difficile inveniuntur, est sacrificandum, de pane, vel cera fiunt, & pro veris accipiuntur. Hinc est etiam illud: *Sparseras & lasices simulacros fonsis Avernus*: nam & in templo Isidis aqua sparsa de Nilo esse dicebatur.

PIERII.

erudit. Nunc corrupta adeo loquendi scribendique ratione, minime vitio detur, si quis etiam talia perquirat.

H. h. h. 2:

114. Sci-

Cum primum Iliacas Danaï venistis ad oras:
 Sanguine quaerendi reditus, animaque litandum
 Argolica. Volgi quae vox ut venit ad auris,
 120 Obstupuere animis, gelidusque per ima cucurrit
 Ossa tremor; cui fata parent, quem poscat Apollo.
 Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
 Protrahit in medios: quae sint ea numina divum
 Flagitat. Et mihi jam multi crudele canebant
 125 Artificis scelus, & taciti ventura videbant.
 Bis quinos silet ille dies, tectusque recusat
 Prodere voce sua quemquam, aut opponere morti.
 Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,

SERVII.

Con-

117. [ILIACAS DANAI VENISTIS AD ORAS. Figuratum: cum primum venire velletis. Sane hoc de Iphigenia verum est.]

118. [SANGUINE QUÆRENDI REDITUS. Hoc falsum est: & bene Oraculorum naturam servat, ut a re ipsa semper incipiant, ut alibi: *Dardanidae duri*: dicendo enim *Dardanidae*, ostendit quae loca petere debeant.] ANIMAQUE LITANDUM ARGOLICA. Quia occurrebat occidi posse captivum; [Ergo ideo addidit *Argolica*; ne non esset triste oraculum. Videtur sane peritia juris Pontificalis animalis hostiae mentio nem fecisse, cum dicit: *Animaque litandum Argolica*: nam & *animam* dixit: & *litare* verbo pontificali usus est, id est, sacrificiis deos placare; sed hoc in liquidis fit, id est, *lito*, ut *libo*. A *lito* autem fit *litus*, eo quod interluit.]

120. [OBSTUPUERE ANIMI. Omnes enim crediderunt se perire posse, antequam unus esset delectus.]

121. CUI FATA PARENT. Cui responsa praeparant mortem. [Sunt, qui ita dividant: *Cui fata parent*, vitam; *quem poscat Apollo*, ut moriatur.]

122. HIC. PRO TUNC. VATEM. Nunc divinum; alias poetam: *Tu vatem*, tu, *Diva*, *mones*: alias sacerdotem, ut: *Es aurea vati Cassida*. MAGNO TUMULTU. Ad factionem tegendam.

123. PROTRAHIT. Quasi nolentem. NUMINA DIVUM. Pro oraculis posuit, id est, ut ambiguitatem oraculorum interpretetur:] & quaerit modo non quid dicant, nam planum; sed quis debeat immolari.

124. FLAGITAT. Invidiose poscit: unde & quod flagitatione dignum est, *flagitium* dicitur. MIHI. Hoc est, *Sinoni*: & quidem graviter pro-

nuntiandum. MULTI CRUDELE CANEBANT. *Multi*, bis intelligendum, id est, multi videbant taciti, multi etiam dicebant; ne sit contrarium, *canebant taciti*: [quamvis multi sic exponant: qui mihi amici erant dicebant, qui inimici tacebant, ut provenirent quae praesentiebant.]

126. BIS QUINOS SILET ILLE DIES: Dicimus &: *bis quinos silet diebus*: [scilicet autoritatis quaerendae gratia, ut sit *Ælionice* ejus, qui invitatus diceret:] TECTUS. Aut multitudini se subtrahens; aut regens consilium suum: aut cautus, ne intelligeretur. RECUSAT. Abnegat.

127. PRODERE. Dolo ostendere. Bene prodere: *me* enim dicturus, quem sciebat.] OP- PONERE. Obicere, destinare.

128. VIX TANDEM. Aut junge, & vocat *Tandem*: aut separa, & est exaggeratio ex synonymis, ut: *Abiis*, *excessit*, *evasis*, *erupit*. Ex est ordo: vix tandem rumpit vocem.

PIERII:

114. SCITATUM ORACULA PHOEBI MITTİMUS. In Longobardico codice, *scitantem* legimus: quod agnoscit Servius: & participium pro participio positum ait, quippe pro scitaturum. Sed enim Solipater Carisius *scitatum*, legit in soloecismo: proque sciscitatum positum ait.

118. ANIMAQUE LITANDUM ARGOLICA. In codice Longobardico legere est quarto casu, *animamque litandum Argolicam*: quod alii viderint: nam haec per septimum casum proferri potius consueverunt. Est etiam in Mediceo una plus ditione *litandum est*: quod quidem verbum etiam cum decoro reticetur.

Conposito rumpit vocem, & me destinet arae.
 130 Assensere omnes: &, quae sibi quisque timebat,
 Unius in miseri exitium conversa tulere.
 Jamque dies infanda aderat: mihi sacra parari,
 Et falsae fruges, & circum tempora vittae:
 Eripui (fateor) leto me, & vincula rupi:
 135 Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva
 Delitui, dum vela darent, si forte dedissent.
 Nec mihi jam patriam antiquam spes ulla videndi,

SERVII.

Nec

130. COMPOSITO. Ex pacto; vel ordine inter eos instituto. RUMPIT VOCEM. Hoc est erumpit in vocem: & dictum est per contrarium: nam *silentium rumpere*, est loqui, ut: *Quid me alta silentia cogis Rumpere?* Vocem vero rumpere, est tacere. Sed aliqua interdum simpliciter, interdum per contrarium intelliguntur.

130. ET QUAE SIBI QUISQUE TIMEBAT. Ideo hoc addidit, quia dixerat: *Assensere omnes*; ne videretur fuisse cunctis suae gentis invidus: [aut *adsensere omnes*, ad provocandum in se Trojanorum misericordiam dicit, cum eorum hostes omnes ad crudelitatem consensisse adserat. Est autem figuratius, si legatur, *timebant*.]

132. MIHI. Multi posterioribus, multi prioribus jungunt: unus tamen est sensus. PARARI. Infinitivus modus pro indicativo, hoc est, pro parabant: & est figura propria historiographorum, ut Sallustius: *Equitare, jaculari, cursum cum aequalibus certare*: ut & poetarum proprium est: *Nuda genu; & Torum clamat*. Quod autem ait Cicero: *Bellum canis*: non est figura, sed sermo naturalis: est enim soni nomen. [Quidam sane *parari*, pro parabantur accipiunt, & ad omnia hoc subaudiunt.]

133. SALSAE FRUGES. *Sal & far*, quod dicitur *mola salsa*, qua & frons victimae, & foci aspergebantur, & cultri. Fiebant autem de horrea fruge, & horro sale, ut Horatius: *Et bona fruge*. VITTAE. Quibus victimae coronabantur.

134. LETHO. Non sacrificio: invidiose locutus est: & est hysteronproteron: prius enim erat, ut vincula rumpere, & sic fugeret. VINCULA RUPI. Atqui solutae sunt hostiae: nam piaculum est, in sacrificio aliquid esse religatum; unde est: *Unum exuta pedem vinculis in vestire recincta*. Item: *Vittasque resolis Sacras capitis*. Ergo vincula religionis intellige, ut: *Et vinculis innares Cloelia ruptis*: scilicet foederis: nec enim obsides unquam religantur. Sed huic expositioni illud occurrit, unde iste ligatus fue-

rit? quia cum Trojani non ligaverunt: ultro enim se obtulerat: unde intelligendum est, a Graecis magis ligatum ante tempus sacrificii: nam consuetudo illa, quam supra diximus, erat in ipso tempore sacrificiorum: ante enim ligari & Juvenalis docet, dicens: *Sed procul extensum petulant quatis hostia funem*.

135. LIMOSOQUE LACU. Ut verisimilem fugam faciat, circumstantiis utitur. Notandum sane, Virgilium sub aliorum persona causam exsequi nobilium Romanorum, ut hoc loco Marii: item paulo post Pompeii, ut: *Jacet ingens litore truncus*. PER NOCTEM OBSCURUS. Bona elocutio est, rem temporis ad personam transferre, ut: *Matutinus venit*. ULVA. Herba palustris. [Sane in arte rhetorica, omnem narrationem cum rei partibus dicunt convenire debere, loco, tempore, materia, causa, persona. Hic ad singula respondetur: nam persona Ulyxis ponitur ad fallendum aptissima: causa, quia timeret ne ultor esset Palamedis: tempus ad nocendum aptissimum, cum sibi quisque timeret: Modus agendi, *Bis quinos flet ille dies*: Materia, *Salsae fruges & circum tempora vittae*. Locus, *Per noctem obscurus in ulva Delitui*.]

136. SI FORTE DEDISSENT. Medium se praebet: nam nec negat, nec confirmat eos navigasse, ne aut eis demat securitatem: aut quod supra dixit, falsum sit non posse navigare Graecos; nisi homine immolato: [id est, quia iam scire non poterat, quid facturi essent, cum ipse fugisset,] ut Trojanorum sit quicquid eligerint; & artis est, in argumentorum angustia, incertis uti sermonibus.

137. ANTIQUAM. Caram. Et bene commemorat liberos & parentem; ut ostendat, se non deseruisse ut vilem, sed mortis fugisse terrore. [Et bene ignotos finxit sibi liberos & parentem; ut maior miseratio ex pluribus nasceretur. Quidam sane non *dulces*, sed *duplices* legerunt, quia *dulces* lenes esset, & commune epith. liberorum.]

H h h 3

PIE

Nec dulcis natos, exoptatumque parentem:
 Quos illi fors ad poenas ob nostra reposcent
 140 Effugia, & culpam hanc miserorum morte piabunt.
 Quod te, per superos, & conscia numina veri,
 Per, si qua est, quae restet adhuc mortalibus usquam
 Intemerata fides, oro, miserere laborum
 Tantorum: miserere animi non digna ferentis.
 145 His lacrimis vitam damus, & miseresчимus ultro.
 Ipse viro primus manicas atque arcta levare
 Vincla jubet Priamus; dictisque ita fatur amicis:

SERVII.

Quis-

139. QUOS ILLI. De quibus illi. FORS ET POENAS. Forte & poenas. Alii jungunt *for-
 ses*, ut sit forsitan. Et bene elicit misericor-
 diam: ostenditque, non se habere causam re-
 deundi post mortem suorum; [ne eum Tro-
 jani non reciperent, suspicantes ad suos quan-
 doque rediturum.]

140. EFFUGIA. Et *fuga* dicimus & *effugium*; sicut *lana* & *lanisium*, ut: *Si tibi lanisium curae*. Hinc est *aequitas* & *aequum*. [Sed hic dicendo *effugia*, verbo sacrorum, & ad causam apto, usus est: nam hostia, quae ad aras adducta est im-
 molanda, si casu effugeret, *effugia* vocari vetere more solet: in cuius locum quae supposita fuerat, *succidanea*: si gravida fuerat, *sorda* dicitur; quae sterilis autem est, *taurea* appellatur: unde *ludi Tauri* dicti, qui ex libris Fatalibus a rege Tarquinio Superbo instituti sunt propterea, quod omnis partus mulierum male cedebat. Alii *ludos Taurcos*, a Sabinis propter pestilentiam institutos dicunt, ut lues publica in has hostias verteretur. CULPAM HANC. Vel quod fugi, vel quod me de-
 fensorem Palamedis dixeram.] PIABUNT. Ex-
 piabunt: & *πιαύω* est: nam plerumque & *im-
 piare* significat. [Hic tamen *piabunt* bene addi-
 dit; quia nisi per sanguinem diis accepta hostia non est: quod merito ex persona Sinonis induci-
 tur, quia fatetur sacra per suam fugam fuisse vio-
 lata; & vult etiam beneficiis sibi debitores esse Trojanos, quo interim Graeci obligati sunt.]

141. [QUOD TE PER SUPEROS. Propter quod: & infinita narratione subiungit Epilogos: neque enim quae non putaret credituros argumenta sub-
 jicere debuit. Sane per huiusmodi preces ostende-
 re vult: era se dicere. CONSCIA NUMINA VERI. Bene medium tenuit: nam ea numina invocans, quae sunt conscia numina veritatis, quia & Pon-
 tifices dicunt, singulis actibus proprios deos prae-
 esse. Hos Varro certos deos appellat.]

142. PER, SI QUA EST. Aut diasyrlice irri-
 det, ut diximus; aut certe hoc ait: si aliqua est fi-
 des; quam cum sibi non adscribit, facit ut in eo
 esse credatur. RESTAT. Superest. USQUAM.
 Quia apud Graecos dicit fidem esse corruptam.

143. INTEMERATA. Incorrupta vel integra: alii tamen volunt *intemerata* de libris sacris com-
 mutatis literis esse praesumptum; *timaram* enim
fidem, id est, scientiam in sacris dicebant; ut
 sit sensus: oro per fidem vehementer sanctam, si
 tamen est usquam penes homines. ORO. Ordo
 est: Quod te oro per superos. [LABORUM. Pe-
 riculorum, malorum. MISERERE. Quidam pro-
 misereare accipiunt.]

144. DIGNA FERENTIS. Indigno luctu affecti.

145. MISERESчимUS ULTRO. Aut per se ple-
 num est: aut cohaeret sequentibus: quia non po-
 test primis: dicimus enim aut *illam rem miseror*,
 aut *illius rei misereor*; non illis. [Quidam, *mi-
 seresчимur*, pro misere-scimur, genus inchoati-
 vum volunt, ut *barreo barresco*, *gelo gelasco*; ali-
 ter *lentesco* inchoativum, nullo praecedente ver-
 bo: neque enim est *lento*, ut sit *lentesco*.] UL-
 TRO. Non est sponte: nam rogaverat Sinon; sed
 insuper: & venit ab eo, quod est *ultra*: plus
 enim, quam rogaverat, praestiterunt.

147. ARCTA VINCLA. Pro vincula, per syncopen
 dictum: aut epexegetis manicarum est: aut utrum-
 que habuit.

PIERII.

139. COMPOSITO RUPIT VOCEM. In codice
 Longobardico, *compositam* legas. Sed enim *com-
 posito* adverbium, eruditius magis auribus satisfacit.
 In Mediceo, *rumpis* praesenti tempore est:
 quae forma narrationi congruit.

146. ATQUE ARCTA LEVARI VINCLA. Anti-
 qui plerique codices, *arcta* habent absque *c*:
 curque id ita fieri solitum, grammaticorum
 veterum dictata alibi citavimus.

Quisquis es, amissos hinc jam obliviscere Grajos;
 Noster eris: mihi que haec edissere vera roganti.
 150 Quo molem hanc immanis equi statuere? quis auctor?
 Quidve petunt? quae relligio? aut quae machina belli?
 Dixerat. Ille dolis instructus & arte Pelasga,
 Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas:
 Vos, aeterni ignes, & non violabile vestrum
 155 Testor numen, ait: vos arae, ensesque nefandi,
 Quos fugi, vittaeque deum, quas hostia gessi;
 Fas mihi Grajorum sacrata resolvere jura,

SERVII.

Fas

148. **QUISQUIS ES.** Licet hostis sis. Et sicut habemus in Livio, imperatoris verba transfugam recipientis in fidem: *Quisquis es, noster eris.* Item: *Vigilae deum gens, Aenea? vigila:* verba sunt, quibus Pontifex maximus utitur in pulvinaribus: quia variam scientiam suo inserit carmini. [AMISSOS OBLIVISCERE. Ut *Obliviscor injurias tuas, Clodia:* dicitur enim & amissorum obliviscere. Ex obliviscere quidam pro contemne, vel negligere, ut *obliviscor fasorum.*] HINC JAM. Aut ex hoc tempore, aut ex hac oratione, qua tibi salutem in tuto polliceor: aut ex eo, quod te dicis Ulyxis factione laborasse.

149. **EDISSERE VERA.** Hic distinguendum. *Vera* enim audire desiderat. *Edissere* autem, ordine cuncta narra: unde qui plane loquuntur *disfertores* sunt, & *diserti* vocantur. Sane hoc ab illo Priamus exigit, quod ipse ei statim obtulit: *cuncta equidem tibi Rex.*

150. **QUO MOLEM.** Quam ob causam, in quem usum, & ad hoc respondit Sinon: *Ne recipi possit.* Et est color, qui in conjecturali statu saepe requiritur. [Hunc tamen equum quidam longum centum viginti, latum triginta fuisse tradunt, cujus cauda, genua, oculi moventur.] **QUIS AUCTOR.** Ad hoc respondet: *Calchas attollere jussit.*

151. **QUIDVE PETUNT?** Quid desiderant? utique ut placetur Minerva. **QUAE RELIGIO.** Quae consecratio. **MACHINA BELLI.** Ecce subtiliter secutus historiam, machinamenti bellici mentionem facit: [& servat dignitatem regiam: breviter enim reges interrogant, non ut minores, quos plus loqui necesse est.]

152. **DOLIS ET ARTE.** Unam rem secundo dixit: quia ars & *μῆτις* est, sicut supra diximus. **AD SYDERA.** In altum, ad locum syderum: vel quia semper sunt sydera, sed Solis splendore vincuntur.

154. **AETERNI IGNES.** Aut altarum, quas fu-

git: ut execratio sit propter posteriora, **VOS ARAE:** aut certe Solem & Lunam significat. Execratio autem est adversorum deprecatio: **JURANDUM** vero, optare prospera. [**NON VIOLABILE.** Quod Graeci *ἀσφαπτος* dicunt.]

155. **TESTOR.** Modo juro: alibi testificor, ut: *Testor in casu vestro.* **VESTRUM NUMEN.** Quia secundum Philosophos dicuntur sydera elementa esse, sed habere proprias potestates. **ENSESQUE NEFANDI.** Invidiose ad pluralem transit numerum. Terentius: *Non perperam meretricum contumelias.*

156. **VITTAQUE DEUM.** Aut quae habentur in honorem deorum; aut quas habent ipsa simulachra: [& multi hic distinguunt, & sic subjungunt: *Deum quae hostia gessi.*] **QUAS HOSTIA GESSI.** Consuetudo apud antiquos fuit, ut qui in familiam vel gentem transfret, prius se abdicaret ab ea in qua fuerat, & sic ab alia recipere-tur, quod hic ostendit: dicit enim Sinon jure iam se Trojanorum civem esse, quia apud Graecos hostia fuerit; atque adeo nec pro homine, nec pro cive habitus sit. *Gessi*, pene gessi: non enim vere gesserat; sed quantum ad Graecos pertinet, qui eum immolaturi fuerant, dixit.] *Hostia* vero victima est, dicta, quod dii per illam *hostiantur*, id est, aequi & propitii reddantur, unde *hostimentum*, aequationem.

157. **FAS MIHI.** Subaudis, sit. Et bene a diis petit veniam; ne videatur proditor: nam & haec quae dicturus est tacuit, antequam audiret: *Noster eris.* Si enim voluntate proderet, sequebatur quod ait Cicero: *Nemo unquam sapiens proditori credendum putavit.* [Aut *fas mihi* ideo; quia non licetolvere sacramentum militare adversariis vel hostibus: ideo dixit, liceat arcana dicere: ut, cum ostenderit se rem dicere, quam non licet, ei facilius crederetur.] **SACRATA RESOLVERE JURA.** Scilicet, ut non incidat in sacramenti poenam: nam miles legibus sacramentorum ro-gabatur;

Fas odisse viros, atque omnia ferre sub auras,
 Si qua tegunt: teneor patriae nec legibus ullis.
 160 Tu modo promissis maneat, servataque serves
 Troja fidem; si vera feram, si magna rependam.
 Omnis spes Danaum, & coepti fiducia belli
 Palladis auxiliis semper stetit: impius ex quo
 Tydides sed enim, scelerumque inventor Ulixes,
 165 Fatale adgressi sacrato avellere templo
 Palladium, caesis summae custodibus arcis,

SERVITI.

Cor-

gabatur; ut exiens ad bellum juraret, se nihil contra Rempublicam facturum. Militiae tria sunt genera: plerumque enim evocati dicuntur: & non sunt milites, sed pro milite: unde Sallustius: *Ne quis miles, neve promissus*. Item: *Ab his omnes evocatos & Centuriones*: Plerumque tumultuarii, hoc est, qui ad unum militant bellum: plerumque sacramento rogati: quia post electionem in Rempublicam jurant, sicut dictum est. Et hi sunt, qui habent plenam militiam: nam viginti & quinque annis tenentur. Haec tria genera tangit Virgilius: Sacramenti, hoc loco: Tumultuarii, illo: *Simul omne tumultu Conjurat trepidanda Latium*. Evocationis, *Mittitur & magni Venulus Diomedis ad urbem*.

158. FAS ODISSE VIROS. Ut supra diximus, omnia diasyrice loquitur: nam & ad Graecos possunt, & ad Trojanos referri. Et ODISSE. Hic praesentis temporis, quod non facit *adere*. [ATQUE OMNIA FERRE SUB AURAS. Hinc videtur subtiliter non se implicare perjurio: ipse enim lectos hostes produxit ex equa: *Et pinea furtim laxat claustra Sinen*. Et hoc vult credi contra Graecos dicere, cum pro ipsis dicat.]

159. SI QUA TEGUNT. Vel callide occultant, vel propter ea quae latent in equo. NEC LEGIBUS ULLIS. Si Graecorum, propter id *Noster oris*: si Trojanorum, quia Graecus. [Alii ita: nullis naturae legibus, quibus fas non est patriam prodere: & volunt hoc esse, *Sacrata resolvere iura*.]

160. TU MODO. Pro tantummodo. PROMISSIS. Pro in promissis.

161. SERVES TROJA FIDEM. Magnificentius quam si diceret *Trojanis*: quia quod rex promittit, videtur Respublica polliceri. VERA FERAM. Pro dicam. MAGNA REPENDAM. Magna praemia resolvam pro mea impunitate: & videtur duo promittere Trojanis: primo veriloquium, dein-

de salutem ex suorum prodicione. Alii volunt dubium esse, *Vobis feram, Graecis rependam*.

162. OMNIS SPES DANAUM. More suo a veris incipit: nam & favit Minerva Graecis; & constabat raptum esse Palladium. TYDIDES SED ENIM. Hysteronproteron est; sed enim ex quo impius Tydides: nam Hystero-logia, unius est sermonis, ut: *Transira per & remos*.

163. IMPIUS. Propter numina vulnerata, Martem & Venerem. Ex quo autem, vel die, vel facto.

164. SCELERUMQUE INVENTOR ULYSSES. Propter se, & propter Palamedem factione ipsius occisum.

165. FATALE. *Tὸν μέγαν* est: nam & quod custodit, & quod interimit, pro loco intelligitur. AVELLERE. Ostendit invitum numen esse sublatum.

166. PALLADIUM. Helenus apud Arisbam captus a Graecis est: & indicavit coactus fata Trojana: in quibus etiam de Palladio dixit: inde dicitur a Pyrrho regna meruisse: quanquam praesliterit Pyrrho, ut non ea die, qua Graeci caeteri, navigaret, & faceret eum per terram redire, dicens omnes Graecos (quod & contigit) naufragio esse perituros. [Alii dicunt Helenum non captum, sed dolore, quod post mortem Paridis Helena, iudicio Priami, non sibi, sed Deiphobo esset adjudicata, in Idam montem fugisse: atque exinde monente Calchante productum de Palladio pro odio prodidisse:] tunc Diomedes & Ulyxes, ut alii dicunt, cuniculis; ut alii, cloacis ascenderunt arcem & occisis custodibus sustulere simulacrum: Qui cum reverterentur ad naves, Ulyxes, ut sui tantum operis videretur effector, voluit sequens occidere Diomedem, cujus ille conatum cum ad umbram Lunae notasset, religatum prae se usque ad castra Graecorum egit. Ideo autem hoc negotium his potissimum datur, quia cultores fuerunt Minervae. Hoc cum postea Diomedes haberet, ut quidam dicunt (quod & Virgilius ex parte tangit, & Varro plenissime

Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas ausi divae contingere vittas:

Ex illo fluere ac retro sublapsa referri

170 Spes Danaum: fractae vires, aversa deae mens.

Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris.

Vix positum castris simulacrum; arsere coruscae

Luminibus flammae arrectis, falsusque per artus

SERVII.

sim: dicit) credens sibi non esse aptum, propter sua pericula, [quibus nunquam cariturum responsis cognoverat, nisi Trojanis Palladium reddidisset,] transeunti [per Calabriam] Aeneae offerre conatus est. Sed cum se ille, velato capite sacrificans, convertisset, Nautes quidam accepit simulachrum: unde Minervae sacra non Julia gens habuit, sed Nautiorum. Hinc est in quinto: *Tum senior Nautes, unum Tritonia Palladium quem docuit*. Quamquam alii dicant simulachrum hoc a Trojanis fuisse absconditum intra extructum parietem, postquam agnoverunt Trojam esse perituram: quod postea bello Mithridatico, dicitur Fimbria quidam Romanus inventum indicasse: quod Romam constat advectum. Et quum responsum fuisset, illic imperium fore, ubi & Palladium: adhibito Mamurio fabro, multa similia facta sunt. Verum tamen agnoscuntur hastae oculorumque mobilitate: unde est: *Vix positum castris simulacrum arsere coruscae Luminibus flammae arrectis*. Vel: *Parvamque ferens, hastamque trementem*. Sed ab una tantum sacerdote agnoscitur, ut Lucanus, *Trojanam soli cui fas vidisse Minervam*. Dicunt sane alii unum simulacrum coelo lapsum, [quod nubibus advectum & in ponte depositum] apud Athenas tantum fuisse, [unde & *ἰσχυρὸν* dicta est. Ex qua etiam causa Pontifices nuncupatos volunt: quamvis quidam Pontifices a ponte sublicio, qui primus Tybri impositus est, appellatos tradant, sicut Saliorum carmina loquuntur. Sed hoc Atheniense Palladium a veteribus Trojanis Ilium translatum.] Alii duo volunt, hoc de quo diximus, & illud Atheniense. [Alii cum ab Ilo Ilium conderetur, hoc Trojanum coelo lapsum dicunt: Alii a Dardano de Samothracia, Trojam translatum: Alii multa fuisse Palladia, sed hoc a Diomede & Ulyxe furto ablatum tradunt.]

167. SACRAM EFFIGIEM. Quasi de caelo lapsam. [Et tres simul res dixit, quare numen irasceretur: quod Antistites caeli; quod tolleretur; quod cruentis manibus.]

169. [EX ILLO. Facto, vel tempore. FLUE-

Su-

RE. Delabi: & est *μίσωμι*, nam ideo addidit *retro*. Sallustius contra: *Rebus supra vota fluentibus*.]

170. AVERSA DEAE MENS. Propter illud: *Manibusque cruentis*.

171. TRITONIA. Aut quasi terribilis, *τῷ δὲ πᾶσι* id est, *timere*: aut a Tritone amne Boeotiae, aut a Tritonide palude Africae; juxta quam nata dicitur, secundum Lucanum: *Et se dilecta Tritonida dixit abunda*. Sane Tritonia Antonomastivum est, id est, vice nominis ponitur: quia proprium est Minervae: nam epitheta sunt, quae variis possunt, vel personis, vel rebus apponi. Et haec caute observanda sunt, sicut & propria nomina, quae plerumque ex appellativis sunt, ut est *viclor*, vel *foelix*.

172. VIX. Modo mox significat. CASTRIS. Pro in castris. SIMULACRUM. Inter consecratas res, id est, aedes sacras, etiam simulachra accipiunt, quod in Bucolicis scriptum est. Hic ergo ipso nomine *simulacri*, consecrationem ejus ostendit; quis enim ignorat Palladium simulachrum Minervae esse. [Quam autem sacrum fuerit hinc docet, quod ait: *Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris*: *Vix positum castris simulacrum*: & reliqua; ut appareat & loco motum, vim tamen consecrationis habuisse.] ARSERE. Subaudimus Cum, ut sit, cum arsere. CORUSCAE. *Coruscum* alias fulgens; alias tremulum est.

173. LUMINIBUS FLAMMAE ARRECTIS. Hypallage est: lumina enim arsere flammis. SALSUS SUDOR. Bene addidit *salsus*, ut significaret laborem futurum; [vel certe indicium commoti numinis fuisse dicitur:] ne forte alter in simulacro quilibet humor intelligeretur. Probo sane displicet *salsus sudor*: & supervacue positum videtur. Hoc autem Ennius de Lamis dixit.

PIERII.

156. VITAEQUE DEUM, QUAS HOSTIA GESSI. In antiquis aliquot exemplaribus, punctum observavi ante *deum*, ut sit: quas gessi *deum hostia*. Servius tamen *deum vittas* mavult legere.

161. SI MAGNA REPENDAM. Sunt antiqui cod. in quibus *rependam* scriptum inveni, sed id potius incitiam librarii quam pro manifestare sit positum:

- Sudor iit : terque ipsa solo (mirabile dictu)
 175 Emicuit, parmamque ferens hastamque trementem.
 Extemplo tentanda fuga canit aequora Calchas:
 Nec posse Argolicis excindi Pergama telis;
 Omina ni repetant Argis, numenque reducant,
 Quod pelago & curvis secum avexere carinis.
 180 Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenae,
 Arma deosque parant comites, pelagoque remenso
 Improvisi aderunt. Ita digerit omina Calchas.
 Hanc pro Palladio moniti, pro numine laeso
 Effigiem statuere; nefas quae triste piaret.
 185 Hanc tamen immensam Calchas attollere molem
 Roboribus textis, caeloque educere iussit:
 Ne recipi portis, aut duci in moenia possit;

SERVII.

Neu

175. EMICUIT. Exsiluit: quasi quae consistebat invita, locumque damnet. PARMAMQUE FERENS, HASTAMQUE TREMENTEM. His enim signis Palladium a caeteris discernebatur, quod supra dictum est.

176. TENTANDA AEQUORA. Si vel fugere possent post iram Minervae.

178. ARGIS. Adverbium in loco est. Quod autem ait, *Omina ni repetant*, respexit Romanorum morem: nam si egressi male pugnassent, revertebantur ad captanda rursus auguria. [Item in constituendo tabernaculo, si primum vitio captum esset, secundum eligebatur; quod si & secundum vitio captum esset, ad primum reverti mos erat. Tabernacula autem eligebantur ad captanda auspicia; sed hoc servatum a ducibus Romanis donec ab his in Italia pugnatum est, propter vicinitatem; postquam vero imperium longius prolatum est, ne dux ab exercitu diutius abesset, si Romam ad renovanda auspicia de longinquo revertisset, constitutum, ut unus locus de captivo agro Romanus fieret in ea provincia, in qua bellabatur, ad quem, si renovari opus esset auspicia, Dux rediret. NUMENQUE REDUCANT. Numen Minervam dixit. [Aut pro Palladio posuit numen, ut: *Media inter numina divum*.] REDUCANT. Placent, reconcilient.

179. QUOD. Id est, Palladium.

180. [VENTO PETIERE MYCENAS. Hic ostenditur illos navigasse.]

181. ARMA DEOSQUE PARANT COMITES. Ingenti arte de futuro sollicitos facit; [ut vi-

deatur periculum denunciando, secreta Argivorum prodere, quatenus praesentem firmet securitatem, ut eos faciat incautos.]

182. IMPROVISI ADERUNT. Sicut & factum est. [Et artificiose: neque enim mentitur & tamen decipit: nam verum metum falso metu abegit, & dum reversuros timent, non timent ne non abierint.] DIGERIT OMNIA. Interpretatur numinis commotionem: vel futuri ordinem pandit, id est, oraculorum; vel ordinat, & disponit.

183. [HANC PRO PALLADIO MONITI, PRO NUMINE LAESO. Respondet ad interrogationem: *Quo molem hanc immanis equi statuere*.]

184. NEFAS QUAE TRISTE PIARET. Contaminati Palladii scilicet. *Piaret* autem, expiaret.

185. [IMMENSAM CALCHAS ATTOL. Hoc est, *Quis auctor, quae machina belli*.]

187. [NE RECIPI PORTIS, AUT DUCI IN MOENIA POSSIT. Cum equi magnitudo necessaria ad recipiendos milites fuerit, inducendi equi desperationem facit, ut magis injiciat cupiditatem inducendi.]

PIERII.

nam magna rependere pollicetur Sinon, qui jam vitae, ac libertatis praemia sit consequutus.

179. SECUM ADVEXERE CARINIS. In Mediceo cod. & aliquot aliis, *avexere* legitur: ut sit ex eodem loco, unde degreffi prius auguria coeperant.

185. HANC TAMEN IMMENSAM. In Mediceo, *Hanc adeo immensam* legitur; sed tamen receptum magis.

Neu populum antiqua sub religione tueri.

Nam si vestra manus violasset dona Minervae,

190 Tum magnum exitium (quod Di prius omen in ipsum

Convertant) Priami imperio Phrygibusque futurum.

Sin manibus vestris vestram adscendisset in urbem;

Ultro Asiam magno Pelopea ad moenia bello

Venturam, & nostros ea fata manere nepotes.

195 Talibus insidiis perjurique arte Sinonis

Credita res, captique dolis lacrimisque coactis,

Quos neque Tydides, nec Larissaeus Achilles,

Non

S E R V I I.

188. ANTIQUA SUB RELIGIONE. [Id est, loco Palladii, secundum antiquam religionem:] id est, sub favore pristino [tutelam colenti populo praestare. Constat enim apud Trojanos principe loco Minervam cultam.]

189. NAM SI VESTRA MANUS. Quia occurrebat, exurendum esse equum, si intro ferri, vel prodesse non poterat. [VIOLASSET. Pro violaverit. DONA MINERVAE. Quae Minervae data sunt. Et minatur occulte, ne quis equum tentare audeat.]

190. [QUOD DII PRIUS OMEN IN IPSUM. Adeo se ostendit favere Trojanis, ut nomen etiam Graecorum exueretur. IPSUM autem, Calchantem accipimus: nam quasi Trojanus detestatur, quae in illos ominose dicta sunt.]

192. ASCENDISSET. Pro adscenderit, ut: *Scandalis fatalis machina muros.*

193. ULTRO. Statim, mox. ASIAM. Asiatos, ut: *Latio dare terga sequaci*: nam & paulo post: *Urbem sepultam*, pro civibus posuit. PELOPEA. Argiva, a Pelope: unde & Peloponnesus. NOSTROS NEPOTES. Utique Graecos posteros: vel diasyrice: nam jam quasi Trojanus loquitur.

195. [TALIBUS INSIDIIS. Bene insidiis, ut ostendat non se virtute, sed insidiis esse superatos: nam ideo subiecit: *Quos neque Tydides, nec Larissaeus Achilles, Non annis, &c.*] PERJURI. Quia dixit: *Vos aeterni ignes*: & *perjuri* in verbo non habet: nam *pejuro* dicimus, corrupta natura praepositionis, quae res facit errorem; ut aliqui male dicant *pejurus*, vel *pejuro*.

196. CREDITA RES. Aut fides habita: aut commissa Respublica. CAPTIQUE DOLIS. Sicut dictum est, virtuti non cedit. Dolis dicit Trojanam esse superatam; non quod Trojanis victos esse turpe non fuerit; sed quod Graecis torpius vicisse per dolos. COACTIS. Id est, expressis, ut Terentius: *Una mehercle falsa lacrymula,*

quam oculus terendo misere, vix vi expresseris.

197. [QUOS NEQUE TYDIDES, NEC LARISSAEUS ACHILLES. Bene utrique honorem virtutis dat, a quibus victus est.] LARISSAEUS ACHILLES. A vicinitate: nam Phthius fuit; utraque tamen Thessaliae civitas est. *Larissa* autem a Nympha *Larissa* est appellata, ex qua Neptunus creavit * Pelago & Phthion. Achillem autem, Homerum secutus, Phthiatem non dicit, quem perhibent peregrinantem apud Phthiam, quod nullius esset humanitate susceptus, tali silentio inhospitalem damnaesse civitatem.]

P I E R I I.

191. PRIAMI IMPERIO PHRYGIBUSQUE FUTURUM. In codicibus aliquot antiquis, *Phrygiis* legitur; sed *Phrygibus*, emendatio omnino lectio est.

196. CAPTIQUE DOLIS LACRYMISQUE COACTI. Servius *coactis* legit, remque Terentii testimonio suffulcit. Nusquam tamen in veteribus exemplaribus id inveni, quamquam in Mediceo nescio quid huiusmodi abrasum in ejus dictionis fine discernitur. Quam vero Ovidii Synepetiam huc nonnulli citant: *Oculi lacrymis maduere coactis*: longe diversa est a Virgiliana sententia: nam ibi Ovidius de Procne loquitur, quae inspecto Ity filio coacta sit maternae pietatis impulsu lacrymare, foedae immanitatis, quam in eum parabat, conscia: atque ideo dicit: *Invitque oculi lacrymis maduere coactis*. In Sinone vero, quum lacrymae dubio procul fictae essent, ideo cogi eas necesse fuit: quia neque dolor, neque affectus ullus erat, qui sponte soleat lacrymas ciere; sed & Ti. Donatus *coactis* legit: si modo codex fidelis est. Utcunque tamen alii, atque alii senserint, minime absurdum mihi videtur, si legamus *Capti dolis, & coacti lacrymis*, quo etiam modo si legas apud Donatum, nihil quicquam ejus sententiam immutaveris.

Non anni domuere decem, non mille carinae.

Hic aliud majus miseris multoque tremendum
200 Objicitur magis, atque improvida pectora turbat.

Laocoon, ductus Neptuno forte sacerdos,

Sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras.

Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta,
(Horresco referens) immensis orbibus angues

205 Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt:

Pectora quorum inter fluctus arrecta, jubaeque

Sanguineae exsuperant undas: pars cetera pontum

SERVII.

Pone

199. HIC. Tunc. MAJUS MISERIS MULTOQUE. Frequentavit M, ut: *Et sale saxa sonabant*. Et: *Cassius Cassandra canebat*: nam apud veteres a similibus incipere vitiosum non erat. Et notandum, quia, ut supra diximus, agit ne videatur vel Troja cecidisse viribus: vel Aeneas voluntate fugisse. Hac autem re ostendit, ex accidentibus dolos Graecorum esse firmatos. [Cum dicit etiam deos adversum Trojam fecisse.]

201. LAOCOON DUCTUS NEPTUNO. Ut Euphorion dicit, post adventum Graecorum sacerdos Neptuni lapidibus occisus est: quia sacrificiis, eorum non vetavit adventum. Postea abscedentibus Graecis, cum vellet sacrificare Neptuno, Laocoon, Thymbraei Apollinis sacerdos sorte ductus est; ut solet fieri, cum deest sacerdos certus. Hic piaculum commiserat ante simulachrum numinis cum Antiopa sua uxore coeundo. Et ob hoc immissis draconibus, cum suis filiis interemptus est. Historia quidem hoc habet; sed Poeta interpretatur ad Trojanorum excusationem, qui hoc ignorantes decepti sunt. [Alii dicunt, quod post contemptum semel a Laomedonte Neptunum, certus ejus Sacerdos apud Trojam non fuit, unde putatur Neptunus etiam inimicus fuisse Trojanis, & quod illi meruerint, in Sacerdote monstrare; quod ipse alibi ostendit, dicens: *Cuperem cum vertere ab imo structa meis manibus perjurae moenia Trojae*] Quod autem ad arcem ierunt serpentes; vel ad templum Minervae; aut quod & ipsa inimica Trojanis fuit; aut signum fuit periturae civitatis. [Sane Bachelides de Laocoonte & uxore ejus, vel de serpentibus a Calydnis insulis venientibus atque in homines conversis dicit.] SORTE DUCTUS. Sic Sallustius: *Sorte duos fusi necati*.

202. SOLEMNES ARAS. Anniversario sacrificio religiosas. Dicimus autem & sacrificium so-

lemne, & aras solemnes, ut, *apricum*, & hominem & locum: ut: *Aprici ineminisse senes*, Persius. Contra Horatius: *Cur apricum aderis campum*. [Quidam dicunt, quod continuo quinquennio sacrum eidem deo quotannis fuerit restauratum, solemne dici, siue publicum fuerit, siue privatum.] TAURUM INGENTEM. Non praeter rationem est hoc loco *ingentem*: alibi: *Jam cornu petat*. In victimis enim ista requiruntur, ut certis numinibus certae aetatis animalia mactentur. [MACTABAT. Scilicet, ut Graecis mala naufragio provenirent. Quid autem sit *mactare* in quarto libro innuimus: *Mactas lebas de more bidentos*. Sane sciendum, rite Neptuno & Apollini tauros immolandos: nam Jovi non licere, ideo & in III. libro prodigium dicit secutum.]

203. [ECCE AUTEM. Cum ex improvviso vult aliquid ostendere, ecce ponit, ut: *Ecce autem, selis Pantibus*. Sicut Cicero: *Ecce autem repente ebrio Cleomenes esurientibus caeteris*.] GEMINI. Duo, & similes. Gemini autem proprie sunt fratres simul nati. A TENEDO. Ideo, quod significarent naves inde venturas. TRANQUILLA PER ALTA, Absolute dixit.

204. HORRESCO REFERENS. Etiam referens, quod tum vidissem. IMMENSIS ORBIBUS. Pro, immensorum orbium. ANGOES. Angues, aquarum sunt: Serpentes terrarum: Dracones templorum, ut hoc indicat loco. Angues tranquilla per alta. Paulo post in terra: *Serpens amplexus*. Item: *Delubra ad summa dracones*. Sed haec significatio plerumque confunditur. [Horum sane draconum nomina, Sophocles in Laocoonte dicit.]

205. PELAGO. Per pelagus.

206. JUBAE. Aut cristae, aut barbae. Jubae autem proprie equorum sunt. Plautus in Amphitruone: *Angues jubati*.] SANGUINEAE, Sanguinei coloris.

PIE-

- Pone legit, sinuantque inmensa volumine terga.
 Fit sonitus, spumante salo : jamque arva tenebant,
 210 Ardentisque oculos suffecti sanguine & igni,
 Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
 Diffugimus visu exsangues. Illi agmine certo
 Laocoonta petunt : & primum parva duorum
 Corpora natorum serpens amplexus uterque
 215 Implicat, & miseros morfu depascitur artus.
 Post ipsum, auxilio subeuntem ac tela ferentem,
 Corripiunt, spirisque ligant ingentibus : & jam
 Bis medium amplexi, bis collo squamea circum
 Terga dati, superant capite & cervicibus altis.
 220 Ille simul manibus tendit divellere nodos,

SERVII.

Per-

208. [PONE. Post : semper in loco, nunquam in tempore.] LEGIT. Transiit, ut : *Littoraque Epiri legimus*. SINUAT. Curvat, flectit in sinus : ut *a fluctu fluctuat* : sic in Georg. *Sinuatque alterna volumina crurum*.

209. [FIT SONITUS. Ut ostenderet serpentum magnitudinem, quorum in lapsu fluctus movebantur; quia ait, *tranquilla per alta*.] SALO. Dicimus & salum, unde est salo : & sal salis, ut : *Spumas salis aere ruebant* : Item : *Et sale tabentes artus in lictore ponunt*.] JAMQUE ARVA TENEBANT. Hic arva pro littora posuit : [nam arva sunt, quae Grecis ἀρῶναι sunt dicta : & bene, celeritas demonstrata est.]

210. SUFFECTI. Pro infecti; ut *connixa*, pro *enixa*; vel certe inferiorem oculorum partem habentes infectam :] & est figura, *oculos suffecti* : id est, suffecti oculi, & suffusos oculos habentes.

211. SIBILA. Id est, sibilantia : nam participium est : cum enim nomen est, *sibilus* dicimus, ut : *Nam neque me tantum venientis sibilus Auspici*. VIBRANTIBUS. Mobilibus : quia nullum animal tanta celeritate linguam movet; adeo ut triplicem linguam habere videatur, cum una sit. [Hos dracones Lisimachus, Porcen & Chariboeam dicit : filios vero Laocoontis, Ethronem & Melanthum Thessandrus dicit.]

212. DIFFUGIMUS VISU. Qualis vindicta in eos fuit, ut etiam pater prius liberis supplicia haec inferri praevideret? major enim poena est in visione, quam in patientia. EXANGUES. Timentes : nam ideo timentes pallescunt, quia ante exsangues fiunt. AGMINE CERTO. Itinere,

impetu, ut : *Leni fluit agmine Tybris* : vel tractu corporis, ut : *Extremaeque agmine caudae* :

213. [LAOCOONTA. Et si a filiis ejus incipiunt, *Laocoonta petunt*.]

215. [IMPLICAT. Hoc ad molliem infantum corporis dixit.] DEPASCITUR. Ut diximus supra, & *pasco* & *pascor* unius significationis sunt, ut : *Atque artus depascitur arida febris*.

216. POST IPSUM AUXILIO SUBEUNTEM. Quomodo se misit filios liberare, qui talem vim conspiciebat? sed ne parricida duceretur, qui filios non liberavit, auxilio subit.

217. SPIRIS. Nodis : unde etiam bases columnarum, *spirula* dicunt : nam proprie *spirae* sunt volubilitas funium. Inde & posteriora serpentium, *spirae* dicuntur, quae sic involvuntur in girum, ut funes.

218. SQUAMEA. Pro squamosa, ut *frondea*, pro *frondosa*, & est figuratum : *Squamea terga collo circumdasi*.

220. SIMUL. Modo adverbium temporis est : significat enim eo tempore. Et est ordo : *Simul manibus tendit divellere nodos : Simul clamores horrendos ad sidera tollit, Perfusit sanie vittas, atroque veneno*. [Et vide, genus mortis totum ad supplicium procuratum.] TENDIT. Contendit.

PIERII.

207. JUBAEQUE SANGUINEAE EXSUPERANT UNDAE. In veteribus aliquot exemplaribus legere est : *superant undas*. In Mediceo : *superant undas* ; sed enim *exsuperant* longe majus quiddam ostendit.

208. SINUATQUE IMMENSA VOLUMINE TERGA.

Perfusus sanie vittas atroque veneno:
 Clamores simul horrendos ad sidera tollit.
 Quales mugitus, fugit cum saucius aram
 Taurus, & incertam excussit cervice securim.
 225 At gemini lapsu delubra ad summa dracones
 Effugiunt, saevaeque petunt Tritonidis arcem:
 Sub pedibusque deae, clipeique sub orbe teguntur.
 Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
 Insinuat pavor: & scelus expendisse merentem

SERVII.

Lao-

221. **PERFUSUS VITTAS.** Perfusas vittas habens: & est interpositus versus: nam potest tolli salvo sensu. **SANIE.** Pro sanguine: nam *sanies* corruptus est sanguis. **ATROQUE VENENO.** Ut *pallida mors*: vel *tristis senectus*.

223. **QUALES MUGITUS TOLLIT.** Facta autem comparatio est propter sacerdotis personam.

224. **INCERTAM.** Dubie inlissam: quae non haberet mortis effectum: inde & *excussit*.

225. **LAPSU.** *Labi* proprie serpentum est. **DELUBRA.** *Delubrum* dicitur, quod uno tecto plura complectitur numina: quia uno tecto diluitur: ut est Capitolium, in quo Minerva, Jupiter, Juno, sunt *οὐρανοί*. Alii, ut Cincius, dicunt *delubrum* esse locum ante templum, ubi aqua currit, a diluendo. Est autem synecdoche, id est, a parte totum. [Varro autem Rerum divinarum lib. xxvii. *Delubrum* esse dicit, aut ubi plura numina sub uno tecto sunt, ut Capitolium: aut ubi praeter aedem area sit adsumpta deum causa, ut in circo Flaminio Jovi Statori: aut in quo loco dei dicatum sit simulachrum: ut, in quo figunt candelam, candelabrum appellant, sic in quo deum ponant, *delubrum* dicant. Ergo hic, cum dicit, *delubra ad summa dracones*, ut esset manifestatum, subtexuit, *dei simulachrum*: adjecit enim: *Saevaeque petunt Tritonidis arcem*: nec praetermisit quin dei nomen adderet, dicens: *Sub pedibusque deae clipeique sub orbe teguntur*; ne sine ratione *delubri* nomen intulisse videretur. Massurius Sabinus: *Delubrum, effigies, a delibratione corticis: nam antiqui felicium arborum ramos, cortice detracto, in effigies deorum formabant: unde Graeci ὄανον dicunt.* Alii *delubrum* dicunt templum, ab eo, quod nulli junctum aedificio pluvia diluatur.]

226. **SAEVAEQUE.** Fortis aut nobilis; [aut ad tempus epitheton additum; aut *saeva* circa Trojanos.]

227. **SUB PEDIBUSQUE DEAE.** Scilicet majoris simulachri, quod a cunctis videtur: nam

quod colitur, & breve est & latet: sicut *Palladium* fuerat. Non ergo contrarium est, quod post raptum Palladium intulit *deae*. Sane hoc loco, *sub*, particulam, secundo repetendo, utrique casui junxit; accusativo, cum pro significavit, ut sit: *prope pedes deae*, &, *sub orbe clipei teguntur*: ablativo, id est, infra orbem, ut: *Saepe sub immotis praesepibus*.] **CLYPEIQUE SUB ORBE.** Ut maxima pars in spiram collecta ante pedes sit; colla vero cum capitibus erectis post clypeum: id est, inter scutum & simulacrum deae latebant: ut est in templo urbis Romae.

228. **NOVUS.** Aut magnus, ut: *Pellio & ipse facit nova carmina*: aut repentinus, aut novi generis, id est, qualis nunquam antea. **CUNCTIS.** Quia ante interemptum Laocoonta dixit timuisse; nisi eos, qui viderant angues, post ejus interitum cunctos dixit, qui Sacerdotem extinctum cognovissent.

229. **INSINUAT.** Pro, insinuatur. Clodius, scriba Commentariorum: *Insinuam intro eam penitus*. **SCELUS.** Supplicium: ab eo, quod praecedat, id quod sequitur insinuans. **EXPENDISSE.** Tractum est a pecunia: nam apud majores pecuniarias poenas constat fuisse, cum adhuc rudi aere pecunia ponderaretur: quod ad capitis poenam de Jure usurpatum est. [An, quia utriusque rei debitor reus dicitur, quis ante hunc expendisse pro luisse?]]

PIERII.

In codicibus plerisque pervetustis legitur: *finians* pluralitatis numero: quippe *angues toti*: quae lectio carminis etiam sonum reddit canorum magis.

220. **TENDIT DIVELLERE NODOS.** Vetera quaedam exemplaria, *devellere* habent; sed id vitio temporum.

223. **FUGIT CUM SAUCIUS ARAS.** Antiqui codices pene omnes cum Mediceo *aram* unitatis numero legunt: quae quidem lectio mihi castior videtur.

- 230 Laocoonta ferunt; sacrum qui cuspide robur
 Laeferit, & tergo sceleratam intorserit hastam.
 Ducendum ad sedes simulacrum, orandaque divae
 Numina conclamant.
 Dividimus muros, & moenia pandimus urbis.
 235 Accingunt omnes operi, pedibusque rotarum
 Subjiciunt labrus, & stupea vincula collo
 Intendunt. Scandit fatalis machina muros,
 Foeta armis. Pueri circum innuptaeque puellae
 Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.
 240 Illa subit, mediaeque minans inlabitur urbi.
 O patria, o divum domus Ilium, & inclyta bello
 Moenia Dardanidum! quater ipso in limine portae
 Substitit, atque utero sonitum quater arma dedere.

SERVII.

In-

230. SACRUM ROBUR. Non, ut supra, lignum: [Et notandum, quot nominibus hunc equum appellet, *lignum*, *machinam*, *monstrum*, *dolum*, *pinca claustra*, *donum*, *moem*, *equum*, *sacrum robur*.]

231. TERGO. Quare *tergo*, cum dixerit *in laetur*, & *in alium*? Ergo *tergo* quasi per significationem equi accipiamus. Quidam *tergo*, quasi a tergo suo accipiunt: tum quia Laocoön, manu reducta a tergo suo, jecerit telum, ut est: *Ecce aliud summa telum librabat ab aure*. SCCLERATAM. Pro, ipse sceleratus, ut: *Inutile ferrum*: &: *Telumque imbelles*: & est Hypallage.

232. SEDES. Per hoc ostendit donum Minervae. ORANDA. Placanda.

233. [CONCLAMANT. Una scilicet voce: & bene de peritura civitate, *conclamant*, dixit: quia semper res perditae, *conclamatae* dicuntur.]

234. MUROS. Superpositos Scaëe portae: nam sequitur: *Quater ipso in limine portae*. MOENIA PANDIMUS URBIS. Non est iteratio: nam dicit, patefacta porta vel diruta, interiora civitatis esse nudata [ergo moenia caetera urbis tecta, ut aedes: vel aedes accipiendum. ACCINGUNT OMNES. Pro accinguntur; vel *accingunt*, pro praeparant se ad opus. Terentius Phormione: *Accingere*.]

237. INTENDUNT. Inligant, ut: *Intenditque sorum fortis*. SCANDIT. Transcendit, propria magnitudine; [vel propter aggerem, quem ruina fecerat mari.] FATALIS. Morti-

fera. [MUROS. Ruinas murorum dirutorum.]

238. FOETA. Nunc plena, ut in *Bucolicis*: *Tentabunt pubula foetas*. Alias enixa jam, ut: *Fecerat & viridi foetam*. [PUERI CIRCUM INNUPTAEQUE. More Romano, patrimi & matrimi.]

239. SACRA CANUNT. Hymnos dicunt. [GAUDENT. Quidam hic *gaudent*, pro optant intelligunt, ut: *Veniat quo te quoque gaudet*.]

240. MINANS. Vel eminens, ut: *Minaeque murorum ingentes*: vel minitans, eventum aliquem malum ominans.

241. O PATRIA. Versus Ennianus. Sane exclamatio eo pertinet, quod tanta fuerit vis consecrationis in porta Troiana, ut etiam post profanationem, ab ingressu hostes vetaret: nam novimus, integro sepulchro Laomedontis, quod super portam Scaëam fuerat, tuta fuisse fata Trojana. [DIVUM DOMUS. Vel quod ejus muros Apollo & Neptunus fabricaverunt: ubi etiam Minerva per Palladium culta est: vel propter Ganymedem, Dardanum, Tythonum.] INCLYTA BELLO. Quia superavit Mysiam totam.

242. QUATER. Saepius. [IN LIMINE PORTAE. Hic *portam* pro ipso aditu posuit: nam quod ait *limine*, manifestum est portae: nam pars superior diruta est, necessario remanente limine, quod in ima parte, id est, in solo, positum erat.]

243. [ATQUE UTERO SONITUM QUATER ARMA DEDERE. Ostendere vult, non in totum a diis desertos esse Troianos: quippe quos sono equi dicit esse commonitos, ne Dido ab his animum aver-

Instamus tamen inmemores caecique furore,
 245 Et monstrum infelix sacrata sistimus arce.
 Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
 Ora dei jussu, non umquam credita Teucris.
 Nos delubra deum miseri, quibus ultimus esset
 Ille dies, festa velamus fronde per urbem.
 250 Vertitur interea caelum, & ruit Oceano nox,

SERVII.

avertaret, quos videbat a suis numinibus derelictos; sed hoc dicit: monuerunt nos dii, sed nos non intelleximus. Et bene addidit: *sonitum arma dedere*; ne ei objiceretur non potuisse fieri, ut plena armis machina sonum non redderet.]

244. INSTAMUS TAMEN. Subaudiendum, quanquam sonitum dederit, tamen instamus. IMMEMORES. Improvidi: vel non memores oraculorum: vel *inmemores*, dementes: quoniam memoria in mente consistit. [Sane si peritiam Virgilii diligenter intendas: secundum disciplinam carminis Romani, quo, ex urbibus hostium deos ante evocare solebant, hoc dixit: erant enim inter caetera carminis verba haec: *Eique populo civitatisque metum, formidinem, oblivionem injiciatis*: unde bene intulit, *inmemores*, *caecique furore*: tanquam qui deos prodiderant.]

245. MONSTRUM INFELIX. Trojanis scilicet: quod post rem probatam dixit. SISTIMUS. Constituimus, collocamus.

246. TUNC ETIAM. Sicut antehac saepius: nam Helena veniente, praedixerat futura bella & mala. FATIS APERIT CASSANDRA FUTURIS. Ne putarentur stulti, qui vati non credidissent, cito subiecit: *Dei jussu non unquam credita Teucris*. Sane] quidam hic *fatis*, pro calamitatibus accipiunt.

247. DEI JUSSU. Praecepto Apollinis, qui spe promissi coitus concessa divinitate frustratus sustulit fidem vera dicenti: qui, cum amasset Cassandram, petiit ab ea ejus concubitus copiam: Illa hac conditione promisit, si sibi ab eo futurorum scientia praestaretur: quam cum Apollo tribuisset, [ab illa promissus coitus denegatus est; sed Apollo dissimulata paulisper ira,] petiit ab ea, ut sibi osculum saltem praestaret, quod cum illa fecisset, Apollo os ejus inspuit: & quia eripere deo semel tributum munus non conveniebat, effecit, ut illa quidem vera vaticinaretur, sed fides non haberetur. NON UNQUAM. Non aliquando, id est, nunquam: nam si *non nunquam* esset, duae negativae facerent unam confirmativam: licet Terentius Graeco more dixerit: *Agnum in his regionibus meliorem, neque pretii majoris, nemo*

habet. CREDITA. Dubium a quo verbo veniat, & an foemininum singulare sit participium, an neutrum plurale.

249. FESTA FRONDE. Quae festos indicat dies; vel quae festis diebus adhibetur, ut laurus, oliva, hedera, & similes. VELAMUS. Coronamus, ut: *Victori velatum auro, vittisque juvenum*.

250. VERTITUR INTEREA COELUM. Atqui Epitheton hoc coeli perpetuum est; sed *vertitur*, nunc est in aliam faciem commutatur. [Quod more suo explanat in sequentibus.] RUIT OCEANO. Nascitur de Oceano, ut: *Et ruit aetram Ad coelum picea crassus caligine nubem*. [Ideo autem *ruit*, quia altius mare quam terra, ut diximus supra: aut certe *ruit*, cum impetu, & festinatione, ut: *Qua data porta ruunt*. Sane sphaerae ratio hoc habet, ut omnia diversis vicibus sicut oriri, ita & ruere videantur.]

PIERII.

246. TUNC ETIAM FATIS APERIT CASSANDRA FUTURIS ORA DEI JUSSU, NON UNQUAM CREDITA TEUCRIS. In Oblongo codice perverteri, *jusso* legitur, a recto *jussu*. Ut illud: *Et jam jussa facis*. Sed *jussu* magis placet, ut suavo magis. Est vero illud animadversione dignum, quod in codicibus aliquot antiquis oratio eo loco punctis dissita est: *Aperis Cassandra futuris Ora dei jussu*. Ut sit ordo, Cassandra non unquam credita Teucris, tunc jussu dei aperit ora futuris fatis: non autem illud, *Non unquam credita Teucris Jussu Dei*. Cujus rei causam Servius ex commodo suo comminiscitur. Et Donatus ait, responsa Cassandrae Apollinis jussione fuisse damnata. Atqui magis pium est dicere deum semper consulere humanis rebus, qui divinationem mortalibus elargitus est, ut mala cavere possemus: cumque ea lectione legere, jussisse deos, ut Cassandra tunc vaticinaretur. Praeterea sententia haec ita explicata rem augeat, & fatum vim majorem ostendit: quum dicat neque quidem deorum admonitu fieri potuisse, ut quae fata decreverant infortunia, vel scientes potuerint evitare.

Involvens umbra magna terramque polumque,
Myrmidonumque dolos: fusi per moenia Teucri
Conticuere: sopor fessos complectitur artus.
Et jam Argiva phalanx instructis navibus ibat
255 A Tenedo, tacitae per amica silentia lunae,
Litora nota petens: flammās cum regia puppis
Extulerat: fatisque deum defensus iniquis,
Inclusos utero Danaos & pinea furtim
Laxat claustra Sinon: illos patefactus ad auras
260 Reddit equus, laetique cavo se robore promunt.

S E R V I I.

Thef.

251. UMBRA MAGNA. Id est, terrae: & definitio est noctis: cum sol intra hemisphaerium in contrarium jaciatur umbram, quae nox est.

252. MYRMIDONUMQUE DOLUS. A generalibus ad specialia venire vitiosum est; nisi forte redeatur ad causam, ut hoc loco. [Fusi. Dispersi per sua quisque: jam ad habitum retulit dormientium securorumque.] PER MOENIA. Per domos, ut supra: *Et moenia pandimus urbis*. *Moenia* enim & publica & privata dicuntur.

253. CONTICUERE. Dormierunt: ex consequentibus priora intelliguntur. FESSOS ARTUS. [Aut generaliter, quia omnis dormiens, quasi fessus:] aut *fessos*, trahendo equum, diruendoque muros.

254. PHALANX. Lingua Macedonum, legio. Et synecdoche a parte totum: significat enim totum exercitum. IBAT. Veniebat, ut: *Nunc primum a navibus itis*.

255. TACITAE LUNAE. Aut more poetico noctem significat, cuius tempore tacetur: quoniam nocte silentium est, ut: *Cum tacet omnis ager*: aut physica ratione dixit: nam circuli septem sunt, Saturni, Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii, Lunae. Et primus, hoc est Saturni, vehementer sonat: reliqui secundum ordinem minus, sicut audimus in cithara. Ergo *tacita luna* est, cuius circulus terrae vicinus immobili, minus sonat aliorum comparatione. [Aut certe *tacitae*, serenae, ut: *Sydera cuncta notat tacito latentia caelo*: vel ipsi taciti, ut: *Tacitumque obicit limen amarae*. AMICA. Sibi grata. Et sciendum, septima luna captam esse Trojam, cuius simulachrum apud Argos est, quod relata victoria constitutum est, ab imagine eius, quae tunc erat, dividuo orbis modo.] Hinc est quod dicit: *Oblati per lunam*. Et alibi: *Per coecam noctem*.

256. LITORA NOTA, Id est, quae paulo ante

reliquerant. FLAMMAS CUM REGIA PUPPIS. More militiae, ut: *Dat clarum e puppi signum*. [Et hic intelligendum est, Helenam Agamemnoni vel Graecis signum dedisse veniendi, sublata face: Agamemnonem contra signa Sinoni dedisse aperiendi equi, ut in sexto: *Flammam media ipsa tenebat*, *Et summa Danaos ex arce vocabat*.] Est autem tropus: per puppem, navem, per navem, eos, qui in navi sunt, significat.

257. FATIS INIQUIS. Voluntate numinum: nam illis propitia; sed in nos iniqua, ut Lucanus de Mario: *Non ille favore Numinis ingentis superum proteclur ab ira*, *Vir fatus, & fatocupienti perdere Romam Sufficient*.

260. REDDIT. Quasi debitos, vel creditos, ut: *Redditus his primum terris*. Sic Horatius: *Navis quae tibi creditum debes Virgilium*, *finilus Atticis reddat inclumum precor*. CAVO ROBORE. Equi, Epexegetis.

P I E R I I.

254. ET JAM ARGIVA PHALANX INSTRUCTIS NAVIBUS IBAT. Vetera quaedam exemplaria, *ibant* legunt, numero multitudinis, quam lectionem agnoscas apud Ti. Donatum, si in integra ejus incidas commentaria. Ita enim illic habetur: *Iter per terram alicuius fieri*. *Hec tamen leco ibant inquit, hoc est, navibus ferebantur: quoniam insulam dixerat Teneam: ne, si navium non fecisset mentionem, putaretur immemor sui, ut terram perceret, quam secundum descriptionem superiorem nullam esse constabat*.

260. LAETIQUE CAVO SE ROBORE PROMUNT. In Longobardico codice *produnt* legitur: quod minime displicet. Sed enim *promere* de iis dicitur, quae condita fuerint: de his autem superius dictum est: *Nota conduntur in alio*.

K K K

Theſſandrus Sthenelusque duces, & dirus Ulixes,
 Demiſſum labſi per funem, Acamaſque, Thoasque,
 Pelidesque Neoptolemus, primuſque Machaon,
 Et Menelaus, & ipſe doli fabricator Epeos,
 265 Invadunt urbem ſomno vinoque ſepultam.
 Caeduntur vigiles, portisque patentibus omnis
 Accipiunt ſocios, atque agmina conſcia jungunt.
 Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris

SERVII.

261. THESSANDRUS. Polynicis & Argiae filius. STHENELUS. Capanei & Euadnes filius. ULYSSES. Laertae & Anticliae filius.

262. [ATHAMAS. Demophoontis filius, Perrechiaenepos. THOAS. Andremonis filius.]

263. NEOPTOLEMUS. Quia ad bellum ductus eſt puer; *Pyrrhus* vero a capillorum qualitate vocitatus eſt, Achillis & Deidamiae filius, Pelei & Thetidis nepos ex patre: ex matre vero Lycomedis, regis Scyriae inſulae. PRIMUSQUE MACHAON. Hic *Machaon* filius Aesculapii fuit, medicorum maximus, [cujus frater Podalirius. *Primus* autem, aut princeps, id eſt, inter primos; aut arte primus: aut numeri ſui, nam per ternos diſtinxit. MENELAUS. Atrei filius, frater Agamemnonis, propter quem bella gerebantur. EPEUS. Panopei filius.

265. URBEM. Id eſt, cives: cum *urbs* muros ſignificet; *civitas* vero eius habitatores. [SOMNO VINOQUE. Oſtendere vult nihil magnum a Graecis factum quod obtinuerint civitatem. *Somno* autem, quia nox erat; *Vino*, quia feſtus dies.]

266. CAEDUNTUR VIGILES. Non actus nomen eſt; ſed officii: modo enim *vigiles* intelligendum, non qui modo vigilarunt; ſed qui ſoliti exercere vigilias; [aut certe *vigiles*, quos ſefeſſit Sinon equum ſervantes: & bene oſtendit timiditatem Graecorum, qui paucitate timenſes eos primos occiderunt; quod ceteros coterant excitare: aut vigiles portarum: nam paulo poſt: *Vix primi poſtalia tentant, Portarum vigiles.*] PATENTIBUS. Pro patefactis.

267. CONSCIA. Coniurata. Bene autem in inſidiis conſcientiam nominavit.

268. TEMPUS ERAT QUO PRIMA QUIES. Hoc loco noctis deſcribit initium: alibi totam noctem, ut: *Nox erat, & placidum carſebant ſeſſa ſoporem Corpora per terras.* Deſcriptiones ſane pro rerum qualitate, vel protenduntur, vel corripiuntur. Illo enim loco protenſio ad invidiam pertinet Didonis, aut vigiliarum. Sunt autem ſolidae noctis partes ſecundum Varronem haec:

In-

vespera, concubium, intempeſta nox, gallicinium, centicinium, lucifer. Diei: *mane, oritur, meridies, occaſus.* De crepuſculo vero, quod eſt dubia lux, nam creperum, dubium eſt, quaeritur. Et licet utrique tempori poſſit jungi; uſus tamen, ut matutino jungamus, obtinuit: licet Lucanus dixerit: *Longa repercuſſo nitere crepuſcula Phoebus.* Manum vero, unde eſt mane, bonum dixere veteres. AEGRIS. Quantum ad divina, tardis.

PIERII.

261. THESSANDRUS, STHENELUSQUE DUCES. Quidam codices ex proximioribus editionibus, *Theſandrus* legunt: quum tamen paſſim a ſud Graecos celebre ſit, *Theſſandri* Polynicis filii nomen. In Romano codice Vaticanæ bibliothecæ deſiderantur paginae verſuſque omnes a captura Sinonis, uſque ad vertum, qui libro quarto incipit: *Inſtauratque choros, mixtique altaria circum.* ET DIRUS ULYXES. In codice Longobardico, *duri Ulyxes*, legitur: quem Horatius patientem; Homerus *τοῦτακτου* vocant: id vero duri hominis, ut: *Durum a ſtirpe genus: & Dardanidae duri.* Inferius vero omnino legitur: *Dirus*: videturque proprium epitheton apud Maronem *Dirus Ulyſſes*, ut *immitris*, & *ſacrus*, *Achilles*. Sunt etiam antiqui codices, in quibus *dion* habeatur: nempe quia toties apud Homerum legere eſt, *δῖος Ὀδυσσεύς*, & *δῖος*. Sed enim in hoſtili perſona, ubi praefertim improbatur res geſta, non congruit epitheton illud honorificum. Quamvis FL. Siliſpater, ubi de tropis agit, haec ita: *Epitheton dicitur eſt vocabulo adjecta ornandi, aut deſtruendi, aut inſanandi cauſa.* Ornat, ſicut *Dirus Ulyſſes*. Ita enim in veteribus Siliſpatri codicibus habetur. In aliquot & *dirus*. Diſtruit, ſicut, *ſeculorumq; inventor Ulyſſes*. Indicat, ſicut, *Lariſſeus Achilles*. Sed hoc exemplum ita poſitum, loco non citato, non mihi tanti eſt, ut propterea lectionem *dirus* loco hoc immutare velim. Carſius enim ad id reſpexit: quod, uti diximus, Homerus *Ulyxem ἄνιρ* vocat.

262. ATHA-

Incipit, & dono divum gratissima serpit.

- 270 In somnis, ecce, ante oculos maestissimus Hector
 Visus adesse mihi, largosque effundere fletus;
 Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
 Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentis.
 Hei mihi, qualis erat! quantum mutatus ab illo
 275 Hectore, qui redit exuvias indutus Achillei,
 Vel Danaum Phrygios jaculatus puppibus ignis!
 Squalentem barbam, & concretos sanguine crinis,
 Vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros

SERVII.

Ac-

269. [DONO DIVUM. Quidam *donum* voluntate dicunt venire, *munus* ex officio. *Donaria* vero loca in templis, in quibus dona ponuntur.] SERPIT. Latenter membris infunditur.

270. IN SOMNIS. Aut per somnos: aut, si *insomnis* legeris, erit *synizesis*, pro *insomniis*. ECCE. Hac particula utimur, quotiens aliquid repentinum volumus indicare: ergo *Ecce*, subito est, ut: *Ecce manus juvenem interea post terga revinctum*.

271. VISUS ADESSE. Bene *visus*: quia somnia videntur tantum, non sunt naturaliter vera. Quod tamen paulo post dicit: *Effer penetralibus ignem*: confirmantis est: nam illud verum fuisse contendit.

272. RAPTATUS. Id est, tractus: frequentativo utitur, ut supra. *Tor circum Iliacos raptaverat Hecloa muros*. BIGIS. Secundum artem modo dixit, quae exigit, ut quae de pluribus constant, plurali tantum numero dicamus, ut *bigas*, *quadrigas*, *mappas*; sed haec plerumque corrumpit auctoritas, ut Horatius: *Nesordida mappa*. Item Statius: *Rorifera gelidum tenuaverat aera biga*.

273. TRAJECTUS LORA. Trajecta lora habens, ut: *Nuda genu*.

274. HEI MIHI. Ennii versus. Et totum jungendum, ne doloris distinctione trigescat.

275. EXUVIAS INDUTUS ACHILLIS. Hoc est, arma, quae occiso Patroclo ademit, [quae Vulcanus Peleo fecerat.] Celavit autem mortem Patrocli ad laudis augmentum. *Indutus* autem accusativo jungitur, ut hoc loco; sed magis septimo casu, quo nunc utimur, ut in decimo: *Prædonis corpore raptis Indutus foliis*. *Exuvias* autem tantum plurali numero dicimus.

276. PHRYGIOS IGNES. Flammis Trojanis, quibus Proteusilai navis incensa est: constat enim naves Graecorum flammis oppugnatas ab Hectore. PUPPIBUS. Pro in puppes.

277. SQUALLENTEM. Modo sordidam, alibi lucentem, ut x. Aeneid. *Per tunicam squallentem auro*. BARBAM. Singulari numero hominum, plurali vero quadrupedum dicimus: unde dubitatur de quibus dixerit: *Stiriaque impexis induruit horrida barbis*. [ET CONCRETOS SANGUINE CRINES. Non sine ratione etiam hoc de crinibus dolet Aeneas: quia illis maxime Hector commendabatur; adeo ut etiam confusa ab eo nomen acceperit, sicut Graeci poetae docent.]

278. [VULNERAQUE ILLA GERENS, &c. Aut gerens, velut iniqua proferens, & ostentans, quae a Graecis pugnans pro patria susceperat: aut] quia, ut Homerus dicit, in Hectorem extinctum, omnes tela jecerunt, more majorum: unde est: *Bis sex iborata petitem, Perforsumque locis*. Propter duodecim populos Tusciae. Duodecim enim Lucumones, (qui reges sunt lingua Tuscorum) habebant: unde est: *Gens illi triplex, populi sub gente quaterni*.

PIERII.

262. ATHAMASQUE THOASQUE. In Longobardico, in Mediceo, & quibusdam aliis codicibus antiquis, legere est, *Acamas*. Quod quidem nomen inter Graecorum procures censerit apud Quintum Smyrnaeum invenias, qui *Τὰ τὰ Οὐμῖς* scripsit. Fuit & *Acamas* Thesei, a quo Demosthenes agnoscit tribum *Acamantida* *ἐν τῷ ὄρει Βούρῳ τῆς τῆς ὀροῦρας*: quod observat Harpocration.

271. LARGOSQUE EFFUNDERE FLETUS. In Mediceo codice, *refundere* legitur: sed *effundere* acceptius. Quin etiam nonnulli codices, *fletus* habent; sed nulli *fletus* non castior lectio videtur.

275. EXUVIAS INDUTUS ACHILLIS. In antiquis exemplar. *Achillis* habetur, recta declinatione, non enim hic *ὀμῶντος* illud Servianum timen-

K K K 2

men.

- Accepit patrios. Ultro flens ipse videbar
 280 Compellare virum, & maestas exprimere voces:
 O lux Dardaniae, spes o fidissima Teucrum,
 Quae tantae tenuere morae? quibus Hector ab oris
 Expectate venis? ut te post multa tuorum
 Funera, post varios hominumque urbisque labores
 285 Defessi aspicimus! quae causa indigna serenos
 Foedavit vultus? aut cur haec vulnera cerno?
 Ille nihil: nec me quaerentem vana moratur:
 Sed graviter gemitus imo de pectore ducens,
 Heu fuge, nate dea, teque his, ait, eripe flammis.
 290 Hostis habet muros: ruit alto a culmine Troja.
 Sat patriae Priamoque datum. Si Pergama dextra

SERVII.

279. ULTRO. Quia ratio exigebat, ut loqueretur ille, qui venerat.

280. COMPELLARE. Adloqui.

281. [O LUX DARDANIAE. Quasi dies noster, per quem certi eramus de luce, id est, de vita; tanquam occiso Hectore omnes se extinctos credant.] SPES O FIDISSIMA. Bene per contrarium: spes enim semper incerta; in Hectore fidissima.

283. EXPECTATE. Antipthesis est: pro expectatus. [UT TE. Ordo est: Ut fessi aspicimus, id est; quasi fessi.]

285. [INDIGNA. Aut te indigna; aut crudelia. SERENOS. Hilares: antiqui & e contrario tristes, nubilos dicebant.]

286. FOEDAVIT. Cruentavit, ut: Sanguine feedantem. Et bene permanet in translatione: quia supra dixerat, O lux. Ideo & serenos; ideo & foedavit: nam Sallustius de nubibus: Poedavere humen.

287. ILLE NIHIL. Scilicet ad interrogata. Pleraque enim verba ex negotiis accipiunt significationem. VANA. Falsa.

288. GEMITUS. Nec enim parvus dolor est, viro forti fortem virum fugam suadere. Et notandum, omnes suspiriae partes hoc loco contineri.

289. FUGE NATE DEA. Propositio est. ERIPERE FLAMMIS. Utile. His autem duximus, id est, demonstrantis ad locum. [An necessarium? Hostis habet muros: A i honestum? Sacra suosque sibi commendat Troja penates.]

290. A CULMINE. Vel a dignitate sua; vel vero culmine, id est, a tectis suis; & ideo culmine

dicta sunt tecta; quia veteres de culmo aedificia contegebant.

291. SAT PATRIAE, PRIAMOQUE DATUM. Ecce & hoc honestum: nam contra sita venire constat neminem posse. [Ergo, Sat patriae Priamoque datum, vel regnasse; vel sat pro patria, id est Priamo, militasse.]

PIERII.

mendum est. Suntque aliquot exemplaria, in quibus *cautus* legatur septimo casu. Utrumque Latinum est, sed *exuvias* quarto casu placere magis video eruditis viris. Demum & *inductus* ab *induco*, in pervetustis aliquot exemplaribus habetur. Sane scriptum ab Augusto Tranquillus ait: Si mane sibi sinister calceus pro dextro induceretur: & apud Plinium: Dicitur Augustus prodidit sibi calceum praepesere inductum. Placet tamen *inductus*, ab *induo*, ut vulgo habetur.

281. O LUX DARDANIAE. In antiquis aliquot codicibus legere est *Dardanidum*. Tametsi non nescimus ex Mnaea *Dardaniam* regionem appellatam, quae *Teucris* prius vocabatur. *Dardanus* porro Troadis oppidum est Stephano. SPES O FIDISSIMA. Ut praeteream quod in antiquis codicibus scriptum est ex instituto Augusti, *spes o fidissima*: illud me magis movet, quod in vetustissimo quodam codice litteris propter vetustatem caducis difficile est discernere utrum *fortissima*, an *firmissima* sit adscriptum. Sed enim, ut *firmissima* non improbarim, ita *fortissima* nunquam admiscerim: decenter enim *spes* aut *firma*, aut *fida* ponitur.

290. RUIT ALTO A CULMINE TROJA. In Mediceo

co.

Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
 Sacra suosque tibi commendat Troja Penates:
 Hos cape fatorum comites: His moenia quaere,
 295 Magna pererrato statues quae denique ponto.
 Sic ait: & manibus vittas, Vestamque potentem,
 Aeternumque adytis effert penetralibus ignem.
 Diverſo interea miscentur moenia luctu:
 Et magis atque magis, quamquam secreta parentis

SERVII.

An-

292. ETIAM. Multi distinguunt, ut sit ad-
 huc, ut: *Etiam currus, etiam arma tenentem*.
 [Intelligunt enim eum ostendere voluisse,
 Trojam voluntate divina certo tempore esse
 defensam, & nunc, si salutem tenere per fa-
 ta potuisset, ipsius quoque dextera potuisse de-
 fendi.] Sed melius est, *etiam hac*: ut &
 particeps gloriae sit Aeneas, & Hector arro-
 gantiam vitet. [Quidam *etiam*, pro denique,
 vel postremo, accipiunt.]

293. [TIBI. Merito tibi, quod religiosus
 es & pius.] SACRA SUOSQUE TIBI COMMEN-
 DAT TROJA PENATES. Ecce iterum a necessa-
 rio: nam sacrilegium est, non liberare com-
 mendatos penates. [Et non Ego sed Troja;
 ut videatur patriae praestare quod fugiat.]

294. FATORUM COMITES. Possibile; quia
 occurrebat, *Hos habes muros*: dat ei comi-
 tes deos: [& scite ait *fatorum*, ne Aeneas
 diceret, quo mihi eos comites? HIS MOENIA
 QUARE. Hoc est, *dum cenderet urbem infer-
 retque deos*: & multi *quaere*, distinguunt, &
 sic subjungunt, *Magna pererrato statues quae
 denique Ponto*: non enim magna moenia in-
 venturum promittit; sed magna facturum. Nam
 & dii penates in III. ita moent: *Tu moe-
 nia magnis magna para*.]

295. PERERRATO. Una pars orationis. Hoc
 autem verbo ostendit erroris longinquitatem.

296. VESTAM. Deam ignis, quae, ut supra
 diximus, Terra est. Quae in medio mundo libra-
 ta, vi sua stat & ignem intra se habeat: alii de
 igne divino hoc volunt dictum; quod e vi sua stet,
 inde *Vestam*. Sed in primo libro dictum, quos
deos penates ab Aenea adveſtos diversorum opinio
 tradiderit; quod etiam singulis locis, ubi de *pe-
 natibus* varias opiniones poeta secutus dixerit,
 notatum invenitur. Hic ergo quaeritur, utrum
Vesta de numero penatium sit, an comes eorum
 accipiat, quod cum Consules & Praetores, sive
 Dictator, abeuntes magistratu, Lavinii sacra *pe-
 natibus* simul & *Vestae* faciunt: unde Virgilius:
 cum praemisisset, *Sacra suosque tibi commendat*

Troja penates, adiecerit, *Et manibus vittas Ve-
 stamque potentem*; sed *potentem* potest ad illud
 accipi *Deus divatus*, sicut vocari penates dictum
 est. Nonnulli tamen *penates* esse dixerunt, per
 quos spiramus & corpus habemus, & animi ra-
 tiones possidemus. Eos autem esse, Jovem ae-
 thera medium, Junonem imum aera cum terra,
 summum aetheris cacumen Minervam: quos,
 Demarathi Corinthii filius, Samothraciis reli-
 gionibus mystice imbutus, uno templo & sub eo-
 dem tecto conjunxit. His addidit & Mercurium,
 sermonum deum. Hos Virgilius *Deus μυθολογος*,
 ut *Junonis magnae primum prece numen adora-
 Deus δωατος*, ut: *Dominamque potentem*. *Θεός
 χρεός*, ut: *Et bona Juno*: quae propter ad-
 monitionem locis suis notata sunt.]

297. AETERNUMQUE ADYTIS EFFERT PENE-
 TRALIBUS IGNEM. quod in templo Vestae ignis
 aeternus est: Ecce ipse exposuit, quid sit *Vesta*.
 DIVERSO INTEREA. Haec est prooeconomia: ait
 enim Aeneam non fuisse proditorem; sed propter
 longinquitatem domus, & tarde bella cognovisse,
 & facilius evitasse discrimen.

299. MAGIS ATQUE MAGIS. Iteratione ser-
 monis fecit augmentum, ac si diceret magis
 ac plus; sed propter metrum non potuit: sic
 etiam & diminutione, velut si dicat: *Et mi-
 nus atque minus*: & ut ut pro utcumque. Ponit-
 tur tamen alibi; *magis atque magis*, pro ve-
 hementer: sicut *etiam atque etiam*, quod cre-
 bro est apud Ciceronem lectum.

PIERII.

codice non est a praepositio; sed supra *alto*,
 ab *κατά παραφρασιν* notatum; vulgata tamen
 lectio, quae est *alto a culmine* satis pluribus
 facere videtur.

295. PERERRATO STATUES QUAE DENIQUE
 PONTO. In codice Longobardico & aliquot
 aliis *qui*, non *quae* legitur, ut sit: *Qui deni-
 que statues ea magna pererrato ponto*; sed enim
 magis placet, quod in vulgatis habetur exem-
 plaribus, *quae moenia*.

K K K 3

- 300 Anchisae domus, arboribusque oblecta recessit,
 Claescent sonitus; armorumque ingruit horror.
 Excitior somno, & summi fastigia tecti
 Adscensu supero, atque arrectis auribus adsto.
 In segetem veluti cum flamma furentibus austris
 305 Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
 Sternit agros, sternit fata laeta, boumque labores;
 Praecipitesque trahit silvas: stupet inscius alto
 Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.
 Tum vero manifesta fides, Danaumque patefcunt
 310 Insidiae. Jam Deiphobi dedit ampla ruinam,
 Volcano superante, domus: jam proximus ardet

S E R V I I.

Uca-

300. ANCHISAE DOMUS. Satis religiose locis omnibus, quamdiu vivit Anchises, ei universa concedit, ut alio loco: *Et pater Anchises dare fatis vela jubet*. ARBORIBUSQUE OBLECTA. Laus domus: & argumentum, si non auditus est strepitus armorum, & urbis captae clamor, ab Aenea. RECESSIT. A frequentia se removet: & est speciosa translatio, quotiens rei mobilis ad immobilem, vel e contra, transfertur officium.

301. INGRUIT. Invadit, ut: *Ingruit Aeneas Italiam, & praelia miscet*.

302. EXCUTIOR SOMNO. Ut appareat terroris esse, non satietatis, [clamoribus & sonitu interruptus est, ut non ipse somnum excuteret, sed somnus ipsum.]

303. ARRECTIS AURIBUS. Translatio ab animalibus, quae ad omnem sonum erigunt aures, ut apud Terentium: *Arrige aures, Pamphile*.

304. [CUM FLAMMA FURENTIBUS AUSTRIS. Ubique bene vis aquae & ignis bello comparatur: quia utriusque rei prope unus effectus est.]

305. [RAPIDUS. Quare rapidus? quia montano flumine fluxit.] FLUMINE. Fluxu, ut: *Largoque buccinas flumine vulsum*. TORRENS. Fluvius, qui aestate siccatur; unde & nomen accipit, cui Graeci per contrarium dedere vocabulum: nam *χρημύππος* dixerunt, a tempore quo crescit: sicut aequinoctium *conspiciat*.

306. [BOUM LABORES. Ut alibi: *Nec tamen haec cum suis hominumque denique labores*.]

307. PRAECIPITESQUE TRAHIT SYLVAS. Hoc peciale fluvii est; supra dicta vero etiam ignis.

INSCIVS. Non ignarus: nam videt; sed qui non valde sit caussarum peritus, id est, simplex, *ἀπλός*.

308. SAXI DE VERTICE. Pro montis. Contra in sexto, *montem pro saxo posuit*, ut: *Prensansemque uncis manibus capita aspera montis*.

309. MANIFESTA FIDES. Non somnii, ut quidam volunt, sed fraudis Graecorum: nam & hoc sequitur, DANAUMQUE PATESCUNT INSIDIAE. [Quamvis alii hoc ad Laocoontis interitum, alii ad responsa Cassandrae applicassent.]

310. JAM DEIPHOBUS. Quia ipse post mortem Paridis Helenam duxit uxorem: unde ei graviter Graecos constat esse iratos, de quo plenius in sexto narratur.

311. PROXIMUS ARDET UCALEGON. Proximus Deiphobo: rem domus ad personam transtulit, & est *ὁ ἀσπίον*, hoc est, causativum: ideo enim ardet, quia proximus est, ut: *Mantua valet miseram nimum vicina Cremonae*. [Bene ergo proximam Deiphobo domum dicit invasam, apud quem Helena fuerat. Secundum Ucalegonem posuit, quem, juxta Homerum, in consiliis & amicitia constat Priami fuisse.]

P I E R I I.

301. CLAESCUNT SONITUS. In antiquissimo codice legere est, *concrefcunt sonitus* superaddita etiam paraphrasi, spissantur. Crescere enim & concrefcere de sonitu non sine horrore dici potest. Hic vero non clamores tantum, sed & armorum concurlationes, & corruentium aedium fragores audiebantur; ut opus esse videatur verbo plenius aliquid resonante.

311. JAM PROXIMUS ARDET UCALEGON. Ne quis dicat nos super antiqua scriptione curiosos nimis,

Ucalegôn: Sigea igni freta lata relucet.

Exoritur clamorque virum clangorque tubarum.

Arma amens capio; nec sat rationis in armis:

315 Sed glomerare manum bello, & concurrere in arcem

Cum sociis ardent animi. Furor iraque mentem

Praecipitant: pulchrumque mori succurrit in armis.

Ecce autem telis Panthus elapsus Achivum,

Panthus Othryades, arcis Phoebique sacerdos,

320 Sacra manu, victosque deos, parvumque nepotem

Ipse trahit, cursuque amens ad litora tendit.

SERVII.

Quo

312. SIGEA. Duo sunt Troiae promontoria, *Rhoetum* & *Sigeum*, quod dictum est propter Herculis taciturnitatem, qui, prohibitus a Laomedonte hospitio, simulavit abscessum, & inde contra Trojam per silentium venit, quod *σῆγε* dicitur. FRETA LATA RELUCENT. Incendii magnitudinem voluit significare, non hoc quidem describere. *Lata* autem ideo, quia se angustiae Pontici oris illic dilatant, ut Sallustius dicit.

313. [CLAMORQUE VIRUM. Sive qui caedebantur, sive qui caedebant.] CLANGOR. Graecorum est: nam *κλάγγη* dicitur. Illud sane sciendum est, quia morem tetigit expugnationis: plerumque enim ad tubam evertuntur civitates: sicut Albam Tullus Hostilius iussit everti.

314. AMENS. Qui nec somniis credidi; nec rebus aspectis. [Quamvis quidam sic exponant: *Capio*, non manibus interim, sed animo: nam intentio erat: ergo *capio*, placet mihi sumere.] NEC SAT RATIONIS. Quoniam *amens*, ideo *nec sat rationis*: [aut ostendere vult, primam ei cogitationem fuisse de patria; sed subveniendi ei armis nullam fuisse rationem, ardente iam patria: quomodo enim incensam civitatem defenderet?]

315. BELLO. Ad bellum. CONCURRERE IN ARCEM. Quod inde facile possit pugnari cum hostibus.

316. FUROR, IRAQUE MENTEM PRAECIPITANT. Potest quidem specialiter accipi, id est, mentem meam furor & ira praecipitaverunt; sed melius est generaliter: Non mirum est, me arma cepisse sine ratione: furor enim & ira mentem praecipitant hominum.

317. SUCCURRIT. [Ratio viri fortis: quid enim aliud a bono cive & forti amissae patriae possit impendi: &] *Succurrit*, in animum venit.

318. ELAPSUS. [Verbum aptum his, qui

vix evaserunt.] [PANTHUS OTHRYADES. Everso Ilio ab Hercule, & occiso Laomedonte, Priamus iudicans vitio potius loci, quam ira deum calamitatem accidisse patriae, misit Delphos filium Antenoris scitaturum, an eversum Ilium fas esset iisdem erigi fundamentis. Erat eo tempore Apollinis Delphici sacerdos Panthus Othryadis filius miranda pulchritudine: hunc filius Antenoris, ut dicitur, amore captus, rapuit, & Ilium perduxit, cuius injuriam Priamus volens honore pensare, sacerdotem cum Apollinis fecit, ut quo honore insignis apud suos fuerat, eo apud alios non esset inferior.]

319. ARCIS PHOEBIQUE SACERDOS. Aut subrogatum intelligimus; aut quod melius est, morem Romanum tetigit: in Capitolio enim deorum omnium simulachra colebantur. Ut sit illius Apollinis sacerdos, qui in arce colebatur, non alterius, ideo addidit *arcis*, quasi arcani: quia ipsum esse dicunt urbium conditorem: aut *Arcis*, Minervae accipiamus.

320. SACRA MANU. Hoc est, quod supra Hector dixerat: *Sacra suisque tibi commendat Troja penates*. VICTOSQUE DEOS. Qui egebant sacerdotis auxilio. Simul & Aeneae excusatur abscessus.

321. IPSE TRAHIT. [Id est, qui numina liberat, inter pietatem religionemque districus: Et est] Septima syllepsis. *Trabis* enim, licet nepotis tantum sit, tamen & superiora concludit. CURSU. Legitur & *cursum*. AD LIMINA. Aeneae & religio laudatur, & virtus.

PIERI.

nimis, si *proximus* in ant. cod. scribi dixerimus, apud Carisium quoque ita scriptum invenimus antiquo codice: ubi locum citat Crispi ex 111, unde Virgilius locum desum: *serit: Non tu scis, si quas aedis ignis corpora arriter, band faciles sunt defensu, quin & comburantur proxima*.

Quo res summa loco, Panthu? quam prendimus arcem?
 Vix ea fatus eram, gemitu cum talia reddit:
 Venit summa dies, & ineluctabile tempus
 325 Dardaniae. Fuimus Troës: fuit Ilium, & ingens
 Gloria Teucrorum. Ferus omnia Juppiter Argos
 Transtulit. Incensa Danaï dominantur in urbe.
 Arduus armatos mediis in moenibus adstans
 Fundit equus, victorque Sinon incendia miscet
 330 Insultans. Portis alii bipatentibus adsunt,

SERVI.

Mil-

322. QUO RES SUMMA LOCO PANTHU? Res publica, id est, universus status, quo loco positus: [& bene civis utilis, de Repub. primum sollicitus est, sed hoc totum] admirantis est, non interrogantis: & *Panthu* vocativus est Graecus, *πῶς τὸ Πανδοῦ*, *Πανδοῦ*, ci in u. QUAM PRENDIMUS ARCEM. Cum tu eam relinques: non enim plures erant arces: unde admirantis est. [*Prendimus* autem, occupamus.] Et notanda simul orationis brevitās, quae in periculis congruit.

323. GEMITU. Ut ostendat luctuosam rem se esse dicturum.

324. SUMMA DIES. Ultima, aut suprema, ut, *suprema Jupiter*. Dies autem si foeminino genere ponatur, tempus significat, ut: *Quam nec longa dies*: si masculino vero, ipsum diem. [Et de masculino genere tria observanda sunt: in qualitate, numero, adverbio: In qualitate, *serenus si dies*, non *serena*: numero: *Bis quinos files ille dies*, non, *Bis quinas*. Adverbio, *hoc die non hac die*. Caeterum *dicula* nihil praeiudicat: quia multa diminutiva recedunt a nominibus primae positionis, ut *scutum*, *scutella*; *canis*, *canicula*; *rana*, *ranunculus*. INELUCTABILE. Quod nemo eluctari possit ut effugiat, cum decem annis luctati simus.]

325. DARDANIAE. Trojae: aut a Dardano, Jovis & Electrae filio, [quem quidam ab Arcadia profectum venisse ad Phrygiā volunt: Alii de Samothracia ad memorata loca venisse dicunt, qui ex nomine suo Dardanos populares appellavit: qui ex Samothracia Trojam penates dicitur detulisse, quos post secum Aeneas ad Italiam vexit: nam & Samothracēs horum Penatium Antistites suos vocabant, qui postea a Romanis Salii appellati sunt: hi enim sacra Penatium curabant; quos tamen Penates, alii Apollinem & Neptunum volunt; alii hastatos esse, & in regia positos tradunt. Tusci Penates Cererem, Paem, & Fortunam, dicunt:] aut certe secundum

Sallustium: *A rege Dardanorum Mida, qui Phrygiā tenuit.*

326. FERUS JUPITER. Summae necessitatis est, cum etiam sacerdos in convitia ruit deorum: quod servat Virgilius, ne unquam tradat Aeneae. FERUS autem invidiose dictum est, & ad tempus epitheton: nam Jupiter aequus est omnibus, ut: *Rex Jupiter omnibus idem*. Item in VI. *Pauci quos aequus amat Jupiter*. Hinc & paulo post: *Ipse deor in Dardana suscitavit arma*: hoc est, qui aequalis esse consuevit.

327. ARGOS TRANSTULIT. Quasi dicat: qui defendas, quod Jupiter transtulit?

328. ARDUUS. Incultus, ut: *Illi ardua cervix*: & ideo: *Demissum lapsi per funem*. MEDIIS IN MOENIBUS. Ubi arx fuerat. ASTANS. Pro stans: & est Prothesis.

329. [FUNDIT EQUUS. Homerus: *ἵππος δὲ ἰσχυρὸς*. Et ad voluntatem & ad multitudinem sonora, quasi adhuc descendant.] VICTOR. Propositi effector, ut: *Rapidusque rosis infissere victor*. MISCET. Scilicet caedibus.

330. INSULTANS. [Non dicit illis Graecos insultare, sed Sinonem, qui illis muros patefecerat dolis:] & *insultare* est in alienum dolorem gaudere; *exultare* vero gaudere. BIPATENTIBUS ADSUNT. Quia geminae sunt portae. [Et quidam bipatentibus praesumptum accipiunt, quia, *bi*, particula non praepositur, neque verbis, neque participiis: nemo enim *bipateo* & *bipatens*; sed praepositur appellationibus, ut *bipennis*.]

PIERII.

331. CURSUQUE AMENS AD LITORA TENDIT. In Oblongo codice perveteri, & in Mediceo, & plerisque aliis *ad limina* legitur: quam lectionem Servius agnoscit. Attendendaque est Aeneae virtus, ad quem Sacerdos cum sacris & nepote parvulo confugeret. Eadem lectione sententia diversa, Donatus ait: *Cursusque amens ad limina tendit, Tuis exclusus ad insura con-*

- Millia quot magnis umquam venere Mycenis:
 Obsedere alii telis angusta viarum
 Oppositi, stat ferri acies mucrone corusco
 Stricta, parata neci: vix primi proelia tentant
 335 Portarum vigiles, & caeco Marte resistunt.
 Talibus Othryadae dictis & numine divum
 In flammis & in arma feror: quo tristis Erinny,
 Quo fremitus vocat, & sublatus ad aethera clamor.
 Addunt se socios Ripheus, & maxumus armis
 340 Aepytus: oblatis per lunam Hypanisque Dymasque:
 Et lateri adglomerant nostro: juvenisque Coroebus

SERVII.

Myg-

331. MILLIA. Subaudi tot, & est *ἐν ἀκρόλῳ*.
Der: nam dixit quot, cum non praemisit tot.
 [Et ita vel audiendi gratia, vel perturbatus di-
 cit, tantos esse Graecos, quanti olim venerint,
 quasi nemo perierit decennali bello. UNQUAM.
 Pro quondam.]

332. ANGUSTA VIARUM. Augustas vias, vi-
 cos: & est ut: *Strata viarum*.

333. STAT. Aut horret, ut: *Stans lumina
 flamma*: aut *stat*, adstantibus in medio armatis
 tenetur. FERRI ACIES. Bene addidit ferri: quia
 homonymum est *acies*: [& multa significat, ut
exercitus, ferri, oculorum.]

334. STRICTA. Nuda: unde & *destringere* di-
 cimus. VIX. Modo aegre. [PRIMI. Vel in
 primo introitu collocati; vel periculo primi.]

335. CAECO MARTE. [Aut confusa pugna,
 aut nocturno praelio: aut epitheton Martis est,
 cujus exitus semper incertus est: [Aut quia cae-
 cantur animae & agmina pugnantium.]

336. OTHRYADAE. Patronymici genitivus:
 nam *Panthus* Othriadis filius fuit. NUMINE DI-
 VUM. Subaudis *sali*, hoc est, mala injiciente de-
 sideria: nam paulo post ait: *Vadimus immixti
 Danais, haud numine nostro*. [Cum ergo hoc
 esset, tamen omisso consilio, *in flammis, & in
 arma feror*.]

337. ERINNYs. Impatientia animi hoc loco,
 quae in furorem impellit.

338. FREMITUS. Perturbatio. ET SUBLATUS.
 Deest quo, & unde sublatus.

339. [ADDUNT SE SOCIOS. Non dixit quae-
 ro socios; sed *addunt se*, ut ipse ab illis videat-
 ur esse quaesitus.]

340. OBLATI PER LUNAM. Agniti per Lunae
 splendorem.

341. ADGLOMERANT. Adglomerantur, ut:
Nox humida caelo Praecipitas. CHOROEBUS MYG-

DONIDES. Hic *Choroebus* filius Mygdones & A-
 naximenae fuit. Ergo patronymicum est: nam
 si gentis esset, *Mygdonius* diceret: nullum enim
 gentis nomen in *Der* exit. Hunc autem Choroebum
 stultum inducit Euphorion, quem & Vir-
 gilius sequitur, dans ei: *Dolus an virtus quis
 in hoste requirat?* cum sit turpissima dolo quaesita
 victoria.

PIERII.

*confugiens, plenam testabatur amentiam, quum
 eo fugiens, curreret, ubi cum ipsis diis potuisset
 incendi*.

332. OBSEDERE ALII TELIS ANGUSTA VIA-
 RUM OPPOSITI. In codicibus antiquis Mediceo,
 & aliquot aliis legere est, *oppositis*: quippe *re-
 lis*: & ita etiam est in Donatiano codice. In-
 venio tamen litteram superfluum saepe alicujus
 dictionis fini adjectam; si praesertim dictio ab
 eadem incipiat, dictantium celeritate librariis
 deceptis: verum hic nihil est, quod offendant, si
oppositis telis legere, antiquis magna ex parte co-
 dicibus adstipulantibus, cuiquam visum fuerit.

333. STAT FERRI ACIES, MUCRONE CORU-
 SCO STRICTA. Sunt codices, in quibus legere est,
stat perniciēs mucrone corusco: quod quia nonnul-
 lis alienum a Virgiliana phrasi videbatur, eram
 distimulaturus: verum ubi in Ti. Donati com-
 mentaria incidi, animadverti hominem lectio-
 nem hanc agnovisse, longa etiam adjecta para-
 phrasi, ita enim est: STAT PERNICIES. Omnia
*adversa sunt, & in eum desperationis car dinem du-
 cta, ut nec consistere in patria quisquam sine perni-
 cie possit, nec saluti fugiendo consulere*. Sed enim
 longe magis placet, *stat ferri acies*, ut agnoscit
 Servius, & aures adprobant eruditae.

339. ET MAXIMUS ARMIS IPHYRUS. In codicibus
 L I I omni-

Mygdonides. Illis ad Trojam forte diebus
 Venerat, insano Cassandrae incensus amore:
 Et gener auxilium Priamo Phrygibusque ferebat.
 345 Infelix, qui non sponsae praecepta furentis
 Audierit.
 Quos ubi confertos audere in proelia vidi;
 Incipio super his: Juvenes, fortissima frustra
 Pectora, si vobis audentem extrema cupido
 350 Certa sequi, (quae sit rebus fortuna videtis.
 Excessere omnes adytis arisque relictis
 Di, quibus imperium hoc steterat) succurritis urbi

SERVII.

In-

342. ILLIS AD TROJAM. Deest qui.
 343. [INSANO AMORE. Aut perpetuum epitheton amoris est, ut: *Nunc insanus amor*, aut *insano*, magno, ut: *Insano iuvat indulgere labori*; aut *insano*, quia belli tempore amabat Choroebus.]

344. ET GENER. *Gener* dicitur, & qui est, & qui esse vult; ut hic indicat locus: vel certe secundum spem illius: neque enim jam: nam ideo subiunxit *sponsae*; sicut etiam maritus, unde est: *Quos ego sim totiens jam dedignata maritus*.

345. [INFELIX. Quem mox manebat interitus: vel infelix causae suae: vel qui sponsam non audierit.] PRAECEPTA. Propter illud: *Tunc etiam satis aperit Cassandra futuris*. FURENTIS. Vaticinantis: unde & Sibyllam *insanam* vatem dicit.

346. INCIPIO SUPER HIS. His incipio, id est, verbis. SUPER autem, insuper: quia jam audebant; unde paulo post: *Furor additus*. JUVENES FORTISSIMA FRUSTRA. Ordo talis est: Juvenes, fortissima pectora, frustra succurritis urbi insanae; quia excesserunt omnes dii; unde, si vobis cupido certa est me sequi audentem extrema, Moriamur, & in media arma ruamus. Alii sequi, pro sequendi accipiunt. [Obscuritatem autem facit hoc loco & synchysis, id est, hyperbati longa confusio,] & est falsa lectio: nam multi AUDENDI legunt, multi AUDENTI; sed neutrum procedit. Ergo AUDENTEM legendum est.

350. EXCESSERE. Quia ante expugnationem evocabantur ab hostibus numina, propter vitanda sacrilegia. [Inde est quod Romani celatum esse voluerunt, in cuius dei tutela Urbs Roma sit: & jure pontificum cautum est, ne suis nominibus dii Romani appellarentur, ne exaugurari possint. Ex in Capitolio fuit clypeus consecratus, cui scriptum erat: GENIO URBIS ROMAE

SIVE MAS SIVE FOEMINA. Et Pontifices ita precabantur: *Jupiter optime maxime, siue quo alio nomine te appellari volueris; nam & ipse ait: Sequimur te, sancte deorum, Quisquis es.*]

352. QUIBUS. Subaudis auxiliantibus: [vel per quos stetit.]

PIERII.

omnino plerisque, armis legitur. In aliquot vero aliis, *maximus annis* habetur, quod inferiori sententiae respondet: *Quorum Iphytus arvo jam gravior*. In nonnullis etiam ex his antiquioribus & hic & inferius, *Epytus*, scriptum est per primam syllaba, & absque adspiratione: in aliquot *Eplytus* cum adspiratione; sed *Iphytus* receptum magis.

342. ILLIS QUI AD TROJAM FORTE DIEBUS VENERAT. In Mediceo & codicibus antiquis plerisque omnibus, absque relativo *qui* legere est, *Illis ad Trojam forte diebus venerat*: quae loquendi figura etiam alibi est apud Virgilium, relativo praeterito, ut: *Urbi antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni*; subintelligitur, *quam* scilicet Tyrii coloni tenuere.

347. QUOS UBI CONSERTOS. Quamvis *consertos* in codicibus aliquot antiquis habeatur; ex codice tamen Mediceo, & ex Longobardico, atque ex aliquot aliis, neque non ex Donatiano exemplari, & Arusiano, *consertos* legerim, eo significato, quo apud Sallustium legitur: *Caecilia memor generis, atque pristinae suae dignitatis in consertissimos hostes incurrit*: & ita apud alios frequentissime.

349. SI VOBIS AUDENTEM EXTREMA CUPIDO EST CERTA SEQUI. Donatus *audendi extrema*, videtur agnoscere; & in ordinatione sensus ita digerit structuram: Si vobis audendi extrema cupido cerat.

- Incensae. Moriamur, & in media arma ruamus.
 Una salus victis, nullam sperare salutem.
 355 Sic animis juvenum furor additus. Inde, lupi ceu
 Raptores atra in nebula, quos improba ventris
 Exegit caecos rabies, catulique relictī
 Faucibus expectant siccis; per tela, per hostis
 Vadimus haud dubiam in mortem: mediaeque tenemus
 360 Urbis iter. Nox atra cava circumvolat umbra.
 Quis cladem illius noctis, quis funera fando
 Explicet, aut possit lacrimis aequare labores?
 Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
 Plurima perque vias sternuntur inertia passim
 365 Corpora, perque domos, & religiosa deorum

SERVII.

Fe-

353. MORIAMUR ET IN MEDIA ARMA RUAMUS. Τάριον πρότερον: nam ante est in arma ruere & sic mori. [Bene tamen moriamur, opportuniore loco posuit: ante enim dixerat: Quae sit rebus fortuna videtis.]

354. UNA SALUS VICTIS, NULLAM SPERARE SALUTEM. Plerumque enim desperatione robur augetur, ut Statius: *Est ubi dat vires nimius timor*. Item: *Scimus mortem captivitatis esse remedium*. Hoc ergo suadet, ut aut desperatione vincant; aut vitetur morte captivitas. SALUS. Nunc remedium.

355. LUPİ CEU. Hoc ad ferocitatem pertinet. Ordo tamen est: ceu lupi: & est hoc dictum ab exemplo. Sane apud veteres *lupus* promiscuum erat, ut Ennius: *Lupus foemina foeta repente*. [Et bene belli negotium lupo comparavit, qui est in tutela Martis, dei bellici.]

356. RAPTORES. Abactu. ATTRA IN NEBULA. Ab occasione: vel certe nocti comparavit. IMPROBA VENTRIS. A necessitate, & sane duplici; una, *Quos improba ventris Exegit caecos rabies*: altera, *Catulique relictī Faucibus expectant*. NEBULA: ad noctem. CATULI: ad liberos, conjugesque.

357. EXEGIT. Exclussit, de latebris scilicet, ut Terentius: *Spestandae an exigendae sint vobis prius*. CATULI. Sunt luporum non solum & canum, sed & serpentum, [ut: *Catulos rectis, aut ova reponis*. Plautus etiam suum: *Et ego te concubabo ut sues catulos suos*.] RELICTI. Desertī & destituti, ut: *Cui pauca relictī jugera ruris*.

358. FAUCIBUS EXPECTANT SICCIS. Nimia cupiditate aperiuntur.

359. [MEDIAEQUE TENEMUS URBIS ITER. Hoc ad audaciam pertinet; & contra ubi de timore agit: *Namque avia cursu Dum sequor, nota excedo regione viarum*.]

360. CAVA UMBRA. Bonum epitheton: naturale enim est, ut obscurum sit omne concavum: vel *cava*, inani: & hinc apparet occidisse jam lunam: [nam ideo & Androgeos falsus est.]

361. QUIS. Etiam Graecorum, ut: *Quis talia fando*. [Et bene interrupta narratione exclamavit, ut affectum moveret.] LACHRYMIS AEQUARE LABORES? Hypallage, pro, laboribus aequare lachrymas, ut: *Dare classibus austruos*.

363. URBS ANTIQUA. Vel nobilis: vel quia duobus millibus octingentis annis regnasse affirmatur: & quod sit *antiqua*, ipse subjunxit: *Multos dominata per annos*. Sane hoc dolentis est, non narrantis.

364. STERNUNTUR INERTIA PASSIM. Aut non repugnantia, ut: *Pecora inter inertia votis optat aprum*. Aut *inertia*, dum occiduntur, ut: *Imbellem avertis Romanis arcibus Indum*: hoc est, avertendo ostendis imbellem: [aut per somnum inertia.]

365. RELIGIOSA. Gradatim ascendit, [vias, domos, templa: videtur enim & de diis invdiam facere, qui templa sua violari cadaveribus passi sunt. Sane *religiosus*, & homo dicitur attentus ad religionem; & locus, qui divinum cultum & venerationem meretur. Ergo *religiosa*, religionis plena.] Significat etiam metum. Sane *Religio* geminat in versu propter metri necessitatem.

- Limina. Nec soli poenas dant sanguine Teucri:
 Quondam etiam victis redit in praecordia virtus;
 Victoresque cadunt Danaï. Crudelis ubique
 Luctus, ubique pavor, & plurima mortis imago.
 370 Primus se, Danaum magna comitante caterva,
 Androgeus offert nobis, socia agmina credens
 Inscius; atque ultro verbis compellat amicis:
 Festinate viri. Nam quae tam sera moratur
 Segnities? alii rapiunt incensa feruntque
 375 Pergama: vos celsis nunc primum a navibus itis?
 Dixit: & extemplo (neque enim responsa dabantur
 Fida satis) sensit medios delapsus in hostis:

SERVII.

Ob-

366. POENAS DANT. Moriantur impune: hoc enim proprie significat, ut: *Hec nimium virgo, nimium crudele lussi supplicium*. Item: *Nunc poenas Teucrisque suo det sanguine poenas.*

367. QUONDAM. Hic praeteriti temporis est. REDIT IN PRAECORDIA VIRTUS. Atqui ait Horatius: *Nec vera virtus, cum semel excidit, curat reponi deterioribus*. Sed sententiae non semper generales sunt; sed interdum pro negotiorum qualitate formantur, & ad tempus dictae sunt.

368. VICTORESQUE CADUNT DANAI. Generaliter dixit *victores*: alias scilicet, non nunc: [& ad fortunam partis retulit, quae vincebat: neque enim victores erant, qui cadebant. CRUDELI UBIQUE LUCTUS, UBIQUE PAVOR. Aut utrobique, id est, & apud Graecos, & apud Troianos: aut *ubique*, per totam civitatem.]

369. PLURIMA MORTIS IMAGO. Aut definitio timoris est, aut varietas mortis ostenditur hic, id est, gladio, igni, ruina. [Alii intelligunt *plurima mortis imago*, aut frequentissima, aut praesentissima.]

371. ANDROGEOS. Et Graeca est & Attica declinatio; Unde est: *In scribis letum Androgeos*: facit enim *ὁ Ἀνδρόγεος τὸ Ἀνδρόγεον*.

373. VIRI. Increpantis est, ut solet in milites dici.

374. SERA SEGNIETIES. Quae seros facit, id est, tardos, ut: *Mors pallida*. Sane *segnities* juxta antiquos dictum est: nam modo *segnitia* dicitur: *segnis* autem est proprie frigidus, sine igne, ut securus sine cura, sedulus sine dolo. FERUNTQUE PERGAMA. *Ἐμπεριεχόντες*. Quasi ipsam funditus civitatem in victoriam suam transferunt, ut: *Urum in Italiam portans victosque*

penates. ITIS. Pro venitis: ut contra Terentius: *Nisi ego ad mercatum venio: pro eo*.

377. FIDA SATIS. Bene addidit *fida*, ut ostenderet symbolum, quo utebantur in bello. [Ergo non dixit *fidelia*; sed quae ad fidem habendam pellicere non possent.] MEDIOS. Manifestos, ut: *Medioque ex hoste recepi*. Et: *Quamquam in media jam morte tenetur*. Ordo autem est; sensit in medios hostes se esse delapsum. Ergo DELAPSUS nominativum pro accusativo posuit, [ut Horatius: *Vir bonus & sapiens dignis ais esse paratus*: pro, ait se dignis paratum esse.]

PIERII.

certa sequi. Sed enim exemplaria vetera pene omnia, *audentem* legunt: ut animositatis laus Aeneae praecipue deferatur: *audentem* quidem prius etiam in Mediceo scriptum fuit: inde aliena manu & atramento: *audiendi* gerundii voce factum.

369. ET PLURIMA MORTIS IMAGO. Veteres aliquot codices, *multis imago* legunt; sed *mortis* omnino melius iudicio doctorum habetur.

371. ANDROGEOS OFFERT NOBIS. Vetera exemplaria pleraque cum Mediceo *Androgeus*, idiomate Latino scribunt. In quo Tritimemeris observanda, ut: *Pectoribus inbians spirantia consulis vasa*. Qui vero syllabae timuerunt, *Androgeos*, per Ω magnum Atticorum more scribere maluerunt: quod etiam nulla cogente necessitate inferius factum: *Haud secus Androgeos visu tremefactus abibat*. Alii satis imperite se pronomen intrudere superfluum, *Androgeus se offert nobis*: obliti pronomen id paulo supra positum. Nonnullis autem tanta fuit Graecitatis cura, ut alibi genitivum etiam eadem Atticorum scriptione scribendum curarent, ut eo loco: *Comantem Androgeo galeam*: Sosipatro Carisio reclamante: de quo, loco suo

Obstupuit, retroque pedem cum voce repressit.
 Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
 380 Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit
 Attollentem iras, & caerula colla tumentem.
 Haud secus Androgeus visu tremefactus abibat.
 Irruimus, densis & circumfundimur armis;
 Ignarosque loci passim, & formidine captos
 385 Sternimus. Adspirat primo fortuna labori.
 Atque hic successu exultans animisque Coroebus,
 O locii, qua prima, inquit, fortuna salutis
 Monstrat iter, quaque ostendit se dextra, sequamur.
 Mutemus clipeos, Danaumque insignia nobis

SERVII.

378. RETROQUE REPRESSIT. Aut *retro* vacat; aut in *repressit*, *Re*, vacat. Sed veteres *retro repressit* dicebant, ut: *Nec nos obniti contra*.

379. ASPRIS. Synaeresis est, ut: *Compositus*. ANGUEM. *Καταχρηστικῶς*: cum *anguis* aquatum, non agrorum esse dicatur. Homerus *δρακόντα* dixit.

380. HUMI NITENS. Incedens per humum: & est adverbium.

382. HAUD SECUS. Non aliter: dicebant veteres, secus, ac juxta, unde & extrinsecus. ABIBAT. Bene imperfecto usus est: non enim abiit. TREPIDUS. Vel pavens, vel festinans.

384. IGNAROSQUE LOCI. Palantes: & his circumstantiis ostendit, a paucis plures potuisse superari: [Ordo autem est: passim sternimus.]

385. ADSPIRAT. Favet, ut: *Adspirant aurae in nossem*. Unde & favor, aura dicitur, ut: *Gaudens popularibus auris*. PRIMO. Quae postea non fuit.

386. SUCCESSU EXULTANS. Foelicitate: quod est stultitiae.

387. QUA PRIMA INQUIT FORTUNA. Non quae prima; sed, qua primum. Est autem hypallage, ut: *Ibant obscuri sola sub nocte*: pro ipsi soli. Quae sit non ornatus causa, ut: *Pars in frustra secans*: sed necessitatis. [FORTUNA. Bene fortuna: neque enim consilio Androgeos occisus est. SALUTIS. Efficax adhortatio.]

388. DEXTRA. Vel fortuna dextra, id est, secunda [auxilium, propitia: ut laeva, contraria:] vel *dextra*, ad manum referendum.

389. CLYPEOS. Scuta majora, quibus lateamus, *ἐπὶ τῷ καλύτεραι τὸ σῶμα*. INSIGNIA. Arma omnia.

PIERII.

Apte-

suo dicetur: nam parva haec, ne plenius disputata fastidium faciant, pluribus locis dispescere melius visum: quanquam recte multi dicunt, quae faciant ad institutionem, eo utiliora esse, quo pluries repetita.

377. SENSIT MEDIOS DILAPSUS IN HOSTES. Ut missam faciam lectionem, *dilapsus ad hostis*, quae minime placet, in antiquis Prisciani codicibus hoc non uno loco citato versu legere est; *medios illapsus in hostis*: pro, se illapsus esse: quod ideo placet, quia *dilapsus* contrarium habere significatum videretur; quippe aut effugere, aut in diversas partes labi. Sunt, qui per *e*, *delapsus* legant, non sane improprie, ut in Carisiano habetur codice, dicente eo soloecismum hic esse transmutatione per casum in participiis: nam & is nominativum agnoscit pro accusativo.

383. DENSIS ET CIRCUMFUNDIMUR ARMIS. In codicibus plerisque veteribus legas: *circumfundimus*: quod minime displicet, quum praesertim legerim apud Ti. Donatum. *Irruimus*, inquit, *densis & circumfundimus armis*, hoc est, in circulum fundimus, atque universos occidimus.

386. ATQUE HIC EXULTANS SUCCESSU, ANIMISQUE COROEBUS. In Mediceo & antiquis codicibus pene omnibus ordo numerusque dictionum ita habet: *Atque hic successu exultans animisque Coroebus*: utrumque iudicio meo aequae auribus adblanditur.

389. MUTEMUS CLYPEOS. Varium modo genus, modo diversa scribendi ratio, in hoc nomine *clipeus*, Grammaticos semper diversos egit: nam ex veteribus codicibus aliquot per *y* *clipeos*, aliquot per *i* *clipeos*, nonnulli per *u* *clipeos* scribunt: Sed enim inter *clipeum* per *i*, & *clipeum* per *u* differentiam ponit Cornelius Fronto. *Clupeumque* per *u* imaginis esse

390 Aptemus. Dolus, an virtus, quis in hoste requirat?
 Arma dabunt ipsi. Sic fatus, deinde comantem
 Androgei galeam, clipeique insigne decorum
 Induitur, laterique Argivum accommodat enssem.
 Hoc Ripheus, hoc ipse Dymas, omnisque juvenus
 395 Laeta facit: spoliis se quisque recentibus armat.
 Vadimus inmixti Danaïs haud numine nostro,

SERVII.

Mul-

390. [DOLUS AN VIRTUS QUIS IN HOSTE REQUIRAT? Videtur deesse aliquid, ut puta: Dolus an virtus in bello proficiat, quis in hoste requirat?]

391. ARMA. Subdistingue, ut sit quasi interrogantis: ut responsio: *Dabunt ipsi*. COMANTEM. Aut cristatam: quia de caudis animalium habebant cristas, ut: *Cristaque hirsutus equina*. Unde & ἰταυριον galeam dixit Homerus: aut comas habentem, ut Statius: *Non ego in terga comantis Abantidas*.

392. [ANDROGEI. Modo Latine declinavit; alibi Graece: *Letum Androgeo*.] INSIGNE DECORUM. Ornamentum decorum: non enim sunt duo epitheta, quod apud Latinos vitiosum est. Fecit hoc tamen Virgilius in paucis versibus, qui tamen emendati sunt, ut: *Lenta quibus torno facili super addita vitis*. Cum ante *Facilis* fuerit. Sane *clypei insigne*, πτεροποικίλως pro clypeo.

393. INDUITUR. Quia multa inerant in scuto lora, quibus manum inferebant, ut: *Clypeoque finistram Insertabam aptans*. [ACCOMMODAT. *Mire accommodat*, ut ignorares quorum esset.]

394. HOC IPSE. Multi hic distinguunt, & ad Aeneam referunt: [& ideo subjungit: *spoliis se quisque recentibus armat*. Alii, *Hoc ipse Dymas*, distinguunt; ut ignotis personis addita dignitas videatur, ut est: *Quos Imbrastus ipse nuntierat*: & repetitum *Hoc*, emphasis prope- rantium, non figura (* vel rei) epanalepsis a quibusdam traditur.]

395. LAETA. Quod est πρὸς δουρί.

396. INMIXTI. Vacat *In*, ut solet frequenter. HAUD NUMINE NOSTRO. Aut diis contrariis: hoc est, haud nostro, non nobis utili. [Et ideo paulo post: *Heu nihil invitis fas quemquam fidere divis*: ut est: *Nec dii texere Cupencum Aenea veniens sui*.] Aut quia in scutis Graecorum Neptunus; in Trojanorum fuerat Minerva depicta.

PIERII.

dicit; per *i* vero armorum. Quare si Frontonis admittenda sit differentia, quum subsequatur, *Dabuntque insignia nobis aptemus*, ad imaginem respexisse videtur: nam & Servius ait in Graecorum

clypeis Neptunum, in Trojanorum Minervam pictam fuisse, hic *clypeos* vel *clupeos* (idem enim est) scribendum non aegre consenserim. Sed enim alii sunt, qui genus, non scriptionem, differentiam facere putent: ait enim Labienus *Clypeum* neutro genere imaginem significare; virili vero, inter arma poni. A quo diversus est Pomponius, dubii Sermonis libro secundo, ubi *clipeus* & *clipeum*, indistincto genere dici ait; sed littera differre: Ut pugnatorium per *i*, *clipeum* dicamus: imaginem vero per *u*, *clupeum*. Ut etiam ex Cornelio dicebamus. Erant vero huiusmodi imagines, quales ad alicujus rei memoriam exculpi consue- runt. Eam vero differentiam improbat Carisius, quum *Clipeus* per *i*, & *Clupeus* per *u*, non alia ratione dicatur quam *maximus*, & *maximus*, & *optimus* ac *optumus*, propter communionem *i* & *u* litterarum. Quum itaque inter se ita Veteres altercentur, resque parvi sit momenti, & majora nos interpellent, hoc nos interim in medio relinquemus.

390. DOLUS, AN VIRTUS, QUIS IN HOSTE REQUIRAT. In codicibus aliquot antiquis legere est: *quis ab hoste*, sed melius *in hoste*. Est & *requirit*; sed longe magis placet, *requirat*, ut in Mediceo & aliquot aliis emendationibus exemplaribus habetur.

392. ANDROGEI GALEAM. Vetera illa exemplaria, quae *Androgeos* in recto posuere, paternum casum eodem hic idiomate scribunt *Androgeo*. Sed enim Sospater, qui scriptum asserit a Virgilio libro sexto: *In foribus letum Androgeo*: loco tamen hoc, ut in Mediceo etiam est, agnoscit *Androgei*. Cujus haec sunt verba: *Si fueris nominativus Androgeos, genitivus eris Androgeo: ut apud Virgilium, In foribus letum Androgeo; sed apud eundem invenimus Androgei galeam; sed non ex eodem nomine: nam si fuerit hic Androgeus, Androgei facis genitivo: ut idem Virgilius: Penelei dextra divae armipotentis ad aram; quum tamen huius nominis Peneleos nominativus sit apud Graecos, Βουτοῦ μὴ Πηνελίους*. CLYPEIQUE INSIGNE DECORUM. Sunt qui *decori* scribant, ut sit, *clypei decori*; sed longe melius *insigne decorum*: ut agnoscit Servius.

Multaque per caecam congressi proelia noctem
 Conferimus: multos Danaum demittimus Orco.
 Diffugiunt alii ad navis, & litora cursu
 400 Fida petunt: pars ingentem formidine turpi
 Scandunt rursus equum, & nota conduntur in alvo.
 Heu nihil invitis fas quemquam fidere divis!
 Ecce trahebatur passis Priameia virgo
 Crinibus a templo Cassandra adytisque Minervae,
 405 Ad celum tendens ardentia lumina frustra:
 Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.
 Non tulit hanc speciem furiata mente Coroebus,
 Et sese medium iniecit periturus in agmen.

SERVII.

Con-

397. [CONGRESSI PRAELIA. Bellum est totum tempus, ut Jugurthinum, Punicum, Macedonicum: Pugna unius diei: Praelium pars pugnae.]

398. [CONFERIMUS. Id est, adversa fronte pugnavimus; ne forte nulla virtus videretur Trojanorum, si dolo pugnassent.]

400. FIDA PETUNT. Sibi scilicet. FORMIDINE TURPI. Epitheton timoris est. Sic Salustius: *Carbo turpi formidine Italiam atque exercitum deseruit.*

401. CONDUNTUR IN ALVO. Non conduntur, dum eunt; sed cum esse coeperint: unde & ablativo usus est, non accusativo, ut in Georgicis: *Conditus in nubem.* Tale est autem hoc, quale illud: *Includuntur in carcere: & includuntur in carcerem.*

402. HEU NIHIL INVITIS FAS QUEMQUAM FIDERE DIVIS. Generalis quidem sententia est; sed loco congrua: sequitur enim & Cassandrae captivitas fidentis sacerdotio, & praecesserat armorum mutatio, quae nunc deprehenditur: alioquin vitiosa est, cum discrepat a specialitate: [est autem catacoeue, non potuisse eos vincere, quamvis fortiter dimicarent. ECCE TRAHEBATUR. Bene dissimulavit de stupro Cassandrae.]

403. PASSIS. Ut quidam volunt, sacris: quae sic vaticinari solet. PRIAMEIA. Patronymicon quidem est, sed species possessivi. *Priameis* vero tantum patronymicon est, sicut *Priamides*. [Et bene VIRGO, non filia.]

404. ADYTISQUE. Ostendit illam sacerdotem esse: non enim accedunt ad adyta, nisi religiosi sacerdotes: & *ἐκατόν*, quasi non sufficeret, a templo, addidit adytis.

405. TENDENS ARDENTIA LUMINA. Quod est manuum, oculis dedit: [solent enim homines in magnis motibus manus ad coelum tendere.] FRUSTRA. Secundum Epicureos: & est separatum.

406. ARCEBANT. Continebant, vel prohibebant.

407. HANC SPECIEM. Injuriae faciem, [quod Sacerdos, quod ab adytis, quod relictus, quod passis crinibus trahebatur. Cic. Philip. 2. *Ponite itaque ante oculos P. C. miseram quidem illam & flebilem speciem, sed ad incitandos nostros animos necessariam.*] Sane species, medium est: nam & bona & mala est. FURIATA. *Furiatur*, qui furit ex causa; *Furiosus* vero est, a quo furor nunquam recedit, [& est figura Graeca *μὰρ ἰταὶ ὀρέας*. Quidam sane participium FURIATA, a verbo figurato apud Horatium *furiare*, sic fortunare, sic scelerare. SESE. *αὐτὸς αὐτὸν*.]

408. PERITURUS. Melior sensus est, si ad dimicantis referatur affectum: sicut de Tarchonte, de quo dixit: *Et medios feritur moriturus in hostes*: cum vicerit. [Et bene Choroebum non suadentem, pugnandum potius fuerat, *quam loquendum. DENSIS. Catacoeue, merito superati sunt a pluribus.]

PIERII.

408. SESE MEDIUM INIECIT MORITURUS IN AGMEN. In Mediceo & plerisque aliis veteribus codicibus, *periturus* habetur. Dum vero haec publicari coepta essent, Camillus Porcius, Antistes Aprutinus, Romanae decus eloquentiae, Codicem veterem mihi obtulit, in quo tum alia vulgatis a lectionibus diversa, tum hoc ipsum *periturus* scriptum est: nam *perire* omnino plus est, quam *moriri*.

- Consequimur cuncti, & densis incurrimus armis.
 410 Hic primum ex alto delubri culmine telis
 Nostrorum obruimur, oriturque miserrima caedes,
 Armorum facie & Grajarum errore jubarum.
 Tum Danaï gemitu atque ereptae virginis ira
 Undique collecti invadunt? acerrimus Ajax,
 415 Et gemini Atridae, Dolopumque exercitus omnis.
 Adversi rupto ceu quondam turbine venti
 Confligunt, Zephyrusque Notusque & laetus Eois
 Euris equis: stridunt silvae, saevitque tridenti
 Spumeus, atque imo Nereus ciet aequora fundo.
 420 Illi etiam, si quos obscura nocte per umbram
 Fudimus insidiis, totaque agitavimus urbe,
 Apparent: primi clipeos mentitaque tela

SERVII.

Agno-

410. CULMINE. Tecto: quod ante culmis tegebatur. [ORITUR. Quasi aliud initium calamitatis.]
 411. CAEDES. Non praelium: MISERRIMA autem, quia inter cives.
 412. FACIE. Peritate. JUBARUM. Procristarum, quae de caudis fiebant: ut supra dictum est: *Cristaque hirsutus equina*.
 413. TUM DANAI. Ordo est: undique collecti invadunt. EREPTAE. *Σχῆμα δαιμόνας*: Non enim dicit a Trojanis sublatam, sed intelligendum reliquit.
 414. ACERRIMUS AJAX. Oileus sine dubio; quia Telamonius iudicio superatus, jam se peremerat. [Incertum est ergo quando ab Ajace vitiata sit Cassandra, quod, sicut dicitur, in templo Minervae factum est, constat post stuprum Cassandram protractam.]
 415. GEMINI ATRIDAE. Pro, duo: habet excusationem, quia fratres sunt, propter similitudinem: nam numeri esse non potest: GEMINI enim sunt proprie simul nati. EXERCITUS OMNIS. Bene excusat propter victi pudorem, ut: *Obruimur numero*.
 416. ADVERSI. Id est, e contrario flantes.
 417. EOIS EURUS EQUIS. Ab Eois equis: id est, Solis: nam Eurus ab oriente flat. Notandum sane, quod, cum Eous naturaliter longum habeat, metri necessitate correptum est, propter sequentem vocalem. Rarum autem est: nam nec proprium nomen est, ut *Diana*: nec sermo compositus, ut, *Sudibusve praecussis*.
 418. STRIDUNT SYLVAE. Excursus poeticus: qui ultra tres versus fieri non debet, ne sit vitiosissimum. STRIDUNT. Quidam antiquae declinationem tradunt; ut sit prima verbi positio, *Strido, stridis, stridit*, [Et faciat *stridimus, striditis, stridunt*, non *strident*.] Nos autem *strident* dicimus, a *strideo, stridet*.
 419. SPUMEUS. Pro spumofus. Ut frondea, pro frondosa. ATQUE IMO. Ab minus est, id est, ab imo. ILLI. Propter illud, *Hic primum ex alto*.
 420. OBSCURA NOCTE PER UMBRAM. Per umbram noctis obscura, ut: *Molemque & montes*.
 421. FUDIMUS. Modo fugavimus: nam sequitur: *totaque agitavimus urbe*: alibi interimus significat. TOTAQUE. Per totam.
 422. MENTITAQUE TELA. Verbo communi, hoc est, quae nos Graecos esse mentiebantur: ut solet, sensum dedit rei inanimatae: non enim poterant tela mentiri.
 P I E R I I.
 415. DOLOPUMQUE EXERCITUS. Exemplaria quaedam antiqua, *Dolopumque* legunt, & ita apud Ti. Donatum habetur, quum tamen que nihil offendant.
 420. SI QUOS OBSCURA NOCTE PER UMBRAM FUDIMUS INSIDIIS, TOTAQUE AGITAVIMUS URBE. Antiqui aliquot codices, *sub umbram* legunt. Sed mihi non displicet *per umbram*. In Longobardico etiam, legere est, *totamque agitavimus urbem*: ut sit, *fudimus per umbram*: & *agitavimus per totam urbem*. Sed enim vulgata lectio magis recepta est, *Totaque agitavimus urbe*.

Agnoscent, atque ora sono discordia signant.
 Illicet obruimur numero. Primusque Coroebus
 425 Peneleï dextra, divae armipotentis ad aram,
 Procumbit: cadit & Ripheus, justissimus unus
 Qui fuit in Teucris, & servantissimus aequi.
 Dis aliter visum. Pereunt Hypanisque Dymasque
 Confixi a sociis: nec te tua plurima, Panthu,
 430 Labentem pietas, nec Apollinis infula textit.
 Iliaci cineres, & flamma extrema meorum,
 Testor, in occasu vestro, nec tela, nec ullas
 Vitavisse vices Danaum; &, si fata fuissent,
 Ut caderem, meruisse manu. Divellimur inde:
 435 Iphitus & Pelias mecum: quorum Iphitus aevo
 Jam gravior, Pelias & vulnere tardus Ulixi,

SERVII.

Pro-

423. SONO DISCORDIA. Sono discrepantia. SIGNANT. Designant: aut per vocem, aut per symbolum, quo utebatur exercitus.

424. ILICET. Confestim, mox; sed apud veteres significabat, actum est. Olim enim Iudex, si dare finem agendis rebus voluisset, per praetorem dicebat *Illicet*; hoc est ire licet: id est, acta & finita res est. [Terent. in Adelph. *En tibi rescisvit omnem rem, id nunc clamas Illicet*. Idem in Eunuch. *Actum est, illicet, peristi*. NUMERO. Ne videantur virtute superati. DIVAE ARMIPO-
 TENTIS. Minervae. Bene Minervam Trojanis expressit iratam, cum etiam eum perisse dicat, qui Sacerdotem liberare tentaverat.]

425. DIVAE. Minervae. JUSTISSIMUS. Justum, secundum leges aliqua ratione constructum; aequum, juxta naturam accipiunt. UNUS. Non solus, sed praecipuus.

427. AEQUI. Pro, aequitatis. Et optima figura est, a foeminino genere in neutrum transire.

428. DIIS ALITER VISUM. [Aut illum non esse justissimum, an aliter visum; sic enim perit ut injustus: Et bene] in ingenti indignatione Aeneae, tamen nihil sacrilegum datur, & cum sequatur: *Confixi a sociis*. PEREUNT. Pro perierunt. PANTHU. Vocativus Graecus est.

431. ILIACI CINERES. Naturale est, jurare per id, quod charum quis habuit: & excusatur (ut supra diximus) fuga. [Ergo fuit necessarium iusjurandum. EXTREMA. Nunc ideo *Extrema meorum*, quia existimet nihil ex ea superesse.]

432. TESTOR. Testificor: & deest vos.

433. VICES. Pugnas: quia per vicissitudinem pugnabatur; ut & Sallustius docet. Legimus etiam poenas, *vices* dici. Horatius: *Vicesque superbae Te maneat ipsum*. Sed de bello usurpatum est: nullum enim praelium caret periculo, [ergo vices periculi.]

434. MERUISSE MANU. Id est, fortiter dimicasse: hi enim merentur occidi. Bene autem evasisse se fati imputat. Cum tam senex, tam debilis, Iphitus, & Pelias, evaserint, occisis juvenibus. [DIVELLIMUR. Sic dixit, quasi accuset, quod non perierit.]

436. VULNERE ULYXI. Quod illi Ulyxes inflixerat.

PIERII.

422. APPARENT PRIMI CLIPEOS. In codicibus aliquot antiquis, eodem membro legas, *Apparent primi* disjunctim: inde, *Clipeos mentitaque tela Adgnoscent*. Donatus mavult, *Primi clipeos, mentitaque tela Agnoscent*.

424. ILICET OBRUIMUR NUMERO. Male multi scribunt, *illicet* geminato *ll*: quod ex, ire licet, contendunt r litteram, in l abire, vocali e detrita. Ait vero Martius Salutaris, qui citatur a Carisio, *Illicet* loco hoc interjectionem esse graviter ingemiscientis: & ita accipiendum illud ex Eunuch. Terentii: *Actum est, illicet, peristi*. Nam & hic non est in loco, aut statim, continuo; sed pro eo, quod est *hem*: ut sit, *Hem peristi*. Libro vero Aeneid. 21. *Illicet*

M m m

in

Protinus ad sedes Priami clamore vocati.

Hic vero ingentem pugnam, ceu caetera nusquam
Bella forent, nulli tota morerentur in urbe:

440 Sic Martem indomitum, Danaosque ad tecta ruentis
Cernimus, obsessumque acta testudine limen.
Haerent parietibus scalae, postesque sub ipsos
Nituntur gradibus, clipeosque ad tela sinistris
Protecti objiciunt: prensant fastigia dextris.

445 Dardanidae contra turris ac tecta domorum
Culmina convellunt (his se, quando ultima cernunt,
Extrema jam in morte parant defendere telis)
Auratasque trabes, veterum decora alta parentum,

SERVII.

De-

437. PROTINUS. [Servavit ordinem, ut primo de patria, post de rege curaverit.] Protinus hic statim. Alibi porro tenuis. CLAMORE. &c. Bellico scilicet. [VOCATI. Clamorem secuti.] INGENTEM PUGNAM. Merito, quippe in domo regia, ubi aut caput Reipub. erat, aut de qua major spes praedae.

439. FORENT. Pro essent. MOREMENTUR. Non pugnarent, ut supra: *Oriturque miserrima caedes.*

441. ACTA TESTUDINE. Applicata; vel quae agebatur.

442. [HAERENT PARIETIBUS. Quod illae, quae feruntur ad pugnam, clavos habeant vel uncas & figantur, ideo haerent.] POSTESQUE SUB IPSOS. Si circa portam, sub postibus: si circa fenestras, circa postes.

443. NITUNTUR. Pro nitebantur. AD TELA. Contra tela; & hoc verum est: nam, si *ad tela*, sinistris manibus simul tenent tela & scutum, cum se tegunt.

445. TECTA CULMINA. *Tecta* participium est. Aut eandem rem bis dixit. [Quamvis legatur, & *tota domorum*. Veteres haec domus, ut merito ablativus, o, terminatus, genitivum pluralem in *rum* mitteret, ut bono, bonorum; sed mutata postea declinatio est, ut huius domus faceret: quod cum ita eveniret, ut ablativus in o terminaretur, genitivum pluralem per u geminat, ut ab hoc fructu fructuum, ita & domuum. Nam & Juvenalis: *Viscera magna um domuum*, ait. Nos tamen de antiqua declinatione praesumimus, ut ab hac domo, harum domorum dicamus.]

446. HIS. Propter quae pugnabant. Sic Lucanus: *In pugnam fregere rates*. Vel *Hic*,

huiusmodi. [QUANDO. Quatenus, quoniam.]

447. [EXTREMA MORTE. Hoc est ruina civitatis.]

448. DECORA. Ab eo, quod est decus; ut pecus.

PIERII.

in muros tota discurritur urbe. Celsus ait pro illico vel statim positum: antiquos pro, *et licet*, posuisse. Pro Nunc, Afranium in Materteris: *Am tu eloquens illicet*: id est, subito, aut extemplo.

443. CLYPEOSQUE AD TELA SINISTRIS PROTECTI OBJICIUNT. Vetera aliquot exemplaria, *ad tela* legunt; sed *ad tela* agnoscit Servius, dum exponit: *contra tela*. Sunt & codices antiqui, in quibus, *ad tela* scriptum sit; sed *tela* omnino castior est lectio: animadversum enim est in oppidorum expugnationibus, milites dum scalas scandunt sinistra manu ad tela clipeum obiectare, dextera vero uti ad apprehendendum: idque ipse Poeta graphice describit dum addit, *Prensant fastigia dextris*.

445. DARDANIDAE CONTRA TURRES AC TECTA DOMORUM. In antiquis aliquot codicibus, *turres & tecta* legas; sed hoc parvi est momenti. Illud potius dicendum, quod in Mediceo codice *tecta Domorum culmina* legitur: quanquam Servius *tecta* agnoscit.

448. AURATASQUE TRABES. Sunt antiqui codices, in quibus *auratasque trabes* legitur; sed *auratas* magis Virgilianum videtur: libenter enim Poeta noster omnia solet auro decorare, ut illud: *Pendent Lycbni laquearibus aureis*: &: *Barbarico posses auro*. Alia vero ratione alibi *nexas aere trabes* legas. Porro hic pathos est a rei preciosae perditione. DECORA ALTA PARENTUM. In codicibus aliquot antiquis, *decora illa* legi-

Devolvunt. Alii strictis mucronibus imas
 450 Obsedere fores: has servant agmine denso.
 Instaurati animi, regis succurrere tectis,
 Auxilioque levare viros, vimque addere victis.
 Limen erat, caecaeque fores, & pervius usus
 Tectorum inter se Priami, postesque relictī
 455 A tergo: infelix qua se, dum regna manebant,
 Saepius Andromache ferre incommitata solebat
 Ad soceros, & avo puerum Astyanacta trahebat.
 Evado ad summi fastigia culminis: unde
 Tela manu miseri jactabant irrita Teucri.

SERVII.

Tur-

450. OBSEDERE. Modo pro praesidio tenebant: ut sequentia indicant. HAS SERVANT. Alii adservant.

451. INSTAURATI ANIMI. Hic ostenditur eos superius defecisse; quod supra non dixit.

452. LEVARE. JUVARE. VIMQUE. virtutem, ut Sallustius: *Sed nostra omnis vis in animo & corpore strata est*. VICTIS. Qui vincebantur, ut: *Et qua veltur Abas*. [Hoc est, sine vincendi spe laborantibus.]

453. LIMEN ERAT. Contra illud: *obsessis foribus* quemadmodum ingressus sit: & dicit per posticum, quod generis est acutius, ut Horatius: *Atria servantem postico falle clientem*. Nam si generis foeminini legeris *postica*, augurale est: ut, antica, postica. COECAE. Non omnibus notae. Usus. Verbum juris: via, actus, usus. Has Graeci *εὐρύματα* appellant.

454. [TECTORUM INTER SE PRIAMI. Per quod iter ad utramque domum Priami commebatur, ut appareat duas domos fuisse, alteram regiam Priami, alteram Hectoris, inter quas illi aditus.] POSTESQUE RELICTI. Relictum spatium cum domus aedificaretur, ubi ostium fieret. [Aut relictī ab hostibus, id est, quos hostes non obsederant.]

455. INFELIX. [Non cum regna manebant, sed ad praesens retulit tempus *infelix*.] DUM. Donec: & absolutus est sensus. Alii tamen CUM legunt: sed CUM MANEBANT, quomodo dicimus; cum constet MANEBANT, modum esse indicativum? Hoc ergo sciendum est, quia quando conjunctivus modus est, aliquid iungi, aut subaudiri, ut: *Cum venirem, vidi illum*. Si autem CUM veniebam dicamus; aut modus pro modo est, hoc est, indicativus pro conjunctivo: aut CUM non erit conjunctio, sed adverbium temporis: & significat tempore quo veniebam.

456. [ANDROMACHE. Notum est omnibus hanc de gente Eetionis, fuisse uxorem Hectoris, matrem Astyanactis, de qua plenius omnia in III. lib. narrantur. FERRE INCOMITATA. Ut & ad soceros iret saepius, & non quaereret exequia famulorum.]

457. AD SOCEROS. Priamum & Hecubam. Quare ad soceros, cum socer & socrus dicatur? Solvitur: quia quae ex diversis potiora sunt, ad suum genus clausulas stringunt: an quia omnes, qui ad socerum pertinent, socrus sunt, soceros ad praesens tempus retulit, vel ad Priamum, vel ad Hecubam? Dices: praeponderanti sexui respondit, hoc est masculino. ASTYANACTA. Hunc quidam ab Ulyxe; alii a Menelao, absente Pyrrho, raptum & praecipitem datum ferunt: Fatis enim praedictum fuerat, puerum, si supervixisset, ultorem patriae & parentum futurum. TRAHEBAT. Quasi puerum, ut: *Parvumque nepotem Ipse trahit*.

458. EVADO. E, vacat, ut, *emortuus*. Sane minus est, hac. Id est, hac evado.

459. JACTABANT. Spargebant, quasi minus, vel nihil profutura.

PIERII.

legitur, quod emphasin habet: alibi vero *scenis decora alta*, lectum, quod quidem epitheton longe quid sublimius ostendit.

449. IMAS OBSEDERE FORES. In antiquis aliquot exemplaribus *unas* legitur, hoc est, solas: ut qui putarent non aliunde ingressum dari. *Imas* tamen, hoc est, interiores, magis placet, de quibus inferius dictum: *Armatosque vident stantis in limine primo*: Posteaquam Priami & veterum penetralia Regum apparuere.

456. SAEPIS ANDROMACHE. Solipater Carisius, ait Soloecismum esse, transmutatione qualitatis in adverbis, *saepius* pro *saepo*; hoc citato versu,

M m m 2

460 Turrin in praecipiti stantem, summisque sub astra
 Eductam tectis, unde omnis Troja videri,
 Et Danaum solitae naves, & Achaïca castra,
 Aggressi ferro circum, qua summa labantis
 Juncturas tabulata dabant; convellimus altis
 465 Sedibus, impulimusque. Ea lapsa repente ruinam
 Cum sonitu trahit, & Danaum super agmina late
 Incidit. Ast alii subeunt: nec saxa, nec ullum
 Telorum interea cessat genus.
 Vestibulum ante ipsum primoque in limine Pyrrhus

SERVII.

Ex.

460. IN PRAECIPITI. In alto: unde quis potest praecipiti dari. Sequitur enim, SUB ASTRA EDUCTAM, id est, extructam.

462. SOLITAE NAVES. Participium est sine verbi origine. *Scleo* enim neutrale est: quod caret praeterito. ACHAÏCA CASTRA. Videtur alios Danaos; alios Achaïcos dixisse. CASTRA. Ubi exercitus sit, castra dicuntur. Unde est, *Nos castra movemus*: ut: *Velorum pandimus alas*.

463. SUMMA. Suprema: ut, supremum, summum dicimus, ut: *Pro supreme Juppiter!* LABANTES. Faciles ad resolutionem. Et est ordo: *Turrin convellimus, impulimusque*.

464. TABULATA DABANT. Quidam dabant pro faciebant intelligunt, ut: *Ingentem lato dedis ere fenestram*. Olim sane domus de tabulis fiebant; unde hodie in aedificiis surgentibus, primum & secundum tabulatum dicimus; summum autem est quod tectum sustinet.

465. [IMPULIMUSQUE. Quidam notant quod non sit expressum, ubi stantes summum tectum impulerint. REPENTE. Ne provideri aut vitari possit.

467. AST ALII SUBEUNT. Hic ostendit priores periisse.]

468. TELORUM INTEREA CESSAT GENUS. Bene addidit GENUS. Telum enim dicitur secundum Graecam etymologiam *ἐπὶ τῇ τελευτῇ*, id est, quicquid longe jaci potest: quanquam legerimus de gladio: *At non hoc telum mea, quod vi dextera versat*: & sequitur: *Dixit, & sublatum confurgit in ensen*. Telum autem illo loco dictum a longitudine, ut, *mustelam* dicimus. Sic Graeci *βίλοι* dicunt *ἐπὶ τῇ βέλῳ*.

469. VESTIBULUM. Vestibulum est prima januae pars. Dictum autem, vel quod januam vestiat: [ut dicimus cameram duabus sustentatam columnis:] vel quoniam Vestae consecratum est: unde nubentes puellae limen non tangunt: ne

numini dicatum locum calcantes, sacrilegium committant. Lucanus: *Translataque vetas contingere limina planta*. Singula enim membra domus, sacra sunt diis: ut culina, diis penatibus: maceries, quae ambit domum, Hercaeo Jovi. [Ante videtur *Vestibulum* & *Limen* pro una re dixisse.] PYRRHUS. A colore comae dictus, qui Latinae *byrrus* dicitur. Ita & Sallustius *Crispus*.

PIERII.

460. TURRIM IN PRAECIPITI STANTEM. Rident fortasse nonnulli, qui stomacho sunt admodum delicato, si utrum *Turrin* per *i*, an *Turrem* per *e* loco hoc scribendum sit, quaesierim; sed utcumque illi aegre ferant se doceri, nos quorundam ex Veteribus eruditissimorum hominum vestigiis inhaerentes, nihil qua liceat, praeterituri sumus, quod ad minimorum etiam vitiorum, quae usquam inoleverint, emendationem faciat: Ut loco hoc nullum ego exemplar ex vulgatis aspexi, in quo non *turrin* per *i* vocalem tertiam scriptum esset. Et causativum in *im*, semper mittere *Puppim*, *Sitim*, *Securim*, *Turrin* Solipater ait: Observasse tamen se *turrem* apud Virgilium per *e* vocalem secundam, libro secundo, *Turrem in praecipiti stantem*. Hoc, tamen si haud magni alicujus momenti est; tam diligentis tamen Script. observatio ostendit multa adeo esse, quae in hunc modum librariorum incuria lancinarit.

462. ET ACHAÏCA CASTRA. Adverte *κατακλισμὸν* in opprobrium poni: veluti etiam superius *Dorica castra*. In codicibus tamen aliquot antiquis, *Achaia castra* legimus dissoluta diphthongo *Ἀχαιο* *ἐπὶ τῇ γὰρ Ἀχαιοὶ τὸ εὐνικόν* *Ἀχαιοί*: nam & in Mediceo codice eo versu, qui est in Quinto: *O miseris quas non manus, inquit, Achaica bello*, scriptum est *Achaia*: non tamen haec efficiunt, ut *Achaica* mutemus.

465. EA

- 470 Exsultat telis, & luce coruscus aëna.
 Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus,
 Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
 Nunc positis novus exuviis nitidusque juvena,
 Lubrica convolvit sublato pectore terga
 475 Arduus ad solem, & linguis micat ore trifulcis.
 Una ingens Periphas, & equorum agitator Achillis
 Armiger Automedon; una omnis Scyria pubes
 Succedunt tecto, & flammās ad culmina jactant.
 Ipse inter primos correpta dura bipenni
 480 Limina perrumpit, postesque a cardine vellit
 Aeratos: jamque excisa trabe firma cavavit

SERVII:

Ro-

470. LUCE AHENA. Pro luce aheni; ut III. Georg. *Saxea procubet umbra*.

471. IN LUCEM COLUBER. Deest, processit. [Sed colubrum nonnulli promiscuum nomen tradunt, quod ut sonantius fieret sinit masculinum, ut diceret coluber,] MALA GRAMINA PASTUS. Pro malis graminibus: id est, venenatis herbis, ὑπερβολικῶς κατὰ φάρμακον. PASTUS. Legimus &: *Sylvā pastus arundinea*. [Nam illud aliud est: *Pascuntur vero sylvas, & summa Lycasi* Horr. ru.] Sed sciendum est, quod licet hoc in usu sit, rarum tamen est apud antiquos: PASTUS autem, pro qui pascebatur: quia ut supra diximus, in hoc Latinitas deficit.

472. TUMIDUM. Qui semper irascatur. BRUMA. Id est, hyems. Dicta autem bruma, quasi βραχυς ἡμέρα, id est, brevis dies. [Est autem, ut hic locus indicat, generis feminini, numeri singularis.]

473. EXUVIIS. Bene corium quo serpens exuitur, *exuvias*, dixit. NITIDUSQUE JUVENTA. Novus: constat enim serpentes innovari virtute, pelle depolita.

474. LUBRICA TERGA. Lubricum dicitur & quod labitur, dum tenetur, ut piscis, serpens: & locus, in quo labimur, ut: *Nam sese apposuit Salio per lubrica surgens*.

476. PERIPHAS. Ultima accentum non habet, ne foemininum sit: nec tertia a fine, quia novissima longa est: Ergo R habebit accentum. AGITATOR. Auriga, secundum usum communem.

477. ARMIGER AUTOMEDON. Pyrrhi armiger: nam Achillis auriga fuit. SCYRIA PUBES. A Scyro insula, una de Cycladibus: in qua fuit Lycomedes pater Deidamiae matris Pyrrhi;

quam Achilless, commendatus ibi a matre Thetide, vitavit; unde Pyrrhus natus est, [quamvis alii, volente Lycomede Deidamiam Achilli datam in matrimonium dicant.]

478. SUCCEDUNT TECTO. Pro, sub tectum cedunt. Et est figura: quia mutatus est casus.

479. DURA. Valida limina, id est, firmiter clausa. [Ideoque non aperit, sed perrumpit.] BIPENNI. Ecce nomen, quod servavit antiquitatem: quia veteres *pennas* dicebant, non *pinna*.

480. VELLIT. Non dejecit: nam sequitur paulo post: LABAT ARIETE CREBRO: sed movet, ut: *Cynthis aurem Vellis, & admonuit*. [Vel certe vellere vult, ut: *Ipsūque trabunt in moenia regem*. Nam quare facit fenestram?] P. I. E. R. I. I.

465. EA LAPSA REPENTE. In plerisque codicibus, absque pronomine ullo legitur, *elapsa*: quod nequaquam placet. De littera vero *b* in eo participio dictum alibi.

470. ET LUCE CORUSCUS AHENA. Notat Gellius vidisse se mirandae vetustatis codicem, qui quidem ipsius Virgilii fuisse credebatur, in quo, loco hoc *aëna* scriptum esset, *b* littera supra addita, quum absque adspirationis nota prius scriptum esset: sic eo quoque loco: *Undam tepidi despumat aëni*. Verba Gellii nonnulli aliter interpretantur.

474. LUBRICA CONVOLVIT SUBLATO PECTORE TERGA. In perveteri quodam codice scriptum animadverti, *sublato pectora tergo*; sed longe melius, *lubrica terga*: quod Servius etiam agnoscit.

481. JAMQUE EXCISA TRABE FIRMA CAVAVIT

M m m 3

VIT

Robora, & ingentem lato dedit ore fenestram.
 Apparet domus intus, & atria longa patefcunt:
 Apparent Priami & veterum penetralia regum:
 485 Armatosque vident stantis in limine primo.
 At domus interior gemitu miseroque tumultu
 Miscetur; penitusque cavae plangoribus aedes
 Femineis ululant. Ferit aurea sidera clamor.
 Tum pavidæ tectis matres ingentibus errant,
 490 Amplexæque tenent postes, atque oscula figunt.

SERVII.

482. INGENTEM FENESTRAM. Epitheto, ut solet, auxit tapinosin: ut in dicendo *lato ore*. DEDIT autem, id est, fecit, ut Terentius: *Quas turbas dedis*.

483. PATESCUNT. Aperiuntur, ac per hoc videntur.

484. PENETRALIA. Ideo domorum secreta dicta, ab eo quod aut penus sit in solitaria parte domus: aut a Penatibus.

485. ARMATOSQUE VIDENT STANTES. Unde supra: *Strictis mucronibus imas Obsedere fores*. [Sic enim datur virtus ubique Trojanis.]

486. AT DOMUS INTERIOR. De Albano excidio translatus est locus. TUMULTU. Tumultus dictus, quasi timor multus. Unde alia bella dicta sunt, ut Italicus, Gallicus tumultus. Bene autem addidit MISERO, quia est etiam terribilis.

487. MISCETUR. Perturbatur, ut: *Nec quisquam aceras acies ex agmine tanto Misceri putet*. CAVAE AEDES. Tecta camerata. Aedem autem numero singulari, de templo tantum dicimus: plurali, & de domibus, & de templo. Si aliter dictum inveneris, usurpatum est, ut *mella*, *bordea*.

488. FERIT CLAMOR. Secundum Philosophos, qui dicunt vocem corpus esse, bene *feris* dixit: nam & fluvius habet mugitum, res incorporalis. AUREA SYDERA. Multi ad laquearia referunt, quod stultum est.

489. PAVIDAE. Pro, paventes: *Pavidus* est semper timens: *pavens*, ex causa: ut supra *furiatus* & *furius*. Modo pro paventibus, *pavidas* posuit. [MATRES. Honoris nomen. ERRANT. Confusio, Consilio.]

490. AMPLEXÆQUE TENENT POSTES. Apollonii locus, in quo inducitur Medea [patris Aetae relinquens domum,] ita facere.

PIERII.

VIT ROBORA. In perveteri codice Longobardico, *cavabat* habetur: neque obstat quod prae-

In-

teritum subsequatur: ostendit enim hoc celeritatem in conficiendo negotio; consentiunt tamen omnes in *cavabit*.

490. AMPLEXÆQUE TENENT POSTES. Hoc autem loco, *postis* plurimum in antiquis exemplaribus invenitur. Varie vero semper disputatum ab auctoribus, Utrum casus plur. huiusmodi nominum tertiae declinationis per *is*, an per *es*, enuntiari debeant: nam ex veteribus grammaticis non desunt, qui super hoc casu praeceptum hoc observandum esse sentiant: ut, quando genitivus casus numero plur. *um* litteris ante consonantem concluditur, tunc accusativus casus numeri plur. *es* litteris definiatur: ut puta, *horum parietum*, *hos parietes*. At vero tunc Accusativus casus numeri plur. *is* litteris concludatur, quum Genitivus casus numeri plur. *um* litteris definitur: ut puta, *hor talis*: quoniam *horum talium* facere demonstratur. Quod praeceptum, ut imperite datum redarguit Probus in Arte. Quando quidem sunt nomina, quae genitivo casu numero plur. *um* litteris definiantur, & Accusativo casu numero plur. *es* litteris concludantur: ut puta, *horum nubium* (ait ille) *Non quidem has nubes*, sed *has nubes facere pronuntiatur*. Item sunt nomina, quae genitivo casu num. plur. *um* litteris ante consonantem concluduntur, & Accusativo casu numero plur. *is* litteris concludantur: ut puta, *horum parentum*, *hos parentes*. Quo sono Salustius per liberos atque parentis vestros, sciit esse pronuntiandum. Item sunt nomina, quae genitivo casu numero plur. *um* litteris definiantur, & Accusativo casu numero plur. *es* & *is* litteris concludantur: ut puta, *horum postium*, *hos postes*, & *hos postis*: Qua ratione praecipuus Maro *osdem postes* ex utroque sono pronuntiavit: *Amplexæque tenens postes*. Item: *postisque sub ipso nituntur gradibus*. Sane quidem in Mediceo casus huiusmodi plurimum per *is* scribuntur: hoc vero loco *postes* scriptum est, ex Frobi sententia.

Instat vi patria Pyrrhus: nec claustra, neque ipsi
Custodes sufferre valent. Labat ariete crebro
Janua, & emoti procumbunt cardine postes.
Fit via vi: rumpunt aditus, primosque trucidant
495 Inmissi Danaï, & late loca milite conplent.
Non sic, aggeribus ruptis cum spumeus amnis
Exiit, oppositasque evicit gurgite moles,
Fertur in arva furens cumulo, camposque per omnis
Cum stabulis armenta trahit. Vidi ipse furentem
500 Caede Neoptoleum, geminosque in limine Atridas:
Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumq; per aras
Sanguine foedantem, quos ipse sacraverat, ignis.
Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum,

S E R V I I.

Bar-

491. VI PATRIA. Secundum fidem generis sui, ut: *Stirpis Achilleas fastus*. Item de Hercule, *Salve vera Jovis proles*.

493. CARDINE. A cardine. [PRIMOS. Quos dixit strictis mucronibus.]

496. NON SIC AGGERIBUS RUPTIS. Vult ostendere gravius vastatam Trojam, quam agri fluviorum eruptione vastentur. Et sciendum comparationes, aut pares esse, aut minores, aut similes; at contra in similitudine negatur comparatio ultro, ut hoc loco; vel illo: *Non sam praecipiter, biugo certamine campum Corripuere, nunique effusi carcere currus*. Huic contrarium est: *Si parva lices componere magnis*. SPUMEUS. Pro spumosus.

497. EXIIT. Dicimus & exivit. Sed v subtrahit Virgilius, ut brevem faciat, sequente vocali. [Et proprie plena flumina, cum extra alveum suum crescunt, exire dicuntur, ut: *Praefersim incertis si mensibus amnis abundans Exit*.]

498. CUMULO. Augmento, exuberante flu-
clu, ut: *Cumulo praeruptus aquae mons*.

499. VIDI IPSE FURENTEM. Ut, *Quaeque ipse miserrima vidi*. [Et hic vidi, pro admiratione posuit, at vero Vidi Hecubam, pro admiratione. Sane VIDI IPSE, hac particula addita miseriorem se ostendit, cujus ante oculos casus patriae suorumque fortuna constituerat.]

500. [GEMINOSQUE IN LIMINE ATRIDAS. Potest subaudiri furentes.] GEMINOS. More suo, fratres: *gemi* enim sunt non duo, sed simul nati, ut supra diximus.

501. CENTUMQUE NURUS. Aut finitus est numerus pro infinito, *ὑπερβολικῶς*: aut certe ideo *centum*, quia Barbarorum fuit non singulas conjuges habere, sed plures. Aut illud dicit, *centum nurus*, id est, plures foeminas, ut Lucanus: *Cultus gestare decoros Vix viribus rapuere maros*. Hoc est foeminis. [Aut novas nuptas; ut aetatis hoc nomen sit, non adfinitatis.] Aut *centum per aras*, licet incongruum sit, quia sequitur: *Haec ara tuebatur omnes*: & unus per *centum aras* occidi non poterat. [Est autem haec plena affectuum & doloris repetitio.]

502. QUOS IPSE SACRAVERAT IGNES; ut, ET RELIGIOSA DEORUM LIMINA: per quod latenter ostenditur, nihil prodesse religionem. [FOEDANTEM, autem est, cruentantem. [Salustius in 1. *Cum arae, & alia diis sacra, supplicum sanguine foedarentur*. Et Terent. in Eunuch. *Probat deum atque hominum fidem, facinus foedum, o infelicem adolescentem*.]

503. QUINQUAGINTA ILLI THALAMI. Illi, pro illic. Thalami celebrati ab Homero: *Πεντήκοντ' ἴσταν θάλαμοι ξίστοιο λίθοιο, Πλησίον ἀλλήλων διδμυμένοι ἐνθα ἡ παῖδες κοιμῶντο Πριάμοιο μητρὶς ἀλόχοισι*. Et bene de thalamis verum expressit numerum: potest enim unus thalamus plures habere conjuges: & est *zeugma*: *Quinquaginta thalami procubuerunt*.

P I E R I I.

493. EMOTI PROCUMBUNT CARDINE POSTES. No. Marcellus *emoto* agnoscit: ubi hoc versu teste Virgilium *cardinem* virili genere protulisse dicit: nulla enim alia dictio est, ex qua genus apparere possit:

Barbarico postes auro spoliisque superbi
 505 Procubuere. Tenent Danaï, qua deficit ignis.
 Forsitan &, Priami fuerint quae fata, requiras.
 Urbis uti captae casum, convolsaque vidit
 Limina tectorum, & medium in penetralibus hostem;
 Arma diu senior desueta trementibus aevo
 510 Circumdat nequidquam humeris, & inutile ferrum

SERVII.

Cin-

504. ET POSTES SUPERBI AURO BARBARICO. Id est, aut multo [ait cultu barbaro: quia Barbari copiae magis quam elegantiae student: aut a Barbaris capto, aut vere barbaro, id est, Phrygio: quia τὰς μὲν Ἑλλῶν, βάρβαρος. Nam & Homerus Phrygas barbaros appellat. Et Virgilius: *Barbara tegmina crurum.*] Aut vere *Barbarico*: quia πλομοῖν τ' βαρβαρίαι. Aut cultu barbaro, aut Barbaris apto. [SPES TANTA NEPOTUM. Aut nepotes significat, qui essent futuri magnae spei, aut connubia, de quibus sperabantur tanti nepotes, ut: *Modo namque gemellos Spem gregis.*] SPOLIIS SUPERBI. Hoc fuit moris antiqui: ut ipse in septimo: *Capsiti pendens currus, curvaeque secures, Et cristae capitum, & portarum ingentia claustra.* Ideo bene dixit: *Spoliis superbi.*

505. [TENENT DANAI QUA DEFICIT IGNIS. Ignis potuit deficere, Danaï non potuerunt.]

506. FORSITAN ET PRIAMI FUERINT QUAE FATA REQUIRAS. [Bene de Priamo obtulit narrationem, quia breviter perstrinxerat: *Priamumque per aras sanguine foedantem quos ipse sacraverat ignes.* Et] bono usus est ordine: ut ante reipublicae, post regis interitum, inde privati, hoc est sua fata narraret: [hoc est illud: *Multa super Priamo rogans, super Hectore multa.*] De morte autem Priami varie lectum est. Alii dicunt, quod a Pyrrho in domo quidem sua captus est; sed ad tumulum Achillis tractus occisusque juxta Sigeum promontorium: nam in Rhoeteo Ajax sepultus est: tunc ejus caput conto fixum Pyrrhus circumtulit. Alii vero quod juxta Hercaei Jovis aram extinctus sit, dicunt: unde Lucanus: *Hercaei, monstrator ais, non respicis aras?* Dicitur autem Jupiter Hercaeus, quia ara ejus erat intra aulam & septum parietem aedificata, quod Graece ἱερός dicitur: & hanc opinionem plene Virgilius sequitur. Licet etiam illam praelibet; ut suo indicamus loco.

507. [URBIS UBI CAPTAE CASUM. Bene omnia collegit, & captam, & dirutam, & incensam.]

508. MEDIUM IN PENETRALIBUS HOSTEM. Hypallage est, pro, in mediis penetralibus. Si autem *Mediis* legeris, non stat versus, nisi ex-

cluso S, ut: *Inter se coissa virgo, & decernere ferro.* Et bene Priamum non nisi in extremis armat periculis, ut magis irriter hostem in necem suam, [qua possit captivitatem vitare,] quam ut defendat aliquem. Sane *penetralia* proprie Deorum dicuntur, [nonnumquam etiam imae, & interiores partes privatarum domorum vocantur: unde & Penum dicimus locum, ubi conduntur, quae ad vitam sunt necessaria.] Hic autem videtur opportunius *penetralia* de domo regis dixisse: quoniam Reges proprie suggestum imitantur deorum.

509. ARMA DESUETA. [Ab hominis consuetudine, sensum ad arma transtulit:] quia jam pugnare desierant. TREMENTIBUS AEVO. Non timore.

510. CIRCUMDAT. Non apte sibi cohaerere facit; sed potius oneri sumit. INUTILE FERRUM. Ipse inutilis. *Ferrum* enim de his est, quae ex conjunctis sumunt epitheta: ut venenum.

PIERII.

possit: nam ex veteribus sunt, qui *hanc cardinem* dixerint: ut illud: *Sonat impulsa Regia cardo.*

503. SPES TANTA NEPOTUM. Sunt, qui dicant in codicibus aliquot antiquis scriptum esse, *spes illa nepotum*. Ego lectionem eam nusquam in exemplaribus, quae mihi versare contigit, inveni; sed *tanta* fere passim: quam lectionem Donatus agnoscit. In uno tantum, *quanta* per exclamationem habetur: & *ampla* scriptum in Mediceo codice vetusto; *Tanta* tamen melius.

508. ET MEDIUM IN PENETRALIBUS HOSTEM. Quia pluribus in codicibus antiquis legere erat, *mediis in penetralibus*, ea elocutione, quae sese etiam inferius offert, *Mediis hostem in penetralibus*, Grammatici, ut staret versus, *medium* quippe *hostem* correxere. Quod si quis versus quosdam exleges, vel anapesticos potius, alteriusque generis insertos Virgilio nolit condonare, aut elisionem, litterae cum vocali applicita non admittat: habebit is codices venerabilis antiquitatis Mediceum, & alios, in quibus *mediis penetralibus*, absque *in*, praepositione, legatur: elocutione Virgilio admodum familiari; neque tamen

Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostis.
 Aedibus in mediis nudoque sub aetheris axe
 Ingens ara fuit; juxtaque veterrima laurus
 Incumbens arae, atque umbra complexa Penates.
 515 Hic Hecuba & natae nequidquam altaria circum,
 Praecipites atra ceu tempestate columbae,
 Condensae, & divom amplexae simulacra sedebant.
 Ipsum autem sumtis Priamum juvenalibus armis
 Ut vidit: Quae mens tam dira, miserrime conjux,
 520 Impulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit.
 Non tali auxilio, nec defensoribus istis
 Tempuseget: non, si ipse meus nunc adforet Hector.

SERVII.

512. AEDIBUS IN MEDIIS. Omne aedificium *aedes* dicuntur; sed Varro locum, quatuor angulis conclusum, *aedem* docet vocari debere. [Idem Rerum Divinarum libro sexto intulit: Ideo loca sacra civitates habere voluisse, ne per continua aedificia incendio prolaberentur; & ut essent quo confugerent plerique cum familia sua in periculis: quod etiam in Comoediis a servis timentibus legimus factum, hoc Virgilius hoc loco subtiliter tangit, cum dicit: *Aedibus in mediis nudoque sub aetheris axe Ingens ara fuit: &c.* Ex nomine etiam Penatium & arae, intelligitur loci sacri veneratio, ut non immerito illuc confugerit Regina cum suis: nam subjunxit: *Hic Hecuba & natae nequidquam altaria circum Praecipites, &c.* Unde apparet veram consuetudinem fuisse fugiendi a periclitantibus ad ararum praesidium.] NUDOQUE SUB AETHERIS AXE. Hoc est, sub divo, quod impluvium dicitur. Axis autem est aut Plaustrum septentrionale, aut pars Septentrionis, aut Spiritus, quo mundus movetur, ut: *Axem humero torquet stellis ardentibus aptum*: sicut docet Lucanus.

513. VETERRIMA. Usurpatum est. Ergo, ut supra diximus, hoc tantum uti, si necesse sit, licet: & comparativum non habet, sicut *deterior* positivum. [LAURUS. Daphne, filia Ladonis, fluvii Arcadiae terrae fuit, quae aspernata viro jungi, semper venatibus operam dabat. Hanc cum Apollo adamasset, & eam ut comprimeret insequeretur, illa a Terra matre petit auxilium, quae recepta a matre est, nec multo post in locum ejus, arborem lauri nasci *]

514. COMPLEXA PENATES. *Penates* sunt omnes dii, qui domi coluntur.

515. NEQUIDQUAM. Aut secundum Epicu-

reos, [qui dicunt deos nihil curare;] aut propter vim bellicam. ALTARIA. Superiorum & arae sunt, & altaria: Inferorum tantum arae. Ara autem dicitur a precibus, quas Graeci *αἶψα* dicunt: unde contra imprecatio *κατὰρα* dicitur. Alii volunt ab *altitudine*, sed male.

516. PRAECIPITES. Festinae propter tempestatem: & bene ATTRA addidit: quia est & clara, ut: *Unde haec tam clara repente Tempestas.*

519. DIRA. Modo proprie: *dira* enim est deorum ira. Ergo *quae mens dira*, id est, infusa ex deorum ira.

520. TELIS. Armis. RUIS. Aut festinas, aut incedis seniliter, & inconsulto.

522. NON SI IPSE MEUS. [Mire, *meus*, ut matris exprimeretur affectio. Et] subaudis, alius posset defendere.

PIERII.

men hoc ita dicimus, ut lectionem vulgatam improbemus, quae recte & ipsa procedit, hoc modo: *medium in penetralibus hostem.*

511. DENSOS FERTUR MORITURUS IN HOSTES. In antiquis aliquot exemplaribus, *ad hostis* legitur, non inepte: cui quidem lectioni adstipulatur etiam codex ille pervetus, in quo semper *as* praepositio per *s* notatur: in eo enim, *as hostes* legitur; agnoscit tamen Ti. Donatus vulgatam lectionem *in hostis*.

517. ET DIVOM AMPLEXAE SIMULACRA TENEBANT. Mediceus, & Antiqui fere omnes cod. *sedebant* habent, quod est mulierum proprium, ut apud Homer. saepe: pauloque infra, Hecuba Priamum ad sese recipit & longaezum in sede locat.

518. JUVENILIBUS ARMIS. Multorum codicum, & auctorum testimonio, *juvenalibus* per *a* inedia syllaba legendum, alibi indicavimus.

N o n

- Huc tandem concede : haec ara tuebitur omnis :
 Aut moriere simul. Sic ore effata , recepit
 525 Ad sese, & sacra longaevum in sede locavit.
 Ecce autem elapsus Pyrrhi de caede Polites,
 Unus natorum Priami, per tela, per hostis
 Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat
 Saucius. Illum ardens infesto vulnere Pyrrhus
 530 Insequitur, jam jamque manu tenet, & premit hasta.
 Ut tandem ante oculos evasit & ora parentum,
 Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit.
 Hic Priamus, quamquam in media jam morte tenetur,
 Non tamen abstinuit, nec voci iraeque pepercit.
 535 At tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausis,
 Di, si qua est caelo pietas, quae talia curet,
 Persolvant grates dignas, & praemia reddant
 Debita : qui nati coram me cernere letum

SERVII.

Fe-

524. [AUT MORIERE SIMUL. Ut religio aut pariter omnes servet, aut simul moriamur omnes.] ORE EFFATA. Abundat, Ore : est enim figura pleonasmus.

528. VACUA. Aut *vacua*, quia omnes ad aram confugerant : aut *vacua*, jam sine defensoribus : aut *vacua*, jure Graecorum, & possessione vacantia : aut certe ampla, vel magna, quae difficile complentur.

529. INFESTO VULNERE. Bonum schema, *vulnus* pro telo. An *vulnus*, quod inflixit ; an quod infligeret.

530. PREMIT. Urget, ut : *Apri cursum clamore prementem* : alibi interficit, vel opprimit, ut : *Armigerumque premit*.

531. [UT TANDEM ANTE OCULOS. Hoc ideo describitur, ut & contra propositum Priamus incitetur.] EVASIT. Pervenit.

532. VITAM CUM SANGUINE FUDIT. Modo eos sequitur, qui sanguinem sedem vitae volunt, alibi eos, qui ipsum sanguinem vitam volunt, ut : *Purpuream vomis ille animam*.] Potest tamen *το σιωπώμενον* intelligi, item vulneratum Politen.]

533. HIC. Id est, tunc : temporale est, non locale. MEDIA. Manifesta ; [aut certe potest secundum consuetudinem dictum ; neque enim est mors prima, media, postrema :] & potest referri vel ad Priamum, vel ad Politen.

534. [NON TAMEN ABSTINUIT, NEC VOCI, &c. Bene Priamo animositatem regiam dedit, ut mori honeste velit.]

535. [AT TIBI PRO SCELERE EXCLAMAT. Ordo est : at dii persolvant tibi grates dignas.] AUSIS. Quidam proprie sumptum tradunt nec posse in prosa dici.

536. SIQUA EST. Vel secundum Epicureos ; vel desperat : quia impune ante aras conspicit caedes. CURET. Ulciscetur.

537. GRATES. Prout res fuerit, vel in bonis, vel in malis dicuntur, sicut praemia.

538. CORAM. Modo adverbium temporis est : quia verbo cohaeret, ut : *Coram quem quaeritis adsum* : Coram autem significat in conspectu, quod *ἐνώπιον* dicitur : & *coram* ad personam refertur ; *παῖαν* ad omnes. ME CERNERE. De spectaculo queritur, non de morte : [quia jure belli Politen Pyrrhus occiderat ; sed cur ante oculos patris ?

PIERII.

529. ILLUM ARDENS INFESTO VULNERE PYRRHUS INSEQUITUR. In perveteri codice Oblongo legere est, *infesto in vulnere* : Saucius enim erat Polites ; sed enim Servius schema laudat, *Vulnere* pro telo : & absque *in*, in aliis codicibus habetur.

531. UT TANDEM ANTE OCULOS EVASIT, ET ORA

Fecisti, & patrios foedasti funere vultus.

540 At non ille, satum quo te mentiris, Achilles
Talis in hoste fuit Priamo: sed jura fidemque
Supplicis erubuit, corpusque exsangue sepulcro
Reddidit Hectoreum, meque in mea regna remisit.
Sic fatus senior, telumque inbelle sine ictu
545 Conjecit: rauco quod protenus aere repulsum,
Et summo clipei nequidquam umbone pependit.

SERVII.

Cui

539. FOEDASTI. Crudeles impiosque fecisti.] FUNERE. Cadavere: ab eo quod praecedit, id quod sequitur. *Funus* enim est jam ardens cadaver, quod dum portatur, exsequias dicimus: crematum, reliquias: conditum jam, sepulcrum.

540. [AT NON ILLE SATUM. Tribus generibus parentes objicimus filiis, cum bonis eos negamus aequales, ut hoc loco: cum malos objicimus, ut: *Laomedontiadae*; item cum non solum bonos adimimus, sed insuper malos objicimus, ut: *Nec tibi diva parens, generis nec Dardanius auctor.*]

541. IN HOSTE PRIAMO. Aut Archaismos est, pro, in hostem: aut *in hoste*, id est, cum hostem gereret, cum ipse hostis esset. [Hic *Priamo* nomen positum, sensum validiorem fecit, hoc est, Priamo, qui tunc fui; quasi jam esse desierit, id est, quem operae precium fuit occidere. JURA FIDEMQUE. Quia, quod Homerus mutat, dicitur Priamus duce Mercurio ingressus Achillis tentoria, excitatum rogasse, quem dormientem potuisset occidere. *Jura* vero, quod a rege rogabatur: *Fidem*, quia supplex. Quidam *jura fidemque* ita intelligunt: *Jura*, quod Hectorem reddidit; *Fidem*, quod me in mea regna remisit.]

542. SEPULCHRO. Pro, ad sepulchrum.

543. REMISIT. Quia comitatus usque ad Trojam est: [& mire *in mea regna remisit*, cum potuisset per me mea regna capere.]

544. IMBELLE. Ipse imbellis, ut: *Inutile ferrum.*

545. RAUCO AERE. Ad scutum retulit. PROTINUS REPULSUM. Statim prohibitum.

546. ET SUMMO CLYPEI NEQUICQUAM UMBONE PEPENDIT. Eandem rem bis dixit; cum praecessisset, *Rauco quod protinus aere repulsum*: quod idem est, & nihil attinuisse dici putant: *Summo clipei nequicquam umbone pependit*. Tanquam non omnino necesse esset, ut de summo clipei penderet, & potuisse dici, nec de clypeo pependit; sed duplicationem narrationis per *ἐπιπρῆξις* excusat. Sane quidam, NEQUIC-

QUAM UMBONE PEPENDIT, hunc sensum volunt, telum repulsum ne summum quidem haerere potuit, ut penderet: alii unam eandemque rem bis dictam volunt, & superfluum putant. NEQUICQUAM. Non: sic Persius: *Nequicquam fundo suspires nummus in imo*. PEPENDIT. Quomodo pependit, cum dixerit, *Rauco quod protinus aere repulsum?* solvitur; *Nequicquam pependit*, id est, non pependit; vel secundum Donatum: *Penetrato scilicet aliqua ex parte scuti contextu, telum pendens inhaerebat.*

PIERII.

ORA PARENTUM. In quibusdam veteribus codicibus est, *Ante oculos evasis, & ante parentum*; sed omnino corrupte: inde autem emanavit error, quod ea praepositio addita legitur in plerisque codicibus superne pro paraphrasi.

532. VITAM CUM SANGUINE FUDIT. In antiquis plerisque codicibus, *fundis* habetur; res enim hujusmodi per tempus praesens enarratae, magis movent.

542. CORPUSQUE EXSANGUE SEPULCHRO. In aliquot ex antiquioribus codicibus *corpus exsangue* legitur absque particula *que*; sed enim ipsa versus dignitas eam particulam hoc loco videtur expetere.

545. RAUCO QUOD PROTINUS AERE REPULSUM. In antiquis aliquot codicibus *sepultum est* legitur: In aliquo *sepultum* absque *est*; quod id videtur innuere, quod ad vivum non pervenerit, sed in summo clipei nulla efficacia pependit. Sane vero, *Sepultum*, ab iis repositum est, qui olim quaestionem faciebant, non posse pendere, quod repellitur: adversus quos ita Donatus: *Nam & repulsum est, & pependit. Missum enim telum constabat, quo vetustatis vitio fuisset bebetatum, quod vigorem perdidisset illius temporis, quod in usu Priami fuit, cum adhuc juvenis esset: nunc emissum ab eo, qui omne virtutis robur cum ipsis Juventae temporibus amisset. Talis ergo telis effectus plenus esse non potuit; ut perforato penitus scuto ad hominis corpus, & exitum perveniret, nec tamen in-*

N a a 2

END

Cui Pyrrhus: Referes ergo haec, & nuntius ibis
 Pelidae genitori. Illi mea tristia facta,
 Degneremque Neoptolemum narrare memento.
 550 Nunc morere. Hoc dicens, altaria ad ipsa trementem.
 Traxit, & in multo labstantem sanguine nati,
 Implicuitque comam laeva; dextraque coruscum
 Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
 Haec finis Priami fatorum: hic exitus illum
 555 Sorte tulit, Trojam incensam, & prolapsa videntem

SERVII.

Per-

547. REFERES ERGO HAEC. Sarcasmos est, jocus cum amaritudine, ut: *En agros, & quam bello, Trojane, petisti Hesperiam: Alteilimos autem, est urbanitas sine iracundia, ut: Atque idem jungas vulpes, & mulcat bircos.*

548. ILLI. Pronomen, modo adverbium, ut: *Patesit isti janua loto.*

549. DEGENEREM. Non respondentem moribus patris.

550. [HAEC DICENS. Ostendit simul dum diceret fecisse.] ALTARIA AD IPSA. Unde sperabat auxilium: [aut quia Achilles in templo occisus est, & ex similitudine vindicta... TREMENTEM. Non formidine, sed aetate.]

552. IMPLICUITQUE COMAM LAEVA. Quomodo comam, si armatus galea erat? Sed non omnes crines galea tegit: siue quia non habebat galeam, nam hoc dixit: *Arma diu senior desueta tementibus aevo Circumdat nequicquam humeris, & inusile ferrum Cingitur: DEXTRAQUE CORUSCUM EXTULIT.* Coruscum, si ornatum gemmis caput regis acceperis, sensus talis est: sublato capite gladium in vaginam recondit, quae lateri semper cohaeret: si vero coruscum gladium vis intelligere, lateri Priami infixum accipe: & *καὶ τὸ σιῶναινον*, postea caput esse sublatum.

553. LATERI CAPULO TENUS ABDIDIT ENSEM. Si jaces ingens litore truncus, arulmque caput. Si latus percussit Priami, quomodo truncum? Hoc postea factum est: nam hoc insignibus viris fieri solet, ut alibi: *Curruque abscissa duorum suspendis capita*, aut *καὶ σιῶναινον*, lateri suo, id est, Pyrrhi, dicit, qui in vaginam recondit gladium.

554. HAEC FINIS. [Ut dies, si tempus longum significat, generis foeminini est, &] omnia Latina nomina, inanima, simplicia, a verbo non venientia, nis syllaba terminata, masculina sunt: inanima, propter *clunis, canis*: simplicia, propter *bipennis*: a verbo non venientia, propter *finis*. Ergo Juvenalis bene dixit: *Ad terram tre-*

mulo descendunt clune puellae. Horatius male: *Quod pulchrae clunes.* Hic. Talis, ut: *Hunc ego te, Euryale, aspicio?* [SORTE. Fatali necessitate: vel sorte, fortuna, ut: *Utere sorte tua:* & quidam, *exitus sorte*, pro sortis tradunt, ablativum pro genitivo.]

555. TROJAM INCENSAM. Pro, Ilium.

PIERII.

tum inefficax fuit: repulsum est enim resistente aere; sic tamen, ut pendens inhaereret, penetrato scilicet aliqua ex parte scuti contextu. Legimus itaque cum Donato, *Rauco quod protinus aere repulsum est.*

548. ILLI MEA TRISTIA FACTA. Illi hic pro ibi adverbium positum dicit Donatus, interpret Terentianus, in Adelphis: *Ut ego illi maximam partem feram: & in Ecyra: Nam illi non licebat nisi praefinito loqui.*

550. HAEC DICENS. Antiqua fere omnia exemplaria, hoc dicens, legunt: quippe, *nunc morere*: quod majorem quandam habet illusionis efficaciam.

554. HAEC FINIS PRIAMI FATORUM. Servius velle videtur finis foeminini tantum esse generis, quum tamen virilis etiam passim inveniatur. Virgilius: *Quem das finem, rex magne, laborum?* &: *Hic finis fandi*, quod agnoscit Nonius. Praeterea Probus in Arte quaerit cur hoc loco finis foeminino genere positum fuerit a Virgilio: quum veterum Grammaticorum regulae nomen id masculini generis esse velint, Foetamque ait metro consuluisse: ita enim plerumque rationem musicam appellat. Sane vero Comminianus Soloecismum hic esse per genera nominum asseverat: *Haec finis Priami*, pro, *hic finis*.

555. PROLAPSA. Non temere quidem in antiquissimo quodam codice, participia haec a *labor, laberis*, per Thematici characterilicon scribuntur: *prolapsa, illabsus, labstantem*: nam Probus hujusmodi participia per *b*, non per *p* scribi debere praecipit.

Pergama; tot quondam populis terrisque superbum
Regnatorem Asiae. Jacet ingens litore truncus,
Avolumque humeris caput, & sine nomine corpus.

At me tum primum saevus circumstetit horror:

560 Obstupui: subiit cari genitoris imago,
Ut regem aequaeuum crudeli vulnere vidi
Vitam exhalantem. Subiit deserta Creusa,
Et direpta domus, & parvi casus Iuli.

Respicio, & quae sit me circum copia lustro.

565 Deseruere omnes defessi, & corpora saltu

SERVII.

Ad

556. PERGAMA. Proprie Trojanae arces sunt; unde κατ' ἴσχυα arces omnes Pergama dicuntur: ut Poetam dicimus, & intelligimus Virgilium. SUPERBUM. Nobilem.

557. REGNATOREM ASIAE. Quia imperaverat & Phrygiae & Mygdoniae. JACET INGENS LITORE TRUNCUS. [Pompeii tangit historiam, cum ingens, dixit, non magnus:] quod autem dicit littore, illud, ut supra diximus, respicit, quod in Pacuvii tragoedia continetur: Priami corpus ad litus tractum: [aut littus pro solo accipiamus, ut: Littoraque & later populos. Aut ideo littore, ut ostendat littus jam esse, ubi fuerat Troja, ut: Et campos ubi Troja fuit.] Quod autem Donatus dicit, littus, locum esse ante aras a litando dictum; vel quod litus illud spatium designatur, ratione caret: nam a litando, si brevis est, & stare non potest versus.

558. AVULSUMQUE HUMERIS CAPUT. Hoc est, quod κατὰ τὸ σωματικόν accipi debet: hoc enim claris & fortibus viris fieri solebat, ut: Quin ipsa arcebis visu mirabile in basibus Praefigunt capita. SINE NOMINE. Sine agnitione, aut simpliciter sine nomine: a capite enim quis nomen ducit.

559. SAEVUS HORROR. Quia est & bonus, ut: Laetusque per artus Horror iit. Est & amoris, ut Terentius: Totus, Parmeno, tremo horreoque, postquam aspexi hanc.

561. AEQUAEVUM. Amabiliter locutus est; plus enim est aequaeuum, quam longaeum.

562. VITAM EXHALANTEM. Secundum eos, qui animam volunt esse ventum, ut: Atque in ventos vita recessit. DIREPTA. Pro, diripienda: participium pro participio.

563. CASUS. Aut interitus, aut captivitas.

564. COPIA. Notandum, de exercitu numero dixisse eum singulari, ut Sallustius * Contercios neque rumpor. Et an Levi copiam avi-

bus: cum copias de exercitu numero plurali dicamus; ut Sallustius: Memorare possem, quibus in locis maximas hostium copias pop. Romanus parva manu fuderit. Copia vero, aliarum rerum sit.

565. [DESERUERE OMNES DEFESSI. Dolo- re: vox non accusationis: sic enim se purgat, ut alios non culpet: dicendo autem defessi, etiam illos excusat, a quibus desertus est.]

PIERII.

562. SUBIIT DESERTA CREUSA ET DIREPTA DOMUS. In Mediceo, & in antiquis aliquot aliis exemplaribus, legere est: subit & deserta: neque dicendum ultimam in subit ex synaeresi longam esse, qui viderimus superius ejusdem formae praeteritum correptum: Heretore, qui redit exuvias indutus Achillis. Ibi enim pro redit, dubio procul positum est bisyllabum redit. Est vero venustas aliqua in ea repetitione copulae: Et deserta Creusa, & direpta domus: quamquam neque illud invenustum, quod absque &, subiit, trisyllabum in plerisque habetur exemplaribus. Habemus vero in antiquis aliquot codicibus lectionem aliam, ut direpta domus, hoc est, venit in memoriam Domus, ut direpta, ea quippe specie, qua direpta esset, tali eam imagine concepi. Aliquot alii codices, & deserta legunt; sed hoc parum in tanta calamitate: quare longe melius direpta. Loquitur vero hic ex Epicuri sententia, qui omnium rerum, quae nostrae insiderent cogitationi, simulacra confingebat, eaque ad cerebrum volitantia species offerre, quibus praedita essent: memoriamque & excogitationem non aliunde in nobis esse. Quae lectio si faciat satis, non erit dicendum participium esse pro participio. Et direpta positum, pro diripienda, ut grammatici comminisci coguntur.

Ad terram misere, aut ignibus aegra dedere.

- (Jamque adeo super unus eram: cum limina Vestae
 Servantem, & tacitam secreta in sede latentem
 Tyndarida aspicio: dant clara incendia lucem
 570 Erranti, passimque oculos per cuncta ferenti.
 Illa sibi infestos everfa ob Pergama Teucros,
 Et poenas Danaum & deserti conjugis iras
 Permetuens, Trojae & patriae communis Erinnyes,
 Abdiderat sese, atque aris invisa sedebat.
 575 Exarsere ignes animo: subit ira cadentem
 Ulcisci patriam, & sceleratas sumere poenas.
 Scilicet haec Spartam incolumis patriasque Mycenae
 Aspiciet, partoque ibit regina triumpho?
 Conjugiumque, domumque, patres, natosque videbit,
 580 Iliadum turba & Phrygiis comitata ministris?
 Occiderit ferro Priamus? Troja arserit igni?
 Dardanium toties sudarit sanguine litus?
 Non ita. Namque etsi nullum memorabile nomen

SERVII.

Fe-

366. [IGNIBUS AEGRA DEDERE. Post hunc
 versum, hi versus fuerunt, quos Tucca & Va-
 rus oblii sunt: *Jamque adeo super unus eram,*
 &c. versus enim refert * usque illum: *Talia*
jaclabam, &c. In quibus hae variae lectio-
 nes: PERMETUENS TROJAE: ms. *Præmetuens*
Trojae. ARIS INVISA: ms. *Argis invisa*. RE-
 GINA TRIUMPHO: ms. *Regnata Triumpho*. SU-
 DAVIT SANGUINE: ms. *Sudarit sanguine*. NEC
 HABET VICTORIA: ms. *Habet haec victoria*.
 SUMSISSE MERENTIS: ms. *Summissee merentes*.
 ULTRICIS FLAMMAE: ms. *Ultricis flammæ*.
 MENTE FEREBAR: ms. *Mente loquebar*.]

PIERII.

507. JAMQUE ADEO SUPER UNUS ERAM.
 Duo illa & viginti carmina, quae detracta es-
 se constat, in nullo ex iis veteribus codici-
 bus, quos versavimus, habentur; placuit ta-
 men nonnullis impressoribus ea publicare. Do-
 natus porro ita ea dissimulavit, ut sententiae
 continuationem longe aliter acceperit, quam
 fecerint alii: ea quippe de causâ Aeneam dex-
 tra prehensum a matre contentum esse, ne
 ipse sibi, quod in extrema ea rerum despera-

tione plerique fecerant, mortem conscisceret:
 quo loco Auctoris ipsius verba ponere non pi-
 geat, ubi versus hos interpretatur.

Deservere omnes desessi, & corpora saltem
Ad terram misere, aut ignibus aegra dedere.
Tum mihi se, non ante oculis tam clara,
videndam

Obtulit, & pura per noctem in luce resulsit
Alma Parens, confessa Deam, qualisque videri
Coelicolis, & quanta solet, dextraque pre-
bensum

Continuit. Rosaque haec insuper addidit ore.
 Dixit omnes deservisse quod agebant, quum defen-
 derent domum Priami, & id frustra facerent.
 Ipse quo modo recesserit dicit: ne videatur etiam
 ipse operis labore fatigatus recessisse: Omnes, in-
 quit, laborando fessi, & sine aliqua utilitate cer-
 tando debiles redditi, sedio adversarum rerum mo-
 ri maluerunt: & duplicem voluntariae mortis oc-
 casionem nacti, cum altitudo non deesset, & in-
 cendia dominarentur, aut praecipites dederant se-
 se, aut petierant flammam: ne & ipse alterum
 facerem, aut, quod supererat tertium, hostis occi-
 deret remanentem: Mater mea, non ut facere sole-
 bas, dubia, aut incerta, sed manifestior veniens,
 me ab ipsis inefficacissimis actibus revocavit.

Feminea in poena est, nec habet victoria laudem;
 585 Extinxisse nefas tamen, & sumsisse merentis
 Laudabor poenas: animumque expleſſe juvabit
 Ultricis flammae, & cineres ſatiaſſe meorum.
 Talia jaſtabam, & furiata mente ferebar;
 Cum mihi ſe, non ante oculis tam clara, videndam
 590 Obtulit, & pura per noctem in luce refulſit
 Alma parens, confeſſa deam; qualisque videri
 Caelicolis, & quanta ſolet: dextraque prehenſum
 Continuit, roſeoque haec inſuper addidit ore:
 Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
 595 Quid furis? aut quonam noſtri tibi cura receſſit?
 Non prius aſpicias, ubi feſſum aetate parentem

S E R V I I.

Li-

589. CUM MIHI SE. Ordo eſt: cum mihi ſe videndam oculis obtulit, non ante tam clara.

590. IN LUCE. In nimbo, qui cum numinibus ſemper eſt.

591. [CONFESSA DEAM. Divino habitu: quia in primo venatricis habitu ſe obtulerat. QUALIS & QUANTA. Qualitas & quantitas hoc loco ad pulchritudinem pertinet.]

592. DEXTRAQUE PREHENSUM. Ea corporis parte, qua Helenae iſtum minabatur, quae in templo Veſtae ſtabat ornata. Ut enim in primo diximus, aliquos hinc verſus, qui ſuperius notati ſunt, conſtat eſſe ſublatoſ, nec immerito: nam & turpe eſt viro forti contra foeminam irasſci: & contrarium eſt, Helenam in domo Priami fuiſſe illi rei, quae in ſexto dicitur: quia in domo inventa Deiphobi, poſtquam ex ſumma arce vocaverat. Hinc autem verſus eſſe ſublatoſ, Veneris verba declarant, dicentis: *Non tibi Tyndaridis facies inviſa Lacaenae*. [Sane quidam *inviſa* figurate dictum putant: adſerunt enim ad Trojam Helenam non veniſſe, id eſt, non viſam a Trojanis: quia, cum eam rapuit Paris, ad Aegyptum proſectus dicitur, mutato itineris curſu, ne a Graecis forſan inſequentibus comprehenderetur; ibi a Protheo receptus hoſpitio; ſed cum Helena Protheo ſuam narraſſet injuriam, ab eo retenta eſt: tum ſine ea Paris venit ad Trojam. Graeci autem putantes quod occultaretur a Trojanis, & nollent ſibi eam reddere, deleverunt Trojam fruſtra, cum Trojani vere dicerent ſe Helenam non viſiſſe. Alii dicunt a Protheo quidem Paridi Helenam ſublatam,

& quibuſdam diſciplinis fantaſma in ſimilitudinem Helenae Paridi datum, quod etiam Homerum volunt tetigiſſe ſubtiliter, ubi Aeneas a Neptuno *appoſita nube liberatur.]

593. ROSEO. Pulchro. [Quidam reprehendunt non conveniſſe in ruina & exitio civitatis, Venerem roſeo ore loqui cum filio, ignorantes hoc epitheton Veneris eſſe perpetuum.] INSUPER. Super, quod continuerat eum.

594. INDOMITAS. Magnas nunc: &c.

595. QUID FURIS? Quia furor eſt, virum fortem ruere in mulieris interitum: [aut *quid furis*, cum extinctoſ ſocios vides velle pugnare: & bono verbo uſus eſt, virum fortem a praelio revocans.] Et Quid, nonnulli admirantis volunt eſſe, non interrogantis. NOSTRI CURA. Et hoc loco, ut ſolet, unam ſe de Aeneae familia facit, ut: *Unius ob iram prodimur*. *Noſtri* autem & *veſtri*, genitivi plurales ſunt antiqui, & ex Graeco venientes, ſicut ſingulares ſunt *miſ* & *tiſ*. Non eſt autem poſſeſſivum; ſed ab eo, quod eſt *Nos*: & hoc eſt, unde dicimus: *Noſtri cauſa fecit*, hoc eſt, *noſtrum*.

P I E R I I.

594. QUIS INDOMITAS TANTUS FUROR EXCITAT IRAS? In codicibus aliquot antiquis cum Mediceo legere eſt, *tantus dolor*, non autem *furor*: quid enim oportuiſſet ſtatim ſubjungere *quid furis*? Sane *dolor* agnoſcit Donatus: & in paraphraſi ait: *Quid tantum doles, irasceris, furis?*

Liqueris Anchisen? superet conjuxne Crœusa,
 Ascaniusque puer? quos omnis undique Graeae
 Circum errant acies: &, ni mea cura resistat,
 600 Jam flammæ tulerint, inimicus & hauserit ensis.
 Non tibi Tyndaridis facies invisa Lacaenae,
 Culpatusve Paris. Divom inclementia, divom
 Has evertit opes, sternitque a culmine Trojam.
 (Aspice: namque omnem, quae nunc obducta tuenti

SERVII.

Mor-

597. SUPERET. Supervivat, supersit.

598. ASCANIUSQUE PUER. Filius, ut: *Tuque puerque tuus*. Horatius: *Puerosque Ledaë*: & est Graecum, nam *παῖδας* dicunt. Interdum tamen etiam ad aetatem refertur, & ad hominis conditionem.

599. [CIRCUM ERRANT. Mire, quasi quærentes; tanquam prope sint, & adhuc opera sua non advertant.]

600. HAUSERIT ENSIS. Aut percusserit, ut: *Latus haurit apertum*: aut voraverit.

601. TYNDARIDIS. Atqui Jovis est, non Tyndarei filia; sed sic dicimus *Tyndaridis*, de Helena, ut de Hercule, *Amphitryoniades*: nam de Jove & Leda nati sunt Pollux & Helena: de Tyndareo & Leda, Clytemnestra & Castor, qui & solus mortalis fuit: unde Virgilius in sexto: *Si fratrem Pollux alterna morte redemit*: qui immortalitatem suam cum fratre partitus est. Helenam vero immortalem fuisse indicat tempus: nam constat fratres ejus cum Argonautis fuisse; Argonautarum autem filii Thebano Eteoclis & Polynicis bello dimicaverunt. Item illorum filii contra Trojam bella gesserunt. Ergo si immortalis Helena non fuisset, tot sine dubio seculis durare non posset. Hanc autem legimus prius a Theseo raptam: & in Aegypto commendatam Protheo: [alia fabula a Paride raptam, & cum ad Aegyptum cum ea isset, a Protheo cognito raptu, subtractam Paridi dicit.] FACIES INVISA. Pulchritudo Helenae odiosa, id est, Helena: & est Graecum, ut: *vis Herculeæ*, hoc est, Hercules. Ostendit autem naturæ culpam non esse hominibus adscribendam.] LACAENAE. A provincia Laconica. Et notandum, derivationem minorem esse principalitate, quod rarum est.

602. CULPATUSVE PARIS. Criminosus, reus. [DIVUM INCLEMENTIA. Latenter hic Venus se purgat invidiæ, dicendo Trojam deorum conspiratione subverti: poterat enim ei obijci, quod nisi ipsa rapiendi Helenam Paridi auctor fuisset, Troja non fuisset eversa.]

604. ASPICE. De Homero tractum, qui inducit Minervam præstantem ista Diomedi: *Ἀχλὺν δ' αὐτοὶ ἀπ' ὀφθαλμῶν ἴλον, ἢ ὀρίν ἱππῶν*. *Ὅρ' ἀγινώσκει, ἢ μὲν θῶρον, ἢ ἢ ἀγὶ ἀνδρα*. [Et bene subdistinguit; quia non solum dicitur, sed etiam manu significatur.] NAMQUE OMNEM. Ordo est: Omnem tibi nubem eripiam, quae humida circum caligat, & mortales hebetat visus tuenti: dicitur enim nebula orta de terris obesse nostris obtutibus: unde aquila, quia supra nebulam est, plus videt. Est etiam theologica ratio: quia ignorantes usum Venerium, videre dicuntur & numina: unde nunc merito post Veneris abscissum numina vidisse dicitur Aeneas. OBDUCTA. Superducta. TUENTI. Modo videnti; alias defendenti.

PIERII.

597. SUPERET CONJUXNE CREUSA. Est quidem hic *superet*, ut, *Captæ superavimus urbi*. In Longobardico tamen codice, *super est* legitur, elegantia haud quaquam pari. Illud etiam animadverti in aliquot ex antiquioribus codicibus primam litteram, quae est in nomine *conjux*, inversam esse hoc modo, *conjux*: ea quippe nota, qua *PLIB*. hoc est, *conliberta*, in monumentorum titulis passim cernitur. Inverti vero ita litteras, in Mulierum nominibus indicandis, plurimum mos fuit.

600. INIMICUSQUE HAUSERIT ENSIS. In antiquis plerisque codicibus legere est, *inimicus & hauserit ensis*.

602. VERUM INCLEMENTIA DIVUM HAS EVERTIT OPES. Antiqua pleraque exemplaria habent, *sed enim inclementia*. Aliquot vero alia, & ea quidem castigatiora, legunt venustissima repetitione, *divem inclementia, divem has evertit opes*: ut illud: *Pallas te hec vulnere Pallas immolat*. In Prisciani etiam codicibus antiquioribus manuscriptis, hoc citato versu, eodem exemplo passim geminari dictionem *divem* observavi: Atque eandem hanc lectionem Ti. Donatus agnoscit. Et ut in ea persisteret sententia, qua superius dixerat Aeneam a Venere prohibitum, ne tentaret extrema: ita causam Helenae complectitur.

Fro-

- 605 Mortalis hebetat visus tibi, & humida circum
Caligat, nubem eripiam: tu ne qua parentis
Jussa time, neu praeceptis parere recusa)
Hic, ubi disiectas moles, avolsaque saxis
Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum,
610 Neptunus muros, magnoque emota tridenti
Fundamenta quatit; totamque a sedibus urbem
Eruit. Hic Juno Scaeas saevissima portas
Prima tenet, sociumque furens a navibus agmen
Ferro accincta vocat.
615 Jam summas arcis Tritonia (respice) Pallas

SERVII.

In-

606. NEQUA PARENTIS JUSSA TIME. Pro Ne: & ne particula imperativo jungitur modo; sed interdum praesenti tempori; interdum futuro, prout aliquid volumus, aut ad praesens, aut ad futurum referri: [potest sane hoc praeceptum & ad generalitatem, & ad specialitatem referri:] *Jussa time*; veretur enim, ne imperanti fugam non obtemperet.

608. [SAXIS SAXA. Dicendo *saxis saxa*, renovavit narrandi magnitudinem.

609. UNDANTEM. Aut abundantem; aut quia in modum undarum attollitur, ut: *Qua plurimus undam fumus agit*.]

610. NEPTUNUS MUROS. Hoc quidem habet fabula: quod Neptunus cum Apolline Trojae fabricati sint muros. Sed constat Laomedontem supradictis diis certam vovisse pecuniam, ad sacra facienda: quam, invadentibus Mysiis hostibus, transtulit ad murorum fabricam: unde dii & fecisse muros, & offensi esse dicuntur. Simul notandum, quod deos facit opera sua evertere, ut PORTAS Junonem, quarum dea est: (nam portam luminis nascentibus praebet, ut: *Juno Lucina fer opem*.) ARCES. Minervam: (legimus enim: *Pallas quas condidit arces*.) Neptunum, MUROS: ipsi enim fundamenta sunt consecrata, cujus & moventur arbitrio: unde *ἰντροσιχδωρ*, & *ἰντροσιχδωρ* dicitur, hoc est, terram movens aquae concussione; sicut terrae motus continent opiniones. Ergo cum Neptunus infestus indicatur, Apollo tamen etiam post piaculum Trojanis favet: quia cum propter Chrysis sacerdotis filiam offenderant Graeci. TRIDENTI. Omnia in ns exeuntia, aut participia sunt, aut nomina; sed si participia sint, ablativum & in i & in e mittunt pro nostro arbitrio: Juvenalis: *Nec ardenti decoxit abeno*. Contra: *Semperque ardente camino*. Si vero nomina fue-

rint, tantum modo in e exeunt. Si autem eadem sint & nomina & participia, ut *amans*, cum nomina fuerint, omni modo in e mittunt; cum participia, licenter utimur. Ergo quia *tridens* nomen est, *tridente* debuit dicere; sed novitatem affectavit, nulla cogente necessitate. Sane in nominibus, quae & propria sunt, & appellativa possunt esse, ut *Liberalis*, *Foclix*, *Juvenalis*, ablativus a proprio, in e exit; ab appellativo, in i.

612. QUATIT. Concutit, commovet.

612. JUNO SCAEAS SAEVISSIMA PORTAS: [Quidam ideo Junonem has portas tenuisse accipiunt, quia eam fatum arbitrium volunt: & fatum fuit, ad exitum Trojae, per has portas equum introduci: quia ipsa est *Curritis*, & sub hoc nomine interest bellis: nam ideo: *Hic illius arma, hic curus fuit*.] SCAEAS. Priscas. SAEVISSIMA. Quae & fugam vetabat.

613. SOCIUM. Sibi devotum. FURENS. Irascens.

614. FERRO ACCINCTA. Ferro armata, ut: *Cingitur ipse furens certatim in praelia Turnus*.

615. JAM. Praeterea, ut: *Jamque seminibus jactis se sustulit arbor*. ARCES. [Ordinem tenuit, primum muros, deinde portas, post arces: a muris enim in arcem convertendus est totus impetus. Ob hoc autem] arces Minervae dantur; quod ipsa sit inventrix aedificiorum, ut: *Pallas quas condidit arces*. [Et quia summa quaeque possidet sapientia. Praeterea in capite esse dicitur; idcirco creditur patris Jovis capite generata.] TRITONIA PALLAS. Notandum, duo antonomasia sine proprio. Et est nimiae iracundiae, cum dicitur: Quanquam irata sit Graecis, nequaquam tamen Trojanis parcere: licet in historia lectum sit, vehementius iratam Minervam, quod post victoriam ei sacrificare noluerint, ut Horatius: *Quam*

O o o

Pat.

Insedit, nimbo effulgens & Gorgone saeva.
 Ipse Pater Danaïs animos viresque secundas
 Sufficit: ipse deos in Dardana suscitât arma.
 Eripe, nate, fugam, finemque inpone labori.
 620 Nusquam abero, & tutum patrio te limine sistam.
 Dixerat: & spissis noctis se condidit umbris.
 Apparent dirae facies, inimicaque Trojae
 Numina magna deum.
 Tum vero omne mihi visum confidere in ignis
 625 Ilium, & ex imo verti Neptunia Troja.
 Ac veluti suminis antiquam in montibus ornum,

SERVII.

Cum

Pallas uslo vertis iram ab Ilia, in impiam Aja-
cis ratem. [RESPICE. Dicendo respice, osten-

616. [INSEdit. Adeo irata, ut ante sacer-

617. IPSE PATER. Qui omnibus unus esse

618. SUFFICIT. Subministrat, suggerit.

619. ERIPE. Accelera, raptim fac: vel,

620. NUSQUAM ABERO. Bona oeconomia:

derit. LIMINE SISTAM. In limine, ut: *Sylvis te,*

621. SPISSIS NOCTIS SE CONDIDIT UMBRIS.

622. APPARENT DIRAE FACIES. Secundum

623. [NUMINA MAGNA DEUM. Quia Jovem,

624. TUM VERO. Quia ante & ab Hectore

626. ORNUM. P... Oceani filia a Sarpedone

PIERII.

Probatio hujus rei fuerat necessaria, ut hoc ip-

Cum ferro accisam crebrisque bipennibus instant
 Eruere agricolae certatim; illa usque minatur,
 Et tremefacta comam concusso vertice nutat;
 630 Volneribus donec paullatim evicta supremum
 Congemuit, traxitque jugis avolsa ruinam.
 Descendo, ac ducente deo flammam inter & hostis
 Expedior. Dant tela locum, flammaeque recedunt.
 Atque ubi jam patriae perventum ad limina sedis,
 635 Antiquasque domos; genitor, quem tollere in altos
 Optabam primum montis, primumque petebam;
 Abnegat excisa vitam producere Troja,
 Exiliumque pati. Vos o, quibus integer aevi

SERVII.

San-

627. FERRO ET BIPENNIBUS. *Εν δὲ δούρῳ*.
 vel *ταυτολογία* est: ideo, *crebris bipennibus*.

628. ERUERE. Pro deicere: & est *Acyrologia*. USQUE. Tam diu. MINATUR. Aut eminet, ut: *Minaeque Marmorum*: Aut movetur.

629. TREMEFACTA COMAM. Solita figura. [COMAM autem, pro ramis: per illam metaphoram, *Tendentur cysifi*.]

630. VULNERIBUS. Pro ictibus. JUGIS. Cuminum montium. RUINAM. Aliarum scilicet arborum.

632. AC DUCENTE DEO. Secundum eos, qui dicunt utriusque sexus participationem habere numina: nam ait Calvus: *Pollentemque deum Venerem*. Item Virgilius: *Nec dextrae erranti dexte absuit*: cum aut Juno fuerit, aut Alecto. Est etiam in Cypro simulacrum barbatae Veneris, [corpore & veste muliebri, cum sceptro, & natura virili,] quod *Ἀποδίτορ* vocatur, [cui viri in veste muliebri, mulieres in virili veste sacrificant: quamquam veteres *Deum* pro magno numine dicebant. Sallustius: *Ut tanta mutatio non sine deo videretur*.] Et hoc ad Graecorum imitationem, qui *ὁ θεός*, & *ἡ θεά* dicunt, sicut *ὁ ἀνδρῶπιος*, *ἡ γυναικῶπιος*, vir & foemina.

633. [DANT TELA LOCUM, FLAMMAEQUE RECEDUNT. Illi reddidit: *Flammam inter & hostes expedior*: hic est hiatus.]

635. ANTIQUASQUE DOMOS. *Caras*. Sallustius: *Antiquitatis curaeque pro Italica gente*. Et aliud pendet ex alio: nihil enim interest, utrum *caram* dicas, an caritatis causam. Sane domos ambitiose dixit, pro domo una; non domum.

636. PRIMUM. Praecipuum: vel *primum*,

ante filium & uxorem. Sed Varro *Rerum humanarum*, ait [permisum a Graecis Aeneae, ut evaderet, & quod carum putaret auferret: illum patrem liberasse, cum illi, quibus optio esset data, aurum & argentum abstulissent. Sed Aeneae propter admirationem iterum a Graecis concessum, ut quod vellet auferret, ille, ut simile quod laudatum fuerat faceret, deos penates abstulisse, tunc] a Graecis ei concessum, ut & quos vellet secum & sua omnia liberaret: quod Poeta Veneris praesidio praestitum dicit Aeneae. PETEBAM. Pro adpetebam & optabam.

637. VITAM PRODUCERE. Figurata, pro vitam producturum.

638. EXILIUM. Dictum quasi extra solum. Vos o. Obliqua oratio est: nam aperte quidem hoc agit, ut relinquatur; latenter vero aliud, id est, voluntatem fugiendi: per quod nimia Aeneae ostenditur pietas: qui nec iustis causis movetur, ut patrem relinquat. [Sane rhetorica suasio est: deliberatur enim de ipsa re, utrum fugiendum sit: & ejus partes ita ponuntur, ut si qui dissuadent an supervivendum patriae, quod ideo aperte non dixit, ne caeteros a fuga dehortari videretur; sed ait: *vos fugite, qui potestis* a tempore, *Satis una superque*: ab invitis diis, *Jam pridem invisus diis & inutilis annos Demoror*: Sic quidem & illud colligitur an debilis patriae superare debeat.]

PIERII.

Divum inclementia, Divum Haec evortit opes. Est etiam haec eadem geminatio in codice Mediceo.

632. DESCENDO AC DUCENTE DEO. Non sum nescius quot ea sint, quae Servius congerit, ut commune genus esse diis, ostendat. In veteribus tamen aliquot codicibus,

Sanguis, ait, solidaeque suo stant robore vires,
640 Vos agitate fugam.

Me si caelicolae voluissent ducere vitam,
Has mihi servassent sedes. Satis una superque
Vidimus excidia, & captae superavimus urbi.
Sic o, sic positum adfati discedite corpus.

645 Ipse manu mortem inveniam. Miserebitur hostis,
Exuviasque petet. Facilis jactura sepulchri.
Jam pridem invisus divis, & inutilis annos
Demoror: ex quo me divom pater atque hominum rex

SERVII.

639. INTEGER Aevi SANGUIS. Plenam aetatem significat ex sanguine, qui non est integer, nisi in juvenibus: nam dicunt Physici minui sanguinem per aetatem: unde & in senibus tremor est. [Sane *aevum* hic ad annos referre debemus, cum alibi tempus significet, ut: *Aevoque sequenti*. Et: *Tantum aevi longinqua valet mutare vestras*. SUO ROBORE. Id est, proprio, sine alterius auxilio, quo eget Anchises. [Et duas res dicit: & juvenes es, & sani, quorum utrumque mihi deest. STANT. Perstant, solidaeque sunt.]

640. AGITATE. Disponite, cogitate. [Salustius: *Traditur fugam in Oceani longinqua agitavisse*.]

641. COELICOLAE. Ad quos nostra pertinet vita, ut: *Haud credo invisus coelestibus auras Vitaleis carpit*, Et: *Nos juvenem exanimum, Nil jam coelestibus ullis Debitum*. Et: *Ignem est ollis vigor & coelestis origo Seminibus*. Anima enim, coeli pars est; corpus vero aquae; umbra inferorum. Ideo ergo non posuit generale deorum nomen; sed addidit *Coelicolae*, ne crederentur inferi dii, qui datores vitae non sunt.

642. SATIS SUPERQUE. Ad augmentum superque addit; est autem Tmesis. Sane sciendum est, esse aliqua, quae augmentum non recipiunt, ne minus significant: ut *satis perfectus*: Nam quaeritur, utrum *perfectior* possit facere, ne incipiat *satis perfectus* minus significare.

643. UNA EXCIDIA. Sub Laomedonte ab Hercule unum excidium viderat. Emphaticus dixit *excidia*. SUPERAVIMUS. Superviximus.

644. SICO, SIC POSITUM AFFATI DISCEDITE CORPUS. Sentius talis est: Praestare vos mihi funebre solatium: hoc est, adfami me, ut dici mortuis solet, Vale, vale, vale: unde: *Es magna supremum voca ciemus*: nam ideo & possum, & corpus dixit: MORTEM autem ego ma-

Ful-

nu hostis inveniam: nam hic ordo est: Ego inveniam mortem manu hostis: ille miserebitur & petet exuvias.

645. MISEREBITUR HOSTIS. Dixit affectu ejus, qui cupiebat interimi, ut eum hostis quasi miseratus occideret. Sic in nono Aeneidos mater Euryali: *Ast tu, summe Pater dictum, miserere, tuoque Invisum hoc destrudo caput sub tartara telo, Quando aliter nequeo crudelem abrumperé vitam*. [&: *Vos o potius misere scito veni*. Alii sic exponunt & *miserabitur*, id est, quod illi hostili animo fecerint, ego misericordiae loco ducam.]

646. EXUVIASQUE PETET. Quasi obiectio: Sed spoliatum linquet cadaver: & responsio, FACILIS JACTURA SEPULCHRI. Aut secundum Epicureos, qui dicunt nihil superesse post mortem: [aut *facilis*, contemptibilis, & levis sapienti viro, ut sit *jactura* dispendium:] aut hoc dicit: Facilis sepulturae jactura est, quam potest ruina praestare.

647. INUTILIS. Ideo, quia debilis fuisse dicitur post fulmen. ANNOS DEMOROR. Quasi festinantes diu vivendo detineo.

PIERII.

bus, ducente dea, legitur. In Donatiano: *descendo adducente dea*. Mox ita: *In domo enim Priami se dixerit fuisse constitutum, & in summa ejus parte, unde se aut praecipites dederant, aut tradiderant flammis, idcirco iratus dixit: Descendo adducente dea, voluntate matris adductus, & persuasione receptus*.

634. AST UBI JAM PATRIAE. In Mediceo codice, *atque ubi*, legitur, quod suavius est.

646. FACILIS JACTURA SEPULCHRI EST. In omnibus iis codicibus, quos praemanibus habui, *sepulchri* absque verbo *est*, scriptum animadverti.

Fulminis adflavit ventis, & contigit igni.

650 Talia perstabat memorans, fixusque manebat.

Nos contra effusi lacrimis, conjuxque Creüsa,
Ascaniusque, omnisque domus, ne vertere secum
Cuncta pater, fatoque urgenti incumbere vellet.
Abnegat, inceptoque & sedibus haeret in isdem.

655 Rursus in arma feror, mortemque miserrimus opto.

Nam quod consilium, aut quae jam fortuna dabatur?

Mene efferre pedem, genitor, te posse relicto

Sperasti? tantumque nefas patrio excidit ore?

Si nihil ex tanta Superis placet urbe relinqui;

660 Et sedet hoc animo, perituraeque addere Trojae

Teque tuosque juvat: patet isti janua letho,

SERVII.

Jam.

649. **FULMINIS AFFLAVIT VENTIS, ET CONTIGIT IGNI.** Tria sunt fulminum genera: est quod afflat, quod incendit, quod findit. De hoc autem siluit. Fulminatus autem est Anchises: quia se cum Venere concubuisse iactabat. [Sane afflati tactique, dicuntur capiti membris, ut: *Tactus etiam ille, qui hanc urbem condidit Romulus.* **AFFLAVIT VENTIS.** Bene dixit: quia scit non jaci fulmina, nisi cum flatu ventorum, ut in VII. *Tris imbris terti radios, tris nubis aequosae Abdiderat.* [Sane de fulminibus hoc scriptum in Reconditis invenitur: *Quod si quem principem civitatis, vel regem fulmen afflaverit, & supervixerit, posteror ejus nobiles futuros & aeternae gloriae.* Fabula sane talis est: Cum inter aequales exultaret Anchises, gloriatus traditur de concubitu Veneris: quod cum Jovi Venus quetta esset, emeruit ut in Anchisem fulmina mitterentur; sed Venus eum cum fulmine posse vidisset interimi, miserata juvenem, in aliam partem detorsit: Anchises tamen afflatus igne coelesti, semper debilis vixit.]

651. **NOS CONTRA.** Praepositiones, vel adverbia in A exeuntia, modo producant ultimam litteram; excepto *para*, & *ita*: quia apud Ennium & Pacuvium brevia sunt. Hinc est, quod etiam numerorum nomina indeclinabilia A producant, ut: *Triginta magnos volvendis mensibus orbes.* Alia vero, quae declinantur, brevia sunt, secundum rationem nominum in A exeuntium. **EFFUSI LACHRYMIS.** Pro effusi in lachrymas.

652. **OMNISQUE DOMUS.** Modo familia, alias domicilium: interdum re vera domus.

653. [**FATOQUE URGENTI.** Simile est, ut *currentem incitare, praecipitantem impellere.*]

655. [**RURSUS IN ARMA FEROR.** Quasi quodam doloris impetu, quod pater liberari non acquiesceret.] **MORTEM OPTO.** Contra factorum vim, & matris auxilium.

656. [**NAM QUOD CONSILIUM.** Quasi veterit regina, audito: *Mortemque miserrimus opto*, sic responderet Aeneas: *Nam quod consilium, aut quae jam fortuna dabatur.*]

657. **MENE.** Probatae pietatis filium: nam pronomina habent vim suam, nonnunquam & emphasin, ut: *Cantando su illum?* [Sane, *mene efferre pedem genitor* & caetera Rhetorice per deliberationem tractantur, an Aeneae relicto patre fugiendum sit.] **POSSE.** Plus est, quam velle.

658. **NEFAS.** Scelus. **EXCIDIT.** Bene excusat patrem, dicendo *excidis*, & ipsam temperat obiurgationem.

660. [**PERITURAE.** Bene *periturae* dixit, non *perditae*: quia adhuc posse videatur evadere per suam & Anchisae fugam: ideo amet addere, tanquam magnam portionem exilio Trojae genus Anchisae conjungeret.]

661. **JUVAT.** Delectat: [quasi malum illi voluptati sit.] **PATET ISTI.** Apocope est, pro *istic*: Pronomen enim esse non potest: quia non praecedat nomen.

PIERII.

656. **AUT QUAE JAM FORTUNA DABATUR.** In antiquis aliquot codicibus legere est, *aut mihi quae fortuna*; sed prior lectio magis recepta.

Jamque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus,
 Natum ante ora patris, patrem qui obtruncat ad aras.
 Hoc erat, alma parens, quod me per tela, per ignis
 665 Eripis, ut mediis hostem in penetralibus, utque
 Ascanium, patremque meum, juxtaque Creusam,
 Alterum in alterius mactatos sanguine cernam?
 Arma, viri, ferte arma: vocat lux ultima victos.
 Reddite me Danais: finite instaurata revisam
 670 Proelia. Numquam omnes hodie moriemur inulti.

SERVII.

Hic

662. MULTO PRIAMI DE SANGUINE. Quasi
 bis sanguinem fuderit Priamus, quia & filium
 ejus Pyrrhus occiderit.

663. NATUM ANTE ORA PATRIS. His rebus
 terret eum, qui non potest mortem timere.
 OBTRUNCAT. Obtruncare consuevit.

664. HOC. Ideo. QUOD. Propter quod.

668. ARMA, VIRI, FERTE ARMA. Notant
 hoc Critici: quia saepius armari aliquos dicit,
 cum exarmatos nusquam ostendat: qui nesciunt
 non omnia a poeta (ut supra diximus) dici
 debere: nam & diem describit, nocte non
 praemissa. Superfluo enim dicuntur ea, quae
 necesse est fieri. Quis enim domum ingressus,
 non statim arma deponat? [vel quia ad aufe-
 rendum patrem arma deposuerat: vel quia ar-
 mis Graecorum fuerat armatus. VOCAT LUX
 ULTIMA VICTOS. Id est, victis moriendum
 est.]

669. REDDITE ME DANAIS. Vel quibus me
 eripuit mater: vel tanquam quaerentibus &
 invenire cupientibus: & bene reddite, quasi
 retineatur: nam ideo ait finite. INSTAURATA.
 Renovata: [quod verbum & de feriis & de
 scenis solebat apud veteres usurpari.]

670. [NUNQUAM. Pro non, ut: Nunquam
 hodie effugies.]

PIERII.

661. PATER ISTI JANUA LETO. In Mediceo
 codice, & aliquot aliis antiquis legere est,
 istic adverbialiter, ut dicat non esse alio di-
 scedendum, si omnes velit perdere: quia jam
 aderit Pyrrhus: qui cum voti compotem red-
 det: Qui natum ante ora patris, patrem qui
 ad aras obtruncabit.

662. JAMQUE ADERIT MULTO PRIAMI DE
 SANGUINE. In codicibus aliquot antiquis mu-
 tato numero legitur, Jamque aderit Priami
 multo de sanguine; sed vulgata lectio longe
 venustior habetur iis, qui dactylum & spon-
 deum alternos amant.

663. NATUM ANTE ORA PATRIS. In anti-
 quis pene omnibus exemplaribus, gnatum cum
 g littera praeposita legas: & ita Veteres scri-
 bere solitos ostendit Victorinus, dum dicit:
 Nos quaedam paucioribus litteris scribimus,
 quam antiqui scribebant: ut narus, natus, na-
 vus, nosco: nam illi has voces & similes istis
 g interposita scribebant. Cujus rei vestigia nos
 retinemus, cum scribimus, ignarus, cognatus,
 ignavus, cognosco. PATREM QUI OBTRUNCAT
 AD ARAS. Vetera quaedam exemplaria legunt,
 patremque obtruncat; sed pronomen illud rela-
 tivum majoris omnino ponderis est.

664. HOC ERAT ALMA PARENS. Pri-
 ma hujus carminis dictio novos & veteres
 Grammaticos varie torquere consuevit. Pri-
 scianus in hunc locum: Reliquis quoque cas-
 bus vetustissimi addebant eandem ce syllabam,
 ut hicce, haecce, hocce: unde vocali quoque
 sequente ablata per synalephen manentibus dua-
 bus cc solebant producere. Virgilius: HOC
 ERAT ALMA PARENS. Sed scriptorum
 negligentia praetermisit unum c. Dixerat vero
 prius idem hoc Velius Longus, qui dubitat
 versum esse acephalum, si Hoc unico c scri-
 batur. Sed enim nullum ego ex antiquis codi-
 cibus adhuc inveni, in quo sit hoc duplicato
 ce notatum. Passim vero hoc erat: quo aequior
 sum Terentiano & Probo, c finalem in prono-
 minibus producendi vim asserentibus habere, ut
 alio loco commodius disputatum est. Nam & So-
 sipater Carisius ultimum positionis modum ait,
 quum dictio definit in consonantem c, quae pars
 orationis finitur, & excipitur a vocali, ut, hoc
 erat alma parens. Ne vero mirum sit quaeri a
 Grammaticis utrum hoc, an bocce, an bocce, apud
 Poetam sit dicendum: quaerit quid hujusmodi in
 Cicerone Fabius: Quippe cur hosce potius quam hoc
 eo loco dixerit, neminem vestrum ignorare arbitror
 Judices, hunc per hosce dies sermonem vulgi, at-
 que hanc opinionem populi Romani fuisse.

670. NUN.

Hic ferro accingor rursus, clipeoque sinistram
Insertabam aptans, meque extra tecta ferebam.

Ecce autem complexa pedes in limine conjux
Haerebat, parvumque patri tendebat Iulum:

675 Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum:
Sin aliquam expertus sumtis spem ponis in armis,
Hanc primum tutare domum. Cui parvus Iulus,
Cui pater, & conjux quondam tua dicta relinquer?
Talia vociferans gemitu tectum omne replebat:

680 Cum subitum, dictuque oritur mirabile monstrum.
Namque manus inter, maestorumque ora parentum,

SERVII.

Ec-

672. [INSERTABAM. Cunctationem ostendit hoc verbo ejus, qui nec ire ad proelium velit, nec domum relinquere: sic & *ferebam*, dixit.]

674. PATRI. Melius patri, quam mihi.] TENDEBAT. Offerebat; sed non manibus eum gestans.

675. SI PERITURUS ABIS. Argutum dilemma, id est, complexio, quae adversarium ab utraque parte concludit.

676. EXPERTUS. Quidam participium praeteriti temporis; sed vim praesentis habere volunt: quia praesens deficit.

677. TUTARE DOMUM. Hoc est, cui defensori relinquimur, si tu deseris? CUI PARVUS IULUS? Interrogantis est: & simul epitheton commendat aetatem.

678. CONJUX QUONDAM TUA DICTA RELINQUOR? *Quondam* aut aliquando significat, quasi nunc uxor non sit, quae relinquitur: aut certe *quondam* semper significat, ut in Georgicis: *Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis*. Et est sensus: quam semper conjugem nominasti. Haberi enim quaevis poterat: nominari non nisi nobilis. [Et bene ex ductu literarum, quod eventurum timet, quasi jam contigerit, deflet; se autem ideo ultimam facit, quod ipsa loquitur; diversam autem aetatem pueri, senis, & foeminae, ad miserationem commovendam videtur objicere.]

680. SUBITUM. Pro subito, adverbium est temporis secundum veteres. [ORITUR. Oriuntur divina * ut Sol ideo & quia dicuntur *oriri*.]

681. MANUS INTER. Mutavit accentum praepositio postposita. Sane *Inter* plerumque pro *per* ponitur; sed raro apud Virgilium, ut: *Hunc inter fluvio Tyberinus ameno*. Bona au-

tem oeconomia ad Iulum venit, dicens eum fuisse *inter manus* parentum, hoc est, inter amplexus: non enim possumus eum illo tempore portatum dicere, quem & mox pedibus patris comitem fuisse, & post septem annos legimus, & venatum ivisse, & bella tractasse. MIRABILE MONSTRUM. *Τὸν μίον* est, dictum a monstrando, id est, monendo: & refertur ad praesens ejus significatio. *Prodigium* autem est, quod in longum tempus dirigit significationem.

PIERII.

670. NUNQUAM OMNES HODIE MORIEMUR INULTI. In Mediceo & codicibus aliquot antiquis, *nusquam* habetur, hoc est quocunque loco cadere contigerit, haud quaquam inulti moriemur. Sed *nunquam* Donatus agnoscere videtur. Hujus vero sententiae similitudo locum memoriae subjicit apud Livium, aliqua dignum animadversione, libro quinto de 11. bello Pu. *Utrum praesenti torpore pecorum modo inulti trucidentur*. Quod in veteri codice legitur: *utrum praebentes corpora pecorum modo inulti trucidentur*.

671. HIC FERRO ACCINGOR RURSUS, CLIPEOQUE SINISTRAM INSERTABAM. In antiquis exemplaribus legere est: *hinc ferro accingor*. Et *clipeo* per *u*. Sed per *i* potius, ex Cornelii Frontonis sententia scribendum videtur. De armis enim est sermo; sed enim haec levia: illud me potius moveat, quod antiquissimi quidam codices legunt *clipeumque sinistrae insertabam*, pro, *clipeoque sinistram insertabam*: Donatiana praesertim paraphrasi cum antiqua lectione faciente: ita enim est, *Jam induabam scutum humero meo*.

679. TECTUM OMNE REPLEBAT. Veteres aliquot codices, *replevis*, legunt; sed *replebas* melius esse judicant eruditi.

680. QUUM

Ecce levis summo de vertice visus Iuli
 Fundere lumen apex, tactuque innoxia mollis
 Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.
 685 Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem
 Excutere, & sanctos restinguere fontibus ignis.
 At pater Anchises oculos ad sidera laetus
 Extulit: & caelo palmas cum voce tetendit:
 Juppiter omnipotens, precibus si flecteris ullis,
 690 Aspice nos; hoc tantum: &, si pietate meremur,

SERVII.

Da

682. LEVIS. Pro leviter.

683. FUNDERE LUMEN APEX. *Apex* proprie dicitur in summo flaminis pileo virga lanata: hoc est in cuius extremitate modica lana est: quod primum constat apud Albam Ascanium statuisset. Modo autem summitatem pilei intelligimus. Suetonius tria genera pileorum dixit, quibus sacerdotes utuntur, *apicem*, *tutulum*, *galerum*; sed *apicem*, pileum sutile, circa medium virga eminente; *tutulum*, pileum lanatum, metae figura; *galerum*, pileum ex pelle hostiae caesae. Tangit, ut frequenter diximus, latenter historiam: hoc de igni, ad Servium Tullium pertinet. Nam quum Tarquinius Priscus cepisset Ocriculanam civitatem, ex captiva quadam in domo ejus natus est Servius Tullius; qui cum obdormisset, caput ejus subito flamma corripuit: quam cum vellent restinguere, Tanaquil regis uxor, auguriorum perita, prohibuit. Flamma puerum cum somno deferuit. Unde intellexit eum clarum fore usque ad ultimam vitam. Perite sane *lumen* dixit, non ut in septimo: *Tum fumida lumine fulvo involsi*: nam & illic splendor est; sed cum fumo, qui semper causa lachrymarum est. In Ascanio autem solus ostenditur splendor. FUNDERE, LAMBERE, PASCI: historico more.

684. CIRCUM TEMPORA PASCI. *Pasci*, crescere, ut: *Sacrum tibi pascere crinem*. Sunt autem hic infiniti pro indicativis.

686. SANCTOS RESTINGUERE FONTIBUS IGNES. Religiosos; non quos tunc sanctos sciebant; sed quos mox probaturi sunt. [Et bene *fontibus*, non aquis. *Sanctos* vero, ut venerabilius fieret: sane *sanctum* est interdum non idem quod *sacrum*; neque idem quod *religiosum*; interdum non aliud quam *sacrum*; hic ergo *sanctos* sacros accipiemus: quippe quo loco auspicia fierent, sicut ex Anchisae persona ostenditur, cum dicit: *Oculos ad sydera laetus Extulit*. Et: *Da deinde auxilium pater atque haec omnia firma*. Aliter *sanctum* accipi per singula loca dicitur.]

687. [AT PATER ANCHISES. Et hic & alibi Anchisen divinandi peritum inducit.] OCULOS AD SYDERA. Contra opinionem Theocriti, qui eum fulmine coecatum fuisse commemorat.

688. [ET COELO PALMAS CUM VOCE TETENDIT. Fugae defensio est, ut videatur non solum utilis & necessaria, sed & honesta: quoniam divina suadebant: nam & ideo inducitur noluisse, ut quod vincitur & consentit argumentum voluntatis divinae sit.]

689. SI FLECTERIS. Aut secundum Stoicos locutus est, qui fati adferunt necessitatem: aut secundum Epicureos, qui dicunt deos non curare mortalia.

690. ASPICE NOS. Quia intuentes dii juvant: nam de Jove in x. libro sic ait, cum in Africa esset Aeneas: *Et Libyae defixit lumina regis*. Aut secundum Mathematicos, quod, quidquid Jupiter irradiaverit, felix facit: unde est: *Atque oculos Rutulorum rejicit arvis*. Et contra: *Diva solo fixos oculos aversa tenebas*.

PIERII.

680. QUUM SUBITUM DICTUQUE ORITUR MIRABILE MONSTRUM. Veteres aliquot codices, *subito* habent; sed *subitum* interpretes agnoscunt.

683. TACTUQUE INNOXIA MOLLI LAMBERE FLAMMA COMAS. In antiquis aliquot codicibus *mollis* legitur: Ut vel *mollis comas* dicas, vel *mollis flamma*, *tactu innoxia*. Sed enim Donatus in Paraphrasi sua *pueriles* ait *comas*, *perindeque mollis ac teneras*. Cum Donato est codex vetus Camilli Porcii, in quo *mollis* omnino legitur.

688. ET COELO PALMAS CUM VOCE TETENDIT. In codicibus aliquot antiquis, *ad coelum palmas* legitur. Ut illud: *Ad coelum tendens ardentia lumina*. Praeterea non nihil decoris habere videtur repetitio illa: *Oculos ad sidera, ad coelum palmas*. Sicuti tamen placeat, quod in Mediceo codice est, *coelo*, octavus casus, ut figuratior elocutio, non laboro.

Da deinde auxilium, pater; atque haec omina firma.

Vix ea fatus erat senior: subitoque fragore

Intonuit laevum, & de caelo lapsa per umbras

Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.

695 Illam, summa super labentem culmina tecti,

Cernimus Idaea claram se condere silva,

Signantemque vias: tum longo limite sulcus

Dat lucem, & late circum loca sulfure fumant.

Hic vero victus genitor se tollit ad auras,

700 Affaturque deos, & sanctum fidus adorat.

SERVII.

Jam

691. ATQUE HAEC OMINA FIRMA. Secundum Romanum morem petit, ut visa firmentur: non enim unum augurium vidisse sufficit, nisi confirmetur ex simili: nam si dissimilia sint posteriora, solvuntur priora: unde est: *Quantum Chaeonias aquila veniente columbas*: nam aquila sine dubio columbis plus potest.

692. [FATUS ERAT. Proprietatem disciplinae secutus, quod Augurum effata dicuntur.]

693. INTONUIT LAEVUM. Sinistrum, prosperum: quia caeleste est: [quae enim nobis laeva sunt, caelestibus dextra sunt, ut supra diximus.] Sinistrum autem a *sinendo* dictum, quantum ad auguria pertinet: quod nos agere aliquid sinat, unde alibi: *Si quem numina laeva sinant*. [Sed hoc loco Pontificalis inducitur disciplina: nam ostendit Anchisen, cum vellet fugam filii sequi, omine, quod de Ascanii capite se obtulit, a diis, commonitum, petisse de coelo confirmationem: subiungit enim: *Vix ea fatus erat senior, subitoque fragore Intonuit laevum*: Prosperum, quia sereno caelo sive audita, sive visa fuerint, quod hic utrumque ostendit: *Subitoque fragore intonuit laevum*: quod ad auditum scilicet pertinet. Iterum adjunxit quod ad visum pertinet: *Et de caelo lapsa per umbras Stella facem ducens, multa cum luce cucurrit*. Hoc autem auspici-um cum de caelo sit, verbo Augurum *maximum* appellatur.] Sinistras autem partes Septentrionales esse Augurum disciplina consentit: & ideo ex ipsa parte significantiora esse fulmina: quoniam altiora & viciniora domicilio Jovis.

694. MULTA CUM LUCE CUCURRIT. Nunc theologicam rationem sequitur, quae adserit flammaram, quos cernimus, tractus, nimbum esse descendens nuntius. Alibi physicam, ut: *Vento impendente videbis, Flammaram longos a tergo albescere tractus*. FACEM DUCENS. Lumen, quod utique ex facibus nascitur.

695. SUPER LABENTEM. Quidam hoc verbum unam partem orationis esse tradunt.

696. IDAEA CLARAM SE CONDERE SYLVA. Stellae hujus cursus significat Trojanos conglobatos ad domum Aeneae inde Idam petere. Quod dicit, MULTA CUM LUCE, ostendit claros: quod SIGNANTEMQUE VIAS, scintillas quasdam dicit relictas, quae ostendunt remansuros in diversis partibus socios: quod, LONGO LIMITE, ostendit errorem: quod, SULCUM dicit, significat, *longum maris aequor arandum*: Quod ait, SULFURE FUMANT, divini ignis odor ostenditur: Fulgura enim odor sulphuris sequitur. Ex fumo autem mors Anchisae cognoscitur, sicut ejus oratio sequens indicat: [Et *tenuis fugit ceu fumus in auras*.] CEDO EQUIDEM. Quasi dicat, licet me sciam moriturum: & bene quod divinarit Anchises, totum ei conceditur. Quidam *sumum*, bellum, quod in Italia futurum erat, significari tradunt.]

699. VICTUS GENITOR. [Quasi pertinax] a pristino proposito recedens. SE TOLLIT AD AURAS. Verbum Augurum: qui visis auspiciis, surgebant ex templo: unde est *ex templo*, adverbium.

700. AFFATURQUE DEOS. Agit diis gratias; [vel certe invocat: *Jamjam nulla mora est*. Et: *Cedo equidem*, ostendit cum Aeneae diis consensisse.]

PIERII.

697. TUM LONGO LIMITE SULCUS. In plerisque veteribus codicibus, *lumine* pro *limite* suppositum est, sed probatiora omnia exemplaria *limite* habent.

699. GENITOR SE TOLLIT IN AURAS. In codicibus aliquot antiquis, quippe Mediceo, & aliquot aliis legere est, *ad auras*: In aliis quibusdam *ad aras*. Ut etiam in Donatiano, quod forte non displiceat: quia sequitur: *Affaturque deos*. Sed & *in auras*, veteres habent codices aliquot.

PPP

Jam jam nulla mora est. Sequor, &, qua ducitis, adsum.
 Di patrii, servate domum, servate nepotem:
 Vestrum hoc augurium, vestroque in numine Troja est.
 Cedo equidem, nec, nate, tibi comes ire recuso.
 705 Dixerat ille: & jam per moenia clarior ignis
 Auditur, propiusque aestus incendia volvunt.
 Ergo age, care pater, cervici inponere nostrae:
 Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit:
 Quo res cumque cadent, unum & commune periculum,
 710 Una salus ambobus erit. Mihi parvus Iulus
 Sit comes, & longo servet vestigia conjux.
 Vox famuli, quae dicam, animis advertite vestris.

SERVII.

Est

702. [DII PATRII SERVATE DOMUM, SERVATE NEPOTEM. Hic ostendit Anchisen ea, quae optabat, per impetrationem augurii meruisse. VESTRUM HOC AUGURIUM. AUGURIUM enim est exquisita deorum voluntas per consultationem avium, aut signorum. Perite ergo signum de coelo *augurium* dixit, ideo & adjecit, *servate domum*, id est, genus, familiam.] *Servate nepotem*, a quo certa erat Romanae prolis propagatio.

703. VESTROQUE IN NUMINE TROJA EST. In vobis habeo Trojam: propter illud: *Har mibi servassent sedes*. [Alii ita exponunt: Augurium numenque vestrum efficiat, ne putem Trojam perisse.]

704. CEDO. [Cedere proprie dicitur, qui contra sententiam suam alteri consentit, ut: *Cedamus Phoebo*.] COMES IRE RECUSO. Tantum ad solatium itineris: quippe moriturus, ut in sexto Aeneas: *Ille meum comitatus iter*. Vult Virgilius etiam Aeneae concedere patris peritiam.

705. DIXERAT ILLE. Hic distinguendum. [Alii *ille & ignis*, sed male.] ET JAM, Dum negat, dum ostenduntur auspicia.

706. PROPIUSQUE. [Quamvis secreta domus sit.] Propter illud: *Arboribusque obsecra recessit*. Et ordo est: Incendia propius volvunt aestus, id est, calorem: unde etiam aestas dicitur.

707. ERGO AGE. Quia consensisti, & ignis propinquat. Age autem, non est modo verbum imperantis, sed hortantis adverbium: adeo ut plerumque *age, facite*, dicamus, & singularem numerum copulemus plurali. CERVICI. *Cervix*, cum numero singulari dicitur, collum

significat: si plurali utamur, superbiam ostendimus, ut in Verrinis Cicero: *Frangere cervices*.

710. AMBOBUS ERIT. Quomodo *ambobus*, cum dicat: *Dextra se parvus Iulus Implicat*? Solvitur: hujusmodi enim aetas in captivitate solet recipi, ut alibi: *Pueri, & Pavidas longo ordine matres*. Ergo ad filium & ad patrem potest referri, sed melius ad patrem: quia de Ascanio post loquitur.

711. ET LONGE SERVET VESTIGIA. Longe, valde, ut: *Tyberinaque longe Ostia*: nam longe non potest: quia sequitur, *Pone subis conjux*. Et bene ire singulos facit: scit enim multitudinem facile posse deprehendi: vel longe ideo, ut sit proeconomia quod errare potuerit. *Servet* autem, custodiat, ut: *Et tantas servabas filia sedes*: vel *Servantem ripas*.

712. [FAMULI. Unde familia.]

PIERII.

701. ET QUA DUCITIS ADSUM. In aliquot antiquis codicibus, *quo* legas; sed in pluribus, *qua*, interpretibus praesertim eam lectionem agnoscantibus.

709. QUO RES CUNQUE CADENT. Vetera quaedam exemplaria, *quo res cunque cadant* habent, non inveniunt.

710. MIHI PARVUS IULUS SIT COMES. In Donatiano codice scriptum est, *mibi solus Iulus sit comes*. Consiliumque esse Donatus ait, ut tutior fieret fuga: si enim plures congregarentur, non facile latere potuissent. Idque praecipue ea de causa placet, ne tam paucis versibus, ter *Parvus Iulus* repetatur: paulo enim ante, *Cui Parvus Iulus*, dixerat: & paulo post dicturus est: *Dextrae se parvus Iulus Implicat*. Videmus enim Virgilium impedio evitasse illud Homericum *τοῖ δ' ἀναμάρτυροι*.

Est urbe egressis tumulus templumque vetustum
 Desertae Cereris, juxtaque antiqua cupressus,
 715 Relligione patrum multos servata per annos.
 Hanc ex diverso sedem veniemus in unam.
 Tu, genitor, cape sacra manu, patriosque Penates.
 Me, bello e tanto digressum & caede recenti,
 Attrectare nefas; donec me flumine vivo
 720 Abluero.

Haec fatus, latos humeros subjectaque colla
 Veste super, fulvique insternor pelle leonis;
 Succedoque oneri. Dextrae se parvus Iulus
 Implicuit, sequiturque patrem non passibus aequis:

SERVII.

Po-

713. URBE EGRESSIS. Hic ablativo junxit, ut Horatius: *Egressum magna me accepit Arisia Roma*. Sallustius accusativo, ut: *Raro egressa fines suos*. Ergo utrumque dicimus. TUMULUS. Modo terra tumens; alias sepulchrum. Prudenter autem circa turbatos pluribus utitur praeceptis: diversa signa dat: quia scit timoris comitem esse oblivionem. TEMPLUMQUE VETUSTUM DESERTAE CERERIS. Bene Cereris tantum ante urbem esse facit, quae dei rusticorum est. Et librate Aeneas & Cereris templum, & vetustum elegit, ad quod nec viris erat aditus, sicut hostes putabant: nam Aeneas scit ante esse profanatum: propter quod nec praedae spe Graeci poterant duci.

714. DESERTAE CERERIS. Utrum a sacerdote, qui in sexto extinctus inducitur, ut: *Cereri-que sacrum Polydorem*. An desertae, belli tempore, propter decennalem obsidionem. An desertae a filia, ut: *Nec repetita sequi curat Proserpina matrem*. ANTIQUA CUPRESSUS. Ad vetustatem retulit. Cupressum autem funebrem arborem bene ante templum deae lugentis esse confirmat.

715. RELIGIONE PATRUM. Timore: & est reciprocum. Sic Terentius: *Nam nil mihi esse, religio est dicere*, id est, metus. Item Virgilius contra: *Multosque metu servata per annos*. Connexa enim sunt timor & religio, ut Statius: *Primus in orbe deos fecit timor*.

716. EX DIVERSO. Ut non sit suspicio Graecis.

717. CAPE SACRA MANU. Non est dantis, sed hortantis, ut rollat: quia sequitur: *Me bello e tanto digressum, & caede recenti Attrectare nefas*. Scit enim Graecos ex pollutione Palladii piaculum commisisse.

719. FLUMINE VIVO. Perenni (quia jugiter

aqua fluens viva vocatur) semper fluenti, id est, naturali, ut: *Vivique sedilia saxo*. Est autem augurale verbum.

720. ABLUERO. Pro abluam.

721. LATOS HUMEROS. Aut more Heroum se laudat: aut certe sternendo latos facit. [Vel latos, sufficientes vesturae: vult enim ostendere totum se ad onus praebuisse, & ideo humeros, non humerum.]

722. [INSTERNOR. Eleganter tanquam onus laturus, ut de animalibus.]

723. SUCCEDOQUE ONERI. Figura est, ut: *Succedunt muro, & flammis ad culmina jactant*.

724. IMPLICUIT. Puerilem expressit timorem, [ne manu excidat patris. SEQUITURQUE PATREM, &c. Bene de praesente puero, qui ut putabatur inter manus reginae erat positus, expressit adfectum.]

PIERII.

718. ME BELLO E TANTO DIGRESSUM. Aliquot exemplaria vetera habent, *ex tanto*. Aliqua sine ulla praepositione, *bello tanto* legunt.

719. ATTRECTARE NEFAS. Mediceus & vetera alia exemplaria legunt, *adtractare*: neque defunt Liviani codices ita scripti: ut primae Decadis libro quinto: *Quod id signum more Etrusco, nisi certae gentis sacerdos adtractare non esset solitus*, quod ea de causa potissimum adnotavi, ut admonerem lectorem, vulgata exemplaria *more vetusto* scriptum habere; quod in veteri codice Jani Parrhasii, quum is Romae summo doctorum applausu bonas litteras presteretur, *more Etrusco* legi.

721. SUBJECTAQUE COLLA. In antiquis aliquot exemplaribus, *proiecta* legitur; sed enim *subjecta* magis videtur inservire sententiae.

P P P 2

- 725 Pone subit conjux. Ferimur per opaca locorum.
 Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
 Tela, neque adverso glomerati ex agmine Graji,
 Nunc omnes terrent aurae: sonus excitat omnis
 Suspensum, & pariter comitique onerique timentem.
 730 Jamque propinquabam portis, omnemque videbar
 Evasisse viam; subito cum creber ad auris
 Visus adesse pedum sonitus: genitorque per umbram
 Prospiciens, Nate, exclamat, fuge, nate; propinquant.
 Ardentis clipeos, atque aera micantia cerno.
 735 Hic mihi nescio quod trepido male numen amicum
 Confusam eripuit mentem. Namque avia cursu
 Dum sequor, & nota excedo regione viarum;
 Heu! misero conjux fatone erepta Creusa
 Substitit, erravitne via, seu lasa resedit,
 740 Incertum; nec post oculis est reddita nostris:

SERVII.

Nec

725. PONE. Post; sed loco tantum non & tempori adjungitur, & est adverbium. Atque ideo ultima syllaba habet accentum. SUBIT. Sequitur. OPACA LOCORUM. Quia dixit: *Arboribusque obsecra recessis*. Est autem elocutio, ut: *Strata viarum*. [Alii per *opaca* casu accipiendum putant: vel *opaca*, obscura. Alibi *opacum*, amoenum.]

726. ET ME QUEM DUDUM. Naturalia plus timet: quasi & vir fortis & pius non timet bellicum timorem; sed naturalem: propterea quia sequitur: COMITIQUE, ONERIQUE TIMENTEM.

727. GLOMERATI EX AGMINE. Propter illud: *Undique collecti invadunt*.

728. [NUNC OMNES TERRENT AURAE. Hic ostendit fortes viros interdum pro ratione temporis & causarum, & debere, & decere metueret.] SONUS EXCITAT OMNIS. Consternat.

729. [SUSPENSUM. Sollicitum. COMITIQUE. Quidam *comiti*, pro comitibus accipi volunt: nam & pro Creusa eum timere putant intelligi, & singulariter dictum, ut *equitem* & *pedisem* de multitudine dicimus.]

730. JAMQUE PROPINQUABAM PORTIS. Quomodo *portis*, si ferimur per opaca locorum? Solvitur: sed per opaca locorum extra portas subit. Has autem portas dixit, quas acceperat, cum colonia fieret. Et honor est patriae.

Circulus ducitur extra civitatem, ex terra aratro versa, in omnium circuitu. Et a portando *portae* appellatae sunt.

731. SUBITO CUM. Hysterologia est. NATE. Haec singula pronuntianda sunt: quia perturbatis jugis non datur sermo; [nec gaudentibus, nec dolentibus: quidam adfectuose distinguunt.]

733. PROPINQUANT. Non dicit qui: propter sequentem de Corybantibus oeconomiam. CERNO. [Nonnulli quaerunt ex cujus persona *cerno* dictum sit. Sed] altius intuentes, *cerno*, Aeneae dant: [ut ipse hunc versum dixisse videatur.]

735. [nescio quod TREPIDO. Excusatio est conjugis longius derelictae. Et bene *nescio*. Quod ait: quia hoc postea a simulachro uxoris agnoscit.] MALE AMICUM. Non cum utilitate mea favens uxori, quae in numerum ministrarum Matris deum relata est. [Vel *male amicum*, iratum, ut: *Statio male fida carinis*.]

736. MENTEM. Memoriam; quod paulo post ait: *Nec prius amissam respexi*.

738. FATONE EREPTA CREUSA. Ordo est: *Fato erepta Creusa, Substititne, erravitne via*. Non enim dubitat fato esse sublatam, cum audierit: *Non haec sine numine dictum Evenimus*.

740. NEC POST OCLIS EST REDDITA NOSTRIS. CON-

- Nec prius amissam respexi, animumque reflexi,
 Quam tumulum antiquae Cereris sedemque sacratam
 Venimus. Hic demum collectis omnibus una
 Defuit; & comites, natumque, virumque fefellit.
 745 Quem non incusavi amens hominumque deorumque?
 Aut quid in everfa vidi crudelius urbe?
 Ascanium, Anchisemque patrem, Teucrosque Penates
 Commendo sociis, & curva valle recondo.
 Ipse urbem repeto, & cingor fulgentibus armis.
 750 Stat casus renovare omnis, omnemque reverti
 Per Trojam; & rursus caput objectare periclis.
 Principio muros obscuraque limina portae,
 Qua gressum extuleram, repeto; & vestigia retro
 Observata sequor per noctem, & lumine lustrō.
 755 Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.
 Inde domum, si forte pedem, si forte tulisset,
 Me refero. Inruerant Danaï, & tectum omne tenebant.

SERVII.

Ili-

Constat: nam umbram ejus vidit tantummodo. [Alioquin mentiebatur dicendo, non vidi.]

743. HIC DEMUM. Hic una defuit; aliter vitium est. [Huc enim dicere debuit. UNA. id est, sola: & videtur improprie de necessaria persona una dixisse, quae non sic debet numerari, quasi numero defuerit; sed quasi affectus dolentis; sola enim de multis intelligitur.]

744. [COMITES. Utrum natum & virum; an separatim alios, an famulos dixit?] NATUMQUE. Qui per aetatem matrem desiderare debuerat. [VIRUMQUE. Videtur excusasse oblivionem suam, & culpam ad deos retulisse.] DEORUMQUE. Hypermetrus versus est ideo; ne si *deum* per genitivum pluralem diceret, *ὁμοιοτέλειαν* faceret. [Dicendo autem: *Quem non incusavi amens hominumque deorumque*, dat sibi amentiam, quia in furore incusavit deos etiam, quod nunquam: cum enim dixit *quem*, non intelligimus etiam deos.]

746. VIDI CRUDELIUS. Bene his verbis se futurus commendat maritus, qui apud foeminam sic ostendit priorem se amasse uxorem.]

748. VALLE RECONDO. Hic jam ostenditur nimia multitudo.

749. [URBEM REPETO. Quidam *repeto*, pro repetere statuo accipiunt. ET CINGOR FULGENTIBUS ARMIS. Si armatus erat, quare *cingor*? solvitur: hoc ad scutum refertur: ideo scutum non habebat, patrem & filium continuerat.]

750. STAT CASUS. Placet, ut: *Stat quidquid acerbum est, Mortis pati*.

752. OBSCURA LIMINA. Aut per noctem obscura: aut certe posticum *Limina* significat.

753. QUA. Pro unde. RETRO OBSERVATA SEQUOR. Relego, retro sequor mea vestigia.

754. LUMINE LUSTRO. Oculos circumfero: [non enim facem ferre poterat, quia prodere-tur.]

755. IPSA SILENTIA. Ipsa, quae terrere non debent, praecipue inter hostes; sed, ut diximus, naturalibus tantum cedit.

756. SI FORTE PEDEM, SI FORTE. Iteratione auxit dubitationem.

PIERII.

750. STAT CASUS RENOVARE OMNES. Antiqui nonnulli codices, *renovasse*, praeterito legunt tempore: alii quidam *revocare*; sed omnes magis approbant *renovare*.

- Ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
 Volvitur: exsuperant flammæ: furit aestus ad auras.
 760 Procedo, & Priami sedes arcemque reviso.
 Et jam porticibus vacuis Junonis asylo
 Custodes lecti Phoenix & dirus Ulixes
 Praedam adservabant. Huc undique Troia gaza
 Incensis erepta adytis, mensaeque deorum,
 765 Crateresque auro solidi, captivæque vestis
 Congeritur. Pueri & pavidæ longo ordine matres
 Stant circum.
 Ausus quinetiam voces jactare per umbram

SERVII.

In-

758. ILICET. Confestim hic significat, & *Illico*, sed metri ratione variantur. SUMMA AD FASTIGIA VENTO. Qui auget flammæ, ut: *Velut cum flamma furentibus austris*. FASTIGIA autem, modo de summitate proprie dixit: alibi per contrarium de imo, ut est: *Forstæ & scrobibus quæ sint fastigia quaeras*. Inde est: *Caelumque profundum*: quasi cuius porro sit fundus: cum de imo fundur, de summo fastigium dicatur.

760. PRIAMI. Patris ejus. ARCEM. Ne vel illuc confugisset.

761. VACUIS. Magnis: quippe illic erant omnia. [Alii *vacuis*, pro vacuatis intelligunt, ut sit nomen pro participio: aut *vacuis*, a nobis: aut certe *vacuis*, latis.] JUNONIS ASYLO. Templo: unde nullus possit ad supplicium extrahi. Dictum *asylum*, quasi *asylum*. [Alii, *asylum* ideo dictum, quod nullus inde tolleretur, id est, quod *συλαῖδαι*, hoc est, abripi nullus inde poterat: vel quod fugienti illuc spolia non detraherentur: *σύλα* enim Græce aut furta, aut spolia dicuntur.] Hoc autem non est in omnibus templis, nisi quibus consecrationis lege concessum est. Primo autem apud Athenienses statutum est ab Herculis filiis, quos insequabantur ii, qui erant a patre ipsorum oppressi; sicut docet in duodecimo Statius: *Fama est, defensor acie post busta patris Numitis, Herculeos sedem fundasse nepotes*. Hoc *asylum* etiam Romulus imitatus est: unde est: *Quem Romulus acer asylum Rettulit*: non statuit. [Quem locum deus Lycoreus, sicut Piso ait, curare dicitur. Sunt quidam qui dicunt, ideo Græcos in templo Junonis, quod *Asylum* erat, praedam convexisse, vel captivos conclusisse, quod ibi caedem fieri non liceret: & ideo foeminas & pueros clausos, quod imbellis esset æ-

tas & sexus, quibus etiam hostes parcere consueverunt.]

762. PHOENIX. Achillis magister.

763. HUC. Pro illuc. GAZA. Censuræ, Persarum lingua: & est numeri singularis tantum.

764. MENSAEQUE DEORUM. Postquam excessere omnes adytis.

765. CRATERESQUE AURO SOLIDI. Qui sunt vel inaurati, vel laminis tecti, vel incrustati. CAPTIVÆQUE VESTIS. Pro captivorum, & est nota elocutio.

766. LONGO ORDINE. Longa multitudine, ut in sexto: *Unde omnes longo ordine posset*: cum non dicat per ordinem. [Non enim ordo erat in multitudine.]

768. AUSUS. Quia inter hostes. VOCES JACTARE. Quæ contrariæ sunt latere cupienti. [Et hic ostendit, & se fato evasisse, & fato conjugem perdidisse; sed] inquirendi officium ad vocem transtulit, propter noctem: ibi enim voce opus est, ubi visus non suppetit; *voces* vero, quia: *Iterumque iterumque vocati*.

PIERII.

760. PROTINUS AD PRIAMI SEDES. In veteribus aliquot exemplaribus, *protinus* omnino habetur: plura tamen ex illis *Procedo ad Priami sedes*, legunt. In Longobardico lectio est hujusmodi, *Procedo, & Priami sedes arcemque reviso*. Et ita habetur in Mediceo, & in Porcio, & aliquot aliis antiquis. Quam lectionem etiam Ti. Donatus agnoscit. Ait enim, *Procedo, hoc est, progredior, vel ulterius accedo*. Et *Priami sedes arcemque reviso*: ne illa ad domum patris sui, aut ad munitionem aliquem locum se contulisset.

762. PHOENIX ET DIRUS ULYXES PRAEDAM ASSERVABANT. Hoc etiam loco nonnulli codices manu scripti legunt, *dirus Ulyxes*; sed enim jam *durum*

- Inplevi clamore vias, maestusque Creüsam
 770 Nequidquam ingeminans iterumque iterumque vocavi.
 Quaerenti, & tectis urbis sine fine furenti,
 Infelix simulacrum atque ipsius umbra Creüsae
 Visa mihi ante oculos, & nota major imago.
 Obstupui, steteruntque comae, & vox faucibus haesit.
 775 Tum sic adfari, & curas his demere dictis:
 Quid tantum infano juvat indulgere dolori,
 O dulcis conjux? non haec sine numine divom
 Eveniunt. Nec te hinc comitem asportare Creüsam

SERVII.

Fas:

771. TECTIS. Per tecta: & est Antiptosis.
 772. INFELIX SIMULACRUM. Mihi, non si-
 bi, ut: *Quae potui infelix?* Per simulacrum au-
 tem apotheosin ostendit: quia simulacra deorum
 sunt; umbrae, inferorum: sic Ulyxes in Home-
 ro apud interos umbram Herculis cernit: quia
 post mortem umbrae inferos; animae coelum
 petunt. Τὸν ἕμεν, εἰς οὐρανὸν βίβω Ἡρακλὲς
 αἶψα, εἰδὼλον αὐτὸς ἕμεν ἀθανάτοισι θεοῖσι
 Τέρπειδ' ἐν θαλίῃ, ἔχ' ἡ καλίσφον Ἡβλῃ.
 773. MAJOR IMAGO. Quia umbra major est
 corpore. [Et per hoc mortuam vult ostendere,
 aut ex homine deam factam.]
 774. [STETERUNTQUE COMAE. Prae horrore.]
 775. TUM SIC AFFARI. Infinitus modus pro
 indicativo: & hic versus in plerisque dicitur non
 fuisse. QUID TANTUM. Consolatio est: sequi-
 tur etiam divinatio, quae animis liberatis cor-
 pore conceditur: unde etiam morientibus da-
 tur, ut infra Orodes Mezentio: *Nec longum lae-
 tabere: te quoque fata Prospectant paria, atque
 eadem mox arva tenebis.*
 776. [INSANO. Hic sine ratione, aut certe
 magno, ut: *Insani feriant sine litora fluctus.*
 INDULGERE. Vel permittere, vel, operam da-
 re, ut: *indulgent vino.*
 777. SINE NUMINE DIVUM. Sine fati necessi-
 tate: ut enim Statius dicit, *Fata sunt, quae dii
 fantur*: vel quae indubitanter eveniunt.
 778. EVENIUNT: NEC TE COMITEM HINC AS-
 PORTARE CREUSAM. Hic versus scansione caret:
 unde multi ei hinc, multi as, syllabam detra-
 hunt; si tamen vis fide servata hunc scandere,
 fiat conversio, ut: *Eveniunt, nec te hinc comitem
 asportare*, & potest scandi per synaloepham. A-
 liter, nec ecthlipsim, nec hiatum, nec synaloe-
 pham recipit. Et *asportare* bene dixit: non enim
 Virgilius sine ratione as ponere potuisset. Et
 haud temere *asportare* dixit clam deportare: nam

quid ibidem faceret as, quae syllaba quaestionem
 in scansionem facit: & Cicero ait in primo libro
 Verrinarum: *Non te ex Sicilia litteras in Verram
 deportare velle arbitrabantur; sed, quod iisdem lis-
 teris illius Praetura, & tua Quaestura consignata
 sit, asportare te velle ex Sicilia litteras suspiciantur.*

PIERII.

durum Ulyxem esse Virgilio diximus, ut *immitem
 Achillem*. Praeterea observabant cum Porcio ali-
 quot alii habent codices: quae lectio variat etiam
 apud Livium ut lib. vii. de ii. bel. Pu. Pub.
Scipio quum observari Numidam jussisset: nam
 & *asservari* aliquot habent codices. Neque me
 fugit quid differentiae statuam Grammatici inter
adservare, & *observare*: quam tamen ego non ad-
 eo acceptam ab auctoribus invenio.

774. OBSTUPUI, STETERUNTQUE COMAE. Jam
 saepe dictum, *obstupui* semper haberi in co-
 dicibus antiquis. Sed & *steterans*, exacta specie,
 aliquot habent exemplaria: quum tamen Probus
steterunt agnoscat.

775. TUM SIC EFFARI. In antiquis codicibus
tunc habetur: utrumque idem significat.

777. NON HAEC SINE NUMINE DIVOM EVE-
 NIUNT, NEC TE COMITEM HINC ASPORTARE
 CREUSAM FAS. Quia repererat Servius, *comitem
 hinc asportare*: quam varie versus a multis corri-
 gatur, repetit. At esse sane versus aliquot, qui
 scandendi rationem tritam in Grammaticorum
 scholis non admittant, inficias non ierim. Inveni
 tamen in codicibus aliquot antiquis, *nec te comi-
 tem asportare Creusam fas*. Nam *asportare*, etiam
 absque adverbio locali *hinc*, per se plenum satis
 esse videtur. In Mediceo, & in Porcio, *comitem
 hinc portare* legitur; neque desunt ingenia eorum,
 qui *comitem hinc asportare*, recte legi contendunt:
 versumque esse Pentametrum Choriambicum hy-
 percatalecticum. Choriambum enim habere prima
 & quinta sede, tertia Anapaestum, paribus duobus

- Fas : aut ille finit superi regnator Olympi.
 780 Longa tibi exilia, & vastum maris aequor arandum.
 Et terram Hesperiam venies : ubi Lydius, arva
 Inter opima virum, leni fluit agmine Thybris.
 Illic res laetae, regnumque, & regia conjux
 Parta tibi : lacrimas dilectae pelle Creusae.
 785 Non ego Myrmidonum sedes Dolopumve superbas
 Aspiciam, aut Grajis servitum matribus ibo,
 Dardanis, & divae Veneris nurus:
 Sed me magna deum Genetrix his detinet oris.
 Jamque vale, & nati serva communis amorem.

SERVII.

Haec

779. **FAS**. Pro fato : quia sequitur : *Regnumque & regia conjux parsa tibi*. **CREUSAM**. Quia Latina declinatio est, erit Latinus accentus. **ILLE**. Superfluum hoc loco pronomen. **OLYMPI**. Cur in penultima accentus sit, manifesta est ratio apud Latinos : quanquam Graeci distinctionem velint per accentum facere montis & coeli, quod superfluum est.

780. **LONGA TIBI EXILIA**. Subaudi, obeunda. **ARANDUM**. Quia legimus : *Subtrahiturque solum* : non immerito dixit nunc *arandum*. **HESPERIAM**. Sequenti epitheto Italiam ab Hispania segregavit ; quae & ipsa *Hesperia* dicitur. [Et videtur per derivationem etiam errori finem dedisse.]

781. **UBI LYDIUS TYBRIS**. Tuscus, dictus Lydius a fratre Tyrrheni ; Tusci enim a Lydis originem ducunt : nam Lydus & Tyrrhenus duo fratres, cum eos provincia una non ferret, in sortem miserunt, ut, divisis copiis, proficeretur unus ad novas sedes quaerendas : profectus Tyrrhenus est, qui ex suo nomine Tuscos Tyrrhenos vocavit. **LYDIA** autem dicta est, in qua frater remanserat : unde nunc traxit, ut *Lydisum* diceret. **THUSCI** autem, a frequentia sacrificii dicti sunt, hoc est, *ἀπὸ τοῦ θύειν*. Constat namque illic a Tage aruspicinam repertam, ut Lucanus meminit : *Sed conditor artis Finxerit ista Tages*. Et alibi : *Haec propter placuit, Tuscos de more vetusto Acciri vatos*. [Apud Tuscos etiam togae usus est, nam hoc habitu in Lydia Jovis simulachrum fuisse dicitur.]

782. **LENI AGMINE**. Leni impetu, vel fluore : & multis rebus hoc nomen adjungitur.

683. [**REGNUMQUE ET REGIA**. Cur ergo Aeneas horum non meminit, & confudit in Thracia & aliis locis ?]

784. **PARTA**. An parata, an acquisita armis ?

LACRYMAS DILECTAE PELLE CREUSAE. Melius ad posteriora referimus, ut dicat : Noli flere : nec enim captiva sum : male enim plerique dicunt : quia habes uxorem paratam.

786. **SERVITUM**. Ut serviam. Verbum finitum, & modus gerundi est.

787. **DARDANIS**. Laus a majoribus. **NURUS**. Laus a cognatione. [Sane hunc versum quidam ita supplevit : *& tua conjux*.]

788. [**HIS ORIS**. In quibus colitur plus quam in Creta.]

789. **JAMQUE VALE**. Recedentis significatio est : unde & mortuis dicitur, ut : *Salve maxime Palla, Aeternumque vale*. **NATI SERVA COMMUNIS AMOREM**. [Quasi mater sollicita, quod dixerat eum aliam habiturum uxorem. Bene ergo] propter futuram novercam commendatur Ascanius.

PIERII.

locis spondaicum. Sed enim de numeris & variis metrorum generibus, quae versum Heroicum ingrediuntur, alibi differendum erit. Hoc loco malunt peritiores versum exlegem esse.

781. **AD TERRAM HESPERIAM VENIES**. In vetustis aliquot exemplaribus, *& terram* legitur : & ita etiam habetur apud Donatum.

782. **LENI FLUIT AGMINE TYBRIS**. In bodicibus aliquot pervetustis, pro *leni*, *lento* habetur ; sed Ti. Donatus omnino *leni* agnoscit : ait enim : *Laus interea fluminis illa est, quod capiosus, quod lenis, quod in ipso aquarum redundanti tractu per agros ubertim fluens nihil laedat*.

788. **MAGNA DEUM GENETRIX**. Ex antiquis plerisque codicibus & ex nomismatis, *genetrix* per e scribendum, ut alibi ostendimus.

- 790 Haec ubi dicta dedit, lacrimantem, & multa volentem
Dicere, deseruit, tenuisque recessit in auras.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum;
Ter frustra comprehensa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique simillima somno.
795 Sic demum socios consumpta nocte reviso.
Atque hic ingentem comitum adfluxisse novorum
Invenio admirans numerum; matresque, virosque,
Collectam exilio pubem, miserabile vulgus.
Undique convenere, animis opibusque parati;
800 In quascumque velim pelago deducere terras.
Jamque jugis summae surgebat Lucifer Idae,

SERVII.

Du-

793. MANUS EFFUGIT IMAGO. Quasi imago, quae non tenetur: naturale enim est, ut non possit teneri: nam in sexto quod ait: *Da dextram misero*, auxilium significat.

794. [PAR LEVIBUS VENTIS. Puris & non vehementibus.] SIMILLIMA SOMNO. Pro somnio: sic Cicero: *Simillimum deo iudico*: nam genitivo plurali debuit jungi superlativus.

795. SIC DEMUM. Novissime.

797. INVENIO ADMIRANS. Cum invenissem, admiratus sum. [Vel admiratus sum tantos evadere potuisse. Sane adamat poeta ea, quae legit, diverso modo proferre. Naevius belli Punici primo de Anchisa & Aenea fugientibus haec ait: *Eorum sectam sequuntur multi mortales*. Ecce hoc est: *Invenio admirans numerum*. Multi alii in Troja strenui viri; ecce hi sunt *animis parati*: ubi foras cum auro illic exhibant; ecce & *opibus instructi*.]

798. EXILIO. Ad exilium. Donatus contra metrum sensit, dicens EX ILIO, quasi de Ilio. Nam longa est. MISERABILE VULGUS. Magnum est quod addidit *vulgus*. Sic Statius: *Unde hoc examen, & una sos miserae*.

799. [UNDIQUE CONVENERE. Videtur hoc loco tanquam omnium consensu regnum ad Aeneam esse delatum.] ANIMIS OPIBUSQUE PARATI. Et volebant & poterant, [vel fortes pariter & divites].

800. DEDUCERE TERRAS. Juxta morem Romanum *deduci colonias* dicebantur. Bene ergo de Aenea dixit *Deducere*, quod eis civitatem conditurus erat.]

801. JAMQUE JUGIS SUMMAE SURGEBAT LUCIFER IDAE. Ut Trojanis videtur. Sic alibi: *Tibi deseris Hesperus Oetam*. [Secundum per-

suasionem eorum, qui circa montes habitant,] illinc enim oriri, vel occidere, putantur sidera, unde videri vel incipiunt, vel desinunt. [Hoc est autem, quod ei Venus promisit: *Nunquam abero*: Varro enim ait hanc stellam Luciferi, quae Veneris dicitur, ab Aenea, donec ad Laurentum agrum veniret, semper visam, & postquam pervenit, videri desuisse. Unde & pervenisse se agnovit. Bene autem poeta diligentia sua dierum horis, hic quae aguntur, accommodat: ut hoc loco, quod de patria cum patre & filio discedit Aeneas, ait *surgebat*.]

PIERII.

793. TER FRUSTRA COMPRENSA MANUS EFFUGIT IMAGO. In vetustissimis aliquot exemplaribus Vaticinae bibliothecae, & nonnullis aliis, praecipueque in Longobardico, & in Mediceo, *compressa* legitur: & ita etiam legere est apud Donatum. Facile vero crediderim antiquorum more, *compressa*, Sicilico, geminationis nota, super imposito fuisse prius, unde *Compressa* emanavit, eorum errore, qui Sicilicon pro n littera, ut plerunque alias, accipere. Neque illud dissimularim, esse veteres codices, in quibus *compressa manu effugis*, absque synaloephe legatur; sed enim hoc non aequè placet: quia versus ita nimium elanguesceret.

794. PAR LEVIBUS VENTIS VOLUCRIQUE SIMILLIMA SOMNO. Non praetereunda fuit lectio Medicei codicis, *Par levibus pennis, volucrique simillima vento*. Licet somno dubio procul castior lectio sit, & agnita Servio. Et, *Levibus ventis*, alia fere omnia habeant exemplaria.

Ducebatque diem : Danaïque obfessa tenebant
 Limina portarum : nec ſpes opis ulla dabatur :
 Ceſſi, & ſublato montem genitore petivi.

SERVII.

802. DUCEBATQUE DIEM. Quia Lucifer lucis eſt praeuius.

803. OPIS. Ferendi auxilii : vel ad caeteros liberandos, qui non fuiſſent occiſi ; [vel ad eruendam de captivitate patriam : quia dicit, *Danaïque obfessa tenebant Limina portarum.*]

804. CEſſi. Deceſſi, igitur. Ceſſi autem, ſcilicet tantis difficultatibus vel malis ; & proprie *cedere* dicuntur, qui patriam relinquunt. [SUBLATO GENITORE. Ubique inventa opportunitate pietatem ſuam erga patrem vult oſtendere.] MONTEM. Ut oſtendit in nono,

Idem ſignificat, ubi Virgilius inquit : *Tempore quo primum Phrygia formabat ab Ida Aeneas claſſem, & pelagi petere alia parabat.*

PIERII.

804. ET SUBLATO MONTEM GENITORE PETIVI. Sunt qui *montis*, plurali numero, legendum adferant : eam lectionem, ex antiquis codicibus, in Mediceo tantum inveni : In aliis *montem*, unitatis numero ſcriptum obſervavi ; ſed in contextu etiam Donatiano, *montis* eſt, numero multitudinis.

P. VIRGILII
MARONIS
AENEIDOS
LIBER TERTIUS.

POSTQUAM res Asiae, Priamique evertere gentem

SERVII.

In-

VS. 1. POSTQUAM RES ASIAE, PRIAMIQUE
EVERTERE GENTEM. Secundum in-
terrogationem Didonis post infidias Graecorum,
& casus suorum, proprios errores exsequitur,
quos pertulit antequam ad Africam perveniret,
ordine, ut supra diximus, commutato; nam
rectum operis initium est: *Fracti bello, fati-
que repulsi*. Fuga autem ejus haec est: relinquens
Ilium, Idam tenuit: inde Antandrum civitatem,
juxta quam facilis navigiis tenuit Thraciam, in
qua Aenum oppidum constituit, ut multi putant.
Mox prodigiis territus, Delum tenuit. Illic
accepto augurio, errore patris praetervectus Cy-

cladas, venit ad Cretam: ubi cum pestilentia
laboraret, a diis Penatibus monitus, ad Stro-
phadas delatus est insulas. Inde praetervectus
maritima Graeciae, apud Epirum susceptus est
Heleni hospitio. Unde provectus Calabriam te-
nuit: & illinc, statim territus adventu Diomo-
dis, abcessit; navigavitque usque ad Scyllam,
& Charybdim, quae sunt Aetnae vicinae. Un-
de vento pulsus, circumita maxima parte Siciliae,
Drepanum venit; ubi, secundum Virgilium, per-
didit patrem. Inde, ut est in primo, ad Dido-
nis regna pervenit. POSTQUAM. Haec particu-
la connectendis adjungitur rebus, ut: *Postquam*
alter

Inmeritam visum Superis, ceciditque superbum
Ilium, & omnis humo fumat Neptunia Troja;
Diversa exilia, & desertas quaerere terras

S E R V I I.

alter tetigit fluctus. Sic enim dictis sequentia copulantur. RES. Quamvis multa prout locus exegerit significet; modo tamen imperium, ut: *Rex Agamemnonias*: aut RES hic pro universo statu Asiae. Bene autem ASIAE, quasi orbis tertiae partis; nam Phrygia in Asia est; Ilium in Phrygia, sed minore. PRIAMIQUE EVERTE-RE GENTEM. Non est iteratio: nam potuit aliud sine alio fieri, ut vel Phrygia tota everteretur; vel solum Ilium.

2. GENTEM IMMERTAM. Bene gentem: nam Laomedontis, & Paridis culpa, universa gens perire non debuit. VISUM SUPERIS. Ut ipse ait, Neptunum, Junonem, Minervam, vidisse se everfores Trojae. Laus Ilii est, quod non nisi dii potuere subvertere. Quotiescunque autem ratio, vel iudicium non apparet, sic visum, interponitur, ut Horatius: *Sic visum Veneri*: cum amorem ostenderet non esse pulchritudinis. Et bene accusatio indeos habet quandam venerationem; alioqui sacrilegium est.

3. SUPERBUM ILIUM. Nobile. Ilium autem Virgilius neutro tantum genere declinat, Horatius etiam foeminino, ut: *Non semel Ilios vexata*. Sane modo Ilium proprie de civitate dixit; nam regio Troja est; quamvis interdum pro civitate provinciam ponat, ut: *Et campos ubi Troja fuit*. HUMO FUMAT NEPTUNIA TROJA. Humo, ab humo, id est, funditus; ut significet patriae suae solum quoque arsisse. Sane quaeritur quomodo dixerit CECIDIT, & FUMAT? sed aut per licentiam poeticam, tempus pro tempore posuit, ut: *Meminisse horret, luctuque refugis*. Aut certe naturam rerum expressit: nam ruina fit brevi; fumus vero longo permanet tempore. Nam, quod ait Probus, ad discernendum tempus circumflectendam ultimam syllabam, ut intelligamus, *sumavis*, non procedit: quamvis accentus differentiae causa adhibetur; ut *pone*, verbum, nullum habet accentum; *pone* tamen in ultima habet accentum, cum significat *postro*. NEPTUNIA TROJA. Bene & subtiliter etiam diis invidiam commovet, ut ea cecidisse dicat, quae putabantur deorum. Sane fabula talis est: Laomedon, rex Trojanorum, sollicitus pro opibus suis, petit ab Apolline & Neptuno, ut Ilium cingerent muris, mercede promissa: quo impetrato, quae diis promiserat denegavit. Sed Neptunus iratus, cetos, id est, belluas marinas immisit; quod malum Trojani passi sunt, nece filiarum, quas bellua consumebat, donec apertiore responso Hesiona, Laomedontis fi-

Au-

lia, monstro exponeretur, quam Hercules Troja everfa liberavit, & amico suo Telamoni dedit uxorem. Sane Laomedonte occiso, Priamo Phrygiae donavit imperium. Neptunia autem Troja, quia Neptunus & Apollo eam cinxit muris, sicut praediximus.

4. DIVERSA EXILIA. Multi ad illud referunt, *Magnum quae sparsa per orbem*: constat namque diversas partes orbis tenuisse Troianos, ut Helenus & Antenor; sed melius est, specialiter hoc Aeneae dare, qui compulsus auguriis est, diversas terras, hoc est, in diversa regione positas, quaerere: ideo, *Incerti quo fata ferant*. DESERTAS. A Dardano accipe; nam ubique uberes eas esse legimus, ut: *Atque ubere glebae*: aut *desertas*, ut quidam volunt, quas & tenuimus & deseruimus, ut Cretam & Thraciam.

P I E R I I.

VS. 4. DIVERSA EXILIA ET DESERTAS QUAE-
RERE TERRAS AUGURIIS AGIMUR
DIVOM. In codicibus aliquot manu scriptis, & vetustate ipsa venerabilibus, legere est: *Diversa exilia, & diversas quaerere terras*. Sed *desertas* Ti. Donatus agnoscit, ut in integris ejus in Virgilium commentariis legimus: Ex bisque duo pessima Aeneae proposita dicit: *A vellebantur quippe a cineribus patriae, diversa exilia & terrarum solitudines petitori*: hoc enim modo *Desertas terras* interpretatur, Servius vero, quum videret Terras Aeneae satis debitas, hominum robore, & frequentia, & habere glebae commendari, commentus est, non solitudinarias, aut incultas, sed a Dardano desertas, interpretari: quae sententia, si cui magis adrideat, non laboro. Sane vero sunt, qui respexisse Virgilium dicant, ad Primam urbis Romae aedificationem: quam Strabo dicat non apto, neque idoneo loco positam, solo neque feraci, neque agro satis ad alendum spatioso; sed quem Romulus & Remus necessitate coacti potius quam voluntate coluerint. Ita enim Strabo: *Ἐν ὁμαλῇ Πρωμῆς οὐ πτωχὸς ἔστιν ὁρὸς ἀγροῦ μεγάλου, ἢ πρὸς ἀνέμους ἐπιπνεύσις, ὅτι γὰρ ἐρύκειν τὸ ἰδεῖν, ὅτι χάρις ὁμοῖον ἔχει τῷ πείλῃ ἐν τῷ πείλῃ πείσθους*. In superioribus autem quod vulgata legunt exemplaria, *visum superis*, vetera quaedam habent, *visum est superis*, substantivo verbo interjecto: quod quamvis versus numerosiorem faciat, absque eo tamen structura videtur elegantior. Missa vero sint, quae multa super *sumas* disputant Grammatici, si dixerō Comminianum asserere, *sumas*, hoc loco soloecismum esse per tempus.

- 5 Auguriis agimur divum, classemque sub ipsa
 Antandro & Phrygiae molimur montibus Idae;
 Incerti quo fata ferant, ubi sistere detur;
 Contrahimusque viros. Vix prima inceperat aestas;
 Et pater Anchises dare fati vela jubebat:
 10 Litora cum patriae lacrimans portusque relinquo,

SERVII.

Et

5. AUGURIIS AGIMUR DIVUM. *Auguriis*, pro ostentis, id est, ex flamma, quae tempora Ascanii passa est, & cursu stellae, & Creusae admonitione, quae dixit: *Et terram Hesperiam venies*.

6. SUB IPSA ANTANDRO. Juxta *Antandrum*; est autem civitas Phrygiae, dicta *Antandros*, vel quod de *Andro* insula eam condiderunt coloni, quasi *ἀντρί Ανδρος*: vel quia Graeci, venientes per Thraciam, ceperunt Polydorum: pro cuius pretio hanc a Priamo accepere civitatem, quae ex facto nomen accepit, quasi *ἀντρί Ανδρος*, id est, pro viro: quia pro redemptione Polydori data fuit. Fertur tamen quod post acceptum pretium a Graecis occisus sit lapidibus: quamvis huic opinioni Virgilius non consentiat. Nonnulli adserunt *Antandron* insulam esse, vicinam Trojanis regionibus; ab hac populos Medos coactos loci angustia ad vicina litora profectos, civitatem *Antandron* ex nomine patriae condidisse. Alii a Polyinnestore occisum dicunt post everfam Troam, & in maria praecipitatum. Cuius cum mater Hecuba agnovisset cadaver, cum captiva duceretur, fiendo in canem conversa est, cum se praecipitare vellet in maria. Quod ideo fingitur, quia nimio dolore inaniter Graecis convitiabatur. PHRYGIAE IDAE. Ad discretionem Cretensis. MOLIMUR. Fabricamus, paramus. Et bene petit loca, in quibus & lateret, & navigia praepararet.

7. INCERTI. Quia quisquis navigat, licet mente destinet locum, quo tamen feratur, incertus est. Ergo non ignari, quibus dictum erat ut Italiam peterent; sed *incerti*, ubinam esset Italia. QUO FATA FERANT, UBI SISTERE DETUR. A praeteritis tractum est: quia nec in Thracia permansit, nec in Creta, propter diuturnum errorem, & quia, sicut dictum est, ad multa delatus loca est: aut propter dubietatem oraculorum: certum enim erat nos a Troja debere proficisci, incertum tamen ubi esset consistendum.

8. CONTRAHIMUSQUE VIROS. Colligimus eos scilicet, qui ad auxilium venerant: unde est: *Uenam, quae Lycior fidumque vehebat Orontem*. Item: *Et fratres Lycia missos, & Apollinis agros*: eos

scilicet, qui ad auxilium venerant. Vix. Mox, ut: *Vix e conspectu Siculae telluris in altum Vela dabant laeti*. PRIMA AESTAS. Aut prima pars aetatis: quia est & adulta, & praeceps: aut verum tempus dicit: quamvis Palefatus tradat, capto Ilio Aeneam post triennium navigasse.

9. ET. Haec conjunctio velocitatem videtur ostendere. PATER ANCHISES. Ut agendarum rerum auctoritatem adsignet Anchisae. Et ut diximus, *τοῦ πατρὸς* servat; ut pater jubeat.

10. LITTORA TUM PATRIAE LACHRYMANS. Amat Poeta quae legit, immutata aliqua parte, vel personis, ipsis verbis proferre. Naevius enim inducit uxores Aeneae & Anchisae cum lachrymis, Ilium relinquentes his verbis: *Ambo- rum uxores noctu Trojade exhibant, Caputibus o- pertis, flentes ambae, abeuntor Lachrymis cum multis*. Hoc iste Aeneam eodem in tempore ejusdem rei causa inducit fecisse, cum dixit: *Lit- tora tum patriae lacrymans portusque relinquo*. Et multi tradunt hoc in primo dictum, *Trojae qui primus ab oris*.

PIERII.

5. CLASSEMQUE SUB IPSA ANTANDRO ET PHRYGIAE MOL. MON. IDAE. In exemplaribus aliquot antiquis, absque & particula copulativa legitur: *Sub ipsa Antandro, Phrygiae molimur montibus Idae*. Verum ea particula nimirum loco hoc & necessaria est, & ad venustatem facere videtur. Quantum vero pertinet ad *Antandrum*, Pomp. Mela, *In altero*, inquit, *latere Antandrum*. Duplex causa nemini jactatur: Alii Ascanium filium Aeneae, cum ibi regnaret, captum a Pelasgis, ea se redemisse commemorant, unde nomen, quasi *ἀντρί Ανδρος*. Alii ab iis putant conditam, quos ex *Andro* insula vis & seditio exegerat. Hi *Antandrum*, quasi pro *Andro*; illi quasi pro viro accipi volunt. Stephanus, ab *Antandro* Aeolum duce appellatam autumat. Eam Aristoteles prius *Edonida* nuncupatam ait, quam Cimmerii centum annos incoluerint. Quae super hoc Servius recitat de Polydoro ea insula redempto, deque eodem lapidibus obruto, vel in mare praecipitato, partim ex Euripide sunt, quem hic Virgilius sequitur; partim ex aliis. De eo sane longe aliter habetur apud Homerum,

Q q q 3

rum,

Et campos ubi Troja fuit. Feror exsul in altum
Cum sociis, natoque, Penatibus, & magnis DIIs.

Terra procul vastis colitur Mavortia campis,
(Thraces arant) acri quondam regnata Lycurgo;

SERVII.

Hospi-

11. CAMPOS UBI TROJA FUIT. Hoc est, quod ait: *Omnis humo sumat Neptunia Troja*. EXSUL. Quasi trans solum missus; aut extra solum vagus.

12. CUM SOCIIS, NATOQUE, PENATIBUS, ET MAGNIS DIIS. Duo humana posuit, & duo divina; humana, socii & natus: divina, Penates, & dii: patris non fit mentio: quia secundum Virgilium ad Italiam non venit. PENATIBUS, ET MAGNIS DIIS. Varro quidem unum esse dicit, *Penates & magnos deos*: nam & in basi scribebatur: MAGNIS DIIS. Potest tamen hic & pro honore dici. Nam & *dii magni* sunt, Juppiter, Juno, Minerva, Mercurius: qui Romae colebantur. *Penates* vero apud Laurolavinium: unde apparet non esse unum. Idem Varro, & alii complures, *magnos deos* adfirmant simulachra duo virilia, Castoris & Pollucis, in Samothracia ante portum sita, quibus naufragio liberati vota solvebant. Alii *deos magnos* Coelum ac Terram putant, ac per hos Jovem & Junonem. Dii Penates a Samothracia sublati, ab Aenea in Italiam advehi sunt; unde Samothraces cognati Romanorum esse dicuntur: quos inter caetera ideo *magnos* appellant, quod de Lavinio translati Romam, bis in locum suum redierint; quod Imperatores in provincias ituri, apud eos primum immolabant; quod eorum nomina nemo sciat; quod praesentes adesse sentiantur: nam cum ambae virgines in templo deorum Lavinii simul dormirent, ea quae minus casta erat fulmine exanimata, alteram nihil sensit: quod Romani Penates in cultu habeant, quos nisi sacerdoti videre fas nulli sit: qui ideo *Penates* appellantur, quod in penetralibus aedium coeli sedeant: nam & ipsum *penetral*, *penus* dicitur, ut hodie quoque *penus Vestae claudi*, vel *aperiri* dicitur. Vel *Penates* erant, quos domo secum attulerat, Dii familiares; hi vero, ut Palladium, & quos Panthus ex arce ei attulerat.

13. TERRA PROCUL. *Procul*, est quasi porro ab oculis: unde potest & *satis longe* significare, & non valde, ut in quinto: *Est procul in pelago saxum*: quod satis longe fuisse intelligi non potest, ne voluptas pereat spectaculi: quamquam & hic similis possit esse significatio: brevis est enim Hellespontus transitus. VASTIS. Aut vastatis, & per hoc, desertis: aut magnis.

14. THRACES ARANT. Figurata: nam minus est, *quam*. ACRI. Saevo & cruento. LYCURGO. Lycurgus, ut alii dicunt, cum indignaretur Li-

berum ab omnibus gentibus coli, ut primum eum Thraciae fines cum socio comitatu introiisse cognovit, comprehensas Bacchas ejus flagellis verberavit, ipsum vero insequi, ut occideret, coepit. Sed postquam se Liber fugiens, ut evaderet, praecipitavit in mare, a Thetide nymphea exceptus liberatus est. LYCURGUS autem hic, filius Dryantis, rex gentis Bistonum fuit: qui, ut habet fabula, dum contemnens Liberum patrem, manu sua semper ejus amputaret vites, immisso a Libero furore, ipse sibi crura succidit. Re vera autem abstemius fuit: quos constat acrioris esse naturae, quod etiam de Demosthene dictum est. Alii sic referunt: Fuit Lycurgus, Thraciae rex, filius Dryantis: qui quod Thraces immoderate vino deditos conspiceret, vites omnes toto regno excidi iussit, ut scribit Plutarchus eo in opusculo, quod de Poetarum utilitate conscripsit. Hinc datus est Poetis locus fabulae: Lycurgum infestissimo Bacchum odio persecutum esse; adeo ut & nutrices illius in Nysa latentes, persequeretur, & Baccho ipsi tantum terroris incusserit, ut, praecipiti fuga trajecto mari, in Naxum se receperit: ideoque iusta Numinis ira Lycurgum in furorem conversum, & cum vites quoque, ne Baccho in posterum libaretur, excidere vellet, tibias sibi succidisse. REGNATA. Participium est sine verbi origine.

PIERII.

rum, qui eum in bello ab Achille pilo confossum ait his versibus.

Αὐτὰρ ὁ βῆ σὺν δούρῳ μιν ἀντίθιοι πολυδύρου
Πριάμειδον ἃ γ' ἔτι πατέρ' ἡσυχίᾳ χισθῶ,
Οὐνεκα οἱ μὲν παῖσι νεώτατος ἴσκει γόνοιο.
Τὸν βάλ' ἐμίσσον ἀκοῖτι ποδάρευε δῖος Ἀχιλλεύς.

Quos versus, pro iis qui Graece nesciunt, ita fere ad verbum interpretati sumus,

Priamidem at telo Polydorum invadis acuto
Ora deo similem, genitor quem in bella vetabas
Ire, satus quoniam natorum hic ultimus esset:
Hunc medium ipse acer pilo transfixis Achilles.

12. CUM SOCIIS NATOQUE PENATIBUS ET MAGNIS DIIS. In antiquis aliquot codicibus, *gnato* cum g ante n: prout veteres scriptitasse Victorinus auctor est: & *dis* unico i, κατὰ γράμματα. Probus tamen mavult *diis* per duas i litteras scribi.

- 15 Hospitium antiquum Trojae, sociique Penates,
Dum fortuna fuit. Feror huc, & litore curvo
Moenia prima loco, fatis ingressus iniquis:
Aeneadaeque meo nomen de nomine fingo.
Sacra Dionaeae matri, divisque ferebam

SERVI.

15. HOSPITIUM ANTIQUUM. Aut carum: aut re vera antiquum: nam tanta inter ipsos familiaritas fuit, ut Ilione, filia Priami, Polymnestori nuberet Thracum regi: cui Polydorum, filium ex Hecuba, Priamus pater initio belli Trojani, communis Martis exitium veritus, cum magno auri pondere educandum tradidit, antiquo hospiti, amico, & genero suo. Sed illic, deleta Troja, ceterisque omnibus fere Priami liberis interfectis, auri cupiditate adductus, Polydorum in littore spatiantem telis aggreditur, & frustra fidem Deorum hominumque implorantem, occidit, caesoque tumulum superinjecit, cui supercrevere myrti virgulta. Id cum mater Hecuba intellexisset, simulavit se ingens adhuc auri pondus velle secreto illi indicare, quod pro filio acciperet. Quod avarus rex verum existimans, illius unguibus occaecatus est. Exstat tamen & alia de Polydoro fabula: nempe Graecos, per Thraciam venientes, hunc cepisse: Priamum autem pro redemptione filii Graecis dedisse urbem, quae postea ab eventu Antandros dicta est: qua accepta, illos tamen nihilominus Polydorum lapidibus obruisse. SOCIQUE PENATES. Vel propter supra dictam conjunctionem Iliones & Polymnestoris: vel, quia cum omni haereditate majorum, diviserant etiam deos Penates, Dardanus & Iasius fratres; quorum alter Thraciam, alter Phrygiam incoluit occupatam.

16. DUM FORTUNA FUIT. Scilicet bona: & simul ostendit fidem cum foelicitate deficere. Sane sciendum, quod quotiescumque *fortunam* solam dicimus, *foelicitatem* intelligi: unde & fortunatos tantum felices: & infortunatos solos infelices vocamus. LITTORE CURVO. Perpetuum epitheton littorum est: nam quod in sexto ait: *Tunc se ad Cajetae, recto fert littore portum*, significat eum ita navigasse, ut non linqueret littus.

17. PRIMA LOCO. Quia apud Cretam alia fecit. Modo autem Aenum significat, ut Salustius: *Aenum & Maroneam, viamque militarem*. Quanquam Homerus dicat inde auxilia ad Trojam venisse. Ergo jam fuerat. Euphron, & Callimachus, hoc dicunt etiam, quod *Aenum* dicatur a socio Ulyssis illic sepulto eo tempore, quo missus est ad frumenta portanda. FATIS INIQUIS. Bene quid sit futurum praeoccupat.

Au-

18. AENEADAS. Ecce nec Virgilius Aenum dicit. *Aeneadas* autem hic secundum accusativum nomen derivatum; aliter juxta nominativum.

19. SACRA DIONAEAE MATRI. Veneri, a matre Dione, secundum Homerum. Et bene dispensat, ut cum adversam navigationem subiungit, *Dionaeam Venerem* dicat, ut hoc loco: si prosperam, de mari eam dicat esse procreatam, ut: *Unde genus ducis*. Haec autem, in quantum potest, non semper, reservat.

PIERII.

15. HOSPITIUM ANTIQUUM TROJAE. In antiquo admodum codice legere est, *anticum*: & ita inferius: *Terra antica*, per e eadem proportionem, qua *possicum* dicimus. Ait tamen Velius Longus, in uno ex his u insertum esse: In altero minime, ne quis novam hanc esse quaestionem putet.

18. AENEADASQUE MEO NOMEN DE NOMINE FINGO. Adnotat Servius *Aeneadas* non *Aenos* a Virgilio dictum: quippe quod constet *Aenum*, ante Trojana bella celebrem fuisse urbem. Homerumque I. A. S. Ductorem Thracum ex Aeno venisse dicit, *Οὐκ ἄρ' Ἀίνοδος ἡλυσθη*. Is vero forte ad sua tempora respexit, quod & Virgilius eo loco fecit: *Portusque requirit Velinos*: nam Plinius omnino *Aenos* oppidum Thraciae memorat, ubi Polydori tumulus, & ab Aenea conditum, cui sacrificium quotannis, ut conditori fieret, etiam apud Livium legas his verbis ex antiquo codice desumptis: *Prosciscuntur ab Thessalonica Aenum ad statum sacrificium, quod Aeneae conditori cum magna cerimonia quotannis faciunt*. Addam etiam illud, paulo supra, corrigendum in eadem Liviana pagina: *Paris abominatus mentionem tam foedi facinoris ad Aenon deportaturum eos dixit*. Quod in cod. vulgatis *Atbeno* legitur, & nonnulli prave *Atbenacum* corrigere tentarunt. Apud Harpocrationem tamen legi: *Euphorum tradere urbem eam primum a Graecis Vulpinarium insularum accolis habitatam: postremo vero ex Mitylene & Cumis coloniam eo traditam*. Oppidum sane id *Absynthum* alio nomine vocatum ait Stephanus, de quo si quis plura quaesierit, Strabonis septimum legat.

- 20 Auspiciibus coeptorum operum: superoque nitentem
 Caelicolum regi maetabam in litore taurum.
 Forte fuit juxta tumulus, quo cornea summo
 Virgulta, & densis hastilibus horrida myrtus.
 Accessi, viridemque ab humo convellere silvam
 25 Conatus, ramis tegerem ut frondentibus aras:

SERVII.

Hor.

20. AUSPICIBUS COEPTORUM OPERUM. Jovi, qui arcis deus est: Apollini, propter auguria: Libero, quasi causa libertatis: nam dii alii si invocentur, ad privatam pertinent causam: unde de Didone legimus: *Junoni ante omnes cui vincla jugalia curae*, propter nuptias: quamvis enim reipublicae utilitas simularetur, erat tamen etiam specialis causa Didonis. Similiter & hic Aeneas sacrificat Veneri scilicet, ut placeat matri. Quod autem de Libero diximus, haec causa est: ut signum sit liberae civitatis: nam apud majores aut stipendiariae erant, aut foederatae, aut liberae. Sed in liberis civitatibus simulachrum Marsiae erat, qui in tutela Liberi patris est. Sed *auspicia* omnium rerum sunt; *auguria* certarum: auspicari enim cuivis, etiam peregre licet; augurium agere, nisi in patriis sedibus non licet. Peritissime ergo Virgilius veteris consuetudinis meminit, cum facit Aeneam, quia peregre, id est, in Thracia agit, auspicantem, id est, *Auspiciibus coeptorum operum*.

21. MACTABAM IN LITTORE TAURUM. Contra rationem Jovi taurum sacrificat: adeo ut hinc putetur subsecutum esse prodigium: ubique enim Jovi juvencum legimus immolatum, ut: *Statuam ante aras aurata fronte juvenem*. Et in Bucolicis legimus: *Jam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam*. Item Juvenalis: *Qui vexat nascenti robora cornu*. Nam in victimis etiam aetas est consideranda.

22. FORTE FUIT JUXTA TUMULUS. Excusat dicendo *Forte fuit*, quod juxta eum locum sacrificaverit. *Tumulus* autem dicendo, uno hoc sermone, & collem & sepulchrum fuisse significat: potest enim *tumulus* & sine sepulchro, interpretatione collis, interdum accipi: nam & terrae congestio super ossa, *tumulus* dicitur. Sane apparatus mortuorum funus dici solet; constructio lignorum, rogos; subjectio ignis, pyra; crematio cadaveris, bustum; locus, ultrina; operis constructio, sepulchrum; nomen inscriptum, monumentum. QUO SUMMO. In quo summo. CORNEA VIRGULTA & MYRTUS. Bene legit hastis apta virgulta: nam legimus: *Et bona bello cornus*, Item: *Et pastorem praefixa cuspide myr-*

tum. Et alibi: *Ac myrtus validis hastilibus*. Ergo si telis fuerat confixus, merito illic haec coaluere virgulta. *Cornus* autem declinatur ut *ficus*, si arbor sit: nam *cornu* animalis, indeclinabile est: licet genitivum usurparit Lucanus, ut: *Cornus sibi cura sinistri Lentule*. Sic Cicero in Arato: *Hujus genus*, pro genu.

23. VIRGULTA. Copiose, virgulta, hastilia, sylvam, ramos, arborem, vimen, corticem, stipitem, segetem, jacula. HORRIDA MYRTUS. *Horrida*, ad loci faciem retulit; non ad arboris naturam: vel certe umbrosam. MYRTUS. Sane de *myrto* fabula talis est. Haec *Myrtus*, ex fama de plebe antiquorum nata, Graeco vocabulo Myrene vocitata est, forma pulcherrima: hanc cum quidam popularium dives & nobilis adamasset, a parentibus ejus postulavit uxorem. Interea latrones urbem occupaverunt, quam cum depopulantur, Myrenen, fratribus ejus occisis, captivam duxerunt, & in latebris condiderunt, donec alia loca vastarent. Sed haec Myrene inventa occasione fugit, & ad cives reversa est. Gratulati cives, eam sacerdotem Veneris esse jusserunt; quae cum sacra celebraret, unum de latronibus per quos abrepta fuerat in plebe cognovit, eumque comprehensum in medium vulgus extraxit. Latro, poenis adactus, omnia, quae intendebantur, confessus est: socios quoque ubinam essent prodidit. Sed juvenis, qui eam ante amaverat & petierat sibi conjugem, ad investigandos latrones sibi negotium deposecit; quos cum inventos cepisset & praemium posceret, data ei potestas est a populo, ut virginem quam amaverat in matrimonium duceret. Ob quam rem irata Venus, illum mori fecit; virginem autem in *Myrtum* arborem vertit, eique, quod sacerdos fuisset, praestitit ut perpetuo, & suavi odore gauderet.

24. ACCESSI. Non ad *cornum*; sed ad *myrtum*, quae inter verbenas est. Et bene matri sacrificaturus aras coronat ex *myrto*. SYLVAM. Sicut dictum est, bene variat, ut nunc sylvam, nunc vimina, nunc virgulta, nunc arborem dicat.

25. RAMIS TEGEREM. Excusatio a voluntate.

Horrendum, & dictu video mirabile monstrum.
 Nam, quae prima solo ruptis radicibus arbos
 Vellitur, huic atro liquuntur sanguine guttae,
 Et terram tabo maculant. Mihi frigidus horror
 30 Membra quatit, gelidusque coit formidine sanguis.
 Rursus & alterius lentum convellere vimen
 Insequor, & causas penitus tentare latentis:
 Ater & alterius sequitur de cortice sanguis.
 Multa movens animo Nymphas venerabar agrestis,
 35 Gradivumque patrem, Geticis qui praesidet arvis,
 Rite secundarent visus, omenque levarent.

SERVII.

Ter-

26. MONSTRUM. Bene *monstrum*: nam statim quid esset apparuit: & hoc proprietatis est; abusione tamen plerumque corrumpitur.

28. ATRO. Hic pro corrupto sanguine, LIQUUNTUR. *Li* in verbo producitur, ut hoc loco. Item: *Canis cum montibus humer Liquitur*. In nomine vero corripitur, ut *liquor*.

29. TABO. Corrupto sanguine. Et est nomen casus septimi tantum, ut sunt: *sponse, nato*: quod si velis declinare, *haec tabes, hujus tabis*, dices.

30. MEMBRA QUATIT. Causa pendet ex causa: nam timor sanguinem gelat, qui coactus frigus gignit. GELIDUSQUE COIT. Physice loquitur & rationabiliter: nam hinc & pallor nascitur, cum se ad praecordia fugiens contrahit sanguis.

31. LENTUM VIMEN. Molle & flexuosum; unde & *viesor*, dicimus curvos per senectutem.

32. TENTARE LATENTES. Miraculum enim est, ex arbore sanguinem fluere.

34. MULTA MOVENS ANIMO. Non dicit quae; sed ex sequentibus intelligimus. Cogitabam, inquit, ne forte sanguis esset ex Nymphis; ne forte bellum immineret, quod sanguinem vidissem; ne lucum Nympharum violassem. Hamadryades namque cum arboribus & nascuntur, & pereunt; unde plerumque caesa arbore sanguis emanat; nam ut Ovidius ait, quum Erichthon arborem incideret, primo sanguis effluxit: post ululatus secutus est. Inde Statius: *Nec amplexas dimittunt robora Nymphae*. Item: Cogitabam, ne forte ex terra Martis jure sanguis efflueret; nam, quod dicit haec se veneratum esse numina, illas constat praecessisse cogitationes.

35. GRADIVUMQUE PATREM. *Gradivum*, *Διγενος Ἀφρο*, id est, exsurgentem in praelia;

quod in bellantibus sit necesse est. Aut gravem deum patrem; aut ideo, quia apud Pontifices Mars pater dicitur. Alii *gradivum*, quod gradum inferant, qui pugnant; aut quod impigre gradiantur; aut ab hastae concussione, quod Graece dicitur *κρηδαινω*. Alii *gradivum*, quia nunquam equester fuit, a *gradu* dictum, quod huc & illuc gradiatur; unde Martem communem dici. Nonnulli eundem Solem & Vulcanum dicunt; sed Vulcanum generis esse omnis principem; Martem vero Romanae tantum stirpis auctorem. PATREM. Ideo, quia a Poeta pene omnibus diis nomen paternum additur, ut fiant venerabiliores. GETICIS. Thraciis. *Getae* autem populi sunt Mysiae; quae, quia lata est, multas continet gentes.

36. RITE SECUNDARENT. Recte prosperos facerent. VISUS. Pro visa posuit; tunc enim masculino utimur genere, cum de his loquimur, quibus videmus; ut si dicas, *Nubecula obest visibus meis*. Si autem neutro utamur, ea quae videntur significamus, ut si hoc loco diceret: *Rite secundarent visa*, quod propter metrum nequaquam potuit. Similia sunt, *monitus & monitum*; *auditus & auditum*. OMENQUE LEVARENT. Bonum ac leve facerent, id est, in bonum converterent.

PIERII.

26. VIDEO MIRABILE MONSTRUM. In codicibus aliquot manu scriptis, *miserabile* legitur; sed *mirabile* id fuisse Ti. Donatus ait, quod sanguis ex ligno fluere.

27. NAM QUAE PRIMA SOLO RUPTIS RADICIBUS ARBOR VELLITUR, HUIC ATRO LIQUUNTUR SANGUINE GUTTAE. In antiquo admodum codice scriptum erat: *namque ubi prima*: & pro *huic atro*: *hinc atro*, ut adverbium adverbio responderet: recenti vero emendatione repositum id, quod in vulgatis habetur exemplaribus.

R R

Pro

Tertia sed postquam maiore hastilia nisu
 Adgredior; genibusque adversae obluſtor arenae;
 (Eloquar, an ſileam?) gemitus lacrimabilis imo
 40 Auditur tumulo, & vox reddita fertur ad auriſ:
 Quid miſerum, Aenea, laceras? jam parce ſepulto:
 Parce pias ſcelerare manus. Non me tibi Troja
 Externum tulit: aut cruor hic de ſtipite manat.

SERVII.

Heu!

38. OBLUCTOR. Acrius nitentem offendit.

39. ELOQUAR, AN SILEAM? Parentheſis eſt, ad miraculum poſita: qua magnitudinem monſtri offendit; & bene auditorem adtentum vult facere. GEMITUS LACHRYMABILIS. Poſteſt enim eſſe iracentis. Et *lachrymabilis*, cum lachrymis: an dignus lachrymis.40. IMO AUDITUR TUMULO. Ex imo tumulo; ut longe vox, cum quodam defectu ſonans, auditu ipſo miſerabilior videretur. AUDITUR. Vetus codex habet, *auditus*. VOX REDDITA. Pro data: redditur enim quidquid ad nos per alterum tranſit: quanquam hic etiam hoc poſſit intelligi: nam ad eum vox miſſa per tumulum eſt. Uti etiam epiſtola reddita dicitur, quae per nuntium a mittente ad nos accipitur.41. LACERAS. Per membra diſjicis: nam *lacerare*, eſt ſaepe vulnerare, ut: *Lacerum crudeliter ora Deiphobum vidi*.42. PARCE. Id eſt, parce tibi: vel ſepulto parce, cui vivo nemo pepercit. SEPULTO. Modo mortuo, vel jacenti, ſignificat, ut: *Somno vi-
naque ſepulſi*. Item: *Occupas Aeneas aditum,
cuſtode ſepulto*: nam *ſepulſus*, eſt quaſi ſine pulſu: non enim hunc ſepultum poſſumus dicere, cujus ſepultura non ſit in hoc rite perfecta; ſed fortuita ſit obrutus terra. PIAS. Bene etiam ille, qui laeditur, excuſat Aeneam, quod pietatis grande teſtimonium eſt. *Pias* autem, propter Penates de excidio liberatos; aut quia ſacrificabat. SCELERARE. Polluere: & eſt ſermo Plautinus, quo hodie non utimur; nomen tamen ſecit ſine verbi origine: non enim dicitur *ſcelero*.43. EXTERNUM TULIT. Ordo eſt: Troja me tibi tulit, & bene *tulit*, hoc eſt, educavit. *Non externum tibi*: nam & civis Aeneae fuerat, & cognatus. Et cito ſe & Trojanum eſſe, & aſ- finem offendit. HAUD CRUOR HIC DE STIPI- TE MANAT. Mire, quaſi offendens cruorem ſuum. DE STIPITE. De ligno ait; nam *ſtipes*, vere eſt lignum ſectum, ſiccum.

PIERII.

Pro *liquuntur* autem ſunt vetera exemplaria, quae *linguntur* habet; ſed enim *linguntur*, ma-

gis omnino placet, quod etiam agnoſcit Servius.

33. ATER ET ALTERIUS SEQUITUR DE CORTICE SANGUIS. In codicibus antiquis plerique *alter*, non *ater*, habetur. Animadverti vero in aliquot exemplaribus, / literam abraſam eſſe: in aliquot additam aliena manu, ut in Mediceo diſcernitur.37. TERTIA SED POSTQUAM MAIORE HASTILIA NISU ADGREDIOR. *Niſu* unico ſcribi placere Valerio Probo, cui nomen appellativum *niſus*, nihil diſferre ait ſcriptione a nomine proprio *Niſus*, & plura ita exemplaria vetuſta convenire, dictum. Majoris illud momenti, quod Soſipater Cariſius, ubi de adverbiis per ordinem agit, verſum hunc citans agnoſcit *tertio* adverbium. Cuius ut ſet ſententia, vel Creticus Heroico condonandus; vel manifeſta Synizeſis admittenda; vel o breve fuerit ea ratione, quod ajunt Grammatici, o finale ſaepe corripi, quando in adverbium tranſeat, ut *cito, ſero, modo*. Statius: *Sero memor thalami*. Martialis: *Accipe quomodo das*. Sed enim vix tanti fuerint Grammatici veteres, ut *tertia haſtilia* cuiquam diſplicere poſſit. Sit ſane locus adverbii, ut *tertia* pro *tertio* poſitum ſit: nomen pro adverbio poſitum ſaepe apud auctores omnes reperimus.41. JAM PARCE SEPULTO. Sunt codices antiqui, ubi *ſepulchro* legatur. Quam lectionem Ti. Donatus agnoſcit; niſi ter eadem pagina eodem verbo peccatum eſt.43. NON ME TIBI TROJA EXTERNUM TULIT. Sunt codices nonnulli, in quibus *extremum* ſcriptum eſt. Sed enim Servius cur *externum* legendum ſit, rationem adicit, Polydorum civem & cognatum Aeneae fuiſſe. Eadem apud Livium ſententia, ubi Scipio milites ad Ilergetum excidium ferociter accendit: *Non enim eos*, ait, *ef-
ſe, neque natos in eadem terra, nec ulla ſecum ſocietate conjunctos*. Et eruditus ille vir, qui Virgilium in aedibus Aldi tertio editum emendavit, in recognitione, *externum* ſubjecit. Quae dicta volui, quia nonnullos eſſe ſcio, qui lectionem *extremum* ament, referrique ad nobilitatem generis dicant, clamante ſcilicet Polydoro, ſe non extremo loco natum, quo debeat ita contemptui & injuriae expoſitus eſſe, quod ridiculum eſt.

- Heu! fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
 45 Nam Polydorus ego. Hic confixum ferrea texit
 Telorum seges, & jaculis increvit acutis.
 Tum vero ancipiti mentem formidine pressus
 Obstupuit, steteruntque comae, & vox faucibus haesit.
 Hunc Polydorum auri quondam cum pondere magno
 50 Infelix Priamus furtim mandaratum alendum
 Threicio regi; cum jam diffideret armis
 Dardaniae, cingique urbem obsidione videret.

SERVII.

Ille,

44. CRUDELES TERRAS. Id est, crudelium & avarorum: ex moribus enim cultorum terrae laudantur vel vituperantur, ut: *Devenere locos laetos*.

45. POLYDORUS EGO. Sive ego distinguas: sive EGO HIC, subaudias *sum*, necesse est. Et quasi *ἑταῖρος*, id est, Polydorus sum, non stipes.

46. TELORUM SEGES. Multitudo. Plautus Aulularia: *Stimulorum seges*. Sane putatur non verisimile jaculis coniectis puerum occisum: nam repugnat cum illo: *Polydorum obruncas*: nam emisisse radices jacula mirum est; nisi monstruosum sit. INCREVIT. Reviruit. Traxit autem hoc de historia Romana: nam Romulus, captaeo augurio, hastam de Aventino monte in Palatinum jecit: quae fixa fronduit, & arborem fecit. Vituperabile enim est, poetam aliquid fingere, quod penitus a veritate discedat. Denique obijcitur Virgilio de mutatione navium in Nymphas: & quod dicit per aureum ramum ad inferos esse descensum; tertium, cur Iris Didoni comam secuerit. Sed hoc purgatur Eurypidis exemplo, qui de Alceste hoc dixit, cum subiret fatum mariti.

47. TUM VERO. Adfirmative. ANCIPITI. Duplici, quod & sanguinem viderat, vel *ancipiti formidine*; una, quod sepulchrum laeserat; altera, quod metuere coeperat laesum ipsum.

49. HUNC POLYDORUM. Licet de Polydoro superius sit relatum; tamen propter varietatem rei necesse est repeti. Priamus, cum videret longa obsidione res suas in ultimo constitutas, filium parvulum, Polydorum, Polymnestori, regi Thraciae, genero suo, per Ilionem filiam, cum magno auri pondere nutriendum commendavit; qui, victa Troja, auri cupiditate impulsus, Polydorum obrutum telis occidit.

50. INFELIX. Aut qui jam *infelix* esse coeperat; aut cui etiam provisa nocuerunt; aut *infelix*, quia superstes liberis fuit; aut quia illi perfidia non ab hostibus tantum est. MANDARET. Aphaeretus est, sive commendat dixeris, sive aman-

darat: Et mandaratum est amoris; amandaratum vero odii est: & amandare, est sub specie legationis aliquem relegare. FURTIM. Ne Graeci scirent.

51. THREICIO REGI. Auxit ex provincia crudelitatem, ex qua fuerunt, Diomedes, qui equos habebat, qui humanis carnibus vesciebantur: Lycurgus, ob injuriam Liberi patris punitus: Tereus, qui Philomelae, sorori uxoris, post inlatum stuprum linguam abscidit. *Threicio* autem pro *Thracia*, ut supra pro *Thracia*, *Threissa*: nam solutio est Ionicae linguae. Cum enim sit *Θρηξ*, Iones dicunt *Θρηξ*, cujus solutio facit *Threicius*, vel *Threissa*.

52. CINGIQUE URBEM OBSIDIONE VIDERET. Inter ipsa principia obsidionis: nam postea jam minime poterat.

PIERII.

44. AUT CRUOR HIC DE STIPITE MANAT. In antiquis aliquot codicibus, *band* legitur, puncto firmo praefixo. In multis vero observes aspirationem abrasam. Quo quidem loco *ant*, pro *neque* positum ait Priscianus, De constructione.

46. JACULIS INCREVIT ACUTIS. In codicibus aliquot antiquis, *implevis* habetur; paraphrasi etiam adjecta, *babundavis*. Ti. Donatus, ut in integris ejus commentariis habetur, verbum id exponit: *crebro percussit*; accipiendumque esse, ut non remanserit locus immunis a vulnere: & paulo superius dixerat ad illius funus accumulato ferro multitudinem saevam confluisse. Tu, quae Servius de hasta Romuli dicat, videris.

48. OBSTUPUI STETERUNTQUE COMAE. In antiquis aliquot cod. legere est, *obstipui steterantque*. Sed enim *steterant* & receptum est a doctis viris, & agnoscitur a Valerio Probo. De syllaba vero, quae pene ultimam praecedat in *obstipui*, satis alibi dictum, ne toties eadem repetamus.

R r r 3

Ille, ut opes fractae Teucrum, & Fortuna recessit,
 Res Agamemnonias victriciaque arma secutus,
 55 Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, & auro
 Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis,
 Auri sacra fames? Postquam pavor ossa reliquit,
 Delectos populi ad proceres, primumque parentem
 Monstra deum refero, &, quae sit sententia, posco.
 60 Omnibus idem animus scelerata excedere terra;
 Linqui pollutum hospitium, & dare classibus austros.
 Ergo instauramus Polydoro funus, & ingens
 Aggeritur tumulo tellus. stant manibus arae,

SERVII.

Cae-

53. ILLE UT OPES FRACTAE ET FORTUNA. Bene utrumque innexit; saepe enim alterum sine altero valet, aut opes, aut fortuna. ILLE UT. Vel postquam, vel tantum quod: vel deest statim; ut sit: ille, statim ut. FORTUNA. Melior scilicet.

54. RES AGAMEMNONIAS. Hoc est, imperium, vel partes Agamemnonis. VICTRICIA. Omnia nomina a verbo venientia, cum in *or* exeunt, masculina sunt, ut *victor*: cum in *trix*, foeminina sunt, ut *victrix*: neutra vero non faciunt, nisi tantum ex numero plurali; unde est, *victricia arma*.

55. FAS OMNE. Et cognationis, & juris hospitii. OBTRUNCAT. Occidit, intellige: nam *obtruncare*, proprie est, capite caedere.

56. VI. Violentia. POTITUR. Hoc verbum de his est, quae permiscet conjugationes; cum enim sit tertiae conjugationis, infinitum tamen modum a quarta facit, ut *potiri*; unde plerique desipiuntur, ut *potiri* dicant. Similiter *fi*, pro *fiere*, *feri* facit, permixta conjugatione. QUID NON MORTALIA PECTORA COGIS. Ad quod flagitium homines non compellis, detestandi auri cupiditas?

75. AURI SACRA FAMES. *Sacra*, execrabilis, ut: *Sacrae panduntur portae*. Alii *sacra* devota accipiunt; unde & *ver sacrum*. Alii *sacrum*, pro scelestum, vel sacrilegum. Tractus est autem sermo ex more Gallorum; nam Massilienses quotiens potentia laborabant, unus se ex pauperibus offerebat, alendus anno integro publicis & purioribus cibis. Hic postea, ornatus verbenis & vestibis sacris, circumducebatur per totam civitatem cum execrationibus, ut in ipsum reciderent mala totius civitatis, & sic praecipitabatur. Hoc autem in Petronio lectum est. Sane sciendum latenter Aeneam hoc agere, ut

Trojanos Didoni ex infelicitatis similitudine commendet: nam & ejus marito frater, auri causa, intulit necem.

58. PROCERES. Qui processerunt ante alios. PRIMUMQUE PARENTEM. Bene *primum*, id est, ante proceres.

59. MONSTRA DEUM. Quae ostenderant: & modo mala; nam medium est, quia interdum dicuntur & bona.

60. OMNIBUS IDEM ANIMUS. *Idem*, plus est quam si diceret *similis*. Est autem unus animus, aut idem consilium. Et hoc juxta disciplinam auguralem dixit, quae appellatur consensus; sicut in libro secundo dictum est. SCCELERATA TERRA. Pro sceleratorum, ut supra: *Captiva vestis*.

61. CLASSIBUS AUSTROS. Hypallage est: nam classes austris damus.

62. INSTAURAMUS FUNUS. Modo sepulchrum, quod virgulta evellendo diruerat; nam proprie *funus*, est incensum cadaver.

63. AGGERITUR TUMULO TELLUS. Ut ostenderet verum tumulum; ne fortis aliquis alius illud errore violaret. STANT. Positae sunt. Multa autem, ut supra diximus, hic sermo significat. MANIBUS. *Manes*, sunt animae illo tempore, quo, de aliis recedentes corporibus, necdum in alia transierunt. Sunt autem noxiae, & dicuntur κατ' ἀντίθεσιν: nam *manum*, ut supra diximus, bonum est; unde & *mane* dictum est. Similiter etiam Eumenides dicimus, κατ' ἀντίθεσιν, id est, benevolentia, ut Parcas, bellum, lucum. Alii *Manes* a mandando dictos intelligunt; nam Manibus plena sunt loca inter lunarem & terrenum circum, unde & defluunt. Quidam *Manes*, deos infernos tradunt: eosque inter numina laeva numerant, placarique putant sacrificiis, ne noceant.

Qui-

Caeruleis maestae vittis atraque cupresso;
65 Et circum Iliades crinem de more solutae.

SERVII.

Quidam alios *Manes*, alios deos infernos dicunt: plurimi deos *coelestes* ut vivorum, ita *Manes* mortuorum tradiderunt. Alii putant, hoc nomine appellatas fuisse animas separatas a corpore: unde videmus vetusta sepulcrorum monumenta *Diis MANIBUS* esse inscripta. In qua etiam sententia videtur esse Apulejus de Daemonio Socratis: *Manes*, inquit, *animae dicuntur melioris meriti, quae in corpore nostro Genii dicuntur: corpori renunciantes, Lemures: cum demones incurfionibus infestarent, Larvae appellabantur; contra, si aequi & faventes essent, Lares familiares*. Sunt etiam, qui putent *Manes* eosdem esse, quos vetustas *Gemios* appellavit: duosque *Manes* corporibus ab ipsa statim conceptione assignatos fuisse, qui ne mortua quidem corpora deferant, consumptisque etiam corporibus sepulcra inhabitent. Cicero II. De Legibus: *Decrum Manium iura sancta sunt*. Atque eandem ob causam *Manes* pro ossibus ipsis & sepulcris ponuntur. Persius Sat. I. *Nunc non e Manibus illis Nascuntur violae*. Idem Sat. V. *Indulge genio: carpamus dulcia: nostrum est, Quod vivis: cinis, & Manes, & fabula fies*. Quandoque *Manes* dicuntur poena, ut in VI. *Quisque suos patimur Manes*. Alii *Manes* nocturnos dicunt esse ejus spatii, quod inter coelum terramque est: & ideo humoris, qui noctu cadit, potestatem habere: unde *mane* quoque ab iisdem *Manibus* dictum.

64. CAERULEIS VITTIS. Cato ait, deposita veste purpurea, foeminas usas caeruleas, cum lugerent. Veteres sane *caeruleum*, nigrum accipiebant. *Vittae* autem *caeruleae* in acerbo funere, praecipue filiorum familias, adhiberi solebant, sicut hic: nam Polydori funus, utpote adhuc pueri, acerbum est: & quia ejus aetatis erat, ut filius familias adhuc esse potuisset. *MAESTAE ARAE*. Cicero pro Murena: *Imaginem Lugentem*. *ATRAQUE CUPRESSO*. Nigra, funesta: nam inferis consecrata est: quia caesa nunquam revirescit. Dicitur autem *Cyparissus* per synaeresin *Cypressus*, deinde conversione y in u, *Cupressus*. Est autem arbor procera, caudice oblongo & recto; fronde indecidua, odore vehementi. Duo ejus sunt genera: nam quae sterilis est, foemina dicitur, ad metae formam in fastigio convoluta: unde & *καρυῖς* peculiari epitheto appellatur. Contra mas latius spargit ramos, conosque profert nuci pineae non absimiles, licet minores, mira inter arbores foecunditate: quippe quae triferus est, fructusque habet, & Januario, & Majo, & Septembri maturos; nulli tamen rei utiles, imo potius noxios, quemadmodum & ipsa

In-

arbor, cujus etiam umbra noxia creditur. Dicta autem est *Cyparissus*, ut Dydimus placet, ἀπὸ τῆς κύνος παρίσσει, hoc est, ab aequaliter pariendo; quod aequaliter & ramos pariat, & fructus. Fructus ejus a figura, Coni appellantur: unde ipsa arbor perpetuo epitheto Conifera appellatur, ut: *Aeriae quercus, aut coniferae Cyparissi*. Fabula autem de Cupresso talis est: Cum haberet in deliciis Cyparissus puer cervum, & ipse ab Apolline diligeretur, imprudens cervum suum jaculo occidit, eumque dum luget, neglecta consolatione Apollinis, dolore consumptus est: cujus ut exstaret memoria, in luctuosam arborem, id est, cupressum, mutatus est, quae defunctis adhibetur. Moris autem Romani fuerat, ramum cupressi ante domum funestam poni, ne quisquam Pontifex per ignorantiam pollueretur ingressus. Hinc Horatius: *Nec se praeter invisam cupressum ulla brevem dominum sequatur*. *ATRA* autem, quod atratos lares significet.

65. CRINEM DE MORE. Aut de more gentis, ut etiam in Aegypto est: aut certe de more plangentium.

PIERII.

53. ILLE UT OPES FRACTAE TEUCRUM ET FORTUNA RECESSIT. In codicibus aliquot antiquis, non habetur & copulativa particula, quae quidem non sine laesione tam numeri, quam elegantiae, judicio meo ex hoc versu detrahi potest.

58. PRIMUMQUE PARENTEM. Vetera quaedam exemplaria, *parentum* legunt: hoc est primum ex patribus, aut ex senioribus; sed *parentem* magis omnino placet.

64. ATRAQUE CUPRESSO. In antiquis plerisque codicibus, *cupressu* est: non tam, quia nomen quartae olim fuerit declinationis, quam quod multa hujusmodi passim reperiuntur apud veteres o in u mutasse, prout multi adhuc loquuntur populi, maximeque a Piceno in Bruttios usque. Testimonio vero sunt monumenta pleraque, in quibus antiqua scribendi ratio sese fidelius, quam in libris ostendat. Vidi ego Spoleti extra portam divi Petri dejectum ad ripam fluminis lapidem, in quo scriptum erat pulcherrimis characteribus:

IN FRONT

P. X I I X

IN AGRO

P. X I I X

In monte vero Tarpeio, antiquissimo sane monumento legitur, HERCULES INVICTE CAUTIVUS HOC TUO DONO. Pro dono. Quid quod

R I I 3

AN-

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras: animamque sepulcro
Condimus, & magna supremum voce ciemus.

Inde, ubi prima fides pelago, placataque venti
70 Dant maria, & lenis crepitans vocat auster in altum,
Deducunt socii navis, & litora conplent.

SERVII.

66. INFERIMUS. Inferias damus, proprie. TEPIDO LACTE. Statim mulcto. CYMBIA. Pocula in modum cymbae facta.

67. SANGUINIS SACRI. De victimis sumpti. Ideo autem *lactis* & *sanguinis* mentio facta est: quia adfirmantur animae *lacte* & *sanguine* delectari. Varro quoque dicit mulieres in exsequiis & luctu ideo solitas ora lacerare, ut sanguine ostenso inferis satisficiant: quare etiam institutum est, ut apud sepulchra & victimae caedantur. Apud veteres, etiam homines interficiebantur; sed mortuo Junio Bruto, cum multae gentes ad ejus funus captivos misissent; nepos illius eos, qui missi erant, inter se composuit, & sic pugnauerunt: & quod muneri missi erant, inde munus appellatum. Sed quoniam sumptuosum erat & crudele, victimas vel homines interficere; sanguinei coloris coepta est vestis mortuis injici, ut & ipse testatur VI. Aeneid. *Purpureasque super vestes, velamina nota,* & V. Aeneid. *Purpureasque jacis flores.* Alii sanguinis inferendi ad adfiscendas defunctorum animas illa ratione consuetudinem tradunt, ut quod amiserunt videantur accipere. Sanguis enim velut animae possessio est, unde exsanguis mortui dicuntur. Nam & Homerus in Necromantia non prius facit loqui animas, nisi sanguine gustato. Alii *lac* & *sanguinem* ab hoc accipiunt, quod una res nutrit, alia nutriatur.

68. ANIMAMQUE SEPULCHRO CONDIMUS. Bene animam lacte & sanguine ad tumulum dicit elicitam: lacte namque corpus nutritur post animae conjunctionem: & anima sine sanguine nunquam est, quo effuso recedit. Legimus praeterea in sexto, insepulorum animas vagas esse: & hunc constat non legitime sepultum fuisse. Rite ergo reddita legitima sepultura, redit anima ad quietem sepulchri, quam Stoici terris condi, id est, medium secuti, tam diu durare dicunt, quam diu durat & corpus: unde Aegyptii, periti sapientia, condita diutius reservant cadavera; scilicet ut anima multo tempore perduret, & corpori sit obnoxia, nec cito ad alios transeat. Romani contra faciebant, comburentes cadavera, ut statim anima in generalitatem, id est, in suam naturam rediret. Dicit ergo nunc sacrificiis quibusdam elicitam animam, & sepulchro conditam, obnoxiam-

Pro-

que factam corpori: quod ante horrebat, quasi per vim extorta. Ideo autem Stoicos medium sequi diximus: quia Plato perpetuam dicit animam, & ad diversa corpora transitum facere statim, pro meritis vitae prioris. Pythagoras vero, non *με- τιμψυχων*, sed *παλιγγενισικον* esse dicit, hoc est redire, sed post tempus. SUPREMUM. Non est nomen, sed adverbium, ut: *Torvum clamat.* CIEMUS autem, est hoc loco quod dicimus more solenni, id est, tertio: VALE. NOS TE, ORDINE QUO NATURA PERMISERIT, CUNCTI SEQUEMUR. Quidam dicunt eorum mortuorum nomina ter vocari, qui in aliena terra dimittuntur, ut in VI. *Et magna manes ter voce vocavi.*

69. FIDES PELAGO. Hoc est, ubi fidem pelago habere coepimus, nos tuto navigaturos: quia alibi ait: *Totius coeli deceptus fraude sereni.*

70. LENIS CREPITANS AUSTER. Duo epitheta posuit, vitiose, ut diximus supra. Fecit autem hoc prope in decem versibus. AUSTER autem, quivis ventus: nam ad Thraciam Aquilone navigatur. Lenis autem ideo, quia superius ait: *Vix prima inceperat aestas:* & lenes venti per aestatem sunt.

71. DEDUCUNT. Proprie, ut e contrario subducunt.

PIERII.

ANNUS, pro ANNOS Romae pluribus locis legas. In Aede Divae Sabinae: JUSTA QUAE BIXIT ANNUS L. MENSIS V. DIES XX. Et alibi: NICEPHORUS PITINNUS QUI VIXIT ANNUS DUO. In quo illud etiam adnotatione dignum, quod in VIXIT littera adjecta est post x, veluti saepe alibi: AUXILIUM, MAXSUMUS. Et hujusmodi pleraque reperiuntur eodem modo scripta. Sed ut ad Virgilianam lectionem redeamus, in Mediceo prius *cupresso* per o scriptum erat, nunc, ea abrasa, vocalis u superaddita est aliena manu.

65. ILIADES CRINEM DE MORE SOLUTAE. In antiquis aliquot codicibus, *crinis* legitur numero multitudinis; sed magis poeticum est *crinem*, per figuram intellectionis.

70. ET LENIS CREPITANS VOCAT AUSTER. In codicibus aliquot antiquioribus, *lene crepitans*: quod quidem & placeret, & erudite positum videretur, nisi *lenis* agnoscerent interpretes: quo-

Provehimur portu: terraeque urbesque recedunt.

Sacra mari colitur medio gratissima tellus

Nereidum matri, & Neptuno Aegeo:

75 Quam pius Arcitenens, oras & litora circum

SERVII.

Er-

72. TERRAEQUE URBSQUE RECEDUNT. Physicam rem dixit: ita enim navigantibus videtur, quasi ab his terra discedat. Item aliter: Juno, cum vidisset Latonam a Jove adamatam, juravit eam non parituram in terris: Jupiter mutavit eam in coturnicem, quae Graece *ὀρνις* adpellatur, & monstravit ut veniret Delon, quae illis temporibus circa omnia littora ferebatur ventis. Post partum vero Latonae, quo Dianam & Apollinem peperit, Ortygia dicta est, quae ante Delos nominabatur: & postea Delos, cum eam Apollo revinxisset Gyaro & Mycone, altissimis montibus.

73. SACRA MARI COLITUR MEDIO. Ordo est: In mari medio Aegeo colitur tellus sacra Neptuno, & Nereidum matri, id est, Doridi gratissima. Fabula autem talis est: Post vitiatam Latonam, Jupiter cum etiam eus sororem Asterien viciare vellet, illa optavit a diis, ut in avem converteretur, versaque in coturnicem est. Et cum vellet mare transfractare, quod est coturnicum, adflata a Jove, & in lapidem conversa, diu sub fluctibus latuit. Postea supplicante Jovi Latona, levata superferri aquis coepit. Haec primo Neptuno & Doridi fuit consecrata. Postea, cum Juno gravidam, Pythone immisso, Latonam persequeretur, terris omnibus expulsa Latona, tandem aliquando applicando se littoribus a sorore suscepta est: & illic Dianam primo, post Apollinem peperit: qui statim occiso Pythone, ultus est matris injuriam. Sane nata Diana, parturienti Apollinem matri dicitur praebuisse obstertricis officium. Unde cum Diana sit virgo, tamen a parturientibus invocatur: haec namque est Diana, Juno, Proserpina. Nata igitur duo numina terram sibi natalem errare non passa sunt; sed eam duabus insulis religaverunt. Veritas vero longe alia est: nam haec insula cum terrae motu laboraret, qui fit sub terris latentibus ventis, sicut Lucanus: *Quaerentem erumpere ventum Credidit*, oraculo Apollinis, terrae motu caruit: nam praecepit, ne illic mortuus sepeliretur, ut in Vulcano: & jussit quaedam sacrificia fieri: postea e Mycone Gyaroque, vicinis insulis, populi venerunt, qui eam tenerent; quod etiam Virgilius latenter ostendit. Quod autem diximus Dianam primo natam, rationis est: nam constat primo noctem fuisse: cujus instrumentum est Luna, id est, Diana: post, diem, quem Sol efficit, qui est Apollo. Ut autem Delos

primo Ortygia diceretur, factum est a Coturnice, quae Graece *ὀρνις* vocatur; Delos autem, quia diu latuit, & post apparuit: nam *δελος*, Graeci manifestum dicunt. Vel quod verius est, quia, cum ubique Apollinis responsa obscura sint, manifesta illic dantur oracula. Delos autem & civitas dicitur & insula, unde interdum recipit praepositionem. SACRA MARI. Sane *sacrum* dicitur, quod rite sacratur Deo, ut aedes, arae, simulacra, dona. Hic igitur aedium sacrarum, etsi non aperte, attamen ejusdem ritus meminit, cum de insula loqueretur, in qua praeterquam ut *sacra* dixerat, id est, sacrata, gratam quoque posuit non solum Doridi matri Nereidum, quae traduntur deae maris, sed Neptuno etiam addidit, dominatori videlicet omnium in mari deorum. TELLUS. Major dignitas est *tellus*, quam si dixisset *insula*.

74. NEREIDUM MATRI. Doridi, quinquaginta nymphae matri, coniugi Nerei. NEPTUNO AESEO. Quia in Aegeo mari haec insula posita est. Sane inter Hellespontum & Adriaticum mare, omne illud Aegeum appellatur; quod nomen a patre Thesei Aegeo, rege Atheniensium traxit, qui in mare se praecipitavit, sperans mortem filii. Cum enim in labyrintho Minotaurus esset inclusus, & quotannis ex nobilitate Atheniensium, septem pueri vel puellae ad vescendum Minotaurum mitterentur, tandem dolor Theseum subiit. Profectus itaque est ad Minotaurum perimendum: pepigitque cum patre, ut, si illud monstrum vicisset, vela candida navibus daret; si forte a Minotauris fuisset oppressus, navigium cum atris velis rediret. Sed cum extinxisset Minotaurum, oblitus, non cum candidis, sed cum nigris velis reverti coepit; & patri, in specula constituto, triste sui interitus signum dedit: qui extinctum filium credens se praecipitavit in mare, unde Aegeum pelagus appellatum est.

75. PIUS ARCITENENS. Apollo est. Bene pius, aut qui ultus est matrem de Typhaone, de Niobe, de Pythone: aut quia patriam stabilivit errantem. Legitur & pius.

PIERII.

quorum haec paraphrasis: Nam tempus fiduciam dabat, quo & mare placidum fuerat, & flatus ita temperati, ut lenitate sua, etiam invisorari possissent ad navigandum.

74. NEREIDUM MATRI, ET NEPTONO AEGEO.

Errantem, Gyaro celsa Myconoque revinxit;
 Inmotamque coli dedit, & contemnere ventos.
 Huc feror: haec fessos tuto placidissima portu
 Accipit. Egressi veneramur Apollinis urbem.
 80 Rex Anius, rex idem hominum Phoebique sacerdos,
 Vittis & sacra redimitus tempora lauro,

SERVII.

Oc-

76. MYCONE GYAROQUE REVINXIT. Quidam per historiam dictum putant: nam inter Myconem & Gyarum, Scyrum, unam de Cycladibus esse dicunt: unde fuit Pherecides philosophus. Alii nulum auctorem alium esse adserunt, qui Delon ab Apolline religatam dicat. Constat enim eam ante evagare, & propter Latonae partum restitisse. Alii hanc insulam inter Myconem & Gyarum humilem esse dicunt, ut his quasi vinculis contineatur. REVINXIT autem, putant, retraxit.

78. COLI DEDIT. A vicinis scilicet populis. VENTOS CONTEMNERE. Propter terrae motum.

79. APOLLINIS URBEM. Delon: & est definitio. Eiusdem nominis & urbs, & insula, Delos dicitur.

80. REX ANIUS. Anius autem, rex Deli, Apollinis sacerdos, cum trium filiarum esset parens, ne unius tantum Dei esset tutus auxilio, filias numini Liberi patris devovit, qui parem ei gratiam reddens, effecit, ut quidquid una attigisset vertetur in fruges; altera, in vinum; tertia, in oleum. Id cum comperisset Agamemnon, dux Argivorum, cum mille navibus oppugnaturus iret Trojam, misit qui eas accerferent, ut posset alere Graeciae exercitum: quae cum vincula tenerentur, invocaverunt Liberum patrem, quas ille in columbas vertit, & ita vincula fecit effugere: unde hodieque Deli columbas violare nefas est. Hunc tamen Anium Palefatus etiam propinquum tradit Anchisae. Alii dicunt huius Anii filiam, occulte ab Aenea stupratam, edidisse filium nomine Anium. REX ET SACERDOS. Hic Anius, Apollinis filius, rex Deli & sacerdos fuit, qui habuit filium Andron nomine: unde Andros insula appellata est, ad quem Anchises ante Troicum bellum consultum venerat; an Salaminam peteret comes Priamo: unde & agnoscitur. Sane majorem haec erat consuetudo, ut rex esset etiam sacerdos, & pontifex. Unde hodie quoque Imperatores, dicimus Pontifices.

81. VITTIS ET LAURO. Vittis, sacerdotum sunt: laurus vero etiam Imperatoris victoris.

PIERII.

GAEO. Ut missas faciam varias multorum lectiones & sententias in hoc versu, quum alii *Neptunio*, legendum velint, alii *Aegaeaco*, ut in codice

Longobar. est. *Neptuno Aegaeo*, absque synloephe: veluti etiam *matri* et ad Graecorum imitationem posita non inerudite docti omnes arbitrantur.

75. QUAM PIUS ARCITENENS ORAS ET LITTORA CIRCUM ERRANTEM. Antiqui aliquot codices, *pius* legunt: ut sit *pius errantem*. Sed magis placet *pius*, ut ostendat Apollinem eo beneficio insulam promeruisse, ob officium matri suae toto orbe erranti praestitum: cuiusmodi pietas filium addecat.

76. ERRANTEM MYCONE CELSA GYAROQUE REVINXIT. Antiqui codices plerique omnes hoc dictionum ordine versum legunt: *Errantem Gyaro celsa My. q. re. Gyarum* enim, genere muliebri dici, auctor Stephanus. Neque vero tacendum *Gyaro* nomen aptoton esse Probo Grammatico, *haec Gyaro? huius Gyaro* declinanti. Cuiusmodi esse etiam *Celeno* tradit. Illud sane scitu dignum, quod Antigonus Caristius esse in ea insula mures tradit, qui ferrum abrodant. Pro *Mycone* autem *Mycono* passim in veteribus exemplaribus inveni, ita quidem Graece scribitur, *Καὶ Μυκόνος λέγεται μὲν ἡ Κυκλάδα*. Et eo casu quippe in eo finitum nomen apud Strabonem & Thucydidem reperitur. Quod vero Gigantes illos, quos postremo Hercules confecerit, in ea positos fabulantur, ut apud Strabonem libro x. legere est, animadvertendum est, codices etiam Graecos variare. In aliquibus enim legitur, *Τῶν γιγάντων τὴν ὕψαιον*: quod nimirum postremos significaret. Sed in aliquot aliis *Τὴν ὑγίαντοῦ* legas, hoc est validissimos. Unde forte sit proverbio locus, *Omnia sub unam Myconum*, quum superfuisset adhuc aliquid longe difficilius ad expugnandum innuamus: Vel id denique confectum esse, quod se nostris conatibus difficillimum objecisset. Neque vero haec a me dicuntur, ut alterius cuiuspiam sententiam improbem; sed quia non temere scriptum crediderim validissimos Gigantum in ea positos.

79. EGRESSI VENERAMUR APOLLINIS URBEM. Sunt antiqui codices, in quibus, *egressi*, & littera geminata scriptum invenias: quod verbi compositio sit ab *extra* & *gradior*, non ab *e* & *gradior*: ideoque sit ea littera geminanda, ut ex compositae dictionis singu-

Occurrit : veterem Anchisen agnoscit amicum.
Jungimus hospitio dextras, & tecta subimus.
Templa dei saxo venerabar structa vetusto.

85 Da propriam, Thymbraee, domum : da moenia fessis,

SERVII.

Et

82. ANCHISEN AMICUM. Κατὰ τὸ συνπαύμενον intelligendum : nam quomodo fuerint amici, palam poeta non dicit.

83. HOSPITIO. Licet Probus quaerat, quid sit, *Jungimus hospitio dextras*; tamen casus septimus est, id est, jure hospitalitatis : nam ad hospitium non potest intelligi : quia jam amicus fuit : aut sicut quidam tradunt, *jungimus dextras, & hospitio tecta subimus*.

84. TEMPLA DEI. Hoc juxta augurii genus, quod stativum dicitur, retulit, in quo considerantur, quo in loco auguria peragi debeant : nam ideo ait : *Templa dei saxo venerabar structa vetusto* : & subjunxit : QUOVE IRE JUBES. Et exinde : DA PATER AUGURIUM. Sane quaeritur, cur saxum vetustum dixerit; sed traditur a plurimis, inter quos etiam Epafus, vir peritissimus, refert, Delphis quodam tempore evenisse, ut templum, religiosum ante & intactum, spoliatum incensumque sit; ac post multas Corinthii urbes insulasque proximas terrae motu haultas; Delon neque antea, neque postea hoc incommodo vexatam, sicut Tuthrodes : quod etiam Cicero in praetura Verrinarum ita ait : *Tantaque vis hujus religionis est, & semper fuit, ut ne Persae quidem, cum bello toti Graeciae diis hominibusque indixissent, & mille navium classem Delum appulissent, quicquam conarentur, aut violare, aut adtingere*. Non mirum ergo, si aut ad tempora Poeta respondit, aut ad pristina; utpote quod religio nunquam omnino vexata illo suo antiquo & vetusto saxo colebatur : vel *vetusto*, religioso. Et quod VENERABAR ait, ostendit se precatum.

85. DA PROPRIAM. Da, dic, indica : Apollo enim non dandi, sed dicendi habet potestatem. Quaeritur etiam cur Aeneas, cum Delum venisset, nullis prius hostiis caesis, statim a precibus coeperit : quia tradunt multi, inter quos & Varro, esse aras tam Apollinis, quam filii ejus, non tantum Deli, sed in plurimis locis, apud quas hostiae non caedantur; sed consuetudo sit, deum solemnitate precum venerari. Quod autem ait, Neptuno & Apollini tauris postea sacrificatum, apud alias aras hoc factum accipi oportet. PROPRIAM. Perpetuam, stabilem, firmam, ut : *Propriamque dicabo*. Et bene post experimentum male conditae civitatis, perpetuas postulat sedes. THYMBRAEE.

Thymbraeus Apollo dicitur ab agro, Trojae vicino, pleno *Thymbra*, quae Satureja dicitur. Et bene Deli positus, *Thymbraeum* appellat, quem in Troja adsueverat colere in agro, in quo ejus & nemus est, & templum : ubi a Paride Achilles occisus est; unde fingitur manu Apollinis vulneratus. Ergo *Thymbraeus*, ut *Deli*; nam numina a locis frequenter nomen accipiunt. Alii *Thymbraem* locum in Delo consecratum Apollini tradunt. Sane quia Graece *Τύμβρα* facit, in derivatione in diphthongum mutat : ut *Αἶτρον*, Aetnaeus; *Δίρην*, Dircaeus. DOMUM. Familiam, ut : *Domus senis a quo Sergia nomen*.

PIERII.

singulis partibus aliquid appareat. *e* quippe & *c*, quod in *x* duplici litera latitabat, *egressi*. Inde *c* ob cognationem in *g* abeunte *egressi*. Ita olim *exfatus*, mox *esfatus*, tactum a Ter. Scauro : & omnium denique usu *effatus* receptum.

82. OCCURRIT VETEREM ANCHISEN AGNOSCIT AMICUM. In antiquissimo codice *ibcurris*, praepositione incolumi scriptum est, quod improbat Scaurus. Eodem modo *agnoscis* : quamvis in Mediceo, & in plerisque aliis *adgnos*, praeterito tempore positum est, quodammodo redditio causae videtur esse, cur occurrerit. Sane praeteritum *agnovis* hoc loco Pontanus etiam agnovisse videtur.

84. TEMPLA DEI SAXO VENERABAR STRUCTA VETUSTO. In plerisque codicibus antiquis, *veneramur*, numero plurium habetur. Sed multa supra *bar* ultimam syllabam *mur* notarum habent, non tam variandae lectionis causa, quam paraphraseos. Quippe ut *venerabar* pro *venerabamur* positum innuant : quia verba reliqua eadem periodo contenta, sunt in pluralitatis numero, *jungimus*, *subimus*. Sed enim, quia subsequuntur preces in persona Aeneae nuncupatae, mihi non displicet, *venerabar*, unitatis numero : nam etiam in vi. reliquis hoc vel illud procurantibus, *Pius Aeneas arces*, quibus altus *Apollo Praefides*, horrendaeque procul secreta Sibyllae, *Antrum immane petis*. Quod vero saxum vetustum appellavit, id redigit in memoriam mihi, quod apud M. Tullium in Verrinis legere est, ubi de hac insula loquitur, & Apollinis templo : *Est enim tanta apud eos ejus fani religio atque antiquitas, ut in eo loco ipsum Apollinem natum esse arbitrentur*.

Et genus, & mansuram urbem. Serva altera Trojae
 Pergama, reliquias Danaum atque inmitis Achillei.
 Quem sequimur? quove ire jubes? ubi ponere sedes?
 Da, pater, augurium; atque animis inlabere nostris.
 90 Vix ea fatus eram: tremere omnia visa repente,
 Liminaque, laurusque dei; totusque moveri

SERVII.

Mons

86. MANSURAM URBEM. Perpetuam. Duo petit, & urbem & perpetuitatem. *Mansuram* autem ideo, vel propter Trojam; vel propter eam, quam in Thracia condidit. SERVA ALTE-
 RA. Non quia prima servavit; sed quia servare voluit, ut Homerus dicit.

87. ACHILLI. Sic veteres declinabant.

88. QUEM SEQUIMUR? Apollo enim exsulantibus sedem debebat ostendere; nam Phoenix, Cilix, Cadmus, a patre Agenore ad quaerendam sororem missi; & prohibiti, nisi reperta fuisset, domum ne auderent reverti, Apollinis monitis diversas regiones petierunt; Phoenix Phoeniciam; Cilix Ciliciam; Cadmus Boeotiam; quia Cadmus oraculo Apollinis bovem secutus, in Hyanthe Boeotiam condidit. Veteres enim oraculis signa, quibus civitatem conderent, accipiebant.

89. DA PATER. *Pater*, religionis, ut supra diximus, nomen est; nam & hominibus datur, ut: *Inde toro pater Aeneas*; & montibus, ut: *Pater Apenninus*; & fluminibus, ut: *Tybris pater*. Numinibus etiam, ut: *Quidve pater Neptune paras*. Item: *Ipse pater Danais animos viresque secundas Sufficit*. Item: *Odis & ipse pater Pluton*. AUGURIUM. Modo oraculum; sed usurpative; *augurium* enim, est exquisita deorum voluntas per consultationem avium aut signorum; quod tunc peti debet; cum id, quod animo agitamus, per augurium a diis volumus impetratum; ut in hoc loco Aeneas, postquam omnia, quaeolvebat animo, petit, ait: *Da pater augurium*. Et est species ista augurii, quae *Legum dictio* appellatur: *Legum dictio* autem est, cum conditio ipsius augurii certa nuncupatione verborum dicitur, quali conditione augurium peracturus sit; quod hic facit, exsequens formas petitionis versibus supradictis; tunc enim quasi legitimo jure legem adscribit: *Da pater augurium*. ANIMIS ILLABERE NOSTRIS. Quia Apollinis oracula vel responsa, licet semper obscura, vera tamen sunt; unde cum intelligentia oraculum postulat.

90. TREMERE OMNIA. In consequentibus quid sit *omnia* docuit, dicendo: *Liminaque laurusque dei*. Et hoc augurium juxta auguralem discipli-

nam dictum est, quod appellatur *tripudium sonubium*, id est, a sono; ad quod pertinet, si arbor sponte radicibus cadat; si terra tremat; quod hic Aeneae factum ostendit, antequam voce divina responsa perciperet. VISA REPENTE. Stoicos & Academicos sequutus est, qui dicunt ea, quae contra naturam sunt, non fieri, sed fieri videri; unde magica ars a Romanis omnis exclusa est; sicut Plinius Secundus docet in Naturali historia.

91. LIMINAQUE. *Que* brevis, est pro longa posita; quod hac ratione defenditur; aut quia omnia monosyllaba ad artem non pertinent, & his licenter uti possumus; aut certe, quia omne *μῦθος*, id est, particula, quae sui substantiam non habet, membrum putatur superioris orationis, quod si est, *liminaque*, quasi una pars orationis est: & potest *que* finalitatis ratione, vel produci, vel corripri. LAURUSQUE DEI. Aut ideo singulariter, quia in Delo insula *Laurus* Apollini consecrata est: aut lucum dicit: aut quia traditur, Latonam duas *Laurus* amplexam, Dianam & Apollinem enixam. Fabula sane de *Lauro* talis est: Daphne Penei, vel, ut alii dicunt, Ladonis filia, ab Apolline adamata est; a qua cum precibus & promissis non potuisset Apollo, ut secum concumberet, impetrare, vim ei adhibere conatus est; cumque eam insequeretur, & illa fugiens defecisset lassata, Terrae imploravit auxilium, quam Terra hiatu facto recepit, & pro ea arborem edidit, quae Graece nomen suum retinuit, Latine *Laurus* dicitur; sed Apollo eam etiam mutatam ita dilexit, ut adscriberet efficeretque, ut propter virginitatem servatam semper viveret. MOVERI. Quia opinio est sub adventu deorum moveri templa.

PIERII.

91. LIMINAQUE LAURUSQUE DEI. Illud ego sane praeteriturus eram, inveniri codices manuscriptos, in quibus *leimina* per *ei* prima syllaba scriptum sit: & ita alibi, ut in 11. *leimen erat*: nisi Probus Grammaticus interpellasset, nomina esse dicens, quae plenitudinem patiuntur, hoc est, quae littera plus scri-

Mons circum, & mugire adytis cortina reclusis.
 Submissi petimus terram, & vox fertur ad auris:
 Dardanidae duri, quae vos a stirpe parentum
 95 Prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto
 Accipiet reduces. Antiquam exquirite matrem.
 Hic domus Aeneae cunctis dominabitur oris,
 Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.
 Haec Phoebus: mixtoque ingens exorta tumultu

SERVII.

Lae-

92. MONS. Cynthus; unde Cynthus Apollo. CORTINA. Locus unde oraculum datur. Dicitur autem *Cortina*, vel quod Apollinis tripus corio Pythonis tectus est; vel quod certa illinc responsa funduntur, quasi *cortina*; vel, quod est verius, quia cor illic vatis tenetur; nam caverna quaedam in templo Apollinis fuit, ad quam Phoebas rapta vaticinabatur, ut Lucanus ostendit. Alii *cortinam* quasi *ortinam* tradunt; quod inde vox oriatur. RECLUSIS. Nunc apertis; alias denuo clusis.

93. SUMMISSI PETIMUS TERRAM. Inclinati, utrum corpore an anima? an, quia supplices rogamus, an, quod verum est, *inclinati*? Et sciendum, pro qualitate numinum, orantes interdum ima, interdum summa respicere; nam potestates aliae coelestes sunt, aliae terrenae, aliae permixtae; unde nunc Apollinem deprecantes, terram petunt. Ipse enim est & Sol, & Liber pater, qui inferos petiit, ut Horatius: *Te vidis insomnis Cerberus*. Bene ergo *terram petunt*, unde ad eos responsa perveniunt; & quia Apollo etiam inferis notus est.

94. DARDANIDAE. Ut diximus, obscura quidem, sed vera sunt omnia; nam dicendo *Dardanidae*, ostendit Italiam, unde *Dardanus* fuit; quod si Cretam significaret, *Teucridae* diceret. DURI. Vel futurum ostendit laborem: vel eorum arguit insipientiam, qui intellecturi non fuerant. STIRPE. Hoc verbo Trojanis factus est error. Sane *stirps*, genere foeminino, originem significat, ut: *Hec stirpem inviam*: masculino, arborem, ut: *Sed stirpem Teucrum nullo discrimine sacrum*. Sed Horatius contra regulam nititur, ut: *Stirpisque raptas & specus & domus*.

95. PRIMA TELLUS. Italia, unde Dardanus venit; Teucer enim de Creta post venit. UBERE LAETO. Quod est Italiae proprium, ut alibi: *Atque ubere glebae*.

96. ANTIQUAM EXQUIRITE MATREM. *Terram* Apollo significat. Tractum autem est de historia; nam Brutus, & filii Tarquinii, cum

oraculum Delphici Apollinis peterent, responsum est: *ejus imperium fore, qui primus matrem reversus oscularetur*: quod solus Brutus agnoscens, de navi egressus, simulans casum, osculatus est terram; unde & potitus imperio est. EXQUIRITE. Hoc dicendo ostendit difficultatem.

97. HIC. Pro illic. DOMUS AENEAE. Ad illud respicit: *Da propriam Tymbracae domum*.

98. NATI NATORUM. Propter illud, *mansuram urbem*; nam oraculum semper ad petita respondet. Sane hic versus Homeri est, quem & ipse Orpheo sustulit. Item Orpheus de oraculo Apollinis Hyperborei. Mire autem sequenti versu haec ostendit, dicendo: *haec Phoebus*. Graecus vero versus hic est: *Kai pais ar pais, toi xir mōtōidi giron*.

99. TUMULTU. Quia dixit, *Exquirite*.

PIERII.

scribantur; ut puta, *limen*, *loimen*. In Carisii sane codice, quem lectionavi, ubi ex C. Julii Ro. sententia, *laurus*, hoc loco numero multitudinis positum asseritur, animadverti *numinaque laurusque* citatum esse, non *limina*; quod quidem memoriae lapsu factum crediderim a librario, donec quid magis fide dignum invenero; quum *limina*, castior omnino lectio videatur, quam tot veteres cod. ostendant, Quintilianus agnoscat, & Val. Probus octavum positionis modum observet in *Liminaque laurusque Dei*, sicuti septimum in eo versu: *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori*.

93. ET VOX FERTUR AD AURES. Codices antiqui omnes ii, qui *auris* admittunt, *auris* per *i* scribunt, ex Velii sententia; sed sunt etiam vetera quaedam exemplaria, in quibus *ad auras*, scriptum invenitur, quod quidem non ita placet.

94. QUAE VOS A STIRPE PARENTUM, PRIMA TULIT TELLUS. In codicibus aliquot antiquis legere est, *de stirpe*; sed *a stirpe*, jam omnes recipiunt.

- 100 Laetitia: & cuncti, quae sint ea moenia, quaerunt;
 Quo Phoebus vocet errantis, jubeatque reverti.
 Tum genitor, veterum volvens monumenta virorum,
 Audite, o proceres, ait, & spes discite vestras.
 Creta Jovis magni medio jacet insula ponto;
 105 Mons Idaeus ubi, & gentis cunabula nostrae.
 Centum urbis habitant magnas, uberrima regna:

SERVII.

100. LAETITIA. Propter promissam imperii aeternitatem: finis enim auspicii in demonstratione comprehensus, dedit petentibus laetitiae optandam gratulationem.

101. VOCET. Aut revocet, aut hortetur.

102. MONUMENTA VIRORUM. Historias.

103. SPES DISCITE VESTRAS. Aut quasi senex loquitur; aut quia ut supra diximus scit se esse moriturum: ubique enim sciens futurorum inducitur.

104. CRETA. Dardanus, Jovis filius & Elestrae, profectus de Corytho, civitate Tusciae, primus venit ad Trojam: & illic parva aedificia collocavit. Post cujus obitum Teucer venit ex Creta, & invenit Dardani socios habitantes in vallibus, qui constituit arces & moenia. Modo ergo errat Anchises: nec respiciens adventum Dardani, oraculum Cretam significare argumentatur ex his, quae solent ab advenis fieri. Ida, inquit, illic est, quae & in Troja ad similitudinem dicta, ut: *Effigiem Xanthi Trojamque videtis, quam vestrae focere manus*. Item sacrorum similitudo: quam apud majores nefas erat perire; unde Aeneas in duodecimo: *Sacra deest, quae dabo, focer arma Latini habeto*. JOVIS MAGNI. Quia illic dicitur nutritus esse; quod ut Sallustius dicit ideo fingitur, quia *Primor Cretenses constat invenisse religionem*. Sane nati Jovis fabula haec est: Saturnus, postquam a Themide oraculo comperit a filio se posse regno depleri, natos ex Rhea uxore filios devorabat: quae natum Jovem, pulchritudine delectata, Nymphis commendavit in monte Cretae Dictaeo: ubi eum aluerunt apes. Pro quo involutum lapidem glutendum Saturno dedit: quem cum Saturnus, fraude cognita, vehementius quaereret, ei adhibiti sunt Curetes & Corybantes, qui tinnitu aeris, id est, lusus excogitato genere, ut cum clypeis aereis inter se currerent, prohiberent audiri pueri vagitum; unde ipsi sunt Matris deum ministri; sed nonnulli eisdem Curetes & Corybantes dicunt. Ut autem fingatur Saturnus filios suos comesse, ratio haec est: quia dicitur deus aeternitatis esse ac secu-

Ma-

lorum; secula autem annos ex se natos in se revolvunt; unde Graece *Κρόνος*, quasi *αἰώνος*, id est, tempus dicitur. MEDIO PONTO. Potest quidem intelligi secundum Sallustium, longe a continenti; sed altior est hoc hoc loco Poetae intuitus: nam apud Cosmographos legimus, quae insula in quo sit mari: ut Sardinia in Africo; Delos in Aegeo; & de aliis omnibus. De Creta omnes dubitant in quo sit mari: nam parte Libycum, parte Aegyptium, parte Achaicum, parte Ionium respicit. Ergo *medio ponto*, ac si dici possit medio pontorum, quod Latinitas non recipit.

105. MONS IDAEUS UBI. *Idaeus*, derivativum est pro principali: & est *Ἰδῆ*, Idaeus; ut *Αἰτνῆ*, Aetnaeus. CUNABULA GENTIS. Nutrimenta: nam ubi jacent infantes, cunae vocantur. Et latenter dat gloriam Trojanis, dicens eos a diis originem ducere; unde est: *Ab Jove principium generis*. Ibi enim & de Dardano, & de Teucro intelligimus, quasi Jovis cives.

106. CENTUM URBES HABITANT. Non dicit qui, sed intelligimus Cretenses; aut certe habitant pro habitantur, ut: *Infirmitas pavor*, pro infirmatur. Et primo quidem *centum* habuit Creta civitates: unde Hecatompolis dicta est: post viginti & quatuor: inde, ut dicitur, duas; Gnoson & Hierapidnam. Quamvis Livius plures a Metello expugnatas dicat. UBERRIMA REGNA. Hic decipitur, quia audivit: *Ubere glebae*.

PIERII.

104. CRETA JOVIS MAGNI MEDIO JACET INSULA PONTO. Non temere quaerit Servius, cur *medio ponto* dixerit Virgilius: neque insulse dubitationem solvit, dum tot maria enumerat, quae Cretam insulam adluunt. Dicamus itaque *medio ponto*, id est, ambiguo. Hic enim est Latinitatis modus, ut ea in medio esse dicamus, quae nulli adhuc parti sint adjudicata. Sed in Virgilianam hanc sententiam nemo proclivius ivit quam Solinus: ait enim is: *Promius est Cretam dicere, quam absolvere, in quo mari jaceat. Ita enim circumflui illius Graeci, nomina per-*

Maximus unde pater, si rite audita recordor,
 Teucrus Rhoeteas primum est adveetus ad oras.
 Optavitque locum regno. Nondum Ilium, & arces
 110 Pergameae steterant: habitabant vallibus imis.
 Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiaque aera,

SERVII.

Idae-

107. MAXIMUS UNDE PATER. Fallitur: nam antiquior dicitur Dardanus. Alii *maximus*, antiquissimus tradunt. Per *patris* autem appellationem, majorum cognationem ostendit. Si RITE AUDITA RECORDOR. Bene dubitatione excusat errorem.

108. TEUCRUS. De hoc fabula duplex est: nam & de parentibus ejus dupliciter traditur. Alii enim Curetis & Idaeae nymphae: alii, inter quos & Trogus, Scamandri filium tradunt: qui Scamander, cum Creta frugum inopia laboraret, cum parte tertia populi ad exteras sedes quaerendas profectus est, ab Apolline monitus, ibi eum habiturum sedes, ubi noctu a terrigenis oppugnatus esset. Cum ad Frigiam venisset & castra posuisset, noctu mures arcum nervos & loramenta armorum, adferunt. Scamander hos interpretatus hostes esse terrigenas, in Idae montis radicibus aedificia collocavit, qui cum adversus Bebrycas finitimos bellum gereret, victor in Xantho flumine lapsus non comparuit: qui post a Cretenlibus in honorem regis sui, Scamander appellatus est, filioque ejus Teucro regnum traditum, qui cives e suo nomine Teucros appellavit; qui post a rege Troo Trojani dicti sunt, & templum Apollini constituit, quem Sminthium appellavit. Cretenfes enim murem Sminthicem dicunt. Alii non Scamandrum, sed Teucrum ipsum sub conditione supradicti oraculi profectum Creta dicunt, & civitatem & templum condidisse: & Sminthos mures vocari a Frigibus. Tradunt praeterea nonnulli Dardanum, a Teucro in Frigia inventum, filiam suam ei sociasse, & Dardanum populares suos socero cognomines fecisse. Quidam Teucros appellatos: Trojanos autem a Troo Rege. RHOETEAS. *Rhoeteum*, promontorium Troados, licet alii *Rhetias* legant, propter Rhetiam, Rhitonis filiam. Et amat Virgilius declinationes Graecas, salva regulae reverentia, in Latinas convertere, & Graecam diphthongum in *e* longum mutans, ut *Aineas*; *Medea*, *Phegeus* Rhoeteum.

109. OPTAVITQUE. Elegit, ut: *Pars optare locum recto*.

110. HABITABANT VALLIBUS IMIS. Hi sunt, qui cum Dardano venerant.

111. HINC. Id est, de Creta, unde venerat

Teucer. MATER CULTRIX CYBELI. Mater proprie; *cultrix* autem *Cybeli*, id est; Montis Phrygiae, in quo colitur, a quo *Cybele* dicta est. Alii dicunt *Cybelum* sacerdotem ejus primum fuisse in Phrygia, & ab eo *Cybelen* dictam. Nonnulli CULTRIX CYBELE legunt, ut sit quasi *Cybeleia*. Alii *Cybele*, ἀπὸ τῆς κυβιστίν τῶν κεράλλων, id est, a capitis rotatione, quod proprium est ejus sacerdotum. CORYBANTIAQUE AERA. *Corybantes*, Daemones sunt, ministri Matris deum. Dicitur autem sunt Daemones, quasi δαίμονες, qui totum sciant. *Aerea* autem *cymbala* *Corybantibus*, Iasionis filiis, quibus vagitum Jovis celaverunt: quos quidam *Corybantes* dictos tradunt, ἀπὸ τῆς κόρυς. *Corybas* enim Proserpina, quae *Kóρυς* dicitur Graece, sine patre natus. Alii *Corybantes* ab aere appellatos, quod apud Cyprium mons sit aeris ferax, quem Cypri *Corium* vocant.

PIERII.

permiscuerunt: ut dum alia aliis ingerunt, pene oblimaverint universa.

108. TEUCRUS RHOETEAS PRIMUM EST ADVECTUS AD ORAS. In codicibus aliquot antiquis, *Teucros*, idiomate Graeco scriptum est, in Longobardico *Teucer*; sed enim Solipater Car. ex Aurelii sententia, nomina quae apud Graecos aut per *pos*, aut per *τπος*, aut per *δπος*, aut per *κπος*, efferuntur: ea omnia, omissa Graeca extremitate, per *er* apud nos efferri, & per secundam declinationem declinari docet: ut, ἀγρός, *ager*, *agri*; Ἀντίπατρος, *Antipater*, *Antipatri*; Μένανδρος, *Menander*, *Menandri*; Τεύκρος, *Teucer*, *Teuceri*. Quanquam ait ille, Virgilius *Teucrus*, & *Evandrus* extulerit. Praeterea duo tantum nomina designat, quae semper in suo statu permaneant, *Codrus* & *congrus*: non enim dicitur *Coder*, neque *conger*. Priscianus etiam hoc citato versu Virgilium ait *Teucrus* & *Evan-drus* protulisse. Quod vero vulgata plurimum exemplaria legunt, *ad oras*, antiqui plerique codices cum Mediceo in *oras* habent; sed etiam *ad* reperitur.

111. HINC MATER CULTRIX CYBELE CORYBANTIAQUE AERA. Quia varia litterarum versura totus hic versus in antiquis codicibus deluxatus est,

Idaeumque nemus: hinc fida silentia sacris,
Et juncti currum dominae subiere leones.

Ergo agite, &, divum ducunt qua jussa, sequamur:
115 Placemus ventos, & Gnosia regna petamus.
Nec longo distant cursu: modo Juppiter adsit,
Tertia lux classem Cretaeis sistet in oris

SERVII.

Sic.

112. IDAEUMQUE NEMUS. Ut ostenderet Idaeum montem, qui sit in Troja, de Cretae Ida cognomen indeptum. FIDA SILENTIA SACRIS. Hinc, inquit, inventum est, servare sacris fidele silentium.

113. ET JUNCTI CURRUM DOMINAE SUBIERE LEONES. *Dominas*, deas dicunt, ut alibi: *Hi dominam Disis thalamo deducere adorti*. Sane *dominam* proprie Matrem deum dici, Varro & caeteri adfirmant; nam & ibi Proserpinam ideo a Virgilio *dominam* appellatam, quod ipsa Terra esse dicatur, sicut & Mater deum. Sane fabula talis: Schyros civitas est, inde fuit virgo Atalante Schoenei filia, praepotens cursu: adeo ut, cum responsum accepisset, se post nuptias, ut quidam volunt, interituram; ut quidam vero, in naturam aliam commutandam; sponso provocatos, ac victos, occideret. Postea Hippomenes Venerem, ut sibi in eo certamine adesset rogavit: a qua cum accepisset de horto Hesperidum tria mala aurea, provocavit puellam ad cursum, & cum se videret posse superari, singula coepit jacere. Tunc Atalante cupiditate colligendorum malorum re-tenta, superata est. Sed Hippomenes potius victoria, cum gratiam Veneri, vel oblitus esset, vel neglexisset referre, impulsu ejus, in luco Matris deum, amoris impatientia, cum victa concubuit; unde irata dea in leones eos convertit, & suo currui subjugavit; & praecepit, ne secum unquam leones coirent; nam & Plinius in Naturali historia dicit, Leonem cum Pardalide, & Pardum cum Leaena concumbere. Ideo autem Mater deum curru vehi dicitur, quia ipsa est Terra, quae pendet in aere: ideo sustinetur rotis, quia mundus rotatur, & volubilis est: ideo ei subjugantur leones, ut ostendatur maternam pietatem tantum posse superare: ideo Corybantes ejus ministri cum strictis gladiis esse finguntur, ut significetur, omnes pro terra sua debere pugnare. Quod autem turritam gestat coronam; ostendit superpositas terrae esse civitates, quas insignitas turribus constat. Hanc eandem Hetam appellari, hoc est dominam tradunt. Alii ipsorum leonum dominam a Virgilio dictam arbitrantur.

114. DIVUM DUCUNT &c. Et necessarium posuit, & honestum.

115. GNOSIA REGNA. Cretam, a *Gnoso* civitate ejus, & est argumentum a possibili.

116. NEC LONGO DISTANT CURSU. A Delo scilicet: est argumentum a facili. MODO JUPPITER ADSIT. Aut aer: ac si diceret, tantummodo sit serenum, ut Horatius: *Manet sub Jove frigido venator, Tenerae conjugis immemor*. Id est, *ὑπὸ Διὸς*, sub divo. Aut re vera *Jupiter*, qui praestit insulae Cretae, quam petebant: aut quia ventos prosperos Jupiter praestat.

117. TERTIA LUX. Hoc quidam juxta speciem auguralem positum tradunt, quae appellatur Condictio, id est, denuntiatio, cum denunciatur, ut ante diem tertium quis ad inaugurandum adsit; quod Anchises post impetrationem augurii, & Apollinis responsum, suadens in Cretam eundum, ostendit conditionem in tertium diem; addit enim: *Modo Juppiter adsit*, hoc & pro civitate dicitur. CRETAEIS. Quia *Κρήνη*, ideo *Cretaeis*, ut *Aetnaeis*.

PIERII.

est, lectio ea nonnullis magis adridet: *Hinc matris cultri Cybeles*: ut adludatur ad evirandi ritus, quum praesertim sequatur ad sacrificii supplementum, *Corybantiaque aera*. Alii legunt *cultrix Cybeli*: quae scilicet *Cybelum* Phrygiae montem incoleret, a quo Dea sit *Cybele* cognominata. Porro *Cybelum* Ti. Donatus agnoscit in xi. locum, in quo *Cybele* colebatur. Sane *Κυβέλλω*, Phoeniciae oppidum, agnoscit Herodianus. *Κυβέλλα* vero oppidum ajunt Phrygiae, & *Κίβισσος*, sacellum, a quo Rhea sit *Cybele* appellata: neque non *Κυβελανίτης* & *Κυβελίς*, ut Pisander in x. Quantum vero pertinet ad litteram in eo nomine nunc simplicem, nunc geminatam, poetae id ex commodo suo faciliare solent; non quod ea scriptione Phrygiae oppidum ab altero Phoeniciae discernatur. Legamus itaque: *Hinc mater cultrix Cybeli*. Quam lectionem Servius etiam videtur agnovisse. Est autem *colere*, inter alia significata, locum aliquem praesentia sua honorabilem reddere, ut eo loco: *posthabita coluisse Samo*. Et: *Pallas, quas cordidis arces, ipsa colas*. Et apud Livium:

Sic fatus, meritos aris maclavit honores,
 Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo,
 120 Nigram Hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam.
 Fama volat, pulsum regnis cessisse paternis
 Idomenea ducem, desertaque litora Cretae:
 Hoste vacare domos, sedesque adstare relictas.
 Linquimus Ortygiae portus, pelagoque volamus,
 125 Bacchatamque jugis Naxon, viridemque Donyfam,
 Olea-

SERVII.

118. MERITOS HONORES. Unicuique aptos. *Taurum* figurate dixit: varietas enim ipsa idem significat. Ratio enim victimarum fit pro qualitate numinum: nam aut hae immolantur, quae obsunt eorum muneribus, ut porcus Cereri; quia obest frugibus: hircus Libero; quia vitibus nocet. Aut certe ad similitudinem, ut inferis nigras pecudes; superis albas immolent: tempestati atras; candidas serenitati, ut infra: *Nigram Hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam*. Sane hic ostendit dicendo *meritos*, rite Neptuno & Apollini tauros.

119. TAURUM NEPTUNO. Propter futuram navigationem. PULCHER APOLLO. Propter oraculum datum. Sane hoc loco Virgilius sequutus veterum opinionem, Neptunum tantum & Apollinem nominavit: dicuntur enim hi dii Penates fuisse, quos secum advexit Aeneas: quamvis diversis locis alias opiniones aliorum secutus Poeta de diis Penatibus diversa dixerit. Et quidam *pulcher Apollo* epitheton datum Apollini reprehendunt: *pulchros* enim a veteribus exsoletos dictos: nam & apud Lucilium Apollo *pulcher* dici non vult.

120. NIGRAM HYEMI PECUDEM, ZEPHYRIS FOELICIBUS ALBAM. Bono usus est ordine, ut prius averteret mala, sic conciliaret optanda. Frustra enim profutura poscuntur adversis sequentibus: nam & Romani veteres Diis asperioribus sacrificabant, ne nocerent.

121. PULSUM REGNIS CESSISSE PATERNIS. Non dicit quare. Sed talis historia est: *Idomeneus*, de semine Deucalionis natus, Cretensium rex, cum post everfam Trojam reverteretur, in tempestate devovit diis sacrificaturum se de re, quae ei primo occurrisset. Contigit autem, ut filius ejus primus occurreret: quem cum, ut alii dicunt, immolasset; ut alii, immolare voluisset, & post orta esset pestilentia, a civibus pulsus regno, Sallentinum Calabriae promontorium tenuit, juxta quod condidit civitatem: unde est: *Et Sallentinus obsedis milite campos Lyctius Idomeneus*. Relatio

ergo historiae ad injiciendum Trojanis Cretam eundi desiderium pertinet, & re vera aliter ad hostis provinciam ire non poterant.

122. IDOMENEA. Hujus nominis penultima syllaba, natura brevis, contra regulam producta est. Sed quia quinque Graecae linguae sunt, Aolica, Ionica, Dorica, Attica, Communis, hinc fit, ut in uno nomine varietas inveniat: ut ecce in *Idomeneus* Communis lingua facit genitivum *I'domenios*; Dorica, *I'domios*; Attica *I'domenios*; Ionica *I'domenios*: unde est hic in versu accusativus, sicut & *Ilionea*.

123. HOSTE. Multi hic distinguunt. ADSTARE. Esse, quod tunc significat, quando de his loquimur, quae cadere non possunt; ut si dicas *terras adstare*. Et ostendere vult, se non temere credidisse.

124. ORTYGIAE. De hac plenius supra dictum est. PELAGOQUE VOLAMUS. Quia ut alibi: *Mare velivolum*.

125. BACCHATAMQUE JUGIS NAXON. Aut vitibus consistam: aut celebratam *Bacchis*: aut ubi Bacchus ex Indis, vel ut quidam volunt, post devictos Gigantes, egit triumphum: nam, ut supra diximus, ipsi consecrata est, quae & Dia dicitur. *Bacchatam* ergo, in qua bacchatus sit Liber: aut ideo gratam Baccho, quod ibi cum relictis a Theseo Ariadne libentissime concubuerit, cui etiam coronam donavit, quae postea inter sidera collocata. VIRIDEMQUE DONYSAM. Vel a colore marmoris Lacedaemonii; vel sylvestrem.

PIERII.

vium: *Vos Cerer mater, ac Proserpina, precor, caeteri superni infernique Di, qui hanc urbem, hos sacros lacus, locosque colitis*.

123. HOSTE VACARE DOMOS. In exemp. admodum vetustis *domum* legi, numero unitatis; sed plenius est *domos* dicere, quod satis universa facit multitudini, commodumque ita omnibus hospitium pollicetur.

125. BACCHATAMQUE JUGIS NAXON VIRIDEMQUE

Olearon, niveamque Paron, sparsasque per aequor
Cycladas, & crebris legimus freta confita terris.

Nauticus exoritur vario certamine clamor.

Hortantur focii, Cretam proavosque petamus.

130 Prosequitur surgens a puppi ventus euntis,

SERVII.

Et

126. OLEARON. Non adiecit epitheton, causa varietatis. NIVEAMQUE PARON. Unde candidum marmor, ut: *Parijsve lapis circumdatus auro*. SPARSASQUE PER AEQUOR CYCLADAS. Et haec, quas dixit, Cyclades sunt: unde minus est, & alias. *Sparsas* autem, quia nullo ordine continentur, ut Stoechades, quae αἰὲς & εὐχὴ dictae sunt: rectae enim sunt. Cyclades vero non ideo dicuntur, quia in rotunditate sunt; sed quod longo ordine eas circumire necesse est: alii Sporadas, nomine Cycladum dictas tradunt, quod sparsae sunt.

127. LEGIMUS. Praeterimus, ut: *Listraque Epiri legimus*. Tractus autem sermo a nautis, quod, sonum legendo, aspera loca praetereunt. FRETA CONCITA TERRIS. Vel propter promontoria: vel quod naturale est, ut concitata sint maria vicinitate terrarum: quas constat anhelitum quendam ex se emittere: unde in quinto navigaturus Aeneas, Eryci sacrificat.

128. NAUTICUS EXORITUR VARIO CERTAMINE CLAMOR. Celeusmaticum est hoc hemistichium. Et bene metro Celeusmatis usus est, id est, Anapaestico trimetro hypercatalectico. Celeusma autem quasi praeceptum. Unde Sallustius: *Impediebant iussa nautarum*.

129. CRETAM PROAVOSQUE. Sane proavos appellando, cognationem declarat.

130. SURGENS. Flans, ut: *Et flando surgentes demoror austru*. Et contra, non flans, ponens & residens dicitur, ut: *Cum venti posuere, unusquisque repente resedit Flatus*.

PIERII.

DEMQUE DONTSAM. In codicibus aliquot antiquis, *Dontsam* per u Latinam vocalem in pene ultima scriptum legas: non hic, quia ut Verrio Flacco placet, eadem apud nos u littera sit, quae apud Graecos y psilon: sed quia insula ea Δονυσία, Graecis est, κατὰ παραδοξὴν ex Dionysia: quippe quod Bacchus in eam ex Naxo trajecerit Ariadnam, quam Minos pater insequabatur. Est & *Dontsam* legere in antiquo Taciti codice, iis libris, quos Leo. x. Pontif. Opt. Max. ab interitu vindicavit, pro hac eadem insula: *Naxos* vero in codicibus aliquot per i notatum invenies. Graeci

tamen per ε nomen hoc scriptitate solent. Eodem hoc modo apud Livium in captivitate Syracusarum corrigendus locus ex veteri codice: *Epicides ab insula, quam ipsi Naxos vocant*. Nam *Naxos* per i in impressis codicibus habetur. Sed ut ad *Naxos* alteram, quae de nunc agitur, redeam; illud minime praeterierim, traditum ab Asclepiade: *Naxias mulieres solas hominum ultimam sortem vitalem parere*. Sive quod Bacchus sibi Junonem conciliaverit: sive quod eo temporis spatio sit ipse natus, cuius rei memoriam ita voluerit illustriorem fieri.

126. OLEARON. In antiquis aliquot exemplaribus, *Oliaron*: secunda vocali per ω scriptum invenies, uti etiam scribitur apud Graecos: de qua ita traditur: *Ὀλίαντος νῆσος & Κυκλάδων μῆλα*. Solent tamen Latini ω libenter in e vertere, vocali alia praecipue subsequente, ut in nomine *Aetnaeus*. Fuit vero *Oliaros* Sidoniorum Colonia, ut Ponticus Heraclides tradit, in libro de Insulis. Ea vero a Paro distat octo & l stadia. NIVEAMQUE PARON. In codicibus aliquot antiquis, *Parum*, idiomate Latino scriptum inveni; sed enim propria nomina Graece declinata, plerumque nescio quid venustius sonare videntur. Sic *Paron* magis placet. Ita etiam apud Historicos, ut in ant. Livii cod. *Corinthon* legi: &: *Clam Cyprum profugis*: & alia huiusmodi pene innumera.

127. CREBRIS LEGIMUS FRETA CONCITA TERRIS. In codicibus aliquot manuscriptis legi: *freta concita remis*. Frequenti quippe navigatione sollicitata, quod quidem fieri in multarum insularum, earundemque passim habitatarum, vicinitate, par est; sed neque displicet *terris*, ut freta dicat crebris incursionibus tam frequentium insularum concitari.

128. NAUTICUS EXORITUR VARIO CERTAMINE CLAMOR. Sunt naris admodum emunctae viri, qui pro certamine, legendum autument hortamine, sustinerique verum adspirationis vi contendunt. Eam ego lectionem nusquam in antiquis codicibus inveni. I legi vero apud Ti. Donatum, in navi varia esse officia, & tamen omnia cum certamine & labore. Quare quam is lectionem agnoverit, meridiana luce clarius apparet.

Et tandem antiquis Curetum adlabimur oris.

Ergo avidus muros optatae molior urbis,

Pergameamque voco. Laetam cognomine gentem

Hortor amare focos, arcemque attollere tectis.

135 Jamque fere sicco subductae litore puppes,

Connubiis arvisque novis operata juventus;

Jura domosque dabam: subito cum tabida membris,

Corrupto caeli tractu, miserandaque venit

SERVII.

Ar-

131. ET TANDEM. Ad desiderium pertinet navigantium; nam sequitur: *Ergo avidus muros. CURETUM*. Hi *Curetes* primi cultores Cretae esse dicuntur. Alii tradunt *Curetes* & *Corybantes* Matris deum ministros, custodes, sicut dictum est, pueri Jovis, ad plurimas res maximi usus hominibus extitisse. *ADLABIMUR*. Ostendit prosperam navigationem fuisse.

132. ERGO AVIDUS MUROS. Ordo est: Avidus urbis optatae muros molior; non, avidus molior.

133. PERGAMEAMQUE VOCO. Zeugma a superioribus, hoc est, urbem. Legitur sane in libris Antiquioribus: Aeneam vere Cretam tempestate delatum, locum Trojam nomine *Pergamum* appellavisse. Alii dicunt: *Pergamum* in Creta conditam a Trojanis captivis, qui ex classe Agamemnonis illo erant delati, ibique putant Aeneam quendam, generis auctorem, Ilio incolumi, cum eo ad sacrum Apollinis venisse, & gravidam hospitis filiam fecisse; ex qua ortus eodem nomine Aeneas, classem Agamemnonis est adgressus hyeme disiectam; cui se feruntur junxisse hi, qui Cretam recesserant, deserto Agamemnone; unde loco nomen *Pergamum* ab illo conditum, quod obtinuisse desertores feruntur, juxta Cydoniam: quod Poetam latenter attigisse debemus accipere. GENTEM. Sociorum multitudinem. LAETAM. Propter Pergama restituta.

134. AMARE FOCOS. Sacrificio celebrare. Quidam *focos*, lares; & per hoc domicilia tradunt. Ergo *focos*, pro, Penates posuit. At e contrario, penates pro focis, ut: *Flammis adolere penates*. Sane Varro Rerum divinarum libro, refert: inter sacratas aras, focos quoque sacrari solere; ut in Capitolio Jovi, Junoni, Minervae; nec minus in plurimis urbibus oppidisque: & id tam publice, quam privatim sole re fieri; focum autem dictum a fovi, ut colinam, ab eo, quod ibi ignis colatur: nec licere vel privata, vel publica sacra sine foco fieri: quod hic ostendit Poeta: *focorum* enim comme-

moratione, instantium sacrificiorum mentio inducitur; quod ita esse multis docetur. Quidam aras superiorum deorum volunt esse; Mediorum, id est, marinorum, *focos*; Inferorum vero *mundos*. ARCEMQUE ATTOLLERE. Poetica periphrasis, id est, domos aedificare: nam *arx* est locus in civitate munitus.

135. FERE. Re, longa est. SICCO SUBDUCTAE LITORE PUPPES. In siccum subductae littus.

136. OPERATA JUVENTUS. Perfecit sacrificia propter connubia, & novas sedes: quia apud veteres, neque uxor duci, neque ager arari, sine sacrificiis peractis poterat, ut alibi: *Laetis operatus in verbis*. Item Juvenalis: *Et matutinis operatur festa lucernis*.

137. SUBITO CUM. Id est, cum subito.

138. CORRUPTO COELI TRACTU. Hic est ordo pestilentiae, ut Lucretius docet: primo aeris corruptio; post aquarum & terrae; mox omnium animalium. Notandum sane, Apolline offenso pestilentiam semper creari: quod etiam Homerus ostendit, cum eum armatum inducit sagittis, sic dicens Iliad. A. Τὸ δ' ἄμεινον ἵχον, ἀμεινότερον περὶ τρώων. Ἐκλαγξεν δ' αἶψ' οἱσὶ ἰπ' ἄμεινον χαλεπότερον, Ἀὐτὰ κινδύετος. Unde & Apollo dicitur secundum aliquos ἀπὸ τοῦ ἀπολλύν. Contra, si cytharam teneat, mitis est; unde Horatius: *Cendito mitis placidusque ielo Supplices audi pueros, Apollo*. MISERANDA. Metonymia, quae miserranda facit.

PIERII.

133. PERGAMEAMQUE VOCO LAETAM COGNOMINE GENTEM. In pluribus antiquis exemplaribus versus hic in duo membra dispescitur: cum superiori (nim versu, *Ergo avidus muros optatae molior urbis*, hemistichium adjungunt, *Pergameamque voco*: coma mox interjecta subjungunt: & *laetam cognomine gentem Hortor amare focos*. Pontanus versum pro unico membro citat: non taciturnus, si & illud infertum agnovisset.

135. JAMQUE FERE SICCO SUBDUCTAE LITORE PUPPES. Trias in hoc versu nomina geminatis con-

T t t

fo-

- Arboribusque satisque lues, & lethifer annus.
 140 Linquebant dulcis animas, aut aegra trahebant
 Corpora. Tum sterilis exurere Sirius agros.
 Arebant herbae, & victum seges aegra negabat.
 Rursus ad oraculum Ortygiae Phoebumque remenso
 Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
 145 Quam fessis finem rebus ferat : unde laborum

SERVII.

139. ARBORIBUSQUE SATISQUE LUES. Quidam dicunt, diversis numinibus vel bene vel male faciendi potestatem dicatam; ut Veneri conjugia; Cereri divortia; Junoni procreationem liberorum: sterilitatem horum, tam Saturno quam Lunae: hanc enim sicut Saturnum orbandi potestatem habere.

140. LINQUEBANT DULCES ANIMAS. Item alibi: *Et cum frigida mors animam seduxerit artus*. Quare anima dicitur relinqui, & non magis relinquere? Secundum eos scilicet, qui dicunt animam esse perpetuam: & ad diversa corpora transitum facere: quod si est, bene dicimur nos animas linquere, quorum nihil praeter corpus est; nam anima perpetuitatis est; unde Palinurus in sexto: *nunc me fluctus habet*; hoc est corpus, quod solum meum est. Aut certe simpliciter animae eos linquebant; quia morientibus maxime dulces videntur, Terentius: *Animam relinquam potius quam illam deferam*. AUT AEGRA TRAHEBAT. Duo mala significat, aut mortem, aut aegritudinem prolixam. *Aegra* autem, aegrotata: & bene addidit corpora; quia & animus aeger potest esse.

141. EXURERE SYRIUS AGROS. *Syrius*, stella est in ore Canis posita: quae annis omnibus oritur circa octavum Kal. Julii: quae orta, plerumque pestilentiam toto anno facit; plerumque paucis diebus; interdum innoxia nascitur. Hic est: *Et in totum regnaret Syrius annus*. Item supra: *Et lethifer annus*. Tunc autem pestilentiam creat, si in hunc rem etiam caeterorum consentiat cursus astrorum. Sane Canicula, in cuius ore est, tantum generis foeminini est, cum sit *Canis* communis generis, unde hoc nascitur; nam in diminutione mutavit genus. STERILES EXURERE AGROS. Exurendo steriles reddere.

142. SEGES AEGRA. *Seget* interdum terram significat: *Hanc seget ingratos tulit, & feret omnibus annis*. Interdum frumentum, ut: *Quid faciat lactar segetes*. Hoc loco utrumque potest intelligi.

144. HORTATUR PATER IRE MARI. Bene filium mittit; quia erroris causa pater fuerat. VENIAMQUE PRECARI. Et beneficium, ut: *Orantes ve-*

Ten-

niam; & re vera veniam erroris Anchisae, qui oraculum male interpretatus est.

145. LABORUM TENTARE AUXILIUM. *Laborum*, periculorum, ut: *Non tamen ulla magis praesens fortuna laborum*. *Tentare* autem *laborum* *auxilium*, propter pestilentiam dixit: & quidam *auxilium* distinguunt, ut sequatur, *Jubeas quo versere cursus*.

PIERII.

sonantibus notata, in antiquis codicibus simpliciter scribuntur, *ficcō*, *lisore*, & *puper*; sive ita deponat analogia: sive quia, ut Victorinus ait, antiqui consonantes geminare non consueverunt; ut in his *Annus*, *Lucullus*, *Memmius*, & his similibus. Supra vero consonantem, quam geminari oportebat, Sicilicon imponebant: cuius figura haec est Victorino: *An'us*, *Lucu'us*, *Mem'ius*: idque signum geminandi apparere in multis veteribus adhuc scriptis libris attestatur. Sed enim de *lisore* cur unico omnino scribi debeat, in VII. disputatum.

140. LINQUEBANT DULCES ANIMAS, AUT AEGRA TRAHEBANT CORPORA. In codicibus aliquot antiquis una eademque periodo concluduntur: *Et lactifer annus Linquebat dulces animas, aut aegra trahebant Corpora*: ut *Lactifer annus* sit subiectum. In aliis tamen exemplaribus cariosioribus legi: *Linquebant animas dulcis, aut aegra trahebant Corpora*: quae lectio recepta.

143. RURSUS AD ORACULUM ORTYGIAE. In antiquis plerisque codicibus *oraculum*, integra dictione scriptum invenias. In quo forte putabant a secundam syllabam a principio corripere posse ratione polysyllabicae dictionis; quod ajunt quidam in hujusmodi vocabulis medias plerumque ad placitum poni, ut *Sidoniam Dido*, & *Sidoniam pisse*. Sed enim omnes jam probant *oraculum*, κατὰ οὐκωκιν.

145. QUEM FESSIS FINEM. In antiquis aliquot codicibus *quam* legitur, f. g. ut hoc loco Non. Marcellus agnoscit; quamvis alibi dictum sit a Virgilio: *Hic finis fandi*. *Finem* porro f. g. proferre maluerunt Varro, Cassius, Caecilius, Attius, & Lucretius.

Tentare auxilium jubeat: quo vertere cursus.
 Nox erat, & terris animalia somnus habebat.
 Effigies sacrae divum, Phrygiique Penates,
 Quos mecum a Troja, mediisque ex ignibus urbis
 150 Extuleram, visi ante oculos adstare jacentis
 Insomnis, multo manifesti lumine, qua se
 Plena per insertas fundebat luna fenestras.
 Tum sic adfari, & curas his demere dictis:
 Quod tibi delato Ortygiam dicturus Apollo est,
 155 Hic canit; & tua nos en ultro ad limina mittit.
 Nos te, Dardania incensa, tuaque arma secuti;
 Nos tumidum sub te permensi classibus aequor:
 Idem venturos tollemus in astra nepotes,

SERVII.

Im-

146. **VERTERE CURSUS.** Propter sedes nit.

148. **EFFIGIES SACRAE DIVUM, PHRYGIIQUE PENATES.** Et *Effigies* *suorum*. Varro sane Rerum divinarum secundo, ait: Aeneam deos Penates in Italiam reduxisse, quaedam lignea vel lapidea sigilla, quod evidenter exprimit dicendo: *Effigies sacrae divum, Phrygiique Penates*. Quamvis alio loco alias opiniones secutus diversa dixerit. Sane hos deos Dardanum ex Samothracia in Phrygiam; Aeneam vero in Italiam ex Phrygia transtulisse, idem Varro testatur: quos quidam dicunt, ideo inductos a poeta monere per somnum: monitu nam eorum per quietem jussu cum Latino foedus fecisse: eorum etiam monitu Latinum Aeneae se conjunxisse: eosdem tradit visos aliquoties in somnis quid fieri vellent imperasse: eaque nostros publice curasse majores.

149. **MEDIISQUE EX IGNIBUS URBIS EXTULERAM.** Hoc quibusdam videtur ad maiestatem potius deorum referendum, quam ad iactantiam virtutis Aeneae, & significantius erit, si quae non legeris intelligas.

150. **VISI ADSTARE.** Non adstabant; sed videbantur; unde & *visa* dicuntur: non enim suat; sed videntur.

151. **INSOMNIS.** Multi hic distinguunt, & volunt unam partem esse orationis, id est, vigilantis; quemadmodum videbat Lunam infusam fenestris? Multi *insomnis* dicunt, & posterioribus jungunt; unde & *visi*; sed corpus post somno vinci volunt, mentem vero vigilare & meminisse omnium: ideo etiam dormiens de Luna scire potuit. Sane in somniis collisio est, quo-

modo *peculi* pro *peculii*. **MULTO LUMINE.** Cum nimbo suo, qui circa deos solet videri.

152. **INSERTAS.** Aut clatratas, aut non serratas; ut sit, quasi *inseratas*, id est, non clausas; & dictum, quomodo, *Asproque molares*, pro asperos; *compositus* pro *compositus*; *vixit* pro *vixisset*; vel *insertas fenestras*, quasi lumine suo Luna inferuerat, ab inferendo, quod se per rimas infereret. **FUNDEBAT.** Sicilicet abundans lumen.

153. **TUM SIC ADFARI.** Hic versus in multis non invenitur: qui tamen admodum necessarius est.

154. **ORTYGIAM.** Ad Ortygiam: more suo detraxit praepositionem, ut paulo post, *Cretae*, pro in Creta. Sane quibusdam visum est rarum auxilium deorum Penatum: cur enim ante pestilentiam non monuerunt mutandas sedes? ideo aliquibus videtur somnium fuisse appetitum.

155. **CANIT.** Proprie: quia oraculum. **EN.** Quasi demonstrantis est, ut fidem faciat, ne somnium putetur, ut paulo post: *Haec dubitanda refer.*

156. **DARDANIA.** Derivativum nomen est a constitutore: & notandum regionem pro civitate positam. **TUAQUE ARMA SECUTI.** Ac si diceret, tuas partes vel imperium, ut: *Sacer arma Latinus habeto.*

157. **SUB TE.** Sub tuo jure agentes. **PERMENSIS.** Evecli, ut contra, *Pelagoque remanso*. Multi autem *permensi* sine *n* legunt, a verbo *permensio*. Hic versus variasse dicitur.

158. **IDEM.** Nos scilicet, qui te sumus secuti.

T t t 2

VEN-

Imperiumque urbi dabimus. Tu moenia magnis
 160 Magna para, longumque fugae ne linque laborem:
 Mutandae sedes. Non haec tibi litora suasit
 Delius, aut Cretae jussit considerare Apollo.
 Est locus, Hesperiam Graji cognomine dicunt:
 Terra antiqua, potens arinis, atque ubere glebae.
 165 Oenotri coluere viri: nunc fama, minores
 Italiam dixisse, ducis de nomine, gentem.

SERVII.

Hae

VENTUROS. Plus est, quam si dixisset futuros: nam quasi eos iam esse significat. IN ASTRA NEPOTES. Significat Cajum Julium Caesarem, qui primus inter deos translatus est. Et bene *in astra*, cujus sydus apparuit, ut: *Ecce Dianae processit Caesaris astrum*.

159. URBI. Romae, Κατ' Ἰσχυρά, ut supra diximus. MAGNIS. Id est, nepotibus: & bonum ornatum a sermonis fecit similitudine: *magnis* verodixit, vel Penatibus, ut *Magnis diis*: vel nepotibus; sed ad exhortationem Aeneae pertinet, *magna para*, dicendo.

160. FUGAE. Professionis. Dicens autem *fugae*, videtur crimen prodicionis excusare.

161. MUTANDAE SEDES. Argumentum a necessitate. Simul arguitur error Anchisae. SUA-SIT. Deest, capere.

162. DELIUS &c. Ordo est: *Delius Apollo*. CRETAE. Pro *in Creta*. Non sic dicitur *Cretae*, quemadmodum *Romae*: neque enim bene, sicut dictum est, sine praepositione insulae ponuntur; nisi haec tantum, quae ejusdem nominis civitates habent.

163. EST LOCUS. Ut ante diximus, totius orbis comparatione. HESPERIAM. Deest, quoniam, ut supra dictum est. COGNOMINE. Ab Hespero, Hispaniae rege: vel Itella, quam intuentur petentes Italiam.

164. ANTIQUA. Nobilis, ut jam dictum est.

165. OENOTRII. Dicti, vel a rege ejusdem nominis, vel a vino: Italis enim primis vitem ostendit Saturnus, ut in septimo legimus: *Vitisator curvam servans sub imagine falcem, Saturnique senex*.

166. ITALIAM DIXISSE. Bene omnia *Italiae* nomina in unum contulit, propter errorem Aeneae.

PIERII.

161. AUT CRETAE JUSSIT CONSIDERE APOLLO. In codicibus aliquot antiquis replicata negatione legitur: *haud Cretae*; uti prius etiam erat in codice Mediceo, quod Interpretes non admittunt. Sunt etiam codices, in quibus, con-

fissere legatur; sed *considerare*, magis placet, ut illud: *Vultis & his mecum pariter considerare regni?*

Quod vero *Cretae* adverbialiter, ut urbium propria nomina positum sit: nequis carminis id necessitati condonandum dicat, oratores etiam eadem usos elocutione scimus. Apud Varronem libro primo de Agricultura: *Itaque Cretae ad Cortinam dicitur Platanus esse, quae folia hyeme non mutat*.

165. OENOTRII COLUERE VIRI. In antiquis plerisque codicibus, *Oenotri* unico *i* scriptum est: ut in primo diximus. Quanquam etiam si *Oenotrii* scribatur *ii* geminato, duo illa *ii* unica pro syllaba per eam, quae frequentissima est apud veteres poetas, figuram Synizesin, accipientur. Non aliter ac *dii* unica syllaba Grammatici quidam veteres enuntiari jubent, duabus quantumvis scriptum vocalibus, quae minime coire in diphthongum possint. In monumentis autem veterum saepe videas eam litteram geminari Attiano more, pro unica vero proferri; ut illud Romae: LIBERTIS LIBERTABUSQUE SUIB. Quam tamen dictionem, liceat haec in doctorum quorundam gratiam inferere, etiam per *ii* scriptam ex instituto Lucilii non semel invenias, ut illud: MONUMENTUM FECIT ET SIBI ET SUIB. Eandem porro scribendi varietatem in nominativo plurali masculini generis a pronomine *Is*, *ea*, *id*, observavi: nam in arcu Aquae ductus, qui est in Celio monte, scriptum est: P. CORNELIUS P. F. DOLABELA, & quae sequuntur, FACIUNDUM CURAVERUNT: EIDEMQUE PROBAVERUNT. Attiano vero more in arcu quodam legitur inter Aventinum & Tyberim: P. LENTULUS. C. N. C. SCIPIO. T. QUINTUS CRISPINUS, VALERIANUS COS. R. S. C. FACIUNDUM CURAVERE, IIDEMQUE COMPROBAVERE. Ut ex hoc etiam terminationes illas *curaverunt*, & *curavere*; *probaverunt*, & *probavere*; eodem accipi significato videamus, quoniam alteram in re scilicet exeuntem, nonnulli dualis esse numeri voluerint.

166. Di-

Hae nobis propriae sedes; hinc Dardanus ortus,
Iasiusque pater, genus a quo principe nostrum.

Surge age, & haec laetus longaevo dicta parenti
170 Haud dubitanda refer: Corythum, terrasque requirat
Ausonias. Dictaea negat tibi Juppiter arva.

SERVII.

Ta-

167. PROPRIAE SEDES. Perpetuae: quia infirmas & in Creta & in Thracia condiderat. HINC DARDANUS ORTUS, IASIUSQUE PATER. Iasius & Dardanus fratres fuerunt, Jovis & Elestrae filii: vel ut quidam volunt, Dardanus de Jove, Iasius de Corytho procreatur; de cuius nomine & mons & oppidum nomen accenit: postea Iasium dicitur Dardanus occidisse. Hi tamen fratres, cum ex Etruria proposuissent sedes externas petere, profecti; & Dardanus quidem, contracta in Troja juventute, Dardaniam urbem condidit, a qua Trojanorum origo crevit. Iasius autem Samothraciam cepit, & ibi liberum locum imperio tenuit. Alii dicunt utrumque ex Corytho Jovis filio procreatos, & sicut dictum est, relicta Italia profectos; sed Iasium Samothraciam imperio tenuisse; Dardanum vero in Phrygiam pervenisse, ibique auxilio fuisse Teucro, Scamandri filio, qui tum finitimas gentes bello subigebat, filiamque ejus duxisse in matrimonium, & post mortem focii regnum adeptum, Dardaniam, Trojanam regionem, ab suo nomine appellasse. Graeci, & Varro Humanarum rerum, Dardanum non ex Italia, sed de Arcadia urbe Pheneo oriundum dicunt: alii Cretensem: alii circa Trojam & Idam natum. Sane per patris appellationem cognationem....*

168. A QUO PRINCIPE NOSTRUM. Non ab Iasio, sed a Dardano: nam anteriori respondit. Quod autem dicit, *A quo principe genus nostrum est*, potest & generaliter intelligi, id est, unde originem ducimus: ut *Deos penates*, quasi Troianos intelligas, & ad ritum referri, de quo dicit Labeo in libris, qui appellantur, *De diis Animalibus*, (quibus origo animalis est:) in quibus ait: *Esse quasdam sacra, quibus animas humanas vertantur in deos, qui appellantur Animales, quod de animis fiunt*. Hi autem sunt dii Penates & Viales.

169. LAETUS. Id est, omissa tristitia, quam de sociis habebat amisit: vel quia ei designatus evidenter fuerat locus, ad quem sine errore & pergere, & pervenire deberet.

170. HAUD DOBITANDA REFER. Ideo dicunt, si forte non crederet, quod per somnium vidit: aut quia dubitaverant de consilio Anchi-

saе, aut ne propter somnium non crederent: aut quia non dubie, ut Apollo, noverunt. CORYTHUM. Designant civitatem, ne erraret, & partem provinciae, ne alter error ex magnitudine procreetur locorum. Quidam autem de *Corytho* hanc fabulam tradunt: Dardanus, cum equestri praelio ab Aboriginibus pulsus, galeam perdidisset; propter quam resistens, & in audaciam suos reducens, victoriam adeptus est; tum ob rem feliciter gestam, oppidum ubi galeam amiserat condidit; cui *Corytho* nomen indidit, eo quod Graece *κόρυς* galea dicitur: vel *Corythum* montem, in quo *Corythos* sepultus est. Alii *Corythum*, a *Corytho*, Paridis & Oenones filio, conditam ferunt.

171. AUSONIAS. Appellata *Ausonia* ab Ausone, Ulyxis & Calypsus filio, & primo pars, postea omnis Italia nominata. DICTAEA. *Dictaeus*, mons Cretae est, ubi herba *Dictamnus* nascitur; quae admota vulneribus, ferrum inhaerens solet expellere, qui mons dictus est a *Dictæ* Nympha, quae illic colitur, quam cum Minos rex amaret, & insequeretur per loca avia, illa se amore castitatis praecipitem dedit: & excepta piscatorum retibus in vita retenta est, a qua rex abstinuit, & nomine ejus *Dictaea* loca appellari iussit. In hoc monte dicitur altus Jupiter, ut: *Dictæo caeli regem pavere sub antro*. NEGAT TIBI JUPITER ARVA. Ex definito: & bene *Juppiter*: quasi ipse, qui Cretensibus praest.

PIERII.

166. DIXISSE DUCIS DE NOMINE GENTEM. Quod in codicibus aliquot antiquis *duxisse* legatur, librariorum omnino negligentia factum puto. Nam tota haec sententia super nominis nuncupatione versatur.

170. CORITUM TERRASQUE REQUIRE. In codicibus aliquot antiquis, *requirat*, legitur; sed plura sunt exemplaria manu scripta, quae cum Mediceo & eo, quem mihi Camillus Porcius legendum dedit, *requirat*, tertia persona legant. Ad Anchisen enim haec referenda sunt, & ejus acquiescendum est sententiae, quam lectionem Ti. Donatus etiam agnovisse videtur.

- Talibus attonitus visis, ac voce deorum,
 (Nec sopor illud erat; sed coram agnoscere vultus,
 Velataeque comas, praesentiaque ora videbar:
 175 Tum gelidus toto manabat corpore sudor)
 Corripio e stratis corpus, tendoque supinas
 Ad caelum cum voce manus, & munera libo
 Intemerata focis. Perfecto laetus honore
 Anchisen facio certum, remque ordine pando.
 180 Agnovit prolem ambiguam, geminosque parentis.
 Seque novo veterum deceptum errore locorum.
 Tum memorat: Nate, Iliacis exercite fatis,

SERVII.

172. TALIBUS ATTONITUS VISIS. Hoc est, talibus deorum vulgibus, propter *Visi ante oculos adflare*: unde sequitur, *Et voce deorum*: nam & voce se dicit attonitum & visis. *Attonitus* vero, est stupefactus: nam proprie *attonitus* dicitur, cui casus vicini fulminis & sonitus tonitruum dant stuporem.

173. NEC SOPOR ILLUD ERAT. Soluta elocutio.

174. VELATAE COMAS. Vittatas, ut: *Vittis velatum auro vittisque iuvenum*. Aut coronatas, ut: *Velat materna tempora myrto*: nam dii, qui erant apud Laurolavinium, non habebant velatum caput.

175. MANABAT. Fluebat. Hinc & *lapis manalis*, quem trahebant Pontifices, quoties siccitas erat.

176. CORRIPIO E STRATIS CORPUS. Ne satietate videatur reliquisse somnum. Et sciendum, quia, quotiens ex abrupto somnus aufugerit, significat omen infelix: ut ecce hoc loco tempestas sequitur. Item in secundo: *Excusior somno*: & statim sequitur civitatis excidium: nec sine ratione: nam si somnus munus deorum est, ut: *Et dono divum gratissima serpis*: non sine infelicitatis significatione ex abrupto deorum munus abscedit.

177. TENDOQUE SUPINAS AD COELUM CUM VOCE MANUS. Honeſta elocutio, cum uno sermone respondemus duobus, ut: *Interea fessos ventus cum solo reliquit*. Ad caelum autem ideo, quia dii Penates, & Jovis & Apollinis fecerunt mentionem.

178. INTEMERATA. Rite perfecta: ut si leniter vinum fundendum est, aut mola injicienda, sic fiant, ut ratio exigit sacrificii: aliter si fiant, *temerata*, ac turbata sunt sacra: unde Helenus: *Ne qua inter sanctos ignes in ho-*

nore deorum Hostilis facies occurrat, & omina turbet. Item in octavo: *Audax quos rumpere Pallas Sacra vetat, raptoque volat*. FOCIS. Et hic, sicut superius dictum est, ostendit cum aris etiam focos solere numinibus consecrari; sed hic ideo *focis*, non aris: quia privatim sacrificium sequitur, nam Penatibus sacrificat. PERFECTO HONORE. Peracto sacrificio, qui est honor deorum. Et bene ordinem servat, ut ante sacrificet, quam somnium narraret.

180. AMBIGUAM. Non incertam; sed modo duplicem, ut in sequentibus probat, dicens, *Geminosque parentes*. Ergo GEMINOS, hic duos, ut *gemi Atridas*.

181. SEQUE NOVO. Adventu scilicet Teucri. VETERUM LOCORUM. Id est, Italiae: deest sane, esse, ut sit deceptum esse. Sane *novo errore veterum locorum*: aut per contrarietatem sermonum declaravit: aut *novo* promagno posuit, ut: *Pollis & ipse facis nova carmina*.

182. EXERCITE. Fatigate, exercitate: nam exercitatus, peritus significat: ut *expertus*, & *expers*. Nam *expertum verum* si dixerit, significo peritum; si *expertum*, ignarum.

PIERII.

172. VISIS AC VOCE DEORUM. In antiquis plerisque codicibus, & *voce* legitur, prout etiam est in Donatiano codice: verum *ac* minime displicet.

176. CORRIPIO E STRATIS CORPUS. Antiqua aliquot exemplaria, *corripio stratis*, absque praepositione separativa legunt, ut: *Haec seignis strato surgit Pal.*

181. SEQUE NOVO VETERUM DECEPTUM ERRORE LOCORUM. In antiquis aliquot codicibus, *errore parvum* legitur; sed quia sermo est de sedibus

Sola mihi talis casus Cassandra canebat.

Nunc repeto haec generi portendere debita nostro;

185 Et saepe Hesperiam, saepe Itala regna vocare.

Sed quis ad Hesperiae venturos litora Teucros

Crederet? aut quem tum vates Cassandra moveret?

Cedamus Phoebus, & moniti meliora sequamur.

Sic ait: & cuncti dicto paremus ovantes.

190 Hanc quoque deserimus sedem, paucisque relictis

Vela damus, vastumque cava trabe currimus aequor.

Postquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullae

Apparent terrae, caelum undique & undique pontus:

Tum mihi caeruleus supra caput adstitit imber,

195 Noctem hiememque ferens; & inhorruit unda tenebris.

Continuo venti volvunt mare, magnaue surgunt

Aequora. Dispersi jactamur gurgite vasto.

SERVIL.

In-

183. CASUS CASSANDRA CANEBAT. Haec compositio jam vitiosa est, quae majoribus placuit, ut: *Anchisen agnovit amicum*. Et: *Salle saxa sonabant*. Et bene Cassandrae inferuit testimonium, quae divinationem ab Apolline acceperat.

184. PORTENDERE. Significat *debita portendere*: Minus est, deberi, ut in septimo: *Portendi generum*.

185. REGNA VOCARE. Satis proprie, unde in octavo. *Exspectate solo Laurenti arvisque Latinis*.

186. TEUCROS CREDERET. Scilicet propter longitudinem spatii.

187. TUNC VATES CASSANDRA MOVERET. Bene *tunc*: quia jam probavit. Et duo argumenta posuit, quibus purgavit errorem.

188. CEDAMUS PHOEBUS. A necessario & utili scilicet. Cujus instinctu dii Penates profutura dixerunt, ut: *Hic canis, & tua nos en alio ad limina mittit*. MELIORA SEQUAMUR. Potest bis subaudiri *meliora*; aut *meliora moniti*; aut *meliora sequamur*.

189. CUNCTI. Hoc est, *cuncti adfensimur*: nam *cuncti profecti*, pugnat cum paucis relictis. OVANTES. Alacres, non utique gaudentes. Hoc autem tractum est ab his, qui de pugna venientes, cum multitudine populi obviam ad numina minora ibant, & ibi oves diis immolabantur, fugatis hostibus: unde dicuntur *ovantes*.

190. HANC QUOQUE. Quemadmodum Trojam & Thraciam. Et cum dolore dictum accipe: *Hanc quoque deserimus sedem*: expressit enim miseriam totius sedis relictæ.

191. CAVA TRABE. Navium periphrasis optima. CURRIMUS AEQUOR. Sicut: *Tyrrhæum navigat aequor*.

192. POSTQUAM ALTUM TENUERE RATES. Homeri est: *Ἄλ' ὅτε δὲ τὴν γῆσον ἰλίομεν, ὅδ' ἐτι ἄλλων φαίνοτο γαίην αἰὲρ ἄραντες, ὅδ' ὁ δάλοισα. Δι' ὅτε κυνίῳ νεφίλῳ ἵκησι Κρονίων Νηὶ ὑπὲρ γλαφυρῆς ἠχλυσὶ ἡπύρσαι ὑπ' αὐτῆς*.

194. SUPRA CAPUT. Capitalis, perniciosus.

195. NOCTEM, HYEMEMQUE. Pluviam cum obscuritate. *Hyemem* dixit: nam *χαμῶν* etiam tempestas dicitur a Graecis. FERENS. Adferens. INHORRUIT UNDA TENEBRIS. Horridior est facta per tenebras.

196. MAGNA AEQUORA. Aut epitheton est, ut surgant aequora, quae magna sunt, ut: *Magna aequora*, magni fluctus.

197. GURGITE VASTO. Epitheto auxit *Tapinolim*.

PIERII.

dibus fato praemonstratis, *locorum*, in multis etiam reperitur, atque ea lectio plurimum, subditicia priori abrasa, quae *parentum* fuerat.

187. CASSANDRA MOVERET. In codic. aliquot anti-

Involvere diem nimbi, & nox humida caelum
 Abstulit. Ingeminant abruptis nubibus ignes.
 200 Excutimur cursu, & caecis erramus in undis.
 Ipse diem noctemque negat discernere caelo,
 Nec meminisse viae media Palinurus in unda.
 Tris adeo incertos caeca caligine soles
 Erramus pelago: totidem sine fidere noctes.
 205 Quarto terra die primum se attollere tandem
 Visa, aperire procul montis, ac volvere fumum.
 Vela cadunt; remis insurgimus: haud mora, nautae
 Adnixi torquent spumas, & caerula verrunt.
 Servatum ex undis Strophadum me litora primum

S E R V I I.

Ac-

198. INVOLVERE DIEM. Aspectum ademerunt. NIMBI. Nubes. NOX HUMIDA. Nubes caliginosae.

200. EXCUTIMUR CURSU. In proposito itinere avertimur. COECIS IN UNDIS. Incertis: quia sydera non apparebant: aut quae non viderentur.

201. IPSE. Hoc est, navigandi peritus: hoc enim significat emphasis pronominis. NEGAT DISCERNERE COELO. Figurata, ut II. Aeneid. *Exscissa vitam producere Troja.*

202. VIAE. Mari dedit, quod proprium terrae est; ut alibi sulcari ait: unde & terra, aequor. PALINURUS. Hic Iasii filius, gubernator Aeneae fuit, qui, Aenea de Sicilia ad Italiam veniente, praecipitatus in mare, nomen in Lucania monti celebri dedit.

203. INCERTOS SOLES. Bene *incertos*, quia quantavis sit obscuritas, tamen noctis est manifesta discretio: unde superflua quaestio est eorum, qui dicunt, tres dies quomodo transisse scierunt, si noctem a die discernere non poterant? Ergo *incertos* obscuros dixit, ut VI. Aeneid. *Quale per incertam lunam.* CAECA CALIGINE. Cacephaton in sermone.

204. ERRAMUS PELAGO TOTIDEM SINE SYDERE NOCTES. *Hinc Pelopis gentes Malaeaeque sonantia saxa circumstant, pariterque undae terraeque minantur. Pulsamur saetis & circumfistimur undis.* Hi versus circumducti inventi dicuntur, & extra paginam in mundo.

205. ATTOLLERE VISA. *Visa* naturaliter dixit: quotiens enim propinquamus littoribus, & exurgere terra videtur, & fumum ex se emittere.

206. APERIRE. Ostendere, ut Salustius: Ca-

put aperire solitur. VOLVERE FUMUM. Pro aperiuntur montes, ac fumus volvitur.

207. REMIS INSURGIMUS. Cum remis inhaeremus, id est, exsurgentes fortius remigamus.

209. SERVATUM EX UNDIS. Ac si diceret, de periculis in graviora se pervenisse discrimina. STROPHADUM ME LITTORA. Phineus, Agenoris filius, Thracum rex; vel, ut quidam volunt Arcadiae, Cleobulam, Aquilonis & Orthylae filiam, habuit uxorem, & ex ea duos filios, quibus superinduxit novercam: quos noverca ad patrem tanquam stupri adfectatores detulit, ob quam rem eos Phineus caecavit: quare irati dii, vel, ut quidam volunt, Aquilo, ventus, propter nepotum injuriam, eum caecavit, & ad Pelagias insulas detulit; adposuitque Harpyias, quae cum ei diu cibos abriperent, somnosque inquietarent; hic Iasonem cum Argonautis, propter vellus aureum Colchos petentem, suscepit hospitio: cui etiam ductorem propter Symplegadas petras dedit. Hoc ergo beneficio inlecti Argonautae, cum ei gratiam vellent referre, Zethum & Calain, filios Boreae & Orithylae, alatos juvenes, ad pellendas Harpyias miserunt, quas cum strictis gladiis persequerentur, pulsae de Arcadia pervenerunt ad insulas, quae appellabantur Plotae. Et cum ulterius vellent tendere, ab Iride admoniti ut desisterent a Jovis canibus, & suos converterunt volatus: quorum conversio, id est, *σπονή* nomen insulis dedit. Quod Apollonius plenissime exsequitur. Ut autem Jovis canes dicerentur, haec ratio est: quia ipsae Furiae esse dicuntur: unde etiam epulas dicuntur abripere, quod est Furiarum, ut:

Et

- 210 Accipiunt. Strophades Grajo stant nomine dictae,
 Insulae Ionio in magno: quas dira Celaeno,
 Harpyiaeque colunt aliae, Phineia postquam
 Clausa domus, mensasque metu liquere priores.
 Tristius haud illis monstrum, nec saevior ulla
 215 Pestis & ira deum Stygiis sese extulit undis.
 Virginei volucrum vultus, foedissima ventris
 Proluvies, uncaeque manus, & pallida semper

SERVII.

Ora

Et manibus prohibet contingere mensas. Unde & avari finguntur Furias pati: quia abstinent partis. Item has Furias esse paulo post ipse testatur dicens: *Vobis Furiarum ego maxima pande.* Furias autem canes dici, & Lucanus docet, dicens: *Stygiasque canes in luce superna Desistunt.* Et in sexto Virgilius: *Visaeque canes ululare per umbram, Advolante dea.* Sane apud inferos Furiae dicuntur, & canes; apud superos Dirae & aves; ut ipse in XII. ostendit; in medio vero, Harpyiae dicuntur. Unde duplex in his effigies invenitur: &, has Virgilius tres dicit, quarum nomina sunt Aello, Ocypete, Celaeno. Apollonius duas dixit, quem in XII. Virgilius sequitur, ut: *Sunt geminae pestes.* Quidam autem dicunt, hinc Phineum ob divinitatem a Thracibus regem cooptatum, consilia divina prodidisse: & obcoectum adpositis Harpyiis.

210. STANT. Sunt.

211. IONIO IN MAGNO. In magno mari Ionio. Et sciendum, *Ionium* sinum esse immensum, ab Ionia usque ad Siciliam; & hujus partes esse Adriaticum, Achaicum, & Epiroticum. Maria enim vel a provinciis, vel ab insulis, vel a civitatibus, nomen accipiunt. Bene ergo in *magno*, quasi in quo etiam maria sunt. Quidam sane *Ionium* ab Io Inachi filia dictum volunt, quod amata hoc mare tranaverit; quod in VII. ubi de scuto Turni loquitur, plenius invenies. Nonnulli *Ionium* ab Ionio rege, qui in insula, quae ante Illyricum jacet, regnaverat, dictum tradunt.

212. HARPYIAEQUE COLUNT ALIAE. Ergo & Celaeno Harpyia. Has Hesiodus dicit Thaumantis & Electrae filias, quas, sicut dictum est, quidam Furias putant, cum Furiarum mater, secundum Hesiodum Terra, secundum Aeschylum Nox sit. PHINEIA. Versio Graeca est.

213. MENSASQUE METU. Hoc est, sicut dictum est, pulsae a Zetho & Calai.

214. NEC SAEVIOR ULLA PESTIS, ET IRA DEUM STYGIIS SESE EXTULIT UNDIS. Ut po-

na in Statio; & non dicit has de inferis esse natas; sed peiores esse omnibus inde procreatis.

216. VIRGINEI VOLUCRUM VULTUS. Si subdistinguas *virginei*, major erit admiratio. FOEDISSIMA. Hic turpis, ut Terentius in Eunuchio: *Nunc bene videtur foedus, quia aliam non habes.* Alibi *foedum*, cruentum, ut: *Sanguine foedantem.* Et *Ecce datique ora Galei.*

217. PROLUVIES. Sordis effusio. Et vitavit, ne diceret stercus: & per hoc nimiam edacitatem ostendit; & quidam volunt *proluvies* cum stercus ventris significet, a Virgilio hoc loco figuram ventris significatam; ergo quasi annosum & panticosum ventrem. Aliquando *proluvies*, sola effusio. Terentius: *Quod proluvium, quae haec est subita largitas:* aliquando pro aquis multis ponitur. UNCAEQUE MANUS. Manus pro unguibus posuit: hoc est *γὰρ τὰ ὄνυχας*.

PIERII.

antiquos, *moneret* scriptum est. Magis vero placet *moderet*: ut sit: cui nam hoc ea persuasisset, Trojanis rebus tunc adeo florentibus?

203. TRIS ADEO INCERTOS CAECA CALIGINE SOLES. Vetera quaedam exemplaria, ad Kapacismum declinandum dictionum ordinem ita disponunt: *Tris adeo caeca incertos caligine soles.* Servius tamen cacephaton illud videtur agnovisse.

204. ERRAMUS PELAGO, TOTIDEM SINE SEDERE NOCTES. In codicibus aliquot antiquis, & *totidem*. In aliquot, *totidem* & *sine*. Sed enim magis placet, si particula ea penitus submoveatur: quae lectio est etiam codicis Medicei.

206. AC VOLVERE FUMUM. In Mediceo codice, *ac ducere fumum*, legitur; proprium tamen est fumi tortuose volvi ob crassitudinem, dum cum aere colluctatur.

210. ME LITORA PRIMUM ACCIPIUNT. In veteribus aliquot exemplar. *excipiunt*, legitur.

V V V

Quia

Ora fame.

Huc ubi delati portus intravimus; ecce

- 220 Laeta boum passim campis armenta videmus,
 Caprigenumque pecus, nullo custode, per herbas.
 Inruimus ferro, & divos, ipsumque vocamus
 In partem praedamque Jovem. Tum litore curvo
 Exstruimusque toros, dapibusque epulamur opimis.
 225 At subitae horrifico lapsu de montibus adsunt
 Harpyiae, & magnis quatiunt clangoribus alas,
 Diripiuntque dapes, contactuque omnia foedant
 Inmundo: tum vox tetrum dira inter odorem.

SERVII.

218. FAME. Veluti fame: nam abundare dicit armenta. Aut re vera fame, quam eis inferebat non inopia, sed avaritia. Alii famis praesides esse tradunt: quia & Phineo propterea adpositae sunt, & Troianos ab epulis prohibent, & his tantum famem praenuntiant, & ipsae sunt famis pallidae.

219. DELATI. Quod necessitatis est: nam voluntate aliquo non deferimur, sed venimus.

220. LAETA. Pinguia: nam in animalibus, in quibus cognosci non potest sensus, laetitiam pingue corpus ostendit, non mens, ut in hominibus. PASSIM CAMPIS. Ulyxis socii boves Solis occidisse inducuntur, Virgilius credibilis finxit.

221. CAPRIGENUMQUE PECUS. Satis nove, & affectate. NULLO CUSTODE. Deest cum. PER HERBAM. Ordo est: non per herbam; sed per campos in herbis videmus armenta.

222. IPSUMQUE VOCAMUS. Ipsum, id est, regem deorum, aut certe Praedatorem; hoc est, cui de praeda debetur aliquid; nam Romanis moris fuit, ut bella gesturi, de parte praedae aliquid numinibus pollicerentur; adeo ut Romae fuerit unum tempus Jovis Praedatoris: non quod praedae praeest, sed quod ei ex praeda aliquid debeat. Vel quod hic Deus iustitiae praeest. Ergo cum eum invocant, testantur se nihil mali facere, cum sine custode interimunt armenta.

223. IN PARTEM PRAEDAMQUE. In partem praedae.

224. DAPIBUSQUE EPULAMUR. Dapes, deorum sunt: epulae, hominum. Bene ergo utrumque posuit; nam & sacrificiis & conviviis operam tribuunt. OPIMIS. Pinguibus.

225. SUBITAE. Pro subito, adverbium in nomen deflexum. LAPSU. Celeritate,

ut supra. ADSUNT. Velocitatem ostendit.

226. HARPYIAE. *u* Graeca diphthongus est: nam Latina esse non potest: quia ne *u* quidem habemus. CLANGORIBUS ALAS. Deest cum, ut sit: alas quatiebant cum clangoribus, ut: *Atque Ixionei vento rota consistit orbis*, id est, cum vento. Aliter Acyrologia est, si Clangorem dixit alarum sonitum. Plautus in Querulo de anseribus: *Cuncti alas quatiunt diris cum clangoribus*. Sed sane hic versus qui circumductus est, talis auditur: *Resonant magnis stridoribus aloe*.

227. CONTACTUQUE OMNIA FOEDANT. Subaudiendum, quae relinquebant.

228. TUM. Praeterea: deest erat, vel audiebatur: & tria mala ipsarum posuit, vocem, tactum, odorem.

PIERII.

Quia dixit *Servatum ex undis*. Sed enim & accipere in hoc significato non improprium, ut: *Hinc Drepani mo portus & inlaetabilis unda Accipit*.

221. NULLO CUSTODE PER HERBAM. In antiquis aliquot codicibus, *per herbas*, numero multitudinis legitur: quod parvi tamen momenti est.

223. VOCAMUS IN PRAEDAM PARTEMQUE JOVEM. In plerisque pervetustis codicibus dictionum ordo mutatus est in hunc modum: *in partem praedamque*. Et hanc lectionem agnoscit Servius.

226. QUATIUNT CLANGORIBUS ALAS. Antiqui nonnulli codices *plangoribus* legunt, hoc est, alarum quassationibus strepitum cientibus: nam clangor diversum quid significat, nisi velimus intelligere additas etiam voces horribiles alarum strepitui, ut utroque modo territaerent. Quod tamen aliorum iudicio relinquimus.

Rursum in secessu longo sub rupe cavata,
 230 Arboribus clausi circum atque horrentibus umbris.
 Instruimus mensas, arisque reponimus ignem.
 Rursum ex diverso caeli caecisque latebris
 Turba sonans praedam pedibus circumvolat uncis:
 Polluit ore dapes. Sociis tunc, arma capeffant,
 235 Edico, & dira bellum cum gente gerendum.
 Haud secus ac jussi faciunt, tectosque per herbam
 Disponunt ensis, & scuta latentia condunt.

SERVII.

Er-

229. RURSUM. Ad illud solum pertinet: *Instruimus mensas*: nam ante in speluncis non fuerant. Et sciendum, hanc particulam interdum sic poni, ut iteratum aliquid significet, ut si dicas: *Veni ad te mane, rursum veni*. Interdum sine iteratione est, ut: *sui apud te, rursum veni*: non ideo dicis rursum, quia etiam primo venisti; sed quia illic fuisti. CAVATA. Pro ci-va: nam *cavatum*, proprie manu factum dicimus.

231. ARISQUE REPONIMUS IGNEM. Ecce quod dixit: *In partem praedamque Jovem*. Sane sciendum, iterationem hanc fieri secundum ritum sacrorum; nam displicuisse prima ex prodigiis indicatur. Sunt autem hae *animales bo-sinae*, quae tantum immolantur, & caro sacerdotibus proficit. Alibi tantum sanguinem in aras fundi significat, ut: *Sanguinis & sacri paterat*. Alibi partem corporis, ut: *Extorque salsos Porriciam in suetus*. Alibi integras victimas, ut: *Et solida imponit taurorum viscera flammis*.

232. EX DIVERSO COELI. Ut ex secreto mon-sium, subaudis, loco.

233. TURBA SONANS. Si tres sunt, quomodo turba? solvitur: Figura *iuxta* est; nam tres sunt: & ad saevitiam retulit earum turbam, impetumque ostendit: nam de tribus loquitur. Et alludit ad Furias, de quibus ait alibi: *Vocas agmina saeva sororum*. Ergo turba, tanquam turba. Quare turba, cum tres dixerit? quia apud Graecos, qui dualem numerum habent, pluralis numerus a tribus incipit. Ergo bene turba, quasi plures: vel turba, propter tumultum & strepitum alarum. Alii tradunt ideo turbam, quod plures, non tres tantum Harpyiae sint. Alii, quod eis cum Furiis consortium, unde: *Vobis Furiarum ego maxima*. Alii eas etiam Parcas esse; unde & divinatio ei data. PRAEDAM PEDIBUS CIRCUMVOLAT UNCIS. Aut circum praedam, dixit, volat uncis pedibus: aut intra volam interiorum manus amplectitur prae-

dam; unde & *involare* dicimus, *intra volam tenere*: unde & pira quaedam *volama* dicuntur, eo quod *volam* impleant.

234. POLLUIT. Contingit: & pollutum sacrificium contactum dicitur: & hoc est: *Contastu-que omnia foedant Immundo*.

235. DIRA. Sabini & Umbri, quae nos mala, dira appellant.

236. AC JUSSI. Hic *jussi*, utrum verbum an participium sit; id est, utrum illi jussi sint, an ego iussi? TECTOSQUE PER HERBAM DISPONUNT. Hoc est disponunt & tectos faciunt. Sic & scuta condendo latere faciunt.

PIERII.

232. RURSUM IN SECESSU LONGO. Quod in codicibus plerisque veteribus legere est: *rursus in secessu*: & ita inferius, *rursus ex diverso*, non ita absurdum est, ut non suos fautores habeat. Aliique pedem Amphimacrum, quo etiam alibi usus sit Poeta noster, esse contendunt: alii collisionem ex *u* & *s* fieri, ut alias nonnunquam. Tamen non sum nescius, veteres quosdam Grammaticos negare *rursus* per *s* dici, sed *rursus* per *m*, ut *Iterum*, proferri debere. Cui quidem opinioni ita adhaerescunt, ut illud etiam *rursus* ad oraculum, superius habitum, *rursus*, absque *ethlipsi* legi contendunt. Sed video apud doctos haec jam ex usu recessisse, paucissimosque esse, qui veterum hujusmodi figuras ferre possint.

233. TURBA SONANS PRAEDAM PEDIBUS CIRCUMVOLAT UNCIS. In antiquis aliquot exemplaribus, sublata dictione *praedam*, legere est: *Turba sonans pedibus subito circumvolat uncis*: quod itidem superius dixerat. Sed enim mihi placet legere *praedam*, ut & rem, qua dolabant, tangat, & varietur versus, ne in Homericum *ἡ δ' ἀπρηβήματα* recidat.

236. TECTOSQUE PER HERBAM. In antiquis aliquot exemplaribus, *per herbas* legitur, plurali numero; sed hoc parvi est momenti.

V V V 2

Ergo ubi delapsae sonitum per curva dedere
 Litora; dat signum specula Misenus ab alta
 240 Aere cavo. Invadunt socii, & nova proelia tentant,
 Obscaenas pelagi ferro foedare volucres.
 Sed neque vim plumis ullam, nec vulnera tergo
 Accipiunt; celerique fuga sub sidera labſae
 Semesam praedam & vestigia foeda relinquunt.
 245 Una in praecelsa confedit rupe Celaeno,
 Infelix vates, rumpitque hanc pectore vocem:
 Bellum etiam pro caede boum stratisque juvencis,
 Laomedontiadae, bellumne inferre paratis,

SERVII.

Et

239. SIGNUM. Utique militare. MISENUS. Bene Misenum dicit tubicinem. Ipse est enim, qui dicitur filius fuisse Aeoli, unde ait: *Misenum Aeolidem*: quia constat sonum omnem ex vento creari.

240. NOVA. Mira, ut: *Pollio & ipse facis nova carmina*: nam *novum* bellum non est, cuius extat exemplum. Hercules enim in monte Arcadiae Stymphalo vicit Stymphalidas, ut Statius: *Et aerisonum Stymphalon*. Aut *nova* ideo; quia vulnerari non poterant.

242. OBSCAENAS. Obscaenas sunt aves, quae canendo adversa significant, ut paulo post: *Infelix vates*. PELAGI VOLUCRES. Quia dicuntur Ponti & Terrae filiae; unde in insulis habitant, partem terrarum, partem maris tenentes. Alii dicunt eas Neptuni filias, qui fere prodigiorum omnium pater est, nec immerito: nam secundum Milesium Thaletem, omnia ex humore procreantur; unde est: *Oceanumque patremorem*. Hinc fit, ut, quatienscumque defunt parentes, redeatur in generalitatem. Sic & peregrinos, Neptuni filios dicimus, quorum ignoramus parentes. Quidam *Pelagi* adverbialiter accipiunt, ut *belli*, ut *domi*, propterea quod res in insula geritur. Alii vero dicunt, Harpyias esse filias Thaumantis & Electrae. FOEDARE. Cruentare. Ennius: *Ferro foedati jacens*.

243. VIM PLUMIS ULLAM. Naturale enim est, ut eludat ictum plumarum levitas; unde & addidit *plumis*: nam quod Donatus dicit ideo eas fuisse invulnerabiles, quia de Styge erant natae, non probatur.

244. SEMESAM. Semicomesam. VESTIGIA. Vel pedum signa: vel indicium sordium, quibus epulas discedentes polluebant.

246. INFELIX YATES. Nuntia infelicitatis,

ut Homerus *πῆνυ κακῶν*. Hoc est, nobis infelix, ut, *Sis felix*, id est, nobis: & videtur hic auspicii genus inducere secundum augures, quod de diris colligitur; quorum unum genus est, quod ex signis colligitur, quo nunc utimur. Diram autem esse Harpyiam duplici modo memorat, & oscinis & alitis; etenim cum facit loquentem oscinem, auspicium expungitur; dirum tamen, quod futuram famem denunciat; nam ipse ait: *Sive deae, seu fides dirae obscaenaeque volucres*. Et: *Quam vos dira famer*. Verum cum ait, *Pinnis ablata refugit*, ab alite auspicium factum docuit: aliter enim certa genera avium ab auguribus appellantur, quae pinnis vel volatu omnia possunt facere; quae si fuerint prosperae, praepetes; si adversae, inhibrae dicuntur; quod etiam in XII. significat, cum dicit: *Alis in partem subito collecta figuram*: ubi vere diram vult videri. RUPIT VOCEM. Cum indignatione loquitur, ut: *Quid me alta silentia cogis Rumpere?* Ex notandum ut supra diximus *rumpis vocem*: cum de silentio melius dicitur fieri. An *rumpis*, quia tantum humanam habens faciem, contra naturam sui corporis loquitur?

247. BELLUM ETIAM PRO CAEDE BOUM STRATISQUE JUVENCIS. Iteratum est ad augendum invidiam, ut: *Stirpis Achilleae saevus, juvenemque superbum*. Aut num aetates boum voluit comprehendere?

248. LAOMEDONTIADAE. Perfidi: a rege natum opprobrium, qui deos sefellit, Sane a libi indifferenter hoc nomen ex persona poetae ponitur, ut: *Laomedontius heros, Laomedontia puber*. BELLUMNE. Necessario iteravit, ut verbum in quo culpa consistit.

PIE.

Et patrio Harpyias infontis pellere regno?

250 Accipite ergo, animis atque haec mea figite dicta:

Quae Phoebopater omnipotens, mihi Phoebus Apollo
Praedixit, vobis Furiarum ego maxima pando.

Italiam cursu petitis, ventisque vocatis

Ibitis Italiam, portusque intrare licebit:

255 Sed non ante datam cingetis moenibus urbem,

Quam vos dira fames nostraeque injuria caedis

Ambefas subigat malis absumere mensas.

SERVII.

Di-

249. PATRIO REGNO. Aut Neptunio: aut sicut alii dicunt, quia Thaumās, pater earum ex Electra, Ponti & Terrae filius fuit. Alii patrio, proprio accipiunt, ut: *Et patrios cultusque locorum*, id est, proprios, non quos patriam agri habeant: aut, ut alii, quoniam Neptuni filiae fuerunt.

250. ACCIPITE ERGO. Quia nos bellis appetistis: ac si diceret, ut futuram famem jam nunc possitis timere.

251. QUAE PHOEBOPATER OMNIPOTENS. Tribuit auctoritatem, ne possint a se dicta, quasi ab irata confecta, contemni. Simul notandum, Apollinem, quae dicit, ab Jove cognoscere. PHOEBUS APOLLO. Purus, impollutus: & est Apollinis fixum antonomasivum: quod alii dari non potest: nam sunt & alia communia, ut: *Pater omnipotens*.

252. FURIARUM MAXIMA. Adeo ipsae sunt Furiae, ut & unum epitheton habeant, & causis consentiant: nam ait de Tisiphone: *Furiarum maxima juxta Accubat*, & *manibus prohibet contingere mensas*: quod etiam haec faciunt, & inferentes Trojanis famem & praenuntiantes. Alii dicunt ideo adsumpsisse sibi Furiae nomen Harpyiam, ut terreat.

253. ITALIAM CURSU PETITIS. Ex his, quae norunt, fidem dicendis accommodat. Id est, ex hoc mihi fidem habebitis futurorum, si praecedentia vera sunt.

255. DATAM. Fatis concessam.

256. QUAM VOS DIRA FAMES. Ut Varro in secundo Divinarum dixit: *Oraculum hoc a Dodonaeo Jove apud Epirum acceperunt*: quod modo dixisse fingit Harpyias; sed tamen colorate tangit historiam, dicendo. *Quae Phoebopater omnipotens*. NOSTRAEQUE INJURIA CAEDIS. Quidam *injuriā*, pro vindictā accipiunt: & Harpyia ista mentitur: nam imminens Trojanis est fames fatalis.

257. AMBESAS. Undique eas, hoc est, re-

tundas: Majores enim nostri has mensas habebant in honore deorum: paniceas scilicet.

PIERII.

248. BELLUMNE INFERRE PARATIS. In antiquis aliquot exemplaribus affirmative non interrogative legitur *bellumne inferre paratis*, elocutione eleganter continuante cum &, quod subsequitur: & *Patrio Harpyias*. Diximus enim alias Homericum, & omnium apud Graecos praestantium Auctorum, esse, post τὴν addere &. Quod & diligenter & frequenter admodum Virgilius imitatur. Quamvis non negarim in interrogatione plus esse ponderis, & majorem objurgationis vim, quae minas etiam tacite secum trahat, & confessionem criminis. Quare lectionem eam, *bellumne*, nequaquam immutarem. Quod vero in vulgatis habetur exemplaribus: & *patrio infentes Harpyias*: ut leve praeteriissem: nisi multorum veterum codicum consensu monitus essem ad vocalitatem facere, quod in eis alio dictionum ordine legitur: & *patrio Harpyias infontis pellere regno*. Illud autem minime dissimulandum, quod in *Harpyias* nomine scribendo variant Librarii. Multi siquidem Servium secuti, pene ultimam diphthongum ponunt impropriad, ut apud Graecos scribitur *Ἀρπυίας*. Quorum a sententia longe diversus est Sospater Carisius, qui negat litteram coalitam in diphthongum esse y litterae praecedentis, sed pro consonante accipi debere. Syllabam enim eo etiam inquit modo positione longam fieri, si vocalem brevem sequatur: I vice consonantis posita, ut *Harpyiae*. Quare si diligentissimo Grammatico credimus in eo nomine, *iae* ultima syllaba per tris litteras erit emuntianda, quam alii in unam tantam diphthongum puram abire contendunt.

252. VOBIS FURIARUM EGO MAXIMA PANDO. In plerisque veteribus exemplaribus, non est pronomen in contextu, sed ita legitur: *Furiarum*

Dixit: & in silvam pennis ablata refugit.
 At sociis subita gelidus formidine sanguis
 260 Deriguit, cecidere animi: nec jam amplius armis,
 Sed votis precibusque jubent exposcere pacem,
 Sive deae, seu sint dirae obscaenaeque volucres.
 Et pater Anchises, passis de litore palmis,
 Numina magna vocat, meritosque indicit honores.
 265 DI, prohibete minas: dI, talem avertite casum:
 Et placidi servate pios. Tum litore funem
 Deripere, excussosque jubet laxare rudentis.
 Tendunt vela Noti: fugimus spumantibus undis,
 Qua cursum ventusque gubernatorque vocabant.

SERVII.

258. REFUGIT. Non metu; nec enim militibus congruit; sed ne possit rogatu placari.

259. GELIDUS DIRIGUIT. Id est, gelidus factus, dirigit.

260. NEC JAM AMPLIUS ARMIS. Subaudi, usi sunt: nec enim potest esse ab inferioribus Zeugma: quod plerumque fit, ut per omnia unus sermo sufficiat, ut: *Trojagena, interpretis dixam: qui Numina Phoebi, qui Tripodas, Claris lauros, qui sydera sentis, per omnia, sentis, intelligis*. Plerumque aliud subauditur, ut hoc loco: Item: *Disce puer virtutem ex me, verumquo laborem; Fortunam ex aliis*: subaudis, opta: nam fortuna non discitur.

261. SED VOTIS PRECIBUSQUE. Duplici ratione placantur numina, aut votis, aut precibus: unde est, *Junonis magnae primum precem numen adora*. Item: *Junoni cane vota libens*. JUBENT. Volunt, ut: *Infandum regina jubes renovare dolorem*. Terentius: *Jubeo Chremetem*.

262. SIVE DEAE. Quia divinant. OBSCAENAEQUE VOLUCRES. Quia in his ventris cernebant proluviem. Bene autem, etiam si aves sunt, eas dicit placandas, propter pessima omina.

263. PASSIS. Apertis, solutis.

264. NUMINA MAGNA. Hoc est Jovem, Minervam, & Mercurium, secundum Samothracas, ut: *Penatibus & magnis diis*. Ita autem invocatur, ut magna dicat. MERITOS. Congruos, id est, expiatorios, unde: *Dii prohibete minas*. INDICIT. Sacrorum verbo usus est: nam supplicationes & dies festi *indici* dicebantur.

265. DII PROHIBETE MINAS. Hoc per speciem auguralem, quae invocatio appellatur,

nonnulli dictum putant. *Invocatio* autem, est precatio uti avertantur mala: cujus rei causa id sacrificium augurale peragitur: & hic de auspicio Harpyiarum invocatione suscepta. AVERTITE CASUM. Bene, etiam si contingat, casum credit esse, non ultionem: aut certe ideo casum, ne, si fatalis, averti non possit. *Casum* autem, id est, periculum: nihil est enim fame gravius, quod ait postea: *Obscaenamque famem, quae prima pericula viso*. Sallustius. *Sin vis obssat, ferro, quam fame, aequius perituros*. SERVATE PIOS. Propter ficta sacrificia. Merito ergo servate nos, qui pii sumus, ut initio VII. Aeneid. *Quae ne monstra pii paterantur talia Troes*.

269. VENTUSQUE GUBERNATORQUE VOCABANT. Honestius hac elocutione per pluralem utimur numerum; licet possit & singularis esse.

PIERII.

maxima pando. Sed pronomen illud & emphasim habere, & sententiam adjuvare, & numerum vocaliorem efficere videtur.

258. DIXIT ET IN SILVAM. In codicibus plerisque vetustioribus *in sylvas* legitur, numero multitudinis: utcunque parvi hoc refert.

265. DI PROHIBETE MINAS, DI TALEM AVERTITE CASUM. Antiqui aliquot codices, *prohibete nefas, & avertite pestem* legunt. Cujusmodi hemistichium habemus inferius de Cyclope. Sed *minas, & casum*, ut in Mediceo, & in vulgatis codicibus legitur, omnino melius est.

268. FUGIMUS SPUMANTIBUS UNDIS. In codicibus aliquot antiquis *ferimur* legitur. Interpretes vero *fugimus* agnoscunt, quod festinationi apte congruit.

269. Gc-

- 270 Jam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthos,
 Dulichiumque, Sameque, & Neritos ardua saxis.
 Effugimus scopulos Ithacae, Laërtia regna,
 Et terram altricem faevi execramur Ulixi.
 Mox & Leucatae nimbosa cacumina montis,
 275 Et formidatus nautis aperitur Apollo.
 Hunc petimus fessi, & parvae succedimus urbi.

SERVI.

An-

270. JAM MEDIO APPARET FLUCTU. Juxta morem cotidianum, dixit *medio*, ut si dicamus, *in medio mari naufragium fecit*, cum interdum non longe a littore contingit. NEMOROSA ZACYNTHOS. Hae omnes insulae Graeciae sunt, quas Homerum secutus, mutatis tantum conjunctionibus, de Graeco in Latinum transtulit: *Nemorosa* autem ὁμώνυμα Ζακύνθου & commemorat.

271. SAMEQUE. Cephaleniae civitas est ista: nam *Samos*, in Asia est. NERITOS. Mons Ithacae.

272. EFFUGIMUS. Celeriter transimus. LAERTIA REGNA. Inrisorie, cum praemiserit scopulos, ut: *Immania saxa, Vestras Eura domos*.

274. LEUCATAE NIMBOSA CACUMINA MONTIS. *Leucata*, est mons altissimus, prope peninsula, in promontorio Epiri, juxta Ambraciam, sinum & civitatem: quam Augustus Nicopolin appellavit, victis illic Antonio & Cleopatra. Ibi & templum Aëtiaco in promontorio Apollini constituit, & ludos Aëtiacos. Unde nunc Virgilius, in honorem Augusti, quae ipse fecit, dat ejus origini: nam Aeneam illic dicit ludos celebrasse: & alibi inducit Aeneam templum promittentem Apollini, quod fecisse constat Augustum, ut: *Tum Phoebus & Triviae solido de marmore templum Constituat*. Sane de hoc *Leucata* amatores se in mare, ad excludendum amorem, praecipitare dicebantur. NIMBOSA CACUMINA. Semper enim, quamvis aliis coeli partibus serenis, Leucatis montis cacumen nubibus reatum est.

275. ET FORMIDATUS NAUTIS. Aut quod locus hostilis, aut propter asperitatem locorum, quia saxosa sunt: aut, ut quidam volunt, quia moris erat, aliquem ei de nautis immolari, ac per hoc qui formidaretur. APERITUR APOLLO. Nauticum verbum, quotiens cedente eo, quo impeditur aspectus, aliquid patescit, ut: *Portusque patescit Jam propior*.

276. HUNC PETIMUS. Occurrebat: Cur formidatum petitis? Ideo intulit FESSI. Vel quia hyemis imminebat adventus: nam ideo & parvae

urbi successit, quia terra erat hostilis: aut ideo hostili terrae, quia erat parva. PARVAE URBI. Ambraciae scilicet, apud quam pugnavit Augustus, contra Antonium: unde, *Certatam lise Deorum Ambraciam*. Parvae autem in adulationem Augusti dictum: nam hanc Augustus diruit primo, quod ei bello Aëtiaco fuisset inimica. Parva ergo, quam parvam fecerat Caesar; sed postea instauravit, & appellavit Nicopolin.

PIERI.

269. GUBERNATORQUE VOCABANT. Verbum id numero plurali fere passim habetur in vulgatis codicibus: sed in antiquis aliquot, *vocabat*, ut propinquiore adhaereat.

270. NEMOROSA ZACYNTHOS. Vulgata pleraque omnia exemplaria, *Zacynthos*, idiomaticè Graeco scribunt. Sed in antiquis nonnullis, *Zacynthos*, Latino casu scriptum est: delectat tamen casus ille Graecus in propriis praesertim nominibus. Praeterea Probus in Arte, eo capite, quo agit de nominibus foeminini generis in os rectum terminantibus, & ablativum in o, in exemplum ponit nomen hoc *Zacynthos*.

271. DULICHIMUMQUE, SAMEQUE, ET NERITOS. Sunt codices aliquot antiqui, in quibus *Samosque* legitur. Sed *Same* alia, alia vero *Samos* Servio est. Apud Homerum tamen, qua de nunc agitur, *Samos* scribitur, Σάμοιο τε πελάγεσσιν. Od. δ. Et in Catalogo de iis, qui Ulysssem secuti sunt, Οἱ Σάμος ἀμφιμάχοντο; itaque *Samos* recte.

272. EFFUGIMUS ITHACAE SCOPULOS. In antiquis fere omnibus legas, *Effugimus scopulos Ithacae*. Nempe quia Tritimemeri timuerunt: atqui, nisi caesurae suam velimus auctoritatem esse incolumem, certe ἰσχυρὰ ut Graeci tradunt, & Latini, vel in principio dictionis, etiam pro vocali collata, vim habet producendi praecedentem syllabam naturā brevem: cujus rei exemplum ponunt ex I' λ. ξ

Νίτορα δ' ἔκ' Ἰλίου πύλιν, πύλον τε ἰσχυρὸν. Ita illud, de quo supra, apud nos volunt: *Pictoribus inbian spirantia consulis exta*. Sed utcumque haec

Anchora de prora jacitur. Stant litore puppes.
 Ergo insperata tandem tellure potiti,
 Lustramurque Jovi, votisque incendimus aras;
 280 Actiaque Iliacis celebramus litora ludis.
 Exercent patrias oleo labente palaestras
 Nudati focii. Juvat evasisse tot urbis
 Argolicas, mediosque fugam tenuisse per hostis.

SERVII.

278. INSPERATA TELLURE. An quia saxosa loca; an quia per medios hostes navigaverant; an quia tempestate; an quia cum Graeca natione? TELLURE POTITI. *Potior & illa re*, dicimus, & *illius rei*; sed per septimum casum in usu est; per genitivum figurate ponitur. Salustius: *Ut prius quam legatos conveniret, Adverbis potiretur*. Legimus & per accusativum; sed uti non possumus. Terentius: *Patria positur commoda*.

279. LUSTRAMURQUE JOVI. Aut *lustramur*, id est, purgamur, ut Jovi sacra faciamus: aut dubium est, utrum faciendis, an solvendis votis: aut certe *lustramur Jovi*, id est, expiamur. Piaculum enim commissum fuerat, tauro in Thracia immolato, ut diximus supra: & licet multa fuissent secuta sacrificia; intelligebatur tamen adhuc numen iratum, non desinentibus malis. Sciendum sane, moris fuisse, ut piaculo commissio ludi celebrarentur: nam cum Romani iracundia Matris deum laborarent, & eam nec sacrificiis, nec ludis placare possent: quidam senex, statutis ludis Circensibus, saltavit: quae sola causa fuit placationis. Unde & natum proverbium est: *Omnia secunda, saltat senex*. Quamvis haec ex alio ordine & alia ex causa narretur historia. Aut *lustramur Jovi*, quia supra dixerat: *Ipsamque vocamus*, In partem praedamque *Jovem*: & postea poena Harpyiarum secuta est. Ergo quoniam non ad iustum sacrificium Jovem invocaverint, ideo illi piaculum solvunt: hoc est enim *diis lustrari*, offensa eorum liberari. Sane *lustramur*, apto verbo usus est, mentionem ludorum facturus: horum enim certaminum sacra celebratio, *lustrum* vocatur: lustrato enim populo, dii placantur. VOTISQUE INCENDIMUS ARAS. Id est, vota facientes. Dubitatur vero, utrum Jovis aras, an Veneris dixerit: Varro enim templum Veneri ab Aenea conditum, ubi nunc Leucatem dicit; quamvis Menander & Turpilius comici a Phaone Lesbio id templum conditum dicunt: qui, cum esset navicularius, solitus a Lesbo in continentem proximos quosque mercede transvehere, Venerem mutatam in anus formam gratis travexit: quapropter ab ea

donatus unguenti alabastro, cum se in dies indetum ungeret, foeminas in sui amorem trahebat, in quibus fuit una, quae de monte Leucate, cum potiri ejus nequiret, abjecisse se dicitur: unde nunc aucturare se quotannis solent, qui de eo monte jaciuntur in pelagus: quidam id fieri propter Leucaten puerum dicunt, quem cum Apollo vellet rapere, in mare se projecit, montemque cognominem sibi fecit.

280. ACTIA LITTORA. Ut supra diximus, propter Augustum hoc dicit, qui illic ludos statuit agones, devicto Antonio & Cleopatra.

281. PATRIAS PALAESTRAS. *Palaestrae* usus primum apud Athenienses repertus est. Trojani autem, praeter Dardanum & Teucrum, etiam ab Atheniensibus originem ducunt: unde & Minervam colunt. Hinc est in secundo: *Non populum antiqua sub religione iuri*. *Antiqua*, scilicet ab Atheniensibus tradita. Iliacis ergo, Atheniensibus: unde Ilienses didicerunt: nam & Veltam ideo Trojani colunt, quia eadem Terra est: terrigenas autem Athenienses nemo dubitat.

283. FUGAM TENUISSE. Foeliciter navigasse: nam *temere* est implere, *Ni temere cursus certum est dare linteis retro*: id est, impleant. Et potest intelligi secundum communem sensum, ob hoc eos lustratos, id est, expiatis; ob hoc sacrificasse, & ludos celebrasse: quia hostiles terras prospera navigatione transierant.

PIERII.

haec accipiantur, passim tamen observamus tam Graecos quam Latinos auctores caesuris plurimum tribuisse. In Mediceo autem codice non tantum est *scopulos Ithacae*, verum una plus dictione legitur, & *Laertia Regna*. Magis tamen placet appositively positum, absque & copulativa.

273. DIRI EXECRAMUR ULYSSIS. In Mediceo codice *Ulyssi*, ut: *Ajacis Oilei*.

280. ACTIAQUE ILIACIS. In plerisque veterum exemplarium codic. *Accia* duplici *cc* notatum inveniri, & ita nomen proprium *Accius*, quod Victorinus

Interea magnum sol circumvolvitur annum,
 285 Et glacialis hiems aquilonibus asperat undas.
 Aere cavo clipeum, magni gestamen Abantis,
 Postibus adversis figo, & rem carmine signo:
 Aeneas haec de Danaïs victoribus arma.
 Linquere tum portus jubeo, & confidere transtris:
 290 Certatim socii feriunt mare, & aequora verrunt.
 Protenus aërias Phaeacum abscondimus arces,

SERVII.

Li-

284. MAGNUM SOL CIRCUMVOLVITUR ANNUM. *Magnum*, ne putemus lunarem esse, propterea dixit: antiqui enim tempora sideribus computabant, & dixerunt primo lunarem annum triginta dierum; unde invenitur in aliquibus nongentorum annorum vita, scilicet lunarium. Postea solstitialis annus repertus est, qui XII. continet menses. Mox majore cura *magnum annum* esse voluerunt, omnibus planetis in eundem recurrentibus locum. Et hic fit, ut supra diximus, secundum Ciceronis Hortensium, post annos XII. mille nongentos quinquaginta quatuor, solstitiales scilicet. Bene ergo nunc *magnum* addidit, Planetarium: ne lunarem intelligeres: bene *Solis* nomen; ne, quia dixerat *magnum*, illum VII. Planetarum acciperes: de quo varia dicuntur & a Metone, & ab ipso Tullio; nam in libris De deorum natura, *tria millia annorum* dixit *magnum annum tenere*. Possumus tamen accipere, Trojanos ibi annum duodecim mensium fecisse.

286. AERE CAVO CLYPEUM. Aeris cavi, ut: *Pulchra prole*. *Clypeum* hic masculino; at neutro alibi: *Clypeum superintonat ingens*. MAGNI GESTAMEN ABANTIS. Hunc Abantem possumus intelligere cum Androgeo apud Trojam occisum, ut: *Mutemus clypeos*. Sed Virgilius amans, inventa occasione, recondita quaeque summatim & antiquam contingere fabulam, de Abante dixit: *Abas* namque, Lyncei & Hypermnestrae filius, viribus praestans, cum vicinas civitates subvertisset, magnusque terror universis esset, diem supremum obiit; populi autem quos ille devicerat, regno ejus infesti, manu facta urbem diruturi muros subiere; cumque in eo essent, ut jam civitatis potirentur, senex quidam juvenem egregiae formae securum in publico excidio notavit in foro; cumque ex eo quaesisset, cur patriae non succurreret, & respondisset, quod arma non haberet; tunc senex ei Abantis arma consecrata demonstrat, hortatusque ut eis uteretur; quibus tunc sumptis juvenis properat in aciem. Hostes vero viso *Abantis clypeo* fuge-

runt. Quidam sane *Abantem* inventorem clypei ferunt; sed hoc nomen in penultima syllaba habet accentum.

287. POSTIBUS ADVERSIS FIGO. Proprie: *figi* enim *donis* dicuntur, ut: *Sacra ad fastigia fixit*: & sciendum, inter sacratas res etiam *donis* esse, sicut in libris Sacrorum invenitur, quae tamdiu *donis* dici possunt, quamdiu non profanentur. Rite ergo dicendo: *Aeneas haec de Danaïs victoribus arma*, ostendit clypeum, quem dono obtulerat, consecratum. Sciendum tamen, hunc clypeum ab Aenea apud Samothraciam in templo consecratum, quod poeta per transitum tetigit. REM CARMINE SIGNO. *Rem*, votum, id est, voluntatem. *Carminis* autem, epigrammate. Et sciendum, *carmen* dici, quicquid pedibus continetur; nam & hic unum versum, *carmen* dixit; & in Bucolicis duos, ut: *Tumulo superaddite carmen*: *Daphnis ego in sylvis hinc usque ad sidera notus, Formosi pecoris custos, formosior ipse*.

288. DE DANAIS VICTORIBUS. Irrisio est, ut: *Victoresque cadunt Danaï*. Subaudis, arma, consecravit, vel posuit. Sane hic *arma* clypeum solum dicunt, ut: *At Lausum socii exanimem super arma ferebant*.

289. LINQUERE TUM PORTUS. Id est, post insultationem carminis necessario statim fugit.

291. AERIAS ARCES. Id est, altas. PHAEACUM. Corcyram insulam dicit, sita inter Epirum & Calabriam, ubi regnavit Alcinous, quam incoluerunt Phaeaces. ABSCONDIMUS. Nauticus sermo est: Sane mira usus est celeritate, ut ante absconditam quam visam insulam diceret.

PIERII.

rinus per duos, *Attium*, ut *Vettium*. Et hujusmodi quaedam alia scribi debere contendit. Sed enim loco hoc *Aëtius*, & *Aëtia* per *et* scribendum; in nummo enim Augusti Divi P. qua parte Apollo cum lyra spectatur, cum literis a lateribus

X X X

IMP.

Litoraue Epiri legimus, portuque subimus
Chaonio, & celsam Buthroti ascendimus urbem.

Hic incredibilis rerum fama occupat auris,
295 Priamiden Helenum Grajas regnare per urbis,
Conjugio Aeacidae Pyrrhi sceptrisque potitum:
Et patrio Andromachen iterum cessisse marito.
Obstupui; miroque incensum pectus amore,
Conpellare virum, & casus cognoscere tantos.
300 Progredior portu, classis & litora linquens.
Sollemnis cum forte dapes, & tristia dona,

SERVII.

292. PORTUQUE SUBIMUS CHAONIO. Ut : *Subeunt muro* ; nam si *Chaonios* legeris , non *Chaonio* , difficilis est scansio , non exclusio .

293. BUTHROTI URBEM. Id est , Buthrotum , ut , *Fontem Timavi* . Haec autem civitas est in Epiro , cuius pars est Chaonia , quae ante Molossia dicta est ; posita est autem in saxo , quod mari cingitur : in quo fons huius naturae esse perhibetur , ut , cum mare quietum fuerit , crescat ; cum vero fluctibus attollitur , decrescat .

294. INCREDIBILIS RERUM FAMA. Incredibile rerum fama . Et bene non credidit ; unde & postea interrogat : *Pyrrhin' connubia seruat ?*

297. PATRIO MARITO. Atqui Thebana fuit de Thebis Phrygiis ; sed aut provinciam pro patria posuit , ut : *Italiam quaero patriam* . Item Sallustius : *Hispaniam sibi patriam esse* . Aut certe secundum Jus locutus est ; quia uxor viri domicilium sequitur . Juncta ergo Hectori , facta Trojana est ; nam & *cessisse* , de Jure verbum est . *Cedi enim haereditas* dicitur ; ergo merito dicta est Heleno civi nupsisse . CESSISSE MARITO . Sic ait , ut dicimus : *Ex haereditate paterna illud mihi cessit* . Consuetudinis sane regiae fuit , ut , legitimam uxorem non habentes , aliquam licet captivam , tamen pro legitima haberent ; adeo ut liberi ex ipsa nati succederent . Pyrrhus hanc quasi legitimam habuit : & ex ea filium Molossum suscepit . Postea , cum vellet Hermionem , Menelai & Helenae filiam , Orestis jam ante desponsatam , ducere uxorem , Orestis insidiis , in templo Delphici Apollinis occisus est . Verum moriens praecepit , ut Andromache , quae apud eum conjugis locum tenebat , Heleno daretur (quae peperit Molossum prius Pyrrho) propter supradictum beneficium , quo eum a navigatione , caeteris Graecis navigantibus , quos tanquam vates sciebat tempesta-

te perituros , prohibuerat . Inde factum est , ut teneret Helenus regnum privigni , qui successerat patri : a quo Molossia dicta est pars Epiri : quam , sicut dictum est , Helenus postea a fratre Chaone , quem in venatu per ignorantiam dicitur occidisse , Chaoniam nominavit ; quasi ad solatium fratris extincti ; quamvis de hoc nomine etiam aliae causae apud diversos alias inveniuntur .

300. PROGREDIOR PORTU, CLASSES, ET LITORA LINQUENS. Hysteron proteron in sensu : ante enim linquitur littus , & sic a portu proceditur . Sane securitatem verbo ostendit , dicens : *Classes & litora linquens* : quippe cum regnum civium peteret ; aliter in primo : *Exire locosque Explorare novos* . Notandum sane , finitum esse verbum participio , quod rarum apud Latinos est ; apud Graecos vitiosissimum .

301. SOLEMNES. Non festas , sed legitimas , anniversarias . TRISTIA DONA . Acerba : tale est illud : *Quem semper acerbum , Semper bonorum , sic dii voluistis , habebo* .

PIERII.

IMP. X. sub pedibus Dei , ACT. hoc est , *Aetiacus* legitur . De ludis vero Aetiacis Harpocratio ait : *Aetia antiquos esse ludos , de quibus Callimachus memineris in libro de Certaminibus* .

292. PORTUQUE SUBIMUS CHAONIO . Valerius Probus legit : *Portusque subimus Chaonio* per *Ωμῖνα* genitivo casu , ut *Androgeo* ; quum tamen non inficietur esse etiam , qui legant : *Portusque subimus Chaonios* , utrumque accusativo casu ; sed enim Serviana sententia minime displicet , quae cum veteribus exemplaribus *Portu Chaonio* , lectionem agnoscit , ut : *subeunt muro* .

293. BUTROTI ASCENDIMUS URBEM . Vetera ple-

Ante urbem in luco falsi Simoëntis ad undam
 Libabat cineri Andromache, Manisque vocabat
 Hectoreum ad tumulum: viridi quem cespite inanem,
 305 Et geminas, caussam lacrimis, sacrauerat aras.
 Ut me conspexit venientem, & Troia circum
 Arma amens vidit; magnis exterrita monstros
 Deriguit visu in medio: calor ossa reliquit.
 Labitur: & longo vix tandem tempore fatur:
 310 Verane te facies, verus mihi nuntius adfers,
 Nate dea? vivisne? aut si lux alma recessit,
 Hector ubi est? dixit, lacrimasque effudit, & omnem
 Inplevit clamore locum. Vix pauca furenti
 Subjicio, & raris turbatus vocibus hisco.

SERVII.

Vi-

302. IN LUCO. *Lucum*, ut supra diximus, nunquam ponit sine religione: nam in ipsis habitant manes piorum, qui Lares viales sunt; unde in sexto: *Nulli certa domus: lucis habitamus opacis*. Et in v. *Tumuloque sacerdos, Ac lucus late sacer additur Anchises*: & hic *lucus*, qui ad reddenda solemnia Hectori & Astyanacti fuerat dicatus. FALSI. Simulati.

303. LIBABAT CINERI. Non dixit cujus; sed enim latius intelligitur. MANESQUE VOCABAT. Sacrificiis inani sepulturae conciliabat manes Hectoreos: & bene in luco, ut diximus supra.

304. AD TUMULUM. Id est, cenotaphion. VIRIDI CESPITE. Herbofo.

305. GEMINAS. Unam marito, alteram filio; aut certe illud respicit, quia inferi pari gaudent numero, ut: *Ecce duas tibi Daphni*. Superi vero impari, ut: *numero Deus impari gaudet*: vel geminas, Diti patri & Proserpinae; aut quia elatae mortuorum arae; deorum altaria dicuntur, ut: *En quatuor aras, Ecce duas tibi Daphni, duoque altaria Phoebus*. Quamvis hoc frequenter poeta ipse confundat. LACHRYMIS SACRAVERAT. Hoc tantum, ut causam lachrymarum haberet.

306. MONSTRIS. Rebus scilicet insperatis: & hoc ad Andromachen refertur, quae putat monstrum: aut certe *monstris*, quod tunc advenerat Aeneas, cum illa Manes invocaret, & cum crederet esse defunctum.

308. DERIGUIT VISU IN MEDIO. Dum me cernit, obstupuit: aut antequam nos manifestius videret. CALOR OSSA RELIQUIT. Id est, extinguit, ut: *Solvuntur frigore membra*,

310. VERANE TE FACIES. Ordo est: O nate dea, affersne te mihi vera facies, verus nuntius? & opportunum principium foeminae, quam incertam timor fecerat. VERUS MIHI NUNTIVS ADFFERS. Quidam sic exponunt: prout adfereris, id est, vivus mihi nuntiaris.

311. VIVISNE. Et secundum muliebrem adfectum, sicut supra dictum est, interrogat: & bene suspicatur: nam & inferis sacrificat, & in luco, in quo habitant manes.

312. HECTOR UBI EST? DIXIT, LACHRYMASQUE EFFUDIT. Hoc ad Aeneae pertinet gloriam, ut ab Hectore nunquam discessisse videretur. Sensit autem hoc; si umbrae videntur in inferiis dandis, cur non eorum magis, quibus sacrificatur? DIXIT, LACHRYMASQUE EFFUDIT. Bene, postquam ad mentionem Hectoris ventum est, tacuit & flevit.

313. FURENTI. Insolabiliter & impatienter dolenti.

314. TURBATUS. Lugente scilicet Andromache: Cato ait: *Verba tertiato & quartato quempiam dicere prae metu*. HISCO. *Hiscere*, est hiare, nec loqui posse. Nam qui nimium moerent, singultibus ore etiam aperto verba reddere non possunt. Vel *hisco*, hic, loquor.

PIERII.

pleraque omnia exemplaria, *accedimus* legunt; nondum enim portu progressi sunt. Dixerat tamen *celsum urbem*, atque ita, *ascendimus*, non improprie.

298. OBSTUPUI MIROQUE INCENSUM PECTUS
 XXX 2 ANO-

315 Vivo equidem, vitamque extrema per omnia duco.
Ne dubita: nam vera vides.

Heu! quis te casus dejectam conjuge tanto
Excipit? aut quae digna satis Fortuna revisit?
Hectoris Andromache Pyrrhin' connubia servas?
320 Dejecit vultum, & demissa voce locuta est:
O felix una ante alias Priameia virgo,
Hostilem ad tumulum Trojae sub moenibus altis

SERVII.

315. VIVO EQUIDEM. Hoc cum patho legendum est; ac si diceret: si tamen vita est, infortunatè vivere.

316. NAM VERA VIDES. Propter illud: *verane te facies*.

317. HEU. Disjungendum ab interrogatione, ut separatim luctuosa vox audiat. CASUS. Hic eventus, ut: *Tot casibus auctor*. Alibi periculum. DEJECTAM CONJUGE TANTO. Dapas, per comparationem virorum factum. EXCIPIT. Signate locutus est, quia *dejectam* dixerat: *excipiuntur* enim, quae cadunt.

318. DIGNA. Congrua, & priori conveniens.

319. HECTORIS ANDROMACHE. Si *Andromache*, superioribus. Sed cum supra Heleno nuptam dixerit, cur hic Hectoris dixit? sed ipse quaestionem solvit, dicendo *incredibilis*. CONNUBIA SERVAS. Tenes, ut: *in vii. Et nunc servas bonos sedem tuus ossaque nomen*. Aut certe amas, ut: *Servantem ripas*: aut quia audierat nuptam Heleno. *Servas*. Pro servasti.

320. DEJECIT VULTUM. Decenter, quia de concubitu admonita est. DEMISSA. Humili, tenui; & verecunde, quia de Pyrrho dicta est.

321. O FOELIX. Bene nec ad interrogata respondit, & virginitatem laudat, & mortem; ut ostendat se invitam, ut ipsa paulo post dicit, esse superstitem patriae, & Pyrrhi pertulisse connubium. PRIAMEIA VIRGO. Quia notum est nomen, omisit. Ideo *felicior*: quia virgo extincta est. UNA ANTE ALIAS hic absolute junxit, ut: *filia ante alias*. Jungitur tamen & comparativo, ut: *Scelere ante alios immanior*: & superlativo, ut: *Ipsa ante alios pulcherrimus omnes*.

322. HOSTILEM AD TUMULUM. Quia grande est mortis solatium, praemissus hostis interitus. Fabula talis est: Achilles, dum circa muros Trojae bellum gereret, Polyxenam viisam adamavit: & conditione pacis in matrimonium postulavit. Alii dicunt, quod cum ad redimendum corpus Hectoris ab Achille, etiam

ipsa cum patre venisset, adamata est. Quam cum Trojani fraude promississent, Paris post Tymbraei Apollinis simulacrum latuit, & venientem Achillem ad foedus missa vulneravit sagitta. Tunc Achilles moriens petiit, ut, devicta Troja, ad ejus sepulchrum Polyxena immolaretur; quod Pyrrhus implevit. Est alius ordo fabulae hujus: Cum Graeci victores in patriam vellent reverti, e tumulo Achillis vox dicitur audita, querentis, quod sibi soli de praeda nihil impertivissent. De qua re consultus Calchas, cecinit, Polyxenam Priami filiam, quam vivus Achilles dilexerat, ejus debere manibus immolari; quae cum admota tumulo Achillis occidenda esset, manu Pyrrhi aequanimiter mortem dicitur suscepisse; invenitur enim apud quosdam, quod, etiam ipsa Achillem amaverit, & ea nesciente, Achilles fraude & insidiis sit peremptus. TROJAE SUB MOENIBUS ALTIS. Solatium dedit mortuae, quod licet ad hostilem tumulum, sed in ore patriae perierit; unde duplex felicitas, quod & virgo, & in patria meruerit interire.

PIERII.

AMORE. Ut missum faciam *obstipui*, de quo saepe dictum, codices nonnulli admodum vetusti legunt, *intensum est pectus*; sed forte illud ex paraphrasi huc insertum.

319. PYRRHIN' CONNUBIA SERVAS. In antiquis aliquot codicibus legere est, *Pyrrhi an connubia servas*. Ut sit: Andromache, servas ne connubia Hectoris, an Pyrrhi. Sunt, qui & *Andromachen* legant, ut uno membro totum id colligatur: *Quae digna satis fortuna revisit Hectoris Andromachen?* Sed enim longe magis placeat eruditis ingeniis, quod vulgata habent exemplaria: *Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia servas?* Hoc est, fieri ne potest, o Andromache, ut quae Hectoris uxor fueris, Pyrrhi connubia servare possis. Antiqua vero fere omnia exemplaria, *connubia* unico *n* scribunt.

321. O

Iussa mori, quae fortitus non pertulit ullos,
Nec victoris heri tetigit cubile!

325 Nos, patria incensa, diversa per aequora vectae,
Stirpis Achilleae fastus, juvenemque superbum
Servitio enixae tulimus. Qui deinde secutus
Ledaeam Hermionen Lacedaemoniosque Hymenaeos.
Me famulo famulamque Heleno transmisit habendam.
330 Ast illum, ereptae magno inflammatus amore

S E R V I I.

Con-

323. JUSSA MORI. Bene hoc ex praecepto Achillis, quam ad tumulum suum iussit occidi. SORTITUS. Quia captivi & praeda inter victores sorte dividebantur, ut est: *Et praedae ducere sortem.*

324. NEC VICTORIS HERI TETIGIT CAPTIVA CUBILE. Singula habent emphasin suam: nam parum erat dominum dicere, nisi & victoris adderet fastum. Merito ergo foelix, quae sola morte tot poenas effugit. TETIGIT CAPTIVA CUBILE. *Tetigit*, non cum fiducia conjugali secure ascendit; sed quod est pecudum quadrupedum; ut solent captivae dominorum toros paventes leviter contingere: & *cubile* dixit, non lectulum genialem.

325. DIVERSA PER AEQUORA VECTAE. Tanquam parum fuerat, patriam incensam.

326. STIRPIS ACHILLEAE. Cum magno dolore dictum Achilleae: quia ab eo Hector occisus est; & idem bis dixit. FASTUS. Superbiam: & est quartae declinationis: nam liber, qui dierum habet computationem, secundae declinationis est: unde erravit Lucanus, dicendo: *Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.*

327. SERVITIO ENIXAE TULIMUS. Hoc est, pertulimus, donec in servitio positae eniteremur. Fabula autem est, ut praediximus. Et bene plurali utitur numero, ad excusandum pudorem.

328. LEDAEAM HERMIONEM. Id est, Ledaem neptem, Tyndarei uxoris, quam Juppiter in Cygnum mutatus gravidam fecit, quae ovum peperisse dicitur, unde nati sunt Helena, Castor & Pollux. LACEDAEMONIOSQUE HYMENAEOS. Cum ingenti felle: ac si diceret: infaelices maritis semper: ut Paridi, & Deiphobo.

329. TRANSMISIT HABENDAM. Herili voluntate, non lege conjugii: vel quia inter captivos matrimonio fides non stabat: unde & *habendam* dixit: & *transmisit*: quia alii tradidit: quidam permisit accipiunt.

330. EREPTAE CONJUGIS, Hanc Hermionen

quidam dicunt, cum Orestis esset desponsata, post a Menelao, apud Trojam admirante virtutem Pyrrhi, eam promissam. Alii dicunt a Menelao quidem apud Ilium Pyrrho desponsatam; sed a Tyndaro Orestis, morante apud Trojam Pyrrho, ut quidam, promissam, ut quidam, conjunctam tradunt: quam cum Pyrrhus, confusus voluntate Menelai, armatus multitudine rapuisset, ab Oreste insidiis interfectus est. Si ergo Orestes eam uxorem non duxerat, cur *conjugis* posuit? Sic ergo intelligendum est, quam sperabat conjugem, ut in secundo: *Et gener auxilium*, cum adhuc sponsus esset.

P I E R I I.

321. O FELIX UNA ANTE ALIAS. Pathos est, ut ait Quintilianus in vi. quo gravem rem interdum efficitur, si magnis malis gravius id esse, quod perpessi sumus, ostenditur. Quam miser enim casus Andromaches, si comparata ei felix Polyxena, hostilem ad tumulum iussa mori.

326. STIRPIS ACHILLEAE FASTUS JUVENEMQUE SUPERBUM SERVITIO ENIXAE TULIMUS. In codicibus aliquot antiquis, *fastum*, unitatis numero legitur, sed longe calamitosius videtur numero multitudinis *fastus* dicere. Quod vero ait *servitio enixae*, ut missa faciam, quae Servius tradit, No. Marcellus, hoc loco teste, *enixam* dici, partu levatam ait. Quamvis etiam *enixam*, labore exercitam exponat alibi: eodem hoc loco teste. Idem alibi: *Enixae dicuntur foeminae dolendi labore perfunditae, quod vinculis quibusdam periculi, quibus implicarentur, fuerint exsolutae. Nexum enim dici artum & colligatum ostendit Plautus in Amphitryone dicens: Uno labore exsolveres aerumnas duas.* Haec ad eos dicta volui, qui *enixae*, participii voce legi contendunt. Sed enim Ti. Donatus *enixe* ait adverbium esse debere, ut sit: Fastus ejus intolerabiliter servitio tulimus. Ex eo vero quod dixit *tulimus*, ostendit nimium fuisse servitii pondus. *Enixe* ergo, & *tulimus*, hoc idem significant, ait ille in commentariis:

X x x 3

in-

Conjugis, & scelerum Furiis agitato, Orestes
Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.
Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit

SERVII.

Pars

331. SCELERUM FURIIS. Matricidii scilicet. Orestes enim, Agamemnonis filius, cum, interfecto patre a Clytaemnestra conjuge & adultero Aegisto, ipse subactus periculo esset, apud Strophium, patrem Pyladis, educatus est: Qui, cum adolevisset cum amico Pylade, tam Aegistum, quam matrem peremit: ob quam causam Furiis agitato est, nec ante furore liberatus, quam pervenisset in Tauricam regionem: ubi soror ejus Iphigenia subducta a Diana, apud Aulidem sacrificio, templo Dianae, praeerat, & more gentis, deae hospites immolabat. Ibi cum ad aras pertractus esset, ut tanquam hospes occideretur, agnitus a sorore, subactus est morti: post, accepto responso, sublato Dianae simulacro, sororem reduxit in Atticam; ubi, in honorem conservati numinis, Tauropolin appellavit. AGITATUS. Stimulatus. Cicero in Rosciana: *Agitari & perterriti Furiarum saedis ardentibus*.

332. EXCIPIT. Dolo interficit, ut IV. Aeneid. *Aemulus exceptum Trison*. PATRIAS ARAS. Alii Achilleas intelligunt, ubi ille adorabat Apollinem: aut quod ibi Achilles occisus sit: nam Pyrrhus, ut in historia legimus, occiso patre in templo Apollinis Tymbraei, reversus ad patriam, in numinis insultationem, in templo ejus Delphico aras patri constituit, & illic ei coepit sacrificare: neque enim aut Pyrrhus, aut Apollo, Delphis oriundi sunt. Alii Patrias, Apollineas volunt, a Patris, Achajae civitate, in qua Patrius Apollo colitur. Nec debemus quaerere, cur non Delphicas dixerit: quia epitheta in alieno negotio plerumque alia ponuntur, ut in quarto: *Italiam magnam Grynaeus Apollo, Italiam Lyciae jussere capeffere sortes*: cum a Delio eum tantum constet accepisse responsa. Sunt, qui dicunt ab Aesculapio aras Apollini statutas, Patrias nominatas. Alii in templo Apollinis aram fuisse inscriptam: ΠΑΤΡΙΩΤ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ: ab hoc, quod Icadus, Apollinis & Nymphae Lyciae filius, cum in adultam aetatem venisset, primo regionem, in qua natus erat, a matre Lyciam nominavit; deinde in eam urbem quoque Apollini condidit; sortes & cortinam consecravit; & ut illum patrem esse testaretur, Patra cognominavit. Inde cum Italiam peteret, naufragio vexatus, Delphini tergo exceptus dicitur, ac prope Parmassum montem delatus, patri Apollini templum constituisse, & a Delphino locum Delphos appellasse: aras deinde Apollini tanquam patri consecrasse, quas ferunt vulgo Patrias di-

ctas. Hinc ergo & Delphinum ajunt inter sacra Apollinis receptum, cujus rei vestigium est, quod hodieque Quindecimvirorum cortinis Delphinus in summo honore ponitur: & pridie quam sacrificium faciunt, velut symbolum, Delphinus circumfertur: ob hoc scilicet, quia Quindecimviri librorum Sibyllinorum sunt antistites; Sibylla autem Apollinis vates, & Delphinus Apollini sacer est. Invenitur tamen apud Cornificium Longum, Iapydem & Icadium profectos a Creta in diversas regiones venisse; Iapydem ad Italiam; Icadium vero duce Delphino ad montem Parmassum, & a duce Delphos cognominasse: & in memoriam gentis, ex qua profectus erat, subjacentes campos Crisaeos vel Cretaeos appellasse, aras constituisse.

333. REDDITA. Quomodo reddita? cum constet Helenum fuisse Trojanum, nec de Graecia ullam habuisse partem. Reddita, more veteri pro data accipiendum: *re* ergo abundat. Ennius in Annalibus: *Ut Ilia reddita nuptum*. Et alibi: *Isque dies post aut Marcus quam regna recepit*. Et pro accepta, ut reddita: quod Heleno debebatur imperium. CESSIT PARS HELENO. Per privignum, ut diximus supra.

PIERII.

integris. Neque praetereundum quod hoc loco Solipater ait, *Servitium*, esse multitudinem servorum; *servitutem* vero, conditionem servienti; sed veteres indifferenter *servitium* pro *servitute* posuisse. Ut Virgilius III. *Servitio mixtae tulimus*. In eandem sententiam Tibullus: *Sic mihi servitium video dominamque paratam*.

339. ME FAMULAM FAMULOQUE HELENO TRANSMISIT HABENDAM. In Mediceo, & in Porcio, & antiquis fere omnibus exemplaribus, dictiones in hunc sunt ordinem collocatae: *Me famulo famulamque Heleno*. Et eodem legit ordine Ti. Donatus.

332. PATRIASQUE OBTRUNCAT AD ARAS. Eusebius De temporibus: *Pyrrhus Delphis in templo Apollinis ab Oreste occiditur proditiōis sacerdotis Macarei*. Cur vero patrias dixerit Poeta, Servius multas rationes adducit. At Macrobius primo Saturn. Apollinem Πάτριον olim cognominatum ait, non propria gentis unius aut civitatis religione, sed ut auctorem progenerandarum omnium rerum: quod Sol humoribus exsiccatis ad prognerandum omnibus praebuerit causam, de quo Orpheus:

Πατρίς ἔχοντα νόον καὶ ἐπίφροντα βέλιν.

Ph-

Pars Heleno: qui Chaonios cognomine campos,
 335 Chaoniamque omnem Trojano a Chaone dixit:
 Pergamaque, Iliacamque jugis hanc addidit arcem.
 Sed tibi qui cursum venti, quae fata dedere?
 Aut quisnam ignarum nostris deus appulit oris?
 Quid puer Ascanius; superatne, & vescitur aura?
 340 Quem tibi jam Troja ****

SERVI.

334. CHAONIOS COGNOMINE CAMPOS. Epirum campos non habere omnibus notum est; sed constat, ibi olim regem nomine *Campum* fuisse, ejusque posteros Campylidas dictos, & Epirum Campaniam vocatam, sicut Alexarchus, historicus Graecus, & Aristonicus, referunt. Varro filiam *Campi* Campaniam dictam, unde provinciae nomen; post vero, sicut dictum est, Chaoniam ab Heleno appellatam, qui fratrem suum Chaonem, vel, ut alii dicunt, comitem, dum venaretur occiderat. Alii filiam *Campi* Cestriam ab Heleno ductam uxorem, & de nomine soceri *Campus*; de nomine *Chaone*, *Chaonas* dixisse.

335. TROJANO A CHAONE. Vel fratre Heleni; vel, ut alii volunt, hunc *Chaonem*, licet superius causa hujus nominis dicta videatur; tamen quidam dicunt hunc *Chaonem* pro omnium incolumitate, cum pestilentia laborarent socii Heleni, ex responso immolandum se obtulisse: unde in honorem ejus Epirum, quae Campania dicebatur, *Chaoniam* nominavit Helenus: & hoc fuit, quando navigaverunt a Troja cum Pyrrho. Alii dicunt, quod cum Helenus cum Pyrrho ab Illo navigaret, & tempestate jactarentur, Dianae unum e Trojanis amicum Heleni vovisse, ut, si illi periculum evasisent, se pro eorum incolumitate interimeret: qui se, postquam illi evaserunt, sicut promisit, occidit: unde factum est, ut ejus nomine Helenus adeptus regnum, Epirum *Chaoniam* nominaret. DIXIT. Nominavit, ut: *Fluvium cognomine Tybrim* Diximus. Et: *Italiam dixisse, ducis de nomine gentem*.

336. PERGAMAQUE. *Pergama* legendum, non, ut plerique, *PERGAMEAM*: qui per imperitiam contra metrum sentiunt. Decipiuntur autem cum utrumque derivativum volunt; cum sit *Pergama* principale.

337. QUI CURSUM VENTI? Servat hunc ordinem, ut a sui persona incipiens, mox quaerat alienam, ut: *Sed vos qui tandem, quibus aut venistis ab oris*. Et hoc totum cum admiratione dictum est. QUI VENTI? Id est, tam prosperi. QUAE FATA? Tam nobis foelicia.

Ec-

338. QUIS DEUS? Qui praestitit, ut te videre possemus. Tale est & illud Aeneae ad Didonem adulatorium: *Hinc me digressum vestris deus appulit oris*. IGNARUM. Aliud disponentem.

339. PUER ASCANIUS. Filius: quia Graeci *παῖδας* etiam filios dicunt. SUPERATNE. Vivit. Sane nove dictum est, & caret exemplo, ut pauca in Virgilio. Alii dicunt *superat*, superstes est; sed *superstes* praesentem significat, ut Cicero in Muraeniana: *Suis utrisque superstitibus*, id est, praesentibus.

340. QUEM TIBI JAM TROJA. Hemistichium: nec in sensu plenum. Sunt autem duo talia, ut hoc: *Concessere deum*: quem quidam ita complevit: *Concessere deum profugis nova moenia Tauris*.

PIERII.

Placuerit vero Macrobio haec Philosophice commentari. Sane Athenienses, ut Harpocration tradit, *Πατρόιον Ἀπολλῶ* coluere auspiciis Ionis, qui quum in Atticam migrasset, Athenienses Iones vocati sunt. Ab eisque Apollo *Πατρῶν* cognominatus.

338. AUT QUIS TE IGNARUM. In antiquis aliquot codicibus legere est: *aut quisnam ignarum*. Fuerat vero *se* pronomen forte additum a Paraphraste: nempe *quisnam* etiam apud Ti. Donatum habetur. Et ita scriptum est in codice Mediceo.

339. ET VESCITUR AURA. In antiquis plerisque codicibus, *auras*, accusativo casu legitur: cum elocutione Tibulli: *Sic usque sacras innoxia lauros vescat*.

340. QUEM TIBI JAM TROJA. In antiquis aliquot codicibus versus absolutus legitur; sed candore haud quaquam Virgiliano. In nonnullis enim: *Troja obsessa est enixa Creusa*. In aliquot aliis: *Quem tibi jam Troja peperit fumante Creusa*: Utrumque ridiculum. Sed plurimum supplementum illud aliena manu additum est, ut cernere est in Mediceo codice, & aliquot aliis.

Ecqua tamen puero est amissae cura parentis?
 Ecquid in antiquam virtutem animosque virilis
 Et pater Aeneas & avunculus excitat Hector?
 Talia fundebat lacrimans, longosque ciebat
 345 Incassum fletus: cum sese a moenibus heros
 Priamides multis Helenus comitantibus adfert,
 Agnoscitque suos, laetusque ad limina ducit,
 Et multum lacrimas verba inter singula fundit.

SERVII.

Pro-

341. AMISSAE CURA PARENTIS. Si *parentis*. Creusae accipis, occurrit illud: unde sciebat eam periisse? Et alii dicunt potuisse hoc vel Heleno divinante cognosci; vel Aenea requirente per Trojam, ut: *Implevi clamore vias*. Sed utrumque viribus caret. Parentem ergo, patriam accipiamus, ut Tullius: *Si tibi patria, quae communis omnium parens est*. Et est sensus: Doletne perditam patriam?

342. ANIMOSQUE VIRILES. Atqui supra dixerat, *puer*; sed *animos viriles* ait, parentum consideratione. Inde & in nono de ipso: *Ante annos animumque gerens curamque virilem*.

343. AVUNCULUS. Quidam *avunculus* humiliter in heroico carmine dictum accipiunt.

345. INCASSUM FLETUS. Et *longos*, & *incassum* bene addidit, ut foemineos monstraret adfectus.

348. ET MULTUM LACRYMAS. Ordo est: Lacrymas multum fundit inter verba singula: nam si LACHRYMANS dixeris, quid fundit? Et bene verba Heleno post Andromacham non dedit, ne frigeret; sicut in libro quinto Aesthae.

PIERII.

341. ECQUAE JAM PUERO EST AMISSAE CURA PARENTIS. Codices nonnulli veteres legunt: *Et quae*. In nonnullis etiam pervetustis scriptum observavi: *Ecqua tamen puero est amissae cura parentis*. Et ita est etiam in codice Donatiano: in Mediceo *Quae tamen & puero est*. Apud Fl. Sospitrum non solum *ecqua tamen*; sed & *amissi*, virili genere, non *amissae*, positum a Virgilio citatur. Propterea quod *haeres*, *parens*, & *bomo*, etsi in communi sexu intelligantur, tamen masculino genere semper dicuntur: nemo enim inquit ille: aut *secundam haeredem*, dicit, aut *bonam parentem*, aut *malam hominem*; sed masculine, tametsi de foemina sermo habeatur. Pacuvius in Medo, cum ostenderet a Medeo, Medae filio, matrem quaeri, ait: *Te, sol, invoco, ut mihi potestatem dvis inquirendi mei parentis*. Sed *Gracchus* suos parentes amat, cum dicit, in si-

gnificatione Matris accipitur. Citat & alia exempla: denique apud Virgilium sic asseverat legi: *Ecqua tamen puero est amissi cura parentis*. Sed codices nonnulli, librarii nimium incuria, *Puero amissae est*: una lectione transposita legunt. Sed utcumque ea sint, nemo tamen inficiari potest apud eundem Virgilium legi: *Alma parens, confessa deam*. Et: *Salve sancta parens frugum Saturnia tellus*. Nisi quis dicere velit his locis *parens*, nunc participii quodammodo vicem habere, nunc per appositionem dici, ut: *Sancta Tellus, parens frugum*, vel figurate, ut *Lepus foeta*. De nomine autem *haeres*, nemo, quod sciam, ambigit. Sed *hominem* quandoque foeminino epitheto positum ajunt. Ut apud Servium Sulpitium in epistola ad M. Tullium. *Quoniam homo nata fuerat*. Sed enim hoc elocutionis modo, quum *nata* suppositum sit, & *bomo* appositum, nihil cum genere commune habere videntur. *Nata* enim ad *filiam*, non ad *bomo* refertur. Sed enim haec alii viderint: nos ad institutum opus revertamur.

346. PRIAMIDES MULTIS HELENUS COMITANTIBUS AFFERT. In codic. aliquot antiquis legere est: *Priamides Helenus multis comitantibus adfert*. Simplicior quidem hic sermo, & narranti aliquid accommodatior. Ille autem, prout ut in vulgatis habetur exemplaribus, & comptior & aliquanto lascivior, pluribus magis placet. Superius tamen eadem usus est simplicitate Virgilius, quum dixit: *Priamidem Helenum Grajas regnare per urbis*. Qui si altius infornare voluisset, *Priamidem Grajas Helenum regnare per urbis*, dubio procul scriptum reliquisset. Sed qui stilum narrationis pressiore, purioremque expeti non ignoret: *Priamidem Helenum*, absque furo dicere maluit.

348. ET MULTUM LACRYMAS. In Mediceo & codic. aliquot antiquis, participii voce, *lacrumans*, legitur. Quae lectio Servio non satisfacit, qui malit nomen quam participium. Sunt tamen erudita ingenia, quibus minime displicet ejusmodi elocutio:

Procedo, & parvam Trojam, simulataque magnis
 350 Pergama, & arentem Xanthi cognomine rivum
 Agnosco, Scaeeaeque amplector limina portae.
 Nec non & Teucri focia simul urbe fruuntur.
 Illos porticibus rex accipiebat in amplis.
 Aulai in medio libabant pocula Bacchi,
 355 Inpositis auro dapibus: paterasque tenebant.
 Jamque dies, alterque dies processit: & aurae
 Vela vocant, tumidoque inflatur carbasus austru.
 His vatem adgredior dictis, ac talia quaeso:

SERVI.

Tro-

349. PARVAM TROJAM SIMULATAQUE MAGNIS PERGAMA. Multi putant Aeneam de ea venisse ad Epirum, & ibi haec loca per licentiam poeticam esse conficta. Varro Epiri se fuisse dicit, & omnia loca hisdem dici nominibus, quae poeta commemorat, se vidisse: unde apparet haec non esse fabulosa. Idem etiam Varro Trojam Epiri ab Aenea, sive a comitibus ejus, Biopatora nuncupatam docet, ubi Trojana classis Aeneam expectasse sociosque ejus, castra in tumulis habuisse memoratur, quae ex illo tempore Trojana appellantur: unde apparet divinum Poetam aliud agentem, verum semper attingere.

350. ARENTEM. Pro aridum. Participium vice nominis.

351. AGNOSCO. Aut cognomine agnosco: nam ea cognoscimus, quae jampridem vidimus: aut certe, quia reparatam audierat Trojam, ut: *Hic incredibilis rerum fama occupat aures*. SCAEEAEQUE AMPECTOR LIMINA PORTAE. *Scaea porta*, dicta est, non a pugnis ante se factis *scaevis*, id est, malis: nam & ante sic dicta est: nec ab itinere ingressis *scaevos*, id est, sinistro, quod ingressi non recto eunt itinere, sed sinistro; sed a cadavere Laomedontis, hoc est, *αὐτὸ τὸ σκηνώματι*, quod in ejus fuerat superliminio. Tamen hanc portam ex nece Achillis *Scaeam* appellatam volunt. AMPECTOR. Pro teneo: quasi ad Trojam venisset, ut: *Amplexaeque tenent postes, atque oscula figunt*.

352. TEUCRI. Pro Teucridae.

353. IN AMPLIS. Quod est regiae magnitudinis. ACCIPIEBAT. Pascebat, ut Terentius: *Accipit homo melius nemo neque prolixius*.

354. AULAI. Pro aulae, & est Diaeresis, de Graeca ratione veniens: quorum *ai* diphthongus resoluta, apud nos duas syllabas facit: *Aula* autem proprie dicitur, quae concludi-

tur porticibus quatuor: unde superius porticibus dixit.

355. IMPOSITIS AURO DAPIBUS. Id est, cum impositas auro dapes haberet.

356. PROCESSIT. Exactus est. AURAE VELA VOCANT. Hypallage est, pro, auras vocant.

357. CARBASUS. Utrum aliorum, qui navigabant; an ipsorum? & utrum *tumide*, an *tumidus auster*, ut *pallidus orcus*? *Carbasus* autem, genus lini est: quod abusive plerumque pro velo ponitur. Sane in numero singulari *haec carbasus* dicimus: in plurali *haec carbasae*.

PIERI.

tio: Interfundit verba singula multum lacrimans. Illud vero minime placet, quod in veteribus plerisque codicibus, *fudis*, legitur tempore praeterito.

354. AULAI IN MEDIO LIBABANT. In veteribus codicibus aliquot: *aulai medio*, absque in praepositione, legitur: quod non ita placet. Quantum vero pertinet ad diaeresim, Quintilianus libro Institutionum primo, *ae* syllaba ait, cujus secundam nunc *e* litteram ponimus, varie per *a* & *i* efferebatur. Quidam semper, ut Graeci, quidam singulariter tantum, quum in Dativum vel Genitivum casum incidissent. Unde *Pielai vestis*, & *aulai* Virgilius, amantissimus vetustatis, inseruit carminibus. Eorum vero scribendi morem, qui, ut Quintilianus ait, Graecos sequebantur, Ti. Claudius Drusi F. praecipue adamavit, cujus inscriptio quaedam, de auctis populi Romani finibus, Pomerioque ampliato, Romae inspicitur ad cloacam D. Luciae, in hunc modum: TI. CLAUDIUS DRUSI. F. CAESAR AUG. Nam de digammo, quo etiam usus est eodem monumento in dictionibus AMPLIADIT TERMINADITQUE, alibi diximus.

358. HIC VATEM AGGREDIOR DICTIS. *Mediceus* &

Y y y

&

Trojugena, interpretes divum, qui numina Phoebi,
 360 Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentis,
 Et volucrum linguas, & praepetis omina pennae,
 Fare age (namque omnem cursum mihi prospera dixit
 Relligio, & cuncti suaserunt numine divi

SERVII.

359. TROJUGENA. Ac si diceret, generose, ut alibi: *Dardanidae magni genus alto a sanguine divum*. Sciendum tamen, sicut veteres auctores adfirmant, peritissimos auguriorum & Aeneam, & plurimos fuisse Trojanos. Nonnulli tamen dicunt a Marsya rege missos a Phrygia, regnante Fauno, qui disciplinam auguriorum Italica ostenderent. Ergo *Trojugena*, sine dubio auguriorum & divinationis peritus est. INTERPRES. Vaticinator: qui mentem deorum mortalibus publicas. Sed quia *interpret* generale nomen est, currit per species; nam, ut ait Cicero: *Omnis divinandi peritia in duas partes dividitur: nam aut furor est, ut in vaticinantibus: aut ars, ut in aruspibus, fulguritis, sive fulguratoribus, auguribus*. Et omnia ista ex se pendunt, licet propriis finibus contineantur. Unde Virgilius omnia ei dat, quem vult perfectum intelligi, ut hoc loco Heleno: item alibi, Asylae in decimo: *Cui pecudum fibrar, coeli cui sidera parent, Et linguae volucrum, & praesagi fulminis ignis*. Varro autem quatuor genera divinationum dicit: terram, aerem, aquam, ignem: geomantis, aeromantis, pyromantis, hydromantis. Virgilius tria genera complexus est; per praepetes aeromantis. DIVUM QUI NUMINA. Potest & *interpret* divum distinguere. Sane per omnia Zeugma est ab inferioribus, *sentis*. QUI NUMINA SENTIS. Qui suspicis numen, & futura praedicis.

360. QUI TRIPODAS SENTIS. *Tripodes*, mensae fuerunt in templo Delphici Apollinis, quibus superimpositae Phoebades vaticinabantur: vel quod in eodem templo *tripos* est, cum ossibus & dentibus Pythii serpentis. CLARII LAUROS. Et hoc qui *sentis* subaudis: & *Clarum*, oppidum est in finibus Colophonio um, ubi Apollo colitur: unde *Apollo Clarus*. Sane quaeritur, utrum *Clarum* geminandum sit? & sciendum aliter non procedere: nam *CLA* brevis invenitur, ut Statius: *Nec Claras hac luce fores Didymaeae quisquam*. Per *lauros* autem, oraculum intelligimus. QUI SYDERA SENTIS. Qui es peritus Astrologiae.

361. ET VOLUCRUM LINGUAS. Qui es augur officium. ET PRAEPETIS OMINA PENNAE. *Praepetes* sunt, quae secundo auspicio ante eum volant, qui auspicatur; aves autem, aut

oscines sunt, aut *praepetes*: *oscines*, quae ore futura praedicunt, ab *os*, & *cano*: *praepetes*, quae volatu augurium significant, cum sunt prospera; sed *praepetes* aut superiora tenent, & *praepetes* vocantur: aut inferiora, & dicuntur *inferae*: *praepetes* autem ideo, quia omnes aves priora petunt volantes: vel a Graeco *πρόμας*, id est, volo.

362. FARE AGE. Hortantis est *age*, id est, dic celeriter. Et est ordo: *Trojugena*, *fare age*, quae prima pericula viso, *Quidvis sequens tantos possim superare labores?* Caetera per parenthesis dicta sunt. NAMQUE OMNEM CURSUM. Hypallage est: nam non omnem cursum prospera dixit religio; sed omnis religio dixit prosperum cursum.

363. CUNCTI DIVI. Quia quicquid audit a diversis, ad Jovem recurrit, ut diximus supra, ut: *Quae Phoebus pater omnipotens, mihi Phoebus Apollo praedixit*. NUMINE autem, oraculo significat.

PIERII.

& alii quidam codices vetusti, *hic vatem aggredior dictis*, legunt. Sed *hic* non displicet.

360. QUI TRIPODAS CLARII LAUROS. Sospiter Cariss. ait quosdam *lauros*, hoc loco agnoscere, quarto declinatu: quod omnia arborum genera quartae declinationis esse censerent: adversus quos disputat, & Virgiliano praesertim exemplo eo: *Et vos, o Lauri, carpam, & se proxima Myrsae*, rationem suam confirmat: licet illi auctoritate mutari in vocativo dicant. Praeterea in Mediceo codice una plus dictione *Clarum* & *lauros* legitur. Erat tamen *Clarum* prius, eo modo, quo Veteres passim *ii* geminum per unum oblongum scriptitare consueverant, etiam si duo enuntiarent, ut exempla indicant alibi recitata.

362. NAMQUE OMNEM CURSUM MIHI PROSPERA DIXIT RELIGIO. In veteribus aliquot exemplaribus legere est: *Namque omnis cursum mihi prospera dixit religio*. Sequitur enim, & *cuncti Divi*, ubi nulla opus erit Hypallage. Eandem hanc lectionem reperi in Donatiano contextu.

Italiam petere, & terras tentare repostas:
 365 Sola novum dictuque nefas Harpyia Celaeno
 Prodigium canit, & tristis denuntiat iras,
 Obscaenamque famen) quae prima pericula vito?
 Quidve sequens tantos possim superare labores?
 Hic Helenus, caesis primum de more juvencis,
 370 Exorat pacem divum, vittasque resolvit
 Sacrati capitis, meque ad tua limina, Phoebe,

S E R V I I.

Ipse

364. REPOSTAS. Πάθος, per Syncopam propositas, id est, longe positas, remotas.

365. NOVUM. Magnum, more suo.

366. PRODIGIUM CANIT. *Prodigium*, portensum, & monstrum, modico sine discernuntur; sed confuse pro se plerumque ponuntur. Varro sane haec ita definit: *Ostentum*, quod aliquid hominibus ostendit; *Portentum*, quod aliquid futurum portendit; *Prodigium*, quod porro dirigit; *Miraculum*, quod mirum est; *Monstrum*, quod monuit. TRISTES IRAS. Deorum scilicet, propter injurias suas.

367. OBSCAENAMQUE FAMEN. Aut quae homines etiam ad obscoena compellit, ut: *Male suada famens*. Aut certe quam obscoena avis praedixerat. QUAE PRIMA PERICULA VITO, QUIDVE SEQUENS TANTOS POSSIM SUPERARE LABORES? Quid observans duo petit; quemadmodum aut periculis careat; aut quibus consiliis par esse laboribus possit. Et totum hoc per interrogationem legendum est.

368. TANTOS. Quantos Harpyia praedixerat.

369. DE MORE. Scilicet sacrificantum.

370. EXORAT PACEM DIVUM. Aut de sacrificantum more requirit, utrum tempus consulendi esset: nam & hoc vehementer quaeritur, ut in sexto: *Cum virgo poscere fata Tempus ait*: aut certe, quod & melius est, de sacrificantum more, ante nefas expiat ab Harpyia praedictum, & sic venit ad vaticinationem. Ut autem hic expiatam famem intelligamus, sequens efficit locus, ut: *Aderisque vocatur Apollo*: cum constet, nisi in hoc intellexeris loco, famis causa nusquam invocatum esse Apollinis numen. Dubitationem autem in hoc loco, *exorat*, facit: nam *orare*, est petere; *exorare*, impetrare. Ergo impetrat pacem, aut ad inquirendum tempus, aut ad mitigandum famis periculum. VITTASQUE RESOLVIT. In ratione sacrorum par est & animae & corporis causa: nam plerumque quae non possunt circa animam fieri, sunt circa corpus, ut solvere, vel ligare: quo possit

anima, quod per se non potest, ex cognitione sentire, inde est: *Unum exuta pedem vinculis in veste recincta*. Bene ergo Helenus cuncta corporis solvit; ne qua parte animo religato ad numen accedat.

371. SACRATI CAPITIS. Diis & vaticinationibus dicati.

P I E R I I.

366. PRODIGIUM CANIT. *Prodigium*, semper dictu pessimum esse, quasi porro adigendum, hoc loco teste, Nonius affirmat, quum *monstra*, & *portenta*, similiter intelligantur, quod imminetia monstrent, & ostendant. *Portentum* vero, non solum quod portendat; sed quod etiam *apporet*, & faciat in iis, quae significationibus, auspiciis, auguriis, & extispiciis ostenduntur. Sed enim Cornelius Fronto, *Prodigium* esse dicit, quod mores faciunt, per quod detrimentum expectatur: *prodigosque* vocari, qui *prodigia* faciunt. Quod Virgilianae sententiae pulcherrime quadrat. Celeno enim rem praeter mores minabatur, ut scilicet sacrum libum malis audacibus mandere adgrederentur, quod unum maxime reformidabat Aeneae pietas. Sunt & *prodigiosa crimina* etiam memoratu religiosa, de quibus apud auctores saepe. *Monstrum* vero esse, Cornelius idem ait, in quo reclus ordo naturae vitiatur: ut si Minotaurus, aut aliquid huiusmodi nascatur. *Ostentum*, quod praeter consuetudinem offertur, ut puta, si videatur terra ardere, vel caelum, vel mare, in quo raritas admirationem facit. *Portentum* vero, quod & porro & diutius maneat, futurumque porro aliquid significet: ejusque esse eventum differri. Has autem vocabulorum differentias, & proprietates interim adnotare non gravamur: quum praesertim apud Auctores diversa est eorum interpretatio: unde aliqua suboriatur controversia, in quo lucubrationis genere docta & elegantia ingenia sese exercere saepe consueverunt.

V y y z

Ipse manu multo suspensum numine ducit:
 Atque haec deinde canit divino ex ore sacerdos:
 Nate dea, (nam te majoribus ire per altum
 375 Auspiciis manifesta fides: sic fata deum rex
 Sortitur, volvitque vices: is vertitur ordo)
 Pauca tibi e multis, quo tutior hospita lustras
 Aequora, & Ausonio possis confidere portu,
 Expediam dictis (prohibent nam cetera Parcae

SERVII.

Sci-

372. MULTO NUMINE. Multa veneratione numinis. SUSPENSUM. Si *suspensus* ipse, numinis plenus: Si *suspensum*, me sollicitum & attentum.

373. DEINDE CANIT. Post peracta solennia.

374. NATE DEA. Ordo est: *Nate dea, pauca tibi expediam dictis: prohibent nam cetera Parcae Scire, Helenum farique vetat Saturnia Juno*. Omnia, inquit, vates novi; sed non omnia permittitur dicere, fatis prohibentibus: etiam ex his quae novi, multa me vetat dicere Juno Saturnia. MAJORIBUS. Coelestibus, propter syderis cursum: cuius fuit explanatio per Creusam. Ergo majora sunt, quibus praeter tripudium auspicari jus sit, neque precatio adhibetur; sicut hoc loco nullum deum precatur Aeneas, ut his versibus: *Nam te majoribus ire per altum Auspiciis manifesta fides: AUSPICIIS*, quia *auspicia* majora, aut *majoribus*, dicuntur, quibus augurium avium aliarumque rerum eripitur; ut puta, si parra, vel picus, auspiciū; & deinde contrarium aquila dederit, auspiciū aquilae praevalet. Ergo quia notum est, esse apud augures auspiciū gradus plures, & augur loquitur auguriorum peritia, ideo *majoribus auspiciis* dixit. *Auspiciū* autem, est volatus avium, qui indicat agendum, vel omittendum esse, quod quis coeperit; dictum ab *ave inspicienda*, quasi *avispicium*. PER ALTUM. Per limitem fortunae superioris.

376. SORTITUR. Disponit, ordinat. Id est, sorte decernit, vel sortitione distribuit. Et bene adlusit quasi Apollinis sacerdos: cuius propriae sunt sortes, id est, responsa divina. VOLVITQUE VICES. Definitio fati, secundum Tullium, qui ait: *Fatum est connexio rerum per aeternitatem, se invicem tenens, quae suo ordine & lege variatur; ita tamen, ut ipsa variata habeat aeternitatem*. Et hic *vices*, vicissitudines, alibi pericula, ut: *Vitavisse vices Danaum*.

377. PAUCA TIBI E MULTIS. Duo dicit esse

dicturum, quemadmodum possit tuto navigare: & quibus signis Italiae regna cognoscat. HOSPITA AEQUORA. Vicina: nihil enim nobis hospitio esse vicinius constat.

378. AUSONIO PORTU. Ut in Ausonia, quasi in portu & in littore, conquiescat.

379. PROHIBENT NAM CAETERA SCIRE. Hic distinguendum. Et est sensus: *Caetera te scire non sinunt fata; Helenum vero Juno prohibet dicere*, etiam ea, quae audire poteris: & vacat QUE, ut solet frequenter. Male autem sentiunt, qui distinguunt *scire Helenum*; cum legerimus in Lucano: *Venis aetas omnis in unam Congeriem: miserumque premunt tot secula posita*. Item alibi: *Nec tantum prodere vati, Quantum scire licet*. Et adeo repletus numine novit omnia sacerdos, ut refrenetur ad caetera dicenda: nam dicendo: *HELENUM FARIQUE VETAT SATURNIA JUNO*: ostendit, praemissum ad Aeneam pertinere; aliter suum non interponeret nomen. Praeterea, quomodo vetat Juno dicere, si fata scire prohibent? nullus enim vetatur loqui, quod nescit. Ergo caetera Parcae scire te prohibent, non Helenum. Prohibet autem scire mortem patris, ad augendum inopinatum dolorem: tempestatem ab Aeolo immissam: amorem Didonis, in quo & gaudium quidem est, sed quod provisum, vile creditur. Et si sciret Aeneas, se de Africa exiturum, non facile Didonis consentiret amoribus. Novimus autem Junonem hoc agere, ut, si possit fieri, regnum Italiae Libycas adverteret oras. Inopinatum vero dolorem etiam Aeneas conqueritur, ut: *Nec tater Helenus, cum multa horrenda moneret, Hos mihi praedixit luctus*.

PIERII.

372. SUSPENSUM NUMINE DUCIT. In antiquis codicibus, *duxit*, praeterito scriptum observavi: sed ipsa narrantis continuatio praesens potius tempus exigere videtur.

379. PROHIBENT NAM CAETERA PARCAE, SCIRE HELENUM FARIQUE VETAT SATURNIA JUNO.

In

380 Scire, Helenum farique vetat Saturnia Juno)
 Principio Italiam, quam tu jam rere propinquam,
 Vicinosque ignare paras invadere portus,
 Longa procul longis via dividit invia terris.
 Ante & Trinacria lentandus remus in unda,
 385 Et salis Ausonii lustrandum navibus aequor,
 Infernique lacus, Aeaëaeque insula Circes,
 Quam tuta possis urbem componere terra.
 Signa tibi dicam: tu condita mente teneto.
 Cum tibi sollicito secreti ad fluminis undam
 390 Litoreis ingens inventa sub ilicibus sus,

SERVII.

Tri-

382. IGNARE. Pro *ignarus*, casus pro casu: dicit autem ignarum fati. Persius: *Censorem tuum, vel quod Trabeato salutar*.

383. LONGA PROCUL. Non situ, quam pene videt; sed necessitate fatali, & cursu navigationis tardiore. Significat autem difficilem circuitum. VIA INVIA. Aeneae scilicet.

384. TRINACRIA. Quae Latine *Triquetra* dicitur, quam multi *Triñaciam* dicunt, sub hac differentia, ut quotiescumque *Sicilia* significatur, *Trinacria* totum per *r* dicatur, quod tria habet promontoria, quae Graeci *ἄκρα* dicunt: quotiens *Sicula*, per unam *r*, ut: *Trinacia* cornitur *Aetna*. LENTANDUS. Aut lente tibi navigandum est: nam totam Siciliam circumiit: aut *lentandus tibi remus* est, id est, flexendus: unde *lentum vimen* dicimus, id est, flexile. Et quidam *lentandus*, nove verbum fictum putant; sed in Annalibus legitur: *Confricasi, oleo lentati, paratique ad arma*: a verbo *lentor*.

386. INFERNIQUE LACUS. Lucrinum & Avernum dicit: inter quos est spelunca, per quam ad inferos descendebatur: unde eos dixit *infernos*, propter necromantiam, quae ibi fiebat. AEAËAEQUE INSULA CIRCES. Qui nunc Circeus mons a Circe dicitur, aliquando, ut Varro dicit, insula fuit, nondum siccatis paludibus, quae eam dividebant a continenti. AEAËA autem, dicta ab aspernantium voce, propter celebratas illic corporum mutationes: unde est: *Inaccessor ubi Solis filia lucos*. AEAËAE autem tres sunt diphthongi: nam genitivus est ab *Aeaea*. Quidam *Aeaea* pro *Esia*, id est, orientalis, quae Solis filia traditur, accipiunt. Alii non *Circe Aeaea*, sed *insula*, quae & *Aeaea*.

387. QUAM TUTA POSSIS URBEM COMPONERE

TERRA. Ante cuncta lustrabis, quam possis urbem tuta terra componere. *Tuta* autem, propter Thraciae & Cretae discrimina.

388. SIGNA TIBI DICAM. Deest, ergo. Et notandum, quia non eo ordine quo promiserat, dicit: ante enim dicit de civitate condenda; sic de tuta navigatione.

389. SECRETI AD FLUMINIS UNDAM. Id est, Tyberini. LITTOREIS. *Littus* dicitur, quicquid juxta aquam est: unde nunc ripam fluminis *littus* vocavit.

390. SUS. Naturaliter longa est; licet in genitivo corripiatur, ut *bos, pes, res, spes*. De hac autem, *sus*, alii dicunt secundum Virgilium, quod in Italia inventa sit: alii, quod secum eam more navigantium Trojani portaverint: & oraculo missa, cognoverint ibi esse condendam civitatem, ubi sus illa post fugam fuisset inventa. Dicitur ergo in Campaniam fugisse: & inventa in Laurolavinio: a qua Ascanius post Albae nomen imposuit.

PIERII.

In antiquis fere omnibus codicibus invenias punctum firmum adnotatum esse post *scire*: ut sit, *Prohibent nam caetera Parcae scire*. Mox altera coma totum illud complectatur: *Helenium farique vetat Saturnia Juno*. Quam lectionem Servius etiam agnoscit: & ita distinguendum esse, multis rationibus ostendit. Sed enim Ti. Donatus *scire Helenium* legit: *Multa*, inquit, *tibi instructionis causa fuerant referenda, sed ne id fiat dii prohibent me scire, & Juno aliqua referre non patitur*.

386. AEAËAEQUE INSULA CIRCES. In codicibus antiquis modo *Circe*, per abiectionem litterae: Modo *Circae* cum diphthongo, Latino

Y y y 3

de-

Triginta capitem foetus enixa, jacebit,
 Alba, solo recubans, albi circum ubera nati:
 Is locus urbis erit: requies ea certa laborum.
 Nec tu mensarum morsus horresce futuros:
 395 Fata viam invenient, aderitque vocatus Apollo.
 Has autem terras, Italique hanc litoris oram,
 Proxima quae nostri perfunditur aequoris aestu,
 Effuge: cuncta malis habitantur moenia Grajis.
 Hic & Narycii posuerunt moenia Locri,
 400 Et Sallentinos obsedit milite campos
 Lyctius Idomeneus: hic illa ducis Meliboei

SERVII.

Par-

391. TRIGINTA CAPITUM FOETUS ENIXA. Prodigiale est hoc, quo significatur triginta annis regnatura esse Ascanius.

392. ALBI CIRCUM UBERA NATI. Varro dicit, etiam hoc signi fuisse: quod, cum etiam alterius coloris porci in foetu hujus porcae fuerint, albi tantummodo circa ubera sint reperti.

393. IS LOCUS URBIS ERIT. Id est, in ipsa regione: nam & Lavinium & Alba longe a littore sunt. REQUIES. Errorum scilicet; alioquin bello conflictatus est.

394. HORRESCE. Pro horrueris.

395. VIAM. Id est, rationem: & non dicit quam: quia etiam profutura est fames, ut: *Hanc erat illa fames: hanc nos suprema moneret, Exitii postura modum.* ADERITQUE VOCATUS APOLLO. Nunc vocatur: quia, ut supra diximus, expiatorium fecit sacrificium.

396. HAS AUTEM TERRAS. Quasi ostendens est; nec enim Calabria ab Epiro longo distat spatio.

397. NOSTRI AEQUORIS. Epirotici, quo Calabriae littus adluitur.

398. MALIS GRAJIS. Aut a persona Aeneae epitheton est; aut ad discretionem malorum & bonorum: a multis sane amphibolia putatur: potest enim aut catholicum esse epitheton Grajis; vel eis habitantibus Grajis, qui mali sunt, ut est *xxx. Georg.* *Illud saepe mala legere novitas.*

399. HIC ET NARYCII POSUERUNT MOENIA LOCRI. Locri, socii Ajacis: Oilei fuerunt, Epizephyrii & Ozoli; sed post tempestatem montis Caphareii, Epizephyrii tenuerunt Brutios: & hos nunc dicit. Ozoli vero tenuerunt Pentapolin: inde est: *Lybicon habitantur, litoris Locri.* Quia etiam de Ozolis legi-

tur, quod delati Tinneiam ulterius accesserint, & civitatem condiderint, quae nunc Ozolis dicitur. Narycii autem a loco dicti sunt provinciae suae. Ozoli, a putore paludis vicinae: nam *ὄζω*, est puteo: alii Narycios, Opuntios, eisdem & Epicnemides dicunt: namque prius Narix, Opuns postea dicta: eadem autem & Epicnemidia vocatur. Est enim Cuemis promontorium, in quo Opuntii Locri positi sunt, a quibus originem trahunt, qui in Italia sunt, & appellantur Epizephyrii: quod Zephyrum promontorium vocatur a Graecis, in quo sunt conditi Locri, qui in Graecia sunt. Hi vero, qui juxta Delphos colunt, Ozoli nuncupantur, sive a foetore draconis, quem Apollo interemit; seu quod uxores eorum, Veneris ira, viris suis fuerint foeditate tetri odoris invisae: qui autem Libyam delati sunt, Nasammones appellantur, ut Cornelius Tacitus refert, oriundi a Naryciis, quod ibi invenies, ubi ait: *Lybicon habitantes littore Locri.*

400. SALLENTINOS OBSEDET MILITE CAMPOS. Sallentinum promontorium Italiae est inter Calabriam & Brutios: nam ut ait Sallustius: *Omnis Italia coacta in angustias, scinditur in duo promontoria, Brutium & Sallentinum.*

401. LYCTIUS IDOMENEUS. A Lycto, Cretae civitate: unde propter supradictam pulsus est causam. Ad Italiam venisse, ac post dicitur in Asiam profectus decessisse. Alii hunc regressum confedissee apud Apollinem Clarium tradunt. DUCIS MELIBOEI PHILOCTETAE. A Meliboea, civitate Thessaliae, de qua fuit. *Meliboei* ergo dixit, pro, *Meliboeensis*.

PIE. R. I. E.

declinatu, scriptum inveni: quod praefus rejicitur. *Circes* vero, omnium consensu recipitur.

Parva Philoetetae subnixa Petilia muro.

Quin, ubi transmissae steterint trans aequora classes,

Et positis aris jam vota in litore solves,

405 Purpureo velare comas adopertus amictu;

Ne qua inter sanctos ignis in honore deorum

Hostilis facies occurrat, & omina turbet.

Hunc focii morem sacrorum, hunc ipse teneto:

Hac casti maneant in relligione nepotes.

SERVII.

Ast

402. SUBNIXA PETILIA MURO. Civitas cincta muro modico, ut: *Crinemque madentem Subnixus capto positor*. Petilia dicta, vel *αἰὲς πῖσιος*, id est, volare: quod captato augurio est condita: vel quod post relictum Ilium, quo ducebatur a Graecis, eam petivit civitatem. Petilia sane numeri est singularis. Multi ita intelligunt non Philoetetae Petilia; sed Philoetetae muro: nam ait Cato, a Philoetete, condita jampridem civitate, murum tantum factum. Alii subnixam ideo accipiunt, quia imposita est excelso muro, ut Coelius historicus ait. Philoetetes autem fuit Paeantis filius, Herculis comes: quem Hercules, cum hominem in Oeta monte deponeret, petiit, ne alicui sui corporis reliquias ind caret. De qua re eum jurare compulit: eique pro munere dedit sagittas Hydrae felle tinctas. Postea Trojano bello responsum est, sagittis Herculis opus esse ad Trojae expugnationem. Inventus itaque Philoetetes, cum ab eo Hercules quaereretur, & primo negaret se scire ubi esset Hercules, tandem confessus est mortuum esse. Inde cum acriter ad indicandum sepulchrum ejus cogeretur, & primo negaret, pede locum percussit, cum nollet dicere. Postea pergens ad bellum, cum exercebatur sagittis, unius casu vulneratus est pedem, quo percusserat tumulum. Ergo cum putorem insanabilis vulneris Graeci ferre non possent, diu quidem eum pro oraculi necessitate sustinuerunt: ductum tandem apud Lemnum sublatis reliquerunt sagittis. Hic postea horrore sui vulneris, ad patriam redire neglexit; sed sibi parvam Petiliam in Calabriae partibus fecit. Alii eum adductum a Graecis ad Trojam, ad occidendum sagittis Paridem, dicunt: quia etiam Paridis mors inter fatalia dicitur fuisse Trojana.

403. TRANSMISSI. Quidam transmissae legunt, ut sit praepositio: trans autem adverbium, ut sit transitivum.

404. IN LITTORE. In Italia scilicet.

405. PURPUREO VELARE COMAS. Subaudis,

cura, aut memento: aut certe, quod est melius, *velare*, imperativus sit, non infinitus.

406. IN HONORE. In sacrificio. HOSTILIS FACIES OCCURRAT. Quidam Ulyxen dicunt; alii Diomedem.

407. ET OMINA TURBET. Sacrificii ordinem rumpat, quod est piaculum. Significat autem, ut dictum est, Diomedem, qui cum multis casibus affligeretur, Palladium, quod apud ipsum erat, Trojanis oraculo jussus est reddere: quod cum vellet implere, Aeneam invenit sacrificantem: qui, ut supra diximus, sacrificii ordinem non rupit: & Palladium Nautes accepit: unde Nautiorum familia Minervae sacra servabat. Sane sciendum, sacrificantes diis omnibus capita velare consuetos, ob hoc, ne se inter religionem aliquid vagis offerret obtutibus, excepto tantum Saturno, ne numinis imitatio esse videretur: quia Saturnus velato capite ibi cernitur: & Herculi in templo suo, quia & ipse capite operto est: vel quia hae arae ante adventum Aeneae, a Junone vel Evandro consecratae sint. Sane quidam dicunt absurde, ab Heleno Diomedem suppressum; sed intelligendum est de industria factum, ne terror injiceretur Aeneae.

409. HAC CASTI. Pii, ut: *Nulli fas casto sceleratum infisere limen*. IN RELIGIONE. In observatione perpetua. NEPOTES. Appellando nepotes, gradus futurae cognationis ostendit.

PIERII.

389. SECRETI AD FLUMINIS UNDAM. In codicibus aliquot antiquis *undas* legitur; sed pluralitas hujusmodi mari potius videtur convenire.

407. ET OMNIA TURBET. Omnino, *omina*, ex antiquis codicibus legendum est.

409. HAC CASTI MANEANT IN RELIGIONE NEPOTES. In antiquis exemplaribus observatum plurimum est, *religione*, unico / scribi. Sed enim Fl. Sosipater hoc praecipue citato versu, gemino // scribendum ostendit, dum ait in hanc sententiam: *Parent-*

- 410 Ast, ubi digressum Siculae te admoverit orae
 Ventus, & angusti rarefcent claustra Pelori,
 Laeva tibi tellus, & longo laeva petantur
 Aequora circuitu: dextrum fuge litus, & undas.
 Haec loca vi quondam, & vasta convulsa ruina
 415 (Tantum aevi longinqua valet mutare vetustas)
 Dissiluisse ferunt, cum protenus utraque tellus
 Una foret: venit medio vi pontus, & undis
 Hesperium Siculo latus abscidit, arvaeque & urbis
 Litore diductas angusto interluit aestu.
 420 Dextrum Scylla latus, laevum inplacata Charybdis

SERVII.

Ob-

410. AST UBI. Pro postquam: & est temporis adverbium. DIGRESSUM. A litore Calabriae.

411. ANGUSTI RARESCENT CLAUSTRA PELORI. Quia a continenti, id est, a Columna usque ad Pharon tribus millibus distat. RARESCENT autem ideo, quia venientibus de Ionio ad Calabriam, propter curvaturam littorum clausae videntur angustiae, quae paulatim propinquantibus aperiri videntur. PELORI. Promontorium Siciliae est secundum Salustium, dictum a gubernatore Hannibalis illic sepulto, qui fuerat occisus per regis ignorantiam, cum se ejus dolo propter angustias freti crederet esse deceptum, veniens de Petilia: quanquam legimus, etiam ante *Pelorum* dictum.

412. LAEVA TIBI TELLUS. Venientis personam respexit: nam de Ionio navigantes, si fretum petant, dextrum teneant littus necesse est; sin alias, sinistrum.

413. AEQUORA CIRCUITU. Totam enim pene transitorus erat Siciliam.

414. HAEC LOCA. Ut etiam Salustius dicit, Italiae Siciliam conjunctam constat fuisse; sed medium spatium, aut per humilitatem obrutum est: aut per angustiam, scissum. Ut autem tam curvum sit, facit natura mollioris Italiae, in quam asperitas & altitudo Siciliae aestum relidit. VI. Violentia, ut: *Vis ingens pelagi, semperque laborans Aequora non ruptis repetant confinia montes*. QUONDAM. Tria tenet tempora, sicut olim: praesentis, ut: *Quondam etiam victis redit in praecordia virtus*: praeteritum, ut: *Quondam Cretae fertur Labyrinthus in altae*: futurum: *Nec Romula quondam Ullo se tantum tellus jactabit alumno*.

415. TANTUM AEVI LONGINQUA VALET. Parenthesis: nam ordo est: Haec loca vi quon-

dam dissiluisse ferunt. AEVI. *Aetum*, pro tempore posuit, ut: *Aevoque sequenti*. Alibi pro annis, ut: *Ves o, quibus integer aevi sanguis ait*.

416. DISSILUISSE FERUNT. Hinc apparet bene dictum: *Unctos salvere per utres*: nam ut dissiluis, sic salvi facit. Cicero in Miloniana: *Cum hic de rhaeda, rejecta penula, dissiluisset*. Est enim positio *salio*, *salis*, *salvi*. Item in compositione *dissilio*, *dissilui*. CUM PROTINUS. Continue; & modo adverbium loci est; alibi temporis, ut: *Protinus acrias Phaeacum abscondimus arces*.

417. FORET. Ab infinito est; sed modo praeteritum significat tempus, quod rarum est: saepius enim futurum significat. VENIT MEDIO. In medium, ut: *It clamor coelo*.

418. HESPERIUM SICULO LATUS ABSCIDIT. Hypallage est: nam minora a majoribus segregantur; sed contra dixit. ABSCIDIT. Propter metrum, *ci*, corripit per poeticum morem.

419. INTERLUIT. Interlabitur, pontus scilicet. AESTU. *Aestum* poetae maris angustias artati ideo appellant, quod ibi commotione reciproci cursus, mare videatur aestuare.

420. DEXTRUM SCYLLA LATUS, LAEVUM INPLACATA CHARYBDIS. De Ionio venientibus. *Scylla* enim in Italia est: *Charybdis* in Sicilia. *Scylla* autem ipsa Phorci & Chretheidos Nymphae filia fuit. Hanc amabat Glaucus, quem Circe diligebat: & quoniam pronior in Scyllam fuerat, irata Circe, fontem, in quo Scylla consueverat abluere, infecit venenis: in quem illa cum descendisset, pube tenus, in varias mutata est formas. Horrens itaque suam deformitatem, se praecipitavit in maria. Alii a Glaucio, cum sperneretur a Scylla, rogatam Circen, &

Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras
Erigit alternos, & sidera verberat unda.

At Scyllam caecis cohibet spelunca latebris,
425 Ora exsertantem, & navis in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus: postrema inmani corpore pistrinx,
Delphinum caudas utero commissa luporum.

SERVII.

Prae-

& jam ita ut legitur mutata dicunt. Alii a Neptuno amatam, cum illa Glaucum amaret, rivalitatis dolore in hoc monstrum mutata. Homerus hanc dicit immortale monstrum fuisse. Salustius saxum esse dicit, simile formae celebratae procul visentibus. Canes vero & lupi ob hoc ex ea nati esse finguntur: quia ipsa loca plena sunt monstris marinis: & saxorum asperitas illic imitatur latratus canum. Sane alia Scylla fuit, de qua in Bucolicis plenius dictum est. Legimus etiam: *Nunc nemora ingenti vento, nunc littora plangunt*. Si ergo plangunt dicimus, & latrant non incongrue posuit. CHARYBDIS autem in Siciliae parte posita, foemina fuit voracissima, ex Neptuno & Terra genita: quae, quia boves Herculis rapuit, fulminata a Jove est, & in maria praecipitata: unde naturam pristinam servat: nam sorbet universa, quae prehendit: & secundum Salustium ea circa Tauromenitanum egerit litus. De hac Cicero in Philippicis, ait: *Quae Charybdis tam vorax? quae si fuit animal, fuit unum*.

421. OBSIDET. Ad transeunrium insidias. BARATHRI. *Baratrum*, est immensae altitudinis nomen: unde sequitur: *Sorbet in abruptum*: quod Graece *βυρπυρ* dicitur: quia sit grave adspectu, quia *βυρπυρ* τὸ ἀδυσί. TER GURGITE VASTO. Aut *ter* pro saepe posuit, finitum pro infinito; aut *ter* uno die.

423. ALTERNOS. Singulos, non omnes simul, ut XII. Aeneid. *Vix hostem alterni si congregiamur habemus*: aut *alternos*, vicissim: quia accipit, ut vomat; rursus vomit, ut accipiat.

424. COHIBET SPELUNCA. Hypallage in sensu: nam ipsa se tenet intra speluncam secundum fabulam.

425. TRAHENTEM. Salustius: *Quod forte illata naufragia sorbens, gurgitibus occultis millia sexaginta Tauromenitana ad littora trahit*. Ergo & sorbet, & trahit, & detrahit, Salustio.

426. PRIMA. Nominativus est pluralis a neutro: & est Graeca figura, τὰ πρῶτα ἀνθρώπων.

427. PUBE TENUS. *Tenus*, praepositio ablativa quidem est; sed figurate etiam genitivo cohaeret, ut: *Es crurum tenus a mento palea pendens*. Sane gaudet postpositione. PISTRINX. Si navem intelligas, *haec pistrinx*, *hujus pistrinx* facit: si de bellua, *haec pistrinx*, *hujus pistrinx* facit.

428. DELPHINUM CAUDAS UTERO COMMIS-
SA LUPORUM. Conjuncta & coagmentata: ipsa scilicet, ut: *Portam, quae ducis imperio commissa, recludunt*. Et figurate locutus est, ut: *Oculus suffusa*. Est autem haec elocutio: *postrema*, id est, τὰ ἵσχυτα, commissa erat luporum utero caudas delphinum, id est, commissas habebat caudas utero. Et quidam volunt *commissa* dici, quae diu exesa junguntur.

PIERI.

venthefs, quum vel littera vel syllaba interponitur; littera, Hac casti maneant in Religione nepotes. Syllaba, Mavortis in antro, pro Martis.

412. LAEVA TIBI TELLUS. Nullo pacto placet, quod in antiquis codicibus legitur: *Lacta tibi tellus*. Primum quod ea alibi Aeneae dicitur *Illacabilis ora*. Deinde quia & *Tellus lacta*, & *aequora laeva* inferiori sententiae per correlativum quodammodo respondent: *Dextrum fuge litus & undas*.

420. LAEVUM IMPLACATA CHARYBDIS. In vetustis aliquot exemplaribus, *implacata*, legitur: Sed plus feritatis habere videtur, *implacata*.

422. SORBET IN ABRUPTUM FLUCTUS. In codicibus aliquot antiquis, *in abruptum*. Eam enim in antro maxime cavernoso habitare Homerus fingit. Magis tamen placet, *in abruptum*, ut vulgata habent exemplaria. RURSUSQUE SUB AURAS ERIGIT ALTERNOS. Fuere aetate nostra non illiterati viri, qui *egeris*, hoc est eructat, ex Homeri sententia legendum autumarent. Quique locum illum inspexere Charybdim, ajunt profundissima voragine undas absorbere, quas vicissim mox eructat. Sed enim, quia sequitur hyperbole ea, & sidera verbe-

- Praestat Trinacrii metas lustrare Pachyni
 430 Cessantem, longos & circum flectere cursus,
 Quam semel informem vasto vidisse sub antro
 Scyllam: & caeruleis canibus resonantia saxa.
 Praeterea, si qua est Heleno prudentia, vati
 Si qua fides, animum si veris inplet Apollo,
 435 Unum illud tibi, nate dea, proque omnibus unum
 Praedicam; & repetens iterumque iterumque monebo.
 Junonis magnae primum prece numen adora:
 Junoni cane vota libens, dominamque potentem
 Supplicibus supera donis. Sic denique victor
 440 Trinacria finis Italos mittere relicta.
 Huc ubi delatus Cumaeam accesseris urbem,

SERVII.

429. PRAESTAT. Melius est.

430. CESSANTEM. Morantem: quod sequentia indicant: *Longos & circumflectere cursus*. Terentius: *Si abis uspiam, aut ubi si cesses*. Sed alibi: *Quid illic natus cessat cum Syro*.

431. INFORMEM. Hic, quae confusae sit formae; alibi deformem: *Nec sum adeo informis*. Alibi monstrum, ut: *Monstrum informe ingens*, quod humanam excedat formam.

432. CAERULEIS CANIBUS. Variavit nunc canes dicendo, cum supra dixit *lupos*.

433. PRAETEREA. Hic ostenditur cuncta scire Helenum, & jam insensam Junonem, sed prohiberi dicere, ut diximus supra. HELENO PRUDENTIA VATI. In homine enim prudentia est: in vatibus fides. SI VERIS IMPLET APOLLO. Id est, si veris implet oraculis, ut Lucanus: *Atque hominem toto sibi cedere jussit Pectore*.

437. JUNONIS MAGNAE. Id est, supernae: nam legimus in VI. *Junoni infernae dictus sacer*.

438. PRECE NUMEN ADORA, JUNONI CANE VOTA LIBENS. His enim Juno praecipue delectatur; id est, hymnis, & prece. Cane autem, de historia est: nam & bello Punico patrimi & matrimi cantaverunt Junoni. Et bene tria posuit, quae ad religionem pertinent, prece, votis, donis. DOMINAM. Hic abusive dominam Junonem appellavit, cum proprium hoc nomen Matris deum sit.

439. VICTOR. Propositi tui effector, ut: *Illi victor ego, & Tyrio conspectus in auro*.

441. CUMAEAM URBEM. Cumaeam urbem, sicut *Buthroti arcem, sentem Timavi*. Euboea

Di-

insula est: de cujus civitate, Calchide, incolae profecti sunt ad novas sedes quaerendas: & haud longe a Baiis, qui locus a socio Ulyssis Bajo illic sepulto nomen accepit, invenerunt vacuum littus: ubi visa muliere gravida civitatem condiderunt: quae res foecundam ostendebat fore rempub. & eam Cumas vocaverunt: sive ab *ἐγκύς*, id est, praegnante: sive *ἀπό τῶν κυμάτων*, id est, ab undis: nam *κύματα* undae dicuntur. v autem Latini in *u* vertunt: ut *Byrria*, *Burria*.

PIERII.

rat unda, longe magis placet *erigit*, prout etiam in veteribus codicibus, quos prae manibus habuimus, scriptum invenitur.

427. POSTREMA IMMANI CORPORE PISTRIX. In codicibus aliquot antiquis, *pristis* scribitur. Sed plura de hoc, libro X. eo versu dicemus: *in Pristin definit alius*.

438. DOMINAMQUE POTENTEM SUPPLICIBUS SUPERA DONIS. In codicibus antiquis, *voris*, non *donis*, legitur. Et ita apud Ti. Donatum habetur: quem locum etiam repetit in duodecimi libri commentariis eo loco: *Et in Saturnia Juno*: quorum nihil est in impressis codicibus.

440. TRINACRIA FINES ITALOS MITTERE RELICTA. In codicibus aliquot antiquis, *mesire* legitur: ut in hanc sententiam: *Iter emensi: &, pelagoque remenso*. Sed *mittere*, loco hoc magis omnino congruit, ubi de fati agitur, quorum auspiciis Aeneas sit omnia peracturus. Huic simile est illud: *Missus in imperium magnum*.

- Divinosque lacus, & Aversa sonantia silvis;
 Insanam vatem aspicias : quae rupe sub ima
 Fata canit, foliisque notas & nomina mandat.
 445 Quaecumque in foliis descripsit carmina virgo,
 Digerit in numerum, atque antro seclusa relinquit.
 Illa manent inmota locis, neque ab ordine cedunt.
 Verum eadem, verso tenuis cum cardine ventus
 Impulit, & teneras turbavit janua frondis,
 450 Numquam deinde cavo volitantia prendere saxo,
 Nec revocare situs, aut jungere carmina curat.
 Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibyllae.
 Hic tibi ne qua morae fuerint dispendia tanti:

SERVII.

Quam-

442. DIVINOSQUE LACUS. Consecratos, Avernum & Lucrinum. *Avernus* autem, in plurali numero haec *Averna* facit: ut *Tartarus*, *Tartara*: unde est: *Averna sonantia sylvis*. Sane hic lacus ante sylvarum densitate sic ambiebatur, ut exhalans inde per angustias aquae sulphureae odor gravissimus supervolantes aves necaret: unde & *Avernus* dictus est, quasi *ἀορὴς*: quam rem Augustus Caesar intelligens, dejectis sylvis, ex pestilentibus amoena reddidit loca.

443. INSANAM VATEM. Alii magnam dicunt: quia duo genera vaticinandi sunt, aut simplex, ut Heleni: aut per furorem, ut Sibyllae: quia *vates* a *vi mentis* appellatos, Varro auctor est: sed melius deo plenam, & vaticinatricem intelligimus. A Graecorum tractum etymologia, qui *μάντις*, *ἀπὸ τῆς μανίας* appellaverunt: nam supra sensus humanos intelligentia, furor & insania dicitur, teste Cicerone de Divinatione: *Hinc praestantissimae rei nomen nostri a divinis; Graeci, ut Plato interpretatur, a furore duxerunt; profus furoris divinationem Sibyllinis maxime versibus contineri arbitrati; unde adhuc, qui inspirari solent, fatuari dicuntur. Virgilius: Magnam cui mentem animumque Delius inspirat vates.* SUB IMA. In ima, ut: *Namque sub ingenti lustrat dum singula templo, &: Exercet sub sole labor.*

444. FATA CANIT, FOLIISQUE NOTAS ET NOMINA MANDAT. Tribus modis ait futura praedicta: aut voce, aut scripto, aut signis, id est, quibusdam notis, ut in obelisco Romae videmus: vel, ut alii dicunt, notis litterarum: ut per unam litteram significet aliquid. In foliis autem palmarum Sibyllam scribere so-

lere, testatur Varro. FOLIIS. Palmae. NOTAS. Literas. NOMINA. Verba.

445. CARMINA VIRGO. Quia ejus responsa versibus scribebantur. Virgo vero Phemonoe dicta est: nam *Sibylla* appellativum est nomen: adeo ut Varro quot *Sibillae* fuerint, scripserit. *Sibylla* autem dicitur omnis puella, cujus pectus numen recipit: nam Acoli *οἷς* dicunt deos; *βουλὴ* autem est sententia: ergo *Σιβυλλὰς* quasi *οἷα βουλὰς* dixerunt. Inde est: *Magnam cui mentem animumque Delius inspirat vates.* Sane sciendum, omnia responsa Sibyllae plus minusve centum contineri sermonibus: unde Virgilius ait: *Quo lati ducunt aditus centum, ostia centum: unde ruunt totidem voces, responsa Sibyllae.*

446. DIGERIT. Ordinat, disponit. IN NUMERUM. In ordinem, ut continuatio carminum fiat: unde est: *Numeros memini si verba tenerem.* SECLUSA. Pro inclusa: praepositio pro praepositione.

448. CARDINE VERSO. Aperta janua, per Periphrasin.

449. TURBAVIT JANUA FRONDES. Non janua; sed ventus, qui per januam ingreditur.

451. SITUS. Positiones & ordines: alibi *situs*, vetustate, ut: *En ego victa situ*: alibi squalore: *Per loca senta situ.*

452. INCONSULTI. Inscii rerum, ignari, sine consilio, sine responso, quibus consultum non esset; ut *inconsultos*, incautos dicimus, qui sine consilio aliquid adgrediuntur: & *consultus* est, qui consultitur; *inconsultus*, qui non accipit consilium.

453. NEQUA MORAE. *Nequa*, pro non, aut nulla, id est, nullum damnum te ex mora fecisse credideris.

Z z z z

Quamvis increpitent socii, & vi cursus in altum
 455 Vela vocet, possisque sinus implere secundos:
 Quin adeas vatem, precibusque oracula poscas.
 Ipsa canat, vocemque volens atque ora resolvat.
 Illa tibi Italiae populos, venturaque bella,
 Et quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
 460 Expediet; cursusque dabit venerata secundos.
 Haec sunt, quae nostra liceat te voce moneri.
 Vade age, & ingentem factis fer ad aethera Trojam:
 Quae postquam vates sic ore effatus amico est,
 Dona dehinc auro gravia, sectoque elephanto
 465 Imperat ad navis ferri, stipatque carinis
 Ingens argentum, Dodonaeosque lebetas,

SERVII.

Lo

455. VELA VOCENT. Valde nove: quamvis sit provisa navigatio.

456. ORACULA. Fata, responsa.

457. IPSA CANAT. Ne te mittat ad ea, quae in foliis notat. VOIENS. Quae velle habet: nam *volitura*, propter asperitatem sermonis noluit dicere: aut *volens*: quia cogi non potest, si nolit, ut in sacrificiis: *Uti volens propitiisque*.

458. ILLA TIBI ITALIAE POPULOS. Bene haec ad Sibyllam distulit: quia ipse de cursu tantum interrogaturus est; & quia *bella*, terribile nomen, intulerat, statim evadendi spem adjecit: *Et quo quemque modo fugiasque ferasque laborem*.

460. VENERATA. Quam tu veneratus sis: vel venerata pro te deos, id est, rogatis pro te diis.

461. HAEC SUNT, QUAE NOSTRA LICEAT TE VOCE MONERI. Bene cum praescriptione, ne falsidicus, vel minus peritus postea putaretur sacerdos.

463. EFFATUS AMICO EST. Poeta divinus peritiam suam inventa occasione semper ostendit; *effatus* ergo, verbo augurali usus est: quia scit loca sacra, id est, ab auguribus inaugurata, *effata* dici: Ergo religioso verbo voluit uti, qui potuit dicere: *Quae postquam vates sic ore est fatus amico*. *Effatus* dicta ex prolocutione, quod ubique loquimur, famur.

464. AURO GRAVIA. Utrum aurea; an quibus non totis aureis addito auro pondus accesserit? & GRAVIA, A, finalitatis ratione producitur; sed satis asperere: nam in nullam de-

sinuit consonantem, ut: *Omnia vincit amor, & nos cedamus amori*. Item: *At tibi Thymbre caput Evandrius abstulit ensis*. ELEPHANTO. Pro ebore posuit; Graece dixit.

465. STIPAT. Densat: inde *stipatores* dicuntur, qui in navibus componunt, a *stipa*.

466. DODONAEOS. Id est, Epiroticos. A civitate Epiri Dodona: laudavit a regione, ut *vasa Corinthia*. Quidam dicunt ita, ubi aes optime fustum, sicut & apud Corinthum: vel *Dodonaeos*, quales sunt in templo *Dodonasi Jovis*. Haec autem regio in finibus Aetolorum est, ubi Jovi & Veneri templum a veteribus fuerat consecratum. Circa hoc templum quercus immanis fuisse dicitur, ex cujus radicibus fons manabat, qui suo murmure instinctu deorum diversis oracula reddebat: quae murmura anus, Pelias nomine, interpretata hominibus differebat. Sed cum hic ordo oraculorum per multa tempora stetisset, ab Arce, latrone Illyrio, excidi quercus praeccepta est: unde factum est, ut postea fatidica murmura cessaverint. Narratur & aliter fabula: Jupiter quondam Thebae filiae tribuit duas columbas, humanam vocem edentes, quarum altera provolavit in Dodonae glandiferam sylvam Epiri, ibique consedit in arbo- re altissima: praecepitque ei, qui tum eam succidebat, ut ab sacrata quercu ferrum sacri- legum submoveret: ibi oraculum Jovis constitutum est, in quo sunt vasa aenea, quae uno tactu universa solebant sonare. Altera autem columba pervenit in Lybiam, & ibi consedit super caput arietis, praecepitque ut Jovis Ammonis ora- culum

Loricam confertam hamis auroque trilicem,
Et conum insignis galeae, cristasque comantis,
Arma Neoptolemi. Sunt & sua dona parenti.

470 Addit equos, additque duces:

Remigium supplet: socios simul instruit armis.

Interea classem velis aptare jubebat

Anchises, fieret vento mora ne qua ferenti.

Quem Phoebi interpretes multo conpellat honore:

475 Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo,

SERVII.

Cu-

culum constitueretur. **LEBETAS**. Ollas aereas: Graece dixit: Zemas enim vulgare est, non Latinum. *Lebes*, pro vase capitur, in quod aqua, dum manus abluuntur, decedit. Quod decentius Aeneae donum convenire videtur, quam quod culinae dona praestentur, ut Homerus in Odyss. *Χίρριβα δ' Ἀμφίπολος προχόρ' ἰτίχθε φέρουσα Καλὴ χυσηὶ ὑπὲρ ἀργυρεῖο λίβηται*.

467. **HAMIS AUROQUE**. Hamis aureis, per Endyadyn. *Hamis* autem, catenis, vel circulis significat. **TRILICEN**. Trino nexu intextam.

468. **ET CONUM INSIGNIS GALEAE**. A parte totum: nam *conum*, est curvatura, quae in galea prominet, super quam cristae sunt. *Comi* tamen appellationem sciendum a Graeco tractum. **CRISTASQUE COMANTES**. Proprie, sicut dictum est, Graecorum erant, ut: *Deinde comantem Androgei galeam*: & est participium *comantes* notum: non enim est verbum *como*.

469. **SUA DONA PARENTI**. Id est, Anchisae: *sua* autem, congrua meritis, apta aetati.

470. **DUCES**. Itineris scilicet equorum: vel quos vulgo agasones vocamus, ut: *Effunditque ducem*: alii *duces* itinerum accipiunt.

471. **REMIGIUM SUPPLET**. Bene verbo militiae usus est, ut *supplementum* diceret: nam multos in Creta perdiderat.

472. **VELIS APTARE JUBEbat**. Subaudis, socios, a superioribus: & bene servat τοῖς ἐπί-
μοις, ut ubique Anchisen inducat in navigationem, ut: *Et pater Anchises dare satis vela jubebat*.

473. **FERENTI**. Pro secundo flanti; vel cum flare coepisset.

476. **ANCHISA**. Bene, cum Veneri libidinem non objicit, dicendo conjugium, majorem honorem Anchisae tribuit. *Anchisa* autem, vocativus hic non est Latinus: nam brevis esset, ut *Casilina*: Graecus est ergo, de quo valde

apud eos quaeritur, quemadmodum exeat ab his nominibus, quae in es mittunt nominativum: nam *Tydides*, *Tydide* facit, ut: *Danaum fortissime gentis Tydide*. *Atrides*, cum sit simile, *Atrida* facit, ut Horatius: *Nequis bumasse velit Ajacem Atrida vetas Cur?* Tale est ergo & *Anchisa*. Sane apud Latinos horum nominum causa manifesta est: quae nominativum ipsum in a mittunt, & recipiunt Latinam declinationem, ut: *Atrides*, *Atrida*; *Scythes*, *Scytha*. **DIGNATE**. Digne habite, digne judicate: nam modo non agentis habet, sed patientis imaginem: unde est in primo: *Haud equidem tali me dignor honore*.

PIERII.

459. **QUO QUEMQUE MODO FUGIAS**. In antiquis aliquot codicibus, *effugias* legitur; sed *fugias*, magis placet: *quemque* vero per *m* in iisdem fere omnibus codicibus.

460. **CURSUSQUE DABIT VENERATA SECUNDOS**. Mediceus codex, & vetusti plerique alii, *venerata sacerdos* habent. Et eodem modo legi in antiquo Prisciani codice, hoc citato versu: *quanquam & secundor*, in aliquibus legi non negarim, praesertimque in Donatiano.

465. **DEDONABOSQUE LEBETES**. In antiquis codicibus, *lebetas*. Et Servius hoc a Virgilio Graeco dictum ait. Illud addam, *lebetem*, poculorum genus esse Ti. Donato.

471. **REMIGIUM SUPPLET**. In codicibus aliquot antiquis, *suplet*, unico *p* scriptum legas. Circumfertur vero epitaphium a Pontano in Pelignis inventum, ubi *suplet* unico *p* notatum est. Quod nulla non ratione factum a majoribus, nomen *supplex*, ab eo verbo, ut Pontanus idem affirmat, derivatum ostendit.

Z z z 3

Cura deum, bis Pergameis erepte ruinis,
 Ecce tibi Ausoniae tellus: hanc arripe velis.
 Et tamen hanc pelago praeterlabare necesse est.
 Ausoniae pars illa procul, quam pandit Apollo.
 480 Vade, ait, o felix nati pietate. Quid ultra
 Provehor, & fando surgentis demoror austros?
 Nec minus Andromache, digressu maesta supremo,
 Fert picturatas auri subtemine vestis,
 Et Phrygiam Ascanio chlamidem; nec cedit honori:
 485 Textilibusque onerat donis, ac talia fatur:

SERVII.

Ac-

476. CURA DEUM. Id est, amor, ut alibi: *Veneris iustissima cura*. BIS PERGAMEIS EREPTAE RUINIS. Probavit curam deorum. Et sciendum, rhetorica esse argumenta, quae a contrariis laudant. Quod enim supra Anchises infelicitatis putavit, ut: *Satis una superque Vidimus excidia*: hoc ille argumento convertit in laudem. Bis autem, propter Herculem, & Graecos, qui expugnare Troianos.

477. ECCE TIBI. Aut vacat tibi, ut in Tullio: *Qui mihi accubantes in convivis*: aut certe altius dictum est tibi; ac si diceret: qui Italiae hanc tantum visurus partem: non etiam eam, quam Aeneae fata promittunt: aut certe tibi, id est, quod ad te attinet: nam ita veteres ponebant, ut Terentius in Adelphis: *En sibi autem. Quid est? Lupus in fabula*: & cur & Aeneae non dicit? aut sufficere putat, quae illi vaticinatus est, ut retineat illa: aut ambobus dicit ad unum loquendo. AUSONIAE. Italiae: a rege Ausone. ARRIPE. Invade: illic enim es sacrificaturus.

478. ET TAMEN. *Ἀποχόλῳ* est: non enim praemisit, *quamquam vicina sit*. PRAETERLABARE NECESSE EST. Praeternaviges: & bene positum, *necesse est*; ne fatigato longae navigationis denunciatio dura videretur.

479. AUSONIAE PARS ILLA PROCL, QUAM PANDIT APOLLO. Laurolavinatam agrum significat, ad quem venturus est.

480. VADE, AIT. Bis haec est in Virgilio iteratio, ut in hoc loco: nam cum supra *compellat* dixerit, intulit modo, *ait*. Item in quinto, cum praemiserit: *Fidam sic fatur ad aurem*: subiecit rursus: *sejse ostentat in armis*. Dicit *ait*. O FOELIX NATI PIETATE. Latenter ostendit mortem futuram: non enim ait felicem vitae longinquitate, vel adventu ad Italiam; sed tantum na-

ti pietate: quasi qui poterit exequiarum munus implere.

481. PROVEHOR. Sermone progredior, ut ostendunt sequentia. DEMOROR AUSTRORS. Id est, vos demoror, quo minus ventis utamini.

482. SUPREMO. Ultimo: postquam eorum desperabat aspectum.

483. PICTURATAS. Participium sine verbi origine; vel a foeminino genere derivatum, pro *pietas*, id est, pictura decoratas. AURI SUBTEGMINE. Id est, filo, quod intra flamen currit: quod Persius *trammam* dixit: *Mibi tramma figurae sis reliqua: ast illis tremat omento popa venter*? Nam male quidam *subtegmen*, flamen accipiunt, quum flamen de auro esse non possit.

484. ET PHRYGIAM ASCANIO CHLAMYDEM. Aut acu pictam. Huius enim artis peritos, *Phrygiones* dicimus secundum Plautum. In *Phrygia* enim inventa est haec ars. Aut ob hoc addidit *Phrygiam*, quasi per quam patriae memoria retineretur. NEC CEDIT HONORI. Id est, tanta dat munera, quanta merebatur Ascanius: hoc enim est *honori non cedere*, parem esse meritis accipientis. Scaurus vero HONORE legit: & intelligit, honore non cedit Heleno, qui patri ejus vel avo donaverat multa.

485. TEXTILIBUS. Sibi congruis: quid enim magis conveniebat donare mulierem?

PIERII.

483. AURI SUB TEGMINE VESTES. Sunt antiqui codices, in quibus, *subtegmine*, una dictione legatur. Sunt, ubi praepositio *sub* divisa est a *tegmine*: Sed Grammatici *subtemine*, absque g littera legendum contendunt. Dicit vero *subtemen*, *subteminis*, ut flamen, flaminis, ait Carisius.

Accipe & haec, manuum tibi quae monumenta mearum
Sint, puer, & longum Andromachae testentur amorem,
Conjugis Hectorae. Cape dona extrema tuorum,
O mihi sola mei super Astyanactis imago.

490 Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat:
Et nunc aequali tecum pubesceret aevo.
Hos ego digrediens lacrimis adfabar obortis:
Vivite felices, quibus est Fortuna peracta
Jam sua: nos alia ex aliis in fata vocamur.
495 Vobis parata quies: nullum maris aequor arandum:
Arva neque Ausoniae, semper cedentia retro,
Quaerenda. Effigiem Xanthi Trojamque videtis,
Quam vestrae fecere manus, melioribus (opto)

S E R V I I.

Au-

486. ACCIPE ET HAEC. Aut intelligimus ante aliqua fuisse donata: aut certe secundum Jus locutus est. Omnia enim, quae vel avus, vel pater acceperat, ad Ascanium haereditatis jure deveniunt. AN ET HAEC, praeter illa, quae Helenus tibi dedit? MONUMENTA. Memoria. Monumenta autem a mentis admonitione sunt dicta.

487. LONGUM AMOREM. Et de praeterito & de futuro; ut agnoscas quantum te vel amaverim, vel amatura sim. Potest & pro diu accipi.

488. CONJUGIS HECTORAE. Dictum est hoc, habita ratione personae, cum qua loquebatur: ac si diceret, uxoris avunculi tui. EXTREMA TUORUM. Ut quae Ilio extulit: vel sicut supra: Digressu moesta supremo.

489. O MIHI SOLA MEI SUPER ASTYANACTIS IMAGO. Super, id est, valde, vehementer, expresse: hoc est, valde mihi ex imago Astyanactis: quo sermone etiam Homerus in simili utitur significatione: *Καί μ' ἄρ' τοιοῦδ' ἰσθδ' ἔσται, τοιοῦδ' ἰσθδ' ἔσται, ὅφρα λυγρὸν τι βολαί, καὶ θαλὸν τ' ἐφύπερθε τι χαίται.* Vel deest, EST: sitque superest, id est, restet, ut in octavo: Neque enim fuga jam super ulla periculi est. Fabula autem de Astyanacte ita est: Superato Ilio, cum Graeci ad patriam redituri contrariis flatibus prohiberentur, Calchas cecinit de jiciendum ex muris Astyanacta, Hectoris & Andromachae filium, eo, quod, si adolevisset, fortior patre futurus, vindicaturus esset patris interitum. Hunc Ulyxes, occultatum a matre, cum invenisset, praecipitavit a muro: & ita Graeci Troja profecti sunt.

491. PUBESCERET AEVO. Ut etiam in secundo diximus, proeconomica est; ut verisimile sit, Ascanium in octavo potuisse jam bella tractare.

492. DIGREDIENS. Pro, cum digrederer: participium pro verbo modi conjunctivi.

493. VIVITE FOELICES. Vivite, modo bene optantis est, non ut in Bucolicis, male dicentis: *Vivite sylvae*, id est, perite. Simile est & *valere*, ut Terentius: *Valcant, qui inter nos discidium volunt.* Sunt autem haec per contrarium inventa maledicta, ut sit quasi amara veneratio. Illud quaeritur, utrum *vive*, an *vitas*, id est, utrum per imperativum, an per optativum, dicere debeamus? & constat dici melius per optativum. Optari enim possunt, non imperari, vel bona, vel adversa. Quod autem invenimus per imperativum, usurpatum est. FORTUNA PERACTA JAM SUA. Id est, dura, propria Trojanorum, ut: *Hac Trojana tenus fueris fortuna secuta.* PERACTA. Prostrata.

495. PARTA. Pro parata. ARANDUM. Findendum, ut: *Longae sulcae vada falsa carinae*: sulcus enim proprie aratri est.

496. SEMPER CEDENTIA RETRO. Ut: *Jam tandem Italiae fugientis prendimus oras.*

498. QUAM VESTRAE FECERE MANUS. Quod est dulcius.

P I E R I I.

492. HOS EGO DIGREDIENS LACRIMIS ADFABAR OBORTIS. In antiquis plerisque codicibus, *abortis* legitur per *ab*; sed doctorum consensus mavult per *ob*, *obortis* scribi.

Auspiciis ; & quae fuerit minus obvia Grajis.
 500 Si quando Thybrim, vicinaque Thybridis arva
 Intraro, gentique meae data moenia cernam,
 Cognatas urbis olim, populosque propinquos
 Epiro Hesperia, quibus idem Dardanus auctor,
 Atque idem casus ; unam faciemus utramque
 505 Trojam animis. Maneat nostros ea cura nepotes.
 Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta:
 Unde iter Italiam, cursusque brevissimus undis.
 Sol ruit interea, & montes umbrantur opaci.

SERVII.

Ster-

499. ET QUAE FUERIT MINUS OBVIA GRAJIS. Id est, quae nullum patiat excidium. Alii FUERINT legunt : & volunt esse maledictum in Graecos ; ut ad auspicia referas : quod non procedit : nec enim de hoc agebatur. *Obvia* autem, obnoxia, inimica, contraria.

500. SI QUANDO TYBRIN. Fluvium : pro quo regem ipsum posuit *Tybrin*, qui in hunc cecidit fluvium, & ei nomen dedit : nam antea *Albula* dicebatur, ut ostendit in septimo Virgilius. Alii volunt, non *Tybrin* cecidisse ; sed *Tyberinum*, regem Albanorum : a quo & *Tyberis* dictus est. Ut autem *Tybris* dicatur, haec ratio est : Quodam tempore Syracusani, victores Atheniensium, ceperunt Syraculis ingentem hostium multitudinem, & eam caesis montibus fecerunt addere munimenta civitati. Tunc audis muris etiam fossa intrinsecus facta est : quae flumine admissio repleta munitiorem redderet civitatem. Hanc igitur fossam per hostium poenam, & injuriam factam, *Tybrin* vocaverunt, ἀπὸ τοῦ Τύβριος. Postea profecti Siculi in Italiam, eam tenuerunt partem, ubi nunc Roma est, usque ad Rutulos & Ardeam : unde est : *Fines super usque Sicanos* : & *Albulam* fluvium ad imaginem fossae Syracusanae *Tybrin* vocaverunt, quasi ὕβρις, ut : EFFIGIEM XANTHI TROJAMQUE VIDETIS. Circa Syracusas autem esse *Tybrin* fossam nomine Theocritus meminit.

501. GENTIQUE MEAE. Bene genti suae dicit, non sibi : scit enim Ascanio regna deberi victa, fatisque incensa. DATA MOENIA CERNAM, COGNATASQUE URBES OLIM. Quandoque, & per omnia cernam subaudis. Sentius autem talis est : Si potuero ad Italiam pervenire, & regna constituere, & dividere urbes, & populos tibi cognatos : nam & Aeneas, & Helenus, a Dardano originem ducunt. Ergo hoc dicit : Quoniam & ab uno originem ducimus ; &

iisdem casibus subjacimus, TROJAM UTRAMQUE, id est, quam & tu fecisti, & ego facturus sum, jungamus, & faciamus unam ; sed ANIMIS, hoc est, foedere & affectione : quoniam revera eas natura non sinit jungi. Quamvis quidam dubitant, utrum genere, an loci proximitate propinquos dixerit. Sane quoniam occurrebat humanae brevitati vitae, bene subjungit : MANEAT NOSTROS EA CURA NEPOTES. Distinguendum autem *populosque propinquos Epiro* : & sequentibus ostendit quomodo : HESPERIA, id est, quibus populis auctor est Dardanus. Et *Hesperia*, hoc est, Ἑσπερία : nam Graece dixit, & est de loco adverbium, *Dardanus* Ἑσπερία. Figura enim nonnunquam pulchra est, si elocutio imperfecta sit, ut Cicero in Verrinis : *Quintum Verrem Romulia* : non addit, *tribu*. COGNATAS VERO URBES, quidam in honorem Augusti dictum accipiunt : is enim cum in Epiro Nicopolim conderet, cavit in foedere civitatis ipsius, ut cognati observarentur a Romanis.

506. PROVEHIMUR PELAGO. Id est, Buthroto derelicta. VICINA CERAUNIA JUXTA. *Ceraunia*, sunt montes Epyri a crebris fulminibus propter altitudinem nominati : unde Horatius expressius dixit, *Acroceraunia*, propter altitudinem & assiduos fulminum jactus.

507. CURSUSQUE BREVISSIMUS. Adeo ut medio noctis spatio transfretaverit.

PIERII.

508. COGNATASQUE URBES OLIM. In antiquis exemplaribus non est *que*, ut ab eo verbo pendeat : *Unam faciemus utramque Trojam animis, cognatas urbes olim*.

Sternimur optatae gremio telluris ad undam
 510 Sortiti remos, passimque in litore sicco
 Corpora curamus. Fessos sopor inrigat artus.
 Necdum orbem medium nox horis acta subibat:
 Haud segnis strato surgit Palinurus, & omnis
 Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
 515 Sidera cuncta notat tacito labentia caelo,
 Arcturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones,
 Armatumque auro circumspicit Oriona.
 Postquam cuncta videt caelo constare sereno;
 Dat clarum e puppi signum: nos castra movemus,

SERVII.

Ten-

509. OPTATAE TELLURIS. Quae a navigantibus semper optatur.

510. SORTITI REMOS. Quia remigium supplementum erat. Et *sortiti*, per sortem divisi ad officia remigandi, qui esset proreta, quisve pedem teneret. PASSIM. Prout quis voluit. LITTORE SICCO. Ad discretionem illius, quod aqua alluitur.

511. CORPORA CURAMUS. Reficimus.

512. HORIS ACTA. Per horas decurrens. SUBIBAT. Bene *subibat*: post sextam enim horam descendit.

514. AURIBUS AERA CAPTAT. Naturale enim est, ut, a qua parte flaturus est ventus, ad eam auris admota frigidior fiat.

515. SYDERA CUNCTA NOTAT. Ideo *cuncta*: quia in Prognosticis legitur, non sufficere unum signum ad explorandam futuram serenitatem. NOTAT autem, ut Tullius: *Notat & designat oculis*, id est, diligenter intuetur. TACITO COELO. Aut sereno: aut nocturno, per quod tacetur: aut ipse tacitus: aut certe ad homines retulit: nam licet aeternus sit axium sonus, tamen a nobis non auditur. Ergo quantum ad nos, *tacitum* dixit. LABENTIA. Cursu scilicet mundi: neque enim ventis feruntur, sicut de planetis dicitur. Ergo *labentia*, tanquam labentia, nunquam enim loco moventur.

516. ARCTURUM. Stella est post Ursam in Boote signo: ἀρκτοῦ ὀφειῖς, id est, cauda, ὀφειῖς, ursa. PLUVIASQUE HYADAS. Id est, pluviosas. Sallustius: *Confedis in valle virgulta nemorosaque*: virgulta, pro virgultosa. Quidam autem *Arcturum*, vel *pluvias Hyadas* accipiunt: quia non utraque uno tempore oriuntur; quod si ita est, erit *que pro ve*. TRIONES. Id est, Septentriones. GEMINOS. Duos, id est, Cynosuram & Helicen. Varro autem ait, boves

triones dici: & haec signa etiam plaustra dicuntur, quae a bobus necessario trahi solent, ut Graeci Ἀρματα, ὄμαξαι.

517. ARMATUMQUE AURO CIRCUMSPICIT ORIONA. Bene *armatum auro*: quia & balteus ejus, & gladius, clarissimis fingitur stellis. Sic Lucanus: *Ensiseri nimium fulget latus Orionis*. Et sciendum, non hoc eum intueri, ut cernat signa, quae omnibus patent; sed explorare stellarum vigorem, quo futura indicatur serenitas, ut in Georgicis: *Nam neque tunc stellis acies obtusa videtur*. Ipsum autem Orionem etiam tempestates significare, si fuerit obscurus, alibi ostendit: *Cum subito adsurgens fluctu nimbefus Orion*. Si autem quaerebat, quasi non orta, nequaquam procedit: cum etiam Septentriones dixerit, qui semper videntur. CIRCUMSPICIT ORIONA. Aut quaerit cernere; aut diu contemplatur.

518. COELO CONSTARE SERENO. Id est, omnia videt habere coelum, quae significant serenitatem. *Constare* autem, suppetere, ut Juvenalis: *Quis ferat uxorem, cui consent omnia?*

519. CLARUM SIGNUM. Faculam elevavit, ut: *Flammas cum regia puppis Extulerat*. CASTRA MOVEMUS. *Castra* sunt, ubi miles steterit. Modo tamen classem significat: quia & *castra nautica* dicuntur. Dicta autem *castra*, quasi *casta*: vel quod illic caltraretur libido: nam nunquam his intererat mulier.

PIERII.

516. ARCTURUM PLIADASQUE HYADAS. Quamvis in veteribus codic. *Pliadas* legatur; placet tamen, quod ejus loco positum est a recentioribus, *pluviasque Hyadas*: nam *Plias*, primam producit:

A a a a

quia

- 520 Tentamusque viam, & velorum pandimus alas.
 Jamque rubescebat stellis Aurora fugatis,
 Cum procul obscuros colles humilemque videmus
 Italiam. Italiam primus conclamat Achates;
 Italiam laeto socii clamore salutant.
- 525 Tum pater Anchises magnum cratera corona
 Induit: inplevitque mero; divosque vocavit
 Stans celsa in puppi.
 DI, maris & terrae tempestatumque potentes,
 Ferte viam vento facilem, & spirate secundi.
- 530 Crebrescunt optatae aerae, portusque patescit
 Jam propior, templumque apparet in arce Minervae.
 Vela legunt socii, & proras ad litora torquent.
 Portus ab Euroo fluctu curvatur in arcum;

SERVII.

520. TENTAMUSQUE VIAM. Id est, naves produ-
 cimus. PANDIMUS ALAS. Contos intendi-
 mus: vel antennas cum velo extendimus, quae
 sunt velut *alas* in malo navis.

522. HUMILEMQUE VIDEMUS ITALIAM. Aut
 naturam provinciae ostendit: quod verum est in
 illo transitu, ut Sallustius: *Italiae plana ac mol-
 lia*: aut rem physicam exprimit: quia omne,
 quod continetur, altius est ab eo, quod conti-
 net: aut quia procul visentibus terra humilis
 semper videtur, ut Lucanus: *Et dubios cernis
 vaneferre montes*.

523. CONCLAMAT. Valde, aut saepius cla-
 mat.

524. ITALIAM. Tautologia usus est, ad ex-
 primendum affectum navigantium. SALUTANT.
 Quidam pro adornant tradunt, ut, *deus salu-
 tare*.

525. CORONA INDUIT. Aut usque ad sum-
 mum implevit: aut revera coronavit. ME-
 RO. Hic vino: alias *merum*, quod nihil ad-
 mixtum habet.

528. DII MARIS. Per quod navigo. TER-
 RAE. Ad quam iturus sum. TEMPESTATUM.
 Ventorum, aurarum, temporum, serenitatis,
 ut: *Unde haec tam clara repente Tempestas?* Nam
 multa significat.

529. VENTO. Septimus casus. SPIRATE. Et
 ad ventum pertinet, & ad favorem, ut: *Ad-
 spirat primo fortuna labori*.

530. CREBRESCUNT OPTATAE AURAE. So-
 nant. Magnum hic Anchisae ostenditur meri-
 tum, cum mox, ac precatur, diis acceptus sit.

PATESCIT. Propinquantibus, ut: *Et angustis
 rarefcent claustra Pelori*.

531. APPARET IN ARCE MINERVAE. Pal-
 ladis, ut: *Pallas, quas condidit arces, Ipsa
 colas*. Hic dubium est, utrum *Minervae
 templum*, an *arcom Minervae* debeamus ac-
 cipere. Sane Calabria ante Messapia vocata
 est; hoc autem templum Idomenaeus con-
 didisse dicitur, quod etiam Castrum voca-
 tur.

533. EUROO. Eoo: ab eo, quod est *Eu-
 roae fluctus*: ablativum *Euroo* per derivatio-
 nem debemus accipere. CURVATUS IN AR-
 CUM. In arcus similitudinem, ut: *Excisum
 Euboicae latus ingens rupis in antrum*: id est,
 in antri similitudinem. Sic de Ponto Sallu-
 stius: *Unde hic talis colorem, nam speciem efficit
 Scythici arcus*.

PIERII.

quia diphthongus est *η*, Πάρις: nisi quis vo-
 calem alteram, quod saepe ex commodo suo
 Graeci faciunt, detritam velit.

533. PORTUS AB EOO FLUCTU. In omnibus
 pene codicibus antiquis, quos versare conti-
 git, *Euroo* scriptum observavi: & in pleris-
 que lectionem hanc abrasam esse, & *Eoo* re-
 positum. Quia tamen huiusmodi ab *Euro*, de-
 rivativi nominis formam, neque apud Graecos,
 neque apud Latinos memini me legere, *Eoo*
 libentius, ut cum Mediceo vulgata habent e-
 xemplaria, legerim.

Objectae falsa spumant adspergine cautes:

535 Ipse latet. Geminio demittunt brachia muro

Turriti scopuli, refugitque a litore templum.

Quatuor hic primum omen equos in gramine vidi

Tondentis campum late, candore nivali.

Et pater Anchises: Bellum, o terra hospita, portas:

540 Bello armantur equi: bellum haec armenta minantur.

Sed tamen Idem olim curru succedere fueti

SERVII.

Qua-

535. IPSE LATET. Re vera procul intuentibus, unde est: *Portusque patescit*: nam secundum Donatum, LATE PATET, non stat versus.

536. TURRITI SCOPULI. In modum, in similitudinem turrium, ut: *Hinc atque hinc vastas rupes geminique minantur in coelum scopuli*. REFUGITQUE A LITTORE TEMPLUM. Aedificia vicina litoribus longe intuenti videntur in mari, quae accedentibus quasi recedere & retro se agere putantur: vel quia situm est in colle, qui sensim crescit a litore. Ideo dixit *refugis*. Tale est: *Terraeque urbesque recedunt*.

537. PRIMUM. Aut quale nunquam anteviderat: aut antequam aliud videret: aut certe quia sequitur porcae albæ omen. Alii vero *tondentes primum campum* volunt, id est, primam partem campi. Sane figurate, *Equos omen*: diversa enim significatione id omen dixit. Sed multi de libris Augurum tractum tradunt: *Juge* eis enim dicitur *augurium*, quod ex junctis *jumentis* fiat. Observatur enim, ne prodituro magistratui disjunctis bobus plaustrum obviam veniat: quod Virgilius oblique ad equos transtulit, quos cum solutos vidisset Anchises, quem auguriorum peritum fuisse non dubium est, ait: *Bellum o terra hospita portas, Bello armantur*. Dicendo *armenta*, oblique intelligit boves, quos vitaverat dicere: & ne plaustrum nominaret ait *currus*: cum autem dicit *jugo*, veram significationem *Jugentis* facit. Sed quia in libris Etruscis invenitur, etiam equos bona auspicia dare, subjunxit: *Spes est pacis, ais*.

538. CANDORE NIVALI. Pro, candoris nivalis, ablativum pro-genitivo: & hoc ad victoriae omen pertinet. Simul notandum, Anchisen omnem habere divinandi peritiam. Hinc est illud: *Divinique ossa parentis*.

539. TERRA HOSPITA. Usurpative *hospita* dixit: quæ enim in *e* exeunt, communia esse possunt: nam foemininum in *a* non mittunt. Lucanus: *Hospes in enternis auditis en-*

ria tellis. Nec mirum, abusum esse Virgilium: cum & Plautus *paupera* dixerit, ab eo quod est *hic & haec pauper*, ut: *Pauperque senatus*. Item: *Pauperque domus*, nec nota *potensum Munera*.

540. BELLO ARMANTUR EQUI. Hic bello datus est: & ratiocinatio divinationis est. ARMENTA. Armenta dicta sunt; quasi apta armis: nam equi intersunt praeliis; clypei vero armantur boum coriis. Varro autem boves *armenta* vocari voluit, quasi *aramenta*; quod eorum praecipue opera in arandis agris utamur: unde Columella lib. VII. *Jumenta & armenta a re traxere: quod nostrum laborem, vel onera, subveſtando vel arando, juvant*. Proprie ergo armenta boves dicuntur & equi: quamvis etiam alia majora animalia eo nomine dici possint: licet sint ad arandum, aut ad gestanda arma, inutilia: nam Cervi, qui ad hoc non sunt idonei, inter *armenta* computantur a Virgilio lib. I. cum ait: *Hos tota armenta sequuntur*. Dixerunt etiam antiqui *armenta* in foeminino; Ennius: *Ad armentas ipsius easdem*. Et Pacuvius: *Tu curvisfrontes pascere armentas soles*.

541. SED TAMEN. Anacoluthon: nam *quamquam* non praemisit. OLIM. Infiniti temporis. CURRU. Pro curru, dativus vetus.

PIERII.

534. OBJECTAE SALSA SPUMANT ASPERGINE CAUTES. Velius Longus poni differentiam tradit inter *aspergo*, per *e* syllaba media, & *aspargo* per *a*: esseque illud per *e* verbum, hoc vero per *a* nomen: dictumque a Virgilio: *Spumant aspurgine cautes*. Antiqua tamen pleraque omnia exemplaria *adspurgine* legunt.

535. GEMINO DEMITTUNT BRACHIA MURO TURRITI SCOPULI. In codicibus aliquot antiquis, *dimittunt* legitur: quippe hac & illac mittunt, porrigunt, extendunt. Atque pro *turriti*, sunt codices, qui *oreſti* legant; sed *turriti* omnino magis placet.

A a a a

536. Re-

Quadrupedes, & frena iugo concordia ferre.
 Spes & pacis, ait. Tum numina sancta precamur
 Palladis armisonae, quae prima accepit ovantis;
 545 Et capita ante aras Phrygio velamur amictu;
 Praeceptisque Heleni, dederat quae maxima, rite
 Junoni Argivae iussos adolemus honores.
 Haud mora: continuo perfectis ordine votis,
 Cornua velatarum obvertimus antennarum,
 550 Grajugenumque domos suspectaque linquimus arva.
 Hinc sinus Herculei, si vera est fama, Tarenti

SERVII.

Cer-

543. SPES EST PACIS, AIT. Ostendit latenter vincere posse Trojanos, dicendo supra: *Currus succedere suavi*. Et: *Jugo suavi*. Et cum praemisisset de bello, post ait de pace, ut id magis remaneret in mentibus.

544. PALLADIS ARMISONAE. Bene post belli omen, armorum deam precatur: quanquam hoc quoque templum visum ad omen pertineat.

545. PHRYGIO VELAMUR AMICTU. Sicut dictum est, propter visum vel Diomedem, vel Ulyxen, quando ei Palladium redditum est.

546. DEDERAT QUAE MAXIMA. Vel propter caput velandum; vel ad illud pertinet, quod ait: *Praeque omnibus unum Praedicam*: hoc est, ut supplicet Junoni. RITE. Recte, secundum ritum: unde sequitur: *Perfectis ordine votis*.

547. JUNONI ARGIVAE. Id est, magnae, ut: *Junonis magnae*: aut inimicae Trojanis.

548. HAUD MORA CONTINUO. Unum de his sermonibus vacat. Figura est ex παραλλήλω dicta, id est, mutua & invicem declaratione.

549. VELATARUM. Quia antennae involutae sunt velo, id est, *velatae*: & est versus Spondazon.

550. GRAJUGENUMQUE DOMOS. Sic est dictum, quemadmodum *Trojugena*. Et sciendum, sacrificii tantum causa eos tetigisse Calabriam: ubi dicuntur accepisse Palladium, sicut dictum est, a Diomede, vel Ulyxe. Nec immerito dubitatur: ut enim in secundo legimus, ambo rapuerant. *Domos* autem ideo, quod Helenus: *Cuncta malis habitantur moenia Graiis*.

551. HERCULEI SI VERA EST FAMA TARENTI. Fabula talis est: Lacones & Athenienses diu inter se bella tractarunt: & cum utraque pars affligeretur, Lacones, quibus juvenus dederat, praeceperunt, ut virgines cum quibuscumque concumberent. Quo factum est, ut,

cum post sedata bella juvenus, incertis parentibus nata, & patriae, & sibi esset opprobrio (nam *Partheniae* dicebantur) accepto duce Phalanto, octavo ab Hercule, profecti sint: delatique ad breve oppidum Calabriae, quod *Taras*, Neptuni filius, fabricaverat, id auxerunt: & prisco nomine appellarunt *Tarentum*. Bene ergo nunc *Herculei Tarenti*. Est & alius fabulae ordo: Lacedaemonii, cum adversus Messenios bellum haberent, solis senibus reliquis, omnem juventutem eduxerunt, juraveruntque se non ante reversuros quam Messeniam expunissent. Sed cum victores reversi essent, vidissentque multitudinem juvenum, qui ex servorum & dominarum virginum concubitu, ut quidam volunt, sine ullo discrimine nuptiarum, nati erant, servos patibulis suffixerunt, filios strangulavere, nepotes fugaverunt. Sed alii dicunt, timentes ne qua ex illis discordia nasceretur, pueros, qui ex virginibus nati erant, *Parthenias* vocaverunt, & Phalantum eis Ducem constituerunt. Sed hi, cum venissent in Italiam, a quodam sepulchro, cui inscriptum erat *Taras* nomen, urbem conditam *Tarentum* dixerunt. Hoc autem oppidum post multos annos excidii Ilienensis conditum quidam dicunt. Alii dicunt, quod, sicut supra memoratum, nepotibus Lacedaemoniorum fugatis, a nomine ducis *Taras*, Herculis filii, *Tarentum* dictum. Quidam *Tarentum* ante Satyrium dictum tradunt, & ab Herculis filio *Tarento* post *Tarentum* dictum. Alii *Herculeum* appellatum volunt, quia Heraclidae Lacedaemoniorum reges. Bene ergo, *si vera est fama*: qua *Taras* condiderat, auxerat Phalantus: aut quod ab Herculis filio conditum sit *Tarentum*, in quo molles & luxuriosi nascuntur. Et haec consuetudo Poetae est, ut, ubi de incertis dubitat, famam facit auctorem.

PIE-

Cernitur. Attollit se diva Lacinia contra,
 Caulonisque arces, & navifragum Scylaceum.
 Tum procul e fluctu Trinacria cernitur Aetna,
 555 Et gemitum ingentem pelagi, pulsataque laxa
 Audimus longe, fractasque ad litora voces:
 Exsultantque vada, atque aestu miscentur arenae.
 Et pater Anchises: Nimirum haec illa Charybdis:

SERVII.

552. ATTOLLIT SE. Quia adpropinquantibus aut recedere montes videntur, aut surgere. DIVA LACINIA CONTRA. Junonis *Laciniae* templum, secundum quosdam, a rege conditore dictum: secundum alios, a latrone *Lacinio*, quem illic Hercules occidit: & loco expiato Junoni templum constituit. Alii a promontorio *Lacinio*, quod Junoni Thetis dono dederat, quod ante Troicum bellum collatitia pecunia reges populi fecerunt. Quidam dicunt templum hoc Junonis, a *Lacinio* rege appellatum, cui dabat superbiam mater Cyrene & Hercules fugatus: namque eum post Geryonem extinctum de Hispanis revertentem hospitio dicitur recipere noluisse: & in titulum repulsionis ejus, templum Junoni tanquam novercae, cujus odio Hercules laborabat, condidisse. In hoc templo illud miraculi fuisse dicitur, ut, si quis ferro in tegula templi ipsius nomen incideret, tam diu illa scriptura maneret, quam diu is homo viveret, qui illud scripsisset.

553. AULONISQUE ARCES. *Aulon*, mons est Calabriae. Horatius: *Et amicus Aulon Fertilis Baccho*: in quo oppidum fuit a Locris conditum, quod secundum Hyginum, qui scripsit de situ urbium Italicarum, *Aulon* est. Alii a *Caulo*, Clitae Amazonis filio, conditum tradunt. NAVIFRAGUM SCYLACAEUM. Periculosum navibus. Dictum *Scylacaeum*, aut a tractu, vel a periculi similitudine: nam inde *Scylla* longe est. Alii dicunt, Ulyxen post naufragium in Italia de navium fragmentis civitatem sibi fecisse, quam *Navifragum Scylacaeum* nominavit. Alii ab Atheniensibus, qui cum Mnestheo duce venerant, & a Libya redierant, conditum tradunt.

555. ET GEMITUM INGENTEM PELAGI. Videtur delatus primo ad fretum: postea ad Aetnam reversus.

556. FRACTAS. *Nimias*, ut: *Fractos sonitus imitata tubarum*. Vel *fractas*, cum fragore venientes.

557. AESTU MISCENTUR ARENAE. Descripsit loca Charybdi vicina: quam esse credidit ex periculi magnitudine.

558. NIMIRUM. Nisi fallor. ILLA. Hoc pro-

Hos

nomine & in venerativa, & in vituperativa significatione, veteres utebantur, ut hic, *Illam*, id est, periculosa, detestabilis; venerative autem, ut: *Sic pater ille deum faciat*.

PIERII.

536. REFUGITQUE A LITTORE TEMPLUM. In antiquis exemplaribus, *ab littore* est.

542. QUADRUPEDES. In antiquis codicibus, *quadrupes* per *i*, ut *bipes*, *tripes*. Sed *quadrupes* per *u* in consuetudine mansit: ut ex *periculo*, *periculum*: & alia quaedam hujusmodi, quae per *i* enuntiari, scribique solita Velius Longus ait.

553. CAULONISQUE ARCES ET NAVIFRAGUM SCYLACAEUM. Sunt, qui *navifragum* dactylum esse velint Enniano more, *m* detrita. Sunt, qui Amphimacrum defendant, quum *Scyllaceum* scribant, & versum spondaicum autument: sunt, qui *navifragum* scribant; sed *Scylaceum* Paconicum esse tertium velint, ut ita dactylus in quintam cadat. Varie vero pronuntiari solitum nomen *Scylacaei*, Strabo etiam confitetur. Sunt etiam antiqui codices aliquot, in quibus & *navifragum*, choriambici dimensione & *Scyllaceum*, Epitriti quarti syllabis legatur: ut dicas versum hunc ex iis esse, qui alios quoque pedes admittant, praeter dactylum & spondeum: esseque choriambicum quarta sede, sed versum alioqui spondaicum. Quae quidem comminisci cogimur, ne tot veterum codicum auctoritati detrahatur: quorum bona pars *navifragum*, quadri syllabum scriptum ostendunt. Sed enim donec melius aliquid inveniatur, acquieverim interim libenter & Porcio, & antiquis aliquot aliis codicibus, in quibus & *navifragum*, & *Scylaceum*, unico notatum habetur. Nam vocales *y* & *a* dichronae omnino sunt, ut corripi licenter possint, in nomine praesertim Graecanicae figurae. Missum vero facio, quod *navifragum* in codicibus aliquot habetur, quum in hujusmodi lectione nihil memoratu dignum occurrat.

558. NIMIRUM HAEC ILLA CHARYBDIS. In antiquis aliquot codicibus, *hic illa* legitur. Sed *haec* pronomen magis placet: quia consequitur: *Hos scopulos, haec saxa*.

A a a 3

- Hos Helenus scopulos, haec saxa horrenda canebat.
 560 Eripite, o socii: pariterque insurgite remis.
 Haud minus ac jussi faciunt: primusque rudentem
 Contorsit laevas proram Palinurus ad undas.
 Laevam cuncta cohors remis ventisque petivit.
 Tollimur in caelum curvato gurgite, & Idem
 565 Subducta ad Manis imos defedimus unda.
 Ter scopuli clamorem inter cava saxa dedere:
 Ter spumam elisam & rorantia vidimus astra.
 Interea fessos ventus cum sole reliquit;
 Ignarique viae Cyclopum adlabimur oris.
 570 Portus ab accessu ventorum inmotus, & ingens
 Ipse; sed horrificis juxta tonat Aetna ruinis,

SERVII.

In-

559. HAEC SAXA HORRENDA CANEBAT. Retulit se ad historiam: nam pro *Scylla*, *saxa* dixit *horrenda*.

560. ERIPITE. De periculis: & deest, nos.

561. RUDENTEM. Si *rudentem proram*, id est, stridentem & sonantem in tempestate, ut est, *Et fera sub nocte rudentum*.

562. LAEVAS AD UNDAS. De Ionio venientibus, aliter non procedit.

563. CUNCTA COHORS. Quia superius dixit: *Nos castra movemus*.

564. GURGITE. Pro fluctu.

565. AD MANES IMOS. Poetica hyperbole.

566. SCOPULI CLAMOREM. De historia, ut supra diximus, hoc traxit: undae enim illis concavis saxi canum imitantur latratus.

567. ELISAM. Exclusam, expressam, ut: *Elisos oculos*, & *siccum sanguine guttur*. RORANTIA ASTRA. Eum scilicet locum, in quo astra sunt, per diem non videbant. *Rorantia* autem, pro inrorata, id est, quae inrorabantur: a qua significatione non est apud Latinos participium. Sane hyperbole est.

568. VENTUS CUM SOLE. Ventorum enim mutationem necesse est fieri vel oriente sole, vel occidente.

569. IGNARIQUE VIAE, CYCLOPUM ALLABIMUR ORIS. Ut: *Servatum ex undis Strophadum me litora primum Accipiunt*: similis enim est sensus. CYCLOPUM. *elo* habet accentum: quia Latina declinatio est: in accusativo, quia Graece posuit *Cyclopes*, *Cy* habet accentum: si *Cyclopes*, *elo* habet accentum.

570. AB ACCESSU. Id est, in accessu.

571. TONAT AETNA RUINIS. Sensus est: portus quidem securos nos faciebat: deest enim, *quidem*; sed *Aetna* terrebat. Et causa huius incendii, secundum *Aetnam* Virgilii, haec est: Sunt terrae desudantes sulphur, ut pene totus tractus Campaniae, ubi est Vesuvius, & Gaurus, montes: quod indicat aquarum odor calentium. Item novimus ex aquae motu ventum creari. Esse etiam concavas terras constat: & ab ea parte, qua Eurus vel Africus flant, habere speluncas, & plenas sulphuris, & usque ad mare deductas. Hae speluncae, recipientes in se fluctus, ventum creant: qui agitated ignem gignit ex sulphure: unde est, quod videtur, incendium. Hoc autem verum esse illa comprobatur ratio: quia & aliis flantibus ventis, nihil ex se emittit, & pro modo statuum Euri, vel Africi, interdum favillas, nonnunquam vomit incendia: quod & hoc loco ostendit: nam effectum indicat, supprimit causas.

PIERII.

560. ERIPITE O SOCII. In plerisque codicibus antiquis absque *o* legitur, *eripite socii*; sed enim locus ipse adverbium id omnino exposcere videtur: quo sine frigidiuscula esset adhortatio.

561. PRIMUSQUE RUDENTEM CONTORSIT LAEVAS PRORAM PALINURUS AD UNDAS. In antiquis aliquot exemplaribus, *rudente* legitur, casu septimo: ut adminiculo fuerit ad contorquendum.

563. CUNCTA COHORS. Nomini huic adspirationem accessisse ex consuetudine, veluti etiam

Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem,
 Turbine fumantem piceo & candente favilla;
 Attollitque globos flammaram, & sidera lambit:
 575 Interdum scopulos avolsaque viscera montis
 Erigit eructans, liquefactaque saxa sub auras
 Cum gemitu glomerat, fundoque exaestuatur imo.
 Fama est, Enceladi semustum fulmine corpus

SERVII.

Ur-

572. PRORUMPIT AD AETHERA NUBEM. Id est, evomit & fundit; & est poetica descriptio: nec enim possumus dicere *prorumpo illam rem*: potuit enim recte dici, *nubes prorumpit*. Sane tota haec descriptio poetica est.

573. CANDENTE FAVILLA. Id est, scintillis: & bona est periphrasis: nam *favilla*, est deserta igne scintilla. Quamvis saepe viderimus de Aetna sicut nigrum fumum, ita & candidum & pinguem manare.

575. VISCERA MONTIS. Id est, partes. Sic autem dixit *viscera*, quemadmodum *terrae ossa* dicuntur.

576. ERUCTANS. *Ructo*, *ructus* tantum facit: sic etiam Cicero: *Eructant sermonibus suis caedem bonorum*. Virgilius: *Atque omnem Cyclo eructat arenam*. Horatius usurpavit: *Hic dum sublimis versus ructatur*. LIQUEFACTAQUE SAXA. Putria, decocta in modum calcis.

577. FUNDO IMO. Ab imo: & reddidit causam latenter: inde enim ventus ex aqua natus erumpit.

578. FAMA EST. Bene fabulosam rem dicturus excusat: nam re vera, nisi, quae de gigantibus legimus, fabulosa acceperimus, ratio non procedit: nam cum in Phlaegra, Thessaliae loco, pugnasse dicuntur, quemadmodum est in Sicilia Enceladus? Othus in Creta secundum Salustium? unde Othii campi? Typhoeus in Campania? ut: *Inarime Jovis imperiis imposita Typhoeo*. Sed Varro dicit, in diluvio aliquos ad montes confugisse cum utensilibus: qui laceffiti postea bello ab aliis, qui de aliis veniebant montibus, facile ex locis superioribus vicerunt: unde fictum est, ut *dii superiores* dicerentur; inferiores vero, *terrigenae*. Et quia de humillimis ad summa reptabant, dicti sunt pro pedibus habuisse serpentes. SEMUSTUM. Pro, semustum. Ex sciendum sic poni, quasi semianimis sit Enceladus: unde est: *Motas latus*. Simul ponitur secundum fabulam causa, quasi ex fulmine illic sit natum incendium.

PIERII.

etiam *borro*, Velius Longus arbitrat; quum

tamen alii *cobortem* a *cobortando* dictam velint, inesseque illi adspirationem natura.

565. SUBDUCTA AD MANIS IMOS DESCENDIMUS UNDA. In Mediceo, in Porcio, & aliquot aliis codicibus antiquis, *descendimus* habetur: quod est aquae, & terrae in imum se contrahentis, descendentesve, solo subducto. Tullius lib. primo de Divin. *Multis locis labe facta sit, terraeque descenderint*. Et infra eodem libro: *Delata etiam ad senatum labe agri Privernatensis, quum ad infinitam altitudinem terra descidisset*. Neque tamen displicet *descendimus*, ut sit antitheton ejus, quod dixit, *Tollimur in coelum*: quod in Mediceo codice, *tollimur ad coelum* scribitur.

571. IPSE SED HORRIFICIS JUXTA TONAT AETNA RUINIS. In codicibus aliquot antiquis, legere est, *Ipse sub horrificis*: Ruinae enim illae a summo vertice montis flammae vi in altum eructantur: &, quod ipse Poeta subiungit, *saxa liquefacta sub auras cum gemitu glomerantur*: quare forte non displiceat, *tonare Aetnam sub horrificis ruinis*. Magis tamen placet *sed*: quia portus ipsius bona malaque enumerare voluit, ut occasionem arriperet Aetnae quoque flammam, ruinas, motus horrendos, eructationesque illas describendi.

575. SCOPULOS AVULSAQUE VISCERA. In antiquis aliquot codicibus, *convulsa* legitur; sed quia disseparatio est, magis placet *avulsa*, ut etiam in Mediceo est.

578. ENCELADI SEMUSTUM FULMINE CORPUS. Veriti sunt plerique *semustum* scribere, qui scirent primam huius nominis syllabam produci: quare *semustum*, trisyllabam, i vocali subtrahita, publicarunt. Sed enim, quum in veteribus exemplaribus, quotquot legi, fere passim *semustum*, quadrisyllabum observaverim scriptum, Synizesin potius esse dixerim: neque quicquam deteri debere, quum duae illae syllabae pro una reputentur, ut in Catulliano carmine: *Flor Veronensum depereunt juvenum*: quod veteres habent codices, non *Veronensum*: ut in nomine *alvearia*: quamvis aliqui *alva-*
ria

Urgeri mole hac, ingentemque insuper Aetnam
 580 Inpositam, ruptis flammam exspirare caminis;
 Et, fessum quoties mutet latus, intremere omnem
 Murmure Trinacriam, & caelum subtexere fumo.
 Noctem illam tecti silvis inmania monstra
 Perferimus: nec, quae sonitum det caussa, videmus.
 585 Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus aethra
 Siderea polus; obscuro sed nubila caelo:

SERVII.

Et

580. CAMINIS. Fornacibus; Graece dixit, ἀπὸ τοῦ καμίνου.

581. MOTAT. Movet frequenter: nam si MUTAT legeris, dat refectioem labori, quamvis alii *mutat* accipiunt, ut est: *Et terris aufer cunctis*.

583. NOCTEM ILLAM. Melius per accusativum dixit. TECTI SYLVIS. Ut *te sylvis agitare feras*.

584. VIDEMUS. Vel mente, vel oculis.

585. NAM NEQUE ERANT ASTRORUM IGNES. Eene ignes: quia de Aetna loquebatur, ut magis flammæ ejus manifestæ fierent coelo lucente. IN NIMBO. Proprie *nimbus* est, qui deorum vel imperantium capita, quasi clara nebula, ambire fingitur. AETHRA SYDEREA POLUS. Per *aethram sydeream*, hoc est, per splendorem aetheris. Sane *aether*, est ipsum elementum; *aethra* vero, splendor aetheris. Sciendum est, Homerum & *aetherem* & *aerem* communis generis dicere: quod de *aere* nos non possumus dicere. De *aethere*, *aethra* factum est. Et secundum rationem istam potest & *aether* & *aethra* unum esse; ut nunc sit pro *aethere sydereo*; cum coeli splendor *aethra* dictus sit.

PIERII.

ria legere malint. Fit vero Synizesis vel ex duabus brevibus vocalibus, nulla interjecta consonante; vel altera duarum vocalium existente brevi: nam ex duabus longis non condonatur. Sed enim, quia codices manu scripti, frequentis transcriptione semper aliquid immutarunt, fitque ut in similibus plerumque vix fidem faciant, quantumlibet antiqui, operæ precium videtur, inscriptionum, quæ fuerint in marmoribus notatæ, testimoniis uti: illæ enim, quo semel modo scriptæ fuerint, suam indelebiles retinent antiquitatem. Habemus itaque inscriptionem tumuli non inveniunt, neque inelegantem Romæ in palatio montis Jordani, in qua manifesta Synizesis inspicitur, hoc pentametro: LUCTUOSUMQUE MIHI QUI SCIO

QUID FUERIS. *Luctuo*, per Synizesin esse videtur: atque etiam in altero heroico hexametro: UNANIMI, CALPURNIANO, SOCIATA MARITO. Neque desunt hujusmodi exempla plurima: tamen nonnulli quantum in *Calpurniano* est, pene ultimam Graecorum more corripisse contendunt: atque ita tertius pes *furina*, dactylus sit: ut in *Hadriano*, *Claudiano*, & similibus factum passim apud Graecos observamus. Sed enim nobis non licet esse tam disertis: quare figuram potius admittamus; quæ, ut mihi faciam Homerum, Hesiodum, Theocritum, & universam Graeciam, Virgilius ipse saepe usus est: ut ex locis passim a nobis toto opere citatis manifestum esse potest.

581. ET FESSUM QUOTIES MOTAT LATUS. In antiquis aliquot codicibus, *mutat* legitur: quod Servius admittere noluit: ne refectio, ut ait, labori detur. Ti. Donatus *mutat* agnoscit: dum Enceladum ait converti in aliud latus, dum alterius voluerit vice effoetas vires reparare. Cum Servio tamen sunt plerique codices vetusti: neque tamen *motat* in omnibus, sed *motes*, subjunctivo modo, in nonnullis scriptum est.

583. NOCTEM ILLAM TECTI IN SILVIS INMANIA MONSTRA PERFERIMUS. In codicibus aliquot antiquis, *nocte illa* ablativo casu legitur. Servius incusativum mavult: & ita plus omnino significat ob continuationem incommodi. Omnia praeterea exemplaria quæ versavimus, *teſti ſylvis*, absque *in*, legunt: ut naves vel silvis caesis, vel litus obumbrantibus, occultatas intelligas: non autem homines in silvas egressos: quod minime verisimile est in tanta rerum trepidatione; quum praesertim, quæ sonitum daret caussa, non viderent: nam & superius in Carthaginensi portu *Classem in convexa nemorum arboribus clausam circum occuluerat*: loco tamen ibi ita natura comparato, ut & facile, & commode possent delitescere.

Et Lunam in nimbo nox intempesta tenebat.

Postera jamque dies primo surgebat Eo,
Humentemque Aurora polo dimoverat umbram:
590 Cum subito e silvis, macie confecta suprema,
Ignoti nova forma viri miserandaque cultu
Procedit, supplexque manus ad litora tendit.
Respicimus. Dira illuvies, inmissaque barba,
Consertum tegumen spinis: at cetera Grajus,
595 Et quondam patriis ad Trojam missus in armis.
Isque ubi Dardanios habitus, & Troia vidit
Arma procul; paullum aspectu conterritus haesit,

SERVI.

Con-

587. NOX INTEMPESTA. Media, hoc est, nimium obscura. *Intempesta*, dicta est nox media: intempesta, inactiosa, carens actibus, per quos tempora dignoscimus: ait enim Lucretius: quia per se tempus non intelligitur, nisi per actus humanos. Medium autem noctis tempus actu caret. Ergo intempesta, inactiosa, quasi sine tempore: hoc est, sine actu, per quem dignoscitur tempus: unde est, *intempestive venisti*, id est, *ακαίρως*. Ergo *intempesta* dicitur, quia caret tempore. Sane noctis septem tempora ponuntur: *Crepusculum*, quod & *Vesper*: *Fax*, quo lumina incenduntur: *Concubium*, quo nos quieti damus: *Intempesta*, id est, media: *Gallicinium*, quo galli cantant: *Consicinium*, post cantum gallorum silentium: *Aurora*, vel *crepusculum maturinum*, tempus quod ante Solem est. **TENEBA.** Quasi cursum ejus densitate sui nimbi inhiberet.

589. HUMENTEMQUE. Hic participium positum est verbo carens; ergo *humenssem* pro humidam: quoniam nocturos cadit. **AURORA POLO DIMOVERAT UMBRAM.** Hysteron proteron in sensu: ante enim aurora est, quam sit dies. *Umbram* vero: quia nox umbra terrae dicitur.

590. CUM SUBITO E SYLVIS. Arguitur in hac Achaemenidis descriptione Virgilius negligentiae Homericæ narrationis: Ulyxes enim inter initia erroris sui ad Cyclopa venit; quemadmodum ergo Aeneas post septimum annum, quam a Troja profectus est, socium Ulyxis invenit? praesertim cum eum tribus mensibus in regione Cyclopa dicat moratum; & mox Aeneas de Sicilia ad Africam venisse dicatur. **SUPREMA.** Pro plurima.

591. NOVA FORMA VIRI. Bene *formam viri*

dixit, non hominem: & est periphrasis, pro, ignotus vir. *Nova* autem, sugienda; aliter a libi: *Quis novus hic nostris*, id est, insperatus. Item: *Subitoque noxum consurgere bellum*: id est, detestandum. Item: *Vere novo*, id est, incipiente. Item: *duo lacte novo*, id est, recenti. Item: *Comitum adfluxisse novorum*, hoc est ignotorum. **CULTU.** Pro habitu.

593. ILLUVIES DIRA. Sordes tetra. **IMMISSAQUE BARBA.** Quidam barbam majorem, luctus indicium, a Virgilio positum reprehendunt; cum Heroes non fuerint soliti tondere barbam. An *immissam*, neglectam, & impexam accipimus?

594. CONSERTUM TEGMEN SPINIS. Inligatum spinis. Hinc est in Terentio: *Video quendam sentum, squalidum, pannis annisque oblitum*. **AT CAETERA GRAJUS.** Habet enim unaquaeque gens incessum, & vocem propriam. Sane *caetera Grajus*, Graeca locutio est, ut Sallustius: *Sanctus alia*.

595. AD TROJAM MISSUS. Aut ex sequenti ejus confessione hoc didicit: aut Graecum esse colligit ex trepidatione, ut Terentius: *Nescio quid peccati portat haec purgatio*.

597. HAESIT. Dubitavit. **SESE.** Pronomen compositum: nam *se* duo pronomina sunt.

PIERI.

593. RESPICIMUS. In antiquis aliquot codicibus, *prospicimus* legitur: quod procul aspicimus significat; sed Donatus *respicimus*, agnoscit.

594. CONSERTUM TEGMEN SPINIS. In antiquis plerisque codicibus, *tegimen*, integra dictione legitur. In Longobardico, & Mediceo *tegumen*: quod antiquitatem sapit: & eo modo scribitur apud Ti. Donatum. Neque tamen inficior *tegmen* etiam dici per syncopen, ut: *Recubans sub tegmine fagi*:

B b b b

pro-

Haerebat. Qui sit, fari, quo sanguine cretus,
Hortamur; quae deinde agitet Fortuna, fateri.
610 Ipse pater dextram Anchises, haud multa moratus,
Dat juveni; atque animum praesenti pignore firmat.
Ille haec, deposita tandem formidine, fatur:
Sum patria ex Ithaca, comes infelicis Ulixi,
Nomen Achemenides, Trojam genitore Adamasto

SERVII.

Pau-

608. QUI SIT, FARI. Per omnia subaudis, hortamur. Qui sit autem, hoc est, quis Graecorum sit, id est, cujus filius sit, ut etiam respondet: nam jam se dixerat Graecum.

609. AGITET FORTUNA, FATERI. Hortamur fateri, quae eum fortuna vexet, ut: *Agitatae numina Trojae*.

610. HAUD MULTA MORATUS. Nimiae benignitatis est, non expectare plurimas preces.

611. PRAESENTI PIGNORE FIRMAT. Quod ad hoc tempus poterat dari, id est, dextrae manus conjunctione, qua firmabantur amicitiae, ut: *Cur dextrae jungere dextram Non datur? Ex: Jungimus hospitio dextrae, ac testa subimus*.

613. SUM PATRIA EX ITHACA. Circumstantias omnes exsequitur: loci, personae, temporum: & licet rhetorice agat hic Achaemenides; quae dicit, ut tollatur, pauca sunt, neque enim quicquam illi nocet, nisi quod Graecus. Caetera quae dicit, ut fugiant, tantum narrationem rei gestae habent, plane cum auctu, ut sit major causa misericordiae; nisi forte hoc etiam putamus ad recipiendum valere, quod aliquod beneficium praedicendo de Cyclope significat dari: nam infra ait: *Recepto supplice, sic merito*. INFOELICIS ULYSSI. Quoniam apud hostes loquitur, quaerit favorem ejus vituperatione, quem scit odio esse Trojanis.

PIERII.

que. Inveni postmodum apud Pl. Sospatrum, quescumque apud veteres analogicam esse declinationem: unde dativus *quibus* deducatur, uti a nominativo *qui*, dativus *quis*. Catonemque ait Originum secundo dixisse, *quescumque Romae regnavisset*. Et Plautum, *quos ignobiles*. Quas voces quamvis novitas abdicarit, declinationem tamen ejus manere: *quibus* enim crebro dicimus.

606. SI PEREO, MANIBUS HOMINUM PERIISSE JUVABIT. In codicibus nonnullis manu scriptis, *si peream* legitur: quod minime placet. In Longobardico vero, in Mediceo, in Porcio, & aliquot aliis ex antiquioribus, legere est: *Si peream hominum manibus periisse juvabit*.

Vel adspiratione hic vim consonantis habente, vel earatione factum, quia etiam *Neptuno Aegaeo*, vel *Aetaeo Aracynibo*. Quam lectionem praeter Ti. Donatum Pontanus quoque agnoscit in Actio: ubi ex ipsa earundem vocalium complosione magnam teri vocalitati accessionem asserit.

607. ET GENUA AMPLEXUS, GENIBUSQUE VOLUTANS HAEREBAT. Ut eorum imperitia retundatur, qui *volutus* hic legi volunt. In *passivis* ait Fl. Sospater *participia praesentis temporis non sunt*. Abutuntur autem veteres *activo pro passivo*, ut apud Virgilium: *genibusque volutans*: nam si *activa* significatione acciperetur, se deesset, ut diceret: *volutans se*.

608. QUI SIT FARI. In antiquo codice Longobardico, *quis sit* legitur. Quam lectionem agnoscit Servius, tametsi veteres Grammatici eo modo, qui etiam poni scriptorum veterum aliquot exemplis tradunt.

613. COMES INFELICIS ULYSSIS. In antiquis plerisque codicibus, *Ulyssi*, absque *i* legitur. Probus locum hunc citans: *Achillis*. *Qua forma Oratores etiam usi sint*. *Salustius*: *Ad bellum Persi Macedonicum, pro, Persis*. *Ubi ea forma uti nulla coegit homocotelenos, sed antiquae declinationis ratio*. Ita & M. Tullius: *Filius Verri, pro, Verris*. Refert praeterea Sospater Carisius observatum a Plinio Dubii sermonis lib. vi. *Herculi, pro, Herculis*, ut *Ulyxi, pro, hujus Ulyxis* olim dici coeptum. Neque sumus immemores plura super hujusmodi genitivo dicta a nobis libro primo. Non putamus autem importunum, ubi aliorum etiam auctorum accedunt testimonia, eade de re pluries disputare: aut quoties novi aliquid inter scribendum occurrit, lectorem admonere.

614. NOME ACHAEMENIDES. In veteribus fere omnibus exemplaribus, legere est, *nomen*, quod scilicet quaeritis, *Achaemenides*: & sicubi *nemine* scriptum est, id in his exemplaribus, quae versamus, subditi- cium est, priore ab rasa lectione. TROJAM GENITORE ADAMASCO. In Mediceo, in Porcio, &

Bb bb 2

aliis

- 615 Paupere (mansissetque utinam Fortuna!) profectus.
 Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
 Inmemores focii vasto Cyclopi in antro
 Deseruere. Domus sanie dapibusque cruentis,
 Intus opaca, ingens. Ipse arduus, altaque pulsat
 620 Sidera, (DI, talem terris avertite pestem)
 Nec visu facilis, nec dictu effabilis ulli.
 Visceribus miserorum & sanguine vescitur atro.
 Vidi egomet, duo de numero cum corpora nostro
 Prensa manu magna medio resupinus in antro
 625 Frangeret ad saxum: sanieque exspersa natarent

SERVII.

Li.

615. PAUPERE. Nam, ut etiam de Sinone diximus, apud majores haec fuerat causa militiae: & bene utitur statu veniali, per excusationem paupertatis; ut conciliet hostium animos, quasi necessitate adversus eos dimicaverit. FORTUNA. Pristina, paupertatis scilicet: & perseverat, ut invitus fecisse videatur.

616. TREPIDI. Festini. CRUDELIA LIMINA. Speluncam Cyclopi Polyphemi.

617. IMMEMORES SOCI. Inmemores, dum trepidi: ut per timorem, non per odium aut contemptum, relictus fuisse videatur: nam & causam subjungit timoris, Cyclopi descriptione. Ergo *inmemores*, timentes.

618. DOMUS SANIE. Deest, horrida.

621. NEC VISU FACILIS. Cujus possit etiam aspectus inferre formidinem. NEC DICTU EFFABILIS. Sermone non explicabilis. Et mire exaggeravit post descriptionem.

622. VISCERIBUS. *Viscera*, proprie carnes sunt. SANGUINE ATRO. Hoc est, sanie.

623. VIDI EGOMET DUO. Homerus quatuor dicit: ergo aut dissentit ab eo, ut etiam in temporibus: nam ante ad Siciliam Aeneas, quam Ulyxes, venisse dicitur. Aut certe hoc dicit, duo se vidisse: quot autem occiderit, ignorare, per timorem. Alii duo simul dicunt: non enim duo sola addidit.

624. RESUPINUS. Magnitudo virtutis ostenditur: quod una manu, quod resupinus, quod frangeret, & velut exprimeret elidentem non in terram; sed ad saxum sublimitus quatientem. EXSPERSA. Haec fuit vera lectio, id est, madefacta: nam si ASPERSA dixeris, id est, inrorata, Tapinosis & Hyperbole junguntur.

PIERII.

aliis antiquis plerisque codicibus *Adamas* scriptum est: quod invictum, vel indomitum significat: & ita proprium id viri nomen habetur etiam in codice Donatiano.

621. NEC DICTU EFFABILIS ULLI. In antiquis aliquot codicibus, *adfabilis*, legitur: quamquam codices etiam nonnulli manu scripti, *effabilis*, legunt; sed enim Macrobius libentius legit, *affabilis*, ut in Mediceo est: sumptumque ait ex Attio in Philoctete, ubi est: *Quem neque tueri contra, neque affari queas*. Alterum vero illud Servius agnoscit, exponitque: *sermone non explicabilis*, quod aequè placet.

623. VIDI EGOMET DUO. Homerus Od. T. sex enumerat, quos Cyclops devoraverit: nam binos tribus vicibus ponit absumptos: sed enim vel Achæmenides ob trepidationem & festinantiam non potest hic historiam omnem enarrare: satisque putat, si memoret, Cyclopa esse adeo efferum, & immanem, ut una vice duo humana corpora possit absumere: vel *duo*, pro *бина* positum, ut alibi vice versa: *Бина кришпая багилля*, pro, *duo*: quae licentia late concessa est Poetis.

624. PREHENSAM MANU. Peccare eos ait Terentius Scaurus, qui *prehensus* cum adspiratione scribunt, quum eam prima persona non habeat. Quum vero ex hujus sententia *preensus*, per *duo co*, scribi debeat, ut ibi: *Dextraque preensum*: hoc loco vel Synizesin esse dicimus: vel quod magis placet, *prensa*, per *crasin* legemus, ut habetur in codicibus antiquis. Quid vero super hoc sentiat Velius Longus, alibi diximus.

625. SANIEQ. ASPERSA NATARENT LIMINA. Servius *expersa*, veram esse lectionem asseverat. In antiquis tamen codicibus quotquot habui, *aspera*, &

Limina: vidi atro cum membra fluentia tabo
Manderet, & tepidi tremerent sub dentibus artus.
Haud inpune quidem. Nec talia passus Ulixes,
Oblitusve sui est Ithacus discrimine tanto.

630 Nam simul expletus dapibus, vinoque sepultus,
Cervicem inflexam posuit, jacuitque per antrum
Immensus, saniem eructans ac frustra cruento
Per somnum conmixta mero; nos, magna precati
Numina, sortitique vices, una undique circum
635 Fundimur, & telo lumen terebramus acuto

SERVII.

In-

626. FLUENTIA TABO. Pro fluenti tabo.

627. TEPIDI. Melius *tepidi*, quasi adhuc vivi, quam *trepidi*, id est, trementes; ne sit iteratio.

628. ULYSSES. A solo nomine emphasin fecit: unde est quod sequitur: *Oblitusve sui est*. Aliquantum tamen juxta veteres *oblitus*, id est, negligens dictum tradunt. Et est laus, quod & in adversis constans: vel quem nemo impune laesisset: vel qui dolo etiam fortiores saepe vicisset.

629. ITHACUS. Ithacensis.

630. SEPULTUS. Stratus jacuit.

631. JACUITQUE PER ANTRUM. Hoc verbum de Varrone mutuatus est, qui ait, *In lecto semulentes jacere, sobrios cubare consuescere*.

632. IMMENSUM. Etiam *immensum* ad Polyphemi magnitudinem pertinet: quasi in toto antro jacuerit. ERUCTANS. Cicero: *Eructans sermonibus suis caedem bonorum*. FRUSTA. Cicero in Philippicis: *Frustis osculentis vinum redolentibus*.

634. SORTITIQUE VICES. Vel partes membrorum: vel qui quo loco staret. UNDIQUE. Pro indiviso.

635. CIRCUM FUNDIMUR. Secundum Homerum, qui dicit alios eum tenuisse, alios coecasse oculum. ACUTO. Fuste obusto: nam secundum istum sensum multi TEREBRAMUS legunt: alii TENEBRAMUS. Illud primum sequitur verba Homeri: *ἐν ὀφθαλμῷ διείκομεν*. Telo autem acuto potest & simpliciter accipi.

PIERII.

& adpersa legi: sententia, & elocutio sumpta ex M. Tullio in Philipp. *Vino pavimenta nasarent*.

631. JACUITQUE PER ANTRUM IMMENSUM. Servius quidem *immensum*, quippe antrum agnoscit. Ad quam lectionem respexisse etiam Quintilianus videtur, ubi ait de Virgilio: *Cum Cyclopa jacuisse dicit per antrum, prodigiosum il-*

lud corpus spatio loci mensus est. In veteribus aliquot codicibus, *immensus*, legitur, ut Homericum illud exprimitur, *Εὐδα δ' ἀνὴρ ἐνὶ αὐτῷ πηλαίριος*. Quodque tantus erat, ut nemoroso cuiuspiam promontorio altorum montium similis videretur. Sunt etiam codices manu scripti, ubi legas, *immensam saniem*, quod minime placet: etsi Homerus eructationem illius vespertinae crapulae late describit.

635. ET Telo LUMEN TEREBRAMUS ACUTO. Ti. Donatus *terebramus* legit, hoc est, occaecamus. Cujus haec sunt verba: *Quod ais acuto telo tenebramus, celeritatem facti voluit demonstrare. In hoc enim consilium consistebat effectus, ne mora facientium, & dolor vulneris quamvis graviter dormientem excitaret. Hoc loco nonnulli terebramus tradunt; sed quum terebratio habeat moram, quae fuit inimica facientibus, melius est, ut telo acuto, uno ictu videatur esse caecatus. Sed enim pace tam docti viri, quum locus sit ex Homero sumptus, apud quem lata est de terebratione descriptio, vero similis est Virgilium scriptum reliquisse, *terebramus*. Versus Homeri sunt: *Εὐδα δ' ἴφ' ὑπερδὶν ἀέρδης Διὶναι ὦι, ὅτι τις τρυπῇ δ' ἐρυ νῆϊον ἀνὴρ Τρυπάρη, οἱ δ' ἴτ' ἐπερδὶν ὑποσύνουσιν ἱμάντι. Ἀΐλαμενοι ἰκὰς ἐρδὶν*. In quibus non tantum terebratum ait lumen conto acuto, ustulatoque ex igne, statim in oculum adaptato, Ulysses superne calcante, loro inferne advoluto, cujus capita focii alternantes utrinque traherent: quod sine longa mora fieri non potuit. Verum etiam artificis, qui navale aliquod lignum terebra perforet, similitudine utitur. Legendum itaque, *terebramus*, ex Homero. Quod vero in inferiori versu Servius Donatum reprehendit quod *latebat, late patebat*, exposuerit: aut quia capillis tegebatur, aut latebat corporis reliqui comparatione; si verba Donati con-*

Ingens, quod torva solum sub fronte latebat,
Argolici clipei aut Phoebeae lampadis instar:
Et tandem laeti sociorum ulciscimur umbras.
Sed fugite, o miseri, fugite, atque ab litore funem

640 Rumpite.

Nam qualis quantusque cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque ubera pressat,
Centum alii curva haec habitant ad litora vulgo
Infandi Cyclopes, & altis montibus errant.

645 Tertia jam Lunae se cornua lumine complent,
Cum vitam in silvis, inter deserta ferarum
Lustra domosque traho, vastosque ab rupe Cyclopas

SERVII.

Pro-

636. SOLUM SUB FRONTE LATEBAT. Pro, in fronte latebat. Multi Polyphemum dicunt unum habuisse oculum; alii duo; alii tres; sed totum fabulosum est: nam hic vir prudentissimus fuit: & ob hoc oculum in capite habuisse dicitur: id est, juxta cerebrum, quia prudentia plus videbat. Verum Ulyxes eum prudentia superavit: & ob hoc, eum coecasse fingitur. LATEBAT. Dormienti scilicet: nam male sentit Donatus, dicens: *Late patebat*, contra metrum. Item dicit, *capillis tegebatur*: aut *latebat*, corporis comparatione. Alii *latebat*, subiectum erat fronti, & intra frontem recesserat, tradunt. Absolutus tamen est prior sensus.

637. ARGOLICI CLYPEI, AUT PHOEBEAE LAMPADIS INSTAR. Unum magnitudinis est: quia Graecorum clipei rotundi, ut Cato Originum ait: aliud splendoris. *Phoebeae* autem, derivatio est vel a Luna, vel a Sole.

639. SED FUGITE. Occurrebat: Si coecus est, cur timetur? Subjungit non unum esse, sed plures. Et bene suam admonendo gratiam facit, quod illos ultro facere necesse erat. Repetitio autem *fugite*, necessaria, ut alibi: *Hec fuge crudeles terras, fuge littus ararum*. O MISERI. Aut blandientis particula est, ut in Terentio: *O misera*. Aut re vera miseri, qui delati sunt ad Cyclopas.

640. RUMPITE. Ut festinantes, non solvite, sed rumpite, ut: *Festinate fugam tortosque incidite funes*.

641. QUALIS QUANTUSQUE. Unum morum est, aliud corporis.

643. CENTUM ALII. Id est, tales & tanti. CURVA HAEC HABITANT AD LITTORA VULGO. Ne tantum in mon-

tibus esse putarentur. VULGO. Passim.

644. INFANDI CYCLOPES. Ineffabiles, ut supra: *Nec visu facilis, nec dictu effabilis ulli*.

645. TERTIA JAM LUNAE. Bene in desertis locis ex Lunae ratione colligit tempora. SE COMPLENT autem ideo: quia suum non habet lumen, sed accipit a Sole. Et bene auxit misericordiam a tempore.

646. VITAM IN SYLVIS. Misericordia captatur a loco. DESERTA FERARUM. Propter feras deserta.

647. LUSTRA. Cubilia: unde etiam *lupanaria*, *lustra* dicimus, ubi habitant *lupae*, id est, meretrices: dictae ab obscenitatis & odoris similitudine. Cicero: *Vino lustrisque confectus*.

PIERII.

sideremus, nil adeo reprehensioni obnoxium inveniemus; immo longe diversam Domiti sententiam ab ea, quam ei Servius adscribit. Quaerit liquidem Donatus, qua ratione oculus, qui tantae esset amplitudinis & vastitatis, ut Lunae, Solive orbi posset aequari, latere potuerit? Considerataque Cyclopi deformitate, rugas comminiscitur, & ingentem capillorum silvam: nam intonsum caput ipse Polyphemus apud Theocritum & Ovidium late jactat. Sed melius fuerit ipsa Donati verba subicere. Quod autem ait: *sub fronte latebat*: quod ingens fuisse dicebatur usque adeo, ut orbi Lunae, vel Solis aequari potuisset, faciebant rugae torvae frontis, & ingentes capitis comae. Quid vero si dixerimus Virgilium & ad oculi situm, & etymologiam respexisse, quam eo verbo exprimere voluerit; quum Varro dicat *oculos* ideo dictos, quod sub fronte *occulantur*.

- Prospicio, sonitumque pedum vocemque tremesco.
 Victum infelicem, baccas lapidosaque corna,
 650 Dant rami, & vulsis pascunt radicibus herbae.
 Omnia collustrans, hanc primum ad litora classem
 Conspexi venientem. Huic me, quaecumque fuisset,
 Addixi: fatis est gentem effugisse nefandam.
 Vos animam hanc potius quocumque absumite leto.
 655 Vix ea fatus erat: summo cum monte videmus
 Ipsum inter pecudes vasta se mole moventem
 Pastorem Polyphemum, & litora nota petentem: (tum.
 Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum
 Trunca manu pinus regit, & vestigia firmat.
 660 Lanigeræ comitantur oves: ea sola voluptas,
 Solamenque mali.
 Postquam altos tetigit fluctus, & ad aequora venit,

SERVII.

Lu-

648. SONITUMQUE PEDUM. Ordo figuratus, cum traho, cum prospicio.

649. BACCAS. Generale est, id est, fructus arborum agrestium. LAPIDOSA CORNA. *Lapidosæ*, dura: an quod in saxis nascantur? Ipsa arbor *cornas* dicitur: pomum vero *cornum*; inde *cornæ*, ut *templum*, *templa*.

653. ADDIXI. Signato verbo exprimit desperationem.

654. VOS ANIMAM HANC POTIUS. Oblique loquitur, ut supra: reprehensio enim crudelitatis est, qui rogat salutem, si ipse condemnat.

655. VIX EA FATUS ERAT. Ad probationis gratiam pertinet, quod ea, quæ Achaemenides adfirmaverat, statim adprobavere Trojani.

656. MOLE. Molitione, agitatione.

657. LITTORA NOTA PETENTEM. *Nota*, ante oculorum amissionem potest accipi. Sic Statius in nono: *Sequitur tamen improbus hostem, Quæ meminist.*

658. INFORME. Ultra formam. INGENS. Potest & superioribus & sequentibus jungi; ut sit *ingens lumen*.

659. TRUNCA MANU PINUS REGIT. Cujus coecitatem manu pinus regit.

661. SOLAMENQUE MALI. Solatium. Hinc Quintilianus dixit: *Magnum solatium coecis est habere rem videntis.*

662. POSTQUAM ALTOS TETIGIT FLUCTUS, ET AD AEQUORA VENIT. Hyperbaton in sensu, ut: *Progressi subeunt luto, fluviumque re-*

lingunt. aut *Hylteron* *proteron*. Primum enim debuerat dicere, venit ad aequora; deinde, tetigit fluctus.

PIERII.

648. VOCEMQUE TREMISCO. Antiqua exemplaria pleraque *tremesco*, per *e* in peneultima scribere, quæ id ratione, dictum alibi.

658. CUI LUMEN ADEPTUM. TRUNCA MANU PINUS REGIT. In Mediceo, & codicibus aliquot aliis antiquis, *manu*, septimo casu legitur. Et ubi *manum* est, quarto casu, in codicibus manu scriptis, fere passim ultimam contactam observes. Esset vero sententiae ordo: Pinus trunca manu, vel gestata manu regit ademptum lumen, & vestigia firmat. *Manum* tamen agnoscit Fab. Quintilianus, ubi de amplificatione ita dicit: *Nam quod illud corpus mente concipiam, cujus trunca manu pinus regit.*

661. SOLAMENQUE MALI DE COLLO FISTULA PENDET. Sunt, qui carmen hoc ut nothum expungant; id tamen in plerisque codicibus antiquis habetur: præterquam in uno, ubi versus hac Pentimemeri clauditur, *solamenque mali*. Quam lectionem Ti. Donatus agnoscit, nulla de *fistula* mentione facta. Cujus verba, quia in vulgatis codicibus corrupta sunt, exemplari adscribere non pigeat: LANIGERÆ COMITANTUR OVES, EA SOLA VOLUPTAS, SOLAMENQUE MALI. *Voluptatem ex animalibus habuit, quam videret, coecatus vero pecorum suorum commodo orbitatem proprii luminis sol-*

la-

- Luminis effossi fluvidum lavit inde cruorem,
 Dentibus infrendens gemitu : graditurque per aequor
 665 Jam medium, necdum fluctus latera ardua tinxit.
 Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto
 Supplice, sic merito ; tacitique incidere funem.
 Vertinus & proni certantibus aequora remis.
 Sensit, & ad sonitum vocis vestigia torsit.
 670 Verum ubi nulla datur dextram adfectare potestas,
 Nec potis Ionios fluctus aequare sequendo,

SERVII.

Cla-

663. FLUIDUM. Propter ὁμοειπίαν, fluentem noluit dicere. Quod autem dicunt Physici de effosso oculo sanguinem nunquam fluere, verum quidem est; sed supra non effossum hujus oculum, sed terebratum legimus: unde eum constat necdum fuisse curatum. INDE. Aut de fluctibus; aut de spatio oculi.

664. GEMITU. Cum gemitu.

665. JAM MEDIUM. Altum quam litus, vel plus quam litus; id est, unde altum incipit: vel sic altum, ut medium putares: nam & in quinto sic dixit: *Interea medium Aeneas jam classe tenebas*, *Certus iter*: cum adhuc moenia respiceret. FLUCTU. Legitur & *fluclur*.

666. TREPIDI. Festini, ut: *No trepidate meas Teuceri defendere naves*. Item: *Acceptis trepidos: ac Nisum dicere jussit*. CELERARE. Infinitivum pro pronuntiativo. RECEPTO. Aut in societatem accepto: aut de periculo liberato, ut: *Fringesque receptas*: &: *Medioque ex hoste recepi*.

667. SIC MERITO. Quia omnia ejus probaverant dicta: ac si diceret: non fallacem, ut Sinonem. Sane quibusdam videtur incongruum, Achaemenidis nusquam alibi factam mentionem; cum eum hic & salutem merito impetrasse, & ut reciperetur a fugientibus dicat.

669. AD SONITUM VOCIS. Remorum sonitum, *vocem* dixit. *Vox* enim est omne quod sonat: sic alibi: *Fractasque ad littora voces*: nam de hominibus non dixit: quia supra est: *Tacitique incidere funem*. VESTIGIA TORSIT. Bene uno sermone ostendit, eum revertentem jam audisse sonum remigii.

670. DEXTRAM AFFECTARE. Dextram intendere, & injicere, scilicet sic, ut possit navem tenere. Terentius: *Ad dominam qui adfectant viam*: id est, intendunt. Nam si DEXTRA legeris, ut sit DEXTRA AFFECTARE, id est, contingere, caret exemplo. *Adfectare* autem, quidam dicunt, esse, proum animum habere ad faciendum quid occupandumque. Alii,

adfectare si *dextra* legas, pro adfectandi accipiunt, ut sit verbi infinitivi modo pro participio.

671. NEC POTIS. Id est, nec potis est. *Potis* autem, nomen est, & declinatur *potis, potis, poti, potem, potis, a pote*: & nomen esse docet ratio comparationis: nam in superlativo *potissimus* facit: cui si detraxeris *simus*, inuenies nominis positionem, ut *acerrimus, acer; fortissimus, fortis*. Sic autem, ut diximus, declinari compositio ostendit: nam hujus *imposis, composis, impotem, com-potem* facit, quod in simplici difficile inuenis: per compositionem agnoscis facilius.

PIERII.

labatur. Quae vero Quintiliani verba Servius citat, de caecitatis solatio, sumpta sunt ex Declamatione de pariete cruento: ne alio quis ea quaesitum eat.

662. FLUIDUM LAVIT INDE CRUOREM. In antiquis codicibus, *fluvidum*, fere passim scribitur, geminato *u v*: quod Grammatici non admittunt, nisi prima producta syllaba; quum tamen *fluuius* eodem modo enuntietur, corripiat tamen primam.

665. NEC DUM FLUCTUS LATERA ARDUA TINXIT. Vetera aliquot exemplaria, *stinxit*, habent: quod minime placet, tam propter asperitatem, quam etiam ob improprietatem. Quod vero Servius & *fluclur*, & *fluclur*, legi docet: in antiquis iis codicibus, quos habui, *fluclur*, habetur indicativo casu: & in Donatiana paraphrasi eadem agnoscitur lectio. Neque ad ejus latera profundi maris unda pervenerat. In Porcio etiam *fluclur* prius scriptum fuit; sed nunc *l* littera abraha vix discerni potest.

668. VERRIMUS ET PRONI. In Mediceo, in Porcio, & antiquis aliquot aliis codicibus, *vertimus* legere est, quod agnoscit Ti. Donatus.

670. VERUM UBI NULLA DATUR DEXTRAM AFFECTARE POTESTAS. *Affectare* Servio negotium faceffit: quia etiam *dextra*, casu septimo scriptum inueniat,

Clamorem inmensum tollit: quo pontus, & omnes
 Intremuere undae, penitusque exterrita tellus
 Italiae, curvisque inmugiit Aetna cavernis,
 675 At genus e silvis Cyclopum & montibus altis
 Excitum ruit ad portus, & litora complent.
 Cernimus adstantis nequidquam lumine torvo
 Aetnaeos fratres, caelo capita alta ferentis,
 Concilium horrendum: quales cum vertice celso
 680 Aëriae quercus, aut coniferae cyparissi
 Constiterunt, silva alta Jovis, lucusve Dianae.

SERVII.

Prae-

672. IMMENSUM. Magnum: & dictum quod mensura comprehendi non possit.

673. EXTERRITA TELIS. Poetica hyperbole.

674. CURVIS CAVERNIS. Echo enim in concavis locis est.

675. AT GENUS. Figurata, ut: *Genus complent*: ut: *Hic manus ob patriam pugnando*.

676. EXCITUM. A verbo *cio*, *cis*, *cit*. RUIT. Festinanter venit, ut: *Ranisque effusi carcere currunt*.

677. NEQUIDQUAM LUMINE TORVO. Quia nocere non poterant.

678. AETNEOS FRATRES. Aut similes, aut feritate germanos, aut ejusdem patriae vel terrae, tanquam matris: nam non sunt Polyphemi fratres, quem Neptuni filium Homerus dicit: unde eo occoecito Ulyxes per tulit tempestatem, qui ad eum venit derelicta Calypso, cum qua decem annis fuerat: unde, ut supra diximus, Virgilii dictis dissentit temporum ratio. COELO. Pro in coelum.

680. CONIFERAE. *Comum* substantes. Et *Comi*, dicitur fructus cupressi, & ipsa *xuro-nidus* est: nam a rotunditate in acumen levatur. CYPARISSI. *Cyparissus*, Telephi filius fuit, amatus ab Apolline: vel ut alii, a Sylvano: qui cum lassatus aestu sub quadam arbore somnum caperet, subito strepitu excitatus, cervum, quem in deliciis habebat, feram credens, per ignorantiam, misto telo occidisset, & fletu nimio & abstinencia cibi ac potionis tabesceret, misericordia deorum in arborem *cupressum* conversus est, aptam & consecratam lachrymis & luctibus. Alii hunc *Cyparissum*, Cretensem, puerum pulcherrimum & castissimum fuisse, quem quidam ab Apolline, nonnulli a Zephyro, amatum volunt; qui cum casti-

tatem suam incorruptam tenere cuperet, relicta Creta ad Orontem fluvium, & montem Casium, dicitur pervenisse: atque ibi in Cypressum arborem commutatus, quae arbor ideo mortuis consecratur, quod caesa semel nescit renasci.

681. CONSTITERANT. Metri causa, pro *constant*. SYLVA ALTA JOVIS, LUCUSVE DIANAЕ. *Jovis*, propter quercus; *Dianae*, propter *cupressum*: ipsa enim est etiam Proserpina. Ergo *cupressi*, quasi infernae; vel quia succisae non renascuntur: vel quia apud Atticos funestae domus hujus fronde velantur. *Alta* autem, quod manet *vertice celso*, & *lucus*, qui propter religionem intactis arboribus, & magis crescit, & diu permanet.

PIERII.

nerat. In codicibus tamen nonnullis antiquioribus, *dextra attrahere* legitur: quod nullam prae se ferret difficultatem: nam qui penates & deos magnos secum habebant, tanquam sacri, non temere erant a profano, & deorum contemptore contingendi. Non frustra tamen in codicibus multis, *dextram affectare*, scriptum, hoc est, anxia quadam aviditate manum ad navem injicere.

672. CLAMOREM IMMENSUM TOLLIT. In antiquis aliquot codicibus, *ponit*, habetur: quod non aequè placet.

673. PENITUSQUE EXTERRITA TELLUS ITALIAE. In codicibus antiquis, *Trinacriae*, legitur: quod magis decorum servat, praesertim quum subsequatur: *Crebrisque inmugiit Aetnae cavernis*; sed *Italiae* Donatus agnoscit: & hyperbole ita major est.

674. IMMUGIIT AETNA. Antiqui plerique codices,

Cc cc

ccs,

Praecipites metus acer agit quocumque rudentis
 Excutere, & ventis intendere vela secundis.
 Contra iussa monent Heleni, Scyllam atque Charybdim
 685 Inter utramque viam, leti discrimine parvo,
 Ni teneant cursus: certum est dare linthea retro.
 Ecce autem Boreas angusta ab sede Pelori
 Missus adest. Vivo praetervehor ostia saxo
 Pantagiae, Megarosque sinus, Tapsumque jacentem.
 690 Talia monstrabat relegens errata retrorsum

SERVII.

Li-

683. EXCUTERE. Num expedite?

686. NI TENEANT CURSUS. Antiqui NI PRO-
 NE ponebant, quia particula plenus est Plautus:
Ni mala, ni stulta sit. Sensus ergo talis est:
 Timor cogebat, ut quocumque navigaremus,
 & ventum sequeremur, non iudicium; sed
 occurrebat praeceptum Heleni, vitare Scyllam
 & Charybdim: quare placuit *Ni cursus teneant*,
 hoc est, agantur & impellantur inter utramque
 viam modico mortis interstitio, id est, Scyllae
 & Charybdis, RETRO DARE LINTEA, quod
 dum cogitamus, prosperior nobis flare coepit
 Boreas. Nonnulli *Scyllam & Charybdim inter*
distingunt; ut sit ordo: *Inter Scyllam & Cha-*
rybdim utramque viam leti discrimine parvo Ni
teneant cursus certum est dare linthea retro. Alius
 ordo est: *Contra iussa monent Heleni, ne inter*
Scyllam & Charybdim cursum teneant.

687. PELORI. Sicilia Graecis ideo Trinacria
 dicitur, quod tres extremitates, quas Graeci
αἶψα vocant, in mare videtur extendere, Pa-
 chynum, quod in Aryciam vertit; Lilybaeum,
 quod Africam spectat; Pelorum, quod in Tyr-
 rhenum mare procedit. Sed angusta ab sede
 ideo agitur: quia eminus videntibus cum lo-
 cum, Italia & Sicilia terra continens puta-
 tur; nec nisi ad vicinum accedentibus vide-
 tur.

688. MISSUS ADEST. Favore scilicet numi-
 num, quem Anchises optaverat dicens: *Ferte*
viam vento facilem, & spirate secundi: vel
missus, juxta qualitatem locorum: ita enim in
 illis angustiis & faucibus maris artari & con-
 globate spiritus ferri dicitur, ut ad illum locum
 tantummodo *missus* videatur. VIVO PRAETER-
 VEHOR OSTIA SAXO. Pro, vivi saxi, ablati-
 vum pro genitivo: vel viva saxa habentia: o-
 stia vero aut littora sunt; aut exitus fluminis
 in mare; aut introitus portus.

689. PANTAGIAE. Hic fluvius Sici-
 liae, cum plenus incederet, implebat soni-

tur pene totam Siciliam, unde & *Pantagias*
 dictus est, quasi ubique sonans. Hic postea,
 cum Cereri quaerenti filiam obstreperet, ta-
 cere iussus est numinis voluntate. MEGA-
 ROSQUE SINUS. *Megara*, oppidum est
 non longe a Syraculis. THAPSUMQUE
 JACENTEM. *Thapsus*, insula juxta Syra-
 culas, plana, pene fluctibus par. TALIA
 MONSTRABAT. Quia occurrebat, und
 haec loca nosti.

690. RELEGENS. Renavigans, ut: *Et*
primi lege littoris oram. ERRATA. Parti-
 cipium sine verbi origine: non enim facit er-
 ror. RETRORSUS. Quasi a fine ad caput
 retexens.

PIERII.

ces, *immigit*, & *αἶψα* legunt: quam le-
 ctionem doctissimi plerique viri receperunt.

681. CONSTITERANT SILVA ALTA JOVIS. In
 antiquis plerisque codicibus, *constiterunt*, le-
 gitur, ut *steterunt*, *intulerunt*, pene ultima bre-
 vi saepe reperiuntur. Non tamen improbo *con-*
stiterant, exacta specie.

684. CONTRA JUSSA MONENT HE-
 LENI. Vetera quaedam exemplaria cum Me-
 diceo, *monent* legunt, hoc est persuadent;
 sed Helenus monuerat, & monitus in hoc
 dictionis genere dicuntur. SCYLLAMQUE
 CARYBDIM INTER UTRAMQUE VIAM
 LAETI DISCRIMINE PARVO NI TE-
 NEANT CURSUS. In codicibus nonnullis
 manu scriptis, *Scyllaeque Carybdis* scriptum
 est, ut ordo sit: *Inter utramque viam Scyl-*
lae & Carybdis. Sed imperfecta esset ora-
 tio, & alterum quod post *Carybdis* desidera-
 tur. Longe vero melius in Donatiano codi-
 ce, *Scyllam atque Carybdim*, appositively po-
 situm. Est & *ne teneant*, in aliquot ex-
 emplaribus antiquis; sed *ni* Donatus agno-
 scit,

Litora Achemenides, comes infelicis Ulixi.
 Sicanio praetenta sinu jacet insula contra
 Plemmyrium undosum: nomen dixere priores
 Ortygiam. Alpheum fama est huc Elidis amnem
 695 Occultas egisse vias subter mare: qui nunc
 Ore Arethusa tuo Siculis confunditur undis.
 Jussi numina magna loci veneramur: & inde
 Exsupero praepingue solum stagnantis Helori.

SERVI.

Hinc

691. INFOELICIS ULYSSI. Epitheton ad implendum versum positum more Graeco, sine respectu negotii: nam Aeneas incongrue infoelicem Ulyxen dicit; nisi forte quasi pius etiam hostis miseretur, cum similes errores & ipse patiatur: & notandum conclusam de Achaemenide mentionem.

692. PRAETENTA. Anteposita. JACET. Sita est, ut: *Medio jaces insula ponto*. CONTRA PLEMMYRIUM UNDOSUM. Quidam insulam, quidam fluvium putant dici. Sane verbum de verbo expressit: hoc est enim *undosum*, quod *Plemmyrium*: *πλεμυρία* enim, inundatio Graecis dicitur. Sinus Syracusanus, in quo Ortygia, cujus hic necessarie meminit: nondum enim erant conditae Syracusae. *Undosum* vero, quod usque illuc vestigia aestuantis Charybdis dicuntur pervenire.

694. ORTYGIAM. Haec tantum *Ortygia* dicitur; Apollinis vero etiam Delos. Et bene addidit PRIORES, ut haec, quae nunc est, semper appellata sit *Ortygia*; haec vero, prioribus tantum. FAMA EST HUC ELIDIS AMNEM. *Elis* & *Pisae*, civitates sunt Arcadiae, in qua est fons ingens, qui ex se duos alveos creat, Alpheum & Arethusam: unde sit, ut fingantur conjungi in exitu, quos origo conjungit. Arethusam autem etiam in Elide esse testatur Virgilius, dicens: *Sic tibi, cum fluctus subterlabere Sicanos, Doris amara suam non intermisceat undam*. Haec secundum fabulas venatrix fuit, quae dum se in Alpheo post laborem ablueret, ab eo adamata est. Quam cum in speciem avis Alpheus cognosset latere, etiam sic eam mutatam persequi coepit, quae eum diu fugiens deorum miseratione in fontem sui nominis mutata ad Siciliam per secretos meatus venit. Quam Alpheus illuc usque persequutus, fonti ejus se miscet, quod tali argumento probatur: nam cum equi, diebus festis Olympii Jovis, certantes in eo amne diluuntur, stercus equorum ex eo amne etiam in Arethusa recognoscitur. Patera etiam, quam in Alpheum quidam Olympio-

nices miserat, in Arethusa inventa dicitur. Hanc autem venatricem fuisse, quod etiam Virgilius ostendit: *Es tandem possis velox Arethusa sagittis*. Quidam autem *Arethusam* non de Elide ad Siciliam venire; sed in Sicilia nasci volunt & venienti fluvio occurrere. ALPHEUM. Quia Graece *Ἀλφειός* facit: ut *Ἀινείας* Aeneas, *Μήδεια* Medea. ORE. Fonte vivo: bene de fluvio, ut 1. Aeneid. *Unde per ora novem*.

697. JUSSI NUMINA MAGNA LOCI. Vel ab Achaemenide admoniti, vel Anchise, vel ab oraculis: & quaeritur, quae numina; vel quare non dixerit: & utrum Alpheum, an Arethusam intelligi voluerit. *Jussi* ergo, admoniti.

698. STAGNANTIS ELORI. Fluvii, qui ad imitationem Nili effunditur campis. Sed Graeci *ἑλὸν* dicunt, unde ait: *Stagnantis Elori*.

PIERII.

scit, & pro *ne* positum more veterum ait: quod & Priscianus admittit: quanquam alibi dicat: *Ni teneans cursus*, ita habere, ut Terentianum illud: *Ni metuam patrem*: & locus alius apud Virgilium: *Ni faciat, maria, ac terras, coe, que prof. Quippe ferans*. Plura vero Servius.

690. ERRATA RETRORSUM. In antiquis aliquot exemplaribus, *retrorsus*.

695. OCCULTAS EGISSE VIAS. In codice perveteri, qui apud me est, *habuisse vias*, legitur; sed *egisse* magis placet, ut in vulgatis.

696. SICULIS CONFUNDITUR UNDIS. In antiquis aliquot codicibus, *persunditur*; sed *confunditur*, magis placet: hoc est, commiscetur.

697. NUMINA MAGNA LOCI JUSSI VENERAMUR. In omnibus antiquis codic. quotquot legi, numerus est hujusmodi: *Jussi numina magna loci*

C C C C 2

vener-

Hinc altas cautes projectaque saxa Pachyni
 700 Radinus, & fatis nunquam concessa moveri,
 Apparet Camerina procul, campique Geloi,
 Immanisque Gela fluvii cognomine dicta.
 Arduus inde Acragas ostentat maxima longe
 Moenia, magnanimum quondam generator equorum.
 705 Teque datis linquo ventis, palmosa Selinus;
 Et vada dura lego saxis Lilybeia caecis.

SERVII.

699. PROJECTA. Porrecta & tenta, ut: *Proiecto dum pede laevo*. PACHYNI. Promontorium est austrum spectans: unde & *Pachynum* dictum, ab aeris crassitudine: nam *παχύς* est pinguis & crassus.

700. RADIMUS. Propter saxa latentia. *Radimus* autem, nimium adjuncti praeterimus, ut v. Aeneid. *Radis iter laevum interior*.

701. CAMERINA PROCUL. Palus est juxta ejusdem nominis oppidum: de qua, quodam tempore cum siccata pestilentiam creasset, consultus Apollo, an eam penitus exhaurire deberent, respondit: *Μὴ κίη Καμείραν ἀκίητος γὰρ αὐτῶν*, quo contempto excaverunt paludem: & carentes pestilentia, per eam partem ingressis hostibus, poenas dederunt. Sed hoc responsum Aeneae temporibus ignotum fuit. Ergo non observavit Poeta; sed ad praesens tempus locutus est.

702. IMMANISQUE GELA. Civitas a fluvio nominata: sicut etiam *campi Geloi*.

703. AGRAGAS. Mons est muro cinctus, in cujus summa parte oppidum est: unde & Cicero ait: *Ad mare intra moenia ante oppidum exspectabat*. De Verre. Notandum sane, haec Virgilium, quantum ad sua tempora spectabat, dicere; non quantum ad operis: Aenea enim navigante, nec fuerat Camerina siccata, nec Gela vel Agrigentum conditae: quod frequenter facit; sed nunc ideo vitiosum est: quia ex persona narrantur Aeneae.

704. MAGNANIMUM QUONDAM GENERATOR EQUORUM. Secundum Pindarum quondam Agrigentini equos ad agones Graeciae mittebant, qui inde victores revertebantur. Legimus etiam aliud: Cum in Cappadocia greges equorum perissent, Delphici Apollinis responso adduxerunt equos de Agrigento: & reparavere meliores. Quidam autem dicunt Heronem Agrigentinum, vel ut alii ferunt, Dionysium tyrannum Siciliae, equos ad ago-

nes Elidi Olympicos duxisse, & omnes vicisse.

705. PALMOSA SELINUS. Civitas est juxta Lilybaeum, abundans *palmis*, quibus vescuntur, & apio. *Σέλινον* enim apium dicitur. An *palmosa*, ab equis nobilibus.

706. SAXIS LILYBEIA COECIS. Vere dixit: nam litus Lilybetanum naturaliter cum saxis, quasi de industria constructum est. Sane notandum, omnium trium promonteriorum Siciliae factam mentionem, ut: *Ecce autem Boreas angusta a sede Pelori*. Et: *Projectaque saxa Pachyni*. Et hic modo: *Saxis Lilybeia coecis*.

PIERII.

veneramur: ut illa: *Addam cerea pruna*. Et: *Curru jungis Alaeis equos*.

698. STAGNANTIS ELORI. In codicibus antiquis, *Helori* cum adspiratione, quam & Pontanus recipit. Est etiam eodem versu *exsupero*, per *x*, & *s*.

701. APPARET CAMERINA PROCUL. In antiquis aliquot codicibus, *Camarina*, ut Graeci scribunt, *Μὴ κίη Καμείραν ἀκίητος γὰρ αὐτῶν*.

703. ARDUUS INDE AGRAGAS. In antiquis *arduos*. In Romano, *Agragas*, ut Graece scribitur, *Ἀκράγας*, Polybio. Sed affinitas litterarum facit, ut Latini multa per *g* scribant, quae Graeci per *K*, ut *gubernator*, *κυβερνήτης*: atque etiam vice versa nonnunquam pro *γ*, *c* substituant: ut ex *gongro*, *congrus*.

705. PALMOSA SELINIS. In codicibus aliquot antiquis, *Selinys* per *y* in fine scriptum est. In aliquot aliis *Selinus*: quod quidem cum Graeca scriptione facit. Nam *Σέλινος*, per *υ* finale, civitas Siciliae est: eaque, ut Graeci tradunt, & masculino & foeminino genere dicitur. Quod vero *palmosam* dicit Maro, ex M. Tullio est,

Hinc Drepani me portus & illaetabilis ora
 Accipit. Hic, pelagi tot tempestatibus actus,
 Heu genitorem, omnis curae casusque levamen,
 710 Amitto Anchisen. Hic me, pater optime, fessum
 Deferis, heu, tantis, nequidquam erepte periclis!
 Nec vates Helenus, cum multa horrenda moneret,
 Hos mihi praedixit luctus, non dira Celaeno.
 Hic labor extremus, longarum haec meta viarum.
 715 Hinc me digressum vestris deus adpulit oris.
 Sic pater Aeneas intentis omnibus unus
 Fata renarrabat divom, cursusque docebat.

SERVII.

Con-

707. DREPANI PORTUS. *Drepanum*, civitas est non longe a monte Eryce, trans Lilybaeum: dicta vel propter curvaturam littoris, in quo sita est; vel quod Saturnus, post amputata virilia Coelo patri, illuc falcem projecit, quae Graece *σπίρατος* dicitur: quod verisimile putatur propter vicinitatem Erycis, consecrati Veneri, quae dicitur nata ex Coeli cruore, & spuma maris. Quidam *Drepana* dictum volunt a falce Cereris, quam ibi, cum filiam suam Proserpinam quaereret, amisit. Cato pluraliter *haec drepana* dicit. ILLAETABILIS. Propter patris amissionem.

708. ACTIS. Transactis; vel quomodo mensibus actis.

711. FESSUM DESERIS. Ut supra diximus, secundum Virgilium: nam Cato eum in Originibus ad Italiam venisse docet: unde etiam in sexto illud amphibolon est: *Quo magis Italia macum lactere reperta*. Nam & post Latinum, Turnumque, & Amatam, dicitur excessisse. Sed bene hic subtrahitur; ne parum decoro amoris intersit. Quaeritur sane cur sine ulla descriptione funeris patris praeterierit? aut quia in v. dicturus est; & bis eadem dicere vitaverit: aut quia, sicut dictum est, Anchises ad Italiam cum filio pervenit.

712. NEC VATES HELENUS. Quia dixerat: *Prohibens nam caetera Parcae Scire, Helenum farique vetas*.

713. NON DIRA CELAENO. Quae vel irata debuit adversa praedicere, Et bona pietate mortem patris graviolem dicit esse, quam finem.

714. HIC LABOR EXTREMUS. Aut apud Drepanum: aut *extremus*, saevissimus: quia

statim tempestati sacratus est. Et bene de ipsa tempestate tacuit: quia *Iliouen* supra dixerat: *Cum subito adsurgens fluctu nimbofus Orion In vada coeca tulit*.

715. DEUS APPULIT ORIS. Tulit voluntate sua: bene se commendat Didoni, dicens se ad eam deorum voluntate venisse. Sane non dixit quis deus, ut alibi: *Dabit deus his quoque finem*.

716. UNUS. Non interpellante regina interrogationibus.

717. FATA DIVUM. Quae dii hominibus tribuunt. RENARRABAT. Aut vacat RE, ut: *Confiteri possit*: aut apparet Aeneam ante de suis calibus cum Didone confuse locutum: & ideo hic addidit: *Renarrabat*; quasi quae dixerat antea, nunc ex ordine referebat, quod notat in primo: *Immo age, & a prima dic bosper origine nobis*. Sane in secundi principio duo sunt versus ex persona Poetae, sicut hic tres, & similis est finis initio.

PIERII.

est, in Actione ultima contra Verrem: *Nautae coeli radices palmarum agrestium, quarum erat in illis locis, sicut in magna parte Siciliae, multitudo, colligebant*.

708. TOT TEMPESTATIBUS ACTUS. In antiquis pene omnibus exemplaribus legere est, *actis*. Neque *actis* est in iis, quos legi, nisi contacto codice.

709. HEU GENITOREM. Diversum hoc ab historia, si Straboni credimus, qui Aeneam una cum Anchise patre & filio Ascanio Laurentum applicuisse tradit.

717. FATA RENARRABAT DIVOM, CURSUS-
 CCCC 3 QUE

Conticuit tandem, factoque hic fine quievit.

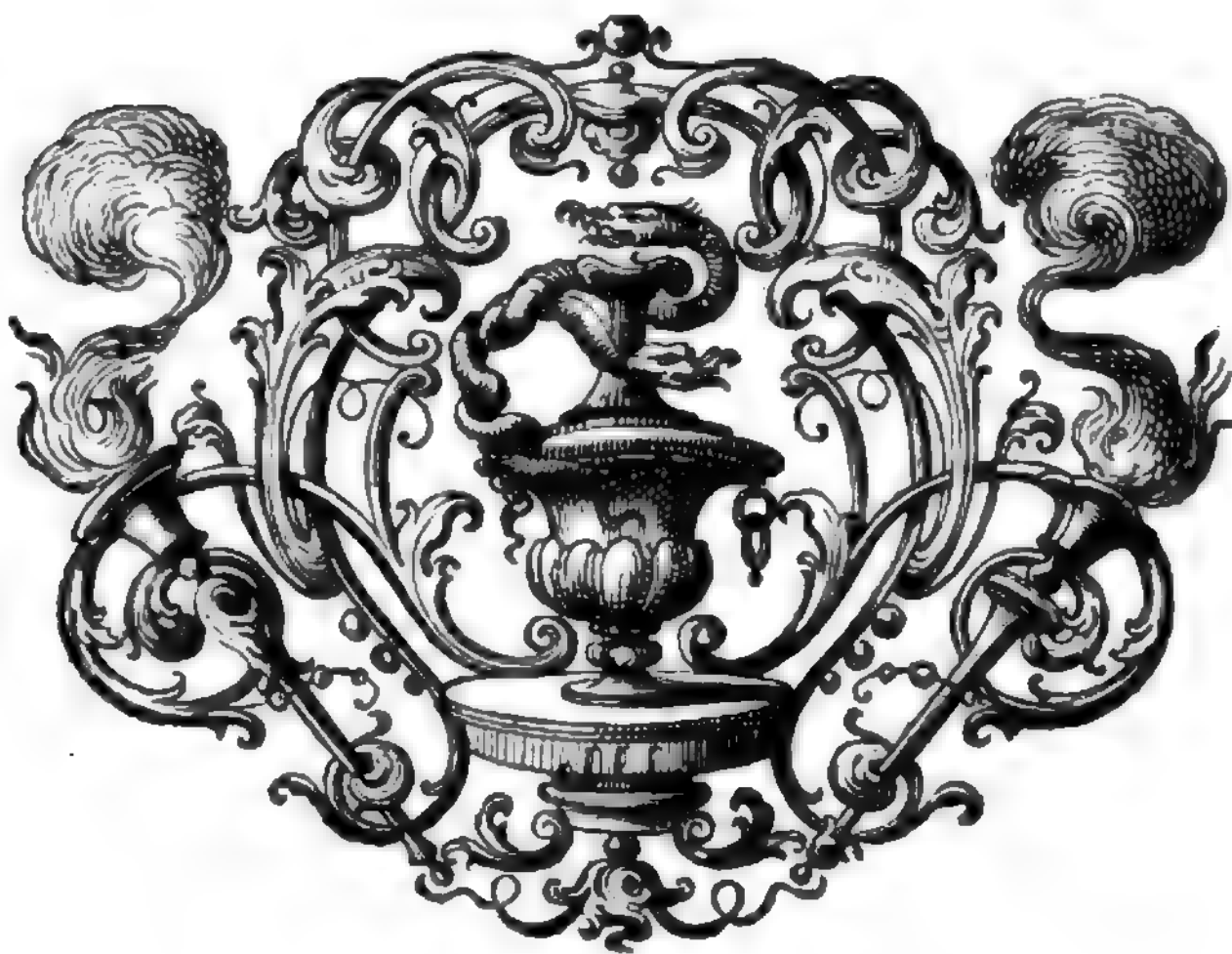
SERVII.

718. CONTICUIT TANDEM. Ut: *Conticuere omnes*. TANDEM. Diuturnitatem narrantis expressit. Notandum sane, quia controversiarum more epilogos dedit sex istis prioribus libris: quos & esse bioticos voluit: nam singulis res singulas dedit, ut primo omnia; secundo *παιδος*; tertio errores; quarto *ιδος*; quinto festivitatem; sexto scientiam. Epilogos autem sic variavit, ut in primo miseratio esset Didonis; in secundo mors Creusae; in tertio Anchisae; in quarto Didonis; in quinto Palinuri; in sexto Marcelli citum deflet interi-

tum. Facto enim fine narrandi Aeneas successit ad requiem.

PIERII.

QUE DOCEBAT. In antiquis aliquot codicibus legere est, *Fataque narrabat diuom*. Sed enim quia bonam horum partem Didoni prius enarraverat, & in hac dictionis continuatione, multa fuere repetita: longe magis placet *renarrabat*, ut in Mediceo, & vulgatis habetur exemplaribus.

Int. Vincentini f.

P. VIRGILII MARONIS AENEIDOS LIBER QUARTUS.

At regina gravi jam dudum saucia cura

SERVII.

PIERII.

Vul-

Vs. 1. **A** Pollonius Argonautica scripsit, ubi inducit amantem Medeam. Inde totus hic liber translatus est de tertio Apollonii. Est autem pene totus in affectione; licet in fine πειραῖς habeat, ubi abscessus Aeneae gignit dolorem. Sane totus est in consiliis & subtilitatibus: nam pene comicus stilus est; nec mirum, ubi de amore tractatur. Junctus quoque superioribus est, quod artis esse frequenter diximus: nam ex abrupto vitiosus est transitus; licet stulte quidam dicant hunc tertio non esse conjunctum, in illo enim navigium; in hoc a-

mo-

Vs. 1. **A**T REGINA GRAVI. Antiquus admodum codex est, in quo *ad* littera ex praepositione *ad* per *s* semper notata est, tam in compositis dictionibus, quam etiam in iis, quae simpliciter proferuntur, ut: *Meque at tua limina*: &c, *Asterisque vocatur Apollo*: &c, *Atoportus amictu*. Ubi vero *s* ea consuetudine, vel ex analogia scribi nunc solet, ibi *ad* notatur, ut: *Serosi capud hoc apri*. *Ad mibi sese offert*: atque loco hoc, *Ad regina gravi jamdudum saucia cura*. Sed enim ut de ratione scriptio- nis hujus, quae adeo frequens est apud veteres, ali-

Vulnus alit venis, & caeco carpitur igni.
 Multa viri virtus animo, multusque recurſat
 Gentis honos. Haerent infixi pectore vultus,
 5 Verbaque: nec placidam membris dat cura quietem.

SERVII.

mores exſequitur non videntes optimam conjunctionem. Cum enim tertium ſic clauſerit: *Faſtoque hic ſine quieſcit*: ſubſecutus intulit: **AT REGINA GRAVI JAMDUDUM SAUCIA CURA**. Item paulo poſt: **NEC PLACIDAM MEMBRIS DAT CURA QUIETEM**: nam cum Aeneam dormire dixerit, ſatis congrue ſubjunxit, ut ſomno amans careret. Alii ſubitum tranſitum factum tradunt: quia non offendit convivium diſſolutum; ſed hoc ſubtiliter fecit: quia etiam alia convivia eam habuiſſe deſcribit: *Peſt ubi digreſſi lumenque obſcura viciffim*. Sane bene **REGINA**: quia contra dignitatem amor ſuſceptus gravior eſſe ſolet: ex hoc enim nomine & pudoris & deliberationis naſcitur cauſa, & praecipue potiundi difficultas. Videtur & poſt amiſſam caſtitem etiam juſtus interitus. **JAMDUDUM**. Aut nimium & vehementer, ut Terentius: *Jamdudum te amat; Jamdudum illi facile ſis quod deſeat*. Aut jamdudum, id eſt, a quo tempore vidit Aeneam. Legimus enim: *Obſtupuit primo aſpectu Sidonia Dido*. Aut ex quo narrare coepit Aeneas: aut ex quo intervenit Cupido. **SAUCIA**. Hinc ſubjungit.

2. **VULNUS ALIT**. Id eſt, curam paſcit. Et bene adludit ad Cupidis tela, ut paulo poſt ad faculam, ut: **ET CAECO CARPITUR IGNI**: nam ſagittarum vulnus eſt, facis incendium. **CURA**. Amore intolerabili, quem ſeſſo non poſſat, ut: *Meque hic abſolute curis*. Cura progo, ab eo, quod cor urat, ut: *Veneris juſſiſſima cura*. Item: *Mea maxima cura*. Sane per conſuſionem verbi & nominis dictum eſt: nam cura eſt & verbum, ut: *Cura, cures*; cum non eſt nomen. **VENIS**. Quia per venas amor currit, ut ſanguis: nam in ſanguine anima; in anima amor eſt: aut ſicut venenum: inde dictum: *Fallaſque veneno*. Item: *Longumque hibeas amorem*. Nam venenum ideo dicitur, quia per venas currit. **CAECO CARPITUR IGNI**. Non quod non cernat; ſed quod Dido amorem ſuum vult occultare, ſi poſſit: ideo caeco. Et agit Virgilius, ut inventas frangat declamationes: ut hoc loco rem dixit ſine declamatione, unde Ovidius: *Quoque magis legitur, tanto magis aſſuat ignis*. Caeco ergo igni, validiore, cujus natura eſt, ut compreſſus magis convaleſcat. *Carpit enim vires paulatim*. Sane igni, pro igne, dativus pro ablativo.

3. **MULTA VIRI VIRTUS ANIMO**. Bene mo-

Poſte-

diam ſe facit praebere Didonem, inter regalem pudorem & amoris impulſum. Simulat enim ſe virtutem mirari, cujus pulchritudine commovebatur. *Multa autem virtus*, figurate dixit: nam ad numerum tranſtulit, quod eſt quantitatis: aut multa, pro magna. **RECURSAT**. Frequentativo uſus eſt verbo in frequenti amantis cogitatione.

4. **GENTIS**. Non Aeneae; ut ſit velut excuſatio; ſed a Dardani numinibus, aut Veneris. **INFIXI PECTORE VULTUS**, **VERBAQUE**. *Vultus*, inquit & verba haerent; *virtus & bonos gentis recurſat*: quia ſuperiora vehementiora ſunt ad amorem. Tale & illud eſt: *Illum abſens abſentem auditque videtque*. **Pectore** vero, pro, pectori. **Quo tangit**, quibus poſſimum gignuntur amores, formam videlicet, & eloquentiam.

5. **NEC PLACIDAM MEMBRIS DAT CURA QUIETEM**. Aut penitus quiete caruit; ut placida, epitheton ſit quietis: aut habuit quidem quietem; ſed non placidam, id eſt, turbatam ſomniis: unde & ipſa paulo poſt: *Quae me ſuſpenſam inſomnia terrens*.

PIERII.

aliquid differamus: non in codicibus tantum antiquis, verum etiam in veterum monumentis obſervatum ſaepe ad & at, ſive per s, ſive per d ſcribuntur, idem ſignificare: quamvis juniores Grammatici praepoſitionem a conjunctiva ſcriptione diſtinxerint. Indifferenter vero, uno eodemque ſignificato ſcribi plerumque Solipater Cariſius manifeſte declarat, Licinii Calvi exemplo in Fulcinium ambitus reum: *Ad ita mihi Jovem deſque immortalis velim benefeciſſe judicis*. At, inquit, conjunctionem, ad vero praepoſitionem ſcribunt: iuvareque tamen eſt, ad hic per d ſcribi, ne ſubſequens s, litteram duriorẽ ſuique ſimilem ſonum litterae amplexa dictum faciat immitius. Haec ego autem ita ſcienda judicari, ut diligenter veterum ſententiis obſervatis, nunquam tamen a conſuetudine recedamus.

3. **MULTUSQUE RECURSAT GENTIS HONOS**. Nullum fere codicem ex his antiquis adinveni, in quo dictio *recurſat* incolumis habetur: littera modo una, modo altera in hoc vel illo codice, vel ſuppoſiticia, vel deſiderata: in plerisque vero abraſas medias aſpexi, & alias atque alias ſuproducas. Moveant ſorte ſtomachum, ſi dicere *recuſat*, aut *recu-*

Postera Phoebea lustrabat lampade terras,
 Humentemque Aurora polo dimoverat umbram;
 Cum sic unanimam adloquitur male sana sororem:
 Anna soror, quae me suspensam insomnia terrent!
 10 Quis novus hic nostris successit sedibus hospes!
 Quem sese ore ferens! quam forti pectore, & armis!

SERVII.

Cre-

6. POSTERA PHOEBEA LUSTRABAT LAMPADE TERRAS. Circumlocutio orientis diei: secundum enim & tertium librum Aeneas per noctem in convivio Didonis narraverat: licet, ut supra diximus, Virgilius ista, quae per naturam necesse est fieri, plerumque contemnat. LUSTRABAT. Aut inlustrabat, aut re vera *lustrabat*, id est, purgabat: nam nox quodammodo polluit mundum: vel circumibat, ut: *Lustrat Aventini montem*.

7. HUMENTEM UMBRAM. Quia nox omnis humida est, ut: *Noctis lentus non deficit humor*. Et nihil interest, utrum umbram an noctem dicat: nox enim, umbra terrae est, ut supra: *Involvens umbra magna terramque polumque*. Ergo humentem, pro, humidam: quia humens est, quod facit humidum: unde bene humentem posuit. Est etiam Hysteron proteron in sensu: prius est enim, ut Aurora umbram dimoveat; post Phoebea lampas lustrat terras: Aurora enim solem praecedit.

8. CUM SIC UNANIMEM. De re pudenda loquutura parum fuerat, sororem eligere, nisi etiam unanimem. Dicimus autem & unanimus & unanimis, sicut inermis & incrimis. MALE SANA. Non plene sana, amore vitiata: male enim plerumque non, plerumque minus significat; non, ut: *Statio male fida carinis*: minus, ut *male sanus*; sicut *ve*, ut *vecors*, & *vesanus*. Quamquam male & perniciose significat, ut Lucanus: *Sic male deseruis*. Et quidam male-sana, volunt hyphen legere; nec esse compositum verbum: quia composita unum plerumque corrumpant necesse est, ut *malesuada*.

9. ANNA SOROR. Cujus filiae fuerint Anna & Dido, Naevius dixit. Et bene vocabulo necessitudinis blanditur, ut libenter Didonis audiat confessionem: sed suspense & pedetentim, pudore resistente, incipit. INSOMNIA TERRENT. Et terret, & terrens legitur. Sed si terret legimus, insomnia, erit virgilia: hoc enim majores inter vigilias, & ea quae videmus in somniis, interesse voluerunt; ut *insomnia*, generis foeminini, numeri singularis, *vigiliam* significaret; *insomnia* vero, generis neutri, numeri pluralis, ea quae per somnium videmus, ut:

Sed falsa ad coelum mittunt insomnia manes. Sciendum igitur, quia, si terret dixerimus, antiqua erit elocutio: *insomnia* enim, licet & Pacuvius & Ennius frequenter dixerint; Plinius tamen exclusit, & de usu removit. Sed ambiguitatem lectionis haec res fecit, quod non ex aperto se vigilasse dixit; sed habuisse quietem implacitam, id est, somniis interruptam; ut intelligamus eam & in somniis territam: & propter terrorem insomniae vigilias quoque perpeſſam.

10. QUIS. Nonnulli pro aliquis accipiunt, vel qualis. NOVUS. Magnus, ut: *Pellio & ipse facis nova carmina*. Quasi antea nunquam, ut Terentius: *Nova figura*. SUCCESSIT SEDIBUS. Ut: *Succedoque oneri*. Et: *Successit recto, & flammis ad culmina jactans*.

11. QUEM SESE ORE FERENS. Cum eum ob virtutem laudet, addendo tamen os, nec pulchritudinem denegaverit. Ore autem ferens, utrum oratione, an vultu, dubium est, ut: *Obstipuit primo aspectu Sidonia Dido*. Item: *Namque ipsa decoram Caesariem nato genitrix lumenque juventae Purpureum, & laetos oculis adflaret honores*. FORTI PECTORE ET ARMIS! Ut etiam ab Ilioneo audierat, dicente: *Quo iustior alter, Nec pietate fuit, nec bello major & armis*. Sane subaudis est. Et bene virtutis commemoratione excusat supra dictam pulchritudinis laudem. Pectore autem, & armis, non bis idem dicit; sed pectore ad patientiam; armis ad fortitudinem.

PIERII.

versat, & alia etiam his foediora legitimae lectionis loco supposita fuisse. Sed enim *recurſat*, frequentativa forma a *recurro*, castam esse lectionem tam sententiae concinnitate, quam Servii & Aruliani Meslii iudicio confirmatur.

8. QUUM SIC UNANIMEM ALLOQUITUR. In codicibus aliquot antiquis, *um* legitur, & *unanimam*. Utrumque agnoscitur a Grammaticis. De *adloquitur* per *d*, alibi dictum.

9. QVAE ME SUSPENSAM INSOMNIA TERRET. Libentius omnes, *terrent*, cum antiquis codicibus agnoscunt, ut *insomnia* plur. numero dicantur, sive *τὰ ὕπνια*, sive vigiliam intelligamus: nam plur. numero *insomnia* loco hoc, pro vigiliis

D d d d

posi-

- Credo equidem (nec vana fides) genus esse deorum.
 Degeneres animos timor arguit. Heu, quibus ille
 Jactatus fatis! quae bella exhausta canebat!
 15 Si mihi non animo fixum inmotumque sederet,
 Ne cui me vinclo vellem sociare jugali,
 Postquam primus amor deceptam morte fefellit:
 Si non pertaesum thalami taedaeque fuisset;
 Huic uni forsan potui succumbere culpa.
 20 Anna, fatebor enim; miseri post fata Sichaei
 Conjugis, & sparsos fraterna caede Penatis,
 Solus hic inflexit sensus, animumque labantem

SERVII.

In-

12. Credo equidem genus esse deorum. Ordo est: Ego quidem credo genus Deorum esse: nec enim VANA FIDES est, id est, falsa: nam DEGENERES ANIMOS ARGUIT TIMOR, id est, probat, impugnat. Et bono ordine amari facit Aeneam ab ea, de qua ait: *Jura dabat legesque viris*. Primo virtute & factis; deinde generis nobilitate; inde oratione; post pulchritudine: & singula singulis reddit.

13. QUIBUS ILLE. Pro quantis. HEU. Per haec amoris impulsus ostenditur. Et hoc ad miserationem pertinet.

14. JACTATUS FATIS. Casibus, ut: *Quis te, nato dea, per tanta pericula casus Insequitur?* Et est Hysterologia: nam prius est, ut bella exhausterit; post fatis jactatus sit. QUAE BELLA. Quanta: pronomem pro nomine. EXHAUSTA. Finita, terminata; quod nimiae virtutis est: nam inchoare bella, quorumlibet est; vincere vel finire, paucorum.

15. FIXUM, IMMOTUMQUE SEDERET. Cogi sese optat, quae sic negat. *Inmotum* autem pro immobile, participium vim nominis habens. SEDERET. Placeret, ut: *Et sedet hoc animo*.

16. NEC CUI. Deest viro. VINCLO JUGALI. Synaeresis est, pro vinculo. *Jugali* autem, propter *jugum*, quod imponebatur matrimonio conjungendis: unde & Juno *Jugalis* dicitur. Quidam *jugali* accipiunt pro conjugali, per *αἰσώπειον* dictum, quae sit, cum de prima parte verbi syllaba detrahitur.

17. PRIMUS AMOR. Id est, maritus. DECEPTAM MORTE FEFELLIT. Figurata dixit: morte sua decepit me, & fefellit.

18. PERTAESUM THALAMI, TEDAEQUE FUISSET. *Pertaesum*, participium est sine verbi origine: & regit genitivum, ut hoc loco: nam genitivus est singularis: & accu-

lativum, ut: *Pertaesum ignaviam suam*.

19. HUIC UNI FORSAN POTUI SUCCUMBERE CULPAE. Bene *forfan*, quasi adhuc dubitet. Singula pronuntianda sunt: nam ingenti dicta sunt libra, quibus confessioni desiderii sui quandam injicit refrenationem. CULPAE. Bene *cul-pae* potius quam *amori*: & hoc propter antiquum ritum, quo repellebantur a sacerdotio, id est, Fortunam muliebrem non coronabant, bis nuptae.

20. FATEBOR ENIM. Bene uno sermone & culpam expreflit & necessitatem: *fateri* enim, & coactorum est & culpabilium. Sed hic videtur per oblationem confessionis levius crimen efficere. MISERI POST FATA SICHAEI. Aut muliebriter dixit *miseri*; aut mortui, secundum Ciceronem, qui in Tusculanis *miseros, mortuos* vocat: aut certe ob hoc *miseri*, cujus jam obliviscitur: aut *miseri*, sic occisi.

21. SPARSOS FRATERNA CAEDE PENATES. Si Didonis, dispersos per fugam intelligimus; si fratris, pollutos cruore. *Fraterna* autem *caede*, quam frater admiserit.

22. INFLEXIT. Quia supra ait: *Fixum inmotumque sederet*. *Inflexit*, a rigido proposito declinavit. Et bene per gradus crevit; primum *inflexit*, ut fixos ostenderet: quae fixa sunt enim, quoniam avelli non possunt, flectuntur; deinde *impulit labantem*: ea enim *impelluntur*, quae prona sunt ad cadendum. LABANTEM IMPULIT. Id est, impulit, & labare fecit: non enim lababat: quia ante immobilis fuerat. Cavendum sane, ne *labantem* contra metrum legamus: nam *la* longa est, ut: *Labere nympha polo*.

PIERII.

positum Sosipater Carisius putat: quamvis & hic somnia intelligi possunt, in quibus terror.

- Inpultit. Agnosco veteris vestigia flammae.
 Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
 25 Vel Pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
 Pallentis umbras Erebi, noctemque profundam,
 Ante pudor quam te violo, aut tua jura resolvo.
 Ille meos, primus qui me sibi junxit, amores
 Abstulit. Ille habeat secum, fervetque sepulcro.
 30 Sic effata sinum lacrimis inplevit obortis.

SERVII.

An-

23. AGNOSCO. Participium *agnosco*, non *agnitus*. Sallustius: *Nec inermes ex praelio viros quemquam agnoturum*. VETERIS VESTIGIA FLAMMAE. Bene inhonestam rem sub honesta specie confitetur, dicens se agnoscere maritalis conjugii ardorem: hoc est, quo mariti diligere solent: nam erat meretricium, dicere: in amorem Aeneae incidi.

24. SED MIHI VEL TELLUS OPTEM PRIUS IMA DEHISCAT. Callide; ac si diceret posse se conjungi Aeneae, si mors secuta non fuerit: & bene in velligio revocavit. OPTEM. Pro vellim.

26. PALLENTES UMBRAS HEREBO. Id est, in Herebo: alii *Herebi* legunt: aut *Herebo*, ad Herebum, ut: *Is clamor coelo*. Et perseveravit in atroci imprecatione: nam non sufficit, *Adigat me fulmine ad umbras*, dixisse; adjecit, *Pallentes umbras Herebo, noctemque profundam, Ante pudor quam te violo*. Pudor, pro pudicitia abutimur: & bene *violo*: quia pudor sacrosancte custodiendus est.

27. AUT TUA JURA RESOLVO. Propter illud: *Vinclo jugali*.

28. AMORES ABSTULIT. Cum illo consumpti sunt amores, desideria, & voluptates. AMORES. Quibus amare possim: & bene videtur moram posuisse, cum dicit: *Primus qui me sibi junxit, amores*.

29. SERVETQUE SEPULCHRO. Id est, & defunctus servet, & qui in sepulchro est, ut: *Ipsa sed in somnis inhumati venit imago Conjugis*. Sed modo pro mortuo accipiamus. Sane ceremoniis veterum, Flaminicam nisi unum virum habere non licet, quod hic ex persona Didonis exsequitur, dolentis stuprum admissum in amore Aeneae, quod supradictis versibus probavit: *Ille meos primus, &c.* nec Flamini aliam ducere licebat uxorem, nisi post mortem Flaminicae uxoris, quod expeditur: quia post mortem Didonis Laviniam duxit: & quod subrepta vel retenta Creusa ex ipsius quoque confessione & praedicatione regia parata fuerit, quod

nullum piaculum fore denuntiatur.

30. SINUM LACHRYMIS IMPLEVIT OBORTIS. *Sinus*, dicimus *orbis* oculorum, id est, palpebras, quae in palpitatione dictae sunt: nam semper moventur. *Implevit* autem ideo: quia lachrymae plerumque se intra oculos tenent. Et bene praemisit excusationem his lachrymis commemoratione prioris mariti; quasi propter maritum fletet, cum amore cogente lachrymaret.

PIERII.

25. ADIGAT ME FULMINE AD UMBRAS. In codicibus aliquot antiquis, *abigat* legitur: nempe quia veriti sunt bis *ad* praepositionem repetere. Sed enim ea sic posita, majorem ostendit vim: neque desunt hujus elocutionis exempla apud Virgilium & Ciceronem, ut illud: *Non dum erat auditum te ad Italiam adventare*.

27. ANTE PUDOR QUAM TE VIOLEM, AUT TUA JURA RESOLVAM. In Romano, & in Ob longo Vaticanæ bibliothecae codicibus antiquissimis scriptum est, *violo & resolvo*. In Longobardico etiam ita prius habebatur, altera inde manu superadditum est *a* cum nota compendiaris, quae pro *in* poni solet. Corruptus etiam est Mediceus, ubi *violen* ex *violo* factum: & ita in Porcio contaminatum est utrumque verbum, quum *violo & resolvo*, prius scriptum esset. Finitivum vero modum loco hoc Solipater dubio procul agnoscit, ubi ait: *Antequam, modo finitivis, modo subjunctivis jungitur: Junctum subjunctivis, ut: Antequam venisset: disjunctum, finitivis, ut apud Virgilium: Ante pudor quam te violo, aut tua jura resolvo*. Hinc, quam is lectionem probavit, patet.

28. QUI ME SIBI JUNXIT. In antiquis aliquot exemplaribus *vinxis* legitur: quod tantumdem est, nisi quis *ungere*, magis ad nuptias pertinere dicat; *vincere* autem amicitiae potius esse.

30. SINUM LACHRYMIS IMPLEVIT OBORTIS. In veteribus codicibus aliquot, *lacrumis aborsis*, legitur; sed *oborsis* interpretes agnoscunt.

Dd dd 2

Anna refert: O luce magis dilecta sorori,
 Solane perpetua maerens carpere juventa?
 Nec dulcis natos, Veneris nec praemia noris?
 Id cinerem aut manis credis curare sepultos?
 35 Esto: aegram nulli quondam flexere mariti:
 Non Libyae, non ante Tyro, despectus Iarbas,
 Ductoresque alii, quos Africa terra triumphis

SERVII.

31. ANNA REFERT. Mire videtur intellexisse Anna, quod sibi suaderi vellet Dido: & est rhetorica suasio, omni parte plena: nam & purgat obiecta; & ostendit utilitatem; & a timore persuadet. Et usus est apto causae principio: nam cum aliquid propter nos petimus, benevolum nobis eum, qui audit, facere debemus; cum in aliena causa sententiam dicimus, nos illi benevolos debemus ostendere, ut habeatur dictis fides. Postquam igitur dicendo, *O luce magis dilecta sorori*, ostendit nihil sibi sorore esse carius, summam rei ponit; an nuptiae faciendae sint, *Solane perpetua maerens carpere juventa*. Inde partes rei a persona Didonis; an, quia maritum perdidit, alium accipere debeat: *Id cinerem aut manes credis curare sepultos?* Aeneam: *Placitone etiam pugnabis amor?* a loco: *Nec venit in mentem quorum confederis arvis?* a timore: *Quid bella Tyro surgentia dicam Germanique minas?* a causa & utilitate: *Quam tu urbem soror hanc carnes?* a modo: *Indulge hospitio, causasque innecte morandi*. An etiam id dii fieri velint per coniecturam: *Diis equidem auspiciis reor & Junone secunda*. O LUCE MAGIS DILECTA. Quae diligatur adhuc: an magis quam lux dilecta? aut dilectior luce? nam antiqui frequenter pro comparativo jungebant particulam magis. Tale & illud est: *Nate mihi vita quondam, dum vita manebat Charre magis*. Terentius: *Nihil videtur mundius, nec magis compositum, nec magis elegans*. SORORI. Bene Anna dilecta respondit sorori: quia Dido sic coepit: *Anna soror*. Ergo per nomen necessitudinis ostendit, se quae sunt utilia persuadere, ut alibi: *Partumque patri tendebat Iulum*.

32. SOLANE PERPETUA. Id est, solane maerens in omni carperis juventa? *Perpetua* ergo, *continua*. JUVENTA: aut pro *juventute* accipiendum: nam *Juventa*, dea illius aetatis est; *juventas*, aetas ipsa juvenilis; *juventus*, juvenum multitudo.

33. NEC DULCIS NATOS. Propter liberos: quae fuit causa secundi matrimonii, ut Juvenalis: *Sed places Urfidio lex Julia, tollere dulcem Cogitat haeredem*. Et Hysterologia est: nam per Veneris praemia proveniunt nati. Alii male jungunt

natos Veneris, Aeneam & Cupidinem. Alii *ipota & antipota* dicunt. VENERIS NEC PRAEMIA. Id est, voluptates. Homerus, *Τῆ δ' ὅπρ' Ἀποδίτῃς*. Et volunt quidam *ἰν δ' αὖθις* esse.

34. ID CINEREM AUT MANES CREDIS CURARE SEPULTOS? Propter illud: *Ille habeat se cum servetque sepulchro*: quia marito juraverat, ut: *Non servata fides cineri promissa Sichaeo*. Et bene extenuat dicendo non animam, sed cineres & manes sepultos. Dicit autem secundum Epicureos, qui animam cum corpore dicunt perire.

35. ESTO. Adverbium concedentis: & est Graecum *ἴτω*. FLEXERE MARITI. Non qui erant; sed qui esse cupiebant. Alii intelligunt *aegram mariti*; ut sit genitivus singularis, id est, tristem, propter maritum. Vel *aegram*, ad morbum animi referas, id est, ut stultitiam judicet in juventa aetate nuptiis abstinere. *Aeger* enim, animo dicitur, *aegrotus*, corpore.

36. NON ANTE TYRO. Aut in Tyro; ac si diceret Tyri: aut certe *Τύροδεσ*, id est, de Tyro, ut: *Dardanius Hesperia*. Quidam autem *Libyae*, mariti Lybiae; *Tyro*, mariti Tyrri exponunt. DESPECTUS IARBAS. Rex Lybiae, qui Didonem re vera voluit ducere uxorem: &, ut habet historia, cum haec negaret, Carthagini intulit bellum: cujus timore cum cogeretur a civibus, petiit ut ante placaret manes mariti prioris: & exaedificata pyra se in ignem praecipitavit: ob quam rem Dido, id est, virago, quae virile aliquid tegerit, appellata est: nam Elissa proprie dicta est.

37. DUCTORESQUE ALII. Ergo & Iarbas ductor. Alii autem, qualis Iarbas. QUOS AFRICA TERRA. Derivationes frequenter majores sunt a principalitate: interdum pares inveniuntur: raro minores: unde supra in *Lacerna* notandum diximus. TRIUMPHIS DIVES. Id est, bellicosa. Et quidam dicunt Afros nunquam triumphasse. Plinius autem secundo Historiae naturalis, & Pompejus Trogus, Afros dicunt pompam triumphi primos invenisse, quam

filii

Dives alit. Placitone etiam pugnabis amor?

Nec venit in mentem, quorum confederis arvis?

40 Hinc Gaetulae urbes, genus insuperabile bello:
Et Numidae infreni cingunt, & inhospita Syrtis:
Hinc deserta siti regio, lateque furentes
Barcae. Quid bella Tyro surgentia dicam,
Germanique minas?

45 Dis equidem auspiciis reor & Junone secunda

SERVII.

Huc

sibi Romani postea vindicaverunt. Livius autem Andronicus refert, eos de Romanis saepius triumphasse, suasque porticus Romanis spoliis adornasse: merito ergo DIVES TRIUMPHIS.

38. PLACITONE ETIAM PUGNABIS AMORI? Ac si diceret: jure contempsisti eos, qui displicebant: numquid etiam placito amor repugnabis? Et est Graecum, *pugno tibi*: nam nos *pugno tecum* dicimus. Et *placito*, alii volunt, vel universis hominibus, id est, conjugali amor, vel legibus dictum.

40. HINC GETULAE URBS. Ad terrorem urbes posuit: nam in mapalibus habitabant. GENUS INSUPERABILE BELLO. Ut: *Quos nulla fatigant Praelia: nec victi possunt abistere ferro*. INFRENI. Aut saevi, & feroces, ut ipse contrario: *Hi frenum accipere*: aut qui equis sine freno utuntur.

41. CINGUNT. Non adjuncti sunt; sed *cingunt*, quasi circumdant, ut: *Cingique urbem obsidione videret*. INHOSPITA. Barbara, aspera: & fictum *inhospita*, cum *inhospes* non dicatur.

42. DESERTA SITI REGIO. Inhabitabilis raritate aquae. Dicit autem Xerolibyem, id est, partem Africae aridam, quae est inter Tripolin & Pentapolin. Et bene terret, dicens juxta esse aut bellicosas gentes, aut deserta loca, unde non speratur auxilium. LATEQUE FURENTES BARCAEI. Hi prope sunt a Carthagine: unde addidit, *late furentes*. Hi, secundum Titianum in Chorographia, Phoenicem navali quondam vicere certamine. *Barce* autem civitas est Pentapoleos, quae hodie Prolemais dicitur: nam *Cyrene* & *Barce* reginae fuerunt, quae singulis dederunt civitatibus nomina. Sed hoc per prolepsin dictum est.

43. BELLA TYRO SURGENTIA. Necessario ad persuadendum praesenti tempore usus est.

44. GERMANIQUE MINAS. Propter arrum, quod ei sicut in primo diximus tulerat. Et *minas* pro ipsis periculis posuit, ut ex praecedentibus sequentia accipiamus.

45. DIIS EQUIDEM AUSPICIBUS. Hoc dicit: Dii, qui sunt auspices matrimonii, Aeneam huc venire fecerunt. Nuptiae enim captatis fiebant auguriis, ut Lucanus: *Junguntur ratiis, consentique auspice Bruto*. Varro De pudicitia, ait: *Auspices in nuptiis appellatos ab auspiciis, quae ab marito & nova nupta per hos auspices captabantur in nuptiis*. JUNONE SECUNDA. Aut quae praestit conjugis: unde Γαμήλιος, id est, *Prontuba*, appellatur; quamvis & ipsa in libris Augurum praestit dicatur auspiciis: aut quia Carthaginem fovet.

PIERII.

37. QUOS AFRICA TERRA TRIUMPHIS DIVES ALIT. In Rom. cod. legere est, *triumphos*, accusativo casu: ut sit, quos triumphos, pro triumphales viros. Rectius tamen est, *dives triumphis*, ut agnoscit Servius.

38. PLACIDO NE ETIAM PUGNABIS AMORI. Quamvis *placido*, nomen, in aliquot codicibus manu scriptis habeatur, longe tamen melius *placito* esse dixerim: ut emendatiora legunt exemplaria.

40. HINC GETULAE URBS. In antiquis aliquot codicibus *Gaetulae*, cum diphthongo prima syllaba scriptum observavi, Graecorum more: apud quos Γαιτῦλαι, Libyae populi, per αι scribitur, iidem Γαιτῦλαι Artemidoro sunt. Nostri cur nomen hoc absque diphthongo scriptitent, mihi non constat: neque cur ausus sit Martialis primam & secundam in hoc nomine corripere: quanquam in media o parvum ex diphthongo abjici potest; & γ, quod in u apud nos transire solet, ea ratione corripitur: quod communis apud Graecos habeatur; id non ita eveniat in prima syllaba, si Graeci codic. recte per αι diphthongum eam scribunt. GENUS INSUPERABILE BELLO. In Rom. cod. *genus intractabile*, legitur, eo modo, quo in Aeneidos primo: *Sed fines Libyci genus intractabile bello*. Magis tamen placet hic, *insuperabile*: quia magis terret ob difficultatem: & persuadet a necessitate validi alicujus auxilii comparandi.

D d d 3

- Huc cursum Iliacas vento tenuisse carinas.
 Quam tu urbem, soror, hanc cernes! quae surgere regna
 Conjugio tali! Teucrum comitantibus armis,
 Punica se quantis attollet gloria rebus!
 50 Tu modo posce deos veniam, sacrisque litatis
 Indulge hospitio, causasque innecte morandi:
 Dum pelago desaevit hiems, & aquosus Orion,
 Quassataeque rates, dum non tractabile caelum.
 His dictis incensum animum inflammavit amore,
 55 Spemque dedit dubiae menti, solvitque pudorem.

SERVII.

Prin-

46. HUC CURSUM ILIACAS VENTO. Mire, cum alio iter haberent, huc delati sunt: & ideo addidit *vento*. TENUISSE. Perfecisse, impleisse.

47. QUAM. Qualem, vel quantam: pronomen pro nomine. URBEM SOROR HANC CER- NES. Mire pro voluntate sororis; ut si quis avaro suadeat, spem pecuniae faciens.

48. CONJUGIO TALI. Id est, viri fortis: quod ideo non dicit, quia scit a Didone praedictum: & bene in ultimo *conjugium* posuit, propter quod universa praedicta sunt.

50. VENIAM. Aut beneficium & benevolentiam: aut re vera *veniam*, perjurii scilicet, ut: *Non cineri servata fides promissa Sichaeo*. TU MODO. Pro, tantummodo. SACRISQUE LITATIS. Diis litatis debuit dicere: non enim *sacra*, sed deos sacris, *litamus*, id est, placamus. Ergo nove dixit; sed distinguendum est, ut dicamus *sacris*, id est, per *sacra*; *litatis*, scilicet diis.

51. INDULGE. Da operam, ut: *Indulgent vino, & versunt crateras abenas*.

52. DUM PELAGO DESAEVIT HYEMS. Enumerat, quas morae causas possit innectere. Praetende, inquit, naufragiis fluctus; adversa navigatione jactatis procellarum nomen oppone. Hoc est, inflammare animum, & artem docere precandi. AQUOSUS ORION. Id est, dum occidit *Orion*; quoniam & oriens & occidens tempestates commovet: & bene *Orion* opponitur: quia & Ilioneus dixerat: *Cum subito adsurgens fluctu nimbofus Orion*. O corripuit, ratione supradicta.

53. QUASSATAEQUE RATES. Hoc ad illud: *Quassatam ventis liceat subducere classem*. NON TRACTABILE. Asperum, intractabile. Sub quo tractari nihil possit, propter tempestatem.

54. INCENSUM INFLAMMAVIT. Jam incensum per se, inflammavit adhuc, ut: Horatius: *Oleum adde camino*. Alii non *incensum*, sed *impense* legunt, ut sit Terentianum: *Impendio magis animus gaudebat mihi*.

55. SPEMQUE DEDIT DUBIAE MENTI. Dubitativa enim fuerat Didonis oratio, dicendo: *Si non pertaesum thalami, sedaeque fuisset*. Ergo jam non ambigit, de qua dubitabat, sed sine respectu pudoris palam agit. SOLVITQUE PUDOREM. Propter vincula castitatis, & ad illud respondet: *Ante pudor quam se violo, aut tua jura resolvo*.

PIERII.

45. HUC CURSUM ILIACAS VENTO TENUISSE CARINAS. In Romano codice, & in Porcio, legere est, *bunc cursum*, hoc est, hanc viam: & ita in uno ex iis, qui apud me sunt, & in Donatiano. Nonnulli tamen eruditi quidem viri magis probant *adverbium huc*.

50. TU MODO POSCE DEOS VENIAM. In codicibus plerisque vetustis *deum* habetur; sed melius *deos*: multos enim inferius numerabit, quibus ea sacra faciet.

52. DESAEVIT HYEMS. Antiqui omnes codices, quotquot inspexi, *hyemps* per *p* & *r* finales litteras scribunt: quod Terentius Scaurus fert impatienter, ex eo jam tempore ea oborta stribilagine.

54. ANIMUM INFLAMMAVIT AMORE. In Romano codice, & quibusdam aliis, *flamma- vit*, simplex verbum habetur: quo usus est etiam Catullus: *Flammati Phaetontis*. Sed longe numerosius est, *Animum inflammavit*, dicere.

Principio delubra adeunt, pacemque per aras
Exquirunt: mactant lectas de more bidentis
Legiferae Cereri, Phoeboque, patrique Lyaeo:

SERVII.

Ju-

56. DELUBRA ADEUNT. Juxta illud dictum sororis: *Tu modo posce deos veniam. Delubrum* autem dictum, aut, ut supra diximus, propter lacum in quo manus abluuntur; vel propter templum conjunctum: quia una opera abluuntur: aut certe simulachrum ligneum *delubrum* dicimus, a libro, hoc est, raso ligno factum, quod Graece *ἑὸνρον* dicitur. Sane in secundo libro de singulis speciebus delubri juxta Varronem relatum est: in quibus species *delubri* talis, ut praeter aedem area sit adsumpta deum, id est, spatia relinquuntur juxta aras ministerii causa, ad sacrificia peragenda. Hujus moris hic meminisse eum accipere debemus: *Principio delubra adeunt*. Atque quia *delubra*, quasi solum nomen sine dei significato posuerat, voluit per *aras* expungere divini nominis causam: licet in continuatione non tam dei fecerit mentionem, quam propria deorum nomina intulerit, & quidem cum sacificationis gratia, illis verbis: *Legiferae Cereri*, &c. ulque, *jugalibus curae*: nec non *aras*, licet oblique, attamen manifeste, ut: *Aut ante ora deum pingues spatiantur ad aras*: quid enim est *spatiantur*, quam spatium lati loci obambulat? *Adeunt* autem, proprie dixit: ad majores enim qui accedit, dat honoris signum. PACEMQUE. Benevolentiam, ut: *Si sine pace tua, atque invito numine*. PER ARAS EXQUIRUNT. Vel apud aras, vel inter aras, ut: *Ita basta Tago per templum utrumque*. *Exquirunt* autem, id est, sacrificando explorant, an dii velint huic rei consentire. Dicendo autem *per aras*, aruspicalem artem ostendit, unde est, *Spirantia consulis exta*. Duo enim genera hostiarum sunt; unum, in quo voluntas dei per exta exquiritur; alterum, in quo sola anima deo sacrat: unde etiam aruspices animales hostias appellant. Sed de exploranda voluntate divina hic expressit, dicendo: *Spirantia consulis exta*. Animalis vero hostiae speciem ostendit, ubi Entellum facit Eryci taurum mactantem V. Aeneid. dicens: *Hanc tibi, Eryx, meliorem animam pro morte Daretis Persolvo*.

57. MACTANT. Verbum sacrorum, κατ' ἐὺθυμισμόν dictum, quasi magis auctum: unde & *magnum* dicebant, quasi maius augmentum. Olim enim hostiae immolatae dicebantur, mola salsa tactae: cum vero ictae, & aliquid ex illis in aram datum, *mactatae* dicebantur per boni ominis significationem; ut *adolere*: nam *mactare*, est proprie magis augere. LECTAS BIDENTES. Non vacat *lectas*: moris enim fuerat,

ut ad sacrificia eligerentur oves, quibus nihil deesset: ut in sexto: *Nunc grege de intacto septem mactare juvencos*. BIDENTES autem dictae sunt, quasi biennes: quia neque minores, neque majores licebat hostias dare. Sunt etiam in ovibus duo eminentiores dentes inter octo, qui non nisi circa bimatum apparent: nec in omnibus, sed in his, quae sunt aptae sacrificiis, inveniuntur.

58. LEGIFERA CERERI. Leges enim ipsa dicitur invenisse: nam & sacra ipsius *Thesmophoria*, id est, legum latio, vocantur. Sed hoc ideo fingitur, quia ante inventum frumentum a Cerere, passim homines sine lege vagabantur: quae feritas interrupta est invento usu frumentorum, postquam ex agrorum divisione nata sunt jura. *Thesmophoria* autem, vocatur legumlatio; an quia in aede Cereris aere incisae positae leges fuerunt? PHOEBIQUE. Qui praestitit auspiciis: a quo urbes reguntur. PATRIQUE LYAEO. Qui, ut supra diximus, apte urbibus libertatis est deus; unde etiam Marsyas, minister ejus, civitatibus in foro positus, libertatis indicium est: qui erecta manu testatur nihil urbi deesse. Et communis hoc habet sensus. Sacrificabat, inquit, primo omnibus, qui urbi praesunt, quasi nuptura proutilitate reipublicae. Deinde Junoni, cui curae sunt nuptiae. Alii dicunt hos deos, quos commemoravit, nuptiis esse contrarios, Cereremque propter raptum filiae nuptias execratam: vel ex quo Jovi nupta praelata Junone repudiata est: nam, cum Eleusine Cereris sacrum sit, aedes Junonis clauditur: item, cum Junoni Eleusine sit, templum Cereris clauditur; nec sacerdoti Junonis licet gustare unde Cereri sit libatum. Et Romae cum Cereris sacra fiunt, observatur, ne quis patrem aut filiam nominet: quod fructus matrimonii per liberos constat. Apollinem & Liberum contrarios nuptiis dicunt: quod ille expers uxoris vulgari amore sit usus; iste inter Bacchas non fida connubia sed stupra exerceat; nec nisi raptam conjugem habere potuerit. Male ergo invocat hos Dido, quae sibi nuptias optat Aeneae. Sed sicut prosperis diis, ut juvent, ita adversis, ne obline, sacrificandum est, ut: *Nigram Hyemi pecudem, Zephyris felicibus albam*. Alii dicunt favere nuptiis Cererem, quod prima nupserit Jovi, & condendis urbibus praesit, ut Calvus docet: *Es leges sanctas docuis, & cara jugavis Corpora connubiis, & magnas condidit urbes*. Nam ideo & aratri sulco clauditur civitas: vel quod eandem

Ter.

- Junoni ante omnis, cui vincla jugalia curae.
 60 Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
 Candentis vaccae media inter cornua fundit:
 Aut ante ora deum pinguis spatiat ad aras,
 Instaurationemque diem donis; pecudumque reclusis
 Pectoribus inhians spirantia consulit exta.
 65 Heu vatum ignarae mentes! quid vota furentem,
 Quid delubra juvant? Est mollis flamma medullas

SERVII.

Terram volunt, & in eadem urbes extructas. Similiter & Liber propter Marfyam, sicut supra dictum est; merito & Apollo: nam & in arce coli solet, & muros Trojanis instituit. Jure ergo in nova urbe his sacra sunt: Junoni duplici causa: quia & Carthagini praest, & matrimonia dat. Est etiam altior sensus: nam facturi aliquid, ante adversos placamus deos; & sic propitios invocamus, ut: *Nigram Hyemi pecudem, Zephyris foelicibus albam*. Ergo modo nuptura, placat ante Cererem, quae propter raptum filiae, nuptias execratur; Apollinem, qui expers uxoris est; Liberum, qui nisi raptam conjugem habere non potuit: & sic Junonem conciliat.

59. CUI VINCLA JUGALIA CURAE. Quae est & Curetis, & Matrona, & Regina. Hanc Varro Pronubam dicit: unde & Aeolo nuptias pollicetur, & Aeneae & Didoni coeuntibus adest, cum dicit *Prima & Tellus & Pronuba Juno*: & in septimo, ubi contra votum suum Laviniam promissam vidit Aeneae, ait: *Et Bellona manet te Pronuba*, hoc est, non ego, quae soleo.

61. CANDENTIS. Candidae: participium est pronomine. MEDIA INTER CORNUA FUNDIT. Non est sacrificium; sed hostiae exploratio, utrum apta sit.

62. ANTE ORA DEUM. Ante simulacra. PINGUES. Plenas, vel sanguine delibatas, ut: *Pecudumque cruore Pingue solum*. SPATIATUR AD ARAS. Matronae enim sacrificaturae, circa aras faculas tenentes, ferebantur, quod cum quodam gelu fiebat: unde Sallustius: *Saltare elegantius quam necesse est probae*. Quidam genus sacrificii appellant, quo veteres cum aras circumirent, & rursus cum reverterentur, & deinde consisterent, dicebant minusculum sacrum. An hoc ad impatientiam amoris referendum est, quo iactata Dido, loco stare non poterat: juxta illud: *Uritur infelix Dido totaque vagatur Urbe furens*.

63. INSTAURATQUE DIEM DONIS. Muneribus, quae aut diis offerebat, aut donabat Ty-

riis vel Trojanis. *Instaurat* autem ideo: quia jam supra sacrificaverat, ut: *Simul Aenean in regia ducis Tecla: simul dixum templis indicis honorem*. Sane quidam donis sacrificiis volunt: nam & *templa*, *donaria* abusive dicuntur, ut est: *Ductos alta ad donaria currus*.

64. INHANS, Intenta, per sollicitudinem. SPIRANTIA. Id est, palpitantia: quasi adhuc viva. CONSULIT EXTA. Proprie dixit: Aruspices enim exta consulere dicuntur, cum inspiciunt. EXTA singularem non habent, ut *arma*.

65. HEU VATUM IGNARAE MENTES. Non sacerdotes vituperat, quasi nescios futurorum; sed vim amentis exprimit: & inde vituperat sacerdotes. *Ignarae* ergo amoris reginae, qui admonuerunt non credituram: quia illae alias causas litationis praetendebant: & ideo vota non perficiebant: nam omnia futura a sacerdotibus praedicta esse, sequens indicat locus, ut: *Multaque praeterea vatum praedicta priorum*.

66. EST. Verbum indeclinabile: nam frequenter deficit. Est autem hujus positio, *edo, es, est*. Invenimus sed quod abolitum est & *Edo, edis, edit*: unde est *edere*, & *comedere*, quod hodie non dicimus: nam ab eo, quod est *Es, esse*, & *comesse* facit: quo tempore etiam pro praesenti utimur, ut: *velo esse*: nam in defectivis temporibus pro temporibus ponimus: ut *odi, novi, nomen; odisse, nosse, meminisse*: etiam pro praesenti ponuntur; non *edire, novire, meminere*: nec enim possumus dicere. MOLLIS FLAMMA. Utrum, *mollis flamma*, an *mollis medullas*?

PIERII.

58. LEGIFERAE CERERI. In Rom. cod. in Mediceo, in Porcio, & quibusdam aliis antiquis, *frugiferae* legitur; sed enim *Ceres, inventrix legum*, a M. Tullio dicitur in fine *Actionum* in Verrem. Et rationem hic reddit Ti. Donatus, cur *legiferam Cererem* veteres appellarint.

61. MEDIA INTER CORNUA FUNDIT. In plerisque veteribus codicibus *fudit*, habetur praeterito tempore; sed praesens dilucidior facit narrationem.

Interea, & tacitum vivit sub pectore vulnus.
 Uritur infelix Dido, totaque vagatur
 Urbe furens: qualis coniecta cerva sagitta,
 70 Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit
 Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
 Nescius. Illa fuga silvas saltusque peragrat
 Dictaeos: haeret lateri letalis arundo.
 Nunc media Aenean secum per moenia ducit,
 75 Sidoniasque ostentat opes, urbemque paratam.
 Incipit effari, mediaque in voce resistit.

SERVII.

Nunc

67. TACITUM. Tacendum, & pudore plenum. De quo tacuerit etiam nunc apud alios, an apud Aeneam *tacitum*? quia sorori jam confessa est. VIVIT. Nonnulli hoc loco *vivis*, pro *vescitur*, dictum accipiunt. SUB PECTORE VULNUS. Ut: *Vulnus alit venis*.

68. VAGATUR. Potest accipi *vagatur*, dum opera ostendit Aeneae.

69. URBE FURENS. Furor enim est amor, in quo nihil stabile: unde & Cupido puer inducitur, quasi instabilis, & infans, qui non potest fari: unde & paullo est: *Incipit effari, mediaque in voce resistit*. QUALIS CONJECTA CERVA SAGITTA. Satis congrua comparatio: singula enim singulis, cervam Didoni, sagittam amoris, pastorem Aeneae, nemora urbi, ictum lethalem amoris mortifero, comparavit.

70. INCAUTAM. Nomen perituris accommodatum, ut: *Fallit te incautum pietas tua*: &: *Excipit incautum Trison*. CRESSIA. Cretenfia: nam Graece *Cres* facit: unde & *Cretes*, & *Cressia*: & Latine *Cretenfis*, facit: unde est *Cretenfia*.

71. AGENS TELIS. Urgens, persequens.

72. NESCIUS. Aut *nescius* quo fugerit; aut ignoratus & latens; non qui cervam nesciret. Et rara sunt verba, quae per contrarium significant: nam *vektor*, cum sit proprie qui vehit, invenimus etiam eum *vectorem* dici, qui vehitur, ut Lucanus: *Vecteri patiens tumidum supernatat amnem*. Tale est & *fermidolosus*, cum sit *timidus*, & *timendum* significat. Tale & *alumnus*, qui alit, & qui alitur; *hospes*, qui accipit, & qui accipitur. Cum enim exigat ratio, ut nomina verbalia agentis habeant significationem, pro passiva significatione plerumque ponuntur. Quidam *nescius* ad Aeneam referunt, qui nescit amore suo vulneratam reginam. FUGA. Cursu, ut: *Simul arva fuga, simul aequora verris*: nam

intelligere non possumus *fugam*: cum dicat *peragrat*: *Peragrar* enim, est circumire inquirendo.

73. DICTAEOS. Cretenfes. Cervae vulneratae dictamnium quaerunt, qua gustata ferae vulneribus tela depellunt, ut in duodecimo legimus: *Non illa feris incognita capris Gramina*. LETHALIS ARUNDO. Hoc propter futurum omen Didonis: & admiranda copia loquendi, *lethalis arundo, sagitta, volatile ferrum*.

75. SIDONIAS. Pygmalionis, vel Sichaei: quod supra ait: *Atari Pygmalionis opes*: &: *Ignotum argenti pondus & auri*. Et hoc additum propter illud: *Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos*. URBEMQUE PARATAM. *Paratam*, ad illud pertinet, quod Aeneas propter civitatem navigat. Et omnia ei ostendit Dido, quibus possit inducere. Et *paratam* ideo, ut sit impendium quaerentibus sedes. Sed alii movent quaestionem, quomodo *paratam*, cum paulo post inferat: *Pendent opera interrupta, minaeque murorum*? sed *paratum* potest dici, cui etiam paululum superest, unde est: *Minaeque murorum ingentes*: nam ideo alibi: *Urbem praestaram flauti, mea moenia vidi*.

76. INCIPIT EFFARI, MEDIAQUE IN VOCE RESISTIT. Sic Horatius: *Cur facunda parum decoro inter verba cadit lingua silentio?*

PIERII.

71. LIQUITQUE VOLATILE FERRUM. Non placet *linquit* praesenti tempore, quod aliquot habent codices. Est & ubi *volatile telum* in vetustis exemplaribus legatur; sed enim, quum sit eodem versu positum *telis*, *Pastor agens telis*, magis placet periphrasis ejus teli statim subiecta, *Volatile ferrum*. Praeterea de ferro hic agitur, quod avolsum a sagitta tergo inhaeserit.

72. SYLVAS SALTUSQUE PERAGRAT DICTAEOS. Antiqui aliquot codices dictionum ordinem ita

E c c c

com-

Nunc eadem, labente die, convivia quaerit,
 Iliacosque iterum demens audire labores
 Exposcit, pendetque iterum narrantis ab ore.
 80 Post, ubi digressi, lumenque obscura vicissim
 Luna premit, suadentque cadentia sidera somnos:
 Sola domo maeret vacua, stratisque relictis
 Incubat. Illum absens absentem auditque videtque;
 Aut gremio Ascanium genitoris imagine capta
 85 Detinet, infandum si fallere possit amorem.
 Non coeptae adsurgunt turres; non arma Juventus
 Exercet; portusve aut propugnacula bello
 Tuta parant: pendent opera interrupta, minaeque

SERVII.

Mu-

77. LABENTE DIE. Ad convivia retulit. Per-
 ingratum est: quia in usu non erant prandia, ut
 Juvenalis: *Eaul' aed' lara Marius bibit*.

78. DEMENS. Quae ea, quae noverat, audire
 cupiebat.

79. NARRANTIS AB ORE. Ut eum intueretur.
 Et hoc loco per omnia amantis adfectus
 exprimitur.

80. OBSCURA LUNA. Id est nox: nam nihil
 tam contrarium Lunae est, quam obscuritas:
 aut ideo nox, *obscura Luna*: quia nec semper,
 nec eadem hora oritur. Vel altius intelligit;
 cum per se Luna corpus opacum sit: unde *Lu-
 na*, lux aliena dicitur: a Sole enim lumen ac-
 cipit: unde & Graece Σελήνη: quod σέας, id
 est, lucem, habeat αἶρω, id est, superne; hoc
 est, a Sole. VICISSIM autem ideo: quia per
 diem Sol lucet; illa per noctem: ergo apparens
 diurnum lumen, id est Solis, reprimit: an ip-
 sa Luna suum lumen reprimit, occidens, &
 se obscurans?

82. SOLA. Sine eo, quem amabat: nam re-
 gina sola esse non poterat. Est autem Plauti,
 qui inducit inter multos amatorem positum,
 dicentem quod solus sit, ut ipse alibi: *Me sine
 sola vides*: quam constabat Antonii castra comi-
 tatam; sed *Sola*, sine amatore suo. MAERET.
 Si diphthongum habeat, ut hoc loco, tristis est,
 significat; aliter militat, ut: *Aere merens; ar-
 do*. Sane *mereor*, aliud est. VACUA. Aut sine
 Aenea & Trojanis; aut magna, ut: *Vacua a-
 tria circum Intenti ludo*. RELICTIS. Potest in-
 telligi ab Aenea.

83. INCUBAT. Quasi invita. ABSENS
 ABSENTEM. Unum suffecerat. Sic: *Et
 fratrem me desero frater*. Terentius: *Præ-*

sens praesentem eripi, abduci ab oculis.

84. IMAGINE CAPTA. Ob amati similitudi-
 nem.

85. INFANDUM. Juxta judicium reginae, ut
 illa sentiebat: vult enim eam culpae eximere.
 Alii *infandum*, quia falli non potest, accipiunt;
 hoc est, ipsam libidinem, in cujus vicem nihil
 subponi potest.

86. NON COEPTAE ADSURGUNT TURRES.
 Contra illud: *Paras ducere muros*. NON ARMA
 JUVENTUS EXERCET. Aut in armis se exer-
 cet: aut sic dixit, quemadmodum illud: *Fer-
 rum exercebant*.

87. PORTUSVE. Quod supra 1. Aeneid. *Hic
 portus alii effodiunt*. PROPUGNACULA. Quibus
 porro pugnatur.

88. INTERRUPTA. Coepta & omissa. MINAE.
 Eminentiae murorum, quas pinnae dicunt: hinc
 & *eminere* dicimus, ut in primo Aeneid. *Ge-
 minique minantur*. Quidam *minaeque* ad inter-
 rupta opera referunt: aut quae imperfecta sunt,
 quae si videantur, ruinam minantur.

PIERII.

commutarunt, *salus Ilyasque peragrat Diçlear*:
 quod in medio linquimus, quum sententia om-
 nino eadem sit.

85. INFANDUM SI FALLERE POSSIT AMO-
 REM. In Romano codice legitur, *possit imago*.
 Id quid sibi velit, non mihi satis liquet, pro-
 pter epitheton *infandum*: quod ita non habeat,
 cui adhaerescat. Quidam alii codices antiqui,
Si fallere possit amantem, habent; sed neque
 id probamus. *Infandum vero amorem*, callio-
 rem lectionem attulerimus. Neque dubitamus le-
 ctionem eam, quae est *imago*, ex paraphrasi
 aliqua huc irrepsisse.

Murorum ingentes, aequataque machina caelo.

- 90 Quam simul ac tali persensit peste teneri
 Cara Jovis conjux, nec famam obstare furori;
 Talibus adgreditur Venerem Saturnia dictis:
 Egregiam vero laudem & spolia ampla refertis
 Tuque puerque tuus: magnum & memorabile nomen;
 95 Una dolo divum si femina victa duorum est.
 Nec me adeo fallit, veritam te moenia nostra
 Suspectas habuisse domos Carthagini altae.
 Sed quis erit modus? aut quo nunc certamine tanto?
 Quin potius pacem aeternam pactosque Hymenaeos

SERVII.

Exer-

89. AEQUATAQUE MACHINA COELO. Expo-
 suit, quid sint *minae murorum ingentes*.

90. SIMUL. Postquam. TALI. Quali utitur in-
 foelix Dido. PESTE. Amore, incendio, ut:
Toto descendis corpore pestis.

91. NEC FAMAM OBSTARE FURORI. Hone-
 stam scilicet: sane *piam* est. FURORI. Jam
 non amor.

92. ADGREDITUR. Cum calliditate loquitur.
 Et quasi ex praeparato, vel ex insidiis, ut ali-
 bi IIII. Georg. *Facile ut somno adgrediare ja-
 centem*. SATURNIA. Ubi nocituram Junonem
 poeta vult ostendere *Saturniam* dicit: scit e-
 nim Saturni stellam nocendi facultatem habere,
 ut alibi: *Irim de coelo misit Saturnia Juno*.
 Et: *Saturnique altera proles Ivarum tantos vol-
 vit* &c. Ubi autem propitiare eam promittit,
 ait, *Junonis magnae*. Et iterum: *Adhuc laeti-
 tiae Bacchus dator, Et bona Juno*.

93. EGREGIAM VERO LAUDEM. Ironia est,
 inter quam & confessionem sola interest pro-
 nuntiatio: & Ironia est, cum aliud verba, aliud
 continet sensus. Sane hujus verbi initium tra-
 ctum est, quia proprie, *egregium* dicebatur,
 quasi in grege amplissimum, quod emeretur ex
 grege. Singula autem hic pronuncianda sunt,
 & morandum in singulis verbis, habentibus in
 singula invidiam. SPOLIA AMPLA REFERTIS
 TUQ. Translatio rei militaris: *referre* enim
spolia victores ex victis dicuntur.

94. PUER. Filius: Graece dixit, *puer*, ut
 Horatius: *Puerique Laedae*.

95. FOEMINA. Bene *foemina*, qualis morta-
 lis: opponitur, ut: *Mixta deo mulier*, pro mor-
 tali intelligendum est. DUORUM EST. Bene
 cessit masculino foemininum.

96. ADEO. Multum, valde, ut Terentius:
Adolescens adeo mobilis. VERITAM TE

MOENIA NOSTRA. Propter illud: *Haud
 tanto cessabis cardine rerum*. MOENIA NO-
 STRA. Junonis hospitium: nam legimus: *Quo
 se Junonia vertant Hospitia: & nostra*, Grae-
 ce dixit.

98. MODUS. Finis. Juvenalis: *Nullo quippe
 modo millesima surgit Pagina*. SED QUIS ERIT.
 Archaismos. AUT QUO NUNC CERTAMINE
 TANTO? *Quo nunc*: Aut quo: aut ad quam
 rem: aut quid opus est tanto certamine? aut
 figurate, quo tibi hoc, id est, quo nunc cer-
 tamen tantum: aut quis modus erit in tanto
 certamine: aut quousque; ut *usque*, extrinsecus
 accipiamus.

99. QUIN POTIUS. Pro, cur non. PACEM
 AETERNAM. Non inducias temporales. PA-
 CTOSQUE HYMENAEOS. Licet fabula de Hy-
 menaeo in primo libro enarrata sit breviter,
 tamen plenior talis est: *Hymenaeus*, Athe-
 nienis, adeo pulcher fuit, ut, adolescens,
 puella putaretur. Is cum unam virginem no-
 bilem ipse mediocriter ortus adamasset, ejus-
 que nuptias desperaret; quod unum poterat,
 sequendo puellam, amoris satisfacere; sed
 cum Atheniensium nobilissimae virgines Eleu-
 sinae Cereri sacra facerent, subito adventu
 pyratarum raptae sunt; inter quas etiam Hy-
 menaeus, qui illo amatam fuerat secutus,
 tanquam puella, raptus est. Sed cum pyratae
 praedam per maria longa portassent, in deser-
 tam regionem delati, ac fatigati, somno se
 dederunt; quos cum universos occidisset Hy-
 menaeus, relictis ibi virginibus, Athenas re-
 versus est, petiitque a civibus, ut, si virgi-
 nes, quae raptae fuerant, reduxisset, dilectas
 nuptias impetraret: quas cum reduxisset, o-
 ptatam in matrimonium virginem meruit,
 quod conjugium quia felix fuerat, placuit A-

E c c c a

the

- 100 Exercemus? habes, tota quod mente petisti.
 Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem.
 Communem hunc ergo populum, paribusque regamus
 Auspiciis: liceat Phrygio servire marito,
 Dotalisque tuae Tyrios permittere dextrae.
 105 Olli (sensit enim simulata mente locutam,
 Quo regnum Italiae Libycas averteret oras)

SERVII.

theniensibus, omnibus nuptiis *Hymenaei* nomen interesse. Est etiam alia ratio vocabuli: nam *Hymen*, quaedam membrana quasi virginalis puellae esse dicitur, qua rupta, quia desinat esse virgo, *Hymenaei*, nuptiae dictae.

100. HABES TOTA QUOD MENTE PETISTI. Propter illud: *Nosram accipe mentem*.

101. ARDET AMANS DIDO. Plus dixit haec, quam Venus imperaverat: illa enim dixerat: *Sed magno Aeneae mecum teneatur amore*: haec dixit: *Ardet*: & TRAXIT FUOREM. *Traxis* autem dixit, ut *spiritum trahere* dicimus.

102. COMMUNEM HUNC ERGO POPULUM. Utrum ad solum Carthaginensem retulit, quem velit sibi communem esse cum Venere; an *utrumque*, id est, Tyrios & Trojanos? PARIBUSQUE REGAMUS AUSPICIIS. Aequali potestate: & ab eo, quod praecedat, id quod sequitur. Et dictum est a comitiis, in quibus iisdem auspiciis creati, licet non simul crearentur, parem tamen habebant honorem, propter eadem auspicia: unde & consules pares sunt; cum necesse esset, ut unus prior crearetur.

103. PHRYGIO SERVIRE MARITO. Emphaticus: ac si diceret *exuli*. Nonnulli autem per fallaciam Junonis dictum accipiunt. LICEAT. Id est, non necesse sit; sed in voluntate sit Didonis si velit, ut supra: *Paribus auspiciis*, non imperio: potest enim imperium par non esse, cum auspiciis par sit. Alii invidiose dictum volunt: *liceat Phrygio marito*, id est, qui victus est: non dixit *nubere*, sed *servire*. Quidam *servire*, dubitant utrum Didonem, an Tyrios dixerit. Sane hic coemptionis speciem tangit. Coemptio enim est, ubi libra atque aes adhibetur, & mulier atque vir in se quasi emptionem faciunt: quod ante jam in primo Georgicorum: *Teque sibi generum Thetys emat omnibus undis*. Quoniam coemptione facta, mulier in potestatem viri cedit, atque ita sustinet conditionem liberae servitutis, ait enim: *Liceat Phrygio servire marito*: & in lib. 1. Georg. *Tibi servias ultima Thy-*

le: quoque omnis iste mos coemptionis, & citra no minis nuncupationem, dotis datae taxatione

expediretur, quae res in manum conventio dicitur, subiunxit: *Dotalesque tuae Tyrios permittere dextrae*. Quid est enim aliud *permittere dextrae*, quam in manum convenire? quae conventio eo ritu perficitur, ut, aqua & igni adhibitis, duobus maximis elementis, natura conjuncta habeatur: quae res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Flaminem & Flaminicam Jure Pontificio in matrimonium necesse est convenire. Sciendum tamen, in hac conventionem Aeneae atque Didonis, ubique Virgilium in persona Aeneae Flaminem, in Didonis Flaminicam, praesentare.

104. DOTALES TYRIOS. Regalem spectavit personam. PERMITTERE DEXTRAE. Quasi per manus conventionem: secundum Jus locutus est.

105. OLLI. Aut illi: aut tunc. Caetera per parenthesis dicta sunt: ordo enim est: *Olli* *contra est ingressa Venus*. SIMULATA MENTE. Hoc est, talibus aggreditur.

106. QUO. Pro, ut: pronomen pro conjunctione causali. LIBYCAS ADVERTERET ORAS. Absolutior quidem est haec lectio; sed verior & figuratior illa est; *Libycas averteret oras*: nam plerumquo trahitur schema, ut, aliquo ituri, non ad locum, sed de loco ponamus significationem; ut si dicas: *De Campania abeo in Tusciam*; *ab eo* honestius est, quam si dixeris, *eo*. Nec hoc tantum hoc loco facit, sed pluribus: hinc est enim: *Ripamve injussus abibis*?

PIERII.

90. PERSENSIT PESTE TENERI. In antiquis aliquot codicibus, *persensit*, praesenti tempore legitur: & ita est in codice Donatiano: praeteritum tamen nunquam immutatum.

91. NEC FAMAM OBSTARE FURORI. Sunt antiqui codices, in quibus *nec famam obstare pudori* legitur; sed hic *furori* magis placet, quod Servius agnoscit.

94. MAGNUM ET MEMORABILE NUMEN. Sunt omnino codices aliquot manu scripti, in quibus *nomen* legitur: quod vulgata quaedam exemplaria receperunt; sed *numen* eruditius placet, quod etiam in Mediceo prius scriptum fuerat.

106. QUO

Sic contra est ingressa Venus: Quis talia demens
Abnuat, aut tecum malit contendere bello?

Si modo, quod memoras, factum fortuna sequatur.

110 Sed fatis incerta feror, si Juppiter unam
Esse velit Tyriis urbem Trojaque profectis,
Miscerive probet populos, aut foedera jungi.
Tu conjux: tibi fas animum tentare precando.

Perge: sequar. Tum sic excepit regia Juno:

115 Mecum erit iste labor. Nunc qua ratione, quod instat,
Confieri possit, paucis (adverte) docebo.

SERVII.

Ve-

107. INGRESSA VENUS. Calliditatis est, ut supra: habet enim haec vox insidiarum significationem. QUIS TALIA DEMENS. Deest nisi; ut sit, nisi demens.

108. AUT TECUM MALIT CONTENDERE BELLO? Non dixit, possit: quod autem addidit: SI MODO, QUOD MEMORAS: oblique, dum consentit, docet fieri non posse.

109. FORTUNA SEQUATUR. Aut subauditur fortuna prospera; aut hoc ad casum pertinet.

110. FATIS INCERTA FEROR. Bene omnia tetigit, quibus res humanae reguntur: casum, fata, voluntatem deorum. Alii sic exponunt: quia scio fatis aliud videri, ideo de Jovis voluntate nunc dubito. Ergo *fatis*, propter fata. Sane oratorie & blanditur & pugnat; sed non palam, dicendo incertam se esse de voluntate fatorum.

112. AUT FOEDERA JUNGI. Si *foedera*, per se plenum est: si *foedere*, ad populos pertinet.

113. TU CONJUX. Dicendo conjux, ostendit eam non posse ignorare, impossibile esse quod petit. TIBI FAS ANIMUM TENTARE PRECANDO. Sic Aeolus: *Tum o regina quid optes Explorare labor.*

114. PERGE, SEQUAR. Per te incipiet. Bene aliud agens, aliud ostendit: ante enim est Junonis officium ex matrimonio; sic usus Veneris: unde paulo post: *Adero: Et tua si mihi certa voluntas.* TUM. Quidam ordinis esse volunt; *tunc*, temporis. EXCEPIT. Subsecuta est: & potest *excepit*, pro insidiosae respondit, accipi, ut: *Aemulus excepsum Triton.* Et: *Excipit incautum.*

115. ISTE LABOR. Scilicet explorationis a Jove. Quod dixerat: *Si Juppiter unum.* QUOD INSTAT. Quod fieri volo.

116. CONFIERI. *Con* abundat, ut: *Fata renarrabas divum cursusque docebas.* Quamvis veteres

indifferenter *confieri* dicebant. PAUCIS ADVERTE. Id est, animum adverte: parte pro toto usus est. Et aut *adverte paucis*, aut *paucis docebo*. MISERRIMA DIDO. Aut ex persona miserantis dictum: dolet enim insidiis circumventam: aut *miserrima*, quae perdidit castitatem.

PIERII.

106. QUO REGNUM ITALIAE LIBYCAS AVERTERET ORAS. In Romano quidem codice, *averteter* legitur: quod Servio mirifice placet. Sed enim in Oblongo, in Longobardico, in Porcio, & plerisque aliis codicibus antiquis, *adverteret* habetur: quam elocutionem absolutam esse negarit nemo: Quippe verteret regnum Italiae ad oras Libycas. Si cui vero figurata illa magis placeat, non laboro.

112. MISCE RIVE PROBET POPULOS. In aliquot antiquis codicibus, *jubes* legitur: quod non ita placet: quia structurae ordo, *jubeat*, exposceret, ea specie, qua velit positum.

116. CONFIERI POSSIT. In Oblongo perveteri codice, & in Mediceo, *quo fieri* legitur: adscriptumque superne est in illo, *quo* habundat, in hoc *quo modo*. Et ita in plerisque aliis codicibus, ut sit, *quo*, scilicet, *modo fieri possit*. Apud Servium *con*, habundat, qui *confieri* agnoscat. Alii quidam codices manu scripti, *quod fieri* legunt. Idque in nonnullis per *r* notatum est, cujusdam aetatis consuetudine loco *d* saepe *r*, uti paulo ante dictum, supponentis. In nonnullis abrasa est tota dictio, praesertim ubi per compendiarium notam *quod* scriptum fuerat. Sed enim in Romano codice, *confieri* legitur: & ita scriptum erat in Longobardico: unde abrasum est *con*, & *quo* suppositum. *Confieri* tamen & Latinum est pro *confici*, & in primis Caesari familiare vocabulum vii. de bello Gallico Commentario, ubi de Labieno loquitur: *Postquam id difficilius confieri animadvertit.*

Ecce 3

Venatum Aeneas unaque miserrima Dido
In nemus ire parant, ubi primos crastinus ortus
Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.

- 120 His ego nigrantem conmixta grandine nimbum,
Dum trepidant alae, saltusque indagine cingunt,
Desuper infundam, & tonitru caelum omne ciebo.
Diffugient comites, & nocte tegentur opaca:
Speluncam Dido dux & Trojanus eandem
125 Devenient. Adero, & tua si mihi certa voluntas,
Connubio jungam stabili, propriamque dicabo.
Hic Hymenaeus erit. Non adversata petenti
Adnuit, atque dolis risit Cytherea repertis.

SERVII.

Ocea-

118. NEMUS. Pro sylvis & montibus. UBI. Hoc loco, pro Cum.

119. TITAN. Sol: unus enim de Titanibus, Hyperionis filius, contra Jovem non fecit. RETEXERIT ORBEM. Quem nox tegebat. Ergo inluminaverit. Huic contrarium: *Quotiens humensibus umbris Nox operit terras.*

120. NIGRANTEM. Nigrum: participium pro nomine, sine verbo. Et quaeritur, quis prius *nigrantem* dixerit?

121. ALAE. Equites: ob hoc *alae* dicti: quia tegunt pedites alarum vice. INDAGINE. Ferarum inquisitione. Et quidam cum vestigatoribus alatorum mentionem induclam accipiunt: nam *indaginem*, vestigatorem ipsum tradunt. *Alas* vero, *alatores*, qui dextra & sinistra plagarum sublata voce prohibent feras exire. TREPIDANT vero, hoc loco *sensim* accipiunt; non, ut alibi, festinant, ut: *Hic me dum trepidi crudelia limina linquunt*: quia saltus non cursu, sed sensim cinguntur. Quidam *trepidant*, ab equis, qui hodieque *trepidare* dicuntur, appellari putant. Cato: *Sedere non potest in equo trepidante.*

122. DESUPER INFUNDAM. Quia aer est Juno. Bene ergo hic se facturam dicit, quod habet in potestate. OMNE CIEBO. Pro totum: *omne* enim, numeri est, *totum*, quantitatis.

123. NOCTE OPACA. Nubium caligine.

125. TUA SI MIHI CERTA VOLUNTAS. Hoc est, si etiam tuum subsequatur officium: quia Juno conjugii, Venus causa conjunctionis sit. Igitur Juno nil se posse adnuntiat, nisi voluntas Veneris adfuerit. *Certa* autem, firma: quia promiserat.

126. CONNUBIO. Hoc Veneri contrarium est: & hic est dolus, quem intellectura est, & risura. Nu naturaliter longa est, ab eo, quod est *nubere*, ut: *Connubia nostra Reppulsi*; sed modo metri causa corripuit.

127. HIC HYMENAEUS ERIT. Id est, haec erunt nuptiae. Sane de Hymenaeo licet superius dictum sit, tamen sunt etiam aliae opiniones: nam alii hunc, Veneris & Liberi filium, dicunt, primum nuptiis prospere usum; ob quod in nuptiis vocatur: unde nuptiale carmen, *Hymenaeus*. Alii nuptiarum inventorem tradunt, & ideo carminibus decorari; quod exemplum ab eo proditum ubique servatur. Cornelius Balbus *Hymenaeum* ait Magnetis filium, musicae artis peritum, pulchritudine muliebri; dum nuptias Liberi patris & Alteaе religiosus cantibus celebrat, exspirasse: propter quod ei talis honor nuptiis adtributus est; ut celebratio nominis ejus nuptiarum jungendarum perpetuum omen esset. NON ADVERSATA. Legitur & AVERSATA.

128. REPERTIS. Vel compertis, vel deprehensis. Cur autem dolis repertis risit? Qui altius intelligunt, sic tradunt: hoc est, quos jampridem compererat, cum illum oppugnaretur.

PIERII.

127. NON ADVERSATA PETENTI ANNUIT. In Romano codice legere est: *Non adversata petenti adnuit*, ut: *Diva solo fixos oculos averfa tenebat*. Sed enim id pertinet ad supplicia, quae obaudiuntur. Loco vero hoc magis placet *adversata*. Quia de consensu, deque in eandem sententiam cundo, sermo est.

Oceanum interea surgens Aurora relinquit.

130 It portis jubare exorto delecta Juventus.

Retia rara, plagae, lato venabula ferro,

Massylique ruunt equites, & odora canum vis.

Reginam thalamo cunctantem ad limina primi

Poenorum expectant: ostroque insignis & auro

135 Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit.

SERVI I.

Tan-

130. JUBARE EXORTO. Nato Lucifero: nam proprie *Jubar*, Lucifer dicitur; quod jubas lucis effundat: unde etiam quicquid splendet, *jubar* dicitur; ut argenti, gemmarum. Est autem Lucifer interdum Jovis; (nam & antiqui *jubar*, quasi *juvar* dicebant) plerumque Veneris stella: unde Veneris dicta est, ut: *Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes*. Alii *jubar*, Solem; alii splendorem siderum dicunt. Sane modo Hylteronproteron est in sensu: *Jubar* enim praecedit Auroram: & facit hoc *jubar*, *hujus jubaris*.

131. RETIA RARA PLAGAE. Multi dividunt, ut sint *retia rara*, majora; *plagas* vero, minora intelligamus. Alii *plagas* per definitionem accipiunt: ut intelligamus, quae sunt *retia rara*, *plagae*. Sciendum tamen, proprie *plagas* dici funes illos, quibus retia tenduntur circa imam & summam partem. Ergo *Retia rara*, *plagae*, *lato venabula ferro*, subauditur, portantur: aut Zeugma est, *ruunt*. LATO VENABULA FERRO. Lati ferri. *Venabula* autem, ob hoc dicta, quia tela apta venatui, quasi excipiabula.

132. MASSYLI. *Massylorum* gens, est haud longe a Mauritania: & *Massyli* legendum per unam *i* litteram; ne non stet versus. Sy enim longa est, ut: *Hic mihi Massylae gentis monstrata sacerdos*. Civitatis autem nomen, in provincia Gallica, corripitur, ut Lucretius: *Massiliam delere vacat*. ET ODORA CANUM VIS. Plus est, quam si diceret, multitudo: unde Salustius: *Qua tempestate ex ponto vis piscium erupit*. Ergo *vim*, aut ad multitudinem, aut ad naturam retulit. ODORA autem, non olens; sed odorem inveniens: ergo improprie dixit: nam *odorum* est, quod ex se odorem emittit, non quod odorem sequitur, ut Statius: *Et odore vulnere pinus*. Sic est: *Et inter odoratum lauri nemus*, pro, *odorum*: *odoratum*, est quod aliunde odorem accipit, ut *odoratum templum*. Tria ergo sunt, *odorum*, quod per se olet; *odoratum*, quod aliunde odorem accipit; *odorissequum*, quod odorem sequitur; sicut modo de canibus debuit dicere.

133. CUNCTANTEM. Morantem: atqui ama-

trix ad eum, quem amabat, debuit festinare; sed pathos natura superarat: ut mulierem & reginam ostendat, ut Terentius: *Dum moluntur, dum comuntur, annus est*. Deinde haec morabatur studio placendi. Hic enim inducitur veste, armis, auro, vel purpura comptior; cum supra naturalis pulchritudinis gloria contenta sit, ut: *Regina ad templum forma pulcherrima Dido*. AD LIMINA. Ante, vel apud. PRIMI. Principes, ut: *Una omnes juvenum primi*. Et bene reginae officio primi adsunt: quia de plebe dixerat: *It portis jubare exorto delecta Juventus*. Et: *Massylique ruunt equites*.

135. STAT SONIPES. Adest, praesens est: nam si *stat*, simpliciter acceperis, vituperatio est: quia legimus: *Stare loco nescis*. Denique sequentia dictum hoc explanant, ut: *Ac frena ferox spumantia mandit*. SPUMANTIA. Spumas moventia, ut *nausfragum mare*, quod naufragos facit.

PIERI I.

129. AURORA RELIQUIT. In aliquot antiquis codicibus, *relinquit* legitur, praesenti tempore: nam simul oriente Sole, *It portis jubare exorto delecta Juventus*. Non est vero hic, etsi κατὰ παράφρασιν, praetereundum, quod Varro ortum *Jubaris* significare ait, esse circiter extremam noctem. Itaque ait Pacuvius: *Exorto Jubare, noctis decurso itinere*. Aiunt vero *Jubar* stellam esse: quam Graeci *Phosphoron*, nonnunquam *Hesperon* appellant, cujus splendor in morem leoninae jubae diffundatur. Neque id dissimulandum, quod C. Caesar, Flavio Sosipatro teste, praecipit: *Neutra nomina ar nominativo clausa, per i dativum ablativumque singulares ostendere*. *Jubar* tamen & *Far*, ab hac regula dissidere. Nam ut huic Jubari dicimus, ab hoc Jubare dicendum est. Virgilius: *It portis jubare exorto delecta Juventus*.

132. MASSYLIQUE RUUNT. In antiquis aliquot exemplaribus, *Massilici* legitur, omnino corrupte. Nomen id una plus syllaba scribitur apud Graecos: Μασσυλία ἢ Μασσυλίων. Latini vero scriptores *Massiliam*, & *Massylum* agnoscunt.

Tandem progreditur, magna stipante caterva,
Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo:
Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,

SERVII.

136. TANDEM. Hoc ad illud redditum:
Reginam thalamo cunctantem.

137. SIDONIAM PICTO CHLAMYDEM CIRCUN-
DATA LIMBO. Veteri ceremoniarum Jure prae-
ceptum est, ut *Flamen venenato operta sit*. *Oper-*
ta autem cum dicitur, pallium significatur; *Ve-*
nenatum autem, infectum, quod ipse ait in Bu-
colicis: *Alba nec Assyrio fucatur lana veneno*.
Hic vero cum dicit *Sidoniam*, ostendit Tyriam,
& purpuream, quae erat infecta. *Chlamydem*
autem, pallium esse quis dubitet? Praeterea Fla-
minicam habere praecipitur *arculum*, *ricam*,
venenatum, *fibulam*. De *Venenato* dictum est.
Arculum vero, est virga ex malo Punico incur-
vata, quae fit quasi corona; & ima summaque
inter se alligatur vinculo laneo albo, quam in sa-
crificiis certis regina in capite habebat: *Flamini-*
ca autem Dialis omni sacificatione uti debebat.
Virgilius ergo propter nominum & intellectus
difficultatem aliter omnia comprehendit: nam
pro pallio *chlamydem*; pro *venenato*, id est, in-
fecto, *Sidoniam*. *Arculum* vero, & *fibulam*, ex
auro factam commemorat, dicendo: *Cui pharetra*
ex auro, crines nodantur in aurum: quod in *ar-*
culum potest referri: nam de *fibula* manifestum
est, cum ait: *Aurea purpuream subnectis fibula*
vestem. *Subnectis* autem, quid aliud est, quam
furfum nectit, ac per hoc succinctum facit? *Ve-*
stem vero, possumus *ricam* accipere: quia *rica*,
genus est vestis. Sciendum sane, sicut supra di-
ctum, ubique Didonem Flaminicam ostendi.
LIMBO. *Limbus*, est, sicut supra diximus, fa-
scia, quae ambit extremitatem vestium, secun-
dum antiquum ritum, ut: *Victori chlamydem*
auratam, quam plurima circum Purpura.

138. CUI PHARETRA EX AURO. Deest,
erat; & amat Poeta iterare voces, vel pretio-
sas, vel necessarias, vel optabiles; Preciosas,
ut Aeneid. *Aeræ cui gradibus surgebant limina*.
VII. Aeneid. *Aurea pectoribus demissa monilia*
pendent. Necessarias item VII. Aeneid. *Ab Jove*
principium generis, Jove Dardana pubes. Opta-
biles ita: *Humilemque videmus Italiam*. CRINES
NODANTUR IN AURUM. Veluti retiolum, quod
colligit comas, quae Graece *κροῦν* dicitur.

PIERII.

138. CUI PHARETRA EX HUMERO. In Ro-
mano illo codice, dubio procul antiquissimo, le-
gere est, *Cui pharetra ex auro*: quod ideo pla-
cet, quia Dido tunc pulcherrima esse studuit, ut
Aeneae placeret, ideoque ornatissima, & quam

Au-

maxime divite habitu instructa processit. Con-
gruitque mirifice cultui muliebri lascivia haec
prorsus aurea:

Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
Aurea purpuream subnectis fibula vestem.

Et tamen sunt, qui lasciviam hanc Virgilianae
majestati non convenire clamitent, contradicendi
potius studio, quam quod sciant, quid sit in carmi-
ne majestas, aut quid in scribendo lascivia. Quo-
rum stuporine dicam, an imperitiae responsum
faciam Virgilianam hanc esse phrasim, Virgilia-
num ornatum, Virgilianum elocutionis modum,
cujusmodi figura utitur in Octavo:

Aurea Caesaris ollis, atque aurea vestis,
Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla
Auro innectuntur.

Neque illud huic dissimile, quod ait in XI.

Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea Vatis
Cassida, tum croceam chlamydemq; sinuq; crepantis
Carbasseos sulco in nodum collegeras auro.

Sed quid illud in Septimo:

Aurea pectoribus demissa monilia pendens,
Tecti auro, sulcum mandant sub dentibus aurum.

Ubi easdem etiam voces *aurea*, *auro*, *aurum*
aspicimus, quas hoc loco identidem posuerat.
Isti vero, quia apud Ovidium reppererint: *Au-*
reus axis erat, Temo aureus, aurea summae cur-
vatura rotae, Ovidianam esse figuram conten-
dunt, non autem Maronianam. Atqui si Ovi-
dium sequeremur, non ex *Auro*, sed ex *Hu-*
mero, in hanc sententiam legendum esset. Nam
ubi is de Atalantae cultu loquitur, ita scribit:

Crinis erat simplex, nodum collectus in unum,
Ex humero pendens resonabat eburnea laevo
Talarum cuflos.

Sed valeant cum suo tam acri judicio, tamque
emunctis naribus pulchelli isti Critici. Nos le-
ctionem hanc, *Cui pharetra ex auro*, antiquo-
rum pene omnium codicum testimonio corro-
boramus. Ita enim in Longobardico, ita in
Porcio legitur. In alio vero perveteri ejusdem
Vaticanae bibliothecae, dictio tota *auro* improbe,
ac imperite admodum abrasa est: non ita tamen,
ut singularum litterarum vestigia non extent: &
manifeste *auro* prius scriptum fuisse discernatur.
Est etiam vetus codex in civitate Belluno, patria
mea, in quo pleraque cum his veteribus Vatica-
nae bibliothecae exemplaribus convenientia de-
prehendi, & hoc praecipue *Cui pharetra ex*
auro. Ita etiam in aliquot aliis codicibus, qui
apud me sunt. Sed ne tam multa congeram
litem

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.
 140 Nec non & Phrygii comites, & laetus Iulus,
 Incedunt. Ipse ante alios pulcherrimus omnis
 Infert se socium Aeneas, atque agmina jungit.
 Qualis, ubi hibernam Lyciam, Xanthique fluenta
 Deserit; ac Delum maternam invisit Apollo,
 145 Instauratque choros: mixtique altaria circum
 Cretesque Dryopesque fremunt, pictique Agathyrsi:
 Ipse jugis Cynthi graditur, mollique fluentem
 Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro:

S E R V I I.

141. IPSE ANTE ALIOS. Quia amatur, ideo ei dat pulchritudinem: licet Ascanio magis congruat. PULCHERRIMUS. Ex animo Didonis: hoc enim ei videbatur. Alibi epitheta Aeneae dat, cum religiosum ostendit, dicit *pium*; cum fortem, *magnanimum*.

143. UBI. Hoc est, cum. HYBERNAM LYCIAM. Non asperam, sed aptam hyemare cupientibus. Sic enim se habet natura regionis. Et bene aliud agens, aliud ostendit, nam constat, Apollinem sex mensibus hyemalibus apud Pataram, Lyciae civitatem, dare responsa (unde *Pataraeus Apollo* dicitur:) & sex aestivis apud Delum. Ergo *Hybernā*, utrum quod ibi hyemare soleat; an frigidam; an hyeme temperatam; an quam hyberno tempore deferere soleat? XANTHIQUE FLUENTA. *Que*, pro *vel* posuit: hoc enim dicit: vel cum Xanthum, vel cum Lyciam relinquit, ut est: *Suspectaque dona Precipitare jubet, subjectisque urere flammis*.

144. DESERIT. Relinquit, ut: *Desertosque videre locos lictusque relictum*. DELUM MATERNAM. Quae Latonam fugientem, dracone Pithone insequente, suscepit. Et hoc ideo: quia, sicut dictum est, sex mensibus aestivis apud Delum responsa dat. INVISIT. Repetit: per quod ostendit relicta Delo, ad Lyciam transire. APOLLO. Apollini Aeneam, vel propter sagittas, quibus in venatu utebatur, comparat: vel certe propter futurum insoelix matrimonium: ut enim & supra diximus, nuptiis est hoc numen infensum. Vel Apollini Aeneam, ut in primo Didonem Dianae: quomodo germanorum nuptiae esse non possunt.

145. CHOROS. Sacra. CRETES. Ab eo, quod est *Cres*.

146. DRYOPESQUE. Populi juxta Parnassum, ut: *Dryopumque trabens Erastus aristas*. *Erastus* vero, fluvius est. Hi populi, ab Hercu-

le victi, Apollini donati esse dicuntur. PICTIQUE AGATHYRSI. Populi sunt Scythiae, colentes Apollinem Hyperboreum, cujus logia, id est, responsa, feruntur. *Picta* autem, non stigmata habentes, sicut gens in Britannia; sed pulchri, hoc est, cyanea coma placentes: licet de illis lectum sit: *Agathyrsi ora artusque pingunt: ut quique majoribus praestant, ita magis vel minus; caeterum omnes iisdem notis: & sic, ut abluere nequeant*. Hos Melissus ab Homero Achabas appellari ait, qui propter scientiam sagittarum Apollini sunt gregales, sicut Cretes.

147. CYNTHI. Montis Deli. FLUENTEM. Unguentatum, odoribus abundantem: aut prolixum & effusum, ut *ῥ' ἀκροατόμας* significet.

148. FRONDE PREMIT. Id est, comprehenso crine efficit, ne fluat. FINGENS. Componens, ut: *Corpora fingere lingua*. IMPLICAT AURO. Non frontem; sed crinem, qui est illi retrorsum in nodum collectus.

P I E R I I.

litem secundum nos dat Ti. Donatus, dum ita subscribit, CUI PHA. Totum quod habuit, aut aurum fuit, aut purpura, ut placeret. Denique Probus in Pollione versum hunc citat: ubi de iteratione loquitur, eo versu, *Pan etiam Arcadia*. Dicitque iterationem fieri etiam casuum permutatione. Et inter exempla hoc etiam apponit, *Quoi pharetra ex auro crines nodantur in aurum*. Haec ut forte plus nimio coacervarem, id in causa fuit, quod nonnulli sunt ita pravo ingenio praediti, ut meliores se doceri litteras aegre ferant, proindeque alios ab eorum cognitione, quas ipsi haecenus ignorarunt, avertere conentur.

140. NEC NON ET PHRYGII COMITES. In antiquis aliquot exemplaribus, *Tyris comites* legitur: quippe qui Reginam Tyro comitati

F f f f

fue-

Tela sonant humeris. Haud illo segnior ibat
 150 Aeneas: tantum egregio decus enitet ore.
 Postquam altos ventum in montis, atque invia lustra:
 Ecce ferae saxi dejectae vertice caprae
 Decurrere jugis: alia de parte patentis
 Transmittunt cursu campos, atque agmina cervi
 155 Pulverulenta fuga glomerant, montisque relinquunt.
 At puer Ascanius mediis in vallibus acri
 Gaudet equo: jamque hos cursu, jam praeterit illos,
 Spumantemque dari pecora inter inertia votis
 Optat aprum, aut fulvum descendere monte leonem.
 160 Interea magno misceri murmure caelum

SERVII.

In-

149. TELA SONANT. Ut in nono: *Phaeramque fuga sensere sonantem*. HUMERIS VERO, aut in humeris, aut ex humeris. HAUD ILLO SEGNIOR. Id est, non illo deformior: nam plerumque virtus & pulchritudo pro se invicem ponuntur. Hinc est: *Satur Hercule pulchro Pulcher Aveninus*. Nam Herculi satis incongrua pulchritudo. Sic Plautus in Pyrgopolinice, de muliere interrogat: *Quid nam, fortis est?* Id est, pulchra.

150. EGREGIO. Praeclaro: & sic dicimus, quali extra gregem.

151. LUSTRA. Latibula ferarum vel luporum: unde & lupanaria meretricum, *lustra* dicuntur.

152. ECCE. Adverbium demonstrationis est, ut ostenderet velociter factum: & bene hac particula utitur: facit enim nos ita intentos, ut, quae dicuntur, putemus videre. Ita enim caprae suspensae super saxa currunt, ut putes cadere illas, cum exiliunt. FERAE CAPRAE. Hoc est, caprae, quas Graeci *κίαιπρι* vocant. Et bene aptat descriptionem ad species, ut *cervis* campos, *capreis* saxa permittat. SAXI. Pro montis, ut: *Accipiens sonitum saxi de vertice pastor*.

153. DECURRERE. Bene praeterito usus est tempore, id exprimendam nimiam celeritatem: ostendit enim jam factum. Sane *decurro*, juxta analogiam dixit, non, ut imperiti putant, *decurrerunt*.

154. TRANSMITTUNT. Velociter transeunt: praecipue *transmittere*, est de loco ad locum transitio.

155. PULVERULENTA, Num *cervorum pulverulenta agmina*, quae pulverem faciunt, ut:

Pulverulenta coquas maturis solibus aestas. GLOMERANT. Pro, involvunt. Alias pro in unum contrahunt, ut: *Quem circum glomerati hostes*: vel glomeratim eunt.

157. GAUDET EQUO. Gaudet quod acrem equum habeat, & velocem. JAMQUE HOS CURSU. Id est, modo, ut: *Jamque eadem digitis, jam pectine pulsas eburno*. Et bene puerilem ostendit animum, qui per mobilitatem frequenter optat timenda.

158. PECORA INTER INERTIA VOTIS. Bene per contemptum, *pecora*; cum ea sint pecora, quae non sylvestri, sed humano usui aluntur. *Inertia* autem, pro ignavis & innocuis posuit; & hoc ad capras & cervos retulit, ut in Georgicis: *Inbelles dant praelia cervi*: nam *iners*, proprie quid sit Lucilius declarat: *Ut perhibetur iners, ars in quo non erit ulla*.

159. MONTE LEONEM. Per transitum tangit historiam: nam Ascanius praeter Iulum, & Iulum, quae habuit nomina, etiam Dardanus, & Leontodamus, dictus est, ad extinguiorum fratrum solatium. Ideo nunc eum dicit optare adventum leonis. Paulo post: *Dardaniusque nepos Veneris*. Constat etiam Aeneam Dardanum dictum, ut ostendit Virgilius: *Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto Dardanus*. Item, Iliacus: *Hinc Dardanus ortus*. Hic repetit: nam latenter etiam illud nomen ostendit.

PIERII.

fuerant, & paulo infra *Tyrios comites* appellabit. Magis tamen placet *Phrygii*: quia Dido magna stipante caterva progressa erat: neque oportuit Aeneam incomitatum advenire; aliter quatenam agmina jungeret?

Incipit. Insequitur commixta grandine nimbus.
Et Tyrii comites passim, & Trojana juvenus,
Dardaniusque nepos Veneris, diversa per agros
Tecta metu petiere. Ruunt de montibus amnes.

165 Speluncam Dido dux & Trojanus eandem
Deveniunt. Prima & Tellus & pronuba Juno
Dant signum: fulsere ignes, & conscius aether
Connubiis: summoque ulularunt vertice Nymphae.
Ille dies primus leti primusque malorum
170 Causa fuit. Neque enim specie famave movetur,
Nec jam furtivum Dido meditatur amorem:

SERVII.

Con-

161. COMMIXTA GRANDINE NIMBUS. Secundum Junonis promissa: *His ego nigrantem commista grandine nimbum*. Et bene grando adjicitur: quia poterat nimbus contemni facilius. *Murmur* autem coeli, ad infaustum omen pertinet: quia tonitru dirimuntur auspicia.

163. NEPOS VENERIS. Quidam indecenter dictum volunt, ut Venus avia sit.

164. DE MONTIBUS AMNES. Ne vel investigare Tyrii possent reginam.

166. DEVENIUNT. Bene supprimit rem pudendam, sic Terentius: *Quid tum? Fateor? Fateor*. PRIMA ET TELLUS. Satis perite loquitur: nam secundum Etruscam disciplinam nihil tam incongruum nubentibus, quam terrae motus vel coeli dicitur. Quidam sane *Tellurem* praesse nuptiis tradunt: nam & in auspiciis nuptiarum vocatur: cui etiam virgines, vel cum ire ad domum mariti coeperint, vel jam ibi positae, diversis nominibus, vel ritu, sacrificant. ET PRONUBA JUNO. Quae nubentibus praest. Junonem autem dedisse signa per tempestatem, constat, & pluvias, quae de aere fiunt. Varro *Pronubam* dicit, quae ante nupserit: quaeque uni tantum nupta est: ideoque auspices deliguntur ad nuptias.

167. FULSERE IGNEs. Ut dei nuptiales. Varro dicit: *Aqua & igni mariti uxores accipiebant*: unde hodieque & faces praelucunt: & aqua petita de puro fonte, per foelicissimum puerum aliquem, aut puellam, interest nuptiis, de qua nubentibus solebant pedes lavari. Alii *fulsere*, pro malo omine positum volunt. Cum enim ait *fulsisse ignes*, infaustum connubium videtur ostendere: quia actio perimitur, cum de coelo servatum est. Et bene hoc totum ad Junonem refertur: quia aer esse dicitur, unde aquas cum ignibus dedit.

168. ULULARUNT. Bene medium elegit sermonem: nam ait Lucanus: *Non tu laetis ululare triumphis*. In luctu autem ululari, non dubium est. Et ideo medium elegit sermonem: quia post nuptias mors consecuta est. Nonnulli ita accipiunt, quod *ululare* veteres etiam in sacris dicebant, ex Graeca consuetudine. Ergo *ulularunt Nymphae*, quasi nuptiarum sacra celebrarunt. Graeci autem *ὄλολυγμόν* appellant: nam & primam congressionem *ὄλολυγμή* dicunt; quod Virgilius ostendit: *Magnaque ululante tumultu*.

170. SPECIE FAMAVE MOVETUR. *Species* rerum praesentium est, quod quasi aspicitur; *fama* autem, rerum absentium. Hoc ergo dicit, Non eam movet, nec praesens deformitas, quod non in thalamo, sed in spelunca concubuerat: nec futura mox fama. Alii *fama*, accipiunt, facti qualitate, aut respectu honestatis, *τῷ ἀριτοῦσι*. Adeo illam nec Tyriorum pudebat, videntium talia; nec aliarum gentium, quae audiebant. Ergo *fama*, deest mala.

171. MEDITATUR. Exercet, sic Horatius: *Et horridam cultis diluvium meditatur agris*. Nec incongrue dictum: Actus enim est in ipsa meditatione: nam *exercitium*, *meditatio* est. Sciendum tamen hodie hoc in usu non esse.

PIERII.

161. INSEQUITUR COMMISTA GRANDINE NIMBUS. In codicibus aliquot antiquis, *comitata grandine* legitur; quod minime placet.

167. ET CONSCIUS AETHER CONNUBII. In codicibus aliquot vetustis, *conubiis* habetur acquisitivo casu numeri multitudinis. *Consciis* enim apte dativo jungitur. In quodam antiquo etiam exemplari, *conubio*, numero unitatis, eodem tamen

F f ff 2

casu

Conjugium vocat: hoc praetexit nomine culpam.

Extemplo Libyae magnas it Fama per urbis;

Fama, malum qua non aliud velocius ullum:

175 Mobilitate viget, viresque acquirit eundo;

Parva metu primo; mox sese attollit in auras,

Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.

Illam Terra parens, ira inritata deorum,

Extremam, ut perhibent, Coeo Enceladoque sororem

S E R V I I.

Pro-

172. PRAETEXIT. Praetegit. CULPAM. Ut supra: *Succumbere culpae*.

174. FAMA MALUM, QUO. Diffinito est, ut *quo*, ex praecedenti pendat nomine: quam alii *qua* legant. Sane *quo*, nisi diffinito sit, legi non potest; nec enim procedit, ut ordo sit: *Fama, quo non aliud malum velocius*.

175. MOBILITATE VIGET. Dat ei *ουλαρο-ποιαν*, & laudat a contrario: cum enim omnia labore minuantur, haec crescit. Sane *viget*, quidam pro *vigescit* accipiunt.

176. METU PRIMO. Non *primo metu*, sed primum; quod initio cautius loquatur, id est, in principio: cum enim quis veretur, ne auctor is sit, quod audit continet; at ubi sit vulgatum, passim loquitur: & modo *primo* adverbium est, non nomen. ATTOLLIT IN AURAS. Sumpta licentia, quae minuebatur timore.

177. INGREDITURQUE SOLO ET CAPUT INTER NUBILA CONDIT. Hoc vult ostendere: nec humili eam fortunae parcere, nec superiori. Vel quia famae incertus auctor.

178. TERRA PARENS. Generale est; parens omnium. IRA INRITATA DEORUM. Amphibolon est; utrum *sua ira*, propter extinctos gigantes: an *ira deorum inritata*, quia extinxerat gigantes. Vel ideo *ira deorum*; quod in eam fulmina & grandines de coelo cadunt.

179. EXTREMAM. Aut post omnes gigantes: quippe ad eorum ultionem nata: nam per ipsam eorum crimina vulgata sunt: aut certe *extremam*, pessimam: omnes enim, qui de medicina tractant, dicunt naturale esse, ut inutiliores sint, qui nascuntur ultimi. Famam ergo inducit ultimam esse fratres, quia ipsa deorum delicta vulgavit. UT PERHIBENT. Quotiescumque fabulosum aliquid dicit, solet inferre, *Fama est*. Mire ergo modo, cum de ipsa fama loqueretur, ait: *Ut perhibens*. COEO ENCELADOQUE. Isti Gigantes fuerunt inter alios, qui Jovem superpositis montibus regno coelesti detrudere conati, fulminibus sunt de-

leti: & bene elegit ex fratribus maximos, ex quibus extimeretur.

P I E R I I.

casu habetur: passimque unica n littera. Lectio haec tametsi non displicet, nunquam tamen respuerim *conubii*, genitivo casu, cum etiam optime dicatur: *Sum confectus huius rei*.

173. EXTEMPLO LIBYAE MAGNAS IT FAMA PER URBIS. Nonnulli codices manu scripti, *Libyes* legunt, declinatu Graecanico, ut incitatus proferatur; sed *Libyas*, longe suavius est.

174. FAMA MALUM, QUO NON ALIUD VELOCIOUS. Non eo inficias *quo* in pluribus exemplaribus haberi; sed forte non displiceat, quod in Romano *qua* scriptum est: *qua* scilicet *fama* nullum aliud malum velocius; sed omnino *quo* receptius est.

175. VIRESQUE ACQUIRIT EUNDO. Antiqua pene omnia exemplaria integras servant praepositiones in compositis, ut *adquiris*: & ita scribi solitum usque ad Aurelii Antonini Pii tempora, publica declarant monumenta. Ea enim libenter in testimonium adducimus: quod notae semel in marmoribus excavatae, nulla sunt transcriptione mutatae. In arcu igitur aquae Marciae verba haec inter alia ita notata leguntur:

ADQUISITO ETIAM FONTE NOVO.

176. SESE ATTOLLIT. Dicebamus quidem praepositiones, *ad*, *ab*, *in*, & huiusmodi incolumes in compositis apud veteres adservari, parcissime tamen scriptum *adtollis*, per *ad* inveni. Tametsi Grammatici veteres *ad* ante *s* indifferenter scribi concedant: propter soni similitudinem, quae in *d* & *s* auditur.

178. IRA INRITATA DEORUM. Non levi quidem de causa minimis his quaestionculis cogimur inhaerescere, quoties quaedam sese offereunt, quae praeter rationem omnem turpiter fuerint negligentia posteriorum contaminata, velut in hoc verbo *irito*,

- 180 Progenit, pedibus celerem, & pernicipibus alis. (mae,
 Monstrum horrendum, ingens: cui, quot sunt corpore plu-
 Tot vigiles oculi subter, mirabile dictu,
 Tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit auris.
 Nocte volat caeli medio terraeque per umbram
 185 Stridens, nec dulci declinat lumina somno.
 Luce sedet custos aut summi culmine tecti,
 Turribus aut altis, & magnas territat urbis;
 Tam ficti praeque tenax, quam nuntia veri.

SERVII.

Haec

180. PEDIBUS CELEREM ET PERNICIPIBUS ALIS. Convertit rerum epitheta: nam *pernix* vel *pernicipitas*, *pedum* est, ut: *Pernicipibus ignea plan- tis*: *Celeritas*, *pennarum* est, ut: *Celerique fuga sub sidera lapsae*. Aut certe intentio describentis est: supervacua est enim alas habenti pedum pernicipitas: aut sic intelligit: *pedibus celerem*, & *alis velocibus*.

181. MONSTRUM. Bene vituperat Famam ex accidentibus personae, per parentes, alas, & fratres: Et quod eam describit, non est narratio; sed argumentatio: Quidni monstrum? quae huius naturae sit, ut quot plumas, tot oculos, tot linguas, tot aures, & caetera. QUOT SUNT CORPORE PLUMAE. Non ipsius; sed in omnium corporibus: nam exaggeratio est; ac si diceret: quot sunt arenae.

182. OCULI SUBTER. Adverbium est, ac si diceret: non sub plumis; sed sub ipsa. Et mire *subter*, quasi quae non videatur, & omnia videt reliqua. MIRABILE DICTU. Sic exclamavit Poeta, quasi minus admirationis haberet ipsa descriptio.

183. TOT LINGUAE. Infinitus est numerus: nam re vera quot sunt homines, in quibus est fama, tot ora habet, quae sunt hominum. TOTIDEM ORA SONANT. Aliud visu, hoc est, ora; aliud auditu, hoc est, sonant.

184. NOCTE VOLAT. Bene naturalem rem dixit: nam quanto celatum est aliquid, tanto magis quaeritur: & sine dubio incipiens fama semper obscura est: quae divulgata conquiescit: unde ait: *Luce sedet custos*. COELI MEDIO. Absolute: quia inter coelum terramque medium est. TERRAEQUE PER UMBRAM. Noctem, umbram terrae esse nunquam apertius significavit.

185. STRIDENS. Potest & ad oris sonum, & ad volatum referri. DULCI DECLINAT LUMINA SOMNO. Qui est omnibus animalibus dulcis. Et somno, utrum ablativo an dativo. Melius in-

terpreteris, quasi non succumbit illi.

186. LUCE SEDET. Id est, per diem: aut ut lux coepit. Et bene nocturna illi & diurna officia dat; ne dulci somno capiatur. CUSTOS. Speculatrix, ne quid eam praeteriret; non, quae custodiat, aut servet. SUMMI CULMINE TECTI. Per domos nobilium propter res privatas.

187. TURRIBUS AUT ALTIS. Per aulas regum, propter res publicas. URBS. Populos, id est, plebejos. Et ostendere vult famae linguis neminem exceptum, qui non exagitari possit.

188. TENAX. In omnibus perseverans: tam in enunciandis falsis rebus, quam veris.

PIERII.

irito, prava invaluit consuetudo, ut geminato *rr* ab omnibus jam librariis scribatur. Volunt enim a littera, quae de nare canina sonat, *irito* deductum. Quare perperam omnino legitur in nonnullis exemplaribus, *irritata*. Sed enim *irito* ab *ira* potius est, ut & *irascor* & ita unico *r* scribendum: nam in iram stimulare significat. *Irritum* vero, vel *irritum* pro non rato, vel *rr* geminato, ex Scauri sententia, vel per *n* & *r*, veterum more scribi manifestum est.

182. TOT VIGILES OCULI SUBTER. In plerisque codicibus antiquis legere est pro *subter*, *sub- sunt*: *Tot vigiles oculi subsunt*.

184. TERRAEQUE PER UMBRAM STRIDENS. In Oblongo Vaticano codice sane quam vetusto, *Stridens* habetur finitiva forma: quod minime displicet. Et *umbras*, numero multitudinis in bona codicum veterum parte.

185. NEC DULCI DECLINAT LUMINA SOMNO. Nequaquam placet, quod in plerisque codicibus antiquis *limina* legitur, quum praesertim apud Catullum, unde phrasia desumpta, legere sit: *Flagrantia declinavit lumina*.

¶ ¶ ¶ 3

Haec tum multiplici populos sermone replebat
 190 Gaudens, & pariter facta atque infecta canebat:
 Venisse Aenean Trojano a sanguine cretum,
 Cui se pulchra viro dignetur jungere Dido:
 Nunc hiemem inter se luxu, quam longa, fovere
 Regnorum inmemores, turpique cupidine captos.
 195 Haec passim dea foeda virum diffundit in ora.
 Protenus ad regem cursus detorquet Iarban,
 Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.
 Hic Hammone satus rapta Garamantide Nympha,
 Templa Jovi centum, latis inmania regnis,

SERVII.

Cen-

189. HAEC TUM. Vel fama talis; vel haec facta. POPULOS. Utrum generaliter; an Tyrios & Trojanos tantum?

190. GAUDENS. Propter inventam materiam. Et quidam non temporale Famae epitheton gaudens, esse volunt; sed generale, ut multiplici sermone gaudeat, quo tunc populos implebat. FACTA ATQUE INFECTA. Sicut sequentia indicant. Et est quasi proverbiale: nam hoc est: *Tam fidei pravique tenax, quam nuntia veri.*

191. VENISSE AENEAM. Haec facta sunt.

192. VIRO. Marito, ut: *Vir gregis ipse caper.* DIGNETUR. Libravit sermonem, quasi personae superioris.

193. HYEMEM INTER SE LUXU, QUAM LONGA, FOVERE. Id est, nunc hyemem inter se luxu fovere, in quantum longa est ipsa hyems. Fecit talem etiam alibi figuram, ut: *Tybris ea fluvium, quam longa est, nocte tumentem Lenius*: pro, quam longa est ipsa nox. Veteres fovere, pro diu incolere & inhabitare dixerunt, ut ipse alibi: *Fovei burium.*

194. REGNORUM IMMEMORES. Haec fingit: nam & illi curae est Carthago, & Aeneae Italia. An, quia, quod una patitur, duobus affligat? TURPI CUPIDINE. Id est, inhonesto amore. Cupidinem veteres immoderatum amorem dicebant: Afranius Neaera: *Alius est amor, alius Cupido; amant sapientes, cupiunt caeteri.* Plautus cum distinctione posuit: *Cupidon' se conficit; anme amor?* Quo intelligitur vehementer illam amare, vel impatienter. Ipse alibi: *Quo Venus Cupidoque imperat, suadet amor: dicendo imperat, violentiam ostendit; suadet addendo, moderationem significat.*

195. DEA FOEDA. Crudelis, impia: quod alibi interpretatur: *Eadem impia fama furanti*

Detulit. IN ORA. Palam; ut antequam audiant loquantur. Et proprie ora. Terentius: *In ore est omni populo.*

196. IARBAM. Filium Jovis Ammonis. Liber, vel, ut alii dicunt, Hercules, cum Indos peteret, & per deserta Libyae, hoc est, per Xerolibyam, exercitum duceret, fatigatus siti, Jovis patris sui imploravit auxilium: cui ille arietem ostendit, quem secutus ille, pervenit ad locum quendam, in quo aries terram pede suo scalpsit, e quo loco fons manavit: unde factum est, ut Jovi *Ammoni*, ab harenis dicto lingua Libyca, templum & simulacrum cum capite arietino constitueretur; quod ideo fingitur, quia satis ejus sunt involuta responsa. Aut quia Libyci *Ammonem* arietem appellant. Alii hunc *Ammonem* in luco natum, ubi sola ovis fuerat, a finitimis inventum dicunt, creditumque ex Jove & ove natum: appellatum Ammonem, ab arena: quia ibi tale solum est: *ἀμμος* enim Graece arena dicitur. Alii inter Cyrenas atque Carthaginem locum tradunt fuisse, in quo pastores puerum, arietinis cornibus insignem, in arena sedentem ac vaticinantem deprehenderunt. Hic sublatu tacebat, repositus loquebatur: mox, cum e conspectu hominum subito recessisset, creditus est deus: unde Jovem ideo ibi colere coeperunt, nomine Ammonem, quod in arena fuerat visus.

197. AGGERAT IRAS. Super eas, quas habebat ex contemptu.

198. RAPTA. Stuprata, ut: *Rapti Gany-medes honores.* Et: *Rapta raptoris mortem, vel nuptias optet.* GARAMANTIDE NYMPHA. Et proprium potest esse, & gentile: nam *Garamantes* sunt juxta Libyam: a Garamante, filio Apollinis.

PIE.

200 Centum aras posuit, vigilemque sacraverat ignem,
 Excubias divum aeternas, pecudumque cruore
 Pingue solum, & variis florentia limina fertis.
 Isque amens animi, & rumore accensus amaro,
 Dicitur ante aras, media inter numina divum,
 205 Multa Jovem manibus supplex orasse supinis:
 Juppiter omnipotens, cui nunc Maurusia pictis

SERVII.

Gens

200. CENTUM. Finitus numerus pro infinito. Sane in primo Aeneidis qui mos sit templorum constituendorum relatum est: quae aut tantum sacra sunt, aut ubi etiam res publica administrari auspicio potest. Hic ergo *templa* tantum *sacra* declarat, cum subiungit, *Centum aras posuit, vigilemque sacraverat ignem, Excubias divum aeternas pecudumque cruore*: quibus scilicet & sacratio ageretur: & nihil de publicis rebus actum aliqua narratione subiungit. Alii *templum* dicunt, non solum quod potest claudi; verum etiam quod palis, aut hastis, aut aliqua tali re, & lineis aut loris, aut simili re septum est, quod & factum est. Amplius uno exitu in eo esse non oportet, cum ibi sis cubiturus auspicans. ARAS POSUIT, Per praeteritum perfectum intulit, SACRAVERAT, per praeteritum plusquam perfectum. At e contrario: *Multa vastabat ea de. Et: Ardentesque avertit*. Alibi simile schema per tempora: *Ipse oratores ad me, &c. cum scripto misit, mandas, &c. Et: Maestas binas de more bidentes, Vinaque fundebat pateris*. VIGILEM IGNEM. Utrum, ad quem vigiliae agebantur, an perpetuum?

201. EXCUBIAS DIVUM AETERNAS. Definitio est aeterni ignis. Quid est *ignis pervigil*? *excubiae decorum*. Quod significat, sine intermissione fieri sacrificia: atque *excubare per diem & noctem*, ut dicimus, cotidie in officio esse. Non ergo apud quas dii excubant; sed, quae diis excubantur. Et sciendum, non vacare ratione, ut in aliquibus templis sit *ignis pervigil*: nam potestates aut terrenae sunt, aut aetherae, aut aetheriae; sed quia aether ignis est, ideo in aetheriarum potestatum templis ignis est; ut reddatur eis imago sui elementi. Est autem in templo Jovis, qui aether est: & Minervae, quae supra aethera est: unde patris de capite procreata esse dicitur.

202. VARIIS FLORENTIA SERTIS. Aliis atque aliis, ac sic perpetuo tempore.

203. ISQUE AMENS ANIMI. Et amator, & barbarus: & *amens animi*, ut: *Saevis inopi animi*. Sane nomen esse ostendit, ponendo geniti-

vum. AMARO. Quod audierat sibi praelatum Aeneam. *Amaro*, aspero, ut: *Hospis amare, quid increpitas?*

204. MEDIA INTER NUMINA DIVUM. Ac si diceret, & diis testibus, ut Sallustius: *Quae medium Fidius vera licet mecum recognoscas*. *Tessis* dictus *medius*; *Fidius*, id est, *Διὸς υἱός*, Jovis filius, id est, Hercules. *Medium* dixit *tem*. Sane multi *munera* legunt, hoc est, in media precatione deorum: & est invidiosius, si inter *munera*, quae ipse sacraverat.

205. MANIBUS SUPINIS. Juxta rationem: nam inferos demissis ad terram manibus invocamus, ut Homerus inducit Altheam, matrem Meleagri, manibus in longum porrectis, ut ipse alibi: *Passis de littore palmis*: Coelestes, levatis ad coelum, ut modo: & alibi: *Duplices tendent ad sidera palmas*. SUPPLEX ORASSE. Haec adlocutio partim precatur: unde ait, *supplex*: partim conqueritur: unde ait, *orasse*. ORASSE autem, dixisse. Hinc & oratores dicimus: nam *rogare*, non procedit: quia conqueritur magis.

206. JUPPITER OMNIPOTENS. Epitheta, quae commemorationem potentiae habent, interdum exprobrationis vim obtinent, ut hoc loco. MAURUSIA. Maura: nam protensio est: Coelius: *Maurusi*, qui juxta Oceanum colant.

PIERII.

195. DEA FOEDA VIRUM DIFFUNDIT IN ORA. In antiquis aliquot exemplaribus *diffudit*, praeterito tempore habetur; sed longe magis placet praesenti.

201. EXCUBIAS DIVOM AETERNAS. Vetusta quaedam exemplaria legunt *Excubiasque deum aeternas*; sed vulgata lectio magis adprobata.

206. CUI NUNC MAURISIA PICTIS GENS EPULATA TORIS. In antiquis codicibus manu scriptis passim legere est *Maurusia*, ut Graece scribitur per *u* vocalem quintam in pene ultima: *Μαυρυσία*. *Μαύροι*, *ἰθὺς μέγα λίθου*. Neque tamen mirandum *u* litteram in *i* transisse, quum multa hujusmodi reperiamus, quae per aetates immutata sunt. Sed & *Mauritania*, cujus nominis secunda syllaba a principio per *u* tam apud

Gens epulata toris Lenaeum libat honorem,
 Aspicias haec? An te, genitor, cum fulmina torques,
 Nequidquam horremus? caecique in nubibus ignes
 210 Terrificant animos, & inania murmura miscent?
 Femina, quae nostris errans in finibus urbem
 Exiguam pretio posuit, cui litus arandum,
 Cuique loci leges dedimus, connubia nostra
 Reppulit, ac dominum Aenean in regna recepit.

SERVII.

Et

207. NUNC EPULATA. Dum in epulis est: nam eum deferuit participium: praeteritum *epulata*, pro praesenti *epulans*, posuit. Et bene *nunc* dixit: quasi celebrantibus ejus sacra tanta injuria acciderit. Officia enim in deos, licet aeternam habeant gratiam, & spectent tam praeteritum quam futurum, tamen in praesenti plus valent. Semper autem Jovi propter hospitalitatem libabatur, quem *Ζῆνιον* dicimus. Et bene conqueritur; quia humanas res ne tum quidem curat, cum ei tribuitur honos sacrificio. LENAEUM. Bacchicum: nam Liber, *Lenaeus* dicitur: quia lacubus praest, id est, *από τοῦ ποταμοῦ λεωῖ*. Nec potest dici *Lenaeus*, a mentis delinimento; cum sit a Graeco tractum, ex calcatorio, *από τοῦ λαοῦ*, hoc est, a lacu.

208. ASPICIS HAEC. Id est, talia. Et hoc sentit: itane talia aspicias, nec vindicas? FULMINA TORQUES. Vel intorques, vel gubernas.

209. NEQUIDQUAM HORREMUS. Quia non iudicio haec facis: quia non punis malos: & supervacua *horremus*: aut quia existimamus ea non emitti manu tua. An *nequidquam*, pro non? ut sit: *Tu fulmina non torques*. COECIQUE IGNES. Non quia non videntur; sed quorum origo non apparet. An quorum rationem ignorantes timemus: Alii enim de ventis dicunt fieri; alii de nubibus; alii de aere fulmen: Juvenalis: *Non quasi fortuito, nec ventorum rabie, sed iratus cadat in terras & vindicet ignis*. IN NUBIBUS. Ac si diceret, non ex te fiunt: si enim errant, tuo non reguntur imperio.

210. TERRIFICANT ANIMOS ET INANIA MURMURA MISCENT. Latenter secundum Epicureos locutus est.

211. FOEMINA. Invidia a sexu, contemptu inferioris. Et jam incipit specialis conquestio. Est autem ordo: Foemina errans, quae in nostris finibus urbem posuit. Et est exaggeratio: primum quod *pretio*; deinde *exiguam*; dein *cortis legibus*.

212. PRETIO. Ut ostendat, eam nec meruisse per gratiam; nec inavalsisse virtute. Et, si ven-

didit, quid conqueritur? vel defraudatus per corium: vel de nuptiarum promissione: aut *exiguam pretio*, pro exigui pretii. LITTUS. Non ait agros, sed *littus*, terram mari vicinam, ut supra diximus. Modo etiam infertilem sibi, & angustam vult ostendere, hoc est, talem illi dedimus terram, quae nulli esset necessaria; quae tamen contenta fuit. ARANDUM. Videtur illud attingere moris antiqui, quod cum conderetur nova civitas aratrum adhibitum, ut eodem ritu, quo condita, subvertatur, Horatius: *Imprimetque muris hostile aratrum*.

213. LOCI LEGES DEDIMUS. Aut quam tributariam fecimus: aut cui ideo concessimus civitatem, ut in nostrum veniret matrimonium; ut iusta ira sit. CONNUBIA. Hic Nu produxit, cum alibi corripuerit, ut: *Connubio jungam stabili*. NOSTRA. Pro *mea*: nobilium est autem hic sermo. Sic Numanus: *En qui nostra sibi bello connubia poscunt*. Sallustius: *Nos in tanta doctissimorum hominum copia*.

214. DOMINUM. Ut superius: *Liceat Phrygio servire marito*. Est autem de Jure, quasi per coemptionem. Coemptio vero certis solemnitatibus apud priscos peragebatur in contrahendo matrimonio: & sese coemendo vir & uxor interrogabant: Vir ita: *An mulier sibi materfamilias esse vellet?* Illa respondebat, *Velle*. Item mulier interrogabat: *Utrum vir sibi paterfamilias esse vellet?* Ille respondebat: *Velle*. Itaque mulier in viri manum conveniebat: & vocabantur *hae nuptiae per coemptionem*: & erat mulier materfamilias viro, loco filiae. Vel *dominum*, maritum; ut alibi *dominam*, uxorem: *Hi dominam disit*: & est, quasi vehemens accusatio: me maritum respuit, & Aeneam non virum, sed dominum recepit. PARIS. Similis Paridi: injuria a Persona. Probris enim, non lenibus verbis, veteres convicia dicebant, ut Sallustius: *Tyrannumque & Cinnae maxima voce appellans*. Bene autem Paris, quasi qui sustulit alii matrimonium pactum: sic Juvenalis: *Et calvo serviret Roma Neroni*.

PIE-

215 Et nunc ille Paris cum semiviro comitatu,
Maeonia mentum mitra crinemque madentem
Subnixus, rapto potitur. Nos munera templis
Quippe tuis ferimus, famamque fovemus inanem.

Talibus orantem dictis, arasque tenentem
220 Audiit omnipotens, oculosque ad moenia torsit
Regia, & oblitos famae melioris amantis.
Tum sic Mercurium adloquitur, ac talia mandat:
Vade age, nate, voca Zephyros, & labere pennis:
Dardaniumque ducem, Tyria Carthagine qui nunc

SERVII.

Ex-

215. SEMIVIRO COMITATU. Ut: O verae Phrygiae! neque enim Phryges: id est, effoeminati. Et bene non solum regi, sed & sociis convicium facit. Sane quidam tradunt, jure hoc in Phrygas dictum: ab ipsis enim ferunt coepisse supra puerorum.

216. MAEONIA MITRA. Lydia: nam utebantur & Phryges & Lydii. MITRA. Hoc est, incurvo pileo: de quo pendeat etiam buccarum tegimen. Sane, quibus effoeminatio crimini dabatur, etiam mitra eis adscribebatur: multa enim lectio mitras proprie meretricum esse docet. Ergo ex habitus qualitate mutuatur invidiam: cum enim non jam effoeminatum, velut meretricem, appellat, quod est inimici, non mulieris tantum; sed etiam meretricem vocat, cum, sicut supra dictum est, alios insectetur, dicens: O verae Phrygiae! neque enim Phryges. CRINEMQUE MADENTEM SUBNIXUS. Crinem unguentatum subnixum, & subligatum habens. Aut subnixus, fiducia elatus.

217. RAPTO POTITUR. Stupro fruitur: nam proprie raptus, est illicitus coitus; nec enim hic rapuerat.

218. TEMPLIS QUIPPE TUIS. Ac si diceret: Non mirum, si haec patimur te colentes. Sic supra ad irrisum dictum: Jupiter omnipotens: ac si diceret: tu es, qui potes omnia? FOVEMUS INANEM. Aut quia frustra te credimus mundi esse rectorem: aut quia me tuum filium esse confido. Fovemus autem, auxiliamur, quasi rem per se infirmam.

219. ORANTEM. Perorantem, non precantem, ut supra dictum est: Talibus orabat Juno. ARASQUE TENENTEM. Veteres asae dicebant; postea immutata littera s in r, aras dixerunt, sicut Valefios, Valerios, Fufios, Furios: quod Varro libro quinto Rerum divinarum plenius narrat: Necesse enim aras a sacrificantibus teneri: quod si non fieret, diis sacrificatio grata non esset: quo plenius intelligi voluit, gratum hoc esse numinibus, sub-

jungendo: Arasque tenentem Audiit omnipotens.

220. OCULOSQUE AD MOENIA TORSIT. Ut inde pellat Aeneam; ne videatur esse contrarium, quod turbantur omnia, Jove Africam respiciente: nam utrumque a turpi liberat fama.

221. OBLITOS FAMAE MELIORIS AMANTES. Oblitos & eos dicimus, qui aliquid negligunt; vel quibus aliquod excidit; sed figurate, ut: Nunc oblita mihi res carmina. FAMAE AUTEM MELIORIS, hoc est: Neque enim specie famae movetur.

223. VADE, AGE, NATE. Singulis verbis, & jubentis, ut vade; & hortantis, ut, age; & blandientis, ut nate, expressit adfectum. VOCa ZEPHYROS. Aut quibus Aeneas naviget: unde est: Nec Zephyros audis spirare secundos: aut qui vehant Mercurium, ut: Ventosque secabas. Item: Rapido pariter cum flamine portant.

224. DARDANIUMQUE DUCEM. Ordo est: Dardaniumque ducem adloquere. TYRIA CARTHAGINE. Quasi homini iratus, civitati epitheton patrium dedit. Carthagine autem, pro Carthagini: & pro adverbio in loco, de loco posuit: sic Horatius: Roma Tybur amem, ventosus Tybure Romanam: pro, Tyburi.

PIERII.

apud Graecos quam apud Latinos scribitur, olim per e psilon notabatur, ut inspicere est in Adriani Augusti nummis: MAURETANIA. Jam vero & Jupiter unico p in antiquis codicibus habetur.

208. AN TE GENITOR CUM FULMINA TORQUES NEQUIQUAM HORREMUS? In vetustis aliquot exemplaribus legere est, An nae genitor, ut: Nae intelligendo, apud Terentium. Verum in plerisque ne absque diphthongo notatum est. Utcunque vero, magis placet vulgata lectio, An te genitor, quum fulmina torques, Nequiquam horremus?

222. TUNC SIC MERCURIUM ADLOQUITUR. In antiquis aliquot tum habetur.

- 225 Expectat, fatisque datas non respicit urbis,
 Adloquere, & celeris defer mea dicta per auras.
 Non illum nobis genetrix pulcherrima talem
 Promisit, Grajumque ideo bis vindicat armis:
 Sed fore, qui gravidam imperiis, belloque frementem
 230 Italiam regeret, genus alto a sanguine Teucris
 Proderet, ac totum sub leges mitteret orbem.
 Si nulla accendit tantarum gloria rerum,

Nec

SERVII.

225. EXPECTAT. Moratur, deterit tempus. NON RESPICIT URBES. Non cogitat; cum illum necesse sit ad Italiam navigare. CELERES. Pro, celer, vel celeriter.

227. NON ILLUM NOBIS. Κατὰ τὸ σιωπῆ-
 μιν intelligimus. PULCHERRIMA. Epitheton
 perpetuum, nec ad praesens negotium pertinens.

228. GRAJUMQUE IDEO BIS VINDICAT AR-
 MIS. Alii dicunt bis; semel a Diomedis sin-
 gulari certamine: in quo a Diomede percus-
 sus est saxo. Juvenalis: *Vel quo Tydides per-
 cussis pondere coxam Aeneas*: iterum in exci-
 dio, sicut legimus: *Descendo ac ducente deo*:
 &: *Hoc erat alma parens*. Alii dicunt pro-
 pter Diomedis & Achillis certamina singula-
 ria contra Aeneam. Sed quando cum Achille
 dimicavit, a Neptuno liberatus est: quando
 cum Diomede, a Venere; potest tamen, quod
 pro Venere fit, a Venere factum videri. Sic
 enim Juno imputat Veneri, quod pro ea fa-
 ctum est, dicens: *Potes in totidem classes con-
 versere Nymphas*. Potest etiam & alter esse
 sensus: nam Troja antea ab Hercule, qui &
 ipse Graecus fuit, capta est: ut intelligamus
 jam tunc Aeneam natum fuisse: nec enim mul-
 tum temporis interfuit, cum constet, Priamo
 tunc ab Hercule imperium traditum. VINDI-
 CAT autem, pro vindicavit: & quaedam ideo
 praesenti, pro praeterito tempore, ponuntur,
 ad majorem significationem figurandam, ut:
Vel qualis equos Threissa fatigat, 1. Georg.
Cocumque Iapetumque creat: ut e contrario prae-
 teritum tempus ad exprimendam celeritatem,
 ut: *Suras incluseras auro*: &: *Exiis ad coe-
 lum ramis felicibus arbor*: *Et vindicat*, eri-
 pit, ut: *Qui in libertatem vindicat*, id est,
 eripit servituti.

229. GRAVIDAM IMPERIIS. Quasi parituram
 imperia; vel unde multi imperatores possent
 creari, ut: *Hinc populum lato regem*. Ideo au-
 tem *gravidam* ablativo jungitur: quia etiam *gra-
 vis illa re* dicimus: unde est hujus origo ser-
 monis. Sic Plautus in *Amphitryone*: *Uxor*

sua non puero, sed peste, gravis est. Alii
 hunc ordinem volunt: sed fore, qui Italiam,
 gravidam bello, frementem imperiis regeret.
 BELLOQUE FREMENTEM. Exceptis tempori-
 bus, quibus a Latino regebatur, ut: *Longa
 populos in pace regebat*. Nam alias bellicosa
 fuit Italia.

230. ALTO. Illustri, nobili.

231. PRODERET. Modo protenderet, id est,
 propagaret. Propago autem, si genus signifi-
 cet, pro brevis est, ut: *Sis Romana potens
 Itala virtute propago*. Si de arbore dicas, pro-
 ducitur pro, ut: *Flexor propaginis arcus Exspe-
 dent*. Prodere sane, significat & occulta de-
 tegere: unde *proditores* dicti: & decipere vel
 perdere, ut: *Unius ob iram Prodimur*: & est
 in infinitum haec λέξις polysemos. Plautus:
*Nam illud, quod das, perdis; & illi prodis
 vitam ad miseriam*: cum de paupere loque-
 retur.

PIERII.

225. NON RESPICIT URBES. In oblongo co-
 dice, & in Mediceo, *perspicit*. In aliquot
 aliis *prospicit* habetur, sed eodem sensu *respi-
 cit* paulo infra repetitum eo versu: *Nec pro-
 lem Aesoniam & Lavinia respicit arva*. Cujus
 loci testimonio plerique in liminari pagina,
 libro primo, *Lavinia venit Litora*, legendum
 arbitrati sunt, quasi utrumque nomen ex com-
 modo suo formare Poetae non licuerit.

227. GENITRIX PULCHERRIMA. In pervetu-
 sto codice *genetrix pulcherrima*. Ac de pulcro
 quidem satis disputatum, ita etiam de gene-
 trice, cujus nominis secundam syllabam per e
 scribi debere, antiqua marmora, nummi, &
 Grammatici veteres monent.

228. BIS VINDICAT ARMIS. In Longobardi-
 co codice *vindicat*, per e legitur; sed *viader*,
 & multa alia, per i scribi debere indicant.

230. GENUS ALTO A SANGUINE TEUCRI.
 In codicibus plerisque veteribus absque a prae-
 positione scriptum est, *genus alto sanguine*, vo-
 nultate haud quaquam pari.

- Nec super ipse sua molitur laude laborem;
 Ascanione pater Romanas invidet arces?
 235 Quid struit? aut qua spe inimica in gente moratur?
 Nec prolem Ausoniam, & Lavinia respicit arva?
 Naviget. Haec summa est: hic nostri nuntius esto.
 Dixerat. Ille patris magni parere parabat
 Imperio: & primum pedibus talaria nectit
 240 Aurea: quae sublimem alis, sive aequora supra,
 Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
 Tum virgam capit. Hac animas ille evocat Orco

SERVIL.

Pal-

233. SUPER SUA LAUDE. Id est, pro sua laude: & Graecum est schema: sic enim Demosthenes: *Τὴν τῆς εὐφροσύνης*, id est, pro corona. *Τὴν ἐκείνου*, pro illo. MOLITUR. Praeparat, aut exercet.

234. ASCANIONE. Propter illud, quod frequenter diximus, ipsi imperium deberi. Ideo autem hoc adserit Poeta, ut laudando Iulum, Caesarem laudet: quia ab eo originem ducit, ut: *Julius a magno demissum nomen Iulo*. ROMANAS INVIDET ARCES. Honestior elocutio est, si addamus quam rem invidemus, ut: *Libet pampineas invidis collibus umbras*.

235. INIMICA IN GENTE. Praeoccupat, quasi praescius: nam nondum inimica est.

236. NEC PROLEM AUSONIAM. Ut in sexto: *Nunc age, Dardaniam prolem quae deinde sequetur Gloria*. Vel quia de Lavinia Silvium habuit.

237. HAEC SUMMA EST. Id est, mei praecepti collectio: hoc est, totum propter quod mitteris, ut: *In summa, non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thrax*. HIC NOSTRI NUNTIVS. Pro talis: *Manibusque meis Mezentius hic est: &: Hunc ego te, Euryale, aspicio: pro, talem*.

238. PARERE PARABAT. Non respondet, quasi numen inferius; sed dictis obtemperat, ut: *Pater amor dictis carae genitricis*. Sane hic locus Homeri est 1. *Ὀδυσσεύς. Ὡς ἴφαιτος, ἕκαστος δὲ δούλοιο καλὰ πείδιλα, Ἀμβρόσια, χρύσεια τὰ μιν φέρον ἡμῖν ἐφ' ὕψι, ἡ δ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν, ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο. Ἐλαιο δ' ἄρ' αὖτ' αὖτ' ὀμματα θέλγη, ὧν δ' αὖτ' ἐπὶ πύργους ἐγείρη. Τῷ μὲν χερσὶν ἔχων τίτιτο*.

239. TALARIA NECTIT. Mercurius ideo dicitur habere pennas: quia citius ab omnibus planetis in ortum suum recurrit: unde & velox, & errans inducitur, ut: *Quos ignis caeli Cyllemius erret in orbes*.

242. TUM VIRGAM CAPIT. Id est, Caduceum, quod primo Apollo habuit, & donavit Mercurio, accepta ab eodem lyra sibi tradita. Sic Horatius: *Fraterna quoque humerum lyra*. Hujus autem virgae haec ratio est: Mercurius, & orationis deus dicitur, & interpret deorum: unde virga serpentes dividit, id est, *venena*: nam serpentes ideo introrsum spectantia capita habent, ut significant, inter se legatos colloqui & convenire debere: quia bellantes interpretum oratione sedantur: unde secundum Livium legati pacis, *caduceatores* dicuntur: sicut enim per Feciales, a federe, bella indicebantur, ita pax per caduceatores fiebat. Quibus caduceis duo mala adduntur, unum Solis, aliud Lunae. Sane in ipsis serpentibus haec opinio est: Mercurius haec tam fera animalia concordat; nos quoque concordare debere certum est. *Ἐρμῆς* autem Graece dicitur, *ἑρμῆς*. Latine interpret. Sane Caduceum postea inventum dicitur; virga vero insignis potestatis est, nam ideo ea & magistratus utuntur: dicta, quod *vi regat*. Hac & vates plerumque utuntur: unde & Circe videtur homines mutasse, ut: *Aurea percussit virga*. Et hodieque tam athletarum, quam gladiatorum certamina virga dirimuntur, & praefecti gentium Maurarum, cum fiunt, virgam accipiunt & gestant. ANIMAS. Pro umbras: secundum poeticum morem. *Animae* enim in caelo sunt, ut: *Visa debinc caelo facies delapsa parentis*. Hujus autem rei ratio alterius est scientiae.

PIERII.

242. HAC ANIMAS ILLE EVOCAT ORCO. In Longobardico quidem exemplari *vocat* esse videtur; sed si accuratius inspicias, *ill' evocat*, more Graeco, per apostrophem scriptum deprendes. Utebantur vero Latini veteres hujusmodi scribendi modo, quem adhuc in veterum monumentis inspicimus: ut apud Marium Masseum, praefulem Aquinatem: *SI QUIC-*

G E G G 2

QUAM

- Pallentis ; alias sub tristia Tartara mittit ;
 Dat somnos adimitque , & lumina morte resignat.
 245 Illa fretus agit ventos , & turbida tranat
 Nubila : jamque volans apicem & latera ardua cernit
 Atlantis duri , caelum qui vertice fulcit ;
 Atlantis , cinctum assidue cui nubibus atris
 Piniferum caput , & vento pulsatur & imbri :
 250 Nix humeros infusa tegit : tum flumina mento

SERVII.

Prae-

244. LUMINA MORTE RESIGNAT . Claudic , perturbat . Et est illud , quod Physici dicunt : pupillas , quas in oculis videmus , morituros ante triduum non habere : quibus non visis , est summa desperatio . Hoc ergo dicit : RESIGNAT , hoc est , aufert signa luminibus : id est , signorum , quibus quaeque noscuntur , intellectum tollit . Cicero *resignare* , pro auferre , in Orat. pro Archia ait : *Quamdiu incolumis fuit , levitas , post damnationem , calamitas , omnem tabularum fidem resignasset* : hoc est , abstulisset . Alii tradunt , *resignare* , vetuste ita dictum , ut nos *adsignare* dicimus pro damno , ut est apud Catonem in Lucium Furium : *De aqua quod attinet , ad salinatos arvarios , cui cura vestigalium resignas* . Et idem in oratione : *Ne spolia figerentur , nisi de hoste capta ; sed tum , ubi ii dimissi sunt , revertantur resignatis vestigalibus* .

245. AGIT VENTOS . Non vocat , aut transit : nam sequitur : *Et turbida tranat* : an ergo ducit , atque moderatur ? ut : *Mulcentem tigris Et agentem* : unde & paedagogos dicimus : an excludit ac pellit ? ut : *Ac membris agit atra venena* : an sequitur ? ut : *Palantes Troas agebat* . An ante se agit , ne reflectant ? ut : *equos agit* : quia illis defertur : nam dixit : *Rapido pariter cum flamine portant* . An agit , in actu est ? Salustius : *Inter certamina dominationis aut libertatis agit* . TRANAT . Transvolat , ut : *Nare per aestatem liquidam suspexeris agmen* .

246. APICEM ET LATERA . Bene ei , quae sunt hominis , dat : nam & *humeros , barbam , mentum , senam* , dicit . Hic autem Atlas rex fuit , qui habuit , sicut quidam volunt , juxta Aethiopas pomarium , in quo mala aurea nascebantur , quae Hesperides , & insomnis Draco , custodiebant . Hic , cum audisset a Themide , antiquissima dearum , vate , cavendum esse a Jovis filio , qui ea poma quandoque sublaturus esset ; & prae timore nullum susciperet ; audito , quod Perseus Jovis esset filius , suscipere eum hospitio noluit : a quo in mon-

tem conversus est , viso Gorgonis capite . Ut autem in primo diximus , peritus astrologiae fuit : nam & syderum cursum deprehendisse dicitur , & Herculem docuisse . Sane Latine Atlas Telamon dicitur , sicut Nilus Melo .

247. ATLANTIS . Aetheris & Diei filius , cui poenae gratia coelum impositum dicitur , quod , ut quidam volunt , cum Titanibus steterit . DURI . Laboriosi : & merito , qui coelum sustinet : unde ait *fulcis* , hoc est , sustinet , propter altitudinem : nam *altus* est nimis .

248. ATLANTIS CINCTUM . Repetitio , cum emendatione & actu .

250. NIX . Nivis facit ; sed verbum *ninguis* non hinc venit ; sed ab eo , quod est *hacc ninguis* , & *hac ningues* : Lucretius : *Albas effunderet ningues* . Ninguis autem , prima persona caret , & secunda : quia non est in nostro arbitrio ; sed ad Deum pertinet . Fabula autem talis est : Nilus Callirrhoen , Oceani filiam , amabat : ex his nata puel'a nomine Chione , quam rure vitam agentem Juppiter a Mercurio tolli , & nubibus misceri praecepit : unde factum est , ut nives , quae cadunt , Graeci *Chiores* appellentur ; quae tamen nives , repraesentantes virgines , & vitam priorem , montibus magis inhaerent . Ideo autem calentes nives sata exurunt ; ut ostendant , puellam injuriam , quam pertulit a rustico , vindicare .

PIERII.

QUAM HUMANITUS IN TE'ST . Et inferius : QUOIUS LAUDATI MORES ET FORMA PROBATA'ST . Missa vero facio ea innumera , quae apud Plautum & Lucretium in hunc usque diem perseverant in manibus hominum : nempe quia eruditioris saeculi tempore in lucem rediere . Non temere autem scriptum invenias apud Velium Longum , ubi de synalephe loquitur (Sit enim hoc testimonium Latinos eo genere scriptionis usos) *Quum dicimus* , Hic ille , *unum e scribimus* , & *duo audimus* , quod apparet in metro .

243. A-

Praecipitant senis, & glacie riget horrida barba.
 Hic primum paribus nitens Cyllenius alis
 Constitit: hinc toto praeceps se corpore ad undas
 Misit; avi similis, quae circum litora, circum
 255 Pisces scopulos humilis volat aequora juxta.
 Haud aliter terras inter caelumque volabat;
 Litus arenosum Libyae ventosque secabat
 Materno veniens ab avo Cyllenia proles.
 Ut primum alatis tetigit magalia plantis,
 260 Aeneam fundantem arces ac tecta novantem
 Conspicit: atque illi stellatus Iaspide fulva

SERVII.

En-

251. PRAECIPITANT. Ut: *Nex humida coelo Praecipitas*: praecipitantur: SENIS. Aut propter aetatem: aut adludit ad nives, ut: *Gelidus canis cum montibus humor Liquitur*. RIGET. Aut frigida est, aut recta est: unde & rigorem dicimus directionem. Inde est: *Vestesque rigescunt*: &: *Dirigere oculi*.

252. PARIBUS ALIS. Leni volatu, ut: *Dixit & in coelum paribus se sustulit alis*. NITENS. Quidam pro volans accipiunt: & est participium a verbo *nitor*. CYLLENIVS. Aut ab avia: unde paulo post, *Cyllenia proles*. Aut a Cyllene, Arcadiae monte, ubi dicitur esse nutritus.

253. TOTO CORPORE. Uno impetu excussus. Sic Lucanus: *Nec se tellure cadaver Paulatim per membra levat, terraque repulsum est Erechumque semel*.

254. AVI SIMILIS. Incongruum heroico credidit carmini, si Mergum diceret, vel, ut quidam volunt, Fulicam: ut alibi Ciconiam per Periphrasim posuit: *Candida venit avis longis invisa columbris*. Sic est: *Es testa cum ardente videret scintillare oleum*: ne diceret lucernam, tenuiter. Sane fibula de Mergo talis est: Aefacus quidam puer, Nympha Alexirhoe editus, aliam eiusdem fontis Nympham amabat: quae eum insequentem amatorem fugeret, ad quoddam specu delata, calcato serpente interempta est: quod postquam amator vidit, in mare se praecipitavit: cuius cum membra ferrentur fluctibus, miseratione deorum in avem Mergum mutatus est: quia semper Mergi fluctibus gaudent. Est autem & hoc Homericum: *Σάει' ἔπειτα ἰπὶ κόμῃ λαίρῃ θρηδὶ οἰκῶν, ὅς τ' ἔχ' ἰανὸς πόλιν αἰὲς ἀτρύγετον, Ἰχθυὸς ἀγροῖαν πυκινὰ πτερὰ δέεται ἄλιῳ*.

255. PISCOSOS. Pisculentos: causa, cur volat. HUMILIS. Humiliter: & tractum est ab

humo, ut: *Qua me quoque possim Tollere humo*.

257. LITUS ARENOSUM LIBYAE. Bene arenosum addidit: nam in Lybia erat; sed non in arenosa: Mauritania enim aspera & sylvestris est. VENTOSQUE SECABAT. Quia omnis avis in ventum volat, ut: *Ille notos atque atra volans in nubila fugis*.

258. MATERNO AB AVO. Per Majam, Atlantis filiam.

259. ALATIS. Participium verbo carens. MAGALIA. Afrorum casae: & *magalia* idem significant; sed *magalia*, *ma*, producit; *magalia* vero corripit, ut: *Es raris habitata magalia tellis*.

261. STELLATUS IASPIDE FULVA. Gaius Memmius de triumpho Luculli: *Syriaci calceoli gemmarum stellati coloribus*. Participium sine verbo. *Iaspide* autem *fulva*, pro viridi, ut: *Fulvaque caput nectentur oliva*. Dicit etiam Plinius in Naturali historia, multa esse Jaspideum genera; in quibus etiam *fulvam* commemorat: hoc & Dydimus & Nicander adfirmant. Alii tradunt *Jaspidem* in Zmaragdum transire.

PIERII.

243. ALIAS SUBTRISTIA TARTARA MITTIT. In veteribus aliquot codicibus, *sub Tartara tristia* legitur, mutatis loco dictionibus; sed *tristia Tartara* omnino vocalius sonat.

245. ET TURBIDA TRANAT NUBILA. Tametsi vetusti aliquot codices, *transnat* scriptum habeant, adeo tamen asperum id mihi videtur, ut recipiendum nunquam censuerim.

256. HAUD ALITER TERRAS INTER COELUMQUE VOLABAT. In Ob longo codice, in Mediceo, & aliquot aliis sequitur versus: *Materno veniens ab avo Cyllenia proles, Litus arenosum Libyae, ventosque secabat*. Nempe ad duarum syllabarum in continua-

Ensis erat, Tyrioque ardebat murice laena,
Demissa ex humeris: dives quae munera Dido
Fecerat, & tenui telas discreverat auro.

265 Continuo invadit: Tu nunc Carthagini altae
Fundamenta locas, pulchramque uxori urbem

SERVII.

Ex-

262. ENSIS ERAT. *Ensem* pro vagina posuit. Et multi *Jaspidem* volunt ad gratiam pertinere; alii ad salutis custodiam plurimum posse. Ergo necessaria Aeneae in rebus trepidis, qui inter ignotas & bilingues devenerat gentes. Traditur etiam, hanc gemmam concionantibus necessariam: nam Gracchus ea dicitur in concione saepe usus: & hic Aeneas, quasi regni particeps, in publico velut in concione, a Mercurio corripitur. Bene ergo huius habitus datur: ne eum Tyrii, aut ut profugum aspernarentur, aut obedire, ut advenae, nollent. Sane bene describit luxuriantis enssem: aliter VIII. Aeneid. *Fatiferumque enssem*. Et: *Ensem Quem Dauno Ignipotens*. Hic capulum aut vaginam; at in illis ferrum. Sed peritus poeta cum amatoris luxuriantis vaginam describit, alias etiam inseruit rationes, cur *Jaspidem* dixerit. LAENA. Genus vestis. Est autem proprie toga duplex, amictus auguralis. Cicero: *Sacrificium publicum cum laena faceret*. Alii amictum rotundum; alii togam duplicem, in qua Flamines sacrificant infibulati. Quidam tradunt bene filio Veneris habitum *laenae* datum: quia hunc sibi amictum genus Veneris vindicavit: unde *Papilii Laenates*, propter hunc habitum, qui se de Veneris genere ortos volebant. Alii inventorem huius vestis ab hac ipsa veste *Laenatem* appellatum tradunt. Quidam muliebrem vestem, quasi amatori aptam, volunt. Quidam Pontificalem ritum hoc loco expositum putant. Veteri enim religione Pontificum praecipiebatur inaugurato Flamini vestem, quae *Laena* dicebatur, a Flaminica texi oportere: quam veste cum cultro, quae *secespita* appellabatur, geri debere. *Secespita* autem, est culter oblongus ferreus, manubrio eburneo, rotundo, solido, vincto ad capulum argento auroque, fixo clavis aeneis, quo Flamines, Flamminicae virgines, Pontificesque ad sacrificia utuntur, eaque jam sacra est. Appellatur autem *secespita* a secando. Hic ergo Virgilius in Aenea, quem sacratum intelligere vult, omnia supradicta latenter amplexus est: nam inaugurationis meminit, cum dicit: *Paribus nitens Cyllenius alis*. Et: *Avi similis*. Et: *Velas aequora juxta*: ostendit enim, Aeneam auspicato, & a Carthagine iussu abire. Togam autem duplicem, quam purpuream de-

bere esse non dubium est, hoc versu declarat: *Tyrioque ardebat murice laena*. *Secespita* autem, quoniam gratum non erat ipsius nominis facere mentionem, ita meminit: *Stellatus Iaspide Ensis erat*. *Ensem* ergo pro cultro longiore debemus accipere; *stellatum* autem, pro acutis aeneis vinctum. *Jaspidem* autem ideo intulit, ne totus a rege discedere videretur, cui propositum est, veterum ceremoniarum ritum aliud agens contingere.

263. DEMISSA EX HUMERIS. Ex qualitate amictus ornatum amatoris expressit. DIVES QUAE MUNERA DIDO. Non addidit cuius rei dives, ut alibi: *Dives opum variarum*. Et: *Dives equum, dives pictae vestis & auri*. Sane hoc loco docuit, Flamini a Flaminica fieri vestem oportere, cuius lanam ipsa per se & nere debeat, & texere: non enim dixit, fieri iusserat aut miserat, quod ad expositionem nominis pertinet.

264. ET TENUI TELAS DISCREVERAT AURO. Ostendit ipsius manibus textam.

265. INVADIT. Habitum futurae orationis ostendit. Et notandum, non eum tantum nuntii, sed etiam caduceatoris, id est, oratoris, officio fungi: nam & persuadet, & nuntiat. TU NUNC. *Tu*, investio est, & *nunc*, id est, hoc tempore, quo tibi navigandum, vel pro tua spe laborandum est. ALTA E. Quam altam vis fieri.

266. LOCAS. Pro, collocas, vel jadis. UXORIOUS. Nimum uxori deditus, vel serviens, ut Horatius: *Uxorius annis*.

PIERII.

tis versibus homoeoteleuton evitandum. Hinc in plerisque codicibus post dictionem *barrenosum*, ac: in nonnullis & reperitur, hoc modo copulativa postposita: *Litus barrenosum & Lybiae, ventosque secabat*: ut dissolutum membrum ita apte connectatur.

263. DEMISSA EX HUMERIS. In pervetustis admodum exemplaribus *dimissa* legitur per *di*, ut negligentiam quandam in cultu, quod virum decet, ostendat. Sed si *demissa* placet, ut apud Statium: *It tergo demissa clamys*, non adversor, quum in statuis, & in nummis habitum huiusmodi saepe observaverim, quae sunt plurimum paludamento ab humeris dejecto bona anterioris corporis parte nuda.

- Exstruis? heu regni rerumque oblite tuarum!
 Ipse deum tibi me claro demittit Olympo
 Regnator, caelum & terras qui numine torquet:
 270 Ipse haec ferre jubet celeris mandata per auras.
 Quid struis? aut qua spe Libycis teris otia terris?
 Si te nulla movet tantarum gloria rerum,
 Nec super ipse tua moliris laude laborem;
 Ascanium surgentem, & spes heredis Iuli
 275 Respice; cui regnum Italiae Romanaque tellus
 Debentur. Tali Cyllenius ore locutus
 Mortalis visus medio sermone reliquit,
 Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.
 At vero Aeneas aspectu obmutuit amens,
 280 Arrectaeque horrore comae, & vox faucibus haesit.
 Ardet abire fuga, dulcisque relinquere terras,

SERVII.

At-

267. EXTRUIS. A struice, Plautus in *Menecmis*: *Tantas struices concinnat pasinarias*. Naevius nominativo singulari: *Struix malorum*. HEU REGNI. Hic increpat, ut misereatur. IPSE. Dat dictis auctoritatem, ut: *Quae Phoebus pater omnipotens*. Et: *Imperio Jovis hic venio*.

268. CLARO DEMITTIT OLYMPO. *Olympus*, quasi *ὀλολεμπής*, ἢ ὅλοι λαμπρός dictus est: sive mons sit Macedoniae, qui dicitur esse diversorium deorum; sive coelum: unde addidit *claro*, ut: *Plemmyrium undosum*. Accentus sane Graecus tunc potest esse, si sit Graeca declinatio, ut *Ὀλύμπιος Ὀλύμπου*; nam Latine *Olympi* facit.

269. REGNATOR COELUM ET TERRAS. Omnem mundum. TORQUET. Utrum, quia mundus volubilis est? an torquet, regit, sustinet? ut: *Cuncta tuo qui bella pater sub numine torques*. NUMINE autem, est aut nutu, aut potestate.

270. HAEC. Quae dicturus est: nam supra dicta ex se dixerat. QUID STRUIS. Utrum aedificas? an moliris? an incipis machinari?

271. QUA SPE LIBYCIS TERIS OTIA TERRIS? Terra totum orbem significat, *terrae* autem, partes sunt. TERIS. Per negligentiam tempora consumis: & est verbum ad ignaviam positum, Sallustius: *Ibi triennio frustra sedit*. Et cum Juppiter dixerit: *Inimica in gente moraris*, adhuc non dixit, quae non esset intellecturus Aeneas.

274. SURGENTEM. Crescentem, ut: *Surgentem in cornu certum*. Item: *Surgentemque novae Carthaginis arcem*.

276. DEBENTUR. Honestius plurali numero respondit. CYLLENIVS. Antonomastivum est proprio. ORE. Oratione.

277. MORTALES VISUS. Aut oculis se Aeneae sustulit: aut humanam reliquit effigiem, quam sumpserat, ut ab Aenea posset videri: quod melius est. MEDIO SERMONE. Atqui exsequutus est omnia, quae Juppiter dixerat; sed *sermo*, est confectio orationis, & confabulatio duorum vel plurium; *Medius* ergo *sermo* est, cum persona, cum qua quis loquitur, non respondet; ut nunc fecit Aeneas.

279. ASPECTU. Numinis scilicet, ut: *Ipse deum manifestum lumine vidi, Intransitum muros*.

280. ARRECTAEQUE HORRORE COMAE. Subaudi, sunt.

281. DULCESQUE RELINQUERE TERRAS. Minus est quanquam. Per quod intelligi vult Aeneae amorem, unde est: *Invitas regina suo de litore cessi*. Et ne videatur ingratus, deorum excusatur imperio: sic ipse in sexto: *Sed me iussa deum*.

PIERII.

271. TERIS OCIA. In antiquis *otia*, ut alibi diximus, per *t*. Praeter vero ea, quae posita sunt in Bucolicis, vidi nuper in hortis palatii, quod D. Augustini templo proximum est: NEGOTIANTI

PULLA-

- Attonitus tanto monitu imperioque deorum.
 Heu quid agat? quo nunc reginam ambire furentem
 Audeat adfatu? quae prima exordia sumat?
 285 Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
 In partisque rapit varias, perque omnia versat.
 Haec alternanti potior sententia visa est:
 Mnesthea Sergestumque vocat, fortemque Cloanthum
 Classem aptent taciti, socios ad litora cogant;
 290 Arma parent, &, quae sit rebus causa novandis,
 Dissimulent. Sese interea, quando optima Dido
 Nesciat, & tantos rumpi non speret amores,
 Tentaturum aditus, & quae mollissima fandi

SERVII.

Tem-

282. ATTONITUS TANTO MONITU. Proprie, juxta quem deus missus a Jove stetit, a quo & fulmina jaciuntur, quae attonitos faciunt: *Attonitus* enim est proprie, juxta quem fulmen cadit.

283. HEU QUID AGAT? Ut solet, personis, de quibus loquitur, adfectum commodavit, ut nono Aeneidos: *Heu quid agat? qua vi juvenem, quibus audeat armis Eripere?* AMBIRE. Blanditiis, vel subdole circumvenire. Et *ambire* illam rem dicimus, ut: *Non combis ambire Latinum*. Sallustius. *Ambisio mortales falsos fieri subegit*. Significat & rogare, Sallustius in Jugurth. *Quor ego audio ambire, fatigare nos singulos*. Dicebatur & *ambire* illum, pro rogo illum: Sallustius, in primo: *Idem fecere Octavius & Quintus Caepio sine gravi cujusquam expeditione, neque sine ambisi publice*: hoc est, neque rogati. *Ambitores* etiam dicuntur, qui, ut honores consequantur, discurrendo & rogando suffragia adquirunt.

284. EXORDIA. Orationem; vel hic pro iniitiis; sed exordium in duo dividitur; in principium, & orationem, sicut in Rhetoricis legimus.

287. ALTERNANTI. Varia mente tractanti. Et per hoc ostenditur, cogitasse eum etiam amorem; sed praetulisse voluntatem deorum. VISA EST. Ideo *visa est*, pro necessitate deorum.

289. CLASSEM APSENT. Deest, praecepit: & *aprent*, modo parent: alibi, adnectere: *Sed haec lento mor est aptare flagello*. TACITI. Pro tacite, sine strepitu, celantes consilia. SOCIOS AD LITTORA COGANT. Ad votum: subaudiendum *taciti*.

290. ARMA PARENT. Contra impetum iratae forte reginae. QUAE REBUS SIT CAUSA NO-

VANDIS. Sallustius: *Quae causa fuerat novandis rebus*. Non *quae causa novandarum rerum* dicimus.

291. QUANDO. Non est hoc loco temporis; sed significat *siquidem*: & est conjunctio ratiocinantis. Sane *quando*, de brevis est naturaliter: sic Serenus: *Quando flagella ligas, ita ligas*. Virgilius usurpat: *Si quando Tybrim vicinaque Tybridis arva*. OPTIMA DIDO. Pro, adhuc optima.

293. TEMPTATURUM ADITUS. Ut illam adeat, ut: *Sola viri molles aditus, & tempora narrant*. QUAE MOLLISSIMA FANDI. Cato: *Qua mollissimum est adoriuntur*. Et ubique *temptaturum* subaudis.

PIERII.

PULLARIO PATER B. M. F. Et ultra Thermas Dioclitianas, in hortis, qui Maecenatis fuisse dicuntur: POSSESSORES INQUILINI NEGOTIAN- TES: utrumque per.

284. AUDEAT AFFATU ET QUAE PRIMA EXORDIA SUMAT. In nonnullis codicibus oppido quam vetustis non invenisse legitur absque particula copulativa: *Quo nunc ambire furentem Audeat affatu? Quae prima exordia sumat?*

288. MNESTHEA SERGESTUMQUE VOCAT FORTEMQUE CLOANTHUM. In Mediceo, & codicibus aliquot aliis antiquis *fortemque Sergestum* habetur; sed *fortis* epitheton passim apud Virgilium Cloantho adpositum.

289. CLASSEM APSENT TACITI SOCIOSQUE AD LITTORA COGANT. In antiquis plerisque codicibus absque particula copulativa legere est: *socios ad littora cogant*. Et ita tertium quoque membrum solutum, *Arma parent*. Elocutio brevis, & imperanti adcommodata.

Tempora; qui rebus dexter modus. Ocius omnes
295 Imperio laeti parent, ac iussa faceffunt.

At regina dolos (quis fallere possit amantem?)
Praesensit, motusque excepit prima futuros;
Omnia tuta timens. Eadem impia fama furenti
Detulit armari classem, curlumque parari.
300 Saevit inops animi, totamque incensa per urbem
Bacchatur. Qualis commotis excita sacris
Thyas, ubi audito stimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithaeron.
Tandem his Aenean conpellat vocibus ultro:
305 Dissimulare etiam sperasti, perfide, tantum

SERVII.

Pos.

294. QUIS REBUS DEXTER MODUS. Quis sit optimus rebus eventus, ut: *Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo*: id est, bonus, ac per hoc propitius; ut *laetum*, pro malo: *Et laevo contristat lumine coelum*. MODUS autem, terminus. Ocius. Velocius: & nota, quod habeat adverbium, & nomen illius non facile reperiatur.

295. LAETI. Alacres, festini. FACESSUNT. Modo frequentativum est, ut in Georgicis: *Matris praecepta faceffis*. Alias discedit significat, ut & Terentius: *Hanc hinc faceffat, tu molestus ne fies*.

296. QUIS FALLERE POSSIT AMANTEM. Quamvis de Didone loquatur, generalem sententiam posuit.

297. PRAESENSIT. Ac si diceret: antequam ille moliretur: & nimia in hoc vis amantis exprimitur.

298. OMNIA TUTA TIMENS. Deest, etiam, nedum illa, quae timebat: & est exaggeratio. EADEM FAMA. Quae & larbae nuntiaverat. Et ideo *impia*, quia supra: *Fama malum*. FURENTI. Aut amanti; aut *detulit*, ut faceret furentem.

299. CURSUMQUE PARARI. Modo navigationem, ut alibi: *Ni teneant cursus*.

300. INOPS ANIMI. Sine animo, sine consilio.

301. BACCHATUR. Fuit more Bacchantum. Et bene uno sermone praecupavit futuram comparisonem. COMMOTIS EXCITA SACRIS. Verbo antiquo usum tradunt; *moveri* enim *sacra* dicebantur, cum solemnibus diebus aperiebantur templa instaurandi sacrificii causa: cuius rei Plautus in Pseudolo meminit: *Scis tu profecto, mea si commovissem sacra, quo pacto & quantas sciam turbas dare?* Hoc vulgo *apertiores* appellant. Quidam dicunt: *Commotis sacris*

ideo dixit; quia in sacrorum renovatione commovebantur simulacra: unde Horatius: *Non ego te, candide Bassareu, Invitum quatiā*.

302. THYAS. Baccha: nam sicut a *Baccho*, *Bacchae*, sic & a *Thyoneo*, *Thyades* dicuntur. Quidam *από τῶ θύει*, quod est, insane currere, dictas volunt. TRIETERICA. Triennalia. Liberi enim sacra tertio quoque anno innovabantur. Sane sciendum ORGIA, apud Graecos dici sacra omnia, sicut apud Latinos *ceremoniae* dicuntur. Sed jam abusive sacra Liberi, *orgia* vocantur; *από τῶ ὀργῆς*, id est, a furore; vel *από τῶ ὄρους*, a montibus, vel sylvis.

303. NOCTURNUSQUE CITHAERON. Nocte celebratus: unde ipsa sacra *Nyctelia* dicebantur: quae populus Romanus exclusit causa turpitudinis. CITHAERON autem mons est circa Thebas Boeotias, ex quo clamor veluti numinis Bacchas vocabat.

305. DISSIMULARE ETIAM. Hic quasi reus Aeneas a Didone accusatur. Ingrati ergo *dissimulare*: quasi ab actu criminis coepit: nam qui dissimulat, aliquotiens cogitat: & quasi non sit dubium, cum proficiscendo Didonem laedat Aeneas, ita incipit: *Dissimulare*, id est, non tantum proficisci, quod est per se malum; sed ut me falleres. Satis artificiosa adlocutio est: nam interdum subtiliter, & sibi consulit sub facie utilitatis Aeneae, & nunc irata, nunc supplex agit. *Dissimulare* autem ideo, ac si diceret: ita rem pudendam cogitas, ut eam fateri nolis: supra enim dixerat: *Quae rebus sis causa novandis Dissimulens*. Post illud inducit, quod dictum est, primum accepisti beneficium: *Nec te data dextera quondam*: reliqua per singula loca aperientur. PERF. Muliebre verbum: hoc enim frequenter utitur: *Solam nam perfidus ille Te colere*, & alibi: *Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit*.

Hh h h

Posse nefas? tacitusque mea decedere terra?
 Nec te noster amor, nec te data dextera quondam,
 Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
 Quin etiam hiberno moliris fidere classem,
 310 Et mediis properas aquilonibus ire per altum,
 Crudelis? Quid si non arva aliena domosque
 Ignotas peteres, & Troja antiqua maneret;
 Troja per undosum peteretur classibus aequor?
 Mene fugis? Per ego has lacrimas, dextramque tuam te,
 315 (Quando aliud mihi jam miserae nihil ipsa reliqui)

Per

SERVII.

306. NEFAS. Bene amans ejus, quem amabat, consilium profectionis, *nefas* dixit. MEA DECEDERE TERRA. Dicendo *mea*, stultum ostendit, qui putavit quod amanti possit abripere.

307. DATA DEXTERA. Fœdus amicitiarum.

308. NEC MORITURA TENET. Secundus locus accusationis est: magis enim augere injuriam non potuit, quam si se ostenderet.

309. QUIN ETIAM. Immo etiam; sed insuper; sed iorte difficile est quod peto; immo quod tu facis: *Quin etiam hiberno ulque ire per altum.* HYBERNO SYDERE. Non hyeme, sed hyemali sydere: aut proprie quod ait supra: *Dum pelago desaevis hyems*, & *aquisus Orion*. Ergo *fidere*, aut pro tempore, ut: *Quo sydere terram Vertere Maecenas*: aut re vera *sydere*, propter Orionem. Et bene tempestatis eum admonet, qui naufragus venerat: & hoc agit, quasi non sua causa eum remanere velit; sed etiam utilitatis Aeneae. MOLIRIS. Aut moves, aut paras.

310. MEDIIS AQUILONIBUS. Media hyeme; ut per *Aquilones* hyemem significet; aut quod *Aquilones* ex Africa navigantibus adversi sunt. PER ALTUM. Exacerbavit sententiam per altum dicendo: quamvis notum esset Aeneam per altum navigaturum.

311. CRUDELIS. Etiam in te odio mei: sic Lucanus de Caesare: *Saevisia est voluisse mori*. ARVA ALIENA. Blande, quasi, haec jam tua sunt. DOMOSQUE IGNOTAS. Ac si diceret: Carthago jam tibi nota est; licet & hic aliena sint arva: & ne hoc responderet Aeneas: Aliena sunt arva, ideo adjecit: *Quid, si non arva aliena, domosque Ignotas peteres?* Sed aequum est te hic esse, & non in tuo regno.

312. TROJA ANTIQUA MANERET. Vel nobilis; vel illa tua patria, quam doles amissam: & deest *si*: & quasi per interrogationem, intelligendum est: Etiam si Troja sta-

ret, per hyemem Troja peteretur?

314. MENE FUGIS? Adhuc aperte non vult imputare beneficia, sicut paulo post facit irata. Et est intellectus: sic non esse undosum aequor, aequum est ut me fugias? & paulatim descendit ad preces: nam sequitur: *Per ego has lacrimas dextramque tuam te*, vel per amicitiam, vel per virtutem: & bene virum fortem per dextram adjurat. PER EGO HAS LACRYMAS. Haec & vicem epilogi possunt obtinere; contra illud vero, *me dii expellunt*, modo nihil potuit dicere: non enim audierat hoc; sed postea respondit: *Scilicet is superis labor est, ea cura quiescit sollicitas*. Sed hic rursus redit ad exprobrationem beneficii: *Te propter Libycas gentes Nomadumque tyranni Odere: infensi Tyrii te propter eundem*. Hic aut inconstantiam amantis expressit: aut, quia in causa nihil potentius erat, unde coepit ibi desit.

315. NIHIL IPSA RELIQUI. Non pudorem, non regnum. Et est sensus: Si enim aliquid sperares, retinere te possem; sed contemnitis me: quia tibi ab initio cuncta concessi.

PIERII.

297. EXCEPIT PRIMA. In codicibus aliquot pervetustis, *accepit* legitur: in aliis *adcepit*, atque si Deo placet, etiam *atcepit*, *d* in *s* mutata. Sed huic sententiae magis quadrare videtur *excepit*.

302. THYAS UBI AUDITO. Velius Longus ait Graecos repugnare, ne *Θυας* scribatur per *y* tantum; velle vero eos *y* litteram adsciscere sibi: ante alteram vocalem, ut unam syllabam faciant. Et ita scriptum observavi in Mediceo codice *Thyias*, quanquam in aliis per *y* tantum.

311. DOMOSQUE IGNOTAS PETERES. Sunt veteres admodum codices, in quibus *domos* hic quarto declinatu habetur. Cujusmodi casum Fl. Silius per *os* melius quam per *os* proferri censet.

Per connubia nostra, per inceptos Hymenaeos?
 Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam
 Dulce meum; miserere domus labentis, & istam,
 Oro, si quis adhuc precibus locus, exue mentem.
 320 Te propter Libycae gentes Nomadumque tyranni
 Odere; infensi Tyrii: te propter eundem
 Extinctus pudor, & qua sola sidera adibam,
 Fama prior. Cui me moribundam deferis, hospes?
 Hoc solum nomen quoniam de conjuge restat.
 325 Quid moror? an mea Pygmalion dum moenia frater
 Destruat, aut captam ducat Gaetulus Iarbas?
 Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset

SERVII.

An-

316. INCEPTOS HYMENAEOS. Qui ipsa novitate sunt dulces: & bis idem dixit.

318. DULCE MEUM. Tetigit rem inhonestam. Sic Terentius: *Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus*. Alii non accipiunt de re venerea, *Dulce meum*, sed ita: Si ea, quae in te contuli, grata fuerunt & dulcia: alii pro, *Si ego tibi quicquam dulcis fui*: vel quia amantes, amores suos dulcia sua dicunt: id est, si talis in te fui, ut mererer quam tu diceres *tuum dulce*.

319. EXUE MENTEM. Rejice a te propositum mei relinquendi.

320. TE PROPTER. Hoc est, propter te. LIBYCAE GENTES. Redit ad enumerationem beneficiorum: & hanc cum auctu explicat, dicendo inimicas gentes factas, dum illis praeponitur. TYRANNI. Nihil intererat apud majores inter regem & tyrannum, ut: *Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni*.

321. TE PROPTER EUNDEM. Bene servavit rem causae necessariam. Et sunt, qui hic distinguunt, ut sequatur: *Extinctus pudor*.

322. EXTINCTUS PUDOR. Magna indignatio: meminit enim se dixisse: *Ante pudor quam te violo*.

323. FAMA PRIOR. Quae melior fuit sine dubio: nam posterior turpis. CUI ME MORIBUNDAM. Hoc est, quod supra: *Nec moritura tenes crudelis funere Dido*; sed ibi invidiose; hic per miserationem. DESERIS. Subdistingendum: dubitat enim quo eum nomine potissimum appellet. HOSPEM. Non dixit marite, id est: quia non vis dici maritus. Aeneas enim & hospes fuerat, & maritus; sed modo maritum se negat, hospitem confitetur: unde nunc Dido hoc dixit: *Cui me deferis hospes?*

324. HOC SOLUM NOMEN QUONIAM DE CONJUGE RESTAT. Hoc est, superest. Alii *restat* intelligunt resistit, id est, contrarium tibi est. Nonnulli dicunt: *Hoc solum nomen quoniam superest, ut te conjugem dicam*. Dicitur autem ingenti adfectu hos versus pronuntiasse, cum privatim paucis praesentibus recitaret Augusto: nam recitavit primum libros, tertium, & quartum.

325. QUID MOROR. Utrum, qui in hac terra moror; an, quid in vita moror?

327. SALTEM. Vel hoc: est autem sermo tractus a captivis, qui cum tenerentur ab hostibus dicebant: *Sublatis omnibus, salutem concedo*. Inde per Synaeresin hic natus est sermo; ut in contemptu rerum multarum petitori aliquid, *saltem* dicamus: quasi quod negari minime debeat; cum extremum aliquid petitur, inde necessitate additur *saltem*: veluti *salutem* postremo poscentes; vel *salutem*, si aliter non potest. Et hic ostendere vult Didonem, ut est mos inconstantibus animis, prae amore id agere invidiose; quasi a legitimo marito deferatur: quis enim ignorat matrimonia liberorum suscipiendorum gratia iniuri? Ait enim: *Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset Ante fugam soboles*. Dixerat enim: *Miserere domus labentis*, id est, futuri generis. Alii hoc a sorore natum volunt, quae dixit: *Nec dulces natos, Veneris nec praemia noris?* Si QUAE MIHI DE TE, &, SI QUIS MIHI PARVULUS. Quae & si quis addita putantur: nam integrum est: Si suscepta fuisset ante fugam soboles, & mihi parvulus aula luderet Aeneas.

PIERII.

320. NOMADUMQUE TYRANNI. Non eo inficias
 H h h h 2 No-

Ante fugam suboles; si quis mihi parvulus aula
 Luderet Aeneas, qui te tamen ore referret;
 330 Non quidem omnino capta ac deserta viderer.
 Dixerat. Ille Jovis monitis inmota tenebat

SERVII.

328. ANTE FUGAM SUBOLES. Et amatorie, & amare: nam haec fugam dicit; quam ille nominat profectionem. Amor autem ex filii desiderio comprobatur. Si quis mihi. Bene iterat mihi. Et secundum Jus loquitur: nam, ubi non est iustum matrimonium, liberi matrem sequuntur.

329. QUI TE TANTUM ORE REFERRET. Aut sic dixit, quasi amatrix, ut supra de Aescanio: *Infandum si possit fallere amorem*. Aut illud dicit: Optarem filium similem vultui, non moribus tuis.

331. JOVIS MONITIS. Bene praescribit, ne ei det impietatem. Sane & haec monita dicimus, ut: *Carmentis nymphae monita*, & *Deus auctor Apollo*: & *hor monitus*, ut Persius: *Hor pueris monitus patres infundere lippos*. IMMOTA TENEBAT LUMINA. Physicum enim est, ut qualitatem animi ex oculorum, aut corporis stabilitate aut mobilitate noscamus. Ergo modo vult ostendere Aeneam a proposito non esse deviatum.

PIERII.

Nomadum in codice Longobardico, & aliquot aliis legi; sed etiam in Oblongo, in Mediceo, *Numidum* habetur Latinorum idiomate. Appianus enim, quos Graeci *Nomadas* appellant, *Namidai* a Latinis appellari dicit. Neque dicat quispiam primam syllabam produci, si scribatur, quia sit u diphthongus apud Graecos: Appianus enim Romanorum sonum non syllabae tempus exprimere curavit, quamvis alias pro u brevi apud nos *O μιν* illi scribere soleant, ut pro *Numa Nōmas*, ita illi *Nomadai*, nos *Namidai*.

328. ANTE FUGAM SUBOLES. Cur in antiquis codicibus *suboles* habeatur, alibi dictum. Nunc duo adhuc succurrunt exempla ex antiquis monumentis, ubi *suboles* per u scriptum legitur. Ea sunt ad Aesculapii, ubi nunc Divi Bartholomaei fanum:

CUNCTORUM HAEC SUBOLI SEDEM POST MORTE
 RELIQUIT.

Et alio versu eodem epitaphio:

ET FACIET SUBOLES MULTOS MEMORATA PER
 ANNOS. A *subolescere* enim hoc deductum esse nomen alibi diximus.

329. SI QUIS MIHI PARVULUS AULA LUDERET
 AENEAS, QUI TE TANTUM ORE REFERRET. Te

Lu-

tantum, & *tantum te*, transpositae dictiones in diversis codicibus sententiam identidem variant: nam quum Servius exponat: *Optarem filium similem vultui non moribus tuis*, quadrat ea lectio: *Qui te tantum ore referret*. Quod si, ut in quibusdam aliis codicibus manu scriptis habetur, eam lectionem adprobaverimus, *Qui tantum te ore referret*: *Tantum*, magnum amoris affectum ostendet, & ipsam petitionis honestatem, quum non quaerat invitum retinere, neque futurae ejus felicitati velit invidere; optare vero tantum ejus imaginis memoriam apud se perpetuo permanere, quam assidue spectando delectetur, & solitudinis tedium levet, desertique amoris amaritudinem leniat, quod in suscepto filio contingere potuisset: & ideo ad optatorum diminutionem descendit, atque *tantum*, ut ex pluribus, quae forte negaturus erat, hoc saltem unum impetraretur. Tota enim orationis vis eo vertitur, ne deserat amatus amantem; aut si deserturus omnino sit, non ita miserabilem in aerumnis & calamitatibus derelinquat. Est & alia lectio in codice Longobardico, atque etiam in Mediceo, neque non in Porcio: *Qui te tantum ore referret*. Cui lectioni nonnulli alii veteres codices adstipulantur. Et ita apud Arustianum in libello de Virgilianis elocutionibus scriptum habetur. Quae quidem oratio & ipsa affectus, & amoris plena est: ait enim: *Tametsi summo opere concupiscat filium ex Aenea suscipere: nolle tamen, nisi patri futurus sit similis suo*. Totaque in eo est, ut ostendat, se regnum, opes, famam, omnia denique possiduisse, prae uno Aenea, quo si potiri non liceat, imaginem saltem Aeneae similem assidue contemplari possit. Quas vero impudicitiae, voluptatisque notas interpretes huic imrunt, a Virgiliana sententia mihi videntur alienae, qui amorem Didus describere videtur: de quo fertur, unam esse animam in gemino corpore.

330. NON EQUIDEM OMNINO CAPTA, AUT DESERTA VIDERER. In Longobardico codice, in Mediceo, in Porcio, & aliquot aliis legitur, *Ac deserta*, quod infelicitatem augere videtur. Multi enim captivi sunt, non tamen auxilii spe deserti, multi sine spe, non tamen captivi; se vero ait Dido omnino captam, sed nisi aliqua saltem imago Aeneae sit penes se, etiam desertam. Hinc illud horrificum in somnis ejus sequetur: *Semperque relinqui Sola sibi, semper langam incomitata videtur Ire viam, & Tyrios deserta quaerere terra*.

Lumina, & obnixus curam sub corde premebat.
Tandem pauca refert: Ego te, quae plurima fando
Enumerare vales, numquam, regina, negabo
335 Promeritam: nec me meminisse pigebit Elissae;
Dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus.
Pro re pauca loquar. Neque ego hanc abscondere furto
Speravi, ne finge, fugam; nec conjugis umquam
Praetendi taedas, aut haec in foedera veni.
340 Me si fata meis paterentur ducere vitam

S E R V I I.

Au-

332. CURAM. Vel simpliciter accipe, vel amorem.

333. EGO TE, QUAE PLURIMA FANDO. Controversia est plena, in qua & purgat obiecta, removens a se crimen ingrati; & veniali utitur statu, professionem suam retorquens in voluntatem deorum. Habet etiam finem: nam purgat obiectam fugam, nomine professionis.

335. PROMERITAM. Praestitisse, & bene gessisse: & est sermo de his, qui per contrarium magis lucent. Terentius: *Ita me velim ames promerentem pater*, id est, bene agentem. Et congruit, ut praestet qui bene agit; contra *commeritatus*, qui aliquid delinquit, ut alibi ipse Terentius: *Quid commerui, aut peccavi, pater?* id est, quid male egi? & est sensus: quantacumque enumerare potueris in me tua beneficia conlata, eorum tibi debere gratiam non repugno. MEMINISSE PIGEBIT ELISSAE. *Memini & illius rei* dicimus, ut hoc loco: & *memini illam rem*, ut: *Numero memini, si verba tenerem*. ELYSSAE autem Didonis, quae appellata est lingua Punica virago, cum se in pyram sponte misisset, fingens placare manes prioris mariti, cum nubere se velle Iarbae mentiretur.

336. DUM MEMOR IPSE MEI, DUM SPIRITUS HOS REGET ARTUS. Hic versus superioribus jungendus; ut sit sensus, tamdiu beneficiis tuis obligatus ero, quamdiu vixero. Et bene hoc de futuro dixit, & congrue: nam *piger*, ad futurum spectat; *pudet*, ad praeteritum: & licet pene sit una significatio; tamen dicimus: *Piger me illud facere*; *Pudet fecisse*: unde & interdum, praecipue a Sallustio, simul ponuntur.

337. PRO RE PAUCA LOQUAR. Remoto ingrati crimine, descendit ad causam: & proprie, id est, si rei magnitudinem cogites, pauca. Nec ego hanc. Professionem subiudis: nam posteriori non potestungi, ne sit confessio. Et hoc est, quod reddidit: *Dissimulare etiam sperassi*.

339. PRAETENDI TAEDAS. Probat non esse matrimonium: quia illa dixerat: *Per connubia nostra*. Et est, quasi status finitionis, quid sint legitimae nuptiae. Et hic Aeneam inducit agentem, nullo se matrimonii jure posse constringi, qui neque confarreatione Didoni conjunctus fuerat, ut Flamini ac Flaminicae convenit; ait enim: *Nec conjugis umquam Praetendi taedas, aut haec in foedera veni*: & *Taedas* quidem, quantum ad ignem pertinet, per quem mos confarreationis firmabatur, dixit; scilicet, ne aut legitime jugatam contra fas reliquisse videretur: aut foedus, id est, fidem rupisse perpetuae castimoniae: quia cum fuissent juncti, scirent tonuisse: quae res dirimit confarreationes: dixerat enim Juno: *Es tonitru scelum cum cirbo*: & paulo post: *Insequitur commixta grandine nimbus*.

QUAE TANDEM AUSONIA. Hoc ad illud pertinet: *Quid si non arva aliena domosque Ignotas peteres?* HAUD HAEC IN FOEDERA VENI. Id est, matrimonii: & jungendum est superiori: aut certe ad posteriora pertinet. Et hoc dicit: non ad hoc veni, ut hic morarer: sicut & nunc probat, dicens: *Me si fata meis paterentur ducere vitam Auspiciis*: & dixit in 1. *Quae me cumque vocant terrae*. Ubi significavit, nolle apud Carthaginem perpetuo manere; sed velle quaerere sedes fatis concessas. Ergo *veni*, consensu, hoc est: non ad haec consensu foedera, ut, cum vellem discedere, non liceret.

340. MEIS AUSPICIIIS. Argumentum a necessitate. Et *auspiciis* ideo; quia majores omnia auspiciato gerebant. Ergo *auspiciis*, dispositionibus. Potest & *auspiciis* dixisse omnibus: quia in Jure Augurali *Auspicium* dicitur, quod non petentibus nobis, ad ea, quae in animo habemus, jure ominis offertur: vult enim ostendere Aeneam semper animo voluisse omnibus, ut, quae mente agitarer, offerrentur auspicio, atque aevorio firmarentur, unde si bene advertas singula hic illi loco in tertio ad singula red-

H h l h 3

dun-

Auspiciis, & sponte mea componere curas;
 Urbein Trojanam primum dulcisque meorum
 Reliquias colerem: Priami tecta alta manerent;
 Et recidiva manu posuissem Pergama victis.
 345 Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo,
 Italiam Lyciae jussere capeffere sortes.
 Hic amor, haec patria est. Si te Carthaginis arces
 Phoenissam, Libycaeque aspectus detinet urbis;
 Quae tandem, Ausonia Teucros confidere terra,

SERVII.

duntur: nam quod ibi imprecatione, ubi augurio petit ea, quae negaverat, firmari; hic in refutatione comprehendit: ibi enim dixit: *Serva altera Trojae Pergama*; hic, *Urbein Trojanam primum*: ibi, *Reliquias Danaum atque immitis Achilli*; hic, *Dulcesque meorum Reliquias colerem*: ibi, *Mansuram urbem*; hic, *Tecta alta manerent*: ibi, *Ubi ponere sedes*; hic, *Recidiva manu posuissem Pergama victis*: ibi, *Quae ire jubet*; hic, *Italiam magnam Grynæus Apollo*: ibi, *Da pater augurium*; hic, *Me si fata meis paterentur ducere vitam*. Alii auspiciis, potestate, ut: *Paribusque regamus Auspiciis*: vel, quae animo ac mente agitentur, de quibus consulturi essent.

341. SPONTE MEA. Modo nomen est: nam & genus & casum habet. Sic & *mane*, cum ei & genus & casus additur, nomen est, ut: *Dum mane novum, dum gramina canent*. Sic est: *Forte sua Libycis tempestas appulsi oris*. Alias adverbium sunt. Verum autem dicit, non sua sponte: nam supra legimus: *Hos capefatorum comites*. Item: *Diversas quaerere terras Auguriis agitur divum*.

342. PRIMUM. Id est, hoc vellem praecipue.

344. RECIDIVA. Post casum restituta. Alii *recidivum* proprie dicunt, quod excisum de novo nascitur.

345. GRYNÆUS APOLLO. Clazomenae, civitas est Asiae: unde Horatius: *Dives agebat Clazomenis*. Juxta hanc nemus est *Grynacum*, ubi Apollo colitur: qui traditur ibi Grynem Amazonem stuprasse. Inde ergo nunc epitheton dedit. Licet in Delo acceperit oraculum; hic tamen singula commemorat, quibus se ostendat coactum voluisse abscedere. ITALIAM. Necessaria repetitio Italiae: quia ibi ei dicebatur imperium: & ipsa est causa navigandi.

346. LYCIAE SORTES. Nec hinc accepit responsum; sed sic dixit *Lyciae*, ac si diceret *Apol-lineae*: ut *Grynæus Apollo*. JUSSERE. Bene, quae contemni non possunt. CAPEFFERE. Occu-

In-

pare. Et ideo frequentativo verbo usus est: quia multas se dicit super hoc sortes accepisse. Quidam *capeffere*, pro ire accipiunt, ut Titinius: *Lucius domum se capeffis*.

347. HIC AMOR, HAEC PATRIA EST. Eo inquit desiderio, per voluntatem deorum, circa Italiam tensor, quo possim circa Trojam: & ad illud spectat, quod dixit: *Troja per undosum peteretur classibus aequor*. An quia Dido dixerat etiam illud? *Nec te noster amor*: Et potest hoc verbum interdum per confusionem verbi, & nominis poni: ut *amor, amaris*; & *hic amor, huius amoris*. SI TE CARTHAGINIS ARCES PHOENISSAM. Et tu externo regno delectaris: sensus enim est: si tu ex Phoenice veniens Carthaginem in Africa habere potuisti; quae invidia est, ut propriam sedem possint habere Trojani? & multum ponderis habet sensus, cum epitheta ista, *Phoenissam, & Teucros*, ponit.

348. ASPECTUS DETINET URBIS. Potest pro delectat accipi, ut VIII. Aen. *Capiturque locis*. Sane quidam in novis & emendatis libris, pro *detinet*, *demeret*, inventum adserunt: nam & Ciceronem in prima Philippicarum ita ajunt dixisse: *Putasne eum immortalitatem mereri voluisse?* Alii ab eo, quod est *mereor, mereris*.

PIERII.

340. ME SI FATA MEIS PATERENTUR DUCERE VITAM AUSPICIIS. In antiquo admodum codice pro *paterentur*, suppositum est *voluissent*. Sed *paterentur* multo quid majus habet, & multo magis eruditis satis auribus facit.

343. RELIQUIAS COLEREM ET PRIAMI TECTA ALTA MANERENT. In Mediceo, & antiquioribus quibusdam exemplaribus & copulativa particula non habetur, positum vero est *κατὰ διάλεκτον*: *Reliquias colerem, Priami tecta alta manerent*.

344. ET RECIDIVA MANU POSUISSEM PERGAMA. Quamvis exemplaria multa *recidiva* legant; magis tamen placet, quod Servius etiam

L

agno-

350 Invidia est? Et nos fas extera quaerere regna.
 Me patris Anchisae, quotiens humentibus umbris
 Nox operit terras, quotiens astra ignea surgunt,
 Admonet in somnis & turbida terret imago.
 Me puer Ascanius, capitisque injuria cari,
 355 Quem regno Hesperiae fraudo, & fatalibus arvis.
 Nunc etiam Interpres divum Jove missus ab ipso
 (Testor utrumque caput) celeris mandata per auras
 Detulit. Ipse deum manifesto in lumine vidi
 Intrantem muros, vocemque his auribus hausi.
 360 Desine meque tuis incendere teque querelis:

S E R V I I.

Ita-

350. ET NOS FAS. *Nobis fas*, dicimus; sed hoc loco non est jungenda elocutio, ne sit vitium: nam legimus: *Fas mihi Graecum sacra resolvere iura*. Sed hoc dicit: fas est, etiam nos extera regna requirere.

351. ME PATRIS ANCHISAE. Quasi adhuc responsis non crederet, addidit patris admonitionem.

352. NOX OPERIT TERRAS. A verisimili: ideo tempus posuit. QUOTIENS autem, hoc est, per unamquamque noctem. ASTRA IGNEA SURGUNT. Unum rem bis dixit, *Astra* autem ignea a sapientibus dicuntur.

353. INSOMNIS. More suo pro *in somniis*. TURBIDA. Id est, prius me admonuit, post negligentiam etiam terruit. *Turbida*, terribilis: quod & umbrae convenit, & parentis auctoritati. Aut *turbida*, pro turbata & sollicitata, ut ipse vi. Aeneid. *Quam metui, ne quid Libyae tibi regna nocerent*. Nam & Aeneas sic respondit: *Tua me, genitor, tua tristis imago*.

354. ME PUER ASCANIUS. Non ipse, sed amor Ascanii admonet: & bene, & patrem, & filium posuit: ut ille increpando; hic, dum videtur, urgeret. Sed haec ad necessitatem protectionis adiecit.

355. QUEM. Longe repetiit: & quem, non ad caput, sed ad Ascanium retulit: &, licet excusetur, tamen *οὐλομένης* est.

356. INTERPRES DIVUM. Hermes: expressit verbum de verbo. Sed hic *Interpres* pro nuntio posuit: & ne forte fingere putaretur, addidit: *Testor utrumque caput*: deinde multa cum adfirmatione hoc agit, dicendo: *Ipse deum manifesto in lumine vidi*; non ab alio dictum: & lumine; non in tenebris; non per quietem: omnia tamen haec per translationem aguntur. AB IPSEO. Id est, magno, ut supra:

Ipse deum tibi me claro demissis Olympo.

357. UTRUMQUE CAPUT. Aut meum & tuum: aut Jovis & Mercurii: aut Anchisae & Ascanii: alii volunt Aeneae & Ascanii. CELERES MANDATA PER AURAS. Sicut supra: *Celeres defer mea dicta per auras*.

358. MANIFESTO IN LUMINE. Aut claro: aut in nimbo, cuius majus est lumen. Sic Lucanus: *Postquam se lumine vero misit*. Et singula legenda sunt haec, ut habeant admirationis venerabilem fidem.

359. HIS AURIBUS HAUSI. Accepi: & est Pleonasmus. *Hauris* enim, pro percipit ponebant veteres: & ideo qua potissimum parte sensus percipiant adjungunt, ut: *Simul hoc animo hauri*: &: *Hauriat hunc oculis ignem*. Probus autem ait: *Nemo haurit vocem*.

360. INCENDERE. Exagitare. QUERELLIS. *Querellis* litteram metri addidit: nam *querella* dicitur, quia *querulus* facit; hoc modo, & loquela, & suadela.

P I E R I I.

agnoscit, *recidiva*, a *cado* enim *recidivus*, quod ait ille post casum restituta. Ita etiam Fl. Sospiter sentit, qui *rediviva* dici monet, quae post interitum redeunt; *recidiva*, quae ex suo casu restituuntur: unde Virgilius: *Recidiva manu posuissim Pergama viciis*.

350. EXTERA QUADERE REGNA. Priscianus loco hoc, quod repetere non pigeat, *Antiqui*, ait, *citer dixerunt*: unde *citerior*, *Sic* & *Exter*. Statius viii. *Nec sua pignora curas Exter honor*. Et Virgilius in iiiii. *Et nos fas extera quaerere regna*. Adverte vero *καταπορεύς* in triplicata re syllaba in earum dictionum continuatione; *Quaerere regna*.

360. TEQUE QUERELIS. Usus obtinuit, ut *querela*

Italiam non sponte sequor.

Talia dicentem jamdudum averſa tuetur,
Huc illuc volvens oculos, totumque pererrat
Luminibus tacitis, & ſic accenſa profatur:

- 365 Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide; ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanaeque admorunt ubera tigres.
Nam quid diſſimulo, aut quae me ad majora reſervo?
Num fletu ingemuit noſtro? num lumina flexit?
370 Num lacrimas victus dedit, aut miſeratus amantem eſt?

SERVII.

361. SEQUOR. Ut: *Italiam ſequimur fugientem*. Et oratorie ibi finivit, ubi viſ argumenti conſtitit.

362. TALIA DICENTEM. Bene, non poſtquam dixit. JAMDUDUM. Ab initio orationis. AVERSA. Id eſt, irata: *Averſa* ergo ad animum referendum eſt: nam incipit eſſe contrarium: *averſa* tuetur, ut eſt: *Diva ſolo fixos oculos averſa tenebat*.

364. LUMINIBUS TACITIS. Pro, ipſa tacita, ut: *Tacitumque obſedis limen amasae*: hoc eſt, ipſa tacita. Sequitur autem inveſtio, quae ſemper ſtatu caret. Carere autem ſtatu dicitur: quia res, quibus utitur, carent veritate. Sane *tacitis*, participium paſſivum pro activo. Quidam *tacitis*, epitheton oculorum volunt. Alii *tacitis*, ſiccis prae iracundia.

365. NEC TIBI DIVA PARENS. Non eſt ſola in Aenean obſecta vituperatio; ſed etiam in ſe objurgatio: quia dixerat: *Credo equidem, nec vana fides, genus eſſe deorum*: unde nunc dicit: *Generis nec Dardanus auctor*. Et ſtudet illud deſtruere: *Tunc ille Aeneas, quem Dardanio Anchifae*: & nominando *Venerem* & *Dardanum*, & maternam & paternam generoſitatem deſtruit.

366. PERFIDE. Amantum verbo cum increpat, ſic ſupra: *Diſſimulare etiam ſperavi, perfide*.

367. CAUCASUS. Mons Scythiae inhospitalis. Sane quidam abſurde putant *Caucasum*, & *tygres*, a Didone memoratas: quia nec Didoni perturbatae venire in mentem *Caucasus* potuit; nec *tygres* juxta dum cognitae Hyrcanae: nam quod ait, *genuit Caucasus*, elaboravit, dicendo *genuit*, incredibilius facere de monte masculini generis; ſed hic imitatur Graecos, qui magis proprie: *Γλαυκὴ ἢ σιτίχτι θάλασσα*: quod hic ad propria nomina tranſtulit. HYRCANAEQUE TYGRES. Arabicae: nam Hyrcania, ſylva eſt Arabiae. Et notandum, relictis mediis com-

Quae

parationibus; cum augmenta feciſſe: nam poſt deos, non homines, ſed ſaxa intulit.

368. QUID DISSIMULO? Tacitae quaestioni occurrit: ne quis ejus nimiam iracundiam reprehenderet, dicens Aenean poſſe mitigari forſitan precibus. QVAE ME AD MAJORA RE-SERVO. Aut ad majores ſcilicet injurias: aut ad ſuperiora pertinent; quia & male dixit.

369. NUM FLETU INGEMUIT. Nam hoc eſt: *Generis nec Dardanus auctor*. NUM LUMINA FLEXIT. Hoc eſt: *Genuit Caucasus*: vel ad illud pertinet: *Ille Jovis monitis immota tenebat Lumina*.

370. MISERATUS AMANTEM. Hoc eſt: *Hyrcanaeque admorunt ubera tigres*: & *miſeratus*, accuſativum regit, ut hoc loco: *miſereor genitivum*, ut: *Miſerere animi non digna ferentis*. Et bene avertit ab eo ſermonem, & non dixit, *ingemuisti?* num flexiſti, aut miſeratus es? ut: *Hic alienus oves cuſtos*. Non dixit, *tunc ille es?* Et *miſeratus*, hoc eſt, *Nec tibi diva parens*.

PIERII.

rela unico / ſcribatur. Antiqui codices variant. Monumenta veterum duplicato // plerunque ſcribunt. Legas enim in palatio montis Jordani: DULCITER SINE QUERELLA. Et in monumentis Claudiae Sympherusae: SINE QUERELLA. Atque ita alibi ſaepe.

362. JAMDUDUM ADVERSA TUETUR. In Mediceo, & plerisque veteribus exemplaribus: *averſa* legitur, quod agnoſcit Servius, ut: *Diva ſolo fixos oculos averſa tenebat*: de iis enim eſt qui obaudiunt; ſed quomodo tuetur ſi *averſa*? Torve ſcilicet, & eo geſtu, quo irati, quas res oderimus, vel deſpicimus, intueri ſolemus, oculis quippe in obliquum verſis.

Quae quibus anteferam? jam jam nec maxima Juno,
 Nec Saturnius haec oculis pater aspicit aequis.
 Nusquam tuta fides. Ejectum litore, egentem
 Excepi, & regni demens in parte locavi.
 375 Amissam classem, socios a morte reduxi.
 Heu Furiis incensa feror! nunc augur Apollo,

SERVII.

Nunc

371. QUAE QUIBUS ANTE FERAM. Amphibologia est: quid prius, quid posterius dicam? Quod fieri solet, ubi omnia & paria, & magna sunt. Sane *anteferam*, non est dividendum, ut *praeferam*. NEC MAXIMA JUNO. Aut in Junonem maledictum est; ut eam non esse *maximam* dicat, sicut etiam in Jovem: nam convicium est, quod cum *Saturnium* dicat, hoc est nocentem. Aut certe jungitur, ut: *Nec Juno aspicias, nec Juppiter*; ut se dementem dicat, quod regina ejectum & egentem in partem regni receperit: aut certe *maxima Juno*, quae solet amare Carthaginem: vel quae nuptias dedit, quod optaverat Dido.

372. NEC SATURNIUS. Ut supra dictum est, ubicumque infestus vult ostendere, vel Junonem, vel Jovem, *Saturnius* appellat, ut: *Veterisque memor Saturnia belli*: &: *Saturnique altera proles Itrarum tantos velvis sub pectore fluctus*. Et Jovem ideo *Saturnium* modo appellat, quia Aeneam a Carthagine praecipit abscedere.

373. NUSQUAM TUTA FIDES. Hoc est, nec apud Deum, nec apud hominem. Terentius: *Quid credas, aut cui credas?* Et declamavit per contrarium: nam omnis fides tuta est: cujus haec proprie virtus est, ut tuta sit; hic ait: *Nusquam tuta*. EJECTUM. Naufragum: legimus enim: *Huc pauci vestris adnavimus oris*: & est separandum *ejectum*. LITORE EGENTEM. Id est, egentem litoris, ut: *Hospitio prohibemur arenae*: vel si jungas *ejectum litore*, pro in litus, ut: *Inferretque deos Latio*, pro in Latium: & in tribus modis haec elocutio profertur. Ego hanc rem, Plautus in Menech. *Linum, lanam praeebo, neque quicquam eges*. Ego hujus rei: *Has ego Dardanio juveni, cum classis egeret*: & ego hac re, ut: *litore egentem*.

374. EXCEPI. Ad illud respondet: *Ejectum litore egentem*. REGNI IN PARTE. Ut: *Et dominum Aeneam in regna recepit*: quod Iarbas conqueritur: & est invidiosum, quando optantem, vel litoris egentem, in regni partem recepi. Mire autem recordatione beneficiorum iracundia accenditur. Sane etiam hic mentio caeremoniarum inducitur: mos enim apud veteres fuit Flaminii ac Flaminicae, ut per far-

reationem in nuptiis convenirent, sellas duas jugatas ovili pelle superinjecta poni, ejus ovium, quae hostia fuisset, & ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione Flamen ac Flaminica residerent: quod Dido meminit, cum queritur, se ab Aenea contra jus nexus maritalis deferri, his verbis: *Regni demens in parte locavi*. Locata enim uxor dicitur, quod simul cum eo sedeat, dum confarreatur. Confarreationes autem tonitru dirimit.

375. AMISSAM CLASSEM. Subaudis, renovavi. Ad illud respondit: *Quassatam ventis liceat subducere classem*. SOCIOSQUE A MORTE REDUXI. Scilicet quos hospitio ejectos excepi, quibus classem reparavi.

376. HEU FURIIS INCENSA FEROR. Aut quod necesse habeo exprobare beneficia, Terentius: *Insanire accipiunt homines ex injuria*. Quia multa erat in deos loquutura. Et bona praemittitur excusatio: nam numina non credere curare mortalia, & ab his beneficium non sperare, furoris est. Subjungit enim: *Si quid pia numina possunt*.

PIERII.

372. NUSQUAM TUTA FIDES. In codicibus aliquot antiquis, *nusquam est tuta* legitur; sed enim est verbum ex paraphrasi additum est contextui. Magis enim poetica est elocutio, absque eo verbo, *Nusquam tuta fides*, dicere. EJECTUM LITORE EGENTEM EXCEPI. Animadvertenda loco hoc distinctio dictionum: quia Priscianus, *ejectum litore* legit, pro in litus. Quamvis quidam distinguunt *ejectum* ac consequens verbum dicunt, *litore egentem suscepi*. Ita enim ibi scriptum est, propterea quod excipere significationem habere nonnunquam videtur cum insidiis, ut eo loco: *Aemulus excepit Triton*. Invenitur tamen verbum id hospitalitati etiam adcommodatum. Nusquam vero alibi, quam apud Priscianum, idque in antiquo codice manu scripto, qui est apud eruditissimum virum Hieronymum Aleandrum contubernalem meum, legi: *Litore egentem suscepi*. In Virgilianis autem omnibus exemplaribus, *excepi*.

375. AMISSAM CLASSEM SOCIOSQUE A MORTE REDUXI. Codices vetusti partim *Amisam & socios a morte* legunt, partim absq; particula copulativa; *Amis-*

Nunc Lyciae sortes, nunc & Jove missus ab ipso
Interpres divum fert horrida jussa per auras.

Scilicet is superis labor est: ea cura quietos
380 Sollicitat. Neque te teneo, neque dicta refello.

I, sequere Italiam ventis: pete regna per undas.
Spero equidem mediis, si quid pia numina possunt,

SERVII.

377. NUNC LYCIAE SORTES, NUNC & JOVE MISSUS AB IP SO. Irrisio est honesta satis, cum his verbis fit, quibus laus praemissa est, ut: *Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit, Necdum illis labra admovi, sed condita seruo*. Scimus autem Aeneam superius haec verba dixisse: *Sed nunc Italiam magnam Gryneus Apollo, Italiam Lyciae jussere capeffere sortes*. Lyciae autem sortes, Apollinem Lycium appellat, sive de Licio, quem vicit: & victoriae suae testimonium hoc nomen induit; sive quod est *λῆξις* a candore: idem enim & Sol creditur; sive quod transfiguratus in lupum cum Cyrene concubuit, & inde eadem provincia Lycia vocata; sive quod in lupi habitu Telchinas occiderit; sive quod lusus ei primus post interemptum Pythonem, ex eo loco, qui appellatur Tempe, aurum attulit; sive quod pastoralis deus lupos interemerit. Et est alia fabula, cur Lycia vocata sit regio: Diana harum regionum gaudebat venatu; sed quodam tempore tanta vis lutorum se ibi infudit, ut omnes feras eorum incurfus absumeret: cum ergo omnis delectatio deae, quae de venatione veniebat, extinctis caeteris animalibus, defecisset, * Apollini ob hanc rem consecrata est. Est alia de hoc fabula: Danaus trahens ab Aegypto originem, cum videret ira Neptuni vindictam lumentis, quod adversum se de condendis Athenis Hisagus fluvius pro Minerva judicasset, uri siccitatibus solum, filiam Amymonem ad aquam inquirendam proficisci iubet, quae cum vidisset repertum fontem, hiatu terrae receptum exaruisse, ad patrem detulit: quo ille prodigio commotus, oraculum Apollinis adit, cui Apollo respondit, ut profectus, ubi invenisset taurum & lupum inter se pugnantes, spectaret exitum pugnae, & si taurus vicisset, Neptuno templum constitueret; si vero lupus, Apollini delubrum sacraret. Sed cum Danaus lupum videret vicisse, Apollini Lycio templum dedit. In hujus autem Lyciae regione Patara sacer olim lucus Apollini fuit, ubi Apollo responsa dedit, unde etiam Patareus appellatus est. NUNC JOVE MISSUS AB IP SO. Sicut supra, *ab ipso magno*: Et bene NUNC facius posuit ad irrisionem; quasi: nunc de te curant, qui ante periclitanti non curaverunt subvenire.

Sup-

378. HORRIDA JUSSA. Et hoc per irrisionem, quasi plena venerationis, vel quae tu timeas.

379. QUIETOS SOLLICITAT. Cicero in libris De deorum natura, triplicem de diis dicit esse opinionem: deos non esse: cujus rei auctor apud Athenas exultus est. Esse, & nihil curare: ut Epicurei. Esse, & curare: ut Stoici: secundum quos paulo post: *Si quid pia numina possunt*. Nam modo secundum Epicureos ait: *Ea cura quietos*. Quidam superos deos Mercurium, Apollinem, & Jovem accipiunt; quietos vero, infernos: quia Aeneas dixerat: *Me patris Anchisae*. *Sollicitat* vero, sollicitos habet. Terentius: *Ego, quia non redis filius, quae cogito, & quibus nunc sollicitor rebus*.

380. REFELLO. Redarguo; vel retardo; vel falsa esse convinco: *refello* enim, ab eo quod est *fallo* venit.

381. I, SEQUERE ITALIAM VENTIS. Satis artificiosa prohibitio, quae fit per concessionem: quae tamen ne non intellecta sit persuasio, permiscenda sunt aliqua, quae vetent latenter, ut: *Ventis: Per undas*: nomina terribilia: & *sequere* quasi fugientem. Sic Terentius: *Profundat, perdat, pereas: nihil ad me attinet*. Ergo hic, cum eum videtur dimittere, admonendo periculi retinet. Sane multi, *Italiam* distinguunt; ut sequatur: *Ventis pete regna per undas*.

382. SPERO EQUIDEM. Videtur eadem quodammodo repetere, & de tempestate & de beneficiis suis vehementius. MEDIIS SCOPULIS. Aut manifestis, ut: *Medioque ex hoste recipi*. Aut illa saxa dicit, quae sunt inter Africam & Sardiniam, atque Siciliam.

PIERII.

missam classem socios a morte reduxi: quae quidem membra ita soluta magis conveniunt indignatae personae. Est & illud animadversione dignum, quod in Prisciani codicibus hoc citato versu legere est, *Ejectam classem socios a morte reduxi*; sed quia paulo ante, *ejectum litora gentem* legitur, magis placet cum Servio & aliquot antiquis codicibus legere; *amissam classem*.

380. SCILICET HIS SUPERIS LABOR EST. Legendum omnino, *is*: quippe *labor*, ex codicibus tere omnibus antiquioribus.

Supplicia hausurum scopulis, & nomine Dido
 Saepe vocaturum. Sequar atris ignibus absens:
 385 Et, cum frigida mors anima seduxerit artus,
 Omnibus umbra locis adero. Dabis, inprobe, poenas.
 Audiam: & haec manis veniet mihi fama sub imos.
 His medium dictis sermonem abrumpit, & auras

SERVII.

383. HAUSURUM. Luiturum, daturum. Dido. Potest & vocativus esse, & accusativus, ut & o Dido, & hanc Dido.

384. SEQUAR ATRIS IGNIBUS. Alii Furiarum facibus dicunt, hoc est: *Invocatas tibi immissam Diras*. Alii sociorum facibus dicunt, ut paulo post: *Ferte cisi flammis*. Melius tamen est, ut secundum Urbanum accipiamus, *atris ignibus*, rogalibus, qui visi tempestatem significant, ut Aeneae (sicut in quinto legimus) contigit. Hoc ergo nunc, quod futura est, dicit; id est, occidam me, & rogalibus te persequar flammis. ABSENS. Quasi mortua: vel de suis dicit hominibus, ut paulo post: *Ferte cisi flammis, date vela, impellite remos*. ATRIS IGNIBUS. Rogalibus, mali ominis, quod *atris* dixit. Legimus in Horatio: *Nigrorumque memordum licet ignium*: & debuit *absens* conjungere, ut esset, *quanquam absens*.

385. ANIMA SEDUXERIT ARTUS. Hypallage, pro, animam artubus eduxit. Aut certe *anima*, pro ab anima: & est mortis periphrasis. Quid enim est mors, quam separatio animae a corpore?

386. OMNIBUS UMBRA LOCIS ADERO: DABIS IMPROBE POENAS. Dicunt Physici, biothanatorum animas non recipi in originem suam, nisi vagantes legitimum tempus sati compleverint: quod poetae ad sepulturam transferunt, ut: *Centum errant annos*. Hoc ergo nunc dicit Dido: Occisura me ante diem sum: vagari mihi dabis poenas: nam te persequar, & adero quamdiu erravero semper. Si autem fuero recepta in originem, poenas tuas audiam, quas videre non potero. Hic ergo sensus est: si tempestatem evaseris flammarum rogalium, umbra mea te persequetur: si & hanc evaseris, vel recepta audiam famam suppliciorum tuorum.

388. MEDIUM SERMONEM. Propter hoc quod sequitur: *Multa metu cunctantem, & multa volentem Dicere*: ut supra: *Mortales visus medio sermone reliquit*. Sane multi dictis, participium, non appellationem volunt, hoc est, cum haec dicta essent.

PIERII.

383. ET NOMINE DIDO SAEPE VOCATURUM. Quod *Didum* uspiam scriptum inveniat, non

AC-

adeo mihi novum est, quum Plinius eam declinationem asserente Sosipatro, videatur admisisse. Qui tamen consuetudinem dicat facere, *hanc Calyso, hanc Calyso*, & similia. Artejus sane Philologus librum suum sic edidit inscriptum: *An amaverit Didum Aeneas*. Et L. Anneus Cornutus in Maronis commentariis, Aeneidos x. *Didus ait: Hospitio Didus exceptum esse Aeneam*. Quo minus reformidemus illud *egentem excepi*. Sed enim hoc loco, ut ad rem veniamus, *Dido* per synaeresin, ex *Διδω*, & peritiorum consensus, & antiquorum codicum testimonia comprobant.

385. ET QUUM FRIGIDA MORS ANIMA SEDUXERIT ARTUS. In antiquis aliquot exemplaribus, *subduxerit* habetur: quam lectionem Servius agnovisse videtur, dum exponit hypallagen esse, pro animam artubus subduxerit. Ubi vide ne in Virgiliano codice ex hac interpretatione Servii *animae* dativo casu sit legendum, si hypallagen, quam ille loco hoc commentus est, facere voluerimus. Sed enim, ut utramque lectionem approbarim, siue *Anima seduxerit*, siue *Animae subduxerit* legere quis maluerit: ita hypallagen a philosophica ratione alienam esse contenderim. Nam quum finiat Plato philosophiam esse mortis meditationem, veteres ejus interpretes duplicem mortis rationem comminiscuntur, aut duas potius mortes; unam, qua corpus separatur ab anima, alteram, qua anima separatur a corpore: hanc per ecstasin fieri, & intentiorem contemplationem, qua ab omnibus pene humanis sensibus abalienamur, eamque esse philosophiam, de qua intellexerit Plato. Illam vero, qua corpus ab anima separatur, eam esse mortem, qua species ipsa corrumpitur, ac esse definit. Si igitur Servianam hypallagen admittamus, quae animam artubus subducit, Ecstasis intelligetur, & Platonica philosophia. Sin, uti Virgilius posuit, dicamus, *Anima seduxerit artus*, siue *Anima, subduxerit artus*, de ea morte sermo erit, quam hic Dido vult intelligi. Siquis vero quaerat quae mea sit sententia ex duabus lectionibus, eam ego calliorem dico, quae Platonicae finitioni propior est: quippe *anima seduxerit artus*: id est, quum mors corpus ab anima separaverit.

Aegra fugit, seque ex oculis avertit & aufert;
 390 Linqvens multa metu cunctantem, & multa parantem
 Dicere. Suscipiunt famulae, conlabaque membra
 Marmoreo referunt thalamo, stratisque reponunt.
 At pius Aeneas, quamquam lenire dolentem
 Solando cupit, & dictis avertere curas;
 395 Multa gemens, magnoque animum labefactus amore;
 Jussa tamen divum exsequitur, classemque revisit.
 Tum vero Teucri incumbunt, & litore celsas
 Deducunt toto navis. Natat uncta carina:
 Frondentisque ferunt remos, & robora silvis
 400 Infabricata, fugae studio.
 Migrantis cernas, totaque ex urbe ruentis:
 Ac veluti ingentem formicae farris acervum

SERVII.

Cum

390. LINQUENS. Multi pro derelinquens Aeneam, alii pro deficiens accipi volunt, more antiquo; sicut delinquere pro deficere. Caelius historicorum: *Delinquere frumentum, Sardiniam hostes tenere*. Tubero: *Nam delinquat, aut superet aliquid tibi*, id est, deficiat, aut superet. Gellius Annalium: *Deliquium Solis*, & delinquentem dicit: quod Virgilius, *Defectus Solis* variis: nam in hoc ipso loco sequitur.

391. SUSCIPUNT FAMULAE. Subaudis eam. THALAMO. Dativus casus.

393. AT PIUS AENEAS. Ordo est: at pius Aeneas jussa divum exsequitur. Bene autem excusat Aeneam, *pium* dicendo, cum ei & gemitus dat, & ostendit solatia dolenti velle praestare: & probat religiosum, cum deorum praeceptis paret.

395. ANIMUM LABEFACTUS. Pro animum labefactum habens. AMORE. Num Didonis, quo illa flagraret?

397. TUM VERO TEUCRI. Regis scilicet praesentia: sic in dono: *Tum vero incumbunt*, urget praesentia Turni. LITORE. De litore. UNCTA. Pice delibuta.

399. FRONENTESQUE FERUNT. Non qui erant, sed qui esse potuerant, ut: *Quos ego sim totiens jam dedignata maritos*.

400. FUGAE STUDIO. Celeris professionis, ut: *Ille volans simul arva fuga, simul aequora verrit*. INFABRICATA. Bene expressa est festinatio navigare cupientum.

401. CERNAS. Honesta figura, si rem ter-

tiae personae in secundam referas; hoc est, *si quis cernas*.

402. FORMICAE. Ad studium respicit comparatio hoc loco, non ad personas: & notandum cautelam exprimi per hanc comparisonem. Horatius: *Parvula nam exemplo est magni formica laboris*. Juvenalis: *Formica tandem quidam expavere magistra*. Sane formica, dicta est ab eo, quod ore micas ferat: vel aliquo modo a Graecis derivatum est, quam vocant *μύρμηκας*. De qua fabula talis est: In Attica quaedam puella Myrmix nomine fuit, Minervae ob castimoniam & solertiam dilecta, quae postea hoc modo Minervae in se odium concitavit: namque cum vidisset Minerva Cererem segetes invenisse, volens ipsa ostendere Atticis, quo expeditius segetes parerent, aratrum dicitur invenisse, quod cum manu ageret, & Myrmix ei adhaereret, ausa est occulte aratri stivam subripere, & apud homines se jactare, infructuosum esse Cereris munus, nisi suo uterentur invento, quo terra aratro resoluta expeditius ederet fructus: quod cum proditum aegre tulisset Minerva, Myrmicem illam virginem in formicam convertit, eamque, ut proditricem, adversam frumentis, quae semper insequitur & subripit, esse praecepit: quare cum Jovi miserationem movisset, excogitavit quemadmodum formicae honorem daret: nam cum Aeacum, filium suum ex Aegina suscepum, Thessalis imponeret regem, & agros ipsos videret hominibus indigere, formicas colligi

Cum populant, hiemis memores, tectoque reponunt:
 It nigrum campis agmen, praedamque per herbas
 405 Convectant calle angusto: pars grandia trudunt
 Obnixae frumenta humeris: pars agmina cogunt,
 Castigantque moras: opere omnis semita fervet.
 Quis tibi tunc, Dido, cernenti talia sensus?
 Quosve dabas gemitus, cum litora fervere late
 410 Prospiceres arce ex summa, totumque videres
 Misceri ante oculos tantis clamoribus aequor?
 Inprobe amor, quid non mortalia pectora cogis?
 Ire iterum in lacrimas, iterum tentare precando

SERVII.

Co-

in unum iussit, easque in homines commutavit: unde Myrmidones appellati sunt. **FARRIS**. Solum nomen est, quod r geminet in genitivo. Monadicon est ergo, sicut *Sol*. Item *cor cordis*, solum in *dis* mittit genitivum. Item *s* geminat *as*, *assis*, & haec carent exemplis.

403. **CUM POPULANT**. Antiquae dixit: nam hoc verbum apud veteres activum fuit, nunc tantum deponens est. Et bene rei parvae per metaphoram sublimitatem dedit, ut non videatur de formicis, sed de exercitu loqui. **HYEMIS MEMORES**. Hoc est, caute, in adventum hyemis, Horatius: *Qui, simul inversum contristat aquarius annum, Non usquam prorepis*. **TECTO**. *T' rō* tecto, id est, caveris.

404. **IT NIGRUM CAMPIS AGMEN**. Ut: *It portis jubare exerto delecta juventur*. Hemistichium Ennii de elephantis dictum, quo ante Accius est usus de Indis.

405. **CALLE ANGUSTO**. *Callis*, est semita tenuior, callo pecorum praedurata: unde & *callum*, & *callidos* dicimus. *Semita*, est semis via: unde & semita dicta est. *Via*, est, *actus* dimidiatus: qua potest ire vehiculum: nam *actus* duo carpenta capit, propter euntium & venientium vehiculorum occursum. **GRANDIA TRUDUNT**. Quae portare non possunt.

407. **MORAS**. Tardas, morantes: quia solent resistere. **SEMITA FERVET**. Aptum verbum festinationi; ut e contrario *frigidum*, tardum.

408. **QUIS TIBI TUNC DIDO CERNENTI**. Totum hoc magna prosphoneti dictum est: plus enim est in re, quam in verbis: quamvis enim totum dictum non sit; tamen & cogitatur & capitur ab auditore: haec est enim magna em-

phasis, quae perpetuam personam complectitur. Terentius: *Quid illi tandem credis fore animi misero, qui cum illa consuevit?*

409. **FERVERE LATE**. Infinitus hic a tertia est conjugatione, id est, a *fervo* *servis*: nam secundae conjugationis verba, perduto *e*, quod habent ante *o*, in tertiam migrant: ut *ferveo*, *fervo*; *fulgeo*, *fulgo*. Hinc est: *Fervere Leucaten, aureque offulgere fluctus*. Sic etiam Horatius: *Vade, vale, cave ne tituber, mandataque frangas*. Nam *cave*, *ve* longa est; nec vocalis sequitur, ut in Bucolico: *Vale vale, inquit Iola*. Sed dicimus a tertia conjugatione esse imperativum, ut *cavo cavis*. Hinc etiam Catullus *cavere* dixit.

410. **ARCE EX SUMMA**. Regium enim fuit habitare in arcibus propter tutelam. Denique Romae Valerius cum in Esquiliiis domum haberet altissimam, invidiae causa eam complanavit: Item Augustus post Actiacum bellum Palatium, ex suo praecepto aedificatum, cum esset domus privata, donavit reipublicae.

411. **TANTIS CLAMORIBUS**. Nautarum scilicet vocibus. **MISCERI**. Pro repleti, aut commoveri.

412. **IMPROBE AMOR**. Exclamatio poetas contra amorem: & hoc est quod Horatius dicit: *Hoc amet, hoc spernas promissi carminis auctor*. Tale est & illud in tertio: *Auri sacra fames*: id est, cupiditas: nam & illic amoris est increpatio, qui secundum philosophos omnium generalis est rerum. Hinc est, quod apud Interos Eriphyle inter amantes commemoratur, quae monile concupierat.

413. **IRE ITERUM IN LACHRYMAS**. Hinc est amoris improbitas, quae cogit lachrymis rogare dudum superbam. Est autem speciosa elo-

Cogitur: & supplex animos submittere amori:
 415 Ne quid inexpertum frustra moritura relinquat.
 Anna, vides toto properari litore circum.
 Undique convenere: vocat jam carbasus auras:
 Puppibus & laeti nautae inposuere coronas.
 Hunc ego si potui tantum sperare dolorem,
 420 Et perferre, soror, potero. Miserae hoc tamen unum
 Exsequere, Anna, mihi. Solam nam perfidus ille
 Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus:
 Sola viri mollis aditus, & tempora noras.

SERVII.

quutio: *Pergit in lachrymas*. **PRECANDO**. Cantando. In hoc modo *do* naturaliter brevis est; sic Terentianus; *Ut vitae dubius varios renovando dolores*. Plerumque tamen a Virgilio producit, ut: *Cantando tu illum?* Item: *Cantando rumpitur anguis*.

414. **SUMMITTERE AMORI ANIMOS**. Quidam pro iras accipiunt: ut *animosus* dicitur pro *iracundus*; &: *Supplex animos submittere amori*, id est, supplices preces adhibere, quae erat amore victa: *Submittere autem amori*, ac si diceret, non Aeneae: aut certe Aeneam amorem vocavit; ubique tamen subaudiendum, *cogitur*.

415. **NEQUID INEXPERTUM FRUSTRA**. **ROGABAT**, inquit, non spe impetrandi; sed ne esset, quod sibi possit imputare, si non rogasset; quanquam frustra rogaret: id est, ne dereliqueret medium aliquod intemptatum: & hoc *frustra*, quia moritura erat, Terentius: *Omnia experiri certum est, priusquam pereat*. Et *frustra* ex iudicio poetae est. Sic Sallustius: *Falso queritur de natura sua genus humanum*: ut supra: *Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor*.

416. **ANNA**. Prope invidiose: quia ipsa nuptias suas suaserat. **VIDES**. Quasi diceret: ipsa tibi crede, & est major vis adfirmantis, cum dicit *vides*; petitio autem haec etiam deliberationis modum a quibusdam putatur tenere. **PROPERARI LITTORE CIRCUM**. Utrum circumspicis, an circum totum litus? & est ordo: *Anna, i soror, atque hostem supplex adfave superbum*. *Circum*, non est praepositio, sed adverbium loci, nam postposita praepositio & accentum mutavit, & suas perdidit vires. *Properari* autem, impersonale est.

417. **UNDIQUE**. Bene non addidit *qui*; sed intelligitur.

418. **ET LAETI NAUTAE**. Id est, aut minime timentes: aut adeo non necessitate, nec jussu abeant, sed volentes: & hoc ad spem retinendi, aut ad indignationem commovendam dictum est. Et sicut supra prope ad invidiam Annae loquitur, ut est alibi: *Tu prima furem, His germana malis*: Probus sane sic adnotavit: *Si hunc versum omitteres, melius fecisses*. **CORONAS**. Multi funium coronas accipi volunt qui solent, quotiens navigatur, in modum coronarum componi: nam fugientes quemadmodum naves coronabant?

419. **SI POTUI**. Autem, pro si potuissem: sic dictum est; ut: *Omnia praecepi, atque animo mecum ante peregi*. Ac si diceret: nihil mihi novum contigit. **SPERARE DOLOREM**. Pro timere: & est Acyrologia, superflua dictio: nam *speramus bona; timeamus adversa*. Hoc autem: Si scirem abiturum Aeneam, non tantum diligerem: si non dilexissem, minus dolerem.

420. **HOC TAMEN UNUM**. Vel hoc solum.

421. **MIHI EXSEQUERE**. Pro me, id est, pro mea causa.

422. **COLERE**. Pro colebat, vel colit, infinitus pro indicativo. **CREDERE**. Credit vel credebat, id est, committebat.

423. **MOLLES ADITUS**. Faciles, ut: *Es quae mollissima fandi Tempora*.

PIERII.

390. **ET MULTA PARANTEM DICERE**. Vetus aliquot codices, *Multa volentem dicere* legunt; sed *parantem* longe melius.

414. **ANIMOS SUBMITTERE AMORI**. In codicibus aliquot antiquis, *animum* legitur numero unitatis; sed enim *animos* numero multitudinis saepe pro superbia & indignatione reperis, ut: *Vince animos: iramque tuam*; & ipsa Dido jam indignata recesserat.

I, soror, atque hostem supplex adfare superbum:
 425 Non ego cum Danais Trojanam exscindere gentem
 Aulide juravi, classemve ad Pergama misi:
 Nec patris Anchisae cinerem manisque revelli.
 Cur mea dicta negat duras demittere in auris?
 Quo ruit? extremum hoc miserae det munus amanti:
 430 Exspectet facilemque fugam, ventosque ferentis.
 Non jam conjugium antiquum, quod prodidit, oro;
 Nec pulchro ut Latio careat, regnumque relinquat.
 Tempus inane peto, requiem spatiumque furori;

S E R V I I.

Dum

424. ATQUE. Conjunctio complexiva est, & disjunctiva, cum dicimus: *Aliter atque debuit fecit*: est & expletiva: *Atque illum in praeceptis pronos trahit alveus amni*. HOSTEM SUPERBUM. Postquam ex aperto denegavit se Carthagine esse mansurum: & reddit causas, ob quas suppliciter adloquatur, quod & *hostis* & *superbus*; quasi dicat, aequo animo patiamur nos supplices esse, quoniam incidimus in hostem superbum. Nonnulli autem juxta veteres *hostem* pro hospite dictum accipiunt. Plautus in *Curculione*: *Si fatus condidit cum hoste intercedis diei*. Idem in *Cistellaria*: *Datum est hostimentum; opera pro pecunia*. Nec enim vere *hostem* diceret; quem revocare cupiebat: ipsa enim ait: *Hospes*, *Hoc solum nomen quoniam de conjugio restat*. Herodotus Persas, qui erant Graecorum hostes, *Ξένους* a Lacedaemoniis appellatos refert. Inde nostri, *hostes*, pro *hospitibus* dixerunt: nam inimici *perduelles* dicebantur.

425. NON EGO CUM DANAIS. Sensus illi contrarius: *Scio me Danais & classibus unum*.

426. AULIDE JURAVI. *Aulis*, insula est, vel portus, in Aegeo mari, in qua coniuraverunt Graeci se non ante reversuros ad patriam, quam Troja caperetur. *Aulide* autem, aut in Aulide; aut pro Aulide. AD PERGAMA. In Pergama, id est, contra Pergama.

427. ANCHISAE CINERES, MANESVE REVELLI. Ad hoc, quod dicitur ex oraculo fecisse Diomedes, & secum ejus ossa portasse: quae postea reddit Aeneae, cum multa adversa perferret. Hinc est: *Salvete recepti Nequidquam cineres*. Sciendum sane, Varronem dicere, Diomedem eruta Anchisae ossa filio reddidisse: Catonem autem adfirmare, quod Anchises ad Italiam venerit. Tanta est inter ipsos varietas, & historiarum confusio. REVELLI. Non *revulsi*: nam *velli* & *revelli* dicimus;

vulsi vero & *revulsi*, usurpatum est tantum in participiis, contra naturam.

428. CUR MEA DICTA NEGAT. Non interogat, sed queritur; quidam *revelli* jungunt; ita ut sequatur: *Cur mea dicta negat*.

429. QUO RUIT. Properat, sine respectu salutis: nam hoc dicit, quod peto, etiam ipsi prodest, amoris scilicet impatientia. EXTREMUM HOC MISERAE DET MUNUS AMANTI. A qualitate beneficii dictum.

430. FACILEMQUE FUGAM. Permanet in eodem sensu, ut dicat petitionem suam etiam Aeneae prodesse. FERENTES. Bene flantes, propitios, prosperos.

431. ANTIQUM. Aut primum, aut carum, ut, *Nibil antiquius habuit*, dicimus: aut antiquatum & irritum. QUOD PRODIDIT. Quod decipit. Et bene: ad disrptionem enim conjugii immutata voluntas sufficit. Quidam *prodidit*, pro *perdidit* accipiunt, ut: *Unius ob iram Prodimur*.

432. PULCHRO UT LATIO CAREAT. Quod illi pulchrum videtur. Sic etiam est illud: *O tantum libeat mecum tibi sordida rura*: quae tibi sic videntur. RELINQUAT. Negligat.

433. TEMPUS INANE PETO. Id est, sine matrimonio, sine officio coeundi: nam sine beneficio, non procedit; cum spatium petat & requiem. Aut quasi non magnam rem: vel quo vacuus & otiosus est, cum illi tempus inane est. REQUIEM SPATIUMQUE FURORI. Ut possim habere spatium, quo amoris finem imponam.

P I E R I I.

427. NEC PATRIS ANCHISAE CINERES MANESVE REVELLI. In Oblongo codice Vaticano *revulsi* legitur: quod improbat Servius. Sed enim *vello* utroque modo reddere praeteritum Priscianus, & multo ante illum Carisius, auctores sunt. Cicero

- Dum mea me victam doceat fortuna dolere.
 435 Extremam hanc oro veniam : miserere sororis :
 Quam mihi cum dederis cumulata, morte remittam.
 Talibus orabat, talisque miserrima fletus
 Fertque refertque soror : sed nullis ille movetur
 Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.
 440 Fata obstant, placidasque viri deus obstruit auris.
 Ac velut, annoso validam cum robore quercum
 Alpini Boreae nunc hinc nunc flatibus illinc

SERVII.

E.

434. DUM MEA ME VICTAM &c. *Mea fortuna*, id est, adversa, ut: *Hac Trojana senis suavis fortuna secuta*. Et eo statu, in quo est, fortunam dixit. DOCEAT autem DOLERE, illud est: quia non habet in adversis patientiam, nisi qui dolere consuevit. Hoc ergo petit, ut ei praestetur tempus, per quod discat adversa perferre.

435. ORO VENIAM. Beneficium: juxta morem antiquum, ut: *Orantes veniam*. Terentius in Hecyra: *Mi gnate, da veniam hanc mihi, redue illam*. MISERERE SORORIS. Genitivum tantum regit.

436. QUAM MIHI CUM DEDERIS CUMULATAM MORTE RELINQUAM. Sensus est: Quod beneficium cum mihi cumulatam dederis, sola morte derelinquam: & hic intellectus est melior: *quam mihi cum dederis cumulata*: quod sorori loquitur: quam lectionem Tucca & Varus probant: nam male quidam legunt: *Quam mihi cum dederis*, id est, Aeneas, *cumulata morte relinquam*: & volunt intelligi, acceptum ab illo beneficium mea morte cumulo, & sic relinquam: ut amantes dicere consueverunt, ut: *Praecepti aeris specula de montis in undas Deferar*. Extremum hoc munus morientis habeto. Nam, si eam odio habet Aeneas, restat ut ejus morte laetetur. Hoc sorori quoque potest dicere, quae credit eam ex amore concitatam id loqui, nec tamen facere; sed eloquutio non procedit: nemo enim dicit *veniam cumulata*, sed *cumulatam*. Alii ita intelligunt: reddam illi gratiam, occidam illum: nam alibi ait: *Non potui abreptum divellere corpus?* Sed hoc totum sorori dedit. An perplexe loquuta est, ut solent loqui mali aliquid molientes? *Cumulatam* autem *veniam*, nunquid solidam & plenam, & cui nihil desit, debemus accipere?

437. TALIBUS ORABAT. Aut simpliciter accipiendum, loquebatur: aut *orabat*, ideo, quoniam preces inmixtae erant: aliter 1111. Aen. *Multa Jovem manibus supplex orasse supinis*. Ali-

bi pro oravit: *Talibus orabat Juno*. FLETUS. Pro verbis, id est, verba flebilis.

438. FERTQUE REFERTQUE. Non ab Aenea, qui nihil dicit; sed a Didone fert & refert, id est, iterum portat: nam subjunxit: *Sed nullis ille movetur Fletibus*: mire autem *fletibus* repetit.

439. VOCES ULLAS TRACTABILIS AUDIT. Cur mitis, & placidus, & tractabilis non audit? Quasi mirum est: excusat dicendo: *Fata obstant, placidasque viri deus obstruit aures*: aut certe *voces tractabilis* accipe; aut alias *tractabilis*.

440. FATA OBSTANT. Excusat Aeneam, cum eum, ne ingratus videatur, non duritia mentis facit immobilem; sed voluntate divina. DEUS. Jupiter scilicet: unde & supra Dido ait: *Saturnius*: vel certe Mercurius. OBSTRUIT. Obcludit, ἐμπαιτῶς.

442. ALPINI BOREAE. Plantes de *Alpibus*: quae Gallorum lingua, *alpi montes* vocantur. Et speciem pro genere posuit: nam *Alpinum Boream*, pro quocumque vento dixit: vel quia potentiores montani sunt venti. NUNC HINC, NUNC ILLINC. Sicut Aeneas ab Anna & Didone.

PIERII.

Cicero de suppliciis: *Revellistis, atque in profundum abjecistis*. Apud Lucanum vero saepe *vulsi*, & *vulserat* invenies. Apud Ovidium *revellit*, more Ciceronis, eo loco praesertim: *Continuam diduxit humum, pariterque revellit In rotidem mediis, quos cernis, Echinades undis*. Sed apud eundem etiam *revulsi*, eadem fabula paulo superius, libro Metamorph. VIII. *A filvis silvar, & ab arvis arva revulsi*.

437. CUMULATAM MORTE RELINQUAM. In Mediceo, in Porcio, & antiquis aliquot aliis codicibus, *remittam* legitur. Tu vero quid hic Servius ex Tuccae & Vari sententia disputet, videris.

441. AC VELUTI ANNOSAM VALIDO CUM ROBORE QUERCUM. In Porcio, & plerisque codic. antiquis

Eruere inter se certant: it stridor; & alte
 Consternunt terram concusso stipite frondes:
 445 Ipsa haeret scopulis: &, quantum vertice ad auras
 Aetherias, tantum radice in Tartara tendit.
 Haud secus assiduis hinc atque hinc vocibus heros
 Tunditur, & magno persentit pectore curas.
 Mens inmota manet: lacrimae volvuntur inanes.
 450 Tum vero infelix fatis exterrita Dido
 Mortem orat: taedet caeli convexa tueri.
 Quo magis inceptum peragat, lucemque relinquat,
 Vidit, turicremis cum dona inponeret aris,

S E R V I I.

(Hor-

443. IT STRIDOR. Ad dolorem Aeneae pertinet; de quo ait, *Magno praesentis pectore curas*. ALTE. Aut jugiter & diu; aut ex alto cadentes.

444. CONSTERNUNT. Implent, cumulant, ut: *Strata jacent passim sua quaeque sub arboris poma*. PRONDES. Sicut lachrymae Aeneae. STIPES autem, media pars est arboris, quae ramos sustinet.

445. HAERET SCOPULIS. Sicut ille in consilio perseverat.

446. TANTUM RADICE IN TARTARA. Secundum Physicos, qui dicunt parem esse altitudinem radicum & arborum.

448. TUNDITUR. Saepe pulsatur. Terentius: *Tundendo, atque odio effecit senex*: & ipse alibi: *Rhiphaco tunditur Euro*. MAGNO PERSENTIT PECTORE. Quamvis magno, sentit curas; sed eas forti pectore patitur. *Curas*, potest Didonis, potest & suas.

449. MENS IMMOTA MANET. Ad illud refertur: *Ipsa haeret scopulis*. LACHRYMAE INANES. Quia *mens immota manet*: & utrum inanes, quae Didoni nihil profint? quidam tamen *lachrymas inanes* vel Aeneae, vel Didonis, vel Annae, vel omnium accipiunt.

450. TUM VERO. Post desperationem. EXTERRITA. Atqui in fine ait: *Nam quia nec faso, merita nec morte peribat*. FATIS ergo, aut malis suis: aut a verbo *for, faris*. *Fatis*, id est, responsus Aeneae. *Exterrita* autem, praecipitata, turbata.

451. MORTEM ORAT. Pro desiderat, ut: *Mortemque miserrimus opto*: aut certe ideo *orat*, quia consecrata fuit: nec mori poterat, nisi soluta consecratione. COELI CONVEXA. Incurva coeli.

452. QUO MAGIS INCEPTUM PERAGAT: Id

est, mortem sibi inferat. LUCEMQUE RELINQUAT. Ad illud: *Taedet coeli convexa tueri*.

453. TURICREMIS. Id est, cremantibus thura: nomen mire compositum. Et hoc genus ominis, Didoni factum, de augurali disciplina translatum est; quae diris observatur. *Dira* enim, deorum ira est, quae duplici modo colligitur, aut ex signis, aut quocumque modo, quacumque ex parte: quodque in illo factum tempore traditur, ex signis hic ostenditur: dicens enim: *Vidit turicremis*, usque, *nigrescere sacros*, non solum adversa petitionibus inveniri; verumetiam mortem denunciari: nam praemisit: *Quo magis inceptum peragas lucemque relinquant*. Item: tumulis Sichaei exaudiri voces & verba vocantis, quod asperius fuit, ut mariti defuncti vox audiretur e tumulo, quod erat dirum, ad se vocantis. Sunt & de avibus dira auspicia, quod hic subjunxit dicendo: *Solaque culminibus ferali carmine bubo saepe queri*: in quo satis non fuit, diram avem bubonem nominatam; nili adjecisset *ferali carmine*: & *saepe queri*, ut non utique canendi usus significaretur, sed fletus, vice querelarum.

P I E R I I.

quis legere est: *Ac velus annoso validam cum robore quercum*. Quae quidem lectio agnita etiam videtur Ovidio, quum dixit: *Stabas in his ingens annoso robore quercus*. Sunt autem, qui vulgatam lectionem magis adprobent, magisque proprium esse dicant, *annosam quercum*, & *validum robur*.

443. IT STRIDOR, ET ALTE CONSTERNUNT TERRAM CONCUSO STIPITE FRONDES. In veteribus aliquot exemplaribus *altae* scilicet *frondes*, non *alte*, adverbium habetur; sed enim adverbium longe venustius hic ponitur.

446. TANTUM RADICE IN TARTARA TENDIT.

K K K K

IN

(Horrendum dictu) latices nigrescere sacros,
 455 Fusaque in obscenum se vertere vina cruorem.
 Hoc visum nulli, non ipsi effata sorori.
 Praeterea fuit in tectis de marmore templum
 Conjugis antiqui, miro quod honore colebat,
 Velleribus niveis & festa fronde revinctum.
 460 Hinc exaudiri voces & verba vocantis

SERVII.

Vi.

454. HORRENDUM DICTU. Quanto magis visu? quod Didoni contigit.

455. IN OBSCENUM SE VERTERE. Hoc est, *Latices nigrescere sacros*: & quidam *nigrescere*, & *vertere*, ideo incertum tempus positum volunt, ut ostendant non vere vertisse se, quod contra naturam est, sed verti a Didone visa, ut: *Visaeque canes ululare per umbram*: non ululasse ergo; sed fieri visum. *Obscenum* autem, mali ominis, ut 1. Aen. *Obscenas pelagi volucres*.

456. HOC VISUM NULLI. Hoc, quod viderat, nulli dixit. Quid est *nulli*? ne sorori quidem, cui fuerat de amore confessa: & forte ideo sororem celavit, ne & ipsa se perimeret. Post queritur: *Idem ambas ferro dolor atque eadem hora tulisset*.

457. IN TECTIS DE MARMORE TEMPLUM. Hinc Ovidius: *Est mihi marmorea sacratus in aede Sichaeus: Oppositae frondes, velleraque alba tegunt*. Hinc ego me sensu noto quater oro citari: Ipse sono tenui dixit: *Elisa veni*.

458. CONJUGIS ANTIQUI. Aut prioris, aut chari. Lucilius: *Concilio antiquo suspens vir solus fuisti*: antiquus ergo est, qui praecedit eum, qui praesens est. MIRO QUOD HONORE COLEBAT. Exhibendo ea mortuo, quae circa vivos solent fieri. Ritus veri & venerabilis templi, mariti templum obtinere cupiebat. Tempia enim velamentis religiosa monstrantur: & moris fuerat, ut nubentes puellae, simul venissent ad limen mariti, postes, antequam ingrederentur, propter auspiciū castitatis, ornarent laneis vittis, (unde ait: *Velleribus niveis*:) & oleo unguerent: unde *uxores* dictae sunt; quasi *unxores*. Bene ergo Dido, cum templum marito extrueret, veluti devota viro, quippe post quem nuptura non esset, ad conciliandum amorem, officia ritus maritalis adfixerat, ut morem instauraret uxorum: nam ait post, cum in poenitentia inducitur a Poeta: *Non servata fides cineri promissa Sichaeo*. Hi tamen, qui De nuptiis scripsisse dicuntur, tradunt, cum nova nupta in domum mariti ducitur, solere postes unguine lupino obliniri, quod huius

ferae & unguen & membra multis rebus remedio sunt. Alii hoc Romuli dicunt temporibus institutum, quod Romulus & Remus lupino lacte nutriti sunt. Dicitur etiam, Lupam in concilio multorum ejusdem generis sociari marito, atque, amisso eo, nulli alteri post jungi, quod ipse subiecit: *Expertem sine crimine vitam Degere more ferae*: id est, Lupae. Haec ergo ideo a nove nuptis fiebant, ut sciret puella se domum religiosam ingredi: simul lanam ferens, laniicium promittebat.

459. FESTA FRONDE. Divina, tanquam numen coleret. Sane hoc loco latenter, quam supra diximus, tangit historiam: nam si amabat Aeneam, utique non coleret extinctum maritum. Nam quod de Didone & Aenea dicitur, falsum est: constat enim, Aeneam trecentis quadraginta annis ante aedificationem Romae venisse in Italiam: cum Carthago non nisi quadraginta annis ante aedificationem Romae constructa sit. Sed altius considerandum est, cur Virgilius Aeneae Didonem conjunctam dixerit.

PIERII.

In codicibus nonnullis ex his vetustioribus, *radice* incusativo casu legitur: quam lectionem si admittamus, *tendis* pro *extendis* positum erit. Quanquam in Oblongo codice perveteri *mittit*, non *tendis* habetur. Quod si recipiamus, membrum illud superius, *Quantum vertice ad auras aethérias*, figura erit: quam brevitatis per detractioem Quintilianus appellaret; quum scilicet unum verbum, & id quidem manifestum sit. Sed enim tametsi tam multi codices manuscripti refruantur, libentius ego legerim *radice*, casu septimo, ut cum superiore membro colligatum lectionem reddat dilucidior.

448. ET MAGNO PRAESENTIT PECTORE CURAS. In plerisque codicibus antiquis, *persensit* legitur. In aliquot etiam *persensit*, praeterito tempore; sed magis movet in instanti dictum.

456. NON IPSI EFFATA SORORI. Veteres plerique codices, *Sorori est*, una plus dictione legunt; placet vero verbum id in fine narrationis.

Visa viri; nox cum terras obscura teneret:
 Solaque culminibus ferali carmine bubo
 Saepe queri, & longas in fletum ducere voces.
 Multaque praeterea vatum praedicta piorum
 465 Terribili monitu horrificant. Agit ipse furentem
 In somnis ferus Aeneas: semperque relinqui
 Sola sibi, semper longam incomitata videtur
 Ire viam, & Tyrios deserta quaerere terra.

SERVII.

461. VISA VIRI. Ut: *Visaque canes ululare per umbram*. Terentius: *Audire vocem visa sum modo militis*. Non enim erant vera, ut supra. NOX CUM TERRAS. Ut augeter terrorem, tempus adjecit, a verisimili.

462. SOLA BUBO. *Sola*, quaerendum quod dixerit, utrum *ἰσχυρὸς*, an pro solis, id est, desertis? ubi enim sederit & cecinerit, solitudinem significat. Secundum auguralem disciplinam volunt greges avium minus significare: & juxta hanc avem si alia sederit, malum, quod imminet, creditur evanescere, ut: *Et sola in sicca secum spatietur arena*. Sane bubo, si cujus aedes infederit, & vocem miserit, mortem significare dicitur. Si autem de busto sudem ad tectum detulerit, incendium aedibus portendere. Ergo hic SOLA, utrum, quod alia avis non sedebat in culmine; an *sola*, quia nihil deferebat, ut mortis signum esset? In hanc autem avem conversus est Ascalaphus Acherontis, vel, ut quidam volunt, Stygis filius, ira Cereris, cum Proserpinam prodidisset malum granatum de pomario Ditis gustavisse; quod plenius in primo initio Georgicorum dictum est, ubi est: *Nec repetita sequi*. Sane SOLA, contra genus posuit. Lucanus: *Et lactae jurantur aves bubone sinistro*. Item Ovidius: *Infandus bubo*. Et hoc est in usu; sed Virgilius mutavit, referens ad avem. Plerumque enim genus, relicta specialitate, a generali sumimus; ut si dicas *bona surdus*, referendo ad avem. Item si dicas, *prima est*, id est, littera; dum *a* sit neutri generis. FERALI CARMINE. Bene hoc addidit, non enim omni modo malum est bubonis omen; sed cum canit, omnimodo malum est: quia aut fletum imitatur, aut gemitum: tacens autem ostendit felicitatem. Omnes enim aves oscines malae; praepetes bonae sunt: vel e contra, malae praepetes, oscines bonae sunt.

463. SAEPE QUERI. Quidam propterea *queri* positum volunt; quod doleat de Ascalapho

se in avem mutatum, ut: *Veterem in limo ranae cecinere querelam*.

464. PRIORUM. Legitur & PIORUM; sed *priorum*, illud spectat: *Heu vatum ignarar mentes! quid vota furentem; quid delubra juvant?* quod superius expositum. Sed *piorum*, religiosorum, castorum.

465. HORRIFICANT. Horrorem incutiunt.

466. IN SOMNIS FERUS AENEAS. Non est epitheton *ferus*, sed fantasia: talem enim illum imaginabatur, qualem timebat: & *in somnis*, pro insomniis, id est, vigiliis. SEMPERQUE RELINQUI. Per omnes noctes navigare videbatur Aeneas; quasi eam semper deferret.

467. LONGAM VIAM. Nonnulli Inferorum accipiunt. INCOMITATA. Quod feralis, id est, mortiferum omen est, & praecipue regibus, qui nunquam soli sunt.

468. IRE VIAM. Veteri more juxta Jus, ut: *Ite viam, redite viam*: & alibi: *Primus & ire viam*. TYRIOS DESERTA QUADERE TERRA. Bona affectio: solent enim, qui deficiunt, suos desiderare, ut dulcius moriantur.

PIERII.

462. SOLAQUE CULMINIBUS FERALI CARMINE BUBO. No. Marcellus, ubi Virgilium praeter aliorum auctorum morem foemineo genere *Bubonem* appellasse dicit, hoc citato versu, non *sola*, sed *fera* legit, epitheto inauspicatae volucris proprio, ut illud: *Seraque terrifici cecinerunt omina vates*. Reliqui tamen codices quotquot inspexi, *sola* legunt.

464. VATUM PRAEDICTA PRIORUM. Ex antiquis exemplaribus, quae prae manibus habuerim, plura fuerunt omnino, quae *piorum*, quam quae *priorum* legerent. Quod si praedicta, in se prius habere consideremus, superhabundare quodammodo *priorum* judicabimus. Sin *piorum* legerimus, & proprium epitheton Vatis dabimus, & vaticinio auctoritatem. Sane Servius utrumque agnoscit.

K K K K 2

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
 470 Et solem geminum, & duplicis se ostendere Thebas:
 Aut Agamemnonius scaenis agitatus Orestes;
 Armatam facibus matrem & serpentibus atris
 Cum fugit, ultricesque sedent in limine Dirae.
 Ergo ubi concepit Furias evicta dolore,
 475 Decrevitque mori; tempus secum ipsa modumque
 Exigit & maestam dictis adgressa sororem,

SERVII.

Con.

469. AGMINA PENTHEUS. Aut impetus: aut secundum quosdam, quia habitus earum & sibila serpentium quibus crinitae sunt Eumenides, faciem agminis praebent: vel quia plures Furiae putantur: vel quia furiosis pro tribus plures videntur. Et bene *videt agmina*, expressit furem: cum ait *videt*, non exillimat, sed putat se videre. *Pentheus* autem, secundum tragoediam Pacuvii, etiam ipse furuit, de quo fabula talis est: Pentheus, Echionis & Agaves filius, Thebanorum rex, cum indignaretur ex matre terra sua Semele genitum Liberum patrem coli tanquam deum; ut primum comperit eum in Cithaerone monte esse, misit satellites, qui eum vinctum ad se perducerent: qui, cum ipsum non invenissent, unum ex comitibus ejus Acoeten, captum ad Pentheum perduxerunt: hic, cum de eo graviolem poenam constitueret, iussit eum interim claudi vinctum: cumque sponte sua & carceris fores apertae essent, & vincula Acoeti excidissent, miratus Pentheus, expectaturus sacra Liberi patris Cithaerona petit, quem visum Bacchae discerpserunt. Prima autem Agave mater ejus amputasse caput dicitur, feram esse existimans: aut secundum Urbanum, agmina serpentium.

470. SOLEM GEMINUM. Tragice dixit, imitatus Euripidem. DUPLICES THEBAS. Civitas in Boeotia, a Cadmo & Zetho & Amphione constituta, in qua Oedipus, Laii filius, cum matre concubuit, ex qua Eteocles & Polynices, qui se propter regnum invicem peremerunt.

471. AGAMEMNONIUS SCENIS AGITATUS ORESTES. Hunc Oresten Electra, soror ejus, post occisum ab Aegisto, dolo Clytemnestrae matris, Agamemnonem, subtraxit, quem Strophio alendum dedit. Eum cum filio Pylade educatum in adultam produxit aetatem: qui ut primum de scelere matris ac morte patris agnovit, venit Mycenae, & adjuvantibus, amico Pylade, & sorore Electra, Clytemnestram matrem cum adultero Aegisto occidit: ob quam rem aliquamdiu Furiis agentibus infansit. Sane *Agamemnonius*, non est patronymicon: nam *Agamemnoni-*

des facere debuit. Ergo sicut: *Agamemnoniacae phalanges*. SCENIS AGITATUS. Famulus, celebratus tragoediis: & *Agitatus*, quia & furuit: & multae sunt tragoediae de eo: quasi frequenter actus.

472. ARMATAM MATREM. Causam ipsam furoris. CUM FUGIT. Ad eum, credidit veritatem.*

473. SEDENT IN LIMINE DIRAE. A Pacuvio Orestes inducitur, Pyladis admonitu, propter vitandas Furias, ingressus Apollinis templum: unde cum vellet exire, invadebatur a Furiis. Hinc ergo est: *Sedent in limine Dirae*. Alii dicunt, quod, cum, absolutus in templo Minervae, de judicio exiret, a Furiis correptus est.

474. CONCEPIT FURIAS. Furore completus est. Et quidam *furoribus*, pro bono & innocenti motu accipiunt; *Furias*, semper pro malo. Concepit ergo furorem, postquam amoris dolor immixtus est.

475. TEMPUS SECUM IPSA MODUMQUE. *Tempus*, id est, quando; *modum*, id est, quomodo, & qua morte.

476. EXIGIT. Ad certum redigit: ut solent pondera & vires ad exactum redigi: ergo definit.

PIERII.

469. EUMENIDUM DEMENS VELUTI. Antiqui aliquot codices, *Eumenidum veluti demens*.

471. AUT AGAMEMNONIUS SCENIS AGITATUS ORESTES. In antiquis aliquot codicibus: *Furiis agitatus* legitur, ut rem vero proximorem faciat: nam quae in scenis repraesentantur, fabulosa esse solent. Verum ego crediderim *Furiis* ex paraphrasi desumptum: & *scenis* inde, legitima lectione expuncta, adulterinam suppositam. *Agitatus* enim non tantum pertinet ad *Furias*, quae omnino subintelliguntur: verum etiam ad fabulae actionem, quae frequenter scilicet recitari consuevit. Advertendum etiam *Orestes* absque adspiratione scribi, licet in codicibus manu scriptis ea fere passim huic nomini adposita inveniatur.

Consilium vultu tegit, ac spem fronte ferenat:

Inveni, germana, viam, (gratare sorori)

Quae mihi reddat eum, vel eo me solvat, amantem.

480 Oceani finem juxta, solemque cadentem,
Ultimus Aethiopum locus est, ubi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum:
Hinc mihi Massylae gentis monstrata sacerdos,
Hesperidum templi custos, epulasque draconi

SERVII.

Quae

477. CONSILIUM VULTU TEGIT: Ut: *Spem vultu simulat*. VIAM. Rationem, remedium: ita enim antiqui dicebant, ut ipse alibi: *Avis tu, si qua via est*.

478. GRATARE. Gratulare, suscipe gaudium pro sorore. Sic enim dicimus: *grator tibi bonorum*. Et bene a gratulatione incipit, quae vult suum dissimulare consilium.

479. REDDAT. Reconciliet. EUM. Aeneam, quem, ut notum, noluit dicere; quasi ejus fastidio nomen abhorreat. EO ME SOLVAT AMANTEM. Mori disponens, duo mentitur, vel ut se solvat, vel ut alliget Aeneam.

480. OCEANI FINEM JUXTA. Finem Oceani nullus novit, sed initium: quod & ipsum potest finis videri, aliunde sumpto principio. Et longinquitate argumentatur. Terentius: *Ex Aethiopia est usque base*.

481. AETHIOPUM. *Aethiopias* duae sunt, una circa ortum Solis; altera circa occasum, in Mauritania, quam nunc dicit. Et dicta *Aethiopia* a colore populorum, quos solis vicinitas torret: Graece enim *αἶθρ* torrere, *ὄψ*, aspectus dicitur. ATLAS. Nullum nomen Graecum in *us* terminatur.

482. AXEM. Nunc pro coelo: non enim in axe sunt stellae. TORQUET. Sullinet, portat. STELLIS APTUM. Satis perite loquitur: nam aptum, conjunctum dictum, *ἀπὸ τοῦ ἀπτισθαι*, non insignitum stellis: axis enim non habet stellas, qui est medius inter septentriones: unde & Graece *ἀναπρος* dicitur. Septentriones autem non occidere axis vicinitas facit; non quia in axe sunt. Ergo *bene aptum*, conligatum. Cicero in Timaeo: *Qua ex conjunctione coelum ita aptum est*, id est, constrictum & complexum. Item in Oratore: *Facilius est enim apta dissolvere, quam dissipata connectere*.

483. HINC MIHI MASSYLAE GENTIS MONSTRATA SACERDOS. *Monstrata*, praedicta. Quae est oriunda Massylia, aliquando horti Hesperidum sacerdos, nun venit de locis, quae sunt circa Atlantem: nam aliter non procedit: *Massylia*

enim, mediterranea est: Berenice civitas Libyae, unde haud longe sunt horti Hesperidum. *Atlas* vero, mons maximus in Mauritania est. Quidam tamen hos hortos circa Syrtis positos tradunt.

484. HESPERIDUM TEMPLI CUSTOS. *Hesperides*, Atlantis filiae, Nymphae, secundum fabulam hortum habuerunt, in quo erant aurea mala Veneri consecrata, quae Hercules missus ab Eurystheo, occiso pervigili dracone, sustulit. Re vera autem nobiles fuerunt puellae, quarum greges rufam lanam habentes abegit Hercules, occiso eorum custode: unde mala fingitur sustulisse, hoc est oves, quae Graece *μῆλα* dicuntur: unde *μηλοτόμος*, dicitur pastor ovium. Propter ruborem autem lanae, quae similis auro est, existimasse eos, qui audierant, mala aurea in Africa nasci. Est & alia fabula: Cum nuptiae Junonis celebrarentur, omnesque Dii in honorem ejus conferrent munera, Terra in extremis regionibus edidit arborem, poma aurea ferrentem: haec cum decerperent Hesperides, Atlantis, sive Hesperii filiae, custodes ejusdem arboris, Juno offensa munus spoliari suum, in metum earum misit Draconem inferum, qui omnibus noctibus diebusque custodiret ramos: hoc postmodum ab Hercule interempto, qui ab Eurystheo ad hoc missus fuerat, mala sublata sunt. Hesiodus has Hesperidas, Aeglem, Aretusam, & Hesperusam, Noctis filias, ultra Oceanum mala aurea habuisse dicit. Bene ergo Virgilius has ad Oceanum & Solis occasum esse dicit. EPULASQUE DRACONI. Hesperus rex traditur preciosissimas oves habuisse, quarum pastor vocabatur Dracon, cui praebebant epulas regis filiae; sed quia Graece oves *μῆλα* dicuntur, ex dubio nomina fabula composita est.

PIERII.

479. QUAE MIHI REDDAT EUM, VEL EO ME SOLVAT AMANTEM. In Oblongo illo codice perveteri legere est: *Quae mihi reddet eum, vel eo me solvet*.

K K K 3

amantem

485 Quae dabat, & sacros servabat in arbore ramos,
 Spargens humida mella soporiferumque papaver.
 Haec se carminibus promittit solvere mentis,
 Quas velit; ast aliis duras inmittere curas:
 Sistere aquam fluviis, & vertere sidera retro:
 490 Nocturnosque ciet manis. Mugire videbis
 Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.
 Testor, cara, deos & te, germana, tuumque
 Dulce caput, magicas invitam accingier artis.

SERVII.

485. SACROS RAMOS. Vel Veneri, vel Junoni dicatos.

486. SOPORIFERUMQUE PAPAVER. Incongrue videtur positum, ut soporifera species pervigili detur draconi. Sed dicimus variam vim praebere victuum diversa diversis animalibus: nam salices hominibus amarae sunt, dulces capellis, ut: *Et salices carpent amaras*, scilicet hominibus. Item cicutae, secundum Lucretium hominibus venenosae, cum pingues reddant capellas. Ergo & papaver, licet det hominibus somnum, draconi adimit forsitan: & est excusatio. Potest tamen melior esse sensus, si *Servabat in arbore ramos*, plura sit sententia; sequentia vero sic accipiamus: Haec se promittit carminibus curas solvere: SPARGENS HUMIDA MELLA, SOPORIFERUMQUE PAPAVER. Id est, miscens, ut supra dictum est ex Cicerone: *Et spargere venena didicerunt*. Nec incongrue ad amaritudinem amoris mel adhibet; ad oblivionem, papaver.

487. SOLVERE. Cura liberare. DURAS CURAS. Bene duras affectu, quo ipsa passa est.

489. SISTERE AQUAM FLUVIIS, ET VERTERE SYDERA RETRO. Quanto magis poterit Aeneam ab incepto retorquere; vel in amorem immittere; aut mihi auferre? VERTERE SYDERA RETRO. Utrum, ut videatur etiam in coelo potestatem habere, an etiam fata posse mutare, quae secundum Mathematicos sideribus gubernantur? Et multi *sydera*, hic planetas accipiunt: quia reliqua coelo adfixa sunt.

490. NOCTURNOSQUE. Utrum, quia in nocte sunt; an quia per noctem evocantur; an noctu? ut Cicero: *Nocturnis canibus dilanandum*. Et, MANES, quod ad inferos manent, id est, abeant.

491. SUB PEDIBUS TERRAM, ET DESCENDERE. Haec non sic adfirmat, quasi ad amorem extinguendum opus sint; sed difficiliora adsignat, ut facilius de opprimendo amore cre-

dat. MUGIRE VIDEBIS. Id est, videbit quis, ut: *Migrantes cernas*.

493. MAGICAS INVITAM ACCINGIER ARTES. Pro, ad magicas: aut *magicas* adgredi invitam: quia cum multa sacra Romani susciperent, *magica* semper damnarunt: probrosa enim ars habita est: ideo excusat. ACCINGIER. Praeparari. *Accingier* autem, ut ad infinitum *et* addatur, ratio efficit metri: nam cum in eo ultima sit longa, addita *et* syllaba brevis sit, ut *audiri*, *audirier*.

PIERII.

amantem. Utrumque verbum futuro tempore, finitivo modo. In Longobardico: *Quae mihi reddat cum, vel eo me solvet amantem*. Ut primo agat de praesenti, ut *reddat*: id si nequam fieri possit, de futuro saltem, ut sit solvenda Dido praecavetur: propterea *solvat* affirmativum est: & hoc saltem eventurum firmiter proponit. Sed enim mihi magis faciat satis utrumque verbum eadem figura, eodem tempore & modo positum, magisque finitivum illud *reddet*, & *solvat*: nam ut Anna prope ad opus adingeretur, certa aliqua spes proponenda fuit. Est & sua tamen elegantia in lectione altera.

483. HINC MIHI MASSYLAE GENTIS. In codicibus plerisque veteribus, *Massylae gentis* legitur: quod veriti sunt *sy* mediam syllabam esse brevem. Hinc superius, *Massylicique ruunt equites*, posuerunt: sed trissyllabum Latini agnoscunt.

490. NOCTURNOSQUE CIET MANES. Exemplaria quaedam admodum vetusta legunt, *Mover manis*: ut illud: *At cantu commotae Erebi de sedibus imis Umbrae ibant tenues*. Et intra: *Quo fletu manis, qua numina voce moveres*. Sed enim *ciet*, mihi magis placet: quo significato legere est in Pharmaceutria: *Animas imis excire sepulcris*.

Tu

Tu secreta pyram tecto interiore sub auras
 495 Erige, & arma viri, thalamo quae fixa reliquit
 Inpius, exuviasque omnis, lectumque jugalem,
 Quo perii, superinponas. Abolere nefandi
 Cuncta viri monumenta jubet monstratque sacerdos.
 Haec effata silet. Pallor simul occupat ora.
 500 Non tamen Anna novis praetexere funera sacris
 Germanam credit, nec tantos mente furores

SERVII.

Con-

494. TU SECRETA. Sine arbitris: & est bona elocutio, rem loci vel temporis, ad personam transferre, ut: *nocturnus venis; secretus fecis*. PYRAM. Sub specie sacrificii praeparat morti exsequias.

495. ET ARMA. Gladium dicit abusive: nam ait paulo post: *Ensemque reliquit*. Proprie enim arma sunt, quae armos tegunt, hoc est, scutum, quod Graecis ἄλιν ὄπλον dicitur; cum caetera sua nomina habeant: unde ipse ait: *At Lausum socii exanimem super arma ferebant*. Sed hic idco generaliter arma nominavit, ne inventionem solius gladii consilium proderetur.

496. IMPIUS. Qui gladium reliquit furenti. Hoc autem tractum est de Homero, qui dicit gladium Ajaci datum ab Hectore, & Hectori ab Ajace baltheum, quae eis exitio fuerunt: nam alter tractus est balteo; alter se donato telo interemit: unde proverbium natum est apud Sophoclem: *Ἐχθρῶν ἀδωρε δῶρε, καὶ οὐκ ἀντιστά*. EXUVIAS. Vestes Aeneae, quem hostem dixerat supra: *I soror, atque hostem simplex adjare superbum*. Item: *Dulces exuvias*. LECTUMQUE JUGALEM. Eleganter etiam in morte perseverat in amore, & quatenus potest Aeneae se coniungit, si uno igne cum ejus cremetur exuviis.

497. QUO PERII. Propter extinctum pudorem. ABOLERE NEFANDI. A memoria tollere, ut: *Paulatim abolere Sichaeum*.

498. JUBET MONSTRATQUE SACERDOS. Et juvat, *συμφέρει*, hoc est, & voluntas mihi est, & sacerdos hoc praecipit. Quae autem, pro enim posuit.

499. HAEC EFFATA SILET. Subitum silentium imperfectam orationem ex perturbatione mentis ostendit. PALLOR SIMUL OCCUPAT ORA. Scilicet ex conscientia cogitatae mortis.

500. NOVIS. Pro usitatis. PRAETEXERE autem, praevelare, abscondere. Et est antistrophe, funeribus nova sacra praetexere. Ergo hoc dicit: Anna non arbitratur sub obtentu sacrificiorum pompam funeri praeparari.

501. TANTOS FURORES. Quantos cogitabat Dido.

PIERII.

496. EXUVIASQUE OMNES. Legitur etiam in antiquis, *Exuvias omnis*, absque particula copulativa: quod nihil aliud ab Aenea reliquit indicaret, in futurae caedis omen. Sed enim inferius, *exuvias* ab *ense* distinxit: & *Iliacas vestes* nominavit. Quare dicendum potius congruere imperanti membra quam maxime dissoluta ponere, ut: *Ferte citi flammis, dato tela, scandite muros*; & quod paulo ante dicebamus: *Classem apertis taciti, socios ad litora cogam*. Neque suo caret ornatu, si cum particula copulativa legamus: *Exuviasque omnis*; praesertim, quum altera subsequatur, *lectumque jugalem*.

497. SUPERIMPONAS. In codicibus aliquot antiquis, *Superimponere* scriptum est: id autem absque synalepha legeretur. Sunt & alii, in quibus *Imponant* habetur: neutrum horum placet.

498. ABOLERE NEFANDI CUNCTA VIRI MONUMENTA JUBET, MONSTRATQUE SACERDOS. Sunt codices admodum vetusti, in quibus cum Mediceo sic habetur: *Monimenta juvat*. Ac de monumento per *i*, satis alibi dictum. Quod vero *juvat* inveniamus, dicta erunt haec ex persona consilioque Didus: *Abolere nefandi cuncta viri monumenta juvat*: mox illud ex praeceptis, quae sacerdos dederat, quorum vel alterum movere poterat sororem, ut ea omnia curaret cremanda. Mihi vero *jubet* magis placet, ut hoc sit auctoritatis & reverentiae, quae sacerdoti debeat: *Monstrat* vero pro redditione causae, cur id fieri debeat.

499. PALLOR SIMUL OCCUPAT ORA. Veteres nonnulli codices *Inficit ora*, legunt: quod non est horroris proprium, sed verecundiae potius: praeterea pallor infesturae contrarius est.

Concipit, aut graviora timet, quam morte Sichaei.
Ergo iussa parat.

At regina, pyra penetrali in sede sub auras
505 Erecta ingenti, taedis, atque ilice secta,
Intenditque locum fertis, & fronde coronat
Funerea: super exuvias, ensemque relictum,
Effigiemque toro locat, haud ignara futuri.
Stant arae circum, & crinis effusa sacerdos
510 Tercentum tonat ore deos, Erebumque, Chaosque,
Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianae.

SERVII.

Spar-

502. GRAVIORA TIMET, QUAM MORTE SICHAEI. Aut *quam* detrahimus, & stat eloquutio: aut subaudimus, graviora timet posse contingere, quam quae morte Sichaei vel fecit, vel passa est Dido.

504. AT REGINA PYRA. Notatus est hic versus: vitiosa est enim elocutio, quae habet exitus similes: licet sit casuum dissimilitudo.

506. INTENDITQUE LOCUM SERTIS. Ligat, ut: *Et supra vincula collo Intendunt*. Et est Hypallage: est enim *Intendit ferta per locum*: hoc est, aut a pariete in parietem ligat; quod est extensis fertis locum replet; quasi ferta per locum tendit.

507. FRONDE FUNEREA. Cypressus. Romani moris fuit, propter ceremonias sacrorum, quibus populus Romanus obstrictus erat, ut potissimum *Cypressus*, quae excisa renasci non solet, in vestibulo poneretur; ne quis imprudens funestam domum, rem divinam facturus introeat, & quasi attaminatus suscepta peragere non possit. Hinc ergo *funerea cypresso*: nam etiam supradicta ligna ad funus pertinent, ut: *Procul sunt piceae, sonat ista securibus ilex*.

508. EFFIGIEMQUE TORO LOCAT. Imaginem scilicet Aeneae: quia solent Magi effigies eorum facere, propter quos carmen instituunt, ut in Bucolicis: *Limus ut hic durescit, & haec ut cera liquefit*. Et Ecloga VIII. *Terque haec altaria circum Effigiem duco*. Horatius: *Lanae effigies erat, altera cerea*. Et bene exprimitur amantis adfectus, quod etiam in morte amati imagini volebat esse conjunctus, ut paulo post. *Natumque patremque Cum genere extinxem, memos super ipsa dedissem*. HAUD IGNARA FUTURI. Memor suae dispositionis.

509. STANT ARAE CIRCUM. Aut sunt, aut circumstant. CRINES EFFUSA. Crines effusos habens, ut: *Pisli scuta Labiri*. SACERDOS.

Queritur a quibusdam, quae sit haec sacerdos: quia illam ipsam accipi volunt, quae supra dicta est, tanquam ficta a Didone. Ergo hanc adhibitam ad tempus hujus officii sacerdotem volunt.

510. TERCENTUM TONAT ORE DEOS. Non *tercentum deos*; sed tonat tertio centum numina Hecates: unde & Hecate dicta est, *ἑκατόν*, id est, centum potestates habens. *Tonat* autem perite dixit: in talibus enim sacris imitabantur tonitrua; sed praecipue in Hecatae. Aut *sonas*, clara voce & cum fiducia invocatur. *HEREBUM*. Inferorum profunditatem.

511. TERGEMINAMQUE HECATEN. Quidam *Hecaten* dictam esse tradunt, quod eadem & Diana sit & Proserpina, *ἡ τὸ Τρίκαϊρον*: vel quod Apollinis soror sit, qui est *ἑκατεβόλος*. Et secundum Hesiodum Hecate & Titanis & Asteriae filia est; Diana & Jovis & Latonae; Persephone Jovis & Cereris, quam genealogiam posteriores confuderunt. TRIA VIRGINIS ORA DIANA. Iteratio est ejusdem rei, Lunae, Dianae, Proserpinae. Et cum super terras est, creditur esse Luna; cum in terris, Diana; cum sub terris, Proserpina. Quibusdam ideo triplicem placet: quia Luna tres figuras habet, prima tanquam C; sequens tanquam O; tertia tanquam J. Nonnulli eandem, Lucinam, Dianam, Hecaten appellant ideo: quia uni deae tres assignant potestates, nascendi, valendi, moriendi: & quidem nascendi Lucinam deam esse dicunt; valendi Dianam; moriendi Hecaten: ob quam triplicem potestatem, triformem eam triplicemque finxerunt, cujus in triviis templa ideo struxerunt.

PIERII.

502. AUT GRAVIORA TIMET QUAM MORTE SICHAEI. In antiquis aliquot codicibus, *haud* legere est, quod minime placet. Est & *Suthei* per u, ut superius non semel observatum: quod quidem, ut puto, sit, *libes*, *lubes*, & similia.

Sparferat & latices simulatos fontis Avernī:
 Falcibus & messae ad Lunam quaeruntur aënis
 Pubentes herbae, nigri cum lacte veneni:
 515 Quaeritur & nascentis equi de fronte revolsus,
 Et matri praereptus amor.
 Ipsa mola, manibusque piis, altaria juxta,
 Unum exuta pedem vinclis, in veste recincta,
 Testatur moritura deos, & conscia fati
 520 Sidera: tum, si quod non aequo foedere amantis

SERVI I.

Cu-

512. SIMULATOS FONTIS AVERNI. In sacris, ut supra diximus, quae exhiberi non poterant, simulabantur; & erant pro veris. Bene autem de Averno, per quem descensus ad Inferos dicitur.

513. FALCIBUS ET MESSAE AD LUNAM QUAE-
 RUNTUR AENIS. Quia herbae, aut secundum
 Lunae rationem tolluntur; aut in quas despuma-
 verit Luna, sicut Lucanus: *Donec subpestis pro-*
pius despumet in herbas. Nec omnes eodem mo-
 do: unde perite & *abenis falcibus* dixit: quia
 aliae velluntur; aliae inciduntur: & AD LUNAM,
 non ad noctem; sed ad Lunae observationem.

514. PUBENTES HERBAE. Ideo, quia aliae
 siccae; aliae viridiores leguntur. Et sciendum,
 inter homines & herbas esse reciprocam relatio-
 nem: sic enim *pubentem herbam* dicimus, quem-
 admodum *forem aetatis*. NIGRI CUM LACTE
 VENENI. *Nigri*, aut noxii: quia nigri sunt ho-
 mines post venenum. Aut certe illud est: quia
 sunt herbae *nigri lactis*, id est, succi. Dicunt
 autem per periphrasin agreste papaver significari.

516. ET MATRI PRAEREPTUS AMOR. Secun-
 dum Plinium, qui dicit in Naturali historia,
 pullos equinos habere in fronte quandam carnem,
 quam eis statim natis adimit mater: quam si quis
 fronti praepriverit, odit pullum, & lac ei de-
 negat. Juvenalis: *Cui totam tremuli frontem*
Carsonia pulli Infudit. Et merito suspicantur
 amorem creari ex carne, sine qua mater non alit
 ex se creatum. Theocritus *bippomanes*, virgul-
 ti genus dicit. IPSA MOLA. Id est, farre & fa-
 le: quam *molam falsam*, a molendo appellant.
 Ordo autem est: ipsa Dido mola, & piis mani-
 bus, id est, puris, deos testatur. Et bene
 ipsa: quia supra de sacerdote erat locuta.

518. UNUM EXUTA PEDEM. Quia id agitur,
 ut & ista solvatur, & implicetur Aeneas: so-
 lent enim & *resolutoria sacrificia* ab aruspici-
 bus fieri: & Junonis Lucinae sacra non licet acce-
 dere, nisi solutis nodis. IN VESTE RECINCTA.

Quia, ut supra diximus, in sacris nihil solet ef-
 se religatum; praecipue ejus, quae amore vult
 solvi. Sane Flaminicae non licebat, neque cal-
 ceos, neque soleas morticinas habere. *Mortici-*
nae autem dicuntur, quae de pecudibus sua
 sponte mortuis fiebant: neque supra genu suc-
 cinctam esse, quod hic vult tangere: *Unum*
exuta pedem vinclis in veste recincta: non sub-
 lata, sed summissa: nam sic est dictum *re-*
cincta, ut resoluta, ut remissa.

519. TESTATUR MORITURA DEOS. Quidam
 hic *testatur*, pro obtestatur accipiunt. CON-
 SCIA FATI SIDERA. Id est, planetas, in qui-
 bus fatorum ratio continetur. An conscia fati
 sui testatur sidera, ut constantia ejus appareat
 mori volentis: ergo *fati* sui, id est, mortis.

520. SI QUOD NON AEQUO FOEDERE AMAN-
 TES CURAE NUMEN HABET. Ordo est: Tunc
 numen precatur, si quod curae habet amantes
 non aequo foedere. Si quod autem, bene du-
 bitat, utrum & res malae habeant praepositas
 potestates: Nam & amatoribus praeesse dicun-
 tur *ἰπες*, *ἀντίπες*, *λυσίπες*. Nonnulli Ne-
 mesin significari putant: aut *ἀντίπρω* invo-
 cat: contrarium Cupidini, qui amores resol-
 vit: aut certe cui curae est iniquus amor,
 scilicet ut implicet non amantem. Hic etiam
 Athenis coli dicitur.

PIER II.

513. FALCIBUS ET MESSAE AD LUNAM QUAE-
 RUNTUR AENIS. Codices plerique vetusti scri-
 ptum habent *abenis*, quippe *falcibus*: quod non
 displicet. Ovidius: *Tertia post illos successis abe-*
nea proles. Horatius: *Hic murus abeneus esto*.
 Erit vero versus dactylicus, vel Synizelin patie-
 tur. Sed enim etiam *abenis*, recte. De aspira-
 tione vero in eo nomine, dictum est alibi.

518. UNUM EXUTA PEDEM VINCLIS IN VE-
 STE RECINTA. Sunt quidem exemplaria manu
 scripta, in quibus legitur: *Et veste recincta*;
 sed illud, *In veste* longe usitatus.

LIII

- Curae numen habet, justumque memorque precatur.
 Nox erat; & placidum carpebant fessa soporem
 Corpora per terras, silvaeque & saeva quierant
 Aequora: cum medio volvuntur sidera lapsu,
 525 Cum tacet omnis ager: pecudes, pictaeque volucres,
 Quaeque lacus late liquidos, quaeque aspera dumis
 Rura tenent, somno positae sub nocte silenti
 Lenibant curas, & corda oblita laborum.
 At non infelix animi Phoenissa, neque unquam
 530 Solvitur in somnos, oculisve aut pectore noctem
 Accipit. Ingeminant curae: rursusque resurgens
 Saevit amor, magnoque irarum fluctuat aestu.
 Sic adeo insistit, secumque ita corde volutat:
 En, quid ago? rursusne procos irrita priores
 535 Experiar? Nomadumque petam connubia supplex,

S E R V I I.

Quos

531. JUSTUMQUE MEMORQUE. *Iustum* ad iudicandum, ut expugnetur qui est causa discordiae: *memor*, simul ad vindicandum: & *memor* ideo neutro genere, quia numen dixerit.

522. NOX ERAT. Protenditur ista descriptio ad exaggerationem vigiliarum Didonis.

523. SYLVAEQUE. Secundum eos, qui dicunt omnia, quae crescunt, animalia esse.

524. AEQUORA. Elementa etiam animalia esse voluerunt: unde est in septimo: *Aequora mulcebant cantu*. MEDIO VOLVUNTUR SYDERA LAPSU. Noctem describit per sydera, hoc est, cum medium cursum tenent sydera, quae orta sunt.

525. TACET AGER. Ea, quae in agris sunt. PICTAEQUE VOLUCRES. Uno verbo multos & varios colores avium demonstravit: pictura enim ex multis coloribus constat.

529. AC INFELIX ANIMI. Antithesis, ut: *At non quia Scythiae gens*: Figuratius est *animi*, quam si animo diceret, ut: *O praestans animi juvenis*.

530. OCLISVE AUT PECTORE NOCTEM ACCIPIT. Quia potest aliud esse sine alio; ut si quis dormiens mente turbetur.

531. RESURGENS SAEVIT AMOR. Gravior enim est, cum resurgit: & est sententia quasi generalis: sicut in secundo de Aenea: *Furor iraque mentem Praecipitant*.

533. ADEO. Scilicet furi: ut in hoc proposito permoveret vitandas sine dubio lucis.

INSISTIT SECUMQUE ITA CORDE VOLUTAT. Aut insistit volutare: aut insistit proposito moriendi. Plautus tamen ita ait: *Hunc sermonem insisti*.

534. EN QUID AGAM? *En*, ecce, & quasi demonstrantis particula est, per quam intelligimus eam multa cogitasse, & sic prorupisse: *Ecce, quid actura sum?* Est autem comicum principium, nec incongrue amatrici datum. Sic Terentius: *Quid igitur faciam?* nam haec conjunctio multa eam cogitasse significat. RURSUS. Duo significat, frequenter, item *iterum*; raro *vicissim*, id est, mutuo; denuo, ut hoc loco. Alii hoc loco *rursus*, pro similiter accipiunt, ut sit: ergo ego similiter rogabo eos, sicut me illi antea rogaverunt.

535. NUMIDUMQUE PETAM. Invidia a personis: *petam*, mulier, & regina, Numidas, id est, vagos.

P I E R I I.

531. ACCIPIT. Quia plerique codices antiqui *adcipit*, incolumi praepositione scribunt, libuit ex Gn. Pompeii temporibus testimonium adscribere, quod verbum id *cc* geminato tunc scribi solitum declararet. Inscriptio est in Minervae delubro, quod ex manubiis condidit, in qua notatum est hoc modo: IN DEDITIONEM ACCEPTIS. Inde paulo infra: IN FIDEM ACCEPTIS, utrumque *cc* geminato.

535. NOMADUMQUE PETAM CONNUBIA. *Numidum*, Latine scribendum ostendimus ex Ap-

Quos ego sim toties jam dedignata maritos?
 Iliacas igitur classis, atque ultima Teucrum
 Jussa sequar? quiane auxilio juvat ante levatos,
 Aut bene apud memores veteris stat gratia facti?
 540 Quis me autem (fac velle) sinet; ratibusve superbis
 Invisam accipiet? nescis heu, perdita; necdum
 Laomedontaeae sentis perjuria gentis?
 Quid tum? sola fuga nautas comitabor ovantis?
 An Tyriis, omnique manu stipata meorum
 545 Inferar? & quos Sidonia vix urbe revelli,

SERVII.

Rur-

536. MARITOS. Futuros scilicet. Est autem eloquutio: *dedignor illam rem.*

537. ILIACAS IGITUR CLASSES. Sic intulit, quasi, si illud non fecerit, hoc necessario consequatur. ULTIMA JUSSA. *Ultima*, deterrima, an superba: & aut intelligimus Aeneam ei obtulisse navigandi facultatem: aut TEUCRUM JUSSA, non quae ipsi jusserant, sed quae eis a Jove iussa sunt, ut: *Naviget, haec summa est.* Alii *καλίσματα*: unde jubere *καλίσματα* dicitur Graece.

538. QUIANE. Re vera: & est una pars orationis.

539. BENE. Pro qualitatis adverbio intelligendum est. STAT. Permanet.

540. QUIS ME AUTEM, FAC VELLE, SINET? Ordo est: Fac me autem velle, quis sinet? RATIBUSQUE SUPERBIS. Vel magnis & altis; vel in quibus superbi navigaturi sunt, hoc est, qui me tanto contemptu deserunt.

541. IRRISAM. Alii INVISAM. Quae sic contemni & relinqui mereor.

542. LAOMEDONTEAE. Nunc fraudulentae.

543. NAUTAS. Non Trojanos: nam injuriose dixit *nautas*, id est, assuetos laboribus. OVANTES. Laetantes: abusive: nam proprie *ovatio*, est minor triumphus: qui enim ovationem meretur, & uno equo utitur, & a plebeiis, vel ab equitibus Romanis deducitur ad Capitolium, & de ovibus sacrificat: unde & *ovatio* dicta: qui autem triumphat, albis equis utitur quatuor, & senatu praecedente in Capitolio de tauris sacrificat. Et bene duo diversa posuit, *fuga* & *ovantes*, ut gravius esset, cum his, qui ovarent, ire fugientem.

545. INSEQUAR. Alii, *inferar*, ut: *Infer se septus nebula.* VIX URBE REVELLI. Aut mox, id est, paulo ante, ut: *Vix a conspectu Siculae telluris in altum Vela dabant laeti.* Aut re vera *vix*, ut diximus supra: nam nulla ratione dimitterent patriam, nisi eos aut odium Pygmalionis

coegisset, aut timor, ut: *Conveniens, quibus aut edium crudele tyranni, Aut metus acer erat.*

PIERII.

Appiano. Id igitur potius referamus, quod veteres plerique codices, non *petam*, sed *sequar connubia* legunt: quod mihi non placet. Paulo enim infra est, *Jussa sequar*: quod absurdum esset tam cito repetitum. Et de *connubio*, petere libentius dicimus: *Petis ante alios pulcherrimus omnes Turnus.* Et uxorem petere, apud Terentium saepius.

536. QUOS EGO SUM TOTIES. In aliquot antiquis codicibus, *sim* legitur: si diligenter advertas, non invenisse.

538. QUIA NE AUXILIO JUVAT ANTE LEVATOS. In codicibus aliquot antiquis, *exilio* legitur: quasi ad id adludat, quod illis in exilium abactis, patriam donaverat, per eam concessionem: *Urbem quam statuo vestra est.* Sed enim *auxilio* in pluribus habetur exemplaribus: & longe castior lectio peritioribus videtur.

540. RATIBUSVE SUPERBIS IRRISAM ACCIPIET. In Mediceo, & plerisque aliis codicibus antiquis, *Invisam* legitur: prae dolore enim putat se omnibus haberi odio; non tamen displicet *irrisam*.

543. NAUTAS COMITABOR OVANTES. Vetera quaedam exemplaria, *cuntes* legunt, sed *ovantes* agnoscit Servius. Et ad victoriam de se partam invidiose adludit infelix Dido, quasi captiva sit in triumphum deducenda.

544. AN TYRIIS OMNIQUE MANU STIPATA MEORUM INSEQUAR. Mediceus & antiqui alii plerique codices, *inferar* legunt. De navigatione enim adhuc est sermo; & an sola, an cum suis omnibus comitari debeat Aeneam, quem dominum in regna receperat: nondum enim in exandescentiam exardescit.

Rursus agam pelago, & ventis dare vela jubebo?
 Quin morere, ut merita es: ferroque averte dolorem.
 Tu lacrimis evicta meis, tu prima furentem
 His, germana, malis oneras, atque objicis hosti.
 550 Non licuit thalami expertem sine crimine vitam
 Degere more ferae, talis nec tangere curas?
 Non servata fides, cineri promissa Sichaeo.
 Tantos illa suo rumpebat pectore questus.
 Aeneas celsa in puppi, jam certus eundi,
 555 Carpebat somnos, rebus jam rite paratis.
 Huic se forma dei vultu redeuntis eodem

SERVII.

547. QUIN MORERE. *Quin*, immo: & bene omnis ejus intentio tendit ad mortem: nam si procos rogare turpe est; solam sequi impossibile & inhonestum; Tyrios trahere difficile; sola mors superest. FERROQUE AVERTE DOLOREM. Hoc secundum eos dixit, qui, cum aliquid impulsu animi constituerint, voluntatis suae rationem addere conantur. Ergo & hic quasi rationem adprobat, quod furore paulo ante decreverat.

548. TU LACHRYMIS EVICTA MEIS. Bene totum ei imputat; sed cum excusatione, quae Aeneae nuptias suavit: & *victa lacrymis*, ut: *Sinum lacrymis implevis obortis*. Anna refert. TU PRIMA FURENTEM. Urbanus hoc dividit, licet alii jungant: & vult hunc esse sensum: Tu persuasisti ut nuberem, victa lacrymis meis: tu etiam nunc me his oneras malis: nam me olim occidisses, nisi te deferere formidarem.

549. OBJICIS HOSTI. *Ob* naturaliter brevis est, sicut & *re* & *ad*; sed plerumque produciuntur hac ratione, *Obicio*, *reicio*, *adicio*, i habent vocalem sequentem, quae per declinationem potest in consonantis formam transire, ut *objeci*, *rejeci*. Ergo etiam ante quam transeat, interdum fungitur officio consonantis, & praecedentem longam facit. HOSTI. Ad eventum referendum.

550. NON LICUIT. Quia aliud volebat, & aliud factum est, sicut solent dicere quibus aliter conata succedunt. THALAMI EXPERTEM. Non omnino; sed post Sichaeum. SINE CRIMINE. Ut supra: *Potui succumbere culpa*.

551. MORE FERAЕ. Plinius in Naturali historia dicit: *Lyncas post amissos conjuges, aliis non jungi*. Multi fere adverbium volunt, ut sit sensus: more scilicet; quoniam viduitatem ferre consueverat. CRIMINE autem, bene, ut supra: *Potui succumbere culpa*.

Ob-

552. SICHAEO. Pro Sichaeio: vel *promissa Sichaeo*; non *servata cineri*.

553. PECTORE QUESTUS. Id est, pectus questibus.

554. CERTUS EUNDI. Indubitabiliter profecturus.

555. CARPEBAT SOMNOS. Hoc est, quod & paulo post culpatur Mercurius, dicens: *Nate dea, potes haec sub casu ducere somnos?* Sed excusatur his rebus: nam & *certus eundi* fuerat, & rite cuncta praeparaverat: aut certe pro oeconomia est, ut possit videre Mercurium. RITE. Recte & ex ordine compositis: & diligenter virum strenuum non ante facit requiescere, quam rite omnia paravisset.

556. FORMA DEI. Bene non deus, sed forma: raro enim numina, sicut sunt, possunt videri: unde & sequitur: *Vultu redeuntis eodem*: nam licet REDEUNTIS dicat, id est, ejus, qui possit agnosci; tamen non FACIEM dicit; sed VULTUM, qui potest saepe mutari. EODEM. O, semper longum est: quia *eodem* ablativus est semper; *eodem* autem & producit & corripit: nam & nominativus est, ut *eodem mulier fecit*: & ablativus, ut *eodem faciente muliere*.

PIERII.

550. NON LICUIT THALAMI EXPERTEM SINE CRIMINE VITAM DEGERE MORE FERAЕ. Male omnino legitur in codicibus nonnullis antiquioribus: *Expertam*, scilicet me, quae fueram experta vitam thalami, conjugii tempus, sine crimine, degere in posterum, more ferae: quae quidem insulsa est interpretatio. Longe vero melius est: Non licuit degere vitam more ferae thalami expertem. Quam lectionem Quintilianus ita agnoscit, ut *Emphasim* inter figuras memoret; quum ex aliquo dicto li-

ten;

Obtulit in somnis, rursusque ita visa monere est;
 Omnia Mercurio similis, vocemque, coloremque,
 Et crinis flavos, & membra decora juventae:
 560 Nate dea, potes hoc sub casu ducere somnos?
 Nec, quae te circum stent deinde pericula, cernis?
 Demens! nec zephyros audis spirare secundos?
 Illa dolos, dirumque nefas in pectore versat,
 Certa mori, varioque irarum fluctuat aestu.
 595 Non fugis hinc praeceps, dum praecipitare potestas?
 Jam mare turbare trabibus, saevasque videbis
 Collucere faces, jam fervere litora flammis;
 Si te his adtigerit terris Aurora morantem.

S E R V I I.

Eja

557. VISA MONERE EST. Et bene visa: non enim te vera est.

558. OMNIA MERCURIO SIMILIS. Aliud enim est idem esse; aliud simile esse: ergo non est certus Aeneas. Et a toto transit ad partes, ut omnia magna, pes etiam. VOCEMQUE. Duo ὁμοιοπύκτα: & est versus hypermetrus. Vocem autem ideo: quia orationis est deus. Horatius: *Mercuri facunde*. COLOREMQUE, ET CRINES FLAVOS. Ideo & perustus & flavus Mercurius introducit: quia satis vicinus est Soli praeter caeteras stellas.

559. ET MEMBRA DECORA JUVENTAE. Quia palaestrae deus est. Horatius: *Catus & decorae more palaestrae*. Juventae autem, aetatis, a juvena. Sane figura est: *Similis membra, vocem, colorem*.

561. CIRCUMSTANT. Pro circumstantura sint.

562. DEMENS. Improbatur ejus visum, qui nec videat, nec audiat. ZEPHYROS. Pro quocumque vento. De Africa enim Zephyro navigare non poterat.

563. NEFAS IN PECTORE VERSAT. Hoc ideo posuit, ne Aeneas non timeret amatricem: nam ideo addidit *certa mori*. Item: *Varium & mutabile semper Foemina*. Et est dubitatio quos dolos, vel quod nefas; an sibi nefas, quia sua manu peritura erat: an sorori dolos, quibus eam fallebat: utrumque in Aeneam, ut postea ait: *Non potui abreptum divellere corpus*, & caetera: nam omnia, sicut dictum est, sequens versus confirmat: *Certa mori*, ut sibi mortem excogitet, in Aeneam iras moliatur. Et *Certa mori*, figurate: Certo ut moriatur.

564. CERTA MORI. Hoc fidem fecit posse fieri, quod metuendum praedicabat.

565. PRAECEPTUM. Festinus. PRAECIPITARE. Pro, praecipitandi.

566. TRABIBUS. Vel navibus, vel remis, ut: *Vassumque cava trabe currimus aequor*.

567. COLLUCERE FACES. Propter, *Ferte citi flammis*: vel funes. FERVERE. A verbo *fervo, fervis, fervis*.

P I E R I I.

tens aliquid eruitur: ut apud Virgilium hoc loco. Quanquam enim de matrimonio queritur Dido, tamen huc erumpit ejus affectus, ut sine thalamis vitam non hominum putet, sed ferarum.

552. CINERI PROMISSA SICHAE. In codicibus plerisque sane quam vetustis, *Sichaei* legitur; major tamen pars possessivum nomen agnoscit: & *Sichae*, ut alibi observatum scribit.

559. ET MEMBRA DECORA JUVENTAE. In Mediceo, & in codicibus aliquot aliis antiquis, *juvena* legitur casu septimo: quasi *juvena* ipsa in causa esset, cur membra decora essent.

561. NEC QUAE CIRCUMSTENT TE DEINDE PERICULA CERNIS. Mediceus codex cum veteribus plerisque aliis exemplaribus ut numerosiore faciant versum, ita legunt: *Nec quae te circum stent deinde pericula cernis*: ut sit: *Nec cernis, quae te circum pericula stent*; non autem circumstent unica dictione.

563. NEFAS IN PECTORE VERSAT. Nonnulli codices omnino vetusti, legunt *sub pectore*; sed *in pectore*, lectio callior est.

564. VARIOQUE IRARUM FLUCTUAT AESTU. In veteri admodum codice legi, *Varior irarum concitat aestus*. Sed ex Synepesia Catulli, *Aestuas aestu* magis placet. Apud eum enim legere est: *Et magnis curarum fluctuat undis*.

Eja age, rumpe moras. Varium & mutabile semper
 570 Femina. Sic fatus nocti se immiscuit atrae.
 Tum vero Aeneas, subitis exterritus umbris,
 Corripit e somno corpus, sociosque fatigat:
 Praecipites vigilate, viri, & confidite transtris:
 Solvite vela citi. Deus, aethere missus ab alto,
 575 Festinare fugam, tortosque incidere funis,
 Ecce iterum stimulat. Sequimur te, sancte deorum,
 Quisquis es, imperioque iterum paremus ovantes.

SERVII.

Ad-

569. EJA AGE. Hoc loco per *ἐξουὶν* orationem implevit: nam eandem rem secundo dixit, cum *eja*, saepe *age* significet. VARIUM ET MUTABILE SEMPER. Haec, sicut supra dictum est, obiectio est; sed amat.

570. NOCTI SE IMMISCUIT ATRAE. Hoc ad visum somniantis referendum est, id est, in noctem se miscuit: & *noctem* pro tenebris posuit, per quod apparet eum in claro lumine fuisse, cum loqueretur.

571. UMBRIS. Ut supra: *Forma dei*: vel *umbris*, terroribus.

572. CORRIPIT. Omen futurae tempestatis: cum rumpit somnum, deorum donum.

573. PRAECIPITES. Ut supra Mercurius: *Non segis hinc praeceptis?* Sane nonnulli ita distinguunt: *Sociosque fatigat praecipites*, ut adlocutio hinc videatur incipere: *Vigilate viri & confidite transtris*: & est usitata figura, *fatigat*, & *praecipites facit*. FATIGAT. Cum clamore increpat, ut: *Undique collecti corunt Martemque fatigant*. VIRI. Habet haec commemoratio multum adhortationis, ut alibi: *Festinate viri*. TRANSTRIS. Pro in transtris. CITI. Celeres.

575. FESTINATE FUGAM. Antiquae, ut: *Tum iussa Sybillae, Haud mora, festinant*. INCIDERE FUNES. Hoc ad rem festinantis pertinet, id est, non solvere, sed incidere.

576. ECCE ITERUM STIMULAT. Fantasia est ad sociorum terrorem. Sic in sexto: *Deus, ecce deus*. An iterum, qui prius advenerat, cum ait: *Tu nunc Carthaginis atrae*. SANCTE DEORUM. Emphasis; quasi adhuc praesens deus urgeat navigare: & aut distinguendum *sancte*: aut *sancte deorum* secundum Ennium dixit: *Respondit Juno Saturnia sancta deorum*.

577. QUISQUIS ES. Atqui supra dixit: *Omnia Mercurio similis*. Sed sciendum est, secundum Tullium in libris De deorum natura, tres esse Mercurios: superum, terrenum, & inferum. Ergo *quisquis es*, aut quicumque de tribus. Quam-

vis alii nec unius potestatis, nec unius nominis, nec unius vultus volunt esse Mercurium: aut quia deorum vera nomina nemo novit: ut certe ad Jovem spectat, id est, quisquis es, qui praecipis: ut in nono: *Quisquis in arma vocas*: cum Irin vidisset, id est, quicumque Irin misisti. Plane illud occurrit, quod ait: *Deus aethere missus ab alto*: ubi & Jovem complectitur, & supernum Mercurium. Sed potest & hoc loco, ut diximus, quasi fantasiam facere propter socios, & *quisquis es* ideo dicere: quia, licet viderit, non tamen re vera novit esse Mercurium: unde ait supra: *Et formam, & vultum, & visa monere est*. Vel *quisquis es*, secundum Pontificum morem, qui sic precantur: *Jupiter omnipotens, vel quo alio nomine appellari volueris*. Nonnulli tamen quatuor Mercurios tradunt, unum Coeli & Diei filium, amatorem Proserpinae; alterum Liberi patris & Proserpinae filium; tertium Jovis & Majae; quartum Cyllenii filium, cujus mater non proditur, a quo Argus clam occisus est, qui hoc metu in Aegyptum profugit, & ibi invenisse primum disciplinam litterarum & numerum dicitur: qui lingua Aegyptiorum Thoth appellatur, de cujus nomine etiam mensis dictus est. ITERUM PAREMUS. Quia jam semel paruerat, praeparatione navigiorum.

PIERII.

569. EJA AGE, RUMPE MORAS. Vetera aliquot exemplaria legunt, *Ergo age*: utram lectionem lector praetulerit, non laboro. Sed mihi, *Eja age*, magis placet.

572. CORRIPIT E SOMNO CORPUS. In antiquis aliquot exemplaribus, *Corripit e fratre*. Ut illud: *Corripio fratris corpus*.

577. IMPERIOQUE ITERUM PAREMUS OVANTES. In antiquis plerisque codicibus legere est, *Imperioque tuo paremus*, quamvis Servius iterum agnoscit.

Adsis o, placidusque juves, & sidera caelo
 Dextra feras. Dixit: vaginaque eripit ensem
 580 Fulmineum, strictoque ferit retinacula ferro.
 Idem omnis simul ardor habet; rapiuntque, ruuntque:
 Litora deseruere: latet sub classibus aequor.
 Adnixi torquent spumas, & caerula verrunt.
 Et jam prima novo spargebat lumine terras
 585 Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
 Regina e speculis, ut primum albescere lucem
 Vidit, & aequatis classem procedere velis,
 Litoraue, & vacuos sensit sine remige portus;
 Terque quaterque manu pectus percussa decorum,
 590 Flaventisque abscissa comas, Pro Juppiter! ibit

SERVII.

Hic,

578. ET SYDERA COELO DEXTRA FERAS. *Dextra*, prospera: & *sydera*, hoc est, ventos, qui ex ortu syderum, aut mites & prosperi, aut turbulentis & adversi sunt, sicut in Georgicis: *Præterea tam sunt Arcturi sydera nobis*. Nec enim *sydera* dixit re vera, cum Arcturus una sit stella. Ergo *dextra sydera* dixit ventos, vel tempora.

580. FULMINEUM. Quidam fulgentem accipiunt. STRICTOQUE. Videtur abundare *stricto*, cum dixerit: *vaginaque eripit ensem*.

581. IDEM. Pro eo, quod est unus, ut: *Rex Jupiter omnibus idem*. RAPIUNTQUE. Num anchoras? RUUNTQUE. Ipsi ruunt, id est, cum impetu festinant.

582. LITTORA DESERUERE. Mira descriptio festinationis.

583. TORQUENT SPUMAS. Ita enim remus agitur, ut fluctus torqueatur.

584. PRIMA AURORA. Designatio temporis est, non diei descriptio: unde infert: *Ut primum albescere lucem vidit*. Sic in duodecimo: *Quum primum crastina coelo Puniceis infecta rotis Aurora rubebit*. Et bene hanc primum inducit vidisse crepusculum: quæ quasi amatrix tota vigilaverat nocte. Sic in Bucolicis de amatore: *Nascere, præque diem venient æge Lucifer alium*. NOVO LUMINE. Aut secundum Epicureos, qui stulte Solem de atomis dicunt constare, & cum die nasci, cum die perire.

585. TITHONI CUBILE. Est versus Homeri in Iliade: *Ἡὸς δ' ἔκ λειχίων τὰ πᾶσι γυνὴ Τιδώ- νηος ἑστῆτο*. *Tithonius*, frater Laomedontis fuit: hunc Aurora adamatum in coelum levavit, quem

longinquitas vitæ in cicadam convertit. Horatius: *Longa Tithonum minuit senectus*, quia, ut est apud Ciceronem, sola vox remanet; & est natura loquacior.

586. SPECULIS. Quas utique in sua regia habuit. ALBESCERE LUCEM. Hypallage: luce enim albescunt omnia, non lux albescit.

587. AEQUATIS VELIS. Feliciter plenis, sine motu aliquo, ut vi. Aeneid. *Aequatae spirant auræ*. Et hoc ad dolorem pertinet reginae.

588. VACUOS SENSIT SINE REMIGE PORTUS. Potest *ὄπισθεν ὀπίσθεν* esse, ut prius sentire debuerit.

589. PECTUS PERCUSSA. Pectus percussum habens.

590. PROH JUPPITER. Aut irascentis exclamatio est, ut in Terentio: *Proh supreme Juppiter*. Aut certe tellitur Jovem, quem in Aeneae invocavit adventu, ut: *Juppiter, hospitibus nam te dare jura loquuntur*.

PIERII.

578. ADSIS. Sunt omnino codices aliquot ex antiquioribus, in quibus *assis*, geminato *ss* scriptum inveni; sed longe plures, iidemque cariosiores, *ad-* *sis*, per *d* scribunt. Qui vero *ss* geminari debere contendunt, inde potissimum eliciunt argumentum, quod apud Plautum: *Assum respondenti*. *Eliaum te, non assum volo*, alter subjecerit, joco ex verbi similitudine suborto. Sed enim agnominationes hujusmodi non sine vetustate, una etiam vel inutata vel detorta litera, fieri consueverunt.

590. FLAVENTISQUE ABSCISSA COMAS. Codices nonnulli veteres, *adscissa*, quod minime placet, legunt. In altero enim plus est vehementiae.

Ter revoluta toro est, oculisque errantibus alto
 Quaesivit caelo lucem, ingemuitque reperta.
 Tum Juno omnipotens, longum miserata dolorem,
 Difficilisque obitus, Irim demisit Olympo,
 695 Quae luctantem animam nexosque resolveret artus.
 Nam, quia nec fato, merita nec morte peribat,

SERVII.

Sed

691. TER REVOLUTA TORO EST. Aut saepius : aut Promanteus est, praelagium, propter bella Carthaginis : nam tria cum Romanis fuere bella Punica. ERRANTIBUS. Vicinitate mortis.

692. INGEMUITQUE REPERTAM. Atqui supra dixit : *Indisam quacrens quam primum abrumpere lucem* : sed ostendit morientes sua improbare desideria, ut in sexto : *Quam vellent acthere in alto Nunc & pauperiem & duros perferre labores*.

693. TUM JUNO OMNIPOTENS. Aut pronuba, aut inferna. Statius : *Fam complexa manu cri-mem tenet infera Juno*.

694. DIFFICILESQUE OBITUS. Quia supere-rat vita ei, quae casu, non aut fato, aut natu-ra, moriebatur, ut : *Nam quia nec fato, merita nec morte peribat* : id est : naturali. IRIM DEMISIT OLYMPO. Ut & supra diximus, trahit hoc de Alcesti Euripidis, qui inducit Mercurium ei comam secantem : quia fato peribat mariti. Alii dicunt, Euripidem Orcum in scenam inducere, gladium ferentem, quo crinem Alcesti abscindat. Euripidem hoc a Poenia, antiquo tragico, mutuatum. Sane sciendum, hoc ideo nunc fieri, quia certis consecrationibus solebant homines facere, ut muniti essent adversus fortunae impetus; nec poterant mori, nisi ex-chorati illa consecratione; unde circa Didonem ista servantur.

696. NAM QUIA NEC FATO. Cum dicat Virgilius : *Stat sua cuique dies*, quomodo hic dicit : *Nam quia nec fato, merita nec morte peribat, Sed misera ante diem* ? Nam si fato vivimus, quid agunt merita ? si pensamus meritis, quae vis fati ? quomodo hic & fatum admittit & meritum ? Deinde, cum dixerit, *Stat sua cuique dies*, quomodo dicit ante diem ? Harum rerum ratio sic redditur : Sunt & fata, quae dicuntur *denunciativa* ; sunt alia, quae *condicionalia* vocantur. *Denunciativa* sunt, quae omnimodo eventum deferunt, ut verbi gratia : Pompejus ter triumphaturus est. Hoc illi fata dederunt, ut, ubicumque terrarum fuerit, ter triumphet : non potest aliter evenire, & ideo fatum, quod hoc denunciat, *denunciativum* vocatur : *Conditio* a-*le* vero huiusmodi est : Pompejus, si post Phar-salicum bellum Aegypti litus attigerit, ferro

peribit : hic non omnimodo necesse erat, ut videret Aegyptum ; sed, si casus illum ad aliam regionem forte duxisset, evasisset. Sic & apud Homerum Achilles refert, matrem deam sibi dixisse, ut, si bello Trojano se subtraheret, & roducem patriae daret, alta senecta viveret, sed inglorius : si vero apud Trojam pugnando perseveraret, adeptus magnam gloriam primaevis obcumberet. Vides igitur conditionem fati sub duplici eventus expectatione pendere. Achilli enim dies statuta erat, quae domum repetens senex periret ; sed quia bellum non reliquit, obiit quidem ante diem facto statutum ; sed nec tum sine fato : quia de gmina fati auctoritate veniebat utraque conditio. Sic & Didoni decretum fuerat, ut urbem praeclaram statueret, ulcisceretur virum, poenas de parricidio fratris exigeret. Pervenisset autem ad seram mortem sine ulla felicitatis offensa, si Trojana classis ad litus Africae non venisset, qua portum Carthaginis ingressa, nec continuaretur ulterius reginae nota felicitas, nec expectaretur ad mortem dies illa sera, quae fuerat constituta. Hanc sciens Maro, inducit ipsam Didonem in extremis suis ista dicentem : *Urbem praeclaram statui, mea moenia vidi, Ultra virum, poenas inimico a fratre recepi, Foelix, heu nimium foelix, si litora tantum Nunquam Dardaniae tetigissent nostra carinae* ! Sic & Vulcanus, respondens Veneri, armari filium postulanti, conditionale fatum adserit fuisse Trojanis, ut, si Aeneas coelestibus armis fuisset armatus, annos X. ultra quam stetit Troja duraret, nec Priamus ante idem tempus periret : quo praesidio praetermisso praeparandae Trojanae incolumitatis extincta conditio est : & hoc est, quod ait : *Similis si cura fuisset* : & quod dicit, *Fas nobis*, &c. Hoc est, per fata licuisset : Si enim nefas est obviare fati, fas est omne quod permittente fatorum lege praestatur. Ergo sensus hic est : Cura quae tibi nunc est, si stante Troja fuisset, armari filium tuum mihi per fata licuisset ; propter rationem scilicet conditionalis fati & vitam Priami, & regna Trojae tam Juppiter, quam fata servassent, cum hoc decreti conditio contineret. Ergo *stat sua*
 N n n n cui

Sed misera ante diem, subitoque accensa furore,
 Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem
 Abstulerat, Stygioque caput damnaverat Orco:
 700 Ergo Iris croceis per caelum roscida pennis,

SERVII.

cuique dies, aut denunciatio fato; & mutationem omnino non recipit: aut conditionali: & si eventum alterum casus adtulerit, non inspecta die acceleratur interitus: quod ergo dixit: *Nam quia nec fato, merita nec morte peribat*, nolo illum putes universa confundere: Illi enim dicuntur non fato perire, sed merito, qui maxima in deos, & non ignoscenda committunt, ut Salmones; ut contemptor divum Mezentius; ut Tityus; ut Ixion: quos si fato dixeris oppetisse, pugnaveris: nam qui excedunt delinquendi modum, ipsi sibi poenam sanciunt; quam si satis imputandam putaveris, excusas peremptorum reatum. Hoc est ergo quod dicit: *Nam quia nec fato*, id est, denunciatio, *merita nec morte*, id est, nullo immani crimine commissio; *sed misera ante diem*, hoc est, uno de conditionalibus fati statuto: Si Trojanae classis non contigisset adventus.

697. SED MISERA ANTE DIEM. Non est contrarium, quod dicit in decimo: *Stat sua cuique dies*; nam, ut saepe diximus, secundum sectas loquitur: & hoc secundum alios, Epicureos scilicet; illud secundum alios, Stoicos nimirum, dictum est. Quanquam grammaticae responsioni possit sufficere: *Omnia vincit amor: & nos cedamus amor*. FURORE. Quia pudica in amorem devenerat.

698. FLAVUM CRINEM. Matronis nunquam flava coma dabatur; sed nigra: unde Juvenalis: *Sed nigro flavum crinem abscondente galero*. Huic ergo datur, quasi turpi: aut *flavum*: quia in Catone legitur de matronarum crinibus: *Flavo cinere unctisabant, ut rutilae essent*.

699. CAPUT DAMNAVERAT. Necdum eam morti destinaverat, potest accipi, *Stygioque caput damnaverat Orco*: ut Didonem voto liberaret, quod semper omnes optant, ut sine cruciatu moriantur: nam subjunxit: *Hunc ego diti Sarrum iussa fero, teque isto corpore solvo*: id est, libero: vel, illud ab Orco nondum liberaverit, cum illa, devotum crinem adhuc retinens, inter reos esset. Ergo cuiuscumque debiti, id est, reatus, damnatio finem facit. DAMNARE autem, est damno adhaerere, id est, debito liberare. Ideo, & cum vota suscipimus, rei voti dicimur, donec consequamur beneficium, & donec condemnemur, id est, promissa solvamus, ut: *Damnabis in quoque votis*. Et bene Poeta

Mil-

non ait, illam damnaverat; sed caput ipsum, unde crinis fuerat auferendus.

700. IRIS ROSCIDA. Quia cum nubibus fit pluvialibus, quae rore non carent. ADVERSO SOLE. Bene naturalem rem expressit: Iris enim nisi e regione Solis non fit, cui varios colores illa dat res: quia aqua tenuis, aer lucidus, & nubes caligantes irradiante isto varios creant colores.

PIERII.

codicibus antiquis, *admixa* legitur. Sed id magis animadvertendum, quod vetera quaedam exemplaria *cubiu* legunt, quartu declinatu: nisi sit, ut *agru*, & *donu*, & pleraque similia: quorum exempla superius adnotavimus.

692. INGEMUITQUE REPERTA. In antiquis aliquot exemplaribus *reperiam* legitur, pro *reperisse*: quae frequens apud eruditos elocutio.

694. DIFFICILESQUE OBITUS. Ut missum faciam *lis* terminationem in antiquis codicibus, id ponam ex eruditorum sententia, *difficiles obitus* ideo a Poeta dictos, quia casu moriebatur, non autem fato: de quo apud Aulum Gellium lib. XIII. cap. 1. IRIN DIMISIT. Querebant veteres, cur *Irin* non *Iridem* Virgilius dixisset: positumque *Irin* pro *Iridem*, C. Julius Romanus ait: & ita alibi, *Irin de coelo*: Varronem tamen, Tullium, & alios, hujus *Iris*, hujus *Serapis*, hujus *Isti* protulisse.

697. SED MISERAM ANTE DIEM. Apud Nonium Marcellum loco hujus expositionem invenies: & apud Servium in libri decimi commentario.

699. ABSTULERAT. In codicibus aliquot antiquis, *apstulerat* per *p* legitur: nam quum veteres *b* ante *s* durius sonare judicarent, quod in *abscondit* Velius Longus notat, eam litteram in *p* commutabant, quae auditum exornaret. Nostra autem aetate nusquam reperi tam eruditas aures, quae duriciem a mollicie in huiusmodi pronuntiatione discernere. In veterum vero monumentorum inscriptionibus saepe *apstulerit* per *p* notatum observavi: quorum exempla aliquot indicasse non pigeat. Romae apud D. Eustachii:

AUT HANC ARAM APSTULERIT.

In S. Celsi epigrammate elegiaco: APSTULERINT.

In S. Priscæ:

QUOD TE FESTINANS APSTULIT ATRA DIES.

Mille trahens varios adverso Sole colores,
Devolat, & supra caput adstitit: Hunc ego Diti
Sacrum iussa fero, teque isto corpore solvo.

Sic ait, & dextra crinem secat. Omnis & una
705 Dilapsus calor, atque in ventos vita recessit.

S E R V I I.

703. SACRUM JUSSA FERO. Euripides Alce-
stin Diti sacratum habuisse crinem dicit, quod
Poeta translulit ad Didonem. CORPORE SOLVO.
Id est, animam tuam: quia ait supra: *Nexosque*
resolveres artus.

704. OMNIS ET UNA. Uno imperu effusa est
vita, id est, anima. DILAPSUS CALOR. Secun-
dum eos, qui dicunt animam calorem esse, qua
recedente corpus friget, ut: *Corpusque lavant*
frigentis & ungunt.

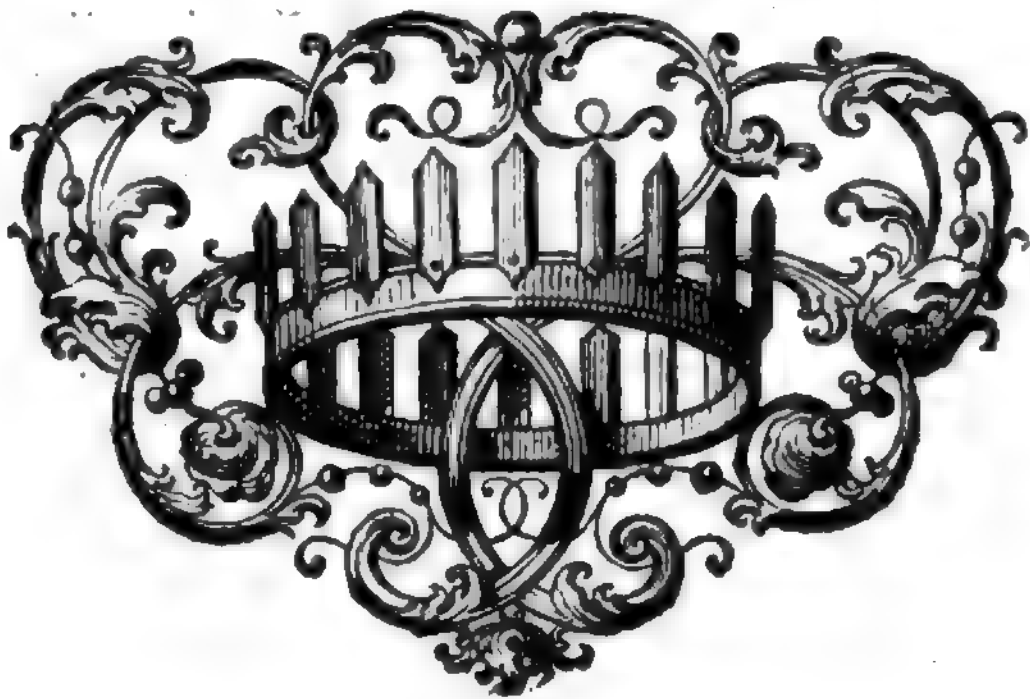
705. IN VENTOS VITA RECESSIT. Id est, a-
nima, ut in quarto Georgicorum: *Quemque se-*
bi tenues nascentem arcessere vitas. Et dicen-
do *in ventos*, aut eos sequitur, qui animam ae-
rem dicunt; hoc est, in materiam suam redire:

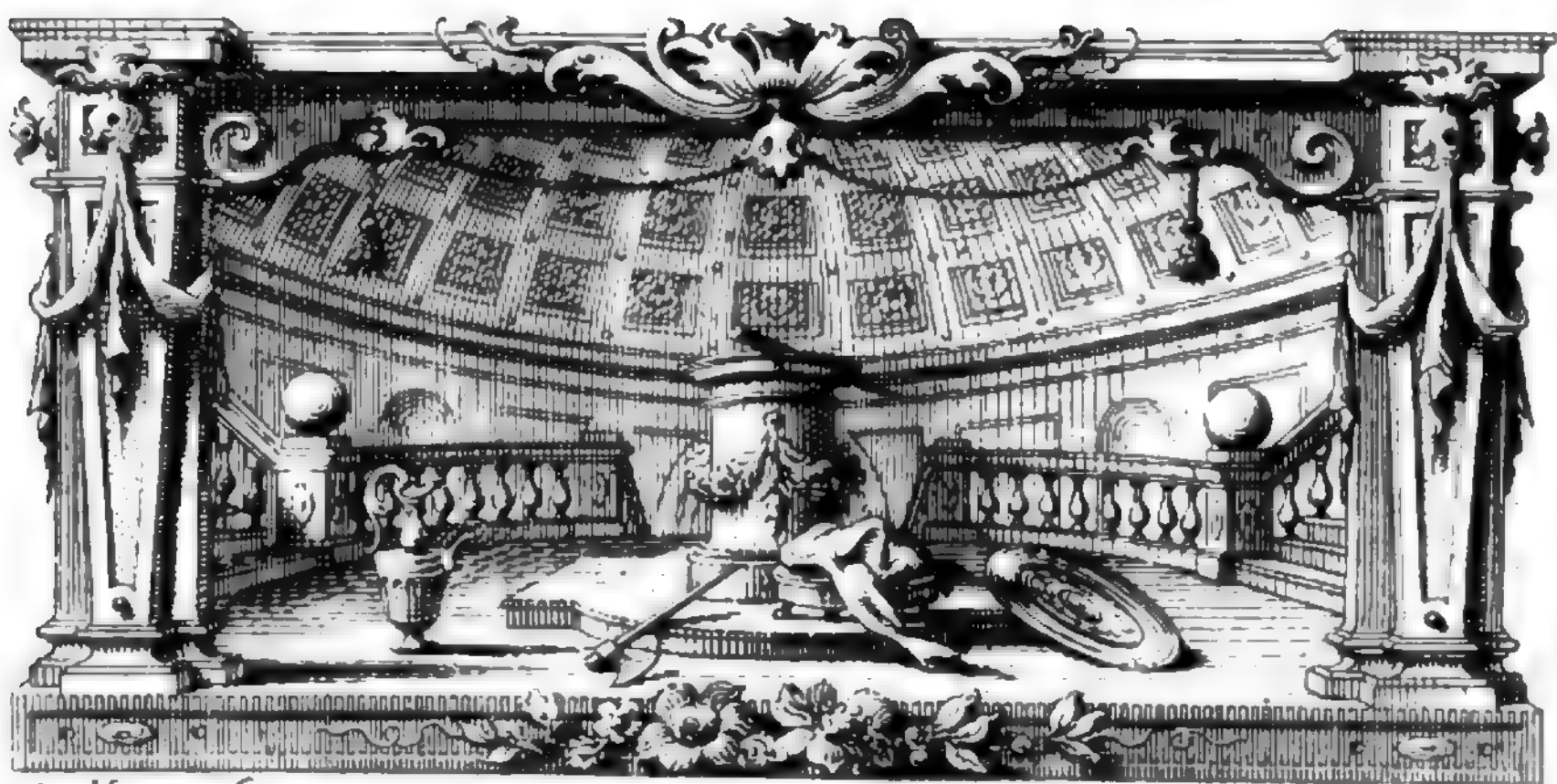
aut certe eos, qui dicunt animam perire cum
corpore: ut intelligamus, evanuit, in ventos
recessit, ut in nono: *Sed auras omnia discer-*
punt, & nubibus irrita donant: id est, eva-
nescunt.

P I E R I I.

701. TRAHENS VARIOS ADVERSO SOLE CO-
LORES. In Mediceo, & codicibus quibusdam aliis
pervetustis, *adversa luce* legitur; sed *adverso So-*
le signate ex ratione physica positum est.

703. ET DEXTRA CRINEM SECAT. In Longo-
bardico perveteri codice, *crinem talis*, habetur,
ut sit pro abtulit. Magis tamen placet *secat*;
ut res ipsa pingi videatur: nam *ut pictura Poesis*
est. Atque haec hoc libro dicta sufficiunt.

Ant. Visentini f.

P. VIRGILII MARONIS AENEIDOS LIBER QUINTUS.

INTEREA medium Aeneas jam classe tenebat

SERVII.

Cer-

Vs. 1. **I**NTEREA. Dum fletur, aut sepelitur Dido: & hoc sermone librum, ut solet, superioribus junxit: cujus pars major ex Homero sumpta est: nam omnia, quae hic commemorat, exhibentur circa tumulum Patrocli; nisi quod illic curule exercetur, hic navale certamen. Sane intelligendum, non potuisse fieri, ut una nec plena die Aeneas ad Siciliam perveniret; unde accipiendum est, sicut supra legimus, quod circa primum ortum lucis navigavit, ut: *Regina e speculis ut primum albescere lucem Vidit, & aequatis classem procedere velis*. Ergo tota die, dum se Dido interimit, dum fletur,

paululum provectus est, leniter spirantibus ventis: & flammam rogi circa vesperam vidit: quo tempore & per naturam ignem videre potuit: & per pristinum morem, quo per diem cadavera non incendebantur. Deinde tota navigans nocte & alterius diei parte ad Siciliam venit. **MEDIUM.** Aut *medium* est, quicquid a principio recedit, & necdum finem sortitur: aut *medium*, sic alium, ut *medium* putares, ut, *Graditurque per aequor Jaus medium*: nam vere *medium* sequenti indicat loco: *Ut pelagus tenuere rates, nec jam amplius ulla Occurris tellus*. Sane speciem pro genere posuit: nam *mare* significat maria.

Te-

Certus iter; fluctusque atros aquilone secabat,
Moenia respiciens, quae jam infelicis Elissae
Conlucent flammis. Quae tantum accenderit ignem
5 Causa latet: duri magno sed amore dolores
Polluto, notumque, furens quid femina possit,
Triste per augurium Teucrorum pectora ducunt.

SERVII.

Ut

TENEBA. Nautico usus est verbo, ut: *Iliacas tenso tenuisse carinas*. Et: *Ni teneant cursus*.

2. CERTUS. Aut indubitabiliter pergens, id est, itineris sui certus: aut *certus Aeneas*, id est, solers, strenuus, velox, ut: *Equidem per litto- ra certos Dimittam*. ATROS AQUILONE. Quos nuper flans Aquilo atros effecerat, ut: *Et mediis properas Aquilonibus ire per altum*. Nam ex Africa venientibus Auster secundus est, Aquilo adversus; ergo hoc dicit, quod fluctus, qui atri esse consueverunt Aquilonis flatu, qui ante flaverat, secundo flatu, secarit Aeneas, surgente Zephyro, ut Mercurius: *Nec Zephyros audis spirare secundos*. Sed novimus tempestatis hanc esse naturam, ut reliquias venti teneat, etiam in alterius flatu, sicut Lucanus: *Ut quotiens aestus, Zephyris furiisque repugnat, Huc abeunt fluctus, illuc mare*. Atros autem, secundum Plinium dicit, qui ait in Naturali historia, non esse maris certum colorem; sed pro qualitate ventorum mutari: & aut flavum esse, aut luculentum, aut atrum.

4. COLLUCENT FLAMMIS. Lucent undique: in honorem enim regum cum facibus procedebatur a populo: unde ait de Pallante: *Lucet via longo Ordine flammularum, & late discriminat agros*. Postea etiam funebres lectulos proferre coeperunt: unde est etiam in sexto: *Vel quae Tyberine videbis Funera, cum tumulum praeterlabere*: cum de Marcello aedili diceret, filio sororis Augusti, in cuius honorem hoc factum est. QUAE TANTUM. In quantitate est admiratio. Sane sciendum, Varronem dicere, Aeneam ab Anna amatum: & licet (ut supra diximus) plurimum tempus interfit, lectum tamen est.

5. CAUSA LATET: DURI MAGNO SED AMORE DOLORES POLLUTO. *Duri dolores*, ut *ἰσχυροὶ* est; sed expositio talis est: Ignorabant quidem causam Trojani; conjecturis tamen propius accedebant: nam duri dolores magno amore polluto, id est, laeso: & notus foeminarum furor ducebat Trojanos per triste augurium; scilicet, ut crederent Didonem se interemisse. Multi dicunt, DUCUNT, dilacerant; ut ad supra dictas duas causas tertia accedat. Percellebant, inquit, animos Trojanorum, quod nascebantur duri dolo-

res amore polluto: quod notus erat foeminae furor: quod ignem rogi videbant, id est, omen navigantibus triste: ut PERTRISTE, valde triste sit; Sed si sic intellexerimus, tertio dicto congruit tantum, non etiam superioribus: nec enim Trojani navigantes jam poterant aut de amore, aut de furore Didonis esse solliciti.

7. TRISTE PER AUGURIUM. Quidam augurium, pro conjectura accipiunt; sed in quarto libro relatum est, duplici modo diras fieri; aut in signis, aut quocumque modo; aut quacumque parte. Sed de signis diram fieri, in tertio de Harpyis, & in quarto de Didone significatum est: nunc quocumque modo diram fieri sic ostenditur: cum facit Aeneam, ex Africa navigantem, flammam e rogo Didonis adtendere, dixit enim: *Quae tantum accenderit ignem Causa latet*, usque, *pectora ducunt*. Cum enim dat ubique Aeneae auguriorum peritiam, ostendit scisse eum etiam haec signa inter diras referri: quod verum fuisse declarat secuta tempestas. TEUCRORUM PECTORA DUCUNT. Sicut dictum est, propter visas flammis rogales, quae malum navigantibus omnes efficiunt: & Trojani auguriorum periti sunt: nam neque ad Italiam veniunt, & mox naves incendio amittuntur.

PIERII.

VS. 1. INTEREA MEDIUM AENEAS JAM CLASSE TENEBA CERTUS ITER. Antiqui admodum codices legunt mutato numero, *Interea Aeneas medium*, dactylis & spondeis alternatim collocatis; qui numerus artificiosior videtur, quamvis *medium Aeneas* ex plurium litterarum collisione gravior habeatur. Sed enim suas quisque aures consulat: nos enim id in medio relinquimus.

3. QUAE JAM INFELICIS ELISAE COLLUCENT FLAMMIS. In codicibus aliquot antiquis legere est, *jam felicis*, ut sit *jam* pro *πάλαι*: quod ipsamet antea confessa fuerat; *Felix*, *heu nimium felix*, *plura tantum Nunquam Dardaniae tetigissent nostra carinae*, de priora vita sua loquens. Quod si *infelicis* placet, & *jam* refricere ad verbum collucet, aliena non erit a ratione sententia: nam & ea se identidem *infelicem* appellavit paulo ante: & *infelix* ab Aenea nuncupatur in Sexto.

N n n 3

Ut pelagus tenuere rates, nec jam amplius ulla
 Occurrit tellus; maria undique, & undique caelum,
 10 Olli caeruleus supra caput adstitit imber,
 Noctem hiememque ferens: & inhorruit unda tenebris.
 Ipse gubernator puppi Palinurus ab alta:
 Heu! quianam tanti cinxerunt aethera nimbi?
 Quidve, pater Neptune, paras? Sic deinde locutus
 15 Colligere arma jubet, validisque incumbere remis;
 Obliquatque sinus in ventum, ac talia fatur:
 Magnanime Aenea, non, si mihi Juppiter auctor

SERVII.

8. RATES. Pro navibus, abusive posuit.
 9. OCCURRIT TELLUS. Jocunde occurrit: in contrario: *Terraeque urbisque recedunt*. MARIA UNDIQUE ET UNDIQUE COELUM. Ecce vere nunc est medium mare. Homeri est: *Οὐδ' ἔτι αἶψα Φαίνοτο γαίαν, ἀλλ' ἑρπυγὶς ἠδ' ἑ δαίμων*.
 10. OLLI. Aut tunc: aut illi. SUPRA CAPUT. Periculosus, inevitabilis, mortifer: nec enim simpliciter dictum est; cum omnis imber supra caput sit.
 11. NOCTEM. Tenebras. HYEMEM. Tempestatem: Graeci enim *χαμῶτα*, & non solum anni tempus, sed & tempestatem significant. INHORRUIT UNDA TENEBRIS. Hoc est, & noctis, & nubium.
 12. IPSE GUBERNATOR. *Ἐμφατικῶς*, hoc est, qui debuit esse solatio. PUPPI AB ALTA. Subaudis, haec ait.
 13. QUIA NAM. Id est, cur: & est interrogantis adverbium, quo usus est bis, & hic, & in decimo: *Coelicalae magni quianam sententiae vobis Versa retro?* NIMBI. Pro, nubes.
 15. COLLIGERE ARMA JUBET. Vela contrahere, non penitus deponere: nam dicit: *Obliquatque sinus in ventum*.
 16. OBLIQUATQUE SINUS IN VENTUM. Contra eam partem, qua venti flabant: & eleganter per totum, gubernatorem ostendit ante omnia tentare, quam ad confessionem descendat.
 17. MAGNANIME AENEA. Fortissime: & est epitheton sumptum ex tempore, hoc est, qui non consternaris: sic in quarto, ubi nuptias facurus est, ait: *Ipse ante alios pulcherrimus eras*. JUPPITER AUCTOR. Aut nostrae navigationis: aut secundum usum loquutus est: nec si huius rei auctorem se Juppiter faciat, Et multi quaerunt, quomodo auctor Juppiter? cum Apollini dicat: *Tot maria intravi duce te*. Sed legimus: *Quae Phoebus Pater omnipo-*

Spon-

rens: & specialiter navigationis ex Africa auctor est Juppiter.

PIERII.

9. COELUM UNDIQUE ET UNDIQUE PONTUS. Lectio haec in codice Longobardico, & quibusdam aliis manu scriptis; sed enim in Mediceo, & plerisque itidem antiquis ita scriptum observavi, *maria undique, & undique coelum*. Ex eruditis autem viris hanc alii lectionem, alii alteram malunt.

13. HEU QUIANAM TANTI CINXERUNT AETHERA NIMBI. Jovianus Pontanus, summo vir ingenio, eruditioneque, ut omnibus palam est, incomparabili, in libro de numeris Poeticis, multis quidem rationibus legendum esse: *Heu qui nam*, monosyllabiciis dictionibus, nimitur adprobare. Aliquos vero codices inveni, in quibus paulo sequius detorto dictionis casu, per monosyllaba legatur: *Heu quo nam*: in quodam alio, *quid nam*; sed enim Servius *quianam* agnoscit, & in decimo sermonem Ennium esse dicit. Vetustioraque omnia exemplaria, quae habui, *quianam* trisyllabum legunt. Priscianus libro de Constructione primo, *quianam* ait interrogative poni, Virgilii testimonio hinc citato: idemque significare, quod apud Gracos *ἵνα τι*. Alibi vero ait, *ἄρ* conjunctionem causalem per *quianam* expressum a Virgilio: *Heu quianam tanti*. Et *quianam* adverbium constare Tribracho, hoc loco teste, Valerius Probus asserit in Artium institutis. Sospater Carisus, ubi *quianam* inter adverbia interrogandi recenset, hunc eundem citat versum: *Heu quianam tanti cinxerunt aethera nimbi*. Mihi vero non displicet Pontani sententia; sed neque veteribus codicibus, uno consensu legentibus eodem modo, & antiquis tot Grammaticis, quos tamen Pontanus eludit, ausim refragari: quum praesertim Quintilianus ita libro octavo dicat: *Propriis dignitatem dat antiquitas*. Eoque ornamento

- Spondeat, hoc sperem Italiam contingere caelo.
Mutati transversa fremunt, & vespere ab atro
20 Confurgunt venti, atque in nubem cogitur aër.
Nec nos obniti contra, nec tendere tantum
Sufficimus. Superat quoniam Fortuna, sequamur:
Quoque vocat, vertamus iter. Nec litora longe
Fida reor fraterna Erycis, portusque Sicanos:
25 Si modo rite memor servata remetior astra.
Tum pius Aeneas: Equidem sic poscere ventos
Jamdudum, & frustra cerno te tendere contra.

S E R V I I.

18. HOC COELO. Hoc aere: *In hoc caelo, qui dicitur aer: sicut Lucretius posuit.*
19. MUTATI TRANSVERSA FREMUNT. Id est, hinc atque hinc, quod est ex transverso; Varro de ora maritima: *Nihil enim venti, ut docti dixerunt, nisi aer multus, fluens transversus.* Est autem adverbium factum de nomine, ut: *Cum flatur & amnis Ratuca sonans.* Item: *Et pede terram crebra ferit.* Nomen & adverbium plerumque in se transeunt, ut: *Tortumque repente clamat:* id est, torve. Item adverbium in nomen, ut: *Dum mane novum:* & accepta declinatione factum est nomen. Sic Persius: *Jam cras besternum, beu consumpsimus, ecce aliud cras.* Sed nomen, cum adverbium esse coeperit, fit indeclinabile: adverbium, cum nomen esse coeperit, declinatur: unde ait Plautus: *A mane usque ad vesperum.* A mani, autem propter tetrapton non dixit. Cum enim in alienum jus transeunt hae partes, non suis, sed earum, ad quas transferint, utuntur potestatibus, duntaxat, in declinatione: nam temporum rationem suam referant, ut hoc loco *transversa*, cum adverbium sit, a tamen brevis est: quia venit ex nomine, licet duae consonantes sequantur; cum sciamus a terminata adverbia longa esse, ut paulo post: *Et frustra cerno te tendere contra.* E T VESPERE A B ATRO. Id est, ab occidente nubibus confuso, hoc est, quo tendimus: nec enim sine ratione post generalitatem addidit speciem. Quidam autem ideo *atro* dicunt: quia ubi dies occidens, atra omnia facit, id est, noctem.

20. IN NUBEM COGITUR AER. Nubes enim aeris densitas facit, ut: *Densat, erant quae rara modo, & quae densa relaxat:* Contrario: *Scindit se nubes, & in aethera purgat apertum.*

21. NEC NOS OBNITI CONTRA. Κατ' ἄντη: sufficiebat enim aut obniti, aut contra niti. TENDERE. Pro contendere: Aphaerelus est.

Fle-

TANTUM. Aut quantum adversa tempestas valet: aut tantum, pro in tantum, ut: *Quid tantum insano juvas indulgere labori.*

22. SUFFICIMUS. Hic simpliciter; alibi subministrare significat, ut: *Sufficit humerum, gravidas cum vomere fruges.* SEQUAMUR. Fortunam scilicet.

23. QUOQUE VOCAT VERTAMUS ITER. Videtur bis idem dixisse. NEC LITTORA LONGE. A facili: & deest, esse.

24. FIDA. Propter Acestis affinitatem. FRATERNA ERYCIS. Propter Erycem, Butae & Veneris filium; secundum alios, Neptuni & Veneris, regem Siciliae, unum, sicut dicitur, de numero Argonautarum. Sicanos. Corripuit Si, alibi producit, ut: *Sicano praesenta sinu.*

25. RITE MEMOR SERVATA REMETIOR ASTRA. Remetior astra, caelo paulo ante servata: scilicet ante tempestatem. Colligit autem vicinitatem ex ratione cursus, qui a peritis, horis colligitur, quas indicant astra.

27. JAMDUDUM. Non tantum heroicum est, quod dat Aeneae gubernandi scientiam; sed etiam ad prooeconomiam pertinet: dicturus enim: *Et ipse ratem nocturnis rexit in undis.* FRUSTRA CERNO TE TENDERE CONTRA. Ad illud respondit: *Nec nos obniti contra, nec tendere tantum Sufficimus.*

P I E R I I.

namento acerrimi judicii P. Virgilius est usus *oli*, & *quianam*, ad spargendam auctoritatem.

16. OBLIQUATQUE SINUS IN VENTUM. In Longobardico *sinum*, unitatis numero legitur, inemendate: nam etsi absque eccliptici legere-tur, absurdum omnino nescio quid sonaret: & *sinus*, numero multitudinis, vela, poetae libentius appellant.

21. NEC NOS OBNITI CONTRA. In antiquis codici-

- Flecte viam velis. An sit mihi gratior ulla,
 Quove magis fessas optem dimittere navis,
 30 Quam quae Dardanium tellus mihi servat Acesten,
 Et patris Anchisae gremio complectitur ossa?
 Haec ubi dicta, petunt portus, & vela secundi
 Intendunt zephyri. Fertur cita gurgite classis:
 Et tandem laeti notae advertuntur arenae.
 35 At procul excelso miratus vertice montis
 Adventum sociasque rates, occurrit Acestes,

SERVII.

Hor-

28. FLECTE VIAM VELIS. Ex re mira nata declamatio: in terra enim a via deflectimus nos: in mari ipsam flectimus viam. Non ergo velorum viam, sed per vela ipsius cursus viam dixit. *Flecte* autem, significat muta, ut Pacuvius: *Quae meum venenit flexis socium postera*. Et hic ad illud respondit: *Quoque vocas vertamus iter*.

29. FESSAS NAVES. Pro, nos fessos. Vel fessas, quassas, nec ad plenum refectas. DIMITTERE. Pro immittere.

30. DARDANIUM ACESTEN. Ut & supra diximus, Hippotes filiam suam Segestam, ne ad cetos religaretur, superposuit naviculae, & misit quo fors tulisset. Qua delata ad Siciliam, Crimisus fluvius, concubuit cum ea conversus in canem: unde Acestes natus est: vel, ut quibusdam videtur, Egestus: unde supra: *Trojano a sanguine clarus Acestes*. Hujus rei ut esset indicium, nummum effigie canis percussum Siculi habuerunt. Alii dicunt Laomedontem, regem Trojanorum, cum graviter cives sui ab eo ceto, id est, bellua marina, infestarentur, propterea quod mercedem Neptuno ob fabricatos muros negasset, ad templum Jovis Ammonis scitatum misisse de mali remedio vel fine: cui cum esset responsum, ut filiam suam Hesionam belluae offerret: & hoc a civibus facere cogeretur, fore respondit, si ante eorum filias belluae objecisset: quo facto, cum plures puellae a ceto absumptae essent, plerique parentes filias in longinqua miserunt, ex quibus una Troja, nomine Segesta, delata in Siciliam est, & a Crimiso, sicut dictum est, compressa, edidit Acesten. Alii dicunt Laomedontem, cum, sicut narratum est, propter filiam suam seditionem a civibus pertulisset, unum de Trojanis, auctorem seditionis occidisse, filiasque ejus mercatoribus exponendas dedisse: a quibus illae in Sicilia prope Crimisum annum relictas sunt, quarum ille

unam in canem conversus compressit. Quidam dicunt Segestam reversam in matrimonium a Capye ductam, ex quibus Anchisen natum. SERVAT. Hic tenet, ut: *Et tantas servabas filia sedes*: vel certe *servat*, habet.

31. GREMIO COMPLECTITUR OSSA. Quasi de matre dixit: & quaeritur cur hoc Palinurus, cum ad Siciliam suaderet *divertere*, non dixerit; nisi forte quod luctus Aenean nolnerit admonere, propter quod ante Aeneas causa mortis paternae Siciliam oram inlaetabilem dixerit.

32. SECUNDI ZEPHYRI. Quomodo, si tempestas est; sed jam *secundi*, post conversionem navigii.

34. ET TANDEM. Vacans particula est *tandem*; ut: *Et quo sub coelo tandem*: nam cur *tandem*? cum dicat: *Fertur cita gurgite classis*: aut *tandem*, ideo, quia navigantibus etiam cita navigatio tarda videtur; aut tandem periculis liberati. LAETI. Qui in tempore tempestate caruissent. NOTAE HARENAE. Ad notam harenam: & utrum *notae*, dulci? an, quia jam ibi fuerant? ut: *Vix e conspectu Siculae telluris in altum*.

35. EXCELSO. Utrum *arupis*, an *ex celso*, pro excelso? MIRATUS. Is, qui mirabatur: aut certe miratus occurrit. Et bene temperato usus est verbo, ne videretur, aut quasi inhospitalis dolere, aut exultare, voti nescius Trojanorum.

PIERII.

codicibus plerisque, *obnixi* legitur, quod adnotandum fuit: non quia *obniti* candidiorem esse lectionem non agnosceremus; sed quia plerique codices manu scripti eodem modo legunt. NEC TENDERE TANTUM. In aliquot antiquis suaviore numero legitur, *neque*.

29. QUOQUE MAGIS FESSAS OPTEM DIMITTERE NAVIS. Antiqua pleraque exemplaria cum Mediceo, *quove* legunt, particula disjunctiva.

35. AT PROCUL EXCELSO MIRATUS VERTICE MONTIS. In veteribus quibusdam cod. *et procul* legitur

Horridus in jaculis & pelle Libystidis ursae:
Troia Criniso conceptum flumine mater
Quem genuit. Verum non inmemor ille parentum
40 Gratatur reduces, & gaza laetus agresti
Excipit, ac fessos opibus solatur amicis.
Postera cum primo stellas Oriente fugarat
Clara dies; socios in coetum litore ab omni
Advocat Aeneas, tumulique ex aggere fatur:

SERVII.

Dar-

37. HORRIDUS. Terribilis. IN JACULIS. In hastis, Ennius: *Levesque sequuntur in hastis*. LIBYSTIDIS URSAE. Aut re vera *ursae*; aut ferae Africanæ, id est, leonis, aut pardi.

39. NON IMMÉMOR. Litotes figura.

40. GRATATUR. Quidam *gratatur*; non gratulatur; sed laetatur accipiunt; ut, quod ad Trojanorum votum pertinet, doluerit Siciliam reversos; quod ad suum animum, gaudeat. Pacuvius in Hermiona hoc verbum posuit: *Ibo, atque dicam, frequentes ut eant gratatum hospiti*. Accius Pelopidis: *Nec tibi me in hac re gratari decet*. Quidam tamen reprehendunt, quod penitus non dederit verba Acesti gratulanti. REDUCES. Salvos; alibi: *Ut reduces illi ludunt*. GAZA AGRESTI. Opibus rusticis: nam *gaza*, omnis fructus est.

42. STELLAS FUGARAT. Poetice dixit: nam si *stellæ* ab stando dictæ sunt, non fugantur: semper enim fixæ sunt præter planetas, qui propterea ἀπὸ τοῦ πλάσσειν, ab errore dicti sunt. Et est indicativus modus pro conjunctivo, cum fugasset tempestates.

43. CLARA DIES. Ad comparisonem.

44. ADVOCAT AENEAS. Advocata enim proprie concio dicitur. DARDANIDAE MAGNI. Frequenter, ut diximus, ad opus suum Virgilius aliqua ex historia derivat: nam sic omnia inducit, quasi divini honores solvantur Anchisæ, quos constat Julio Cæsari tribuisse Augustum. Et bene dicit: *Genus alto a sanguine divum*: nam per tacitam oeconomiam ostendit, debere Anchisen generis sui honorem mereri: unde est: *Diis genite & geniture deos*.

PIERII.

gitur: quod non ita placet, est & distinctis inde dictionibus præpositione & nomine ex *celso*. Nonnulli tamen malunt una legendum.

36. ADVENTUM SOCIASQUE RATIS. Non est excipiendum risu, quod in antiquis aliquot codicibus *adventum* per *t*, consonante prima, scriptum inveniat. Fuisse siquidem veterum morem nomen hoc ita scribere non inficiatur

Victorinus; sed nos nunc per *d* scribere libentius volunt.

37. ET PELLE LIBYSTIDIS URSAE. Sunt qui *Lybistidis*, per *ss* geminatum, non per *ß* legere contendunt. Quam lectionem ego nusquam in exemplaribus antiquis inveni: neque formam eam gentilis nominis, aut possessivi, aut patronymici, aut quavis alia velint ea nuncupatione appellare, traditam a Grammaticis: quamvis id nomen in multas varietur formas. Primo enim *Libys* est proprium nomen, cujus genitivus *Libyos*, a quo *Libya*. Inde nomina deducta vel gentem, vel quid hujusmodi significantia *hic* & *haec Libis*, & *hoc Liby*, *Libycus*, *ea*, *Libyssa*, *sae*: a quo *Libyssaenus*: a genitivo vero *Libyos*, ex pleonismo *Libyssa*, *Libyssaenus*, *Libyssaenus*, *Libyssaenus*, & quod in frequentissimo est Latinorum, & Graecorum usu, *Libyssa*. Et quoniam apud Stephanum legitur, *Libyam a Lybi dictam*, non importunum fuerit, quid alii quidam super hoc nomine senserint apponere. *Libyam* ab eo dictam, quod inde *Libi* fiat, putat Servius, & plerique alii. Varro vero nomen confictum putat, quod *Libya*, quasi *λίπυσσα τῆ ὕαν*, dici crediderit: cui opinioni Sallustii etiam dictum adcommo-
dant, *Coelo, terraque penuria aquarum*. Eam tamen Isocrates a matre Busiridis ita vocatam dicit, ubi de nobilitate Busiridis his verbis loquitur: *Οἱ πατέρες μὲν ἦν Πισυδάριος, μητὴρ δὲ Λιβύη, & Ἐπάφου, τῆ Διός. Φασὶ πρώτην γυναικα βασιλεύσαντων οὐμνιυμένων αὐτῇ τὴν κατὰ τὴν αἰῶνα.* Fuit itaque Busiris patre Neptuno, matre Libye, quæ Epaphi filia fuit, qui Jovis. Eam autem, quum mulierum prima regnare adgressa esset, suo de nomine regioni nomen indidisse proditum est.

41. AC FESSOS OPIBUS SOLATUR AMICIS. Vetera aliquot exemplaria legunt, & *fessor*; sed magis placet *ac*: quia sequelam quandam cum prope-
ratione subinnuit. Est & *amicos* legere in codicibus aliquot antiquis, ut sit, *fessor amicos*; sed *amicis opibus*, hoc est, gratis, & optatis, longe magis placet.

O o o o

- 45 Dardanidae magni, genus alto a sanguine divum:
 Annuus exactis completur mensibus orbis,
 Ex quo reliquias divinique ossa parentis
 Condidimus terra, moestasque sacravimus aras.
 Jamque dies (ni fallor) adest, quem semper acerbum,
 50 Semper honoratum (sic DI voluistis) habebo.
 Hunc ego, Gaetulis agerem si Syrtibus exsul,

SERVII.

45. A SANGUINE DIVUM. *Divum*, & *deorum*, indifferenter plerumque Poeta: quanquam sit discretio, ut *deos* perpetuos dicamus; *divos* ex hominibus factos, quasi qui diem obierint: unde *divos* etiam imperatores vocamus. Juvenalis: *Respice rivalet divorum*. Sed Varro & Atticus contra sentiunt, dicentes *divos* perpetuos; *deos*, qui propter sui consecrationem timeantur, ut sunt dii manes, quod tangit in duodecimo, dicens: *Diva Deam flagnis, quae fluminibusque senioris Praefidet*.

46. ANNUUS ORBIS. Quia menses in sese recurrunt, & annum faciunt: unde & *annulus*, quasi *annuus*, dictus. Sic alibi: *Atque in se sua per vestigia volvitur annus*, αὐτὸ ἐν αὐτῶν ἀνακύβει, a renovando.

47. DIVINI. Aut laus est, ut: *Divini opus Alcimedontis*. Aut re vera *divini*, id est, vaticinantis: nam ait: *Geniter mihi talia namque Nunc repeto*) *Anchises factorum arcana reliquit*. Multa enim antiqua lectio, Anchisen futurorum scientem concelebrat: aut *Divini*, id est, dei, quia apud Romanos defunctorum parentes Dei a filiis vocabantur.

48. MOESTAS ARAS. Aut ipsi moesti: aut medium se praebet: nam & hominem fuisse novit; & vult eum ex consecratione numen esse: nam *moestas aras*, ad hominem pertinet; id est, diis manibus consecratis. Et quod paulo post dicit: *Altaria linquit*, aliquid vult esse divinitatis, post apotheosin, posteaquam deus confirmatus est: unde est: *Et adytis*: quae templorum sunt: & *Successe tumulo*: quod est hominis.

49. NISI FALLOR. Non quasi nescius dixit; sed propter anni confusionem, quae erat apud maiores: Nam ante Caesarem, qui nobis anni rationem composuit, quam hodieque servamus, intercalabantur dies, ut etiam in Verrinis legimus, scilicet Lunae non congruente ratione. Annum autem primus Eudoxus; post Hipparchus; deinde Ptolemaeus; ad ultimum Caesar apprehendit. ACERBUM. Propter perditum patrem.

50. HONORATUM. Quia deus effectus est. Sic

AR-

DI VOLUISTI. Ut in tertio: *Sic visum superis*. Semper enim de diis salva veneratione conqueritur. Sane subaudiendum extrinsecus.

51. GAETULIS AGEREM SI SYRTIBUS. Si in Getulis Syrtibus agerem, id est, essem. Et bene aut desertos, aut hostiles commemorat locos. Sane multis modis hoc loco ludos fieri debere dicit, a necessitate: *Hunc ego Gaetulis*, &c. ab opportunitate: *Nunc ultro ad cineres ipsius*: ut & praemiis invitet: *Bina boum vobis Troja &c.* deinde genera certaminum: *Quive pedum cursu valet*, &c. & orationem auspicio concludit, dicendo: *Ore favete omnes, & cingite tempora ramis*. EXSUL. Extra solum suum.

PIERII.

45. GENUS ALTO A SANGUINE DIVUM. In codicibus aliquot antiquis, a sanguine Teucri legitur; sed enim magis placet *divum*, ut persuasurus divinos honores celebrandos in honorem patris; idem ipsi sibi sperarent, qui genus a diis ducerent. Et in antiquioribus codicibus dubio procul *divum* habetur.

49. NI FALLOR. In antiquis codicibus, nisi fallor; sed monosyllabum venustius.

51. GETULIS AGEREM SI SYRTIBUS EXSUL. *Gaezulus* cum ae diphthongo prima syllaba scribi dictum. Est vero & *exsul* tam ex aliquot codicibus, quam ex antiquorum marmorum testimonio, ac veterum Grammaticorum praeceptis, per x & r scribendum: idque non eo abusu, quo *maximus*, *auxilium*, *Alexander*, & huiusmodi pleraque in veterum monumentis notata superius memoravimus; sed quia Terentii Scauri, Capri, & quorundam veterum Grammaticorum praeceptum est, *exsul* cum littera s post x scribendum; ut scilicet nominis, quod insertum est, vis appareat. Siquidem *exsul*, extra solum esse significat. Quod vero intermittere coeperit, & in hac dictione, & in aliis nonnullis, inde factum: quia Thufci natura linguae suae s litteram raro exprimerent. Apud Latium vero, unde Latinitas dicta, & ubi orta, & major populus, & magis egregiis artibus pollens, Capri ipsius testimonio, fuisse Thufci, quos nos plurimum sumus imitati.

Argolicove mari deprensus, & urbe Mycenae;
 Annua vota tamen sollemnisque ordine pompas
 Exsequeretur; strueremque suis altaria donis.

55 Nunc ultro ad cineres ipsius & ossa parentis,
 Haud equidem sine mente, reor, sine numine divum
 Adsumus, & portus delati intramus amicos.

Ergo agite, & laetum cuncti celebremus honorem:
 Poscamus ventos: atque haec me sacra quot annis.

60 Urbe velit posita templis sibi ferre dicatis.
 Bina boum vobis Troja generatus Acestes.

S E R V I I.

Dat

52. ARGOLICOVE MARI. Ionio & Adriatico. DEPRENSUS. Occupatus: & proprie navigantium est, ut: *Deprensus olim flatio tutissima nautis*. URBE MYCENAE. Graece dixit: unde singularem numerum posuit. *Mycene* autem, sicut *Thebe*. Juvenalis: *Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis*. Ut sit *Mycene*, *Mycenes*; ut *Agave*, *Agaves*. Potest & exinde videri Latinam fecisse declinationem; ut sit *haec Mycena*, *hujus Mycenae*, ut *Fidena*: & est Periphrasis, *Urbe Mycenae*, id est, *Mycenis*, ut: *Urbem Patavi*.

53. ANNUA VOTA TAMEN SOLENNESQUE. Haec quasi numini. Et *vota*, nove funebre sacrificium dixit, id est, ludos funebres; cum *vota* rerum secundarum sint.

54. SUI DONIS. Congruis; aut certe debitis: sunt enim tantum superiorum; *munera*, inferiorum, ut in Bucolicis: *Phebo sua semper apud me Munera sunt lauri, & suave rubens byacinthus*. Ponit autem altaria, quae superiorum deorum sunt: & hoc ideo: quia Anchises jam deus est. NUNC ULTRO. Argumentum a minore ad majus. *Ultrō* autem, aut *ultra*, id est, insuper, hoc est, amplius, numina praestiterunt: aut *ultrō*, id est, sponte sua, non optantibus, vel volentibus nobis: vult enim ob hoc tempestatem ortam, non ut ab Italia depellerent; sed ut sacra renovarentur Anchisae.

56. SINE NUMINE DIVUM. Sine voluntate, & sine auctoritate.

57. INTRAMUS. Pro, intravimus.

58. LAETUM CELEBREMUS HONOREM. Quomodo *laetum bonorem*? aut pro, nos laeti: aut *bonorem* dixit non exsequias: nam & ventos quasi a numine vult petere. Et eum deum ubique memorat, cum in subsequentibus etiam vim libaret, quod mortuis non licebat.

59. POSCAMUS VENTOS. Utrum tum, id est,

deinde petamus ventos: & utrum a diis, an ab Anchise, quem deum per templa commemorat.

60. POSITA. Constituta, ut: *Et posuere in montibus urbem, Pallantis proavi de nomine Pallanteum*. Dicit autem: Petamus etiam hoc, ut velit nos in urbe constituta singulis quibusque annis sibi sacra persolvere: & bene *sacra*, tanquam de deo: & *urbe posita*, hoc est, non quasi exules & vagi.

P I E R I I.

52. ET URBE MYCENE. In codicibus aliquot antiquis *Mycenae*, cum diphthongo, in aliquot *Mycena* legitur; sed siue *Mycene* legendum velint, ut apud Juvenalem *vetus Thebe*, siue declinationem mutatam, ut Grammatici tradunt, ut in erudito quodam carmine, *Mycena dixit*, aliorum sit judicium: nam Priscianus inveniri quaedam ait singulariter prolata idem significantia. Virgilius quinto: *Argolicove mari deprensus & urbe Mycena*. Mihi sane mirifice placet, quod in Romano codice legi, *Mycenis*, figura elocutionis admodum eleganti. Erant & alii codices, in quibus *Mycenis* legebatur numero multitudinis; sed imperitorum hominum injuria contaminati sunt, ultima ablata syllaba.

58. ERGO AGITE, ET CUNCTI LAETUM CELEBREMUS HONOREM. In antiquis codicibus transpositis dictionibus, & *laetum cuncti celebremus*, habetur.

59. ATQUE HAEC ME SACRA QUOTANNIS. In antiquis aliquot codicibus, *mea sacra*, legitur: a me scilicet instituta; sed quia subsequitur *ferre*, magis placet *me ferre*. Est & *quot annis*, distinctis dictionibus, ut in veterum monumentis: CENTENI QUINQUAGENTI QUOT ANNIS DARENTUR. Et alia hujusmodi.

O O O O 2.

- Dat numero capita in navis. Adhibete Penatis
 Et patrios epulis, & quos colit hospes Acestes.
 Praeterea, si nona diem mortalibus alnum
 65 Aurora extulerit, radiisque retexerit orbem,
 Prima citae Teucris ponam certamina classis.
 Quique pedum cursu valet, & qui viribus audax,
 Aut jaculo incedit melior, levibusque sagittis,
 Seu crudo fidit pugam committere caestu:
 70 Cuncti adsint, meritaque expectent praemia palmae.
 Ore favete omnes, & tempora cingite ramis.

S E R V I I.

Sic

62. IN NAVES. Per naves: *in* enim multa significat, ut diximus supra.

63. QUOS COLIT HOSPES ACESTES. Non ait Siculos; sed quos Acestes incolit.

64. SI NONA DIEM MORTALIBUS ALNUM. Aut pro confirmativa posita est, ut: *Vestro si munere tellus*: ut sit *si*, pro *cum*, id est, cum venerit: aut *si*, pro dubitativa est; ut accipiamus *alnum*, serenum, id est, si dederit diem serenum, & talem, qualis ludis aptus est. Ergo non de die, qui certus est, dubitat; sed de serenitate: unde paulo post: *Serena jam luce*. Et sciendum, quia apud majores, ubicumque quis fuisset extinctus, ad domum suam referebatur: unde est illud in VI. *Sedibus hunc refer ante suis, & conde sepulchro*: & illic septem erat diebus; octavo incendebatur; nono sepeliebatur: unde Horatius: *Novendiales dissipare pulveres*. Unde etiam ludi, qui in honorem mortuorum celebrabantur, *Novendiales* dicuntur. Sciendum, quia etiam domi suae sepeliebantur: unde orta est consuetudo, ut dii penates colantur in domibus. Nonnulli tamen *si*, pro quando accipiunt.

66. PRIMA. Re vera *prima*: nam cetera non eo, quo dicit, editurus est ordine. Ergo *πρῶτα*.

67. QUIQUE PEDUM. Id est, hinc, vel inde. VIRIBUS AUDAX. Hoc ad omnia pertinet. Et potest non subdistingui: quamvis quidam lustrationem accipiant, quod non reddidit.

68. AUT JACULO INCEDIT MELIOR, LEVIBUSQUE SAGITTIS. Id est, jactu velocium sagittarum, ut vacet *ve*. Sic ista junxit in nono: *Insidiis jaculo & longe fallente sagitta*, id est, jaculo longe fallentis sagittae: nam non exhibuit jaculatores. Aut notandum, quod jaculatores promisit, nec exhibuit. MELIOR. Comparativum pro absoluto; sed in usu jam, ut pro absolutis accipiantur.

69. CRUDO CAESTU. Aut crudeli, aut duro: ut sit simpliciter dictum, quod ex corio duro sit.

Caestus autem per diphtongon, pugilum arma significat: habet etiam pluralem numerum, & est quartae formae: nam *cestus*, *cesti*, numeri tantum singularis, sine diphthongo, baltheum Veneris significat.

70. PRAEMIA PALMAE. Id est, virtutis: a praecedenti, id quod sequitur.

71. ORE FAVETE. Apto sermonis usus est, & sacrificio & ludis: nam in sacris taciturnitas necessaria est, quod etiam praeco, magistratu sacrificante, dicebat: *favete linguis: favete vocibus*: hoc est, bona omnia habete; aut tacete. In ludis quoque necessarius favor est, quem propter plausum futuris spectatoribus dat. *Favet* autem ore quis etiam per taciturnitatem. Horatius posuit: *Favete linguis carmina non prius audita musarum Sacerdos*. CINGITE TEMPORA RAMIS. Ex Romano more: nam festis ludis omnis aetas coronata spectabat, quod ostendit per Aeneam, Acestem Alcanium, per quos omnem demonstrat aetatem.

P I E R I I.

68. AUT JACULO INCEDIT MELIOR LEVIBUSVE SAGITTIS. In Antiquis, *levibusque*: atque id expositive positum.

69. SEU CRUDO FIDIT PUGNAM COMMITTERE CAESTU. In antiquis aliquot codicibus transpositis verbis legitur, *Seu pugnam crudo fidis*, quod in medio relinquimus eorum, qui arcanam hanc musicam adamant, judicio perpendendum: ita etiam quod subsequitur transpositis tantum dictionibus variatum.

71. ET CINGITE TEMPORA RAMIS. Quod in Romano codice, & aliquot aliis ita habetur: *& tempora cingite ramis*: nempe ad similitudinem syllabarum concursus evitandum *te, tem, & ra, ra*. Verum hujusmodi syllabarum homophoniae plerumque de industria fiunt a poetis, ut eo loco: *Et nos fas extera quaerere regna*: de quo superiore libro dictum.

Sic fatus, velat materna tempora myrto.

Hoc Helymus facit, hoc aevi maturus Acestes,

Hoc puer Ascanius: sequitur quos cetera pubes.

75 Ille e concilio multis cum millibus ibat

Ad tumulum, magna medius comitante caterva.

Hic duo rite mero libans carchesia Baccho

Fundit humi, duo lacte novo, duo sanguine sacro:

Purpureosque jacet flores, ac talia fatur:

80 Salve, sancte parens, iterum: salvete recepti

Nequidquam cineres, animaeque, umbraeque paternae.

SERVI.

Non

72. MATERNO MYRTO. Vel quasi filius: vel quasi Veneris sacrificaturus marito. Et quia dixerit *ramis* superius, ipse reddidit cum dicit *myrto*. Unde autem *myrtus* Veneri dicata est? Fabula talis est: Myrrha, Cinyrae filia, cum adamasset patrem, & eius se stupro, nocturnis horis captata ebrietate paterna, subiecisset, gravidaque eadem esset facta, prodito incesto, cum patrem insequentem se stricto gladio fugeret, in arborem versa est: quae, cum infantem, quem intra uterum habuerat, etiam in cortice retineret, percussa, ut quidam volunt, a patris gladio; ut quidam, ab apro, parvulum edidit, quem educatum Nymphae Adonem appellaverunt. Hunc Venu. vehementissime dilexit: & cum ira Martis ab apro esset occisus, sanguinem ejus vertit in florem, qui nunquam vento decuti dicitur. Arborem quoque myrtum, ex qua puer natus fuerat, tutelae suae adscripsit: quamvis alii dicant, ideo myrtum Veneri dicatam: quia, cum e mari exisset, ne nuda conspiceretur, latuit in myrto: vel quia fragilis est arbor ipsa, ut amor inconstans: vel quia jucundi odoris, ut: *Sic posita quoniam suaves miscetis odores.*

73. HOC HELYMUS FACIT. Princeps Trojanorum, qui dicitur tres in Sicilia condidisse civitates Ascam, Entellam, Egeiam. Alii dicunt, cum post incensum Ilium cum Aceste in Siciliam venisse, eique participem fuisse. Alii Anchisae nothum filium tradunt fuisse Helymum regem, in Sicilia genitum, & Erycis fratrem fuisse dicunt. AEVI MATORUS. Honestius, quam si aevo maturo diceret: vel certe, aevi maturi.

74. SEQUITUR. Imitatur, ut: *Victriciaque arma sequuntur.*

77. RITE. Secundum ritum sacrificii, quod exigebat, ut libaret de mero Baccho, id est, puro. CARCHESIA autem, genus poculorum est. Dicitur autem & sum-

mitas mali, per quam funes trajiciunt.

78. HUMI. Terrae. LACTE NOVO. Aut statim mulcto: aut post foetum, quod colostrum dicitur, neutro genere. Umbrae autem sanguinis & lacte satiantur: unde foeminae, quae mortuos prosequuntur, ubera tundunt, ut lac expriment: cuncti autem se lacerant, ut sanguinem effundant. SANGUINE SACRO. Victimarum, ut diximus supra. Et notandum, quia partim quasi mortuo pari numero sacrificat; partim impari, quasi deo, ut: *Caedit quinas de more bidentes.* Par namque numerus, divisibilis; per quod mortalitas significatur; impar autem dividi non potest; per quod immortalitas ostenditur: nam legimus: *Numero deus impare gaudet.*

79. PURPUREOSQUE JACIT FLORES. Ad sanguinis imitationem, in quo est sedes animae. Sic in sexto: *Purpureos spargam flores.* Item: *Purpureasque super vestes, velamina nota:* scilicet, ut supra diximus, ut sedis suae cognoscat imitationem.

80. SALVE SANCTE PARENS. *Salve*, & *Vale*, secundum Varrohem, in Logistoricis, synonyma sunt: unde his & in salutatione utimur, & in execrationibus, ut: *Valcant, qui inter nos diffidium volunt:* unde etiam haec mortuis dicimus: non quo eis optemus salutem, in quibus nulla esse potest; sed ut significemus nos, sic digredi, ut ostendamus, eos nunquam in nostram communionem esse venturos. Et hoc verbum *Salve*, apud auctores bonos ter enunciatur invenitur, *Salve Salve resalve ter.* ITERUM. Pro secundo. Hic distinguendum: nam quo tempore sepeliit eum, dixit sine dubio *salve & vale.*

81. RECEPTI NEQUICQUAM CINERES. *Cineres*, pro ipso patre posuit: ac si diceret: *salve pater, de Trojae periculis liberate.* *Nequicquam* autem, sine causa; propter quod sequitur: *Non licuit fines Italos fataliaque arva.* Alii ad historiam supra dicta referunt,

- Non licuit finis Italos, fataliaque arva,
 Nec tecum Ausonium, quicumq; est, quaerere Thybrim.
 Dixerat haec: adytis cum lubricus anguis ab imis
 85 Septem ingens gyros, septena volumina traxit,
 Amplexus placide tumulum, labfusque per aras:
 Caeruleae cui terga notae, maculosus & auro
 Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
 Mille trahit varios adverso sole colores.
 90 Obstupuit visu Aeneas. Ille agmine longo
 Tandem inter pateras, & levia pocula serpens,
 Libavitque dapes, rursusque innoxius imo.

SERVII.

SUC-

distinctione mutata, ut dicant: Recepti iterum cineres, semel ex Troja; semel a Diomede: qui dicitur ossa ejus eruta cum Palladio reddidisse Aeneae. NEQUICQUAM autem, secundum Epicureos, qui dicunt omnia perire cum corpore. ANIMAEQUE, UMBRAEQUE PATERNAE. Vocativus pluralis est: nam Plato, & Aristoteles, & omnes periti, dicunt in homine quatuor esse animas: unam *vitam*, ut in vermibus, qui tantum moventur; aliam *sensualem*, ut in mutis animalibus, in quibus est sensus & timoris & gaudii; tertiam *intellectualem*, ut in hominibus, qui & recte cogitare, & recte judicare possunt; esse etiam quartam, infra omnes, quae *φυσική* vocatur, *naturalis*, ut est in herbis & in arboribus, quae etiam motu carentes, vitam tamen habent: nam & nascuntur, & crescunt, & percutiunt: unde est: *Atque interfice messes*. His rebus colligitur, hominem harum omnium animarum esse participem: unde & Salustius ait: *Alterum nobis cum diis; alterum cum belluis commune est*. De umbris autem facilis est probatio: nam si quatuor sunt animae, sequitur, ut tot sint umbrae; ut si quis inter duas stet lucernas, geminam umbram creat. Hoc autem de animis etiam Lucretius asserit; sed non tantum veritati studet, quantum sectae Epicureae. Alii, ista fugientes, dicunt *animas*, & *umbras*, genitivum esse singularem; ut sit, *cineres umbrae & animae paternae*, quod non valde probandum est: nec enim umbra, aut anima cineres habent.

83. QUICUMQUE EST. Aut quia adhuc eum nusquam vidit: aut taedio longae navigationis hoc dicit.

84. ADYTIS AB IMIS. Ecce, sicut dictum est, ubique tanquam de deo loquitur: templo-

rum enim & deorum *adyta* dicimus. LUBRICUS ANGUIS. Labilis; alias locum dicit, ut *Per lubrica surgens*. Alii hoc secundum Platonem dictum volunt, qui ait, animas per septem circulos ad corpora penetrare.

85. SEPTEM INGENS GYROS. Loci genium per magnitudinem vult probare: nullus enim locus sine genio, qui per anguem plerumque ostenditur. Persius: *Pinge duos angues: pueri (sacer est locus) extra Mejit*. Sane hunc locum de Homero sumpsit, qui inducit Graecos apud Aulidem omen futuri decennalis belli ex serpente collegisse, qui etiam matrem consumpsit novem pullis comedis. Εἰς ἱερὸν μίαν σῆμα, δῖον, ἱερὸν δὲ τοῖς. Ita ergo nunc etiam Aeneae omen sui erroris ostenditur septem gyris: nam septimus ei annus est finis erroris: & est optimum figmentum. Annus enim secundum Aegyptios indicabatur ante inventas literas picto dracone, caudam suam mordente: quia in se recurrit. GYROS. Nomen legimus: verbum exinde non invenimus.

86. AMPLEXUS PLACIDE. Hoc est molliter, quiete repens; nec dixit corripuit, sed *amplexus* est.

87. CAERULEAE CUI TERGA NOTAE, MACULOSUS ET AURO SQUAMAM INCENDEBAT FULGOR. *Caeruleae notae*, & *auro fulgor*, hoc est, auri fulgore variatus. INCENDEBAT. Id est, illustrabat.

90. AGMINE LONGO TANDEM. Post illos gyros tandem longo repere coepit *agmine*, id est, impetu, tractu. SERPENS. Participium est, non nomen; ac si diceret, *repens*.

92. LIBAVITQUE DAPES. Leviter gustavit epulas superpositas, quae *filicernium* vocantur, quasi *filicenum*, super filicem positae: quae, peractis sacris, senibus dabantur; ut se cito morituros cognoscerent.

Successit tumulo, & depasta altaria liquit.
 Hoc magis inceptos genitori instaurat honores,
 95 Incertus, Geniumne loci, famulumne parentis
 Esse putet: caedit quinas de more bidentis,
 Totque sues, totidem nigrantis terga juvencos:
 Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat
 Anchisae magni, manisque Acheronte remissos.
 100 Nec non & socii, quae cuique est copia, laeti
 Dona ferunt: onerantque aras, mactantque juvencos.
 Ordine aëna locant alii, fusique per herbam
 Subjiciunt veribus prunas, & viscera torrent.
 Expectata dies aderat, nonamque serena
 105 Auroram Phaëthontis equi jam luce vehebant:
 Famaque finitimos & clari nomen Acestae

S E R V I I.

Ex-

93. DEPASTA ALTARIA. *Altaria*, species ararum. *Depasta* autem, non a se: nam supra ait: *Libavitque dapes*. Sed hoc dicit: tam diu permansit, quamdiu cuncta aris superposita flamma consumeret.

95. GENIUMNE LOCI. Quia (ut diximus) nullus locus sine genio est. FAMULUMNE PARENTIS. Fuit enim haec majorum consuetudo, sicut hodieque apud Indos est, ut, quotiens reges moriebantur, cum his dilecti equi vel servi, & una de uxoribus charior, circa rogam occisi incenderentur: inter quos de hoc ipso erat magna contentio. Possumus autem *famulum*, servum sepultum cum Anchiā accipere: aut per Apotheosin deum ostendit effectum, unde ei *famulum* dat, quasi ministrum. Singula enim numina habent inferiores potestates ministras, ut Venus Adonim: Diana Virbium: aut certe secundum Pythagoram dicit, qui primus deprehendit, de medulla hominis, quae est in spina, anguem creari: quod etiam Ovidius in quintodecimo Metamorphoseon dicit, loquente Pythagora.

97. NIGRANTES TERGA. Nigra terga habentes.

99. MANESQUE ACHERONTE REMISSOS. Aut venientes de Acheronte ad hanc parentationem: aut certe *remissos Acheronte*, qui jam in Acheronte non essent, post Apotheosin factam *Remissos*, ut remitterentur, post divinitatis confirmationem.

100. QUAE CUIQUE EST COPIA. Pro sua quisque facultate.

101. LAETI DONA FERUNT. Alacres, libenter & ipsi conferunt parentationem.

102. FUSI. Id est, strati.

105. PHAETHONTIS. Solis, ἀπὸ τοῦ φαίνω: vel potius, ἀπὸ τοῦ φαῖος ἢ αἶθρ. Sane de Phaethonte fabulam in decimo plenius invenies.

106. FAMAQUE FINITIMOS. Utrum per se potius audienda; an & ipsa ad Acesten referenda; an subtiliter ad Aeneam fama; nomen ad Acesten?

P I E R I I.

96. CEDIT QUINAS DE MORE BIDENTES. In Romano codice legere est, *binas*: neque defuncti, qui manibus pari numero hostias mactari solitas dicant. In quibusdam aliis exemplaribus scriptum observes, *ceditque binas*, quod mihi subindicat *quinas* legendum. Siquidem v saepe mutari solitum in b litteram adnotavi: postea interjectum est punctum, quod q, a dictione sic scripta q. *binas*, dissepieret: ignarique artis metricae, *ceditque binas* legendum putavere. *Quinas* vero bona pars veterum codicum habet. Jam vero *bidentis* & *nigrantis* per i passim scripta sunt.

101. DONA FERUNT ONERANTQUE ARAS. In antiquis aliquot codicibus absque copulativa particula legere est: *Dona ferunt, onerant aras*; sed mihi copula ea inserta plurimum adridet.

103. SUBJICIUNT VERBUS. In antiquis *subjiciunt*, duobus ii in unum, idque figura oblonga coeuntibus: & *veribus* per i pene ultima, ex veterum monumentis, & Grammaticorum praeceptionibus.

106. FAMAQUE FINITIMOS ET CLARI NOMEN ACESTAE

Excierat. Laeto conplerant litora coetu,
 Visuri Aeneadas: pars & certare parati.
 Munera principio ante oculos, circoque locantur
 110 In medio: sacri tripodes, viridesque coronae,
 Et palmae, pretium victoribus, armaque, & ostro
 Perfusae vestes, argenti aurique talenta:
 Et tuba commissos medio canit aggere ludos.
 Prima pares ineunt gravibus certamina remis
 115 Quatuor, ex omni delectae classe, carinae.
 Velocem Mnestheus agit acri remige pristin,

SERVII.

107. EXCIERAT. Evocaverat, invitaverat.
 LAETO COETU. Pro, ipsi laeti.

108. VISURI AENEADAS. Potest & absolute accipi *visuri Aeneadas*: potest & per syllepsin subaudiri, *certantes*. CERTARE PARATI. Hoc est parati ad certandum.

109. CIRCO. Hoc est, in spatio ludorum loco. LOCANTUR. Ponuntur.

110. SACRI TRIPODES. Sic pulchri, ut sacros putares: vel quales sacrari solent: nec enim sacrilegus erat, ut sacra donaret: & sic dictum est, ut: *Dodonesque lebetas*: quales sunt in Dodona.

111. ET PALMAE PRETIUM VICTORIBUS. Zeugma utriusque lateris: nam *victoribus pretium*, & ad supra dicta, & ad dicenda pertinet.

112. ARGENTI AURIQUE TALENTA. *Talentum*, secundum varias gentes, varium pondus est; sed apud Romanos talentum est sexaginta librae, sicut Plautus ostendit in *Mostellaria*, qui ait, *duo talenta esse centum viginti libras*. *Talentum* vero *Aegyptium*, pondo octoginta. Varro tradit *talentum* pro balance; sicut Homerus: *Χρυσὴν πατὴρ ἐτίθει τέλαντα*. *Talentum* autem minarum LX. Mina, drachmarum C. Drachma, obolorum VI. Obolus aera continet VI. Aes, minuta VI. Legimus etiam *talentum* esse paululum quiddam: nam Homerus in ludis funebribus Patrocli, ultima praemia dicit duo talenta. Quod nos cogit aliquid minimum intelligere: nam si primus victor bovem accipit, consequens non est, ut dicamus, ultimum tam magnum accepisse praemium: unde apparet *talentum* etiam minimum quiddam significare.

113. ET TUBA COMMISSOS. Romano more: sicut hodieque videmus omnibus ludis funebribus, ut sunt divorum: nam si sacri sint, id est, festi, lustrantur faculis. Ante etiam ab hymnis incipiebant.

Mox

114. PRIMA CERTAMINA. Punico bello primo naumachiam ad exercitium instituere Romani: postquam probarunt exteras gentes etiam navali certamine plurimum posse: ad quam rem in hoc certamine alludit poeta. PARES. Aut pariter, aut diversis comparabiles rebus, ut sequentia indicant: *Melior remis, sed pendere pinus Tarda tenet*. Aut *pari* ordine remorum, quamvis Gyaë tantummodo triremem dicit: aut *pares*, ita, ut ante certamen videbantur. GRAVIBUS REMIS. Fortibus, ut: *Feris ense gravem Tymbracus Osyris*: nam graves inferunt tarditatem.

116. REMIGE. Erit nominativus *remex*. *Serenus*: *Semiremex Herculis*. PRISTIN. Vel a tutela depicta: vel *ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ κύματα*. id est, a secandis fluctibus.

PIERII.

ACESTAE EXCIERANT. In Romano codice, & in Longobardico *exierat* legitur, quod non placet. Et Priscianus ut *cii* praeteritum comprobaret, *excierat* ex hoc Virgiliano versu citat: scribendum vero singulari numero *excierat*, etiam ex antiquis codicibus.

112. ARGENTI AURIQUE TALENTA. In codicibus aliquot antiquis, *auri argentique* legitur; sed altera lectio melior, & numero, & ordine rei, ut illud: *Argenti atque auri memoras quae multa talenta Gnatidis parce tuis*.

116. REMIGE PISTRIN. In antiquis plerisque codicibus *pistrin* legitur, quam *περὶ τὸ περὶ τὰ κύματα* dictam volunt, hoc est a secandis fluctibus, *pistrin* vero pro navigii forma Nonius Marcellus agnoscit (nisi codices corrupti sunt) ad similitudinem marinarum *pistrin*, quae longi corporis sunt, sed angusti.

Mox Italus Mnestheus, genus a quo nomine Memmi,
 Ingentemque Gyas ingenti mole Chimaeram,
 Urbis opus: triplici pubes quam Dardana versu
 120 Impellunt, terno confurgunt ordine remi.
 Sergestusque, domus tenet a quo Sergia nomen,
 Centauro invehitur magna; Scyllaque Cloanthus
 Caerulea: genus unde tibi, Romane Cluenti.

SERVII.

Est

117. MOX ITALUS. Subaudi futurus. Ipse enim familiam Memmiorum constituit. Et bene laudat familias nobilium: nam a Sergesto Sergia familia fuit: a Cloantho Cluentia: a Gya Gymania, cujus nunc facit mentionem. Nobiles autem familias a Trojanis fuisse Juvenalis ostendit, ut: *Jubet a praecone vocari Ipsos Trojugenas*. A QUO NOMINE. Scilicet Mnesthei: & Mnestheus sic est, ut Tydeus Tydei: nam diphthongus Graeca est. MEMMI. Pro Memmiorum, genitivus singularis pro plurali: vel a quo nomine genus Italicorum est, Memmii: ut non sit genitivus singularis sed nominativus pluralis.

118. INGENTI MOLE. Motu, ut: *Magna se mole moventem*. CHIMAERAM. Fabula, ex qua hoc nomen translatum est, talis est: Bellerophon, admissa per ignorantiam caede, profugit ad Proteum, Argivorum regem: a quo cum esset susceptus hospitio, a Scheneboea uxore ejus ad amatum de stupro interpellatus est: qui cum frequentius hoc se indicaturum Proeto minaretur, praecoccupatus a Scheneboea ipse apud Proetum accusatus est, tanquam reginae castitatem adpetisset: quem cum Proetus ad Iobatem, Lyciae regem, socerum suum, cum litteris signatis, quibus praecipiebat ut puniretur, misisset, Iobates Bellerophontem adversus Timpios, sive Solimos, gentem ferocissimam misit, quos cum ille superasset, revertens in insidias, quas sibi Iobates struxerat, incidit: quibus etiam prostratis, novissime missus adversus Chimaeram, triplex monstrum; siquidem prima pars leo erat, posterior draco, in medio caput caprae, quod ignes efflabat. Hanc ille vestus Pegaso equo, qui volabat, occidit. Miratus hanc constantiam Iobates filiam suam ei cum parte regni in matrimonium dedit.

119. URBIS OPUS. Ita magna, ut urbem putares. TRIPLICI VERSU. Omnes enim Triremes fuerunt. Versu autem, aut ordine, ut: *Ille etiam seras in versum distulit ulmos*. Aut versu, tractu, a verrendo, ut: *Aequora verrebant caudis, aestumque secabant*: Sane unus est sensus: & est Graecum, nam illi *εἶξον* dicunt.

120. PUBES IMPELLUNT. Figura est, ut: *Pars in frustra secant*. Et sciendum, inter Barbarismum & Lexin, hoc est, Latinam & perfectam elocutionem, Metaplasium esse, qui in uno sermone fit ratione vitiosus. Item inter Solocismum & Schema, id est, perfectam sermonum connexionem, figura est, quae fit contextu sermonum, ratione vitiosa. Ergo Metaplasmus & Figura media sunt, & discernuntur perititia & imperititia. Fiunt autem ad ornatum.

121. DOMUS SERGIA. Familia, ut: *Da propriam Thybracae domum*. Et inde est Sergius Catilina. TENET. Ultra tenet, vel servat.

122. CENTAURO MAGNA. Foeminini est generis, si de navi dicas, ut Terentius: *In Eumelum suam*; cum comoediam diceret. Juvenalis contra sensit, dicens: *Et intergo necdum finitus Orestes*. Sed sciendum, genera plerumque confundi, aut metrica ratione, aut hiatus causa. Sic Horatius: *Nec cupido sordibus auferis*: cum significantes cupiditatem foeminino genere dicamus. Ipse etiam Virgilius ait: *Timidi damae, cervique fugaces*: cum ipse secundum fidem dixerit: *Cum canibus timidae veniunt ad pocula damae*. Et Horatius: *Et superjecto pavidae natarunt aequore damae*.

123. CAERULEA. Aut nigra, aut alta carina: omne enim altum, nigrum est, ut: *Scrupea tanta lacu nigro, nemorumque tenebris*. CLUENTI. Ad ipsum Apostrophe est.

PIERII.

119. TRIPLICI PUBES QUAM DARDANA VERSU IMPELLUNT. Est antiquus codex, in quo scriptum est *impellis*, numero unitatis; sed altera lectio ex Mediceo & aliquot aliis magis placet, utpote figuratior.

122. CENTAURO INVEHITUR MAGNA. Codices aliquot antiqui, *magno* legunt. Sed magis placet *magna*, foeminino genere, quod agnoscit Servius. Esse vero *magno*, virili genere, librarii errorem, ostendit lectio, quae subsequitur: *Scyllaque Cloanthus Caerulea*: quod genus neque navi, neque Scyllae possis adcommodare.

123. GENUS UNDE TIBI ROMANE CLUENTI. In

P p p p

Est procul in pelago saxum spumantia contra
 125 Litora, quod tumidis submersum tunditur olim
 Fluctibus, hiberni condunt ubi sidera cori:
 Tranquillo filet, inmotaque adtollitur unda
 Campus, & apricis statio gratissima mergis.
 Hic viridem Aeneas frondenti ex ilice metam
 130 Constituit signum nautis pater: unde reverti
 Scirent, & longos ubi circumflectere cursus.
 Tum loca sorte legunt, ipsique in puppibus auro
 Ductores longe effulgent ostroque decori.
 Cetera populea velatur fronde juvenus,
 135 Nudatosque humeros oleo perfusa nitescit.
 Confidunt transtris, intentaque brachia remis:

SERVII.

In.

124. EST PROCUL. Modo haud nimis longe, ut & supra diximus. Sic in Bucolicis de nimia vicinitate ait: *Serta procul tantum capiti delapsa jacebant*. Interdum & satis longe significat.

125. OLIM. Tunc fere, cum cori nubibus abscondunt & obruunt sidera.

127. TRANQUILLO. Melius septimus casus est, quam dativus.

128. CAMPUS. Saxi latitudo. APRICIS. Sole gaudentibus. Sane *apricus* & locus dicitur sole calens; quod est opaco & abdito contrarium: & *apricos* homines dicimus, locis apricis gaudentes. Virgilius: *Duceres apricis in cellibus irra colorem*. Persius: *Nostri ut Floralia possint Aprici meminisse senes*. *Apricum* autem quasi *arduum*, sine frigore: inde & *Aphrica*, quod est calidior. MERGIS. Esacus Priami filius fuit: hic se praecipitavit de muro, nec periit: & cum hoc saepius faceret, deorum miseratione in avem conversus est: quae ad imitationem praecipitandi quasi idem facit, saepe mergendo.

129. FRONDENTI EX ILICE. Haec enim arbor in tutela Jovis est: & *frondenti*, pro frondente, dativus proablativo.

131. CIRCUMFLECTERE. Bene uno sermone & profectionem complexus est, & reversionem.

132. LEGUNT. Eligunt.

133. DUCTORES. Domini navium, non gubernatores.

134. POPULEA VELATUR FRONDE JUVENTUS. Hebe, Graece *Ἥβη*, est juvenas, filia Junonis, uxor Herculis. Nunc ergo aut propter hoc juvenus utitur populeis coronis: aut ad imita-

tionem virtutis. *Populus* enim Herculi consecrata est, ut: *Populus Alcidae gratissima*. Aut *populea*: quia ludi funebres sunt, & haec arbor ab Hercule ab Inferis illata est, cum canem Cerberum extraheret: nam & ipsa arbor *Acherusia* vocatur.

135. NUDATOS. Bene *nudatos*: qua veste tecti esse consueverunt: nam *nudum* est, quod nunquam tegi solet, ut facies. OLEO PERFUSA. Oleo perfusos habens.

136. TRANSTRIS. Et *transtra* dicuntur, & *juga*, ut in sexto: *Inde alias animas, quae per juga longa sedebant*. INTENTA. Porrecta: & bene eodem sermone in diversis usus est rebus: aliter enim brachia, aliter intendimus mentem.

PIERII.

aliquot exemplaribus antiquis, *Cluenti* legitur: quam primam crediderim cognominationem fuisse. Inde *Cluentium* dici coeptum: quo modo saepe apud Ciceronem habetur.

136. INTENTAQUE BRACHIA REMIS INTENTI EXPECTANT SIGNUM. Servius quidem & *intenta brachia*, & *intenti juvenes* agnoscit; neque tamen idem repetitum, quum diversa sit significatio: aliter enim brachia, aliter mentem intendimus, ait ille. Sed enim in codicibus aliquot antiquis legere est, *nudataque brachia remis intenti*. Quae si placeat elocutio, ubi lectum erit: *Caetera populea velatur fronde juvenus, Nudatosque humeros oleo perfusa nitescit*: suspendantur illa duo verba, *confidunt transtris*: inde per continuationem superioris membri, *Nudataque brachia*

Intenti expectant signum, exultantiaque haurit
 Corda pavor pulsans, laudumque arrecta cupido.
 Inde, ubi clara dedit sonitum tuba, finibus omnes
 140 (Haud mora) profluere suis: ferit aethera clamor
 Nauticus: adductis spumant freta versa lacertis.
 Infundunt pariter sulcos, totumque dehiscit
 Convulsam remis rostrisque stridentibus aequor.

SERVII.

137. EXULTANTIAQUE HAURIT CORDA PAVOR PULSANS. Hypallage, omni parte pulsans pavor corda haurit, id est, ferit, & exultare facit, ut: *Latus hauris apertum*.

138. LAUDUMQUE. Ne esset turpe, quod ait pavor. Sane istae sunt bellorum proluiones: unde etiam ad tubam geruntur. Sed sciendum maioris aetatis funera ad tubam solere efferri. Persius: *Hinc tuba candelae*. Minoris vero ad tibiae, ut Statius de Archemoro: *Tibia enim teneros solitum deducere manes*.

139. FINIBUS OMNES. Secundum naturam ante generali usus est descriptione, venturus ad specialitatem.

PIERII.

chia remis Intenti expectant signum. Priscianus tamen *intenta* agnoscit cum Servio, ubi Accusativo inquit inveniri passiva conjuncta, sed figurate, ut: *laeditur manum: frangitur pedem*.

Virgilius: *Intentaque brachia remis Intenti expectant signum*: atque hoc alibi repetit, dictumque asserit, ut: *Nuda genu, & Lacerum crudeliter ora*. Apud quem tamen, etiam si *nudata*, leges, traditam ab eo regulam nihil immutabis: quum de modo elocutionis, non de vocabulo sit sermo. Utrobique autem in veteribus Prisciani codicibus *intenta* scriptum est.

143. CONVULSUM REMIS ROSTRISQUE STRIDENTIBUS AEQUOR. Dissimulandum jam, quod in antiquis codicibus habetur, *convulsam*. Et ut Victorinus scribendum praecipit *convulsam*. Illud autem diligentius examinandum, quod olim, quodque nostra maxime aetate Grammaticorum omnium ingenia perturbat, *rostrisque stridentibus*. In quo variant & ipsi quoque codices antiqui, totque tibi offerunt lectiones, ut cui potissimum adhaereas, ambigere cogaris: nam quum post dictionem *rostris*, quae particula copulativa multorum omnino veterum exemplarium consensu subsequatur, veriti plerique sunt *stridentibus* adscribere, quod primam in eo verbo syllabam produci persuasum haberent. Hinc in vetusto quodam codice, *rostrisque sonantibus*, scriptum est. Hinc alii *in striden-*

tibus abundare putaverunt; quod omnino plerisque aliis locis factum deprendi, in Romano praesertim codice, suspicatique sunt *tridentibus* legendum. Alii *ruentibus* adinvenere, quae in opinione litteratissimos aetate superiore viros fuisse accepimus. Sed enim lectiones hujusmodi in nullo ex antiquis exemplaribus, quae undique conquisita inspexerim, offendi. In Ob longo illo codice pervetusto, quem Pomponii Laeti delicias fuisse dicunt, *rostrisque rudentibus* legitur: quod improprie dictum videtur. Quum vero bona codicum antiquiorum pars *rostrisque stridentibus* habeat, eamque lectionem agnoscat Apronianus, non absurdum forte fuerit dicere pedem insolitum, quippe Amphimacrum, vel Molossum potius quarto loco positum: nisi Poetam auctoritate sua primam in *strideo* syllabam, quippe quae *strida* sit, vocalis dichrona, corripuisse quis asserere voluerit. Neque obstitit, quod, *que*, tribus consonantibus inhaerentibus produci debere videatur: quum *r* inter liquidas quoque reiecta sit, Capri testimonio, & ab Etruscis inter eas litteras, quae vix pronuntiarentur, habita; licet olim suae cujusdam potestatis, sonoque suo etiam absque vocalium adminiculo sonora videretur. Sed quid obsecro magis proprium, quam in eo strepitu exprimendo, per eam syllabarum asperitatem, ut vastum nescio quid praeter etiam rationem musicam audiatur legere, *Convulsam remis rostrisque stridentibus aequor*. Quamvis neque quidem ea mihi lectio displiceat, quam probant litterati plerique viri, *rostrisque tridentibus*. Quam lectionem ab Academia Neapolitana profectam indicavit mihi Angelus Colotius, vir apprimae litteratus. Videtur vero *tridentibus* dictum a specie rostri, tridentali effigie: cujusmodi ea est, quae in Agrippae nummis habetur: nam in honoribus Agrippae habitis nummi etiam cum navi rostrata cusi. s. c. quod Virgilius in clipeo tangit: *Tempora navali fulgent rostrata corona*. Movet me praeterea Valerii Flacci parodia ita dicentis: *Volat immixtis cava pinus habenis, Infundisque salum: & spumas vomit aere tridenti*.

- Non tam praecipites bijugo certamine campum
 145 Corripuere, ruuntque effusi carcere currus:
 Nec sic inmissis aurigae undantia lora
 Concussere jugis, pronique in verbera pendent.
 Tum plausu fremituque virum, studiisque faventum
 Consonat omne nemus: vocemque inclusa volutant
 150 Litora: pulsati colles clamore resultant.
 Effugit ante alios, primisque elabitur undis
 Turbam inter fremitumq; Gyas: quem deinde Cloanthus
 Consequitur, melior remis: sed pondere pinus
 Tarda tenet. Post hos aequo discrimine Pristis
 155 Centaurusque locum tendunt superare priorem.
 Et nunc Pristis habet, nunc victam praeterit ingens
 Centaurus: nunc una ambae junctisque feruntur
 Frontibus, & longa fulcant vada falsa carina.

SERVII.

Jam-

144. **PRAECIPITES**. Festinantes, ut: *Praecipiter vigilare*: & est hyperbole. Alias *praecipites*, temerarii & inconfulti. **BIJUGO**. Pro, bigarum: nove dixit. Sane & hoc celeritatis est: plures enim se impediunt.

145. **CARCERE**. Usurpavit: nam *carcer*, est numero tantum singulari, custodia noxiorum; *carceres* vero, numero tantum plurali, ostia & repagula, quibus equi arcentur: unde & *carceres*, quasi *arceres*, secundum Varonem.

147. **JUGIS**. Pro equis jugalibus. **UNDANTIA**. Large effusa.

149. **CONSONAT**. Ideo *consonas*, propter echo: nostrae enim vocis est aemula: unde & **RESULTANT**, ait.

151. **ELABITUR**. Praecurrat celeriter, ut: *Labore nymphe polo*.

152. **TURBAM INTER**. Tumultum, hoc est, in ipso principio.

154. **DISCRIMINE**. Vel interstitio, vel certamine, vel cursu. Et bene variat, nunc naves, nunc ductores commemorans.

155. **PRIOREM**. Inter se, hoc est, tertium.

PIERII.

146. **NEC SIC IMMISSIS**. Veteres aliquot codices manu scripti legunt, *Non sic immissas*: ut sit altera periodus. Sed vulgata lectio omnino receptior.

151. **PRIMUSQUE ELABITUR UNDIS**. In Romano codice, in Longobardico, in Mediceo & aliquot aliis legere est: *primis undis*.

156. **ET NUNC PRISTIS ABIT**. In antiquioribus codicibus legere est: *Et nunc Pristis habet*. Sed quamvis *pristin*, ut paulo ante dicebamus *παρὰ τὸ ἀπὸ* dictam velint, nihil me moverit, utrum & prima an secunda syllaba collocetur, quum multa hujusmodi ex metathesi tam apud Graecos, quam apud Latinos enuntiari soleant. Quod vero *habet* legitur, ideo placet, quod intelligitur de priore loco, quem ambo superare contendebant. Sicuti tamen *abitis* magis placeat, illi sit integrum suo jure legere. Eam sane lectionem ego raro in his codicibus antiquis observavi, nisi subdititiam, priore abraza lectione, quae scilicet *habet* erat. Non praeterito autem esse veteres codices, in quibus supra verbum *habet*, adscriptum sit loco paraphrasis, *Victoriam*.

158. **ET LONGAE FULCANT VADA SALSA CARINAE**. In Romano codice legere est: *Et longa fulcant vada falsa carina*: neque obstat, quod duo sint, quum subintelligi possit, unusquisque sua. In Mediceo quidem *carina* prius fuerat; sed aliena manu & atramento *carinae* factum. Est ibidem *longe* absque diphthongo, ut adverbium videatur; quanquam ea in aliis quoque nominibus desideratur.

Jamque propinquabant scopulo, metamque tenebant,
 160 Cum princeps medioque Gyas in gurgite victor
 Rectorem navis conpellat voce Menoeten:
 Quo tantum mihi dexter abis? huc dirige cursum.
 Litus ama, & laevas stringat sine palmula cautes;
 Altum alii teneant. Dixit. Sed caeca Menoetes
 165 Saxa timens, proram pelagi detorquet ad undas.
 Quo diversus abis? iterum: pete saxa, Menoete,
 Cum clamore Gyas revocabat: & ecce Cloanthum
 Respicit instantem tergo, & propiora tenentem.
 Ille inter navemque Gyae scopulosque sonantis
 170 Radit iter laevum interior, subitusque priorem
 Praeterit, & metis tenet aequora tuta relictis.
 Tum vero exarsit juveni dolor ossibus ingens:
 Nec lacrimis caruere genae. Segnemque Menoeten,

SERVII.

Obli-

159. METAMQUE TENEBANT. Nauticum verbum.

160. PRINCEPS. Modo ordinis est.

162. QUO TANTUM MIHI. Vacat *mibi*, ut solet plerumque.

163. LITUS AMA. *Litus*, est omne quod aqua alluitur: unde & saxum *littus* vocavit. STRINGAT. Radat: ac si diceret: hoc volo, quod times. PALMULA. Extrema pars remi, in modum palmae protenta.

166. ITERUM. Hoc verbum & a poeta potest dici, ut: *Iterum revocabas*: & a Gya, ut: *Quo abis iterum*: non, *iterum pete*.

169. INTER NAVEMQUE. QUE vacat.

172. EXARSIT JUVENI. Causa pendet ex causa. Horatius: *Non ego hoc ferrem calidus juvena consule Planco*.

173. NEC LACHRYMIS CARUERE GENAE. Nimis irascentum est. Cicero de Verre: *Cum irasceretur, lachrymas interdum vix tenere*.

PIERII.

160. CUM PRINCEPS. In antiquis aliquot codicibus scriptum est *sum*.

162. HUC DIRIGE CURSUM. Vulgata quidem exemplaria *cursum* habent; sed in Romano & plerisque aliis uno exemplo legas, *gratum*. De navigatione tamen *cursum* potius dici passim observes.

163. LITUS AMA, ET LAEVAS. In Longobardico legere est, *Litus amet, laevas*, non

quod utrumque de palmula dicatur: nam qui sensus in palmula ut amare possit, nisi figurate dicatur? Sed quia *amet* per Apostrophen una elisa vocali scriptum fuerit in antiquis: quam scriptionis rationem, aliquot veterum inscriptionibus, quae adhuc in marmoribus restant, alibi comprobavimus. Et quia forte dicerent aliqui, apostrophen apud Latinos in uno tantum verbo *est* fieri solitam; invenimus *horunc* pro *horum hunc*. In antiquissimo monumento ad Divi Bartholomaei Pontem, qui jungit insulam Aesculapii, Janiculum versus, ita luculentissimo scriptum Senariolo: GNA-TOS DUOS CREAVIT HORUNC ALTERUM. Ibi enim *u* & *m* litterae una cum aspirationis nota elisae sunt; nisi quis maluerit *horunc* pro *horunce*, positum, ut ex *bocce*, *bocce*; demum *boc*: de quo superius disputatum eo loco: *Hoc erat Alma parens*.

167. CUM CLAMORE GYAS REVOCABAT ET ECCE CLOANTHUM RESPICIT. Multi expungunt *et*, quod in antiquis codicibus particulam eam adserant non inveniri. Id qua ratione suffulciant, viderint. Ego sane & in Vaticanæ bibliothecae codicibus, & in plerisque aliis, qui mihi prae manibus fuerunt, passim *et* ipsum notatum animadverti: quare pro iis, qui Throchaicum quarto loco statuere in hoc versu volunt, nihil habeo certi, quod ex antiquis codicibus asserre possim.

170. SUBITUSQUE PRIOREM PRAETERIT. In
 PPP PP 3 Medi-

- Oblitus decorisque sui sociumque salutis,
 175 In mare praecipitem puppi deturbat ab alta.
 Ipse gubernaclo rector subit, ipse magister:
 Hortaturque viros, clavumque ad litora torquet.
 At gravis, ut fundo vix tandem redditus imo est
 Jam senior, madidaque fluens in veste, Menoetes,
 180 Summa petit scopuli, siccaque in rupe resedit.
 Illum & labentem Teucris, & risere natantem:
 Et falsos rident revomentem pectore fluctus.
 Hic laeta extremis spes est accensa duobus,
 Sergesto Mnestheoque, Gyan superare morantem.
 185 Sergestus capit ante locum, scopuloque propinquat:
 Nec tota tamen ille prior praeunte carina:
 Parte prior: partem rostro premit aemula Pristis.

SERVII.

At

174. DECORISQUE SUI. Inhonestum enim est irasci, duci praesertim. SOCIUMQUE SALUTIS. Possumus intelligere, *oblitus salutis suae socium*, id est, gubernatorem. Possumus & *socium salutis oblitus*, pro sociorum, praecipitato scilicet gubernatore.

176. IPSE GUBERNACLO. Ut ostenderet, nihil esse, quod etiam ipse non posset implere: ut in VI. Aeneid. *Cui deinde subibis*.

177. HORTATURQUE VIROS. Aut ipse dicit Celestina: nam *hortatores* dicuntur: aut *hortatur* ideo, quia consternati fuerant, perduto gubernatore. CLAVUM. Fustem gubernaculi.

179. JAM SENIOR MADIDAEQUE FLUENS IN VESTE MENOETES. Contra illud, quia occurrebat gubernatorem natandi peritum fuisse debere, addidit *senior*, & *veste madida*. Et ideo *gravis*, madida. *Fluens* autem, *in veste*, id est, cum vestis fluebat: honeste locutus est, sic Juvenalis: *Et multo stillares penula nimbo*.

181. RISERE NATANTEM. Unde in ludis voluptas quaeritur.

182. REMOVENTEM. Saepius vomentem: vel quod diu hauserat.

184. MORANTEM. Imperitia gubernantis.

187. AEMULA PRISTIS. Eiusdem rei studio: ut: *Illo aemulo atque imitatore studiorum meorum*: Cicero in Caesarianis. Alias inimicum significat.

PIERII.

Mediceo, & antiquis aliquot aliis codicibus,

subito legitur. Sicuti magis nomen faciat *salutis*, integrum unicuique est, quam maluerit lectionem eligere.

175. PUPPI DETURBAT AB ALTA. In antiquis aliquot codicibus, *detraxit*, venustate, & proprietate haud quaquam pari. Est & in *deturbat* subitarius impetus.

178. REDDITUS IMO EST. In nonnullis codicibus antiquis, *est*, verbum desideratur: In aliquot aliis per apostrophen scriptum invenias, *im' est*; sed haec quoniam aetas nostra videtur abhorrere, quamvis ita saepe in codicibus antiquis scripta reperio, pluribus tamen locis, ne cuiquam fastidio sim, consulto dissimulabo.

184. SERGESTO MNESTHEOQUE GYAM SUPERARE. In codicibus aliquot antiquis, *Mnesthei* legitur, ut in Georgicis: *Inferias Orphei*. Eaque est recta declinatio: quamvis *Mnestheo*, per Synizesin legi posse non negarim.

186. NEC TOTA TAMEN ILLE PRIOR PRAE-
EUNTE CARINA. Nonnulli eo syllabarum similitudinem concursu offensi, qui apparet in *tota tamen*: neque non aliqua omnino asperitate, quae resultat, ex continuatione dictionum itidem duarum, *prior praeunte*, versum in vocaliorem quandam musicam rede gere. Itaque in antiquis plerisque codicibus versus hoc legitur ordine dictionum: *Nec tamen ille prior tota praeunte carina*; sed utcumque illi auribus ita suis adblandiantur, nihil est in lectione illa pervulgata, quod me vel tantillum offendant.

187. PARTEM ROSTRO PREMIT. In codicibus aliquot

At media socios incedens nave per ipsos
 Hortatur Mnestheus: Nunc, nunc insurgite remis,
 190 Heclorei socii; Trojae quos sorte suprema
 Delegi comites: nunc illas promite vires,
 Nunc animos, quibus in Gaetulis Syrtibus usi,
 Ionioque mari, Maleaeque sequacibus undis.
 Non jam prima peto Mnestheus, neque vincere certo.
 195 Quamquam o! sed superent, quibus hoc, Neptune, dedisti.
 Extremos pudeat rediisse. Hoc vincite, cives,
 Et prohibete nefas. Olli certamine summo
 Procumbunt: vastis tremit ictibus aerea puppis,
 Subtrahiturque solum. Tum creber anhelitus artus
 200 Aridaque ora quatit: sudor fluit undique rivis.
 Adtulit ipse viris optatum casus honorem.
 Namque furens animi, dum proram ad saxa suburget

SERVII.

In-

189. INSURGITE. Contra Lucanus; *Atque in transstra cadunt & remis pectora pulsant.*

190. HECLOREI. Aut fortissimi, qualis Hector fuit: aut re vera quondam Hectoris socii.

192. GAETULIS. Africanis: a parte totum: nam Gaetulia mediterranea est; Syrtes vero juxta Libyam sunt. Sic de Syrtibus Horatius: *Ubi Maurae semper aestuat unda.* Fuisse autem Trojanos in Syrtibus ille indicat versus: *In brevibus & Syrtes urget, miserabile visu.* IONIO MARI. Quando juxta Charybdis navigaverunt.

193. MALEAEQUE. Malea, promontorium est Laconicae provinciae: ubi undae sunt *sequaces*, id est, persecutrices, ut: *Capreaeque sequaces Inludunt.*

194. PRIMA. Quasi quae soleo. MNESTHEUS. Ille semper victor.

196. HOC VINCITE. Loco victoriae sit, ultimos non redire.

197. NEFAS. Modo opprobrium: quod est viro forti, in quocumque certamine perdere.

198. AEREA. Fortis, ut: *Es junctos remorabat aereus orbes*: nam puppis aerea non est, sed prora.

199. SUBTRAHITURQUE SOLUM. Unicuique rei quod subjacet *solum* ei est: unde est solum navis, mare; & aer, avium; & stellarum, caelum: unde Ovidius: *Astra tenent caelestisolum*: & est verbum, cujus perlucida significatio per naturam non invenitur.

200. RIVIS. Quasi rivis, more rivorum: ac si rivatim diceret.

202. FURENS ANIMI. Figurata dixit, ut: *Praefans animi juvenis.*

PIERII.

aliquot antiquis, *partim* legitur: nescio an mutatione ea familiari ex *e* in *i*, an adverbium esse voluerint; mihi sane magis placet *partem*, nomen.

194. NEQUE VINCERE CERTO. QUAMQUAM O! In antiquis plerisque codicibus imperite, inepteque abrasa est, castior lectio, scilicet, *Quamquam o*: & ejus loco repositum *quemquam*, ut ab eo pendeat, *Vincere certo*: quod valde absurdum est; suos tamen habet amatores.

198. AEREA PUPPIS. In Romano codice, *pupper* per *es* nominativo casu numeri singularis habetur. Eamque veram esse lectionem ex Valerii Probi praeceptione conjicimus, qui vocabulum hoc nominativum in *es* mittere ostendit, dum ait: *Pupper, valles, ruper, vulpes, aspes, nominativo singulari proferri.* At nunc vix unum aut alterum ex his pronuntiari per *es* videas. Tot ea fuerunt, quae Grammatici juniores, usumne secuti nescio, an abusus, immutarunt.

202. NANQUE FURENS ANIMI DUM PRORAM AD SAXA SUBURGET. In codicibus aliquot antiquis legere est: *nanque furens animis*: sed enim Arusianus Messius *furens animi*, casu quippe

- Interior, spatioque subit Sergestus iniquo;
 Infelix saxis in procurrentibus haesit.
- 205 Concussae cautes, & acuto in murice remi
 Obnixi crepuere, inlisaque prora pependit.
 Confurgunt nautae, & magno clamore morantur:
 Ferratasque trudes, & acuta cuspide contos
 Expediunt; fractosque legunt in gurgite remos.
- 210 At laetus Mnestheus, successuque acrior ipso,
 Agmine remorum celeri, ventisque vocatis,
 Prona petit maria, & pelago decurrit aperto.
 Qualis spelunca subito commota columba,
 Cui domus & dulces latebroso in pumice nidi,
- 215 Fertur in arva volans, plausumque exterrita pennis
 Dat tecto ingentem: mox aëre labfa quieto
 Radit iter liquidum, celeris neque commovet alas.
 Sic Mnestheus, sic ipsa fuga secat ultima Pristis
 Aequora: sic illam fert inpetus ipse volantem.
- 220 Et primum in scopulo luctantem deserit alto

SERVII.

203. INTERIOR. Sinisterior, Cicero: *Quem omnia intus canere dicebant*. Salustius: *Igitur introitus prima Asiae Bithynia est*. INIQUO. Angusto, ut: *Et sylvis infedit iniquis*.

204. PROCURRENTIBUS. Prominentibus, & objectis, & velut obviam venientibus.

205. MURICE. Saxi acumen eminens per tranquillitatem. Alibi significat piscem, cuius succo purpura tingitur, ut: *Saturati murice palla*.

207. MORANTUR. Id est, retro agunt.

209. LEGUNT. Alii, PRAETEREUNT; sed melius LEGUNT, id est, colligunt: nam sequitur: *Et fractis discentem currere remis*.

212. PRONA. Vicina lictoribus: unde *altum*, est longe positum.

213. COLUMBA. Ubique de his domesticis columbas Virgilius dicit. Persius vero ait: *Teneraque columbo Est similis*: nam agrestes, *polumbas* vocant.

215. EXTERRITA PENNIS. Pennarum concussionem terrorem significans: *Tremuntque exterrita pennis Alas*. Non enim timet pennis: sed indicat timorem.

217. RADIT. Secat. LIQUIDUM, Purum aërem.

Ser-

PIERII.

quippe genitivo, elocutionis modum loco hoc agnoscit: quanquam Virgilius alibi *furens animis* dixerit, ut eo loco: *Ecce furens animis aderas Tirynthius*. Est & *suburgues*, per u post g, Attiano more, in antiquis plerisque codicibus; sed Attium Velius Longus auctorem appellat vitiosum.

208. FERRATASQUE SUDES. In Mediceo, & antiquis aliquot aliis exemplaribus, *trudes* legitur. Sunt vero *trudes*, conti praeacuta cuspide, quibus repelluntur & naves, & alia, a *trudendo* dicti. Neque vero rimendum syllabae, quum tam multa reperiantur, quae derivata a longis, brevia tamen ipsa sint, ut *duces* a *duco*; ita *dicax*, *lucerna*, *sopor*, *fragilis*, *coma*, & huiusmodi alia pleraque.

216. DAT TECTO INGENTEM. In codicibus aliquot manu scriptis, *Plausumque exterrita pennis dat tergo ingentem* legitur; sed *tecto*, omnino melius.

220. ET PRIMUM IN SCOPULO LUCTANTEM. In codicibus aliquot antiquis *at*, in aliis *ac*; sed hoc melius, nisi & malueris.

Sergeſtum, brevibuſque vadis, fruſtraque vocantem
Auxilia, & fractis diſcentem currere remis.

Inde Gyan, ipſamque ingenti mole Chimaeram
Conſequitur. Cedit: quoniam ſpoliata magiſtro eſt.

225 Solus jamque ipſo ſupereſt in fine Cloanthus:

Quem petit, & ſummis adnixus viribus urget.

Tum vero ingeminat clamor, cunctique ſequentem
Inſtigant ſtudiis, reſonatque fragoribus aether.

Hi proprium decus, & partum indignantur honorem,

230 Ni teneant: vitamque volunt pro laude paciſci.

Hos ſucceſſus alit: poſſunt, quia poſſe videntur.

Et fors aequatis cepiſſent praemia roſtris:

Ni, palmas ponto tendens utraſque, Cloanthus
Fudiſſetque preces, divoſque in vota vocaſſet:

235 DI, quibus imperium eſt pelagi, quorum aequora curro,
Vobis laetus ego hoc candentem in litore taurum

SERVII.

Con-

221. FRUSTRUM. Quis enim ei relicta victoria ſubveniret?

225. IPSO SUPEREST IN FINE. Prope terminum certaminis, ut: *Spacia eſſe plura ſuperſunt, Tranſcat elapſus prior.*

229. PROPRIUM DECUS. Quasi jam partam victoriam & honorem ni teneant, indignantur.

231. SUCCESSUS. Foelicitas. POSSUNT, QUIA POSSE VIDENTUR. Sperabant victoriam opinione ſpectantium, ut: *Cunctique ſequentes Inſtigant ſtudiis.*

232. ET FORS. Pro, fortasſe.

233. PALMAS UTRASQUE. Diximus ſupra, antiquum hoc eſſe. Carminius tamen dicit (qui de Elocutionibus ſcripſit) per naturam vitioſam eſſe hanc elocutionem: & ſive *utramque palmam*, ſive *utraſque palmas* dixerimus, eſſe in aliquo uſurpationem.

235. IMPERIUM PELAGI. Id eſt, in pelago, ut: *Dii quibus imperium eſt animarum*, id eſt, animabus.

236. LAETUS. Victor: a praecedenti quod ſequitur.

PIERII.

224. SPOLIATA MAGISTRO EST. Et hoc quoque per apotrophen ſcriptum in antiquis aliquot exemplaribus hoc modo: *magiſtreſt*: de qua ſcribendi ratione exempla veterum alibi recitavimus.

226. ADNIXUS VIRIBUS URGET. In Longobardico *adnifus* per *s* ſcriptum, cuius ſcriptionis rationem alibi reddidimus. Et in aliquot aliis antiquioribus *urget*, uti paulo ante *ſuburgues*, ex inſtituto Attii.

228. RESONAT CLAMORIBUS AETHER. In Romano codice antiquiſſimo, & in aliquot aliis manu ſcriptis legere eſt: *reſonatque fragoribus aether*: ut id totum de remigatione intelligatur, & plaſu, qui per ſtrepitum editur. Quamquam neque *clamoribus* diſplicet, quum dictum ſit: *Cunctique ſequentem Inſtigant ſtudiis*: quod per clamores fieri neceſſarium eſt. Sane in Mediceo *clamoribus* habetur; ſed ibidem *reſonatque* ſcriptum eſt, quod rationem metricam vitiaſet; niſi quis amphimacrum in hoc genere carminis ferre poteſt.

235. DII, QUIBUS IMPERIUM PELAGI QUORUM AEQUORA CURRO. In antiquis primum codicibus, *DI* per arctationem litterarum, ut apud Varronem eſt, uno ſere legitur exemplo. In Longobardico mox una plus diſtione, *imperium eſt pelagi*, ut etiam apud Servium eſt. In Oblongo Vaticanæ Bibliothecæ, in Mediceo, & in aliquot aliis omnino vetuſtis, *imperium pelagi eſt*. Sed enim iudicio meo recte factum in Romano, ubi verbum id tam inconstans locum non habuit. Demum in exemplaribus aliquot antiquis, *quorum aequora*, ſeptimo caſu legitur; ſed

Constituam ante aras voti reus, extaque falsos
 Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.
 Dixit, eumque imis sub fluctibus audiit omnis
 240 Nereïdum Phorcique chorus, Panopeaque virgo;
 Et pater ipse manu magna Portunus euntem
 Impulit. Illa noto citius volucrique sagitta
 Ad terram fugit, & portu se condidit alto.
 Tum satus Anchisa, cunctis ex more vocatis,
 245 Victorem magna praeconis voce Cloanthum
 Declarat, viridique advelat tempora lauro:
 Muneraque in navis ternos optare juvencos,
 Vinaque, & argenti magnum dat ferre talentum.
 Ipsis praecipuos ductoribus addit honores:

SERVII.

Vi-

237. ANTE ARAS. De quibus paulo post: *Pars spoliant aras*. VOTI REUS. Debitor: unde vota solventes, dicimus absolutos. Inde est: *Damnabis tu quoque votis*: quasi reos facies.

238. PROJICIAM. Extā projiciuntur in fluctus: *Aris porriciuntur*, hoc est, porriguntur. Nisi forte dicamus etiam fluctibus maris offerri. Quod si est, PORRICIAM legendum est, id est, porro jeciam.

240. PHORCIQUE. Latine hic *Phorcus*, *hujus Phorci* dicimus: nam apud nos Graeci hujus nominis non est declinatio: ut *Φορκυσ*, *Φορκυος*. Quod interdum *Φορκυσ*, *Φορκυος*. Unde Lucanus: *Phorcynides ora Medusae*. Est autem hic *Phorcus* deus marinus. PANOPEAQUE VIRGO. Una de Nereidibus: quam ideo separatim dixit, ut illas non virgines intelligamus.

241. PORTUNUS. Deus marinus, qui portibus praest. Et bene IMPULIT eum ipse jam vicinum portui. Nota est autem fabula: Indignata Juno, quod ex pellice sua Semele natus Liber pater ab Ino matertera ejus esset nutritus, Athamanti, viro ejus, regi Thebanorum, sive, ut quidam volunt, Orchomeniorum, furorem immisit: qui, cum occiso Learcho filio, dum eum feram credit, Melicertam alterum filium cum Ino uxore sua persequeretur, & se illi in mare praecipitassent, voluntate numinum in deos versi sunt: Melicerta in Portunum, qui Graece Palaemon dicitur: (nam *Παλαμος* portus dicitur, unde Palaemon) Ino, in Matrem Matutam, quae Graece dicitur Leucothea.

243. PORTU SE CONDIDIT ALTO.

Id est, usque ad interiora pervenit.

244. EX MORE. Ludorum, scilicet per praeconem.

245. VICTOREM. Primum, Cloanthum, subaudis: nam & illi duo victores Sergesti: unde paulo post habes: *Quem modo navali Mnestheus certamine victor Consequitur*.

248. DAT FERRE. Graecum est, duo verba conjungere, ut paulo post, *Denas habere viro*; sed hoc datur poetis. MAGNUM TALENTUM. Ut diximus, *Talentum*, est quiddam breve: sed *magnum* dixit, comparatione alterius minoris: cum primum sit unum, & maximum aliorum.

PIERII.

aequora, quarto casu, magis splendida videtur elocutio.

236. VOBIS LAETUS EGO CANDENTEM IN LITTORE TAURUM CONSTITUAM. In Romano codice absque *in* praepositione locali legitur, quod magis placet. In Mediceo una plus dictione legitur, *ego hoc candentem in litore*, ut cito etiam soluturum se votum innuat.

237. EXTAQUE SALSOS PORRICIAM IN FLUCTUS. Non sum nescius quid Macrobius libro III. Saturnalium super hoc verbo tradiderit. Antiqua tamen omnia exemplaria, quotquot habere potui, uno eodemque exemplo legunt, *proiciam*: idque unico *i* pro sui temporis consuetudine. Ut tamen verbum hoc immutatum sit, Macrobius Grammaticorum, & librariorum impericia factum ait.

247. TERNOS OPTARE JUVENCOS. In Rom. cod. legere est, *optare*: ut munera sint honestiora

- 250 Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
 Purpura maeandro duplici Meliboea cucurrit:
 Intextusque puer frondosa regius Ida
 Velocis jaculo cervos cursuque fatigat
 Acer, anhelanti similis: quem praepes ab Ida
 255 Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncis.
 Longaevi palmas nequidquam ad sidera tendunt
 Custodes: saevitque canum latratus in auras.
 At qui deinde locum tenuit virtute secundum,
 Levibus huic hamis confertam auroque trilicem
 260 Loricam, quam Demoleo detraxerat ipse
 Victor apud rapidum Simoënta sub Ilio alto,
 Donat habere viro, decus & tutamen in armis.
 Vix illam famuli Phegeus Sagarisque ferebant
 Multiplicem, connixi humeris. Indutus at olim
 265 Demoleus cursu palantis Troas agebat.
 Tertia dona facit geminos ex aere lebetas;
 Cymbiaque argento perfecta, atque aspera signis.
 Jamque adeo donati omnes, opibusque superbi,
 Puniceis ibant evincti tempora taeniis:

SERVIL.

Cum

250. CIRCUM. Id est, in parte extrema, quasi simbria, ut diximus.

251. MAEANDRO DUPLICI. Flexuoso: & hoc dicit: Erat in chlamyde flexuosa & in se remeabilis purpura, in modum Maeandri, fluminis Cariae provinciae, qui sinuosus est. MELIBOEA. Meliboeensis. Alii putant Milesia. Est autem civitas Thessaliae Meliboea.

252. REGIUS. Trois regis Phrygiae filius.

253. FATIGAT. Laus picturae, quasi gerat, & non gerere videatur.

254. ACER. Id est, velox. PRAEPES. Modo volans.

255. SUBLIMEM. In altum.

256. PALMAS AD SYDERA TOLLUNT. Aut mirantes, aut increpantes deos.

258. VIRTUTE SECUNDUM. Quia primus favore vicerat numinum: unde & Praemia dantur congrua: illi *chlamys*, deorum continens fabulam: huic *lorica*, id est, virtutis insigne.

259. HAMIS AUROQUE. Hamis aureis *δύο δι' ἰσίου*.

261. SIMOENTA. Accusativus singularis: venit autem a nominativo Gracco, non in *is*, sed in *is*, exeunte, ut *Σιμόντι Σιμοέντι*. SUB ILIO ALTO. O brevis sit sequente vocali.

262. DECUS ET TUTAMEN. Quia triplex, & aurea.

263. PHEGEUS SAGARISQUE. Nominatim dicendo, addidit laudem.

265. CURSU PALANTES TROAS AGEBAT. Ad Aeneae, qui eum vicit, pertinet laudem.

267. CYMBIAQUE. Pocula sunt in modum cymbae navis. ASPERA SIGNIS. Hoc est, *αἰχμησίων*.

268. OMNES. Qui vicerant scilicet.

269. PUNICEIS TAENIIS. Vittis roseis: & significat lenniscatas coronas, quae sunt de frondibus & discoloribus fasciis: & sicut Varro dicit, magni honoris sunt. Taeniis autem, modo vittis; alias vittarum extremitates dicit, ut: *Est longae taenia vittae*.

Qq qq 2

PIERII.

Sergeſtum Aeneas promiſſo munere donat,
 Servatam ob navem laetus, ſocioſque reductos.
 Olli ſerva datur, operum haud ignara Minervae,
 285 Creſſa genus Pholoë, geminique ſub ubere nati.
 Hoc pius Aeneas miſſo certamine tendit
 Gramineum in campum, quem collibus undique curvis:
 Cingebant ſilvae: mediaque in valle theatri
 Circus erat, quo ſe multis cum millibus heros.
 290 Conſeſſu medium tulit, extructoque reſedit.
 Hic, qui forte velint rapido contendere curſu,

S E R V I I.

In-

282. PROMIſſO. Aut magno: aut ante promiſſo, *ἢ τὸ πρότερον*, ut intelligamus in omnibus ludis illud eſſe ſervatum: Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit. Quod etiam in pyſtali ait certamine: Victori velatum auro vittisque juvencum: Enſem atque inſignem galeam ſolatia victo. Aut certe promiſſiſſe eum intelligamus, quando vidit navem periclitantem.

284. OPERUM. HAUD IGNARA MINERVAE. Perita lanificii.

285. CRESSA GENUS. Hoc eſt, Cretenſis: & eſt figura Graeca, ut: Qui genus? unde domo? PHOLOE. Nomen proprium: erat autem lactans: nam infantes lactantes dicimus.

287. GRAMINEUM. Graminoſum. Cicero de Haſtis: Bene etiam ne gramineas baſtas: quia gramineum eſt ex gramine: gramineum, gramine abundans. COLLIBUS UNDIQUE CURVIS. Mutavit: non enim ſylva colles habet; ſed eſt in collibus ſylva. Debat ergo dicere: Quem colles cingebant ſylvis.

288. MEDIAQUE IN VALLE THEATRI. Media in valle erat circus, id eſt, ſpatium ſpectaculi. Et theatri Graece dixit a circumſpectione. Omne ſpectaculum theatrum poſſumus dicere, *ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν*: non enim eſt ſpectiale nomen.

290. CONSESSU MEDIUM TULIT. Ordo eſt: Quo ſe Aeneas medium tulit, cum multis millibus, & extructo conſeſſu reſedit.

P I E R I I.

281. ET PLENIS SUBIT OSTIA VELIS. Antiqua omnia, quae legerim haſtenus, exemplaria a vulgatis omnibus diverſa ſunt, duarum diſtinctionum tranſmutatione: *Et velis ſubit boſtia plenis*. Erunt tamen aliqui, qui vulgatam lo-

tionem, *ostia velis*, ut ſuaviorem magis pro-
 bent, & *ostia plenis*, ut duriuſculam impro-
 bent. Unuſquiſque autem aures conſulat ſuas.

283. SERVATAM OB NAVEM. Non adeo tri-
 viale cuiſpiam videatur, ſi male legi in codici-
 bus plerisque etiam veteribus *navim* per *i* indi-
 xero, quum Varronis praeceptum ſit apud Fl.
 Solipatrum, ut *avem*, & *navem* per *e* dicamus:
 quoniam *ab hac ave*, & *nave* faciat, quibus
 accuſativus per *i* dari non poteſt. Cicero ta-
 men *avi incerta* dixit.

284. OLLI SERVA DATUR OPERUM HAUD
 IGNARA MINERVAE. Longe alio numero car-
 men hoc habetur in codicibus quibuſdam anti-
 quis, in quibus ita legitur: *Olli ſerva operum
 datur haud ignara Minervae*. Puto vero ita tranſ-
 politas fuiſſe diſtinctiones, quod aliqui penitimen-
 rim ut brevem Poetae noſtro noluerint indulgere:
 nam in priori eademque vulgata leſione ni-
 hil eſt quod me offendant. Ne vero quis observa-
 tiones huiusmodi ut inanes, & nullius pene mo-
 menti ſtomachetur, ſciat, eos, qui verius fa-
 ciunt, eo curioſius huiusmodi numeros obſervare
 ſolere, quo peritiores ſunt, & elegantiores ha-
 beri volunt. Neque illud praeterierim, quam-
 quam leve, *haud* in antiquis plerisque codicibus,
 per *s* ſcriptum eſſe: quod & Pontanus agnovit
 priſcorum conſuetudine: & *haud*, *d* quidem lit-
 tera terminari Solipater dicit, admittere tamen
 ſonum vocis, ut per *s* ſcribatur. Placuit tamen
 poſterioribus, ut *aut* coniunctio, & *haud* adver-
 bium primis, & ultimis litteris differrent.

285. GEMINIQUE SUB UBERE NATI. In Rom.
 codice, *sub ubera*, quarto caſu numero plurali
 legitur: ſed *ubere* figuratius eſt, & magis placet.

290. EXTRUCTOQUE RESEDIT. In Ant. *extru-
 cto*, nulla detrिता littera; ſed enim id aſperum om-
 nino nimium videtur, quatuor conſonantibus, &
 earum una duplici, inter duas vocales conſtipatis.

- Invitat pretiis animos, & praemia ponit.
Undique conveniunt Teucri, mixtique Sicani,
Nifus & Euryalus primi.
- 295 Euryalus forma insignis, viridique juvena:
Nifus amore pio pueri. Quos deinde secutus
Regius egregia Priami de stirpe Diores.
Hunc Salius, simul & Patron: quorum alter Acarnan,
Alter ab Arcadio Tegeaeae sanguine gentis.
- 300 Tum duo Trinacrii juvenes, Helymus Panopesque,
Adfueti silvis, comites senioris Acestae.
Multi praeterea, quos fama obscura recondit.
Aeneas quibus in mediis sic deinde locutus:
Accipite haec animis, laetaeque advertite mentis:
- 305 Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
Gnossia bina dabo levato lucida ferro

SERVII.

292. ANIMOS. Eorum subaudis.
293. MIXTIQUE SICANI. Quod ait: *Pars & certare parati*.
295. FORMA INSIGNIS. Id est, decorus. VIRIDIQUE JUVENTA. Aetates omnes Varro sic dividit: *Infantiam, pueritiam, adolescentiam, juventam, senectam*. Hae tamen, sicut etiam de temporibus supra diximus, singulae tritiam dividuntur, ut sit *prima*, vel *adulta*, & *praecepti*: hinc est: *Et viridi juvena*: &: *Cruda deo viridisque senectus*: item Sallustius: *Sed Mithridates extrema pueritia regnum ingressus, matre sua veneno interfecit*.
296. AMORE PIO PUERI. Casto, non infami: aut genitivus est; & dicit eum ob hoc venisse, ne amicum relinqueret: aut distinguendum per se, & est nominativus pluralis, ut PUERI, non referamus ad aetatem, sed ad agonale studium, in quo sunt puerorum & virorum separata certamina: nam *αἰῶνες* & *παιῖδες* dicuntur, licet non sint unius aetatis.
298. ACARNAN. Epirota. Acarnania enim est pars Epiri.
299. TEGEAE DE SANGUINE GENTIS. Si derivativum fuerit, *Tegeaeae*, de non sequitur: si *Tegeas* legerimus, non stat versus, nisi addita de syllaba. Derivativum autem ille indicat locus: *Tunc lateri atque humeris Tegeorum subligat enses*. *Tegeum* autem, oppidum est Arcadiae, a *Tegeo*, Arcadiae filio.
300. HELYMUS. Ecce ubi subtiliter Hely-

Spi-

num cum Aceste ad Siciliam dicit venisse, cum ait: *comites senioris Acestae*.

301. ADSUETI SYLVIS. Id est, venatores.
302. QUOS FAMA OBSCURA RECONDIT. Hoc dicendo, per contrarium illos omnes esse nobiles indicavit.
306. GNOSTIA. Cretensia. *Gnosus* enim, est civitas Cretae. Et bene, sicut etiam in navibus, & generalia dat & specialia. LEVATO. Nitido, ut: *At levem clipeum sublevis cornibus Io*.

PIERII.

298. QUORUM ALTER ACARNAN. Scribendum est acuto accentu in ultima syllaba *Acarnan*. Oxytona enim *Akarnan*, *Ainian* ab oppido, quod in Ponto Strabo memorat. *Atintan*, *Atbaman*, *Aizan*, gentium nomina, quae aucta in genitivo in pene ultima circumflexum habent *Δ'ακαρνάνιος*, *Αἰνιάνιος*.
299. ALTER AB ARCADIA, TEGEAE DE SANGUINE GENTIS. In Romano codice, *Arcadio*, quippe *sanguine*, legitur: quae denominationis forma apud Val. Flaccum est, *Arcadio cujus armata veneno tela*. Sed enim hic *ab Arcadia* longe castior est lectio. Est & ubi legatur: *Alter ab Arcadia Tegeaeae sanguine gentis*, absque de praepositiva particula.
300. HELYMUS PANOPESQUE. In Rom. codice, semper *Helemus*, per e media syllaba, non per

Spicula, caelatamque argento ferre bipennem.

Omnibus hic erit unus honos. Tres praemia primi
Accipient, flavaque caput neſtentur oliva.

310 Primus equum phaleris insignem victor habeto:

Alter Amazoniam pharetram, plenamque ſagittis
Threïciis, lato quam circumplectitur auro
Balteus, & tereti ſubneſcit ſibula gemma.

Tertius Argolica hac galea contentus abito.

315 Haec ubi dicta, locum capiunt, ſignoque repente
Corripiunt ſpatia audito, limenque relinquunt,
Effuſi nimbo ſimiles: ſimul ultima ſignant.

Primus abit, longeque ante omnia corpora Niſus
Emicat, & ventis & fulminis ocior alis.

320 Proximus huic, longo ſed proximus intervallo,
Inſequitur Salius: ſpatio poſt deinde relicto
Tertius Euryalus.

Euryalumque Helymus ſequitur: quo deinde ſub ipſo

SERVII.

Ec-

308. PRIMI. Aliorum comparatione: nam unus eſt primus.

309. FLAVA. Viridi, ut ſupra: *Jaſpide ſulva*.

310. PHALERIS. Equorum ornamentis: ſermo Graecus eſt: quia *φάλαρα* dicuntur Graece. HABETO. Habeat: tertia perſona eſt a futuro imperativi, quae in hoc modo numeri ſingularis ſimilis eſt ſecundae.

311. AMAZONIAM. Quaeſi Amazoniam, ut: *Sacri tripodes*.

313. BALTEUS. *Baltens* dicitur, non tantum quo cingimur; ſed etiam a quo arma dependent.

314. CONTENTUS ABITO. Quaeſi de parvo munere.

316. CORRIPIUNT SPATIA. Raptim eunt, ut: *Corripit Aeneas aditum cuſtode ſepulſo*. LIMENQUE RELINQUUNT. Aut regulam, aut ſignum de creta factum.

317. SIMUL ULTIMA SIGNANT. Intuentur & notant ultima ſpatia, id eſt, ſinem curſus, aviditate vincendi: & deeſt, viſu, ut Cicero: *Notat & deſignat oculis*. Aut ſignant ultima, cumulorum ſcilicet ſummitatem: ſignant veltigiis, ut alibi: *Vix ſumma veſtigia ſignat arena*.

318. PRIMUS ABIT. Sicut & de navibus,

poſt generalitatem tranſit ad ſpecialitatem: & bene, cum tribus ſtatuta ſint praemia, quinque commemorat, ſcilicet caſuris duobus.

319. ALIS. Velocitate: quia tam ventos, quam fulmina alata ſingunt poetae, ut: *Et alitis auſtri*.

320. PROXIMUS HUIC. Secundum hunc locum: *proximum* autem dicimus etiam longe poſitum, nullo interveniente.

323. QUO DEINDE SUB IPSO. Sub ipſo, id eſt, poſt ipſum, juxta ipſum.

PIERII.

y ſcriptum invenias; ſed enim *Helymum* herois nomen memorat Strabo, & reliqui omnes antiqui codices, uno conſenſu *Helymum* legunt; niſi qui *Helenus*, aut quid corruptius habent.

306. CNOSIA BINA DABO. Utrumque & *Cnoſia* per c, & *Gnoſia* per g ſcriptum invenio: quod ex earum litterarum cognatione tantundem eſt.

312. LATO QUAM CIRCUMPLECTITUR AURO BALTHEUS. In codicibus antiquis plerisque omnibus una plus dictione diſtinſta legitur: *circum amplectitur*. Utrumque placet.

- 335 Nam sese opposuit Salio per lubrica surgens.
 Ille autem spissa jacuit revolutus arena.
 Emicat Euryalus, & munere victor amici
 Prima tenet, plausuque volat fremituque secundo.
 Post Helymus subit, & nunc tertia palma Diores.
 340 Hic totum caveae confessum ingentis, & ora
 Prima patrum magnis Salius clamoribus inplet;
 Ereptumque dolo reddi sibi poscit honorem.
 Tutatur favor Euryalum, lacrimaeque decorae,
 Gravior & pulchro veniens in corpore virtus.
 345 Adjuvat, & magna proclamat voce Diores,
 Qui subiit palmae, frustra ad praemia venit
 Ultima, si primi Salio redduntur honores.
 Tum pater Aeneas, Vestra, inquit, munera vobis
 Certa manent, pueri; & palmam movet ordine nemo:
 350 Me liceat casus miserari infontis amici.
 Sic fatus, tergum Gaetuli inmane leonis

SERVII.

Dat

336. SPISSA HARENA. Tenui: quanto enim quid minutius, tanto est densius.

338. PRIMA TENET. Τα πρώτα, scil. loca. FREMITUQUE SECUNDO. Bene secundo addidit: quia est & irascentium.

340. HIC TOTUM CAVEAE. Hic, temporis adverbium est modo. CAVEAE CONSESSUM. Per caveam autem plebem significat: nam cavea, confessus est populi. ET ORA PRIMAPATRUM. Hoc est, quod Juvenalis ait: Omnibus ad podium spectantibus.

343. LACRYMAEQUE DECORAE. Ipse etiam fletus habebat aliquid venustatis, ortus a gaudio, ut Terentius: Lacrymo gaudio. Quod & congruit puero, propter victoriam inopinatam; aut certe ad miserationem movendam contra eum, qui se adferebat esse victorem.

344. VENIENS. Crescens, ut: Hic segetes, illic veniunt felicius uvae. Venire anni dicuntur in adolescentibus: sicut in senibus, recedere. Horatius: Multa ferunt anni venientes commoda secum; Multa recedentes adimunt.

349. CERTA MANENT. Firma. PUERI. Ut diximus supra: quia ἀνδρες καὶ παῖδες dicuntur.

350. ME LICEAT. Liceat me miserari; nam non dicimus, me liceat; sed, mihi liceat. CASUS. Allusit, a cadendo.

351. TERGUM. Mutavit more suo: nam tergus debuit dicere: cum tergum habeat carnis appellationem; tergus vero, sit pellis, ut: Tergora diripiunt costis.

PIERII.

plerisque codicibus, una plus dictione, amorum est, legitur. Verum id verbum ex paraphrasi mihi videtur insertum. Missos facio codices, in quibus amoris, unitatis numero, legitur: quum longe venustius omnino, amorum, numero multitudinis habeatur.

340. HIC TOTUM CAVEAE CONSESSUM. In codicibus aliquot antiquis, consensum habetur; sed puto CONSESSUM fuisse notatum cum sicilico, de quo apud Victorinum haberi diximus, quod librarii pro nota compendiarum litteram significante, transcribere. Nam confessus caveae, omnino castior lectio videtur.

347. SI PRIMI SALIO REDDUNTUR HONORES. In exemplaribus plerisque veteribus legere est, reddantur, conjunctivo modo; sed redduntur, finitivo modo, in emendationibus.

350. ME LICEAT CASUM MISERARI INFONTIS AMICI.

R I R R

AMICI.

- Dat Salio, villis onerosum atque unguibus aureis.
 Hic Nisus, Si tanta, inquit, sunt praemia victis,
 Et te labforum miseret; quae munera Niso
 355 Digna dabis? primam merui qui laude coronam;
 Ni me, quae & Salium, Fortuna inimica tulisset.
 Et simul his dictis faciem ostentabat, & udo
 Turpia membra fimo. Risit pater optimus olli,
 Et clipeum efferri iussit, Didymaonis artes,
 360 Neptuni sacro Danaïs de poste refixum.
 Hoc juvenem egregium praestanti munere donat.
 Post, ubi confecti cursus, & dona peregit:
 Nunc, si cui virtus animusque in pectore praesens,
 Adsit, & evinctis adtollat brachia palmis.
 365 Sic ait, & geminum pugnae proponit honorem:
 Victori velatum auro vittisque juvenicum;
 Ensem, atque insignem galeam, solatia victo.
 Nec mora; continuo vastis cum viribus effert
 Ora Dares, magnoque virum se murmure tollit:
 370 Solus qui Paridem solitus contendere contra:

SERVII.

Idem-

352. ONEROSUM. Plus est, quam si *oneratum* diceret: sicut *sceleratum*, & *scelerosum*.

355. QUI LAUDE CORONAM. Virtute: a sequenti quod praecedit: nam ex virtute praecedente sequitur laus.

356. FORTUNA. Bene dolum suum excusat.

358. OPTIMUS OLLI. Aut ei adrisit: aut illi iussit efferri. Sane congrue arma dat juveni.

359. DIDYMAONIS ARTES. Laus ab artifice, ut: *Divini opus Alcimedonis*.

360. NEPTUNI SACRO DANAIS DE POSTE REFIXUM. *Danaïs*, a Danaïs: & intelligimus hoc ad Aeneam transisse per Helenum, ne videatur ex sacrilegio quaesitum.

363. PRAESENS. Fortis: ac si diceret: si adsit quis plenus animi.

366. VELATUM. Id est, coronatum. AURO autem, quia solent habere laminas quasdam, ut: *Et flammam ante aras aurata fronte juvenum*.

369. VIRUM SE MURMURE TOLLIT. Cum suffragio plurimorum.

370. SOLUS QUI PARIDEM SOLITUS CONTENDERE CONTRA. Multi haec a Poeta volunt dici; melius tamen verba sunt populi: unde &:

Virum se murmure tollit. Simile dixit Homerus de Euryalo ad sepulchrum Patrocli:

Εὐρύαλος δ' οἱ οἷσι ἀνίστατο ἰσόδιος φῶς,
 Μυκισίῳι υἱὸς Τηλεφῶνιδος ἀνακτος,
 Ὅς ποτε Θῆβας δ' ἤλθε διδυμῆτος Οἰδίου
 πόδας
 Εἰ τάρην, ἰνδα δὲ πάντας ἐνίκη Κασ-
 μέωνται.

PARIDEM. Venit ab eo, quod est *Paris*, *Paridis*, vel *Paridos*. Quod autem legimus: *Urbe Parin creat*, *paterna*, venit ab eo, quod est Πάρις, τῷ Πάριος, τῷ Πάρι, ἢ Πάριον. Et volunt, si proprium sit, in dos exire genitivum; si appellativum, in os. Sane hic *Paris*, secundum Troica Neronis, fortissimus fuit; adeo ut in Trojae agonali certamine superaret omnes; ipsum etiam Hectorem: qui cum iratus in eum stringeret gladium, dixit se esse germanum: quod allatis crepundiis probavit, qui habitu rustici adhuc latebat. Hos autem ludos transfert Virgilius ad Hectoreis tumulum: qui sunt facti cum ludi funebres celebrarentur cadaveri Hectoreis ab Achille occisi.

PIERII.

- Idemque ad tumulum, quo maximus occubat Hector,
 Victorem Buten inmani corpore, qui se
 Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
 Perculit, & fulva moribundum extendit arena.
 375 Talis prima Dares caput altum in proelia tollit,
 Ostendit humeros latos, alteraque jactat
 Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
 Quaeritur huic alius: nec quisquam ex agmine tanto
 Audet adire virum, manibusque inducere caestus.
 380 Ergo alacris, cunctosque putans excedere palma,
 Aeneae stetit ante pedes: nec plura moratus,
 Tum laeva taurum cornu tenet, atque ita fatur:
 Nate dea, si nemo audet se credere pugnae,

SERVII.

373. AMYCI DE GENTE FEREBAT. *Amycus*, fuit Neptuni filius & Nymphæ Melies; qui a Polluce victus est pythali certamine. *Bebrycia* autem, ipsa est Bithynia. Sallustius: *Igitur introrsus prima Asiae Bithynia est, multis antea nominibus appellata. Ipsa enim est & major Phrygia.*

374. MORIBUNDUM. Morienti similem.

375. TALIS. Qualem multitudo loquebatur.

376. OSTENDIT. Melius dixisset ostentat.

380. ALACRIS. Cum *acer* ubique dicat, *alacer* tamen non dicit; licet inde nascatur: vitat enim confusionem: unde utrumque non vult dicere: nam *alacer* nusquam; & iterum *aceris* nusquam dixit. Inde est, quod etiam Papinius supprimit genus, quia dubitatur.

383. SI NEMO AUDET. *Ὅποι βιαίος*. Argumentatur enim se omnes vicisse, ex eo, quod ad certamen nullus accedit.

PIERII.

AMICI. In codicibus omnibus antiquis, quotquot legi, *casus* habetur; quorum nonnulli verbum etiam alterius figurae, quippe *misereri* ponunt; ut *casus* sit genitivo casu; sed enim *casum miserari*, satis magis facit auribus eruditis, ut: *Miseratus agrestes*.

351. GETULI. Scribendum *Gætuli*, cum diphthongo *ae*, ut alibi ostensum.

359. ET CLYPEUM EFFERRI IUSSIT DIDYMAONIS ARTES. De clipeo dictum alibi. In antiquis aliquot codicibus *offerri* est, quod non aequè placet. Sunt etiam codices, in quibus *Didymaeonis*, media per *ae* diphthongum, notatum sit; quod nomen esset a cognomento A-

pollinis, qui etiam *Didymacus* appellatur. Sed haec parvi omnino momenti sunt. Illud silentio minime praetereundum est, quod in Romano codice, *artem*, unitatis numero, hoc est, opus, legitur: quam lectionem etiam in aliquot aliis manu scriptis observavi.

371. QUO MAXIMUS OCCUBAT HECTOR. In vetustis aliquot exemplaribus, *maximus adcubas*, & *accubas*, habetur; sed *occubat*, vel *obcubat*, de sepultis rectius dici puto.

374. PERCULIT, ET FULVA MORIBUNDUM EXTENDIT ARENA. Antiquus admodum codex, *percutit*, legit; quae quidem antichronia esset, pro *percussit*: nam *percellere* ad animum Grammatici referre volunt: quod tamen non usquequaque receptum video, Codicibus praefertim antiquis saepe *percussus*, pro *percussus*, ponentibus. Verum esto inter utrumque verbum differentia, loco hoc *perculis* omnino ad animum referri potest, quum significet ex ictu adeo consternatum, ut ab alienato animo concideret moribundus.

380. ERGO ALACRIS CUNCTOSQUE PUTANS EXCEDERE PUGNA. In Romano codice, & in Longobardico, *palma* non *pugna* legitur, quod valde placet: nam & apud Priscianum duobus antiquis codicibus, & apud Carisium litteris Longobardicis ita scriptum observavi: ea ratione citato versu, ut utrum *alacer* per *er*, an *alacris* per *ris* dicendum sit, terminetur, placerque vel Virgilio in primis auctore dici *alacris*. Consuetudo tamen, ut ait Plinius libro Dubii sermonis sexto, *alacer*, dicit.

R r r r 2

- Quae finis standi? quo me decet usque teneri?
 385 Ducere dona jube: Cuncti simul ore fremebant
 Dardanidae, reddique viro promissa jubebant.
 Hic gravis Entellum dictis castigat Acestes,
 Proxumus ut viridante toro confederat herbae:
 Entelle, heroum quondam fortissime frustra,
 390 Tantane tam patiens nullo certamine tolli
 Dona fines? ubi nunc nobis deus ille, magister
 Nequidquam memoratus Eryx? ubi fama per omnem
 Trinacriam, & spolia illa tuis pendentia tectis?
 Ille sub haec: Non laudis amor, nec gloria cessit
 395 Pulsa metu; sed enim gelidus tardante senecta
 Sanguis hebet, frigentque effaetae in corpore vires.
 Si mihi, quae quondam fuerat, quaque improbus iste
 Exsultat fidens, si nunc foret illa juventas:

SERVII.

Haud

386. REDDI. Quasi debita promissa: quia
 ait: *Victori velatum auro vittisque iuvenum.*

387. HIC. Tunc. GRAVIS. Vel ae-
 rate vel objurgatione. CASTIGAT. Increpat,
 objurgat.

388. TORO CONFEDERAT HERBAE. Verbum
 de verbo: nam *torus* a tortis dictus est her-
 bis.

389. FRUSTRA. Ordo est: Tantane dona
 tam patiens fines tolli frustra? Sane sciendum,
 hunc secundum Hyginum, qui de Familiis Tro-
 janis scripsit, unum Trojanorum fuisse, de quo
 Virgilius mutuatur historiam.

391. NOBIS DEUS ILLE MAGISTER. *Nobis*
 non vacat, ut Cicero: *Qui mihi accen-
 bantes*; sed pro noster est positum, vitandi
 homoeoteleuti causa: ne dicat: *Noster deus ille
 magister.*

394. ILLE SUB HAEC. Aut statim: aut
 post haec.

395. SED ENIM GELIDUS TARDANTE SENE-
 CTA SANGUIS HEBET. Aliud pendet ex alio:
 quare *hebet*? quia gelidus est: quare *gelidus*?
 quia senex.

396. EFFOETAE. Exhaustae: & est
 translatio a mulieribus, quas frequens partus
 debiles reddit.

397. IMPROBUS ISTE. Nimis avidus: qui sine
 certamine postulat praemium.

398. ILLA JUVENTA. Aut magna, aut quae
 quondam fuerat.

PIERII.

384. QUO ME DECET USQUE TENERI. In
 Mediceo, & veteribus quibusdam aliis codici-
 bus, *morari*, legitur. Mora enim erat reli-
 quis desidentibus; sed magis placet *teneri*,
 ut in Porcio exemplari est, propter suscepti
 muneris obligationem.

388. PROXIMUS UT VIRIDANTE TORO CON-
 SEDERAT HERBAE. In Ant. *Proximus ut vi-
 ridante toro confederat herba*. Sed *herbae*, pos-
 sessivo casu, omnino melius.

394. NON LAUDIS AMOR NEC GLORIA CES-
 SIT. In aliquot codicibus antiquis: *Nec laudis
 amor nec gloria*; sed in pluribus non.

396. SANGUIS HEBET. Non placeret, quod in
 Romano codice legitur, *habet*, nisi lectionem
 eandem invenissem apud Asperum, veterem
 Grammaticum, in antiquissimo itidem codice; pla-
 cet tamen & *hebet*, ut vulgata habent exemplaria.

398. SI NUNC FORET ILLA JUVENTA. In
 Romano codice, *juventas*, legitur; veluti prius
 erat in Longobardico. Reliqui etiam codices
 ita saepe soliti sunt, ut in VIII. *Tum mihi pri-
 ma genas vestibus flore juvenas*. In aliquot aliis,
juventus est. Sed enim Grammatici quid *ju-
 ventas*, quid *juvenas*, quid *juvena* sit, suis
 singula differentiis finiunt: *juventus*que de ju-
 venum multitudine dici volunt, quam *Juventas*
 Dea fit, *juvena* aetas. Quanquam sunt, qui
 huc haec aliter accipiant. In nummo tamen Au-
 relii, & aliorum quorundam: JUVENTAS inscri-
 bitur,

Haud equidem pretio inductus pulchroque juvenco
 400 Venissem: nec dona moror. Sic deinde locutus,
 In medium geminos inmani pondere caestus
 Projecit; quibus acer Eryx in proelia fuetus
 Ferre manum, duroque intendere brachia tergo.
 Obstupuere animi. Tantorum ingentia septem
 405 Terga bouum plumbo infuto ferroque rangebant.
 Ante omnis stupet ipse Dares, longeque recusat:
 Magnanimusque Anchisiades & pondus & ipsa
 Huc illuc vincolorum immensa volumina versat.
 Tum senior talis referebat pectore voces:

SERVII.

400. NEC DONA MOROR. Id est, non expecto. Hic enim sensus tam superioribus, quam sequentibus congruit: etenim supra ait se non praemii causa dimicare, sed gloriae: & paulo post bovem victor interemit.

401. IMMANI PONDERE. Pro immanis ponderis, more suo, ut: *Hamis auroque trilecem*.

402. QUIBUS. Quorum instructu.

403. FERRE MANUM. Contendere: nam utraque manus armatur. Et *manum*, pro *manus*. INTENDERE BRACHIA TERGO. Ligare, ut: *Intendisque locum fertis*.

404. ANIMI TANTORUM. Hic distinguendum est: hoc est, virorum fortium, quos aequum non erat magna mirari: unde addidit: *Ante omnes stupet ipse Dares*: nam stultum est dicere *tantorum bouum*: cum diceret septem.

406. LONGEQUE. Valde, ut: *Tyberinaque longe Ostia*. Et Sallustius: *Longe alia mihi menti est, Patres conscripsi*.

408. VERSAT. Considerat; Sallustius: *Exercitum majorum more vertere*, hoc est, considerare.

409. SENIOR. Secundum Varronem *juvenior*, & *senior*, comparativi sunt per immutationem. Hinc est: *Jam senior; sed cruda deo viridisque senectus*. Additum enim hoc est ad exprimendum, quid sit *senior*. Item Ovidius: *Inter juvenemque senemque*. Et re vera non convenit, hunc satis senem accipi, qui & vincere potest, & uno ictu taurum necare. Ergo *senior*, non satis senex: sicut *juvenior*, non satis juvenis, intra juvenem, sicut *pauperior*, intra pauperem. Dicit autem hoc Varro in libris ad Ciceronem.

PIERII.

bitur, quod de Dea dici nemo dubitarit. Et

Quid,

No. Marcello *Juventas Dea*, *juventa aetas* est: nam & Catullus: *Exercere juventam* dixit, quod nemo non de aetate dictum affirmet. Quod vero *juventas*, pro aetate toties in antiquis exemplaribus inveniatur, minime displicet, quum figurata sit elocutio, perinde ac illa: *Sine Cerere & Baccho*.

399. HAUD EQUIDEM PRECIO INDUCTUS PULCHROQUE JUVENCO. In Mediceo per disjunctivam, *pulchroque* legitur.

404. OBSTUPUERE ANIMI. Non in Virgilianis tantum codicibus, *obstupuere*, per *i* secunda syllaba, reperitur; verum in Terentii, Horatii, & aliorum auctorum antiquis exemplaribus verbum id hoc eodem modo notatum invenias.

406. ANTE OMNES. In antiquis, *omnis*. Sed libet hoc loco clarissimorum hominum testimonia proferre, qualesque fuerint, qui de levibus hujuscemodi quaestiunculis disputare operae precium existimarunt. Sosipater Carisus integrum sane libellum C. Julii Romani de Analogia transcribit, in quo illud etiam adnotatur, quod Pomponius Secundus, poeta, ut refert Plinius, propter homonymiam Nominativi Accusativo casu *omnes* non putat dici, sed *omnis*; tamen idem Plinius in eodem permanet, dicens, *omnes* tum demum posse dici Accusativo, ut *canes*: quod Genitivus pluralis *horum canum*, ante *um*, *i* non habet. Ponunt inde exempla, variatam esse dictionem apud unum eundemque auctorem, praecipueque apud Sallustium; ejusque varietatis Asperum Grammaticum sollicitum fuisse. Nam *omnes* per *e* scriptum esse in Catilinario eo loco: *Omnes homines P.C. qui de rebus dubiis consulant, ab odio, amicitia, ira, atque misericordia vacuos esse decet*. Per *i* vero tertiam vocalem *omnis*,

- 410 Quid, si quis caestus ipsius & Herculis arma
 Vidisset, tristemque hoc ipso in litore pugnam;
 Haec germanus Eryx quondam tuus arma gerebat.
 Sanguine cernis adhuc fractoque infecta cerebro.
 His magnum Alciden contra stetit: his ego fuetus;
 415 Dum melior vires sanguis dabat, aemula necdum
 Temporibus geminis canebat sparsa senectus.
 Sed, si nostra Dares haec Troïus arma recusat,
 Idque pio sedet Aeneae, probat auctor Acestes;
 Aequemus pugnās. Erycis tibi terga remitto:
 420 Solve metus, & tu Trojanos exue caestus.
 Haec fatus, duplicem ex humeris rejecit amictum,
 Et magnos membrorum artus, magna ossa lacertosque
 Exuit, atque ingens media consistit arena.
 Tum satus Anchisa caestus pater extulit aequos,

S E R V I I.

Et

410. CAESTUS ET ARMA. *Εὐδία δούρ, arma*, id est, *caestus*.

411. TRISTEMQUE HOC IPSO IN LITORE PUGNAM. Aut in quo magister occisus est: aut in tristi litore, id est, infocundo. Varro enim dicit, sub Eryce monte esse infocundum campum fere in tribus jugeribus, in quo Eryx & Hercules dimicarunt.

412. HAEC GERMANUS. Germanus est, secundum Varronem in libris de Gradibus, de eadem genitrice manans, non (ut multi dicunt) de eodem germine, quos ille tantum fratres vocat: secundum quem bene nunc Erycen Butae & Veneris filium, Aeneae dicit fuisse germanum.

413. SANGUINE CERNIS ADHUC. Non Herculis, quippe victoris, sed Erycis, qui infecterat se tegendo.

415. AEMULA NECDUM. Adversa virtuti. GEMINIS. Duobus.

418. AUCTOR ACESTES. Hujus certaminis scil.

419. AEQUEMUS PUGNAS. Id est, arma: a sequenti quod praecedat. TIBI. Pro te, ut: *Tibi deferit Hesperus Oetam*. EXUE. Projice, solve.

421. DUPLICEM AMICTUM. Id est, Abollam, quae duplex est, sicut chlamys. Horatius: *Contra quem duplici panno patientia velat*.

P I E R I I.

in eodem commentario: *Omnes homines, qui sese student*. Quae quidem scribendi ratio quotidie nunc corrumpitur: neque codex jam ul-

lus extat, quem non Librarii arbitrio suo totum audeant contaminare.

418. IDQUE PIO SEDET AENEAE, PROBAT AUCTOR ACESTES. In codicibus aliquot antiquis una plus dictione legitur, *Sedet Aeneae, hoc probat auctor*. Sed mihi nequaquam placeat, quod quidem ex paraphrasi inculcatum puto Librariorum inscitia.

421. DUPLICEM EX HUMERIS REJECIT AMICTUM. In veteribus aliquot exemplaribus, *dejecit* habetur, hoc est, demisit propere, ut nudato apparuerit pectore, toraceque omni, vestibus circa pudenda subligatis. Plura tamen exemplaria vetusta, *rejecit*, habent.

422. MAGNA OSSA LACERTOSQUE EXUIT. In perveteri quodam codice, sententia non parum diminuta, legere est: *magnosque lacertos exuit*: quod veriti sunt hypermetrum facere. In aliquot aliis *magna ossa lacertos*, absque particula copulativa enclitica: ut sit magnos membrorum artus, ac lacertos, appositively magna ossa. Sed enim in ea vastitate, visendaque membrorum magnitudine, versum & pleniorē esse, & numeris habundare valde mihi videtur esse ex carminis dignitate: quare libentius legerim *magna ossa lacertosque*, ut pleraque habent exemplaria tam impressa, quam manu scripta. Non praeteribo, quod in Actio Pontani *magna ora lacertosque* legitur, quod non crediderim temere positum, tametsi *magna ossa* corporaturam illam athleticam ostendere videantur.

- 425 Et paribus palmas amborum innexuit armis.
 Constitit in digitos extemplo arrectus uterque,
 Brachiaque ad superas interritus extulit auras.
 Abduxere retro longe capita ardua ab ictu:
 Inniscentque manus manibus, pugnamque laceffunt.
 430 Ille pedum melior motu, fretusque juventa:
 Hic membris & mole valens; sed tarda trementi
 Genua labant: vastos quatit aeger anhelitus artus.
 Multa viri nequidquam inter se volnera jactant,
 Multa cavo lateri ingeminant, & pectore vastos
 435 Dant sonitus, erratque auris & tempora circum
 Crebra manus: duro crepitant sub volnere malae.
 Stat gravis Entellus, nisuque inmotus eodem,
 Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.
 Ille, velut celsam oppugnat qui molibus urbem,
 440 Aut montana sedet circum castella sub armis,
 Nunc hos, nunc illos aditus, omnemque pererrat
 Arte locum; & variis adfultibus inritus urguet.
 Ostendit dextram insurgens Entellus, & alte

SERVII.

EX-

426. CONSTITIT. Hic distinguendum propter vitium, ut sit *arrectus in digitos*. Est autem hic totus locus de Apollonio translatus: partimque de Homero: sic enim iste: Ἀντα δ' ἀναχόμενῃ χερσὶ σιβαρῆσιν ἀμ' ἀμφω Σὺν ῥ' ἰππετον, σὺν δ' ἰσφι βαρεῖαι χεῖρες ἱμυχθον. Apollonius autem: Ἀντίκ' ἀναχόμενοι ῥέδιον ἀροπαροῖδε βαρεῖαι Χεῖρες ἰπ' ἀλκίοισι μῖνοι θείον ἀντιώρτε.

429. PUGNAMQUE LACESSUNT. Provocant potius, quam gerunt; vel certe inritant.

431. MEMBRIS ET MOLE. Hoc est, mole membrorum, ut: *Molemque & montes*. Sed utrum, in pedum, an in manuum digitos?

432. GENUA LABANT. Proceleusmaticus est, quem (ut supra diximus) sic semper ponit, ut cogi possit in dactylum, ut: *Genua labant*: &: *Arietat in portas*.

433. NEQUICQUAM. Non profutura victoriae. VULNERA JACTANT. Ictus.

438. TELA. Ictus. EXIT. Vitat, declinat: unde de Venulo: *Et vim viribus exit*. Et hoc verbo bis usus est tantum.

439. QUI MOLIBUS URBEM. Amphibolon est; aut celsam molibus, aut quae molibus oppugnatur.

440. SEDET CIRCUM CASTELLA. Tmesis est, hoc est, circumsedet.

443. OSTENDIT DEXTRAM. Aut fiducia virtutis est, ostendere quod minaris: aut certe provectus aetatis ostenditur, quae eum ex improvviso ferire non sinit.

PIERII.

429. PUGNAMQUE LACESSUNT. Antiqui aliquot codices, *pugnas*, numero multitudinis habent; ut sit quaedam iusti praelii similitudo; perinde ac si collatis signis dimicandum esset: antea enim quam directa acie concurratur, leves quaedam pugnae a praemissis equitibus, vel a funditoribus, nonnunquam etiam ab exploratoribus, committi solent.

441. NUNC HOS, NUNC ILLOS ADITUS. In Rom. cod. variato numero legere est, *Nunc illos, nunc hos aditus*; sed loquendi modus frequentissime: *nunc & illum*, dicit, & *hic & illuc*, & huiusmodi reliqua. Catullus: *Et circumfiliens modo*

- Extulit: ille ictum venientem a vertice velox
 445 Praevidit, celerique elapsus corpore cessit.
 Entellus vires in ventum effudit; & ultro
 Ipse gravis, graviterque ad terram pondere vasto
 Concidit: ut quondam cava concidit aut Erymantho,
 Aut Ida in magna radicibus eruta pinus.
 450 Confurgunt studiis Teucris & Trinacria pubes:
 It clamor caelo, primusque adcurrit Acestes,
 Aequaevumque ab humo miserans adtollit amicum.
 At non tardatus casu neque territus heros,
 Acrior ad pugnam redit, ac vim suscitatur ira.
 455 Tum pudor incendit vires, & conscia virtus:
 Praecipitemque Daren ardens agit aequore toto;
 Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille sinistra.
 Nec mora, nec requies. Quam multa grandine nimbi
 Culminibus crepitant; sic densis ictibus heros
 460 Creber utraque manu pulsat versatque Dareta.
 Tum pater Aeneas procedere longius iras,
 Et saevire animis Entellum haud passus acerbis;
 Sed finem inposuit pugnae, fessumque Dareta

SERVII.

Eri-

444. VELOX. Velociter: nomen pro adverbio.
 446. ULTRO. E contrario: ille enim cadere debuerat.
 447. GRAVIS GRAVITERQUE. Figura a similitudine.
 448. CAVA PINUS. Id est, exesa vetustate: & dicendo *cava pinus*, bene respexit ad aetatem.
 ERYMANTHO. Mons Arcadiae *Erymanthus*.
 449. IDA IN MAGNA. Modo non Cretae; sed Phrygiae, propter pinus.
 450. CONSURGUNT STUDIIS. In studia.
 456. PRAECIPITEMQUE DAREN. Celerem, ut: *Praecipites vigilate viri*.
 457. NUNC ILLE SINISTRA. Ille vacat: nam metri causa additum est: de ipso enim dicit, ut: *Creber utraque manu pulsat, versatque Dareta*.
 458. QUAM MULTA GRANDINE NIMBI. Hypallage: nam debuit dicere: Quam multo nimbo grandio praecipitatur.
 460. VERSATQUE DARETA. *Dares*, *Dare-*

sis; unde est *Dareta*: & *Dares*, *Daris*: unde est *Daren*; sicut *Chremes*, & *Chremis*, & *Chremetis*, *Chremen*, & *Chremetem*.

PIERII.

do hoc modo *illuc*. Pulvinusque peraeque & *hic* & *illic*. Ludebat numero modo hoc modo *illoc*. A viciniore enim inchoandum est, utpote magis noto.

446. VIRES IN VENTUM. In antiquis aliquot, *effundit*, praesenti tempore: res enim nunc agitur. Aliis magis praeteritum placet.

449. RADICIBUS ERUTA PINUS. In Romano codice & aliquot aliis: *radicitus*, adverbium est; sed *radicibus*, nomen, longe plurium codicum consensus, & usitata loquendi figura libentius legit.

451. PRIMUSQUE ACCURRIT ACESTES. In Oblongo codice perveteri, *occurrit* legitur; sed *adcurrit*, vel *accurrit*, omnino melius.

454. AD PUGNAM REDIT ET VIM SUSCITAT. Veteres plerique codices, *ac vim*, legunt; quod magis placet.

Eripuit, mulcens dictis: ac talia fatur:

- 465 Infelix, quae tanta animum dementia cepit?
Non vires alias, conversaque numina sentis?
Cede deo. Dixitque, & proelia voce diremit.
Ast illum fidi aequales, genua aegra trahentem,
Jactantemque utroque caput, crassumque cruorem
470 Ore ejectantem, mixtosque in sanguine dentis,
Ducunt ad navis; galeamque ensisque vocati
Accipiunt: palmam Entello taurumque relinquunt.
Hic victor, superans animis, tauroque superbus:
Nate dea, vosque haec, inquit, cognoscite, Teucrici;
475 Et mihi quae fuerint juvenali in corpore vires:
Et qua servetis revocatum a morte Dareta.
Dixit, & adversi contra stetit ora juvenci,
Qui donum adstabat pugnae: duosque reducta
Libravit dextra media inter cornua caestus
480 Arduus, effractoque inlisit in ossa cerebro.

SERVII.

Ster-

465. INFOELIX. Consolatio est: unde non dicit imbellis; ut fortunae videatur esse, quod victus est.

467. DIXITQUE. Vacat quae metri causa: & maluit perissologiam facere, quam uti communi syllabae, quae frequens vitiosa est: unde Horatius: *Nec tanta in metris venia conceditur mihi*. Graeci enim his utuntur frequenter.

468. FIDI AEQUALES. Homerus: *Φίλοι δ' αἰψότατοι ἱπταῖροι* Oī μιν ἄγον δὲ ἄγῳτος ἱπταῖροι πτόοισι, *Αἶμα παχὺ πτόοντα χάρη βαλόντες ἱπταῖροι*.

469. UTROQUE. In utramque partem: & adverbium est.

472. VOCATI ACCIPIUNT. Bene eorum ostendit pudorem: vel quia erant occupati circa amicum, *vocati* dixit.

474. COGNOSCITE TEUCRICI. Habet rationem personarum: quia virtutem ejus noverant Siculi.

480. EFFRACTOQUE INLISIT IN OSSA CERE-
BRO. Hypallage: fregit ossa, & inlisit in cerebrum.

PIERII.

470. ORE REJECTANTEM. Antiqua aliquot exemplaria, *ejectantem*, legunt. Alii *re-*
jactantem, vocali a jacto non immutata; sed

rejectantem, vulgata lectio, magis placet.

475. JUVENILI IN CORPORE. In Romano codice, atque aliis plerisque omnibus, *juvenali* per *a* in pene ultima notatum legas: neque id in Virgilianis tantum codicibus, verum & in aliis auctoribus. Est apud me Ovidii codex admodum vetustus, in quo ea dictio passim per *a* scripta est, ut (ea nunc prae manibus erat) in epistola ad Maximum, de amore loquens: *Tu mihi distastis juvenalia carmina primus*. Et ita alibi. Praeterea C. Julius Ro. in libro de Analogia, nomen hoc *Juvenalis*, si homo sic vocetur, ab altero nomine *Juvenalis* sicut ait Maro: *Juvenali in corpore vires*: qua dictione res, non persona censetur, non alia ratione discernit, nisi ab ablativi singularis finali littera: nam pro nomine proprio in *e*; pro adjectivo in *i* finiri tradit, non taciturus, siquam aliam litteram facere differentiam agnovisset.

480. EFFRACTOQUE INLISIT IN OSSA CERE-
BRO. Sunt qui *inlisis ossa*, absque praepositione legi debere contendunt; perinde ac illud etiam superius legunt absque *&* particula: *Cum clamore Gyas revocabat, Ecce Cloanthum*. Sed enim in antiquis omnibus exemplaribus, quae ad manus meas pervenere, uno exemplo scriptum inveni, *inlisis*, vel *inlisit in ossa*. Et hoc loco hypallagen figuram agnoscit Servius,
S s s s dum

Sternitur, exanimisque tremens procumbit humi bos.
 Ille super talis effundit pectore voces:
 Hanc tibi, Eryx, meliorem animam pro morte Daretis
 Persolvo: hic victor caestus artemque repono.

- 485 Protenus Aeneas celeri certare sagitta
 Invitat, qui forte velint; & praemia ponit:
 Ingentique manu malum de nave Serelli
 Erigit; & volucrem trajecto in fune columbam,
 Quo tendant ferrum, malo suspendit ab alto.
 490 Convenere viri: dejectamque aerea sortem
 Accepit galea: & primus clamore secundo
 Hyrtacidae ante omnis exit locus Hippocoontis:
 Quem modo navali Mnestheus certamine victor
 Consequitur, viridi Mnestheus evinctus oliva.

SERVII.

481. HUMI BOS. Cur, cum de uno loquatur, hic *bovem*, alibi *juvencum*, alibi *sauro* appellat; sed videtur pro tempore ea diversitate usus, ideoque *juvencum* ait. Est autem hic pessimus versus in monosyllabam desinens.

483. MELIOREM. Aptiorem: nam animalem hostiam dat.

484. CAESTUS, ARTEMQUE REPONO. Et arma se dicit deponere, & arti renuntiare: id est, *κατάλυσιν* fecit.

487. INGENTIQUE MANU. Magna multitudine. Ille vero inquit: Ἰσὸν δ' ἰσθόεν τοῖς κυανοπάραισι Τηλεῖ ἐπὶ Ἰαμαδοῖς, ἐκ δ' ὀφρύων πέλμαρ. MALUM. *Malus*, arbor navis, generis est masculini. Horatius: *Nec malus celeri saucius Africo*. Et dictus est *malus*, vel quia quasi quibusdam malis ligneis cingitur, quorum volubilitate vela facilius eleventur.

488. TRAJECTO. Extento: unde transenna dicitur funis. Sallustius: *Transenna demissum victoris simulacrum*, cum *machinato strepitu tonitruum coronam capiti imponebas*.

489. QUO. In quam: nam ponit adverbium pro pronomine, ut: *Genus unde Latinum*.

490. DEJECTAMQUE AEREA SORTEM. Sicut Homerus: Κλήρῳ δ' αὖτις χαλκίῳ πάλαι λόντι.

491. CLAMORE SECUNDO. Sicut supra ait: *Magnaque virum se murmura tollit*.

493. QUEM MODO. Id est, nuper: nam ut diximus, victor fuit duorum. Urbanus vero

dicit *modo*, propemodum, pene: nam secundus fuit. Alii *victor*, voti compos volunt, ut: *Rapidisque rotis insistere victor*. Optaverat enim ne extremus rediret, ut: *Hec vincite cives*.

PIERII.

dum dicit: *Fregit ossa*, & *illisit in cerebrum caestus*. Ac mihi quidem videntur, qui ex hoc versu in praepositionem adimunt, vim etiam ex ictu illo pene omnem adimere, ita languere oratio, atque etiam imperfecta reddi, versusque ipse flaccescere videretur. Non praeteribo tamen legisse me in codicibus aliquot manu scriptis, *immisit in ossa*; sed *illisit*, omnino melius.

484. HIC VICTOR CAESTUS ARTEMQUE REPONO. In Romano codice, & in aliquot aliis admodum vetustis, dicta videntur haec ex persona Poetae, quia *reponit*, persona tertia scriptum est; verum minime displicet Entelli ea esse verba, qui hac depugnata pugna votum nuncupet se nunquam amplius in certamen descensurum. Et *repono*, persona prima, in reliquis plerisque codicibus habetur.

489. QUO TENDANT FERRUM. In codicibus aliquot antiquis, *tendas*, singulari numero scriptum est, ut *ferrum* sit suppositum; sed longe magis placet *tendant*, plurali numero, ut sit de certatoribus.

491. ET PRIMUS CLAMORE SECUNDO. In Romano codice, *primum* legitur; magis tamen placet *primus*, scilicet locus, ut in exemplaribus aliis antiquis, & vulgatis omnibus habetur.

Ter-

- 495 Tertiū Eurytion, tuus, o clarissime, frater,
 Pandare: qui quondam, jussus confundere foedus,
 In medios telum torfisti primus Achivos.
 Extremus, galeaque ima subsedit Acestes;
 Ausus & ipse manu juvenum tentare laborem.
- 500 Tum validis flexos incurvant viribus arcus
 Pro se quisque viri, & depromunt tela pharetris.
 Primaque per caelum nervo stridente sagitta
 Hyrtacidae juvenis volucris diverberat auras:
 Et venit, adversique infigitur arbore mali.
- 505 Intremuit malus, timuitque exterrita pennis
 Ales, & ingenti sonuerunt omnia plausu.
 Post acer Mnestheus adducto constitit arcu,
 Alta petens: pariterque oculos telumque tetendit.
 Ast ipsam miserandus avem contingere ferro
- 510 Non valuit: nodos & vincula linea rupit,
 Quis innexa pedem malo pendebat ab alto.

SERVII.

Illa

496. CLARISSIME FRATER PANDARE. Notissime: qui fuit Lycaonis filius: *Pandarus* autem, qui secundum Homerum, Minervae persuasione, singulare Menelai & Paridis certamen, cum in eo esset, ut Paris vinceretur; jactu teli diremit, quo Menelaum vulneravit. JUSSUS. A Minerva.

498. SUBSEDIT ACESTES. Hoc est, remansit: nec enim proferebatur fors, quae remanserat sola: aut certe, *subsedit*, delituit: unde & *subseffores* dicuntur, qui occisuri aliquem delitescunt. De quo verbo plenius dicturi sumus illo versu: *Devicta Acha subsedit adulter*.

500. FLEXOS INCURVANT. Mutatione usus est verborum: nam *curvos inflectunt* debuit dicere.

501. PRO SE QUISQUE VIRI. Pro qualitate roboris sui.

503. DIVERBERAT AURAS. Scindit.

504. ARBORE MALI. Sic dixit, ut: *Lustras Aventini montem*.

505. EXTERRITA PENNIS. Timorem suum pennis significans: singula enim animalia habent signa, quibus indicant suum timorem: unde ipse de lupo: *Caudamque remulcens, Subjectis pavitantem utero*. Item de Caco: *Turbatumque oculis*. Hominum enim timorem primi indicant oculi.

506. OMNIA PLAUSU. Alii pinnarum dicunt; sed melius est, spectantium favore: illud enim est incredibile.

507. ADDUCTO ARCU TELUM TETENDIT. Hypallage est: nam adducitur telum, & arcus intenditur.

509. AST IPSAM MISERANDUS AVEM. Sic Homerus: *Ὁ πρῶτος μὲν ἀμάρτε, μέγιστος γὰρ οἱ τοῦ Ἀπόλλωνος*. MISERANDUS. Qui, perfecta re difficiliore, victoria caruit.

510. NODOS ET VINCULA RUPIT. Homerus vero ait: *Ἀντίκρ' δ' ἀπὸ μέγαντος τῆς πικρῆς οἰκῆς*.

511. INNEXA PEDEM. Innexum pedem habens.

PIERII.

503. VOLUCRES DIVERBERAT AURAS. Sunt qui ex Ti. Donato *alas* legendum autument, & paulo post, *Timuit exterrita pennis Ales*. Caeterum in antiquis omnibus codicibus, quos inspexerim, *auras*, notatum observavi, quare suum unicuique judicium integrum relinquam.

510. ET VINCULA LINEA RUPIT. In antiquis aliquot *rumpis* est, praesenti tempore; sed magis placet *rupit*, praeteritum, ut *Non valuit*.

Illa notos atque atra volans in nubila fugit.
 Tum rapidus jam dudum arcu contenta parato
 Tela tenens, fratrem Eurytion in vota vocavit,
 515 Jam vacuo laetam caelo speculatus; & alis
 Plaudentem nigra figit sub nube columbam.
 Decidit exanimis, vitamque reliquit in astris
 Aetheriis, fixamque refert delabſa ſagittam:
 Amiſſa ſolus palma ſuperabat Aceſtes:
 520 Qui tamen aërias telum contendit in auras,
 Oſtentans artemque pater, arcumque ſonantem.
 Hic oculis ſubitum objicitur magnoque futurum

SERVII.

512. ILLA NOTOS, ATQUE ATRA VOLANS IN NUBILA FUGIT. Homerus ait: Ἀὐτὰρ ἡ ὄρνις αὐχὴν ἀπὸ κρήματος, σὺν δὲ περὶ πυκνὰ λίκουσα.

513. TUM. Deinde: & eſt adverbium ordinis: nam *hinc* temporis eſt. ARCU CONTENTA PARATO TELA TENENS. Contento arcu tela tenens parata.

514. IN VOTA VOCAVIT. Nam apud Lycios colitur Pandarus, quaſi heros.

515. JAM VACUO LAETAM CAELO. Sic Homerus: Τῇ δὲ νηπίων ἰδίῳ τέρποντα φίλων.

516. NIGRA NUBE. Id eſt, alta.

517. DECIDIT EXANIMIS. Homerus: Ὁ κὺν δὲ ἐκ μελίων θυμὸς πτότο. VITAMQUE RELIQUIT IN ASTRIS. Unde ſumpſerat vitam, ut in VI. *Hinc hominum pecudumque genus, vitaeque volantum*. Sane ex hoc ſciendum, hunc totum locum ab Homero eſſe ſumptum: unde inanis eſt vituperatio Aeneae, quod ſuſpenderit avem maternam: nam & res eſt tranſlata ſimpliciter: & quamcumque ſuſpenderet avem, in hanc incideret vituperationem. Nulla enim avis caret conſecratione: quia ſingulae aves numinibus ſunt conſecratae. Quanquam Urbanus dicat matrem citius potuiſſe placari.

521. ARTEM PARITER, ARCUMQUE SONANTEM. Culpat hic Virgilium Virgiliomastix: artem enim in vacuo aere oſtendere non poterat: quamquam dicant periti, poſſe ex ipſo ſagittariorum geſtu artis peritiā indicari.

522. OBJICITUR. Superius de his particulis ſecundum Jubam artigraphum tractavimus. Sed dicunt alii iſtas monosyllabarum ratione vel produci vel corripi. Sane ſciendum, naturae eſſe, ut breves ſint; euphoniae vel Jubae ratio-
 ne, in compoſitione producuntur, ſi tamen i

ſequatur: quae licet non ſit conſonans, poteſt tamen in declinatione pro conſonante haberi, ut *objicis, objecit, ſubjicis, ſubjecit*.

PIERII.

512. ATQUE ATRA VOLANS IN NUBILA. In codicibus aliquot antiquis, *Atque alta volans in nubila*, legitur; ſed enim inferius eſt: *Nigra figit ſub nube columbam*: quare *atra nubila* potius legendum videtur: quamvis eadem *alta, profunda, nigra*.

517. VITAMQUE RELIQUIT IN ASTRIS AEREIS. In vetuſtiſſimis plerisque exemplaribus, *aethereis*, legere eſt; plura vero de vita, ita in aſtris relicta, Macrobius libro III. Saturnalium.

520. QUI TAMEN AETHEREAS TELUM CONTORSIT IN AURAS. Hoc vero loco *aeriat* legitur in codicibus illis, in quibus *aethereis aſtris* paulo ante legebatur. Pro *contorſit* vero, *contendit*, in Romano, & in Mediceo eſt, & plerisque aliis antiquis exemplaribus: & eodem modo *Contendit telum*, libro IX. ſcriptum invenimus.

521. OSTENTANS ARTEM PARITER ARCUMQUE SONANTEM. Nonnulli ſyllabae, quae in heptimemeri ſita eſt, timentes, quae illi particulam addidere, ita legentes *artem pariterque arcumque ſonantem*. Sed quanto magis placet, quod in Romano, & in Mediceo, & plerisque aliis codicibus vetuſtis legere eſt, *Oſtentans artemque pater arcumque ſonantem*: quam lectionem dubio procul agnoſcit Aſper Grammaticus, ſcanſionis etiam appoſita ratione: quam, ut apud ipſum legimus, referre non pigeat, ut, quo diximus modo legendum eſſe, nulli dubium relinquamus. OSTEN. Spond. TANS AR. Spond. TEMQUE PA. Daſt. TER AR. Spond. Plurimaque ejuſmodi recitat

Augurio monstrum. Docuit post exitus ingens:
Seraque terrifici cecinerunt omina vates.

- 525 Namque volans liquidis in nubibus arsit arundo,
Signavitque viam flammis, tenuisque recessit.
Consumpta in ventos: caelo ceu saepe refixa
Transcurreunt, crinemque volantia sidera ducunt.
Attonitis haesere animis, Superosque precati
530 Trinacrii Teucrique viri: nec maximus omen
Abnuat Aeneas; sed laetum amplexus Acesten
Muneribus cumulat magnis, ac talia fatur:
Sume, pater: nam te voluit rex magnus Olympi
Talibus auspiciis exsortem ducere honorem.
535 Ipsius Anchisae longaevi hoc munus habebis,
Cratera inpressum signis: quem Thracius olim
Anchisae genitori in magno munere Cisseus
Ferre sui dederat monumentum & pignus amoris.

SERVII.

Sic

523. AUGURIO MONSTRUM. *Augurium* dictum quasi *avigerium*, id est, quod aves gerunt. Et bene de sagitta dixit *augurium*, quia habet pinnas: quanquam omnia ad unum congesse locum, monstrum, augurium, auspicium, oraculum.

524. SERA. Gravia. Sallustius: *Serum enim bellum in angustiis futurum*. Id est, grave. Et quod improbant vates, Aeneas amplectitur, deceptus augurii similitudine, quod apud Trojam probaverat pater, ut: *Stella facem ducens*.

525. LIQUIDIS IN NUBIBUS. *Nubes* pro aere posuit: *nubes enim liquidae* esse non possunt.

527. CEU SAEPEREFIXA. Poetice dixit secundum publicam opinionem: nam ut Lucretius dicit: *Ventus altiora petens, aetherum ignem secum torquet, qui tractus imitatur stellas cadentes*.

529. ATTONITIS ANIMIS. Intentis, stupefactis per tonitrua, quae semper cohaerent coelestibus ignibus.

530. NEC MAXIMUS OMEN ABNUAT AENEAS. Amplexus est, & probavit: non, secundum augurum disciplinam, dixit ad se non pertinere: nam nostri arbitrii est, visa omina vel improbare, vel recipere.

533. SUME PATER. Percipe: nam verbum est jurisconsultorum, quo utuntur, quotiens

legatum non ab herede datur; sed est in accipientis arbitrio, id est, vindicationis, vel optionis.

534. EXSORTEM. Ἀκλῆρον, sine sorte.

535. ANCHISAE MUNUS. Quod Cisseus, rex Thraciae (secundum Virgilium pater Hecubae, ut: *Cisseis regina Parin creat*) Anchisae aliquando donaverat.

536. IMPRESSUM SIGNIS. Impressa signa habentem, id est, emblemata.

PIERII.

exempla. Denique id genus syllabae, quae pede quarto posita est, TEAR. vel inter longas censerī debere tradit, apud Auctores, vel paucissime metrum usurpare. Id tamen apud Virgilium frequentissimum reperiri.

531. SED LAETUM AMPLEXUS ACESTEN. In Romano codice, & *laetum amplexus*, legitur. In Longobardico *laetus*, ultimae syllabae collisione, quod alii viderint.

534. EXSORTEM DUCERE HONOREM. In Romano codice, *exsortem* cum i littera scriptum est, ut *exsul* ex Grammaticorum scribitur praeceptione, quod, *extra solum*, dictiones complectatur, ita *exsortem*, *extra sortem*. Est etiam in eodem codice, atque etiam in Mediceo, *honores*, numero multitudinis, quod frequentissime invenies apud Historicos eodem significato.

- Sic fatus cingit viridanti tempora lauro:
 540 Et primum ante omnis victorem adpellat Acesten.
 Nec bonus Eurytion praelato invidit honori;
 Quamvis solus avem caelo dejecit ab alto.
 Proximus ingreditur donis, qui vincula rupit:
 Extremus, volucris qui fixit arundine malum.
 545 At pater Aeneas, nondum certamine misso,
 Custodem ad sese comitemque inpubis Iuli
 Epytiden vocat, & fidam sic fatur ad aurem:
 Vade age, & Ascanio, si jam puerile paratum
 Agmen habet secum, cursusque instruxit equorum,
 550 Ducat avo turmas, & sese ostendat in armis,
 Dic, ait. Ipse omnem longo decedere circo
 Infusum populum, & campos jubet esse patentis.
 Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
 Frenatis lucent in equis: quos omnis euntis

S E R V I I.

539. VIRIDANTI. Species participii sine verbi origine, temporis praesentis.

540. PRIMUM ANTE OMNES. Unum vacat. APPELLAT. Vel dicit, vel salutat. Salustius: *Jugurtha adveniens velox Quaesorem appellat.*

541. PRAELATO INVIDIT HONORI. Id est, praelatum honorem.

543. PROXIMUS. Post Eurytionem. DOMUS. Ad domum.

544. EXTREMUS. Ostendit hos sua munera percepisse; Acesten vero sumpsisse praecepta.

545. NONDUM CERTAMINE MISSE. De peractis loquitur rebus: unde debuit dicere VOCAVIT, & FATUS EST. Ergo aut tempus est pro tempore; aut sic refert, ut videatur non de praeterito loqui, sed actum praesentis temporis ponere & referre.

546. CUSTODEM AD SESE. Secundum Tullium, qui dicit ad militiam euntibus dari solitos esse custodes, a quibus primo anno regantur: unde ait de Pallante: *Sub te tolerante magistro Militiam & grave Martis opus.* IMPUBIS IULI. Ab eo, quod est hic pubis: nam quod ait Salustius; *Puberes omnes interfici jubet*: venit ab eo, quod est puber: & sunt ista communis generis, si referantur ad singulos: multitudo autem si dicatur, generis tantum foeminini est, ut haec pubes.

Tri-

547. FATUR AD AUREM. Sequitur, &: *Dic ait*: unde, sicut & in tertio diximus, unum vacet necesse est.

552. CAMPOS JUBET ESSE PATENTES. Discessu populi jubet fieri campos patentis.

553. INCEDUNT PUERI. Aut poetica licentia confudit aetates, ut modo pueros, modo juvenes dicat: nam ait: *Una acies juvenum*: aut certe secundum quosdam sequenti distinctione mutata, magistros, pueros dicit; sequentes vero, maturioris aetatis.

554. QUOS OMNIS EUNTES. Quos euntes omnis turba fremit, id est, cum favore prosequitur.

P I E R I I.

547. EPITIDEM VOCAT. In codicibus aliquot antiquis, *Aepyridem*, cum diphthongo prima syllaba, & y secunda scriptum est: nam apud Auctores veteres *Aepyrius*, pro nomine proprio celebratur, & tam illi quam nostri patronymici formam solent usurpare. Est & *Epyridus* nomen apud illos; sed rationi metricae non responderet.

551. SIC AIT IPSE OMNEM. In veteribus codicibus, quotquot habere potui, scriptum inveni, *dic ait*. Quod si aliter legas, imperfecta erit oratio: plena vero hoc ordine, Et ait: *Dic Ascanio, si jam puerile paratum Agmen habet secum, cursusque*

- 555 Trinacriae mirata fremit Trojaeque juvenus.
 Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.
 Cornea bina ferunt praefixo hastilia ferro:
 Pars levis humero pharetras: & pectore summo
 Flexilis obtorti per collum it circulus auri.
 560 Tris equitum numero turmae, ternique vagantur
 Ductores: pueri bis seni quemque secuti
 Agmine partito fulgent, paribusque magistris.
 Una acies juvenum, ducit quam parvus ovantem
 Nomen avi referens Priamus; tua clara, Polite,
 565 Progenies, auctura Italos: quem Thracius albis

SERVII.

Por-

556. TONSA COMA. Tonsa, composita: nam proprie *comae*, sunt capilli non caesi. PRESSA CORONA. Id est, galea: & sermone Homeri usus est: nam galeam *κίονον* dixit. Et revera *corona* non potest intelligi, cum sequatur: *Galeam ante pedes projecit inanem*. Sed alii dicunt, potuisse eos galeas habere coronatas, vel ornatas: Bebius tamen Macer dixit: a Caesare Augusto pueris, qui lu erunt Trojam, donatas esse galeas, & bina hastilia: ad quod Virgilium constat adludere.

558. IT PECTORE SUMMO. Sic legendum est, ne sit solœcismus: & rei inanimati dedit motum dicendo *It. Summum* autem *pectus* ait, pectoris & colli continuum.

560. TRES EQUITUM NUMERO TURMAE. Rem Romanae militiae suo inferit carmini; nam constat, primo tres partes fuisse populi Romani: unam *Tatienfum*, a Tito Tatius, duce Sabinorum, jam amico post foedera; alteram *Ramnetum*, a Romulo; tertiam *Lucerum*, quorum secundum Livium & nomen & causa in occulto sunt. Varro tamen dicit, Romulum dimicantem contra Titum Tatium, a Lucumonibus, id est, Tuscis auxilia postulasse: unde quidam venit cum exercitu: cui, recenti jam Tatius, pars Urbis est data: unde in Urbe Tuscus dictus est vicus. Horatius: *Ac Tusci turba impia vici*. Ergo a Lucumone Luceres dicti sunt. Sic autem in tres partes divisum fuisse populum Romanum constat; adeo ut etiam, qui praecerant singulis partibus, tribuni dicerentur: unde etiam sumptus, quos dabant populi, tributa nominarunt. TERNI. Tres: & sic ait more suo.

561. DUCTORES PUERI. Hic quidam distinguunt, ut diximus supra.

562. PARIBUSQUE MAGISTRIS. Vel & ex

hoc adludit: nam hodieque *equitum* dicuntur *magistri*.

564. POLITE PROGENIES. Illum dicit, quem supra a Pyrrho introduxit occisum; de quo Cato in Originibus dicit, quod ad Italiam venerit, & segregatus ab Aenea condiderit oppidum *Politorium*, a suo nomine.

565. QUEM THRACIUS ALBIS. Cum tres dixerit duces, duorum equos commemorat; sed aut praetermisit, quod ut consequeretur necesse erat, nec enim unus pedes esse poterat: aut illo reddidit loco, ut: *Caetera pubes senioris Aestiae Fertur equis*. Quamquam multi distinctione mutata tres commemorant, ut sit primus, EQUUS BICOLOR MACULIS ALBIS: & de alio dicatur: VESTIGIA PRIMI ALBA PEDIS, id est, primorum pedum vestigia erant alba: & FRONTEM ALBAM ostentabat alter.

PIERII.

cursumque instruxit equestrum: Ducat avo stirmas, & sese ostendas in armis. Quibus imperatis: Ipse omnem longo decedere circo Insusum populum, & campos jubet esse patens.

557. PRAEFIXO HASTILIA FERRO. Codices antiqui omnes, quos inspexi, *praefixa hastilia ferro*, legunt, utraque elocutio Latina est.

558. IT PECTORE SUMMO FLEXILIS OBTORTI PER COLLUM CIRCULUS AURI. Quamvis lectio haec vulgata candidior videatur, in quibusdam tamen codicibus antiquioribus ita legere est: *Et pectore summo Flexilis obtorti per collum it circulus auri*: quae lectio nequaquam aliena est a venustate.

564. TUA CLARA POLITE PROGENIES. In Romano & antiquis aliquot aliis exemplaribus, *Polytes*, Atticorum more scriptum est.

Portat equus bicolor maculis ; vestigia primi
Alba pedis, frontemque ostentans arduus albam.
Alter Atys, genus unde Attii duxere Latini:

SERVII.

568. GENUS UNDE ATTII DUXERE LATINI. Propter Attiam dicit, matrem Augusti: de qua Antonius ait: *Aricina mater*: vult enim ejus etiam maternum esse genus antiquissimum.

PIERII.

566. PORTAT EQUUS BICOLOR. Non est silentio praetereundum, cur in vetustis aliquot codicibus, *equus* unico tantum *u* notatum reperitur: nonnulli enim quia *q* non litteram sed notam esse putabant duas in se litteras continentem *c* & *u*. *qis*, *qaeret*, & *qid* scribere instituerunt absque *u*, ut Velius Longus ait, quod alii *cuis*, *cuaret*, *cuid*, scribere malebant; sed utrumque jam ex usu recessit. Quantum vero pertinet ad dictionem *equus*, dubitabant veteres, utrum primum illud *u* consonans, an vocalis esset: neutrum enim esse non concedebatur: si consonans, non alterius naturae esse poterat quam *n* mutae, in quam tam saepe abijt nunc scriptura, nunc pronuntiatione: quocirca necesse erat primam positione longam in *equo* fateri, quia *q* pariter consonantem mutam esse nemo iniciaretur. Id vero poetarum omnium exemplis contrarium inveniebatur, quum *equus* apud omnes primam corripit; sin vocalem esse concederent, vel novam diphthongum facere ex duobus *uu* (quod, ut saepe dictum, Attius in vocalibus natura longis facilius consuevit) necessarium esse; vel in duas syllabas dividere. Atqui neutrum recte fieri posse manifestum est: quod *equus* utramque syllabam correptam habet, & pro dictione bisyllaba passim ponitur. Quare boni illi viri, ne in has dilaberentur difficultates, *equus* unico *u*, uti & *qis*, & *qid* scribere maluerunt. Nonnulli autem inventi sunt, qui *q* litteram adeo adamarint, ut eam pro *c* passim sufficerent. Ideoque non tantum *sequitur*, *loquitur*, & similia per *q* scribere instituerunt, verum etiam ubicumque *u* ante *c* positam invenirent, pro litteris *c* & *u* unam tantum *q* supponere minime veriti sint. Hinc *secui* praeteritum a *feco*, *segi*, & *aqi* pro *acui* scriptitabant: adversus quos Probus in Arte disputat. Sane quidem illi, uti paulo ante dicebamus, *q* litteram & *c* & *u* praeferre, si quis notam diligentius inspiceret, asseverabant; post enim *c*, vocalem *u* adplicitam esse, parte illa, quae ad instar gravis accentus premitur, adcurvata, altera vero, quae acuti accentus in morem surrigebatur, subter lineam dejecta, vel ex Librariorum commoditate, vel ne praecedentibus litteris esset impedimento: haecque sibi invicem figurae successerunt. S. Q. Q.

Par-

Quare minime mirum est, si & *equus*, & *eqi*, & *eqo*, & hujusmodi pleraque absque *u* in veterum inscriptionibus notata reperiantur.

567. ARDUUS ALBAM. Diximus jam in antiquis passim, *arduos* per os haberi, quaeque Carisium ratio moverit, ut huic nomini ita scripto, calculum non adhiberet suum.

568. ALTER ATYS, GENUS UNDE ATTII DUXERE LATINI. Scribendum *Atti*, ex antiquis codicibus. In aliquot vero duplici *tt*, *Atti*, ex Velii Longi sententia. Sed enim de hujusmodi Genitivi ratione satis in primo dictum. Quod vero *Attii* duplici *tt* scribitur, non autem per *st*, *Atti*, Victorini alibi auctoritatem citavimus, in libello de Orthographia praecipientis *Attii*, duplicato *tt*, scribendum esse. Quodque ita etiam in veterum monumentis scriptum invenitur, satis superque fuerit unum ex multis indicasse:

D . M
ATTIAE T. F. QUINTILLAE
ATTIUS PHEGON PATER ATTIA
QUINTA MATER ATTII

T . F.

Et quae sequuntur: quae si quis oculata fide inspicere voluerit, habentur haec in D. Mariae fano, quod est ad busta Gallica Romae situm. *Attia* praeterea apud Graecos etiam duplici *tt* scribitur: quando Servius ait dictum a Virgilio; *Genus unde Attii duxere Latini*, propter Attiam Augusti matrem, quo maternum etiam ejus genus praedicaret antiquissimum. Sed ut levem de scribendi ratione disputatiunculam graviori aliquo examine pensemus, diversi a Latinis abeunt Graeci in historia de matre Augusti referenda: nam Suetonius *Attiam*, Augusti Octaviani matrem, ex Balbo & Julia sorore Caesaris genitam ait. Dion historicus in XLV. Οὐσα γὰρ ὁ Ἰουλίου Καίσαρος ἀδελφεὺς υἱὸς ὠνομαζέτο. Ex quibus verbis videre est *Attiam* ab eo Caesaris Sororem appellatam, nisi mendum sit in Graeco codice, quem inspexi, & ἀδελφεὺς esse debeat. Sed enim eadem Plutarchus in Ciceronis vita. Addat huc forte quispiam, quod in Liviana libri CXVI. perioche scriptum est: *Testamento Caesaris haeres ex parte dimidia instituitur C. Octavius ex sorore Nepos: & in nomen adoptatus est*. Unde Servius scripserit Augustum ex sorore Julii Caes. natum. Sed enim vetus codex Livianae Perioches SORORIS NEPOS habet, non ex sorore: id quod cum Suetonio congruit.

Parvus Atys, pueroque puer dilectus Iulo.

570 Extremus, formaque ante omnis pulcher Iulus,
Sidonio est inVectus equo: quem candida Dido
Esse sui dederat monumentum & pignus amoris.
Caetera Trinacriis pubes senioris Acestae
Fertur equis.

575 Excipiunt plausu pavidos, gaudentque tuentes
Dardanidae; veterumque adgnosunt ora parentum.
Postquam omnem laeti confessum oculosque suorum
Lustravere in equis; signum clamore paratis
Epytides longe dedit, insonuitque flagello.

580 Olli discurrere pares, atque agmina terni
Diductis solvere choris, rursusque vocati
Convertere vias, infestaque tela tulere.
Inde alios ineunt cursus aliosque recursus
Adversis spatiis, alternisque orbibus orbes

585 Inpediunt, pugnaeque cient simulacra sub armis:

S E R V I I.

Et

570. EXTREMUS. Quantum ad numerum spectat.

573. CAETERA TRINACRIIS. Caetera pubes equis Acestae fertur.

575. PAVIDOS. Gloriam cupiditate sollicitos, ut: *Corda pavor pulsant*.

579. FLAGELLO. Virga, quae sonat in morem flagelli.

581. CHORIS. Aciebus. VOCATI. Ictu virgae.

P I E R I I.

571. SYDONIO EST INVECTUS EQUO. In antiquis aliquot codicibus *Sidonio* scriptum, familiari quadam mutatione ex *i* in *e*, ut *aetherius*, & *aethereus*, qua forma video nunc Latinos libentius uti. Neque vero mirum sit *Sidonius* secundam a principio syllabam communem habere: siquidem ea tam per *o* magnum, quam per *o* parvum indifferenter scribi solita est, ut ait Steph. Byzantinus ex Hecataeo.

573. CAETERA TRINACRIIS PUBES SENIORIS ACESTAE FERTUR EQUIS. In Romano codice legere est *Trinacrii*, ut sit appositively *caetera pubes*; sed enim in eo codice, *i* littera finalis saepe abundat, saepe etiam desideratur. In Longobardico, in Mediceo, & plerisque aliis, *Trinacriae pubes* legitur: ac praefixo puncto,

uno inde membro legitur, *senioris Acestae Fertur equis*: nam qui dixerat aliquot ex Trojanis pueris suis inVectos, mox caeteram Trinacriae pubem equis senioris Acestae ferri subjungit.

579. EPYTIDES. In antiquis, uti superius dictum, *Aepytides* per *AE* & *Y* scribitur.

580. ATQUE AGMINA TERNI DIDUCTIS SOLVERE CHORIS. In Romano codice, & aliquot aliis antiquis, *deductis* habetur, participii voce, plurali ablativo. In Mediceo & aliquot aliis, quod magis placet, *diductis*. Sunt etiam codices manu scripti, qui legant *ternis*: sententiaque ipsa videtur apertior, si dicamus tres illas equitum turmas, quae uno agmine confessum omnem lustraverant, ad flagelli sonitum in ternos choros diductas esse, unaquaque turma sua spatia corripiente. Quod si *solvere agmina Terni diductur*, legas, frigidum nescio quid invenias. Sed hoc ego in medio relinquam: eos libenter auditurus, qui militarium ludorum peritiam aliquam profiteantur.

582. INFESTAQUE TELA TULERE. In Mediceo codice, *instruetaque tela* legitur; sed *infesta* in aliis.

583. INDE ALIOS INEUNT CURSUS, ALIOSQUE RECURSUS ADVERSIS SPATIIS ALTERNOSQUE ORBIBUS ORBES. In codicibus aliquot antiquis, *adversis* legitur;

T t t t

gitur;

Et nunc terga fuga nudant; nunc spicula vertunt
 Infensi : facta pariter nunc pace feruntur.
 Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
 Parietibus textum caecis iter , ancipitemque
 590 Mille viis habuisse dolum, qua signa sequendi
 Falleret indeprensus & inremeabilis error.
 Haud alio Teucrum nati vestigia cursu
 Inpediunt, texuntque fugas & proelia ludo,
 Delphinum similes : qui per maria humida nando
 595 Carpathium Libycumque secant, luduntque per undas.
 Hunc morem, hos cursus, atque haec certamina primus
 Ascanius, Longam muris cum cingeret Albam,
 Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos.

SERVII.

586. ET NUNC TERGA NUDANT : Tria, quae in bellis geruntur, cuncta commemorat; fugam, pugnam, pacem.

588. LABYRINTHUS. Locus apud Cretam, factus a Daedalo perplexis parietibus; ubi Minotaurus inclusus est, ex Pasiphae & Tauro genitus.

589. PARIETIBUS TEXTUM COECIS ITER. Hypallage est, coecum iter intextis parietibus. ANCIPITEM DOLUM. Perplexum errorem eundi & redeundi.

591. FALLERET. Frangeret, deciperet. Est autem versus Catulli, sic inquentis: *Errabunda regens tenui vestigia filo; Ne Labyrinthis flexibus egredientem Teuti frustraretur inobservabilis error.*

593. IMPEDIUNT. Implicant, intexunt: quod est a vestibis tractum.

594. DELPHINUM. Aut venit ab eo, quod est *Delphin*, *delphinis*, a *delphine*: aut *delphinum*, pro *delphinarum* posuit, a *delphinus*, *delphini*. MARIA HUMIDA. Homerus: *Τῶν καὶ χερσίδων.*

595. CARPATHIUM. Mare est inter Aegyptum & Rhodum, ab insula Carpatho illic posita dictum. Nec mirandum, duas eum posuisse comparationes, cum & in secundo hoc fecerit, ut: *In segetem veluti cum flamma furentibus austris Incidis, aut rapidus montano flumine torrens.* Et in Georgicis tres ponat comparationes: *Frigidus ut quondam sylvis inmurmurat Auster.* Et: *Ut mare sollicitum stridit resluentibus undis.* Et: *Aestuus ut clausis rapidus fornacibus ignis.*

597. PRIMUS ASCANIUS. Generis ordinem docet: ut in primo diximus.

598. RETTULIT. Innovavit, quod ante jam fecerat. PRISCOS LATINOS. Qui tenuerant loca, ubi Alba est condita.

PIERII.

gitur; sed vulgata lectio me nihil offendit. Id vero non improbarim, quod *alternisquo orbibus orbes* quaedam habent exemplaria, licet tantundem sit.

586. ET NUNC TERGA FUGAE NUDANT. In antiquis aliquot, *fuga* est, ablativo casu: quod etiam superius observatum; sed melius omnino videtur acquisitivo. NUNC SPICULA VERTUNT INFENSI. In uno tantum codice Romano, *spicula torquent* habetur. In aliis omnibus, *vertunt*, quod ludicro certamini magis convenire videtur.

590. QUA SIGNA SEQUENDI FALLERET INDEPRENSUS ET IRREMEABILIS ERROR. In Rom. codice, & aliquot aliis, *frangeret*, habetur. *Indeprensus*, varie scribitur; sed unico e, *indeprensus*, placere Velio Longo diximus. Est & *inremeabilis*, integra praepositione, ut reliqua.

595. CARPATHIUM LIBYUMQUE SECANT LUDUNTQUE PER UNDAS. In Oblongo illo codice, sane quam vetusto Vaticanae Bibliothecae, quem Pomponius Laetus delicias suas appellabat, & in aliquot aliis dimeter hic Anapaesticus hypercatalecticis, *luduntque per undas* desideratur. Trimeterque tantum Dactylicus hypercatalecticus notatus est *Carpathium, Libycumque secans.*

596. HUNC MOREM HOS CURSUS. Vetera exemplaria, *Hunc morem cursus*, plurimum habent; sed altera lectio magis poetica est.

Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
 600 Albani docuere suos: hinc maxima porro
 Accepit Roma, & patrium servavit honorem:
 Trojaque nunc, pueri, Trojanum dicitur agmen.
 Hac celebrata tenus sancto certamina patri.

Hic primum Fortuna fidem mutata novavit.
 605 Dum variis tumulo referunt sollemnia ludis,
 Irim de caelo misit Saturnia Juno
 Iliacam ad classem, ventosque adspirat eunti
 Multa movens, nec dum antiquum saturata dolorem.
 Illa viam celerans per mille coloribus arcum,
 610 Nulli visa, cito decurrit tramite virgo.
 Conspicit ingentem concursum, & litora lustrat,
 Desertosque videt portus, classemque relictam.
 At procul in sola secretae Troades acta

SERVII.

Amis-

600. PORRO. Post longum intervallum: & est adverbium temporis. Est autem Graecum *πορρον*.

602. TROJAQUE NUNC PUERI, TROJANUM DICITUR AGMEN. Ut ait Suetonius Tranquillus: *Lusus ipse, quem vulgo Pyrrhicam appellant, Troja vocatur: cuius originem expressit in libro de Puerorum lusus.*

603. HAC CELEBRATA TENUS. Tmesis est: hoc est, haecenus. Et hic sermo, quantum ad artem spectat, duas continet partes orationis: ut HAC pronomen sit, TENUS praepositio; sicut &: *pube tenus*: &: *crurum tenus*: sed jam usus obtinuit, ut pro una parte habeatur: ergo adverbium est (omnis enim pars orationis cum desierit esse quod est, in adverbium migrat) & est temporis: nam hucusque significat.

604. HIC PRIMUM. Sequitur enim Palinuri mors, vel Miseni.

606. IRIM DE CAELO MISIT SATURNIA JUNO. Ex magna parte servatur, ut Mercurius ad concordiam, Iris ad discordiam mittatur: unde & Iris dicta est quasi *ies*. Falsum est autem, quod dicitur ministra esse tantum dearum; cum & Jove plerumque mittatur, ut: *Aeriam caelo nam Juppiter Irim Demissis, germanae haud mollia iussa ferentem*. Et bene Irim mittit, quae sit de nubibus, quarum dea est Juno.

607. VENTOSQUE ADSPIRAT EUNTI. Ut de Mercurio: *Voca Zephyros*.

609. PER MILLE COLORIBUS ARCUM. Aut subaudis *factum*: aut Antiptosis est, mille colorum, hoc est, multorum colorum.

610. NULLI VISA. Ad ipsum retulit numen: nam arcus semper videtur: quem non Irim, sed viam Iridis dixit. Alii nulli visa, celeritatis esse volunt. Notandum sane, etiam de Iride, arcu, genere masculino dicere Virgilium: Catullus, & alii, genere foeminino ponunt, referentes ad originem, sicut *haec Catullus*, & *haec Gallus* legimus: imitatione Graecorum, qui *ὁ ἄρξ ἢ κύων, ὁ ἄρξ ἢ ἀλεατρον*, dicunt.

611. CONSPICIT INGENTEM. Quia ait supra: *Undique conveniunt Tencri missique Sicani*. CONCURSUS autem, circa ludicra.

612. DESERTOSQ. VIDET PORTUS. A viris scil.

613. IN SOLA. Deserta. Terentius: *Venis meditantur alicunde e solo loco*. ACTA. Mutato *n* in *a*, superiori accentum damus: ut *ἡ ἄρξ* Helena, *Κίρκη* Circa. Ergo quoniam & *ἄρξ* Graecum est, cum *acta* facit, penultima debet habere accentum; sed propter differentiam commutatur, ne non secreta, & amoenae littorum, sed *acta* significet participialiter.

PIERI.

604. HIC PRIMUM. In Romano codice, & aliquot aliis, *hinc*; sed *hic* magis placet.

608. NEC DUM ANTIQUM EXSATURATA DOLOREM. Antiqui cod. *antiquum saturata*, legunt; sed melius, ut alibi: *Odiis haud exsaturata quievi*.

Amissum Anchisen flebant, cunctaeque profundum
 615 Pontum aspectabant flentes. Heu tot vada fessis,
 Et tantum superesse maris! Vox omnibus una.
 Urbem orant: taedet pelagi perferre laborem.
 Ergo inter medias sese haud ignara nocendi
 Conjicit, & faciemque deae vestemque reponit.
 620 Fit Beroë, Ismarii conjux longaeva Dorycli;
 Cui genus, & quondam nomen, natique fuissent:
 Ac sic Dardanidum mediam se matribus infert:
 O miserae, quas non manus, inquit, Achaïa bello
 Traxerit ad letum patriae sub moenibus! o gens
 625 Infelix, cui te exitio Fortuna reservat?
 Septima post Trojae excidium jam vertitur aestas,

SERVII.

615. ASPECTABANT PLENTES HEU. Multi PLENTES HEU, distinguunt, ut sit miserabiliter flentes: & a persona dicatur Poetae. Alii HEU a mulieribus dictum accipiunt.

619. FACIEMQUE DEAE, VESTEMQUE REPO-
 NIT. Duo diversa uno sermone conclusit.

620. ISMARI DORYCLI. Thracii: *Ismarii* enim mons est Thraciae. Et bene suadentis commendatur auctoritas.

622. AC SIC DARDANIDUM MEDIAM SEMA-
 TRIBUS INFERT. Sic, aut mutato habitu: aut ista dictura.

623. O MISERAE. Magna utitur arte per-
 suadendi, ut non ex abrupto, quod persuadere
 vult, dicat; sed circumstantiis illuc descendat.

625. EXITIO. Non regno.

626. SEPTIMA POST TROJAE EXCIDIIUM JAM
 VERTITUR AESTAS. Atqui & Dido dixit: *Nam
 se jam septima portat Omnibus errantem terris
 Et fluctibus aestas.* De qua re quidam hoc di-
 cunt: quod Aeneas apud Carthaginem paucis
 diebus fuerit: nam ait: *Cum subito adsurgens
 fluctu nimboque Orion: qui oritur (ut Sallustius
 dixit) juxta Solis aestivi pulsum.* Item ait:
Dum pelago deservit hyems, & aquosus Orion:
 ut hyemem pro tempestate posuerit. Secundum
 quod Carthagini paucis fuerit diebus. Sed illud
 occurrit: *Nunc hyemem inter solem quam lon-
 ga fovere.* Et hoc quidam sic purgant, ut di-
 cant petuisse fieri, ut intra anni metas, &
 ad Africam venerit, & inde navigaverit. Sed
 istis occurrit quod in primo ait, *Septi-
 ma aestas:* unde apparet hanc octavam fuisse:
 quod & ab Anchisae morte indicat annus im-

pletus. Ergo constat, quaestionem hanc unam
 esse de insolubilibus: quas non dubium est emen-
 daturum fuisse Virgilium.

PIERII.

613. SECRETAE TROADES. In antiquis ali-
 quot codicibus *Troades*, habetur per oe diph-
 thongum, quae in *Τροία* primitivo reperitur.
 Arbitrati enim sunt eundem in derivativo etiam
 esse debere: nam *oi* in *oe* apud Latinos transire
 solet. Hinc in antiquis Terentii codicibus, *Adel-
 phoe* non *Adelphi*, comoediae nomen scriptum in-
 venies. Graece enim, ut palam est, *Ἀδελφοί*;
 sed enim in hoc nomine *Troades*, nulla apud
 Graecos diphthongus, quum masculinum sit
Τροίης ὁμόφωνον τῷ κτίσῃ, foemininum *Τροίης τῇ*
Τροίας τῇ Τροίῃ. Neque tamen inficias ierim
 nomen hoc cum *Ω* diphthongo impropria non-
 nunquam inveniri. Quod si vulgata lectio sit im-
 mutanda, *Troiades* potius, quam *Troades* scri-
 bendum esset, ut in aliquot antiquis codicibus
 scriptum est. Sed *Troades*, frequentiori Docto-
 rum usu lectio omnino acceptior est.

620. FIT BEROE ISMARI CONJUX LONGAE-
 VA DORYCLI. Quamvis in Longobardico co-
 dice, in Mediceo, & plerisque aliis, pro
Ismarii duabus minus litteris *Marii* legatur;
 nemo tamen ex eruditis est, cui non potius *Ismari*
 faciat satis: nam quid ad ea tempora *Marii*
 nomen? nisi *Marii* factum sit ex *Enarii*, vel *Ina-
 rii*: quod aliquot in codicibus scriptum accepi:
 quamvis hujusmodi lectionem nusquam ego vide-
 rim oculata fide. Est & illud, *Veroe*, in exem-
 plari antiquo, quod quidem praeterissem, nisi to-
 ties repetitum esset: nam inferius, *non Veroe*: &
 illud

Cum freta, cum terras omnis, tot inhospita saxa
Sideraque emensae ferimur: dum per mare magnum
Italiam sequimur fugientem, & volvimur undis.

630 Hic Erycis fines fraterni, atque hospes Acestes.
Quid prohibet muros jacere, & dare civibus urbem?
O patria, & rapti nequidquam ex hoste Penates;
Nullane jam Trojae dicentur moenia? nusquam
Hectoreos amnis, Xanthum & Simoënta, videbo?
635 Quin agite, & mecum infaustas exurite puppes.
Nam mihi Cassandrae per somnum vatis imago
Ardentis dare visa faces. Hic quaerite Trojam.
Hic domus est, inquit, vobis: jam tempus agi res:

SERVII.

Nec

617. CUM TERRAS OMNES. Quia peragratat multa.

628. SIDERAQUE EMENSAE FERIMUR. Aut tempestates ait, quae ortu vel occasu siderum saepe nascuntur: aut provincias, quae sideribus subjacent, ut in Bucolicis: *Aethiopum versemus oves sub sidere Cancris*. PER MARE MAGNUM. Procellosum. Lucretius: *Suave mari magno*.

629. ITALIAM SEQUIMUR FUGIENTEM. Ut: *Jam tandem Italiae fugientis prendimus oras*. Et revera nullus sequitur, nisi quod fugit. VOLVIMUR. Non dixit navigamus: quasi inutilis sit & desperata navigatio, sicut in Terentio: *Mover; at nihil promovet*.

630. HIC ERYCIS FINES. Argumentum a facili. Et est necessaria antithesis, ut opportunitate meliorum praesentium animi a futuris incertis avertantur.

631. MUROS JACERE. Pro fundamenta jacere: nam *muri*, *daci* dicuntur.

632. NEQUICQUAM. Qui non prederant, cum essent fatorum comites.

634. HECTOREOS AMNES. Quemadmodum vidit sibi patriae recordatione linxisse: aut, non continget mihi videre flumina.

635. INFAUSTAS. Mali ominis.

636. NAM MIHI CASSANDRAE. Non, cui credere non debuerant; sed cui cum sua perniciem non crediderant.

638. JAM TEMPUS AGI RES. Id est, Trojam fieri.

PIERII.

illud *Veroem digressa reliqui*. Sed alibi diximus, unde frequentissima haec mutatio ex B mutata in V digamma emanavit: curque tot

inscriptionibus, *Velisarius*, pro, *Belisarius*, scriptum sit. Ita quod legi nuper in Aede D. Martini, quae in Exquilino est: MIRAVILI BENIGNITATE ET INCOMPARAVILI. Quare nunc haec missa sint.

622. AC SIC DARDANIDUM. In antiquis aliquot codicibus, *Dardanium* legitur, ut apud Graecos *Δαρδανίων*. Quanquam & *Δαρδάνιοι*, & *Δαρδανίδαί*, gens ipsa dicatur apud eosdem: quare *Dardanidum* recte.

628. SIDERAQUE EMENSAE FERIMUR. In Romano codice, pro *ferimur*, *tulimur* habetur; sed *ferimur*, longe figuratior elocutio, magisque movet praesentium malorum objectione. In *tulimur* autem, aliqua finis esset.

631. QUID PROHIBET MUROS JACERE? In Mediceo, & plerisque aliis codicibus, *quid* legitur, quod magis amplum est; ut non personam tantum prohibentem; sed & causam complectatur.

633. NUSQUAM HECTOREOS AMNIS. In Romano codice, *numquam* legitur: superius enim temporis longinquitatem dolere coepit, quod septima post Trojae excidium jam aetas vertetur, quum per tot labores Italiam fugientem sequebantur. Placet tamen & *nusquam*, quod & pariter quæstæ est per terras omnis, & tot inhospita saxa ferri. In Romano praeterea codice, *manes*, pro, *amnes*, scriptum per litterarum transpositionem.

638. JAM TEMPUS AGI RES. In Rom. cod. in Mediceo, atque in nonnullis aliis vetustis, legere est, *jam tempus agis res*, ut apud Papinium habetur eadem elocutio. Quin etiam apud Claudianum: *Roma peragis tempus*. In pervetusto quodam codice pro *jam*, *nunc*, repositum est.

T t t t 3

Nec tantis mora prodigiis. En quatuor arae
 640 Neptuno. Deus ipse faces animumque ministrat.
 Haec memorans, prima infensum vi corripit ignem,
 Sublataque procul dextra connixa coruscat,
 Et jacet. Arrectae mentes, stupefactaque corda
 Iliadum. Hic una e multis, quae maxima natus,
 645 Pyrgo, tot Priami natorum regia nutrix:
 Non Beroë vobis, non haec Rhoeteia, matres,
 Est Dorycli conjux. Divini signa decoris,
 Ardentisque notate oculos; qui spiritus illi,
 Qui voltus, vocisve sonus, vel gressus eunti.
 650 Ipsa egomet dudum Beroën digressa reliqui
 Aegram, indignantem, tali quod sola careret
 Munere, nec meritos Anchisae inferret honores.
 Haec effata.

At matres, primo ancipites, oculisque malignis

S E R V I I.

Am-

639. MORA PRODIGIIS. Ecce, *prodigium* de bono: & argumentatur ad incendium navium, aras ardere Neptuni: quas ideo quatuor dicit, quia singuli duces navium, qui certaverant, singulas posuerant: nam contrarium est: *Numero deus impare gaudet*. Alii tamen dicunt a Cloantho esse positas, qui promiserat se daturum.

640. DEUS IPE. Maris, vel cujus sunt naves.

641. INFENSUM IGNEM. Id est, ipsa infensa. TOT. Aut multorum: aut supra dictorum, ut: *Quinquaginta illi ibalani, spes tanta nepotum*.

646. NON BEROE VOBIS. Non est dissuasio, ut quidam putant; sed magis hortatur persuadendo, numinis auctoritate. RHOETEIA. A Rhoeteo promontorio.

647. DIVINI SIGNA DECORIS. Omnia colligit, quibus numina cognoscuntur, ut: *Namque haud sibi vultus Mortalis: nec vox hominem sonat: o dea certe*.

648. SPIRITUS. Odor, ut: *Divinum vertit odorem Spiravere*.

649. VEL GRESSUS EUNTIS. Ut: *Est vera incessu patuit dea*.

650. PRIMO ANCIPITES. Antequam numen agnoscerent. Oculisque MALIGNIS. Pro, ipsae malignae.

P I E R I I.

640. DEUS IPSE FACES ANIMUMQUE MINISTRAT. In Romano codice, *animam* legimus: pro vento quippe, quo in incendio opus est; sed omnino *animum*, magis placet: audacia enim opus erat in re tam atroci adgredienda.

641. PRIMA INFENSUM CORRIPIT IGNEM. In Mediceo codice, *infensum*, legitur; sed lectionem alteram agnoscit Servius.

648. QUI SPIRITUS ILLI, QUI VULTUS. In codicibus aliquot antiquis legere est, *quis spiritus illi, quis vultus*; sed *qui*, ex recentiorum Grammaticorum dictatis, magis proprium.

649. VOCISQUE SONUS VEL GRESSUS EUNTIS. Antiqua aliquot exemplaria legunt: *Vocisve sonus & gressus*: signa enim haec omnia simul fidem faciebant, quae singula dubitationem movere potuissent.

651. TALI QUOD SOLA CARERET MUNERE. In antiquis aliquot codicibus, *quae sola*, legitur, quod non displicet. In quibusdam aliis, *quo*; sed nitidum magis est, si legas, *quod careret*.

653. HAEC EFFATA. Sunt codices antiqui, ubi *haec est facta*, legas; sed omnino magis placet, *effata*, apud hunc poetam frequentissimum vocabulum.

- 655 Ambiguae spectare ratis, miserum inter amorem
 Praesentis terrae, fatisque vocantia regna:
 Cum dea se paribus per caelum sustulit alis,
 Ingentemque fuga secuit sub nubibus arcum.
 Tum vero adtonitae monstris, actaeque furore
 660 Conclamant, rapiuntque focis penetralibus ignem:
 Pars spoliant aras, frondem, ac virgulta, facesque
 Conjiciunt. Furit inmissis Volcanus habenis
 Transtra per & remos, & pictas abiete puppis.
 Nuntius Anchisae ad tumulum cuneosque theatri
 665 Incensas perfert navis Eumelus: & ipsi
 Respiciunt atram in nimbo volitare favillam.
 Primus & Ascanius, cursus ut laetus equestris
 Ducebat; sic acer equo turbata petivit
 Castra: nec exanimes possunt retinere magistri.
 670 Quis furor iste novus? quo nunc, quo tenditis, inquit,
 Heu miserae cives? non hostem, inimicaque castra
 Argivum, vestras spes uritis. En, ego vester
 Ascanius: galeam ante pedes projecit inanem;
 Qua ludo indutus belli simulacra ciebat.
 675 Accelerat simul Aeneas, simul agmina Teucrum.
 Ast illae diversa metu per litora passim
 Diffugiunt; silvasque, & sicubi concava furtim

SERVII.

Sa-

655. MISERUM INTER AMOREM PRAESENTIS TERRAE. Aut magnum, ut Terentius: *Eam misere amat*: aut miserum, quo fiebant miseres, cum eis regna negarentur.

661. PUPPES ABIETE PICTAS. Vel, in abiete pictas: & subaudi *in*: sive abiete, hoc est, quae erant de abiete.

665. EUMELUS. Latinus accentus est, translato nomine in Latinum: nam Graece dicitur *Εὐμῆλος*: & diligens interpretatur.

669. CASTRA. Ut: *Nos castra move-*
unt: id est, classem. MAGISTRI. Custodes. Terentius: *Me filiis relinquunt quasi magistrum*.

670. QUIS FUROR ISTE NOVUS? Quasi ad furentes loquitur: uade ne tunc quidem agni-

tus est, cum dixisset: *En, ego vester Ascanius*. NOVUS autem, est aut magnus, aut inopinatus. QUO TENDITIS? Id est, quid habetis intentionis?

672. VESTRAS SPES URITIS. Navibus enim ad regna tendebant.

673. INANEM. Concavam, vacuum, sine capite. LUDO. Per ludum.

PIERII.

655. MISERUM INTER AMOREM PRAESENTIS TERRAE. In codicibus aliquot admodum vetustis, *praesentis terras*, legimus accusativo casu: ut omnia pendeant ab infinitivo, *spectare*; sed longe magis placet *inter amorem praesentis terrae*.

657. CUM

Tempestas sine more furit, tonitruque tremiscunt
 695 Ardua terrarum, & campi: ruit aethere toto
 Turbidus imber aquam, densisque nigerrimus austris:
 Implenturque super puppes; semusta madescunt
 Robora. Restinctus donec vapor omnis, & omnes,
 Quatuor amissis, servatae a peste carinae.
 700 At pater Aeneas, casu concussus acerbo,
 Nunc huc ingentis nunc illuc pectore curas
 Mutabat, versans; Siculisne resideret arvis,
 Oblitus fatorum; Italasne capefferet oras.
 Tum senior Nautes, unum Tritonia Pallas
 705 Quem docuit, multaque insignem reddidit arte,
 Haec responsa dabat, vel quae portenderet ira
 Magna deum, vel quae fatorum posceret ordo.
 Isque his Aenean solatus vocibus infit:
 Nate dea, quo fata trahunt retrahuntque, sequamur;
 710 Quidquid erit: superanda omnis fortuna ferendo est.

SERVII.

Est

694. SINE MORE. Sine exemplo. TONITRUQUE TREMISCUNT. Ablativus hic incertum est unde veniat: utrum a neutro indeclinabili *hoc tonitru*, ut *hoc cornu*: nam inde est: *Fractaeque tonitrua nubes*, ut *cornua*; an a masculino, secundum quartam declinationem: hinc enim Statius: *Tonitrus agit, & mea fulmina torquet*.

695. ARDUA TERRARUM. Periphrasis montium, per circuitiorem, ut: *Candida venit avis longis invisisa colubris*. AETHERE TOTO. Pro aere posuit; cum aer inferior sit; *aether*, id est, ignis, sit superior.

697. MADESCUNT ROBORA. Aut humectantur: aut resolvuntur in cinerem: quod naturale est post incendium.

703. FATORUM. Oraculorum.

704. TUM SENIOR NAUTES. Bene daturum consilium & ab aetate, & a prudentia, & a religione commendat. Quod autem dicit, *Pallas quem docuit*: propter illud, quod supra diximus, fingitur: quia ipse Romam Palladium detulit: unde Nautiorum familia Minervae sacra retinebat: quod etiam Varro docet in libris quos de Familiis Trojanis scripsit. UNUM. Praecipuum. TRITONIA PALLAS. Pro uno proprio, duo antonomasiva posuit.

705. REDDIDIT ARTE. Id est, virtute, *ἀπὸ τοῦ ἀριστοῦ*.

706. RESPONSAM DABAT. Laus consilii; cum consilium divinis comparat responsis. VEL QUAE PORTENDERET. Quae praesignificabat.

707. MAGNA IRA DEUM. Id est, Juno, ut alibi: *Coelestum vis magna jubet*.

708. SOLATUS VOCIBUS INFIT. Id est, solatur & infit: nam *solans* debuit dicere: sicut sequens ejus indicat consolatio.

710. QUIDQUID ERIT. Ut: *Fueris quodcumque, facebor*. FERENDO EST. Dum fertur: modus gerundi est a passivo.

PIERII.

694. TONITRUQUE TREMISCUNT. In plerisque veteribus exemplaribus, & hic & alibi, *tremiscunt* per *n* in pene ultima notatum est, ut etiam alibi dictum.

697. SEMUSTA MADESCUNT. In antiquis fere omnibus, *semusta*: quadrissyllabum, scriptum est. Cocunt vero duae mediae syllabae in unam ex Synizesi figura poetica.

702. CURAS MUTABAT VERSANS SICULISNE RESIDERET ARVIS. In antiquo admodum codice legere est: *Mutabat dubius Siculifne*; non tamen displicet *versans* vulgata lectio.

V V V V

Est tibi Dardanius divinae stirpis Acestes:
 Hunc cape consiliis socium, & conjunge volentem:
 Huic trade, amissis superant qui navibus, & quos
 Pertaesum magni incepti rerumque tuarum est:
 715 Longaevosque senes, ac fessas aequore matres,
 Et quidquid tecum invalidum metuensque pericli est,
 Delige: & his habeant terris, sine, moenia fessi:
 Urbem adpellabunt permissio nomine Akestam.
 Talibus incensus dictis senioris amici,
 720 Tum vero in curas animum diducitur omnis:
 Et nox atra polum bigis subvecta tenebat.
 Visa dehinc caelo facies delapsa parentis

SERVII.

An-

711. EST TIBI. Jam hoc consilium est, id est, habes. DIVINAE STIRPIS. Propter Dardanium ab Crimiso fluvio.

712. VOLENTEM. Volitutum: nam velle habet; non jam vult.

713. SUPERANT. Superfunt, superfluunt. Dicit autem non tantum debiles; sed etiam valentes juvenes: unde sequitur: *Longaevosque senes*: nec enim adderet *que*, nisi supra *juvenes* dixisset: unde sequitur expressius: *Et quidquid tecum invalidum metuensque pericli est*.

714. PERTAESUM MAGNI INCEPTI. Compositum pro simplici, hoc est, pro *taesum*, quod usus non obtinet, ut: *Si non pertaesum thalami tedaeque fuisset*.

718. PERMISSO NOMINE. Ab Aceste scilicet. Dicta autem Akestam, deinde Segesta.

720. TUM VERO. Nam & ante ea cogitaverat, ut: *Pectore curas Mutabat versans*. ANIMUM DIDUCITUR. Graeca figura, ut: *Mentem laesus*.

721. ET NOX ATTRA POLUM. Quasi major causa cogitationis, ut: *Et sub noctem cura recusat*: unde Graece nox dicitur *ἰνὸς πόντος*, quia subtilius homo sapiat, quam interdiu. BIGIS. Proprie modo *bigis*, melius plurali utimur quam singulari; ideo, *Rorifera velidum tenuaverat ne-re biga*, abusive dixit Statius. *Bigae* autem a *binis jugis* dictae. Praecipue autem Luna dicitur habere *bigas*, quae nocti praest: cui duplex proprietas, crescendi & decrescendi.

722. CAELO FACIES DELAPSA PARENTIS. Aut secundum quod supra diximus: quia animae caelum tenent, simulacra vero apud Inferos sunt: aut ad errorem pertinet somnii; nam & visa ait: aut certe intelligamus, a

Jove missam potestatem aliquam, quae se in Anchisae converteret vultum, ut religiosus videretur: nam & ipse dicit: *Imperio Jovis huc venio*: & infert: *Elysiumque colo*.

PIERII.

712. HUNC CAPE CONSILII SOCIUM. In Mediceo, & in antiquis aliquot aliis codicibus manu scriptis, *consilii socium*, habetur, quod valde placet; tametsi lectionem vulgatam non improbo.

718. URBEM APPELLABUNT PERMISSO NOMINE ACESTAM. In Romano codice, & plerisque aliis antiquis legere est, *promisso nomine*: ut hoc sit praemium, quod polliceri debeat Aeneas, si Acestes Troianos recipere non recusaverit: nam quod Acestes permittere debeat quasi rem gravem, aut difficilem, aut indecoram, urbem, quod maxime honorificum est, suo nomine appellari, ita non satisfacere videtur: inferius enim: *Gaudet regno Trojani Acestes*. Quamvis etiam *promisso* ab oraculis intelligi possit, dictum, ut multa a Virgilio *καὶ τῶν θεῶν*. Neque silentio praetereundum, quod in codicibus aliquot antiquis, *Akestam*, per EN finales litteras habetur. *Αἰσταν* sane urbem eam a Graecis appellari non negarim; sed eadem etiam *Αἰσταν* ab eisdem dicta, unde gentis nomen *Αἰσταν*.

719. TALIBUS INCENSUS. In codicibus aliquot antiquis, *accensus*, habetur.

720. TUM VERO IN CURAS ANIMUS DIDUCITUR. In Romano codice, in Mediceo, & plerisque aliis pervetustis legere est: *animo deducitur*. Si vero magis placet *animus*, etiam *diducitur*, legendum erit: id enim est in diversas partes scinditur, Homerica sententia.

Anchisae subito talis effundere voces;
 Nate, mihi vita quondam, dum vita manebat,
 725 Care magis; nate, Iliacis exercite fatis:
 Imperio Jovis huc venio: qui classibus ignem
 Depulit, & caelo tandem miseratus ab alto est.
 Consiliis pare, quae nunc pulcherrima Nautes
 Dat senior: lectos juvenes, fortissima corda,
 730 Defer in Italiam. Gens dura atque aspera cultu
 Debellanda tibi Latio est. Ditis tamen ante
 Infernas accede domos, & Aversa per alta
 Congressus pete, nate, meos. Non me impia namque
 Tartara habent, tristes umbrae; sed amoena piorum
 735 Concilia, Elysiumque colo. Huc casta Sibylla

SERVII.

Ni-

725. CHARE MAGIS. Pro, charion. Bene autem addidit: *Dum vita manebat*: nulla enim est vita post mortem.

726. IMPERIO JOVIS. Ab auctoritate, ut: *Ipse Deum tibi me clero demittit Olympo Regnator.*

728. NAUTES DAT SENIOR. Ut solet, hic bis iisdem usus est sermonibus: nam ait: *Tum senior Nautes.*

730. ATQUE ASPERA CULTU. Quod in nono latius exsequitur: *Nator ad flumina primum Deserimus*, usque, *At patiens operum.*

731. DEBELLANDA TIBI. Bello perdomanda: & bene victoriam, non bella sola praedicat, in quibus esse poterat terror.

732. AVERNA PER ALTA. Ut *Gargarus*, *Gargara*, & *Tartarus tartara*; *Maenalus*, *Maenala*, pluraliter; ita *Avernus*, *Averna*.

733. NON ME IMPIA NAMQUE. Propter facilitatem.

734. AMOENA. *Amoena* sunt loca solius voluptatis plena; quasi *amunia*; unde nullus fructus exsolvitur: unde etiam nihil praestantes, *immunes* vocamus.

735. PIORUM CONCILIA, ELYSIUMQUE COLO. *Elysium* est, ubi piorum animae habitant post corporis animaeque discretionem: unde & interitus dicitur res inter animam & corpus veniens. Ergo *Elysium*, ἀπὸ τῆς λύσεως, a solutione: (nam sic definitur *mors*, *λύχης καὶ σώματος λύσις*), quod secundum poetas in medio Inferum est, suis felicitatibus plenum, ut: *Solemque suum sua sidera norunt*: secundum Philosophos, *Elysium* est, insulae Fortunatae: quas *μακάριον τόπον* vocant, quasque ait Sallustius

inclytas esse Homeri carminibus: quarum descriptionem Pius commentator dicit esse sublatam: secundum Theologos circa lunarem circulum, ubi jam aer purior est: unde ait ipse Virgilius: *Aeris in campis*. Item Lucanus: *Quaque patet terras inter lunaeque meatus, Semidei manes habitans, quos ignea virtus Innocuos vita, patienter aetheris imi, Fecit, & aeternos animam collegit in oritur. Non illuc auro possi, nec thure sepulsi perveniunt*. CASTA SIBYLLA. *Casta* dicitur propter fabulam, quae est apud Ovidium: quia noluit Apollini consentire.

PIERII.

723. SUBITO TALES EFFUNDERE VOCES. Antiqua aliquot exemplaria dunt transponunt dictiones, *voces effundere tales*: quod non ita placet. Ita quod paulo inferius est: *Depulis & caelo tandem*: quod est, *depulis & tandem caelo*.

733. CONGRESSUS PETE NATE MEOS. In Mediceo, & antiquis plerisque codicibus, *amplexus*, habetur pro, *congressus*, ut alibi: *Ire ad complexum cari genitoris*.

734. TARTARA HABENT TRISTESQUE UMBRAE. Veteres aliquot codices disjunctive legunt: *tristesque umbrae*. Romanus, Mediceus, atque nonnulli alii, *tristes umbrae*, appositive, absque ul a conjunctione. Verum hoc parvi omnino momenti in medio relinquatur.

735. ELYSIUMQUE COLO: HUC CASTA SIBYLLA. Nonnulli dant hoc aspirationi, quod *colo*, *huc* absque synaloea positum sit: vim enim consonantis eam habere volunt. Superius tamen nulla fuit aspiratio, quum scriberet Virgilius: *Quid stans, aut qua spe*

VVVV 2

ini-

- Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet.
 Tum genus omne tuum, & , quae dentur moenia, disces.
 Jamque vale. Torquet medios nox humida cursus:
 Et me saevus equis Oriens adflavit anhelis.
 740 Dixerat: & tenuis fugit, ceu fumus, in auras.
 Aeneas, Quo deinde ruis? quo proripis? inquit,
 Quem fugis? aut quis te nostris complexibus arcet?
 Haec memorans cinerem & sopitos suscitavit ignis;
 Pergameumque Larem, & canae penetralia Vestae,
 745 Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.
 Extemplo socios primumque arcessit Acesten,
 Et Jovis imperium, & cari praecepta parentis
 Edocet, & quae nunc animo sententia constet.
 Haud mora consiliis, nec jussa recusat Acestes.

SERVII.

Trans-

737. TUM GENUS OMNE TUUM, ET QUAE DENTUR MOENIA, DISCES. Hae sunt causae, propter quas Aeneas descendit ad Inferos: generis agnitio, & civitatis nomen: quod ei nullus ante praedixerat; sed solus indicat pater: latet enim, ut supra diximus, verum urbis nomen: unde ei pater quasi pro mysterio & adfectione ait: *Illa inclita Roma*. Et nomen quidem *Romae* a Poeta dictum est.

738. TORQUET MEDIOS NOX HUMIDA CURSUS. ET ME SAEVUS EQUIS ORIENS AFFLAVIT ANHELIS. Dies est plenus, qui habet horas viginti quatuor: nam & nox pars diei est. Dicimus autem diem a parte meliore: unde & in usu est, ut sine commemoratione noctis, numerum dicamus dierum. Hic autem dies secundum Aegyptios inchoat ab occasu Solis: secundum Persas ab ortu Solis: secundum Umbros, Etruscos, & Athenienses a sexta hora diei: secundum Romanos a media nocte: & hos nunc secutus ait: MEDIOS CURSUS NOX HUMIDA TORQUET, &c. Haec autem plene exsequuntur, & Cicero in Auguralibus, & Aulus Gellius in libris Noctium Atticarum. Hoc etiam illa res Juris indicat, quod, cum tribuno plebis abnoscere ab Urbe non liceret, licebat tamen exire post noctem mediam, & ante mediam reverti.

739. SAEVUS ORIENS. Solem dicit, cujus lux est umbris inimica: unde Lucanus: *Et medio ferit axe diem*. Est autem physicum: nam pereunt umbrae Solis adventu.

741. AENEAS, QUO DEINDE RUIS? Ordo est: *Aeneas deinde: quare ruis?*

742. QUEM FUGIS? Quasi ignorans rationem, qua fugeret.

744. CANAE. Aut antiquae; aut propter ignis favillas.

745. FARRE PIO. Vel quia exinde sacrificabant: vel quia mos fuit apud majores, ut divinum ignem farre servarent: qui si durasset in alterum diem, eum aptum agendis rebus significabant. *Far* autem, frumenti certa species est, sicut adonum. Horatius: *Non sumptuosa blandior hostia, Mollibus aversor Penateis Farre pio & saliente mica*. Et Tibullus: *Farre pio placant & saliente sale*. ACERRA. Id est, arca thuralis: id quod continet, pro eo, quod continetur.

746. PRIMUM. Principem.

759. HAUD MORA. Hoc est, quod ait: *Et conjunge volentem*. NEC JUSSA. Voluntatem, ut supra: *Infandum regina jubes renovare dolorem*. Aut certe quae Juppiter jusserat.

PIERII.

inimica in gente moratur: & ita saepe alibi. Dicendum itaque haec ad Homeri, & Graecorum aliorum imitationem a Virgilio saepe posita: nam eam vocalium incolumitatem, altera subsequente, Latini Critici vix indulgent. QUEM FUGIS. In codicibus aliquot manu scriptis, *quid*, legitur; sed *quem* legere multo melius, ob emphasin & pathos.

746. ACCERSIT ACESTEN. In antiquis plerisque codicibus, *arcessit*, de quo alibi latius dictum.

- 750 Transcribunt urbi matres, populumque volentem
Deponunt, animos nil magnae laudis egentes.
Ipsi transtra novant, flammisque ambesa reponunt
Robora navigiis: aptant remosque rudentisque,
Exigui numero, sed bello vivida virtus.
755 Interea Aeneas urbem designat aratro,
Sortitusque domos: hoc Ilium, & haec loca Trojam
Esse jubet. Gaudet regno Trojanus Acestes,
Indicitque forum, & patribus dat jura vocatis.
Tum vicina astris Erycino in vertice sedes
760 Fundatur Veneri Italiae, tumuloque sacerdos,

SERVII.

Ac

750. TRANSCRIBUNT URBI MATRES. Romani moris verbum est: *Transcripti* enim in colonias deducebantur. URBI. Ad urbem.

752. DEPONUNT, ANIMOS NIL MAGNAE LAUDIS EGENTES. Quasi de navibus: aut Aeneas deponit eos, qui nulla gloriae cupiditate tangebantur: aut hi, qui erant *transcripti*, id est, matres & volentium multitudo deponunt animos, id est, submitunt inertiae.

753. ROBORA NAVIGIIS. Melius hic distinguitur.

754. EXIGUI NUMERO; SED BELLO VIVIDA VIRTUS: Transit ad rem a numero.

755. URBEM DESIGNAT ARATRO. Quem Cato in Originibus dicit morem fuisse: Conditores enim civitatis, taurum in dextram, vaccam intrinsecus jungebant: & incincti ritu Sabino, id est, togae parte caput velati, parte succincti, tenebant stivam incurvam; ut glebae omnes intrinsecus caderent: & ita sulco ducto loca murorum designabant, aratrum suspendentes circa loca portarum: unde & *territorium* dictum est, quasi *terribovium*, tritum bobus & aratro.

757. REGNO TROJANUS ACESTES. Sui nomine enim fuerat civitas appellata.

758. INDICITQUE FORUM. Id est, tempus & locum designat agendorum negotiorum, qui *conventus* vocatur. *Indicis* autem, verbum juris est: & per hoc potentem vult significare civitatem. ET PATRIBUS DAT JURA VOCATIS. Dat condendi Juris potestatem his, quos appellaverat Patres: aut certe vocatis Patribus jura distribuit. Hi autem, ut Sallustius dicit, *Vel aetate, vel curae similitudine Patres appellati sunt*. Senatores autem alii, a senectute aetate, ut Graeci *γερουσίαι* dicunt, *ἀπὸ τοῦ γῆρας*:

alii a sinendo dictos accipiunt: ipsi enim agendi facultatem dabant per senatusconsultum.

759. ERYCINO IN VERTICE. *Eryx*, mons Siciliae supra Drepanum, ubi fuit templum Veneris Erycinae.

760. IDALIAE. Cypriae. SACERDOS. Alii ad tumulum; alii verso ordine ad templum referunt: ut lucus tantum tumulo detur *Anchisae*: ut in *Bucolicis*: *Inducite fontibus umbras Pastores*. Nemora enim aptabant sepulchris; ut in amoenitate animae forent post vitam.

PIERII.

752. AMBESA REPONUNT. In antiquis aliquot codicibus, *ambessa*, geminato ss scriptum est, ut olim *aussus*, *fussus*, *odiosus*, *imperiosus*, & similia, quae Victorinus ss geminato scribi solita testatur. Nos autem usum sequamur.

756. HOC ILIUM ET HAEC LOCA TROJAM ESSE JUBET. In antiquis aliquot codicibus, *hoc Ilium haec loca* absque &. In aliquot aliis, *Ilium*; ut per se versus stet absque figura. In plerisque vero antiquioribus, *haec loca Trojam esse jubet*, quod eruditae auribus mirifice satisfacere videtur. Quod vero dicebamus esse codices antiquos, in quibus *Ilium haec loca*, absque synalephe scriptum sit, laudat Probus vigilantiam Virgilianam, quod ubique fecerit M finalem a vocali excipi, aut ab aspiratione, ut esset synalephae locus, quod non observavit Ennius, quum scripsit: *Millia milium octo*. Quare ex Probi sententia, si Latine *Ilium* scripserimus, & subjiciendum erit si vero *Ilium*, ut Ovidius: *Ilium & Tenedos*; nulla opus erit copulativa.

759. TUNC VICINA ASTRIS. Scribendum est omnino *tum*, ex codicibus antiquis, & sententiae continuatione.

V V V 3

260. T u

- Ac lucus late sacer additur Anchisaeo.
 Jamque dies epulata novem gens omnis, & aris
 Factus honos; placidi straverunt aequora venti:
 Creber & adspirans rursus vocat Auster in altum.
 765 Exoritur procurva ingens per litora fletus:
 Complexi inter se noctemque diemque morantur.
 Ipsae jam matres, ipsi, quibus aspera quondam
 Visa maris facies, & non tolerabile numen,
 Ire volunt, omnemque fugae perferre laborem.
 770 Quos bonus Aeneas dictis solatur amicis,
 Et consanguineo lacrimans commendat Acestae.
 Tris Eryci vitulos, & Tempestatibus agnam,
 Caedere deinde jubet, solvique ex ordine funem.
 Ipse, caput tonsae foliis evinctus olivae,
 775 Stans procul in prora pateram tenet, extaque falsos
 Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.
 Prosequitur surgens a puppi ventus euntis.

S E R V I I.

Cer-

768. VISA MARIS FACIES. Ut: *Mene salis placidi vultum*. Vult autem istos aspectum quoque maris horrere.

769. FUGAE. Profectionis.

772. ERYCI ET TEMPESTATIBUS. Bene junxit: procellae enim aut de fluminibus, aut de montibus sunt, quas *ῥιτινοί* dicunt.

773. SOLVIQUE EX ORDINE FUNES. Ordo est: Jubet caedere ex ordine, id est, rite peragi sacrificium: & sic solvi funem, ut in septimo: *Phrygiamque ex ordine matrem Invocat*. Id est, rite. *Funem* autem, quo naves ad terram ligantur.

774. TONSAE OLIVAE. Comptae, minutis frondibus.

775. PROCUL IN PRORA. In parte extrema.

P I E R I I.

760. TUMULOQUE SACERDOS ET LUCUS. Antiqui aliquot codices, *ac lucus*, legunt; sed illud *que* atque *ut* apud Graecos *καί, ἐ*, frequentissimum est apud Auctores bonos, utraque vero lectio non inveniata.

768. ET NON TOLERABILE NUMEN. In Romano codice, *coelum*, non *numen*, habetur: superius enim ferre se tam diu freta tot, &

inhospita saxa, sideraque lamentabantur: positum vero *coelum* pro coeli tempestatibus; sed enim plerique alii codices manu scripti, *numen* legunt: quae lectio nequaquam expungenda est.

773. SOLVIQUE EX ORDINE FUNES. In antiquis codicibus, quotquot vidi, *funem*, unitatis numero legitur, figurate.

775. STANS PROCUL IN PRORAM. Varia admodum hujus hemistichii lectio est in codicibus antiquis. Aliquot enim legunt *in proram*: quod minime placet; quod alibi *stare* cum ablativo & *in* praepositione positum habetur. In Longobardico exemplari, *trans procul*, inusitata admodum lectione. *Stare* vero, non nescimus adorantium esse, tam ex Poetarum, Historicorumque testimoniis, quam ex Cyncephalo stante, in Sacris Aegyptiorum litteris. Est & alia lectio in antiquo admodum codice, *Stans celsa in puppi*; sed illud alia ratione dictum est. Hoc loco Deos maris allocuturum, verisimile est in proram processisse, quae jam mare prospectabat, hinc illud statim subiectum: *Prosequitur surgens a puppi ventus euntis*.

776. PORRICIT IN FLUCTUS. Legendum quidem *porricit*, ex Macrobij sententia, contra omnium pene veterum codicum fidem, in quibus passim *proicit*.

Certatim socii feriunt mare, & aequora verrunt.

At Venus interea Neptunum exercita curis

780 Adloquitur, talisque effundit pectore questus:

Junonis gravis ira, nec exsaturabile pectus,

Cogunt me, Neptune, preces descendere in omnis:

Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla;

Nec Jovis imperio, fatisque infracta quiescit.

785 Non media de gente Phrygum exedissee nefandis

Urbem odiis satis est, nec poenam traxe per omnem

Reliquias: Trojae cineres atque ossa peremptae

Insequitur. Causas tanti sciat illa furoris.

Ipse mihi nuper Libycis tu testis in undis,

790 Quam molem subito excierit. Maria omnia caelo

S E R V I I.

Mi-

780. EFFUNDIT PECTORE QUESTUS. Hoc est, cum dolore, ut ait: *Fundisque preces rex pectore ab imo.*

782. PRECES DESCENDERE AD OMNES. Si quid invidiae est in humillimis precibus, imputandum est per omnia Junoni: nam *omnes* dicendo etiam humiles significat: unde ait etiam *descendere*.

783. QUAM NEC LONGA DIES. Id est, longum tempus: de quo, licet melius foeminino genere dicamus, tamen & masculino dicimus: nam de certo die, masculino tantum utendum est: ut *hic natalis meus dies est*. PIETAS NEC MITIGAT. Aut Trojanorum, quia pii sunt: aut certe propter illud: *Junoni Argivae jussos adolemus bonores*: quasi quae nec sacrificiis placaretur.

784. INFRACTA. Valde fracta, ut: *Turnus ut infractus adverso Marte Latinos*.

785. MEDIA DE GENTE. Id est, totius gentis potentem. EXEDISSE. Muliebriter dictum: nam inde est, quod sequitur: *Cineres atque ossa peremptae*. Sane *edo* habet & rectam, sed antiquam, declinationem, ut *edo, edis, edit*: & anomalam, ut *edo, es, est*: quarum secunda & tertia personae longae sunt, propter, *Sum, es, est*. Edit autem in praeterito producit *e, Edi, edisti, edit*, ut *legis*.

788. CAUSAS TANTI SCIAT ILLA FURORIS. Bene supprimit: contra ipsam enim sunt, quae Juno in decimo exsequitur: *Me duce Dardanius Spartam expugnatis adulter*.

790. QUAM MOLEM. Ut: *Tantas audetis tollere moles*.

P I E R I I.

780. ALLOQUITUR TALESQUE. In antiquis, *adloquitur talisque*, ut in veterum imperatorum nummis: ADLOCUTIO per DANTE L. notatum.

781. JUNONIS GRAVIS IRA ET INEXATURABILE PECTUS. In Romano codice, in Mediceo, & plerisque aliis antiquis ita legitur, & scribitur, *Ira nec exsaturabile*. In Longobardico, & aliquot aliis, *neque exsaturabile*: quamvis in Longobardico tantum s. positum non sit juxta litteram x. Harum lectionum, quam quis selegerit, non laboro.

784. NEC JOVIS IMPERIO FATISVE INFRACTA. In codicibus antiquis, *fatisque*, legere est. Rem enim magis exaggerat utrumque conjungendo.

786. URBEM ODIIS SATIS EST NEC POENAM TRAXISSE PER OMNEM. Qui *traxisse* amant, summovent *nec*. In antiquis tamen codicibus omnibus, vel ante, vel post *poenam*, id adpositum observavi: *Traxisse* vero, per syncopam in bisyllabam dictionem contractum. Id vero apud alios *trasse* geminato *ss*, apud alios, *traxe* per x scriptum inveni, ut in Romano codice, & aliquot aliis. Multa tamen exemplaria, verum ex legem ostendunt, *nec poenam traxisse*; sed inemendate judicio meo. Est & ea lectio non contemnenda, quae habetur in Mediceo, & aliquot aliis codicibus: *Urbem odiis satis est poenam traxisse per omnem*, καὶ διαλύτων. Nec vero superne notatum est a Paraphraste.

790. QUAM MOLEM SUBITO EXCIERIT. Operae precium est videre codicum varietates in hujus hemistichii numero disponendo: nam Romanus codex cum vulgatis convenit; Oblongus: *Quam*

- Miscuit, Aeoliis nequidquam freta procellis,
 In regnis hoc ausa tuis.
 Per scelus ecce etiam Trojanis matribus actis
 Exussit foede puppis; & classe subegit
 795 Amissa socios ignotae relinquere terrae.
 Quod superest; oro, liceat dare tuta per undas
 Vela tibi: liceat Laurentem adtingere Thybrim:
 Si concessa peto, si dant ea moenia Parcae.
 Tum Saturnius haec domitor maris edidit alti:
 800 Fas omne est, Cytherea, meis te fidere regnis,
 Unde genus ducis: merui quoque. Saepe furores
 Conpressi & rabiem tantam caelique marisque.
 Nec minor in terris (Xanthum Simoëntaque testor)
 Aeneae mihi cura tui. Cum Troia Achilles
 805 Exanimata sequens inpingeret agmina muris,

SERVII.

Mil-

791. NEQUIDQUAM. Aut sine causa, id est, nulla existente ratione: aut *nequidquam*, quantum ad eius pertinet mentem: unam enim navem vertit ex omnibus: unde ait Juno: *Quae posui infelix? quae memet in omnia ver- ti Vincer ab Aenea.*

792. IN REGNIS HOC AUSA TUIS. Ut: *Non illi imperium pelagi, sacrumque tridentem.* ACTIS. Furore compulsis, ut: *Reginam Ale- xis stimulis agit undique Barchi.*

795. IGNOTAE. Ignobili, ut IV. Georg. *Nam saepe favor ignotus adedit Stollis.* Et dixit ignotam, Italiae comparatione: nam ignota non erat, ad quam bis Trojani venerant.

797. VELA TIBI. Id est, per regnum tuum.

798. SI CONCESSA PETO. Siquidem: nam modo si confirmantis est: agit autem a possibili.

800. FAS OMNE EST. Fas est, hoc est, pos- sibile est, MEIS REGNIS FIDERE: nam *fido*, dativum tantum regit.

801. UNDE GENUS DUCIS. Ut diximus su- pra: Quia feliciter est navigaturus Aeneas, Venerem dicit e mari procreata: & ut fert fabula: Coelus pater fuit Saturni: cui cum iratus filius falce virilia amputasset, lapsa in mare sunt: de quorum cruore & maris spuma nata dicitur Venus: unde & *Ἀφροδίτη* dici- tur, *ἀπὸ τῆς ἀφρῆς*, id est, spuma. Sed hoc ha- bet ratio: Omnes vires usu venerio debilitan-

tur, qui sine corporis damno non geritur: unde fingitur Venus nata per damnum: de mari au- tem ideo, quia dicunt Physici sudorem salsum esse; quem semper elicit coitus: unde etiam Myrtus ei consecrata est, quae littoribus gau- det, ut ait: *Littora myrtetis laetissima.* Ideo autem diximus Coelus pater, ut deus signifi- caretur: nullus enim deus generis neutri est. Nam *Caelum* genere neutro elementum signi- ficat: unde & *Ouparo*. Saturni pater quoque dicitur. MERUI QUOQUE. Etiam praestiti, ut: *Nec te regina negabo Promeritam.* Alii dicunt militavi, ut: *Aeneas merens parvo.*

802. RABIEM TANTAM COELIQUE MARIS- QUE. Ut in primo legimus.

803. IN TERRIS. Etiam in terris: nam aug- mentum est.

PIERII.

Quam subito molem excieris. Aliquot alii: *Quam molem excieris subito*, legunt: ut, si plures essent dictiones, tot putarim numeri futuras mutationes.

793. PRO SCELUS ECCE ETIAM. Antiqua pleraque exemplaria cum Mediceo & Porcio legunt, *per scelus*: ut invidiosam magis Juno- nem reddat.

795. SOCIOS IGNOTAE LINQUERE TERRAE. Antiqui aliquot codices, *ignota relinquere ter- ra*, ablativo casu legunt. Utrumque vero agnoscitur a Grammaticis.

805. IMPINGERET AGMINA MURIS. Veteres quidam

Millia multa daret leto, gementque repleti
 Amnes, nec reperire viam atque evolvere posset
 In mare se Xanthus: Pelidae tunc ego forti
 Congressum Aenean, nec dis nec viribus aequis,
 810 Nube cava rapui: cuperem cum vertere ab imo
 Structa meis manibus perjurae moenia Trojae.
 Nunc quoque menseadem perstat mihi: pelle timorem.
 Tutus, quos optas, portus accedet Avernī.
 Unus erit tantum, amissum quem gurgite quaeret:
 815 Unum pro multis dabitur caput.
 His ubi laeta deae permulsit pectora dictis,

SERVII.

Tunc.

806. GEMENTQUE REPLETI AMNES. Homerus: Εἰ δ' ἰππεὶς μεγάλην πατάγην, βράχῃ δ' αἰτὰ ρίθρα. Οὐδ' αὖ δ' ἀμφὶ πηλὴ μεγάλη ὄρεον, οἱ δ' ἀλλήλοισιν ἔριον ἔνθα καὶ ἔνθα ἰλισσόμενοι καὶ δ' ἄλλοι. Et paulo post: Ως ὅτ' Ἀχιλλεύς ἔειπεν βαθυδίνεσσι Πηλεΐσι ῥόον κελεύων.

808. IN SE XANTHUM. Omnia haec Homeri sunt. PELIDAE TUNC EGO FORTI CONGRESSUM &c. Hic locus ex Homero sumptus est: Γεῖ δ' ὁ Αἰνείας, ὃν ὁ κλυτὰς ἦεν Ἀχιλλεύς, Ἀντίκα τῷ μὲν ἵππῃ κατ' ὀφθαλμῶν χεῖρ' ἀχλὺ Πηλεΐδῃ Ἀχιλλεύς, ὃ δ' μελίνην δὶ χαλκὸν Ἀσπίδος ἐξέριπεν μεγάλῃ τοις Αἰνείῃ. Καὶ τὸ μὲν ἀντάρους ποδῶν Ἀχιλλεύς ἔθηκεν, Αἰνείαν δ' ἐπίσπευεν ἀπὸ χροῦς ὤψος αἰὲρ, Πολλὰς δ' εἰχὰς ἡρώων, πολλὰς δ' ἔϊππων, Αἰνείας ὑπεράλτο διὰ τὸ χροῦς ὀρύσαι.

809. NEC DIIS, NEC VIRIBUS AEQUIS. Id est, diis iniquis, hoc est, adversis: Litotes figura. Aut non aequis, non aequali favore: plures enim Graecis favebant. De matribus autem, id est, Thetyde & Venere, intelligere non possumus, quia Thetyde melior Venus est, & ei praesenti derogare nollent.

810. CUPEREM CUM VERTERE AB IMO. Quod proprium ejus est, ut: Magnaque emota tridente Fundamenta quatit. Hinc &, ut supra diximus, εὐοσὶ χθονὶ dictus est, eo quod terram quatit: fecit autem augmentum, cum se praestitisse dixit iratum.

813. PORTUS ACCEDET. Hic distinguendum; ne sit contrarium Veneris petitioni, quae ait: Liceat Laurentem attingere Tybrim.

814. AMISSUM QUEM GURGITE QUAERES. Misenum dicit, de quo legimus: Inter saxa virum spumosa immerferas unda.

815. UNUM PRO MULTIS DABITUR CAPUT.

Hic Palinurum significat: nam falsum erit, si unum voluerimus accipere: duos enim constat periisse, Misenum & Palinurum.

816. LAETA PERMULSIT. Aut permulsit & laeta fecit, ut: *Animumque labantem Impulit*: aut certe perpetuum est epitheton Veneris, quam Homerus vocat φιλομένην.

PIERII.

quidam codices, *immitteret*, habent; sed longe plures *impingeret*: quod rem gestam horribiliorem facit.

806. MILLIA MULTA DARET LETO GEMENTQUE REPLETI AMNES. Romanus codex, *darent* legit, numero multitudinis, ut ad *amnes* referatur, qui & ipsi suis opem allaturi magnam vim mortalium obruerunt, eo praelio, quod in *φ* ab Homero decantatur. Sed neque displicet *daret*, singulari numero, quum Achilles magnam iisdem de Trojanis ediderit stragem in Xanthi fluvii ripis, adeo ut ejus libri argumentum sit. Φι, μόγες Ἀχιλλεύς παρ' ἡρώεσσι ποταμῷ.

807. ATQUE EVOLVERE POSSET IN MARE SE XANTHUS. In Mediceo, *revolvere* legitur; sed vulgata lectio candidior & in eo numero picta videtur difficultas.

810. NUBE CAVA RAPUI. Perveteres omnino codices aliquot, *rapui* legunt; sed in Romano, & nonnullis aliis *eripui* est, una plus syllaba.

812. MENSEADEM PERSTAT MIHI. In Oblongo codice, & quibusdam aliis antiquis, *legere* est *reflat mihi*, quod nequaquam placet.

814. AMISSUM QUEM GURGITE QUAERET. In exemplaribus omnibus antiquis, quotquot habui, *quaeres*, persona secunda legitur; quod Venerem ostendit pro salute omnium aequae laborare.

X x x x

- Jungit equos auro genitor, spumantiaque addit
 Frena feris, manibusque omnis effundit habenas.
 Caeruleo per summa levis volat aequora curru.
 820 Subsidunt undae, tumidumque sub axe tonanti
 Sternitur aequor aquis: fugiunt vasto aethere nimbi.
 Tum variae comitum facies; inmania cete,
 Et senior Glauci chorus, Inousque Palaemon,
 Tritonesque citi, Phorcique exercitus omnis.
 825 Laeva tenent Thetis, & Melite, Panopeaque virgo,
 Nesaee, Spioque, Thaliaque Cymodoceque.

SERVII.

Hic

817. SPUMANTIA FRAENA. Spumas moventia.
 818. FERIS. Equis, ut: *Inque feri curvam compagibus alium Consorsit.*
 822. VARIAE COMITUM FACIES. Aut beluas dicit marinas secundum naturam; aut poetice deos marinos. IMMANIA CETE, Graeca declinatio τὸ κῆτος, κήτη, ut, βέλος, βέλη: nam Latine sic declinari non potest: nullum enim apud nos animal generis neutri est; nisi forte *bic cetus*, *bujus ceti* dicamus, quod nusquam lectum est: nam dicuntur canes marini.
 823. ET SENIOR GLAUCI CHORUS. Ut supra diximus, *Glaucus*, Anthedonius piscator fuit: qui, cum captos pisces supra herbam abjecisset, & mox recepisse vidisset quam amiserant animam, intellecta herbarum potentia, decerptam herbam gustavit, seque praecipitavit in maria, & in deum marinum mutatus est: cujus etiam *chorum* ideo *senem* dicit: quia hic ipse senex fuerat. Aut certe *seniorem* dicit propter spumarum colorem: sicut pene omnes dii finguntur esse marini. INOUSQUE PALAEMON. Melicerta, Inus filius. Et notandum patronymicum a matre, in auctore idoneo.
 824. PHORCIQUE EXERCITUS OMNIS. Dii, qui sub Phorco agunt. Hic autem *Phorcus* dicitur Thoosae nymphae & Neptuni filius. Ut autem Varro dicit, rex fuit Corsicae & Sardiniae: qui cum ab Atlante rege navali certamine cum magna exercitus parte fuisset victus & obrutus, finxerunt socii ejus, eum in deum marinum esse conversum.
 825. LAEVA TENENT THETYS. Satis prudenter sexum debiliorem sinistrae adplicat parti.
 826. NESAEE. Media diphthongus est.

PIERII.

817. JUNGIT EQUOS CURRU GENITOR. Nul-

la non exemplaria vulgata, *curru* legunt; sed enim vetera omnia manuscripta, *Jungit equos auro genitor*, uno exemplo legunt. Quamvis elocutio ea, qua de prius meminimus, alio apud Virgilium loco inveniatur. *Curru Jungit Alaeus equos*. Sed hoc loco placet *auro*, tum quia rem facit splendidior, & ornatum illustriorem; tum quia dictio *curru* statim subsequitur: *Caeruleo per summa levis volat aequora curru*: quod tam cito repetere sermonis adscriberetur inopiae, neque quicquam tale est, ut colorem facere possit. Dum vero haec vulgari jam coepta essent, admonuit me Camillus Porcius, Episcopus Aprutinus, lectionem eam, *Cui pharetra ex Auro*, qua de superiore libro multa retuleramus, agnitam etiam Fr. Petrarcae, multae lectionis viro; qui epistola ea, quae libro sexto Octava Senilium inscribitur, dixerit, unde est ille Didonis celeberrimus progressus: *Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum*, quod loco hoc inferere non fuit importunum, quando, quum illa scriberemus, nondum hoc legeramus, & adhuc sunt, qui tot a me rationes eo loco allatas contentur oppugnare.

821. STERNITUR AEQUOR AQUIS. In antiquis aliquot, *equis*; sed *aquis*, melius.

823. INOUSQUE PALAEMON. Male omnino in codice Romano, legitur *Ionius*: nulli enim non constat, *Palaemona Inus* filium. Aliquot alii codices, *Inius*, ut *Saturnius*, legunt; sed ea forma mihi videtur usitatior, quae *Inus* est.

825. ET MELITE PANOPEAQUE VIRGO NESAE SPIOQUE. Quia corrupta sunt haec nomina in omnibus fere codicibus, libuit quo pacto scriberentur apud Graecos apponere ex Hesiodo. *Καὶ Μελίτη Χαρίτωα*. Inferius, *Νησαίητι*. Ita apud Homerum, *Ἰλ, σ, Νησαίη Σπαιοίη*. Et paulo infra: *καὶ Μελίτη καὶ Ἰαυρη*.

Hic patris Aeneae suspensam blanda vicissim
Gaudia pertentant mentem: jubet ocius omnis
Adtolli malos, intendi brachia velis.

830 Una omnes fecere pedem; pariterque sinistros,
Nunc dextros solvere sinus: una ardua torquent
Cornua, detorquentque. Ferunt sua flamina classem.
Princeps ante omnis densum Palinurus agebat
Agmen: ad hunc alii cursum contendere jussi.

835 Jamque fere mediam caeli nox humida metam
Contigerat: placida laxarant membra quiete
Sub remis fusi per dura sedilia nautae.

Cum levis aetheriis delapsus Somnus ab astris
Aëra dimovit tenebrosam, & dispulit umbras,
840 Te, Palinure, petens, tibi somnia tristia portans
Infanti; puppique deus confedit in alta,
Phorbanti similis; funditque has ore loquelas:

SERVII.

Iasi-

827. VICISSIM. Quia reliquerat quidem socios; sed feliciter petebat Italiam.

828. PERTENTANT. Sollicitant.

829. ATTOLLI MALOS. Id est, vela per malorum volubilitatem levare: nam, cum navigarent, non dubium, quod olim erexerant arbores.

830. FECERE PEDEM. Id est, Podium, hoc est, funem, quo tenditur velum: quod Graeci *ποδὶς* vocant, ut est apud Pindarum & Aristophanem. SINISTROS, NUNC DEXTROS. Pro aurae mutabilitate.

831. CORNUA. Antennarum extremitates. SUA FLAMINA. Prospera, a puppi venientia.

833. PRINCEPS ANTE OMNES. Unum vacat, ut: *Primus ibi ante omnes*: quae figura ex *πρωτῆς* dicitur, cum unum ad alterius expositionem venit.

835. MEDIAM CAELI METAM. Perite loquutus est: nam medium meta est *ἀνὰ μέσον*, id est, adscendentis circuli, qui medius est inter ortum & occasum siderum: a medio enim coelo & finitur ortus, & occasus incipit siderum. Alter est Horizontis, qui segregat aspectum hujus coeli ab alio, invisibili nobis.

837. SUB REMIS FUSI PER DURA SEDILIA NAUTAE. Id est, requiescent paululum, sic remos tenentes.

838. LEVIS. Vel adventu, vel discessu: nam levis in utroque est.

839. DISPULIT UMBRAS. Nam semper deos ambit nimbus.

840. TE PALINURE PETENS. Fastidiose aggre- diens, adpetens. Et sciendum, in majus celebrari Palinuri mortem, more poetico, quem dormientem in undas cecidisse, satis constat. SOMNIA. Soporem. Bene autem discernit ista Virgilius, ut *Somnum* ipsum deum dicat; *Somnium*, quod dormimus: *Insomnium*, quod videmus in somniis, ut: *Sed falsa ad coelum mittunt insomnia manes*.

PIERII.

829. INTENDI BRACHIA VELIS. In Romano codice, pro *velis* positum est *remis*, ut cum superiori elocutione congruat: *brachia remis intendi*. Quod si *velis* legas, intelligendum antenas velis esse brachiorum vice: quum maxime sequatur: *una omnes fecere pedem*.

836. PLACIDA LAXARANT MEMBRA QUIETE. In antiquis aliquot codicibus, *laxabant*, habetur; sed longe plures, *laxarant* habent exacta specie.

840. TIBI TRISTIA SOMNIA PORTANS. Multi quidem codices antiqui vertunt illud, *somnia tristia portans*; sed enim *tristia somnia*, lenius omnino sonat.

842. PHORBANTI SIMILIS. Codices nonnulli sane quum vetusti, *Forbantis*, habent. Grammatici tamen genitivum ad mores, dativum ad

XX XX 2

faciem

- Iaside Palinure, ferunt ipsa aequora classem;
 Aequatae spirant aerae: datur hora quieti.
 845 Pone caput, fessosque oculos furare labori.
 Ipse ego paullisper pro te tua munera inibo.
 Cui vix adtollens Palinurus lumina fatur:
 Mene salis placidi vultum fluctusque quietos
 Ignorare jubes? mene huic confidere monstro?
 850 Aenean credam quid enim fallacibus austris,
 Et caeli toties deceptus fraude sereni?
 Talia dicta dabat, clavumque adfixus & haerens
 Nusquam amittebat, oculosque sub astra tenebat.
 Ecce deus ramum Lethaeo rore madentem,
 855 Vique soporatum Stygia super utraque quassat
 Tempora; cunctantique natantia lumina solvit.
 Vix primos inopina quies laxaverat artus:
 At super incumbens, cum puppis parte revolsa,

SERVII.

Cum-

843. IASIDE. Fili Iasi. IPSA AEQUORA CLASSEM. Id est, & aestu & aura nostris utimur.

844. AEQUATAE SPIRANT AERAE. Prospe-
 rae, ut: *Aequatis classem procedere velis.*

845. PONE CAPUT. Bene particularim ad id
 venit, quod aperte dictum refutaretur. LA-
 BORIS. Ex intuendis syderibus. PAULISPER.
 Hoc est, paululum, dum tu quiescis.

847. VIX ATTOLLENS LUMINA. Aut a sy-
 deribus removens: aut certe numinis praesen-
 tia praegravatus, quod est melius: nam & se-
 quens ejus oratio turbata est: quod & semi-
 plenae indicant elocutiones.

848. VULTUM. Mutabilitatem, quae fit pro
 qualitate ventorum.

849. JUBES. Vis, ut: *Infandum regina ju-
 bet renovare dolorem.* MENE HUIC CONFIDERE
 MONSTRO? Subaudis, vis, jubes.

850. AENEAM CREDAM QUID ENIM. Per
 contrarium dicit: Cur Aeneam committam
 coelo, & auris fallacibus, qui sum totiens
 serenitatis fraude deceptus? QUID ENIM.
 Quid ni? cur non?

851. FRAUDE SERENI. Serenitatis, ut: *Ser-
 vantissimus aequi.* Alii legunt, deceptus frau-
 de coeli sereni.

855. VIQUE SOPORATUM STYGIA. Morte
 plenum. SUPER UTRAQUE TEMPORA. Per u-
 trumque tempus.

856. CUNCTANTI. Quali reluctanti. NA-
 TANTIA. Errantia, somni vicinitate.

858. CUM PUPPIS PARTE. Prooeconomia,
 ut triduo natare potuerit: nam nisi cui ad-
 haereret natans per mare, effugere non po-
 tuisset pelagus.

PIERII.

faciem referunt. FUDITQUE HAS ORE LOQUE-
 LAS. Vetera omnia exemplaria, quae legi,
fundis, habent, instanti tempore.

848. MENE SALIS PLACIDI VULTUM. In co-
 dicibus aliquot antiquis, legere est *Mene salis
 placidum vultum*: quod forte non displiceat,
 quanquam & *placidi salis*, admodum suave
 est.

850. AENEAM CREDAM, QUID ENIM FALLA-
 CIBUS AUSTRIS. In codicibus aliquot antiquis,
auris habetur. Utrunque placet. Est & *Aenean*,
 per *n* finalem: de quo sic Priscianus: *Accusati-
 vus primae declinationis fit mutando ac dip-
 thongum genitivi sive dativi in am, ut Poetae,
 Poetam, frequentius tamen invenimus in Grae-
 cis nominibus in a et in et terminantibus, ac-
 cusativum Graecum proferre auctores. Virgilius
 in quinto: Aenean credam.*

851. COELI DECEPTUS FRAUDE SERENI.
 Antiqui codices versum hunc varie corruptum
 habent: nam & *fraude serena*: & alibi *coelo
 sereno*, legitur, utrumque male.

- Cumque gubernaculo liquidas projecit in undas
 860 Praecipitem, ac socios nequidquam saepe vocantem.
 Ipse volans tenuis se sustulit ales ad auras.
 Currit iter tutum non secius aequore classis,
 Promissisque patris Neptuni interrita fertur.
 Jamque adeo scopulos Sirenum advecta subibat;
 865 Difficilis quondam, multorumque ossibus albos.
 Tum rauca assiduo longe sale saxa sonabant:
 Cum pater amisso fluitantem errare magistro
 Sensit, & ipse ratem nocturnis rexit in undis
 Multa gemens, casuque animum concussus amici.
 870 O nimium caelo & pelago confise sereno,
 Nudus in ignota, Palinure, jacebis arena.

SERVII.

862. CURRIT ITER. Ut Cicero: *Itte viam, redite viam*. TUTUM. Praesidio Neptuni.

864. SIRENUM. Sirenes secundum fabulam tres, parte virgines fuerunt, parte volucres, Acheloi fluminis & Calliopes Musae filiae. Harum una voce, altera tibiis, alia lyra canebat; & primo juxta Pelorum, post in Capreis insula habitaverunt: quae illectos suo cantu in naufragia deducebant. Secundum veritatem meretrices fuerunt, quae transeuntes quoniam deducebant ad egestatem, his fictae sunt inferre naufragia. Has Ulysses contemnendo deduxit ad mortem. *Sirenum* autem, genitivus est, veniens ab hac *Sirene*.

866. TUM RAUCA. Ac si diceret: ante hac delectabili voce resonabant, tunc fluctibus solis: & bene imitatus est maris stridorem: SALE SAXA SONABANT.

867. CUM PATER AMISSO FLUITANTEM ERRARE MAGISTRO SENSIT. Naturale enim est, ut fluctuet navis sine gubernatore.

868. NOCTURNIS REXIT IN UNDIS. Dat ei hoc & in decimo, ut: *Ipse sedens clavumque regis, velisque ministrat*.

869. MULTA GEMENS. Nomen pro adverbio: hoc est, multum & satis gemens.

CASU AMICI. Propter ruinam: allusit ad nomen.

870. PELAGO CONFISE. Hoc est, quod supra Palinurus excusat.

871. NUDUS. Insepultus, mortuus, ut: *Es freta destituent nudos in littore pisces*. IGNOTA. Peregrina, ante non visa: nam in sexto dicturus est: *Paulatim adnabam terras, jamque arva tenebam*. Sciendum sane, Tuccam & Varum hunc finem quinti esse voluisse: nam a Virgilio duo versus sequentes huic juncti fuerunt; unde in nonnullis antiquis codicibus sexti initium est: *Obvertunt pelago proras, summate tenaci*.

PIERII.

867. FLUITANTEM ERRARE. Antiquiores codices, *fluitantem*, uti superius: *Fluvidum lavis inde cruorem*, v. geminato legunt, altero tamen digammo, ut in *fluvio* est. Nunc placet eruditis unico v. scribere.

871. NUDUS ET IGNOTA PALINURE JACEBIS HARENA. In antiquis omnibus exemplaribus, quae versare mihi contigit, *nudus in ignota*, legitur. De *harena* cur adspirationem admittat, alibi disputatum. Nunc ad libri sexti castigationem adgrediamur.

Excussisse deum. Tanto magis ille fatigat
 80 Os rabidum, fera corda domans, fingitque premendo.
 Ostia jamque domus patuere ingentia centum
 Sponte sua, vatisque ferunt responsa per auras.
 O tandem magnis pelagi defuncte periclis:
 Sed terra graviora manent. In regna Lavini
 85 Dardanidae venient. mitte hanc de pectore curam:
 Sed non & venisse volent. Bella, horrida bella,
 Et Thybrim multo spumantem sanguine cerno.
 Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica castra

SERVII.

De-

79. EXCUSSISSE DEUM. *Excusi* proprie de equis dicimus: quod inde traxit, quia Phoebus, id est, Sol, equis utitur. Et nunc Sibyllam, quasi equum; Apollinem, quasi equitem, inducit: & in ea permanens translatione, *excussisse* ait, ut: *Excussus Aconitum*. Item: *Fera corda domans*: quod est equorum proprium, & frenos pati, & stimulos, ut: *Ea frena furens concussit, & stimulos sub pectore vertit Apollo*. Quod autem dicit: MAGNUM DEUM, non re vera ait; sed retulit ad affectum colentis, ut: *Summe deum, sancti custos Sacerdotis Apollo*. Unicuique enim deus ipse, quem colit, magnus videtur. *Excussisse vero deum*, pro excutere: tempus est pro tempore. Est autem Attica figura, qui nos uti convenit: ut *ἡ γὰρ ἡμεῖς* ponatur *ἡμεῖς* *ἡμεῖς*, ut *ἡμεῖς* pro *ἡμεῖς*. Hac licenter utuntur poetae.

80. FINGITQUE PREMENDO. Componit, ut: *Et corpora fingere lingua*. Componit autem ad moderationem certam dicendi: ut enim supra diximus, omnia quidem vident; sed non omnia indicant sacerdotes: ut supra de Heleno: & Lucanus: *Nec tantum prodere vati, Quantum scire licet*.

81. OSTIA JAMQUE DOMUS PATUERE. Precibus scilicet: & quae antea ostia erant, patefacta, aditus esse coeperunt.

82. FERANT RESPONSA. Quia, ait supra: *Ora domus*.

83. PELAGI DEFUNCTE PERICLIS. Non liberate pelago, sed marinis periculis: nam adhuc navigaturus est; sed sine ullo discrimine. *Defuncte* autem, liberate: nam dicimus *defunctos officio*, qui officia debita compleverunt: unde est & *honoribus functi*: hinc & *defunctor*, mortuos dicimus, qui compleverunt vitae officia; unde est: *Et nil jam coelestibus ullis Debitum*.

84. SED TERRA. Legitur & *terrae*; unum tamen est. IN REGNA LAVINI. Alii LATINI legunt, cuius tunc erant; sed quia divina loquitur, futura praecoccupat: postea enim *Lavinium* dicetur; licet possit ad *Lavinum*, Latini fratrem, referri, qui illic ante regnavit.

86. HORRIDA BELLA. Quae contra hospitem cognatumque suscepta sunt, ut Latinus dicturus est: *Arma impia sumpsi, Promissam eripui*.

87. SPUMANTEM SANGUINE CERNO. Quasi non praedicat, sed videt, quod facturus est Turnus, ut: *Recalens Tyberina fluentia sanguine adhuc*.

88. NON SIMOIS TIBI, NEC XANTHOS. Tyberinus & Numicus, in quem cecidit. NEC DORICA CASTRA. Graeca: & re vera: nam Turnus Graecus fuit, ut: *Et Turno si prima domus repetatur origo, Inachus Acrisiusque patres, mediaeque Mycenae*.

PIERII.

84. SED TERRA GRAVIORE MANENT. In codicibus quibusdam admodum vetustis, *terrae*, genitivo casu legitur, subintelligendo *pericula*: veluti dixerat: *Pelagi defuncte periclis*. Magis tamen placet *terra* adverbialiter. IN REGNA LAVINI DARDANIDAE VENIENT. Vetera quaedam exemplaria legunt, & *regna*, pro, *in regna*, praepositione praeterita: prout etiam factum statim in principio libri primi: *Italiam fato profugus Laviniaque venit Littora*. Sunt & qui *Latini* legendum autument, Servio etiam super syllaba *Lavini* prima plurimum dubitante. In codicibus tamen omnibus antiquioribus *Lavini*, scriptum observavi, praeter nonnullos, in quibus *Latini*, subditiua lectio est, priore abrasa dictione; sed enim plura de hoc in VII. ubi versum illum, *Exsulibus ne datus ducenda Lavinia Teucris*. In codicibus quibusdam antiquis aliter legi ostensum est.

ZZZZ

- Defuerint. Alius Latio jam partus Achilles;
 90 Natus & ipse dea. Nec Teucris addita Juno
 Usquam aberit: cum tu supplex in rebus egenis
 Quas gentis Italum, aut quas non oraveris urbis!
 Causa mali tanti conjux; iterum hospita Teucris;
 Externique iterum thalami.
 95 Tu ne cede malis: sed contra audentior ito,
 Quam tua te Fortuna sinet. Via prima salutis,
 Quod minime reris, Graja pandetur ab urbe.
 Talibus ex adyto dictis Cumaea Sibylla
 Horrendas canit ambages, antroque remugit,
 100 Obscuris vera involvens. Ea frena furenti
 Concutit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.
 Ut primum cessit furor, & rabida ora quierunt;

SERVII.

Inci-

89. PARTUS ACHILLES. Turnum significat: sic hoc dictum est, ut in Bucolicis: *Alter erit tum Tiphys, & altera quae vebat Argo Delektor Heroas*. Et hoc est quod dicit: *Obscuris vera involvens*: nam licet vera sint, latent: unde Apollo *ἀόχως* dicitur, id est, *obliquus*.

90. NATUS ET IPSE DEA. De Venilia, sorore Amatae, ut: *Cur diva Venilia mater*. Nec debet mirum esse, Amatam fuisse mortalem, cum etiam Turnus, Juturnae frater, mortalis fuerit: nam haec fuerant beneficia. ADDITA JUNO. Inimica. Est autem verbum Lucilii, & antiquorum, ut Plautus: *Argus quem quondam Joni Juno custodem addidit*.

91. IN REBUS EGENIS. Per transitum ostendit famem futuram.

93. CONJUX ITERUM HOSPITA. Nam & Paris ab Helena fuerat susceptus hospitio. *Hospita* autem more suo dixit. Et bene, ne aliquid imputetur Aeneae, quasi factorum hoc esse praedicat.

95. TU NE CEDE. Ne cedas; sed esto audentior quam tua te fortuna permittat. Et bene adversa fortunae docet virtute, aut vitari, aut imminui, aut patienter sustineri. VIA. Ratio, opportunitas.

97. GRAJA PANDETUR AB URBE. Propter Euandrum, qui eum in Tusciam missurus ad Tarchontem est.

98. EX ADYTO. Locum vaticinationis ostendit. CUMAEA SIBYLLA. *Cumaea* bene addidit propter discretionem Erythraeae.

99. ANTROQUE REMUGIT. Quia in antro est, ut: *Pulsati colles clamore resultant*.

100. OBSCURIS VERA INVOLVENS. Vera & obscura confundens; est autem Hypallage, veris obscura inferens.

101. CESSIT FUROR. Non penitus recessit; sed paulatim coepit imminui: nam est paulo post de Miseni morte dictura; quod non procedit, si nunc numen recessit.

PIERII.

90. NEC TEUCRIS ADDITA JUNO. Multi quidem codices ex antiquis, *abdit*, legunt; sed inemendate. *Addita* vero vocabulum Lucillianum agnoscit Servius.

95. SED CONTRA AUDENTIOR ITO, QUAM TUA TE FORTUNA SINET. In plerisque veteribus cod. *qua*, legere est. Quod forte non displiceat; sed plus est *quam* dicere: quia id etiam adhortatur, ut fortunam ipsam superare contendat, quum ex altero ei tantum obsequendum praecipitur.

98. CUMAEA SIBYLLA. Multa quidem ex nominibus Graecis, quae jure Latii donata sunt, y in u commutarunt. In Rom. tamen codice, pleraque ex iis, quae vulgo per u proferimus, per y scripta reperias, ut *Cymaea*, quod etiam in Mediceo est, & superius *Cymarum*. Contra vero, quae usus nunc per y scribit, & enuntiat, ibi per u vocalem Latinam scripta esse, ut *inclutur*: quae quum inconstanter adeo posita sint, bonam eorum partem praeterire consilium fuit.

101. STR-

Incipit Aeneas heros : Non ulla laborum,
O virgo, nova mi facies inopinave surgit.

105 Omnia praecepi, atque animo mecum ante peregi.
Unum oro : quando hic inferni janua regis
Dicitur, & tenebrosa palus Acheronte refuso:

SERVII.

Ire

103. NON ULLA LABORUM. Pro nulla, ut: *Nullus aratro Cessit honor.*

104. O VIRGO. O, licet sit naturaliter brevis in Latinis sermonibus, apud Virgilium tamen pro longa habetur, ut hoc loco: O virgo. Item alibi: *Quis te magne Cato tacitum.* Exceptis, ego, ut: *Ast ego quae divum: duo, ut: Si duo praeterea: scio, ut: Nunc scio quid sit amor; & nescio, ut: Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* Apud alios o, nisi in Graecis nominibus, non producit: quod & nunc sequi debemus. Dicunt tamen quidam, quod o tunc producit in nominativo, quando & in genitivo producta fuerit: quod falsum est: nam & Virgilius produxit virgo, cum virginis faciat, & Lucanus Cato corripuit, ut: *Nos Cato da veniam; cum Catonis faciat.* Item Juno, cum producat Virgilius, Statius tamen corripuit. Sane sciendum, adlocutionem hanc esse suasoriam cum partibus suis: nam honestum est, quod dicit se patrem requirere; utile, ut ab eo patriae originem discat; necessarium, quia iusserat pater, ut: *Disis tamen ante Infernas accede domos;* possibile, quia ait: *Quando hinc inferni janua regis. Dicitur.* Item: *Potes namque omnia:* si omnia, & hoc. NOVA MI FACIES. Id est, species. Et sciendum, *mibi* pronomen nunquam in Synaeresim venire, ne incipiat esse blandientis adverbium: & licet quidam huius loci nitantur exemplo, non procedit: vel quia unum est exemplum, vel quia potest esse etiam blandientis adverbium; nil vero, pro metri necessitate, cogitur: nam si pars sequens orationis a vocali inchoet, *nihil* dicimus, ut: *Hec nihil in visis fas quemquam fidere divis:* si autem a consonante inchoet, *nil* ponimus, ut Juvenalis: *Nil tale expelles: omis sibi multa. Videmus.* INOPINAVE SURGIT. Nomen est, non participium: nam *inopinata* diceret, quod non procedit. *Opinatus* enim venit ab eo, quod est *opinor*; sed quia *inopinor* non dicimus, ideo nec *inopinatus* facit: sicut & *nocens* participium est, quia invenimus *noceo* verbum; *innocens* vero nomen, quia *innocoo* non dicimus, esse participium non potest. Nullum enim participium est, quod & a verbo non trahatur: licet a sui verbi forma non veniat, ut *placida*, licet *placeat* non dicamus, tamen *placeo* invenimus; sicut & *praeclusus*, & *conspicue*, & *si-*

subatus: Item *regnata*, *triumphata*: unde *gauleatus*, & *tunicatus*, & *rogatus* nomina comprobantur: nullum enim verbum horum originis reperitur.

105. OMNIA PRAECEPI, ATQUE ANIMO MECUM ANTE PEREGI. *Praecepi*, ante cognovi ab Heleno, vel a patre, qui ait: *Gens dura atque aspera cultu Debellanda tibi Latio est.* Dicit autem se futura partim audisse, partim mente praecepisse. Sed occurrit: Si novit omnia, quid consulit numen? Sed nosse se dicit omnia, quantum ad labores pertinet: & concedit totam petitionem, ut ad illud veniat, quo possit patrem videre: nam quod dicit *unum oro*, non solum dicit, sed praeceptum, ut: *Unam posthabita coluisse Sano.*

106. QUANDO. Siquidem: & est conjunctio.

107. ET TENEBROSA PALUS ACHERONTE REFUSO. Paludem pro lacu posuit: nam *Avernus* significat, quem vult nasci de Acherontis aestuariis. *Palus* autem, bene iste produxit *lur*: quia *palus*, *paludis* facit, quod supra plenius diximus. Horatius corripuit, ut: *Sterilisque diu palus apraque remis. Tenebrosa* autem, nigra, per quod altam significat, ut: *Nigra fugis sub nube columbam*: id est, alta. ACHERONTE REFUSO. *Acheron*, fluvius dicitur Inferorum, quasi sine gaudio, *ἄνδρα χαρῆς*. Sed constat, locum esse haud longe a Baiis, undique montibus septum; adeo ut nec orientem, nec occidentem Solem possit aspicere; sed tantum medium. Quod & Homerus ipse scribit: *Εἰς δὲ τὸ Κερμερίων ἀνδρῶν, δῆμους τε, πόλεις τε, Ἡρώ τε, καὶ ἱερὰ καὶ κεκαυμένα ἀδέρπει αὐτὸς Ἡελίος. Φεῖδον ἐν δόρυ καὶ ἀντίστυς. Οὐδ' ὀπίσθ' αἶψ' εἰσὶν ἵπποι, πρὸς ἡνὶ κερμαίῳ, Οὐδ' ὅταν εἴψ' εἰσὶ γῶναι αἶψ' ἔρπονθαι προτρέττω. Ἀλλ' εἰς τὴν εὐχὴν πίπτει δαίδοισι βροτοῖσι.* Quod autem dicitur ignibus plenus, haec ratio est: omnia vicina illic loca calidis & sulphuratis aquis scatent. *Sine gaudio* autem ideo ille dicitur locus, quod Necyomantia, vel Sciomantia, ut dicunt, non nisi ibi poterant fieri: quae sine hominis occisione non fiebant: nam & Aeneas illic occiso Miseno sacra ista complevit, & Ulysses occiso Elpenore, sicuti sequentes Homeri versus testantur: licet occidisse illum fingat Homerus, & inde mortuum esse: *Εὐπείροιο δὲ τις ἰσθμὸς ἱεράται, ἐπὶ τὴν λίαν Ἀλκίνοος*

Z z z z 2

214

- Ire ad conspectum cari genitoris & ora
 Contingat : doceas iter, & sacra ostia pandas.
 110 Illum ego per flammās, & mille sequentia tela
 Eripui his humeris, medioque ex hoste recepi:
 Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum,
 Atque omnis pelagique minas caelique ferebat
 Invalidus, vires ultra sortemque senectae.
 115 Quin, ut te supplex peterem, & tua limina adirem,

SERVII.

Idem

πολέμῳ, ὅτε φρεσὶν ἦσαν ἀγρύῳ. Οἱ μοι ἔνδ' ἐτάμν
 ἱερῶν ἐν δώμασι Κίρκης Ψύχας ἱμέροι κατὰ λείπον
 εἰς θανάτῳ. Κινυμένῳ δ' ἐτάμν ὁμαδὸν ἐ δύναν ἀνά-
 σαι, Εὐκρίτης ἐνέρεται ἐκλάδεται φρεσὶν ἵστον, Ἀφροδίτη
 κατὰ βύθῳ ἰὼν ἐν κλίμακῃ μικρῇ. Quamquam
 fingatur in extrema Oceani parte Ulysses fuisse : quod & ipse Homerus falsum esse ostendit
 ex qualitate locorum, quae commemorat ex tem-
 pore navigationis : dicit enim eum circa una
 nocte navigasse : & ad locum venisse, in quo
 sacra perfecit : quod de Oceano, non procedit ;
 de Campania, manifestissimum est, ut hinc ver-
 sibus testatur idem Homerus : Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐλπί-
 πέτατος δειλοῖσι θρονοῖσι. Νῆκ μὲν ἐνθ' ἔλθεται
 ἀκίλου μὲν, ἐκ δ' τοῦ μῖθ' αἰδόμεθ' αὐτοῖ δ' αὐτῷ
 ὡς ἴσ' ὁ Ωκεανὸς, Ἰερὸν, ἐφ' ἃ γὰρ ἐφ' ἡμέ-
 ρηθ', ὅι φράσι Κίρκη. Praeterea a *Bajo* socio e-
 jus illic mortuo, *Bajas* constat esse nominatas.
 Dicitur etiam vidisse Herculem : ideo, quia il-
 lic sunt *Bauliae*, locus Herculis, dictus quasi
Boaulia : quod illic habuit animalia, quae Ge-
 ryoni detracta ex Hispania adduxerat.

108. IRE CONTINGAT. Ut minus est, *Ut ire
 contingat* : ut iter doceas.

109. SACRA OSTIA PANDAS. Aut venerabilia,
 aut execranda, sicut de Tartaro dicturus est :
Sacrae panduntur portae.

110. ILLUM EGO PER FLAMMAS. Meritum
 approbat patris, ut justum videatur esse deside-
 rium. SEQUENTIA TELA. Ut : *Ardentes cly-
 peos, atque aera micantia tergo*.

111. EX HOSTE RECEPI. Liberavi, ut : *Fru-
 gisque receptas*. Ex hoste autem, plus est, quam
 si ex hostibus diceret, ut diximus supra. Ex ho-
 ste enim generaliter dicitur; ex hostibus, par-
 tem ostendit; sicut dicendo *Terram*, significa-
 mus elementum; *terras* vero singulas partes, ut
 Africae, Italiae.

112. MEUM COMITATUS ITER. Non spe fa-
 lutis, sed mei causa, ut : *Cedo equidem, nec
 morte tibi ceteris ire recuso* : unde addidit tibi,
 id est, tui causa, non mei.

113. CAELIQUE FEREbat. Ut ante morte

praeventus sit, quam ferre desierit. Et mire im-
 perfecto usus est tempore, ac si diceret : adhuc,
 si viveret, ferret.

114. VIRES ULTRA, SORTEMQUE SENECTAE.
 Quia senectae fors quies est & otium; sicut
 pueritiae, ludus; amor, adolescentiae; ambi-
 tus, juvenalis aetatis. Ergo aliud ferebat pa-
 ter, quam fors exigebat senectae.

PIERII.

101. STIMULOS SUB PECTORE VERTIT
 APOLLO. In codicibus aliquot antiquis, *ver-
 sas*, habetur; sed in hac sententia, melius
 est *vertit*.

102. ET RABIDA ORA. Vetera pleraque ex-
 emplarum, *rapida*, legunt : quique lectionem
 eam volunt, *Rabiem*, inquit ex Aristotele,
in hominem non cadere, minus vero in Deum;
 sed enim hoc ulterius est negotii : nos superius
 habemus de hac eadem persona : *Et rabie fera
 corda tument*.

104. O VIRGO NOVA MI FACIES. Romanus
 codex, *mibi*, semper eodem modo scribit, tam
 pro monosyllabo, quam pro soluta in duas sylla-
 bas dictione.

105. OMNIA PERCEPI. In Romano codice,
 & quibusdam aliis antiquis, *praecepi*, legitur :
 quod idem est cum *animo mecum ante peregi*.
 Si vero *percepi* placet, ut in Longobardico, &
 in Mediceo habetur, *ante*, praepositio, utriusque
 verbo fuerit applicanda : *Omnia ante percepi*, &
omnia ante mecum animo peregi.

110. IRE AD CONSPECTUM CARI GENITORIS
 ET ORA CONTINGAT. In Romano codice,
 perpetuus ille modus, *ire*, pendet a verbo,
unum oro : alio inde membro *Ut ora contingam*,
 legitur. In aliquot etiam codicibus inemenda-
 te, *contingis*, enuntiativo modo positum est.
 Magis tamen placet *oro contingat ire*, quod etiam
 Servius agnoscit.

115. UT TE SUPPLEX PETEREM, ET TUA LIMI-
 NA ADIREM, IDEM QUAE MANDATA DABAT. In
 ple-

Idem orans mandata dabat. Gnatique patrisque,
Alma, precor, miserere. Potes namque omnia: nec te
Nequidquam lucis Hecate praefecit Avernis.

Si potuit manis arcessere conjugis Orpheus,

120 Threïcia fretus cithara fidibusque canoris:

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,

Itque reditque viam toties. Quid Thesea, magnum
Quid memorem Alciden? & mi genus ab Jove summo.
Talibus orabat dictis, arasque tenebat.

125 Cum sic orsa loqui vates: Sate sanguine divom,

SERVII.

Tros

116. ORANS MANDATA DABAT. Sicut dictum est, ut: *Ex supplex tua numina posco*. Major enim ad impetrandum vis est, eum rogare, cui possis juberet. MANDATA DABAT. Ut: *Huc casta Sibylla Nigrarum multo peccidum se sanguine ducet*.

118. LUCIS HECATE PRAEFECIT AVERNIS. Hecate trium potestatum numen est: ipsa est enim Luna, Diana, Proserpina; sed solam Proserpinam dicere non potuit, propter lucos, qui Dianae sunt. Item Dianam, quia Avernus ait: unde elegit nomen, in quo utrumque constabat: unde Lucanus de Proserpina ait: *Hecate pars ultima nostrae*.

119. SI POTUIT MANES. Nititur exemplis, quas inferiora sunt per comparisonem: ut ipse videatur justius velle descendere: nam Orpheus revocare est conatus uxorem; hic vult tantum patrem videre. Orpheus autem voluit quibusdam carminibus reducere animam conjugis: quod quia implere non potuit, a poetis fingitur receptam jam conjugem perdidisse, dura lege Plutonis: quod etiam Virgilius ostendit, dicendo ARCESSERE: quod evocantis est proprie.

120. FIDIBUSQUE CANORIS. Bene sonantibus chordis. *Fidibus* autem, est a nominativo haec *fidis*, ut sit pyrrhichius: nam *fides*, iambus est.

121. SI FRATREM POLLUX ALTERNA MORTE REDEMUIT. Ut diximus supra: Helena & Pollux de Jove nati immortales fuerunt: nam Castor Tyndarei filius fuit: cujus mortem suo interitu fraterna pietas redemit. Quod ideo fingitur, quia horum stellae ita se habent, ut occidente una oritur altera. Et iterum exemplum per comparisonem: quod quia pium est, se ad frequentiam contulit dicendo, ITQUE REDITQUE VIAM TOTIENS: propter stellas inter se orientes & occidentes Castoris & Pollucis. Quod Homeri versus testantur in Odyssaea A. Q. i. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

ἔχοντα Αἰδότη μὲν ἴσως ἐπὶ ἡμέροι, ὡς δὲ αὐτὸ Τε-
θρῆστιον, πρὸς δὲ ἀεὶ γὰρ ἔστιν ἡ δαίμων.

122. QUID THESEA. Durum exemplum: unde nec immoratus est in eo. Dicit autem inferos debere patere pietati, qui patuerunt infanda cupienti: nam hic ad capiendam Proserpinam ierat cum Pirithoo: & illic retentus luit poenas, ut: *Sedes aeternumque sedebis Infelix Theseus*.

123. MAGNUM QUID MEMOREM ALCIDEN? Melius sic distinguitur; licet quidam legant: *Quid Thesea magnum*: ut epitheton ei dent, qui per se non est magnus: nam Herculem etiam sine epitheto magnum intelligimus; sed melius est *magnum* dare Herculi, quam sacrilego. ET MI GENUS AB JOVE SUMMO. Occurrit tacitae quaestioni, tanquam Sibylla dixerit: Sed ii enim, qui descenderunt, a diis ducebant originem.

124. ARASQUE TENEBAT. Rogabant enim deos ararum ansas tenentes.

125. SATE SANGUINE DIVOM. Unde Aeneas desit, inde haec sumpsit exordium.

PIERII.

plerisque omnibus antiquis exemplaribus, inter haec membra non habetur &, copulativa particula: & *idem orans*, varie legitur: nam codices nonnulli, *id memorans*, legunt, quod hoc loco mihi videtur otiosum. Alii quidam, *id me orans*: unde puto per librariorum insciam illud, *id memorans*, emanasse. Mihi vero tam vulgata lectio *idem orans*, quam antiqua ea, *id me orans* summopere satisfacit.

116. NATIQUE PATRISQUE. In antiquioribus exemplaribus, *gnati*, quod nonnulli alij corrupte *geniti* scripsere. Probus autem Valerius hoc citato loco Metaplasmum esse ait, ἡν περὶ δειπνῶν. Quare *gnati* scribendum, ut etiam in Mediceo codice habetur.

117. SI POTUIT MANES ARCESSERE. In antiquis

Tros Anchisiade, facilis descensus Averno.
 Noctes atque dies patet atri janua Ditis:
 Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
 Hoc opus, hic labor est. Pauci, quos aequus amavit
 130 Juppiter, aut ardens evexit ad aethera virtus,
 Dis geniti potuere. Tenent media omnia silvae,
 Cocytusque sinu labens circumfluit atro.
 Quod si tantus amor menti, si tanta cupido est,
 Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre

SERVII.

Tar-

126. FACILIS DESCENSUS AVERNI. Legitur & AVERNO, id est, ad Avernum; sed si *Averni*, Inferorum significat: & lacum pro Inferis ponit.

127. NOCTES ATQUE DIES PATET ATRI JANUA DITIS. Id est, omni tempore homines in fata concedunt: & hoc poetice: nam Lucretius ex maiore parte, & alii integre docent, Inferorum regna nec esse quidem posse: nam locum ipsorum quem possumus dicere, cum sub terris esse dicantur Antipodes? In media vero Terra eos esse, nec soliditas patitur, nec centrum Terrae: quae si in medio mundi est, tanta ejus esse profunditas non potest, ut medio sui habeat Inferos, in quibus esse dicitur Tartarus, de quo legitur: *Bis paret in praecipit tantum tenditque sub umbras, Quamvis ad aetherium coeli suspectus olympum.* Ergo hanc Terram, in qua nos vivimus, Inferos esse voluerunt, quia est omnium circulo- rum infima: planetarum scilicet septem, Saturni, Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii, Lunae: & duorum magnorum, Horizontis & Zodiaci. de quibus superius plenius. Hinc est, quod habemus: *Et novies Styx interfusa coerces*: nam novem circulis cingitur Terra. Ergo omnia, quae de Inferis finguntur, suis locis, hic esse comprobabimus. Quod autem dicit: PATET ATRI JANUA DITIS, &c. aut poetice dictum est, aut secundum philosophorum altam scientiam: qui deprehenderunt, bene viventium animas ad superiores circulos, id est, ad originem suam redire, quod dat Lucanus Pompejo: *Ut vidit quantam sub nocte jaceret Nostra dies*; male viventium vero diutius in his permorari corporibus, permutatione diversa, & esse apud Inferos semper.

129. PAUCI QUOS AEQUUS AMAVIT JUPPITER. Tria genera hominum dicit ad superos posse remeare: quos diligit Juppiter, id est, hos, quos in ortu benignus siderum aspectus irradiat. Juvenalis: *Distat enim, quae Sydera te excipiant*

modo primos incipientem Edere vagitus: Quos prudentia sublevat: nam hoc est, QUOS ARDENS EVEXIT AD AETHERA VIRTUS: item religiosos, quos a diis genitos dixit: consequens enim est, ut deorum soboles religionibus vacet. Diis autem GENITI, quia corporibus se infundebant potestates supernae: unde Heroes procreabantur.

131. TENENT MEDIA OMNIA SYLVAE. Causam reddit cur non facilis sit animarum regressus: quia omnia polluta & inquinata sunt: nam per *syloas tenebras & lustra* significat, in quibus feritas & libido dominantur.

132. COCYTUSQUE SINU LABENS CIRCUMFLUIT ATRO. Fluvius Inferorum, dictus *εὐχρύς*, id est, *lugens*: nam Homerus sic posuit. Est autem locus vicinus Acheronti, de quo diximus supra. Qui ideo luctuosi esse finguntur, quia, ut exposuimus in primis partibus libri, haec sacra, morte hominis fiebant.

134. BIS STYGIOS INNARE LACUS. Modo, & post mortem. Quod autem dicit Ovidius, Aeneam inter deos relatum, non mirum est: nam, ut diximus, necesse est etiam relatorum inter deos apud Inferos esse simulacra: ut Herculis, Liberi patris, Castoris & Pollucis; ut apud Homerum: *Καὶ οὐκ ἴσμεν ἅπαντας, οἳ τὴν ἀρχὴν Πηλεΐδῃ, Τὸν αὖθις ἔμελλε κτείνεσθαι.* Multi hoc non videntes, ad Sibyllam referunt, ut dicat: Vis me bis inferos cernere; modo; *Et me cum lucis Hecate praefecis Avernus*: quod est paulo post dictura: quod si est, non bis haec, sed tertio Inferos cernet: nam quandoque etiam ipsa morietur. Item hi, supradictam non videntes rationem, dicunt de se Sibyllam dicere: nam si de Aenea dicat, non eum praevidet deum futurum: quod si est, caruit numine, & quemadmodum est de Misenio vaticinatura? unde referre nos debemus ad id, ut dicamus, etiam post apotheosin apud Inferos remanere simulacra. STYGIOS LACUS. Styx, palus quaedam apud Inferos di-

- 135 Tartara; & infano juvat indulgere labori;
 Accipe, quae peragenda prius. Latet arbore opaca
 Aureus & foliis & lento vimine ramus,
 Junoni infernae dictus sacer. Hunc tegit omnis
 Lucus, obscuris claudunt convallibus umbrae.
 140 Sed non ante datur telluris operta subire,
 Auricomos quam quis decerpserit arbore foetus.

SERVI.

Hoc

citur, de qua legimus: *Dii cuius jurare timent, & fallere numen*. Quod secundum fabulas ideo est, quia dicitur Victoria, Stygis filia, bello Gigantum Jovi fuisse: pro cuius rei remuneratione Juppiter tribuit, ut dii jurantes per ejus matrem, non audeant fallere. Ratio autem haec est, *Styx* moerorem significat: unde *αἰὼ τὰ στυγία*, id est, a tristitia *Styx* dicta est. Dii autem laeti sunt semper: unde etiam immortales: quia *ἀθάνατοι ἡ μὴ κείνη*, id est, *sine morte beati*. Hi ergo, quia moerorem non sentiunt, jurant per rem suae naturae contrariam, id est, tristitiam, quae est aeternitati contraria: ideo iusjurandum per execrationem habent.

135. TARTARA. Locus Inferorum profundus: de quo Lucanus ad Inferos dicit: *Cujus vos estis superi*. INSANO. Magno.

136. ACCIPE QUAE PERAGENDA PRIUS. Si vis, inquit, reverti, audi observationis praecepta. Et sub imagine fabularum docet rectissimam vitam, per quam animabus ad superos datur regressus. LATET ARBORE OPACA AUREUS. Licet de hoc ramo, hi qui de Sacris Proserpinae scripserunt dicuntur, quiddam esse mysticum affirmant; publica tamen opinio hoc habet: Orestes, post occisum regem Thoantem in regione Taurica, cum sorore Iphigenia, ut supra diximus, fugit: & Dianae simulacrum, inde sublatum, haud longe ab Aricia collocavit. In hujus templo post mutatum ritum sacrificiorum, fuit arbor quaedam, de qua infringi ramum non licebat. Dabatur autem fugitivis potestas, ut si quis exinde ramum potuisset auferre, monomachia cum fugitivo templi sacerdote dimicaret: nam fugitivus illic erat sacerdos, ad pristinae imaginem fugae. Dimicandi autem dabatur facultas, quasi ad pristini sacrificii reparationem. Nunc ergo istum inde sumpsit colorem: Ramus enim necesse erat ut & unius causa esset interitus: unde & statim mortem subjungit Miseni: & ad sacra Proserpinae accedere, nili sublato ramo, non poterat. Inferos autem subire, hoc dicit sacra celebrare Proserpinae. De reditu autem animae hoc est: Novimus Pythagoram Samium vitam humanam divisisse in

modum & literae; scilicet quod prima aetas incerta sit: quippe quae adhuc se nec vitiis, nec virtutibus dedit: bivium autem & literae a juventute incipere: quo tempore homines aut vitia, id est, partem sinistram, aut virtutes, id est, dextram partem sequuntur: unde ait Persius: *Traducit trepidat ramosa incompita mentes*. Ergo per *ramum* virtutes dicit esse secundas, qui est & literae imitatio. Quem ideo in sylvis dicit latere, quia re vera in hujus vitae confusione, majori parte vitiorum, virtutis integritas latet. Alii dicunt ideo ramo aureo Inferos peti, quod divitiis facile mortales intereunt. Tiberianus: *Aurum, quo pretio referantur limina Dis*.

137. LENTO VIMINE. Flexili, ut: *Lenta quibus torno facili superaddita visis*. Alias, gravi.

138. JUNONI INFERNAE. Proserpinae, ut: *Sacra Jovi Stygio*. DICTUS. Dicatus.

139. ET OBSCURIS CLAUDUNT CONVALLIBUS UMBRAE. Re vera enim nemus Aricinum densum est.

140. SED NON ANTE DATUR. Sive iustis sive iniustis: & sic intelligentes removebimus quaestionem. Hinc enim dicit: *Longo post tempore visum*. Ex eo enim, quod dicit descendisse aliquos, ramum quoque depositum esse significat. TELLURIS OPERTA. Secundum eos, qui dicunt Inferos in medio esse terrarum: quos Juvenalis dicit putari esse sub terris, ut: *Esse aliquos manes & subterranea regna*.

PIERI.

manis. In Romano, & aliquot aliis *accerere*: utrumque vero *accerse*, & *arcesso*, recte dici alibi ex antiquis Grammaticis ostendimus.

141. COCYTUSQUE SINU LABENS CIRCUMFLUIT ATRO. In antiquis omnibus exemplaribus, quotquot versare contigit, uno exemplo scriptum legi, *circumvenis*. Vulgata quidem lectio minime displicet; sed tot codices variis locis & aetatibus scriptos, non temere convenire credendum est.

141. AURICOMOS QUAM QUIS DECERPSEIT ARBORE FOETUS. In codicibus aliquot antiquis, *discerpseris*, scriptum est, avellendus enim erat ramus.

Hoc tibi pulchra suum ferri Proserpina munus
 Instituit : Primo avulso non deficit alter
 Aureus ; & simili frondescit virga metallo.
 145 Ergo alte vestiga oculis , & rite repertum
 Carpe manu. Namque ipse volens facilisque sequetur,
 Si te fata vocant : aliter , non viribus ullis
 Vincere , nec duro poteris convellere ferro.
 Praeterea jacet exanimum tibi corpus amici,
 150 (Heu nescis) totamque incestat funere classem ;
 Dum consulta petis , nostroque in limine pendes.
 Sedibus hunc refer ante suis , & conde sepulcro.

SERVII.

Duc

142. PULCHRA. Quae rapi meruit a Pluto-
 re. SUUM. Sibi charum, aut sibi destinatum.

143. NON DEFICIT ALTER. Ne diceretur, ab
 iis, qui primo descenderunt, esse sublatum.

144. FRONDESCIT. In naturam redit : &
 honeste locutus est, dicens : *Habet frondes sui
 metalli*.

145. ALTE VESTIGA OCLIS. Require omni
 intentione. RITE REPERTUM CARPE. *Rite
 carpe*, id est, cum observatione : non, *rite re-
 persum*.

147. SI TE FATA VOCANT. Hoc est, si quem
 fata vocant, facile sequetur.

148. POTERIS. Poterit quis. Tertiae enim
 personae significationem ad secundam translu-
 lit, & generaliter loquitur : nam ut de Ae-
 nea dicat, non procedit. Si enim dubitat,
 caret deo : nec potest de Miseno vaticinari.
 DURO FERRO. Et genus esse potest, & spe-
 cies.

149. PRAETEREA. Ac si diceret : Est & alia
 opportunitas descendendi ad Inferos, id est,
 Proserpinae sacra peragendi. Duo enim horum
 sacrorum genera fuisse dicuntur ; unum Necyo-
 mantiae, quod Lucanus exsequitur ; & aliud
 Sciomantiae, id est, divinationis per umbras :
nam enim umbra est, & uxor, vaticinium,
 quod in Homero, quem Virgilius sequitur, le-
 ctum est. Sed secundum Lucanum, in Necyo-
 mantia ad elevandum cadaver sanguis est ne-
 cessarius, ut : *Pectora tunc primum ferventi
 sanguine supplens*. In Sciomantia vero, quia
 umbrae tantum est evocatio, sufficit solus in-
 teritus : unde Misenus in fluctibus occisus esse
 inducitur. TIBI. Ideo addidit *tibi*, ne amici
 posset etiam ad Sibyllam referri.

150. INCAESTAT. Polluit ; & *incaestus*, est
 quaecumque pollutio.

151. PENDES. Sollicitus es, ut : *Ipse manu
 molso suspensum numine ducit*. Et proprie pen-
 dere, est desiderare aliquid audire, ut : *Pen-
 desque iterum narrantis ab ore*. Et Ovidius :
Narrantis conjux pendebat ab ore.

152. SEDIBUS HUNC REFER ANTE SUIS. Apud
 majores, ut supra diximus, omnes in
 suis domibus sepeliebantur : unde ortum est,
 ut lares colerentur in domibus : unde etiam
 umbras, larvas vocamus : nam Dii penates alii
 sunt. Inde est, quod etiam Dido cenotaphium
 domi fecit marito. Ergo aut secundum istum
 locutus est morem, quamvis adhuc Trojani do-
 mos non habuerint : aut dicit : Refer hunc na-
 turalibus sedibus, id est, terrae : nam in aqua
 perierat. Verum tamen illud est, ut intelli-
 gamus eam dicere : *Sepeli eum* : nam sepul-
 chrum, *sedes* vocatur. Horatius : *Nulla cer-
 tior tamen rapacis Orci sede destinata Aula di-
 vitem manet herum*. Virgilius : *Et nunc servat
 bonor sedem tuus, ossaque nomen*. Persuadet
 autem sepulturam, ut possit recentis cadaveris
 uti anima, ut ait Lucanus : *Non in tartaroe
 latitantem poscimus antro, Assuetamque diu se-
 nebris : modo luce fugata Descendentem ani-
 mam primo pallentis biatu Haeret adhuc Or-
 ci*.

PIERII.

ramus : obiectaturque ita in conficiendo nego-
 tio difficultas, quum *decerpere*, minus laboris
 quodammodo polliceatur. Plura tamen exem-
 plaria manu scripta, *decerpseris*, habent.

147. ALITER NON VIRIBUS ULLIS. In Rom.
 cod. *nec* ; ut sit repetitio cum eo, quod se-
 quitur : *Nec duro poteris convellere ferro* ; sed
 magis placet *non*, ut in reliquis habetur.

Duc nigras pecudes : ea prima piacula sunt.
 Sic demum lucos Stygios, regna invia vivis,
 155 Aspicias. Dixit, pressoque obmutuit ore.

Aeneas maestus defixus lumina vultu
 Ingreditur, linquens antrum; caecosque volutat
 Eventus animo secum. Cui fidus Achates
 It comes, & paribus curis vestigia figit.
 160 Multa inter sese vario sermone serebant:
 Quem socium exanimem vates, quod corpus humandum
 Diceret. Atque illi Misenum in litore sicco,
 Ut venere, vident indigna morte peremptum;

SERVII.

Mi-

153. PRIMA PIACULA SUNTO. Ad expiationem pollutionis, quae fuerat nata morte Miseni.

154. SIC DEMUM. Ad postremum: hoc est novissime. Et haec particula tam apud Virgilium, quam apud omnes idoneos auctores hoc significat, licet in aliis diversa significet. LUCOS STYGIOS, REGNA INVIA VIVIS ASPICIES. Seneca scripsit de Ritu & de Sacris Aegyptiorum. Hic dicit, circa Sienem, extremam Aegypti partem, esse locum, quem Philas, hoc est amicas vocant: ideo, quod illic est placata ab Aegyptiis Isis: quibus irascebatur, quod membra mariti Osiridis non inveniebat, quem frater Typhon occiderat. Quae inventa postea cum sepellire vellet, elegit vicinae paludis tutissimum locum, quem transitu constat esse difficilem: limosa enim est, & papyris referta, & alta. Ultra hanc est brevis insula, inaccessa hominibus: unde *ἄστυς* appellata est. Lucanus: *Hinc Abator, quam nostra vocat veneranda vetustas*. Haec palus, Styx vocatur, quod tristitiam transeuntibus gignit. Sane ad illam insulam ab his, qui sacris imbuti sunt, certis transitur diebus. Lectum est etiam, quod vicini populi cadavera suorum ad alteram regionem transferunt; sed si quis forte in fluvio pereat, nec ejus inveniatur cadaver, post centum ei annos ultima persolvuntur. Hinc est tractum: *Centum errans annos, volitantque haec litora circum*. ET REGNA INVIA. Quae contra naturam sunt, non asserunt praejudicium generalitati: unde ait: *Invia regna*; licet Hercules, alique transierint: & sit transiturus Aeneas. Sic dictum est & illud: *Ecce adque celer ripam irreversibilis undae*.

156. MOESTO VULTU. Propter mortem amici, & rami inquisitionem. DEFIXUS LUMINA. Defixa lumina habens: per quod tristitia mentis ostenditur.

157. INGREDITUR. Pro graditur: vacat praepositio, ut: *Ingredisurque solo, & caput inter nubila condit*.

159. PARIBUS CURIS VESTIGIA FIGIT. Aut simili sollicitudine detentus incedit; aut *figis vestigia*, id est, stat subito; quod cogitantes facere consueverunt.

160. MULTA INTER SESE VARIO SERMONE SEREBAT. Hinc proprie dictus est *sermo*, qui inter duos seritur, & inter utrumque agitur.

163. INDIGNA MORTE. Miserabili, non congrua ejus meritis: vel propter animae etiam extinctionem, elementi contrarietate.

PIERII.

154. SIC DEMUM LUCOS STYGIOS REGNA INVIA VIVIS ASPICIES. Antiqua omnino pleraque exemplaria legunt: *Lucos Stygios & regna invia vivis*: ut sit versus ejusdem generis cum eo: *Aus ovium foetus, aus urentis culta capellas*; sed enim ego haec libentius missa fecerim: ni quibusdam sit obsequendum, qui sibi omnia, qualiacumque sint, ex antiquorum codicum fide flagitant explicari. Sunt vero etiam codices manu scripti, in quibus, *lucos Stygis & regna invia* legatur; sed enim ex omnino lectio probabilior, quae in Mediceo, atque aliquot aliis absque copulativa particula, *regna invia*, appositively scriptum ostendit.

157. INGREDITUR LINQUENS ANTRUM. Quia Servius *ingreditur*, pro, *graditur*, positum ait, ita ut *in* vacare innuat, fuere nonnulli, qui vetusta abrasa lectione in exemplaribus manu scriptis, *egreditur*, facerent; sed enim *ingredi*, pro, *ire*, non tam apud Poetas, quam etiam apud Oratores, saepe reperitur.

160. MULTA INTER SESE VARIO SERMONE SE-

A a a a

RE-

- Misenum Aeoliden : quo non praestantior alter
 165 Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.
 Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum
 Et lituo pugnās insignis obibat & hasta.
 Postquam illum vita victor spoliavit Achilles,
 Dardanio Aeneae sese fortissimus heros
 170 Addiderat socium, non inferiora secutus.
 Sed tum, forte cava dum personat aequora concha,
 Demens, & cantu vocat in certamina divos,
 Aemulus exceptum Triton (si credere dignum est)
 Inter saxa virum spumosa immerferat unda.
 175 Ergo omnes magno circum clamore fremebant;
 Praecipue pius Aeneas. Tum iussa Sibyllae
 (Haud mora) festinant flentes, aramque sepulcri
 Congerere arboribus, caeloque educere certant.

SERVII.

Itur

165. MARTEMQUE ACCENDERE CANTU. Hemistichium hoc dicitur addidisse dum Augusto hunc sextum librum recitaret : nam ante hemistichium fecerat, dicendo : *Aere ciere viros* ; postea in praesentia Augusti, ex abundantia intellectus addidit subito : *Martemque accendere cantu* : quod est item hemistichium.

168. VITA SPOLIAVIT. Ad bellum retulit, in quo victis tolluntur exuviae.

170. NON INFERIORA SECUTUS. Ubique Aeneam Hectori comparat, ut : *Ambo animis, ambo insignes praestantibus armis*.

171. CAVA DUM PERSONAT AEQUORA CONCHA. Aut personare facit : aut Hysterologia est, dum per cava aequora sonat.

172. DEMENS. Improvidus, qui non consideravit, etiam deos in aemulationem posse descendere.

172. AEMULUS. Modo, ejusdem rei studiosus : alias, inimicus invenitur. EXCEPTUM. Oppressum insidiis : quo sermone ostendit, cum tantae fuisse virtutis, ut ne a numine quidem nisi insidiis opprimeretur. TRITON. Penultima accentum habet. Nam *Tritonis* facit : si enim ultima habet, *Tritonis* facit. Quod non procedit, ut *Demophcon*, *Demopheontis*.

175. ERGO. Quia talis perierat : aut quia fuerat interemptus.

176. PRAECIPUE PIUS AENEAS. Aeneam supra ceteros inducit mortem cujuslibet dolere, ut : *Nunc Amyci casum gemit*. Item : *Casuque*

animum concussus amici. Hoc praecipit Horatius in Arte poetica : *Servetur ad imum, Qualis ab incepto processerit ; & sibi confet* : ut semper pius describatur Aeneas. Hinc ei dat circa sepulturam etiam sordida officia, quae in aliis denegat locis. Qui enim de Pietatis generibus scripserunt, primum locum in sepultura esse voluerunt : unde, cum Pontificibus nefas esset cadaver videre, tamen magis nefas fuerat, si visum insepultum relinquerent. Genus autem fuerat sepulturae injectio pulveris : unde est : *Aus tu mihi terram Injice (namque potes)*. Horatius : *Non est mora longa ; licebis injecto ter pulvere curras*.

177. ARAMQUE SEPULCRI. Pyram dicit, quae in modum arae construi lignis solebat : nam & sequitur : *Congerere arboribus, caeloque educere certant*. Et aram, quae ante sepulchrum fieri consuevit, intelligere non possumus, ut : *Stant manibus arae* : cum nondum facta sit funeratio, quae praecedit sepulchrum. Probus tamen & Donatus de hoc loco requirendum adhuc esse dixerunt.

178. COELOQUE EDUCERE CERTANT. Ut hoc faciant, mente pertractant : nam adhuc ituri ad sylvam sunt.

PIERII.

REBANT. Vetera quaedam exemplaria, *serbant*, pro, *conferebant*. Sed recte Servius *serbant*, agnoscit, unde proprie *sermo*.

- Itur in antiquam silvam, stabula alta ferarum:
 180 Procumbunt piceae: sonat icta securibus ilex:
 Fraxineaeque trabes, cuneis & fissile robur
 Scinditur: advolvunt ingentis montibus ornos.
 Necnon Aeneas opera inter talia primus
 Hortatur socios, paribusque accingitur armis.
 185 Atque haec ipse suo tristi cum corde volutat,
 Aspectans silvam inmensam, & sic voce precatur:
 Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
 Ostendat nemore in tanto: quando omnia vere
 Heu nimium de te vates, Misene, locuta est.
 190 Vix ea fatus erat, geminae cum forte columbae

SERVI I.

Ipsa

179. ITUR. *It*, *o* brevis est; *itur*, *i* longa invenitur. Ergo quia hoc verbum breve est in origine, & in declinatione fit longum, ideo certa ejus natura, nec in temporibus, nec in participiis invenitur: nam cum *itur* longa sit, *iturus* brevis invenitur, ut: *Superumque in lumen iturus*. Multi tamen tentant dicentes *itur* propter *eo*, quae prima verbi origo est, per diphthongum scribi debere: quod non procedit, quia diphthongus semper longa est; *i* autem & produci potest & corripitur. Hinc est, quod *fortuitus i* & producit *i* & corripit. Juvenalis: *Non quasi fortuitus nec ventorum rabie; sed Iratus cadat in terras, & vindicet ignis*. Contra Horatius: *Nec fortuitum spornare cespitem leges sinebant*. Hic enim nisi *i* litera longa sit, non stat versus. Et hoc protulimus exemplum unius sermonis, ne quis dicat *iturus*, & *itur*, ideo variam habere naturam, propter temporum varietatem: unde melius est, ut diximus, originis considerare rationem. Sane *fortuitus* ab *even-do* est, & a *fortuna* compositum.

180. PROCUMBUNT PICEAE. *Picea*, secundum Plinium in Naturali historia, quinta species cedri est: nam *Cedria* dicta est, quasi *καυμένη δρυς* *ἕρπει*, id est, arboris humor ardens.

183. NEC NON AENEAS. Bona economia venit ad ramum.

184. ACCINGITUR ARMIS. Instruitur officiis.

186. FORTE PRECATOR. Vacat *forte*: & est versus de his, qui tibicines vocantur: quibus additur aliquid ad solam metri sustentationem, ut: *Nunc dextra, nunc ille sinistra*: nec enim possumus intelligere eum fortuito rogasse.

187. SI. Adverbium rogantis & optantis est,

per se plenum: sicut & *o*, ut in v. *Quaquam, o, sed superem*: licet Neoterici haec jungant, & pro uno ponant. Persius: *O si Ebullas patris praeclearum summi*.

188. QUANDO. Siquidem. NIMIUM VERE. Cum ingenti dixit affectu; quasi mors praedicta falsa esse debuerit.

190. CUM FORTE COLUMBAE. Auguria aut oblativa sunt, quae non poscuntur: aut impetrativa, quae optata veniunt. Hoc ergo quia oblativum est, ideo dixit *forte*. Bene autem a columbis Aeneae datur augurium, & Veneris filio & regi: nam ad reges pertinet columbarum augurium: quia nunquam solae sunt, sicut nec reges quidem.

PIERI I.

182. AC VOLVUNT INGENTIS MONTIBUS ORNOS. Vulgatam lectionem, *ac volvunt*, cum particula conjunctiva & verbo, cum Mediceis antiqua etiam aliquot habent exemplaria; sed in Romano, & in Longobardico, *advolvunt*, verbo, cum praepositione *ad*, composito, legitur, quod magis placet, ut in Georgicis: *Advolvere fosis*.

186. ET SIC FORTE PRECATOR. In Romano codice, legere est, *vocare precatur*. In Longobardico *ore*; sed enim Servius agnoscit *forte*, quod etiam in plerisque codicibus antiquis habetur. Addit vero Servius verum hunc ex eo genere esse, qui Tibicines appellantur, quibus aliquid additur ad solam metri sustentationem: vacare enim adverbium *forte* putat; sed enim intelligo, posteaquam haec variae lectiones, nostra cura collectae, per manus hominum circumferri coeptae sunt, aut *ore*, aut *dece*.

A a a a a 2

peri-

Ipsa sub ora viri caelo venere volantes,
 Et viridi sedere solo. Tum maximus heros
 Maternas agnoscit avis, laetusque precatur:
 Este duces, o, si qua via est, cursumque per auras
 195 Dirigite in lucos, ubi pinguem dives opacat
 Ramus humum. Tuque, o, dubiis ne defice rebus,
 Diva parens. Sic effatus vestigia pressit;
 Observans quae signa ferant, quo tendere pergant.
 Pascentes illae tantum prodire volando,
 200 Quantum acie possent oculi servare sequentum.
 Inde, ubi venere ad fauces grave olentis Avernī,
 Tollunt se celeres; liquidumque per aëra lapsae
 Sedibus optatis gemina super arbore sidunt:

SERVII.

Dis-

191. IPSA SUB ORA. Perite; ne, si longius volarent, non ad eum pertinere viderentur: nam moris erat, ut captantes auguria, certa sibi spatia designarent, quibus volebant vident ad se pertinere: quod spatium *templum* appellatur: & extremæ partes, *antica*, & *postica*, vocabantur.

193. MATERNAS. Veneri consecratas, propter foetum frequentem & coitum.

194. SI QUA VIA EST. Si est ratio: & jam ex hoc loco esse incipit impetrativum, quod fuerat oblativum. CURSUMQUE PER AURAS. *Cursum* vocavit impetum, & eundi officium: nam & navium *cursum* dicimus.

196. NE DEFICE REBUS. Ne defere in rebus incertis. Et bene in sylvis invocatur matrem, quam scit visam esse habitu venatricis, ut in primo legimus.

197. SIC EFFATUS. Proprie *effata* sunt augurum preces: unde ager post pomeria, ubi captabantur auguria, dicebatur *effatus*. VESTIGIA PRESSIT. Quia ad captanda auguria, post preces, immobiles vel sedere, vel stare consueverant.

198. OBSERVANS QUAE SIGNA FERANT. *Observare* enim, & de caelo, & de avibus, verbo augurum dicitur. QUO TENDERE PERGANT, PASCENTES. Hinc jam optimum significatur augurium, quod pascebant: nam Romani moris fuit, & in comitiis agendis, & in bellis gerendis, pullaria captare auguria: unde est in Livio, quod, cum quidam cupidus belli gerendi a tribuno plebis arceretur ne iret, pullos iussit afferrī: qui cum missas non ederent fruges, ir-

ridens consul augurium, ait, *Vel bitans*: & eos in Tyberim precipitavit: inde navibus victor ex Africa revertens in mari cum omnibus, quos ducebat, extinctus est. Multi pascentes distinguunt, & absolutus est sensus. Alii dicunt *pascentes volando*: & referunt ad naturam columbarum, quae exsistentes pascere consueverunt. Alii VOLANDO, ambulando dicunt: *vola* enim dicitur media pars pedis sive manus.

199. PRODIRE. Prodibant: infinitivus pro indicativo.

201. GRAVEOLENTIS AVERNI. Male olentis: alibi bene olentis, ut: *Et graviter spirantis copia tymbrae Floreat*.

202. LIQUIDUMQUE PER AERA LAPSAE. Non est aeris perpetuum epitheton; sed purum ait, Avernī comparatione. Dicit autem eas alte volasse ad vitandum Avernī odorem.

203. SUPER ARBORE SIDUNT. Secundum antiquam licentiam *super* jungit ablativo.

PIERII.

peritorum iudicio magis approbari, nos vero hoc in medio ponimus.

196. TUQUE O DUBIIS NE DEFICE REBUS ALMA PARENS. Antiqua pleraque exemplaria cum Mediceo legunt, *diva parens*. In Romano & aliquot aliis, *alma*.

203. SEDIBUS OPTATIS, GEMINA SUPER ARBORE SIDUNT. In Longobardico, *geminæ*, legitur, ut sit de columbis; sed omnino melius, *gemina super arbore*: cujusmodi species tantopere optabatur.

Discolor unde auri per ramos aura refulsit.

205 Quale solet silvis brumali frigore viscum
Fronde virere nova, quod non sua seminat arbos,
Et croceo foetu teretis circumdare truncos.

Talis erat species auri frondentis opaca
Ilice: sic leni crepitabat bractea vento.

210 Corripit Aeneas extemplo, avidusque refringit
Cunctantem, & vatis portat sub tecta Sibyllae.

Nec minus interea Misenum in litore Teucri
Flebant, & cineri ingrato suprema ferebant.

SERVII.

Prin-

204. AURI AURA. Splendor auri, Horatius: *Tua ne retardes aura marisot*, id est, splendor. Hinc & *aurum* dicitur a splendore, qui est in eo metallo. Hinc & *aurarii* dicti, quorum favor splendor reddit.

205. BRUMALI FRIGORE VISCUM. Bene *brumali* addidit: tunc enim maturum est, & auri imitatur colorem: nam nova fronde viret: quod, ut ait Plinius in Naturali historia, de fimo turdellarum, in certis arboribus nascitur: unde Plautus: *Ipsa sibi avis mortem creat*.

207. TERETES TRUNCOS. *Teret*, est rotundum aliquid cum proceritate, ut: *Incumbens tereti Damon sic coepit olivae*. Horatius: *Brachia & vultum teretisque furas Integer laudo*.

210. EXTEMPLIO. Bene verbo usus est augurum, ut diximus supra.

211. CUNCTANTEM. Aliud pendet ex alio: *Cunctantem*, quia avidus; ut ostendat tantam fuisse avellendi cupiditatem, ut nulla ei celeritas satisfacere posset: nam *tardantem* dicere non possumus eum, qui fataliter sequebatur. Alii *cunctantem*, ad auri naturam referunt, id est, mollem: quia paulatim frangitur, id est, lentescit. Alii *cunctantem*, gravem dicunt, ut: *Glebas cunctantei, crassaque terga Expecta*.

212. NEC MINUS. Nihil minus ille desolebatur. INTEREA. Dum itur ad sylvam.

213. INGRATO. Tristi; ut *gratum*, laetum aliquid dicimus. Alii *ingrato*, dicunt gratiam non sentienti.

PIERII.

204. DISCOLOR UNDE AURI PER RAMOS AURA REFULXIT. In Rom. cod. *aur*, legitur, casu septimo, ut sit *refulxis aura splendore aureo*; vel propter aurum. Servius tamen agnoscit *auri*; legitque, *Auri, hoc est, splendor auri*.

206. QUOD NON SUA SEMINAT ARBOS. Interesse plurimum ait Caper, in libello de Ele-

gantiiis, utrum *arbor*, an *arbor*, dicatur: siquidem *arbor*, omne lignum dicitur; *arbor* vero, non nisi fructifera. Veteres tamen codices huiusmodi differentiam non servant.

207. TERETES CIRCUMDARE TRUNCOS. Antiqui aliquot codices, *Circumdare ramos*, habent; sed *truncos*, nihil quicquam displicet.

209. SIC LENI CREPITABAT BRACTEA VENTO. In Rom. cod. & in Longobardico, *bractea*, duplicato *r* scriptum est: Juniores *bractea*, per *ch* densum scribi volunt, contra omnes orthographiae regulas, etiam si *ἄδης τὸ βράχην*, *bractea* dicatur. Qui *bractea*, duplici *rr*, scripserunt, eo decepti sunt, quod in characteribus Longobardicis, *c* & *r* litterae eadem pene forma figurantur: unde etiam errorem illum apud Martialem provenisse crediderim, quod *juventur*, pro *juvencus*, scriptum est eo versu: *Caesaris atque Jovis conser nunc schema. Juvencus Par omni ut tuleris: altius iste tulit*. Ita enim scriptum est in antiquo satis codice, quem mihi dono dedit Valerius Victor Viterbiensis, adolescens ingenio & eruditione supra aetatem admirabilis. Quid enim illic agat, *juventur*, hac adinventae lectione, non video. Ut vero ad Virgilium revertamur: in Longobardico, & aliquot aliis, *crepitabant*, corrupte omnino legitur: non enim *folia bractea* dicimus epitheti forma. Est vero *bractea*, non tantum de metalli lamina, verum etiam de quacunque materia. Plinius: *Ut una arbor saepius venires, excogitatae sunt ligni bractea*.

213. SUPREMA FEREBANT. In Romano codice, *suprema*, duplicato *pp*, notatum est hoc loco: nempe quod veriti sunt mutam cum liquida non esse satis ad primam syllabam producendam: Et eodem sane modo in Basilica D. Mariae, cognomento Majoris, antiquo marmore notatum aspeximus:

A a a a 3

Sor-

- Principio pinguem taedis & robore secto
 215 Ingentem struxere pyram: cui frondibus atris
 Intexunt latera, & feralis ante cupressos
 Constituunt, decorantque super fulgentibus armis.
 Pars calidos latices & aëna undantia flammis
 Expediunt, corpusque lavant frigentis & unguunt.
 220 Fit gemitus. Tum membra toro defleta reponunt,
 Purpureasque super vestis, velamina nota,
 Conjiciunt. Pars ingenti subiere feretro,
 Triste ministerium, & subjectam more parentum
 Aversi tenere facem. Congesta cremantur

SERVII.

214. PINGUEM. Aut de Graeco translulit *ἀντρίπυρ*, magnam: aut Hypallage est, de pinguibus taedis.

215. FRONDIS ATRIS. Aptis ad funera.

216. ANTE CUPRESSOS CONSTITUUNT. Cupressus adhibetur ad funera; vel quod cinera non repullulat; vel quod per eam funestata ostenditur domus, sicut laetam frondes indicant festae. Varro tamen dicit pyras ideo cupresso circumdari, propter gravem ultrinae odorem; ne offendatur populi circumstantis corona, quae tamdiu stabat respondens fletibus praeficae, id est, principis planctuum, quamdiu consumpto cadavere, & collectis cineribus, diceretur novissimum verbum, ILICET, quod ire licet significat: unde est: *Dixitque novissima verba*.

218. PARS CALIDOS LATICES. Plinius in Naturali historia dicit, hanc esse causam, ut mortui & calida abluantur, & per intervalla conclamentur; quod solet plerumque vitalis spiritus exclusus putari, & homines fallere. Denique refert: Quendam superpositum pyrae, adhibitis ignibus erectum esse, nec potuisse liberari: unde & servabantur cadavera septem diebus, & calida abluebantur: & post ultimam conclamationem comburebantur: unde traxit Terentius: *Defunctus, jam conclamatum est*. A H E H A UNDANTIA FLAMMIS. Hoc est, per flammam. Alibi: *Nec se jam capis unda: volat vapor ater ad auras*.

219. LAVANT FRIGENTIS ET UNGUNT. Verfus Ennii, qui ait: *Tarquinius corpus bona foemina lavit & unxit*.

220. DEFLETA. Participium ab eo, quod est *flere*, si tamen inveniatur; alias sine verbi origine esse dicemus.

Tu-

221. PURPUREAS. Ad imitationem sanguinis, in quo est anima, ut diximus supra, ut: *Purpuream vomit ille animam*. VELAMINA NOTA. Vel ipsi chara: vel animae. Ex notitia enim gignitur charitas, ut: *Hic inter flumina nota*.

222. FERETRO. Graece dixit: nam *capulus* dicitur, a *capiendo*: unde ait Plautus: *Capularis senex*, id est, capulo vicinus. Et SUBIERE FERETRO: ut: *Subiungit muro*.

223. MORE PARENTUM. Propinquioribus enim virilis sexus hoc dabatur officium.

224. FACEM. De fune, ut Varro dicit: unde & funus dictum est. Per noctem autem urebantur: unde & permansit ut mortuos facies antecedant.

PIERII.

SUPPREMUM VERSUS MUNUS DONATUS ET ARAM. Sed enim exempla huiusmodi non sunt imitatione digna.

215. CUI FRONDIS ATRIS INTEXUNT LATERA. In antiquis aliquot codicibus, pro *cui* suppositum est *tum*: quod si diligenter advertas, non displicebit.

216. FERALE ANTE CUPRESSOS. Hoc quoque originationis Graecae in Romano codice, & quibusdam aliis, vocalis ejus naturam retinet, qua notatur apud Graecos. *Cypressos* itaque scriptum invenitur, quum tamen omnes vulgo nunc *Cupressos*, per u, Latine proferant & scribant.

220. FIT GEMITUS TUM MEMBRA TORO DEFLETA REPONUNT. In antiquis aliquot codicibus propter characterum similitudinem scriptum invenias, *cum membra toro*; sed magis placet *tum*.

- 225 Turea dona, dapes, fuso crateres olivo.
 Postquam conlabfi cineres, & flamma quievit;
 Reliquias vino & bibulam lavere favillam:
 Ossaque lecta cado texit Corynaeus aëno.
 Idem ter socios pura circumtulit unda,
 230 Spargens rore levi & ramo felicis olivae:
 Lustravitque viros, dixitque novissima verba.
 At pius Aeneas ingenti mole sepulcrum
 Inponit, suaque arma viro, remumque, tubamque,
 Monte sub aërio: qui nunc Misenus ab illo
 235 Dicitur, aeternumque tenet per saecula nomen.
 His actis propere exsequitur praecepta Sibyllae.

SERVII.

Spe-

225. FUSO CRATERES OLIVO. Diis super his tantum libabant: Inferis vero sacrificantes etiam vasa in ignem mittebant: unde ait *crateres*, quod etiam Statius in Archemori sepultura commemorat. OLIVUM autem est ab *oliva* dictum: nam *oleum* ab *olea* dicitur, vel *εὐλαία* ἢ *ὀλῖβα*.

226. FLAMMA QUIEVIT. Pyrae ingentis: quia, ut in quarto diximus, pro qualitate personae pyrae fiebant: sepulchra etiam vel minora vel magna faciebant.

228. OSSAQUE LECTA. Aut collecta, aut lecta; ideo, quia, ut supra diximus, nobiles nunquam soli comburebantur; (unde Homerus; *Τοῖ δ' ἄλλοι καὶ ἄλλοι Ἐρχετοῖ καὶ ὀϊστοῖσι καὶ ἰπποῖσι καὶ ὄνυχοις*.) sed cum dilectis equis, vel canibus, vel famulo.

229. TER SOCIOS. Aut saepius, aut re vera *ter*: licet enim a funere contraxerint pollutionem, tamen omnis purgatio ad superos pertinet: unde & ait imparem numerum: aut quia hoc ratio exigit lustrationis. CIRCUMTULIT. Purgavit. Antiquum verbum est. Plautus: *Pro larvato te circumferam*, id est, purgabo: nam lustratio a circulatione dicta est, vel taedae, vel victimae in quibusdam, vel sulphuris. Juvenalis: *Cuperent lustrari, si qua darentur Sulpura cum caedis*, aut si foret *humida laurus*.

230. SPARGENS. Quia res aguntur infernae. In secundo vero Aeneas deos portaturus ait: *Donec me flumine vivo Abluero*. Hic enim mos erat, ut diximus supra. FELICIS OLIVAE. Arboris festae; sed moris fuerat, ut de lauro fieret. Sane, ut dicit Donatus, hoc propter Augustum mutavit: nam nata erat laurus in pa-

latio eo die, quo natus est Augustus: unde triumphantes coronari consueverant: propter quam rem noluit laurum dicere ad officium lugubre pertinere.

231. NOVISSIMA VERBA. Id est, ILICET: nam VALE dicebatur post tumuli quoque peracta solennia.

233. SUAQUE ARMA VIRO. Ipsi chara sculpsit in saxo: nam supra ea jam legimus concremata. REMUMQUE TUBAMQUE. Quia & bellator & remex fuerat: licet possimus etiam solum tubam accipere: *remus* enim dicitur lorum, quod continet tubam. Hoc ex Homero imitatus est Virgilius, in Elpenoris sepultura: *Αὐτὰρ ἔπειτα νεχρὸς τ' ἔκκευ, καὶ τὸ γὰρ νεχρὸς Τύμβον χάρις, καὶ ὅτι σὺ λυγρὸν ὄνυστος, Πηλεΐδην ἀποτάττω Τύμβῳ δῆ; καὶ ἀρετῆς*.

234. MONTE SUB AERIO. In aërio: nam supra est positus. *Aerium* autem alii altum dicunt; alii nomen montis antiquum volunt: unde est: *Qui nunc Misenus ab illo Dicitur*.

237. PRAECEPTA SIBYLLAE. Ut: *Duc nigras pecudes, ea prima piacula sunto*.

PIERII.

231. LUSTRAVITQUE VIROS. In Rom. cod. *lustravitque domos* legitur: quod improprie positum est: classem enim totam non domos funere incestaverat Misenus; sed eoim potuit classem domos appellare, quia de sacrificiorum more, quum vera in promptu non sunt, simulata pro veris haberi soleant. Hinc in Quarto: *Sparseras & latices simulatos fontis Avernus*.

232. INGENTI MOLE SEPULCHRUM IMPOSUIT. Antiqua omnia exemplaria, quae legi, *imponis*, praesenti tempore, scriptum ostendunt.

- Spelunca alta fuit, vastoque inmanis hiatu,
 Scrupea, tuta lacu nigro nemorumque tenebris:
 Quam super haud ullae poterant inpune volantes
 240 Tendere iter pennis: talis sese halitus atris
 Faucibus effundens supera ad convexa ferebat:
 (Unde locum Graji dixerunt nomine Aornon.)
 Quatuor hic primum nigrantis terga juvencos
 Constituit, frontique invergit vina sacerdos;
 245 Et, summas carpens media inter cornua saetas,
 Ignibus inponit sacris, libamina prima,
 Voce vocans Hecaten, caeloque Ereboque potentem.
 Supponunt alii cultros, tepidumque cruorem
 Suscipiunt pateris. Ipse atri velleris agnam
 250 Aeneas matri Eumenidum magnaeque sorori

SERVII.

Ense

237. SPELUNCA ALTA FUIT. Qua ad Inferos descendebatur; non ubi fuerat Sibylla vaticinata.

238. SCRUPEA. Lapillosa: nam *scrupus*, proprie est lapillus brevis, qui pressus sollicitudinem creat: unde etiam *scrupulus* dictus est: unde Terentius: *Injeci scrupulum*. LACU NIGRO. Aut alto: aut vere nigro, Inferorum vicinitate. TUTA autem, quia hinc lacu, hinc cingitur sylvis. Dicit autem locum, quem nunc *Doliola* vocant, apud Cumas.

239. VOLANTES. Volucres: participium pro nomine posuit, ut: *Plurimus Alburnum volitans cui nomen Asylo est*: licet illic sit etiam altera figura. Sane sciendum, Lucretium & alios Physicos dicere aerem corporeum esse: unde aves sustinet; sed hunc cedere vaporibus sulphureo: unde aves, in illis locis desertae aere, quo portari solent, concidunt, non odore, sed pondere: quod potest esse verisimile: quia altius in eodem loco possunt volare, ut: *Tolant se celeres, liquidumque per aera lassae*.

241. AD CONVEXA. Coeli curvatem.

244. INVERGIT VINA SACERDOS. In quarto ait: *Media inter cornua fundis*. Et *fundere*, est supina manu libare; quod fit in sacris supernis; *vergere* autem, est conversa in sinistram partem manu ita fundere, ut patera convertatur; quod in infernis sacris fit. Haec autem pertinent ad victimarum explorationem; ut, si non stupuerint, aptae probentur.

247. VOCE VOCANS. Non verbis; sed quibusdam mysticis sonis: nam, varie numina evo-

cabantur: quod aperte Lucanus expressit, ut: *Latratu habet illa canum, gemitusque luporum: Quod stridunt ululante ferar, quod sibilat anguis* Exprimis: & *placuit fractasque tonitrua nubes: Tos rerum vox una fuit*. COELOQUE EREBOQUE POTENTEM. Hoc est, quod ait Hecaten, ut plenum numen ostenderet.

248. SUPPONUNT CULTROS. Id est, victimas caedunt. Fuit autem verbum sacrorum, in quibus mali ominis verba vitabant. Hinc est, quod & *masse* dicebatur, quod magis augere significat. Statius: *Masse animo juvenis*. Dicimus autem *hic culter, cultri*: nam *cultellus*, diminutivum est; *cultellum*, penitus Latinum non est.

249. SUCCIPIUNT. Antiquae: nam modo *suscipiunt* dicimus, ut supra: *Suscipis ignem solis*.

250. MATRI EUMENIDUM. Id est, Nocti, ut: *Hunc mihi da proprium virgo fata Noctis laborem*. Et *Eumenides* dicuntur per Antiphrasim, cum sint immites, *ἀπὸ τῶ ἰμμεῖος*. MAGNAEQUE SORORI. Id est, Terrae: nam, ut supra diximus, nihil est aliud nox nisi umbra terrarum.

PIERII.

243. UNDE LOCUM GRAJI DIXERUNT NOMINE AORNUM. Inolevit his temporibus consuetudo, ut *Aornum* scribatur etiam a litteratis viris; sed enim in antiquis codicibus omnibus, quotquot habui, *avornum*, notatum observavi.

- Ense ferit, sterilemque tibi, Proserpina, vaccam.
 Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras,
 Et solida inponit taurorum viscera flammis,
 Pingue superque oleum infundens ardentibus extis.
 255 Ecce autem, primi sub lumina solis & ortus,
 Sub pedibus mugire solum, & juga coepta moveri
 Silvarum, visaeque canes ululare per umbram,
 Adventante dea. Procul o, procul este, profani,
 Conclamat vates, totoque absistite luco:
 260 Tuque invade viam, vaginaque eripe ferrum:
 Nunc animis opus, Aenea, nunc pectore firmo.
 Tantum effata, furens antro se inmisit aperto.
 Ille ducem haud timidus vadentem passibus aequat.

SERVII.

DI,

251. ENSE FERIT. Ut eum contra umbras haberet consecratum: hinc est, quod ei dicit Sibylla: *Tuque invade viam, vaginaque eripe ferrum*. Item: *Strictamque aciem veniensibus offert*. Hoc autem Homerus dicit: *Αὐτὰρ ἴγ' αὖ ξίφος ὀξὺ δ' ὑπὸ κνήμῃσι κνήμῃσι*. STERILEMQUE TIBI PROSERPINA VACCAM. Deae congruam, nunquam eritenti.

252. NOCTURNAS ARAS. Quae tota nocte arderent. INCHOAT autem, perficit. Et est verbum sacrorum.

253. SOLIDA IMPONIT TAURORUM VISCERA FLAMMIS. Non exta dicit; sed carnes: nam viscera sunt, quicquid inter ossa & cutem est: unde etiam *visceratio*, dicitur convivium de carnibus factum, ut diximus supra. Ergo solida viscera, holocaustum significat, quod detractis extis arae superimponeretur: quae nonnunquam abluta, elixa etiam ipsa reddebantur: unde infert: *FUNDENS ARDENTIBUS EXTIS*. Quanquam alii pro parte totum velint intelligi; ut per *exta* totum animal intelligatur.

255. PRIMI SUB LUMINA SOLIS ET ORTUS. Atqui haec sacra per noctem fiebant, ut dicunt; sed locutus est secundum Romanorum ritum, quo dies creditur a medio noctis incipere. Illo autem loco, quo dicit: *Nox ruit Aenea*: non venit, sed finitur significat. Quanquam alii dicunt sacra haec a media die incipere: & perducere usque ad mediam noctem: quod si est, *nox ruit*, potest *venit* significare.

257. VISAEQUE CANES ULULARE. Ita numinis ostendebatur adventus. CANES autem, Furias dicit Lucanus: *Stygiasque canes in luce su-*

perna Desitiam. Sicut etiam diximus supra. ULULARE autem & canum, & Furiarum est.

258. ADVENTANTE DEA. Ipsa scilicet Proserpina. PROFANI. Qui non esset initiati. De Callimaco: *Εὐχόμενοι τῇσι θεῖσι βέλτοιοι*.

259. TOTOQUE ABSISTITE LUCO. Hoc est, non tantum a spelunca; sed ab omni luci vicinitate discedite: & Aeneae comites inclamat.

260. INVADERE VIAM. Ingredere.

262. FURENS. Deo plena: aut certe similis furenti.

PIERII.

254. PINGUE SUPERQUE OLEUM FUNDENS. In antiquis aliquot exemplaribus, *pingue super oleum*, habetur, absque ulla interjecta particula, quae intrusa videtur hic metri necessitate, ut saepe alias perperam factum; potest tamen non invenisse legi per figuram *ἡ δὲ δῖο*, *Pingue superque oleum*: ut, *Molemque & montes*; sed si etiam *pingue oleum*, dicas, quae particula secundo loco non invenisse ponitur.

257. VISAEQUE CANES ULULARE PER UMBRAM. In codicibus aliquot antiquis, *visi*, virili genere legitur, quod non ita placet: nam & *visae*, foeminino genere, apud Senecam habetur, ubi etiam illud observavimus, pro, *juga coepta moveri sylvarum*, *juga celsa*, scriptum esse: ut participium illud *visae*, omnibus respondeat: *Visum sub pedibus mugire solum*: & *Juga celsa Sylvarum moveri visa*: *visaeque canes ululare*.

Bb bb b

DI, quibus imperium est animarum, umbraeque silentes,
 265 Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte tacentia late;
 Sit mihi fas audita loqui: sit numine vestro
 Pandere res alta terra & caligineertas.
 Ibant obscuri sola sub nocte per umbram,
 Perque domos Ditis vacuas, & inania regna.
 270 Quale per incertam Lunam sub luce maligna

SERVIL.

Est

264. DII QUIBUS IMPERIUM EST ANIMARUM. Plenus locus alta sapientia: de qua varie disserunt Philosophi: nam dicunt per alios animas ad Inferos duci, ut: *Hac animas ille vocat orco Pallentes: alias sub Tartara tristia mittit.* Item per alios transferri, ut: *Navita sed tristis.* Per alios purgari, ut: *Alias panduntur inanes Suspensas ad ventos.* Per alios vero ad summa revocari, ut: *Letibacum ad fluvium deus vocat agmine magno.* Sciens ergo de deorum imperio varias esse opiniones, prudentissime tenuit generalitatem. Ex maiore autem parte Syronem, id est, magistrum suum, Epicureum, sequitur. Hujus autem sectae homines novimus superficiem rerum tractare, nunquam altiora disquirere. UMBRAEQUE SILENTES. Secreta Inferorum, semper silentia: nam hominum umbrae loquuntur. Hinc est: *Quae sacra silentia morunt.* Invocat autem summum bonum, quod in silentio constare manifestum est.

265. ET CHAOS, ET PHLEGETON. Elementorum confusio. Invocat autem rerum primordia, quae in elementorum fuerunt confusione. Per *Phlegetonta*, Inferum fluvium, ignem significat: nam *ὄρεξ* Graece, Latine *ignis* est: unde secundum Heraclitum cuncta procreantur: & re vera sine calore nihil nascitur: adeo ut de Septentrione dicat: *Sterili non quicquam frigore gignit.* LOCA NOCTE SILENTIA LATE. Aut hoc est, quod supra ait: *Umbraeque silentes:* aut vult ostendere, esse partem mundi, in qua perpetuae sint tenebrae: cum enim probatum sit, quod legimus: *Et minima contentor nocte Briarrior,* sphaerae exigit ratio, ut e contrario sit regio noctibus vacans.

266. SIT MIHI FAS AUDITA LOQUI. De alta dicturus prudentia miscet poeticam licentiam. SIT NUMINE VESTRO. Concedatur a vestro numine.

267. ALTA TERRA, ET CALIGINE MERSAS. Bene junxit: ex terris enim caligo procreatur, id est, umbra.

268. OBSCURI SOLA SUB NOCTE. Aut Hypallage est: *Sub obscura nocte soli ibant:* aut *sub sola nocte*, id est, ubi nihil aliud est praeter noctem.

DOMOS VACUAS. Nostri mundi comparatione. Simulachra enim illic sunt, quae inania esse non dubium est, *Scia nox est*, cui nulla lux succedit.

269. INANIA REGNA. Inanium: per quod ostenduntur vacua.

270. INCERTAM. Alii INCERTAM legunt: illuc tamen recurrit: nam *incertum*, incipientem, id est, minorem significat. LUCE MALIGNA. Obscura: nam *malignum*, est proprie angustum, ut: *Aditusque maligni*, id est, minores, obscuri. Sane sciendum, Lunae, licet minoris, commemoratione, ostendere eum, fuisse illic aliquid lucis: nam aliter omnia, quae dicturus est, videre non poterat.

PIERI.

265. LOCA NOCTE SILENTIA LATE. In Romano codice, quia superiore carmine legebatur, *umbraeque silentes*, quasi ejusdem vocabuli insulsa esset repetitio, quaeque ariditati, atque inopiae sermonis potius, quam elegantiae, adscribi posset, pro, *silentia*, repouere, *tacentia*, quod nescio quid Catullianum sapit: *Quam tacet nox.* *Silare*, autem est Cornelio Frontoni, quum loquentis sermo comprimitur, ab ipsa significatione litterae. Tacet vero, qui nec loqui quidem coepit. *Silentia* tamen Servius agnoscit, & ita reliqua omnia legunt exemplaria.

267. PANDERE RES ALTA TERRA ET CALIGINE MERSAS. In codicibus aliquot antiquis legere est, *res alta terra & caligine mersas*; sed quanto melius est *alta terra*, ut emendationes habent codices.

268. IBANT OBSCURI SOLA SUB NOCTE PER UMBRAS. In codicibus quibusdam antiquis ita legitur, *Ibant obscura soli sub nocte*; sed Donatus ait *solum esse noctem, cui lux nulla succedit.* Et lectionem eandem agnoscere videtur Servius, dum Hypallagen figuram notat. Est &, *per umbram*, unitatis numero, in pluribus exemplaribus, quod nocti magis convenire videtur: siquidem *umbrae*, aliud quiddam significant.

270. QUALE PER INCERTAM LUNAM. Antiqui cod. nonnulli cum Mediceo, *inceptam*, legunt; sed & *inceptam*, & *incertam*, eodem recte putat

Est iter in silvis : ubi caelum condidit umbra
Juppiter, & rebus nox abstulit atra colorem.
Vestibulum ante ipsum primisque in faucibus Orci
Luctus & ultrices posuere cubilia Curae:

275 Pallentesque habitant Morbi, tristisque Senectus,
Et Metus, & male suada Fames, ac turpis Egestas;
Terribiles visu formae; Letumque, Labosque:
Tum consanguineus Leti Sopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferumque adverso in limine Bellum,

SERVII.

Fer-

271. UBI. Quando : nam non est loci ; sed temporis .

272. NOX ABSTULIT ATRA COLOREM. Hoc & videmus; & tractatur ab Epicureis, rebus tollere noctem colorum varietatem : unde etiam apud Inferos omnia nigra esse dicuntur . Contra hos Academici una re pugnant : nam squamas piscium dicunt lucere per noctem .

273. VESTIBULUM. Ut Varro dicit, etymologiae non habet proprietatem; sed fit pro capto ingenii : nam *vestibulum*, ut supra diximus, dictum ab eo, quod *jannam vestias*. Alii dicunt a *Vesta* dictum per imminutionem : nam *Vestae* limen est consecratum . Alii dicunt ab eo, quod nullus illic stet : in limine enim solus est transitus : quomodo *vesanus*, dicitur *non sanus* : sic *vestibulum*, quasi *non stabulum*. FAUCIBUS ORCI. Deum posuit pro loco : ut Jovem dicimus, & aerem significamus. Horatius : *Manes sub Jove frigido venant*. *Orcum* autem Plutonem dicit . Nec enim per Charonta possumus intelligere Inferos dictos : quia minor potestas pro imperio nunquam ponitur; sed illa, quae tenet imperium . Ergo alter est Charon : nam *Orcus* idem est Pluton, ut in Verrinis indicat Cicero, dicens : *Us alter Orcus venisset Ennam : & non Proserpinam, sed ipsam Cererem rapuisse videatur*. Alibi ait : *Quia Disem patrem e-morsisse ab inferis putant*. Dicimus uitem & *hic Dis?* & *hic Dis?*

274. LUCTUS ET ULTRICES POSUERE CUBILIA CURAE. Ea dicit esse in aditu Inferorum, quae vicina sunt morti : aut quae post mortem creantur : aut quae in morte sunt, ut pallorem. *Luctus* enim post mortem est. *CURAE*. Conscientiae : quae puniunt semper nocentes, ut dixit Juvenalis : *Quos diri conscia facti Mens habet attonitos, & fundo verbera caedis occulto quotiens animam sectare flagella*.

275. TRISTIS. Severa, quae gignit severitatem. Cicero : *Juden tristis & intus*.

276. TURPIS EGESTAS. Quae turpes facit : & quasi harum rerum imagines facit, quas dicit esse apud Inferos, ideo, quia in quem ista concurrunt, sit mortalis necesse est : unde deos immortales dicunt : quia ista non sentiunt, quibus mors creatur .

277. TERRIBILES VISU FORMAE. Omnes scilicet, quas supra dixit .

278. CONSANGUINEUS LETHI SOPOR. Secundum Homerum, qui ait : *Εἰδ' ὅτι τὸν ζῶντων νοστήτην δαίμονα*. Et *consanguineus*, similis, juxta illud : *Dulcis & alta quies placidaeque similis morti*. MALA MENTIS GAUDIA. Generaliter omnium scelerum dicit : ac si diceret *mala mentis gaudia* ; ut cum male fecerunt gaudeant .

279. MORTIFERUMQUE ADVERSO IN LIMINE BELLUM. Mire, cum omnia in vestibulo, bellum vero in limine ipso posuit, quoniam nulla major est mortis causa quam bellum : & est familiare epitheton .

PIERII.

putat Servius : nam & alias super hoc eodem loco dubitatum a Grammaticis .

273. PRIMISQUE IN FAUCIBUS ORCI. In cod. plexisque sane quam veteribus non invenisse legitur, *primis in faucibus*, absque copulativa particula; sed ea inserta versum reddit canorum magis.

276. MALE SUADA FAMES, ET TURPIS EGESTAS. In Rom. codice, in Mediceo, & plerisque aliis antiquis, ac *avgis*, habetur ; ut quodammodo jungat egestatem una cum ipsa fame .

277. LETUMQUE LABORQUE. Antiqua fere omnia exemplaria legunt, *labor per* . Quod vero sequitur soporem consanguineum esse mortis, ex Hesiodo sumptum, qui in Theogonia Somnum & Mortem Noctis filios fuisse dicit : quod vero *Consanguineum* dixit, ita eum Claudianus imitatus : *Te consanguineo recipis post fulmina fessum Jumo* ; ea enim Jovis & soror & conjux .

B b b b 1

280 Ferreique Euinenidum thalami, & Discordia demens,
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.

In medio ramos annosaeque brachia pandit
Ulmus opaca, ingens: quam sedem Somnia volgo
Vana tenere ferunt, foliisque sub omnibus haerent.
285 Multaque praeterea variarum monstra ferarum
Centauri in foribus stabulant, Scyllaeque biformes,
Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernae

SERVII.

Hor-

280. EUMENIDUM THALAMI. Furiae nunquam nupserunt: unde *thalamos* accipiamus habitationum loca in quibus natae sunt. Alii *thalamos* dicunt, qui facti auctoribus Furiis; sed non procedit: quia ait, *Terribiles visu formae*, ut non videatur esse contrarium: quia Furias paulo post alibi dicit esse: nam possunt hic natae esse, & alibi manere, & alibi officium exercere poenarum.

281. VITTIS INNEXA. Ut: *Scissa comam*: &: *Oculos suffusa*.

282. IN MEDIO. Aut vestibulo: aut absolutum est, & intelligimus hanc esse eburneam portam, per quam exiturus est: quae res haec omnia indicat esse simulata, & ingressus & exitus simulatus est & falsus.

283. ULMUS OPACA, INGENS. Distinguenda sunt ista propter duo epitheta. PANDIT autem, non aperit, sed expandit, id est, extendit: & dicunt quidam *pandit* ab eo, quod est aperit venire, nam quod apertum, est latius diffusum: hinc est: *Patulae recubant sub tegmine fagi*. Vulgo. Passim, catervatim: an vulgo ferunt?

284. VANA TENERE. Utrum *κεφάλαια*, an quae ex his vana sunt? Et duo somniorum genera putantur, unum de caelo, ut: *Visa debine caelo facies delapsa parentis Anchisae*, quod est verum; aliud ab inferis, quod est vanum. FOLIISQUE SUB OMNIBUS. Qui de Somniis scripserunt, dicunt, quo tempore folia de arboribus cadunt, vana esse somnia: quod per transitum tetigit. Vana autem ideo, quia ab inferis: nam vera mittunt superi. Homerus, *Καὶ γὰρ τ' ὄνκ' ἐκ Διὸς ἄσιν* *Somnium de Jove*.

286. CENTAURI IN FORIBUS STABULANT. Bene in foribus: quia ea, quae contra naturam possunt creari, statim pereunt. *Stabulant* autem, habitant: & usurpative dixit, ut *populas, lūstas*: nam *stabular* dicimus. Et bene allusit: quia ex parte equi sunt. *Centauri* autem Ixionis & Nubis filii sunt. Ixion enim amatam Junonem de supro interpellavit. Illa confessa

Jovi est: & ejus voluntate Nubem ei in suam formam conversam obtulit, unde feruntur nati esse Centauri. SCYLLAEQUE BIFORMES. Bene plurali usus est numero: nam Scylla, filia Nisi, secundum alios in avem conversa est; secundum alios in piscem. Ergo etiam ipsa biformis fuit: sicut haec in Siciliae freto. Didum autem est per poetae scientiam vel licentiam. Quidam pluralem numerum pro singulari positum volunt: nam quae in avem conversa est, nihil terroris habet. Harum sane fabulae in Bucolicis plenius narratae sunt.

287. CENTUM GEMINUS BRIAREUS. Centies duplex: secundum fabulas ipse etiam dictus est Aegaeon: qui, ut nonnulli tradunt, prodiis adversus Gigantes bella gessit; ut vero alii adfirmant, contra deos pugnavit, eo maxime tempore, quo inter Jovem & Saturnum de caelesti regno certamen fuit: unde eum a Jove fulmine ad Inferos tradunt esse trusum. Alii dicunt, cum Juno & Minerva & Neptunus, caeterique dii Jovem ligare vellent, a Thetide Briareum adhibitum, Jovem vinculis exemisse. AC BELLUA LERNAE. Hydram dicit, serpentem immanis magnitudinis, quae fuit in Lerna Argivorum palude; sed Latine *Exetra* dicitur, quod uno caeso tria capita excrecebant. Cum saepe amputata triplarentur, admoto ab Hercule incendio, consumpta narratur, cujus felle Hercules sagittas suastinxisse dicitur. Sed conlat, *Hydram* locum fuisse evomentem aquas, vastantes vicinam civitatem: in quo uno meatu clauso multi erumpabant: quod Hercules videns, loca ipsa exussit: & sic aquae clausit meatus: nam *Hydra*, ab aqua dicta est, id est, *ὕδρ' αὖ ὕδατος*. Potuisse autem hoc fieri ille indicat locus, ubi dicit: *Omne per ignem Excoquitur vitium, atque exsultat inustis humer*. Et utrum hic distinctio plena sit; an *horrendum fridens* inferiori bus iungendum sit? *fridens* enim bene Chimerae datur, quae & serpentes habet & flammam.

Horrendum stridens, flammisque armata Chimaera :
Gorgones, Harpyiaeque, & forma tricorporis umbrae.

290 Corripit hic subita trepidus formidine ferrum
Aeneas, strictamque aciem venientibus offert,
Et, ni docta comes tenuis sine corpore vitas
Admoneat volitare cava sub imagine formae,
Inruat; & frustra ferro diverberet umbras.

295 Hinc via, Tartarei quae fert Acherontis ad undas:
Turbidus hic coeno vastaue voragine gurges
Aestuat, atque omnem Cocyto eructat arenam.

SERVIL.

288. HORRENDUM STRIDENS. Pro horrendo: adverbium qualitatis derivatum in nomen. FLAMMISQUE ARMATA CHIMAEA. Typhonis & Echidnae filia, ore leo; postremis partibus, draco; media, capra, secundum fabulas fuit: & maxime Homero dicente: Ἰπὸ στέρνῳ, στέρνῳ δὲ δεικνύει, μέσῳ δὲ Χίμαιρα. Re vera autem mons est Lyciae, cuius hodieque ardet cacumen, juxta quod sunt leones: media autem sunt, pascua, quae capreis abundant; ima vero montis serpentibus plena sunt. Hunc Bellephorontes habitabilem fecit, unde Chimaeram dicitur occidisse.

289. GORGONES. Hae Gorgones Forci filiae tres fuisse dicuntur, in extrema Africa circa Atlantem montem, quae omnes unum oculum habebant, quo invicem utebantur: quarum nomina haec fuerunt Stheno, Euryale, Medusa; sed Medusa, erecta favore Neptuni, ausa est crines suos Minervae capillis praeferre: qua re indignata dea, crines, quibus amatori maxime placuerat, in serpentes vertit, eamque excidi a Perseo fecit luminibus orbatam, fecitque ut quisque caput ejus vidisset verteretur in saxum; sed Perseus, Jovis, & Danaes filius, cum ad eam occidendam volaret, prae se scutum serens speculi candore pellucidum, sicut Minerva monstraverat, in umbra ejus vidit caput Gorgonae, & ita averfus accedens id amputavit: quod cum ad Polydecten regem pertulisset, isque negaret id ejus virtute confectum, conspicuum id regi fecit, cujus conspectu ille in saxum mutatus est, quod in Serifo insula hodieque ostenditur: Sereus tamen poeta dicit Gorgonas puellas fuisse unius pulchritudinis, quas, cum vidissent adolescentes, stupore torpebant: unde fingitur, quod, si quis eas vidisset, vertebatur in lapidem. Sane quidam dicunt, versus alios hos a Poeta hoc loco relictos, qui ab ejus emendatoribus sublatis sunt:

Por-

Gorgonis in medio portentum immane Medusae,

Viperarum circum ora comae, cui sibilis torquent:
Infantisque rigent oculi: mentoque sub imo
Serpentum extremis nodantur vincula caudi.

HARPYIAEQUE. Aut iam mortuas intellige: aut, secundum Platonem & alios, simulachra, licet vivarum, illic fuisse: nam dicunt, esse omnium rerum ideas quasdam, id est, imagines, ad quarum similitudinem procreantur universa. Hinc est, quod in Statio Amphiarus Plutoni dicit: *Omnibus finitor rerum esse videris: mibi vero & sator.* Harum autem simulachra bene apud Inferos sunt: quia esse dicuntur & Furiae. TRICORPORIS UMBRAE. Heryli & Gryonis. Geryones tres reges simillimi fuerunt in Hispania, quibus abstulit Hercules armenta. Movenes autem ob hoc in Herculem bellum interfesti sunt ab eo, quorum similes fuerunt umbrae.

291. OFFERT. Non ad feriendum, sed ad repellendas umbras: unde & *offert* dixit: sacerdos autem ferire prohibet.

295. TARTAREI QUAE FERT ACHERONTIS AD UNDAS. Sequitur illud Pythagoricum, dicens, tenuisse eos viam post errorem sylvarum; quae vel ad vitia vel ad virtutes, ut diximus, ducit. TARTAREI ACHERONTIS. Acheronta vult quasi de imo nasci Tartaro; hujus aestuaria Stygem creare; de Styge autem nasci Cocytum. Et haec est Mythologia: nam Physiologia hoc habet: Quia qui caret gaudio, sine dubio tristis est. Tristitia autem vicina luctui est, qui procreatur ex morte: unde haec esse apud Inferos dicit.

297. COCYTO ERUCTAT ARENAM, In Cocytum: scilicet per Stygem.

PIERI.

297. COCYTO ERUCTAT ARENAM. In aliquot
Bb bb b 3 anti-

Portitor has horrendus aquas & flumina servat
 Terribili squalore Charon: cui plurima mento
 300 Canities inculta jacet: stant lumina, flammæ:
 Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.
 Ipse ratem conto subigit, velisque ministrat,
 Et ferruginea subvectat corpora cymba,
 Jam senior; sed cruda deo viridisque senectus.
 305 Huc omnis turba ad ripas effusa ruebat,
 Matres atque viri, defunctaque corpora vita
 Magnanimum heroum, pueri innuptaeque puellae,
 Inpositique rogis juvenes ante ora parentum.
 Quam multa in silvis autumnni frigore primo
 310 Labia cadunt folia, aut ad terram gurgite ab alto

SERVII.

298. HAS HORRENDUS AQUAS. Propter tria flumina. PORTITOR. Proprie qui portat: abusive etiam qui portatur *portitor* dicitur, sicut *vector*, qui significat vehentem, & qui vehitur. Lucanus: *Venia est haec sola timoris, Vectorem non esse suum*. Sic & *alumnus*, & *bospor*, significant.

299. TERRIBILI SQUALORE. Id est, terribilis squaloris; CHARON. K^{at} Antiphrasin, quasi *exiguus*.

300. CANITIES INCULTA JACET. Veteres enim non solum comam ornabant, sed etiam barbam, ut nonnullas videmus statuas. Ideo dixit *Inculta mento canities*. STANT. Florrent. Et est polysemus sermo, ut diximus.

302. SUBIGIT. Subagit, sursum agit, regit. Et est polysemus sermo: nam & acuit significat, ut: *Subiguntque in caute securus*, Et compellit, ut: *Subigitque faceri*. VELISQUE MINISTRAT. Aut per vela, & est septimus: aut velis obsequitur, & est dativus.

303. FERRUGINEA. Nigra, tristi: nam lugubrem esse hunc colorem ostendit, dicens: *Cum caput obscura nitidum ferrugine texis*. CORPORA CYMBA. Omne, quod potest videri, corpus dicitur: unde paulo post discretionem fecit, dicens: *Corpora viva nefas Stygia veſtare carina*.

304. JAM SENIOR. Aut comparativum pro positivo posuit: aut, ut diximus, *senior*, est virens senex; ut *junior*, intra juvenem est: quam rem a Varrone tractatam confirmat etiam Plinius. CRUDA DEO, VIRIDISQUE SENECTUS. T^o *antio*: ideo cruda & viridis, quia in deo: & bene viridis.

309. AUTUMNI FRIGORE PRIMO. Extremi-

tatem vult ostendere: quod ait Juvenalis: *Jam letibifera cedente prorsus Autumno*: nam ejus prima pars fervet, ut: *Totoque Autumno intravit aestus*. Sane sciendum, secundum Plinium, folia Autumnali tempore ideo cadere, quia omnis tunc in arboribus humor aestatis calore invenitur exhaustus. Ergo CADUNT, non quia tunc sicari incipiunt; sed quia tunc eis jam deest humor.

PIERI.

antiquis codicibus, *Cæty*, legitur possessivo casu; sed prior lectio magis recepta est: & *barenam*, cum adspiratione ex Varronis observatione, uti alibi dictum.

299. TERRIBILI SQUALORE CHARON. In nonnullis omnino veteribus exemplaribus, *terribilis*, habetur, nominandi casu; sed ablativo magis receptum.

300. STANT LUMINA FLAMMA. In Rom. cod. & aliquot aliis antiquis, *flammae*, legitur: sive id genitivi casus sit, quod nequaquam placet; sive appositive dictum, ut *duo lumina*, *duae flammæ* videantur; sive quod magis placet, facta est duarum vocalium transpositio, cum *flammae* vellet scribere, veluti in antiquis aliquot exemplaribus scriptum observavi; sed id postea corruptum, velut etiam illud, quod supra dicebamus: *Prorsus omnia*, versu dactylico.

302. SORDIDUS EX HUMERIS NODO DEPENDET AMICTUS. Valeant qui *nodo* legendum esse contendunt, quam *nodo* passim in antiquis codicibus tota libraria fide legatur. Et antiquae statuae tot ubique spectentur, in quibus ornatus ex humeris nodo religatus pendeat.

Quam

Quam multae glomerantur aves, ubi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris inmittit apricis.
Stabant orantes primi transmittere cursum,
Tendebantque manus ripae ulterioris amore.

315 Navita sed tristis nunc hos, nunc accipit illos:
Ast alios longe summotos arcet arena.
Aeneas (miratus enim, motusque tumultu)
Dic, ait, o virgo, quid volt concursus ad amnem?
Quidve petunt animae? vel quo discrimine ripas
320 Hae linguunt, illae remis vada livida verrunt?
Olli sic breviter fata est longaeva sacerdos:
Anchisa generate, deum certissima proles,
Cocytus stagna alta vides, Stygiamque paludem,
DI cujus jurare timent & fallere numen.

SERVII.

Haec

311. GLOMERANTUR AVES. Bene rebus volitantibus animas comparavit, quae & ipsae volant.

312. IMMITTIT APRICIS. Quasi *in a. opus*, id est, *sine frigore*, ut diximus supra: unde nonnulli & Africam dictam volunt.

313. PRIMI TRANSMITTERE. Figura Graeca est: ut primi transirent.

315. TRISTIS. Asper, inmisericors, severus.

317. AENEAS. Ordo est: Aeneas ait, dic, o virgo: caetera per parenthesis dicta sunt.

319. QUO DISCRIMINE. Qua differentia. RIPAS HAE LINGUUNT. Repulsae scilicet, non transeunt.

320. VADA LIVIDA. Nigra. Et *lividum* non nisi apud neotericos invenimus. Lucanus: *Livor odax tibi cuncta negat, gentesque subactas*: licet Ovidius dixerit: *Livor iners visum moros non exit in altis*.

321. LONGAeva SACERDOS. Sibyllam Apollo pio amore dilexit: & ei obtulit poscendi quod vellet arbitrium. Illa hausit arenam manibus: & tam longam vitam poposcit. Cui Apollo respondit id posse fieri, si Erythraeam insulam, in qua habitabat, relinqueret, & eam nunquam videret. Profecta igitur Cumas tenuit: & illic defecta corporis viribus vitam in sola voce retinuit. Quod cum cives ejus cognovissent, sive invidia, sive miseratione commoti, ei epistolam miserunt creta antiquo more signatam: qua terra visa, quia erat de ejus insula, in mortem soluta est: unde nonnulli

hanc esse dicunt, quae Romana fata conscripsit, quod incenso Apollinis templo, inde Romanam allati sint libri, unde haec fuerat.

322. DEUM CERTISSIMA PROLES. Ex eo, quod subire Inferos potuit. Ideo autem *certissima*, quia multi ad gloriam generis simulant se numinum filios: ut Romulus ex Marte, Alexander ex Jove Hammone. Hoc ergo excludit. Sic alibi de Hercule: *Salve vera Jovis proles*.

324. ET FALLERE NUMEN. Ut supra diximus, sive propter Victoriae favorem, Stygis filiae: nam dicitur statuisse Jupiter, ut si quis fessellisset ejus numen, uno anno & novem diebus ab Ambrosia & Nectare prohiberetur. Ratio autem est quam supra diximus: ideo per Stygem dii jurant, quia tristitia contraria est aeternitati.

PIERII.

316. LONGE SUMMOTOS ARCEAT ARENA. In antiquis aliquot codicibus, *semitos*, legitur: cui nonnihil suffragari videtur adverbium *longe*, pro valde. Magis tamen placet *submotos*, quod & proprie & eleganter dictum est.

328. REMIS VADA LIVIDA VERRUNT. In Romano codice, *vada liquida*, legitur: neque timendum esset syllabae ex auctoritate Lucretii, nisi & Servius *livida* agnosceret. Et epitheton id inferis annibus, quippe turbidis & coenosis conveniret. Praeterea, *verrunt*, in aliquot habetur exemplaribus; sed *verrunt*, magis poeticum est.

- 325 Haec omnis, quam cernis, inops inhumataque turba est:
 Portitor ille, Charon: hi, quos vehit unda, sepulti.
 Nec ripas datur horrendas & rauca fluenta
 Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt.
 Centum errant annos, volitantque haec litora circum.
 330 Tum demum admissi stagna exoptata revisunt.
 Constitit Anchisa satus, & vestigia pressit;
 Multa putans, sortemque animo miseratus iniquam.
 Cernit ibi maestos & mortis honore carentis,
 Leucaspim, & Lyciae ductorem classis Orontem:
 335 Quos, simul a Troja ventosa per aequora vectus,
 Obruit auster, aqua involvens navemque virosque.
 Ecce gubernator sese Palinurus agebat:
 Qui Libyco nuper cursu, dum sidera servat,

SERVII.

Ex-

325. INOPS INHUMATAQUE TURBA EST. Duo dicit, id est, nec legitimam sepulturam habet, neque imaginariam. *Inopem* enim dicit sine pulveris iactu: nam *Ops* terra est; id est, sine humatione. Vult autem ostendere tantum valere inanem, quantum plenam sepulturam: nam & Deiphobi umbra transvecta est, cui Aeneas cenotaphium fecit, ut: *Hunc egomet tumulum Rhodaeo in littore inanem Constitui*. Bene autem *sepultor*, id est, fletos (nam sine fletu sepultura non est: unde legimus: *Inhumata, infletaque turba*;) facit supradicta flumina transire, quibus luctus nomen imposuit. CENTUM autem *annos* ideo dicit: quia hi sunt legitimi vitae humanae, quibus completis potest anima transire ripas, id est, ad locum purgationis venire, ut redeat rursus in corpora. Sane sciendum, quia, cum terram dicimus, *haec Ops* facit: si Nympham dicamus, *haec Opis*: si divitias, *haec opes* numero tantum plurali.

327. RAUCA FLUENTA. Aut rheumata, id est, aestuaria dicit: aut bene pluraliter: quia de tribus loquitur fluminibus.

329. SEDIBUS OSSA QUIERUNT. Id est, prius quam corpus in naturam suam redeat, id est, in terram.

330. STAGNA EXOPTATA REVISUNT. Lethaei scilicet fluminis.

331. VESTIGIA PRESSIT. Scilicet cogitatione tardatus, & intentionem constantis ostendit.

332. PUTANS. Reputans, cum animo per-

tractans. SORTEMQUE ANIMO MISERATUS INIQUAM. Iniqua enim fors est, puniri propter alterius negligentiam: nec enim quis culpa sua caret sepulchro. Bene autem ANIMO, quasi re praesaga, ut alibi: *Praesaga mali mens*. Ipse enim Aeneas insepultus jacebit, ut: *Mediæque inhumatus arena*: periit enim in flumine Numico: unde & Juvenalis: *Et ipse mihi contingens sanguine caelum, Alter aquis, alter flammis ad sidera missus*.

333. MORTIS HONORE. Sepultura, ut: *Quisquis honoris tumuli*.

334. DUCTOREM CLASSIS. Apertum exemplum, *classem* dici etiam unam navem: nam legimus: *Unam quæ Lyciae fidemque volebat Orontem*.

336. AUSTER. Hic distinguendum.

337. SESE AGEBAT. Sese agere, est sine negotio incedere.

338. QUI LIBYCO NUPER CURSU. Bene Libyco: navigatio enim non a diverticulo; sed ab intentione accepit nomen.

PIERII.

327. NEC RIPAS DATUR HORRENDAS, NEC RAUCA FLUENTA. In antiquis omnibus exemplaribus, quotquot habui, pro, *neque rauca*, legere est, & *paucæ*.

329. QUAM SEDIBUS OSSA QUIERUNT. In Mediceo, & aliquot aliis, *quiescent*, legitur; sed finitivus modus eleganter etiam, cum *quam* jungitur, ut alibi ex Grammaticorum praeceptis, & ex auctorum usu ostendimus.

Exciderat puppi, mediis effusus in undis.

- 340 Hunc ubi vix multa maestum cognovit in umbra;
Sic prior adloquitur: Quis te, Palinure, deorum
Eripuit nobis, medioque sub aequore merfit?
Dic age. Namque mihi, fallax haud ante repertus,
Hoc uno responso animum delusit Apollo:
345 Qui fore te ponto incolumem, finisque canebat
Venturum Ausonios. En haec promissa fides est.
Ille autem: Neque te Phoebi cortina fefellit,
Dux Anchisiade, nec me deus aequore merfit.
Namque gubernaculum multa vi forte revolsum,
350 Cui datus haerebam custos, cursusque regebam,
Praecipitans traxi mecum. Maria aspera juro,
Non ullum pro me tantum cepisse timorem,
Quam tua ne, spoliata armis, excussa magistro,
Deficeret tantis navis surgentibus undis.

SERVII.

Tris

339. EFFUSUS IN UNDIS. Archaismos est: quanquam Donatus esse ordinem velit: *Dum servat sydera in undis mediis.*

340. MULTA MOESTUM COGNOVIT IN UMBRA. Prudentiores dicunt, animis, recedentes a corporibus, sordidiores esse donec purgentur: quae purgatae incipiunt esse clariores: unde ait paulo post: *Donec longa dios perfecto temporis orbe Concretam exemis labem, purumque reliquit Aetherium sensum: atque aurai simplicis ignem:* id est, non urentis, ut est Solis. Inde est, quod aliae animae Lunarem circulum, aliae Solstitialem retinere dicuntur, pro modo purgationis animae. Bene ergo Palinurum obscura umbra circumdatum dicit, & vix agnitum; qui ne ad loca quidem pervenerat purgationis, sicut etiam alibi de Didone dicturus est: *Agnosque per umbram Obscuram.*

341. QUIS TE PALINURE DEORUM? Quis deus, debuit dicere; sed Graece dixit, *τις θεός.*

342. ERIPUIT NOBIS? Bene nobis: gubernator enim communi perit periculo. SUB AEQUORE MERFIT. Tmesis est, Medio aequore immerfit.

343. DIC AGE. Hortantis adverbium est: unde est & *age fac*, & *age facite.*

346. VENTURUM AUSONIUS. *Κατὰ τὸ σιωπῶντος* intelligimus.

347. CORTINA. *Cortina* dicta est, aut quod

cor teneat; aut quod tripus septus erat corio Pythonis serpentis, ut supra diximus: aut certe secundum Graecam etymologiam *ἐν τῷ κόπῳ* *τέμει*, *ἔτοι τινάσκει*, id est, quod extendat puelam, ut: *Majorque videri.* NEC ME. Hic distinguendum, ne sit contrarium: nam cum Somnus deiecit. Quanquam alii frustra dicant, quod credebat Phorbantem: cum extinctis divinandi sit concessa licentia: & nunc jam sciat Somnum fuisse.

349. NAMQUE GUBERNACULUM. Ut sit verisimile, quod post triduum tetigerit litus Italiae.

351. PRAECIPITANS. Dum praecipitarer. MARIA ASPERA JUNO. Aut execratio est, ut: *Iliaci cineres*: aut certe jurat, quasi nauta, per maria.

353. SPOLIATA ARMIS. Propter amissionem gubernaculi. EXCUSSA MAGISTRO. *Nave* dixit, de qua fuerat magister excussus.

354. SURGENTIBUS UNDIS. Non quia tempestas fuit, favente Neptuno; sed tumens pelagus fuisse significat. Nec de Aeneae peritia desperavit; sed propter perditum gubernaculum.

PIERII.

346. EN HAEC PROMISSA FIDES EST. In codicibus aliquot antiquis, *en*, haec promissa fidesque. Sed vulgata lectio magis satisfacit.

C c c c c

- 355 Tris notus hibernas inmensa per aequora noctis
 Vexit me violentus aqua : vix lumine quarto
 Prospexi Italiam summa sublimis ab unda.
 Paullatim adnabam terrae : jam tuta tenebam ;
 Ni gens crudelis madida cum veste gravatum,
 360 Prensamque uncis manibus capita aspera montis
 Ferro invasisset, praedamque ignara putasset.
 Nunc me fluctus habet, versantque in litore venti.
 Quod te per caeli jocundum lumen, & auras,
 Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli;
 365 Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram
 Injice, namque potes; portusque require Velinos.
 Aut tu, si qua via est, si quam tibi diva creatrix

SERVII.

Osten.

355. HYBERNAS. Asperas: & retulit ad as-
 sectum natantis.

358. ADNABAM. Et hic distingui potest: *Paula-
 tim adnabam*; ut sequentibus jungatur, *Ter-
 ras jam tuta tenebam*.

359. GENS CRUDELIS. Lucanorum: & dicit
 eum a Velienibus interemptum, ut: *Portusque
 require Velinos*. Sane sciendum *Veliam*, tempo-
 re quo Aeneas ad Italiam venit, nondum fuis-
 se. Ergo anticipatio est, quae, ut supra dixi-
 mus, si ex poetae persona fiat, tolerabilis est;
 si autem per alium, vitiosissima est, ut nunc de
 Palinuro ait: quanquam alii divinandi peritiam
 referant, quasi ab umbra dictum, cui praeco-
 gnitum erat id nomen per posteros illi impo-
 nendum. *Velia* autem dicta est a paludibus,
 quibus cingitur, quas Graeci ἑλὴ dicunt. Fuit
 ergo *Helia*; sed accepit Digammon, & facta
Velia, ut *Henetus*, *Venetus*.

360. MONTIS. Saxi, ut: *Fertur in abruptum
 magno mons improbus actu*: pro saxo: alibi e con-
 trario: *Saxi de vertice pastor*: pro montis; nam
 sunt ista reciproca.

362. ME FLUCTUS HABET. Quia secundum
 Philosophos corpus solum nobis est, quod no-
 biscum oritur, nobiscum perit. Anima enim
 generalitatis est, & adeo non est nostra, ut
 etiam in alia corpora plerumque transeat. Er-
 go *me*, corpus meum, quod est hominis pro-
 prium. Est autem Homeri: Αὐτὸς δ' ἐλάσσει
 τὰ χεῖρ' αἰετός.

363. CAELI JUCUNDUM LUMEN. Bene JU-
 CUNDUM addidit: est enim etiam apud Inferos;
 sed non jucundum.

365. HIS INVICTE MALIS. Qui Inferos subire
 potuisti. *His* autem, ac si diceret, quae cernis.

366. TERRAM INJICE. Bene autem majus petiit,
 ut vel hoc impetraret. Terrae autem injectio
 secundum Pontificalem ritum poterat fieri &
 circa cadaver, & circa absentium corpora,
 quibusdam solennibus sacris. Eundem sermo-
 nem habet apud Inferos cum Elpenore Ulysses:
 Σῆμα τ' ἐμὸν χεῖρ' αἰετὸς θύει θάλασσῃ. NAM-
 QUE POTES. Quia ubique enim rerum divina-
 rum inducit peritum.

367. SI QUA VIA EST. Si est ulla ratio. DIVA
 CREATRIX. Rerum omnium, generaliter.

PIERII.

358. PAULATIM ADNABAM TERRAE; JAM
 TUTA TENEBAM. In codicibus aliquot antiquis
 legere est, *adnabam terras*, & *jam tuta*: quae
 quidem particula eo loco inserta, narrationis
 cursum quodammodo videtur impedire.

362. VERSANTQUE IN LITORE VENTI. Exem-
 plaria quaedam vetera, *in litore*, accusativo casu,
 legunt: quod nescio quid magis miserabile prae-
 se ferret; dum cadaver scopulis illidi saepius o-
 stenderet. Quanquam, *in litore*, casu sexto mi-
 nime displicet, ut longe plures habent codices.
Litus enim, non tam de sicco, quam etiam de a-
 sperginibus & extrema maris ora, intelligitur.

364. PER SPEN SURGENTIS IULI. In antiquis
 omnibus exemplaribus quotquot habui, *spes*, nu-
 mero multitudinis legitur: non Poetis tantum,
 verum & oratoribus notum. Fab. Quintilianus:
 O meas spes inanes.

Ostendit, (neque enim credo sine numine divom
 Flumina tanta paras Stygiamque innare paludem)
 370 Da dextram misero, & tecum me tolle per undas;
 Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam.
 Talia fatus erat, coepit cum talia vates:
 Unde haec, o Palinure, tibi tam dira cupido?
 Tu Stygias inhumatus aquas, amneinque severum
 375 Eumenidum aspicias, ripamve injussus abibis;
 Desine fata deum flecti sperare precando.
 Sed cape dicta memor, duri solatia casus.
 Nam tua finitimi, longe lateque per urbes,
 Prodigiis acti caelestibus, ossa piabunt;
 380 Et statuent tumulum, & tumulo sollemnia mittent;
 Aeternumque locus Palinuri nomen habebit.
 His dictis curae emotae, pulsusque parumper

SERVII.

Cor-

369. INNARE. Navigare: more suo.
 371. SEDIBUS UT SALTEM. Ut saltem in morte requiescam sedibus placidis. Et bene, quia nautae semper vagantur.

373. TAM DIRA CUPIDO. Cupiditas ex deorum ira veniens, aut certe magna, ut: *An sua cuique deus sit dira cupido?*

374. SEVERUM. Tristem: & haec reciproca sunt, ut contra, *iudex tristis, & integer*, id est, severus.

375. EUMENIDUM autem, circa quem habitant Eumenides. *Eumenides* dictae, nam *Εὐμνιδες* *benevolus* est, quod minime sunt benevolae, sed malevolae, & est *κατ' ἀντίθετον* figura, quoties rem malam bono appellamus exemplo, ut hic. RIPAMVE INJUSSUS ABIBIS. Ut abeo in Tuscos, abeo intus, eo, sicut diximus supra: quanquam alii ADIBIS legant.

376. DESINE FATA DEUM FLECTI SPERARE PRECANDO. Fata quae semel decreverunt: & locutus est secundum Epicureos, qui dicunt: *Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira.*

377. DURI CASUS. Impossibilis ad mutationem.

378. LONGE LATEQUE PER URBS. De historia hoc traxit. Lucanis enim, pestilentia laborantibus, respondit oraculum, manes Palinuri esse placandos: ob quam rem non longe a Velia & lucum, & cenotaphion ei dederunt.

379. PRODIGIIS ACTI CAELESTIBUS. Compendiose & pestilentiam ortam, & petatum significavit oraculum. PIABUNT. Placabunt, expiabunt.

381. AETERNUM. In aeternum: & est adverbium. PALINURI. Plus est, quam si tuum diceret.

382. PARUMPER. Id est, paulatim laetari coepti: spem enim solam, non praesens acceperat beneficium: unde bene dictum est; quasi ab eo magna moderatione dolor recessit. Alii *parumper*, valde parum volunt.

PIERII.

368. NEQUE ENIM CREDO SINE NUMINE DIVUM. Antiqui plerique codices, *credo*, legunt, imperandi modo: ut, asserendo adesse numen Aeneae, argumentetur ab eo, quod facile fieri possit; sed enim huiusmodi lectio satis mihi nequaquam facit.

375. RIPAMVE INJUSSUS ABIBIS. Placet Servio *abibis* legere, & elocutionum eam, *ab eo in Tuscos*, figura simili superius commendavit, super eo versu: *Quo regnum Italiae Libycas adverseres oras*. Sed enim antiqua pleraque exemplaria non minus hic, *adibis*, quam superius, *adverseres*, legunt. Opinio vero Servii, ut *abibis*, legendum sit, cujusmodi lectio in Mediceo, & nonnullis antiquis aliis exemplaribus invenitur, mihi, ut elegantior & eruditior figura, sane quidem placeret, nisi Valerius Probus, *adibis*, legendum admoneret, loco hoc in testimonium citato, ubi *ad* praepositionem semper brevem esse tradit; sive loquelis, sive casibus inferviat.

C c c c 2

Corde dolor tristi : gaudet cognomine terra.

Ergo iter inceptum peragunt, fluvioque propinquant.

- 385 Navita quos jam inde ut Stygia prospexit ab unda
Per tacitum nemus ire, pedemque advertere ripae,
Sic prior adgreditur dictis, atque increpat ultro:
Quisquis es, armatus qui nostra ad flumina tendis,
Fare age, quid venias: jam istinc & comprime gressum.
390 Umbrarum hic locus est, Somni Noctisque soporae:
Corpora viva nefas Stygia vectare carina.
Nec vero Alciden me sum laetatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea Pirithoumque:
Dis quamquam geniti, atque invicti viribus essent.

SERVII.

383. GAUDET COGNOMINE TERRA. Nominis sui similitudine. Facit autem *hic* & *haec cognominis*: nam in Plauto lectum est, cum unam de Bacchidibus diceret: *Illa mei cognominis fuit*. Quod autem a communi genere in *e* misit ablativum, metri necessitas fecit.

385. NAVITA. Epenthesi, ut: *Mavors*. INDE UT STYGIA PROSPEXIT AB UNDA. Ut: *Siculo prospexit ab usque Pachymo*. Et hinc ostenditur, quod diximus, juncta esse haec tria flumina, Acheronta, Stygem, Cocytum. De his autem nascuntur alia: unde est: *Et novies Styx interfusa coerces*.

386. PER TACITUM NEMUS. Aut solum: aut ipsos tacitos, id est, tacite.

387. AGGREDITUR DICTIS. Hoc sermone ostendit iratum.

388. QUISQUIS ES ARMATUS. Bene a praescriptione coepit: ac si diceret: nihil pium molitur armatus.

389. QUID VENIAS. Cur? nam adverbium est. JAM ISTINC. A loco in quo es: nam rem proximam significat adeunti.

391. CORPORA VIVA. Quia, ut supra diximus, sunt corpora etiam mortuorum, quae tantum videntur, id est, umbrae.

392. ME SUM LAETATUS EUNTEM. Lectum est & in Orpheo, quod, quando Hercules ad Inferos descendit, Charon territus eum statim suscepit. Ob quam rem anno integro in compedibus fuit. Ideo ergo *non laetatur*, scilicet propter supplicium suum. Sane Alciden volunt quidam dictum *αἰὶ δ' ἀλκῆς*, id est, *a virtute*, quod non procedit: quia a prima aetate hoc nomen habuit ab Alceo patre Amphitryonis. Et scimus agnomina ab accidentibus dari.

Tar-

394. QUANQUAM. Ac si diceret: hoc in te nondum probavi, scilicet per simulationem: nam noverat.

PIERII.

383. GAUDET COGNOMINE TERRA. In antiquis porro omnibus exemplaribus quotquot versare contigit, scriptum animadverti, *terrae*, genitivo casu: nempe ut cognomine substantivum sit; aliter ex Prisciani praeceptione ablativum in *e* mittere non posset: sed enim alia quoque adjectiva in *is*, quorum neutrum exeat in *e*, ablativum casum in *e* & in *i* mittere reperiuntur, ut a *coeleste sagitta* dictum ab Ovidio.

390. UMBRARUM HIC LOCUS EST SOMNI NOCTISQUE. In Romano codice absque verbo substantivo legitur, *hic locus* & *somni*.

392. NEC VERO ALCIDEM ME SUM LAETATUS EUNTEM ACCEPISSE LACU, NEC THESEA. In codicibus aliquot antiquis legere est: *Nec vero Alciden nec sum laetatur*, ut sit ordo. *Nec vero sum laetatur accepisse lacu nec Alciden, nec Thesea*: sitque negatio illa, quae superhabundare videbatur, ad maiorem intensionem, ut apud Graecos frequentissimum. Quod vero non procedere ait Servius Alcidae nomen *αἰὶ δ' ἀλκῆς* impositum fuisse: quia cognomina dentur ab accidentibus, & Hercules id nominis a prima aetate habuerit: quid obsecro obstat, quin cognomen id Herculi & a prima infantia, & ab accidentibus inditum agnoscamus: qui passim legamus eum in cunabulis, haud multo postquam est natus, geminos angues suis manibus suffocasse, magnasque ea aetatula prae se tulisse vires, & indomitum robur.

395 Tartareum ille manu custodem in vincla petivit;
 Ipsius a folio regis traxitque trementem:
 Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.
 Quae contra breviter fata est Amphrysia vates:
 Nullae hic insidiae tales; absiste moveri:
 400 Nec vim tela ferunt: licet ingens janitor antro
 Aeternum latrans exsanguis terreat umbras:
 Casta licet patrui fervet Proserpina limen.
 Troïus Aeneas, pietate insignis & armis,
 Ad genitorem imas Erebi descendit ad umbras.

S E R V I I.

Si

395. IN VINCLA PETIVIT. Hercules a prudentioribus, mente magis, quam corpore fortis inducitur; adeo ut duodecim ejus labores referri possint ad aliquid: nam cum plura fecerit, duodecim tantum ei assignantur, propter agnita duodecim signa. Quod autem dicitur traxisse ab Inferis Cerberum, haec ratio est: quia omnes cupiditates & cuncta vitia terrena contempsit, & domuit: nam Cerberus terra est, quae est consumptrix omnium corporum: unde & Cerberus dictus est, quasi *κτερίπτε*, id est, *carnem vorans*: unde legitur: *Ossa super recubans*: nam ossa citius terra consumit.

396. IPSIUS A SOLIO REGIS. Atqui Cerberus statim post flumina est, ut: *Cerberus haec ingens latrans regna trifauci Personat*: nam illic quasi est aditus Inferorum. Solium autem Plutonis interius est. Ergo aut ad naturam canum referendum est, qui territi ad dominos confugiunt: aut *solium* pro imperio accipiendum est; ut alibi *arces* pro imperio posuit, ut: *Imbellem avertis Romanis arcibus Indum*: cum Indi usque ad primos venerint fines, non usque ad arces.

397. HI DOMINAM DITIS. Aut de Graeco tractum est, qui uxorem *Διτις* dicunt, aut *Ditis thalamo*, ut *dominam* Charon ad se retulerit.

398. AMPHRYSIA VATES. Apollinea: & est longe petatum epitheton: nam *Amphrysus*, fluvius est Thessaliae, circa quem Apollo spoliatus divinitate a Jove irato Admeti regis pavit armenta ideo, quia occiderat Cyclopas, fabricatores fulminum, quibus Aesculapius extinctus est, Apollinis filius: quia Hippolytum ab Inferis herbarum potentia revocaverat.

400. NEC VIM TELA FERUNT. Ac si diceret, tantum repellunt. LICET. Fas est: & est concedentis adverbium, sicut *esto*.

401. AETERNUM. Adverbium est, ut supra diximus: & subaudi *turbis*, & *aeternum latrans*, & *aeternum terreat*: id est, semper latrans.

402. PATRUI. Quia Jovis est filia ex Cere. SERVET. Obtineat, custodiat, inhiabitet, ut: *Sola domum & tantas servabat filia sedes*.

403. TROIUS AENEAS, Id est, a diis originem ducens. PIETATE INSIGNIS ET ARMIS. Propter illud: *Pauci quos aequus amavit Jupiter: aut ardens evexit ad aethera virtus*.

404. EREBI. *Erebus*, proprie est pars Inferorum, in qua hi, qui bene vixerunt, morantur: nam ad Elysium non nisi purgati perveniunt: unde est: *Pauci laeta arva tenemus*. Hinc fit ut quaeratur, an animae de Elysio in corpora possint redire? & deprehensum est non redire: quia per purgationem carent cupiditate.

P I E R I I.

397. DEDUCERE ADORTI. In antiquis plerisque exemplaribus, *adorfi*, legitur: bonaque eorum pars, in quibus, *adorti*, legitur, & illud suppositivum habet, abrasa prius s littera.

398. QUEM CONTRA BREVITER. In antiquis plerisque codicibus, *quae*, legi: ut sit, contra quae: ea scilicet, quae Charon objecerat. Sane in Mediceo *quae* scriptum apparet ex nota diphthongi, licet superinducto apice, lectionem aliquis mutare tentaverit.

399. NULLAE HIC INSIDIAE TALES. Veteres aliquot codices, *binc*, de loco legunt: ut sit: *Hinc*, scilicet a nobis. Placet tamen & *bic*, ut in Mediceo est.

400. LICET INGENS JANITOR ANTRO. Apud Senecam niti codices corrupti sunt, legere est: *licet ingens janitor Orci*. Reliqui codices, *antro*, legunt.

C c c c 3

- 405 Si te nulla movet tantae pietatis imago,
 At ramum hunc (aperit ramum qui veste latebat)
 Adgnoscas. Tumida ex ira tum corda residunt.
 Nec plura his. Ille admirans venerabile donum
 Fatalis virgae, longo post tempore visum,
 410 Caeruleam advertit puppim, ripaeque propinquat.
 Inde alias animas, quae per juga longa sedebant,
 Deturbat, laxatque foros: simul accipit alveo
 Ingentem Aenean. Gemuit sub pondere cymba
 Sutilis, & multam accepit rimosa paludem.
 415 Tandem trans fluvium incolumis vatemque virumque
 Informi limo glaucaque exponit in ulva.
 Cerberus haec ingens latratu regna trifauci
 Personat, adverso recubans inmanis in antro.
 Cui vates, horrere videns jam colla colubris,
 420 Melle soporatam & medicatis frugibus offam

SERVII.

Ob-

405. SI TE NULLA MOVET. Necessitate vult persuadere: quia scit manes nulla re flecti, ut: *Scirent si ignoscere manes*. PIETATIS IMAGO. *Pietas*, per Periphrasim dicta, ut: *Vir Herculeus*, id est, Hercules.

406. APERIT. Nudat, ut: *Aperire praecul montes ac volvere fumum*.

408. NEC PLURA HIS. Nec est aliquid ulterius dictum vel a Sibylla, vel a Charonte, post ramum visum.

409. FATALIS VIRGAE. Ut: *Sequitur: Si te fata vocant*. LONGO POST. Aut adverbium, aut praepositio antiquae posita: quamquam ablativus casus est, excessum significans, ut, *multo ante*, & *multo post*: JUGA. Graece dixit: *ζυγὰ* enim dicunt, quae *transstra* nominamus.

412. LAXATQUE FOROS. Tabulata vacuat, ut supra: *Et campos jubet esse patentes*. Multitudine enim remota quasi laxantur spatia. ALVEO. Fluminis scilicet: & per Synaeresim *alvo* facit.

413. INGENTEM AENEAM. Bene hunc solum dicit, ut per transitum ostendat purgationis animi homines etiam corpora habere leviora: quod de Sibylla vult accipi.

414. SUTILIS. Intexta: per quod fragilem ostendit.

415. TANDEM. Aut propter pondus Aeneae,

quod est melius: aut propter paludis magnitudinem: aut propter coeni densitatem.

416. INFORMI LIMO. Magno, sine forma. ULVA. Herba palustri; cum marina dicatur *alga*, ut: *Illisae cautibus algae*.

418. PERSONAT. Aut personare facit: aut per regna sonat: & quia de animabus dicturus est, bene facit ante Cerberi commemorationem, consumptoris corporum. Lucanus: *Qui viscera sacro spargis nostra cani*. Tunc enim animae locum suum recipiunt, cum fuerit corpus absumptum.

419. HORRERE VIDENS JAM COLLA COLUBRIS. Pingitur enim pro saetis habere serpentes: & est Hypallage. In collo ejus horrebant colubrae.

420. OFFAM. Hinc est & diminutio *ofella* sed *f* non geminat. In diminutione enim plerumque multa mutantur. Quod autem ait MELLE, alludit ad corpora, quae plerumque cum melle obruantur. MEDICATIS. Confectis.

PIERII.

420. ET MEDICATIS FRUGIBUS OFFAM. Sunt codices admodum vetusti, in quibus *medicam frugibus offam* legas: sunt qui ultimam syllabam abrasam ostendent, ut incertum sit utrum *medicatis*, an *medicatam*, scriptum. Servius tamen, *medicatis*, agnoscit.

Objicit. Ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit objectam, atque inmania terga resolvit
Fusus humi, totoque ingens extenditur antro.

Occupat Aeneas aditum custode sepulto,
425 Evaditque celer ripam inremeabilis undae.

Continuo auditae voces, vagitus & ingens,
Infantumque animae flentes in limine primo:
Quos dulcis vitae exsortis, & ab ubere raptos,
Abstulit atra dies, & funere merfit acerbo.

430 Hos juxta falso damnati crimine mortis.
Nec vero haec sine sorte datae, sine iudice, sedes.
Quaesitor Minos urnam movet: ille silentum
Conciliumque vocat, vitasque & crimina discit.
Proxima deinde tenent maesti loca, qui sibi letum

SERVI.

In-

423. TOTOQUE INGENS EXTENDITUR ANTRO. Per hoc magnitudo ejus ostenditur: sicut ait tertio de Polyphemo: *Jacuitque per antrum Immenfus*.

424. OCCUPAT AENEAS ADITUM. Raptim ingreditur. SEPULTO. Dormiente, sine pulsu, id est, motu.

425. EVADIT. Modo, transit. IRREMEABILIS UNDAE. Aut perpetuum est epitheton, ut diximus supra, ut sit magnae pietatis & meriti, quod ipsi concessum sit reverti: aut ipsi etiam Aeneae *inremeabilis*: nam per alteram egressus est partem, ut: *Portaque emittis aburra*.

426. CONTINUO AUDITAE VOCES. Novem circulis Inferi cincti esse dicuntur, quos nunc exsequitur: nam primum dicit animas infantum tenere; secundum, eorum, qui sibi per simplicitatem adesse nequiverunt; tertium, eorum, qui evitantes aerumnas se necarunt; quartum, eorum, qui amaverunt: quintum, virorum fortium esse dicit; sextum nocentes tenent, qui puniuntur a iudicibus; in septimo animae purgantur; in octavo sunt animae ita purgatae, ut redeant; in nono, ut jam non redeant, scilicet campus Elysus. VAGITUS ET INGENS. Fletus infantum.

427. ANIMAE FLENTES. Poetice dixit. Sane *ploratus*, tantum lachrymarum est; *ploratus*, tantum vocum; *fletus*, ad utrumque pertinet: quae plerumque confundunt poetae. In LIMINE PRIMO. Quia de prima hi subrepti sunt vita.

428. EXSORTES. Expertes, quos Graeci *ἐκσώτες* dicunt.

429. ACERBO. Immature: translatio a pomis est.

431. SINE SORTE. Sine iudicio. Traxit autem hoc ex more Romano: non enim audiebantur causae, nisi per sortem ordinatae: tempore enim quo causae agebantur, conveniebant omnes (unde & CONCILIUM ait) & ex sorte dierum ordinem accipiebant, quo post dies triginta suas causas exsequerentur: unde est: *Urnas movet*. Juvenalis: *Gratia fallacis praetoris viceris urnam*.

432. QUAESITOR. *Quaestiores* sunt, qui exercendis quaestionibus praesunt. Et notandum, quia Minoem, quasi crudelem, introducit, quod ei epitheton & Plato & Homerus dant: *κρίτης Μίνως ἀνδροφύγος*: nam Aeacus & Rhadamanthus, fratres, mitiores sunt.

434. MOESTI LOCA. Ideo *maesti*, quia, ut diximus supra, secundum Platonem, graviter puniuntur eorum animae, qui sibi inferunt mortem.

PIERI.

427. ET AB UBERE RAPTO ABSTULIT ATRA DIES. Male *rappo*, legitur in codicibus nonnullis sane quam antiquis. Sed quod *abstulit una dies*, in vetustis itidem habetur exemplaribus, lectorem ambiguum faceret, nisi longe plures codices *atra* legerent; & epitheton id longe plura, & quid magis proprium, & huic sententiae adcommodatius, significaret.

- 435 Infantes peperere manu, lucemque perosi
 Projecere animas. Quam vellent aethere in alto
 Nunc & pauperiem & duros perferre labores!
 Fas obstat, tristisque palus inamabilis unda
 Adligat, & novies Styx interfusa coërcet.
 440 Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
 Lugentes campi. Sic illos nomine dicunt.
 Hic, quos durus amor crudeli tabe peredit,
 Secreti celant calles, & myrtea circum
 Silva tegit. Curae non ipsa in morte relinquunt.

SERVII.

435. LUCEMQUE PEROSI. Figurata dixit: nam *perosus illius* dicimus. Sane *perosus* & *exosus* de eo tantum, qui odit, dicitur.

436. PROJECERE ANIMAS. Quasi rem vilem.

437. ET DUROS PERFERRE LABORES. Homerus Achillis umbram introducit loquentem, & dicentem libentius se apud superos cuncta adversa tolerare, quam apud Inferos imperare, Βολίμην δ' ἰπάρχοι ἐνὶ Διταίρῳ ἔχω Ἀΐδου περ' ἐκλάρη, ἢ μὴ βίωτος πολὺς ἐν, Ἡ' πᾶσι δεκίοσι κατὰ Θιμείριστον ἀΐκασεν. Quod autem ait, AETHERE IN ALTO, poetice dictum est. *Aether* enim supernus est; sed nostrum habitaculum *aetherem* vocavit, Inferorum comparatione.

438. FATA OBSTANT. Jura naturae. TRISTIQUE. Tristi unda palus inamabilis: ne si *tristis* dicamus, duo sint epitheta.

439. NOVIES STYX INTERFUSA. Quia qui altius de mundi ratione quaesiverunt, dicunt intra novem hos mundi circulos inclusas esse virtutes, in quibus & iracundiae sunt & cupiditates, de quibus tristitia nascitur, id est, Styx: unde dicit novem esse circulos Stygis, quae Inferos cingit, id est, terram, ut diximus: nam dicunt, alias esse purgatiores extra hos circulos potestates.

440. PARTEM FUSI MONSTRANTUR IN OMNEM. Plures vult ostendere eos, in quibus dominatur libido.

441. LUGENTES CAMPI. Quasi lucis egent: quod & amoribus congruit.

442. DURUS AMOR. Immitis, inexorabilis. TABE PEREDIT. Corpore defluente paulatim.

443. SECRETI CELANT CALLES. Amantibus congruit. MYRTEA SYLVA. Quae est Veneri consecrata.

444. CURAE NON IPSA IN MORTE RELINQUUNT. Hoc est, etiam illic amant, & habent

His

peractorum imaginem criminum: sicut etiam de piis dicturus est: *Quas gratia curram Armorumque suis vivis, quae curas nitentes Pascere equos, eadem sequitur sellura repostor*. Sane sciendum, ut diximus supra, loqui eum de amore generali: sicut etiam Plato in Symposio tractat. Nihil enim interest quid quis amet, dum modo amore teneatur. Notandum etiam (nam rarum est) quia cum masculino genere supra usus sit, ut: *Hic quos durus amor*: tantum foeminarum ponit exempla, non, quo desint viri; sed elegit sexum impatientem ad amandum. Tamen paulo post etiam Sichaei facturus est commemorationem.

PIERII.

438. FATA OBSTANT TRISTIQUE PALUS INAMABILIS UNDA. In Romano codice, *fas obstat*, videtur esse debuisse: nam s tantum littera desideratur in verbo *obstat*. Et Servius in castigatis exemplaribus, *fas obstat*, agnovisse videtur, quum praesertim exponit, FAS, jura naturae. Quanquam neque ea lectio displicet, *fata obstant*. Quod vero sequitur, *tristisque palus*, lectionem eam reprehendit Servius, ne duo sint epitheta, mavultque *tristi unda* legere, ut in codice Mediceo, & in Porcio est. Sed enim plerique codices antiqui *tristis* legunt: & in aliquot etiam *undae*, cum diphthongo ultima syllaba, ut duae primae dictiones in recto sint *tristisque palus*, reliquum possessivi *inamabilis undae*. Sunt & qui legant *innabilis*, a *No*, *nas*, quod in veteribus exemplaribus non memini me legere. Sed nescio cur ea lectio: *Tristisque palus*, appositiva, *inamabilis unda*, quenquam offendere debeat; tametsi longe elegantior ea est, quae legit, *palus inamabilis*, additaratione cur inamabilis, *tristi* quippe unda, quam *στυγίη* Homerus appellat, ubi fluvius Acheron, ejusdem etymologiae.

440. NEC PROCUL HINC. In Romano cod. &

445 His Phaedram Procrinque locis, maestamque Eriphylen
 Crudelis nati monstrantem volnera cernit,
 Euadnenque, & Pasiphaën : his Laodamia
 It comes, & juvenis quondam, nunc femina, Caeneus,
 Rursus & in veterem fato revoluta figuram.
 450 Inter quas Phoenissa recens a volnere Dido

SERVII.

Er-

445. HIS PHAEDRAM. Hoc ex Homero : *Φαίδρα* +, *Πρόκριν* + *ἰδών*, *καὶ* *Λαοδάμειαν*. *Phaëdra* fuit filia Minois & Pasiphaes, uxor Thesei : quae privignum Hippolytum amore capta de stupro interpellavit : & despecta, apud maritum eum falsi criminis detulit : qui iratus invocavit Aegeum patrem, ut Hippolyto curus agitati immitteret focam : quo facto, & Hippolyto interempto, Phaëdra amoris impatientia laqueo vitam finivit. PROCRINQUE. Filia Iphidi, uxor Cephali fuit, qui cum venandi studio teneretur, labore fessus, ad locum quendam ire consueverat : & illic ad se recreandum *auram* vocare. Quod cum saepe faceret, amorem in se movit Aurorae, quae ei canem velocissimum, Laelapa nomine donavit : & duo haec inevitabilia : eumque in amplexus rogavit. Ille respondit iuramentum se habere cum conjuge mutuae castitatis. Quo audito Aurora respondit : ut probes igitur conjugis castitatem, muta te in mercatorem : quo facto ille it ad Procrin, & oblati muneribus, impetratoque coitu, confessus est maritum se esse : quod illa dolens, cum audisset a rustico quodam amare eum Auram, quam invocare consueverat, ad sylvas profecta est, & in frutetis latuit ad deprehendendum maritum cum pellice. Qui cum more solito *auram* vocaret, Procris egredi cupiens fruteta commovit : sperans Cephalus feram, hastam inevitabilem jecit, & ignarus interemit uxorem. MOESTAMQUE ERIPHYLEN. Haec Amphiarai, auguris Argivi, uxor fuit : quae latentem bello Thebano maritum Polyneici prodidit, monili accepto, quod ante uxori dederat : qui ductus ad praelium hiatu terrae periit. Cujus filius Alcmaeon postea in vindictam patris matrem necavit : & est, ut Orestes, furore correptus. Vituperatus sane Virgilius quod *maestam* dixerit, quam *συγερῆς* legit, id est, *nacentem* : apud Homerum enim est : *ἰδὼν συγερῆς* *Εὐρυπύκην*. Immo vero odio dignam & invisam : nam *συγῆ*, est odio habeo, & *invisum* : licet *moesta* sit a Styge.

447. EUADNENQUE. Uxor Capanei fuit, quae se in ardentem mariti rogam praecipitavit. ET PASIPHAEN. Haec, ut diximus, tauri amore

flagravit. LAODAMIA. Uxor Proteusilae fuit quae, cum maritum in bello Trojano primum periisse cognovisset, optavit ut ejus umbram videret : qua re concessa, non deserens eum, in ejus amplexibus periit.

448. NUNC FOEMINA CAENEUS. Caenis virgo fuit, quae a Neptuno pro stupri pretio meruit sexus mutationem. Fuit etiam invulnerabilis, qui pugnando pro Lapithis contra Centauros, crebris ictibus fustium paulatim fixus in terra est : post mortem tamen in sexum rediit. Hoc autem dictum Platonium illud ostendit, vel Aristotelicum, *Ἀνίμας* per μεταψύχουσι sexum plerumque mutare.

PIERII.

& aliquot aliis manu scriptis, *hic* habetur ; magis tamen placet *hinc*, ut est in reliquis exemplaribus.

442. CRUDELI TABE PEREDIT. In antiquioribus aliquot exemplaribus, *peremis*, legitur : quod minime placet, quum *peredis*, ideo proprium sit, quod, *Amantum est mollis flamma medullas*.

445. IS PHAEDRAM PROCRINQUE LOCIS. Neque illud placet, quod in Romano codice, *Procrin* legitur. Non enim *Procris* locum habet, inter amantes ; sed *Procris*, Cephali uxor. Praeterea sumptum hoc ex Homero est, apud quem *Φαίδρα* *Πρόκριν* *ἰδών* legitur.

447. HIS LAODOMIA IT COMES. In Romano codice, & plerisque aliis manu scriptis, recte notatum est per *a* vocalem primam in media syllaba *Laodamia* : ita enim *Λαοδάμεια* apud Graecos scribi neminem vel mediocriter doctum ignorare crediderim. Quod vero Latini vocalem eam in *o* mutarint, adhuc mihi non constat. Auditurus vero haud gravate sum, si quis ab antiquo aliquo auctore traditum id ostenderet.

449. FATO REVOLUTA FIGURAM. In codicibus quidem omnibus vulgatis, & aliquot ex his antiquioribus, *revoluta* scriptum est. In Romano *revocata* legitur.

Dd d d d

- Errabat silva in magna : quam Troïus heros,
 Ut primum juxta stetit, adgnovitque per umbram
 Obscuram, qualem primo qui surgere mense
 Aut videt, aut vidisse putat per nubila Lunam,
 455 Demisit lacrimas, dulcique adfatus amore est:
 Infelix Dido, verus mihi nuntius ergo
 Venerat extinctam, ferroque extrema secutam;
 Funeris heu tibi causa fui? Per sidera juro,
 Per superos, & si qua fides tellure sub ima est;
 460 Invitus, regina, tuo de litore cessi.
 Sed me jussa deum, quae nunc has ire per umbras,
 Per loca senta situ cogunt noctemque profundam,
 Imperiis egere suis : nec credere quivi
 Hunc tantum tibi me discessu ferre dolorem.
 465 Siste gradum, teque aspectu ne subtrahe nostro
 Quem fugis? extremum fato quod te adloquor, hoc est.
 Talibus Aeneas ardentem & torva tuentem

SERVII.

451. ERRABAT. Vagabatur. Et bene allusit : quia & amaverat, & se interemerat : ut quasi incertum esset, quem circulum posset tenere.

453. OBSCURAM. Recenti morte, ut diximus supra.

456. INFELIX DIDO. Veniali utitur statu : & excusat se per necessitatem, ne mortis causa fuisse videatur. VERUS MIHI NUNTIVS. *Kato* *τὸ ἀντιπρόσωπον* intelligendum, quod sit nuntius Didonis interitus. Alii ad ignem referunt visum : alii ad Mercurium, qui ait, *Certa mori*. Sed in neutro ei etiam mortis genus est significatum : & hinc dicit : *Ferroque extrema secutam*. Sane qui nuntiat, genere tantum dicitur masculino; quod autem nuntiatur, licet neutro dicatur apud Catullum, tamen invenitur etiam masculino.

458. FUNERIS HEU TIBI CAUSA FUI. Ac si diceret, qui fueram ante causa voluptatis.

459. SI QUA FIDES TELLURE SUB IMA EST. Ubi promissa exitum non habent. Respexit autem ad Orpheum, qui receptam perdidit conjugem.

461. QUAE NUNC HAS IRE PER UMBRAS. Argumentatur ex eo, quod est Inferos subire compulsus, invitum se reliquisse Carthaginem.

462. SENTA SITU. Squallida. Et est transla-

tio a terra inculta. *Situs* autem proprie est lanugo quaedam ex humore procreata : & fit in locis Sole carentibus.

463. NEC CREDERE QUIVI. Argumentationem tetendit : ac si diceret, si credidissem, forte etiam deorum jussa contemnerem.

465. SISTE GRADUM. Discedere eam datur intelligi.

466. EXTREMUM FATO QUOD TE ALLOQUOR, HOC EST. Aut quia deus futurus est : aut, quod melius est, quia post mortem tenebit alterum circulum, viris fortibus scilicet, non amantibus datum.

467. TORVA. Pro torve, id est, terribiliter.

PIERII.

453. PRIMO QVIS SURGERE MENSE. In antiquis plerisque codicibus *qui* legitur ; sed & *quis* reperitur.

465. TEQUE ASPECTU NE SUBTRAHE NOSTRO. Quamvis nonnulli dicant codices esse veteres, in quibus *aspectu* scriptum inveniatur, ea, quae apud Virgilium frequentissima est, figura ; magis tamen placet *aspectu*, per *u* : quia multa ea terminatione, acquisitivo casu posita reperiuntur apud Virgilium, Ciceronem, & Caesarem.

Lenibat dictis animum, lacrimasque ciebat.

Illa solo fixos oculos averſa tenebat:

- 470 Nec magis incepto voltum ſermone movetur,
Quam ſi dura ſilex aut ſtet Marpeſia cautes.
Tandem corripuit ſeſe, atque inimica refugit
In nemus umbriferum: conjunx ubi priſtinus illi
Reſpondet curis, aequatque Sichaeus amorem.
475 Nec minus Aeneas, caſu percuſſus iniquo,
Proſequitur lacrimans longe, & miſeratur euntem.

SERVII.

468. LENIBAT. Pro leniebat: & antique dixit, ut: *Squamis atque polibant*: pro *poliebant*. Majores enim in omnibus conjugationibus imperativo *bam* addebant, & faciebant imperfectum ab indicativo: quod in tribus adhuc obſervatur: in quarta etiam *e* additur, ut *nutri*, *nutriebam*. LACHRYMASQUE CIEBAT. Sibi, non Didoni; vel profundeſcit: aut certe illud dicit: Sermo quidem ejus lachrymas exciebat; ſed illa immobilis manſit: nam *ciere*, eſt proprie alteri ſletum movere. Tractum autem eſt hoc de Homero, qui inducit Ajacis umbram Ulyſſis colloquia fugientem, quod ei fuerat cauſa mortis: quem Ulyſſes his verbis invitavit: *Αἴε, τῷ Τηλεμῶντι ἀνέμωτος, ἐκ κ' ὁμοῦ Οὐδὲ θάνατος λήσσει ἱμοὶ χόλε, ὅσσκι τ' Ἀχέου Οὐλομένην*.

470. INCEPTO SERMONE. A principio orationis.

471. DURA SILEX. Saxi eſt ſpecies: generalitas enim eſſe non poteſt ſequenti ſpecialitate: STET MARPEſIA CAUTES: nam *cautem Marpeſiam*, Parium lapidem dicit. Marpeſos enim mons eſt Pari iſulae.

472. TANDEM. Quasi diu deliberaverit.

473. UMBRIFERUM. Umbroſum, frondosum. PRIſTINUS. Prior: quod difficile invenitur: nam de hoc ſermone quaerit & Probus, & alii.

474. RESPONDET CURIS. Aut pari eam diligit affectione: quod in Aenea non fuit, qui plus amatus eſt, & amantem deſeruit: ut expreſſio rei ſupradictae ſit. AEQUATQUE SICHAEUS AMOREM. Aut certe reſpondet curis: par eſt mortis ſimilitudine: ferro enim uterque conſumptus eſt.

476. PROSEQUITUR LACHRYMIS LONGE. Oculis eam ſequebatur humentibus.

PIERII.

468. LENIBAT DICTIS ANIMUM. In codicibus aliquot antiquis, *leneibat*, per *ei* diphthongum in pene ultima ſcriptum obſervavi, ut in veterum

In-

rum inſcriptionibus, DEICO, AMEICUS, & ſimilia. Quo loco ſuper Prifcianus ait: *Tertiae & quartae conjugationis praeteritum imperfectum a prima praefentis formari, & in e mutata & addita bam, excepto eo, quod ibam facis, & derivatis. Antiquor vero, in his praefertim quartae, loco vocalium tranſmutato, pro i & e, ei diphthongum proferre ſolitos, ut leneibam, poleibam.* Sed enim quum hujusmodi ſcriptionem non in verbis tantum ejus conjugationis & temporis, verum in aliis etiam, & in ſyllabis a formatione non pendentibus, atque etiam in nominibus, in praepoſitionibus, & in adverbiis reperiamus; magis mihi placet Viſtorini ſententia, qui reſert, Naeſvium & Livium Andronicum, quum longa ſyllaba ſcribenda eſſet, duas vocales poſuiſſe, praeterquam quae in *i* litteram inciderant: eam enim per *ei* ſcribere maluiſſe. Quam vero differentiam in his Lucilius ponere commentus ſit, quo diſtingueret ſimilia voce, alibi ex Velio Longo retulimus.

469. OCULOS AVERſA TENEBAT. In codic. aliquot antiq. *adverſa* legitur, quod minime placet.

470. NEC MAGIS INCEPTO VOLTUM SERMONE MOVETUR. In codicibus aliquot antiquis, *vultu*, caſu ſeptimo legitur; ſed *vultum*, quarto caſu, figuratius eſt.

472. TANDEM PROPRIPUIT SESE. In Romano codice, in Oblongo, in Mediceo, & plerisque aliis antiquis, legere eſt, *corripuit ſeſe*: tametſi *proripuit*, placere magis video eruditae auribus.

475. CASU PERCUSSUS INIQUO. Veteres omnes codices, quos legi, fere paſſim *percuſſus* legunt. Videnturque mortales tot aetatibus differentiam neglexiſſe, quam inter *percuſſum* & *percuſſum* Grammatici ſtatuerunt.

476. PROSEQUITUR LACHRYMANS, LONGE ET MISERATUS EUNTEM EST. Ultime hujus carminis dictio eſt, nuſquam in antiquis exemplaribus habetur. In Rom. cod. verſus totus ita legitur: *Proſequitur lacrimis longe & miſeratur euntem*. Erat

Dd d d d 2

veto

Inde datum molitur iter. Jamque arva tenebant
 Ultima, quae bello clari secreta frequentant.
 Hic illi occurrit Tydeus, hic inclutus armis
 480 Parthenopaeus, & Adraſti pallentis imago.
 Hic multum fleti ad ſuperos, belloque caduci
 Dardanidae: quos ille omnis longo ordine cernens
 Ingemuit, Glaucumque, Medontaque, Therſilochemq;
 Tris Antenoridas, Cererique ſacrum Polyboeten,
 485 Idaeumque, etiam curruſ, etiam arma tenentem.

SERVII.

477. DATUM MOLITUR ITER. Peragit. *Datum* autem dixit, aut ratione fati conſeſſum: aut oblatum fortuito, quod *τύχη* dicunt: an injunctum? ARVA TENEBAT ULTIMA. Atqui multa adhuc ſuperſunt: ſed *ultima* eſſe dixit, quantum ad *y* pertinet literam: in hiſ enim quae dixit, mixta ſunt virtutibus vitia; in hiſ autem quae dicturus eſt, nocentum poenas a piorum ſegregat meritis: nam Inferi, ut diximus ſupra, humanam continent vitam: hoc eſt, animam in corpore conſtitutam. Haec autem quae dixit, mixta eſſe manifeſtum eſt. Licet enim in viris fortibus laudetur virtus, eſt tamen vituperabile alienum imperium caedibus occupare. Item amare privignum, crimen eſt: virtus, maritum. Alii diſtinctione mutata dicunt: Tenebant arva, quae ultima viri ſortes frequentant, id eſt, quae poſſident ultima, hoc eſt, poſt mortem.

479. HIC. ILLIC. OCCURRIT TYDEUS. Altheae & Oenei filius, quem in bello Thebano Menalippus extinxit,

480. PARTHENOPAEUS. Hic, Atalantae & Martiſ, ſive Melanionis filius, rex Arcadiae fuit, qui Thebana bella puer admodum petiit. ADRASTI PALLENTIS IMAGO. Rex Sicyonis Adraſtus primo fuit, poſt Argivorum: ſocer Tydei & Polyniciſ. Quod autem ait *pallentis*; aut epitheton eſt umbræ: aut illud reſpexit; quia in bello Thebano conſumptiſ ſex ducibus ſolus auſugit. Fugae autem comes ſemper eſt pallor.

481. HIC MULTUM FLET. Id eſt, nobileſ, quorum mortem magna ſequitur lamentatio. AD. Pro apud. CADUCI. Qui bello ceciderint, id eſt, mortui, a cadendo: unde & *cadavera* dicta.

482. LONGO ORDINE. Ingenti multitudine, ut: *Pueri & pavidæ longo ordine matres*: non ad ordinem ſtantes. Sane *in* minus eſt, pro, *in longo ordine*, *in ingenti multitudine*.

484. TRIS ANTENORIDAS. Multi ſupradictos accipiunt: quod falſum eſſe Homeruſ docet,

Cir-

qui eoſ commemorat: *Ἀμα τῇ γὰρ δὴν Ἀρτάνουσι, Ἀρχιτοχὸν τ' Ἀλκίμου, μᾶχῃ δ' αἰδὼν ἔειπεν*. Et alibi: *Τῶν Ἀρτάνουσι δὴν εἶχε κείνους Ἑλκίον*. CERERI SACRUM. *Sacratum*: nomen pro participio.

485. IDAEUMQUE. Quem aurigam legimus Priami. ETIAM. Adhuc, ut: *Quae cura nitentes Paſcere equoſ, eadem ſequitur tellure repoſtor*.

PIERII.

vero etiam in codice Longobardico: *miferatur* ſed inde abraſum fuit, & *miferatur*, reſpoſitum. In Mediceo: *Proſequitur lacrimas longe & miferatur euntem*; ſed *lacrimas*, pro *lacrimant*, ſcriptum, ut ſaepe reperitur in veterum monumentiſ.

484. CERERIQUE SACRUM POLYBETEM. Nominis proprii pene ultima varie ſcribitur in antiquiſ codicib; nam & *Polyboetem*, & *Polybuteſ*, & *Polyborem*, legas, praeter varietateſ aliaſ, quae vulgatiſ in codicib; exiſtunt. Sane quidem *Πολυβέτης* proprium viri nomen apud Graecoſ. Sed hic Perithoi filiuſ, ut Homeruſ, *Π. υ. Τέρμης Περυθίου υἱα κρείττονα Περυβόλῃον*. Qui quidem in Trojanorum comitatu quid agat, non video: neque ſuccurrit nunc inter Troianoſ nomen id poſitum: alia vero forma & ſignificato *Πολυβέτης* eſt, unde ſibi forte Virgiliuſ nomen ex commoſo ſuo conſinxerit. Neque enim ita ſe Latini Graeciſ addixere, ut non juſ ſibi eſſe voluerint, non tantum litteraſ & ſyllabaſ, verum totum etiam interdum nomen, quod ab ipſiſ mutuo caperent, variandi.

485. IDAEUMQUE ETIAM CURRUS ETIAM ARMA TENENTEM. In Rom. cod. *curruſ*, unitatiſ numero abſque ulla colluſione legitur: & ita priuſ in quibuſdam aliſ legebatur, qui nunc abraſi ſunt; non ita tamen, ut non, *curruſ*, antiquam leſionem inſpicias. Probuſ tamen, ut alibi diximuſ, Virgiliuſ ait huiuſmodi conſuſum, niſi faceret ſynalepham, ſumma viſaſſe diligentia.

Circumstant animae dextra laevaue frequentes.
 Nec vidisse semel satis est: juvat usque morari,
 Et conferre gradum, & veniendi discere causas.
 At Danaum procures, Agamemnoniaeque phalanges,
 490 Ut videre virum, fulgentiaque arma per umbras,
 Ingenti trepidare metu. Pars vertere terga,
 Ceu quondam petiere ratis: pars tollere vocem
 Exiguam. Inceptus clamor frustratur hiantis.
 Atque hic Priamiden laniatum corpore toto
 495 Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
 Ora manusque ambas, populataque tempora raptis
 Auribus, & truncas inhonesto vulnere naris.
 Vix adeo adgnovit pavitantem, & dira tegentem
 Supplicia; & notis conpellat vocibus ultro:
 500 Deiphobe armipotens, genus alto a sanguine Teucris,
 Quis tam crudelis optavit sumere poenas?
 Cui tantum de te licuit? Mihi fama suprema
 Nocte tulit, fessum vasta te caede Pelasgum
 Procubuisse super confusae stragis acervum.
 505 Tunc egomet tumulum Rhoeteo in litore inanem

SERVII.

Con-

487. USQUE. Diu: & est adverbium.
 491. TREPIDARE. Pro trepidabant.
 492. CEU QUONDAM PETIERE RATES. Ostendit vitia nec morte finire.
 493. FRUSTRATUR HIANTEM. Decipit clamare cupientes. Nec nos moveat, quod aliis umbris verba dat; his silentium: timorem enim exprimit, qui vivis quoque adimit vocem, ut: *Obstupui, steteruntque comae, & vox faucibus haesit.*
 495. DEIPHOBUM VIDIT. Qui Helenam duxerat, mortuo Paride. Ad cujus domum primum ire necesse erat, ubi fuerat causa bellorum, ut: *Jam Deiphobi dedis auxilia ruinam, Vulcano superante, domus.* LACERUM. Pro, laceratum, id est, habentem ora lacerata.
 496. POPULATA. Vastata, id est, deformia sublatis auribus. TRUNCAS. Truncatas.
 497. INHONESTO. Foedo, deformi, turpi, ut Terentius: *Illumne obsecro inhonestum hominem, quem mercatus es hunc, senem, mulierem?*

insignis enim deformitas & turpitudine est in vultu, truncis naribus.

498. PAVITANTEM. Ne agnosceretur timentem. TEGENTEM. Tegere volentem: nam truncatis manibus quid tegebat? *Tegere* autem est celare; ut e contra *nudare* est indicare, ut: *Trajectaque pectora ferro Nudavit.*

499. NOTIS VOCIBUS. Amicalibus.
 501. OPTAVIT SUMERE. Elegit utsumeret. DE TE. Pro, in te.

505. RHOETEO IN LITTORE. Ubi erat asylum Ajacis: sicut in Sigaeo Achillis. Et bene illic, quasi ubi tutus esse potueram. Sane *Chalcidion* dicitur, & sic *Rhoeteum*; sicut est *Cytheria*, a *Cytherea*.

PIERII.

488. VENIENDI DISCERE CAUSAS. In antiquis codicibus, Romano, & aliquot aliis, *pescere causas*, legitur: eodem modo, quo etiam in primo legi ostendimus.

Dd dd d 3

303. VA-

Constitui, & magna Manis ter voce vocavi.
 Nomen & arma locum servant. Te, amice, nequivi
 Conspicere, & patria decedens ponere terra.
 Ad quae haec Priamides: Nihil o tibi, amice, relictum:
 510 Omnia Deiphobo solvisti, & funeris umbris.
 Sed me fata mea & scelus exitiale Lacaenae
 His mersere malis: illa haec monumenta reliquit.
 Namque, ut supremam falsa inter gaudia noctem
 Egerimus, nosti; & nimium meminisse necesse est:
 515 Cum fatalis equus saltu super ardua venit
 Pergama, & armatum peditem gravis adtulit alvo:
 Illa chorum simulans, evantis Orgia circum

SERVII.

507. ET ARMA. Depicta scilicet. SERVANT. Obtinere. TE. Pro, tuum corpus, ut: *Nunc me suus habet*.

510. OMNIA SOLVISTI. Quia constituto tumulo manes vocavit. ET FUNERIS UMBRIS. Sepulturae meae umbris: nam funus illic esse non potuit, ubi nec cadaver quidem fuerat.

511. FATA MEA, ET SCELUS EXITIALE LACAENAE. Helenae. Secundum Mathematicos, qui dicunt etiam inimicitias ex fato descendere: unde ista conjunxit, *fatum & scelus* Helenae, per quae illi mors contigit. *Lacaenae*, patrium est nomen, a Lacedaemone urbe, cuius *Lacones*, & *Lacaenae*, cives utriusque sexus sunt.

512. MONUMENTA. Sermo medius, dictus ab eo, quod moveat mentem: unde est hic de malis. Econtra in tertio: *Mannum tibi quae monumenta meorum Sine puer*.

514. EGERIMUS. *Ri* metri necessitate contipuit. MEMINISSE NECESSE EST. Ciceronis est: *Cui placet, obliviscitur; cui dolet, meminit*. Ergo quia dolet, meminerit necesse est.

515. FATALIS. Mortifer, ut: *Fatiferumque inferum*. SUPER ARDUA VENIT PERGAMA. Aut quod in arce est positus: aut quia dejectis muris supra tractus est.

516. GRAVIS. Gravidus, ut: *Graves tentabant pabula foetas*. Supra autem dixerat: *Fecit armis*.

517. EVANTES. Evantes Phrygias; aliter non stat versus. *Evantes* autem bacchantes, a *Libero*, qui *Evan* dicitur. CHORUM autem ait multitudinem in sacra collectam. ORGIA.

Id est, cantharos maximos, plenos vino. Tamen *Orgia*, Bacchi sacra dicuntur, *ὄργια*, id est, ira & furore, propter vinum: Sed tamen omnia Sacra dicuntur, quae Latinis Ceremoniae.

PIERII.

503. VASTA DE CAEDE. Antiqui omnes codices legunt: *vasta se caede*, pronomine secundae personae accusativi casus interposito.

505. RHETEO IN LITORE. In Romano codice absque praepositione, *Rheteo litore*, scriptum est: non ita in aliis, & longe melius ea inserta sonat.

507. NOMEN ET ARMA LOCUM SERVANT. In Longobardico codice, *locus*, nominativo casu legitur; sed ita *servas*, etiam singulare esse debuisset. *Locum* tamen quarto casu castiorem esse lectionem ostendit locus alter in VII. *Et nunc servas bonos sedem tuos, ossaque nomen Hesperia in magna, signa est ea gloria, signat*.

509. ATQUE HIC PRIAMIDES. In Romano codice, & in quibusdam aliis admodum antiquis legere est, *ad quae Priamides*. In Longobardico, *ad quem*: quorum utrumque pluribus magis placere video, quam quod in vulgatis habetur exemplaribus. NIHIL O TIBI AMICE RELICTUM EST. In nullo ex his veteribus codicibus inveni verbum *est*, quae phrasim magis Virgiliana videtur.

516. GRAVIS ATTULIT ALVO. In Romano codice, *alvea* legitur; sed magis placet, *alvo*, ut in aliis habetur: & in secundo eodem modo dictum: *Nota conduntur in alvo*.

Du-

- Ducebat Phrygias: flammam media ipsa tenebat
 Ingentem, & summa Danaos ex arce vocabat.
 520 Tum me, confectum curis somnoque gravatum
 Infelix habuit thalamus, pressitque jacentem
 Dulcis & alta quies, placidaeque simillima morti.
 Egregia interea conjunx arma omnia tectis
 Emovet, & fidum capiti subduxerat ensem:
 525 Intra tecta vocat Menelaum, & limina pandit.
 Scilicet id magnum sperans fore munus amanti,
 Et famam extinguere veterum sic posse malorum.
 Quid moror; irrumpunt thalamo. Comes additus una
 Hortator scelerum Aeolides. DI, talia Grajis
 530 Instaurate; pio si poenas ore reposco.
 Sed te qui vivum casus, age fare vicissim,
 Adtulerint. Pelagine venis erroribus actus,

SERVII.

An

518. CIRCUM DUCEBAT. Divisit in duos versus unam partem; sed ideo, quia est composita. Lyrici vero etiam incompositam partem orationis in duos dividunt versus.

520. CONFECTUM CURIS. Plenum, aut afflictum. Atqui vacaverat gaudiis; sed illud ostendit, quod ait Statius: *Stant veteres ante ora meus*: nam curae ferebantur suo impetu ex pristino bellorum tumultu. Alii hanc ipsam curam volunt, quod habebat conjugem perniciosam maritis: unde sequitur: *EGREGIA INTEREA CONJUX*, per Ironiam.

525. VOCAT MENELAUM, ET LIMINA PANDIT. Ante pandit, & sic vocat, ut: *Subrunt luto fluviumque relinquunt*.

526. ID MAGNUM SPERANS FORE MUNUS AMANTI. Putavit se vitia praeterita praesentibus posse celare; quod etiam sequens indicat versus: *Et famam veterum extinguere sic posse malorum*.

529. AEOLIDES. Ulysses: qui ubique talis inducitur: nam Anticliae filius est, quae ante Laertae nuptias clam cum Sisypho, Aeoli filio, concubuit: unde Ulysses natus est. Sed quia ante nuptias natus, Laertis reputatus filius. Hoc ei etiam in Ovidio Ajax objicit: *Quid sanguine cretus Sisyphio*. Alii Oelidem legunt, de quo nusquam legimus. Si. Siquidem. VICISSIM. Quia ipse narraverit.

532. PELAGINE VENIS ERRORIBUS ACTUS? Non ad Inferos; sed ad locum, in quo Infero-

rum descensus est, id est, ad Avernum, si intra Terram sunt Inferi. Alii altius intelligunt, qui sub Terra esse Inferos volunt, secundum chorographos & geometras, qui dicunt terram *σφαιροειδῆ* esse, quae aqua & aere sustentatur: quod si est, ad Antipodes potest navigatione perveniri: quia quantum ad nos spectat, Inferi sunt, sicut nos illis. Hinc est quod Terram esse Inferos dicimus: quamquam illud sit, quia novem cingitur circulis. Tiberianus etiam inducit epistolam vento allatam ab Antipodibus, quae habet: *Superi inferis salutem*: qua occasione tractat reciprocum hoc, quod diximus supra: nam prudentiores, etiam animas per *μετεμψύχουσι* dicunt ad alterius climatis corpora transire: nec in eo orbe versari, in quo prius fuerint: unde ait Lucanus: *Regis idem spiritus artus, Orbe alio, longae canitis si cognita vitae*. Sciendum tamen, Homericum esse: nam & illic Elpenor similiter Ulysses interrogat.

PIERII.

523. CONJUX. Dictum jam, neque codices antiquos, neque veteres inscriptiones ullam huic nomini scribendo legem praefuisse: veteres tamen Grammaticos *ux* litteris, ut *nux* terminandum id adnotasse.

528. IRRUMPUNT THALAMO. In Rom. cod. ac plerisque aliis, *irrumpunt thalamo*, accusativo casu legitur; sed *thalamo*, dandi casu, magis poeticum videtur. COMES ADDITUR UNA. In codi-

- An monitu divum? an quae te Fortuna fatigat,
 Ut tristis sine sole domos, loca turbida, adires?
 535 Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis
 Jam medium aethereo cursu trajecerat axem:
 Et fors omne datum traherent per talia tempus:
 Sed comes admonuit, breviterque adfata Sibylla est:
 Nox ruit, Aenea; nos flendo ducimus horas.
 540 Hic locus est, partis ubi se via findit in ambas:
 Dexterâ, quae Ditis magni sub moenia tendit:
 Hac iter Elysium nobis: at laeva malorum
 Exercet poenas, & ad inopia Tartara mittit.
 Deiphobus contra: Ne saevi, magna sacerdos:
 545 Discedam, explebo numerum, reddarque tenebris.

SERVII.

533. FATIGAT. Fatigando impellit.
 534. SINE SOLE DOMOS. Non est contrarium: *Solemque suum sua sidera norunt*. Illud enim de campis Elysiis dicit.

535. HAC VICE SERMONUM. Haec sacra, ut diximus supra, praeter unius diei spatium non tenebant: unde veretur Sibylla, ne inanibus fabulis datum, id est, statutum & legitimum, tempus teratur. Quod autem dicit AURORA MEDIUM AXEM TRAJECERAT: illud ostendit, quod secundum Tuscos diei ortus est a sexta diei hora: ortus enim diei habet Auroram. Donatus tamen dicit Auroram, cum quadrigis positam, Solem significare.

538. BREVITERQUE. Quod congruit moram objurganti.

539. NOX RUIT. Si per diem sacra celebrantur, *ruit*, est *imminet*; si per noctem, *finitur*. FLENDO. Proprie: nam & lachrymae & gemitus fuerant deplorantis Deiphobum. FINDIT IN AMBAS. Compendiosius, quam si *duas* diceret: poteramus enim etiam tertiam sperare. Sic Salustius: *Inter secundum atque ultimum bellum Carthaginense*: non ait, tertium.

542. ITER ELYSIUM. Ad Elysium: de quo supra diximus. MALORUM. Impiorum, ut: *Multa malus simulans, vana spe lusciamantem*.

543. IMPIA TARTARA. Ubi puniuntur impii.

544. NE SAEVI. Ne irascere. Terentius: *Ne saevi sansopere*. Et antique dictum est: nam nunc, *ne saevias* dicimus, nec imperativum jungimus adverbio imperantis. *Nec autem*, & *non*, negantis.

545. EXPLEBO NUMERUM. Ut diximus supra,

Explebo: est minuum: nam ait Ennius: *Navibus explebant sese, terrasque replebant*: quem Caper secutus cum de praepositione Ex tractaret, hoc exemplum posuit. Sensus ergo est: Minuam veltrum numerum, & reddar tenebris. Nam circa Aeneam & Sibyllam aliquid lucis fuisse intelligimus: quippe circa vivos: unde paulo post: *Respicit Aeneas subito*. Et reliqua. Alii *explebo*, male putant complebo esse, umbrarum scilicet, a quibus discesserat, numerum. Alii *explebo numerum*, dicunt esse finiam tempus statutum purgationi & in corpus recurram, ut hoc sit: REDDARQUE TENEBRIS: nam legimus: *Clausae tenebris & carcere caeco*: ut sit sensus: Irasceris mihi quali homo: nonne & ego homo futurus sum? Alii dicunt, cur irasceris? in locis his sum, quamdiu vitae per vim creptae purgationis expleam tempus; post *tenebris*, id est, meis sedibus, reddar. Sed haec omnia, congrua loco non esse manifestum est: non enim intelligere possumus, Sibylla aliud volente, scilicet ut abscederet, Deiphobum ad aliud respondisse.

PIERII.

dicibus antiquis pene omnibus, *additur* participii, non verbi voce scriptum est; *additur*, tamen non displicet.

529. DII TALIA GRAVIS. In antiquis codicibus & *di*, & *Gravis*, unico tantum; notata sunt, de quibus alibi.

530. PRO SI POENAS ORE REPOSCO. In Romano cod. *pior*, legitur; sed id librarii potius imperitia, quam ita quis legendum autemet.

531. A-

I decus, i, nostrum; melioribus utere fatis
Tantum effatus, & in verbo vestigia torsit.

Respicit Aeneas subito, & sub rupe sinistra
Moenia lata videt, triplici circumdata muro:
550 Quae rapidus flammis ambit torrentibus amnis
Tartareus Phlegethon, torquetque sonantia saxa.
Porta adversa ingens, solidoque adamante columnae:
Vis ut nulla virum, non ipsi excindere ferro
Caelicolae valeant. Stat ferrea turris ad auras:
555 Tisiphoneque sedens, palla succincta cruenta,
Vestibulum exsomnia servat noctesque diesque.
Hinc exaudiri gemitus, & saeva sonare

SERVII.

346. I DECUS, I NOSTRUM. Aut, I, o decus nostrum, utere melioribus fatis, Inferorum scilicet comparatione; quia ait supra: *An quae te fortuna fatigat, Ut tristes sine Sole domos, loca turbida adires?* Aut certe, I decus, & fatis utere nostrum melioribus: id est, quam aut ego, aut tu, habuimus.

549. MOENIA LATA VIDET. Tartarum dicit, quem vult esse carcerem Inferorum. Quod autem ait *lata*, nocentum exprimit multitudinem. TRIPLICI CIRCUMDATA MURO. Valde munitum indicat locum.

551. TORQUET. Trahit, volvit.

552. PORTA ADVERSA, INGENS. Distinctione excludendum est vitium de duobus epithetis. SOLIDOQUE ADAMANTE. *Adamans*, lapis est durissimus, & tantae soliditatis, ut nec ferro possit infringi, quem hircino sanguine frangi dicunt: ab α, sine, & ἀπὸ τοῦ, *demo*, id est, *lapis indomitus*.

553. VIS UT NULLA VIRUM. *Virum*, non ad sexum retulit, sed ad virtutem, hoc est, virorum fortium, ut Cicero: *Virum res illa quaerebat*: cum de viro forti diceret. Per hoc autem ostendit nullum de Tartaro ad superos posse remeare, ne numinum quidem favore.

554. STAT. Eminent. AURAS autem, Inferis congruas intelligimus. Statius de Mercurio ait: *Undique pigrae Ire vetant nubes, aut turbidus implicat aer*: Pigrae enim auras ejus impediebant volatum. De illo enim loco multi quaerunt: *Quis tantus plangor ad auras?* Et Pollio dicit Aeneae & Sibyllae, quas illi secum traxerant; cum constet esse etiam illic auras.

557. EXAUDIRI. Exaudiebantur.

PIERII.

531. AGE FARE VICISSIM ATTULERINT. In antiquis aliquot, *attulerunt*, finitivo modo habetur, & (*age fare vicissim*) per interpolationem; sequitur enim: *Pelagiae venis*, non *venias*: quanquam puncta ipsa figuram elocutionis mutare possunt.

546. ET IN VERBO VESTIGIA TORSIT. In Romano codice, *pressit*, legitur. Est vero idem *premere vestigia*, atque *ingredi*. Quia tamen de digressu loquitur, melius est *torsit*.

547. SUBITO ET SUB RUPE. In aliquot codicibus antiquis versus hic non habet *et* copulativam; sed locus hic particulam eam omnino exigere videtur.

551. TORQUETQUE SONANTIA SAXA. In Romano codice, *sonantia saxa*, legitur: quod non aeque placet.

553. NON IPSI EXCINDERE FERRO COELICOLAE VALEANT. In Romano codice, & aliquot aliis antiquis, *bello*, pro *ferro*, habetur, hoc est, magno quantamlibet conatu; sed lectionem vulgatam *ferro*, nunquam ego mutaverim.

556. VESTIBULUM INSOMNIS. In Longobardico, in Mediceo, & aliquot aliis veteribus exemplaribus, *exsomnia*, legitur. Et in aliquot detrita s littera post n, *exomnis*. Id enim in plerisque aliis dictionibus asperitatis evitandae causa, multi facere consueverant.

557. ET SAEVA SONARE VERBERA. Sunt antiqui codices, in quibus, *sonore*, hoc est, sonitu legatur: quo vocabulo etiam alibi usus est Virgilius. Sed & illud etiam: *Verberaque insonus*, dixit.

E c c c c

- Verbera : tum stridor ferri, tractaeque catenae.
 Constitit Aeneas, strepitumque exterritus hausit:
 560 Quae scelerum facies? o virgo, effare: quibusve
 Urgentur poenis? Qui tantus plangor ad auras?
 Tum vates sic orsa loqui: Dux inclute Teucrum,
 Nulli fas casto sceleratum insistere limen:
 Sed me, cum lucis Hecate praefecit Avernis,
 565 Ipsa Deum poenas docuit, perque omnia duxit.
 Gnosius haec Rhadamanthus habet durissima regna,
 Castigatque auditque dolos; subigitque fateri,
 Quae quis apud superos, furto laetatus inani,
 Distulit in seram commissa piacula mortem.
 570 Continuo fontis ultrix accincta flagello
 Tisiphone quatit insultans, torvosque sinistra

In-

SERVII.

558. TRACTAEQUE CATENAE. Et genitivus singularis potest esse; & nominativus pluralis.

559. STREPITUMQUE EXTERRITUS HAUSIT. Hoc est, Hausit & exterritus est: Hypallage ergo est.

560. SCELERUM FACIES. Species, ut supra: *Visa maris facies, & non tollerabile numen.*

563. NULLI FAS CASTO. Pio. Et haec re sponsio ostendit, Aeneam quidem voluisse ingredi; sed quasi pium prohibitum. INSISTERE LIMEN. *Insisto illam rem dicimus; non illi rei: quod qui dicunt, decipiuntur propter verbum, Insto illi rei.*

564. SED ME. Quia occurrebat; unde ipsa cognovisti?

565. DEUM POENAS DOCUIT. Aut quas Dii nocentibus statuerunt: aut Titanum, quos legimus deos ex Terra progenitos: aut re vera dicit *poenas deorum*. Fertur namque ab Orpheo, quod Dii pejerantes per Stygem paludem, novem annorum spatio puniuntur in Tartaro: unde ait Statius: *Et Styx perjuriam divum Arguit.*

566. RADAMANTHUS. Radamanthus, Minos, & Aeacus, filii Jovis & Europae fuerunt: qui postea facti sunt apud Inferos iudices.

567. SUBIGITQUE FATERI. Compellit ad confessionem. *T' 559. 560. per totum versum; nam prius subigit fateri; tum audit; postea audita castigat.*

568. FURTO LAETATUS INANI. Latebra non valde profutura: quippe quae fuerat publicanda post mortem.

569. DISTULIT IN SERAM. Gravem, ut Sallustius: *Serum bellum in angustiis futurum*. PIACULA COMMISSA. Propter quae expiatio debetur.

570. ACCINCTA FLAGELLO. Aut hoc dixit, quod videmus: quia, qui longo flagello utitur, ut id post ictum in se revolvat, necesse est: aut *accincta*, instructa, ad verbera scilicet; id est, nocentes flagello quatit ipsa praeparata.

PIERII.

559. STREPITUMQUE EXTERRITUS HAUSIT. In Romano codice, *hausit*, habetur: & ita legabatur in Longobardico: quod transverso calamo deletum est, appositumque, *hausit*, aliena manu & atramento. Servius *hausit* agnoscit, & hypallagen figuram.

561. QUIBUSVE URGENTUR POENIS. Velius Longus quum Attii consuetudinem improbet, de subiicienda vocali post litteram g in plerisque verbis, Virgilium absque u, *urgentur*, scripsisse, hoc loco teste contendit. QUIS TANTUS PLANGOR AD AURAS? In Rom. & Longobardico, *Qui tantus plangor*, legitur. Et alibi dictum ab eodem Virgilio: *Qui casus agat res*, contra Grammaticorum praeceptiones Carilius observat. Sunt & codices, ubi pro, *auras*, scriptum invenias, *ad auras*, quod non aeque placet.

562. TUNC VATES SIC ORSA LOQUI. In Romano codice *tunc vates hinc orsa*; sed magis placet, *sic orsa*, ut in aliis habetur.

571. TORVOSQUE SINISTRA INTENTANS ANGUIS. In

- Intentans anguis, vocat agmina saeva sororum.
 Tum demum horrifono stridentes cardine sacrae
 Panduntur portae. Cernis, custodia qualis
 575 Vestibulo sedeat? facies quae limina servet?
 Quinquaginta atris inmanis hiatibus Hydra
 Saevior intus habet sedem. Tum Tartarus ipse
 Bis patet in praecipit tantum, tenditque sub umbras,
 Quantus ad aetherium caeli suspectus Olympum.
 580 Hic genus antiquum Terrae, Titania pubes,
 Fulmine dejecti, fundo volvuntur in imo.
 Hic & Aloïdas geminos inmania vidi

SERVII.

Cor-

572. AGMINA SAEVA SORORUM. Aut impetus: ut de Harpyiis dixit: aut serpentum agmina, quos pro comis habent.

573. TUM DEMUM HORIZONO STRIDENTES CARDINE SACRAE PANDUNTUR PORTAE. Mittuntur, inquit, post verbera ad aeternum supplicium. Et est secutus ordinem Juris antiqui: nam post habitam quaestionem in Tullianum ad ultimum supplicium mittebantur. Alii hoc a Poeta dictum volunt; ut illa loquente intelligamus portam esse patefactam; alii continuant narrationem. SACRAE. Exsecrabiles.

574. CERNIS CUSTODIA QUALIS. *Custodia*, est quae custodit, non quae custoditur. Usurpatum est autem, sicut *hospita*, sicut *neptis*: Nam hic & haec custos facit. Ea enim quae in exeunt, ut *fullo*; in *or*, ut *neptis*; in *es*, ut *hospes*, foeminina ex se non faciunt: quae autem invenimus, usurpata sunt; unde & dissimilia inveniuntur: nam *custos*, *custodia* facit; & *neptis*, *neptis*; *hospes*, *hospita*.

575. VESTIBULO SEDEAT? Megaceram significat.

576. QUINQUAGINTA &c. Hoc autem dicit: Cernis hanc quam saeva sit? est intus alia, IMMANIS ATRIS HIATIBUS, quae est saevior, quam Hydra fuit. Multi ipsam Hydram volunt, quod non procedit: nam eam in aditu legimus Inferorum, ut: *Ac bellua Lerna*: quam alii tria volunt habuisse capita; alii novem; Simonides quinquaginta dicit.

577. TARTARUS. Vel, quia omnia illic turbata sunt, *αὐτὸ τὸ παραχρῆς*: aut, quod est melius; *αὐτὸ τὸ παραχρῆς*, id est, a tremore frigoris: Sole enim caret.

578. BIS PATET IN PRAECEPS. Ideo in praecipit addidit: quia potest quid etiam sursum patere. Videtur autem hoc prudentioribus ideo

dictum: quia, secundum rationem sphaerae, Sol cum in unam concesserit partem, duae quasi Tartarum faciunt; una, a qua discessit; & altera, ad quam nunquam accedit: quod melius sphaerae indicat ratio. Hoc autem dicit: Tartarus ipse bis tantum in praecipit patet, & tendit sub umbras; QUANTUS EST SUSPECTUS, id est, altitudo, ad olympum aetherium: & deest est. Et sic Homerus de Tartaro: *Τόσσον ἔνερθ' αἰδέω, ὅσον ὑπερὸς ἐστ' αἰὲρ γαίης*.

580. HIC GENUS ANTIQUUM TERRAE. Id est, primum: Titanas enim contra Saturnus genuit; Gigantes postea contra Jovem. Et ferunt fabulae: Titanas ab irata contra deos Terra, in ejus ultionem creatos; unde & Titanes dicti sunt *αὐτὸ τὸ τίττω*, id est, *ab ultione*. De his autem solus Sol abstinuisset narratur ab injuria numinum; unde & caelum meruit.

582. ALOIDAS GEMINOS. Aloeus Iphimedian uxorem habuit, quae compressa a Neptuno, duos peperit, Othum & Ephialtem: qui digitis novem per singulos menses crescebant. Freri itaque altitudine, caelum voluerunt subvertere; sed confixi sunt Dianae & Apollinis telis. Aloïdas autem sic dixit, ut de Hercule Amphitryoniades dicimus. Hoc in Odyssaea Homerus scribit: *Τῷ δ' ἔμετ' Ἰφαιδῶκεν Ἀλωῆος παῖδας ἔπειδ' ἔδ' ὅτε Πρωτόδωκεν μεγάλῳ, καὶ ἔπειδ' ὁ δύο παῖδες μινυθῶδες ἔγινον, ὧς τ' ἐπείθον, τηλέκλειος τ' Εὐφιάτῳ*. GEMINOS. Sui similes.

PIERII.

In antiquis aliquot exemplaribus, *sortes*, legitur; sed *sortes*, in pluribus habetur.

580. TITANIA PUBES. In Rom. cod. *proles*, legitur; sed non displicet *pubes*: quia Heliodus ait, eos centesimum adhuc annum agentes in sinu

E c c c 2

ma-

- Corpora : qui manibus magnum rescindere caelum
 Adgressi, superisque Jovem detrudere regnis.
 585 Vidi & crudelis dantem Salmonea poenas,
 Dum flammās Jovis & sonitus imitatur Olympi.
 Quatuor hic invectus equis, & lampada quassans,
 Per Grajum populos, mediaeque per Elidis urbem
 Ibat ovans, divumque sibi poscebat honorem,
 590 Demens ! qui nimbos, & non imitabile fulmen
 Aere & cornipedum pulsu simularat equorum:
 At pater omnipotens densa inter nubila telum
 Contorsit, (non ille faces, nec fumea taedis
 Lumina) praecipitemque inmani turbine adegit.
 595 Nec non & Tityon, Terrae omniparentis alumnum,

SERVII.

Cer-

585. CRUDELES POENAS. Saevae, nimiae : nam non dicit indignas ferentem, qui sacrilegus fuit. SALMONEA. Salmoneus Aeoli filius fuit : non regis ventorum, sed cujusdam apud Elidem, ubi regnavit : qui, fabricato ponte aereo, super eum agitabat currus, ad imitanda tonitrua : & in quem fuisset jaculatus facem, eum jubebat occidi. Hic postea verum fulmen expertus est.

588. MEDIAEQVE PER ELIDIS URBEM IBAT OVANS. Hinc est indignatio, quod in ea civitate Jovem imitabatur, in qua specialiter Jupiter colitur.

592. Densa inter nubila. Ostendit fulminis causam & originem. TELUM CONTORSIT. Projecit cum impetu.

593. FUMEA LUMINA. Id est, terrena : nam aethereus ignis caret fumo : solo enim splendore viget.

595. NEC NON ET TITYON. Tityus secundum alios filius Terrae fuit ; secundum alios a Terra nutritus ; unde elegit sermonem, quo utrumque significaret : nam *alumnum* dicit. Hic amavit Latonam : propter quod Apollinis confixus est sagittis : & damnatus hac lege apud Inferos, ut ejus jecur vultur exedat. Quanquam Homerus vicissim dicat duos vultures sibi in ejus poenam succedere ; unde haec canit de Tityo : *Καὶ Τίτυος εἶδον, Τάιν ἐξενύδιστον, Κεῖσιν ἐν δαίτῳ, ὅδ' ἐπ' ἰνὶ κῆρτι πέδοντο*. Τάιν δ' οὐκ ἐνέπιδε παρυσίου ἥπαρ ἔσπερον Δείροισιν ὄντοισιν. Sane in usu est *vultur* : licet Cicero *vulturini* dixerit : & Plautus in *Curculione* : *Facit vulturinus quatuor*. Quod quidem potest esse &

derivatum. Ennius : *Vulturis in campo miserum mandebat hominem*. Declinatur autem *hic Tityos*, *hujus Tityi* : sicut *Delos*, *Deli*.

PIERII.

matris lactentis decubuisse : quamquam etiam si non respicias ad Hesiodum, *puber*, pro qualibet juvenum manu non indecenter positum esse dixeris.

589. DIVOMQUE SIBI POSCEBAT HONORES. In antiquis omnibus, quos habuerim, *honorem*, unitatis numero legitur ; ut de una tantum fulminandi scilicet praerogativa intelligatur. Sane vero *honores*, numero multitudinis, pro titulis & dignitatibus poni videas ab auctoribus : *Honores habiti* ; *honores decreti*.

591. ET CORNIPEDUM CURSU SIMULARAT EQUORUM. In codicibus plerisque vetustis, *cornipedum pulsu*, legitur : & *simulares*, uti etiam in Mediceo est, eleganti elocutionis forma : quam lectionem multis exemplaribus inique sublatam animadverti, & litterae vestigio membranis adhuc pertinaciter adhaerescere.

593. NON ILLE FACES NON FUMEA. In antiquis exemplaribus, *nec fumea*.

595. TERRAE OMNIPOTENTIS ALUMNUM. Vetera omnino exemplaria pleraque, *omniparentis*, cum Porcio legunt : quamquam in aliquot ex abasis litterarum apicibus, *omnipotentis*, scriptum animadverti. In Mediceo compendiose scriptum est *omnipotentis* ; sed aliena manu correctum *omniparentis*. Sane vero Arufanus Messus, nisi codex mendosus est, *omnipotentis* videtur agnovisse. Utcunque vero, nequaquam mihi displicet, *omniparentis*, vulgata lectio.

Cernere erat: per tota novem cui jugera corpus
 Porrigitur: rostroque inmanis vultur obunco
 Immortale jecur tundens, fecundaque poenis
 Viscera, rimaturque epulis, habitatque sub alto
 600 Pectore: nec fibris requies datur ulla renatis.
 Quid memorem Lapithas, Ixiona, Pirithoumque?
 Quos super atra silex jam jam labfura, cadentique
 Inminet adsimilis: lucent genialibus altis

S E R V I I.

Au-

596. PER TOTA NOVEM CUI JUGERA COR-
 PUS PORRIGITUR. Quantum ad publicam faciem,
 magnitudinem ostendit corporis; sed illud signi-
 ficat: quia de amatore loquitur, libidinem late
 patere, ut ait supra: *Nec procul hinc partem fusi*
monstrantur in omnem Lugentes campi. Sane de
 his omnibus rebus mire reddit rationem Lucre-
 tius: & confirmat in nostra vita esse omnia, quae
 fingantur de Inferis. Dicit namque *Tityon* amo-
 rem esse, hoc est, libidinem: quae secundum
 Physicos & Medicos in jecore est; sicut risus in
 splene; iracundia in felle: unde etiam exesum a
 vulture dicitur in poenam renasci: etenim libidi-
 ni non satis fit, re semel peracta, sed recrudescit
 semper: unde ait Horatius: *Incontinentis aut Ti-*
tyi jecur. Ipse etiam Lucretius dicit, per eos,
 super quos jamjam casurus imminet lapis, super-
 stitiosos significari: qui inaniter semper verentur:
 & de diis, & caelo, & locis superioribus, male
 opinantur: nam religiosi sunt, qui per reveren-
 tiam timent. Per eos autem, qui saxum volvunt,
 ambitum vult & repulsam significari: quia semel
 repulsi petitores, ambire non desinunt. Per *ro-*
tam autem ostendit negotiatores, qui semper
 tempestatibus turbinibusque volvuntur.

598. FOECUNDAQUE POENIS. Foecunda in
 poenam.

599. RIMATUR. Pascitur, ut: *Rimantur*
prata Caystri. FIBRIS. *Fibrae*, sunt emin-
 tia jecoris.

601. QUID MEMOREM LAPITHAS? Hi populi
 Thessaliae fuerunt, quibus imperabat Ixion, ami-
 cissimus, ut diximus supra, Jovi, Phlegiae fi-
 lius: qui post nubis coitum, fidei in formam Ju-
 nonis, cum se de ejus stupro jactaret, ab irato Jo-
 ve ad Inferos trusus est, & illic religatus ad ro-
 tam circumfusam serpentibus. PIRITHOUM. Et
 hic unus de Lapithis fuit, qui descendit cum The-
 seo ad rapiendam Proserpinam.

603. ADSIMILIS. Valde similis: *ad* enim va-
 cat: & a majoribus ad ornatum adhibebatur, ut
 Horatius: *Qua populus adfusa certis limitibus vic-*
ina refugit Jurgia. Ita *adinvicem*, pro *invenire*,

legimus. LUCENT GENIALIBUS ALTIS. Aliud
 est: Tantalus, rex Corinthiorum, amicus nu-
 minibus fuit, qui, cum frequenter eos suscipe-
 ret, & quodam tempore defuissent epulae, fi-
 lium suum Pelopem occidit, & diis epulandum
 apposuit. Tunc, abstinentibus cunctis, Ceres
 humerum ejus exedit, & cum cum dii per Mer-
 curium revocare ad superos vellent, eburneus ei
 est restitutus humerus, sicut supra: *Humeroque*
Pelops insignis eburno. Ideo autem sola Ceres di-
 citur comesse, quia ipsa est Terra, quae corpus
 resolvit. Per Mercurium autem ob hoc fingitur
 esse revocatus: quod ipse est Deus prudentiae,
 per quam Philosophi deprehenderunt *κατασκευ-*
τικον, vel *μεταψύχασιν*. Tantalus autem hac le-
 ge apud Inferos dicitur esse damnatus; ut in Eri-
 dano Inferorum stans, nec undis praesentibus,
 nec vicinis ejus pomariis perfruatur. Quemad-
 modum & Homerus in Odyss. scribit: *Καὶ γὰρ*
Τάνταλον αἰτῶναι χαλεπὸν ἔλγει ἔχοντα, Ἐκείν' ὦ
λίμην, ἔδ' ἐπεσέτα' ἄν' ἑρμῆν. Στάτο δ' ἐδὲ φέρον
πείθει δ' οὐκ ἔχειν ἐλέσθαι. Per haec autem ava-
 ritia significatur, ut etiam Horatius: *Tantalus*
a labris sitiens fugiensia caprat Flumina. Quid
 rides? *mutato nomine de te Fabula narratur*. GE-
 NIALIBUS. Veluti genialibus: nam *geniales le-*
li proprie sunt, qui sternuntur puellis nubenti-
 bus: dicti a generandis liberis.

P I E R I I.

597. ROSTROQUE IMMANIS VULTUR OBUN-
 CO. In Romano, & aliquot aliis codicibus
 antiquis, *vultur abunco*, legitur: in Mediceo
adunco habetur.

598. JECUR TUNDENS. In antiquis fere om-
 nibus exemplaribus, quae tractarim, *tundens*,
 habetur: pro, decerpens, & leviter abrodens.
 Sunt tamen, quibus *tundens*, ut in Mediceo
 est, magis placeat: nempe quia ejusmodi est
 gestus avium pascentium: vel ut cum eo con-
 veniat, quod dictum est *immortale jecur*, adeo
 ut non abrodi, sed tundi tantum a vulture vi-
 deretur.

E e e e e 3

Aurea fulcra toris, epulaeque ante ora paratae
 605 Regifico luxu. Furiarum maxima juxta
 Adcubat, & manibus prohibet contingere mensas:
 Exsurgitque facem attollens, atque intonat ore.
 Hic, quibus invisi fratres, dum vita manebat,
 Pulsatusve parens, & fraus innexa clienti;
 610 Aut qui divitiis soli incubuere repertis,
 Nec partem posuere suis, quae maxima turba est:
 Quique ob adulterium caesi: quique arma secuti
 Impia, nec veriti dominorum fallere dextras,

SERVII.

604. AUREA FULCRA. Quibus fulcimur, id est, sustinemur.

605. REGIFICO LUXU. Regali ambitu. FURIARUM MAXIMA. Id est, saevissima, hoc est, fames, ut: *Vobis Furiarum ego maxima pando*. Unde & famem praenuntiat, ut hanc esse Furiarum maximam doceat.

606. ET MANIBUS. Illorum scilicet, non suis.

607. FACEM ATTOLLENS. Injiciens ignem avaritiae, ut ablineant.

608. QUIBUS INVISI FRATRES. Haec quidem constat dicta esse generaliter. Possunt tamen & ad speciem trahi: ut Aegyptum & Danaum; Atreum & Thyesten; Eteoclem & Polylicem, significare videatur. Bene autem dicendo *invisi*, per id, quod leve est, etiam majora complexus est.

609. PULSATUSVE PARENS. Item quod levius est dixit, parricidii comparatione. Possimus autem Oedipum accipere Laii extinctorem. AUT FRAUS INNEXA CLIENTI. Ex lege duodecim tabularum venit, in quibus scriptum est: *Patronus, si clien. i fraudem fecerit, sacer esto*. Si enim *clientes* quasi *clientes* sunt; patroni quasi patres: tantum est, clientem, quantum filium, fallere. Et hoc posse fieri, ex Horatii dictis intelligimus, qui, cum loqueretur de avaris potentibus, ait de vicino cliente: *Revellis agri terminos: & ultra limites clientium Salis avarus, pellitur pater. In sinu ferens deos*. Urbano tamen hoc displicet: & dicit rariū esse hoc, magisque contrarium; cum magis patronos decipiant frequenter clientes. Vult autem intelligi praevaricatores, qui patroni sunt clientum, quos nunc *susceptos* vocamus.

611. NEC PARTEM POSUERE SUI. Bene addidit *suis*, id est, cognatis, affinibus. Haec enim fuerat apud majores donandi ratio; non profusa passim: nam hoc est velle inaniter perdere:

In-

unde Cicero ait in libris Legum: *Stipem prohibeo: nam augeat superstitionem & exaurit domos. Dignis igitur largiendum est*. Unde Horatius: *Cur egos indignus quisquam, se divite?* id est, indignus paupertate.

612. OB ADULTERIUM CAESI. Si occisi, Aegyptum significat, Thyestae filium; si re vera caesi, Sallustium, quem Milo deprehensum sub servi habitu verberavit in adulterio suae uxoris Faustae, filiae Syllae. QUIQUE ARMA SECUTI IMPIA, NEC VERITI DOMINORUM FALLERE DEXTRAS. Hoc loco videtur blandiri Augusto: quia contra Caesarem, patrem ejus, multi, quibus ignovit, arma susceperant. Est namque ejus dictum: *Dare quidem se veniam Pompejanis; sed ab ipsis quandoque esse periturum*. Ut arma impia, civilia dixerit, vel ea, quae moverunt Pompejani contra acceptae veniae fidem; sed non procedit: nam si arma impia dixit bellum civile, tangit & Augustum & Caesarem, qui & ipsi civilia bella tractarunt. Item si culpatur eos, qui contra fidem datae veniae dimicarunt, tangit Augustum: nam transierunt ad eum ab Antonio duo millia equitum, per quos est victoriam consecutus. Horatius: *Ad hunc frementes verterunt bis mille equos Galli canentes Caesarem*. Fecit praeterea injuriam Augusto vel Caesari, si eos *dominos* dixit; quod apud majores invidiosum fuit: unde Tullius: *Dominante Sylla: nam Patres patriae dicebantur, non domini*. Juvenalis: *Roma parentem, Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit*. Melius ergo est, ut bellum a Sexto Pompejo, Pompeii filio, in Siculo freto gestum accipiamus: nam occiso patre Siciliam tenuit: & collectis inde servitiis vastavit sex annis ultro citroque Siciliam: postea victus est ab Augusto & Agrippa. Horatius: *Minae urbi vincula, quae detraheras Servus amicus perfidis*. Et hoc sensu tam arma impia, quam dominorum congruit commemoratio.

PIERII.

Inclusi poenam expectant. Ne quaere doceri
 615 Quam poenam, aut quae forma viros, fortunave merfit.
 Saxum ingens volvunt alii, radiisque rotarum
 Districti pendent: sedet, aeternumque sedebit,
 Infelix Theseus: Phlegyasque miserrimus omnis
 Admonet, & magna testatur voce per umbras:
 620 Discite justitiam moniti, & non temnere divos.
 Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
 Inposuit, fixit leges pretio atque refixit.
 Hic thalamum invasit natae vetitosque hymenaeos.

SERVII.

614. POENAM EXPECTANT. Quod gravius est: nam in expectatione & praesens metus est, & dolor faturus. In ipsa autem poena, solus est dolor.

615. FORMA VIROS. Regula: singulis enim sceleribus statuta sunt supplicia ex more Romano, quem sequitur.

616. SAXUM INGENS VOLVUNT ALII. Sisyphum dicit, qui deorum consilia hominibus publicavit; qualis ab Homero describitur: *Καὶ μὲν Σίσυφος αἰσάδην, κρυπὴν ἄλγος ἔχοντα, Δαίτη βαρύνει τελευτῶν ἀνθρώπων.* H' τοὶ δ' αὖτε σκυδαλεμόνων χερσὶν ἐπὶ πείρῃσι Λαερτιάδῃ ὀδυσσεὺς κατὰ λόφον. **RADIISQUE ROTARUM.** Ixionem dicit, ut alibi ostendit: *Atque Ixionii vento rota consistit orbis.* Licet supra dixerit: *Quos super astra flexa:* nam de his fabulis variae sunt in ipsis auctoribus opiniones.

617. AETERNUMQUE SEDEBIT INFELIX THESEUS. Contra opinionem: nam fertur ab Hercule esse liberatus: quo tempore eum ita abstraxit, ut illic corporis eius relinqueret partem. Frequenter enim variant fabulas poetae. Hippolytum Virgilius liberatum ab Inferis dicit; Horatius contra: *Neque enim Diana pudicum liberat Hippolytum.*

618. PHLEGYASQUE MISERRIMUS OMNES ADMONET. Si *Phlegyas* est nominativus singularis, hoc dicit: Phlegyas omnes admonet apud Inferos poenas ferentes. Si autem *Phlegyas* accusativus pluralis est, Theseum omnes Phlegyas admonentem debemus accipere. Hi namque secundum Euphorionem populi insulani fuerunt, satis in deos impii & sacrilegi; unde iratus Neptunus percussit tridente eam partem insulae, quam Phlegyaene tenebant: & omnes obruit. *Phlegyas* autem, Ixionis pater, habuit Coronidem filiam, quam Apollo viciavit; unde suscipit Aesculapium. Quo pater dolens, incendit

Hoc

Apollinis templum, & ejus sagittis est ad Inferos trusus. Statius: *Phlegyam subter cava saxa latentem Aeterno premis accubitu.*

620. DISCITE JUSTITIAM. Hoc est, vel nunc in poenis locati.

621. VENDIDIT HIC AURO PATRIAM. Etiam haec, licet generaliter dicantur, habent tamen specialitatem; nam Lathenes Olynthum Philippo vendidit; Curio Caesari de H. S. Romam. De quo Lucanus: *Gallorum captus spoliis & Caesaris auro.* Et illud: *Emere omnes; hic vendidit urbem.*

622. FIXIT LEGES PRETIO, ATQUE REFIXIT. Possimus Antonium accipere, secundum Cicero-nem in Philippicis. **FIXIT** autem ideo, quia incisae in aereis tabulis leges affigebantur parietibus.

623. HIC THALAMUM INVASIT NATAE. Thye-stes Pelopeae filiae; unde Aegythus natus est; item Cinyras filiae Myrrhae, de qua natus est Adonis: nam quod Donatus dicit, nefas est credi, dictum esse de Tullio: quod convitium a Sallustio, Cicero-nis inimico, natum est, qui de illo inquit: *Filia matris pellex: VETITOSQUE HYMENAEOS.* Legibus scilicet; nam dicendo *Vetitos*, ostendit fuisse non *vetitos*, ut est apud Persas hodieque; unde Catullus ait de concumbentibus cum matre Persis: *Nam magus ex matre & gnato signatur oportet: Si vera est Persarum impia religio.* Unde Donatus male ait: *Natura & legibus veti-tor.*

PIERII.

602. SILEX JAM JAM LAPSUM CADENTIQUE IMMINET ASSIMILIS. In codicibus plerique veteribus *que* particula post participium *cadenti* vel minime notata est, vel sublata: in aliquot aliena manu adscripta. Est & *lapsura*, per characteristicon sui thematis, de quo alibi.

604. EPULAEQUE ANTE ORA PARATAE. In Rom. cod. legere est, *paternae*, quasi ad simulata es-

- Ausi omnes inmane nefas, ausoque potiti.
 625 Non, mihi si linguae centum sint, oraque centum,
 Ferrea vox, omnis scelerum comprehendere formas;
 Omnia poenarum percurrere nomina possim.
 Haec ubi dicta dedit Phoebi longaeva sacerdos:
 Sed jam age, carpe viam, & susceptum perface munus
 630 Acceleremus, ait. Cyclopum educta caminis
 Moenia conspicio, atque adverso fornice portas.
 Haec ubi nos praecepta jubent deponere dona.
 Dixerat, & pariter, gressi per opaca viarum,
 Corripiunt spatium medium, foribusque propinquant.
 635 Occupat Aeneas aditum, corpusque recenti
 Spagit aqua, ramumque adverso in limine figit.

SERVII.

624. AUSI OMNES IMMANE NEFAS, AUOQUE POTITI. Illic sunt, & qui fecerunt, & qui conati sunt. Dicit autem secundum Romanum ritum, in quo non tantum exitus punitur, sed & voluntas.

625. NON MIHI SI LINGUAE CENTUM SINT ORAQUE CENTUM, FERREA VOX. Lucretii versus sublatus de Homero *ὅν τῷ Πηνελόπειᾳ*. *Quò' εἰ μὴ δίκη μὲν γλῶσσαι, δίκη δ' εἰς ἑστῶτες, φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάρις δ' εἰς ἑστῶτες.* Sed ille *aerea* vox dixit.

626. SCELERUM COMPREHENDERE FORMAS. Ut: *Aus quae forma viros fortunave merfis.*

629. PERFICE MUNUS. Hoc est ramum redde: nam supra ait: *Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus insituit.*

630. CYCLOPUM EDUCTA CAMINIS. Hoc est magna: ita enim cujuslibet rei magnitudinem significabant, adeo ut Statius Argivorum muros ab ipsis idicat esse perfectos.

631. FORNICE. Arcu. Cicero: *Vidit ad ipsum fornitem Fabianum.*

634. CORRIPIUNT SPATIUM. Raptim peragunt.

635. OCCUPAT AENEAS ADITUM. Ingreditur, sicut supra diximus. RECENTI. Semper fluenti: & dixit hoc propter paludem Scygem.

636. SPAGIT AQUA. Purgat se: nam inquinatus fuerat, vel aspectu Tartari: vel auditu scelerum atque poenarum: & *spargit*, quia se Inferis purgat: nam superis immolaturi corpus abluunt, ut supra: *Donec nos flumine vivo Abluere.*

PIERII.

esset ea edulii species, quam pater ex filio dis condierat; sed omnino *paratae*, magis eruditis auribus satisfacit.

627. ATQUE INTONAT ORE. Nonnulli codices, *inceptas*, legunt; sed multo majoris horribilitatis est *intonas*, dicere.

613. DOMINORUM FALLERE DEXTRAS. In antiquis aliquot exemplaribus, *dextram*, unitatis numero; sed melius, *dextras*, quum *dominorum*, itidem multitudinis numero positum sit.

627. PERCURRERE NOMINA POSSEM. In antiquis pene omnibus, *possem*, non invenisse.

630. ACCELEREMUS, AIT, CYCLOPUM EDUCTA CAMINIS. Praeteribo, quod in aliquot antiquis exemplaribus, *hac celeremus*, legitur; quasi viam alteram, qua progrediendum esset, indicarit Sibylla. Illud non fuit dissimulandum, quod varie legitur *educta*: nam codices aliquot, *obducta*, hoc est, circumducta, habent: aliquot absque praepositiva compositione, *ducta*, tantum, ut alibi: *Paras ducere muros*: & apud Livium: *Murum duxit*. Sunt tamen quibus, *educta*, satisfaciatur magis, utpote numerosius, & quod *camini*, de loco positum sit.

631. ADVERSO IN FORNICE PORTAS. Vulgata aliquot exemplaria, *in fornice*; sed codices omnes antiqui, quotquot habui, *adverso fornice*, absque ea praepositione interjecta legunt.

632. HAEC UBI NOS PRAECEPTA JUBENT DEPONERE DONA. Antiqui nonnulli codices, *hic ubi*, legunt; sed *haec dona*, magis omnino placet.

His demum exactis, perfecto munere divae,
Devenere locos laetos, & amoena vireta
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.

640 Largior hic campos aether & lumine vestit
Purpureo; solemque suum, sua sidera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palaestris;
Contendunt ludo, & fulva luçantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.
645 Nec non Threïcius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum:
Jamque eadem digitis, jam pectine pulsat eburno.

SERVII.

Hic

638. AMOENA VIRETA. Virentia: & est satis usurpatum. *Amoena* autem, quae solum amorem praestant, velut si dicas, quasi *amunia*, hoc est, sine fructu, ut Varro & Carminius docent. Alludit autem ad insulas Fortunatas: nam & sequenti hoc indicat versu.

640. LARGIOR HIC CAMPOS AETHER ET LUMINE VESTIT PURPUREO. Non nostro largior; sed quam in caetera Inferorum parte. Aut revera largior, si Lunarem intelligis circulum: nam, ut supra diximus, campi Elysi aut apud Inferos, aut in Insulis Fortunatis, aut in Lunari circulo. Lucanus: *Illic postquam se lumine vero Induit*. Homerus campos Elysi ad insulas Fortunatas esse testatur his versibus: *Αλλ' ο' ἐς Ἠλύσιον πεδῖον. καὶ πύματα γαίης Ἀδάντοιο πέμχουσιν, ὅθι Ζανδὸς Παδάμασδος Τῆ περ ῥήτη βίωτη τίλει ἀνδράποισι, Οὐ γιγντοί, ἔτ' ἀρχαίων πολὺς, ἔτι πότ' ὄμβρος. Ἀλλ' αἰὲ Σιφύροιο λυγυρήονται αἵται Ωκεανὸς αἰνέουσιν, αἶα ψύχαν ἀνδράπων.* SOLEMQUE SUUM. Sibi congruum, ut: *Fessorque sopor suus occupat artus*.

642. PALAESTRIS. Luctationibus. Graece dixit: nam *παλαίαν* luctari dicunt Graeci; unde *παλας*.

643. CONTENDUNT LUDO. Inter se; ludo, non odio. CHOREAS. *Re* corripuit propter metrum. Alibi ait secundum naturam, ut: *Juvas indulgere choreis*. Ergo aut Systolen fecit, aut Antithesin, i pro e ponens; ut pro *χρησ* posuit *χρη*. Nam Graecum est nomen.

645. NEC NON THREÏCIUS LONGA CUM VESTE SACERDOS. Orpheus, Calliopes musae, & Oeagri fluminis filius fuit, qui primus Orgia instituit: primus etiam deprehendit harmoniam, id est, circularum mundanorum sonum,

quos novem esse novimus: e quibus summus, quem *ἀνέστη* dicunt; id est, *sine astris*, sono caret: item ultimus, qui terrenus est. Reliqui septem sunt, quorum sonum deprehendit Orpheus; unde utique septem fingitur chordis. LONGAM autem VESTEM, aut cytharoedi habitum dicit, aut longam barbam: nam e contrario *imberbes*, *investes* vocamus. SACERDOS autem: quia & theologus fuit, & Orphea primus instituit. Ipse etiam homines de feris & duris mites composuit; unde dicitur arbores & saxa movisse, ut diximus supra. Horatius: *Sylvestres homines sacer interpretque Deorum, Caedibus, & visu foedo deterruit Orpheus: Dissus ob hoc lenire tygres, rabidosque leones*.

646. OBLOQUITUR NUMERIS. Dicendo obloquitur, chordarum expressit laudem, quas dicit verbis loquutas: *obloqui* enim non est nisi contra loquentem loqui: non autem *male dicere*, ut alias. NUMERIS. Rhythmi sonis, ut: *Numeros memini, si verba tenerem*. SEPTM DISCRIMINA. Quia omnes chordae dissimiliter sonant.

647. JAM PECTINE PULSAT EBURNO. *Jam*, nunc, Hoc autem *pecten* declinatur, ut *lien*, *carmen*.

PIERII.

638. ET AMOENA VIRETA. In antiquis exemplaribus, *vireta* per *et*, & a viridi actu *viretum*, dictionem esse Grammatici tradunt.

640. LARGIOR HIC CAMPOS AETHER, ET LUMINE VESTIT PURPUREO. In codicibus aliquot antiquis legere est: *Largior hic campus*: inde altero membro, *aether & lumine vestit Purpureo*. In quibusdam aliis: *Largior hic aer campus*: quod veriti sunt ponere aethera apud Inferos, quum tamen & *Solem suum*, & *sua sidera norunt*. Sed vulgata lectio, quae est, *Largior hic campos aether*, magis placet.

F f f f

- Ausi omnes inmane nefas, ausoque potiti.
 625 Non, mihi si linguae centum sint, oraque centum,
 Ferrea vox, omnis scelerum comprehendere formas;
 Omnia poenarum percurrere nomina possim.
 Haec ubi dicta dedit Phoebi longaeva sacerdos:
 Sed jam age, carpe viam, & susceptum perfice munus
 630 Acceleremus, ait. Cyclopum educta caminis
 Moenia conspicio, atque adverso fornice portas.
 Haec ubi nos praecepta jubent deponere dona.
 Dixerat, & pariter, gressi per opaca viarum,
 Corripiunt spatium medium, foribusque propinquant.
 635 Occupat Aeneas aditum, corpusque recenti
 Spagit aqua, ramumque adverso in limine figit.

SERVII.

Ex-

624. AUSI OMNES IMMANE NEFAS, AUSOQUE POTITI. Illic sunt, & qui fecerunt, & qui conati sunt. Dicit autem secundum Romanum ritum, in quo non tantum exitus punitur, sed & voluntas.

625. NON MIHI SI LINGUAE CENTUM SINT ORAQUE CENTUM, FERREA VOX. Lucretii versus sublatus de Homero *ὁ τῷ Β Ἰλιάδῃ*. Οὐδ' εἰ μοι δίκη μὲν γλῶσσαι, δίκη δ' εἰμὶ κτλ. Φωνὴ δ' ἄρρηκτος, καὶ λέγει δ' μοι ἄτορ ὦν. Sed ille *aecea* vox dixit.

626. SCELERUM COMPRENDERE FORMAS. Ut: *Aus quae forma viros fortunave merfis.*

629. PERFICE MUNUS. Hoc est ramum redde: nam supra ait: *Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus Instituit.*

630. CYCLOPUM EDUCTA CAMINIS. Hoc est magna: ita enim cujuslibet rei magnitudinem significabant, adeo ut Statius Argivorum muros ab ipsis idicat esse perfectos.

631. FORNICE. Arcu. Cicero: *Vidit ad ipsum fornicem Fabianum.*

634. CORRIPIUNT SPATIUM. Raptim peragunt.

635. OCCUPAT AENEAS ADITUM. Ingreditur, sicut supra diximus. RECENTI. Semper fluenti: & dixit hoc propter paludem Scygem.

636. SPAGIT AQUA. Purgat se: nam inquinatus fuerat, vel aspectu Tartari: vel auditu scelerum atque poenarum: & *spargit*, quia se Inferis purgat: nam superis immolaturi corpus abluunt, ut supra: *Donc me flumine vivo Abluere.*

PIERII.

esset ea edulii species, quam pater ex filio dis condierat; sed omnino *paratas*, magis eruditis auribus satisfacit.

607. ATQUE INTONAT ORE. Nonnulli codices, *incropat*, legunt; sed multo majoris horribilitatis est *intonas*, dicere.

613. DOMINORUM FALLERE DEXTRAS. In antiquis aliquot exemplaribus, *dextram*, unitatis numero; sed melius, *dextras*, quum *dominorum*, itidem multitudinis numero positum sit.

627. PERCURRERE NOMINA POSSEM. In antiquis pene omnibus, *possim*, non invenisse.

630. ACCELEREMUS, AIT, CYCLOPUM EDUCTA CAMINIS. Praeteribo, quod in aliquot antiquis exemplaribus, *hac celeremus*, legitur; quasi viam alteram, qua progrediendum esset, indicarit Sibylla. Illud non fuit dissimulandum, quod varie legitur *educta*: nam codices aliquot, *obducta*, hoc est, circumducta, habent: aliquot absque praepositiva compositione, *ducta*, tantum, ut alibi: *Pars ducere muros*: & apud Livium: *Murum duxit*. Sunt tamen quibus, *educta*, satisfaciatur magis, utpote numerosius, & quod *caminis*, de loco positum sit.

631. ADVERSO IN FORNICE PORTAS. Vulgata aliquot exemplaria, *in fornice*; sed codices omnes antiqui, quotquot habui, *adverso fornice*, absque ea praepositione interjecta legunt.

632. HAEC UBI NOS PRAECEPTA JUBENT DEPONERE DONA. Antiqui nonnulli codices, *hic ubi*, legunt; sed *haec dona*, magis omnino placet.

His demum exactis, perfecto munere divae,
Devenere locos laetos, & amoena vireta
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.

640 Largior hic campos aether & lumine vestit
Purpureo; solemque suum, sua sidera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palaestris;
Contendunt ludo, & fulva luçantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.
645 Nec non Threicius longa cum veste sacerdos
Obloquitur numeris septem discrimina vocum:
Jamque eadem digitis, jam pectine pulsat eburno.

SERVII.

Hic

638. AMOENA VIRETA. Virentia: & est satis usurpatum. *Amoena* autem, quae solum amorem praestant, velut si dicas, quasi *amunia*, hoc est, sine fructu, ut Varro & Carminius docent. Alludit autem ad insulas Fortunatas: nam & sequenti hoc indicat versu.

640. LARGIOR HIC CAMPOS AETHER ET LUMINE VESTIT PURPUREO. Non nostro largior; sed quam in caetera Inferorum parte. Aut revera largior, si Lunarem intelligis circulum: nam, ut supra diximus, campi Elysi aut apud Inferos, aut in insulis Fortunatis, aut in Lunari circulo. Lucanus: *Illic postquam se lumine vero induit*. Homerus campos Elysios ad insulas Fortunatas esse testatur his versibus: *Αλλ' ο' ἐν Ἠλύσιον πεδίων, καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι τίμχουσιν, ὅθι Ζεὺς Παδάμασθεν Τὴ περ ῥήϊν βίον τεύχεα ἀνδράποισι, Οὐρεϊτοί, ἐτ' ἀρχαίων πολὺς, ἐπὶ πότ' ὀμβροί. Ἀλλ' αἰὲ Σιφύροιο λιγυττόνται αἵται Ωκεανὸς ἀίηςιν, αἶα ψυχὰν ἀνδράπων. SOLEMQUE SUUM. Sibi congruum, ut: *Fessosque sopor sunt occupas artus*.*

642. PALAESTRIS. Luctationibus. Graece dixit: nam *παλαίστρα* luctari dicunt Graeci; unde *παλαστήριον*.

643. CONTENDUNT LUDO. Inter se; ludo, non odio. CHOREAS. Re corripuit propter metrum. Alibi ait secundum naturam, ut: *Juvat indulgere choreis*. Ergo aut Systolen fecit, aut Antithesin, i pro e ponens; ut pro *χρησιν* posuit *χρησιν*. Nam Graecum est nomen.

645. NEC NON THREICIUS LONGA CUM VESTE SACERDOS. Orpheus, Calliopes musae, & Oeagri fluminis filius fuit, qui primus Orphica instituit: primus etiam deprehendit harmoniam, id est, circularum mundanorum sonum,

quos novem esse novimus: e quibus summus, quem *κύριος* dicunt; id est, *sine astris*, sono caret: item ultimus, qui terrenus est. Reliqui septem sunt, quorum sonum deprehendit Orpheus; unde utique septem fingitur chordis. LONGAM AUTEM VESTEM, aut cytharoedi habitum dicit, aut longam barbam: nam e contrario *imberbes*, *inveftes* vocamus. SACERDOS autem: quia & theologus fuit, & Orphica primus instituit. Ipse etiam homines de feris & duris mites composuit; unde dicitur arbores & saxa movisse, ut diximus supra. Horatius: *Sylvestres homines sacer interpretesque Deorum, Caedibus, & visu foedo deterruit Orpheus: Dicitur ab hoc lenire tygres, rabidosque leones*.

646. OBLOQUITUR NUMERIS. Dicendo obloquitur, chordarum expressit laudem, quas dicit verbis loquutas: *obloqui* enim non est nisi contra loquentem loqui: non autem *male dicere*, ut alias. NUMERIS. Rhythmi sonis, ut: *Numeros memini, si verba tenerem*. SEPTEM DISCRIMINA. Quia omnes chordae dissimiliter sonant.

647. JAM PECTINE PULSAT EBURNO. *Jam*, nunc, *Hoc* autem *pecten* declinatur, ut *lien*, *carmen*.

PIERII.

638. ET AMOENA VIRETA. In antiquis exemplaribus, *vireta* per *A*, & a viridi actu *viretum*, dictionem esse Grammatici tradunt.

640. LARGIOR HIC CAMPOS AETHER, ET LUMINE VESTIT PURPUREO. In codicibus aliquot antiquis legere est: *Largior hic campus*: inde altero membro, *aether & lumine vestit Purpureo*. In quibusdam aliis: *Largior hic aer campus*: quod veriti sunt ponere aethera apud Inferos, quum tamen & *Solem suum*, & *sua sidera norint*. Sed vulgata lectio, quae est, *Largior hic campos aether*, magis placet.

F f f f

Hic genus antiquum Teucris, pulcherrima proles,
 Magnanimi heroës, nati melioribus annis,
 650 Ilusque, Assaracusque, & Trojae Dardanus auctor.
 Arma procul, currusque virum miratur inanis.
 Stant terrae defixae hastae, passimque soluti
 Per campos pascuntur equi. Quae gratia currum
 Armorumque fuit vivis, quae cura nitentis
 655 Pascere equos, eadem sequitur tellure repositos.
 Conspicit, ecce, alios dextra laevaue per herbam
 Vescentis, laetumque choro Paeana canentis,
 Inter odoratum lauri nemus; unde superne
 Plurimus Eridani per sylvam volvitur amnis.

SERVII.

Hic

648. HIC GENUS ANTIQUM. Quod non omnes viros fortes in Elysio visos esse commemorat, haec ratio est: quia isti divinos meruerant honores: quod Tydeo, vel his, quos supra memoravit, non contigit: nam ideo *antiquum* addidit: quasi & illis Elysi non contigerint campi, si eis annorum non derogasset vetustas.

649. NATI MELIORIBUS ANNIS. Plerumque enim hominum virtus decoloratur temporis infelicitate. Cicero: *Ut illa laus temporum, non hominum, fuisse videatur.*

650. ILUSQUE ASSARACUSQUE. Trojani reges fuerunt. TROJAE DARDANUS AUCTOR. Hunc in septimo inter deos dicit esse relatum, ut: *Et numerum divorum altaribus auger.* Sed, ut diximus supra, Homerum sequitur, qui inducit simulacrum Herculis apud Inferos visum.

652. DEFIXAE HASTAE. Subaudis inanes. Item ut: *equos inanes.*

653. QUAE GRATIA CURRUM. Detrahit unum *n*, licentia, quae Latinitas Graecos secuta genitivo plurali syllabam aut addit, aut detrahit: hoc loco detraxit, sicut: *Arma virum.* Contra addidit: *Alisum pecudumque genus:* pro *alisum*, sicut Graeci, *Μεγίστην Ελικωνιάδην.*

654. NITENTES. Pingues: ab eo, quod sequitur, id quod praecedat intelligis. Per omnia autem quae dicturus est intelligendum hoc: *Quae gratia suis vivis, eadem sequitur tellure repositos.*

657. PAEANA CANENTES. Proprie Apollinis laudes; quod nunc congruit propter lauri nemus: abusive, omnium deorum: sic Orgia proprie Liberi, abusive, omnium deorum sacra.

658. ODORATUM. Pro, *oderum*, ut supra diximus.

659. UNDE SUPERNE PLURIMUS ERIDANI PER SYLVAM VOLVITUR AMNIS. *Eridanum* Aratus in caelo esse dixit, haud longe a Ceto. Hic & in terris est, qui in Italia, id est, in Venetia Padus vocatur: quem alii etiam ad Inferos volunt tendere; alii nasci apud Inferos, & exire in terras. Ideo autem ista finguntur, quia de Apennini parte oritur, quae spectat Inferum mare, & tendit usque ad Superum. Ergo hic sensus est: Canebant in locis, unde superne, id est, ad superos plurimus Eridani amnis per sylvam volvitur; namque verisimile est: quoniam legimus de Aristeo: *Omnia sub magna labentia flumina terra Spectabat diversa locis.* Et congrue: nam omnis humor ex terrae nascitur venis. Alii Eridanum pro quocumque accipiunt, & dicunt *κατ' ἑξῆς* dictum, nam legimus *Fluviorum rex Eridanus.* Et amant poetae pro appellatione ponere magnae rei proprietatem, ut alibi: *Poculaque inventis Acheloia miscuis viris.* Melius tamen est si distinguamus; *Unde superne plurimus;* unde ad superos plurimus, id est, magnus amnis volvitur per sylvam Eridani, id est, Populos. Fabula namque haec est: Eridanus Solis filius fuit: hic, a patre impetrato curru, agitare non potuit: & cum ejus errore mundus arderet, fulminatus, in Italiae fluvium cecidit: & tunc a luce ardoris sui, Phaeton appellatus est, & pristinum nomen fluvio dedit; unde mixta haec duo nomina inter Solis filium & fluvium invenimus. Postea ejus sorores flendo in Populos versae sunt, ut in decimo: *Populeas inter frondes umbramque sororum.* Et hoc Virgilius: nam alii in alias arbores dicunt.

PIE-

660 Hic manus, ob patriam pugnando volnera passi,
 Quique sacerdotes casti, dum vita manebat,
 Quique pii vates, & Phoebos digna locuti,
 Inventas aut qui vitam excoluere per artis,
 Quique sui memores alios fecere merendo:
 665 Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.
 Quos circumfusus sic est adfata Sibylla;
 Musaeum ante omnis: medium nam plurima turba
 Hunc habet, atque humeris extantem suspicit altis:

SERVII.

Di-

660. HIC MANUS OB PATRIAM PUGNANDO VULNERA PASSI. *Manus*, id est, multitudo eorum, qui ob patriam passi sunt vulnera: & est figurate dictum. Sane animadvertendum illud, quod ait Horatius in Arte poetica: *Et simul Et jucunda Et idonea dicere vitae*. Nullam enim majores nostri artem esse voluerunt, quae non aliquid reipublicae commodaret; unde Virgilius hoc per transitum facit: nam dicendo puniri patriae venditores; contra praemia defensoribus solvi, nihil utique aliud nisi fugienda vitia & sectandas docet esse virtutes: ubi veram fortitudinis definitionem expressit; cum utilitate publica suscipiatur fortitudo; videlicet *ob patriam*: & locum fortitudinis expressit, cum dixit *pugnando*: quia fortitudo, est rerum magnarum & terribilium invasio.

661. SACERDOTES CASTI DUM VITA MANEBAT. Quasi quis castus possit esse post mortem; sed aliud dicit: id est, qui fuerunt casti dum in communione vitae versarentur: nam hi, qui maxima sacra accipiebant, renuntiabant omnibus rebus; nec ulla in his nisi numinum cura remanebat. Herbis etiam quibusdam emasculabantur; unde jam coire non poterant. Dicit ergo eos sacerdotes, qui casti fuerunt, etiam ante sacra suscepta.

662. PII VATES. Vaticinantes, non mendaces. PHOEBOS DIGNA LOCUTI. Aut veridici, qui talia loquebantur, qualia decebant Apollinem. Multi enim mentiebantur, ut in Lucano Phoebas, ad quam Appius Claudius: *Et nobis dabis improba poenas, Et Superis, quos fingis, ait*.

663. INVENTAS AUT QUI VITAM EXCOLERE PER ARTES. Qui erudierunt & ornaverunt vitam per inventa artificia. Significat autem Philosophos, qui aliquid excogitaverunt, unde vita coleretur.

664. QUIQUE SUI MEMORES ALIOS FECERE MERENDO. Et qui aliquos sui memores fecere praestando, id est, beneficium dando relique-

runt sui apud quosdam memoriam, ut: *Nunquam regina negabo Promeritam*, id est, praestitisse. Terentius: *Ego, Carine, neutiquam officium liberi esse hominis puta: cum is nihil promereat, postulare id gratiae poni sibi*.

665. OMNIBUS HIS NIVEA CINGUNTUR TEMPORA VITTA. Per quod eos ostendit meruisse divinos honores; ut diximus supra.

667. MUSAEUM ANTE OMNES. Theologus fuit iste post Orpheum: & sunt variae de hoc opiniones: nam eum alii Lini filium; alii Orphei volunt, cujus eum constat fuisse discipulum: nam ad ipsum primum carmen scripsit, quod appellatur *Crater*.

668. HUMERIS EXTANTEM SUSPICIT ALTIS. Quasi Philosophum, ac si diceret Platonem. Alludit enim poeta: nam Plato ab humerorum dictus est latitudine, quam Graeci *τακτος* vocant. Athleta enim fuit, qui post omnium vicloriam se philosophiae dedit.

PIERII.

651. CURRUSQUE VIRUM MIRANTUR INANIS. In antiquis sane omnibus codicibus, Longobardico excepto, *miratur* est, singulari numero; ut de Aenea tantum id dicatur. Quid enim Sibylla miraretur, quae sibi alias innotuerant?

652. STANT TERRAE DEFIXAE HASTAE. Antiqui plerique codices, *Stant terra defixae*, legunt ablativo casu: utrumque enim dicitur eleganter.

653. PER CAMPOS PASCUNTUR EQUI. In antiquis aliquot exemplaribus, *campum*, legitur unitatis numero; sed non displicet, *campos*, pluraliter, ad amplitudinem indicandam. QUAE GRATIA CURRUM ARMORUMQUE FUIT. Sunt antiqui codices, Mediceus, & alii, in quibus, *currum*, integra dictione scriptum habeatur. Prisciano placet syncopam fieri: neque tamen negat *in* duplex scribi posse, ut fiat synalepha cum subsequente versu.

664. SUI MEMORES ALIOS FECERE. Non placet. F f f f 2 quod.

Dicite, felices animae, tuque, optime vates;
 670 Quae regio Anchisen, qui habet locus? illius ergo
 Venimus, & magnos Erebi tranavimus amnis.
 Atque huic responsum paucis ita reddidit heros:
 Nulli certa domus. Lucis habitamus opacis,
 Riparumque toros & prata recentia rivis
 675 Incolimus. Sed vos, si fert ita corde voluntas,
 Hoc superate jugum; & facili jam tramite sistam.
 Dixit, & ante tulit gressum, camposque nitentis
 Desuper ostentat: dehinc summa cacumina linquunt.
 At pater Anchises penitus convalle virenti
 680 Inclusas animas, superumque ad lumen ituras,
 Lustrabat studio recolens, omnemque suorum
 Forte recensibat numerum, carosque nepotes,

SERVII.

Fa-

669. TUQUE OPTIME VATES. Quia theologus fuit. Et sciendum, hoc loco Sibyllam jam a numine derelictam; unde & interrogat, quod alias non faceret.

670. QUAE REGIO ANCHISEN, QUI HABET LOCUS? Bene & generalitatem requirit & speciem, quo possit facilius inveniri: nam locus in regione est. ILLIUS ERGO. Propter illum, vel causa illius. Ergo autem conjunctio fuit; sed per accentus mutationem in adverbium transit: & est sola particula, quae habet in fine circumflexum. Multi male putant nomen esse indeclinabile: & dicunt positum esse pro causa: (Causa autem, nomen est, quod ponitur pro ratione) qui casus declinatione caret. Graece autem *ἔργον*, vel *ἰσχυρ*.

671. MAGNOS AMNES. Aut magna fluenta: aut quia novem sunt, quae odiosum fuerat commemorare per singula.

673. NULLI CERTA DOMUS. Id est, habitatio, quam animae tamdiu certam habent, quamdiu in corporibus sunt: post quorum solutionem vagantur pro vitae merito in circulis. LUCIS HABITAMUS OPACIS. Varia dicit, quae pro vitae varietate contingunt. In his autem locis Heroum animae eoluntur.

674. RECENTIA RIVIS. Virentia: rivorum scilicet caussa.

676. JUGUM. Ita enim dividuntur montes: in radices, latera, juga, vertices, pro locorum qualitate.

678. DEHINC SUMMA CACUMINA LINQUUNT. Non linquit: hoc enim dicit: Aeneas & Si-

bylla, perducti ad summum, in plana descendunt.

679. PENITUS CONVALLE VIRENTI. Valde virenti, ut: *Penitusque sonantes Accessis scopulos*.

680. INCLUSAS ANIMAS. Non re vera inclusas; sed a multitudine separatas, quo facilius agnoscerentur.

681. LUSTRABAT STUDIO RECOLENS. Circuibat studiose tractans. INCLUSAS autem, aut segregatas: aut secundum ritum antiquum. Multitudinem enim si numerare non poterant, eam in locum certum includebant per partes, & ex unius numero quanta esset videbant. Quod Xerxes de suo fecit exercitu.

682. CLAROSQUE NEPOTES. Posteror: sicut per durus foeminas dicunt.

PIERII.

quod in exemplaribus plerisque veteribus, aliquos, legitur: plus enim est alios dicere.

674. ET PRATA RECENTIA RIVIS. In Rom. codice, *fluvii*, pro *rivis* legitur; sed enim *ri- vi* in caussa sunt, cur prata sint recentia.

675. SI FERT ITA CORDE VOLUNTAS. In codicibus aliquot antiquis, *voluptas*, habetur. Errore, ut puto, quia alibi simili indiligentia *voluptas*, pro, *voluntas*, scriptum animadverti.

676. ET FACILI JAM TRAMITE SISTAM. In codicibus aliquot antiquis, *facili vos tramite*, legitur; sed *jams* in antiquioribus.

Fataque, Fortunasque virum, moresque, manusque.
 Isque ubi tendentem adversum per gramina vidit
 685 Aenean, alacris palmas utrasque tetendit:
 Effusaeque genis lacrimae; & vox excidit ore:
 Venisti tandem, tuaque spectata parenti
 Vicit iter durum pietas? datur ora tueri,
 Nate, tua; & notas audire & reddere voces?
 690 Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum,
 Tempora dinumerans: nec me mea cura fefellit.
 Quas ego te terras, & quanta per aequora vectum
 Accipio! quantis jactatum, nate, periclis!
 Quam metui, ne quid Libyae tibi regna nocerent!
 695 Ille autem: Tua me, genitor, tua tristis imago,
 Saepius occurrens, haec limina tendere adegit.

S E R V I I.

Stant

683. FATAQUE FORTUNASQUE VIRUM, MORESQUE, MANUSQUE. Felicitas enim aut fatalis est, aut fortuita, aut ex virtute descendit.

685. ALACRIS. Ipse alacris. Et sciendum antiquos & alacris & alacer, & aeris & acer, tam de masculino quam de foeminino genere dixisse. Nunc masculino utrumque damus; de foeminino alacer & acer nunquam dicimus; licet Ennius dixerit: *Aestatem Autumnum, post acer hyems fit*: nam inde est alacer.

686. GENIS. Palpebris. Ennius de dormiente: *Imprimisque genae genam*. EXCIDIT ORE. Quasi seni: quod circa Anchisen reservat, ut: *Tantumque nefas patrio excidis ore*.

687. VENISTI TANDEM. Hoc ad affectum pertinet desiderantis. Alias oritur quaestio quod dicit: *Sic equidem ducebam animo*. EXPECTATA. Probata, ut: *Et rebus spectata juventus*. Hoc autem dicit: Tua pietas mihi semper probata, nunc etiam iter durum vicit, scilicet Inferorum.

688. ET NOTAS AUDIRE ET REDDERE VOCES. Familiariter loqui.

690. REBARQUE FUTURUM. Arbitrabar, ratiocinabar esse venturum. Per quod intelligimus fataliter Aeneam ad Inferos descendisse. Non enim nisi fatalia deprehenduntur.

691. NEC ME MEA CURA FEFELLIT. Nec decepit me dulcissimus filius: nam vocativus est mea cura, id est, tu: & dictum est sicut, *Veneris iustissima cura*.

692. QUAS EGO TE TERRAS, ET QUANTA PER AEQUORA VECTUM. Pietatis magnitudo ostenditur, cum pater ejus ingemit casibus.

694. LIBYAE TIBI REGNA NOCERENT. Aut quia de Junone ait Venus: *Haec tanto cessabis cardine rerum*: aut, quod est melius, illud dicit: Timui, ne, dum apud regna Carthaginis voluptatibus vacabas, imperium fatale derelinqueres: unde per transitum insinuat, quod intelligatur, Aeneam in Africa apud Didonem divertisse; cum utrumque constet diversis aetatibus fuisse.

695. TRISTIS IMAGO. Severa, terribilis, ut supra: *Et turbida terret imago*.

696. SAEPIUS OCCURRENS. *Καὶ τὸ συντάμνω* saepius ei dictum intelligimus: aut certe, egit me tua imago ad haec tendere limina, quam saepe videre consuevi.

P I E R I I.

692. QUAS EGO TE TERRAS. Romanus codex, & aliquot alii vetusti, *Quas ego per terras*, legunt. Mihi prior lectio facit satis: quia etiam si per legas, te, pronomen desideraretur.

699. HAEC LIMINA TENDERE ADEGIT. In codicibus aliquot pervetustis, legere est, *adire* corrigis; sed omnino lectio haec ex aliqua paraphrasi desumpta est, pedestris enim & exilis est. Illud vero *tendere adegit*, longe sublimior phrasus & elegantior.

F f f f 3

- Stant sale Tyrrheno classes: da jungere dextram,
 Da, genitor; teque amplexu ne subtrahe nostro.
 Sic memorans largo fletu simul ora rigabat.
 700 Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
 Ter frustra conpressa manus effugit imago,
 Par levibus ventis, volucrique simillima somno.
 Interea videt Aeneas in valle reducta
 Seclusum nemus, & virgulta sonantia silvis,
 705 Lethaeumque, domos placidas qui prae-natat, amnem.
 Hunc circum innumerae gentes, populi-que volabant.

SERVII.

697. STANT SALE TYRRHENO CLASSES. Affectionis est filii, etiam ea indicare, de quibus non interrogatus.

699. LARGO FLETU. Nato ex gaudio.

701. TER FRUSTRA. Saepius: finitus pro infinito. Est autem locus iste ex Homero sumptus: Ως ἴφαι, αὐτὰρ ἰγὼ γ' ἰδιότῃ φρεσὶ μερμηρίζας Μυτρός ἐμὴς ψυχῇ ἰλίην κακὰ τεύχεα. Τεῖς μὲν ἰφάρμυδι δὲ ἰλίην τί με θυμὸς ἀνέγει. Τεῖς ὅ μοι ἐκ χερσὶν σκιῇ ἰκίλον ἢ κ' ὀνείρω, Ἐπτατ' ἐμοὶ δ' ἀχοὶ ὄξυ γινέσκειτο κηρόδι μάλλον.

703. INTEREA VIDET AENEAS. Eirmos est hoc loco, id est, unus sensus protentus per multos versus: in quo tractat de Platonis dogmate, quod in Phaedone positum est πρὸς ψυχῆς, de quo in Georgicis striclim, hic latius loquitur. De qua re etiam Varro in primo Divinarum plenissime tractavit. Hoc autem continet: Aeneas, dum per Inferos pergeret, respexit fluvium quendam loci remotioris, ad quem innumera multitudo tendebat animarum. Interrogavit patrem quis esset fluvius, vel qua ratione ad eum pergerent animae. Pater ait: Lethaeus est; pergunt autem, ut possent & oblivionem patiantur, ut incipiant in corpora velle remeare. Stupefactus Aeneas interrogat: Dic pater, animae, quae per praeteritam vitam tot supplicia pertulerunt, possunt habere votum revertendi in corpora? Non est verisimile, liberatas de corporis carcere ad ejus nexum reverti. Suscepta narratione, haec Anchises exequitur: Primo debere fieri ut redeant; deinde posse; deinde velle: quae, quoniam obscura sunt, aliis subdivisionibus innotescunt. Quid est debere? Cuncta animalia a Deo originem ducunt; quae quia nasci cernimus, revertuntur sine dubio, unde cuncta procreantur. Deinde posse sic probat: quia immortales sunt animae, & sunt quae possunt reverti. Tertium

Ac

est utrum velint: quod dicit fieri per Lethaeum fluvium. Et hoc est, quod dicturus est; sed incidentes quaestiones faciunt obscuritatem.

704. VIRGULTA SONANTIA SYLVAE. Quae est juxta praerupta fluminis.

705. DOMOS PLACIDAS. Campos Elysios. PRAENATAT. Praeterfluit: & contrarie dictum est: nam non natant aquae; sed nos in ipsis natamus. Ennium igitur secutus est, qui ait: *Fluviusque natantes*. Sane de hoc fluvio quaeritur a prudentioribus: utrum de illis novem sit, qui ambiunt Inferos; an praeter novem: & datur intelligi, quod ab illis novem, qui ambiunt Inferos, separatus est: namque volunt eum esse imaginem senectutis: nam animae nostrae vigent & alacres sunt, & plenae memoria a pueritia usque virentem senectam, postea, in nimia senectute, omnis memoria labitur: qua lapsa, mors intervenit, & animae in aliud corpus revertuntur. Unde fingunt poetae, animas Lethaeo hausto in corpus redire. Ergo *Lethaeus*, est obli-vio, morti semper vicina. Lethaeum autem *πρὸς τὸ λίσθαι* constat, id est, oblivione, esse dictum.

706. GENTES POPULIQUE. Innumerarum gentium & populorum animae.

PIERII.

699. SIMUL ORA RIGABAT. In antiquis plerisque, *rigabant*, plurali numero est; sed de Aenea tantum hoc dictum volunt multi, quod absurdum dicunt dare lacrimas Anchisae in beatorum jam numerum adscito; sed fecit hoc Poeta ad affectum mutuae pietatis exprimendum.

704. SECLUSUM NEMUS. In Rom. cod. *reclusum*, legitur; sed enim Virgilius hujus dictionis primatui libentius corripere solet. VIRGULTA SONANTIA SILVIS. Servius *silvae* legit: & Romanus illi codex adstipulatur. Reliqui etiam

Ac veluti in pratis, ubi apes aestate serena
Floribus insidunt variis, & candida circum
Lilia funduntur: strepit omnis murmure campus.

710 Horrescit visu subito, causasque requirit
Inscius Aeneas, quae sint ea flumina porro,
Quive viri tanto complerint agmine ripas.

Tum pater Anchises: Animae, quibus altera fato
Corpora debentur, Lethaei ad fluminis undam
715 Securos latices & longa oblivia potant.
Has equidem memorare tibi atque ostendere coram,
Jampridem hanc prolem cupio enumerare meorum:
Quo magis Italia mecum laetere reperta.

SERVII.

O

708. FLORIBUS INSIDUNT. *Infido illi rei, ut: Infidas quantus miserae deus. Infesto autem illam rem, ut: Nulli fas casto sceleratum infestare limen.*

709. CIRCUM LILIA FUNDUNTUR. Hoc est, funduntur circum flores; *Lilia* autem pro quibullibet floribus, speciem pro genere posuit.

711. FLUMINA PORRO. Longe remota: & est Graecum adverbium, scilicet *πορρον*. Bene autem Aeneam longe a Lethaeo facit: quia adhuc juvenis est.

712. AGMINE. Cursu, impetu: per quod ostendit cito iri ad senectam: quia tota celeritate usus labitur vitae.

713. ANIMAE, QUIBUS ALTERA FATO CORPORA DEBENTUR. Sciendum, non omnes animas ad corpora reverti. Aliquae enim propter vitae merita non redeunt; aliquae redeunt propter malam vitam; aliquae propter fati necessitatem.

714. LETHAEI AD FLUMINIS UNDAM SECUROS LATICES ET LONGA OBLIVIA POTANT. Si anima aeterna est, & summi spiritus pars: qua ratione in corpore non totum videt; nec est tantae vivacitatis, ut omnia possit agnoscere? quia, cum coeperit in corpus descendere, potat stultitiam & oblivionem: unde non potest implere culmen numinis sui, propter naturae suae oblivionem. Obliviscitur autem, secundum poetas, praeteritorum; secundum Philosophos, futuri: unde medium tenuit dicendo OBLIVIA. Docent autem Philosophi, quid anima, ad ima descendens, per singulos circulos perdat, unde etiam disputantes de ratione Mathematici, fingunt, quod singulorum numinum potestatibus corpus & anima nostra

connexa sunt, ea ratione: quia, cum descendunt animae, trahunt secum torporem Saturni, Martis iracundiam, libidinem Veneris, Mercurii lucri cupiditatem, Jovis regni desiderium: quae res faciunt perturbationem animabus; ne possint uti vigore suo & viribus propriis.

716. SECUROS LATICES. Qui securos faciunt, id est, sine cura, *εὐρηστους*, ut morbos *pallidas* dicimus, quod pallidos faciunt.

717. JAMPRIDEM. Ex quo ait: *Tum genus omne tuum, & quae dentur moenia discer.*

PIERII.

etiam variant. Advertendum autem, *filvae*, apud Servium accipi genitivo casu. In Mediceo *filvis* habetur.

712. QUIVE VIRI TANTO COMPLERINT AGMINE RIPAS. In vetustis quibusdam exemplaribus legere est, *quidve*, hoc est, quorsum, quam de causa; sed non ita placet. In aliquot aliis, *quique viri*, habetur: quod rectius mihi succedere videtur, *quae flumina, quique viri*. Est & *complerens*, finitivo modo, in bona codicum antiquorum parte. In aliquot, ut in Mediceo, *complerent*, per 2. Nusquam vero *complerens*, per 1 legi.

718. QUO MAGIS ITALIA TANDEM LAETERE REPERTA. In codicibus aliquot antiquis, *laetare* imperativo modo: deque re praesenti, ad solidiorem gaudii causam. In omnibus deinde pro *tandem*, uno exemplo, *mecum*, scriptum est. In Romano totus versus ita mutatus, *Quo magis Italiam mecum laetare repertam*. Jam enim in Italiam descenderat Aeneas, eamque repertam esse plurimum gaudebat; sed eo magis gaudendum ait Anchises, quod non tan-

O pater, anne aliquas ad caelum hinc ire putandum est
 720 Sublimis animas, iterumque ad tarda reverti
 Corpora? quae lucis miseris tam dira cupido?
 Dicam equidem; nec te suspensum, nate, tenebo:
 Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.
 Principio caelum ac terras, camposque liquentis,

SERVII.

Lu-

719. PATER. Nova brevitatis: nam dicendo *pater*, qui loquatur, ostenditur. AD CAELUM HINC IRE PUTANDUM EST. Miscet Philosophiae figmenta poetica: & ostendit tam quod est vulgare, quam quod continet veritas & ratio naturalis: nam secundum poetas hoc dicit: credendum est, animas ab Inferis reverti posse ad corpora? ut *caelum*, superos intelligamus, id est, nostram vitam. Secundum Philosophos vero hoc dicit: credendum est, animas corporis contagione pollutas ad caelum reverti?

720. SUBLIMIS ANIMAS? Non omnes; sed sublimium. AD TARDA REVERTI CORPORA? Animae comparatione, qua velocius nihil est: uno enim momento potest universa discurrere.

721. QUAE LUCIS MISERIS TAM DIRA CUPIDO? Ut id desiderant, propter quod se sentiunt poenis apud Inferos, dum purgantur, dedisse, scilicet vitam.

722. SUSPENSUM. Sollicitum, incertum, ut: *Multo suspensum numine ducit.*

723. SUSCIPIT ANCHISES, ATQUE ORDINE SINGULA PANDIT. Hysteron proteron. Post hunc enim versum sequi debuit: *Dicam equidem; nec te suspensum nate tenebo.*

724. PRINCIPIO CAELUM AC TERRAS, CAMPOSQUE LIQUENTES. Interrogatus Anchises, quare animae velint reverti ad corpora, quasi aliud dicit, tamen illuc recurrit, quod Graece *παντα* dicitur, id est, *omne quod est*. Quatuor sunt elementa: terra, aer, aqua, aether; & Deus. Praeter haec nihil est aliud: & hoc mundum non possumus dicere: nam mundus non est totum. Ergo Deus est quidam spiritus divinus, qui per quatuor infusus elementa gignit universa. Igitur si de elementis & Deo nascuntur omnia, unam originem habent, & par est natura omnium. Sed videamus; quid in nobis est a Deo: & quid a quatuor elementis? Quantum datur intelligi, ab elementis habemus corpus; a Deo animam: quod ideo probatur: quia est in corpore, terra, humor, anhelitus, calor; (quae omnia videntur, sicut etiam elementa) animus invisibilis est, sicut etiam Deus, unde originem ducit. Illa praeterea irrationabilia sunt, sicut corpus: contra Deus habet consilium, sicut

etiam animus. Deinde, elementa mutantur, quod est eorum proprium, sicut etiam corpus, quod inde originem ducit. Contra, Deum non perire manifestum est; ergo nec animus perit, qui inde originem ducit: nam pars semper sequitur genus. Huc igitur tendit primam intentionem suam, ut animos immortales diceret. Sed occurrit illud: Si immortales sunt, & unum habent principium; qua ratione non omnia animalia sentimus similiter? Et dicit, non esse in animis dissimilitudinem, sed in corporibus, quae, prout fuerint vel vivacia, vel torpentia, ita & animos faciunt: quod potest etiam in uno eodemque corpore probari. In sano enim corpore alia est vivacitas mentis; in aegro pigrior: insanis invalida & ratione carens, ut in phreneticis cernimus; adeo, cum ad corpus venerit, non natura sua utitur, sed ex ejus qualitate mutatur. Inde Afros versipelles; Graecos leves; Gallos pigrioris videmus ingenii: quod natura climatum facit, sicut Ptolemaeus apprehendit, qui dicit, translatum ad aliud clima hominem naturam ex parte mutare: de toto enim non potest: quia in principio accepit sortem corporis sui. Ergo anima pro qualitate est corporis. Et qua ratione res melior est in potestate deterioris? Atqui divinus animus debuit corpus habere in potestate; non mortale corpus naturam animi corrumpere. Sed hoc ideo fit, quia plus est quod continet, quam quod continetur: ut si leonem includas in caveam, impeditus vim suam non perdit; sed exercere non potest: ita animus non transit in vitia corporis, sed ex ejus conjunctione impeditus, nec exercet vim suam. Occurrit & illud: Omne quod corrumpitur, aeternum non est: si animus insanit, irascitur, desiderat, timet, caret aeternitate, cui sunt ista contraria: nam passio aeternitatem resolvit. Quod ideo falsum esse dicimus: quia animus nihil per se patitur; sed laborat ex corporis conjunctione. Et aliud est, per suam naturam corrumpi; aliud per contactum rei alterius. Videmus enim tale aliquid, ut in lucerna, quae per se clara est, & locum, in quo est, sine dubio illuminat; sed, si qua re tecta fuerit &

725 Lucentemque globum Lunae, Titaniaque astra,
 Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
 Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
 Inde hominum pecudumque genus, vitaeque volantum,
 Et quae marmoreo fert monstra sub aequore pontus.
 730 Igneus est ollis vigor, & caelestis origo

SERVII.

Ser

& inclusa, non perdit splendorem proprium, qui in ea est (remoro namque impedimento apparet) nec tamen, quia impeditus est ejus vigor, ideo etiam corruptus. Ita ergo & animus, quamdiu est in corpore, patitur ejus contagiones; simul atque deposuerit corpus, recipit suum vigorem, & natura utitur propria. Si ergo propriam recipit naturam, quare poenas apud Inferos patitur? ideo, quia res, quae simul diu fuit, non potest, deposita ipsa re, statim ad suum nitorem reverti: ut, si speciem candidam in lutum polluas, & eam statim auferas, non idcirco sordibus caret; sed abluitionem requirit, ut in pristinum nitorem possit redire; sic anima, ex eo, quo datur corpori, inquinata, etiam si corpus deponat, necesse habet purgari. Si ergo purgantur, & recipiunt naturam suam, cur volunt reverti? Quia potant (inquit) obliviam. Est etiam illud ambiguum; nam aut praeteritarum obliviscuntur poenarum; aut certe, ut ignarae futuri, habent redeundi desiderium in corpora, quod sine passione non fit: nam animus, in quo est passio, meretur reverti. CAELUM. Proaere, & aethere posuit, ut: *Jam caelum terrasque. Camposque liquentes.* Id est, maria.

725. LUCENTEMQUE GLOBUM LUNAE. Ideo usus est participio, ut ostendat eam suum lumen non habere: nam *lucens*, est quod aliunde illuminatur; *lucibile*, quod per se lucet, ut *pasulum* & *patens*; *pasulum*, est quod semper patet: *patens*, quod & aperitur & clauditur, ut oculus. GLOBUM autem ideo, quia dicitur Luna *σφαῖρα* esse. TITANIAQUE ASTRA. Aut stellas dicit: aut Solem, quem & supra unum fuisse de Titanibus diximus.

726. SPIRITUS. Divinus scilicet: & unum est, sive mentem dicat, sive animum, sive spiritum. INTUS ALIT. Vegetat, & in aeternitatem custodit: quia mixtus est, & nulla pars est elementi sine Deo. PER ARTUS. Per elementa, quae membra sunt mundi: corporalia namque sunt: quippe quae possunt videri.

727. MENS AGITAT MOLEM. Magnitudinem mundi mens agitat: & si, ut Cicero dicit in Tusculanis, *aeternum est, quidquid in aeterno motu est*, sine dubio etiam animus aeternus est:

semper enim in motu est; adeo ut ne nobis quidem quiescentibus conquiescat. MAGNO SE CORPORE MISCET. Aut Antiptosis est, pro corpori, ut: *Haeret pede per, densusque viro vir*: quod potius credendum est: aut certe secundum eos locutus est, qui dicunt Deum corporalem esse: & eum ita definiunt, *τῷ περὶ*, id est, *ignem sensualem*. Quod si verum est, corpus est, nec per Antiptosim dixit; sed per definitionem, *magno corpore*, id est, non communi.

728. INDE HOMINUM PECUDUMQUE GENUS. De quatuor elementis, & Deo.

730. ET CAELESTIS PRINCIPIO SEMINIBUS, QUANTUM NON NOXIA CORPORA TARDANT. Quod supra diximus: In tantum quidem in omnibus viget pars divinitatis, in quantum finit corporum qualitas.

PIERII.

tantum erroribus finis sit impositus, quodque sedes fato debitae jam apprehensae; sed quod praeter haec tot illustres viri sint ex suo genere propagandi, totque & tantae sanguini suo accessiones praeparatae: quocirca, *Lactare*, ait, *magis ac magis*.

720. ITERUMQUE AD TARDA REVERTI CORPORA. In codicibus aliquot antiquis, *intarda*, legere est. Utrumque placet.

721. QUAE LUCIS MISERIS TAM DIRA CUPIDO? In codic. aliquot antiquis, *cupido est*, una plus dictione legitur; sed absque ea suavius.

723. SUSPICIT ANCHISES. In probatoribus codicibus antiquis, *suscipit*, habetur: quod significat respondet. Et in evangelica lectione, multa eo modo reponenda animadvertas: recte quidem prius traducta, sed imperitia saeculi postmodum corrupta. Huic vero lectioni Prisciani etiam subscribit auctoritas dicentis: *Ἰδὲ ὑπολαβὼν ἰὼν*. Nos, *suscipiens*, inquit. Hinc Virgilius: *Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit*: pro, respondit ad interrogationem Aeneae.

724. PRINCIPIO COELUM AC TERRAS. In Romano codice, *Terram*, unitatis numero scriptum est. Alibi tamen eadem pene sententia dictum: *Deum ire per omnes Terrasque tractusque maris, coelumque profundum*.

G E E E

Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
 Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
 Hinc metuunt, cupiuntque: dolent, gaudentq; neq; auras
 Despiciunt clausae tenebris & carcere caeco.

735 Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
 Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
 Corporeae excedunt pestes: penitusque necesse est
 Multa diu concreta modis inolescere miris.

Ergo exercentur poenis, veterumque malorum
 740 Supplicia expendunt. Aliae panduntur inanis
 Suspensae ad ventos: aliis sub gurgite vasto

SERVII.

In-

732. TERRENIQUE HEBETANT ARTUS. In quantum non hebetant artus. MORIBUNDAQUE MEMBRA. Morienti similia, hoc est, semper morientia: nunquam enim in eodem statu sunt; sed aut minuuntur, aut crescunt. Ergo animus idem est; sed uti viribus suis non potest, propter corporis conjunctionem.

733. HINC METUUNT, CUPIUNTQUE, DOLENT, GAUDENTQUE. Ex corporis conjunctione, & hebetudine. Varro, & omnes Philosophi, dicunt quatuor esse passiones; duas a bonis opinatis; & duas a malis opinatis rōlus; nam dolere, & timere, duae opiniones malae sunt; una praesentis, altera futuri. Item gaudere, & cupere, opiniones bonae sunt; una praesentis, altera futuri. Haec ergo nascuntur ex ipsa conjunctione; nam neque animi sunt, neque corporis propria: pereunt enim facta segregatione animae a corpore; quam mortem esse deliait, hoc est, *ἀπὸ τοῦ σώματος ὡς ψυχῆς*.

734. NEQUE AURAS DESPICIUNT. Nam, quia cohaerent corpori, obliviscuntur naturae suae, quam *auras* vocavit: scilicet caelestem & divinam. CLAUSAE TENEBRIS, ET CARERE COECO. Definitiones sunt corporis: nam Graeci *δέμας*, quasi *δέσμιος*, corpus vocant, quasi vinculum animi.

735. QUIN ET SUPREMO CUM LIMINE VITA RELIQUIT. Quia, ut diximus, occurrit, debere eas statim post corpus depositum redire in suum vigorem: & dicit non posse: quae enim diu conjuncta sunt, invicem se tenent, & trahunt reliquias sordium antiquarum.

736. NON TAMEN OMNE MALUM. Cedit quidem, sed non omne; nam remanet; quod ut purgetur, necesse est. Inde est, quod dicit: *Eadem sequitur tellure repositos*. Bene autem MI-

SERIS, quæ etiam post corpus habeant corporis sordes; unde est: *Nec funditus omnes Corporeae excedunt pestes*.

738. DIU CONCRETA. Id est, conjuncta & conglutinata. INOLESCERE. Crescere, ut: *Udoque docent inolescere libro*.

739. ERGO EXERCENTUR POENIS. Quia deposito corpore sordes supersunt. Poenas autem minime perferunt animae; sed illius conjunctionis reliquiae, quae fuit inter animam & corpus: nam licet ista duo per se poenas perferre non possint; homo tamen perferit, qui de his duobus est factus.

740. SUPPLICIA EXPENDUNT. Ideo agunt supplicia; non ut animas puniant; sed ut eas peccatis exuant pristinis.

741. ALIAE PANDUNTUR INANES SUSPENSÆ AD VENTOS. Loquitur quidem poetice de purgatione animarum; tangit tamen, quod & Philosophi dicunt: nam triplex est omnis purgatio; aut enim in terra purgantur, quae nimis oppressae sordibus fuerint, deditae scilicet corporalibus blandimentis, id est, transeunt in corpora terrena: & haec igni dicuntur purgari: ignis enim ex terra est, quo exuruntur omnia: nam caelestis nihil perurit. Aut in aqua, id est, transeunt in corpora marina, si paulo melius vixerint: aut certe in aere, transeundo scilicet in aëria corpora; si satis bene vixerint: quod & in Statio legimus, ubi de auguriis tractat: *Sen quia mutatae, nostraeque ab origine versis Corporibus subiere nos*. Unde etiam in sacris Liberi omnibus tres sunt istae purgationes: nam aut taeda purgantur & sulphure; aut aqua abluuntur; aut aëre ventilantur; quod erat in sacris Liberi. Hoc est enim, quod dicit in secundo Georg. *Tibi que Oscilla ex alta suspendens mollia pinn*: nam genus erat purgationis. Id autem & apud Juve-

Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Quisque suos patimur Manis: exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci laeta arva tenemus:

745 Donec longa dies, perfecto temporis orbe,

Concretam exemit labem, purumque reliquit

Aetherium sensum, atque aurai simplicis ignem.

Has omnis, ubi mille rotam volvere per annos,

Lethaeum ad fluvium deus evocat agmine magno:

SERVII.

Sci.

Juvenalem tangitur: *Quoties hinc salis ad illos Umbra venit, cuperent lustrari, si qua darentur Sulphura cum taedis; & si fores humida laurus.* Et in ipsis purgationibus bonorum meritorum secutus est ordinem; ut ante aeriam; inde aquae; post ignis diceret purgationem.

743. **QUISQUE SUOS PATIMUR MANES.** Supplicia varia, quae sunt apud manes; ut si quis dicat, *judicium patimur*, & significet ea, quae in iudicio continentur. Est & aliud veris: nam cum nascimur, duos Genios sortimur; unus est, qui hortatur ad bona; alter, qui depravat ad mala: nec incongrue dicuntur *Genii*; quia, cum unusquisque genitus fuerit, ei statim observatores deputantur: quibus assistentibus post mortem, aut asserimur in meliorem vitam, aut condemnatur in deteriorem: per quos aut vacationem meremur, aut reditum in corpora. Ergo **MANES**, Genios dicit, quos cum vita sortimur. **EXINDE.** Ultima pars orationis est, & in tertia a fine accentum habet, licet penultima longa sit: quod ideo factum est, ut ostenderetur una pars esse orationis, ne praepositio jungeretur adverbio, quod vitiosum esse non dubium est.

744. **PAUCI LAETA ARVA TENEMUS.** Non omnes: qui enim minus purgantur, statim redeunt ad corpora.

745. **DONEC LONGA DIES PERFECTO TEMPORIS ORBE.** Quia etiam post purgationem opus est tempore, ut perseveret in purgatione, & sic redeat. Et quaeritur, utrum animae per apothecolm (de quibus ait: *Pauci laeta arva tenemus*) possint mereri perpetuam vacationem; quod non potest fieri. *Merentur* enim temporis multi, non perpetuitatis: & quae male vixerunt, statim redeunt; quae melius, tardius; quae optime, diutissimo tempore sunt cum numinibus. Paucae tamen sunt, quae & ipsae, exigente ratione, licet tarde, coguntur reverti. **PERFECTO TEMPORIS ORBE.** Finito legitimo tempore.

746. **CONCRETAM.** Affixam & inhaerentem.

AETHERIUM SENSUM. Sydereum, τὸν ἀστέρος ἕρποντα, ignem sensualem, id est, Deum: per quod, quid sit anima, ostendit. **AURAI SIMPLICIS IGNEM.** Non urentis. *Simplicis* autem, nostri comparatione; qui constat de ligno & aere: ille enim *αἰθερ*, per se plenus est & aeternus: quia simplex. Omnia enim *σύνθετα*, id est, *composita*, exitum sortiuntur; unde & atomos, perpetuas dicunt: quia simplices sunt, nec recipiunt sectionem.

748. **HAS OMNES.** Ac si diceret, etiam has omnes; nam supra non omnes dixit; sed *Animae*, quibus altera *fata Corpora debentur*. **ROTAM VOLVERE PER ANNOS.** Exegerunt statutum tempus per annorum volubilitatem. Est autem sermo Ennii.

749. **DEUS EVOCAT.** Non dicit quis, sicut supra: *Dii*, quibus imperium est animarum. Sed alii Mercurium volunt, propter hoc: *Animas ille evocat Orco Pallentes; alias sub Tartara tristia mittit.* Et est ratio: nam *αἰθερ* dicitur, id est, *sensus*, quo Philosophiam, quae haec indicat, intelligimus, quia ipse etiam invenit literas. **AGMINE MAGNO.** Impetu: & dictum est imperative, *ἀναγκάσει*: non enim blanditiis inductae redeunt; sed necessitate quadam coguntur, ut potantes velint reverti.

PIERIT.

733. **NEC AURAS RESPICIUNT.** In antiquis omnibus codicibus quos viderim, eodem exemplo legitur, *neque auras despiciunt*. Alicubi etiam, *respiciunt*, habetur.

747. **ATQUE AURAI SIMPLICIS IGNEM.** Antiqua omnia exemplaria quae legi, *aurae*, quidem legunt: versumque absque collisione scandendum offerunt; sed enim ab eruditis omnibus, *aurai*, trisyllabum receptum video. Et unum hunc inter eos quatuor locos, quibus ea diaeresi Virgilius sit usus, enumerat Valerius Probus.

GGGG 2

750 Scilicet inmemores supera ut convexa revisant,
Rursus & incipiant in corpora velle reverti.

Dixerat Anchises : natumque unaque Sibyllam
Conventus trahit in medios , turbamque sonantem :
Et tumulum capit , unde omnis longo ordine possit
755 Adversos legere , & venientum discere voltus.
Nunc age , Dardaniam prolem , quae deinde sequatur
Gloria , qui maneant Itala de gente nepotes ,
Inlustris animas , nostrumque in nomen ituras ,
Expediam dictis , & te tua fata docebo.

760 Ille , (vides) pura juvenis qui nititur hasta ,

SERVII.

Pro-

750. IMMEMORES . Vel praeteritorum , vel futurorum .

752. DIXERAT ANCHISES . Antedicta de reversione animarum probatio huc tetendit ; ut celebret Romanos , & praecipue Augustum : namque qui bene considerant , inveniunt omnem Romanam historiam ab Aeneae adventu , usque ad sua tempora summam celebrasse Virgilium : quod ideo latet , quia confusus est ordo : nam everso Ilii , & Aeneae errores , adventus , bellumque , manifesta sunt : Albanos autem reges , Romanos etiam consules , Brutos , Catonem , Caesarem , Augustum , & multa ad historiam Romanam pertinentia hic indicat locus . Caetera , quae hic intermissa sunt , in *antiqua* commemorat ; unde etiam in antiquis invenimus , opus hoc appellatum esse non Aeneidem ; sed Gesta populi Romani : quod ideo mutatum est , quia nomen non a parte , sed a toto debet dari .

753. TURBAMQUE SONANTEM . Aut quae tunc propter festinationem sonabat : aut *turbas* perpetuum est epitheton .

754. LONGO ORDINE . Non , quo nati sunt ; sed quo apud Inferos stabant : non enim eo , quo regnarunt , dicturus est ordine .

755. ADVERSOS LEGERE . Considerare , relegere .

756. DARDANIAM PROLEM . Albanos reges , qui tredecim fuerunt de Aeneae & Laviniae genere ; unde ait : *Itala de gente* .

758. ILLUSTRIS . Hoc nomen notitiae fuit , non meriti ; unde etiam in meretricibus invenitur ; nam & nobiles & illustres vocantur . In NOMEN ITURAS . In gentem , ut ipse : *Nomen Echionum , matrisque genus Peridiae* .

760. ILLE (VIDES) PURA JUVENIS QUI NITITUR HASTA . Aeneas , ut Cato dicit , si-

mul ac venit ad Italiam , Laviniam accepit uxorem : propter quod Turnus iratus , tam in Latinum , quam in Aeneam bella suscepit , a Mezentio impetratis auxiliis . Quod & ipse ostendit dicens : *Se satis ambobus , Teucrisque venire Latinisque* . Sed , ut supra diximus , primo bello periit Latinus ; secundo pariter Turnus & Aeneas ; postea Mezentium interemit Ascanius , & Laurolavinium tenuit : cujus Lavinia timeas insidias , gravis confugit ad sylvas ; & latuit in casa pastoris Tyrrhi . Ad quod alludens ait : *Tyrrhique pater , cui regia parent Armena* . Et illic enixa est Sylvium . Sed cum Ascanius flagraret invidia , evocavit novercam , & ei concessit Laurolavinium ; sibi vero Albam constituit : qui quoniam sine liberis periit , Sylvio , qui & ipse Ascanius dictus est , suum reliquit imperium ; unde apud Livium error est , qui Ascanius Albam condiderit . Postea Albani omnes reges , Sylvii dicti sunt , ab hujus nomine : sicut hodieque Romani Imperatores , Augusti vocantur ; Aegyptii , Ptolemaei ; Persae , Arsacidae ; Latini , Murrhani , ut : *Murhanum hic atavos & avorum antiqua sonantem Nomina , per regesque actum genus omne Latinum* . PURA JUVENIS QUI NITITUR HASTA . Id est , sine ferro : nam hoc fuit praemium apud majores ejus , qui tunc primum vicisset in praelio ; sicut ait Varro in libris de Gente populi Romani .

PIERII.

750. SUPERA UT CONVEXA REVISANT . In codicibus aliquot antiquis , *supera in convexa* , est : quod non ita placet .

754. LONGO ORDINE POSSIT . In antiquis plerisque codicibus , *posset* , habetur . Et *Longo ordine* , secus a Servio No-Marcellus interpretatur , *ingenti multisitudine* .

Proxima sorte tenet lucis loca; primus ad auras
 Aetherias Italo commixtus sanguine surget
 Silvius, Albanum nomen, tua postuma proles:
 Quem tibi longaevo serum Lavinia conjux
 765 Educet silvis regem, regumque parentem:
 Unde genus Longa nostrum dominabitur Alba.
 Proximus ille Procas, Trojanae gloria gentis,
 Et Capys, & Numitor, & qui te nomine reddet
 Silvius Aeneas, pariter pietate vel armis
 770 Egregius, si unquam regnandam acceperit Albam.
 Qui juvenes quantas ostentant, aspice, vires!
 Atque umbrata gerunt civili tempora quercu.
 Hi tibi Nomentum, & Gabios, urbemque Fidenam,

SERVII.

Hi

763. SYLVIVS, ALBANVM NOMEN. Quia omnes Sylvi dicti sunt. TUA POSTHUMA PROLES. *Posthumus*, est post humationem parentis creatus. Per hoc autem Aenean cito ostendit esse peritum: & statim infert consolationem dicens.

764. QUEM TIBI LONGAEVO. Id est, Deo: *aeum* enim, proprie aeternitatis est, quae non nisi in deos venit. Ennius: *Romulus in caelo cum diis genitalibus aetum Degit*. Male autem vindicat usus, per quem dixit: *Longaevoque senes*.

766. UNDE. A quo, ut: *Gens unde Latium*: nam posterius ejus fuerunt, qui postea apud Albam regnaverunt civitatem.

767. PROXIMVS ILLE PROCAS. Standi ordine; non nascendi: nam duodecimus fuit. ET CAPYS, sextus est rex Albanorum: item NUMITOR tertiusdecimus fuit.

770. SI UNQUAM REGNANDAM ACCEPERIT ALBAM. Aeneas scilicet Silvius. Et hic ostendit, omnes Albanos reges Sylvios dictos. Recepit autem a tutore, qui ejus invalit imperium: quod ei vix anno quinquagesimo tertio restituit. Et rem plenam historiae per transitum tetigit.

772. CIVILI TEMPORA QUERCU. *Civica* debuit dicere; sed mutavit. At e contra Horatius: *Morsum ex Metello consule civicum*, pro, *civilem*. Quercem autem coronam accipiebant, civilem, qui in bello civem servassent: ideo, quia ante causam vitae in hac arbore hominibus fuit, qui glandibus vescabantur: unde Ovidius in Metam. *Et quae deciderant patula*

Jovis arbore glandes. Unde Jovis arbor dicitur: quasi per quam Jupiter suos aleret populos. Aliae enim erant murales: aliae agoniales, id est, lemniscatae. Muralis dabatur ei, qui prior murum adscendisset.

773. HI TIBI NOMENTUM, ET GABIOS. Hae civitates sunt priscorum Latinorum ab Albanis regibus constitutae: quanquam *Collatiam* Tarquinius constituisse dicatur: qui, ut erat superbus, eam ex collata pecunia constituit: unde & *Collatia* dicta est. Potest tamen fieri, ut ab Albanis fundata sit, aucta a Tarquinio; sicut supra de Tarento diximus: quod Taras fecit, auxit Phalantus. Romam etiam Romulus fecisse dicitur, quam ante Euander condidit, ut: *Tunc pater Euandrus Romanas conditor arcis*. URBEMQUE FIDENAM. *Fidenae* dicuntur, ut *Thebae*; sed dixit ut Juvenalis: *Atque vetus Thebe centum jaces obruta portis*: nam varietati studet: unde etiam ait *Pometior*, cum dicatur numero singulari *Pometia*.

PIERII.

761. ITALO COMMIXTUS SANGUINE SURGET. Sunt codices admodum antiqui, in quibus legere est, *Italo mixtus de sanguine*. Vulgata tamen lectio plures fautores habet.

768. ET QUI TE NOMINE REDDET. In Romano codice, *reddas*, legitur, optativo modo non inveniunt.

772. ATQUI UMBRATA GERUNT CIVILI TEMPORA QUERCU. Antiqui omnes codices quotquot legi, *atque umbrata*, per conjunctionem copulativam, non per *at*, & relativum *qui* scriptum habent.

G E E E E 3

Hi Collatinas inponent montibus arces,
 775 (Laude pudicitiae celebres, addentque superbos)
 Pometios, Castrumque Inui, Bolamque, Coramque.
 Haec tum nomina erunt, nunc sunt sine nomine terrae.
 Quin & avo comitem sese Mavortius addet
 Romulus; Assaraci quem sanguinis Ilia mater
 780 Educet. Viden' ut geminae stant vertice cristae,
 Et pater ipse suo superum jam signat honore?
 En, hujus, nate, auspiciis illa inclita Roma
 Imperium terris, animos aequabit Olympo,
 Septemque una sibi muro circumdabit arces,

SERVII.

Fe-

776. CASTRUMQUE INUI. *Inuium*, est in Italia civitas, *Castrum novum* dicitur. De hac autem ait, *Castrum Inui*, id est, Panos, qui illic colitur. *Inuus* autem Latine appellatur, Graece Πᾶν; item Εἰρύλας Graece, Latine *Incubo*: idem Faunus: idem Fatuus, Fatuellus. Dicitur autem *Inuus*, ab *incundo* passim cum omnibus animalibus: unde & *Incubo* dicitur. CASTRUM autem, civitas est: nam *castra* numero plurali dicimus: licet legerimus in Plauto: *Castrum poenarum*: quod etiam diminutio ostendit: nam *castellum* dicimus.

777. NUNC SUNT SINE NOMINE TERRAE. Atqui in Catologo hinc est dicturus aliquas civitates; sed ex persona sua praecupat.

778. QUIN ET AVO COMITEM SESE MAVORTIUS ADDET ROMULUS. Amulius, & Numitor fratres fuerunt; sed Numitorem regno Amulius pepulit: & Iliam, ejus filiam, sacerdotem Vellae fecit. De hac, & Marte, nati sunt Remus & Romulus: qui, cum adoleviscent, occiso Amulio, avum Numitorem in regnum revocarunt: & cum eo uno anno regnaverunt. Postea propter angustias imperii, Romam captatis auguriis condiderunt. Ergo *avo se addet comitem*: aut avito se junget imperio: aut certe, secundum Ennium, referetur inter deos cum Aenea. Dicit namque Iliam fuisse filiam Aeneae: quod si est, Aeneas avus est Romuli: unde etiam addidit. ASSARACI QUEM SANGUINIS: nam hoc epitheton non sine causa est introductum: quod est proprium Aeneae: nam *Assaracus*, pater est Capys; Capys Anchisae; Anchises Aeneae.

780. VIDEN'. DEN naturaliter longa est; brevem tamen eam posuit, secutus Ennium: & adeo ejus est immutata natura, ut jam ubique brevis inveniat. GEMINAE STANT VERTICE

CRISTAE. Omnino in omnibus hoc egit Romulus, ut cum fratre regnare videretur; ne se reum parricidii judicaret: unde omnia duplicia habuit, quasi cum fratre communia. Etenim ad captanda auguria montem Palatinum Romulus tenuit; Aventinum Remus, qui prior sex vultures vidit; post Romulus duodecim. Et cum ille tempore, hic numero, de condenda urbe certarent, orta contentione de urbis nomine inter exercitum, a Romuli militibus Remus occisus est. Fabulosum enim est, quod a fratre propter muros dicitur interemptus.

781. ET PATER IPSE SUO SUPERUM JAM SIGNAT HONORE? Merito virtutis Mars Romulum deum esse significat. *Superum* enim accusativus est singularis, ab eo, quod est *superus*, *superi*. ILLA. Quam tibi saepe fata promiserunt. INCLITA. Graecum est: nam *κλυτός* gloriosum dicunt.

783. IMPERIUM TERRIS. In quantum tenditur terra. ANIMOS AEQUABIT OLYMPO. Magnanimitate aequabitur caelo. De hoc autem loco & Trogus & Probus quaerunt.

784. SEPTEMQUE UNA SIBI MURO CIRCUMDABIT ARCES. Bene urbem Romam dicit septem inclusisse montes: & medium tenuit: nam grandis est inde dubitatio: & alii dicunt breves septem colliculos a Romulo inclusos, qui tamen aliis nominibus appellabantur. Alii volunt hos ipsos, qui nunc sunt, a Romulo inclusos, id est, Palatinum, Quirinalem, Aventinum, Coelium, Viminalem, Aesquilinum, & Janicularem. Alii vero volunt hos quidem fuisse; aliis tamen nominibus appellatos: quae mutata sunt postea, ut de omnibus rebus legimus fieri: ut de multis locis, & de fluminibus legimus, ut saepius: *Es nomen posuit Saturnia tellus*.

PIERII.

- 785 Felix prole virum. Qualis Berecynthia mater
 Invehitur curru Phrygias turrita per urbis,
 Laeta deum partu, centum complexa nepotes,
 Omnis caelicolas, omnis supera alta tenentis.
 Huc geminas nunc flecte acies: hanc aspice gentem,
 790 Romanosque tuos. Hic Caesar, & omnis Iuli
 Progenies, magnum caeli ventura sub axem.
 Hic vir, hic est, tibi quem promitti saepius audis,
 Augustus Caesar, Divi genus, aurea condet
 Saecula qui rursus Latio, regnata per arva
 795 Saturno quondam, super & Garamantas & Indos

SERVII.

Pro-

785. PROLE VIRUM. Virorum fortium. QUALIS BEREYNTHIA MATER. Phrygia: nam *Berecynthos*, castellum est Phrygiae, juxta Sangarium fluvium: ubi Mater deum colitur. Per hinc autem comparationem nihil aliud ostendit, nisi Romanos duces inter deos esse referendos.

786. TURRITA. Quia ipsa est Terra, quae urbes sustinet.

789. HUC GEMINAS NUNC FLECTE ACIES. Totum visum tuum huc dirige, & huc specialiter intueri; sic Asper.

790. HIC CAESAR, ET OMNIS IULI PROGENIES. Ut: *Julius a magno demissum nomen Iulo*.

791. CAELI VENTURA SUB AXEM. Nam, cum Augustus patri Caesari ludos funebres exhiberet, stella per diem apparuit, quam, persuasione Augusti, Caesaris esse populus credidit. Hinc est: *Ecce Dionaei processit Caesaris astrum*. Sub axem ergo, id est, ad divinos honores.

792. HIC VIR, HIC EST. C litera pro duplici, non nisi in monosyllabis habetur, ut: *Hoc erat alma parens*. Per eorum scilicet privilegium: unde falsum est, quod Terentianus dicit, eam pro metri ratione vel duplicem haberi vel simplicem: nam, si hoc esset, etiam in dissyllabis, pro duabus haberi debuerat; quod nusquam invenimus. Literae enim naturam servari, & in polysyllabis convenit.

793. DIVUM GENUS. Caesaris, qui factus est deus. *Genus* autem dicit non solum jure adoptionis; sed consanguinitatis: nam Atiae filius fuit, [quae filia Juliae] quae erat soror Caesaris. Hic autem Augustus Caesar hoc nomen accepit a patre adoptivo: nam ante Octavianus dictus est, a patre Octavio; post Augustus Caesar.

794. SECLA QUI RURSUS LATIO. Sub Saturno dicit aurea secula fuisse in orbe terrarum; sub Augusto tantum in Italia.

795. GARAMANTAS. Populi inter Libyam & Africam, juxta *νεμευαντες*. INDOS. Populi orientis extremi.

PIERII.

776. POMERIOS. In antiquis omnibus codicibus, quos habuerim, *Pomerios*, per T, non per R legitur.

780. VIDEN' UT GEMINAE STENT. In antiquis, *stant*, finitivo modo est. Ita *signat*, in inferiore versu: quod male quaedam exemplaria, *signet*, scribunt.

793. AUGUSTUS CAESAR DIVOM GENUS. In Romano codice, in Mediceo, & plerisque aliis legere est, *divi genus*, id quod in nomismatum etiam inscriptionibus invenias, ut in nummo pulcherrimo, a cujus altera parte C. Caesaris caput habetur, titulus est: *DRVOS JULIUS*: ab altera vero parte Augusti Octaviani caput, cum inscriptione: *AUGUSTUS DIVI. F.* ad quem titulum crediderim hoc loco Virgilium adluisse. Praetereo vero lapidum inscriptiones, quae sunt & in Capitolio, & alibi, in quibus, *DIVI. F.* scriptum observavi. Sane etiam in Porcio codice, *divi genus*, prius fuit. In eo vero quem Janus Vitalis praestantissimi ingenii, neque vulgatae eruditionis juvenis, mihi tradidit, dubio procul, *divi genus* legitur.

794. LATIO REGNATA PER ARVA. In Romano codice legere est, non inepte forsitan, *regnata per annos*; ut sit *saecula regnata*, non *arva regnata*. Vulgata tamen lectio adhuc in precio est.

Proferet imperium. Jacet extra sidera tellus,
 Extra anni Solisque vias, ubi caelifer Atlas
 Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
 Hujus in adventum jam nunc & Caspia regna
 800 Responsis horrent divum, & Maeotia tellus,
 Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.
 Nec vero Alcides tantum telluris obivit;
 Fixerit aeripedem cervam licet, aut Erymanthi
 Pacarit nemora, & Lernam tremefecerit arcu.
 805 Nec, qui pampineis victor juga flectit habenis,
 Liber, agens celso Nysae de vertice tigris.
 Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?

SERVII.

Aut

796. JACET EXTRA SYDERA TELLUS. Nulla terra est, quae non subiaceat syderibus: unde perite addidit: EXTRA ANNI SOLISQUE VIAS: ut ostenderet duodecim signa, in quibus est circulus Solis. Significat autem Maurorum Aethiopiam, ubi est Atlas: de qua ait Lucanus: *Aethiopumque solum: quod non premeretur ab ulla Signiferi regione poli, nisi poplite lapsa Ultima curvati precederet angula Tauri.*

798. TORQUET. Sustinet. APTUM. Vicinum, ut diximus supra.

799. JAM NUNC ET CASPIA REGNA. Fines Assyriorum, in quibus sunt Πύλας Caspiae. Quod autem dicit verum est: nam & Suetonius ait in vita Caesarum, responsa esse data per totum orbem: nasci invictum imperatorem.

800. MAEOTICA TELLUS. Scythica, cujus palus est Maeotis.

801. SEPTEM GEMINI. Septemflui. TURBANT. Turbantur.

803. FIXERIT AERIPEDEM CERVAM. Pro, aeripedem, ἰπποπόδα. Vicit autem Cerinytim cervam, dictam a loco. Revera autem vicit cervam, ipse cursu superavit, quae videbatur aereos pedes habere: unde ille: *Non cervam aeripedem eripuisse.* FIXERIT autem, statuerit, delassaverit: quia si telo fixisset, non ita esset laudabile. ERYMANTHI PLACARIT NEMORA. Mons Arcadiae, ubi aper ferocissimus fuit.

804. LERNAM TREMEFECERIT ARCU. Pro Hydra paludem ipsam posuit; & intelligamus ante eam sagittis fuisse confixam; post excelsam & exultam.

806. NYSAE DE VERTICE. Mons est Indiae, de quo loquitur. Caeterum est & Nysa, ci-

vitas in monte Parnasso, in qua Liber colitur: unde *Nysaeus* dictus est.

807. ET DUBITAMUS. Pro, dubitas. Miscuit personam suam. Est autem sensus: Cum tibi sit tanta praeparata posteritas, dubitas virtutem factis extendere? id est, gloriam: ab eo, quod praecedat, id quod sequitur: nam e virtute gloria nascitur.

PIERII.

799. HUIUS IN ADVENTU. In Romano codice, & quibusdam aliis legere est, *Hujus in adventum*: quam lectionem spero eruditibus auribus placituram.

800. ET MAEOTICA TELLUS. Alibi *Maeotia*, absque e littera passim in antiquis codicibus scribi adnotavimus. Ita hoc loco habetur.

803. FIXERIT AERIPEDEM CERVAM LICET. In Romano codice & quibusdam aliis, *Fixerat aeripedem*, legitur, & exacta specie, *fixerat*, hic positum Carisius agnoscit. Ita enim ipse praeteritum plusquamperfectum appellat, quae quidem figura Graecanica est, & elegantissima. Neque tamen ierim inficias ubi *aeripedem*, Episyndesephen esse notat, *fixeris* scriptum esse. Sed quum superius tempus & modus sit expressus, errore alterum hoc librarii omnino transcriptum esse credendum est.

804. AUT ERYMANTHI PLACARIT NEMORA. In Mediceo, & plerisque aliis veteribus exemplaribus, *pacarit*, habetur. Si *placarit*, ad monstri feritatem referri debet; si *pacarit*, ad loci quietem, qui hoste veluti sublato quiescere coepisset. AUT LERNAM TREMEFECERIT ARCU. Veluti superius, *fixerat*, in codicibus aliquot antiquis legebatur, ita in iisdem etiam, *tremefecerat*, habetur, eadem specie modoque.

807. VIR-

Aut metus Aufonia prohibet consistere terra?
 Quis procul ille autem ramis insignis olivae
 810 Sacra ferens? nosco crinis incanaque menta
 Regis Romani; primam qui legibus urbem
 Fundabit, Curibus parvis & paupere terra
 Missus in imperium magnum. Cui deinde subibit,
 Otia qui rumpet patriae, residesque movebit
 815 Tullus in arma viros, & jam desueta triumphis
 Agmina. Quem juxta sequitur jactantior Ancus,
 Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.
 Vis & Tarquinius reges, animamque superbam

SERVI I.

Ul.

808. AUT METUS. Aut est aliquis timor, qui te a regnis Italiae revocet?

809. QUIS PROCL ILLE AUTEM. Nunc redit ad Romanos reges, qui septem fuerunt: Romulus, Numa Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Martius, Tarquinius Priscus, Servius Tullius, Tarquinius Superbus. Mira autem utitur phantasia; ut quali ostendat, se non agnoscere eum, qui de gente Romana non fuerat. Romulo enim mortuo, cum anno Senatus regnasset per decurias, quod tempus *Interregnum* dictum est, taediosum visum est, & quaesitus est rex, sed cum in Urbe nullus idoneus esset inventus, orta est bona Pompilii fama, quod esset apud Cures, civitatem Sabinorum. Rogatus itaque per legatos accepit imperium: qui ferociam populi a bellis ad sacra contulit; unde etiam Numa dictus est *αὐτὸς τῷ νόμῳ*, ab inventione & constitutione legum; nam proprium nomen Pompilius habuit. Hic etiam canus fuit a prima aetate; ad quod alludens ait: *Incanaque menta*. Item propter sacerdotium: *Ramis insignis olivae*.

814. OTIA QUI RUMPET PATRIAE. De hoc Livius: *Inde Tullum, qui ferocior Romulo fuit, quam Numae similis*. RESIDES. Pigros, otiosos, nimium sedentes.

815. DESUETA TRIUMPHIS. A consuetudine triumphandi desuescentia.

816. JACTANTIOR ANCUS. Amans populi favorem. Hic Ostiam fecit. ANCUS autem dictus *αὐτὸς τῷ ὀγκῷ*, id est, a cubito, quem incurvum habuisse dicitur.

817. AURIS. Favoribus: unde & *aurarii* dicuntur favitores.

818. VIS ET TARQUINIOS REGES, ANIMAMQUE SUPERBAM. Unus enim de Tarquiniis fuit Superbus.

PIER II.

807. VIRTUTEM EXTENDERE FACTIS. In Romano codice hemistichius ita legitur, *virtute extendere vires*. Plerique vero alii, qui priorem lectionem offerunt, abradi sunt; nam & apex supra ultimam vocalem in *virtute*, & dictio tota *factis*, aliena manu & atramento notata inspiciuntur; sed quamvis plurimum ita veteres codices legant, non tamen pervincunt, ut ea vulgata lectio, *virtutem extendere factis*, displicere possit.

811. REGIS ROMANI. Multa quidem vetera exemplaria, mutato numero, *Tritimemerim* faciunt, *Romani regis*; sed vulgata lectio, spondeo suspenso multo plus omnino videtur habere gravitatis. PRIMUS QUI LEGIBUS URBEM FUNDABIT. In plerisque codicibus antiquis, *primam*, legitur, hoc est adhuc recentem: nam ante Numam Romulus leges tulit. In Mediceo, *primum* est: & addita paraphrasis, *In principio*.

813. CUI DEINDE SUBIBIT, OTIA QUI RUMPET. In aliquot veteribus exemplaribus, *quo*, scriptum: cujusmodi lectiones plerasque missas facio, quum tam paucos videam, qui rerum hujusmodi eruditione delectentur.

815. ET JAM DESUETA TRIUMPHIS AGMINA. Totum hoc in Romano codice longe diversa lectione habetur, quum ibi scriptum sit: *Et magnum deinde triumphum agmina*: quod quo pacto quadrare possit, non intelligo: quum neque ordo structurae ullus, neque sententia congrua discernatur: quare me ad vulgatam refero lectionem.

818. VIS ET TARQUINIOS REGES. In cod. omnibus antiquis, *Tarquinius*, quadrisyllabum legitur:

H h h h h

ut

Ultoris Bruti, fascisque videre receptos?
 820 Consulis imperium hic primus saevasque securis
 Accipiet: natosque pater, nova bella moventis,
 Ad poenam pulchra pro libertate vocabit.
 Infelix! Utcumque ferent ea facta minores;

SERVII.

819. ULTORIS BRUTI, FASCESQUE VIDERE RECEPTOS. Vis videre etiam ultoris Bruti fascis receptos? Historia autem hoc habet: Tarquinius ob multa quidem, Superbus est dictus; praecipue tamen ob hanc causam: Mandavit aliquando Sexto filio, qui minimus e tribus erat, ut, patris in se saevitiam intollerabilem conquerens, Gabios transfugeret: quo cum venisset, & superbiam patris ab alienis in suos versam diceret, nihil usquam sibi tutum, nisi apud hostem Tarquinii patris credidisse: multisque in Gabiorum fraudem simulatis; ad ultimum dux belli contra patrem legitur. Itaque praeliis quibusdam feliciter gestis; cum tantam charitatem ab omnibus adeptus foret, ut non pater Tarquinius potentior Romae, quam filius Gabiis esset; satis jam virium ad conatus sibi collectum existimans, ex suis unum satellitem sciscitatum apud patrem Romanum mittit, quid jam se facere vellet: quod cum Tarquinio satelles renuntiasset, rex ipse, quia dubiae fidei nuntius videbatur, nihil voce respondit; sed deambulans cum virga in hortis, velut deliberabundus, capita decussit papaverum; ut, ea re per satellitem renuntiata, filius quid fieri vellet cognosceret, & primores civitatis quoquo modo interimeret: quod & ab eo factum est. Hujus filius vitiauit nobilissimam matronam Lucretiam; quod illa dolens, se interemit. Tunc ejus avunculus Brutus, rapto ex ejus corpore gladio, processit ad populum, & de hac re concionatus est. Quo facto omnibus placuit, ne reciperetur rex, qui tunc Ardeam expugnabat. Propter quod se Tarquinius cum liberis ad Porсенam regem Tusciae contulit: & bellum gessit gravissimum contra populum Romanum. Tunc duo creati sunt consules, Brutus & Tricipitinus, pater Lucretiae, qui & Tarquinius dicebatur: ob quod solum est Urbe depulsus: & in ejus locum subrogatus est Valerius Publicola, quo mortuo item alter est factus, & alter similiter. Quod cernens taediosum esse Virgilius Brutum solum posuit, qui annum solus implevit. Sed Bruti filii amici erant filiis Tarquinii: cum quibus cum iniissent consilium, ut eos per noctem intromitterent, proditi sunt a servo Vindicio, & a patre interempti. Ideo ergo ul-

toris; scilicet & libertatis publicae, & Lucretiae pudoris.

820. SAEVASQUE SECURES. Quae saevierunt etiam contra liberos.

822. PULCHRA PRO LIBERTATE. Ingenti arte loquitur, consideratione personarum: factum enim laudat dicens: *pulchra pro libertate*; personam vituperat.

823. UTCUMQUE FERENT EA FACTA MINORES. Etiam si lauderis a posteris, non extorquere debet naturae vim amor patriae.

PIERII.

ut si, quae pene ultimam praecedat, syllaba non corripiatur ratione numeri polysyllabici, certe *ultimae* duae ultimae in unam coeant, quando sunt qui secundam a principio syllabam longam existiment. Hoc eodem modo saepius apud Ovidium ex veteribus codicibus legi: *Illic Tarquinius mandata latentia nati*. Et eodem poemate: *Ultima Tarquinius Romanae gentis habebat*. Qui si dicant his quoque locis, *Tarquinius*, trisyllabum scribi debere: certe quadrisyllabum in eo pentametro non negabunt: *Natur ait Regis, Tarquiniusque vocor*.

821. NATOSQUE PATER. Plerique codices antiqui, *gnator*, una plus littera scribunt, ut solitos esse veteres, ait Victorinus. At Cornelius Fronto tam asseveranter *gnatum* a *nato* distinguit, ut *gnatum*, cum *g* filium dicat; *natum* vero, vel pullum, vel quid hujusmodi, cum significatione temporis, ut sit potius participii vox, quam nominis.

823. INFELIX UTCUMQUE FERENT EA FACTA MINORES. In antiquis omnibus exemplaribus, quot habere potui, *ea facta*, sub voce participii scriptum animadverti. Quam lectionem divus etiam Augustinus III. De civitate Dei videtur agnovisse: cujus verba, quod ad Virgilianae sententiae declarationem faciunt, subjicere non pigeat: *Quod factum Virgilius postquam laudabiliter commemoravit, continuo clementer exhorruit: quum enim dixisset: Gnatosque pater nova bella moventis Ad poenam pulchra pro libertate vocabit. Mox exclamatis & ait:*

In-

Vincet amor patriae, laudumque inmensa cupido.
 825 Quin Decios, Drusosque procul, saevumque securi
 Aspice Torquatum, & referentem signa Camillum.
 Ille autem, paribus quas fulgere cernis in armis,
 Concordes animae nunc, & dum nocte prementur,
 Heu quantum inter se bellum, si lumina vitae
 830 Adtigerint, quantas acies stragemque ciebunt!
 Aggeribus socer Alpinis atque arce Monoeci
 Descendens; gener adversis instructus Eois.
 Ne, pueri, ne tanta animis adsuescite bella:
 Neu patriae validas in viscera vertite vires.

SERVII.

Tu-

825. QUIN DECIOS. Quinimmo Decios respice. Hi duo fuerunt, qui Mures dicti sunt, pater & filius. Horum alter se bello Gallico; alter Samnitico vovit pro republica, cum terra & mari universum bello vellent exercitum perdere. DRUSOSQUE PROCUL. Et hi duo fuerunt. Horum prior vicit Hasdrubalem; alter est filius Liviae, uxoris Augusti. SAEVUMQUE SECURI ASPICE TORQUATUM. Hic Gallum quendam in ponte Anienis, singulari certamine superavit, & ejus sibi torquem imposuit; unde nomen accepit. Hic ad Urbem pergens, praecepit filio, ut tantum castra tutaretur: ille provocatus ab hostibus, nacta occasione, victoriam consecutus est. Reversus postea pater, laudavit fortunam populi Romani; sed filium, ut dicit Livius, *Enfharis moris*. Ergo *saevum securi*, saevum jure occidendi, non ferri genere: nam securi non animadvertit in filium.

826. REFERENTEM SIGNA CAMILLUM. Brenno duce, Galli, apud Alliam fluvium deletis legionibus, everterunt urbem Romam, absque Capitolio: pro quo immensam pecuniam acceperunt. Tunc Camillus absens Dictator est factus, cum diu esset apud Ardeam in exilio, propter Vejentanam praedam non aequo jure divisam: & Gallos jam abeuntes secutus est, quibus interemptis, aurum omne recepit & signa. Quod cum illic appendisset, civitati nomen dedit: nam Pisaurum dicitur, quod illic aurum pensatum est. post hoc tamen factum rediit in exilium; unde rogatus, reversus est.

827. FULGERE. Ab eo, quod est fulgo, fulgis: accentum habet in prima.

828. ET DUM NOCTE PREMUNTUR. Bene alludit: nam, dum pauperes fuerunt, concordemanserunt, & concordiam in humilitate tenuerunt; cum nobilitate vero in bella venerunt.

831. AGGERIBUS SOCER ALPINIS. A munitis Alpium: haec enim Italiae murorum exhibent vicem. *Socer* vero; quia Pompejus habuit Juliam, filiam Caesaris, quae in partu periit: unde etiam isti facile in bella venerunt. Hinc Lucanus: *Morte sua discussa fides, bellumque movere Permissum est ducibus*. ARCE MONOECI. De Liguria, ubi est portus Monoeci Herculis. Dicitur autem *monoecus* vel quod pulsus omnibus illic solus habitavit: vel quod in ejus templo nunquam aliquis deorum simul colitur: sicut in Jovis, Minerva & Juno; in Veneris, Cupido.

832. ADVERGIS INSTRUCTUS EOIS. Orientis enim auxiliis est usus.

833. ASSUESCITE BELLA. Mire dictum: ab ipsis enim quasi consuetudinem fecit populus Romanus bellorum civilium. Septies enim gesta sunt: ter a Caesare: contra Pompejum in Thessalia; item contra eius filium magnum in Hispania; item contra Jubam & Catonem in Africa. Mortuo Caesare, ab Augusto contra Cassium & Brutum in Philippis, civitate Thessaliae; contra Lucium Antonium in Perusia, Tusciae civitate; contra Sextum Pompejum in Sicilia; & contra Antonium & Cleopatram in Epiro.

PIERII.

Infelix! utcumque ferent ea facta minores. *Quomodo liber, inquit, ea facta posteri ferant, id est, post ferant, & extollant. Qui filios occidit, infelix est. Et tanquam ad consolandum infelicem subjungit: Vincet amor patriae, laudumque inmensa cupido.*

828. NUNC ET DUM NOCTE PREMUNTUR. In antiquis codic. legere est: *prementur*, futuro tempore,

Hh h h h 2

pore,

- 835 Tuque prior, tu parce, genus qui ducis Olympo:
 Projice tela manu, sanguis meus.
 Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
 Victor aget currum, caesis insignis Achivis.
 Eruet ille Argos, Agamemnoniâsque Mycenâs,
 840 Ipsum Aeaciden, genus armipotentis Achilli;
 Ultus avos Trojae; templa & temerata Minervae.
 Quiste, magne Cato, tacitum, aut te, Cosse, relinquat?
 Quis Gracchi genus, aut geminos duo fulmina belli
 Scipiadas, cladem Libyae, parvoque potentem
 845 Fabricium: vel te fulco, Serrane, ferentem?
 Quo fessum rapitis, Fabii? tu Maximus ille es,

SERVII.

U-

835. TUQUE PRIOR, TU PARCE. Cæsari dicit, quem clementem circa Pompejanos legimus: cui vult tunc hoc esse mandatum. Licet Lucanus dicat: *Cæsar in arma furens, nullas nisi sanguine fuso Gaudet habere vias*. Item: *Gaudet tamen esse timeri jam magno populi: & se non mallet amari*.

837. ILLE TRIUMPHATA CAPITOLIA AD ALTA CORINTHO. Mummius significat.

840. IPSUMQUE AEACIDEN. Necessè est ut ille subaudiamus. Pyrrhum enim, quem *Aeaciden* dicit, Curius & Fabricius vicerunt, ferentem Tarentinis auxilium. Hic postea fugit in Graeciam, & illic occisus est in templo, nam cum Argos obsideret, idu tegulae periit. *Argos* vero & *Mycenâs* alii vicerunt, Quint. Metellus, & Mummius.

841. ULTUS AVOS. Aut hic distinguendum, ut sit: *Trojae Minervae*, pro Trojanæ, principale pro derivativo: aut certe *avos Trojae*; non quos Troia habuit avos; sed qui de Troja fuerunt, id est, avos Trojanorum.

842. MAGNE CATO. Censorium dicit, qui scripsit historias: multa etiam bella confecit: nam Uticensem praesente Augusto, contra quem pater ejus & dimicavit, & Anticatores scripsit; laudare non poterat. Supra autem, Minervae templa temerata per stuprum Cassandrae dicit. *Cosse* RELINQUAT? *Cossus*, tribunus militum consulari potestate fuit. Hic regem Tuscorum, Lartern Tolumnium, a loco dictum, occidit: & secunda post Romulum opima spolia reportavit. Erit autem nominativus hic *Lars*, *hujus Laris*.

843. QUIS GRACCHI GENUS? Gracchos sedi-

tiosos constat fuisse; nobiles tamen genere: namque per Corneliam, nepotes Scipionis Africani fuerunt; unde Juvenalis ad eam: *Tolle tuum precor Hannibalem, victumque Syphacem*. Ergo Scipiones dicit per Gracchi genus. Duo autem fuerunt: major Africanus, qui obsidione Carthagini ab Italia revocavit Hannibalem; Aemilianus minor.

844. SCIPIADAS. Hi gemini fratres fuerunt: qui cum fortissime dimicarent in Hispania apud Carthaginem novam, quae Spartaria dicitur, insidiis interempti sunt: quorum alter, pater; alter, patruus Scipionis Africani majoris fuerunt. CLADEM LIBYAE. Scipiones Africanos duos; majorem & minorem: quorum alter vicit Carthaginem; alter delevit.

845. FABRICIUM. Paupertate gloriosum. Hic est, qui respondit legatis Samnitum, aurum sibi offerentibus: Romanos non aurum habere vellet; sed aurum habentibus imperare. SERRANE SERENTEM. Attilius quidam senator fuit; qui, cum agrum suum coleret, evocatus, propter virtutem meruit Dictaturam. *Serranus autem*, a *serendo* dictus est.

846. QUO FESSUM RAPITIS FABII? Cur me, o Fabii, fessum ad vestram trahitis narrationem? Aut certe *fessum*, tristem, ut: *Ter fessus valde resedis*, scilicet propter eorum mortem: nam trecenti sex fuerunt de una familia: qui conjurati cum servis & clientibus suis contra Veientes dimicarunt, & insidiis apud Cremeram fluvium interempti sunt. Unus tantum superstit, scilicet Fabius Maximus, qui propter teneram adhuc pueritiam in civitate remanserat: a quo, per temporis successionem longioris, Fabius ille Maximus creatus est, qui postea, cum Han-

Unus qui nobis cunctando restituis rem.

Excudent alii spirantia mollius aera:

Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus:

850 Orabunt causas melius, caelique meatus

Describent radio, & surgentia sidera dicent.

Tu regere imperio populos, Romane, memento,

(Hae tibi erunt artes) pacisque imponere morem,

Parcere subjectis, & debellare superbos.

855 Sic pater Anchises, atque haec mirantibus addit:

Aspice, ut insignis spoliis Marcellus opimis

Ingreditur, victorque viros supereminet omnis!

Hic rem Romanam magno turbante tumultu

Sistet: eques sternet Poenos, Gallumque rebellem,

SERVII.

Ter-

Hannibalis impetum ferre non posset, mora eum elusit, & ad Campaniam traxit; ubi deliciis Carthaginensium virtus obtorpuit. Notandum est de secunda persona dictum. Hic autem est, de quo ait Ennius: *Unus qui nobis cunctando restituis rem*. Sciens enim Virgilius quasi pro exemplo hunc versum posuit.

848. EXCUDENT ALII. Cudendo efficient: & est rhetoricus locus. SPIRANTIA. Animata. Horatius: *Es molles imitabitur aere capillos*.

849. VIVOS VULTUS. Hoc est, quod dixit *spirantia*. Et per *aer*, Corinthios indicat; per *marmor*, Parios; per actionem causarum, Athenienses; per Astronomiam, Aegyptios & Chaldaeos.

853. PACIS MOREM. Leges pacis.

856. SPOLIIS MARCELLUS OPIMIS. Hic Gallos & Poenos equestri certamine superavit. Viridomarum etiam, Gallorum ducem, manu propria interemit, & opima retulit spolia, quae dux detraxerat duci; sicut Cossus Larti Tolumnio.

857. SUPEREMINET OMNES. Virtutis scilicet genere. REM ROMANAM. Statum reipublicae.

858. TURBANTE TUMULTU. Ideo tumultu; quia res in Italia adversus Gallos geritur.

859. SISTET. Confirmabit, corroborabit.

PIERII.

pore, quod multo magis placet, quum praesens per adverbium *nunc*, sit jam expositum.

846. QUO FESSUM RAPITIS PABII. In Romano codice, *Quo gressum rapitis*, habetur; ut ex hoc tacite ad trecentos illos adludat,

una pugna trucidatos: quos omnes ad bellum missos, ut apud Ovidium est, *Absulis una dies*. Sed elocutio illa, *Rapere gressum*, insolita videtur, magisque placet, *Quo fessum rapitis*, legere, ut variata in orationis genere figura loquendi, non Anchisem tantum longa ea nomenclatura delassatum levet, verum etiam lectori consuluisset videatur.

847. CUNCTANDO RESTITUIS REM. In Romano, in Mediceo, & aliis quibusdam antiquis exemplaribus, *restitues*, futuro tempore positum est: quod non displicet.

853. PACIQUE IMPONERE MOREM. In Longobardico, & quibusdam aliis codicibus vetustis, *pacis*, genitivo casu legitur: quam lectionem Servius agnoscit.

859. SISTET EQUES STERNET POENOS GALLUMQUE REBELLEM. Parum me movet, quod in Romano codice *equis*, legatur, quum eadem sit sententia, sive *eques*, sive *equis*, dicas. Illud curiosius animadvertendum, quod in plerisque veteribus exemplaribus coma praefixa est dictioni, *eques*, ut clausula superioris membri sit, *sistet*, totumque id simul legatur: *Hic rem Romanam magno turbante tumultu sistet*: Inde altero membro; *Eques*, sive malis, *Equis sternet Poenos, Gallumque rebellem*: Nam quum ad eam diem rem Punica equitatu potiore esse, pluribus praeliis compertum esset: Marcellus is, qui primus Hannibalem terga ostendere docuit, equis rem gessit, hostemque ab obsidione Nolae turpiter recedere coegit: & eo genere pugnae saepius res hostiles adflixit.

H h h h h 3

860 Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.

Atque hic Aeneas; una namque ire videbat
Egregium forma juvenem & fulgentibus armis,
Sed frons laeta parum, & dejecto lumina voltu:

Quis, pater, ille, virum qui sic comitatur euntem?

865 Filius, ane aliquis magna de stirpe nepotum?

Qui strepitus circa comitum! quantum instar in ipso est!

Sed nox atra caput tristi circumvolat umbra.

Tum pater Anchises, lacrimis ingressus obortis:

O nate, ingentem luctum ne quaere tuorum:

870 Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra

SERVII.

Esse

860. TERTIAQUE ARMA PATRI CAPTA. Hic tertia opima spolia suspendet patri, id est, Jovi. CAPTA QUIRINO. Qualia & Quirinus ceperat, id est, Romulus, de Acrone, rege Ceninensium, & ea Jovi suspenderat. Possumus, & quod est melius, secundum legem Numae hunc locum accipere, qui praecepit, prima opima spolia Jovi Feretrio debere suspendi, quod jam Romulus fecerat: secunda Marti, quod Collus fecit: tertia Quirino, quod fecit Marcellus. Quirinus autem, est Mars, qui praestitit paci: & intra civitatem colitur: nam belli Mars extra civitatem templum habuit. Ergo aut suspendet patri, id est, Jovi: aut suspendet patri, Quirino. Varie de hoc loco tractant commentatores, Numae legis immemores, cujus facit mentionem & Livius.

861. EGREGIUM FORMA JUVENEM ET FULGENTIBUS ARMIS. Tria sunt secundum Carminum; pulchritudo, aetas, virtus. Significat autem Marcellum, filium Octaviae, sororis Augusti, quem sibi Augustus adoptavit. Hic decimo sexto anno incidit in valetudinem; & periit decimo octavo, in Bajano, cum aedilitatem gereret. Huius mortem vehementer civitas doluit: nam & affabilis fuit; & Augusti filius. Ad funeris huius honorem Augustus sexcentos lectos intrare civitatem iussit: hoc enim apud maiores gloriosum fuerat: & dabatur pro qualitate fortunae: nam Sylla sex millia habuit. Igitur cum ingenti gloria & pompa relatus, & in campo Martio est sepultus. Ergo modo in Augusti adulationem, quasi epitaphion ei dicit. Et constat, hunc librum tanta pronuntiatione Augusto & Octaviae esse recitatum, ut fletu nimio imperarent silentium; nisi Virgilius finem esse dixisset, qui

pro hoc aere gravi donatus est, id est, massis: nam sic & Livius *argentum grave* dicit, id est, massas.

863. SED FRONS LAETA PARUM. Omen est mortis futurae. Et contra alibi: *Incipe parva puer risu cognoscere matrem*.

864. VIRUM QUI SIC COMITATUR EUNTEM. Marcellum, cui similis est.

866. QUIS STREPITUS. Propter aedilitatem. INSTAR. Similitudo: & est nomen, quod non recipit praepositionem: *ad instar* enim non dicimus, quod Probus declarat.

870. OSTENDENT TERRIS HUNC TANTUM FATA. Parum illucet, mox peribit.

PIERII.

860. TERTIAQUE ARMA PATRI SUSPENDET CAPTA QUIRINO. Non placet, quod in Rom. cod. legitur, *tristiaque arma*, quum ex Numae Regis lege Tertia spolia opima Quirino suspendenda essent, quod Interpretes tangunt. Apud Livium quidem legimus Flamines institutos a Numa Marti, Jovi, & Quirino. Nihil ibi de spoliis. Idem quarto ab Urbe condita de Collis ait: *Spolia in aede Jovis Feretri prope Romula spolia, quae opima appellata, sola ea tempestate erant, cum solenni dedicatione dono fixis*. Ubi adnotandum est, vulgata exemplaria una plus dictione legere, *quae prima opima appellata*; sed in veteri codice, *prima*, non habetur. Satis enim est dixisse *sola*.

866. QUANTUM INSTAR IN IPSO EST. In Romano, & aliquot aliis codicibus antiquis, *est*, non habetur; sed appositum addit ornatum orationi.

868. LACHRYMIS INGRESSUS ABORTIS. Romanus codex, uti etiam superius observatum, & hic, & alibi, *abortis*, legit, & *lacrimis*, more suo per Latinum absque adspiratione.

870. Ne-

Esse sinent. Nimum vobis Romana propago
 Visa potens, Superi, propria haec si dona fuissent.
 Quantos ille virum magnam Mavortis ad urbem
 Campus aget gemitus! vel quae, Tiberine, videbis
 875 Funera, cum tumulum praeterlabere recentem!
 Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos
 In tantum spe tollet avos: nec Romula quondam
 Ullo se tantum tellus iactabit alumno.
 Heu pietas, heu prisca fides, invictaque bello
 880 Dexterâ! non illi se quisquam inpune tulisset
 Obvius armato, seu cum pedes iret in hostem,
 Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.
 Heu, miserande puer! si qua fata aspera rumpas,
 Tu Marcellus eris. Manibus date lilia plenis:
 885 Purpureos spargam flores, animamque nepotis
 His saltem adcumulem donis, & fungar inani
 Munere. Sic tota passim regione vagantur

SERVII.

872. VISA POTENS SUPERI. Cum indignatione dicit: Invidistis & gloriae Romanae, & vestris muneribus: nam felicitas, vestra sunt munera. PROPRIA. Perpetua, ut: *Propriamque dicabo*.

873. MAVORTIS CAMPUS. In quo est sepultus.

875. FUNERA CUM TUMULUM PRAETERLABERE RECENTEM. Propter sexcentos lectulos.

877. IN TANTUM SPE TOLLET AVOS. Eriget generis antiquitatem. Et rhetorice spem laudat in puero, quia facta non invenit. Est autem Ciceronis in Dialogo: *Fanni, causa difficilis, laudare puerum: non enim res laudanda, sed spes est*. NEC ROMULA QUONDAM. Pro Romulea, ut: *Quos Africa terra triumphis Dives alit*. Quondam autem, potest & praeteriti esse & futuri.

879. PRISCA FIDES. Quia fidelitas non requirit juvenes; sed senes: unde Lucanus: *Quippe fides robustos exigit annos*.

882. FODERET CALCARIBUS ARMOS. Species pro genere. *Equi armos*, pro equo posuit: non enim possunt *armi* calcaribus fodi.

883. FATA ASPERA RUMPAS. Posse

Aë-

aliqua ratione fata dirumpi, per transitum docet.

884. TU MARCELLUS ERIS. Talis, qualis fuit Marcellus, ille vir amplissimus, superius dictus.

885. PURPUREOS FLORES. Ut saepe diximus, propter sanguinis similitudinem: quia aut anima est, aut animae sedes. NEPOTIS. Posterius: non enim re vera nepos fuit.

886. INANI MUNERE. Secundum Epicureos, non profuturo. Sic. Ista noscentes.

PIERII.

870. NEQUE ULTRA ESSE SINENT. In pluribus antiquis codicibus, *nec*, monosyllabum est; sed enim *neque ultra*, ea vocalium collisione nescio quid miserabilius ostendit, versu etiam ejulatum quodammodo emittente.

871. NIMUM VOBIS ROMANA PROPAGO VISA POTENS, SUPERI. In Romano codice, *superis*, legitur; sed neque id placet: longe enim melius est: *Visa potens vobis, o superi*, quam, *vobis superis*.

877. IN TANTUM SPE TOLLET AVOS. Neque id satisfacit, quod in Romano codice legitur, *spes*, quamvis antiquo declinatu genitivi casus esse potest, ut sit: *in tantum spei*.

Aëris in campis latis, atque omnia lustrant.
 Quae postquam Anchises natum per singula duxit,
 890 Incenditque animum famae venientis amore:
 Exin bella viro memorat quae deinde gerenda;
 Laurentisque docet populos, urbemque Latini:
 Et quo quemque modo fugiatque feratque laborem.
 Sunt geminae Somni portae: quarum altera fertur
 895 Cornea; qua veris facilis datur exitus umbris:
 Altera candenti perfecta nitens elephanto:
 Sed falsa ad caelum mittunt insomnia Manes.
 His ibi tum natum Anchises unaque Sibyllam
 Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.
 900 Ille viam secat ad navis; sociosque revisit.
 Tum se ad Cajetae recto fert litore portum.
 Ancora de prora jacitur: stant litore puppes.

SERVII.

888. AERIS IN CAMPIS. Collisionem fecit. Locutus est autem secundum eos, qui putant Elysiū lunarem esse circulum.

890. INCENDITQUE ANIMUM. Nam supra ait: *Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?* EXIN. Deinde. Confert autem in compendium narrationis prolixitatem. Sic Terentius propter longum actum ait: *Intus despondebitur, intus transigetur, si quid est quod restat.*

894. SUNT GEMINAE SOMNI PORTAE. Pro somniorum. Est autem in hoc loco Homerum secutus. Ζῶν, ἦτοι μὲν ἐνερὶ καὶ ἔχουσι κρηττοῦσι τῶντι ἂν πᾶσι πάλαιτι ἀνδράσι. Δοῖα γὰρ πρὸς αὐτὸν εὐδρυῖν εἰσὶν ἐνέροι. Αἱ μὲν γὰρ κρείσσει πτάχεται, αἱ δ' ἐλέσκει. Τῶν οἱ μὲν ἢ ἔλθουσι διὰ πρὸς ἐλέσκει. Οἱ δ' ἐνερῶνται ἐπὶ ἀκρόασι φέρουσι, Οἱ δ' ἐν ἐνέροι κρείσσει. Οἱ δ' ἐν ἐνέροι κρείσσει, Οἱ δ' ἐν ἐνέροι κρείσσει, Οἱ δ' ἐν ἐνέροι κρείσσει. Hoc tantum differt, quod ille per utramque portam somnia exire dicit; hic umbras veras, per quas somnia indicat vera: & poetice apertus est sensus. Vult autem intelligi falsa esse omnia quae dixit. Physiologia vero hoc habet: Per portam corneam, oculi significantur, qui & cornei sunt coloris, & duriores caeteris membris: nam frigus non sentiunt: sicut etiam Cicero dixit in libris. De natura deorum. Per eburneam vero portam os significatur, a dentibus. Et scimus

quia quae loquimur, falsa esse possunt; ea vero quae videmus, sine dubio vera sunt. Ideo Aeneas per eburneam emittitur portam. Est & alter sensus: Somnum novimus cum cornu pingi: & qui de Somniis scripserunt, dicunt ea, quae secundum fortunam & personae possibilitatem videntur, habere effectum: & haec vicina sunt cornu: unde cornea vera fingitur porta: ea vero, quae supra fortunam sunt, & habent nimium ornatum, vanamque jactantiam, dicunt falsa esse: unde eburnea, quasi ornatior porta, fingitur falsa.

897. FALSA INSOMNIA. Id est, somnia. SECAT. Tenet: unde *secat* dicimus, ab eo, quod propositum non tenent.

901. AD CAJETAE PORTUM. A persona Poetae Prolepsis: nam *Cajeta* nondum dicebatur.

PIERII.

898. HIS UBI TUM NATUM. In Romano codice, & aliquot aliis veteribus legere est, *His ibi tum*: quod si advertas, melius quadrabit.

900. ILLE VIAM SECAT AD NAVES. Quod antiqui codices, *navis*, per i scriptum ostendunt, id etiam in veteribus Prisciani codicibus eodem modo scribitur: *Fessas non vincula navis. Quaeque magis fessas cupiam dimittere navis. Quaeque in navis*. Et ita reliqua.

